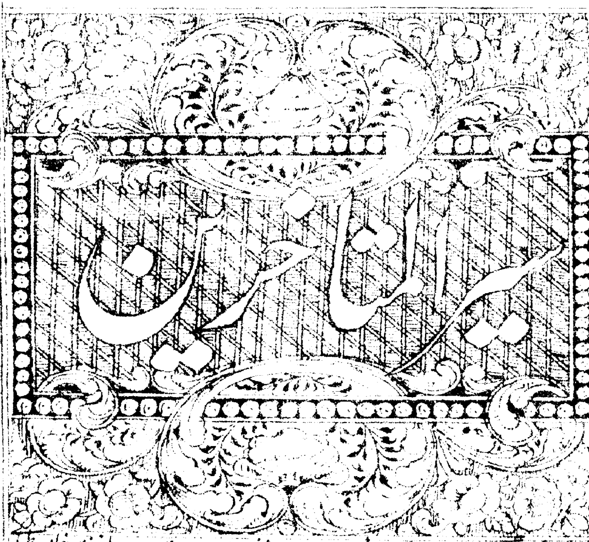
بعون خدائی که جمیل ... مورخین ... وقایع ... نوشته

در بیان مآثر ... از کتب معتمده تواریخ هندوستان ... نشان ... سلاطین دهلی تاریخ صداقت آئین

تصنیف شریف و ترصیف لطیف ... جناب منشی غلام حسین خان

جناب منشی ...

اطلاع - اس مطبع میں ہر علم و فن کی کتب کا ذخیرہ سلسلہ وار فروخت کے لیے موجود ہے جسکی فہرست مطول ہر ایک شائق کو چھاپہ خانہ سے مل سکتی ہے جسکے معائنہ و ملاحظہ سے شائقان اصلی حالات کتب کے معلوم کر سکتے ہیں قیمت بھی ارزان ہے اس کتاب کے ٹائٹل پیج کے تین صفحہ جو سادے ہیں انمیں بعض کتب تواریخ فارسی و اردو وغیرہ کی درج کرتے ہیں تاکہ جس فن کی یہ کتاب ہے اُس فن کی اور بھی کتب موجودہ کارخانہ سے قدردانوں کو آگاہی کا ذریعہ حاصل ہو

فارسی تواریخ شاہان و راجگان

اکبرنامہ - کامل تین دفتر از شیخ ابوالفضل وزیر شہنشاہ اکبر صحیح خوشخط -

تاریخ فرشتہ - معروف تاریخ تا زمانہ سلطان اکبر -

طبقات اکبری - از ملا نظام الدین -

حدیقۃ الاقالیم - ذکر سلاطین و اہل کمال ہر اقلیم -

مفتاح التواریخ - مولفہ مسٹر ٹامس ولیم ابتدائے اسلام سے فتح پنجاب تک -

ترجمہ تاریخ طبری - سے و حالات خلفائے عباسی تک -

شاہنامہ فردوسی - کامل دو جلد مع تصویر عمدہ کتاب ہے

شاہنامہ - قاسم گنابادی تاریخ ہندوستان

ترجمہ فارسی تاریخ روس - مصنفہ اصل انگریزی مصنفہ ڈاکٹر میکنزی و والس بہادر مترجمہ مولانا ابوالحسن سابق تحصیلدار اودھ پر تحسین یافتہ جیسے نفیس و دلچسپ حالات سلطنت روس بیان ہوئے ویسا ہی سلیس اور بامحاورہ ترجمہ ہے دیکھنے سے تعلق رکھتا ہے -

خصائل السعادت - مولف منشی سعادت خان نسیق صاحب افغان -

وقائع نعمت خان عالی - فتوحات سلطان عالمگیر -

آئین اکبری - ہر سہ دفتر آئینی بالتصویرات و نقشجات مختلف رنگ کے حسب موقع سرخ و سبز و سیاہ مصنفہ شیخ ابوالفضل وزیر شہنشاہ اکبر

ہفت تماشائے قتیل - مولفہ مرزا محمد حسن قتیل -

جنگ نامہ - نعمت خان عالی [illegible] سلاطین شہزادگان دہلی -

اردو تواریخ حالات انبیا و اولیا

روضۃ الاصفیا ترجمہ قصص الانبیا از مولوی [illegible]

عجائب القصص - حالات انبیا و اولیا از آدم تا خاتم الانبیا صلعم مرتبہ مولوی فخر الدین -

تاریخ حبیب آلہ - مدینہ منورہ از مفتی عنایت اللہ

ترجمہ فوائد سعدیہ - حالات اولیا از مولوی ابوالحسن -

مرآۃ الکونین - مصنفہ مولوی غلام نبی -

تفریح الاذکیا فی احوال الانبیا - جسمیں تاریخ مقبول عام از ابتدائے آدم علیہ السلام تا ائمہ اثنا عشر علیہم السلام بصحت احادیث و آثار مصنفہ مولانا ابوالحسن حسین کاکوروی کامل در دو جلد

حدیقۃ الاولیا - از مفتی غلام سرور لاہوری

تاریخ مدینہ منورہ - اردو ترجمہ جذب القلوب

ترجمہ مجموعہ فتوحات واقدی - جسمیں حصص یعنی فتوح عرب و شام و مصر و عجم و حبش متفرق بھی حسب ذیل فروخت ہوتے ہیں -

(۱) فتوح عرب یعنی مغازی الرسول -

(۲ و ۳) فتوح الشام مع فتوح المصر -

(۴) فتوح العجم -

منہاج النبوۃ - اردو ترجمہ مدارج النبوۃ از خواجہ عبد المجید خان -

ترجمہ سیر الاقطاب - از سید محمد علی مرادآبادی -

تاریخ مکہ معظمہ - مرتبہ حاجی محمد فخر الدین خان -

اردو تواریخ شاہان و راجگان

ترجمہ تاریخ فرشتہ - جو کہ ایک مشہور و مستند تاریخ شاہان دکن و سلاطین لاہور و دہلی و شاہان گجرات و مالوہ و بنگالہ و ملتان و کشمیر و سندھ وغیرہ کی کامل دو جلدمیں -

ارشاد الملوک - ترجمہ بزبان اردو تاریخ لائبسٹن صاحب بہادر سابق لفٹنٹ گورنر مغربی و شمالی و اودھ بالقابہ -

ترجمہ کارنامہ کالون صاحب مشتملہ یعنی مجموعہ ارشادات خاص و مختصر تذکرہ کارروائیہائے انتظامی و عملی و ترقیات مقاصد گوناگون آنعہد فرخندہ ممالک مغربی و شمالی و اودھ عہد حکومت عالیجناب نواب سر آکلینڈ کالون صاحب بہادر بالقابہ -

ترجمہ تاریخ مصر ملقب بہ تحفہ مصریہ پوری تاریخ مصر تا زمانہ بغاوت عربی پاشا مصنفہ سر ڈی میکنزی والس صاحب بہادر مصنف تاریخ روسیہ مترجمہ سید ابوالحسن صاحب منجانب مطبع منشی نولکشور -

بعون خدائیکہ بے نیاز است و قادر و خلاق ہمہ کائنات بحکمش نوشتہ

دریں زمان فیض اقتران از کتب معتمدہ تواریخ ہندوستان جنت نشان خصوص سلاطین دہلی تاریخ صداقت آئین

سیر المتاخرین

جلد اول

تصنیف شریف و ترصیف لطیف سرآمد مورخان فصیح زبان صحیح بیان شاعر بے نظیر دبیر عطارد تحریر مستند جناب منشی غلام حسین خان طباطبائی

جناب منشی نولکشور بطبع آن یادگار بزرگ آگاہی بانواع ہنر کامل گشتہ

فہرست جلد اول کتاب سیرالمتاخرین

فهرست جلد دوم سیر المتاخرین

فہرست جلد سوم سیر المتاخرین

تمام شد

بنوعیکه [illegible] مورخان [illegible] گشته

درین زمان فیض اقتران از کتب معتمده تواریخ هندوستان جنت نشان خصوص سلاطین دهلی تاریخ صداقت آئین

سیر المتأخرین

جلد اول

تصنیف شریف و ترصیف لطیف سرآمد مورخان فصیح زبان صحیح بیان بی‌نظیر دبیر عطارد تحریر مستند جهان منشی غلام حسین خان طباطبا

جناب منشی نولکشور [illegible] کامل گشته

بسم الله الرحمن الرحیم

الحمد لله رب العالمین و نصلی علی نبیه الکریم و آله المعصومین **اما بعد** بر رای دانشوران متبحر و متفحصان الاکرم مخفی نماند که فیض الهی این گم گشته
کوی ملاهی را ذهنی سلیم و طبعی مستقیم که بمنزله بارقه عنایت و شمع هدایت تواند بود در بدو فطرت عطا فرموده و خلاصه اوقات که سرمایه کسب سعادتست
اگرچه اغلب اکثر در اختلاط اصحاب عطلت میگذرایند اما براهنمونی همان فیض برخی از اوایل حیات ادراک شرف حضور بزرگان حسنا سداد که خضر راه هدایت و
ارشاد بوده اند می نمود و به تلقین و تکرار آنها اقتباس انوار کرده بقدر استعداد سعادتی می اندوخت تا آنکه بمودای شعر سعدی شیرازی **بیت** تمتع ز هر گوشه یافتم
ز هر خرمنی خوشه یافتم + فی الجمله پرتو خورشید فیوضات بزرگان در خرابه دل این هیچمدان تابیده کثرت شرربانی اندک روشن بیانی گرایید هوسناک دلالت
بتالیف کتابی متضمن اخبار احوال بنای روزگار و حوادث لیل و نهار زمانی از اعصار نمود که شاید نقوش چند از قلم این ناپایدار بر صفحه روزگار بیادگار ماند اما
ناقدردانی عظامی زمان بلکه خوف همان حق ناشناسان سدراه این اندیشه و مانع این پیشه بود که مبادا اسیر شنیعه خود را فراهم دیده بسم جاهلان بی آزرم
بکینه خواهی برخیزند ناگاه بفرمان قهرمان تقدیر انقلاب عظیمی پدید آمد و بیم ها بامید مبدل گردید صف پیشینیان که ننگ اسلاف بودند زمانه برچید و
اهل عقل و اصحاب فضل یعنی سروران انگلیشیه بر بنیاد پایه درین بلاد اقتدار و اختیار یافته چندروز بنابر استطلاع بر ضوابط و قواعد و استیلا بر اجانب و اباعد
بالبقیه دودمان مدارا و مواسات نموده زمام ملکداری بدست کافرنعمتان همین دیار سپردند و باندک ایام مرتبه و مقام آنها نیز منکشف گشته پرده از روی
کار برخاست و نوبت دولت صاحبان والاشان انگلیشیه بالانفراد و اقتدار رسید و ریاست انجا بعهده خردپرور عدالت مایه نواب همایون معلی جناب
آسمان پایه عالم مدار فلک مقدار جهانگیر کوه وقار منبع عیون محامد و مفاخر مجمع فنون فضائل باطن و ظاهر آرای رزین خردمندان اشنا سایش معیار
دست فکرتش را ترنج خورشید فلک طلائی دست افشار شگفتگی تقریر دلپذیرش غازه تازه روئی محافل بزم پیشین بینیهای تیر پیرش (?) سرمایه استظهار معارک
رزم خفایای اسرار نهانی راز ای فلک پیمایش را صدمه قصطبه (?) فضائل فلاطونی و ارسطاطالیسی ز صیت صایت فکرتش کاسد فروغ فراستش گوهر افروز
وجود انسانی پرتو کیاستش آئینه نقوش مرتسمه صدور و بیتانی (?) صدای کوس دولتش بارتفاع صیت سکین نوازی بلند آوازه ریاحین چمنستان
شوکتش بنسیم انفاس و عاگوئی مجزه و زیردستان تازه فرازنده رایات کشورکشائی عقده کشای دقائق خردآزمائی رافع لوای مملکت ستانی

موسس محکمهٔ عدالت انوشیروانی جمشید آثار فریدون فر سهم مراسم ارسطو و اسکندر خورشید اعلام عطارد عمل بهرام انتقام کیوان محل مجموعهٔ مکارم شیم
اولو السیف والقلم عمدهٔ امرای عالیقدر ذیشان مرجع اماجد و اعاظم کل هندوستان نوئین صاحب تمکین بار اهی و فرهنگ امیر الممالک عماد الدوله
گورنر جنرل هستنکس بهادر جلادت جنگ اطال الله تعالی ایام ملکه و حیاته و زاده فی درجاته و توفیقات حسناته مفوض گردید روزگار پیرایهٔ بهار در بر
کرد و قدردانی سار و زباز ارشد جهان جوانی از سر گرفت و جهانیان را شاهد مراد در بر آمد علم و کمال بالیدن آغاز نهاد و جهل و نقص کاهیدن و نالیدن
بنا بر توجهی تام که آنجناب مستغنی عن الالقاب را در فحص اخبار و تربیت احبار است و دیگر صاحبان عالیشان هم که مرجع امور بزرگ و مصدر کارهای سترگ اند
همه بحلیهٔ جان و کمال آراسته و بجامعیت فضائل و افضال پیراسته جویای آثار باستانی و خواهان اخبار اسلاف هندوستانی اند همکس را بقدر استعداد هوس تحصیل خود در
سر افتاده ابواب تفال قبل کشاده گشت و بیامن توجه و تربیت این گروه خورشید شکوه حقیر کثیر التقصیر نیز اراده و سابقهٔ التصمیم داده بترقیم احوال سابقین
و لاحقین پرداخت و هر چه را بدستیاری قلم شکسته رقم فراهم ساخت بنام نامی و اسم سامی آن امیر کبیر کامل و شجاع دلیر باذل موشح و مزین گردانید تا صاحب
کمالان حقوق تربیتش شناخته بشکرگزاری و دعای پایداری دولت این خردپروران دانادل بقلب و لسان موظف و تر زبان باشند بر الواح ضمایر
اولو الالباب اضح و لائح باد که یکی از منتسبان پیشهٔ انشا برخی از اوقات بمطالعهٔ کتب تواریخ فارسی هندی که از زبان سنسکرت بزبان اهل فارس
در زمان بعض سلاطین اسلام ترجمه شده گذرانیده و استفاده از اخبار پیشینیان نموده احوال مرزبانان قدیم و جدید هندوستان از ابتدای کوروان و پانڈوان
تا ابتدای سلطنت محمد اورنگ زیب عالمگیر و حروبات با اخوان و ظفر یافتن بر آنها باجمال در چند جزو ضبط نموده این اقل الخلیقه بل لا شی فی الحقیقه غلام حسین
بن هدایت علیخان بن السید علیم الله بن السید فیض الله الطباطبائی الحسنی عفا الله عنهم بفضله السنی حالات مسطوره اجزای مذکوره را بعد اسقاط
فضول عبارات و اصلاح اغلاط منشآت در ورقی عدیده بسلک تحریر کشید **مقدمهٔ کتاب** نگاشتهٔ خامهٔ مکسور اللسان خود که مسمی به **سیر المتاخرین**
است گردانید حسن اتفاق آنکه این کتاب متضمن است بر احوال عظمای هند از ابتدای کوروان و پانڈوان که در اواخر دورهٔ دواپر بزعم هنود بوده اند
لغایت ابتدای سلطنت محمد اورنگ زیب عالمگیر و کتاب سیر المتاخرین که فقیر بسلک تحریر کشیده از ابتدای رحلت عالمگیر مذکور است تا سنهٔ نود و پنجم از مائهٔ دوازدهم
پس بانضمام وقائعی که درین کتاب بود کتاب فقیر حاوی احوال قریب پنجهزار سال است مسلسل منتظم و با یجازی که استکتاب آن آسان و حصول
فوائدش ارزان باشد نسال منه التوفیق انه خیر صاحب و رفیق فهرس کتابهائیکه جامع تاریخ مرقوم مطالعهٔ آن نموده خلاصهٔ بعض از آنها با حدود
مملکت هند و توابعش مع چگونگی هر صوبه و طول و عرض حدود اربعهٔ آنها نگاشته اول رزم نامه ترجمهٔ مهابهارت که در عهد اکبر بادشاه شیخ عبد القادر بدایونی
و شیخ محمد سلطان تهانیسری بفارسی حسب الامر بادشاه نگاشت و دیباچهٔ او شیخ ابو الفضل بکمال ایجاز و اتقان نوشته دوم گل افشان ترجمهٔ
سنگهاسن بتیسی متضمن احوال بکرماجیت سوم پدماوت احوال رای رتن سین مرزبان چیتور چهارم راجاولی که مصر باداهر اسامی راجهای هند نوشته و
بنا هو رام ترجمهٔ آن بفارسی نموده پنجم راج ترنگنی که احوال چهار هزار سال و کسری از مسند نشینان بازمی گوید و حسب الامر اکبر بادشاه ترجمه شده غیر آن کتب
سیر متضمن احوال محمود غزنوی و ناصر الدین سبکتگین و شهاب الدین غوری که حکومت اجای هند از ابتدای سلطنت او انقطاع یافت و احوال سلطان علاء الدین خلجی
و سلاطین افاغنه و امیر تیمور گورگانی و احوال سلاطین بابرشاهی تا عالمگیر بن شاهجهان از اولاد امیر تیمور صاحبقران و سیر لوگ گجرات و سنده و ملتان
و مالوه و دولت آباد دکهن و جونپور و بهار و بنگاله و اودیسه تا انقضای چهار هزار و هفتصد و نود و هفت سال از ابتدای کلجگ مطابق سال چهلم
عالمگیر اورنگ زیب موافق یکهزار و یکصد و هفتم هجری و هزار و هفتصد و پنجاه و سه بکرماجیتی و هزار و ششصد و بیست و هم سالباهن **در تعریف
کشور هندوستان** ولایت هند ملکیست وسیع و عرصه ایست بس فراخ و با وجود وسعت و فسحت همه جا آباد و در هر جانب امصار و بلاد و قصبات و قریات و رباطات
قلاع مشتمل بر مساجد و معابد و خوانق و صوامع و دیگر عمارات دلکشا و باغات فرح افزا و اشجار دلکش و زراعات سبز و خوش و جویبارهای روان و در ممالک دیگر
این نوع آبادی و معموری کمتر نشان میدهد و مسالک و شارع متعارفه بر روی اکثر نهر و دریاچه قنطرهٔ استوار و بر دریاهای زخار کشتیها تیار مهمان سرا ها

برای نزول مسافر و آرام مترددین در اکثر شوارع و در هر جا اغذیه و اشربهٔ مطلوبهٔ ضروریه موجود و مهیا اکثر راهها آراسته و در بعض جا درختان سایه گستر
میوه دار و بی میوه و چاهها و تالابهای لبالب از آب خوشگوار و این مملکت از جانب شرق و جنوب طرف شط بدریای شور اتصال دارد و بطرف
شمال کوهی کلان که ابتدا و انتهای آن پیدا نیست سه فصل دارد زمستان و تابستان و برشکال برسات که آغازش از انجام جوزا و انتهایش از ابتدای میزان
میشود سر آمد فصول این ولایت است و کثرت بارش موجب پیدایی زراعت و افزایش حاصلات و ارزانی غلات است اگرچه در بعضی از اقطار زراعات بر چاهها هم میشود
و در برخی از اطراف سیلابه هم هست اما اکثر اراضی محتاج بیارش آسمانی از نجهت مدار اکثر زراعت بارانست و بیشتری زمین صالح که در سالی دو سه مرتبه مزروع
شود اگرچه کان الماس و طلا و نقره و مس و سرب و آهن و نمک وغیره درین کشورست که حاصل آن بضبط سلطانی در می آید لیکن بیشتر مدار حاصلات
بر زراعات ست اقسام غله که شمار آن خالی از طول نیست پیدا میگردد و غلات غربی این ملک نسبت بجنوب و شرقی یعنی بنگاله داودلیه لذیذ و خوش طعم
است برنج سوکهداس سرآمد هیچ اجناس منتخب القهٔ بادشاه و سائر الناس **ذکر میوه های مخصوص هندوستان بلکه بنگاله** اما میوهٔ مخصوص
هندوستان بلکه بنگاله انبه و انناس و کیله یعنی موز و شریفه و کولا است کولا نوعی از نارنج است در دامن کوهستان شمالی بنگاله خود رو در صحرا
در کمال لذت و حلاوت و بعضی چاشنی دار در نهایت خوش طعمی پیدا می شود و موز یعنی کیله اگرچه در ولایات دیگر هم هست اما بخوبی طعم و لطافت
و نزاکت و رنگ و بو نوعی که در جهانگیر نگر ڈهاکه بهم میرسد در جای دیگر دیده و شنیده نشده و انناس هم علی هذا القیاس و کنار شیرین خوش طعم نوعی
که در شاهجهان آباد و لاهور بهم میرسد شاید در هیچ ولایتی بآن خوبی نباشد و انبه سرآمد میوه های این ولایت است و از دکن از بنگاله تا صوبهٔ عظیم آباد نهایت
تحفه و در نواح شاه جهان آباد مخصوص قصبهٔ کیرانه و جهنجهان است تخم او از دکن آورده اند در کمال خوبی و خوش رنگی بهترین میوه های عالم است
در ذوق و رائحه انواع و اقسام که شمردن آن از متعذراتست و ادراک خوبی لذتش منحصر بر خوردن امیر خسرو دهلوی در مدحش میسراید **نظم**
نغزک خوش نغز کن بوستان ✤ نغز ترین نعمت هندوستان ✤ نادرهٔ صنع حق آمد پدید ✤ نعمتی از عالم بالا رسید ✤ پیر و جوان آرزو خریدار او ✤
طفل بجان عاشق دیدار او ✤ میوه بباغ ار بیکی ده بود ✤ پخته شود خوردنش آنگه بود ✤ میوهٔ نغزک همه ز آغاز بر ✤ تا حد انجام سزاوار خورد ✤
هر شجر او بفلک بر شده ✤ گنبد افلاک [illegible] شده ✤ باغ وی آرایگه دوستان ✤ زیب ده کشور هندوستان ✤ دیگ نیشکر است سرچشمهٔ قند و نبات شیرهٔ
آن هم مساوات با آب حیات میرسد و نتیجهٔ آن بولایات دور دست ارمغانی میبرند **ملیت** از مزه گرد آمده در روح نبات ✤ خام خضر پخته چو آب حیات ✤ **ذکر بعض
نباتات و گلهای مخصوصهٔ هند** اگرچه نباتات سبزه که بزبان هند ساگ گویند در ین ولایت آنها را با مصالح و روغن پخته نان خورش سازند و خالی
از کیفیتی نیست بسیار است و بیرون از شمارند از همه بهتر و بی نظیر برگ تنبول است اما گلهای مخصوص هندوستان چنپه و چنبلی و مولسری و هارسنگار و جوهی و
آفتابی و کنول است و کیوڑه و کیتکی چنانکه از یک گل تمام مجلس نکهت پذیرد و مشام مجلسیان بهرهٔ وافر از آن یابد بلکه تمام خانه و حوالی آن معطر شود و بوی آنها
بزودی زائل نمیگردد و چه عجب که این گلها در ولایت دیگر وجود ندارند باشند **ذکر بعض جانوران مخصوص هند** از جانوران این ملک فیل از عجائب
مصنوعاتست در صورت و لطف شمائل و کلانی جثه بیعدیل و عدیم التمثیل بعد سی سال جوان و مانند انسان یکصد و بست سال عمر طبعی دارد و مادهٔ او را
پس از هیجده ماه وضع حمل شود و مقاربت با ماده در صحرا کند در مدینه حملا نکند مگر بندرت و آنرا منحوس شمرند اگر مادهٔ او آبستن از صحرا آید بچه میزاید و نیز کرگدن
جانوریست قوی هیکل بدیع شکل دم و هر چهار پا و تنه مقب و بشکل فیل و گردنش مانند گردن شیر و چشم و گوش و دهان بسان گاو زهی نقش طرازی قدرت که چندین
صور در یک پیکر جلوه گر گردانید جسد او سخت تر از اجساد دیگر جانوران که تیر و نیزه و تفنگ و شمشیر کمتر برو کار گر میشود و یک شاخ در وسط پیشانی و بینی
دارد که سلاح او همانست نهایت عداوت با فیل دارد و غلب اوقات بر و غالب میآید شاخ شکم فیل دریده او را میکشد و بقوت و توانائی بر دیگر جانوران
صحرائی نیز غالب است توالد و تناسل او نیز در صحرا میشود گرفتار کردنش خالی از اشکال نیست در سرکار سلاطین و امرا بندرت میرسند دیگر گاومیش صحرائی
که نهایت جرأت دارد و اکثر شیر را میکشد خصوص هرگاه که چندی باهم مجتمع باشند و گاهی مراد سلاطین هم تماشای اینها منیا بند خواه باهم بجنگ کنند خواه با شیر

اورا در وامی بزرگ محکم که باصطلاح هند بادرش میگویند گرفته راه بر آمدش مسدود کرده باشند جنگانیده نشاط می اندوزند و موجب حیرت نظارگیان
میشود و این شکار خاصهٔ هندوستانست همچنین گاو گجراتی نهایت جلدرو و تیزرفتار است میگویند در ولایت گجرات احمدآباد بعضی عیارپیشه بارابه
آنها سوار شده راه میزنند و مال مردم بتجارت میبرند و بسبب سواران بآنها نمیتوانند رسید و ارابه که آنرا بهل رتهه گویند سواری آن خاصهٔ هندوستانست
سایه دارد و اگر زمین راه هموار باشد خالی از آرامی نیست دو سه کس باهم توانند نشست و بمصاحبت همدگر راه توانند پیمود و ارابه چهلرا یعنی رتهه
که بانواع آراستگی میسازند قابل سواری امرا و ملوک اینجاست امیر خسرو در مدح آن گفته **بیت** ساخته از حکمت کار آگهان + خانهٔ گردنده بگرد
جهان + نادرهٔ حکم خدای حکیم + خانه روان خانگیانش مقیم **ذکر بعض مقالات و علوم مردم هند** احوال ابتدای خلقت و غیره تحقیقات
علما و حکمای اینجا بسطی تمام دارد و اجمالش هم خالی از اطناب کلام صورت نه بندد و چنان فائده در ضمن آن نه شیخ ابوالفضل محرر اکبرنامه در دفتر سوم آن
کتاب که مسمی به آئین اکبریست خلاصهٔ رسوم و علوم مردم اینولایت بکمال تنقیح نگاشته هر که اطلاعی بر آن خواهد به کتاب کور رجوع نماید مجملی از آن تا به
رفع انتظار متنجران مینگارد و چگونگی آفرینش هیجده گونه بفراوان برگزارده اند و شگرف داستانها آورده همانا هر بار بنجلی هستی گرفته از آنجمله یک نوع
که اعاظم هنود بآن قائلند پسند میکند و آن اینکه اول تعینی که حضرت وجود مطلق گرفت و جلوهٔ خاص موسمی برهما است همانا عقل اول انسان خجسته اند
و ازو چهار کس از تنبل و هم رسید اول سنک و سنند ن و سناتن و سنتکمار بهرکدام فرمایش رفت که همت در پیدائی خلقت بر بندد از فزادانی توجه بلات
قدسی بدین کار نپرداختند سگالش گیره گرفت و از پیشانی خود دیگر برابر آورد مهادیو نام یافت از جلال فراوان که در وی دید شائستگی آفرید نیافت
ده کس دیگر را پدید آورد همانا از عقول عشره تعبیر کرده باشند بعد از آن از پیکر خود مردی و زنی بر آورد من و ست روپا نام اول من نام مرد دوم
ست روپا نام زن همانا آدم و حوا را باین نام خواسته و از این دو سر آغاز او ن شد و بعضی قائلند که اول تعین صورت زنی بود و آنرا مهابچهمن گویند ظاهرا
قدرت و مشیت را از این تعبیر خواسته اند و چون تانیث لفظی در این اسما است بیدانشان متاخر تانیث حقیقی خیال کرده او و اسطهٔ ایجاد عالم گشت
و برخی آفتاب را وسیلهٔ ایجاد عالم دانسته اند سببش همانا آنکه چون این نیر عظیم را اقوی التاثیر در موالید ثلثه یافته اند بی بضاعتان گمان برده اند که
در عالم علوی هم موثر بوده باشد و جمیع عالم آثار او خواهد بود و حکمای هند در عناصر به پنج عنصر قائلند بر چهار معروف اکاس نام عنصری افزایند و اورا
محیط همه جا و همه کس دانند گویا دعای عالم او را مقرر کرده و بآسمان قائل نیستند شاره بردوار نهند و منطقه را بطور معروف دوازده بخش کرده هر بخش را
نامی مطابق نامهای عربی گذاشته هر بخش را راس گویند و کواکب را اجسام صیقلی مستنیر از نیر اعظم دانند و هر هفت سیاره را نامی نهاده روزهای
هفته را بآن منسوب کرده اند و نیر اعظم را انور بحبت مستضی از حضرت نور المنور دانند و پیوند نفس قدسی با هر یکی و گروهی اختران البشری نفوس نکانند و
گویند که بگزارش تن و جان عنصری و ستردن اهوای نفسانی و تربیت روح مجرد بدان مقامهای عالی جائی یافته اند و زمین را کروی الشکل
دانند اما گویند که تمام کرهٔ زمین هفت جزیرهٔ معظم دارد و هریکی را نامی برگزارده اند و دریائی را محیط او دانند و یکی از آن جزائر سبعه این جزیره است
که هند و چین و عرب و عجم و فرنگ و ترکستان بر روی آن اما اینقول نقل پرستان اینهاست و دانش گرایان اینها در اکثر مقالات یونانی آسا و چه عجب
که اقالیم سبعه را بیدانشان متاخر از بیفکری و دنباله روی برهمنان بعقل چنین تعبیر کرده باشند و عالم را سه بخش کرده بالائی را سرک لوک نام نهند و
محل پاداش نیکوکاران دانند میانی بهولوک مسکن بنی آدم و دیگر حیوانات و پائینی را پاتال محل جزا و سزای بدکاران پندارند و بالائی را درجات
هفت گانه گویند و پائینی را کذلک درکات سبعه شمارند و هریکی را نامی برگزارده اند و چون پیدائی عالم را بکرات و مرات قائلند در صورت تسلیم ممکن
است که مبدع حقیقی جل مجده هربار بر نهجی دیگر ابداع کائنات فرموده باشد لهذا در چگونگی خلقت اقوال مختلفه ایراد نموده اند اما در هر صورت سلسلهٔ کون
را بعد ایجاد یک مرد و یک زن ناقلند و بعد پیدائش آدمی زاد چون اندک کثرتی در اینها پدید آمد برهما آنرا چهار صنف گردانیده برای هر صنفی نامی مقرر
کرد سران آنجماعه را که صاحب علم و فضل و زهد و عبادت بودند برهمن نام نهاد و صاحبان جرات و شجاعت و عقل و فطانت را چهتری و صاحبان تجارت

وزراعت و صناعات شریفه را بسوی خدمت اینها و اهل حرفه رذیله را شودر قرار داده هر فرقه را باین اسامی گردانید عمل برهمنان تحصیل علم و عبادت و افاده
و استفاده علوم و ریاضات و حق پرستی و رهنمائی دیگران براه حق و کار کهتری خراج ستانی و سروری و رعیت پروری و ملکداری و حمایت
برهمنان و خدمت ایشان و مشغله بیس کشاورزی و تجارت نمودن و صناعات شریفه اختیار فرمودن و بنیه شودر صناعات خسیسه و خدمت این هر
صنف نمودن **و اوتار** که در فرق هنود مشهور است و چنان شهرت یافته که اینها را اوتاری انجدائی پرستند و فی الواقع عقیده جمیع هنود الحال
همین است مگر بندرت کسی ازین گرداب آمده بساحل حقیقت رسیده باشد اما در حقیقت ظاهرا بی اصل و بنا بر اشتباهی است که متاخرین از فهم مرام کلام قدما
قوم روی داده و مراد قائل نفهمیده اند احوالش بر سبیل اجمال آنکه در هر دوری از دورهای چهارگانه که بآن چار تلنده و آن ست جگ است و ترتیا و
دواپر و کلجگ ده یازده تن بصور مختلفه برای کاری خاص بقدرت دادار بیهمال پیدائی گرفته آن امر عظیم بتقدیم رسانیده اند و هر یکی بنای مناسب
صورت موسوم گشته در عهد اقامت خود درین ارنا پایدار فرمانروا و دیگر مخلوقات فرمان پذیر و آنها را پرستار بوده اند و قول محققین این جماعه درین
خصوص اینست که ایزد بیچون بنا بر امری که سود آن بآفریده باز گردد عنصری پیکری را با فاضه وجود خود برگزیند و توجهی تام مبذول حال او داشته مظهر
غرائب امور به نیروی خود گرداند و غباری بدامن تقدسش ننشیند و اکثر دانشمندان هند بدین گروند و آنها را پورن اوتار گویند و آنکه در بعضی
از موجودات پرتوی از فروع قدرت خود اندازد و شگرف نیروئی بخشد آنها انش اوتار نامند و هیچ موجودی را خالی از فروغ او ندانند انش اوتار
بشمار در نیاید و پورن اوتار در همگی چهار جگ ده بار بدانسان جلوه فرماید و تجلی او بصاحب نظران بنماید و درین دوره تا امروز نه تن پیدا آمده **اول**
مچهه اوتار یعنی پیکر ماهی مظهر انوار و عجائب آیات و آثار الهی گردید گویند بلک در آور پایان دکن بشهر بهدراوتی در ست جگ ماه بیساکهن شکل پچه تته
اکادشی راجه ستن که ده لک سال دست از همه افشانده ریاضت گری میکرد و بر کنار دریای کرت مالا تن شوئی داشت ناگاه ماهی بدستش در آمد و
برگفت مرا نگهدار یک شبانه روز در دست بود چون نالید بسبوئی در آورد و از فزونی بالش بخم در انداخت چون از گنجائی او در گذشت در چاه کرد
و بسیمین گولابی بزرگ در انگند و از آنجا بدریای گنگ رسانید چون آنرا فرو گرفت بدریای شور جا داد چون اوره ابر امود راجه دانست که نیرنگی است
به نیایش گری در آمد و جویای آگهی شد پاسخ شنید که دادار بیهمال در این جانور را مظهر بعض آثار خود گردانیده برای رستگاری تو و چندی گزیدگان
پس از هفت روز به توخواهد شد و جهان را آب فرو گیرد و بر فلان کشتی با برخی شایستگان و گرامی نامهای ایزدی و گزین اروها بنشین و آنرا بدین شاخ که
از من نمودار است پیوند بخش شده لاته لیست و هشت هزار سال آب طوفانی بود و بسیر وی در نقاب نهاد **گورم اوتار** در ست جگ ماه کاتک
شکل پچه تته دوادشی جهان آفرین پیکر سنگ لشپت را جلوه خود مظهر اثری غریب گردانید گویند دیوتاها بر آن سر شدند که از دریای شیر دهن آسا آبحیات
بر کشند بجای چوب که بدان مسکه بر آورند مندر که بزرگ ترین کوههاست بکار داشتند کوه از گرانی بدریا فرو شد می فرو آن گنج رسیدی نیز چون
آنصورت را جلوه گاه خود فرمود و آن جانور کوه را بدوش بر گرفت دیوتاها کام دل گرفتند و بدین شگرف کاری چهارده چیز گرامی بر آمد لچهمن و بینا
بصورت عروسی نمودار شد و سرمایه عشرت همگنان سر انجام یافت (کوستبهه من) شگرف گوهری فراوان فروغ و از اندازه ارزش بیرون
(پارجاتک برچهه) بو العجب درختی گلهای او بژمردگی نبیند و بوی خوش در روزگار را در گرفته برخی گویند هر چه خواهند ازو بر گیرند و آنرا کلپ بچهه نیز
خوانند (سرا) باده (دهنتر) بیشکی که بیمار را تندرست و مرده را زنده ساختی بدست راست لوده و چپ هلیله (چندرمان) ماه عالم افروز (کام دهین)
ماده گاوی که هر چه خواهش رفتی از پستان بیرون فرستادی (ایراپت) سفید فیل چهار دندان (سنکهه) سفید چهره غریب آوا با هر که بودی فیروز مند شدی (بکه)
زهر جان گزا (امرت) آب زندگانی (رنبها) زن خوش خوی نیکو روی (آس) اسب هفت سر (سارنگ دهنک) کمانی تیر او بهر دو دی سپیدی
خطا رفتی بسیل از پیدایش این گران مایه جواهر گورم بزیر زمین در شد و هنوز زنده پندارند **باراه اوتار** در ست جگ ماه کاتک ستر پورن ماشی در
شهر مهاورت نزدیک نیم کهار واد و مه این جلوه خاص شد یکی از گروه دیت هرناکس نام روزگاری دراز در گدازش تن به پرستش ایزد بیهمال بسر برد

روزی آن ذات مقدس بطوری برای او جلوه فرموده از خواهش او پرسید از بن دل آویز گفتار بنالید و بسیاری جانوران جانگزا را برشمرد و از گزند آنها رستگاری طلبید و فرمانروائی همگی عالم درخواست و در اندک زمانی کامروا آمد و حکومت عالم علوی را از رگرفته یکی از خویشاوندان سپرد و دیوتا با برهما نزد اوشن شتافته چاره برجستند چون دران خواهش گزندبار راه فراموش کرده بود و پاسخ یافت که من بدان صورت پدید آمده نقش هستی او را خواهم سترد و در اندک زمانی بدان تمثال جلوه فرموده به پاتال در شده به تختگاه او شتافت و بخوابه نیستی روانه گردانید و آنها را زندیک سو روان نشان دهند جهان برآئین پیش بدینگان برآمود و اندر کامیاب فرمان روای عالم بالا شد مدت ظهور او هزار سال بود **نرسنگه اوتار** یکی بیچ و از سر تا کمر شیر و از ساق تا پایان آدمی وش و درست جنگ ماه بیساکه شکل بچه تته جتر دسی در شهر هرن پور که بهندون زبان زد و در وزگار نزد دار السلطنة آگره پیدائی گرفت چنان نگزاید هرن کشب از گروه دیت سالهای دراز در گداز نفس و تن بسر برد تا آنکه ایزد بیهمال عملی جلوه فرموده آرزوی او را پرسید نخستین عرضداشت که خواهش آن است که مرگ من نه در روز شود و نه در شب نه از بیگانه نه از یگانه جان شکر طلبید و پس فرمانروائی لشیب و بالا را خواستگار شد خواسته پذیرا گشته یافت و دیوتا ها روی در پرستاری نهادند و عالم از نکوهیدگان برآمود بزرگان ایشان بهمیانجی برهما از بشن چاره کار جستند و خواهش این گروه پذیرفته شد گویند او را فرزندی بود پرلاده نام با آئین دیوتا با ایزدی پرستش نمودی و بر خلاف پدر راه حق سپردی هر چند گوناگون آزار کرد او را از ان روش باز نیاورست آورد و نشانی از جای پروردگار پرسید و او در همه جا نشان داد و برای فهمانیدن اشارت بستونی نمود که در و نیز جا هم ظهور پیوسته و از پی آن شمشیری بآن حواله کرد از نیرنگ کاری الٰهی از ان ستون پیکر مذکور پدید آمد و او را بدرید در ان هنگام که برزخ میان روز و شب بود پیدائی پیکر ابداعی کار او سپری شد گویند آن الٰهی تمثال از پرلاده استدعای خواهش کرد آن تعالی فطرت از هیچ چیز سر فرو نیاورد چون کمت در خواست آن جاوید زندگی است که دامن آلامی و استگی نیاید و پای بند غم و شادی نشود پیدائی این صورت صد سال بود **بامن اوتار** آدم کوته بالا در جگ تیتا ماه بهادون شکل بچه تته دوادسی در شهر سون بهدر ابر ساحل نربدا در خانه کشب بن بریخ بن برهمای مشهور از شکم آوت آن نو باوه ابداع برآورد و هزار سال کام روائی کرد از گروه دیت بل نام یکی برای سلطنت سه لوگ ریاضتها کشید و داد از کام بخش خواهش او پذیرفت و سترگ فرماندهی یافت و او رنگ نشینان دیوتها را ایل ساخته همچنان بفرمان روائی بازگذاشت و گوناگون جگن بجا آورد و لیکن آنچه درین روشها بدیوتا ها ایثار کنند بکار نبرد و دیوتا ها بوسیله برافگندن او را از بشن التماس نمودند و او را انجام کار آگهی داده آرام بخشید و در ان سال و مه چهره صورت برافروخت چون آن مولود تختی با گهی در آمد بمقتضای رسم عادت بدبستان حکیم برد واج برنشاندند بهمراهی آموزگار در جگن که نزد کرکهیت آغاز نهاده بود حاضر شد بآئین راجگی خواهش پرسید و گفت سه قدم از زمین خویش را بتو خواهم او برآشفت که از چون من والا شکوهی بزرگ دولتی چرا چنین کمتر چیزی درخواهش بعد پس انداز سخن چون او پذیرفت او نخستین قدم چنان پهنا ور گردانید که طبقه زمین و طبقه پاتال را فرو گرفت و دیگر قدم را چنان فراخ ساخت که طبقه بالا را پر کرد راجه در عوض قدم سوم خویش را بسپرد و از انجا که نیکوئی در نهاد بود او را از ان خیرگی باز داشته بایالت پاتال نام زد گردانید **پرسرام اوتار** آدمی پیکر در خانه جمدگن برهمن از شکم رنکا در جگ ترتیا ماه بیساکه شکل بچه تته تردسی در موضع رنگتا نزد دار السلطنة آگره پیدائی گرفت کارتبرج نام بیدست و پائی در قوم دیت بفرمان روائی نشست و از بیدستی خویش بستوه بودی تا آنکه دست از همه باز داشته در کوه کیلاش ریاضت گری در آمد مهادیو او را بنواخته هزار دست برداد و بخواهش او خدیوی هر سه لوگ باو بازگردانید و آزار دیوتا ها و درازدستی نمود بدان سان انجام کار او درخواستند پذیرش یافت گویند جمدگن از مظاهر مهادیو است و رنکا از اوتار ماه و دیوتها از و پنج پسر شد و نخستین پور او پرسرام پیش مهادیو در کوه کیلاش ادب آموزی کردی پدر او جمدگن در صحرا پرستش نمودی کارتبرج روزی بعشرت شکار روز گذاره برزاویه آن شد و چاره گرسنگی و تشنگی برجست او آنچه پادشاهان را در خورباشد از خوردنی و پوشیدنی و گوناگون جواهر و نفائس ریشگاه حضور آورد راجه بشگفت افتاد و گفت دست برین بنا لائیمتا از حقیقت کار آگهی بخشی او گفت اندر فرمان فرمای علوی عالم گاو کام دهین بمن سپرده آنچه میخواهم سرانجام میابد راجه را آز در گرفت و خواهش آن گاو نمود او پاسخ داد که بی فرمان

اندر خواہش نتوان پذیرفت و شکوه و نیروی نتوان بدست آورد او بخشم در شد و به پیکار در آمد چندانکه لشکر فراهم آورد و آویزشها نمود کاری از پیش نبرد
آخر شبی پنهانی آمده جمد کن سا از هم گذرانید و از گاو نشانی نیافت زنیکا پسر خود پرسرام را طلبداشته رسوم مسافران ملک تقدس بجا آورد و خود را بآئین
خویش بسوخت و آن فرزند الکین توزی برگماشت پرسرام به نیروی قدرت ابداعی به پیکار راجه رفت لبست و یکبار عرصه عالم آراسته گشت آخر با
راجه قالب تهی کرد و سلطنت بدیوتاها باز گردید زر های عالم فراهم آورده در حکین خیرات نمود پس از همه دست باز داشته بغوله تنهائی برگزید چنین پندارند
که هنوز زندگانی دارد و در کوه مهندر اا زمین کوکن نشان دهند رام اوتار چنان سرایند که راون نام از گروه راکس بد دلیشت به برهما پسر
خدیوده سر و لبست دست بود و بکوه کیلاش ده هزار سال ریاضت گری برنشست و سرها یکی پس از دیگری درین راه برافشاند و آرزو آنکه فرمانروائی
هر سه لوک یا بد ذات قدسی خواهشش پذیرفت دیوتاها از فرمان پذیری لبستوه آمدند به پیشین روش برافگندن او در خواستند پذیرفته آمد و انجام کار
برام نام زد شد تا آنکه در جگ ترتیا ماه چیت بشکل بچه تة نومین در شهر اودهه از شکم کوشلیا زن راجه جسرت براد و سر آغاز آگهی فنون شناسائی اندوخت
و دست از همه باز داشته دشت نوردی به پیش گرفت و بنیاد تنگری و پرستش جا ها زندگی را پیرایه دیگر لبست فرمانروای جهان گشت و راون ابگه نیستی
فرستاد یازده هزار سال و رنگ نشین بود و شائسته آئین ها بر نهاد **کشن اوتار** پیشتر ازین بچهار هزار سال و کسری و کربین جادون زبانی دهشت تهر آنجنگا
گنیش پوراو چیره دستی یافت و پدر را از کار باز داشته دست ستگری برکشود و تیز جراسند دیسپال و دیگر فرمانروایان ببیت ستم از اندازه بردند زمین برنج
در شد پیکر گاو گرفته با برهما زد دلش شتافت و برانداختن اینان خواهش نمود پذیرفته آمد و کشن حواله شد گویند اختر شناسان به گنیش آگهی داوند که درینجا دیکی
یکی بزاید و کار او سپری گرداند او چار لشکری نوزادگان فرایش نهاد و هر سال خون چندین بیگناه ریخته آمد تا آنکه دیوکی خواهر او را به بسدیو جادون
کتخدائی کردند درین هنگام آوازی شنید که هشتمین فرزند او آنراجان لشکر و هر دو را بزندان در نشاندند و هر پسری که زائید به نیستی سرا فرستاد و بی غفلت
پاسبانان چیره شد و زنجیرها گشاده در ها واگردید نوباده بسنجن آمد که آن روی آب جون در خانه نند اهیر جین مان دختر شده مردم را خواب برده بود و آنجا
گذارد و آن دختر را بر گیرد بسدیو چون ردی بدان کار نهاد دریا پایاب گشت و فرموده بجا آمد نخست در نه سالگی گنیش را از هم گذرانید و اوگرسین را از بند رهائی
داده بر مسند فرمانروائی نشاند و دیگر ستمگران آویزشها کرده برانداخت و صد و پنجسال زندگانی کرد شانزده هزار و صد و هشت زن داشت و از هر یک ده
دختر پدید آمد هر کدام چنین میدانست که همگی شب با او بوده **بوده اوتار** در کلجگ ماه بیساکه بشکل بچه تة ستمین در شهر گیا بخانه راجه سدهودهن از شکم مایا
بزاد گویند چون جنگها بسیار شد و فراوان کشش رفت لشن خواست که بانسی پیکر در شده آئین بیدها و جنگهار انکوهش نماید ازین دو را سال بر فراز پدید آمده
بر آمد و صد سال زندگانی کرد **کالکی اوتار** در آخر کلجگ ماه ماگه بشکل بچه تة و ستمین در شهر سنبهل از خانه لشن جن برهمن از شکم زن او جسوتی بر آمد و صد
سال بزید گویند روزگاری آید که فرمانروای داد گر نماند و بدکاری فزونی گیرد و غله گرانی پذیرد و عمرها کوتاه گردد بیش از سی سال نزیند مرگ فراوان شود
ایزد بیهال برای چاره گزینی بدان انسی پیکر بر آید و جهان را بداد آباد گرداند و برخی چهارده افزوده اوتار بیست و چهار برگزارند و در احوال هر یکی نامها پرداخته
اند و شگرف داستانها برگزارده و گوناگون پیکرانیان از زر و سیم و جز آن برساخته محراب پرستش گردانند لیکن جین و بوده و بوربن اوتار نگرانید نهایت تلخیص
کلام در اعتقاد مردم این مملکت آنکه وسیله ایجاد خلقت برهما است و با لهام و القای الهی کتابی که آنرا بید نامند از زبان برهما موجود شده بعد از ان پی مدگان
برهما در تفسیر آن کوشیده شش کتاب آراستند و آنها را کهٹ درسن یعنی شش قسم علم گویند و هر یکی را شاستر نامند و کتاب بید را بعضی گویند که حکیم بیاس چهار جزو
کرده هر یک را نامی جدا گذاشته و آن رگ بید و ججر بید و شام بید و اتهربن بید است و برخی چنین گویند که برهما چهار رو و دهن داردار هر دهن او هر چهار کتاب
مذکور بر آمده و مجموع هم بید است و آن هر شش نسخه شاستر را با یکدیگر بعضی از امور اختلاف و اعتقاده مناقشات بسیار در از و النشوران تا خر هر کسی بالقدر دانائی
و فهمید خود کوشیده و تفصیل آن کتابها نوشته نخستین شاستر نیای است پدید آرنده آن گوتم رکهیسر دوم بیشیکهک شاستر این کتاب تصنیف کناد نامی
دانشمند است سوم سانکه شاستر موجد آن کپل نامی دانشمند است چهارم پاتنجل شاستر مدون این علم پتنجل نامی از علما است پنجم بیدانت شاستر که حکیم بیاس آنرا

مدون کرده ششمین میمانسا شاستر که حکیم جیمن آنرا ابجلو کرده غیر ازین شش شاستر شاستر های دیگر هم هست از انجمله دهرم شاستر که بمنزلهٔ فقه جماعهٔ هنود است و اعمال
افعال عبادات و ریاضات و انواع صیام و تصدقات و خیرات و چاره گری عصیان و زلات و الفصال و دعاوی و معاملات هر چهار برن که عبارت از برهمن
چهتری و بیش و شودر است بران منوط و مربوط و کرم بپاک نیز شاستر است بزعم هنود متضمن علمی که دانائی آن عوارض و آلام بدنی انسانی مانند صرع و
جذام و برص و بواسیر و نواسیر و حمیات و سعالات و فالج و لقوه و امثال آن که همه را بید اند دانسته میشود که این مرض این کس نتیجهٔ فلان عمل است که در فلان زندگی
باعتقاد تناسخی که دارند کرده و چاره اش این عمل است اگر بکند شفا یابد و بعد پران یعنی تواریخ متضمن بیان حال نفوس سیهٔ عالم ملکوت و شرح پیدائی جهان و
جهانبانان و وقوع قیامت صغیر و کبیر و گوناگون کردار نیک و سخاوت و عدالت و داستانهای عابدان و فرمانروایان و الاشلوک بیاکرن علمیست مثل
نحو و صرف در تحقیق کلمه و کلام و ترکیب حروف با همدیگر و چهند در بیان حسن ترکیب الفاظ و نظم حروف و نزاکت معنی و اوزان بحور اشعار و بیدک یعنی
علم طبابت مشتمل بر احوال ابدان و صحت و مرض آن و معالجات بیماری و تدبیر ازالهٔ انواع امراض و جوتک بدیا یعنی علم نجوم هندیان استخراج این علم
بآفتاب بنسبت سید هنسا مدرک بدیا یعنی علم قیافه و دریافت احوال نیک و بد آدمی از اوضاع خطوط دست و جبین با خط و خال دیگر اعضا لیلاوتی کتابی
است در علم حساب و دقائق آن آنرا بیاکرن جوتک گویند سگن بدیا از گویائی و آواز وحوش و طیور شگون گرفته از سوانح آینده اطلاع دهند و دانایان این
دانش در ممالک میوات و اطراف پانی پت و غیره بسیار است سر بدیا دانندگان این علم از روانی انفاس که همه روز از سوراخ چپ است بینی در زمانی معین میابند
احوال نیک و بد سائل گزارش مینمایند اکم بدیا در گزارش گوناگون افسون و جادو و حیلهٔ حصول منافع و دفع مضار و جن گرفتگان پری زدگان و غالب
آمدن بر جن و معالجهٔ اقسام بیماریها اندرجال علمی است در انواع نیرنجات و طلسمات و سیمیا و ادخال روح در پیکر دیگر و خلع از بدن خود بزعم هنود و دیگر عجائب
و غرائب رس بدیا یعنی کشتن سیماب زر و سیم و مانند آن و ساختن طلا و نقره که کیمیا و اکسیر عبارت از آنست کام رو بدیا دانشی است از افسون مار کرده دم
و دیگر گزندگان و رهائی دادن از گزند آنها و حاضر ساختن آنها را با افسون و گذارش نسب راجها و ستائش آنها ترب بدیا دانائی انواع تیراندازی که از بید استنباط
کرده اند رتن پریچها شناخت لعل و مروارید و زمرد و دیگر جواهر و گوناگون سنگ ریزه و پیدایش و خاصیت و درج هر یک ماتک بدیا شناختن حلقها و انواع
عمارت و هرگونه خاصیت و برآوردن نهرها و غیر ذلک گج شاستر شناختن فیل و دریافتن عمر طبیعی او و علاج بیماری و حفظ صحت و تندرستی آن گج ساسان
سوتر شناخت احوال اسپ و عیوب و بیماریهای آن و گوناگون معالجات که تدبیر بدیا که از بید سوم بر جسته ظهور آمده یعنی موسیقی از گفتن و خواندن و
نواختن سازها و اصول و فروع گوناگون نغم و سازها و روش رقص که آنرا سنگیت گویند نٹ بدیا یعنی بازیگری که بتیز دستی شگفت کارها از رسن
بازی و غیره ظاهر کنند و شگرف معلق زنند و زنان ایشان نیز به نیروی این علم انواع اعمال نمایند که مردم بحیرت در شوند سامدرک یا علمی است در دانستن احوال
مردان و شناخت گوناگون زنان کام شاستر که آنرا کوک نیز گویند در طرز مقاربت مرد و زن هشتاد و چهار گونه دستور و زیان هر کدام و مفتون ساختن زنان و لذت
مجامعت.

ذکر احوال درویشان هند و انواع اینها

نخستین صنف سناسیان از این خاک نشینان جمعی مهر خموشی بر لب نهاده
حرف زدن ندارند فریقی هر دو دست را مائل بآسمان گذارند و بعضی خود را سرنگون بدرخت آویخته تکمید تن خویشتن بآتش مینمایند و چندی رو بسوی
آسمان برداشته نظر بآفتاب دوخته دارند و برخی بپا ایستاده شب و روز میگذرانند و درین صنف انواع دیگر هم هستند و بنام معروف ریاضات
شاقه بسیار میکنند اگر تفصیل عادات و اوضاع آنها کرده آید داستان دراز میشود دوم جوگیان اعتقاد هنود آنکه بعضی ازین طائفه بقوت ریاضت
و زور بازوی عبادت در هوا میپرند و بر سطح دریا میخرامند و از حبس نفس عمر دراز یابند و خلع بدن نموده روح خود در ابدان غیری می اندازند و علم
کیمیا و سیمیا نیز دارند و تسخیر قلوب مردم هم توانند نمود و اشراف بر قلوب و تسلط بر اجنه بهم میرسانند و بیماران را بافسون معالجه کنند و سحر و جادو نیز
دانند و گویند که در علم سیمیا اگر چه از طائفه سناسیان نیز بعضی دستی دارند اما قوم جوگیان بیشتر درین علم ماهر و مشهورند سوم بیراگیان درین صنف نیز اقسام
اند و هر یکی بنام مقتدای خود معروف اکثری ازینها سرود و نغمه بزبان هندی در مدح و ستائش آفریدگار و مقتدایان خود عبادات عظمی میشمرند بعضی بوجد و رقص

وبعضی بچله نشینی و مراقبه و گروهی بمطالعه کتب اشتغال می ورزند چهارمین او داسی از معتقدان نانک بطریقه و آئین او به نیایش و ستایش آفریدگار
می پردازند خلاصه عبادات این گروه مطالعه اشعار مرشد خویش است که بسرود و نغمه میگویند و زمزمه دلفریب میسرایند پنجمین صنف جتی سربوره ریاضت
سخت می کشند حتی که چهل روز صائم بوده از اکل و شرب ضروری که قوام بدن بدوست احتراز دارند و چهار ماه برسات یکجا مقام کرده حرکت نمیکنند
که مبادا در رفتار باعث آزار حشرات گردند و خلاصه عبادات آنها نگاه بانی جاندار است پا افزار ازین جهت نمی پوشند که بجانداری آزاری نرسد
و احداث چاه و باغ مذموم میدانند که مبادا بوسیله آن بجانداران ریزه آزاری رسد و بهمین اندیشه شبانگاه چراغ روشن نمیسازند و آتش نمی
افروزند و طعام برای خود نمی پزند و آب از چاه بر نمی آرند آب طعام از خانه مریدان بدریوزه آورده میخورند شبانگاه اصلا چیزی نمیخورند و از خوردن
سبزیها احتراز دارند چه اعتقاد این جماعه آنکه این چیزها در حکم جاندار است و غیر از پارچه لابد چیزی با خود ندارند اما اهل کیش برهمه اتباع آنها این طائفه را دهری
و ملحد می شمارند و میگویند که منکر صانع اند ظاهرا این اصلی است اگر منکر باشند ریاضات شاقه برای که و چه میکنند چون قائل معتقدات برهمه نیستند از روی
تعصب چنین میگویند و بحدی تنافر و تناکر دارند که میگویند اگر از طرفی فیل مست آدم کش زنجیر گسل می آمده باشد و از طرف دیگر سربوره بیاید برروی
آن فیل باید رفت و بطرف سربوره رو نباید کرد و نیز براهمه هر فرقه دیگر را که از خود مذهبی اختراع کرده قبول نمیکنند بهمان کیش قدیم که موافق بید از آغاز
آفرینش مروج یافته معتقد اند اگر شخصی از مخالف کیش خواهد که در براهمه بیاید آنرا هم نمی پذیرند و اگر شخصی از مشرب ایشان گشته مذهب دیگر گیرد و باز خواهد
که بمذهب اول رجوع کند آنرا نیز قبول نمیکنند و درین کیش چهار آسرم است یعنی چهار آئین اول برهم چرج یعنی کدخدا نشود و به تحصیل و تکمیل علوم صوری
و معنوی پردازد دوم گرهست یعنی کدخدا شده بامور تعلقات اشتغال ورزد سوم بان پرست یعنی چون سن کهولت رسد و پسری در فرزندی نشود
ترک تعلقات نموده مع زوجه خود در صحرا رفته بعبادت الهی بگذراند و غیر از میوه صحرائی غذا نکند چهارم سنیاس یعنی خود را از همه امور باز داشته بعبادت
شاقه پردازد و نیز مردم نژاد درین آباد و بوم چهار برن اند یعنی چهار فرقه اول برهمن اعمال وی بید خواندن و علوم آموختن دوم چهتری کارهای او فرمانروائی
و انتظام ممالک و داب شجاعت و سپاهی گری بسر بردن سوم بیش کردارهای او سوداگری و دیگر پیشهای شریفه پرداختن چهارم شودر شیوه او
پیشهای خسیسه ورزیدن و خدمت هر سه فرقه مذکور نمودن القصه اهل هندوستان در سپاهی گری جهل بسیار دارند و ندانند که جانبازی کجا باید و بر
اعدا چگونه غالب توان آمد اما قوم چهتری که الحال بعضی از آن براجپوت شهرت دارند و برخی بکهتری مشهور اند نهایت بیباک و مستعد هلاک و بعضی
زنان جمیع هندوان از آنها بیباک تر جرأت کیش و وفا اندیش بعد فروشدن شوهران خویش همت برپاس ناموس حفظ محبت گماشته به تتمیم مراسم
مهر و وفا و تهیه اسباب عقبی و ترتیب سواد همراهی پرداخته رخت عروسی برخود آراسته جامه و تن بغالیه آغشته پروانه وار و مردانه کردار با پیکر بی جان
شوهر فرخنده خوی با یکی از پارچهای پوشش و خود را در آتش خاکستر ساخته رقم دوام اتحاد بنام خود در دفتر روزگار ثبت می کنند **بیت** سوزند
بهم ز عشق سیراب + همچون دو فتیله خور دیک تاب + و اکثر زنانی که پس از شوهر زنده میمانند بمقتضای فادر زمی حیا دوستی از لذات خوردن و
آشامیدن و تمتعات لباس خوش و زیور پوشیدن خود را باز میدارند و بسان درویشان ریاضت کیش بمجاهده نفس پرداخته در لیالی و ایام بطاعت
و صیام و عبادت خالق انام زندگی باتمام میرسانند و هر چند نوجوان باشد و در همان شب عروسی بیوه شود شوهر دیگر گرفتن و مرة دیگر بر سادهٔ عروسی
نشستن موافق آئین خود جائز نمیدانند و از ارتکاب آن آثار روسیاهی عقبی و رسوائی دنیا می شمارند تمام هندوستان مع صوبه تلنگانه دکن که تفصیل آن
درین نسخه اندراج نیافته مشتمل بر بیست و دو صوبه و یکصد و نود و دو سرکار و چهار هزار و یکصد و پنجاه و دو محال و هشت ارب و شصت و هشت کرور و بست
و شش لک و هشتاد و نه هزار و پانصد و هفتاد و سه دام انقسام هند با پانزده صوبه بحسب تقسیم اکبر است احوال آنها از روی آئین اکبری نگاشته چون بعد
اکبر برخی از محالات بعض صوبه علیحده گردیده سه صوبه جداگانه قرار یافت ملتان و کشمیر و اوڈیسه علیحده شدند و از عهد اورنگ زیب عالمگیر که اکثر دکن مفتوح
گشت چهار صوبه حیدرآباد و بیجاپور و اورنگ آباد و ارکاٹ افزوده بست و دو صوبه گردید از این همه صوبها احوال سه صوبه حیدرآباد و بیجاپور و ارکاٹ معلوم

لهذا به نگارش حالات آنها مبادرت نرفت و احوال احمدنگر در آئین اکبری نبود بنابرین احوال این چهار صوبه درین ویژه مفصل نگشت از مستخبران هرکس آگاه باشد حالات چهار صوبهٔ مذکوره درین اوراق ثبت فرموده برین فقیر منت گذارد و چون اندکی از احوال هندوستان تحریر در آمد شمه از هر صوبه نیز برای سیرابی سخن بقلم در آوردن ضرور است **ذکر احوال ممالک محروسهٔ هند باجمال مطابق تحریر و تقریر شیخ ابوالفضل اکبرشاهی از دفتر سوم اکبرنامه که مسمی بآئین اکبری است تا سال چهلم جلوس جلال الدین محمد اکبر بادشاه** که آن درین و سال آلهی است و سالهای سلطنت او را از ابتدای جلوس و سال آلهی مینوشتند و هزار و هفتصد و سی و هفت قصبه از صد و پنج سرکار در قلمرو او بود اکبر بادشاه آزاد و از ده بخش بر ساخته هر بخشی را صوبه نام نهاد و بنام معمورهٔ عمده که در آن بخش واقع بود یا خود بادشاه جایی را آباد نموده بنام خود موسوم گردانیده بود روشناس گردانید و چون برار و خاندیس و احمدنگر گشایش یافت پانزده قرار گرفت بختی از هر کدام بر سه نگارد و دهستان فراخ دهان و سال مه آنها بگزین قول میگذارد بنگاله بهار و … الٰه آباد مالوه احمدآباد و برار خاندیس احمدنگر اکبرآباد شاهجهان آباد دهلی اجمیر لاهور ملتان کابل **صوبهٔ بنگاله** از اقلیم دوم است درازا از بندر چاٹگانون تا تلیاگڈهی چار صد کروه پهنا از شمالی کوه تا پایان سرکار مدارن دو صد بیست کروه خاور رویه دریای شور شمال و جنوب کوه باختر صوبهٔ بهار بهانی نام ولایتی است شاید این ملک از این ولایت کنند گویند در آنجا درخت انبه لقد آدمی و کمتر شود و نیک بار آورد پیوست آن فراخ ملکی است ادلوس بیتره در انجا بسر برد هر که راجهی آنجا یابد راجه ایانگ خطاب و سه نام امرا و ارکان آن مملکت باضافهٔ نر این شهرت گیرد و صاحب … پیاده و هزار فیل است اسپ کمیاب شمالی این صوبه ولایتی است آنرا کوچ گویند بزرگ آن سرزمین خداوند هزار سوار و یک لک پیاده کامروپ که آنرا کانرو خوانند و کامتا بدست و … و خوبروئی آنجا شهرت دارد و سحرکاری آنجا حکایات غریبه برگزارند ما بعد تحقیق از حکام آنجا که اکثر آشنایان بوده اند معلوم شد که مطلقا اصلی ندارد در زمان پیشین شاید چیزی بوده باشد و پهلوی این ولایت **ملک آشام** است از راجهٔ آنجا فراوان شکوه برگزارند چون سپری شود خواص او از مرد و زن لابد است که با او زنده در گور شوند پیوست آن پایان تبت و چپ آن ختا از و مهاچین گزارش رود و عوام ماچین گویند از خان بالغ که دارالملک است تا دریای شور چهل منزل رود سی بریده هر دو کنارش سنگ می چونه بر آورده اند از سکندر رومی ازین حدود تا آن دیار شتافت و نیز شهرت دارد که راهی هست بچهار شبانه روز توان رفت میان شرق و جنوب بنگاله فراخ ملکی است ارخنگ نام بندر چاٹگانون … معروف با … ام آباد برحد او ملکه از دست فیل بسیار شود و اسپ کم خر و شتر نیز کمیاب دیگران از گاو و گاومیش هم ندارد و جانور سیت ابلق که چهره از بن هر دو دارد بگوناگون رنگ بر آید شیر او را نخورند و کیش ایشان بر خلاف هندو و مسلمان بلکه جمیع ادیان گویند که خواهر خصوص توام را گیرند تنها از مادر حقیقی پرهیز نمایند دانش اندوز ریاضت کیش را ولی گویند و از صوابدید او بیرون نشوند رسم آنست که در دیوان زنان سیاه حاضر شوند مردان بار نیش نیایند بیشتر سیه فام و کوسه نزدیک بدین گروه پیگو و آنرا چین خوانند در برخی باستانی نامها دارالملک چین نویسند و فیل و پیاده بسیار فیل سپید نیز بهم بر آید بکسوی آن ولایت ارخنگ است کان یاقوت و الماس و طلا و نقره و مس و نفط و گوگرد و ران و اورا با قوم مگه بر سر کان آویزش رود و با او لوس بیتره نیز کارزار بود نام اصلی بنگاله بنگ فرمان دهان باستانی به پهنائی بیست و بلندی ده گز در هگی الکا خیابانی بسته آن را آل گویند بدین پیوستگی آن بنگال زبان زد آفاق گشت بعد در آخرش حرف الف افزایش یافته به بنگاله شهرت گرفت گرما باعتدال نزدیک و سرما کم میانه نور آغاز بارش شود و تا آخر میزان بارد و زمینها اکثر جا بلکه همه آب فرو شود و مدار تردد بر کشتی باشد قبل ازین از زمان پایان باران هوا تباه شدی و گزندی بخلق آنجا رسیدی و بیگانه از ورود دران ولایت کمال احتراز داشت از پنجاه شصت سال آن شورش فرو نشست رودهای آن مملکت بسیار است … مردم این دیار افزون از حد شمار بوده درین لاکه صاحبان انگلیشیه تسلط یافته ایام حکومت امتداد یافت و نقشه بلاد هند و دکن تا دهلی به تنقیح کشیده اند و دریاهای خرد و بزرگ شمرده اند عدد دریاهای این جا چهار صد و پنجاه و دو دریا کلان و کوچک بحیطهٔ ضبط در آورده

آورده اند و گزین ترین دریای این صوبه گنگا است و سرچشمه اش ناپیدا هندوان گویند که از موی سر مهادیو فرو ریزد و از شمالی کوهسار پدید
آید و بصوبه دهلی و آگره و اله آباد و بهار گذشته بدین صوبه در آید گویند بهاگیرت نام شخصی مهادیو را به نیایش گرمی خوشنود گردانیده برای
رستگاری نیاگان خود گنگا را درخواست و از کیلاش که محل اقامت مهادیو است آن دریا را گرفته همراه خود آورد و اما بمقصد نرسید و رسیدن
آب گنگا تا به استخوان بزرگانش موعود بزمانی معین است تعداد آن کسری از صد سال فزون گویند و شگرف داستانها در خصوص این
حکایت برگزارند که عقل از قبول آن بجبه تحاشی می نماید این قسم حکایتهای عجیبه و بالاتر ازین از برای این ایشان که عبارت از کتب
سیر و تواریخ است منقول هرچند کتب مذکور منتسب با فاضل ایشان باشد اما در دانش نامهای اینها این قسم مقالات را اعتباری نبود
محض فسانه پرستی است پایان قصبه سوتی که مزار شاه مرتضی اندی در انجاست دو بخش گشته یکی جنوب رویه روان گردد و بهاگیرتی نام
یابد و شعبه کلان که مشرق رویه رود بعد فاصله سی چهل کروه باز شعبه از ان بطرف جنوب رود و گلنگلی نام یابد خاور رویه نزد بندر چاٹ گانون
رسیده دو شعبه گردد و بدریای شور در شوند و آن هر دو شعبه جنوب رویه زیر موضع ندیا باهم پیوندد و یک جا شده از زیر بندر هوگلی و کلکته
گذشته بدریای شور آمیزد در ستایش این دریا دانشوران هند کتابها نگاشته اند و از آغاز تا انجام معبد برشمرند و در بزرگداشت آن
ایزدی پرستش دانند و دیگر برهمپتر بهای موحده و رای مهمله هر دو مفتوح و های خفی و میم و ضم بای فارسی و تای فوقانی و رای مهمله از ختا به
کوچ آید از آنجا بسرکار باربند رسیده اراضی و مزارع آنجا را سیراب گردانیده بشور دریا در شود بیشتر کشت کار شالیست و چندین گونه شود اگر
از هر قسم دانه برگیرند سبوی بر آید و سالی سه بار بکارند و درو کنند بزراعت آنجا کمتر گزندی رسد چندانکه آب افزاید تنه بیالد و خوشه تا باب در شود
چنانچه تجربه کاران ارتفاع یک تنه را شصت دست اندازه برگرفتند رعیت فرمان پذیر و مالگذار بیشتر خورش مردم آنجا برنج و ماهی
و سبزیها و گندم و جو و جز آن گوارا نباید و مرد و زن آنجا برهنه باشند و غیر از لنگ نپوشند خانهای بست و تختی چنان سازند که در یکی
پنجهزار روپیه و افزون خرج شود و دیر بپاید و آمد و شد بر کشتی خاصه هنگام بارش و کشتیها برای جنگ و بار بر داشتن و سواری تیز
رو و گوناگون بسازند و سنگهاسن که اکحال معروف بپالکی است برای خشکی بسازند و در ره نوردی نشستن و دراز کشیدن و خوابیدن
بسان بشایستگی بدهی و بهر فراز آن جهت تابش و بارش گزین پناهی برسازند و گاه بردارند و برخی بر فیل سوار شوند و رواج اسپ
نبود و در عهد مهابت جنگ مغفور بجد افزایش رسیده حصیر آنجا در خوبی بی نظیر نوعی از ستیل پاٹی یا بر شیمی بافته اند نمک از بحار درست شود
و دریا بفراوانی حاصل شود و اشیای ولایات دیگر در بنادر این صوبه بکثرت تمام انواع و اقسام مهیا بود و گل و میوه فراوان و فوفل بسیار رود
بصرت آن پایان تا لاهور تجارت برند **سرکار جنت آباد** شهری بود باستانی و دار الملک سلاطین این صوبه معروف به لکهنوتی
و گوڑه همایون پادشاه چون برین مملکت تسلط یافت بدین نام روشناس گردانید گزین مغلوبس طویل و عریض چنانچه از خشتهای بنیاد
یکی دیوار آنجا شهر مرشدآباد و مالده و عمارات پورنیه النصرام یافته و هنوز عمارات و مساجد و مقابر باستانی در ان محوطه بیاست از استعداد
رفتگان مخبر و عبرت افزا **سرکار محمودآباد** مرزبان این دیار در زمان چیره دستی شیرشاه بر او برخی فیلان خود در ان جنگل این بوم سر داد و زان با
فراوان فیل رود و در سرکار حصیف آباد هم بسی جنگل و فیل صحرائی **سرکار هوگلا** هوگلا گیاهی است و عرضش بقدر دو سه انگشت و طول
زیاده از دو گز قطعی سرسایه از ان بسازند و برسات شدید در پناه آن بآسایش گذارند صحرا صحرا در انجا روییده این سرکار بنام او معروف
بر ساحل دریای بهاگیرتی است گرد شهر درخت زار در ان دریا جزر و مد هر روز در شب دو بار شود و روز اجتماع و استقبال ماه یاد و روز
اطراف که عبارت از سه روز باشد مد بلندتر آید که موج اندر و مری و شور آن موج نادیده چند دقیقه قبل از مشاهده مسموع شود و یک
موج متصل بهم شکل سلسله در تمام پهنای دریا بقدر یک گز بلکه افزوده مرتفع محسوس باشد در ان هنگام کشتیها را از کناره دریا در گلش برند

چ

تا از صدمهٔ آن برزمین ساحل [illegible] خوردنش نشکنند از عهد اکبر پادشاه تا زمان صوبه داری شجاع الدوله مغفور که اواسط سلطنت محمد شاه بابرے
بود دو بار سیلابی عظیم آمد اکثر اراضی اطراف آبادی هوگلی و هگلی که نمکسار است و اضلاع آن را فرو گرفت ابوالفضل محرر اکبرنامه مینگارد که
در سال بست و هشتم جلوس اکبری شگرف سیلابی آمد و هگلی سرکار را فرو گرفت مرزبان آنجا خود را بر فراز کشتی رسانیده بر بلندی ای پورا و با
برخی بر بتخانه برآمد و بازرگانی بر تالاری شتافت تا یک و نیم پهر جوش دریا و شورش بر و باد بود خانها و کشتیها فرو شد و بتخانه و تالار مذکور را گزندی
نرسید و ذوالک جاندار دران طوفانی جوشش فرو شد و یکبار از هر دو سیلاب مسطور در عهد محمد شاه بابری مذکور بنوعی طغیان دریا و شدت
ابر و باران روی داد که جهازی را بر خشکی برای مرمت کشیده داشتند سیلاب طغیان آثار بوده فراسخ برده هنگام تنزل و عود جهاز مذکور
سر کرده دور از ساحل بسر درخت عظیمی از پیل رسیده بند گردید و همانجا ماند باید دید که آب با این ارتفاع تا کجا بار سیده و چقدر مواضع و سکنه
آنجا ها تلف و نابود گردیده باشند **سرکار گهوراگهات** ابریشم و پارچه شائسته و اسپ ٹانگن در آنجا فراوان بود و هندی میوه بسیار
خصوص لنگو میوه ایست برابر جوز بمزهٔ انار شیرین با اندک چاشنی و سه دانهٔ تخم در و **سرکار باربک آباد** پارچهٔ گنگاجل و در آنجا
گزین بافند میوه کولا هم بسیار **سرکار بارو ها** طرفه درخت زار بس چوبهای سطبر و دراز پدید آید و از ان تیر کشتی و جهازات برسازند کان
آهن در آن جا **سرکار سنارگانو** پارچهٔ خاصه و دستار گزین فراوان شود **سرکار سلهٹ** میوه کولا که شبیه به سنگتره ولایتی نارنگی
رنگ اما بمراتب از و بالیده تر و در کمال حلاوت و خوش مزگی که با انگور ولایتی دم مساوات میزند بلکه دعوای برتری می نماید در آنجا
بافراط بهم رسد و دور دستها بهدیه برند اصل آنکه در دامن کوهستان شمالی از سلهٹ تا ترهت که منجمله هشت سرکار صوبهٔ بهار آنطرف گنگا است
اشجار این میوه صحرا صحرا خودرو بهم رسیده فیض بخش صحرائیان کوهستان است و اغنیا را بسعی مردم و خرج زرها میسر می آید اما در خوبی بے
نظیر و همسر میوهای ولایتی است و در نهایت عود نیز در آنجا فراوان و در انجام بارش بریده بر زمین اندازند بعد سیری شدن از مدت معینه و
اندازهٔ خامی و پختگی نا جابر گیرد **چاٹ گانو** بزرگ شهریست بر ساحل دریای شور و دران درخت ناراز گزین بلورست بنگالیان آنجا
اکثر بیج روند و بادراک طوف بیت الله سعادت اندوزند **شریف آباد** نیز سرکاری است گویند گزیده گاوی در انجا بهم رسد سفید خام
شتر آسا نشانده بار کنند پانزده من بکشد **سرکار ساٹگانو** انیهم از جمله بنادر است و در آنجا انار خوب بهم میرسد **سرکار مداران**
در انجا موضعی است هیره نام ظاهرا کان الماسی داشت و بیشتر ریزه ریزه بهم میرسید اما الحال درین صوبه هیچ جا کان الماس شنیده نمیشود
صوبهٔ اوڑیسه جداگانه ملکی بود آب و هوای او سازگار صاحب پنج سرکار **سرکار جالیسر سرکار بهدرک سرکار کٹک سرکار**
کلنگ و دمات سرکار راج مهندرا بعد از ان تابع صوبهٔ بنگاله گردید اما ناظم آنجا هم از حضور معین می شد ظاهرا صد و لست و قلعه پخته در ان
مرزبان او را گج پتی می گفتند موسم برسات زیاده از ایام زمستان و تابستان کمتر از زمستان بیشتر زراعت آنجا شالی و خوراک اهالی
آنجا برنج و ماهی و بادنجان و بقول دیگر برنج پخته در آب سرد نگاه دارند و دوم روز غذا برسازند مردان زن آسا تن بصندل اندایند و زیور
بربندند و زنان جز عورت نپوشند و بسیاری پوشش از برگ درخت سازند دیوار و محوطه اکثر نی است و بعضی خانها سنگین و بس بلند
زبان این مرز بنگالیان هم نفهمند و یک زن در کمتر زمان شوهری چند بر گیرد بر برگ درخت تاڑ بفولادی قلم نویسند و خامه بمشت
برگیرند کاغذ و سیاهی کمتر بکار رود داد و ستد بمهره یعنی کوڑی شود و از دریای شور گوش کنده حاصل کنند چهار عدد آن را گنڈه گویند
و پنج گنڈه بوڑی بضم بای موحده و سکون واو و کسر دال هندی و سکون یای تحتانی و چهار بوڑی را پن نامند بفتح بای فارسی و سکون
نون و شانزده پن را کهاون بفتح کاف و ها و الف و واو مفتوح و نون ساکن و ده کهاون یک روپیه **کٹک** قلعه ایست سنگین
میان دو رود و جهاندار که هندوان بدو نیایش کنند و کٹهه جوری معروف به قلعهٔ باره بهاٹی مرزبان نشین و در ان قلعه والا کاخها هنگام

بارش هر سوی او پیچ خش کرده آب فرو گیر دو راجه مکند دیو عمارتی نه آشیانه بر ساخته در نخستین فیل خانه و اصطبل دوم توپخانه و برخی کشتک
داران و شاگرد پیشه سوم تیاقداران و دربانان چهارم برخی کارخانه پنجم مطبخ ششم دولتخانه بزرگ هفتم خلوتخانه هشتم حرم سرا نهم آسایش
گاه مرزبان در جنوب آن تبخانه ایست از باستان شرف رو و در شهر پرسوتم بر ساحل شور دریا معبد جگن ناته نزد او بلبهدر کرشن و برادر
و خواهر او از صندل بر ساخته اند افاضل علمای هند گویند که پیشتر ازین بچهار هزار و دو صد سال و کسری راجه اندردمن مرزبان نیلگر پربت
و النشور برهمنی را انگیز بدین سرزمینی برای شهر آبادی فرستاد او به بنگاه دریژه هش در آمد کنار شور دریا گزین جائی یافت او را بدیگر جا ها
سنجید ناگاه زاغی را دید که بدریا در شد و تن شوئی کرده نیایش گری نمود از کار کرد او بشگفت ماند چون زبان جانوران میدانست
از حال پرسید پاسخ یافت من از گروه دیوتا ام نفرین ریاضت گری مرا بدین پیکر آورد یکی از رهنمونان آگاه چنین دلالت نمود که ایزد
جهان آفرین بدین جا نظری خاص دارد هر که چندی درین سرزمین بسر برد و در آگهی پرستش روی دل آورد زود بمراد گراید و
چندین سال است که بدین روش دریوزه رهائی میکنم و گاه باشد که خواهش بانجام رسد چون گوهر شایستگی داری نظارگی می باش
و شگرفی این بوم برشناس برهمن را در کمتر زمانی شنوده بچشم در آمد راجه را ازین آگهی داد و بزرگ شهری آباد شد و جای خاص را
عبادت گاه بر ساخت راجه شبی داو گری نموده بر بستر نیایش گری آسود چنان نمودند که در فلان روز بر ساحل دریا چشم انتظار بر کشا
چوبی بدرازی پنجاه و دو انگشت عرض یک و نیم دست خواهد آمد آن را بر گیر و بخانه در بسته هفت روز نگاه دار و به صورتیکه بر آید در معبد
داشته محراب پرستش بر ساز همچنان در بیداری یافت و آنرا بیاوردی الهام جگن ناته نام نهاد و زر و جواهر در گرفت نیایش گاه که و مر
گشت فراوان خرق عادت ازو برگزارند کالا پهار نام نوکر سلیمان کرانی چون برین دیار چیره دستی یافت آن چوب او را آتش
انداخت نسوخت پس در دریای شور افگند بوسیله معاش طلبان در عهد اکبر بادشاه شهرت دادند که آن چوب را باز بر آوردند و بو
افسانهای هنگامه آرا فراوان برگزارند و آن سه پیکر را هر روز شش بار بر شویند و تازه رخت پوشانند پنجاه شصت زنار دار استاد
خدمتگزاری کنند و هر بار شولان بزرگ بر کشیده پیش آن صورت باز آرند تا بیست هزار کس ازو نوش بهره بر گیرد و او را بشانزده
پایه بر سازند بهی رتهه گویند بر و سوار گردانند و پندارند هر که آنرا بکشد از نکوهیدگی پاک گردد و سختی روزگار نه بیند و نیز نزدیک
جگناته تبخانه ایست منسوب بآفتاب خراج دوازده ساله این ملک بمصارفش در شد و در بنیان دشوار پسند از دید آن بحیرت فرو ماند
بلندی دیوار صد و پنجاه دست پهنا نوزده سه دروازه دارد شرقی رویه پیکر دو فیل خوش سنجی تراشیده اند هر یکی آدمی را در خرطوم در آورده و
بغربی صورت دو سوار پرداخته اند با ساز و پیرایه و جلودار بشمالی تمثال دو شیر هر یکی فیل را شکار کرده بر فراز آنها نشسته و در پیش ستونی
از سنگ سیاه هشت پهلو بدرازی پنجاه گز چون از نه زینه بر گذرند صحنی دلگشا و سترگ طاقی از سنگ پدید آید و در آن خورشید را با دیگر ستارگان
بر کنده و بر گرد آن گوناگون پرستار هر گروهی بشغلی سر بر زمین ایستاده نشسته افتاده خندان گریان حیران آگاه سپس نگارنگ خنیاگر
و شگرف جانداران که هستی شان جز در خیال نباشد گویند پیشتر ازین یک هزار و یکصد و چند سال راجه برسنگه دیو این بنا بانجام رسانیده
سترگ یادگاری گذاشت و بست و هشت تبخانه دیگر در آن نزدیکی پیش دروازه شش در اطراف بست و دو از هر یکی داستانها
برگزارند برخی بر آنکه کبیر موحد آنجا آسوده بسا حقائق از زبان گفت و کردار مردم در میانست از فراخی مشرب و بلندی نظر مسلمان
و هندو دوست داشتی و چون استخوانی خانه وا پرداخت برهمن بسوختن ره آورد و مسلمان بگورستان بردن صوبه بنگاله مع اوڈیسه بیست
و چهار سرکار دارد و هفتصد و هشتاد و هفت محال جمع پنجاه و نه کرور هشتاد و چهار لک و پنجاه و نه هزار و نوزده دام همه نقدی میدار بیشتر
کاینه در عهد سلاطین بابری نام سلطنت با معنی آن توامان بود در هر صوبه فوجی لائق آنجا متعین و مقرر میبود و عمله سلطانی برای

خبرگیری و انتظام آنجا از حضور یا سود و بکار خود مشغول هر کمال اقتدار و نفاذ امر می ماند بهمین ضابطه لبست و سه هزار و سه صد و سی سوار هشت لک و یک هزار و صد و پنجاه پیاده هزار و صد و هفتاد فیل چهار هزار و دویست و شصت توپ چهار هزار و چهار صد کشتی چون حال ملک نگاشته آمد برخی فرمانروایان آنرا با سال و مه میگذارد و برای هر فرقه جدولی جداگانه میگارد برای آنکه در ترتیب شتابی نرود برنامها نشان هند میگذارد

جدول فرمان روایان از قوم کهتری

نام	سال	نام	سال
۱- راجه بهدرت کهتری	دویست و هیجده	۱۳ اشند مرکر	نود و یک
۲ اننگ بهیم	صد و هفتاد و پنج	۱۴ امد جید مرکر	دو صد و ده
۳ مدن بهیم	صد و هفت	۱۵ اودی سنگه	هشتاد و پنج
۴ کیچ بهیم	هشتاد و دو	۱۶ بشو سنگه	هشتاد و هفت
۵ دیودت	نود و پنج	۱۷ اینه ماتهه	هفتاد و یک
۶ جگ سنگه	صد و شش	۱۸ ورکهدیو	هشتاد و سه
۷ برده سنگه	نود و هفت	۱۹ رگهولیه	هفتاد و نه
۸ موهن دت	صد و دو	۲۰ جگ جیون	صد و هشت
۹ بنور سنگه	نود و هفت	۲۱ کالودیه	هشتاد و پنج
۱۰ شنکر سین	نود و شش	۲۲ کالودیو	نود
۱۱ مترجیت	صد و یک	۲۳ بجی کرن	هفتاد و یک
۱۲ بهوپت	نود	۲۴ شب سنگه	هشتاد و نه

لبست و چهار تن کهتری پور بر پور دو هزار و چار صد و نه سال تیغ فرمانروائی افروختند

جدول فرمان روایان از قوم کایته

نام	سال	نام	سال
۱ راجه بهوج کوریا	هفتاد و یک	۶ راجه بربهو	چهل و شش
۲ لال سین	هفتاد	۷ راجه کرر	چهل و نه
۳ راجه مادهو	شصت و هفت	۸ راجه لکهمن	چهل و سه
۴ سند بهوج	چهل و هشت	۹ راجه بهوج	چهل و نه
۵ راجه جی پت	پنجاه و چهار		

نه تن کایته چهار صد و هشتاد سال پور بر پور کام روائی کردند سپس دولت بقوم دیگر کایته رو آورد

جدول فرمان روایان از قوم کایته دیگر

نام	سال	نام	سال
۱ راجه آدسور	هشت ونه	۷ راجه کردهر	هفتاد ویک
۲ جانسی بهان	شصت وشش	۸ راجه پتهی دهر	شصت سال
۳ راجه انرودهه	هفتاد ویک	۹ راجه بشنت دهر	پنجاه ویک
۴ پرتاب رودر	پنجاه وهشت	۱۰ راجه بهجاکر	پنجاه وهشت
۵ راجه بهودت	شصت ویک	۱۱ راجه جیدهر	بست سال
۶ راجه رنگهدیو	پنجاه ودو		

یازده تن ششصد وسی و هفت سال پور براپور بر سریر فرمان دهی برنشستند پس ازان مرزبانی بخانواده کالنابوس بازگشت

جدول فرمان روایان از قوم کایته دیگر

نام	سال	نام	سال
۱ راجه بهوپال	پنجاه وپنج	۶ راجه گمن پال	هفتاد وپنج
۲ راجه وترپال	نود وپنج	۷ راجه جے پال	نود وهشت
۳ راجه دیوپال	هشتاد وسه	۸ راجه راجپال	نود وهشت
۴ راجه بهونپال	هفتاد سال	۹ راجه بهوک پال برادر راجپال	پنج سال
۵ راجه دهنپت پال	چهل وپنج	۱۰ راجه جگ پال پسراو	هفتاد وچهار

ده تن ششصد ونود وهشت سال فرمان روائی کردند پس ازان دولت بقوم کایته دیگر قرار یافت

جدول فرمان روایان از قوم کایته دیگر

نام	سال	نام	سال
۱ راجه سکهسین	سه سال	۵ راجه کیشوسین	پانزده سال
۲ راجه بلاول سین	پنجاه سال	۶ راجه سداسین	هیجده سال
۳ راجه لکهمن	هفت سال	۷ راجه توجه	سه سال
۴ راجه مادهوسین	ده سال		

این هفت تن یکصد وشش سال پشت بر پشت کارکیانی کردند

شصت ویک نفر از ابتداے جلوس سکهدت کهتری راجه نخستین جداول بر سریر فرماندهی تا شروع زمان شیوع اسلام در بنگاله وتسلط سلاطین دهلی بران دیار در مدت چهار هزار وسه صد وسی سال فرمان روا گذشتند واین تسلط مسلمانان بر بنگاله ورواج اسلام درین دیار از زمان سلطان قطب الدین ایبک است ودر سال پانصد ونود وهشت هجری زمان تا سلطان محمد تغلق شاه هفتده نفر

یکصد و پنجاه و شش سال به تبعیت سلاطین [illegible] انی کردند بعد ازان از ابتداے هفتصد و هفتاد و یک هجری ملک فخر الدین سلاح دار خود سرے نموده تسلط یافت ازان زمان تا داود خان دو صد و بست و چار سال حکام بنگاله خود سر و پادشاه بوده اند باز از ابتدای نهصد نود و پنج امرای اکبری بنگاله را مسخر نموده داود خان را بملک نیستی فرستادند و از ابتدای نهصد و نود و پنج یکصد و هفتاد و نه سال باز تابع سلاطین دهلی ماندند باز از ابتداے یکهزار و یک صد و هفتاد و چار الی یومنا هذا که یک هزار و یک صد و نود و هفت هجری است بست و سه سال گذشته که در قبضه تصرف کمپنی انگلیش است

جدول فرمان روایان اهل اسلام

نام	سال و ماه	نام	سال و ماه
۱ ملک فخر الدین سلاح دار	دو سال و چند ماه	۱۸ فیروز شاه	سه سال
۲ سلطان علاء الدین	یک سال و چند ماه	۱۹ محمود شاه پسر فیروز شاه	یک سال
۳ شمس الدین بنگره	شانزده سال و چند ماه	۲۰ مظفر حبشی	سه سال و پنج ماه
۴ سکندر پور شمس الدین	نه سال و چند ماه	۲۱ سلطان علاء الدین	بست و هفت سال و چند ماه
۵ غیاث الدین بن سکندر	هفت سال و چند ماه	۲۲ نصیب شاه پسر علاء الدین	یازده سال
۶ سلطان السلاطین پور غیاث الدین	ده سال	۲۳ شیر شاه	مدت غیر معلوم
۷ شمس الدین پور سلطان السلاطین	سه سال و چند ماه	۲۴ همایون بادشاه	مدت غیر معلوم
۸ کانسے لوسے	هفت سال	۲۵ شیر شاه نوبت دوم	مدت غیر معلوم
۹ سلطان جلال الدین	هفده سال	۲۶ محمد خان	مدت غیر معلوم
۱۰ سلطان احمد پور جلال الدین	شانزده سال	۲۷ بهادر شاه پسر محمد خان	مدت غیر معلوم
۱۱ ناصر غلام او	هفت روز و بقولے نیم روز	۲۸ جلال الدین خان پسر دوم	
۱۲ ناصر از احفاد شمس الدین بنگره	دو سال	محمد خان	مدت غیر معلوم
۱۳ باربک شاه	هفده سال	۲۹ غیاث الدین	مدت غیر معلوم
۱۴ سلطان یوسف	هفت سال و شش ماه	۳۰ تاج شاه	مدت غیر معلوم
۱۵ سکندر شاه	نیم روز	۳۱ سلیمان	مدت غیر معلوم
۱۶ فتح شاه	هفت سال و پنج ماه	۳۲ بایزید	مدت غیر معلوم
۱۷ باربک شاه	دو و نیم روز	۳۳ داود	مدت غیر معلوم

از زمان سلطان قطب الدین ایبک تا داود شاه پنجاه نفر سه صد و هشتاد سال فرمان روائی بنگاله نمودند ازانجمله از زمان سلطان قطب الدین ایبک تا سلطان محمد تغلق شاه هفده نفر یکصد و پنجاه و شش سال به تبعیت سلاطین دهلی و سے و سه نفر از ابتدای ملک فخر الدین سلاح دار تا زمان داود افغان بخود سرے و دعوی سلطنت دو صد و بست و چار سال گذرانیدند بعد از داود افغان که امرائے جلال الدین محمد اکبر پادشاه داود را بگوشه نیستی فرستاده بنگاله مسخر نمودند تا عالمگیر ثانی بادشاه یکصد و هفتاد و نه سال باز حکام بنگاله به تبعیت سلاطین دهلی بسر بردند

و امروز که سال یک هزار و یکصد و نود و هفت هجری است از ابتدای سلطنت شاه عالم بادشاه پسر عالمگیر ثانی بیست و چهار سال گذشته که از
تصرف سلاطین دهلی بدر رفته در قبضهٔ تصرف و اقتدار کمپنی انگلیش است راجه نخستین بستی راجه جاجو در بن بدهلی دیا آمد و پیشتر ازین بچهار هزار
و نه صد و سی و چهار سال در آویزهٔ مهابهارت بمردانگی فروشد راجه توجه را که آخرین راجه در جدول مسطور است چون پیمانهٔ زندگی لبریز گشت سلطنت
بیکی از اقربای او که پسر رای لکهمن بود قرار گرفت دران هنگام دارالملک بنگاله شهر ندیا بود و گوناگون دانش را بنگاه اهالی هم اندکی
آباد و نشان دانائی دران خرابه پیدا اخترشناسان او را از برگشتن دولت و دگرگونگی کیش خبر دادند و از کسی که این دو کار ازو آید محمد بختیار
خلجی یافتند راجه گفتار آنها دیوانسانه پنداشته گوش نکرد و آل اندیشان ابدور دستها پناه بردند دران هنگام قطب الدین ایبک از جانب
سلطان شهاب الدین غوری در هند بود آن خلجی نژاد به نیروی مردانگی ملک بهار برگرفت و چون رو به بنگاله آورد راجه بکشتی راه گریز سپرد
و بآن ملک در آمده فراوان غنیمت اندوخت و آن شهر را ویران ساخته لکهنوتی آباد گردانید که اکنون معروف بقلعهٔ گور است و از آن باز این
ملک بفرمان روایان دهلی بازگردید انتقال راجه توجه را از دار غرور امروز که آخر ماه شوال یک هزار و یک صد و نود و هفت هجری است چهارصد
و هفتاد و هفت سال سپری می شود در زمان مرزبانی سلطان طغلق قدر خان از جانب او در بنگاله بود ملک فخر الدین سلاح دار او از
آزمندی و بی حیائی بجان گزائی خداوند نعمت خود همت بست و کمین گرفت از هم گذرانید و بدستان سرائی و حیله فروشی نام بزرگی
برخود نهاد و از فرمان دهان دهلی سر باز کشید ملک علی مبارک که از برگزیدگان قدر خان بود باتفاق سلطان علاؤ الدین بآویزهٔ فخر الدین
برخاست و در کارزار آن کافر نعمت را زنده برگرفته بگونیستی فرستاد حاجی الیاس علائی از امرای بنگاله بود چندکس را همداستان گردانیده
علاؤ الدین را از میان برداشت و خود را شمس الدین لقب نهاد و او را بهنگره نیز گویند سلطان فیروز از دهلی بمالش او رفت و بخت آویزش نمود چون موسم
بارش نزدیک بود آشتی گونه کرده بازگشت چون روزگار شمس الدین بسر آمد سران لشکر بزرگ پور او را اسکندر شاه خطاب داده بسری برداشتند
سلطان فیروز باز به بنگاله شد و بصلح بازگردید و چون او درگذشت پسر او را برگرفتند و بسلطان غیاث الدین زبان زد آفاق گشت خواجه
حافظ شیرازی غزلی برای او فرستاد که این بیت ازوست **بیت** شکرشکن شوند همه طوطیان هند ٭ زین قند پارسی که به بنگاله میرود ٭
در زمان شمس الدین نبیرهٔ او کانسی نام بوسی از حیله اندوزی چیره دستی یافت و وزارت و سلطنت با منتقل شد چون عمر او سپری شد
پور او بدین احمدی در آمد و سلطان جلال الدین نام یافت رسم این دیار آن بود که چند هزار پیاده پاییک پیرامن دولتخانه کشک دادی
شبی خواجه سرائی بآن پیادگان همزبان شده فتح شاه را از هم گذرانید و خود را باربک شاه خطاب نهاد فیروز شاه را نیز پایکان از هم گذرانیدند
و پور او محمود شاه را بسری برداشتند بعد یک سال حبشی غلامی مظفر نام بدستیاری پایکان او را جان شکاری نمود و خود سر آرا شد علاؤ الدین
یکی از نوکران مظفر بود بدان پیادگان همراز گشته او را به نیستی سرا فرستاد و خود بفرمان دهی نشست از شگرف کاریهای روزگار چندی درین ملک سر هنگان
را روز بازار بود داد و دادگری را پایه برتر نهاد و پایکان فتنه اندوز را پراگنده گردانید نصیب شاه پور او نیز بسان پدر بداد و دهش گذرانید برادران
را نوازش فرمودی چون در آویزهٔ بابر بادشاه سلطان ابراهیم لودی را روزگار بسر آمد برادر و سران لشکر او به نصیب شاه پناه بردند و برآسودند
همایون بادشاه بعد انتزاع ملک بنگاله از دست شیر شاه جهانگیر قلی بیگ را بمرزبانی برگذاشت چون شیر شاه همایون را شکست داده بادشاه شد
او را به پیمان آورده به نیستی سرا فرستاد و در زمان سلیم شاه محمد خان خویشاوند او بپرستاری آباد و دادگری همدوش داشت چون در آویزهٔ
مبریز خان در کارزار تمام شد خضر خان پور او کارکیانی یافت و خود را بهادر شاه خطاب بر نهاد مبریز خان در جنگ او بچنگ اجل گرفتار آمد
بعد بهادر شاه برادرش که جلال الدین نام داشت بریاست برنشست تاج خان که از امرای سلیم شاه بود جلال الدین را جان شکری
نمود و بعد سلیم شاه خویشتن آرا شد سپس برادر خرد او سلیمان کرزانی اگرچه اندیشهٔ سلطنت داشت بمصلحت بر نهج خطبه بنام اکبر بادشاه

خواند و سپس فرزندان او بایزید و داؤد بی پرده گردیده سکه و خطبه بنام خود خواندند امرای اکبر شاهی داؤد را مغلوب و مقتول گردانیده بنگاله را
مسخر و از افاغنه مصفا ساختند و این وقایع بر سبیل در اکبرنامه و کتب مبسوطهٔ سیر سابقه بتفصیل مندرج است

صوبهٔ بهار

از دوم اقلیم درازش از تلیاگڈهی تا دریاچه کرم ناسه توابع سرکار رهتاس صد و بست کروه پهنا از ترهت تا شمالی کهسار صد و ده خاور رویه بنگاله
باختر سو اله آباد و اوده شمال و جنوب کوه بزرگ دریاهای عمدهٔ این صوبه گنگا و سون و گندک گویند چشمهٔ سون و نربدا و جیلا هر سه از یک بوته نی
نزدیک گاهه جوش بر زنند آب گنگ و سون بس نیک مزه و گوارا گنگا از کوهستان شمال و سون از جبال جنوب آمده نزد منیر بگنگا پیوندد و گندک از شمال
آید و نزدیک حاجی پور بگنگ آمیزد آب و هوای او حاجی پور را گویا خاصیتی هست که مردم آنجا را اکثر آماس گلو زیاده از حد می شود و بعضی را
کمتر و صورت انسان این علت دگرگون گردانیده باقبح صور بر می آرد و برخی محفوظ می مانند سالگرام سنگی هست سیاه که بفارسی سنگ محک گویند هنود آن را
از ایزدی مظاهر شمارند و فراوان نیایش گری نمایند اگر مدور و خرد و روغنی بود بس گزیده پندارند و بدگرگونگی پیکر نامها برنهند و خاصیتها برگذارند
چون درو طلا تکوین می یابد و آن را الطبع بر می آرند بیشتری یک سوراخ دارد و برخی افزون و لختی را که خالی از طلا باشد سوراخ نبود و کیش برهمن
آنست هر بت که اشکنند دیگر بکار پرستش نیاید و این سنگ چنین نبود یعنی اگر بشکنند باز هم توان پرستیدن میان شمالی و جنوبی این دو دو بار تا چهل
کروهی پیدائی یابد + کرم ناسا از کوهستان جنوب رسیده در گذر چوسا بگنگ پیوندد و آب آن بس نکوهیده برشمرند + پن پن هم از جنوب در حد کوهستان
پلانون برجوشد و نزدیک عظیم آباد پتنه از عین آبادی فتوحه گذشته به گنگا در شود و بهار جایگی است از عهد اکبر اساس یافته الی یومنا هذا که هزار و صد و
نود و هفت هجری است بکمال استحکام برپاست و فتورے دران راه نیافته و خرد و بزرگ و اکثر صوبه بسیار الاصل است تقلم و زنگهد تابستان گرم شود
و زمستان باعتدال اغلب اوقات دو ماه حاجت بجامهٔ پنبه دار هست و زیرش ابر اغلب چهار ماه اکنون از دو سه سال امساک باران بیشتر است و زیاده
از یک و نیم ماه نمی بارد آثار قحط و ویرانی و هلاکی مردم هویدا تا بعد ازین چه شود رب ارحم علی عبادک المضطرین کشت کار گزیده میشد خاصه شالی در
جونی و چندی کم هستا اکنون کمی پذیرفته + کساری نام غله از بنارس تا مرشدآباد پیدائی گیرد + برگ تنبول خاصه مگهی بس نازک و خوش رنگ کم جرم و خوشبو
و نیک مزه از نوادر تحائف است تا دهلی و لاهور و جهانگیرنگر و مرشدآباد بارمغانی برند و بخوبی برسد اکثر سالم ماند و کمتر ضائع شود + طوطی امرت بهیلا
و گجلا نام بس گزین و بفراوانی بهم رسد اگر بپرورند سخن نماید زود آموزد و خوش گویا گردد + ظروف و حقه های شیشه که از فرنگ می آید بسیار خوب
برسازند که در تمام هندوستان مثل آن پیدائی ندارد در سرکار بهار نزدیک موضع راجگیر کان سنگی هست بلور آسا یا چیای کوچک آنقدر که وانهاے
تسبیح تا سر حقه از ان توان ساخت تکوین یابد و مردم تحصیل آن نموده چیزهای کور برسازند + و کاغذ در موضع رول بهار خوب بهم میرسید اکنون هم میسازند و
اگر کارفرمائی بهم رسد و زری خرج کند شاید بهتر از آنکه می سازند ساخته آید + و معبدیست گیا نام منسوب به برهما و آن را برم گیا گویند و بس معظم شمرده رستگاری
گذشتگان خود را منحصر به پرستش خاص آنجا شمرند و برهمنان مجاور آن مکان را از راه میسر آید و بکامرانی زندگانی نمایند میوه ایست معروف به کتهل
درین صوبه و صوبهٔ بنگاله اکثری در غایت خوبی و کلانی بهم رسد برخی چنانکه یکس بدشواری بردارد + ترهت از دیرباز بنگاه هندی دانش الحال هم
باصد جهان خرابی اثری از ان علوم پیدا + رهتاس دژیست بر فراز کوه بسیار بلند و دشوار گذار دور آن ده دوازده کروه بعضی جا باران کوه کشت کار شود
بیشتر باغی و دهشت انگور و نار و شریفه و نیشکر آنجا بسیار تحفه میشد الحال خراب افتاده چشمهای جاری دارد و هر جا سه چهار گز برکنند آب بیاید پرگنه ها
بسیار مصاف همین سرکار جمع این صوبه آنچه در عهد اکبر قرار یافته و الحال هم در دفاتر جمع طومارے بهار را می نگارند بست و دو کرور و نوزده لک نوزده
هزار و چهار صد و چهار و نیم دام از ان میان ضبطی صد و سے و هشت بیگهه زمین پیموده بست و چهار لک و چهل و چهار هزار و صد و بست بیگهه از ان هفده
کرور و بست و شش لک و هشتاد و یکهزار و هفتصد و هفتاد و چهار دام نقدی و یک کرور و نود و دو لک و سے و هفت هزار و شش صد و سی و نیم دام از ان میان

بست و دو لک و هفتاد و دو هزار و سه صد و چهل و هفت دام سیورغال بوسے یازده هزار و چار صد و پانزده سوار چهار لک و چهل و نه هزار و سه صد و پنجاه
پیاده و صد کشتی درین کلام که تنقیح جمع صوبها نموده شکی عظیم هست و عجب خبطی در عبارات در بهر که تحقیق شود تصحیح فرماید

صوبهٔ الٰه آباد

از دوم اقلیم درازا از سنجولی جونپور تا جنوبی کوه صد و شصت کروه پهنا از گذر چونسا تا گهاتم پور صد و بست و دو شرقی بهار شمالی اوده جنوبی باندهو غربی
آگره مهین دریای این صوبه گنگا و جمنا و دیگر رود ها مثل رند و گین و سرجو و برنه و جز آن آب و هوا سازگار گوناگون میوه و گلهای هندی در دار عهد اکبر
بادشاه خربزه و انگور افزایش گرفت کشت کار گزیده بود نام سابقش پیاگ بیای فارسی و یای تحتانی و الف و کاف فارسی اکبر الٰه آباس نام نهاد
آخر معروف به الٰه آباد گردید و قلعهٔ سنگین آنجا با کاخ و ایوانهای دیگر بسعی اکبر بادشاه افراخته آمد آنجا را بادشاه معابد انگارند بنای قلعه جائی گذاشته
اند که گنگا و جمنا باهم پیوسته و باعتقاد هنود اتصال سه دریا بایکدیگر درانجا شده سوم را سرستی نامند لیکن پیدائی ندارد و بنارس بزرگ شهریست میان دو دریا
برنه و آن سی و دکهن نامهای هند کاشی نویسند گویند در پیشین زمانها بتخانه بود و بآئین کعبه طواف کردندی و بسا اعمال مشابه حج بجا آوردندی از دیرباز
دار العلم هندوستان است گروها گروه مردم از دور رو ستهار سیده دانش اندوزند بگذارش جان و تن بر نشینند + سال چهار صد و دهم هجری سلطان محمود
غزنوی آمد لختے در کیش و گرگونگی رفت در چهار صد و سیزدهم بار دیگر درین دیار رسید نخست قلعهٔ گوالیار را گرد گرفت و باشتی برخاست پس گرفتن
قلعهٔ کالنجر پای همت افشرد + نندا نام خدیو وے سه صد فیل فرستاده نمایش نمود و شعری هم در ستایش گفته فرستاد چون مضمون آنرا ترجمه کردند سلطان خوشنود
گشته پذیرفت و مرزبانی آن قلعه با چهارده جای دیگر بدو بسپرد + جونپور بزرگ شهریست سلطان فیروز مرزبان دهلی بنام عمزاده خود فخر الدین جونه اساس
نهاده طول صد و نه درجه و شش دقیقه عرض بست و شش درجه یازده دقیقه چنار حصن سنگین ثوریست بر فراز کوه در بلندی استواری کم همتا دریای گنگ از پایان
آن گذرد کالنجر سنگین قلعه ایست بر کوهی لبس سر فیع سرآغاز او کسی باز نگوید فراوان بتخانه دارد در آنجا بتی است کال بهیرون نام بلندی هیجده دست شگرف
بستانها از و بر سرا نید درین قرچشمها بر جوشد و فراوان کولاب پیوست آن درخت نار بیست لیس انبوه چوب آبنوس و میوهای خودرو بسیار و کان آهن
نیز در سان نزدیکی در بست کرو هی او کان الماس راجه کنپ سنگه مرزبان و در چند قلعه از آن جا هم یہ بجلو شت و دو نا بر همنی گزین کردار خوش رو
ستوده خو و طلسم جنان که انچه از وی پرسیدی پاسخ یافتی و برخی گویند که انچه شنیدی یاد گرفتی غنیا گرے بخشو نام در علم و عمل کم همتا دیر ستار حسن افزون
نغمه آرا سلطان بهادر گجراتی پیوند دوستی استوار کرده یکی ازین خوانندگان را خواهش نمود راجه از مردمی و آگهی بخشو را فرستاد و شیرشاه آنجا دو نفس را
پژوهش نمود چون فرستاده ناکام برگردید قلعه را گرد گرفت و ساباط بر ساخت کار بر درونیان تنگ شد و از ناامیدی برسم ناموس پرستان هندوستان
پردگیان را خاکستر گردانید و از خرد غنودگی برزندگی ناپایدار دل نهاد و تن بخاکساری داده بکام دشمن غبار آلود نیستی شد شیرشاه را چون سگالش
چنان بود که قلعه زودتر مفتوح و مسخر گردد بهنگام آتش افروزی حقه لقب شراری بدار و خانه افتاد و خرمن هستی شیرشاه بسوخت در قصبهٔ مهوبا گویند اکثر
که دمه را افراد ان حسن چهره برافروزد ده سرکار صد و هفتاد و هفت پرگنه بست و یک کرور و بست و چار لک و بست و هفت هزار و هشت صد و نوزده دام
دوازده لک پان ازان میان یکصد و سے و یک ضبطی زمین پیموده سے و نه لک و شصت و هشت هزار و هیچده بگیه و سه بسوه زر آن بست کرور و بست
و نه لک و هفتاد و یک هزار و دو و بست و بست و چار دام چهل و شش پرگنه نقدی جمع آن نود و چار لک و مبلغ شش هزار و چار صد و هیجده دام
سیورغال بوسے یازده هزار و سه صد و هفتاد و پنج سوار و دو لک و سی و هفت هزار و هشت صد و هفتاد پیاده و سه صد و بست و سه فیل

سرکار الٰه آباد پانزده محال سرکار غازی پور شرقی نوزده محال سرکار بنارس شرقی هشت
محال سرکار جونپور شمالی چهل و یک محال سرکار مانک پور چارده محال سرکار چنارگڑھ جنوبی سیزده محال
سرکار بهٹه گور جنوبی سرکار کالنجر جنوبی سرکار کوڑه غربی سرکار کڑه غربی

اورنگ نشینان جونپور که بسلاطین الشرق مشهورند تفصیل اسامی و سال ومه آنها ازین جدول ظاهر میشود

نام	مدت
۱ سلطان الشرق	شانزده سال
۲ مبارک شاه	چهل سال وکسرے
۳ سلطان ابراهیم	پنج ماه
۴ سلطان محمود	یکسال وکسرے
۵ محمود شاه	بست ویکسال وچندماه
۶ حسین شاه	نوزده سال

شش تن نود وهفت سال وچندماه فرمانروائی نمودند بیشتر این دیار بداوگرسے فرمانروایان دهلی آباد بود چون فرمان دهی بسلطان محمود بن سلطان محمد بن فیروزشاه رسید ملک سرور خواجه سرای راکه پیناک از خطاب خانجهانی داده بود بخطاب سلطان الشرق بلندپایگی بخشید و بجونپور فرستاد بشناسائی وبردباری وانصاف پژوهی وپردلی روزگار را فرخندگی داد وزاد سفر واپسین آماده ساخت چون پیمانهٔ هستی او پرشد پسر خواندهٔ داشت مبارک نام بیاورے بزرگان زمانه سر بسروری برداشت وخطبه وسکه بنام خود کرد چون بلوخان که از امرای کبار سلطان محمد بن فیروزشاه بود آگهی رسید لشکر فراهم آورده از دهلی به پیکار او آمد وبرساحل گنگا هردو لشکر به سگالش آویزه نشستهٔ آخر کارے نکرده هردو ناکام برگشتند چون سلطان مبارک شاه درگذشت ابراهیم کهین برادر مبارک شاه را جانشین ساختند واو بقدردانی وبکارآگهی واو دهش فزایش گرفت ومالش سرکشان زمانه را سرمایهٔ ملک آبادی گردانید وآتش را جویا آمد وشناسندگان هرپیشه را ارادتی شد ودانای هند قاضی شهاب الدین المعروف بملک العلما درین روزگار نامور گردید زادگاه او دولت آباد دهلی است دران موضع جامع عقلی ونقلی علوم را گرد آوری کرد وهنگام رسیدن صاحبقران امیر تیمور گورکان بهمراهی استاد خود مولانا خواجگی که خلیفهٔ نصیر الدین چراغ دهلی است بجونپور آمد ودر انجا نشو ونما یافت محمود زمانیان گشت شاه مدار که از اولیائے هند است وسرچشمهٔ سلسلهٔ معاصر او بود چنانچه رسم است که دانش منشان ظاهر را دیده وران باطن سرگرانی باشد قاضی را نیز مشرب غیر اندیشی تیرگی داشت چون روزگار ابراهیم بسر آمد بهیکن خان بزرگ پور او را سلطان محمود نام نهاده بکلانی برآوردند چون کردار شایسته نداشت رقم عزل بروکشیده آمد سپس حسین شاه برادر او را به مرزبانی برداشتند هنجار ردی فزایش نهاد وپیوند دلهارا عزیز شمرد زمانه بر مراد او خرامش نمود در روزگار شاگری درآمد از افزونی بادهٔ هوش ربای دنیا کالیوه شد با سلطان بهلول لودهی کارزارها کرد ودر هزیمت یافت سلطان بهلول باربک پسر خود را در جونپور گذاشت وحکومت آن ملک باو باز گردید وچون بهلول را گردش سپهر بسر آمد اورنگ نشینی دهلی بسلطان سکندر لودهی قرار گرفت سلطان حسین با تفاق باربک لشکرها فراهم آورده چندبار بدهلی آمد وحکومت شرقیان بدهبسری شد

صوبهٔ اوده

از دوم اقلیم درازا از سرکار گورکهپور تا قنوج صد وسی وپنج کروه پهنا از شالی کوه تا سدهپور صوبه اگره آباد صد وپانزده خاور رویه بهار شمالی کوه جنوبی مانک پور غربی قنوج آب وهوا اگرچه زمستان وتابستان نزدیک باعتدال بزرگ دریاهای این صوبه سرجو گهاگهرا وگومتی وجز وسے سای گوناگون آبی جانور پدید آیند وکشت کار خوب شود خاصه برنج سوکهداس وغیره کم هستا گویند سیاه بیشتر از همه جای هندوستان بکارند اوده نام قدیم او اجودهیا از بزرگ شهرهای هند بود وطول صد ویجده درجه وشش دقیقه عرض بست وهفت درجه بست ودو دقیقه گویند پیشین زمان به درازی صد وچهل وهشت کروه پهناسی وشش آباد بود واز گزین معابد باستانی برشمارند در سواد شهر خاک بیرے کنند وطلا برگیرند بنگاه راجه رام چند پسر راجه دسرت بود که عوام هنود اورا ایجادائی میپرستند وشگرف داستان ها مثل افسانهٔ حمزه بلکه عجب تر از ان برگویند دور تر تا که هنود بزعم خود پس از بست جگ

سید اند و ایام دوره مذکوره دوازده لک و نود و شش هزار سالت راجه مذکور چه عجب که ریاست ظاهر و باطن داشته باشد احوال و اخبار از کتب
معتمدهٔ هنود معلوم شده خالی از کیفیتی نیست خداجوئی و حق طلبی و اخلاق شایسته شیوه راسخه او بمرتبه طبیعی بود بیک کروهی شهر دریای گهاگهر است جوی
پایان قلعه و شهر میگذرد و نزدیک این شهر دو قبر بزرگ ساخته اند شش هفت گزی عوام خوابگاه شیث و ایوب پیغمبر دانند برخی برآنکه در رتن پور
تربت کبیر موحد در زبان سکندر لودی بود لختی در معنی بر او کشایش یافت و از فرسوده سخنهای روزگار بر کنار زیست فراوان حقائق بشعر هندی
زبان از و یادگار + بهرایچ شهریست بر ساحل دریای سرجو سواد او بس دلکشا با غها فراوان سالار مسعود غازی و رجب سالار در آنجا آسوده اند مخدوم الهدیه
خیرآبادی و عهد اکبر بادشاه محمد حسین خان که یکی از روشناسان سلطانی بود پرسید که سالار مسعود غازی چه طور کسی بود گفت افغانی بود که شهید شده و
عامه مسلمانان هند فراوان اعتقاد بآنها دارند از دور دستها بزیارت آیند علمهای ملون سازند و انجمنها آرایند قول معتمد آنکه نخستین از اقربای محمود غزنوی
نقد زندگی بمردانگی سپرده و جاوید نام برگذشت و دومین پدر سلطان فیروز زبان دهلی از آراستگی ظاهر نیکنامی اندوخت نزد این شهر موضعیست لوگن
نام از دیر باز دار الفلوس از شمالی کهسار فراوان چیز مثل اسپ کونت و طلا و مس و سرب و مشک و قطاس و عسل و چوک که ترشی است از آب لیموها بسازند
بر پشت آدمی و بز و اسپهای مذکور بار کرده آرند زنجبیل خشک و فلفل دراز و رنگ مجیته و تنکار هندی سهاگا نامد زرباد هندی کچور گویند و موم و فروش
پشمینه و باز و جره و غیره طیور شکاری نیز بسیار آرند + نیمکهار معرک ناموریست بزرگ پرستش جا رود گومتی نزد او گذرد و فراوان بتخانه در گرداو
حوضیست بر هماورت کند نام آب از درونه چنان بر جوشد و گردش نماید که آدمی فرو شدن نتواند و هر چه درو انداز ند بیرون افتد گویند در ان
نزدیکی گویست سرچشمه تنگ آبی که بآن ستی نه پیوند در یک گز پهنا و چهار انگشت ژرف برهمنان افسونها برخوانند و پرستش گری نمایند هر چند برنج
و غیر آن اندازند اثری از افگندها نماند + لکهنو بزرگ شهریست بر کنار دریای گومتی سواد خوشی دارد و شیخ مینا که مردم را گمان ولایت بود در آنجا
آسوده + بلگرام قصبه الیست خوش هوا بیشتر مردم آنجا خوش فهم و در رغب بسرود بهره نیکو منظر پنج سرکار صد و سی و هفت پرگنه بدین صوبه گرایدزمین پیموده
یک کرور و یک لک و هفتاد و یک هزار و صد و هشتاد بگهه جمع بست کرور و هفده لک و پنجاه و هشت هزار و صد و هفتاد و دو دام از ان میان
هشتاد و پنج لک و بست و یک هزار و شش صد و پنجاه و هشت دام سیورغال بومی هفت هزار و شش صد و چهل سوار و یک لک و شصت و هشت
هزار و دویست و پنجاه پیاده و پنجاه و نه فیل

صوبهٔ اکبرآباد

از دوم اقلیم درازا از گهاتم پور تا آگره آباد تا پلول دهلی صد و هفتاد و پنج کروه و پهنا از قنوج تا چندیری مالوه شرقی گهاتم پور شمالی دریای گنگ جنوبی
چندیری غربی پلول فراوان رود بار در وگزین ترین دریاها جمنا و چنبل نخستین از شمالی کوه آید و پسین از حاصل پور مالوه بر جوشد و نزد کالپی
بجمنا در شود و کوه جنوبی جابجا در خوبی آب و هوا کم همتا کشت کار گزیده گوناگون میوه و گل و روغن خوشبو و برگ تنبول بس شایسته بهمه سد خربزه و
انگور نسبت بجاهای دیگر خوبتر + آگره بزرگ شهریست خوش هوا دریای جمنا تا پنج کروه میانه شهر گذرد و بهر دو سو دلکشا کاخها و عمارتها و فرح افزا چمنستان
گوناگون اصناف مردم در و آباد اکبر بادشاه قلعه از سنگ سرخ بر ساخت و بعمارت عالیه پیراست نقاشان نادره کار و پیکر نگاران نظر فریب آن عمارت
کارنامها ساخته و بر دروازه باختری دو فیل سنگین با فیلبانان نیکو تراشیده اند پاستان دهی بود از بیانه سکندر لودی پای تخت گردانید اکبر آنرا بر آراست
زادگاه ابوالفضل نگارنده اکبرنامه است و مراقد بزرگان او و همین برادرش که فیضی و فیاضی تخلص دارد و ابوالفیض نام در آنجا و بزرگان دیگر مثل
شیخ علاء الدین مجذوب و میر رفیع الدین صفوی و سید اجل علامه قاضی نور الله المرعشی الشوشتری ره و بسیاری از آگاه دلان در آنجا غنوده آسوده اند
نزدیک شهر بر ساحل جمنا دهی است رنگتا نام بزرگ نیایش جای هنود فتح پور دهی بود از بیانه سیکری نام دوازده کروهی دار الخلافه بمساعی اکبر بادشاه
شهری شده سنگین قلعه اساس یافت اگرچه دولتخانه شاهی و بنگاه بسیاری از امرای او بر فراز کوه لیکن دشت و صحرا از فراوان منازل و بساتین فرا گرفته

وبفرمایش پادشاه مسجدے و مدرسه و نمانقاهی برفراز آن کوه انجام یافته پیوست آبادی بزرگ گرالابیست دوازده کروه دور کنار آن اکبر پادشاه والا
ومنارهٔ و میدان چوگان بازی ساخته تماشای آویزه فیلان باهم نیز در انجا میکرد در آن نزدیکی سنگ سرخ را کانیست به اندازه که خواهند ستونها
و تختها جدا کنند و بر آرند بیانه در باستانی زمان بزرگ مصری بود و قلعه کلانی داشت بسا آثار کاخ و ته خانه درو پیدا هنوز مردم از انجا آلات حرب دآورند
مسین دریابند و مناره ایست بس بلند ابنهٔ گزین پیدائی دارد برخی در روزن از یک آثار افزون همسر سد و شکر در انجا بس سفید سازند نیل شایسته همسر سد
آسودگاه اکثر نیکان بوده هم در سه کروهی او غاریست آب آمود ژرفائی آن کس نداند کان مس و فیروزه در انجا نشان دهند طاهر اخرج بر دخل افزونی
کند لهذا متروک است متهرا شهریست بزرگ بر ساحل جمنا زادگاه کرشن که او را هم هنود چون راجه رام چند اوتار یعنی مظهر اتم و اکمل الهی دانند بلکه از رام هم
کامل تر شناسند و برادرش بلبهدر را انجا سام اوتار گویند تبخانه های عالی و پرستش کدهای والا درو و از معبد عمده شمارند کالپی شهریست بساحل جمنا
نبات آنجا بس گزیده شود در زمان شرقیان بدهلی باج گزاردی چون قادر خان اوداغ آشفت خود سر فراهیش گرفت سلطان هوشنگ از مالوا آمد ماش
زاده بدو باز گذاشت و سلطان محمود شرقی از نصیر خان پور قادر خان برگرفت قنوج در باستان دار الملک هندوستان بود گوالیار از نامور دژهاست
و سنگین فیل بر دروازهٔ آن و اندرون عمارات عالیه فرماندهان پیشین آب و هوای آنجا سازگار خنیاگران جادو نفس که بلغت هندی آنها را کلاونت گویند
از انجا پدید آمده اند تانسین مشهور هم از انجمله است و کان آهن درو و در بیراته کان مس فراوان سود دهد چنانچه از یک من خاک تنی ارزیز بر جا حاصل
شود و معدن نقره نیز نشان دهند لیکن فائده در تحصیل آن نیست و نزد کوه نارنول چاهیست مردم بدانجا نیایش گری نمایند و چون آماوس که عبارت از
تحت الشعاع است بعز آدینه افتد هنگام بر آمد آفتاب لبریز گردد و بے رسن آب برگیرند و در سنکهانه داو سیوره و کوت پوتلی کان مس در مقبره نارنولی
چشمهاے سرد و گرم فراوان سیزده سرکار و دویست و سه پرگنه بعد گرایده زمین پیموده ده کرور و هفتاد و هشت لک و شصت و دو هزار و سه صد و
هشتاد و نه بیگه و هیجده بسوه جمع پنجاه و چهار کرور و شصت و دو لک و پنجاه هزار و سه صد و چهار دام از آن میان یک کرور و بیست لک و پنجاه هفت
صد و سه و نیم دام سیورغال بومی پنجاه هزار و شش صد و هشتاد و یک سوار و پنج لک و هفتاد و هفت هزار و پانصد و هفتاد پیاده و دویست و یک فیل

صوبهٔ مالوه

از دوم اقلیم درازا از پایان گرهه تا بانسواره دویست و چهل و پنج کروه پهنا از چندیری تا ندربار دویست و سی شرقی باندهون شمالی نرور جنوبی بگلانه
غربی گجرات و اجمیر کوه جنوبی درو گزین دریاها نربدا و سپرا و کالی سنده و بتیه و گودی و در هر دو سه کروه رودی بس صاف و سبک کنار آن خود رسته بیدها و
گلهای رنگین و خوشبو و پر سیاوشان و سلیه دار درخت و کلاها و سبزه زارها فراوان بسا والا کاخ و دلنشین نشیمنها و دبستان عبرت برخواند آب و هوا
باعتدال نزدیک زمستان بجامهٔ پنبه دار و در تابستان تاب شوره احتیاج کم شود و چهار ماه بارش بختی بسر دگرایدو شبها به بالاپوش آرزو افتد و
زمینها نسبت بدیگر مرزها بلختی بلند و همه کشت پذیرد هر دو فصل شایسته شود خاصه گندم و خشخاش و نیشکر و انبه و خربزه و انگور در حاجی پور تاک سالی دوبار
بر دهد و برگ تنبول بس گزیده باشد و پارچه خوش بافند کشاورزان و بقالان هم بے آلات جنگ نباشند اوجین دار الملک آن شهریست بزرگ
بر ساحل سپرا گزین پرستشگاه برهمنان شگفت آنکه گویند گاه گاه موجهٔ شیر بر زند مردم آوندها بر آمایند و بکار برند چون چنین شود باد رنگ نشین نیکوئیها
رسد چنانچه ابو الفضل نگارندهٔ اکبرنامه در آئین اکبری که دفتر سوم کتاب اکبرنامه است می نویسد که سال چهل و سوم الهی نگارندهٔ حقیقت نامه بفرمان والا سفر
دکن گزیده بود چون بدانجا رسید بیشتر از آن به هفته شانزدهم فروردین ماه چهار گهڑی از شب گذشته این جوش برزد خرد و بزرگ مسلمان و هندو از آن
برگرفت و در آن نزدیکی سه صد و شصت نیایش گاه برهمن کیش و غیر آن و نزد آن شهر چاهیست کالناده نام سرایش دلکشا حوضی برآموده بگذرد
گزین نشیمنها در گرد آن یادگار باستان گڑه ملکی جداگانه بود پر درخت فیل صحرائی فراوان برزگر مزد جهانبانی مهر ویل بر گذارد و از کشت کار آن دکن و
گجرات بر آساید چندیری از بزرگ شهرهای باستانی قلعهٔ سنگین درو چهارده هزار سنگین خانهٔ بزرگ و صد و هشتاد و چهار بازار و صد و شصت کاروانسرا

دوازده هزار مسجد. نومین قصبهٔ الیت بر ساحل دریای پتیمه گویند آدم آبی از آن نمود. اگر دو تنجانه ایست بزرگ اگر در ولفاره نوازند آواز بیرون نشود
دور سرکار بیجاگڈه دشتی فیل فراوان. و مندو شهریست بزرگ دوازده کروه دور قلعه او مناره هشت منظری در میان چندگاه حاکم نشین بود
عمارات عالی یادگار پیشینیان تربت سلاطین خلج آنجا. شگفت آنکه از سقف گنبد سلطان محمود پور هوشنگ در زمستان آب تراوش نماید ساده لوحان
بدو گروند ژرف نگاه داند که حال چیست. ثمر هندی بلسان ما اُکل شود و مغز او بس سفید. هندی نژادان کارآگاه گویند که درین دیار سنگی پدید آید
که هر فلزی پکشش پذیر چون بدو رسد زر گردد آنرا پارس نامند و چنان برگذارند که پیش از زمان بکراجیت جگدیو راجه بود و او گر زندگانی به نیکوئی
آباد داشتی و سان زمان پیدائی گرفت و سرمایهٔ فراوان خرج گشت و اس گاه رسی در کار کرد وش طلا شد و او بدان رسیده عبث شمرد و نزد
ماند. طن نام آهنگری بچاره گری رفت او شناسا آمد و بدست آورده فراوان زر آماده گردانید و ساختها اندوخت از نیک کرداری بخاطر
آورد چنین گوهر بیجا سزاوار فرمان روای وقت است بدرگاه رفته برگذرانید راجه آشنا دست مایه نیکوکاری برساخت و قلعه ابدان رو در دوازده
سال بانجام رسانید و بخواهش آهنگر بیشتر سنگهای دیوار قلعه را به پیکر سندان بر تراشیدند روزی بر ساحل نربدا جشنی آراسته قرار داد که برهمن خود سا
فراوان خواسته بخشش نماید لختی خاطر از دنیا برگرفته بود و همان سنگ بدو داد او زناشناسائی از دلدادگی بخشم در شد و آن گوهر بیبها را در آب
انداخت و بجاوید حسرت در افتاد و از زر فالی آنجا دست بدو نرسید و مامر و زهم اندازهٔ آن کس نیارد گرفت. قصبهٔ دهار تختگاه راجه
بهوج و بسیاری از پیشین اورنگ نشینان تاک در سالی دوبار بر دهد در سر آغاز حوت و اسد نخستین شیرین تر. و در سرکار منڈیسر صحرائی فیل
فراوان و در مندربار خربزه و انگور بس نیکو شود. دوازده سرکار و سه صد و یک پرگنه بدو گرایید زمین چهوده چیل و دو لک و شصت و شش هزار و دویست
و بیست و یک بیگه و شش بسوه جمع بیست و چهار کرور و شش لک و نود و پنج هزار و پنجاه و دو دام از آن میان یازده لک و پنجاه هزار و چارصد
و سه دام سیورغال بوسے بیست و نه هزار و ششصد و شصت و هشت سوار چار لاک و هفتاد هزار و سه صد و شصت و یک پیاده نود فیل.

جدول فرمارو ایان

نام	سال و ماه
۱- دهشن جی	صد سال
۲- چندرجیت	هشت سال و هفت ماه و سه روز
۳- سالباهن	هفتاد و نه سال
۴- نرباهن	صد سال
۵- ست راج	صد سال

این پنج کس تا سه صد و هشتاد و هفت سال و هفت ماه و سه روز لوای مانده بی بر افراشتند

جدول فرمان روایان از قوم پنوار

نام	سال و ماه
۱- اودت پنوار	هشتاد و شش سال
۲- برهمراج	سی سال و هفت ماه
۳- ات برهه	نود سال

نام	سال و مہ	
۴- وشنگ سیدھر	ہشتاد سال	
۵- بجے چند	دہ سال	
۶- ہیرتھ	صد سال	
۷- کندھرب	سی و پنج سال	
۸- بکراجیت	صد سال و دو سال	
۹- چندرسین	ہشتاد و شش سال	
۱۰- کھرگ سین	ہشتاد و پنج سال	
۱۱- چترکوٹ	یک سال	
۱۲- کرم چند	یک سال	
۱۳- کنک سین	ہشتاد و سہ سال	
۱۴- چندرپال	صد سال	
۱۵- مہندرپال	ہفت سال	
۱۶- بجی نند	شصت سال	
۱۷- بھوج	سال	

ہفتدہ کس از قوم پنوار یکہزار و پنجاہ و ہفت سال فرمان روائی کردند

جداول فرمان روایان از الوس تونور

نام	سال و مہ	
۱- جیت پال	پنج سال	
۲- رانا راجو	پنج سال	
۳- رانا باجو	یک سال و سہ روز	
۴- رانا رجاجو	بست سال	
۵- رانا جیدھر	سی سال	
۶- رانا بہادر	پنج سال	
۷- رای کنل	پنج سال	
۸- رای سکن پال	پنج سال	
۹- رای کرت پال	پنج سال	
۱۰- رای نیک پال	شصت سال	
۱۱- کنورپال	یک سال	

یازدہ تن از الوس تونور یکصد و چہل و دو سال و سہ روز فرمان روائی کردند

جدول فرمان روایان از الوس چوهان

نام	سال و مه
۱- راجه جگدیو	ده سال
۲- جگناتهه برادر او	ده سال
۳- سهدیو	پانزده سال
۴- باسدیو	شانزده سال
۵- سری دیو	پانزده سال
۶- دهرم دیو	چهارده سال
۷- چهل دیو	ده سال
۸- مانک دیو	نه سال
۹- اکیرت دیو	یازده سال
۱۰- سهجتور	بست و یکسال
۱۱- مال دیو	نه سال

یازده تن از الوس چوهان صد و چهل سال شمع فرمان روائی افروختند

جدول فرمان روایان از قوم مسلم و هنود

نام	سال و مه
۱- شیخ شاه	هفتاد سال
۲- دهرم راج	بست سال
۳- علاء الدین پور شیخ شاه	بست سال
۴- کمال الدین	سه سال
۵- جیت پال	بست سال
۶- بهیم چند	بست سال
۷- هر چند	بست سال
۸- کیرت چند	بست سال
۹- اوگرسین	سیزده سال
۱۰- سورج نند	دوازده سال
۱۱- بیرسین	یکسال

یازده تن در صد و نوزده سال فرمان روائی کردند

جدول فرمان روایان

نام	سال و مه	
۱- جلال الدین	بست و دو سال	
۲- عالم شاه	بست و چهار سال	
۳- سکت سنگه	شش سال	
۴- بهادر شاه	چند ماه	
۵- دلاور خان غوری	بست سال	
۶- هوشنگ شاه	سی سال	
۷- محمد شاه	یک سال	
۸- سلطان محمود	سی و چهار سال	
۹- قادر شاه	شش سال	
۱۰- شجاع دل خان	دوازده سال	
۱۱- باز بهادر	غیر معلوم سال و مه	

این ده تن از جلال الدین تا شجاع دل خان یکصد و پنجاه و شش سال سلطنت نمودند

گویند قبل ازینکه اواسط ذی قعده سال نهزار و یکصد و نود و هفتم هجرت مقدسه هشت بدو نهزار و پانصد و پنجاه و چهار سال و پنج ماه و بست و هفت روز مهاباه نام ریاضت گری آتش کده افروخته ایزدی پرستش بآئین خود کردی و در معارضه بالنفس پای همت افشرده داشتی شیفتگان سعادت طلب بگرد او فراهم و در گداختن بدن خویش گرم دواد و درین میان گروه بوده راکه لبسیوره معروف اند ول بدرد آمد بزبان روزگار فریاد بردند که درین آتشکده فراوان جاندار با تشین سیلاب درشود همان بهتر که رسم برهمن برافتد و بجانداری جهان باقی نماید گفته پذیرائی یافت و مردم ناکام و ناکام ازان بازداشت سوختگان آتشین نفس بچاره گری برنشستند و به نیازمندی زبردستی اطلبگار شدند تا بودهیان سازیا در انداز دو کیش اینان رواج یابد داد ار بیمال ازان آتشکده درین افسرده آدم پیکرے پدید آورد فرایزدی کرد و شمشیر بدار در دست ورکتر فرستے برفراز فرمان روائی جا یافت و آئین برهمن را از نو روائی بخشید و دهنجی نام گرفت و از دکهن آمده مالوه را تختگاه ساخت عمر طولانی یافت چون سراج پنجمین پور او را فرزندی نبود بزرگان اوت نام پنواری را جانشین گردانیدند و سرآغاز مرزبانی درین دوده شد چون همیره در آویزه جان سپرد کند هرپ نام گزیده را بسروری برداشتند چنان پندارند همان همیره است که او را ایزد بیهمال بپیکر کند هرپ دیوتا باهم آورد پس ازان انسی قالب در پوشانیده بدین نام شهره آفاق شد و بداد و دهش عالم را آباد ساخت و را لپسری شد بکرماجیت نام نیاکان خود برافروخت و بسیاری از ممالک هند برگرفت هندی نژاد جلوس او را تا امروز سرآغاز تاریخ نهند و شگرفت و داستانها برگزارده همانا از طلسم و نیرنگ چیزی داشت و ساده دلان را ابدام آورده بود چندرپال پایه والاے سلطنت یافت و همگی هند بدست آورد و بعیش و عشرت شکار داشت ناگاه نزد بوته سیج نوزادی یافت بفرزندی برگرفت و بدان نام برخواندند چون او را هنگام ناگزیر رسید بعوض حقیقی پور او خردسال بود سیج را جانشین گردانیدند در آویزه دکهن زندگی بسر برد و بهوج در سال پانصد و چهل و یک از تاریخ بکرماجیت در رنگ را شهر لبیاسے از عالم برگرفت بداد و دهش روزگار را آباد ساخت و دانش را برفراز اعتبار برد و گزیده گوهران را روز بازار شد و خرد و خرده دان

چهره دوستی یافتند پانصد فرو هیده مرد حکمت شناس در بزم او هنگامهٔ آگهی آراستی و مرتبه شناسی و انصاف پژوهی اعیار برگرفت سرآمد ایشان بزرج
بفتح بای موحده و سکون زای منقوطه رای مهمله و سکون جیم دیگر دمن پال دلاویز سخنان نگاشته اند و حقیقت جویان کار آگاه را ارمغانی گذاشته چون در شکوه
بهوج پسری بزاد اختر شناسان را لغزشی سترگ رفت یا گزارندگان ساعت را فراموشی شد ستاره دانان فراهم آمده از نحوست مولود برگفتند غمخواران
او را انگیزد جانی بیم افزودند از جان دوستی آن نوبادهٔ اقبال انجاکستان بکیی انداختند و بدین بلد شناسائی افگندند بی میانجی دست امکان پدرش
یافت حکیم بزرج که دران هنگام او را از دانش منشان نشمردندی زایچهٔ طالع نوشته ژرف نگهی نموده بزرگ فرمان روائی مولود و عمر دراز نوید رسانید
نگاشته بر رهگذر راجه انداخت از دیدن مهر پدری بجوش آمد و از شناسندگان انجمن برساخت حق پیدائی گرفت و هویدا شد که غلط کجا رفته بود خود رفته
او را برداشت و از شگرفی تقدیر چشم آگهی برگشود و برخی گویند در هشت سالگی بهوج را ناتوان بینی کالیوه ساخت و جهان تنگری آن بیگناه براندیشید برخی
راز داران را بسپرد تا نهانی او را رهگرای نیستی سرگردانند جانگزایان بروبخشودند و او را پوشیده طرز دیگر وانمودند هنگام رخصت نامه نوشته بدانها
سپرد که چون راجه از من آگهی جوید بروی برخوانید ؛ خلاصهٔ مضمون آنکه چگونه آدمی زاد را طبیعت تیرگی از نورستان خود دور انداز د و بسگالش نامنز
بخون ریزی بیگناهان دست برآلاید هیچ فرمان روای و دانش پژوه ملک و مال با خود نیاراسته رو بهانا از کشتن من چنان اندیشیده که دولت تو جاوید
خواهد بود و گزندی نخواهد رسید ؛ راجه بشنودن نامه از خواب غفلت برآمد و از کرده بجان کاهی نشست فرمان رسان چون آثار راستی دیدند سرگذشت
را باز نمودند سجود نیایش بجا آورد و او را بزرگ داشته بجانشینی خود نامزد کرد چون پور راجه چندرسا فرمان روائی بسر آمد در قوم شایسته تاجداری
کسی نبود جیت پال تونور را که از زمینداران نامور بود بمرزبانی برگزیدند و از نیرنگی تقدیر فرمان روائی بدین خانواده باز گردید ؛ و چون نوبت کنور پال
بسر آمد افسر سلطنت گذاری بر سر گره چوهان نهادند و در فرماندهی مالدیو چوهان شیخ شاه از غزنین آمده مالوه برگرفت و زمانی دراز نشست چون
روزگار او بسر آمد پور او علاء الدین خردسال بود و دستور او در حرم سرای سود جانشین شد چون علاء الدین بسال آگهی رسید با وی بر خاست و آن ناسپاس را
از هم گذرانید و جیت پال از نژاد مالک دیو چوهان نوکر کمال الدین از بدگوهری و زرپرستی بجان گزائی خداوند خود روآورد و بخیال سودمندی
زبان جاوید اندوخت در نوبت بیرسین افغانی تباه سرشت چندی بدگوهر را با خود یار گردانید و کمین کرده در شکارگاه گزند جانی رسانید و خود را جلال الدین
لقب برنهاد راجه بیرسین پور خود دکهرگسین را در خانهٔ مرزبان کامرو کدخدا کرده بود راجه از نیکو خدمتی فرزند خوانده را ولیعهد خویش گردانید چون
در گذشت دکهرگسین مسند آرا شد بکمین توزی لشکر بمالوه آورد و عالم شاه را در نبردگاه روزگار سپری شد در زمان سکت سنگه بهادر شاه نام
فرماندهی از دکهن آمد و طومار زندگی او در پیچید و بدهلی لشکر برد و با دیرهٔ سلطان شهاب الدین گرفتار آمد و از هنگام سلطان غیاث الدین بلبن
تا سلطان محمد پور فیروز شاه فتوری در ان نرفت چون او در گذشت سلطنت دهلی رو در پراگندگی نهاد دلاور خان غوری که از جانب او ایالت
مالوه داشت آئین سروری فرا پیش گرفت سلطان ازانکه در ناکامی وفاداری نموده بودند چهار کس را چهار ملک داد ظفر خان را گجرات خضر خان را
ملتان خواجه سرور را جونپور دلاور خان را مالوه پس از وی هر چهار کس سگالش سروری نمودند و زمانه یاور افتاد سپس الپخان پور او را هوشنگ
خطاب داده جانشین گردانیدند گویند بفرمودهٔ او پدر مسموم رفت و پسر جاوید نفرین اندوخت سلطان مظفر گجراتی با کینهٔ آن آمده دستگیر ساخت
نصیر خان برادر خود را بسرداری گذاشت چون راه ستمگری سپرد قدر رعیت پروری ندانست موسی ابن عم هوشنگ را بسرداری برگرفتند سلطان مظفر
هوشنگ را از زندان برآورده بدان ملک فرستاد و احمد خان پسر خود را همراه ساخت در اندک فرصتی چیره دستی یافت چون مظفر رخت
هستی بر بست از ناسپاسی بگجرات رفت و کار ناکرده برگشت و چند بار با سلطان احمد گجراتی به پیکار برخاست و شرمسار بهزیمت آمد از دستان سرائی
بآئین بازرگانان بجاج نگر شتافت مرزبان آن دیار با چندی بآن قافله رسیده او را دستگیر کرده باده پیمائی نمود در آشنائی راه برگفت
و بسیج فیلان را بدین کار نهفت اگر مردم بآویزه درآیند نخست کار تو بانجام رسد شایسته فیلان را طلبیده بسپرد و رهائی یافت با مبارک شاه بن خضر خان

حاکم دهلی و سلطان ابراهیم شرقی و سلطان احمد دکنی و اکابر او بار رفت وچون رخت هستی بربست امرا نبیره اش نصیر خان پور او را احمدشاه لقب نهاده
جانشین گردانیدند محمود خان پسر عم سلطان هوشنگ از بی سعادتی ساقی را بفریفت و آن زر بندهٔ بدسرشت سلطان را شراب زهر آلوده داد و سران لشکر
پنهان داشته بخیال آن نشستند که مسعود خان پور او را برگزینند وکس بطلب محمود خان فرستادند و جواب داد و دینا بردم سر شده اگر در کنگاش
تا گزیر باشم این جابیاسید از خام طبعی بخانه او رفتند و در بند او افتادند و بیاوری از دوستان بی آزرم بسزرگی مالوه قرار گرفت و بسلطان محمود شهرهٔ آفاق
گشت با چنین بدگوهری از نیرنگی روزگار زمانه شکر خندگی نمود و شکوه صورت اوراافزود گی برد با سلطان محمد بن مبارک شاه فرمان روای دهلی و
سلطان احمد مرزبان گجرات و سلطان حسین شرقی و رانا کونبها کارزار ها نمود و خواجه جمال الدین استرآبادی از جانب سلطان ابوسعید میرزا باگزین
ارمغانی پیش او آمد و سرمایهٔ افزایش آبروی او شد سلطان محمود دوم باز از دست شگرفی برگزیدگان خویش بناکامی افتاد و بدستگیری
سلطان مظفر گجراتی بار دیگر کامیاب آمد و از بی پروائی و طبیعت پرستی در آویزه رانا گرفتار شد و او مروی بجا آورده بازش بملک مالوه فرستاد
و در پیکار سلطان بهادر گجراتی دستگیر کرده بچانپانیر برد و در میان راه نقد زندگی سپرد و مالوه بگجرات گرائید تا آنکه همایون پادشاه بران دیار
چیره دستی یافت و چون باگره برگشت ملو نام از خویشان سلطان محمود خود را قادر شاه خطاب کرده مالوه برگرفت و در زمان شیرشاه آمده پادشاه
را دید و پاسبانی آن ملک بشجاعت خان مقرر شد و در سلطنت پسرش سلیم شاه شجاعت خان سرکشی نموده در زمان مبارز خان استقلال یافت
چون درگذشت بایزید پسر بزرگ او باز بهادر نام نهاده جانشین شد تا آنکه نوبت سلطنت باکبر پادشاه رسید و ملک مالوه بر قلمرو او افزود

صوبهٔ خاندیس

خاندیس نام آواز دیرین مدت است چون قلعهٔ آسیر در عهد اکبر پادشاه بسعی شیخ ابوالفضل محرر اکبرنامه گشایش یافت و پادشاه این ملک را بشاهزاده
دانیال بخشید بنام وی دان دیس سرشناس آمد از دوم اقلیم درازی پورگانو که بهندیه پیوسته است تا ملیک که متصل بولایت احمدنگر است هفتاد و پنج
کروه پهنا از جامود که پیوست برار است تا تال که بمالوه پیوند و پنجاه کروه و بهنی جا لست و پنج خاورسو برار شمالی مالوه جنوبی جالنا باختر سو مالوه کوه جنوبی
و حدود بار فراوان گزین تالی از میان برار و کوندانه برجوشد و دریای تپتی از همان سو برخیزد و دارا پورسنه نیز گویند و گرنه نزد چوپره هوایش دلکشا و
زمستان معتدل بیشتر کشت کارجواری بعضی جاها شالی سه بار برود هر بار برنج گزیده شود و گل و میوه هندی فراوان برگ تنبول بسیار ابی مرزبان نشین دیری است
بر کوه آسمان سا ساقلعهٔ دیگر در گرد آن باستواری و بلندی کم همتا پایان آن بزرگ شهری آباد برهان پور سترگ مصری است سه کروهی آن بر ساحل تپتی عرض
است و بکدر چه وچیل دقیقه فراوان باغ دارد و صندل نیز شود و گوناگون مردم در و آباد پیشه وران را روز بازار تا تابستان گرد بسیار و در بارش گل شود
عادل آباد از گزین قصبات نزد آن بزرگ گولا بست گزین پرستش جای هنود و گوبند لغزش راجه جسرت پدر راجه رام چند معروف برام در این جا
چاره پذیر فت همه سال لبالب باشد و فراوان کشت کار از و سیراب جایی که دریای تپتی و پورنا باهم پیوند و بزرگ پرستش جاد انند جنگل تیره
تا سند در ان نزدیکی پیکر مهادیو چنان برسرایند که نابینای صورت مهادیو با خود داشتی و هر روز نیایش کردی بدین سر منزل آن پیکر از دست بشد
زمانی سراسیمه گشت و از ریگ بدان سان صورتی آراسته وجای برفراز داشته بدان تخیل نیازمندی بجای آوردی نیرنگی تقدیر سنگ شد و تا امروز موجود است
نزد آن چشمه برجوشد و آنرا گنگا دانند و داستانها برگزارند که ریاضت گری از نقرای هنود بایزدی نیرد از این سر منزل هر روز تا گنگا که معروف رفتی
و باز آمدی شبی آن دریا بخواهش آمده بشارت داد که این همه رنج نباید کشید در نماز به تو می جوشم بامدادان تراوش شود الحال روانی دارد و جاهو دگزین
پرگنهٔ اسیت پلپل ژول در ان نزدیکی قلعه بر کوه بس بلند و دامن قصبه اسیت آباد و نزد آن حوضی است از فواره آب گرم برجوشد و بدو نیاز مندی
بجا آورند و چوپره بزرگ قصبه است در ان نزدیکی معبدی است راماسیر نام دریای کرنی و تپتی همان جا باهم پیوند دارد و دستها به نیایش گری آیند تعلیس
ملکانه نزد آن تهالنیر نام نخستی بنگاه فاروقیان بود قلعه او اگرچه بر زمین است اما بس استواری دو پرگنه دارد از کشت کار کم خالی بود و بساد چهای او

بشهر باند کشادر زرفرمان پذیره کار گزار بوم کولی و بهیل و گوند جمع او یک کرور و بست و شش لک و چهل و هفت هزار و شصت و دو تنگه برار ی چین آسیر گشایش یافت بران ده پانزده افزوده و هر تنگه او بست و چهار دام اعتبار کردند چهل و پنج کرور و پنجاه و دو لک و نود و چهار هزار و دو دام اکبرسی شد در باستان این سرزمین بیشتر خراب بود برخی از سکنه آنجا برفراز آسیر بسر بردی این اجامی سنهامان برگذارده مع نیایش گری نمودی گویند ملک راجی نهبن نیاک بهادر بگردش ناکامی از بنده بدین حدود آمد و در ده گردید اسی تهانیر نگاه ساخت و از بوسیان آرزده به دهلی رفت و بخدمت فیروز شاه سعادت اندوخت در صید افگنی جابک دست بود فرمان روا پسندید چون بخشش برخواهش او بازگذاشتند آن ده اگرفت و بتدبیر درست دیگر جاها بدست آورد و بسیاری خرابه آباد گردانید سال هفتصد و هشتاد و چهار در تهانیر سر بلانی برداشت عادل شاه خطاب نهاد و هفت ده سال به بزرگی زندگانی بسر برد سپس غزنی خان پور او جانشین شد و نصیر شاه لقب برنهاد و از ان باز این سرزمین بخاندیس زبان زد شد چهل سال و شش ماه و بست و شش روز فرماندهی کرد چون زندگی او بسر آمد پور او میران شاه بکار ملک پرداخت برخی نام او عادل شاه گویند سه سال و شش ماه و بست و سه روز کامروا بود سپس پور او مبارک شاه چهکندی سلطان هفده سال و شش ماه و بست و نه روز گذرانید پور او عادل شاه عیسی نام حسن خان چهل و شش سال و هشت ماه و دو روز به نیکوئی بسر برد و برهانپور آمد و آسیر بگرفت سلطان احمد گجراتی که احمد آباد اساس نهاده او دست او داماد ساخت و چون رخت هستی بربست داود شاه برادر او هفت سال و یک ماه و هفده روز کامروائی نمود عادل شاه بن حسن خان بکجرات پناه برد سلطان محمود نبسکره راجی رقیه دختر سلطان مظفر را بدو داد و بیاوری ملک آمد و بدو سپرده باز گردید سیزده سال دادگری نمود میران محمد شاه از دو پسر بود او دم مبارک شاه سلطان بهادر را نخست پیوند دوستی شد ولی عهد خود گردانید محمود برادرزاده خود و مبارک را بدو سپرد او از مرتبه داعی دور اندیشی گزندی برسانید و برزبانی خاندیس خورسندی گزید محمود را کسیل کرد تا السلطنت گجرات رسید شانزده سال و دو ماه و سه روز سربراهی نمود چون پیمانه زندگی او پر شد سران ملک راجی احمد پور او را بکلانی برگرفتند میران شاه از و لبستد و خود جانشین برادر شد سی و یکسال و شش ماه و پنج روز بکار ملک پرداخت سپس پسر او میران محمد سری یافت نه سال و نه ماه و پانزده روز بسر برد چون کار او سپری شد برادر خرد او راجی علی خان را به بزرگی برگرفتند و عادل شاه خطاب برنهادند بعقل معاش کار پیش برد و در آویزه دکهن از جانب سپاه اکبر پادشاه گشته شد و در برهانپور مدفون گو بیست و یک سال و سه ماه و بست روز کامدل برگرفت سپس خضر خان پور او جانشین شد و بهادر شاه نام برنهاد گوهر بخت او تیرگی پذیرفت در سال چهل و پنجم اکبری ملک از و برگرفتند چنانچه در اکبرنامه مسطور است

صوبه برار

اصلی نام او ورواٹ در وار ودی است وٹٹ کنار را گویند از دوم اقلیم درازا از ساله تا بیراگڈھ دو بیست کروه پهنا از بدر تا هنڈیه صد و هشتاد خاور رویه بیراگڈھ پیوست است شمالی هنڈیه جنوبی تانگانه باختر محکرآباد و ملکیست میان دو کوه جنوبی یکی را بنده گویند و کاویل و نرناله و میل گڈھ برار و دیگر سهیا ماهور و رام گڈھ برفراز آن آب و هوا و کشت کار گزین و فراوان رود گزیده آن گنگ گوتمی گود اوری نیز خوانند گنگ هندوستان بمهادیو نسبت و هندو شگرف افسانها برگزارند و بس نیایش کنند از کوه سیهانز در تربرجوش شد و از ولایت احمد نگر به برار در آید و به تلنگانه رود و چون شتری به اسعاید مردم از دور دستها به نیایش گری آیند دیگر تابی و هشتی بهرد و نیز نیایش کنند دیگر پورنا از نزد دیول گانو ترا و دیک رود در ده کروهی بالاتر از چشمه تابی برآید دیگر بینا نزدیک دیول گانو جوش برزند درین ملک چودهری اویس که گویند و قانون گوی او یس پایند و مقدم را پٹیل و پٹواری سا کل کرنی + املچ پور بزرگ شهریست پای تخت نغش گلیست در ان جابس خوشبو نام آن بهوٹین چنپه و در بنگاله نیم سی روید اول از زمین در تابستان هند که شروع فصل بهار ایران است گل بر دهد و از یک جا چند بار برآید چون گل با تمام انجامد گیا بر آید شبیه ببرگهای زنجبیل تا موسم برسات در نمود سرسبز باشد و در سرما خشک گشته از روی زمین مفقود الاثر شود باز در شروع بهار که در هندی بسیاکه گویند

همان قسم از زمین باز برد مدور هفت کروهی او کاویل بزرگ قلعه ایست کم همتا در چشمه ایست که اهله را آبد و آب دهند نیاز سلیمن قلعه ایست بر پشته
سه طرف او برادر رود گرفته کمر له سنگین حصاریست بر زمین در میان آن کوهچه ایست مه دینا لیش کنند در چهار کروهی آن چاهیست استخوان
هر جانوری که درو اندازند سنگ شود و آن خرمهره آسا است و نوعی از آن شرقی اند میندارایست خدیود و هزار سوار و پنجاه هزار پیاده و افزون
از صد فیل و در گوشه ایشان او زمیندار ایست صاحب دو بیست سوار و پنجهزار پیاده با او در شمالی نیز بومیست صاحب دو بیست سوار و پنج هزار
پیاده و بیشتر همه قوم گوند فیل صحرائی در زمین ایشان بسیار همواره بجا کم مالوه نیایش کنند نرناله بزرگ قلعه ایست فراز کوه فراوان عمارت درو
زمیندار ایست در آن نزدیکی صاحب ده صد سوار و پنج هزار پیاده و دیگرے صاحب پنجاه سوار و سه هزار پیاده هر دو از اولوس گوند نزدیک لانور
در دو روهواشئے آن گوناگون سنگهائے خوشرنگ پدید آید و پرستش گروهے و سلطان مراد پسر اکبر پادشاه بنگاه ساخت گزین شهرے
سرخ بنود شاه پور نام نزدیک میل گذه چشمه ایست چوب و جز آن هر چه درو افتد سنگ شود کام از گزین شهرهای باستانیست و نزد آن زمیندار ایست
از اولوس گوند هزار سوار و چهل هزار پیاده بدو گراید و بیراگذه که کان الماس دارد و گزین پارچه مصور و غیر آن در آنجا بافند در تصرف اوست فیل
صحرائی فراوان درو دیگر زمیندار یست او را انجاره گویند صد سوار و نهزار پیاده همراه او ماهور گزین قلعه ایست فراز کوه در ان نزدیکی تبخانه ایست
بدرگا منسوب و دمان دریا به پچکند میاره شناس گاومیش خوب در آنجا شود بر نخے یک من شیر و افزون دهد زمیندار ایست صاحب صد سوار
و نهزار پیاده او را انا گویند مانک درک گزین قلعه ایست بر کوه فراوان جنگل گرد او نزدیک تلنگانه بیشتر با در دست قطب الملک و از دیر باز
نکشے از ان تصرف مرزبان برار در آمد و ران دور کان فولاد و نیز کان سنگی خوشرنگ آوندهائے مطبوع از ان برسازند رام گر استوار قلعه بر کوه
بس جنگل و در آن فیل صحرائی درو بسیار لنار ایته ایست از مهکر بزرگ پرستش جا برهمن گیاگو یدسه جاست که هندو خیر کردن در آن سرمایه
رستگاری نیاکان خود دانند گیای بهار به بر هماسنبت دهند و گیائی که برود رمنسوب سازند نند و لایت بیجاپور و این حوضیست چشمه دار
بس ژرف بدرازو پهنا یک کروه گرد او بلند کوه آب شور را و ند گویند اگر از درونه و کناره آن بر گیرند آب شیرین دهد مایه آبگینه و صابون و شوره
از و پدید آید فراوان حصول بر دهد و بر فراز کوه چشمه ایست و حنئه او بیکیه گاو ساخته اند انان هرگز آب بدین انبوه چون انباوس ورزد و شنبه
افتد آب بدین حوض بزرگ در آید میمون فراوان در آن نزدیکی زدن نیست آن را او نماه خوانند از گروه راجپوت صد سوار و نهزار پیاده با او
دیگر سرکتهر لومی او صاحب صد سوار و نهزار پیاده پتناله استوار دژ ایست بر فراز کوه ستپال نگری از مضافات اوست دو هزار تبخانه در کمر کوه تراشیده اند
و شگرف بلنتها و دیگر زمینداران بسیار سیزده سرکار صد و چهل و دو پرگنه بدو گراید چون تنگه این دیار هشت تنگه دهلی بود در اصل جمع سه نیم کرور
تنکه بود که پنجاه و شش کرور دام باشد بر نخے دکهنیان افزوده سه کرور و هفتاد و پنج لکه و بیست و پنجهزار و سه صد و پنجاه تنگه ساختند و در زمان سلطان
مراد بیست و شش لک و سی و هفت هزار و چهار صد و پنجاه و چهار تنگه برابری شهنگی شصت و چهار کرور و بیست و شش لک و سه هزار و دویست و هفتاد و دو دام دانے

سرکار کاویل　سرکار نیاو　سرکار کهوله　سرکار پرناله　سرکار کلم　سرکار باسم
سرکار ماهور　سرکار مانک درک　سرکار ماتهرے　سرکار تلنگانه　سرکار رامگر
سرکار مهکر　سرکار پتناله

این ولایت از مرزبان دکهن بود در زمان سلطان محمود که پنج سردار ناسپاسی نموده او را از ندالی گردانیدند بفتح الله که خطاب عماد الملکی
داشت قرار گرفت چهار سال زمانه مهلت داد و چون در گذشت پور او علاء الدین آن نام بر گرفت و چهل سال بداد گری گذرانید سپس
پسر او دریا خان جانشین شد و پانزده سال کام دل بر گرفت بعد از و پور او برهان را که خرد سال بود بجلانی برداشتند و بته سنگالی کار ملک

از پیش خود گرفتند تا آنکه مرتضے نظام الملک چیره دست آمد و بر ملک احمد نگر افزوده شد

صوبهٔ گجرات

از اقلیم دوم درازا از برهان پور تا جگت سه صد و دو کروه و پهنا از جالور تا بندر دمن دویست و شصت و دیگر از ایدر تا بندر کنبهایت هفتاد
خاور رویه خاندیس شمالی جالور و ایدر جنوب بندر دمن و کنبایت باختر سو جگت که بر ساحل دریای شور است کوه جنوبی گزین رودبار
شور دریا بر سابرمتی یا ترک مهندری نربد اتپتی سرستی و دو چشمه که آن را جمنا گنگا گویند هوا نزدیک باعتدال از ریگ بوم هنگام بارش گل نشود
بیشتر کشت کار جوارے و باجرا و مدار خورش بران و ربیع کمتر شود گندم و برخے جوار مالوا و اجمیر آید و برنج از دکن گرد کشت کار و پیرامون
باغ زقوم برنشانند و گزین حصارے گردد از زمین رو این ملک بس دشوار گذار از فزونے درخت انبه و غیر آن یک بستان توان بر شمرد از پتن
تا بروده صد کروه انبه زار بالیده و شیرین بر دهد و برخے در خامی شیرینی آورد و انجیر گزیده پدید آید و خربزه بزمستان و تابستان لذت بخشد
اوراق باشد بدین هردو موسم دو ماه فراوان انگور و گل و میوه بسیار و از انبوهی اشجار شکار جانوران دشوار یوز صحرائی بس افزون سقف خانها
اغلب کهپریل و دیوارها از خشت پخته و چونه و برخے از پیش بینی سنگین بنیادها نادر و دیوارها میان کاواک بر سازند و نهانی راهی آماده دارند
و اکثر سوارے بر بهل باشد نقاشان و خاتم بندان و دیگر هنرپیشگان افزون از حد حصر صدف اخیان کار بندند که خط خوش نمودار گردد و قلمدان و
صندوقچه و جز آن بر سازند زرتاری پارچه از چیره و فوطه و جامه وار و مخمل زربفت و خارا گزیده بافند گوناگون قماش روم و فرنگ و ایران التقلید
نمایند عموم اسلحه و تیر و کمان شایسته بر سازند خرید و فروخت جواهر بسیار شود نقره از ولایت روم و عراق و فرنگ آورند نخست پای تخت
پتن بود و چندے جاپانیر امروز احمد آباد بزرگ شهریست بگزین طرح آباد بر کنار سابرمتی عرض بست و سه درجه در خوش هوائی و بافت کالای
اکثر اقالیم کم همتا دو قلعه دارد بیرون آن سه صد و شصت معموره بمحلی خاص هر یک را پوره نامند و ناگزیر شهرها در هریکے پیدا امروز تا هشتاد
و چهار آباد و دران هزار سنگین مسجد و در هر کدام مناره و شگرف کتابها در پورهٔ رسول آباد مزار شاه عالم بخاری و بتوه قصبه ایست سه کروهے
احمد آباد خوابگاه قطب عالم پدر شاه عالم و دیگر بزرگان و گزین باغها در ان نزدیکی پارچه باندازه دست بدرگاه قطب عالم افتاده است برخی چوب و برخے
سنگ و پارهٔ آهن گویند و شگرف داستانی از و بر گزارند و نیز سه کروهے موضعی سرکهیج در و شیخ احمد کهتو آسوده و سلطان احمد که احمد آباد
بنام اوست و بسیاری سلاطین غنوده اند نیل گزیده بهم رسد و باکثر بومهاے دور دست برند و دوازده کروهے آن محمود آباد شهریست بنا کردهٔ
سلطان محمود دلنشین کاخها در و چهار کروه در چهار کروه پیرامون آن دیواری کشیده اند در هر نیم کروه باغے و سر منزل آهو و گوناگون نخچیر
در و سر داده مرزبان اندر بوسے هندا این و اس نام در عهد اکبر پادشاه بود و بس ریاضت گر غله نخست بگاو میداد و دانها از سرگین بر می چید و غذای
خود می ساخت برهمن این عمل را بس گزیده شمرد و او را و اولوس را اتهو کلان تر سے دانستند پانصد سوار و ده هزار پیاده بدو مے گردید و
بندر کهوکه و کنبهایت بدین سرکار گراید و بس بزرگ و گوناگون بازرگان در و فراوان عمارت و کالاے جهاز از کهوکه ساهی شود و در اینجا فرود آید
کالا انجو در کشتیها که آنرا نادری نامند و در کنبهایت آورند و در گرے گاو گزیده شود جفتی سه صد روپیه و افزون ارزد خوش سنجی و تنومندے
و نکو رفتارے هر چند بیش گران ارزتر خالواره در قدیم ملکی جداگانه بود هزار و دویست قریه بدو باز گردد و از هفتاد کروه پهنا چهل و هزار سواری
و بهین شماره پیاده امروز دو هزار سوار و سه هزار پیاده مرزبان او بحاکم گجرات نیایش گری کردی بیشتر اولوس جهاله نشست جا و امروز از
سرکار احمد آباد یک پرگنه بر شمارند پتن دو قلعه دارد سنگین و خشتی طول صد و هفتده درجه و ده دقیقه عرض بست و سه درجه و دی دقیقه
گزیده گاو بر آید گویند همه روز پنجاه کروه در نوردد قطنی نیکو بافند و دور دستها ارمغانی برند سدهپور قصبه ایست بر کنار سرستی و بزرگ
پرستش جا بڈنگر بزرگ شهریست باستانی سه صد بتخانه در و نزد هر یک گولابے و فراوان برهمن آباد و چانپانیر گزین دژیست بر کوهے

بس بلند دو نیم کروه انان دشوارگذار چند جا دروازها برنشانده و یکجا قریب شصت گز بریده تخته بند گردانیده اند و هنگام کار بردارند میوه
خوب شود سورت از نامور بنادر دریاے پتی نزد او بگذرد هفت کروهے بدریاے شور پیوندد تا پیسر آن طرف آب بندریست از توابع او
در قدیم شهری بزرگ بوده بندر کهدیوی و بسیار نیز از مضافات او میوه خاص اناناس فراوان شود و روغن خوشبو هرگونه گزین پدید آید و زرتشتی
کیش از فارس آمده نیایشگاه ساخته اند زند و پازند برخوانند و دخمها برسازند + بهروچ گزین قلعه دارد آب نربدا از کنار او شده بشور دریا در شود و از همین بنادر
شمرند و بندر گاندهی و گندهار و بهابهوت و بهکوه از توابع او نزدیک قصبه هانسوت شکارگاهیست درازے بست کروه و پهنا چار ده فراوان آهو و
دیگر جانور در رود آن چکله ایست سبز و شاداب ساحل دریاے نربدا نشیب و فراز بندابد سرکار سورته ملکی جداگانه بود پنجاه هزار سوار و یک لک پیاده
و بندرگاه آنجا قوم گهلوت داشت درازا از بندر گهوگهه تا بندر آرامراے صد و بست و پنج کروه پهنا از سردهار تا بندر دیو هفتاد و دو شرقی احمد آباد
شمالی ولایت کچه جنوبی و غربے شور دریائی هوا سازگار میوه و گل فراوان انگور و خربزه نیز شود و این سرزمین نه لخت بهر جا الوسی نخستین که سورته
جدید نامور از خوبی درخت نار و درهم پیچیدگی کوهستان بدو کسی پے نبردی ناگاه تجرد گزینی را گذار افتاده و ازین آگهی یافتند
سنگین [illegible] ریست بجونه گده زبان زد روزگار سلطان محمود پیشین بزور برگرفت و در پایان آن قلعه از سنگ برساخت او هم قلعه ایست در
هشت کروهے بالاے کوه امرود خرابست و سزاوار آبادے و هم در آن نزدیکی بر فراز کوه کرنال قلعه ایست فراوان چشمه و دو بزرگ معبد
جین و بندر کوندے گولیات در آن نزدیکی دو موضعست بدوری یک کروه بندر بدان منسوب و نیز در عقب جونه گده جزیره ایست سیال کوکه
نام درازا و پهنا چار کروه پیوست آن جنگلی است سه کروه درسی خود رو میوها در رود برخے گولیان ابنگاه و آن سرزمین را سرگ گویند نزد موضع
تونگا کوشا دریاے پهنا و رباو دریاے شور پیوندد و ماهی چنان نازک شود که اگر زمانی بآفتاب گذارند بگدازد شتر گزین و اسپ بالیده تر از کوت بهم رسد
و در دومین [illegible] قسم + پتن شهریست بر کنار شور دریا سنگین قلعه دارد آنرا پتن سومنات خوانند بندریست بزرگ و قصبه اورانه قلعه از سنگ
همدمین در سه کروهے دریاے شور شمشیر گزین شود در آن نزدیکی چاهیست از آبیارے او و در پرستش افزاید + بندر منگلور و دیو بندر و
گورے نار و احمدپور و مظفرآباد درین سرزمین چشمه سرستی از نزد سومنات برآمده و پرستش کده برهمن فراوان از آن میان سومنات و
براسچے و کورے نار را بس سترگ برشمارند و درین نزدیکی میان دریاے هرن و سرستی بیش از ین به چهار هزار سال و کسری پنجاه و شش کرور
جادوان بایکدیگر خندان خنده آویزه افتادند و همه را دران آشوبگاه روزگار بسر شد و شگرف داستانها برگذارند و واقعه
ناگزیر کرشن در نیم کروهے پتن سومنات بهالکا تیرته در انجا سری کرشن رسید در کنار دریاے سرستی زیر درخت پیپل فروشد و این
هر دو جا را بزرگ معبد اندیشند درین سرزمین جوارے سالی سه بار شود و نزد او دو حوض است یکی راجمنا گویند و دیگرے را گنگ آب روان
بر جوشد و دو ماهیے شود هنگی ماهیان این دو چشمه سه چشم سوے در پیشانی و میان منگلور و چوراوار زمینی است که موج دریاے شور فرو گیرد
گویند در سالی روز همین آب شیرین آید و چنان برگذارند در باستانے زمان یکبار آب گنگ احتیاج افتاد مرتاضی اشارت بآن زمین کرد
شیرین آب تراوش نمود از آن باز در همانروز این شگرف نمودار حیرت افزاید در هر ده الوس راجپوت از قوم گهلوت بسر برد کلانی این دیار
بدیشان گراید و جمعی [illegible] باشند الیشان را بابریه خوانند و در سومین دریا یان کوه سر و بنچه قلعه ایست بزرگ و فراز آن کوه قلعه ثانے
اگرچه آبادی ندارد و لیکن سزاوار آن و بزرگ معبد جین و بندر کوکه بدین زمین گراید و جزیره بیرم پیشتر حاکم نشین بود درازی و پهنا نه کروه
کوبچه الیست درمیان دریاے میدار قوم کول را آنجا بنگاه و در چهارمین بندر مهوه طلاجا طائفه والی بسر برند و پنجمین جگت آزاد و ارکانیز
گویند کرشن از متهرا آمده آنجا بنگاه ساخت و در آن نخست هستی برلست بزرگ نیایش گاه برهمن + جزیره سنکودهار طول و عرض چار کروه
داخل این بوم برشمارند و نزدیک آرام راے جزیره ایست بدرازے و پهنا هفتاد کروه مقدار نیم کروه زمینی است بیشتر سنگین اگر اورا بکنند

در هر چهار طرف او دریاے شور بگرد ملک ایاز خاصه خیل نخستین محمود گجراتے چهارم بخش از ان برکند بندر آرا امرای بر بسیارے بنادر سرکوب
قوم باد حل و آنجا بسر برند و در نشیمن برده کهسار است بزرگ و درخت زار انبوه و فراخ دره ها در هفتم با کمله باشند و درین ولایت کاتهی گروهان
نامات ایشان بهیر تیار اسپ کنند و برخی آنهار اتازی نشاد بپندارند عیار و مهمان دوست باشند بچه بهرکیش خورند حسن فراوان دین کرده چون جاگیر دار روز نخست
چنین پیمان گیرند که از نا پارسائی زن مردانه بر سد و نزد کاتهی کنار آب و ندمی گرد هی باشند از اهیر آنهار ا بد بچه گویند و در هشتم جهانگیر بندر است کنار دریای
شور قوم واجی بسر برند در نهم قدم چاران بهات به صورت موجود گشتن چارن باظهار بهود آنکه مهادیو از عرق جبین خود چارن نام آدمی پیکری آفرید و نیتار کا سواری
خود بدو سپرد گویند شعر بر گفتی و ستایش سرائیدی و از گذشته و آینده آگهی دادی نشاد او را بدان نام خوانند و ستایش برگویند و نسب نامه بر خوانند و هنگام کارزار
داستانهای دلاورے گذارش نمایند و لی بر و هند و تیغی سا از عجب گوئی فیز بهره باشند و هندوستان کم بزرگے باشد که چندی از ینها با او نبود و
بهات نیز در آفرین خوانی و دلیری و معرکه آرائی و تاریخ گوئی بدیشان همتا اگرچه بهات در هتبار از ین زیاده باشد لیکن در شمشیر چارن و برخی چنان سرایند
که چارن به بجرو خواهش ایزدے طراز هستی برگرفت و بهاٹ از عرق جبین مهادیو و از و داستانها گذارش نمایند و میان چارنواره از سرکار احمد آباد
و پٹن و سورٹه نشست گاهیست بدرازی نود کروه و پهنا از هفت تا سی آن ران تامند پیشتر از موسم باران شود دریا بجوشد و این سرزمین را
فرو گیرد و بارش یا د ر افتد و چون ریزش ابر فرو نشیند آب روی در کمین هند بسیاری از جا خشک گردد و نمک فراوان شود و در پرگنه جهالاواره و جابن فراهم
گرد و احمد آباد شرقی رویاین و مغرب رویان ولایتی است بزرگ جداگانه آن را کچه گویند دراز دو است و پنجاه کروه و پهنا صد کروه مغرب رویه
او سند بیشتر دشت و ریگستان است اسپ نیکو گزیده شود تازی نژاد و انند و شتر نیز بسیار خوب بشود بزرگ آن سرزمین از سرگروه جادو نست سپاه این او لوس
ده هزار سوار و پنجاه هزار پیاده مردم نکو رو و بلند بالا دراز ریش حاکم نشین شهر بهج دو قلعه استوار دارد و جانب جنوب میندار است بزرگ او را جام
گویند بوسے مذکور خویشاوند بیشتر از زمان اکبر اول جام را ایس از آدینه دو ماه از ولایت برآورد و او در سورٹه میان ولایت جیوه باد حل
و چارن و تونیل بنگاه ساخت و دیگر نیک زمینها برگرفت و شهر نوانگر اساس نهاد و این زمین را کچه خرد نامند قصبات و زمین کشتکار بسیار
دارد حاکم نشین نوانگر هفت هزار سوار و هشت هزار پیاده بدو می گرائید شتر و نیز خوب بشود میگرنج ولایت است آنرا پاک گویند دریای
سندر سے میانه بگذر و حاکمی جداگانه دارد و بنگاه دونگرپور والوه سوبانسواله و آن را نیز مرزبانی جدا او متصل سرکار پٹن ولایتیست حاکم نشین قصبه
سروهی و قلعه ایست الوگڈه نام دوازده ده در آباد است و آب و علف فراوان و نیز ولایتی است شرقی دریا شمالے سند جنوبی تا دوت غربے
جانبانیر و در از شصت کروه پهنا چهل بوے جوهان حاکم نشین قصبه موهان فیل صحرائے فراوان میان سرکار سورت و ندربار کوهستانی است آباد
آن را بگلانه گویند بوسے راٹهور شفتالو و سیب و انگور و انناس و انار و ترنج بس خوب شود هفت قلعه نامور دارد از ان مولیر و سالیر بس
گزین میان سرکار نادوت و ندربار کوهستانیست دراز شصت کروه پهنا چهل او لوس کوهل از قوم راجپوت بسر برند آب این سرزمین
بس زبون برنج و عسل بس گزین شود نه سرکار صد و نود و هشت پرگنه بدین صوبه گرائید از ین سیزده بندر جمع چهل و سه کرور شصت و هشت
لک دو هزار سے صد و یک دام و یک لک شصت و دو هزار شصد و بیست و هشت محمودے و سه رابع حاصل بنادر زمین بیوده غیر سورت که
نقد بست و یک کرور شصت و نه لک سی و شش هزار و سیصد و هفتاد دیگر و سه بسوه از ان میان چهار لک و بست هزار و دویست و هفتاد
و چهار دام سیورغال بوسے شصت و هفت هزار و سه صد و هفتاد و پنج سوار هشتاد و هشت هزار و نه صد پیاده

جدول فرمان روایان از قوم سلنکهے

	نام	سال وماه	
	اسبراج	شصت سال	

۲۔ جوگ راج	سی و پنج سال
۳۔ بھیم راج	بست و پنج سال
۴۔ بھوبردیو	بست و نہ سال
۵۔ بجے سنگھ	بست و پنج سال
۶۔ رتنادت	پانزدہ سال
۷۔ سامنت	چہار سال

ہفت نفر یک صد و نود و سہ سال فرمان روائے کردند

جدول دیگر

نام	سال و مہ
۱۔ مولراج	پنجاہ و شش سال
۲۔ جیانند	سیزدہ سال
۳۔ ورگہ	یازدہ سال و شش ماہ
۴۔ بھیم	چہل و دو سال
۵۔ سدھراج	پنجاہ سال
۶۔ کماریال	بست و نہ سال
۷۔ للمول	بست سال

ہفت تن دو صد و بست و یک سال پور ربور فرمان روائی کردند

جدول دیگر

نام	سال
۱۔ مبیا	شش سال
۲۔ کرن	سے و یک سال
۳۔ بے پال	سے سال
۴۔ ہردمول	سے و دو سال
۵۔ ارجن دیو	دہ سال
۶۔ کمنددیو	نوزدہ سال

شش نفر یک صد و بست و ہشت سال از قوم جگیلہ کامیابی داشتند

جدول دیگر

نام	سال و مه
۱- سارنگدیو	بست و یکسال
۲- بلدیو	سی و چهار سال
۳- سلطان مظفر نایک	چهار سال
۴- سلطان احمد	سی دو سال
۵- محمد شاه	بست سال
۶- قطب الدین	هفت سال و شش ماه
۷- داود شاه	شش ماه
۸- محمد	پنجاه و پنج سال
۹- سلطان مظفر	پانزده سال
۱۰- محمد شاه	یک سال و شش ماه
۱۱ سلطان محمود	هیجده سال
۱۲- نصیر خان	چهار ماه
۱۳- سلطان بهادر	یازده سال
۱۴- سلطان احمد	هیجده سال
۱۵- سلطان مظفر	دوازده سال

پانزده نفر دو صد و بست و هفت سال و یازده ماه سلطنت راندند

هندی نامها چنان برگزارد هسال هشتصد و دوازدهم تاریخ بکرماجیت صد و پنجاه و چهار هجری نخستین بنسراج شمع دولت افروخت و گجرات جداگانه سلطنت شد راجه سری بهوردیو مرزبان قنوج سامت سنگه پرستاری را از بدگوهری و فتنه اندوزی او بگوشینی فرستاد و خانومان یغمائی ساخت زنش آبستن بود خارنا کامی در با گجرات آمد و در صحرای یکسی براد بسیل دیو نام را که رازاستگان جهان بود برو گذر افتاد و دلش بدرو آمد به یکی از گرویدگان خود سپرد او برادسن پور برده به تیمار داری همت گماشت چون کلان سال شد بهم نشینی فرومایگان تباه اندیش دل آزاری و رهزنی پیش گرفت و هنگامه بدکاران فراهم آمد خزینه گجرات که به قنوج میرفت بدست آورد و از انجا که سعادت سرشت بود جا نبا لقال بدو پیوست شمشیر اخرد رهنمون آمد و از بد کرداری نجوب کرداری گرائید و در پنجاه سالگی فرمانهی یافت پتن آباد کرده اوست گویند برای تختگاه ژرف نگهی بکار برد و سخت تکاپو نمود انهل نام گاو چرائی گفت شگفت زمین دیده ام اگر بنام من آن شهر آباد کرد و رهنمونی کنم پذیرفتند او بدرخت زاری نشان داد که خرگوشی با دیزه سگ در شده بود و به نیرو رهائی یافته راجه آن سرزمین آباد گردانید و انهل پور نام برنها د اختر شناسان برگذارند چون دو هزار و پانصد سال و هفت ماه نه روز سپری شود خرابه گردد از زمان فرسودگی و زیان کردی نهروالیه گفتندی چون بزبان آن دیار گزیده اپٹن گویند بدین نام زبان زد روزگار راجه سوانگی دختر خویش را به پسر دندک از نژاد و راجه دهلی کتخدا کرده بود نزدیک بنهادن بود در گذشت شکم دریده فرزند بر آوردند ماه دوازدهم منزل بود و اهل هندان امول گویند بدین جهت مولراج نام نهاد و ند سامت سنگه به فرزندی برگرفت و به تیمار داری همت بست

چون بزرگ شد از ومسازی خراب لبیجان به تباه اندیشی افتاد و راجه درستی سلطنت بدو نامزد میکرد و در هشیاری بلی زمی گروید آن شوریده مغز
را کالیوه تر می ساخت تا آنکه آن نافرجام جهان لشکری ولی نعمت نموده نام بزرگی برخود نهاد در زمان جامند چهار صد و شانزده هجری هزار شصت
و چهار بکرماجیت سلطان محمود غزنوی برین دیار چیره دستی یافت لیکن در گذاشتن مرزبانے از پیش خود به دیده ندالیست بیکی از نژاد راجها
سپرد و هر ساله پیشکش قرار داده از ره سند بازگشت شگفت آنکه سلطان بخواهش راجه دست نشان خود یکے را از همان نژاد پای بند همراه آورد
چون چندی برین گذشت راجه آن مقید را باقتضای همبناگی و دور اندیشی از سلطان طلب نمود و چون نزدیک رسید راجه خود پیشتر روانه شد تا بدگوهران بدمنش
پیوه مند هانرو که یکی خواهند شد راجه زیر درختی زمانی لغنود و شکاری جانوری چشم او در ربود و در آن عهد کورنابینا را فرمانده نساختندی سپاه ناسپاس
همان بندی را بجای وی برگزیدند او را دستگیر ساختند و کمار پال سولنگهی از بیم جان آزاری راه تجرد گرفت چندانکه جیسنگه را پیمانه زندگی پر گشت درین هنگام از صحرای
ناکامی در رسید و جانشین شد بسیار تیک برگرفت راجه جی پال از بدسرشتی ولی نعمت خود را از هر داد و برای بنائی پایدار جاوید نفرین اندوخت لکمول البسری نمود شایسته از
گروه باگهله گزیدند و در فرمانروائی کرن سپاه سلطان علاء الدین گجرات بر کشود او نهزیمت یافته بدکهن پناه برد اگرچه بیشتر ازین معز الدین سام و
قطب الدین ایبک نیز بدین دیار آمده بودند لیکن از زمان سلطان علاء الدین بسلطنت دهلی باز گردید در زمان محمد بن فیروزشاه نظام متخرج که او را راستی
خوان گفتندی به نیابت حکومت کردی چون بیدادی او دلنشین آمد معزول ساخته ظفرخان پور وجیه الملک نایک را ایالت داد و نخستین
دستاویزه رخت هستی بر لبست اندازهٔ این مدت از حال فرماندهان دهلی گرفته آید پور ظفرخان تاتارخان نام بدگوهر و تباه سرشت بود در آن
هنگام که سلطان محمد در گذشت و اورنگ نشینی دهلی بسلطان محمود رسید روزگار لختی برآشفت و ظفرخان بگوشه نشست تاتارخان اسباب بزرگی فراهم
آورده بدهلی روانه شد و همانا به فرموده پدر مسموم در گذشت ظفرخان از پیغوله برآمده خطبه و سکه بنام خود ساخته بسلطان مظفر شهرهٔ آفاق شد باز
سلطنت جداگانه گشت و حکومت آن دیار به نوس نایک قرار گرفت پدر وجیه الملک را از کیش برهمن برآورده بودند پور تاتارخان احمد نام بجان گرائی
بزرگ خود همت لبست و بجاے جد نشست و زبان زدگی جاوید اندوخت احمدآباد آساس نهادهٔ اوست با بلهٔ فریبی دستان طرازی از دنیا برکناره
میزلیست روز جشن که هنگامه ساز خوب غفلت بود دوازده عم خود را از هم گذرانید سپس بجد پر دخت و بجاوید پشیمانی در شد و تا نفس واپسین
بداوگرمی کارسازی پا بی همت افشرد چون داود را از ناشایستگی بکنج خمول بردند فتح خان را بکلانی برداشتند سلطان محمود لقب نهادند بپایه
شناسی و دادگری نام برآورد و بخشش و بخشایش را احصار خود گردانید ملک شعبان خطاب عماد الملکی داشت شگرف یاوریها نمود در عنفوان دولت
ترستان اعتبار گزین و جان شکری خداوند خویش حیله اندیشیدند و نخستین بر انداختن این فرو هیده مرد اخلاص مند بجا طمر آوردند بآئین
پخته کاران همنا ساخته بسلطان رسانیدند از آنجا که دنیاداران برخویشتن بلرزند آن یکتای جهان عقیدت را بزندان بر نشانیدند در تسبیح جان شکرے
شد نزدیک بود که کار او بانجام رسد عبدالله داروغهٔ فیلخانه که بسلطان راه سخن داشت با کدامنی آن سعادت سگال و تباه اندیشی بدگوهران گذارش نمود سلطان
بلطائف الحیل در رهائی داد و فرومایگان پایه را که آزرم دریده شد با ویره برخاستند چندی از خاصه خیلان و غلامان بادار و بغگان خیل پای همت
افشردند و فیلان نیز در مالش بدگوهران یاور آمدند و آبروی ناسپاسان ریخته شد و هر یکی برنگی باد افراه یافت چون روزگار بسر آمد به ستیاری مرا
مظفرخان پور او جانشین گردید و سلطان مظفر خطاب یافت و به نیکوئے بسر برد پادشاه سلیمان جاه شاه اسمعیل صفوی گزیده کالای عراق
یار مغانی فرستاد او نیز ستایش و مردمی بجا آورد و چون در گذشت پسر او سلطان سکندر لقب نهاده مسند آرا شد عماد الملک نام فرجام او را در
کمتر فرصتی از هم گذرانید و نصیرخان برادر او را بالسری بر نشاندند امرا در کمین بر نشستند او از بادشاه مدد کاری خواست و عضد نشت اگر فیروزی سپاه
بیاوری آید بندر دیپ با توابع و چند کرور تنگه پیشکش شود چون ناسپاس پور پذیرائی نیافت درین هنگام بهادر پور سلطان مظفر بخواهش بریان
از دهلی بآن دیار رفت امرا بدو گرویدند در زمان پدر از رشک برادر بنارست بود پیش سلطان ابراهیم لودی بدهلی آمد صحبت در نگرفت امرای جونپور

بسری طلبید شتند سگالش آن طرف داشت درین هنگام هواخواهان از گجرات عرایض فرستاده نیایش گری کردند او بخواهش طبیعت بگرامی بنگاه
شد و کامیاب آمد بهادر و دهش چارچمن دولت را شاداب گردانید و با همایون پادشاه بنابر بعضی جهات بآدینه برخاست شکست یافته بناکامی نشست
و چون هستی او به نیستی انجامید میران محمد مرزبان خاندیس که خواهرزاده سلطان و در زندگی او را جانشین کرده بود امرا غایبانه بنام او خطبه برخواندند
اما در کمتر زمانی بگجرات نارسیده روزگار او بسر آمد محمود نبیره سلطان مظفر که در بیانه مل بند بود بجای جد نشست برهان نام بدگوهری با چندی نزدیکان
او را از هم گذرانید و بهانه طلب سلطانی دوازده امیر را نامه زندگی در پیچید اعتماد خان از پیشینی بنی نژفت بامداد ان یکجهتان افراهم آورده به پیکار
برآمد و آن شایان نیستی را از هم گذرانید و رضی الملک نام از نژاد سلطان احمد نخستین را سلطان احمد خطاب داده کار فرمانروائی زیر پیش خود
برگرفت چون سلطان کلان سال شد اعتماد خان را اندیشه دیگر در سر آمد و بخانه یکی از ومسانان خود بنه رهگرای نیستی ساخت و دیگر خردسالی ناشناسا را دست گرفته
سوگندها خورد که پسر سلطان احمد است بدستان سرآئی بزرگ نام برنهاد و سلطان مظفر خطاب داده دستاویز حکمرانی گردانید تا آنکه بتصرف اکبر پادشاه درآمد سلطنت های گذشت

صوبه اجمیر

از دوم اقلیم درازا از موضع بهکر و مضافات انبیر تا بیکانیر جیسلمیر صد و شصت و هشت کروه پهنا از نهایت سرکار اجمیر تا بانسواره صد و
پنجاه خاور رویه اکبرآباد شمالی قصبات دهلی جنوبی گجرات باختر سو دیپالپور ملتان بوم ریگستان آب دور برآید و سرمایه کشت کار بر ریزش
ابر زمستان نزدیک باعتدال تابستان بسیار گرم ربیع کم شود و جواری لهدره و موٹھ فراوان هفتم یا هشتم بخش غله بدیوان گذارند و نقد کم عام
در نسبت خرگاه آسا بسر برند و کوه جنوبی و جاهای دشوار گذار در وهمگی سرکار چیتور رانا درازا چهل کروه و سی پهنا سه قلعه بس نامور چیتور حاکم
نشین کونبهلمیر مانڈل در موضع چاد را از مضافات کوکنده کان جست در جتن پور و جز آن از توابع ماندل معدن مس فراوان سود و هر دو سردار
بومی را از پیشینه راول گفتندے و از دیرباز رانا گویند از قوم کهلوت خویشتن را از نژاد نوشیروان عادل برشمارند بزرگ نیاک ایشان از نیرنگی
روزگار به رعیت برار او فتاده بهر زبانی پرماله روشناس گشت پیش ازین ششصد سال پرماله را غنیم گرفته و بسیاری سپرو شدند بانا نام خردسالی
را مادرش از آن آشوبگاه گرفته و براجه مندلیک بهیل پناه برد چون کلان سال شد گاوچرانی و نخچیرافگنی پیشه ساخت چندانکه بجوانمردی نام برآورد
و از نزدیکان راجه و اعتماد دولت گشت چون راجه سفر واپسین نمود چهار برادرزاده او در جانشینی با یکدیگر گفتگو کردند آخر همه رای برین شد که باناکلان تر
باشد و از فرموده او نگذرند و سربازنپیچند روزی یکی از چهار تن راجه خون از انگشت برآمد بر پیشانی بانا از ان قشقه برکشید و دیگران نیز او را به کلانی برگرفتند
و خود رایت استقلال برافراشت و تا امروز روایی دارد و هر گرا رانا سازند قشقه از خون آدمی برکشند و آن ناسپاس هر چهار را به فرامش خانه نیستی
فرستاد و در صحرانوردی برنج نام ریاضت وری را جانوراندیشیده تیر در کمانخانه نهاد و او را از صفای ضمیر دریافته آگاه ساخت بانا بشرمساری روی
بخدمت گری آورده گاه و بیگاه پرستاری نمودی و زبان و را نوید راجگی داد و شگرف داستان برگزارند چون در موضع سیسودا بنگاه ساختند بدان وجه سیسودیه
گفتند و چون در آغاز کار برهمنی به تیمار ایشان پرداخت بعضی از ان گروه دانند و چون رتن سین را روزگار سپری شد ارسین خویشاوند او را به راجگی
برنشاندند و رانا خطاب دادند و او دهم پشت بعد انائیست که معاصر اکبر پادشاه بود داستان سرایان باستانی چنان برگزارند که سلطان علاء الدین
خلجی فرمانروای دهلی شنید که راول رتن سین مرزبان میوار پدمنی دارد بخواهش او در آمد و سر باززد سلطان بالش او لشکر کشید رتن سین
در چیتور در نشین آمد سلطان زمانی دراز رنج برد و سود مند نیامد بحیله اندوزی در آشتی و دوستی برزد راجه پذیرفته بفکر مهمانی نهاد سلطان
با مخصوصان فراز قلعه برآمد و انجمن یکجهتی گرم شد تا بود بیه راجه را برگرفته روانه شد گویند صد کس نامور همراه برده بود و سه صد نامور بسان
خدمتگار تا فراهم شدن مردم راجه را بارود آورد و غریو از جهانیان برخاست پس راجه را در تنگنای بند داشته در طلب مقصود کوشش نمود
کاردیدگان حقیقت منش راجه برگزارند که سلطان راجه را نیاز ارد انچه خواهش رفته با دیگر شایستگان شبستان می آوریم و عرضداشتی از جانب

آن عفت پناه نیز پرساخته گذرانیدند و افسانهٔ غنودگی برخواندند سلطان دلخوش شد دست آزار از و باز داشت و به نیکوئی پیش آمد گویند بمقصد کید آور با آمین زنان بدو صد و سی نشستند و بسیج درگاه سلطانی پیش گرفتند و چنان وانمودند که رانی با لبسیار پرستاران بدرگاه می آید چون بنزدیک دربار رسیدند بعرض رسانیدند خواهش آنست که رانی راجه را دیده به مشکوی دولت رود از شادی خواب بی پروائی ساحر را بدین فرستادند دران آشنا قابو دیده از آن لباس بر آمدند و راجه را برداشته روانه شدند راجپوتان مرتبه بمرتبه استاده آویزه شاهی شگرف می نمودند تا فرو شد و چندی راجه بختی راه می سپرد و آخر این بار گورا و بادل چوهان ایستاده جان فشانی نمودند و راول بسلامت بچیتور بر آمد و عالمی بشگفت زار افتاد و سلطان چون فراوان محنت دیده بود کار ناساخته بدهلی باز گردید پس از چندگاه باز همان اندیشه در سر گرفت و ناکام برگشت راول از این محاصره بادل تنگ شده بود چنان بخاطر آورد که اگر درین هنگام سلطان را ببیند شاید درستی روی دهد و از کشاکش روزگار رهائی یابد بر جهونی یکی از فرومایگان بهفت گروهی فتنه سلطان را دید و از نامردمی راجه را از هم گذرانید و در آشوب گاه راول ارسین خویش او ندار جانشین گردانید و سلطان بلگرشته بمحاصره رو آورد و قلعه را برگرفت او در آویزه فرو شد و زنان همه بسوختند جمیر پور او دران کوهستان بسر می برد سلطان مالدیو چوهان حاکم جالور را ایالت چیتور داد و چون آبادی ملک درماند جمیر پا طلبداشته داماد ساخت و بوسیلهٔ او ولایت معمور شد چون درگذشت فرزندان او را نابود ساخته علم استقلال برافراشت و جمعیت این بوم شانزده هزار سوار و چهل هزار پیاده لیکن بسیاری دیگر زمینها گرفتند چنانچه در وقتی سانگا را ایک لک و هشتاد هزار سوار ملازم بود پیاده فراوان +

مارُوار در ازصد کروه پهنا شصت کروه سرکار اجمیر و جودهپور و سروهی ناگور بیکانیر بر داخل این اند پیشتر پنوار اوس راتهور را بنگاه چون معز الدین سام از کار رزار پتهورا وا پرداخت بیکار جی چند راجه قنوج در سر گرفت راجه در گریزپای تنگ در شد و بسیلاب نیستی رفت نژاد او بنکامی افتاد و سیهابرادرزادهٔ او در شمس آباد می بود او نیز با بسیاری بعدم آباد شتافت و سه پسر او سوتیک و اسوتهاما و اج بسیج گجرات فراپیش نهادند در پالی نزدیک سوجت دم آسایش برکشیدند درین شهر گروه برهمن بسر می برد و از دست قوم مینه آزار مند درین هنگام تاراج آمد این غربت گزینان بیرون شده داد مردانگی دادند و شکست بر غنیم افتاد و برهمنان انیان را گرامی داشته بگوناگون نیایشگری نگاه داشتند و گروناکامی نحسی سر ده شد چون اسباب دنیا فراهم آمد تیزدستی نموده ولایت کهیر از قوم کوهل برگرفتند و کار شان ملبند بی گرای شد سوتیک جدا شده ایدر را از مینه ها برآورد و آج به بگلانه شتافت آن ملک را از کولی بستد و از آن پس تا امروز نژاد اینها درین ملک اسوتهاما که در مارُوار ماند رفته رفته کار فرزندان او بلندی گرفت چنانچه مالدیو که شانزدهم پور او است بسیار بزرگ شد شیرخان را نزدیک بود که در آویزهٔ او کار سپری شود این ولایت فراوان قلاع دارد یکی اجمیر و جودهپور و بیکانیر و جیلمیر و امرکوت و ابوگڈه و جالور نیز گزیده هاڈولی سرکار ناگور را گویند قوم هاڈه باشند هفت سرکار صد و نود و هفت پرگنه بدین صوبه گرا یدر زمین دو کرور و چار ده لک و سی و پنج هزار و نهصد و چهل یک بیگه و هفت بسوه جمع بست و هشت کرور و هشتاد و چهار لک و یکهزار و پانصد و پنجاه و هفت دام از آن میان بست و سه لک و بست و شش هزار و سه صد و سی و شش دام سیورغال بوده هشتاد و شش هزار و پانصد سوار سه لک و چهل و هفت هزار پیاده راجپوت +

صوبهٔ دهلی

از سوم اقلیم درازا از پلول تا لودیانه که بر ساحل دریای ستلج است صد و شصت و پنج کروه پهنا از سرکار ریواری تا کوه کماون صد و چهل دیگر از حصار تا خضر آباد صد و سی خاور رویه دارالخلافه آگره میان مشرق و شمال پیوسته بخیرآباد صوبه اوده شمالی کوهستان جنوبی صوبه آگره و اجمیر غربی لاهور از گزین دریاهای این صوبه گنگ و جون آغاز پیدائی این هر دو رود بار کسی نشان نداده و دیگر رودبارها فراوان همه از کوه شمالی آب و هوا باعتدال نزدیک زمین بسیار سیلابی و برخی جا کشت کار سه فصلی شود میوه و گلها گوناگون و عمارت عالی از سنگ

وهشت فروغ افزاے چشم وعبرت افروز دل ودر پیدائی گزیده کالاے هفت اقلیم کم همتا دهلی از همین و دیرین شهر ها نخست اندرپت نام
داشت طول صد وچارده درجه وسی وهشت دقیقه عرض بست وهشت درجه و پانزده دقیقه اگرچه برخے از اقلیم دوم انگارند اما نا الفرشی رفته
وعرض از حال آگهی بخشند وسرآغاز کوه جنوبی از ان شناسند سلطان قطب الدین وسلطان شمس الدین در قلعه پتهورا السری بردند سلطان
غیاث الدین بلبن قلعهٔ دیگر اساس نهاد و آنرا مرزعین اندیشید وعمارتے دلکشائی بر ساخت معز الدین کیقباد بر ساحل دریای جمن شهری دیگر آباد
گردانید و آنرا کیلوکهیری گویند امیر خسرو در قران السعدین این شهر و قصر را برسے ستاید و الحال مقبرهٔ همایون در انجا سلطان علاء الدین شهر دیگر
بنیاد نهاد و قلعهٔ نو بر ساخت آنرا سری گویند و تغلق آباد از آثار تغلق شاه وسلطان محمد پورا مصری فراهم آورد و بلند ایوانی برافراخت و هزار
ستون از سنگ رخام بکار رفت ودیگر منازل دلکشا می بر روی کار آورد و سلطان فیروز بنام خود شهری بزرگ آباد گردانید و دریای
جون بریده به نزدیک روانه ساخت و سه کروهی فیروز آباد کوشکی دیگر برافراشت جهان نما نام سه فراخ نقب زده بود با برگیان سواره
برگذشتی بطرف دریا پنج جریب و جهان نما دو کروه و بدهلی قدیم نیکروه همایون قلعه اندرپت را التعمیر فرمود و دین پناه نام نهاد و شیر خان
دهلی علائی را ویران کرده جدا شهرے برآراست وسلیم شاه پسرش در سنه نهصد و پنجاه وسه سلیم گده بنا گذاشت و آن تا حال در میان
دریاے جمنا محاذی قلعه شاهجهان آباد قائم است اگرچه برخے از فرماندهان در زمان دولت خود بنائی گذاشته دار السلطنة گردانیدند و هر
کدام شهری احداث نموده اما در ممالک و در دست تختگاه فرمانروایان هندوستان دهلی مشهور بود تا آنکه در سنه یکهزار و چهل و هفت هجرے
مطابق سنه دوازدهم جلوس خود صاحب قران ثانی شهاب الدین محمد شاه جهان پادشاه نزدیک آبادی شیر شاه شهرے آباد کرده به
شاهجهان آباد موسوم گردانید و از آباد شدن این مصر معظم جمیع شهرهاے سلاطین پیشین که اسم آنها مرقوم شده از نام افتاد و شاهجهان آباد
معروف گردید قلعه آن از سنگ سرخ تعمیر یافته مشتمل بر اقسام عمارات عالیشان زیبا و انواع قصور روح افزا دریای جمنا جنوب و پایین
قلعه میرود و شاه نهر که علیمردان خان از ین دریا از کوه سرمور بریده آورده در کوچها و بازارها رونق افزای شهر و فیض بخش شهریانست
و درون دولتخانه شاهی رسیده تالاب ها و حوض ها را لبالب و باغها را سیراب می سازد ✤ بیت هر سو نهری روان گلستان ✤
خیزان افتان چو خیل مستان ✤ حصار شهر پناه از سنگ وساروج اساس یافته مردم هر جا از روم و زنگ و شام و فرنگ و پارس و عراق
و عرب و عجم وسائر ولایات هند و غیر آن در ان مصر جامع توطن گزیده بکار و پیشهٔ خود ها اشتغال داشتند اسباب تجملات امارت از ان مصر
جامع در یکروز سرانجام می توانست شد اگرچه در هر کوچه و بازار مساجد و معابد و خوانق و مدارس بسیار بود اما در وسط شهر مسجد جامع پادشاهی
در سنه هزار و شصت هجرے مطابق سال بست و چهارم شاهجهانی از سنگ سرخ و گنبد های آن از سنگ سفید و سیاه باستحکام تمام
اساس یافته در کمال رفعت و وسعت و بکمال زیبائی و ندرت است شاید به از ین مسجد کمتر توان یافت نظم ز صحنش فیض دیگر مینوان یافت ✤
ز حوضش آب کوثر مینوان یافت ✤ ز رفعت آسمان یکپایهٔ او ✤ مه و خورشید زیر سایهٔ او ✤ ز دا قش قبلهٔ اهل یقین است ✤ نظیر
مسجد اقصی همین است ✤ القصه شهریست در کمال وسعت و فسحت و مصریست مرکز سلطنت اطراف آن مقابر و مزارات سلاطین
پیشین و درویشان حقیقت آئین بسیارست اما مشهور تر مقبرهٔ نصیر الدین محمد همایون پادشاه است که در کیلوکهیری کیقباد بر ساحل دریاے
جمنا واقع شده و مقابر امرا و وزرا و علما و فضلا که هر یک در زمان خویش شهرت داشت آنقدر است که بشمار در نیاید از جمله مزارات درویشان
که مشهور بولایت و معروف بتقرب الهی اند شش هفت کروهی شاهجهان آباد خوابگاه خواجه قطب الدین بختیار کاکی بن خواجه کمال الدین احمد
اوشے است اگرچه این شهر ها حال بانیان باز نماید و همین اندرز ها بر خوانند لیکن امروز پیشین دهلی بیشتر خراب و گورستان فراوان آباد
خواجه قطب الدین اوشے و شیخ نظام الدین معروف باولیا و شیخ نصیر الدین محمود چراغ دهلی و ملک یار پران و شیخ صلاح و ملک کبیر اولیا

و مولانا جامی محمد حاجی عبد الوهاب و شیخ عبد الله تریشی و شیخ شمس ترک بیابانی و شیخ شمس اوتاد و امیر خسرو و بسیاری ایزدشناسان حق پرست
درین سرزمین خواب واپسین دارند و سلطان شهاب الدین غوری و سلطان شمس الدین و سلطان تغلق و سلطان محمد عادل و سلطان محمد فیروز و سلطان
بهلول و سلطان سکندر لودی را خوابگاه و بسی زندگان هم بدانسان خواب واپسین و گزین جاها و باغها برساختند طبیعت پژوهان اسرایه شادخواب عشرت
در بندگان را دارو سی بیدا رسه در کوه اسلام آباد چشمه ایست بس ژرف همواره آب گرم بر جوشد آمیزه بر عباس کنند گویند گزین پرستش جای انند
جبوالامکهی سه بیگه کوه را بزرگ افکنده عبادت گاه ساخته بود و امروز بر جهان منوال کنگی این رباط گویند بداون از سترگ شهرهای باستانی
است و مزار اولیا در آسوده نخستین از شمالی کوه این صوبه را کماون نامند کان طلا و نقره و سرب و آهن و مس و زنیخ و تنکار در آن آهوی
مشکین و گاو قطاس و کرم پیله و باز و شاهین و دیگر شکاری جانور و عسل و اسپ کوت بس انبوه در سرکار سنبل فراوان شکار و کرگدن نیز باشد
جانوریست خرد فیل بی خرطوم شاخ بر پیشانی بمان جانور شکرد و از پوست او سپر و از شاخ او دزه گیر دسته خنجر و بیش قبض و جز آن بر سازند در شهر سنبهل
هرمنڈل نام برهمن را پرستش جا گویند بنا داو هم او تار رسد که او را کلنکی گویند پدید آید باستانی شهر یست شیخ جمال خلیفه شیخ فرید شکر گنج
را خوابگاه نیز و قصبه بته گو لا بیست فراز کوه همواره آب گرم بر جوشد همانا بر گی کان گوگرد باشد حصار سلطان فیروز آباد ساخته و آب جون برده
بود نزد یک گردانید آلهی پرستاری نوید فرماندهی داد و بخواهش او این رود آورد شگفت آنکه نزد یک قصبه سرسا بگولابی در شده ناپدید گردد و آن
حوض را ابند به الگو یند شگرف داستانی بر گذارند درین بوم رود بار کم بود و آب چاه بس دور بر آید سهرند از نامور شهرها و باغ حافظ رخنه نشاط افزای
نظار گیان ستانیسر از بزرگ معبد بر شمارند دریای سرستی نزد او برگذرد و هندی نژاد در افراوان گرایش بود نزد یک آن کو لابیست کورکهیت
نام از دور دستها به نیایش آیند و تن شوئی کنند و خیرات بر و هند و آدینه مها بهارت درین جا شد و رهمه ریشین و ایدر قصبه هستناپور راجه
بهرت سرپا را اسے بود بداد گری و دهیت پرور سعادت می اندوخت و از خیرسگالی فرمانروائی در خاندانش جهر باند و پور بر پور دولت یاوری
کرد و هشتین پشت راجه کرب پدید آمد کمیت جام او رو شناس و پس از شش واسطه او را فرزندی بزاد بچتر برج نام از دو پسر شد
یکی دهرتراشتر صد و یک پسر آورد و پندا اسے گرفت بزرگ ایشان راجه جرجودهن گوروان این گروه را بر خوانند دیگر پنڈ اگرچه نخستین بزرگ
بود لیکن از نابینائی راجگی به برادر خرد قرار گرفت و پایه والا سلطنت یافت فرزندان او پانڈوان گویند پنج تن بودند جدهشتر بهیم سین ارجن
نکل سهدیو چون راجه پنڈ رخت هستی بربست حکومت به دهرتراشتر رسید اگرچه نام فرمانروائی داشت اما در معنی جرجودهن مسند آرائی بود
از آنجا که دشمن گدازی رسم بزرگان دنیاست جرجودهن همواره از پانڈوان بیمناک بودی و چاره جانگزائی در سر گرفتی چون دهرتراشتر آویزه
یکدیگر در افزایش دید بنگاه برادر زادگان شهر بنارده اندیشید و کارآگهان فرستاده منازل اساس فرمود کارپردازان بدستان سرائی
جرجودهن از لاک و قیر خلوت کده بیتانی برساختند تا هنگام در فرصت شعله آتش سراپای ایشان خاکستر گرداند جائی که حمایت ایزدی پاسبانی نماید
اندیشه ناتوان بینان چه گزند رساند چون در جدائی بدان سر منزل آرامش گرفتند از آن حیله آرائی آگهی شد قضا را زنی با پنج پسر همسایه بود
پانڈوان خانه را آتش زده با مادر خویش راه صحرا بر گرفتند و رخت هستی همسایگان خاکستر شد جرجودهن سوختن پانڈوان انگاشته انجمن شادی
بیاراست پس از سرگذشت بسیار از خرابه بعموره آمدند و در شهر کمپلا برنشستند و در اندک زمانی آوازه مردانگی و کوشش و بخشایش و کارآگهی
ایشان عالم را فرو گرفت و کسی نام و نژاد ایشان نمیدانست تا آنکه جرجودهن از خواب غفلت بیدار شد و سوختن پانڈوان حیف بر شمرد چون شورش
سرافراز شود اندیشه پیدائی گرفت بلابه گری برنشست و با آئین دوستی پیش خود آمد ربود که بدین روش کلام دل بر آید دهلی را با نصف
ولایت به ایشان داد و هستناپور را با نیمه دیگر خود گرفت از نیک سگالی و کوشش ارجن جدهشتر را ایزدی تایید یاوری بر خاست
و دولت تجدد سگی آمد گوروان به پرستاری گرائیدند و در کمتر فرصتی هفت کشور فرمان پذیر شد و دیگر برادران و فرماندهان روزگار را

بخدمت آوردند جرجودهن از دید شکوه فرمانروائی از خود رفت و بیماری حسد کالبده تر ساخت از حیله اندوزی بزمی آراست پنڈوان را مهمان
طلبیده چوپڑ بازی خواهش گرفت قرعه نارست درمیان آورد بدین دستمایه هرچه بود برگرفت آخر گرو برین بسته آمد که اگر این بار پانڈوان ببازند
بجرجودهن داده اند بازستانند وگرنه دوازده سال جهان آباد را گذاشته بلباس فقر در صحرا غربت گزینند وپس بعموره درآیند یکسال جهان بعزم
که کس نشناسد اگر بجا نماید باز بخدمت مذکور در بیابان بسر برند بر دغل بازی آگهی نیافتند و از راستکاری بناکامی افتادند از انجاکه هر بود رکنار آمدن
غرور آورد جرجودهن نگران خواب بغنود و پنڈوان برهنمونی دادار بهیال پیمان بانجام رسانیدند جرجودهن فراوان بی آزرمی پیش گرفت
دهزاوان گفتگو شد چندانکه پنڈوان به پنج موضع خورسند می شدند که بی آویزه بدست او فتد جرجودهن از راه نخوت نه پذیرفته بکارزار برخاست
ونزد کرکهیت ناوردگاه قرار گرفت از آنجا که انجام فریب گزینان ناکامی است جرجودهن با پاسبان خویش آواره نیستی سرای گردید و جدهشتر
هیژده روز جنگ کرده فیروزی یافت چه آخر دواپر از کلجگ صد و شصت و پنج سال مانده بود که این هنگامه حیرت افزود و عبرت نامه یادگار
گذاشته درین سال یکهزار و یکصد و نود و هشتم هجرت مقدسه پنجهزار و بیست و نه سال میشود گویند درین کارزار سترگ یازده کوهنی لشکر از کوروان
بود و هفت از پنڈوان و هر کوهنی عبارت است از بیست و یکهزار و هفتصد و هفتاد فیل سوار و همین شماره گردون سوار و شصت هزار
سه صد و ده اسپ سوار یک لک و نه هزار و سه صد و پنجاه پیاده و درین کارزار شگرف از هر دو سو یازده کس زنده ماندند چهار از لشکر جرجودهن جان
بسلامت برده در پناه جدهشتر آمدند کرپاچارج برهمن که اوستاد هر دو سو بود و بدانش و مردانگی نامور اسوتهامان او نیز آن صف اعدا و شجعت
کیرت برمان جادو از آن او مردان نامور پنجمی با وجود دانش بجلبانی دهرتراشتر عزت می اندوخت و از جانب پنڈوان هفت کس پنج برادر و ساتک جادو
بمردانگی و فرزانگی روشناس و ججهش برادر غیرمادری جرجودهن کش سپس سی و شش سال جدهشتر فرمانروائی باستقلال نمود از نیک
اختری و سعادت سرشتی بیوفائی دنیا دریافته کناره گرفت و آن عجوزه شوهرکش را مردوار بگذاشت و با برادران راه تجرد سپرده در همونچل
نقد زندگی درباختند این سترگ پیکار با هزاران داستان در مهابهارت گذارش یافته بفرموده اکبر پادشاه فارسی ساخته رزمنامه
روشناس شده هژده پرب نگارش پذیرفته پرب بمنزله باب و فصل +

اول در احوال کوروان و پنڈوان +

دوم فرستادن جدهشتر برادران را بجهان کشائی وسپس جگ راجسو کردن و آراستن کوروان مجلس قمار و جز آن +

سوم در رفتن پنڈوان بصحرای ناکامی و دیگر حوادث +

چهارم در آمدن پنڈوان از صحرا در شهر بیراته و پنهان غنودن +

پنجم در آشکارا شدن پنڈوان و میانجی ساختن کشن را و نه پذیرفتن و فراهم شدن در کرکهیت و آرایش فوجها +

ششم در آغاز آویزه هر دو سو و زخمی شدن بهیکم و کشته شدن بسیار از پسران دهرتراشتر و حال ده روزه جنگ +

هفتم در کشتن کردن و سردار ساختن درونه چارج و فرو شدن او و دیگر احوال دو روزه +

هشتم در احوال دو روز دیگر از پیکار و سردار ساختن جرجودهن کرن را کند آوری او و گریختن جدهشتر از پیش او و کشته شدن او بدست
ارجن روز دوم +

نهم در بیان سردار شدن سیل سلپتوالی و فرو شدن او و پنهان شدن جرجودهن در حوض و سپری شدن روزگار او و بسیاری یلان +

دهم در خاتمه کارزار و آمدن کرت برما و اسوتهاما و کرپاچارج در سبزگاه نزد جرجودهن که خفته هوش داشت و نگالش شبخون
کردن و جز آن +

یازدهم در گریستن زنان بهرد سوسے و نفرین کاندهاری مادر جرجودهن کشن را +

دوازدهم در حال جدهشتر پس از فیروزی و خواهش ترک اسباب نمودن و باندرزگوئی بهیکهم و بپاس کشتن و تسلی شدن بسخن های دلپذیر بهیکهم در پنجا بسا شمع آگهی افروزد و آداب سلطنت صوری و معنوی برگذارد +

سیزدهم در صبر کردن بهیکهم بخاطر میرسد که دوازدهم و سیزدهم را یک پرب بالیستی کرد چه هردو متضمن نصایح بهیکهم است و پرب نهم یاد و سیکم در حال سیل دیگر در بیان فروشدن جرجودهن +

چهاردهم در جگ اسومید +

پانزدهم در دوارستگی دهرتراشتر و گندهاری و کنتا مادر جدهشتر و رفتن پاندوان بدیدن آنها پب +

شانزدهم مسل پرب در بیان پریشانی احوال جادوان و کشتن و مردن آنها بحال بد +

هفدهم راجان پرب در شرح احوال راجه جدهشتر با برادران و سپردن ملک بمردم و رفتن اینها بکوهها +

هیجدهم پرکاروهن پرب در ذکر گذاشتن ارواح پاندوان در کوه هاچل و رفتن جدهشتر ببدن در عالم بالا +

خاتمه مسمی بهرنیس در گزارش حال جادوان +

درین نامه اگرچه فراوان دیو افسانه انگاشته اند و لیکن بسا خالی داستان لیکن بسیارے سخنان دل آویز آگهی و فراوان آزمون را گزین فهرست [illegible] هشت سرکار و دولیست و سی و دو پرگنه بدو گرایه زمین هیود و دو کرور و هشتاد و پنج لک و چهل و شش هزار و هشتصد و شانزده بیگه و شانزده بسوه جمع شصت کرور و شانزده لک و پانزده هزار و پانصد و پنجاه و پنج دام از آن میان سه کرور و سی لک و هفتاد و پنج هزار و هفت صد و سے و نه دام سیورغال بوسے سه و یکهزار و چهار صد و نود سوار و دو لک و چهل و دو هزار و سه صد و ده پیاده +

جدول

نام	سال و ماه
۱- اننگپال	هیجده سال
۲- باسدیو	نوزده سال و یک ماه
۳- لکمن سنگه	بست و یک سال و سه ماه
۴- پرتهی مل	نوزده سال و شش ماه
۵- جے دیو	هیجده سال و یک ماه
۶- نرپال سنگه	چهارده سال و چهار ماه
۷- اودره	بست و شش سال و هفت ماه
۸- بیجراج	بست و یک سال و دو ماه
۹- اننگ پال	بست و دو سال و سه ماه
۱۰- سکهپال	بست و یک سال و شش ماه
۱۱- ینگ پال	بست و چهار سال

نام	سال و ماہ
۱۲- گوپال	ہیجدہ سال و سہ ماہ
۱۳- سنگمن	بست و پنجسال و دو ماہ
۱۴- جے پال	شانزدہ سال و چہار ماہ
۱۵- گموس پال	بست و نہ سال
۱۶- اننگ پال	بست و نہ سال و شش ماہ
۱۷- تیج پال	بست و چہار سال و یکماہ
۱۸- بیس پال	بست و پنج سال و دو ماہ
۱۹- اکرس پال	بست و یک سال و دو ماہ
۲۰- پرتھی راج	بست و دو سال و سہ ماہ
بست نفر چہار صد و سے و شش سال و ہشت ماہ و کسری کامروائے نمودند	

جدول دیگر

نام	سال و ماہ
۱- بلدیو چوہان	شش سال و یکماہ
۲- امرکہ	پنج سال و دو ماہ
۳- کھرک پال	بست سال و یک ماہ
۴- سومیسر	ہفت سال و چہار ماہ
۵- بجے ہر	چہار سال و چہار ماہ
۶- ناگدیو	سہ سال و یک ماہ
۷- پتھورا	چہل و نہ سال و پنج ماہ
ہفت تن نود و پنج سال و شش ماہ شہریاری کردند	

جدول دیگر

نام	سال و ماہ
۱- معزالدین سام	چہاردہ سال
۲- قطب الدین ایبک	چہار سال
۳- آرام شاہ	یک سال
۴- شمس الدین	بست و شش سال
۵- رکن الدین فیروزشاہ	بست سال و شش ماہ

	نام	سال و ماہ	
	۶- رضیہ	سہ سال و شش ماہ	
	۷- معزالدین بہرام شاہ	دو سال و یک ماہ	
	۸- سلطان الدین مسعود شاہ	چہار سال و یک ماہ	
	۹- ناصرالدین	نوزدہ سال	
	۱۰- غیاث الدین بلبن	بست سال و چند ماہ	
	۱۱- معزالدین کیقباد	سہ سال و چند ماہ	

یازدہ تن غوریان یک صد و ہفت دہ سال و چند ماہ سلطنت نمودند

جدول دیگر

	نام	سال و ماہ	
	۱- جلال الدین خلجی	ہفت سال و چند ماہ	
	۲- غیاث الدین تغلق شاہ	چہار سال و چند ماہ	
	۳- شہاب الدین	سہ ماہ و چند روز	
	۴- سلطان قطب الدین	چہاردہ سال و چہار ماہ	
	۵- ناصرالدین	شش ماہ	
	۶- محمد تغلق شاہ	بست و ہشت سال	
	۷- فیروز شاہ	سے و ہشت سال و چند ماہ	
	۸- تغلق شاہ	پنج ماہ و سہ روز	
	۹- ابوبکر شاہ	یک سال و شش ماہ	
	۱۰- محمود شاہ	شش سال و ہفت ماہ	
	۱۱- نصرت شاہ	یک ماہ و پانزدہ روز	
	۱۲- سلطان محمود بار دوم	شش سال و دو ماہ	
	۱۳- سلطان محمود بار سوم	ہیجدہ سال و ہفت ماہ	

یازدہ نفر خلجے یکصد و بست و شش سال و چند ماہ سلطنت کردند

جدول دیگر

	نام	سال و ماہ	
	۱- رایات اعلی خضر خان	ہفت سال و سہ ماہ	
	۲- مبارک شاہ پور او	سیزدہ سال و سہ ماہ و شانزدہ روز	
	۳- محمد شاہ	دہ سال	
	۴- علاء الدین	ہفت سال	

۵- بہلول لودے	سے وہشت سال
۶- سکندر لودے	بست وہشت سال
۷- ابراہیم لودے	ہفت سال
۸- بابر	پنج سال
۹- ہمایون	سہ سال وہشت ماہ
۱۰- شیر شاہ	پنج سال
۱۱- اسلام شاہ	ہشت سال
۱۲- فیروز شاہ پسر اسلام شاہ	سہ روز
۱۳- عدلے	شش ماہ
۱۴- ابراہیم	پنج ماہ
۱۵- سکندر	چہار ماہ
ہمایون بار دیگر	یک سال وسہ ماہ

چہار صد و بست و ششم بکرماجیت اننگ پال از قوم تونور لواے داد گرے برافراخت و دہلی را آباد گردانید و ہشت صد و چہل وہشت از ان سال نزد آن بزرگ شہر میان پرستی راج تونور و بلدیو چوہان ہنگامہ آویزہ گرے پذیرفت فرمانروائی بدین گروہ بازگردید و در فرماندہی راجہ پتھورا معزالدین سام از غزنین چند بار بہند آمد و کاری نکرد ہندی نامہا برگویدہفت بار بسلطان پیکار آراست و شکست داد یا نصد وہشتاد وہشت ہجرے نزدیک تھانیسر ہشتم بار در نبرد گرفتار شد راجہ سا چند نامور ملازم بود و ہر یکے را بسامنت گفتی شگرف کاری ابنان در کالبد گفت در نگنجد و عادتی خرد نہ پذیرد گویند درین پیکار از ان ناموران کسی نبود و راجہ از طبیعت و دستی در ستی دولت بسر بردی و گرامی انفاس را بنا بایست گذرانیدے و بکار ملک نہ پرداختی و از حال سپاہ بے خبر نگرفتے چنان برگزار ند راجہ جے چند راٹھور فرمان رواے ہندوستان در قنوج داد گرے کردی و دیگر راجہا لختی نیایش بدو نمودی و از فراخی مشرب بسیارے تورانی و ایرانی پرستار بودی سگالش جگ راجسو فرا پیش گرفت و در سر انجام آن شد ناگزیر او آنست کہ راجہا بخدمت گری قیام نمایند تا دیگ شوئی و آتش افروزی بد بنہا باز گردد و نیز در ان انجمن گزین دختر خود را بہ بہین راجہ پیوند بخشد راجہ پتھورا نیز سگالش رفتن داشت ناگاہ یکی را بر زبان رفت با وجود سلطنت چوہان اندیشہ راجسو او را سزاوار نبود راجہ را حمیت برافروخت باز ماند راجہ جے چند بلشکر کشتہ رد آورد و کار بدیدگان درازی کار و نزدیکی ساعت گذارہ باز آورد و بچارہ انجام این جشن پیکر راجہ پتھورا از طلا ساخته بدربانی نشاندند راجہ ازین آگہی برآشفت و با پانصد گزیدہ مرد بطرز ناشناسائی رہ نوردیدہ ناگہانی بدان ہنگامہ در پیوست آن تمثال را بر داشت فراوان مردم راجان شکردہ بیاد پیمائی بازگردید دختر راجہ جے چند کہ آمادہ دیگرے بود از شنیدن داستان مردانگی شیفتہ پتھورا شد و تن بدان نداد پدر رنجیدہ از شبستان بیرون آورد و برای او منزلے جدا گانہ برساخت پتھورا ازین آگہی برشوریدہ بخواہش پیوند او برنشست و بدین قرار گرفت چانڈرا با دفروش کہ از دمساز آن بار بایست بعنوان نیایش گرے پیش جے چند رود و راجہ با برخے گزیدہ مردم بآئین ملازمان ہمراہ باشد شوق اندیشہ بکردار آورد بدین طلسم ہوشمندی دجادوے مردانگی جویاے آرزو مند را برگرفت و لشکر فکارے و تیز دستی بملک خود باز گردید آن صد سامنت را گوناگون لباس ہمراہ داشت یکے پس از دیگرے استادہ فوج را بر شکست نخستین گویند راے کہلت بجنگ ایستادہ کارنامہا بجا آوردہ فرو شد ہفت ہزار کس

درآویزهٔ او بسیلاب نیستی در شد سپس نرسنگه دیو و چاند و و بندر پرو سازد هول سولنگهی و پالن دیو کچهواهه باد و برادر اولین روز یکی پس از دیگرے شگرف کاریها کرده نقد زندگی بمردانگی سپردند و آن جوانمردان کارزار همه در راه فروشدند راجه با چندا باد فروش دو دو برادر عروس را بدهلی آورد و جهان بشگفت زار او فتاد از بخت تیرگے راجه بدان مهین بانو شیفته شد و از همه واپرداخت چون سالی برین گذشت سلطان شهاب الدین با راجه جے چند طرز دوستی پیش نهاد سپس لشکرها فراهم آورده به پیکار آمد و بسیاری جا برگرفت کس هایا را ای گذارش چه که ستریس نبود چندا را از هفت ڈیوڑھی در گذرانیدند و او بجرم سالار شده لختی راجه را بشورش در آورده از غرور رفیر و ذی لبسان هر بار قدری لشکر فراهم آورده کارزار پیش نهت چون دلاوران والاسیج درین مرتبه نبودند کار سلطنت از رونق افتاده بود و جی چند که همواره کمک میکرد و بر خلاف پیشین مددگار دشمن شد و درین نادر دگاه راجه گرفتار آمد سلطان دستگیر کرده بغزنین برد چندا از حقیقت منشی و وفاداری بغزنین شتافت سلطان را ملازمت نمود و نوازش یافت به پخته کاری راجه را دریافت و مسازی نموده گفت چنان بخاطر میرسد که من نزد سلطان تیراندازی ابرگیم اومیل تماشا خواهد کرد و دران زمان کار او بساز قرار داد بجا آمد سلطان را تیر دوز گردانید هوا خواهان راجه چندا را از هم گذرانیدند خارستانی بهار خلاف این برگذار و فروشدن راجه در آویزگاه نشان دهد جهان نیرنگ ساز خزانه دار عجایب است ازین گونه فراوان یاد دارد کو خردمندی که عبرت برگیرد و بکار بندد چون سلطنت چوهان سپری شد خلاصه هندوستان بدست سلطان معزالدین غوری در آمد و ملک قطب الدین را که از غلامان او بود در موضع کهرام بگذاشت خود شمالی کوه تاراج کنان بغزنین بازگردید و او در همین سال دهلی و بسیاری محال برگرفت و شگرف کاریها نمود چون سلطان درگذشت غیاث الدین محمود پور سلطان غیاث الدین محمد از فیروزه کوه بجهت ملک قطب الدین چتر و امارات پادشاهی فرستاد و او در لاهور اورنگ آرا شد ببادہ پیمائی و بخشایش و مردانگی نام برآورد و در چوگان بازی نقد زندگانی درباخت امر آرام شاه پور او را بر مسند فرماندهی نشاندند برخی هندوستان ملک التمش را که داماد و پسر خواندهٔ ملک قطب الدین بود برگزیدند آرام شاه شکست یافته بکنج ناکامی شتافت و او سلطان شمس الدین نام برآورد گویند پدر او برخی قبائل ترکستان را بزرگ بود و برادران و برادرزادگان را ناتوانی کالیوه ساخت و آن نوبادهٔ آگهی را یوسف دار بفروختند و از نیرنگے گردون بازرگانی او را بغزنین آورد سلطان معزالدین سام در خریداری شد خداوند او گرم بازاری پیش گرفت و گران نرخ بر نهاد سلطان بخشم رفته فرمود که این را کس نخرد و قطب الدین چون پس از فتح گجرات بغزنین رفت دستوری گرفته بگران مبلغ بر خرید و بفرزندے برگرفت خواجه قطب الدین در زمان او فیض رسان صورت و معنی بود چون درگذشت پور او جانشین شد و دولتمندی الطبیعت پرستی بر شمرده چون دلها را آسان نهانست و انتظام ملک بمادر او که شاه ترکان گفتندے بازگردید بناداران روبرتافته رضیه دختر سلطان شمس الدین را بفرماندهی برگزیدند سلطان نیز او را ولی عهد ساخته بود و دهانا برخی نزدیکان پرسیده باشند که با وجود فرزندان این سگالش چگونه باشد خیان پاسخ گزارد پسران به باده پیمائی گرفتار شایان این پایه ندارند و در زمان معزالدین بهرام شاه سپاه چنگیز خانی لاهور را خراب گردانید تباه اندیشان گوهر معزالدین مذکور را از زندگانی ساخته از هم گذرانیدند و در عهد سلطان علاء الدین مسعود شاه لشکر مغول به بنگاله آمد هانا از ختا یا تبت رسیده باشد و او سپاه فرستاده بشکست و نیز از ترکستان با وجه لشکر آمد سلطان بدان صوب نهضت فرمود بر ساحل بیاه خبر برگشتن مخالف آمد بدهلی بازگردید و بهم نشینی فرومایگان خوش آمد گو ناهنجارے پیش گرفت و بزندان سرای درگذشت ناصرالدین محمود در راه آگهی می سپرد و بر او دهش می بود در زمان او نیز مغل به پنجاب آمد و آوازه کوچ او برگشت طبقات ناصری بنام اوست فراوان شایستگی داشت و غیاث الدین بلبن که غلام و داماد پدر بود وزارت داد و بخطاب الغ خانی سربلند گردانید او منصب را بگزیدگی رواج داد و به پاسبانی خلائق حق پژوهی نمود چون ناصرالدین نقد زندگی بسپرد و فرزندی نداشت آن وزیر خیرسگال را ایکلانے برگرفتند بیدارے و سنگینی را سرمایهٔ افزایش شکوه گردانید گرامی وقت را بنا بالیست نغز و نخت بکار آگهی و قدردانی و آدم شناسی و پیرولی چار حسین گیتی را شاداب ساخت بدگوهران نافرجام بکنج خمول نشستند

و نیکوان سعادت منش را روز بازار شد پنجاب را به پسر بزرگ خود محمد داد از و بجان شهید تعبیر رود از مردانگی و هوشیاری او پنجاب
امنی یافت امیر خسرو و امیر حسن با او بودے بی سازپیکار از ملازمت بدرسے رفت لشکر مغول در رسید و میان دیبالپور و لاهور درآویزه
نقد زندگی بسپرد امیر خسرو به بند افتاد و بلطائف الحیل رهائی یافت و بغرائی خان پسر خرد خود را بنگاله داده بود چون گردش سپهر نیرنگ ساز
بسرآمد امرا کیخسرو بن خان شهید را که ولی عهد ساخته بود به ملتان فرستادند پسر بغرائی خان را معز الدین کیقباد خطاب دادند و سلطنت دهلی
بدو قرار گرفت پدر او از بنگاله ناصر الدین لقب کرده بدهلی روانه شد و ازین طرف کیقباد لشکر کشید و هر دو گروه بر ساحل سرجو نزدیک قصبه اوده
فراهم آمدند و از کوشش بدذاتان تباه سرشت ملاقات کرده به بنگاله رفت و سلطنت دهلی بر پسر قرار گرفت عجب که امیر خسرو در ستایش این ملاقات
قران السعدین را برشته نظم در کشیده کار آن ناسپاس پدر آزار از باده کشی بجان کاهی نتاد برسے پور او شمس الدین خطاب داده بچاره
گزینی نشستند و آن نافرجام را آب جون سپردند و شمس الدین را بکنج ناکامی بر نشاندند و باتفاق کاردیدگان سلطنت بگروه خلج رسید جلال الدین
که عارض ممالک بود او رنگ نشین آمد و از ساده لوحے نیرنگی بدگوهران نشناخت ملک علاء الدین برادر زاده و پرورش کرده او از کڑه بدکهن
رفت و فراوان مال اندوخت و دسان بدمستی سرکشے پیش گرفت سلطان بدستان سرائی نفاق پیشگان بگاه شتافت آن نافرجام او را
از هم گذرانید و خود را سلطان علاء الدین لقب برنهاد و از شگرفی تقدیر با چنین تباه کاری سلطنت بزرگ یافت و آئین هاے شگرف
برنهاد و چندبار با مغل آویزه هاے بزرگ کرده فیروزمند آمد امیر خسرو خمسهٔ خود را بنام او ساخته و دیول رانی را بنام پور او خضر خان از نامساعدی
بخت آخر کار آگهی بگذاشت شیفتهٔ خواجه سرائی شد و مدار معاملات بر و نهاد سخن سازے آن بدگوهر خضر خان و شادی خان و مبارک خان پسران
او زندانی شدند و چون وے درگذشت به سعی او خورد پسر او را سلطان شهاب الدین نام نهاده مسند نشین گردانیدند او میل در چشم برادران کشید
و بایذ دے حمایت مبارک خان رهائی یافت روزے چند نگذشته بود که آن تباه نهاد را بمهمان خانهٔ نیستی فرستادند و مبارک خان که در بند
بود بوزارت برنشست سپس برادر خرد خود را از قم غزل کشیده زندانی ساخت و خود را سلطان قطب الدین نام نهاد و گجرات و دکهن برگرفت از
ناشناسائی طبیعت دوستی حسن نام کمین ذاتی را که بجن صورت برگزیده و خطاب خسرو خانی داد هر چند خیراندیشان بدگوهری و تباه سگالے
او را بعرض رسانیدند حق گزاری آن دستان ناتوان بینی باز نشناخت تا آنکه کمین یافته بجان شکری ولی نعمت خود چیره دستی نمود و ناصر الدین
لقب نهاده بر جاے او نشست نژاد سلطان علاء الدین برانداخت و بی آزرمے از اندازه گذرانید غازی ملک که از بزرگ امرای علائی
بود نقش هستی او را بستر و بیاوری بزرگان وقت سریر آرا شد و سلطان غیاث الدین تغلق شاه لقب نهاد و مهمات بنگاله انتظام داده بدهلی
مے آمد محمد خان پور او در سه گروهے دهلی در سه روز کوشکی برساخت و بخواهش سلطان را بدان سر منزل برد سقف خانه فرود آمد کارش
سپری شد اگرچه ضیاء برنی بے گناهی او سے کوشد لیکن منزلے بدان شتابی ساختن و بچنان خواهش عزیزی مهمان بردن بادیدگوهری
دهد چون سلطان محمد درگذشت فیروز بن رجب عمزاده او بحکم وصیت اورنگ نشین شد و شایستگے و کارآگهی پیش گرفت و نیکوییها یادگار
گذاشت از درگذشتن او کار هند سخت برآشفت چندے تغلق شاه نبیره او را جانشین ساختند و در کمتر فرصتی از دست ناسپاسان خونابه
و اپسین نمود ابوبکر نبیره دیگر او را برگرفتند در نوبت سلطان محمود مدار معامله بر ملوخان بود خطاب اقبال خان داشت و از خوابیدگے
خرد و غنودگے بخت شایسته نظامی نتوانست داد و شورش دو رنگی برخاست بر نصرت نبیرهٔ سلطان فیروز را خطاب نصرت شاهی
داده فتنه افزود و هر روز هنگامهٔ نو در دهلی آویزه و پیکار بود تا آنکه سال هشت صد و یکم امیر تیمور صاحب قران نزول فرمود سلطان محمود
بگجرات رفت و هر کدام بکنجے در شد چون صاحب قران بازگردید خضر خان را که درین آمدن امیر تیمور دیده بود در ملتان و دیبالپور
گذاشت تا دو ماه دهلی ویرانی داشت نصرت شاه که میان دو آب خزیده بود دهلی آرا شد سپس اقبال خان آمده دهلی را برگرفت

واو گریخته بمیوات شتافت و پس ازین سلطان محمود از گجرات آمد و اقبال خان بخدمت گذاری منافقانه رو آورد سلطان بستی بستوه آمده نهانی پیش
سلطان ابراهیم شرقی شتافت و او را توفیق مردمی و یاوری نشد بنا چار ازان جا بر آمد و اقبال خان به پیکار او برخاست و کاری
بر نساخت و در جنگ خضر خان گرفتار آمد و بیاسا رسید سلطان محمود آمده دهلی بر گرفت و چندگاه در آویزه مردم بسر می برد تا آنکه از بیماری
در گذشت و سلطنت خلجیان بدو انجام پذیرفت روزی چند مردم بدولتخان خاصه خیل گرد یدند آخر خضر خان از ملتان آمده دهلی بر گرفت
این خضر خان پسر ملک سلیمانست و ملک سلیمان را ملک مردان دولت که از امرای سلطان فیروز است به پسری گرفته بود و ازان با فراز
ناشناسندگی امارت یافت و از سپاس گذاری بسلطنت رسید و خود را رایات اعلی نامید و خطبه را بنام صاحبقرانی مزین میداشت و از ان پس
بنام میرزا شاه رخ و آخرها دعای او نیز میکردند و بحکم وصیت مبارک شاه پور او جانشین شد هنگامیکه سلطان ابراهیم شرقی و هوشنگ باهم آویزه
داشتند عزیمت کالپی و آن حدود نمود و نزدیک دهلی چندی ناسپاسان کمین جوی از هم گذرانیدند محمد شاه را که بقولی پور فرید بن خضر خانست
و به روایتی پسر مبارک شاه بجانشینی برگرفتند سلطان علاء الدین از رشد نصیبه داشت بنا شایستگی در شد سلطان بهلول لودی علم بزرگی
برافراشت او برادر زاده سلطان شه لودی است از گروه شاهو خیل بهرام پدر او با پنج پسر در زمان سلطان محمود از حدود بلوت بملتان آمد
و تجارت روزگار نیک به گذرانید سلطان شه ملازم خضر خان شد خطاب اسلام خان یافت و سهرند در مواجب داد و بهلول او برادرزاده
او در سهرند بنا کامی رسید و اعتبار یافت و بفرزندی برگرفت مولد او ملتان است و در باهی که امید زادن بود تیر خانه در شکست مادرش
را روزگار بسر آمد شکم دریده بر آوردند و زمانه به پرورش برخاست اگرچه ولی نعمت را که آئین گوشه نشینی داشت بحال گذاشت لیکن بی آزرمی
جانشینی بزرگان گرفت و روزگار را لختی بشایستگی گذرانید و آگهی و قدر دانی بکار بست در هشتاد سالگی به بیماری در گذشت ایزد پرستی
خداشناس زاهد و نظر افتاده حقیر خواسته با او بود آن روشن ضمیر زبان آورد کیست که سلطنت دهلی را باین مبلغ خرد هر اهان طنز بر زدند
و افسوس بر گرفتند و او بگشاده پیشانی همگی مبلغ را بدرود او دو نیایش گری نمود و کامیاب آمد و او را با شرقیان آویزها رفت ماجرا ها گذشت
چندانکه جونپور بدست آمد و سلطنت شرقیان سپری شد و چون خود باربک را بجونپور گذاشته بدهلی باز گردید و دران هنگام که از پورش گوالیار
بدهلی میرفت نزدیک قصبه سکیت به بیماری در گذشت پور او نظام خان بیاوری امرا فرماندهی یافت و سلطان سکندر خطاب یافت بقدر دانی
و کار آگهی پیش گرفت شهر آگره را دار الخلافه گردانید در نهصد و یازدهم در شهر آگره زلزلهٔ عظیم افتاد و بناهای عالی فرو نشست بحسن صورت
و سیرت آراسته بود به داد و دهش خرسندی داشت چون پیمانه زندگی پر شد پور او سلطان ابراهیم بر تخت دهلی بر آمد و تا حد جونپور پرداز
گردید و پسر دیگر جلالی خان را سلطنت جونپور دادند و لختی با یکدیگر در افتادند چندان که جلال خان آواره شد و بدژبان گوالیار پناه برد و ان
ناسازگاری بمالوه شتافت و آنجا هم نیک بر نیامد بجانب گونڈوانه رفت هواخواهان درگاه گرفته بدرگاه آوردند و کارش سپری
شد و در زمان او بسیاری از امرا برگشتند چنانچه دریا خان لوحانی حاکم بهار و پور او بهادر خان خطبه و سکه بنام خود ساخت دولت خان
لودی بکابل رفته پناه به بابر بادشاه برد و رهنمونی هندوستان نمود و کارها دلخواه شد

صوبه لاهور

از سوم اقلیم درازا از آب ستلج تا دریای سنده صد و هشتاد کروه پهنا از بهتیر تا چوکهنڈی از مضافات سنگیره هشتاد و شش کروه
رویه سهرند شمال کشمیر جنوب بیکانیر اجمیر باختر سو ملتان شش دریا بس گزین همه از شمالی کوه بر آمده ستلج سرچشمه آن کوه کهلور و بدبیره
با چهواره و لودهیانه برکناره این و درین محل شاه راه و چند گروه بیشتر ازین جا رفته به بیاه پیوندد و پیشین نام بیاسا کرغانان ایله کهند
تا سند نزدیک کوه کهلور سلطان پور نزدیک این صیا بازرادی نام آن ایراوتی از بهدرال بر جو شد دار الملک لاهور بر ساحل او جناب نام

چندر بهاگا فراز کوه کهتوار در چشمه کوار جوش بر زند یکی را چندر دوم را بهاگا خوانند و در نزد کهتوار با هم آمیخته بدان نام زبانها گرد و در بهول پور
و سود هره و هزاره گذار کند بهت سر آغاز آن حوضی است از پرگنه و برکشمیر از میان سری نگر دار الملک کشمیر گذشته بهندوستان در آید و بهیره برکناره
او سندهه سر آغاز او میان کشمیر و کاشغر نشان دهند و برخی از حدود سواد اتک بنارس و چو پاره و بلوچستان گذرد اکبر پادشاه میان ستلج و بیاه را
بست جالندهر نامید و میان بیاه و راوی را باری و میان راوی و چناب را رچنا و میان چناب و بهت را جهت و میان بهت و سندهه را
سندهه ساگر از ستلج تا بیاه پنجاه و از بیاه تا راوی هفده و از راوی تا چناب سی و از چناب تا بهت بست و از بهت تا سنده شصت و هشت آباد
ملکی است آب و هوای آن بس سازگار و در کشت کار کم همتا و بیشتر آن را آبیاری چاه سرسبز سرا اگرچه بسان ایران و توران نیست لیکن از دیگر
جای هندوستان افزون و گزیده کالای توران و ایران و هندوستان فراهم داشت و خربزه تمام سال باشد نخست در ثور و جوزا و برخی
سرطان نشاط افزاید و چون روی در انجام آرد از کشمیر آید سپس از کابل و بدخشان و توران زمین و از شمال کوه همه سال برف آورده عشرت
اندوزند اسپ عراقی مانا شود و بس گزیده بر آید اکنون از تسلط سکهان ازین خصائص کمتر بحال مانده و در بعضی جای رنگ شوئی نمایند طلا و نقره و
مس در روی و جسد و برنج و شیشه بر آید و گوناگون هنرمندان نادره کار باشند لاهور سترگ شهری بود میان دو آبه راوی و بیاه در بزرگی و انبوهی
مردم کم همال در باستانی ریجات به لهاور تعبیر رود طول صد و نه درجه و بست و دو دقیقه عرض سی و یک درجه و پنجاه دقیقه در دولت سلاطین
بابریه قلعه و ارک او از خشت پخته ساخته اند و چون چندگاه پای تخت بود والا کاخها برافراخته و دلگشا باغها شادابی دیگر بخشیده و گوناگون مردم
هر شهر را بنگاه بوده و در انبوهی و بزرگی از اندازه گذشته بر کوه قلعه ایست آن را کوت کانگره گویند فراز بلند کوه نزدیک شهر زیارت گاه بهوانی
از دور دست بزیارت آیند شگفت آنکه گویند که بخواهش روائی زبان برند برخی را در چند ساعت و طائفه را در یک دو روز باز درست شود
اگرچه حکمت پیشگان زبان سار و بنده پندارند لیکن بدین زودی بس شگرف او را در افسانها همخوابه مهادیو برگذارند و راویان این گروه قدرت
او تعالی را بدین نام بر خوانند گذارش رود که او از دید نالایم خود سر از هم گذرانید و پیکر او بچهار جا افتاد سر و بعضی اعضا در شمالی کوه کشمیر بطرف
کامراج آنرا سارد ها نامند و برخی نزد بیجاپور دکهن آنرا المجا بهوانی گویند و آنچه بجا در رود در رفت نزدیک کا نور و بکامها نام زد و آنچه بر جای
خود مانده آنرا جالندهری گویند و این سرزمین پندارند در نزدیک چندی جای شعل آسا شعله بر زند و برخی بسان پیه سوز و مردم بزیارت
روند گوناگون اجناس بشعله در دهند و از ان خجستگی چشم دارند بر فراز آن والا گنبدی اساس نهاده اند و هنگامه شگرف فراهم آید همانا معدن
گوگرد است و عامه خارق پندارند و میانه سند ساگر نزدیک شمس آباد در یا ضت کده بالناته جوگی است آنرا بالناته خوانند ریاضت وران
هندوستان آن را بزرگ دارند و بزیارت آیند خاصه جوگیان نمک سنگ نیز در ان نواحی پدید آید بدرازی بست کروه کوهی است از
نمک بریده جدا سازند و برخی بر داشته به کنار آورند و آنچه حاصل شود سه حصه از کشندگان باشد و یک حصه دست مزد برآرندگان و بازرگان
از نیم دام تا دو دام منی خریده بدر دستها بر دو زمینداری سر مرد ده دام برگیرد و بازرگان در هفته من یک روپیه بدیوان بدهد و بسیاری
هنرپیشگان از ان طبق و سرپوش و رکابی و چراغ دان برتراشند پنج دو آبه و دو بست و سی و چهار پرگنه بدین صوبه گرایدز مین پیموده یک
کرور و شصت و یک لک و پنجاه و پنجهزار و سه صد و چهل و سه بیگه سه بسوه جمع پنجاه و پنج کرور و نود و چهار لک پنجاه و پنجهزار و چهار صد و سه دام
از ان میان نود و هشت لک پنجهزار و پانصد نود و چهار دام سیورغال پوسی پنجاه و چهار هزار و چهار صد و هشتاد سوار و چهار لک
و بست و شش هزار و شش پیاده

صوبهٔ ملتان

از اول و دوم و سوم اقلیم فراهم و بیشتر از ان که خطه برین صوبه افزاید درازا از فیروزپور تا سیوستان چهار صد و سه کروه پهنا از چیتور

تا جیسلمیر صد و هشت و دیگر سو طول تا کیچ و مکران شش صد و شصت کروه خاور رویه پیوسته بسرکار سهرند شمالی بشور رود یا جنوبی بصوبه اجمیر ختم
سو کیچ و مکران لیکن بنا بر کار آسانی هر دو را جداگانه می نویسند گزین آبها همان شش دریا می شینین بعبت زود برگنه شور بچناب پیوندد و بمسافت د
هفت کروه گذشته نزد ظفرپور براوی رسد و هر سه یک رود بار شود و بشصت کروهی نزد اوچ بسنده در شود درود داده کروهی نزدیک
فیروزپور به بیاه و ستلج در آمیزند و از ان پس نامها برگیرد و هر بار سه و مدپور بی نزدیک ملتان بدان چهار آمیخته آمیزش یابند هر دریا که بسنده
در آید سند نام گیرد و در تهته مهران گوه شمالی و هوا بسان صوبه لاهور و بیشتر چیز بدان اند لیکن در ملتان بارش کم شود و گرما بسیار و از کهن
شهرهای هندوستان است طول صد و هفت درجه و سی و پنج دقیقه عرض بست و نه درجه و پنجاه و دو دقیقه خشتین قلعه بلند مناری حسن
افزوده شیخ بهاء الدین زکریا و بسیاری از اولیا را خوابگاه + بهکر گزین قلعه ایست و آنرا در کهن نامها منصوره نویسند هر شش دریا
یکجائے گزیده از ته آن گذرد و دو حصه از جانب جنوب قلعه و یک بخش از شمالی روان شود و میوه گزین میان سیوی و بهکر بزرگ دشتی است
سه ماه تابستان سموم وزد و دریای سنده در هر چند سال از جنوب بشمال گراید و آبادی دیهات نیز از پی شتابند زین روخانه ها از چوب
و خس سازند سه سرکار و هشتاد و هشت پرگنه بدو گراید همه ضبطی زمین پیموده سی و دو لک و هفتاد و سه هزار و نهصد و سی و دو بیگه
و چهار بسوه جمع پانزده کرور و چارده لک و سه هزار و ششصد و نود و دو دام از ان میان سی و یک لک پنجاه و نه هزار نهصد و چهل و هشت دام سیورغال
بوسی هیزده هزار و هفتصد و هشتاد و پنج سوار یک لک و شصت و پنج هزار و ششصد و پنجاه پیاده +

جدول

نام	سال
۱- شیخ یوسف	دو سال
۲- سلطان محمود	هفت ده سال
۳- سلطان قطب الدین پور سلطان محمود	شانزده سال
۴- سلطان حسین پور سلطان قطب الدین	سی سال
۵- سلطان فیروز	یکسال
۶- سلطان محمود پور سلطان فیروز	بست و هفت سال
۷- سلطان حسین پور سلطان محمود	یک سال
۸- شاه حق	غیر معلوم
۹- کامران مرزا	غیر معلوم
۱۰- شیر شاه	غیر معلوم
۱۱- سلیم شاه	غیر معلوم
۱۲- سکندر	غیر معلوم

برخی در تصرف فرمان روایان دهلی بود و سختی بزرگان سنده و سیت چیرگی می کشودند و چندی غزنویان و ستندانان باز کرا این

صوبه به تصرف سلطان معز الدین سام درآمد پیوسته بدهلی باج گزاردی در سال هشتصد و چهل و هفت که سلطنت بسلطان علاء الدین
رسید و کار فرمان روائی از رونق افتاده یکی از زرمستی آرزوی سروری در سر گرفت نختی بدگوهران شورافزا شیخ یوسف قریشی را که
سجاده نشین شیخ بهاء الدین ذکریا بود بسروری گرفتند سپس رقم غلط بر ناصیه حال او کشیده آمد و بسخت تکاپو خود را به دهلی پیش سلطان بهلول
رسانید و مرزبانی بیکی از لنگاهان بازگردید سلطان محمود شاه لقب نهاد گویند این بوی تخت دختر بدو داد و بدین پیوندگاه تنها بدیدن
آمدی تا آنکه شبی به پخته کاری چنین شعبده بازی نمود و در هنگام سلطان قطب الدین سلطان محمود خلجی از مالوه به تسخیر ملتان آمد و کار ناساخته
بازگردید و بعضی گویند نخستین لنگاه که سروری یافت قطب الدین بود و در زمان سلطان حسین سلطان بهلول باربک شاه را با جمعی بیاوری
شیخ یوسف فرستاد و بی بهره بازگردید چون دست فرسود کهن سالگی گشت پور بزرگ خود را که فیروز خان نام داشت سلطان فیروز شاه
لقب نهاده جانشین گردانید و خود برکناره نشست وزیر او عماد الملک بکین پسر او را زهر داد و سلطان حسین بار دیگر بمسند فرماندهی نشست
و محمود خان بن سلطان فیروز خان را ولیعهد گردانید و چون سلطان حسین سی و چهار سال حکومت کرده درگذشت سلطان کلانی یافت
و در زمان او چند بار لشکر مغل گرد شورش برانگیخت و ناکام بازگردید بدگوهران نافرجام از ناتوان بینی میان جام بایزید که از دیرباز پایه
وزارت داشت و سلطان غبار دوئی انگیختند و از راهیهای دور دست با آیین پخته کاران سخنهای غلط انداز برساختند و کار بآویزه کشید دستور
جدائی گزیده از ملتان بشورو رفت و خطبه سلطان سکندر لودی برخواند و چون درگذشت پور خرد سال او را سلطان حسین خطاب
داده بر تخت نشاندند و میرزا شاه حسین از ٹھٹھه آمده ملتان برگرفت و به لشکر خان سپرد و میرزا کامران از و در تصرف خویش آورد و پس
شیر خان و سلیم خان و سکندر را به پایه چیره دستی یافتند و چون بفروغ دادگری همایون پادشاه هندوستان نورآگین شد ایمنی افزود
از آن زمان باج گزاری آن بسلاطین بابریه مرجوع بود تا آنکه نادر شاه از هندوستان برآورده ضمیمه ملک ایران گردانید بعد از آن
ابدالی دست تطاول بدو دراز داشت اکنون گاهی در دست سکهان و گاهی لگدکوب افواج تیمور شاه پسر احمد شاه ابدالی است و دار الملک و کابل

سرکار ٹھٹھه

از دیرباز صوبه علیحده است دراز از بهکر تا کیج و مکران دو بیست و پنجاه و هفت کروه و پهنا از قصبه بدین تا بندر لاهری صد کروه از قصبه
چاندو تا ابع بهکر تا بیکانیر شصت خاور سو گجرات شمال بهکر و لبوی جنوب شور دریا باختر رو مکران از اقلیم دوم طول صد و دو درجه
وسی دقیقه عرض بیست و چهار درجه و ده دقیقه نخست برهمن آباد پایه تخت و بزرگ شهری بود قلعه او هزار و چهار صد برج داشت و دوری
میان هر دو یک طناب و امروز از برج و باره او فراوان نشان پس دیبل امروز ٹھٹھه و دیبل آنرا گویند شمالی کوه چند شاخ شده یکی تا قندهار
کشیده است و دیگری از دریای شور تا قصبه کوهبار و این سارا مکرانا مند بلوچستان انجا مد آنجا را الکمی خوانند الوس رگ آنجا بلوچ است
و لیشار از کلماتی گویند بیست هزار خانه از انجمله هزار سوار گزیده و شتر از انجا بر خیزد و دیگر از سهوان تا سنوی کهرتام نود کروه نهمردی
را ابنگاه سه صد سوار و هفت هزار پیاده و در پایان این گروهی دیگر از بلوچ اند بطرازی زبان نندروزگار نهراکس گرین اسپ سوار
از نیجا برآید و دیگر کوهی است یک سر او پیوسته بکیچ و مکران مردم کلماتی آنرا گاره گویند چار هزار بلوچ را ابنگاه زمستانش بوستی است
تابستانش بطور سیستان معتدل گوناگون میوه دهد خاصه انبه که بس خوب باشد و در صحرا ای و خرد خربزه خودرو بهم رسد و گل فراوان شود
شتر بسیار و خوب برآید مدار بر کشتی و بسیار گونه شود و از خرد و بزرگ چهل هزار شکار گور خر و خرگوش کوزن پاچه خوک ماهی فراوان این ولایت غله ش
است سوم حصه از کشاورز بگیرند و کان نمک و آهن و شالی بسیار و گزین پدید آید و درشش کروهی ٹھٹھه کان سنگ زرد دراز و کوتاه بر آیند در عمارت بکار برند مرغ و
بی برنج و ماهی است خاق ساز ند کشتیها برآسوده به بنیا ور دو دیگر شهر بلوه سوده بر کبیر ند و از در وغن برکشند و بکار کشتی آید ماهی که بلوه گویند به نیکوئی

دخوش مزگی کم همتا از دریاے شور بسند آید جزات گزیده شود تا چهار ماه بپاید نزدیک آن شهر بزرگ گولابست دو دوازده راه آزا سرا منچور گویند بر فراز آب زمینها ساخته برخے ماهی گیران زندگی بسر برند از شگرف سوانح حال جگر خوار است او آدمیست بنظر و افسون جگر رباید برخے چنین گویند گاه گاه اورا حالتی رود هر بر هرکس که نظر اندازد بیخود شود در ان هنگام مانند انار دانه چیزے از آدمی برباید و نهفته درون ساق پاے نگاه دارد درین ایام جگر ربوده مدهوش باشد و چون از چاره نومید شوند بر بالای آتش انداز د طبق وارے سپین شود تا هم پیشگان بخش کرده بخورند و پیمانهٔ زندگے آن بیخود لبریز گردد هر کرا خواهد که از خود سازد پاره ازین بخورش دهد و افسونی برآموزد چون گرفتار آید ساق پاے او شگافته آن انار دانه آسا بر آورند و بخورد آن آفت رسیده دهند بهی پذیرد بیشتر زنان باشند درکمتر زمانے از دور دستها خبر آورند و اگر سنگها لبسته بدریا اندازند فرو نشود و چون خواهند که ازین روشها برآرند بر هر دو شقیقه و بندهاے او داغ نهند و چشم نمک انباشته در خانه زیر زمین چهل روز آویخته دارند و طعام بے نمک بخورش دهند و برخے افسون برخوانند درین هنگام اورا ڈهچره نامند بدال هندی رهاے خفی و جیم فارسی و فتح راو هاے مکتوب اگرچه آن نیرو نماند لیکن شناسای جگر خوار باشد و بدیده وے او آن جان گزا اگر فتار آید و بجو اندن افسون و یا خورانیدن چیزے تندرستی بخشد از دو شگفت داستانها گزارش کنند و شگفت آورد و پیشتر این ملک چهارم سرکار از صوبهٔ ملتان بود از حدود ملتان و اوچ تا ٹھٹھہ شمال رویه کوهها بلند خارا و اندر آن الوس بلوچ گروها گروه جانب جنوب از اوچ تا گجرات کوهها ریگ از احشام بهتی و جزآن گوناگون از بهکر تا نصیرپور و امرکوٹ مردم سوده و چارنجه و دیگران رابنگاه پنج سرکار و پنجاه و سه پرگنه بند گرا آید جمع شش کرور و شصت و یک لک و پنجاه و دو هزار و سه صد و نود دام +

جدول فرمان روایان

نام	سال
۱- سی و شش نفر سومکان یعنی	پانصد سال
۱- لوش سومره	
۲- جام آزار	سه سال و شش ماه
۳- جام جرما	چار سال
۴- جام ماهنه	پانزده سال
۵- جام سماجے	سیزده سال وچند ماه
۶- جام صلاح الدین	پانزده سال وچند ماه
۷- جام نظام الدین پور صلاح الدین	دو سال و کسرے
۸- جام علی شیر سماجے	شش سال وچند ماه
۹- جام کران بن کلاجے	یک روز و دو پاس
۱۰- فتح خان اسکندر	یازده سال وچند ماه
۱۱- تغلق برادر فتح خان	هیجده سال
۱۲- مبارک پرده دار	سه روز

نام	مدت
۱۳- سکندر فتح خان	یک سال و شش ماه
۱۴- سنجر عرف رادهن	هشت سال و چند ماه
۱۵- جام نظام الدین	شصت سال و چند ماه
۱۶- جام فیروز پور نظام الدین	دوازده سال
۱۷- جام صلاح الدین	غیر معلوم
۱۸- باز جام فیروز	غیر معلوم

درباستان راجه بود سهیرس نام پای تخت او ادیور خاور رویه تا کشمیر داشت و باختر سو تا مکران و جنوب تا دریای شور و شمال تا کوه
از فارس لشکری بیوزنا وسلی آمد او را در آن آویزه روزگار سپری شد و آن گروه لختی آن ولایت را یغمائی ساخته بازگردیدند و پور
راجه بشاهی جانشین شد و بردشتی خرد و باد رسی وزیر آگاه دل رام نام داد گرسی روائی یافت در روزگار آرامش گرفت برهمنی چچ نام
از جمرستان بدان وزیر پیوست و بچرب زبانی و حرف سرائی خود را گران ارزش فروخت، بکستر زمانی دالا پایگی یافت و چون وزیر بیچاره
هستی پرشد بجای او برگزیدند و از بدگوهری و تباه سرشتی با زن راجه پیوند دوستی بست هرچند او لیاقتی دولت رسانید نداو نگرد در
هنگام بیماری راجه آن بی آزرم تباه سرشت باتفاق آن ناپارسا زن سران لشکر را بعنوان گنگش یک یک طلبداشته بگوشه
برنشاند و دشمنان هر یک را بدلاوبزه دعده با بجان گزائی برگماشت چون پنهان خانه نیستی فرو شدند و راجه نیز رخت هستی بر بست بسر
برخاست زر بندگان بدو گردیدند و راسنی را ابزنی برگرفت و زبان زدگی جاوید اندوخت لیکن در آبادی ملک و افزونی آن کوشش
نمود بر کیچ و مکران و کرمان چیره دستی یافت و در زمان عمر خطاب مغیره ابو العاص از راه بحرین بدیبل آمد و سپاه آنجا بجنگ ایستادند مغیره
دران نادر و گاه فرو شد و در خلافت عثمان آگاه خردی را بشیوه هش احوال هند فرستادند و در سرانجام لشکر شد فرستاده چنان آگهی
رسانید اگر لشکر بسیار رود آزوقه کم رسد کاری نسازد و فراوان عذر ها برگزارد حضرت امیر المومنین علی علیه الصلوة و السلام لشکری
فرستاد و لختی سرحد بیل را برگرفتند لعد از آگهی یافتن بر شهادت آن حضرت لشکر باز گردیده بگران شتافت و معاویه دو بار لشکر بسنده
فرستاد و هر دو بار بیشتری در آویزش فرو شدند و چچ چهل سال کامرانی نموده خواب واپسین کرد و پس ازاهر پسر خرد چچ بر مسند بزرگی
نشست و در زمان ولید بن عبد الملک چون حجاج امارت عراق یافت از جانب خود محمد قاسم را که هم ابن عم و هم داماد او بود بسنده
فرستاد و چند بار بداهر آویزشهای سترگ نمود آخر روز پنجشنبه ماه رمضان نود و نه هجری در نادر و گاه نقد زندگی بسپرد و ملک ٹھٹھہ در تصرف
آن گروه در آمد و دختر ان داهر را که در بند افتاده بود با دیگر نفایس نزد خلیفه فرستاد آن حیله اندوزان بکین توزی پیش خلیفه نمودند
که محمد قاسم دست تصرف برکشاده است خلیفه از تندی پرهیز نموده بخشم رفت فرمان فرستاد که پوست خام کرده بدرگاه فرستند هنگامی که
میخواست بر سر رای هرچند والی قنوج دست بردی نماید منشور خلیفه رسید از فرمان پذیری تن در داد و چون بدان آیین بدار الخلافه بردند
خلیفه بدان دختران نمود برگفتند کام یافتیم کشنده پدر خویش را بدین حال دیدیم و برای خلیفه شگفت آید که چگونه بی شرف نگهی چنین فرمایه آیین
بزرگان داوگر دانست که بگفته از جای نروند و در شیوه هش دوربینی بکار برند راستی بس کمیاب و نادرستی فراوان خاصه در باب برگزیدگان
خود که عالمیان بی دشمنی بایانیان جوش ناتوان بینی نمایند و از آبادی شیوه هان خراب درون بسیار اندیشند که بساید گوهران شور انگیز بچرب زبانی
خود را گران ارزی لغزو شند و بدستان سرائی بخرابی نیکوکاران سر کشند پس از محمد قاسم چندگاه بزرگی این ناحیت را اولادنی تمیم انصاری

بود بعد از آن الوس سومره فرمان روائی کردند پس بقوم سمه باز گردید خود را از اولاد جمشید شمرند و هر یکے خود را جام نامد و در عهد جام
بابینه سلطان فیروز شاه سه بار لشکر از دهلی بر سر او برده شایسته پیکار بانمود بار سوم او را بر گرفت و بدهلی آورد و سند را بملازمان خود سپرد
چون نیک ذاتی و کاروانی از پیشانی او برخواند بایالت آن دیار فرستاد و چون جام تغلق در گذشت پرده داری مبارک نام بیاوری هرزه لایان
شور افزا بجای وی نشست و پس سکندر بن فتح خان مسند آرا شد و در زمان سندا شاه بیگ ارغون از قندهار آمده سیوے بر گرفت و سلطان محمد
برادر خود را آنجا گذاشته بقندهار باز گردید جام مذکور بر سر او لشکر فرستاد و او در آن آویزه فرو شد شاه بیگ بار دیگر بدین ولایت آمد
شهوان بسیارے سند بدست آورد و بمردم خود سپرده برگشت و در عهد جام فیروز صلاح الدین نام از خویشان آویزه برخاست و
چون کارے از پیش نرفت پناه بسلطان محمود گجراتی برد سلطان مقدم او را گرامی داشته لشکر همراه ساخت دریا خان وزیر جام فیروز از بی حقیقتی
بدو هم داستان شد و ملک سنده بے جنگ بدست جام صلاح الدین افتاد پس از چندگاه دریا خان مذکور بدستگیری جام فیروز که خمول
گزیده بود همت گماشت و باز حکومت بدو رسید صلاح الدین بار دیگر از گجرات رفته از سلطان لشکر آورده ملک بر گرفت و فیروز بقندهار
رفت و شاه بیگ لشکر همراه گردانید و نزد سهوان جنگ پیوست و صلاح الدین را با پسر پیمانه زندگی پر گشت و بزرگی بجام فیروز قرار
گرفت در سال نهصد و بست و نه شاه بیگ آمده همگی سند را بدست آورد و جام فیروز بگجرات رفت و دختر خود را بسلطان بهادر داد و در سلک
امرای او در آمد و حکومت سند بشاه بیگ باز گردید او پسر امیر ذوالنون بیگ سپه سالار سلطان حسین میرزا است قندهار در اقطاع او بود
چون شیبک خان ازبک به پسران سلطان حسین میرزا جنگ کرد او در آن نادر و گاه مردانه فرو شد حکومت قندهار به پسر رشید او رسید
در مردانگی یکتائے و با علم رسمی آشنائی داشت و چون در گذشت پور او سلطان شاه حسن بجاے او نشست و ملتان را از سلطان محمد بر گرفت
پس از و میرزا عیسی پسر عبدالعلی ترخان پاینده محمد چون ربودگی داشت بکار ملک نه پرداختی میرزا جانی بیگ پسر او انتظام ده آن
دیار بود تا آنکه عساکر اکبر شاهی بآن دیار رفته معدلت آرا شد میرزا جانی بیگ در سلک بندگان اکبری در آمده ❋

صوبه کابل

از سوم و چهارم اقلیم فراهم کشمیر تکلی بنیر سواد بجور قندهار زابلستان که پایه تخت غزنه بود و امروز کابل ازین صوبه کشمیر از سوم و چهارم اقلیم
درازا از نیمبر تا کشن گنگ صد و بست کروه پهنا از وه تا بست و پنج شرقے پیراستان و دریای چناب شرقی جنوبی بالعال و کوه جمو شرقی
شمالی تبت کلان مغربی تکلی و دریاے کشن گنگ مغربی و جنوبی ولایت ککهر مغربی شمالی تبت خرد هر چهار سوی شمالی کوه از هندوستان بست
و شش راه رود لیکن راه بنیر و تکلی گزیده بیشتر سواره توان رفت نخستین نزدیک تر و چند شعبه دارد سه گزین بهنبر و بیشتر در آمد
لشکرها از راه پیر پنجال اکبر سه بار گلگشت سرای کشمیر ازین راه در آمد اگر بر آن کهسار گاوے یا اسپے بکشند در ساعت ابر و باد بر خیزد
و برف و باران ریزد تنگنا دلکشا ملکی است اگر یک باغ همیشه بهار یا یک قلعه آسمان پایه بر خوانند سزاوار و اگر عشرتگاه سبک
روحان و خلوتکده گوشه نشینان بر گویند درخور آبهاے خوشگوار و آبشارهاے سامعه افروز هوا سازگار برف باران بسان توران
و ایران و هنگام بارش هندوستان نیز ریزش ابر شود زمین آبی و للمی جنگلهاے روح افزا بنفشه گل سرخ نرگس خودرو صحرا صحرا شماره و
گلها اندازه بر نتابد بهار و خزانش بس شگرف خانها همه چوبین چهار آشیانه و افزون سازند دیوار بند رسم نباشد بر فراز سقف لاله
کارند و در بهار شگفت نمایش دهد در آشیانه پائین چارپا و بر دیگر اسباب و دوم آسایش جا و سومین و چهارمین برخی رخت خانه و
از بسیاری چوب و فراوانی جنبش زمین کاخ سنگین و خشتی نسازند لیکن باستانی خانهاے سنگین شگفت آورد امروز بسیاری خانها
گوناگون پشمینه بشایستگی انجام گیرد خاصه شال که بهفت کشور ارمغانی گیرند و زبون ترین این مرز آدمی شگفت آنکه با وجود بسیاری

مردم وکمی سرمایه زندگے وزوے وو ریوزه گرے کم بغیر شاه آلو وشاه توت فراوان میوه شود وخربزه وسیب وشفتالو وزرد آلو
بس نیک انگور اگرچه بسیار است لیکن گزیده کم بیشتر بر درخت توت برود به توت را کم خورند بزرگ او برای کرم پیله بکار آید وتخم از گلگت
وتبت خرد آورند واز نخستین افزون وگزین بر آید بیشتر خورش برنج وشراب وماهی گوناگون سبزی بسین خشک کرده نگاه دارند برنج
پخته را شب گذارند وبجوربدبا ابنوہ شالی گزیده بهم نرسد گندم ریزه وسیاه خام وکم بود ومونگ کم خورند نخود وجو بس نل بدید بزکوهی
آسا گوسفندی بود آن را هندو گویند بس نازک وخوش مزه وگوارا بیشتر پوشش پشمین یک جامه را چند سال بکار برند ریزه اسپان
نرو ستاور کریوه گذار بسیار فیل وشتر نباشد گاو سیاه رنگ بدشجی لیکن شیر وروغن بس شایسته گوناگون هنرپیشه که شهرهای بزرگ را سزاوار
پیدا رسم بازار اکثر در نگاه خویش هنگامه خرید وفروخت گرم دارند مار وکژدم ودیگر جان آزار در شهر نبود کوهی است مهادیو نام هرجا که قلّه
او دیده شود مار پیدائی نگیرد کیک وسیش ولیشه ومگس فراوان از فزونی گردمه یعنی غلیل کمان گنجشک ناپدید وآنرا یکتاه برسازند
برزورقها سوار شده بگولا بهاچالش نمایند شکارسے جانوران مرغابی را از هوا برداشته بر کشتیها آورند وگاه زیر پاے خود در میان آب
داشته بر فراز آن نشینند وبس شگفت نماید شکار کبک وگوزن نیز شود دو پلنگ را هم لشکر ندمدار بارکشی بر کشتی وآدم گران بار برپشت
گرفته کریوه روی نماید ملاح ودر رود گررادکان بس گرم برهمن فراوان اگرچه آن ملک را زبانی هست خاص لیکن دانشنامها بزبان سنسکرت
ونیز خط جداگانه دارند بدان کتابها نویسند وبیشتر بر توز که پوست درختی هست باندک کار کرد ورق برسازند نگارند سالها بماند ہمگی
کهن نامها بران نوشته وسیاهی چنان سرانجام یابد که بشستن وشوی نرود واگرچه در باستانی زبان هندی دانش روائی داشت
لیکن امروز گوناگون دانش روزگار در آنجا نیز شگے واختر شناسی هند آسا جا ماندگان چار دیوار تقلید بیشتر سنی وبرخے امامی ونه بخشی
آویزه وشمعی میان ایمان بیشتر از نورانی وایرانی خنیاگر فراوان لیکن بیگ آهنگ سرایند وباهر یک نالیست که ناخن برجگر زند و
شایسته کردار این بوم کرده ریشے اگرچه از تقلید پیشگی گزینی وعادت پرستی رهائی نیافتند لیکن بے ساختگی بانیروے نیایش پردازند وبر
مخالف کیش زبان بیچاره برنگشایند وزبان خواهش وپاے نگاه پیوندارند ودرختان میوه دار بر نشانند وسرمایه روزی مردم شود گوشت
نخورند وزن نکنند ونزدیک دو هزار کس ازین گروه باشند وتوسچه را درین ملک شانزده ماشه اعتبار کنند هر ماشه شش سرخ مهرطلا
بوزن شانزده دانق هر دانق شش سرخ از مهرهای متعارف دهلی چهار سرخ افزون ربع ساسنو سیمین نقد لیسته نه ماشگی وپنج هزار کس
چهار بخش دام وآنرا کسیره گویند باره کانی نیمه این سکے چهار بخش او چهار کسیره را ساسنو ویک نیم ساسنو را تنگه وصد ساسنو را
یک لک بشماره شاهنشاهی یعنی اکبر بادشاه یکهزار دام شود دهلی ولایت را هندے حکیم پرستش جا اندیشیدند از آن چهل و پنج را خاص مهادیو
شمارند وشصت وچهار را به بشن ولسبت ونه به برهما ودو بیست بدرگا مقصد جاے بکرها باز کشیده اند وبدان نیایش کنند وشگرف وتها برگزارند

سری نگر

دار الملک وراز چهار فرسنگ دریای بهت وماز وپچهه کل از میان گذرند بسین خشک شود ودرین چندی کم شود وکشتی نگردد وانددیر باز
این شهر آباد وگوناگون صنعت گر را نگاه وشال گزین بافتند وسقلاطی از پشم برسازند بس ملائم ورمه وپتو ودیگر پشمینه آماده گردد لیکن
گزیده از تبت آورند میر سید علی همدانی روزے چند دران شهر بودند خانقاهی از ایشان یادگار شهرتے بلند کوهچه الیست بکوه سلیمان
مشهور وپیوست شهر دو گولاب بزرگ همه ساله پر آب شگفت آنکه بالطافت وگوارائی آب او برورنگاران گنده نشود ونزد قصبه بریک
دراز دره الیست ودران حوضی است بطول وعرض هفت گز ژرف بقد آدم بزرگ پرستشگاه انگارند شگرف آنکه یازده ماه خشک
باشد در اردی بهشت ماه الهی از دو جا آب برجوشد نخست در یک کنج آن بطرز هاون کوهی است سنده برارے گویند

چون بر گردد آغاز شادش از کنج دیگر شود واین راسمرلبستی گویند آن حوض ازین دو چشمه لبریز گردد گاه یک پهر بر جوشد وگاه لحظه پس
روی در کمی نهد چنانکه قطرهٔ نماند و در روز از سه بار نیفزاید صبح نیم روز شام رنگارنگ گل خام هر دو چشمه جدا جدا اندازند پس از فزو شدن آب هر
گلهای هر کدام بدانجا در شود همانا لبسان جام عدل ساخته باستانیان گفت ودام نیایش گری ساده لوحان ونیز دران نزدیکی چشمه ایست
شش ماه خشک باشد روز معین کشاورزان بدان سرزمین به نیایش روند گوسفند و بزرا لباس گزاری بکار برند آب برجوشد وکشت کار پنج ده
سیراب گردد وچون بزیادتی گراید بآئین پیش نیاز سندی نمانید آب خویشتن را بکشد دیگر در انجا چشمه ایست کوگرناک مند آب بس سرد وسبک وگوارا
اگر گرسنه بنوشد سیر گردد ودر سیری اشتها آرد ونیز هفت چشمه بانک دور ے عشرت افزاید ودر میانه شگرف تبخانهٔ سنگین ریاضت کیشان
جان گداز در تالش گرما گرد خود فراوان آتش افروزند ومردانه خاکستر شوند وآن را سرمایه آبروی تقرب انگارند ونیز چشمه ایست
که انجا سنگ برآید بر شال او کوهیست بس بلند کان آهن در موضع پنج براره از مضافات این سترگ پرستش جا انگارند در پیشین
زمان بزرگ شهرے بود وتبخانها داشت هموارے آن سرزمین باز گوید با خوبی سبزه وریاحین او سراید یا آب وهوای او برگذارد یا
فیض بخشی آنرا سخنے نویسد در موضع بن پور از مضافات دهی ده دوازده هزار بیگه زمین زعفران زار ونظر فریب دشوار پسندان آخر
ماه فروردی وهنگی اردے بهشت هنگام کشتکاران زمین را قلبه رانده نرم گردانند وبه کلند قطعه قطعه زمین آماده کشت گردانند وپیازهاے
زعفران بخاک در نشانند بیک ماه سبز گردد ودر اواخر مهر ماه الٰهی بکمال رسد واز یک وجب زیاده نبالد تنه سفید خام بلند وچون یک
انگشت بالش نماید آغاز گل کند ویکے پس از دیگرے تا هشت گل عشرت آورد وشش برگ سوسنی وارد وبیشترے را در میان شش تار
سه زرد گون وسه لعل فام وزعفران عبارت از سه پسین وچون گل سپرے گردد سبزے برتنه پدید آید از یکبار کشتن شش سال گل برده
در سال اول کم شود دوم ده سے آید ودر سوم بکمال رسد تا شش سال دیهار بحیا بکند اگر نهاسنجا نگاه دارند پایه پایه کمی پذیرد لیکن برآورده
بدیگر جاے بکارند ودر موضع ریون چشمه وحوضی است آنرا معبد شمرند چنان پندارند که تخم زعفران از ان چشمه پدید آید در آغاز کشتکار
بدان چشمه نیایش نمایند وشیرگاو در وریزند اگر این ریخته بآب فرونشیند فال نیکو برگیرند وزعفران دلخواه شود اگر برروی آب ماند نخیان در موضع
کهیرلو سه صد وشصت چشمه عشرت افزاید وهر یک را دستایه ایزدے پرستش دانند وکان آهن نزد آن +

مرداودن

به تبت کلان پیوسته ودر آنجا هندو گزیده بالیده پدید آید وبسیار بار کشد نزد او کوهے است جتر کوٹ خوانند فراوان مار برفراز او وکس
بدانجا نتوانند شد ونیز کوهیست بلند دشوار بر آمد نزد او حوضی است بزرگ هرکس بدو راه نیابد وبسا هنگام از چشم ناپدید شود ودر هر چندگاه
بلور آسا پیکرهاے مهادیو در راه ودامنه این کوه بیابند وسرمایه شگفت آید ودر نزدیکے اچه دل از مضافات کمٹار چشمه ایست
تا یکدست بالا برجوشد بسردی وسبکی وگوارائے کم همتا بیماران چون از ان آب خورند بسختی مداومت نمایند تندرستی باز آورد ودر موضع
گوشهر چشمهٔ ایست بس ژرف گرد او سنگین تبخانها وچون آب کمی پذیرد بصورت مهادیو ظاهر گردد ودر روے روز ودر نزدیکی او نیز کوهیست
بس بلند گوزن فراوان باشد ونمکین چشمه درو +

میتن

بستلے آباد تبخانه بزرگ داشت برفراز آن خرد حوضے آب او کمے نه پذیرد بهنے در آنجا چاه بابل پندارند وامروز بجز کوهے از ان
نشانی نے در پیشگاه آن چشمه ایست وحوض بر سر آن ساخته اند فراوان ماهی درو از بزرگ داغت کس گزندی نرساند وپهلوے او
غار ایست پایان او ناپدید +

کهاور باره

دران چشمه ایست آب سراشیب آید و غریو شگرف دهد و در موضع اش خلوتکده بابا زین الدین ریشی است در کمر کوه واقع گویند دریا ستانی زمان این کوه آب نداشت چون نشیمن ایشان شد آن چشمه تراوش نمود و دوازده سال درین خلوتکده بودند آخر گران سنگی بر در غارے نهاده بیرون نیامدند هیچکس نشان نیافت +

قصبه دچهن باره

پیوسته به تبت کلان و در دامنه کوه واقع و همان چشمه بیتین آب و هر در میان تبت کلان و پرگنه مذکور غاریست و دران از یخ پیکریست امرناتهه نام بزرگ پرستش جا انگارند و چون ماه از تحت الشعاع برآید دران غار حباب واری پدیدار گردد و هر روز قدرے افزاید تا پانزده روز زیاده بده گزانی رسد و چون ماه بکمی گراید آن صورت نیز کاستن گیرد چنانچه انجام ماه اثرے نماند پیکر مهادیو انگارند و برآمد کارها را دستمایه گردانند نزد آن غار جوے آبیست امراوتی نام گل او بس سفید و بس خجسته دانند و تن اندایند برف آن کوهستان هیچگاه کمی نه پذیرد و از فزونی سرا تنگی راه و دشوارے گریوه مردم رنج زده برایند +

و در موضع ماکساموں چشمه ایست هرگاه آب بجوشد و تیره شود و خس و خاشاک برآورد دران ملک گرد خلاف برخیزد و کان سنگ سلیمان در نزدیکی او و از و آوندها برسازند +

پرگنه سهاک گوناگون رستنی دارد پیوست آن کولیست بزرگ یکطرف آن بشهر پیوسته و دران کول زمینها ساخته و فراوان کشتکار نمایند و بوسنخے بدگو هران تختے ازان بریده بگوشه دیگر برند سلطان زین العابدین میان این تال ز شهر تا بدان پرگنه از گل و سنگ سدے بربسته بطول یک کروه +

و نیز دران نزدیک چشمه ایست رنجوران از و بنوشند تنومندے یابند در موضع تهند هفت چشمه یکجا بر آمیز دلبس دلکشا اطراف آن نشیمنهای سنگین یادگار باستانیان +

و نیز چشمه ایست در زمستان گرم و در تابستان فراوان سرد و در قریه بازدال پور ابشارے از کوتل شاه کوت بشگرف شورشی فرود آید آنرا شاله مار گویند شکار ماهی فراوان بود و در جوی آب از دو طرف پنجر باشند چون آب نماند ماهی بدست او فتد و در ایشه بلازے چشمه ایست پرستش جای اهل هند نام آن سوزنیر اطراف آن سنگین تبخانها سگرنال چشمه ایست همه سال خشک باشد یاهی که تاریخ نهم آذر روز جمعه او فتد دران روز برجوشد و از صباح تا شام روان باشد و برای تمین فراوان مردم فراهم آیند و در موضع دیل چشمه و حوضی است حاجتمندان جوز را دران اندازند اگر بروے آب ماند فال کامروائی برگیرند و اگر فرو نشیند نکوهیده شمرند تبخانه ایست ودگا نام هر کسے که از حال خود و دشمن خود آگهی طلبد از برنج پخته دو آوند پر سازد یکے بنام خود و دیگری بنام مخالف و درون آن بند و در آنرا بر بندد روز دیگر نیایش کنان پژوهش حال نماید از هر که بگل و زعفران آموده بود کار او بشایستگی گراید آنکه پر خس و خاشاک باشد حال او تباه گردد شگفت آنکه در خصومتی که شناسائی حق دشوار باشد هر دو کس دو مرغ یاد پردار بدین معبد فرستند و هر دو جانداران را مسموم گردانند هر کدام دست بران بربالد هر که حق با اوست زهر آلود بزید و دیگرے بمیرد +

دیره

دران زمین سرچشمه دریاے بهت حوضی است یکجریب بشگرف آواز برجوشد و ژرفا ناپدید آنرا ویرناگ گویند اطراف به سنگ گرفته اند خاور رویه آن سنگین تبخانها +

موضع قیسر

دران چشمه ایست توق سنده نام در فصل بهار و ماه بر جوشد زمان زمان پر شور و کمی پذیرد و در بالو حوضی است بهلو نام سبت گز دیست
آب اندر وده او بر جوشد گرد او سبزه زار ها ی چشم افروز و درختان سایه دار هر کس از آبادی سال و از نیک و بد حال خویش
آگهی جوید دیکی سفالین پر از برنج کرده نام خود بکنار آن نویسد و سر بسته درون چشمه اندازد پس از چندگاه آن دیگ خودی
خود بر روی آب آید آنرا بگشایند اگر برنج گرم و خوشبو بر آید آن سال شایسته و حال خجسته باشد و اگر گل ولای و خس و خاشاک
انباشته بود حال دگرگون شود
و بکرومتی نام جویست که از دهنه کوه بر میآید و نشان ملتجشد و نیز آنجا فراز گاهیست از دو بیست گز بلند سوی آب بشگرف خوشی
فروریزد و ریاضت وران هندخور را از بالای آن بپایان اندازند و نقد زندگانی را مردانه وار بسپرند و آن را دستمایه برآمد
خواهشها اندیشند +
در کوتهار چشمه ایست یازده سال خشک باشد هرگاه شتری باسد آید روز پنجشنبه بجوشد در هفت روز خشک گردد و در پنجشنبه دیگر
باز پر آب انتا یکسال چنین باشد +
و در موضع مهلهامه درخت زاریست عقار بران نشیند و برگلگی ازینجا بر گیرند و همواره خورش بدان جانوران مقرر +
و نزو شکرده کوهیست بر فراز آن چشمه سار آب بر جوشد و زیارتگاه خدا پرستان و ریزش برف بران کهسار نشود +
و در ناکامو چشمه ایست نیله ناگ نام حوض اوچل بگیه آب بغایت صاف کبودی نماید و آنرا نیایشگاه انگارند و در گرد آن درخت
هستی بسیاری بآتش در دهند و شگفت آنکه از و فال بر گیرند جوز را چار بخش کرده دران اندازند اگر طاق بر فراز ماند نیکو شمرند
ورنه تباه شمارند و همچنین شیر اگر فرو شود فرخی بار آورد و گرنه نکوهیده پندارند و در پیشین زمان کتابی ازان پدید آمد آنرا نیل مته خوانند
چگونگی کشمیر و احوال و خواص معابد بتفصیل در وی چنین گویند در زیر آن آب شهریست آباد و عمارات عالی دارد و در زمان بدوشاه
بهمنی در عید بعد از دو سه روز بدر می آمد و تحفه ها می آورد و چیزها میداد +
در موضع پاردا چشمه ایست که مبروصان روز یکشنبه سحرگاه بآب او تن شویند و تندرستی یابند +
و دران نزدیکی النگیست چراگاه ستوران و کاه آنجا فربهی بخش در پرگنه انچه سوضع پل بحل درخت لرزان هر ضعیف شاخی از وی
بجنبانند همه بلرزه در آید لار کهساریست کلان پیوسته شمال او کوهیست بس بلند بر همگی ملک مشرف فراز آن آسان نتوان شد
و در دامنه آن دو چشمه دو گز از یکدیگر دور و یکی فراوان سرد و دیگری بس گرم آنرا پرستش جا شمرند و استخوانها کالبد را در انجا
خاکستر گردانند میان کوه کولا بیست بزرگ استخوان و خاکستر مرده آنجا اندازند و آنرا وسیله تقرب الهی پندارند اگر در گوشت جانوری
افتد برف و باران سخت در گیرد و نیز رود باریست بس گوار آشناسنده بر خوانند از سخت جوش بر زند از صفائی آب ماهی نمودار
باشد ماهی سیما پیشکر ند و دیگر ر و شهانیز بکار رود +
شهاب الدین پور کنار آب بهت نزد آن سترگ چنارها و بس جای تنزه آن رود بدریای بهت در یکجا پیوند دو در تیله مولا قطعه زمینی است
نزدیک صد بگیه بهنگام بارش سیلابی و دان فرو نشیند و چون بخشکی گراید لختی تری در و ماند مردم چوب یک گزی کم و بیش فرو برده
جنبش دهند و پیش دست بآن سوراخ برده ماهی دو سیری وا فزون برآورند و بیشتر خرد بر آید دو شیب پور حوضی است
کس ژرفائی او را نیارد گرفت او را بس گرامی دارند و نیایش نمایند دیگر بهومیسر نام معبدیست منسوب بمهادیو هر که بزیارت گری

رود آواز آلات پرستش بگوش رسد و کسی نداند که از کجاست و در کوه‌ها لوک پیوسته به تبت خرد هست گولا بیست بزرگ اولی نام
دوره لبست و هشت کروه دریای بهت درو بریزد بدبختی ناپدید گردد و در میان جا سلطان زین العابدین والا شمینی برافراخته و آنرا از زین
لنک گویند کشتیها پر از سنگ و شاخهای درخت بزیر آب فرو بردند چون سه چار راه بگذرد ریسمان کشیده برآوردند فراوان ماهی که خانه ساخته باشند
ازو برآید شکار مرغابی بس شایان شود و در موضع اچهی بسیاری گوزن بسوی کول برآیند و لشکر ندوزند ماچهاموخریه برو رخش هرگاه درخان
از باد بجنبش در آید خربزه نیز بلرزد و در پرسپور نیز زعفران شود بلند بتخانه و هشت سکندر پدر سلطان زین العابدین ویران ساخته مسین
پدید آمد هندی نگارش یافته که پس از سپری شدن هزار و صد سال سکندر نامی بماند از فراوان وبال اندوزد و در پرگنه کمراج موضع
راه کانو بنگاه چکانست چشمه ایست جزناک نام بس گوارا و در میان سنگین خانه و هر سال ماهی بزرگ پیدا شود و هر که بشکرد بگزندی پیدا
گرد و نزدیک گر کانو دره ایست سوم نام در انجا ده جریب زمینی هست چون مشتری به اسد آید تا یکماه چنان گرم باشد که درخت بسوزد
و دو یک پر کروه بر زمین گدازند به نیز و در قصبه ایست آباد از کمراج دره اوبکسو بکاشغر پیوندد و باختر رویه بتلی در انجا طلا یابند
گذر ماهی آب پوست بز بلند صوبگیرند بر اطراف آن سنگ نهند تا آب نبرد پس از دو سه روز برون آورده بآفتاب گذارند چون خشک
شود برفشانند ازین ریزهای طلا تا سه تولچکی برآید و دره دیگر بدو پیوسته ککلت نام این نیز بکاشغر پیوندد و در آنجا طلا بخاک شوئی
بدست آورند و در روزه راه از راه ماموں که از ولایت وارد می آید بیدن شوئی آن هم بقدر طلائی برستانند و بکنار آن سنگین تجانه
ایست آنا سار واگویند بدرکا منسوب و بس بزرگ دانند و در ته‌ته اشتمین شکل بیچه بجنبش درآید و بس شگفت آورد درنگی بوم نسق غله بخش ضبط
زمین و داد و ستد زر و سیم رسم بنا شد و جزوی از سائر جهات نقدینه از جزو درسی قاضی علی که چندین ساله نرخ آنجا را بدست آورده
و فراهم ساخته قسمت نمود و جمع دامی اکبرشاهی مطابق آن درست کرد بدین صورت جمع مبلغ هفت کرور و چهل و شش لک و هفتاد
هزار و چهارصد و یازده دام از ابتدای او او کهه تا ابهمن پانزده شانزده نفر یکهزار و دویست و شصت و شش سال کامروائی کردند
بعد اینها از راجه کهنڈتا جد شطر پور بر پور بیست و دو تن یکهزار و پانصد سال و بست و نه روز فرمانروائی نمودند از پادت تا ادریاج
شش کس یکصد و نود و دو سال حکومت کرده در گذشتند باز از بیکرتا بالادت ده نفر پانصد و نود و دو سالی و ده ماه سلطنت کردند باز از
پیتادت تا ابلانند دوازده نفر دویست و پنجاه و هفت سال و پنجاه و بست روز باز از اونت تا ادنت دیگر هفتده نفر هشتاد و نه سال و
یک ماه و هفتده روز فرمانروائی نمودند باز از جس کردیو تا دیورانی مادر راجه آخرین نه نفر شصت چهار سال و سه ماه و چار روز حکومت
کردند باز از سنکرام تا رانی کوتا بست هفت نفر نه صد و پنجاه و یک سال و شش ماه و هفتده روز حکومت کردند از رانی مذکور حکومت هنود از کشمیر
منقطع و بمسلمانان مرجوع گشت نام سلاطین اسلام آنجا بدین تفصیل ست سلطان شمس الدین سلطان جمشید سلطان علاءالدین سلطان شهاب الدین
سلطان قطب الدین سلطان سکندر علیشاه پور او سلطان زین العابدین سلطان حیدر شاه سلطان حسن خان سلطان محمد شاه فتح شاه پور او سلطان
محمد شاه بار دیگر سلطان فتح شاه بار دیگر سلطان ایرا سلطان باربک شاه اسمعیل شاه میرزا حیدر غازیخان حسن چک علی چک یوسف شاه
سید مبارک لوهر چک باز یوسف شاه بست و پنج نفر دویست و هشتاد و دو سال و پنج ماه و یکروز کامروائی نموده در گذشتند چون رایات اکبری
بار اول در ان سرابستان همیشه بهار برافراخته آمد کتابی هندی زبان راج ترنگی نام در پیشگاه حضورش آوردند که احوال چهار هزار
ساله و کسری از مسند نشینان باز گوید در آن دیار رسم بود که پاسبانان ملک چندی از فرهیده مردم را تاریخ نویسی برگماشتندی
شهریار آگهی جوی زبان دان هشیار مغز بترجمه آن برگماشت و بکمتر زمانی حسن انجام گرفت در جهان بگذارند که این کهسار را آب
فرو گرفته بود و آن را ستی سر گفتندی ستی بفتح سین و کسر تای فوقانی و سکون یای تحتانی نام زن مهادیو و سر بفتح سین و سکون را

حوض گویند در هر روز بر جا چهارده منوتر بسر آید در سال چهل و اکبرے از منوتر هفتم که زبان آغاز آبادی کشمیر است بیست و هفت بار چهار دور مذکور
گذشته از بیست و هشتم سه دور و از چهارم چهار هزار و هفت صد و یکسال منتهی شده بداستانی که برگذارده تا زمان تحریر این کتاب از دور که چهارم چهار
هزار و هشت صد و شصت و پنجسال سپری گشته چون تختی از آب برآمد نخست کشپ بفتح کاف و کسر شین منقوطه و فتح بای فارسی که از نامور ریاضت
گران هشمرند برهمنان را آورده درین نو زمین آباد میساخت چون مردم فراوان شدند به فرمانروائی داد گر آرزومند گشتند کار آگهان خیرسگال
انجمن برساختند یکی را که در آگهی و فراخی حوصله و مهربانی عام و شجاعت ذاتی یکتا بود و لبرے برگرفتند و از ان پس آئین فرماندهی پدید آمد
چندانکه نوبت فرمانروائی با وکهد رسید و او در آویزه که جرا سند راجه بهار در متهرا با کشن نموده بدست بلبهدر بزرگ برادر کشن به نیستی سرا
در شد بسنج خویشاوندان کشن به بزم عروسے بلقند بارے شتافتند و امودر پسرا و گهد بکین توزے لشکر بدان صوب کشید و بر ساحل
سند کارزار نموده فرو شد و چون زن امه آبستن بود به آخر شناسان از پسر آگهی داد کشن مرزبانے را نامزد او کرد با هند سیس سے تن که بر
مسند آرای دولت گشتند از ستمگارے نام و نشانی از ایشان نماند گویند در کامراج بزرگ شهرے بود آباد کرده یکی از راجهاے
سلف و امروز نشان از و پیدا چنین برگزارند هشتاد و چهار کرور خانه داشت نظم بام بر بام گر شدے خواهان + گربه از وی شدے
با سپاهان + گریقین از منت بگفتن نیست + عهده بر راوی است بر من نیست + و چون فرمانده بے به اسوک پسر عم راجه جنک باز گوید
کیش برهمن بر انداخته آئین جین پیش گرفت و شایسته کردارے پیرایه حال او بود پدر او راجه جلوک بمعدلت گستری نام بر آورد تا کنار دریای
شور برگرفت و در باز گشت از قنوج دار الملک هندوستان دانش شناسان آگاه دل آورده از دیده وری و پایه شناسی هفت کس را برگزید
نخستین را به داوری برگماشت دوم را دیوان برساخت سوم خزانه سپرد چهارم را به تیمار سپاه نامزد فرمود پنجم را به دبیری قرار داد ششم را
میر سامان گردانید هفتم را باز گزارے اختر پرنشاند از کیمیا آگهی داشت گویند بزرگ مارے فرمان پذیر ساخته بود و بر و سوار شدے در آب
زمانی دراز فرو رفتے و گه پیر و گاه برنا پدید آمدے شگرف کارها از و برگویند و آئین بوده در ان زمان که دائی یافت او در مد اگرهی زنزاد او سو
بر شمارند و برخی بیگانه عبادت گزین بنا لیشگر بود بنفرین ریاضت گری به پیکر مار برآمد در زمان که راجه نیز برهمنان هر قوم بوده چیره دست
آمدند و پرستش جای آنان خاک توده گشت راجه مهرکل ستمگاره و بے آزرم بود از بسر ننگ سرنوشت بسیاری جهان برگرفت چون بگروه ستی
و فتر باز گردید فیلی فروش یافت او آواز و طرز فیل اعتقادن خوش آمد صد فیل را بگونیستی فرستاد و از ان باز آن سنگزار بدان نام اختصاص
یافته په هستی فیل را گویند و نیز زنان را در زمان او سنگی سترگ گذرگاه رود بارے برگرفت هر قدر که مے بریدند شب باز بدستور پیش
درست شدے چاره سگالان در ماندند آواز آمد اگر زنے پارسا گوهر دست رساند سنگ برخیزد مرتبه مرتبه زنان همی آمدند چون نشانے
از ان ظاهر نشد زنان را به تهمت بدکاری و پسران را بحرامزادگی و شوهران را برواداری گزند جانی میرسانید گویند سه کرور آدم را بگونیستی
فرستاد تا آنکه از دست پارسا زنی کوزه گران کار شگرف برآمد و سرمایه شگفت افزائی شد و کار او بگوناگون بجورے کشید و خود را بآتش انداخت
راجه گوپادت فراوان آگهی داشت بدست آویز دادگرے بسیاری جهان برگرفت در قلمرو او تسلیخ نشد که دمه از گوشت پرهیز کردے
بتخانه که امروز برکوه سلیمان ست اساس نهاده دستور او ست راجه جدنسر لختی در عنفوان فرمانروائی بداد گری نشست و در کمتر زمانی از طبیعت
پرستارے و هنر یانی بدگوهران مردم از و دور شدند و فرمانده هندوستان و تبت آهنگ ملک او نمودند سران کشمیر او را بزندان نشانیدند
مدنمان راجه پنجروزا شد برف بارید و کشتکار نابود شد و قحطے شگرف شورش آورد راجه چند روز پرمی هوشت دانش و در دست اخلاص
پارسا گوهرا به گرے نداشتی همسران جوش ناتوان هنی بند و ندو خرابے در زنان ظاهر آباد و لیکن او روی آوردند و از در دست
سخنان برساختند از انجا که بزرگان را درین هنگام لغزش ره و دراجه ثروت تلخی بکار نبرد و عهد نامهای پیشین بیاد نیاورد آن فرو هیده مرد

برا از پاے در انداخت وآوارهٔ دشت ناکامی شد چون از نیرنگی تقدیر بیخبی آگهی داشت غم پیرامون خاطر او نمی گشت وبدلشادمانی چهرهٔ
زندگانی مے افروخت بدسگالان نافرجام چنان نموده که او در سر اندیشه سرے وارد راجه از ناشناسائے او را بردار کشید پس از روزگارے
بر سراو گذاره افتاد و از استخوان پیشانی چنان برخواند بناکامی گراید و بزندان رود و بر فراز دار جان سپرد و پس زنده شود و بسلطنت
رسد از ین آگاهی در شگفت افتاد و او را برگرفته بگوشه نگاه داشت و بایزد وے نیایش پرداخت شبی روحانیان نزد او فراهم شدند و با افسون
سرائی جان بر دمیدند و در کمتر فرصتی بر سریر فرماندهی برنشست و از کار آگهی خود را بر کناره کشیده میداشت سنگ و روحن به نیکوئی بلند نامے
گرفت و هندوستان را تا کنار شور دریا آسایش جا ساخت راجه هرن را چون پیمانهٔ زندگی لبریز شد از و فرزندی نماند سران کشمیر راجه
بکرماجیت مرزبان هندوستان گرویدند ٭ راجه ماترگپت کشمیرے برهمنی بود و النفور بکرماجیت والا دانش او را بر خرید و بکار دنیاوے
او نیز پرداخت هنگام رخصت اندک خرجی داده گسیل نموده و نوشته سربمهر بدو سپرد که به کشمیر رساند بدل شکستگی راه می سپرد چون بدان
دیار رسید و نامه را بر کشودند نوشته بودند که نامه بر بسیارے خدمت درگاه کرده است و ناکامی بسیار دیده بمجرد آگاهی بزرگی آن دیار بدو
سپارند و از مهر پادشاهی اندیشیده فرمان پذیر گردند کارآگهان انجمن بر ساختند و فرمان پذیر شدند راجه پرورسین غربت گزیده بهندوستان
پیغوله گزین بود یکے از ایزدے بندگان آگاه دل بدو مژده فرمانروائی داد از ین رو بحدود نگرکوٹ آمد و آنرا برگرفت چون بکرماجیت
مرده بود ماترگپت از ین آگاهی ترک سلطنت نموده بنارس شتافت و گنج خمول برگزیده بعدل و داد جهان را بگرفت سری نگر که امروز
دار الملک آن دیار است اساس نهادهٔ اوست دران هنگام سے وشش لک خانه در و آباد بود راجه پرورسین از والاهمتی یازده ساله
محصول کشمیر را بماترگپت فرستاد و او برآرزومندان بخشش کرد راجه رادت داد گرے نموده عالم بگرفت و در نواحے کشوار نزد آب
چناب بازه و زاد و بسیارے خواسته خود لغارے در شد و ناپدید گشت از و داستانهاے شگفت افزا گویند راجه بالادت بر هندوستان
چیره دستی نموده تا شور دریا قلمرو خود گردانید ٭ در زمان راجه چندرانند برهمنی دادخواه آمد که شوے مرا کشته اند و جان شکر ناپیدا
پاسخ داد هیچ کس گمان داره گفت شوی من خیرے گزیده داشت کسی را بدو دشمنی نبود لیکن در پژوهش حکمت با یکے گفتگو شد
او را چون حاضر کردند خویشتن را لبس دور کشید و با آتش و آب سوگند داد او را مدعی نه پذیرفت که مبادا از نیروے افسون کار پیش
برد راجه خویشتن را از خواب و خور باز گرفت یکے از دانش منشان آگاه دل در شالی نمایش افسونے بیاموخت که به آرد برنج خوانده بهین
سازد و با هر که گمان باشد او سا برا و بر گذراند اگر در هنگام گذشتن نقش دو پاهی کس پدید آمد دست از و برندارد و بدین آگاهی شناسائی
حال آمده باد افراه سرانجام شد و چون برهمن را جان لشکر ندانسی پیکرے بیصر از آهن ساخته پیشانی قاتل را بآن نشان مند گردانیدند
راجه للتادت بملک آبادی برنشست و به نیروئی ایزدے تا بید ایران و توران و فارس و هندوستان و خطا همگی معموره برگرفت
و داوگری نغز اپیش نهاد و در شمالے کوه درگذشت گویند بنفرین مرتاضی سنگ شد و برخے طرز دیگر سرایند راجه جیانند بزرگی سترگ
یافت و بسیاری عالم برگرفت در بنارس نود و نه هزار و نهصد و نود و نه اسپ خیرات کرد و همچنین فراوان خواستهها به آرزومند
بخشید و از کمن سالان پرسید که لشکر للتادت جد من بیشتر بود یا از من پاسخ دادند در لشکر او هشتاد هزار سکهپال است و دران معرکه
یک لک و لبست و پنجهزار بود دیگر حشم را از ین اندازه برگیر چون راجه دور تر رفت چچ خسر دهد او در کشمیر آمیخ سرے پیش گرفت
امراے راجه بحجبت پیوند زن و فرزند راه بیوفائے سپردند عرض صوری ببے ناموسی حقیقی گزیدند راجه بآئین مجرد به بنگاله شتافت
و به سپاه آنجا بنگاه خود را برگرفت و نیج مه آویزه فرو شد راجه للتانند فرمانگان را بنواخت و هنزل سرایان را اعتبار گرفتند و کاردانان
و دانش منش کنج خمول برگزیدند و دستور چون از اندرز گوئی کاری بر نساخت ترک دنیا نمود و راجه سنگورتا گجرات شد و برگرفت و

بر دلکمن چیره دستی یافت و بمرزبان آنجا بازگذاشت اگرچه از عنفوان دولت راه نیکوئی سپرد لیکن نتوانست بسر برد بدمستی دنیا او را به تباه
خوئی شیفته گردانید و در زبان راجه جس گر دیو برهمنی راهبان صد اشرفی گم شد از خشمناکی بجان شکری خود نشست و ازین آگهی گفت
اگر پیدا سازم چند برگیرے گفت هرچه تو خواهی او ده اشرفی پیش آورد برهمن دل آزرده بدادخواهی پیش راجه آمد و حقیقت حال بگذارش نمود راجه
او را طلبیده گشته بداو ان نود اشرفی اشاره فرمود و مقصود ازین سخن آنست که هرچه ترا برای خود خواهش بود بخش او باشد • و در زمان
سهدیو شاه میر نامی احمدی کیش که نسب خود را با ارجن پانڈو می رسانید ملازم شد و همدرین زمان بخشی مرزبان تتند بار رو دلجو نام دست بردی نموده
ملک به ایلغائی ساخت راجه به تنگنای کوهستان پناه برد و از رعایا نه بزور گرفت و آن را بدو فرستاده لابه گری نمود از بینائی سر با
بازگردید و بسیاری باشوبگاه برفت در شدند و همدران ایام رنجن دیو نام پسر مرزبان تبت تاخت آورد و ملک ویرانی یافت چون راجه
درگذشت سلطنت آن دیار به رنجن دیو قرار گرفت بداد و دهش نام برآورد و شاه میر مذکور را وزیر خود گردانید بهم نشینی و دمسازی
کیش او برگرفت چون راجه اودن دیو را روزگار بسر آمد شاه میر مذکور بدستان سرائی و حیله سازی زن راجه را بزنی برگرفت در هفتصد و
چهل و دوم هجری خطبه و سکه بنام خود گردانید و شمس الدین لقب نهاد و خراج کشش و یک بر سند پیش از آنکه بکشمیر آید در عالم مثال
نموده بودند که سلطنت کشمیر بدو خواهد رسید و چون ازین عالم ارتحال نمود سلطان علاء الدین حکم فرمود که زن نابارسا میراث شوهر
نیابد سلطان شهاب الدین چراغ آگهی افروخت و لوای معدلت افراشته بر تبت و نگرکوت و دیگر بلاد چیره دستی نمود و بروزگار سلطان
قطب الدین میر سید علی همدانی بکشمیر آمد سلطان بس گرامی داشت سلطان سکندر تقلید دوست و تعصب پیشه بود بزرگ بتخانها برانداخت
و مخالف کیشان را بناکامی برنشاند و در زمان صاحبقرانی که گشایش هندوستان فرموده دو فیل بدو فرستاد و او داعیه ملازمت در
سر گرفت میانه راه آگهی آمد در همایون محفل مذکور می شود که مرزبان کشمیر سه هزار اسپ پیشکش خواهد آورد ازین ناشناسائی باز گردید
و پوزش خواست و علی شاه زین العابدین را جانشین خود ساخته سفر راه حجاز گزید از همزبانی هرزه لایان نافرجام نا استواری عزیمت
بیگالش کشمیر باز گردید و بیاوری مرزبان جمو بدان ملک چیره دستی یافت زین العابدین به پنجاب آمد و بجسرت کهوکر پیوست
علیشاه فراوان لشکر فراهم آورده به پنجاب شتافت و آویزه سترگ روی داد آخر گرد آلود هزیمت شده پیغوله نشین آمد و حکومت
کشمیر بزین العابدین بازگردید و جسرت از کشمیر رخصت گرفته آهنگ دهلی فراپیش نهاد و از سلطان بهلول لودی شکست خورده بکشمیر رفت
و بیاوری لشکر سلطان زین العابدین ولایت پنجاب را برگرفت و سلطان بر تبت و سند چیره دست آمد دانش منش خردپژوه بود از صلح
کل فراوان نصیبه برداشت هرکه [illegible] را از ایزدی بندگان خاص برشمارند و بولایت یاد کنند و نیروی خلع بدن بدو نسبت [illegible] می گفت
هدنیان چگان مرزبانی کشمیر ازین گروه برآید و بدست فرمانروای هندوستان درآید پس از چندین سال گزارده پیدائی گرفت از مهر
افزونی و رعیت پروری جزیه و گاو کشی را برانداخت رسم جرمانه و پیشکش و مانند آن برداشت جریب الختی برافزود و خرج [illegible] کان
مس بود و داد و رهی بخشش خود کردے و دشوار سوانح را آسانی گشادے و دزدان را در زنجیر داشته بعمارت فرستادی و از مهربان دلی
مردم را از بیکار باز داشت و گوشت نخوردے و فراوان نامه را از عربی و فارسی و کشمیری و هندی ترجمه کرد و در زمان [illegible]
سازندهای ایران و توران بکشمیر آمدند از آنان میان ملا عودی شاگرد خواجه عبدالقادر مشهور از خراسان آمد و ملا جمیل [illegible] که در خواندن
و نقش بستن یکتای روزگار بود سلطان ابوسعید مرزا مع اسپان تازی و شتران بختی از خراسان به ارمغانی فرستاد و سلطان بهلول لودی
حاکم دهلی و سلطان محمود گجراتی بدو پیوند دوستی کردند و سلطان حسن لشکر فراهم آورده به پنجاب آمد تا تار خان آویزشها نمود و تاخت و
تاراج آن ملک اغراب ساخت • و در عهد فتح شاه پسر شمس الدین از مریدان شاه قاسم انوار از عراق آمد و آئین نوربخشی روائی داد و از آن پس

شورش سنی و شیعه درین دیار هنگامه افروخت * و در ایام محمد شاه بار سوم ملک سلطان سکندر فیروزی یافت بابر پادشاه فتح هندوستان
نمود و در نوبت سلطان ابراهیم ابدال ماگری بعرض بابر پادشاه رسانید که بکمتر کوشش کشمیر بدست می آید شیخ محمد علی بیگ و محمد خان
و محمود خان را بدان دیار فرستادند و چیره دستی یافتند لیکن بحیله سازی آن بوم نتوانستند بود پیشکش گرفته برآمدند و سلطنت به تبارک شاه قرار
گرفت و در نوبت چهارم محمد شاه جنت آشیانی سریر آرای بودند و هنگامیکه میرزا کامران در لاهور بود پیشین فنگان دلنشین کردند که کشمیر بکمتر توجهی
گرفته خواهد شد میرزا محرم کوکه را با آن گروه بدان دیار گسیل نمود و کشمیر بگرفتند و فراوان کشتها شد و از ستم ناهنجار رعایا بر جوشید
پاستانیان امان گرفته باز آمدند و در سال نهصد و سی لغزسوده سلطان سعید خان کاشغری سکندر خان پور او و میرزا حیدر با ده هزار کس
از راه تبت و لار بکشمیر در آمدند و فراوان غنیمت گرفته آباشتی بکمتر زمانی باز گردیدند * و در سال نهصد چهل و هشت هجری میرزا حیدر
بار دوم بفرموده جنت آشیانی همایون پادشاه برهنمونی برخی بومی بکشمیر در آمد چنانچه در پیشین داستان گزارده شد و تخت تبت بزرگ
را برگرفت کاچک چک بهندوستان آمد و از شیر خان کمک برده با میرزا حیدر آویزش نموده شکست یافت میرزا کشمیریان را
آباشتی و دوستی از خود ساخت چنانچه کشمیریان خطبه تبارک شاه همدران روز میخوانند میرزا حیدر بنام همایون پادشاه منبر و سکه را
برآراست و ازان باز در دست سلاطین بابریه بود تا آنکه احمد شاه ابدالی برگرفت والحال از دست اتباع او بدر رفته کشمیریان بطور
خود میگذرانند و احوال آنها مفصل معلوم نیست *

سرکار پکلی

درازا سی و پنج کروه پهنا بست و پنج کروه خاور رویه کشمیر شمالی کتور جنوبی بنکا ولوس کهکر باختر سو اتک بنارس امیر تیمور صاحبقران
چندی را در آنجا بپاسبانی گذاشته بود و نژاد آنها امروز فراوان برکوهستان او همواره برف بارد گاه گاه سرما از گرما افزون و
زمین بیشتر هند آسا از سه دریا فیض برگیرد کشن گنگ بهت سنده زمین و دریا نه بکشمیر ماند نه بهندوستان و نه بزابلستان نخود و جو
بیشتر شود زرد آلو و چهار مغز خودرو باشد و میوه کشمش و پشم نبود جانور شکاری و اشتر و گاو و گاومیش میانه بز و خروس فراوان بیشتر
مرزبانان اینجا بکشمیر نیایش گری کردندی در وسه ولایت نبیر سواد بجور نخستین درازا شانزده کروه پهنا ده و از ده شرقی پکلی شمالی کتور
و کاشغر جنوبی اتک بنارس غربی سواد هندوستان دو راه رود کریوه سرخابی کوتل هندو اگرچه هر دو دشوار گذار لیکن اولین
سخت تر دوم درازا چهل کروه پهنا از پنج تا پانزده بر آمد آفتاب نبیر شمال کتور و کاشغر جنوب بکرام فرو شدن بجور فراوان دره ها
بنزدیک دسه و مغاره که به کاشغر پیوندد قصبه منگلور حاکم نشین از هند دو راه رود گریوه ملکند پنج بیشتر جا کمتر گرما سرما بسیار شود برف
بارد لیکن در دشت زیاده از سه چهار روز نبود و در کوهسار همه سال زمستان و بهار و هنگام بارش هندوستان ریزش ابر شود
و بهار و خزان او بس شگفت آور گلهای ایران و توران و هندوستان درو بنفشه و نرگس خودرو صحرا صحرا کوه کوه میوه خودرسته
شفتالو و ناشپاتی خوب شود باز و چره و شاهین گزیده بهم رسد کان آهن در درازا بست و پنج کروه پهنا از پنج تا ده خاور سواد شمال
و دریا شور و کاشغر جنوبی بکرام باختر کز و نورگل از کابل فراوان زرد آلو و ناشپاتی خوب قلعه استوار دارد و حاکم نشین گویند امیر سید علی همدانی
در یخار خت هستی بر بست و او را الحکم وصیت بختلان بردند هوای او سواد آسا لیکن سردی و گرمی لختی افزون بیش از سه ماه
ندارد و یکی از هندوستان رود آمد او البش کوتل نامند دو از کابل یکی راه لبسیج دیگر گزو نورگل و آسان ترین البش کوتل پیوست
این کشتی است میان کوه و دریای کابل و سنده درازا سی کروه پهنا از بست تا بست و پنج رنگی این سرکار در کریوه و دشت میان
کوه یوسف زئی را بنگاه در زمان میرزا الغ بیگ کابلی از کابل بدین سرزمین رسیده از داود سلطان که خود را از نژاد سلطان سکند

ذو القرنین میگیرند بر گرفتند گویند سلطان برخے ابنای خود را بالختی فوج و خویشان درین بلاد گذاشته بود و هنوز چندے ازین گروه درین
کوهستان بسر برند و نسب نامه سکندری در دست دارند در زمان دولت اکبر بدگوهران این مرز برخے به نیستی گاه سرنگون افتادند
و جوقی با سیرے رفتند و گروهی بملازمت او سعادت اندوختند +

سرکار قندهار

از سوم اقلیم درازا از فلات بخارا تا غور و غرجستان سه صد کروه پهنا از سند تا قره دویست و شصت برآمد آفتاب سنده شمال غور و
غرجستان و جنوب سوی و نشیب گاه آفتاب قره کابل و غزنین میان شرق و شمال اگرچه در شهر برف کمتر بارد لیکن در کهسار
پیوسته بود خرده دینار را تومان گویند سر تومان هشتصد دام و تومان خراسان سے روپیه تومان عراق چهل بیشتر چوب ها
بخروار برگذارند و آن چهل من قندهار و ده من هندوستان + قندهار از دار الملک طول صد و شصت درجه و چهل دقیقه و عرض سے و
سه درجه و دو قلعه دارد سخت گرما شود و سرما کم لیکن در وی و بهمن یخ دانها برآماید پس از سه چهار سال ریزش برف نشاط آورد گل
و میوه فراوان گندم و جو سفید بدر و دستها ازمغانی برند و در پنج کروهے کوهیست آن سا از در کوه گویند و شگرف غاری در و مشهور
بغار جمشید چراغها افروخته در شوند از گرفتگی هوا اندازه نیارند گرفت و در هشت کروهے فلات بزرگ کوهیست در کمر آن شگرف غاری
آن را غار ساه میگویند و در ان میان دو ستون خدا آفرین یکی پیوسته سقف غار بلندی سی گز آب از بالای و پایان آید در خونیکه
نزدیک اوست بریزد و دیگرے یازده گزے پیشین زمان کاریز بسیار داشت خربزه فراوان و خوب شود و شاداب چشمه ها ازین کوه
بر جوشد و کان آهن آنجا در دامنه آن آهنین تنورے برای پختن آهن ساخته پیشینیان +
غزنین قندهار گرم سیر ملکیست طولانی آب هیرمند از میانه بگذرد یکطرف پیوسته بزمین داور و دیگر به سیستان هر دو جانب آب فراوان
گوناگون کشتکار و در ان نزدیکی بزرگ شهرے بود سلاطین غور را بنگاه و از عمارات فرمان روایان پیشین بس نشان پیدا میان هیرمند و
قندهار + میمند از بلاد مشهوره روزگار کهن زیجات حال او باز گوید گندم و جو را سفید پرے گویند زمین داور از سوم و چهارم اقلیم فراهم
درازا از اٹک بنارس که بر ساحل سنده است تا هندوکوه صد و پنجاه کروه پهنا از قراباغ قندهار تا چغان سرا صد خاور رویه هندوستان غربی
و شمالی هندوکوه و غور در میان شمالی اندر آب بدخشان و هندوکوه در میانه جنوبی فرمل و نغز ستالش آب هوا ایزدی قلم بر نتابد با آنکه
زمستان بیرون از اعتدال گزندے نرساند گرم سیر و سرد سیر بد انسان که در یک روز از عالمی بعالمی گذاره افتد بدین نزدیکی ایلاق
و قشلاق در معموره کم نشان و هند و در دشت و کوه ریزش برف شود در نخستین از قوس و رسپین از میزان ام زراعت نیز نیکو بالد چهار
سو کوه بلند و در رود و در آمدن غنیم بس دشوار میان کابل و بدخشان و بلخ و هندوکوه واسطه و هفت راه است که تورانیان آمد و شد نمایند اما همه
دشوار گذار این هر دو جا که عبارت از قندهار و زمین داور است اغلب در دست سلاطین صفویه انار الله براهینهم الجلیه بود گاه گاهے
بنا بر بعض حوادث بدست بابریه افتاده و سلاطین ایران به غلبه و قهر باز گرفتند در راهیکه از خراسان می آید و قندهار میرسد این راه درست
است کوتل ندارد و در هندوستان پنج راه گریوه پیش از نوردیدن دو کوتل گذار جلال آباد افتد بابر بادشاه این راه را برنگاشته همانا در ان
ایام رواجی نداشت راه خیبر بیشتر دشواری داشت به فرمایش جلال الدین اکبر بادشاه چنان شد که از ارابه به آسانی رود و امروز آمد و شد
تورانی و هندی بدین راه بفرموده نادر شاه افشار بعد ضبط کابل و غیره افاغنه آنجا راه خیبر را چنان وسیع و مصفا گردانیدند که چهل سوار
پهلوے همراه روند و در عهد او راه مذکور همیشه بجاروب چنان میرفتند که سنگ ریزه و خار بپاے رهروان نخلیدے یازده زبان
جا گویه این دیار و هر طائفه زبان خویش بسرایند ترکے مغلی فارسی هندے افغانی بیراجی گبهرے ترسائی لمغانی عزبی ایماقی بزرگ

اولوس اینجا با هزاره و افغانان و علف زار این دیار بدست این دو گروه + هزاره لشکر چنگیز خانیست منکوقاآن بامداد هلاکو خان
فرستاده بود او این جماعه را همراه پسر خود نکودر ازاوغلان بدین حدود نامزد کرد از غزنین تا قندهار و از همدان تا نواحی بلخ
جنگاه ایشان زیاده از صد هزار خانه و سوم نجشی و سوار اسپ و گوسفند و قبوداراند و هرجا بی در بند اربانده گروه گروه شده اند و باهم تردد
دوری و ترک آشتی نمایند افغان خود را بنی اسرائیل شمرده افغان نام بزرگ نیاک دانند گویند او را سه پسر بود یکی سربن الوس سربنی
منسوب بدو دوم غرغشت طائفه غرغشتی نسبت باو درست سازند سوم بتنی گروه بتنی سلسله خود را باو رسانند و ازین سه شاخ که پدید آمد قبیله
شد هریکی بنام یکی از نیاکان خود هر و شناس الوس ترین بطریج میانه خرشبین شیرانی اوژمر کاسی محمد خویشگی کانی خلیل مهمند زنی
داؤدزئی یوسف زئی کلیانی ترکلیانی به سربن پیوندند سورانی جلیم ورگ زئی آفریدی جکیانی جیگی گرالی و دیر منسوب گاگر
ناغر سوانی ببی بارن بغرغشت گرایند خلزی لودی نیازی لوحانی سور سروانی کلیوریه بتنی نسبت دهند برگذارند دست علی غوری
که از افغانان متی ست گفتنی یکی از فرزندان بتنی ماسن آن سر عصیان شد چون ساز سربسته نزدیک آمد که کشوده گردد او را بدو پیوند
بیوگانی ماده پرده ناموس برآراستند و از وسه پسر شد غازی لودی سروانی و برخی افغانان را قبطی پندارند و در آن زمان که
بنی اسرائیل از بیت المقدس بازگردیده و بمصر آمد این طائفه را گذار بهندوستان افتاد این داستان دراز تر از آنکه درین تنگنای
گذارش گنجد لیکن گفتنی بنامی شادابی سخن گزارده آمد خواجه خضری تا قشتال سید انی اورنگ کلکی البسر ایچی بل بورجی نگدری یهودی
سبد سی بانی لغک اندازعرب گله بان فوق بارے و دیگر صحرانشینان نژاد ان لیکن نه بدان انبوهی و در عهد اکبر بادشاه بختیری جاکری در آمده

شهر کابل

از چهارم اقلیم طول صد و چهار درجه و چهل دقیقه عرض سی و چهار درجه و سی دقیقه از گزین شهرهای باستانیست گویند در زمان هوشنگ آسایش
یافته دو کلین قلعه استوار دارد و مغرب رویه آن قلعه کوهچه الیست فیض بخش هاتا یکی از فرمانروایان پیش عمارتی آساس نهاده بود
بدان نسبت آن کوهچه را شاه کابل گویند ارک این معموره بر فراز آنست و بیتی گاهی از و هبر اشده و از اعقابین نامند برخی ازین
مشرف بر قلعه بود بخسری فرمایش درآوردند و در دامنه آن کشکهای دلفریب … نزاد و باغهای آن و نیز خاصه شهر
آرا و جوی شاداب درین شهر عشرت افزاید یکی از للندر اید و شهرآرا شده از شهر گذرد و آن را جوی سلیمان خوانند و دیگر از تنگی ده یعقوب
از پیش دروازه دهلی بده معموره شتابد آنرا جوی پل مستان گویند گوار او صاف تر از اولین و نیز در آن نزدیکی باهم انکاجوی برآورده
بس سودمند پیوست آن محله الیست کلکته نام دیه و دل از ان فیض برگیرد و از کوه سرچشمه بسوی شهر رود و بر سر یکی خواجه همو نام مزاریست
و در دیگر قدمگاه خواجه خضر پندار عامه و دیگر روبروی خواجه عبدالصمد خواجه روشنائی نامند خرد شهر و هان پاستانی کابل و قندهار را
دو دروازه هندوستان برشمارند از یکی بتوران روند و از دیگری بایران و ازنگاهبانی این در فراخنای هندوستان از بیگانه ایمنی یابد
و نیز جهان نوردی بدین دو راه سزاوار و درین دیار لسان سمرقند و بخارا پرگنه متضمن پنجاب و قربات رالوان گو بند و بغیر آن را
پرساد خوانند بهارش بس نشاط انگیز درینجا معبدیست بزرگ گورکهتری نام مردم خاصه جوگیان از دور دست به نیایش آیند لوبان یک
نهال از لمغانات در اروغه نشین در زمان پیشین ادینه پور بود و امروز جلال آباد برف نه بارد و سرما بدان شدت نبود کشتکار را سبزه دان
انار بیدانه شود نزد جلال آباد باغ صفا یادگار بابر شاه نزدیک ادینه پور باغ وفا نیز از یادگاران خدیوآگاه جنوب کوه سفید
ماه حیرت افزاید و برف همیشگاه کم نشود و از نجبت بدان نام روشناس و در خیده و کوهچه الیست هرگاه در کابل برف بارد بران نیز
ریزش شود لوبان سند همیون فرمان ر رود علی سنگ در مد النکار یک جا شده باب باران پیوندد و آب چنان سرای همیان شرق

وشمال گذشته بکتور در آید و گرد کوه های بزرگ برف آمود و در چشمه رود علی سنگ بومیان آنرا کافر گویند در انجا قبریست مردم پر آنکه از نام پیغمبر نوح است و ملک نیز گویند و بیشتر مردم اینجا کاف را فین بر خوانند و لمغان ازین جهت گزارش یابد و کوهستان نیز پیاز کافرستان سوم بجای چراغ جلغوزه سوزند در روشنی افزاید جانوریست اهار و بو پران گویند از نشیب گاه یک گز انداز پرواز کند و نیز موشی باشد که بوی مشک ازو آید و چهنج موضعیست از لومان لوگر مولانا یعقوب چرخی بدان منسوب سجاوند نیز از قریات مشهور او در کوهستان بنگاه کافر و صحرانشین هزاره و افغان لومان الیاس و سط الیست میان گرمسیر و سردسیر اول بهار گذر جانوران در اینجا شود و مردم عشرت شکار کنند لومان بنگش هفت هزار سوار و هفتاد و هفت هزار پیاده صند هزار کس از آن پانصد سوار خلیل پانصد سوار و شش هزار و پانصد پیاده داود زئی سه هزار سوار و سی و هفت هزار پیاده کلیانی پانصد سوار و چار هزار و پانصد پیاده محمد زئی چهار صد سوار و چهار هزار پیاده مهمندی سه سوار و نهصد و پنجاه پیاده صافی صد سوار و یک هزار و چار صد پیاده خلیل پنجاه سوار و هشتصد پنجاه پیاده غلزئی صد سوار و دو هزار و نهصد پیاده خضر خیل سه سوار و نهصد و پنجاه پیاده شیرزاد و بست سوار و هزار و چار صد پیاده حسینی ده سوار و دویست پیاده ختکی دویست سوار و چهار هزار پیاده عبدالرحمانی صد سوار و ده هزار و پانصد پیاده آفریدی پانصد سوار و ده هزار و پانصد پیاده ورک زئی پانصد سوار و پنجهزار و پانصد پیاده لومان کرویز قلعه استوار دارد و بیشتری عمارات سه طبقه و چار طبقه ✤

غزنین

از سوم اقلیم پایه تخت سلطان محمود و سلطان شهاب الدین برخی این ولایت را زابلستان گفتندی و برخی قندهار را داخل این بلاد شمرند حکیم ثنائی و بسیاری اولیا را خوابگاه زمستان او برابر سمرقند و تبریز تابستان دهند رودی از شمال بجنوب میرود کشتکار بدان سرسبز و شاداب و کشاورزان رنج بسیار برند هر سال خاک نو آورند تا کشت پذیر شود بیشتر از ارمغانی کابل برد و هندوستان فراوان شود از ینجا بهندوستان برند و در نشان برابر قبری بود که چون درود بر و خوانندی و جنبش آمدی از برد و شرح هش دیده وران آگاه روشن شد که دستان سرائی مکار مجاوران استخوان فروش ست و نیز چشمه ایست که اگر قاذورات در آن افتد شورش بر و برف باریدن گیرد آید فراوان گل و بهار و خزان بی همتا صافی و رنگ آمیزی ریاحین از گفتار بیرون سی و سه گونه لاله بر دمد و از قسمت بوی گل سرخ آید آن را لاله گاه خوانند و کان نقره و لاجورد در و نزدیک کوه ریگ زاریست آنرا خواجه ریگ روان گویند در تابستان آواز نقاره و دهل ازین ریگ زار شنوند ✤

لومان ضحاک و بامیان

قلعه ضحاک از آثار پیشینان آباد حصار بامیان خراب و دوازده هزار سمج در انجا در میان کوهستان جا بجا کنده اند و بهره گچ و نقاشی کرده بدان نام خوانند و در باستانی زمانه موسم زمستان مردم آنجا بسر بردی و ستبر شگرف در انجا یکی صورت مردیست بقد هشتاد گز و دیگر تمثال زنی به بلندی پنجاه گز و پیکر خرد سالی ست بقامت پانزده گز شگفت آنکه در سمجی قبریست و میان آن تابوتی نهاده اند و در آن یکی از غنودگان خواب بد اسپین کهن سالان آگاه دل سر آغاز آن ندانند لیکن بزرگ بشمرند در زمان باستانی برخی دارو با ساختی و بدن را بدان اندودی و بزمین های سخت بخاک سپردی ساده لوحان ازین فریفته شدی و ارادت آوردی لبست لومان بدین ولایت گراید جمع این را با بادشاه و مواقعات خود با وجود تغاهشت لک شرخی نگاشته که سه لک و بست هزار روپیه اکبر شاهی شود روپیه بنرخ چهل دام یک کرور و بست و هشت لک دام و در عهد اکبر بادشاه جمع شش کرور و هفتاد و سه لک و شش هزار و نهصد و هشتاد و سه دام قرار گرفته بود تا دگرگونگی از آن شب که آبادی ها ان پایه نبود و نیز پنجاه درخ بگیه اهدان نشر شده اند

و کاردانان عمل پرداز هم بدینسان طراز شایستگی نداشته باشند +

تذکره

عبدالملک بن مروان سال هفتاد و هفت هجری امیه بن عبدالله را از حکومت خراسان باز داشته بحجاج بن یوسف ثقفی داد و عبدالله
بن ابی بکر را بسیستان فرستاد و از انجا لشکر با سرانجام داده بآویزه رن بیل مرزبان کابل شد چون توانائی پیکار نداشت گریوه‌های سنگ
چین ساخته راه بر گرفتند کار بر لشکر عرب دشوار شد و از نایابی خورش بعجز گراییدند ناگزیر از تنگناها هفتصد هزار درم که سلاک و بیچال
باشد داده عبدالله بر آمد و شریح بن هانی برآشفته با آنکه کهن سال بود شتافت و مردانه فرو شد حجاج ازین آگهی سرزنش نموده امارت
باز گرفت و در سال هشتادم عبدالرحمن بن محمد اشعث را بآویزه رن بیل نامزد فرمود و سیستان و آن نواحی بدو داد عبدالرحمن
چون بسجد و کابل آمد طرز پیشین برگزید و از کارشناسی بر تنگناے برخی از مبارزان را برگماشت و چیره‌دستی های شگرف نمود و فراوان
غنیمت بدست آورد و از دشوار کاری آن ملک را نتوانست نگاهداشت بازگشتن را حجاج نه پسندیده بعتاب نامه نکوهش نمود و
چنان بر نوشت هر چند درین سال تردد فراوان شد لیکن سزای این برگشتن ناهنجار آنکه بمجرد رسیدن نامه بازگردد و آن ملک را
بتصرف در آورد و اگر از خود رائی و خویشتن دوستی بدین نگراید و کار را بسال دیگر اندازد او را معزول فرمودیم عموم لشکرے اسحق بن محمد
را سردار خود دانسته بفرموده او گرایند عبدالرحمن از زردستی و بدگوهری با یاران لشکر یکتا دل شده از حجاج روی بر تافت و بحاکم کابل آشتی
کرد و بجنگ حجاج شد چنان قرار یافت اگر فیروزمند آید به هیچ وجه پیرامون کابل نگردد و هیچ وجه تکلیف نکند و اگر درین کار ناکام
بازگردد پناه و همدستگیری نماید حجاج ازین شورش برآشفت و در ظاهر تستر نبردگاه آراسته گشت عبدالرحمن فیروزی یافت
حجاج ببصره بازگردید و بار دیگر هنگامهٔ کارزار بیاراست و آن ناسپاس را آبرو ریخته شد و به قلعه بست که گماشته او داشت پناه برد و آن
خسران زده دین و دنیا باندیشه نصرت حجاج عبدالرحمن را دستگیر گردانید و خواست که او را پیش حجاج فرستد مرزبان کابل ازین آگهی
تیزدستی نمود عبدالرحمن را خلاص ساخته بملک خود آورد و چند بار دیگر بیاوری او آویزش نمود و کاری بر نساخت در هشتاد و چهار بالی
رن بیل بسخن شیرین و وعده‌های دل آویز فریفته شده او را بست پیش او فرستاد او از غیرتے که داشت در اثنای راه خود را از فراز گاهے
انداخته سفر نیستی اقلیم گزید و در سال صد و هفت هجری در حکومت هشام بن عبدالملک امیه عبدالله قسری حاکم خراسان غور
و غرجستان و ملک نیم روز کابل را بدست آورد و حاکم نشین خود ساخت و از ان پس همواره در زمان بنی امیه و بنی عباس حاکم
خراسان داشت تا آنکه در زمان سامانیان الپتگین غلام آن خاندان جدا شده غزنین و کابل را متصرف شد و دم استقلال زد چون درگذشت
سبکتگین پدر سلطان محمود بکامرانی این دیار قرار گرفت و همچنین در تحت تصرف غزنویان بود سپس بغوریان و پس از ان بغلامان آنها که
یکی از ان تاج الدین یلدوز بود و پس از ان بخوارزمیان و سپس لشکر قاآن بزرگ چنگیز خان استیلا یافت و از انجا بامیر تیمور صاحبقران باز
گردید و فرزندان او سریر آرا شدند زمانی چند در تصرف نادرشاه و اکنون دار الملک تیمور شاه بن احمد شاه ابدالی است +

چون اندکے از کم و کیف هندوستان و صوبجات آن نگاشته آمد اکنون شمه از
احوال فرمانروایان این دیار را از ابتدای پانڈوان بقلم سوانح نگار در آوردن
و باخبار جویان ارمغانی گزاردن ضرور است +

ذکر احوال فرمان روایان هندوستان از ابتدای راجه جدشتر پانڈوان

از کتب تواریخ هند خصوص مهابهارت که تاریخیست هندک و از کتب دیگر معتبر ترجمان ظاهر می شود که سلطنت هندوستان

از بابان زمان دواپر در خاندان پانڈوان وکوروان بوده سلسلهٔ سلاف ایشان علی التعاقب خلفاً عن سلف فرمانروائی و مملکت کشائی نموده‌اند
چون نوبت سلطنت براجه بچتر برج جد پانڈوان رسید بدستور نیاکان خویش بعدالت گستری و رعیت پروری جهانبانی نموده جهان
گذران را پدرود نمود و از او لادش کسے نماند که زمام جهانداری بدست تواند آورد اعیان دولت باهم مشورت نموده رجوع به بیاس که نزد
هنود خلقت و نشو و نما و طول البقاے او از عجائب قدرت الٰهی است نموده بوسیلهٔ او از عورات راجه سه پسر بهم رسانیدند گویند که چون اولین
راجه تاب دیدن بیکر مهیب او نیاورده چشم خود پوشیده داشت ازین جهت از و پسری نابینا بوجود آمد نام دهرتراشت نهادند و زن دوین
را از مشاهده طلعت او رنگ زرد گشت از و پسرے که رنگ تمام بدنش زرد بود پیدا شد نامش پانڈ گذاشتند یعنی زرد رنگ و پسر سوم
بدر نامے از پرستاری ولادت یافت چون دهرتراشت پسر کلان نابینا دید و کنیز زاده بود ازین جهت امر سلطنت به پسر میانی که پانڈ بود
قرار گرفته چراغ مردهٔ خاندان بچتر برج بانیصورت باز روشن گردید و راجه پانڈ بقوت سر پنجهٔ شجاعت بر مخالفان غالب آمده اطراف ممالک به تسخیر
در آورد و چون شکار دوست و عشرت طلب بود اکثر اوقات در صحرا رفته بشکار اشتغال داشتی روزی بعادت معهود بقصد صید افگنی در
بیابان بود ناگهان دو آهو نر و ماده باهم جمع میشدند راجه چنان تیرے زد که آهو از ماده جدا شده بر زمین افتاد اما فی الحقیقه آهو نبود
عابدے مرتاض باین پیکر در آمده با زن خویش مباشرت میکرد در حالت نزع زبان آور د که آزا ایزد تعالی میخواهم که چنانچه مرا از تحصیل
این لذت بیجان کردهٔ تو هم در همین وقت بخواب مرگ در شوی راجه از وقوع این واقعه غمناک گردیده و دو تحیر بداغ او پیچید
اما چکند که تیر از شست جسته و کار از دست رفته بود از دعاے بد آن عابد مردن خود در مباشرت زن بیقین دانسته ترک جهانبانی نموده در صحرا
رفته بعبادت و ریاضت اشتغال ورزید روزے بزوجه سابقه خود که کنتی نام داشت گفت که هر کس بے اولاد میرود در دوزخ میرود و درین
مادرست و جائز است که اگر شخصے اولاد نداشته باشد با قادر بر پیدا کردن اولاد نشود از برهمن فرزند حاصل نماید چنانچه پدر من بے اولاد
رحلت نمود بصلاح بزرگان تولد من و برادران من از بیاس دیو گردید آن عورت پاسخ داد که اگر بر سر من تیغ آبدار بیارد ممکن نیست
که با مرد بیگانه صحبت دارم اما چون افسونے از عابدی مرتاض آموخته ام که از عالم ملکوت هر کس را خواهم طلبداشته فرزند حاصل نمایم اگر
رضای تو باشد باین صورت تحصیل اولاد تواند نمود راجه ازین سخن خوشوقت شد و درین باب اجازت داده آن عورت را در خلوت
فرستاد و خود بر دروازه بپاسداری قیام داشته آنچنان احتیاط برد که مظنهٔ رسیدن آدم در آنجا نباشد بقدرت الٰهی آن زن از درون خانه
آبستن گشته بیرون آمد و راجه را مژده داد و بعد از نه ماه پسری متولد شد جدشتر گذاشتند نوبت دوم همین آئین آبستن شده پسری بغایت زبردست
و قوی هیکل زائید نام او بهیم سین گذاشتند و در ولادت او نواے غرائب آبستن شدن مادرش از غیب علی التواتر و واقعه غیر معقول دیگر هم
منقول است که ناگهان در آن صحرا شیری مهیب در آمد مردم از خوف او فریاد بر داشتند کنتی ترسناک شده بی اختیار رگریختن برخواست بهیم سین
از بغل او جدا گشته بر سنگ کلانی افتاد از ضرب آن طفل سنگ لخت لخت گردید و همین باعث تعجب تماشائیان گشت راجه پانڈ دانست که این
طفل بغایت زورمند خواهد شد نوبت سوم بعین نمط ارجن ولادت یافت در آن وقت آواز از آسمان بر آمد که چنانچه در عالم علوی فرمانرواست
در جهان سفلی این پسر حکمران خواهد گردید و در محاربات هیچکس حریف او نخواهد شد و از زوجه دوم راجه پانڈ بهمین عنوان نکل و سهدیو بطریق
توامان بوجود آمدند و این هر پنج برادر در حسن صورت و خوبی معنوی و قوت و دلاوری نظیر نداشتند و راجه با این پسران در صحرا میبود و امور
سلطنت دهرتراشت برادر کلان راجه که نابینا بود در هستناپور سرانجام میداد چون زوجه دهرتراشت آبستن شد بعد از دو سال مضغهٔ
گوشت از شکم او بدر آمد که از آهن هم سخت بود زن دهرتراشت حیران شده میخواست که آن مضغه را دور اندازد در آنحال بیاس دیو حاضر شده
فرمود که ازان پسران نامدار خواهند بر آمد زنهار آن گوشت را ضائع نسازی بعد ازان بموجب امر بیاس دیو آب سرد بران پاشیدند صد لخت شد

بهر بخت را در کوزه روغن جدا جدا انداخته باحتیاط نگاه داشتند و بعد دو سال دیگر آن کوزها را وا کردند از هر کوزه پسرے بر آمد و از همه
کلانتر درجودهن بود گویند وقتیکه درجودهن از کوزه بیرون آمد زمین را کافته بسان خر بانگ بر داشت از ان آواز خروش شغالان و کرگسان
و زاغان بر زمین و در هوا مر پا و بر آوردند و در هوا غبار پیدا شد ظهور اینحالت موجب حیرت نظارگیان گشت سوای صد پسر کور جهنا می
از زوجه دیگر ولادت یافت که همگی یکصد و یک پسر بوده باشد و خلف بزرگ او درجودهن روئین تن بود که تیر و سنان و شمشیر بر و کارگر
نمیشد در شجاعت و قوت دعوے انفراد داشت چون راجه پانڈ در ان صحرا موجب دعای عابد در عین صحبت داشتن با زن خود جان ستی
بر بست زن خودش همراه او سوخت عابدان و زاهدان که در بیابان همسایه بودند هر پنج پسر و زن کلان راجه پانڈ را به هستناپور رسانیدند
اکثر مردم آن پسرانرا قبول کردند و بعضے قبول نمیکردند خصوص درجودهن پسر کلان دهرترشت میگفت که چون راجه پانڈ بسبب نفرین
عابد ترک صحبت زنان کرده بود ایشان را چگونه پسران راجه تصور توان کرد در آنوقت سروش غیب آواز داد که اینها پانڈوان هستند
یعنی پسران راجه پانڈ که نمط بدیع و بذریعه ملائکه بعالم وجود آمده اند و با این آواز گل از هوا بر سر ایشان بارید و صدای نقاره دلوق
و غوغاے عظیم از جانب آسمان برخاست تمامی مردم هستناپور از استماع این آواز حیران شده پانڈوانرا قبول کردند بحکیم بیتامه
که عم پدر ایشان بود سایه مرحمت و تربیت بر سر آنها انداخته معلمان دانشور و اساتذه فرخ سیر برای تربیت مقرر نمود پانڈوان بمقتضای
استعداد خدا داد و خرد مادر زاد در اندک فرصتے اکثر صحف بید و دانشها بر خواندند و تمامی علوم تیر اندازی و کمانداری و قواعد نیزه بازے
و تیغ گزاری آموخته بحد کمال رسانیدند جدهشتر که از همه کلانتر بود در محامد اوصاف و محاسن اخلاق مشهور گردید **ابیات** نکو روے
و نیک اختر و نیکخو + بدل راست بازو به نیت نکو + نه رایش به تدبیر محتاج غیر + نه امضای رایش بجز محض خیر + بگیتی نه دیده کسی رنج ازو +
ز شادی دل دوستان گنج ازو + بآن دانش دریاے تمکین و فر + نیاید گمان کو بود از بشر + و بهیم سین از جدهشتر خورد تر و بر قوت و زورمند
بود که درختان قوے را از جا بر میکند و فیلان کوه پیکر را بر داشته بر زمین می افگند و در علم گرز بازے و رزم سازی و با دشمن آویختن
و کشتی گرفتن نظیر نداشت **ابیات** بدان زور هرگز نباشد هژبر + دو بازیش بخاک اندر و سر به ابر + چو او خشم گیرد بروز نبرد + به پیشش
چه پیل و چه شیر و چه مرد + چو آورد وے آهنگ بر کارزار + نکرده بر و تیغ فولاد کار + نبود آدمی بود شیر عرین + که باد ابران شیر مردان چنین +
و ارجن که از بهیم سین خرد بود در کمانداری و تیر اندازی از استادان روزگار و تیر اندازان فرسوده کار در گذشت و این علم را چندین نوع
با کمال رسانید باین حد که میگویند اگر یک تیر انداختے هزاران تیر از و بهم رسیده جانگزائی اعدا مینمودی و اگر خواستی تیرهای مخرج دیوا
بهم پیوسته و سرسایه گشته سد راه باد و باران شدے و همچنین طوفان باد و خاک و آب و آتش از تیر ها انگیخته اعدا را آن هلاک میکرد و به تیر خود
سهام اعدا را اگر چه هزاران بباید در عین هوا میبریدے و نیز در رزمگاه بقوت افسون و زور باطنی گاهی بلندی مینمود و گاهی پستی و همچنین نمانی
فربه و زمانی لاغر و وقتی محجوب و ساعتی مهیب بنظر در آمدے و اگر خواستی از نظرها غائب شدے و همچنین نکل و سهدیو برادران خیر باد ر
ایشان در سواری اسپ و فیل و ارابه و در قواعد نیزه بازی و تیغ زنی و سائر لوازم سپهداری بی همتا بودند و بکمال اتفاق با هم بسر میبردند
و چنان بودند که گویا یک روح از پنج قالب سر بر آورده و جدهشتر برادر کلان خود را از چهار برادر خرد مخدوم و ولی نعمت و خداوند مجازے
تصور نموده سر مو از امتثال امرش تجاوز روا نمی داشتند **ابیات** چه نیک اختر کسے کز بخت فیروز + شود پیش بزرگان خدمت اندوز +
کسے کش بخت و دولت پاے گیرد + بچشم بختیاران جاے گیرد + درجودهن پسر کلان دهرترشت از مشاهده محامد پانڈوان بر آنها
حسد میبرد و از زور و قوت بهیم سین اندیشه ناک بوده آتش عناد در کانون سینه او مشتعل میگشت و بمقتضای آئین سلطنت
بعد افول پانڈوان و انقطاع رشته زندگی آنها قاصد گشته بارها بقصد هلاک بهیم سین که آنرا از همه زبردست و زورآور میدانست و رسید

وشکار که باتفاق یکدیگر در صحرا میرفتند زهر داد و چندمرتبه او را در خواب یافته دست و پا محکم بسته در دریاے گنگ انداخت اما چون حراست الهی شامل حال او بوده اراده اش پیش نرفت و در هر مرتبه بهیم سین سلامت ماند چون دهرترشت جد شتر را به صورت قابل دانسته ولی عهد نمود و مدار کار جهانبانی در قبضهٔ اقتدار او گذاشت درجودهن زیاده تر حسد برده به پدر پیغام کرد که مرا از سلطنت محروم کرده ابد من تاب اطاعت جدشتر ندارم همین زمان خود را هلاک میکنم دهرترشت خاطر داشت پسر منظور داشته مقرر کرد که نصف ولایت بعهدهٔ درجودهن باشد و جدشتر مع برادران خویش در شهر بناوه برود پیش از آنکه جدشتر در آن شهر برسد درجودهن کسان خود را تلقین کرده بود که عمارت از صمغ و قیر و کاه و امثال ذلک تعمیر کنند و بعد از آنکه پانڈوان در آنجا رسیده طرح اقامت اندازند قابو یافته آنرا آتش در دهند تا پانڈوان سوخته خاکستر شوند فرمان بران حسب الامر بعمل آورده عمارات صمغ و قیر مخفی تعمیر نمودند پانڈوان بعد رسیدن در مکان از دغابازے وحیله پردازے معاندان واقف گشته نقبی در آنجا درست کرده شبی بدست خود آن عمارات را آتش داده از راه نقب بدر رفتند و بھیل زنی با پنج پسر خود که اتفاقاً در آنجا آمده بود سوخته خاکستر گردید کسان درجودهن سوختن بھیل زنی مع پسرانش هلاکت پانڈوان مع مادرشان تصور نموده مژده آنها به درجودهن رسانیدند او بسے شادمان شد و پانڈوان بعد برآمدن از ان مهلکه در صحرا رسیده بلباس زاهدان در معابد و اماکن متبرکه هندو سیر دیار در سیر بودند دیوان دعفاریت را مے کشتند شیر و کرگدن را شکار میکردند تا آنکه در شهر کنپله رسیدند راجه دروپد مرزبان آنجا دختر صاحب جمال در حسن و خوبی بیمثال داشت در ان ایام آن دختر بحد بلوغ رسیده بود راجه دروپد با آئین نیاکان خویش فرمان روایان روی زمین را طلبداشته جشن عالی ترتیب داده بود تا هرکس آن دختر پسند کند در عقد زوجیت او در آورد و آنرا در زبان هند سونبر گویند و راجه مسطور چوبے کلان بسان قبق در میدان استاده کرده ماهی طلا بران بسته و دیگ کلان از روغن پر کرده زیر چوب بر دیگدان گذاشته و کمانی در غایت بزرگی و سختی نهاده شرط نمود که هرکس این کمان را زه کرده ماهی را از بالا به چوب به تیر زده در ان دیگ اندازد آن دختر در مناکحت او در آید روز دیگر تمامی راجها در ان عرصه در آمده بتقدیم شرط معهود بقدر مقدور سعیها نمودند احدے از عهدهٔ آن برآمدن نتوانست پانڈوان بصورت گدایان در گوشه تماشائی بودند در ان وقت ارجن برآمده کمان را که در غایت سختی بود زه کرده آنچنان تیر زد که ماهی طلا از بالاے قبق جدا شده در دیگ روغن افتاد انگاه دخت راجه دروپد را که دروپدی نام داشت از میان چندین راجه ها می و الاشکوه بزور بازوے قوت گرفت لقارگیان از وقوع این قوت و جسارت آن گدا وش حیران ماندند و احدی را یارا ے آن نشد که با او مقاومت تواند کرد تقدیر ازلی بران رفته بود که آن دختر با پنج شوهر شود لهذا پانڈوان هر پنج برادر بموجب امر مادر خویش آنرا در زوجیت خود ها در آوردند هر یک هفتاد روز نوبت مقرر کرد چون در هستنا پور خبر رسید که پانڈوان زنده هستند و دختر راجه دروپد را بزور گرفته اند دهرترشت کسان خود فرستاده ایشانرا نزد خود طلبید و شفقت پدرانه بجا آورده باز ولایت را منقسم نموده نصف بدرجودهن پسر خود بحال داشت و نصف به پانڈوان داد و با ایشان عهود و مواثیق بدلها و اخلاص در میان آورده پانڈوان را رخصت داد که در شهر اندرپت بر ساحل دریای جمنا که ثانی الحال آن شهر بدهلی مشهور گردید رفته اقامت ورزید راجه جدشتر در ان شهر رسیده باجراے احکام حکومت مقید شد بزور شمشیر و قوت مردانگی اکثر ممالک به تسخیر آورده فرمان روایان گیتی را فرمان پذیر گردانید چون دولت و مکنت بسیار بهم رسید جگ راج سو بوجه احسن که اجداد او را میسر نشده بود با تمام رسانید جگ راج سو باصطلاح هند عبارت از عبادت عظمی است که انواع اطعمه بچندین هزار برهمن مید هند و ظروف طلا و نقره با نجاعه خیرات می کنند و افسونها خوانده اقسام اغذیه و عطریات و اجناس نفیسه در ام العناصر انداخته خاکستر میسازند و عمده ترین شرائط این جگ آنست که راجهای روی زمین جمع آمده تمامے امور خدمات حتی که آب کشی و طعام پختن و آوردن شوئی و دیگر جزویات بذات خود بجا می آرند و این عبادت آنرا میشود

که حکمش بر جمیع بلاد جاری باشد چون راجه جدشتر سا فرمانروایان هند و بزعم هنود حکام تمام عالم مطیع و منقاد بودند این جگ حسب المدعا
بانجام رسید درجودهن نیز درین جگ آمده شریک کار بود و از دیدن شوکت و دولت راجه جدشتر عداوت کهن و حسد و زن بتازگی دل
او را خراشید چون رخصت شده در هستناپور رسید این درد دل را با رفیقان خویش ظاهر کرده در برانداختن بنیاد دولت راجه جدشتر
مشورت کرد صلاح همگنان بران افتاد که مجلس قمار آراسته در ان عمل و غل بازی بکار برده ملک و مال از و در قمار باید گرفت چون این
بنا گذاشته آمد راجه جدشتر را از اندرپت در هستناپور طلب داشته بعد و سازی سخن مجلس قمار ترتیب یافت پاسه های نارست ساخته
بکار داشتند چون تقدیر بران رفته بود که راجه جدشتر با برادران سرگشته بادیه ادبار و آبله پای بیابان ادبار گردد با وجود عقل و دانش
فریب دغل بازان خورده جمیع خزائن و دفائن و مال و ملک و اسباب تجملات سلطنت در باخت و از جمیع ما یطلق علیه الملک والمال
دست خود را خالی ساخت **ابیات** شد هر دو ز دست فتنه پامال + نے ملک بدست ماند و نے مال + بد باخت باو سپهر بد ساز +
کج باخت باو حریف کجباز + بنشست بلا بخانه روبی + برخاست عدو بپای کوبی + چون از ملک و مال چیزے نماند آنچنان مسلوب العقل
گردید که هر چهار برادر و بعد برادران خود را پس از ان درو پدے را که زوجه هر پنج برادر بود نوبت بنوبت در باخت وقوع این امر موجب
حیرت نظارگیان و باعث بدنامے او گردید دوساسن برادر درجودهن بے آزرمی نموده درو پدی را موکشان و برهنه گویان
دران انجمن آورد و حسب الامر درجودهن خواست که برهنه سازد و دران وقت آن ضعیفه حائض بود بجناب ایزد تعالی که ستار العیوب است
مناجات کرده استدعاے حفظ ستر خویش نمود تضرع او بدرگاه مجیب الدعوات مستجاب گشت چون دوساسن بے آزرم پارچه از
بدن او برگرفت بقدرت الهی پارچه دیگر برو ظاهر شد باز دوساسن رخت او از بدنش کشید تا در میان انجمن درو پدی برهنه و شرمنده شود باز
بقدرت الهی پارچه دیگر برو ظاهر شد بهمین آئین دوساسن لباس او برمے آورد و از غیب کسوت دیگر با و مرحمت میشد چندانکه دوساسن
از برآوردن پارچه ها مانده شد و آنقدر پارچه از بدنش برآمد که از حد قیاس افزون بود بالضرور دوساسن دست از و باز کشید در انحال
حاضران انجمن از دیدن انحال چشم بر بستند و بر درجودهن و دوساسن و رفیقان آنها زبان لعنت بر کشادند درجودهن از این
سخنان هیچ بخاطر نیاورده با وجود گرفتن ملک و مال چنان قرار داد که یک بازی دیگر باید باخت اگر جدشتر برد هر چه از ملک و مال باخته است
باز ان آن او باشد و اگر درین مرتبه هم بباخت دوازده سال مع برادران در صحرا بگذراند و سال سیزدهم در معموره بطریق اختفا بسر برد
و اگر دران سال ظاهر شود باز دوازده سال در بیابان بوده باشد جدشتر که عقل او رفته و بخت او خفته بود بدین شرط باز بازی را
در باخت و با یفای عهد و شرط مع برادران و درو پدی راه صحرا در پیش گرفت در انحال کرن که عمده بدخواهان پانڈوان بود از روی
استهزا گفت که ای درو پدے همراه پانڈوان چه میروی بملازمت راجه درجودهن باش او در زر و جیت تو مردے مقرر خواهد کرد
که آسوده تا البقا بنازد و نیز دوساسن بر زبان آورد که پانڈوان حکم خواجه سرایان دارند همراه آنها چه خواهی کرد یکے از ما بشوهریت
خود قبول کن تا بآسودگی بگذرانی همچنان بدگویان دیگر سخنان رکیک بطعن و کنایه می گفتند و خنده میکردند پانڈوان شرمنده
و سر افگنده بودند بهیم سین میخواست که بزور بازوی خود انتقام از ان هرزه گویان بگیرد اما راجه جدشتر درین باب اجازت
نداد و بموجب شرط از هستناپور بر آمده مع برادران روبصحرا نهاد گویند که چون پانڈوان از ان شهر بر آمدند ناگهان زمین
بلرزه در آمد و برق و صاعقه بدون ابر ظاهر شده غرید و با آنکه روز گرفتن آفتاب نبود تمام منکسف گشت و در روز ستاره از بالا بکمال
مهابت افتاد و بر کنار هستناپور کرگس و جانوران صحرائے بجانب آبادی آمدند و شغالان در روز ببازار شهر رسیده فریاد کردند
و کرگسان بالاے دروازه نشسته آواز نمودند و گل نیلوفری بر درختان و بیابان بشگفت و آب دریا بسر بالا جاری گشت

و درختان میوه بی موسم بار دادند و ماده گاو خر کره و دیگر حیوانات غیر جنس زائیدند و دیگر امور و آیات که باعث مهابت و دهشت تواند شد نمودار گردید دانایان گفتند که وقوع این قسم خوارق عادات دلالت میکند بر آنکه در اندک زمانی بشامت اعمال پسران دهرتراشت آفات و بلیات عظیمه پدید خواهد گشت و خودشان هم به نتیجه بد کار رسیده نیست و نابود خواهند گردید بالجمله پانڈوان در صحرا رفته طرح اقامت انداختند پس از چند سال ارجن بقوت ریاضت خویش در اندرلوک که عبارت از عالم الملکوت باشد بهمین پیکر عنصری رفته تماشای آنجا گشت راجه جدهشتر با برادران دیگر تمامی امکنه شریفه و بقاع متبرکه که عبارت از تیرتها باشد طواف کرده سیر ممالک هند نمود ارجن پنج سال در اندرلوک بوده اقسام فنون تیراندازی از ملائک آموخته با اسباب و تجملات بسیار آمده به برادران ملحق گردید پانڈوان دوازده سال در بیابان تحمل مشتاق بی پایان بوده گذرانیدند و وقائع غریب و سوانح عجیب آنها نمود سال سیزدهم در شهر بیراته رسیده به تبدیل لباسهای خود نوکر راجه بیراته شدند کسان درجودهن هر چند جست و جو نمودند ایشان را هرگز نیافتند چون سیزده سال بانقضا رسید ظاهر گشته پیغام به درجودهن فرستادند که حصه ولایت ما را مرحمت فرمایند او از رعونت قبول نکرد باز پیغام نمودند که اگر حصه نباشد برای اخراج ضروری و قوت لایموت ما هر پنج برادر را پنج موضع کیتهل و کرنال و اندری و برناوه و اندرپت عنایت نمایند تا بر آن قناعت کنیم و کار با جنگ و جدل نکشد درجودهن بنا بر جهالتی که داشت و اجلش هم نزدیک رسیده بود با آنکه پانڈوان به پنج موضع قناعت میکردند تسلیم نکرده اراده جنگ را تصمیم داد و از اطراف راجهاو رایان والاشان که با او محبت و اتحاد با طاعت و انقیاد داشتند باعانت و امداد طلبداشت راجه جدهشتر نیز از خویشان و منتسبان و اخلاص منشان خود که فرمان روائی بعض ممالک بودند استمداد و اعانت نمود در اندک زمانی اعوان و انصار طرفین جمع آمده کارطلب شدند بمرتبه که اجتماع اینقدر عساکر در هیچ معرکه نشان نمیدهند چون ساحت کورکهیت موافق عقائد هنود که اکنون بنام تهانیسر شهرت دارد و شریفترین اماکن و بزرگترین معابد واقع شده و بقول دانشمندان هند برهما که ذریعه آفرینش اوست درهمان مکان باراده الهی موجود گشته حسب الاشاره جل مجده همانجا بایجاد آفرینش پرداخت اعتقاد آنجماعه آنکه هر کس از اهل نفوس در آن محل قالب تهی کند از آمدن دوباره در دنیا که عبارت از تناسخ بوده باشد نجات یابد و در عقبی بهشت مقربان نصیب او شود لهذا آن مکان عرصه کارزار قرار یافته معرکه پیکار چهل و هشت کروه معین گردید طرفین چون امواج دریای مواج از پی هم میرسیدند و از کثرت گرد و غبار مواکب روی زمین و آسمان ناپیدا و از بسیاری جوش و خروش نمونه شور یوم النشور هویدا بود صدای نقاره و نای ولوله در زمین و زمان انداخت و های و هوی لشکریان گوش فلک کر ساخت **ابیات**

بر آمد غریو سپه بوق و کوس + زمین آهنی شد سپهر آبنوس + بلرزید کوه و بجنبید دشت + غریو از سپهر آسمان در گذشت + ز رستاخیز جگر تاب و فریاد و ننگ + ز نر سر مغز میبرد و از روی رنگ + ز فریاد خرمهره و گاو دم + هژبران بصحرا ره کرده گم + ز غریدن کوس خارا شگاف + به انگند سیمرغ در کوه قاف + تبیره بغرید چون تند شیر + در آمد برقص اژدهای دلیر + ز غریدن کوس خالی دماغ + زمین لرزه افتاد در کوه و راغ + خروشیدن کوس روئینه کاس + بنوشنده راداد در جان هراس + ز شوریدن ناله کرنای + در افتاده تب لرزه بر دست و پای + تو گوئی که باد قیامت وزید + زمین پاره شد آسمان بر درید +

ذکر شروع جنگ پانڈوان

پانڈوان لشکر خود را هفت بخش کرده رو به پیکار آوردند نخستین بهیم سین در میدان در آمده از نعره مهیب زلزله در میدان افگند و از آن آواز هولناک فیلان و اسپان خود را بر همه گریختند و دیگر مخالفان ترسان و لرزان گریختند و گرز گران در دست گرفته بیک ضرب چندین ارابه را با سواران بخاک میدان هموار ساخت و فیل و اسپ را برداشته بر زمین انداخت و آدمی را بر کومی

از دہ کشت و بسیاری را از سنت استخوانها بر شکست و نیز ارجن نعلی که شیر ژیان بگلہ گوسفندان در آید در افواج مخالف در آمدہ سلک
جمعیت اعدا از ہم گسیخت و از تیر خارا شگاف خون ہزاران ہزار کس بر زمین ریخت و گروہ گروہ مخالفان بر خاک ہلاک انداخت و از شجاعت
خود آثار قیامت نمودار ساخت ہمچنین درجودھن افواج خود را ترتیب و تسویہ نمودہ حلقہ ہای فیلان با کجیم و برگستوان آراستہ عقب ہر فیل
پنجاہ سوار و پس ہر سوار ہفت پیادہ برگماشت تا ہرگاہ فیلان را بر معاندان بگذرانند سواران و پیادہ ہا از دنبال آن ہا بر آمدہ کار پرداز ے
نمایند و عساکر خود را سپالارے و اسپہدی بھیکم تپامہ و درونہ اچارج و کرن و دوساسن تمکین پنج بخش گردانید بہادران مذکور در میدان
وغا و عرصہ ہیجا در آمدہ بعینہ مثلی کہ شیران رمہ آہو یا بازان صفوف کلنگ را پریشان سازند صفوف پانڈوان را متفرق گردانیدند و کشتہ
را بہ تیر خارا گزار و شمشیر آبدار بر خاک انداختہ جوہا ے خون روان ساختند بھیکم تپامہ کار پرداز یہا نمودہ نوعے جنگ کرد کہ احدے
را تاب مقاومت با او نماند گویند کہ ہر روز دہ ہزار کس را بقوت سرپنجہ شہامت و زور بازوے شجاعت بر خاک ہلاک می انداخت
دہ روز علی التواتر آنچنان مرد آزمائی روے نمود کہ زیادہ از یک لک صاحب ارابہ و فیل نشین و اسپ سوار از دست او کشتہ شد
بہمین آئین بہادران رزم آزما و دلاوران عرصہ وغا مبارز خود خواستہ و امتیاز بیگانہ و آشنا برداشتہ با ہم گرآویختند و خون ہم
میریختند و بنوعے گرم کارزار و آمادہ پیکار بودند کہ گویا مستانند یا رستم دستان و افلاک یا عیون کواکب نظارگی بود و زبان
سیف و سنان مدح سرائی مبارزان می نمود **بیت** بدر رانہ بر لب سر جای مہر ✤ ہمہ منتظر تا چہ آرد سپہر ✤ القصہ تا ہجدہ
روز علی الاتصال محاربہ صعب از ہر دو طرف چنان روے داد کہ شرح آن از کتاب مہابھارت باید جست بیان جانفشانی
مردان آن میدان در دفتر ہا گنجایش ندارد از انجا کہ در لوح تقدیر فتح و نصرت بنام راجہ جدشتر ثبت گشتہ بود بزور بازوے
اقبال و قوت سرپنجہ طالع بے زوال بر درجودھن و دیگر مخالفان ظفر یافتہ غالب آمد در روز ہیجدہم درجودھن از ضرب گرز گوشکن
بھیم سین با قبح حال قالب تہی کردہ بمکافات اعمال شنیعہ خود رسید و نیز برادران و خویشان و منتسبان او کہ با او در نا ہنجاریہا
رفیق بودند بجزاے اعمال رسیدہ رخت ہستی بر بستند و درین جنگ ہیجدہ چھونی کہ باصطلاح اہل ہند عبارتست از بست و یک ہزار
و ہشت صد و ہفتاد فیل سوار و ہمین عدد مبارزان ارابہ سوار و یک لک و نود و شش ہزار و سہ صد و سے اسپ سوار و سہ لک و
ہشت ہزار و پنجاہ پیادہ و عدد یک چھونی بجمیع پنج لک و چہل و ہفت ہزار و یکصد و بست نفر باشد و باین حساب از لشکریان
طرفین نود و یک لک و بست و ہشت ہزار و یکصد و شصت نفر آدمے سواے فیل و اسپ وغیرہ حیوانات کہ بعرصہ پیکار جمع آمدہ
بودند در ہیجدہ روز ہمہ با تلف گشتہ راہ بیابان مراحل عدم شدند غیر از یازدہ کس کہ زندہ ماندند از انجملہ بود کشن و ہر پنج برادر پانڈوان
و ساتک جادو و ہفت کس از طرف پانڈوان و کرپا چارج برہمن کہ استاد طرفین و صاحب سیف و قلم بود و اسوتھامان پسر درونہ چارج
کہ نیز استاد طرفین بود و کیرت برما جادو کہ از جملہ ابطال رجال رستم و دانشمند بود و ججبش برادر غیر مادرے درجودھن چار کس
از طرف کوروان ملخص آنکہ کارزارے بروی کار آمد کہ بعد از ان تا حال کہ چہار ہزار و ہشت صد و شصت و پنج سال منقضی میشود بدینگونہ
پیکارے نشان نمید ہند بالجملہ راجہ جدشتر اگرچہ فتح و نصرت یافت اما از فرو رفتن عالم عالم ذیحیات علی الخصوص کشتہ گشتن
برادران و خویشان و دوستان و منتسبان و از انہم زیادہ تر استیصال مربیان و مرشدان و استادان مثل بھیکم تپامہ و درونہ
چارج وغیرہم بنہایت متاسف گشتہ نظر بہ بے بقائی دنیا و شوہر کشی این بیوہ عروس نما انداختہ دل از تعلقات بر گرفت و خواست
کہ ترک علائق نمودہ تلافی و تدارک بسیر دہیا ے نفس اما رہ بعبادات شاق و ریاضات ما لا یطاق نماید لیکن بھیکم تپامہ کہ در ان ہنگام
افتادہ رمقے از حیات داشت بہ نصائح دلپذیر و مواعظ بے نظیر او را از ان وادے باز داشتہ ترغیب با مور سلطنت

و جهانداری و والات بعدالت و غمخواری رعیت و انواع تصدقات و خیرات که تفصیلش در کتب مطوله هنود خصوص مهابهارت است فرموده
بملکداری رهنمون گردید راجه جدشتر بموجب حکم او دل بنا و امر سلطنت گشته از هستناپور که دار السلطنت بود بملازمت دهرتراشت عم خود رسیده در کشته
شدن درجودهن و دیگر پسرانش عذرها خواست و بعد اجازت یافتن به تمشیت امور جهانبانی پرداخت و باتفاق هر چهار برادر خود که کارنامه آنها
در کتب هنود مسطور و اوصاف هر یک مشهور است اکثر ممالک را در حوزه تصرف خود در آورده و دیگر فرمانروایان را فرمان پذیر خویش گردانید
چون بیاس دیو براجه جدشتر گفته بود که اگر جگ اسومیده بتقدیم رساند تشویشات خاطر او که از کشته شدن برادران و خویشان وارد رفع خواهد
و نیز کفاره جرائم محققه و موهومه او است و باصطلاح هندوان این جگ عبارت است از عمل مخصوص و آن برین نمط است که اسپی موصوف
به بعضی اوصاف که اسم چون عنقا غیر از نام نشانی ندارد بهم رسانیده مطلق العنان گردانند و فوجی عظیم از بهادران صف شکن و دلاوران
تیغ زن دنبال آن تعیین میکنند و آن اسپ باراده خویش در تمام عالم سیر کند هر جا رسد حکام آنجا خبر یافته باستقبال شتابند خدمتگاریها
بجا آرند هر کس انحراف ورزد یا آن اسپ را بر بندد عساکر تعیینه دنباله اسپ باستیصال و گوشمال او پرداخته او را بسزا رسانند و آن ملک را
مسخر گردانند و بهمین آئین فرمانروایان عالم را مطیع و منقاد نموده بجای خود برگردد و این جگ کسی را میسر تواند شد که حکم او بر تمام عالم جاری
باشد و هنود را در حق راجه جدشتر همین عقیده است که بر حکام اقالیم سبعه غالب آمد حسب الامر بیاس دیو بتقدیم جگ اسومیده مقید شده مصالح
مطلوبه فراهم آورد و اسپ موصوف باین صفت که نقره خنگ باشد و گوش راست آن سیاه بود بهم رسانیده بقاعده معین سر داد و ارجن
برادر خود را با افواج قاهره دنبال آن تعیین کرد اسپ مذکور در هر ولایت که میرسید حاکم آنجا باستقبال برآمده اطاعت می نمود احدی یارا نبود که مخالفت
و انحراف تواند ورزید تا آنکه ارجن دنبال اسپ سیر اکناف عالم نموده فرمانروایان هفت کشور را مطیع و منقاد کرد و نقود و اجناس بیرون از حد
قیاس از هر دیار برسم پیشکش بدست آورده بعد از یکسال بملازمت راجه جدشتر رسیده مورد تحسین و آفرین گردید راجه این جگ را چنانچه گذشت
بتقدیم رسانیده آنقدر خیرات داد که برهمنان اطراف ممالک و فقرا و مساکین از آز بی نیاز شدند بعد الفراغ ازین جگ بامور جهانبانی پرداخته
عرصه عالم را باشعه عدالت خود پر نور و معمور ساخت و در عهد او باران بوقت و بر وفق خواهش مردم می بارید آفت قحط و وبا رو نمیداد و زمین
همه کشت پذیر و حزابه تمام و کمال مزروع می شد زراعات و دانه های زراعت بالیده تر میشدند باغ و راغ سرسبز و شاداب بود و وحوش
و طیور در کمال فربهی و خوشدلی سیر و طیر میکردند اهل حرفه و صنایع از مکاسب خود باسود مند و بطاعات و عبادات مشغول می بودند خبر
دزدی و راهزنی کسی نمی شنید عالمیان در حصار امن و امان کامران بودند بیت ز عدل او شده باز سفید جفت کلنگ + ز ترس او شده
شیر سیه رفیق شغال + نه این دراز کند در زمین بد و پنجه + نه آن فراز برد در هوا بد و چنگال + گویند دهرتراشت هزار برهمن از مائده افضال
او بهره می یافت و دیگر محتاجان نیز بقدر قسمت کامیاب بودند راستی و درست گوئی چنان داشت که در تمام عمر زبانرا بلوث کذب نیالوده غیر از
راستی حرفی بر زبان نمی آورد و تقدیم خدمت دهرتراشت عم خود نصب العین خود گردانید حصول رضامندی او را بر جمیع امور مقدم
میداشت و امور جهانبانی بموجب حکمش سرانجام میداد و کلید جمیع خزائن و کارخانجات بدست او داده مختار گردانیده بود و دهرتراشت
نوعی زندگی میکرد که در زمان سلطنت پسران خود این قسم حکومت و فراغت میسرش نبود چون شانزده سال بدین منوال گذشت روزی
بهیم برادر خرد او که دهرتراشت را اصلا نمیخواست بزور تمام آنچنان بر بازوی خود دست زد که آواز آن دور رفت و بر زبان آورد که این
بازوی من جانست که یک حمله پسر دهرتراشت را با لشکر آنها بکشت دهرتراشت از استماع این سخن غمناک گشت و مزید بر آن نابینا بودن
با نابینائی و درد از غیبت ترک تعلقات نموده مع زوجه خود گندهاری و کنتی مادر پانڈوان و بدر برادر خورد در صحرا رفته بعبادت و ریاضت
اشتغال ورزید بعد سه سال بر کنار تالاب تهانیسر و بقولی در هردوار گنگ جهان گذرانرا پدرود نمود چنانچه بیاس دیو از حقیقت

احوال پانڈوان وکوروان ودیگر حکایات بدیعه مفصل تحریر در آورده کتاب مهابهارت متضمن هژده باب مشتمل بر یک لک شلوک درست
کرده انا نجمله هشتاد و شش هزار اشلوک در شرح حقیقت و طریقت و آئین خداجوئی و خداطلبی ضوابط ایزد پرستی و عدالت و نصایح و
سخاوت و کیفیت گنگی عالم و وجود عالمیان و بست و چهار هزار اشلوک مشتمل بر محاربات وجه تسمیه این کتاب بمهابهارت آنکه معنی مها بزرگ
و معنی بهارت جنگ است چون مذکور جنگهای عظیمه دران کتاب اندراج یافته از جهت بمهابهارت موسوم گردید بیاس بن بود این کتاب
ولادت والده خویش و زادن خود بطرز غریب نیز آورده تفصیل این بطریق اجمال آنکه راجه عظیم الشان در چند بری بود روزی در صحرا العشرت
شکار اشتغال داشت و در آن حال او را از خیال زوجه خویش که با او اخلاص بسیار داشت شهوت غالب آمده انزال شد در راجه آن آب منی را
در برگ درختی گذاشته حواله شاهین کرد آن شکار میکرد و نموده فرمود که در حرم سرا رفته بزوجه او برساند شاهین که شعور آدمیان داشت
حسب الامر راجه آن برگ را بمنقار گرفته به پرواز در آمد در اثنای راه شاهین دیگر او را دیده دانست که طعمه در منقار اوست از جهت
با او رسیده در آویخت اتفاقاً در آویزه هر دو شاهین بالای دریای جمنا بوده از شورش آن جانوران آب منی ازان برگ ریخته
و بدهان ماهی افتاد بارادت ایزدی ماهی حامله گشت و بعد از ده ماه ماهی بدام صیاد آمد چون صیاد شکم ماهی شگافت پسری و دختری
بطریق توامان برآمد ماهی گیر حیران شده آن پسر و دختر را بملازمت راجه برده حقیقت بعرض رسانید راجه پسر را بفرزندی خود
گرفته مین که در سنسکرت ماهی را گویند نام نهاد چون کلان شد ولایت کنار دریای ستلج بجاگیرش مرحمت ساخت و آن ولایت بنام ماهی
واره بمناسبت اسمی پسر مذکور شهرت گرفت و راجه آن دختر را قبول نکرده ماهی گیر آنرا بفرزندی خود پرورش نمود چون بوی ماهی از بدنش
می آمد از نجیبت او را مچهودری گفتندی و جوجن گندها نیز گفته اند و او کشتی خردی گرفته صادر و وارد را از دریا گذرانیدی و از
هیچکس چیزی نگرفتی چون مدتی گذشت و آن دختر بحد بلوغ رسید روزی پاراسر بن سکیت بن بشست بن برهما که از مرتاضین
بزعم اهل هند منجمله باریافتگان درگاه ایزدی بود بدریا عبور نمود دختر را دیده قاصد مباشرت با او شد دختر از صلابت و مهابت
عابد ترسیده التماس نمود که مرا از تقدیم امر شریف انحراف نیست اما از مردمیکه استاده اند شرم دارم پاراسر بقوت باطنی خود عملی بکار برد
که ابر سیاه پیدا گشته عالم را چنان تیره و تار ساخت که هیچکس انگشت دست بنظر نمی آمد در ان حال با آن زن صحبت داشت چون فارغ
شد همان زمان پسری ولادت یافت و همان وقت آن پسر بسان جوانان چهارده ساله گردیده پدر و مادر را تعظیم کرده رخصت حاصل
نمود و در جنگل رفته بعبادت معبود حقیقی مشغول گشت پدر نام او بیاس و بیو گذاشت و از تصرفات باطنی پاراسر هیچکس از صحبت این مرتاض
با آن دختر و ولادت او آگهی نیافت و غنچه بکارت همچنان ناشگفته ماند و بوی ماهی که از بدنش می آمد بخوش بدل گشت و این همه
مقدمات را که تجربه در آمده زیاده از یکپاس نکشید و ثانی الحال آن دخت در عقد زوجیت راجه سنتن در آمد و بزعم علمای هند آنکه بیاس
دیو بعد ولادت در صحرا رفته بعبادت اشتغال ورزیده از واصلان درگاه و باریافتگان آگاه گردید و از موهبت الهی باطن او نوعی
انجلا پذیرفت که جمیع علوم ظاهری و باطنی مثل الهیات و طبیعی و ریاضی و منطق و مناظره و سائر علوم متعارفه برو منکشف بود اگرچه
در بدایت ظهور عالم و عالمیان بموجب الهام الهی بید را برهما که ذریعه آفرینش مخلوقات اوست ظاهر گردانید اما بیاس او آنرا
چهار بخش ساخته هر یک را باسمی موسوم گردانید یعنی رگ بید و سام بید و ججر بید و اتهربن بید و هر چهار بید را در عالمیان شائع ساخت
و کتب دیگر که پران و پسر زادهای برهما از بید استنباط کرده مرتب نموده بودند از انقلاب ادوار و زمان منطمس و منعدم
گردیده بود مجدد آنها را پیرایه ظهور و بروز داد و کتاب مهابهارت که حقیقت آفرینش اهل افلاک و اهل خاک و ظهور عالم و عالمیان و احوال
پانڈوان و کوروان و حکایات بدیعه و دیگر در و مندرج است از تصانیف او و نیز بیدانت شاستر که در علم الهی و طبیعی و مناظره و منطق و ریاضی

نظیر ندارد و بظهور آورده و وحدت وجود را به براهین و تمثیلات بسیار اثبات نموده و اعتقاد دانشمندان این دیار آنست که از صحف حقه که از اسمان گویند و نسخ تواریخ که پوران نامند و صحائف حکمت و نجوم و دیگر دانشها آنچه بیاسد پورواج داده منظور و معتبر و عمل بران عبادت و نتیجه اجر در آخرت است و سوای آن آنچه بزم آرایان سخن و نکته طرازان هر فن کتب و رسائل و اقوال و مسائل اختراع کرده اند لائق اعتبار و مفید دار قرار نیست و نیز اعتقاد انجماعه آنکه بیاسد پوخلعت هستی جاوید بدوش گرفته تا حال در عالم علوی و سفلی سیار است و بر خفایای امور ماضی و استقبال و اسرار حال و مآل آگهی دارد آنچه میخواست بعرصه ظهور مے آورد چنانچه غرائب حکایات و عجائب خوارق عادات ازو در کتب معتبره هند مندرج است و همچنین از سرے کرشن و بهیم و ارجن و کرن و درجودهن و دیگر بهادران فیل افگن کارهای بزرگ و امور سترگ منقول است که هرگز عقل در قبول آن اقبال نمی کند و مستمعان از شنیدن آن در گرداب تعجب و ورطهٔ تحیر فرو میروند و شرذگاری آنها در کتاب مهابهارت به تفصیل مذکور علمای هند قائل اند که مدار گردش روزگار بر چهار دور است +

اول ست جگ هفتده لک و بست و هشت هزار سال و اهل آن دور از غنی و فقیر و صغیر و کبیر بصفات راستی و درست کرداری و دیانت و پرهیزگاری و بکمال زور و قوت می باشند و عمر طبیعی آن مردم یک لک سال است +

دوم تریتا دوازده لک و نود و شش هزار سال و درین دور عمر و قوت و قامت و صفات حسنه نسبت بدور اول دهم حصه باقی میماند و عمر طبیعی مردم ده هزار سال +

سوم دواپر هشت لک و شصت و چهار هزار سال و درین دور نیز از عمر و قوت و نیکو کارے ها نسبت بدوم نه حصه زائل میگردد و عمر طبیعی هزار سال می شود +

چهارم کلجگ چهار لک و سے و دو هزار سال و درین دور هم از عمر و قوت و اوصاف نیک بدستوری که نوشته شد دهم حصه باقی میماند و عمر طبیعی صد سال است و این دور از جمیع ادوار زبون و فاسد قرار داده اند و اهل این زمانه از صفات حسنه دور و بملکات ذمیمه نزدیک می باشند + از نیجهت است که اهل ادوار سابقه قدرت بسیار داشته موافق آن از منه مصدر امور عظیمه مے شدند و اهل این زمانه که قادر بران کردار و اعمال نمی توانند شد آنرا از طاقت بشری زیاده تصور نموده در لجهٔ حیرت فرو میروند و این ادوار تا انقطاع رشته عالم که امتداد آن بیرون از حیطهٔ شمار و افزون از حد قیاس نشان میدهند مانند گردش چرخ علی التواتر میرسد و در وقت رسیدن دور دیگر بسان تبدل بهار و خزان وضع و اطوار مردم از محاسن صفات بقبائح ملکات به روشی که بقلم آمده تبدیل مییابد و اوضاع مردم مطابق دوریکه میرسد میگردد و چون پانڈوان در آخر دور دواپر بودند در اندک مدت آن دور بانقضا رسید که شروع دور کلجگ گردید اوضاع و اطوار زمانیان برگشت و علامات فساد نمودار گشت چنانچه قصه نقل میکنند که پیش از شروع دور کلجگ شخصی در هستنا پور که مصری عظیم بود خانه سنگینی از شخصے خریده و شروع عمارت نمود و تفضار البسیاری نقود از زیر زمین در ان خانه بر آمد چون هنوز زمان حق شناسی بود آن شخص بفروشنده خانه اظهار نمود که من خانهٔ که از تو خریده ام خزینه مدفونه داخل بیع نبود و نقودے که از ان بر آمده تعلق بتو دارد آنمرد پاسخ داد که من خانه را بانچه در دست بدست تو فروخته ام نقود یا هر چیز از انخانه بر آید مارا در ان حقے نیست اگر این زر نصیب من بودی در ان روز ظاهر شدے که در دست تصرف من بود امروز که آن خانه ملک تست این نقود نیز از آن تو باشد آن هر دو شخص درین گفتگو باهم پیچیده و احدی دست تصرف و سان بنیا لوده این سانحه را در دار العدالة راجه جدهشتر آوردند راجه که دانای احوال بود بخاطر آورد که عنقریب دور کلجگ میرسد نیت مردم باین طور نخواهد ماند بآن هر دو شخص فرمود که بالفعل این نقود بطریق امانت ابرده باشد بعد چند روز قصه را شنیده فیصله کرده خواهد شد چون دور کلجگ در رسید طرز و وضع مردم دگرگون گردید بائع و مشترے بر نقود مسطور بخلاف گفتگوی سابق باهم گرمنا قشه نموده بائع

دعوا میکرد که من خانه را فروخته ام نه نقود و دفینه مشتری میگفت که من خانه را با عمله آن خرید قیمت داده ام این نقود تعلق بمن دارد چون این مقدمه باز در محکمه عدالت راجه رجوع گشت و دعوای طرفین بر عکس وضع نخستین بظهور پیوست دانست که برگشتگی اوضاع مردم بنابر اثر دور کلجگ است ازین جهت دل از تعلقات برداشت و ایضا دران ایام خبر هلاکت تمامی جادوان و رفتن سری کرشن و بلبهدر ازین جهان بشر حیکه در مهابهارت مرقوم است بسمع راجه جدشتر رسید قبای حیات در برش تنگ آمد و عالم در نظرش تاریک گردید و باخود قرار داد که ترک سلطنت نموده توشهٔ آخرت بسازد

ذکر سلطنت پریچهت بن ابهمن بن ارجن و ترک تعلقات پانڈوان

لهذا پریچهت بن ابهمن بن ارجن را که از اولاد هر پنج برادر غیر از و وارث نبود خلعت فرمانروائی بر پیشانی کشیده و جچهه بن دهر راشت را وزیر مدار علیه گردانیده ترک جهانبانی نمود و گوشواره از گوش و حمائل جواهر از گردن و بازو و لباس شاهی از تن بر آورده پوست درخت پوشید و برادرانش نیز متابعت او کردند همه باتفاق یکدیگر از شهر بر آمده رو بصحرا نهادند مردان و زنان عقب ایشان میرفتند و بی اختیار گریه میکردند راجه همه را دلاسا نموده وداع کرد و هر پنج برادر و دروپدی زوجه ایشان بجانب شرق روان شده سیر ولایت بنگاله و آن حدود نموده در دکن آمدند و تمام آن ممالک را گشته بگجرات رسیدند و از انجا بدوارکا آمده بیاد سری کرشن و بلبهدر گریه ها کردند و از انجا سیر ولایت ٹهٹهه و ملتان و پنجاب نموده در کوه بدری رفته ریاضات شاقه کشیدند و بکفارت عصیان و ابراز گناهان که برادران و خویشان را کشته بودند خود ها را در کوه برف که آنرا هماچل گویند فرو هشتند و ابدان خود را بکشاده پیشانی مانند برف گداخته در دنیا نیکنامی و در آخرت رتبهٔ بلند یافتند مگر راجه جدشتر در برف گداخته نشد با بدن عنصری به بهشت رفت **ابیات** بمردند و بردند نیکی بسی ✤ چنین نیکنامی نبرده کسی ✤ زهی نیکنامی که تا این زمان ✤ چو خورشید روشن بود نام شان ✤ ایام سلطنت کوروان و پانڈوان باتفاق همدیگر هفتاد و شش سال و در جودهن پسر دهرتراشت بتنهائی سیزده سال و راجه جدشتر بعد جنگ مهابهارت و کشته شدن درجودهن سی و شش سال است و مجموع یکصد و بیست و پنج سال می شود در زمانیکه پانڈوان را با کوروان محاربه روداد پسران هر پنج برادر تمامی در رزمگاه کشته شدند پانڈوان بسبب بی اولادی کسسته خاطر و شکسته دل گردیده تخم هزاران غم در مزرعهٔ دل کاشته محض از عنایات ایزدی امیدی داشتند چون تقدیر بران رفته بود که مدت متمادی فرمانروائی در نسل پانڈوان باشد لهذا بعضی از زنهای ابهمن بن ارجن دران وقت که ابهمن در جنگ چکابوه کشته شد حامله بود و بعد انقضای مدت معهود از بطن او پسری سعادت اثر ولادت یافت نام آنرا پریچهت نهادند پانڈوان که از نسل ناامید بودند بوجود این مولود زندگی از سر گرفتند و امیدوار بقای نام و نشان گردیدند و انواع شادمانی کردند **بیت** بعد نومیدی بسی امیدهاست ✤ در پس ظلمت بسی خورشیدهاست ✤ القصه پریچهت در صورت و سیرت زیاده در زور و قوت بی همتا بود و بعد از ان که پانڈوان رخت هستی بر بستند سریر آرای جهانبانی گشته باحیای مراسم معدلت و جهانداری کوشیده بفیض دادگستری و رعیت پروری نام خود و آبای خویشتن را روشن کرد **بیت** آسوده جهان بدولت او ✤ افروخت نظر بطلعت او ✤ راجه پریچهت هم مانند نیاکان خود شکار دوست بود اکثر اوقات در صحرا رفته بدان کار اشتغال داشتی و از احوال رعایا خبر گرفتی و محافظت عابدان که در بیابان بعبادت مشغول بودند نمودی چون مدتی بدین نمط گذشت روزی بعادت معهود بعزم شکار بیرون راند و آهوئی تیر از دست راجه خورده برمید و صحرا نورد گردید راجه تعاقب او کرده آن قدر راه برید که از لشکر خویش جدا افتاد و از بسیاری تگ و دو خسته و تشنه گشت برای آب بهر طرف میدوید قضارا گذارش بر درویشی ریاضت کیش افتاد او بر وسادهٔ طاعت معتکف زاویهٔ ریاضت بوده اوقات عزیز را در یاد رب العباد بسر می برد فر خدا آگهی از جبین او واضح و شکوه عرفان بناهی از پیشانی نورانی او لائح بود

محاسن سپید بر گرد چهرهٔ نورانیش مانند خط شعاعی از نور خورشید ظاهر و فروغ حقیقت از ناصیهٔ خاکستر آلودش بسان آتش باهر *
ابیات در خاک شگفته بوستانی * در گرد نهفته آسمانی * از خلق نشسته بر کناری * وز رونق گسسته همچو تاری * راجه آن عبادت کیش را دیده از اسپ فرود آمد و طلب آب نمود درویش از بسکه مستغرق عبادت بود ندانست کیست و چه میگوید راجه که از آتش تشنگی برشته بود نائرهٔ غضبش شعله ور گشته مردهٔ ماری را که دران حوالی افتاده بود بگوشهٔ کمان برداشته در گلوی آن زاهد انداخت و ازان مکان بمسکن خویش راهی گردید و درویش همچنان بکار خود مشغول و مار در گلویش آویزان بود و پسر آن عابد که از مدتی در گوشهٔ عبادت مشغول بود و آن را سرنگی گفتندی اتفاقاً دران روز از عبادتی که داشت الفراغ یافته شادان و فرحان بقصد ملازمت پدر می آمد کسی باو گفت که راجه پرکچهت مار مرده در گردن پدرت انداخته رفت سرنگی شنیده خشمناک گشت و بر کنار آب رفته بعد غسل بجناب احدیت مناجات نمود که هر کس مار در گردن پدر من انداخته بعد هفت روز تچهک مار او را گزیده بر خاک هلاک اندازد دعای او مستجاب گشت چون از مناجات فارغ گشته بخدمت پدر رسید دید که بهمان نمط در ریاضت مستغرق است و مار مرده در گوش آویخته از دیدن اینحال باواز بلند آنقدر گریست که پدرش ازان حال باز آمد سرنگی گفت ای پدر هر کس که در گردن تو مار انداخته من او را دعای بد کردم پدر آزرده گشت و گفت بسیار بد کردی که بر همچو راجه عادل رعیت پرور که بندگان خدا در سایه دولت او آسوده اند دعای بد نمودی یکی از خدمهٔ خویش نزد راجه فرستاده او را ازین نفرین پسر خود آگهی داد راجه باستماع این خبر مبتلای درد و غم گردید یکی آنکه در خدمت عابد سوء ادبی ازو بعمل آمد دوم آنکه نفرین مستجاب الدعواتی بعد هفت روز جهان گذران را بدرود باید نمود فرستادهٔ درویش را رخصت کرده بمشورت ارکان دولت و اعیان مملکت ستونی درمیان دریای گنگ ایستاده کرده پاره عمارت که رسیدن مار در انجا متصور نباشد بران احداث نمود و با مصاحبان دانش پیشه و خردمندان درست اندیشه دران مکان تحصن جست و خواست که رد قضا و دعا نماید و در حواشی آن جمعی کثیر از افسون خوانان و مارگیران و دیگر مستحفظان مقرر کرده قدغن نمود که بدون امر کسی نگذارند که دران مکان تواند رسید و دارو هائیکه در دفع سم مار مجرب بودند خود موجود داشت و دران ایام غیر از یاد رب العباد هیچ کاری نپرداخت و اصلاً چیزی نخورد تا شش روز بدین آئین گذشت چون روز هفتم در رسید تچهک مار بحکم آفریدگار بصورت آدم گشته بقصد هلاک راجه از مکان خویش راهی گشت در اثنای راه دهنتر نام حکیم که باعتقاد هنود گویا معجزهٔ مسیحائی داشت با تچهک ملاقی گردید مار ازو پرسید که کیستی و کجا میروی حکیم گفت شنیده ام که راجه را ماری بنفرین ریاضت کیشی خواهد گزید میروم تا آن راجه را که از فیض عدلش زیر دستان در مهد امن و امان هستند بعد ازان که مار بگزد بدارو و افسون چاره گری نمایم افعی گفت آن مار که راجه را خواهد گزید منم اگر تو این قدر قدرت داری که گزیده مار را زنده گردانی بالفعل این درخت را بزهر خویش خاکستر میسازم تو افسون خود را بامتحان در آر این بگفت و درختی را که مانند چتر سلاطین مدور و بر خلائق سایه گستر بود و از غایت بلندی شاخش تا بطوبی رسیده و بیخ او تا شاخ گاو زمین دویده **ابیات** گذشته شاخ زین فیروزه کاخش * ملائک گشته گنجشکان شاخش * چو سکان صوامع سبز پوشی * ز جنبش تیز وجدی پر خروشی * ستاده در مقام استقامت * فکنده بر زمین ظل کرامت * پی تسبیح هر برگش زبانی * بنام ایزد عجب تسبیح خوانی * فی الفور بآتش زهر خویش خاکستر ساخت حکیم دهنتر بلا اهمال بیامن افسونی که میدانست باز آن درخت را بطرزی که استاده بود درست نمود حتی آدمی چند که بر شاخهای او هیزم می بریدند و انواع طیور که بران آشیان داشتند و تمام حشرات مثل مور و مگس و عنکبوت وغیرهم که بالای او می دویدند و همه خاکستر شده بودند خلعت هستی تازگی پوشانید تچهک اژدها از مشاهدهٔ این کار در گرداب حیرت فرو رفته با خود گفت که راجه را باقتضای اجابت دعای بد عابد بنهان خانهٔ عدم

باید فرستاد اگر این حکیم پیش راجه برسد هلاک او دشوار است فکری باید کرد که حکیم نزد راجه نرسد آنگاه دهنتر را ستوده گفت که تو نزد راجه بغرض میروی که چاره زهر من نموده زری بگیری هر چه خواهی همین جا از من بگیر و بجای خود برگرد دهنتر با خود گفت که اگر اجل راجه رسیده است افسون من سودی نخواهد داد و اگر منفعت هم رسد چه دانم که چه خواهد داد نقدی را که تچهک خاطر خواه من میدهد گذاشتن و بر نسیه محنت کشیدن ابلهی است و مغلوب حرص و طمع گردیده با تچهک گفت چه میدهی بده تا بجای خود برگردم تچهک خوشوقت شده جوهری بی بها باو داد و گفت خاصیت این جوهر آنست که هر چه از و خواهی بتو حاصل شود دیگر با تو شرط می کنم که هرگاه مرا طلب کنی نزد تو حاضر شوم و خدمتی که بفرمائی بتقدیم آن منت کشم دهنتر آن جوهر را گرفته برگشت تچهک بجمعیت خاطر در هستناپور رسیده دید که راجه در جای محفوظ اقامت ورزیده مارگیران و افسون گران و اطبا و حکما بر دور آن نشسته اند و نوعی احتیاط بکار می برند که احدی گرد آن نمیتواند گردید برهمنان بید خوان را دید که نزد راجه آمد و رفت داشتند تچهک فرزندان خود را طلبداشته هر یک را بصورت برهمن آراسته بدست هر یکی میوه داد چون برهمنان ممنوع نبودند از دربانان و نگاهبانان اجازت گرفته اندرون رفتند و خود بصورت کرمک خردی برآمده درمیان یکی از میوهائیکه بدست فرزندان خود داده بود نشسته پنهان گشت فرزندانش که بصورت برهمنان متمثل شده بودند نزد راجه رسیده دعا کردند و میوه ها بطریق تحفه گذرانیدند راجه میوه ها را بامرا و وزرا بخشید منجمله آن یک میوه آخرین که دران تچهک پنهان بود برای خود برداشت تچهک بصورت کرمک خردی برآمد راجه کرمک را دیده بحاضران گفت که هفت روز که درویش زاده گفته بود گذشت و اکنون آفتاب بغروب میرود غالب که گفته آن برهمن عابد دروغ نشود چه عجب که همین کرمک تچهک باشد مرا بگزد و کرمک را برداشته بر گردن خود نهاد دران وقت تچهک خود را در غایت عظمت و مهابت ظاهر کرده بر راجه پیچیده گردن خود را بلند برداشت و سر خود را بگردن راجه نهاده بگزید و متوجه هوا گشت و از تاثیر زهر آن مار دران مکان آتش گرفت و برهمنان که در صحبت راجه بودند بتعجیل از ان جا بگریختند و تمام آن خانه را مع راجه بسوختن دستوفی که بران جائی برای بودن راجه عمارت کرده بودند بصدمه افتاد که آوازی چون صدای صاعقه از و برآمد دران شب ساکنان هستناپور از کمال دهشت خواب نکردند روز دیگر جثه سوخته راجه را برآورده در آب گنگ انداختند چند روز که راجه در انجامتر صد مرگ بود باستماع ماجرای احوال هلاف خویش و بید نت شاستر که بزعم هنود استماع آن ثمر نجات از تعلقات هست و منتج رستگاری از عذاب عقبی و کتاب بهاگوت که مشتمل بر جلائل علوم و متضمن احوال سری کشن و نزد ارباب هند معتبر و بزرگتر است اشتغال میداشت و جامع آن سکهدیو بن بیاسدیو در همان ایام است که دران مکان انیس صحبت و رفیق انجمن بود و از ان زمان در هندوستان و هندوان مشهور گشته مدت سلطنت راجه پریچهت شصت سال +

ذکر سلطنت راجه جنمی جی پسر راجه پریچهت

بعد از آنکه راجه پریچهت بنوعی که نوشته شد رخت هستی بر بست امرا و وزرا باتفاق راجه جنمی جی را که خلف بزرگ او بود جانشین پدر گردانیده کمر خدمت بر میان بستند و اطاعت او را سعادت شمردند این راجه باوجود خردسالی آنچنان ضبط و ربط احکام سلطنت و بندوبست اطراف مملکت کرد که احدی را یارای تخلف و انحراف نماند و رعایا و برایا در مهد امن و امان آسودند گویند بعد چندگاه راجه در ولایت شمال لشکر کشیده فرمان روایان آن دیار را بعد محاربه مطیع و منقاد خود گردانید و ممالک مقبوضه آنها در قبضه خویش آورده مراجعت بدار السلطنه هستناپور نمود و درین ایام جرنکار نام عابدی که در زمان خویش بفضل و کمال مشهور بود بمجلس راجه در آمد راجه در رود آن عابد از سعادت خود شمرده کمال احترام بجا آورد عابد گفت که ای راجه راجهای را که با تو هیچ بدی نکرده اند رنجانیدن و ولایت آنها گرفتن و محاربات کرده بنده های خدا را کشتن و ممالک را پایمال حوادث نموده مظلمه دنیا و آخرت اندوختن چه خوبی دارد که بر خودمی پسندی و امر یکه بر ذمه همت تو لازم و تقدیم آن وسیله نیکنامی دنیا

و از جمله سعادات عقبی است بخاطرت نمیرسد راجه پرسید آن کار ضروری کدام است که مرا باید کرد عابد فرمود پدر ترا که بغایت نیکو کار و معدلت شعار
بود تچهک مار کشته و تو با وجود قدرت و قوت انتقام خون پدر بخاطر نمی آری اگر عوض خون پدر تچهک را بالقصاص رسانی نام نیک
تو تا انقراض زمان پایدار خواهد ماند راجه را گفتار عابد اثر کرد و آب از دیدهای او فرو ریخت و خون غیرت در دلش جوشید انتقام
پدر بخاطر آورد که تچهک اسم مار آن خاکستر گرداند بلکه تخم مار و اژدها از مزرعهٔ هستی بر اندازد و بنابرین اندیشه دانایان زمان و برهمنان بیدخوان
که در افسون دانی و بیدخوانی نظیر و عدیل نداشتند و بزعم هنود بقوت افسون ساکنان عالم علوی را بر زمین آوردن می توانستند
بلکه آفتاب و ماهتاب را مسخر کردن میدانستند بدرگاه خویش حاضر آورده مصالح و اسباب کشتن ماران آنچه مطلوب بود همه را موجود
کرد باتفاق وزرا و برهمنان افسون دان آتشی عظیم ترتیب یافته افسون خوانی آغاز گردید از تاثیرات افسون و طلسمات مار و اژدها
بی اختیار از سوراخهای زمین و مغارهای کوه بلکه از عالم بالا و تحت الثری بر آمده پروانه وار خود را بر آن آتش بی زینهار زده
هلاک میشدند اول بیست هزار مار آمده سوخت بعد یک لک پس از ان یازده لک پس یک کرور بعد از ان نوبت بنوبت ده کرور
بعد از ان مارهای بی شمار رسیده خاکستر میشدند از انجمله جمعی بجثهٔ اسپ بودند و فریقی بجثهٔ فیل عظیم داشتند و گروهی را مانند
آدمیان گوش و بینی و دهن بود اکثری دو سر و سه سر و چهار سر بودند و بعضی بمقدار یک کروه و دو کروه و سه کروه دراز بودند و بعضی
بهر صورت و شکل که متخیل است بر می آمدند و بهر جا که اراده میکردند میرفتند از ین قبیل طوایف ماران آن قدر سوختند که از روغن بدن
ایشان جویها روان شد و تو از آتش بغایت بلند گردید و دود آن بگردون گردان پیچید و از تصرف افسون برهمنان ارکان
جمعیت سیکهناگ که بقول برهمنهٔ هنود کرهٔ زمین بر یک سر از هزار سر خود گرفته است اختلال افتاد و آن حال غیر خواست که
دوش خود را از بار زمین سبک ساخته پهلو تهی گرداند و خود را با اصناف خود در ان آتش سوزان انداز د لیکن چون بارادهٔ ایزد
جهان آرا ابرام رفته بود که ارض غبرا یکبارگی متزلزل و تخم ماران بالمره مستاصل نگردد سیکهناگ بمکان خویش متمکن ماند در انوقت
استیک نام درویشی برهمن که صاحب فضل و کمال بود در انجمن راجه وارد گشته بعد از ادای دعا و ثنا شفاعت ماران نموده استعفای
تقصیرات بزرگ آنها نمود و باستدعای آن درویش شعلهٔ آتش غضب راجه فرو نشست و بقیهٔ ماران از ان آتش جان ستان سلامت
ماندند برخی برانند که تچهک از بیم که آن همه آتش انتقام برای او افروخته شده بود و اصناف ماران بطفیل او خاکستر گردیده بشفاعت
عابد نجات یافت و اکثر بر آنند که تچهک با ماران دیگر هلاک شد راجه بعد انصرام این کار مجلسی عالی ترتیب داده چندین هزار برهمن را طعام
و خلاع و نقود و ظروف طلا و نقره مرحمت ساخت و حکام اطراف را که درین جشن حاضر شده بودند لوازم ضیافت در خور حال هر کدام
بجا آورده خوشنود و مرخص فرمود القصه بعد الفراغ این امر راجه بانتظام مهام جهانبانی اشتغال ورزید و بآبیاری عدالت
بوستان عالم را رونق و طراوت بخشید پس از انقضای مدتی متمادی بیاسدیو وارد انجمن او گشت راجه از ان دانای اسرار
سوال کرد که اجداد من یعنی پاندوان با وجود انس خداداد و بی بقائی عمر و دولت دانسته چرا عزم محاربهٔ مهابهارت جزم نموده
باعث خونریزی برادران و اقارب و قاصد هلاک اکثر ذی حیات گشتند بیاسدیو لب بپاسخ بر گشاد که بارادت ایزدی آنچه شدنی
بود منصهٔ ظهور رسید راجه گفت که آنها با وجود آن همه کمال و قدرت این شدنی را چرا چاره نکردند بیاسدیو جواب داد که آنها آفریده‌اند کیست
که تقدیر آفریدگار را تدارک تواند نمود هرگاه از امر خداوند بجانبی مجال نیست از ارادهٔ خداوند حقیقی کرا یارا است که عدول تواند کرد
بالفعل امری از پردهٔ غیب بر دست تو ظاهر شدنیست و تو بآن گناه ماخوذ خواهی گشت من علاج آن بتو میگویم اگر میتوانی
آن امر را که در بارهٔ تو تقدیر بران رفته است چاره گری کن راجه در گرداب حیرت فرو رفته پرسید که آن چیست خدا را بر حال من ترحم کن

وعلاج آن بفرما تا در تدارک آن بذل جهد خود نمایم **بیت** علاج واقعه پیش از وقوع باید کرد + دریغ سود ندارد چو رفت کار از دست + بیاسدیو بمقتضای آگهی گفت که در فلان تاریخ سوداگرے اسپ زیبا منظر خوش‌خرام بر درگاه تو خواهد آورد باید که تو آن اسپ را منظر خواهش در نیاری و بر نقد بر دیدن آنرا خریده نکنی و در صورت خریدن بران سوار نشوی اگر سوار خواهی شد آن اسپ ترا بلا توقف در بیابانی خواهد برد و دران بیابان عورتی صاحب جمال بنظر تو خواهد آمد باید که مبتلاے حسن او نشوے و او را داد دواج خود نیاری و بر تقدیر تزویج و آوردنش بخانه محکوم حکم او نشوی در صورتیکه آن عورت را در خانه آورده مامور امرش خواهی گردید گناهی عظیم از تو بمنصهٔ ظهور خواهد رسید بیاسدیو بعد اظهار این معنی از نظر غائب شد قضارا در روز معهود تاجرے اسپ موصوف بر درگاه راجه حاضر ساخت

ابیات چو وحشی گوره در صحرا نگاور + چو آبی مرغ در دریا شناور + بوقت حمله برق آسا جهنده + بگاه پویه چون صرصر دونده + اگر سایه فگندے تازیانه + بروں جستی ز میدان زمانه + طوائف انام از خاص و عام بواسطهٔ دیدنش ازدحام آوردند این خبر براجه رسید چون امرے از پردهٔ غیب ظاهر شدنی بود قضا نقابی بر دیدهٔ عقل و دانش راجه انداخته بران داشت که بی اختیار برای دیدن اسپ از حرم سراے خود بیرون آمد اسپی دید در غایت خوبے و زیبائی و بدون تامل بسان سوار گردید بمجرد آنکه راجه بر اسپ بر آمد آن ابر برق رفتار راجه را در بیابانی بے پایان رسانید راجه دران بیابان هولناک رسیده متعجب شد و بر خود لرزیده چپ و راست دید ناگهان نازنینی چهارده ساله که رشک ماه چهارده توان گفت بنظرش در آمد راجه بمجرد دیدن بیخود گردید و بمشاهدهٔ ادا هاے نازنین و گفتار شیرین او زیاده تر مبتلا گشته همانجا بآئین خود با او عقد زوجیت بسته آن خرمن گل را حمائل وار کشیده چست بر گرفت و بعد تقدیم مراسم زفاف بدار السلطنت آورده از جمیع نسوان حرم سرا رتبه او عالی تر ساخت و رانی ساخته بکامرانی پرداخت و چنان محکوم او گردید که سر مو خلاف امرش بعمل نمی آورد اتفاقاً روزی جماعهٔ برهمنان بر مائدهٔ راجه انواع ماکولات شیرین و خوش و نمکین و ترش بقصد حصول ثواب پیش آن جماعه حاضر آورد **بیت** خورشهای الوان ز اندازه بیش + بخوانهای زرین نهادند پیش + آنجماعه از هر جنس لقمه بکام خواهش میرسانیدند در اثنای این حال همان رانی که باعث صد گونه بلا و سرمایهٔ آفتها بود با هزاران کرشمه و ناز از پرده بیرون آمده بر برهمنان جلوه گری نمود جماعهٔ برهمنان بمجرد نظارهٔ آن ماه پاره فریفته جمال او گشته دست از طعام باز کشیدند و مانند صورت بی جان در تماشای حسن او حیران ماندند راجه از مشاهدهٔ آن حال خشمناک و قاصد هلاک آنها گردیده تمامی برهمنان را در طرفة العین با خاک برابر و مفقود العین و الاثر گردانیده بآن خون ناحق وبال دنیا و عقبی اندوخت **سعدی بیت** چو خشم آیدت بر گناه کسی + تامل کنش در عقوبت بسے + به نندی سبک دست بردن به تیغ + بدندان گزد پشت دست دریغ + بعد از وقوع این امر راجه متنبه گشته افسوس بسیار و گریه و زارے آغاز کرد و تخم ندامت در مزرعهٔ دل میکاشت و پشیمانی او سودے نداشت دران حال بیاس دیو حاضر گشته گفت ای راجه با آنکه من ترا از این امر آگهی داده بودم چرا مرتکب این امر شدی راجه زبان بعذر خواهی کشود و بخضوع و خشوع التماس نمود که الحال توجه فرموده راه تدارکی باید نمود که بوسیلهٔ آن در آخرت بعقوبتی ماخوذ نشوم بیاسدیو گفت چاره این است که تصدق بسیار نموده کتاب مهابهارت را که مشتمل اسرار حقائق و ایزد پرستی و مشعر بر احوال پاندوان و حکایات بدائع دیگر است بسمع دل اصغا کنی راجه حسب الامر بیاسدیو خزائن و دفائن و اسباب و اموال بفقرا و محتاجین خیرات کرده کتاب مذکور را از زبان ساتن که شاگرد رشید بیاسدیو بود بگوش دل استماع نموده از معاصی برائت جست از ان زمان این کتاب مهابهارت در عالمیان مشهور و شائع گردید راجه بعد الفراغ از مامورات بیاسدیو بانتظام مهام جهانداری قیام ورزیده بعد انقضاے اجل موعود ارتحال نمود مدت سلطنت او هشتاد و چهار سال

ذکر سلطنت راجه آسمند وغیره اولاد پاندوان بطریق اجمال

راجه آسمند بن راجه جنمی جی چون از ابتداے راجه آسمند احوال نسل پاندوان از کتب هنود مفصل معلوم نمی شود اسامی هر یکے

(۲۸)

از اسنادر ابا قید زمان سلطنت که از بعضی نسخ بنظر در آمده ضمیمهٔ این مجموعه نمودن و منتظر آن اخبار سلاطین ماضی آگهی داون مناسب دانست +
القصه بعد رحلت راجه جنمی جے خلف بزرگ او راجه اسمند جانشین گشته جهان آرا گردید و لبسان نیاکان خویش طریقه رعیت پروری
و دادگستری در پیش نمود مدت سلطنت او هشتاد و دو سال و دو ماه راجه آدهن بن راجه اسمند مدت هشتاد و هشت سال و ده ماه زیب
اورنگ جهانبانی و زینت سریر کشورستانی بود راجه مهاجے بن راجه آدهن مدت هشتاد و یک سال و یازده ماه بر تخت فرمان روائی
تکیه داد راجه جسرته بن راجه مهاجے مدت هفتاد و پنج سال و دو ماه اورنگ نشینی کرد راجه دشت وان بن راجه جسرته مدت هفتاد و
شش سال و سه ماه کوس سلطنت نواخت راجه اوگرسین بن راجه دشت وان مدت هفتاد و هشت سال و هشت ماه شور جهانگیرے در
سر داشت راجه سورسین بن راجه اوگرسین مدت هشتاد سال رایت فرمانروائی برافراشت راجه سدشت بن راجه سورسین مدت شصت
و پنج سال و دو ماه اعلام جهانبانی برپا داشت راجه رسمی بن راجه سدشت سین مدت شصت و نه سال و پنج ماه تاجور بود راجه برجهل بن
راجه رسمی مدت شصت و چهار سال و هفت ماه جهانبانی کرد راجه سونپهه پال بن راجه برجهل شصت و دو سال و یک ماه سر بلکداری برآورد
راجه نرهر ربو بن راجه سونپهه پال مدت پنجاه و یک سال و یازده ماه در مهام سلطنت کوشید راجه سوجرته بن راجه نرهر ربو مدت چهل و دو سال
و یازده ماه راه سروری نوردید راجه بهوپ بن راجه سوجرته مدت پنجاه و هشت سال و سه ماه تاج جهاندارے بر سر گذاشت راجه سوبن
بن راجه بهوپ مدت پنجاه و پنج سال و هشت ماه زمام فرمانروائی در کف داشت راجه میدهاوے بن راجه سوبن مدت پنجاه و دو سال صاحب
چتر و علم بود راجه سرون چر بن راجه میدهاوی مدت پنجاه سال و هشت ماه راجه بهیکم بن راجه سرون چر مدت چهل و هفت سال و نه ماه راجه
بیدارتهه بن راجه بهیکم مدت چهل و پنج سال و یازده ماه راجه دسوان بن راجه بیدارتهه مدت چهل و چهار سال و نه ماه راجه ادتی بن راجه دسوان
مدت چهل و چهار سال و دو ماه راجه امنی بر بن راجه ادتی مدت پنجاه و یک سال راجه دندپال بن راجه امنی بر مدت سی و هشت سال و نه ماه راجه
درسال بن راجه دندپال مدت چهل سال و سه ماه راجه شیباک بن راجه درسال مدت سی و شش سال راجه کهیم بن شیباک مدت پنجاه و هشت
سال و پنج ماه سروری نموده چون نوبت به پسر او راجه کهیمن بن راجه کهیم رسید او در سر انجام مهام سلطنت سستی ورزید و بتقدیم امور
مملکت نمی پرداخت و لاابالی میزیست چون سلطنت را غفلت و بے پروائی دشمنی قویست پادشاهی که غفلت ورزد و بے پروا زید هر آئینه
سلطنتش ویرینا پاید بلکه زندگانیش زود بسر آید بیت چو شه باز ماند ز پروای ملک + بود هر سری را تمنای ملک + امرا و وزرا
سر از اطاعت او تافته بوزیرش که دست تصدی در امور جهانبانی و خزائن و دفائن و دیگر کارخانجات قوے داشت در ساختند و زیر لطمع
سلطنت و حب دنیا مسالک بی حقیقتے و بیوفائی گشته راجه کهیمن را کشته سریر آرای فرمانروائی گردید مدت سلطنت راجه کهیمن
چهل و هشت سال و یازده ماه بود از ینجا نسل پانڈوان که از ابتدائے راجه جدهشتر لغایت راجه کهیمن مدت یکهزار و هشت صد و شصت و
چهار سال و سی تن بطناً بعد بطن فرمان روائی کرده بودند منقطع گردید و امور جهانبانی بر قوم دیگر منتقل گردید +

ذکر انقطاع سلسله پانڈوان و رجوع سلطنت براجه بسروا و اولادش

راجه بسروا که از پایهٔ وزارت بدرجه سلطنت رسید بعد اتمام کار راجه کهیمن بر تخت جهاندارے جلوس نموده بسر انجام مهام سلطنت
اشتغال داشت چون احوال نسب این راجه و اولادش نیز مفصل ظاهر نیست اسم هر یک از اولاد او و زمان سلطنت آنها نگاشته آمد
راجه بسروا هفده سال و چهار ماه راجه سورسین بن راجه بسروا العد پدر چهل و دو سال و هشت ماه راجه بیرساه بن راجه سورسین پنجاه و دو
سال و دو ماه راجه اننک ساه بن بیرساه چهل و هفت سال و نه ماه راجه برجیت بن راجه اننک ساه سی و پنج سال و یازده ماه راجه دربهه
بن راجه برجیت چهل و چهار سال و سه ماه راجه سوده پال بن راجه دربهه سی سال و نه ماه راجه پدرت بن راجه سوده پال چهل و دو سال

و دو ماه راجه سنجی بن راجه پورست سی و دو سال و سه ماه راجه امرجوده بن راجه سنجی بیست و هفت سال و چهار ماه راجه نین پال بن راجه امرجوده بیست و دو سال و یازده ماه راجه سروی بن راجه نین پال چهل و هفت سال و هفت ماه راجه بیدارته بن راجه سروی بیست و سی سال و پنج ماه راجه بدهمل بن راجه بیدارته بعد جلوس بر اورنگ جهانبانی بعیش و کامرانی پرداخته از امور ملکی غافل گردید بنگ خوردن و بدخوئی و بدگوئی شعار خود نمود و از کثرت بنگ بیهوش بوده با امرا و وزرا سلوک ناهنجارش پیش گرفت بالجمله راجه مذکور از افراط بنگ به ارکان دولت سلوکی که نباید سلوک داشته از مهام جهانبانی بنهایت غفلت ورزید و پرباه وزیرش تابوی وقت یافته کارش بانجام رسانیده مالک مملکت گردید مدت سلطنت راجه بدهمل سی و یک سال و هشت ماه از ابتدای راجه بسروا که بعد نسل پانڈوان بسلطنت رسید لغایت راجه بدهمل چهارده تن مدت پانصد و یک سال فرمانروائی نموده جهان گذران را پدرود کردند از ینجا نسل راجه بسروا منقطع گشته امر سلطنت بقوم دیگر انتقال یافت بیت نیک و بد روزگار دیدیم و گذشت ✤ افسانه این و آن شنیدیم و گذشت ✤

ذکر انتقال سلطنت از نسل راجه بسروا و زیر راجه پرباه وزیر راجه بدهمل

راجه پرباه که از پایهٔ وزارت بسلطنت رسید زمان دولت او سی و پنج سال راجه جنجاب سنگه بن راجه پرباه مدت سلطنت او بیست و هفت سال و هفت ماه راجه شرکمن بن راجه جنجاب سنگه مدت سلطنت او بیست و یک سال راجه مهیپت بن راجه شرکمن مدت سلطنت او بیست و پنج سال و چهار ماه راجه بهارل بن راجه مهیپت مدت سلطنت او سی و چهار سال و هشت ماه راجه سروپ دت بن راجه بهارل مدت سلطنت او بیست و هشت سال و سه ماه راجه مترسین بن سروپ دت مدت سلطنت او سی و چهار سال و سه ماه راجه سکهدان بن راجه مترسین مدت سلطنت او بیست و هفت سال و دو ماه راجه جیل بن راجه سکهدان مدت سلطنت او بیست و هشت سال و دو ماه راجه کلنک بن راجه جیل مدت سلطنت او سی و نه سال و چهار ماه راجه کلمن بن راجه کلنک مدت سلطنت او چهل و شش سال راجه شرمردن بن راجه کلمن مدت سلطنت او هشت سال و یازده ماه راجه جیون جات مدت سلطنت او بیست و شش سال و نه ماه راجه مری چک بن راجه جیون مدت سلطنت او سیزده سال و دو ماه راجه بیرسین بن راجه مری چک مدت سلطنت او بیست و شش سال و دو ماه راجه آدهت بن راجه بیرسین چون بر تخت جهانبانی نشست باقتضای سنی برنائی و غرور فرمانروائی غفلت را کار فرما گشته بعیش و عشرت پرداخت و دائما در حرم سرا بودن شعار خود ساخت چون بی پروائی راجه خاطرنشان عالمیان گردید و تسلط وزرای اجهای سلف و عروج آنها بمعارج سلطنت نیز مشهور گشته از معمولات بود وزیر بتزویر شوکت استیلائی که داشت راجه آدهت را بجراحی ملک نیستی گردانیده بر وسادهٔ سلطنت تکیه گردید مدت سلطنت راجه آدهت بیست و نه سال و یازده ماه از ابتدای راجه پرباه لغایت راجه آدهت شانزده تن مدت چهار صد و چهل و شش سال بامور سلطنت پرداختند از ینجا نسل راجه پرباه منقطع گردید بیت سرانجام گیتی همین است و بس ✤ وفائی نکرد است با هیچکس ✤

ذکر انتقال سلطنت از اولاد راجه پرباه به وندهر وزیر و اولادش

راجه وندهر از پایهٔ وزارت بمرتبهٔ سلطنت رسیده مدت چهل و یک سال و شش ماه جهانبانی نمود بعد از آن کوس رحلت نواخت راجه سین دهوج بن راجه وندهر مدت چهل و پنج سال و سه ماه بسلطنت پرداخته ازین جهان رفت راجه مهاگنگ بن راجه سین دهوج مدت چهل و یک سال و دو ماه کامروائی جهانبانی بوده دنیا را پدرود نمود راجه مهاجوده بن راجه مهاگنگ مدت سی و سه سال جهانداری نموده رخت هستی بربست راجه نامته بن راجه مهاجوده مدت بیست و هشت سال بامر سلطنت اشتغال ورزیده پیمانهٔ زندگی لبریز کرد راجه جیون راج بن راجه نامته مدت چهل و پنج سال و هفت ماه بجای پدر نشسته ودیعت حیات بجان آفرین سپرد راجه اودی سین

بن راجه جیون راج مدت سی و هفت سال و پنجاه دارائی نموده رحلت کرد راجه انندجل بن راجه او دے سین مدت پنجاه و یک سال فرمانروائی نموده راه آن جهان گرفت راجه راجپال بن راجه انندجل بعد جلوس او رنگ جهانبانی کمر همت به مملکت ستانی بربست و بسر پنجه شجاعت اکثر ولایات مسخر کرده فرمانروایان را فرمان پذیر خویش گردانید از انجا که دنیا بادهٔ ایست پر زور و شور و نشه او سراسر نخوت و غرور راجه مذکور بوفور لشکر و تسلط بر اجهاے اطراف زندگی ببدمستی کردن آغاز نهاد و کسی را بخاطر خود نیاورده با همه کس نخوت پیش می آمد فقا و اعیان دولت از دست او بجان آمده بآه و فغان مے گذرانیدند و باهر صاحب ثروتی توسل جسته او را دلالت به تمرد و انحراف می نمودند تا آنکه سکونت نامے که قلیلی از ملک دامنه کوه کماؤن در دست داشت و از خراج گذاران راجه بود باغواے امرای دولت و وزرای مملکت بر سر راجه لشکر کشید و باقتضای ارادت ایزدی سکونت غالب آمد و راجه راجپال در رزمگاه کشته شد ابیات چو نیرو فرستد خداوند پاک + بمورے نماری برآرد هلاک + که در جنگ فیروزے از اختر است + نه از گنج و بسیارے لشکر است + مدت سلطنت راجه راجپال بست و شش سال و از ابتدای راجه دندھر لغایت راجه راجپال نه تن سه صد و چهل سال فرمانروائے کردند و ازینجا سلسلهٔ راجه دندھر منقطع گردید و امر سلطنت براجه سکونت انتقال یافت سعدی بیت بس نامور بزیر زمین دفن کرده اند + کز هستیش بروے زمین یک نشان نماند +

ذکر رجوع سلطنت از سلسلهٔ راجه دندھر براجه سکونت و از راجه سکونت براجه بکرماجیت

راجه سکونت چون والی سلطنت و مالک ممالک گردید مغرور گشته با امراء و وزراء سلوک ناهنجار پیش گرفت و بادهٔ سلطنت او را گوارا نیفتاده بر وزور آورد و از خود دستش برد از انجا که جهانبانی وابسته باخلاق حمیده و صفات پسندیده و حوصلهٔ فراخ و همت عالی و نیت درست و شجاعت فطرے و سخاوت جبلی و عدالت راسخه و عواطف لا تعد هست و راجه مذکور ازین صفات خالی و بنهایت پست فطرت کم همت و تنگ حوصله کم ظرف بود کارهائیکه شایان فرمانروایان و سزای سلاطین نباشد بعمل مے آورد و باین حال بافیون معتاد بوده اکثار ش می نمود و در نشهٔ آن سرازپا نشناخته غافل و عاطل مے گذرانید و از روے بیخردی بار عایا و برایا راه معدلت نسپرده طریقهٔ جور و جفا پیش گرفت + بیت ملکدارے بعدل و داد بود + ظلم و شاہے چراغ باد بود + ارکان دولت و اعیان مملکت که از سلوک ناهنجارش خوش نبودند در اندک فرصتے از و منحرف شدند حکام نواحے بدین احوال پے برده راجه بکرماجیت والی اوجین بالشکر ظفر اثر و عساکر نصرت فر متوجه اندرپت گردید راجه سکونت از استماع این خبر صفوف پیکار آراسته آمادهٔ رزم گشت سهرو و لشکر باهم پیوسته آتش کارزار برافروختند راجه سکونت در رزمگاه کشته شد و راجه بکرماجیت مظفر و منصور گشت بیت غزالیکه جوید نبرد پلنگ + شود خاک از خون او لاله رنگ + ندروے که برروے سر آید جهان + به پیکار شاهنشه آید گمان + مدت سلطنت راجه سکونت چهارده سال +

در بیان ولادت راجه بکرماجیت

در شرح احوالش اختلافات بسیار مسموع شده و در اکبرنامه و بعض تواریخ دیگر مرقوم است که ابا عن جد فرمانروائی اوجین بود و پدرش گندهرپ سین نام داشت اما انچه صاحب ترجمه سنگهاسن بتیسی که مشتمل بر احوال آن راجه قوی اقبال است بقلم آورده اینست که وقتی اندر فرمانروائی عالم ملکوت در مکان خویش بزم طرب و نشاط آراسته و داد عیش و نشاط میداد و در ان محفل گندهرپ سین پسر یکے از حوران که بزبان هندوان آن را اپچهرا گویند در ان انجمن رقص مے کرد مبتلا گشته نگاه عاشقانه نموده اند ازین جهت که آن حور منظور نظرش بود از معائنه این حال برآشفت بغربان قهرمان جلال درباره پسر خود دعاے بد کرد که از عالم علوی فرو افتاده

بجهان سفلی در آید و در زنانه بصورت خرد و شبانه آدمی پیکر بوده باشد هرگاه راجه از راجهای سفلی جثه خری او را در آتش بسوزاند
بصورت اصلی خود عود آمده از عالم ناسوت بعالم ملکوت که مسکن مالوف اوست در آید همان زمان گندهرپ سین از جای خود افتاده بصورت
خری در تالابی متصل دهار انگری دکهن که راجه دهار امرزبان آنجا بود افتاد و در آب آن اقامت ورزید بخاطر آورد که دختر راجه
این شهر را باید خواست تا بوسیله او جثه مذکور سوخته گردد و ازین عالم انتقال بملک خود کرده آید درین فکر بود که برهمنی بقصد غسل بر کنار
تالاب در رسید گندهرپ سین آواز کرد که ای برهمن من گندهرپ سین پسر اندر رام و درین آب اقامت دارم براجه این ولایت پیغام
کن که دختر خود را بمن دهد و هر مقصدیکه خواسته باشد بانجام رسانم و اگر ازین امر انحراف نماید این شهر را زیر و زبر گردانم برهمن در ان
روز برین آواز اعتماد نکرد چون دو سه روز علی الاتصال همین آواز از ان تالاب شنید ناگزیر راجه را برین امر غریب اطلاع داد راجه متعجب
گشته خود بر کنار تالاب آمده این آواز را بیواسطه بگوش خود شنید و گفت اگر فی الواقع تو گندهرپ سین پسر اندری و قدرت
بر سرانجام مرام من داری فی الفور حصار آهنی در دور این شهر درست ساز تا بر قول تو اعتماد کرده دختر خود را با تو تزویج کنم گندهرپ سین
قبول کرده بدون وساطت معمار جدار و حصار رویین باستحکام تمام در دور شهر پدید آورد و سنوح این سانحه غریبه باعث تعجب خلائق
گردید و راجه حیران مانده بموجب قرار داد دختر خود را در زوجیت گندهرپ سین داد و ایفای وعده نمودن ناچار دانست و بر کنار
تالاب آمده آواز داد که ای گندهرپ سین از ظهور این خرق عادت گفتار ترا تصدیق کردم از آب بیرون بیا تا بر طبق وعده دختر را
در عقد تو در آورم گندهرپ سین باستماع این آواز بصورت خری از آب بیرون آمده خود را نمود راجه از دیدن او در گرداب حیرت افتاد
و غرق عرق خجالت گشته با خود گفت اگر دختر را باین خر پیوند کنم از شماتت و بدگوئی امثال و اقران اندیشه دارم و اگر انحراف ورزم
این اندر پسر قدرتی دارد که مرا و اهل شهر را بر خاک هلاک خواهد افگند گندهرپ سین بر مافی الضمیر راجه مشرف گشته گفت مارا در پیکر خری
دیده غم مخور حکمت آفریدگار بران رفته که روزانه بدین هیئت باشم و شبانه بصورت آدمی بر می آیم بالضرور راجه از مرغوب عدول
نیافته دختر خود را در العقد زوجیت او در آورد و گندهرپ سین روزانه با پیکر خر در طویله گاه میخورد و شب بجسم انسانی در آمده بحرم سرای راجه رفته
با زوجه خود عیش و عشرت میکرد تا آنکه راجه دهار از شماتت طاعنان بجان آمده خجل و منفعل می بود و همیشه در چاره آن میکوشید تا شبی
گندهرپ سین بطریق معمول وقت شب جثه خری گذاشته درون حرم سرا رفته بود راجه قابو یافته در طویله آمده جثه خری وی را بدست
آورده در آتش سوخته خاکستر گردانید گندهرپ سین همان وقت از حرم سرا بیرون آمده گفت که ای راجه فی الحقیقت تو خوش با من احسان
کردی و ازین بلیه نجات بخشیدی اندر بمن دعای بد و نفرین کرده بود و چنین گفته که هرگاه این کسوت خری را راجه بسوزاند من ازین
عالم رستگاری یافته بجای اصلی خود بر گردم پیش ازین پسر من بهرتری نام از پرستاری ولادت یافته اکنون دختر تو حامله
است بکرماجیت نام پسری از وی بوجود خواهد آمد که قوت هزار فیل داشته باشد و نام این هر دو پسر بر صفحه روزگار تا انقراض زمان خواهد ماند
چون نفرین پدر که در حق من کرده بود آخر شد مارا در عالم علوی بجای خویش باید رفت از شما رخصت میشوم این را بگفت و بجانب
آسمان روان گشته از نظر غائب گردید راجه از وقوع این ماجرا حیران گشته خوفی هم بخاطر او راه یافت که اگر چنین پسری ازین دختر
پیدا شود درین ملک تسلط یابد سلطنت مرا خلل عظیم خواهد بود و مقاومت با او مشکل پس نگاهبانان تعیین فرمود که هرگاه دختر وی
بزاید پسر را حاضر گردانند تا کارش با تمام رسانند دختر که در فراق شوهر می سوخت باستماع این خبر غمش دو بالا گردید و تاب آن غم
واندوه پی در پی نیاورده شکم خود را از کارد بر درید و تار و پود هستی از هم گسیخت چون ایام وضع حمل نزدیک رسیده اراده الهی بران
بود که بکرماجیت بر صفحه وجود در آمده کارهای شایسته بظهور رساند از شکم آن عورت پسر زنده بر آمده بلسان نوزادان گریه آغاز نهاد

نگاهبانان همانوقت آن پسر را نزد راجه آورده حقیقت مردن مادرش و برآمدن آن پسر زنده از شکم او ظاهر نمودند راجه بر احوال آن
طفل مادر مرده رحم آورده و نظر تربیت برو انداخته به دایهای مرضعه مهربان دل سپرده آنرا بکرماجیت نام نهاد و در پرورش و تربیت بهرترهری
برادر غیر مادری بکرماجیت هم توجه می گماشت چون هر دو کلان شدند بدین جهت که علامات رشد و کاردانی از ناصیه حال سعادت
اشتمال بکرماجیت پیدا و امارات سلطنت از سیمای او هویدا و دختر زاده او هم بود راجه در حق او زیاده شفقت می نمود و بعد از انکه
بعد بلوغ رسید ولایت مالوه باقطاع او مقرر گردانید بکرماجیت التماس کرد که برادر کلان من بهرترهری است با وجود او امر حکومت بنام من
سزاوار نیست مدعای دل آنکه ایالت آنجا بنام برادر کلان من مقرر شود من بوزارت او خواهم پرداخت راجه التماس او پسندیده حکومت
مالوه به بهرترهری داد و هر دو را بجانب ولایت رخصت نمود بهرترهری در آن ولایت رسیده شهر اوجین را دار الایالة مقرر نموده
حکومت میکرد و بکرماجیت بامر وزارت قیام داشته انتظام مهمات آنجا چنانچه بایدی نمود و آخر هر دو برادر بزور پنجه مردانگی
و قوت و فرزانگی اکثر ولایات قرب جوار در حیطه تصرف خود در آوردند و حکم آنها باکثر ممالک جاری گشت و شهر اوجین آن قدر
وسعت یافت که در طول سی کروه و پهنا نه کروه بود راجه بهرترهری با اهلیه خویش که انگ سینا نام داشت و آنرا پنگلا نیز گفتندی
الفت بسیار بهم رسانیده اکثر اوقات درون حرم سرا ماندی و با رانی بعیش و کامرانی گذرانده بامور مالی و ملکی کمتر پرداختی
و بار کارهای فرمانروائی تمام بر دوش همت بکرماجیت انداخته التفاتی بآن نداشت بکرماجیت به برادر بزرگ خود از راه
مهربانی نصیحت کردی که علی الدوام در حرم سرا بسر بردن و از مهمات جهانداری غفلت ورزیدن مناسب نیست رانی از راه جهالت و عناد کینه
بکرماجیت بهم رسانیده راجه را برین صرافت آورد که بکرماجیت را از پیش خود اخراج نماید راجه مسلوب العقل مغلوب فرمان زن خانه برانداز گردیده
حقوق خدمتگذاری چنان برادر مهربان را بر طاق نسیان نهاد و باسترضای رانی بکرماجیت را اخراج نمود بیت عزیزان اگرچه کید زنان
خورد + بکید زن شود دانا گرفتار + ز کید زن دل مردان دو نیم است + زنان را کیدهای بس عظیم است + ز زن از پهلوی چپ شد آفریده +
کس از چپ راستی هرگز ندیده + چون مدتی باخراج بکرماجیت گذشت زناردار بقوت ریاضت ثمر ساز جانی بدست آورد که بخوردن
آن زندگانی جاودانی حاصل گردد و ثمر مذکور را بمشورت زن خود باميد تحصيل وجه معیشت راجه بهرترهری را بطریق هدیه رسانید بمراد
خویش فائز گردید راجه را بوفور محبتی که بازوجه خود بود آن میوه جان بخش را برانی ارزانی داشت چون رانی در دام محبت میر آخور سرکار
گرفتار بود باو رسانید میر آخور بقحبه لاکها بیسوا که پابند زنجیر عشق او بود گذرانید او بخاطر آورد که حیات ابدی در ابا به نیکوکردار و پرهیزگار
بوده باشد مرا این قدر زندگانی که در جنب کارهای بدکرداری گذشته و می گذرد وبال است این قسم هدایا سزاوار راجاست که بطفیل آن نها
رعایا و برایا در کنف امن و امان زندگی می کنند همان بهتر که این ثمر را براجه بهرترهری برسانم چون بنظر راجه گذرانید راجه آنرا شناخته
در لجه حیرت فرو رفت چون به تحقیق پرداخت راز نهانی رانی بر ملا افتاد و رانی مغلوب یاس و هراس گشته خود را از بام بلند فرو انداخت و
به درکات سقر شتافت و راجه مبتلای محبت آن فاجره ندامت کشیده بر عمر گذشته و اخراج برادر بسی تاسف نمود و در بعضی نسخ مقدمه
رانی غیر این صورت مرقوم است و زن مذکور را از جمله صاحب عصمتان شمرده مردن آنرا بدین روش نوشته اند که روزی راجه بهرترهری
بقصد شکار سوار شده بود و در نزدیک موضعی دید که عورتی با پیکر بیجان شوهر خود حسرت نموده خود را در آتش سوزان انداخته خاکستر
گردید راجه از مشاهده این حال بر همت مردانه آن زن آفرین کرد و بمسکن خویش رسیده ماجرای او پیش رانی گذارش نمود و رانی بزبان
آورد که ثبات محبت و شرط عصمت زنان پارسا گوهر اقتضای آن دارد که بعد مردن شوهر بلا تعلل قالب تهی نمایند راجه این سخن در خاطر
داشته برای امتحان وعده ای رانی تدبیری برانگیخت روزی کسان راجه بموجب ایمای او از شکارگاه نالان و گریان تند و تیز در شهر آمده

بر لب اظهار آورده‌اند که راجه را با دیو قوی دستی محاربه روداد و دیو غالب آمده راجه را بر خاک هلاک انداخت و بنابر تصدیق قول خود کسوت
خاصه راجه را که بخون آلوده بود بنظر رانی گذرانیدند رانی که در محبت راجه ثابت قدم و راسخ دم بود امتیاز صدق و کذب خبر نکرده بمجرد
استماع قالب تهی کرده دعوی خود را که در محبت او داشت باثبات رسانیده نیکنامی جاوید یافت بیت خوش آنکه براه عشق جان داد
عشق است که جان بهاو توان داد * و در بعضی نسخ چنان نوشته‌اند که راجه بهرتری دو زوجه داشت و در دام عشق هر دو گرفتار بود و در تکیه
از تقریب محبت میرآخور راز بام افتاده قالب تهی کرد و آنکه سیتا نام داشت و فاجره بدکردار بود و آنکه از بهر مردن راجه بی توقف جان بجان
آفرین داد نام او پنگلا بود و در عشق راجه ثابت قدم القصه راجه بهرتری از مردن آن زن فاجره بپاس ناموس و غیرت یا از وفات
این زن صالحه بنابر غیرت ترک سلطنت گفته بادیه پیمای تجرد گردید و بعبادت رب العباد اشتغال ورزیده ریاضت شاقه کشید و
بدستیاری نور توفیق شمع حقیقت در شبستان باطنش روشن گشت و از نتیجه شرکیه ذکر آن گذشت یا از کثرت ریاضت زندگانی جاوید
که بقول اهل هند ممکن است یافته تا حال او را خلعت هستی در بر بطریق اختفا درین عالم سیار است بالجمله چون راجه بهرتری بدر رفت
و ولایت از فرمانروائی که حراست خلایق از شر ظلمه و جنیان زبردست که گویند دران زمان غالب بودند توانند نمود خالی گردید در اطراف
ممالک جنیان و عفاریت دست تطاول بر خلق خدا دراز کردند و در شهر اوجین سرپال نام دیو که سرحلقه دیوان مردم زور آدم عفریتان
آدمی خور بود رسیده بدل آزاری و جان شکری خلایق پرداخت برخی از باشندگان آن شهر از آزار او هلاک شدند و بعضی
رو بفرار نهاده جان خود بسلامت بردند و شهر اوجین که در آبادی و معموری نظیر نداشت بی رونق گردید آری ولایت بی والی
حکم تن بی سر دارد بیت جهان بی جهانبان تن بی سر است * تن بی سر از خاک ره کمتر است * چون بسیاری از اهل اوجین طعمه
آن دیو گردید عمده اعیان و ارکان بمشورت یکدیگر با و التماس نمودند که یک کس را بنوبت برای خوردن خود بگیر و آن شخص معین هر آنروز
وسیله آسایش دیگران گردد عفریت مذکور قبول نموده فرمود که هر روز یکی از شهریان بنوبت خود بمکان حاکم نشین رسیده بر تخت
سلطنت جلوس نماید و بتجملات جهانبانی با و رجوع یافته تمام آنروز در اجرای احکام بسر برد و امرا و وزرا و طوائف انام در اطاعت
او باشند چون روز باخر رسد در وقت شب آن فرمانروائی یکروزه خوراک من بوده باشد همگنان بحسب ضرورت قبول این امر نموده
نوبت بر همه گر قرار دادند هر روز یک کس نوبت بنوبت پادشاه یک روزه شده طعمه دیو میشد و جمیع شهریان زبان حیوانات مصرف
مطبخ محبوس حصار بوده هر کدام آماده مرگ بنوبت بود الله الله اگر بنظر امعان احوال جهانیان دیده آید بهمین آئین تماشای حیات
که در عرصه شهود جمع آمده اند هر یکی را بنوبت خویش در پنجه عفریت اجل گرفتار باید شد بجلیس اجمال اقامت ابدی بحد دائره امکان
نهاده اند خرم آن والا نظری که دل برین عاریت سرای حیات سست نابسته خود را آماده مرگ دارد و اوقات عزیز را که امتناع
بی بدلی است صرف یاد و عبادت رب العباد گرداند سعدی بیت جهان ای برادر نماند بکس * دل اندر جهان آفرین
بند و بس * مکن تکیه بر ملک و دنیا و پشت * که بسیار کس چون تو پرورد و کشت * القصه چون مدتی بهمین آئین منقضی گردید
روزی جماعتی از غله فروشان که بزبان عرف بنجاره گویند از جانب گجرات در نزدیکی اوجین رسیده بر لب دریا منزل ساختند
و بکرماجیت برادر راجه بهرتری که باغوای رانی اخراج یافته بطرف گجرات رفته درین سفر رفیق آنجماعه بود چون شب در آمد
غافلان بعادت خورش فریاد نمودند از انجمله شغالی بزبان خود گفت که بعد دو ساعت آدم مرده درین دریا می آید چهار لعل گران بها
و یک نگین بغایت قیمتی در انگشت اوست هر کس که آن مرده را بر آورده بخوردن من بدهد سلطنت روی زمین نصیب او شود بکرماجیت
زبان جانوران می فهمید آواز شغال شنیده بر لب دریا آمده منتظر بود بعد دو ساعت دید که مرده در آب می آید شنا کرده لعل و

فیروزه را مطابق قول شغال نزد آن مرده یافته بصدق مقال او مطمئن و حصول سلطنت را مترصد گشت و مرده مذکور را بر کنار دریا انداخته طعمه شغال مذکور گردانید روز دیگر برای تماشای شهر اوجین که وطن مالوف او بود در شهر کوچه و بازار گشت تا آنکه سیر کنان بر دروازه کلانی در رسید و دید که تجملات پادشاهی بر درگاه او حاضر و ارکان دولت مع طبقات خلائق بر در او اژدحام دارند و میخواهند که پسر کلال را بموجب وعده که با آن عفریت نموده اند و امروز نوبت اوست بر فیل سوار کرده برسم معهود بدار السلطنة ببرند پدر و مادرش گریان و نوحه کنان خاک بر سر برور خود ایستاده اند بکرماجیت از مشاهده این حال حیران گشت که آیا رجوع تجملات سلطانی برای چیست و در عین شادی گریه و زاری برای چیست بعد استفسار و اطلاع احوال پر سوز دل پدر و مادر پسر و عجز و بیچارگی آن جوان حیران ترحم نموده گفت که ای پیر مرد زنهار غم مخور که بجای پسر تو من پیش دیو ژرم میروم و تایید الهی اورا میکشم کلال مذکور و دیگران گفتند که ما را چه لائق است که مسافری مهمان را بناحق طعمه دیو سنگین دل گردانیم و بر تقدیر یکه راضی باین کم حیائی گردیم و عوض کلان زاده ترا بفرستیم فردا بدل دیگری کرا خواهیم فرستاد بکرماجیت درین باب مبالغه از حد گذرانیده این نوبت بر خود گرفت و بآئین مقرر کسوت پادشاهانه در بر خود کرد و عطریات استعمال نموده سلاح و یراق بر خود بیار است و بر فیل کوه شکوه سوار شده بتوزک و تجمل تمام شادیانه دولت نواخته بدار السلطنة رفت و بر سریر جهانبانی جلوس نمود اعیان دولت و ارکان سلطنت کمر اطاعت بسته هر کدام بقدر مراتب بجای خود ایستاد و در تقدیم اوامر کوشیده حسب الحکم انواع خوردنیها از حلویات و غیرها بر دروازهای قلعه که راه آمدن عفریت بود آماده و مهیا گردانیدند انوار پادشاهی از ناصیه احوال او معائنه کرده تمام روز بلطائف خیر طلبی و سلامتی ذات فرخنده صفاتش مولف بودند عفریت بعادت معهود وقت شب در قلعه آمده اقسام خوردنیها را بیل تمام خورد و از لذت آن خوشوقت گردید بعد اندرون رفته دید که جوانی زیبا منظر بر تخت نشسته است بکرماجیت بمجرد دیدن عفریت از تخت برخاسته بیکبار او مستعد گردید و بدلاوری تمام با او در آویخت چون در کشتی دیو را مغلوب دید خواست که بشمشیر آبدار کار آن نابکار با تمام رساند عفریت او را در لادر فوبی دست داشته غدر خواهی آغاز نهاد و از در چاپلوسی در آمده گفت که ای جوان همان بهتر که صلح کرده شود و راه نجات جسته آید درینصورت دست از محاربه و مجادله باز باید داشت و نیز بزبان آورد که نسبت بدیگران تو ضیافت من خوب بجا آوردی بجلدوی آن جان بخشی تو کرده بپاس خاطر تو دست از تمام سکنه این شهر برداشته جان گزائی مردم میگذارم و با تو عقد محبت بسته بجای دیگر میروم سلطنت این ولایت بتو ارزانی باد که غیر از تو دیگری را لائق اینکار نمیدانم و عهد میکنم که هرگاه مهمی بتو رو دهد و مرا یاد کنی بلا توقف حاضر شده مراسم رفاقت بتقدیم رسانم بکرماجیت گفت که عوض خون مردم قصد هلاک تو داشتم اکنون که سلسله محبت جنبانیدی و عذر آوردی تر اجل کردم از اینجا بیرون شو هرگاه ضرورت داعی شود ترا طلبیده خواهد شد عفریت از انجا بدر رفت سحرگاه که مردم درون قلعه آمدند بکرماجیت را دیده حیران ماندند و بر زندگانی آن مسافر شادمانی کرده شهریان را اطلاع دادند مهراو وزرا نیز رسیده بر سلامتش شکر الهی بجا آورده با خود اندیشیدند که اینهمه شوکت و قوت از اندازه حال مردم این زمان زیاده است همانا این جوان از نژاد بکرماجیت برادر راجه بهرتری خواهد بود چون استفسار کردند ظاهر گشت که خود بکرماجیت است بسبب تمادی ایام شناخته نشده از ین بشارت زیاده تر خوشوقت گشته حمد و سپاس الهی بجا آوردند و شادمانیها نمودند که هم از تطاول عفریت جان گزا رهائی یافتند و هم ولی نعمت قدیم وارث ملک و دولت با اورنگ جهانبانی متمکن گردید ارکان دولت و اعیان مملکت و جمهور سکنه اوجین کمر اطاعت و عبودیت بر میان جان بسته و در تقدیم اوامر و امتثال فرامین مطاعه قیام ورزیدند و دران خطه دلکشا و معموره فرح افزا هر خانه و هر جا بزم عیش آراسته صدای تهنیت و مبارک باد از هر سرائی بلند آوازه گردید ✤ نظم ✤ زمانه بزم عشرت ساز کرده ✤ فلک صدهای بهجت باز کرده ✤ نوا سازان

نواها ساز کردند + سرود ِ بیغمی آغاز کردند + ز بس عیش و نشاط و شادمانی + جهان را تازه شد عهد جوانی + خروش کوس بانگ نای
برخاست + زمین چون آسمان از جای خاست + جهان گردید یکسر خرمی دوست + فلک بر خود درید از خرمی پوست + چون آن
ایام هولی بود که از اعیاد مشهوره هنود است جشن آن عید شل کلال افشانی و رنگ پاشی بهمین آئین انجام یافته مشام جان نظام طلبان
معطر ساخت و روی زمانه رنگی شایسته یافت + بیت ز بس نکهت بزم میرفت دور + فلک نافه مشک بود از بخور + القصه
بعد ازانکه سریر فرمانروائی بفر وجود جلوس بکرماجیت رفعت پذیرفت اکابر و اعیان و ضعفا و غنی دستان بکام دل رسیده آرمیدند گوهر
شناسی را روز بازار گردید و معدلت را معیار بهم رسید بنا بر حسن نیت او در زمانش باران بر وقت باریدی و کسی در هیچگاه روی قحط
ندیدی راه تعدی مسدود و طریق عاجز پروری مسلوک گشت بیت امان در زمانش بحدی رسید + که منسوخ
شد رسم قفل و کلید + و آن پاکیزه گوهر بمقتضای فراست و فرزانگی بر دقائق جمیع صناعات و اکثر علوم وقوف و آگاهی داشت
و بلغات مختلفه آشنا بود گویند که منطق الطیر هم می فهمید و از صفائی باطن هم بهره مند بود مصرع مو بمویش هنر و حرف بحرفش
خردی + چون دانشمند کامل و شجاع بی بدل بود ببازوی مردانگی و پهلوی فرزانگی و زور منهی فطری تمامی ممالک وسیعه
دکن و اوڑیسه و بنگ و بهار و گجرات و سومنات را مسخر کرده فرمانروایان آن ممالک را فرمان پذیر خویش گردانید و در آخر ولایت
اندرپت که اکنون بدهلی شهرت دارد بتسخیر در آورده راجه سکونت را در عین معرکه کشت و تا کابل در حیطه تسخیر خویش در آورد چون تائید
یزدانی و عنایات سبحانی قرین حال او بود نیت بخیر و همت عالی داشت حاجات ارباب احتیاج و مقاصد ارباب مطلب بشگفته روئی
و خوشخوئی انجام داده کسی را از بارگاه خود محروم و مایوس نمیگردانید و در انصرام مرام مردم هر چند از مشکلات امور بود و در ظاهر متعذر
می نمود سعی بلیغ نموده بنوعی سرانجام میداد که موجب حیرت و تعجب تماشائیان میشد و عوام آنرا از کرامتش شمرده خرق عادت
میدانستند چنانچه بسیاری از حکایات غریبه و مقدمات عجیبه در حاجت روائی محتاجین و کام بخشی مساکین بر زبان اهل روزگار
از ونذکور و در بعض صحف هم مسطور است خصوص نسخه سنگهاسن بتیسی که مشهور و معروف است متعهد بیان همه آنهاست سبب تالیف این
نسخه هندوان چنین نگاشته اند که چون راجه بکرماجیت ازین جهان در گذشت بعد تمادی ایام در سنه پانصد و چهل و دو بکرماجیتی راجه
بهوج که از راهم بمحاسن صفات و مکارم آیات می ستایند بر حکومت ولایت مالوه اقامت داشت وزیر او برنج پنڈت نام از
فرط دانش کلید عقل راجه و مدار علیه ملک او بود و حکایات بذریعه بکرماجیت در ان زمان شهرت تمام داشت اتفاقا راجه بهوج بقصد
شکار بصحرا رفته بود بیرون شهر دید که جمعی از طفلان خردسال کودکی را پادشاه و یکی را وزیر و دیگری را کوتوال و سائر عمله و فعله سلطنت
قرار داده بازی طفلانه میکرد آن سریر آرای بزم بازی باجرای احکام عدالت می پرداخت و چند روز قبل ازین ماجرا ازان طفل در
همان مکان در امری که متنازع فیه بعض اکابر بود و راجه بهوج از انفصال آن عاجز گشته جواب داده بود بنوعی فیصله یافت که موجب
حیرت همگنان خصوص راجه بهوج گردید و راجه بهوج آنرا شنیده لب حیرت بدندان گزیده بود و در انوقت هم او همیکه بران پشته
اقامت داشت اصلا عسب ... راجه بهوج پیرامون خاطرش نمی گشت ساحت متعجب گشته او را پیش خود خواند چون ازان پشته فرود آمد و دید
شکوه راجه برو غالب آمد و طفلانه در گریه و زاری افتاد حسب الامر راجه باز او را بران پشته بردند بدستور اول آثار حکومت در وجه پیدا و
هراس راجه از دلش ناپیدا گردید راجه دانست که همانا وقوع این امر از تاثیرات این پشته است بر طبق حکم او چون آن پشته را کندند تختی
مرصع در غایت زیبائی بر آمد راجه را الیقین شد که از تاثیر آن اورنگ جهانبانی طفلی بدین خردسالی و نادانی عدالت و حکمرانی میکرد
و تخت را با خود بدار السلطنت آورده خواست که بران جلوس نماید بگویند که سی و دو صورت زیبا از طلسم دران تخت ساخته بودند

از جملهٔ آن لعبتها متکلم گشته گفت که ای راجه بهوج این سریر سلطنت از راجه بکرماجیت است ترا برین کرسی نشستن وقتی سزاوار است که مانند
او مصدر امور سترگ توانی شد راجه بهوج بمشاهدهٔ این احوال حیران گشته استفسار نمود که کدام کار غریب از راجه بکرماجیت بظهور رسیده
که مرا لیاقت آن نیست لعبت مذکور قصهٔ از معاملات راجه بکرماجیت که در حاجت روائی مردم مظهر امر شگرف شده بود بیان کرد و همین
عنوان هر یکی از ان لعبتهای بیجان سی و دو حکایت نادر گذارش نموده حیرت افزای راجه بهوج شد و برنج پنڈت وزیر راجه
بهوج که در فضائل و دانشمندی مشهور وقت خویش بود آن حکایات غریبه را بزبان سنسکرت تحریر در آورده مسمی به سنگهاسن بتیسی
گردانید و از ان زمانه آن حکایات غریبه در اطراف ممالک مشهور گشته اما بمرتبهٔ غرابت دارد که عقل سلیم در قبول آن متنفر است چون
بنای تجدید تاریخ برامری عظیم رائج شده و راجه بکرماجیت هم در ملک هند صاحب خروج مملکت ستان گشته مصدر ظهور سوانح عظیمه شد
و بعد از و در فرقهٔ هنود مثل او الی الآن کسی بهم نرسیده لهذا در تقاویم خود که تیره عبارت از دست و در صفحات خود سال تاریخ
جلوس او را اعتبار کرده ای انکارند و تاریخ سلطنت پانڈوان هم بنا بر اشتراک شروع دورهٔ کلجگ که هنود بآن قائلند نیز اندک
اعتباری دارد و گاه گاهی مذکور می شود تاریخ بکرماجیتی بقول بعضی از شروع زمان جلوس او و باورنگ فرمانروائی و بقولی از روز
تسخیر دهلی و کشتن راجه سکونت که در سنه سه هزار و چهل و چهار جلوس راجه جدشتر در دفاتر اهل هند و تقاویم ایشان مرقوم است تا تسوید
این نسخه یک هزار و هشتصد و چهل سال منقضی میگردد و نام بهرتری و بکرماجیت تا حال بر زبان مردم این دیار مذکور است سعدی
بیت دولت جاوید یافت هر که نکو نام زیست + کز عقبش ذکر خیر زنده کند نام را +

ذکر احوال انتقال راجه بکرماجیت و اختلاف اقوال درین مقال و رجوع سلطنت بسمندرپال جوگی و اختلاف او

احوال انتقال او در اکبرنامه چنین می نویسد که راجه بکرماجیت را در حینیکه عمر قریب بانقضا رسیده بود در ملک دکن با سالباهن نام صاحب
خروجی محاربه رو داده اسیر او گردید سالباهن پرسید که درین پایان زندگانی اگر آرزوی مانده باشد از من بازخواه که مضائقه
نخواهم کرد التماس نمود الکنون که مرا بقتل میرسانی اینقدر مردمی کن که تاریخ من در دفاتر روزگار بیادگار ثبت باشد او قبول کرده بکرماجیت
را بقتل رسانید و تاریخ او را بدستور مروج و مسلم داشت و تا حال در دفاتر هنود رائج است و سال تاریخ جلوس سالباهن هم از پهلوی
بکرماجیت است که چنین سلطان مقتدری اسیر پنجهٔ او گردیده ره نورد بیدای عدم گشت و در نسخهٔ راجاولی و راج ترنگنی مردن راجه
بکرماجیت از دست سمندرپال جوگی نوشته بدین صورت که چون مدتها راجه بکرماجیت کامیاب دولت و کامران جوانی ماند آخر باقتضای
طبیعت دنیا آثار هرم و پیری نمایان و تیر قامتش چون کمان گردید و از زندگی غیر از نامی نماند بیت چه خوش با غنیمت باغ
زندگانی + گر ایمن بودی از باد خزانی + درینحال سمندرپال جوگی که در سحر و جادو و طلسم و نیرنجات دستی تمام و قدرت بر خلع
و تصرف در بدن دیگران داشت و بفنون ندیمی و مصاحبت راجه را مفتون خود کرده بود و دلهای امرا و وزرا نیز مسخر او نوعیکه
تجاوز از فرمان او جائز نداشتند روزی از روی تزویر راجه را گفت که بدن عنصری تو از پیری سندرس و نهایت نحیف گردیده خلع
بدن از من بیاموز و این کهن پیکر را گذاشته در پیکر تازه جوانی بی روح متصرف شو و از سر نو تمتعات جوانی و لذات جسمانی برخوردار
باش راجه با آن همه دانش فریب جوگی خورده خلع بدن از و آموخت بعد مهارت روح خود را در پیکر جوانی که تازه مرده بود داخل کرد
جوگی بلا توقف روح خود در قالب راجه داخل کرده آن جوان را که روح راجه دران رفته بود بقتل رسانید و خود بسر آرای فرمانروائی
گشت هر چند از کتب هنود این قسم اخبار بیگانه نیست که بنای اقوال انها در هر باب باین نوع خرافات است و بندرت دو سه کلمهٔ معقول از صحف
اینها گاه گاهی بنظر می آید باز هم این نقل لیاقت اعتماد ندارد بهر صورت چون سمندرپال جوگی بنا بر کمال قرب و اقتداری که

در حضور راجه داشت بامراء وزرا مسلط بود و درویش پرستی در کیشش بنها لازم افتاده بعد از آنکه راجه بمرگ طبیعی رگذشت با او را سالباهن کشت باتفاق ارکان دولت سریر آرا گشت مدت عمر راجه یکهزار و یکصد سال نوشته اند از انجمله سلطان دهلی نود و سه سال بود راجه سمندر پال که از حصیر گدائی بپادشاهی رسید در بدایت حال بحسب صورت بعبادت شاق و ریاضات مالایطاق قیام ورزید اما در عالم معنی بهره از خداشناسی و ایزدپرستی نداشت و غیر از اسم درویشی با او چیز دیگر نبود برهنگی و عریانی نه برای عبادت یزدانی بلکه از روی یاد اغراض نفسانی بود چنانچه ظاهر بدنش بخاکستر آلوده میداشت باطنش هم غبار اندوده بهوای نفسانی تو عیکه در صورت خراب حال بود در معنی نیز خراب ترابیات در لباس ظاهری شیخ بزرگ + در طریق باطنی بدتر ز گرگ + بر زبان صد ذکر در دل صد دغا + باندرد عوی بعید از مدعا + سمندر پال جوگی اگرچه بهر صورت پا بر سر سلطنت گذاشته بپادشاهی رسید آخر الامر ره نورد ملک عدم بناکامی گردید **نظم** مباد اول آن فرومایه شاد + که از بهر دنیا دهد دین بباد + بجا عقل باشرع فتوا دهد + که اهل خرد دین بدنیا دهد + خداوند دانش غم دین خورد + که دنیا بهر حال می بگذرد + مدت سلطنت او بست و چهار سال و دو ماه راجه چندر پال بن راجه سمندر پال مدت چهل سال و پنجاه بسلطنت پرداخت راجه نین پال بن راجه چندر پال مدت پنجاه و یکسال و پنجاه کوس جهانبانی نواخت راجه دیس پال بن راجه نین پال مدت چهل و هفت سال و دو ماه بفرمانروائی قیام ورزید راجه نرسنگ پال بن راجه دیس پال مدت چهل و هشت سال و سه ماه کامیاب جهانبانی گردید راجه سوبه پال بن راجه نرسنگ پال مدت سی و هفت سال و یازده ماه طریق ملکداری پیمود راجه لکهه پال بن راجه سوبه پال مدت سی و هشت سال و سه ماه فرماندهی نمود راجه ابرت پال بن راجه لکهه پال مدت بست و هفت سال شش ماه سلطنت راند راجه مهی پال بن راجه ابرت پال مدت پنجاه و پنجسال و پنجاه کمر بجهان کشائی بست راجه بهیم پال بن راجه مهی پال مدت چهل و هشت سال و هشت ماه هوس اندوخت راجه گوبند پال بن راجه بهیم پال مدت سی و هفت سال و نه ماه دارائی کرد راجه بینی پال بن راجه گوبند پال مدت سی و نه سال و دو ماه کشور آرا گشت راجه هر پال بن راجه بینی پال مدت بست و چهار سال و نه ماه بر سریر جهانبانی نشست راجه مدن پال بن راجه هر پال مدت سی و یکسال و دو ماه پادشاه بود راجه کرم پال بن راجه مدن پال مدت چهل و پنج سال و پنجاه کامیاب ماند راجه بکرم پال بن راجه کرم پال بجای پدر نشسته مملکت ستانی شعار خود داشت و حکام اطراف المحکوم کرده خراج و باج می گرفت مدتی بهمین آئین گذرانیده چون ایام زندگانیش بآخر رسید دارادت الهی بران شد که سلطنت به قوم دیگر منتقل گردد راجه مذکور بمقتضای تسلطیکه داشت و عزیمتیکه در دل مضمر بود بر سر راجه تلوک چند نیز لشکر کشیده بمقابله در آمد و بعد از کشش و کوشش بسیار راجه بکرم پال در معرکه کشته گشت مدت سلطنت او چهل و چهار سال و سه ماه و از ابتدای راجه سمندر پال لغایت راجه بکرم پال شانزده تن مدت سه صد و چهل و سه سال فرمانروائی کردند +

ذکر رجوع سلطنت از راجه بکرم پال آخرین خلف جوگی براجه تلوک چند والی ملک بهرایچ و اخلاف او

ازینجا سلسله جوگی منقطع و سلطنت بدیگران منتقل گردید راجه تلوک چند از بعد رسا آمده فرمانروا گشت وا و بر قبیلی ز ولایت بهرایچ حکومت نمود و گاه گاهی به فرمان روایان اندرپت خراج میداد درینولا که کوکب بختش از افق اقبال طلوع نمود بر مثل بکرم پال فرمانروا صاحب اقتدار لشکرکش ظفر یافته و به اندرپت رسیده بجای او سریر آرا گشت و رایت حکمرانی برافراشته کوس دارائی در عرصه روزگار نواخت لیکن اجلش امان نداد و در اندک مدتی بعالم آخرت شتافت مدت سلطنت او دو سال راجه کرم چند بن راجه تلوک چند مدت بست و دو سال و هفت ماه راجه کان چند بن راجه کرم چند مدت چهار سال و سه ماه راجه سام چند بن راجه کان چند مدت چهارده سال و یازده ماه راجه اوهر چند بن راجه سام چند مدت سیزده سال و دو ماه راجه کلیان چند بن راجه اوهر چند مدت پانزده سال و هفت ماه راجه بهیم چند بن راجه کلیان چند مدت سیزده سال و سه ماه راجه گوبند چند بن راجه بهیم چند مدت بست و دو سال و دو ماه بعد او زنش مسماة رانی پیم پری سلطنت کرد سببش آنکه پسری که قائم مقامش تواند بود نداشت و در رای نیک بنا و دوام اسے خوش اعتقاد

باقتضای وفاداری وحق نمک شناسی مخدومہ خود را بر سریر سلطنت اجلاس فرمودہ در انقیاد و امتثال او امرا و کمر خدمت بر بستند تا آنکہ در اندک مدتی زن مذکورہ ہم در نقاب عدم شد مدت سلطنت او یکسال از ابتدای راجہ تلوک چند تا بیم دیوی دہ تن مرتبہ یک صد و چہل و پنج سال سلطنت کردند

ذکر راجہ ہر پریم کہ از درویشی بشاہی رسید

چون مملکت از فرمانروا خالی گردید و احدی از وارثان راجہ گوبند چند در انی بیم دیوی نماند ارکان دولت و اعیان مملکت باہم مشورت نمودند کہ برای نظام مہام مملکت و فراہم آوردن پراگندگیہای ولایت از وجود فرمانروائی ناگزیر است ہر پریم درویش حق اندیش را کہ ردای آزادگی بردوش و کلاہ وارستگی برتارک دارد و بریاضت و عبادت مشہور و اکثر خلائق مرید و معتقد او بیند و بسیاری از ارکان دولت با او اعتقاد دارند بہای این کار لائق چون رایہا بر سلطنت او قرار یافت او را از لباس پارسائی برآوردہ بخلعت پادشاہی مخلع کردند و بجای کلاہ درویشی تاج شاہی بر سرنہادہ عوض پوست تخت درویشی برای او سریر سلطنت حاضر آوردند او از گدائی بجہان آرائی رسیدہ سلطان مطاع گردید و برگ طبیعی درگذشت مدت فرمانروائی او ہفت سال و پنج ماہ راجہ گوبند پریم بن راجہ ہر پریم بعد پدر بسریر آباء گشتہ مسافر ملک عدم گردید مدت سلطنت او بست سال و سہ ماہ بعد او راجہ گوپال پریم بن راجہ گوبند پریم او رنگ نشین گردیدہ ودیعت حیات بمحی حقیقی سپرد مدت سلطنت او پانزدہ سال و سہ ماہ راجہ مہاپریم بن راجہ گوپال پریم بعد پدر بر تخت جہانداری اگرچہ بحسب ظاہر نشست و باسور سلطنت و کار و بار مملکت پرداخت لیکن در باطن متوجہ حقیقت بودہ از تعلقات دنیوی انزجار داشت و او ہمیشہ با درویشان ریاضت کیش کہ پیشۂ آنہا وارستگی بود صحبت داشتہ ذیل خاطر حقائق مظاہر خود را بلوث دنیا آلودہ نمی ساخت بسکہ بوارستگی مفطور و بآزادگی مجبول بود محاسن دنیا در نظرش ہیچ می نمود در کرشمہ ہای البلفریب این عاریت سرا وام ماہ او نبود آخرالامر بدعوت توفیقات خداداد و وارستگی مادرزاد کسوت سلطنت از بر افگند و ردای آزادگی بردوش گرفتہ رو بصحرا نہاد مدت سلطنت راجہ مہاپریم شش سال و ہشت ماہ و از ابتدای راجہ ہر پریم لغایت راجہ مہاپریم چہار تن پنجاہ و سہ سال سلطنت نمودند

ذکر راجہ دیبی سین کہ از بنگالہ آمدہ سریر آرا گردید

چون در اکناف عالم شہرت گرفت کہ فرمانروائی اندرپت ترک تعلقات نمودہ گوشہ انزوا گرفت و اورنگ جہانبانی خالی افتادہ ہر کدام از حکام بقصد تسخیر آن ولایت کمرسعی بر بست و در صدد فراہم آوردن عساکر گردید راجہ دیبی سین والی ولایت بنگالہ ہم تقدم جستہ با لشکر گران و سپاہ بیکران بجناح استعجال طے منازل نمودہ در اندرپت رسید و بے مزاحمت و بدون منازعت غیرے بر تخت جہانبانی جلوس نمود و امرا و وزرا با و رجوع آوردہ کمر اطاعت بر بستند بیت جہان را نماند بے کدخدا ✤ یکے گر رود دیگر آید بجا ✤ راجہ بلاول سین بن راجہ دیبی سین مدت دوازدہ سال و چہار ماہ جہانداری نمودہ رحلت کرد راجہ کیشو سین بن راجہ بلاول سین مدت پانزدہ سال و ہشت ماہ راجہ مادھو سین بن راجہ کیشو سین مدت یازدہ سال و چہار ماہ راجہ سور سین بن راجہ مادھو سین مدت بست سال و دو ماہ راجہ بھیم سین بن راجہ سور سین مدت پنجسال و دو ماہ راجہ کانگ سین بن راجہ بھیم سین مدت چہار سال و نہ ماہ راجہ ہرسین بن راجہ کانگ سین مدت دوازدہ سال و دو ماہ راجہ لکھمن سین بن راجہ ہرسین مدت بست سال و یازدہ ماہ راجہ نراین سین بن راجہ لکھمن سین مدت دو سال و سہ ماہ راجہ لکھمن سین بن نراین سین مدت بست و شش سال و یازدہ ماہ راجہ دھو سین بن راجہ لکھمن سین چون بر تخت سلطنت جلوس نمودہ استقلال یافت بمقتضای بدمستی جوانی و نشۂ نادانی از آئین عقلای اسلاف انحراف ورزیدہ از جادۂ قدیم عدل و انصاف برگشت و طریقۂ ظلم و اعتساف در پیش گرفت و در مجلس او

اشرار بدکردار و اراذل ناخوش اطوار راه یافته رهنمای کردار نکوهیده و اعمال ناسنجیده شدند راجه مذکور از بدی ذاتی و دلالت
بدذاتان دیگر افعال قبیحه پیش نهاد همت زشت خود گردانیده ملازمان دولت خواه و منتسبان درگاه را حبس و بندی نموده استخفاف
و هتک حرمت آنها می کرد و باین صورت همه را از خود آزرده گردانیده زیردستان و خراج گزاران را به بیداد و ستمگاری رنجانید
ارباب فساد و اراذل به بیداد لغابر او ضاع و اطوار رئیس خود نموده ره سپر طریق جفاکاری و مردم آزاری گردیدند و دست تطاول
بمال ضعفا و غربا و ارباب حرفه دراز کردند سعدی ابیات اگر ز باغ رعیت ملک خورد سیبی + برآورند غلامان او درخت از بیخ +
به نیم بیضه که سلطان ستم روا دارد + زنند لشکریانش هزار مرغ بسیخ + بجهات مذکوره معموره مملکت او خراب و بی رونق گشت و حاصل
ولایات نقصان کلی پذیرفت مظلومان آواره دیار غربت گشته بحکام اطراف راه دلالت و رهنمونی بانتزاع سلطنت از دست او
نمودند آخر الامر بسزای اعمال او کوکب بختش باحتراق و زوال افتاد و راجه کوهستان سوالک بر سر او تاخته کارش تمام ساخت
مدت سلطنت او یازده سال و سه ماه از ابتدای راجه دیپ سین لغایت راجه دهور سین و ده تن مدت یکصد و پنجاه سال جهانبانی نمودند +

ذکر راجه دیپ سنگه کوهی

دران ایام والی ولایت کوهستان سوالک بود سپاه بسیار و بعدالت اشتهار داشت ارکان دولت و اعیان ولایت دهور سین
که از بدسلوکی و مردم آزاری والی خویش تنگ آمده بودند در کوهستان رفته حقیقت احوال و ستمدیدگی رعایا و برایا و سراسیمگی
و بی اتفاقی اعیان دولت گزارش نموده راجه دیپ سنگه را ترغیب و تحریص فرمانروائی اندرپت نمودند او بمجرد ادراک این نوید
طبل شادی نواخته مانند شاهباز بلند پرواز بطمع طعمه سلطنت بالشکر انبوه از فراز کوه بران سرزمین رسیده آن کبوتر آشیان
غفلت و عطلت را صید چنگال اقبال نموده در قفس حبس درآورد و در ساعت سعید بر سریر جهانداری جلوس نموده گلزار روزگار
را که از خزان بیداد او بی آب بود بجویبار عدالت خویش طراوت و نضارت بخشید مدت سلطنت بست و هفت سال و دو ماه
راجه رن سنگه بعد پدر جهاندار گشته رخت هستی بربست مدت سلطنت بست و دو سال و دو ماه راجه راج سنگه بن راجه رن سنگه
بجای پدر جلوس نموده سپاه و رعیت را از خود خوشنود داشت مدت سلطنت نه سال و هشت ماه راجه هر سنگه بن راجه راج سنگه در
جهانداری نیکنامی گذرانید مدت سلطنت چهل و شش سال و یک ماه راجه نر سنگه بن راجه هر سنگه در شهریاری خود رعایا را
مسرور و ملک را معمور داشت مدت سلطنت بست و پنج سال و سه ماه راجه جیون سنگه بن راجه نر سنگه بر اورنگ سلطنت نشسته
بدمست باده جوانی و سلطانی گشت و لاابالی زیستن اختیار نموده چون سلطنت با غفلت نمی آمیزد در اندک مدتی زمام جهانبانی
از دست او بدر رفت و آواره دشت ادبار گشته درگذشت مدت سلطنت او هشت سال و پنج ماه + بیت شاهی و جوانی
آن دو مستی است + کآتش زن دودمان هستی است + خوش آنکه ازین فراز و پستی + هشیار بود درین دو مستی + از ابتدای
راجه دیپ سنگه تا راجه جیون سنگه شش کس مدت یکصد و سی و نه سال جهانبانی نمودند +

ذکر راجه پرتهی راج المشهور برای پتهورا

چون ارادت فرمانروائی حقیقی برین شد که رای پتهورا مرزبان ولایت بیراته که براجه جیون سنگه نیایش داشت بسلطنت
عظمی کامیاب گردد و راجه جیون سنگه از روی بیخردی یا بضرورتی که او را روی داد تمامی ارکان دولت را با لشکر فراوان
در کوهستان که مسکن اجداد او بود فرستاده خود با چندی از حواشی در دار السلطنت مانده بغفلت میگذرانید پتهورا باستماع
تنهائی راجه با لشکر جرار ناگهانی رسیده رایت کارزار برافراخت راجه جیون سنگه که لشکر و سامان پیکار نداشت تاب نیاورده

رو بفرار نهاد و خود را در کوهستان دشوارگذار کشیده آخر الامر سیاه لطرفها پیمانهٔ هستی از مستی او لبریز گشت و رای پتهورا کوس نصرت نواخت
سر بر آرای فرمانروائی گرو بدین بیت چو بیند که از اژدها نیست رنج + خردمند نگذارد از دست گنج + چون پانزده سال از فرمانروائی
او در گذشت سلطان شهاب الدین غوری از غزنین آمده بدفعات محاربه نمود و آخر کار در موضع نزاین عرف تلاوری او را بسافر
ملک آخرت نموده اورنگ آرای خلافت هندوستان گشت احوال این راجه که پیرایه ارتسام در ارقام یافت مطابق است با کتاب
راجاولی و راج ترنگی که در هنود مشهور و معروف است اما از دفتر سوم اکبرنامه که مسمی بآئین اکبری است از بعضی نسخ هندی غیر راجاولی
و راج ترنگی چنین می نگارد که در سنه چهارصد و بست و نهم بکرماجیتی راجه اننگ پال از قوم تونور رایت فرمانروائی برافراخت و
در نزدیکی اندرپت شهر دهلی آباد ساخت او و اولادش بست تن مدت چهارصد و نوزده سال و یکماه و بست و هفت روز کامرانی کردند
بالآخره راجه پرتهی رام ولد بیشتم او را با بلدیو چوهان محاربه روی داد و دران کارزار کشته شد و در سنه هشتصد و چهل و هشت بکرماجیتی
فرمانروائی از قوم تونور بقوم چوهان منتقل شد و راجه بلدیو و اولادش هفت تن مدت سیصد و هشتاد و پنج سال و هفت ماه سلطنت کردند
چون نوبت حکومت برای پتهورا نبیرهٔ هفتم رای بلدیو چوهان رسید سلطان شهاب الدین غوری هفت مرتبه یورش کرده هنگامهٔ پیکار
آراست و هر مرتبه شکست خورده بدر رفت اما داعیهٔ تدبیر تسخیر این ملک در پیش داشت گویند راجه جی چند راتهور مرزبان قنوج بر اکثر راجها
غالب آمده سگالش جگ راجسو که ذکر آن قبل ازین کرده آمد پیش گرفته در فکر سامان آن گردید و اراده کرد که دران انجمن خدمت خود
را به یکی از راجها پیوندد به همین تقریب راجهای اطراف ممالک را طلب داشت رای پتهورا نیز حسب الطلب او داعیهٔ آن سمت نمود
ناگهان بر زبان یکی از نوکرانش گذشت که با وجود رای پتهورا این جگ از جی چند بدیع است و چه گنجایش که رای خود دران جگ
تشریف فرماید از استماع این سخن رای پتهورا آتش غیرت در دل افروخته شد و فسخ عزیمت آن سمت نمود راجه جی چند ازین
خبر برآشفته اراده محاربه نمود اما بنابر نزدیکی ساعت جگ توقف کرده بصلاح دانش وران بنابر سرانجام این جشن پیکر رای پتهورا را
از طلا درست ساخته بدربانی بر نشاند رای پتهورا ازین آگهی مانند مار بر خود پیچید و با پانصد مرد گزیده ایلغار کرده ناگهانی بدان معرکه
رسید و تمثال خود را از دروازه برداشت و کارزار کرده بسیاری را کشت و برگشت راجه جی چند بصورت جگ با تمام رسانید
اما دخترش احدی را از راجها که دران انجمن از اطراف ممالک آمده بودند قبول نکرد و باستماع و مشاهدهٔ مردانگی و جوانمردیهای پتهورا
آرزومند زنی او گردید پدرش ازین معنی رنجید و از خانه خود بدر کرده برای او منزلی جدا ساخت پتهورا این خبر شنید مشتاق
او گردید و مشورتی اندیشیده چاند ابادفروش را به نیایش گری پیش راجه جی چند معین ساخت و خود با برخی گزیده مردم
بآئین ملازمان همراه چاند شد و بعد رسیدن در قنوج بچستی و مردانگی دختر راجه بدست آورده بایلغار خود را بدهلی رسانید و راجه
جی چند آگاه گشته بقصد پیکار فوجها آراسته در پی دوید ملازمان رای پای همت در میدان محکم گذاشته محاربهٔ عظیم کردند هفت هزار کس
دران کارزار از طرفین کشته شد القصه رای پتهورا چون آن دختر را بدست آورد و گردش فلک بر مراد خویش انگاشت
و با او چنان محبت ورزید که اکثر اوقات در حرم سرا بسر برده و گرامی انفاس زندگی را بتبعیت او در نابایست گذرانید مهم کار
ملک و سپاه کمتر پرداختی چون سالی بدین حال بگذشت سلطان شهاب الدین غوری برین حال وقوف یافته با راجه جی چند
طرح دوستی انداخت و بمرتبه هشتم در سنه هزار و دو صد و سه بکرماجیتی مطابق پانصد و هشتاد و هشت هجری که چهل و
نه سال از فرمانروائی پتهورا منقضی شده بود لشکر فراهم آورده بقصد ملک ستانی برآمد و بسیاری از بلاد هند بر گرفت مرزبان را
از انهماک راجه در عیش و مصاحبت باران یارای آن نبود که خبر آمدن سلطان برای پتهورا برگذارند آخر الامر اکثر ولایت بشورت

یکدیگر چاندا باد فروش را و سدن حرم سرا فرستاده آن غفلت منش را از حقیقت کار آگهی داد و مذراسی از غرور آنکه بارها سلطان را شکست
داده بر و نصرت یافته بود از رسیدن سلطان پروائی نکرده و قدری لشکر فراهم آورده به پیکار برآمد سلطان صفوف آراسته رو برو گردید
و راجه جی چند که همراه ملک تهورا میکرد بقصد انتقامیکه در خاطر داشت این مرتبه بالشکر خود مددگار سلطان گشت و آتش محاربه اشتغال
گرفت و دران رزمگاه رای تهورا بدست کسان سلطان گرفتار شد و سلطان او را دستگیر کرده بغزنین برد چاندباد فروش از حقیقت
غفلت و وفاداری بغزنین شتافت و بملازمت سلطان رسیده نوازش یافت و با رای تهورا ملاقات کرده در زندان همرازی نمود
و بشورت اوصاف تیراندازی تهورا نزد سلطان ظاهر نمود و سلطان را میل تماشای آن راسخ گشته رای تهورا را از قید و
حبس برآورده و براسپ سوار کرده تیر و کمان بدستش داد تهورا بموجب مصلحتی که با چاندا در میان آورده بود کار سلطان از تیر با تمام
رسانید اما ملازمان سلطان رای تهورا و چاندا را نیز از هم گذرانیدند لیکن تواریخ فارسی کشته شدن رای تهورا در رزمگاه تلاوری
می رساند و مطابقت با راجاولی و راج ترنگی و بقتل رسیدن سلطان شهاب الدین بعد مدت از دست فدائی ککهر نوشته اند
چنانچه در صفحات سابقه ذیل احوال صوبه دهلی اشعاری باجمال نموده آمده والله اعلم بحقیقة الحال بالجمله بعد کشته شدن رای تهورا
حکومت هنود از هندوستان منقطع گشته بسلاطین اسلام انتقال یافت از ابتدای راجه جدهشتر پانڈو لغایت رای تهورا بموجب نسخه
راج ترنگی یکصد و بست تن از اقوام هنود مدت چهار هزار و چهار صد و هشت سال فرمان روائی نموده مرحله پیمای طریق عدم شدند
نظم آنکه اوج فلک نشیمن ساخت + عاقبت زیر خاک مسکن ساخت + آنکه بر فرق تاج از زر کرد + در لحد رفت و خاک بر سر کرد +
آنکه گهواره ساخت مسکن خویش + رفت و تابوت کرد مامن خویش + هیچکس در جهان قدم نزند + که قدم جانب عدم نزند + ناتوانی
دل از جهان بگسل + رشته از مهر این و آن بگسل + جاودان نیست عالم فانی + تو درین جاودان کجا مانی + روی در ملک جاودانی
کن + ترک این کنج دیر فانی کن + پای در دامن هیچ منه + هم سر هیچ به دل هیچ منه +

داستان سرائی بلبل قلم در گلزار ذکر سلاطین اسلام صاحب حشم

چون مشیت حضرت الٰهی جل جلاله اقتضای آن کرد که سلسله فرمانروائی هندوستان از فرقه هنود که دیرگاه درین بلاد فرمان فرما
و حکمران بوده اند منقطع گردد و در هندوستان هم بوئی از اسلام بمشام جهانیان رسد اول سلاطین غور و غزنین رایت جهانگیری
کشوده بقدم جرات مسالک این ممالک پیمودند و نقش تسلط هنود را که اباعن جد مسند آرای حکومت و سلطنت بودند بآب
شمشیر آبدار از صفحه روزگار پاک شستند نظم سررشته قدرت خدائی + هر کس نکند گره کشائی + بی جنبش امر او بدستان +
برگی نجهد درین گلستان + همان بهتر که زبان بیان ازین گفتگو باز داشته عنان خامه مدعا نگار در عرصه اظهار مطلبی که پیش دارد
منعطف گرداند مجملی از احوال سلاطین اسلام که کتب معتبره سیر آن تا لطفنت آنکه اگرچه سلطان شهاب الدین رای تهورا را کشته و سلطنت
هندوستان باو رجوع گشته اما چون در هند ابتدای ظهور اسلام از سلطان ناصر الدین است شروع بذکر او کرده می آید سلطان
ناصر الدین سبکتگین از غلامان نصیر وقیقی فرمانروائی خراسان بود و بعد نصیر بخدمت منصور بن نوح سامانی باقتضای آثار رشد
و کارطلبی که از ناصیه حال او لایح بود بمرتبه امیرالامرائی و سپه سالاری رسیده مصدر امور سترگ و کارهای بزرگ گردید در آخر حال
از جانب ابواسحق والی بخارا بحکومت غزنین منصوب گشت بعد از آنکه ستاره زندگانی ابواسحق بهبوط ادبار تحال و آفتاب بخت
ناصر الدین از بیت الشرف اقبال طلوع نموده اوج گرای جهانبانی گردید تفصیل این اجمال آنکه ابواسحق غیر از وارثی که
قائم مقامش تواند بود نداشت و از امرای او صاحب شوکتی که نظم امور مملکت تواند نمود جز او دیگری نبود سپاه و رعیت

بضرورت چاروناچار رجوع باو نموده کمر اطاعت بر بستند او در سنه سه صد و نود و هفت هجری بر سریر سلطنت جلوس نموده باصابت
فکر و سلامت رای مهام جهانداری را کما ینبغی انتظام داده با جلیلی مراسم عدل و داد و دفع آثار فتن و فسادی پرداخت و رایت جهانگشائی
در معارک دلاوری برافراخته اکثر ممالک بزور بازوی خود مسخر ساخت اما چون این نسخه مشتمل بر حقیقت فرمانروایان هندست بناءً علیه
از ارقام ماجرای ولایت ایران و توران که سلطان در فتوحات این ممالک کارنامها بظهور رسانیده عنان خامه بیان بر تافته بتحریر
حالات هندوستان می پردازد سلطان مکرر از غزنین بسمت هند تاخت آورد و در سنه سی صد و هفتاد و یک اکثر بلاد مسخر گردانید
اول کسیکه در هندوستان رواج اسلام داده بنیاد مساجد نهاد او بود چون از نژاد ترک بود هندوان همین سبب مسلمانان را ترک گفتندی
القصه سلطان همواره در بلاد هند ترکتازی میکرد و سکنه این دیار از تاختهای متواترش عاجز بودند مال و متاع وزن و بچه
آنها بغارت میرفت گویند که دران زمان راجه جی پال بر ممالک هند حکومت داشت اگرچه مورخان هنود راجه جی پال را در زمره فرمانروایان
دهلی ذکر نکرده اند اما ازین جهت که دارالایالة او در کتب فارسی قلعه بلده نگاشته اند چه عجب که در ملک سامانه و پنجاب و اطراف
آن غیر دهلی در تصرف او خواهد بود ظاهر او دران ایام هندوستان محل ملوک طوائف نشده بود سلطان تا هنوز مستقلی بانفراد نداشت
القصه راجه جی پال بقصد مدافعه با لشکر بسیاری از لشکر بر سر غزنین رفت سلطان باستماع این جسارت بالشکر و استعداد در حدود
ولایت خویش رسیده آماده پیکار گشت و قتال صعب روی داد دلاوران جنگ جو و متهوران پرخاش خو کارزار مردانه نمودند نظم
بپا ان گشته رزمی که بالا و پست + فتاده یلان همچو از باده مست + تن پردلان چاک از پیش و پس + درو دل نمایان چو مرغ
از قفس + اکثری از طرفین جنگ مردانه کرده بخاک هلاک افتادند گویند که سلطان چون آثار غلبه از طرف دشمن دید بعضی از چشمها دران
نواحی بود که اگر اتفاقاً از قاذورات چیزی دران افتادی برف عظیم باریدی سلطان فرمود تا دران چشمه اندکی از قاذورات
بیندازند چون حسب الامر بعمل آمد باد و برف سخت پیدا گردید از وزیدن باد تند و غریدن رعد و باریدن برف بسیار لشکریان راجه
جی پال را اول از دست رفت و بسبب قلت طاقت احتمال این صدمات بنابر عدم اعتیاد مضطرب و اکثری از انجماعه نابود
هلاک و باقی ماندگان خود را مشرف بر تلف دیده مغلوب و مایوس از فتح و ظفر گردیدند + نظم دست کشیده همه در آستین +
پای کشان شد همه در پوستین + گرم شده از مدد جامه مرد + مردم بی جامه بجا ماند سرد + گو که زسرماش رهاند خدای + لرزه
گرفته همه در دست و پای + تق تق دندان برهنه تنان + چون شفق چوب که چوبک زنان + القصه سلطان بدین تدبیر غالب
راجه جی پال مغلوب گشت و احوال لشکریان خود بدینمنوال دیده از روی اضطرار ناچار در مصالحت زد و قرار آنکه پنجاه زنجیر فیل
با نقد فراوان بطریق پیشکش بخدمت بفرستد و چند کس از معتبران خود را برسم یرغمال پیش سلطان گذاشته معتمدان سلطان را برای
تسلیم وجه معین همراه گرفته بماوای خود رسید و بعد رسیدن بمسکن خویش قول و قرار را بر طاق نسیان گذاشته کلاه نخوت کج نهاد و کسان
سلطان را که برای سپردن مال و فیل همراه آورده بود بعوض مردم خود که نزد سلطان گذشته بود مقید داشت سلطان باستماع این خبر
بعزم انتقام و پاداش بدعهدی راجه بر هندوستان لشکر کشید جی پال با لک سوار و پیاده و بیشمار و فیلان بسیار بمقابله شتافت
و هر دو لشکر باهم پیوسته جنگ عظیم کردند آخرکار سلطان رایت فتح برافراخته غنیمت بسیار از مال و فیل ماسر بدست آورده بغزنین
مراجعت کرد و جی پال هزیمت خورده بهندوستان آمد و تا لمغانات بتصرف سلطان درآمده سکه و خطبه او رواج یافت بعد چندی
سلطان بجنگ اجل گرفتار آمده بره آخرت سپرد مدت سلطنت او بست سال بود +

ذکر سلطنت سلطان محمود بن ناصر الدین سبکتگین

بعد از آن که سلطان ناصر الدین ودیعت حیات بخالق کائنات بسپرد امیر اسمعیل پسر بزرگ بر تخت جهانبانی جلوس نموده سلطان محمود
را از میراث پدر محروم گردانید سلطان تاب جفای برادر کلان نیاورده و یاوری بخت بیدار آماده پیکار گشته بر امیر اسمعیل غالب آمد و در
سنه سه صد و هشتاد و هفت هجری در خطهٔ عشرت آگین غزنین زینت افزای اورنگ جهانبانی گشت سلطان بتائید دل قوی و نیروی
بخت مسعود و تیغ عالمگیری بر میان لسته رایت جهان ستانی برکشاد و بر بلخ و بخارا و داور و گنج و خوارزم و ترکستان و عراق و خراسان
لشکر کشیده مظفر و منصور گشت و عرصه روزگار از خس و خاشاک مخالفان پاک گردانید چون طنطنهٔ جهانگیری او در اطراف گیتی مشهور گشت خلیفه
بغداد باستماع حالات او خلعت فاخره با خطاب یمین الملة و یمین الدوله برای سلطان فرستاد سلطان برای استرضای خلیفه و ازدیاد شوکت
و نام در عوام باظهار اعلای اسلام و شهرت جهاد کمر همت به تسخیر هندوستان بربست + مرتبهٔ اول در سنه سه صد و نوزدهم هجری باراده یورش
بر سر راجه جی پال لشکر کشید او نیز بعزم مقابله رهگرا گشته در پشاور که در کتب اسلاف هنود پرشاور و پرشاور نوشته اند رسید معرکه کارزار بیارا ست
هر دو لشکر با هم گرد در آویختند و داد مردانگی دادند بیت دلیران شدند یار کرده بخت + شدند در آمیخت زایشان درخت + از درخشیدن برق
شمشیر آتش بار و باریدن تیر شعله کردار اکثری از طرفین بآتش غیرت سوخته غریق بحر فنا گشتند بالآخر سلطان مظفر و منصور گشته بهزار
هندو را در آن کارزار علف تیغ خون خوار نمود راجه جی پال با پانزده نفر از پسر و برادر و خویش اسیر گشته بقتل رسید گویند در گردن راجه
حمائلی بود که بزبان هند مالا نامند مرصع بجواهر زواهر گران بها و مکلل بدرر غرر یکتا بصیران جوهر شناس و مقبلان خرد اساس قیمت
آنرا یکصد و هشتاد هزار دینار کرده بودند و همچنین در گردن پسران و برادرانش حمائلهای مرصع قیمتی بود همه آن در جملهٔ غنائم بخزانهٔ سلطان
رسید از آنجا بعد فتح رو بهندوستان کرده اکثر بلاد به تسخیر در آورد و به بلده که دار الحکومت راجه جی پال بود رسیده مسخر کرد و در اکثر اماکن تعمیر
مساجد نموده ترویج مراسم اسلام پرداخت چندگاه در آن نواحی بعیش و عشرت پرداخته چون موسم بهار در رسید سلطان از قلعه بهنده
برآمده بغزنین مراجعت نمود و تمام ایام بهار بعیش و کامرانی و مسرت و شادمانی در آن تختگاه گذرانید چون موسم بهار منقضی گردید و زمان
خزان در رسید سلطان بمرتبه دوم قصد هندوستان نموده از راه ملتان بحوالی بهتنیر رسید راجه بجی رای با وجود کثرت لشکر و فیلان صفدر
و متانت قلعه و صعوبت جای بی همتی و بی تدبیری لشکر خود را بمقابله سلطان گذاشته بجانب سند روان شد لشکریان سلطان باستماع
این خبر تعاقب کرده او را دستگیر نموده بخنجر آبدار برخاک هلاک انداختند سعدی سخت است پس از جاه تحکم بردن + خو کرده بناز جور
مردم بردن + دسر او را از تن جدا کرده پیش سلطان آوردند سلطان از فتحی خوشحالیها نموده تیغ بیدریغ بر توابع و لواحق او را ندو
خلق کثیر را بقتل رسانیده غنیمت فراوان از نفائس و نوادر هندوستان بدست آورده از آنجا بسمت غزنین معاودت نمود از جمله
غنائم دویست و هشتاد زنجیر فیل بود چون در ملتان داود بن نصیر رئیس ملاحده حکومت داشت سلطان را حمیت دین بر آن داشت
که براه ملتان متوجه شده آن ملک را از و انتزاع نماید درینصورت بعزیمت ملتان از بهتنیر راه راست از دست داده براه مخالف
بنا بر آنکه حاکم آنجا خبردار نشود و ناگهان بر سر او برسد سواری کرد راجه انندپال بن راجه جی پال که بر سر راه بود در مقام ممانعت شد از
طرفین صفوف آراسته گشت و نبرد آزمائی روی داد و از آنجا که سلطان را اقبال قوی بود بهر طرف که روی عزیمت می آورد فتح و نصرت استقبال
می نمود راجه انندپال تاب صدمات لشکر سلطان نیاورده منهزم شد و خود را در کوهستان کشمیر کشید چون بسبب جبال مرتفعه و مجال
مشکله و تراکم اشجار و تزاحم گریوه دشوار گذار رسیدن لشکر در آنجا متعذر بود سلطان دست از تعاقبش کشیده در ملتان رسید
و حاکم آنجا را اهل و معاملاو بیست هزار درم هر سال بر او مقرر کرده احکام شرعیه را رواج داد چون موسم تابستان در رسید شدت
حرارت و حدت آفتاب رو باشتداد نهاد لشکریان سلطان تاب هوای گرم ملتان نیاورده التماس مراجعت نمودند بضرورت سلطان از آنجا

غزنین شده تمام ایام بهار بعیش و عشرت دران مکان بهشت نشان گذرانید چون ایام زمستان در رسید در سنه سی صد و نود و نه مرتبه
سوم باز بهندوستان آمده باراجه انند پال کارزار نموده او را شکست داده سی زنجیر فیل غنیمت بدست آورده ازانجا بقلعه بهیم نگر رسیده
انتزاع نمود چند تخت طلا و نقره و خزانه فراوان و الماس گران بها و دیگر نوادر و نفایس که ازان قلعه بدست آمده بود همراه در میدان وسیع
بفرموده سلطان چیدند و سپاه و رعیت از تفرج آن انبساط اندوختند در زمان بودن دران قلعه بزم جشن آراسته برای چراغ
افروزی حکم عالی بصدور پیوست و حسب الامر سرانجام یافت و نیز اوستادان نادره کار صنعت شعار انواع آتشبازی حاضر آورده
هنگامه تماشا گرم کردند سلطان بعد فتح قلعه مسطور و حصول هزاران طرب و سرور بغزنین مراجعت نمود مرتبه چهارم در سنه چهار صد هجری
قصد ملتان نموده تمامی آن ولایت را بتصرف در آورد و قرامطه ملاحده که دران ولایت بودند دستگیر شدند و بعضی را دست در
گردن بسته در پای فیلان کوه پیکر انداختند و جمعی را که دست رد باحکام شرعیه نهادند بیدست و پا ساختند و جمعی را که سر
از حکم شریعت پیچیدند سر از تن جدا کردند و فریقی را که از خود بینی گوش بر امر سلطان نداشتند گوش و بینی بریدند داؤد بن نصیر
حاکم آنجا را اسیر کرده در قلعه غورک محبوس نمودند او همانجا بمرگ طبیعی درگذشت و سلطان بعد فتح آن ولایت بغزنین رجعت نموده
مرتبه پنجم در سنه چهار صد و دو هجری سلطان شنید که در هندوستان تهانیسر نام شهریست قدیم و در نزدیکی آن کولابیست بس
عظیم که باعتقاد اهل هند آغاز آفرینش در انجا شده و آنرا از اماکن شریفه دانسته گسیختن پیوند عنصری دران مکان نتیجه رستگاری
میدانند و بتخانه کلان و چکرسوم نام بت در انست و هنود آنرا بکمال اهتمام می پرستند درینصورت بقصد جهاد لشکر فراهم آورده متوجه
تهانیسر گردید راجه نروجسپال حاکم آنجا ازین خیال واقف گشته ایلچی فرستاده پیغام نمود که اگر سلطان ازین عزیمت بازگردد پنجاه زنجیر فیل
پیشکش بدهد سلطان بران التفات نکرده در تهانیسر رسید راجه مذکور تاب مقاومت نیاورده بی جنگ رو بفرار نهاده شهر را خالی
ساخت لشکریان سلطان در شهر خالی رسیده انچه یافتند غارت کردند و بتها شکستند و بتخانه ها برانداختند و بت چکرسوم بغزنین برده
بفرموده سلطان بر درگاه نهادند تا پی سپر خلایق گردد سعدی بتی چون بهار دهان کسی * که نتواند از خود براند مگس * نه نیرو
دستش نه رفتار پای * دگر بعد گنگی بر نخیزد ز جای * مرتبه ششم بر قلعه نندنه که بر کوه بالناته است لشکر کشید راجه نروجسپال
مردان کاری بمحافظت قلعه گذاشته خود در کهسار دشوار گذار کشمیر در آمد سلطان قلعه نندنه را محاصره کرده در نقب و ساباط کوشید
و سایر اسباب قلعه گیری شروع نمود اهل قلعه عاجز و امان خواه گشته مقالید قلعه سپردند بعد تسخیر قلعه دست آویز اسباب و اموال رو
بدره کشمیر بتعاقب راجه نروجسپال نهاد و بسبب مضایق طرق و دشواری عبور دست سلطان براجه مذکور نرسید اما غنیمت فراوان
بدست آورده و بسیاری از هنود را رهنمائی بدین اسلام نمود و رواج احکام شرعیه دران دیار داده مراجعت فرمود مرتبه هفتم در سنه
چهار صد و نه بعزم تسخیر قنوج هفت دریای هولناک درگذشت چون بسر حد قنوج رسید کوره نام حاکم آنجا اطاعت قبول نموده پیشکش
داد و ازانجا در برن رسید هردت والی آنجا قلعه را بالعموم خویش سپرده بگوشه خزید اهل قلعه تاب مقاومت نیاورده هزار درم که یک
لک و پنجاه هزار روپیه بوده باشد و چند فیل پیشکش داده امان یافتند سلطان ازانجا بقلعه مهابن بر کنار دریای جمنا رسید گلچند نام حاکم
آنجا فیل سوار میخواست که از آب بگذرد لشکریان سلطان رسیده او را دستگیر کردند او خود را بخنجر آبدار هلاک گردانید بیت رنگین
چون بکام خصم بود * مردن از زیستن بسی بهتر * بعد تسخیر قلعه مهابن بشهر متهرا که شهریست بزرگ مشتمل بر چندین بتخانهای عظیم
و مولد کرشن بن بسدیو که باعتقاد هنود امجد خلیفه ایزد تعالی است و آن مکان را از اماکن دیگر شریف تر میدانند رسید هیچکس بجنگ
پیش نیامد تمام آن شهر را غارت کرده بتخانه ها را سوختند و انداختند و مال فراوان بغارت بردند یک بت زرین را شکستند که در وزن

بود و هشت هزار و سه صد مثقال زر پخته بود و دو یکپاره یاقوت یافتند که چهار صد و پنجاه مثقال وزن داشت گویند که چندر رای حاکم آن نواحی
فیلی داشت بغایت قوی هیکل عظیم الجثه عربده جو تند خو صفدر عفریت پیکر اگر در بالا بلندی بکوه نسبت کرده شود لایق و اگر به تندی تیز روی بباد
تشبیه داده آید بنفس الامر موافق در پردلی وصف شکنی و دلاوری جنگ آوری انگشت نمای روزگار بود نظم تیز رو و تیز دو و تیز گام + خوش روش و
خوش منش و خوش خرام + هم حرکاتش متناسب بهم + هم حملهٔ آتش متقارب بهم + سلطان آنرا بقیمت گران خریداری میکرد میسر نمیشد بحسب اتفاق
آن فیل شبی از فیلبانان رمیده گریخته باردوی سلطان قریب شد آنرا بدست آورده خوشحالی ها نموده خداداد نام نهاد چون بغزنین رسید و غنائم
سفر قنوج بشمار آورد بیست هزار درم و پنجاه و سه هزار برده و سه صد و پنجاه فیل بقلم در آمد در مرتبه هشتم چون سلطان شنید که راجه نندا حاکم کالنجر
کوره حاکم قنوج را بنابر آنکه او سلطان را اطاعت و انقیاد نموده بود بقتل رسانید سلطان را این سخن ناپسند آمده بقصد استیصال نندا عزم ساخته و در سنه چهارصد
و نه هجری متوجه هندوستان گردید چون بآب جمنا رسید راجه نرو جیپال که چند مرتبه از صدمه لشکر سلطان گریخته بود بامداد و اعانت راجه نندا رسیده گشته بمقابله
سلطان بر آمد چون آب عمیق درمیان بود بی حکم سلطان نتوانست کسی از آب گذشت اتفاقاً هشت نفر غلام یکبار آب بازی کرده از دریا گذشتند و لشکر راجه نرو جیپال
را از روی جرأت و دلاوری درهم شکستند عقب آن سپاه یاری دیگر عبور کرده جنگ نمودند راجه نرو جیپال هزیمت خورده با چند کس بدر رفت و غلامان
سلطان بشهر که در آن نواحی بود در آمده دست بغارت دراز کردند و بتخانها را مسمار نمودند سلطان بعد فتح از آنجا رو بولایت نندا آورد گویند سی و شش هزار
سوار و صد و چهل و پنجهزار پیاده و سه صد و چهل فیل پیش نندا بود سلطان با ترک و تجمل برابر او نزول نموده پیغام اطاعت و اسلام کرد راجه نندا گردن از فرمان
بر تافته بجنگ قرار داد و سلطان بر بلندی ایستاده کثرت غنیم بنظر در آورد و در خود تاب مقاومت ندیده از آمدن پشیمان گردید و جبین نیاز بر زمین
خشوع نهاده از حضرت ایزد بی نیاز و داور بی انباز درخواست فتح و نصرت نمود اتفاقاً بدرگاه مجیب الدعوات عجز و خشوع سلطان باجابت
مقرون گشت و بمشیت ایزدی همان شب خوفی عظیم بخاطر راجه نندا راه یافت تمام اسباب و آلات را بجا گذاشته بی جنگ با مخصوصان خویش
راه فرار پیش گرفت روز دیگر سلطان بر حقیقت کار اطلاع یافته سوار شده خالی لشکر او را ملاحظه کرده از مکر و خدیعت او خاطر جمع نموده در شهر رفت
و دست بغارت و تاراج کشاده عالم عالم غنیمت بدست آورد و در بیشه پانصد و هشتاد زنجیر فیل از فیلان لشکر راجه نندا یافت ضمیمه غنائم نموده
بغزنین رفت مرتبه نهم در سنه چهار صد و دوازده هجری سلطان قصد کشمیر نموده قلعه لوه کوت را محاصره کرد چون بسبب استحکام و ارتفاع دست
بتسخیر آن نرسید بجانب لاهور رو آورده غنیمت فراوان بدست آورده با فتح و ظفر معاودت نمود مرتبه دهم باز قصد ولایت راجه نندا کرد بعد
رسیدن بقلعه گوالیار برای تسخیر آن محاصره نمود از آنجا که قلعه گوالیار در استواری و محکمی کارنامه ایستاده فرمانروایان پیشین و یادگاریست از
کار آگهان متقدمین طایر اولی اجنحه قیاس بر گرد شرفات آن نتواند پرید و سمند تیز رو خیال در فضای ارتفاع آن نمی تواند دوید ابیات
یکی قلعه بر روی آن کوهسار + بر آورده سر تا بچرخ چهار + بر و مرغ اندیشه را راه نیست + کس از کار و کردارش آگاه نیست + بالعرض بحاکم آنجا
مصالحه کرده سی و پنج فیل پیشکش گرفته متوجه قلعه کالنجر مسکن راجه نندا گردید بعد رسیدن در آنجا قلعه کالنجر را از لشکر محیط گردانید قلعه
مسطور بمتانت و استحکام در هندوستان نظیر ندارد و تسخیر آن غیر از نیروی بازوی اقبال صورت نبندد ابیات حصاری چو
گردون گردان بلند + که از رفعت برجش بود بهره مند + دهد قلعه وارش بگردون جواب + کند دیده بانیش آفتاب + چون
محاصره بامتداد کشید راجه نندا با وجود محکمی عاجز شده سه صد زنجیر فیل پیشکش قبول کرده زنهار خواست و فیلان پیشکش را بی
فیلبانان از اندرون سر دادند لشکریان سلطان ترکان شهامت نشان به چستی و چالاکی بر آن فیلان سوار شده ایل کردند از
نظاره این جرأت و جسارت ترکان اهل قلعه تعجب نمودند و حیرت پذیرفتند راجه نندا شعر هندی بعبارات متین و استعارات رنگین
که پسندیده شعر فهمان خردگزین بوده باشد در مدح سلطان نوشته ارسال داشت زبان دانان هند مضمون آنرا بعرض رسانیدند

سلطان

سلطان مسرت اندوز گشته تحسین نمود و در جلدوی آن منشور حکومت پانزده قلعه ضمیمه کالنجر نموده با تحف دیگر مرحمت فرمود راجه نند انیز
مال بسیار و جواهر بیشمار در عوض آن بخدمت سلطان ارسال نمود سلطان بعد صلح بغزنین معاودت کرد و مرتبه یازدهم باز لشکر بهندوستان
کشید بقصد تسخیر سومنات لوای توجه برافراخت این سومنات شهریست بزرگ بر ساحل دریای محیط و بتخانهٔ مشهور معبد براهمه بتان
زرین در آن بتخانه بسیار و بزرگترین بت را سومنات نامند و در کتب سلف اهل هند مرقوم است که آن بت از چهار هزار سال و کسری
معبود و مقبول براهمه است بالجمله از غزنین روانه شده قطع منازل و طی مراحل در پیش نمود و در اثنای راه حکم بر عرض لشکر بصدور
پیوست بتقدیم این امر یساولان جلدکار متعین شدند و بآئین پسندیده عرض لشکر بنظر عالی درآوردند از آن منزل سلطان کوچ بکوچ
راهی گردیده بعد از طی مسافت در شهر نهرواله که از ملطنهٔ موکب سلطان سکنه آنجا فرار کرده بودند رسید شهر را خالی یافته غله ها از آنجا برداشته راه
سومنات پیش گرفت چون در آن سرزمین نزول لشکر ظفر اثر اتفاق افتاد اهل آن شهر دروازهٔ سومنات بر روی سلطان بسته آماده جنگ شدند
بهادران لشکر دیلمان صفدر بقدم همت و علم جرأت بر معارج قلعه کشائی طریقهٔ عروج پیش گرفته داخل قلعه شدند بجنگ و تردد بسیار ابواب قلعه کشاده
یافت و لوازم غارت و تاراج بعمل آمد و خلق کثیر قتیل و اسیر گشت بتخانه ها از بنیاد برکندند و سنگ سومنات را بجنسه ریسمانها بسته و بدست اسرای
هند کشان کشان بغزنین برده در زینه های مستراح مدرسه و مسجد جامع بکار بردند هنگام معاودت سلطان از سومنات برج دیو راجه
عظیم الشان بر سر راه و از آمدن سلطان آگاه بوده سد راه گشت و انواع دست برد نمود و اکثری سدا کشته و خسته حال و امتعه فراوان تاراج
نمود چون لشکر سلطان از مسافت بعید آمده بنابر امتداد ایام سفر و بسیاری جنگ که در سومنات و دیگر جا رو داده خسته گشته بود سلطان بمقتضای
وقت صلاح در جنگ ندیده طرح داده براه ریگستان متوجه ملتان گردید و در راه صحرای بیتاب بی آب پیش آمد بسبب بی آبی و بی علفی لشکریان سلطان
تعب بسیار کشیده اکثری از تشنگی و گرسنگی رهگرای صحرای عدم گردیدند و بصد هزاران محنت و رنج سلطان بغزنین رسید مرتبه دوازدهم در اواخر سنه چهار
صد و هفده هجری بعزیمت مالش جمعی که در وقت مراجعت از سومنات برکنار دریای سند بلشکریان سلطان بی ادبی کرده آزار و اضرار رسانیده
بودند لشکر عظیم بجانب ملتان و سند کشیده فرمان داد تا هزار کشتی ساختند و بر هر کشتی سه شاخ آهن در کمال قوت و حدت مضبوط کرده یکی
بر پیشانی و دو بهر دو پهلو نصب کردند بنوعیکه هرچه مقابل این شاخها آمدی خود بشکستی آن کشتیها را در آب سر داده سپاهیان
را با تیر و کمان و دیگر سامان حرب در آن کشتیها نشانیده رو باستیصال معاندان آوردند آن مردم خبردار شده اهل و عیال خود را بجزائر
فرستاده جریده بمقابل نشستند و جنگ عظیم در پیوست اکثری از آنجماعه که بمقابله کشتیها آمدند کشته شدند یا غرق بحر فنا گشتند سلطان بعد
استیصال و گوشمال آنجماعه بدار الملک غزنین معاودت کرد القصه سلطان باخلاق حمیده موصوف و بشجاعت فطری و کسبی معروف بود
ممالک ستانی و جهانگیری نموده بیاوری بخت و اقبال و بسلیقه سپهداری و تیغ گزاری مخالفان را منکوب و مقهور میکرد و رعیت پروری و دادگستری
عالم را رونقی بخشید و بعدالت ورزی و انصاف پروهی ستمگاران را بسزا و ستمدیدگان را بمدعا میرسانید تعصب دین بنوعی و طمع دنیوی
بهر دو در ضمیرش قوی بود بنابرین بقصد حصول ثواب و هم بامید اخذ مال و اسباب دوازده نوبت بر هندوستان یورش نموده
لوای فتح و نصرت برافراخت و جد و جهد فراوان بظهور رسانید بدین جهت خلفای عباسی بغداد او را امین الملة و یمین الدوله
غازی لقب بخشیده مورد الطاف و عنایت میداشتند چون بخت بلند و طالع ارجمند داشت بهر طرف که رو آوردی ظفر و فیروزی بطریق
استقبال پیش آمدی **بیت** هرجا که جبینش رسیده + اقبال برهنه پا دویده + شیران جهان شکار کرده + وز مورچگان کنار
کرده + در سخندانی و نکته فهمی و لطیفه گوئی و مدعا شناسی بهرهٔ تمام داشت فضلا و شعرا را اعزاز و احترام میکرد و با آنجماعه رعایت و احسان
می نمود و سرآمد شعرای نامدار مولانا حسن بود که در شعر فردوسی تخلص می نمود وجه این تخلص آنکه در شهر طوس حاکم آنجا باغی

ترتیب داده فردوسی نام نهاده پدر مولانا باغبانی آن باغ داشت بدین تقریب مولانا در شعر خود فردوسی می نوشت چون در غزنین رسید
و حقیقت کمال او بسلطان ظاهر گردید او را در صحبت خود جای داده پایهٔ قدرش از شعرای آن عصر بلند ساخت و مولانا حسب الامر سلطان
بنگارش شاهنامه مشتمل بر احوال سلاطین کیان و فرمانروایان ممالک ایران و لشکر کشیها و اسپهبدی رستم و اسفندیار و افراسیاب و سهراب
و دیگر پهلوانان نامدار مامور گشته شصت هزار بیت در مدت سی سال درست کرد اگر در عهد سلطان کتب بسیار از نظم و نثر تصنیف شده
یادگار شعرای نامدار است اما شاهنامه بهترین آن کتب و در کمال متانت مرغوب طبایع سلاطین عظام و محبوب قلوب طوائف انام است
سلطان اگر چه چندین هزار غلام داشت اما سر آمد ایشان ملک ایاز بود در کمند عشق او گرفتاری داشت گویند که این ایاز خلف والی
کشمیر بود در خردی همراه پدر خویش در شکارگاه رسید جمعی از عیاران آدم دزد به قابوئی که یافتند ایاز را بدست آورده از ان ولایت
بدر رفتند و در بدخشان رسیده آن لعل درج شاهی را بدست سوداگری بقیمت خاطر خواه فروختند از تقدیرات آلهی شاهزاده بغلامی
نامهاده گشت و آن سوداگر اگر چه اقسام اجناس نفیسه و انواع اشیای غریبه با خود داشت اما نظر بر حسن و جمال ایاز او را از جمیع اسباب
و اشیای گران بها شمرده از جان خود عزیزتر میداشت و در ترتیب و پرورش او توجهی گماشت بقصد تجارت از بدخشان در
غزنین رسیده رحل اقامت انداخت تا آنکه صیت حسن و خوبی آن سرو بوستان محبوبی در گوش سلطان رسید سوداگر را طلب داشت
و بمجرد مشاهده مبتلای عشق او گشته عنان اختیار از دست داد و بقیمت گران خریده انیس انجمن خاص و جلیس مجلس اختصاص
گردانید شیفتهٔ حسن صورت خود بود و فریفتهٔ خوی نیکوی او نیز گشت **بیت** این عشق که هست بی خود از خویش + نی شاه
شناسد و نه درویش + القصه سلطان او را بر تمامی خدم و حشم برگزیده مامور امر و محکوم حکمش گشت چنانچه قصهٔ نیاز سلطان و حسن
و ناز ایاز مشهور است و در اکثر کتب سطور خصوص ملا زلالی این داستان را بهمین آئین و مضامین رنگین تحریر در آورده
بعضی نوشته اند که ایاز اگر چه حسن صورت و جمال ظاهری چندان نداشت لیکن در اخلاق پسندیده یکتا و در صفات حمیده
بی همتا **نظم** هر که در سیرت نکو بود + آدمی از آدمیان او بود + نیکی مردم نه نکوروئی است + خوی نکو مایهٔ نیکوئی است + القصه
بعد از ان که سلطان را ایام شباب درگذشت و زمان شیب پدیدار گردید در سنه چهار صد و بست و یک هجری بعلت دق و زحمت
ضیق النفس اورنگ خلافت خالی کرده سمند تیزگام عمر در جولانگاه آخرت تاخت و از شهرستان وجود بصحرای ناپیدای عدم نقارهٔ رحلت
نواخت گویند در زمان سکرات موت از بس که دلش در بند سلاسل دنیا بود در حلقش دشواری نمود خردمندان حقیقت شناس
اندوختها و انبارهای نقود و جواهر و اسباب بود روبرو چیدند سلطان نظر بران انداخته حسرت خورد و جان بجان آفرین
سپرد سعدی **نظم** زر و نعمت اکنون بده کان تست + که بعد از تو بیرون فرمان تست + پریشان کن امروز گنجینه چست
که فردا کلیدش نه در دست تست + کسی گوی دولت ز دنیا برد + که با خود نصیبی بعقبی برد + تو با خود ببر توشهٔ خویشتن +
که شفقت نیاید ز فرزند و زن + غم خویش در زندگی خور که خویش + بمرده نپردازد از حرص خویش + بغمخوارگی چون سر انگشت من
نخارد کسی در جهان پشت من + مدت سلطنت او سی و پنج سال +

ذکر امیر مسعود بن سلطان محمود و اخلاف و اولادش

امیر مسعود بن سلطان محمود بعد رحلت پدر والا قدر زینت افزای اورنگ خلافت گردید اگر بر هندوستان یورش نتوانست کرد
امیر ابو سعید بن امیر مسعود از پسرش برادر کلان تر بود بعد پدر سریر آرای فرمانروائی گشته عدالت و نصفت را رواج داد و دو مرتبه
بر هندوستان یورش آورد لیکن چندان دست نیافت بعد انهدام تبخانه بعضی امکنه معاودت کرد بهرام شاه برادر امیر ابو سعید

پس از برادر کلان اورنگ نشین جهانبانی گشته بر هندوستان یورش آورد و بعضے بلاد و امصار که پدر و برادر کلانش مسخر نکرده بود بزور شمشیر به تسخیر درآورده امرائے خویش را در ان اماکن گذاشته مروج قوانین اسلام گردید اما سلطنت او در هندوستان بقائی نیافت در ضبط ممالک ایران و توران و محاربه بسلاطین آن دیار بسر برد کتاب مخزن اسرار تصنیف مولانا نظام الدین گنجوی و کلیله و دمنه تالیف ملا نصیرای مستوفی در عهد اوست در سنه پانصد و هفت هجری ازین جهان فانی درگذشت + خسرو شاه بن بهرام شاه چون اورنگ آرای فرمانروائی گشت سلطان علاء الدین حسین غوری براو غالب آمد و غزنین را از و تخلص نموده در تصرف خویش آورد خسرو شاه بعد هزیمت از ممالک موروثی خویش برآمده رو بهندوستان آورد و لاهور را به تسخیر درآورده تا آخر عمر بحکومت پنجاب قیام ورزید در سنه پانصد و پنج هجری در خطهٔ لاهور چراغ زندگانی او از تندباد اجل خاموش شد مدت سلطنت پنجاه و هشت سال + سلطان خسرو ملک بن خسرو شاه بعد رحلت پدر بر مسند حکومت پنجاب متمکن گشت چون سلطان شهاب الدین برادر غیاث الدین بن سلطان علاء الدین حسین غوری از جانب برادر کلان خویش نیابتهٔ در غزنین می بود بمقتضای کارطلبی باطراف ممالک لشکر کشیده کمر همت به تسخیر هندوستان بست و علی التواتر بر لاهور یورش کرده خسرو ملک را بمحاربه و مجادله عاجز گردانید آخر الامر خسرو ملک تاب نیاورده در سنه پانصد و هشتاد و دو هجری نزد سلطان شهاب الدین در غزنین رفته همان طرف ودیعت حیات سپرد مدت حکومت او در لاهور بست و هشت سال از ابتدای سلطان ناصر الدین سبکتگین تا خسرو ملک هفت تن مدت دو صد و هفتده سال سلطنت غزنین و بلاد هندوستان کردند +

ذکر سلطان شهاب الدین غوری عرف معز الدین محمد سام و لشکرکشی او بهند

سلطان شهاب الدین عرف معز الدین محمد سام برادر کلانش سلطان شمس الدین مشهور بغیاث الدین ولد سلطان علاء الدین حسین سلطنت غور داشت سلطان شهاب الدین از طرف برادر کلان خود بر سر غزنین لشکر کشیده در سنه پانصد و شصت و نه هجری فتح نمود و نیابتهٔ بحکومت آن ولایت قیام ورزید چون شجاع کارطلب و دلاور صاحب اقبال بود کمر ترددی بر بسته قصد جهانگیری و ممالک ستانی نمود + مرتبه اول ولایت ملتان از تصرف قرامطه و اوچه را از قوم بهاتیه به تسخیر درآورد و نائب خود گذاشته بغزنین مراجعت کرد + مرتبه دوم در سنه پانصد و هفتاد و چهار هجری باز در ملتان و اوچه آمده براه ریگستان عزیمت گجرات نمود رای بهیم دیو مرزبان آن ولایت لشکر فراهم آورده صفوف مصاف آراست و جنگ عظیم رو داد و چون لشکر سلطان بنابر قطع مسافت بعیده خستگی داشت و لسبب عبور مسالک ریگستان رنج بی آبی و تعب بی علفگی هم کشیده و لشکر رای بهیم دیو فراوان و تازه دم بود جنود سلطان را خسته و مغلوب گردانید و رای بهیم دیو غالب آمده فتح یافت بسیارے از لشکریان سلطان علف تیغ بیدریغ گردیدند و سلطان هزیمت خورده بهزاران رنج و تعب بغزنین رسید + مرتبه سوم در سنه پانصد و هفتاد و پنج هجری لوای توجه بسمت لاهور برافراشت سلطان خسرو ملک از نبائر سلطان محمود غزنوی که شمهٔ از احوال او بتحریر درآمده حکومت لاهور داشت بعد محاصره و محاربه خسرو ملک عاجز شده پسر خود را با یک زنجیر فیل بطریق پیشکش فرستاده صلح نمود و سلطان پیشکش هر ساله مقرر کرده بغزنین معاودت نمود + مرتبه چهارم در سنه پانصد و هفتاد و هفت بر سر دیول که به ٹهٹه مشهور است رفته تمام ولایت کنار دریای سند بضبط درآورد و نفائس و نوادر آن دیار با مال بسیار گرفته برگشت + مرتبه پنجم در سنه پانصد و هشتاد باز بولایت لاهور آمده محاصره و مجادله نمود خسرو ملک تاب نیاورده متحصن گردید سلطان آن نواحی را غارت کرده در میان دریای راوی و چناب قلعه سیالکوٹ را که بنای آن انعدام و شکست و ریخت در ارکان آن راه یافته بود بتجدید ترمیم و تعمیر نمود و نائب خود گذاشته برگشت

خسرو ملک باتفاق کهوکهران مدتی محاصرهٔ قلعه سیالکوت نموده بے نیل مقصود بلاهور عود کرد ✦ مرتبهٔ ششم در سنه پانصد و هشتاد و سه باز از غزنین بلاهور آمد خسرو ملک بعد تحصن چون عاجز شد غیر از آمدن بحضور چاره ندیده بملازمت رسید سلطان او را با خود در غزنین برده در لاهور نائب خود نصب کرد خسرو ملک در همان طرف مرحلهٔ زندگے بسپرد ✦ مرتبهٔ هفتم در سنه پانصد و هشتاد و هفت سلطان باز بهندوستان آمده قلعه سرهند را که در ان زمان دار الایالهٔ راجهاے عظیم الشان بود بدست آورده و یکهزار و دویست سوار در آنجا گذاشته در موضع نراین که الحال آن را تلاوڑے گویند رسید رای پتهورا فرمانروائی هندوستان با لشکر گران بران سرزمین آمده صفوف آراست و هر دو لشکر بهم مقابل گشته داد مردانگی و دلاورے دادند اگرچه درین محاربه سلطان جلادتها کرده مراتب تهور بجا آورد اما بمشیت ایزدی فتح و نصرت بر وقت دیگر موقوف بود درین مرتبه بر لشکر سلطان شکست افتاد و کهانڈے رای برادر رای پتهورا که حاکم دهلی بود غالب آمد و فیل سوار حمله آورده با سلطان در آویخت و بازوے سلطان را بضرب نیزه مجروح ساخت نزدیک بود که سلطان از شدت درد زخم بیهوش شده از اسپ فرو افتد درین وقت غلامے خلج بچه در رسید و عقب سلطان بر اسپ نشسته از رزمگاه بیرون برده سلطان را بسلامت بمنزل رسانید سلطان زیاده ازان صلاح در جنگ ندیده از انجا معاودت کرد و بهزاران تعب و محنت در غزنین رسید و رای پتهورا بعد فتح در سهرند آمد و قلعه را از کسان سلطان بعد محاصرهٔ یکسال و یکماه تسخیر نموده بکسان خود سپرد ✦ مرتبهٔ هشتم در سنه پانصد و هشتاد و هشت هجرے باز سلطان با لشکر گران متوجه هندوستان گردیده بهمان موضع نراین که سابقاً جنگ شده بود نزول عساکر طرفین اتفاق افتاد هنگام صبح بهادران پرخاش جو با همدیگر پیوستند گاهے ترکان جلادت کیش جرأت و جسارت نموده بر هندوستانیان غالب مے شدند و گاهے هندوان تهور اندیش از دلاورے و دلیرے بر ترکان زورے مے آوردند ✦

ذکر ظفر یافتن سلطان شهاب الدین معروف بمعز الدین سام بر رای پتهورا

چون مشیت قادر حکیم بران شد که سلسلهٔ جهانبانی هندوستان از فرقهٔ هنود منقطع گردد و زمام مهام این مملکت در قبضهٔ اقتدار سلاطین اسلام در آید و مراسم اسلام درین بلاد ظهور و شیوع یابد نسیم نصرت الٰهی بر پرچم اعلام سلطان وزیده نهال دولت رای پتهورا به صدمات عواصف ادبار از بیخ و بن بر افتاد و رای پتهورا در رزمگاه دستگیر گشته بقتل رسید و لشکر پانشش اکثرے طعمهٔ تیغ خون آشام مبارزان ظفر فرجام گردیدند و خلقی انبوه بدست شجاعت کیشان جلادت پیشه گرفتار گشتند و گهانڈے رای برادر رای پتهورا که سپهسالار بود نهزیمت را غنیمت دانسته بهزاران سعی و تلاش از ان مهلکه سلامت بدر رفت هیبت چنان بیمناک و هراسان گریخت ✦ که نتارسا از گرانی گسیخت ✦ قلعه سرستی که عبارت از تلاوڑے بوده باشد و هانسی و اجمیر که دار الملک رای پتهورا بود بتصرف کسان سلطان در آمد و مال و امتعهٔ آن قلاع بدست افتاد ✦

ذکر نائب گذاشتن معز الدین سام ملک قطب الدین ایبک را در هند و فتوحات نائب مذکور

سلطان بعد فتح چند روز در همان سرزمین اقامت ورزیده در فراهم آوردن پراگندگیهاے ممالک و امن و امان شوارع و مسالک و نشانیدن مرهم الطاف بر جراحتهاے قلوب رعایا و برایا و تالیف دلهای کافهٔ خلائق و انتظام مهام ملکی و مالی مساعی جمیله بکار برد و پس از حصول اطمینان از سر انجام امور مملکت و دلجوئی سپاه و رعیت ملک قطب الدین ایبک را که غلام و برگزیدهٔ او بود در قصبه کهرام هفتاد کروهی دهلی نائب سلطنت گذاشته خود براه سوالک معاودت گشت و اکثر محال کوهستان را غارت کرده و غنیمت فراوان بدست آورده بغزنین رفت بعد معاودت سلطان ملک قطب الدین نیابة در سر انجام مهمات جهانبانی و داعیهٔ ملک ستانی سرگرم گردیده در اسرع اوقات

قلعهٔ دهلی و میرته تسخیر نموده در جاهای مناسب حکام از طرف خود نشانید و در سال دوم قلعهٔ کول نیز مسخر کرد و قلعهٔ گوالیار و بداؤن و
دیگر قلاع فتح کرده بر سر گجرات رفت و انتقام شکست سلطان که سابقاً بتجربه در آمده از راجهٔ بهیم دیو گجراتی گرفت و آن ولایت را تاخت
و تاراج نموده بفتح و نصرت بدهلی مراجعت کرد و خطبه و سکه بنام سلطان رواج داد و دهلی ازین تاریخ دار الخلافهٔ سلاطین گردید *
مرتبهٔ نهم در سنه پانصد و نود و شش باز سلطان از غزنین در هند آمده ولایت قنوج را مفتوح کرد و سیصد زنجیر فیل و دیگر اموال غنیمت
گرفته برگشت چون سلطان غیاث الدین برادر کلان سلطان که اسم سلطنت بر او بود جهان گذران را پدرود کرد سلطان اهره و جمع امرادی
و والاهتی ولایت غور و ترکستان و خوارزم و دیگر ممالک بوارثان قسمت کرده خود بر ولایت غزنین قناعت نمود *

ذکر رحلت معز الدین سام ازین جهان

مرتبهٔ دهم چون سلطان شنید که در نواحی لاهور طائفهٔ کهوکهران عصیان ورزیده فتیلهٔ فتنه و شرارهٔ شرارت برافروخته اند لهذا بهای
تادیب آن گروه از غزنین رو بلاهور آورد و ملک قطب الدین نیز از دهلی بخدمت سلطان رسیده باتفاق یکدیگر گوشمال آن جماعهٔ بی اعتدال
کردند سلطان بعد تنبیه آن فرقه و انتظام امور ملکیه از لاهور معاودت بغزنین نمود چون نزدیک رسید در دهی از دهات غزنین از دست
فدائی کهوکهر که برکاب سلطان رفته بود باتفاقی که رو داد درجهٔ شهادت یافت گویند خزانهٔ بسیار از طلا و نقره و جواهر زواهر ازو ماند از انجمله
پانصد من الماس که از جواهر نفیسه است بقلم در آمد و دیگر اموال را ازهمین حال قیاس باید کرد * بیت * دریاب کنون که نعمتت هست بدست
کین دولت و ملک می رود دست بدست * پانزده نوبت بر هندوستان یورش کرد دو مرتبه شکست خورده و دیگر هر مرتبه بفتح و
نصرت کامیاب گشت چنانچه تفصیل آن بقلم در آمد تا آخر عمر سی و دو سال سلطنت نمود از انجمله فرمانروائی هندوستان پانزده سال *

ذکر جلوس نمودن سلطان قطب الدین ایبک اصالةً بر سریر جهانبانی و مجمل احوال او

سلطان قطب الدین ایبک غلام زرخریدهٔ سلطان شهاب الدین حیاتهٔ حکومت هندوستان داشت بعد از انکه سلطان شهاب الدین
مقتول گشت سلطان قطب الدین از دهلی بر آمده در لاهور رسیده اصالةً سریر آرای سلطنت گشت و یازدهم ربیع الاول سنه ششصد
و سه هجری سکه و خطبه بنام خود کرد چون انگشت خنصر او شکسته بود از جهت او را ایبک گفتندی سلطان غیاث الدین محمود برادرزاده
شهاب الدین از فیروزه کوه چتر و تجملات پادشاهی برای قطب الدین فرستاده بخطاب سلطانی مخاطب ساخت این سلطان در حرب
و احسان داد شجاعت و جوانمردی دادی متکبران مغرور را از بیخ و بن برکندی و باستین کرم گرد افلاس از چهرهٔ مفلسان مستحق برافشاندی
دست سخالیش دامن و جیب آرزومندان برآموده فیض عطایش ارباب عسرت را از آز بی نیاز فرمودی * بیت *
با همت او حوصلهٔ دریا تنگ * با رفعت او مرتبهٔ گردون پست * چون لکها باهل احتیاج انعام دادی از جهت او را لک بخش گفتندی
در میان او و تاج الدین که یکی از بندهای خاص سلطان شهاب الدین و بعد سلطان در غزنین اسم سلطنت بر او اطلاق یافته بود
بر سر لاهور مخاصمت و منازعت روی داد و قصد یکدیگر کرده آتش محاربه برافروختند تاج الدین تاب مقاومت نیاورده منهزم
گشت و در کرمان رفته اقامت ورزید سلطان مظفر و منصور شده باستقلال کمال بسلطنت پرداخت *

ذکر رحلت سلطان قطب الدین ایبک و سلطنت یافتن آرام شاه پسرخوانده اش

سلطان در سنه ششصد و هفت در چوگان بازی از اسب افتاده گوی زندگانی بجولانگاه آخرت رسانید بیست سال
حکومت هند نمود از انجمله چهار سال سلطنت فرمود سلطان آرام شاه پسرخواندهٔ سلطان قطب الدین است چون سلطان
مرحوم خلف صلبی که سزاوار جانشینی او باشد نداشت ارکان دولت باتفاق یکدیگر آرام بخش پسرخواندهٔ سلطان را که سوای او

وارثی نمود در سنه شش صد و هفت هجری در خطه لاهور بر اورنگ فرماندهی اجلاس داده سلطان آرام شاه خطاب کرده باطراف
ممالک احکام و مناشیر صادر گشت و نوید امن و عدالت بخلائق رسید درین اثنا امیر علی اسمعیل حاکم دهلی باتفاق جمعی از امرا ملک
التمش را از بداؤن طلب داشت و ملک در دهلی رسیده قلعه را بتصرف خویش آورد و سلطان آرام شاه باستماع این خبر از لاهور
در حوالی دهلی آمده صف آرا گشت و باندک محاربه فرار نمود مدت سلطنت یکسال +

ذکر رجوع سلطنت بسلطان شمس الدین التمش داماد و زر خریده قطب الدین ایبک و بقیه احوال او

سلطان شمس الدین عرف ملک التمش او را سلطان قطب الدین ایبک خریده و بفرزندی گرفته دختر خود را در مناکحت او در آورده
بعد فتح گوالیار امارت آنجا باو ارزانی داشت پس ازان ملک آن نواحی بدو تفویض نموده بعد برنج ولایت بداؤن ضمیمه جاگیر
او گردانید چون علامات شجاعت و مردانگی و آیات فراست و فرزانگی ازو بمنصه ظهور میرسید بار بار در حضور خدمات مردانه بجا آورد
آخر کار بپایه امیر الامرائی رسید خط آزادی از سلطان یافت بعد ازانکه سلطان قطب الدین درگذشت و از سلطان آرام شاه
امور خلافت تمشیت نیافت باتفاق امیر علی اسمعیل سپه سالار و دیگر ارکان دولت از بداؤن آمده در سنه شش صد و هشت بر تخت جهانبانی
جلوس نمود و بخطاب شمس الدین مخاطب گشت و التمش آنرا گویند که در شب خسوف متولد شود چون صاحب عهد و شجاع بود بیشتر اکثر
ممالک در حیطه تصرف خود در آورده باستقلال تمام فرمانروائی نمود و دران زمان خلف سلطان محمد خوارزم شاه سلطان جلال الدین
از چنگیز خان منهزم گشته در ملتان رسید و بعد چند روز بلاهور آمده قلعه آنجا را محاصره نمود سلطان با لشکر بسیار بلاهور رسیده مقابله
نمود سلطان جلال الدین تاب نیاورده بطرف سند و سیوستان بدر رفت در سنه شش صد و شانزده هجری ایلچی خلفای عباسی بغدادی
خلعتی از پیشگاه خلافت جهت سلطان شمس الدین آورد سلطان مراسم اطاعت بجا آورده بفرحت و شادمانی بسیار نمود و چند روز شهر
را آرایش داده کوس شادی نواخت در سنه شش صد و سی هجری بر ولایت مالوه یورش نموده مظفر گشت و بتخانه مهاکال که از مدت
شش صد سال تعمیر یافته در غایت متانت و رصانت بود از بنیاد بر انداخت و تمثال راجه بکرماجیت و دیگر بتها را بر در مسجد جامع دهلی
در زمین فرو برد تا لگدکوب خلائق گردد القصه در طاعت و عبادت مولع بود در هر جمعه بمسجد جامع رفته بادای فرائض و نوافل
قیام ورزیدی و وعظ شنیدی و دقت کردی و در هر باب خدا پرستی بکار بردی روزی ملحدان دهلی اتفاق کرده روز جمعه
ناگهان تیغها بکف در مسجد هجوم آورده قصد سلطان نمودند و چندکس را بقتل رسانیدند سلطان ازانجا بسلامت برآمد آن ناعاقبت
اندیشان تعاقب کرده نتوانستند که دست اذیت بسلطان رسانند و خلق کثیر بر بامها و دروازها بر آمده آن طائفه را بزخم تیر و تفنگ
و سنگ هلاک نمودند سلطان مدد و تعاقبانه رسیده بانتقام بی اندازه آنجماعه اکثری را علف تیغ بیدریغ نمود و سلطانی باستقلال
کرده بعدالت و نصفت زندگانی نمود و رعایا و برایا را خوشنود داشته باجل طبیعی درگذشت مدت سلطنتش بیست و شش سال +

ذکر سلطنت سلطان رکن الدین فیروز بن سلطان شمس الدین

سلطان رکن الدین فیروز بن سلطان شمس الدین بعد پدر والا قدر در سنه شش صد و سی و شش هجری بر تخت سلطنت جلوس نمود چون
بهره از عقل و قابلیت نداشت رغبت لذات نفسانی بافراط و انهماک در حظوظ جسمانی و عشرت و کامرانی او را از امور جهانبانی باز داشت
و خزانه در انعام مسخرگان و اراذل صرف کرده لاابالی منش زیست خبری از احوال سپاه و رعیت نمیگرفت دائم الخمر بوده شرب مدام علی الدوام
می نمود تنها اسم سلطنت بر سلطان بود و بی بی شاه ترکان والده او که کنیزک ترک بود نظر بر بی پروائی و عدم لیاقت پسر خود داشته سر انجام
مهام ملکی و مالی مینمود او نیز بمقتضای کوته اندیشی که در سرشت زنان مخمر است حرمهای سلطان شمس الدین را که هم چشم او بودند آزار

و اضرار رسانید و پسران سلطان قطب الدین و اتباع آنها را بگناه قتل نمود و بعضی امور ناشایسته که سزاوار خاندان پادشاهان نبود از
ظهور رسید ارکان دولت نظر بر بی پروائی و نارسائی پادشاه و تسلط و استیلای مادرش داشته با خود اتفاق کرده از وی برگشتند و ملک
اعزالدین ایاز حاکم ملتان را بتسخیر سلطنت دهلی نموده طلبداشتند و از ملتان لشکر گران فراهم آورده عازم دهلی گشت سلطان نیز
بقصد مقابله از دهلی برآمده در کهرام رسید پیش از آنکه ملک اعزالدین ایاز برسد امرا از سلطان انحراف ورزیده در دهلی رفته بی بی
رضیه بنت سلطان شمس الدین را بر تخت نشانده سکه و خطبه بنام او کردند و بی بی شاه ترکان را مقید ساختند سلطان باستماع
این خبر از کهرام رجعت نموده در کیلوکهری رسیده آمادهٔ جنگ گردید و بی بی رضیه فوجی از بهادران شجاعت پیشه بر سر او از
دهلی متعین نمود و در اندک جنگ سلطان دستگیر گشت و بعد چندگاه سلطان و مادرش در زندان خانه فوت شدند ایام سلطنت
یکسال و شش ماه و هشت روز +

ذکر سلطنت رضیه دختر مرضیه سلطان شمس الدین التمش

سلطان بی بی رضیه بنت سلطان شمس الدین در سنه شش صد و سی و هفت هجری باتفاق امرا و وزرا اورنگ آرای خلافت
گشته خطبه و سکه بنام خود درواج داد و تدابیر صائبه و افکار ثاقبه بنظم امور جهانداری و تنسیق مهام سلطنت و شهریاری بعنوانیکه
لائق هوشمندان و الاخرد بوده باشد بعمل آورده لباس مردانه پوشیدی و از پرده بیرون آمده بر تخت نشستی و بار عام دادی
به تمشیت امور سپاه و رعیت پرداختی و باجرای مراسم عدالت و نصفت تقید بلیغ ورزیدی بالجمله این ملکه روزگار باخلاق ستوده
متخلق و بصفات پسندیده موصوف بود آثار فراست و فرزانگی و امور شجاعت و مردانگی از و بظهور میرسید در زمان حیات
پدر والاقدر در مهمات ملکی و مالی دخل تمام داشت و پدر بر دانش و عقل او اعتماد نموده ولی عهد خود کرده بود در انتظام مهام بدون
صلاح او نمی کرد روزی وزرا التماس کردند که باوجود پسران دختر را ولی عهد کردن مناسب نیست سلطان فرمود که پسران ناقابل
و دائم الخمر اند و باقسام ملاهی و ملاعب اشتغال ورزیده احدی از آنها قابلیت ولی عهدی ندارد و این دختر فرخنده اختر اگرچه
بصورت زن است آما در معنی از ستودگی اخلاق و خردمندی دانش بهتر از مرد است بیت همچو مهتاب مؤنث در نام + لیک در نور
خود مرد تمام + مجملاً آن شیرزن در اخلاق حمیده و صفات پسندیده در امثال و اقران ممتاز بود در بدایت حال که بعضی امرا مخالفت
ورزیده بودند آن ملکه زمان هنگامه آنها به تدابیر صائبه درهم انداخت چون ملک اعزالدین ایاز حاکم ملتان سر از اطاعت
پیچیده بغی ورزید و لاهور را از کسان ملکه زمان متخلص نموده متصرف شد ملکه زمان نیز بقصد پیکار و رفع شورش او از دهلی
برآمده بسرهند رسید امرای نمک حرام از کور نمکی و بی وفائی سر از اطاعت و انقیاد پیچیده ملکه را مقید کردند و بدهلی
رسیده معزالدین بهرام شاه بن شمس الدین را از قید برآورده بسلطانی برگرفتند و رضیه سلطان قابو یافته برآمد و با ملک
اختیار الدین عقد مزاوجت بسته و لشکر جاتان و کهوکهران فراهم نموده دو مرتبه بر سر بهرام شاه رفته جنگ کرد آخر الامر ملک
اختیار الدین و رضیه سلطان شکست یافته دستگیر شدند روز دیگر بقتل رسیدند ایام سلطنت او سه سال و شش ماه و شش روز +

ذکر مقتول شدن سلطان رضیه و رجوع سلطنت بمعزالدین بهرام شاه

سلطان معزالدین بهرام شاه بن سلطان شمس الدین التمش را امرای عظام و وزرای ممالک نظام اتفاق کرده بر تخت جهانبانی
نشانده در سنه شش صد و چهل و یک سکه و خطبه بنام او رواج دادند نظام الملک مهذب الدین که همشیرهٔ سلطان در حبالهٔ
ازدواج او بود صاحب مدار گردیده امور مالی و ملکی باختیار خود گرفت و اکثر مهمات بدون امر سلطان پیش می کرد

چون دران زمان مقرر بود که غیر از پادشاه هیچکس بر دروازه خود فیل نگاه ندارد و نظام الملک دائما یک فیل بر در خانه خویش نگاه میداشت و اینمعنی خلاف حکم و موجب بیم سلطان مے بود چون بعد چندگاه افواج مغول چنگیزے آمده لاهور را محاصره نمود و دست نهب و غارت دراز کرده بسیاری از خلائق آندیار می کشت سلطان بعد اطلاع برین معنی نظام الملک را با امرای نامدار و خوانین عالیمقدار که قوت بازوی سلطنت و صاحب حشمت و شوکت بودند بدفع لشکر چنگیز خانی متعین کرد +

ذکر بغی ورزیدن نظام الملک و مقتول شدن بهرام شاه و مکافات یافتن نظام الملک و رجوع سلطنت بسلطان علاء الدین

چو او از اصل بدگهر و بدسیر بود و از اصالت جز اسم نصیبه نداشت از حصول اسباب دنیا هجوم سعادتنان فرومایه مغرور شد و حقوق نعمت بر طاق نسیان نهاده طریق بغی و کفران پیمود و بعد رسیدن بر حد پای بیاه از روی فریب و خدیعت عرضداشت نمود که همراهیان من همه منافق و ناموافق و امرا یکدل نیستند که باعتماد آنها باین مهم پرداخته آید سلطان بدولت خود متوجه بنجاب شوند تا دفع فتنه و فساد باسانی میسر آید سلطان ساده لوح که از کار جهانبانی ذاهل و از مکر و دغابازی او غافل بود در جواب نوشت که آن جماعه کشتنی و سیاست کردنی اند بالفعل چندگاه بمدارا و چاپلوسی گذرانیده مهمی که در پیش است بانجام رساند در وقت مناسب جماعه مذکوره را جزا و سزا داده خواهد شد نظام الملک کورنمک رقیمه مذکوره را بجمیع امرا نموده تمامی را بحیله سازی و دغابازی بجانب خود کشید و از طرف سلطان منحرف گردانیده علانیه لوای بغی برافراخت چون سلطان بر حقیقت حال مطلع شد خواجه قطب الدین بختیار اوشی را برای تسکین شورش امرا و دفع فتنه و فساد فرستاد نظام الملک و امرا تسلی نگشته از بغی و عناد باز نیامدند شیخ از انجا مراجعت کرده احوال باز نمود و نظام الملک باتفاق امرا آمده دهلی را محاصره کرد چون مردم شهر متفق بودند بی جنگ قلعه دهلی بتصرف در آمد و سلطان دستگیر شده بقتل رسید مدت سلطنت او دو سال و یکماه سلطان علاء الدین مسعود بن رکن الدین فیروز شاه بن سلطان شمس الدین التمش چون بهرام شاه را نظام الملک بقتل در آورد ملک عز الدین اسمعیل میر الامرا از روی تسلطی که داشت بر تخت سلطنت جلوس نمود ارکان دولت بر سلطنت او راضی نشده سلطان علاء الدین را که آثار رشد از ناصیه احوالش ظاهر بود از قید برآورده در سنه شش صد و چهل و سه هجری بر سریر جهانبانی اجلاس فرمودند و ناصر الدین و جلال الدین پسران سلطان شمس الدین را که در زندان محبوس بودند خلاص کرده ناصر الدین را بولایت بهرائچ و جلال الدین را بولایت قنوج نامزد کرده رخصت دادند و ملک نظام الملک را که در امور سلطنت کلیه و خیل بود قتل نموده بکیفر کافر نعمتی رسانیدند **نظم** بچشم خویش دیدم در گذرگاه + که زد مرغے بجان مور کاه + هنوز از صید منقارش نپرداخت + که مرغے دیگر آمد کار او ساخت + چو بد کردے مباش ایمن ز آفات + که واجب شد طبیعت را مکافات + درین فیروزه ایوان پر آفات + بدے را هم بدے باشد مکافات + ز نیکی نیک بینی وز بدے غم + ز جو جو روید و گندم ز گندم +

ذکر رجوع سلطنت بسلطان ناصر الدین بن سلطان شمس الدین التمش

بعد چندگاه چون سلطان از طریقه عدالت و نصفت انحراف ورزیده آئین اخذ و قتل پیش گرفت جمیع امرا از و برگشته و باخود اتفاق کرده ناصر الدین را که آثار قابلیت و حق شناسی از ناصیه احوال او ظاهر بود از بهرائچ طلبداشته بر تخت فرماندهی اجلاس دادند و سلطان علاء الدین را مسلسل و مقید نگاه داشتند چندانکه در زندان خاده مرغ روح او از قفس بدن خلاصی یافت مدت سلطنت او چهار سال و یکماه و یک روز +

ذکر سلطان ناصر الدین

سلطان ناصر الدین بن سلطان شمس الدین التمش در سنه ششصد و چهل و هفت هجرے از بهرائچ آمده تاج جهانبانی بر سر نهاده سکه و خطبه بنام خود رواج داد و ملک غیاث الدین بلبن را که بنده و داماد سلطان شمس الدین بود منصب وزارت داده بخطاب الغخانی و عطا

چندی دور باش سرافراز گردانید و انتظام مهام سلطنت برای رزین او تفویض نمود و صدف گوش او را بلآلی نصائح و مواعظ هوش افزا در باب رعیت پروری و عدالت گستری برآموده فرمود که اختیار مهام جهانبانی و مدار نظام امور ملک رانی بدست تو دادم کاری نکنی که فردای قیامت بدرگاه پادشاه حقیقی مرا و ترا سرمایه شرمساری و انفعال گردد و ملک بلبن بمقتضای فراست خداداد و عقل مستفاد قواعد نیابت و شرائط وکالت نوعی بتقدیم رسانید که رعایا و برایا در مهاد امن و امان کامران بودند مختص سلطنت و جهانبانی زندگانی از سر نو گرفت و خودسران را مجال دخل و تصرف در امور مملکت و سلطنت نماند و سلطان نیز بعدالت گستری و رعیت پروری بسر برده درویش نهاد و ملکی اخلاق بود و در عهد سلطنت او ملک آباد و رعایا دلشاد زندگانی کردند و صیت نیکنامی و رعیت پروری پادشاه و وزیر در اکناف گیتی انتشار یافت بیت وزیری چنین شهریاری چنان + جهان چون نگیرد قراری چنان + از بسکه سلطان حق پرست و ایزدشناس بود خراج و باج ممالک در مواجب سپاه و نذر درویشان خداآگاه و وظائف و ادرار فضلا و ارباب استحقاق و دلجوئی مسکینان و زیردستان و عمارات مساجد و چاه و خانقاه و مهمانسرا و اجرای انهار و غیر ذلک انچه از آثار خیر و اسباب ذکر جمیل تواند بود خرج کردی و برای ذات خود تصرف نمودی در سالی دو مصحف بخط خود نوشته آنرا قوت ساختی نوبتی یکی از نوکران سرکار مصحف که بخط سلطان بود از روی خوشامد بقیمت گران خرید چون این خبر بگوش سلطان رسید منع کرد که آینده مصحف بخط من اظهار نکنند بلکه بطور اخفا که احدی بر تحریر من وقوف نیابد میفروخته باشند تا در حلت این وجه اختلالی روی ندهد و ازین رو که درویش نهاد و فرخنده نژاد هیچ کنیزی و خادمه سوای منکوحه خود نداشت و او برای سلطان طعام می پخت روزی آن ملکه جهان التماس نمود که بسبب پختن طعام دست من آزاری یابد و تصدیع مالایطاق میشود اگر کنیزی خریده شود و او به پختن طعام قیام نماید تا مرا از بعض خدمات تخفیفی میسر آید چه عجب که ممنوع نخواهد بود سلطان جواب داد که نقود بیت المال حق سپاه و مساکین و خیل مستحقین و مستضعفین است روا نیست که برای آرام نفس خود در ان تصرفی کرده آید صبر کن تا خدای تعالی ترا در آخرت نتیجه شایسته دهد ابیات ترا با نفس کافر کیش کاریست + بدام او که آن طرفه شکاریست + اگر مار سیه در آستین هست + به از نفسی که با تو همنشین است + بالجمله سلطان بکمال عدالت و رافت زندگانی نموده بمرگ طبیعی درگذشت و به بهشت برین واصل گشت مدت سلطنت نوزده سال و سه ماه و هفت روز +

ذکر رجوع سلطنت بسلطان غیاث الدین بلبن

سلطان غیاث الدین بلبن بنده و داماد سلطان شمس الدین پدر سلطان ناصر الدین بود چون سلطان ناصر الدین ودیعه حیات بخالق کائنات سپرد از اولاد وارثی که جانشین سریر خلافت تواند بود نداشت امرای حضور باتفاق غیاث الدین بلبن را که مدار الملک بود بسلطنت برداشته بسلطان غیاث الدین مخاطب کردند و در سنه شش صد و شصت و شش هجری چهار بالش سریر فرمانروائی و سایه گزین چتر گیتی کشائی گشته سکه و خطبه رواج داد و بغایت دانا و پخته کار و صاحب جرأت و وقار بود کارها بمشوره خرد دوربین کردی و آگاهی و هوشیاری بسر بردی ابیات چه نیکو متاعیست کار آگهی + مبادا ازین نقد عالم تهی + کسی سر برآرد بعالم بلند + که در کار عالم بود هوشمند + کار ممالک جز بمردم اکابر نفرمودی مخاذیل اشرار و اباطیل ارذال را بکارها دخل ندادی تا حقیقت تقوی و صلاح کسی تحقیق نشدی او را عمل نفرمودی و در تنقیح نسب و حسب مبالغه نمودی بعد تفویض عمل در کسی اگر نقص ذاتی یا صفاتی ظاهر گشتی فی الحال تغییر فرمودی نظم جز بخردمند مفرما عمل + گرچه عمل کار خردمند نیست + نه هر هوشمند روشن رای + بفرماید کارهای خطیر + بوریا باف گرچه بافنده است + نبرندش بکارگاه حریر + و میفرمود که جمله مردم را بیک نظر نباید دید موازنه حال هر یک نگاه باید داشت

اگر اعزه و نجبا را خوار داشته فرومایگان بدگهر را نوازش کرده آید چنان خواهد بود که پیرایه پا بر سر بستن و حله بر سر در پا کردن بیت
بود پا از برای ره سپردن * نباید دیده را چون پا شمردن * بالجمله تا آخر عمر با سفهای ایام هم زبانی نکرد اراذل و هزال را در مجلس
خود راه نداد گویند فخرا نامی رئیس بازار که سالها در خدمت درگاه بود بمقربان بارگاه التجا آورد که اگر سلطان یکبار با وهم زبانی نماید
بسیاری از نقد و جنس پیشکش کند چون این معنی بعرض رسید پذیرائی نیافت و فرمود که هم زبانی با میر بازار منافی سلطانی از دل عوام
زائل میکند القصه مظهر اوصاف پسندیده و منشار اخلاق گزیده بود امرا را در سزای تقصیرات تازیانه زدی و بقصاص رسانیدی
صلابت و هیبت او در دل امرا قوی بود و ارکان دولت و ادانی رعیت در محکمه عدالت او مساوی بودند در جمیع امور عدل را
کار فرمودی و از بطش و سطوت او احدی را قدرت نبود که قدم از جاده اطاعت بیرون نهد در صحبت اهل وعظ حاضر شدی
و موعظت شنیدی و رقت کردی و اوامر و نواهی الهی را در همه امور رعایت نمودی و ضوابط و قوانین مملکت را که در زمان
فرمانروائی پسران سلطان شمس الدین مختل و مندرس شده بود بتجدید استحکام و استقامت داد و مبانی عدل و رأفت را اساس نهاد
وقتیکه سلطان بر سر آبی و قنطره رسیدی امرای بزرگ را فرمودی تا چوبها در دست گرفته اهتمام نمودندی و اول مریضان پیران
را بی مزاحمت گذراندی و عورات و اطفال و دواب لاغر و ضعیف را که اکثر در مواقع چنین چند روز توقف کردی تا مردم بسهولت
گذشتندی در ایام جوانی اگرچه بخوردن شراب و صحبت ارباب طرب و لهو و لعب رغبت تمام داشت اما بعد از آنکه سریرآرای سلطنت
گشت از تمام ملاهی تائب گردیده با دای فرائض و نماز نوافل و جمعه و جماعات قیام نمودی بی وضو گاهی نمی بود و در خانهای بزرگان
میرفت و بعد از نماز جمعه زیارت قبور مینمود و بر جنازه اکابر حاضر میشد و به تعزیت اهل مصیبت میپرداخت اخلاف
میت را انعام میفرمود و وظائف آنها بحال میداشت نظم بدانش بزرگ و بهمت بلند * ببازو دلیر و بدل هوشمند * نه رایش
بتدبیر محتاج غیر * نه امضای رایش بجز محض خیر * نه در شهر مغزان نه در کوه و دشت * خیانت در اندیشه کس نگشت * امان در زمانش
بحدی رسید * که منسوخ شد رسم قفل و کلید * به نیروی مردی و فرهنگ خویش * بگردون برافراشت اورنگ خویش *
باین دانش و رای و آئین و فر * گمان در نباید که باشد بشر * با وجود این همه اعمال و محاسن افعال در باب ارباب بغی و طغیان
لطف و مرحمت بیک کنار گذاشته همت بجباری و قهاری میگماشت سر سوزن از رسوم جبابره قاهره فرو نمیگذاشت بواسطه
یک کس لشکری و ملکی را برانداختی و مصالح ملکی بر همه مقدم شناختی نظم اگر آتش قهر افروختی * بیک شعله زان کشوری سوختی *
بکوه ار زکین سایه انداختی * چو یخ پیش خورشید بگداختی * بخشم ار بسوی چرخ کردی نگاه * شدی تیره رخسار خورشید و ماه *
و سلطان را با جانوران رنگین زیبا و خوش خوانان نغمه سرا و طیور شکاری و یوز و سیاه گوش و امثال ذلک رغبت بسیار بود
و ازین جنس حیوانات نادره بسی بهم رسانیده قوشچیان و بازداران و قراولان و میر شکاران را هم مرتبه تقرب بقدر لیاقت
بود و شوق شکار هم بسیار داشت بنابرین عمله و فعله این مشغله را نزد سلطان رتبه بزرگ بود و بیست کروهی حوالی دهلی محافظت
شکار کردندی و در آن بیشه نخچیر فراهم آوردندی هزار سوار تیر انداز برای تقدیم مراسم شکار دائما در رکاب بودندی و طعام
از مائده خاص یافتندی سلطان در ایام زمستان سحرگاهان سوار شدی و تا قصبه ریواری و بیشتر رفته شکار کرده شامگاه بشهر
معاودت نمودی چون خبر اهتمام سلطان در شغل شکار بهلاکو خان رسید گفت سلطان بلبن پخته کار است در ظاهر می نماید که
بشکار میرود و در حقیقت بممارست آداب سواری و آبهیدی و ملک داری و اطلاع و آگاهی بر احوال رعیت و سپاهی
همت میگمارد سلطان از اصغای این سخن خوشوقت شده بر فراست هلاکو خان آفرین کرده فرمود که قواعد ملک داری

کسانی و انند که ملک گیری و جهانبانی کرده باشند چون سلطان را اسباب ملک ستانی مهیا گردید امرا و وزرا التماس کردند که با وجود این همه
قدرت و استطاعت تسخیر ولایت گجرات و مالوه و دیگر بلاد لائق است سلطان جواب داد که چون مغول همیشه بر ولایت پنجاب تاخت
می نماید از دهلی بولایت دور دست رفتن مناسب سلاطین خرد اساس گفته اند ملک خود را مضبوط داشتن بهتر از انست که بملک
دیگران تاختن سابقا از غفلت و بی پروائی پسران شمس الدین در امور جهانبانی اختلالی عظیم روی داد و ضوابط سلطنت را اثری
و رونقی نمانده بود حتی که جماعهٔ میواتیان در حوالی شهر بسبب جنگلهای انبوه پیشه تمرد و فساد پیش گرفته رهزنی مینمودند مسالک
اطراف مسدود گشته سوداگران را مجال آمد شد نبود و دروازهای شهر از خوف آنها بوقت نماز عصر می بستند بعد نماز دیگر هیچکس
را یارای بر آمدن از شهر نبود بارها میواتیان بر سر حوض سلطانی آمده سقایان آب کش را مزاحمت میرسانیدند و پسران شمس الدین
از بی پروائی و غفلت تادیب آن جماعه واجب التنبیه نکرده اغماض مینمودند و این معنی موجب خیرگی و دلیری آن جماعهٔ ضاله گردیده درینولا
سلطان قطع و قمع آنها بر مهمات دیگر مقدم دانسته جنگلها را بتمام منقطع ساخته آن بدنهادان را علف تیغ بیدریغ گردانید و حصار شهر
محکم بنا نهاده در حوالی شهر تهانجات نصب ساخت و زمین منقسم نمود که هر کس از تهانه خود خبردار بوده در گوشمال رهزنان و دزدان
مساعی جمیله بکار برد **نظم** بر دست وزد و سر راهزن + که امین شود راه بر مرد و زن + هر آنکس که بر دزد رحمت کند + بیازوی
خود کاروان میزند + چو دزد گشت امین شود کاروان + ز بهر تجارت بهر سو دوان + چو رهزن خرید و ستانی برد + ملک باج و ده یک
چه امیخورد + چون قوم کاتهر بجانب امروهه و بداؤن مصدر فتنه و فساد شدند سلطان خود در ان سمت تشریف ارزانی داشته حکم
قتل و غارت کرد از جنس مرد هر که بهشت سالگی رسیده بود حلق تیغ بیدریغ نموده غیر از زنان و طفلان خرد سال زنده نگذاشتند سعدی
بیت گنه بود مرد ستمگاره را + چه تاوان زن و طفل بیچاره را + روزی وزرا و کارپردازان امور دفترخانه بعرض رسانیدند که در مواضع
جاگیر سپاه باب الخلاف بسیار است سلطان فرمود کسانیکه پیر هستند و از کار وامانده جاگیر آنها باز یافت کرده مدد معاش مقرر کنند
آن جماعه بخدمت امیر الامرا فخر الدین التجا آوردند و تحفه بردند که جاگیر بدستور سابق بحال بوده باشد امیر الامرا تحفه قبول نکرده گفت
اگر رشوت بگیرم سخن و التماس من برکت نخواهد بود و فی الحال بخدمت سلطان رفته متحیب متفکر بایستاد سلطان باعث اندوهناکی
استفسار فرمود التماس نمود که پیران را که سلطان برطرف کرده جاگیر باز یافت نموده اند در فکر شده ام که اگر در قیامت پیران رار
کنند حال ما چه خواهد بود سلطان ترحم کرده فرمود که بحسب استدعای امیر الامرا جاگیر آن مردم بحال دارند شاهزاده محمد سلطان که
بصفات حمیده و اخلاق پسندیده متصف و ولی عهد سلطنت بود مملکت سند با توابع و لواحق و مضافات در جاگیر او مقرر گردیده با جمعی
از امرا و مردم دانا با استعداد تمام برای انتظام مهام ملتان متعین شد او بمقتضای سنجیدگی اوضاع و اطوار نسبت به برادران نزد سلطان
عزیز بود و همه وقت با اهل فضل و کمال صحبت داشتی و همت بتحصیل و تکمیل اخلاق حسنه گماشتی **بیت** بسال خرد و لیکن بجود و فضل بزرگ +
بفضل پیر و لیکن بروزگار جوان + مجمع الفضائل امیر خسرو دهلوی و امیر حسن در ملتان بخدمت شاهزاده بودند و در سلک ندما
مواجب و انعام می یافتند چون صیت فضائل کاشف رموز حقیقی و مجازی شیخ مصلح الدین محمد سعدی شیرازی رحمة الله بگوش
شاهزاده رسید دو نوبت از ملتان کسان خود را بطلب شیخ در شیراز با زاد لائق ارسال نمود و خواست که در ملتان برای شیخ خانقاهی
ساخته مواضع چند برای مصارفش وقف نماید شیخ بنا بر ضعف پیری عذر خواست و یک نوبت سفینه متضمن اشعار دلپذیر
خود و نوبت دیگر کتاب گلستان و بوستان بخط خویش نزد شاهزاده فرستاد و سفارش امیر خسرو ضمیمه آن نمود از ان وقت هر دو
کتاب در هندوستان رواج یافت گویند یکی از دختران سلطان شمس الدین مرحوم در حبالهٔ ازدواج شاهزاده بود اتفاقاً در

حالت مستی طلاق بر زبان شاهزاده رفت ازانجا که بنا بر اتقیا و امر شریعت غرا رجعت ممکن نبود آن عفیفه را بعقد سرخیل اهل یقین
شیخ صدر الدین بن شیخ بهاء الدین زکریا قدس الله روحهما در آوردند قرار آنکه بعد زمانی چند شیخ هم او را اطلاق دهد تا بحسب شرع شاهزاده
را بار دیگر عقد ازدواج با او صحیح تواند بود شیخ آن گوهر درج سلطنت را بحبالهٔ آورده با او صحبت داشت بیت گوهر که فتد بدست حکاک +
از سفتن آن کی آیدش باک بموجب قرار داد چون شیخ را تکلیف طلاق ملکه آفاق نمودند خاتون عفاف سرشت گفت که از پهلوی
آن سیه حمیت بی وفا بر آمده بخدمت حق شناس دل آگاه رو آورده ام خدا یا روا مدار که باز بدست او گرفتار شوم شیخ چون این
گفتگو شنید گفت که در وفا و همت کمتر ازین عورت نتوان بود و هر چند شاهزاده درخواست شیخ او را اطلاق نداده در تصرف خویش
نگاه داشت شاهزاده ازین معنی بر آشفت و در مقام انتقام نشست بمقتضای مصرع مشهور مصرع ع با دردکشان هر که در افتاد بر افتاد +
عداوت با شیخ باعث انقطاع رشتهٔ بقای او گردید در همین نزدیکی لشکر مغل بنواحی لاهور و ملتان رسیده دست بقتل و غارت خلائق
گشاد شاهزاده بالضرور از ملتان برای مدافعه شتافت و در ان جنگ بخدنگ اجل گرفتار گشت امیر خسرو دهلوی که همراه شاهزاده بود
بدست مغل اسیر گردید و در بلخ رفته ازانجا باز بهندوستان آمد القصه چون خبر شهادت شاهزاده بسلطان رسید بسبب الفت بسیار که
با او داشت غم و اندوه بسیار در دل سلطان رسوخ یافت درین وقت عمر سلطان از هشتاد گذشته و ضعف پیری قوی گشته بود حادثه
رحلت فرزند دلبند علاوهٔ آن گردید اگرچه برای انتظام سلطنت در اظهار قوت و توانائی تکلف می نمود اما آثار زبونی و تنگی که درین مصیبت
بحال سلطان راه یافته ظاهر بود و روز بروز کارش در تنزل خسرو پسر شاه زاده را بانتظام مهام در ملتان متعین کرده چتر دورباش
مرحمت فرمود و ناصر الدین بغرا خان خلف خرد خود را از لکهنوتی عرف بنگاله در دهلی طلب داشته گفت که فراق برادر بزرگ ترا رنجور و ضعیف
ساخته می بینم که وقت ارتحال نزدیک رسیده درینوقت جدائی تو از من قرین مصلحت نیست پسر تو کیقباد و پسر برادر مرحوم تو کیخسرو خرد سال
و از تجارت دنیا بیگانه اند اگر ملک بدست ایشان افتد بنا بر غلبهٔ جوانی و هوا پرستی از عهدهٔ محافظت ملک و قوانین جهانبانی نتوانند بر آمد
و هر که در دهلی بر تخت سلطنت جلوس نماید ترا اطاعت او بضرورت باید نمود و اگر تو بر تخت موروثی جلوس کنی همه مطیع و منقاد تو خواهند بود
چون سلطان را اندک افاقه پدید آمد ناصر الدین بغرا خان بسفاهت و نادانی نصیحت پدر مهربان را گوش نکرده به بهانهٔ شکار بی رخصت
سلطان روانهٔ لکهنوتی گردید هنوز ناصر الدین بلکهنوتی نرسیده بود که سلطان برحمت حق پیوست و برای سلطنت باسم کیخسرو خلف شاهزاده
محمد سلطان مرحوم بامرا وصیت کرده بود مدت سلطنت بیست سال و نه ماه +

ذکر رحلت سلطان غیاث الدین بلبن و رجوع سلطنت بمعز الدین کیقباد نبیرهٔ او

سلطان معز الدین کیقباد بن ناصر الدین بغرا خان بن سلطان غیاث الدین بلبن اگرچه سلطان بلبن مرحوم وصیت کرده بود که
کیخسرو نبیرهٔ سلطان پسر شاه زاده محمد را که در ملتان قیام میداشت و درینولا بحضور آمده بود سریر آرای سلطنت سازند حسب الوصیة
بعمل آمد اما چون امیر الامرا فخر الدین با او سوء مزاج داشت او را بحیله بازی روانهٔ ملتان کرد ناصر الدین بغرا خان خلف سلطان
در لکهنوتی بعیش و عشرت اشتغال داشت امیر الامرا که خیلی مسلط بود بصلاح امرای دیگر معز الدین کیقباد ولد ناصر الدین بغرا خان
که هجده ساله بود در سنه شش صد و هشتاد و شش هجری بر سریر فرمانروائی اجلاس فرموده امور جهانبانی باختیار خود گرفت و کار
بجائی رسید که حل و عقد جمیع معاملات و عزل و نصب حکام و تعیین مواجب سپاه باو باز گشت و سلطان تمامی مهام سلطنت بامیر الامرا
واگذاشته خود بعیش و کامرانی پرداخت و از دار الملک دهلی بر آمده در کیلوکهری بر کنار دریای جمنا عمارات دلکشا و بساتین فرح افزا احداث
نموده دار السلطنة خود گردانید چون سلطان معز الدین کیقباد بر اورنگ جهانبانی جلوس نموده مطلق العنان گردید از غلبهٔ شهوات جوانی

بعیش و کامرانی چنان مشغول گشت که روز و شب جز لهو و لعب نمی گذرانید و هیچ بازی نبود که در وقتی از اوقات معینه بآن اشتغال ننورزد
و به نقد زندگانی که سرمایه ایست بی بدل اجناس هزل و رذل نخرد با این حال علی الدوام مست ولایعقل بسر می برد و زوال عقل بی نموا
نقد زندگانی و سرمایه عیش و کامرانی می شمرد القصه سلطان بمقتضاے جوانی بغفلت و کامرانی پرداخته خزانه که اساس سلطنت بآن
قویست در انعام اهل هزل و رذل خالی ساخت و بجهل و نادانی کارهای جهانبانی بقبضهٔ اختیار امیر الامرا فخرالدین گذاشت و هم باغوای
او کیخسرو بنی عم خود را از ملتان طلبداشت چون او انقیاد نموده عازم درگاه گردید در قصبهٔ رهتک آن بیگناه را ناحق بقتل رسانید بعد
مدتے لشکر فوج مغل چنگیزی در نواحی لاهور رسیده دست بغارت و تاراج دراز کرده دود از نهاد مردم بر آورد سلطان باستماع این خبر
باربک خان جهان را که از امرای بزرگ بود بالشکر گران بدفع این فتنه متعین کرد عساکر منصوره در نواحی لاهور رسیده با مغل محاربهٔ سخت
نمود بالاخره شکست بر لشکر مغل افتاده بسیارے بقتل رسیدند و جماعهٔ کثیر اسیر شدند فوج سلطان مظفر و منصور بدهلی مراجعت نمود امراے
مغول باغواے امیر الامرا فخرالدین و اتباع او به سیاست رسیدند بعد این سانحه امیر الامراے مذکور التماس نمود که اکثر امراے سرکار از
قوم مغل هستند آمدن مغل از ولایت باغواے این مردم است اگر باخود ها اتفاق کرده مکرے و غدرے اندیشند تدارک آن مشکل خواهد شد
امثال این مقال مزاج سلطان از امراے مغل منحرف گشت و رخصت بقتل آنها داد امیر الامرا چندکس را یکروز بقتل رسانید و خانمان
آن بیچارگان بتاراج برد و بعضے ملوک بلبن را که با امراے مغل قرابت و صداقت داشتند محبوس ساخته در قلعجات فرستاد و خواجه خطیر
را که از جملهٔ وزرا بود بگناه دروغ متهم کرده بر خر نشانده تشهیر نمود بدین جهت امیر الامرا را بر جمیع امرا تسلط زیاده از حد میسر آمد چون سلطان
ناصرالدین بغرا خان در لکهنوتی هواپرستی سلطان که خلف او بود و تسلط امیر الامرا شنید مکتوبے مشتمل بر شوق ملاقات به پسر خود نگاشت
چون این نامه در کیلوکهرے نزد سلطان رسید او هم آرزومند لقاے پدر بزرگوار خویش گشت و مکتوب را بر سر و دیده نهاده جواب
باصواب متضمن قبول مسؤل و تعیین موعد دیدار نوشته فرستاد بعد تشخیص موعد و تعیین وقت پدر از لکهنوتی و پسر از دهلی عازم شده بر دریای
سرجو رسید و لشکر هر دو سلطان به هر دو کنار دریا اقامت ورزید سه روز در مشورهٔ تعیین وضع ملاقات و ارسال مکاتیب و سفرا گذشت
آخر الامر قرار یافت که پسر بر تخت نشیند و پدر شرائط تعظیم بجا آورده ملاقات نماید چنانچه سلطان ناصرالدین بغرا خان بموجب قرارداد از دریا عبور
نمود و در جلوگاه از اسپ فرود آمده به تقبیل قوائم سریر سلطنت رفت و آداب بندگی بتقدیم رسانید سلطان معزالدین کیقباد از اطاعت
پدر دیده انفعال کشید چون پدر پیشتر آمد سلطان بے تاب گردیده بتعظیم برخاست و استقبال نموده در پاے پدر افتاد پدر سر پسر
برداشته از کمال شفقت در آغوش رحمت کشید و یکدیگر را در کنار گرفته بے اختیار گریستند حاضران نیز از مشاهدهٔ این حال گریه ها
کردند پدر دست پسر گرفته بر تخت نشانید و خواست که پیش تخت بایستد پسر بمقتضاے سعادتمندے و اهلیت پدر را باخود بر تخت
نشانیده باادب پیش پدر نشست و لوازم استکانت و نیاز و مراسم سرور و انبساط مرعے گشت بهمین اسلوب چند روز متواتر پدر نجانه
پسر آمد هر دو پادشاه باهمدگر صحبت داشته مجلسها آراستند چون روز وداع نزدیک رسید پدر بزرگوار گفت اگر پادشاه را آنقدر
خزانه نباشد که در زمان غلبهٔ دشمن لشکریان را بآن اعانت نماید یا در هنگام قحط و غلا غربا و رعایا را عنایت فرماید او را پادشاه نتوان گفت
و دیگر نصائح خردافزا و مواعظ عقده کشا در باب معمورے بلاد و امصار و آبادے رعایاے مالگزار و قدردانی مخلصان جان نثار
و استیصال متمردان صاحب استکبار و امتیاز فرمودن فیما بین مخلصان سراسر وفا و دشمنان دوست نما و مصاحبت خردمندان
حق گزار و اجتناب از صحبت نااهلان سفلگی شعار و دیگر در کلمات پسندیده آویزهٔ گوش هوش او گردانیده پسر را در کنار
گرفت و هنگام وداع آهسته در بارهٔ دفع امیر الامرا نصیحت کرده گریان مرخص شد و بر زبان راند بیت کاش نبودی دو سر در دو عیان

قبضه

انزوای

برداشت

تا نشدی دیده اسیر خیال ⁂ اگرچه از سیر دیگر علوم میشود که آمدن پدر و پسر بدریای سرجو بقصد ملاقات بود امّا از کتاب قران السعدین که امیر خسرو دهلوی در ذکر تلاقی این هر دو پادشاه بسلک نظم کشیده ظاهر میشود که پدر بقصد تسخیر دهلی از لکهنوتی عرف بنگاله آمده بود و پسر بمدافعهٔ او از دهلی عازم گشته بعد رسیدن بران دریا باهمدگر صلح و ملاقات نموده هر دو بمراکز دولت خود معاودت کردند بهرصورت سلطان بعد انصراف بدار السلطنة رسیده بموجب نصائح و مواعظ پدر که تعلیم آمده چند روز خود را از لهو و لعب باز داشت امّا چون بحسب فطرت بچنین امور راغب و متعاد بود روزی بسیر و شکار سوار شده میرفت یکی از زمرهٔ رقاصان که صاحب جمال و حلاوت مقال داشت در عین سواری برخورده بعد و عا و ثنای سلطان این بیت سرائید **بیت** سرو سیمینا بصحرا میروی ⁂ سخت بیمهری که بی ما میروی ⁂ سلطان از نظارهٔ جمال و استماع نغمهٔ دلفریب او نصائح پدر بر طاق نسیان نهاده متاع صبر و شکیب بر باد داد و او را همراه گرفته در صحرای فرح افزا خیمه‌ها برپا کرده بشرب مدام و سماع صوت و مقام اشتغال ورزیده از امور سلطنت غافل و عاطل گردید **بیت** هر خدنگی که مرد آن شوخ با واز سر ناز ⁂ سینه را خور چه جگر کیست که از جان نگذشت ⁂ چون کوکب عمر و دولت سلطان نزدیک بغروب رسید تغیری در اوضاع او بهم رسیده در هتک حرمت امرا و خونریزی مردم کوشیدن گرفت **بیت** چو بخت بد کسی را پیش آید ⁂ کند کاری که کردن را نشاید ⁂ **القصه** فخر الدین امیر الامرا سلطان بزهر کشت و ملک جلال الدین فیروز که عارض ممالک بود از سامانه طلبداشته مدار علیه امور سلطنت ساخت درین اثنا سلطان را از افراط شراب مرض لقوه و فالج بوسیله عارض گشت که از کار رفت امرا باتفاق کیومرث پسر سلطان را که خرد سال بود از حرم سرا برآورده بسلطنت برداشتند و سلطان شمس الدین خطاب دادند ملک جلال الدین بمقتضای صلاح چند روز اطاعت آن طفلک دست نشان نموده آخر الامر باتفاق ارکان دولت طفل مذکور را مقید کرده شخصی را که پدر او بتقریبی حسب الامر سلطان بقتل رسیده بود برای انتقام برداشته در کیلوکهری فرستاد او رفته سلطان را که رمقی از حیات داشت لگدی چند زده در دریای جمنا انداخت مدت سلطنت سه سال و سه ماه از سلطان شهاب الدین غوری تا نهایت سلطان معز الدین کیقباد یازده کس از اتباع سلاطین غوری مدت یکصد و یکسال و یازده ماه و هفت روز سریر آرای سلطنت بودند ⁂

(در نسخه [illegible] از زبان [illegible])

ذکر رجوع سلطنت بسلطان جلال الدین فیروز خلجی و انتقال پادشاهی از اتباع غوریان

سلطان جلال الدین فیروز خلجی گویند از نسل قالیج خان داماد چنگیز خان است و عقل در قبول این نسبت متوقف چه دران زمان شوکت و دومان چنگیزی نه چنان بود که بنایرا و نوکری سلاطین هند سر فرود آرند بهرحال او عارض ممالک بود که بزبان عرف بخشی گویند بخطاب شایسته خانی سرفرازی داشت بمقتضای رشد و کاردانی مدار علیه امور سلطنت گردید روز بروز رتبهٔ او بلند گشت آخر تسلط عظیم پیدا کرده باتفاق جمیع امرا سلطان معز الدین کیقباد را از میان برداشته در سنه ششصد و نود هجری برتبهٔ رفیعهٔ سلطنت رسید امرای موافق و مخالف طوعاً و کرهاً انقیاد ورزیدند چون اعیان شهر و عامهٔ رعایا از و راغب بودند داخل شهر نگشت و بتختی که سلاطین پیشین جلوس میکردند ننشست و در کیلوکهری بودن اختیار کرده شهر نو و قلعه از سنگ تازگی احداث نمود بعد از انکه کمال استقلال یافت و صیت نیکذاتی و خداشناسی او در اکناف گیتی مشهور گشت مردم شهر از خرد و بزرگ بجمعهم آمده بیعت کردند و استدعای نزول در شهر دهلی نمودند چون عازم شد کارپردازان امور سلطنت شهر را آئین بستند و بتزئین رسته بازارها پرداخته رشک نگارخانهٔ چین ساختند سلطان بکمال شوکت و حشمت و با تزک و تجمل تمام بر فیل کوه شکوه سوار گردیده با امرای نامدار و لشکر بیرون از حد شمار از کیلوکهری روانهٔ شهر دهلی گشت و باطراف بازار چون ابر بهار زر افشان و درم بار گذشت **بیت** درم

ریختند از کران تا کران ٭ هوا گشت ابر جواهر فشان ٭ بدین نمط و آئین سلطان داخل دولتخانه گشت و دو رکعت نماز شکر ادا نموده بتخت
سلاطین سابق جلوس نمود و گفت سالها پیش این تخت سجده کرده ام و امروز پایهٔ خود برین می نهیم از عهدهٔ شکر ایزدی چگونه
توانیم بر آمد برنا و پیر و صغیر و کبیر لوازم نذر و نیاز معمول داشته آداب تهنیت و مبارکباد بجا آوردند کوس شادی بلند آوازه شد
و هنگام شب همچنان چراغان بکمال اکثار و آتش بازے بسیار دل افروز تماشائیان گشت بالجمله بعد تقدیم مراسم جشن بانتظام ممالک
پرداخت و از عدالت گسترے و رعیت پرورے رعایا و برایا را از خود خوشنود ساخت خرد و بزرگ از حسن معاشرت او راضی
و شاکر گشته کمر خدمت بر میان بستند و همگنان بقدر حال مواجب و جاگیر یافتند هر کرا جاگیر مقرر گشت هر چند او مصدر تقصیرات شد تغییر
و تبدیلی در آن راه نیافت امیر خسرو دهلوے بخدمت مصحف دارے سلطان قیام داشتی و هر روز قرآن تازه آورده انعام یافتی
چون ملک چهجو برادرزادهٔ سلطان غیاث الدین بلبن را ولایت کڑه بدستور سابق نامزد شده بود در آن ولایت قیام داشت
سال دوم لواے بغی بر افراخته سکه و خطبه بنام خود کرد و با لشکر گران بجانب دهلی رو آورد سلطان با صغاے این خبر خانخانان
پسر خود را با عساکر بیشمار و امراے نامدار بدفع این شورش فرستاد و ملک چهجو شکست یافته با امراے بلبن که رفیق او بودند بدست لشکر منصور
افتاد چون اسیران را بنظر سلطان گذرانیدند بموجب حکم آنجماعه را بجام برده سر و ریش شستند و خلعتهاے خاص پوشانیده در مجلس
آورده نشانیدند و ملک چهجو را در محفه نشانیده بملتان فرستاد و فرمود که در خانهٔ نیکو او را بحرمت نگاهداشته اسباب عیش و عشرت
براے او مهیا دارند وزرا از این نوازش در حق آن جمع واجب القمع حیران مانده سخنے درین خصوص بعرض سلطان رسانیدند
جواب داد که هفتاد سال گذشته خون مسلمانی ریخته نشد الحال که پیر شده ام و ایام زندگانی بآخر رسیده چگونه بریختن خون مسلمانان
اجازت دهم و چون سالها نوکرے سلطان بلبن کرده حقوق نعمت او بر گردن است امروز که ملک او را متصرفم اگر اعوان و انصار
او را بکشم کمال بے انصافی و بیمروتی باشد خصوص که باین صورت بسته پیش من آورده باشند القصه سلطان خیلے
خدا ترس و رقیق القلب بود و دل مهربان داشت بآزار مورے هم رضا نمیداد میگفت اگرچه در معارک جنگ لشکرے را می توانیم کشت
اما چون کسے را گرفته و بسته پیش من آرند بقتل او نمی توانم اقدام کرد در تمام ایام سلطنت خود یکے را کشته و آن چنین بود که سیدے
مولانا نام درویشے در دهلی آمده اقامت ورزید و خانقاه عظیمی بنا نموده مبلغے کلے بر تعمیر آن صرف کرد و ابواب اطعام و انفاق بر روے
مردم کشوده هر روز هزار من میده و پانصد من لحم و سیصد من شکر و دو صد من روغن و بهمین دستور دیگر مصالح خرج کردے
و در روزے دو نوبت مائده کشیدے خاص و عام بر آن مائده حاضر شدندے و خود غیر از نان خشک تناول نکردی و از کسی
چیزے نگرفتے از کثرت خرج و مهماندارے و عدم دخل مردم بر او حمل کیمیاگرے می نمودند اکثر امرا مرید او شدند حتے خانخانان پسر
بزرگ سلطان هم مرید و معتقد او گردید سلطان بمشاهدهٔ این حال و ازدحام مردم بر سر او و اشارهٔ مخلصان بدگمان داعیهٔ سلطنت
بر او برده اول امراے معتقد و مخلصانش را ببهانه دور تر فرستاد و بعد از آن او را گرفته زیر پاے فیل بعقوبت کشت اتفاقاً در آن روز
بحکم حکیم علیم ابر سیاه و باد تند بر خاست و طوفان گرد و خاک آشکار و عالم تیره و تار گردیده موجب تعجب عالمیان گشت و در آن سال
باران هم نشد و در دهلی قحط عظیم رو داد و غربا از تهیدستی و گرسنگی در بازارها و کوچها قالب تهی می کردند اکثرے از فرط جوع
خود را در دریاے جمنا انداخته غریق بحر فنا گشتند و از فقدان غلا اکثرے سگ و گربه را بر خود حلال دانستند بلکه از شدت اشتها
گوشت آدم را هم مباح می انگاشتند عبادت کیشان را پاے ثبات از جادهٔ ورع و پرهیز لغزید و طاعت اندیشان را امتیاز حلال و
حرام متعذر گردید **بیت** خون خورده همه لبان شمشیر ٭ از گرسنگی شده رجان سیر ٭ در سنه شش صد و نود و سه مغول چنگیزے

با لشکر گران عازم پنجاب گشت سلطان باستماع این خبر با عساکر بسیار بدفع آن طائفه متوجه گردید چون طرفین بهم پیوستند مغل غلبه
سلطان معاینه کرده صلح نمود سرداران ایشان که از اقربای هلاکو خان بود آمده ملاقات کرد و با چند امرای دیگر مسلمان گردید سلطان
او را پسر خوانده بدامادی خود گرفت و غیاث‌پور مسکن ایشان مقرر گردانید چنانچه آن معموره را مغلپوره و مغلان را نو مسلم خوانند بعد
چندگاه ملک علاء الدین را که برادرزاده و پرورده نعمت سلطان بود بولایت کره رخصت نمود او در کره رسیده باطراف ممالک
می تاخت و در حدود دیوگده آمده فتح نموده چهل زنجیر فیل و هزار اسپ و بسیاری از طلا و نقره و مروارید و اقسام امتعه و اقمشه و غیره
آنقدر غنیمت گرفت که عقل از حصر و ضبط آن عاجز روز بروز قوت و شوکت او زیاده گشته آثار بغی و انحراف از و بظهور رسید هر چند ذرها
بسلطان گفتند که علاج واقعه پیش از وقوع گفته اند تا حال که علاء الدین استقلال نیافته فکر او باید کرد سعدی ابیات سر چشمه شاید
گرفتن بمیل * چو پر شد نشاید گذشتن به پیل * کنون کوش کاب از کمر در گذشت * نه آنگه که سیلاب از سر گذشت *

ذکر مقتول شدن سلطان جلال الدین خلجی بر دست سلطان علاء الدین بمکر و حیله آنکافر نعمت ناحق شناس بی سپاس

سلطان از بسکه علاء الدین را دوست میداشت التماس وزرا باجابت مقرون نگشت و میگفت که علاء الدین فرزند و پرورده منست
هرگز بغی و عناد از و نیاید چون سلطان را اجل موعود نزدیک رسید با چندی از خواص و یک هزار سوار بجانب کره از راه دریا بکشتی
روان شد ملک علاء الدین خبر نهضت سلطان شنیده از کره و مانکپور فرود آمد چون سلطان نزدیک رسید برادر خود را باستقبال
فرستاد او در حضور رسیده بحیله و عذر التماس نمود که علاء الدین هراسان و بیمناک گشته میخواست که آواره دشت تنهائی گردد من او را
ازین اراده باز آورده ام الحال که سلطان تشریف آورده اند اگر در رکاب لشکریان را منع خواهد داد اغلب که بدررود سلطان بگفته او
چندکس را همراه گرفته و سلاح از تن انداخته و در کشتی نشسته مصحف میخواند تا کشتی بکنار آب رسید سلطان از کشتی فرود آمد ملک علاء الدین
آمده ملازمت کرده در پای سلطان افتاد و سلطان از روی شفقت و مرحمت طپانچه بر روی او زده فرمود که من این همه تربیت تو
نموده ترا بزرگ گردانیدم و همواره در نظر من از فرزندان عزیز تر بوده اکنون چه شد که این همه اندیشه و وهم از من بهم رسانیده این بگفت
و دست ملک علاء الدین گرفته بجانب کشتی کشید درین اثنا محمود سالم که از اجلاف سامانه و بشرارت و بدنفسی مشهور بود باشارت علاء الدین
سلطان را زخمی ساخت سلطان زخم خورده بجانب کشتی شتافت اختیار الدین که پرورده نعمت سلطان بود از عقب در آمده سلطان
را بزمین زد و سرش بریده نزد علاء الدین آورد او بر نیزه کرده در مانکپور گردانید و چندکس را از مخصوصان سلطان که در کشتی بودند
بقتل رسانید و چتر سلطانی بر سر خود برافراشته ندای سلطنت در داد از آنجا که ایزد تعالی منتقم حقیقی است قاتلان سلطان در اندک
زمان ببلای عظیم گرفتار شدند محمود سالم بعد کمتر مدتی مجذوم شد و اندامش جوشیده از هم پاشید و نیز اختیار الدین دیوانه شده بمکافات
بدکرداری ماخوذ گردید علاء الدین کافر نعمت اگرچه بر تخت فرمانروائی نشست اما بپاداش این کردار ذمیمه گرفتار گشته نسل و اولاد او
و نشان او نماند مدت سلطنت او هفت سال و یک ماه و بیست روز *

ذکر رجوع سلطنت بسلطان علاء الدین خلجی برادرزاده و داماد سلطان جلال الدین

سلطان علاء الدین برادرزاده و داماد سلطان جلال الدین خلجی بعد از آنکه سلطان جلال الدین بقتل رسید سلطان با شصت هزار سوار
راهی گشته در دهلی رسید امرای خرد و بزرگ اطاعت کردند در سنه ششصد و نود و هفت هجری سریر سلطنت و فرمانروائی بجلوس خود بیاراست
و کوشک لعل را دار السلطنت گردانید و دست بذل و نوال کشاده امرا و غیره مردم را بقدر حال هر یک مورد عنایت گردانید و در عهد
و مهر کوچه و بازار سیل شراب سرمایه خرابی مردم بود بعد چندگاه چهل هزار سوار بسرداری الغ خان و ظفر خان بهای دفع رکن الدین ابراهیم

پسران سلطان جلال الدین که بعد قضیهٔ پدر از دهلی گریخته بملتان رفته بودند متعین ساخت **بیت** سر وارث ملک تا بر تن است ؛ تن ملک را فتنه پیراهن است ؛ امرای مذکور رفته ملتان را محاصره کردند پسران سلطان مرحوم تاب نیاورده بوساطت درویش حقیقت اندیش شیخ رکن الدین قدس الله سره آمده ملاقات کردند الف خان بمقتضای اهلیت و مردمی شرائط تعظیم تقدیم رسانیده آنها را همراه خود بدهلی آورد سلطان ناحق شناس بی رحمی کرده در چشم هر دو مرزا و خویشان آنها میل کشیده محبوس گردانید بعد از آن بر سر گجرات لشکر عظیم متعین فرموده بمجادلهٔ بسیار آن ولایت را مفتوح ساخت و بت سومنات را در دهلی آورده در زمین فرو برد تا پی سپر خلائق گردد و در سال دوم لشکر مغل از ماوراء النهر در حوالی دهلی رسیده شهر را محاصره کرد خلائق کثیر از قصبات و قریات در شهر آمده هجوم کردند و در مساجد و محلات و کوچه و بازار جای نشستن نماند و راه کوچها مسدود شد و همه چیز گرانی گرفت سلطان مستعد شده بجنگ پیش آمد و بعد مقابله و مقاتله مغل منهزم گشت و آتش فتنه و فساد منطفی گردید چون سلطان از اطراف ممالک خاطر جمع نمود و شریکی در سلطنت و خزائن ندید و اکثر بلاد هم بتسخیر در آمده قوت و مکنت کمال بهم رسید خیالات فاسده بخاطرش راه یافته قاصد آن شد که دین و شرعی از پیش خود اختراع نماید و بعضی از امرای خود را چیده چار یار گرداند و نیز میخواست که دهلی را به یکی از معتقدان خود سپرده مانند سلطان سکندر رومی به تسخیر اقالیم سبعه پردازد و فرمود تا او را اسکندر ثانی در خطبه خوانند و در سکه نیز همین لفظ داخل کرد مصاحبان و مقربان مجلس را یارای آن نبود که حرفی خلاف مرضی او بر زبان توانند آورد و همگنان بملاحظه درشت خوئی و خشن مزاجی او سخنان واهی او را تصدیق نموده بر علو همت و بلند پردازی او تحسین می نمودند ملک علاء الملک که از امرای بزرگ بود و پیش سلطان اعتبار تمام و درست کرداری و راست گفتاری شعار داشت سخنان سنجیده و تقریرات عقلی و نقلی پیش او بیان کرده اجتناب از احداث شریعت و دین و خرابی ملک و سلطنت و ندامت دنیا و آخرت بسبب این خاطر نشان او کرد و چون فهمید که این کار بدون اعانت پروردگار صورت نمی تواند گرفت ازین اراده فاسده تجنب نمود ملک مذکور در باب تسخیر اقالیم گفت که اگر سلطان دهلی را گذاشته باقلیم دیگر برود و مدتی در آن طرفها بگذراند یا به ناکامی مراجعت روی دهد معلوم نیست کسانیکه نائب باشند اطاعت نمایند یا تمرد ورزند این زمانه را با زمانه سلطان سکندر رومی برابر نتوان سنجید اول مثل ارسطاطالیس وزیری باید بهم رسانید بعد از آن کارهای دیگر باید پرداخت بالفعل بلاد هندوستان مثل رنتهنبور و چیتور و چندیری و جانب شرقیه تا آب سرجو و سوالک تا ملتان که مامن متمردان و کهت دزدان و راه زنان است تسخیر باید کرد و ساماته و دیپالپور و ملتان که راه در آمد مغل است مستحکم باید نمود و از مداومت شراب و شکار اجتناب باید ورزید چون قول ملک علاء الدین ملک فروغ راستی داشت در دل سلطان اثر کرد سخنان او را پسندیده بر عقل و دانش او آفرین کرده از اراده احداث دین و تسخیر اقالیم سبعه منصرف گردید و بانتزاع ممالک هند توجه نمود چون در آن زمانه همیر دیو از نسل رای پتهورا لوای تکبر در رنتهنبور می افراخت سلطان بجانب او نهضت فرمود روزی در اثنای راه بشکار قمرغه اشتغال ورزید اکتائی خان برادرزاده سلطان قصد عم خود کرده دو تیر او سلطان مجروح گشته بر زمین افتاد و سلطان را که بر زمین افتاده بود مرده انگاشته در لشکر رسیده بر تخت نشست و آوازه انداخت که سلطان را به قتل رسانید ام سلطان که از کثرت ورود زخم بیهوش شده بود در ساعت بافاقه آمده زخم خود بست و جانب لشکر شتافته چون بسراپرده خود در آمد امرا او را سر اکتائی خان متعین کرده آنها رفته سر او را بریده آوردند و نیز دو برادرزاده دیگر سلطان که در بداؤن بودند و حاجی مولا نامی هر کس در دهلی بغی ورزیده افواج باستیصال شان رخصت کرده آنها بجنگ و جدل دستگیر شدند برادرزادها را میل در چشم کشید و حاجی مولا را بقتل رسانیدند القصه سلطان در رنتهنبور رسیده قلعه را محاصره نمود بعد مدتی آن قلعه مفتوح گردید و همیر دیو را که با قوم

و قبیله او بقتل در آورده بدهلی بازگشت بعد از آن قصد تاخت چیتور مصمم نمود چون سلطان شنید که راے رتن سین مرزبان چیتور
پدماوت نام زنے نازنین معروف به پدنی در مشکوے خود دارد باستماع خصائص حسن و صورت و سیرت او فریفته گشت ؛

بیت نه تنها عشق از دیدار خیزد ؛ بسا کین دولت از گفتار خیزد ؛ در آید جلوهٔ حسن از ره گوش ؛ ز جان آرام برباید ز دل هوش ؛

بالجمله سلطان از فور آرزو کسان خود بطلب آن نازنین ماه رو نزد راے رتن سین فرستاد و راے مذکور که نیز بهمین طور برو عاشق گشته
بجست و جوے بسیار و تحمل رنج اسفار و آوارگے از یار و دیار او را بدست آورده نرد تعشق با او می باخت چنانکه از حسن و جمال پدماوت
و عشق و نیاز رتن چند درین جزو زمان هم بالسنه و افواه مردم افسانها ست از استماع پیغام سلطان چون آتش برافروخت و خرمن
صبر و تحمل او پاک بسوخت فرستادهاے سلطان را استخفاف بسیار نموده منصرف ساخت چون کسان سلطان بے نیل مقصود
مراجعت کرده حقیقت حال او را بالعرض رسانیدند سلطان از سرتابے راے رتن سین غضب ناک گشته بقصد استیصال رتن چند و تحصیل
و تسخیر قلعه چیتور و پدماوت بر سر راے مذکور شتافت چون قلعه چیتور در حصانت و رصانت مشهور است رتن سین باستظهار قلعه
و لشکر آماده جنگ گردید و سلطان در پایان حصار رسیده مرکز وار فرو گرفت و تدابیر قلعه گیرے آنچه بالقوه سلطان بود بتقدیم رسانید.
اما فائده بران مترتب نگشت چون محاصره بامتداد کشید و محاربات سخت در میان آمده لشکر بسیار از طرفین تلف گشت بالضرور
صلحے در میان آمد و بنا بر ملاقات یکدیگر گذاشته شد اول سلطان در قلعه رفته مهمان راے گشت و از فرط جرأت و جلادت راجه را از جاے
او بر داشته بچستی و چالاکی در معسکر خود آورد چنانچه سابقاً اشاره بآن شد و بروایتی ضعیف بعد آن راے بموجب قرار داد پیش سلطان آمد
بمجرد آنکه راے در مجلس رسید سلطان از عهود و مواثیق برگشته راے را مقید کرده نزد خود داشت و رهائے او بآمدن پدماوت
منحصر گردانید آن زن که با اصابت راے بر شوهر خود رتن سین تفوق داشت باستماع این خبر در باب استخلاص شوهر فکرے اندیشیده
سلطان را نوید وصال خود فرستاد و یک هزار و شش صد محفه مرتب ساخته در هر محفه دو نفر از مردان نبرد آزما جاے داده یراق و سلاح
آنها را نیز در همان محفه ها پنهان گذاشت و با هر محفه باسے دو خدمتگار همین قسم مردان کارگذار تعین نموده دو هزار سوار بطریق
بدرقه همراه محفه ها مقرر گردانید که جمگی هشت هزار و چهار صد بهادران جان نثار معدود شدند و محفه خاصے به تکلف تمام که سوارے پدماوت
مظنون توانند بود در میان محفه ها کرده روانه لشکر نمود و خود در شبستان عفت خود آرمیده منتظر بشارت غیبی نشست سلطان که
مالامال آرزوے وصال و متعطش این زلال بود باستماع مژدهٔ مقدم بهجت توام آن ماه جبین منبسط و فرحناک گشته از هر منزل و
مقام خبرش می طلبید تا آنکه محفه هاے جعلی قطع مراحل نموده در حوالے معسکر رسید سرداران لشکر بتلقین آن زن پر فن و فراست
از زبان او بسلطان پیغام کردند که چون در عقد مناکحت راے رتن سین مدتے در تصرف او بوده ام الحال که سلطان خواستگارے
من نمود برین ضعیفه لازم است که از راے بے راے خود بهر صورت حقیقتے حاصل کرده در خدمت سلطان حاضر شوم امیدوارم که برای
دو سه ساعت رتن چند نزد یک محفه این ستمزده آید تا با او کلمه چند متضمن بهبود حال و مآل خود و آن بے خبر گفته بشرف حضور مشرف
گردم چون سلطان آرزومند این روزها بود بلا تامل راے را از مضیق زندان تا محفه جعلی پدماوت همراه کسان خود فرستاد چون راے
به لشکر خود ملحق گردید جوانان شجاعت نشان بکسان سلطان بجنگ پیش آمده اکثرے را بقتل در آوردند سلطان برانگیخته آگاه گشته
سوارے نمود و آتش کارزار مشتعل شد و بسیارے از طرفین علف تیغ آتشبار گشتند و راے رتن سین قابو یافته از جنگ گاه برآمده بمسکن
خویش راهی گشته بخیریت و سلامت در چیتور رسید القصه سلطان بعد وقوع این امر در خود قوت ندید که از راے رتن سین
انتقام بگیرد و به تسخیر چیتور لشکر کشد با وجود قدرت عمداً تغافل کرده بعد زمانے یسیر باز لشکر کشیده و کار نا ساخته برگردید چون باز

عازم شد رتن سین از محاربات متواتره بستوه آمده بار سوم خواست که راه آشتی کشاید بهفت کروهے قلعه آمده سلطان را دید پادشاه
او را از هم گذرانید در اول رسین یکی از خویشاوندان او بسرے بر نشست و سلطان قلعه را فرو گرفت ارسین درین جنگ کشته شد قلعه
مفتوح گردید ماوت با دیگر زنها بضابطه هند از فرط غیرت خود را سوخته خاکستر گردانید بعد تسخیر این قلعه و با نفراغ بال روزی از ندما
پرسید که باعث آفات و حوادث در ملک چه باشد التماس کردند که سبب ظهور آفات چهار چیز است اول بیخبرے پادشاه از نیک و بد
احوال خلائق دوم شرب مدام علی الدوام نیز جبین غفلت و بے خبریست سوم سازش امرا بایکدیگر چهارم تمکنت و ثروت اراذل
سلطان ازین سخنان متاثر گشته فی الحال از شراب توبه و تاکید کرد که از تمام ولایت رواج شراب برخاست از مردم کسیکه با وجود
منع جرأت بر خوردن شراب می نمود بقتل میرسید مال و ملک مردم اراذل در خالصه گرفت تا رفع فساد گردید و امرا را از اختلاط
یکدیگر باز داشت و خود بامور جهانبانی پرداخته مراسم خبرداری بجا آورده ضابطه چند در باب بازیافت محصول بحکم مساوات
وکاغذ پٹواری و عدم خیانت اهل قلم و عمال اختراع نمود چودهریان و مقدمان را که مال ریزه رعایا تصرف می نمودند آنچنان ضبط
کرد که دامے از رعایا نتوانستند گرفت بلکه نوعے خراب شدند که زنان شان در خانه مردم مزدورے کرده قوت حاصل میکردند
نرخ غلات بحضور خود بنوعے مقرر کرد که در عهد سلطنت او همیشه یک نرخ ماند و کمی و زیادتی در آن روی نداد و نرخ و قیمت پارچه و اسپ
وغیر ذلک بروشے تقرر یافت که بائع و مشترے خسارتے نرسد داغ اسپ و ڈاک چوکی و واقعه نگارے اختراع کرد و چند مرتبه
لشکر چنگیز خانے که از ماوراء النهر در نواحی دهلی آمده شکست خورده میرفت امّا مردم را ایذا و اضرار آنها نمیرسید یک دو بار در زمان او هم
چنین رو نداد بالآخره سلطان تهیه تهانجات بر سرحدود و محاربه لشکر مغول بوضع شایسته نشانید که از آن زمان بانا افواج مغول
تعرضے بمملکت هندوستان نتوانست نمود شیخ نظام الدین معروف باولیا در زمان او بود اگرچه سلطان در ظاهر با شیخ
ملاقاتے نکرد امّا بارسال رسل و رسائل و تحائف و هدایا رسم اخلاص می سپرد و فتوحاتیکه در اطراف ممالک هند و دکن سلطان را
میسر آمد و احداث عمارات و ذخار خزائن در کمال وفور که در عهد او صورت گرفت هیچیک از سلاطین هند را دست نداد و نظم و نسق سلطنت
و ضوابط و قوانین آن را بنوعیکه او استحکام و تشیید داد دیگرے را از امثال و اقران او میسر نبود وزرای روشن ضمیر بلند فطرت
و امراے قوے دست صاحب شوکت و شعراے صاحب سخن و مورخان خبیر و منجمان روشن ضمیر و رمّالان دقیقه رس و طبیبان مسیحا
نفس و ندیمان آداب دان و مصاحبان روشن بیان و اصحاب غنا و نغمه و دیگر هنرمندان هر فن در عهد او فراهم بودند شیخ قطب الدین
و شیخ نظام الدین معروف باولیا و شیخ صدر الدین عارف و شیخ رکن الدین ملتانی در زمان او بودند و ملک الشعراء هندوستان
زمان امیر خسرو دهلوے بود هزار تنگه مواجب از سرکار پادشاهے مے یافت و خمسه بنام سلطان در سلک نظم کشید ملک نائب
وزیر مدار علیه و وکیل السلطنة و منظور نظر سلطان بود گویند قابو یافته سلطان را مسموم گردانید و بعضے گفته اند که بزحمت استسقا
انتقال نمود مدت سلطنت او بیست و سه سال و شش ماه

ذکر رحلت سلطان علاء الدین و رجوع سلطنت بشهاب الدین پسر اصغر او

سلطان شهاب الدین بن سلطان علاء الدین چون ملک نائب مسلط بود از تمامے پسران سلطان شهاب الدین را که خردسال
بود برگزیده در سنه هفتصد و بیست بر تخت سلطنت اجلاس فرمود هر روز از حرم سرا بیرون آورده بالاے بام هزار ستونے
بر تخت نشانده بار دادے و خود بانتظام مهام قیام ورزیدے بعد انفراغ آن طفل را اندرون نزد مادرش فرستادے
چون بدسرشت بود در فکر براندا ختن خاندان سلطان علاء الدین در آمده با خاصان خویش مشورت نمود و خضر خان و شادی خان

را که برادر غیر مادری سلطان بودند میل در چشم کشید و مادر خضر خان را در قید کرده نقد و جنس او را خود متصرف گشت و مبارک خان برادر حقیقی سلطان را در قید نگاه داشت ارادهٔ قتل او با میل کشیدن در چشم نیز داشت چون ارادهٔ الهی بران رفته بود که او سریر آرای سلطنت گردد داعیهٔ آن بداندیش پیش نرفت بنا بر تسلطی که داشت سلطنت را از خود دانسته غیری را بخاطر نمی آورد و در افعال زشت صرف اوقات می نمود از جمله آنکه دائم الخمر بود و شراب را با فراط رسانید اگرچه می خواران هوا پرست و نفس پرستان بدمست برای شراب عدید فوائدی گفته در وصف آن دفترها نوشته اند اما فی الحقیقه آبی است آتش افروز در بوستان هستی و آتشیست شعله افروز مدهوشی و بدمستی کار فرمای خونریزی و جفاکاریست چمن آرای بوالهوسی و بدکرداری برهم زن معرکهٔ عقل و دانائی انجمن آرای بدگوئی و هرزه درائی پردهٔ برانداز حیا و شرم نگونسار ساز رایت مدارا و آزرم بنیاد زندگی را آب بست و خرمن هستی را آتش چراغ خرد را باد دست و چشمهٔ دولت را خاک آتش اشتهار افروزی نشانه وجویبار زندگی را خشک میگرداند در دنیا بدنام و در آخرت ناکام میسازد از کار دنیا باز میدارد و عقوبت عقبی بار می آرد اگر باده پیمائی نیک است اهل ارتکاب چرا باخفا می نوشند و اگر بد است در استعمال آن چرا می کوشند و همچنان در قمار بازی که مذموم ترین کارهاست تضییع اوقات نمودی و بشطرنج بازی شاد بودی کار دانشور و هوشیاران خرد پرور ملاهی و ملاعب چنین را هنگامی که طبیعت از امور مرجوعه ملال و کلال گیرد و ماندگی پذیرد برای تهیج استعداد مزاج بکار ها یکه باید تجویز نموده اند اما ابلهان آن را مشاغل لذیذهٔ عظیمه دانسته گرامی اوقات خود را برایگان در آن مصروف میدارند خصوص بقمار سوختی که یکی از اعمال اراذل است بر بام هزار ستون با خواجه سرایان درگاه بیشتر اشتغال داشتی چون امرا از دست ملک نایب بجان آمده بودند باهم اتفاق کرده او را بقتل رسانیدند و سلطان را دستگیر کرده در گوالیار محبوس گردانیدند

مدت سلطنت او که محض برای گفتن بود سه ماه و چند روز

ذکر رجوع سلطنت بسلطان قطب الدین مبارک شاه برادر کلان شهاب الدین

سلطان قطب الدین مبارک شاه عرف مبارک خان برادر حقیقی سلطان شهاب الدین بن سلطان علاء الدین که باغوای ملک نایب در زندان بود امرا باتفاق یکدیگر بعد قتل ملک نایب و حبس سلطان شهاب الدین او را از زندان بر آورده در سنه هفتصد و هشت سریر آرای سلطنت گردانیدند سلطان از نجبت که چندگاه در زندان بود بمجرد جلوس برای شکر خدا بمضمون بمودای احسن کما احسن الله الیک تمام زندانیان را که در دهلی و قلعجات و در دیگر ممالک محروسهٔ او محبوس بودند حکم خلاصی داده مناشیر مطاعه بنام حکام اطراف بالخصوص فرستاد چون نوجوان و ناتجربه کار بود کامیابی سلطنت و مستی دولت و سیلاب شراب دست بدست باد نفس خوش آمد گویان چراغ خرد او را فرونشانید و دیدهٔ حقیقت بین او را تاریک و بی نور گردانید بمقتضای هوا پرستی حسن نامی خدمتگار بچه را که در حسن صورت و جمال ظاهر نظیر نداشت منظور نظر خود ساخته شیفته و فریفتهٔ او گردید ساختهٔ بی او نمی بود و او را خسرو خان خطاب داده بمنصب وزارت سرفراز گردانید این پایهٔ بلند و رتبهٔ رفیعهٔ ارجمند چنان نیست که اجلاف و اراذل را در آن نصیبی باشد بلکه عموماً اشراف و اعالی هم سزاوار آن بکار نتوانند بود اقتدار آن نابکار اساس دولت سلطان را از پا افگند بلکه بنیاد خاندانش بر کند و سلطان بمشورهٔ آن بدگوهر خضر خان و شادیخان برادران علاتی خود را که ملک نایب میل در چشم آنها کشیده در گوالیار محبوس نموده بود مع سلطان شهاب الدین برادر حقیقی خود که او نیز همانجا قید بود بقتل رسانید و از نجبت که خضر خان مرید شیخ نظام الدین معروف باولیا بود زبان طعن در حق شیخ مذکور هم برکشود و عداوت او نصب العین خود گردانید مردم را از آمدن بمنزل شیخ منع کرد شیخ ناوه جام را که با شیخ نظام الدین مخالفت داشت بتقرب خود اختصاص داده بار یافتهٔ درگاه ساخت و شیخ رکن الدین ملتانی را علی الرغم شیخ نزد خود

طلب داشت از غرور جوانی با کس مشورت و سخن احدی گوش نمیکرد اگر کسے سخنے متضمن دولتخواهی و خیراندیشی گفتی بدشنام معاتب
شدے و امرا را باندک گناه بلکه بعضے را بیگناه تعزیر و تعذیب نموده بقتل رسانیدے و لباس و زیور زنان پوشیده در مجلس آمدے
و اراذل تمسخر پیشه را بالاے کوشک هزارستون طلبیده با امرای کبار بطریق هزل و مطایبه اهانت و استخفاف کردی و دائم الخمر بوده
از پس و پیش خود خبر نداشتی بعد چندے ظفر خان حاکم گجرات را که از امرای جلیل القدر بود در حضور طلب داشته باغوای خسرو خان بقتل
رسانید و بجاے او خسرو خان را حکومت گجرات که وطن قدیم او بود داده رخصت نمود او در گجرات رفت چون استقلال کمال بهم رسانید
بمقتضاے سفله منشی و تنگ‌ظرفی اراده بغی نمود امرای معتبر درین باب با او همداستان نشدند خسرو خان نظر بر آنکه مبادا پرده از روی کار
او برخیزد باستعجال از گجرات در دهلی آمده شکایت امرا بحضور سلطان نمود سلطان احمق رضاجوئی او نموده اکثرے از امرا را بکمی مواجب
و عزل از خدمت معاتب ساخت اگر کسے از مصاحبان سلطان حرفے نالائم در بارهٔ خسرو خان بعرض سلطان میرسانید پذیرائی نمییافت
و سخن مذکور پیش خسرو خان گفته گوینده را زجر و ملامت مے کرد و معاتب می ساخت بدین سبب تمامے امرا مغلوب و خسرو خان [illegible]
گشته در حصول مراتب گرم‌تر گردید روزے از راه مکر و غدر بعرض رسانید که چون همه وقت در حضور خدمت قیام مینمایم و شبها در آتش
خانه مے گذرانم بعضے از اقارب من که بامید مراحم سلطانی و اراده ملاقات با کمترین از گجرات آمده اند دربانان دولتخانه شبها
نے گذارند که اندرون آیند سلطان فرمان داد تا کلیدهاے دولتخانه حوالهٔ خسرو خان کردند و فرمود که از تو و برادران تو معتمدتر کیست
اهتمام دولتخانه بعهدهٔ تو باشد القصه چون بیرون و درون درگاه سلطانی بتصرف او درآمد برادران او فوج فوج و جوق
جوق بایراق و اسلحه شب و روز بے محابا در دولتخانه آمد و رفت داشتند و قابوی وقت مے طلبیدند تا آنکه بر همه کس ظاهر شد که
آن سیه‌درون در چه کار است اما بخوف آنکه اگر التماس نمایند سلطان گوینده را گرفته باو خواهد سپرد و کارش تمام خواهد شد هیچکس دم نمیتوانست
زد روزے قاضی خان که در نویسانیدن استاد سلطان بود از جان گذشته و بجان خود دست شسته نیکوخواهی و سلامتی جان سلطان
و خیریت بلاد و عباد در اطلاع دانسته اراده هاے فاسد او بعرض سلطان رسانید لیکن سودے بران مترتب نشد بلکه معاتب گشته جواب
درشت شنید و سلطان خسرو خان را بسعایت او آگاه کرد و اینه آن مکار بتکلف گریان گشته گفت بسکه سلطان بحال من عنایت دارند
نزدیکان درگاه بر من حسد می برند و وجود مرا نمی خواهند امروز یا فردا مرا متهم ساخته بکشتن خواهند داد و سلطان را گریه او اثر کرد و
او را در کنار گرفته گریه‌ها نمود و تسلی او بسیار نمود و فرمود که اگر تمام عالم یک زبان گشته بدگوئی تو نماید پذیرائی سخنے تواند یافت بعد چندگاه
چون ربعے از شب گذشت قاضی خان که محافظت درگاه بعهدهٔ او بود از بام هزارستون فرود آمده در تفحص حال دروازه گردید
خسرو خان از پیش سلطان آمده قاضی خان را بسخن مشغول ساخت درین وقت جایز نام برادر خسرو خان رسیده قاضی خان را بزخم
خنجر بر خاک هلاک انداخت و غریو از مردم برخاست چون غلغله بگوش سلطان رسید سبب غوغا پرسید خسرو خان آمده بعرض رسانید
که اسپان طویله خاص واشده باهم جنگیده اند این غوغاے اوست درینحال جایز مذکور با جمعیت تمام متوجه هزارستون شده پاسبانان
را بقتل رسانید سلطان بر حقیقت واقف گشته بجانب حرم شتافت خسرو خان از عقب او دویده موے سر سلطان را گرفت و باهم
درآویختند در آن وقت جایز مذکور رسید و پهلوے سلطان را بخنجر شگافته بر زمین انداخت و سر آن مظلوم را از تن جدا کرده از بام
هزارستون بزیر افگند و اندرون حرم رفته شاهزاده فرید خان و منگو خان پسران علاء الدین را که صغیر بودند بجبر و ستم از مادران جدا
کرده گردن زدند و دست بتاراج کشاده آنچه یافتند گرفتند و بعضے امرا و ملازمان سلطان را که مخالف بودند همان وقت بدست
آورده بقتل رسانیدند و اکثرے در همان شب طلب داشته بر بام هزارستون نگاه داشتند ابیات سرناکسان برافراشتن

وز ایشان امید بهی داشتن ؛ سر رشتهٔ خویش گم کردن است ؛ بجیب اندرون مار پروردن است ؛ وگر زندگانی توقع مدار ؛ که در جیب و دامن دهی جای مار ؛ در ان حال یکی از علما گفت که سلطان علاء الدین خاندان عم و ولی نعمت خود جلال الدین را برانداخت الحال اگر خاندان او هم برافتد محل تعجب نیست بیت نکو را نیک بد را بد شمار است ؛ بپاداش عمل گیتی بکار است ؛ مدت سلطنت چهار سال و چهار ماه از سلطان جلال الدین تا سلطان قطب الدین چهار تن مدت سی و چهار سال و یازده ماه جهانبانی کردند ؛

ذکر رجوع سلطنت به خسرو خان حرام نمک الملقب بسلطان ناصر الدین

سلطان ناصر الدین عرف خسرو خان مشهور به حسن بعد قتل سلطان قطب الدین مبارک شاه سکه و خطبه بنام خود کرده بسلطان ناصر الدین ملقب گشت و حرمهای سلطان را در میان برادران قسمت نموده منکوحهٔ سلطان را در نکاح خود در آورد و چون اکثر برادران او هندو بودند شعار اسلام تنزل نمود و رسوم هنود رونق و رواج یافت بیت چو باد خزانی در آید بباغ ؛ زمانه دهد جای بلبل بزاغ ؛ غازی الملک که از امرای کبار سلطان علاء الدین و صاحب الوس و جمعیت بود و حکومت دیبالپور داشت فخر الدین پسر او که در حضور بود بانواع حیل از دست خسرو خان رهائی یافته نزد پدر رسید و اورا بر ماجرای حرام نمکی خسرو خان و کشته شدن سلطان واقف گردانید غازی الملک باتفاق ملک بهرام حاکم ملتان و اوچ کمر انتقام محکم بسته با لشکر بیکران متوجه دهلی گشته نزدیک رسید خسرو خان افواج آراسته آماده جنگ گردید و آتش محاربه مشتعل گشت خسرو خان مع کسانیکه در قسمت حرمهای سلطان قطب الدین شریک بودند همه بقتل در آمدند و غازی الملک باتفاق ملک بهرام حاکم ملتان و اوچ بعد از فتح در کوشک هزار ستون رسیده بتعزیت سلطان قطب الدین و برادرانش پرداخت بعد انفراغ فاتحه خوانده مجلس ماتم را بانجام رسانید چنانچه امیر خسرو بزبان پنجاب معاملهٔ جنگ ملک غازی الملک با ناصر الدین گفته و آنرا بزبان هند وار گویند مدت سلطنت ناصر الدین خسرو خان چهار ماه و چند روز ؛

ذکر سلطان غیاث الدین غازی الملک

سلطان غیاث الدین غازی الملک پدر سلطان ترک نژاد باسم ملک تغلق از غلامان سلطان غیاث الدین است و مادرش از قوم جت پنجاب چون بخت او بیدار بود بقوت شجاعت و مردانگی و فراست و فرزانگی درجه بدرجه امرای نامدار سرافرازی یافته در عهد سلطنت سلطان علاء الدین و سلطان قطب الدین پیش آمد و درینولا که بمقتضای ولاء و سپاس گزاری نعمت خسرو خان نمک حرام را بقتل رسانیده انتقام خون ولی نعمت گرفت بعد انفراغ از مراسم تعزیت در همان مجلس بآواز بلند گفت که من پروردهٔ نعمت سلطان علاء الدین و سلطان قطب الدین ام بجهت ادای حقوق نمک کافر نعمتان را کشته ام از فرزندان و اولاد آن هر دو پادشاه هر کس که مانده باشد حاضر سازند تا او را بر تخت نشانده با این همه کس که اجتماع دارند کمر خدمت بر بندم در صورتیکه از اولاد آن هر دو پادشاه هیچکس نمانده باشد هر کرا لائق داند بسلطنت بر دارند حاضران یکدل و یکزبان گشته بعرض رسانیدند که از اولاد آن هر دو پادشاه احدی نمانده و تو حق نعمت بجا آورده انتقام خون ولی نعمت گرفتهٔ الحال لائق پادشاهی غیر از تو دیگری نیست و تمامی امرا باتفاق بیعت کرده مراسم تهنیت و مبارکباد بجا آوردند و بر سریر خلافت اجلاس داده زمین خدمت بوسیدند القصه در سنه هفتصد و بیست و پنج هجری سلطان بر سریر سلطانی جلوس نموده جبههٔ جهانبانی بر سرو سکهٔ پادشاهی بر سیم و زر زد و خطبه بنام خود خواند و در کوشک لعل بودن قرار داده صلای عدل و انصاف در داد و فتنه های بیدار شده باز در خواب رفت و کار جهانداری را رونق تازه پدید آمد بیت

انتظام حال زمانه قوام کار جهان ؛ تمام گشت باقبال شهریار زمان ؛ از بقیهٔ عیال و اقربای سلطان علاء الدین و سلطان قطب الدین هر کس که هر جا بود تفقد احوال او نموده وظائف و ادرارات برای او مقرر گردانید و امرا را مناسب حال هر کدام اقطاع

مرحمت کردہ اکثرے را رخصت نشستن در حضور داد و زرہائی کہ خرد خان درحالت سکر و اضطرار بمردم ایثار فرمودہ بود باز یافت کردہ داخل خزانہ ساخت ہر کہ در ایصال این قسم زر تعلل و تغافل بنمودے بشدت تعذیب گرفتار آمدے و آنچہ خرد خان بہ لشکریان دادہ بود یکسالہ در مواجب ایشان وضع نمودہ باقی را در دفتر فاضلات بنام آن جماعہ نوشتند و در سنوات مستقبلہ بتدریج در علوفہ آنہا حساب کردند در مواجب مردم کہ در زمان سلطان قطب الدین تفاوت راہ یافتہ بود در نیولا بمقتضاے عدل و انصاف سویت پدید آمد و در داغ اسپ و قسمت جاگیر ہم کذالک و نام تمرد و بغی از مملکت بر افتادہ و راہ آمد مغل نوعے مسدود گشت کہ در عہد سلطان اصلا مغل رو بہندوستان نکرد و بساختن عمارات رغبت داشت قلعہ تغلق آباد در نزدیکی دہلی باستحکام تمام بنا کرد و خیلی نیک ذات و ملکی ملکات بود و بیشتر اوقات بعبادات صرف نمودی و گرد منکرات نگشتے در رفاہیت رعایا و برایا و آبادے بلاد و امصار و امنیت مسالک و مشارع و عبور و مرور تاجر و مسافر و ارزانی نرخ غلات و ضبط حاصلات موافق عہد و قرار و تادیب مفسدان و متمردان و تنبیہ دزدان و رہزنان مساعی جمیلہ بکار بردے بعد از چندگاہ سلطان بر سر لکھنوتے عرف بنگالہ رفت دران ولایت ناصرالدین ولد سلطان غیاث الدین بلبن پدر معزالدین کیقباد حکومت داشت چنانچہ مذکور شد سلطان حقوق نمک آن خاندان بجا آوردہ از روے قدردانی آن ولایت را بدستور سابق بر ناصرالدین مسلم داشت و از انجا بجانب ستارگام نہضت نمودہ بر بہادر شاہ حاکم آنجا کہ از بسیارے خیل و حشم دم استقلال میزد و بعد محاربہ سخت فتح و ظفر یافت و بہادر شاہ را دستگیر کردہ از انجا بہ ترہت رفت و مظفر برگشت و قلعہ ترہت کہ بنہایت متین بود بتسخیر در آورد القصہ سلطان بفتح و فیروزے از ان سمت مراجعت بدارالملک دہلی نمود شاہزادہ الغ خان عرف فخرالدین جونا کہ در تختگاہ نائب ماندہ بود در سہ کروہے تغلق آباد قصرے مطبوع براے ضیافت سلطان بعجالۃ احداث نمودہ لوازم ضیافت مہیا کرد سلطان بعد رسیدن دران قصر فرود آمدہ مجلس آراست و گوناگون طعام و رنگارنگ نعمت بر مائدہ کشیدند چون از تناول انفراغ حاصل شد مردم براے دست شستن بسرعت بر آمدند سلطان دران قصر نشستہ دست مے شست کہ سقف آن خانہ فرو نشست و سلطان با پنج کس دیگر دست از جان شست بعض ارباب سیر نوشتہ اند کہ الغ خان عمارت آن قصر را کہ ضرور بنود عمداً چنین ساختہ و تعمیہ دران بکار بردہ بود تا کار سلطان باتمام رسد و صدر جہان گجراتے در تاریخ خود می نویسد کہ الغ خان آن عمارت از طلسم برپا داشت چون طلسم را بعد ورود سلطان بشکست آن عمارت از پا افتاد حاجے قندہارے نوشتہ کہ در وقت دست شستن سلطان ناگاہ برق افتاد و آن قصر فرو نشست و بعضی نگاشتہ اند کہ سلطان فیلان کوہ شکوہ از بنگالہ آوردہ بود براے تمردان بشاہزادہ الغ خان حکم کرد کہ آن فیلان را بدوانند چون عمارت قصر تازہ بود از صدمہ دویدن فیلان از پا در آمد بعضے مینویسند کہ در انوقت زلزلۂ عظیم آمد و آن قصر افتاد بہر صورت شیخ رکن الدین ملتانی برای ملاقات سلطان دران قصر رفتہ بود برمزد ایماء در برخاستن سلطان استعجال می نمود اما سلطان فہم نکرد چون شیخ برخاست قصر بر سر سلطان فرو نشست واللہ تعالی اعلم بالحق والصواب و نیز میگویند کہ چون سلطان از شیخ نظام الدین معروف باولیا بسیار آزردہ بود بعد نزول دران منزل بشیخ پیغام کرد کہ ہرگاہ من داخل دہلی شوم شیخ از ان شہر بدر رود او در جواب گفت کہ ہنوز دہلی دور است و این لفظ در میان اہل ہند مشہور در ہمین حال شیخ نظام الدین مذکور و امیر خسرو دہلوے از عالم جسمانی بعالم جاودانی شتافتند مدت سلطنت سلطان چہار سال و دو ماہ ؞

ذکر سلطان محمود شاہ الغ خان عرف فخرالدین جونا

سلطان محمد شاہ الغ خان عرف فخرالدین جونا بن غیاث الدین تغلق شاہ بعد رحلت پدر والا گہر در سنہ ہفتصد و بست و ﷺ بر سریر فرمان روائی تمکن گزیدہ کوس سرورے بلند آوازہ ساخت سلطان اعجوبۂ روزگار و جامع اضداد بود گاہ خواستے کہ

چون سکندر روی اقالیم سبعه را تسخیر نماید و گاه همت گماشتی که مانند حضرت سلیمان جن و انس در دایرهٔ اطاعت او در آیند
و گاه آرزوی آن کردی که سلطنت را با نبوت جمع کرده احکام شرعیه و ملکیه از پیش خود اختراع فرماید و گاه در نماز و روزه
و ترویج احکام شریعت قیام نموده در اجتناب از ملاهی و مسکرات و سائر مناهی کوشش بلیغ نموده بتعصب میر سایند و در اکثر
علوم خصوص تاریخ و معقولات و نظم و انشا وغیرهم مهارت تمام داشت و در تسخیر و ضبط ممالک سعی بلیغ بکار بردی چنانچه ولایت
گجرات و مالوه و دیوگیر و کنپله و دهور سمندر و ترهت و لکهنوتی و ستارگام در اندک مدت بتسخیر در آورد و نوعی حکم داشت
که احدی را مجال تخلف نبود و در داد و دهش نهایت عالی همت تمام خزانه را خواستی که بیک کس انعام کند بخشش تمام عمر حاتم که
بسخاوت مشهور است کمترین عطایای یکروزهٔ او بود در پیش دست عطای او غنی و فقیر مقیم و مسافر مسلم و کافر یگانه و بیگانه
برابر بود تاتارخان حاکم ستارگام را بهرام خان خطاب داده در یک روز صد فیل و هزار اسپ و کرور تنگه زر سرخ بخشید و ملک سنجر بدخشی را
هشتاد لک تنگه و ملک الملوک را هفتاد لک تنگه و ملک عز صدر الدین را چهل لک تنگه و ملک غزنوی را هر سال کرور تنگه
میداد روزی یکی از امرای خود را بطرفی رخصت میکرد فرمود که آنچه در خزانه موجود است همه را باو بدهند همچنان کردند و در خزانه
چیزی نگذاشتند روزی مولانا جلال الدین حسام قصیده در مدح سلطان آورده و چون مطلع آنرا خواند چندین هزار صره انعام
داده فرمود که زیاده ازین نخواند که من از عهدهٔ صلهٔ آن نمی‌توانم بر آمد القصه چنانچه در سخاوت بی نظیر بود همچنان در ظلم و ستم
نیز ثانی نداشت موجد انواع ظلم و ستم و مخترع اقسام جور و جفا بود هرگونه تعذیب و تعزیر و ایذا و اضرار که کسی ندیده و نشنیده باشد
در خزانهٔ بیداد خود مهیا داشت **بیت** ز ظلمش هیچکس سالم نجسته ٭ کدامی سینه کان ظالم نخسته ٭ طبیعت او بر قتل مردم
و هدم بنیاد الانسان مجبول و مفطور بود و هر گاه عواصف قهر و نائرهٔ غضب قیامت انگیز او زبانه می‌زد غیر از ریختن خون و سوختن
قصر هستی بشر اطفائی نمی‌پذیرفت هنگامی که در بار عام می‌نشست تا انواع تعدیات مثال بریدن دست و پا و گوش
و بینی و میل کشیدن در چشم و گرفتن استخوان ها میخ کوب و سوختن اندام ذی حیات بآتش و کشیدن پوست بدن و دو پاره
ساختن آدمی و بستن و انداختن در پای فیل و بر دار کشیدن بعمل نمی‌آورد از جای خود بر نمی‌خاست و مردم هر طائفه
از صوفی و قلندر و لشکری و نویسنده و عمال و رعیت و تاجر را باندک تقصیر و کمتر لغزش سیاست عظیم کردی شیخ زاده جام
را که یک کلمه در انصراف او از ظلم بزبان آورده بود بناحق کشت و همچنین مردم بسیاری را بی صدور تقصیر بمحض ستمگاری
بقتل رسانید **بیت** نه بینی کس از و زخمی نخورده ٭ ز صد کس بر یکی رحمی نکرده ٭ میخواست که ضوابط سلاطین پیشین منسوخ
ساخته قواعد مجدد اختراع نماید بنا برین هر روز ضابطهٔ تازه و حکمی جدید اصدار میفرمود احکام آن بد انجام چون بیگانه از آئین عدالت
و انصاف بود موجب تنفر عام و خاص گشته امضائی یافت و بدین سبب عمال بیچاره بانواع عقوبت ماخوذ می‌شدند
و اگر احیاناً چیزی اجرایی یافت عامه مستاصل می‌شدند و خلل عظیم در کار مملکت می‌افتاد از انجمله یکی آنکه خراج تمام ولایت
میان دو آب یکی بده قرار داد این امر باعث استیصال رعایا گردید و کار زراعت معطل ماند **بیت** خرابی ز بیداد بیند جهان ٭
چو بستان خرم ز باد خزان ٭ ید ظلم جائیکه گردد دراز ٭ نه بینی لب مردم از خنده باز ٭ روزی از ندمای خود پرسید که باید دار السلطنة
در وسط الارض ممالک باشد کدام جا این قسم خواهد بود بعضی گزارش نمودند که بکرماجیت تمام مملکت هند در تصرف داشت
شهر اوجین را وسط جمیع ولایات خویش دانسته تختگاه نموده بود و بعضی گفتند که دیوگیر دار السلطنة باید که چون هوای دکن بمزاج
سلطان موافقت کرده بود دیوگیر را که در زمان راجه بهوج دهارانگری گفتندی دولت آباد نام نهاده تختگاه

ساخت

خود مقرر گردانید و از دهلی تا دولت آباد سراها در باطنا احداث کرده غله خام برای مسافران هنود و طعام پخته بجهت مسلمین از سرکار خود مقرر ساخت و دو طرف راسته درختان در راه نشانید تا مترددین بر فاهیت قطع مسافت کنند و فرمود که باشندگان دهلی که در معموری و کثرت آبادی بدو فور رونق رشک افزای اکثر بلاد بود جلای وطن اختیار کرده با اهل و عیال خود تا دولت آباد انتقال نمایند و دهلی را ویران کرده سکنهٔ آنجا و اکثر امصار و قصبات دیگر را بسوی دولت آباد راندهٔ خرج راه از خزانهٔ سرکار داد و مبلغ کلی درین کار صرف شد این نقل و تحویل تفرقه تمام باحوال مردم راه یافت دیگر آنکه فرمود تا مس را مانند طلا و نقره در دار الضرب سکه زنند و فلوس مس را بدستور تنگهٔ زر رواج دهند و در خرید و فروخت معمول دارند تاجران هر دیار مس بدار الضرب آورده مسکوک میگردانیدند و امتعه و اسلحه بآن خریده در اطراف عالم می فرستادند و در مبایعت بزر و نقره در انجا میفروختند و بدین حیله زرهای بسیار اندوختند اما مردم دار السلطنة بخاک سیاه برابر شدند **بیت** نه هر که آئینه سازد سکندری داند ٭ نه هر که چهره برافروخت دلبری داند ٭ دیگر اندیشهٔ باطل او این بود که خراسان و عراق و ترکستان و خوارزم بلکه سائر ولایات ربع مسکون را تسخیر نماید باین تقریب سه لک و هفتاد و هزار سوار نوکر کرد و در سال اول خرج سپاه بوصول رسید سال دوم چون زر خزانه در علوفهٔ لشکر وفا نکرد و فرصت آن نشد که مردم را کار فرماید تا به تسخیر ولایات دیگر چه رسد دیگر اراده نمود آن بود که کوه هماچل را تا دیار چین ضبط نماید بنا برین امرای نامدار و خوانین بلند اقتدار را مامور کرد که با افواج همراهی نموده در دن کوه رفته سعی موفور بکار برند آنها حسب الامر رفته بدفعات کارزار و پیکار نمودند اما بسبب صعوبت راه و استواری قلاع و کثرت سپاه مخالف کاری از پیش نرفت کوهیان غالب آمده بسیاری از لشکریان سلطانی را کشته غارت نمودند قلیلی که سلامت مانده بناکامی برگشتند آنها را بیاسا رسانید **بیت** پادشاهی که طرح ظلم فگند ٭ پای دیوار ملک خویش بکند ٭ چون سلطان مرتکب چنین امور ناملائم میگردید در مملکت او کمال اختلال راه یافته هر طرف فتنهٔ خفته بیدار گشت و کار بجائی رسید که اکثر ولایت مضبوط از قبضهٔ تصرف او بدر رفت بلکه در عین دهلی که تختگاه بود تمرد و عصیان شائع گردید آمدن زر خراج از اطراف ممالک منقطع گشت در ملتان بهرام نام کربرادر خواندهٔ تغلق شاه بود بغی ورزید سلطان باستماع این خبر از دولت آباد بملتان آمد ملک بهرام صفوف آراسته آمادهٔ پیکار گردید باندک جنگ دستگیر گشت سلطان بعد ظفر بدهلی مراجعت نمود درهمین ایام تمام ولایت میان دو آب از شدت طلب خراج مافوق الطاقة خراب گشته اکثر رعایا خرمنها را آتش داده مال و مواشی که توانستند گرفته بدر رفتند سلطان فرمان داد هر کرا یابند بکشند و آن ولایت را بتاراج بند عمال بامر ماموره اشتغال ورزیدند سلطان بآن قدر راضی نگشته باراده استیصال آن بیچارگان خود هم بنام شکار بیرون رفت و تمام آن نواحی را تاراج و سکنهٔ آنجا را علف تیغ بیدریغ گردانید و سرهای مردم را بر کنگرهٔ قلعه برن آویخت از انجا بطرف قنوج رفته آن دیار را هم بدستور ملک دوآبه تاراج کرده عالم عالم مردم آنجا را بقتل رسانید از انجا به ترهت رسیده آن ولایت را نیز خراب ساخت و از انجا بطرف دهلی برگشت در اثنای راه تمام قصبات و دهات را بسبب قحط سال و ظلم عمال خراب حال دیده و از مردم ڈاک چوکی در راه نشانی ندیده آثار آبادی را بالمره زائل یافت چون نزدیک بدهلی رسید ویران تر دید و سکنهٔ آنجا را پریشان **بیت** آن مصر و مملکت که تو دیدی خراب شد ٭ وان فرو مکرمت که شنیدی خراب شد ٭ سلطان اندکی نادم گشته بآبادی رعیت و افزونی زراعت توجه گماشت و رعایا را از خزانهٔ سرکار تقاوی داده باکشت و زراعت تاکید فرمود بنا بر فساد نیت کر داشت باران نشد و سعی مزارعان بیچاره سودی نداد و رعایا که زر از خزانهٔ سرکار گرفته زراعت کرده بودند بقتل رسیدند و بشومی نیت زشت آن بدسرشت قحط عظیم روی داد گندم قیمت آدم پیدا کرد و برنج همسنگ طلا گردید غله کیمیا صفت چه کرنایاب گشت هندوستان بگرسنگی مردند و متوسطین هم جان بحق تسلیم کردند در چنین وقت سلطان بیرحم

سیاه درون دروازهاے شهر بندکردتا هیچکس از شهریان بیرون نرود عامهٔ خلائق بدین سبب زیاده از حد احصا بگرداب فنا فرو شدند
چون قلیلی نیم جان باقی ماندند حکم کردکه دروازها واکنند تا هرکه هرجا خواهد برود کسانیکه طاقت برآمدن داشتند بجانب بنگاله واطراف
آن که ارزانی غله دران جاها شنیده بودند بدر رفتند وحکایات ستمگارے ومردم آزاری سلطان بولایات دور دنزدیک بردند
باوجود آن همه شقاوت از راه حماقت خاطر نشان او چنین شده بودکه بدون اجازت اخلاف آل عباس سلطنت روانیست وارتکاب
آن حرامست بارها عرضداشت بخدمت خلیفهٔ مصر که تا آن زمان از فتنهٔ هلاکو خان محروس ومصئون مانده بود متضمن بیعت واطاعت
خود ارسال نمود در سنه هفتصد وچهل ودو هجرے حاکم مصر منشور حکومت براے سلطان حماقت نشان فرستاد آن ابلهٔ بے خرد با جمیع
امرا واعیان مشائخ باستقبال رفت وپیاده پاگشته منشور مصرے برسر نهاده برپاے حاجی صرصرے که رسول مصری بود بوسها داد
ونهایت تواضع بجا آورده همراه رسول ومنشور پیاده پاروان شد در شهر قبها بستند ولوازم شادمانی بظهور رسانیده بر منشور زرها
نثار کردند وخطبه بنام خلیفه خوانده شد وفرمود که در جامهاے زربافت وشرفات عمارات نام خلیفه برنگارند بعد دو سال دیگر باز منشور
نیابت وخلعت ولواے خاص حاکم مصر براے سلطان آمد پیاده پا باستقبال رفته منشور برسر ولوا بر گردن گذاشته بشهر درآمد
ودائما مصحف وکتب احادیث ومنشور خلیفه پیش رو نهاده هر حکم که اصدار مے کرد بخلیفه منسوب می ساخت ومی گفت که امیر المومنین چنین
حکم کرده مال فراوان وجواهر گران بها ودیگر اشیا بطریق پیش کش بخدمت خلیفه چند بار ارسال داشت مرتبهٔ سوم نیز منشور رسید سلطان
مراتب تعظیم وتکریم بجا آورد یکی از پیرزادهاے بغداد بطریق سیر در هندوستان آمد سلطان تا قصبهٔ پالم نیکروهی دهلی استقبال کرده در
شهر آورد ودو لک تنگه ویک پرگنه وکوشک سبز وحوضها وباغها در انعام مقرر کرد وهرگاه پیرزاده آمدے سلطان از تخت فرود آمده چند
گام پیش رفته او را در پهلوے خود برتخت جا دادے القصه بعد از انکه سند واذن سلطنت از خلیفهٔ عباسی حاصل کرد سلطنت خود را علال
ودفع اختلال از ان واجب دانسته بجد وآورد انتظام آن جد وجهد موفور ورزید ودر ولایت گجرات ودیوگیر وبهرونج وسرتال ودیگر
ممالک که منبع فتنه وفساد عظیم گشته بود رفته قریب دو سال آن دیار بسر برده شورش فتنه هاے آنجا ها را تسکین داد وروزے
از وزرا وندما پرسید که در کتب سیر وتواریخ چگونه نوشته اند وهرگاه در عهد پادشاهی چنین فتنه ها روے داده تدارک آن بچه صورت نموده اند
التماس کردند که تدارک این قسم امور بهمین صورت میشود که پسرے یا برادرے که لیاقت امر خطیر سلطنت داشته باشد بجاے خود نصب نموده
ترک سلطنت باید کرد یا از اعمالی که باعث تنفر جهانیانست احتراز باید فرمود سلطان گفت که پسر وبرادری چنین ندارم وترک سیاست نیز نمیتوانم
بالجمله بعد تسکین فتنهٔ گجرات بطرف ٹھٹه رو نهاد وبعد رسیدن بچهار کروهے ٹھٹه از هجوم امراض وغلبهٔ انحراف مزاج از اعتدال ودیعت حیات
بخالق کائنات سپرد ومخلوقات را از ظلم او نجات میسر آمد مدت سلطنت او بست وشش سال۔

ذکر سلطان فیروز شاه پسر عم سلطان محمد تغلق

سلطان فیروز شاه عرف ملک فیروز باربک بنی عم سلطان محمد شاه تغلق چون محمد شاه رحلت نمود از پسر وبرادرانش کسے وارث نبود
که بر تخت جهانبانی جلوس نماید ارکان دولت واعیان سلطنت باتفاق یکدیگر ملک فیروز باربک را که برادرزاده سلطان غیاث الدین
تغلق شاه بود وپدرش رجب سالار ترک تعلقات نموده مرتبهٔ بلند در درویشے حاصل کرده چنانچه در هندوستان تا حال نام او مشهور
است واکثر عوام از معتقدان او هستند در عمر پنجاه سالگی سنه هفتصد وپنجاه وپنج هجرے برکنار دریاے سند بر سریر فرمانروائی
جلوس داده بسلطان فیروز شاه ملقب ساختند سلطان مخالفان آن نواحے صلح کرده از انجا بسمت دهلی روانه گردید در اثناے
راه بعرض رسید که احمد ایاز عرف خواجه جهان که از مقربان سلطان محمد شاه بود باستماع رحلت سلطان در دهلی بر تخت سلطنت

جلوس نموده سلطان غیاث الدین محمود خطاب خود کرده فیروز شاه حمل بر حماقت او کرده فرمان عفو تقصیرات بنام او نوشته فرستاد اولاً از اطاعت سر باز زد چون امرای آن نواحی با او اتفاق نکردند ندامت کشیده عرضداشت متضمن عجز و نیاز ارسال نموده چون سلطان در نواحی هانسی رسید احمد ایاز مع توابع خود سر برهنه کرده و دست در گردن بسته ملازمت کرد سلطان بمقتضای عطوفت قلم عفو بر جرائد جرائم او کشیده بجاگیر لائق سرفراز گردانید و از انجا بفرخی و فیروزی در دار الملک دهلی رسیده نوید عدل و انصاف بجهانیان در داد و امرا را بخطاب لائقه و جاگیر مناسب سربلند ساخت و شیخ صدر الدین را که از اولاد شیخ بهاء الدین زکریا بود خطاب شیخ الاسلامی بخشیده بتقرب خویش اختصاص داد و درین اثنا منشور ابو الفتح خلیفهٔ مصر در رسید سلطان وصول منشور مذکور را سرمایهٔ افتخار خود دانسته شادیانها نمود و با مور جهانبانی قیام ورزید و سهرند را از سامانه جدا کرده تا ده کروهی داخل آن نموده پرگنهٔ جداگانه مقرر ساخت و بر لب آب دریای ستلج و بیاه که یکجا میرود فیروز آباد نام معموره بنا نهاد و در نواحی هانسی قلعه احداث کرده بحصار فیروزه موسوم گردانید و نهری از دریای جمنا حوالی سرمور بر آورده بآن حصار رسانید همچنین چند نهر از دریای مذکور و دیگر دریاها بر آورد تا موجب نفع خلائق بوده باشد چون نهر سلمه بر آوردند سلطان بجهت دیدن آن سواری فرمود پنجاه هزار بیلداران بکندن اشتغال داشتند از میان پشته استخوان آدم و فیل بر آمد اگرچه فرسوده بود اما بنهایت سطبر و بست درعه طول داشت و استخوان دست آدمی سه درعه طول داشت احتمال میرود که در جنگ پاندوان و کوروان این آدم و فیل کشته شده باشد و استخوانها تا آن زمان زیر خاک مانده بالجمله چون سلطان داعیه ملک گیری در سر داشت اکثر ممالک بزور شمشیر گرفت و بجانب نگرکوت لوای عزیمت بر افراشته مسالک دشوار گذار طی نمود و پایان قلعهٔ کانگره نزول فرموده مرکز دار فرو گرفت راجه آنجا متحصن گشته بجنگ پیش آمد چون محاصره بامتداد کشید و کاری از پیش نرفت صلحی درمیان آمده راجه بملازمت رسید و پیشکش گذرانیده مورد عنایت و نوازش گردید و نگرکوت بمحمد آباد موسوم گشت می گویند کانگره مکانیست خوش آب و هوا و منزهت نشاط بخش دلها تمام کوه و صحرا مالا مال از انواع ریاحین و میوه‌های حلاوت آگین و در پایان قلعهٔ مکانیست منسوب به بهوانی پرستش گاه اهل هند در سالی دو مرتبه یکی در ایام نوروزی در اوائل یا در اواسط اسفندار ماه دوم بعد انقضای ایام برسات اواخر شهریور یا اوائل ماه مهر درویشان ریاضت کش و مرتاضان باکش و فش و طبقات خلائق از ذکور و اناث طی مسافت بعیده نموده بقصد زیارت می آیند القصه در ایام مذکور مجمعی عظیم می شود و پرستشگری و اداء نذورات بسیار بعمل می آید در انوقت که سلطان با راجه صلح نموده قصد مراجعت داشت کسی گفت که اسکندر رومی در زمان ورود خود در نیجا ان صورت نوشابه درست کرده درینجا گذاشته بود اهل هند بعد مرور دهور آن را بهوانی نامیده پرستش مینمایند سلطان این مقدمه را استفسار نموده براهمه انکار این قول نموده معروض داشتند که از کتب اسلاف ما که ابتدای تصنیف آن معلوم نیست ظاهر می شود که این مکان از آغاز آفرینش معبد طوائف هنود است سلطان بعد نهضت در مکان جوالامکهی دوازده کروهی کانگره رسیده مکانی دید که در انجا حجرهٔ از سنگ ترتیب یافته و از دیوارهای آن شب و روز فوارهٔ آتش زبانه میزند و سوای آن در دو سه جای دیگر نیز از زمین شعله با مجوشد و نیز دران مکان کتب بسیاری از براهمهٔ سلف یافتند سلطان علمای آن طائفه را بحضور خویش طلبداشته مضامین آن را شنیده محظوظ گردید و فرمود که بعضی از ان کتب را بفارسی ترجمه کنند تا مطالب آن درست و بآسانی فهمیده آید مولانا عز الدین حسب الامر کتابی در حکمت طبیعی از ان کتب چیده مطالب آنرا در سلک نظم کشید و بکتاب فیروز شاهی موسوم گردانید سلطان بنهایت پسندیده در صلهٔ آن نقود بسیاری از طلا و نقره باضافهٔ جاگیر مرحمت کرد و مضمون آن کتاب اکثر اوقات مذکور محفل سلطانی می شد القصه سلطان بعد فتح نگرکوت بجانب ٹھٹه نهضت نمود و جام حاکم آنجا بقوت و کثرت آب دریای سند پناه برده مدتی محاربه نمود و کاری

از پیش نرفت بالضرور سلطان این مهم را ملتوی گذاشته بگجرات رفت و ایام برسات در آن دیار گذرانیده باز بطرف ٹھٹہ نهضت
نمود و جام بعد محاربهٔ بسیار چون تاب نیاورد امان خواسته ملازمت نمود و پیشکش هر ساله قبول کرد سلطان بعد نظم و نسق مهمات آن
دیار بدهلی مراجعت نمود و بانتظام جهانبانی اشتغال ورزیده بمقتضاے نیکذاتی و حسن فطرت سلطنت بعدالت کرده ضوابط عدل
و احسان و قواعد امن و امان در میان جهانیان گذاشت از جمله آنکه خراج ممالک موافق حاصلات و بقدر طاقت رعایا طلب کردے
اضافه و توفیر نفرمودے و سخن کسے در حق رعایا گوش نکردے و در آنچه آبادے ملک و معمورے رعیت بودے بعمل آوردے
و کسے آسیبے نرسانیدے و از اخذ محصول ادنی حرفه مثل گلفروشے و ماهی فروشے و ندافے و قمارخانه و قصابے و کوزه خشت پزے
و کاه چرائے و کوتوالی و امثال ذلک که باعث آزار غربا و عامهٔ برایاست اجتناب داشت بیت دل بندگان جمع بهتر نه گنج ٭
خزینه تهی به که مردم برنج ٭ بجهت اشتغال بامور حکومت ممالک و محالات امنائے متدین خداترس کارگزار متعین کردی و بنقصان
اشرار را خدمت نفرمودے و بمؤداے الناس علی دین ملوکهم حکام پیروے سلطان فرخنده فرجام نموده قواعد عدالت و انصاف
معمول داشتندی و احدی را مجال نبود که مرتکب ظلمی تواند گشت نظم خداترس را بر رعیت گمار ٭ که معمار ملکست و پرهیزگار ٭ خدارا
بران بنده بخشایش است ٭ که خلق از وجودش در آسایش است ٭ مراعات دهقان کن از بهر خویش ٭ که مزدور خوشدل کند کار بیش ٭
رعیت چو بیخست سلطان درخت ٭ درخت ای پسر باشد از بیخ سخت ٭ سیاست را مطلق ترک گفته هیچ مسلمانے را آزار نداد و از
فیض تربیت و تادیب او و اصلاح حال مردم احدے محتاج سیاست نشد و از برکات عدالتش راه ظلم و تعدے مسدود گشت و
هیچ آفریده در عهد سلطنت او آزار نیافت بیت لطفش بکرم چارهٔ بیچاره کند ٭ عدلش ستم از زمانه آواره کند ٭ فرزندان
و وارثان کسانے را که سلطان محمد شاه تغلق بناحق کشته و قطع اعضا نموده بود بانعام و وظیفه خوشنود کرده خط برائت ذمه سلطان
از انجماعه گرفته بمهر اکابر و اشراف رسانیده در مقبره سلطان گذاشت تا وسیلهٔ رستگارے او در عقبی گردد و بمقتضاے نیک ذاتے
و نیک نیتی عورات مسلمه و کافره را از رفتن بر مزارات و تجانها منع کرد و اساس فسق و فجور مثل میکده و بنگ خانه و دیگر ملاهی منهدم
گردانید و بقصد تحصیل سعادات مساجد و مقابر و مدارس و مهمانسرا و دارالشفا و غیر ذلک آن قدر تعمیر فرمود که سلطان بلبن هم
نکرده بود در بعض تواریخ نوشته اند که فیروزآباد و غیره سے شهر و چهل مسجد جامع پخته و سے مدرسه و بست خانقاه و دو و بیست رباط
و صد نهر و صد کوشک و صد و پنجاه و دو حمام و پنج دارالشفا و صد مقبره و ده منارهٔ کلان و باغات بیشمار بدست همت آن بادشاه
احداث یافته از انجمله است جونپور که بنام بنی عم خود سلطان محمد شاه الغ خان که مشهور بود بفخرالدین جونا آباد نمود و اکثرے از ان آثار
تا حال که زیاده از سه صد سال منقضے شده برجاست چنانچه بر کوشکه متصل دهلی علامات و آثار عمودے موسوم بجهان نما موجود
و عوام الناس آنرا لاٹهه فیروزشاه گویند قریب شصت ذرعه ارتفاع و قطرش سه ذرعه گویا از یک سنگ ساخته اند و بنیاد آن چنان
مستحکم که تا حال قائم است و مدت مدید دیگر بر پا خواهد بود بیت جزاے حسن عمل بین که روزگار هنوز ٭ خراب می نکند بارگاه
کسرے را و چون سلطان بکبر سن رسید ضعف شیب غالب و توانائی شباب مغلوب گشته درین وقت که سلطان را قواے بدنی و حواس
ظاهرے سست شده بود در سنه هفتصد و هشتاد و نه شاهزاده محمد خان را سلطان ناصرالدین والدنیا محمد شاه خطاب داده وکیل السلطنة
و موتمن الخلافه گردانید و خزائن و افیال و حشم و خدم و جمیع اسباب جهانبانی حواله نمود و خود بعبادت و طاعت که شعار حق پرستان
فرخنده انجام است اشتغال ورزید و روز جمعه خطبه بنام هر دو پادشاه خوانده مے شد بعد چندگاه ملک مفرح المخاطب براستے خان
که حاکم گجرات بود معه افواج آن ولایت اتفاق کرده سکندر خان را که تبازگے بحکومت آن دیار متعین شده بود بقتل رسانید چون

سلطان محمد شاه بانتقام آن نپرداخت از نجیبت خلل تمام در امور ملکی راه یافت لشکریان فیروز شاه از بعضی آزرده گشته و نا مردی سلطان محمد شاه یقین دانسته مخالفت ورزیدند سلطان محمد شاه با نها آماده جنگ گردید و در دہلی ہنگامہ کارزار گرم گشت چون سلطان فیروز شاه نیز در جنگ گاه تشریف آورد سلطان محمد شاه تاب مقاومت نیاورده فرار نمود و بجانب کوه سرمور رفت **بیت**

دو جان ہرگز بیک پیکر نگنجد ؛ دو فرمان ده بیک کشور نگنجد القصه سلطان فیروز شاه از محمد شاه پسر خود رنجیده او را از ولایت عہد خویش برآورد و شاہزاده تغلق شاه بن شاہزاده فتح خان نبیرۂ خود را که پدرش مرده بود ولی خود گردانیده بسلطنت بر داشت و بعد زمانی بسنیر در عمر نود سالگی بمرگ طبیعی برحمت حق پیوست و نام نیک خود در عالمیان گذاشت **بیت** برد آخر و نیکنامی برو ؛ زہی زندگانی که نامش نمرد ؛ از لفظ وفات فیروز شاه تاریخ رحلتش برمی آید با امیر تیمور گورکان ہم عصر بود مدت سلطنت اوسی و ہشت سال

ذکر سلطان غیاث الدین تغلق

سلطان غیاث الدین تغلق شاه بن شاہزاده فتح خان بن فیروز شاه بعد رحلت جد بزرگوار در سنه ہفتصد و نود و سه ہجری در قصبه فیروز آباد بر سریر فرمانروائی متمکن گشت و بر سر شاہزاده محمد شاه که در کوه سرمور بود لشکر گران متعین نمود شاہزاده تاب نیاورده از سرمور بر آمده بطرف نگرکوٹ رفت و لشکر سلطان از تعاقبش دست کشیده مراجعت نمود سلطان از انجا که نوجوان بود و ناآزموده کار باغوای بعضی امرا شاہزاده ابو بکر برادر حقیقی خود را مقید گردانیده شروع بعیش و عشرت نموده کار سلطنت مہمل گذاشت بغفلت کمال بیگانه شد در نیصورت ملک رکن الدین و دیگر امرا باغوای شاہزاده ابو بکر برادر حقیقی او که محبوس بود خروج نموده ملک مبارک را که وزیر و مدار السلطنة بود بر دروازۂ دولتخانه کشتند سلطان ازین سانحه واقف شده از دروازۂ دیگر بدر رفت امرا تعاقب کرده سلطان را مع خانجہان که از جمله مصاحبان بود بدست آورده بقتل رسانیدند و سر ایشان را بر ہمان دروازه آویختند و شاہزاده ابو بکر را از قید بر آورده بسلطنت برداشتند ازین وادی شورشی که در دہلی روداده زیاده از یک روز نکشید و فتنه فرو نشست و این معنیت بظہور رسید مدت سلطنت او پنجماه و سه روز :

ذکر ابو بکر سلطان برادر سلطان غیاث الدین

سلطان ابو بکر بن شاہزاده فتح خان بن سلطان فیروز شاه باتفاق اعیان دولت در سنه ہفتصد و نود و سه بر تخت سلطنت جلوس نمود بعد چندی بسلطان ظاہر گشت که ملک رکن الدین وزیر از قتل سلطان غیاث الدین تغلق شاه دلیر شده خیال سلطنت در سر دارد او را دستگیر نموده بر دار کشید و رفقای او را علف تیغ بیدریغ گردانید ہمدرین اثنا امیر صدہای سامانه سبنی ورزیده ملک سلطان شاه خوشدل حاکم آنجا را بر کنار حوض سنام کشتند و سر او را پیش شاہزاده محمد شاه عم سلطان ابو بکر در نگرکوٹ فرستاده او را تحریک آمدن نمودند شاہزاده از نگرکوٹ براه جالندہر بسامانه رسید و سکه و خطبه بنام خود کرد [illegible] قریب بست ہزار سوار و پیاده جمع کرده رو بدہلی آورد تا رسیدن بدہلی پنجاه ہزار سوار جمع گردید چون لشکر شاہزاده ناآزموده و زمینداران غارتگر اوباش و عیار بودند و سلیقۂ جنگ و کارزار نمی دانستند باندک جنگ منہزم شدند و شاہزاده شکست خورده با دو ہزار سوار بولایت میان دو آب رفت بار دیگر پنجاه ہزار کس فراہم آورده با مداد و اعانت حاکم قنوج و کنپله مستظہر گشته باراده مجادله مراجعت کرد و باہل ملتان و لاہور و دیگر امصار و بلاد فرامین نوشت که ہر جا بندہای فیروز شاہی یابند بکشند و در اکثر جا قتل عام و غارت تمام گردید و طرفه ہرج و مرج بخلائق روداده راہہا مسدود گشت و خانہا خراب شد و اکثر رعایا از اوای خارج انحراف ورزیده و فتنه و فساد باطراف ممالک برخاست بالضرور سلطان بقصد استیصال شاہزاده و دفع شورش و فساد بجانب جالندہر روان گردید

وشاہزادہ از انجا براہ دیگر بدہلی آمدہ شاہزادہ ہمایون خان بن شاہزادہ محمد شاہ از سامانہ وسنام لشکر فراہم آوردہ بقصد دہلی عازم گشت
درین اثنا سلطان از طرف جالندہر بدہلی رسید شاہزادہ محمد شاہ تاب نیاوردہ از دہلی برآمدہ باز بجالندہر رفت بعد چندگاہ بتحریک غلامان
فیروزشاہی شاہزادہ باز از جالندہر بدہلی آمد درین مرتبہ سلطان بیدست وپا گشت وتاب جنگ نیاوردہ از دہلی بطرف کوٹلہ میوات رفت
وفرمانروائی او منقطع گردید مدت سلطنت او یکسال وشش ماہ

ذکر سلطان محمد شاہ بن فیروز شاہ

سلطان محمد شاہ بن فیروز شاہ چون بموجب طلب غلامان فیروزشاہی از جالندہر روانہ گشت پیش از انکہ در دہلی برسد امرای نظام شاہزادہ
خانخانان پسر وسطے سلطانرا در دہلی فیل سوار کردہ چتر بسراو گردانیدند پس از چند روز سلطان بدولت واقبال در دہلی نزول اجلال نمود
در سنہ ہفتصد ونود ودو مرتبہ ثانی بر تخت جہانبانی جلوس نمودہ سکہ وخطبہ بتجدید بنام خود نمود ودراندک زمان غلامان فیروزشاہی کہ مامور بودند
از سلطان رنجیدہ پیش سلطان ابوبکر در کوٹلہ میوات رفتند سلطان محمد شاہ نظر بر بیوفائی وکوتہ اندیشے آنجماعہ حکم کرد کہ از غلامان فیروزشاہے
ہرکس کہ در دہلی بودہ باشد بدر رود تا سہ روز مہلت است والا بقتل خواہد رسید ہرکہ بدر رفت سلامت ماند وہرکس کہ نتوانست رفت بقتل رسید
ومشہور است کہ بعضے از ان مردم میگفتند کہ مااصیل غلامیم سلطان فرمود ہرکہ از شما کھوکھری درست بگوید اصیل است چون تلفظ نتوانستند کرد
ودر زبان پورب وبنگالہ سخن میگفتند بدین جہت کشتہ می شدند باین سبب اکثر مردم کہ فی الواقع غلام بودند وزبان پورب داشتند ناحق
کشتہ شدند شاہزادہ ہمایون خان از سامانہ آمدہ برخصت سلطان بالشکرگران برسر سلطان ابوبکر شاہ رفت ودر نزدیکی کوٹلہ میوات
محاربہ روی داد باندک جنگ وجدل سلطان ابوبکر شاہ بقید در آمد ودر قلعہ میرٹھ محبوس گردیدہ ہمانجا برگ طبیعی درگذشت بعد از چندگاہ سلطان
از دہلی برآمدہ بجانب قنوج ودلو لشکر کشید وسرکشان آن دیار را مالش دادہ بجالنہ رسید ودر انجا قلعہ باستحکام تمام احداث نمودہ بمحمدآباد
موسوم گردانیدہ بدہلی آمد در سنہ ہفتصد ونود ونہ شاہزادہ ہمایون خان را برسر شیخا کھوکھر کہ لاہور را متصرف شدہ بود بابسیاری از امرا
متعین کرد در اثنائے راہ خبر رسید کہ سلطان بمرگ طبیعی درگذشت ومدت سلطنت او شش سال وہفت ماہ بود

ذکر سلطان علاء الدین سکندر شاہ عرف ہمایون خان

سلطان علاء الدین سکندر شاہ عرف ہمایون خان بن محمد شاہ بعد استماع خبر رحلت پدر فسخ عزیمت لاہور کردہ مہم شیخا کھوکھر بر وقت
دیگر موقوف داشت واز راہ برگشتہ در دہلی سریر آرائے سلطنت گشت وباندک مدت باجل خود درگذشت مدت سلطنت او یکماہ وشانزدہ روز

ذکر سلطان ناصر الدین محمود شاہ برادر سلطان علاء الدین سکندر

سلطان ناصر الدین محمود شاہ بن سلطان محمد شاہ برادر خورد سلطان علاء الدین سکندر شاہ بعد رحلت برادر تخت نشین فرمانروائے
گشت ودر سنہ ہشتصد ویک ہجرے سکہ وخطبہ بنام او شد مواجب وجاگیر سپاہ بدستور سابق بحال داشت وخواجہ سرور مخاطب
بخواجہ جہان را سلطان الشرق خطاب دادہ ولایت جونپور بجاگیرش مقرر کرد واز قنوج تا بہار ضمیمہ جاگیر او نمود واو استیلا یافتہ
زمینداران آن دیار را مطیع ومنقاد گردانید وشناسائی وبردبارے وانصاف پژوہے وپیرولی روزگار را فرخندگے داد چون
سلطنت سلطان ناصر الدین محمود شاہ اختلال پذیرفت وامرائے حضور چیرہ دست شدند سکہ وخطبہ بنام خود کرد وسلاطین شرقیہ
اتباع او ہستند ودرین سال لشکرگران بدفع شیخا کھوکھر کہ لاہور را متصرف شدہ بود برخصت گشت وشیخا دروازہ گردے
لاہور محاربہ عظیم نمود وشکست خوردہ درکوہ جمون رفت واز نواحے لاہور رفع فساد گردید درین ایام سلطان بجانب
گوالیار حرکت کرد ومقرب خان وملوخان کہ از امرائے کبار بودند در دسہلے لواسے مخالفت برافراشتند سلطان باستماع

این خبر رجعت نموده در حوالی شهر رسیده محاصره کرد تا سه ماه جنگ درمیان ماند و حصار دهلی بتصرف سلطان در آمد جماعهٔ باغیان
نصرت شاه بن فتح خان بن فیروز شاه را از میوات طلب داشته در فیروز آباد بر تخت نشانیدند فضل الله بلخی عرف ملو خان که سر حلقهٔ
باغیان بود بخطاب اقبال خان مخاطب گشت درمیان دهلی و فیروز آباد جنگ پیشه بمساوات می گذشت پرگنات میان دوآب
و پانی پت و جهجر و رهتک تابست کروهی شهر در تصرف نصرت شاه در آمد و غیر از حصار دهلی و خزانه دیگر چیزی در دست سلطان
نماند امرای ملازم این هر دو پادشاه هر یک ولایتی متصرف شده دم استقلال زد و بطور خود حاکم و فرمانروا و کاروبار ممالک پراگنده
و ابتر بود مصرع پریشان شود کار ملک از دو شاه اقبالخان بخدمت نصرت شاه اظهار ارادت خود نموده بر مزار خواجه قطب الدین
بختیار کاکی کلام مجید درمیان آورده و از طرفین عهد موافقت بستند روز سوم اقبال خان از روی مکر و غدر خواست که نصرت شاه
را دستگیر نماید نصرت شاه بالضرورة از حصار بر آمده خود را با معدودی پیش تاتار خان وزیر در پانی پت رسانید و فیروز آباد در تصرف
اقبالخان در آمد و مقرب خان که هم چشم او بود بخدمت سلطان رسیده ملازمت نمود و سلطان را بهانه ساخته خود سلطنت میکرد و اقبالخان
بر سر تاتار خان رفته او را شکست داد او پیش اعظم همایون ظفر خان پدر خود که حاکم گجرات بود رفت فیل و حشم و اسباب ریاست
تاتار خان بدست اقبال خان در آمد و از انجا بدهلی مراجعت کرده تسلط یافت چون در هندوستان از بدطینتی او هرج و مرج روی
داد و امور سلطنت اختلال پذیرفت میرزا پیر محمد نبیرهٔ صاحبقران امیر تیمور گورکان از جانب خراسان آمده از آب سند گذشت
حصار اوچ و ملتان بتصرف در آورده چند روز در ملتان توقف ورزید و امیر تیمور صاحبقران نیز از کابل بطرف هندوستان نهضت
فرموده در سنه هشتصد و یک هجری بر بهتنه تاخت آورده بملتان نزول اجلال فرموده و اسرای میرزا پیر محمد را بقتل رسانید
این خبر چون در دهلی رسید اقبال خان بیمناک و در فراهم آوردن سپاه و سامان حرب مشغول گشت صاحبقران از ملتان نهضت
فرموده براه ریگستان متوجه شد و به بهتنه رسیده قلعه را محاصره نمود و پس از مجادله و محاربه بتسخیر در آورد و مرزبان آنجا با بسیاری
از همراهان خود اسیر گشته بیاسا رسید صاحبقران پس از تسخیر بهتنه در قصبهٔ سامانه رسید و بعرض سپاه فرمان داد و طول سیال که جای
ایستادن نوکر است شش فرسنگ بود و تحقیق بتجربه کاران هر فرسخ دوازده هزار سوار حاطه میکند بدین حساب عدد سوار ملازم
که نوکر سرکارش بوده اند هفتاد و دو هزار سوار می شود و عرض محل ایستادن نوکر نوکر است کثرت لشکر و فراوانی سپاه از اینجا
قیاس باید کرد القصه بعد قطع مراحل نزدیک بدهلی نزول اجلال فرمود و در راه هر کرا یافتند زیر تیغ کشیدند و بسیاری را
دستگیر کردند تا رسیدن بقرب دهلی قریب پنجاه هزار کس اسیر شده بود چون اقبال خان از شهر بر آمده برای جنگ آماده شد
از حال و مقال اسیران بشاشت بسیار ظاهر گشته بعرض رسید که اسیرانی که در لشکر ظفر اثر هستند خبر قرب وصول اقبال خان شنیده
شاد مانیها می کنند در عین جنگ نگاهبانی پنجاه هزار کس خالی از صعوبت نیست آتش غضب پادشاهی شعله ور گشته حکم
بقتل آنها اصدار یافت تنفسی را زنده نگذاشتند بالجمله اقبالخان را از شهر بر آمده حرکت مذبوحی نموده در حملهٔ اول بگریخت
و بشهر در آمده در حصار بر روی صاحبقران بست بهادران شهامت کیش تعاقب نموده خلق کثیر را کشتند و اکثر فیلان و اموال
اقبال خان بدست سپاهیان لشکر منصور افتاد چون اقبال خان صورت حال بدین منوال دید تاب مقاومت نیاورده بوقت
شب ترک عیال و اطفال کرده بدر رفت و در قصبهٔ برن رسیده اقامت ورزید و سلطان ناصر الدین محمود شاه که از سلطنت
فقط نامی داشت با قلیلی از نزدیکان خود راه گجرات پیش گرفت روز دیگر صاحبقران شهریان را امان داده جمعی از ملازمان را به
تحصیل اموال از اهالی آن شهر متعین فرموده بعضی از مردم شهر تاب سخت گیری تحصیلداران نیاورده در مقام انکار در آمده

و بعضے از ہندیان چندکس از مغلان را کشتند این معنی باعث التہاب نائرہ قہر سلطانی گشتہ حکم قتل عام بعمل در پیوست و خلق
بیحساب زیر تیغ بیدریغ رہ سپر صحراے عدم گشتہ دہلی آن چنان خراب شد کہ گویا آبادے نداشت و عدد اسرار و ہندیان از مرد و زن
علام الغیوب داند و بس صاحب قران بعد از قتل عام در عمارات سلطانی نزول اجلال فرمودہ بار عام داد و حسب الحکم تخطیب بر سر
منبر رفتہ خطبہ بنام او خواند و دراہم و دنانیر بسکہ صاحبقرانی زینت یافت بعد قتل عام دہلی بطرف میرٹھ رفتہ میان دو آب ہم حکم بقتل
و غارت داد و اہل و عیال خلق کثیر اسیر گردید و از انجا بہردوار گنگا رفت و این ہردوار مکانیست کہ دریاے گنگ از کوہ سوالک
ہمانجا بیرون مے آید اہل ہند آنجا را از معابد بزرگ دانستہ در ایام معہود بقصد غسل و زیارت آنجا آمدہ ازدحام میکنند و در بعضے از اوقات
در انجا مجمعے عظیم میشود اتفاقاً دران آوان کہ صاحبقران در ہردوار نزول نمود وقت ازدحام مردم بود حکم قتل عام بعمل در پیوست
اکثرے علف تیغ لشکر منصور و بقیۃ السیف گریختہ داخل کوہ گشتند از انجا کوچ فرمودہ براہ دامن کوہ سوالک در جمون رسیدہ راجہ جمون
را دستگیر نمودہ مسلمان ساخت از ہردوار تا جمون بیست و دو جا جنگیدہ غالب آمد دران نواحے خضر خان و دیگر امراے ہندوستان
آمدہ ملازمت نمودند غیر از خضر خان کہ سیدزادہ و نیک مرد بود ہمہ را قید فرمود و خضر خان را از روے عنایت ایالت لاہور و ملتان
و دیبالپور مرحمت فرمود و بر زبان گذرانید کہ من سلطنت بخضر خان بخشیدم چون موسم تابستان در رسید شدت حرارت آفتاب
ہند خصوص ملتان کہ حدیدتر از اماکن دیگر است ملائم طبع لشکریان صاحب قرانے کہ خوکردہ سردسیرات ولایت بودہ اند نیفتادہ
تاب گرما نیاوردند بالضرور امیر تیمور صاحبقران کوچ فرمودہ از راہ کابل متوجہ دار السلطنۃ سمرقند شد و دہلی تا دو ماہ بعد از
کوچ صاحبقران خراب مطلق بود بعد از ان فراریان بتدریج آمدہ ساکن شدند و صورت آبادے گرفت چون صاحبقران از حدود
ہندوستان بدر رفت سلطان نصرت شاہ کہ تاب صدمات عساکر منصورہ نیاوردہ بجانب میوات گریختہ بود جمعیت فراہم آوردہ
باز در دہلی آمد و بامور جہانبانے پرداخت بعد رسیدن در دہلی فوجے بر سر اقبال خان کہ در برن بود متعین کرد اقبال خان شبخون
آوردہ آن فوج را شکست داد و بکمال زور و قوت رو بدہلے آورد سلطان تاب نیاوردہ فیروز آباد را ہم گذاشتہ بجانب
میوات رفت از دہلی تا بہ فیروز آباد بتصرف اقبال خان در آمدہ ملک میان دو آب و محال حواشے شہر بضرب شمشیر متصرف
گشت و سائر بلاد ہندوستان در تصرف امراے دیگر ماند چنانچہ ولایت گجرات در تصرف اعظم ہمایون خان و تاتار خان پسرش بود و لاہور
و ملتان و دیبالپور تا نواحی سند را خضر خان داشت و مہوبہ و کالپی محمود خان پسر ملکزادہ فیروز و قنوج و اودہ و دلمئو و سندیلہ و بہرائچ
و بہار و جونپور را سلطان الشرق عرف خواجہ جہان و در بلاد مالوہ دلاور خان و سامانہ غالب خان و بیانہ شمس الدین اوحدے متصرف بودند
و ہر کدام دم استقلال میزد و اطاعت یکدیگرے کردند در سنہ ہشتصد و سہ سلطان ناصر الدین محمود شاہ کہ از خوف صاحبقران بگجرات رفتہ بود
با جمعیت و اطمینان بدہلی آمد اقبال خان استقبال نمودہ در قصر ہمایون جہانپناہ فرود آورد اما چون عنان اختیار حکومت بدست
اقبال خان بود وقتیکہ بر سر سلطان ابراہیم پسر خواندہ سلطان الشرق بجانب اودہ لشکر کشید سلطان ناصر الدین محمود شاہ را ہمراہ
برد چون بر سلطان ابراہیم تسلط نیافت ناچار بدہلے برگشت دران وقت سلطان ناصر الدین محمود شاہ کہ گویا در قید اقبال خان
بود فرصت یافتہ ببہانہ شکار بر آمدہ نزد سلطان ابراہیم رفت کہ شاید باعانت او کارے از پیش برد او اصلا معاونت نکرد بلکہ بمراسم مہمانداری
ہم نپرداخت سلطان ناصر الدین محمود شاہ از نزد او مایوس در قنوج آمد و نائب سلطان ابراہیم را کہ در انجا بود شکست دادہ قلعہ
قنوج را متصرف شد و علم سرورے برافراشت اقبال خان از استماع این خبر بر سر سلطان ناصر الدین محمود رفت چون قلعہ استحکام
داشت نتوانست بدست یافت از انجا معاودت نمودہ باتفاق بہرام خان حاکم سامانہ کہ از غلامان فیروز شاہے بود و بیست ہزار

سوار موجود داشت بر سر خضر خان بجانب دیبالپور و ملتان لشکر کشید بعد رسیدن در تلوندی زمینداران آنجا را که برای ملاقات آمده بودند قید کرده و بلطائف الحیل بهرام خان را نیز محبوس گردانیده بمقابله خضر خان روانه شد خضر خان نیز لشکر فراهم آورده بعزیمت محاربه از دیبالپور برآمده طرفین را با همدیگر کارزار رو داد از آنجا که اقبال خان را بخت و اقبال پشت داده بود در اندک زد و خورد دستگیر شده بقتل رسید و نتیجه حرام نمکی و عهد شکنی عائد حال او گشت **بیت** بنقض عهد دلیرے مکن که چرخ فلک ٭ نتیجه عملت زود در کنار نهد ٭ چون خبر کشته شدن اقبال خان در دهلی رسید دولتخان و اختیار خان و دیگر امرا که در دهلی بودند سلطان ناصر الدین محمود شاه را از قنوج طلب داشته در ماه جمادی الاولی سنه هشت صد و نه بتجدید بر سریر خلافت نشانیدند دولتخان بالشکر فراوان بر سر بیرام خان که بعد بهرام خان در سامانه دم استقلال زده بود رفت درین اثنا خضر خان از ملتان بالشکر کثیر در سامانه و سهرند رسید دولت خان تاب مقاومت نیاورده پیش سلطان در دهلی رسید سلطان فکر خضر خان هیچ نموده بطرف سنبهل برآمده از تاتار خان انتزاع نمود و اسد خان لودی را در آنجا گذاشت بعد آن در حصار فیروزه آمده بر قوام خان گماشته ظفر خان مظفر گشته بدهلی مراجعت کرد و خضر خان سه مرتبه از ملتان لشکر فراهم آورده بسر دهلی آمده با سلطان ناصر الدین محاربه کرده برگشته رفت چون درین ایام ملوک طوائف شده بود و هر طرف امرا دم استقلال میزدند غیر از رهتک و بعضے محال ملک میان دوآب در تصرف سلطان نبود روزے برسم شکار بجانب کیتهل رفته بدار السلطنة مراجعت کرد در راه بیمارے صعب رو داد و در اندک ایام بهمان بیمارے در گذشت مدت سلطنت که غیر از نام نبود بست سال و دو ماه از ابتدا سلطان غیاث الدین تغلق شاه عرف غازی الملک تا سلطان ناصر الدین محمود شاه هشت تن مدت نود و شش سال و دو ماه یازده روز جهانبانی نمودند بعد او نسل و سلطنت سلسله ترکان که فرزند و خویشان و غلامان سلطان شهاب الدین غورے بودند و بست و چهار تن و صد و سه سال جهانداری کردند آخر شد ٭

ذکر سلطنت رایات اعلی خضر خان بن ملک سلیمان

رایات اعلی خضر خان بن ملک سلیمان پسر خوانده ملک مردان از امرای کبار فیروز شاهی بود چون سلطان ناصر الدین محمود شاه رحلت نمود امرا با همدگر اتفاق نموده دولت خان را که از امرای کبار بود بسلطنت بر داشتند خضر خان از استماع این خبر لشکر فراوان بهم رسانیده از فتح پور ملتان که دار الایالة او بود در روانه شد و بدهلی رسیده آنرا محاصره کرد تا چار ماه محاربه در میان بود اگرچه دولت خان مراسم قلعه بضرورت بیرون آمده خضر خان را دید خضر خان او را قید نموده در حصار فیروز آباد فرستاد و همانجا روح او از حصار بدن بدر رفت بالجمله خضر خان مظفر و منصور گشته داخل قلعه دهلی گردید و در سنه هشت صد و بست و یک هجرے مهمات جهانبانی بعهده خود گرفت چون صاحبقران هنگام نزول هندوستان او را سزاوار فرموده بشارت سلطنت یاد داده بود خضر خان کشایش کارهاے خود و عروج بمعارج حکمرانی بیمامن توجهات صاحبقرانی دانسته اول سکه و خطبه بنام صاحبقران بعد از و بنام شاه رخ میرزا خلف امیر تیمور صاحبقران رائج گردانید و مراسم وفادارے بظهور رسانید آخر کار سکه و خطبه بنام خود کرده بر اکثر ممالک تصرف نمود و حکومت باستقلال کرده جمیع امرا را مطیع و منقاد گردانید جمعی که در فترت نزول صاحبقران بے خانمان شده بودند در حکومت او آمده آباد گشتند و مرفه الحال شده دعاے خلود سلطنت و بقاے عمر و دولت اوے کردند و بکار و پیشه خود اشتغال داشتند این خضر خان سید صادق القول پسندیده اطوار پاکیزه طینت عالی همت و فراخ حوصله بود شجاعت و سخاوت جبلی داشت و باقتضای عدالت در ترفیه احوال رعایا و برایا می کوشید حسب الامراد دلیل پاکیزگے نسب با وجود استعداد سلطنت و اسباب ملک گیرے اسم سلطنت بر خود اطلاق نکرده برآیات اعلی مخاطب گردید باجل طبیعی در گذشت مدت سلطنت او هفت سال و سه ماه بود سلطان مبارک

بن رایات اعلی خضرخان بعد رحلت پدر والاگهر در سنه هشت صد و بست و هشت بر تخت سلطنت جلوس نموده سکه و خطبه بنام خود کرد امرای عظام و وزرای کرام مراسم تهنیت و مبارکباد و اطاعت و انقیاد بتقدیم رسانیدند هر یک را مواجب و جاگیر بدستور سابق بحال داشته بعضی را بقدر حالت اضافه مرحمت کرد و چون شیخا کهوکهر بسلطان شاه علی مردان مرزبان کشمیر که به ظفر یافته غنیمت فراوان آورده بود تسلط یافته دستگیر نموده و مال و اسباب بسیار بهم رسانیده قوت و مکنت پیدا کرد و بنابر کثرت زر و فراوانی لشکر غروری بهم رسانیده بخیالات و دلیری اراده دهلی نمود و از آب ستلج گذشته تا رویر متصرف گشت و از انجا در سهرند آمده با سلطان شه لودی حاکم آنجا جنگ نمود سلطان مبارک باستماع این خبر از دهلی برآمده در لوانه رسید شیخا کهوکهر از آب گذشته مقابل سلطان بر لب دریا لشکرگاه ساخت تا چهل روز جنگ درمیان ماند آخرالامر شیخا تاب نیاورده گریخت و سلطان تا آب چناب تعاقب نموده بسیاری را از سوار و پیاده بقتل رسانید راجه بهیم زمیندار جمون بملازمت سلطان رسیده مراسم نیکوخواهی بتقدیم رسانید و لشکر بر مسکن شیخا برده خراب گردانید سلطان از انجا معاودت نموده در لاهور نزول اجلال فرموده بهانجا طرح اقامت افگند و آوارگان آن دیار را بدلاسا و استمالت آباد ساخت و بآبادی شهر توجه گماشت ترمیم و تعمیر قلعه فرموده از انجا بدهلی مراجعت کرد شیخا فرصت یافته باز لاهور را محاصره نمود. چون کاری از پیش نرفت از انجا به کلانور رسیده متصرف گشت و از انجا بطرف جمون رفته با راجه بهیم زمیندار آنجا که برای کومک حاکم لاهور برآمده بود درآویخت و غالب آمده داخل کوه گردید باز درمیان راجه بهیم و شیخا کارزار سخت رو داد و بارادهٔ الهی راجه مسطور کشته شد و شیخا مال فراوان بدست آورده قوت و مکنت بهم رسانید و بر لاهور و دیپالپور تاخته آن ولایت میوات و بیانه وغیره ممالک لشکر کشیده بود بعد فتح این ممالک بدهلی مراجعت نموده لشکر عظیم بر سر جسرته متعین کرده در نواحی جالندهر جنگ درمیان آمد جسرته شکست یافته بمسکن خویش کوهکلی بود رفت چون سلطان برخلاف قاعده پدر خود خضرخان از اطاعت شاهرخ میرزا خلف امیر تیمور انحراف داشت ازین جهت شیخ علی که از جانب شاهرخ میرزا حکومت کابل داشت بموجب امر به هندوستان می تاخت در سنه هشت صد و سی و چهار شیخ علی بجهت طلب فولاد که یکی از امرای سلطان بود و از اطاعت انحراف می ورزید در هند آمده دست تاخت و تاراج برکشاد و در نواحی جالندهر رسیده بقتل و غارت و اسر و نهب پرداخته بسیاری را اسیر کرده در لاهور آورد و از انجا به تلواره لود آن در چیتور رفته از آب راوی گذشت و تا آب جهلم پرگنات را خراب ساخته متوجه ملتان گردید و ملک شاه لودی عم سلطان بهلول لودی که حاکم دیپالپور بود و با شیخ علی جنگ کرده کشته شد سلطان مبارک باستماع انجمیر لشکر گران از دهلی متعین کرد در نواحی ملتان محاربه رو داد و شیخ علی شکست خورده منهزم گشت بار دیگر باز جنگ شده و باز شکست بر شیخ علی افتاد و اسباب و اموال او بتاراج رفت و با معدودی از معرکه برآمده رو بکابل نهاد و فتح سلطان مبارک را با سلطان هوشنگ خدیو مالوه مصافها که روی داده و هر بار مظفر و منصور گشت درین حیص و بیص جسرت کهوکهر قوت بهم رسانیده از آب جهلم و چناب و راوی و بیاه گذشته در جالندهر رسید ملک سکندر که از جانب سلطان بر سرا و متعین شده بود در اندک مجادله شکست یافته گرفتار گشت جسرته کهوکهر فتح یافته از جالندهر بلاهور آمده محاصره نمود و همدرین اثنا شیخ علی باز از کابل آمده حوالی لاهور و ملتان را تاخت و تاراج و سهرند خیرگیها نموده برگشت و انواع خرابی بحال متوطنهٔ آن دیار راه یافت سلطان از استماع این حوادث بطرف لاهور و ملتان عزیمت نمود ملک سرور وزیر خود را مقدمه لشکر ساخت چون ملک سرور در لبانه رسید جسرته کهوکهر محاصره لاهور گذاشته بمسکن خویش شتافت و ملک سکندر را که در جنگ جالندهر دستگیر شده بود همراه برده باز در مرتبه از کوه برآمده در جالندهر بجواره رسیده فتنه و فساد برانگیخت و قوت او روز بروز زیاده گشت درینوقت شیخ علی از کابل نهضت نموده مملکت کنار و بیاه تاراج کرد و خلق کثیر را اسیر نموده بلاهور آمد و قلعه را متصرف گشت و دوازده هزار سوار ایلغاری سنه برای محافظت گذاشته بتسخیر دیپالپور رفته فتح نمود

سلطان از استماع این خبر از دهلی بسرعت آمده مستعد جنگ گردید شیخ علی تاب نیاورده بجانب کابل روانه شد و سلطان از سه دریای راوی گذشته قلعه شیاد را
که برادر زاده شیخ علی در تصرف داشت محاصره کرد او تاب نیاورده عاجز شده دختر خود را به پسر سلطان داده صلح نمود سلطان از مهم شیاد و لاهور و نواحی
آن خاطر جمع نموده بدهلی رجعت کرد و چون از ملک سرور وزیر وقت محاربه و مجادله با شیخ علی آثار اخلاص و جانفشانی بظهور نرسید ملک کمال الدین را
در امور وزارت شریک او نمود و پایه ملک سرور روز بروز تنازل و رتبه ملک کمال الدین پیوسته در ترقی بود ملک سرور آزرده خاطر گشته باتفاق بعضی امرا که از
سلطان منحرف و بطرف او مائل بودند قابو یافته سلطان را در وقتیکه بمسجد جامع مبارک آباد برای نماز رفته بود بقتل رسانید مدت سلطنت او سیزده سال
و شانزده روز بود سلطان محمد شاه بن سلطان مبارک شاه بن رایات اعلی خضر خان در اصل این پسر خلف شاهزاده فرید الدین بن رایات اعلی
است چون مبارک شاه فرزند نداشت برادر زاده را بفرزندی خویش گرفته پرورش نمود در سنه هشتصد و چهل و یک هجری در مبارک آباد بر اورنگ
فرمانروائی جلوس نموده سکه و خطبه بنام خود کرد ملک سرور اگرچه بظاهر اطاعت نمود اما اسباب سلطنت مثل خزائن و سلاح خانه و قورخانه و فیلخانه
و دیگر کارخانجات در تصرف او بود و خطاب خانجهانی داشت درینوقت تسلط شدید پیدا کرده بعضے از امرای مبارک شاہی را بقتل رسانید
و بعضے را در قیدگاه داشت و اکثر پرگنات را بتصرف در آورده کسان را بتحصیل مال واجب متعین کرد و از استیلای او امرا بستوه آمده نزد ملک
کمال الدین که کمال الملک خطاب یافته از امرای بزرگ و در امور وزارت شریک بود تظلم نمودند او با امرا اتفاق کرده بر سر ملک سرور آمده او نیز
روی داد ملک سرور در قلعه دهلی متحصن گردید تا سه ماه محاربه نموده خود را محفوظ داشت روزے شمشیر با علم کرده بر سراپرده سلطان
بکرات و دلیرے تمام ریخت و جنگ سخت در میان آمد چون اجل ملک سرور رسیده بود دران معرکه کشته شد و رفیقانش قتیل
و اسیر شدند و سلطان انتقام خون پدر خود گرفته در سنه هشتصد و چهل و پنج بملتان رسیده مزارات مشائخ را طواف
نموده فوجے بر سر جسرته کهوکهر متعین کرده بدهلی رجعت کرد و درین ایام جماعه لنگاه در ملتان بغی ورزیده لوای سروری برافراشتند و نیز
سلطان محمود والی مالوه باغوای میواتیان بر سر دهلی آمد سلطان پسر خود را مع ملک بهلول لودی بجنگ او فرستاد و پسر سلطان بموجب
اشاره پدر صلح در میان آورد و سلطان محمود بمالکاے خود مراجعت نمود و این صلح باعث زبونی و بدنفسی سلطان گردید بیت
بجائیکه بدخواه خونے بود تواضع نمودن زبونے بود
ملک بهلول بمقتضاے شجاعت و مردانگی که در نهاد او متمکن بود این صلح پسند نکرد
و تعاقب سلطان محمود کرده مال و اسباب او غارت نمود سلطان را این جرأت و جسارت ملک بهلول پسند آمد او را از روی نوازش
و مهربانی فرزند خوانده بخطاب خانخانان سرفراز کرد و ولایت لاهور و دیبالپور با و ارزانی داشت و برای دفع شورش جسرته کهوکهر
متعین نمود جسرته با ملک بهلول صلح نموده نوید سلطنت مژده داد از همین روز ملک بهلول را نظر بر زبونے سلطان و اتفاق جسرته
هواے پادشاهی در سر افتاده در مقام فراهم آوردن لشکر گردید افاغنه را از اطراف و جوانب طلبداشته نگاه داشت چون در مدت یسیر
افاغنه کثیر جمع آمدند شوکت خود دیده بعضے پرگنات را سواے جاگیر خود متصرف گشت سلطان که اندک تهدیدی با دنوشت ظاهرا مخالفت
ورزیده با کمال شوکت و مکنت بر سر دهلی آمد و مدتے محاصره نموده بے نیل مقصود برگشت و کار سلطان روز بروز زبونے و سستی پذیرفته
بجائے رسید که امرا که در بست کروهی دار السلطنت دهلی بودند سر از اطاعت پیچیده دم استقلال زدند اطراف ممالک اختلال پذیرفته تعلل
عظیم در تحصیل خراج افتاد و بالآخره سلطان باجل طبیعی درگذشت مدت سلطنت او یازده سال و یکماه و چند روز بود

ذکر سلطان علاء الدین بن سلطان محمد شاه بن سلطان مبارک بن رایات اعلی خضر خان

سلطان علاء الدین بن سلطان محمد شاه بن سلطان مبارک شاه بن رایات اعلی خضر خان در سنه هشتصد و پنجاه و دو هجرے
بر تخت سلطنت جلوس نمود ملک بهلول المخاطب بخانخانان و دیگر امرا که از دولت اطاعت گونه کرده در اندک زمانے از وضع

واطوار سلطان دریافتند که از پدر هم سست تر است و از سستی عمل سلطان تمامی گردن کشان و واقعه طلبان نزدیک و دور
جاه و پیمانه متمرد گشته از ادای مال واجب سر باز زدند و امرای هر صوبه و فوجداران هر مکان علم مخالفت برافراشته ملوک طوائف گردید
سلاطین دکن و مالوه و گجرات و جونپور و بنگاله بتسخیر دهلی کمر بربستند و لاهور و دیبالپور و سهرند تا پانی پت ملک بهلول دم استقلال میزد
و در حواشی دهلی تا سرای لاڈو احمد خان میواتی در تصرف داشت و سنبهل با توابع تا گذر خواجه خضر که از دهلی نزدیک است در ید تصرف دریاخان
لودے بود و کول و جالیسر و دیگر قصبات را علی خان و چند وار را قطب خان لودے و بهونگانو و کنپله را رائے پرتاب و بیانه را
داود خان قابض بودند و همچنین هر کس در هر جائے که بود خود را مالک آنجائے شمرد و غیر از دهلی و بداؤن جائے دیگر در تصرف سلطان نبود
بعد چندگاه سلطان بجانب بیانه سوارے کرد و در اثنائے راه خبر رسید که والی جونپور بقصد دهلی مے آید سلطان بے آنکه به تحقیق صدق
و کذب خبر پرواز دار از راه معاودت کرده در دهلی آمد حسام خان عرف حاجی شرقے وزیر بعرض رسانید که بمجرد آوازه دروغ مراجعت
لائق حال نبود سلطان از و آزرده خاطر گشت بعد آن بجانب بداؤن نهضت فرموده مدتے در انجا اقامت ورزیده باز بدهلی آمد
بداؤن را خوش کرده خواست که آنرا دار السلطنة مقرر کرده علی الدوام همانجا بگذراند حسام خان از روے اخلاص و دولتخواهے
بعرض رسانید که دهلی را گذاشتن و بداؤن را تختگاه کردن صلاح دولت نیست سلطان زیاده تر رنجیده او را از خود جدا گردانید و در دهلی
گذاشته از هر دو برادران خود یکے را شحنه و دیگرے را امیر کوے مقرر کرده متعین دهلی نمود بالجمله در سنه هشت صد و پنجاه و سه هجرے
سلطان بجانب بداؤن رفته باندک ولایت قناعت کرده بعیش و عشرت اشتغال ورزید بعد چندگاه درمیان هر دو برادران
سلطان که در دهلی بودند مخالفت روے داد و با یکدیگر جنگیدند یکے از انها کشته شد روز دوم مردم شهر بهجوم آورده با غوائے
حسام خان دیگرے را بقصاص کشتند سلطان درینوقت بسخن بداندیشان فساد پیشه قصد حمید خان که او را وزیر الممالک
گردانیده بود نمود او از بداؤن فرار نموده بدهلی آمد و باتفاق حسام خان شهر را متصرف گشت و در حرم سرای سلطانی درآمده زنان و دختران
سلطان و دیگر پردگیان را که در دهلی بودند بانواع فضیحت و خوارے سر برهنه از شهر بدر نمود و تمامے خزائن و دفائن را متصرف
گشت سلطان با وجود استماع این خبر باقتضائے جبن و بے غیرتے بهانه برسات نموده از انتقام اغماض کرد حمید خان بادراک انیمعنی
که اسم سرورے و سلطنت بر دیگرے باشد و خود مدار علیه کرد و توقف سلطان را مغتنم شمرده ملک بهلول را برای سلطنت طلب داشت
ملک بهلول از دیبالپور در دهلی آمده قابض گشت و فوجے از خود در دهلی گذاشته باز بدیبالپور رفته در مقام اجتماع عساکر درآمده
بسلطان عرضداشت که چون حمید خان بے اعتدالے نموده با انتقام آن برسر او رسیدم و بدولتخواهے سلطان تردد مینمائیم سلطان
در جواب نوشت که چون پدر من ترا پسر خوانده است تو مرا بجائے برادرے و من سر و برگ تردد ندارم بیک پرگنه بداؤن قناعت
کرده سلطنت را بتو واگذاشتم ملک بهلول روز بروز قوت بهمرسانیده قبائے بادشاهے بر قامت خود راست گردانید و از دیبالپور
در دهلی آمده بر تخت سلطنت جلوس نمود بعد مدتے مدید سلطان در بداؤن باجل طبیعی درگذشت مدت سلطنت که محض برائے اسم بود
هشت سال و سه ماه مع حکومت بداؤن از ابتدای رایات اعلیٰ خضر خان تا سلطان علاء الدین چهار تن مدت سی و نه سال و هشت ماه
و شانزده روز سلطنت و جهانبانے نمودند۔

ذکر سلطان بهلول افغان لودے

سلطان بهلول افغان لودے المخاطب بخانخانان ملک بهرام جد بزرگوار سلطان بهلول مردے از ثقات بود در عهد
سلطان فیروزشاه از برادران رنجیده در ملتان آمده نوکر ملک مردان حاکم آنجا که از امرائے فیروزشاهے بود گردید و او را

پنج پسر بود ملک شه و ملک کالا و ملک فیروز و ملک محمد و ملک خواجه این پنج برادر بعد رحلت پدر در ملتان سکونت داشتند ملک شه که از
همه کلان بود نوکر خضر خان گردید و در جنگ اقبال خان که با خضر خان روی داد تردد نمایان کرده اقبال خان را کشت و بجلدوی
این خدمت خطاب اسلام خانی یافته روز بروز ترقی نموده برتبهٔ عظیمه فائز گردید و آخر کار بحکومت سهرند سرفرازی یافت و برادران
دیگر که همراه او بودند ملک کالا پدر سلطان بهلول از جانب اسلام خان برادر خود حاکم دو راله تابع سهرند گردید و با افغانان نیازی تقریب
جنگ کرده کشته شد و در آنوقت سلطان در شکم مادر بود باراده الٰهی در ایام نزدیکی وضع حمل ناگهان سقف خانه افتاده مادرش جان بحق
تسلیم کرد و چون حمل از هشت ماه گذشته بود شکم او را شگافته سلطان بهلول را که رمقی از حیات داشت زنده برآوردند بعد از آن که یکماه
شد پیش اسلام خان در سهرند آوردند چون سلطنت هندوستان نصیب آن طفل و انتظام بخشان قضا و قدر در تربیت و پرورش او بودند
اسلام خان نظر عنایت بر او انداخته در پرورش او اهتمام نمود و به بهلول موسوم گردانید افغانان از روی حقارت او را بلو گفتندی
چون بحد رشد و بلوغ رسید آثار عقل و کاردانی از ناصیهٔ حال او آشکار بود اسلام خان او را بفرزندی خود برگرفت و دختر خود در عقد
مناکحت او در آورد و روز بروز رتبهٔ او افزود گویند روزی ملک بهلول با بعضی از رفقای خود لسبا مانه رسید در آنجا مجذوبی نام
درویشی صاحب حال اقامت داشت بسوی ملک بهلول نگاه لطفی کرده بر زبان آورد که از شما کسی هست که پادشاهی دهلی بدو هزار
تنگه بخرد ملک بهلول توفیق یافته مبلغ معلوم پیشکش نمود درویش تهنیت گفته فرمود که سلطنت هندوستان بتو مبارک باشد همراهانش
تمسخر و استهزا نمودند ملک بهلول در جواب گفت که اگر این خبر وقوعی است سودای مفت است والا خدمت درویشی بجا آوردم
بیت سالکان رهمت چو ارادت بینند * ملک کاؤس و فریدون بگدائی بدهند * القصه ملک را بموجب بشارت درویش
از صغر سن بخاطر داشت و اغوا و اشارت جسرت کهوکهر چنانچه مرقوم شد هوای سلطنت در سر افتاد و چون در عهد سلطان مبارک شاه
اسلام خان عرف ملک شه در جنگ شیخ علی کابلی کشته شد و مجملی از آن گزارش یافت ملک بهلول قائم مقام عم خود گردیده عارج معارج
دولت گشت و آخر کار برتبهٔ امیر الامرائی رسید و چون سلطان محمد شاه بر سریر جهانبانی نشست ملک بهلول را شجاع و مدار و دلاور دکا طلبیده
تمام آورد و وابستهٔ پیش آورده خان خانان خطاب داده فرزند خواند او در اندک مدت بسببی از سلطان محمد شاه آزرده شده رو گردان گردید
قطب خان ولد اسلام خان که خود را هم چشم ملک بهلول میدانست و نسبت عم هم بود و ندا از متابعت ملک بهلول انحراف ورزیده نزد سلطان
محمد شاه رفته برادری حسام خان عرف حاجی شرفی لشکر گران بر سر ملک بهلول آورد و در موضعی از توابع بوله دستاده هزاره فیمابین
فریقین جنگ واقع شد بتائیدات الٰهی ملک بهلول فتح نمود و حسام خان شکست یافته بدهلی رفت و کوکب طالع ملک بهلول اوج گرای
ترقیات گشت و بخدمت سلطان محمد شاه نوشت که اگر حسام خان را بقتل رسانند و منصب وزارت بحمید خان دهند فرمان برداری و خدمتگزاری
بجا می آرم سلطان بی آنکه تامل نماید حسام خان را برطرف نموده حمید خان را برتبهٔ وزارت سرفراز گردانید این معنی موجب ازدیاد خیرگی
ملک بهلول گردید و قوت و مکنت بهم رسانیده بتدریج سهرند و سنام و لاهور و دیالپور و حصار فیروزه و دیگر اماکن بزور و غلبه متصرف گردید
و خود را قوسی دیده بقصد تسخیر دهلی رفت چون میسر نشد بسهرند مراجعت کرده خود را سلطان بهلول خطاب داد اما سکه و خطبه موقوف بر انتزاع
دهلی گذاشت و بشارت درویش را متذکر بوده مسرور و خوشوقت می گذرانید درین وقت که سلطان محمد شاه خواب واپسین نمود سلطان
علاء الدین بر تخت جهانبانی نشست و بسبب سستی و نارسائی او سلطنت ملوک طوائف گشت و خود به بداؤن اکتفا کرده همانجا میگذرانید
و چنانچه سبق ارقام یافت حمید خان وزیر را باغوای امرا رنجانیده قصد او کرد او بحیله از بداؤن برآمده در دهلی رسیده زنان و دختران
سلطان را بی حرمت کرده سر برهنه از حصار دهلی بدر نمود و خزاین و اسباب سلطنت را متصرف گشت و سلطان از بی حمیتی انتقام آن

نگرفت حمید خان بعد رسیدن در دهلی سلطان بهلول را بسوی سلطنت دعوت نموده از سهرند طلبیداشت چون سلطان بدهلی آمد حمید خان
بعد از عهد و پیمان مقالید حصار حوالهٔ او کرد حمید خان چون مکنت و قوت بسیار داشت سلطان بهلول بنا بر صلاح وقت با او مدارا نموده هر روز
بسلام رفتی روزی حمید خان در خانهٔ سلطان مهمان شد افغانان باشارهٔ سلطان دران مجلس یعنی حرکاتیکه از عقل دور و بروبهٔ تحیر وی
نزدیک باشد بظهور رسانیدند تا مردم آنها را خفیف العقل پنداشته از کید آنها مطمئن گردند چنانچه بعضی کفش خود را بکمر بستند و بعضی کفشها را
در طاق بالای سر خود گذاشتند حمید خان گفت این چه عمل است گفتند که از ملاحظه دزد محافظت می نمائیم بعد آن بحمید خان گفتند که بساط شما خوب
رنگها دارد اگر یک گلیم عنایت کنید کلاه و طاقیه برای فرزندان خود ساخته تحفه فرستیم حمید خان تبسم نموده گفت که قماشهای خوب برای
فرزندان شما انعام خواهم داد چون خوانهای خوشبو بمجلس آوردند بعضی افغانان ازگچه و چوره را لیسیدند و گلها را خوردند بعضی بیره پان
بی آنکه وا کنند با برگهای موز خوردند بعضی بیره را وا کرده تنها آهک را خوردند چون دهن سوخت بیره را از دست انداختند حمید خان
از مو چرا چنین کردند سلطان بهلول گفت که این مردم روستائی صحرانشین اند از آدمیت و در غیر از خوردن و مردن دیگر کاری نمی دانند
روز دیگر سلطان بخانهٔ حمید خان مهمان شد قرار داد چنان بود که هر گاه سلطان پیش خان بیاید چند کس همراه شوند و اکثری از رفقای
او بیرون باشند درین مرتبه بموجب اشارهٔ سلطان بدربانان قدری نموده غلبه و زور در اندرون در آمدند و گفتند که ما نیز مثل بهلول نوکر خان
هستیم از سلام چرا محروم باشیم چون غوغا بلند گردید حمید خان از حقیقت حال پرسید گفتند که افغانان سلطان را دشنام دهان می آیند
وی گویند که ما هم نوکر خان هستیم بهلول اندرون رفته ما چرا بیرون باشیم و سلام نکنیم خان فرمود همه را بگذارند تا اندرون بیایند
افغانان هجوم کرده در آمدند و در پهلوی هر یک بهر دستگار حمید خان دو نفر ایستادند چون سلطان دید که افغانان بسیار آمدند و می توانند
از عهده کار بر آمد اشاره نمود درین وقت قطب الدین بنی عم سلطان زنجیر از بغل بر آورده حمید خان را محبوس نمود و بکسان خود سپرد
و سلطان بهلول دهلی را با خزاین و دفاین و جمیع کارخانجات سلطنت و جهانداری بی مزاحمت و مخالفت دیگری متصرف شد و در
سنه هشتصد و شصت هجری سکه و خطبه بنام خود کرد و بسلطان علاء الدین که در بداون بود عرضداشت نمود که سکه خود رواج میدهم و نام شما را
از خطبه نیندازم سلطان در جواب نوشت که پدر من ترا فرزند گفته بود و ترا بجای برادر سلطنت را بتو گذاشته به بداون قناعت نموده ام
بالجمله سلطان بهلول کامیاب گشته بانتظام مهام جهانبانی پرداخت بعضی امرای سلطنت او راضی نبودند سلطان محمود والی جونپور را طلبداشته
بر تسخیر دهلی تحریص نمودند او با لشکر گران و سامان بیکران آمده دهلی را محاصره کرد و سلطان بهلول بجانب ملتان راهی شده بود باستماع
این خبر از دیپالپور معاودت نمود چون نزدیک رسید با سلطان محمود اتفاق کارزار افتاد و سلطان محمود شکست یافته بجانب جونپور رفت
مرتبهٔ دوم باز سلطان محمود بر دهلی لشکر کشیده بعد مقابله و مقاتله قرار یافت که از محالات آنچه در تصرف سلطان مبارک شاه پادشاه
دهلی بود متعلق سلطان بهلول و غیر آن اماکن مع آنچه سلطان ابراهیم والی جونپور در تصرف داشت سلطان محمود متصرف شد
بعد انعقاد این صلح هر دو پادشاه باماکن خویشتن برگشتند و بشروط مسطوره تیغ کارزار در نیام خزید چون سلطان محمود درگذشت و سلطان حسین
خلف او بحکومت جونپور متمکن گشت با سلطان بهلول محاربات درمیان آمده از طرفین بسا اوقات می گذشت نوبتی سلطان حسین
باغوای ملکهٔ جهان بنت سلطان علاء الدین که در حبالهٔ نکاح او بود با یک لک سوار و چهل هزار پیاده و چهار صد فیل و توپخانهٔ فراوان
بر دهلی سواری کرد و سلطان بهلول بنا بر پاس حق نمک هرچند بملکهٔ جهان عجز و نیاز کرد که نیابةً از طرف والد بزرگوار شما باشم و
اطاعت قبول می نمایم بر من سواری نکنید ملکهٔ جهان بگوش اجابت اصغا نکرد و سلطان حسین را طوعاً و کرهاً آمادهٔ جنگ گردانید بالضرور
سلطان بهلول با پانزده هزار سوار آمده صفوف مصاف آراسته کارنامهٔ مردانه و پیکار رستمانه نمود انجا که قوی اقبال و بیدار بخت بود

باوجود اندک لشکر مظفر و منصور گشت سلطان حسین شکست یافته منهزم گردید ملک جهان دستگیر گشت سلطان بهلول از روی مردمی و مروت آن بانو را باعزاز و احترام پیش سلطان حسین فرستاد بعد آن هفت مرتبه سلطان با سلطان حسین محاربات روی داد و چند مرتبه صلح درمیان آمد و بارها سلطان حسین شکست یافته بطرف جونپور و پٹنه رفت بمرتبه آخرین شکست فاحش خورده باماکن دور دست رفت سلطان بهلول در شهر جونپور رسیده سکه و خطبه بنام خود و آن ولایت را بمبارک خان لوهانی که از امرای بزرگ او بود داده بدهلی معاودت کرد درین اثنا سلطان علاء الدین که در بداؤن گوشه اختیار کرده بود بعد بیست سال از سکونت آنجا باجل طبیعی درگذشت سلطان بهلول که بمقابله سلطان حسین در اٹاوه بود برای تعزیت سلطان علاء الدین در بداؤن رسیده بعد ادای مراسم ماتم پرسی بداؤن را از دست پسران سلطان برآورده بکسان خود سپرد و این بی مروتی و بیوفائی را بر خود روا داشت از انجا بدهلی آمده روز بروز قوت و مکنت مهر سایند به سلطنت خاطر خواه کرد ظاهر و باطن آراسته بود پیروی شرع شریف نمودی و در عدل و داد مبالغه فرمودی بیشتر اوقات بمصاحبت علما و مجالست فقرا گذرانیدی و تفقد احوال ایشان کردی بالآخره در موضع تلاوڑی برگ طبیعی جهان را پدرود کرد و بیست هشت و صد و نود و هشت رفت از عالم ؛ خدیو ملک ستان جهان کشا بهلول ؛ مدت سلطنت

اوسی و هشت سال و هشت ماه و هفت روز بود ؛

ذکر سلطان سکندر لودی پسر سلطان بهلول

سلطان سکندر عرف شاهزاده نظام خان بن سلطان بهلول بعضی امرای خواستند که شاه زاده باربک خلف کلان سلطان بهلول را سریر آرا گردانیده بسخنی بر سلطنت اعظم همایون نبیره سلطان رضامند بودند والده سلطان سکندر که زرگر زاده بود نزدیک سلطان مرحوم از جمیع خواتین قوت و منزلت زیاده داشت و اکثر امرا در حکم او بودند درباب پسر خود پیغام نمود عیسی خان لودی پسر عم سلطان بهلول که بحسب ظاهر چون شیر و شکر موافق و در باطن بسان آب و آتش مخالف بود دشنامها داده گفت که پسر زرگر زاده را چگونه بسلطنت بردارم و باربک شاه را که اصالت و نجابت دارد فروگذارم خانخانان فرملی که از امرای نامدار بود گفت دو روز از رحلت سلطان گذشته مناسب نیست که باحلیه سلطان دشنام دهی عیسی خان گفت تو نوکر هستی ترا چه میرسد که در سخنان خویش و اقارب دخل کنی خانخانان برآشفت و این سخن کرد نوکر سلطان نظام خان هستیم گفته از انجا برخاست و جمیع امرا را باخود متفق کرده شاهزاده نظام خان را بسلطان سکندر مخاطب ساخته در سنه هشتصد و نود و هشت بقصبه جلالی برتخت سلطنت نشانیده سکه و خطبه بنام او کرد و سلطان از انجا بر باربک شاه برادر کلان خود که در جونپور بود رفته پس از محاربه فتح نمود و آن ولایت را بدستور سابق بر برادر بحال داشته سکه و خطبه بنام خود کرد و نیز با سلطان حسین والی جونپور که از سلطان بهلول شکست خورده و دور دست رفته بود و اکثر اوقات با باربک شاه مجادله می نمود جنگ متواتر نموده مظفر و منصور گشت آورده اند که چون نوبت سلطنت دهلی بسلطان محمد شاه بن سلطان فیروز شاه رسید ملک سرور خواجه سرا را که خطاب خواجه جهانی داشت بسلطان الشرق مخاطب کرده جونپور و آن حدود بجاگیرش مقرر گردانید ؛

ذکر سلاطین شرقیه

چون سلطان محمد شاه را شوکت و صلابت نماند سلطان الشرق استیلا یافته پرگنه کول و اٹاوه و کنپله و بهرایچ و رایبریلی و بهار و ترهت وغیره از جانب دهلی در تصرف خود آورده حکومت باستقلال کرد در سنه هشت صد و نود و شش هجری سکه و خطبه بنام خود نموده آن ولایت را رونقی تازه داد و باجل طبیعی درگذشت مدت سلطنت او شانزده سال بود ؛

ذکر سلطان مبارک متبنای سلطان الشرق خواجه سرور مخاطب بخواجه جهان

سلطان مبارک شاه پسر خوانده سلطان الشرق مدت سلطنتش یک سال و چند ماه ؛

ذکر سلطان ابراهیم شرقی بن مبارک شاه شرقی وغیر انها

سلطان ابراهیم شرقی بن سلطان مبارک شاه چهل سال وچند ماه سلطنت کرد سلطان محمود شاه بن سلطان ابراهیم شرقی سی
ویک سال حکمرانی کرد سلطان محمد شاه بن سلطان محمود شاه سه سال وپنج ماه سلطنت داشت سلطان حسین خان بن سلطان
محمد شاه یازده سال حکومت کرد وازین سلطان حسین سلسله سلطنت شرقیان اختتام یافت اگرچه قبل ازین سلطان بهلول بر شرقیان
غالب آمده ممالک ایشان جونپور یکسان خود سپرده بود لیکن ضبط آن بواقعی نشده بود در سنه که سلطان سکندر مظفر ومنصور گشته بالکلیه آن
ولایت را بضبط واقعی درآورد ممالک شرقیه که از تصرف سلاطین دهلی بدر رفته بود بعد یک صد و دو سال ضمیمه ولایت دهلی گردید القصه
سلطان سکندر سلطنت باستقلال کرد ومراسم عدل وداد بتقدیم رسانید در عهد او نرخ غلات ارزان ماند و رعایا و برایا با منیت وجمعیت بکار
وپیشه خود اشتغال داشتند وبر ترویج امور شرعیه وتنفیذ احکام اسلام بسیار مقید بود وتعصب دینی نهایت داشت از اکثر اماکن بتخانها
منهدم ساخت ومساجد ومدارس تعمیر نمود ودر متهرا ودیگر معابد اهل هندوان را از غسل واعمال آنها مثل سر وریش تراشیدن وغیر ذلک
ممنوع داشت ومیخواست که بتخانه تهانیسر را منهدم سازد بعضی از مقربین وعلمای طمع پیشه گفتند که برانداختن بتخانه های قدیم جایز نیست
اما کفار را از اغتسال وازدحام بازداشت سلطان برآشفت که طرف کفار میگیرند بالجمله سلطان خیلی متعصب بود وهنود را بسی اهانت
وذلت مینمود ومقرر کرده بود که هندوان اندکی پارچه نیلگون برجامه خود متصل کتف پیوند کنند تا اطاعت اسلام بظهور رسد وعلامت
هنود ظاهر باشد وکتب هندوان را هرجا هرکس که می یافت میسوخت هرکس که از کفار دستاری می بست جزیه بقرار اعلی از ویگرفت
ازین جهت اکثر هندوان اندک پارچه بر سر می بستند وترک بستن دستار نمودند ودر خفت وخواری بقوت روزمره عاجز بودند لودهن
زنارداری را به تهمت اجرای کلمه اسلام بر زبان او گرفته آوردند سلطان تمامی علما وفضلای ممالک محروسه جمع کرده دعوای خود را
ثابت نمود چون او اسلام قبول نکرد او را بقتل رسانید اول کسیکه از سلاطین هند هندوان را خوار داشته بدعوای اسلام برهمن را کشت
او بود در رعایت اهل اسلام بسیار کوشید در روز عاشورا واعیاد خیرات بسیار نمودی ودر مساجد ومدارس امام ومؤذن وخطیب ومدرس مقرر کرده
وظایف آنجماعه از سرکار مرحمت کردی خبرداری احوال رعیت وسپاه بجائی رسانید که خبر خصوصیات خانه مردم باو رسیدی وبعضی از اوقات
هنگام شب لباس سلطنت از برانداخته تنها در کوچه وبازار گشتی واز حقیقت حال امرا ودیگر خلائق نوعی مطلع شدی که مردم گمان می بردند که
سلطان بجن آشناست واین اخبار مخفی میرساند وبعضی میگفتند که چراغی از طلسمات بدست سلطان افتاده بود که از افروختن آن احوال ظاهر میشدند
وکیفیت روی زمین تا احوال روزمره سلاطین ممالک ودیگر خبایای عالم وعالمیان بیکم وکاست اظهار میکردند وخزاین زیر زمین
ودیگر اشیای دور دست بموجب طلب سلطان حاضر می نمودند بالجمله سلطان خیلی هوشیار وصاحب دانش وبر امرا ضابط بود واگر جائی لشکر تعین
میکرد هر روز فرمان متضمن تدبیر وترتیب عساکر وآراستن صفوف وملاحظه زمین کارزار وحمله بر مخالف ومحاصره قلعه بنام سردار فوج میفرستاد
ونوکران ایشان را مجال نبود که از احکام او تخلف توانند ورزید اسباب ڈاک چوکی وامثال موجود داشت با امرای سرحد که فرمان صادر می شد
دو سه کروه استقبال میکردند وحامل فرمان بر بلندی مثل تخت یا از خاک که آراسته فرشی بران می گستردند استاده با میر مامور فرمان میداد و
او بهر دو دست فرمان گرفته بر سر می نهاد وبمانجا یا در مسجد جامع بر سر منبر هرجا حکم صادر میشد میخواندند واقعات هر ملک هر روز باو رسیدی واز سوانح
ممالک مطلع شدی آخر بمرض خناق که بشدت عارض گشت وآب از حلق فرو نمی شد راه نفس مسدود گردیده سفر عقبی نمود مدت سلطنت
اولست وشش سال وپنج ماه۔

ذکر سلطان ابراهیم بن سلطان سکندر لودی

سلطان ابراهیم بن سلطان سکندر بن سلطان بهلول لودی در سنه نهصد و نود و پنج هجری بر تختی که بانواع جواهر گران بها ترصیع کرده بودند
جلوس نموده سکه وخطبه بنام خود کرد و نقش ضبط و تسلط او بر امرا از پدر هم زیاده تر درست نشسته بود احدی را از ارکان دولت مجال نبود که سر از
امر او تجاوز تواند نمود از انجا که واقعه طلبان سیه باطن برای گرمی هنگامهٔ خویش نمی خواهند که یک کس فرمان روای مستقل و مسلط بوده باشد
لهذا سلطان ابراهیم را برین مبادرت آوردند که برادر خرد جلال الدین را بحکومت جونپور و توابع آن مقرر کرده مرخص ساخت بعد رخصت
شاهزاده بسمت جونپور این مصلحت را وزرای نیک محضر نپسندیدند سلطان کس بطلب شاهزاده فرستاده پیغام داد که بعضی مشورتها ضرور است
که زود برگرده آید برای یکروز باید برگشت شاهزاده درجواب گفت که چون بساعت نیک برآمده ام بالفعل بمنزل مقصود میروم بعد از ان
حاضر خواهم شد و راضی بآمدن نگشته عذرها درمیان آورده راهی گشت و قطع منازل کرده در جونپور مسند آرای حکومت شد سلطان امرای
آن دیار را امیدوار الطاف خود نموده از شاهزاده برگردانید شاهزاده جلال الدین ناچار پرده از روی کار برداشته علانیه کوس
مخالفت زد و دران ولایت سکه و خطبه بنام خود کرده لشکر فراهم آورد و با عظم همایون سروانی که از امرای کبار سلطان سکندر بود
اتفاق نموده آمادهٔ پیکار گشت چون سلطان بدفع این شورش یورش نمود اعظم همایون تاب نیاورده عاجز گشته ملازمت سلطان
ابراهیم اختیار نمود شاهزاده جلال الدین نیز نادم شده می خواست که بملازمت آید لیکن سلطان قبول نکرد شاهزاده جلال الدین براجه
بکرماجیت ولد راجه مان حاکم گوالیار پناه برد اعظم همایون سروانی با سی هزار سوار و سیصد زنجیر فیل و توپخانهٔ بسیار بر سر گوالیار متعین
شد شاهزاده تاب نیاورده از گوالیار بطرف مالوه رفت و از انجا بطرف گوندوانه در آمد و باشارهٔ سلطان گوندوانیان از روی بی رحمی
شاهزاده جلال الدین را مقتول ساختند چون سلطان نوجوان بود کاری که پسندیدهٔ خردمندان ولائق پادشاهان نباشد بی مشورت
وزرا می نمود و اعیان دولت را باندک تقصیر سیاست بسیار می نمود و بسهل لغزش قید و بندی فرمود بدین جهت مردم بجان آمده خواهان
زوال دولت او شدند و در امور سلطنت خللها راه یافت القصه میان بهوا را که از سادات عظام و وزرای کرام بود بی تقصیر مقید
ساخت و بدون استحقاق آن بیگناه را باغوای بداندیشان بقتل رسانید گویند روزی سلطان سکندر روانه غله موتهی که در مسجد جامع
منظرش در آمده بود برداشته بدست میان بهوا داد و کورنشات بجا آورده بخاطر آورده که چون این دانه سعادت دست بوس پادشاهان
یافته فکری باید کرد که حیات ابدی یابد آن را در باغچه نشین خود کاشته مراسم حزم و احتیاط بکار برد از و چند خوشه بر آمد چون پخته
شد زیاده از دو صد دانه بهم رسید همچنین چند سال علی التواتر کاشته حاصلات آن سال بسال بهم رسانیده مبلغی فراوان پیدا کرد و از ان
مبلغها در شهر دهلی مسجدی بکمال متانت احداث نموده معروض داشت سلطان بر عقل و دانش او آفرین کرده بعنایات خسروانه
و افزایش مواجب سرفراز گردانید و آن مسجد باسم موتهه موسوم گشته تا حال در دهلی قائم و بهمان نام مشهور است بالجمله سلطان
ابراهیم وزیر صائب تدبیر را بناحق کشت و اعظم همایون سروانی را که محاصرهٔ گوالیار داشت در آگره طلبداشته قید کرد اسلام خان
پسر او که حاکم مانکپور بود سر به بغی و فساد بر داشته چهل هزار سوار و پانصد زنجیر فیل یکجا کرده آمادهٔ پیکار شد و پیغام نمود که اگر اعظم
همایون را از قید خلاص سازند دست از مخالفت بر داشته شود سلطان این معنی قبول نکرد و لشکر بر سر او متعین نمود و مقابله در میان
آمده اسلام خان در معرکه کشته شد و اعظم همایون در زندان خانه وفات یافت بهادر خان پسر دریا خان در بهار بغی ورزیده قریب
یک لک سوار یکجا کرده تا ولایت سنبل متصرف شد و خود را سلطان محمد خطاب کرده سکه و خطبه بنام خود نمود همچنین مهر طرف افغانان
روگردان شده علم مخالفت برافراشتند و دولتخان لودی مخالفت نموده از لاهور گریخت و پیش ظهیر الدین محمد بابر بادشاه در کابل رفته پناه برد و اعلام
منفعت هندوستان نمود بابر بادشاه بهندوستان آمده در مقام پانی پت جنگ کرده مظفر و منصور شد سلطان ابراهیم دران کارزار کشته گردید ایام سلطنت

و هفت سال از ابتدای سلطنت بهلول تا نهایت سلطان ابراهیم سه تن مدت هفتاد و یکسال و پنج ماه و هشت روز جهانبانی کردند از ینجا
سلسلهٔ لودیان منقطع شد **بیت** بیا بگو سے که پرویز از زمانه چه خورد ﴿ بر دبیر س که کسری ز روزگار چه برد ﴿ گر او گرفت ممالک به دیگری بگذاشت
ور او نهاد خزائن بدیگرے بسپرد ﴿

ذکر سلطنت ظهیر الدین محمد بابر بادشاه سرچشمهٔ سلاطین چغتائی هندوستان و مجملی از آبای او

ظهیر الدین محمد بابر شاه بن عمر شیخ میرزا بن سلطان ابو سعید میرزا بن سلطان محمد میرزا بن جلال الدین میران شاه میرزا بن
صاحب قران امیر تیمور گورگان بر متتبعان احوال و اخبار سلاطین و متصدیان آثار صداقت شعار خواقین مخفی و پوشیده نماند که چون کارفرمایان
قضا و قدر سلطنت اکثر اقالیم در وجود مسعود صاحب قران امیر تیمور گورگان ودیعت نهاده بودند و در ایام رضاعت انوار سرداری و سروری
از پیشانی حال و استقبال او واضح بود و رعیت پروری از آثار و افعال او لائح بود بعد از آنکه بسن تمیز رسید از حرکات و سکنات
او آثار سلطنت و جهاندارے سے تراوید و از مجاری گفتار و کردار او بارقهٔ جهانبانی می درخشید اگر با همزادان و همسران در بازی می بود
غیر از حکایات حکمرانی و فرمانروائی نمی فرمود و در سواری سیر و شکار هم لشکرکشی و صف آرائی منظور می بود **بیت** به بازی اگر در سرا هنگ بود ﴿
حدیثش ز دیهیم و اورنگ بود ﴿ القصه در خدمت شیرین خان والی توران از نسل چنگیز خان که همدم و همجولی او بود بسر می برد و بمقتضای شجاعت
ذاتی و دلاورے فطرے روز بروز برتبهٔ عالی مترقی می شد حتی که پایهٔ قدر او از جمیع امرا عالی تر گشت و بدرجهٔ امیر الامرائی رسید امیر طراغان پدر او
ترک امارت کرده در گوشهٔ قناعت بیاد رب الارباب اشتغال داشت چون درگذشت صاحبقران در بیست و پنج سالگی بود پس از آنکه یازده
سال از رحلت پدرش درگذشت در سنه هفتصد و هفتاد و دو هجرے بیاوری بخت بیدار بعد فوت شیرین خان والی توران در خطهٔ بلخ بر سریر فرماندهی
و تخت سعادت جهانبانی جلوس فرموده سکه و خطبه بنام خود کرد و سمرقند را دار السلطنة قرار داده لوای عالمگیرے و گیتی کشائے برافراشت
و کوس مملکت ستانی و جهان آرائے بلند آوازه ساخت و در اندک زمانے ولایت ماوراء النهر و خوارزم و ترکستان و خراسان و عراقین
و آذربایجان و فارس و مازندران و کرمان و دیار بکر و خوزستان و مصر و شام و روم و کابلستان و زابلستان و گرجستان و هندوستان
و دیگر ولایات مفتوح ساخته اکثر ممالک را در حوزهٔ تسخیر خود درآورد و در کس منابر و وجوه دنانیر بنام نامی خود مزین و فرمانروایان روی
زمین را فرمان پذیر خویش گردانید **نظم** ولایت ضبط کرد از قاف تا قاف ﴿ ستمکاران فرو مردند از اطراف ﴿ نماند اندر جهان صاحب کلاهے ﴿
که پیشش نرفت از دیده راهی ﴿ کلهداری که سرکش بود بی باک ﴿ سرش را با کله افگند بر خاک ﴿ خسان را پاک رفت از هر دیاری ﴿ بگلزار
زمین نگذاشت خارے ﴿ مدت سی و پنج سال بکمال استقلال سلطنت کرده در سنه هشتصد و هفت در مکان اهو از هفتاد فرسخی سمرقند که متوجه فتح خطا
بود در عمر هفتاد و یک سالگی به بیمارے سخت رحلت نمود **نظم** سلطان تیمور که مثل او شاه نبود ﴿ در هفتصد و سی و شش در آمد بوجود ﴿
در هفصد و هفتاد و دو کرد جلوس ﴿ در هشتصد و هفت کرد عالم پدرود ﴿ جلال الدین بن میران شاه میرزا پسر سوم صاحب قران
حکومت عراقین و آذربایجان و دیار بکر داشت در سنه هشت صد و ده هجری با قرا یوسف ترکمان در حوالے تبریز جنگ کرده در میدان آن کشته
شد سلطان محمد میرزا ابن جلال الدین میران شاه میرزا در خدمت خلیل سلطان میرزا برادر کلان خود که فرمانروائے این بود بسپهدارے
و سردارے میگذرانید باجل طبیعی درگذشت سلطان ابو سعید میرزا ولد سلطان محمد میرزا در عمر بست و پنج سالگی سریر آرای سلطنت گردید هجده سال
حکومت ترکستان و ماوراء النهر و بدخشان و کابل و غزنین و قندهار و بعض حدود هندوستان نمود در آخر عمر عراق برگرفت در سنه هشتصد و هفتاد و سه هجری از اتفاق
که روی داد در قید ازون حسن ولد قرالوعثمان حاکم آذربایجان افتاد و یادگار میرزا نبیرهٔ شاهرخ میرزا که نوکر او بود سلطان را بقتل رسانید عمر شیخ میرزا پسر چهارم ابو سعید میرزا حکومت

فرغانه و ولایت اورکند و خشب داشت در خطهٔ اندجان که تختگاه فرغانه است بسبب شکستن جر که عمارات سلطانی بر آن بود در سنه هشتصد و نود و
هجری در عمر سی و نه سالگی راه نورد عقبی گشت الغ بیگ میرزا هم برادر عمر شیخ میرزا خلف ابوسعید میرزا است در علم نجوم کمال مهارت
داشت همت به بستن رصد برگماشت و بانجام رسانید چنانچه اکثر ارباب تنجیم الیوم استخراج تقاویم از روی آن می نمایند مگر بعضی
که بر رصد راجه جیسنگه سوائی که در هندوستان بسعی و اهتمام میرزا خیرالله بیگ مهندس انصرام یافته بزیج جدید سعید محمد شاهی شهرت وارد
وقوف یافته اند التفاتی بزیج الغ بیگی نمی نمایند بعد انتقال عمر شیخ میرزا سلطان احمد میرزا برادر کلان او که سلطنت سمرقند داشت بر سر
اندجان لشکر کشیده مدتی محاصره نمود از ارادت الهی لشکر سر بابر لشکریانش غلبه آورد و اکثر مردم و چارپایه تلف گردید ازین جهت از آنجا خائب
و خاسر برگشت ظهیرالدین محمد بابر پادشاه بن عمر شیخ میرزا در دوازده سالگی سنه هشتصد و نود و نه هجری در اندجان بر سریر سلطنت
جلوس نموده یازده سال در ماوراء النهر با سلاطین چغتا و اوزبک محاربات سخت نمود و سه نوبت بر سر سلطان احمد میرزا عموی
خود غالب آمده فتح سمرقند کرد و از آنجا که مشیت ازلی بر آن رفته بود که کشور هندوستان به پرتو اقبال بابریه فروغ گیرد نقش تسلط بابر
پادشاه در ممالک توران درست ننشست ناچار از سمرقند برگشته با معدودی در بدخشان رسید و با خسروشاه جنگ نموده فتح یافت
و از آنجا بکابل آمده از محمد مقیم ولد ذوالنون ارغون که او بر عبدالرزاق میرزا ابن الغ میرزا ابن سلطان ابوسعید میرزا عمزادهٔ بابر پادشاه
ظفر یافته مملکت کابل در تصرف داشت انتزاع نمود و محمد مقیم شکست خورده از کابل پیش شاه بیگ برادر خود که حکومت قندهار
داشت رفت و بابر باستقلالی یافته مسند آرای کابل و بدخشان گردیده روزگاری می گذرانید اولاد صاحب قران امیر تیمور گورگان
را پیش ازین میرزا گفتندی از زمان بابر لقب پادشاهی درین سلسله رائج گشت ایام بهار کابل بفرح و سرور گذشت و هوای
آن خطه دلکشا با مزاج او سازگاری نمود و فواکه و آب گوارا افتاد کابل شهریست بزرگ و بازار بطور ولایت ایران مسقف خوش
آب و هوا با وجود شدت سرما برف آنجا چندان گزنده نیست و فواکه و اثمار بسیار و بهارش بنهایت پسندیده حین اقامت بابر پادشاه در کابل
سنه نهصد و یازده هجری زلزلهٔ عظیم واقع شد فصیلهای قلعه و اکثر منازل پادشاه بالای حصار و عمارات شهر از شدت زلزله از پا
افتاد و خانه های بعض مواقع بالتمام انهدام یافت و سی و سه مرتبه در یکروز زمین در جنبش آمد و اساس عمر بسیاری مردم و دیگر ذیحیات
فرو ریخت و تا یکماه در شبانه روز یکمرتبه زمین متزلزل میشد و بعضی جا پارچه زمینی که عرض آن یک گز و طول شصت ذرعه باشد بریده بقدر
یک تیرانداز فرو رفت و از آنجا چشمه پیدا شد و در جائی قریب بشش فرسخ نوعی شگافت که بعضی از اطراف او برابر قامت فیل بلند شده بود
و در آغاز زلزله از سر کوهها گرد و باد بشدتی برخاست که آثار قیامت می نمود و درهمین سال در هندوستان هم زلزلهٔ عظیم شده بود بالجمله
بابر در کابل بود که خاقان سلیمان شان شاه اسمعیل صفوی بگوشمال محمد خان شیبانی که به شیبک خان اشتهار داشت فروغ افزای
مملکت خراسان گردید و شیبک خان را که بلند پروازیهای نمود مع فوج بسیارش طعمهٔ تیغ آبدار ذوالفقار آثار کرد و خراسان را ضمیمهٔ
ممالک محروسهٔ خود گردانید بابر میرزا با ذیال دولت آن پادشاه بیهال توسل جسته بامداد فوج ظفر موج مستظهر گشت و تسخیر بلخ و بخارا کمر همت
بسته مفتوح ساخت و خطبهٔ امامیه بنابر رعب و سطوت سلطان مرتضوی نسب در بخارا خوانده شد اثنا بنابر نفاق سخنی که با امیر نجم سالار
فوج قزلباش و بابر پادشاه بهم رسید بعد چندی در یکی از حروب که با والیان توران اتفاق افتاد امیر نجم تغافل در جنگ نمود
و افواج بابر پادشاه شکست افتاد و امیر نجم در میدان کشته شد و بابر را مجال پایداری در بخارا نماند ناچاری برگشته باز قناعت
ببدخشان و کابل و برخی از ممالک بلخ نمود و بعد چندی که فوجی آراست و جمعیتی بهم رسانید بر سبیل او صنائع هند شنیده قاصد
استخلاص آن شد بعد استیذان از پادشاه مصطفوی نژاد و ماذون شدن از آن بارگاه سلاطین سجده گاه از کابل قاصد

یورش گردیده اول مرتبه در سنه نهصد و دوازده هجری تا نزدیک از توابع ملتان مرتبه دوم در سنه نهصد و سیزده براه خرد کابل تا نواحی
اول عرف لمغان مرتبه سوم در سنه نهصد و بست و پنج تا بهیره پنجاب مرتبه چهارم در سنه نهصد و سی تا لاهور و دیبالپور مرتبه پنجم در سنه
نهصد و سی و سه چون از بدسلوکی و بیداد سلطان ابراهیم لودی اکثر امرا برگشته و در اکناف بلاد هند لوای فتنه و فساد برافراشتند
و بعضی از نوکران سلطان ابراهیم بغی ورزیدند دولت خان لودی از لاهور بکابل رسیده ترغیب نهضت بسمت دهلی نمود بابر پادشاه
قصد هندوستان فرموده بعضی امرا را پیش از خود بلاهور و اطراف آن دیار فرستاد و خود بقائدی بخت و اقبال نهضت فرموده بر کنار
آب سند رسید بعد ملاحظه شان عدد سوار و پیاده از سپاهی و سوداگر و اکابر و مسافر به ده هزار رسید درین اثنا خبر آمد که دولت خان و
غازی خان از عهود و مواثیق برگشته چهل هزار سوار و پیاده تیج کرده حصار کلانور را متصرف شدند و با امرای پادشاهی که پیشتر در لاهور
رسیده بودند قاصد جنگ اند و از مردم پادشاهی سیالکوت نیز انتزاع نمود بابر باستماع این خبر بسرعت متوجه گشته بر کنار آب چناب
حوالی قصبه بهلول پور نزول اجلال فرموده فرمان داد که سیالکوت را خراب کرده ساکنان آنجا را در بهلول پور آباد گردانند و از آنجا
روانه پیشتر شد بحسب اراده ازلی روزی چند قبل ازین عالم خان و دیگر امرا از سلطان ابراهیم لودی منحرف گشته لوای مخالفت
برافراشتند و قریب چهل هزار سوار باراده جنگ با سلطان ابراهیم فراهم آورده بر سر سلطان بطرف دهلی رفتند چون سلطان بمقابله آنها
بر آمد تفرقه در جنگ میدان ندیده شب خون زدند و روز دیگر در میدان محاربه سخت نموده منهزم گردیدند و بسهرند رسیده خبر نزول رایات
بابر شاهی شنیدند باستماع این خبر مستبشر گشته ادراک دولت ملازمت مغتنم شمردند بعد وصول باین آستان مورد الطاف بیکران گردیدند
بابر پادشاه از سیالکوت متوجه پیشتر شده براه پسرور بکلانور رسید و از آنجا کوچیده قلعه ملوت تسخیر در آورد و دولت خان که از عهد
برگشته بود و از روی خجالت حضور نمی آمد چون نادم گشته رسید بر وفق صلاح خیرخواهان دولت خان با رفیقانش در قلعه ملوت محبوس شد و در همان
حبس مرغ روحش از قفس بدن او پرواز نمود و بابر بادشاه بانباله رسیده شاهزاده همایون میرزا را بتسخیر حصار فیروزه رخصت فرموده شاهزاده
آن نواحی را مسخر گردانیده بملازمت رسید و در جلدوی این خدمت حصار فیروزه و یک کرور تنگه نقد بشاهزاده مرحمت شد و در منزل انباله خبر رسید که سلطان
ابراهیم با یک لک سوار و توپخانه بسیار و هزار فیل کوه شکوه بقصد جنگ از دهلی برآمده منزل بمنزل می آید بابر در انباله راضی باقامت نگشته در حوالی
شهر پانی پت نزول اقبال فرمود سلطان ابراهیم نیز در نواحی آن شهر رسیده مستعد پیکار گردید هر روز از طرفین جنگ قراولی می شد و یکه تازان لشکر
بابری بتائیدات الهی غالب آمده مورد تحسین و آفرین میشدند سلطان ابراهیم باشوکت تمام بقصد جنگ بر فیل سوار گشته رو بمعرکه آورد و افغانان
دران کارزار فیلان کوه کردار انتخاب کرده بگلیم و دیگر یراق و سلاح آراسته بر لشکر بابری راندند عفریت پیکران مذکور از تندخوئی
و عربده جوئی بهر طرف که میدویدند صفوف مغلیه از هم می شگافت و توزک فوج ولایت از انتظام می افتاد و اسپهای مغلان
که هرگز چنین جانور مهیب ندیده بودند رم خورده پیش نمی توانستند رفت و اگر سواری دلیری نموده پیش میرفت از خرطوم فیلان
در چنگ اجل گرفتار شده بخاک هلاک برابر میشد درین وقت بابر پادشاه بیدلی لشکریان دیده کلمات ترغیب و تهدید متضمن بیم
و امید بر زبان آورده تاکید و تحریض بر یورشها نمود جانفشانان را دل قوی گشته بر مخالفان حمله آوردند چون مشیت قادر توانا
بران رفته بود که رشته لودیان منقطع گردد و ممالک هندوستان در ظل رافت خاندان بابری در آید بعد کشش و کوشش بسیار
نسیم فتح و ظفر از مهب اقبال وزید و غنچه مراد در گلبن آمال بابری شگفته گردید و سلطان ابراهیم در میدان کشته شد و لشکریانش
نیز علف تیغ بیدریغ گشته پنج شش هزار آدم نزدیک نعش سلطان مقتول افتاد و بقیة السیف منهزم گشتند بالجمله بتائیدات ایزدی
فتحی که مقدمه فتوحات تمام هندوستان بود چهره ظهور برافروخت و برق بارقه تیغ افواج بابری خرمن عمر و دولت سلطان ابراهیم

بودے پاک بسوخت بعد فتح پادشاه جبین نیاز بر زمین عجز نهاده سجدات شکر و سپاس بدرگاه بی نیاز حقیقی بجا آورد و وارد دهلی که تختگاه
سلاطین هند است رسیده سکه و خطبه بنام نامی خویشتن کرد و در باب خزائنی که اندوخته چندین سلاطین بود کشوده هفتاد لک تنگه سکندری
بشاهزاده همایون میرزا و یک خانه پادشاهی بی آنکه تحقیق شود ضمیمهٔ آن انعام فرموده ده لک تنگه بامرا مرحمت شد و تمامی یکه جوانان
بلکه مردم اردو واز انعام کامیاب شدند و بشاهزادهای کامگار که در کابل بودند و به پردگیان شبستان اقبال بقدر تفاوت درجات
وجه نقد و جنس روانه گردید بعد انتظام امور دهلی متوجه آگره گشت و دران معموره که دار السلطنه بود بنا بر بندوبست مالی و ملکی طرح
اقامت افگند غیر از دهلی و آگره که در ید تصرف ملازمان بابری بود در جمیع ممالک اطراف افغانان لوای مخالفت برافراشتند آخر الامر
بتدابیر صائبه و افکار ثاقبه پادشاه بمرور ایام اکثر مخالفان سر بر خط اطاعت و انقیاد نهادند و هرکس بقدر مراتب مشمول عواطف
گردید و امرای قدیم و جدید را درخور لیاقت اقطاع مرحمت شد والده و فرزندان و وابستگان سلطان ابراهیم را مشمول عواطف فرموده
اموال و خزاین خاصهٔ ایشان بایشان مرحمت نمود و اضافه آن هفت لک تنگه بوالدهٔ سلطان بطریق سیورغال مقرر گشت والدهٔ سلطان
ممنون عنایت گردیده یک قطعهٔ الماس که هشت مثقال وزن داشت و مبصران جوهر شناس قیمت آن زیاده از حد قیاس می گفتند
از خزینهٔ سلطان علاء الدین خلجی بود و او را از اولاد راجه بکرماجیت بدست آمده پیشکش بابر پادشاه نمود **القصه** بابر در آگره نزول
فرموده بانتظام مهام پرداخت و تمام ایام برسات بعیش و عشرت گذرانید و بفیض عدل گستری و رعیت پروری بلاد را آباد
و سکنهٔ آنجا را خشنود گردانید چون ایام برسات بانقضا انجامید بابر پادشاه بعد دسهره که از اعیاد هنود است باستیصال مخالفان
متوجه شد بهمرین اثنا رانا سانکا که از راجه های عظیم الشان هندوستان بود باغوای حسن خان میواتی بالشکر فراوان بجرأت
و بیباکی تمام از جای خود جنبیده در بیانه که متصل آگره واقع است بقصد محاربه با بابر در رسید و نیز جمعی از امرای افاغنه که با سلطان
ابراهیم نیز مخالفت داشتند با پنجاه هزار سوار و فیلان بسیار در نواح قنوج خروج کرده بهادر خان ولد دریا خان را بالسلطنت برداشته
سلطان محمد لقب نمودند و شورش عظیم از هر طرف برخاست امرای کابلی که خوپذیر دیار سردسیر بودند بستوه آمده بعضی از ریخ گرما و حرارت
متواتره عظیمه و برخی از بیدی و خوف مخالفت رانا سانکا و افاغنه معاودت را مرجح شمرده در زمان گنگایش بعرض رسانیدند که چون
مخالفان از هر طرف هجوم آورده اند و ملک تا حال بضبط واقعی در نیامده بهتر آنکه در پنجاب قلعهٔ چند احداث فرموده خود در ملک پنجاب
اقامت باید ورزید و مترصد لطیفهٔ غیبی باید بود پادشاه فرمود که چنین مملکتی وسیع را که بمشقت تمام گرفته و خلق کثیری از قوم خود بکشتن
داده باشم امروز از پیش هندوئی که بدون جنگ بر دم پادشاهان زمان مرا چه گویند و نام من در محافل ملوک بچه صورت مذکور شود
هیهات وقت آنست که عزیمت را با شجاعت هم دوش داشته کارزاری باید نمود که بیادگار ماند اگر بتائید الهی فتح میکنم غازیم و اگر
کشته میشوم در زمرهٔ شهدا محسوب خواهم شد و دیگر سخنان مردانه شجاعت افزا بزیر زبان آورده آن جماعه را دلدهی نمود دیگران همت
زیندان کشیده از آگره برآمد رفقا باتفاق دل بر مرگ نهاده صفوف مصاف آراستند از آن طرف رانا سانکا نیز آمادهٔ پیکار گشت بهادران
قوی دل چون شیران زنجیر گسل برزمگاه درآمده کشتی و کوششی نمودند که نظارگیان بیدل را بمشاهدهٔ آن زهره از بیم آب گشت
و ذکر حروب رستم و افراسیاب افسانهٔ خواب **نظم** بجنبش درآمد و لشکر چو کوه ٭ از آن جنبش آمد زمین در ستوه ٭ ز پولاد پوشان
لشکر شکن ٭ تن کوه لرزید بر خویشتن ٭ ز باریدن تیر همچون تگرگ ٭ بهر گوشه برخاست طوفان مرگ ٭ ز هر جا دلیران زور آوران ٭
کشیدند شمشیر کین از میان ٭ ز خون جو بها شد سبک تر روان ٭ یکی جان فشان و یکی جان ستان ٭ چون تائیدات الهی قرین حال
اولیای دولت بابری بود صبح اقبال از مطلع فیروزی دمید و رانا سانکا مضطرب الاحوال رو بهزیمت نهاده بعد محنت و مشقت

افغان و نیازیان به بیعت خود رسید و لشکریانش علف تیغ بیدریغ شدند بابر پادشاه بعد این فتح سجدات شکر نعماے بیکران ایزد منان بدرگاه واهب العطایا بتقدیم رسانیده باگره معاودت نمود و تدبیرات درست خس و خاشاک وجود ارباب خلاف و طغیان از عرصهٔ ممالک پاک رفت و اطراف و اکناف دهلی و آگره در حیطهٔ تصرف اولیاے دولتش در آمد و هنگامهٔ افغانان طرف قنوج نیز برهم خورده دوسه شکسته فرو نشست امرای کابلی از ظهور چنین فتوحات دل نهاد خدمت شده حسب المدعا اقطاع یافتند و دل از ارادهٔ انصراف کابل برگرفته در هندوستان سکنی اختیار افتاد و برهم خوردگیها انتظام یافت و مهام سلطنت بنظام آمد شاهزاده همایون میرزا را برای انتظام پراگندگیهای سنبهل فرستاد و شاهزادهٔ کامران میرزا را لاهور و ملتان در جاگیر مرحمت فرموده از کابل طلب داشت شاهزاده از کابل بلاهور آمده ولایت ملتان را که مدتے از تصرف سلاطین دهلی بدر رفته بود بحسن تدبیر و شمشیر همت خود و اقبال بابرے بتسخیر در آورد و بر مستخبران آثار پوشیده نماند که بعضے تاریخها چنین وا می نمایند که آغاز ظهور اسلام در ملتان در سنه نود و نه هجری بسعی محمد قاسم در زمان حجاج بن یوسف است بعد از آن سلطان محمود غزنوے آن ولایت را از تصرف ملاحده قرامطه بر آورده رواج اسلام داد پس سلطان شهاب الدین غوری بر هندوستان ظفر یافته ولایت ملتان را نیز متصرف شد و از ابتداے سنه پانصد و هشتاد و هشت هجری لغایت سنه هشت صد و پنجاه و هفت آن ولایت در تصرف سلاطین دهلی ماند بسبب سستی سلطان محمد شاه که از نژاد رایات اعلی خضر خان و فرمان روای دهلی بود در هندوستان ملوک طوائف گردید و در اطراف امرا سر از اطاعت برتافتند حاکم ملتان نیز از اطاعت سر باز زده از حکم سلطان محمد شاه انحراف ورزید چون نوبت سلطنت بسلطان علاء الدین ولد محمد شاه رسید و از پدر هم سست تر بر آمده اوضاع ممالک را زیاده تر مختل ساخت و نقش امیرے که از طرف محمد شاه و پسرش علاء الدین در آنجا بود درست نشسته مخذول و منکوب گردید ❊

ذکر سلاطین ملتان و شیخ یوسف که بحسب قسمت بسلطنت رسید

اعیان و اکابر ملتان مجلس مشوره آراستند و از هم دیگر استشاره نمودند که وجود حاکم سائس قاهر براے انتظام امور جهانبانی ضرور و بدون چنین کسے اوضاع این دیار مختل و حفظ عرض و ناموس مردم مشکل است صلاح و حسبیت و لائق این مرتبه کیست اتفاق رایها براین شد که در نیولا مثل شیخ یوسف قریشے که مخدوم این ولایت است و لیاقت ریاست ظاهر و باطن دارد دیگرے را امیدوار نیستیم چون این سخن متحقق گشت شیخ مذکور را بسلطنت برداشته سکه و خطبه بنام او کردند و امور فرمان روائی را رونق و رواجے تازه بهم رسید و بعد چندگاه راے سنهره که سردار جماعه لنگاهان بود و قصبه سیوی باو تعلق داشت بشیخ یوسف پیغام نمود که سلطان بهلول لودی غالب آمده سکه و خطبه بنام خود کرده و بر تخت دهلی نشسته بر اطراف نیز تسلطے بهم رسانیده مبادا بر ملتان لشکر کشد در چنین وقت هوشیار رسے و حراست ملک ضرور است اگر مارا از جمله دولتخواهان و لشکریان خود دانند و جماعه لنگاهان را که خدمت طلب و سپاهی اندیش اند بتقدیم خدمات بجان کوشیده شود شیخ این معنی را قبول کرده مشارالیه را پیش آورده و بانتظام امور جهانبانے رفیق گردانید راے سنهره که خدمت بر میان جان بسته برای اظهار و استحکام نیک اندیشے و دولتخواهے دختر خود را در نکاح شیخ در آورد و همیشه اتحاف لائقه بدختر ارسال مینمود و گاه گاهے براے دیدن دختر خود در شبستان شیخ میرفت نوبتے جمیع مردم را در ملتان آورده التماس کرد که جمعیت مارا بنظر قدسے در آورده فراخور آن خدمت رعایت فرمایند شیخ ساده لوح از مکر و خدع او غافل گشته تفقدات بسیار نمود راے سنهره بعد از آن که مردم خود را بنظر شیخ در آورد و با یک خدمتگار بصحبت ملاقات دختر آمده نشست خدمتگار بموجب اشارهٔ او بزغالهٔ را تنها در گوشه بکار و ذبح کرده خون گرم آنرا در پیالهٔ پنهان آورد و آن مکار پیالهٔ خون مذبوح در کشید و بعد از زمانی از روے فریب فریاد بر آورده اظهار درد شکم نمود زمان زمان جزع و فزع زیاده مے کرد قریب نیم شب ملازمان شیخ یوسف را لقصد وصایا حاضر ساخته در حضور ایشان جمامه خون استفراغ نمود

و باین فریب خویشان و برادران خود را بجهت وداع و وصیت از بیرون شهر و درون قلعه طلبداشت چون ملازمان شیخ یوسف او را بدین منوال دیدند از آمدن مردم او و درون قلعه مضائقه نکردند بدین تقریب اکثر مردم او بقلعه در آمدند و بعد از زمانے سر از بستر بیماری برداشته منتسبان خود را یکجا کرده معتمدان را بحراست هر چهار دروازه متعین کرد تا نگذارند که نوکران شیخ یوسف از قلعه شهر در ارک توانند آمد آنگاه به خلوت سرای شیخ رفته کسان خود به هر طرف نشانیده و شیخ را مقید کرده سر بسلطنت برداشت و سلطان قطب الدین خطاب کرده سکه و خطبه بنام خود رائج ساخت مدت سلطنت شیخ یوسف دو سال ۞

ذکر سلطان قطب الدین لنگاه

سلطان قطب الدین عرف سنتره لنگاه در سنه هشتصد و پنجاه و نه سکه و خطبه بنام خود کرده بامور فرمانروائی پرداخت و شیخ یوسف بقابوئے که یافت از قید فرار نموده پیش سلطان بهلول بدهلی رفت سلطان بهلول رسیدن شیخ مغتنم دانسته خوشوقت گردید و بکمال احترام بجا آورده دختر خود را در عقد مناکحت شیخ عبد الله خلف شیخ مذکور در آورد القصه سلطان قطب الدین فرمانروائی باستقلال تمام حسب المدعا نموده باجل طبیعی درگذشت مدت سلطنت او شانزده سال بوده ۞

ذکر سلطان حسین بن سلطان قطب الدین لنگاه

سلطان حسین بن سلطان قطب الدین در سنه هشتصد و هفتاد و شش هجری قائم مقام پدر گشت چون ولاور بود بقوت و شجاعت و مردانگی قلعه شور را از تصرف غازی خان بعد چندگاه چیوت را نیز از ملک ماچهی کوکهر گماشته سید خان گرفت و در اسرع اوقات ماکرور کوٹ و دهنکوٹ را هم متصرف شد سلطان لودے تجریک شیخ یوسف باربک شاه پسر خود را با تاتار خان حاکم پنجاب بسر سلطان حسین فرستاد در همدرین اثنا برادر حقیقی سلطان حسین یعنی ورزیده خود را سلطان شهاب الدین خطاب کرده سر بشورش برداشت سلطان بمقابله بر آمده بعد محاربه برادر خود را دستگیر گردانید باربک شاه و تاتار خان در نزدیکے ملتان رسیده صفوف پیکار آراستند سلطان حسین با ده هزار سوار و پیاده آماده کارزار گردید و هر یک از لشکریانش سه سه تیر بر غنیم زد یکبار گے سے هزار تیر بر لشکر باربک شاه گر رسید تاب نیاورده رو بفرار نهادند و تا قصبه چیوت اصلا عنان نکشید و گماشته سلطان حسین را که در چیوت بود بعد جنگ بدست آورده بعدم خانه فرستاد درین ایام ملک سهراب داؤدزئی پدر اسمعیل خان و فتح خان با قوم و قبیله خود از نواحی کچ مکران بخدمت سلطان حسین آمد سلطان مقدم او را مغتنم دانسته از کروڑ کوٹ تا دهنکوٹ بملک سهراب جاگیر داد از شنیدن این معنی بلوچ بسیار از کچ مکران بخدمت سلطان حسین رسیدند و بقیه ولایت دریاے سند به بلوچان مقرر گردید رفته رفته از سب پور تا دهنکوٹ ببلوچان قرار یافت چنانچه از ان ایام آن ولایت در تصرف اولاد ملک سهراب است چون صیت نیکنامے سلطان حسین باکناف ممالک مشهور گشت جام بایزید و جام ابراهیم از جام نندا حاکم ولایت ٹهٹه رنجیده بخدمت سلطان حسین پیوستند سلطان آنها را پیش آورده رعایتها نمود و فراخور حال هر یکے جاگیر مقرر کرد که طرفین بر ولایت خود قانع بوده بر حدود یکدیگر یورش نکنند چون پیر و ضعیف شد پسر خود را سلطان فیروزشاه خطاب کرده خطبه بنام او کرد از ین جهت که خلق آزار و ستمگار بود عماد الملک وزیر او را زهر داده کشت درین صورت سلطان حسین باز خطبه بنام خود کرده سلطان محمود پسر سلطان فیروزشاه ولیعهد گردانید و عماد الملک را بانتقام خون پسر خود باتفاق جام بایزید بعدم خانه فرستاد بعد چند روز سلطان حسین باجل طبیعی برحمت حق پیوست ایام سلطنت او سی و دو سال بوده ۞

ذکر سلطان محمود

سلطان محمود بن فیروزشاه بن سلطان حسین در سنه هشتصد و نود و نه هجرے قائم مقام جد خود گردید چون خرد سال بود از اول ایں سلطنت

شد او باش و اجلاف گرد او فراهم آمدند و اوقات او بلهو لعب و حرکات سفیهانه سبک مصروف میشد ازین جهت اشراف و اکابر از صحبت او دوری جستند هنگامیکه ظهیر الدین محمد بابر پادشاه بقصد تسخیر هندوستان از کابل نهضت نمود بعد رسیدن در پنجاب بمیرزا شاه حسین ارغون حاکم ٹھٹھہ منشوری نوشت که ملتان در جاگیر او مرحمت شد آنرا بتصرف در آورده در آبادی ملک و رفاه رعایا کوشد میرزا شاه حسین ارغون از ٹھٹھہ آمده با سلطان محمود جنگید و چندگاه در طرفین مقابله و محاربه ماند درین اثنا سلطان محمود درگذشت مدت سلطنت او بیست و هفت سال بود؛

ذکر سلطان حسین بن سلطان محمود

سلطان حسین بن سلطان محمود سه ساله بود امرای دولتخواه آن طفلک را در سنه نهصد و بیست و پنج هجری بر مسند حکومت نشانیدند و مراسم اطاعت بجا آوردند بعد چندروز قوام خان و لشکرخان لنگاه که سردار قوم و صاحب جمعیت بودند تخلف ورزیده اکثر محال ملتان را متصرف شدند و بمیرزا شاه حسین ارغون لحق گشته با سلطان حسین جنگ کرده لوای فتح برافراشتند و ملتان به تسخیر در آورده شهر را غارت نمودند و شهریان از هفت ساله تا هفتاد ساله در بند افتاده سلطان حسین نیز محبوس گشت و بعد چندگاه بدار آخرت شتافت و ملتان آنچنان خراب شد که بخاطر هیچکس نبود که باز آباد خواهد شد و مدت سلطنت سلطان حسین که محض برای اسم بود هشت سال میرزا شاه حسین ارغون در سنه نهصد و سی و دو هجری فتح نموده شمس الدین نام نوکر خود در انجا است ملتان مقرر کرده لشکرخان لنگاه را پیش او گذاشت لشکرخان در کار مالی و ملکی از پیش برده غالب آمد بعد چندگاه شمس الدین را از میان برداشت دلوای حکومت برافراشته دم استقلال زد در نیولا که لاهور و ملتان بجاگیر شاهزاده کامران میرزا مقرر گشت شاهزاده بعد رسیدن در لاهور لشکرخان را از ملتان طلبداشته جاگیر دیگر مرحمت کرد و ملتان را بکسان خود سپرده چهار سال زمان حکومت میرزا شاه حسین ارغون بود بالجمله از ابتدای سنه هشتصد و پنجاه و هفت تا نهایت سنه نهصد و سی و هفت مدت هشتاد سال ملک ملتان از تصرف فرمانروایان دهلی بیرون بود درینولا بازشامل ممالک محروسه فرمانروایان دهلی گردید و شاهزاده کامران میرزا بران مکان تسلط یافت درین ایام بعرض بابر رسید که شاهزاده همایون میرزا را که بنظم و نسق دیار سنبل مامور شده بود بیماری صعب لاحق گشته فرمان داد که ازانجا براه دریا بحضور والا برسد شاهزاده بموجب حکم بعمل آورده در آگره رسید امراض مختلفه و اعراض متضاده که معالجه یکی باعث ازدیاد دیگری میشد لاحق بود و طبیبان حاذق هرچند در مداوا کوشیدند سودی ندیدند و کار از معالجه درگذشته عوارض اشتداد یافت چون مدت باشتداد کشید و آثار یاس ظاهر گردید مخلصان خیراندیش معروض داشتند که درچنین اوقات که کار از مداوا گذشته باشد چاره منحصر بتصدق در راه خدا است و او تعالی قادر و توانا و تصدق و فدیه نفس همایون چیزی باید که بازان در خزاین سلطانی نتوان یافت بالفعل الماسی که والده سلطان ابراهیم گذرانیده و هیچ چیز با آن برابری نکند مناسب است که تصدق شاهزاده کرده آید تا ایزد تعالی او را شفا بخشد بابر در جواب گفت که جان همایون چنان عزیز است که هیچ مال دنیا فدیه او نمی تواند شد من جان خود فدای او میگردانم و مصلی گسترده نمازی خوانده و عرض حاجت نمود که خداوندا من جان خود را فدیه جان همایون گردانیده رو بدرگاه تو آورده ام امیدوارم که پذیرائی یافته همایون را شفا کرامت کنی همان وقت اثر خفت و سبکی در مرض همایون ظاهر گشته گرانی بدن و عرض بیماری در بدن بابر پدیدار گردید و موجب حیرت مردم گشته و بیدم مرض همایون در تنزل و عارضه بابر در ترقی بود تا آنکه در کمتر زمانی که شاید زیاده از پنج شش روز نخواهد بود همایون شفا یافت و بابر در سن چهل و نه سالگی بعالم آخرت شتافت و نعش او را بکابل برده در گذرگاه بر لب آبجوی بخاک سپردند

مدت سلطنت سے و ہشت سال از ابتدای جلوس در ہندوستان پنج سال و ہفت ماه

ذکر احوال نصیر الدین محمد ہمایون پادشاه بن ظہیر الدین محمد بابر بادشاه باجمال

میر نظام الدین میر خلیفه ناظم امور سلطنت و مدار علیه مملکت از شاہزاده محمد ہمایون میرزا بیمناک و ہراسان بود و می خواست که
بوجود او سریر سلطنت زینت پذیرد و مافی الضمیرش آنکه خواجه مہدے داماد بابر پادشاه را که سخی باذل و صاحب ہمت و ریادل بود
و با میر خلیفه و بعضی امرا اتفاق داشت بسلطنت بر دارد خواجه مذکور بامید این معنے طمطراق بسیار بر روے کار آورده امیدوار جلوس
اورنگ جہانبانی بتوقع امداد و مہربانی امراے موافق بود اما چون کارہا وابسته بمشیت ازلے و عنایت الٰہی است کارکنان قضا و قدر
ہر کرا لائق سریر و افسر دانند باین عطیه سرافرازے فرمایند بنابرین اعانت امیر خلیفه و اتباع او خواجه مہدے را سود ے نداد و
امرای عظام باتفاق در سنه نہصد و سے و ہفت ہجرے ہمایون پادشاه را در سن بست و چہار سالگی زینت افزو سریر جہانبانی نمودند
مواجب سپاه بدستور سابق بحال داشته اکثرے را باضافه سرافراز فرمود و ولایت کابل و بدخشان و ملتان باقطاع برادران قسمت
یافت بعد انتظام امور بجانب کالنجر نہضت شد راجه آنجا تاب نیاورده مراسم انقیاد بجا آورده دوازده من طلا پیشکش گذرانید
چون سلطان محمود بن سلطان سکندر لودے بسمت جونپور علم خودسرے برافراشته بود لشکر باستیصال او نامزد فرموده باگره
معاودت کرد سلطان محمود تاب صدمات عساکر نیاورده بسمت پٹنه و بنگاله رفت و بعد چند سال در ہمان طرف بمرگ طبیعی درگذشت
چون محمد زمان میرزا داماد بابر پادشاه اراده بغی داشت او را بدست آورده در قلعه بیانه محبوس نمود و حکم فرمود که میل در چشم او
کشند چون تقدیر برین رفته بود که مکفوف البصر نگردد فرمان تکاسے ظاہر کرده ازین بلیه محفوظ ماند و قابو یافته از قید گریخت و پیش
سلطان بہادر والے گجرات رفت ہمایون باستماع این خبر مکتوبے متضمن وداد و اتحاد بسلطان بہادر نوشته اشعار نمود که او را بحضور
بفرستد یا از حدود خویش بدر سازد سلطان بہادر گجراتے از بیخبرے جواب ناملایم برنگاشت و خود با غواے سلطان علاء الدین
ولد سلطان بہلول لودی و تاتارخان پسرش که نوکر سلطان بہادر بودند بر قلعه چیتور رہم کرد و تاتارخان را با لشکر گران بطرف ملک
پادشاہے فرستاد او جسارت نموده قلعه بیانه متسخیر در آورده رو باگره نہاد ہمایون براے دفع این شورش ہندال میرزا برادر
خورد را با لشکر گران و مبارزان جان ستان تعیین کرد و ہر دو لشکر باہم پیوسته کارزار نمودند باقبال ہمایونے تاتارخان با اکثرے
از رفقاے خویش در معرکه کشته شد سلطان بہادر که از سفاہت جوابہاے ناملایم نوشته بود ہمایون پادشاه باقتضاے غیرت
ملوکانه گوشمال او لازم دانسته از اگره نہضت نمود سلطان بہادر ہم از محاصره قلعه چیتور برخاسته بقصد پیکار عازم گشت ہر دو لشکر
در ساحت مندسور بہم پیوستند و محاربات متواتر روے داد سلطان بہادر تاب نیاورده منہزم گشت و اکثر گجراتیان دران روز
کشته و خسته شدند ہمایون قصد استیصال او مصمم کرده تعاقب نمود سلطان بہادر ہیچ جا در مملکت خود اقامت نتوانست کرد و در جزیره
از جزائر دریاے شور رفته پنہان شد و ہمایون تا کہنبایت رفته تمامے بلاد آن ولایت را بضبط خود در آورده و ہر محالے را به یکی از
معتمدان خود سپرده بعد الفراغ و اطمینان ازین امور قلعه چانپانیر را که در رصانت و متانت مشہور است گرد گرفت کسان سلطان بہادر
در حراست قلعه و پایداری بسیار مردانگی نمودند چون محاصره بامتداد کشید روزے ہمایون به بہانه شکار با معدودے برآمده دور آن قلعه
مشاہده فرمود ناگہان از گوشه نزدیک قلعه رسیده میخہاے فولادے بر دیوار نصب کرده بنفس نفیس خویش با چندے از دلاوران بر
قلعه صعود نموده اندرون رفت و دروازه را بر روے لشکریان خود کشود جمیع از لشکر ہم داخل قلعه گشته اہل قلعه را علف تیغ بیدریغ نمودند
و آن حصن حصین بمحاربه سخت متسخیر در آمد و نقد خزانه و اموال بدست لشکریان پادشاہے افتاد که تا یک سال محتاج حاصل جاگیر

خود نمودند همایون بعد فتح آن حصار رنبهنبور رسیده ولایت گجرات را بجاگیر عسکری میرزا برادر حقیقی خود مرحمت فرمود عسکری میرزا
دران ولایت رفته بعیش و عشرت در ساخت و در نسق و فتق مهمات ملکی نه پرداخت سلطان بهادر قابو یافته از جزیره برآمده باز در گجرات
رسید عسکری میرزا با وجود بسیاری لشکر و سامان سلطنت عظمی را که به تردوات موفوره بدست آمده بود بمحض بی همتی مفت از دست داده
بدون جنگ رو بسمت آگره نهاد سخن سازان بعرض رسانیدند که میرزا خیال سلطنت در سر دارد لهذا همایون از منسور نهضت نموده
ره گرای آگره شد میرزا عسکری که از جانب گجرات می آمد قبل از ورود خبر ناگهان در راه ملازمت نمود همایون بمقتضای اهلیت ازین مقوله
چیزی بروی او نیاورد و محمد زمان میرزا باشاره سلطان بهادر از گجرات براه ریگستان بجانب لاهور آمده شور انگیز گردیده بود عساکر
قاهره بسر او متعین شد میرزا تاب نیاورده باز بگجرات رجعت نمود همایون بار دیگر باستیصال سلطان بهادر جازم گشته نهضت فرمود
و عساکر منصوره پیشتر متعین گردیده و مکرر مصافها روی داد و سلطان بهادر شکست های فاحش یافته در جزیره نزد فرنگیان رفت چون نقش
غدر و خداع از ناصیه حال آنها برخواند می خواست که بگریزد و در وقت سواری بر غراب بدریای شور افتاده غریق لجهٔ فنا گشت و ولایت
گجرات بتصرف اولیای دولت همایونی درآمد و آن حضرت از آن دیار بخاطر جمع نموده بهر حال عملهٔ کارگزار و سپه سالار با فوج مناسب
منصوب نموده باگره برگشت چون شیرخان افغان بسبب بودن رایات همایونی بسمت گجرات قابو یافت ملک جونپور و بهار و رهتاس
و چنارگره را متصرف گشته قوت و مکنت بهم رسانید و بر ملک پادشاهی می تاخت و روز بروز لشکر وا جمع میگشت لهذا القای فتنه
او لازم دانسته متوجه ممالک شرقیه شد و قلعه چنارگره را باندک محاصره از کسان شیرخان انتزاع نموده متوجه پیشتر گشت شیرخان قبل از نهضت
همایونی بسمت بنگاله رفت و بحاکم آنجا جنگ کرده او را شکست داده بنگاله را متصرف گشته در آنجا اقامت ورزید نصیب شاه والی بنگاله
زخمی گشته از شیرخان هزیمت خورده بدرگاه والا رسیده استغاثه نمود همایون پادشاه تسخیر بهار و بنگاله مصمم نموده کوچ بکوچ قطع منازل
کرده در بنگاله نزول اجلال فرمود شیرخان تاب سطوت او نیاورده جلال خان پسر خود را در نواح بنگاله گذاشته خود به جهارکند رفت
پسرش نیز تاب تصادم افواج پادشاهی نیاورده پیش پدر برگشت همایون هوای بنگاله را خوش نموده طرح اقامت انداخت و بعیش
و عشرت پرداخته غافل و بی پروا می گذرانید تا آنکه حکم کرد که احدی خبر ناخوش بعرض نرساند و عمدهٔ اسباب ادبار همین بود شیرخان
باستماع این احوال فرصت غنیمت شمرده لشکر گران فراهم آورده اطراف ممالک تبصرف درآورده خلل عظیم برپا کرد بعضی امرا از غفلت
پادشاه بی رخصت باگره آمدند و باغوای آنها هندال میرزا برادر همایون در آگره بغی ورزیده خطبه بنام خود کرد چون اخبار اختلال ممالک
و بغی میرزا در لشکر رسید هیچکس را یارای آن نبود که بعرض همایون رساند آخر خیراندیشان ضرور دانسته حقیقت شیرخان و بغی میرزا
هندال و اختلال مملکت و احوال نرسیدن غلات درار و بمفصل التماس کردند بعد اصغای این اخبار در عین برسات از بنگاله نهضت
نمود اما از طغیان دریاها و شدت سیلاب و کثرت آب در راه حرج عظیم بر لشکریان و دواب و اسباب گذشت و اکثر مردم و دواب آنها غرق شد
بسیاری از چارپا در راه تلف گشت چون در بهوج پور بمنزل بهیه رسید شیرخان با لشکر بسیار و استعداد شایسته رسیده نزدیک لشکر پادشاهی
اقامت ورزید و از روی مکر و خدعیت پیغام اطاعت و انقیاد می فرستاد چندگاه بهمین آئین در قیل و قال گذشت از آنجا که بسبب
نارسیدن غلات و دیگر اجناس و اتلاف اسپان و دیگر چارپایان سپاهیان پادشاهی بی سامان شده استعداد پیکار نداشتند و
با این حال در غفلت میگذشت شیرخان بر احوال لشکر پادشاهی وقوف یافته و صورت غلبهٔ خود از ناصیهٔ احوال طرفین معائنه کرده
بی خبر صبحی با استعداد تمام بر لشکر همایون تاخت آورد لشکریان پادشاهی را فرصت آن نشد که اسپان را زین کنند تا به پیکار و نبرد پرداختند
بکارزار چه رسد اکثری علف تیغ بیدریغ شدند و بسیاری در دریا غرق گردیدند و بقیه سر در بیابان نهاده بهر صورت که میسر آمد از آب گذشت

جان بسلامت بردند ہمایون حال بدین منوال دیدہ بناچار اسپ را در دریای گنگ انداخت چون دریا در طغیان وآب تند بود برکنار دریا
از اسپ جدا شد بسبب بلندے کنارہ وعمق وتندے آب رسیدن بکنار وبیرون برآمدن ازان دریای زخار دشوار گشتہ گاہی غوطہ خوردہ
در آب فرو میرفت وگاہے سرش برآمدہ برروی آب می نمود دران حال سقائی ملازم سرکار رسیدہ دست او گرفتہ برآورد فرمود چہ نام
دارے گفت نظام ونوکر سرکارم تفاؤل نمودہ فرمود کہ انشاء اللہ تعالے کار من نظام خواہد گرفت القصہ بدستیاری آن سقا ازان بلا
برآمدہ بکنار رسید وپرسید کہ چہ میخواہے گفت چون بدار السلطنۃ آگرہ نزول اقبال شود نیم روز بر تخت سلطنت مامور بجلوس شوم
قبول نمودہ بہزاران تعب وعنا در آگرہ رسید وخلاصہ مخدرات استار سلطنت حاجی بیگم حرم خاص ہمایون پادشاہ در قید شیرخان افتاد او ہمیت
وآدمیت بجا آوردہ باعزاز واکرام تمام بعد مرور برہۂ از ایام وبعد معاودت از عراق بکابل بخدمت ہمایون رسانید این واقعہ در سنہ نہصد
وچہل وشش برکنار گنگا در میبہ بھوجپور روی داد اندک غفلت وبے خبرے کہ در بنگالہ اختیار افتاد این بلیہ ودیگر حوادث عظیمہ کہ مجملی ازان
مذکور خواہد شد نتیجہ داد ہمایون در آگرہ رسیدہ بفراہم آوردن لشکر وانتظام پراگندگیہای احوال اشتغال ورزید دران وقت سقای مذکور
آمدہ حاضر گشت ہمایون ایفای عہد لازم دانستہ بموجب قراریکہ با او در میان آمدہ بود بر تخت سلطنت اجلاس دادہ سلطان نیم روز گردانید و
حسب الامر تمامی امرا حاضر شدہ مراسم فرمان پذیری بتقدیم رسانیدند او در زمان جلوس بر تخت ہرچہ بخاطر داشت احکام خویش جاری کرد گویند کہ
از چرم مشک خود دراہم ودنانیر بریدہ بآب طلا ونقرہ اسم خویش بران نگاشتہ رائج گردانید وانیمعنے تاحال زبانزد مردم است ہندال میرزا کہ
بتحریک بعضی از امرا بغی ورزیدہ بود شرمندہ وسرافگندہ ملازمت نمود عسکری میرزا نیز از بیانہ بخدمت رسید وکامران میرزا ہم باستماع این چنین
فترت از لاہور آمدہ چار وناچار دوچار گردید چون مجلس گنگایش آراستہ گشت کامران میرزا کہ حسد وعداوت جبلی داشت اجلاس سقا را بر تخت دست آویز
شکایت وشماتت گردانیدہ تعریض بسیار نمود وآخر انزجار از صحبت ظاہر کردہ روانہ لاہور گشت واز جملہ بست ہزار سوار کہ
ہمراہ داشت سہ ہزار سوار بخدمت ہمایون گذاشت ودر چنین وقت کہ دشمنے قوے چون شیرخان چیرہ دستی داشت وبایستی
کہ مراسم اتفاق ویکدلے بظہور رسد توفیق رفاقت نیافت ہمایون باز در سنہ نہصد وچہل وہفت خود را آراستہ بافواج بسیار از آگرہ
بدفع فتنہ شیرشاہے متوجہ شد او نیز با پنجاہ ہزار سوار وتوزک وتجمل بسیار ودیگر اسباب پیکار ازان طرف در رسید در حوالی قنوج ہردو
لشکر باہم پیوست دریاے گنگا مانع وصول ہر دو لشکر بایکدیگر بود آخر شیرشاہ پیغام کرد کہ ہر دو لشکر مقابل ہم نشستہ در انتظار انفصال
دل تنگ گردیدہ یا پادشاہ راہ دہد واین لشکر عبور نماید یا مرا امر شود کہ از سر معبر برخیزم وآن حضرت مع عساکر فرود آیند تا آنچہ در پردۂ تقدیر
پنہانست آشکار وعیان گردد ہمایون از غیرت سلطنت راضی ببرگشتن نشد وشیرخان را پیغام داد کہ پس تر رود او قبول نمودہ از معبر دور تر
نشست وہمایون با فوج خود عبور نمود ومحاربہ سخت روی داد جوانان کار ومردان کارگزار داد مردی وجلادت دادند بارادۂ ازل
وپادشاہ لم یزل شکست بر لشکر ہمایون افتادہ انتظام افواج ازہم ریخت ہمایون بذات خود دو سہ بار نیزہ در کف بر صف اعدا تاخت
وگرد ہیجا برانگیخت اما چون بخت یاور نبود سودے ندیدہ ناچار از کارزار برگشت وفیل سوارہ از آب دریای گنگ عبور کردہ بکنار رسید چون
کنارہ بلند بود بدستیاری میر شمس الدین محمد غزنوے کہ از جملہ نوکران کامران میرزا ہمراہ بود بالا برآمد وبجلدوے ہمین خدمت میر مذکور باتکگی
شاہزادہ محمد اکبر سرافرازے یافت ودر عہد سلطنت شاہزادۂ مذکور رسید مرقوم با تمام قبیلہ خود بدولت عظیم کامیاب گشت ودرجای
خویش گذارش خواہد یافت بالجملہ ہمایون پادشاہ با ہزاران محن ومشاق در آگرہ رسید ودر انجا توقف صلاح ندانستہ راہی شد و
بعد قطع مسافت در لاہور رسیدہ با برادران مجلس مشورہ آراست وہرگونہ گنگایش در میان آمد ہر یک از برادران موافق رای خود برخلاف
رضای ہمایون سخنان دور از کار مذکور کردند ہمایون فرمود کہ فردوس مکانی یعنی بابر پادشاہ ہندوستان را بچہ مشقت تسخیر کردہ اگر از بی اتفاقی

شما امروز از حیطه تصرف بر آید پادشاهان روی زمین شمارا چه خواهند گفت و من هرگاه تنها بر سر غنیم بروم اگر بعنایت الهی فتح و نصرت
روی دهد شما چه رو مارا خواهید دید و اگر عیاذاً باللہ معامله بطور دیگر شود شمارا در کنج هندوستان بسر بردن نهایت مشکل است چون کامران
میرزا را شیرخان از راه خدعت امید وار کرده بود که ولایت لاهور بدو مسلم داشته باشد ایله مذکور از معاونت همایون پادشاه اجتناب
ورزیده صلاح جنگ نداد بلکه باتفاق عسکری میرزا روانه کابل گردید بعد رسیدن بکابل غزنین و قندهار و بدخشان را متصرف گشته
سکه و خطبه بنام خود کرده و بزم کامرانی آراست و میرزا حیدر کاشغری خاله زاده همایون که در عهد بابر پادشاه از کاشغر آمده در آگره مبتلای
فائز گشته بود رخصت گرفته بکشمیر رفت و آن ولایت را بزور شمشیر و قوت شجاعت مسخر گردانید اولاً بصلاح کشمیریان سکه و خطبه بنام
نازک شاه والی آنجا بحال داشت و بعد چند سال که همایون از عراق معاودت نمود بر رؤس منابر کشمیر و وجوه دراهم و دنانیر بخطبه و سکه
همایونی مزین ساخت بالجمله چون همایون دید که برادران ترک یاری کردند و نوکران مسلک بیوفائی پیمودند توقف در لاهور صلاح
ندیده بر کنار آب چناب رسید و در انجا هندال میرزا مع ناصر میرزا پسر عم خود رسیده ادراک دولت حضور نمود و همایون پادشاه
باتفاق اینها متوجه شده براه ملتان در بهکر رسید خواص خان غلام شیرخان با عساکر گران تا ملتان و اوچ تعاقب همایون نموده
برگشت بعد از انکه همایون در بهکر نزول فرمود هندال میرزا بے رخصت بر خاسته رفت و همایون مدتے در نواحے بهکر طرح اقامت
انداخته منشور عنایت بسلطان محمود مرزبان آنجا نوشته رهنمون موافقت گشت او توفیق ادراک این فتوت نیافت و بطایف الحیل
گذرانید ناچار بسمت ٹھٹه متوجه شد بعد رسیدن نزدیکی ٹھٹه مدتے پادشاه حسین میرزای ارغون والی آنجا جنگ در میان انداز غوغای
راه رسیدن غله در لشکر پادشاهے مسدود ساختند و بر مردم پادشاهی چنان کار تنگ شد که اکثر بر گوشت حیوانات مے گذرانیدند
درین ضمن والی ٹھٹه از روی فریب و فسون بیادگار ناصر میرزا نوشت که چون پیر و ضعیف شده ام و سوای دختر وارثے ندارم چه خوش
باشد که صبیه من در حباله مناکحت تو در آید و درین وقت عصاے پیرے من باشے میرزاے ساده لوح که عقل معامله شناس نداشت
باین امید باطل خاک بر فرق اعتبار خود انداخته از همایون جدائے ورزید و بجهات مذکوره در انجا هم کارے از پیش نرفت بالضرورة
ٹھٹه عنان عزیمت بجانب راے مالدیو که از راجهاے هندوستان بکثرت جمعیت و وسعت ولایت ممتاز بود بر تافت و از راه اوچ و بیکانیر
متوجه جودهپور که دار الایالۀ راے مالدیو بود شد چون بده کروهے جودهپور رسید معلوم شد که راے مالدیو بمقتضاے پست فطرتے
و خوف شیرخان خیال فاسد در سر دارد لهذا پیش او رفتن از حزم بعید دانسته کسان معتبر براے تحقیق ما فی الضمیر او بطریق اخفا فرستاد خبر
آوردند که فی الواقع اراده باطل دارد بالضرورة از انجا معاودت نمود و چون راه ریگستان طے بایستے کرد شتر سوار براه جیسلمیر روانه گشت
در راه سه روز و شب آب میسر نشد از بے آبے و فقدان غله اکثر مردم تلف شدند هزاران تعب در حصار امرکوٹ نزول واقع شد رانا پرشاد
حاکم آنجا مقدم همایون مغتنم دانسته شرائط خدمت بتقدیم رسانید بعد رسیدن دران حصار بتاریخ پنجم رجب سنه نهصد و چهل و نه هجری اختر
برج کامگارے از مطلع امید و میده شاهزاده جلال الدین محمد اکبر از بطن حمیده بانو بیگم که نسب آن عفیفه بزبده اولیاے کرام حضرت
ژنده فیل احمد جام میرسد و همایون پادشاه بعد رسیدن بنواحے ٹھٹه در عقد ازدواج خود در آورده بود متولد شد منجمان صحیح نظر و ستاره
شناسان نیک اختر بمشاهده زایچه او بر بیدارے بخت و بلندے طالع و علو همم و سلطنت و ارتقاے جاه و دولت و ازدیاد عمر و
شوکت مستبشر گشته همایون را بشارت دادند آن حضرت مراسم حمد و سپاس بدرگاه واهب العطایا بتقدیم رسانید و چندگاه دران
سرزمین بسر برده دل را از ان حدود بر کند و داعیه نمود که بقندهار رفته پردگیان در انجا گذارد و خود قدم آرزو در راه تجرد نهاده
روانه مکه معظمه گردد بنابرین با حاکم ٹھٹه صلح کرده راهی شد چون در حوالے قندهار رسید میرزا عسکرے که از جانب کامران میرزا در انجا بود

بقلعه داری کوشیده آماده جنگ گردیده و نظر بر قلت استعداد همایون نموده خواست که او را دستگیر نماید همایون بمقتضای وقت
صلاح در جنگ ندیده متوجه پیشتر شد چون یک منزل از قندهار دورتر رفت میرزا عسکری از قلعه برآمده قصد همایون نمود او باستماع
این خبر بسرعت رانده با بعض متعلقان حرم سرا بدر رفت میرزا عسکری بر خیمه گاه او خود رسیده اردو را غارت کرد و شاهزاده محمد اکبر
را که بدست آن بدسرشت افتاده بود در قندهار آورده بعد چندگاه پیش کامران میرزا بکابل فرستاد چون در استتار حکمتهای الٰهی انواع
مصالح و در پردهٔ نامرادیها مرادات بسیار مستور می باشد درین انقلاب عیار مردم از اقارب و اخوان و بندها و ملازمان گرفته آمده همایون
دل تنگ گردیده خواست که قدم در بادیهٔ ترک و تجرید گذارد و دامن مقصود حقیقی بدست آرد و با گوشهٔ عزلت بسر ساینده از دیدهٔ ابنای
زمان برکران باشد لیکن بالحاح و سماجت همرهان و استرضای خاطر وفا کیشان که درین سفر پرخطر مراسم اخلاص و جان سپاری
بتقدیم رسانیده بودند فسخ این اراده نموده متوجه خراسان و عراق شد چون در حدود خراسان رسید با میرالامرای هرات از ورود خود
خبر داد او در جواب نگاشت که درین حدود بکام دل آرام آسوده نامه بپادشاه سلیمان جاه شاه طهماسپ صفوی برنگارند بعد ورود جواب
هرگونه مرضی او باشد بعمل باید آورد همایون بقلم خاص خود رقیعه بآن پادشاه سلاطین پناه متضمن حوادثی که روی داد باجمال نگاشته
استمزاج نمود و این بیت هم دران مندرج فرمود **بیت** گذشت از سر ما آنچه گذشت ٭ چه بکوه و چه بصحرا چه بدشت ٭ چون کتابت
همایون بآن سالار خاندان شرف و سیادت رسید بمقتضای جوانمردی جبلی و عطوفت فطری فرمانی بامیرالامرای خراسان و
جمیع حکام آن دیار و ملازمان درباره ضیافت و مهمانداری همایون با کمال احترام و عزت و احتشام بتاکید تمام نگاشته جمیع جزویات
امور مهمانداری را دران مندرج فرمود و تاکید نمود که در هر جا خدمت کنان همایون پادشاه را از خود راضی داشته نزدیک ما بکام دل ملازم
رسانند و چنان کنند که هیچ وجه غبار ملالی بر خاطر عاطرش ننشیند و به همایون پادشاه نیز نامه در جواب متضمن تشریف آوردن و آرزوی
ملاقات در نهایت دلجوئی و مروت قلمی فرمود و این بیت حافظ شیراز را عنوان نامه گردانید **بیت** همای اوج سعادت بدام ما افتد
اگر ترا گذری در مقام ما افتد ٭ و باتالیق شاهزاده که جانشین و حاکم خراسان بود نوشت که چون همایون بدارالسلطنه هرات رسد
شاهزاده را باستقبال برده بادب پدری و پسری بآن پادشاه والاجاه ملاقات بکنانند و هنگام دخول شهر و در راه رفتن شاهزاده
بضابطهٔ پسران همرکاب پادشاه راه رود و پادشاه اگر نظر بحال وقت در ملاقات و در راه رفتن تواضع نماید بخوبی عرض نموده از ان قسم
سلوکها باز دارد و همایون بعد وصول جواب باصواب غرهٔ ذی قعده سنه نهصد و پنجاه هجری در هرات رسید محمد خان حاکم هرات بموجب
فرمان عالیشان شاه طهماسپ قهرمان ایران مراسم مهمانداری و لوازم خدمتگزاری بجا آورد و حسب الامر شاهی شاهزاده
مراد میرزا را باستقبال برد و لوازم بزرگ داشت و تجلیل و احترام بظهور رسانیده با همایون پادشاه ملاقات نمود و جمیع اسباب
سلطنت و هرگونه مایحتاج سفر سرانجام کرد که تا محل ملاقات شاه والاجاه هیچ احتیاج نیفتد همایون چندگاه در هرات مقام فرموده بسیر تمامی
باغها و زیارت مرقد خواجه عبدالله انصاری و دیگر مراقد اولیای عظام کوچ کرده در جام بزیارت مزار حضرت ژنده فیل احمد جام نمود
و از انجا در مشهد مقدس طوس رسیده بزیارت روضهٔ رضویه علی مشرفها السلام والتحیة فائز گشت شاه قلیخان استاجلو حاکم آنجا بقدر
مناسب در لوازم خدمت گزاری سعی نمود و هم چنین بموجب حکم شاهی حکام امصار و بلاد و قصبات که در راه بودند هر یکی در
وسع امکان و مقدور خود خدمت می نمودند و در نیشاپور سیر کان فیروزه نمود و دران مغاک چشمه ایست خلاصه اش آنکه اگر چیزی
پلید درون آن افتد در هوا طوفان پیدا شود و از شورش باد و خاک هوا تیره گردد و این تماشا را نیز بچشم خود مشاهده کرد و بعد سیر اماکن
مرقومه متوجه پیشتر شد چون نزدیک بدارالسلطنه رسید اهل اردو و ارکان و اعیان دولت و امرای نامدار و وزرای قدوی الاقتدار

و اکابر و اهالی حسب الامر عالی شاهی باستقبال برآمدند چون همایون نزدیک رسید شاه سلیمان مرتبت نیز از شهر برآمده درمیان
ابهریه و سلطانیه ملاقات نمود و از روی مروت و مردت در تعظیم و تکریم دقیقه فرو نگذاشت و طوی عظیم ترتیب داده لوازم ضیافت و
مهمانداری بنوعیکه سزاوار طرفین تواند بود بوقوع آمد و هر روز مجلس تازه آراسته داد و اتحاد می افزود و داد عیش و عشرت
بنا بر دلجوئی و خاطرداشت مهمان عزیز میداد و انواع تحف و هدایا از اسپان عراقی انتخابی بازینهاے طلا و غاشیهاے مرصع و دیگر کیپاے
فاخره و استرهاے مرتب و شترهاے صبا رفتار بدیع پیکر ماده و نر و چندین شمشیر و خنجر و کمر مرصع بجواهر و همیانهاے نقود و قماشهاے
نفیس و پوستینهاے لائقه از قاقم و سمور و سنجاب و خز و غیر ذلک و جامهاے پوشیدنی از جنس زربافت و مخمل و اطلس مشجر فرنگی و یزدی
و کاشی و چندین طشت و آفتابه و شمعدان زر و نقره مرصع به یواقیت و لآلی و چندین طبقهاے طلا و نقره و خرگاههاے مزین و
بساطهاے عالی که در کاشان و خوی نادرهٔ روزگار بود و سائر اسباب پادشاهانه تواضع فرمود و جمیع ملازمان رکاب همایون را باعطاے
نقد و جنس بقدر حال هریک جدا جدا تفقد فرمود و هر یکے را رعایت بقدر حال نمود و همایون پادشاه هم در ان جشن عالی دویست و پنجاه
لعل گران بهاے بدخشانی برسم ارمغانی بنظر شاه والا جاه بنوعی گذرانید که موجب مسرت طرفین گردید و مجالس متعدده بعیش و
عشرت گذشت ابیات دو صاحبقران در یکی بزم گاه ؛ قران کرده باهم چو خورشید و ماه ؛ دو سعد فلک را یکی برج جا ؛ دو
والاگهر را یکی درج جا ؛ دو کوکب که زیشان فلک راست زین ؛ بهم در یکی عرصه چون فرقدین ؛ دو چشم جهان بین بهم
هم عنان ؛ بهم چون دو ابرو تواضع کنان ؛ دو نور بصر چشم اقبال را ؛ دو عید مبارک مه و سال را ؛ در اثناے مکالمه شاه والاجاه
پرسید که سبب شکست و برآمدن از هندوستان چه شد همایون گفت که بیوفائی همرهان و نفاق برادران بهرام میرزا برادر حقیقی
شاه طهماسپ صفوی ازین سخن آزرده خاطر گشته خواست که برهم زن معامله همایون پادشاه گردد سلطان سلیمان شان بعید
از مهمان نوازی و غریب پروری دانسته التفاتی بکلماتش نفرمود و به فعات بزم نشاط و انبساط که لائق شان پادشاهان
والاقدر بوده باشد آراسته آمد و به نمودن تماشاے شکار قمرغه چندین بار زنگ زداے دل گرفته و خاطر شکسته مهمان
گردید قریب سه سال همایون پادشاه در ان سرزمین بعیش و عشرت گذرانید چون این مدت منقضی گشت شاه والاهمت بعد اداے
مراسم اخلاص و مهمانداری فرمود که ما را برادر خود تصور نموده مهیاے امداد و اعانت دانند و آنچه مطلوب باشد بے تکلف
اظهار نمایند تا آنقدر کمک که درکار و سزاوار باشد سرانجام داده آید و اگر ما را باید رفت همراهی کنیم همایون پادشاه شکر الطاف
بجا آورده استدعاے کمک نمود شاه سلیمان جاه اسباب سلطنت جمله مهیا ساخته شاهزاده سلطان مراد میرزا خلف خود را با دوازده
هزار سوار جرار به کمک همایون مقرر کرده بمنزل او تشریف آورده وداع فرمود و همایون از انجا روانه شده سیر اردبیل و زیارت
مزار بزرگان آن دیار کرده بعد قطع مراحل و طے منازل با لشکر کمکی شاهی در حوالی قندهار نزول اجلال فرمود میرزا عسکری
در قلعه تحصن جسته بمراسم قلعه داری سعی بلیغ نمود و بعد سه ماه عاجز گشته بوسیلهٔ خانزاده بیگم همشیره بابر پادشاه که کامران میرزا او را براے
سفارش از کابل در قندهار فرستاده بود ملازمت نموده مقالید قلعه بنظر گذرانید همایون قلعه را متصرف شده عسکری میرزا را در
قیدنگاه داشت چون از پادشاه طهماسپ قرار یافته بود که بعد فتح قندهار را بکارپردازان شاهی سپارند بنا بر اظهار ایفاے عهد قلعه را به بداغ خان که از
امراے کمکی بود سپرد و حسب تقدیر شاهزاده سلطان مراد میرزا پسر شاه برحمت حق پیوست همایون تهمت ستمگاری و مردم آزاری
بر بداغ خان بسته قلعه قندهار را بمکر و حیله از دست او انتزاع نمود و بکسان خود سپرده درین خصوص معذرت نامه بشاه سلاطین
پناه نوشت و آن والاهمت از راه فتوت پذیرفت همایون بعد تنظیم و تنسیق مهمات قندهار متوجه کابل شد و کامران میرزا

از قلعه کابل برآمد و باندک جنگ رو بهزیمت نهاده بطرف غزنین رفت و از انجا پیش شاه حسین میرزا حاکم تهته رسید همایون بفتح
و فیروزی داخل قلعه کابل گشته بدیدار فرزند دلبند خود شاهزادهٔ محمد اکبر که پیش کامران میرزا در قلعه کابل مقید بود و میرزا در
زمان برآمدن برای جنگ او را همانجا گذاشته بود کامیاب بهجت و مسرت گردید و جشن شادمانی ترتیب داده بامتحان شعور نور دیدهٔ
خود والدهٔ او را در میان عفائف دیگر ایستاده کرده فرمود که والدهٔ خود را بشناس با آنکه از مبادی ولادت تا آن زمان چهار سال از
عمر او گذشته و درین مدت از والدهٔ خود جدا بود بمقتضای شعور خداداد و جزویت و عینیت خلقی در چندین نسوان بکنار والدهٔ خود در آمد
از مشاهدهٔ این حال که خالی از غرابتی نبود غریو از عصائم حرم برخاست و همایون در شگفت مانده الطاف ایزدی را شامل حال آن تازه
نهال چمن اقبال تصور کرد القصه چندگاه در کابل داد عشرت داده شاهزاده را در کابل گذاشته متوجه بدخشان گردید و با میرزا سلیمان
حاکم آنجا جنگ کرده مظفر و منصور گشت در آن حدود طبیعت همایون از مرکز اعتدال منحرف گشته بعارضه صعب مبتلا گردید چند روز غشی
و بیهوشی روی داد و خبرهای ناخوش بر زبانها جاری گردید بعد چند روز افاقتی عاید حال او گردیده آشفتگی تسکین یافت و براه
انتظام پذیرفت اما کامران میرزا برادر همایون که وی سراسر کین و نفاق داشت باستماع همان اخبار اولین مسرور گشته از
حاکم تهته کمک گرفت و بجناح استعجال راهی گشته و بیخبر در کابل رسیده قلعه را بتسخیر در آورد و انواع ظلم و ستم بر مردم نموده اکثری
را تاراج کشت چون این معنی بسمع همایون رسید از بدخشان متوجه کابل گشته قلعه را محاصره کرد و کار بر متحصنان تنگ ساخت کامران میرزا
دست جور و جفا بر عیال امرای پادشاهی که درون قلعه مانده امرای مذکور در رکاب همایون بودند دراز کرد و زنان را پستان
بسته از کنگرهٔ قلعه در آویخت و بچگان صغیر را سر از تن جدا کرده در مورچلهای پادشاهی انداخت بزعم غلطش آنکه شاید مرا از
دیدن این حال از رکاب همایون جدا شوند و نفهمید که این کار باعث ازدیاد عناد و رسوخ عداوت او در دلهای امرای
غیرت شعار خواهد شد امرای مخلص و فاپیشه حمیت کیش اعتنائی به بیحیائی او نا کرده در محاصره قلعه ثبات ورزیده داد مردانگی
میدادند چون کامران میرزا دید که باین صورت هم کار از پیش نمیرود بنهایت بیرحمی و سنگدلی را کار فرما گشته شاهزاده محمد اکبر
برادرزادهٔ خود را که در قلعهٔ کابل مانده بدست میرزا در آمده بود محاذی توپخانه پادشاهی از کنگرهٔ قلعه در آویخت عون و صون ایزدی
شامل حال فرخنده مآلش گردیده اصلاً آسیبی و گزندی باو نرسید **نظم** آنرا که خدا نگاهدارد * گر سنگ ز آسمان ببارد *
حاشا که باو رسد گزندی * آزرده شود ز ناپسندی * کامران میرزا بوبال اعمال خود کاری از پیش نتوانست برد
آخر الامر دست و پاچه گشته از قلعه بر آمد و رو بهزیمت نهاد همایون بفتح و فیروزی داخل قلعه گشته شاهزاده محمد اکبر را در آغوش
رافت گرفت و بزم شادمانی بر آراست کامران میرزا بعد هزیمت در بلخ رفته به پیر محمد خان والی توران التجا آورد
پیر محمد خان بدخشان را از میرزا سلیمان مستخلص نموده کامران میرزا را در انجا نصب کرده بجای خویش برگشت بعضی امرای
نفاق سرشت واقعه طلب از استماع تسلط کامران میرزا در بدخشان از همایون جدا شده جمعیتی قریب سه هزار سوار از کابل فرار نموده
به بدخشان رفت همایون بعد فرار آن جماعهٔ بد مآل برای رفع شورش کامران میرزا و تادیب امرای کافر نعمت از کابل روانه شد
در وقت عزیمت آن سمت یادگار ناصر میرزا را که سر حلقهٔ فتنه اندوزان در قلعه کابل محبوس بود مسافر ملک عدم گردانید **بیت**
آتشی را که خلق را سوزد * جز بکشتن علاج نتوان کرد * بعد قطع مراحل و در نزدیکی طالقان رسیده بر کامران میرزا مظفر و منصور شد
و میرزا گریخته در قلعه طالقان متحصن گشت و همایون محاصره قلعه نموده کار برو تنگ کرد و میرزا عاجز شده قبول اطاعت نمود و در خواست
رخصت مکهٔ معظمه کرد و از قلعه برآمده عازم شد و امرائی که از کابل فرار نموده بودند همه را دستگیر نموده شمشیر و ترکش در گردن هر کدام

انداخته بحضور آوردند همایون بنابر حقوق رفاقت و از روی مرحمت قلم عفو بر جرائم آن جماعه کشیده هر کدام را بعنایت سرفراز فرمود بعد چندروز کامران میرزا که عازم کعبه بود از راه معاودت نمود و بملازمت همایون استسعاد جسته مورد هزاران عنایت گشت همایون اولا بجناب سلطنت میرزا را دریافته بعد ازان برادرانه ملاقات نمود و در کنار گرفته گریه ها کرد و چون ازان بازکه در نواحی لاهور از هم جدا شده بودند مفارقت درمیان بود و بعد از نه سال ملاقات هم روی داد بزم عیش و عشرت آراسته شده داد انتعاش و مسرت داده آمد چون مجلس آخر شد گولاب و بعضی از ولایت بدخشان بکامران میرزا مرحمت فرموده عسکری میرزا را که تا حال در قندهار بزندان مکافات گرفتار بود خلاص نموده حواله میرزا کرده در همان طرف جاگیر داده بقیح و فیروزی بکابل معاودت فرمود بعد انتظام مهام کابل و حصول عیش و کامرانی در سنه نهصد و پنجاه و شش هجری به تسخیر بلخ یورش فرموده با جمعیت شایسته متوجه آن سمت شد و منشوری متضمن طلب کامران میرزا و دیگر میرزایان که دران حدود بودند صادر گشت میرزایان و امرا با لشکر شایسته آمده ملازمت کردند مگر کامران میرزا بلطائف الحیل گذرانید و همایون کوچ بکوچ روانه شد بعد رسیدن دران ملک باندک جنگ قلعه را انتزاع نمود بعد آن در نواحی بلخ نزول اقبال اتفاق افتاد و پیر محمد خان والی آنجا صفوف آراسته آماده مصاف گشت و جنگ عظیم در پیوست آخر شکست بر لشکر مخالف افتاد و پیر محمد خان از معرکه برآمده منهزم گشت همایون داعیه تعاقب مخالف و تسخیر بلخ مصمم داشت اما از بی اتفاقی امرا و اشتهار مخالفت کامران میرزا و عزیمت او بسمت کابل این اراده بظهور نرسید و کار صورت گرفته انجام نیافت و بضرورت وقت تسخیر بلخ موقوف داشته روانه کابل شده داخل قلعه کابل گشته بعیش و عشرت اشتغال ورزید کامران میرزا از گولاب بر سر بدخشان و آن نواحی لشکر کشیده با میرزا سلیمان و میرزا هندال جنگ نمود و ازانجا کاری نساخته رو بکابل آورد و همایون باستماع این خبر متوجه دفع او گشته در قبچاق متصل غوربند هر دو لشکر باهم پیوست و آتش کارزار مشتعل گشت همایون با فوج قول بر پشته ایستاده حال نوکران خود سنجید دید که اکثر امرا خاک ادبار بر فرق روزگار خود ریخته بجانب کامران میرزا روانه شدند و بعضی در استعداد رفتن هستند و معامله دگرگون گردید بمشاهده این حال از سر قهر و غضب و غلبه غیرت سنان جانستان بدست خود گرفته بر فوج مخالف تاخت ناگهان تیری براسپ خاصه رسید و لشکر غنیم غالب آمد و لشکریان همایون مغلوب شده رو بفرار نهادند بیت چه بینی که لشکر همه پشت داد ؛ تو تنها مده جان شیرین بباد ؛ چو بینی که یاران نباشند یار ؛ هزیمت ز میدان غنیمت شمار ؛ بالضرور عنان تاب گشته بجانب ضحاک روان شد و بنابر ضعف که از بسیاری ترددها عارض شد جیبه خاصه از بالای والای خود فرود آورده یکی از خدمتگاران سپرد و از ساده لوحی جیبه را در راه انداخته راهی گشت چون نزدیک کهمرد رسیده نزول اقبال واقع شد شخصی ازان طرف آواز داد که ای کاروانیان درمیان شما هیچ خبر پادشاه است همایون خود فرمود که چه میگوئی و درمیان شما خبر پادشاه چگونه است که پادشاه زخمی از معرکه برآمده دیگر کسی ایشان را ندیده همایون روی خود با و نمود و دیدن روی پادشاه باعث تسلیه او گردید مردم کامران میرزا جیبه همایون را که در راه بدست آمده بود پیش میرزا آوردند او در گذشتن همایون ازین جهان تصور نموده شادمانیها کرد و ازانجا رو بکابل آورده قلعه را بتسخیر درآورد و شاهزاده محمد اکبر را مقید ساخت بعد سه ماه همایون باز سامان لشکر کرده متوجه کابل شد و کامران میرزا باستماع این خبر کسان خود را در قلعه گذاشته و شاهزاده محمد اکبر را مقید با خود گرفته بقصد پیکار برآمد همایون از روی رافت منشوری متضمن نصائح ارجمند که گوشواره گوش هوش او تواند بود اصدار فرمود میرزا در جواب نوشت که چنانچه قندهار بشما تعلق دارد کابل بمن باشد باین شرط مصالحه می تواند شد باز همایون نوشت که اگر راستی و درستی را آهنگ مستقیم است صبیه خود را در عقد مناکحت

شاہزادہ محمد اکبر درآورد تا کابل را با نہا عنایت فرمودہ و تسخیر ہندوستان کمر ہمت بر بندیم میرزا میخواست کہ این معنے را قبول نماید امرای منافق نگذاشتند و بمحاربہ انجامیدہ در نزدیکے چاریکاران محاربۂ عظیم روی داد و میرزا کامران تاب نیاوردہ رو بہزیمت نہاد و خود را در افغانستان کشید و میرزا عسکرے باز در قید آمد بیت ز فیروزی شاہ لشکر شکن ٭ سپہ را دگر جان درآمد بتن ٭ شاہزادہ محمد اکبر کہ در قید کامران میرزا بود بملازمت ہمایون مشرف گشت و موجب ہزاران شادکامی گردید و مقرر شد کہ بعد شاہزادہ از رکاب عالی جدا نشود و از آنجا روانہ کابل شد و میرزا عسکرے را مسلسل نزد میرزا سلیمان در بدخشان فرستاد کہ براہ بلخ روانہ مکہ معظمہ گرداند میرزا عسکری در نہایت خجلت روانہ کعبة اللہ گردید و در سنہ نہصد و شصت و پنج ہجرے در میان مکہ و شام ایام حیاتش بشام ممات رسید کامران میرزا بعد ہزیمت خود را براہ تجرد زدہ قلندرانہ از دہ سیر بطرف جوی شاہی کہ الحال بجلال آباد موسوم است رو نہاد و باعانت افاغنہ خلیل و مہمند دو سہ مرتبہ جمعیت یکجا کردہ با افواج پادشاہے کہ بر سر او متعین شدہ بود کارزار نمودہ شکست یافت ہمایون برای دفع شورش از کابل نہضت فرمودہ چون نزدیک گندمک رسید کامران میرزا بامداد و بر اہتمام افاغنہ شبخون آوردہ و کارے ناساختہ بدر رفت آنجا میرزا ہندال در آن شبخون از دست افغانے نادانستہ بقتل رسید و ہمایون را باعث غم فراوان گشت و بہ نزدیک مزار پدر خود بابر پادشاہ در گذرگاہ کابل مدفون گردید بالجملہ ہمایون در موضع بہسود از توابع ملک بہار تا انقضاے ایام زمستان اقامت فرمود چون با خبر رسید وصولت سربار و نکبی آوردہ بر سر افاغنہ کہ کامران میرزا در پناہ آنہا رفتہ بود یورش نمود و در پیش ملاع پاسے از شب گذشتہ جنگ رو داد اکثر افغانان بوحشت آباد عدم رفتند کامران میرزا از آنجا گریختہ بدر رفت بعد دلجمعی از فتنہ میرزا بکابل معاودت فرمود کامران میرزا لستوہ آمدہ رو بہندوستان نہاد و پیش سلیم شاہ ولد شیر شاہ کہ بعد از فوت پدر تخت نشین ہندوستان شدہ بود و در آن وقت در پنجاب بمہم جمون اشتغال داشت در مقام قصبہ بن رسید سلیم شاہ پسر خود آواز خان و مولانا عبد اللہ سلطان پورے و دیگر امرا را باستقبال فرستادہ نزد خود طلبید بعد انفراغ از مہم جمون میرزا را ہمراہ گرفتہ عازم دہلی گشت و میخواست کہ او را دستگیر نماید میرزا برین معنے آگاہ گشتہ در منزل ماچہی واڑہ فرصت یافتہ یوسف آفتابچی را در جامۂ خواب خود گذاشتہ فرار نمود و براجہ بلہاٹ کہ نسبت کہ وے سرہند وا قصت پناہ برد و از آنجا نزد راجہ کہلور کہ از راجہ ہاے کوہستان بکثرت جمعیت و ولایت ممتاز بود رفت چون او ہم برد دست پاچہ گشتہ بہ نگرکوٹ رسید و از آنجا در جمون آمدہ در آنجا ہم نتوانست اقامت ورزید بمشقت بسیار پیش سلطان آدم گہر د در آن زمان با پادشاہان نیایش نداشت و بطور خود حکومت میکرد رسید سلطان آدم میرزا را نگاہ داشتہ عرضداشت متضمن استدعاے مقدم ہمایون نمود و او مع شاہزادہ اکبر براہ بنگشات متوجہ شدہ از آب سند گذشت سلطان شرائط دولت خواہی بجا آوردہ کامران میرزا را ہمراہ گرفتہ در مقام پرہالہ بخدمت ہمایون آورد چون میرزا مصدر تقصیرات عظیمہ شدہ بود و ہمایون از بے اعتدالی و نفاقہای متوالی او دلتنگ و حیران و لشکریان ہم بجان بودند و محمد بابر پادشاہ ہمایون وقت مردن وصیت کردہ بود کہ برادران با تو ہر چند بدی نمایند قصد جان آنہا نکنی بنا بر امتثال امر پدر قصد جان میرزا نکردہ میل در چشم او کشید و از نور بینش عاطل و بمکہ معظمہ راہی گردانید میرزا در آن مکان شریف و موضع منیف رسیدہ بعد ادراک سہ حج در سنہ نہصد و شصت و چہار ہجری سہان طرفہا ودیعت حیات بخالق کائنات سپرد و ہمایون بعد رخصت میرزا بطرف مکہ در کابل رسیدہ بعیش و عشرت پرداخت و اذیال دولت ہمایونی کہ غبار آلود حوادث بود بسر چشمۂ افضال الہی شست و شو یافت ٭ اکنون شمۂ از احوال شیر شاہ بتحریر در آوردن و برای مترصدان اخبار سلاطین ارمغانے گذاشتن ضرورت شمردہ مے نگارد ٭

ذکر شیر شاہ نامش فرید خان سور از اولوس افاغنہ

در زمانیکه سلطان بهلول لودی فرمانروای هندوستان بود ابراهیم خان جد او که سوداگرے اسپان کردے از ولایت روه آمده
بموضع نمله تابع نارنول توطن گزید در عهد سلطان سکندر بن بهلول لودی پیش جمال خان حاکم جونپور نوکر گشت بعد فوت او حسن خان
خلف او که پدر فرید خانست در خدمت جمال خان رشد و کاردانی خود ظاهر کرده ترقی یافت و پرگنه سهسرام و ٹانڈه از توابع رهتاس
بجاگیر او و پانصد سوار همراهش مقرر گشت حسن خان بر کنیزے مائل گشته اولاد او را عزیز میداشت و فرید خان و برادر او را از نظر انداخت
فرید خان از فرط غیرت در شروع جوانی ترک مصاحبت پدر نموده بجونپور رفت و با جمال خان بسر برده در عنفوان به تحصیل علم عربیت نموده
مقدمات نحو و صرف یاد گرفت پدر هر چند طلبید رجوع بسهسرام ننموده بے اتفاقی او بحال خود و استیلای کنیز و اولادش با جمال خان ظاهر
نمود تا آنکه پدر اندیشیده بجونپور رفت و بعد از قال و مقال و نصیحت اقوام و اخوان فرید خان را مدار علیه معاملات جاگیر خود گردانیده
بسهسرام مرخص فرمود فرید خان که از اصابت فکر و انوار عقل بهره ور بود نظم و نسق مهمات آنجا بواقعی کرده در تادیب و تخریب گردنکشان
و قلع و قمع متمردان کوشید و رعایا را خوشنود و آباد گردانید و چنان مساعی جمیله بکار برد که در اندک وقتی جاگیر آبادان و محصول فراوان
گشت و سرکشان از بیم او بر خود لرزیده تن بمالگذارے و رعیت گری در دادند بعد از آنکه حسن خان باز بجونپور آمد کنیزک معشوقهٔ او بود
بلابه گرے چنان کرد که باز کار جاگیر از دست فرید خان برآمده بدست پسر کلان آن کنیز سپرده آمد و فرید خان آزرده گشته باز بجونپور رفت
چون حسن خان بمرد ریاست با وجود تسلط کنیز زادگان بفرید خان رسید اما برادران علاتی با او نفاق ورزیده قابوی طلبیدند دران زمان هم از
فرید خان جسارتها بظهور رسیده مورد تحسین آشنا و بیگانه میشد تا آنکه ظهیر الدین محمد بابر اورنگ آرای سلطنت هندوستان گردید و سلطان
ابراهیم لودے در کارزار کشته شد فرید خان بحاکم بهار که یکے از امرای لودیان و دران زمان اسم سلطنت بر خود بسته خطاب
سلطان محمد داشت رفته نوکر گردید و مصدر خدمات پسندیده گشت نوبتے در حضور سلطان محمد در شکارگاه از وی جرأت و دلاورے
شیرے را بشمشیر زد و داد فرید خان را شیر خان خطاب داده پیش آورد روز بروز رتبهٔ او بلند گردانید بود چندگاه بوکالت پسر خود مقرر کرد بعد
چندے بنا بر بعض جهات شیر خان را سوء ظن از و بهم رسیده نزد سلطان جنید برلاس که از اعاظم امرای بابری و خواهر پادشاه در حبالهٔ
نکاح او بود در مانکپور رفته نوکر گردید اتفاقاً سلطان جنید برلاس از مانکپور بملازمت پادشاه آمد شیر خان همراه او بود وضع و اطوار پادشاهی
دیده با یاران خود میگفت که مغل را از هندوستان برآوردن آسانست چه مغل خود بمعاملات نمیرسد بعیش و عشرت مشغول می باشد و مدار
معاملات بر وزرا میگذارد و عیب افغانان همین است که با خود اتفاق ندارند اگر مرا اتفاق قوم دست دهد بآسانی مغل را بدر توانم کرد
یاران او ازین معنی در غیبت استخفاف او میکردند دران روزها بابر پادشاه اطعام و انعام ملازمان ملحوظ فرموده نوبت بنوبت همراه امیرے
را با رفقاے او بر مائده خاص احضار می فرمود روزی که نوبت سلطان جنید بود بر مائدهٔ پادشاهی حسب الامر حاضر شد شیر خان نیز دران مجلس
حاضر بود طبق آش ماهیچه پیش شیر خان گذاشتند چون گاهے ندیده و نخورده بود خود را از خوردن آن عاجز یافته کارد کشیده پاره پاره کرده بقاشقی
خوردن گرفت چون نظر پادشاه بران افتاد ازین حال تعجب نموده بتامل در و نگریست و پرسید که از همراهیان کیست سلطان جنید برگذارد که همراه
فدویست پادشاه گفت از چشم این افغان فتنه می بارد بهتر آنکه مقید دارند جنید برلاس معروضداشت که راه رجوع افاغنه باستان دولت
مسدود خواهد شد باین سبب در تاخیر افتاد و شیر خان صدور حکم پادشاهی بتفرس دریافته پیش از آنکه قید شود بدر رفت و باز بملازمت حاکم
بهار شتافته صاحب اعتبار گشت چون او بمرد و پسرش بجای او نشست چون طفلی بی رشادت و از پیرایهٔ لیاقت سروری عاری بود شیر خان مدار علیه
امور او از حین حیات پدر بود بعد فوت پدرش کمال استقلال یافته همت بتسخیر اطراف و اکناف گماشت و هم درین احیان تاج خان افغان
که قلعه چنارگڈھ را متصرف بود درگذشت او غیر از زن وارثے نداشت پنج برادر از افاغنه کارپرداز خانهٔ او بودند یکی را از آنها با شیر خان آشنائی

فیکتادلی بود شیرخان درباره دادن قلعه استمزاج او نمود او برنوشت درین زودی که کار با ختیار راست اگر بسی ممکن است شیرخان بدانجا شتافته قلعه مذکور را بقبضه خود درآورد و زن مسطوره را هم بحباله نکاح خود گرفت و نیز درین نزدیکی ظهیرالدین محمد بابر پادشاه راه ملک بقا پیمود و نصیرالدین محمد همایون پادشاه سریرآرای سلطنت گشت سلطان محمود بن سلطان سکندر لودی به پٹنه رسیده مسندآرای حکومت گشت شیرخان متابعت او اختیار کرده باتفاق یکدگر به جونپور رفته آن نواحی را از امرای پادشاهی مستخلص گردانید بعد چندگاه لشکر پادشاهی جونپور را از دست افاغنه بازگرفت چون سلطان محمود در سنه نهصد و چهل و پنج هجری درگذشت شیرخان بلامشارکت غیر بر پٹنه و بنگاله تسلط یافته قوت و مکنت بهم رسانید و بر ملک همایون تاختن شروع نمود بعد از آنکه همایون بدفع او متوجه شد شیرشاه صلح جوئی نموده پسر خود را با فوج در ملازمت گذاشت که در خدمت حاضر باشد چون همایون بتسخیر گجرات شتافت پسر شیرشاه از انجا گریخته پیش پدر آمد و همایون را در مهم گجرات درنگی روی داد شیرخان فرصت یافته باز تمرد برخاست چون از گجرات معاودت شد اول افواج پادشاهی بر سر شیرخان متعین گردیده متعاقب آن همایون نیز متوجه شد دران زمان شیرشاه در نواح قلعه رهتاس سرگرم تدبیر تسخیر قلعه مذکوره و متوجه تاخت و تاراج اطرافش بود و براجه چنتامن حاکم قلعه رهتاس بوساطت برهمنی پیغام کرد که چون مغل در پی من است اگر از روی مردمی و مروت اهل و عیال مرا درون قلعه جای دهی احسانی عظیم تا باقی عمر بر گردن خواهد بود و برهمن را بانعام زر و سخن سازی چنان فریفته خود گردانید که او با راجه سماجت نموده آخر بابضائع کردن خود ترسانید راجه بپاس مذهب ناچار گشته بآنکه راضی نبود قبول نمود که اهل و عیال او درقلعه درآیند آنگاه شیرخان چند صد ڈولی ترتیب داده باهر ڈولی دو نفر افغان بها دررا بنا بر حفظ ناموس همراه فرستاد و راجه را که ستاره دولتش نزدیک بغروب بود از ساده لوحی فرمود که مزاحمت نکنند چون ڈولیها بقلعه درآمد راجه خود با معدودی برای مهمان نوازی و دلداری بر دروازه جائیکه مقرر شده بود آمده تهنیت بحرم سرای شیرشاهی گفته فرستاد افاغنه قوی چنگ یکبار شمشیرها علم کرده راجه را مع همراهیان بزیر تیغ بیدریغ گرفتند و غریو و غلغله عظیم از قلعه برخاست شیرخان نیز با فوج مسلح خود را بدروازه رسانید افاغنه در را بر روی او کشوده اندرون گرفتند اتباع راجه همه بقتل و تاراج رفته قلعه چنان مستحکم درکمال سهولت و آسانی بدست آمد شیرخان این قلعه را بدست آورده اهل و عیال خود را دران جاگذاشت درین ضمن خبر مفتوح شدن قلعه چناڑه بردست اولیای دولت همایونی بشیرخان رسید اگرچه ملول شد اما گفت که الحمد لله ایزد و تعالی مرا این حصار رفعت اساس رهتاس به ازان بخشید چون همایون پیش آمد شیرشاه هم قاصد بنگاله گردیده پیش پیش میرفت آخر تاب مقاومت نیاورده خود را بکوهستان جهارکهند کشید و احوال برآمدنش از کوهستان مذکور و غالب آمدن بر همایون در شرح احوال همایون مفصل شده شیرشاه بعد فتح ثانی بر همایون تا لاهور تعاقب کرده از انجا خواص خان غلام خود را که مقدمة الجیش و قوت بازوی او بود با لشکر گران تعاقب پادشاه فرستاد و تا ملتان و اوچ تعاقب نموده معاودت کرد شیرشاه خود هم در پی او تا تعلقه گهکران رفته برگشت و متصل کوه بال هم قلعه بنیاد نهاده برهتاس موسوم گردانید و ده هزار سوار برای سد راه لشکر پادشاهی و مالش گهکران درانجا گذاشت و اسلام شاه آن قلعه را باتمام رسانید القصه شیرشاه بعد تنظیم و تنسیق مهمات آن دیار باگره رسیده و در سنه نهصد و چهل و هفت هجری سکه و خطبه بنام خود نمود و شیرشاه لقب یافت بعد ازان بر سر راجه پورن مل که شوکتی بهم رسانیده تمردی ورزیده و دو هزار زن مسلمه و هنود در زمره پاتران و رقصان گذاشته و در حرم سرای خود داشت تاخته باقتضای حمیت اسلام و آئین سلطنت بتادیب او همت گماشت و قلعه را محاصره نمود و پورن مل را عاجز ساخت راجه استدعای مصالحه نموده بعد اخذ پیمان بیرون برآمد علمای افغانی که غولان بیابانی اند فتوای بی ایمانی بدین روش دادند که هرچند عهد و پیمان بعمل آمده چون این کافر زنان مسلمه درخانه دارد قتال با او برابر بجا واست بیچاره شیرشاه بایمای آن بدلان

بالقصد قواب بجنگ برخاست همراهیان او دست از جان شسته کارزار صعب نمودند و زنان و اطفال خود را باصطلاح هند جوهر
نموده خود هم در دنبال آنها شتافتند و ملبند نامی بیادگار گذاشتند شیرشاه بعد این ماجرا در آگره رسیده بیمار گشت و عارضه صعب کشید
بعد حصول صحت برای مالدیو حاکم اجمیر و جودهپور و میرته که پنجاه هزار سوار در ظل رایت او بود یورش آورده مکرر جنگها نمود چون دید
که کار بجنگ پیش نمی رود تدبیرے اندیشیده مکاتیب چند در جواب راجپوتان که اعیان عساکر مالدیو بودند متضمن اطاعت پادشاهے
و انحراف از رای مالدیو و تحسین آنها درین خصوص و مواعید عنایات و فرامین مجبوس کردن رای مزبور بساختگی نوشته عمداً آن خطوط را
بنحوے فرستاد که بدست مالدیو افتاد و باین حیله دل رای مالدیو را از اعیان دولتش بدگمان گردانیده خللی عظیم در لشکر او انداخت
و علی التواتر جنگ ها کرده فتح یافت و اجمیر را بتسخیر در آورده بدهلی مراجعت نمود چون حاجی بیگم حرم خاص همایون پادشاه در جنگ جوسه
بدست شیرشاه آمده بود و شیرشاه از روی نیکذاتی آن عفیفه را باعزاز و حرمت محفوظ و مصون میداشت بعد از آنکه خبر معاودت همایون
پادشاه از عراق و خراسان بکابل شنید آن عفت قباب را باحترام تمام پیش همایون فرستاد و در نیک ذاتی و صفات حمیده و عقل و تدبیر ملک گیری
و جهانداری کم همتا بود خصوص در قوم افاغنه نظیر نداشت و در رفاه رعایا و آسودگی خلائق همت بسیاری گماشت و در محکمه عدالت خویش و بیگانه را
بیک نظر میدید گویند روزی شاهزاده عادل خان که از همه کلان بود بر فیل سواره از کوچه آگره میگذشت بقال زنے در خانه خود که دیوارهایش
پست بود برهنه غسل میکرد چون نظر شاهزاده بران زن افتاد بیڑه پان بسوے او انداخت و نگاهے کرده از ان کوچه گذشت از آنجا
که آن عورت صاحب عصمت و زن عفیفه بود ازین حرکت که بیگانه او را برهنه دید خواست که خود را هلاک کند شوهرش واقف گشته
مانع شد و او را از هلاک باز داشته آن بیڑه پان را بدست گرفته در جرگه فریادیان رفت و حقیقت حال بعرض شیرشاه رسانید
آن پادشاه معدلت پناه بر ماجرای بقال واقف گشته بر احوال پسر بسی تاسف کرد و بمقتضای معدلت کیشی حکم کرد که این بقال را بر فیل سوار
کرده زن عادل خان را پیش او حاضر سازند تا مستغیث همین بیڑه پان را که بدست دارد بسوے او اندازد و وزرا و امرا هر چند در استعفای
این امر التماس کردند پذیرائی نیافت و گفت که نزدیک من در عدالت فرزند و رعیت برابر است آخر الامر بقال راضی شده عرض نمود که بحق خود
رسیدم و از تظلم باز آمدم در زمان سلطنت خود اکثر اختراعات شایسته در مهام جهانبانی نمود و برخی قوانین سلطان علاء الدین خلجی که تاریخ فیروزشاهے
بآن مشعر است پسندیده مدار کارهای خود بر آن ضوابط گذاشت داغ اسپ را که پیش ازین سلطان علاء الدین مقرر کرده از رواج نیافته بود
رائج گردانید در هزار و پانصد کروه از بنگاله تا رهتاس پنجاب بمفاصله دو کروه مهمان سراها آباد کرده در هر سرائی دو اسپ و یک نقاره گذاشته
ڈاکچوکے نام نهاد و در همه روز خبر بنگاله برهتاس مذکور میرسید و نیز مقرر کرد هرگاه برای او دستر خوان بگسترند نقاره نوازند و بمجرد استماع آواز نقاره
دار السلطنه بیرون سراهای نزدیک بود و غریو نقاره از هر سرای بلند گشته از مقام بادشاه تا منتهای ممالک قلمرو او هر جا سرا بود در ساعت واحد صدای
نقارها بعمله بادشاهی رسید آگاهے دست میداد و در همانوقت از سرکار پادشاهی بمسافرین مسلمین طعام و هنودان آرد و روغن وغیره مایحتاج رسیده کام
خواهش جمیع مترددین و مسافرین از مائده افضال آن پادشاه دریا نوال بر آمودے و مترددین تهیدست هر یکی از فیض او بیاسودے
در عهد سلطنت او امنیت بحدے بود که اگر مسافرین متمول در صحراها منزل کردندے حاجت پاسبانے نبود **ابیات** اگر یکتن برد
چون مهر انور ٭ ز مشرق تا بمغرب طشتی از زر ٭ نیارد هیچ عور از ورع دیر بیز ٭ که در طشت زر او بنگرد تیز ٭ گویند چون آئینه دیدی
تاسف کردے که بنماز شام بمقصد رسیدم چون اجلش بسر آمد شیرشاه را داعیه تسخیر کالنجر در دل رسوخ یافته قلعه را محاصره نمود و جاهاے
رفیعه که مسرکوب قلعه تواند بود از تودهاے گل و خاک آراست و حقه هاے باروت را آتش داده درون قلعه انداختن آغاز نهاد و اتفاقاً حقه
بر دیوار قلعه خورده برگشت و در دیگر حقه ها افتاده آتش در گرفت بسیارے از لشکریان نابود شدند و شیرشاه هم چون نزدیک بود بهمان

آتش سوخت اما تا رمقی داشت تاکید در تسخیر قلعه میکرد و آخر همان روز قلعه مفتوح در و ح شیر شاه نیز از حصار بدن بیرون شد سال تاریخ او ازین قطعه ظاهر میشود ابیات شیر شاه آنکه از صلابت او * شیر و بز آب را بهم میخورد * چونکه رفت از جهان بدار بقا * یافت تاریخ او ز آتش مرد * مدت حکومت او بست سال و کسرے از انجمله پانزده سال در امارت و ملازمت پادشاهان و پنج سال سلطنت هندوستان

ذکر اسلام شاه پسر شیر شاه که معروف بسلیم شاه است

اسلام شاه پسر شیر شاه معروف به سلیم شاه نام او قبل از سلطنت جلال خان بود چون واقعه ناگزیر شیر شاه روی داد ارکان دولت و اعیان حضرت مشورت کردند که شاهزاده عادل خان خلف بزرگ در قلعه رنتهنبور دور دست است وجود پادشاهی برای پاسبانی سپاه و عزت ضرور والا فتنه عظیم برخاسته اختلال کلی درین دولت راه می یابد تا اگزیر شاهزاده جلال خان خلف خرد او را که در بعضے از مضافات متنه بود طلبداشتند او بجناح استعجال بقلعه کالنجر رسیده در سنه نهصد و پنجاه و دو هجرے بر تخت سلطنت جلوس نمود و سکه و خطبه بنام او جاری شد خود را اسلام شاه خطاب داده به برادر بزرگ بر نگاشت که برائے تسکین فتنه و آشوب و محافظت سپاه بدین جرأت اقدام نموده ام و در حقیقت بجز اطاعت امرے دیگر منظور نیست شاهزاده عادل خان در جواب نوشت که اگر این گفتار فروغ راستی دارد خواص خان وغیره چهار امیر کبیر را بفرستد تا در اینجا رسیده و خاطر مرا مطمئن گردانیده بر دند اسلام شاه امرای مذکور را فرستاد که تسلیه خاطر شاهزاده نموده بیارند بعد از آنکه از کالنجر تا آگره رسید شاهزاده عادل خان نیز از رنتهنبور آمد و قرار بر ملاقات طرفین افتاد اسلام شاه را اراده دگرگون گشت و عذرے در باطن اندیشیده مقرر کرد که زیاده از دو سه کس در قلعه همراه شاهزاده نیایند چون تقدیر نرفته بود که این اندیشه باین زودی ظهور یابد در وقت آمدن شاهزاده جمعی کثیر درون قلعه رفتند اسلام شاه بالضرور اظهار انقیاے عهد نموده گفت که تا حال افغانان را از تفرقه نگاهداشته شد اکنون بشماے سپارم برادر کلان ازین کار انکار کرده دو دست اسلام شاه را گرفته بر تخت نشانده و اول خود سلام مبارکباد گفت بعد از آن دیگران کورنش و تهنیت تبقدیم رسانیدند و شاهزاده عادل خان همان وقت رخصت شده در بیانه رفت اسلام شاه با وجود این همه اطاعت که از برادر کلان بوقوع آمد مطمئن خاطر نشد و از بے اتفاقے بعضے امرا ترسناک و اندیشه مند می بود بنابران زنجیر طلا بدست غازے خان محلی فرستاد که شاهزاده را مقید کرده بیارد و شاهزاده بعد اطلاع بر این معنی نزد خواص خان در میوات رفته از نقض عهد اسلام شاه او را مطلع گردانید خواص خان ازین معنے برآشفت و رفیق او گشته با لشکر بسیار روانه آگره گردید قطب خان و دیگر امرا که در عهد رفیق بودند از اسلام شاه رنجیده شاهزاده عادل خان را ترغیب سلطنت نمودند اسلام شاه بتدارک این شورش پرداخته قطب خان وغیره را با خود متفق گردانید شاهزاده عادل خان باتفاق خواص خان و دیگر امرا در نواحے آگره آمده صفوف پیکار آراست باراده الهی شاهزاده عادلخان شکست یافته بطرفے در رفت بعد از آن احوال او کسے را معلوم نشد خواص خان و عیسی خان هزیمت خورده بجانب کوه کماؤن رفتند اکثر اوقات از کوه برآمده دامنه کوه که تعلق بپادشاه داشت تاراج میکردند بعد چندگاه قطب خان با عساکر گران برسر آنها متعین گردید چون قطب خان هم در ترغیب آمدن شاهزاده عادل خان شریک بود بدین سبب همیشه از اسلام شاه هراس میداشت از انجا راه لاهور گرفته پیش اعظم همایون رسید او قطب خان را بموجب حکم اعلی قید کرده در حضور فرستاد اسلام شاه او را با چند کس دیگر در قلعه گوالیار محبوس گردانید اگرچه رعیت پرورے و عدالت گسترے داشت و در بعض صفات حمیده و دیگر هم با پدر همسان بود اما امرائے سپاهے پیشه را نهایت دلتنگ و آزرده میداشت یکی از ستم طریقه هاے او آن بود که از هر که آزرده میشد علوفه را موقوف داشته و جاگیر تغیر کرده فرمان می داد که با جمعیت خود حاضر بوده بدستور خدمات پادشاهی کرده باشد و در صورت تقاعد بلکه او سے تهاون مورد عتاب بے حساب گشته مع فرزندان بسیاست می رسید نظم سپه را مده آسوده گے خوش بدار * که در حالت سختے

آید بکار ؛ سپاهی که کارش نباشد برگ ؛ کجا دل نهد روز هیجا بمرگ ؛ بهای سر خویشتن می‌خورد ؛ نه انصاف باشد که سختی برد ؛ چو دارند
گنج از سپاهی دریغ ؛ دریغ آیدش دست بردن به تیغ ؛ همان به که لشکر بجان پروری ؛ که سلطان بلشکر کند سروری ؛ از وقوع
چنین امور بعضی امرا منحرف شدند و اعظم همایون عرف هیبت خان نیز در لاهور رایت اعتلا برافراشت و خواص خان و عیسی خان از
طرف کماؤن در انباله متصل سهرند رسیده مشورت کردند که شاهزاده عادل خان را طلبداشته بسلطنت باید برداشت اعظم همایون که
خود اراده سلطنت داشت قبول نکرد خواص خان رنجیده بی جنگ برخاسته رفت و عیسی خان خود را پیش اسلام شاه رسانید اعظم همایون
و دیگر نیازیان متصل انباله صفوف آراسته با اسلام شاه آماده پیکار و باندک جنگ منهزم گشته آواره دشت ادبار شدند سعید خان برادر اعظم
همایون خواست در مردمانیکه مبارکباد فتح میدادند رفته قصد اسلام شاه نماید فیلبانان ازین معنی واقف گشت و کاری از پیش نرفت القصه نیازیان
گریخته در دهنکوت نزدیک روه اقامت ورزیدند و اسلام شاه تا رهتاس تعاقب کرده معاودت نموده بگوالیار رسید روزی
شجاعت خان را شخصی ناگهان زخم زده بود و سنوح این واقعه را باشاره اسلام شاه تصور نموده متوهم گردیده از حضور گریخته بمالوه رفت
عیسی خان با بست هزار سوار بتعاقب او متعین شد و محاربات متواتر نموده شجاعت خان را عاجز ساخت بالضرور شجاعت خان اطاعت
کرده در حضور آمد بعد چندگاه مورد عنایت گشته باز بحکومت مالوه سرفرازی یافت چون ظاهر شد که اعظم همایون در دهنکوت اقامت
ورزیده دران نواحی مصدر فتنه و فساد است بنابر رفع این شورش خواجه ویس را که از عمده امرای والاشان بود با بست هزار
سوار متعین نمود خواجه در جنگ شکست یافته رو بفرار نهاد اعظم همایون بعد فتح تا سهرند تعاقب خواجه ویس نمود و لشکریانش بر قصبات
دهات پنجاب دست تطاول دراز کرده مال و مواشی سکنه آن دیار غارت نمودند شورشی عظیم و حالتی غریب بر ساکنان آنجا روی داد
بنابرین اسلام شاه با لشکر گران و توپخانه فراوان از دهلی برآمده عازم دفع نیازیان گردید اعظم همایون که رئیس آن جماعه بود تاب
مقابله نیاورده در دهنکوت متحصن گشت و لشکر اسلام شاهی قلعه را گرفته اسباب قلعه‌گیری مهیا کردند و شکست بر مخالفان افتاد اعظم همایون
گریخته در کوهستان کهکران رفت و بسلطان آدم کهکر پناه برد و اهل و عیال و مادرش در دست مردم پادشاهی اسیر شد بعد آن اسلام شاه
بر کهکران لشکر کشید سلطان آدم آماده پیکار گشته بارها مصاف داد آخر الامر سلطان آدم عاجز شده عذرها خواست و اعظم همایون را از پیش
خود بدر کرد او فرار نموده بطرف کشمیر رفت اسلام شاه اندکی تعاقب نموده برگشت دران سفر از راه تنگی اتفاق عبور افتاد شخصی کمین کرده
شمشیری بر سر اسلام شاه انداخت اما کارگر نشد پادشاه چستی و چالاکی نموده برو غالب آمد و بدست خود او را بقتل رسانید بالجمله اسلام شاه
از ان نواحی خاطر جمع نموده براه دامنه کوه روانه دهلی گردید چون نزدیک جمون بقصبه بن رسید خبر آمد که کامران میرزا برادر خرد همایون
پادشاه در کابل از برادر شکست یافته باستدعای کمک آمده نزدیک خیمه‌گاه پادشاهی رسیده است اسلام شاه آواز خان پسر خود را
مع مولانا عبد الله سلطانپوری باستقبال فرستاد آنها رفته میرزا را آوردند چون میرزا در حضور رسید ایستاده اسلام شاه از روی
رعونت استخفاف او منظور داشته عمداً تغافل کرد حسب الایما میر توزک بآواز بلند گفت که قبله عالم مقدم زاده کابل مجرا می‌کند و این
لفظ سه مرتبه تکرار یافته موجب بی‌آبروئی میرزا گردید آخر الامر اسلام شاه نیم قد برخاسته با میرزا ملاقات کرد و اینحرکت زیاده تر باعث
خفت کامران میرزا شد چون از انجا منصرف داشتند میرزا را نظربند همراه بردند و قابو یافته از راه گریخت و براه کوه سوالک تحمل مشاق
مالایطاق پیش سلطان آدم کهکر رسید سلطان او را دستگیر کرده بنزد همایون پادشاه رسانید القصه چون اسلام شاه در دهلی رسید
شهرت یافت که همایون پادشاه برای دستگیر کردن کامران میرزا از آب سند گذشته باستماع این خبر اسلام شاه از دهلی متوجه
لاهور گردید نگاوان توپخانه برای چراگاه اماکن بعیده رفته بودند بنابر عجلت برای کشیدن ارابه‌های توپخانه آدمیان مقرر شدند هر توپ

کلان را دو هزار آدم سے کشید بعد رسیدن بلاهور خبر یافت که پادشاه بعد گرفتن کامران میرزا از دریاے سند باز بکابل مراجعت کرد اسلام شاه ازان دیار معاودت نموده بخاطر داشت که لاهور شهریست بزرگ درانک فرصت تجملات پادشاهی و سامان لشکر بادشاهی بزودے ازو حاصل می تواند شد و طریق در آمد مغل از کابل همین راه است باید شهر را خراب کرده مانکوٹ را که در عین راه واقع و قلعه استوار کرده او ست دار السلطنته گرداند و آن قلعهایست متضمن چهار قلعه استوار بر فراز کوه و کوها متقارن هم هیئت مجموع آن قلاع آسمانی ارتفاع بنظر نظارگیان از یک قلعه زیاده نمی نماید و وصول لشکر ها بآن قلاع مشکل و بر تقدیر وصول بر سکنهٔ آنجا دست یافتن بسے دشوار آبهاے گوارا فراوان دارد داذوقه چندانکه خواهند میسر لیکن این اراده او پیرایهٔ ظهور نیافت چون بگوالیار رسید در انجا مقامات اتفاق افتاد محرر تاریخ شیر شاهی که او هم از افاغنه است می نگارد که فقیرے در زمان اسلام شاه پدید آمد که نامقید بود و لاابالیانه میزیست احتراز از منکرات چندان نمی کرد و بصورت افغانی صحبت منهمکان لذات جوانی رغبت داشت اسلام شاه که پاس ظواهر شرع بسیارے نمود بارسے او را پیغام ممانعت از چنین مجالس داد و حاکم کرد او نشنید پیش خود بعنف طلبیده تهدید کرد و گفت که اگر باز بر سر این کار باروی بسزا خواهی رسید و ترا خواهم سوزانید فقیر بکمال بی پروائی گفت که اول تو خود را از سوختن باز رهان بعد از ان مارا بسوزان و برفت قضا را همان روز یا روز دیگر دانه نزدیک بمقعد اسلام شاه بهم رسید و حدتے داشت که اسلام شاه سے غلطید وسے گفت که سوختم همین حال بود یک دو سه روز رخت هستی از دنیا بر بست گویند در تشیید قوانین عدالت و قواعد سلطنت مانند پدر بذل جهد سے میداشت در عهد او دست اقویا بضعفائی رسید از نیلاب تا بنگاله درمیان سراها که شیر شاه احداث کرده بود یک یک سرای دیگر تعمیر نموده بدستور پدر برای مسافران طعام از سرکار خویش مقرر کرد و قانونگویان پرگنات برای نگاهداشت سررشتهٔ کاغذ از تغییر و تطمیر و بیان حال رعایا در تدبیر آبادی و افزونی زراعات و دیده بانی ضبط حاصلات و گزارش نیک و بد هر جا اختراع او ست ملک گیرے و جهانداری و مراسم معدلت و انصاف و انتظام مهام در اقل ایام بنوعیکه ازین پدر و پسر بظهور رسیده از سلاطین گذشته هند کمتر نشان سے دهند مدت سلطنت او هشت سال و دو ماه و هشت روز بود

ذکر فیروز شاه بن اسلام شاه بن شیر شاه

بعد رحلت اسلام شاه ارکان دولت و اعیان سلطنت فیروز خان را که در عمر ده سالگی بود بر تخت نشاندند اسلام شاه در حین حیات بار وجه خود بے سے باے میگفت که مرگ این فرزند تو بر دست مبارز خان برادر تست اگر سلامتی پسر خود را میخواهی دست ازین برادر خود بردارد بگذار که من او را از میان بردارم او جواب میداد که برادر من در دولت تو بعیش و عشرت سے گذراند او را به پادشاهی کار نیست من یک برادر دارم اگر او هم نباشد در سلطنت تو مرا چه لذت زندگی خواهد بود آخر آنچه اسلام شاه بنظر دوربین دیده بود زن او را نیز مشاهد گشت و بعد سه روز از جلوس فیروز خان بر تخت سلطنت مبارز خان بطمع سلطنت قصد خواهر زاده خود کرده اندرون حرم سرا بنوعیکه همیشه بیرفت در آمد بیے سپاے آثار شرارت از ناصیه حال او دیده هر چند عجز و الحاح و گریه و زاری نمود که دست از قتل پسر من بردار و حقوق آشنائے مرا که از دست اسلام شاه مکرر ترا رهانیده جان بخشی تو کنانیده ام فراموش مکن و طفل مرا به بخش که من دست او گرفته بهر جا که گوئے بروم آن بے حیاے سنگین دل قبول نکرده فیروز شاه را با تیغ عرین وجوه کشت و خسران دنیا و آخرت برای خود راند و مدت سلطنت آن طفل مظلوم سه روز بود

ذکر سلطان محمد عادل شاه معروف بمبارز خان برادر زن اسلام شاه

سلطان محمد عادل شاه عرف مبارز خان عدلی بن نظام خان برادر شیر شاه در سنه نهصد و شصت هجرے بر تخت سلطنت جلوس نمود

سکه و خطبه بنام خود کرده بسلطان محمد عادل مخاطب گشت اما در افاغنه بلفظ عدلی شهرت یافت ابواب خزاین کشوده مانند سلطان تغلق دست ببذل اموال کشاده شمشیر خان برادر خرد خواص خان را که غلام زاده شیر شاه بود وزیر اعظم و مدار علیه ممالک ساخت و هیمون بقال ساکن ریواری که پیش او اعتبار یافت این هیمون در ابتدا ایش کوچه بازاران بی نمکی نمک شور فروختی بعد آن در اردوی اسلام شاه دکانداری میکرد و بعد چندی بلطائف الحیل مودی سرکار اسلام شاه گردید چون طالع او امداد کرد اعتباری یافته از معتمدان گشت و در اکثر امور ملکی و مالی دخل یافته بعد از انکه سلطان محمد عادل پادشاه شد هیمون معتمد علیه گردید و رفته رفته جمیع مهمات ملکی و مالی با ورجوع شد چندگاه بخطاب بسنت رای مخاطب شد بعد آن راجه بکرماجیت خطاب یافته کار سلطنت از پیش برد اگرچه اسم سلطنت بر عدلی بود اما کار و بار جهانبانی به هیمون تعلق داشت نظم و نسق مملکت و عزل و نصب حکام و اعطای جاگیر با و انتظام عساکر باختیار او بود فیلخانه و خزانه شیر شاه و اسلام شاه در قبضه او گویند بد قیافه و کریه منظر و کوتاه قد و دراز اندیشه بود و سواری اسپ نمیدانست و شمشیر در کمر نمی بست همیشه سواری فیل میکرد اما شجاعت و دلاوری بمرتبه داشت که از طرف سلطان محمد عدلی با افغانیکه مدعی سلطنت بود بست و دو جنگ نموده مظفر و منصور گشت و از عقل و دانش همچنان بهره داشت که تدبیر فرمانروائی و کشورکشائی انچه از وظهور رسیده از رؤسای افاغنه کسی نکرده جمیع افاغنه را بنحوی مطیع و منقاد خود نموده بود که احدی را مجال سرتابی و سر از خط اطاعت او بیرون بردن میسر نبود القصه بعد چندگاه افاغنه از سلطان محمد عدلی برگشته هر یکی بهر ناحیتی بغی ورزید و فتنه عظیم برخاست شاه محمد فرملی و سکندر خان پسرش پیش روی سلطان محمد عادل گفتگوی ناهموار کرده بسیاری را کشتند و خود نیز کشته شدند تاج خان برادر سلیمان کرانی در دیوان خانه سلطان عدل از اطاعت نموده از گوالیار بر کنار دریای گنگ رفت و جمعیت فراهم آورده لوای مخالفت برافراشت هیمون با لشکر بسیار رفته او را شکست داد ابراهیم خان سور که خواهر او در عقد نکاح عدلی و از بنی اعمام شیر شاه بود مخالفت ورزیده اکثر پرگنات نواحی دهلی را متصرف گشت و امرای بسیاری با خود متفق گردانید عدلی تاب نیاورده بطرف قلعه چنارگره رفت احمد خان سور که برادرزاده و داماد شیر شاه و خواهر دیگر عدلی نیز در خانه او بود خود را سلطان سکندر ملقب ساخته بر سر ابراهیم خان رفت لشکر ابراهیم خان هفتاد هزار سوار بود و سکندر خان دو هزار سوار داشت بتاییدات سبحانی سکندر خان غالب آمد آگره و دهلی را متصرف گشت و از سند تا دریای گنگ بتصرف او در آمد خواست که شرق رویه رفته مدعیان حکومت را از میان بردارد بسبب شهرت توجه پادشاه از کابل بسمت هندوستان در آگره متوقف گردید هیمون از جانب عدلی با لشکر بسیار و پانصد فیل نامدار و توپخانه بی شمار با ابراهیم خان جنگ کرده مظفر گردید و بعد اطمینان از طرف او بسمت چنارگره رفته رفیق سلطان محمد عدلی که ولی نعمتش بود گردید و از پیش او به سر محمد خان سور حاکم بنگاله که علم مخالفت برافراشته عازم جونپور و کالپی و آگره بود رفت و در موضع چپرگهته دوازده کروهی کالپی مجادله عظیم نموده مخالف را شکست داد و محمد خان در رزمگاه کشته شد و کار هیمون بلندی پذیرفت اما بنا بر تسلط سکندر بر آگره و غیره اراده انطرف با مقرون بصواب ندیده بجانب بهار و بنگاله راهی گشت بقیه حال عدلی و هیمون در ضمن سوانح ایام اکبر پادشاه گزارش خواهد یافت اکنون ذکر آمدن همایون پادشاه به تسخیر هندوستان و مظفر و منصور شدن او بر سکندر و انقطاع رشته سلطنت افاغنه از هند مناسب تر است مدت حکومت عدلی قریب دو سال و از ابتدای شیر شاه تا عدلی مذکور شانزده سال

ذکر آمدن همایون پادشاه به تسخیر هندوستان و ظفر یافتن بر افاغنه و رحلت نمودن ازین جهان

چون همایون در کابل شنید که در هندوستان بهر قطری از اقطار افغانی لوای حکومت برافراشته دم استقلال میزنند و ملوک الطوایف شده نهضت تسخیر این مملکت عین مصلحت دیده در سنه نهصد و شصت و دو هجری منعم خان را بحکومت و حراست کابل گذاشته

بطرف هندوستان نهضت نمود روزے که میخواست روانه شود دیوان حضرت حافظ شیراز که بےشبهه لسان الغیب و سروش بےعیب است طلبیده تفاول نمود و باین بیت مبشر گشت **بیت** دولت از مرغ همایون طلب و سایهٔ او ٭ زانکه با زاغ و زغن شهپر همت نبود ٭ شاهزاده محمد اکبر را همراه گرفته با سه هزار سوار براه کهوپه روانه شده کوچ بکوچ قطع مسافت نموده بلاهور رسید افاغنهٔ آنجا باستماع صیت سطوت مرکب همایونے پراگنده شدند و لاهور بے جنگ تبصرف اولیاے دولت همایون درآمد بعد رسیدن بلاهور افواج قاهره بسرکردگی بیرام خان خانخانان بجانب جالندهر وغیره متعین فرمود و دو مرتبه دران نواحی جنگ درمیان آمد و خانخانان مظفر و منصور گردید بعد آن خانخانان از دریای ستلج عبور نموده در حوالی ماچهی واره بطور شب خون بر افاغنه ریخت و جنگی عظیم نموده بتائید الهی افاغنه را شکست داد فیل و اسپ و دیگر اسباب بدست بهادران فیروزمند آمد خانخانان بعد فتح در سهرند رسید درین وقت سلطان سکندر از استماع خبر غلبهٔ لشکر منصور و شکست یافتن نوکران خود از آگره کوچ کرده با هشتاد هزار سوار و فیل و توپخانهٔ بسیار در نزدیکے سهرند آمده گرد معسکر خود خندق کنده مستعد کارزار نشست خانخانان شهر را محکم کرده بمقدور در مدافعه کوشید و عرایض متضمن رویداد بهمایون نگاشته استدعای مقدم او نمود همایون با وجود عارضهٔ قولنج از لاهور نهضت فرموده بعد قطع مراحل در سهرند نزول اقبال فرموده صفوف پیکار آراسته بمقابل غنیم که اضعاف مضاعف لشکر او بود نشسته هر روز جنگ توپ و تفنگ درمیان مے آمد بعد چهل روز یورش را تصمیم داده بر سر فوج مخالف ریخت بتائید و نصرت ایزدے فتح و ظفر نصیب اولیاے دولت همایونے گردیده شکست بر افاغنه افتاد و سکندر از ان معرکه بر آمده روی فرار در کوه سوالک گذاشته بقلعه مانکوت اقامت ورزید همایون شاه ابوالمعالے را با لشکر گران از سهرند بجانب لاهور متعین نموده فرمود که اگر سکندر از کوه برآید مدافعه او نماید و نیز مهمات ولایت پنجاب را تمشیت دهد و خود بفتح و فیروزے از سهرند روانه شده بدار السلطنه دهلی نزول اجلال فرمود و از سر نو اکثر بلاد هندوستان بقبضهٔ تصرف اولیا درآمد امرائے که درین مهم مصدر ترددات شایسته شده بودند بجاگیرے لائق سرفرازے یافتند و سکه و خطبه بنام همایون رائج گردید آب رفته در جو آمد بخت خفته بیدار شد بستگیها کشاد یافت و خستگیها مداوا پذیرفت بقیهٔ این سال بعیش و عشرت در دار الملک دهلی گذرانید درین اثنا بعرض رسید که سلطان سکندر از کوهستان برآمده بر پرگنات پنجاب دست تصرف دراز کرده تا پرگنه جهارے و پتیاله شروع تحصیل مال نموده شاه ابوالمعالے از نخوت که با سپاه همراهی سلوک ناهنجار داشت مدافعهٔ غنیم از دست او سرانجام نتوانست شد همایون تفرس این معنے نموده براے رفع این شورش شاهزاده کامگار فرخنده اختر محمد اکبر را با بیرام خان خانخانان روانه فرموده هنگام رخصت بانواع الطاف پدرے نسبت بحال شاهزاده معروف داشته این قطعه بر زبان آورد **ابیات** چراغے چون تو اندر دودمانم ٭ چرا روشن نباشد چشم جانم ٭ بهر کارے ز یزدان یاریت باد ٭ ز عمر و ملک برخورداریت باد ٭ شاهزاده جوان بخت بعد رخصت از حضور قطع مراحل نموده در قصبه کلانور نزول اجلال فرمود سکندر از آوازهٔ انتهاض مرکب منصور دست از تصرف باز کشیده در قلعه مانکوت که مأمن او بود رفته متحصن گردید

ذکر رحلت همایون پادشاه

چون تقاضاے حکمت آفریدگار ممکنات را روزے چند در دنیا براے کارهائے که باید بهره از وجود داده بدار آخرت طلبیده اند همایون را هم زمان زندگے بسر آمد با علم نجوم و معرفت کواکب شوقے داشت روزے که نظر طلوع مسائی زهره بود وقت شام بعزم دیدن آن کوکب بر بالاے سقف کتابخانه برآمد و لحظه ایستاده اراده فرود آمدن نمود موذن شروع بانگ نماز کرد او تعظیم اذان بر زینه دوم از راه نشستن کرد در درجات زینه از شدت صفا لغزیدگے داشت سر عصا لغزید و همایون بسر درآمده غلطان غلطان بر زمین رسید و از عقب

در مغاسل کوفته شده وضرب عظیمی بشقیقهٔ راست رسیده به بیهوشی منجر گشت هر چند اطبا و حکما بمعالجه پرداختند فائده بر آن مترتب نگردید بالآخر داعی حق را لبیک اجابت گفته بعالم باقی خرامید و نعش او در کیلوگهرے معز الدین کیقباد مدفون گردید و عمارت عالی بر او احداث یافته اکنون بزبان حال داستان عبرت میخوانند شعرای عصر در تاریخ وفات او اگرچه اشعار بسیار گفته داد سخن در داده اند اما این قطعه نادر افتاده

بیت

همایون پادشاه آن شاه عادل	که فیض خاص او بر عام افتاد	بنای دولتش چون یافت رفعت
اساس عمرش از انجام افتاد	چو خورشید جهان تاب از بلندی	به پایان در نمازِ شام افتاد
جهان تاریک شد در چشم مردم	خلل در کار خاص و عام افتاد	قضا از بهر تاریخش رقم کرد

همایون پادشاه از بام افتاد؛ مدت سلطنت او مرتبهٔ اول ده سال و مرتبهٔ دوم ده ماه؛

ذکر ابوالفتح جلال الدین محمد اکبر پادشاه بن همایون پادشاه

اگرچه احوال عجائب اشتمال آن پادشاه قوی اقبال محرران سوانح ایام مثل خواجه عطای قزوینی در تاریخ اکبرشاهی و خواجه نظام الدین احمد در طبقات اکبری و شیخ عبدالقادر بداونی و شیخ الهداد و شیخ فرید مخاطب بمرتضی خان و شیخ ابوالفضل بن مبارک و محمد شریف معتمدخان در اقبالنامهٔ جهانگیری مفصل نگاشته یادگار گذاشته اند خصوص مجموعهٔ فضائل صورت و معنی شیخ ابوالفضل بن مبارک که یمنی الاصل هندی زاد و دانشاد او کتابی مشتمل بر سه دفتر متضمن حالات و واقعات آن پادشاه والاجاه بکمال شرح و بسط و احوال بزرگان سلسلهٔ تیموریه از پدر اکبر تا حضرت ابوالبشر علیه السلام باجمال مناسب تحریر در آورده کتابی موسوم باکبرنامه درست نموده و دفتر سوم را بآئین اکبری مسمی گردانیده و نصف دفتر اول متضمن احوال نیاکان اکبری و نصف آخرش محتوی جلوس اکبر با اورنگ جهانبانی و واقعات هفده ساله که با نوکران خود محاربات نموده آنها را گوشمال داده و دفتر دوم مشعر بتسخیر ولایت مالوه و گجرات و پتنه و بنگاله و اوڈیسه و کشمیر و بهکر و تهته و قندهار و برهان پور و خاندیس و ممالک دیگر و استیصال و فرمان پذیری حکام آن ولایات و واقعات از ابتدای سال هجدهم تا نهایت سال چهل و دوم جلوس احوال پنجاه و پنج سالهٔ اکبر و دفتر سوم که مسمی بآئین اکبری ست مشتمل بر خصوصیات عقائد و ضوابط و قواعد پادشاه و چگونگی صوبه‌ها و بلاد هندوستان با قید حدود و اراضی و جمع آنها و اسامی اصناف ملازمان و بهره یابان از سرکار پادشاهی مع دوشان و ریاضت کیشان آن عصر و تفصیل مزار و بتخانه و معابد بلاد هند و ارباب نغمه و ساز و پیشه وران هنرپرداز و تعریف اوضاع و اطوار هندوستان و آئین وادیان هندیان و عقائد و دقائق کتب و علوم هنود والحق این کتاب متضمن فوائد بسیارست بشرط تصحیح و توضیح مطالبش با این حال حاجت بذکر احوال اکبر نیست اما بنا بر انتظام سلسلهٔ ذکر سلاطین سلف سطری از خلاصهٔ واقعات عظمی بقید تسطیر در آورده منتظران وقائع و اخبار را مخافی ساز کرده آمد القصه چون همایون پادشاه سمند زندگانی را در عرصهٔ آن جهانی جولان داد شاهزاده محمد اکبر باستیصال سکندر که از قلعه مان کوت برآمده بطرف لاهور آتش فتنه بود با لشکر گران در نواح پنجاب بقصبهٔ کلانور بود چون این واقعهٔ ناگزیر با او رسید بعد تقدیم مراسم تعزیت در نصف النهار روز جمعه سوم ربیع الثانی سنه نهصد و شصت و سه هجری اورنگ سلطنت را بفر قدوم خود بلند پایگی بخشید و در آن ایام عمر اکبر پادشاه سیزده سال و هشت ماه و بیست و هشت روز بود و بیرام خان خانخانان مدار الملک وکیل السلطنت گردید حل و عقد مهمات و قبض و بسط معاملات در قبضهٔ اقتدار و کف اختیار او باز گشت بعد انجام لوازم جشن جلوس برای قلع و قمع سکندر از کلانور نهضت نموده کوچ بکوچ پایان قلعهٔ مان کوت رسید بنابر رسیدن برسات و دیدکه تدبیر قلعه ستانی بآسانی پیش نمیرود مراعات حال سپاه منظور فرموده انصرام این مهم چند روز موقوف داشت و از آنجا معاودت نموده بصوب جالندهر منزل گزید؛

در بیان آمدن هیمون بقال بقصد محاربهٔ اکبر و دستگیر گردیدن او و بقتل رسیدن

چون هیمون که سپه‌سالار و مدار علیه سلطان محمد عدلی بود با ابراهیم خان سور و با سلطان محمد حاکم بنگاله و دیگر افاغنه که هر یک دعوی پادشاهی
در بعضی از بلاد و تسلط داشت محاربات نموده ظفر یافت و در اندک مدتی کارنامها بظهور رسانیده لوای استکبار برافراشت باستماع خبر ارتحال
همایون و انتزاع سلطنت از دست اکبر و اتباع او آسان شمرده عدلی را در پتنه گذاشته عازم آگره و دهلی گردید چون به آگره رسید با سکندر خان
و قیا خان گنگ و دیگر امرای پادشاهی مصاف سهلی داده آگره را متصرف گشت و از انجا بدلیری و دلاوری تمام در دهلی رسیده تردی بیگ خان
را مع دیگر امرای پادشاهی باندک جنگی از پیش روی خود برداشته گریزانید و با پنجاه هزار سوار و هزار و پانصد فیل و پنجاه و یک توپ کلان و پانصد
ضرب زن و دیگر توپخانهٔ گران پای ثبات و استقلال در دهلی افشرد این خبر در مقام جالندهر بعرض اکبر رسید چون دانش بزرگانه با وجود
خوردسالی عنایت ایزدی داشت باستماع این خبر مهم سکندر را ملتوی داشته بقصد استیصال هیمون بقال نهضت فرمود امرای پادشاهی از اطراف
و جوانب حسب الطلب حاضر شدند تردی بیگ خان که از هیمون شکست یافته بود در ساحت سهرند بملازمت رسید بیرام خان خانان که
بنابر همچشمی وجود او نمی‌خواست درین سانحه او را سبک و افسته بمنزل خود برده تقصیر فرار از قتال برو اثبات نموده بقتل رسانید و بعرض
اکبر رسانید که هزیمت امرا و فتح هیمون از تغافل تردی بیگ خان روی داد و کشتن او برای عبرت دیگران صلاح دولت بود اکبر بهوشیاری و اقتضای
وقت اغماض فرموده چیزی بروی او نیاورد و از انجا متوجه پیشتر گشته بعضی از عساکر منصوره بسرکردگی سکندر خان اوزبک برسم منقلا دستوری یافت
اگرچه گروه پیشتر میرفته باشد هیمون که از هزیمت امرا و تسخیر آگره و دهلی خیره و دلیر تر شده بود باستماع نهضت اکبر از دهلی روانه گشت و توپخانه
را بالفرط غرور پیشتر از خود در حوالی پانی‌پت فرستاد تا (سران) نواح در مکان مناسب نصب کرده آماده پیکار باشد فوج اکبر که برسم منقلا
متعین شده بود جسارت نموده توپخانه را از دست فوج هیمون انتزاع نموده بقابوی خود درآورد و این امر موجب دلشکنی بقال و دلاوری
لشکر اقبال گردید درین اثنا هیمون دل قوی داشته به پانی‌پت رسید و هنگامهٔ کارزار گرم ساخت فوج منقلا باقبال پادشاهی
مستظهر گشته پای ثبات افشرده و بهادران قوی دل چون شیران زنجیر گسل از طرفین داد مردانگی دادند آثار غلبه از فوج هیمون بظهور رسیده
بر فوج پادشاهی شکست افتاد و اکثری راه فرار پیمودند هیمون از هودج فیل سر برآورده درصدد اجتماع فوج خود و تعاقب فراریان گردید
چون خواهش ایزدی باستیلای اکبر و اولاد او به بلاد هند رفته بود قضارا تیری از شست یکی از دلاوران مغلیه که در انوقت پای استقلال
فشرده داشت جسته در حدقهٔ چشم هیمون نشست و از کاسهٔ سر او درگذشت او از غایت درد سر خود به تکیه گذاشت همراهیان هودج را خالی
دیده راه فرار در کمال اضطرار پیمودند شکست بعد از فتح بر لشکر او افتاد و عساکر پادشاهی که مغلوب گشته سراسیمه حال بود بمشاهدهٔ این عطیهٔ غیبی
عطف عنان نموده بتاراج اسباب و اسلحه و اسپ و فیل لشکر غنیم پرداخت ناگهان شاه قلی خان نزدیک فیلی که بران هیمون پنهان
افتاده بود رسیده خواست که فیلبان را کشته فیل را که با ساز نقره بود بدست آرد فیلبان از بیم جان امان طلبیده هیمون را در حوضهٔ
فیل نشان داد و شاه قلیخان ازین بشارت شادمان شده فیلبان را مهربانی نموده آن فیل را با فیلان دیگر گرفته روانهٔ حضور گردید
رایات خاص اکبری از سواد سکر دو منزله کوچ فرموده هنوز به لشکر منقلا نه پیوسته بود که نوید فتح و ظفر بعرض رسید و بعد از زمانی
شاه قلیخان هیمون را دست بگردن بسته حاضر آورد هیمون بنابر فتوحات متواتره که بر افواج و روسای افاغنه یافته بود
نهایت خیرگی و دلیری داشت و باستکبار می‌گفت که هرگاه بر چنین لشکرهای بیکران افغان مظفر باشم این پادشاه
خردسال باین قلت لشکر کجا تاب مقاومت تواند آورد و نخوت او باعث زوال و ادبار او گشت بعد آمدنش در حضور هر چند
از و سخن پرسیدند جواب دادن نتوانست بعضی از امرا التماس نمودند که پادشاه بدست خود بعقیدهٔ آنها بقصد غزا و نتیجهٔ ثواب
آن شمشیری برو اندازد اکبر جواب داد که تیغ بخون اسیری آلودن از آئین مروت نیست بیرام خان پاس

بحضور پادشاه کرده بعرض رسانید **بیت** چه حاجت تیغ شاهی را بخون هرکس آلودن ٭ تو بنشین و اشارت کن بچشمی یا بابروئی
این بگفت و پیش دستی نموده بصمصام خون آشام تن او را از بار سر سبک ساخت سر او بکابل و تنش بدهلی فرستاده بر دار کشیدند
بعد از قتل هیمون با سنجال روانه شده در دار الملک دهلی نزول اقبال فرمود و جشن شاهانه ترتیب داده بر سریر جهانبانی
تجدید جلوس کرده در فراهم آوردن پراگندگیهای امور سلطنت تقیید ورزید سواد اعظم هندوستان از فروغ دولت شاهی
رونق تازه پذیرفت امرائی که مصدر ترددات نمایان در معارکات شایان شده بودند بخطاب لائق و جاگیر مناسب سرفراز گشته
برای انتظام اطراف ممالک دستوری یافتند مولانا ناصر الملک عرف پیر خان بضبط ولایت میوات متعین گشته پدر هیمون را که پیر
هشتاد ساله بود از قصبه ریواری مسکن او بدست آورده رهنمائی دین اسلام کرد او جواب داد که هشتاد سال عمر گرانمایه درین کیش
بسر برده تا این خود آفریدگار را پرستش نموده ام اکنون دری بیش نیست چگونه ترک دین خود نموده اختیار دین دیگر نمایم ناصر الملک
جواب آن بزبان شمشیر داده بیچاره را از هم گذرانید٭

دربیان فتح مانکوت و اخراج سلطان سکندر و انقطاع سررشته افغانان

چون بعرض اکبر رسید که سلطان سکندر از کوهستان برآمده در پنجاب شروع بشورش و تحصیل مال بعض پرگنات نموده دران دیار فتنه
برپاست قلع و قمع او ضرور دانسته از دار الملک دهلی بسمت پنجاب نهضت نمود بعد قطع مراحل در قصبه دهیری که اکنون منور پور
مشهور است نزول اجلال نمود راجه رام چند مرزبان نگرکوت و دیگر راجها و رایان کوهستان بملازمت رسیده کمر خدمت بربستند
دران وقت اکبر از کتاب جناب حافظ شیراز رحمه الله تعالی تفاول نمود این بیت برآمد **بیت** سکندر را نمی بخشند آبی ٭
بزور و زر میسر نیست این کار ٭ ازین بشارت خوشوقت شده متوجه پیشتر شد و پایان قلعه مان کوت که سلطان سکندر درون آن
متحصن بود نزول نموده محاصره فرمود و جنگ تفنگ بمیان آمد سلطان سکندر باستماع خبر کشته شدن هیمون بقال و فتح عساکر اقبال
آگسته خاطر و شکسته بال بود و نیز والا شنید که عدلی که در نواحی چنارگده اقامت داشت خضر خان ولد سلطان محمد خان سور سکه
و خطبه بنام خود کرده و سلطان بهادر خطاب خود مقرر نموده بانتقام خون پدر خویش که در جنگ هیمون کشته شده بود با عدلی جنگ کرده
غالب آمد و عدلی در رزمگاه کشته شد سکندر با دراک چنین اخبار افغانه را عاری از اقبال شمرده بیدست و پا گردید و عنان جرأت
از دست داده زبان عجز و انکسار بر گشود و واسطه عانمود که یکی از بندهای درگاه والا جاه دست گرفته مرا در حضور رساند حسب الالتماس
او میر شمس الدین محمد اتکه خان و مولانا ناصر الملک برای اطمینان خاطر او رفته او را در حضور رخصت یافتند سکندر فرستاده ها را
باعزاز دریافته التماس نمود که مصدر تقصیرات عظیمه شده ام روی آن ندارم که در حضور رسیده عذر خواهی نمایم بالفعل پسر خود را
بعتبه فلک رتبه میفرستم بعد چندگاه خود هم بجناب والا رسیده ناصیه سای عبودیت خواهم شد التماس او در حضور باجابت مقرون گشت و
حکم شد که سکندر بطرف پتنه رفته آن ولایت را از افغانان برآورده متصرف شود و پسرش در حضور والا رسیده خدمت بجا آرد سلطان
سکندر پسر خود را بدرگاه فرستاده بسمت پتنه رفت و بعد دو سال در همان حدود مسافر ملک نیستی گردید و در شروع سال دوم از جلوس
فتح قلعه مان کوت و اخراج سکندر و اطفای شوب فتن مالک پنجاب صورت گرفت۔

دربیان بی اعتدالی های بیرام خان و انجام عمر و اقبال او

چون اکبر پادشاه بتقاضای عمر در امور جهانبانی کمتر اشتغال می ورزید و سرانجام مهمات مالی و ملکی به بیرام خان خانخانان
از عهد همایون پادشاه مفوض بود اقتدار و شوکت خان خانان از مرتبه نوکری به عهده وکالت و امیر الامرائی مبلغ گشت دست تعرض

او بر جمیع کارخانجات و تمامی معاملات نبوده قوی گشت کر بالاتر ازان متصور نیست مستی دولت و اقتدار زود در آورد و رهشل بیرامخان
کسی را مغلوب و مسلوب العقل گردانید و بعضی امور نالائقه ازو بظهور پیوست از جمله آنکه باقتضای شیم شرکی مناصب عالیه و جاگیرهای
آبادان سیر حاصل برای رفقای خود گرفته با بندهای پادشاهی سلوک های ناپسندیده می نمود و اکبر را خرد سال تصور نموده غلبهٔ
ظفر بر مخالفان و نظم امور جهانبانی بزور عقل و بازوی خود میدانست از گستاخی و بیباکی های عظیمهٔ او آنکه تردی بیگ خان
راکه از امرای کبار بود بی حکم اکبر بقتل رسانید و مصاحب بیگ راکه از ملازمان والا بود نیز بی اطلاع اکبر کشت و مولانا ناصر الملک
راکه از وابستگان او بود و بنابر خدمات پسندیده مورد عنایات اکبر گشته مقبول بارگاه بود معزول المنصب کرده روانهٔ کعبة الله گردانید همچنین با اکثر
مخلصان اکبری درشت پیش می آمد روزی فیلی از فیلخانهٔ سرکار والا بی اختیار فیلبان بر فیل بیرام خان دوید فیلبان او را
کشت خان مراعات ادب ملحوظ نداشته فیلبان پادشاهی را بقتل رسانید و نیز روزی بیرام خان در کشتی نشسته سیر دریای جمنا مینمود
یکی از فیلهای سرکار والا در جوش و خروش مستی بدریا در آمد و سرکشی آغاز کرد و چون کشتی نزدیک رسید فیل بجانب کشتی دوید اگرچه
فیلبان آن فیل را باز در نگاهداشت اما بیرام خان را ازین حرکت واهمه از طرف اکبر بهم رسیده آزرده خاطر گشت اکبر باستماع
این احوال فیلبان را بسته نزد خانخانان فرستاد و اظهار عنایات بسیار فرمود چون ایام ادبار او نزدیک رسیده بود پاس ادب
و آدمیت را از دست داده فیلبان بیگناه را بناحق کشت و ازین قبیل اکثر بار مصدر بی ادبی ها گردید از صدور چنین امور غیر مستحسن
مزاج اکبر برآشفت و ترک مدارا نموده در تدبیر مدافعه افتاد و بعد اندک زمانی با چندی از امرا ببهانهٔ شکار از آگره برآمده در دهلی
رسید و شهاب الدین احمد خان صوبه دار دهلی این راز سربسته در میان آورد و فرامین مطاعه بامرائی که در اطراف بودند اصدار
یافت متضمن آنکه خاطر اقدس از بیرام خان متغیر گشته تمشیت امور سلطنت بر ذمت همت خود گرفته ایم هر کس ارادهٔ بندگی
دارد بدرگاه آمده حاضر شود و میر شمس الدین محمد خان اتکه را از سهرند طلبداشته علم و نقاره و تمن طوغ و منصب بیرام خان باوی مرحمت
فرمود اکثر امرا از اطراف آمده حاضر شدند و امرائیکه نزد بیرام خان بودند نیز ازو جدا شده در حضور رسیدند بیرام خان باستماع این خبر
عجز و نیاز بسیار و معاذیر بیشمار نوشت اکبر جواب داد آمدن او در حضور مناسب نیست بهتر آنکه روانهٔ مکهٔ معظمه شود و بعد ازان که مراجعت
نماید مورد الطاف خواهد شد بیرام خان چون رخصت سفر حجاز یافت از آگره برآمده بعد رسیدن در میوات پسر سلطان سکندر افغان
و غازیخان سور را که با او بودند مرخص کرد گویند که وقت رخصت ایمائی کرد که در ممالک محروسه خلل اندازند و خود اراده پنجاب
نمود اکبر باستماع این خبر فرمانی متضمن مواعظ پسندیده اصدار فرمود بیرام خان باغوای فتنه پردازان و حب جاه و توقع
نخوت اقتداریکه داشت در بیکانیر رفت و چندگاه پیش رای کلیان مل زمیندار آنجا آسوده بسمت پنجاب روی آورد و پرده
از روی کار برداشته بغی صریح ورزید و بماهمند و تهاره در پنجاب رسید اکبر میر شمس الدین محمد خان اتکه را با امرای دیگر بمدافعهٔ
او تعیین فرمود و خود نیز در پی او از دهلی نهضت نمود اتکه خان گرم و چست شتافته در رسید و در میان دریای ستلج و بیاه در حوالی
موضع کوناچور تابع پرگنه دارک تلاقی عسکرین اتفاق افتاده محاربهٔ عظیم روی داد بیرام خان غالب آمده بر لشکر پادشاهی حمله
آورد چون زمین شالی زار و گل ولای بسیار بود پای لشکر بیرام خان در گل فرو رفت و لشکریان اتکه خان حال مخالفان بدین منوال
دیده اکثری را بتیر دوختند و بسیاری را علف تیغ بیدریغ نمودند و بعضی را اسیر گرفتند بیرام خان بمشاهدهٔ این احوال تاب نیاورده
منهزم گشت و در پناه راجه گنیش زمیندار والاپور که در کوه سوالک واقعست رفته در تلواره اقامت ورزید خبر این فتح در منزل
سهرند بعرض اکبر رسید پادشاه بمجرد ادراک این نوید بلاهور تشریف برده بعد چندروز از انجا مراجعت نمود و در حوالی تلواره نزول

اقبال فرمود کوہستیان هجوم آورده بعد جنگ بسیار رو بهزیمت نهادند بیرام خان چون صورت ادبار در آئینه احوال خود مشاهده کرد
عذر تقصیرات و ندامت بسیار بحضور پادشاه معروض داشت و استدعا نمود که معتمدے از حضور آید و دست مرا گرفته بآستان والا حاضر
سازد لا مولانا عبد الله سلطانپورے المشهور بمخدوم الملک بعد آن منعم خان متعین شدند فرستادها بانواع دلاسا و دلدهی بیرام خان
را آورده رو پاک در گردن انداخته حاضر کردند او بحضور رسیده گریۂ بسیار کرد و اکبر از روے عنایت رو پاک از گردنش دور نموده
بدستور سابق حکم نشستن کرد و در آخر مجلس بخوشنودے رخصت سفر حجاز داد و بعد اتمام این مهم رایات عالی متوجه دهلی و بیرام خان
روانه مکه معظمه گردید این مقدمه در سال ششم جلوس روی داد القصه بیرام خان بعد قطع مسافت در شهر پٹن از مضافات احمد آباد
گجرات رسیده روزے چند بنا بر رفع ماندگی مقام نمود مبارک خان نامے افغان لوحانی که پدرش در جنگ ماچهی واڑه که افغانان
را با بیرام خان در رفاقت همایون پادشاه روی داده بود کشته شده نزد موسیٰ خان حاکم آنجا قیام داشت بانتقام خون پدر خود قصد
بیرام خان بخاطر آورد اتفاقاً روزے بیرام خان بسیر کولابے بزرگ که در میان آن نشیمنی بود بکشتے نشسته رفت هنگام مراجعت
چون از کشتی بر آمد مبارک خان مذکور با چهل افغان دیگر رسیده چنان نمود که بقصد ملاقات میرود و همین که نزدیک رسید چنان جمدهر به پشت
بیرام خان زد که از سینه برآمد و دیگرے شمشیر زده کارش تمام کرد جمعی از فقرا قالب خونے او را که درجهٔ شهادت یافته بود برداشته
در حوالے مقبرہ شیخ نظام الدین بخاک سپردند بعد از ان استخوانش بمشهد مقدس رسید شاعری این رباعی در تاریخ شهادت او گفته رباعے
بیرام بطوف کعبه چون بست احرام ؛ در ره بکعبه کار او گشت تمام ؛ تاریخ وفات او بجستم از عقل ؛ گفتا که شهید شد محمد بیرام ؛ میرزا عبد الرحیم
پسر بیرام خان که سه ساله بود در حضور اقدس رسیده مورد الطاف گشت اکبر دست نوازش بر فرق او گذاشته بخطاب میرزا خانی می خواند
چون بسن رشد و تمیز رسید و مصدر خدمات پسندیده گردید بخطاب فرزند برخوردار خان خانان سپه سالار و منصب پنج هزاری که در ان
زمان زیاده از ان منصب و خطاب نبود سر عزت برافراخت چنانچه فتح ولایت گجرات و ٹھٹه و دکن او کرده بعد فوت راجه تو ڈرمل نظم و نسق
امور وزارت اعلےٰ باو تعلق یافت و خان خانانی که بموزونے و لطافت طبع و همت عالی و شجاعت فطری وجودهای نمایان در هندوستان
شهرت دارد همین خانخانانست القصه چون بیرام خان از میان رفت اکبر بنفس خود در سرانجام مهام سلطنت و جهانداری و قلع و قمع
مخالفان و اعادے متوجه شد ؛

در بیان تسخیر ولایت مالوه

چون باز بهادر ولد شجاعت خان المشهور بشجاع دل خان افغان که از امراے شیر شاہے بود در ولایت مالوه حکومت باستقلال داشت
از مستے مے و هواے و مستلذات نفسانے در صحبت زنان و مجالست نسوان بسر بردے و بسیارے از اناث صاحب جمال و دلبران
باغنج و دلال فراهم آورده اوقات در مشتهیات نفس گذرانیدے از جمله آنها روپ متی نام معشوقه داشت که از آوازۂ حسن نغمه و جمال او عالم
بالامال بود و نظم بخنده از ثریا نور میریخت ؛ نمک از خنده پرشور میریخت ؛ بگلزار رخش از مشک داغے ؛ گرفته آشیان زاغے بباغے ؛
مکحل نرگسش از سرمۂ ناز ؛ ز مژگان بر جگرها ناوک انداز ؛ دو لعلش از تبسم در شکر ریز ؛ دهانش در تکلم شکر آمیز ؛ بزیر چرخ
کس پیدا نگردد ؛ که رویش بیند و شیدا نگردد ؛ باز بهادر نقد دل و جان در محبتش فدا کرده گرفتار دام عشق او گشته بود و نقشهای
بے نظیر در سرود که بزبان هندوے بسمت نام خود و روپ متے رایج است آورده شبان روز باستماع نغمه و سرود اوقات عزیز را
ضایع مینمود و در شرب مدام صبح و شام گذرانیده روز از شب نمے شناخت و اوقات حیات را بنا بالیست مصروف میساخت بیت
بناے دولت خود آن کسے خراب کند ؛ که شام مے خورد و صبحگاه خواب کند ؛ چون بدمستے هاے او و پراگندگیهاے ولایت

عرض اکبر رسید عساکر منصوره بسرکردگی ادهم خان تابه استیصال آن بد مآل و تسخیر ولایت مالوه متعین فرمود ادهم خان بعد طی مراحل درحوالی شهر سارنگپور که دار الایالهٔ او بود رسید باز بهادر که بغفلت و بدمستی زندگانی میکرد وقتی مطلع گردید که جیوش فیروزی شهر او را محاصره کرد ناچار صفوف آراسته آمادهٔ پیکار گردید و باندک زد و خورد راه فرار گرفت ادهم خان بعد هزیمت او بشهر درآمده بفراهم آوردن خزاین و دفائن گرم گردید خصوص درهم رسانیدن زنان سراینده و رقاصه گرم تر گشت بعد ضبط نقد و جنس و بدست آوردن اکثر زنان کسان را بجست وجوی روپ متی برگماشت چون باز بهادر در هنگام انهزام کسان خود را برای قتل زنهای محبوبهٔ خود برسم هندوستان که در پایان حوادث عظیم عورات را به تیغ بیدریغ میگذرانند و آنرا جوهری نامند فرستاده بود و آن سنگین دلان دلیرانه اکثر پری پیکران را از هم گذرانیده خون بیگناهان چندرا نخاک ریخته بودند و نوبت بقتل روپ متی رسیده ظالم بیباک زخمی چند باو هم زده هنوز کارش تمام نکرده بودند که لشکر منصور در رسید و آنهارا آن قدر فرصت نشد که کار روپ متی با تمام رسانند او را هم پیش ادهم خان حاضر آوردند آن نخجیرکار التماس نمود که زخمهای کاری دارم بالفعل مرا درخانهٔ شخصی نگاه دارند بعد به شدن بخدمت حاضر میتوانم شد ادهم خان او را در خانهٔ شیخ عمر نام درویشی که به تقوی دران دیار مشهور بود گذاشت روپ متی در عورات درویش بسر برده معالجه خود نمود تا آنکه به شد لیکن زخم فراق باز بهادر که در دلش بود به نمی شد مصرع زخم هجران نشود به ز مداوای حکیم ادهم خان از غایت شوق پیوسته خبر او میگرفت چون روپ متی صحت یافته غسل نمود و جای عذری نماند التماس مشک و عنبر و کافور و دیگر خوشبوئیهای نمود تا خود را آراسته و تعطیر کرده بخدمت شتابد ادهم خان که فریفتهٔ او بود فی الفور با خوش بوئیهای مطلوبه کافور را هم چون خواسته بود فرستاد او در اوای حقوق عشق باز بهادر یک کف دست کافور خورده و چادر بسر کشیده چنان خوابید که دیگر بیدار نگردید ابیات زن ز آتش عشق بیش سوزد خاشاک ضعیف پیش سوزد

خوش آنکه براه عشق جان داد عشق است که جان باو توان داد

ذکر احوال سلاطین مالوه

بر متر صدان اخبار پوشیده نماند که بلاد مالوه ملکیست وسیع و ولایتیست فراخ و آباد و همه وقت حکام ذوی الشان دران دیار بوده اند و راجهای کبار و رایان نامدار مثل راجه بکرماجیت و راجه بهوج و امثال ذلک که تا حال حکایات عجیبه و اوصاف حمیدهٔ آنها بر زبان عالمیان جاریست بحکومت آن ولایت نام و نشان شایان گذاشته اند و از زمان سلطان محمود غزنوی ظهور اسلام دران دیار شده از سلاطین دهلی سلطان غیاث الدین بلبن بران استیلا یافته از ان زمان در تصرف سلاطین دهلی درآمده چون سلطان محمد تغلق بن سلطان فیروز شاه جمعی را که در ایام ادبارش رفاقت و همراهی کرده بودند بعد جلوس برا درنگ جهانبانی رعایت کرده چهار کس را چهار ولایت داد و آن چهار کس بسلطنت رسیدند اعظم همایون ظفر خان بگجرات و خضر خان بملتان و دیبالپور و خواجه سرور خواجه جهان که خطاب سلطان الشرق یافته بود بجونپور و دلاور خان بمالوه از ابتدای سنه هفتصد و نود و شش هجری دلاور خان بحکومت مالوه قیام داشت چون سلطان محمد شاه رحلت نمود و در هندوستان هرج و مرج روی داده هر یکی از امرا بهر ناحیت لوای حکومت برافراشت دلاور خان نیز از والی دهلی انحراف ورزیده بطریق سلاطین ملک داری خود نمود مدت حکومت او بست و پنج سال سلطان هوشنگ بن دلاور خان سیزده سال سلطان محمود بن سلطان هوشنگ یکسال و چند ماه سلطان محمود خلجی امیر الامرای سلطان هوشنگ شاه بود و خواهر او در حبالهٔ نکاح سلطان محمود سلطان را از ساقی زهر دهانیده بر مسند حکومت تمکن یافت و تمام ولایت بوندی و مانڈو و ازبرو شمشیر برگرفت ایام حکومت او سی و دو سال سلطان غیاث الدین بن سلطان محمود خلجی سی سال سلطان ناصر الدین بن سلطان غیاث الدین چهار سال و چهار ماه و سه روز سلطان محمود بن سلطان ناصر الدین بست و دو سال و دو ماه سلطان بهادر شاه

والی گجرات سلطان محمود را دز مرگشته ولایت مالوه بتصرف خود درآورد ایام حکومت او شش سال ملو قادر شاه از امرای کبار
سلاطین آن دیار بود بعد فوت سلطان بهادر شاه چون ولایت مالوه فرمانروای نداشت غالب آمده سکه و خطبه بنام خود کرد و در زمانیکه
نصیر الدین محمد همایون پادشاه ابطرف مالوه نهضت فرمود شیر شاه دران ایام که آغاز خروج او بود به ملو قادر شاه نوشت که بطرف آگره
خلل انداز دو مهر بر روی نامه نمود او نیز جواب آنرا نوشته مهر بر روی جواب زد شیر شاه بدینجهت برآشفت و بعد استیلا بر سلطنت بمنازعت
او برخاست قادر شاه تاب مقاومت نیاورده ملاقات کرد عوض مالوه ولایت لکهنوتی باو مقرر گشت روزی از منزل خود سوار شده
بملاقات میرفت همچنین از خوف که مبادا که بدست کسان شیر شاه اسیر شده بود و بدند بتعمیر گوالیار بیلداری میکردند قادر شاه ترسید که مبادا شیر شاه
با من همچنین سلوک کند از ین جا بسرعت گریخته بدر رفت ایام حکومت او شش سال و پنج ماه شجاعت خان عرف شجاول خان افغان
نائب شیر شاه دوازده سال و یک ماه باز بهادر عرف بازید خان بن شجاعت خان دو سال و دو ماه و بست و سه روز از ابتدای
سنه هشتصد و نود و شش تا نهایت سنه نهصد و شصت و هفت هجری مدت یکصد و هفتاد و یک سال حکومت ولایت مالوه از تبعیت
سلاطین دهلی بیرون ماند اما درین مدت اکثر اشخاص اغلب زمان اصالة و برخی در بعض احیان وکالة دران ولایت حکومت کردند
چون ادهم خان کامیاب فتح و فیروزی گشت و خزاین فراوان با چنین ولایت وسیع بدست او افتاد مغرور گشته سر از اطاعت
بادشاهی بر تافت و آنچه از نقد و جنس و فیل خانه و توپخانه و زنهای باز بهادر بدست آورد همه را متصرف گشته از انجمله چیزی بدرگاه
والا ارسال نداشت و حق نعمت پروردگی را بر طاق نسیان نهاده راه بیمای بغی و انحراف گردید لاجرم پادشاه خود متوجه مالوه شد و نزدیک قلعه
کاکرون که تا آن زمان مفتوح نشده بود رسیده در طرفة العین آن قلعه را بتسخیر درآورده متوجه پیشتر گردید ادهم خان که از نهضت موکب والا بی خبر بقصد
تسخیر قلعه مذکور از شهر سارنگپور برآمده بود ناگهان طلیعه رایات اکبری بنظرش درآمد و عجالة تنها پیشتر رفته از اسپ فرود آمد و بشرف پای بوس
مشرف گشت اکبر در سارنگپور نزول اقبال فرموده شب در منزل ادهم خان بسر برد او لوازم پیشکش و نیاز بتقدیم رسانید روزی چند در انجا
اقامت ورزید او بعد جمعیت خاطر از نظم و نسق آن ولایت ادهم خان را بدستور سابق بحال داشته معاودت بمستقر الخلافه آگره فرمود بعد چندی
پیر محمد خان بحکومت آن ولایت متعین گردید و ادهم خان در حضور رسید چون مست باده دولت و جوانی و مدهوش می نادانی بود روزی
در محل دیوان عام پادشاهی با شمس الدین محمد خان اتکه گفتگو کرده او را بقتل رسانید و بقصد پادشاه عازم حرم سرا گردید پادشاه در استراحت
بود از شور و غوغا بیدار گشته بیرون می آمد در راه ادهم خان رو بهم شد تیغ برهنه خون آلوده در دست داشت اکبر از تفرس دریافته بانگ
بروی زد و گفت ای بچه لاده اتکه را چرا کشتی و چنان مشتی بر سرش زد که او بیهوش افتاد حاضران بموجب حکم آن بیباک را بسته
از کنگره قلعه بزیر انداختند او در دم قالب تهی کرد

در بیان تسخیر ولایت گکهران

این ولایت مابین دریای سند و بهت واقعست مرزبانان آنجا از بها جماعه بطور خود بوده گاهی اطاعت فرمانروایان دهلی نکرده
بودند در بعضی از سیر نوشته اند که آن ولایت از قدیم داخل کشمیر بود سلطان محمود غزنوی به تسخیر درآورده بیکی از امرای خویش که
از نژاد کیان گکهر نام داشت سپرد از ان زمان نسل او بگکهران معروف و بران ملک قابض بوده حکومت باستقلال میکردند
شیر شاه و اسلام شاه مدتی به تسخیر آن ولایت کوشیدند و قلعه رهتاس نام بر سر حد احداث کردند تا جماعه گکهران عاجز شده مطیع
شوند اصلا کاری از پیش نرفت و مصالحه درمیان آمد سلطان سارنگ حاکم آنجا مع پسر خود کمال خان بارادهٔ ملاقات
پیش اسلام شاه آمد او پسر و پدر را دستگیر کرده بقلعه گوالیار فرستاد و سلطان آدم برادر سلطان سارنگ بر مسند حکومت نشسته متوا[تر]

جنگ هاے مردانه نمود و بزور شجاعت ولایت خود نگاهداشت و اسلام شاه بے نیل مقصود برگشت نوبتی اسلام شاه فرمان داد که زندان خانه گوالیار را کاواک کرده و از باروت انباشته آتش زنند فرمان پذیران حسب الامر بعمل آوردند سلطان سارنگ با تمامی زندانیان در آتش باروت پریده بعالم نیستی شتافت و بحفظ الٰهی کمال خان پسر سلطان سارنگ در گوشهٔ زندان خانه از چنان بلای بی زینهار سلامت ماند بعد انقطاع رشتهٔ دولت افغانان کمال خان از قلعه گوالیار خلاص یافته شامل ملازمان درگاه اکبرے گردید در جنگ هیمون و دیگر محاربات ترددات نمایان کرده مورد الطاف پادشاهی گشت چون پادشاه را بحال خود متوجه یافت استدعاے ولایت موروثے خویش نمود فرمان والا بنام سلطان آدم صادر گشت که چون او در دستگیر کردن کامران میرزا بحضور همایون پادشاه جنت آرامگاه نیکو خدمتها بظهور رسانیده و دم اطاعت اینخاندان میزند بنابرین از روے فضل و کرم نصف ولایت برو مسلم داشته شد باید که نصف ولایت بعهده کمال خان که نیز وارث آن ملک است و خدمات شایسته بجا آورده واگذارد سلطان آدم بمقتضاے برگشتگی بخت سر از حکم برتافته بموجب فرمان عالیشان بعمل نیاورد و لهذا امیر محمد خان برادر کلان اتکه خان و دیگر امراے تعین پنجاب باستیصال سلطان آدم و اعانت کمال خان مامور شدند سلطان آدم قدم جرأت از اندازه خود بیرون نهاده تا قصبهٔ هیلان این طرف آب بهت رسیده بعساکر پادشاه جنگ کرده منهزم گشت امیر محمد خان متعاقب او رفت و تمام آن ولایت را بالضبط خود در آورده داخل ممالک محروسه خود نمود و اکبر از روے عنایت تمام آن ملک بکمال خان مرحمت فرمود و سلطان آدم اخراج یافت

در بیان رسیدن زخم تیر باکبر پادشاه

روزے پادشاه بزیارت روضهٔ شاه نظام الدین معروف باولیا تشریف برده هنگام مراجعت چون بچوک رسید یکی از خون گرفتها در کمین گاه بوده تیرے بسوے او انداخت و بر کتف راست رسیده قریب یک وجب فرو نشست غریو از نهاد حاضران برخاست آن بی باک را دستگیر کرده حاضر آوردند مردم در پے تفحص شدند حکم شد که تفتیش نکنند مبادا این بهیمه مردم را ناحق در بلا اندازد و حیات را از لوث هستی او زود پاک سازند بموجب فرمان همان دم او را بقتل رسانیدند و اکبر با وجود چنین زخم منکر همان طور تمکین و قرار اسپ سوار بدولتخانه آمده بمعالجه پرداخت و در عرض هفت روز زخم اندمال یافت بعد از ان ظاهر گشت که آن کس قتلق نام غلام شرف الدین حسین میرزا بود او تیر باکبر براے آن زد که میرزاے مذکور او را از عداوت بقصد پادشاه فرستاده بود ؛

در بیان کشته شدن شاه ابو المعالے

او در زمان همایون پادشاه بوسیلهٔ جمال ظاهرے از مقربان درگاه شده بود و خود را از فرزندان پادشاه مے شمرد اگر چه حسن صورت داشت اما بد خو و بد سیر بود بیت حیف باشد که نکو روے نکو خو نبود ؛ رنگ آن گل بچه ارزد که در و بو نبود ؛ وقتیکه در خطهٔ کلانور سریر جهانبانی بوجود اکبر پادشاه زیب و زینت یافت جمیع امرا در مجمع جشن حاضر شدند ابو المعالے بعضے سخنان دور از کار بر زبان آورده از آمدن حضور عذر ها جست بیرام خان خانان بهر صورت او را دلاسا داده طلب داشت و در همان انجمن بموجب حکم محبوس گشته بلاهور رفت از غفلت کوتوال قلعه از لاهور گریخته بعد مدت باز دستگیر گردیده در قلعه بیانه زندانے بود زمانیکه بیرام خان روگردان شده دران نواحے رسید او را با زندانیان دیگر سر داد و بمکه رفته بعد چند سال باز بهندوستان آمده گرد شورش برانگیخت چون کارے پیش بردن نتوانست در کابل رفته ماه جوجک بیگم والدهٔ محمد حکیم میرزا را بافسون و فسانه بطرف خود کشید و دختر او را که همشیرهٔ میرزا بود در عقد نکاح خود در آورده در کابل مدار علیه جمیع کار گشت و مردم را بانجو دگر دیده وقت قابو بیگم را بقتل رسانید و دم استقلال زده بر اکثر امراے بیگم را بهمان خانهٔ عدم فرستاد میرزا سلیمان حاکم بدخشان بر حقیقت حال واقف شده بر وفق استدعاے محمد حکیم میرزا

بر کابل لشکر کشید از ین طرف شاہ ابو المعالی فوج آراستہ بقصد پیکار روانہ گردید و برکنار آب غوربند دو لشکر بہم پیوستہ آمادۂ کارزار شدند محمد حکیم میرزا کہ از دنبالہ ایت تنگ بود در عین جنگ خود را جلو ریز بمیرزا سلیمان رسانید شاہ ابو المعالی از مشاہدۂ این حال سراسیمہ شدہ رو بفرار نہاد و بدخشیان تعاقب کردہ در موضع چاریکاران رسیدہ دستگیر نمودند میرزا سلیمان بعد فتح در کابل رسیدہ بعضی از محال کابل امرای خود جاگیر دادہ صبیہ رضیہ خود را در حبالہ محمد حکیم میرزا در آوردہ معاودت بہ بدخشان نمود شاہ ابو المعالی را زنجیر کردہ نزد میرزا فرستاد نا نجا کہ او حق نعمت فراموش کردہ مصدر امور ناشایستہ شدہ بود میرزا او را بقصاص خون والدۂ خود بحلق کشید **بیت**

نہ ہرگز شنیدیم در عمر خویش ؛ کہ بد مرد را نیکی آید بہ پیش ؛

دربیان تسخیر ولایت گرکہ آنرا گوندوانہ گویند

قبل ازین ہیچکس از خواقین اسلام بران دست نیافتہ و سم خیول سلاطین مسلمین دران دیار نرسیدہ در ینولا چون راجہ دلیپ حاکم آنجا فوت شد ہرنراین پسر خیسالہ او قائم مقام گردید رانی درگاوتی والدۂ او بسبب خورد سالگی پسر حکومت آن ولایت میکرد آن عورت در شجاعت و فراست یکتا بود و ہنگام کارزار مردانہ وار کارنامہ بظہور رسانیدے و در شکارگاہ شیر را بر خاک ہلاک انداختے و بار عام دادہ امور حکومت را بآئین مردان عالی فطرت صورت انجام دادے و در لوازم ملکدارے و مراسم سردارے تدابیر صائبہ بجا آوردے چون حقیقت آن ولایت بعرض اکبر رسید آصفخان و عبد المجید وزیر خان برادرش از اولاد شیخ زین الدین خوافی کہ امیر تیمور با و اعتقاد تمام داشت بہ تسخیر آن ملک متعین شدند آنہا در انجا رسیدہ صفوف مصاف آراستند رانی درگاوتی مسلح گشتہ فیل سوار در معرکہ آمد و جنگ مردانہ نمودہ از دست خود تیر و تفنگ زدہ بسیارے را کشت و کارہاے نمایان بظہور رسانید بالآخر آصفخان غالب آمدہ فیروزمند گردید و لشکریان رانی اکثرے کشتہ و خستہ شدند و بقیۃ السیف بیابان گرد ہزیمت گشتند رانی احوال خویش بدین منوال دیدہ بر ناروادی کہ بر فیل او بجاے فیلبان نشستہ بود گفت کہ از خنجر آبدار کار مرا تمام کن او جواب داد کہ از من بر مخدومۂ خود جرأت نے تواند شد آن عورت کہ ہمت مردانہ داشت بر زبان آورد کہ مردن بہ نیکنامی بہ از زیستن بعار است این را بگفت و بدست خود بخنجر بران کار خود تمام ساخت و آن ولایت بشمشیر ہمت آصفخان و وزیر خان ہمہ مسخر گشت صد و یک صندوق اشرفی طلا سواے زر سفید و نقرہ آلات و طلا آلات و اقسام ہیاکل و تماثیل و اقسام طلا و دیگر انواع اجناس بیرون از حد شمار و قیاس و ہزار فیل نامی بضبط در آمد آصفخان ہمہ را بتصرف خود در آوردہ چیزے از انجملہ بدرگاہ اکبر فرستاد و از ظفر یافتن برچنین ملک وسیع و بدست آمدن اینقدر دولت مغرور گشتہ بغی ورزید آخر کار چارہ ناچار بدرگاہ والا رسیدہ در مہم چیتور و دیگر مہمات مصدر خدمات شایستہ گشت و آن ولایت بتصرف اولیاے دولت در آمد ؛

دربیان تعمیر قلعہ اکبر آباد

در سال دہم جلوس والا مطابق سنہ نہصد و ہفتاد و سہ ہجرے اساس نہادہ آمد ہر روز چہار ہزار استاد کار از سنگ تراش و معمار و آہنگر و نجار و مزدوران بکار پرداختہ بعرض سی درعہ بر آوردند و بنیاد آن از آب در گذشت و ارتفاع بشصت درعہ رسید تا سر کنگرہ از سنگ تراشیدہ بنیا نہادہ اند ہمچنین بنایان چابکدست و خارا تراشان قوے پنجہ و آہنگران و نجاران عمارات دلکشا و منازل فرح افزا در درون قلعہ والا جرئت بر آراستند نقاشان جادوکار و مصوران سحر طراز در تصویر گلہا و غیرہ تماثیل ید بیضا نمودہ گویا نگارخانہ چین و گلزار بہشت آئین بروے کار آوردند و در عرض ہشت سال قلعہ متین و شہرے عظیم صورت نمایش یافتہ باکبر آباد موسوم گردید این شہر در وسط ممالک محروسۂ ہند واقعست و آب و ہواے او خوش و سیر دریا دلکش ؛

در بیان قتل علی قلی خان و بهادر خان

در زمانیکه غفران پناه همایون پادشاه از عراق معاودت فرموده از جملهٔ لشکرهای عراق که شاه طهماسپ بکمک داده تعیین فرموده حیدر سلطان
مع هر دو پسر خود علی قلیخان و بهادر خان نیز بود و حیدر سلطان بعد فتح قندهار در وقت هزیمت همایون از کامران میرزا در اثنای راه برحمت
حق پیوست علی قلی و بهادر پسران او در رکاب همایون بوده مصدر خدمات پسندیده شدند و خطاب خانی یافتند بعد رخصت همایون چون اورنگ
سلطنت بجلوس اکبر رفعت پذیر گشت و هیمون بقال و دیگر مخالفان بدمآل مستاصل شدند علی قلیخان بخطاب خان زمانی سرفرازی یافت
و سرکار سنبهل بجاگیر او مقرر گشت باقتضای شجاعتیکه داشت بزور شمشیر از سنبهل تا اوده بتصرف خود در آورد و بهادر خان برادرش نیز خدمات
شایسته بجا آورده وکیل السلطنة و مدار المهالک گردید خانزمان بمصاحبت سفها طبعان و غرور شجاعت سر از اطاعت پادشاهی برتافت و آثار
بغی و نافرمانی از و بروز نموده بعض اموریکه خلاف مرضی پادشاه بوده بظهور میرسید از جملهٔ آنکه شاهم بیگ نام ساربان پسری که حسن صورت داشت
و در سلک قورچیان همایون پادشاه منسلک بود و خانزمان با او تعلق خاطر بهم رسانیده بعد رحلت همایون او را بمبالغت بدارا بسوی خود کشید
و شیفتگی بسیار ظاهر ساخته کار بجائی رسانید که پیش او کورنش کرده پادشاهم میگفت چون اینمعنی بعرض اکبر رسید فرمانی متضمن نصائح بسیار نوشته حکم فرمود
که ساربان پسر را بدرگاه والا فرستد آن مست غرور متنبه نگشته آثار بدمستیها زیاده تر ظاهر ساخت و مزاج پادشاه انحراف بسیار از و
بهم رسانید بعد مبالغهٔ بسیار ساربان پسر مذکور را بظاهر از پیش خود راند چون خان زمان آرام جان نام لولی در حرم خود داشت و باستدعای
شاهم بیگ آن زن نکاحی را با و بخشیده مدتی زیر ران شاهم بیگ هم بود و او نیز آن زنکه را بعبدالرحمن نامی که از مخلصانش بود و با لولی
مذکور تعلق خاطر داشت بخشید در نیولا که شاهم بیگ از خان زمان بظاهر جدا گشته پیش عبدالرحمن مذکور در پرگنه سرهرپور که جاگیرش بود آمده
روز گاری گذرانید روزی در حالت مستی از عبدالرحمن طلب لولی مسطور نموداو عذر در میان آورد شاهم بیگ بعنف و تعدی
پیش آمده عبدالرحمن را مقید ساخت لولی از خانهٔ او بدر آورده متصرف گشت برادران عبدالرحمن رسیده بمقتضای حمیت جنگ کرده
شاهم بیگ را بقتل رسانیدند این خبر بخانزمان رسیده موجب آشفتگی خاطرش گشت چون بقوت شجاعت بر سر افاغنه غالب آمده
تا ولایت اوده در تصرف داشت و مبارز خان پسر سلطان محمد عدلی را که افاغنه او را شیر شاه خطاب کرده سر بشورش برداشته
بودند نیز شکست داده فیروزمند گشته بود زیاده تر مغرور گشته قتل شاهم بیگ را باشارهٔ پادشاه تصور نموده سلبنی در زید و صراحةً سر از
اطاعت برتافت و بهادر خان برادرش نیز رفته با و ملحق شد و این هر دو برادر مصدر شورش گردیده باعث اختلال ممالک محروسه
گشتند پادشاه چند مرتبه بنفس نفیس بر سر آنها رفت و جنگها در میان آمد اما بوساطت امرای بزرگ تقصیرات آنها معاف
می گشت چون قدر عنایت ندانسته با وجود عفو جرائم متواتره مصدر حرکات ناشایسته شدند بالضرور اکبر باستیصال آن بدمآلان
جازم گشته از اکبرآباد یلغار فرمود و چند روز و شب قطع راه نموده در حوالی پرگنه سکرور ناگهان بر سر مخالفان رسید و محاربه
سخت روی داد آن هر دو بهادر دل بر مرگ نهاده جنگ رستمانه کردند دران وقت اگرچه همگی پانصد سوار و چندین فیل در ظل رایات
اکبر بود اما هزاران لشکر تائید الٰهی همراه داشت قضا را در عین جنگ اسپ بهادر خان چراغ پا گشته و او از خانهٔ زین بر زمین افتاد
بهادران لشکر منصور رسیده او را دستگیر کردند و دست بر گردنش بسته بحضور آوردند اکبر پرسید که ای بهادر در حق تو از ما چه
بد واقع شده که مصدر این همه فتنه و فساد شدی او هیچ جواب نداد بعد مبالغهٔ بسیار بر زبانش رفت الحمد لله علی کل حال درین
اثنا شهباز خان بموجب حکم والا او را از بار سر سبکدوش گردانید پس از ساعتی یکی از همراهیان خانزمان را گرفته آوردند او
ظاهر کرد که فیل یکدندان سرکار پادشاهی خانزمان را کشته و او در معرکه افتاده است حکم شد که هر کس سرهای

حرام نمکان بیارد بحساب سر مغول یک اشرفی و هر سر هندوستانی یک روپیه انعام یابد مردم سرهاے لشکریان مخالف را بریده می آوردند
و اشرفی و روپیه می یافتند تا آنکه سر خانزمان آوردند اکبر از پشت زین بزمین آمده جبهه نیاز را بسجدات شکر بے نیاز بر زمین سایید و سر آن
هر دو نمک حرام را بجانب اکبر آباد فرستاد از ابتدای سال سوم جلوس تا غایت سال یازدهم خللها ازین هر دو برادر در ممالک محروسه بود
در مبادی سال دوازدهم فتنه و آشوب آنها فرو نشست **نظم** حق صاحب نمک تبه کردن ؛ بشکند شخص را سر و گردن ؛ با ولی نعمت
از بدر آئی ؛ گر کسے ہے کہ سرنگون آئی ؛

ذکر در بیان شورش میرزایان و تادیب و تخریب آنها و تسخیر ولایت گجرات

ابراهیم حسین میرزا و محمد حسین میرزا و مسعود حسین میرزا و عاقل حسین میرزا پسران محمد سلطان میرزا که سلسله او بصاحبقران امیر تیمور
گورگان میرسید بمقتضای بد طینتی و سفاهت خوئے مصدر شورشها شدند و بخانزمان و بهادر خان یکدل بوده در ممالک محروسه
خلل ها انداختند و محمد سلطان پدر آنها که پیرے کهن سال بود در پرگنه اعظم پور سرکار سنبهل جاگیر خود مے گذرانید درینولا که خانزمان
و بهادر خان بمکافات کردار خود رسیدند میرزایان فتنه و فساد بر ذمه خود گرفته هنگامه پردازے را بجد گرفتند چون رایات عالیات
بسمت پنجاب نهضت فرمود از سنبهل بر آمده دست بتاخت و تاراج کشادند و بعضے از جاگیرداران را کشته مال و متاع آنها مع
جاگیر متصرف شدند و در دهلی رسیده قلعه را محاصره نمودند و باعث آزار و اضرار خلائق و شورش عظیم گردیدند اکبر باستماع این سانحه
از پنجاب بسمت دهلے برگشت میرزایان از خبر نهضت موکب عالے دست از محاصرهٔ دهلے بر داشته بطرف مالوه رفتند و آن
ولایت را از محمد قلے برلاس که یکے از امراے پادشاهے بود گرفته تا هندیه بتصرف خود در آوردند بعد نزول رایات اقبال در دارالخلافه
جنود منصوره باستیصال میرزایان بدمآل متعین گردید دران زمان سلطان محمود در گجرات فوت شده بود و چنگیز خان غلام
سلطان محمود دران ولایت علم ریاست برے افراشت میرزایان تاب مقاومت عساکر پادشاهے نیاوردند و بودن خود
در ولایت مالوه از حیز تاب و توان خود بیرون دانسته بچنگیز خان پناه بردند از انجا که اعتماد خان گجراتے که او هم از امرای
سلطان محمود بود بر سر احمد آباد با چنگیز خان محاربه داشت چنگیز خان رسیدن میرزایان غنیمت دانسته بهروچ جاگیر
ایشان مقرر کرد چون جبلت خوش نداشتند آنجا نیز صحبت در نگرفت و با چنگیز خان هم جنگیده بطرف خاندیس رفتند و از انجا
باز بمالوه آمدند بعد از آنکه جهاز خان حبشی چنگیز خان را کشت و در ولایت گجرات خللی روے داد میرزایان از مالوه باز بسمت
گجرات رفته قلعه چانپانیر و سورت بے جنگ گرفتند پس از آن قلعه بهروچ را متصرف شده قوت و مکنت بهم رسانیدند چون
این مقدمه بعرض اکبر رسید تسخیر ولایت گجرات و تادیب میرزایان در خاطر خود مصمم نموده بدولت و اقبال متوجه آن سمت شده
بعد رسیدن در حوالی گجرات سلطان مظفر عرف ننهو والی آن ولایت را که از اولاد سلطان بهادر طفل خردسال بود و بسبب
نمود امراے خود و خلل اندازی میرزایان سراسیمه می گشت دستگیر کرده آوردند اکبر او را در قید
نگاه داشت او بعد چندگاه قابو یافته گریخت اعتماد خان خواجه سرا که مدار علیه آن ولایت بود و دیگر امراے آن دیار
آمده ملازمت کردند و گجرات بی جنگ مسخر گردید احمد آباد که مصر جامعیست بفر ورود اکبر رونق تازه یافت میرزا عزیز
کوکلتاش ولد خان اعظم شمس الدین محمد اتکه را بخطاب خان اعظم که موروثے او بود سرافراز فرموده بصوبه داری گجرات معزز
کرد و بعد انتظام مهام آنجا در بندر کهنبایت سیرے کرده به احمد آباد تشریف برده سیر دریاے شور نموده از انجا معاودت فرموده
باستیصال میرزایان متوجه شد و در قصبه سرنال بنفس نفیس خود با میرزایان جنگ عظیم نمود آن فتنه کیشان تاب سطوت

پادشاهی نیاورده منهزم شدند و هر یکے بطرفے روانه شد اکبر بعد فتح بسمت سورت نهضت نمود درینوقت راجه علیخان برادر محمد حاکم
خاندیس ملازمت نموده مصدر خدمات و مورد عنایات گشت در حوالے سورت روزی از شجاعت و مردانگی راجپوتان سخن در میان
آمد که جان در پیش این گروه قدرے و قیمتی ندارد و چنانچه بعضے راجپوتان نیزه را که هر دو طرف سنان داشته باشد بدست
یکی میدهند که محکم گرفته بایستد و دو کس ازین جماعه که هم پله یکدیگر باشند از هر دو سو آمده نوکهاے سنان بر سینه خود گرفته و زور کرده
بر روے هم مے دوند و سنانها از پشت هر دو کس بیرون میرود و باین صورت باهمدگر آویخته تلاشهاے نمایند اکبر بمجرد استماع
این سخن فے الفور سیف خود را علم کرده قبضه بدیوار نهاده نوک تیغ بر سینه خود داشت و گفت ما خود همسر نداریم که بروش راجپوتان
به عمل آوریم بر نوک همین سیف زور کرده حمله بر دیوارے کنیم حاضران را غریب حالتے عارض گشت و کسے را مجال دم زدن
نبود راجه مان سنگه از روے اخلاص چالاکے نموده چنان دستے بر شمشیر زد که از دست اکبر بر زمین افتاد قدرے مابین انگشت
و سبابه پادشاه مجروح شد اکبر از روے خشم راجه مان سنگه را بر زمین انداخته بر سینه اش نشست مظفر سلطان گستاخانه
دست مجروح را تاب داده راجه را خلاص گردانید و درین کشاکش زخم زیادتے پذیرفت اما در اندک ایام بمعالجات جراحان
اندمال یافت بعد فتح قلعه سورت و جمعیت خاطر از سرانجام امور آن نواحے در احمدآباد نزول اقبال اتفاق افتاد آب و هواے
آن شهر بامزاج اکبر ناگوار آمد فرمود در حیرتم که بانے این شهر را کدام لطافت و خوبے بوم ملحوظ گشته که درچنین سرزمین
بے فیض بدینهمه چیز شهرے باین عظمت اساس نهاد و بعد از و دیگران را چه فائده بنظر آمد که عمر گرانمایه درین خاکدان گذرانیده اند
هوایش با جمیع طبائع مخالف آبش بهر ذائقه ناگوار زمینش همه ریگستان کم آب گرد و غبار بحدے که در شدت باد نزدیکان
همدگر را نتوانند دید رود خانه متصل شهر غیر از ایام بارش همه اوقات خشک چاهها اکثر شور و تلخ تالابهاے سواد شهر بصابون
گاذران دروغ آب مے نماید مردم صاحب بضاعت در ته خانهاے خود برکه تیار نموده تمام عمارات را از چونه و گچ مصفا ساخته
چنان تعبیه مے کنند که آب باران پاک و صاف از تمام مواضع در ان برکه میرسد و تمام سال از ان برکه آب مے خورند مضرت
آبے که هرگز بهوا نخورد و مدفع بخار نداشته باشد ظاهر است در فضاے شهر بجاے سبزه و ریاحین تمام صحرا زقوم زار است
هوائے که بر صحراے زقوم وزیده بمشام انسان رسد و انان استنشاق نماید فائده اش معلوم که چگونه است گویا قلعه دوزخے
است که بر روے زمین آورده اند عجب آنکه با این حال تمام آن مرز بوم از شدت حسن گویا جنتے است حور آشیان و اهاے
آن دیار همه دولتمند فرخنده اطوار خوش معاش از اندیشه افلاس و تنگدستے بر کنار القصه هنگامیکه اکبر در احمدآباد نزول داشت
ابراهیم حسین میرزا و مسعود حسین میرزا فرصت یافته بسمت اکبرآباد آمده رو بدہلے آوردند و از انجا به سنبهل رفتند پادشاه باستماع
این خبر از احمدآباد بجانب اکبرآباد نهضت فرمود و ابراهیم حسین میرزا و مسعود حسین میرزا آوازه نهضت موکب والا از سنبهل
روانه شده براه دیپالپور رو به پنجاب آوردند حاکم پنجاب که محاصره نگرکوت داشت و کار آنجا نزدیک باتمام رسانیده بود بضرورت
با راجه آنجا صلح نموده باستیصال میرزایان روانه گشت و در حوالے تلنبه تابع ملتان محاربه نمود و باندک جنگ مسعود حسین
میرزا دستگیر گردید و ابراهیم حسین میرزا گریخته بطرف ملتان در خانه بلوچے متوارے گشت بلوچان او را بدست آورده بسعید خان
حاکم ملتان سپردند و او بزخمے که در جنگ تلنبه رسیده بود قالب تهی کرد و مسعود حسین میرزا را خان جهان بحضور مقدس فرستاد اکبر
جان بخشی او نموده محبوس فرمود بعد چندگاه بزندان مرگ گرفتار شد و محمد حسین میرزا که در جنگ قصبه سرنال منهزم شده بطرف
دولت آباد دکهن رفته بود از ان سمت باز در گجرات رسیده شورش نموده باتفاق اختیار الملک گجراتے که از امراے آن ملک بود

محاصره قلعه احمدآباد کرد خان اعظم کوکلتاش تاب مقاومت نیاورده متحصن گردید چون این خبر بعرض اکبر رسید نظر بصلاح ملکی رسیدن بایلغار ضرور و لازم دانسته بر جمازه های باد رفتار سوار شد و چندے از فدائیان را همراه گرفته براه فتح پور بایلغار روانه گردید منظم چو کوے روان گشت بر پشت باد؛ عجب بین که بر باد کوه ایستاد؛ یلان بر شتر ترکش اندر کمر؛ شتر چون شتر مرغ در زیر پر؛ باینهمه مسافت بعید در عرصهٔ نه روز نوردیده قبل از وصول خبر ناگهان در حوالے احمدآباد رسید مخالف که محاصره احمدآباد داشت اصلا از وصول موکب والا آگاه نبود ناگهان خروش نقاره رعد جوش پادشاهی پردهٔ گوش دمغز هوش محمد حسین میرزا را مع همراهیان بر درید و باضطرار دست از محاصره قلعه احمدآباد باز کشیده آماده پیکار گردید و آتش کارزار اشتعال یافت پادشاه از فرط غیرت و شجاعت و وفور ولاورے و همت بنفس نفیس خود در معارک و مهالک در آمده کارهائیکه پادشاهان را بدون ضرورت ولاعلاجی مباشر آن گشتن روا نباشد بنوعے نمود و بنحوے باعادے در آویخت که باعث حیرت تماشائیان و عبرت معاندان گشت یکی از دشمنان قوی چنگ در عین جنگ نزدیک رسیده شمشیرے براسپ سواری خاصه زد و اسپ جراغ پاشد اکبر بدست هوشیارے و جرأت اسپ را درست داشته بر ان بیباک نیزه زد که از بدن و سلاحش درگذشت از پے او دیگرے رسیده نیزه حواله اکبر نمود حاضران کار او را تمام کردند و دشمن بیست هزار سوار بود و عساکر منصوره هشت هزار لشکر غنیم دلیرترے آمد قضارا از جانب مخالف بانے بطرف لشکر فیروزے می آمد بزقوم زارے تصادم نموده بلشکر خود بازگشت و خرمن بسیارے از لشکریان میرزا سوخت و فیلی از ان طرف بر مردم پادشاهی حملے آورد و از صدمه همان بان رم خورده برگشت و انتظام لشکر خود بشکست بتائیدات الٰهی این هر دو امر باعث انکسار مخالفان و فتح و نصرت اولیاے دولت پادشاہے گردید و محمد حسین میرزا زخمے از معرکه بر آمده رو بفرار نهاد و بدست یکے از مبارزان لشکر منصور گرفتار گردید او دست برگردن بسته در حضور آورد و از کثرت درد زخم و بسیارے تردد و خجالت تاب سخن گفتن نداشت و از غلبهٔ عطش نزدیک بود که قالب تهی کند اکبر ترحم نموده آب خاصه مرحمت فرمود و میخواست که در قلعه محبوس نگهدارد بسپے راجه بهگونت داس بیاسا رسید و نیز اختیار الملک که منشار فساد او بود بعد فرار از اسپ افتاده اسیر گشت سر او را جدا کرده آوردند و عاقل حسین میرزا و دیگر لشکریان مخالف پراگنده گشتند و اکبر بفتح و فیروزی داخل احمدآباد شد و مجدداً انتظام پراگندگیهاے آن ولایت نموده بعد یازده روز معاودت نمود و مدت چهل روز درین رفتن و آمدن و نظم و نسق مهمات و رسیدن بدار السلطنة فتح پور کشید بعد چند سال گلرخ بیگم صبیهٔ کامران میرزا که در حبالهٔ نکاح ابراهیم حسین میرزا بود و در تفرقه میرزایان پسر خود مظفر حسین میرزا را همراه گرفته بطرف دکن رفته بود بگجرات آمده مصدر شورش گردید راجه تودرمل که برائے تشخیص جمع صوبه گجرات رفته بود جنگ نمایان کرده فیروز گشت و مخالف شکست خورده براه کهنبایت بدر رفت اکثر مردان غنیم و عوراتیکه در لباس مردان بوده جنگ مے کردند دستگیر شدند مظفر حسین میرزا بطرف دکهن مے رفت راجه علی خان او را دستگیر کرده بحضور اکبر فرستاد مدتے در قید ماند بعد سه سال از قید بر آورده صبیه خود در عقد ازدواج او در آورد و از ابتداے سال پانزدهم جلوس تا نهایت سال بیست و سوم بمیرزایان جنگ در میان بود و بعد دستگیر شدن مظفر حسین میرزا بالکل رفع فساد گردید بعد چند سال که خان اعظم تغییر گشته اعتماد خان گجراتے بحکومت آن ولایت سرفراز شد سلطان مظفر عرف نتهو از اولاد سلطان بهادر که سابقاً از قید اکبر گریخته بود قابو یافته سر بشورش بر داشت و جمعیتے فراهم آورد و اوباشان فتنه ساز را دست آویز فتنه پردازے گردید و با اعتماد خان جنگ کرده غالب آمد و شهر احمدآباد را غارت نمود و بران ولایت تسلط یافته سکه و خطبه بنام خود کرد و چون این خبر بعرض رسید میرزا خان ولد بیرم خان خانخانان را بحکومت آن ولایت متعین فرمود پیش از ان که میرزا خان در آنجا ورود و برسد سلطان مظفر استیلا یافته تمامی آن ملک را متصرف شد و قطب الدین محمد خان که در بهروچ بود چون عاجز شد قول گرفته سلطان

راوید سلطان بدقوسے راکار فرما گشته قطب الدین محمد خان و جلال الدین مسعود خواهرزاده او را مسافر ملک نیستی نمود و خزانه و اسباب امارت
و بسیارے از افیال بدست آورده در استکبار افزود و میرزا خان بر سر او رفته ظفر یافت و سلطان شکست خورده بهزیمت رفت و در کهنبایت
رسیده باز لشکر فراهم آورد و میرزا خان بر سر او در کهنبایت رفت و محاربه سخت نموده نصرت یافت سلطان مظفر بطرف دکهن گریخت
در جلدوے این فتح میرزا خان بخطاب پدر خود خانخانان و منصب پنجهزارے که دران زمان زیاده ازین منصب نبود سرافراز گشت
و بعد هشت سال سلطان مظفر بامداد و اعانت جام که عمده زمینداران آن ولایت بود و بمعاونت دولت خان زمیندار سورت و راجه
کنهکارسے هزار سوار فراهم آورده باز بطرف احمدآباد آمده شورش نمود دران وقت خان اعظم کوکلتاش از تغییر خانخانان
بصوبه دارے احمدآباد مرتبه دوم سرفرازے یافته بود مگر بمدافعهٔ این فتنه و فساد محکم بست و جنگ عظیم در پیوست هزار کس از مخالف
و دو صد کس از خان اعظم در معرکه بقتل رسید و پانصد کس از کوکلتاش زخم برداشتند و هفت صد اسپ بر زمین افتاد و بالاخر سلطان مظفر
تاب نیاورده مع جام رو بفرار نهاد و سال دیگر قلعه جوناگڈهه و سومنات و دوارکا و بنادر ان طرف بشمشیر همت خان اعظم مفتوح گشت
و از انجا متوجه کچهه گردید مرزبان آنجا زبان عجز و نیاز برکشوده اطاعت پادشاهے قبول کرد و جائیکه سلطان مظفر پنهان شده بود مکیبان
خان اعظم نشان داد سلطان مظفر را از انجا دستگیر کرده آوردند خان اعظمے خواست که او را بحضور روانه سازد صبحے سلطان مظفر
ببهانه وضو زیر درختے رفته استره که در زیر جامه خود پنهان داشت برآورده بر گلوے خود راند و جان بداد و بعد پنج شش سال
دیگر بهادر نام پسر کلان سلطان مظفر دران طرف آمده سر بشورش برداشته بود در اندک فرصت خود را در زاویهٔ خمول کشید **بیت**

بلے هر جا شود خور آشکارا ٭ سها را جز نهان بودن چه یارا

ذکر سلاطین گجرات

پوشیده نماند که سلطان فیروزشاه در ایام سلطنت سلطان غیاث الدین تغلق شاه عم خود نوبتے بطریق شکار از دهلے برآمده در پے
صید از لشکر جدا افتاد و تنها اسپ سواره در دهے از دهات تهو در متصل تهانیسر رسید چون آثار سردارے و سرورے از ناصیه او ظاهر بود
تندا مقدم او مغتنم شمرده مراسم خدمت گزارے و مهماندارے بجا آورد و فیروزشاه شب بآسایش گذرانیده از تندای مذکور سببے راستے
گشت چون بسلطنت رسید تندائے مذکور را بشرف اسلام مشرف ساخت و وجیه الملک خطاب داده پیش آورد رفته رفته وجیه الملک
از امراے بزرگ گردید بعد سلطان فیروزشاه چون سلطان محمد شاه پسرش تخت نشین سلطنت گشت ظفرخان بن وجیه الملک را خطاب
اعظم همایون داده بحکومت گجرات سرافراز کرد و چتر و بارگاه سرخ که مخصوص سلاطین است مرحمت کرد ظفرخان دران ولایت رسیده
به نظام مفرح المخاطب براستے خان حاکم انجا که از ظلم او مردم دادخواه بودند جنگ کرد و نظام مفرح در عرصه کارزار گشته شد ظفرخان
بعد فتح تمامے بلاد گجرات بتصرف در آورده و دلهاے جمهور سکنه آنجا را از خود راضی کرد و در سنه هفتصد و نود و نه هجرے چون محمد شاه رحلت کرد
و امور سلطنت اختلال پذیرفت تاتارخان بن ظفرخان که بوزارت سلطان ناصرالدین محمود بن سلطان محمد شاه مقرر شده بود بسبب غلبه
اقبال خان از دهلے فرار نموده پیش پدر بگجرات رسید ظفرخان و تاتارخان در استعداد فراهم آوردن لشکر برای انتقام کشیدن از اقبال خان
بودند درین اثنا خبر رسید که صاحبقران امیر تیمور گورگان در نواحے دهلے نزول فرموده فتور عظیمے دران دیار راه یافته و خلق کثیر ازین حادثه
گریخته بجانب گجرات میرسند مقارن این حال سلطان ناصرالدین محمود نیز از دهلی فرار نموده بگجرات رسید اما مایوس گشته از انجا بطرف مالوا رفت
بعد آن بقنوج آمده صاحبقران بعد قتل و غارت هندوستان متوجه سمرقند شد و اقبال خان دهلی را متصرف گشت تاتارخان به پدر خود گفت
که بعنایت الهی لشکر فراوان داریم بهتر است که از اقبال خان انتقام گیریم و دهلے را از و متخلص گردانیم سلطنت میراث کسے نیـ

ظفرخان این معنی قبول کرده خود را از حکومت باز داشته گوشه اختیار کرده حشم و خدم و اسباب حکومت و ولایت به پسر خود داد سلطان محمد
عرف تاتارخان خلف اعظم همایون ظفرخان در سنه هشتصد و نه هجری سکه و خطبه بنام خود کرده بر تخت سلطنت جلوس نمود و شمس الدین
برادر اعظم همایون را وزارت بخشید او سلطان را زهر داده کشت مدت سلطنت دو ماه چند روز سلطان مظفرشاه عرف اعظم همایون بعد
مسموم گشتن پسر خویش سکه و خطبه بنام خود کرد و ایام حکومت سه سال و هشت ماه و بست روز سلطان احمدشاه بن سلطان محمد تاتارخان
بن سلطان مظفرشاه که احمدآباد بنا کردهٔ اوست سی و دو سال و شش ماه و هشت روز سلطان محمدشاه بن احمدشاه هفت سال و
چهار ماه سلطان قطب الدین احمدشاه بن سلطان محمدشاه هفت سال و شش ماه و سیزده روز سلطان داود شاه بن قطب الدین
احمدشاه هفت روز سلطان محمود شاه بن سلطان محمدشاه پنجاه و پنج سال و یازده روز سلطان مظفرشاه بن سلطان محمدشاه چهارده سال
و نه ماه سلطان سکندرشاه بن سلطان مظفر دو ماه و شانزده روز سلطان محمود شاه بن سلطان مظفرشاه چهارده ماه سلطان بهادرشاه
بن سلطان مظفرشاه از نصیرالدین محمد همایون پادشاه شکست یافته در جزیرهٔ دریاے شور پیش فرنگیان رفته بود فرنگیان میخواستند
که او را دستگیر کنند از آنجا گریخته در غراب نشسته میخواست که بجهاز در آید قضارا در دریاے شور افتاده غریق بحر فنا گردید مدت سلطنت یازده
سال و یازده روز سلطان میران محمدشاه خواهرزادهٔ سلطان بهادرشاه که از جانب سلطان حاکم آسیر و برهانپور بود چون از اولاد سلطان
بهادرشاه هیچکس نماند او غالب آمده بمسند حکومت یکماه و یازده روز نشست سلطان محمود شاه بن لطیف خان بن مظفرشاه هیجده سال
و چند روز سلطان احمدشاه عرف رضی الملک از اولاد سلطان احمدشاه بانی احمدآباد باتفاق امرا بمسند حکومت نشسته سکه و خطبه بنام خود
کرد مدت حکومت سه سال و چند ماه و بقوے هشت سال سلطان مظفرشاه بن سلطان محمود شاه بن لطیف خان بن مظفرشاه چون از اولاد
سلاطین مذکور که قابلیت سلطنت داشته باشد احدے نماند اعتمادخان خواجه سرا که مدارعلیه سلطنت بود نتهو نام طفل خرد را در مجلس آورده
قسم یاد کرد که این پسر سلطان محمود شاه است مادر او جاریه بود چون حامله گردید برای اسقاط حمل حواله من کردند حمل او از پنجماه زیاده شده بود
لهذا اسقاط آن نشد و این طفل زائید من این را پنهانے پرورش میکردم الحال که سواے این طفل وارثے نیست متابعت ناگزیر است
همه کس قبول کرده او را السلطنت برداشته سلطان مظفر خطاب دادند عاقبت الامر بدست کسان خان اعظم کوکلتاش گرفتار آمده
خود را خود کشت چنانچه گذشت ایام حکومت شانزده سال و چند ماه از ابتدای سنه هشتصد و هشتاد و یک هجرے لغایت نهصد و هشتاد
و سه ولایت گجرات یکصد و هفتاد و چهار سال از تصرف سلاطین دهلی بیرون بود در عهد اکبر داخل ممالک محروسه گردید و بتصرف اولیای
دولت بابرے در آمد۞

دربیان روانه شدن خان اعظم بمکهٔ معظمه

خان اعظم کوکلتاش باوجود تقدیم خدمات لائقه و شمول عنایات پادشاهے بموجب از اکبر آزرده خاطرے بود و با شیخ ابوالفضل خصومت
بسیار داشت اگر امرے خلاف خواهش او در حضور سر برے زد از در ابتدائے شیخ تصور نموده بسیار آشفتگے میکرد تا آنکه درین ایام
بموجب آزرده خاطر گشته بعزم طواف بیت الله از گجرات روانه شد و با جام و مهاراو که عمدهٔ زمینداران آن ولایت بودند ظاهر ساخت
که داعیه آنست که از راه سند بدرگاه آسمان جاه شتابم چون بسومنات رسید دیوان و بخشی سرکار والا که دران صوبه بودند مجبوس
ساخت و برلب آب دریاے شور رسیده با فرزندان و اهلیه و نقد و جنس خود بر جهاز نشست این خبر بعرض رسیده باعث آزردگے خاطر
اکبر گردید و فرمان عطوفت بنیان صادر گشت خان اعظم از بسکه شوق طواف و در آن وقت شدت انحراف داشت نصیحت پذیر نگشته
روانه بیت الله گردید بعد ادراک این سعادت سال دوم معاودت نموده بگجرات رسید بموجب حکم بآستان سلطنت رسیده

شرف ملازمت اندوخت اکبر از کمال عنایت و نوازش که براه داشت در آغوش گرفت و در اندک مدت بمنصب عالی و وکالت سرفراز فرمود و مهر خود حواله کرد و در آخرها بمنصب هفت هزاری سرفراز گشت در آنوقت منصب امرا زیاده از پنجهزاری ضابطه نبود و اول شخصیکه بمنصب هفت هزاری سرفرازی یافت خان اعظم بود با اینهمه عنایات بحال ازان جهت مصروف بود که هیچ آنکه والده او دایه مرضعه پادشاه بود پاس خاطر آن عفیفه اکبر بسیار میکرد و خان اعظم نیز از دانش و فرزانگی و شجاعت و مردانگی بهره وافر داشت **بیت** بدانش بزرگ و بهمت بلند * بباز و دلیر و بدل هوشمند * * *

ذکر در بیان تسخیر قلعه چیتور

در زمانیکه میرزایان در مالوا شورش داشتند و اکبر بدفع فتنه آنها متوجه بود در منزل دهولپور تابع اکبر آباد بر زبان او گذشت که غیر از رانا تمامی زمینداران هندوستان بملازمت رسیده اند بخاطر میرسد که نخستین استیصال رانا نموده بعد ازان بطرف مالوا نهضت فرمایم سکت سنگه پسر رانا دران زمان بحضور بود بخاطر آورد که نهضت رایات پادشاهی اگر باینطرف شود پدر من این یورش بسبب من خواهد دانست باین واهمه از لشکر فیروزی گریخت چون فرار نمودن او بعرض رسید تادیب و تخریب رانا بطریق اولی لازم آمده از دهولپور بسمت ملک رانا متوجه شد در حوالی قلعه چیتور رسیده آنحصار را که در حصانت و متانت شهره آفاق است محاصره کرد چند ماه علی التواتر جنگ توپ و تفنگ در میان ماند در روزی اکبر برای دیدن مورچال سوار شد بعرض رسید که ازین روزن قلعه چند مرتبه شخصی بندوق سر داده و هر بار آسیبی باهل مورچل رسیده پادشاه بندوق خاصه بدست خود گرفته بسوی آن روزن سر داد و بر زبان او گذشت که چنانچه در شکار هرگاه بندوق بشکار میرسد دوست من احساس میکند که بنشانه رسید الحال همچنین احساس شده میدانم که تیر بندوق بنشان رسیده بعد چندی خبر رسید که برادرزاده رانا جیمل ازان بندوق کشته شد و گوی تفنگ بنشانه رسید **قطعه** در معرکه این تفنگ فریادرس است * خصم افگن و گرم خوی و آتش نفس است * موقوف اشاره ایست در کشتن خصم * سوفار نگاهی ز گوشه چشم بس است * چون محاصره بامتداد کشید و کار از پیش نرفت بموجب حکم الٰهی دو نقب درون قلعه رسانیدند هر دو را از باروت پر کرده یکی را آتش دادند و دیگری موقوف بر حکم بود و چون سرهای هر دو نقب پایان قلعه باهم اتصال داشت قضارا در هر دو نقب آتش در گرفت و لشکر پادشاهی که طرف نقب دوم نزدیک قلعه غافل بود بسیار کسان از آنها ضائع شدند اما باقبال پادشاهی قلعه مفتوح گردید بعد جنگ بسیار و ترددهای بیشمار رانا جیمل مع پتا که از امرای بزرگ او بود کشته شد اکبر بعد فتح و نصب قلعه‌دار بفتح و فیروزی ازانجا معاودت نموده بخطه دلگشای اجمیر نزول اجلال فرمود از ابتدای نصف شهریور ماه تا نهایت اواسط اسفندار ماه الٰهی که همگی شش ماه بوده باشد این مهم انصرام یافت *

ذکر در بیان معاف کردن جزیه و طریقه صلح کل ورزیدن در مملکت هندوستان و اختراع دین الٰهی

شیخ عبدالله بن شیخ شمس الدین سلطان پوری در عهد شیرشاه بصدر الاسلام و در زمان همایون بشیخ الاسلام و در وقت اکبر بمخدوم الملک ملقب و بنهایت جاه طلب متعصب و دنیا دوست بود چنانچه شیخ عبدالقادر بداونی با وجود اتحاد مذهب و مناسبت تمام در علم کتبیت در کتاب خود می نگارد که چون مخدوم الملک معاتب پادشاه گشته در گذشت خزاین و دفاین بسیار از وی پدید آمد از الجمله چندین صندوق خشت طلا بود که از گورستان خانه او که بهانه اموات خود دفن کرده بود برآوردند و این همه با جمیع اموال و کتب اندوخته او داخل خزانه عامره پادشاه گشت و شیخ عبدالنبی صدر کذلک مردی متعصب جاه طلب از اولاد ابوحنیفه کوفی در اوائل عهد اکبر اقتدارش بجائی رسیده بود که یک دو بار پادشاه خود کفش او را پیش او گذاشت و اغنیه خود ملا پرست و در ظاهر اسلام بنهایت صلب بکمال تعصب می باشند و همایون مرتبه ثانی بمجرد تسلط بر بلاد هند از بام افتاده بمرد و اکبر بنهایت جوان

و در طفلی سلطنت یافته انفصال دعاوی عظیمه بلکه اکثر امور سلطانی برای درویهٔ همین هر دو کس و اشباه و اتباع ایشان سپرده خود بعیش و
طرب و لهو و لعب می گذرانید ایشان بنابر حب جاه و نفس پرستی و شدت تعصب هر کرا اندک مورد التفات پادشاه و از مسلک و مشرب خود بیگانه
میدیدند بهر حیله و بهانه که میتوانستند بنام حراست و حمایت شرع و اسلام بقتل او کمر بسته نمی گذاشتند که سری برافرازد خصوص با کسانی
که بعضا بر هم پیشهٔ ایشان بوده در باطن نسبتی با ایشان داشته اند نهایت عنادی ورزیدند چنانچه شیخ ابو الفضل و پدرش شیخ مبارک و شیخ فیضی
نیز بدام ایشان افتاده بتائید الٰهی ازان بلای ناگهان بهزار دشواری و جگر خواری نجات یافته باوج عزت و اختصاص رسیدند
و در ضمن احوال شیخ ابو الفضل این ماجرا پیرایهٔ ایضاح خواهد یافت و کار بجائی رسیده بود که خلق زیاده از حد و حصر را بدستیاری
سعی آن بی دینان خون ناحق ریخته شد و آنچه از مجموع حکایات و تقریرات نقلهٔ اخبار آن عصر مستفاد میشود هر دو مقتدای مذکور
نهایت متعصب و اظهار تصلب آنها در ظواهر دینداری فقط برای حب جاه و نفس و هوا پرستی بوده بوئی از ایمان بمشام جان ایشان و
اتباعش مثل عبد القادر بداؤنی و غیر ذلک نرسیده بود و از شدت تعصب و خودرائی فتواهای عجیبه میدادند چنانچه شیخ عبد القادر
بداؤنی می نویسد که مخدوم الملک فتوی داد که درین ایام حج رفتن فرض نیست چون پرسیدند گفت راه مکه منحصر در عراق است
یا دریا در راه عراق ناسزا از قزلباشان باید شنید و در راه دریا عهد و قول از فرنگی گرفته زبونی باید کشید و دران عهد نامه صورت
حضرت مریم و حضرت عیسیٰ مصور کرده اند حکم بت پرستی وارد پس هر دو صورت سفر ممنوع است ارباب ذهن و ذکا ازین مقوله مرتبهٔ اجتهاد
آن مدعی فقاهت و دینداری توانند فهمید و بداؤنی در احوال خود می نویسد که هر چند شیخ مبارک را بحسب استادی بر من حق
عظیم است لیکن چون او و پسرانش غلو در انحراف از مذهب حنفی داشتند مرا آن محبت سابق نماند و نیز برای استشهاد و استحکام
قول خود از مخدوم الملک نقل میکند که او هر گاه شیخ ابو الفضل را در اوائل عهد اکبر میدید می گفت که چه خللها که ازین مرد در دین بخیزد
و سببش جز این نبود که شیخ ابو الفضل و پدرش شیخ مبارک بنا بر عقل و تدین مثل ایشان مولع در قتل بندگان خدا بلکه مجوز قتل مردم بمحض گمان
تشیع یا پیروی عقل در مسائل مختلف فیها نبودند و بطفیل آن هر دو مردکه دنیا پرست مرتبهٔ تعصب عوام بجائی رسیده بود که در میادی
سال سی و سوم اکبر فولاد برلاس نام منصبدار متعصبی ملا احمد ٹھٹھے را که شیعی مذهب بود بعداوت کیش تشیع از ور نجیده و شبی ببهانه ملا را
از خانه اش بر آورده بزخم خنجر مجروح ساخت و اکبر که دران ایام دین الٰهی اختراع نموده از قید عصبیت بر آمده بود برلاس مذکور را
بپای فیل بسته در شهر لاهور گردانیده تا هلاک شد و ملای مقتول بعد از قاتل بسه روز در گذشت و بعد از دفن ملا احمد شیخ فیضی و شیخ ابو الفضل
بر قبرش مستحفظان برگماشتند با وجود اینهمه اهتمام مردم لاهور بعد نهضت اردوی پادشاه بکشمیر جثهٔ ملا را بر آورده بآتش تعصب
و عناد سوختند و بپای خود ذخیره اندوختند القصه چون موتمن الدوله شیخ ابو الفضل بنهایت مرتبهٔ تقرب اکبر پادشاه مخصوص گشت
و علامهٔ زمان حکیم فتح الله شیرازی و دیگر امرا و علمای عراق و شیراز بدربار اکبر فراهم آمدند شیخ ابو الفضل با علامهٔ مرقوم و دیگر
دانشوران همرای و همزبان گشته در تدارک ستمگاری و خونریزی متعصبان معاند مذکور کمر همت محکم بست چون بچاره گری نشست
دید که پادشاه خود پرست و علمای جاه پرست از مذهب خود برگشته و بنابر روی نخواهد کرد و با این مذهبی که دارد و بنائیکه از مدتها
استحکام یافته علمای بباد فنا خواهد رفت ناچار اکبر را ستوده و فوق مرتبه که داشت وانموده دلالت بجودی و احداث
مذهب جدید مسمی بدین الٰهی نموده از قید تعصب بر آورد و بمنصب ظل اللهی که صلح کل نتیجهٔ آنست آگهی داده بندگان خدا را از چنگال
سفاکی بیباکان مذکور و اتباع آنها نجات و رستگاری بخشید و بنای آن بدین نمط گذاشتند که پادشاه را اول
آهسته آهسته بر خبث نیت آنها و جمع مال و طلب جاهی که در دل داشتند آگهی داده چنین وانمودند که پادشاه ازین بر خود بستگان

تام ریاست اسلام بهمه وجوه لائق تر و مستحق این مرتبه و مقام است چون این سخن ولهذا و پادشاه شد در شروع سال بیست و چهارم جلوس
روزے در حضور پادشاه با قضات و علما گفتگوے مسئله که مختلف فیه مجتهدین شده باشد در میان آورده سخن بدینجا رسانیدند که سلطان
را اهم مجتهدے میتوان گفت یا نه و شیخ مبارک پدر مؤتمن الدوله ابوالفضل که اعلم علماے زمان خود بود حسب الامر تذکره درین خصوص
نگاشته و بمهر خود مختوم گردانیده بعلماے عصر که در دارالخلافه حاضر بوده اند سپرده فتوے خواست علما مرضے پادشاه از فحوای سؤال دریافته
بعد تامل و امعان نظر در معانی آیه کریمه اطیعوا الله واطیعوا الرسول واولی الامر منکم و دیگر احادیث و اقوال که درین باب ورود یافته همگی
حکم کردند که مرتبه سلطان عادل عند الله زیاده از مجتهد است چه نص اولی الامر مؤید وجوب اطاعت سلاطین است علی رایهم نه معاضد مجتهدین
و حضرت پادشاه اعدل و افضل واعلم بالله است اگر در مسائل دین که مختلف فیه علما است یکطرف را از جانبین اختلاف جهت تسهیل معاش
بنی آدم و صلاح حال اهل علم اختیار نموده بآنجانب حکم فرماید اطاعتش بر کافه انام لازم و ایضاً اگر باجتهاد خود حکمے از احکام که مخالف نص نباشد
بنا بر مصلحت عام قرار دهد مخالفت از ان حکم موجب سخط الٰهی و عذاب اخروے و خسران دینے و دنیوی است و همه بر ان تذکره مهرهای
خود زدند بعد از ان مخدوم الملک و عبدالنبی صدر را احضار نموده مامور بمهر و دستخط گردانیدند آنها نیز طوعاً و کرهاً مهر و دستخط خود نمودند
و کان ذلک فی شهر رجب سنه سبع و ثمانین و تسعمائة من الهجرة المقدسة چون محضر درست شد و احکام خاطر خواه پادشاه که مطابق بصلاح خیر طلبان
جمیع خلق الله بود شیئاً فشیئاً اجرا یافت مخدوم الملک و شیخ عبدالنبے مامور بگزاردن حج گشته اخراج یافتند و علمای تعصب پیشه
دیگر همین نهج بتعیین قضاے ولایات دور دست از حضور مهجور گشته از دارالسلطنة دور افتادند و خیر طلبان خلق خدا اصلاح حال عالم
و ابقاے جان و مال و عرض و ناموس ابناے آدم در افسا و عقیده سلطان زمان دانسته اکبر را واضع و محدث دین الٰهی گردانیدند و دین
الٰهی عبارت است از صلح کل و جاے دادن جمیع عباد در کنف حمایت خود باقتضاے معنے ظل الٰهی و حاصلش آن که با احدے تعصب
و نفاق نباشد و هر کسے در سایه رافت او بر آساید بدین تدبیر جهانیان از دست ایذا و اضرار اشرار خلق آسودند و فارغ البال راه زندگے
پیمودند و مخدوم الملک که بمکه معظمه رسید شیخ ابن حجر که صاحب صواعق محرقه در ان زمان زنده و مقیم مکه بود باعتبار مناسبت تعصب استقبال
مخدوم الملک نموده احترام او بسیار نمود و در درون شهر آورده در کعبه را در غیر موسم براے او کشود تا زیارت نمود و آن جو فروش گندم نما
که در صورت دیندارے طالب دنیا بود چون از پادشاه و امراے موافق منهایت کبیده بود در مجالس و محافل نسبت بپادشاه و امرا سخنان
ناخوش مثل ارتداد از دین و رغبت بکفر که اکثر افترا بود ذکر مے نمود و این سخنان او بگوش پادشاه رسیده باعث کمال انزجار خاطرش
مے شد و شیخ عبدالنبے صدر هم کذلک بعد اندک مدت که خبر بغی محمد حکیم میرزا برادر اکبر شنیدند و خبر مسخر شدن لاهور بدست میرزاے
مذکور نیز رسید بطمع ریاست و حب جاهیکه داشتند بیتاب گردیده هر دو معاودت هند نموده باحمدآباد گجرات رسیدند درین اثنا
بعضے بیگمات محل اکبر پادشاه که بحج رفته بودند نیز ادراک سعادت طواف نموده برگشتند و به بلدهٔ مذکوره رسیدند و آن هر دو بعد ورود
در هند اکبر را باقتدار دیده برخود ترسیدند بضرورت و ناچارے رجوع به بیگمات مذکور نموده در استشفاع جرائم خود توسل بآنها
جستند و زنهاے مسطوره بعد ورود سفارش آنها کردند اکبر که نهایت از آنها آزرده و انتقام الٰهی نیز بر آنها لازم افتاده بود در ظاهر
پاس زنها داشته مردم خود فرستاد که آنها را مختفی از ان نسوان مسلسل کرده بیارند مخدوم الملک از کمال خوف و بیم در راه قالب تهی
کرده و ستانش نعش او را مخفی در جالندهر آورده دفن نمودند و مال بسیار از خانه او برآمده بخزانه پادشاه رسید و عبدالنبے را بعد ورود
بپاے محاسبه در آورده حواله شیخ ابوالفضل نمود و در قید بمرد چون او را با شیخ عداوت دیرینه بود و شیخ ابوالفضل متهم شد که عمداً او را
کشته است و این مذهب الٰهی که آسایش غیر متناهے خلق خدا در ان بود تا عهد جهانگیر رواج داشت باز از عهد شاهجهان تعصب مذهب

شروع شده در عهد عالمگیر شدت پذیرفت از تقریر شیخ ابوالفضل در ذکر احوال خویش و محافظت قبر ملا احمد بگماشتن مستحفظان از شیخ ابوالفضل و برادرش که بعمل آمده و در ذکر کشته شدنش بدست فولاد برلاس گذشت دلالت بر تشیع او و پدرش مے نماید والعلم عند الله و احوال ملا احمد ٹھٹھے عبدالقادر بداؤنے در تاریخ خود چنین نگاشته که او فاروقے نسب بود و پدران او در ملک سند حنفی مذهب بودند او در عهد شاه طهماسپ صفوے بولایت عراق ایران افتاد و مذهب تشیع اختیار نموده درین مذهب غلو داشت چون شاه اسمعیل ثانی پسر شاه طهماسپ از شستے افیون سازش بار دے و تورانے میخواست و بر عکس پدر اندک طرفدارے تسنن ظاهر مے نمود ولنگ گردید بلکه رفت و از انجا بدکن بعد از ان در سال بست و هفتم جلوس از دکن بهند آمده ملازمت اکبر پادشاه نمود روزے او را در بازار دیدم و بعض عراقیان تعریف من کردند گفت که نور رفض در جبین ایشان عیان مے نماید گفتم چنانچه نور تسنن در چهرهٔ شما و ملاے مذکور حسب الامر اکبر تحریر تاریخ هزار ساله از ابتداے هجرت تا زمان اکبر اشتغال ورزیده تا زمان چنگیز خان جمیع وقایع را در دو جلد با تمام رسانید و در سال سے و دوم تقریبے که مذکور شد کشته گردید بقیه احوال را آصفخان تا سال نهصد و نود و هفت نوشت و آن کتاب بتاریخ الفی موسوم گشت و نیز بسبب اختیار نمودن همین مذهب الٰهی و بلندے همت مبلغی خطیر که بطور جزیه بمعرض وصول درمے آمد پادشاه خواست که تحصیل وجه مذکور موقوف گرداند بر زبان گذرانید که مقرر کردن جزیه بجهت آن بوده که همواره مبلغ معتد به در خزانه موجود بود و پشت سپاه اسلام بآن قوے باشد هرگاه بیامن اقبال روزافزون هزاران گنجینه مملو از زر سرخ و سفید در سرکار والا فراهم باشد و راجها و رایان هندوستان سر بخط اطاعت نهاده باشند چه مناسب است که زیردستان و مسکینان هند را آزار داده زرے اندوخته آید گویا بلا تغیر در زمانیکه راجه مانسنگه به تسخیر ولایت کوهستان پنجاب و تادیب راجه هاے آن دیار متعین شده بود این قطعه خاطرخواه پادشاه [illegible] نظم کشیده و باستماع مضمون همین قطعه دل پادشاه برعایت هنود مائل گردیده **قطعه** شها فرمان فرستادے براجه ٭ که سازد بنده دان کوه را رام ٭ چنان رونق گرفت از عدل تو دین ٭ که هندو میزند شمشیر اسلام ٭ پادشاهان پیشین بفتواے علماے متعصب آئین ایذا و اضرار مخالفان مذهب صواب و نتیجه هزاران اجر و ثواب میدانستند و اخذ جزیه و اموال و عیال و اطفال بیگانگان که فے الحقیقة اطاعت نفس و هواپرستے است از مهاوے فتواے همین جهالت کیشان از جملهٔ اعاظم عبادات رب الارباب مے شمردند اکبر که عقل خداداد و وفور شعور در طریقهٔ معاش و معاد داشت بساط صلح کل گستر و طوائف انام و طبقات خلائق را یکسان شمرد و گفت که خالق جهان آرا بر مخلوقات مختلف المشارب و متنوع المذاهب در فیض کشوده لطف عام او همه را شامل است پس بر پادشاهان والا شکوه که ظلال ایزد متعال اند نیز واجب و لازم است که تخالف و تنازع دینے منظور نداشته بندهاے خدا را بیک نظر بینند و پرتو عنایت خود را مانند نور آفتاب که بر نیک و بد مے تابد بر همگنان یکسان اندازد بعد این دلاویز گفتار حکم فرمود که از تاریخ امروز هیچکس از حکام ممالک محروسه بعلت طلب جزیه که هشت سال بآئین سلاطین پیشین منضبط در آمد مزاحم زیردستان نشود و با هندو و مسلم و گبر و ترسا و دیگر اهل مذاهب در مقام صلح کل بوده با احدے در دین و آئین تعرضے نکنند و واگذارند تا بروش پیشینیان خود هر کس پرستار آفریدگار باشد **بیت** در حیرتم که دشمنی کفر و دین چراست ٭ از یک چراغ کعبه و بتخانه روشن است ٭ و در همین اوقات اوائل سال بست و سوم جلوس دوازدهم ربیع الاول مطابق استمرار مجلس مولود حضرت ختمی پناه صلے الله علیه و آله منعقد نمود و باحضار سادات و علما و مشائخ و امرا صلاے عام داده طعام کشید دران روز تمام اهل شهر از موائد احسان بهره یاب شدند و چون بعرض رسیده بود که جناب سید المرسلین و خلفاے راشدین و امویه و عباسیه خطبه مے خواندند و بعض سلاطین مثل امیر تیمور صاحبقران و الغ بیگ میرزا نیز خوانده اند بخاطر اکبر آمد که در یکی از جمعات باین سنت خود هم عمل نماید بنابرین روز جمعه در مسجد جامع

فتحپور بر بعضے از زینہ ہاے منبر برآمدہ تا صد خطبہ خواندن شد و بیکبار حصر واقع شدہ بلرزہ افتاد و ہزاران تشویش این ابیات
شیخ فیضی نظم خداوندے کہ ما را خسروے داد ٭ دل دانا و بازوے قوی داد ٭ بعدل و داد ما را رہنمون کرد ٭ بجز عدل
از خیال ما برون کرد ٭ بود وصفش ز حد فہم برتر ٭ تعالےٰ شانہ اللہ اکبر ٭ ادا کردہ بہمین ابیات اختصار نمود و از منبر فرود آمدہ نماز جمعہ
ادا فرمود و ہمین مبلغ کل را مذہب الٰہی نام نہادہ مقرر کرد کہ در ہر شب جمعہ دانشوران جمیع ادیان و فضلاے انحای ملل از سنی و شیعہ
و یہود و نصارے و گبر و ہنود و ارمنی و ملحد و دہرے و براہمہ و سیوڑہ و دیگر اہل مشارب و مذاہب در چہار ایوان کہ بہمین قصد تعمیر
یافتہ بود فراہم آمدہ مذاکرہ و مناظرہ نمایند و پادشاہ منصفانہ بلا تعصب مقالات آنہا شنیدہ عیار گفتار ہر یکے بمحک خرد برسنجد و در ہر جا
بحکمۃ مناسبے بخاطر رسد بحسن بیان خاطر نشان منکران نماید **بیت** جنگ ہفتاد و دو ملت ہمہ را عذر بنہ ٭ چون ندیدند حقیقت رہ
افسانہ زدند ٭ و براے دریافت حقیقت آئین ہنود کتاب مہابہارت را کہ متضمن بر بسے مقالات و اکثر اعتقادات و حالات و مواعظ
این جماعت است و درین کشور از کتب تواریخ کتابے بزرگتر و معتبر تر از ان نیست حسب الحکم اکبر باہتمام غیاث الدین علی
نقیب خان و سعی ملا محمد سلطان تھانیسرے و شیخ عبد القادر بداؤنی بفارسے مترجم گشتہ برزم نامہ موسوم گردید و شیخ ابو الفضل
دیباچہ آنرا در کمال اتقان نگاشتہ ہمچنین دیگر کتب ہندوے نیز بموجب امر ترجمہ گردید و بارہا بر زبان اکبر میگذشت کہ از وزیدن تند
باد تقلید چراغ خرد خاموش شدہ و ہمہ کس بے آنکہ غور و امتیاز در حقیقت نمایند ہرچہ از پدر و استاد و آشنا و ہمسایہ و خویش و اقارب
شنیدہ باان گرویدہ تعصب مے ورزند و عداوت و کین با یکدیگر مذہب گشتہ بنظر تحقیق اقوال مخالف خود مے شنوند و امتیاز حق
و باطل در عقائد خود و دیگران نمے نمایند با آنکہ از ہمہ اہم تر ہمین است **بیت** گفتگوے کفر و دین آخر بیکجا مے کشد ٭ خواب
یک خوابست باشد مختلف تعبیرہا ٭ و مقرر فرمود کہ در ہر سال دو مرتبہ یکے پنجم رجب کہ روز ولادت اکبر بود و دیگر دوم ماہ امرداد خود را
ببعض جواہر و طلا و نقرہ و انواع اقمشہ و گوناگون اجناس سنجیدہ اشیاے موزون بہ ارباب فقرا و اصحاب احتیاج قسمت کنند و نیز قرار
یافت کہ از تاریخ ولادت خود چند روز بحساب عدد روز ہمان ماہ شمسی مرتکب غذاے گوشت حیوانے نشود و ہر سال بعد وزن آن قدر
روز کہ موافق عدد سنین عمر او باشد گوشت تناول نکند و دران ایام در ممالک محروسہ جاندار را نیازارند و بدین تقریب گاوکشے نیز از ممالک
محروسہ منع گردید و مکرر میگفت کہ ترک گوشت بارہا بخاطر میرسد چہ گوشت از شاخ درخت برنمے آید و مانند نباتات از زمین برنمے
خیزد از بدن جاندار است با وجود انواع اغذیہ و اقسام نعما کہ از خانۂ انعام الٰہی بہ آدمے عطا شدہ براے اندک لذتے کہ زیادہ
از آنے بوز بان نمے نماید قصد جانداران نمودن بنہایت سخت جانے و سنگ دلے است و صدر خود را کہ مخزن اسرار ایزدیست
قبور حیوانات گردانیدن کمال نادانے و بے عقلے و نیز مے فرمود کہ شکار کار بیکاران و نمونہ جلادے و بیدادیست تا خدا ترسان
ہلاک جانداران بیچارہ را تماشا قرار دادہ بیگناہان چند را ناحق از جان مے گذرانند و نمے دانند کہ این صور غریبہ عجیبہ از بدائع
صنائع الٰہی و ساختہ دست قدرت اوست و سعے در انہدام آنہا نمودن کمال نادانے و شقاوت **بیت** میازار
مورے کہ دانہ کش است ٭ کہ جان دارد و جان شیرین خوش است ٭ بنا برہمین در امثال این امور بعضے از مسلمانان متعصب
اکبر را بہ برگشتگے از دین منسوب ساختہ غائبانہ ملامتش می نمودند خصوصاً ملا عبد اللہ سلطان پورے کہ در عہد اسلام شاہ افغان
خطاب شیخ الاسلامے داشت و در زمان اکبر بمخدوم الملک مخاطب شدہ بود و شیخ عبد النبی صدر کل زیادہ تر از دیگران سخنان ناصواب
مے گفتند و احوال آنہا مذکور شد

ذکر در بیان دختر گرفتن اکبر از راجہ ہاے ہندوستان

بنا بر امتحان و اظهار تسلط و اقتدار خود بعد چند مدت از جلوس و غلبه بر اعادی و انتزاع قلعه چیتور از دست رانا و استیصال او خواست که دختران راجهای عمده این ممالک بزنی خود و اولاد بگیرد اول چون حسن خان میواتی عمده زمینداران جوار دار الملک بود دختر برادرش را در خواست او بمناسبت اسلام قبول نموده عقیقه مسطوره را بحرم سرای سلطانی فرستاد بعد آن براجه بهاڑا مل کچواهه که عمده ترین راجهای هنود بود همین حکم شد او بسبب مخالفت مذهب قبول نمیکرد آخر الامر ناچار گشته تن در داد و صبیه خود را در عقد ازدواج اکبر در آورد

نظم بدو زیکه طالع برومند بود ٭ نظر با سزاوار پیوند بود ٭ جهاندار بر رسم آبای خویش ٭ پری چهره را کرد همتای خویش ٭

ذکر ولادت شاهزاده سلیم یعنی جهانگیر پادشاه و رفتن اکبر در اجمیر بایفای نذر

چون اکبر را آرزوی فرزند سعادت پیوند بسیار بود و صورت نمیگرفت زنها حامله شدند و اسقاطی یافت اگری زائیدند چند روز مانده میمردند باشعار دولت خواهان بامید وصول این مامول رجوع بخدمت شیخ سلیم که دران زمان از نزدیکان درگاه کبریا و مستجاب الدعا مشهور بود نمود او در قصبه سیکری اقامت داشت حسب الاشعار شیخ در نزدیکی قصبه مسطور عمارات شاهانه احداث فرمود و بفتح پور موسوم کرده دار السلطنت قرار داد و بوسیله دعای آن درویش عنایت الهی یاور شد و در سال چهاردهم جلوس والا مطابق سنه نهصد و هفتاد و هفت هجری از بطن عفت سرشت صبیه راجه بهاڑا مل پسر فرخنده اختر ولادت یافت **بیت**

یکی غنچه از باغ دولت دمید ٭ که انسان گلی چشم گیتی ندید ٭ نام آن مولود بمناسب اسم درویش داعی سلطان سلیم گذاشت آخر بعد پدر چون پادشاه گشت بجهانگیر پادشاه موسوم شد چون اکبر را اعتقادی راسخ با خواجه معین الدین چشتی بود و مزار آن بزرگوار متصل بشهر اجمیر است اکبر عهد کرده بود که هرگاه ایزد تعالی او را فرزندی عطا فرماید بزیارت مزارش پیاده پا قطع مسافت نماید بعد ولادت شاهزاده سلیم اکبر بایفای عهد از فتحپور سیکری تا اجمیر که هفت منزل و هر منزلی دوازده کروه است با پای پیاده طی مسافت نموده مراسم زیارت بتقدیم رسانید اصل آنکه اکبر با دل قوی قوت بدنی هم بسیار داشت و جرات تهور او انچه مرقوم و مشهور است اکثری خارج از حد شجاعت و نزدیک بمرتبه تهور است و از قانون خرد بیرون شیخ ابو الفضل در اکبرنامه می نویسد که روزی بقصد شکار روز در آن ملک پیاده پا از شهر روانه شده آخر روز باکبرآباد که هجده کروه فاصله دارد رسید و از نزدیکان غیر از دو سه کس دیگری همپای نکرد و بر مه نگارد که در سواری فیل نوعی ماهر و بیباک بود که احدی از فیلبانان کار آزموده آنقدر مهارت نداشت هنگامیکه فیل مست عربده کرده و فیلبان را کشته باعث آشوب شهر می شد پادشاه روبروی فیل بی اندیشه پای جرات بر دندانش گذاشته سوار میشد و آنرا با فیل دیگر که همراه بود بجنگ می انداخت و بارها در عین جنگ فیلان از این فیل جسته بر فیل دیگر بنحوی میرفت که موجب حیرت نظارگیان می گردید ٭

ذکر ازدواج شاهزاده سلیم با صبیه مونه راجه و ولادت سلطان خرم یعنی شاهجهان پادشاه

چون اکبر روابط انتساب با راجها رواج داد و با وجود مخالفت مذهب بدین نسبتها افتخار جستند بعد وصول شاهزاده سلیم بحد بلوغ اگرچه اول دختر راجه بهگونت ولد بهاڑا مل کچواهه در حباله نکاح شاهزاده بود در مرتبه ثانیه با دختر مونه راجه ولد راجه مالدیو مرزبان جوده پور میرٹه که بوسعت ملک و کثرت لشکر سر آمد اکثر راجهای عمده بود در عقد ازدواج شاهزاده مذکور در آورد و آنا وزین کتخدائی راجه برای از دیاد آبروی خود مجلس عالی ترتیب داده التماس مقدم پادشاه نمود اکبر پاس عزت او فرموده التماس او را باجابت مقرون گردانید و بمنزل او رفته سر افتخار او را باوج اعتبار رسانید و راجه مراسم نیاز و پیشکش بتقدیم رسانیده

عرس جمیع همراهیان پادشاه درست نموده از لشکریان تا شاگرد پیشه همه را خلاع فاخره پوشانید و امرای عظام را با دای رسم ضیافت دگر رانیدن تحائف خوشتر و گرداینده و فیلان کوه پیکر و اسپان صبار فتار و پرستاران و غلامان بسیار و انواع اقمشه و اجناس و ظروف و اثاث البیت و جواهر گران بها بطریق جهیز سرانجام داده بهمین آئین پادشاه را مع دختر و داماد مرخص نمود قبل ازین سلطان سلیم را از دخت راجه بهگونت داس پسری سلطان خسرو نام بهم رسیده بود و بعد از و از بطن جبیه مونه راجه در سنه سی و شش جلوس اکبر و هزار هجری سلطان خرم که بشاهجهان نامور گشت ولادت یافت بزم عیش و عشرت و انجمن انبساط و مسرت آراسته شد دست بذل و عطا کشاده داد جود و سخا داده اند
نظم گل شگفت جان پیه دردین باغ ٭ که بویش صد گلستان را کند داغ ٭ ازین شمشاد بن کازاد برخاست ٭ ز هفت اختر مبارکباد برخاست ٭
نشاط آویخت با تار ترانه ٭ نوا پیچید در مغز زمانه ٭

در بیان عجائب سوانح که در زمان اکبر بوقوع آمده

در موضع بکسر راوت ٹیکا نام مقدم بود شخصے که با او عداوت داشت قابو یافته زخمے بر پشت و زخمے دیگر بر بناگوش او زد و بهمان زخمها راوت مذکور قالب تهی کرد و بعد چندگاه رام داس خویش او را پسرے بوجود آمد که بر پشت و بناگوش او نشان همان زخمها بود و شهرت شد که راوت ٹیکا که از زخمها مرده بود باز بطریق تناسخ درین عالم بوجود آمد و آن پسر نیز بعد رسیدن بحد شعور میگفت که من راوت ٹیکا ایم و نشانهاے صحیح میداد چون این سانحه غریبه بعرض اکبر رسید او را بحضور خود طلبیده بر احوال او وقوف یافت و گویند تصدیق اظهار او نمود و دیگر نابینائے را آوردند هرچه مردم بزبان میگفتند او دست زیر بغل خود نهاده بدست و بغل جواب میداد و بهمین طور شعرها میخواند مردم احتمالات می دادند لیکن آواز کثرت ورزش کار باین حد رساینده بود و دیگر شخصے را آوردند که نه گوش داشت و نه سوراخ گوش و هرچه مردم میگفتند بے کم و کاست مے شنید ٭ و دیگر شخصے را آوردند که از یک زوجه تحو دبست و یک پسر داشت و همه زنده بودند و دیگر دران ایام کوکبے ذو ذنب نمودار شد از نحوست آن در عراق و خراسان شور عظیم رو داد ٭ دیگر از سانحه غریبه که رو داده این است که فوجی از ملازمان سرکار والا براے مالش سرتابان نواحی اکبرآباد متعین شده بود با متمردان محاربه درمیان آمد دران فوج دو برادر از قوم کهترے تردد بسیار کردند یکے از ان هر دو برادر دران کارزار کشته شد نعش او را در خانهٔ او باکبرآباد آوردند برادر دوم دران رزم بکار خود مستعد ماند چون هر دو برادر توامان زاده و هر دو باهم کمال مشابهت داشتند که امتیاز در انها متعسر بل متعذر بود و بعد رسیدن نعش مذکور در خانه چون تحقیق نمی شد که کدام یک ازان برادر کشته شد زنهاے هر دو برادر مستعد سوختن گشته باهمدگر منازعه نمودند هر یکے مے گفت که شوهر منست همراه او در سوختن مراسے باید این مقدمه بکوتوال شهر رجوع شد و از و بپادشاه رسید حسب الطلب در حضور آمدند چون استفسار رفت زن برادر کلان که نیم ساعت قبل از دیگرے بوجود آمده بود گذارش نمود که البته شوهر من است و شاهد صدق مقال من آنکه یک سال منقضے مے شود که پسر ده ساله من فوت شده و باین مرد غم فرزند بسیار بود و سینهٔ این را چاک سازند اگر جگر داغ فرزند داشته باشد شوهر من است بموجب حکم والا براے امتحان جراحان سینهٔ آن میت را شگافتند شگافے مانند زخم تیر جگرش ظاهر گشت چون این معنی بعرض رسید باعث تعجب گردید اکبر آن زن را ستوده فرمود که حق بجانب اوست سوختن و نه سوختن را اختیار دارد و آن زن مردانه وار با پیکر بیجان شوهر خویش همراه نموده در آتش عشق او خاکستر گردید ٭

در بیان تسخیر ولایت پٹنہ و بنگالہ

دران وقت سلیمان کلیانے که از امراے بزرگ شیر شاه و اسلام شاه بود حکومت آن ولایت داشت و تا عهد اکبر مسلط بود

چون منعم خان خانخانان بحکومت آن دیار معین گشت چند بار با سلیمان مذکور جنگ ها در میان آمده و سلیمان عاجز گشته اطاعت پادشاهی قبول
کرد و با خانخانان ملاقات نموده تا زندگی خود سر از انقیاد و بر نتافت چون او قالب تهی کرد بایزید پسر کلانش بر مسند حکومت نشست و بعد
چندی رخت هستی بر بست پس از و داؤد پسر دوم سلیمان حاکم گشت و دم استقلال زده سر از بندگی پادشاهی بر تافت منعم خان
آماده جنگ شده قلعه پتنه را محاصره کرده باکبر عرضداشت نموده استدعای مقدم او نیز کرد پادشاه در عین برسات که از کثرت آب راه ها
مسدود بود رایات نصرت پیرا افراشته در حوالی پتنه نزول اجلال نمود او در خود تاب مقاومت ندیده بتحریک سلسله صلح ایلچی فرستاد چون ایلچی
باستلام عتبه سرافرازی یافت حکم شد که داؤد ازین شقوق یکی را اختیار کند اول داؤد تنها در رزمگاه آید و ازین طرف ما بر سر آئیم یا هم دگر مبارزت
نمائیم هر که فیروزمند شود ملک از و باشد و اگر دل بر این ننهد از رفقای خود یکی را که بمزید شجاعت معلوم باشد برگزیند تا ما یکی را از بهادران
در برابر او بفرستیم از ان هر دو هر کس که ظفر یابد فتح از جانب او و اگر این را هم قبول نکند یکی از فیلان نامی خود را که بوفور جرأت و عظمت
جثه و توانائی ممتاز بوده باشد در معرکه بفرستد ما نیز فیلی را انتخاب کرده بجنگ او فرستیم هر کدام غالب آید فیروزی همان طرف باشد او هیچ
یکی را پذیرفتن نتوانست مقارن این حال حاجی پور که آن طرف آب گنگ محاذی پتنه است بسعی بهادران پادشاهی مفتوح و مسخر
گردید و محاصره قلعه پتنه نیز بشدت انجامید افغانان نقش ادبار در آئینه احوال خود دیده داؤد را که مست سرکشی و شراب بود طوعاً و کرهاً در کشتی
انداخته بوقت شب روانه بنگاله شدند و شورشی و وحشتی عظیم در قلعه پدید آمد بعضی افغانان از اضطراب و ران تاریکی دریا را از کشتی
توانسته غریق بحر فنا شدند و فریقی که خود را در کشتی انداختند از فرط هجوم مردم کشتیها غرق گشتند و جمعی از کثرت انبوه بتلاش بر آمدن پامال گردیدند
و زمره که راه بیرون بر آمدن نیافتند خود را از برج و دیوار قلعه در خندق افگندند بگو نیستی در شدند سحرگاه اکبر وقوف یافته قلعه را باولیای
دولت سپرده خود در تعاقب بسواری اسپ از دریای پن پن گذشته تا سی کروه راه قطع کرد درین تک و دو حسین خان پسر سلطان محمد عدلی
گرفتار گشته بقتل رسید و دیگر مخالفان نیز در ان راه دستگیر گردیده بصحرای عدم شتافتند و اکثری گریخته جان بسلامت بردند **ابیات**
مخالف گریزان براه گریز ٭ سپه در عقب رانده با تیغ تیز ٭ گریزان شدند آن دلیران همه ٭ چو از شیر غرنده آهو رمه ٭ چون افاغنه هزیمت
یافتند سپاه پادشاه از دولت غنیمت بی نیاز شد از انجا منعم خان خانخانان را بالشکر گران باستیصال داؤد افغان و تسخیر بنگاله تعیین
فرموده در پتنه معاودت نمود و راجه تودرمل که درین مهم خدمات شایسته بتقدیم رسانیده بود بعنایات علم و نقاره سرافراز گشته برفاقت
منعم خان مقرر گردید پادشاه بعد تنسیق امور آن دیار مراجعت کرده از راه اجمیر بزیارت مزار خواجه معین الدین تبرک جسته بدار السلطنة
فتحپور نزول اجلال نمود و حکم کرد که از اجمیر تا فتحپور در هر کروه چاهی پخته و مناره بلند احداث کنند در اندک فرصتی چاه و مناره
برطبق حکم مرتب گردید **القصه** منعم خان در بنگاله رسیده با داؤد جنگ نمایان کرده زخمی گشت اکثر امرا جان نثاری کردند آخر داؤد
مغلوب گشته ببندگی درگاه والا قبول کرده پیشکشهای لائقه و فیلان نیکو منظر مصحوب پسر خود بحضور اکبر ارسال داشت و راجه تودرمل
از مهم بنگاله خاطر جمع نموده بحضور رسیده بمنصب اشرف دیوانی سرافرازی یافت بعد چندگاه چون منعم خان خانخانان بمرگ خود
درگذشت داؤد قابو یافته از عهد برگشت و سر بشورش برداشت باز از حضور خانجهان و راجه تودرمل بر سر او تعیین شدند ایشان به بنگاله
رسیده بمعاضدت محاربات نمایان کرده مظفر و منصور گشتند داؤد دستگیر گشته بقتل رسید سر او را بدرگاه قدسی فرستاده مورد عنایات
شدند و از ان وقت فتنه بنگاله فرو نشست پوشیده نماند که در بنگاله آغاز ظهور اسلام از ملک محمد بختیار که از امرای بزرگ سلطان
ایبک بود گردیده از ان زمان آن ولایت در تصرف سلاطین دهلی در آمد و در سنه هفتصد و چهل و هفت هجری قدر خان را که از جانب
سلطان محمد شاه فخر الدین جونا بن سلطان غیاث الدین تغلق شاه بود فخر الدین سلاحدار او بقابو یکه یافت کشته بر مسند حکومت

نشست و بسلطان فخر الدین ملقب گشت مدت حکومت او دوازده سال سلطان علاء الدین عرف ملک علی که بخشی لشکر قدر خان بود
با سلطان فخر الدین جنگ کرده غالب آمد و او را بقتل رسانیده لوای حکومت برافراشت چهار سال و چند ماه سلطان شمس الدین عرف
حاجی الیاس نوکر سلطان علاء الدین سردار لشکر گردید و بر سر لکهنوتی رفته تمامی سپاه را بحسن تدبیر با خود متفق نموده از راه برگشت و بر
علاء الدین آمده بجنگ آقای خود را کشته بر مسند حکومت متمکن شد و دران زمان سلطان فیروز شاه اورنگ آرای سلطنت دهلی
بود مکرر لشکر به بنگاله متعین کرد اما کاری از پیش نرفت مدت حکومت بیست و یک سال سلطان سکندر بن شمس الدین دوازده سلطان
غیاث الدین بن سلطان سکندر پانزده سال و چند ماه سلطان السلاطین بن غیاث الدین یازده سال سلطان شمس الدین بن سلطان
السلاطین پنج سال راجه کانس از زمینداران آن ولایت بود چون شمس الدین رحلت نمود و وارثی ازو نماند راجه مذکور بران بلاد چیرگی
یافته بر مسند حکومت نشست و پنج سال و چند ماه حکومت راند سلطان جلال الدین بن راجه کانس برای سلطنت اسلام قبول نمود خطبه
و سکه بنام خود کرد نوزده سال و چند ماه سلطان احمد شاه بن سلطان جلال الدین هفده سال سلطان ناصر الدین بن سلطان احمد شاه
هفت روز سلطان ناصر شاه از احفاد سلطان شمس الدین دو سال سلطان باربک شاه عرف ناصر غلام او قابو یافته سلطان ناصر را کشته
مسند نشین حکومت گشت دیگران اتفاق کرده او را کشتند مدت حکومت نوزده سال یوسف شاه برادرزاده باربک شاه هشت سال
سلطان سکندر بعد چند روز امرا اتفاق کرده او را معزول کردند فتح شاه نه سال و چند ماه نازک شاه خواجه سرا فتح شاه را کشته بر مسند حکومت
نشست هر جا خواجه سرا بود طلب داشته پیش آورد دو ماه و پانزده روز فیروز شاه سه سال و چند ماه محمود شاه بن فیروز شاه
یک سال و چند روز مظفر شاه حبشی خواجه سرا محمود شاه را کشته بر مسند حکومت نشست یک سال و پنج ماه سلطان علاء الدین که از نوکران مظفر شاه
بود و بقابو یکه یافت آقای خود را کشته بحکومت رسید بیست سال نصیب شاه بن سلطان علاء الدین بعد پدر بر مسند حکومت قرار یافت چهارده
سال هنگامیکه ظهیر الدین محمد بابر پادشاه فتح هندوستان نمود سلطان محمود برادر سلطان ابراهیم لودی به نصیب شاه پناه برد و بعد مدت چون
شیر شاه غالب آمد بنگاله را از تصرف نصیب شاه برآورد و جهانگیر قلی خان از امرای کبار همایون پادشاه بود و پادشاه آن ولایت را از
شیر شاه برآورده باو داد شیر شاه بعد فتح بر همایون جهانگیر قلی خان را به پیمان نزد خود طلبیده بگوشه‌ئی فرستاد و محمد خان مخاطب به بهادر خان
که از امرای شیر شاه و اسلام شاه بود حکومت بنگاله یافت نوکری با دادگری همدوش داشت چون در آویزه محمد خان درگذشت پسر او
خضر خان حکومت یافته به بهادر شاه ملقب شد در جنگ او محمد خان نقد زندگی بسپرد بعد خضر خان تاج خان حکمرانی کرد و پس برادر خرد
او سلیمان کلیانی که از امرای مشهور اسلام شاه بود حکومت باستقلال یافت اگرچه سکه و خطبه بنام خود نکرده اما خود را حضرت اعلی خطاب
کرده بود بایزید بن سلیمان بعد پدر قائم مقام گردید سیزده روز داؤد پسر دوم سلیمان دو سال در سنه نهصد و هفتاد و دو هجری خان جهان
و راجه تودرمل داؤد را بقتل رسانیدند و بنگاله داخل ممالک محروسه اکبری گردید از ابتدای سنه هفتصد و چهل و هشت هجری لغایت
سنه مذکوره که دو صد و سی و هفت سال بوده باشد ولایت بنگاله از تصرف سلاطین دهلی بیرون ماند القصه راجه تودرمل بعد
اطمینان از مهمات بنگاله بحضور رسید و بعد از آمدن راجه در اندک مدت خان جهان برحمت حق رفت مظفر خان دیوان اعلی از حضور
بصوبه داری بنگاله متعین گشت این مظفر خان که بخواجه مظفر مشهور بود در ابتدای حال نوکر بیرام خان بود و بعد تفرقه بیرام خان کروری
پرگنه پسرور تابع پنجاب گردید چون حقیقت قابلیت و کاردانی او بر اکبر انکشاف یافت بحضور خود طلب داشته دیوان بیوتات
فرمود و بمقتضای کاردانی در اسرع اوقات بپایه دیوانی اعلی سرفرازی یافت و مدتی باین درجه رفیعه ممتاز بود درین آوان بصوبه داری
بنگاله مامور گشت و دران ولایت رسیده بنظم و نسق امور آنجا پرداخت چند گاه معصوم خان کابلی جاگیردار بهار در مقدمه داغ اسپ

که دران نزدیکی مقرر شده بود از فرمان عدول نموده شورشے برپا کرد و با دیوان و بخشی سرکار والا گفتگو نموده سوار شده و خانه هر دو قتل
کرده بغارت درآورد و سر بغی برافراشت و همچنین در بنگاله بسبب بازیافت زوائد جاگیر ریزه منصب داران بابعضے آقسقالان یکدل و یک
زبان گشته بامظفر خان صوبه دار آنجا به بغی و مخاصمت برخاستند و با معصوم خان کابلی همداستان گشته جمعیت فراهم آوردند و بسی
امرای دیگر هم از مظفر خان آزرده گشته بمخالفان متفق گشتند و میرزا شرف الدین حسین پدر نه اکبر که با پادشاه مخالفت داشت و بقصد مکه معظمه
روانه شده بود و نیز خبر شورش بنگاله شنیده از راه برگشته آمد و بمخالفان ملحق گشت باغیان قلعه را محاصره نموده محصوران را عاجز ساختند و مظفر خان
پیغام دادند که آمده ملاقات نماید و الا روانه مکه معظمه شود مظفر خان شق ثانی قبول کرد چون دیدند که ترسیده است پیغام دادند که سوم حصه
از اموال خود برآورده بگیرد و تتمه بر جا گذارد مظفر خان نهانے هشت هزار اشرفی نزد معصوم خان فرستاد تا از عرض و ناموس او دست
باز دارد و مخالفان ازین معنی دلیرتر شده در محاصره تنگ گرفتند و قلعه ثانده مفتوح شد مظفر خان را بدست آورده بقتل رسانیدند و اموال او را
هر یک از مخالفان بدست آورده متصرف شدند و بر تمام آن ملک استیلا یافته هرکدام خطابے و منصبے برای خود مقرر کرد و انجمن آراسته
خواستند که خطبه بنام محمد حکیم میرزا برادر عم زاد اکبر که در کابل بود بخوانند دران وقت ناگهان بادی بشدت وزید و باران سخت باریده بساط
انبساط آنجماعه را در نوردید و انجمن بتفرقه و پراگندگی گرائید و آنچه مخالفان اندیشیده بودند بمنصه ظهور نرسید همچنین در بهار بهادر نامے پسر
سعید بدخشی علم بغی برافراشته سکه و خطبه بنام خود کرد و چون این مقدمات بعرض اکبر رسید راجه تودرمل را که بعد مظفر خان دیوان اعلی مقرر شده بود
بامرائے دیگر متعین فرمود راجه بجناح استعجال رسیده بدفع شورش پرداخت و باصلاح و دلجوئیها در حوالی مونگیر حصار گلین احداث
نموده منزل گردانید و حقیقت حال معروض داشت خان اعظم کوکلتاش با لشکر گران رخصت گشت و عقب او شهباز خان نیز متعین
گردید از آوازه آمدن خان اعظم و شهباز خان در جمعیت مخالفان تفرقه افتاد و دست از محاصره حصار گلین که راجه تودرمل ساخته بود برداشتند
معصوم خان با دیگر باغیان بطرف بهار رفت افواج قاهره در بهار رسیده باستیصال باغیان کمر همت بربست و همدرین اثنا معصوم خان
فرنخودے و ثابت خان عرب بهادر که بطرف جونپور داده بغی ورزیده بودند بر دست آنها شهباز خان شکست خورده رو بفرار نهاد
اما همانوقت در عوام شهرت یافت که معصوم خان فرنخودے در معرکه کشته شد لشکر پانش ازین شهرت پراگنده شد شهباز خان ازین خبر خود
را جمع ساخته و جمعیت فراهم آورده درنزدیکی اوده رسیده دوباره با معصوم خان فرنخودے جنگ کرده غالب آمد و بعد چنان شکست چنین
ظفر یافته رفع شورش نمود و معصوم خان شکست یافته با صد کس بدر رفت و بعد چندے بموجب التماس جرائم معصوم خان بسفارش
شاهزاده معاف گشته جاگیر لائق یافت راجه تودرمل بعد دل جمعی از مهمات آن دیار بحضور رسیده مورد الطاف فراوان گردید و بعد چندگاه خان اعظم
نیز از بنگاله در حضور آمد شهباز خان تنها باستیصال معصوم خان کابلی و دیگر مخالفان مقرر ماند چون بعرض والا رسید که مخالفان بدسرشت بدفعات
با شهباز خان جنگ کرده غالب آمدند و ازان نواح رفع شورش نمیشود بلکه روز بروز در افزونی است لهذا بقصد استیصال آن جماعه
بدولت اکبر خود متوجه دیار شرقیه شد و شکار کنان و نخچیر افگنان قطع منازل میفرمود و درهمین سفر راجه بیربل جشن عالی ترتیب داده دعوت پادشاه
نمود اکبر دران مجلس تشریف برده پایه قدرش افزود و نیز در منزل راجه تودرمل وزیر تشریف ارزانی فرموده سرفرازی بخشید او شد بعد رسیدن
در مکانیکه دریای گنگا و جمنا باهم اتصال یافته بیشتر یک جا روند و باعتقاد اهل هند از اماکن شریفه است بجای اتصال هر دو دریا قلعه محکم اساس
نهاد و شهرے بتازگی احداث فرموده اله باس نام گذاشت و بندی مستحکم در طول یک کروه و عرض چهل گز و ارتفاع چهار درعه مقرر گشت و
این عمارات در سال بست و هشتم جلوس اکبر باتمام رسید درین مکان بعرض همایون رسید که شهباز خان به تقویت نهضت موکب همایون
با مخالفان جنگ مردانه نموده مظفر و منصور شد و معصوم خان کابلی و بهادر و دیگر مفسدان برحیم العاقبه هزیمت خورده اند و از ملک پادشاهی

بدر رفته خود ها را در کنج خمول کشیدند بنابر آن معاودت فرموده بقصد دفع فتنه محمد حکیم میرزا بسمت پنجاب روانه شد

در بیان بغی محمد حکیم میرزا برادر عم زاد اکبر پادشاه

او در کابل بغی ورزیده و بارها از آب سند گذشته باعث آزار و اضرار اهل پنجاب می گردید و از صدمات عساکر منصوره منهزم گشته باز بکابل می آورد نوبتے بلاهور رسیده بست و دو روز قلعه را محاصره نمود راجه بهگونت داس صوبه دار لاهور پاے همت افشرده قلعه را محکم داشت و کنور مان سنگه خلف راجه مذکور که فوجدار سیالکوٹ بود احشام کوہے فراهم آورده با جمعیت فراوان ناگهان رسیده با میرزا جنگ نموده غالب آمد میرزا بے دست و پا گشته از دور قلعه برخاسته بے نیل مقصود راهی گشت و براه جلالپور معوله حافظ آباد و از دریاے چناب گذشته و بهیره رسید و آن شهر را غارت و ویران ساخته از راه بهیب دریای سند عبور نموده بکابل رفت و کنور مان سنگه تا دریاے سند تعاقب نموده برگشت چون این جرات و جسارت کنور مان سنگه بعرض والا رسید مورد الطاف بیکران گردید و یکبارگے بمنصب پنجهزارے سرفراز گشت درینولا میرزا از استماع خبر شورش امرای بنگاله که سکه و خطبه بنام اوے خواستند بکنند دلیر گشته و لشکر آراسته از کابل بپنجاب رسیده باعث فتنه و فساد گردید و اهالے آن دیار را آزار و ایذا رسانید اکبر از الهٰ اباس کوچ کرده تصمیم این اراده نمود که این مرتبه در کابل رسیده بمیرزا چنان تادیب نماید که آتش فتنه او بالمره منطفے گردد و فوجے برسم منقلا رخصت نمود میرزا از طنطنه کوکبه پادشاهی اقامت خود در پنجاب متعذر دیده روانه کابل گردید افواج قاهره که از عقب میرزا شتافته بود با شادمان خان که از امراے میرزا بود جنگ نمود و شادمان خان شکست یافته گریخت و مال و منال لشکر یاکش اکثر بدست بهادران لشکر فیروزے اثر در آمد و نوشته چند بخط منشے میرزا از پرتل هاے شادمان خان نیز بدست سردار فوج منصور افتاده بود و آن نوشتجات بعینه بحضور والا ارسال داشت از انجمله نوشته بنام خواجه شاه منصور وزیر بود که در جواب او نگارش یافته اکبر از روے فراخ حوصلگی و نیک ذاتے بزبان نیاورد و بخاطر ش رسید که درچنین وقت مخالفان بجهت هدم اساس اعتماد دولت خواهان این چنین نوشتجاتے فرستند بار دیگر بعرض رسید که کسان شاه منصور که در پرگنه فیروزپور جاگیر اوے باشند اراده دارند که بمحمد حکیم میرزا ملحق شوند چون این معنے از خواجه استفسار یافت او انکار نموده از طلب ضامن کرد و در دادن ضامن نیز عذر نمود شک ظن غالب مبدل شد که نفس الواقع قصد خواجه بطور دیگر است بنابرین حیات بصلاح دولت خواهان متصل کوٹ کچهونیه که ما بین شاه آباد و انباله است خواجه را بحلق کشیدند این خواجه شاه منصور از اعیان شیراز بود و خدمت خوش بوئے خانه داشت و اکبر بمقتضاے آدم شناسے نظر بر قابلیت او داشته بسیار دوست میداشت و مظفر خان دیوان اعلی نظر بکار دانے و وفور دانش او حسد می برد ناگزیر ترک نوکرے نموده پیش منعم خان خانخانان رفته نوکر گردید نوبتے منعم خان او را براے عرض مطالب بنگاله بحضور فرستاده بود در تقریر مطالب نقش کاردانے او زیاده تر بخاطر پادشاه درست نشست بعد فوت منعم خان طلب حضور فرموده به نیابت منصب اعلاے وزارت سرفراز فرموده و در کمتر زمان اصالة باین پایه رفیع رسید چون در معاملات مردم را تنگ میگرفت بدین جهت چند روز تغیر گشته مقید بود و باز بهمان پایه سرفرازے یافت درینولا باقتضای تقدیر باین حالت رسید بعد ده روز از کشته شدن بے تقصیرے او ظاهر گشته باعث تاسف خاطر گردید لیکن مردم از سخت گیرے او نجات یافته مسرور شدند

نظم

مباش در پے کار جهان سخت گیر ٭ که هر سخت گیرے بود سخت میر ٭
بآسان گذاری دمے میگذار ٭ که آسان زید مرد آسان گذار ٭

بالجمله بعد طے منازل بر ساحل دریاے سند اتفاق نزول افتاد در مکانیکه دریاے سند و نیلاب رود کابل با هم پیوندد و حکم والا با حداث قلعه متین صادر شد و بر لب دریا بسبر قلعه کوهچه اساس قلعه گذاشته عمارت

حصار و بروج از سنگ مقرر گشت خارا تراشان چابکدست و بنایان هوشیار سال بست و ششم جلوس والا شروع این بنا نموده باهتمام شمس الدین خوافی در دو سال حصاری رفیع و شهری وسیع صورت انجام یافته باتک بنارس موسوم گردید خندقش دریای سند و رهای او بر روی مخالفان بند گویا برزخیست در میان هند و خراسان پایان آن قلعه معبر دریا متردین را بدون وصول دران قلعه راه عبور از دریا میسر نیست بود گذاشتن بنای این قلعه متوجه پیشتر شد و ازین منزل فرمانی متضمن نصح و پند بمحمد حکیم میرزا صدور یافت خلاصهٔ مضمون آنکه وسعت آباد هندوستان جای چندین سلاطین صاحب سکه بود و تمام در قبضه تصرف اولیای دولت در آمد سران روزگار روی نیاز بدین درگاه آورده اند و امرای این دودمان بجای سلاطین پیشین نشسته حکومت میکنند آن برادر از چنین دولت چرا بی نصیب باشد اگرچه بزرگان سلطنت کمین برادر را بمنزلهٔ فرزند شمرده اند اما حق آنست که وجود پسر ممکن است و برادر بهم نمی تواند رسید لائق عقل و دانش آن برادر آنکه از خواب غفلت بیدار گشته بملاقات خویش مسرور سازد و زیاده برین ما را از دولت دیدار محروم ندارد محمد حکیم میرزا باغوای خوش آمدگویان خانه بر انداز فرمان پذیر نگشته باخود قرار داد که گریوه های راه از خیبر تا کابل مستحکم کرده آماده پیکار گردد یا براه بنگش رفته در هندوستان شورش انداز د میرزا درین اندیشه بود که گنگایش ها در میان داشت که شاهزاده سلطان مراد برسم منقلا در نواحی کابل رسید و با میرزا جنگ در میان آمده میرزا شکست یافت و بطرف غور بند شتافت دارادهٔ آن کرد که بوالی توران پناه برده استمداد و استعانت نماید مقارن اینحال اکبر هم بکابل رسیده سیر منازل قلعه و باغ شهر آرا نموده مسرت اندوخت و با آنکه محمد حکیم میرزا مصدر چنین تقصیرات شده بود از روی کمال تلطف باز کابل را بمیرزا مرحمت فرموده بهندوستان معاودت نمود و میرزا در کابل رسیده بحکومت آن ولایت قیام ورزید چون دائم الخمر بود از فرط باده پیمائی به بیماریهای صعبه مبتلا گردید نتوانست که خود را از شراب باز دارد بنابرین اسباب در اندک فرصت ساغر حیاتش لبریز گشت فرزندانش اراده داشتند که پیش عبدالله خان اوزبک والی توران روند اکبر پاس صلهٔ ارحام نموده فرمان استمالت نگاشته راجه مان سنگه را برای تعزیت و تسلی پس ماندگان میرزا متعین فرمود و رایات عالیات نیز بسمت کابل در حرکت آمد چون عرصهٔ راول پنڈی مورد سرادقات اقبال گردید راجه مان سنگه که پیشتر بکابل رفته بود کیقباد میرزا و افراسیاب میرزا پسران محمد حکیم میرزا را که نخستین یازده ساله و دومین چهار ساله بود همراه خود گرفته در حضور آورد و پادشاه نوازش فرموده الطاف بیکران در حق آنها مبذول داشته نظر توجه بتربیت برگماشت و امرای کابل نیز بعز بساط بوس رسیده مورد عنایت شدند و راجه مان سنگه بصوبه داری کابل سرفرازی یافت

ذکر در بیان کشته شدن راجه بیربل

چون ساحل دریای سند مخیم خیام اجلال گشت زین خان کوکه با لشکر گران باستیصال اولوس یوسف زئی و تسخیر ولایت سواد و بجور تعیین گردید و شیخ فرید تجاری بخشی برای تاخت قبائل افغانان که در دشت بودند رخصت یافت شیخ بعد از تاخت و تاراج معاودت نمود زین خان تقاع و قمع افغانان کمر بسته داخل کوهستان شد بعرض رسید که تا فوج دیگر باعانت زین خان متعین نشود استیصال افاغنه ممکن نیست راجه بیربل و شیخ ابوالفضل استدعای این خدمت نمودند اکبر قرعه بنام هر دو انداخت قضارا قرعه بنام راجه بیربل بر آمد لهذا راجه مذکور و حکیم ابوالفتح را بامداد زین خان رخصت فرمود زین خان باتفاق و استصواب راجه تسخیر بجور کرده همت بر بست کلان تران آنجا ربقهٔ اطاعت در گردن انداخته پیشهٔ رعیت گری اختیار کردند بعد از ان بر سر سواد لشکر کشته شد افغانان بر سر کوه هجوم آورده ژاله صفت تیر و سنگ می باریدند زین خان بزور شمشیر از گریوه گذشته قلعه بنا کرده باستیصال آن جماعه بدتمال پرداخت هم درین اثنا در میان زین خان و راجه بیربل مخالفتی رو داده شعلهٔ مخاصمت بلند شد و گفتگوهای منازعت در میان آمد هر چند زین خان خواست که جمعی در قلعه گذاشته پیشتر روانه گردد راجه برین معنی راضی نگشت و قرار یافت که از راهیکه آمده اند مراجعت کنند بضرورت معاودت روی داد و راجه پیشتر آمده جائیکه قرار یافته بود فرود نیامده از انجا هم

پیشتر روانه شد کسانیکه اول رسیده خیمه ها زده بودند ناگزیر به برداشتن خیام وبستن پرتال مشغول شدند زین خان از عقب آمده صورت حال بدین
منوال دیده او هم ناچار روبراه نهاد افغانان سراسیمگی لشکر معائنه کرده از هر طرف هجوم آوردند و غریب شورشے پدید آمد راه بمرتبه تنگ بود
که دو سوار پهلوی هم نمی توانستند گذشت فیل واسپ وآدم بر یکدیگر می افتاد گویا نمونه روز رستخیز بود چون افغانان از هر طرف ریخته غالب
آمدند زین خان از فرط غیرت و وفور شجاعت خواست که جان خود برآبرو دربازد وا نا خیر خواهان جلو گرفته او را ازان آشوبگاه برآوردند
دران تنگنا می چند فیل واسپ وشتر وآدم برروی همدیگر افتاده راه عبور سوار مسدود گشته بود ناچار زین خان پیاده شده به براهه شتافت بهزاران
دشواری جان بمنزل رسانید وبسیارے از لشکریان را افغانان اسیر کرده بودند وآن قدر مال واسباب بدست آوردند که از برداشتن
آن عاجز شدند دران روز چندین هزار کس کشته شد و دران زد وخورد راجه بیربل از بلندی افتاده پیکر عنصریش درهم شکست واکثر اهالی
متعین و دیگر بندگان روشناس پادشاهی بکار آمدند راجه بیربل در شعر هندی وحدت فهم وجودت طبع ومزاج دانی وخوش بیانی وسخن سنجی
وبذله گوئی بے نظیر بود ونوادر گفتار ونکات دل آویز او که باعث انبساط خاطرها تواند بود تا حال زبان زد روزگار است همتی عالی داشت
گویند ادنے عطایای او پانصد مهر و هزار مهر بود چون از عمده مصاحبان بزم خاص و زبده محرمان انجمن اخلاص بود بمنصب سه هزارے
سرفرازی داشت وقرب ومنزلتیکه باکبر داشت دیگران را میسر نبود از کشته شدن او عیش محفل اکبر منغص گشت و بر خاطر پادشاه سنوح
این سانحه سخت گران آمد بمجرد استماع این خبر بے اختیار آب از دیده فرو ریخت وآه دردناک بآواز بلند برکشید تا دو روز وشب بلا بدیات
توجه نفرمود و بر زبانش رفت که از ابتدای جلوس تا حال که سال سے ام است غبار کدورتے باین حد بر خاطر نه نشسته روز سوم شاهزاده
سلطان مراد و راجه تودرمل را با بسیارے از بهادران شهامت کیش برای قلع وقمع افاغنه یوسف زئے متعین فرمود چون انخدمت
درخورشان شاهزاده رفیع مکان نبود از منزل دوم شاهزاده بموجب حکم معاودت نمود و راجه تودرمل بتخریب آن جماعه مقرر شد و راجه
مان سنگه باستیصال افغانان تاریکی در خیبر رسیده بود برفاقت او متعین گردید و زین خان وحکیم ابوالفتح بحضور رسیده روز چند برخصت
کورنش نیافته مورد عتاب گشتند آخر الامر بشفاعت شاهزاده عفو تقصیرات آنها شده باریاب شدند هر چند تلاش نعش راجه بیربل حسب الامر
نمودند بدست نیامد چون او را بسیار دوست میداشت تاسف بسیار کرد درهمین اثنا میر قریش ایلچی عبدالله خان پادشاه توران
رسید چون خاطر پادشاه از واقعه راجه بیربل مکدر بود ایلچی مذکور دو سه روز بار نیافت بعد چند روز بحضور رسیده نامه عبدالله خان
از نظر گذرانید میر قریش را بانعام لائق سرفراز فرموده رخصت انصراف داد وحکیم همام برادر حکیم ابوالفتح را همراه میر قریش نزد عبدالله خان
بسفارت وخواجه محمد را به تحویلداری تحائف وهدایا ومیر صدر جهان را برای پرسش واقعه اسکندر خان پدر عبدالله خان فرستاد و بعد انتظام
مهام آن دیار وتنبیه سرکشان بدکردار از ساحل دریای سند معاودت بهندوستان گردید و راجه تودرمل را بحضور خود طلب داشته راجه مانسنگه را متعین
کابل کرد وباستیصال افغانان یوسف زئی اسمعیل قلیخان متعین گشت او بواقعی تادیب آن جماعه نمود ٭

ذکر دربیان رسیدن میرزا سلیمان والی بدخشان درحضور پرنور وتفرقه بدخشان

سلسله او بصاحب قران امیر تیمور گورگان سے رسد حکومت بدخشان باستقلال داشت و بارها از بدخشان لشکر بکابل کشیده هربار
شکست خورده در رفت ابراهیم میرزا خلف او در شجاعت ودلاورے وفراست ودانشورے یکتا بود در گذشت سلیمان میرزا
ازین حیث که بسیار دوست می داشت از فوت او غم جانکاه روداد واین رباعی مناسب حال اوست رباعی ای لعل بدخشان
از بدخشان رفتی ٭ در سایه خورشید درخشان رفتی ٭ صد حیف چو خاتم سلیمان بودے ٭ افسوس که از دست سلیمان رفتی ٭ چو فوت

ابراهیم میرزا چون شاهرخ میرزا پسر او کلان شد میرزا سلیمان را با شاهرخ میرزا نبیرهٔ خود صحبت در نگرفت و کار به پرخاش کشید و بدفعات جنگ در میان آمد آخرالامر سلیمان میرزا هزیمت خورده در کابل رسید چندگاه پیش محمد حکیم میرزا که دران وقت زنده بود گذرانیده بدرگاه اکبر التجا آورد و پنجاه هزار روپیه نقد و سامان سفر از حضور مرحمت گشت و فرمان متضمن استمالت بصدور پیوست میرزا بجمعیت خاطر از کابل روانه گردید چون نزدیک دارالسلطنة فتح پور رسید حکم شد که امرای کبار باستقبال روند و نیز حسب الامر تا سه کروه پنجصد فیلان کوه شکوه بسلاسل طلا و نقره و جلهای دیبا و زربفت آراسته استاده کردند و در میان دو فیل ارابه یوزها با پوشش مخمل و زربفت و زنجیرهای طلا و قلادهٔ مرصع باز داشتند و عقب فیلان دو رویه سواران خوش اسپ و یراق با لباس و ساز شایسته صفوف آراستند و بساولان صاحب اهتمام برگماشتند که احدے از صف بیرون نتواند شد و کوچهای شهر را جاروب زده و آب پاشیده مصفا کردند و دکاکین رسته بازار را آئین بستند و از زربافت و اقمشه متنوعه در گرفتند طوائف انام از شهر و نواحے در کوچه و بازار و طاقها و رواقها و بامها برای تماشا هجوم آوردند پادشاه خود هم با شاهزادهای والاشان بکمال جاه و جلال بقصد ملاقات از شهر برآمد چون نزدیک رسیدند اول سلیمان میرزا پیاده شده کورنش بجا آورد و بعد از ان اکبر از اسپ فرود آمده میرزا را در بغل گرفت و بمنزل آورده ضیافت و مهمان داری نمود و بشارت کمک در تسخیر بدخشان خرسند فرمود و بعد چندے در صوبه داری بنگاله تجویز شده بود میرزا قبول نکرد و بقصد مکه معظمه رخصت گرفت هفتاد هزار روپیه خرج راه یافت میرزا بعد ادراک سعادت حج بهمان راه باز در بدخشان رسیده با شاهرخ میرزا جنگ کرده هزیمت خورد و بعبدالله خان پادشاه توران پناه برد عبدالله خان طماع بمشاهدهٔ نفاق ایشان لشکرها فرستاده ولایت بدخشان از تصرف شاهرخ برآورده حوالهٔ کسان خود نمود و سلیمان میرزا و شاهرخ میرزا هر دو محروم گشته بکابل رسیدند بیت دولت همه ز اتفاق خیزد ٭ بیدولتی از نفاق خیزد ٭ دران وقت محمد حکیم میرزا زنده بود چند موضع از تومان لمغان بسیورغال میرزا مقرر کرد و شاهرخ میرزا بودن در کابل اختیار نکرده نزد اکبر رسیده مورد انواع عواطف گردید پس از چندی سلیمان میرزا نیز بوساطت راجه مان سنگه بخدمت اکبر رسید و بعد سه سال مسافر ملک آخرت گردید اگرچه سلیمان میرزا در زمان بودن کابل باعانت محمد حکیم میرزا لشکر فراهم آورده بدفعات قصد بدخشان نمود اما کارے از پیش نرفت در سال سی و چهارم جلوس محمد زمان نامی خود را فرزند شاهرخ میرزا وانموده در بدخشان گرد شورش برانگیخت و او را با عبدالمومن پسر عبدالله خان والی توران بدفعات جنگ روداد و هر دفع فتح نموده بدخشان را متصرف شد و مدتے حکومت آن ولایت نمود و آخرالامر عبدالله خان لشکر گران متعین کرده محمد زمان را از بدخشان اخراج نمود و آن ولایت را بتصرف خویش درآورد محمد زمان از بدخشان برآمده در کابل رسید بحسب ظاهر مے خواست که روانهٔ حضور شود و در باطن قصد فساد داشت دران وقت قاسم خان صوبه دار کابل در حضور بود و محمد هاشم پسر قاسم خان که به نیابت پدر در کابل بود از قصد او واقف شده باندک جنگ او را دستگیر کرد درین اثنا قاسم خان از حضور بکابل رسیده با محمد زمان مدارا نموده تملقات بسیار میکرد اما او را نظربند میداشت و میخواست که روانهٔ حضور سازد محمد زمان بقابو نیکه یافت قاسم خان را بقتل رسانیده در صدد کشتن محمد هاشم گردید او از قتل پدر واقف گشته کسان خود را فراهم آورده محمد زمان را بقصاص پدر خود بسیاست تمام کشت و تمامی بدخشیان که در کابل بودند علف تیغ بیدریغ شدند و رفع شورش محمد زمان از ان دیار گردید و در بدخشان عبدالمومن خان پسر عبدالله خان حاکم مستقل گشت بعد تسلط بر بدخشان خواهش وصلت در خانهٔ اکبر نموده بدرخواست صبیهٔ او ایلچی فرستاد چون ایلچی از دریاے سند میگذشت کشتی از تموج دریا غرق شد و نامه که درین خصوص نوشته بود از نظر اکبر نگذشت بر زبان مردم افتاد که باشارهٔ اکبر بود و چه عجب که همین قسم بوقوع آمده باشد عبدالله خان باستماع این خبر مکتوبے متضمن معاذیر دل پذیر مصحوب مولانا حسینے براے اکبر ارسال داشت اگرچه مولانا حسینی بعد رسیدن در حضور بابتلای امتلا درگذشت اما جواب مکتوب عبدالله خان بآئین شایسته قلمی فرموده ارسال نمود و اساس دوستی را استحکام داده

دربیان تسخیر ولایت کشمیر

یوسف خان والی آنجا همواره اظهار اطاعت وانقیاد نموده پیشکشهای لائقه ارسال میداشت در سال سوم جلوس والا یعقوب نامی پسر خود را با پیشکش فراوان بدرگاه والا فرستاد او چندگاه در حضور قیام داشت بنابر وحشتیکه بخاطر داشت بے رخصت از حضور گریخته بکشمیر رفت چون اینمعنے بعرض رسید فرمانی بنام یوسف خان صادر شد که خیریت ذات وامنیت ولایت تو درین است که خود آمده بملازمت مشرف شوی یا پسر خود را باستان والا بفرستد او عذرهای زمیندارانه پیش آورده عرضداشت نمود لهذا قصد کشمیر بخاطر اکبر مصمم گشت شاهرخ میرزا وراجه بهگونت داس وشاه قلی خان محرم ودیگر امرا برین خدمت متعین شده بصلاح راهبران دولتخواه روانه شدند وبسختی وعسرت تمام قطع مراحل نموده نزدیک کشمیر رسیدند یوسف خان در خود تاب مقاومت ندیده اراده داشت که بامرای پادشاهی ملاقات نماید اما از بیم کشمیریان نمی توانست آخرالامر به بهانه دیدن مکان مجادله برآمده بامرای پادشاهی ملاقی شد کشمیریان باطلاع اینمعنی حسین چک را بحکومت برداشته آماده جنگ شدند درین اثنا یعقوب پسر یوسف خان از پدر جدا شده بکشمیریان همراهی حسین چک گذاشته بر یعقوب جمع آمدند واو را شاه اسمعیل خطاب داده وسر کوهها مستحکم ساخته بقصد محاربه بالشکر پادشاهی صفوف آراستند چون اینمعنی بعرض اکبر رسید فرمان والا شان بنام شاهرخ میرزا وراجه بهگونت داس بصدور پیوست که اگرچه یوسف خان ملاقات کرده اما تا کشمیر تسخیر نشود دست از وغا وهیجا باز ندارند بنابران لشکر فیروزی اثر کمر همت بسته متوجه کشمیر شد چون نزدیک رسید محاربه سخت درمیان آمد کشمیریان مغلوب آمده ملاقات کردند وسکه وخطبه بنام اکبر جاری گردید وزعفران وابریشم وجانوران شکاری که خلاصه محصول آن ولایت است تحمه در سرکار والا مقرر گردید ؛

ذکر سلاطین کشمیر

یوسف بوساطت شاهرخ میرزا وراجه بهگونت داس بقدسی آستان رسید وادراک ملازمت نموده مورد عنایات گردید بر متطلعان اخبار مستور نماند که در سنه هفتصد وپانزده هجری ساهوتامی که خود را از آل گرشاسپ بن نیکر وز میگفت نوکر راجه سهدیو که از نسل ارجن پانڈوان بود گردید مدت مدید خدمات لائقه بجا آورده اعتبار یافت چون راجه سهدیو درگذشت پسر او راجه رینچن بحکومت متمکن گشت شاه میر بن ساهوی مذکور را وکیل السلطنة وصاحب مدار گردانید وهر دو پسر او را که یکی جمشید ودیگری علی شیر نام داشت پیش آورده در کارها دخیل ساخت وشاه میرزا دو پسر دیگر بود یکے اشتر انگ ودیگر هندال نام واین هر دو صاحب داعیه بودند چون شاه میر وپسرانش اعتبار تمام یافتند غلبه پیدا کرده سپاه ورعیت را بجانب خود کشیدند وبے تقریب از راجه رنجیدند وراجه آنها را از آمدن بجانب خود منع کرد وشاه میر وپسرانش از روی تسلط واستیلای تمام پرگنات کشمیر را متصرف شده اکثر نوکران راجه را با خود متفق گردانیدند وروز بروز قوت ومکنت آنها زیاده گردید وراجه زبون ومغلوب گشته در سنه هفتصد وچهل وهفت هجری بمرگ طبیعی درگذشت زوجهٔ او کوتا دیوی نام قائم مقام گشته خواست که باستقلال حکومت نماید وبشاه میر پیغام کرد که چند پسر او را بحکومت بردارد وشاه میر قبول نکرد ورای بر سر او لشکر کشیده جنگ کرد چون ارادت الهی بران رفته بود که حکومت هنود منقطع گردد ودین اسلام رواج یابد قضارا رانی کوتا دیوی در جنگ مغلوب شده بدست کسان شاه میر گرفتار گشت وبضرورت اسلام قبول نموده در عقد نکاح شاه میر در آمد وشاه میر مظفر ومنصور شده دران ولایت سکه وخطبه بنام خود کرده سلطان شمس الدین خطاب یافت واز ابتدای سنه هفتصد وچهل وهفت هجری درانجا اسلام رائج شد مدت سلطنت او سه سال وچند ماه سلطان جمشید بن شمس الدین عرف شاه میر بحکومت آن ولایت بعد پدر متمکن شد

سه سال و دو ماه سلطان شهاب الدین عرف میراشاتک بن شمس الدین هشت سال سلطان قطب الدین عرف هندال بن سلطان شمس الدین یازده سال و نه ماه سلطان سکندر بت شکن عرف شیر شکار بن قطب الدین در سنه هفتصد و هشتاد و هجری بر مسند فرمان روائی متمکن گردید و بشکستن بت و انداختن بتخانه شغل عظیم داشت نوبتی بتخانه مهادیو را که در نزدیکی کشمیر بود انداخت لوحی ازان برآمد و خط هندی بران ظاهر گشت نوشته بودند که بعد یک هزار و یکصد سال سکندر نامی این بتخانه را خواهد انداخت سلطان بعد اطلاع برین معنی افسوس بسیار کرد و گفت کاشکی این لوح بر دروازه می بود تا من بتخانه را نمی انداختم و قول بانی باطل شدی القصه سلطان خیلی متعصب بود و اکثر برهمنان را بعد برانداختن بتخانها نه ور مسلمان کرد و بسبب شکستن بتها او را سکندر بت شکن گفتندی وقتیکه صاحبقران امیر تیمور گورگان در هندوستان نزول اقبال فرمود فیلی برای سلطان فرستاده بود او سرمایهٔ شرف خود دانسته مراسم اطاعت و انقیاد بجا آورد و پیشکشهای لائقه ارسال داشت مدت حکومت بست و دو سال و سه ماه سلطان علی شاه عرف میرانخان بن سلطان سکندر بت شکن بعد پدر بر مسند حکومت نشست و شاهین خان برادر خود را مدار علیه نموده بوزارت تولیش مقرر گردانید بعد چندی شاهین خان را ولیعهد کرده در کشمیر گذاشت و خود بر سر راجه جمون که خسر او بود لشکر کشید بعد روانه شدن باغوای بعضی مردم از ولیعهد کردن برادر خود پشیمان شده معاودت نمود و باعانت راجه راجوری در کشمیر رسیده متصرف گشت و شاهین خان برادرش از کشمیر برآمده بسیالکوت رسید دران ایام جسرتهه کهوکهر از خوف صاحب قران گریخته در پنجاب رسیده بود و نوبتی که علی شاه بعد فتح تهته مراجعت کرده بکشمیر میرفت جسرته سر راه گرفته بعد محاربه او را دستگیر کرده مال و امتعه و اسباب و اشیا بدست آورده بود و شاهین خان بعد رسیدن سیالکوت با جسرته ملحق گشته باتفاق بر سر علیشاه رفت علی شاه بالشکر انبوه برآمده جنگ عظیم کرد و از طرفین خلائق بسیار کشته شد بالآخر علی شاه شکست خورده گریخت ایام حکومت او شش سال و چند ماه سلطان زین العابدین عرف شاهین خان مظفر و منصور گشته مسند آرای حکومت گردید محمد خان برادر خود را بوزارت مقرر کرد و چون عدالت پیشه و انصاف دوست بود سپاه و رعیت ازو خوشنود شدند براهمه که در زمان حکومت سلطان سکندر پدر او جلای وطن اختیار کرده بودند در عهد او باز آمده آباد گشتند سلطان به براهمه تاکید کرد که آنچه آئین ایشان باشد بعمل آرند و جمعی از براهمه که در زمان سکندر بجبر و اکراه مسلمان شده بودند باز بآئین خود رجوع نمودند بالآخر بمرگ طبیعی درگذشت مدت حکومت او چهل و هشت سال سلطان حیدر عرف حاجی خان بن زین العابدین چهار سال و دو ماه سلطان حسین بن سلطان حیدر دو سال و چند روز سلطان محمد شاه بن سلطان حسین بعد پدر مسند آرای حکومت گشت بعد چندی بعضی امرا باتفاق پرسرام راجه جمون که از خوف تاتار خان نائب سلطان بهلول لودی حاکم پنجاب در کشمیر رفته بود وزیر سلطان را کشتند سلطان از تاتار خان کمک طلب داشته خائنان را تادیب نمود چون ده سال و هفت ماه از حکومت سلطان گذشت سلطان فتح شاه بن آدم خان بن زین العابدین از تاتار خان کمک آورده با سلطان محمد شاه جنگ کرده نصرت یافت و کشمیر را در تصرف خود آورده سکه و خطبه بنام خود کرد و سلطان محمد شاه هزیمت خورده در هندوستان آمد بعد نه سال سلطان محمد شاه باز در کشمیر رسیده بر سلطان فتح شاه فتح یافته مجدداً بر حکومت نشست و فتح شاه بجانب هندوستان آمد پس از دوازده سال باز در کشمیر رسیده بر سلطان محمد شاه ظفر یافت و سه سال و یک ماه حکومت کرد و سلطان محمد شاه باز لشکر فراهم آورده کشمیر را بتسخیر خود درآورد و سلطان فتح شاه بطرف لاهور آمده همانجا ودیعت حیات سپرده در سنه هشتصد و هشتاد و نه که سلطان بهلول لودی رحلت نمود و سلطان سکندر خلف او اورنگ آرای هندوستان گردید نوکران سلطان فتح شاه سکندر خان پسر فتح شاه را در کشمیر آورده مدعی سلطنت شدند آخر الامر او شکست خورده بدر رفت بعد آن در سنه نهصد و

ودسه از ظهیر الدین محمد بابر پادشاه کمک آورده باز در کشمیر رسید و باندک زمان اسیر گردید سلطان محمد شاه را میل در چشم کشیده مقید نگهداشت
ایام حکومت محمد شاه مرتبهٔ اول ده سال و هفت ماه و مرتبهٔ دوم دوازده سال و یک ماه و مرتبهٔ سوم یازده سال و یازده ماه و بست و
دو روز که همگی سے و چهار سال و هفت ماه باشد و مدت حکومت سلطان فتح شاه مرتبهٔ اول نه سال و مرتبهٔ دوم سه سال و یک ماه که همگی دوازده
سال و یک ماه میشود و مدت سلطنت هر دو چهل و شش سال و هشت ماه سلطان ابراهیم خان بن سلطان محمد شاه بعد پدر بر مسند حکومت
جا گرفت پس از چندگاه ابدال ماکرے که از امرای بزرگ آن ولایت بود از سلطان رنجیده بملازمت بابر پادشاه در هندوستان آمده
ظاهر ساخت که ولایت کشمیر بسهل ترین وجهی تسخیر می توان نمود آخر الامر بابر حسب الطلب او کمک مرحمت فرمود او نزدیک بکشمیر رسیده
بسلطان پیغام کرد که شوکت و سطوت پادشاهی بجدیست که سلطان ابراهیم لودے پادشاه هندوستان را با صد هزار کس بخاک برابر
ساخت تو چه خواهی بود بهتر آنکه اطاعت کنی او قبول نکرد و جنگ درمیان آمد سلطان در معرکه کشته شد ابدال ماکرے بعد از فتح و ظفر
نازک شاه برادر او را بر مسند حکومت متمکن گردانید مدت حکومت هشت سال و پنج روز سلطان نازک شاه بن سلطان محمد شاه بعد کشته
شدن برادر خود باتفاق ابدال ماکری حکومت یافت چون بابر پادشاه ازین جهان رحلت کرد و همایون پادشاه اورنگ آرای سلطنت
گشت کامران میرزا برادر همایون پادشاه از پنجاب بر کشمیر لشکر کشید و محاربه روی داده اکثر کشمیریان علف تیغ بیدریغ شدند و عساکر کامران میرزا
اکثر مال و اسباب کشمیریان را تاراج کرده معاودت نمود و در سنه نهصد و سی و نه سلطان ابوسعید والی کاشغر سکندر خان خلف خود را مع حیدر میرزا
کاشغری با دوازده هزار سوار همراه کرده بر کشمیر فرستاد و تا سه ماه کشمیر و مواضع آن را غارت و تاراج کردند و عمارات قدیم برانداختند جرح و ترجیح
تمام در ان ولایت روی داد و اکثر مردم کشته شدند عاقبة الامر سکندر خان مصالحه نموده برگشت و بعد چندگاه سلطان نازک شاه را ایام حیات
بسر آمد مدت حکومت پانزده سال سلطان شمس الدین بن نازک شاه ایام حکومت او ظاهر نیست سلطان نازک شاه بن شمس الدین بن
نازک شاه شش ماه میرزا حیدر کاشغری خالوزاده بابر پادشاه از کاشغر بملازمت همایون پادشاه در آگره رسیده بود هنگامیکه همایون
از شیر شاه شکست یافته بلاهور رسید حیدر میرزا بتحریک ابدال کاکری و حاجی چک و رنگی چک و دیگر امرای کشمیر از همایون رخصت
گرفته در سنه نهصد و چهل و هشت در کشمیر رفته بتسخیر در آورد و اولاً بصلاح کشمیریان سکه و خطبه بنام نازک شاه بحال داشت بعد از ان که
همایون از عراق معاودت کرده فتح قندهار و کابل نمود حیدر میرزا بنابر حسن اخلاصیکه با همایون داشت در کشمیر سکه و خطبه بنام او کرد نوبتی
شیر شاه فوجی بر سر کشمیر فرستاده بود بعد جنگ از لشکر حیدر میرزا شکست یافته برگشت چون حیدر میرزا دران ولایت استیلا یافته حکومت
باستقلال کرد کشمیریان را مغلوب داشته بخاطر نمی آورد بعضے از اهل کشمیر که فریب و تزویر جبلی آنهاست بمکر و خدیعه در لباس دوستی
دشمنے کرده لشکر میرزا بطرف تبت و پکهلی و راجور متفرق کردند و با خود اتفاق نموده بر سر میرزا شب خون آوردند دران زد و خورد تیرے
بمیرزا رسیده عمرش بسر آمد مدت حکومت ده سال سلطان نازک شاه مرتبهٔ دوم مسند آرای حکومت گشت در اندک ایام بعوارض
بدنی پیمانهٔ زندگے او لبریز گردید مدت حکومت دو ماه سلطان ابراهیم شاه بن محمد شاه برادر نازک شاه پنج ماه سلطان اسمعیل شاه برادر
ابراهیم شاه در سنه نهصد و پنجاه و نه بسلطنت رسید اگرچه حکومت بنام او بود اما غازی خان چک استیلا داشت ایام حکومت دو سال
سلطان حبیب شاه بن شاه اسمعیل شاه بعد پدر بر مسند حکومت نشست غازی خان چک از روی تسلطیکه داشت او را در گوشه نشانیده
خود لوای حکومت برافراشت ایام حکومت حبیب شاه دو سال و چند ماه سلطان غازی شاه عرف غازی خان چک در سنه نهصد
شصت و چهار سکه و خطبه بنام خود کرد چهار سال و چند ماه سلطان حسین خان برادر غازی خان چون غازی شاه را آزار جذام روی داد
برادرش غالب آمده پسران او را نابینا کرده خود مسند نشین حکومت گشت غازی خان ازین درد که ضمیمهٔ آزار بدنی او گشت قالب تهی کرد

حسین خان دختر خود را با تحف و هدایای لائقه در خدمت اکبر فرستاد و مولانا کمال که در آن زمان بفضیلت و درویشی مشهور بود در ایام حکومت
حسین خان از کشمیر بر آمده در سیالکوت رسیده و بدرس و تدریس اشتغال ورزید ایام حکومت حسین خان ده سال و چند ماه سلطان علی
شاه برادر حسین خان پس از برادر خود مرزبان آن ولایت گشته بعد چند گاه سکه و خطبه بنام نامی اکبر مقرر کرده و بامید ازدیاد اتحاد و سد عناد و لداد
دختر خود را در خدمت شاهزاده سلیم با تحف و هدایا فرستاد و اظهار ارادت و بندگی خود نمود و بعد چند گاه در عرصهٔ چوگان از اسپ افتاده
گوی زندگانی بجولانگاه آخرت برد مدت حکومت نه سال سلطان یوسف شاه بن علیشاه بعد پدر مسند آرای حکومت گردید بعد اندک
زمان سید مبارک خان که از امرای بزرگ آن ولایت بود غالب آمده بر مسند حکومت نشست یوسف شاه از وی گریخته از راه جمون پیش
میرزا یوسف خان حاکم پنجاب آمد و باتفاق میرزا و راجه مان سنگه در فتح پور سیکری رسیده بملازمت اکبر مشرف گردید و در سنه
نهصد و هشتاد و هفت هجری میرزا یوسف خان و راجه مان سنگه بکمک او مقرر شدند و او با امرای پادشاهی در کشمیر رسیده باندک
جنگ فتح نموده حکومت باستقلال یافته امرای پادشاهی را رخصت ساخت و در سنه نهصد و هشتاد و نه هجری اکبر پادشاه در وقت مراجعت
از کابل از مقام جلال آباد دو ایلچی متعین کرده فرمانی بنام یوسف خان اصدار فرمود و او باستقبال فرمان گیتی مطاع سعادت
اندوز گشته حیدر خان عرف یعقوب پسر خود را با تحف و هدایا بدرگاه آسمان جاه فرستاد و پسر او یکسال در حضور والا بوده بدون رخصت
گریخته بکشمیر رفت چون این معنی بعرض مقدس رسید میرزا شاهرخ و شاه قلیخان محرم و راجه بهگونت داس چنانچه گذشت بتسخیر کشمیر متعین
شدند یوسف خان عاجز شده همراه امرای پادشاهی در حضور پرنور رسید و از سنه نهصد و نود و سه ولایت کشمیر داخل ممالک محروسه
گردید مدت حکومت یوسف خان هشت سال بعد رسیدن یوسف خان بدرگاه والا یعقوب پسرش در کشمیر بوده مراسم انقیاد چنانچه
باید بجا نمی آورد باستیصال او قاسم خان با امرای دیگر متعین گردیده براه کابل شتافت در ان نواح تالابی است که هرگاه در ان
مکان آواز نقاره و یا کرنا شود برف و باران عظیم بارد هنگام نزول لشکر چون آواز نقاره شد برف و باران و تگرگ بسیار بارید و آسیب
سرما بلشکریان رسیده جانداران بسیار تلف شدند از وقوع این معنی کشمیریان که آماده پیکار بودند غالب آمدند و تفرقه در لشکر
پادشاهی روی داد در ان حال قاسم خان خود را درست کرده پیش رفت یعقوب از دلیری قاسم خان هراسان گشته تاب جنگ
نیاورده بطرف کشتواڑ گریخت و شمس چک را که در قید او بود خلاص نمود کشمیریان بعد رفتن یعقوب شمس مذکور را بحکومت برداشته آماده
کارزار شدند و بر سر کوتل جنگ در پیوست باقبال پادشاهی قاسم خان فیروزمند گشته در شهر سری نگر که دار الایالهٔ کشمیر است
در آمده تجدید سکه و خطبه بنام اکبر جاری گردانید بعد چند گاه کشمیریان یعقوب را از کشتواڑ آورده بر سر قاسم خان در شهر سری نگر شبخون
آوردند بهادران لشکر پای همت افشرده جنگ مردانه نمودند غنیم تاب نیاورده بی نیل مقصود راه فرار پیش گرفت مرتبهٔ ثانی
باز یعقوب باتفاق کشمیریان از شعاب جبال بر آمده مصدر شورش شد و ناگهان شبخون آورده همان وتیره باز گشت چون یعقوب
خائب و خاسر گردید کاری از پیش نتوانست برد اکثر امرای کشمیر آمده قاسم خان را دیدند و خان آن جماعه را استمالت نموده بحضور
پادشاه فرستاد و آنها بعد ادراک دولت حضور مشمول عنایات شدند و یعقوب باز باتفاق شمس چک از کوه بر آمده بدفعات با قاسم خان
جنگ کرد چون قاسم خان از محاربات متواتره تنگ آمد استمداد و استعانت از حضور نمود میرزا یوسف خان بایالت کشمیر متعین گشت
و حکم شد که هرگاه میرزا یوسف خان از نظم و نسق آن ولایت خاطر جمع نماید و بنیاد فتنه و فساد برکنده گردد قاسم خان برخصت میرزا
بقدسی آستان شتابد میرزا یوسف خان بجناح استعجال در کشمیر رسیده بشجاعت جبلی که داشت و دانش علاوه آن نظم و
نسق آنجا بالواقعی نمود و شمس چک ندامت کشیده ملازمت میرزا اختیار نمود و میرزا او را استمالت نموده بدرگاه والا فرستاد و در

شورش، از آن ولایت گردید و قاسم خان برخصت میرزا بحضور رسیده بصوبه داری کابل سرفرازی یافت و چنانچه نگارش یافت آخر الامر از دست محمد زمان میرزا در کابل بقتل رسید ؛

ذکر نهضت اکبر پادشاه بسیر کشمیر

در سال سی و چهارم جلوس اکبر پادشاه بسیر کشمیر متوجه شد و شوارے راه کشمیر از ارتفاع جبال و مغاره هاے خطرناک و گریوهاے دشوار گذار و انبوهے جنگل از کثرت اشجار و سختی سنگ لاخها و ضیق مسالک بحدیست که اندیشه بدشوارے می گذرد و در اثناے راه رتن پنجال و پیر پنجال کوهیست که از غایت ارتفاع سر بفلک کشیده و از نهایت بلندے باوج آسمان رسیده بر فراز آن تماشاے عالم بالا توان نمود و صوت صوامع ملکوت توان شنود سکنه آنجا افلاکیان را بهمسایگی مے بینند و مرغانش از خوشه پروین دانه می چینند بموجب حکم مطاع چندین هزار خارا تراش قوی دست و تبرداران چابک و چست در قلع احجار و قطع اشجار ید بیضا نموده آن مسالک را آراستند و از لاهور تا کشمیر نود و هفت کروه بجریب درآمد اکبر بعد قطع مراحل و منازل در خطه دلکشاے کشمیر نزول اقبال فرموده و تماشای سیرگاههاے آنجا بسے مسرت اندوخت فی الحقیقه کشمیر از تعریف و توصیف مستغنی است و عیبی غیر از کشمیریان ندارد **نظم** چه کشمیر انتخاب هفت کشور ؛ قسم خورده بتاکش آب کوثر ؛ چه کشمیر آب و رنگی باغ و بستان ؛ اسیر هر نهالش صد گلستان ؛ نظر چندانکه بر دشت و گلزارے ؛ بجز آب زمرد نیست جارے ؛ درین گلشن ز جوش خنده گل ؛ نمے آید بگوش آواز بلبل ؛ و دریاے بهت که از میان شهر و بازار جاریست از عجائب تماشاست اطراف آن عمارات دلکشا و در عین ڈل نیز مزارع و باغها غرض از خوبے هرچه باید دارد اما کشمیریان نهایت بدمعاش و بدبو نے زیست زایند خورش واۓ آنها خشکه زم بے نمک برنج گرم خوردن رسم نیست شبانگاه برنج پخته نگاه میدارند در روز دیگر مے خورند و پوشش پیرهن پشمین است که عبارت از پتو باشد تا شسته از خانه بافنده مے آرند و آنرا دوخته مے پوشند تا پاره شدن آب نمے رود و از بدن بدر نمی کشند **بیت** نفاق فطرے شان همچو نیش بالکژدم ؛ نزاع خلقے شان همچو زهر لازم مار ؛ القصه اکبر از سیر کشمیر بغایت خوشوقت شده عید رمضان المبارک همانجا نمود و دران روز باستشفاع میرزا یوسف خان حاکم آنجا تقصیرات پسرش یعقوب خان بخشیده کفش پاے خود مرحمت نمود او شرف خود دانسته آن کفش را بر سر بست و بحضور رسیده مورد عنایات گشت و اکبر بعد تفرج براه پکهلی و دهنتور که بسے دشوار گذار است با جمیع حشم و خدم قطع منازل نموده در حسن ابدال نزول اقبال نمود دران روز امیر فتح الله شیرازے و پس از ان حکیم ابوالفتح گیلانے که مقرب پادشاه بودند هر دو رخت هستے بر بستند و در حسن ابدال مدفون شدند و در انجا چندگاه رایات اقبال اقامت ورزیده طرح باغ دلکشا ریخته آمد و از انجا نهضت فرموده بخطه فرح افزاے کابل نزول اجلال نمود قاسم خان صوبه دار آنجا که دران وقت زنده بود بموجب حکم اعلی در گذرگاه متصل شهر که ظهیر الدین محمد بابر پادشاه و هندال میرزا و محمد حکیم میرزا در آنجا مدفونند باغ و عمارات عالیه احداث نمود و چون پریشانی حال رعایای کابل بعرض رسید حکم شد که تا هشت سال هشتم حصه از خراج مقررے بر رعایا معاف کرده تتمه باز یافت میکرده باشند و بعد سیر و شکار کابل معاودت بهندوستان شد قضارا در منزل ڈهکه اکبر از اسپ افتاد و در خساره اش خراشیده شد شش روز صاحب فراش بود و پس از حصول صحت از انجا روانه شد بعد رسیدن در رهتاس بر فیل خاص که در جوش مستی بود سوار میشد پیش از انکه پا بر جا و در قلاده مضبوط شود فیل مذکور بقصد ماده فیلی دوید اکبر بر زمین افتاده زمانے دراز بیهوش بود بعد دیرے بهوش آمد ظاهرا اندک آسیبے در بیضه رسیده بود بنا بر احتیاط بصلاح حکما رگ هفت اندام دست راست برکشاد و در اندک فرصتے تندرستے یافت از شیوع این لسانه خبرهاے ناخوش در اطراف ممالک برپا شد افتاد و غریب شورشے برخاست و رعیت از مالگزارے دست باز کشیده

در معاملات ممالک اختلال روی داد چون لاهور مخیم سرادقات گشت این شورش فرونشست وطوق ومسالک که ناامن شده بود امنیت گرفت همدرین نزدیکی بشب مهتاب تماشاے جنگ میدید قضارا آهو حریف خود را گذاشته دوید و شاخی درمیان هردوران اکبر زد زخمے رسیده آماس کرد و وجع باشتداد کشید بصواب دید شیخ ابوالفضل ومقرب خان معروف بشیخ بهنیا جراح بمعالجه پرداخت بعد یکماه و هفت روز صحت روی داد شیخ ابوالفضل ومقرب خان که دران ایام خدمت بسیار کرده بودند مورد عنایات شدند؛

دربیان حال راجه تودرمل و رحلت او

درزمان نهضت رایات عالیات بکشمیر رخصت شده در لاهور مانده بود بعوارض بدنے درگذشت و در وقت مراجعت از کابل در اثنای راه خبر رحلت او بعرض رسید چون مزاج شناس و وزیر اعظم وسپه سالار بود پادشاه از فوت او تاسف بسیار نمود تودرمل صغیر بود که پدرش مرد مادرش بیوه زن در کمال افلاس وتهیدستے بود بمحنت تمام پرورش نمود اما در صغر سن آثار رشد و کاردانے وعلامات طالعمندے وبخت بلندی از ناصیهٔ حال اوی تابید بحسب قسمت درجرگه نویسندهاے سرکار پادشاهی نوکر شد بمقتضاے وفور دانش و کارگزارے روزبروز پایه قدرش افزود چنانچه صاحب تدبیر وقلم بود صاحب کوس وعلم نیز گشت در اکثر معارک ترددات شایسته ومحاربات مردانه نمود ونقش مردانگی و دلاوری او در دل پادشاه درست نشست در ملک گجرات وبنگاله کارزارهاے عظیم نموده فیروزمند آمد رفته رفته بپایهٔ اعلاے وزارت سرفرازی یافت و در سال بست ونهم جلوس وزیر اعظم گردید دیانت گزین سیرچشم تونگردل هوشیار مغز پرهیزگار نیک محضر بود اصابت فکر وهمت بلند داشت باخویش وبیگانه یک جهت دجه دوست و دشمن یکسان میگذرانید آداب شناس سلطنت ورازدار مملکت در دقائق حساب وسیاقت تحریر بے نظیر بود پیش ازو در ممالک هند متصدیان بقانون هنود دفتری نوشتند راجه تودرمل از نویسندگان ایران اخذ ضوابط نموده دفتر را بطور ولایت درست کرد تا حال اهل قلم مطابق آن بعمل مے آرند تمام اراضی ممالک محروسه بجد موفور پیموده رقبهٔ هر دهی از دهات منقح نمود وجمع دامی قرار یافته عدد و صوبه ها معین گشت فی روپیه چهل دام قرار یافته در دفاتر ثبت گردید و بر هر کرور دام عاملی مقرر گشته بزبان عرف کروری نام یافت ونیز داغ اسپ شاهی مابین امرا ومنصبداران ریزه واحدیان قرار یافت تا نوکر پادشاهی پیش چندکس نوکر نتواند شد ومجال خیانت در نوکری نماند ومنصبداران واحدیان را نیز یاراے عذر نباشد وهر سال تصحیحه اسپان وداغ مقرر گشت تا اشتباه نماند درزمان سابق سلطان علاءالدین خلجی وبعد او شیرشاه داغ اسپ مقرر کرده بود اما رواج نیافت درعهد اکبر چنانچه باید رائج گردید ونیز پادشاه نوکران خود را هفت بخش نموده چوکی هر دره مقرر ساخت وهفت چوکی نام یافت براے هرچوکی علحده چوکی نویسی متعین گردید که در نوبت هریکے ملاحظه مردم نموده مجال غائب بودن ندهند وبراے هر روز هفته هفت واقعه نویس مقرر گشت تا احکام حضور را مضبوط داشته دفتری جداگانه مقرر دارند تا عندالحاجة معلوم تواند شد که فلان روز وفلان تاریخ این حکم اصدار یافته وچندین هزار غلام زرخرید وغیر زرخرید که از دارالحرب آمده در بندگی پادشاه قیام داشتند آنها را آزاد کرده بخطاب چیله روشناس گردانید ومیگفت که بندهای خدا را بندهٔ خود گردانیدن سزاوار نیست بعد مردن راجه تودرمل عبدالرحیم خان خانخانان بوالا منصب وکالت سرفراز گردید او بمقتضاے فراست وکاردانے احکام وزارت وامور وکالت را بوجه احسن امضاداده رونق بخش این کار ومورد تحسین شهریار گشت

نهضت موکب مقدس مرتبهٔ دوم بسیر کشمیر

در سال سے وهفتم جلوس والا باز عزیمت سیر گلگشت کشمیر در ضمیر اکبر سر بر زد وناگهان درعین برسات از لاهور نهضت فرمود

و در وقت عبور از دریای راوی بر زبان پادشاه گذشت که این بیت در باب کدام گل گفته اند بیت کلاه خسروی و تاج شاهی ؛ بهر گل کی رسد حاشا و کلا ؛ قضارا در همین روز یادگار میرزای بنی عم میرزا یوسف خان در کشمیر مصدر شورش شده بود از بیمنی اصلا در حضور اطلاع نمود باعث این شورش آنکه قاضی نور الله را برای تشخیص جمع محال کشمیر از حضور فرستاده بودند چون کشمیریان دانستند که تغلب ظاهر میشود و جمع افزون میگردد بنا بر خلل اندازی درین امر یادگار را که میرزا یوسف خان هنگام عزیمت حضور نائب خود در کشمیر گذاشته بود از راه برده مرتکب فساد شدند و خاطرنشان او کردند که بسبب دشواری مسالک کشمیر نخچان جائیست که یکبارگی دست افواج پادشاهی بآن تواند رسید آن بد اختر باین هرزه گوئیها مغرور شده سکه و خطبه بنام خود نمود چون موکب والا بر لب دریای چناب رسید خبر این شورش معروض شد و بر زبان پادشاه گذشت بیت ولد الزناست حاسد منم آنکه طالع من ؛ ولد الزنا کش آمد چو ستارهٔ یمانی ؛ چون یادگار از شکم نقره نام لولی بود که هر روز نجانه و هر شب بجائی بسری برد فرمود که آن لولی بچه بمجرد بر آمدن سهیل کشته خواهد شد درین ایام میرزا یوسف خان در حضور بود بنا بر مزید احتیاط او را حوالهٔ شیخ ابو الفضل نمود تا در قید نگاه دارد چون بی تقصیری او بعرض رسید بعد چند روز نجات یافت شیخ ابو الفضل دران روزها از دیوان حافظ شیراز رحمة الله تعالی علیه تفاول کرد سر صفحه این بیت بر آمد بیت آن خوش خبر کجاست کزین فتح مژده داد ؛ تا جان فشانمش چو زر و سیم درقدم ؛ از غرائب آنکه چون یادگار سکه و خطبه بنام خود کرد او را تپ لرزه در گرفت و مهرکن را که خاتم او میکند ریزهٔ فولاد در حدقهٔ چشم افتاد چون یادگار علم بغی برافراشت لشکر آراسته بر کوه کرتل با نوکران پادشاهی که در انجا بودند آماده پیکار گشت و باندک جنگ فرار نمود و بر بیر پور کسان میرزا یوسف خان که بحسب ضرورت رفیق او شده بودند نیم شب قابو یافته بر وتاختند او از خیمه بدر رفت آخر الامر آن بد سرشت بدست کسان میرزا یوسف خان اسیر گردید سر او از تن جدا کردند و در منزل همبر سر آن وخیم العاقبه بحضور اکبر رسید چنانچه بر زبان پادشاه رفته بود بمجرد بر آمدن سهیل که ستارهٔ یمانی عبارت از وست آن ناعاقبت اندیش کشته شد و کشمیریان که با او رفیق بودند نیز بمکافات کردار خود رسیدند و رفع شورش ازان دیار گردید بالجمله اکبر بعد قطع مراحل بخطهٔ کشمیر نزول اقبال نموده از سیر منازل دلکشا و سیرگاه های مقرری آن دیار و گلگشت زعفران زار که خلاصهٔ آن سرزمین واقع شده و تماشای چراغان در کشتی های آب ڈل که دریای پایان شهر کشمیر است حظ وافر و مسرت فراوان بر گرفته معاودت هندوستان فرمود و بموجب التماس شاهزاده ایالت کشمیر بدستور پیشین بمیرزا یوسف خان بحال ماند و جمع صوبهٔ کشمیر سے و یک لک خروار

نهضت موکب والا بسیر کشمیر مرتبهٔ سوم

در سال چهل و دوم بسیر کشمیر نهضت فرمود شخصی از مردم غور در شهر کشمیر ظاهر گشته خود را بنام عمر شیخ میرزا پسر سلیمان میرزا وانموده مصدر شورش شده بود کسان محمد قلی او را دستگیر کرده در منزل آباد آورده بنظر پادشاه در آوردند و همانجا بیاسا رسید بعد عبور از دریای چناب رعایای توابع سیالکوٹ از ستمگاری محمد بیگ کروری استغاثه نمودند او را برای عبرت عمال ستمگار جفا پیشه بحلق کشید چون از انجا نهضت فرمود و در خطهٔ دلکشای کشمیر نزول اقبال شد تمام ایام بعیش و عشرت دران سرزمین گذرانیدند و در آب ڈل جشن چراغان ترتیب داده دو هزار کشتی بانواع و اقسام شموع و چراغان آراسته درون آب سر دادند و نیز بر دولتخانهٔ شاهی و بر کنار آب و عمارات و باغات و اشجار محاذی دولتخانه چراغان کردند بعد سیر و شکار در ایام آغاز زمستان نهضت فرموده بدار الملک لاهور نزول نمود

ذکر در بیان تسخیر ولایت اوڈیسہ

آن ولایت قتلو در تصرف داشت چون او بمرگ طبیعی در گذشت افغانان باتفاق یکدیگر عین خان پسر او را بسرداری برداشته متابعت او قبول کردند حسب الامر راجه مانسنگه بتسخیر آن ولایت رفت افغانان بکرات جنگ و جدل کردند بالاخر عاجز شده بعد گذشتن قتلو

و نشستن پسرش بر مسند حکومت با راجہ مانسنگہ صلح کردہ سکہ و خطبہ بنام اکبر مقرر کردہ جگنا تھہ را داخل ممالک محروسہ و یک صد و پنجاہ فیل و دیگر نفائس آن دیار حوالہ راجہ مان سنگہ نمودند کہ بدرگاہ مقدس ارسال دارد و در سال سی و ہفتم جلوس والا مطابق سنہ ہزار ہجری ملک اڈیسہ کہ بر ساحل دریاے شور است بتمامہ داخل ممالک محروسہ گردید

ذکر در بیان تسخیر قندھار

بعرض والا رسید کہ مظفر حسین میرزا و رستم میرزا ابن بہرام میرزا برادر شاہ طہماسپ کہ در قندھار قیام داشتند و بنا بر سنوح حوادث و فتن کہ در عہد سلطان محمد پدر شاہ عباس اول روی داد و از طرف اوزبکیہ نیز مطمئن نبودند لباس سلطنت گسترده اند و بعد تسلط شاہ عباس از سطوت او ترسیدہ حیران ماندند کہ چہ کنند و بکجا راہ برند اکبر باستماع این خبر خوش وقت گشتہ میرزا خان خانان را با لشکر گران از حضور خود بتسخیر قندھار بہر صورتیکہ میسر آید تعین نمود و حکم شد کہ براہ بلوچستان رہگرا گردد و اگر کلان تران بلوچان لوازم انقیاد بجا آرند آنہا را درین مہم ہمراہ گیرد و الا بسزاے لائق برساند و بنا بر دلجوئی داز دیا د آبرو دی او در منزل اول بخیمۂ خانخانان تشریف بردہ نصائح سود مند فرمود و موجب سرفرازی او بین الاقران گردید خانخانان بعد قطع منازل درمیان ملتان و بھکر کہ جاگیر او بود رسیدہ چند گاہ براے سامان سپاہ و تہیۂ راہ اقامت در زید درین اثنا رستم میرزا از مظفر حسین میرزا در قندھار شکست خوردہ از انجا برآمدہ روی نیاز باکبر آورد فرامین مطاعہ بامرائیکہ در راہ بودند اصدار یافت کہ خدمت گاری و مہمانداری نمایند امرا بموجب امر بعمل آوردند چون میرزا بیک منزل از لاہور رسید و اکبر پادشاہ ہم آنجا بود امراے عالی شان و خوانین بلند مکان حسب الحکم پادشاہ باستقبال رفتہ میرزا را در حضور آوردند اکبر باعزاز و اکرام تمام ملاقات نمود و میرزا با چہار پسر بملازمت رسیدہ بعنایت منصب پنج ہزاری زیر بار منت نوکری گردید ولایت ملتان و بلوچستان بجاگیر او مرحمت گشت بعد ابو سعید میرزا برادر رستم میرزا پس از ان بہرام میرزا ابن مظفر حسین میرزا و سپس مظفر حسین میرزا ہم رسیدہ ہر یکی در خور حالت خویش کامیاب گشت و از ان تاریخ قندھار داخل ممالک محروسۂ ہند گردید و خان دوران عرف شاہ بیگ خان کہ ایالت صوبہ کابل داشت بصوبہ داری قندھار سرفرازے یافت

در بیان تسخیر ولایت ٹھٹھہ و آمدن میرزا جانے بیگ

ہنگامیکہ خان خانان تسخیر قندھار دستورے یافت پس از رسیدنش در نواحی ملتان فرمان والا شان صادر گشت کہ نخستین انتزاع ولایت ٹھٹھہ پیش نہاد ہمت سازد و بعد از ان بتسخیر قندھار پردازد خانخانان بموجب حکم مطاع متوجہ ٹھٹھہ گردید راول بھیم مرزبان جیسلمیر و دلپت پسر راے راے سنگہ بیکانیرے ملحق شدہ کمر خدمت بر میان عبودیت بستند او لا سہوان را مفتوح نمودہ روانہ پیشتر شدند میرزا جانے بیگ والے ٹھٹھہ بجمعیت بسیار آمد در نصیر پور کہ یک جانب دریاے سند و جانب دیگر رودخانہ داشت قلعہ کلین اساس نہادہ متحصن گشت و خانخانان در انجا رسیدہ بمحاصرۂ آن پرداخت چون محاصرہ باشتداد کشید و لشکر پادشاہے را از تعسر غلہ حال بدرماندگی کشید باضرورت صورت حال بدرگاہ آسمان جاہ معروض داشتند بموجب حکم محکم کشتیہاے غلہ از لاہور بلشکر خانخانان بآبتان رسانیدند و راے سنگہ بیکانیرے و دیگر امرا بکمک متعین شدند خانخانان از رسیدن غلات و امراے کمکی قوی دل گشتہ بر سر ٹھٹھہ و افواج دیگر باطراف متعین کرد و خود در قصبہ جام معسکر ساخت و ہر روز جنگ بمیان می آمد دہار و پسر راجہ تو ڈرمل کہ در تہور و جلادت کم ہمال بود درین جنگہا جرأتے نمایان کردہ بزخم نیزہ کہ بر پیشانے او رسید جانبازی نمود و بعد محاربات متوالی میرزا جانی بیگ شکست خوردہ گریخت و خانخانان قلعہ ساختۂ میرزا منہدم گردانید و در ان نواحی وباے عظیم روے داد گویند بعضے صاف دلان در خواب دیدند کہ بنا بر زشتی نیت و اعمال عمال و حکام این دیار مردم باین بلیہ مبتلا شدہ اند ہر گاہ عمل و سکۂ اکبر درین جا جارے شود بلاے وبا رفع خواہد شد باشتہار این خبر ہر کسے دعاگوے فتح اکبر گشتہ عہد و تدبیر

بستند که بعد از فتح پادشاهی بمقدور خود و نمایند و خانخانان با امرای کمکی بذل جهد خود نموده بمحاربات شدیده متواتره میرزا جانی بیگ را عاجز گردانید چون او در خود تاب مقاومت ندید ناچار در صلح کوفته ولایت تهتوان را داخل ممالک محروسه گردانید و صبیهٔ خود را بمیرزا ایرج خلف خانخانان داده خود آمده ملاقات نمود و بندگی درگاه پادشاهی قبول کرده مقرر ساخت که بعد برسات روانهٔ حضور گردد و بعد وعده در اواسط سال سی و هشتم مطابق هزار و یک هجری همراه خانخانان بملازمت پادشاه آمد و بمراحم خسروانی سرفراز گشته سه هزاری منصب و ٹھٹه جاگیر یافت و الابرای بندرک بطرف ٹھٹه واقع است بخالصهٔ شریفه مقرر گشت و درین مهم خانخانان متحمل انواع مشاق و محن گردیده مورد الطاف بی اکناف شاهی و ممدوح اکابر و اصاغر گردید احوال سلاطین سابق این دیار در ضمن چگونگی ٹھٹه مفصل گشته حاجت بتکرار نیست

ذکر تسخیر بهکر

پیش ازان که ٹھٹه مفتوح گردد در سال نوزدهم جلوس محب قلیخان و مجاهد خان بتسخیر بهکر متعین شده بودند آنها رفته محاصره کردند و بامتداد کشید قحط عظیم و وبای بسیار در قلعه روی داد و بسیاری از محصوران تلف شدند هر که پوست درخت رس جوشانیده می خورد از و بالسلامت می ماند سلطان محمود عاجز شده عرضداشت نمود که اگر محب قلیخان از دور قلعه برخیزد قلعه را پیشکش شاهزادهٔ والاگهری نمایم پیش ازان که از حضور جواب برسد سلطان محمود باجل خود درگذشت و محب قلیخان و مجاهد خان در سنهٔ ۹۸۱ نهصد و هشتاد و یک هجری بهکر را داخل ممالک محروسه نمودند

دربیان جشن نوروز و شروع ضابطه آراستن حجرات دیوان عام باهتمام امرا

چون موسم بهار در رسید و ابواب عیش و عشرت بر روی عالمیان کشاده گردید نسیم نوروزی مزاج وارستگان دنیا را منشرح و شمیم نوبهاری مشام آزادگان گیتی را معطر گردانید **نظم** درخت غنچه برآورد و بلبلان مستند ؞ جهان جوان شد و یاران بعیش بنشستند ؞ بساط سبزه لگدکوب شد بپای نشاط ؞ ز بسکه عارف و عامی برقص برجستند ؞ حکم شد که دولتخانهٔ خاص و عام که صد و بست ایوان داشت بامرای عظام قسمت شود و ضلعه هر کرا متصدیان بیوتات زینت دهند و سها مندل را که دولتخانهٔ خاص است باقسام زینت آئین بندی نمایند و در اندک زمانی کارپردازان بارگاه خلافت و امرای والامرتبت بموجب حکم تمام دولتخانه را بتکلفات گوناگون آراستند و بآرایش رنگارنگ آئین بستند و درین بزم جشن مناصب امرا بعرض رسید و هر یک در خور حال باضافه سرفرازی یافت و فهرست اهل خدمت ملحوظ گشته هر کس که مصدر اخلاص و نیکوخدمتی شده بود بالطاف و عنایت سرفراز گشت و آنکه مرتکب غدر و نادولتخواهی گشته بود بعزل خدمت و کمی منصب معاتب گردید و حکم جهان مطاع بصدور پیوست که تا رسیدن روز شرف هر یک از نوئینان و امرای عظام ضیافت پادشاه کند تا منزل او بمقدم عالی پایه برتری گیرد و او بین الاقران سر افتخار برافرازد و حوضی که بست در بست در عرض و طول داشت و دران مبلغی خطیر بی کیسه و همیان گذاشته بودند روز شرف آفتاب بامرا و خورد منصب و بفقرا و مساکین و سائر الناس انعام فرمود و در همین این تیاری بارگاه شاهی را که وه دوازده هزار کس در سایهٔ آن توانند گنجید آتش درگرفت و تا سه روز بساط جشن و بعضی از عمارات حرم سرا سوخته خاکستر گردید اندازهٔ مبلغ این نقصان بهیچ محاسبی نتواند یافت بعد اطفای التهاب آتش مذکور حکم شد که بجهت بزم شرف که نزدیک رسیده بود از سر نو بارگاه والا درست گردد و در اندک روز بارگاه فلک اشتباه بتجدید صورت انجام یافت و از غرائب آنکه همدرین روز در دکن به دولتسرای شاهزاده سلطان مراد نیز آتش درگرفت ؞

دربیان رحلت میان تانسین ومولانا عرفی شیرازی وشیخ ابوالفیض فیضی

سرآمد نغمه سرایان خوش آهنگ وپیش خرام نوایه وازان دلکش رنگارنگ میان تانسین کلاونت که در عهد خود نظیر نداشت وچند تمدی قبل ازو وبعد هم الی الآن مثل او نشان نمیدهند وبهرهٔ این فن او را مقتدای خود دانسته نام اوبی تعظیم بر زبان نمی آرند در سال هفتم جلوس والا راجه رام چند مرزبان باندهو میان تانسین را خال رخساره پیشکش های خود خیال کرده بخدمت پادشاه فرستاد چون پادشاه در فهم موسیقی مهارتی تمام وتانسین درین کار ید بیضا داشت صحبت او در گرفت وبمصاحبت او اختصاص یافته سرمایهٔ نشاط خاطر پادشاه می بود در سال سی وچهارم جلوس رخت هستی بر بست وموجب تاسف بی اندازه خاطر پادشاه گردید ودر سال سی وششم مولانا عرفی شیرازی که غنچهٔ استعداد او نگهت افلاطونی بمشام ارباب هوش رسانیده مست ومدهوش سخن طرازی میداشت بشگفته پژمرد وگلزار خاطر نخچهٔ مغزان بیدار دل بروائح انفاس پاکیزه او عطرآگین نگشته افسرد ودر عمر سی ودوسالگی عاریت سرای دنیا را وداع گفته در عالم آخرت رسید وبهشت برین را رنگ وبوی تازه بخشید ودر سال چهلم جلوس اکبر شیخ ابوالفیض فیضی نیز رخت زندگانی بعالم جاودانی کشید شیخ در سال دوازدهم جلوس بخدمت اکبر رسیده مورد عنایات گشت هنگام ملازمت چون شیخ را بیرون پنجره نقره استاده کردند این قطعه بدیهه گفت قطعه پادشاها درون پنجره ام ؛ از سر لطف خود مرا جا ده ؛ زانکه من طوطی شکرخوارم ؛ جای طوطی درون پنجره به ؛ پسند خاطر پادشاه افتاد وهمان روز در سلک ملازمان خاص اختصاص یافت وچون اخلاق حمیده وطبع سنجیده داشت روز بروز پایهٔ قدرش افزود ودر سال سی وسوم بخطاب ملک الشعراء سرفراز گردید ودر سال سی ونهم تفسیر قرآن بی نقط وکتاب نل دمن در مرکز ادوار در بحر مخزن اسرار تصنیف نموده از نظر اکبر گذرانیده مورد تحسین گردید واین کتابها محمدت او برگوید بهچنان سلیمان بلقیس بوزن خسرو شیرین وهفت کشور در برابر هفت پیکر واکبرنامه مقابل سکندرنامه پیش نهاد همت داشت این کتابها باتمام نرسیده بود که زندگی او انجام یافت چون حسن اخلاص ورسوخ او در بندگی هم تسم خاطر پادشاه بود وشاهزادگان نیز ازو استفاده می نمودند اکبر بمقتضای قدردانی وحقوق شناسی در بیماری کرمرد ودو روز قبل از ارتحال مع شاهزادگان بعیادت او رفت دران وقت این رباعی گفت رباعی دیدی که فلک بمن چه نیرنگی کرد ؛ مرغ دلم از قفس شب آهنگی کرد ؛ آن سینه که عالمی درو میگنجید ؛ تا نیم نفس برآورم تنگی کرد ؛

ذکر دربیان رسیدن برهان الملک بدرگاه والا ومرحمت شدن کمک باو برای مهم دکن

او از اسمعیل نظام الملک حاکم احمدنگر که عم او بود آزرده شده بوساطت قطب الدین خان غزنوی بملازمت اکبر رسیده بمنصب شش صدی سرافرازی یافت پس از سهل مدت بمنصب هزاری رسیده وتعین محالات تنخواه گردید بعد چند سال در حضور رسیده استدعای کمک برای تسخیر احمدنگر کرد لهذا امرای متعینهٔ صوبه مالوه وراجی علی خان حاکم خاندیس بامداد او متعین شدند باعانت اولیای دولت قاهره در احمدنگر رفته با اسمعیل نظام الملک عم خود جنگ کرده مظفر ومنصور گشت وبملک موروثی تسلط یافت چون سفلهٔ بدنهاد بود مست بادهٔ دولت وحکومت گشته حقوق پرورش وامداد بر طاق نسیان گذاشته سر از اطاعت اکبر برتافت پادشاه ملک الشعرا شیخ ابوالفیض فیضی را که دران وقت زنده بود پیش راجی علی خان فرستاد که برهان را بشاهراه اطاعت منصرف گرداند هرچند راجی علی خان او را دلالت بانقیاد نمود فائده ندیده بپاداش آن گرفتار آمده به ترغیب شخصی سیماب کشته خورد وبدان سبب در بیماری صعب مبتلا گشته راه آخرت سپرد چاند بی بی خواهر او باتفاق امرا برادرزادهٔ خود ابراهیم را که پسر برهان الملک بود بسری برداشته انتظام مهام بر ذمهٔ همت خود گرفت چون احوال آن حدود بعرض رسید شاهزاده سلطان مراد با لشکر گران متعین گشت

شاهزاده چندگاه بجهت سامان سپاه در مالوا بوده عازم پیشتر گردید واز دریای نربدا عبور نموده در اندک فرصت ولایت برار از میرزا مرتضی
دکهنی انتزاع نمود وافواج قاهره بر سر احمد نگر رخصت فرمود ولشکر منصور که مصاحب شاهزاده غالب گشت راجی علیخان حاکم خاندیس درین مهم
در رکاب شاهزاده بود وجان نثاری کرد ونیز با افواج عادل شاهی حاکم بیجاپور وقطب شاه حاکم گولکنده محاربات متواتره درمیان آمده اولیای
دولت اکبری فیروزمند شدند لیکن چون شاهزاده در دکن بشرب مدام اشتغال ورزیده از کثرت شراب خواری نحیف ونزار گشت ومهمات
آن ولایت نمیتوانست پرداخت بنابرآن از حضور شیخ ابوالفضل متعین گردید وحکم شد که شاهزاده را بنصایح ارجمند رهنمون سعادت گشته بملازمت
بیارد وامرای متعینه آن حدود را سرگرم خدمت گرداند واگر بودن خود را بنا بر انتظام مهام درآنجا ضرور داند خود درآنجا بوده بکارها پردازد وشاهزاده
را روانه حضور سازد وشیخ بعد رخصت از حضور قطع مراحل نموده بخدمت شاهزاده رسید بحسب مشیت شاهزاده هماندم بامراض مزمنه سابقه بعالم
آخرت شتافت وغریب شورشی در لشکر رو داد شیخ ابوالفضل بحسن تقریر وزرپاشی خاطرهای آشفته را مجموع ومطمئن گردانید ودشمنان که باستماع
رحلت شاهزاده جری ودلیر شده بودند بتدابیر صایبه شیخ باز مغلوب ومایوس شدند چون این سانحه بعرض اکبر رسید موجب صدگونه کدورت
پادشاه گردید آخر الامر بصبر پرداخته شاهزاده دانیال را بتسخیر دکن رخصت فرموده خود نیز بتسخیر آن ولایت نهضت فرمود ÷ ÷ ÷

ذکر نهضت موکب مقدس از لاهور بجانب دکن

چون از لاهور انتهاض الویه عالیه بسمت دکن رو داد ودر حوالی قصبه پتیاله بعرض رسید که در مکان اچل فقرای مسلمین وطایفه سناسیان
باهم جنگ کرده فقرای مسلمین بعد غالب آمدن بر سناسیان بتخانه آنجا را بتعدی برانداخته اند اکبر که مذهب الهی ایجاد واختیار کرده ملل وادیان را
یکسان می شمرد اکثر فقرای مسلمان را بزندان فرستاد وحکم کرد تا بتخانه را که بتعدی مسلمانان مسمار شده بود تجدید تعمیر وترمیم کنند بعد نهضت
از انجا از دریای بیاس گذشته بمنزل گورو ارجن سجاده نشین نانک شاه تشریف برده بملاقات او واستماع اشعار هندی نانک شاه که مضامین
ابیات موحدین اسلام وصوفیه والا مقام ترجمه نموده خوشوقت شد وگورو ارجن سرفرازی خویش دانسته پیشکش لایق گذرانید والتماس
کرد که از نزول عساکر منصوره در پنجاب نرخ غله گران بود وازین جهت جمع پرگنات زیاده شده الحال از انتهاض لشکر فیروزی پیکر رو
بارزانی آورده رعایا از عهده ادای این جمع نمی توانند برآمد عرض او پذیرفته بدیوانیان سرکار حکم شد که بحساب ده دوازده از جمع رعایا تخفیف
دهند وتاکید کنند که عمال بهمین حساب از رعایا گرفته زیاده طلبی ننمایند مثنوی چشم رعایت ز رعیت مگیر ÷ تا بودت ملک عمارت پذیر ÷
کار رعیت برعایت سپار ÷ دست رعیت ز رعیت مدار ÷ چون عرصه تهانیسر مورد خیام گشت رعایا از ظلم سلطان نام کروری استغاثه
نمودند وبیدادی او بتحقیق پیوست حسب الحکم والا او را بحلق کشیدند مثنوی حکومت بدست کسانی خطاست ÷ که از دستشان
دستها بر خداست ÷ مکن صبر بر عامل ظلم دوست ÷ که از فربهی بایدش کند پوست ÷ بعد رسیدن باکبرآباد چندگاه اتفاق اقامت افتاد
وبموجب عرضداشت شیخ ابوالفضل از انجا بسمت برهانپور نهضت روی داد ودر زمان عبور از دریای نربدا فیل خاصه که زنجیر آهن در
پا داشت از همان دریا میگذشت چون بر کنار رسید فیلبانان زنجیر آهن را تمام از طلا دیدند ومتحیر شده بدار وغه فیلخانه اظهار کردند او
زنجیر را بچشم خود دیده حقیقت را بعرض والا رسانید واکبر بجنس در حضور خود طلبیده بمشاهده صدق خبر بر عجایب قدرت ایزدی اعتراف
نمود وفرمود که بها نادرین دریا سنگی که مردم هند آنرا پارس گویند خواهد بود وبموجب حکم فیلهای دیگر را با زنجیرهای آهن دران دریا انداختند
وملاحان نیز جست وجوی آن سنگ کردند لیکن بهم نرسید وزنجیر دیگر طلا نگشت ابیات بقدر طاقت خود غوطها زدم بسیار ÷ دریکه
سی طلسم آن هیچ دریا نیست ÷ این سخن باورت گر از من نیست ÷ عهده بر راویست وبر من نیست ÷ القصه اکبر بعد قطع مراحل

در خطهٔ دار السرور برهانپور نزول اقبال فرمود و از اکبرآباد تا برهانپور دو صد و بست و هفت کروه بجریب درآمده و در ان خطهٔ دلکشا جشن نوروزی ترتیب یافت مطربان خوش ادا و مغنیان نغمه سرا نواهای دلفریب و سرودهای دلکش باعث انبساط مجلسیان و نشاط مغان پادشاه شدند در ان بزم شادکامی شیخ ابوالفضل که بانصرام مهمات دکن همان طرف مامور بود حسب الحکم از احمدنگر آمده بشرف بساطبوسی معزز گشت چون وقت شب بود و انجمن در مهتاب بکمال آراستگی داشت پادشاه از نهایت عنایت این بیت بر روی شیخ برخواند بیت فرخنده شبی باید و خوش مهتابی ÷ تا با تو حکایت کنم از هر بابی ÷ شیخ بشکرانهٔ این عنایات گوهرفشانات شکر بجا آورد و ایالت برهانپور نیز بعهدهٔ شیخ مقرر گشت و حکم شد که چون امرا در یساق عسرت کشیده اند تا بودن رایات عالی درین حدود بحسب تفاوت مناصب برهانپور در انعام امرا مقرر باشد و شیخ را بمنصب چارهزاری سرفراز فرموده بتسخیر قلعهٔ آسیر که بهادر نبیرهٔ راجی علی خان حاکم آنجا تمرد ورزیده بود رخصت نمود

ذکر در بیان تسخیر آسیر و ولایت احمدنگر

شیخ ابوالفضل بعد رخصت از حضور در پایان آن قلعهٔ آسمان ارتفاع رسیده محاصره نمود و متواتر محاربات سخت درمیان آمد چون محاصره بامتداد کشید شیخ بمقتضای شجاعت فطری طناب بر کنگره نصب کرده بر فراز قلعه برآمد و خود را درون حصار انداخت و جمع کثیر همین نمط با شیخ همپائی نموده کارنامهٔ مردی و مردانگی بظهور رسانیدند و بقوت سرپنجهٔ دلاوری شیخ این عقده کشوده چنین قلعهٔ آسمانی ارتفاع که تسخیر آن دشوار بود مفتوح گشت و بهادر حاکم آنجا عاجز آمده ملاقات نمود و بوساطت شیخ ابوالفضل بملازمت پادشاه سعادت اندوخته مورد عنایات شد قلعهٔ آسیر باولیای دولت تفویض یافت و شیخ ابوالفضل در جلدوی این خدمت بعنایت علم و نقاره و اسپ و خلعت خاصه سرفرازی یافته بتسخیر ناسک رخصت یافت و در اندک زمانی بمنصب پنج هزاری سر افتخار برافراشته معتمد رفقای عظیمه گشت و بمقابلهٔ عنایات خداوندی در جانفشانی و خدمتگزاری دریغ نمیکرد حکم شد که تسخیر احمدنگر و دفع راجو و دیگر مفسدان بعهدهٔ شیخ ابوالفضل و ضبط ولایت برار و نواحی آن بر ذمهٔ عبدالرحیم خانخانان باشد چون آسیر و احمدنگر و تمام ولایت نظام الملک بشمشیر همت شیخ ابوالفضل مفتوح گردید و ولایت تلنگانه را شیخ عبدالرحمن ولد شیخ ابوالفضل تسخیر کرد و همدرین قرب بهادر نظام الملک نبیرهٔ برهان نظام الملک بحضور آمد و عادلشاه حاکم بیجاپور و قطب شاه مسندنشین گولکنده عرائض نیاز و پیشکشهای لایقه ارسال داشتند و اکبر همه وجوه ازان طرف و از کارهای دکن خاطر پرداخت و در ان حدود چنان کاری نماند شاهزاده دانیال را درانجا گذاشته خاندیس را داندیس نام نهاده بشاهزاده مرحمت فرمود و خانخانان را در خدمت شاهزاده و شیخ ابوالفضل را در احمدنگر مقرر فرموده از برهانپور معاودت کرده بعد قطع منازل و طی مراحل در دار الخلافه اکبرآباد نزول نمود و امرائیکه درین مهم خدمت بجا آورده بودند باضافه ممتاز شدند ÷ ÷

ذکر سلاطین سابق دکن

از بعض کتب سیر و تواریخ چنان مستفاد میشود که در زمان سابق تمام دکن زیر فرمان سلاطین دهلی بود خصوص محمد شاه فخرالدین جونا بن سلطان غیاث الدین تغلق شاه آن ملک را بالواقعی ضبط کرده دیوگیر را دولت آباد نام نهاده دار السلطنهٔ خویش مقرر کرده بود چون آفتاب دولت او قریب بغروب رسید و بسبب آزار و ظلم قلوب سپاه و رعیت نیز ازو برگشت و در جمیع اقطار اختلال بسیار پدیدار شد سلطان محمد بدفع فتنه و آشوب متوجه گجرات شد و ازانجا ملک لاچین را از دولت آباد برفاقت خود طلبید باغیان ملک لاچین را کشته زیاده تر تمرد ورزیدند و علاء الدین حسن که بحسن کانگو مشهور و از جملهٔ سپاهیان ملک لاچین بود باتفاق جماعهٔ اوباش در دولت آباد لوای حکومت برافراشته خود را سلطان محمد علاء الدین خطاب کرد و چون این معنی بسلطان محمد شاه ظاهر گشت بسبب مهم گجرات فرصت دفع او

نیافت و در اسرع اوقات در نواحی بهٹه درگذشت و حسن کانگو که از نسل بهمن بن اسفندیار بن گشتاسپ بود و از نجیبت او را بهمنی گفتندے
در سنه هفتصد و چهل و هشت هجری دکن را متصرف شده سکه و خطبه بنام خود کرد ایام حکومت او یازده سال و یازده ماه و هفت روز سلطان
محمد شاه بن سلطان محمد علاء الدین هیجده سال و یک ماه و هفت روز سلطان مجاهد شاه بن سلطان محمد شاه یکسال و یک ماه و نه روز سلطان
داؤد شاه ابن عم سلطان مجاهد شاه یکماه و سه روز سلطان محمد شاه بن محمود شاه بن سلطان علاء الدین نوزده سال و نه ماه و هشت روز سلطان
غیاث الدین بن محمد شاه یک ماه و بیست روز سلطان شمس الدین بن سلطان محمد شاه یک ماه و بیست و هفت روز سلطان فیروز شاه
بن سلطان محمد شاه بست و پنج سال و هفت ماه و یازده روز سلطان احمد شاه بن سلطان محمد شاه دوازده سال و نه ماه و بیست و چهار روز
سلطان علاء الدین بن سلطان احمد شاه بست و نه سال و نه ماه و بیست و دو روز سلطان همایون شاه بن سلطان علاء الدین سه سال و شش ماه
و پنج روز سلطان نظام شاه بن همایون شاه در هفت سالگی پادشاه شده سلطنت او یک سال و یازده روز سلطان محمد لشکرے بن سلطان
همایون شاه در نه سالگی جلوس نموده سلطنت او هیجده سال و چهار ماه و یازده روز سلطان شهاب الدین محمود شاه بن سلطان محمد شاه
لشکرے سے و هفت سال و دو ماه و سه روز سلطان احمد شاه بن سلطان شهاب الدین بن محمود شاه دو سال و یک ماه سلطان علاء الدین
بن شهاب الدین محمود شاه یک سال و یازده ماه سلطان ولی الله بن سلطان شهاب الدین محمود شاه سه سال و یک ماه و بست
و هفت روز مجموع ایام سلطنت سلطان علاء الدین عرف حسن کانگو بهمنی و اولادش هفده نفر یکصد و هفتاد و هفت سال است
لیکن در عهد سلطان نظام شاه ولد یازدهم حسن کانگو که در هفت سالگی سریر آرای جهانبانی گردید بریدنامے که از جمله عمده امرا بود
نظر بر خردسالی سلطان داشته خود متعهد مهمات سلطنت گردید و چون برید تسلط پیدا کرد بعد سلطان نظام شاه نیز غالب ماند و اولادش
نیز استیلا داشتند بنابرین چهل و هشت سال اگرچه اسم سلطنت بر اولاد حسن کانگو بود اما در حقیقت برید و اولادش جهانبانی می کردند
و در سنه نهصد و سے و پنج هجرے عماد الملک کابلی اطاعت سلطان بهادر شاه والی گجرات قبول کرده در دکن سکه و خطبه بنام او کرد
دران زمان سلطان ولی الله را در شهر بدر برید بن برید محبوس داشته خود سلطنت مے کرد القصه در سنه نهصد و سے و پنج هجرے امرائیکه
رکن الدوله سلاطین بهمنیه بودند ملک دکن را با خود ها قسمت کرده متصرف شدند و هر کس دم استقلال زده سکه و خطبه بنام خود کرد عادل
شاهیان حاکم ولایت بیجاپور یوسف عادل شاه که مبدا سلسله اینهاست غلام گرجی بود خواجه محمود گرجستانی بدست سلطان شهاب الدین
محمود بهمنی فروخته و سلطان ولایت شولاپور باو تفویض کرده بود او بزور شمشیر و قوت شجاعت خود بیجاپور را متصرف شده تا آب کشنه
گرفته دم استقلال زد ایام حکومت او هفت سال اسمعیل عادل شاه بن یوسف عادل شاه ابراهیم عادل شاه بن اسمعیل عادل
شاه برادرزادهٔ او علی عادل شاه تا زمان اورنگ زیب عالمگیر سلطنت عادل شاهیان بود از سلطان سکندر عادل شاه عالمگیر
انتزاع نموده بسلطنت بابریه گرائید قطب شاهیان را دار الملک گلکنده بود و مبدا این سلسله سلطان قلی قطب الملک وزیر بهمنیه
است چون سلطان محمود بهمنی غلامان را بسیار دوست میداشت سلطان قلی خود را خود فروخته داخل غلامان گردید روز بروز پایهٔ قدر او
بلند گشت و بین الاقران والاشکال سرفراز شده بحکومت ولایت گلکنده تقرر یافت قضا را در سال اول بمرگ طبیعی درگذشت قطب شاه
بن سلطان قلی قطب شاه بست سال ابراهیم قطب شاه بعد گذشتن برادر بر مسند حکومت و جهانداری متمکن شده سے و پنج سال پادشاهی
کرد محمد قلی قطب شاه بن ابراهیم قطب شاه بن سلطان قلی قطب الملک هزار فاحشه رقاصه نوکر کرده دائما ملازم رکاب داشت و مستلذات
جسمانی و حظوظ نفسانی اشتغال مے ورزید بزنے از انها بهاگمتی نام عاشق گشته مطیع او گردید و شهر بهاگ نگر بنام او بنا کرد و در نهایت سنه
هزار و دو هجرے یازده سال حکومت او بود تا آنکه سلطان عبدالله قطب شاه بعد شصت ساله سلطنت درگذشت چون پسر نداشت

و داماد او سلطان ابو الحسن پادشاه شد و اورنگ زیب از دست او انتزاع سلطنت نموده بممالک محروسهٔ خود ملحق ساخت نظام الملکیان حاکم ولایت احمد نگر مبدا این سلسله احمد بحری نظام الملک است پدر او غلام برهمن نژاد بود شهر احمد نگر را او بنا کرده ایام حکومت چهار سال برهان نظام الملک بن احمد بحری بست و هشت سال حسین نظام الملک بن برهان نظام الملک سیزده سال مرتضی نظام الملک بن حسین هشت سال حسین نظام الملک بن مرتضی ده سال اسمعیل نظام الملک بن برهان برادر مرتضی نظام الملک دو سال برهان نظام الملک از عم خود اسمعیل نظام الملک آزرده شده در حضور اکبر رسیده در سنه نهصد و نود و نه هجری کمک همراه گرفته با اسمعیل نظام الملک جنگ کرده فیروز گردید و بعد تسلط بغرور جاه و دولت از اطاعت اکبر انحراف ورزید چون او بمرد چاند بی بی خواهرش ابراهیم نظام الملک پسر خرد سال برهان نظام الملک را بحکومت برداشته خود کافل نظام مهام گردید و افواج پادشاهی بتسخیر آن ولایت متعین گشته بدفعات محاربات درمیان آمد آخر الامر بشمشیر همت شیخ ابو الفضل همگی آن ولایت مفتوح شده داخل ممالک محروسه اکبری گردید و قبل ازین سمت تحریر یافت از ابتدای سنه نهصد و سی و پنج هجری نهایت سنه هزار و دوم هجری شصت و هفت سال آن ولایت در تصرف نظام الملکیان ماند

ذکر در بیان کشته شدن شیخ ابو الفضل و آشفتگی خاطر اکبر ازین ممر

اکبر در دار الخلافه اکبر آباد اقامت داشت بنا بر بعضی مصالح ملکی شیخ ابو الفضل را طلبیدن ضرور دیده فرمانی باو نوشت که شیخ عبد الرحمن پسر خود را بر مهام مرجوعه نصب کرده جمیع افواج و خدم و حشم را همانجا گذاشته خود جریده روانهٔ حضور گردد شیخ بموجب حکم پسر خود را با حشم و اسباب امارت و افواج در احمد نگر گذاشته با معدودی روانهٔ درگاه شاهی گردید و دران ایام سلطان سلیم شاه یعنی جهانگیر در اله آباس بسر تابی و نافرمانی می گذرانید و از طرف شیخ ابو الفضل آزردگی بسیار داشت و یقین خاطر داشت که چون شیخ از دکن بحضور رسد خاطر پدر را از من زیاده تر منحرف خواهد ساخت باستماع این خبر که شیخ جریده می آید قابو دیده راز سر بستهٔ خود براجه نرسنگه دیو ولد مدهکر که مسکن او در راه دکن و شریک و رفیق شاهزاده در تمرد و نافرمانی بر داری بود درمیان آورده گفت که سر راه شیخ گرفته کارش باتمام رساند نرسنگه دیو برین کار مستعد گشته متعهد این خدمت شد و بملک خود روانه گردیده خود را بر جناح استعجال بمسکن خویش رسانید و شیخ ابو الفضل در اجین رسید بعضی هوشیاران آمدن راجه نرسنگه دیو بموجب حکم شاهزاده باراده فاسد ظاهر کردند چون تقضای شیخ رسیده بود برین خبر التفاتی نکرده از انجا روانهٔ پیشتر شد **بیت** قضا ز آسمان چون فرو هشت پر٭ همه عاقلان کور گشتند و کر٭ غرهٔ ربیع الاول سنه چهل و هفت جلوس اکبر سنه یکهزار و یازده هجری مابین قصبه آنتری و سرای راجه نرسنگه دیو با فوج راجپوتان از کمین گاه بر آمد و قصد او ظاهر شد همراهان شیخ گزارش نمودند که ما را جمعیت قلیل است و غنیم لشکر بسیار دارد در قصبه آنتری رفته باید نشست و بعد حصول جمعیت پیشتر روانه باید شد شیخ گفت که پادشاه مثل من فقیر زاده را سرفراز فرموده از حضیض خمول باوج عروج رسانیده اگر امروز از پیش این دزد گریخته خود را بنام مردی موسوم سازم پس بکدام آبرو بحضور خواهم رفت و بهم چشمان چه رو خواهم نمود آنچه در تقدیر است بمنصهٔ ظهور خواهد رسید این را بگفت و اسپ بر انگیخت مخالفان نیز اسپان را عنان دادند و جنگ واقع شد چون همراه شیخ مردم معدود بودند و غنیم جمعیت فراوان داشت غالب آمد اما شیخ بمقتضای شجاعت و جوان مردی ثبات قدم ورزیده داد مردانگی داد و حمله ها نمود جمعی کثیر از راجپوتان هجوم آوردند و شیخ ابو الفضل بزخم نیزه بزمین افتاده بآخرت شتافت و همراهانش نیز کشته شدند - **بیت** مزن با سپاهی ز خود بیشتر٭ که نتوان زدن مشت بر نیشتر٭ راجه نرسنگه دیو سر شیخ جدا کرده بخدمت شاهزاده در اله آباس فرستاد و شاهزاده بغایت خوشوقت شده در جای نالائق انداخت و مدتی همانجا ماند چون اکبر را کمال

بحث با شیخ بود باستماع این سانحه از خود رفت و دست بی تابی بر روی و سینه خود زد و دلو عی آثار بیتابی و بیقراری از و بظهور رسید که لائق شان او بود بیت شهنشاه و جهان را در وفاتش دیده پر نم شد؛ سکندر را شکِ حسرت ریخت کافلاطون ز عالم شد؛ رای رایان که مهر داس که منصب سه هزاری سرفرازی داشت و فوجدار آن حدود بود و شیخ عبد الرحمن ولد شیخ ابو الفضل با امرای دیگر باستیصال راجه نرسنگه دیو قاتل شیخ متعین شدند و حکم شد که تا سر آن بد اختر نیارند دست از کار زار باز ندارند باز بر زبان پادشاه گذشت که در بدل سر شیخ سر آن بدگهر چه مقدار داشته باشد زن و بچه او را بدار باید کشید و ملک او را بتامه قاعاً صفصفا باید ساخت حق آنست که شیخ ابو الفضل بن شیخ مبارک در زمان خود کم همتا بود و مفصل احوال او بعبارتیکه خود نگاشته در آخر احوال این پادشاه انشاء الله تعالی بعینه استنساخ کرده آید چون حقیقت نشو شیخ مبارک و اولاد او بر اکبر ظاهر شد با قتضای قدر شناسی احضار آنها فرمود در سال دوازدهم جلوس ابو الفیض که در اشعار فیضی تخلص داشت و بزرگترین اولاد شیخ مبارک بود بملازمت پادشاه فیض اندوز گردید و در سال نوزدهم شیخ ابو الفضل را که از فیضی خرد بود پادشاه پیش خود خواند او تفسیر آیة الکرسی بنام اکبر نوشته بشرف حضور مشرف شد و پسند خاطر پادشاه افتاد چون بمزید هوش و اکثر علوم اختصاص داشت روز بروز مورد الطاف بیکران و مشمول اعطاف بے پایان گشته پایهٔ قدر او از امرای عظام و وزرای کرام در گذشت و مقرب و مستشار پادشاه گشت بمرتبه که محسود جمیع مقربان درگاه گردید و شاهزادگان باتفاق ارکان دولت در صدد آن شدند که قابو یافته او را از شیخ براندازند تا آنکه چنین اتفاق افتاد که شیخ مبارک پدر او در زمان حیات خود تفسیری برای قرآن مجید درست تصنیف کرده بود و نام پادشاه دران نیاورده و شیخ بعد رحلت پدر بے آنکه موافق رسم و نیاز عنوان کتاب را بنام پادشاه موشح گرداند نسخه های بسیار نویسانیده باکثر ولایات و بلاد اسلام فرستاد چون این معنی بعرض اکبر رسید از غروریکه داشت سخت بر آشفت و شیخ ابو الفضل را مورد عتاب گردانید شاهزادهٔ سلیم که از شیخ آزرده خاطر بود و امرای دیگر که از خودرائی و بی پروائی او جراحتها در دل داشتند قابو یافته بسخنان بیهوده رنجش پادشاه افزودند و شیخ ابو الفضل از کورنش منع گردید اما شیخ در زمان تقرب مکرر بعرض میرسانید که من غیر از حضرت پادشاه دیگری را نمی دانم و شاهزادها نیز احتیاجی آرم از غیبت همگنان از من آزرده می باشند و اکبر همینی را نیک میدانست شیخ را بسیار میخواست و از مصاحبت او بسیار محظوظ بود بعد چند روز تقصیرش معاف کرده باز مشمول عنایت فرمود و جدائی او از حضور تا ضرورتی ندید جائز نمیداشت تا آنکه بحسب قضا بتقدیم خدمات دکن مامور و چنانچه مسطور شد بعداوت شاهزادهٔ سلیم بے جهت ظاهره مقتول گشت مقالات او حکایت کمالاتش میکند بیت درین باغ سروے نیامد بلند؛ که با واجل نخیش از بن نکند؛ ؛ ؛

ذکر در بیان بغی شاهزادهٔ سلیم پسر بزرگ اکبر

درزمانیکه اکبر بتسخیر دکن نهضت فرمود شاهزادهٔ سلیم برای استیصال رانا متعین شده بود در خطهٔ دلکشای اجمیر اقامت ورزیده تدبیر تخریب ملک رانا در پیش داشت و راجه مان سنگه در خدمت شاهزاده بسپه سالارے مامور بود از نوشتجات امرای بنگاله ظاهر گشت که افاغنه قابو یافته بسبب نبودن سردار عمده دران دیار مصدر شورش شده اند و فتنه و فساد بر پاگشته و کنور مها سنگه ولد راجه مان سنگه که بنیابت پدر دران ولایت بود در اندک جنگ شکست یافت راجه مان سنگه باستماع این خبر بخدمت شاهزاده التماس نمود که چون پادشاه بتسخیر دکن متوجه است اگر شاهزاده از اجمیر نهضت فرموده در الله آباس تشریف ارزانی فرماید شورش بنگاله رفع میشود شاهزاده حسب الالتماس راجه و صلاح ملکی از اجمیر کوچ کرده باله آباس نزول نمود و جاگیر ملازمان خود را که در حوالی آگره بود بطور خود گماشته محال صوبه اله آباس که بجاگیر آصفخان جعفر تعلق داشت نیز بسرکار خویش گرفت و سے لک روپیه خزانهٔ صوبه بهار و آن حدود که کنور داس

دیوان فراهم آورده بود و فوج سرکار فرستاده ازانجا طلب داشت بمشاهدهٔ این قسم اعمال بدون حکم حضور آثار بغی و سرتابی شاهزاده بظهور پیوست و در اندازان سخنان چند از پیش خود نیز تراشیده بعرض پادشاه رسانیدند فرمان عطوفت عنوان مشتمل بنصایح سودمند مصحوب محمد شریف ولد عبد الصمد شیرین قلم صادر گشت لیکن اثرے بران مترتب نگشت بعد ازان که اکبر از دکن معاودت فرموده بدار السلطنة اکبرآباد نزول نمود و قضیهٔ شیخ ابو الفضل نوعیکه مذکور شد نیز رو داد شاهزاده با سی هزار سوار از الٰه آباس متوجه آستان پدر گردید دولتخواهان بعرض رسانیدند که آمدن شاهزاده با این کثرت سپاه در حضور صلاح دولت نیست لهذا فرمان عالیشان بنام شاهزاده صادر گشت که آمدن آن فرزند باین روش پسندیده نیست اگر مطلب اظهار جمعیت سپاه است مجرای او بظهور پیوست باید که مردم خود را بمحالات جاگیر رخصت کرده جریده بملازمت آید و در صورتیکه از نیطرف واهمه در خاطر داشته باشد باز عنان بصوب الٰه آباس بر تابد بعد ازان که خاطر آن فرزند اطمینان پذیر دارادهٔ ملازمت نماید شاهزاده در جواب فرمان عرضداشت مشتمل بر عجز و نیاز و عقیدت خویش ارسال داشته بصوب الٰه آباس عطف عنان نموده بعده فرمان والاشان صادر گشت که صوبه بنگاله و اوڈیسه بآن فرزند مرحمت شده بدان صوب شتابد شاهزاده رفتن بدان سمت قبول نکرد و بدین جهت نیز مردم سخنان وحشت افزا از جانب شاهزاده بعرض رسانیدند و موجب برهمزدگے طبیعت پادشاه گردید سلیمه سلطان بیگم را برائے دلجوئی شاهزاده فرستادند آن عصمت قباب در الٰه آباس رفته بهر طور خاطر رمیدهٔ شاهزاده را تسکین داده همراه خود بحضور آورد چون یک منزل از اکبرآباد رسید باستدعاے شاهزاده مریم مکانے والدهٔ پادشاه رفته شاهزاده را بخانهٔ خود آورد و پادشاه بموجب امر مریم مکانے همانجا تشریف ارزانی داشت و شاهزاده بوساطت جدهٔ خود مریم مکانے ملازمت نموده سر برپاے پدر گذاشت و یک هزار مهر طلا بصیغهٔ نذر و نهصد و هفتاد و هفت زنجیر فیل پیشکش گذرانید پادشاه از روی عنایت شاهزاده را در آغوش گرفته از ملاقات فرزند بسے خرسند شد و دستار از سر خود برگرفته بر سر شاهزاده نهاد و حکم شد که کوس شادمانی بلند آوازه گردانند در سال چهل و هشتم جلوس این واقعه رو داد بعد چندگاه شاهزاده را باستیصال رانا رخصت فرمودند شاهزاده بواسطهٔ بعضے موانع یا از روی سرتابی ترک مهم رانا نموده بے رخصت و بے اذن پدر باز بطرف الٰه آباس رفت و باعث آزردگے خاطر پدر گردید چون در سال چهل و نهم مادر اکبر که مریم مکانی خطاب داشت نقاب اجل بر رو کشید اکبر بآئین قدمای آبای خویش سر و ریش تراشیده لباس ماتمی پوشید و نعش والدهٔ خود بر دوش گرفته قدمی چند مشایعت نمود و روانه دهلی کرده با دل بریان و دیدهٔ گریان معاودت کرد شاهزاده سلیم باستماع این واقعه از الٰه آباس در حضور پدر رسیده سعادت اندوز حضور گردید

ذکر در بیان رحلت شاهزادهٔ دانیال در دکن

سلطان دانیال در شرب مدام مثل برادر خود سلطان مراد مولع بود هرچند از پیشگاه پدر احکام نصائح صادر می گشت و معتمدان باندرز گوئے متعین میشدند خویشتن داری نمی توانست یک چند خانخانان عبد الرحیم و خواجه ابو الحسن بموجب حکم پادشاه در خلا و ملا دربانان گذاشته احتیاط بلیغ کردند تقریبات شکار انگیخته بصحرا رفتی و قراولان شراب در نال بندوق انداخته میرسانیدند و گاه رودهٔ گوسفند پر از شراب کرده در زیر دستار پنهان آوردند آخرالامر میکشے بدن شاهزاده را از لیاقت زندگی دور افگند و قوای بدنی ضعیف گردید و بیماری بیای سخت روی آورد و تا چهل روز صاحب فراش بود هرچند اطبا تدبیر کوشیدند سودی ندیدند بیت نمی دانند اهل غفلت انجام شراب آخر بآتش میروند این غافلان از راه آب آخر بالآخر در سنه پنجاه جلوس اکبر مطابق سنه هزار و سیزده هجری در عمر سی و سه سال و شش ماه ازین منزل دل فریب دنیا رحلت نمود

ذکر در بیان رحلت اکبر پادشاه

اکبر از قضیهٔ ارتحال سلطان مراد غمناک واندوهگین می بود چون این حادثهٔ جانکاه روی نمود داغ بر بالای داغ گردید تا آن که رفته رفته ناتوانی
تن و جان اکبر را فرو گرفت و مزاج او از مرکز اعتدال منحرف گشته آخرها از کسوت صحت عاری و بر بستر بیماری افتاده صاحب فراش گردید
خیرخواهان برای شفای بمزارات کرام و اماکن عظام صدقات و صلات فرستادند و بفقرا و صلحا فراوان خیرات و مبرات دادند حکیم علی که سرآمد
حکمای دربار بود متصدی معالجه گردید تا هشت روز دست تصرف باز داشته طبیعت را بحال خود گذاشت که شاید بقوت خود دفع عارضه تواند نمود
چون بیماری باشتداد انجامید روز نهم بمداوا پرداخت تا ده روز هرچند تدبیرات و معالجات بکار برد فائده نکرده باسهال منجر گردید دواهای این
مرض هم هرچند بکار رفت سود مند نیفتاد و امراض مختلفه متضاده جمع شد که معالجهٔ یکی موجب ازدیاد دیگری میشد ابیات چو آمد قضا از ره او چه ز
چه جای پزشک از مسیحا چه سود ٭ چو از اندازه بگذشت سوء المزاج ٭ فرو ماند عاجز طبیب از علاج ٭ درین مدت آن شیر دل قوی همت با وجود
کمال ضعف خود را از بار عام دادن و با مقربان صحبت داشتن باز نگرفت چون پادشاه بحالت نزع رسید روز دهم حکیم علی علاج را سودمند ندیده
دست از معالجه باز کشید و از بیم جان خود روپوش گردیده در کنج ایمنی خزید شب چهارشنبه دوازدهم جمادی الاخری سنه هزار و چهاردهم مطابق
پنجاه و دوم جلوس که عمر پادشاه بشصت و پنج سال قمری رسیده بود در شهر اکبرآباد رهگرای عالم بقا و روز دیگر بعد از تجهیز و تکفین در باغ سکندره مضاف
اکبرآباد مدفون گردید اکثری از قافیه سنجان و منشیان زمان تاریخ وفات را در سلسلهٔ عبارات نظم و نثر کشیده اند از انجمله آصف خان جعفر چنین گفته
بیت فوت اکبرشه از قضای اله ٭ گشت تاریخ فوت اکبرشاه ٭ مدت سلطنت پنجاه و یک سال و دو ماه و نه روز بود ٭ ٭ ٭

ذکر احوال موتمن الدوله شیخ ابوالفضل بعبارت او که خود در پایان کتاب آئین اکبری نوشته

راقم شگرفنامه را چنان در سر بود که بانموذجی از حال آبای قدسی و نخبی از نیرنگی اطراف خود نوشته رسالهٔ جداگانه سرانجام
دهد و مایهٔ عبرت دیده وران و درپاب گرداند لیکن شغل گوناگون خاصه نوشتن این کتاب آگهی مرا از همه باز داشت درین اثنا پیام
آرای غیبی چنان گزارش نمود که هنجار روزگار تاب این ندارد که فهرست جرائد شگرف اطوار برفراز تحریر شتابد سزاوار وقت
آنست که نخستی ازان درین اقبال نامه برگوید و درچند جا نبذی گزارده گزیده پندی نگارد و بدین نوید قدسی برخی ازان بر لوح
دلی خالی کرد و از انجا که نسب سرا شدن از تهی دستی باستخوان نیاکان بازرگانی نمودن و کالای نادانی بیازار آوردنست و از شیوهٔ
مردی بهنر دیگران نازش نمودن و آهوی خویش نادیدن نمی خواست ازان سطری برطراز و افسانه گزاری کند درین بادیه
دیولاخ پابند سلسله بجائی نرسد و آبیاری انتساب صوری در نزهتگاه معنی بکار نیاید مثنوی چو نادانان نه در بند پدر باش ٭
پدر بگذار و فرزند هنر باش ٭ چو دود از روشنی بنود نشانمند ٭ چه حاصل زان که آتش راست فرزند ٭ در محاورات روزگار نسب را
تجنه و نژاد و ذات و امثال آن تعبیر نمایند و آنرا بجای وسافل بند گردانند هشیار آگاه دل داند که این بدان باز گردد که از آبای میانی
او یکی بفزونی ثروت ظاهر یا بشناسائی حقیقت چیره دستی یافته و بنام یا لقب یا حرفه یا مسکن شهرت گرفته وگرنه عامه که مردم زادند
از فرزندان آدم صفی شمرند و بگفتگوی داستان گزاران دل نهاده اعتمادی دیگر راه ننهند پر ظاهر که درین معامله از روی راه خود را
از پا انداز ند و بدان گوهر گرامی اعتبار نگیرند پس چرا سعادت گزین بیدار دل بدین افسانه بخواب رود و بران تکیه زده از حقیقت پژوهی
دست باز گیرد پسر نوح را از ایزد شناسی پدر چه سود و ابراهیم خلیل را از بت پرستی اصل کدام زیان **بیت** بندهٔ عشق شو و ترک نسب کن جامی ٭
که درین راه فلان ابن فلان چیزی نیست ٭ لیکن بسر نوشت آسمانی در رسمیان صورت پرست افتاده و با طائفه برآمیخته که نسب را بر حسب
گزینند ناگزیر نخستی ازان برگوید و مائده برای آن گروه گسترد ٭

ذکر نسبت

شمارهٔ آبای کرام داستان درازاست چگونه گرامی انفا[illegible] اینها بایست وقت بفر وشد برخی در لباس ولایت وگروهی در علوم رسمی وظائف [illegible] امارت قیمی در عالم گز[illegible] طبقه [illegible] انداز [illegible] گاه زمین یمن وطنگاه این والانژاد این بیدار دل بود شیخ موسی [illegible] در مبادی حال رمیدگی از خلق [illegible] خان [illegible] کرده غربت گزید و بهبری علم وعمل معمورهٔ جهان را بپای غربت در نوشت در ماتهٔ تاسعه در قصبهٔ ریل [illegible] سیوستان بسر نوشت آسمانی عزلت گزید واز پیوند دوستی ناکیشان حقیقت پژوهی خداشناس اگرچه از صحرا [illegible] آمد لیکن از تجرد [illegible] نشناخته برهان قطع آگهی بوده انفاس گرامی در آویزش خویش بکار بردی وزندگی بدل را در پیراستن نفس [illegible] صرف گردانیدی وفرزندان وتبار سعادت پیرا پیرو آئین او بوده خرسندی داشتند ودانش عیانی وبیانی [illegible] اند ودر عنفوان مانهٔ عاشر شیخ خضر را آرزوی دیدن برخی اولیای هندو رفتن [illegible] الوس خود [illegible] با چندی از خویشان ودوستان بهند آمد بشهر ناگور میر سید یحیی بخاری اچی که جانشین مخدوم جهانیان بودند واز ولایت معنوی بهره وافر داشتند وشیخ عبدالرزاق قادری بغدادی از اولاد گرامی اسوهٔ اولیای بزرگ سید عبدالقادر جیلی وشیخ یوسف سندی که سیر صورت ومعنی فرموده بودند وبسا کمالات حقیقی فراهم آورده درگذرگاه وراهنمائی خلق بسر بردی وجهانیان از راه آورد واو ذخیره ها برگرفتی از گرم خوئی دلجوئی این بزرگان کارآگاه واز خاک دامن گیر نیکاه روزگار خورده رهگرای غربت توطن گزید ودر سال نهصد ویازدهم هجری شیخ مبارک از نزهتگاه علم بعین آمد وطیلسان هستی بر دوش گرفت به نیروی دم گیرا در چهار سالگی لوامع آگهی پرتو انداخت انوار الهی روز افزون چهره افروخت ودر نه سالگی سرمایهٔ سترگ پیدا کرد ودر چهارده سالگی علوم متداوله اندوخت ودر هر علمی متنی یاد گرفت اگرچه عنایت ایزد قافله سالار آن بیدار بخت بود وبکوی بسیاری بزرگان دریوزه فرمودی لیکن در ملازمت شیخ عطن بیشتر بسر بردی وتشنگی باطن از آموزش او افزودی شیخ ترک نژاد است صد وبیست سال عمر یافت در زمان سکندر لودی دران شهر وطنگاه ساخت ودر خدمت شیخ سالار ناگوری پایهٔ والای شناخت بدست آورد وشیخ در توران وایران دانش اکتساب فرموده بود القصه شیخ خضر بصوب سند باز گردید همگی اندیشه آن بود که برخی نزدیکان را ازان بلا درخت باین دیار آورد روزگار در سفر سپری شد ودر حدود ناگور قحطی سترگ افتاد وبای عام نفرت انگیخت غیر از مادر والده همه را روزگار سپری شد پدر بزرگوار را هواره عزیمت جهان گردی از خاطر نور آگین سر بر زدی ودیدن بزرگان هر سرزمین ودریوزهٔ فیض ایزدی نمودن بر جوشیدی لیکن آن کدبانوی خاندان عفت رخصت نمیداد وسرکشی در خاطر سعادت منش نبود درین کشاکش باطن بملازمت شیخ فیاضی بخاری قدس سرهٔ پیوستند وشورش دل افزایش گرفت آن پیر نورانی را آغاز آگهی نظر بیگانه بندایزدی افتاد ودر دشتی دل وسعادت جاوید روزی شد دریوزهٔ ارادت وگزیدن روشنی مینمود پاسخ یافت درین نزدیکی یکی را بر فراز هدایت برآرند وبر هنمائی جویندگان آگهی نامزد میکنند عبدالله نام دارد وگرامی لقب او خواجه احرار خواهد بود انتظار آن هنگام نماید وآئین او برگزیند خواجه دران هنگام آبله پای عرصهٔ تگاپو بودند ودر جستجوی جان دار دی حقیقت دوا دو داشتند چون وقت کار رسید وبدان پایهٔ والا سرفرازی یافت تلقین خدا پژوهی از وی برگرفت گنامی را خلوت او فرمودند وبی فیضی پیشوا ومقرر شد در سخنان خواجه هر جا که بدرویشی تعبیر میرود این یگانه آفاق را می خواهند قریب چهل سال در دیار خطا بسر برد ودر دشت وکوه عشرت تنهائی اندوخت صد وبیست سال عمر گرامی رسیده بود وآثار گرمی ودردی هم چنان افزایش داشت شبی پدر بزرگوار با چندی دران مصر ولادت

بہا

بچندی از خدائیان سعادت پذیر داستان حقیقت میگفت ولب انکات دل افروز بر فراز ظهور می آمد ناگاه آوازهٔ آهی بگوش رسید
بارقهٔ الٰهی بدرخشید هرچند اندیشه رفت نشان نیافتند روز دیگر تکاپوی سخت وجستجو بسیار روشن شد که درخانهٔ کلاسے آن بزرگ معنوی
عزلت گزین است از نور ارادت او زمانی بر آسود و خاطر از هرزه گرائی باز آمد پیوسته چهار ماه سعادت سے افزودند و بنظر اکسیر او رونق
افزون عیارسے میگرفتند دران نزدیکی سفر تقدس پدید آمد و دل را بگوناگون حقائق بر آمود و برهنمائے جویندگان حقیقت اشارت
رفت و بخود شدے و فارغ بالی رخت هستی بر بستند و دران نزدیکی نقاوهٔ دودمان عصمت که تربیت پدر بزرگوار فرمودے ازین خاکیان
فنائی رو در پوشید و حادثهٔ مانند یو فرت انداخت پدر بزرگوار تا بآئین تجرد بصوب دریائے شور گام همت بر داشت همگی بسیج آن بود
که راه چهار دیوار معمورهٔ عالم پیموده آید و از گروه ها گروه مردم بخشش فیض بر گرفته شود و در احمد آباد گجرات بوالا پایهٔ نحاریر پیوستند و انتهاے
تازه آگهی آوردند و در هر فن بزرگ سند عالیه بدست آمد در آئین مالک وشافعے و ابوحنیفه وحنبل واماسے گوناگون دریافت
اصول و فروع ابهم آوردند و تکاپوے سخت پایهٔ اجتهاد در ربودند و اگرچه باقتضای نیاکان بزرگ بروش ابوحنیفه انتساب داشتند
لیکن همواره کردار را باحوطه آرایش دادی و از تقلید بر کناره بندے و دلیل کردے و بدانچه نفس را دشوار آید بر گرفتے و از سعادت
منشے و روشن ستارگی از علم ظاهر بحقائق معنوے گذاره شد و نزهتگاه صورت رهنماے ملک حقیقت گشت اسالیب تصوف
واشراق بر خواندند و فراوان کتاب نظر درتالا دیده شد (خدا ترسی ۱۲ اغ) خاصه حقائق شیخ عربے و شیخ ابن فارض و شیخ صدر الدین قرنیوے و بسیاری
اصحاب عیانے و بیانے نظر عاطفت انداختند ونصرتهاے بے اندازه روے داد و روشنهاے بوالعجب روشنے افزود و از جلائل نعم الٰهی
آن که بملازمت خطیب ابوالفضل گازرونے شرف اختصاص یافتند و از قدردانے وآدم شناسے بفرزندے برداشت و بآموزگاری
گوناگون دانش همت گماشت مراتب تجرید و بسیارے غوامض شفا و اشارات و دقائق تذکره و مجسطی را تذکار فرمود و سر البستان
حکمت را طراوتے دیگر پدید آمد و زهاب بینش را روان پایهٔ دیگر افزود و آن فرخ سیده مرد خرد پژوه بسے فرمان روایان گجرات
از شیراز بدین دیار آمد و بستان شناسائی را فروغے تازه آورد و کرزگرد هاگروه دانشوران روزگار در یوزهٔ آگهی کرده بود لیکن
در علوم حقیقے عقلی شاگرد مولانا جلال الدین دوانے است جناب مولوے نخست نزد والد خود اوائل مقدمات را اندوختند و پس
زان در شیراز از بدرس مولانا محی الدین اشکبار و خواجه حسن شاه بقال بدانش آموزے نشستند و این دو بزرگ از سرآمد تلامذهٔ
سید شریف جرجانی اند و تحقی در دبستان مولانا همام الدین گلنارسے که بر طوالع حاشیهٔ مفید دارد آمد و رفت نمود و چراغ دریافت
افروختند و از بخت رهنمونے او را کتاب الشهائی غریب روی داد و کتب حکمت را بجز رسیده مطالب آنرا البشیوا از باسنے آرایش داد
چنانچه تصانیف او بران دلالت کند و محمدت برگوید و همدران مدینهٔ فیض پدر بزرگوار را شیخ عمر تتوے که از اکابر اولیاے زمانه بود
سعادت ملازمت روے داد و آن گوهر شب افروز دستگاه عیار رسندے تمام یافته آئین بزرگ منشی وسترگ دانائے را بطرز
گردیده تلقین فرمود و بسیارے باستانے سلاسل را از شطاریه و طیفوریه و چشتیه و سهروردیه دریافته فیض پذیر آمدند و همدران شهر
مبارک صحبت و هم نشینے شیخ یوسف که از هشیاران سرمست در بودگان آگاه دل بود رسیدند و سرمایهٔ دیگر آگهی اندوختند همواره مستهلک
دریاے شهود بودے و هرگز او سبے از آداب عبودیت از دست نرفتے از برکات گرامے صحبت در آرزوے آن شدند
که نقوش علمی از ساحت ضمیر سترده آید و دست از رسمیات باز داشته محو جمال مطلق گردند آن خواناسے رموز صفوتکدهٔ دل شناسا نشد
ازان عزیمت باز داشت و بزبان گوهر بار گزارش نمود سفر دریا را در بسته اند بصوب دار الخلافه اگره گام طلب باید زد و اگر در انجا
کار بر نگشاید قدم بصوب توران و ایران بر داشت و هر جا که اشارت رود فرمان در رسلهٔ رحل اقامت انداخت و علم رسمی طیلسان

احوال خود گزارد باید بدین اشارت همایون غرهٔ اردی بهشت سال چهار صد و شصت و پنج جلالی مطابق چهارشنبه ششم محرم نهصد و پنجاه
و در مصر سعادت دار الخلافه آگره حرسها الله تعالی عما یکره نزول صوری فرمودند دران معمورهٔ دولت الشیخ علاء الدین مجذوب که بر صفایح قلوب
و خفایای قبور آگاهی داشت اتفاق صحبت افتاد ایشان ازان مستی هشیاری آمده فرمودند فرمان ایزدی چنانست که درین شهر اقبال
توقف افتد و ترک گردش نماید و گزین نوید بار سانیدند و خاطر سفر گوار آرامش بخشیدند بر ساحل دریای جون در جوار میر رفیع الدین صفوی
ایجی فرود آمدند و از دودمان قریش که با علم و عمل آراستگی داشت بنسبت تاهل روی داد و بدان مرزبان محل آشنائی بدوستی کشید و آن
دانای حقیقت آمود مقدم این نوبادهٔ شناسائی را مغتنم شمرده بگرم خوئی و کشاده پیشانی پیش آمد چون اسباب ثروت فراوان داشت چنان
خواهش فرمود که بدان لباس درآیند از رهنمونی ستاره و یاوری توفیق نه پذیرفتند و آستانهٔ توکل و خدایگان همت بی نیاز برگزیده بمراقبه
درونی و مباحثهٔ بیرونی پای سعادت افشردند میر از سادات بزرگ حسنی الحسینی اند لختی حال نیاکان او در مصنفات شیخ سخاوی مذکور
اگرچه وطنگاه ایشان قریهٔ ایک شیراز است و از دیر باز سیر حجاز نمایند و همواره چندی درین دو جای بسر برند و هنگامهٔ افاضت
و استفاضت گرم دارند اگرچه معقول و منقول را در پیش نیاکان قدسی نهاد اندوخت لیکن تلمذ مولانا جلال الدین دوانی جلای
دیگر یافت و در جزیرهٔ عرب انواع علوم نقلی از شیخ سخاوی مصری قاهری تلمیذ شیخ ابن حجر عسقلانی برگرفت و چون در نهصد
و پنجاه و چهار رخت بمنزل قدسی کشید والد بزرگوار ملتزم زاویهٔ خود شد همواره بشست و شوی باطن و پاکیزه داشتن گوهر ظاهر همت گماشت
و بکارساز حقیقی روی نیاز آورد و بتدریس گوناگون علوم اشتغال فرمود و گفت و گوی پاستانی را روپوش حال گردانید و خواهش را از بان
اثر و حادثی برید از اهل ارادت گروهی احتیاط گزین سعادت آمود اگر معلومی برسم اخلاص آوردی لختی پذیرفتی و قدری بایست
برگرفتی و دیگر مردم را معذرت گفتی و دست همت بدان نیالودی بکمتر دستی نشستنگاه او پناه دانش وران و جای بازگشت بزرگ و
کوچک آمد از حسد انجمنها برساختند و از دوستی خلوتها آراستند نه از نخستین اندوه راه یافتی و نه از پسین شادی شیرخان و سلیم خان و
دیگر بزرگان در مقام آن شدند که از وجوه سلطانی چیزی برگیرند و توی درخور قرار یابد از آنجا که همت بلند بود و نظر عالی سر باز زد
و پیرایهٔ افزایش منزلت گشت چون رهنمائی مردم در نهاد سرشته بود ندا از درگاه فرمان راست گذاری داشت و اشارهٔ اولیای
زمان یاور و مهربانی هواداران روز افزون همواره آیندگان مجلس و جویندگان آگهی ره گوئی فرمودی و بر خواهش تباه مردم
سرزنش کردی ظاهر پرستان خویشتن دوست رنج زده گشتی و اندیشهای ناسزا نمودی چون پیچ هنگامه آرائی در سویدای
ضمیر نبود عزیمت معرکه گیری و دکان داری پیرامون خاطر نگشتی نه در حق سرائی و نکوهش بدکاران تخفیف رفتی و نه بچاره سگالی
رمیدگان پرخاش جوی توجه برگماشتی و با این معنی ایزد بهمال دوستان حقیقت منش و فرزندان سعادت گزین کرامت فرمود اگرچه
همواره در گفتگوی علمی گرامی اوقات گذارش یافتی لیکن در زمان افغانان دانشهای حقیقی کمتر به بیان آمدی و چون ماهچهٔ رایات
جهانبانی جنت آشیانی تبازگی هندوستان را فروغ بخشید چندی تورانی و ایرانی بدبستان آن شناسای رموز انفسی و آفاقی
پیوستند و انجمن دانائی را رونقی دیگر پدید آمد و تشنگان خشک سال تمیز را مبرزا بها لبریز شد و ره سپاران اندیشه گرد اورنز هنگام
آرامش جا گرفتند هنوز هنگامه گرمی نه پذیرفته بود که چشم زخمی رسید و همون دست چیرگی برکشاد و نیکان روزگار بگوشهٔ خمول
درشدند و سفر ناکامی پیش گرفتند پدر بزرگوار از نیروی دل در همان زاویهٔ عزلت ثبات پای فرمود و از تائید ایزدی
همون کاردیدگان را فرستاده معذرت خواست و از سفارش آن حق سگال بسیاری از تنگناهای غم به نزهتگاه شادی درآمدند
نخستین در سال جلوس شاهنشاهی برادرنگ خلافت چنانچه سپند بر دولت افروزند و رفع عین الکمال انگارند قحط سالی سترگ

پدید آمد و گرد تفرقه بلندی گرفت آن معموره خراب شد و غیر از خانه چند اثرے نماند وبای عام سرباری آن وشورشے بے اندازه برجانیان
آسیب رسانید در اکثر بلاد هندوستان این تنگدستی و جان گزائے بود آن پیر روشن ضمیر در همان زاویه قدسے پای همت افشرد و گرد فتوری
بران صفوت کده نه نشست راقم شکرنامه دران هنگام در سال نجم بود و نیز آگهی چنان پیش طاق بینش سے تافت که شرح آن بجالبد
گفت درنگنجد واگر دو آید به تنگنای شنوائے زمانیان درنشود و این سانحه نیک بخاطر وار دو آگهی دید دران دیگر معاصد آن سختی روزگار
خاندانها برافگند و گروها گروه مردم فروشند دران کاشانه هفتاد کس از ذکور و اناث و خرد و بزرگ مانده باشند اخوان روزگار را از فراغ
حال ونشاط در ولیشان چهر عقا افزودے وکیمیاگرے و سحر طرازے گمان بردے گاه یک سیر غله بهم رسیدی آنرا بدیگهاے سفالین
جوشانیدے و آب تغسیده بدین مردم قسمت یافتی و شگفت تر آنکه غم روزے دران منزل نبود و بجز اندیشه پرستش ایزدی چیزے
بخاطر راه نیافتے و جز محاسبه نفسانے و مطالعهٔ اسفار حقیقت شغل دیگر نبود تا آنکه رحمت ایزدے بر همگنان تافت و رخائے سترگ چهره
گشاو ملانے برافروخت ماهچه رایت شاهنشاهی پرتو انداخت و جهان را بمعدلت روزافزون روشنائے بخشید بارگاه خرد در بالش آمد
کالاے آگهی را بهاے بزرگ نهادند فنون حکمت و انواع دانش در میان شد و بیانهاے تازه رو و راست دیدهای بلند و دریافتهاے
گزیده پیدائے گرفت و گوناگون مردم از خزینهٔ عقل فوائد بیکران بر داشتند و خلوت کده آن نورانے سرشت مجمع دانایان هفت کشور آمد
و سخن بلندے گراشد حسدهای افسرده برافروخت و ناتوان بینے بدگوهران افزایش یافت و او برآئین خویش سرگرم بوده راه رسم
سپردے و برو درنخواست نشسته راه در بایست نشنافتے و مردم کم گذار کوتاه بین بیتاب شده راه افترا سپردند بیشترے بگروه
مهدویه پیوند دادے وازگفتار پریشان داستانها پرداختے و ساده لوحان روزگار را برا غالیدے و نجمال تباه بدل آزارے تکادو
نمودے همگی دست آویز تباه بسیچی اینان شیخ علائے است گروهے در هند باشند میر سید محمود چون پورے را مهدے موعود شمرند
و دران مبالغه نمایند با علم و عمل و تهذیب اخلاق چندین نصوص را فراموش کرده درین مذهب غور نمایند و در زمان سلیم خان
شیخ علائے نام جوانے بآراستگے ظاهر و باطن بدین ورطه افتاد و دران مصر سعادت نخستین بمناسبت از واو اختیار تجرد بدیدن
پدر بزرگوار آمد فتنه اند و زان مباحه جور از بان هرزه سرائے واشد و سرمایهٔ گفتگو پدید آمد علماے زمان که نادان دانش فروشش
و زهر گیاش تمانداند بکین او برخاستند و برگسیختن پیوند عنصرے هنگامها آراستند و محلها درست کردند پدر بزرگوار بدیشان موافقت نمود و
عقل و نقل را معاضدانیان نیافت در پیشگاه مرزبان هندوستان معرکه آراستند و باندیشه تباه خویش راه کوششها سپردند مسندآرائے
حکومت دانش منشان روزگار را فراهم آورده در صحبت وجوے حکم شرعے تکاپو نمود و پدر بزرگوار را نیز دران انجمن طلب داشتند چون
سخن از ایشان پرسید خلاف حرف سرایان جاه طلب پاسخ دادند آنان روز کرکین بسته بدین آئین متهم گردانیدند و درچنین معامله که وجود
مهدے از خبر آحاد است بمحض عناد چندان کوشش نمودند که کار او سپرے شد و برخے بدگوهران آئین شیعه را مکنون ضمیر پنداشته
راه نکوهش سپردند و ندانستند که شناسائے دیگر است و پذیرائے دیگر درین هنگام یکے را از سادات عراق که یگانهٔ زمانه بود و علم را با عمل
مقرون داشته و گفت را باکردار یکتائے بخشیده دامن آلوده تهمت گردانیدند و از توجه شاهنشاهی دست بدامن او نیز سید روزی در محل
همایون گزارش یافت که پیش نمازے میر روا نیست چه هر گاه گواهی او مردود باشد اقتدا او چگونه سزاوار بود و روایتی چند از حنفی نامهای
پاستانے باستشهاد آورد که اشراف عراق را شهادت نتوان شنود و کار بر میر دشوار شد چون رابطهٔ اخوت داشت حقیقت را باز نمود پدر بزرگوار
لبا سخنان هوش افزا آفرموده تسلی داوند و برگفتگوے بدسگالان دلیر گردانیدند و پاسخ آن نقل چنان برزبان گوهر آمود گذشت که
معنے آن روایت نفهمیده اند آنچه در کتب حنفی ازین باب درنقل آورده اند عراق عرب مراد است نه عراق عجم چندین جا بدین معنی تصریح

رفته و نیز تمیز نکرده اند در میان اشراف و اشراست اشراف و آن عبارت از امرا و کشاورزان و امثال آن باشند سوم اوساط و آن را در محترفه
داخل بازار منحصر دانند چهارم ادانی که بپایه اینان نرسند مانند پاجیان و هرزه گردان و هر یک را با وا فراه جداگانه نگاشته اند تا هنگام نیکوئی
چسان سلوک رود و کیفر بد که دار سے هر کدام چگونه بود والحق اگر هر بد کننده را یکسان مالش نمایند از شاهراه معدلت یکسو کرده باشند
میر ازین آگهی ببالید و گوناگون نشاط اندوخت و از برای پاکدامنی خود و ناشناسائی حال بدگوهران نگاشته شیخ بنظر در آورد و آن خیره
رویان هرزه سرا در گوجیرانی افتادند و چون معلوم شد که از کجا برگرفته افروزینه حسد ساختند و مثل این یاوه درایها چند بار بر ملا افتاد و سرمایه غرور
و سرمایه شورش ناشناسندگان شد سبحان الله با آنکه گروها گروه مردم یقین دارند درین که هیچ کیشے نه آنچنانست که یک امر خلاف واقع ندارد
و نه این چنین ببطلان آمود و با این معنی اگر یکے از شناساسئے در مسئلهٔ بر خلاف آئین خویشتن تحسین نماید لبسر آن نرسند و بکین آن برخیزند
و پس از درازے سخن ازان نکوهش باز بتشیع منصوب گردانیدند لیکن از حمایت الٰہی بدگو را پیوسته گرد شرمسارے بر دوشستے و تشویر
زده پایمال غم گشتے و از بدگوهرے دنا بینائے عبرت نگرفتے و بر بهان بد سگالے حیله اندوختے تا آنکه نیرنگے زمانه و بوالعجبی روزگار نقشی
شگرف در میان آورد و تفرقه سترگ چهرهٔ عبرت افروخت سال چهارم الٰہی مطابق نهصد و هفتاد و هفت بالاے پدر بزرگوار از گوشه
انزوا برآمد و سختیهاے غریب روے آورد لختی ازان برنویسد و عبرت نامه برگوید اگرچه همواره از زنبورخانه حسد شورش داشت و مار سوراخ
دشمنی در جوش و شب چراغ دوستے بے فروغ و نیکان روزگار دل در بدے بسته و در بیگانگے باز کرده بودند چنانچه ایمائی گزارش
یافت لیکن درین هنگام که پایهٔ دانش بلندے پذیرفت و بزرگان روزگار در تلمذ پا افشردند و هنگامه مردم گرمے پذیرفت و پدر بزرگوار
بر آئین خویش خوهاے نکوهیده برشمرد و دوستان و نکوخواهان را ازان باز داشتے علماے زمانه و مشائخ روزگار که ذات
خجسته را مرآت عیوب خود دانستے به تباه سگالے و چاره اندوزے نشستند و خود را بیمار هیچ اندیشهاے تباه یافتند و باخود در میان
آوردند اگر امنوز بیچ دلنشین شهریار معدالت پژوه گردد کهن اعتبار هاے ما را چه آبرو خواهد ماند و انجام کار بر کدام حال نکوهیده
قرار یابد پایمال غم دانده شده بکین توزے نشستند و به لختان سرائے گام فراخ بر داشتند و بدستان گذارے و حیله اندوزی بسیاری
نزدیکان عتبه همایون را بگفتارهاے فریب آلود از راه بردند بعضے بدگوهر را پیرایهٔ تعصب دینے فرا دخته بشورش در آوردند اگرچه از دیرباز
طور ناستوده همین بود لیکن در هر زمانے بیاورے حق گزاران سعادت آمود بازار جوش بدگوهران پراگنده شدے درین هنگام
آن گروه راستے پیشه درست پیوند دور تر شدند و سرآمد حرف سرایان بزم همایونے بکین آرائے نشست تباه سرشتان بی آزرم
و دیو نژادان ناپارسا گوهر قابو یافتند پدر بزرگوار بمنزل دوستے اسکے تشریف برده بود و من سعادت همراہیے داشتم آن رعونت
فروش غرور را فزا نیز دران انجمن حاضر شد و حرف سرائے پیش گرفت مرا مستی دانش و شتاب و در سر بود و از مدرسه مجادله جا گاہے بر نداشته
و سبب هرزه گوئی او دراز بان کشود و سخن را بجائے رسانید که او خجالت رفت و نظارگیان بحیرت فرو شدند ازان روز بانتقام بیدا نشستے
همت گماشت و آن گروه گسسته امید را تیز تر گردانید و پدر بزرگوار از کید اینان فارغ و من در مستی آگهی بتجربه نخستین آن بیدینان دنیا پرست
بآئین سالوسیان هوشیار بحق گزارے و دین آرائے نشسته انجمنها ساختند و درون آزرم مندان شب خور گروه بسیارے را به پیغوله جاے
نشستے فرستادند هرگاه خدیو عالم از خیر سگالے و نیک اندیشے معامله کیش و دانش و داد را بگردے نیکو ظاهر گذاشته باشد و خود طیلسان
بیتوجهی بر دوش گرفته حق گویان راستی منش را بازار کاسد باشد و دیوکیاران دانش ناراست رو و بزرگان دولت با آن مشتی حیله ور
یار باشند و تعصب را روز بازار رجاے آنست که خاندانها برافتند و ناموسها تمام تباه گردد درچنین ناهنگام که بدگوهران تباه کار نیکولی
نام بر داشته مانند عربدے که بد وشیزگے فرو شدند و غرزن برآید و دنیاداران بے آزرم در چیره دستی و تنگ چشمان دل کعبه یک روبین

و دو ستداران هواخواه دور دست دراست گزاران کنج نشین و هنگامه کشش سبک و نیان گرم وزن بایکدیگر انجمن رازگوئی ساختند و پیمان
دل آزاری تازه گردانیدند یکی از دوررویان ده دله و هاروت سیه حال افسون نیرنگ راکه از روباه بازی در دانشگاه پدر بزرگوار نیکوئی
خریده بودند و با آن گروه نار است یکروئے و یکتائی داشت پیدا کردند و افسون خدا آزاری و افسانه بیهوشی برخواندند نیم شبے فرستادند آن
شعبده کار نیرنگ بهانه در ان تاریک شب باد بے لرزان و چشمی گریان و رنگی شکسته و روئے دژم بخلوت کده مهین برادر شتافت و بطلسمات
آن ساده لوح را بی آرام ساخت و آن ناشناس مکر و فن را از جا برده خلاصه سخن آنکه بزرگان زمانه از دیرگاه دشمنی دارند و کم عیاران ناسپاس
بے آزرے امروز قابو یافته هجوم نموده اند و بسیارے از ارباب علم را شهود و برخی را مدعی قرار داده و برای تشخیص مفتریات بیا بہانے
شایسته برانگیخته همه دانند این مردم را در بارگاه مقدس چگونه محل اعتبار است و برائے گرم بازارے خود چه سرفراز مردم را از میان
بر داشتند و چه ستمگاریهای زبردست نمودند محرمی در خلوت ایشان داشتم درین نیم شب مرا آگهی داد و من بتیابانه بشما رسانیدم مبادا روز
شود و کار از علاج گذرد اکنون رای آنست که همین زمان شیخ را بی آنکه کسی آگهی یابد بگوشه برند و روزی چند بر کناره باشند تا دوستان فراهم آیند
و حقیقت حال بعرض همایون رسد آن نیک ذات را واهمه فرو گرفت و بصد بیتابی بخلوتگاه شیخ رفت و ماجرا گزارش نمود فرمودند هرچند
دشمنان چیره دستے دارند ایزد بیهمال آگاه و پادشاه عادل بر سر دانایان هفت کشور حاضر اگر مشتے گروه بے دین و دیانت را بد مستے
حسد بے آرام داشته باشد درست پیائی برجای خود است و پرسش را در نه بسته اند و نیز اگر سرنوشت ایزدی بآزار ما نرفته است اگر همه
بر آیند آسیبے نتوانند رسانید و شاه کارے تیار ندباخت و هیچ گونه گزندے بما نرسد و اگر خواهش آن جهان آفرین برین ست ما نیز بکشاده
پیشانے و تازه روئے نقد زندگے را می سپاریم و دست از جان سختی باز میداریم چون عقل ربوده بودند و غم افزوده حقیقت طرازے
را افسانه سرائے و شورانگیزے را سوگوارے دانسته حربه برکشاد که کار معامله دیگر است و داستان تصرف دیگر اگرنے روند من خویشتن
را همین زمان قصد میکنم و دیگر شما داینده من خود بارے روز ناکامی را نه بینم از پیوند پدرے و عاطفت الوت پذیرائے خواهش شدند
بفرموده آن پیر نور استے من نیز بیدار شدم ناگزیر دران تاریک شب این سه تن پیاده برآمدند نه راهبرے مهین و نه رفتار را پایے
استوار پدر بزرگوار و نیرنگے تقدیر بوده خموشے داشت و میان من و برادر که در کار ملک و شغل معامله دران هنگام نادان ترے
از خود گمان نداشت گفت و گو شد و در پناه جا سخن رفت هر کرا او پیدا میساخت من ناخن میزدم و هر کرا من برمے شمردم او دست
مے فشاند ابیات دشمنان دست کین برآورند ❊ دوستے مهربان نمے یابم ❊ یک جهان آدمے همے بینم ❊ مردمے در میان
نمے یابم ❊ هم بدشمن درون گریزم زانکه ❊ یارے از دوستان نمے یابم ❊ ناگزیر بهزاران تکاپو بخانه یکے از مردم که حقیقت نشے
او یقین برادرم بود و من ناشناسائے صبح وجود وزیان کار عنصرے بازار ترکیب را گمانے همے ورسیده شد او را از دیدن
این بزرگان آسوده روزگار دل از جا رفت و از برآمدن پشیمان شد و بر در ماند ناگزیر جائے برائے بودن اختیار کرد چون
دران شوریده مکان رفته شد پریشان تر از خاطر او بود شگرف جائے پیش آمد و طرفه اندوهے سراپاے دل گرفت مهین برادر در من
آویخت که باوجود فزون شناسائے غلط رفت و تو بدان کم اختلاطے درست اندیشیدے اکنون چاره کار چیست و راه اندیشه
کدام دوم آسایش کجا توان برگرفت چنان پاسخ دادم هنوز هیچ نرفته است برگشته بزاویه خود باید رفت و مرا نائب سخن گردانید
امید که طیلسان زبانیان بر داشته آید و کار سر بسته کشوده گردد پدرم آفرین نموده بدین سخن گرویده و برادر بر همان آئین سر باز زد
و گفت ازین سرگذشت ترا خبرے نیست و از مکر اندوزے و هاروت منشی این گروه آگهی ندارے ازین وادے بگذر و سخن در راه
بگو با آنکه بادیه آزمون نه پیموده بود و سود و زیان مردم برنگرفته با تقاضائے اسلے یکے را نجا طرآورده گزارش نمود چنان بر پیشگاه باطن

مے افتد کہ اگر کار دشوار نشود ہمانا یاورے تواند نمود لیکن ہنگام سخت گیرے بس دشوار کہ ہم پائے نماید چون زمانہ تنگی داشت
و خاطر پریشان بصوب او گام بر داشتہ آمد آبلہ پائی در گلزار ہای رنج خراش میشد و از شگرف کارے روزگار عبرت می اندوخت
غردہ و ثقاے توکل از دست رفتہ راہ بیدلی پیش گرفتہ عالم را جویای خود انگاشتہ گامی بدشوارے بر داشتہ میشد و نفسی بہ سخت جانی
میزد و غریب دل نگرانی و نزدیکی روز رستاخیز بدگوہران رو بر و صبح صادق بر درا و رسیدہ شد ازین آگہی گرم خوبے پیش گرفت
و شایستہ خلوتکدہ معین گردانید غمہاے گوناگون لختی برکنارہ شد دران آرام کدہ پس از دو روز آگہی آمد کہ تفسیدہ دلان حسد پردہ
آزرم بر داشتہ مکنون خاطر خبث آگین خود را بر ملا انداختند و تا یُین نخستہ کاران صباح آن شب بعرض ہمایون رسانیدند و خاطر اقدس
را مشوش گردانیدند از بارگاہ خلافت فرمان شد کہ مہمات ملک و مال بے استصواب ایشان صورت نگیرد یا بدا این خود کار مذہب
و ملت است انجام آن خاص بدیشان باز میگردد و در محکمہ عدالت باز طلبند و آنچہ شریعت غرا فرماید و اکابر روزگار قرار دہند بعمل آورند
چاوشان شاہنشاہے را برا غالیدہ بطلب فرستادند و چون بحقیقت کار آگہی داشتند در پیدا ساختن کوششہا نمودند
بدکاران شرارت اندیش را ہمراہ ساختند چون نجاتہ بنا فتند گفتار بہفروغ را درست اندیشیدہ خانہ گرد گرفتند و شیخ ابوالخیر برادر را
دران منزل یافتہ بعتبہ اقبال بردند و بعد آب و تاب داستان پنہان شدن را باز نمودند و آن زاجمت سخنان بے آزرم اندیشید
و از بدائع تائیدات آسمانی از ان ہجوم بدگویان و طرز ہرزہ سرائی شہریار دیدہ ور شناساے پذیرفتہ پاسخ داد کہ این ہمہ
سخت گیرے در کار درویشے گوشہ نشین و دانش منشی ریاضت کیش چراست و چندین آویزش بیہودہ براے چہ مے کنند
شیخ ہموارہ بسیر میرد و اکنون تماشا رفتہ باشد آن خرد را براے چہ آوردہ اند و منزل را چرا قورق کردہ در ساعت آن خردسال
را رہا کردند و از گرد خانہ برخاستند نسیم عافیتی بدان سر منزل آمد از انجا کہ قدرے ناکاسے در راہ بود و واہمہ چیرہ دستے داشت و خبرہاے
نخاعت نقیض آن میرسید باور نداشتہ در اختفا کوشیدند و بدگوہران فرومایہ خجلت زدہ درین خیال افتادند امروز کہ نہان شدہ اند
چارہ انیکار باید ساخت و سیہ درونان تیرہ راسے را باید گماشت تا ہر جا کہ نشان یابند از ہم گذرانند مبادا ازین حال آگہی
یافتہ خود را بعتبۂ ہمایون رسانند و ہنگامہ داد را بفروغ دانش خویش بیارائید پاسخ شاہنشاہے پنہان کردہ سخنان وحشت
افزاے وہشت انگیز از زبان مقدس درمیان انداختند آشنایان سادہ لوح و دوستان روزگار را بیم مے افزودند
و دست آویزہاے رنگین بر مے بافتند و مردم در اندیشہ درازے افتادند و دست از یاورے مخیل باز میداشتند ہفتہ
چون سپرے شد صاحب خانہ نیز از دست رفتہ راہ بے آزرے گرفت و ملازمان او آئین آشنائے برگردانیدند عقل زیردست
واہمہ آمد و خاطر سراسیمہ را یقین شد کہ آن حکایات نخستین اصلے ندارد و پادشاہ در پژوہش و عالم در تکاپوے جست و جو
ہست ہمانا صاحب خانہ گرفتہ سپاردہ و اند و چہ بوالعجب سراپاے خاطر گرفت و اندیشہ سترگ در دل راہ یافت گفتم
کہ از ماجراے دربار خود این قدر دانم کہ حکایت نخست راستے ندارد و دیگر نہ برادر را رہا نمے کردند و مردم از گرد خانہ ہرگز ہرگز
برنمی خاستند این ہمہ سختی کہ بخاطر میرسد ظاہرا بنا شد ہر گاہ در زمان اسمینے سرزہ سرائی بگوشش میرسید گزیدہ مردم فریب زدہ
لیکن برنمے خاستند امروز اگر مثل خدیو خانہ در بیم زار افتد چہ دور باشد و اگر در مقام گرفت دگیرے شد تغیرے در سلوک
ظاہر نمے رفت و توقفے درین کار نمے نمود ہمانا افسانہ سازے تباہ سگالان بدگوہر او را کالیوہ ساختہ است و مردم را برین
داشتہ تا از دید خوسے نکوہیدہ منزل او را ہبلیم و او را از ان بار خاطر بر آوریم لختی بحال آمدہ بچارہ گرے رو آوردیم و دشوار
تر از شب اول سیاہ روزے پدید آمد و ذرم روزگارے رو نمود بدان شناسائے نخستین و داستان حال من نخستین بخودم

دمرا استشار مؤتمن اندیشیدند واز خرد ساگے چشم پوشیده عهد بستند که دیگر خلاف رای نشود چون شام در آمد با وسے
هزار تجسس و مغزے شوریده و سینه زخم اندوز و خاطرے گرانبار غم ازان غمکده وحشت افزا پا بیرون نهادیم نه یاورے
در نظر و نه پائے استوار و نه پناه جائے پیدا نه زمانه آرمیده ناگاه دران دیو کاخ ظلمت آمود برقے بدرخشید یکے از تلامذه را
منزل پدیدار شد و بختے دم آسایش گرفته آمد هرچند خانه او تنگ تر از دل او بود و دل او سیاه تر از شب نخستین لیکن قدرے
برآسودیم و از سرگردانے بے سروبن باز آمدیم و در انجام کار وزاویه خمول فکر در وداد و شد درامیابسگالش گام فراخ
برداشت چون آسایش جا پدید نیامد و اطمینانے رو دینا ورو پاسخ آراست حال بهترین دوستان و دیرین ترین شاگردان و
محکم ترین مریدان درهمین چند روز پرتو انداخت اکنون صلاح دید وقت آنست که ازین شهر پر نفاق که وبال خانهٔ دانش و گزندگاه
کمال است رخت بیرون کشیم و ازین آشنایان دور و دوستان ناپا برجا که پایهٔ وفادارے شان بر باد بهار است و رخت
پائداری بر سبیل تمذر و برکناره شویم باشد که کنج خلوتے پدید آمد و بیگانه سعادت آمود بزنهار خود گیرد درانجا بر حال خدیو روزگار
شناسائے بدست او فتد و اندازه لطف و قهر گرفته آید اگر گنجائے داشته باشد با برخے از خیراندیشان انصاف طراز درمیان
آورده شود و استشمامے از مزاج زمانه نموده آید اگر وقت یاورے نماید و زمانه بختیارے دهد باز رجوع بخیر شود و گرنه فراخنای
عالم را تنگ نه ساخته اند هر مرغ را سرشاخی و کنج آشیانے هست و برات اقامت دایمی بدین مصر نکال نیامده در حوالی شهر فلان امیر
رخصت انقطاع یافته فرود آمده بختی نور راستے از روزنامچهٔ احوال او خوانده مے شود و بوے مجتی از دمشام عقل دور اندیش
میرسد اکنون دست از همه باز داشته بدو پناه بریم باشد که بختے دران جاے بے نشان آسایشے یافته شود اگرچه آشنائی دنیاداران
رامدارے و ثباتے نباشد انیقدر هست که اورا آمیزشے دیگر بدان مردم نمے شود برادر گرامے تغییر لباس نموده قدم در راه نهاد
و بدانصوب سرعت نمود او ازین آگهی شادمانے اندوخت و بگشاده پیشانے مقدم را مغتنم شمرد وازانجا که روز بازار میم بود ترکے
چند را همراه آورد که در راه گزندے نرسد و پاسے بند شد و هندگان بدگوهر نگردیم در نیم شب ناامیدے آن تیزدست آگاه دل رسید
و نوید آسودگے رسانید و پیام آرامش آورد همان لباس گردانده قدم در راه نهاده آمد و بطریق مختلف با تاق او رسیده شد بشاشتی
سترگ و خدمتے گزین بجا آورد و آرامشی بزرگ مژدهٔ سعادت درداده روز بدان سرمنزل آرامیدگے بود و از عربدهٔ ناکے روزگار
در پناه که یکبارگے پریشانے سخت تر ازانچه روے داده بود از آسمان تقدیر فرو بارید همانا آن مرد را بدربار طلب داشتند و ازان
بادیه کردهٔ مرد بیهوش شد در کار این ساده لوح نیز کردند و مدهوش تر از نخستین گشت و رق آشنائی یکبارگے در نوردید شبے ازانجا
برآمده بدوستے پیوسته شد او مقدم گرامے را لبس مغتنم شمرد وازانجا که در همسایگے بدگوهرے شورش منشی جا داشت سراسیمگی سترگ
روآورد و حیرتے بے اندازه کالیوه ساخت چون مردم بخواب در شدند بمقصد گاه نامتعین قدم جسارت برداشته آمد هرچند اندیشه
بکار رفت و تامل بجا آمد آرامگاهے پدید نیامد ناچار بادے پر آشوب و خاطرے غم آمود باز بدان سرمنزل رفته شد و شگفت
تر آنکه مردم آن زاویه از رفتن آگهی نداشتند زمانیکه این گسسته رشتهٔ توکل آسایش گرفتند و ازان پراگندگے برکناره شدند راسے
برادر آنکه برآمدن ازینجا بحکم واهمه بود بفرمان خود هرچند گزارش رفت که بوقلمونے احوال رهنمونے است روشن و اختلاف اوضاع
پرستاران دلیلی است پیدا سود مند نیامد هرچند علامات گرانے افزایش داشت چارهٔ دیگر بدست نمے آمد چون آن سبکسر کوتاه
عقل دراز سودا دید که این قباحت نافهمان متنبه نمے شوند و خیمهٔ او را خالے نمے سازند روز روشن بے آنکه خلا گونه زند و حرف
آشنائے بزبان راند کوچ نمود زرنبدگان خیمه بازکرده روانه شدند ماسه کس دران صحرا که نزدیک او نخاس آراسته بود نشسته ماندیم

دستگیرت حالتی پدید آمد نه جای بودن و نه رای رفتن و نه پرده درمیان از هر طرف آشنایان دور و دشمنان صد رنگ و دو دیدگان
سخت پشیمانی و عهد گذاران ناپایدار در تنگاپو و ما در دشت بی پناه تنگ بیچارگی نشسته با روزگاری درم دروی کار پراگنده
بدراز نای اندوه درشدیم بهر حال برخاستن و بجای گام برداشتن تا گزیر نمود دران هنگامه بدسگالان راه سپردیم حراست
الهی پرده بر چشم مردم فرو هشت بیاوری پاسبانی ایزدی ازان بیم گاه برآمده وحشت خانه همراهی درمسازی همگنان بریک گاه
نهاده و از نکوهش بیگانگان و خیر باد آشنایان رستگار بباغچهٔ آلفاق افتاد و پناهی روی نمود نیروی رفته باز آمد و دل
را قوتی سترگ روی داد ناگاه پدید گشت که چندی از شهر و بهندگان نافرجام گذاره دارند از تنگاپو لستوه آمده زمانکی آسایش
گزیده آمد بادی شرحه شرحه و ظاهری پراگنده بیرون شدیم و هرجا که رفته می شد بلای ناگهانی سیاهی می کرد و گرم
ناکرده جای رهگرای بادیه خطرناک می گشتیم تا آنکه دران دو داد و بی تابی دروازه کورانه باغبانی نشناخت و حال دگرگون
گشت نزدیک بود که قالب تهی گردد و نقد زندگانی سپرده آید آن سعادت سرشت بگوناگون مهربانی دل رفته را باز آورد
و از راه نیکوئی بخانه خود برد و غمخوارگی برنشست اگرچه گرامی برادر ازان نکوهیده حال بیرون نشد و زمان زمان رنگ دگرگون
شدی لیکن مرا برخلاف آن مسرت افزودی و آثار درستی از ناصیهٔ احوال آن لابه گری برخواندی پدر بزرگوار خود با ایزد
بهمال بوده بر مطلع آگهی خواهش فرمودی و نیرنگی تقدیر را تماشا کردی لختی از شب گذشته بود که خداوند خانه بدلدهی آمد
و زبان بنجاره دراز کرد که با وجود مثل من دوستی درین شورش گاه کجا بسر بردی شد دامن از من چرا بر گرفته بودند و آنچه بخاطر
نمی رسید بخاطر این برگزیده مرد بود پاسخ گزاردم که درین طوفان دشمن کامی از همه آشنایان یکرنگ و هواخواهان یکدل دوری
جسته آمد که مبادا ازین رهگذر آزاری بدیشان رسد لختی بشگفتگی درآمد و گفت اگر گوشه مرا خوش نمی کنند اندیشه بکار نمی رود
نهانخانهای امن را نشان داد و آثار دوستی از گفتار او پدید آمد خواهش او را پذیرفته بجو لجای گزیده فرود آمدیم چنانچه
دل می خواست صفوت گاهی بدست افتاد ازان سرمنزل نامهای حقیقت طراز بسادات عظام انصاف گزین و آشنایان
راستی اندوز ارسال یافت و هر یک شناسای حال شد و بچاره گری درآمد و اعراق را اطمینانی روی داد و یک ماه و
کسری دران آرامش جا بسر برده شد و آن برادر گرامی از آگره بفتح پور شتافت تا دران اردوی بزرگ چاره گرایان
دل سوز را گرم تر گرداند صبحی آن تمام مهر دور اندیش با همراهان در دو غم آمد و پیام روزگار سخت آورد و همانا یکی از بزرگان
دولت واق سقالوی بارگاه خلافت از آگهی دستان حاسدان بدگوهر بشورش درشد و بی آنکه آئین نیازمندی پیش گیرد
و آداب بندگی بسپرد بخدیو عالم بدرشتی پیش آمد و تندی نمود که مگر دوره سپهر آخر می شود و روز رستخیز نزدیک که درین دولت
بدکاران شوریده مغز فراغت ها دارند و مردم نیک سرگردانی این چه آئین است که بجانی آید چه ناسپاسی است که روی
مید هد آن برو بار آزرم دوست بر نیکوئی او بخشوده گزارش فرمود که ای گوئی و ازین چه کس [illegible] خواهی خواب دیده
یا بمغز هوشمندی شوریدگی راه یافته چون نام بر حضرت برج گرامی او آشفتند و بر زبان آوردند اکابر وقت بد لشکری
و جان گرای او همت بسته اند و فتواها درست کرده زمانی مرا آسایش نمید هند و با آنکه میدانم که شیخ در فلان جاست و نشان
این خلوت داده ندیده و دانسته تغافل میورزد و هر یکی را بپاسخی فرو می نشانم تو نادانسته منم و شنیدی و پا از اندازه بیرون می نهی
صباح کس برود و شیخ را حاضر گرداند و هنگامهٔ علما فراهم آید برادر گرامی همان زمان این شورش شنیده شبا شب
بایلغار خود را رسانید بی آگهی مردم باز بآئین پیشین بر لباس دیگر سر آمده راهی شدیم و آشفتگی و دشوار تر از همه ایام ناکامی شورش

در باطن افزود و اگر چه سخنے روشن شد که مردم تا کجا همراه اند و با شهریار داد گرتا چه گزارش نموده اند و غیب دان را چگونه بر حال آگهی ست لیکن پریشانی سخت تر شورش آورد و بے آگاهی یافتن آن مردم نگاه سر آوارگے گرفته آمد نورستان آفتاب و تاریکیها سے بد گوهران و هجوم مسالک شهر و هنگامه پژوه هندگان نافرجام و یاوه‌نا پدید و بار انداز نایافت قلم چه مین را چه یارا که قدرے ازان حال گزار و هر زبان فصیح را الکنی رود و همراهان شگافته زبان را کدام نیرو ناگزیر با هراسیگی گوناگون بخرابه رو آورده شد لختے از شورش شهر و دیدهٔ دشمنان بر آسودم از انجا که نوازش گیهان خدیو تازگے معلوم شده بود را یا بران قرار یافت که اسپی چند سامان نموده آید و ازین خرابه بدان مصر اقبال شتافته شود و برخت گاه خلافے که راست بازی دیرین و میانست رفته آید باشد که این غوغا فرو نشیند و پادشاه وست بخشایش بر گشاید ناگزیر بآئین کنیگان سامان راه نموده شبے تیره تر از درون حسد سگالان و در از انظار از فضاهای بیهوده سرایان براه در آمدیم باخام کارها سے قلا‌ئوز و کجرو بیاسے اود نورگاه سحری بدان تیره جا رسیده شد آن ناشناسا اگر چه از جا لغزید اما چندان استان بیم برخواند که بگفت در بنایید و از راه مهربانی بر زبان آورد اکنون وقت گذشته هست و خاطر اقدس قدرے آزرده اگر پیشتر ازین آمدن مے شد گزندے نمیرسید و بآسانی کار دشوار ساخته میشد درین نزدیکے دهی فشان دارم روزے چند دران خمول گاه بپایید بمرور آن خاطر مقدس شاهنشاهی بنوازش گراید و رگرد و نے فشانده روانه آنصوب گردانید بگوناگون اندوه هم آغوشے دست وا مجون لبجا شدیم جهانا کشاورزے که بامید او فرستاده بود غیبت داشت دران خرابه بموری جا فرو شدیم داروغه را بجز اندن نامه احتیاج افتاد و آثار دانائی در نواسے نایافته طلب داشت از انجا که تنگے وقت بود براه انکار شتافته شد و در کمتر زمانی پدید آمد که این قریه منسوب بیکے از سنگین دلان شوریده مغز است او از ساده لوحے بدینجا فرستاده بصد بے تابی و اندوه ناکے خود را ازان مرحله بیرون انداختم و راهبرے ناشناسا گرفته بدسے از دار الخلافه آگره که بوے آشنائی از انجاے آمد ره نوردیم آن روز سے کرده بیراه شتافته بدان عزیمت گاه پیوستیم آن نیکو خصال مردمیها بظهور آورد لیکن پیدا شد در انجا نیز یکے از باطل ستیزان کشت و کار دارد و چندگاه بدین صوب گذاره نماید دست ازان باز داشته در نیم شبے با دلی نژند ره نوردگشتیم و سحری بدار الخلافه آگره در آمد زاویهٔ دوستی بدست آورده شد لختے درین خاک دان نامردے و خواب گاه فراموشی و دیوسار نااہلے و تنگنا بکم بینی دم آسایش گرفته آمد لیکن زمانی نگذشته بود که ازان خیره رویان خدا آزار و کام گزاران بے آزرم نام بر زبان رفت جهانا که درهمسایگے چنین راستی آشفته رائے و شوریده کارے پریشان مغزے باشد ساحت ضمیر را غمے تازه گرفت و سرگردانی شگرف روے آورد و از انجا که قدم از نگاپو و سر از آهنگ شبگیر و گوش از بانگ درا و چشم از نشان بیخوابے فرسوده شده بود بوالعجب دردسے دل را فرو گرفت و گران بار غمے پیشکار دل آمد ناگزیر در فکرهاسے دیگر اندیشه برآمد و خدیو خانه نیز به پیدا لئے جا گام همت برداشت دو روزے بدین کشاکش در رونے بسر بردیم و هر زمان واپسین انفاس و انسته روزگار بسر مے شد تا آنکه سعادت منشی بخاطر آن پیر نورانی گذشت بکوشش صاحب خانه و جست و جوے سخت او پیدا گشت و هزاران مژدهٔ عافیت آورد و در ساعت بدان صفوت گاه رفته شد و از شگفتگی دل و کشادگے پیشانی خدیو خانه گوناگون مسرت روے داد نسیم کامیابی بر گلبن آمال وزید و آبے دیگر بر روے کار آمد اگر چه از ارباب یقین بود از سعادت بهره داشت در گمنامے بنیکنامی میزیست و در کم مایگے توانگرے مے نمود وقت نگه دستی کشادگی و باپیرزالے بر نائے از ناصیهٔ حال او مے تابید خلوتے دل گزین بدست افتاد و باز ار سرمایه نویسی بنیاد شد و چاره گرائی پیش آمد دو ماه درین آسایش جای اقامت شد و مقصود کشایش یافت خیر سگالان حق پسیچ بیا و رے برخاستند و کاردانان بخت بیدار بمددگاری نشستند نخستین بسخنان مهر افزاے دوستی و بگفتار دل آویز آشنائی فتنه سازان حیله اندوز و کم عیاران ناسنجیده کار را

چارہ فرمودند و پس از ان داستان نیکوئی شیخ را بپیشگاه خلافت رسانیدند و بطرز دلکشا و آئین عاطفت فزا عرضه داشتند او یگ نشین اقبال آرائی بمقتضای دوربینی و قدرشناسی پاسخهای مهرآمود گزارش نمود و از راه مردمی و بزرگی طلب داشت چون مرا سر تعلق فرونیامده بود نگزیدم آن پیر نورانی با همین برادر روی نیاز بدرگاه همایون آورد و بگوناگون نوازش پادشاهانه پایهٔ والا یافت و یکبارگی زنبورخانهٔ ناسپاسان خموشید و عالم بر هم خورده آرام گرفت و هنگامهٔ درس و خلوتگاه تقدس را آئین بستند و زمانه آئین نیکوان پیش آورد رباعی اے شب نکنی آن همه پرخاش که دوش ٭ راز دل من مکن چنان فاش که دوش ٭ دیدے چه دراز بود دوشینه شبم ٭ های ای شب وصل آن چنان باش که دوش ٭ و هم درین نزدیکی پدر بزرگوار بعطاف حضرت دهلی توجه فرمود و مرا با برخے مستفیدان محفل قدسی همراه گرفت از ان سال که بدارالخلافه آگره رحل اقامت انداخت دران زاویهٔ نورانی چندان تماشای عالم علوی بود که نوبت نگاه کردن ببدائع سفلی نمی رسید یکبارگی این خواهش گریبان دل را برگرفت و دامن همت برکشاد و مرا که بجز نسب طینی ابوت پیوندهای معنوی بود بیگانه نوازش اختصاص داده بار کشای راز گشتند و تفصیل این اجمال آنست در لوامع سحری که دل بآسمان پیوسته بود و بر مطلع نیایش گری نیازمندی سیر فت درمیان خواب و بیداری خواجه قطب الدین اوشی و شیخ نظام الدین اولیا نمودار گشتند و بسیاری بزرگان را انجمن شد و بزم مصالحت آراسته آمد اکنون بعذرخواهی بر سر تربت ایشان رفته می شود و دران سرزمین لختی بآئین ایشان پرداخته آید پدر بزرگوار بطرز نیاکان سعادت فرجام حفظ ظاهر فرمود و باستماع اغانی و نیرنگی ابریشم نمی پرداخت و وجد و سماعی که درمیان صوفیه شیوع دارد نمی پسندید و خداوندان آن طرز را طعنه زدی و همواره بر زبان گوهرآمود گذشتی بر تقدیر برابری غنی و فقیر و ستایش و نکوهش و خاک و طلا که از شرائط روائی این کار راست یکسر تلوین با خود دار و لغزشگاه دلان شمردی و پرهیز سخت فرمودی و کناره گرفتی و دوستان را باز داشتی همانا درین شب این منودگان شبستان آگهی که بدین کردار سفر واپسین نموده اند از درستی نیت و راستی کردار چنین پژوهش فرمودند و دل این پیر ایزد پرست را ربودند دران سفر سعادت بر بسیاری از خفتگان آن گل زمین عبور افتاد و لوحها در دل تابید و فیضها رسید اگر سرگذشت بتفصیل نویسد جابیان افسانه پندارند و به بدگمانی دهن آلای عصیان آیند تا آنکه مرا از زاویهٔ تجرد ببارگاه تعلق بردند و در دولت کشودند پایهٔ والای اعتبار یافت حال مدهوشان حرص و رهزدگان حسد کالیو شد و مرا ول بدرد آمد و بر پراگندگی ایشان خاطر بخشوع و با ایزد همال پیمان درست بربست و با خود قرار داد که زیان کاری این نابینایان که چراغ بے نور و نشان بے نشانند از رسته خاطر درست کار برخیزد و دو برابر آن بجز نیکوئی بدل ره نیابد بیاورے توفیق ایزدی بدین اندیشه چیره دستی یافت و مرا نشاط دیگر پدید آمد و همت را نیروے تازه و مردم از تباه کارے عبرت گزیدند و دم آسایش برگرفتند پدر بزرگوار باندرز گوئی بر نشست و با زرم ستیزی و کج گرائی و ناحق و نارسائی مردم گزارش نمود و در سزای بدکاران اهتمام فرمود سختی در افشای راز سربسته کشیده عنان بود از پاسخ آن ولی نعمت شرمندگی داشت آخرالامر ناگزیر سرگذشت خویش بموقف عرض رسانید و جوشش درد او را چاره گر شد و صد گره خاطر کشود و ناسور کهن فراهم آمد القصه بطول انجامید چون رایات همایون در دارالسلطنه لاهور بسبب مصالح ملکی توقف فرمود و خاطر از جدائی آن پیر حقیقت سراسیمگی داشت در سال سی و دوم الهی مطابق نهصد و نود و پنج هلالی التماس مقدم گرامی نمود و آن شناسای النفس و آفاق آرزو پذیرفته بست و سوم خورداد الهی سال سی و دوم موافق سه شنبه ششم رجب سال مذکور سایهٔ عاطفت برین کثرت آرای وحدت گزین انداخت و بگوناگون نوازش سربلندی بخشید همواره در گوشهٔ انزوا خرسندی فزوده و دست از همه باز داشته آواره نویسی روزگار خود و پیرایهٔ نفس الابدائع روز گذرانید اگرچه معلوم ظاهر کمتر پرداختی لیکن

همواره در ذات وصفات ایزدی سخن فرمودے وعبرت را مایه برگرفتے وبرکنار آزادی نشستی ودامن رنگسارے گرفتی تا آنکه مزاج
قدسی لختی از اعتدال آمیخته دگرگونگی پذیرفت هرچند ازین قسم رنجوری بسیار شدے این بار از سفر واپسین آگهی پذیرفتند واین
شوریده را طلبداشته سخنان هوش افزا بر زبان رفت ولوازم وداع بظهور آمد چون همه در پرده سخن میرفت وودے در من گمان
برده راز دار گردانیده بودند پس خون دل فرو خورده وخویشتن را بصد بیتابے قدرے نگاهداشته وبنفس گیرای آن پیشواے ملک
تقدس لختی آرمید وپس از هفت روز د بکمال آگهی وعین حضور بیست وچهارم امرداد ماه الٰهی مطابق ذیقعده هزار ویک هجرت بر پاس
قدس خرامید نیر سپهر شناسائی در حجاب شد ودیدهٔ عقل ایزد شناس تاریک گشت پشت دانش دوتائی گرفت ودانائی را روزگار سپری
آمد مشتری ردا از سر نهاد وعطارد قلم در شکست **قطعه** رفت آنکه فیلسوف جهان بود در جهان ٭ دُرهاے آسمان معانی کشوده بود ٭ بے او
یتیم مرده دلند اقرباے او ٭ کو آدم قبائل وعیلے دوده بود ٭ چنانچه لختے درجاے خود گزارده آمد چون برخے از حال گرامی نیاکان
خود را نگاشت لختی از خود هم گوید وودے خالی میکند وسخن را آبے میدهد وزبان را بندے می کشاید ٭

ذکر قائل

نفس قدسے مرا بابدن عنصرے در سال چهار صد وهفتاد ودوم جلالے مطابق نهصد وپنجاه وهفت هلالی از مشیمهٔ بشری به نزهت گاه
دنیا خرامش شد در یک سال ومکسرے شیوا زبانے کرامت فرمودند در پنج سالگی آگاهی هاے غیر متعارف روآورد ودریچهٔ سواد گشودند
در پانزده سالگی خزائن دانش پدر بزرگوار را گنجور آمد جواهر معانی را پاسدار امین شد وبه سر گنج نشست وشگفت تر آنکه از گردش سپهر
بوقلمون همواره خاطر از علوم مکتبی ورسوم زمانے دل زنده وخواهش رمیده وطبع در گریز بود وبیشترے اوقات کمتر فهمیده ربط خویش
افسون آگهی دمیدے ودر هر فنے مختصرے تالیف فرموده بیاد دادے ومرا اگرچه هوش افزودے از دلستان علم چیزے دلنشین نیامدے
گاه مطلقاً در نیافتی وزمانے اشتباه ها پیش راه گرفتے وزبان یاوری نکردے که آن را برگوید حجاب الکنی رے آورد یا تنومندی سخن
گزاری نداشت در آن انجمن بگریه افتادے وبه نکوهش خود در شدے درین اثنا مرا بیکے از مظاهر کونی علاقهٔ خاطرے پدید آمد ودل از آن
کم بینی وکوتهی شناخت باز ماند روزے چند برین نگذشته بود که همزبانی وهمنشینی او جویاے مدرسه گردانید وخاطر سر تاب رمیده
را ابدا انجا فرود آوردند واز نیرنگی تقدیر یکبارگی مرا ربودند ودیگرے آوردند **رباعی** در دیر شدم ماحضرے آوردند ٭ یعنی ز شراب
ساغرے آوردند ٭ کیفیت او مرا ز خود بیخود کرد ٭ بردند مرا ودیگرے آوردند ٭ دقائق حکمی ودقائق دبستانی پرتو ظهور انداخت وکتابی
که بنظر نظر آمده بود روشن تر از خوانده نمایش داد اگرچه موهبتی خاص بود که از عرش تقدس نزول مسعودی فرمود لیکن انفاس
گرامی پدر بزرگوار وبیاد دادن نقاده هاے سر علم وناگسسته شدن این سلسله یاوری سترگ نمود وگزین اسباب کشایش گشت ده سال
دیگر بروا گویه خویش وافادهٔ مردم شب از روز نشناخت وگرسنگی از سیرے جدا نیارست کرد وخلوت را از صحبت متمیز نتوانست گردانید
یارا ے جداکردن غم از شادی نداشت غیر از نسبت شهودے ورابطهٔ علمی دیگرے نفهمید آشنایان طبیعت از آنکه دو روز وسه روز نه
سیری مے شد وغذا وارسیدے آمد ونفس دانش اندوز را بدو میلی نمی شد بحیرت درمے افتادند واعتقادے افزودند چنان پاسخ
میداد که استبعاد از الف وعادت برخاسته بیمار را طبیعت او بمعارضهٔ مرض چگونه از خوردن دست باز میدارد وهیچکس را شگفت نمی آید
اگر توجه معنوے بفراموشی بیرو چه عجب نماید اکثر متداولات از بسیار گفتن وشنودن از بر گشت ومطالب والا از کهن اوراق بتازه صفحهٔ
دل آوردند پیشتر از آنکه کشایش یابد واز حضیض بیدانشی بر اوج شناسائی برآید عنان بر پیشینیان مے یافت ومردم خرد
سالی را در یافته سر بازمی زدند وخاطر مشوریدے ودل ناآزمودن بر جوشیدے یکبارگی در مبادی حال حاشیهٔ خواجه ابوالقاسم

بمعمول آورند و آنچه برملا و میر سگفت و برخی دوستان مسوده کروے درانجا یافته شد حیرانی افزاے نظارگیان آمد دست
ازان انکار بازداشتند و بنظر دیگر دیدن گرفتند و روزن نایافت بهم آورند و ورشناسائی کشاوند و نخستین هنگام تدریس حاشیه بر
اصفهانی بنظر در آمد که از نصف بیشتر کرم خورده بود و دوم از استفاده ناامید کرم زده دو رساختم و کاغذ سفید پیوند دادم و در نورستان
سحرے باندک تاملے مبداء و منتهاے هرکدام دریافته باندازه آن مسوده مربوط نگاشته به بیاض بردو درین اثنا آن کتاب درست
پدید آمد چون مقابله شد دو جا تغیر بالمرادف و سه چهار جا ایزاد بالمقارب شده بود همگنان بشگفت زار افتادند هرچند آن نسبت فوادی
افزودی فروغ دیگر باطن را افروختی در بیست سالگی نوید اطلاق رسید دل را از اولین پیوند برگرفت و سراسیمگی نخستین آورد و آراستگی
فنون با نوباده جوانی شورش افزاید دامن داعیه فراخ و جهان نمای دانش و بینش در دست طنطنه جنون تازه بگوش رسیدن گرفت
دوست از همه بازداشتن آویزش نمود دران هنگام شهنشاه فرهنگ آرا یاد فرمود و از گوشه خمول برگرفت چنانچه در خواتیم و برخے بتقاریب آورده
نیایش گری نمود اینجا نقد معیار برگرفتند و گران سنجی را باد ار پدید آمد و زمانیان بنظر دیگر نگریستند و چه گفتگوها که روداد و چه نصرتها
چهره فروخت امروز که اواخر سال چهل و دوم آلهی است باز دل پیوندے گسلاند و شورشی نو در باطن پا افشرده **بیت** مرغ دل من نغمه
داد و زمانه :: آنها دگنبد سشش که نه مرغ قفس است این :: منبدانم که کار کجا خواهد انجامید و در کدام بار انداز سفر و اپسین خواهد شد
لیکن از آغاز هستی تا حال تواتر آلای آلهی مراد رکنف حمایت خود گرفته هست گرانبار امید هست که آخر این نفس در رضامندی مصروف گردد و
سبکدوشی خود را با رامگاه جاوید رساند :: از انجا که شماره نعم ایزدی یک گونه سپاس گزاری ست لختی ازان مینویسم و دل نیرو می بخشد
نخست نعمتی که در خود دریافت نژاد بزرگ بود که ترد امنی این کس را نیاکان چاره شود و گزین مداوا ے علاج شورش درونی آید چنانکه
در دو ابدار و آتش را آب و گرم را برد و عاشق را بدیدار :: دوم سعادت روزگار و امینی زبان بهرگاه بزرگان باستانی بمهدلت بیگانگان تفاخر نماید
من اگر به نیروی پادشاه صورت و معنی نازش کنم چه شگفت نماید :: سوم طالع مسعود که مراد رچنین خجسته روزگار از مشیمه تقدیر برآورد و ظلال
قدسی سلطنت برمن افتاد :: چهارم شرائف الطرفین از هر رکنی گزارش نمود و ازان و دودمان عفت چه نویسد مکارم رجال را فراهم داشت و همراه
وقت گرامی بستوگی اعمال آرایش دادی آزرم را با نیروے دل یکجا کرده بود و کردار را با گفتار پیوند یکجهتی داده :: پنجم سلامتی اعضا و اعتدال قوے
تناسب آن :: ششم متمادی ملازمت این قوم گرامی ذات قدسی حصار ے بود از آفتهاے درونی و برونی و پناهی از حوادث انفسی و آفاقی ::
هفتم بسیاری صحت و نوش دار وے تندرستی :: هشتم منزلت شایسته :: نهم بیغمی از روزے و خرسندی بحال :: دهم شوق روز افزون رضا
جوئی والدین :: یازدهم عاطفت پدر بیش از حوصله روزگار بغایتهاے گوناگون نواختے مرا بابو الآبائی دودمان والاختصاص دادے ::
دوازدهم نیازمندی درگاه ایزدی :: سیزدهم دریوزه زاویه نشینان حق گزین و طرد پژوهان درست عیار :: چهاردهم توفیق بردوام ::
پانزدهم فراهم آمدن کتب در اقسام علوم بے مذلت خواهش رانددان هرکیش آمد و دل از بسیاری و اسوخت :: شانزدهم پیوسته تحریص نمودن
پدر بر شناسائی و مرا بخیالات پریشان نگذاشتن :: هفدهم همنشینان سعادت افزا :: هجدهم عشق صوری که شورش خانه انها و زمین لرزه ابیتا
باشد مرا هر منزل گاه کمال آمد و از نیرنگی بوالعجب بحظ شگفتگی نوبرانوزد و زبان زبان بتحیر فروشود :: نوزدهم ملازمت گیهان خدیو که
ولادتے دیگر بود و سعادتے تازه :: بستم برآمدن از رعونت بمیامن ملازمت گیتی خداوند :: بست و یکم رسیدن بصلح کل به برکات التفات قدسے
لختی از گفت بخموشی آمد و به نیکان هر طائفه آشتی نمود و بدان راعذر پذیرفت طرح مصالحت انداخت الله تعالے از لوامع آگهی نقش بدی دو بسازد ::
بست و دوم ارادت خدیو خدا آگاهان :: بست و سوم برگرفتن اعتبار بخشودن او زنگ نشین فرهنگ آرای بی سفارش دیگران و تگاپوے من ::
بست و چهارم برادران دانش آموز سعادت گزین رضا جو نیکو کار ازهمین برادر خود چه گویم که با آن کمالات صوری و معنوی بی رضای فاطمه

من شوریده همانا قدمی برنمیداشت و نخو دراو قف و بجوئی من کرده سرگرمگی را پای مرد بودی و نیک اندیشی را دست مزد و در تصانیف
خود چنان مے سراید که مرا تا توانائی سپاس نیست چنانچه در قصیده فخریه میفرماید **ابیات** جائیکه از بلندی و پستی سخن رود ؛ از آسمان
سرآمده و از خاک کمترم ؛ با این چنین پدر که نوشتم مکارمش ؛ در فضل مفتخر ز گرامی برادرم ؛ برهان عقل فضل ابوالفضل کردمش ؛ دارد
زمانه مغز معانی معطرم ؛ صد ساله ره میان من و اوست در کمال ؛ در عمر گرازو دو سه سالی فزونترم ؛ در چشم باغبان نشو و قد ار
بلند ؛ گرا ز درخت گل کمترم و شاخ عرعرم ؛ ولادت او در سال چهارصد و شصت و نه جلالی مطابق نهصد و پنجاه و چهار هجری بیست محرم ست
او را بجد ام زبان نویسه نخستی درین نامه نگاشته و صدد لی بیرون داده و آتشکده آب بیان فرو نشانده و سیلاب بند شکسته فالشکیبا
را پای مرد شد و تصانیف او که ترانه گویائی و بینائی است و مرغزار مرغان داستان زن مدحت سرائی کنند و خبر کمال او گویند و یاد شمائل
او نمایند دیگر شیخ ابوالبرکات ولادت او در شب هفتم مهر ماه جلالی سال چهارصد و هفتاد و پنج موافق شب هفدهم شوال نهصد و شصت قمری
اگرچه پایه والای آگهی نیندوخته لیکن بهره فراوان دارد و در معامله دانی و شمشیر آزمائی و کارشناسی از پیش قدمان شمارند و در نیک ذاتی
و درویش پرستی و خیر سگالی امتیاز تمام دارد دیگر شیخ ابوالخیر ولادت او روز آبان دهم اسفندار سال چهارم الهی مطابق دوشنبه
بیست و دوم جمادی الاولی سال نهصد و شصت و هفتم هلالی مکارم اخلاق و شرایف اوصاف خوبی ستوده اوست مزاج زمانه را نیک
شناسد و زبان را بیان ساز اعضا بفرمان خود دارد دیگر شیخ ابوالمکارم ولادت او در شب آذر روز غره اردی بهشت سال چهارم الهی
مطابق دوشنبه بیست و سوم شوال نهصد و هفتاد و شش اگرچه در مبادی حال بخستی بشورش در شد نفس گیرای پدر بزرگوار او را بر جاده
درستی رهنمائی آورد و بسیاری از معقول و منقول پیش آن دانای رموز نفسی و آفاقی تعلیم یافت و تحقیق پیش تذکره حکمای پیشین و امیر
فتح الله شیرازی تلمذ نمود و بدل ساده دارد امید که بساحل مقصود کامیاب گردد دیگر شیخ ابوتراب ولادت او در روز هیجدهم بهمن ماه سال بیست
و پنجم الهی موافق جمعه بیست و سوم ذی حجه نهصد و هشتاد و هشت قمری اگرچه والده او دیگر است لیکن سعادت در از دارد و بکسب کمالات
مشغول است دیگر شیخ ابوالحامد ولادت او در روز خرداد ششم دی ماه سال سی و هشت الهی موافق دوشنبه سوم ربیع الآخر هزار و دوم دیگر
شیخ ابوراشد ولادت او در روز اسفندار پنجم بهمن ماه الهی سال سی و هشت مطابق دوشنبه غره جمادی الاول سال مذکور این دو نوباده
خاندان سعادت اگرچه از قمم اند لیکن آثار اصالت از جبین ایشان پیداست و آن پیر نورانی از مقدم ایشان خبر داده نام مقرر گردانیده بود
و پیشتر از ظهور آنها رخت هستی بر بست امید که با نفاس گرامی آن همنشین دولت نیک روزی گردند تا نیکوئیهای گوناگون فراهم آید برادر نخستین رخت
هستی بر بست و عالمی را در غم انداخت امید که دیگر نونهالان برومند را در نشاط کامرانی و سعادت دو جهانی دراز عمر گرداناد و بخیرات صوری
و معنوی سربلندی بخشاد بیست و پنجم پیوند که خدای بخاندان آذرم شد و دودمان دانش و خاندان اعتبار پذیرفت کاشانه ظاهر را رونق
و نفس کج گرا را اصلاح پدید آمد هندی و ایرانی و کشمیری نشاط خاطر گشتند بیست و ششم گرامی فرزند سعادت افزا روزی گشت و ولادت
او در شب رشن هیجدهم دی ماه سال سیزدهم الهی موافق شب دوشنبه دوازدهم شعبان نهصد و هفتاد و نهم پدر بزرگوار او را بنام عبدالرحمن موسوم
گردانید اگرچه هندوستان نژاد است اما مشرب یونانی دارد و دانش می اندوزد و از سود و زیان روزگار فراوان آگهی اندوخته و آثار نیکبختی
از ناصیه او پیداست و خدیو والاقدر او را بکوکهای خود منتسب گردانید بیست و هفتم دیدار نبیره شب ایران سی ام امرداد ماه الهی سال سی و ششم
مطابق جمعه سوم ذی القعده نهصد و نود و نه هلالی در ساعت سعادت افزا فرزندی نیک اختر پدید آمد عنایت ایزدی روی آورد گیتی
خداوند آن اقبال سرا بستان سعادت را بشوتن نام نهاد امید که بجلال کمالات دینی و دنیاوی فائز گردد و بسعادت جاوید نشاط اندوزد
بیست و هشتم دوستی مطالعه کتب اخلاق بیست و نهم آگهی یافتن از نفس ناطقه سالهای دراز بمقدمات بیانی و عیانی طلبگار بود و با صد جان

این دو روش آمیزش بسیار شد و دلائل ذوقی و شهودی و اکتسابی و نظرے بنظر در آمد راه شبهه بستگی یافت و خاطر آرام گرفت بمیان عقیدت این گروه کشوده شد و دلنشین آمد که نفس ناطقه لطیفه ایست ربانی سواے بدن او راست تعلقی خاص باین پیکر عنصرے ستی ام آنکه از پارسا گوهرے شکوه بزرگان صورت مرا از گفتار حق باز نداشت و دانش و بینش امروز را رهزن نیامدم گزند مالی و جانی و ناموسی تفرقه درین عزیمت نینداخت و رفتار آب کردار جو یارے کردتی و کیم بے مهل دل به اعتبارات دنیاستی و دوم توفیق نگاشتن این گرامی نامه اگرچه عنفوان این کتاب الٰهی محمدت ایزدیست که بزبان نیرنگے اقبال روزافزون مے سراید و سپاس نعمت رسیدگی بزرخان قلم می گزارد ولیکن هرگونه آگهی را چشمه ساریست و گروهاگروه دانش را معدن جدپیشگان کارگزار ازیشهون و هزل سرایان خنده فروش را از و نصیبه خردان را مایهٔ نشاط و جوانان را اسباب عونت و پیران تجارت روزگاران یکجا یابند و بخشندگان زر و سیم عالم آئین مردے اند و شناسند گوهر بینائی را روزنگاه خرم کیان آزادی را زمین پرورده صبح سعادت را روزن نهر کارگاه هنر شرف دریاے گوهر آفرینش ناموس آرایان سعادت نهاد روش از و آموزند و دین داران حق پژوه بدیدبانی نامهٔ اعمال عشرت اندوز بازرگانان هر متاع آئین سود برگیرند و جان نثاران عرصه کند آورے لوحهٔ همت آموزے از و برخوانند تن گدازان نفس آراے آئین نکوکاری از و بردارند اخلاص طرازان بحبت آور از و ذخائر بے همتا فراهم آورند آرمش گزینان نزهتگاه حقیقت بیاوری آن کامیاب خواهش گردند **ابیات** یکے نامه ساختم بر شگفت ٭ که هر دانشی زو توان برگرفت ٭ چنان گفتم این نامهٔ نغز را ٭ که روشن کند خواندنش مغز را ٭ ازین نعمتهاے گوناگون مژدهٔ آن مے رسد و دل سامعه افروز مے شود که خاتمه کار بر نیکوئے شود و ابدی سعادت یاوری نماید اگرچه پور مبارک امروز مورد اضداد و عبرت نامه جهانیان است و هنگامهاے مهر و کین در شورش آفتاب ایزدپرستان حقیقت پژوه ابوالوحدة گویند و یگانه بندهٔ دادار بیهمال شمارند و کند آوران عرصهٔ دلاورے ابوالمنة نام نهند و از یکتائیان هستی دشمن اندیشند و خرد همواره بابوالفطرة تسلیه دارند و از گزیده مردم این دودمان عالی شناسند و در دفاتر عوام که آشوبخانه بے تمیزیست برخے به پرستاری دینی نسبت دهند و از فرورفتگان این گرداب پندارند و طائفه از منهمکان کفر و الحاد انکار نمایند و از نکوهش و سرزنش نگهها بر سازند ٭

بیت صد داستان بولعجب آید بروے کار ٭ حیران شوند گر دو سه حرفی رقم کنم ٭ و لله الحمد که ازین مراتب از تماشای شگرف نگاری روزگار بیرون نمے شود و بنکوهندگان و مدحت سرایان از خیرسگالے بیرون نمی رود و زبان و دل را بنفرین و آفرین نمی آلاید

ابیات شناسنده گر نیست شوریده مغز ٭ بنهره شناسد ز دینار نغز ٭ هنر تا بدان مردم گوهری ٭ چو نور از مه و تابش از مشتری ٭

اولیاے هند

از آنجا که دریوزه گر آلهی بندگان است و دوستی این گروه در سرشت گزارش برخے ازینان که زاد و بود یا خوابگاه درین آباد و بوم دارند این نامه بانجام میرساند بو که سرمایهٔ پذیرائی دلها گردد و دست آویز جاوید سعادت فراهم آید از گلشن سراے حقیقت بوئے بر شنود دست مزد فراوان بیح برگیرد **لغت** اولیا جمع ولی است آن را از ولی بمعنی نزدیکے برگرفته اند همانا معنوی قربت مے خواهند و گروهے ولایت بکسر واو و تولیت برگزارند و بفتح در تمکین و جمع نخستین را پایهٔ عاشقے اندیشند و پسین حال معشوقے خداوندان دین ولے باشند خدیو و دومین والی و برخے بفتح از قرب ابدی برگویند و بکسر از اولیا و درکمین ما جها فراوان معنی برنگاشته اند و گزیده آنکه شناسای دادار بیهمال باشد و بزرگ همت بجز او نگراید مرا حیرت فرو گرفته که خاک ذرهٔ امکان را با آفتاب وجوب چه نسبت و نهایت پذیر را با غیر منتهی چه پیوند و دلے نزد من آنست که چهار خوے گرامی اندوزد و از هشت نکوهیده بپرهیزد و همواره از کار آگهی با انفس خراب فتنه آویزش فیروزی کند و بسے اندستان سرائی او نغنود و این پایهٔ والا بایزدی تائید و رهنمونی بخت بدست او فتد لیکن گاه بدم

گیرا سے بیا بخی شود گاہ سے اویسیین را اویسے خوانند از ان حال اویس قرن و برخ برگوید و نخستین را صاحب کشف المحجوب دوازدہ
سلسلہ برگزارد وازان دو را نا سرہ چدا ردا محاسبیان ۲ قصاریان ۳ طیفوریان ۴ جنیدیان ۵ ثوریان ۶ سهلیان
۷ حکیمیان ۸ خرازیان ۹ خفیفیان ۱۰ سیاریان ۱۱ حلولیان ۱۲ اخلاجیان نخستین گروہ را سر چشمۂ فیض ابی عبداللہ
حارث بن اسد محاسبے بصریست علم ظاہر و باطن اندوختہ بود نشیب و فراز راہ نیکو میدانست اُستاد وقت بود خداوند تصانیف
سال دویست و چہل و سہ ہجری در بغداد رخت ہستی بربست وازان روکہ ہموارہ امارۂ روزگار خویش درست میگرفت بدین نام
برخوانند دومین بہ حمدون پور احمد بن عمارۂ قصار گروند کنیت ابو صالح پیش نورے و انفش آموخت و از سلم بن حسین بارو سے
و ابو تراب نخشبی و علی نصر آبادی فیضہا اندوخت و با ابوحفص حداد ہمسر بود با یۂ کمال یافت جہانیان زبان بستایش برگشودہ میداشتند
سال دویست و ہفتاد و یک در نیشاپور روا پسین سفر نمود سومین بہ طیفور بن عیسے بسطامی نیایش گرے نمایند کنیت بایزید بزرگ
نیاک او سروشان نام مجوس بود از بزرگان در عنفوان شناسائی فنون علم اندوخت و بہ پایۂ اجتہاد برآمد پس از رسمی دانش
برگذشت و بوالا مرتبۂ آلہی رسید با احمد خضرویہ و ابو حفص و یحیےٰ معاذ ہمسر بود و شقیق بلخی را دریافتہ سال دویست و شصت و یک و
یگزارشی دویست و سی و چہار بعلوی عالم شتافت چہارمین پیرو جنید بغدادی کنیت ابو القاسم لقب قواریرے و زجاج و خزاز ہست
پدر او آبگینہ فروختے و خود خز بافتے نیاکان او از نہاوند و زاد و بالش او در بغداد از سرے سقطی و حارث محاسبی و محمد قصاب نخی حقیقت
اندوخت و خزاز و رویم و نورے و شبلے و بسیاری برگزیدگان حق بوے نسبت درست کنند شیخ ابو جعفر حداد گوید اگر عقل
مرد بودے بصورت جنید برآمدے سال دویست و نود و ہفت یا ہشت یا نہ رخت ہستی بربست پنجمین از آبشخور نورے سیراب ل
نام او احمد بن محمد و گویند محمد بن محمد مشہور با بن لغوے پدر او خراسانیست و مولد و منشا بغداد او از بزرگان والا شناخت و
کردار ہست با سرے سقطے و محمد قصاب و احمد ابو الحواری صحبت داشتہ و ذو النون مصری را دیدہ بود و از ہمسران جنید پندارند
لیکن نخی تیزتر در سال دویست و ہشتاد و شش ازین سپنجی سرا در گذشت ششمین بسہل بن عبد اللہ تستری باز گردند شاگرد ذو النون
مصریست از والا پایگان این شگرف راہ ہست و از اقران جنید ہشتاد سال عمر یافت و در محرم دویست و ہشتاد و سہ زندگے بسر آمد
ہفتمین بہ محمد بن علی حکیم ترمذی باز گشت نمایند کنیت ابو عبد اللہ با ابو تراب نخشبی و احمد خضرویہ و ابن جلا صحبت داشت و در علم ظاہر
و باطن چیرہ دست بود فراوان تصنیف و خارق عادت از و برگزارند ہشتمین رو با بو سعید خزاز دارند نام او احمد بن عیسی بغدادی ہست
بدوستی صوفیان بمصر رفت و در مکہ مجاور شد و موزہ دوزے میکرد و شاگرد محمد بن منصور طوسی ہست و با ذو النون مصرے و
سری سقطی و ابو عبید بسرے بشر حافی صحبت داشت و سعادت اندوخت چہار صد تصنیف بر نوشت و ناشناسندگان او را کافر می پنداشتی در
سال دویست و ہشتاد و شش از عالم بشد خواجہ عبد اللہ انصاری گوید کہ ہیچکس از مشائخ بہ از وی نشناسم در علم توحید نہمین دریوزہ از
ابو عبد اللہ محمد بن خفیف کنند پدر او شیرازیست شاگرد شیخ ابو طالب خدا وند علم صورت و معنی بود خزرج بغدادی و رویم را دیدہ و کتانی
و یوسف بن حسین رازی و ابو حسین مالکی و ابو حسین مزین و ابو حسین دراج و بسیاری بزرگان را دریافتہ بود و فراوان تصنیف دارد
در سال سیصد و سی و یک خواب واپسین نمود دہمین با بو العباس سیاری باز گردند نام قاسم دخت زادۂ احمد بن سیار مروزیست شاگرد ابو بکر
واسطی علوم ظاہر و باطن اندوخت و والا پایگی در کردار بدست آورد سال سیصد و چہل و دو ساغر زندگی اولبریز گشت یازدہمین سر گروہ
اینان حلمان دمشقی است دوازدہمین سر چشمۂ این طائفہ فارس است از اصحاب حسین بن منصور حلاج بغدادی و او غیر حسین منصور مشہور است
ہرین دو زبان طنز برگشاید در ہندوستان چہاردہ سلسلہ برگزارند و آنرا چہاردہ خانوادہ نامند و ازان دوازدہ جز طیفوریان و جنیدیان

مذکور ۱ حبیبیان ۲ طیفوریان ۳ کرخیان ۴ سقطیان ۵ جنیدیان ۶ گازرونیان ۷ طوسیان ۸ فردوسیان
۹ سهروردیان ۱۰ زیدیان ۱۱ عیاضیان ۱۲ ادهمیان ۱۳ هبیریان ۱۴ چشتیان گویند امیر المومنین علی را چهار
خلیفه بود حسن حسین کمیل حسن بصری سرچشمهٔ سلاسل حسن بصری را دانند و او دو خلیفه داشت حبیب عجمی نخست از و جوشش
معرفت روند دیگر عبد الواحد بن زید پنج پسین از و سیراب دل شدند مادر حسن بصری از کنیزان ام سلمه است نام او عمر خطاب
بر نهاد و یتیم مانده بود در سر آغاز آگهی گوهر فروختی از روشن ستارگی راه تجرید گزید و خویشتن را در ریاضت گری بگداخت و فربهی
معنوی اندوخت هر هفته وعظ برگفتی و مجلس آراستی چون رابعه حاضر نشدی بدان نپرداختی گفتند از نیامدن پیرزنی چرا دست از
باز کشی گفت غذائی که بفیلان آماده باشد بکار موران نیاید اول بحبیب عجمی نسبت درست کنند او از مالداران بود در روزگار بربا
گذرانیدی از بهروزی لختی چشم بینش کشوده شد از حسن بصری راه یافت و فراوان مردم از و سعادت اندوختند روزی حسن
بصری از چاوشان حجاج بگریخت و بصومعهٔ حبیب درشد سرهنگان از و پرسیدند حسن کجاست گفت درون صومعه چون بجستجو(?)
رفت او را نیافتند حبیب را سرزنش کردند و گفتند هرچه حجاج بشما میکند درخوراست گفت من جز راست نگفته ام اگر شما ندیدید جرم
من چیست باز در شده شرف نگهی بکار بردند و نیافتند خشمناک بازگشتند و طنز گویان رفتند حسن بیرون آمد و گفت ای حبیب عجب حق
استاد نگاهداشتی گفت ای استاد از راست گوئی رهائی یافتی اگر دروغ گفتمی هر دو هلاک شدمی شبی او را در تاریک خانه سوزن
از دست افتاد از غیب روشنی بدرخشید دست بر چشم نهاد و گفت نی نی سوزن جز بچراغ ندانیم جست سوم فیض از معروف کرخی
برگیرد پدر او ترسا بود و پیش امام رضا علیه السلام کیش برگردانید و بدربانی سربلندی یافت و بصحبت داود طائی رسید و رایض گری
بجا آورد و بنیروی درست نیتی و راست کرداری پیشوا گشت سری سقطی و بسیاری از و فیض برگرفتند سال دویست هجری
بعلوی عالم شتافت در این هنگام گبر و ترسا و یهود بر وی گرد آمدند و هر یکی خواست بآئین خویش برد پیکر از صورت نسبت همانا در
نزهتگاه صلح کل جا داشت چهارم سری سقطی را در پی روند کنیت ابو الحسن از بزرگ کارآگهان گزین کردار است و بسیاری سیدگان را
استاد از اقران حارث محاسبی و بشر حافی و شاگرد معروف کرخی و ستایش او از نیروی سخن ناشناسا بیرون سال دویست و پنجاه و
سه از خاکدان دامن برچید ششم ابو اسحق بن شهریار گرد نیاکانش از آئین زردشتی بیرون شد و طرز اسلام پیش گرفت از شیخ ابو علی
فیروزآبادی فیض اندوخت و بسیاری بزرگان را دریافت و دانش ظاهر و باطن بدست آورد سال چهارصد و بیست و شش از آشوبگاه
دنیا رهائی یافت هفتم را آغاز علاء الدین طوسی است او شیخ نجم الدین کبری عقد برادری داشت هشتم شیخ نجم الدین کبری نیایش نمایند
کنیت ابو الجناب و ابو القاسم و نام احمد بن عمر خیوقی و لقب کبری از شیخ اسمعیل قصری و عمار یاسر و روزبهان فیضها برگرفت و دانشاسائی
صوری و معنی پایهٔ والا یافت شیخ مجد الدین بغدادی شیخ سعد الدین حمویه شیخ رضی الدین علی لالا بابا کمال خجندی شیخ سیف الدین
باخرزی و بسیاری از دم گیرای او جاوید سعادت اندوختند سال ششصد و هجده بشمشیر درگذشت نهم از شیخ ضیاء الدین
ابو النجیب عبد القاهر سهروردی بهره وری علم ظاهر و باطن و والاپایگی داشت به دوازده واسطه بابوبکر صدیق رسد و در طریقت
بشیخ احمد غزالی نسبت درست کنند فراوان تصنیف از و یادگار و آداب المریدین از وست سال پانصد و شصت و سه هجری بعالم
سرای شتافت دهم بشیخ واحد بن زید اقتدا کنند یازدهم بفضیل بن عیاض گرایند کنیت ابو علی او کوفی است و نزد برخی بخارائی و جز
آن میان مردم بادرد بآئین درویشان بسر برد و راه زدی از نیک سرشتی بیدار شده برگزین کارگرد سعادت اندوخت سال صد
و هشتاد و هفت روان زهیان درکشید دوازدهم ابرهیم ادهم بلخی را پیش رو دانند کنیت ابو اسحق نیاکان او سری داشتند در جوانی ستاره(?)

بحجت مندے درخشید دست از ہمہ باز داشت با سفیان ثورے و فضیل عیاض و ابو یوسف فسوے ہم صحبت و با ے علے نگار و حذیفہ مرعشے و سلم خواص یار بود سال صد و شصت و یک یا دو بشام درگذشت سیزدہم بشیخ ہبیرۂ بصری پیوند چہاردہم با بو اسحق شامی پیوند داد مرید شیخ علو دینوری ست چون شیخ بقصبۂ چشت رسید خواجہ ابو احمد ابدال کہ مقدم مشائخ چشت ست از وی تربیت یافت و سپس پسراو محمد چراغ ولایت برافروخت و بعد از و خواجہ سمعانی خواہرزادہ او آگہی پیش گرفت پس ازان پور او خواجہ مودود چشتی والا پایگی یافت و پسر او خواجہ احمد نیز پس بزرگ شد ہمانا ہردو شمارہ را گزین دست آویزی پیدا ست و برگزیدہ کہ در کاہش نفس دو ختون و پرستش ایزد ہمال لختی تا نسگے پدید آورد و معنوی فرزندان یکے پس از دیگرے چراغ آگہی افروخت و را سلسلہ بد گانہ برگرفتند ورنہ جز آن دوازدہ و چہاردہ فراوان سلسلہ زبان زد روزگار۔

قادرے

بشیخ محی الدین عبد القادر جیلے پیرے نماید سید حسنے است و جیل قریہ ایست بغداد نزدیک و برخے گیلانی پندارند در انواع علوم یگانۂ زمان بود از ابو سعید مبارک خرقہ پوشید و بسیار در سلسلہ شبلی ہیرسد بزرگ حال و شگرف کرامات او جہان را فرو گرفتہ در چہار صد و ہفتاد و یک بدنیا آمد در پانصد و شصت و یک پدرود کرد۔

یسوے

نیازمندان خواجہ احمد یسوے در خرد سالی از بابا ارسلان کہ از کار آگہان ترک ست نظر یافت چون درگذشت از خواجہ یوسف ہمدانی بکمال اندوخت ترکان او را اتا یسوی خوانند اتا در ترکے پدر است و اولیا را بدان نامند بفرمودۂ خواجہ ترکستان باز گردید و برہنمونی مردم نقد دمدگے بسیر دفراوان کرامات از وبرگو بند وچہار خلیفہ برہنمونی نامور شدند منصور اتا سعید اتا سلیمان اتا حکیم اتا دیسی معمورہ ایست از ترکستان مولد و منشا شیخ در انجاست

نقشبندے

از خواجہ بہاء الدین نقشبند جاوید دولت یافتند نام او محمد بن محمد بخارے از خواجہ محمد بابا ے سماسے نظر برگرفت و تعلم آداب طریقت بظاہر از امیر کلال خلیفہ او خواجہ سماسے خواجہ علی رامیتنی کہ بعزیزان زبان زد روزگار بار ہا از قصر ہندوان مے فرمودند کہ ازین خاک بوے مردی مے آید زود قصر عارفان شود تا روزے از خانہ امیر کلال بدان قصر گذشتند فرمودند کہ آن نکہت افزونی گرفتہ ہمانا آن مرد بزاد چون سہ روز گذشتہ بود پدر بزرگوار سز و بابا برد فرمود کہ ما این را بفرزندے بر گفتہ ایم و رو بیاران کردہ گفتند ہمانست کہ ما بوے او شنیدہ بودیم پیشواے جہان گرد امیر کلال را فرمودند کہ از فرزند من بہاء الدین پرورش و مہربانی دریغ نداری و فرمایش کار بستہ آمد چون لختے بلندے گرای شد فرمودند ہمت شما بلند پرواز است بدریوزہ گری دیگر لباد ستوریست ازین رو بخدمت قثم شیخ رفتند و فیض اندوختند و از خلیل اتا نیز بہرہ برگرفتند و از یاورے روحانیت خواجہ عبد الخالق عجدوانی بکمال رسیدند و فیض پذیرے درمعنی از خضر او دارادت و صحبت از خواجہ محمد یوسف ہمدانی خواجہ چہار خلیفہ داشت خواجہ عبد اللہ برقی خواجہ حسن اندقی خواجہ احمد یسوے خواجہ عبد الخالق عجدوانی خواجہ یوسف از شیخ ابو علی فارمدی فیض برگرفت و او از شیخ ابو القاسم گرگانی او از دو کس بہرہ مندے یافت جنید و شیخ ابو الحسن خرقانی و ایشان از بایزید بسطامی او از امام جعفر صادق علم او از دو جا فیض برگرفت یکے از پدر خود امام باقر و او از پدر خود امام زین العابدین او از پدر بزرگوار خود امام حسین علیہم السلام دیگر از نیا در خود قاسم بن محمد بن ابی بکر و قاسم از سلمان فارسے و او از ابابکر گویند خواجہ بہاء الدین را غلام و کنیز نبود چون پرسش رفت فرمودند کہ با خواجگی راست نیاید یکے پرسید سلسلۂ شما کجا میرسد فرمود کہ از سلسلہ بجائے نمیرسد شب دوشنبہ سوم ربیع الاول ہفتصد و نود و یک از بازیچہ گی

سبکدوشش گشت ہانا داستان سلاسل حال مذاهب چارگانه دارد هرکه پایهٔ اجتهاد گرفت پیشروی را درخور باشد و
چارگونه بودن آن شگفتی نگیرد و جان بهتر که ازین سخن خامه باز گرفته بگزارش اولیا ایزدی رحمت رسپوره کند بشمار که لفظاً و نیا پی
وهشت تن از هزاران برگرفت و دستمایهٔ سعادت پژوهی خویش گرداند ؛

بابا رتن

پور نصیر بترندے کنیت ابوالرضا در زبان جاہلیت در بترغده بزاد و بحجاز شد و پیغمبر را دریافت و جان نور دیده بهند باز گرد و دیر سالے
گزارده و پذیرفته و برخ از دراز عمرے گفتهاے او را باور نکردند در سال هفتصد هجرے در بترنده فرو شد و همانجا آسود و شیخ ابن حجر
عسقلانے و مجدالدین فیروزآبادی و شیخ علاءالدوله سمنانے و خواجه محمد پارسا و بسیارے نیکوان پذیرنده و ستایشگر او ؛

خواجه معین الدین حسن

پور غیاث حسن از سادات حسینی حسنے است در سال پانصد وسی و هفت در قصبهٔ سنجر از داراسجستان بزاد در پانزده سالگی پدر او آنجهانے
شد و ابراهیم قهندزے را که از الہی بودگان بود دید و بنظر افتاد و برق هاسوختگے در خرمن وابستگی ها در زد و در صحبت دجوے رهنمون
شد در هرون که دهیست از نیشاپور بصحبت خواجه عثمان چشتی رسید و بریاضت گرے برنشست و خرقهٔ خلافت یافت سپس در
بغداد و بطلبی برآمد و از شیخ عبدالقادر جیلی و بسیارے بزرگان فیض اندوخت در رسالے که معزالدین سام دهلی بگرفت بدانجا رسید
و بسگالش عزلت گزینے باجمیر شد و فراوان چراغ برافروخت و از دم گیراے او گروهاگروه مردم بهره برگرفتند روز شنبه ششم ماه رجب
سال ششصد و سه بسلک تقدس خرامش نمود و در دامنهٔ کهساران خوابگاه شد و امروز زیارتگاه خرد و بزرگ است ؛

شیخ علی غزنوے هجویرے

کنیت ابوالحسن پدر او عثمان بن ابوعلی جلالے از رسوم بر کناره زیستی و پایهٔ والاے آگهی داشت و کتاب کشف المحجوب از و
یادگار و دران بزنگاشته پیروے من درین راه بشیخ ابوالفضل بن حسن ختلے است خوابگاه در لاهور ؛

شیخ حسین زنجانے

فراوان آگهی داشت خواجه معین الدین در لاهور بصحبت او رسید و خوابگاه در انجاست و بسیاری بزیارت گرای او سعادت اندوزند

شیخ بهاءالدین زکریا

پور وجیه الدین محمد بن کمال الدین علے شاه قریشے بسال پانصد و شصت و پنج در کوت کرور ملتان بزاد در خرد سالے پدر او از جهان
رفت و او بدانش اندوزے برآمد و در توران و ایران شناسائی اندوخت و در بغداد از شیخ شهاب الدین سهروردے ارادت
آورد و بار خلافت یافت و با شیخ فرید شکر گنج دوستی داشت و روزگارے باهم بودند شیخ عراقے و میر حسینی از وفیض
برگرفتند هفتم ماه صفر ششصد و شصت و پنج نورانے پیرے نامه سر بمهر بدست شیخ صدرالدین پور او درون فرستاد خجز از
وجان بسپرد و از چار کنج آواز بلند شد که دوست بدوست پیوست و خوابگاه در ملتان ۔

خواجه قطب الدین بختیار کاکی

بن کمال الدین احمد موسے از اوش فرغانه است از پدر خود ماند و نظر از خضر برگرفت و جویاے رهنمون کالیوه داشت که خواجه
معین الدین باوش گذاره کرد در هیجده سالگی از و ارادت یافت و خلافت برگرفت و سفر گزید در بغداد و جز آن از بسیارے اولیا
فیض اندوخت و بار دوے دیدار پیر بهند آمد یک چندے بشیخ بهاءالدین زکریا پیوست و در زمان فرمان رواے شمس الدین التمش

بدہلی آمد خواجہ بدیدن او بدانجا رسید وپس از چندے او را گذاشتہ باز گردید و از فراوان فیض بعالمیان رسانید بامداد چہارشنبہ ربیع الاول سال ششصد وسہ رخت ہستی بربست وخوابگاہ وے دہلی است وزیارت جای کہ ومہ ؎

شیخ فرید الدین گنج شکر

پور جمال الدین سلیمان از نژاد فرخ شاہ کابلی است زاد بوم او قصبہ کہتوال نزدیک ملتان در سرآغاز برنائی برسمے دانش سرگرم بود در ملتان خواجہ قطب الدین را دریافت وبدہلی ہمراہ او آمد و بارادت کام دل برگرفت و برخے برآنند کہ ہمراہ نیامد و از راہ دستوری گرفتہ قندہار وسیستان شتافت وبدانائی اندوختن پرداخت سپس بدہلی آمدہ ارادت اندوخت و ریاضت آویزشہا بانفس رفت وفیروزمند آمد خواجہ قطب الدین ہنگامیکہ رخت ہستی بربست قاضی حمید الدین ناگورے وشیخ بدر الدین غزنوے وبابزرگان دران انجمن بودند فرمود خرقہ وجز آن کہ از پیر رسیدہ بود بشیخ بسپارند از قصبہ ہانسی بدین آگہی بدہلی آمد وامانت برگرفتہ باز گردید وفراوان کس از و بہرہ برداشت روز شنبہ پنجم محرم ششصد وہشت در پٹن پنجاب کہ دران زمان باجودہن نام زد بود جہان ناپائدار را پدرود کرد وہمانجا خوابگاہ شد ؎

شیخ صدر الدین عارف

پور شیخ بہاء الدین زکریا بیش پدر بپایہ کمال برآمد و فخر الدین عراقی ومیر حسینی سادات از و فیض برگرفتند در سال ہفتصد ونہ در ملتان رہ گرای واپسین سفر شد وخوابگاہ ہمانجا ؎

شیخ نظام الدین اولیا

نام محمد پور احمد دانیال از غزنین ببداؤن آمد و شیخ در ششصد وسی و دو در انجا بزاد و لختے رسمے علوم اندوخت و از انظام بحاث و محفل شکن مے گفتند در بیست سالگی باجودہن رفتہ بشیخ فرید گنج شکر ارادت آورد و کلید گنجینۂ معنے بدست او کرد سپس برہنموئے مردم بدہلی فرستادند وبسا کس از و بوالا پایگی رسید شیخ نصیر الدین محمود چراغ دہلے ومیر خسرو وشیخ علاء الحق وشیخ اخی سراج در بنگالہ وشیخ وجیہ الدین یوسف در چندیرے شیخ کمال در مالوہ ومولانا غیاث در دہار ومولانا مغیث در اوجین شیخ یعقوب وشیخ حسام در گجرات شیخ برہان الدین غریب وشیخ منتخب وخواجہ حسن در دکن ہر سہ از مریدان او ہیجدہم ربیع الآخر ہفتصد وبیست و پنج از جہان رفت وخوابگاہ در دہلے ؎

شیخ رکن الدین

پور شیخ صدر الدین عارف جانشین بزرگ نیاک است چون سلطان قطب الدین بشیخ نظام الدین اولیا سرگران بود شیخ را از ملتان طلب داشت کہ دریں ہنگامہ او شکستی رود چون نزدیک دہلی رسید شیخ نظام پذیرہ شد و قطب الدین شیخ را دریافتہ پرسید کہ از مردم شہر در پیشوا از رفتن کہ تیز دستی نمود گفت بہترین روزگار ما و بدین دل آویز گفتار سلطان را از سرگرانی برآورد خوابگاہ ملتان ؎

شیخ جلال الدین تبریزے

مرید شیخ سعید تبریزے است پس از سفر گزیدن او در خدمت شیخ شہاب الدین سہروردے افتاد و از شگرف پرستاری بخلافت رسید و بخواجہ قطب الدین وشیخ بہاء الدین زکریا فراوان دوستی داشت شیخ نجم الدین صغرٰی کہ شیخ الاسلام دہلی بود بکین او برخاست و از ناتوان بینی ناپارسائی بران داشت کہ شیخ را دامن آلود تہمت گرداند و انجام گرامی شیخ بہاء الدین زکریا نادرستی گفتار پیدائی گرفت از انجا بہ بنگالہ شتافت وخوابگاہ او در بندر دیو محل ؎

شیخ صوفی بدهنی

نژادگاه او اوده شگرف وارستگی داشت بجز ایزد نپرداختی چنان برگزارند که خواجه قطب الدین وا و با گروها گروه مردم بدست قحط گرفتار شدند گرسنگی و تشنگی این مردم را کالیوه ساخت دران هنگام خواجه به نیروی یزدانی بهرستی گرم کاکی از زنبیل برآورده میداد و صوفی از کوزهٔ شکسته خود همه را سیراب گردانید ازان بار خواجه را کاکی واورا بدهنی بر گفتند خوابگاه کیتهل +

خواجه کرک

از معین وابستگانست از سمها برکناره زیستی و پیوسته در خرابات نشستی قطب الدین برای او خرقه فرستاد واو برگرفته بآتش انداخت برنده پیش خواجه قطب الدین زبان بیغاره برگشاد فرمود که برو آنرا باز خواه تا حقیقت کار بر تو پیدائی گیرد چون درخواست خواجه کرگ گفت بروا ازان آتشگاه برگیر لیکن ازان خود چون در نگریست آن خرقه را با چندین دلق دریافت و شرمسار گردید خوابگاه گڑه مانکپور

شیخ نظام الدین ابوالمؤید

بخال خود شیخ عبدالواحد بن شیخ شهاب الدین احمد غزنوی پیوند ارادت داشت در زمان سلطان شمس الدین التمش بود خواجه قطب الدین اوشی و شیخ نظام دیدار او را بس فرخ میدانستند +

شیخ نجیب الدین محمد

مرید شیخ بدرالدین فردوسی سمرقندی که خلیفه شیخ سیف الدین باخرزی است داو خلیفه شیخ نجم الدین کبری است از بخارا بدهلی آمده روزگاری بتنهائی سپری مردم بوده با نجیب آسوده بستری بران که او و شیخ عماد الدین طوسی مرید خلیفه شیخ رکن الدین فردوسی اند

قاضی حمید الدین ناگوری

پور عطاء الله بخاریست در بخارا بزاد و در زمان معزالدین سام با پدر بدهلی آمد سه سال قضای ناگور پرداخت یکبارگی اندیشه وارستگی دامن دل برگرفت از همه پرداخته ببغداد شد و بشیخ شهاب الدین سهروردی ارادت آورده خلافت یافت و درانجا بخواجه قطب الدین پیوند دوستی گزید و سیر حجاز کرده بدهلی آمد شب پنجم رمضان شش صد و چهل و چهار بیرون رسید به علوی عالم شتافت خوابگاه دهلی +

شیخ حمید الدین سوالی ناگوری

پور شیخ احمد در سرآغاز بس بکور و خواسته دار بود در پژوهش حق دست از همه باز کشید و بریاضت گرسی پای همت افشرده در خدمت خواجه معین الدین طیلسان ارادت بدوش گرفت و بپایهٔ والا رسید و سلطان التارکین بخوانندش بیست و نهم ربیع الآخر شش صد و هفتاد و سه در ناگور لباس زندگی در نوردیده آمد خوابگاه همانجا شد +

شیخ نجیب الدین متوکل

برادر و مرید شیخ فرید گنج شکر است شیخ نظام الدین اولیای گفت چون از بدایون بملازمت گنج شکر آمدم در دهلی شیخ نجیب الدین را دریافتم و فیضها برگرفتم نهم رمضان شش صد و شصت دل از جهان برگرفت خوابگاه دهلی -

شیخ بدرالدین

نژاد بوم غزنه در خواب بخواجه قطب الدین او شی ارادت آورده دست از همه باز کشیده بجویائی پیر قدم فرسا گشته در دهلی بکام دل رسیده خلافت یافت قاضی حمید الدین شیخ فرید گنج شکر سید مبارک غزنوی و مولانا مجد الدین جرجانی ضیاء الدین حلوی و دیگر بندگان از دبهره برگرفتند در کهن سالگی که بنیارست جنبید از شنو نغمه بر جوشیدی و جوانانه رقصیدی پرسیدند که با چنین ناتوانی شیخ چگونه

برقص در شو وگفت شیخ کجاست عشق شد رقصد خوابگاه پایان آسایش گاه پیر خویش -

مولانا بدر الدین اسحٰق

پور منهاج الدین بخاری و برخے برآنکه پسر علی بن اسحٰق دهلوی نژاد بوم او دهلی است رسمی دانش اندوخت و چون مشکلات او درین دیار کشوده نیامد آهنگ بخارا نمود و در اجودهن بصحبت گنج شکر پیوستگی با کشایش یافت و ارادت آورد و بجویشتن گذاری برنشست و شیخ بخلافت و دامادی برنواخت و همانجا خوابگاه شد -

شیخ نصیر الدین چراغ دهلی

نام محمود نژادگاه او ده مرید و خلیفه شیخ نظام الدین اولیاست هجدهم رمضان هفتصد و پنجاه و هفت ازین جهان گذاشتنی درگذشت

شیخ شرف الدین پانی پتی

کنیت ابو علی قلندر وارسته زیستی در یکے از نگاشتهاے خود چنین میگزارد که چهل ساله بدهلی آمدم و بزیارت گروهی خواجه قطب الدین سعادت اندوختم و مولانا وجیه الدین پاسبلی و مولانا صدر الدین و مولانا فخر الدین ناقله و مولانا سر الدین و مولانا معین الدین دولت آبادی و مولانا نجیب الدین سمرقندی و مولانا قطب الدین مکی و مولانا احمد خوانساری و دیگر دانش وران روزگار دستوری درس و فتوی دادند و بیست سال درین کار بسر بردم ناگاه ایزدی کشش درربود و همگی دانش نامها را آب جون سپردم و سفر گزیدم و در روم شمس تبریزی و مولانا جلال الدین رومی را دریافتم جبه و دستار و فراوان کتاب بمن دادند در پیش ایشان همه را آب انداختم پس در پانی پت آمده عزلت گزیدم خوابگاه او درانجا است ؛

شیخ احمد نهرواله

زاد بوم نهرواله که امروزه پتن زبان زد روزگار بقاضی حمید الدین ناگوری ارادت آورده والا پایه خلافت برآمد شیخ بهاء الدین زکریا با دشوار پسندی خویش او را بس ستودی خوابگاه بداون -

سید جلال

پور سید محمود بن سید جلال بخاری بمخدوم جهانیان زبان زد روزگار شب برات هفتصد و هفت بزاد مرید پدر خود است و از شیخ رکن الدین ابو الفتح خلافت یافت گویند جهان نوردی پیش گرفت تا مایه بسیاری را دریافت و در دهلی شیخ نصیر الدین چراغ دهلی را دید در خانواده چشت خلیفه او گشت چهارشنبه عید قربان هفتصد و هشتاد و پنج آتش پیکر برانداخت خوابگاه او چه ملتان

شیخ شرف منیری

پور یحیی بن اسرائیل که سر آمد چشتیان بود از گنج شکر فیض برگرفت و از خردی بازور کهسار ریاضت کردی و بآرزوے دیدن شیخ نظام الدین اولیا با همین پور ادبمیو دوشیخ جلال الدین محمد به دهلی آمد شیخ درگذشته بود برخے برآنکه دریافت و بفرموده او پیش شیخ نجیب الدین فردوسی رفت و ارادت آورده خلافت یافت شیخ شمس الدین مظفر بلخی و شیخ جمال الدین اودهی که جمال قتال خوانند ازو خلافت داشتند و فراوان تصنیف یادگار ازان میان مکتوبات او در سرکشی نفس آزمون دارد خوابگاه بهار ؛

شیخ جمال هانسوی

از نژاد ابو حنیفه کوفی است بخلافت ... از شیخ فرید گنج شکر ارادت برگرفت و بلند پایه شد هر گرا شیخ خلافت دادے نزد او فرستادی ... یافتی و اگر نه پذیرفتی شیخ ابرزبان رفتی پاره کرده جمال فرید نتواند بردوخت خوابگاه هانسی

شاه مدار

لقب بدیع الدین که و مه هندے بوم بدو گروده والا پایگی او برگزارد گویند مرید شیخ محمد طیفورے بسطامی است هرگز جامه او شوخگن نشدی و با خلق نیامیختے هر روزه دوشنبه در خلوتگاه او کشاده گشتی و فراوان حاجت خواه فراهم آمدے و آئین چنان بود که چون مردم از آمدن باز ماندی داستان بسرائیدی دران میان جویندگان را پاسخ آماده شدی و هر که جواب خود شنیدے نیایش کنان بخاستے و شگرف داستانها از و برگزارند و سلسله مداریه را او سر آغاز خوابگاه مکن پور و هر سال روز افزون شدن او گروها گروه مردم از دور دست بدانجا رسند و هر یکے رنگارنگ علم با خود برده نیایشها بجاے آرد قاضی شهاب الدین در زمان سلطان ابراهیم شرقی بد و آویخته و شرمساری اندوخت۔

شیخ نور قطب عالم

پور شیخ علاء الحق اصلے نام شیخ نور الدین احمد بن شیخ عمر اسعد است زادگاه او لاهور مرید و خلیفه پدر بزرگوار خود است که او خلافت از شیخ اخی سراج داشت گویند بمنزل یافت رسید و در سوختگی والا پایگی اندوخت چنانچه مکتوبات و گفتے رسائل او از درون باز گوید شیخ حسام الدین مانکپورے خلیفه اوست هشتصد و هشت ره گراے عالم علوے شد خوابگاه پنڈوه۔

بابا اسحق مغربی

زادجاو دہلے مرید حاجے شیخ محمد کیمی است و بچند واسطه به پیر شیخ احمد کهتو چنان برگزارد که همراه او بدہلے شدم کهن نگاه خود را بمن وا نمود و گفت در دوازده سالگی بدریوزه گرے دلها برآمدم و راه وارستگی فرا پیش گرفتم و از بسیاری بزرگان فیض گرد آوردم و در مغرب زمین بشهر کیم از صحبت شیخ محمد حاج کام دل برداشتم و خلافت اندوختم و در زمان سلطان محمد بدہلے باز گردید و فراوان بزرگی داشت او بجا آورده و خواجه معین الدین او را بخواب فرمود که در کهتو عزلت گزیند و چنان کرد ؛

شیخ احمد کهتو

لقب جمال الدین در دہلے سال هفتصد و سے و هفت بزاد و او از بزرگ زادگان آنجاست مرید و خلیفه بابا اسحق مغربے نام او نصیر الدین از نیرنگی نیلی سپهر در طوفان باد از نگاه خود جدا شد پس از روزگارے بخدمت بابا اسحق مغربے سعادت اندوخت و دانش صورے و معنوے گرد آورد و در زمان سلطان احمد بگجرات رفت و خرد و بزرگ پذیرفته به نیایش گرے برخاستند سپس سفر عرب و عجم نمود و لبسے بزرگان را دریافت خوابگاه سرکهج احمد آباد ؛

شیخ صدر الدین

پور سید احمد کبیر بن سید جلال بخاری که براجو قتال زبان زد روزگار مرید و خلیفه پدر خود است و از برادر خود مخدوم جهانیان و شیخ رکن الدین ابو الفتح نیز خلافت یافته و سلطان فیروز او را فراوان بزرگ داشتی در هشت صد و شش واپسین خواب نمود ؛

شیخ علاء الدین محمد

نبیره شیخ فرید گنج شکر پور شیخ بدر الدین سلیمان بس گزیده خو و پسندیده روش بود و در ایزد شناسے والا پایگی اندوخت چون درگذشت سلطان محمد گنبدے بر ساخت ؛

سید محمد گیسو دراز

مرید خلیفہ شیخ نصیر الدین چراغ دہلی است صوری و معنوی آگہی اندوخت و بفرمودۂ پیر از دہلی بدکن آمد و کہ در ہشتصد و بیست و پنج از تنگنای دنیا برون شد خوابگاہ گلبرگہ ۔

قطب عالم

کنیت ابو محمد لقب برہان الدین پور شاہ محمود بن سید جلال مخدوم جہانیان در ہفتصد و نود بزاد مرید و خلیفہ پدر بزرگوار خود و از شیخ احمد کہتو نیز خلافت دارد در زمان سلطان محمد کہ نواسہ پور سلطان مظفر است بفرمودہ پدر بگجرات آمد و بزرگی صورت و معنی یافت در ہشتصد و پنجاہ و ہفت رخت ہستی بربست خوابگاہ ہتوہ احمد آباد و را یازدہ پسر بود ۔

شاہ عالم

نام سید محمد پور قطب عالم شب نہم ذیقعدہ ہشتصد و ہفدہ بزاد از پدر خود ارادت یافت و خلافت برگرفتہ بوالا پایۂ ولایت بر آمد و شگرف خارق عادتہا از وی بر گزارند بیستم جمادی الثانیہ ہشتصد و ہشتاد روزگار بسر آمد خوابگاہ رسول آباد احمد آباد ۔

شیخ قطب الدین

پور شیخ برہان الدین بن شیخ جمال ہانسوی مرید و خلیفہ شیخ نظام اولیاست بروم نیاسختے واز ملوک ہیچ نستدی سلطان محمود خود بہانسی رفتہ بدہلی آورد خوابگاہ ہانسی ۔

شیخ علی پیرو

پور مولانا احمد جہانی بر صورت و معنی شناسا آمد و حقائق را بروش شیخ محی الدین می گزارد و فروان نامہ آگہی از وی یادگار شیری فرو رفتہ بود ۔

سید محمد جونپوری

پور سید ... اوسیہ است از فراوان روحانیہ فیض برگرفتہ و بر صوری و معنوی علم چیرہ دست از شوریدگی دعوی مہدی کرد و بسیاری مردم بر وی گرویدند بسا خارق از وی بر گزارند و سر چشمہ مہدویہ اوست از جونپور بگجرات شد و سلطان محمود کاہان بہ نیایشش او بخاست و از تنگ چشمی برہانیان ہوند نیارست بود بایرانی زمین نمود و در فرہ درگذشت و ہمانجا آسودہ ۔

قاضی خان

یوسف نام زاد بوم ظفر آباد مرید و خلیفہ شیخ حسن طاہر کہ لقب وی کمال الحق است او مریدراجی حامد شاہ کہ خلیفہ شیخ حسام مانکپوریست و علم ظاہر و باطن اندوخت و پیر او در بزرگی خلفای خویشش را بدو حوالہ کردہ بود ہنگام فرو شدن پور خود عبد العزیز را بدو سپرد بپانزدہم صفر نہصد از آشوبگاہ گیتی برکنارہ شد ۔

امیر سید علی قوام

زاد بوم سوانہ مرید و خلیفہ شیخ بہاء الدین جونپوری شطاریست و برخی گویند از شیخ قاضی شطاری فیض برگرفت و پیمبری برانند کہ او را با ہمہ خانوادہا درست نسبتی است در سال نہصد و پنج از کشاکش آخشیجان وارست خوابگاہ جونپور ۔

قاضی محمود

پدر شیخ جا لبدیہ بن محمد گجراتی در بیر پور بزاد مرید پدر خود است و خرقۂ خلافت از شاہ عالم داشت عشق او را گوارہ شدہ بود و با دل سوزسخنان اُمو بزرادید می از یازدہ سالگی فروغ آگہی در گرفت و شگرف داستانہا از وی برانید و دران سال کہ جنت آشیانی ہمایون بہادر گجراتی چیرہ دست آمد بیست و ہم ربیع الآخر آنجہانی شد ۔

شیخ محمد مودود لاری

مرید بابا نظام ابدال است نزد مولانا عبد الغفور لاری بختی رسمی و نیش اندوخت و از فراوان دیرینه دریوزه گری نموده مراتب عیانی و بیانی نیکو میدانست و بر غرائب علوم آگاه و شاه نعمة الله ولی و شاه قاسم انوار را دریافته رمضان نهصد و سی و هفت و الپسین خواب در گرفت خوابگاه پانی پت

شیخ حاجی عبد الوهاب بخاری

شیخ جلال بخاری را دو پسر بود مخدوم جهانیان از سید محمود است و او از نژاد سید احمد مرید و شاگرد سید صدر الدین بخاری از ظاهر و باطن آگاه در نهصد و سی و دو نقد زندگی بسپرد خوابگاه دهلی +

شیخ عبد الرزاق

زادگاه جهنجهانه مرید و خلیفه شیخ شاه محمد حسن است فرزند شیخ حسن طاهر نخست رسمی دانش بهست آورد از آن فراترک شده پی بمقصود برد در نهصد و چهل و نه رخت هستی بر بست خوابگاه جهنجهانه +

شیخ عبد القدوس

خود را از نژاد ابو حنیفه بر شمرد مرید شیخ محمد بن شیخ عارف بن شیخ احمد عبد الحق است دانش صوری و معنوی اندوخته و در ایزد شناسی والا پایه شد فراوان حقائق از وی گویند جنت آشیانی بابر پیش کار آگهان بزاویه او در شدی و انجمن آگهی گرم پذیرفتی سال نهصد و پنجاه بساط زندگی در نوشت و در گنگوه نزد دهلی خوابگاه +

سید ابراهیم

پور معین بن عبد القادر حسینی زاد جای ایرج مرید شیخ بهاء الدین قادری شطاری انبر دانش فراوان بهره داشت و در گزیده کرداری کم همتا جهان نور دیده در زمان سکندر لودی بدهلی آمد شیخ عبد الله دهلوی و میان لادن و مولانا عبد الصمد و دیگر کار آگهان نامور به بزرگی او گرائیدند در نهصد و پنجاه و سه یا هشت جان سپنجی باز سپرد خوابگاه دهلی ::

شیخ امان

نام عبد الملک پور عبد الغفور مرید شیخ محمد حسن و باشارت پیر از شیخ محمد مودود لاری گوناگون دانش اندوخت دوازدهم ربیع الآخر نهصد پنجاه و هشت دل از زندگی برگرفت خوابگاه پانی پت ::

شیخ جمال

پسر شیخ حمزه زاد بوم و هرسو مرید پدر خود بیشتر خلوت در گزیدی داشتی خوابگاه و هرسو ::

اکنون انجام این داستان بیاد کرد خضر و الیاس سزاوار میداند و دریوزه گری جاوید نامی میکند ::

خضر

نام او بلیان است پور کلیان بن قانع بن شالخ بن ارفخشد بن سام بن نوح و برخی نام او کلیان بن ملکان گویند و ملکان بن بلیان بن کلیان بن سمعان بن سام بن نوح برگزارند و کنیت ابو العباس و خضر برای آن خوانند که بر پوستین سفید نشست از خجستگی پای او سبز شد در دو فرسنگی شیراز نه در زمان موسی بزاد و نزد برخی در زمان ابراهیم و بگزارش لختی پس از فراوان مدت و شیخ علاء الدوله در عروه چنان برگزارد که فراوان پیوند زناشوئی کند و از و فرزندان پدید آید و ناچار بزد و کس او را پیش بزد صد سال و هفت ماه است ترک همه گرفته و از و فرزندی نمانده و لجنوان دلای خرید و فروخت نماید و سود اندوزد و وام گیرد و گزارد و از کیمیا گری

آگاه و بر گنجینهای عالم شناسا و با یزد وی فرمایش در کار بندگان خرج کند و برای خود هرگز کار نه بندد و از نغمه خوش وقت شود و جبل
آید و با هنگام شبا روزی مدهوش باشد و بیشتر از ین هزار سال از سر پنا سی گرفتی و از ان پس در سه صد و بست سال دوم شیخ
گوید که امسال هنگام تازگی اوست و از زمان هجرت تا امروز هفت نوبت تازگی پذیرفته و با قطب و ابدال صحبت دارد و نیایش کند گویند که در شهر
شتر بانان با یکدیگر آویزه سنگ داشتند پارچه سنگی بسر خضر رسید و لب شکست و سر باززد و آماسید تا سه ماه رنجوری کشید و در چیز
او خلاف رود و بسیاری بدان گروند و دران پژوهش ذوالقرنین آب حیات رسید و دراز زندگی یافت و برخی گویند الیاس و
خضر هر دو آب حیات اند و خلتند و گروهی او را روحانی برگزارند که به پیکر باز آید و انسی ندانند +

الیاس

بن سام بن نوح عم جد خضر و هندی نام پدر او سیبین برسرایند و گفته بنسی وجز آن بر گویند و بعضی نسب او را چنان برگزارند که پسر
فیحاص بن عیزار بن هارون موسی و در پیغمبری او نیز خلاف دارند و قطب و ابدال و خضر پیش او بسان شاگرد نیایش گری کنند
و راز قامت بزرگ سر کم گوی بسیار اندیشه فراوان وقار و هیبت و بر حقایق اشیا آگاه گویند یاوری دین موسی برانگیخته آمد و برخی
باشندگان بعلبک نامزد گردید و چون اندر زگزاری او سودمند نیامد رهائی خود از کارساز حقیقی درخواست پذیرائی گرفت روزی
با الیسع بن خطوب بکهساری رفته بود آتشین اسپی با ساز و پیرایه نمودار شد الیسع را بجانشینی خویش گذاشته بر فراز آن بر آمد و از نظر
ناپدید گشت بس شگرف ها از ین دو کس برگزارند بشیر نخستین بخشک زمین چالش نماید و گم شدگان را براه دارد و سیبین
بساحلها و بعضی برعکس سرایند و هر یک را ده گزیده مردیا ور دهر دو فراوان سال زنده باشند و صحبت دارند و برخی کار آگهان
به هستی این دو نگرایند از الیاس فیض و از خضر بسط خواهند +

ذکر ابو المظفر نور الدین محمد جهانگیر پادشاه

شاهزاده سلیم بن جلال الدین محمد اکبر پادشاه در سن سی و هفت سالگی بتاریخ چهاردهم جمادی الثانیه روز پنجشنبه سنه یکهزار و چهارده هجری
بساعت مختار در قلعه دار الخلافه اکبرآباد بر اورنگ سلطنت جلوس فرمود دران جشن فرخنده محمد شریف ولد خواجه عبد الصمد
شیرین قلم را بخطاب امیر الامرائی و منصب جلیل القدر وکالت سرفراز فرموده مهر اشرف بجواهر قیمتی آراسته بست خود پیرایه گردنش ساخت و میرزا غیاث بیگ
را بخطاب اعتماد الدوله و میرزا جان بیگ را که در زمان شاهزادگی دیوان بود بخطاب وزیر الممالک اختصاص بخشیده هر دو را بخدمت
دیوانی شریک گردانید و زمانه بیگ را که در ایام شاهزادگی خدمات شایسته بتقدیم رسانیده بود بخطاب مهابت خانی و پیر خان لودی
را بخطاب صلابت خانی نواخت و بعد چند سال صلابت خان بخانجهان مخاطب گشت و شیخ فرید بخاری که از سادات عظام
موسوی و تربیت یافته اکبر بود و در حضور بخدمت بخشی گری داشت بمنصب پنج هزاری ذات و بپایه بلند میر بخشی سر افتخار برافراخت
و راجه مانسنگ را خلعت چارقب و شمشیر مرصع و اسپ خاصه مرحمت نموده بصوبه داری بنگاله رخصت فرمود و خان اعظم میرزا
عزیز کوکلتاش و آصف خان جعفر را که از صوبه بهار در حضور رسیده بود بانواع عواطف سرفراز فرموده در حضور داشت و امرای
دیگر بقدر مراتب بعنایات مناصب شرف امتیاز یافتند +

ذکر در بیان بغی شاهزاده سلطان خسرو خلف بزرگ و بستگی شدن او بعد از جنگ

سلطان خسرو پور بزرگ جهانگیر پادشاه گفتگوی خوش آمد گویان هرزه درا خیال سلطنت در سر داشت سببش آنکه اکبر در زمان حیات
فرموده بود که شاهزاده سلیم عیش دوست است قابلیت سلطنت ندارد و سلطان خسرو پسرش بجمیع خوبیها آراسته و قابل سلطنت است

باین صورت مرض مالیخولیا در دماغش جا گرفته همیشه از خدمت پدر متوحش و رمیده می بود بعد شش ماه از جلوس شب یکشنبه هشتم ذی الحجه
با معدودی از محرمان راز معتمدان خانه برانداز از اکبرآباد برآمده فرار اختیار نمود امیر الامرا خبر یافته بلا توقف بعرض پادشاه رسانید
همان ساعت بخشی الممالک شیخ فرید بخاری را با اکثری از امرا برسم منقلا رخصت فرموده در آخر شب پادشاه خود نیز رایت توجه
برافراشت در سواد شهر چون صبح بردمید میرزا حسن پسر شاهرخ میرزا را که رفیق طریق بغی شاهزاده بود و در ظلمت شب راه مقصود
گم کرده سرگشته بادیه ادبار می گشت اولیای دولت گرفته آوردند بموجب حکم والا حواله اهتمام خان کوتوال گردید که در زندان مکافات گرفتار
باشد القصه چون شاهزاده در متهرا رسید حسن بیگ بدخشی که از کابل می آمد بشاهزاده ملاقات نموده رفیق ادبار او گشت در
اثنای راه هر کس را می یافت غارت میکردند و سراها را آتش میزدند و اسپان مسافران و سوداگران و طویله های سرکار پادشاهی که
در اکثر اماکن سر راه بود گرفته به پیاده های همراهی می بخشید تا آنکه بلاهور رسید عبد الرحیم دیوان از بخت برگشتگی آمده رفاقت
کرد دلاور خان صوبه دار لاهور ملاقات نکرده در استحکام قلعه اهتمام نمود شاهزاده هر چند سعی کرد قلعه لاهور بدست نیامد درین ضمن چون خبر آمدن
شیخ فرید بخاری با لشکر گران در نواحی سلطانپور شهرت پذیرفت شاهزاده دست از قلعه لاهور باز داشته رو بجانب شیخ
فرید آوردند و در حوالی گوبندوال هر دو لشکر بهم پیوستند و اکثری از طرفین کشته شدند درین اثنا خبر نزول رایات اقبال در رسید و شیخ
فرید در محاربه گرم تر گردید شاهزاده تاب جنگ نیاورده با حسن بیگ بدخشی و دیگر رفیقان رو بفرار نهاد مقارن این حال
پادشاه نیز دران عرصه نزول اقبال فرموده از غایت عنایت شیخ فرید را که بر شاهزاده مظفر شده بود در آغوش عاطفت کشید و شب در خیمه شیخ
گزرانیده روز دیگر متوجه لاهور شدند شاهزاده میخواست که بجانب اکبرآباد روانه شود حسن بیگ بدخشی صلاح داد که جاگیر من در
راه است از انجا سامان نموده بکابل رویم و از انجا جمعیت فراهم آورده باز رو بهندوستان آوریم چه بابر و همایون پادشاه هر دو بتقویت کابل
هندوستان را گرفته بودند و دیگر سخنان دور از کار درمیان آوردند آخر شاهزاده بحسب صلاح آن برگشته بخت روانه بسمت کابل
گردید چون بدریای چناب رسید خواست که از رهگذر شاهپور بگذرد کشتی بهم نرسید از انجا برگشته برگذر سودهره آمد وقت شب به تردد
بسیار یک کشتی بهم رسیده میخواست که از دریا عبور نماید از شور و غوغا چودهری سودهره واقف گشته ملاحان را بر گذرانیدن مانع شد چون صبح
بردمید و اشتهار گردید که این شاهزاده است میر ابو القاسم و بلال خان خواجه سرا که در حدود گجرات شاه دوله بودند ازین معنی اطلاع یافته
در رسیدند و شاهزاده را با حسن بیگ بدخشی و عبد الرحیم گرفته در گجرات بردند و حقیقت را به پادشاه عرضداشت نمودند و روز
دوشنبه سلخ محرم سنه یکهزار و پانزده در لاهور که پادشاه بباغ کامران میرزا مقام داشت بعرض رسید بموجب حکم امیر الامرا بسمت گجرات شتافته
شاهزاده را مع رفقا گرفته در حضور آمد و شاهزاده را دست بسته و زنجیر در پا انداخته بروش چنگیز خانی از طرف چپ حاضر آورد و حسن بیگ
بدخشی را دست راست و عبد الرحیم را دست چپ استاده نمود حکم شد که خسرو خسران زده را مسلسل محبوس دارند و حسن بیگ بدخشی را در پوست
گاو و عبد الرحیم را در پوست خر کشیده و از گون بر دراز گوش نشانیده تشهیر نمایند چنانچه کارپردازان همچنان بعمل آوردند پوست
گاو زود خشک شد حسن بیگ بدخشی زیاده از چهار پهر زنده نماند و عبد الرحیم را که در پوست خر کشیده بودند از اشتداد حرارت که بر و دست می بود
خیار و ترب و امثال ذلک انچه می یافت می خورد دو روز و شب زنده ماند روز دیگر بالتماس باریابان حضور حکم شد که از پوست
برآرند چون برآوردند کرم بسیار در پوست افتاده بود اما بهر صورت جان بر دست الحکم از باغ کامران میرزا تا دروازه دولتخانه دو الا جمعی را
که با شاهزاده رفاقت کرده بودند دو رویه بر دار کشیدند و شاهزاده را بر فیل سوار کرده از میان دارها گذرانیدند و بجای موعود
رسیده در زندان تادیب محبوس شد بعد چند سال که پادشاه را با چندروپ سنیاسی ملاقات گردید او در باب تخلیص شاهزاده سفارش

نمود چندگاه اگرچه بار یاب مجرا شد اما خلاصی از زندان نیافت بعد از ان هنگامیکه پادشاه بزم جشن نوروزی آراست بالتماس سلطان پرویز برادر خرد خود خلاصی یافته بود باز محبوس گردید آخر زمانیکه پادشاهزاده خرم مخاطب بشاهجهان بمهم دکن رخصت یافت شاهزاده خسرو را مسلسل حواله او کردند چنانچه در سال پانزدهم جلوس همان طرف در زندان خانه جان داد بزبانها افتاد که شاهجهان او را آنچنان تنگ کرد که در زندان بمرد القصه شیخ فرید بخاری بخشی که در آوردگاه به سلطان خسرو فتح یافته بود بجلدوی این خدمت بخطاب مرتضی خانی سرفراز گشت و بموجب التماس شیخ مذکور در پرگنه بیروال بمکانیکه شیخ مسطور ظفر یافت شهری آباد و سرای وسیع تعمیر شده و بفتح آباد موسوم گردید و آن پرگنه بجاگیر مرتضی خان مرحمت گشت ×

توجه موکب والا بسیر کابل و سوانح آنجا

در آغاز سال دوم پادشاه از لاهور متوجه سیر و شکار کابل شد بعد قطع منازل چون علی مسجد مخیم خیام عالی گردید عنکبوتی بنظر جهانگیر در آمد که بکلانی خرچنگ بود و گلوی ماری که بدرازی دو درعه باشد گرفته می فشارد تا آنکه مار جان داد و پادشاه تماشای آن نمود از انجا منزل بمنزل طی مسافت نموده بدار الملک کابل نزول فرمود و از سیر اماکن آنجا بهره وافر برداشت بموجب حکم والا متصل باغ شهرآرا که احداث کرده بابر پادشاه بود باغی دلکشا مسمی بباغ جهان آرا آراست و نهری را که از گذرگاه می آمد از وسط خیابان آن باغ جاری ساخت و هر دو باغ مذکور بشاه لالان مشهور در زمان بودن کابل بعرض رسید که درمیان ضحاک و بامیان که جانب بلخ بر سرحد کابل کوهی واقع شده در آن شعبی است مشهور بخواجه سرتابوت و مدت چهار صد سال از تاریخ فوت او خبری دهند هنوز اعضایش از هم نریخته و اکثر مردم رفته زیارت می کنند بر گردنش زخمیست که چون پنبه را از بالای آن بر می گیرند خون جاری می شود و تا همان پنبه بالای زخم ننهند خون از جریان باز نمی ایستد برای تحقیق این مقدمه معتمد خان محرر اقبال نامه جهانگیری متعین گشت و جراحی همراهش رخصت یافت که زخم او را بچشم خود دیده بحضور آید و حقیقت را بعرض رساند معتمد خان بآن سرزمین رفته و برهبری مردم آن حدود راهی یافته بر کوهی که متصل بامیان واقعست رفت دری نمود ارگشت مقدار دو نیم درعه از زمین بلندی که را بر فراز آن بر آورده بوسیله دستگیری او بالا بر آمده با چند کس دیگر درون آن رفت ایوانی دیده درعه طول و یک درعه عرض و درون ایوان خانه مربعی چار درعه در چار درعه بود و دران تابوتی چون مشعل روشن کرده تخته از بالای تابوت برگرفتند همگنان میت را دیدند که بآئین اهل اسلام رو بقبله خوابیده و دست چپ بر سر عورت در ملاحظه کرده مقدار نیم گز کرباس بالای ستر مانده از اعضایش آنچه بر زمین پیوسته بوسیده و از هم ریخته است و بقیه درست و چشم برهم زده و دو دندان یکی از بالا و یکی از پایان و لبها نمایان و گوش که بر زمین پیوسته بالکلی از گرون خاک خورده و ناخنهای دست و پا درست داشت لیکن زخم معلوم نگشت و از کهن سالان آنجا یار چنان بظهور پیوست که در جنگ چنگیز خان و سلطان جلال الدین در سنه شش صد و ده هجری آن مرد شهید شد و از همان مدت درین جا بهمین طور افتاده معتمد خان بعد تحقیق این مقدمه در حضور رسیده حقیقت را بعرض رسانید پادشاه بعد انتظام و شکار آن دیار و سیر گلگشت آن گلزار معاودت بهندوستان نمود ×

ذکر در بیان در آمدن نورجهان بیگم زوجه شیر افگن خان بحرم سرای شاهی

شیر افگن خان علی قلی نام داشت در قوم استجلو و سفرچی اسمعیل میرزا خلف شاه طهماسپ صفوی پادشاه ایران بود بعد از انکه اسمعیل میرزا برحمت حق پیوست علی قلی مذکور از راه قندهار در زمان سلطنت اکبر پادشاه بهندوستان آمد هنگام رسیدن بملتان اول بخانخانان عبد الرحیم که متوجه مهم تهته بود ملاقات نمود و خانخانان حقیقت او را بحضور پادشاه معروض داشت نموده غائبانه در سلک بندهای پادشاهی منسلک گردانید و رفیق خود داشت او دران مهم ترددات نمایان بظهور آورد و بعد فتح تهته که در حضو

اکبر پادشاه رسید بموجب التماس خانخانان بمنصب شایان سرفراز گردید و بعد ازان وقت بشیر افگن خان مخاطب گشته در صوبهٔ بنگاله جاگیر
یافت و در همان ایام نورجهان بیگم در عقد ازدواج او درآمده با او بود چون طبعش غیور بود و جهانگیر در عهد جوانی نورجهان بیگم را در حرم سرای
اکبر که تقریبی با مادر خود رفته بود دیده با او تعشق داشت بعد جلوس بر تخت سلطنت و اطمینان از امور ضروریه قطب الدین کوکلتاش خان
را که نوهٔ شیخ سلیم چشتی بود بصوبه داری بنگاله مقرر نموده مخفی گفت که نورجهان بیگم را از شیر افگن خان طلاق بدهاند اگر طلاق ندهد او را
بهر حیله از هم بگذرانند و نورجهان را بحضور بفرستند قطب الدین خان در بنگاله رسیده بعد چندگاه روانه بردوان گردید شیر افگن خان
که دران حدود جاگیر داشت باستقبال شتافت و بعد ملاقات قطب الدین خان کوکلتاش از خوف جرأت و غیرت او اول به ایما
مطلب خود گفت چون شیر افگن خان نفهمید تصریح نمود شیر افگن خان چون فهمید که کار ازان گذشته که تدارک توان نمود ناچار از فرط
غیرت و شجاعت جان بازی خود و کشتن نورجهان بیگم مصمم نموده اول قطب الدین خان را بها تجا به تیغ دو نیم زد مردم قطب الدین
خان بر او هجوم آوردند او داد غیرت و دلاوری داده چند کس را کشته و خود مجروح گشته برآمد و راه خانه گرفت تا نورجهان را نیز بگذراند
نورجهان از فراست فهمیده در بر روی او بست تا آنکه مردم قطب الدین خان رسیده کار او تمام نمودند نورجهان صبیهٔ غیاث بیگ
مخاطب باعتماد الدوله است و او پسر خواجه محمد شریف طهرانیست خواجه در مبادی حال دیوان محمد خان تکلو حاکم هرات بود که در وقت رفتن
همایون پادشاه از صدمهٔ شیرشاه بعراق بموجب امر شاه طهماسپ خدمات شایسته بتقدیم رسانیده و فرمان شاه طهماسپ در باب ضیافت
و مهمانداری که در اکبرنامه داخل است بنام همین محمد خانست بعد فوت محمد خان مذکور خواجه محمد شریف بخدمت شاه طهماسپ رسیده
بوزارت سرفرازی یافت چون فوت شد غیاث بیگ و محمد طاهر بیگ هر دو پسر او بهندوستان آمدند غیاث بیگ دو
پسر و یک دختر همراه داشت بعد رسیدن در قندهار دختر دیگر که عبارت از نورجهان بیگم است تولد شد و از انجا روانه شده در
فتح پور سیکری بملازمت اکبر پادشاه نمود و بمقتضای استعداد نویسندگی و خوشنویسی و شاعری در اندک فرصتی دیوان بیوتات گردید
چون جامع هر گونه علوم بود روز بروز مرتبه اش می افزود و درهمین ایام نورجهان را بشیر افگن خان وصلت نمود القصه عمل
حضور که در بنگاله بود حسب الامر جهانگیر نورجهان را روانهٔ دار السلطنه نمودند و جهانگیر چون اکثر لا یعقل و غرق نشهٔ شراب می ماند
با وجود آنهمه تعشق از معشوق خود غافل و بیخبر بود تا آنکه مادرش مع دختر خود بخدمت زوجهٔ اکبر که جهانگیر را پرورده بود شتافت
و جهانگیر در انجا دیده شناخت و نرد عشق با او از سر باخت و در سال ششم از جلوس داخل حرم سرای پادشاهی شد نخستین نور محل
خطاب یافت بعد ازان بنورجهان بیگم مخاطب گشت و آخر کار بجائی رسید که پادشاه دل از دست داده در پی او از خود رفت و زمام
مهام سلطنت بکف او گذاشت **ابیات** ز جام محبت چنان مست شد ⁂ که سر رشتهٔ کارش از دست شد ⁂ فرو بست چشم
خرد دست عشق ⁂ خرد را چه کار است با مست عشق ⁂ دلش بود مشغول محبوب و بس ⁂ نه فکر جهان و نه پروای کس ⁂ بجان
بود در بند پیمان او ⁂ بجز نفس جز لفظ فرمان او ⁂ نورجهان بیگم در زنان ممتاز و در اکثر صفات بی شریک و انباز بود و از فرط شعور
بر مردان از خرد دور تفوق داشت طبعش موزون و بعضی از اشعار او زبان زد روزگار رفته رفته کار بجائی رسید که از پادشاه
جز نامی نماند و پادشاه اکثر می گفت که سلطنت بنورجهان بیگم ارزانی باد و مرا صراحی شراب و اندک قوتی کافیست دیگر هیچ نمی باید نورجهان
بیگم در جهروکه می نشست و امرا حاضر گشته کورنش و مراتب بندگی بجا می آوردند بنام امرای متعینهٔ ممالک محروسه فرامین که نوشته می شد
توقیع طغرای آن چنین مرقوم میگشت حکم علیهٔ عالیهٔ مهد علیا نورجهان پادشاه و سجع مهرش این بود **بیت** نورجهان گشت بحکم اله
همدم و همراز جهانگیر شاه ⁂ اگرچه خطبه بنام بیگم نبود اما سکه بنام او میزدند و نقوش سکه این بود **بیت** بحکم شاه جهانگیر یافت

صد زیور به نام نورجهان پادشاه بیگم زر به پدرش خطاب اعتماد الدوله و بمنصب والای وکالت کل سرفرازی داشت و ابوالحسن برادر کلان بیگم بخطاب اعتماد خانی مباهی و بخدمت میر سامانی امور بود و بعد چندگاه بخطاب آصف خانی ممتاز گردید و جمیع خویشان و منتسبان او بمناصب بلند و مراتب ارجمند اختصاص یافتند بلکه غلامان و خواجه سرایان او بخطاب خانی و ترخانی مخاطب گشته بین الامثال والاقران سر خواجگی برافراختند

ذکر در بیان باز آمدن خان عالم از ایلچی گری ایران

در سال دهم جلوس پادشاه خان عالم از ایران معاودت نموده بادراک دولت حضور معزز گردید و زنبیل بیگ ایلچی فرستاده شاه عباس نیز در ایران برفاقت خان عالم در حضور رسیده سرفراز گشت چون معلوم پادشاه شد که شاه ایران با خان عالم التفات بسیار کرده گاهی بجان عالم خطاب می فرمود و از مصاحبت او خوشنود بود تا آنکه گاهی بخانه او نیز غریزی دل می بخشید و بعد رخصت انصراف که خان عالم متصل شهر منزل نموده شاه عباس در آنجا آمده مراسم وداع بجا آورده و گویند از ابتدا الی یومنا هذا هیچ ایلچی هند مراسم سفارت باین خوبی بجا نیاورده بدین جهت جهانگیر پادشاه و نورجهان بیگم خان عالم را فراوان عنایت و الطاف سرفرازی بخشیده باضافه منصب و دیگر رعایات شایسته خوشنود گردانیدند

ذکر نهضت موکب جهان گیر بسیر و شکار احمد آباد گجرات

در سال دوازدهم جلوس پادشاه بسیر احمد آباد گجرات برآمده بعد قطع مسافت در بلده مذکوره نزول فرمود اگرچه آب و هوای آن ملک بمزاج ناگوار آمد و از سیر آن ولایت مکدر گشت اما تفرج دریای شور که سی کروهی احمد آباد واقعست باعث رفع این همه کدورت و انبساط خاطر او گشت خیر النسا بیگم بنت خانخانان التماس کرد که باغ خانخانان متصل گجرات واقع است آرزوی این ضعیفه آنکه درآن باغ ضیافت پادشاه نموده سرفرازی حاصل نمایم ملتمس او باجابت مقرون گشت چون موسم خزان بود تمام برگ درختان ریخته و اشجار از سر تا پا برهنه بود

مثنوی

هر شجر باغ ز سرتا به پا ۞ ماند ز بی برگی خود برهنه ۞ ریختگی کرد درختان ز سر ۞ گشت زمین پر زر و رخسار

نه آن عفت سرشت در آراستن باغ چنان جد موفور نمود که کارگران هوشیار و هنروران بدیع کار هر درختی را که در آن باغ بود برگ و گل آن را از کاغذ نگار رنگ و میوه آن از موم بهمان لون و شکل و اندام پخته و خام و نیم خام آراستند و اقسام میوه از نارنج و لیمو و سیب و انار و شفتالو و غیر ذلک بر اشجار درست ساختند و همچنان انواع شقائق و ریاحین و اقسام گلهای رنگین با برگ و شاخ از کاغذ پارچهای رنگین درست نمودند که در عین خزان بهاری بروی کار آمد و گلهای نگاری بر روی شگوفه بهاری می خندید و دست هوس از شاخسار تمار و ازهار می چید حتی بر پادشاه هم در بادی النظر مشتبه گشته خواست که گلی بر چیند بعد از آن متنبه شده حسن سلیقه آن ضعیفه و کارگران جادو فن آفرین و تحسین نمود و از آنجا معاودت بدار الخلافه کرد

ذکر ولادت شاهزاده محمد اورنگ زیب ولد شاهزاده خرم مشهور بشاهجهان

پیش ازین در حرم سرای شاهزاده از عفت قباب ممتاز محل بنت آصف خان نوزدهم صفر سال دهم جلوس سلطان دارا شکوه و چهارم جمادی الاولی سال یازدهم سلطان شجاع متولد شده بود هنگام مراجعت پادشاه از گجرات در مقام حوالی موضع دموده شب یکشنبه دوازدهم ابان ماه الهی مطابق یازدهم شهر ذی القعده سال سیزدهم جلوس میمنت مانوس موافق سنه یکهزار و بیست و هفت هجری محمد اورنگ زیب ولادت یافت آفتاب عالمتاب تاریخ تولد اوست

ذکر در بیان مقرر شدن مناره و چاه و درختان در شاهراه و عمارات جهانگیر آباد در لاهور

بسال چهاردهم جلوس حکم شد که از اکبر آباد تا لاهور در شاه راه بمسافت هر کروهی مناره بلند و در دو کروهی چاه پخته که تشنگان از ان سیراب شوند تیار نمایند و در دو رویه رسته درختان سایه گستر بار دار برنشانند تا رهروان در سایه آن بیاسایند و اشمار آن بکام خواهش

رسانند اگرچه نشاندن درختان در شاهراه اختراع شیرشاه افغانست اما در عهد جهانگیر پادشاه نیز تجدید یافت فرمان پذیران براندک زمان بعمل آوردند پادشاه در ایام شاهزادگی در پنجاب شیخپور نام دهے متصل ساسوبیلے بنام خود آباد کرده بود وجه تسمیه شیخ پور آنکه جهان گیر را در طفلی بمناسبت اسم شیخ سلیم چشتی که گویند بدعای او پیدا شده سلطان شیخو میگفتند و مختصر عمارتی هم در آنجا اساس نهاده حوالی آنرا شکارگاه مقرر کرده بود در زمان سلطنت خود آنرا پرگنه علیحده کرده بجهان گیرآباد موسوم نمود و از پرگنه هاے جوار دهات برآورده دران پرگنه داخل نموده و بجاگیر سکندر قراول مرحمت گشت و او بموجب حکم پادشاه عمارات عظیم الشان و تالاب کلان و مناره بلند فشان اساس نهاد و بعد از سکندر بجاگیر ارادت خان مقرر شده و سرپراسے عمارات بعهده او قرار یافت و بهمه جهت یک لک و پنجاه هزار روپیه صرف گردید و همدران سال دولت خانه دار السلطنة لاهور مشتمل بر اقسام نشیمن دلکشا و انواع اماکن فرح افزا بکمال متانت آراسته گردید و هشت لک روپیه خرچ گردید۔

ذکر در بیان احوال تنباکو و منع دود کشیدن آن

اگرچه آغاز برآمدن تنباکو از جزائر فرنگست و اطبا بتجویز و تشخیص احوال او نموده و دود کشی آن بطور معهود برای بعضے امراض منافع شمردند رفته رفته مرغوب جمیع طبائع گشت اما از فرنگ کمترے آوردند بعد چندے و تخم آنرا آوردند و در ممالک هندکشا و رزان صحرا صحرا کاشته منتفع شدند و حاصلات آن بر اجناس دیگر تفوق جست خصوص در عهد جهان گیر پادشاه زیاده تر رواج یافت و بکشیدن دود آن همه کس آرزومند گشت حتے به تمامے ماکولات و مشروبات تقدم یافته گزین ماحضر مهمانان و بهترین تحفه اخلاص مندان گشت و شدت اعتنا و آن بمرتبه میرسد که طالبش ترک اکل تواند کرد اما تجنب از تنباکو بسے دشوار هرچند تلخیش بیشتر مذاق طالبان گواراتر و نرخش گرانتر بیت بسیار کسیکه خواهد شش از دل و جان ❊ کمیاب کسے بود که او را کم خواست ❊ نفع و ضررش از شدت اشتهار محتاج باظهار نیست بالجمله چون رواج بسیار یافت جهانگیر بامتناع آن کوشید و بناظمان ممالک مناشیر مطاعه در باره دفع و منع بیع و شراءیش بصدور پیوست و بنابر مزید تاکید و پاس حکم خود اکثر پیراکه با وجود صدور حکم جرأت بکشیدن آن نمودند در شهر لاهور تشهیر نمود بلکه بعضے را لبها بریدا اما البسکه مردم معتاد و راغب بآن بوده اند سودے ندید و کسے اجتناب نورزید۔

ذکر در بیان بعضے از بدائع سوانح

بعرض جهانگیر پادشاه رسید که در اکبرآباد عورتے سه دختر بیکبار که بندرت بر تواءمان دارد قبل ازین نزائیده بود و اکنون باز یک پسر و دو دختر بیک دفعه آورد و همه در قید حیات هستند و نیز معروض گشت که عورت ندگرے اول مرتبه حامله گردید بعد دوازده ماه زائید و از حمل دوم پس از هیجده ماه و مرتبه سوم بعد از دو سال فرزند آورد و درین مدت کاروبار خانه چنانچه رسم مردم نامراد هست می کرد و هیچ وجه بر و دشوار و مشکل نبود لوبتے دختر با غباے بنظر پادشاه درآمد با ریش و بروت انبوه ظاهرش بمردان مشتبه و ریش او از یک وجب زیاده و در میان سینه هم موها انبوه اما پستان نداشت بنسے حکم شد که او را در گوشه برده کشف ستر نموده حقیقت را بعرض رسانند که مبادا خنثے باشد انکشاف یافت که محض عورت است و نیز درهمین ایام قلندرے شیرے قوی هیکل پرورده و او را با خود آشنا ساخته بلعل خان موسوم کرده بود بنظر جهانگیر پادشاه گذرانید پادشاه فرمود که با او بجنگد خلق کثیر برای تماشا هجوم آورد جمعے از جوگیان نیز محو تماشا بودند شیر دویده با یک جوگے که برهنه بود بطریق ملاعبت نه بطرز غضب چنانچه با ماده خود جفت سے شود بحرکت درآمد و بعد انزال گذاشت حکم شد که آن شیر را قلاده و زنجیر وا کرده زیر جهروکه بگذرانند همچنین قریب پانزده شیر نر و ماده زیر جهروکه گذاشتند شیران هیچکس را آزارے نرسانیدند و از ان شیران بچها بوجود آمد و نیز چندے یوز در باغ جهروکه گذاشته بودند از انها نیز توالد و تناسل میشد

بعرض رسید که حکیم علی بخانه خود حوضی احداث نموده و در یکی از کنجهای آن زیر آب خانهٔ ساخته بغایت روشن و دران
خانه رخت چند و کتابها گذاشته و تدبیری بکار برده که هوا آب را نمی گذارد که درانجا داخل شود و هر کس می خواهد که بتماشای آن
خانه برود برهنه شده لنگ بسته در آب فرو میرود و درانخانه رفته لنگ تر گذاشته رخت خشک که درانجا گذاشته اند می پوشد و
درانخانه جای دوازده کس است که باهم نشسته صحبت میدارند جهانگیر بتماشای آن خانه تشریف برده بروشیکه گزارش یافت دران خانه
رفت و نوعیکه شنیده بود دیده محظوظ شد و حکیم علی بمنصب دو هزاری سرفرازی یافت نوبتی در دهی از دهات جالندهر تعلقه پنجاب
برق بر زمین افتاد دوازده درعه در طول و عرض نوعی سوخته شد که نشانی از رستنی و سبزه نماند محمد سعید حاکم جالندهر بر سر آن زمین
رفته حکم بکندن آنجا نمود هر چند می کندند اثر حرارت بیشتر ظاهر می شد بعد کندن پنج شش درعه زمین پارچه مانند آهن تفته برآمد
بحدی گرم بود که گویا همین زمان از کرهٔ آتش برآمده هرگاه باد هوا رسید سرد گردید آنرا بجنسه بحضور پادشاه ارسال داشت چون
از نظر گذشت حواله داؤد آهنگر گردید او سه حصه ازان و یک حصه از آهن دیگر آمیخته دو شمشیر و یک خنجر و یک کارد درست ساخته
گذرانید پسند افتاد والعلم عند الله تعالی که آهنگر ازان قطعه آهن نما بآمیزش آهن دیگر این چیزها ساخت یا برای رضاجوئی پادشاه از
آهن دیگر ساخته پادشاه را خوشنود گردانید و الا آنچه معلوم است آن قطعه آهن نیست که چنین چیزها ازو آراسته شود نوبتی پادشاه د
قصبه متهرا برای دیدن درویشی خدا اندیش که بعضی مردم اورا از باریافتگان درگاه الوهیت میدانستند و خوارق عادات ازو بیان
می کردند و بعضی اعمال او را بسحر و جادو نسبت میدادند متوجه شد چون وقت نماز شام بود بعد ازان که درویش از نماز فارغ شد
پنج درویش دیگر برابر آن درویش که او مرشد آنها بود ایستاده دست مناجات بجناب قاضی الحاجات برداشتند ناگهان از هوا بارش
بطریق زر پاشی هفتصد اشرفی طلا مرتبه بمرتبه بارید درویش نصف اشرفیها بپادشاه داده گفت که در خزانه بگذارید کاهی کم نخواهد شد
و نصف بحواشی خود قسمت کرد پادشاه متعجب شده رخصت گشت در راه بخاطر گذرانید حیف که با درویش دست بوس نکردم همدرین
اثنا خادم آن درویش آمده گفت که دست بوس شما بدرویش رسید این معنی موجب مزید تعجب گردید و گفت که این قسم امور آیا کرامت
است یا ساحری یا از عوالم جن و پری و پرده استکشاف راز برنشست بظهور پیوست که از صفای باطن و حسن اخلاص اعمال اوست

نظم
کاملی ار خاک گیرد زر شود ؛ ناقصی ار سیم خاکستر شود ؛ سنگ گر خارا و گر مرمر بود ؛ چون بصاحب دل رسد گوهر بود ؛

ذکر دربیان رسیدن بازیگران بنگاله بحضور و تماشای انواع بازیهای حیرت افزا

بازیگران اول تخم اقسام اشجار مثمره بر زمین ریخته صد بار گرد آن گردیدند و افسونها خواندند بلایا را ازجند جا شروع بدمیدن درختان
گردیده و در طرفة العین درخت توت و سیب و نارجیل و انبه و اناس و انجیر و غرا و مچلک و غیرهم که درین بلاد وجود ندارد نمودار گشت و آهسته
آهسته بلند شده بحد کمال رسید و برگها برآورده گل کرد و بار بسته پخته گردید بازیگران التماس نمودند که اگر حکم شود میوهٔ این درختان چیده
بخورانیم حکم شد که بکنند بر گرد درختان گردیدند و افسونها خوانده انبه و سیب و توت و اناس و انجیر و غیر ذلک چیده در حضور آوردند حاضران انجمن
بموجب حکم خوردند و لذت یافتند بعد آن مرغی چند بکمال زیبائی خوش رنگ و نغمه سنج درمیان آن درختان ظاهر گردید و آن همه مرغان
بر آن اشجار نواسنج و نغمه سرا بودند بعد از ساعتی دران بستان بی بو و خزان روی نمود و برگها زرد و خشک گردیده در زمین فرو رفت
و از نظرها غائب گشت دیگر دران شب که نهایت سیاه و تاریک بود یکی از بازیگران برهنه شد و غیر از ستر عورت چیزی با خود نداشت
چرخی چند زد بعد آن چادر گرفت و آئینه حلبی درمیان چادر آورد و بشعاع آن برنگ روز روشن گشت و آنقدر نور و ضو بهم رسید که از
دو روزه راه هر کس آمده ظاهر کرد که در فلان شب عجبی نمود و از آسمان چنان نوری ظاهر گشت که هرگز بدان روشنی روز ندیده ایم

دیگر هفت نفر با هم استاده شروع بگویائی و خوانندگی بنوعی نمودند که تماشائی شد که یکی میخواهد با هر هفت کس دیگر قریب بصد تیر سه میدادند
و معلق در هوا نگاه داشته می گفتند که هرگاه امر شود یکی از تیرها را آتش دهیم و حسب الامر شمع در دست گرفته تیر هوائی را که بر سر
آنها قریب بصد گز بلکه افزون بود آتش میزدند و هر قدر تیر را حکم میشد در هما نقدر آتش میگرفت دیگر پنجاه تیر یکجا نما سه کمانی حاضر ساختند
یکی از ایشان کمان را بدست گرفت و تیر انداخت در هوا بلند رفته همانجا ایستاد تیر دیگر سر داد با تیر اول بند شد همچنین چهل و نه تیر
با هم بند کردند تیر آخرین از شست رها شد دیگر تیرها را از هم جدا ساخت دیگر بیست من گوشت و برنج و مصالح در دیگ انداخته آب نیز در آن کردند و اصلا آتش در
زیر اجاغ نبود دیگ خود بخود در جوشش آمد و بعد از ساعتی سر دیگ را وا کردند قریب بصد لنگری طعام برآوردند و بخورش مردم دادند دیگر
فواره بر زمین خشک نصب کرده سیاره بر دور آن گشتند فواره یکبار بجوش آمده قریب به ده [illegible] بلند شد و هر لحظه رنگی دیگر آب از فواره می جوشید و گل افشان
میشد و آب فواره که بر زمین می ریخت زمین تر نمیشد قریب یکساعت بنوعی فواره در جوش بود چون فواره برداشتند اثر آب هیچ جا پیدا نبود و باز
فواره بر زمین نصب کردند درین مرتبه بجای آب فواره آب میریخت [illegible] شرار افشان میشد قریب دو گهڑی تماشا کردند دیگر یکنفر از ایشان استاده شد و نفر دیگر بالای
آن بر کتف او ایستاده همین قسم شصت نفر بالای هم ایستادند یکی آمده پای شخص اولین را مع دیگران برداشته چسپید و نفر اولین قوت
کرده خود را از دست او رهانید و پنجاه و نه نفر را برداشته در میان گردید دیگر آدمی آوردند و یک یک اعضای آن را جدا کرده بر زمین انداختند
اعضای او افتاده بود با چادر بر روی کشیده یکی از بازیگران اندرون چادر رفته بعد از ساعتی برآمد چون پارچه را برداشتند آن شخص
صحیح و سالم اعضا برخاست گویا هرگز زخم بر بدن نبود دیگر کلاوهٔ ریسمان آورده سر ریسمان گرفته کلاوه را در هوا بلند افگند کلاوه از نظر ناپدید
گشت و تاری بنظر می آمد یک نفر از آنها یراق بسته حاضر آمد و گفت دشمنان من آمده در هوا ایستاده و سر ریسمانی که اینطرف نمایان
بود گرفته براه ریسمان بر آسمان عروج کرد چندانکه از نظر تماشائیان غائب گشت بعد ساعتی از تار ریسمان قطرهای خون چکید و بعده
بدفعات تمام اعضای بدن و سر او و یراق بر زمین افتاد درین حال زنش از پرده بیرون آمده اعضای شوهر را جدا جدا دیده
نوحه و گریه کنان اجازت ستی شدن یعنی سوختن با لاش شوهر مرده خود گرفت و آتش افروخته با اعضای شوهر خاکستر گردید ساعتی نگذشته بود
که آن شخص بهمان طرز با یراق از بالای آسمان براه تار ریسمان فرود آمده کورنش بجا آورد و گفت باقبال پادشاه بر دشمنان ظفر یافته
آمده ام و اعضا که فرو ریخته از دشمن بود چون بحقیقت زوجه خود اطلاع یافت ناله و فریاد بنیاد نهاد و بیاران گفت زن مرا پیدا کنید والا
خود را در آتش انداخته سوخته خاکستر می شوم و برای سوختن مستعد گردید درین اثنا زن او حاضر آمده گفت ای شوهر خود را مکش که
من زنده ام دیگر کیسه آورده افشاندند هیچ چیز در آن نبود بعد آن دست درون کرده دو خروس برآوردند خوش رنگ و کلان و هر دو
خروس را بجنگ در آوردند هرگاه این خروسها بال بهم می زدند از بال آنها شور افشان میشد و یک ساعت بنوعی باهم در جنگ
بودند چون پرده بر روی خروس کشیده برداشتند کبک رنگین نمودار شده بنیاد خوشخوانی و قهقهه بنوعی نمود که گویا در دامن کوهستان است
باز پرده در میان گذاشته چون برداشتند دو مار سیاه کفچه دار بودند پشت آنها قرمزی دهنها باز و کفچه سا از زمین برداشته
بهم گره پیچیده و مست شده افتادند بعده غائب شدند دیگر بر زمین حوض کندند و گفتند که سقایان از آب پر سازند چون پر گشت
پرده بر روی آن کشیده برداشتند آب بمرتبه یخ بسته بود که فیلان بران گذشتند و هرگز شکسته نشد دیگر دو خیمه روبروی هم بفاصله
یک تیر انداز ایستاده کردند و دامن خیمه ها برچیدند و گفتند ببینند که در خیمه چیزی نیست و خیمه خالیست بعد از آن یکی در خیمه رفت و دیگر
داخل خیمه دیگر شد و گفتند که از جانوران چرنده و پرنده هرچه بفرمایند ازین خیمه بیرون آورده بنگاه حکم شد که شترمرغ را برآرند
فی الفور از آن خیمه ها دو شترمرغ بیرون آمدند و با یکدیگر جنگ کردند [illegible] ازین هر دو خیمه هر جانوری را که نام میبردند بازیگران حاضر میساختند

دیگر طشت بزرگ در آب پر ساختند و بر زمین گذاشتند از انها گلی در دست داشت گفت که بهر رنگ بفرمانید بهمان رنگ در آب فرو برده
برآورم گل سرخ و بعد در آب انداخته برآورد زرد نارنجی شد و همین یک گل را صد بار در آب انداخته هر بار برنگ تازه ظاهر ساخت همچنین کلاوه ریسمان
سفید در آن آب فرو برده سرخ شد دیگر بار زرد برآمد همچنان هر مرتبه که آن ریسمان در آب انداخت هر بار برنگ دیگر برآورد دیگر
قفس چهار پهلو آورد و یکطرف که نمود بلبل خوش آواز در آن قفس نمود طرف دیگر قفس که نمودند درین مرتبه جفت طوطے نمود از طرف
سوم جانورے سرخ رنگ از طرف چهارم جفت کبک مشاهده گشت دیگر قالے کلان جبیت درمے گستردند خوش طرح و رنگین
چون آن قالے برگردانیدند پشت او روے شد و روی پشت اما رنگ و طرح دیگر اگر صد بار سرے گردانیدند هر بار پشت روی می
و روی پشت و طرح دیگر نمودار مے گشت دیگر آفتابه کلان پر آب کرده آبش را تمام و کمال ریختند چون باز آنرا درست داشته
واژون نمودند از دهنه آن آتش ریخت همچنین چند مرتبه آب و آتش از ان بر آوردند دیگر جوال کلانے آوردند آن جوال دو سر
داشت تربوز کلان برآوردند و ازین سر جوال تربوز اندرون انداختند و از ان سر انگور صاحبی و کشمش برآوردند همچنین چند
مرتبه انواع میوه ازین سر جوال انداختند و از سر دیگر میوه دیگر برآوردند دیگر از جماعه نفرے ایستاده دهن باز کرد سر مارے از
دهن او بیرون آمد و نفر دیگر سر مار گرفته برکشید قریب بچهار دره مار از دهن او برآورد همین آئین تا بست مار از دهن او برآورد دو مار را
بر زمین رها کرد و آن مارها با یکدیگر جنگ نمودند و باهم پیچیدند دیگر آئینه برآوردند و یک گل در دست گرفتند آن گل در آئینه هر بار برنگ
دیگرے نمود دیگر دو مرتبان خالے برآوردند و همه کس مشاهده کرد که مرتبانها خالیست بعد یک گهڑے مرتبانها برداشتند یکے پر از
عسل و دیگرے پر از شکر و همچنان از هر یکے شیرینی دیگر و آن شیرینیها را اهل مجلس خوردند بعد از ساعتیکه باز مرتبانها آوردند همه خالے
بنوعے بود که گویا کسے آنها را پاک شسته دیگر کلیات سعدے شیرازے آوردند و بکیسه گذاشته چون برآوردند دیوان حافظ
برآمد آنرا چون بکیسه کردند دیوان سلمان ساوجی برآمد باز چون درکیسه نمودند دیوان انورے برآمد همچنان چند مرتبه کتاب را درکیسه کردند
و هر مرتبه دیوان دیگر برآوردند دیگر زنجیر بمقدار پنجاه دره آورده بهوا انداختند آن زنجیر در هوا راست ایستاد که گویا زنجیر بجائے بند است
و سگے آوردند آن سگ زنجیر گرفته بالا رفته ناپدید گردید همچنین پلنگ و شیر و بعضے جانوران دیگر زنجیر را گرفته بالا رفتند و ناپدید شدند
بعد آن زنجیر بزیر آورده درکیسه کردند از ان سگ و جانوران اثرے ظاهر نگشت که کجا رفتند و چه شدند دیگر لنگرے آوردند
پر از لیمون و گوشت لذیذ بود باز سرپوش بر سر لنگرے گذاشتند چون برداشتند لنگرے پر از قبولے پر کشمش و بادام و قیمه
بود باز سرپوش بران نهادند این مرتبه پر از کله و پاچه بود همچنین چند مرتبه سرپوش گذاشتند و برداشتند هر بار خوردنی تازه بنظر
مے آمد یکے از انها انگشترے یاقوتے آورده در انگشت کوچک خود کرد باز از انگشت کوچک برآورده بانگشت دیگر کرد الماس
گردید بانگشت دیگر انداخت نگین فیروزه گشت دیگر بیاضے تمام از کاغذ سفید حاضر کردند و بدست پادشاه دادند غیر از کاغذ سفید
ساده بنظر در نیامد و بعد آنکه باز دیدا اول ورق سرخ افشان و لوح پرکار بران ساخته نمودار گشت ورق دیگر باز کردند رنگ کاغذ
آسمانے افشان کرده و بر صفحه صورت مرد و زن برابر هم کشیده بودند بسیار پاکیزه ورق دیگر باز کردند رنگ زرد و در کمال همواری افشان
کرده نمونه شیرگاو بنظر در آمد ورق دیگر که باز کردند رنگ سبز افشان کرده نمونه باغے و درختان سرو بسیار و گلهاے بیشمار شگفته
و عمارتے در میان باغ بود و ورق دیگر که باز کردند رنگ کاغذ سفید و مجلس نو رسے کشیده بودند که دو سوار با یکدیگر در جنگ و جدال
اند مجملاً در هر ورقے که باز میکردند رنگ کاغذ غیر مکرر و صورت نو و مجلس تازه بنظر مے آمد القصه دو سه روز و شب بازیگران جادو کار
و نادره کاران سحر کردار انبساط پیرایے خاطر پادشاه بودند پنجاه هزار روپیه و خلع فاخره مرحمت گردید و همچنین شاهزاده خرم شاهجهان

و دیگر شاهزادها و امرا انعامها نموزند بجمعه قریب دو لک روپیه آبنار سید این احوال راجهانگیر خود هم در کتاب جهانگیرنامه که بقلم و انشای خود نگاشته مفصل مرقوم ساخته فقیر از کتابیکه استنساخ نموده در انجا چنین نوشته اند اگرچه معقول نیست و العهدة علی الراوی ٭

ذکر در بیان تسخیر کانگڑہ که مقدمهٔ فتح کوهستان پنجاب است

در اوائل سال سیزدهم جلوس شیخ فرید مرتضی خان میر بخشی بالشکر گران برای تسخیر قلعه کانگڑہ متعین شد و راجه سورجمل پسر راجه باسو بعد فوت پدرش بمنصب دو هزاری سرفراز گشته بود همراه میر بخشی تعینات گردید راجه سورجمل بمقام ناسازی و فتنه پردازی در آمده با شیخ طریق مخالفت و منازعت پیمود و شیخ صورت حال او لیدر گاه نگاشت و راجه بخدمت شاهزاده خرم ملتجی گشته سوء مزاجی شیخ نسبت بحال خود معروض داشت مقارن اینحال مرتضی خان بقضای الهی فوت نمود و راجه سورجمل بحضور طلب شده همرکاب شاهزاده بمهم دکن رخصت یافت و مهم کانگڑہ موقوف ماند بعد ازان که ممالک دکن مفتوح گشت و شاهزاده ازان طرف معاودت فرمود راجه سورجمل بوسائل امرا بخدمت شاهزاده متعهد تسخیر قلعهٔ کانگڑہ گردید و شاهزاده از پادشاه اذن گرفته لشکر گران بسرکردگی راجه سورجمل متعین فرمود محمد تقی بخشی سرکار خود را نیز همراه او کرد و بعد رسیدن در کوهستان راجه را با محمد تقی نیز صحبت در نگرفت چون این معنی بسمع شاهزاده رسید محمد تقی بخشی را طلب داشته عوض آن راجه بکرماجیت برهمن را که یکی از عمدهای سرکار شاهزاده و دلاور بی همتا بود با مردم دیگر متعین فرمود از طلبیدن محمد تقی و متعین شدن راجه بکرماجیت راجه سورجمل فرصت را غنیمت دانسته بطرح بنی ورزید و بالشکر شاهزاده جنگ کرده سید صفی باره را که از عمدها بود مع چندی از برادرانش بکشت و دست تعدی دراز کرده پرگنه های دامن کوه و محالات خالصه شریفه که در پرگنه پیتاله وکلانور است غارت کرد درین اثنا چون راجه بکرماجیت نزدیک رسید راجه سورجمل تاب نیاورده متحصن گشت و باندک زد و خورد قلعه نیز مفتوح شد راجه سورجمل راه فرار گرفته خود را در شعاب جبال و گریوهای دشوار گذار کشید جگت سنگه برادر خورد راجه سورجمل بمنصب چهار صدی تعینات بنگاله بود چون راجه سورجمل مصدر چنین حرکت گردید مطابق تجویز راجه بکرماجیت شاهزاده در خدمت پادشاه التماس کرده جگت سنگه را از بنگاله طلبداشت و بعد از آمدن او را بمنصب هزاری ذات و پانصد سوار و خطاب راجگی سرفراز فرموده بکمک مور و ثی رخصت نمود و بموجب حکم پادشاه در متهرا که مسکن راجه سورجمل است شهری موسوم بنورپور بنام نورجهان بیگم آباد گشت و راجه جگت سنگه بمهم و تسخیر کانگڑہ برفاقت راجه بکرماجیت متعین شد کانگڑہ قلعه ایست قدیم بر سمت شمالی لاهور در میان کوهستان بیست و سه برج و هفت دروازه دارد درون آن یک کروه و پانزده طناب طول است و دو کروه و دو طناب ارتفاع و یکصد و چهار درعه عرض و دو حوض یعنی تالاب کلان درون اوست تاریخ اساس آن قلعه هیچکس نمیداند و در هیچ نسخه هم نوشته اند و هیچ یکی از فرمانروایان دهلی تا عهد اکبر پادشاه با وصف یورشهای متواتر مفتوح نکرده القصه راجا بکرماجیت محاصره نموده راه رسد غله و همه مایحتاج مسدود ساخت و مشیت ایزدی بتسخیرش رفته بود ذخائر قلعه بآخر رسیده و اندکی که مانده بود ان کرم افتاده از کار رفت قلعه نشینان چهار ماه علف های خشک جوشانیده خوردند چون نهایت عسرت روی نمود و کار بهلاکت کشید ناچار راجه تلوک چند امان خواسته مقالید قلعه پیش راجه بکرماجیت فرستاد و بوساطت راجه جگت سنگه بعد اخذ عهد و پیمان آمد ملازمت کرد و غرهٔ محرم سنه پانزدهم جلوس مطابق سنه یکهزار و سی و یک هجری روز شنبه و بعهد سلطنت جهانگیر مفتوح گشت و راجه بکرماجیت مورد اقسام عنایات پادشاهی گردید ٭

ذکر در بیان نهضت موکب والا بعد سیر کانگڑہ بکشمیر دلپذیر

جهانگیر پادشاه از دار الخلافه اکبرآباد نهضت نموده چون متصل موضع تلواره رسید اعتماد الدوله برحمت حق پیوست و قریب بموضع
مذکور برلب دریای بیاه مدفون گردید و عمارت عالی بر سر مزارش تعمیر یافت و محال جاگیر و اسباب امارت و تمامی نقد و جنس
آن مغفور بدختر او نورجهان بیگم مرحمت گشت و پادشاه از اینجا متوجه پیشتر شد چون راه کسا و کریوه های دشوار گذار بود اردوی
بزرگ را در نواحی سیبه گذاشته با جمعی از مخصوصان و اهل خدمات متوجه سرکار کانگره گشت و از سیبه بچهار منزل
ساحل دریای گنگا مضرب خیام والا گشت راجه جسینه که ببیست و پنج کروهی کانگره واقعست در کوهستان عمده ترین زمینداران
است و گاهی بفرمان روای دهلی روی نیایش نیاورده برادر خود را با پیشکش لائق بحضور پادشاه فرستاد بالجمله پادشاه
بر فراز قلعه کانگره تشریف برده تماشا فرمود و بانگ نماز و شرائط اسلام بتقدیم رسید و حکم شد که مسجدی عالی تعمیر نمایند بعد مشاهده
قلعه درجون که پایان قلعه واقعست آمد و در زیر چتر کلانی که بر بت بندی از زمان پاندوان نشان میدهند و معلوم نیست از
کدام فلز است و میگویند که چنان تعبیه بکار رفته که آن چتر خود بخود دائم بر گرد سر آن پیکر بیجان در حرکت و سرگردانست چتری خود
از طلا استاده کرده چند روز بسیر و شکار آن زمین اشتغال داشته از اینجا بتماشای جوالامکهی توجه نمود آن مکانیست دوازده کروهی
کانگره زیر کوهی کلان که سر بفلک کشیده دارد و دران مکان شبانه روز از زمین و دیوارها آتش خود بخود زبانه میزند
بعضی گمان کرده‌اند که در اینجا کان گوگرد است و شعله های آتش اثر آن پادشاه قلیل الادراک در تحقیق نشسته حکم بکندن زمین نمود
و آبها پاشید چون بوی گوگرد نشنید و آتش منطفی نگشت از عجائب و کرامت شمرده جا با در حجرات که بکندن منهدم شده بود تعمیر نمود
و به از اول بمتانت آراست و در حواشی آن مکان عمارات دلنشین درست کرد گویند سلطان فیروزشاه نیز در ایام سلطنت خویش
بتسخیر کانگره متوجه شده بود در جوالامکهی رفته زمین کاوید و پی نبرد که چیست همانا قصه معادن نفت بگوش این ابلهان نرسیده
تا بدانند که این شعله ها پیش او حکم شراره دارد و معهذا محل تعجب و مظنه کرامت بر دم آنجا و ارباب عقول نمیشود بلکه
اگر شعله نزند جای تعجب و حیرت است و لکن الله یهدی من یشاء الی صراط مستقیم خلاصه پادشاه از سیر و شکار آن سرزمین
و تماشای آن امکنه بنهایت مسرور شده متوجه کشمیر گشت اگرچه در راه کشمیر بسبب نشیب و فراز راهها صعوبتی کشید و دشواری
گذار جبال و کریوه ها بر طبیعت آسایش طلب او دشوار آمد اما بعد نزول در کشمیر و مشاهده بهار آنجا که کوه و صحرا پر از شقائق و ریاحین و
هر طرف جوی های دلجو و آبشار و چشمه های شیرین بود بنهایت محظوظ شد در زمان بودن بآن خطه دل پذیر روزی
سلطان شجاع پسر شاهزاده خرم در دولتخانه بازی طفلانه میکرد اتفاقا بازی کنان بطرف دریچه جانب دریا رفته بمجرد
رسیدن سرنگون بزیر افتاد قضا را پلاسی ته کرده در زیر دیوار نهاده بودند و فراشی متصل آن نشسته سر سلطان بپلاس
رسید و پا بر پشت فراش خورده بر زمین افتاد و با آنکه از هفت درعه بزیر افتاده آسیبی بدنش نرسید پیش از آن چهار ماه
جوتکرای منجم گفته بود که سلطان از جای بلند خواهد افتاد اما آسیبی باو نخواهد رسید از وقوع این معنی صدقات و خیرات بسیار
بعمل آمد و جوتکرای بتحسین و آفرین گشته باضافه مواهب و انعام سرفراز گردید پادشاه بعد سیر کشمیر معاودت بهندوستان فرمود چون
اشد مرض ضیق النفس بپادشاه ظاهر گشت و رفته رفته باشتداد کشید هوای هندوستان را بامزاج خود سازگار نمیدانست
بنابران از سنه شانزدهم جلوس هر سال اوائل بهار بکشمیر میرفت و در ایام زمستان معاودت بهندوستان میکرد

ذکر در بیان بغی شاهزاده شاه جهان

ماجرای احوال شاهزاده خرم ملقب بشاه جهان برین نمط است که در سال دوم جلوس جهانگیر پادشاه بمنصب هشت هزاری

وچهار هزار سوار سرفراز گشت بعد از ان که در سال هشتم صبیهٔ میرزا ابو الحسن مخاطب بآصف خان پسر اعتماد الدوله در عقد نکاح
شاهزاده درآمد و به ممتاز محل مخاطب گشت بمنصب ده هزاری ذات و شش هزار سوار ترقی نمود و پس از چندگاه منصب پانزده
هزاری ذات و هشت هزار سوار عطا گردید و هرگاه فتح مهم ولایت رانا نموده پسرش را بحضور آورد منصب بیست هزاری ذات
و ده هزار سوار و شاه خرم خطاب یافت پس از ان که بر مهم دکن متعین شد خطاب شاه جهان و منصب سی هزار سی و بیست هزار
یافته همیشه مورد عنایات پدر بود و نورجهان بیگم بپاس خاطر پادشاه و هم بنا بر رضا جوئی برادر خود آصف خان که شاه جهان داماد
او بود در ازدیاد مدارج شاه جهان می کوشید بعد از ان که صبیهٔ نورجهان بیگم که از صلب شیر افگن خان بود در حبالهٔ ازدواج سلطان
شهریار برادرزادهٔ جهانگیر پسر شاهزاده دانیال درآمد نورجهان بیگم که جمیع مهام سلطنت بقبضهٔ اختیار او بود با نب داری داماد خود سلطان
شهریار پیش نهاد خاطر ساخت شاهزاده شاه جهان بعد از انکه از مهم دکن معاودت نموده بماندو رسید باعتماد اوضاع سابقه پرگنه
دهولپور بجاگیر خود خواسته گماشتهٔ خود متعین کرد اتفاقاً پیش از رسیدن عرضداشت شاه جهان نورجهان بیگم آن پرگنه را بجاگیر
سلطان شهریار تنخواه کرده شریف الملک گماشتهٔ سلطان شهریار را بران پرگنه متعین نموده بود هر دو گماشته در آن پرگنه بایکدیگر
درآویختند و شریف الملک بزخم تیر از یک چشم کور گشت بدین جهت طرفه آشوبی در سرای سلطانی برخاست و منجر بفسادهای عظیم گردید
شاهزاده عرضداشت متضمن عجز و نیاز بحضور ارسال داشته افضل خان دیوان خود را فرستاد که بهر وجه غبار شورش فرونشاند بد اندیشان
بجهتی که دفع فساد گردد بلکه در آنچه شورش افزاید پیش نهاد همت ساخته خاطر بیگم را از برادری مثل آصف خان با تهام آنکه جانب
دار شاه جهان است برگردانیدند و برین صرافت آوردند که مهابت خان را که با آصف خان دشمن و از شاه جهان نیز انحراف دارد از
کابل طلبیده شاهزاده و آصف خان را بدست او ذلیل باید گردانید بنا برین تمهید مهابت خان را بحضور طلبیدند و مناشیر مطاعه درین
خصوص بنام او صدور یافت او هر بار عذری معروض حضور شده بحضور نیامد در آخر صریح نگاشت که تا آصف خان در حضور است آمدن
من نمی تواند شد اگر فی الواقع برانداختن شاه جهان منظور است آصف خان را بصوبه بنگاله بفرستند تا من بحضور رسیده بتقدیم حکم
پادشاهی پردازم پادشاه برطبق عرضداشت مهابت خان آصف خان را به بهانه آوردن خزانه بطرف اکبرآباد متعین نمود و امان الله پسر
مهابت خان را بمنصب سه هزاری ذات و دو هزار سوار سرفراز فرموده فرمان فرستاد که او را نیابة در کابل گذاشته خود متوجه آستانه
بوس گردد بعد این فرمان مهابت خان از کابل در حضور رسید و محال جاگیرات شاهجهان از میان دوآب وغیره تغییر گشته بجاگیر
سلطان شهریار تنخواه گردید شاه جهان باستماع چنین اخبار از ماندو عازم حضور پدر گشت و پادشاه بمجرد اطلاع این عزیمت
از لاهور باکبرآباد نهضت فرمود و از فتنه سازی کوته اندیشان و اغوای نورجهان بیگم در حین کبر سن و ضعف بیماری با چنان
فرزند اقبال مند خود که غیر از طاعت و فرمان برداری امری دیگر در خاطر نداشت بر سر ستیزه آمد درین حال اکثر امرای حضور باتهام ارسال
رسل و رسائل بطرف شاهجهان ماخوذ شدند و بعزل منصب و جاگیر معاتب گشتند و درین مهم مهابت خان مدار المهام بود و بعد نهضت از لاهور افواج
قاهره بر شاه جهان متعین گردید و شاهجهان بعد رسیدن در اکبرآباد از استماع خبر آمد آمد پادشاه بکوتله میوات معاودت و از انجا پسر خانخانان
و راجه بکرماجیت و دیگر امرای خود را روبروی افواج پادشاهی که بر و متعین شده بود فرستاده خود نیز مستعد شد عساکر طرفین باهم آویختند و
هنگامهٔ جدال و قتال گرم گردید لشکر شاهزاده غالب آمده صورت ظفر روی نموده بود اتفاقاً در عرصهٔ کارزار بندوقچی نیم جان افتاده بندوق
تیر بند و فتیله آتش افروز در دست داشت راجه بکرماجیت که جنگ مردانه کرده دلیرانه بر لشکر پادشاهی حمله آورده بود دفعهً یک آن بندوقچی
نیم جان رسید قضارا فتیله بر بندوق رسید و تیر آن از سینه راجه بکرماجیت گذشته او را از جان گذرانید بمجرد هلاکت او لشکریان

را دل از دست رفت و شکست بلشکر شاهزاده افتاد شاهجهان بمشاهدهٔ این حال پای ثبات افشردن محض جهالت و سفاهت شمرده ناچارے از میدان عطف عنان نمود بجانب ماندو روان گردید پادشاه باستماع این فتح متوجه اجمیر شده سلطان پرویز را که درین نزدیکی از پٹنه در حضور رسیده بود با مهابت خان و راجه نرسنگه دیو بوندیله و راجه گج سنگه راتهور و راجه جے سنگه کچواهه و دیگر امرا که همگی چهل هزار سوار فوج بود بر سر شاهجهان متعین فرمود و اتالیقی شاهزاده پرویز و مدار این مهم بمهابت خان مقرر گشت چون افواج پادشاهی نزدیک بقلعه ماندو رسید شاه جهان رستم خان را با افواج خویش بمقابلهٔ مخالفان فرستاد و رستم خان طریق بیوفائی پیموده خود را بمهابت خان رسانید ازین معنی تزلزل جمعیت شاه جهان زیاده تر برهم شد و ماندن در ماندو صلاح ندیده از آب نربدا گذشته بآسیر رسید دران وقت خانخانان که همراه شاهجهان بود بظاهر گشت که مهابت خان مکاتیب مے نویسد و اراده رفتن دارد او را با داراب خان پسرش قید کرده بود در آسیر بعضے حرم و اسباب زیادتی گذاشته به برهان پور آمد خانخانان که نظربند بود بهبانهٔ صلح و آشتی از شاه جهان رخصت گرفته بمهابت خان پیوست و نیز اکثر مردم جدائی گزیدند بحسب ضرور شاه جهان درعین شدت باران از برهان پور روانه شده براه گولکنده و بندر مچهلی پٹن بطرف اوڑیسه و بنگاله راهی گردید چند منزل که در حدود گولکنده میرفت قطب الملک والی آن ولایت از راه مردمی پیشکش نقد و جنس و غله و میوه فرستاد و سلطان پرویز چند منزل تعاقب نموده به برهان پور برگشت چون خبر رفتن شاه جهان بطرف بنگاله بپادشاه رسید شاهزاده سلطان پرویز و مهابت خان را حکم رفت که با جمعیت خود بطرف پٹنه بروند و سد راه شاه جهان شوند و خانخانان را باکبر آباد مقرر نموده خود بدولت متوجه کشمیر شد و شاه جهان بعد رسیدن در اوڑیسه و آنحدود باندک جنگ اول قلعه بردوان گرفت بعد آن قلعه اکبرنگر را محاصره نموده جنگ بسیار کرد و ابراهیم خان صوبه دار و عابد خان دیوان و دیگر بندهای پادشاهی کشته شدند شاه جهان آن قلعه را کشاده متوجه ڈهاکه گردید و چهل لک روپیه نقد سوای اقمشه و فیل و دیگر اجناس از اموال ابراهیم خان بضبط در آمد و احمد بیگ خان برادر زادهٔ ابراهیم خان که در ڈهاکه بود بیچاره شده بملازمت شاهجهان رسید تا این مدت داراب خان پسر خانخانان در قید بود درینولا شاه جهان او را سوگند داده از قید خلاص کرد و صوبه داری بنگاله باو مرحمت نموده خود به پٹنه رسید و از انجا عبد الله خان را باله آباد و دریا خان را باودهه رخصت کرد عبد الله خان بزور شمشیر و قوت مردانگی اله آباد را متصرف شد چون زمینداران بنگاله که نواره همراه شاه جهان آورده بودند بعد رسیدن در پٹنه مع نواره گریخته رفتند شاه جهان در جنگل حصاری از گل ساخته استحکام داد درین اثنا شاهزاده پرویز و مهابت خان بالشکر بسیار در رسیدند و بدفعات جنگ روی داد راجه بهیم پسر راناکرن که سردار لشکر شاه جهان بود در معرکه کشته شد ازین جهت هزیمت در لشکر شاه جهان افتاد و غیر از قورچیان و عبد الله خان هیچکس نماند شاه جهان بمقتضای شجاعت ذاتی دل برمرگ نهاده اسپ برانگیخت اسپ سواری چون زخمی گشت عبد الله خان جلو گرفته شاه جهان را از معرکه برآورد و از اسپ فرود آورده بر اسپ خود سوار کرده بجانب پٹنه برد چون افواج پادشاهی نزدیک پٹنه رسید شاهجهان بودن دران دیار صلاح ندیده در اکبرنگر آمد چون دران سال که نوزدهم از جلوس پادشاه بود سلطان مراد بخش قدم در عالم وجود نهاد او را با والدهٔ او در رهتاس گذاشته متوجه پیشتر شد و داراب خان پسر خانخانان را که سوگند داده از قید خلاص و بصوبه داری بنگاله اختصاص داده بود هرچند طلب داشت عذرها درمیان آورده نیامد زن و پسر او را که بطریق یرغمال باخود داشته بود بسبب ظهور این عذر در زنش بادر قلعه رهتاس فرستاد و پسر جوان او را بقتل رسانید و بسبب غلبه لشکر پادشاهی بودن در ولایت بنگاله صلاح وقت ندانسته باهیکه آمده بود از بنگاله باز بدکن برگشت و در اثنای راه پیمودن شاه جهان سلطان مراد بخش

مع والده اش بحضور شاه جهان رسید چون رسیدن شاه جهان از بنگاله در دکن معروض پادشاه گشت حکم رفت که شاهزاده پرویز و مهابتخان
با لشکر همراهی بدفع شورش شاه جهان باز بدکن روند مهر دو کس حسب الامر از پتنه روانه دکن شدند و داراب خان پسر خانخانان که از
شاه جهان جدا گشته بلشکر پادشاهی ملحق شده بود بموجب حکم بقتل رسید و خانخانان خود مقید گردید شاهزاده پرویز و مهابت خان قطع مراحل نموده
برگاه در مالوه رسیدند شاهجهان بسبب رسیدن افواج قاهره بودن خود در دکن مناسب ندیده باجمیر رفت و در انجا هم توقف نا کرده از راه جیسلمیر
بصوب بهکر آمده قصد ایران کرد و همراه پسر خود سلطان دارا شکوه و سلطان شجاع و سلطان اورنگ زیب را بدرگاه پدر فرستاد و چون در
بهکر شریف الملک نوکر شاهزاده شهریار قیام داشت باستماع خبر آمدن شاهجهان جمعیت فراهم آورده توپ و تفنگ بر قلعه نصب کرده متحصن گردید
شاهزاده بدور قلعه منزل نموده چند روز بجنگ پرداخت و چندے از مردان کاری بکار آمدند و چون کاری از پیش نرفت بخاطرش گذشت که بتسخیر بهکر پرداختن
سودے ندارد و چندان فائده در ان نه درین اثنا خبر رسید که شاهزاده پرویز در دکن مرد و مهابت خان بحضور رفته فقط خانجهان
لودی در دکن قیام دارد و بعد ازین آگاهی دکن را خالی دانسته بخاطر آورد که پیش از انکه مهابت خان باز بمهم او متعین شود از راه ولایت
بهار او گجرات متوجه دکن باید شد بعد تصمیم این اراده قطع مراحل نموده در ناسک ترنبک از مضافات احمد نگر که تکیه گاه خویش در انجا
گذاشته بود نزول فرموده رحل اقامت نموده در انجا بوده قاصد اخراج خانجهان لودے از دکن گردید

ذکر رسیدن مهابت خان در حضور و مصدر گستاخی گردیدن و آصفخان را مقید کردن

چون ارادت الهی بران شد که چشم زخمے بپادشاه برسد امری که از صلاح دور و بفساد اقرب بود بمنصهٔ ظهور رسید یعنی مهابت خان
که مصدر چنین خدمات نمایان و ترددات شایان شده بود بموجب التماس نورجهان بیگم و آصف خان بے موجب مورد عتاب
گشت و فدائی خان از حضور مامور گردید که مهابت خان را از شاهزاده پرویز جدا کرده بطرف بنگاله روانه سازد و اگر مهابت خان
برفتن بنگاله راضی نباشد جریده بحضور آید و حکم شد که خانجهان لودے از گجرات آمده بجای مهابت خان اتالیق شاهزاده باشد
و نیز حکم شد که زر خطیر مطالبه سرکار بر ذمه مهابت خان طلب است آنرا مع مبلغیکه از محال جاگیر امرا بزور و تعدی متصرف شده و وکلای
آنها در حضور استغاثه دارند و هم فیلان نامے که از بنگاله و آن حدود بدست آورده اند باز خواست نماید در صورتیکه عذر دیوان پسندیده
داشته باشد بحضور رسیده خاطر نشان دیوانیان نماید چون فدائے خان از حضور دستورے یافته در مالوه رسیده احکام الیه
رسانید مهابت خان از شاهزاده پرویز رخصت گشته عازم حضور گردید و خانجهان لودے از گجرات بخدمت شاهزاده پرویز رسید
مهابت خان بعد قطع منازل در ایامیکه پادشاه برلب دریاے بهت متوجه سیر و شکار کابل بود نزدیک اردوے معلی منزل نمود
مهابت خان چون مے دانست که طلب او بتحریک آصف خان و اراده او آنست که بهر صورت این را ذلیل گرداند و قبل از ورود
او برخوردار ولد خواجه عمر نقشبندے را که داماد مهابت خان بود پادشاه حسب الالتماس آصف خان زیر تازیانه هاے شدید کشیده
و سر برهنه دست بر گردن بسته بے آبرو گردانید و آنچه مهابت خان بداماده باز یافت نموده بود و محمد محسن برادر زن مهابت خان
که کروری پرگنه پتیاله بود و عقیده گویند زرهاے خطیر از وهم باز یافت شد مهابت خان باستماع این حالات بنابر حفظ آبروے
خود چهار هزار سوار جرار اکثر از قوم راجپوت و غیره همراه آورده بود تا اگر کار به بے آبروئے او کشد جان خود بمردانگی در بازد
بسبب آمدن او باین صورت مردم باهم گرسنجا داشتند پادشاه از خود بیخبر بلا تامل بجبر و درود او را معاتب فرموده پیغام
فرستاد که تا مطالبات پادشاهی بدیوان اعلی نشان نکند و مدعیان خود را خوشنود نگرداند و فیلان بنگاله بحضور نرساند
باریاب کورنش نخواهد شد و آصف خان بنابر فرط غرور از شعور دور افتاده با وجود احداث عداوت باچنین

مقتدر و قوی جنگ و رکن السلطنة رفعت آهنگ بی حزمی را کار فرماگشته تا این آمدنش را نشنید و پادشاه را تنها این طرف
آب گذاشته خود با عیال و اطفال و احمال و اثقال و جمیع خدم و حشم براه جسر کشتیها از آب گذشته آنطرف دریا رفت و دیگر
امراهم باتفاق آصف خان همان طرف آب رفته خیمه ها زدند و گرد خیمهٔ پادشاهی غیر از شاگرد پیشه و خدمهٔ ضروری کسی نماند
مهابت خان این احوال شنیده قابو یافت و فوراً مع چار هزار سوار از معسکر خود سوار گشته بر سر پل آمده معتمدان خود را
بر معبر با دو هزار سوار گذاشت و پل را آتش داده تاکید کرد که احدی از امرای آن طرف را بدین سمت عبور کردن نه هند و خود
بر دروازهٔ دولتخانه رسیده از اسپ پیاده گشت و با دو صد راجپوت درون غسل خانه شتافت و تختهٔ غسل خانه را شکسته
باندرون رفت پرستاران حرم سرا این حقیقت را بعرض رسانیدند پادشاه از درون خرگاه برآمده بر پالکی نشست مهابتخان
پیشتر آمده کورنش بجا آورد و برگرد پالکی قربان گردیده معروض داشت که چون یقین کردم که از دست آصف خان خلاصی من ممکن نیست
دلیری کرده خود را در پناه حضرت پادشاه انداخته ام اگر مستوجب قتل و سیاستم همان به که در حضور بسزا رسم و راجپوتان مسلح در سراپردهٔ
پادشاهی را فرا گرفتند و غیر از چند کس خدمتگار در حضور حاضر نماند پادشاه بی ادبی های مهابت خان دیده دو مرتبه دست بقبضهٔ
شمشیر کرده خواست که آن بی باک را بزند حاضران حضور التماس کردند که وقت حوصله آزمائیست ازین جهت خودداری نمود
و در اندک فرصت راجپوتان اندرون و بیرون دولتخانه پادشاهی را فرا گرفتند مهابت خان بعرض رسانید که خود بدولت
براسپ سوار شوند و غلام در رکاب والا باشد و دران وقت اسپ خود را پیش آورد و پادشاه را غیرت سلطنت رخصت نداد که
براسپ او سوار شود و اسپ سواری خاصه طلب داشته سوار شد چون دو تیر انداز راه از دولتخانه اسپ سواره رفت
مهابت خان فیل حوضه در پیش آورده التماس کرد که درچنین شورش سوار شدن بر فیل صلاح دولت بالضرور بر فیل سوار
شد مهابت خان یکی از راجپوتان معتمد خود را در پیش فیل و دو راجپوت عقب حوضه نشاند و هر کس از خواصان و خدمتگاران پادشاهی
نزدیک می آمد بقتل میرسید تا آنکه داخل خیمهٔ مهابت خان شد درانجا مهابت خان فرزندان خود را برده و بپادشاه تصدیق
گردانید و خود دست بسته ایستاده و التماس می کرد که هر چه حکم شود بجا آورد و ازانجا که شاه بیغم مست بادهٔ عشق و اسیر دام محبت
نورجهان بیگم بود و لمحهٔ بی او نمی آسود درینحال هم دمبدم یاد داشت و همت بوصال او می گماشت مهابت خان بخیال اینکه نورجهان
بیگم را نیز باختیار خود آرد پادشاه را باز بسراپردهٔ شاهی آورد اما نورجهان بیگم در زمان رفتن پادشاه بخانهٔ مهابت خان فرصت یافته
آنطرف آب بمنزل آصف خان رفته بود مهابت خان ازین سهو خود تاسف میکرد و بهر کیف آن روز و شب خاقان و خان بمنزل
شاهزاده شهریار گذرانیدند چون نورجهان آن طرف دریا صفوف آراسته تدارک های اندیشید پادشاه مقربخان را نزد آصفخان
فرستاده پیغام داد که جنگیدن از نیک اندیشی نیست و بجهت اعتماد انگشتری خاصه بدست او داد و روز دیگر آصف خان و خواجه
ابو الحسن فوجها آراسته قرار بجنگ دادند و چون پل را کسان مهابت خان آتش داده بودند راه پایاب می جستند ابو طالب
پسر آصف خان با چند کسان بهر حال از آب گذشت و اکثر همراهانش غریق بحر فنا شدند آصف خان درمیان آب رسیده بود
که ابو طالب پسرش باندک جنگ هزیمت خورده برگشت و آصف خان بمشاهدهٔ حال پسر نیز از میان آب راه فرار پیمود نورجهان
فیل سواره از دریا گذشته بردم تاکید عبور میکرد و جنگ درمیان بود دران ضمن تیری بر بازوی یکی از پرستاران بیگم که در عماری
فیل با او نشسته بود رسید و بیگم بدست خود تیر از بازوی او برآورد و نزدیک فیل بیگم بسیاری از مردم بقتل رسیدند و فیل سواری
بیگم زخم چند برداشته برگشت و شنا کرده از دریا گذشت ناگزیر بیگم بعد از گذشتن دریا در خیمه فرود آمده و آصف خان با ابو طالب

پسر خود داده و عهد کسے دیگر انجا را سپرده شده شبانروز قطع مراحل نموده در قلعه اتک بنارس که بجاگیر او بود رفته متحصن گردید چون سطوت
مهابت خان در دل امرا غالب آمد خواجه ابوالحسن و دیگر امرا سوگند غلاظ و شداد از مهابت خان گرفته ملاقات کردند بعد از سه روز نورجهان بیگم
در حضور پادشاه رسید و پادشاه از ملاقات او خوشوقت شده از لب دریای بهت کوچ کرده با مهابت خان روانه کابل شد
مهابت خان از بس تسلط و استیلا داشت همین که در اتک بنارس رسید درون قلعه رفته آصف خان و ابوطالب پسرش
و میر خلیل الله ولد میران را با دوازده کس دیگر بدست آورده قید نمود و یکے از مصاحبان آصف خان را دستگیر کرده بقتل رسانید و پادشاه
چیزے نشنوانست کرد بالجمله بعد قطع مسافت بدار الملک کابل نزول واقع شد راجپوتان که مایهٔ استظهار فتنه سازے مهابت خان بودند
دلیر گشته طریق بغی و بی باکی مے پیمودند روزے جماعه راجپوتان با احدیان پادشاهے گفتگو کردند و کار بحدے رسید که احدیان
همه یکجا شده جنگ مردانه نمودند و قریب نهصد راجپوت علف تیغ گردیده هلاک شدند و اینمعنی موجب کسر شان و رعونت مهابت خان
شد بنا برین بعرض رسانید که باعث این فساد خواجه قاسم برادر خواجه ابوالحسن و بدیع الزمان خویش او شده چون رعایت مهابتخان
درمیان بود پادشاه آنها را دستگیر کرده حواله کرد و مهابت خان آن هر دو را سر برهنه کرده در بازار کابل بخوارے و بے عزتے گردانیده
در قید نگاهداشت و از وقتے که با پادشاه اینهمه گستاخے کرد بر همه کس چیرگے داشت و پادشاه بهر صورت رعایت خاطر مهابت خان میفرمود
و هر چه نورجهان بیگم در خلوت میگفت پادشاه نادان بے کم و کاست با مهابت خان اظهار مے نمود و صریح میگفت که بیگم و صبیهٔ شاهنواز خان
ولد خانخانان عبدالرحیم که در عقد میرزا ابوطالب مخاطب بشایسته خان ولد آصف خان است قصد تو دارند غافل مباش و نورجهان بیگم
در فراهم آوردن جمعیت سعے داشت تا آنکه از کابل معاودت بهندوستان شد چون در حوالی رهتاس نزول واقع و در انجا اجتماع ملازمان
پادشاهی شد پادشاه مهابت خان را بزبانی خواجه ابوالحسن عنایت خان پیغام فرستاد که پیشتر روانه گردد والا کار بجنگ خواهد کشید
بالضرور مهابت خان پیشتر راهی گشت بعد از انکه از دریاے بهت عبور کرد بزبانے افضل خان چهار حکم اصدار یافت اول آن که شاهزاده
شاهجهان بصوب ٹھٹه رفته است بتعاقبش شتافته مهم او با نصرام رساند دوم آن که آصف خان را با همراهانش از قید برآورده بحضور
بفرستد سوم آن که طهمورث و هوشنگ پسران شاهزاده دانیال را که باو حواله شده بودند روانه حضور نماید چهارم آن که لشکری
پسر مخلص خان را که ضامن اوست و تا حال بملازمت نرسیده حاضر گرداند در صورتیکه از فرستادن آصف خان و دیگر احکام
عدول نماید فوج بر سر او متعین شده بسزا خواهد رسانید افضل خان رفته احکام مطاعه بمهابت خان یک یک گزارش نمود
مهابت خان پسران سلطان دانیال را حواله نموده اظهار کرد که بموجب حکم والا روانه ٹھٹه مے شوم و آصف خان را اخلاص نمیکنم
اما خوف دارم که بعد خلاصے آصف خان مبادا بیگم از روے عداوتیکه دارد فوجے بر سر من متعین کند درین صورت امیدوار
مهلت ام که هرگاه از لاهور بگذرم آصف خان را خلاص کرده روانه حضور نمایم افضل خان از پیش مهابت خان آمده پسران
شاهزاده مرحوم را از نظر گذرانید و آنچه مهابت خان گفته بود مفصل بعرض رسانید چون مکرر بزبانے افضل خان حکم شده که
غیرت تو درین است که آصف خان را خلاص کنے والا ندامت خواهی کشید ناچار مهابت خان بموجب حکم والا عمل آورده
آصف خان را طلب داشته معذرت خواست و بعهد و سوگند خاطر خود را مطمئن ساخته با همراهانش بحضور فرستاد لیکن
ابوطالب پسر او را بسبب مصلحت روزے چند نگاهداشته روانه ٹھٹه گردید از جمله محاسن اتفاق آنکه شورش مهابت خان بساحل
دریاے بهت واقع شده بود و خلاصے آصف خان در روانه گردیدن مهابتخان بسمت ٹھٹه نیز بر همین کنار دریا اتفاق افتاد بعد چندے روز
ابوطالب و خواجه ابوالحسن و بدیع الزمان داماد او را عذرها خواسته روانه حضور نمود و منزل بمنزل روانه ٹھٹه گشت پیش از رسیدن او در انجا

پادشاهزاده شاه جهان از ٹھٹھہ کوچ کرده بطرف دکن معاودت نموده بود چنانچه سابقاً مذکور شد و مهابت خان بعد رسیدن در ٹھٹھہ بعد حکم پادشاه رو بهندوستان آورد و آثار بغی از و بظهور پیوست پادشاه فوجے برسر او متعین نمود و خانخانان عبد الرحیم که از دست مهابت خان زخمهاے کاری بر جگر داشت بالحاح و افتراح فهم او برذمه خود گرفته رخصت شد و محال جاگیر مهابت خان و صوبه داری اجمیر بخانخانان مرحمت گشت خانخانان بعد قطع مراحل در اجمیر رسید و مهابت خان که بعد معاودت از ٹھٹھہ بسمت اجمیر رسیده و تو تاب جنگ نیاورده در شعاب جبال ملک رانا اقامت ورزید خانخانان در ان سمت در سنه بیست و یکم جلوس بعمر هفتاد و دو سالگی بجوار رحمت ایزدی پیوست و مهابت خان از انجا عرایض نیاز مشتمل عقیدت و اخلاص بخدمت شاه جهان ارسال داشت و بموجب منشورے که در جواب متضمن طلب وصادر گشت بجناح استعجال در جویر رسید و بملازمت شاه جهان مشرف گشته مورد انواع عواطف گردید این معنے بعرض پادشاه رسید خانجهان لودے بخطاب سپه سالارے و صوبه داری دکن سرفرازی یافت و مدتے او را با شاهزاده شاه جهان محاربه و مجادله ماند ؛

در بیان رحلت جهانگیر پادشاه بعالم بقا

در سال بیست و دوم جلوس جهانگیر پادشاه مطابق عادات متوجه کشمیر شد و بعد از رسیدن آنجا بیمارے ضیق که لازم داشت استیلا یافت و ضعف و ناتوانی روز بروز زیاده شد در اوایل زمستان رایت مراجعت برافراشته چون در منزل بیرم کله بنشاط شکار اشتغال ورزید دران سرزمین در ته کوه نشیمنے بجهت بندوق اندازے ترتیب یافته مقرر بود که چون زمینداران آهوان را رانده بر تیغه کوه برآورند و بنظر درآید پادشاه خود بندوق بروانداز و همین که زخم آهو میرسید از کوه جدا شده معلق زنان بر زمین مے افتاد درین روز یکے از پیادهاے آن مرزبوم آهوے را رانده آورد آهو بر پارچه سنگے ایستاد اما خوب بنظر درنے آمد پیاده مذکور خواست که پیشتر آمده آهو را ازان مکان پیشتر راند بمجرد رسیدن در انجا پایش لغزید دست بوته زد قضا را بوته کنده شد و آن پیاده اجل گرفته ازان کوه عالے معلق زنان بر زمین افتاد و استخوانش خرد شکست و اعضایش از هم گسیخته جان بحق تسلیم کرد مشاهده این حال مزاج پادشاه نهایت ملول و خاطرش بسے مکدر گردید ترک شکار کرده بدولت خانه آمد ازان ساعت قرار و آرام از خاطرش بخاست از بیرم کله کوچ کرده در ٹھٹھہ و از انجا براجورے نزول واقع شد و از انجا بدستور معهود یک پهر روز مانده کوچ فرمود در اثناے راه پیاله خواست همین که برلب گذاشت گوارا نیفتاد و آخر شب حال دگرگون گردید و هنگام صبح نفسے چند بسختی کشیده وقت چاشت روز یکشنبه بیست و هشتم صفر سنه یکهزار و سے و شش هجری مطابق پانزدهم آبان ماه در عمر شصت و دو سالگی طایر روح او از آشیان کالبد عنصرے پرید و نورجهان بیگم خروش دل خراش و ناله جان تراش بآسمان رسانید و گل رخساره از خان ناخن غم خراشید و ابیات گویان چون مرغ نیم بسمل بر خاک و خون مے طپید بیت بسینه از قفا بن سنگ میزد ؛ طپانچه بر رخ گلرنگ میزد ؛ و بی اختیار میخواند قطعه دریغا زین دل آزارے دریغا ؛ دریغا زین جگر خوارے دریغا ؛ نخواهم بے جمالش زندگے را ؛ بملک جاودان پاینده گے را ؛ نهال عمر بے برگ است بے او ؛ حیات جاودان مرگ است بے او ؛ بقا لون و فا نیکو نباشد ؛ که من باشم گیتی او نباشد ؛ نیخواهم کز و یک سو نشینم ؛ جهان را بے جمال او ببینم ؛ چه آسایش دران گلزار ماند ؛ کز و گل رخت بندد خار ماند ؛ و درچنین وقت هرچند برادر خود آصف خان را طلبداشت او عذرها در میان آورده نیامد و نعش جهانگیر پادشاه از انجا مصحوب مقصود خان بلاهور رسید و برلب دریاے راوے متصل شاهدره در باغ قاسم خان که نورجهان بیگم رونق افزاے آن باغ بود مدفون گردید و عمارات عالیه بران تعمیر یافت این یک بیت آخر از قطعه تاریخ رحلت او است ملا کشفے گفته بیت چو تاریخ وفاتش جست کشفی ؛ خرد

گفتا جهان گیر از جهان رفت ؛

ذکر سلطنت ابو المظفر شهاب الدین محمد شاه جهان پادشاه صاحبقران ثانی

بعد رحلت جهانگیر آصف خان با ارادت خان همداستان گشت و داور بخش پسر خسرو را بنوید سلطنت مطمئن گردانیده روانه پیشتر شده و بنارسی نام هندوی را که در چابک روی از باد صبا گرو می برد نزد شاهجهان فرستاده و از خبر رحلت جهانگیر آگاه ساخت و جسد جهانگیر را مصحوب مقصود خان روانه ساخت و روز جمعه در باغ اساس نهاده نور جهان بیگم بر لب آب راوی در سواد لاهور جسد مذکور مدفون گشت چون امرای عظام میدانستند که آصف خان بنابر استحکام مبانی دولت شاهجهان این توطیه و تمهید نموده همه با آصف خان دم موافقت زدند و آصف خان که از نور جهان خواهر خود مطمئن نبود و بدین جهت او را نظربند داشته احتیاطی نمود که نزد او کسی آمد و رفت نمی نمود و نور جهان بیگم می خواست که داماد او شهریار سلطان پادشاه شود و شهریار مرقوم بتحریک زن خود دست تصرف بخزائن پادشاهی دراز کرده و سائر کارخانجات بیوتات را از خزانه و فیلخانه و قورخانه وغیره که در لاهور بود متصرف گشته در عرصهٔ یک هفته هفتاد لک روپیه بمنصبداران قدیم و جدید داد و از انجمله بعد استقرار یافتن سلطنت بشاهجهان چهل و پنج لک روپیه بخزانه مسترد گردید شهریار بایسنقر پسر سلطان دانیال را که بعد رحلت جهانگیر گریخته بلاهور نزد او آمده بود بجای خود سردار ساخته لشکر را از آب گذرانید و در سه کروهی شهر تلاقی فریقین اتفاق افتاد و در حملهٔ اول انتظام افواج شهریار از هم گسیخت و هر کدام براهی شتافت و شهریار که با دو هزار سوار قدیم خود در ظاهر شهر لاهور استاده بود برگشته بقلعه در آمد شبانگاه ارادت خان درون قلعه رفته او را بقابوی خود آورد و صبح امرای عظام بدرون ارک شتافته داور بخش را بر سریر نشانیدند و شهریار را دست بسته بکورنش او آوردند و بعد از دو روز مکحول گردانیدند و پس از چند روز طهمورث و هوشنگ پسران شاهزاده دانیال را نیز مقید کردند و شاهجهان برسیدن خبر از زبان بنارسی در مقام جنیر سرحد نظام الملک از راه گجرات عازم مستقر الخلافة اکبرآباد گردید و جان نثار خان را با فرمان متضمن عواطف و احسان نزد خان جهان لودی افغان که دران وقت صاحب صوبهٔ دکن حسب الامر جهانگیر و نور جهان بیگم بنابر استیصال شاه جهان بود فرستاده و دلالت باطاعت نمود او سررشتهٔ صواب از دست داده با نظام الملک سلطان دکن ساخته بعد عهود و مواثیق تمام ولایت بالاگهاٹ با و واگذاشت و خود برهانپور آمد مقارن این حال دریا خان روهیله که پیش از رحلت جهانگیر از شاهجهان جدا گشته در ولایت نظام الملک بسر میبرد بمناسبت طبیعت افغانی بخانجهان ملحق گشت و محرک سلسلهٔ فتنه و فساد گردید و جان نثار خان را بدون عرضه داشت در جواب فرمان رخصت انصراف داد شاهجهان باحمدآباد در رسید و ناهر خان را که خطاب شیر خوانی داشت بمنصب پنجهزاری ذات و سوار و صوبه داری گجرات سرفراز نمود و میرزا عیسی ترخان را منصب چهار هزاری ذات و دو هزار سوار و ایالت ملک تهته داده رخصت فرمود و خدمت پرست خان را نزد آصف خان بلاهور فرستاده و بدستخط خود فرمان نوشت که درین وقت که احتمال فتنه هاست اگر داور بخش پسر خسرو و برادرش و شهریار و طهمورث و هوشنگ پسران شاهزاده دانیال را بصحرای عدم سر دهند بصلاح و صواب و یا اقرب خواهد بود بعد ورود این حکیم روز یکشنبه بیست و دوم جمادی الاولی سال هزار و سی و هفت باتفاق دولتخواهان و رایوان خاص و عام لاهور خطبه بنام شاهجهان خوانده شد و داور بخش را که روزی چند بمصلحت وقت بسلطنت برداشته بودند دستگیر ساخته در گوشهٔ محبوس داشتند و شب چهارشنبه بیست و ششم جمادی الاولی سنهٔ مذکوره او را با گرشاسپ برادرش و شهریار و طهمورث و هوشنگ پسران سلطان دانیال را بجاودانی نیستی فشانیدند و درینوقت که موکب شاهجهان بحدود ملک انابود مع سپه سالار مهابت خان کوچ بکوچ از راه اجمیر طی مراحل نموده در باغ نور منزل ظاهر اکبرآباد منزل فرمود و صباح آن بسواری فیل داخل حویلی که در شاهزادگی با و تعلق داشت بنابر

انتظار ساعت مختار جلوس اقامت گزید و بتاریخ ہشتم جمادی الثانیہ روز دوشنبہ سال ہزار و سے و ہفتم ہجری کہ سن او بسے و ششم سال شمسی و ہفت سال و دو ماہ قمری و ہشت روز رسیدہ بود دو مستقر الخلافۃ اکبرآباد بر تخت فرمانروائی و سلطنت در قلعہ اکبرآباد جلوس نمود و حکیم رکنای مسیح تخلص تاریخ جلوس چنین یافتہ شعر بہر سالِ جلوس او گفتم ٭ در جہان باد تا جہان باشد ٭ و شیخ عبد المجید شاہنامہ نویس آن دو شنبہ مبیت و پنجم بہمن یافتہ بعد جلوس فرمان عاطفت عنوان بنام آصف خان برادر نور جہان بیگم متضمن طلب او در حضور و آوردن شاہزادہا از لاہور کہ ہمراہ اردوی جہانگیری بودند اصدار یافت و در القاب خان مرقوم این فقرات مندرج گشت عضد الخلافۃ یمین الدولہ عموی دانا آصف خان و نیز دران فرمانست سروپائی کہ روز جلوس بیمنت مانوس پوشیدہ بودیم برای آن عضد الخلافۃ فرستادیم و ہر چند کہ بآن عمو عنایت فرمائیم زیادہ ازان گنجایش دارد بالفعل منصب ہشت ہزاری ذات و سوار دو اسپہ و سہ اسپہ عنایت نمودیم و سوای آن مبلغ دہ لاہری بطریق انعام مرحمت فرمودیم و مہابت خان بخطاب خانخانان سپہ سالار و منصب ہفت ہزاری ہفت ہزار سوار و صوبہ داری اجمیر و خلعت خاصہ با چارقب طلائی و خنجر و شمشیر مرصع با علم و نقارہ و تومان طوغ و دیگر عنایات سرفرازی یافت و خانجہان لودی با وجود تمرد و سرتابی بعطای منصب ہفت ہزاری و بعضی عنایات دیگر مستمال گشتہ بصوبہ داری دکن بحال ماند و برین نمط ہر یکی از امرا بقدر مراتب و اقتضای صلاح وقت مورد الطاف و مراحم گردیدہ اول حکمیکہ اصدار یافت منع سجدہ بود فرمود کہ سزاوار این تعظیم ذات معبود حقیقی است مہابت خان بعرض رسانید کہ اگر بجای سجدہ زمین بوس قرار یابد سر رشتہ امتیاز خادم و مخدوم می ماند و سجدہ ہم برطرف می شود ملتمس او پذیرائی یافت متعین شد کہ ہر دو دست را بر زمین گذاشتہ پشت دست را ببوسند و سادات و علما و مشایخ و درویشان را منع این تواضع نمودہ ہنگام ملاقات بسلام و زبان رخصت بفاتحہ مامور فرمود و پس از چند سال زمین بوس ہم ممنوع شدہ تسلیم چہارم بجای آن قرار یافت ساعتی پیش از بامداد بیدار گشتہ بعد تخلی و طہارت ادای صلوۃ مفروضہ و نوافل نمودہ اغلب اوقات با وضو می بود و در فن موسیقی نیز مہارت تمام داشت و باستماع آن راغب بختاور خان خواجہ سرای صاحب تاریخ مرآۃ العالم می نگارد کہ بعضی از صوفیہ در بزم او و حالت وجد جان بحق تسلیم کردہ اند و ہم درین سال اول جلوس نذر محمد خان برادر خرد امام قلی خان والی توران رحلت جہانگیر شنیدہ لشکر بکابل کشید و مہابت خان بمدافعہ مامور شد و طالب کلیم تاریخ رخصت فوج لشکر فتح یافتہ خانزمان پسر مہابت خان بمنصب پنجہزاری سرافراز شد و نذر محمد خان قلعۂ کابل را تا دو سہ ماہ محاصرہ نمود بی نیل مقصود برگشت و مہابت خان باستماع عود او در سرہند توقف نمودہ لشکر خان صوبہ دار کابل کہ پیش از مہابت خان رخصت شدہ بود انتظار مہابت خان نکردہ داخل کابل گشت و حقیقت حال بعرض داشت ہر دو انکشاف یافت چون برخی از سکنۂ کابل بسبب ورود عساکر توران نقصان و خسارہ بسیار کشیدہ بودند لک روپیہ از خزانۂ کابل بتجویز قاضی شہر محمد زاہد بغارت زدگان حسب الحکم انعام شدہ انقسام یافت و غرۂ رجب ہمین سال شاہزادگان والاگہر محمد داراشکوہ و شجاع و اورنگ زیب کہ پیش جہانگیر می بودند مع یمین الدولہ آصف خان و دیگر امرای عظام و خوانین و حشم و عبید و خدم از لاہور باکبرآباد رسیدہ ادراک دولت ملازمت نمودند پسران را در آغوش عاطفت کشیدہ و تقبیل جبین ناصیۂ آنہا نور آگین نمود و بعد ازان سر یمین الدولہ را کہ بر پای پادشاہ گذاشتہ بود ہر دو دست بر داشتہ در آغوش عنایت گرفت و خلعت خاصہ با چارقب مرصع و خنجر و شمشیر مرصع با پردلہ جواہر دوزو علم و نقارہ و تومان توغ و دو اسپ از طویلۂ خاص یکی با زین مرصع و دیگر با زین میناکار طلائی و فیل از حلقۂ خاصہ با ساز طلا و مادہ فیل مرحمت نمودہ سر عزتش را باوج افتخار رسانید و مرتبۂ وکالت مفوض فرمودہ مہر اوزک کہ نزد ممتاز محل صبیۂ او زوجۂ پادشاہ و والدۂ شاہزادگان می بود بالتماس ممتاز محل بآن

عضد السلطنة سپرده و مخاطب بلفظ عموے خواند و شایسته خان همین پسر او بخلعت فاخره و خنجر و شمشیر مرصع و اضافه هزار و پانصد سوار منصب
پنجهزاری چهار هزار سوار و علم و نقاره و اسپ با زین طلا و فیل امتیاز یافت و دوازدهم رجب سنه هزار و سے و هفتم هلالے جشن نوروز
ترتیب یافت دریا خان روهیله که بے وفائے نموده بخانجهان لودی پیوسته بود درین جشن بدرگاه رسیده مورد عفو گردید
و منصب چهار هزاری یافت و میرزا رستم صفوے از بهار رسیده شرف کورنش دریافت چون کبر سن او را دریافته بود بعنایت
یک لک و بیست هزار روپیه سالیانه مایهٔ اطمینان خاطر یافت پانزدهم ماه رمضان مهابت خان بصوبه دارے دکن و خاندیس بجای
خان جهان مقرر شد و خلف او خان زمان صوبه دار مالوه با انتظام دکن مامور شده خانجهان لودی صوبه داری مالوه یافت و درین
سال ججهار سنگه پسر راجه نرسنگه دیو بندیله قاتل شیخ ابو الفضل توهم گریخت و مهابت خان به تنبیه او نامزد گردید و شاه جهان بشکار
بازسے و تماشاے حصار گوالیار توجه نمود ججهار سنگه چون طاقت گریز و ستیز در خود ندید بمهابت خان نوشت که اگر عفو تقصیرات
من شود تلافی جرائم سابقه بصدق عقیدت ے نمایم و حسب التماس مهابت خان آثم او بخشیده هزار اشرفی و پانزده لک
روپیه و چهل فیل بطور جریمه بر او مقرر شد و بوسیلهٔ مهابت خان ادراک کورنش نمود و درین سال نظام الملک از محالات
بالاگهاٹ که خانجهان لودے از کوتاه بینی باو گذاشته بود دست باز داشته ضمیمهٔ ممالک محروسه گردانید و درین جشن نوروزی
یک کرور و هشتاد لک روپیه نقد و جنس و چهار لک بیگهه زمین و یک صد و بیست موضع در ولبت تصدق و انعام شد ۞

احوال سال دوم مطابق سنه هزار و سی و هشت هجری

جشن وزن قمرے روز دوشنبه سلخ ربیع الاول که آغاز سال سے و نهم از سنین عمر او بود بعمل آمد یکبار بطلا و نقره و شش بار
باجناس دیگر پادشاه سنجیده بارباب احتیاج اتفاق شد و بعد سه ماه و هفت روز در سرزمین گوالیار بشکار بسر رفته معاودت باکبرآباد
شد و خانجهان لودے که در اثنای روان شدن از مالوه بزمین بوس رسیده به تنبیه ججهار سنگه مامور شده بود باز شرف کورنش
اندوخت سوم رجب این سال مهابت خان بصاحب صوبگی دهلے سربلند گشت و بیست چهارم رجب نوروز شد و جشن آن بدستور آراستگی
یافت و سالیانه ممتاز محل ده لک روپیه مقرر گشت و بحرے بیگ ایلچی شاه عباس که در زندگی خود برائے تهنیت فرستاده بود و بعد از ان
رحلت نمود ادراک صحبت شاهجهان کرده بیست هزار روپیه انعام یافت و ارادت خان به تغییر مهابت خان صوبه دارے دکن
یافته بعنایت خلعت با چارقب طلادوز و شمشیر مرصع و دو اسپ و فیل با ساز طلا و مطلا سرفراز شد و از تغییر او دیوانی کل بافضل خان
شیرازے که در ایام شاهزادگے دیوان بود مفوض گشت و تاریخ وزارتش ع شد فلاطون وزیر اسکندر ۞ گفته اند که درین ایام
یمین الدوله آصف خان دو برهمن را که ده بیت هندی بیک شنیدن یاد میکردند و ده دیگر بهان وزن و مضمون منظوم ساخته هر
بیست بیت را بترتیب می خواندند بحضور آورد و خانجهان لودے که همواره از کردارهای ناشایستهٔ سابق خود در توهم بود و باندیشهای
باطل بر توهمهای خود افزوده انزوا گزید پادشاه اسلام خان را که از امرائے مقتدر و معتمد او بود نزد خانجهان فرستاده استکشاف
حال نمود خانجهان بیمناکے و اندیشه مندی خود اظهار نموده معروض داشت که اگر رقم امانے بخط پادشاه یافته در نوکری و انزوا
مختار و مجاز باشم رفع توهم من ممکن است پادشاه از خوش نهادی امان نامه بقلم خود در کمال عطوفت نگاشته باو سپرد باز هم
آن افغان سست پیمان بدگمان بود و شبی بے خبر از اکبرآباد راه فرار و ادبار پیش گرفت بعد خبر خواجه ابو الحسن با خانزمان و برخے
از امرا بتعاقب او مامور شدند چندے از انها مثل سید مظفر خان و خدمت پرست خان و بیلداس و غیرهم بر سبیل تعجیل تعاقب
نموده در حوالی دهولپور باو رسیده نبرد آرا شدند خدمت پرست خان بزخم کاری روانه ملک رستگاری شد و حسین و

عظمت پسران خان جهان و دامادش با بیاره از عمرهای او بقتل رسیدند و خانجهان با دو پسر خود که باقی مانده بودند و چندی همگیر
از رفقای خود را بجنگل انداخته داخل گوندوانه شد و از آنجا براه برار بولایت نظام الملک که با خانجهان در مقام مدارا و مماشات بود
در آمد بهلول و سکندر افغان بتوهم تقصیرات خود و مجانست افغانی گریخته بخانجهان ملحق شدند و مقرر شد که برای تنبیه نظام الملک
اردوی کیهان پوی شاهی بصوب دکن نهضت نماید اسلام خان را بحراست دار السلطنة اکبرآباد گذاشته روز دوشنبه هشتم جمادی الاولی
اعلام فیروزی در حرکت آمد و نامه متضمن تعزیت انتقال شاه عباس ماضی و تهنیت جلوس شاه صفی نبیرهٔ او مصحوب میر برکه
باتفاق بحری بیگ ایلچی شاه عباس که رخصت انصراف یافت ارسال شد و هم درینولا جشن وزن قمری اختتام سال سی و نهم
و شروع سال چهلم از عمر پادشاه ترتیب یافت ❊

احوال سال سوم مطابق سنه هزار و سی و نه هجری

ششم شعبان که روز جشن نوروز بود سالیانه نواب ممتاز محل زوجه پادشاه صبیهٔ آصف خان از اصل و اضافه ده لک
روپیه مقرر گردید و دیگر امرا نیز باضافه مناصب سربلندی یافتند و بطرف خاندیس بنابر مالش نظام الملک و گوشمال خانجهان نهضت
نموده بعد ورود دران دیار سه فوج بسرکردگی سه سردار مقرر گردید یکی ارادت خان ناظم صوبه دکن دوم راجه گج سنگه سوم
شایسته خان مهین پسر آصف خان و ارادت خان را خطاب اعظم خانی بخشیده شایسته خان و گج سنگه و دیگر امرا را حکم فرمود
که از صوابدید اعظم خان بیرون نروند بیست و ششم رجب شهر برهانپور مرکز رایات ظفر آثار شد و دریا روهیله با وجود آن همه عنایات
و عفو تقصیرات کفران نعمت نموده بعد از بیجا فرار ورزیده و نزد خانجهان بوی رفت چون با ارادت خان و شایسته خان
صحبت در نمی گرفت شایسته خان را بحضور طلبیده بسرکردگی آن فوج عبد الله خان بهادر را رخصت نمود درینولا اعظم خان را
با خانجهان جنگی روی داد و خانجهان از جنگ گریز نموده جمعی را بکشتن داد اتفاقاً در اثنای تلاش ملتفت خان ولد اعظم خان
با فوج چنداول از قول بدو گروه دور مانده بود خانجهان و بهلول و مقرب خان با اینها رسیده و غافل دیده در آویختند و چندی
از مغول و راجپوت جان خود در باختند درین ایام جادو رای کافر نعمت که مع پسران و دیگر منتسبان بیست و چهار هزاری
ذات و پانزده هزار سوار منصب داشت با جمیع فرزندان و خویشان خود گریخته نزد نظام الملک رفت و او بیوفائی را لازم ماهیت
آن مدبر دانسته خواست مقید سازد آن خون گرفته دست و پا زده با دو پسر و نبیره کشته شد باقی اولاد و اقارب او ملتجی بهمین درگاه
گشته بوسیلهٔ اعظم خان مناصب مناسب یافتند و یک لک و سی هزار روپیه مدد خرج بانها عنایت شد و همدرین ایام کمال الدین روهیله
که در عهد جهانگیر خطاب شیر خانی داشت بنوشتهٔ خانجهان دل نبستاو کمر بغی بسته از دست سعید خان مع همراهان بسزا رسید و بعد برسات
یمین الدوله آصف خان که ریاست او در همه باب بر همه کس مسلم بود بسرداری کل عساکر بالاگهاٹ سرافرازی یافت دهم ربیع الثانی جشن
وزن قمری اختتام سال چهلم و ابتدای چهل و یکم آراسته شد چون مقرب خان و بهلول از جالنا پور روبه پاتهری نهادند اعظم خان
بر فرار اینها وقوف یافته تعاقب نمود و خانجهان در دهاگانون انتظار آن هر دو میکشید که ناگهان لشکر پادشاهی رسید خانجهان راه
فرار مسدود یافته بجنگ ایستاد چون معرکه کارزار گرم شد بهادر خان روهیله داد شجاعت داده دو زخم تیر برداشت و نیز پرداس جهالا
چپقلشهای مردانه جان خود در باخت درینوقت اعظم خان رسید و هنگامه گیر و دار گرمی پذیرفت خانجهان عرصه بر خود تنگ دیده
رو بفرار نهاده درینوقت تفنگی به بهادر برادرزادهٔ خانجهان رسیده در میدان نشست پرسرام نامی از سپاهیان راجهٔ بهار سنگه بدو رسیده
با او در آویخت بهادر از فرط بهادری جمدهری به پرسرام زد پرسرام نیز جمدهری بکلفش زده رهگرای آخرت ساخت و خان جهان بکوهستان

ورآمد و اولیاے دولت پادشاہے در تعاقب او رسے سپردہ برگردیدند و اعظم خان در جائے براے آرام سپاہ اند کے آسودہ حقیقت حال به پادشاہ نگاشت و در جلدوے آن اسپ و فیل و خلعت و شمشیر ارسال یافت چون خانجہان ارادہ دولت آباد نمود اعظم خان از اسجا کوچیدہ لسبب قحطی کہ در اطراف دولت آباد شنید رفتن بآن طرف مصلحت ندید و بقصد استیصال بہلول و مقرب خان بدہار وفت درین ایام ساہوجے بھوسلہ کہ سرخیل ہنود لشکر نظام الملک بود بلشکر پادشاہی پیوست و بمنصب پنجہزارے بلند پایہ گردید و دیگر اقارب او نیز فراخور لیاقت منصبہا یافتند و سید مظفر خان باضافہ ہزارے ذات بمنصب پنجہزارے سرفراز شد و میر جملہ باضافۂ مذکور چارہزارے شد و قلعہ منصور گڈھ بسعے باقر خان صوبہ دار اوڈیسہ مفتوح گردید *

احوال سال چہارم مطابق سنہ ہزار و چہل ہجرے

چون بشومے خانجہان لودے ولایت نظام الملک لگدکوب نوائب گشت و داعیۂ نظام الملک صورت نگرفت خان جہان را اعتماد بر دوستی نظام الملک نماند و ترسید کہ مبادا براے مصلحت حال خود با او غدرے کند بنابرین رو بمالوہ نہاد و عبداللہ خان بہادر کہ در بالا گھاٹ بود تعاقب نمود و سید مظفر خان بارہہ و جمعی دیگر بانصرام مہم لودے از حضور رخصت یافتہ باو ملحق شدند و در سرونج رسیدہ آگہی یافتند کہ مقاہیر از نواحے شہر پنجاہ فیل سرکار خالصہ شریفہ بردہ اند و خواجہ عبدالہادے پسر صفدر خان کہ بہ نیابت پدر در انجا بود و محافظت شہر نمودہ سکنۂ آنجا را از شر آنہا حراست کرد و خانجہان از دست راست سرونج بملک بوندیلہ در آمدہ از کالپے سر بر آورد و بکرماجیت پسر جہجہار سنگہ بتعاقب مخاذیل در آمدہ خود را بسیار روہیلہ کہ چنڈاول خانجہان بود رسانید و دریاے محابا برو تاخت و بجنگ رستمانہ پرداختہ حملہ ہامے بر رفقاے او نیز سر باختہ دیوانہ وار عرصہ کارزار گرم ساختند و چہار صد افغان و دو صد بوندیلہ درین معرکہ رہگراے آن سرا شدند در اثناے زد و خورد تفنگے بدریا رسیدہ کارش انجام یافت و سپاہ بوندیلہ دیار خانجہان و سپاہ وابستہ برو ہجوم آوردند و خان جہان فرصت یافتہ جان خود بپاے گریز بیرون برد و بکرماجیت بوندیلہ بخطاب جگراج و باضافۂ ہزارے ذات و ہزار سوار دو ہزارے دو ہزار سوار شد و از وقائع این سال فتح قلعہ دہارور است بسعے اعظم خان و بدست آمدن قلعہ دار و اہل و عیال سمن عم ملک بدن جدۂ مادرے نظام الملک کہ در قلعہ بودند و اعظم خان در جلدوے این خدمت باضافۂ ہزارے ذات و سوار شش ہزارے شش ہزار سوار شد و دیگر ملازمان آن لشکر ہر یکے درخور مرتب مشمول مراحم خسروانہ و قلعہ بفتح آباد موسوم شد چون خان جہان از گذشتہ شدن دریا راہ فرار پیمود اولیاے دولت شاہی در تعاقب او شدند روزے دو رتر راندند و صبح دیگر از ماندگے راہ دیرتر روانہ شدند و زخمیان و سست قدمان را پیشتر روانہ گردانید سید مظفر بارہہ از جمیع افواج ہراول پیشتر بخان جہان لودے رسید او نیز با ششصد جوان جلادت نشان عطف عنان نمودہ بمقابلہ پرداخت و جنگے نمود کہ کارنامۂ رستم و افراسیاب را بآب شمشیر شست و شوداد و اکثر رفقاے او شربت مرگ چشیدند و برخے مجروح از معرکہ بر آمدہ راہ بریدند از سرداران طرف فوج پادشاہے یکے خویش خان عالم و دوسے ورگا نبیرۂ رائیسال بعد کشش و کوشش بسیار جانسپارے نمودند و صدر خان روہیلہ کہ مایۂ استظہار لودے بود مع دو پسر خان جہان در میدان نقد جان با اکثر رفقا در باختند خان جہان بملاحظۂ این حال بازرو براہ نہاد و اکثر فیلان او مع زر و اموال در راہ ماند درین فرار و مرور عبورش بطرف کالنجر اتفاق افتاد حاکم آنجا سیاز خان خبر یافتہ بتادیب او بر آمد در پنجا باز صف آرا گشتہ محاربہ صعبی نمود و حسن خان پسرش گرفتار گشت بضرورت طبل و علم وغیرہ اسباب دولت و نشان حشمت و شوکت بجا ماندہ از معرکہ بر آمد و تا بیت کردہ عنان تگاور باز نکشیدہ شام بر تالابے منزل گزید و با رفیقان خود گفت کہ الحال عزم پیشتر رفتن

از اینجا بدارم قضا کار خود کرده و عمر بپایان رسیده امداد و اعانت شما درین هنگام سودمند نیست در آتش من خود را مسوزید لیک
سپاه از عقب میرسد شما را غرض کردم تا فرصت است راه خود بگیرید آخر به تیغ هلاک از بهم گر جدا خواهیم شد بهتر آنکه الحال جدا
شوید کسانی را که زندگی عزیز بود جدائی گزیدند و گروهی که وفا سرشت بودند مهیای مرگ گردیده دست از جان شستند چون
سید مظفر رسید و گرد سپاه نمودار گشت خانجهان لودی مع عزیز خان پسر خود بکمال ثبات و استقلال بمقابله بر خاسته
با رفقای باقی باراده تلافی استقبال فوج دشمن نمود و هر یکی از اینها که شرارهٔ آتش شجاعت بود با دشمن در آویخته نام و نشان
خویشتن روشن ساخت و خانجهان عرصه بکام دشمنان دیده از اسپ فرود آمد و دشمنان از چار سو محیط شدند تا دسترسی بر تیر و کمان داشت
با دشمنان در کشاکش بود بعد از ان ما دامیکه در دست و با تاب و توان بود از حمله بردن بر مخالف نیاسود تا آنکه پیکرش ریزه ریزه و
سر عزیز خان پسرش و راسے مل به تیغ تیز از بدن جدا گردید چون کار خانجهان به نهایت انجامید عبدالله خان فیروز جنگ که قلب
و رئیس لشکر پادشاهی بود نیز از پی رسید و سر هر سه کس مذکور به حضور پادشاه فرستاد و در جلدوی این خدمت عبدالله خان
باضافهٔ هزاری هزار سوار بشش هزاری شش هزار سوار و بخطاب فیروز جنگ مشمول عواطف شد و سید مظفر خان
باضافهٔ هزار سوار بمنصب پنجهزاری ذات و پنجهزار سوار و بخطاب خانجهانی مفتخر گردید طالبای کلیم در کشته شدن خانجهان
لودی که پیرا نام داشت و دریا روهیله رفیق عمدهٔ او این رباعی گفته صلهٔ شایسته یافت رباعی این مژدهٔ فتح از پی هم زیبا
بود ؛ این کیف دوبالا چه نشاط افزا بود ؛ در رفتن دریا سر پیرا هم یافت ؛ گویا سر او حباب این دریا بود ؛ درین سال باران در ملک
دکن و گجرات و اطراف آن بالمره انقطاع یافته قطره نبارید و قحط عظیم روی داد پادشاه هفتاد لک روپیه بغلاویدگان مرحمت فرمود
و در هشتاد کرور دام محالات خالصهٔ شریفه که یازدهم حصه ممالک محروسه است تخفیف داد و هیجدهم شعبان محمد علی بیگ سفیر ایران که
نامه شاه صفی مشتمل بتهنیت جلوس آورده بود در برهانپور ادراک کورنش نمود و ارمغان پادشاه ایران بنظر گذرانید سه لک روپیه
قیمت داشت و انچه از طرف خود گذرانید متاع پنجاه هزار روپیه بود و سفیر مذکور را از ابتدای ورود تا روز رخصت سه لک و شانزده
هزار روپیه نقد و قریب یک لک روپیه جنس با و مرحمت شد و اعظم خان در تعاقب افواج نظام الملکیه و عادل خانیه و در تسخیر قلعه
بر بنده و مساعی عظیمه بجا آورد و بموجب التماس او مقرب خان غلام ترک نظام الملک که معتمد و رئیس لشکر و میر شمشیرش بود
و از سلوک نامناسب اولیای نعم خود دل برکنده داعیه بندگی شاهجهان تصمیم داده بود بمنصب پنجهزاری پنجهزار سوار استمالت
یافت و باین آستان رسیده مورد انواع مراحم شد و هم درین سال فتح خان پسر کلان ملک عنبر سپه سالار نظام الملک
که مقید بود نظام الملک او را اخلاص گردانید او چون دانست که هرگاه نظام الملک را خاطر مطمئن گردد باز محبوس خواهد نمود
پیش دستی کرده بدستوری که پدرش نظام الملک را نظر بند میداشت مقید کرده حقیقت بدرگاه نوشت شاهجهان این حرکت
از او کرد در بارهٔ ولی نعمتش نه پسندیده حکم کرد که واگذارد فتح خان بر این حکم آگهی یافته قبل از ورود فرمان نظام الملک را خفا
کرده بکشت و شهرت داد که بمرگ خود در گذشت و حسین نام پسر ده ساله او را بجایش نشانید و نیز بسعی نصیری خان درین
سال قلعه قندهار که از مشاهیر قلاع تلنگانه است مفتوح گردید و نواب ممتاز محل که ارجمند بانو بیگم نام داشت و صبیهٔ مرضیهٔ یمین الدوله
آصف خان زوجهٔ پادشاه بود رحلت نموده در باغ زین آباد برهانپور بطور امانت مدفون گردید و بعد چندی شاه شجاع مع
وزیر خان و ستی خانم نعش را بمستقر الخلافه اکبرآباد آورده حسب الحکم بر کنار دریای جمنا بخاک سپرد و مقبرهٔ رفیعه بر سرش
بنا گذاشتند بیدل خان تاریخ رحلت او ع جای ممتاز محل جنت باد ؛ یافته و پادشاه تا دو سال از اقسام مستلذات خصوصاً استماع

ساز و نعمات و تزئین بجواهر و لبس اقمشهٔ گرانمایه اجتناب نمود سی و هشت سال و دو ماه عمر داشت و نوزده سال و یک ماه و شش روز رتبهٔ
مشکوی اقبال بود چهارده فرزند از ان مرحومه بوجود آمد هشت پسر و شش دختر اگرچه میرزا مظفر حسین صفوی که بعقد باری محل موسوم و دختر
شاهنواز خان پسر خانخانان عبدالرحیم هر دو در عقد ازدواج پادشاه مرقوم نیز بودند اما در اتحاد و اختصاص کسی بمنزلت ممتاز محل نرسید
متروکات آن مرحومه از نقد و جنس بیک کرور روپیه زیاده بود نصف بدختر کلان او جهان آرا بیگم که به بیگم صاحب معروف بود مرحمت شده نصف در
باقی اولاد انقسام یافت و چهار لک روپیه سالیانه بیگم صاحب افزوده و نیز جشن وزن قمری انتهای سال چهل و یکم و ابتدای سال چهل و دوم عمر پادشاه ترتیب یافت

احوال سال پنجم مطابق سنه هزار و چهل و یک هجری

جشن وزن شمسی که در هر سال از سنین عمر و بار سنجیدن سلاطین هند رواج است مطابق حساب شمسی و قمری معمول بود ترتیب یافت و
از عمر پادشاه چهل سال بحساب شمسی انقضا یافته چهل و یکم شروع شد چون فتح خان پسر ملک عنبر در فرستادن پیشکش تعویق نمود پادشاه
وزیر خان را با ده هزار سوار تسخیر قلعه دولت آباد مامور نموده راهی گردانید وکیل او بعد روانه شدن فوج بعرض رسانید که فتح خان
پسر خود را با پیشکش بدرگاه فرستاده درین نزدیکی میرسد بوزیر خان فرمان رفت که هر جا که رسیده از همانجا برگردد و عبدالرسول
پسر فتح خان پیشکش بیست لک روپیه آورده بنظر گذرانید و هم درین سال یمین الدوله آصف خان برای رهنمونی محمد عادل شاه والی
بیجاپور با فوجی عظیم مامور شد که اگر عادل شاه اطاعت نموده قلعه بزنده با خراج مقرری تسلیم نماید یمین الدوله اکتفا بهمین قدر نموده
معاودت کند و الا سزای لائق در کنارش نهد و اعظم خان و سید مظفر خانجهان و جی سنگه و خانزمان و عبدالله خان بهادر
ظفر جنگ و خواجه ابوالحسن و غیرهم از امرای عمده بهمراهی آن امیر کبیر متعین شدند و ازین تاریخ مهر اوزک که پیش یمین الدوله میبود
به بیگم صاحب جهین دختر پادشاه مفوض شد و آصف خان بطرف بیجاپور نهضت نموده نخست قلعهٔ پالکی را محاصره نمود و قرار یافت که در
ظلمت شب یورش نمایند اهل حصار تیر سینه اول شب در پردهٔ تاریکی از سپاه آنچه بود رفت او بار بطرفی کشید و سکنه و رعایا ناچار
بجا ماندند سید خانجهان بر همه سبقت گرفته خود را در قلعه ریخت و بعد فتح الباب درون قلعه تخت چوبین دیده بر روی آن نشست قضا
زیر آن تخت حقهای باروت بود از آتش حرب قتال بنوعی شراری بآن حقه ها رسید که همه را آتش درگرفت و بزور آنها تخت
چون ابر بسوی آسمان بلند شد و هنگام رجعت از هوا برارض غبار حفظ الهی صیانت آن سید نموده تخت را بر خرمن کاهی افگند
اگرچه دست و موی روی سید سوخت اما جان سید خانجهان بحفظ حافظ زمین و آسمان از هلاک محروس و مصئون ماند و
بعد ازان چون بقلعهٔ بیجاپور رسید عادل شاهیان مجال جنگ میدان در خود ندیده متحصن شدند و گاهی برآمده جنگی می نمودند
آخر الامر بلای غلا در قلعه و لشکر بالا گرفت اما در لشکر پادشاهی زیاده تر از قلعهٔ بیجاپوریان بجان آمده خواهان مصالحه گردیدند
مصطفی خان مع خیریت خان حبشی از قلعه نزد آصف خان آمده مقرر شد که عادل شاه چهل لک روپیه از جواهر و مرصع آلات و
فیل بدرگاه فرستد و پا از جادهٔ فرمان برداری بیرون نگذارد و بعد ازان که عهدنامه مرقوم گشت و برای مهر عادل شاه بانیکی از
لشکریان پادشاهی بقلعه بردند احوال غلای لشکر دریافته عذر کردند و شخص رفته برگشته علت عذر ظاهر ساخت آصف خان
بسبب مشاهدهٔ عسرت در احوال دواب و انسان ترک محاصره نموده تاخت و تاراج بلاد بیجاپور پرداخت و تنعم و رفاه لشکریان را
چنانچه باید میسر آمد و زر و مال بسیار از هر بلده و قصبه بضبط سرکار بهم رسید و تا شروع موسم برشکال همین آتش در کار بود چون بهات نزدیک
رسید یمین الدوله با غنیمت بسیار از فیل و اسپ و شتران محمول از نقد و زیور و اسباب اقمشه و افر مراجعت بخاندیس نمود و دوم رمضان
این سال موکب پادشاهی از برهانپور جنبیده باکبرآباد معاودت نمود و ملتفت خان پسر اعظم خان صوبه دار دکن را بنیابت پدرش در برهانپور گذاشت

و اعظم خان از صوبه داری دکن تغیر گردیده مهابت خان بجای او مقرر شد و بیمین الدوله آصف خان حکم رفت که مع اعظم خان و
دیگر امرای همراهی بحضور آید و آصف خان از دکن رسیده و شرف ملازمت دریافت و حاجی وقاص ایلچی نذر محمد خان والی بلخ بحضور
رسیده و اسپ و شتر و دیگر امتعهٔ بلخ که پانزده هزار روپیه ارزش داشت از نظر گذرانید چون یک سال از انتقال ممتاز محل منقضی شد
مجلس عرس آن آراسته یک لک روپیه بصلحا و طوائف صالحات داد و هم درین سال بندر هوگلی بعد جنگ بسیار از قوم پرتگیس که بغی
و تمرد ورزیده بودند بدست قاسم خان صوبه دار بنگاله منتزع گردید و چار هزار و چار صد کس از آن قوم زن و مرد بقید آمدند و درینولا جشن
وزن قمری انجام سال چهل و دوم و آغاز سال چهل و سوم ترتیب یافت و قلعهٔ کالنه دکن مفتوح شد و چون قاسم خان بعد
از ان فتح رخت هستی بربست اعظم خان بجای او صوبه دار بنگاله مقرر شد و حاجی محمد جان قدسی تخلص از وطن خود که مشهد
مقدس بود رسیده بملازمت مستسعد شد و قصیده که در مدح پادشاه گفته بود در حضور خوانده بعنایت خلعت و انعام دو هزار
روپیه کامیاب گشت در همین سال روزی در مجلس پادشاه مذکور سکندر نامه شد یمین الدوله گفت تا امروز کسی بر سخنان اسکندرنامه انگشت
اعتراض ننهاده پادشاه گفت اگر نبوت او ثبوت پیوسته جای حرف زدن نیست والا ما را بر دو اعتراض است اول آنکه
چنین پادشاه خردمند مقتدر را بسفارت بر نوشابه رفتن چه مناسب بود دوم در جواب رسول دارا بیضه را مرغ خواندن چنانچه شیخ
نظامی با آن اشعار نموده مصرع شد آن مرغ کو بیضهٔ زرین نهاد ٭ چه معنی دارد و کجا لائق شان سلاطین تواند بود ٭

احوال سال ششم مطابق سنه هزار و چهل و دو هجری

قلعهٔ ناگیر که من توابع صوبه مالوه بحسن سعی نصیری خان درین سال مفتوح شد و جشن وزن قمری انتهای سال چهل
و یکم و ابتدای چهل و دوم ترتیب یافت و درین سال شادی ازدواج شاهزاده داراشکوه با نادره بانو بیگم بنت جهان بانو بیگم که
دختر سلطان مراد زوجه سلطان پرویز بود منعقد شد و میرزا ابو طالب کلیم تاریخش چنین یافته مصرع قران کرده سعدین برج جلال ٭
و درین جشن سور سی و دو لک روپیه خرج شد شش لک از سرکار خالصهٔ شریفه و شانزده لک روپیه از سرکار بیگم صاحب دختر
کلان پادشاه و ده لک روپیه از سرکار شاهزاده داراشکوه مادر عروس دو لک روپیه از نقد و جنس ساچق فرستاد و پنج لک
روپیه کابین مقرر شد و بعد بیست و دو روز کدخدائی شاهزاده شجاع با صبیهٔ مرضیهٔ شرف دودمان نجابت میرزا رستم صفوی انعقاد یافت
و تاریخش چنین گفته اند مصرع مهد بلقیس بمنزل جمشید آمد ٭ یک لک و شصت هزار روپیه برسم ساچق فرستادند و ده لک روپیه را
جواهر ثمینه و مرصع آلات و طلا آلات و نقره آلات و غیرها با میر بیگم صاحب و سرکار ستی خانم بمنزل شاهزاده رسید و چار لک روپیه
کابین قرار یافت و هم درین سال هفتاد و شش بتخانه در بنارس منهدم گردانیدند و بعد آمدن ایلچی نذر محمد خان والی بلخ هم درین
سال تربیت خان با تحائف هندوستان که در قیمت یک لک روپیه ارزش داشت بسفارت بلخ روانه شد و هم درین سال بعد
از جنگ و جدال و طول محاصره بتدابیر صائبه و ترددات شایسته مهابت خان و پسرش خانزمان و نصیری خان فتح خان پسر ملک عنبر
حبشی سپهسالار دکن امان خواسته از قلعهٔ دولت آباد برآمد و مقالید قلعه باولیای دولت شاهجهانی سپرد و خانخانان حسین را که بجای
ملک نظام الملک و فتح خان که از صغر سن امتیاز نیک و بد نمی‌شناخت برگماشت چون همراه بحضور آورد نظام الملک در قلعه گوالیار
محبوس شد و فتح خان بعنایت خلعت و دو لک روپیه سالیانه امتیاز یافت قلعهٔ دولت آباد در متانت و رصانت بی نظیر و
شهرهٔ آفاق است و تفصیل اوضاع و استحکام آن در سلاطین نامه مندرج بیت حصاری که مثلش ندیدست کس ٭ بود قلعهٔ دولت
آباد و بس ٭ چون خبر فتح این قلعه بیست و ششم ذی الحجه بسمع شاهی رسید خانخانان مع خانزمان پسرش بانواع عنایات امتیاز

یافت و نصیر خان بخطاب خاندوران مخاطب گشته از اصل و اضافه بمنصب پنجهزاری سر بلند شد و ظفرخان احسن تخلص پسر خواجه ابوالحسن که به نیابت پدر صوبه داری کشمیر میکرد بانتقال پدر درین سال اصالة بهمین کار سر فرازی یافت و صفدرخان بانسوقات هند که چار لک روپیه ارزش داشت بسفارت ایران رفت و درین سال از وقائع کابل بعرض رسید که زنی دختری زائید که دو سر داشت یکی بجای خود و دوم بر ناف درین سر نیز دو چشم و دو ابرو و دو گوش و یک بینی و دهن بود و بعد ساعتی درگذشت و درین سال شاهزاده اورنگ زیب بسن پانزده سالگی با فیل جنگید و تفصیلش آنکه در جنگ فیلان هر سه شاهزاده مامور شدند تا اسپ سوار زیر جهروکه رفته فارغ البال تماشا نمایند چون حسب الامر بعمل آمد فیلی از حریف خود رم کرده بطرف اجتماع مردم دوید مردمین گریختند شاهزاده ها نیز باتباع و مستحفظان خود را بجا منی رسانیدند مگر اورنگ زیب بجای خود ماند و چون فیل بسوی او دوید زخمش نهمت جهانده نیزه بر پیشانی فیل زد فیل اسپ را در خرطوم پیچید و برداشته بر زمین زد و اورنگ زیب از خانه زین جسته و شمشیر کشیده بر فیل حمله برد درین اثنا فیل دیگر که حریف او بود رسیده با او در آویخت و از پی هم روان گشته دور تر رفتند شاهجهان بمشاهده این جرات اورنگ زیب را مشمول انواع نوازش و عواطف فرموده خطاب بهادری داده بوزن خود سنجیده این مبلغ که پنجهزار اشرفی بود بمستحقین بخشید میرزا ابوطالب کلیم این حکایت را بکمال آب و تاب در سلک نظم کشیده و بیت صد و صفر حسب الالتماس خانخانان شاهزاده شجاع را بمنصب ده هزاری ذات و پنج هزار سوار و انعام شش لک روپیه سرفراز کرده بصوب دکن با خزانه و لشکر بسیار رخصت فرموده درینولا صادق خان برادر یمین الدوله آصف خان رحلت نمود و تاریخ رحلتش ع دیگر نشود سفید صبح صادق ¤ یافته اند شاهجهان بنا بر پاس قرابت و افتخار خلائقش خصوص جعفر خان که نسبت دامادی با یمین الدوله داشت و هم زلف پادشاه بود و اورنگ زیب را بتعزیت اش فرستاده و جعفرخان بعطای خلعت خاصه و باضافه هزاری ذات و پانصد سوار بمنصب چار هزاری ذات و دو هزار سوار سرفرازی یافت و دیگر اولاد او نیز باضافه و عطایا متسلی شدند و هم درین ایام جشن وزن قمری اختتام سال چهل و سوم و آغاز چهل و چهارم ترتیب یافت چون مقرر گشته بود که تا شاهزادگان بخدمتی مامور نگردند منصب نیابند و شاهزاده شجاع بنا بر دستوری یافتن مهم دکن منصب یافت و شاهزاده داراشکوه بنا بر ضابطه مذکوره تا این زمان هزار روپیه یومیه می یافت و پادشاه از فرط محبتی که با و داشت رضا بدوری او نمیداد و بی منصبی کسر شان او دانسته دوازدهم ربیع الثانی بمنصب دوازده هزاری ذات و شش هزار سوار و اصناف عنایات دیگر شاهزاده مذکور را سرفراز ساخت و سرکار حصار که بهمین پور سلطنت درین سلسله همیشه بطور استمرار تنخواه میشود در تیول او مقرر فرموده نیز درهمین سال اسلام خان بمیر بخشی گری سرفرازی یافت و کلمه بخشی ممالک گزارش تاریخ مینماید

احوال سال هفتم مطابق سنه هزار و چهل و سه هجری

سوم شعبان از دار السلطنة اکبر آباد بصوب پنجاب نهضت شد و ششم شوال دولت خانه لاهور منزل گردید سعید خان صوبه دار کابل که بعد جلوس بملازمت نرسیده بود و قلیچ خان صاحب صوبه ملتان ادراک دولت حضور نمودند چون پادشاه با درویشان سرارادت داشت هفدهم ماه شوال بکلبه درویش حقیقت اندیش میان میر رفته بنا بر انقطاع او از علائق دنیا غیر از تسبیح و دستار سفید چیزی دیگر نگذرانید و نوزدهم بمنزل شیخ بلاول رفته دو هزار روپیه رسانید و حسب الالتماس یمین الدوله آصف خان بمنزل او رفته بر افتخار او افزود و بیست و چهارم از دار السلطنة بسیر کشمیر نهضت شد و سطح مراحل از راه پیر پنجال مقرر شد و هیجدهم فسحت انجمن دولت خانه کشمیر منزل گشت و درین سال شاهزاده شجاع با لشکر دکن بتسخیر پرینده نهضت نمود و بپای قلعه رسیده باهتمام محاصره پرداخت و هر چند مساعی موفوره بعمل آمد سودی بران مترتب نشد آخر کار باستصواب مهابت خان که در جمیع امور

او مامور بود به برهانپور معاودت نمود چون این خبر بمسامع جاه و جلال رسید مهابت خان را که با دیگر بندهای پادشاهی یکدلی نداشت و شاهزاده را سبب تسخیر قلعه برگردانیده بود معاتب گردانیده شاهزاده را با دیگر بندگان بحضور طلبید و دهم جشن وزن قمری انجام سال چهل و چهارم و آغاز چهل و پنجم انعقاد یافت و بیست و سوم ربیع الاول بصوب دینارکه رفته هشتم ربیع الثانی بدار السلطنة لاهور توجه نمود و هم درین ایام مهابت خان رخت هستی بربست نام او زمانه بیگ بود و معتمد خان تاریخ فوت او چنین یافته (زمانه آرام گرفت) هفت هزاری هفت هزار سوار دو اسپه سه اسپه منصب و خطاب خانخانان سپه سالار داشت نعش او را از دکن بدهلی آورده مدفون کردند

احوال سال هشتم

پنجم جمادی الثانیه دار السلطنة لاهور منزل شد درین سال صوبه داری بالاگهات که عبارت است از سرکار دولت آباد و احمدنگر و بیتر و مرو جالناپور و چنیر و سنگمیر و فتح آباد با توابع و مضافات و بعضی از محال برار و تمامی تلنگانه و جمعش ظاهرا درآن وقت و یک ارب و بیست کرور دام بود بخان زمان پسر خانخانان تفویض یافت و صوبه داری پایان گهات بعهده خاندوران اسلم شد و از تغیر او الله ویردی خان قراول بیگی بصوبه داری مالوه سرفراز شد هفتم جمادی الثانیه شاه شجاع از دکن آمده شرف پابوس پدر دریافت و سوم رجب شاهزاده اورنگ زیب بمنصب ده هزاری ذات و چهار هزاری سوار سربلندی یافت و چهارم رجب تربیت خان که برسم سفارت نزد نذر محمد خان والی بلخ رفته بود ادراک آستانه بوسی نمود و پیشکشها که آورده بود از نظر گذرانید از آن جمله چیزی که باعث کمال انبساط خاطر پادشاه گردید مصحفی بود بخط ملک شاد خانم بنت محمد سلطان میرزا بن جهانگیر میرزا بن صاحب قران امیر تیمور گورگان که بخط ریحان در کمال متانت نوشته در خاتمه اسم و نسب خود برقلم نگاشته و خان مذکور در بلخ آن را بدست آورده هفتم شعبان رایات اقبال بسمت اکبرآباد برافراشته آمد و بیست و ششم ماه رمضان از بطن دختر سلطان پرویز در مقام پلول بخانه داراشکوه پسری بوجود آمد و بسلیمان شکوه که بتکرار یکبار تاریخ ولادت مولود هم میشود مسمی فرمود و سوم شوال در اکبرآباد نزول اجلال نمود و جشن نوروز این سال بر تخت مرصع که طول آن سه گز و ربعی و عرض دو و نیم گز و ارتفاع پنج گز تا زه انجام پذیرفته بود جلوس نمود قیمت تخت صد لک روپیه است و در مدت هفت سال صورت اتمام یافته و تخته میانه طرف پشت که پادشاه بآن تکیه کرده می نشست ده لک روپیه قیمت داشت از جمله جواهر که درین تخت منصوب بود لعلی است در وسط آن بقیمت یک لک روپیه که شاه عباس ماضی مصحوب زنبیل بیگ برسم ارمغان بجهانگیر فرستاده و جهانگیر در جلدوی فتوح دکن بشاهجهان مصحوب فضل خان بدکن فرستاده بود نخست آن بدست امیر تیمور افتاده نام او و نام میرزا شاهرخ و میرزا الغ بیگ پسر و نبیره اش بران کنده بودند چون بدست شاه عباس آمد نام نامی او بران کنده شد و بعد از آن که آن شاه والاجاه بجهانگیر فرستاد نام او و پدرش جلال الدین محمد اکبر بران کنندند آخر نام شاهجهان بران نبت و دران تخته منصوب گردید و تاریخ اتمام تخت مذکور حاجی محمد جان قدسی چنین یافته بیت چو تاریخش زبان پرسید از دل * بگفت اورنگ شاهنشاه عادل * و دیگری یافته ع سریر همایون صاحب قرانی *
هم درین سال یمین الدوله آصف خان بخطاب خانخانانی و سپهسالاری و اصناف عنایات دیگر فرق مباهات برافراخت و پادشاه بمنزل یمین الدوله تشریف برده سرافتخار او را بکیوان رسانید و درین جشن پیشکش پنج لک روپیه از طرف آصف خان یمین الدوله و دیگر پیشکشهای عظیم از طرف شاهزادگان و خوانین حضور و دور بنظر گذشت و عنایات پادشاهانه نیز بوقوع پیوست و درین سال نجابت خان قلعه شیرگده که سرحد ولایت سری نگر است مفتوح گردانید و حصار کالبی بدست آورده قلعه سانتور را هم متصرف شد چون از گنگا عبور ننموده شنید که جمعی راه درآمد آنملک مسدود کرده اند مستعد پیکار شده بی محابا بر سر آنها ریخت و جمعی کثیر را اسیر نمود و سردار آنها ترسیده وکیل فرستاده ده لک روپیه پیشکش والا و لک روپیه برای خان قبول نمود مشروط آنکه تا حصول این زر همانجا اقامت ورزد و درین امر خدعی ملحوظ داشت که بسبب امتداد مدت اقامت آذوقه لشکر کم و شروع برسات خواهد شد

بدین سبب تزلزل در حال لشکر بهم رسیده پای داری نتوانستند نمود و آخر همه شده خان از عدم تدبیر نا کامی برگشته خلقی را بکشتن داد
و جمعی بگرفتاری سنگی مرد چون این ماجرا بعرض پادشاه رسید خان را بتغییر منصب تادیب فرمود و فوجداری بمیرزا خان نبیرهٔ خانخانان
عبدالرحیم داده و در همین سال ججهار سنگه بندیله و بکرماجیت پسر او باردیگر عصیان ورزیدند و عبدالله خان بهادر و سید خانجهان
و خاندوران بهادر باستیصال آنها متعین شدند و باندیشه آنکه مبادا باهم نساخته کار پادشاهی ضائع کنند شاهزاده اورنگ زیب
را بسرداری این فوج معین نمود و درینولا جشن وزن قمری انجام سال چهل و پنجم و آغاز چهل و ششم منعقد گردید و برای
دریافت کیفیت ملک خصوص آنچه بتازگی در حیطهٔ تسخیر در آمده بود هیجدهم ربیع الثانی بسواری رستم عازم دولت آباد گردید ع
بیاد شاه جهان این سفر مبارک باد ۔ تاریخ این نهضت شد و سرداران افواج که بگوشمال بوندیله معین شده بودند ججهار سنگه و بکرماجیت
را بعد تردد بسیار در جنگلی که گریخته بودند نشانش یافته بقتل آوردند و سر هر دو را در منزل سهور که معسکر اقبال بود بدرگاه سلطنت پناه
آوردند کرور روپیه نقد اندوخته آنها و ملک پنجاه لک روپیه حاصل بضبط اولیای دولت در آمد چون از عرائض اورنگ زیب کیفیت
آبادی آنجا و سیر جاهای دلکشا و وجود صناف نخجیر بظهور پیوست پانزدهم جمادی الاولی از موضع باری بدان صوب توجه فرمود

احوال سال نهم مطابق سنه هزار و چهل و پنج هجری

بیست و پنجم ماه جمادی الاولی نواحی احمدنگر معسکر شاهی شد و تهانه ساخته نرسنگه دیو جد بکرماجیت پدر ججهار سنگه قاتل شیخ
ابوالفضل از بیخ بر انداختند و سوم رجب شاهزاده اورنگ زیب از ناحیه دهامونی معاودت نموده شرف ملازمت دریافت و پنجم
شعبان اردوی گیهان پوی از آب نربدا عبور نمود و بیست و دوم شعبان از شکارگاه حوالی برهانپور متوجه بالاگهات شد
و در نواحی دولت آباد خانزمان پسر مهابت خان صوبه دار آنجا ادراک کورنش نمود چون عادل شاه در ادای پیشکش تعللی ورزید
و قطب شاه نیز با او موافقت می نمود مکرمت خان را که نامش ملا مرشد بود و مدتی با مهابت خان بسر برده بود با فرامین متضمن
وعد و وعید به بیجاپور و شیخ عبداللطیف دیوان تن را بگلکنده رخصت فرمود و ساهو بهوسله با آنکه آقای او نظام شاه در قلعه
گوالیار محبوس بود طفلی را از قبیله او برداشته نظام شاه نام کرده بعضی از حصون ملک نظام شاه را متصرف گشت درینولا که پادشاه
در حوالی دولت آباد بود عساکر منصوره مامور شد که رفته تنبیه او نمایند و شایسته خان بفتح قلعه جنیر و سنگمیر و ناسک و ترنک مامور شد
و چون معروض شد که شش قلعه را مردم ساهو و دو قلعه را بهوجبل و شش قلعه را دیگر فتنه جویان متصرف شده و زیر دستان نواحی
را ایذا میرسانند الله وردی خان را حکم شد که قلاع مذکوره را تسخیر نماید و ظاهر شد که عادل خان در حمایت ساهو هست لهذا سید خان جهان را
با ده هزار سوار رخصت نمود که رندوله را که باعانت ساهو از جانب عادل خان آمده از میان بردارد و بتاختهای پی در پی ملک
بیجاپور را ویران سازد و الله وردی خان و شایسته خان حسب الحکم مطاع بعضی جا بجنگ و بعضی قلاع را بحسن تدبیر در حیطهٔ تسخیر
آورده آنچه می بایست معروض داشتند و ملتمسات آنها پذیرائی یافت و قلاع بدست اولیای دولت در آمد شایسته خان که بجنیر
رسیده پرگنات آنرا از تصرف پسر ساهو و دیگران بر آورده شیخ فرید ولد قطب الدین خان را به تهانه داری ناسک و احمد
خان را به وندوری و احمد سعید را به انگول و باقر سرکرده تابینان یمین الدوله را بمهر فرستاد و بشایسته خان حکم شد که باحمدنگر بیاید
هنگامیکه قاصد حضور بود در اثنای راه معلوم کرد که پسر ساهو بجنیر رفته پانصد کس فرستاده و اینها رفته شهر را از دست پسر او بر آورده
متصرف شدند چون عیال ساهو در حصار جنیر بود جمعی را از مردم پدر خود همراه گرفته باز بر جنیر آمد و هنگامه جنگ گرم شد شایسته خان
بسرعت هر چه تمامتر خود را رسانیده مقاهیر را مغلوب ساخت و سنگمیر و جنیر با هفتده پرگنه داخل ممالک محروسه شد و شایسته خان

روانه حضور گردید و خاندوران چون قریب باو دیگر رسید حکم شد که از طرف بیدر در ملک عادل خان در آمده بغارت پردازد و سید
خانجهان را نیز حکم شده بود که از شولاپور در آمده باین کار پردازد و خاندوران مطابق حکم بنهب و غارت پرداخته بفیروز آباد که دوازده
کروهی بیجاپور است رفت درین ضمن نوشته کرمت خان رسیده و انقیاد عادل خان بظهور پیوست و حسب الامر دست از
خرابی ملکش برداشته آمد و مامور شد که بکشایش قلعه اوسه و اودگیر پردازند و سید خانجهان قلعه شولاپور مفتوح ساخت و
در وقت مراجعت باندوله مقابله شد و او منهزم از کارزار برگشت و خان زمان از احمدنگر بجنیر روانه شد و شاه بیگ خان را بتسخیر
جمارگونده متعین فرمود اهل آن امان طلبیده حصار بخان سپردند و بخانجهان حکم رسید که در ولایت عادلشاه در آمده در ویرانی
آنجا و تادیب ساهو سعی بلیغ نماید حسب الامر بتقدیم رسانیده قلعه و قصبه لوکاپور را گرفت و با ساهو در آویخته او را شکست داد و چون
بر دریای بهیره معسکر شد بخانزمان فرمان رفت که عادل خان اطاعت نموده بدرگاه بیاید تا بالمشافهه بار تسخیر جنیر و غیر آن ارشاد
یابد و عهدنامه حسب الالتماس عادل خان مزین بنقش پنجه پادشاه مصحوب محمد حسین سلدوز ارسال یافت و درین ایام شیخ عبداللطیف
سفیر گلکنده مراجعت نموده مبلغ چهار لک روپیه از نقد و جنس مع شیخ طاهر نوکر قطب الملک آورده و هرچه در مدت اقامت خود یافته
بود بطور پیشکش گذرانید و درین سال در ملک گلکنده خطبه بنام شاهجهان خواندند و سکه نیز باسم پادشاه زدند و هفدهم صفر المظفر از
بنا بر انقضای ایام برسات بطرف امده برافراشته گشت و کرمت خان از بیجاپور آمده ادراک شرف کورنش نموده پیشکش عادل خان بنظر
گذرانید و ایالت ولایت دکن بشاهزاده اورنگزیب مفوض شد و از حوالی دولت آباد شاهزاده را مرخص نموده در نولا جشن وزن قمری
انقضای سال چهل و ششم و ابتدای چهل و هفتم آراستگی یافت و چون موسم بارش منقضی شد شانزدهم جمادی الاولی از راه اوجین
و گهاتی چاندا بدار الخلافه نهضت شد و هم درین سال قلعه اوسه و اودگیر بسعی خاندوران مفتوح گردید ؛

نقل عنوان فرمان بنام قطب الملک

ایالت و امارت پناه ارادت و عقیدت دستگاه عمده اماجد کرام سلاله اکارم عظام نقاوه خاندان عز و علا عضاده دودمان مجد
و اعتلا زبده مخلصان صلاح اندیش خلاصه مختصصان سعادت کیش مورد الطاف شاهنشاهی مصدر ارباب خیر خواهی جوهر
مرآت صفا و صفوت فروغ ناصیه دولت و رفعت سزاوار عاطفت بیکران المخصوص بعنایة الملک المنان قطب الملک
بشمول عنایت پادشاهانه مستظهر بوده بداند ؛

نقل عنوان عهدنامه که بعادلخان ارسال یافت

ایالت و شوکت پناه عدالت و نصفت دستگاه زبده ارباب دول عمده اصحاب ملل خلاصه مریدان عادل خان بوفور عنایات
پادشاهانه مفتخر و مستظهر بوده بداند ؛

احوال سال دهم مطابق سنه هزار و چهل و شش هجری

هفتم رجب پادشاه نهضت باجمیر نموده در دولتخانه ساحل تالاب اناساگر نزول اجلال فرمود و از دولتخانه تا مزار خواجه
معین الدین پیاده یارفته مراسم زیارت بتقدیم رسانیده ده هزار روپیه بخدمه مزار عنایت شد و بمسجدی که در ایام مراجعت
از جنیر عقب روضه حسب الحکم بنای آن گذاشته بودند و پس از جلوس بصرف چهل هزار روپیه باتمام رسید تشریف ارزانی
داشت مصرع قبله اهل زمان گشته مسجد شاهجهان تاریخ بنای آن یافته اند درین سال خاندوران و سید خانجهان هر دو باضافه
هزاری ذات و هزار سوار بمنصب پنجهزاری پنجهزار سوار عز افتخار یافتند هجدهم شعبان بدار الخلافه اکبرآباد ورود فیض آمود شد

و بیست و نهم ماه مذکور ساچق یک لک و شصت هزار روپیه بمنزل شاه نواز خان صفوی که دختر نیک اخترش برای شاهزاده اورنگ زیب
خواستگاری نموده بود فرستاد و سلخ ذی القعده که شاهزاده اورنگ زیب برای کتخدائی از دولت آباد روانه حضور شده بمبلغ نور
منزل رسیده بود دیده روالا گوهر ششاه جهان پادشاه از کمال عواطف رباعی طالبای آملی مرقوم نموده نزد او فرستاد رباعی
با مرده اگر زود در آئی چه شود ؛ با تافته پیش از خبر آئی چه شود ؛ زود آمدنت نظر بشوقم دیر است ؛ از زود اگر زودتر آئی چه شود ؛
غره ذی الحجه شاهزاده مراد بخش و یمین الدوله آصف خان و خاندوران بهادر و علامه افضل خان و دیگر نوئینان حسب الحکم باستقبال
شتافته شاهزاده اورنگ زیب را بکورنش پدر رسانیدند و حسینی بسفارت ایران مرخص شد و شمشیر مرصع و چهکاسه مرصع که پنجاه
هزار روپیه قیمت آن بود با برخی از تحائف دیگر بشاه صفی پادشاه ایران مصحوب او فرستاد چون ساعت ازدواج شاهزاده اورنگ زیب
نزدیک رسید برخلاف شادیهء هردو شاهزاده مبلغ ده لک روپیه نقد بشاهزاده اورنگ زیب انعام شد تا اسباب طوی آماده نماید بیست
و دوم از خانه شاه نواز خان حنا آوردند و بزم حنابندی در دولتخانه خاص منعقد گشت شب سه شنبه بیست و سوم ماه مذکور ساعت
عقد بود حسب الامر شاهزاده مراد بخش و یمین الدوله آصف خان و جمیع امرای عظام در خدمت شاهزاده بمنزل شاه نواز خان رفتند
و اواخر شب پادشاه خود بخانه شاه نواز خان رفته مجلس سور و سرور را پایه برتر نهاد و این بسبب احترام شاه نواز خان بود که نسب
همایون او بحضرت سید البشر و در امور اعتباریه دنیا بسلطان سلیمان شان شاه اسمعیل صفوی قهرمان ایران منتهی می شد و دلجوئی
پسر هم کار ارشد و اشجع او لا بد بود نیز در نظر داشت و بحضور پادشاه عقد ازدواج خوانده شد و چهار لک روپیه کابین قرار یافت میرزا ابو طالب
کلیم تاریخ این شادی چنین یافته مصرع دو گوهر بیک عقد دوران کشیده ؛ بیست و نهم شاهجهان بمنزل اورنگ زیب که خانه
پادشاه در عهد شاهزادگی بود و بعد جلوس باین پسر خود بخشیده تشریف آورد و اورنگ زیب پیشکش لائق بنظر گذرانید و همدرین ایام
پرتهویت زمیندار جمو که با شاه قلیخان فوجدار آنجا در مقام غدر بوده میخواست بحیله از میان بردارد پرده از روی کار او برخاست
و در جنگ بر دست مردم فوجدار مقتول و شاه قلی خان بعنایات پادشاهی مباهی گردید و همدرین اوقات عبد الله خان را حکم شد
که پرتاب او جینیه را مالش دهد پرتاب در قلعه بهوجپور متحصن گشت و در اندک زمانی آن قلعه با قلاع دیگر مفتوح شد و او گریخته با سمنی
خزید چون کارش بسختی گرائید رجوع آورده مقتول شد و دهم ربیع الثانی اورنگ زیب رخصت دولت آباد یافت و درین
سال بسعی ظفر خان احسن چند قلعه از تبت کشایش یافت ؛

احوال سال یازدهم مطابق سنه هزار و چهل و هفت هجری

لال خان کلاونت که سرآمد امثال و اقران عهد و داماد بلاس خان پسر تانسین است مورد عنایت گشته بعطای خلعت و خطاب
گن سمندر سرفرازی یافت چهار پسر داشت بهترین اینها خوشحال خان و بسرام خان بود چون قندهار بنابر رجوع ظفر ابراهیم میرزا
مظفر حسین صفوی برادرزاده شاه طهماسپ دارای ایران بدست جلال الدین محمد اکبر پادشاه افتاد و شاه عباس زمانی چند بفتوحات
عظیم که در ایران روی داده بود متوجه انتزاع آن از دست هندوستانیان نشد اینها قندهار را از ملک خود شمرده بر سر آن بسی
کوشیدند اما شاه عباس بعد الفراغ از انتظام ممالک محروسه خود بر سر قندهار آمده در محاصره چهل و پنج روز مفتوح ساخت و قلعه
مذکوره را بگنج علی خان سپرده او را سردار قندهار گردانید و خود بمرکز دولت برگشت همیشه سلاطین این جا را تمنای آن بود که بجزء
ملک و قلعه مذکوره باز بدست آید و میسر نمی شد تا آنکه شاهجهان سال یازدهم جلوس خود بسعید خان صوبه دار کابل نگاشت که تدبیری
درست در تسخیر آنجا بکار برد چون او انتزاع آنجا را از حیز قدرت خود بیرون میدانست بلابه گری در آمده ذو الفقار خان را نزد

علی مردان خان پسر گنج علی خان که بعد پدر حاکم و فرمانروای آنجا بود فرستاده خواست که بتطمیع چاره‌گری نماید علی مردان خان
شاه صفی را برادۀ شاهجهان آگهی داد شاه ایران عرض علی مردان خان را بر گرمی بازار او حمل نموده خان مرقوم را معاتب گردانید و
در مجلس خود با مردم گفت که چنین کسی را با عیال و اطفال بیا سیاست باید رسانید و بدین عزیمت سیاوش قوللر آقاسی را بصوب قندهار
متعین نمود علی مردان خان بارقام و اظهار هواخواهان بر این امر اطلاع یافته باستعجال تمام بشاهجهان عرضداشت کرد که میخواهم
قندهار را باولیای دولت سپرده در سلک بندگان سرکار منسلک گردم و بسعید خان صوبه دار کابل نوشت که انتظار جواب
حضور نه نموده بدین صوب راهی شوند سعید خان این بشارت را نعمت غیر مترقب و از تائید بخت شمرده عرضداشت را نزد
شاهجهان و عوض خان و محمد شیخ پسر خود را بعجلت هرچه تمامتر پیشتر فرستاده متعاقب با فوج بسیار خود هم راهی شد پادشاه بعد استماع
قلیچ خان را با اصل و اضافه پنجهزاری پنج هزار سوار گردانیده بصوبه داری قندهار فرستاده باندیشه تعیین یافتن افواج گران از ایران
شاهزاده شجاع را با افواج عظیم نیز از پی اینها بامداد و اعانت راهی ساخت سعید خان بعد وصول بقندهار و بدست آوردن قلعه
باشعار علی مردان خان فهمید که تا فتنه سیاوش قوللر آقاسی که بجمعیت قلیل برای بسته بردن علی مردان خان از حضور قهرمان ایران
دستوری یافته در این سرزمین رسیده فرو ننشیند و جمعیتش از هم نپاشد رعایای این ولایت اطاعت و انقیاد نخواهند نمود بنابران
باتفاق و اعانت علی مردان خان اراده مقاتله با سیاوش تصمیم داده با هشت هزار سوار بر سر موضع سحری که لشکرگاه او نزدیک
بقندهار بود روانه شد سیاوش نیز با قلیل مردی که داشت صف آرا گشته بقدر تاب و توان جنگیده انهزام یافت اما بنابر استحفاظ
قلعه داری روشن سلطان را با جماعه تفنگچیان در حصار زمینداور گذاشت و سعید خان در جلدوی این خدمت از اصل و اضافه
بمنصب شش هزاری شش هزار سوار دو اسپه سه اسپه و خطاب بهادر ظفر جنگ و دیگر عنایات امتیاز یافت و فرمان رفت که در قندهار
توقف نموده همت بر کشایش این قلاع برگمارد و هرگاه قلیچ خان برسد قلعه قندهار باو سپرده علی مردان خان را با محمد شیخ پسر خود
که خطاب خانه زاد خانی یافته روانه حضور گرداند پس از ورود فرمان و رسیدن قلیچ خان علی مردان خان روانه کابل گردید و
پیش از رسیدن شاهزاده شجاع بکابل رسید و بعد رسیدن شاهزاده شجاع مورد عواطف و بسی دلجوئیها گردیده بعد چندی
عازم درگاه شاهجهان پادشاه گشت و قلیچ خان بسرعت خود را رسانیده حصار زمینداور را مسخر گردانید و بعد ضبط مداخل و مخارجش
تسخیر قلعه بست پیش نهاد خاطر گردانید چون بر مهراب خان قلعه دار عرصه تنگ گردید امان نامه طلبید و بعد بدست آوردن امان نامه
روانه عراق گردید و تمام قلاع ولایت قندهار مفتوح گردید و درین سال آشامیان بر حصون معسکر شبخون آورده دو قلعه را متصرف
گشتند سران لشکر بر این ماجرا وقوف یافته رو بقلاع آنها نهادند و در عرصه دو پهر پانزده حصار آنها گرفتند و زیاده از چهار هزار آشامی
کشته شد و داماد مرزبان آشام که سرگروه آنها بود با جمعی اسیر گشت و بعد حصول این فتح قریب پانصد کشتی جنگی بدست آمد و تمامی محال
کوچ هاجو بتصرف درآمد و بلدیو راجه آنجا که خود را در اماکن صعب کشیده بود بامراض مبتلا گشته مع پسر همانجا بناکامی مرد و اسلام خان
صوبه دار بنگاله بعنایات اضافه منصب و خلعت مورد الطاف شد چهارم ذی قعده نوروز شد و امرا باضافه مناصب مفتخر گشتند
چنانچه علامه فضل خان بهفت هزاری شد و علی مردان خان که در زمره دولت خواهان منسلک گشته بکابل رسیده بود بمنصب پنجهزاری
و ارسال علم و نقاره سرفرازی یافت و درین ایام راجه گج سنگه راتهور که در دولت و مراتب دولت خواهی از جمیع راجهای
هند ممتاز بود رخت هستی بربست و خلف او جسونت سنگه بر طبق التماس پدر بمنصب چار هزاری و خطاب راجگی سربلند شد و امر سنگه
برادر کلان او سه هزاری منصب و خطاب راو یافت و این امر بر عکس ضابطه بنابر فرط محبت گج سنگه با در جسونت سنگه بود

و درین سال تبت بسعی ظفر خان حسن داخل ممالک محروسه گردید و هم درین سال یادگار بیگ سفیر ایران که قبل از سانحه قندهار روانه شده بود رسیده از روز ورود تا یوم [illegible] و یک لک و سی و دو هزار روپیه انعام با دیگر عنایات یافت و هم درین ایام بحسن سعی شاهزاده اورنگ زیب ولایت بگلانه و حصون آن دیار مفتوح شد و هفتدهم ربیع الثانی از اکبر آباد بدار السلطنة لاهور نهضت شد

احوال سال دوازدهم مطابق سنه هزار و چهل و هشت هجری

پانزدهم رجب دولت خانه دار السلطنة لاهور منزل گشت و همان روز حسب الحکم معتمد خان میر بخشی و تربیت خان بخشی دوم بیرون دیوان عام استقبال نموده علی مردان خان را با دراک کورنش حضور آوردند و خان بعنایت خلعت خاصه با چارقب طلادوز و جیقه و خنجر مرصع و شمشیر خاصه مرصع و منصب شش هزاری ذات و سوار و دو اسپه و چهار فیل خاصه و ایالت صوبه کشمیر مورد الطاف شد و هم درین سال صفدر خان که بسفارت ایران رفته بود برگشته بملازمت رسید و پیشکش صفدر خان پانصد اسپ عراقی و دیگر نفائس اقمشه و امتعه ایران از نظر گذشت از انجمله اسپان چار صد اسپ پذیرائی یافت و قیمت اصناف اقمشه پیشکش که قبول افتاد پنج لک روپیه شد و خدمت سفارت ایران بوجه حسن بتقدیم رسانید چنانچه از حسن خدمت او شاه صفی پادشاه ایران بخانه او رفته عنایتها نموده و نه هزار تومان نقد و هشتاد سر اسپ بدفعات او را بخشید و درین سال شاهزاده دارا شکوه باضافه پنجهزاری ذات بیست هزاری ده هزار سوار و شاهزاده شجاع باضافه سه هزاری پانزده هزاری و همین اضافه شاهزاده اورنگ زیب و شاهزاده مراد بخش که تا آن زمان پانصد روپیه یومیه می یافت بمنصب ده هزاری چار هزار سوار سربلندی یافتند و سیف خان حارس اکبر آباد را فرمان صادر شد که از طرف شاهزاده شجاع به بنگاله که در تیول او مقرر گشته برود و راجه جسونت سنگه باضافه هزاری هزار سوار بمنصب پنجهزاری بلند پایه شد و یادگار بیگ سفیر ایران که رخصت یافته بواسطه سرانجام سفر در لاهور متوقف بود باز بملازمت نموده از روز ملازمت تا روز رخصت دو لک و پنجاه هزار روپیه از نقد و جنس با و مرحمت شد و مصحوب او جهت شاه صفی دارای ایران صراحی و پیاله و رکابی مرصع که قیمتش پنجاه هزار روپیه بود ارسال یافت و هم درین ایام شایسته خان بصوبه داری پتنه از تغییر عبد الله خان و خان مسطور باستیصال بوندیله های متمرد تعین شد و علامی افضل خان که دیوان اعلی و وزیر الممالک بود بیمار شد و پادشاه بعیادت او رفت و دوازدهم ماه رمضان در لاهور ازین جهان انتقال نمود جامع فضائل و کمالات و شیرازی الاصل بود خواص پادشاه از زبان سلطان ناقل اند که کم رسیده نموده که از افضل خان در باره هیچ کسی سخن بد شنیده نشد عمرش هفتاد سال مدت ملازمت سلطانی بیست و هشت سال فرزندی نداشت و نماند برادر زاده خود عنایت الله خان را که آخر بعاقل خان مخاطب شد بفرزندی برداشته بود و تاریخ رحلتش چنین یافته اند مصرع

ز خوبی برد گوی نیک نامی ۶ علامی از دهر نیز گفته اند مقبره او بر لب آب جمنا مقابل شهر واقع است بعد ازین واقعه به اسلام خان فرمان رفت که بعد رسیدن سیف خان خود را زود بحضور رساند نهم صفر شاه شجاع از کابل رسیده ادراک کورنش نمود و چون زنش دختر میرزا رستم صفوی در گذشته بود دختر اعظم خان برای او خواستگاری نمودند و سلخ ماه شاهزاده شجاع بانتظام بنگاله مرخص گشت و ازدواج هم آنجا واقع شد و هم درین سال از لاهور بکابل نهضت شد و بیست و پنجم محرم بکابل رسیده سعید خان صوبه دار آنجا را بمالش هزارجات مامور فرمود و بیست و پنجم ربیع الثانی از کابل بلاهور معاودت شد

احوال سال سیزدهم مطابق سنه هزار و چهل و نهم هجری

بیست و یکم جمادی الثانیه بدار السلطنة لاهور نزول اجلال شد و علی مردان خان از کشمیر آمده سعادت ملازمت دریافت و اجمل

و اضافه بمنصب هفت هزاری هفت هزار سوار سرفراز شده باصوبه کشمیر صوبه دارے لاهور علاوه آن شد و والده ممتاز محل و زین خان رو در نقاب عدم کشید و پادشاه بنابر تعزیت بخانه آصف خان تشریف برده دلجوئی او نمود و هشتم رجب اسلام خان از بنگاله بحضور رسیده دیوانی کل یافت و دران زمان پنج هزارے بود غره شعبان شاه شجاع را و راکبر نگر پسرے کرامت شد و بسلطان زین الدین مسمی گشت و درین سال کهلوجی نوکر نظام الملک که در زمره ملازمان در آمده بود روگردان شده پیش عادل خان رفت و در انجا ماوا نیافت و بسعی شاهزاده اورنگ زیب بقتل رسید از غرائب سوانح آنکه از درشت گوئی عبد الله خان بهادر فیروز جنگ صوبه دار بهار میان عبد الرحیم بیگ اوزبک و خان مرقوم ناسازگارے شد عبد الرحیم مصاحبت با او موجب مضرت خود دانسته پس از تمارض روزے چند خود را گم نمود و تا یک سال در خلاء ملا گوبالپور دستے زنهارے او هم بما فی الضمیر پے نبرده او را فی الحقیقه گنگ میدانستند تا آنکه این ماجرا از وقائع آن صوبه بعرض رسید و حکم بطلب او صدور یافت بعد رسیدن بحضور گویا گشته سبب گنگی خود معروض داشت و همگنان را بحیرت انداخت نهم شعبان عرضداشت اورنگ زیب از اثناے راه که قاصد حضور از دولت آباد بود مشتمل بر تولد پسرے بنظر گذشت آن پسر را بسلطان محمد موسوم ساختند و هم درین سال حمزه که از طرف حکام خراسان حکومت سیستان داشت جمعے را بسر قلعه بست فرستاده بدست آورد و باز حمله افواج هند از دحام نموده بسعی بسیار قلعه را از مردم حمزه که قلیل جماعتے بود بدست آوردند و عیدل نامی که اندک ریاست قندهار داشت و نزد مردم هند متهم بدوستی حمزه بود حسب الامر پادشاه بیاسا رسید پانزدهم ماه رمضان شاهزاده اورنگ زیب بحضور رسیده ادراک سعادت کورنش نمود و هم درین سال آتش عظیمی به ارک اکبر نگر در گرفت و تمام کارخانجات شاهزاده شجاع و هفتاد و پنج کس از خدمه محل سوخته خاکستر شدند و بیست و نهم شوال شاهجهان پادشاه از لاهور بسیر کشمیر توجه فرمود و هشتم ذی قعده شاهزاده اورنگ زیب بدولت آباد دکن مرخص شد و نهم ذی الحجه دولت خانه کشمیر بفر نزول پادشاه رونق پذیرفت و طرائف که برای ابتیاع اسپان بصوب عربستان روم شتافته بسلطان مراد قیصر روم نامه و الا دکمر مرصع گران بها برده بود رسانیده مع ارسلان آقا سفیر روم بعتبه سلطنت رسید و پنجاه سر اسپ بابت خرید و دو راس اسپ از طرف خود و نه اسپ پیشکش محمد پادشاه حاکم لحسا بنظر گذرانید و فدائے خان خطاب یافت و ارسلان آقا نامه قیصر روم و اسپے سیبه نام که بازین مرصع و عبائے مروارید دوز از جانب قیصر آورده بود از نظر گذرانید و پادشاه از سیر بساتین کشمیر انبساط اندوخته بتماشاے ییلاق سنگ سفید نهضت نمود و هنگام مراجعت باران غیر وقت در نهایت شدت باریده راهها بمرتبه گل و لای رسانید که عبور متعذر شد و از دشوار گذارے کار مردم بجان رسیده بود و پادشاه خود در شش پهر چهار کروه راه بصعوبت تمام طے کرده بعد دو پاس شب بمنزل رسید و سه شبانروز متصل باران مے بارید و آبها بمرتبه طغیان کرد که قریب چهار هزار خانه بر کنار ڈل و بهت انهدام یافت و ده بسیارے را آب برد و از عرضداشت جان سپار خان فوجدار بهیره بظهور پیوست که از چهارصد و سے ‌[illegible]ت موضع پرگنه مذکور سے و هشت سالم مانده باقے همه در آب فرو شده و از پرگنه خوشاب جز دو موضع دامنه کوه ازین آفت محفوظ نماند ❊

احوال سال چهاردهم مطابق سنه هزار و پنجاه هجرے

پادشاه هفتم جمادی الثانیه بسیر سرتے سوے کشمیر و از انجا بلاهور توجه نمود ارسلان آقا سفیر روم از ابتداے ورود تا روز رخصت سے هزار روپیه و یک مهر صد توله و یک روپیه بهمان وزن و دیگر عنایات یافت و پیشکش اعظم خان صوبه دار گجرات جواهر و اقمشه و سے سر اسپ از نظر گذشت و او چنانچه باید در نظم و نسق آن صوبه سعے نمود و تادیب جام و بهاره که هر دو عمده بومیان آنجا بوده اند

همت گماشته مطیع ومنقاد ساخت وجام دار الضرب را که دران سکه محمودے می زدند موقوف نموده پیشکشہا قبول نمود و حاضر شده خان را
دید و ظفر خان که بنابر جهتے دو سال بے منصب شده بود درین سال بارگورنش یافته بمنصب سابق بحالے یافت و ملکه بانو بیگم مهین دختر
آصف خان خواہر ممتاز محل که زوجه سیف خان بود رحلت نمود و شاه جهان بخانهٔ آصف خان رفته تعزیه او گفت و دختر سوم آصف خان
بزرگ خانم نام در خانه ظفر خان بود و ہمدرین ایام شاہزاده مراد بخش باستیصال جگت سنگه ولد راجه باسو مامور شد و او از اول
امان خواسته شاہزاده را دید و عرض مطالب نمود چون زیاده بر مرتبه خویش میخواست در حضور پذیرائی نیافت رخصت گرفته بوطن رفت
و سر بشورش برداشت و عساکر منصوره بقلع و قمع ریشه مفاسد او پرداخته او را عاجز گردانید بناچارے دست بدامن عجز و استعفا زده
عفو تقصیرات خواست بالتدعاے شاہزاده بخشوده آمد و حکم شد که تاراگڈھ که مایهٔ نخوت و تمرد اوست به بندہاے پادشاہے سپارد
جگت سنگه امتثال فرمان نموده بحضور شاہزاده آمد و سید خان جهان بقلعهٔ مذکوره در آمده حصارش را مع عمارات از بیخ بر انداخت
و حسب الحکم ضبط کوهستان آنجا به نجابت خان تعلق گرفت و ہمدرین سال ملا سعد الله که موطن او جنبوت و منشاش لاہور است
بوساطت موسوی خان بملازمت سدهٔ سلطانی فائز و پایهٔ اعتبار او بعنایت خلعت خاصه و اسپ از طویلهٔ خاصه افزود و در عرض یک
سال بمنصب ہزاری و خطاب خانی و داروغگی دولت خانهٔ خاص سرافراز شد و علی مردان خان بمنصب ہفت ہزاری ہفت ہزار
سوار و صوبه دارے کابل از تغییر سعید خان بهادر ظفر جنگ جز اختصاص یافت و صوبه کشمیر که علی مردان خان داشت بشاه قلی خان
تفویض شد و در راه از دنیا درگذشت تربیت خان بجاے او قرار یافت ؛؛

احوال سال پانزدهم مطابق سنه هزار و پنجاه و یکم هجرے

درین سال شایسته خان خلف یمین الدوله آصف خان صوبه دار بهار زمینداران پالی نون را که تمرد مے ورزید تنبیه نموده هشتاد ہزار
روپیه پیشکش ہر ساله مقرر کرد و ہفتدہم شعبان یمین الدوله آصف خان خانخانان سپه سالار بمرض استسقا رہگراے آخرت شد پادشاه
مکرر بمنزل او رفته کمال احترامش مے نمود نه ہزارے نه ہزار سوار دو اسپه و سه اسپه منصب داشت مقبرهٔ او برلب آب راوی محاذی
شهر لاہور واقع شد و شایسته خان مهین خلف او را پادشاه خلعت ماتمے فرستاده عنایتها بحال او فرمود و بدیگر اولاد او نیز مراعات
و دلجوئے نمود باین منصب و مرتبه و نسبت و دولت ہیچ امیرے در عهد ہیچ پادشاہے از سلاطین ہند نرسیده بعد رحلتش سواے
حویلے که در وطن خود لاہور بنا نموده و بیست لک روپیه بران خرچ شده جمله مملوکات او در ہند نقد و جنس مبلغ ده کرور و پنجاه
لک روپیه مخلف شد با آنکه وصیت کرده بود که اندوختهایش ہمه بخزانهٔ عامره برسانند پادشاه از انجمله بیست لک روپیه نقد و جنس به
پسر و پنج دختر او بخشید و باقی را بشاہزاده دارا شکوه پسر خود که نواسه آصف خان ہم بود عنایت نمود و نیز درہمین سال میرزا رستم
صفوے قندہارے که ششش ہزارى پنج ہزار سوار منصب داشت و از سنهٔ دوم جلوس لسبب کبر سن ترک منصب و نوکرے
نموده انزوا اختیار کرده بود و دو لک روپیه سالیانه وظیفه مے یافت جهان را پدرود کرده ہشتاد و دو سال عمر داشت و طبیعتش بنظم اشعار
رغبت داشت فدائی تخلص میکرد چهار پسر داشت اولین میرزا مراد طبع او نیز مائل بشعر گفتن بود دوم میرزا مسیح در عین جوانے و
حیات پدر بدریاے بہٹ غرق شد سوم میرزا حسن چهارم میرزا بدیع الزمان مخاطب بشاه نواز خان و درین سال قلاع متعلقه
جگت سنگه که شاہزاده مراد بخش به تنبیه او مامور بود و بسعی بلیغ سید خان جهان و راجه جے سنگه و بهادر خان و اله وردی خان مفتوح
شد و حسب الحکم با زمین ہموار گردید شاہزاده باستعفاے جرائمش نموده باینش بحضور آورد و شاہزاده اورنگ زیب بعتبه سلطنت
رسیده ادراک سعادت قدمبوس نمود چون در کشمیر بنا بر طغیان آب ڈل و بہٹ چنانچه سابق مذکور شد مزارع بسیار خراب گردید

دران شهر قحط افتاد و رعایا و سکنهٔ آنجا زیاده از سه هزار کس بلاهور رسیده ز بی چیزی و کهٔ درسن فراهم شده اظهار بی برگی نمودند مبلغ یک لک روپیه خیرات مرحمت شد و حکم شد که تا این جماعه در لاهور باشند هر روز چند جا طعام مبلغ دویست روپیه از سرکار والا میداده باشند و سی هزار روپیه نزد تربیت خان فرستاد که در کشمیر بمردم آنجا قسمت نماید و طعام صد روپیه هر روز پخته نیز بگرسنگان آنجا رساند چون خان مذکور باحوال آن جماعه خوب نه پرداخت صوبه داری کشمیر از تغیر او بظفر خان تفویض یافت و مبلغ بست هزار روپیه مصحوب او بجهت خیرات ارسال یافت و میرزا عیسی ترخان که بنظم سرکار سورٹھه مامور بود از تغیر اعظم خان که بحال رعایای آنجا نمی پرداخت بحکومت صوبه گجرات سرفرازی یافت و از اصل و اضافه بپایهٔ منصب پنجهزاری ذات و پنجهزار سوار دو اسپه و سه اسپه رسید و ضبط مهام سورٹھه بعنایت الله پسرش مفوض شد و بنابر شهرت توجه دارای ایران بجانب قندهار شاهزاده دارا شکوه بعنایت بسیار و انعام دوازده لک روپیه نقد سرفرازی یافته با پنجاه هزار سوار رخصت یافت و شاهزاده مراد بخش نیز مرخص گشت که درین طرف نیلاب اقامت گزیند و عند الحاجت نزد برادر برسد چون عساکر از نیلاب گذشت و خبر رحلت شاه صفی بسامع شاهجهان پادشاه رسید بشاهزاده حکم شد که در غزنین توقف نماید و صدق و کذب خبر دریافته اگر راست باشد معاودت نماید و گرنه بمدافعه پردازد خبر رحلت او واقعی بود دارا شکوه برگشته بحضور رسید و چون بنابر رحلت شاه صفی محض حرکت شاهزاده بدون جنگ و جدال قندهار دست اولیای دولت هند ماند دارا شکوه شاهزاده بلند اقبال مخاطب گردید و در ینولا جشن قمری رو داد و درهمین ایام شاهزاده مراد بخش از حسن ابدال برگشته بدرگاه والا رسید و ازدواج او با دختر نیک اختر شاهنواز خان صفوی واقع شد و پنج لک روپیه برای سرانجام این جشن بشاهزاده مرحمت شد و یک لک و چهل هزار روپیه از نقد و جنس برسم ساچق بخانهٔ شاهنواز خان فرستادند و چار لک روپیه کابین مقرر شد ❊

احوال سال شانزدهم مطابق سنه هزار و پنجاه و دو هجری

چون بعرض پادشاه رسید که درین سفر قندهار از الله ویردی خان بعض حرکات خلاف آئین نمک خوارگی بظهور رسیده زیادتی در اختیار او نیست منصب جاگیر او تغیر شد و جاگیر او که در متهرا بود باعظم خان بعد از تغیر صوبه گجرات مرحمت شد و ملا عبد الحکیم سیالکوٹی را پادشاه بنقد سنجیده شش هزار و پانصد روپیه که هم سنگ او بود بدو عطا فرمود و شاهزاده مراد بخش بصوبهٔ ملتان که در تیول او مقرر بود رخصت یافت و خلعت خاصه با پرسنخی مرصع آلات و دو اسپ خاصه با ساز طلا و مینا کار و آفتاب گیر با وعنایت شد و بعرض رسید که باغ لاهور که در سال چهاردهم جلوس حکم عمارت آن و حفر نهر اول باهتمام علی مردان خان شده بود و بعد باهتمام خلیل الله خان صوبه دار آنجا تفویض یافته صورت انجام پذیرفت و شوق تماشایش از خاطر فیض مظاهر پادشاه سر بر زد و بفیض مقدوم خود رونق او افزود و هشت لک روپیه در عمارت باغ موصوف و تیاری نهر مذکور صرف شد چون خاطر از نظم مهمات صوبه پنجاب و کابل و قندهار وا پرداخت بیست و سیوم شعبان این سال از دار السلطنت لاهور بدار الخلافه اکبرآباد نهضت نمود و علی مردان خان بموجب حکم از کابل بحضور رسیده بخطاب امیر الامرائی سر بر افراشته رخصت انصراف بکابل یافت و مقبرهٔ ممتاز محل که تا قریب دوازده سال باهتمام مکرمت خان و میر عبد الکریم تعمیر شد صورت اتمام یافت خرج این عمارات پنجاه لک است پادشاه در آنجا رفته پسندیده سی موضع از مضافات پرگنه حویلی اکبرآباد و نگر چند که حاصلش یک لک روپیه است با محصول دکاکین و سراهای معمورهٔ دیگر که تعلق بآن مقبره دارد و دو لک روپیه بداخل آنهم هست وقف این مقبره نمود ❊

احوال سال هفدهم مطابق سنه هزار و پنجاه و سوم هجری

در شروع این سال عرضه داشت شاهزاده اورنگ زیب مشتمل بر خبر ولادت پسرے در سلخ رجب رسید پادشاه آن مولود مسعود را
بمحمد معظم مسمی گردانید و دخترے پاکیزه گوهر از بطن دختر شاهنواز خان نیز بوجود آمده بود بزینت النسا بیگم موسوم ساخت و چون در
دار الخلافه اکبرآباد علامات وبا شیوع یافته بود بدولتخانه فتح پور آمده اقامت فرمود و یک چندی بصوب سوگر بسیر و شکار گذرانید
همدرین اثنا شاهزاده دارا شکوه را عارضه روے داد و پادشاه از فرط محبت هشت بار بمنزل او برائے عیادت رفت مرضش بصحت مبدل
گشت و درین ایام صوبه قندهار از تغیر صفدر خان به سعید خان بهادر و صوبه پنجاب بتغیر او بقلیچ خان مقرر گشت چون هوا باعتدال آمد
پانزدهم شوال باکبرآباد تشریف آورده و سعد الله خان از اصل و اضافه بمنصب دو هزاری پانصد سوار سر اعتبار برافراشت دهم محرم سال هزار و
پنجاه و چهارم هجری نوروز شد و شیخ عبد الصمد سفیر شریف مکه معظمه پاندان طلا و ارگجه با پیاله و سرپوش طلا و چهار هزار روپیه نقد عنایت شد و بعد اندک زمانی
شیخ مرقوم رخصت انصراف بمکه یافت از اول ورود تا وقت عود بجهة جهت بیست هزار روپیه از سرکار و همین قدر را از شاهزادگان و امرا
حسب الامر یافت و درین سال شبے بیگم صاحب کلان پادشاه از خدمت پدر برخاسته بخوابگاه خود میرفت ناگاه گوشه و لطف دامنش
بشمعے رسید و تمام لباس بدن را آتش در گرفت و پشت و هر دو دست و پهلو بسوخت و پادشاه از حدوث این واقعه نهایت اندوهگین گشته
برخلاف ضابطه مقرره فردائے آن شب از مشکوی اقبال بر نیامد روز دوم چون شرف آفتاب بود بضرورت بعد دو پهر دربار عام
برآمده بیش از یک گهڑے نه نشست و از روز نخستین تا سه روز پنجهزار روپیه بمحتاجین تصدق فرمود و بیست و دوم صفر که روز
ولادت آن دختر بود نیز همین قدر مبلغ بارباب احتیاج بخشید و در ماه اول این سانحه شصت هزار روپیه بدفعات بمساکین تقسیم نمود
و از شروع ماه دوم مقرر کرد که هر روز هزار روپیه تصدق باهل استحقاق میرسیده باشد و جمعے را که بنا بر مطالبات عظیمه و خیانات
جسیمه در زندان مکافات بودند آزاد فرمود و جرائم آنها بخشود و مبلغ هفت لک روپیه از عین المال سرکار والا بخشیده آمد و همدرین
ایام حکیم محمد داؤد را که از ایران آمده بود باتفاق حکیم مسیح الزمان بمداوائے بیگم صاحب متعین فرمود و شاهزاده اورنگ زیب از
دکن و مراد بخش از ملتان بدیدن خواهر بحضور آمده شرف کورنش دریافتند و شاهزاده اورنگ زیب بنا بر بعض رنجشها بگوشه
نشینی بدون رضای پادشاه در ساخت و دست از کارهاے دنیوی باز کشید بنا برین خدمت انتظام ممالک دکن بخاندوران
بهادر نصرت جنگ از تغیر مالوه مقرر شد و منصب او هفت هزاری ذات و پنجهزار سوار دو اسپه سه اسپه گردیده یک کرور دام انعام
یافت و ها از نکس بیمارے صاحبه زمان خاطر پادشاه مکدر شد همدرین اثنا راو امر سنگه پسر راجه گج سنگه راتهور که روزے
چند از ادراک کورنش محروم و ممنوع بود آخر روز پنجشنبه سلخ جمادی الاولے بدرگاه آسمان جاه رسید و صلابت خان میربخشی
او را در خلوت خانه منزل شاهزاده دارا شکوه که پادشاه همانجا تشریف داشت بشرف زمین بوس رسانید راو مذکور در صف دست
چپ بجای خود رفته ایستاد و صلابت خان بطرف دست راست سریر سلطانی استاده بود در زمانیکه پادشاه بعد ادائے نماز شام
بنام یکے از امرا بخط خاص منشورے می نوشت خان مرقوم برای امرے از فراز ایوان پایان آمده نزد شمعدان چارشاخه با یکے از
بندگان حضور گرم سخن بود ناگاه امر سنگه بطور دیوانگان جمدهر کشیده دوید و بر طرف چپ سینه اش زد به مجرد همان زخم زدن
کار صلابت خان بپایان رسید خلیل الله خان و ارجن ولد راجه بتهیلداس گور و سید سالار بارهه و شش هفت کس از منصب
داران و گرزداران از یمین و یسار دویده یکبارگے بشمشیر آبدار کارش بانجام رسانید و بحکم پادشاه میرخان میر توزک و ملوک
چند مشرف غسل خانه جسد او را برداشته بردند تا برادم او سپارند مردم او دست از جان شسته هر دو را بقتل رسانیده خود نیز کشته شدند

احوال سال هیجدهم مطابق سنه هزار و پنجاه و چهارم هجری

ودرین سال اصالت خان را میربخشی و خلیل الله خان برادرش را بخشی دوم گردانید و درین سال علی مردان خان قرباد و فریدون غلامان خود را با گروهے از تابینان کابل به تنبیه علی قطغان اتالیق پسر سبحان قلی ولد نذر محمد خان که با احشام بلوچیان تاخت آورده بود فرستاد و آنها بعد جنگ و زد و خورد بسیار بر مخالفان غالب آمده ظفر یافتند و اکثرے از همراهیان مخالف مقتول و مخذول شدند و نزدیک دو هزار اسپ و شتر و گوسفند آنها قرباد و فریدون غنیمت آوردند و هم درین سال انتهاض اعلام پادشاه از اکبرآباد بطرف لاهور و از آنجا بکشمیر اتفاق افتاد و شب پنجشنبه یازدهم شعبان در خانهٔ داراشکوه از بطن دختر سلطان پرویز پسرے متولد شد و بسپهر شکوه مسمی گردید و چاندو رای ناظم دکن حسب الطلب بحضور آمد و راجه جے سنگه که کمکی او بود بمحافظت ملک دکن مامور شد و هم درین سال جشن حصول صحت بیگم صاحب دختر کلان پادشاه مقرر شد ایوان بار عام را بکمال آرایش تزئین نموده اقسام جواهر و نقود بران عفیفه نثار شد و شاهزادگان و امرا هریک در خور مرتبه خود بعنایات انعام و اضافه سرافرازی یافتند و حسب الالتماس آن ملکهٔ ملکی خصال شاهزاده اورنگ زیب را پادشاه از گوشه نشینی برآورده مورد الطاف نامتناهی گردانید و حکیم محمد داؤد را که معالج بیگم صاحب بود بعنایت خلعت خاصه و منصب دو هزاری و دویست سوار و اسپ خاصه از طویلهٔ خاص با زین طلا و فیل و یک اشرفی پانصد توله و یک روپیه همین وزن نوازش فرمود و عارف خدمتگار را که خدمت معالجه جراحت بدنی که بسبب سوختن بهم رسیده بود بکمال دلسوزی و محنت بتقدیم رسانیده بود بنقرهٔ سکوک سنجیده هفت هزار روپیه هم سنگ و با خلعت و اسپ و فیل مرحمت شد و پنج لک روپیه که برای حصول صحت او پادشاه نذر کرده بود بمصرف رسید بعضے ازین زرها بمکه معظمه و برخے با قندیل مرصع که حسب الامر ملکه مذکوره مهیا شده بود بمدینهٔ طیبه ارسال یافت و مومن نام مینوائی را که بعضے جراحات مندرره بمداواے او به شده بود نیز به نقرهٔ سنجیده مبلغ هم سنگش با خلعت و اسپ و فیل و دیگر طلبن بالتماس مرحمت شد و از بیگم و شاهزادگان نیز انعام وافی یافت و چون محمد علے فوجدار حصار آن فقیر را آورده بود مورد عنایت گشته خطاب خانی یافت و هیچ جشنی بخوبی و فیض رسانی این جشن گاهے بعمل نیامده بود و ملکه مذکوره لشکر الطافیکه از پدر مهربان درین بظهور رسید متکفل وزن جشن شمسی درین سال گشته نثار و پیشکش بسیار گذرانید و صد کس از امراے نامدار و ارکان دولت را خلاع فاخره بخشید و هم درین سال شاهزاده اورنگ زیب را بمرحمت خلعت با نادرے و دو اسپ خاصه با زین طلا مینا کار و طلاے ساده و فیل با یراق نقره سرافراز نموده بانتظام صوبهٔ گجرات مرخص گردانید و درین سال بعد ورود در کشمیر رضامندی رعایا و سائر اهالے آن بلده از سلوک پسندیدهٔ ظفرخان معلوم گشته موجب خوشنودے خاطر خدیو روزگار شد و یک لک روپیه انعام یافت و طالبائے کلیم قصیدهٔ در تهنیت مقدم پادشاه در کشمیر معروض داشته بمرحمت خلعت و انعام دو بیست اشرفی مباهی و مسرور شد خاندوران نصرت جنگ که از حضور بصوبه دکن می رفت در دو کروهے لاهور آخر شب شنبه ششم جمادی الاولی خدمتگارے زخم جمدهر بر شکم او کارے زد و بعد انقضاے یکروز از دنیا درگذشت فرزندانش بموجب وصیت از متروکات او یافته باقی مبلغ که مبلغ شصت لک روپیه نقد بود بسرکار پادشاه باز گردید مدفن او در آبایش گوالیار است هفت هزاری هفت هزار سوار دو اسپه سه اسپه منصب داشت:

احوال سال نوزدهم مطابق سنه هزار و پنجاه و پنج هجری

غرهٔ جمادی الثانیه اسلام خان بخلعت خاصه و شمشیر و جمدهر مرصع و دو اسپ از طویلهٔ خاصه با زین طلا و مطلا و فیل با یراق نقره مع ماده فیل و اضافه هزاری هزار سوار منصب شش هزاری شش هزار سوار پنج هزار دو اسپه سه اسپه و دیگر عنایات سرفرازی یافته بخدمت انتظام هر چهار صوبه دکن مامور شد و سعد الله خان بعنایت خلعت خاصه و خدمت دیوانے خالصه شریفه از تغیر اسلام خان

و از اصل و اضافه بمنصب چهار هزاری هزار سوار و بعطای قلمدان مرصع سربلند گردید چون از فرط کاردانی بنوازشهای روزافزون اختصاص داشت بستم رجب بدرجه رفیعه وزارت اعظم و عنایت خلعت خاصه و از اصل و اضافه بمنصب پنجهزاری ذات و هزار و پانصد سوار رسید و درین سال بسعی امیرالامرا علیمردانخان قلعه کهمرد مفتوح شد و خود از کابل پیشتر رفته رو به تسخیر بدخشان نهاد درین فرصت علی مردان بکهمرد شتافت و بی آنکه کار بر چارسان تنگ کند آنها امان طلبیده برآمدند و امیرالامرا رفتن بآنطرف مصلحت ندیده برگشت و پادشاه برگشتن امیرالامرا درینوقت که نذر محمد خان با پسران و نوکران درافتاده بود نه پسندید و درهمین سال جان نثار خان را بذر پرست خان را بتعزیت شاه صفی و تهنیت جلوس شاه عباس ثانی روانه ایران نمود یک فقره نامه مرسله این بود بمبارکباد جلوس میمنت مانوس آن فرزند زاده برخوردار کامگار نامدار بلند مقدار بهین گوهر درج دولت و عظمت مهین اختر برج شوکت و سلطنت نقاوه اصلاب طیبین سلاله اسلاف طاهرین پرداخته مے شود و نفائس امتعه هندوستان را که سه لک و پنجاه هزار روپیه قیمت داشت مصحوب او ارسال فرمود چهارم شعبان رایات اقبال از کشمیر بطرف لاهور در اهتزاز آمد و پانزدهم ماه رمضان در لاهور نزول اجلال شد و شاهزاده مراد بخش از ملتان رسیده شرف کورنش دریافت و بیست و نهم نورجهان بیگم رحلت نموده در لاهور متصل مرقد برادر خود آصف خان مدفون گشت و علی مردانخان از پیشاور آمده ملازمت نمود و سعدالله خان از اصل و اضافه بمنصب شش هزاری دو هزار سوار سربلندی یافت و درین سال بخانه شاهزاده شجاع پسرے بوجود آمده بزین العابدین موسوم گردید و چون پادشاه به تسخیر ولایت بلخ و بدخشان و سمرقند که دار الملک امیر تیمور صاحب قران بود بسیار رغبت داشت خصوص از زمانیکه نذر محمد خان باراده تاخت کابل اول سال جلوس لشکر کشیده برگشت و بعد چند مدت از تطاول او در بلخ هرج و مرج پدید آمد سرانجام این مهم اهم دانسته رایات افواج مملکت ستانی بطرف کابل نهضت نمود و شاهزاده مراد بخش را با مید اعانت علی مردان خان امیرالامرا که فوجے از او لوس ولایتی خود همراه و معرفت تمام از آن طرفها و ایلات آنجا داشت حسب الطلب نذر محمد خان که بسفاهت از دشمن استمداد نموده بود با جمعیت پنجاه هزار سوار پیشتر از حرکت خود برسم منقلا فرستاد خسرو پسر دوم نذر محمد خان که از فساد و غارت قوم المانان ملجا و پناهے غیر از درگاه شاه جهان نداشت آمده شاهزاده مراد بخش را دیده بود شاهزاده هنگام ملاقات تا سر بساط رفته معانقه نمود و به پهلوے مسند خود نشانیده بعد ولجوئی بسیار بحضور پدر فرستاد و او بحضور آمده دو لک روپیه نقد و جنس یافت چون شاهزاده مراد بخش بحوالے بلخ رسید نذر محمد خان بهرام و سبحان قلی پسران خود را باستقبال فرستاد و مراد بخش اعزاز آنها نموده بنابر اطمینان خاطر شان فرمود که بخان بگوید که از هند لشکر بشما رسیده است هرگونه مددے که مطلوب باشد بعمل خواهد آمد روز دیگر نزدیک حصار رسیده فرمان داد که بضبط حصار بپردازند نذر محمد خان را بمشاهده این حال دل از دست رفته بطرف ایران گریخت و پناه بشاه عباس برد شاهزاده مراد بخش گروهے را به تعاقب او روانه کرد آنها بقدر طاقت تعاقب نموده مراجعت کردند و خلیل الله خان را با ملتفت خان وغیرهما برائے گردآوری اموال او فرستاد دوازده لک روپیه از مرصع آلات و طلا آلات و جز آن و قریب دو هزار و پانصد اسپ و مادیان و سه صد شتر نر و ماده بضبط درآمد و از متصدیان مهمات و تحویلداران ظاهر شد که همگی اندوختهاے او هفتاد لک روپیه بود از انجمله افزون از دوازده لک روپیه بسرکار شاهزاده درآمد و قریب پانزده لک روپیه در بخارا هنگام فرار او از قرشی ببلخ بتاراج رفت و قلیلے را عبدالعزیز خان متصرف گشت و بیشتر لشکریان والی آن و دیگر غارت گران بردند آنچه باقی مانده پاره در وقت اضطراب بسپاه خود داد و اکثر او زبکیه و المسانیه و قلماقان و روسان غارت نمودند و نذر محمد خان بعد هزیمت از شیرغان با قتلق محمد و پسر خود قلیلے از اوزبک نزاد و خود براه

چون از مشهد مقدس گذشته بصفاهان نزد شاه عباس رفت و پسران و متعلقان و سه دختر او بسدهٔ شاهجهانی رسیدند بهرام
بمرحمت خلعت خاصه با چارقب زردوزی و جیغهٔ مرصع و منصب پنجهزاری هزار سوار و یک لک شاهی مباهی شد و عبدالرحمن را
بشاهزاده دارا شکوه سپرد که تربیت فرماید و یومیهٔ او صد روپیه مقرر گردید مستورات را بیگم صاحب نزد خود طلب داشته مورد انواع
اعطاف نمود و شاهزاده مرادبخش را اندیشها از افواج اوزبکیه و غیره و ایلات آن دیار و عدم مناسبت هوا و اوضاع آنجا بهم
رسیده مکرر عرضداشتها فرستاده اذن معاودت خواست و حکم نارسیده بحضور شتافت این حرکت شاهزاده برمزاج
پادشاه ناگوار آمد و شاهزاده را بعزل منصب و تیول ملتان تادیب فرمود و چون نزدیک بکابل رسید از کورنش ممنوع گشته
فرمان شد که بشهر درنیامده به پشاور رفته بنشینند و سعدالله خان بنظم و نسق بلخ و دلدهی سپاه دستوری یافته در
عرض یازده روز به بلخ رسید ✤

احوال سال بیستم مطابق سنه هزار و پنجاه و شش هجری

درین سال پادشاه میر عزیز را با نامهٔ متضمن اظهار عواطف و آنکه پیش نهاد خاطر چه بود نزد نذر محمد خان برسم رسالت بایران
فرستاد و درین اثنا نذر محمد خان باصفهان رسیده باز بخراسان برگشته بود چون میر عزیز بصفاهان رسید خبر رجوع او شنیده
خواست که او هرجا باشد رسیده نامه را برساند دارای ایران این معنی را نه پسندید مشارالیه توقف نموده حقیقت را بدرگاه
عرضداشت حکم رفت که در پی او نرود و از شاه ایران رخصت گرفته روانهٔ حضور شود و سعدالله خان از بلخ عود نموده درهمدرین سال
شرف عتبه بوسی یافت و فتح نامهٔ بلخ و بدخشان مصحوب ارسلان بیگ بدارای ایران نیز درین سال ارسال یافت و رایات
پادشاهی از کابل بدارالسلطنة لاهور سایهٔ نزول افگند و در جشن وزن شمسی این سال پادشاه عفو تقصیرات مرادبخش نموده
بعطای منصب سابق سرافراز فرمود و شاهزاده اورنگ زیب حسب الطلب بحضور رسیده شرف کورنش دریافت و پادشاه
او را برای تسخیر بدخشان و بلخ مقرر نموده بدان صوب رخصت فرمود و سعید خان بهادر که از ملتان آمده بود در تعینات شاهزاده
اورنگ زیب شد و از استماع خبر درگذشتن اصالت خان چون نوکر مزاجدان بود پادشاه بسی متاسف گشت و میرزا
نوذر صفوی از بلخ رسیده طیو تیکاری نذر محمد خان که دران میان پنج باز طویغون بود از نظر گذرانید و باصل و اضافه
بمنصب سه هزاری دو هزار سوار نوازش یافت و پادشاه خود هم عازم کابل شد تا پشت شاهزاده اورنگ زیب باستظهار
او قوی باشد و همدرین سال ستی خانم رخت هستی بربست پادشاه از استماع این حادثه بسی تاسف نمود او همشیرهٔ طالبای آملی
بود با حکیم مسیح الزمان قرابت و قدم خدمت از وقت ممتاز محل داشت مهردار خاص بود و رسوم خانه داری و آداب بندگی
نیکو می دانست از فن طب و علم قرارت آگاه بود و ملکه جهان آرا بیگم صاحب نزد او تلمذ نموده بود و ازین جهت که فرزندی نداشت
دو دختر طالبا را بفرزندی خود برداشت کلان درا از دواج عاقل خان و خورد در حبالهٔ نکاح مرحمت خان بود شاهزاده اورنگ زیب
غرهٔ جمادی الاولی به بلخ رسید و بشهر درنیامده یک کروهی آن شهر نزدیک مکانیکه بهادر خان خیمه داشت معسکر ساخت روز
دیگر بیرون حصار درآمد و قلعهٔ اندرون و حصار بیرون را ملاحظه نموده بعد بند و بست شهر هرکس از اکابر اهالی آنجا را درخور همگی
باکرام و انعام کامیاب گردانید و ماد هو سنگه هاڈا را بحراست قلعه و شمشیر خان ترین را با جمعی از منصبداران و احدیان و تفنگچیان
بنگاهبانی شهر گذاشت و ترتیب لشکر بصواب دید خیر اندیشان چنین مقرر شد که فوج قول بوجود شاهزاده استظهار
یابد و بهادر خان باتمام سپاه که با او در بلخ بود هراول و امیر الامرا علی مردان خان برانغار و سعید خان بهادر ظفر جنگ در

جزالغا چون بموضع تیمورآباد فرود آمدند و اوزبکیه از اطراف هجوم آورده هرکس بهر طرفی فرود آمده بود با فوج مخالف گرم پیکار شد چون اورنگ زیب هجوم اوزبکیه بر امیر الامرا علی مردان خان دید فوجی را بکمک فرستاد و قبل ازان که فوج کمک برسد امیر الامرا مخالفان خود را منهزم ساخت و سعید خان بهادر ظفر جنگ که هنوز ضعف بیماری لاحق داشت خود در بنگاه مانده و لشکر خود را بموجب ترتیب بطرف چپ شاهزاده گذاشته بود و چون فوج مخالف بر لشکرش ریخت و کار بر آنها تنگ شد خان مذکور با جماعه که با خود داشت سوار شده بسرعت برق و باد در رسید و باوجود ضعف بیماری بسواری اسپ خود بر اعدا تاخته چنان کوشش نمود که بدست خود نود کس را مجروح گردانید و نه زخم بر بدن خود برداشت آخر از اسپ بزمین افتاد و پسران او لطف الله خان و خانه زاد خان بزخمهای کاری جانسپاری نمودند شاهزاده قصد پیکار مخالفان نموده اردو را از چهار طرف درمیان گرفته روانه شد و اوزبکان گروهی را دیمین و یسار لشکر نمودار گذاشته باقی بجمعهم بر فوج هراول ریختند چون مردم توپخانه و بهادر خان در مدافعه آنها مساعی جمیله بتقدیم رسانیدند اوزبکان روگردان شده به بنگاه خود شتافتند درین ضمن بیگ اوغلی پیش آمده اوزبکان را از فرار برگردانیدند و جوقی را مقابل هراول گذاشته خود با سائر لشکر بر فوج امیر الامرا ریخت امیر الامرا علی مردان خان پایداری مردانه نموده با آنها درآویخت و شاهزاده هم کمک در رسید اوزبکان شکست خورده منهزم شدند و تمام خیام و اسباب و شتر و دواب که در بنگاه مقاهیر بودند بدست افواج شاهزاده افتاد۔

احوال سال بیست و یکم مطابق سنه هزار و پنجاه و هفت هجری

چون معلوم شد که گروه اوزبکیه می خواهند ببدخشان رفته گرد فتور بر انگیزند شاهزاده مرادبخش بمدافعه بسوی بدخشان رخصت یافته بجای کار رسید درین اثنا فسخ عزیمت اوزبکان معلوم شده فرمان معاودت بمرادبخش رسید و او حسب الامر برگردید و باتنظام صوبه کشمیر رخصت یافت چهاردهم شوال این سال اسلام خان ناظم چهار صوبه دکن که هفت هزاری هفت هزار سوار دو اسپه سه اسپه بود رخت هستی بر بست و در اورنگ آباد مدفون گشت و پسرانش بعنایات و اضافه مناصب سرافرازی یافتند و درین سال نذر محمد خان نامه مشعر بر اخلاص و انقیاد بشاهزاده اورنگ زیب فرستاده خواست که بوسیله او تدارک مافات و اختلال احوال خود نماید شاهزاده نامه او با عرضداشت خود بحضور پدر فرستاد فرمان رفت که آن فرزند بعد ملاقات خان بلخ را باو دیار باز داده روانه حضور شود و شاهزاده شجاع را بکابل رخصت نموده مقرر فرمود که هرگاه اورنگ زیب از هندوکوه بگذرد او از کابل عازم آستان دولت گردد چون فوج هند را اقامت در بلخ از متعذرات است و لشکرا او کوشش علی مردان خان با چند کس تا کجا مقاومت توانند نمود شاهزاده اورنگ زیب مصلحت در مدارا دیده حصار بلخ را که همین قدر در تصرف بود به نذر محمد خان اصلح امور شمرد و نذر محمد خان تمارض نموده نبایر قاسم ولد خسرو نبیره خود را بحضور شاهزاده اورنگ زیب فرستاد و شاهزاده همین قدر را غنیمت دانسته حصار شهر بلخ باو سپرد و جنس غله همراه آنچه در لشکر و شهر و قلعه بود و به نرخ آن وقت در آنجا پنج لک روپیه ارزید به نذر محمد خان داد و بقدر راه همراه گرفته معاودت نمود سعید خان از بلخ پیشتر بحضور رسیده مشمول عواطف گردید و از تغیر اعظم خان بصاحب صوبگی بهار سرفراز شد و اعظم خان بحراست سرکار جونپور مامور گشت و زریکه درین لیساق بمصرف رسید چهار کرور روپیه است که قریب بیست کرور خانی بود و چهار ده لک تومان عراقی و حاصل بلخ و بدخشان بشرط موافقت سال و ماه بیست و پنج لک روپیه که قریب چهل لک خانی است در حساب تفاوت بسیار است نمیدانم خطا در کجا شده چون حسابهای ولایت و مقدار نقود آنجا غیر معلوم تصحیح آن

نتوانست و پادشاه به لاهور آمد و بعد از ان باکبرآباد و شاهزاده شجاع از کابل در اکبرآباد رسیده مجدداً بعنایت ولایت بنگاله مشمول عواطف شد و رخصت رفتن بملک عنایتی یافت و حکم شد که شاهزاده اورنگزیب بملتان رود و درین سال چون عمارات قلعه شاه جهان آباد باتمام رسید الویهٔ سلطنت بطرف شاه جهان آباد برافراشته آمد نهم ذی حجه سنه هزار و چهل و هشت هجری خضر بنیان قلعه مذکور نموده شب جمعه نهم محرم بعد از پنج ساعت و دوازده دقیقه نجومی اساس آن گذاشتند و شصت لک روپیه درین تعمیر بکار رفت و در سنه هزار و پنجاه و یک هجری باتمام رسید و پادشاه بیست و چهارم ربیع الاول سال مذکور از دروازه کنار دریا که بشاه محل راه دارد داخل قلعه گشته بدولت خانه در آمد و در ایوان دولت خانه بار عام برتخت مرصع جلوس نمود و پیشکشهای لائق از نظر گذشت از جمله پیشکشها جنس مبلغ دوازده لک روپیه پذیرائی یافت و چار لک روپیه به بیگم صاحب انعام شد و شاهزاده دارا شکوه باضافه ده هزاری سه هزاری شد و صد کس بعنایت خلاع فاخره امتیاز اندوختند و چون از ان روز تا جشن وزن قمری نه روز بود حکم شد که جشن نه روز نموده هر روز صد کس خلعت یافته باشند و میر یحیی کاشی تاریخ اتمام عمارات این شهر چنین یافته بود ع شد شاه جهان آباد از شاه جهان آباد و هزار روپیه صله یافت و یک قندیل بروضهٔ مطهره سرور کائنات که دو لک و پنجاه هزار روپیه قیمت داشت مصحوب سید احمد سعید ابلاغ شد و حکم رفت که متاع یک لک و شصت هزار روپیه یا بعرب متصدیان گجرات خریده حواله اش نمایند تا او از ان میان متاع پنجاه هزار روپیه مع رنجش بشریف مکه رساند و جنس شصت هزار روپیه فروخته با نفعش باهل استحقاق مکهٔ معظمه و زر جنس پنجاه هزار روپیه با فائده اش بمستحقان مدینهٔ منوره قسمت نماید۞

احوال سال بست و دوم مطابق سنه هزار و پنجاه و هشت هجری

چون از شایسته خان نظم صوبه گجرات خاطرخواه پادشاه صورت نگرفت صوبه مذکوره بشاهزاده دارا شکوه عنایت شد و باقی بیگ که از طرف شاهزاده صوبه اله آباد داشت بحضور آمده باصل و اضافه دو هزاری منصب ذات و پانصد سوار با خطاب غیرت خان یافته بگجرات شتافت و صوبه اوڈیسه بتغییر معتقد خان از قبل شاهزاده شجاع بجان بیگ هروی ملازم شان تفویض یافت و شیخ عبد المجید لاهوری شاگرد موتمن الدوله شیخ ابو الفضل چون سوانح ده ساله بانجام رسانیده ده هزار روپیه انعام یافت و درین سال پادشاه باز به لاهور رفت و سعد الله خان بمنصب هفت هزاری هزار سوار دو اسپه سه اسپه سرافرازی یافت و هم درین سال زبدهٔ نوئینان اعظم خان که مولد و منشاء آن سلالهٔ دودمان سیادت بلدهٔ ساده و اسمش میر محمد باقر و از اعیان دیار خود بود بعد تقدیم خدمات بایسته و صدور کارهای شایسته که در اقبال نامه جهانگیری و پادشاه نامه شاهجهانی و انموذجی در این اوراق مذکور و بکارهای عمده مثل میربخشی گری و دیوانی اعلی و نظم صوبه های دکن و بنگاله و احمد آباد و اله آباد و اکبرآباد و کشمیر و اسلام آباد و متهرا و بهار و در آخر عمر بخدمت دار العلم جونپور سرافراز و مامور بود و بشش هزاری منصب هشت بعد طی هفتاد و شش مرحله از عمر سبک خرام در بلدهٔ مسطوره جهان فانی را پدرود نمود و در باغی که بر لب دریای جونپور احداث نموده بود مدفون گشت تاریخ رحلتش از کلمهٔ اعظم اولیا و سال بنای باغ بهشت نهم برلب آب جو مستفاد می شود اللهم اغفر له و از حسب پادشاه از استماع فوت او بسی متاثر گشت و اولادش را که یکی از انها ملتفت خان و دومی میر خلیل الله و سومی میر اسحق بود باضافه های منصب و مزید عنایت دلجوئی و تسلیه فرمود و شاهزاده مراد بخش را که از کشمیر حسب الطلب آمده بود بنظم صوبه دکن از انتقال اسلام خان رخصت نمود و شاه نواز خان که بصیانت ملک دکن معین شده بود اتالیق شاهزاده گردید

وهمدرین سال عرضه داشت دولت خان قلعه دار قندهار رسید که شاه عباس ثانی قهرمان ایران قلعه مذکور را محاصره نمود بنابران
سعد الله خان و دیگر امرا برین یساق مقرر شدند و باورنگ زیب نیز فرمان رفت که از ملتان بدان سمت رود و لشکرهای متعینه باو پیوندد و خود
پادشاه نیز متوجه کابل گردید چون محاصره بدو ماه کشید و افواج ایران بفرمان پادشاه خود بر بروج عروج نمود دولت خان قلعه دار
آمدن خواسته باشاد خان و قبچاق خان و نور الحسن و عبد اللطیف دیوان و دیگر همراهیان بیرون آمده شاه را دید و رخصت گرفته
رو بهندوستان آورد و محراب خان که بتسخیر قلعه بست رفته بود تا پنجاه و پنج روز محاصره داشت پردل خان قلعه دار آنجا نیز امان
خواسته محراب خان را دید و او قلعه دار را همراه خود بحضور پادشاه آورد و سید اسد الله خان و سید باقر مستحفظان زمین داور به
سارو خان که آنرا محاصره داشت پیغام دادند که تا یکسو شدن معامله قندهار خونها عبث ریخته نشود و بعد رسیدن خبر فتح قندهار
و بست هر دو کس بر آمده بدولت خان قلعه دار قندهار پیوستند پردل خان الشوق خود بایران زمین رفت و دولتخان چون بحضور
شاهجهان آمد بنابر قدم خدمت از سر جان او گذشته برطرف و بعزل منصب خطاب معاتب گردانید پادشاه ایران رسیدن
فوج هند بعد عود خود یقین دانسته محراب خان را با ده هزار تفنگچی در قندهار و دولت او غلی زنگیه را با جمعی در قلعه بست گذاشته
خود بهرات معاودت کرد و در همانجا مانده باصفهان نرفت؛

احوال سال بست و سوم مطابق سنه هزار و پنجاه و نهم هجری

درین سال شاهزاده اورنگ زیب مع سعد الله خان وزیر بقندهار رسیده قلعه را محاصره کرد و مورچالها تقسیم یافت و مدت سه
و نیم ماه در گرد حصار نشسته بذل جهد خود نمودند داثری بران مترتب نشد محرران شاهنامهای هند باقتضای رضاجوئی پادشاهان
خود برگشتن افواج هند بنا بر فقدان غلات و کاه و آب سرمای شدید حسب الامر شاهجهان می نگارند لا در حقیقت آنچنان نیست بلکه چون
شاه عباس بسعی شاهجهان در انتزاع قندهار باقصی الغایات متیقن داشت بعد تسخیر قلعه مذکور و سپردن باولیای دولت خود باصفهان
نرفته برای هرگونه امدادی که بکار رسان قلعه حاجت شود در هرات که دار الملک خراسانست رحل اقامت افگنده بود چون عریضه
محراب خان قلعه دار قندهار مشتمل بر احوال ورود شاهجهان در کابل و وصول شاهزاده اورنگ زیب مع سعد الله خان وزیر و جمعی کثیر و جم غفیر
دگر وهی انبوه و فیلان کوه شکوه بقندهار به پایه سریر خلافت مصیر قهرمان ایران رسید فرمان قضا جریان عز صدور یافت که
نظر علی خان سوکلن حاکم اردبیل و نجف قلی بیگ زنگنه میر آخور باشی پیشتر از سپه سالار برسم منقلا روانه شده بممانعت قلیچ خان
و قباد خان و خنجر خان واله قلی خان که آنها را بمحاصره قلعه بست فرستاده اند بپردازند و مرتضی قلی خان سپه سالار و سیاوشخان
قوللر آقاسی و مرتضی قلی خان قورچی باشی بسر کردگی عساکر منصوره روانه شده کنفس واحد بسر کردگی سپاه ظفر پناه
قیام نمایند و حاجی منوچهر برادر محراب خان که از شجعان زمان بود استدعا نمود که با جمعی از بهادران پیشتر روانه گردد و پذیرائی یافته
با جمعی از غلامان خاصه روانه گردید و در مسارعت بر اقران مسابقت جسته با پنجاه کس پیشتر از جمیع لشکر روانه شد اتفاقا در حینیکه
قلیچ خان و خنجر خان برادر زاده او را با قباد خان واله قلیخان و سه هزار سوار بتاخت گرشک زمین داور فرستاده بودند و از گرشک
گذشته دو چار جماعه مزبوره میشود از طرفین دست حلاوت از آستین جرأت بر آورده باستعمال آلات حرب میپردازند حاجی منوچهر مع رفقا بیشتر
بر حصار گرشک داد داد و مبارزت میدهد خنجر خان را مع همراهان راه بیران قراری یابد که روانه زمین داور شده بعد تاخت و تاراج
آن عند العود با سپاه قزلباش مقاومت نمایند بعد عود از زمین داور که روانه گرشک می شوند درینوقت نجف قلی بیگ میر آخور باشی با پانصد
سوار وارد گرشک میگردد و باتفاق حاجی منوچهر و رفقا باستقبال خنجر خان نموده آتش محاربه را اشتعال میدهند امیر آخور باشی پای

ثبات افشرده اند گروه مخالف بعضے را بآتش تیغ حریق و جمعے را غریق آب نهر هیرمند مے گردانند و قلیچ خان را باصغای این خبر ارکان
قرار و اصطبار متزلزل گشته متوجه قندهار مے گردد و نظر علی خان که میر سد حسب الامر انتظار ورود افواج قزلباش نموده بموجب
فرمان پادشاه ایران صفی قلے بیگ شرے باشی و روشن سلطان لزگے را با اندک فوجے از شجاعان بتاخت اطراف لشکر شاهزاده اورنگ زیب
متعین مے نماید و هردم مرقوم با و مے که کنار اردوے چغتاییه بو زرفته علم جرات مے افرازند بعد رسیدن این اخبار رقم شاهی
بنام امراے عظام ایران صادر گردید که عساکر تصرف آثر را باتفاق سیاوش خان روانه سازند و سپه سالار و قورچی باشی تا ورود
افواج در کنار هیرمند یا محلے که مناسب دانند توقف نمایند شاهزاده اورنگ زیب بعد ملاحظه جرات و جسارت ایرانیان رستم خان
دکنی را بسپهسالارے سرفراز نموده قلیچ خان و جمعے از امراے عظام را با فیلان کوه بنیان و توپخانه شایان بجنگ امراے
ایران روانه مے نماید و عمله پادشاه ایران بموجب فرمان سیاوش خان را با فوجے گران روانه مے نمایند مرتضے قلی خان
سپه سالار و قورچے باشی را که با اندک فوجے قبل از سیاوش خان و جمیع افواج پیشتر روانه شده بودند استکبارے بخاطر
گذشت که عنقریب بلشکر گران میرسد و بنیان ثبات و قرار لشکر چغتاے منهدم خواهد شد بهتر آنکه توقف نه نموده خود را با جمعیت
همراه بزودے بعسکر ظفر اثر مے باید رسانید تا این فتح باسم دیگران منتشر نگردد و تصمیم عزیمت نموده بنظر علی خان ملحق گشته به
تسویه صفوف مے پردازند امیر الامرا با قورچے باشی در قلب لشکر ایستاده نظر علی خان را که بچرچے گرے متعین بود و پیش فرستاده
میر آخور باشے را بکمک او متعین مے کنند و سرمداق خان برتاگ بگلربگے آذربایجان را با برخے از امرا و قورچیان عظام
بطرف راست و غلامان خاصه شریفه را با جمعے از امرا بجانب چپ مقرر مے دارند اتفاقاً در آخر همان روز تلاقی فریقین واقع
شده بین الجانبین آتش محاربه اشتعال مے یابد امیر آخور باشے باتفاق شاهین آقا و قراماش بیگ و جانی بیگ
یوزباشے غلامان خاصه و نجف قلی بیگ ولد قراق خان و سائر جماعه بر سپاه غنیم حمله آور گشته نقد جلاوت و مردانگی
را به سکهٔ ثبوت مسکوک مے سازند و در اثناے گیر و دار اسپ سرمداق خان بضرب سهام مخالفین از پا مے
در آمد گروه مخالفان هجوم کرده دست تهور برمے آورند سرمداق خان پاے ثبات افشرده با جمعے ازنها دران
کفایت شر ایشان کرده سوار اسپے که در کتل داشت میگردد و درین اثنا برادرش خان طالش با جمعے از طالشان
بکمک سرمداق خان سبک عنان گشته بحملات متواتره عقد جمعیت غنیم را پراگنده میسازد بالآخر میان جی شب
دیجور طرفین دست از جدال باز داشته بآرام جای رجوع مے نمایند جماعهٔ چغتاے عنان تافته بمعسکر شاهزاده اورنگ زیب ملحق
مے شوند بعد ورود جماعهٔ مزبوره شاهزاده اورنگ زیب طبل رحیل کوفته مراجعت مے نمایند و امراے ایران بعد طلوع صبح بحقیقت
حال وقوف یافته سیاوش خان را با جمعے از دلیران بتعاقب شاهزادهٔ اورنگ زیب و عساکر ایشان از دنبال فرستاده حقیقت
بدرگاه پادشاه خود معروض داشتند و حسب الامر اصلاح حصر و نقب نموده و قلاع سرحد و استحکام داده عازم حضور شدند و
شاه عباس بزیارت مشهد مقدس مشرف گشته عازم اصفهان گردید در جلدوے همین خدمتی که مذکور شد شاهجهان پادشاه متوسلان
خود را در خور پایه هر یکے نوازش فرمود از انجمله اورنگ زیب را از اصل و اضافه بمنصب پانزده هزارے دوازده هزار سوار
دو اسپه سه اسپه و سعد الله خان وزیر را از اصل و اضافه بمنصب هفت هزارے هفت هزار سوار دو اسپه سه اسپه و رستم خان
را از اصل و اضافه بمنصب پنجهزارے پنجهزار سوار دو اسپه سه اسپه و خطاب فرزندی فیروز جنگ و قلیچ خان را باصل و اضافه بمنصب پنجهزاری
چهار هزار سوار دو اسپه سه اسپه و نظم صوبه کابل اختصاص بخشید و بدار السلطنه لاهور رو از انجا باکبر آباد نهضت فرمود چون بواسطه

عدم آمیزش شاهزاده مراد بخش با شاه نواز خان که به اتالیقی او مامور بود مهام صوبه های دکن چنانچه باید مشیت نمی یافت فرمان طلب شاهزاده اصدار یافت و شایسته خان بنظم هر چهار صوبه دکن سرفراز شد و شاهنواز خان صوبه داری مالوه یافت و درین سال نذر محمد خان نامه مشعر بر تنگدستی و استدعاے مدد خرچ و طلب اهل و فرزندان خود نموده شاهجهان بعلی مردان خان امیر الامرا فرمان داد که صد هزار روپیه مصحوب یکے از کلکیان معتمد صوبه به نذر محمد خان در بلخ بفرستد و از سه پسر خان که ملتزم رکاب دولت شاه جهانی بودند خسرو که پیش از تسخیر بلخ با آزردگی از پدر جدائی گزیده آمده بود پدر هم او را نطلبید و او هم برفتن راضی نبود همین جا ماند و بهرام را مستلذات هند فریفته داشت عبدالرحمن دو سال دو ماه در خدمت پادشاه بود و وقت رخصتی سی هزار روپیه یافته راهی شد و متعلقان نذر محمد خان از جماعهٔ نسوان از آغاز آمدن تا رفتن سه لک روپیه از زر و زیور یافته مرخص شدند و شاهزادهٔ دارا شکوه که به تربیت عبدالرحمن مامور بود حسب الامر به جواهر و مرصع آلات و طلا آلات و نقره آلات و اقمشه بیست هزار روپیه نیز بدو داد یادگار چولاق سفیر نذر محمد خان بعنایت خلعت و خنجر مرصع و پنجهزار روپیه سربلند گشته بهمراهی اینها رخصت انصراف یافت و صد هزار روپیه دیگر به نذر محمد خان مرسل شد و یک قبضه شمشیر مرصع و پنجهزار روپیه بسبحان قلیخان فرستاده شد و ملا علاء الملک میر سامان خطاب فاضل خانی یافت سعد الله خان از کابل در هشت روز بحضور رسید و شاهزادهٔ دارا شکوه و اورنگ زیب نیز از کابل رسیده ادراک کورنش نمودند شاهزاده اورنگ زیب که صاحب صوبگی ملتان داشت صوبه ٹھٹهه نیز باو مفوض و سرکار بهکر و سیوستان در تبدیل او مرحمت گردیده دستوری آنجا یافت و شاهزاده مراد بخش بصوبه داری کابل سرافراز شد خلیل الله خان میر بخشی شد امیر الامرا علی مردان خان از کابل آمده بجاگیر داری صوبه کشمیر سرافرازی یافت و حکم شد که عبدالنبی بیگ را به نیابت فرستاده خود چندی در لاهور آسوده بحضور رسد دارا شکوه در جشن وزن شمسی خلعت مکلل بجواهر و چهار لک روپیه انعام یافت و سعد الله خان که بنوازشهاے متواتر مدارج منصب امارت همگی طی نموده مرتبه باقی نمانده بود که بدان رتبه ترقی کند به تنخواه دو کرور دام که مطابق دوازده ماهه سے لک روپیه حاصلش باشد عز اختصاص یافت و علی مردان خان بعنایت وافر اختصاص یافته بصوبه کشمیر که در جاگیر یافته بود مرخص شد *

احوال سال بیست و چهارم مطابق سنه هزار و شصت هجری

درین سال مسجد اکبرآبادی محل باتمام رسید و پادشاه بپاس خاطرش بسواری اسپ بمسجد مرقوم رفته دوگانه تحیت ادا فرمود و بانیهٔ مسجد پیشکشها از جواهر و مرصع آلات و مهیده خانان ملبوا نذر و سیم بطور نثار از نظر گذرانید بخرج مبلغ یک لک و پنجاه هزار روپیه در عرصه دو سال صورت انجام یافت و درین سال نامه نذر محمد خان متضمن شکر عواطف و استدعاے مزید عنایت رسید و ازین طرف صد هزار روپیه نقد و جنس و دو صد هزار روپیه مصحوب خواجه خاوند محمود و بقیه آنچه بعد از فتح بلخ از اموال نذر محمد خان بضبط سرکار عائد شده بود و ده هزار روپیه نقد بعبدالرحمن ابلاغ یافت چون سنین عمر پادشاه از شصت تجاوز نموده بود با خاے مفتیان زمان افطار صیام ماه رمضان نموده مبلغ شصت هزار روپیه فدیه داد و هر شبے از لیالے ماه مبارک نیازمندان از خوان نوال جاه و جلال بگوناگون اطعمه و انواع اشربه متمتع می شدند و مقرر شد که در هر ماه رمضان همین قسم معمول باشد و درین سال عبدالرحمن خان که از طرف پدر حکومت ولایت غورے داشت سبحان قلی خان قلماقان را متعین نمود تا او را در راه سیر و شکار کمین کرده بگرفتند و بحضور سبحان قلی رفته محبوس شد او بقلماقان گفت که اگر مرا بپادشاه هند رسانید بعطایاے سلطانی سرافرازی خواهید یافت جماعهٔ مذکوره او را آورده رفتند و اختیار ملازمت نموده چهار هزاری پانصد سوار منصب یافته

احوال سال بیست و پنجم مطابق سنه هزار و شصت و یک هجری

درین سال محی الدین سفیر سلطان روم که از اولاد شیخ عبدالقادر جیلی بود رسید و حاجی احمد سعید ازین طرف بسفارت روم معین
شد و جیغهٔ مرصع و شمشیر با پردلهٔ مرصع که قیمت مجموع یک لک روپیه شد بطریق ارمغان مع نامه که سعدالله خان مسوده نموده بود بقیصر ارسال
یافت و بمتصدیان بندر سورت حکم رفت که متاع یک لک روپیه باب عرب خریده حوالهٔ نمایند تا بمستحقین مکهٔ معظمه و مدینهٔ منوره قسمت
نمایند و از آغاز جلوس تا این تاریخ متاع ده لک روپیه سوای نقد که قیمتش مضاعف درانجا می شد بآن دو بقعهٔ شریفه مرسل شد.
و سفیر قیصر بانعام پانزده هزار روپیه کامیاب گشته همراه حاجی احمد سعید رخصت یافت و از ابتدای ورود تا روز رخصت شصت هزار
روپیه نقد سوای جنس عطایا باو رسید چون سعید خان بهادر ظفر جنگ که خانه زاد ده پشت این دودمان و بمنصب هفت هزاری
هفت هزار سوار بود ازین جهان درگذشت موجب ملال خاطر پادشاه گردید لهراسپ خان پسر مهابت خان از اصل و اضافه
پنجهزاری پنج هزار سوار منصب و مهابت خان خطاب یافته بنظم صوبهٔ کابل سر اعتبار برافراشت و لطف الله خان و عنایت الله خان
پسران سعدالله خان وزیر شرف ملازمت دریافته نخستین تسبیح مروارید و دومین سرپیچ مرصع یافت و شب دوشنبه شانزدهم ربیع الاول
بازار لاهور بطرف کابل بقصد استرداد قندهار نهضت شد و شاهزاده اورنگ زیب را فرمان رفت که از ملتان روانهٔ قندهار شود و نیز
سعدالله خان با پنجاه هزار سوار کارزار آزموده مرخص شد که از راه کابل و غزنین بقندهار رود و باتفاق شاهزاده اورنگ زیب بمحاصره
قندهار و تسخیر آن پردازد و سه هزار شتر همراه این لشکر داد و ازان جمله پانصد شتر خزانه و پانصد شتر اسلحه بود و قریب بده هزار شتر لوازم
توپخانه مثل سرب و باروت و گوله های آهنی داشت و چهارم جمادی الاولی پادشاه بر گلگون سبک خرام سوار گشته رونق بخش دولتخانهٔ
کابل گردید شاهزاده اورنگ زیب با اصل و اضافه بیست هزاری منصب یافت و شاهزاده شجاع حسب الطلب از بنگاله شتافته
درخدمت پدر بکابل رسید

احوال سال بیست و ششم موافق سنه هزار و شصت و دو هجری

درین ایام جان بیگ ملازم شاهزاده شجاع با هزار سوار سرکار او و هزار سوار ملازم پادشاهی دستوری یافت که مبلغ پانزده
لک روپیه بنابر مصارف عساکر متعینهٔ قندهار برساند و شاهزاده اورنگ زیب بقندهار رسیده دو ماه و هشت روز بعد در خود
در تسخیر قلعه اهتمام داشت چون خبر ورود شاهزاده اورنگ زیب بقندهار از عریضهٔ اوتار خان بگلربیگی قندهار معلوم شاه عباس
پادشاه ایران شد باجتماع عساکر فرمان داده از دارالسلطنهٔ اصفهان درباغ مینو نظام عباس آباد نقل مکان فرموده واندک
فوجی را برسم منقلا پیشتر فرستاد شاهزاده اورنگ زیب و فوج متعینهٔ هند را بنابر ورود خبر وصول فوج ایران عنقریب
رعب و هراس بیقیاس مستولی گشته کوس مراجعت نواخت و چون شاهزاده داراشکوه بتعهد نظم صوبهٔ کابل نمود از اصل و اضافه
بمنصب سی هزاری بیست هزار سوار دو اسپه سه اسپه و پنج کرور دام انعام سرفرازی یافت و صوبهٔ ملتان نیز باو مفوض
شد و سلطان سلیمان شکوه مهین پسر داراشکوه را بمنصب هشت هزاری چار هزار سوار و عنایت فیل از حلقهٔ خاصه با ساز
نقره و مادهٔ فیل و علم و نقاره سرفراز گردانیده بصاحب صوبگی کابل مامور فرموده و خیمهٔ سرخ که مخصوص پادشاه و شاهزادگان بود
نیز باو عنایت شد و بداراشکوه حکم شد که بعد نظم و نسق صوبهٔ کابل بدارالسلطنه معاودت نماید و خود درهمین سال از کابل نهضت نموده
بلاهور و ازانجا باکبرآباد آمده و شاهزاده اورنگ زیب را بانعام ولایت بگلانه سرفراز نموده عوض صوبهٔ ملتان بصوبه داری
هر چهار صوبهٔ دکن مرخص نمود و صوبه داری احمدآباد گجرات بشایسته خان تفویض شد و شاهزاده شجاع بصوبهٔ بنگاله

رخصت انصراف یافت چون پادشاهزاده دارا شکوه از کابل بدار السلطنه رسیده بآرزوی تمام التماس تسخیر قندهار نمود بنابرین بسرانجام
مواد این یساق بانعام مبلغ بیست لک روپیه نقد و جنس مورد الطاف شده به تسخیر قندهار مقرر گردید و راجه جسونت سنگه باضافه هزاری
ذات بمنصب شش هزاری پنجهزار سوار بلند پایه شد

احوال سال بیست و هفتم مطابق سنه هزار و شصت و سه هجری

راجسنگه ولد رانا جگت سنگه بمنصب پنجهزاری پنجهزار سوار و خطاب رانا سرافراز گردید و شاهزاده دارا شکوه بر طبق وعده با افواج
بیشمار و توپهای اژدر شعار صاعقه کردار و فیلان کوه بنیان و آلات و ادوات حرب و ساز و سرانجام طعن و ضرب هم درین سال
بقندهار رسیده در مراسم محاصره و تسخیر قلعه جهد بلیغ بتقدیم رسانید دولت افغان که دیرینه نوکر پادشاه ایران و حاکم الکای
دوکی و چوساری بود با افواج هند پیوسته اطاعت دارا شکوه در رفاقت او جد و همت خود گردانید و دارا شکوه را بدین جهت پشت
امید مستحکم و اراده تسخیر قندهار مصمم شد و دارای ایران باستماع این خبر از عرضداشت اوتارخان بگلربیگی قندهار در فکر تدارک
افتاده فرمان باسم سحتان بیگ غلام خاصهٔ شریفه اصدار فرمود که باتفاق جمعی از عساکر که بسرکردگی موسی الیه در هرات قشلاق
نموده بود و بعضی از امرای خراسان روانه مقصد شده رعایا و احشامات اطراف را از تعرض سپاه مخالف صیانت نماید و منوچهر خان
بگلربیگی استراباد نیز مامور شد که قبل از علی قلیخان سپه سالار روانه شود و سپه سالار نیز برفتن مامور گشته ارقام مطاعه باطراف
ممالک محروسه باجتماع عساکر ارسال یافت و پادشاه از مازندران متوجه فیروزکوه گشته متوجه بسطام گردید چون اوتارخان
ملکر حقیقت بدسلوکی و بی سرانجامی مهدی قلی خان سلطان حاکم بست را معروض بارگاه نموده بود امام قلی سلطان حاکم
اسفراین را در عوض مهدی قلی خان مرقوم بامارت بست سرفراز نموده مقرر داشت که او بر جناح استعجال رفته بمحافظت
قلعهٔ مذکوره پردازد و دارا شکوه باستماع این اخبار خبردار گشته رستم خان دکهنی را با فوج انبوه و فیلان کوه شکوه که روانه بست
شده بود سرنگاشت که از طرق و شوارع خبردار بوده باشد و چون سپاه ایران در رسد بمقام مدافعه درآید و اگر تواند قلعهٔ بست
را نیز بدست آرد رستم خان قبل از ورود امام قلی سلطان بمحاصره بست قیام نموده مهدی قلی خان که در مرآت سلوک
ناهموار خود چهره بازخواست پادشاهی بعین الیقین میدید اهل لشکر چغتائی گردیده قلعهٔ بست را برستم خان تفویض نمود
دارا شکوه از وقوع این امر بیش از پیش سرگرم کار خویش گردید و اوتارخان بضابطهٔ فدویان صداقت نشان پای اصطبار
در دامن وقار کشیده دست جرأت از آستین همت برآورد و مراد بیگ توپچی باشی در برق اندازی و آتشباری نیل خجلت
برجبین ابر مطیر میکشید و افواج هند چند بار از چند جا یورش نموده هربار خاسر و ناکام برمیگردیدند تا نهم شوال جرأت را از حد خود
بدر برده برخی روشناسان فوج هند بهزار جان کندن بشیر حاجی رسیده خود را در اندرون افکنده زهر هلاکت چشیدند و بقیه
مردم بناکام برگردیدند سحتان بیگ با دو سه هزار سوار که بسرکردگی او مامور بودند باستعجال رسیده چون صرفه در جنگ
صف ندانسته هر روز تاخت اطراف و جوانب اردوی شاهزاده کرده سد شوارع و قطع آمد و شد آذوقه هندیان می نمود
و همراهیانش هر که را می‌یافتند سر بریده میبردند رستم خان بر قلت فوج سحتان بیگ آگهی یافته بکثرت لشکر خود تکیه نموده
متوجه اردوی سحتان بیگ گردید او صلاح در مقابله ندیده از جای خود متوجه فولاد شد رستم خان همین قدر کار را معظم
شمرده برگشت و بر کنار آب هیرمند اقامت گزید و درین اثنا منوچهر خان حاکم استرآباد با دو سه هزار سوار همراهی خود رسید
و به سحتان بیگ ملحق شده روانه مقصد شد و علی قلیخان سپه سالار نیز وارد گردید افواج چون امواج از پی هم میرسید

رستم خان باستماع این خبر روزے چند در میان خوف و رجا گذرانیده عرض حال بداراشکوه نمود و منوچہر خان از کثرت دشمنان حسابی برنگرفت و روانه شده در نیم فرسنگے اردوے رستم خان نزول نمود داراشکوه باستماع تاخت ہر روز فوج ایران بر رستم خان ترسید اورا نزد خود طلبید شار الیه آتش در قلعه بست زده روانه اردوے شاهزاده شد و فوج ایران به تعاقب او روان گردید شاهزاده داراشکوه بعد رسیدن رستم خان و خبر آمدن منوچہر خان و علے قلیخان سپه سالار طبل رحیل فرو کوفته روانه ہندوستان گردید و علی قلیخان سپه سالار جمعے را بتعاقب شاهزاده برگماشت و دو زنجیر فیل و برخے اسباب وا ماندہ فوج تعاقب بدست آورده مراجعت نمود واز عرضه داشت شاهزاده اورنگ زیب مژدۀ تولد پسرے در خانۀ او از بطن دختر شاهنواز خان صفوی دوازدهم شعبان ہمین سال رسید و آن مولود مسعود بمحمد اعظم موسوم گردید و ہمدرین سال عمارت مسجدے از سنگ رخام بصرف مبلغ سه لک روپیه در عرض ہفت سال بانجام رسید و ہمدرین سال پادشاه از اکبر آباد بشاہجهان آباد آمد و داراشکوه از قندهار برگشته ملازمت نمود و ہمدرین سال شاهزاده مراد بخش بصوبه دارے گجرات و شایسته خان بصوبه دارے مالوه سرافراز شده و در جشن نوروز ذوالفقار آقا سفیر روم رسید اعتقاد خان و بعض امراے دیگر پذیره شده سفیر مذکور را بحضور آوردند و سفیر مذکور در اثناے راه از هر صوبه که در حدود آن میگذشت حسب الامر مبلغے یافته تا ورود دربار پنجاه هزار روپیه یافت و محمد ابراهیم اسد خان خطاب یافته بتغییر ارادت خان آخته بیگے شد و ارادت خان بخشیگرے دوم یافت و محمد اشرف و محمد صفے پسران اسلام خان یکے بخطاب اعتماد خان و دوم صفے خان سرافرازے یافتند

احوال سال بست و ہشتم مطابق سنه ہزار و شصت و چہار ہجرے

درین سال بخطۀ فیض آباد و اجمیر نہضت رایات شاہے شد و چون در عہد جهانگیر پادشاه وقتے که کرن پسر امر سنگه بدرگاه شاہی آمد چنین مقرر شده بود که رانا و ہر که از اعقاب او برانائے رسد قلعه چیتور را استحکام ندهد و درینولا بعرض رسید که قلعۀ مزبور در متانت و رصانت ترمیم یافته و بے یابد جملة الملک سعد الله خان وزیر با شش ہزار سوار جهت ہدم قلعۀ مذکوره روانه آن صوب شد و او در عرض چہارده پانزده روز قلعه را منہدم ساخت و چون رانا متنبه گشت برجوع بداراشکوه نموده بوسیله او عذر تقصیرات خواست و پذیرائے یافت و ذوالفقار آقا سفیر روم التماس دیدن شاهزاده داراشکوه نموده دستورے یافت و بعد ملاقات بست ہزار روپیه از داراشکوه و پنجہزار روپیه از سلیمان شکوه پسرش گرفته دہم جمادے الثانیه ده ہزار روپیه انعام از پادشاه یافت و چون مکرر بدیدن جملة الملک سعد الله خان وزیر ہم رفته بود بتاریخ بستم رجب حسب الامر او نیز پانزده ہزار روپیه تواضع نمود و سوم شعبان به ذوالفقار آقا یک اشرفی بوزن چار صد توله و یک روپیه ہمین وزن انعام شد و مصحوب قاسم بیگ که بسفارت روم تعین شده بود نامه که سعد الله خان مسودۀ آن نموده و یک قبضه خنجر مرصع بقیمت یک لک روپیه با کمر مرصع بالماس و یاقوت که چہل ہزار روپیه ثمن آن بود و یک شیشه بلورین از عطر اگر جهانگیرے و دو ہزار تھان از نفائس گجرات و کشمیر که یک لک روپیه ارزش داشت بقیصر فرستاد و ہشت قطعه یاقوت و چہار زمرد و سه دانه مروارید بحوالۀ ذوالفقار آقا براے قیصر گردید که برساند و ذوالفقار آقا سے ہزار روپیه وقت انصراف یافته رخصت شد از روز ورود تا یوم عود از نقد و جنس دو لک و ہفتاد و پنج ہزار روپیه از سرکار پادشاہی و غیره یافت بعد در جشن وزن قمرے ہمین سال شاهزاده داراشکوه را بعنایت خلعت خاصه با سادرے اطلسے زرنگار که برگلهاے آن قرص مرصع بالماس ہاے گران بہا در کمال زیبائے تعبیه بود و نیز دگریبان و در آستین و دامان به لاے بیش بہا مطرز و قیمت آن دو لک و پنجاه ہزار روپیه بود و سر بندے از یک قطعه لعل و دو دانه مروارید بقیمت یک لک و ہفتاد ہزار روپیه و سی لک روپیه نقد

سر بلند گردانیده بخطاب شاه بلند اقبال سرافراز فرمود و برکرسی طلا که متصل بتخت مرصع سلطنت گذاشته بودند حکم نشستن داد و حکم شد که امرا بمنزل شاهزاده رفته رسم مبارک باد بتقدیم رسانند و در جشن نوروز الله وردیخان که با تمام غلام رضا که خطی جعلی از طرف خان ساخته بعلاقه آقاسی پادشاه ایران می برد و در سورت گرفتار شده معزول المنصب شده بود در ینولا برارت ذمه او بوضوح انجامیده بجای منصب سابق و بتیول سرکار جونپور سرافرازی یافت و شیخ عبد الحمید شاهجهان نامه نویس رحلت کرد

احوال سال بیست و نهم مطابق سنه هزار و شصت و پنج هجری

سید محمد سعید اردستانی مخاطب بمیر جمله رائق و فاتق مهمات عبد الله قطب شاه والی گلکنده بود و چندین حصن و ملک سیر حاصل از کرناتک برای آقای خود مسخر نموده ضمیمه ملک او گردانیده بود و بتردد وات شایسته و فتوح پی در پی ثروت و مکنت او افزوده پنجهزار سوار نوکر داشت در ان ازان مزاج قطب شاه مذکور را از و منحرف نمودند و او بضرورت و ناچاری توسل بشاهزاده اورنگ زیب نموده اراده توسل خود باین آستان ظاهر نمود بموجب التماس شاهزاده درین سال به ارسال خلعت فاخره با منشوری متضمن عواطف و عنایات و نوید منصب پنجهزاری پنجهزار سوار بمیر جمله مذکور و منصب دو هزاری دو هزار سوار بمحمد امین پسرش رسیده مستمال گردید و یرلیغ بنام قطب شاه متضمن عدم ممانعت میر جمله مصحوب قاضی عارف کشمیری اصدار یافت

احوال سال سی ام مطابق سنه هزار و شصت و شش هجری

درین سال بیست و دوم جمادی الثانیه سعد الله خان وزیر بعارضه قولنج که از مدتی داشت و تقربخان علاج می نمود در سن چهل و هفت سالگی رخت هستی بربست پادشاه مع شاهزاده دارا شکوه یک بار برای عیادت او رفته لطف الله پسر کلانش را بمنصب هفتصدی صد سوار نوازش فرمود و چون پیش از رسیدن قاضی عارف قطب شاه محمد امین پسر میر جمله را مقید کرده اموال او را متصرف شده بود یرلیغ دیگر بنام او بتهدید در باب اطلاق محمد امین صدور یافت و باورنگ زیب حکم شد که اگر قطب شاه انقیاد نکند بتادیب او برآید و منا شیر مطاعه بشایسته خان صوبه دار مالوه و دیگر امرای تعیناتی صوبهای دکن رفت که بخدمت شاهزاده اورنگ زیب حاضر شوند شاهزاده اورنگ زیب سلطان محمد مهین پسر خود را بدان صوب روانه نموده متعاقب خود نیز برآمد و قطب شاه متنبه گشته محمد امین را با توابع او فرستاد و محمد امین بملازمت سلطان محمد رسید چون اموال او انچه گرفته بود بازپس نداد سلطان محمد عازم حیدرآباد شد قطب شاه از هراس بقلعه متحصن گردید و محمد ناصر را با صندوق جواهر و مرصع آلات فرستاد گویند در وقت ملازمت محمد ناصر شوخی از هم راهانش ظاهر شد بنا برین مقید گردید و همراهان سلطان مردم او را گریزانیده بحیدرآباد درآمدند و مال بسیار غارت نموده اند و ختند و شاهزاده اورنگ زیب عازم قلعه گولکنده گشته از حیدرآباد که هشت کروهی حیدرآباد است کوچ نموده یک کروهی قلعه رسید و محمد سلطان را امر کرد که با فوج خود جانب چپ توقف نماید درین هنگام پنج شش هزار سوار و دوازده هزار پیاده دشمن در برابر آمد و آتش حرب در گرفت و بسیاری از دکهنیان مقتول شدند و قطب شاه رهائی خود درا دای پیشکش سنوات سابق و حال دیده سخن انتساب صبیه خود با سلطان محمد درمیان آورد و التماس او پذیرفته آمد و هم درین سال ازدواج وقوع یافت و محمد سلطان بمنصب هفت هزاری دو هزار سوار سرافرازی یافت و میر عبد اللطیف حاجب اورنگ زیب که برای آوردن میر جمله رفته بود خبر آمدن او بنواحی گولکنده رسانید قاضی عارف حسب الاشعار اورنگ زیب فرمان شاهجهان و خلعت مرسله باو رسانید و او مراسم تسلیم و کورنش بجا آورده در ساعت معین بعد ادراک کورنش اورنگ زیب مع پسر خود عتبه بوسی پادشاه

راهی گشت و همدران جا فرمان عطوفت عنوان متضمن خطاب معظم خان مع خلعت خاصه و جمدهر مرصع با پهولکتاره و علم و نقاره باو
رسید و اورنگ زیب چون بفتح و فیروزی باورنگ آباد رسید از اصل و اضافه بمنصب بیست هزاری پانزده هزار سوار دو اسپه سه اسپه
بلند مرتبه شد و شایسته خان باضافه هزاری هزار سوار بمنصب شش هزاری شش هزار سوار دو اسپه و خطاب خانجهانی مرتقی شد و
معظم خان بدرگاه رسیده بعنایت خلعت خاصه و شمشیر مرصع و از اصل و اضافه بمنصب شش هزاری شش هزار سوار و وزارت اعظم و
مرحمت قلمدان مرصع و ده و بیست اسپ و یک فیل با ماده و پنج لک روپیه نقد مباهی گردید و جملة الملک معظم خان جواهر ثمینه که از ان جمله الماسی
بود بوزن نه ثانک که دو صد و شانزده سرخ باشد و قیمت آن دو لک و شانزده هزار روپیه شد و شصت فیل نر و چهار ماده با ساز طلا و شانزده با
نقره بطریق پیشکش گذرانید و قیمت مجموع مع جواهر پانزده لک روپیه شد و در جشن وزن شمسی این سال شاه بلند اقبال دارا شکوه را پنج کرور
دام بطریق انعام مرحمت شد و جمیع تنخواه او از سابق و لاحق با طلب منصب شصت کرور دام که موافق دوازده ماهه یک کرور و پنجاه لک روپیه
باشد حاصلش مے شد و دارا شکوه پیشکش یک لک و پنجاه هزار روپیه از نظر گذرانید از انجمله پلنگی بود بقیمت شصت و هشت هزار که
پایهها و سر تکیه آن از سنگ یشم مرصع بالماس و یاقوت و زمرد بود و درین سال مسجد جامع شاهجهان آباد که در سنه بیست و
چارم جلوس اساس یافته صورت اتمام یافت و اهتمام این عمارت قریب پنجاه بجعفر خان مفوض بود و قریب دو سال بخلیل الله خان
و مدت سه سال و پنج ماه بسعد الله خان ساعے بود و پس از انتقال او ازین عالم بروح الله داروغهٔ عمارت حکم شد که بتتمیم او پردازد
و بالجمله در عرض شش سال انجام یافت و تاریخ اتمام آن مصرع ع مسجد شاه جهان قبلهٔ حاجات آمد ؛ اگرچه تفاوت یک سال دارد
نظر بجودت تاریخ پسند پادشاه آمد و مبلغ ده لک روپیه در طیارے آن صرف گشت هر سه گنبد بالاے آن از سنگ مرمر و سنگ موسی
و صحن آنها نیز از مرمر و صورت مصلی بطور محراب از سنگ موسے است و فرش صحن مسجد از سنگ سرخ و طول عمارت ذات مسجد نود ذرع
و عرض سے و دو ذرع در وسط صحن حوضے است پانزده ذرع در دوازده ذرع لبهاے حوض از سنگ مرمر موسے تیار شده
میر محمد امین پسر معظم خان که از کثرت بارش در برهانپور مانده بود بسدهٔ سلطنت رسید و بعنایت خلعت و خطاب خانے سر برافراشت
از عرضداشت اورنگ زیب بوضوح پیوست که عادل شاه والے بیجاپور بیست و ششم محرم درگذشت غلامانش مجهول النسبی
را که بنا بر عقیم بفرزندے بر داشته بود بجای او نشانیده اند حکم شد که شاهزاده با لشکر متعینه دکن بدان صوب شتابد و آنجا را تسخیر نماید
و نجابتخان شایسته خان حکم شد که بسرعت خود را بدولت آباد رسانیده تا معاودت اورنگ زیب در آنجا باشد و معظم خان و شاهنواز خان
و مهابت خان و نجابت خان و دیگر جنود فیروزے آمود که مجموع بیست هزار سوار باشد از حضور دستورے یافت که همرکاب شاهزاده
در تسخیر بیجاپور مساعی موفوره نمایند و محمد امین خان پسر معظم خان بجهت تمشیت معاملات دیوانے به نیابت پدر مقرر شد و بافزایش
هزارے ذات منصب او سه هزارے هزار سوار شد چهارم ربیع الاول بسبب شیوع طاعون در شاهجهان آباد بشکارگڈه مکتیسر
برکنار دریاے گنگا توجه نمود و چون وبا رو بکمے نهاد بیست و نهم ماه مذکور بشهر مرقوم برگشت و رستم خان بهادر فیروز جنگ از تغییر بهادر خان
بنظم صوبهٔ کابل مامور شد و باضافه هزار سوار شش هزاری شش هزار سوار دو اسپه سه اسپه سر برافراشت و امیر الامرا علی مردان خان
حسب الطلب از کشمیر آمده ملازمت نمود ؛ ؛

احوال سال سی و یکم مطابق سنه هزار و شصت و هفت هجرے

درین سال نهضت رایات عالیات بصوب فیض آباد که عمارت معمورے آنجا باهتمام حسین بیگ خان و غضنفر خان

بصرف مبلغ پنج لک روپیه انجام یافته بود در دیداد و سید مظفر پسر سید شجاعت خان بارهه بحراست آنجا که اول بزمیندار سرے نگر متعلق
بود و از چندے بسعی خلیل الله خان ضمیمهٔ ممالک محروسه گشته بود معین و بخطاب همت خان مخاطب گردید و زمیندار از طنطنه قرب
عساکر شاهی ترسیده با رسال پیشکش و عرائض نیاز حفظ عرض و ناموس خود نمود و راجه جمو باستلام عتبهٔ سلطنت مباهی گشت
و پادشاه تا یکماه دران نزهتگاه مسند آراے کامرانی بوده سوم رجب بشاهجهان آباد برگشت و بیست و دوم داخل شهر مرقوم شد
دیک راس اسپ عربی که شاهزاده اورنگ زیب برسم پیشکش فرستاده بود از نظر گذشت و ده هزار روپیه قیمت آن شد و هم درینولا
بعرض رسید که علی مردان خان امیر الامرا را چون هواے کشمیر سازگار بود و بنابر عرض مرض اسهال رخصت آنجا گرفته میرفت
در منزل ماچهی واره رهگراے ملک عقبی گردید و نعش او را بلاهور برده در جنب مرقد والدهٔ او مدفون کردند چون عمدهٔ دولت و دوست
مخلص بود پادشاه خیلی تاسف نمود و ابراهیم خان مهین پسر او را با برخے از رفقاے او در حضور از لاهور طلبیده باضافه منصب
چار هزارے سه هزار سوار گردانید و دیگر برادران و رفقاے او را درخور هر یکے باعطاے مناسب شادکام ساخت و ضبط متروکاتش
که از نقد و جنس یک کرور روپیه شده بود نصف آن را بورثه بخشیده نصف دیگر را حکم ضبط داد و لشکر خان از اصل و اضافه بمنصب
دو هزار و پانصدے دو هزار سوار رسیده بنظم صوبهٔ کشمیر سرفرازے یافت و هم درین ایام کشایش قلعه بیدر و تنبیه حبشیان و تسخیر
قلعه کلیان روے داد شرحش آنکه چون شاهزاده اورنگ زیب بتسخیر ملک بیجاپور چنانچه مذکور شد مامور شده بود با میر جمله معظم خان
و جمیع افواج تعیناتے متوجه آن دیار گردیده بیست و چهارم ربیع الثانی نزدیک بقلعه بیدر نزول نموده بمحاصره اش پرداخت
و بیست و سوم جمادے الثانیه برجے که محاذے مورچل معظم خان بود از صدمات توپ فرو ریخت مرجان نام حبشی که غلام خاصه عادلشاهیان
و معتمد علیه آنها از مدت سے و هشت سال بحراست قلعهٔ مذکوره میپرداخت و قریب هزار سوار و چار هزار پیاده تفنگچی همراه
او بود شکست برج مذکور را متیقن شمرده عقب برج حرے کنده بباروت و بان و حقهٔ آتشین پر کرده بود که هرگاه مخالفان یورش
نمایند در آنها آتش داده باعث هلاک جان عارجان برج گردد چون بر برج ریخته راهے براے برآمدن اهل یورش پیدا آمد
و مردم شاهزاده اورنگ زیب و معظم خان بران برج برآمدند مرجان با هشت پسر خود و اکثر جمعیت نزدیک برج مذکور آمده
مستعد مدافعه ایستاد قضارا از بانے که بطرف مخالفان مے انداخت شرارے دران ذخیره باروت و بان و حقه افتاد
و آتش همه را درگرفت و گروهے از رفقاے او بآتش حسود سوختند و از خود هم باد و پسر سوخته مشرف بهلاکت شد
و را بدرون ارک بردند مردم بران برج و از جاهاے دیگر راه جسته درون حصار درآمدند و درهاے ارک نیز بدست
آمد درین وقت شاهزاده خود هم شادیانه فتح نواخته در رسید قلعه داران زینهار خواسته امان یافتند و قلعه مفتوح شد شاهزاده
مهابتخان را با برخے از بندگان دیگر در قلعه گذاشته خود بمعسکر برگشت و صباح آن مرجان درگذشت روز دیگر شاهزاده
درون حصار رفته در مسجدیکه پیش ازین بچند سال سلاطین بهمنیه آراسته بودند خطبه بنام صاحبقران ثانی شاهجهان پادشاه
بلند آوازه گردانید و نقد و جنس بسیار بضبط درآمد و این قلعه از قلاع مشهوره دکن و بیدر شهریست در نهایت وسعت و نضمت
و سر حد صوبهٔ تلنگانه سابقاً حاکم نشین رایان دکن بود و همواره راجه کرناتک و مرهٹه و تلنگ اطاعت راے بیدر مے نمودند
معشوقهٔ راجه نل که شیخ فیضی قصه او منظوم نموده دختر بهیم سین مرزبان بیدر است نخست سلطان محمد پسر تغلق بران چیرگی
یافت پس ازان بسلاطین بهمنیه منتقل شد پستر ازان بتصرف حکام بیجاپور درآمد تا آنکه درین عهد بدست بابریه افتاد
حالیاً ظاهرا در دست اولیاے دولت برهمنان دکن اولاد بالاجی را و است که بانانا صاحب مشهور بود چون تسخیر قلعه

کلیان و کلبرگه و تخریب و کشایش ملک بیجاپور و چه همت شاهزاده بود دریاچه برادر مانوجی و سیوا بهوسلای مشهور و دیگر
فتنه پژوهان شوخی بانموده پرگنهای راسین و چهارگونده و دیگر محالات نواحی احمدنگر را تاخته بودند بنابرین به تنبیه
آنها فقیری خان را با سه هزار سوار بدانسو تعیین نمود و سلطان محمد معظم و افتخار خان را در قلعه بیدر گذاشته بیست و سوم رجب
خود بطرف قلعه کلیان راهی گشت و بیست و نهم در آنجا رسیده بمحاصرهٔ قلعهٔ مذکوره پرداخت و بعد جنگ و جدال و حرب
و قتال که هم در میدان با مددگاران اهالی آن قلعه روی میداد و رسیدن آذوقه و جنس غلات متعسر بلکه متعذر گشته بود
و هم جد و جهد بسیار در استفتاح قلعه کرد و لاور حبشی از طرف عادل شاه با دو هزار و پانصد بند وقچی و توپ و تفنگ و سامان جنگ
قلعه داری بحراست می پرداخت تبقدیم رسید و آخر حبشی مذکور ملتجی گشته امان خواست و ملتمس او پذیرائی یافته غره ذیقعده اوراک
کورنش نمود و رخصت یافته به بیجاپور رفت این قلعه در رضانت و متانت از قلعهای دیگر بمراتب افزون است چون از عرائض شاهزاده
اورنگ زیب متضمن خبر این فتح با فتوحات دیگر با پادشاه رسید تمام ولایت بیدر با مضافات آن و قلعه رام گده باورنگ زیب بطریق
انعام مرحمت فرمود و تنخواه او از سابق و لاحق دوازده کرور دام شد و عنایات دیگر نیز بعمل آمد و بیدر بظفرآباد موسوم گردید و معظم خان
و شاه نواز خان و مهابت خان و نجابت خان و دیگر امرای تعیناتی که درین یساق مصدر جانفشانی و ترددات شایسته
شده بودند نیز باضافه منصب و عطای خلاع فاخره سرافراز گردیدند چون عادل شاه و دیگر سرکشان به یقین دانستند که عنقریب
بدام ناکامی افتند و چاره غیر از اطاعت نیست ابراهیم بجتر خان را که از معتمدان آن دولت بود بخدمت شاهزاده اورنگ زیب
فرستاده امان طلبیدند و مقرر شد که یک کرور و پنجاه لک روپیه از نقد و جواهر و افیال بطریق پیشکش واصل سازند و قلعه پرینده
با لواحق و قلاع ملک کوکن و محالات دیگر بتصرف گماشتگان پادشاهی واگذارند چون این ماجرا اورنگ زیب بحضور پدر گوشزد
پادشاه برعجز و درماندگی آنها بخشوده من جمله پیشکش پنجاه لک روپیه معاف فرمود و بشاهزاده فرمان نوشت که قاضی نظاما را
برای وصول پیشکش فرستاده خود با عساکر فیروزی معاودت نماید و معظم خان از ضبط قلاع دلجمعی نموده بعد مراجعت قاضی
نظاما مع پیشکش روانهٔ عتبهٔ سلطنت گردد و هفتم ذی حجه پادشاه را عارضه حبس البول ظاهر شد چون حکما تشخیص نمودند که از مواد
بواسیر است رزق الله پسر مقرب خان فصد نمود و تخفیفی نشد باتفاق آرا زلو چسپانیده دیگر خون گرفتند ازین هم شدت
حبس و حرقت رو بکمی ننهاد ناگزیر به تبریدات دیگر پرداختند و تا شش روز ضعف مزاج در ازدیاد بود آخر بتجویز
مقرب خان شیرخشت فی الجمله نافع آمد و مبلغ هفت لک و پنجاه هزار روپیه زکوة شاهجهان آباد معاف نموده فرمان
رفت که در تمام ممالک محروسه زکوة معاف باشد مبلغ پنج هزار روپیه با یک زنجیر فیل و یک اسپ عراقی باهل استحقاق
تصدق داده شد و زندانیان رهائی یافتند و پادشاهزاده دارا شکوه باضافه ده هزاری ده هزار سوار دو اسپه سه اسپه
بمنصب پنجاه هزاری سی هزار سوار دو اسپه سه اسپه و انعام یک کرور دام که از سابق و لاحق بیست و یک کرور دام
باشد نوازش یافت و از عرضه داشت اورنگ زیب خبر تولد شاهزاده محمد اکبر در دهم ذی حجه معروض شد و درین
ایام معظم خان را بسبب توسل او باورنگ زیب بتحریک دارا شکوه از وزارت عزل نموده خان مذکور و مهابت خان و دیگر
امرا را طلب حضور نمود و محمد امین خان از نیابت پدر ممنوع و رای رایان تا تعیین وزیر بسرانجام امور دیوانی مامور شد
چون پادشاه مغلوب مرض و شاهزاده دارا شکوه که ولیعهد بود مدار علیه سلطنت گشت و از برادران اندیشه مند بود اکبرآباد
در اوسط ممالک محروسه فهمیده پدر را تحریک بآمدن بلده مذکوره نمود و پادشاه بپاس افراط محبت که با او داشت هر آنچه

موجب تقویت او و امید انست بالتماس او یا بدون التماس بعمل مے آورد بنابرین حسب الالتماس او هشتم محرم بسوارے کشتے
متوجه اکبرآباد شد و دانشمند خان که استعفاے میر بخشیگرے نموده بود محمد امین خان پسر میر جمله معظم خان بجاے او مقرر
شد و هشتم صفر بعمارت گهات سامے رسیده نه روز درانجا مقام شد و بیمارے درین منزل رو بانحطاط آورده بعد از دو ماه
و کسرے بے مدد دوا طبیعت اجابت نموده روز بروز اثر صحت رو بافزایش داشت چون قرار یافته بود که تا غره ربیع الثانی
که ساعت داخل شدن قلعه اکبرآباد است درمنزل داراشکوه اقامت فرمایند نوزدهم دران مکان تشریف آورده به حکیم
تقرب خان ده هزار روپیه از جواهر و طلا و نقره عنایت شد و آخر این ماه از نوشته وقائع دکن بعرض رسید که شاهزاده اورنگ زیب
بسرانجام مهام آن طرفها نموده باورنگ آباد رسیده و دل رس بانو بیگم دختر شاهنواز خان که بشاهزاده منسوب بود رحلت
کرد و مهابت خان و غیره امراے متعین دکن بحضور رسیده مورد عنایت گردیدند و شاهزاده داراشکوه در جلدوے خدماتیکه
در ایام مرض بتقدیم رسانیده بود بعنایت جواهر آلات سیزده لک و نود هزار روپیه و از اصل و اضافه بمنصب شصت هزارے
سے هزار سوار دو اسپه سه اسپه از سابق و لاحق بانعام بیست و سه کرور دام که مجموع طلب موافق دوازده ماهه دو کرور و هفت
لک و پنجاه هزار روپیه مے شود و سواے آن یک کرور روپیه نقد و صد راس اسپ مورد مرحمت گردید و تفویض صوبه بهار
ضمیمه دیگر مراحم شد و جعفر خان بخدمت وزارت اعظم سرافرازے یافت و پانزدهم جمادے الاولے مهابت خان بصوبه دارے
کابل سرافرازے یافته رخصت شد و بعرض رسید که دوازدهم ربیع الاول ملا عبدالحکیم سیالکوتے رهگراے راه آخرت گشت
چون بعرض رسید که هرچند وکیل شاهزاده شجاع خبر صحت مزاج والا نگاشت او مجمول بر سازش بامین برادر خود نموده نوشته
اورا واقعے نمے فهمد و از بنگاله بالشکرے گران بقصد اکبرآباد روانه شده است سلطان سلیمان شکوه را با راجه جیسنگه و بهادر خان
و دیگر لشکر که مجموع بیست هزار سوارے شدند بدفع شورش آن طرف متعین نمود و هنگام رخصت سلطان را باضافه سه هزاری
و راجه جیسنگه را باضافه هزارے ذات و هزار سوار دو اسپه سه اسپه بمنصب شش هزارے پنج هزار سوار و یک لک روپیه نوازش
فرموده رخصت نمود و حکم شد که اگر شجاع از قباحت نافهمے و عدم تدبیر بجاے خود برنگردد بجنگ او پرداخته تادیب نمایند و مهاراجه
جسونت سنگه راتهور را بفزودنے هزارے هفت هزارے ذات هفت هزار سوار و انعام یک لک روپیه و دیگر عطایا نواخته
بصوبه دارے مالوه در ظاهر و بباطن بنابر ممانعت اورنگ زیب مامور نموده و دیگر امرا و منصبداران را نیز کمکے او معین نمود و سید قاسم
ملازم داراشکوه از طرف او بحراست قلعه اله آباد و صوبه دارے آنجا رخص شد و غره ربیع الثانے پادشاه بدولتخانه خود در قلعه اکبرآباد
نزول نمود و چون بعرض رسید که شاهزاده مراد بخش باستماع بیمارے مزاج والا سکه و خطبه بنام خود خوانده و سید علی نقی دیوان پادشاهی
گجرات را که باصلاح مفاسد او مامور بود بدون تحقیق جرم و خیانتے بدست خود ناحق کشته دست تعدے بخزانه پادشاهے و بخزانه
بیگم صاحب و بمال رعایا و تجار آنجا دراز کرده قاسم خان میرآتش را بصوبه دارے احمدآباد از تغییرے او رخصت نمود باقے احوال
این سال و ایام حیات شاهجهان پادشاه انشاء الله تعالے در ضمن ذکر وقائع شاهزاده اورنگ زیب عالمگیر سمت
تحریر خواهد یافت

تفصیل اولاد شاه جهان پادشاه

چهار پسر و سه دختر نیک اختر از بطن نواب ممتاز محل صبیه یمین الدوله آصف خان و اینها از آغاز شاهزادگے و انجام سلطنت

پدر زنده بودند؛
اول شاهزاده داراشکوه ولادتش در سنه هزار و بیست و چار فرزندانش از بطن صبیهٔ سلطان پرویز سلیمان شکوه سپهر شکوه جانی بیگم اسم دختر دوسے غیر معلوم؛
دوم شاهزاده شجاع تولدش در سنه هزار و بیست و پنج فرزندانش زین الدین بلند اختر زین العابدین دل پسند بانو بیگم گلرخ بانو بیگم خردمند بانو بیگم خیر النسا بیگم از امهات متعدده؛
سوم شاهزاده اورنگ زیب شب یک شنبه پانزدهم ذی قعده سنه یک هزار و بیست و هفت از تاریخ ولادتش کلمهٔ آفتاب عالمتاب خبر میدهد واسامی اولادش در آخر احوال او انشاء الله تعالی ثبت شود؛
چهارم مراد بخش ولادتش در سنه یکهزار و سی و سه فرزندانش ایزد بخش دوست دار بانو بیگم آسایش بانو بیگم همراز بانو بیگم؛
بنات شاهجهان اول نواب علیة العالیه جهان آرا بیگم مشهور به بیگم صاحب تولدش در ماه صفر سنه هزار و بیست و دو نهایت عزیز پدر بود واز جمیع فرزندان معزز و مکرم و شصت لک روپیه سالیانه براے مصارفش مقرر بود و نهایت جود و احسان با مردم می نمود؛
نواب روشن آرا بیگم ولادتش در سنه هزار و بیست و شش؛
نواب گوهر آرا بیگم ولادتش در سنه یک هزار و چهل؛
نواب پرهیز بانو بیگم از بطن قندهارے محل صبیهٔ میرزا مظفر حسین صفوے بحسب سن از جمیع فرزندان کلان ولادتش در سنه هزار و بیست واز محل نوکر دختر شاه نواز خان خلف خان خانان بود فرزندے نماند؛

ذکر برخی از عجائب زمان شاهجهان و عالمگیر

ملا خواجه مرید میان میر مرشد ملا شاه بدخشے بود مولدش بهار و نشو و نما در لاهور یافته نهایت وارسته بسر میبرد در کمال بے نصیبے و بے تعینے مے زیست خواجه بختاور خان عالمگیرے مؤلف تاریخ مرآة العالم که از خواجه سرایان مشهور پادشاهے واز جمله مقربان دولت بود در کتاب خود مے نگارد که خواجه دربار خان ناظر که در عهد شاهجهان و عالمگیر منصب نظارت داشت با من نقل کرد که شاهجهان نوبتے در لاهور بمنزل داراشکوه رفت در آنجا باین بنده درگاه فرمود که هنگام معاودت ملا را در زاویه اش دیده بدولتخانه خواهیم رفت تو پیشتر رفته خبرے بگیر من بمنزل ملا که حجرهٔ شکسته بیش نبود رسیده شنیدم که او همین زمان بیرون رفته دمے چند توقف نمودم که سوارے پادشاه نمایان شد پیش رفته ماجرا بعرض رسانیدم فرمود اینجا باش هرگاه ملا بیاید سلام ما گفته این مصرعه برخوان مصرع طاقت مهمان نداشت خانه بمهمان گذاشت؛ چون ملا آمده مصرع شنید در جواب گفت که حضرت غریب نوازے فرمودند لیکن من عمداً خود را کنار کشیدم تا حضرت تصدیع نکشند واز دست مردم موے ریش من بسلامت ماند فردا جواب این پیغام خواهم داد روز دیگر ملا تنها پیاده رفته زیر هدف که دران اوقات در صحن دیوان عام نصب کرده بودند ایستاده شد من ملا را شناخته بعرض پادشاه رسانیدم پادشاه خوش وقت شده زود از ایوان بار عام برخاست و در خلوت رفته با ملا صحبت مستوفے داشت و نیز مے نگارد که سعد الله خان در آوان افلاس و پریشانے وکسب علوم بخدمت ملا آمد و رفت داشت روزے ملا بر زبان راند که وزیر پادشاه هند را الطلب حاضران متحیر گشته ندانستند که کرا مے خواند ملا گفت ملا سعد الله را مے گویم و آخر وزیر شاهجهان شد و نیز مے نویسد که از ثقات مسموع شده که روزے جماعهٔ درویشان و دیگر

حقیقت کیشان نشسته بودند ذکر مسئلهٔ وحدت وجود درمیان آمد هرکس بقدر لیاقت واستعداد خود سخنی میگفت ملا خواجه درمیان نشسته سکوت داشت ناگهان برخاسته درمیان آتشی که در انجا افروخته بود نشست واندک زمانی توقف گزیده ازان بیرون آمده گفت جوابش همین است مردان چون تفحص نمودند هرگز پارچه اش هم از آتش متاثر نشده بود در اوائل جلوس عالمگیر سنه هزار و شصت و هشت مطابق سال اول جلوس ملای مرقوم روزی بسیر باغ فیض بخش لاهور رفته بود و در انجا دو سه مرتبه گفت مرا می طلبند و همدران زمان داعی حق را لبیک اجابت گفته متصل مقبرهٔ پیر خود مدفون گردید ٭ ٭ ٭

ملا شاه بدخشی نیز از مریدان میان شاه میر و بحسب ارادت گویا برادر ملا خواجه است چه هر دو مرید یک مرشد ند رباعی ایشان کیفیتی دارد و این عزیز هم مرجع مردم و میگویند پیر و مرشد دارا شکوه بود بهر صورت چون رباعی خالی از اثری نیست درین کتاب ثبت افتاد رباعی ای بندپای قفل بر دل هشدار ٭ وی دوخته چشم پای در گل هشدار ٭ عزم سفر مشرق و روو در مغرب ٭ ای راه رو پشت بمنزل هشدار ٭ حکایت قاضی ابراهیم لکهنوی که از افاضل عهد خود بود بختاور خان نقل میکند که روزی قاضی بامن حکایت کرد که من بمنزل میرک شیخ که در اخر عمر در عهد عالمگیر صدارت کل داشت وارد شدم مجلس از علمای اعلام پر بود ناگاه شخصی لباس حقیر خفیف در بر و عمامهٔ ابتر بر سر وارد شد میرک شیخ در اکرام و احترام او افراط نمود و او ساعتی نشسته مرخص شد وقت رخصت نیز بکمال تواضع و داعش فرمود حضار مبالغهٔ میرک در بارهٔ احترام او زیاده از مرتبهٔ او دیدند و استفسار احوالش نموده پاسخ شنیدند که این عزیز در غرائب علوم عظیم دستی دارد و جنیان مسخر اومن این سخن شنیده زود برخاستم و در پی او شتافته در راه باو برخوردم و نیازمندیها بامید مشاهدهٔ امری از عجائب بسیار نمودم منزل خود نشان داده گفت که اگر بفقیر خانه قدم رنجه فرمائید صحبت بفراغبال داشته آید برخصت گشته بعد سه چهار روز بخانه اش رفتم خبر فقیر شنیده از بالاخانه که خلوتش بود فرود آمده بگرمی دریافت و گفت که کاری ضرور دارم بر بالاخانه بنشینید تا من بخدمت برسم فقیر بر چند زینه که برآمد دید که جمعی از ارباب عمائم نشسته و صحبت مذاکره در پیوسته بتعظیم من برخاستند و استقبال کرده باکرام تمام در صدر مجلس نشانیدند از انجماعه دو سه کس کتابها در دست داشتند یکی از انها کتاب مطول برکشود و اتفاقاً دران دو سه روز طالب علمی که پیش فقیر درس مطول میگرفت با ملا سعد الدین بحث و اعتراض قوی میکرد شخص مذکور همان مقام برآورده مذکور همان اعتراض نمود دیگری از انها مجیب او شده سخن بطول کشید فقیر نیز مناسب مقام سخنان گفت و از هر علم سخنهای دقیق و نکات بلند و تحقیقات ارجمند از انجماعه مسموع شد و قریب یکپاس امتداد مجلس رسید در ضمن صاحبخانه پیدا شد و این جماعه بتعظیم او برخاستند فقیر از نیازمندی در استقبال بر همه پیشی گرفت عذر خواهی آغاز کرده گفت خیلی تصدیع کشیده رنج انتظار دیده ید گفتم بفیض صحبت این بزرگان حظی عظیم برگرفتم گفت کدام بزرگان فقیر که برگشته خواست باو بنماید کسی را ندید و اهمه چنان استیلا یافت که بلرزه افتادم خندیده فقیر را در آغوش عاطفت کشید و اندک آبی طلبیده و بران نفس خود دمیده بر سر و روی فقیر پاشید و از وساوس نجات بخشید حکایت هم قاضی مذکور حکایت با بختاور خان نمود که دران زمان که فقیر بتعلیم سلطان سلیمان شکوه نبیرهٔ شاه جهان مامور بودم روزی شیخ ناظر که اعجوبهٔ زمان بود بمکتب آمد فقیر بسلطان اشاره کرد که از شیخ چیزی بطلبید سلطان به نیازمندی التماس تبرک نمود و شیخ تبسمی کرده دست در زیر فرش برد و سنگ ریزهٔ خشک چند عدد برداشته بهر دو دست خود گرفته دو سه مرتبه گردانید چون دست بکشاد بعضی مانند عقیق خوشرنگ و چندی لعل گران بها و برخی مرجان و بعضی لآلی غلطان شده بودند و غریب تر

آنکه وانها مالبسر موے ریش خود سفته بسلطان داد و ابواب حیرت برروے تماشائیان کشود حکایت سنه نهم جلوس شاهجهان
پادشاه از دولت آباد عازم اکبرآباد بود معتمد خان محرر تاریخ اقبال نامه جهانگیری که درین عهد خدمت بخشیگری داشت
نه ساله دخترے زیبا منظر با پسرے غریب شکل از نظر پادشاه گذرانید و بعرض رسانید که این زن اعجوبه ایست در دو نیم
سالگے پستان برآورده و در هفت سالگے بے آنکه مردے با او مقاربت کند حامله گردیده و در هشت سالگے این پسر زائیده حاضران
مستغرق دریاے حیرت گشته بر قدرت الٰہی در آفرینش بدائع اقرار و اعتراف به تجدید نمودند حکایت در سنه دوم
جلوس شاهجهان بعرض پادشاه رسید که در موضع املایون عمله پرگنه گوالیار در یکے از مزارع شخصے طویل القامت کشته افتاده
و سرش بریده برده اند پادشاه معتمدے را فرستاده ملاحظه نموده برگشت و التماس نمود که طول قامت سه و نیم درع پادشاہے
و عرض یک و نیم درع است و در مزرعه کشته افتاده و سرش پیدا نیست و در زمینے که آن لاشه افتاده قریب یک بیگه زمین نوعی
پست و بلند شده که گویا دو فیل باهم جنگیده اند حکایت سیدے پریشان حال کثیر العیال در یکے از مواضع پانی پت
توفیق توکل و انزوا یافته دروازه تردد و تحصیل معاش بر روے خود بست و در کنج فراغت پا بر گنج قناعت نشست و با عیال و اطفال
در نهایت عسرت میگذرانید اتفاقاً در عشرهٔ اول محرم عسرت بالا گرفت و تا چهار روز از جنس ماکول بکام آن والا مقام و صغار
اولاد و اتباع او چیزے نرسید روز عاشورا آن ثابت قدم بماتم جد بزرگوار خود با حالے که دل از آتش جوع کباب و خانهٔ
صبر و طاقت از بے برگے خراب داشت طول و تلاوت کلام الٰہی مشغول بود و دخترش از فرط بے تابے پیش پدر آمده از گرسنگے
نالید و چون نور نظر بخود پیچیده در پہلوے او غلطید بیک ناگاه دید که از گوشهٔ چادر پدر بخارے برخاسته بوے طعام بمشام جان میرساند
پدر را آگاه کرده حال پرسید سید بعد وقوف چون درنگریست چهار طبق پلاؤ گرم دید که از مطبخ کرم الٰہی باو رسانیده اند شکر نعماے
حضرت ذو الاحسان و الانعام بجا آورده بهر یکے را بخشے رسانید و خود نیز حظ خویشتن برگرفت از آن روز پنج و نیم آثار برنج سفید
و پنج آثار گندم از عالم بالا در خانهٔ او مے بارید و اوقات سید بفراغبال مے گذشت جملة الملک جعفر خان وزیر براین ماجرا
وقوف یافته بعرض اورنگ زیب عالمگیر پادشاه رسانید حکم شد که محمد اسحق چیله که معتمد علیه و باریاب دولت حضور است در آنجا
رفته برای العین آنچه مشاهده نماید بعرض رساند چیله مذکور بکار مامور شتافته و بچشم خود دیده آمده معروض داشت عالمگیر بعد استماع
بانعام مبلغے و تعیین یومیه بحال سید عنایتے فرمود غریب آنکه بعد تعیین این وجوه مائدهٔ آسمانے انقطاع یافت سبحانک اللهم تحکم
ما تشاء و تفعل ما ترید

ذکر نهضت عالمگیر اورنگ زیب از دکن

چون اخبار شدت کوفت و بیمارے شاهجهان و بے اختیارے او و اقتدار داراشکوه در امور سلطنت و جهانبانے بگوش هوش
اورنگ زیب رسید مصلحت در اهمال و امهال ندیده باستظهار عزم ملازمت پدر از خطهٔ اورنگ آباد کوچ کرده او و مرکز دولتش
بود روانه گردید و مراد بخش برادر خرد خود را بجانب بدون همراه و استشفاع جرائم او از خدمت پدر نیز طلبیده با خود متفق و
خاطر او را بهمه وجوه مطمئن گردانیده با خود رفیق ساخت و چون مے دانست که افواج عظیمه پادشاہے بسرداری مهاراجه
جسونت و قاسم خان در اوجین که عبور او بهمین راه خواهد بود سد راه است عزم پادشاهانه مقتضی آن شد که موکبے درخور این
عزیمت ملازم رکاب باشد و داراشکوه باقتضاے خوفے که از اورنگ زیب داشت امراے کلکے دکن که شابرهم

بیجاپور متعین گشته ملازم رکاب او بودند احکام پادشاهی بنام هر یکی فرستاده چنانچه مذکور شد همه را پیش خود خواند و امرا و متعین
یورش که فتح بیجاپور نزدیک شده بود برخاسته بحضور رفتند و از عظمای امرای کمکی غیر از معظم خان و شاهنواز خان و نجابتخان
کسی در دکن نماند بضرورت پرتو التفات باجتماع عساکر انداخته در اندک زمانی سرداران شجاعت پیشه خرد اندیشه و سپاه جرار
غیرت شعار بقدری که بایست و میتوانست فراهم آورد و لشکری نمایان و توپخانهٔ شایان ترتیب داد و سران سپاه ظفر طراز و
سرداران جانباز را بمناصب عالیه و خطابهای شایسته و انواع مراحم و مکارم سرفراز فرمود و علوفه و مواجب افزود و از ملازمان
پادشاهی که همراهی کرد او را هم بعواطف خسروانه تفقدات فرمود و پسر بزرگ خود سلطان محمد را با نجابت خان و فوجی از عساکر
منصوره مقدمهٔ جنود خود گردانیده غرهٔ جمادی الاولی سنه هزار و شصت و هشت هجری برسم منقلا پیشتر روانه برهانپور
نمود و همراهیانش را بمرحمت طوغ و علم و نقاره و دیگر عنایات سرفراز فرمود و سلطان معظم را بصوبه داری دکن متعین کرد و سلطان
اکبر برادر خرد سلطان اعظم را که تازه بوجود آمده بود با اکثر پردگیان سرادق سلطنت در قلعهٔ دولت آباد گذاشت و منشور عطوفت
طراز بنام مرادبخش نگاشت که از گجرات متوجه مالوه گشته در آنجا ملحق گردد و محمد اعظم شاهزاده را اقبال آسا همراه گرفت و روز جمعه
دوازدهم جمادی الاولی از اورنگ آباد بصوب برهانپور نهضت نمود و بیست و پنجم ماه مذکور بساحت بلدهٔ مسطور نزول فرمود
و محمد طاهر صوبه دار خاندیس باتفاق جمعی از ملازمان پادشاهی که در برهانپور بودند همراه سلطان محمد ادراک زمین بوس نمودند
دیکیاه در آنجا گذرانیده در خلال این احوال عیسی بیگ وکیل که از حبس رهائی یافته مرخص شده بود دولت زمین بوس یافته
بشرح احوال دربار پرداخت و انکشاف یافت که روز بروز اقتدار داراشکوه در افزایش و بی اختیاری پادشاه رو
بازدیاد دارد و مهاراجه جسونت نیز بمناسبت عقائد هنود بهبود داراشکوه خواسته در بی باکی و بدخواهی اصرار و ابرام می نماید
و زیاده برین تحمل مخل مرام و مبطل اراده است بنابرین مقدمات عزیمتی که پیش نهاد خاطر اورنگ زیب بود تصمیم یافته نهضت
پیشتر لازم و متحتم گشت و روز دوشنبه بیست و پنجم جمادی الآخر لوای جهان کشائی از برهانپور بصوب اکبرآباد برافراشت
و درین نهضت هم امرا و جمیع رفقا بانواع تفقدات و مراحم ذخیره اندوز عواطف شدند چون شاهنواز خان صفوی باقتضای تقدیر و سوء
تدبیر از همراهی تعلل نموده در برهانپور دفع الوقت میکرد شاهزاده سلطان محمد را با عمده فدویان صاحب تدبیر شیخ میر به برهانپور فرستاد آن
خلاف اندیش را مقید نموده در قلعهٔ بلدهٔ مذکوره محبوس نگهداشت و خود کوچ کرده بعد قطع مراحل بکنار آب نربدا رسید و دهم ماه مذکور در گذر
اکبرپور از آب نربدا بپایاب عبور نموده منزل ساخت و باز کوچهای متواتر نموده به دیال پور رسید بیست و یکم که از دیال پور کوچ نمود
مرادبخش که عازم مرافقت او گشته از گجرات نهضت نموده بود ادراک دولت ملاقات نمود و از آنجا بموضع دهرمات پور که هفت کروهی
اوجین واقع ست و راجه جسونت و قاسم خان و سائر جنود پادشاهی از اوجین جنبیده بقصد محاربه سکونت داشت و از احوال مرادبخش
در تجسس بود و خبر نهضت عالمگیر بنابر ضبط گذرها و معابر که بدانائی و هوشیاری کما ینبغی نموده بود مطلق باینها نرسید خبر برگشتن مرادبخش که
از راه برگشت شنیده سبب این را نمی فهمید و خبری از عالمگیر و پیوستن مرادبخش بلشکر آن صاحب اقبال و تدبیر نداشت درین ضمن خطی از راجه
شیورام که در ماندو بود مشتمل بر عبور جنود اورنگ زیب عالمگیر از آب نربدا باو رسید و جمعی از نوکران داراشکوه که در قلعهٔ دهار بودند از بیم لشکر منصور گریخته
بمهاراجه ملحق شدند و ورود جنود اورنگ زیب ظاهر گشت و از آنطرف معاودت نمود و بسمت لشکر عالمگیر راه پیما گشته متصل به دهرمات پور بفاصله یک کروه معسکر
ساخت چون اورنگ زیب بهره از دانش داشت بنابر اتمام حجت و گذشتن بسهولت پنج شش روز قبل از وصول بدهرمات پور کبدای را که از برهمنان فهیم
بود نزد راجه جسونت فرستاده نصیحت های صلاح انگیز که مانع ارتکاب ستیز تواند بود نموده پیغام کرده بود که چون ما را اراده جنگ نیست ملازمت و عیادت

پذیرپیش نهاد خاطر است اگر توفیق یاور بملازمت مستعد گردد یا از راه موکب ظفر پناه برخاسته بوطن خود گرچه پوست برده والا پایمال
جنود منصور گشته غیر از خسران و نکال فائده نخواهد دید چون کاخ دماغ او ظلمت آمود و دود غرور و خالی از پرتو دانش و شعور بود از امتثال سر
باز زده بکثرت اعوان و انصار و اجتماع راجپوتان تهور شعار که فراهم بودند استکبار نموده آماده جنگ و پیکار شده کبر رای باز آمده اظهار
مخالفت او نمود اورنگ زیب قرب معسکر مخالفان دیده بترتیب لوازم رزم و پیکار پرداخت و تقسیم افواج و تسویه و تعیین صفوف نموده
دران روز و شب رعایت مراتب حزم و احتیاط که مناط مبارزت سپاه گری و اساس سرداری و سروریست بجای آورده تدبیر جنگ
و توزک سپاه فرمود

ذکر محاربهٔ اورنگ زیب با راجه جسونت و ظفر یافتن بتائید ایزد قدیر

روز بیست و دوم رجب سنه هزار و شصت و هشت هجری هنگام صبح بقصد مدافعه جیش عناد بگمان غزا و جهاد و آراستن فوج و
قطارهای فیلان کوه پیکر خصم افگن و پیش بردن توپخانه دشمن سوز صف شکن فرمان داد و دل بر عنایت و عون ایزد نصرت بخش
نهاده حکم نواختن کوس جنگ و برافراختن لوای رزم کزهره گداز بیدلان عرصهٔ نبرد و غیرت افزای مردان مرد است
فرمود و خود بر فیل کوه پیکر بلند با بخت ارجمند سوار شده بتوزکی شایسته و آئین خجسته رو بعرصهٔ کارزار آورد و فوج هراول بهدایت
اقتدار شاهزاده کامگار محمد سلطان و نجابت خان استوار کرده شجاعت خان پسر خان مذکور و سید مظفر خان بارهه و دیگر
سرداران بالیشان متعین شدند ذو الفقار خان که از جان نثاران قدیم بود با برخی از اهل توپخانه و بهادران دیگر همراه وی
شاهزاده لوای مبارزت برافراشتند و اهتمام توپخانه بعهدهٔ شجاعت و کاردانی و کوشش و جانفشانی مرشد قلی خان که از
فدویان راسخ العقیدت بود مقرر گردید و مراد بخش با سپاه و حشم خود در برانغار قرار یافت و سرداری جرانغار نامزد قرهٔ باصرهٔ دولت
غرهٔ ناصیهٔ شوکت شاهزاده سعادت توام محمد اعظم نموده ملتفت خان و همت خان و کار طلب خان و سپهدار خان وغیره امرا و
بهادران یکتا را بمبارزت وکند آوری آن طرف گماشت و سرداری التمش بشهامت مرتضی خان تفویض یافت و سید بهادر و
حمید الدین و ملازمان چوکی خاص با وی تعلق گرفت و زبدهٔ فدویان اخلاص منش شیخ میر که جوهر شمشیرش بگوهر تدبیر آراستگی داشت
با سید میر برادر او و دیگر دلاوران شجاعت آئین بطرف یمین موکب نصرت قرین طرح فرمود و صف شکن خان با جمعی از اهل توپخانه
و دیگر فدویان طرح طرف چپ مقرر گشت و قراولی جنود بعهده تردد و کار طلبی خواجه عبد الله و دوست بیگ برادر او و جمعی
دیگر از کارآزمودگان و زمرهٔ قراولان سرکار معین گشت و خود در قلب لشکر جا گرفته جمعی از بندهای خاص و دلاوران ثابت
قدم درست اخلاص مثل اصالت خان و مخلص خان و تهور خان و قلیچ خان و دیگر مخلصان را همرکاب خود ساخت چون
راجه جسونت خبر اهتزاز موکب منصور بعزم قتال شنید و صدمهٔ سطوت عالمگیری تزلزل در بنای صبر و ثبا تش افگند
خواست که بدستیاری ریو رنگ دفع الوقتی نموده توقفی در جنگ نماید باین خیال خام وکیل خود بخدمت فرستاده
اظهار عجز و بندگی کرده پیغام نمود که مراد اعیهٔ رزم و پیکار و یارای حرب و کارزار با ملازمان سرکار نیست اگر برین بنده
عقیدت آئین عفو نموده فسخ عزیمت فرمایند تقبیل سدهٔ سلطنت سرمایهٔ شرف و عزت می شمارم عالمگیر اورنگ زیب بجیلهٔ گری
او مشتغل گشته جواب داد که چون اکنون سوار شده ایم توقف صورتی ندارد اگر گفتار او فروغ صدقی داشته باشد باید از
لشکر خود جدا شده تنها پیش نجابت خان بیاید و خان مذکور او را بخدمت سلطان محمد آرد و شاهزاده او را بحضور آورده استعفای
جرائم نماید پذیرائی خواهد یافت چون بعض حیله وری بود اثری از التماس ظاهر نشد و آماده جنگ و طالب نبرد گردیده میر آتش

قاسم خان را سردار هراول ساخت و برخے رؤساے راجپوتیه از اشل منگد سنگه هاڈا و سجان سنگه بندیله و امر سنگه چندراوت و درتن سنگه راٹهور و ارجن گرد و دیال داس جهالا و دیگر راجپوتان عمده جلادت شعار و خوشحال بیگ کاشغرے و سلطان ولد اصالت خان و دیگر ملازمان معتبر پادشاهے دران فوج متعین کرده بهادر بیگ بخشے لشکر را که داروغه توپخانه هم بود با تمام توپخانه پادشاهے و جماعتے بیگ خویش قاسم خان و جمعے دیگر در پیش صف لشکر باز داشت و مخلص خان و محمد بیگ و یادگار بیگ را که از بهادران نامے توران بودند بقراولے گماشت و مهیس داس و گوردهن راٹهور را با جمعے از مردم کار دیده و راجپوتان جلادت شعار در التمش مقرر کرد و خود با راجپوتان تهورکیش خویش که از دو هزار بیش بودند و برخے از راجپوتان پادشاهے مثل بهیم و راجه بهلداس گور و امثال آن در قول قرار گرفت و راجه راے سنگه سیسودیه با جمعے از راجپوتان قوم او در میمنهٔ قول و افتخار خان با سید شمشیر خان بارهه و سید سالار بارهه و یادگار مسعود و محمد مقیم و گروهے از منصبداران را در میسره جاے داد و راجه دیبی سنگه بندیله و مانوجی و هرسوجی را بمحافظت اُرد و که نزدیک عرصهٔ نبرد بود گذاشت و بعد از تسویهٔ صفوف با لشکر گران و سپاه بیکران متوجه معرکهٔ ستیز و آویز گردیده پنج شش گهڑے روز برآمده تلاقے فریقین اتفاق افتاد و شروع جنگ بانداختن بان و توپ و تفنگ که آتش افروز رزم است بعمل آمده رفته رفته نیران قتال اشتعال یافت کارکشش و کوشش بالا گرفت محمد اورنگ زیب عساکر اقبال بتوزک تمام آراسته و یسال بسته بقانون رزم آزمائے و سپه آرائے آهسته آهسته پیش مے آمد و بضرب تیر و بندوق و بان رخنه در بناے عمر مخالفان مے افگند درین اثنا از هراول موکب مهاراجه جسونت راجه مکند سنگه هاڈا و رتن سنگه راٹهور و دیالداس جهالا و ارجن گرد و دیگر سرداران قوم جلادت کیش با تمام اتباع و سپاه خویش دست تعلق از دامن جان برداشته و علم شجاعت برافراشته بیکبار جلو انداختند و نخست بر توپخانه اورنگ زیب ریخته بستیز پرداختند مرشد قلے خان و ذوالفقار خان با آنکه در خور کثرت راجپوتان نبود بعدیکه نمیرسید ندوست بدامن غیرت زده و پاے ثبات افشرده از جا نرفتند بعد گیرودار بسیار و سعے و تلاش بے شمار که اقتضاے آئین سپاهگریست مرشد قلے خان مردوار نقد جان نثار نموده بگلگونهٔ شجاعت چهرهٔ ارادت برافروخت و ذوالفقار خان بآئین ناموس طلبان هند که در ضیق مجال پیاده شده دل بر مرگ نهند از اسپ فرود آمده با معدودے پاے همت در میدان وغا افشرده داد شجاعت و دلیرے داده دران معرکهٔ مردآزما گوے ثبات و استقلال از اقران و امثال برد اگرچه گل زخمے از شاخسار مردانگے چید امّا بحفظ الٰهے کار بهلاکت او نرسید راجپوتان را بشاهدهٔ این غلبه و چیرگے نخوت و خیرگے افزوده سیمان هیئت مجموعے از توپخانه اورنگ زیب گذشته بر هراول تاختند و جمعے دیگر از هراول آن گروه جبالت منش و جوقے از قول و التمش بکمک و امداد پیش رفتگان خود حمله ها آوردند و جنگے عظیم در پیوست سلطان محمد و نجابت خان و سائر بهادران هراول مانند کوه از سیلاب آن گروه از جا نرفته پاے قرار استوار داشتند و بدستیارے بازوے همت دیر و سے جرأت بمقابله و مقاتله اعادے پرداختند اگرچه غنیم در کثرت و انبوه اضعاف مضاعف بود امّا افواج این طرف را از فرط استقلال و تائید اقبال آن قدر دل قوے بود که این همه ازدحام در نظر بهادران هیچ نمے نمود و ناوک جانستان از دست اینها چون تیر قضاے بے خطا از شست مے جست و گرزگران سبک دستان از خود کاسه بر سر اعداے شکست

ابیات

شدے تیر چون سوے هستند روان ÷ همه صندل جبهه کردے نشان ÷
وگر در کف تیغ در کار بود ÷ ز روے بر همان جا که زنار بود ÷

در عین این کشش و کوشش که نائرهٔ حرب در کمال التهاب و اشتعال بود شیخ میر با سائر ولاوران طرح دست راست خود را بر کمرگاه آن خیل ادبار زده و مرتضے خان با دلیران التمش نیز رسیده مصدر ترددات نمایان گشت و همچنین صف شکن خان با بهادران طرح دست چپ

رخش شجاعت انگیخته بر مخالفان حمله کرد و کوشش هائے مردانه نمود درین وقت محمد اورنگ زیب که احوال جنگ و هجوم اعادی
و چیره دستے آنها ملاحظه نمود عرق حمیت ملوکانه اش در حرکت آمد و جوهر شجاعت ذاتے را کار فرما گشته با ملازمان رکاب
نصرت قرین متوجه کمک و امداد بهادران جان نثار گردید مبارزان دلاور و کندآوران بهادر را که در عرصهٔ کارزار با دشمنان
سرگرم گیر و دار بودند باعانت و امداد قوت بخشیده چنان نزدیک رسید که قول خاص بهراول پیوست بیت بجائے
که او رخش کین رانده بود ۞ متهور چو گرد از قفا مانده بود ۞ بمشاهدهٔ آثار اقبال و عظمت و جلال او ملازمان را دل قوے
گشت و اعدا را پشت همت شکست و دست جرأت از کار رفت ملازمان جان باز بازوے دلیرے فراز کرده به دشمنان
ریختند و خون مخالفان را با خاک میدان برآمیختند بقیة السیف مجال اقامت در خود ندیده عار فرار اختیار نمودند و درین عرصه
رستخیز و معرکهٔ ستیز و آویز مکند سنگه هاڈا و سبحان سنگه سیسودهیه و رتن سنگه راٹهور و ارجن گور و دیال داس جهالا و
موهن سنگه هاڈا که از سرداران معتبر و عمده و اعیان آن لشکر بودند مردانه سر در جیب عدم کشیدند و جمعے کثیر دگر و سے
انبوه همراهے آنها سالک مسالک فنا گردیدند و راجه راے سنگه سیسودهیه از قول مخالف و راجه سبحان سنگه بندیله و امر سنگه
چندراوت از هراول غنیم با فیل و حشم و طبل و علم در عین نبرد و کارزار بمشاهدهٔ شوکت و اقتدار اورنگ زیب گریخته بجانب
اوطان خود شتافتند و مراد بخش که در برانغار بود بجانب یمین راجه جسونت تاخت و با مردم قول راجه آویزش
نموده داد شجاعت داد و افتخار خان و مردم دیگر از ملازمان پادشاهے که در میسره راجه بودند بمقابله و مدافعه مراد بخش پرداخته
بجز کتاز رفقاے او در داسپه بصحراے عدم تاختند و این جرأت بموقع او راجه را خیلے مضطرب و متزلزل ساخت و برخلاف
داب راجهاے بزرگ تبار و راجپوتان جلادت شعار ننگ فرار بر خود پسندیده و نیل عار بر چهرهٔ اعتبار خود کشیده با معدودے
از راجپوتان که زخمی نیم کشته و بقیة السیف عساکر فیروزے آثار بودند راه وطن پیش گرفت بیت چنان بیمناک و هراسان گریخت
که زنّار را از گرانے گسیخت ۞ و قاسم خان میر آتش و سائر لشکر پادشاهے بکام ناکامے راه فرار سپردند و مراد بخش از یمین راجه
جسونت پیشتر رفته بر بنگاه راجه رسید از افواج راجه که بحراست بنگاه مامور بودند فوجے و هر سوجے تاب مقاومت نیاورده رو بفرار نهند
و راجه بیبے سنگه باقتضاے دانش از راه انقیاد در آمده پیش مراد بخش رسید و او را شفیع عفو جرائم و وسیلهٔ صفح مآثم خویش
گردانید مجموع توپ خانه و فیلان و خزانه غنیم بقید ضبط و تصرف اولیاے دولت اورنگ زیب در آمد و اردو و بنگاه مخالفان
تاراج لشکر گردید ابیات بدست اندر آمد بسے بادپا ۞ ز خون جمله را دست و پا در حنا ۞ به بند آمد از هر طرف فیل مست ۞
چو مستے که افتد عسس را بدست ۞ و مهاراجه جسونت شکست فاحشے خورده سزاے جسارت و بے ادبے و پاداش
جهالت و محال طلبی یافت و اورنگ زیب عالمگیر که فطانت و تدبیر داشت تعاقب فراریان مناسب ندیده رسم گام پیشے
که فی الحقیقة عاجز کشے است منع فرمود و بعد ورود در رزمگاه فرمان داد که اعداد کشتگان بتعداد در آید چون برشمردند
قریب شش هزار کس از مقتولان خیل مخالف بشمار آمد و سرداران نامے آن گروه نیز بسیارے بکار آمدند و از سرداران
لشکر منصور سواے مرشد قلے خان و دیگر احدے تلف نگشت و غیر از ذوالفقار خان و سکندر روهیله و شیخ عبد العزیز
و رگهناته سنگه راٹهور دیگر از عمده ها را آسیب زخم نیز نرسید ازین فدویان شیخ عبد العزیز بکثرت تردد و جانفشانی
بیست و یک زخم برداشته آخر صحت یافت و زخمهاے مراد خان بالتیام گرائید و نیش بنوش و جراحت
براحت مبدل گردید القصه بعد وقوع این فتح دست نیاز بدرگاه خداوند چاره ساز برآورده شکر آلے و سپاس عطایاے

ناتمناسے تقدیم رسانید و بنواختن کوس شادیانه ایما نمود و در موضع لشکر غنیم خیمه مختصر یکه در جنگ همراه بود بر پا کرده بعد نزول در انجا با ملازمان رکاب نماز ظهر بجماعت گزارده پس از ادائے فرض و نوافل بشکرانهٔ این موهبت کبرے از روے نیاز دوگانه ادا کرد بعد ادائے صلوات مراد بخش بعز بساط بوس رسیده تسلیمات مبارکباد فتح بجا آورد و راجه دیبی سنگه بندیله را که باخود برده بود استشفاع جرائم او نموده بملازمت فائز گردانید و اورنگ زیب تا شام در همان مکان بسر برده بعد نماز مغرب چون خبر ورود و برافراشتن دولتخانهٔ والا بعرض رسید با عساکر ظفر طراز سوار شده بمعسکر خود که بمسافت یک کروه ازانجا واقع شده بود شرف نزول ارزانے داشت و مراد بخش را بجلدوے حسن خدمت و جبارتے که نمود بانعام پانزده هزار اشرفی و چهار زنجیر فیل کوه تمثیل و دیگر عطایا عز اختصاص بخشید و سلطان محمد پسر کلان خود را باضافه پنجهزارے پنجهزار سوار بمنصب پانزده هزاری ده هزار سوار مشمول عواطف ساخت روز دوم بتاریخ بیست و سوم ماه مذکور ظاهر بلده اوجین منزل شد گروهے از بندگان عقیدت سگال که مصدر ترددات وجان فشانے شده بودند کامیاب نوازش خسروانه گردیدند ازانجمله نجابت خان بمرحمت خلعت خاصه و دو زنجیر فیل و انعام یک لک روپیه مطرح انوار عنایت گشته بخانخانان بهادر سپه سالار مخاطب شد و ملتفت خان بخطاب اعظم خانے و خدمت جلیل القدر دیوانے و خلعت خاص و اسپ با ساز طلا و طوغ نقاره و باصل و اضافه بمنصب چهار هزارے دو هزار سوار و دیگران ازین قبیل بسیار رعایه اندوز اعتبار شدند و بعد از سه مقام بیست و هفتم از اوجین نهضت نموده به بیست و هشت کوچ و سه مقام بیست و هشتم شعبان بحدود گوالیار رسید و درین ایام نصرت خان ولد خاندوران بهادر مرحوم که بحراست قلعه راے سین قیام داشت حسب الطلب اورنگ زیب بخدمت رسید و بعنایت خلعت و اسپ خاصه و فیل و خطاب خاندورانے مشمول عواطف خسروانے گردید چون دارا شکوه بالشکرے انبوه بدهولپور آمده در منع عبور موکب اورنگ زیب از آب چنبل بانواع تدابیر حیل میکوشید و اکثر گذرهاے مشهور مقرر ضبط کرده به بستن مورچال و نصب ادوات توپخانه استحکام تمام داده بود لاجرم بعد اطلاع براین معنے در تفتیش و تحقیق گذر و تدبیر عبور از دریاے مذکور افتاد بعد استکشاف و تفحص از زمینداران آن مرز و بوم بظهور پیوست که گذر بهدیکه از سمت گوالیار بر دست راست دهولپور بمسافت بیست کروه واقع است قابل عبور موکب نصرت مآب به پایاب است و چون عساکر منصور از کنار آب دور و گذر مذکور غیر مشهور است دارا شکوه مغرور از کوتاه بینے بضبط آن نپرداخته بنابرین روز دیگر در انجا مقام داشت خانخانان سپه سالار و ذوالفقار خان و صف شکن خان را با بهادران توپخانه و جمعے دیگر از فوج متعین نمود که بر جناح استعجال روان گشته بآن گذار از آب بگذرند و تا وصول رایت شاهی از مخالفان صیانت نمایند بموجب امر بندهاے مخلص سلخ شعبان بکنار چنبل رسیدند و بے توقف از آب گذشته آن طرف منزل گزیدند و در همان روز اورنگ زیب از گوالیار کوچ نموده به دو روز در کمال استعجال بانجا رسید روز دیگر که غرهٔ ماه مبارک رمضان بود از آب مذکور عبور نمود و عساکر نصرت مآثر فوج فوج مانند موج بسهولت از آب گذشته آن طرف چنبل منزل گزید اکنون ذکر شمه از احوال شاه جهان و دارا شکوه بنابر انتظام اخبار ضرور ناچار است

ذکر احوال دارا شکوه و شاه جهان

شاهجهان را اگرچه در مستقر الخلافه اکبرآباد فی الجمله صحت و خفتے از مرض بهم رسید اما ضعف و ناتوانے بسیار داشت و فصل تابستان نزدیک رسید اطبا بنابر خوف عود مرض گذرانیدن موسم صیف در ان بلده که هوایش گرم تر از شاه جهان آباد

و منازل عمارتش نیز از سنگ بست تجویز نموده بودن پادشاه در شاهجهان آباد که بهریت روح و هوا و در تابستان و تسلسل نهر کوثر مثال و ترجیح
هبوب شمال و وسعت مساکن دلپذیر از اکثر بلاد ممتاز است مناسب دانستند پادشاه را بار زودی سمت عزم نهضت بطرف شاهجهان آباد
تصمیم یافت و داراشکوه اگرچه رفتن پادشاه آن طرف منافی مصلحت و غرض خود میدانست اما بنا بر اعتماد بدعویهای بلند که
مهاراجه جسونت در تعهد کفایت مهم اورنگ زیب می نمود مغرور بوده میدانست که فی الواقع راجه مذکور با آن همه فوج
و سامان موفور از عهده ارادهای اورنگ زیب برآمده تدارک تواند کرد و انحراف از مرضی پدر با آن همه ابرام مستوجب
انواع ملام شمرده بنهضت پادشاه راضی گشت و هیجدهم رجب که بیست و دوم آن محاربه اورنگ زیب با جسونت سنگه در حوالی
اوجین انجام یافت شاهجهان مع داراشکوه روانه شاهجهان آباد گردید و دوم شعبان که موضع ملوج پور مخیم و نزول گردید رستم بیگ
گرزدار و ساقی بیگ یساول که از پیشگاه سلطنت هنگام اقامت در اکبرآباد نزد راجه جسونت رفته بودند معاودت نموده خبر انهزام
او و توجه اورنگ زیب بعزم حضور رسانیدند داراشکوه باستماع این خبر مضطر شده سررشته رای و تدبیر باقتضای تقدیر از کف
فروهشت و اراده مراجعت باکبرآباد نمود پادشاه اصلا راضی باین امر نبود و کمال استنکاف از برگشتن می نمود داراشکوه
بعجز و الحاح پدر را مضطر ساخته عنان عزیمت باکبرآباد گردانید و موکب پادشاهی از ملوج پور رایت مراجعت برافراشته
نهم شعبان بمرکز سلطنت نزول نمود و داراشکوه بجمع سپاه و لشکر و سرانجام اسباب نبرد پرداخته جمیع امرا و منصبداران ملازمان
پادشاهی را که ممکن بود طلبیده در تسلیه خواطر و قلوب آنها کوشیده باخود همداستان و متفق ساخت و در اندک فرصتی از
سپاه قدیم و جدید خود لشکری بی شمار قریب شصت هزار سوار فراهم آورده اسلحه و ادوات آنچه خواست از قورخانه پادشاهی
گرفته بر لشکریان قسمت نمود شاهجهان چون جرأت و اصابت رای اورنگ زیب و ناتجربه کاری و نازپروردی داراشکوه
چنانچه باید میدانست یقین داشت که در صورت محاربه داراشکوه از عهده برنیامده خائب و خاسر خواهد گشت بنابرین راضی باین
جنگ نبود و باقتضای شفقت بحال داراشکوه دلالت بمصالحه می نمود و داراشکوه نظر باقتدار خود راضی نمی شد و شاهجهان بنابر
رضاجوئی او و ضعف بیماری و پیری خود بزجر قادر نبود و ناچار بمدارای پرداخت چون داراشکوه عزیمت حرب مصمم نموده
شانزدهم شعبان خلیل الله خان را با برخی از امرا و جمعی از سپاه برسم منقلا پیشتر مرخص نمود و فرمود که تا در رود آمده در
دهولپور اقامت نموده گذرهای چنبل بقید ضبط در آورده محافظت کند و خود با سپهر شکوه پسر کهتر خود و سائر افواج و توپخانه
و اسباب شایسته بیست و پنجم ماه مذکور از اکبرآباد برآمده به پنج منزل بدهولپور رسید و چند روز آنجا اقامت ورزیده معابر
و گذرها را چنانچه باید مضبوط ساخت و انتظار سلیمان شکوه پسر کلان خود و افواج همراهی او که گروهی انبوه بود می کشید
و میخواست تا آمدن او اورنگ زیب عبور ننماید تا آن لشکرها هم باو بپیوندد القصه بعد استماع عبور عساکر اورنگ زیب
از آب مذکور بصورت مسطور که خارج از گمان او بود اندیشه مند گشته بالشکر فراهم آورده از دهولپور متوجه مقابله گردیده در
موضع راجپوره که ده کروهی اکبرآباد بکنار آب جمناست زمینی برای جنگ خوش کرده معسکر ساخت و بتوزک لشکر و ترتیب
افواج پرداخت و درین اوقات هم شاهجهان از راه ترحم بحال داراشکوه مکرر مناشیر دلپذیر در منع جنگ و سازکردن آهنگ صلح فرستاد
لیکن مفید نیفتاد تا آنکه شاهجهان با وجود کمال ضعف و بقیه بیماری بداعیه اطفای نائره فساد درین صورت گرما و شدت حرارت
هوا خواست که بجشم حرکت نموده از راه دریا بلشکرگاه تشریف ارزانی دارد و بیامن تدبیر و لطائف دانش
سد باب قتال و جدال نموده بملاعبت و مصالحت رفع آن منازعت فرماید و باین عزم صواب پیش خانه بیرون فرستاده

حکم نمود که در میان هر دو لشکر سرا پردهٔ قات شاهی برافرازند و خود نیز متعاقب ارادهٔ سواری داشت دارا شکوه آمدن پادشاه
مخل مرام خود دانسته راضی نبود و بانواع حیله در تاخیر و تعویق کوشیده در ارتکاب جنگ و پیکار تعجیل نمود ❁

ذکر محاربهٔ دارا شکوه با اورنگ زیب و هزیمت یافتن باقتضای قسمت و نصیب

چون غرهٔ ماه مبارک رمضان محمد اورنگ زیب مع افواج از آب چنبل گذشت دو روز این طرف آب بجهت ترفیه سپاه و لشکریان که مسافتی
بعید پیموده بودند مقام نمود و چون خبر پیش آمدن دارا شکوه از دهولپور بعزم مقابله بسمع او رسید سه کوچ متواتر نموده ششم ماه مبارک
نزدیک لشکر دارا شکوه بفاصلهٔ یک و نیم کروه توقف نمود تا کیفیت حال جنود مخالف و عزیمت او معلوم نماید دارا شکوه در همین روز بعد
اطلاع بر قرب وصول موکب منصور ترتیب افواج و تسویهٔ صفوف نموده با عساکر موفوره خود بعزم پیکار سوار شد و از بنگاه خویش قدری راه پیش آمده
بیسالی بسته ایستاد لیکن از اندیشهٔ مخالف با ناتجربه کاری و سوء تدبیر تمام روز با افواج مسلح در عین گرما و هوای سوزان بسر برده
لشکریان را تعذیب عظیم کرد چنانچه جمعی کثیر از فرط حرارت و شدت عطش و قلت آب بسراب عدم رسیدند و پیمانهٔ هلاک در کشیدند
و هنگام غروب آفتاب که شام ادبارش نزدیک رسیده بود رخ از آن عرصه تافته بمنزلگاه خویش برگشت و هوشیاران دقایق دان
این حرکت را نشان بخت برگشتگی دانستند و شگون فرار و ادبارش گرفتند اورنگ زیب باقتضای دانش و هوشیاری صلاح دید
دولتخواهان چون پنج کروه طی مسافت در عرصهٔ کم آب نموده بودند حرکت مناسب ندید توقف بجای خود مصلحت دانست و چون اثر
جنبشی از فوج مخالف ظاهر نشد و آن روز جنگ بتعویق افتاد حکم مطاع بنفاذ پیوست که جنود قاهره همانجا منزل نموده خیمها برپا کنند
و مورچالها بجهت خبرداری و کشک لشکر بر دور معسکر تقسیم نموده شرائط محافظت بجا آرند و آن شب از طرفین بلوازم احتیاط و بیداری
و تیقظ و هوشیاری قیام ورزیدند اورنگ زیب باهتزاز لشکر ظفر طراز و به ترتیب و تسویهٔ افواج پرداخت و فرمود که توپخانه را پیش برده
مهیای عدو سوزی و آتش افروزی دارند و حسب الحکم فیلان مست جنگی بانواع برگستوان آراسته اسلحه و ادوات حرب بر خرطوم
دیگر آنها تعبیه شد و شاهزاده محمد سلطان را با خانخانان سپه سالار هراول ساخت و ذو الفقار خان و صف شکن خان را فرمود که
هر دو با توپخانه که باهتمام آنها بود در پیش صف هراول آمادهٔ خصم افگنی باشند و سردارے برانغار بشاهزاده محمد اعظم نامزد گشته اسلام خان
و اعظم خان و خانزمان و مختار خان و دیگر امرای جانفشان در آن طرف متعین شدند و مراد بخش را با فوج او در
جرانغار گذاشت و سرداری التمش بعمدهٔ امرای جانفشان شیخ میر و سید میر برادرش و شمزه خان و دیگر
بهادران مفوض گشت و بهادر خان با جوقی از دلاوران طرح دست راست و خاندوران با فوجی از دلیران رزم جو
طرح دست چپ معین شدند و خواجه عبد الله قراول بیگی با دولت بیگ برادر او و عبد الله خان تیراهی و بهرام ولد قزلباش
خان و گروهی دیگر از بندگان کار طلب و جمعی از قراولان بقراولی کمر همت بر میان پر دلی بست و خود بر فیل کوه پیکر فرخ
منظر سوار شده شاهزاده سعادت شیم محمد اعظم را در آن جنگ بر فیل خود گرفته قول خاص بفر وجود خود زینت بخشید و جمعی از مخلصان
خالص جانفشان را بهمراهی رکاب خود اختصاص بخشیده لوای عزیمت بمقابلهٔ دارا شکوه برافراشت دارا شکوه هم صبح همین روز
که هفتم ماه مبارک بود چون طنطنهٔ تیاری عساکر جنود اورنگ زیب شنید با لشکر آراستهٔ خویش بدستور پیش سوار شده در
زمینی که روز گذشته ایستاده بود صف کشیده ایستاد و ترتیب افواج باین صورت بود که توپخانهٔ خود را بسرداری برق انداز خان
میر آتش خود از دست راست و توپخانهٔ پادشاهی که باهتمام حسین بیگ خان بود از طرف چپ در پیش صف لشکر جا داد
و از امرای پادشاهی راو ستر سال هاڈا که از راجپوتان عمدهٔ هندوستان بمزید شجاعت و دلاوری در فنون سپه داری

و سپاهگرے امتیاز داشت و ثبات قدم و استقلالش در معارک رزم و قتال نزد مسلمان و راجپوت مسلم الثبوت بود با سائر
همراها و رؤسائے راجپوتیه مثل راجه روپ سنگه راتهور عم زاده راجه جسونت سنگه که با او سرهمسرے مے خارید داؤ را بنظر
تحتیه میدید و سربدیو سیسودهیه و راجه گردهر برادر زاده راجه بتهلداس و کور بهیم پسر راجه مذکور و راجه سیوا رام گور و
و دیگر راجپوتان نامی جلادت نشان را هراول ساخت و از مردم خود داؤد خان قریشی را با زیاده از چار هزار سوار برگزیده عسکر خان
میر بخشی خود را باسه هزار کس از نوکران عمده قدیم و مردم چیده ضمیمهٔ آن فوج گردانید و سردارے برانغار بخلیل الله خان که از عمده هاے
سلطنت و میر بخشی لشکر پادشاهی بود مفوض داشته ابراهیم خان خلف علیمردان خان را با دو برادر دیگرش اسمعیل بیگ
و اسحق بیگ و طاهر خان و قباد خان و سائر تورانیان و رام سنگه راتهور و غضنفر خان و سلطان حسین ولد اصالتخان
مرحوم و میر خان ولد خلیل الله خان و راجه کشن سنگه تونور و پرتهی راج و دیگر امرا و منصبداران پادشاهی را دران فوج
متعین نمود و سپهر شکوه پسر خود را با رستم خان که بخطاب بهادری و فیروز جنگی نامور و در سلک اعاظم امراے معتبر و سپاهی مقرر بود
در جوانغار باز داشته قاسم خان و سربلند خان و سید شیر خان بارهه و مانوجی و هرسوجی دکنی و سید بهادر بهکری و مهاسنگه
بهدوریه و عبد النبی خان و سید نجابت خان و سید منور بارهه و سید نور العیان و سید مقبول عالم را با جمیع سادات
و اهل جلو و گرزداران پادشاهی دران فوج معین ساخت و خود باسه هزار سوار از عمدگان و خاصان و مخلصان و مقربان
خود و جمعے از مردم پادشاهی مثل فیض الله خان و خوشحال بیگ کاشغرے در قول قرار گرفته کنور رام سنگه مهین خلف
راجه جے سنگه را با کیرت سنگه برادرش و شیخ معظم فتحپورے و جمعے از راجپوتان و سید ناهر خان نوکر خود را با دو هزار
سوار التمش کرده و فوج دیگر بیمین و یسار قول قرار داده ظفر خان و فیروز میواتی نوکر خویش را بسرداری فوج میمنه گماشت
و نگاهداشت میسره بعمدهٔ امرا فاخر خان نجم ثانی که بتقرب و مصاحبت او اختصاص داشت گذاشت **القصه** بعد گذشتن
یکپاس روز از کوته اندیشی و بیخردے عزیمت حرب و قتال مصمم کرده بقصد کینه توزے استقبال عساکر اورنگ زیب نمود
و در منتصف نهار چون ماهچه رایت اقبال اورنگ زیب از دور نمایان شد نخست با نداختن بان و تفنگ آتش جنگ
افروخت اورنگ زیب بعد ابتداء القتال از طرف دشمن و مشاهدهٔ آن حال فرمان داد که عملهٔ توپخانه او و دلاوران شعله خو
آتش افروز رزم و پیکار شوند باستعمال آلات توپخانه طرفین روے هوا از دود باروت تیره و تار گشت و نهیب صداے
صاعقه توپ و آمد شد تیر شهاب بان زلزله در زمین و زمان افگند و جنگ گرمی پذیرفت رفته رفته نیران حرب و قتال
التهاب و اشتعال گرفت و افواج دارا شکوه نزدیک رسیده از طرفین تیغ بیگار علم و اژدهاے سنان شعله فشان گردید و
کار خون ریزی و قیامت بلا بالا گرفت **ابیات** بلا باز هنگامه آراے شد + دگر سیل خون دشت پیماے شد +
سر از دو سو تیغ در هم نهاد + زره دیده از بیم بر هم نهاد + و جرانغار لشکر دارا شکوه که بسپرش سپهر شکوه و رستم خان
بود دندغیرگی نموده اول بر توپخانهٔ اورنگ زیب حمله آوردند تفنگچیانش پای همت استوار داشته دست بمدافعه کشودند درین اثنا
یکی از فیلان سرهٔ رستم خان از صدمهٔ توپخانه غلطید و بضرب توپ و تفنگ و بان رخنه در بناے ثبات آنها افتاده دیدند
که درآمدن ازین طرف میسر نیست ناچار بسمت برانغار اورنگ زیب تاخته بفوج بهادر خان که طرح دست راست و از غایت دلاوری
بجنب هراول پیوسته بود برخورده بجنگ و پیکار پرداختند خان مذکور بمدافعه آنها درآمده نهایت جلادت بتقدیم رسانید
و زخمے برداشت و سید دلاور خان و هادی داد خان از ان فوج قدم جرأت فشرده چهرهٔ رفاقت بگلگونهٔ شجاعت بیراستند

راه آخرت گرفتند و بعد زد و خورد بسیار چون فوج دارا شکوه انبوه بود دفع آن بسعی و کوشش این گروه صورت نه بست و نزدیک
بود که پاے ثبات اینها بلغزد درین اثنا اسلام خان با بهادران فوج برانغار از جانب یمین در آمده بجنگ پیوست و شیخ میر نیز با فوج
التمش خود را رسانیده بزور بازوے شجاعت و شهامت جمعیت اعدا را از هم گسیخت و خاک معرکه بخون جسارت کیشان آن طرف
بر آمیخت درین آویزش مردانه و گیرو دار رستانه رستم خان هدف تیر قضا گشته راه آخرت گرفت و سپهر شکوه با بقیة السیف رو
بفرار نهاد و از سرداران فوج برانغار که همراه اسلام خان متعین بودند سید حسن بحسن اخلاص مصدر ترددات نمایان شد و سیف خان
و غیرت بیگ و محمد صادق و میر بهند کوشش هاے پسندیده بظهور رسانیده نقد شجاعت و مردمی بسکه از خم کامل عیار ساختند
دارا شکوه که جنگ نادیده و امور محاربه به تجربه نرسانیده بود بمشاهدهٔ تیز جلوے رستم خان و سپهر شکوه خود نیز بتعاقب آنها با فوج
قول و التمش بسرعت تمام رو بروے توپخانه و هراول اورنگ زیب روان شد و هراول خود را از پیر کرده از توپخانه خود نیز در گذشت
و چون توپخانه اورنگ زیب نزدیک از سد آتشین گذشتن دشوار دیده بطرف راست خود میل نمود ازین جهت هراول طرفین را در
اول جنگ باهمدگر که در عقب توپخانه بودند اتفاق آویزش نشد و دارا شکوه با مراد بخش که مع فوج خود سردار جرانغار اورنگ زیب
بود رو برو شد و خلیل الله خان نیز با سپاه برانغار دارا شکوه بمدد آقا رسیده حمله آورد و جنود اوزبکیه که با او بودند دست جرأت
بجنگ تیر کشودند مراد بخش قدم ثبات افشرده بمدافعه و کارزار در آمد و بعد کوشش بسیار و آویزش بے شمار که مراد بخش نیز
چند زخم خود برداشته بود پاے قرارش لغزیده بعقب رفت مقارن این حال اورنگ زیب روے فیل خود بطرف دارا شکوه
گردانید عساکر و فوج قول خاص نیز همان طرف میل نمود درین اثنا راجپوتان جلادت کیش که مراد بخش را هزیمت داده
بودند رخش تهور برانگیخته و رشته پیوند تعلق از گوهر جان گسیخته بر قلب لشکر اورنگ زیب تاختند دلاوران لشکر و جان فشانان
عسکر او بحسن ثبات ولی نعمت خود پشت همت قوی دیده دست جلادت بر آوردند و بصدمهٔ تیر و تفنگ و بان و ضرب تیغ و طعن سنان
بدفع مخالفان پرداختند و به نیروے دلدهی خداوند صاحب اقبال خود پاے جلادت افشرده مخالفان را آواره صحراے
عدم ساختند درین نبرد مرد آزما مرتضی خان و ذوالفقار خان و غیرت خان و اله یار بیگ میر توزک زخمها برداشتند و دیگر
فدویان شهامت بسالت را کار فرما گشته تلاشهاے سپاهیانه و چپقلشهاے بهادرانه بظهور رسانیدند اگرچه ملازمان کاب
اورنگ زیب داد مردی و دلاوری دادند لیکن از راجپوتان جلادت پیشه نیز تهورهاے عظیم و جرأتهاے غریب
بوقوع پیوست چنانچه راو ستر سال هاڈا و رام سنگه راتهور و بهیم پسر راجه بتهلداس گور و راجه شیورام برادرزاده راجه
بندکور و جمعی دیگر از دلیران و نام آوران آن گروه راه جسارت پیموده بپای مردی جرأت نزدیک اورنگ زیب رسیده در عین قول خاص بر
خاک میدان افتادند راجه روپ سنگه راتهور از کمال جلادت و بی باکی برهمه همچشمان خود سبقت گرفته تا نزدیک فیل اورنگ زیب رسید پیاده گردید
و زیر پاے فیل آثار تهور و پردلی بظهور رسانیده ریسمانهاے بند هودج برید و اورنگ زیب جرأتهای او پسندیده دران وقت خواست
که او زنده بدست آید و در زمرهٔ مخلصان گراید لیکن صورت نگرفت و بردست ملازمان او کشته شد بالجمله دارا شکوه بعد مشاهدهٔ این حال
و کشته شدن رستم خان و راو ستر سال و دیگر عمده هاے راجپوتیه که در ارتکاب این جسارت و امتناع از نصیحت پدر معتقد و استظهارش بآنها
بود دمے ایستاده بقدر کوششے نمود درین ضمن محمد صالح دیوانش که او را خطاب وزیر خانی داده بود و جمعی دیگر از مردم عمدهٔ او مثل سید
ناهر خان بارهه و یوسف خان برادر دلیر خان که در شجاعت ثانی اثنین همین برادرش مے شمردند و از سرداران خوب او بودند نیز شربت
هلاکت چشیدند و مقارن این حال بانی چند متواتر از توپخانه رکاب اورنگ زیب بفوج قول خاص و اطراف فیل سواری او

رسید بدین جهت پاے ثباتش متزلزل گشته با آنکه هنوز جمعی با او بودند و کار نبرد و پیکار با آخر نرسیده بود از فیل سوارے خدا داند
بکدام داعیه فرود آمده بر اسپ سوار شد ازین حرکت و اضطراب بے هنگام دور از صواب لشکرش نیز مضطرب گشته پراگنده و پریشان
و براه فرار روان شد همدرین اثنا یکے از خدمتگاران نزدیک داراشکوه که ترکش بر میانش مے بست هدف تیر قضا گشته از پا در افتاد
حال بدین منوال دیده ناچار به کام ناکامے راه ادبار پیش گرفت و سپهرشکوه در اثناے راه گریز باو پیوست و نسائم نصرت و تائید از
مهب عنایت و اعزاز بر آشفته رایت ظفر طراز اورنگ زیب وزید و از مردم داراشکوه و پادشاهی بعد ازین سانحه هم اکثر عمده هاے
روشناس کاس اجل نوشیدند و با آنکه اورنگ زیب فوج خود را از تعاقب باز داشت و از گریختگان در هر چند گام تنی چند از زخمیان
و برخے از غلبه حرارت هوا جان بجان آفرین سپرده بخاک هلاک افتادند و جمعے بشهر رسیده راه صحراے عدم گرفتند و از سرداران
و نوکران نامے او کم کسے بود که زخمے بر نداشته تا به نابینان آنها و سائر الناس چه رسد و از آیات بینات الهی آن که درچنین جنگے
عظیم با وجود مقاتله با چنان بهادران جانباز و سرداران بے انباز از عساکر اورنگ زیب غیر اعظم خان که بعد فتح از غلبه حرارت هوا
و شدت گرما بمرد و سرافراز خان و بهادرے داد خان و سید دلاور خان کسے در عرصه تلف نشد و آسیب زخم جز به بهادر خان و ذوالفقار خان
و مرتضی خان و دیندار خان و غیرت بیگ و محمد صادق و میرزا محمد از عمده ها نرسید و دو سه کس از فوج مرادبخش نقد جان در باختند
و خود زخمهاے منکر برداشت و داراشکوه مع پسر خود و بعضے ملازمان سراسیمه و حیران وقت شام عاجز و ناکام در اکبرآباد
رسیده به منزل خود نزول نمود و از فرط شرمسارے در بروے مردم بسته بملاقات پدر هم نرفت و تا سه پاس شب در نهایت تشویش در آنجا
گذرانیده و آخر شب زوجه خود را با بعضے پرستاران و پردگیان رفیق آوارگے گردانیده برخے از جواهر و مرصع آلات و پارهٔ اشرفے
و طلا که دران اضطراب و سراسیمگی دست قدرتش بآن رسید همراه برداشته با سپهرشکوه و معدودے از نوکران که همگی دو هزار سوار بودند
رهگراے سمت دهلی گردید و صباح آن پارهٔ مردم دیگر با برخے از مایحتاج باو رسیدند و تا دو سه روز دیگر جمعے از سپاه و لشکریانش متعاقب
رفته باو پیوستند تا آنکه قریب پنج هزار سوار باو ملحق شد و بعض کارخانجاتش نیز رسید و بیشترے از نوکرانش پهلو از رفاقت
او خالی کرده باورنگ زیب پیوستند و اورنگ زیب آنها را باضافه مواجب و مناصب استماله نمود و همچنین اکثر خزانه و جواهر و
مرصع آلات و کارخانجات و فیلان و اسپان در اکبرآباد مانده باو نرسید **بیت** از دولت عاریت تافت رو + فلک دادهٔ
خویش بگرفت از و + و پارهٔ در جنگ گاه اندکے در شهر بتاراج حادثه رفت دیگر سوانح و ماجراے او بعد ازین ارقام خواهد یافت
القصه اورنگ زیب نصرت نصیب سجدات شکر الهی بجا آورده با فواج ظفر اعتصام بآرمیدگے و توزک تمام در پے مخالفان روان
گشته بمنزل گاه اعادی که بجاروب غارت و تاراج حوادث رفت و روب یافته اما هنوز خیمه داراشکوه بر پا بود نزول نمود و تا رسیدن
اردوے خود و دولتخانهٔ خاص دران خیمه بسر برد و امراے رکاب و سائر عمده ها و ارکان دولت تسلیم مبارکباد نموده آداب
تهنیت بتقدیم رسانیدند و اورنگ زیب تفقد بسیار بحال مرادبخش نموده بچرب و نرمی زبان و الطاف و نوازش بیان بر جراحتهاے
او که درین جنگ برداشته بود مرهم ها گذاشت و جراحان ماهر و اطباے حاذق بمداوا گماشت و بعد رسیدن اردو و برپا شدن خیمه خود
در انجا منزل گزیده نظر توجه و مرحمت باحوال امرا و ملازمان افگند جمعے را که درین معرکه مصدر کوششهاے لائق و در جانفشانے از
دیگران فائق بر آمدند بشرائف عواطف و جلائل الطاف پادشاهانه نواخت و هر یکے را در خور مرتبه و قدرش کامیاب مواهب و
مکارم ساخت و روز دیگر بلشکرگاه سموگر رسیده عرضداشتے متضمن بر عذرخواهے و صورت ماجراے و اعتذار جنگ که بادے آن
داراشکوه بود و مجبورے و معذورے خود درین کار نگاشته بخدمت پدر خود شاهجهان فرستاد و در همین روز محمد امین خان

پسر معظم خان که اورنگ زیب پدرش را در اورنگ آباد بحسب مصلحت مقید ساخته بود بر سائر امرای سلطنت سبقت
جسته بدولت آستانه بوس مورد عنایت شد و بمرحمت خلعت خاص و اضافه هزاری هزار سوار بمنصب چهار هزاری سه هزار سوار
سربلندی یافت و روز دیگر که در انجا مقام بود اعتقاد خان ولد یمین الدوله آصف خان و برخی از امرای سلطنت رسیده
مورد عنایت شدند و دهم ماه رمضان باغ نور منزل که در ظاهر اکبر آباد واقع است منزل شد و شاه جهان غلبه و استیلای اورنگ زیب
دیده به مماشات و مدارا پرداخت و در جواب عرضداشت صحیفه به قلم خود نگاشته مصحوب فاضل خان میر سامان فرستاد و
سید هدایت الله صدر را نیز برفاقتش دستوری داد آنها حسب الحکم بادشاه رسیده بعد ادراک ملازمت و گذرانیدن صحیفه و ابلاغ
پیغامهای زبانی که بآن مامور بودند بعنایت خلعت سرفرازی یافته معاودت نمودند و فردای آن بار دگر فاضل خان و صدر
مذکور رسیده پیغامهای عاطفت رسانیدند و یک قبضه شمشیر موسوم بعالمگیر که شاهجهان فرستاده بود باورنگ زیب گذرانیدند
بدست آمدن این شمشیر که پادشاه فرستاد اورنگ زیب و اولیای دولتش تفاول نموده در باطن شادمانیها و خود را بهمین
لقب ملقب گردانید و درین تاریخ طاهر خان و قباد خان و فیض الله خان و سربلند خان و نوازش خان با برخی از
امرای دیگر رسیده دست توسل بدامن دولت اورنگ زیب زدند و بعنایت خلاع مباهی شدند چو درین وقت که انتظام
سلطنت مختل و عساکر دو شاهزاده که مدعی سلطنت بودند نزدیک شهر بود سکنه آنجا فی الجمله تذبذبی بحال خود داشتند و
همراهیان مراد بخش بخودسری آقا و غفلت او مستظهر بوده هر جا دست تعدی دراز می نمودند و اورنگ زیب بنا بر تقاضای
مصلحت وقت اغماض می کرد بدین جهت از جسارت پیشگی طریق خلاف حکم بیهوده بشهر در آمده بی اعتدالیها می نمودند و
نیز اورنگ زیب در باطن قاصد تسلط خود بر شهر و قلعه و کارخانجات بود مصلحت در ان دید که شاهزاده محمد سلطان را با خانخانان سپه سالار
بشهر فرستد تا بضبط و ربط آن که مرکز سلطنت بود قیام نماید بنا برین دوازدهم ماه مذکور بفرمان همایون شاهزاده و
سپه سالار با فوجی از جنود قاهره داخل شهر شدند و هم درین تاریخ جمعی از امرای سلطنت رسیده بملازمت اورنگ زیب
مستامن شدند و بعنایت خلاع مهربانی مستمال گردیدند و چهاردهم عمده امرای بلند مکان خان جهان همین خلعت یمین الدوله
آصف خان که شاه جهان بعد استماع خبر هزیمت داراشکوه باغوای شاهزاده مذکور بجمعی از ارباب غرض او را دستگیر کرده
مقید ساخته بود و بعد دو روز بر بیگناهی او وقوف یافته دهم بنا بر استرضای اورنگ زیب عالمگیر از قید رهائی داد
آمده ادراک دولت حضور نمود عمدة الملک خلیل الله خان که شاه جهان او را با فاضل خان برای طلب و گذارش پیغامی
فرستاده بود و بعد ادای رسالت جواب بوساطت فاضل خان فرستاد خلیل الله خان را بمقتضای مصالح سلطنت
خود در حضور نگهداشت و میر میران پسرش و جمعی از امرا که بملازمت آمده بودند خلعت مهربانی یافتند و همین قسم هر روز
جمعی رسیده مورد مهربانی و شریک ملازمان و اولیای دولت عالمگیری می شدند چون مهمات چکله متهرا که در اقطاع داراشکوه
مقرر بود و درین وقت از تفرقه و اختلال پذیرفت عالمگیر فوجداری درانجا فرستاده بانتظام آنجا پرداخت هفدهم بعد
دیلمحی از اموری که منظور بود سلطان محمد را بملازمت شاهجهان فرستاد و او حسب الامر داخل قلعه شده از روی تورک و
آداب چنانچه از حضور پدر خود عالمگیر مسترشد گشته بود کامیاب ملازمت جد خود گردید و نوزدهم خواهر عالمگیر که در سن و سال
کلان تر از برادر بود حسب الامر پدر بباغ نور منزل آمده موعظت ها فرمود و دلالت به ملازمت و اطاعت پدر کرد عالمگیر
صلاح حال خود ندیده بحسن تقریر عذرها آورد و به هر بهانه پهلو تهی کرد و همین روز زبدهٔ امرای رفیع الشان جعفر خان

وزیر اعظم خان و تقرب خان که در پیشگاه سلطنت قرب و منزلت داشتند شرف اندوز ملازمت گشته بعطاے خلعت خاص اختصاص یافتند و همچنین کل امراے سلطنت و منصب داران بآستان عالمگیر شافته روے نیاز بدین درگاه آوردند چون که و مرفرا هم آمده ازدحام نمودند عالمگیر باقتضاے حزم و تدبیر جلوس بر تخت مناسب ندیده بر مسند عظمت و شان نشسته بار عام داد و طوائف انام بوسیلهٔ بخشیان عظام آداب ملازمت و رسوم تهنیت بجا آورده باشاره میر توزکان مرتبه دان و یساولان پایه شناس بدقت درجات و مراتب بحسب تفاوت مناصب هرکدام در مقام مناسب خود جاے یافت و همه آنها در خور لیاقت خود مورد الطاف شدند و راے رایان که سر دفتر اهل دیوان بود با جمیع متصدیان و زمرهٔ اهل قلم و ارباب محاسبه جبهه ساے عتبه عالیه گشته بانتظام انواع اختلال و فتور که در امور ملک و دولت در این آوان راه یافته بود مامور گردید و بیستم ماه مبارک عزم دخول مستقر الخلافة اکبر آباد از باغ نور منزل نموده مراد بخش را بهانه بقیهٔ آزار و استحصال بعضے از جراحات مامور بودن همانجا نمود و خود در کمال آرایش و جاه و جلال بر فیل کوه تمثال ابر خرام سوار گشته در حویلے داراشکوه که باشاره او کروبے رونقے رفته ببسط بساط سعادت آراسته بودند نزول اجلال نمود و در انجا نشسته باضافه مناصب و مراتب استمالهٔ امرا و تالیف قلوب ملازمان بادشاهے فرموده با خود متفق ساخت و تربیت خان را باضافه هزار و پانصدی و دو هزار سوار چار هزاری چار هزار سوار گردانیده بصوبه داری اجمیر تعیین نمود

ذکر شمهٔ از حال داراشکوه خسران مآل

داراشکوه بعد فرار از اکبر آباد خود با پنج هزار سوار بدهلی رسانیده چاردهم ماه رمضان در قلعه شهر کهنه فرود آمد و توقف عالمگیر در اکبر آباد مغتنم شمرده در آراستن فوج و اندوختن زر و سپاه و اسباب حرب اشتغال نمود و دست تعرض بامتعه و اموال و اسپان و افیال سرکار بادشاهی و نقود و اجناس و ذخائر امرا دراز نموده در هر جا هر چه یافت متصرف میشد و چون بسلیمان شکوه مهین پسر خود با سائر امراے همراهے او نوشته بود که از ان طرف رو بسمت دهلی آورده بر جناح استعجال باو ملحق شوند انتظار آمدن آنها نیز میکشید که باتفاق آنها چون شوکت بافزاید باز مقابله نماید و نهانے بارسال رقائم متضمن انواع مواعید و ترغیب رفاقت خود و منع انقیاد از فرمان عالمگیر قاصد اغوا و انحراف امرا ازین بارگاه بود و عالمگیر از اوضاع بعض کسان مے فهمید که منتظر اقتدار داراشکوه اند و شاه جهان بافراط محبت که با داراشکوه داشت داد درین هنگام عجز نالیهاے نگاشت ناچار توجه خاطر بادشاه برخلاف مقصد عالمگیر مصروف بود اگر چه بظاهر مدارا و مماشات مے فرمود عالمگیر مے خواست که براے رفع تشنیع بملازمت پدر رفته زبان طعن مردم بر بندد و کار سلطنت بعهدهٔ خود گیرد و رفع غبار کدورت نماید شاهجهان بعد ملاحظه بے اختیارے خود اظهار انزجار و بیزارے نموده ترک خواهش ملاقات نمود اگر چه او دل خاطر خواه خود می خواست چون صورت نگرفت تن بقضا داده از مدارا دست برداشت و عالمگیر باین صورت ملاقات پدر مخل مقصد و مرام خود دانسته راندن داراشکوه از دهلی اقرب بصلاح ذات دانست دیده عازم شاه جهان آباد گردید

ذکر نهضت عالمگیر بطرف شاهجهان آباد و سوانحے که درین سفر روے داد

چون عالمگیر بقصد استیصال داراشکوه عازم دهلی گشت شاهزاده محمد سلطان را با جمعے از جنود قاهره به اکبر آباد گذاشته با عساکر همراهے متوجه مقصد گردید و اسلام خان بخدمت اتالیقے شاهزاده مقرر گشت و فاضل خان میر سامان بادشاه را بخدمت سرانجام فرمایشات و بندوبست کارخانجات پدر محبوس خود مامور فرموده ذوالفقار خان را به حراست قلعه اکبر آباد و شاهجهان مع اتباع و نسوان او گذاشت و تقرب خان که در معالجه شاهجهان مساعی جمیله بظهور رسانیده مزاج را باصلاح آورده بود

بعلاج بقیهٔ بیمارے وتدبیر صحت مزاج مامور شد وسه هزار اشرفی وخلعت خاص وجمدهر مرصع با علاقهٔ مروارید انعام
یافت وبیست ودوم ماه مبارک رمضان بعزم شاهجهان آباد کوچ نموده موضع بهادر پور را مخیم سرادقات گردانید ودرین روز
شاهزاده محمد اعظم حسب الامر بدر بملازمت جد بزرگوار خود رسیده معاودت نمود وبیست وچهارم که گهات سامی منزل گشت خبر فرار
داراشکوه از شاهجهان آباد بسمت لاهور شنیده سببش آنکه داراشکوه انتظار ورود پسر خود سلیمان شکوه با بقیهٔ عساکر همراهی او
میکشید چون او بزودی نرسیده وعالمگیر از اکبرآباد بالقصد جنبید بودن خود در شاهجهان آباد مصلحت ندیده چون موسم برسات
هم رسیده بود بخوف طغیان آبها وگل ولاے که مبادا سد عبور ومرور راه شود زودتر کوچیده اقامت بلاهور که در انقطاع او بود وآنرا
محل امن ومحل رسیدن یاوران میدانست مناسب شمرد وسلیمان شکوه وبهادرخان که اتالیق او بود نوشته اعلام نمود که اگر توانند
از ان طرف جمنا براه سهارنپور بزودی خود را بسرعت هرچه تمامتر در لاهور رسانند انجام احوالش بعد ازین گذارش خواهد یافت
چون اکبرآباد در تصرف داراشکوه واز طرف او سید قاسم بارهه بحکومت آن صوبه وقلعه دارے آنجا قیام داشته با وجود شکست
وهزیمت داراشکوه تن باطاعت نمیداد بنابرین عالمگیر خاندوران را بمهم تسخیر آن صوبه وقلعهٔ مذکوره مامور گردانیده مرخص
فرمود وارادت خان را بصوبه دارے او ودو قاسم خان را بفوجدارے مرادآباد مرخص کرده ودیگران را نیز بفوجداریها
وخدمات دیگر منسوب نموده وپیشینیان را معزول گردانیده ودرین ایام بمرادبخش بنابر دلجوئے دو صد وسے راس
اسپ بخشید وهریک از امراے ملازم خود وبادشاهے را بانعام والطاف واضافهٔ مناصب ومراتب درخور آنها مشمول عواطف
گردانید تا آنکه سلخ ماه مبارک که در سلیم پور منزل داشت بهادرخان را با گروهے از افواج بتعاقب داراشکوه متعین نمود و
خلاع فاخره بشاهزاده معظم که در دکن ناظم بود وبه مهابت خان صوبه دار کابل ووزیر خان صوبه دار خاندیس وسیادت خان
ناظم شاهجهان آباد وسعادت خان قلعه دار کابل فرستاد وپسر راناراج سنگه که بحضور رسیده بود بمرحمت خلعت ویک عقد
مروارید معزز گردید وپدرش رانا بارسال سرپیچ مرصع سرفراز گشت وروز عید که از سلیم پور کوچ بود واول وقت مراسم تهنیت
ومبارکباد وتقدیم رسید نهضت واقع شد وهمین روز دلاورخان افغان از سلیمان تخلف ورزیده بعتبهٔ عالمگیرے رسید
وبعطاے خلعت وجمدهر مرصع با علاقهٔ مروارید نوازش یافت وباضافهٔ هزارے هزار سوار بمنصب پنجهزاری پنج هزار سوار والا
رتبه گشت واکثر همراهیان سلیمان شکوه درینجا رسیده درسلک ملازمان عالمگیر منسلک گردیدند وخان جهان شایسته خان را که
شاهجهان باغواے داراشکوه از منصب وجاگیر عزل نموده بود بمنصب هفت هزارے هفت هزار سوار دو اسپه سه اسپه وعطاے خلعت
خاص وجمدهر مرصع وشمشیر خاصه سرفرازے یافته بخطاب امیر الامرا بلند نامی اندوخت وشصت هزار روپیه نقد ودو کرور دام انعام یافت

ذکر اسیر شدن مرادبخش بحسن تدبیر وتدویر عالمگیر

چون مرادبخش از نقد شعور تهیدست واز لگدکوب نخوت وغرور کاخ دماغش پست بود بامید فرزندے شاه جهان وابلهٔ فریبے
عالمگیر از خام طمعی در سر داشت که بعد شاه جهان سریر آراے هندوستان او خواهد رسید لاجرم از مبادے سنوح عارضه
واستماع خبرهاے ناخوش شاه جهانے بے تحقیق حال واندیشهٔ مآل از تنگ حوصلگی وکم ظرفی خودسرے را
کار فرما گشته لواے استقلال برافراشت ولقب خود مروج الدین گردانیده بر تخت نشست واسم سلطنت بر خود بسته
سکه وخطبه بنام خود کرد وقلعهٔ بندر سورت را که دران وقت باقطاع همشیرهٔ کلانش جهان آرا بیگم که به بیگم صاحب شهرت داشت

مقرر بود فوج خود فرستاده مسخر نموده اموال و اشیاے سرکار او را متصرف گشت و دست تعرض باموال مردم دراز کرده تعدے
پیش گرفت و محمد شریف پسر اسلام خان را که از خانه زادان بادشاهے و متصدے مهمات بندر مذکور بود با دیگر متصدیان خالصه شریفه
محبوس ساخت و علے نقی دیوان خود را که مخلص او و از عمده هاے روشناس بارگاه سلطنت بود و بموجب امر پدرش شاه جهان
بادشاه بشغل دیوانے و کفایت مهمات سرکار او قیام داشت بے صد و رجرمے و وقوع ذلتے بتوهم نفاق و مظنه عدم یکجهتی
باتهام محض که معاندان او نموده بودند بدست خویش بیچاره را به قتل رسانید و از سفاهت و نادانی باوجود آنکه عالمگیر برادر بزرگ او در قرب
جوار باکمال اقتدار که نسبت باو داشت از فرط دانائے و بلند فطرتے اصلا تغییر وضعے ننموده به طور شاهزادگے بود مرتکب
این جسارت گشته بعد سبب اصل بر آمدن خبر مردن پدر هم اوضاع ناپسندیده خود را تغییر نداد و عجب تر آنکه بامید استشفاع در
حضور پدر بعالمگیر پیوست و همراهے او اختیار نموده مے خواست که به وساطت او در حضور پدر عذر اداهاے ناهنجار خود در خواه
و تدارک کجروی هاے خود نماید و مے دید که مهین برادر او عالمگیر ازین امور چیزے با خود در ظاهر نه دارد از غایت حماقت
ترک اوضاع نکوهیده خود ننموده تخت و چتر و سائر لوازم سلطنت همچنان با خود داشت و عالمگیر به اقتضاے مصلحت وقت
مدارا و مماشات مے گذرانید تا آنکه بعد از جنگ داراشکوه وقوع سوانحے که مذکور شد چون دید که امر سلطنت و فرمانروائے
بعالمگیر رجوع شده زمام حل و عقد بکف اقتدار او در آمد عرق حسد و حماقت او حرکت نموده اغواے خوش آمدگویان و تحریک
فتنه جویان ضمیمه سوداے غرور و پندار او گشت و هواے سلطنت در سرش افتاده سر سپهرے خار یدن آغاز نهاد و با وجود
قلت خزانه و وجه تنخواه سپاه در صدد توفیر لشکر شده امرا و برخے ملازمان پادشاهے را بانواع تالیف استمالت ساخته بسوی
خود دعوت مے نمود و جمعے از بیخردان باو پیوسته مناصب و خطابها یافتند چون عالمگیر از اکبرآباد نهضت نمود تخست در رفاقت
تعلل و اهمال ورزیده عذرها آورد و آخر که همراهے قرار یافت چند روز بعد از کوچ نموده همه جا عقب لشکر مے آمد و بفاصله
چند کروه دور از اردوے عالمگیر فرود آمده بزعم خود در انتهاز فرصت بود و شروع فتنه برین شد که بعد فتح به عالمگیر پیغام داد
که وعده چنین بود که ملک و دولت بالمناصفه تقسیم یابد اکنون ایفاے آن باید نمود عالمگیر باستماع این تقریر در تدبیر مقید
کردن او افتاده جواب فرستاد که هنوز جنگ باقیست و پادشاه زنده و توجه او بطرف داراشکوه با نخراط محل این گفتگو نیست
بعد دیگرے البته آنچه وعده است وفا کرده خواهد شد چهارم ماه شوال که موضع متهرا آن طرف آب اقامت داشت و از ابتداے
فتح ثانے مراد بخش بحضور عالمگیر نیامده بود و همیشه بلطائف الحیل عالمگیر او را میطلبید آن ابله بآن قسم حرکات و پیغامها به نهایت
بیخردے و سفاهت کار فرما گشته اول روز مذکور به ملازمت برادر بزرگوار و اداے رسوم تهنیت آمد عالمگیر بحسن تقریر دلجوئے نمود
او را بعد غافل ساختن در نهایت آسانے مقید کرد و بعد از دو پاس شب آن تیره روز را بعمده فدویان دولت خواه خود شیخ
میر سپرد و دلیر خان را با جمعے همراه داده بقلعه شاهجهان آباد فرستاد روز دوم از وقوع این قضیه که در متهرا مقام بود راجه جیسنگه
کچهواهه از همراهے سلیمان شکوه تخلف ورزیده بزمین بوس سده عالمگیرے فائز گشت و بعنایت خلعت خاص و شمشیر مرصع و فیل
با ماده شرف اختصاص یافت و کیرت سنگه ولد راجه امر سنگه راتهور و ابراهیم خان خلف علیمردان خان که با مراد بخش ساخته بود
باستان بوس رسیده با دیگر راجها و رفقاے مراد بخش بعنایت خلاع و جواهر سرافرازے یافتند و از آنجا ششم ماه کوچ
نموده پنج کوچ متواتر نمود درین روزها پسران امیر الامرا شایسته خان ابو طالب و ابو الفتح و بزرگ امید و اصحاب شایسته
و دیگر امرا هم سرفرازے یافتند چهاردهم بحضور آباد متصل شاه جهان آباد رسیده شنید که داراشکوه در تهیه افزائش ثروت

وسامان و اندوختن زر و مال اشتغال داره و در هنگام اقامت سهرند خانه راجه تو ڈرمل که متصدے انتظام آن جگه بود و هنگام
استماع خبر وصول آن برگشته بخت از پیش مینی سر راه او گذاشته بکهی جنگل رفته نشست ضبط نموده بتفحص تمام قریب بست
لک روپیه از مال او که در بعض مواضع مدفون بود برآورده متصرف شد و از انجا عازم لاهور گشته چون بکنار ستلج رسید کشتی بار افراهم
آورده بعد عبور برخے را شکست و پاره غرق نمود و داؤد خان را که از سرداران عمدهٔ او بود با برخے از لشکر منه گذر نمون که گذر
متعارف و متقرر آنست گذاشت که شاید درین برسات سد عساکر عالمگیر از عبور دریاے ستلج تواند بود و خود تا برسات در لاهور
که از خزائن پادشاهے و اموال خودش یک کرور روپیه نقد با توپخانه و تورخانه و جمیع کارخانجات و اسباب تجمل و ادوات هر دو
پیکار در انجا مهیا و موجود است باصلاح حال خود پرداخته لشکر و حشر تواند آراست بنابرین عالمگیر را تدبیر برانداختن او از بیخ و بن
پیش نهاد همت گشته خواست که خود هم در عقب افواجے که بهم او مامور بودند نهضت نماید اگرچه بنابر کثرت گل ولای برشکال این
عزیمت را فدویان دولتخواه مقرون بصلاح ندیده مانع بودند اما عالمگیر ملتمسات ملازمان نشنیده براے خود عمل نمود لیکن
چون ساعت جلوس بر سریر سروری بحسب تجویز ارباب تنجیم غرهٔ ذی قعده مقرر بود و فرصت چندان نبود که این جشن بقانون معمول دودمان
گورگانے بعمل تواند آمد لهذا مقرر نمود که داخل قلعهٔ شاهجهان آباد نگشته در باغ اعز آباد چندروز اقامت ورزیده در ساعت مذکور
جلوس نماید و از مراتب جشن و نشاط و لوازم این بزم انبساط آنچه سعت وقت و فرصت اقتضا کند بهمان اکتفا نموده به زودے
متوجه مقصد گردد و بعد الفراغ از امور عظیمه که در پیش داشت کرهٔ ثانیه جشن جلوس بضابطه که شایان آن سلطنت تواند بود بعمل
آورد بنا بر علے هذا شانزدهم شوال از خضرآباد کوچیده در باغ سندربارے که بمسافت یک کروه از شاهجهان آباد بطرف لاهور
واقعست منزل نمود و نوزدهم از باغ سندربارے کوچ کرده در باغ اعزاباد فر نزول ارزانے داشت و خواست قبل از حرکت
خود که ده روز دیگر باید فوجے از جنود اقبال درپے فوج سابق فرستد تا باتفاق کنارهٔ ستلج رسیده رحل اقامت افگند و تا
وصول پادشاه بتدبیر و سرانجام عبور از آب مذکور پردازد بنابران عمدة الملک خلیل الله خان میر بخشی را بعطاے خلعت خاص
و فیل و شمشیر نوازش فرموده رخصت نمود و میرخان و روح الله خان پسران او بمرحمت خلعت و اسپ با ساز طلا و علم نوازش
یافته باپدر رخصت یافتند و همدرین اثنا بعرض رسید که سلیمان شکوه با جمعے از همراهیان از ان طرف گنگا عازم حضور پدر
خود است براے امتناع او از عبور آب گنگا در اطراف هردوار عمده امراے عالی مقدار شایسته خان امیر الامرا با فوجے
از عساکر حضور مرخص کرد و خود تا رسیدن تاریخ جلوس در باغ اعزآباد مقامات ورزید و درین عرصه اکثر امرا بعنایات خدمات
واضافه و اعتلای مناصب و درجات کامیاب شدند

جلوس عالمگیر بار اول بر تخت سلطنت بنابر رعایت ساعت

روز جمعه غرهٔ ذی قعده سال هزار و شصت و هشت هجری در عمارت دلپذیر باغ اعز آباد دلفریبان واجب الاذعان عمله پیشگاه سلطنت بساط انبساط
گسترده جشنی والا مجلسی دلکشا ترتیب داده ابواب عیش و سرور و طرب و سرور بر روی عالمیان گشادند و بعد انقضای پانزده گهڑی و بیست و دو پل
از روز که مطابق شش ساعت و نه دقیقه و ده ثانیه نجومے محمد اورنگ زیب عالمگیر بتائید رب قدیر بر سریر فرماندهی و تخت شاهنشهی
جلوس اجلال نموده رفعت افزاے اورنگ و سرافرازی پیرای اکلیل و دیهیم گردید و صداے نقارهٔ شادیانه و نوای سرنای
طرب ترانه از چپ و راست برخاست و آهنگ زمزمهٔ تهنیت و گلبانگ ترانهٔ دعا از حضاران انجمن و ملازمان عقیدت باطن گوش منتظران
این روز را گوهر آمود نمود امراے نامدار و نوئینان ارادت شعار بتسلیمات تهنیت [illegible] مالک آرای معبودیت گشته درخور مرتبه و منزلت در سان

محفل دولت براطراف سریر گیتی خدیو عالمگیر صف کشیدند و از نثار طبق طبق زر و سیم که بر سر و افسر صاحب دیهیم ریخته آمد دامن دامن
گلهای مراد و گوهر امید چیدند و از خلعت خانهٔ جود و افضال پادشاهی جامهای رنگارنگ و خلعتهای گوناگون گروها گروه مردم
را زیب قامت افتخار گشت و خازن کرمت و احسان نا متناهی دست بخشش کشوده دامن آرزوی کامجویان مالا مال
نقد مراد کرد و سخن سنجان نادره کار و شعرای بلاغت شعار تواریخ بدیعه برای این جلوس بهم رسانیده اند از آن جمله آیهٔ کریمه
اطیعوا الله و اطیعوا الرسول و اولی الامر منکم در کمال ندرت و غرابت است که سید عبد الرشید تتوی یافته آما لوازم این جشن
نوعی که باید بنا بر تعاقب مخالف و انتظام سلطنت و پرداختن از اغیار مثل شجاع و دارا شکوه چنانچه گذارش یافت مختصر
قرار داده اکثر مراتب در سومیکه لازمهٔ چنین سریر آرائیست بجلوس ثانی حواله نمود و خطبه و سکه و تعیین لقب نیز بهمان جلوس
مفوض شد شاهزاده محمد اعظم که تا حال منصب نداشت بمنصب ده هزاری چار هزار سوار و عنایت علم و نقاره و تومان و طوغ
و آفتاب گیر و دهکدهکی الماس گران بها و ده سر اسپ سربلندی یافت و دیگر امرا هم بقدر حاجت و اقتضای وقت بعنایت
خلاع و انعامات مورد مراحم خسروانه گشتند و روز دوم حسب الحکم پیش خانه بطرف پنجاب برآمده سراپردهٔ دولت برافراشته
شد و فوجی دیگر برای مزاحمت سلیمان شکوه بسرکردگی شیخ میر با دلیر خان و صف شکن خان و دیگران چهارم ذی قعده
روانه شدند و هفتم ذی قعده خود متوجه سمت پنجاب شد چون نسبت بشاه راه طرف یمین آن محل ولای کم نشان میداند بنا بر آن
یازدهم که از نواحی کرنال کوچ شد بسمت اندری منحرف شده متوجه روپڑ گردید و بعد از طی سه مرحله عرضداشت بهادر خان
متضمن بر عبور او از دریای ستلج بچستی و چالاکی قبل از رسیدن خلیل الله خان و لشکر همراهیش و غالب آمدن بر مستحفظان
دارا شکوه رسید و فراریان همه باهم جمع گشته در سلطانپور اقامت کردند و حقیقت حال بدارا شکوه نوشتند و خلیل الله خان
این خبر شنیده ایلغار کرده به بهادر خان ملحق شد و سلیمان شکوه درین احیان بانواع بلایا و ادبار گرفتار گردیده آلاخر الامر
به کمال ناکامی مرتبه دوم بسری نگر رفته در پناه زمینداران آنجا آرمید بقیهٔ احوال او بعد ازین گذارش خواهد یافت و دارا شکوه دوازدهم
شوال به لاهور رسیده چهاردهم داخل شهر شده هفتدهم بقلعه نقل کرد و هنگام فرار از اکبرآباد بسید عرب خان که از قبل او صوبه دار لاهور
بود نوشته بود که بسر انجام لشکر و سامان و لوازم توپخانه چندانکه تواند بکوشد و خود نیز به اطراف و اکناف استمالت نامهای
ملاطفت آمیز مبنی بر مواعید الطاف و احسان فرستاده سپاه آن مرز و بوم را از هر قوم ترغیب نوکری کرد و امرای
تعیناتی و زمینداران را نیز بانواع عواطف امیدوار ساخته طلبید و زر وافر که در آنجا داشت به انعام و اعطا بتالیف
قلوب مردم پرداخت بنا برین در عرصهٔ اندک مدت بیست هزار سوار فراهم شد و از امرای پادشاهی نیز جمعی بر سر او گرد
آمدند و راجه راجروپ زمیندار جمون که حسب الطلب شاهجهان به کمک او می آمد و خنجر خان فوجدار بهیره و خوشاب هم با راجه
متفق گشته رفیق و شریک او گردیدند و دارا شکوه در لاهور بوده مخفی خطوط استماله به امرای پادشاهی و راجپوتان اجمیر
نوشته دعوت برفاقت خود می نمود و بعد وصول بلاهور چار هزار سوار به کمک مستحفظان سابق و حفاظت گذرهای ستلج
فرستاد و بعد استماع توجه عالمگیر بصوب پنجاب بتازگی جمعی دیگر را با سید عرب خان و مصاحب بیگ و دیگر نوکران خود
بسمت گذر روپڑ فرستاده جابجا در کنار آن آب لشکرها متعین کرده بود اما چنانچه گذارش یافت که بهادر خان دلیری نموده
از معبر تلون گذشت و مستحفظان دارا شکوه گریخته در سلطانپور فراهم آمده صورت حال باو نگاشتند دارا شکوه داؤد خان را
که برای گرفتن فوج دیگر پیشتر رفته بود با فوجی داده به حراست و ضبط معابر دریای بیاه رخصت کرد و فوجهای

متعاقب نیز با دیک جا شده مردم معبر سپاه را ضبط نموده مستعد مزاحمت نشستند و از ابتدای فرار با شجاع که شکست خورده جیش
عناد و دل آزرده کین و افساد او بود خبر اختلال حال خود کرده بنا بر ضرورت و صلاح وقت در مصادقت و مصالحه زده سخنان
دوستی و التیام در میان آورده مکاتب آمیز غرض اسالیب مشعر باظهار مواخات و موالات نوشته بود و او را ترغیب و دلالت
حرکت از بنگاله و تکلیف لشکر کشی با عالمگیر نموده باهم معهود گشته بود که چون خود در پنجاب تهیه اسباب نموده شورش نماید شجاع
نیز لوای عزیمت بطرف اله آباد افرازد و باهم عهود موکد بایمان در میان آورده بودند که بعد حصول مرام ملک و مال باهم
بمساوات قسمت نمایند و عالمگیر نیز بعد فتح تالیف قلب شجاع نموده صوبه بهار و پتنه را با و داده فرمان سند مهر شاه جهان
بنام او فرستاده بود و شجاع هم در ظاهر دم دوستی و مواخات با عالمگیر زده مراسم اتحاد بتقدیم میرسانید اما چون خبر نهضت
عالمگیر بطرف پنجاب و ملتان به تعاقب داراشکوه شنیده پا از حد خود بیرون گذاشته داعیه تسلط بالانفراد از سر نو پیش نهاد
خاطر ساخت و ذکرش آید اما داراشکوه که ضرب دست عالمگیر با وجود کمال اقتدار و اجماع امرای کبار و فوج و توپخانه بسیار
خورده صولت و بطش جیوش قاهره اش در دل او جا گرفته بود اگرچه بظاهر در سرانجام اسباب پیکار اشتغال داشت در
باطن مرکوز خاطرش داعیه فرار و رفتن بجانب ملتان و قندهار بود و بتهیه اسباب این عزیمت کشتیها و باربردار و غیر آن جمع مینمود
و رفقا تفرس این معنی نموده دریافتند که عزمش ثبات ندارد بدین سبب ترک امید از او و طماع او نموده آهنگ جدایی
کردند چنانچه راجه راج روپ بهانه سرانجام اسباب رخصت وطن گرفته رفت بعد چندی پسرش که پیش داراشکوه بود نیز
گریخت و بیست و پنجم ذی قعده رایات عالمگیر ظل ورود بکنار آب ستلج افگند و راجه جسونت که از نربدا شکست خورده گریخته بود
بالتماس امرای حضور عفو تقصیرات او شده درین منزل شرف کورنش دریافت و بمرحمت خلعت و یک زنجیر فیل مزین بجل
زربفت و ساز نقره با ماده فیل و شمشیر مرصع گران بها نوازش یافت درین منزل از عرضداشت خلیل الله خان بوضوح پیوست
که افواج داراشکوه که بسر معبر سپاه فراهم بودند داود خان با دیگر سرداران داراشکوه از لاهور آمده بآن پیوسته و سپهر شکوه نیز با لشکر
دیگر و توپخانه تازه بایشان ملحق شده و داراشکوه خود هم عزم برآمدن از لاهور کرده عنقریب بآنها خواهد پیوست عالمگیر بعد اطلاع راجه جیسنگه
و دلیرخان را با فوجی از دلاوران بکمک خلیل الله خان رخصت فرموده روز دیگر صف شکن خان میر آتش را با توپخانه ضمیمه آنها نمود
بیست و نهم ذیقعده که راجه جیسنگه و دلیرخان به خلیل الله خان ملحق شدند بعد روزی چند بتحقیق پیوست که داراشکوه داعیه پیکار بعزم
فرار مبدل ساخت و سپهر شکوه را بتعجیل تمام برگردانیده بیست و نهم ماه مذکور از لاهور رخت و بار بسته بجانب ملتان روان شد و داود خان را
مامور نمود که کشتیها را سوخته بعد از قرب وصول جنود منصور برخاسته باو بپیوندد و این مقدمه را بحضور معروض داشته ظاهر خان
با همراهان بر جناح استعجال دویده ششم ذی الحجه بلاهور رسیده بضبط شهر پرداخت و راجه راج روپ زمیندار جمو نزد جیسنگه
بر لب دریای بیاه رسیده بخلیل الله خان برخورد و بوساطت آنها عازم حضور گردید و عالمگیر راجه جسونت را به شاه جهان آباد
رخصت نموده تا معاودت خود باقامت آنجا مامور فرمود و بشاهزاده معظم نگاشت که الحال معظم خان را که بمصلحت مقید بود از حبس
برآورده تلافی آن بکمال دلجوئی ها نماید و در انعام نقود وافره و انواع اجناس و امتعه و احترام و نیکوداشت او دقیقه فرو گذاشت
ننماید و پنجم ذی الحجه از آب عبور نموده مصلحت در آن دید که خود با اسباب سبک داراشکوه را تعاقب نماید و بعد دلجمعی معاودت نموده بانتظام
مهام سلطنت پردازد بنابرین در منزل بیت پورمتی شاهزاده محمد اعظم را با زوائد لشکر و اردوی بزرگ و کارخانجات بلاهور رخصت نموده با اسباب
خفیف ضروری و خلاصه لشکر بیست و نهم ماه مذکور ایلغار نمود و راجه جیسنگه چون مدتی از خانه خود دور و در مشاق سفر بود رخصت وطن یافت

درین اثنا شنید که داراشکوه در ملتان هم اقامت نتوانسته بسمت بهکر رفت و سلک جمعیتش بیشتر از بیشتر از هم گسیخته غیر از این که بجهت بسیار و پاے مردی فرار خود را بجاے رساند کارے دیگر نمی تواند ساخت لاجرم استعجال در قطع منازل موقوف نموده منازل کوتاه مقرر کرده فرمان داد که صف شکن خان درپے او شتافته از ممالک محروسه رہگراے آوارگے سازد چهارم محرم فرمان بصف شکن خان رسید و همان روز بتعاقب شتافت و عالمگیر بسهولت طے منازل نموده تا نزدیک ملتان پنج جا نیاسود و محمد باقر میر سامان بفوجدارے بهکر و خطاب باقر خان و مع اصل و اضافه بمنصب هزاری هزار سوار نوازش یافت هفتم محرم کنار آب راوی دو سه کروہے ملتان خلیل الله خان و بهادر خان وغیره ملازمان ادراک دولت حضور نمودند و سید عرب خان که نوکر عمده داراشکوه بود از همراهے او تخلف ورزیده و شیخ موسے گیلانے که نیز از طرف داراشکوه به حکومت ملتان قیام داشت و سید مسعود بارهه باستسعاد سده بادشاهے چهره افروخت و بعنایت خلاع و مناصب مشمول مراحم شدند هرچند صف شکن خان بتعاقب مامور بود بنا بر مزید احتیاط عمده رفقاے صاحب تدبیر شمشیر نیز براے همین کار مامور شد تا اگر حاجت بجنگ هم شود تدارکش آسان باشد و ششم محرم بعطاے خنجر با علاقه مروارید و انعام یک لک روپیه نوازش یافته مرخص شد و روز دیگر بزیارت مزار شیخ بهاء الدین قدس سره داخل شهر ملتان گشته فیض اندوز زیارت مزار آن بزرگوار گردیده یک هزار روپیه بشیخ بهاء الدین صاحب سجاده که از اولاد آن بزرگ بود و هزار روپیه بخدمه و مجاوران آن مقام لازم الاحترام انعام فرموده و بهنگام ذهاب و ایاب از زرافشانے دست جود شاهے خلقے را نقد مراد بدامن آرزو آرزد افتاد و همدرین ایام شاه نواز خان صفوے که از اعاظم امرا و پدر زن هردو شاهزاده یعنی محمد اورنگ زیب و مراد بخش بود عالمگیر بنا بر شناعت وقت و عدم اعتماد برا و در قلعه برهان پور محبوس نموده عازم اکبرآباد از دکن شده بود مورد الطافات و از حبس رہا گشت و بارسال خلعت خاص و با اصل و اضافه شش هزارے شش هزار سوار دو اسپه و سه اسپه نوازش یافته بصوبه دارے گجرات مامور گشت

ذکر معاودت عالمگیر از ملتان به شاهجهان آباد و بنا بر فتنه شجاع و برخے از سوانح آن زمان +

با آن که عالمگیر بمقتضاے تدبیر با شجاع رنگ آشتی ریخته براے تسکین فتنه او صوبه بهار علاوه بنگاله در اقطاعش داده سند فرمان به مهر شاه جهان فرستاده بود و شجاع نیز شکرگذاری بجا آورده در ظاهر دم دوستی میزد اما به تحریک داراشکوه و بطمع سلطنت کل هندوستان عالمگیر را در تعاقب داراشکوه دور از مرکز سلطنت و شاه جهان پادشاه را محبوس دیده عازم تسخیر اکبرآباد و اعانت پدر و برادر مغلوب خود داراشکوه گردید چون این خبر به سمع عالمگیر رسید دوازدهم محرم الحرام رایات ظفر آیات از ملتان برافراشته بیست و چهارم محرم در ظاهر لاهور رسید و امر کرد که اردو داخل شهر نگشته اماکے آن بیرون بیرون راه پیشینه متصل باغ فیض بخش که بطرف دهلی واقعست منزلگاه کردد و روز دیگر بتاریخ بیست و پنجم شاهزاده محمد اعظم بقدمبوس پدر مستسعد گشت و عالمگیر بسوارے فیل از عین شهر بر سبیل عبور مرور نموده و لمحه سواره توقف نموده قلعه را بنظر احتیاط ملاحظه کرد و از انجا عطف عنان نموده در اثناے راه بمسجد وزیر خان فرود آمده نماز ظهر با جماعت گزارد و وقت عصر در باغ فیض بخش منزل نمود و صوبه دارے پنجاب به خلیل الله خان داده سلخ محرم بصوب شاه جهان آباد نهضت فرمود و قباد خان به صوبه دارے ٹھٹھه متعین گشت و بر دریاے ستلج رسیده معظم خان را که از قید رہائے یافته در قلعه دولت آباد میگذرانید به صوبه دارے برهان پور خاندیس مباهی گردانید بعد طے منازل بیست و سوم صفر باغ اعزآباد ظاهر شاه جهان آباد مخیم جاه و جلال شد و راجه جسونت و سیادت خان صوبه دار شاه جهان آباد مع دیگر ملازمان عتبه سلطنت کامیاب کورنش گردیدند

و داود خان که در نواحی بهکر از داراشکوه جدا شده از راه جیسلمیر بحصار فیروزه که وطن او ست رفته بود بعنایت ارسال خلعت
نوازش یافت چون سلطان شجاع چنانچه ارقام یافت صوبه بهار هم یافت از اکبرنگر که دار الملک او بود به پتنه آمده از انجا بهمین
گمان که عالمگیر مع افواج دور افتاده شاید بچستی و چالاکی کاری تواند نمود و بعد اندک توقفی در پتنه با لشکرهای آن حدود و
توپخانه و نواره عظیم بنگاله اواسط سفر که عالمگیر بطرف پنجاب بود انتهاز فرصت نموده بسمت اله آباد نهضت نمود چون بنواحی
رهتاس رسید رام سنگه نوکر داراشکوه که از جانب او بحراست آن حصن رفعت اساس قیام داشت و بایمای آقای خود
که بعد فرار از اکبرآباد باو و دیگر قلعه داران سمت اله آباد نوشته بود که قلاع آن نواحی بشجاع دهند رفته باو پیوست و قلعه را
سپرد و همچنین سید عبد الجلیل بارهه هم که از طرف داراشکوه حارس قلعه چناده بود قلعه مذکور بملازمان او سپرد در خلال این احوال
سید قاسم قلعه دار اله آباد باو می نوشت که من هم مامورم اگر خود بانصوب آیند قلعه را تسلیم نمایم سنوح این مقدمات نیز باعث
دلیری شجاع گشته قدم جرات پیش نهاد و عالمگیر باستماع این احوال می خواست که بحسن تقریر کفایت این مهم نماید و خطوط
متضمن مواخات و منع معادات مکرر نوشت امّا باقتضای هوشیاری دید که خانه وران با عساکر کمکی اله آباد تاب مقاومت
او ندارد و چندی از امرا و فوجی از مواکب نصرت پیرا نزد شاهزاده سلطان محمد باید فرستاد تا سد راه شجاع بوده
حقیقت حال او بعرض رسانیده باشند بنا بران فرمان لازم الاذعان بطغرای نفاذ پیوست که شاهزاده نظم مهام اکبرآباد
بامیر الامرا شایسته خان گذاشته با توپخانه و لشکر اکبرآباد دهم ربیع الاول لوای نهضت بطرف اله آباد برافرازد و حکم نوشت
که چون شجاع به اله آباد نزدیک شود خانه وران دست از محاصرهٔ قلعه برداشته بجنود شاهزاده پیوندد در چهارم ربیع الاول
عالمگیر از باغ اغرآباد باراده دخول شاهجهان آباد حرکت نموده بکر و فر بسیار آخر روز داخل شهر گشته دو نیم گهری روز مانده
داخل قلعه شهر مذکور گردید و داود خان قریشی صاحب داودنگر که در وطن خود حصار آمده و خلعت و عنایت باو رفته بود
در این ایام رسیده روز مرقوم بعطای خلعت و شمشیر با ساز مینا کار و منصب چارهزاری سه هزار سوار کامیاب عنایت
شد و درین هنگام یرلیغ گیتی مطاع بنام زبدهٔ امرای عظام معظم خان صادر گردید که نظم مهمات خاندیس به نیابت خود
بیکی از کمکیان صوبه مذکور که مناسب داند مفوض داشته بسرخی از تابینان خود آنجا بگذارد و بر جناح استعجال روانه پیشگاه حضور شود

ذکر تهیهٔ نهضت عالمگیر با رایات ظفر شعاع بقصد فرونشاندن غبار آشوب شجاع

چون بثبوت پیوست که سلطان شجاع با وجود استماع معاودت عالمگیر از ملتان و وصول بشاهجهان آباد از اندیشهٔ سلطنت
برنگشته بکام جسارت بحدود بنارس نزدیک رسیده قصد اله آباد دارد بنا بران قرار گرفت که عالمگیر ازینجا نهضت نموده بسمت
شکارگاه سورون توجه فرماید و بعد تحقیق حال شجاع اگر از بنارس به پتنه برگردد شاهزاده محمد را با لشکر منقلا برگردانیده
خود نیز معاودت کند والا آهنگ جنگ او نموده بتدارک پردازد و هفتدهم ربیع الاول باین اراده داخل خیمه گردید و خبرداری
مراد بخش که در شاه جهان آباد محبوس بود بدستور سابق بامهر خان مفوض ماند و سوم ربیع الثانی در نواحی قصبه سعدون
رسیده خطی متضمن نصایح بلیغ در منع ارتکاب حرب نگاشته بشجاع فرستاد چون بورود اخبار متواتره متیقن شد که شجاع از ارادهٔ
خود باز نمی آید بیستم ماه مذکور از سورون لوای مدافعه او برافراخته بشاهزاده محمد سلطان حکم نوشت که در جنگ تعجیل
نکرده انتظار وصول موکب پادشاهی نماید و بعد از طی دو سه مرحله بوضوح انجامید که شجاع به اله آباد رسیده و سید قاسم

قلعه حواله او نموده با او شریک گردید و شجاع از بنارس سه لک روپیه از اهل آنجا بجبر و عنف گرفته فدایی داماد اتباع و وسائط جهاگرفته باشند و فوجی را بتسخیر جونپور فرستاده و مکرم خان صفوی تاب نیاورده بعد اندوختن چند توپ از قلعه برآمده بلشکر شجاع پیوست و هفتم ربیع الثانی که شجاع به اله آباد رسید سید قاسم بارهه از قلعه برآمده با او ملاقی شد و شجاع به تصرف او واگذاشت سید قاسم تاج الدین نام سیدی را نا تمام خود به نیابت خویش در قلعه گذاشته با جمعی که داشت ضمیمه لشکرش شد و شجاع بعد نه روز از آب گذشته قدم جسارت پیش گذاشت و بتاریخ هفدهم که شجاع بقصبه کهجوه رسید و به فاصله چهار کروه از لشکر شاهزاده محمد سلطان معسکر نموده توپخانه در برابر خود چیده عزم صف آرائی داشت عالمگیر نیز منزل بمنزل بکوچهای متواتر در ظاهر قصبه کوڑه وارد گشته منزل گزید و زبدهٔ امرای عظام معظم خان که حسب الحکم از خاندیس عازم گشته بود در تاریخ بموکب عالمگیر پیوسته بعطای خلعت خاص با نادری سرفرازی یافت و روز دیگر دران منزل اقامت گزیده بتقسیم افواج و ترتیب لوازم رزم و پیکار پرداخت و دران روز شاهزاده محمد سلطان بعنایت خنجر خاصه با علاقه مروارید و یک صد اسپ از انجمله ده راس عربی و عراقی به معظم خان بعطای جمدهر مرصع با علاقهٔ مروارید و یک صد اسپ از انجمله پنج راس عربی و عراقی یکی با زین و ساز طلا و برخی از ملازمان عتبهٔ سلطنت مورد الطاف و عنایت گردیدند روز یکشنبه نوزدهم ربیع الثانی عزم رزم مصمم گشته فرمان عالمگیر صادر شد که توپخانه برق نشان را پیش برده در برابر فوج غنیم صاعقه بار و آتش فشان گردانند بعد صدور امر دریای لشکر بجوش آمد و نهنگان شیرافگن بدن بجیبه و جوشن آراسته فوج فوج مانند موج از پی هم برخاستند و صفوف قتال آراسته گشت هراول برایت اقتدار شاهزاده سلطان محمد شوکت یافت و ذوالفقار خان با توپخانه و اکثر برق اندازان و جمعی از دلیران و ثابت قدمان معرکه معین توپخانه شدند و مهاراجه جسونت سنگه راتهور را با سپاه راجپوتان او در برانغار حکم صف آرائی شد و مهیس داس راتهور و محمد حسین و میر عزیز بدخشی و بلدی چوهان و رام سنگه و برملام راتهور ضمیمهٔ فوج او گردیدند و اسلام خان وغیره امرا بهراولی این فوج مقرر شد و سرداری جرانغار بنام شاهزاده محمد اعظم گشته سپاه این طرف خان دوران و راجه رای سنگه سیسودیه و میرزا خان و بیرم دیو و سبل سنگه سیسودیه و راجه چترمن جادون و سید شمس الدین بارهه و جمعی دیگر از منصبداران مقرر شدند و کنور رام سنگه کچواهه پسر راجه جی سنگه و راو امرا و سنگه چندراوت و جگت سنگه هاڈا و علی قلی خان و دیگر راجها و منصبداران بهراولی این فوج مامور شد و سرکردگی التمش بهادر خان تفویض یافت و اکثر افاغنه جلادت نشان و دیگر امرای شهامت منش متعین آن فوج گردیدند و در دست راست قول خاص داود خان با جمعی از دلیران عرصهٔ نبرد مثل راجه اندرمن و راجه دیبی سنگه بندیله و یکه تاز خان و سادات خان و سید شجاع خان و دیگر بندگان مخلص قرار یافته فوج طرح متعین گشت و راجه سبحان سنگه با سید فیروز خان و هژبر خان وغیره سادات و دیگر امرا و فدویان در دست چپ فوج طرح مقرر شد و چتر هما آسا از اوج قول سایهٔ سعادت بر فرق فدویان افگند و قلب لشکر ابفر و شوکت بادشاهی قوت گرفت و جمعی از بندهای اخلاص منش جان فشان مثل عابد خان و اسد خان بخشی دوم و امثال ایشان را کامیاب ملازمت رکاب گردانیده و شاهزادهٔ سعادت توام محمد اعظم را بدستور معارک سابقه همراه خود در حوضهٔ فیل خاصه نشانید و عمده امرای عظام معظم خان را با جمعی قلیل که در یک ایلغار رسیده بود در حوضهٔ فیل خاصه جا داده حکم فرمود که فیل سواری او در جنب فیل سواری خاص باشد و یمین و یسار قول خاص که دو بازوی نصرت و ظفر توانند بود فوج دیگر قرار یافته سرداری میمنه بجوهر شهامت و کارفرمائی محمد امین خان میر بخشی مقرر گردید و ریاست میسره به بسالت و جانفشانی

مرتضی خان تفویض یافت و عبد الله خان و جمعی دیگر از دلیران کار طلب و قراولی توسن جلادت برانگیخته و چنداولی بخواص خان خلاصخان
و دیگر منصبداران و گروهی از احدیان مفوض گشت و فیلان جنگی بانواع اسلحه و یراق آراسته برق افگنان قوی بازو و تفنگچیان
موشگاف شعله خو بر پشته پشت آنها جا گرفتند و در هر فوجی چندی از آنها متعین شدند القصه نه هزار سوار مکمل مسلح آراسته که بکم وقتی در
ظل رایت سلاطین مقتدر فراهم آمده باشد آماده نبرد و پیکار گردید و از دو جانبی که بود حسب الحکم همانجا ماند و شجاع نیز به ترتیب و تسویه افواج
خود پرداخته خود با [illegible] خان و عبد الرحمن بن نذر محمد خان در قول قرار گرفت و بلند اختر پسر خود را با سید قاسم بارهه قلعه دار اکبرآباد
و سید عالم و سنجر و سیف [illegible] پسران [illegible] خان را با فیروز خان مذکور و قشونی دیگر از مردم کاری هراول کرد و شیخ ولی فرملی با جمعی
هراولی آنها متعین نمود و زین الدین پسر بزرگ را با فوجی لایق در برانغار باز داشت و حسن خویشگی را با جمعی هراول او کرد و مکرم خان
صفوی را با سید راجی و چندی دیگر از سرداران و گروهی انبوه در جرانغار مقرر نمود و شیخ ظریف را با فوجی طرح ساخته
[illegible] باهتمام توپخانه با بو المعالی میر آتش گذاشته میر علاء الدوله دیوان خود را با جماعه
[illegible] ولی و سید [illegible] را با جوقی بقراولی گذاشت عالمگیر بعد تسویه صفوف چهار گهری روز بر آمده رو بسپاه شجاع
آورد و لشکر جرار چون دریای [illegible] جنبیده موج زن شد و در کمال آرام و آهستگی بنوعیکه ترتیب صفوف و تسویه افواج
[illegible] بود بگام جرأت پیموده ربعی از روز باقی مانده بفاصله نیم کروه از معسکر شجاع در سرزمینی
که توپخانه بادشاهی [illegible] نصب کرده قراولان موکب اقبال میدان جنگ همانجا دیده بودند برابر اعدا صف آرا گردید
شجاع آن روز قدم جسارت از جایی که بود پیش نگذاشته برخی از توپخانه را با سید عالم بارهه و سید مرتضی و شیخ ظریف
قرملی و سید راجی از لشکرگاه پیش فرستاد که آمده در برابر جنود عالمگیر بتوپ و تفنگ آتش جنگ برافروزند حسب الامر
عالمگیر کار فرمایان توپخانه اش نیز شعله افروز پیکار گشته اژدهای آتش فشان بان و نهنگ خون آشام توپ و تفنگ را
بسر جان مخالفان دادند و تا شام از طرفین هنگامه جدال گرم بود چون شب در رسید و ظلمت لیل پرده فروهشت شجاع توپخانه
خود را با فوجی که همراه او کرده بود پس طلبیده سپاه خود را جمع نمود چون سرزمینی که توپخانه شجاع پیش آمده بود مکانی
مرتفع بود و بر معسکر عالمگیر اشراف داشت معظم خان باقتضای اصابت رای چهل توپ از توپخانه پادشاهی برده بر
سرزمین مذکور و بلشکر شجاع نصب نمود و عالمگیر فرمان داد که جمیع عساکر ظفر قرین بهمان ترتیب و آئین که صف بسته استاده بودند
از اسپان فرود آمده با جوشن و سلاح شب را پاس دارند و سرداران فیروزی نشان هر یک در پیش فوج خود مورچال
بسته از غدر و کید اعدا غافل نباشند و بموجب امر معظم خان تا پاسی از شب بر اطراف لشکر گشته باهتمام مورچالها و تاکید
مراتب خبرداری و کشک قیام داشت و آن شب حسب الحکم مبارزان سلاح از بر نیفگنده زین از پشت اسپان برنداشتند
و عالمگیر بعد فراغ از مراسم حزم و احتیاط از فیل فرود آمده بدولتخانه مختصری که در نبردگاه برای او برافراشته بودند
نزول نموده بعد ادای نماز مغرب و عشا و طلب نصرت و فیروزی از خالق بالیشا با بخت بیدار بر بستر استراحت تکیه فرمود
و در اواخر این شب سانحه عظمی شورش افزا بظهور پیوست و اختلال کلی در انتظام افواج روی داده بیدلان نابوپیشه را
پای قرار و ثبات لغزیده راه فرار کشاده گشت و عنان استقلال و اصطبار از دست رفت اما مخلصان غیرت منش
شجاعت کیش وفا اندیش پای ثبات و قرار افشرده از جا نرفتند و تزلزلی در اساس اخلاص شان راه نیافت
سنوح واقعه آنکه راجه جسونت سنگه ضلالت کیش بی عار و ننگ با وجود عفو تقصیراتش که عالمگیر نموده بعنایات وافره او را

اخلاص

اختصاص داده بود در ظاهر سر بر خط بندگی نهاده اظهار دولتخواهی می نمود و بدین جهت درین یورش برادر اعتماد فرموده شرف همراهی و سرداری برانغار او بخشیده بود چون طینت فتنت سرشت و از حمیت مردانه بی بهرگی داشت بعزم فتنه پردازی از معرکهٔ کارزار آخر همین شب فرار نموده شباشب کس نزد شجاع فرستاده و از داعیهٔ فاسد خود او را آگاه گردانیده خود با تمام لشکر و سپاه و دیگر راجپوتان که همراه او تعین شده بودند مثل مهیس داس و رام سنگه و هر رام راتهور و بلدی چوهان و جمعی دیگر از سست عقیدتان که باغوای آن غول جهول روگردان شدند عنان اختیار بصحرای ادبار تافت و نخست باردوی شاهزاده محمد سلطان که بر سر راه او بود گذشت مردم آنجا دست جسارت بغارت کشوده هرچه توانستند تاراج نمودند و چون بعسکر عالمگیر رسید دست انداز بیباکی عظیم نموده بهر جا میگذشت هرچه و هر کس بر سر راه می آمد دستخوش تاراج و پایمال تطاول راجپوتان می گشت ازین جهت انقلابی عظیم در اردو راه یافته مردم بهم برآمدند و خبرهای موحش لشکر آشوب شایع شد و مفسدان اردو سر بفساد برداشته دست جرأت بخزانه و کارخانجات بادشاهی و امتعه و اموال امرا و منصبدار و سپاهی دراز کرده سر بغارتگری برافراشتند و نزدیک بصبح این خبر وحشت اثر بلشکر ظفر طراز رسیده باعث اضطراب و برهم خوردگی لشکر و سپاهیان گردید و بسیاری از مردم پست فطرت کم حوصله و احاد لشکر و سپاه برای خبرگیری بنگاه بکمال اضطرار و سراسیمگی بمعسکر شتافتند و باین تقریب رو از عرصهٔ کارزار برتافتند و جمعی از سفله نهادان کوته اندیش بخیالات باطله احتمال غلبهٔ مخالف داده شباشب بلشکر شجاع پیوستند و گروهی از بیدلان سلامت طلب پای جرأت پس کشیده از همراهی باز ماندند و گوشهٔ عافیت را غنیمت شمردند چون این خبر بعالمگیر رسید از فرط شجاعت و وقار اصلا بوقوع این سانحه از جا نرفته تزلزلی در بنای استقلال او راه نیافت و از سراپردهٔ اقبال بیرون خرامیده بر تخت روان سوار ایستاده بخواص امرا و ملازمان حاضر خطاب کرده فرمود که سنوح این فتنه از متممات اسباب فتح و ظفر می دانیم چه هرگاه آن مفسد را داعیهٔ بدخواهی و خلاف اندیشی در خاطر بود در رفتن او عین مصلحت شد و عنقریب سزا خواهد یافت و بجبر برهم خوردگی صفوف و تجدید توزک افواج پرداخته اسلام خان را که هراول برانغار بود بجای آن مدبر مقرر کرده و سیف خان و اکرام خان را با جمعی از دلیران پیکارجو هراول او ساخت و دیگر باره صفوف نصرت و فیروزی آراسته لوای دولت برافراشت و چون ترک ترکش بند آفتاب بر خنگ نیلهٔ کبود افلاک برآمد و هندوی تیره شب فرونشست شاه عالمگیر بعزم رزم و پیکار بدستور روز پیش بر فیل کوه شکوه سوار شد اگرچه از لشکری که روز گذشته در ظل رایتش مجتمع بود بسنوح آشوب انگیزی راجه جسونت درین روز تقریب نصف متفرق گشته از موکب عالمگیر تخلف ورزیده بود اما از فرط شجاعت باستظهار دل قوی و اعتضاد جنود غیبی بالبقیه عساکر فیروزی اثر متوجه میدان رزم و عرصهٔ قتال گردید و شجاع صف آرائی دیروز را تغییر داده مجموع لشکر خویش یک صف کرده در عقب توپخانه باز داشت و خود با بلند اختر پسر خرد در وسط فوج قرار گرفت و زین الدین پسر بزرگ او و سید عالم و شیخ ظریف قرملی و حسن خویشگی در دست راست و سید قاسم و مکرم خان و عبدالرحمن بن نذر محمد خان در دست چپ صف آرا گشتند چون عسکرین چهار گهری از روز گذشته نزدیک بهم رسیدند نخست از طرفین بان اندازی و جنگ توپ و تفنگ شروع شده آتش جدال اشتعال یافت درین حال از توپخانهٔ عالمگیر گولهٔ توپی به فیل مرکوب زین الدین پسر شجاع رسیده یکپای فیلبان و یک پای شخصی که در خواصی او نشسته بود پرانید لیکن بشاهزاده فیل آسیبی نرسید رفته رفته آتش حرب افروخت و نوبت از توپ و بندوق گذشته آتش تیر و سنان خرمن عمر بهادران افواج هراول طرفین سوخت درین زد و خورد سید عالم بارهه که از سرداران عمدهٔ شجاع و رکن اعظم آن جیش بود با فوجی عظیم از دلیران

کار طلب جلادت نشان و سه فیل مست جنگی کوه توان که هر یک آشوب کشورے و برهم زن لشکرے بود از دست راست شجاع
بر جرانغار عالمگیر حمله کرد و بصدمهٔ فیلان مذکور افواج دست چپ برهم خورد و پاے ثبات اکثر در آن طرف لغزیده توفیق
مدافعه و محاربه نیافتند و هزیمت خورده براه بے ناموسے شتافتند از وقوع این حال تفرقه و فتور موفور در عساکر عالمگیر راه
یافته تمام افواج بهم برآمد و مردمے که نه آبروے غیرت داشتند و نه بهره از گوهر اخلاص و فدویت راه ادبار پیموده بوادی
گریز سپردند و سلک جمعیت قول خاص نیز از هم گسسته زیاده از دو هزار سوار در رکاب عالمگیر نماند بالجمله مخالفان از مشاهدهٔ تزلزل
افواج چیره تر گشته بهمان هیئت اجتماعے با فیلان مذکور روے جسارت بقلب لشکر ظفر اثر آوردند و درین هنگام از بهادران
رکاب بادشاه مرتضے خان از میسرهٔ قول و بهادر خان از التمش و حسن علیخان از طرح دست چپ با معدودی از همراهان
بنیروے همت رخش شجاعت برانگیخته سر راه دشمنان گرفتند و درهمین وقت عالمگیر روے سوارے بسمت اعدا گردانیده
متوجه دفع آنها گشت بنوعے که پشت قول خاص بجانب برانغار گردید و ملازمان رکاب جمله براعادے بردند و به تقویت جرأت
بادشاه و پشت گرمے آقا مخالفان را از پیش رو بر داشتند و به تیغ تیر و سنان خون ریز بسیاری از آن برگشته بختان را بر خاک
هلاک افگنده لواے غلبه و استیلا برافراشتند سید عالم را مشاهدهٔ شهامت و دلاورے بهادران بازوے همت سست
گشته بگام فرار وادی بار براهے که آمده بود بازگشته لیکن آن سه فیل مست عربده جو که پیش پیش فوج او بودند بدفع و منع بهادران
دلیر و ضرب تفنگ و تیر رو نتافته بهمان و تیره خیره و چیره مے آمدند بلکه از بارش قطره هاے پیکان و صدمهٔ بندوق و بان بسان
سیل دمان از ریزش ابر تند تر شده روے قهر و صولت بطرف قول خاص عالمگیر آوردند و از آن سه کوه پیکر عفریت منظر یکے
پیشتر آمده به فیل مرکوب بادشاه قریب و چون ابر تیره بخورشید نزدیک رسید شهنشاه گران قدر کوه وقار بحملهٔ آن سیه مست
از جا نرفته سر رشتهٔ ثبات و استقلال از کف نداد ابیات + بروے زجا یک سر مو نشد + زراه چنان سیل یکسو نشد +
بتمکین سر رشته زلبس جوهرش + بجنبید جز نبض از پیکرش + و بقراولے که در حوضهٔ یکے از فیلان همراه نشسته بود اشاره نمود که
فیلبان را که بران فیل سوار و باشاره جنگ محرک آن مست دیوانه خو بود به تفنگ بزند و او به چالاکے و تیز دستے بندوقے
انداخت و بمساعدت اقبال بر نشان آمد و فیلبان فرود افتاد و فیلبانان بادشاه رسیده بر فیل برآمده آن را مطیع خود گردانیدند
و آن دو فیل دیگر از قول خاص گذاره شده بجانب دست راست قول عالمگیرے شتافته حمله ور شدند و درین اثنا بلند اختر
پسر شجاع و چندے دیگر از سرداران او مثل شیخ ولی محمد نوله و شیخ ظریف و حسن خویشگی و خواجه خسرو هر یک با فوجے روی
جسارت بسمت برانغار موکب عالمگیر آوردند بدین سبب درین وقت که عالمگیر مخالفان را از جرانغار دفع کرده بود عقب قول خاص
که بطرف برانغار گشته بود آثار برهم خوردگے و انقلاب ظاهر گشت و معلوم شد که دشمن بدان سمت حمله آورد بادشاه خواست
که روے توجه بآن سو آورده بدفع اعادے پردازد اما چون شمشیر او بجوهر تدبیر آمیخته بود و در میں مهالک حرکات مضطربانه
نمے نمود بخاطر گذرانید که چون روے فیل سوارے بنا بر رجوع جنگ و کارزار بسمت جرانغار گشته هجوم افواج مخالف درین
طرف ست و بدین جهت هراول فوج منصور هم همین طرف میل نموده مبادا از انحراف قول خاص بسمت برانغار شاهزاده
محمد سلطان و ذوالفقار خان که مقدمة الجیش ظفر بودند تذبذبے بخاطر راه داده حرکت قول خاص را بر چیزے دیگر حمل کنند و
فتور و تزلزلے عظیم در فوج هراول بهم رسد و باعث مزید خیرگے اعدا و غلبهٔ دشمنان گردد لهذا باقتضاے دور اندیشے
و پیش بینے کس نزد شاهزاده و ذوالفقار خان فرستاده حقیقت حال باز نموده پیغام فرمود که شما بخاطر جمع و دل قوے

و بمقابل غنیم بوده سر رشته کوشش و پایداری از کف ندهید ما بسطوت اقبال دشمنان طرف برانغار را دفع نموده کمک
خواهیم رسید بعد رعایت این دقیقه حزم بنیروی شجاعت دلی روی فیل بجانب دست راست گردانیده بمدافعه مخالفان توجه
نمود در خلال این حال فیلی که اسلام خان سردار برانغار بران سوار بود بصدمه بانی که باو رسید رم کرده افواج آنطرف
برهم خورده واکثر مردم آن طرف از جای رفته توفیق ثبات و قرار نیافتند آنا سیف خان واکرام خان که هراول اسلام خان
بودند با معدودی قدم همت افشرده کوششهای مردانه نمودند وسبحان بیگ روزبهانی که کارفرمای توپخانه برانغار و
پیش روی سیف خان واکرام خان بود درین پیکار جان نثاری نموده سرخ روی عرصه کارزار گشت در عین این اختلال
پادشاه فیروزی سپاه پشت فدویان اخلاص کیش را که درین وقت نازک دندان صبوری بر جگر افشرده با دشمنان گرم ستیز
و آویز بودند قوی گردانید و ملازمان رکاب و جانفشانان سابق دست جلادت از آستین سعی برآورده با اعدا درآویختند
و بکوششهای مردانه سلک جمعیت مخالفان از هم گسیختند درین گیر و دار شیخ ولی فرملی هراول بلند اختر با تیغ مبارزان
لشکر ظفر پیکر غریق بحر فنا گردید و حسن خویشگی زخمی شده در عرصه رزمگاه غلطید و برخی از افواج آنها را به برق تیغ دلاوران
آتش در خرمن عمر و بقا افتاده متاع زندگی پاک بسوخت و بلند اختر راجع گشته با معدودی به پدر رسید عالمگیر بعد غلبه
و استیلای لوای همت بدفع شجاع افراخت قدری چند پیش رفته بود که کرم خان صفوی فوجدار جونپور که ناچار و مجبور با شجاع
بود بداعیه حضور عالمگیر باین جانب می آمد از دور برسم زینهاریان نمایان شد و امان یافته لحق موکب منصور گشت و حسب الامر
بر حوضه فیلی جای یافته محفوظ ماند بعد از و عبدالرحمن بن نذر محمد خان که در زمان شاه جهان از کمکیان بنگاله بود و سنجر
پسر الله وردی خان جدائی پدر گزیده روی ارادت باین درگاه آورده ملازمت نمودند درین اثنا یکی از قراولان
خبر فرار شجاع رسانید و نقاره شادیانه از پشت فیلان و اسپان بنوازش آمده نوای دلکشای شادمانی بلند گردید و
فی الحقیقة با وجود تفرقه و انتشار لشکر و برهم زدگی افواج و ظهور انواع نفاق و شقاق منافقان و قابوطلبان و فتور و تشتیم زخم
عظیم که عساکر اقبال را درین مصاف روی داد عجب فتح نمایانی نصیب عالمگیر گردید و شجاع با هزاران اندوه و ناکامی با
پسران و الله وردی خان و باقی جنود ادبار توامان راه فرار پیش گرفت دار و دو بنگاه و اکثر اسباب تجمل و جاه او دست خوش
تاراج افواج منصوره گشت و یکصد و چارده توپ و یکصد و یازده فیل بقید ضبط درآمد و عالمگیر بعد فتح شکر و سپاس الهی
بتقدیم رسانیده از لشکرگاه شجاع که نزدیک بتالاب موضع کهجوه بود گذشته منزل گزید و بنا بر آل اندیشی تا شجاع فرصت
اجتماع اسباب منازعت نیابد فوجی بسرکردگی شاهزاده محمد سلطان در تعاقب او مامور گردید و همان روز با جمعی که در رکاب
شاهزاده حاضر بودند بآن مهم برآمده بیشتر منزل گزید و همانجا انتظار رسیدن امرای کمکی و جمعیت افواج کشید و شاهزاده را بعطای
یک عقد مروارید گران بها که در گردن و دو پته که بر کتف داشت نوازش نموده مرخص کرد و تا بیست و ششم شش روز دران منزل
مقام نموده امرا را مشمول عواطف گردانید از آن جمله معظم خان را که بعد رهائی از قید تا این وقت به بحالی منصب سربلندی
نیافته بود بمنصب والای هفت هزاری هفت هزار سوار و انعام ده لک روپیه و عطای خلعت خاص با پوستین
سمور و فیل خاصه با ساز نقره و جل زربفت و شمشیر و سپر با ساز مرصع مورد مراحم گوناگون گردانید و راجه جی سنگه همین روز
از وطن رسیده جبهه سای عتبه گشت بیست و هفتم از نواحی کهجوه کوچ گشته ساحل رود گنگ منزل شد و تا سلخ
اقامت بود و پس از نزول این منزل معظم خان با ذوالفقار خان و اسلام خان و کنور رام سنگه و داود خان و فدائی خان

و راؤ بهاؤ سنگه و اخلاص خان خویشگی و احتشام خان و فتح جنگ خان و رشید خان و لودی خان و راؤ بهاؤ سنگه ہاڑا و دیگر گروہے از مردم کارآمد نے تعین یافت کہ با شاہزادہ محمد سلطان ملحق گشتہ بتعاقب شجاع پردازند

ذکر انواجے کہ بسرکردگے شیخ میر و صف شکن خان در تعاقب دارا شکوہ متعین بود

پوشیدہ نماند کہ صف شکن خان چہارم محرم کہ دہ روز قبل ازان دارا شکوہ از ملتان رہگراے فرار گشتہ بود از بلدۂ مذکورہ بہ تعاقبش شتافت چون بہ بھکر رسید ظاہر شد کہ دارا شکوہ احمال و اثقال و بعضے پردگیان را با برخے از خزانہ و طلا آلات و نقرہ آلات سنگین بقلعہ بھکر گذاشتہ بسبت خواجہ سرا و سید عبد الرزاق نام شخصے را کہ از معتمدان او بود بحراست قلعہ نگہداشت و چند توپ بزرگ کہ با خود داشتہ با دیگر لوازم توپخانہ و گروہے از تیر اندازان و بندوقچے ہاے معتمد دران حصار استوار گذاشتہ سلخ محرم از بھکر لحکام پاس و حرمان پیشتر رفت و بقیہ خزانہ و احمالش در کشتیہا و خود براہ بیشہ و جنگل درخت بریدہ میرود و اکثر نوکران عمدہ اش مثل داؤد خان و شیخ نظام و میر عزیز و میر رستم قریب بچہار ہزار سوار در نواحے بھکر از وجدا شدہ راہ مفارقت پیمودند و قریب سہ ہزار سوار با او ماندہ اند شیخ میر پس از یک روز اقامت بھکر معلوم نمود کہ از جا میست و پنج کروہ پیشتر راہے بجانب قندھار جدا مے شود دارا شکوہ بعد ورود با نجا مے خواست کہ بقندھار رود چون دید کہ نوکران ہمراہی نخواہند کرد داہل حرمش نیز راضی بآن عزیمت نبودند ناچار بسمت ٹھٹھہ برگشت باستماع این اخبار جماعۂ برق اندازان در بھکر متعین نمود کہ از مداخل و مخارج قلعہ خبردار بودہ تا معاودت لشکر منصور بتوپ و تفنگ با قلعہ در جنگ باشند و بتحصنان کار تنگ سازند و خود کوچ کردہ در پے دارا شکوہ شتافت و صف شکن خان را مع محمد معصوم خویش خود با ہزار سوار برق انداز و چاردہ شتر نال پیشتر فرستاد کہ بہر صورت راہ ہاے عبور کشتی دارا شکوہ بربندد و خود ہم در پے دو دیدہ رسید و سعیے با نمود اما بنا بر عرض دریا از اندازے فائدہ ندیدہ و بغیر از دو کشتی کہ یکے از گولہ شکست و دیگرے در گل نشست نقصانے بآنہا نرسید و مجموع کشتیہا بسلامت گذشت و شیخ میر و صف شکن خان شنیدند کہ دارا شکوہ بیست و نہم صفر از دریا عبور کردہ بصوب گجرات شتافت و درین اثنا فرمان بنام مشار الیہما رسید کہ ترک تعاقب نمودہ بحضور آیند چون این فوج درین تعاقب نہایت مشقت کشیدہ بود وصول این حکم غنیمت شمردہ برگشت

ذکر معاودت عالمگیر از ساحل گنگ بہ مستقر الخلافۃ اکبرآباد

چون خبر رفتن دارا شکوہ بہ گجرات گوش زد عالمگیر گردید و از طرف شجاع اطمینانے بہم رسید تنبیہ و تادیب راجہ جسونت کہ چنان نفاق نمایان از و ظاہر شد و نیز تدبیر استیصال دارا شکوہ پیش نہاد خاطر گردانیدہ علم معاودت از ساحل گنگ بسمت اکبرآباد برافراشت و در قصبہ کوڑہ خبر تسخیر الہ آباد و ٹھٹھہ سید قاسم بحضور از عرضہ داشت شاہزادہ محمد سلطان معلوم نمودہ فرمان سند صوبہ دارے الہ آباد بخاندوران کہ قبل از جنگ شجاع بہ محاصرۂ قلعہ الہ آباد مامور بود و فرمان سند صوبہ دارے پٹنہ بداؤد خان کہ ہمراہ معظم خان رفتہ بود صادر شد کہ بعد رسیدن پٹنہ بہ صوبہ دارے آنجا منصوب باشد و مکرم خان بدستور سابق بفوجدارے جونپور مامور شد و از فتحپور گذشتہ محمد امین خان میر بخشے را با فوجے از امرا و منصبداران باستیصال راجہ جسونت متعین نمودہ راے سنگہ راٹھور را کہ برادر زادہ راجہ جسونت سنگہ بود بخطاب راجگے سرفراز بعنایت خلعت و فیل با مادہ و شمشیر مرصع و نقارہ و انعام یک لک روپیہ و باصل و اضافہ بمنصب چار ہزارے چار ہزار سوار پایۂ قدرش افزودہ ہمراہ فوج مذکور نمود تا بعد مستاصل شدن جسونت راجگی اولوس راٹھور و مرزبانے

بوده چهوره با مفوض باشد و حکم شد که امیر خان حارس قلعه شاه جهان آباد مرادبخش را که در انجا مقید است همراه شیخ میر که از تعاقب دارا شکوه حسب الطلب برگشته می آید آورده بقلعه گوالیار زندانی گرداند و خود در حضور باشد چون تنبیه و استیصال راجه جسونت و دارا شکوه پیش نهاد خاطر عالمگیر بود داخل اکبرآباد نگشته عزم اجمیر جزم نمود امیر الامرا شایسته خان و دیگر امرا و ارکان آنجا در ظاهر شهر دو سه منزل پیش آمده ملازمت نمودند و شیخ میر و دلیر خان نیز ملحق اردو شدند الحال بنابر انتظام اخبار باجرای احوال دارا شکوه بنگاشتن می پردازد مخفی نماند که دارا شکوه عود افواجیکه در تعاقب او بود مغتنم شمرده ولایت گجرات را که خالی از اغیار بود برای اقامت خود و آراستن اسباب و افواج مناسب شمرده برهنمائی بعض زمینداران از راه کنار دریای شور که طریق غیر مسلوک و دشوار گذار بود پی سپر گشته چون بولایت کچه رسید مرزبان آنجا استقبال او نموده به مردمی و مروت پیش آمد و دختر خود را نامزد سپهر شکوه پسرش گردانید و از انجا با سه هزار سوار و مردمی که با او بوده اند روی عزیمت به گجرات نهاد شاه نواز خان صفوی هر چند با دارا شکوه بیگانه و با عالمگیر نسبتی داشت چه پدر زن او بود اما بنابر بدسلوکی عالمگیر که وقت منصت ازبر با نمود او را مقید کرده بعد غلبه بر هر سه برادران خود که مدعی سلطنت بودند از قید بر آورده صوبه داری گجرات داد از بادشاه کبیده خاطر و منزجر بود مزاحمت و ممانعت نه نموده داعیه گردیدن بدارا شکوه کرده با رحمت خان دیوان آنجا و جمیع کمکیان آن صوبه باستقبال او رفت و در موضع شه گنج که دو کروهی شهر است او را دریافت و از روی هواخواهی و خیر اندیشی پیش آمد و دارا شکوه داخل احمدآباد گجرات گردیده اموال و اسباب و جمیع کارخانجات مرادبخش را که در انجا مانده بود متصرف شد چون بدین جهت مکنتی بهم رسانید در صدد فراهم آوردن لشکر و سپاه شد و کمکیان آن صوبه را بداد و دهش و استماله بسیار با خود یار ساخت و در عرصه یکماه و هفت روز با نوجی آراسته و لشکری شایسته که بیست و دو هزار سوار بود فراهم آورده گاهی عزم دکن می نمود که از سلاطین آنجا استمداد نموده کاری از پیش برد و گاهی اراده اجمیر می کرد تا آنکه خبر جنگ الهآباد بطریق غیر واقع باو رسید و بنابر نفاق راجه جسونت چشم زخمی چند که بموکب عالمگیر روداد و اخبار موحشه از گریختگان وقت اضطراب انتشار یافت برعکس انچه روی نمود بدارا شکوه معلوم گردید بمجرد شنیدن بدون توقف و تحقیق عزم اجمیر جزم نمود و غره جمادی الاخری از گجرات بر آمد و شاه نواز خان را با جمیع اتباع و لواحق از پسران و خویشان و کوچ مرادبخش که آنجا بود و اکثر کمکیان آن صوبه مثل رحمت خان دیوان آنجا و غیر او را همراه گرفت و سید احمد نامی را صوبه دار گجرات کرده کسی از نوکران خود در انجا بگذاشت چون سه منزل از گجرات بر آمد برعکس انچه شنیده بود متحقق و بدین جهت کار خود متردد گشت درین ضمن نوشته راجه جسونت مشعر بر چگونگی حال خودش و تحریض به آمدن اجمیر باو رسیده محرک و مزید عزم او گردید و باستظهار جمعیت او و رانهور و دیگر راجپوتان که اوطان همه در نواحی اجمیر بود دلیر شده و در هر منزل نوشته مبنی بر مزید ترغیب و تاکید از راجه جسونت باو می رسید تا آنکه به منزلی جودهپور رسید باقی احوال او بعد ازین نوشته خواهد شد اکنون احوال عالمگیر بنابر انتظام اخبار نگاشته خامه وقایع نگار می شود عالمگیر بیست و هفتم جمادی الاولی بشکارگاه باڑی منزل فرمود و درین منزل شاهزاده محمد اکبر مع جمیع پردگیان حرم سرای شاهی که از دولت آباد طلب شده بودند رسیده شرف اندوز ملازمت گردید پردگیان حرم شاهی را در اکبرآباد گذاشته خود عازم پیشتر گردید سیزدهم جمادی الاخری تربیت خان صوبه دار اجمیر رسیده خبر دارا شکوه مفصل رسانید چون معلوم شد که دارا شکوه در اجمیر رسیده آماده رزم و پیکار است شانزدهم جمادی الاخری طاهر خانه العنایت ترکش نوازش

فرموده با جمعی دیگر بر سم تعرّ ف وسے رخصت نمود تا متواتر اخبار طرف مخالف رسیده باشد بیست و چهارم شش کروہے تالاب
را مسیر محل نزول عساکر گشت و درین منزل عالمگیر به ترتیب و تورک لشکر و تقسیم افواج پرداخته سر کردگے هراول بجوهر شجاعت
و دلاورے راجه جے سنگه مقرر شد و صف شکن خان میر آتش با توپخانه و زمرهٔ برق اندازان در پیش صف هراول قرار یافت
و سرداری التمش بشیخ میر مفوض شد و بر انغار بسردارے امیر الامرا شایسته خان مقرر شد و سرداری جرانغار بنامزد شاهزادهٔ
محمد معظم گردید و حکم شد که سپاه ایشان با بهادر خان وغیره باشد و محمد امین خان میر بخشی با جوقے از بهادران در دست راست
موکب هلال بطریق طرح تعین یافت و هوشدار خان با جمعی از فدویان طرح دست چپ مقرر گشت و در قول خاص جمعی
از بندگان مخلص مقرر شدند محافظت میمنهٔ قول خاص با صالتخان و نگاهبانی میسره بخدمتگزاری تربیت خان تفویض یافت و با هرکدام
قشونے از مبارزان همراه شدند و حکم شد که بعد ازین افواج بهمین تورک و آئین راه سپرد آنحال تتمهٔ احوال راجه جسونت و
دارا شکوه نگاه داشتن ضرورے نماید مخفی نماند که راجه جسونت از تقصیر ناسے که علانیه کوس مخالفت نواخته و نفاق پنهان خود
آشکارا ساخته رفته بود به یقین میدانست که عالمگیر در استیصال او تقصیر نخواهد کرد ناچار چارهٔ کار خود در رفاقت دارا شکوه دیده
بترغیب و تحریص او را بسوے خود کشید و دارا و لوس خود و دیگر راجپوتان لشکرے فراوان گرد آورده بعد رسیدن به جودهپور
در سر انجام سپاه و لشکر کوشیده منتظر رسیدن دارا شکوه نشسته و عالمگیر براے انتشار جمعیت و شکست کار دارا شکوه
میخواست که درمیان هر دو تفرقه اندازد راجه جے سنگه که منظور نظر اعتبار و عمدهٔ راجهاے ذوی الاقتدار بود و ملتمس العفو
نموده استعفاے جرائم بهمین آئین نموده پراگنده منشورے متضمن بشارت عفو و صفح و ممانعت از مرافقت دارا شکوه
بنام او صادر شد و راجه جے سنگه مفصل نگاشته دلالت بترک رفاقت دارا شکوه نمود آن بے حمیت فتنه کیش بوصول این
خبر فسخ عزیمت سابقه نموده از بیست کروہے جودهپور که بعزم آمدن اجمیر بر آمده بود مراجعت کرده گوشهٔ عافیت مغتنم
شمرد و دارا شکوه بے نصیب بازے او خورده از اراده هاے دیگر باز ماند و به میرته که سه منزلے جودهپور است رسیده
چون اثرے از رفاقت جسونت و آمدن او ندید سرد گشته در آنجا توقف نموده و نیچند هندوے معتمد خود را فرستاده طالب
ایفاے وعده گردید فرستاده در پنج کروہے جودهپور که به بهانه استجماع عساکر در آنجا مقام نموده تعلل مے ورزید بار خورده
پیغام بهار سانید او بحیله گرے جواب داد که بنا بر انتظار جمعیت فوج نشسته ام صلاح من آن است که دارا شکوه پیشتر رفته
در اجمیر که مرکز اوطان راجپوتیه است اقامت نماید تا اقوام راجپوت از همه سو رو باو آورند و من نیز سپاه و اتباع
خود در اجمیع نموده عنقریب میرسم و فرستاده را رخصت نمود دارا شکوه ناچار باجمیر آمد و باز دو نیچند را فرستاد بعد جواب سوال
از سیماے حال و نجواے مقال او حیله وری فهمیده قطع امید نموده مراجعت کرد و راجه برگشته روانه جودهپور شد دارا شکوه
ناچار باضطرار پسر خود سپهر شکوه را با پانصد سوار نزد راجه فرستاد شاهزاده بر جناح سرعت شتافته در نواحے جودهپور
براجه رسید و نهایت سماجت در معاودت و مشارکت نمود آنا سودے ندیده مایوس برگشت

ذکر جنگیدن عالمگیر با دارا شکوه مرتبهٔ ثانی و ظفر یافتن بتقدیر آسمانے

چون دارا شکوه از آن حیله سرشت تا جوامرز قطع امید نمود و عساکر عالمگیر نزدیک باجمیر رسید بالضرور صلاح در ارتکاب
آویزش دیده دل بر محاربه نهاد اما چون جمعیت او بسیار کم و عالمگیر در کمال اقتدار بود ناچار مصلحت در ان دیده که
درهٔ کوهستان اجمیر را که از دو جانب به جبال فلک تمثال محدود است گرفته سر تا سر عرض آن را مورچال بندد

سپهبا ساخته بتوپ و تفنگ و دیگر آلات جنگ استحکام داده روزے چند بگذراند و ببیند که چه رخ بنماید و شروع در بستن مورچال نموده سپهبا بر مردم بخش کرده هر یکے را بعهدهٔ اهتمام و محافظت یکی از عمده ها سپرده با آلات توپخانه استحکام داده از همین خویش نخستین مورچال که متصل بگڈه بیٹهلے بود بکار فرمائے سید ابراهیم مصطفی خان سپرده عسکرخان و جان بیگ پسر ششم را که میر آتش بود همین طرف مقرر نموده مورچال پهلوی آن بفیروز میواتی که معتمد او بود سپرده در جنب آن چند توپ کلان به فراز پشته که مشرف بمورچه بود نصب کرده نزدیک بآن جاے بودن خویش قرار داده و از جانب چپ خود مورچالی دیگر بسته شاهنوازخان را با پسران و سائر اتباع خان مذکور و محمد شریف که مخاطب بقلیج خان و میر بخشی او بود و جمعی دیگر مع برق اندازان بضبط و حراست آن گماشت و از آن گذشته مورچالی دیگر که بکوه معروف بگوکله پهاڑی متصل بود نامزد سپهر شکوه کرده مردم او را با مغول خان پسر گلاق خان در آنجا گذاشت و عالمگیر بیست و ششم جمادی الاخری نزدیک بموضع ریواسه که از آنجا تا اجمیر سه کروه است و از مورچال اندک مسافتے داشت رسیده منزل گزید و حکم نمود که صف شکن خان میر آتش توپخانه را برده مقابل مورچال داراشکوه در مکانے مناسب نصب نماید و شروع بآتش افروزے و دشمن سوزے کند و جمعے از سرداران کار طلب وفا پیشه را همراه داد میر آتش بفاصله یک توپ انداز از موکب پادشاهی پیش برده در جاے لائق باز داشت روز دیگر عساکر پادشاهی نیم کروه پیش آمده منزل نمود و توپخانه نیز پیشتر رفته بفاصله کمتر از یک توپ انداز نصب گردید چون توپخانه نهایت نزدیک گشت عالمگیر از دور بینے و حزم عمده مخلصان با تدبیر شیخ میر را با لشکر التمش که سردار آن بود مع دلیرخان و جمعے دیگر از لشکر پیشتر فرستاد که نزدیک توپخانه مهیاے رزم و از کید اعدا باخبر دار باشد و حکم فرمود که امیرالامرا با جنود برانغار و راجه جے سنگه با فوج هراول بر دست راست لشکر محاذے گوکله پهاڑی و جوش جرانغار در دست چپ برابر گڈه بیٹهلے خیمه زنند و سائر فوج بالشکر قول بر اطراف و حواشے دولت خانه نموده دائره دار بر مرکز اقبال احاطه کنند حسب الحکم بعمل آمده آتش افروزی جدال و قتال و توپ اندازے از طرفین شروع گشته نائرهٔ حرب اشتعال یافت و علی الاتصال گوله هاے توپ می بارید لیکن چون مورچال بکمال استحکام بنا یافته بود و آن طرف هم بوجهے که حراست مورچال توان نمود چنانچه باید بود لهذا افواج عالمگیر بے باکانه تاختن نمے توانست بلکه گاهے مردم مورچال بر آمده عند الفرصة تیرگی می نمودند و بنابر سد شدید و حائل محکم که در پیش داشتند و جابجا توپ و تفنگ و دیگر آلات جنگ نصب نموده بجمعیت خاطر در پناه حمایت دیوار همت بمدافعه و محاربه میگماشتند شیخ میر و دلیرخان باندیشهای پیش بین مصلحت دیوار شکنی دیدند که مبادا فتنه بزرگے از پهلوے کمتر لغزشے روے نماید تا سه روز همین قسم جنگ توپ از طرفین قائم بود و تدبیرے که مفتاح قفل الابواب سد مورچال آوانند بود بخاطر کسے نمی رسید ناگهان راجه راج روپ زمیندار کوهستان جمو که پیادهاے او در کوه گردی و کریوه نوردی بے نظیر بودند بعرض رسانید که مردم من از عقب گوکله پهاڑی راه بر آمدن بران کوه دیده اند عالمگیر فرمود که در کمین فرصت بوده هرگاه قابو یابد پیادهاے کوهی خود را با جمعے از بندوقچیان توپخانه سرکار از آن راه بفرستد که اگر توانند آن کوه را از مردم داراشکوه بگیرند و اول روز عالمگیر سرداران سپاه را بحضور طلب داشته در بارهٔ یورش تاکیدات پادشاهانه و مواعظ همت بخش غیرت افزا نموده بود و بهادران فوج ها دل دریا مثال از تند باد تحریص و تشجیع موج خیز تهور گشته عنان اختیار از کف رفته بود و راجه مذکور آخر همین روز گروهے از پیادهای خود را بسمت گوکله پهاڑے فرستاده خود نیز با فوج خویش سوار شده محاذی آن کوه کمک آنها مستعد استاده و عمله توپخانه بادشاهے بنابر آرام ساعتے دست از جنگ کشیده و توپ و تفنگ نمی انداختند مخالفان انتهاز فرصت نموده قریب بهزار سوار

از لشکر دارا شکوه بقصد مدافعت و ممانعت راجه راجروپ از مورچال بر آمده دلیرانه قدم جرأت پیش گذاشتند و به فوج
راجه نزدیک رسیده بجنگ در آویختند بمشاهدهٔ این حال عرق حمیت سرداران لشکر عالمگیر در حرکت آمده نخست دلیرخان
از دست راست توپخانه با فوج خود سوار شده لوای جرأت بر افراشت و بجانب آن جسارت کیشان شتافت و
بعد از و زبدهٔ امرای عقیدت نشان شیخ میر با همراهیان خود از دست چپ بر آمده با و پیوست و همچنین راجه جی سنگه با افواج
خود و امیر الامرا با عساکر برانغار و اسد خان و هوشدار خان با جنود جرانغار از دو طرف سوار شده بعزم رزم و آهنگ یورش و جنگ
صفوف آراستند لیکن ازین همه فوج اول کسیکه مصدر ترددات گشته یورش بر مورچال نمود دلیرخان و شیخ میر بود و بعد از غلبه و قرب
اتمام جنگ که آثار ظفر هویدا گشته اقدام ثبات اهل مورچال لغزش پذیرفته بود راجه جی سنگه از عقب رسیده ضمیمهٔ آن فوج گردید با لجمله
شیخ میر و دلیرخان بیامن تائید اخلاص و همت مردانه باتفاق دیگر بر مورچال شاه نواز خان که بسمت کوکله پهاڑی بود حمله بردند و عمله
توپخانه بادشاهی نیز آتش افروز گشته سعلی الاتصال بجا بکی و تیز دستی توپ و بان بر مورچال ها انداخته مخالفان را فرصت دیده کشودن
نمی دادند چنانکه از هر مورچال جمعی که بقصد کمک میخواستند که خود را بمورچال شاهنواز خان رسانند بصدمات بارش گولها ابر بلا و برق
اجل را برای العین مشاهده کرده قدم همت باز پس می نهادند و در پیغوله های مورچال می خزیدند درین وقت که
افواج ظفر امواج نزدیک مورچال رسیده آثار تسلط و استیلا ظاهر شده بود مردم راجه راجروپ دلیر شده جمعی بر بالای
کوکله پهاڑی بر آمده علم اورا بر فراز آن نصب نمودند دیدن این علم باعث تزلزل ارکان استقلال مردم دارا شکوه
گردید و مقارن این حال شیخ میر و دلیرخان با عساکر خود بر مورچال شاهنواز خان ریخته جلادت را بنهایت رسانیدند
اگرچه ازان طرف در ممانعت و مدافعت قصوری نرفت و غایت کوشش بظهور رسانیدند و ازین طرف هم کمکی نرسید
لیکن آن هر دو سردار ان جلادت منش و همراهیان خاصی از غش ریزش گوله توپ و تفنگ و بارش ناوک و
خدنگ قطرات امطار که از ابر بهار ریزد و سرمایهٔ آب و رنگ چمن شجاعت گردد شمرده روی همت ازان معرکه که
محک نقد اخلاص بود برنتافتند و بتلاش بسیار داخل مورچال شده تیغ خون آشام بقصد اعدا از نیام کشیدند اهل مورچال
نیز پای تجلد استوار داشته بقدر طاقت و توانائی کوشیدند بای و هوی دلاوران بگوش بهرام خون آشام رسید و
از صدمات زد و خورد پردلان شیر فلک چون شیر علم بر خویشتن لرزید و دارا شکوه هر دم جمعی را از نزد خود بکمک متعین
می کرد چنانچه شاهنواز خان را هم که نزد او بود فرستاد که بمورچال خود رفته در مدارج مدافعه کوشش نماید و خان مذکور
در عین جنگ رسیده با ویزش و جدال و تحریض مردم بر حرب و قتال پرداخت و درین نبرد مرد آزما روز با خر
رسیده خورشید چون کوکب اقبال دارا شکوه فرو نشست و دران رستخیز بلا انگیز شاه نواز خان مغفور که مرد غیوری بود
هدف تیر تقدیر گشته از پا در افتاد و سیادت خان پسر آن والا دودمان صفوی نژاد نیز چند زخم برداشته داد مردمی
داد و محمد شریف بخشی دارا شکوه را از دست دلیرخان تیری بر سینه رسیده از پشت او در گذشت و ابابکر خویشگی
که نیز از عمده های آن لشکر بود کشته گشت و از سرداران عمدهٔ عالمگیر شیخ میر شربت ناگوار مرگ بگوارائی نوشیده
که بر حوضهٔ فیلی سوار مردانه وار سرگرم کوشش و پیکار بود به ضرب گولهٔ بندوق که بسینه اش رسیده ره نورد فنا
گردید درین وقت سیدی هاشم نام از قوم خان مذکور که عقب سرا و بر حوضهٔ فیل نشسته بود حسن تدبیری بکار برد که آن
امیر دلیر را بوضعی که بود نگاه داشت تا جنگ باخر رسید و فتح و ظفر نصیب اولیای دولت عالمگیر گردید و دلیرخان کوششهای

مردانه کرده زخم تیری بر دست راست برداشت و بسیاری از طرفین داد مردی داده بر خاک هلاک افتادند درین اثنا
راجه جی سنگه با فوج خود رسیده تایید جنود منصور نمود و مردم مورچال را پشت همت شکسته پای ثبات و قرار بر جا نماند داراشکوه
چون از اداء ضایع روزگار و قلت اعوان و انصار خود و کثرت اسباب و اقتدار عالمگیر یقین داشت که فتح و ظفر یافتن از متعذرات است
بنابرین باقتضای مآل اندیشی در اول جنگ بیکار مقرر کرده بود که پردگیان او را سوار کرده و خزانه و کارخانجات ضروری
بار نموده آماده دارند تا اگر شکستی رو نماید در بدر رفتن اشکال و اضطراری عارض نشود و خود با سپهر شکوه بر فراز بلندی
ایستاده تماشای کوشش طرفین می نمود و میدید که چه روی می نماید تا آنکه تزلزل مورچال شاهنواز خان و
سپهر شکوه که بنا بر اتصال در انجا نیز برهم خوردگی آشکار شد ملاحظه نموده طاقت مقاومت در خود ندید و هر چند هنوز مورچال های
دیگر قایم بود و قریب سه چهار هزار سوار همراه داشت بنا بر قطع امید ظفر یابی ناچار راه فرار بر قرار اختیار فرمود و چون
پردهٔ ظلمت لیل بر خیل موافق و مخالف فرو هشته گشت و سپاه همراه شیخ میر بنا بر کشته شدن سردار خود مطلق العنان گشته
مشغول نهب و غارت بودند اغتنام فرصت نموده با سپهر شکوه و فیروز میواتی و گروهی از سپاه راه فرار سپرد و دران
ظلمت لیل از ان عرصهٔ هولناک جان بیرون برد و اموال و عیال و اطفال اکثر عمده همراهیان او که در قلعهٔ اجمیر بود همانجا
ماند و از سرداران سوای فیروز میواتی کسی با او رفیق طریق نگشت و مجموع اردو و اسباب شوکتش بتاراج رفته بسیاری
از خزائن و اسباب راجپوتان و مردم بی سر و پا که درین مدت بر سر او گرد آمده بودند دران آشوب غارت نمودند و بغیر
جواهر پوشیدنی و قلیلی از اشرفی که در عماریهای اهل حرمش بر فیلان بود از امتعه و اموال چیزی باو نرسید و در نهایت
ناکامی و بی سر انجامی عازم گجرات گردید و بطرف گده بیچیلی بعضی از سپاه مورچال هنوز بسبب بی خبری مشغول
مدافعه بودند و آخر شب بعد اطلاع سرداران تامی رجوع بصف شکن خان نموده مستعفی آمدند و محمد شریف میر بخشی
آن لشکر چون زخم کاری داشت همان شب در همانجا بساط حیات در نوردید و دیگر امرا صبح بوسائط رو بدرگاه پادشاه
آورده مورد عفو و عنایت گشتند و عالمگیر شکر خداوند قدیر بجا آورده از کشته شدن شیخ میر که نهایت مخلص بود بسی
دلگیر شد و حسب الامر نعش او و شاه نواز خان مرحوم با عزاز و احترام برداشته در مزار خواجه معین الدین چشتی مدفون کردند و سلخ
جمادی الاخری بطواف مزار مذکور رفته پنجهزار روپیه بعلهٔ آنجا انعام فرمود و بر تالاب اناساگر در عمارات بادشاهی منزل نموده
راجه جیسنگه و بهادر خان را با فوجی مناسب در تعاقب داراشکوه متعین کرد و راجه جسونت سنگه را باعطای منصب هفت هزاری
هفت هزار سوار و صوبه داری گجرات سرفراز نمود خلعت و فرمان سند فرستاد و حکم نمود که بصوبه خود رفته انتظام آنجا نماید
و کنور پرتهی سنگه پسر خود را روانه حضور کند و اولاد شاه نواز خان را که خسر پورهٔ او بودند و امیر خان برادر شیخ میر را بعنایت
خلاع ماتمی و تفقدات پادشاهی از کلفت ماتم بر آورده چهارم رجب معاودت بشاهجهان آباد نمود و در اثنای راه از عرائض
معظم خان خانخانان معلوم شد که شجاع در مونگیر باستظهار دیوار مورچالی که در عهد شیرشاه پیش روی آن بلده کشیده اند
نشسته است که آن را استحکام داده چندی پای همت در انجا فشارد و آنها از سطوات افواج قاهره ترسیده بیست و یکم جمادی الاولی
از مونگیر بطرف جهانگیر نگر رفت و بیست و چهارم شهر مذکور خانخانان و شاهزاده محمد سلطان داخل قلعه مونگیر
شدند و نهم شعبان در فتح پور سیکری مقامات نموده بانتظام مهام سلطنت اشتغال ورزید در همین ایام پیشکش عادل شاه
والی بیجاپور از نفائس جواهر و مرصع آلات رسیده پذیرائی یافت ششم شعبان از فتح پور کوچیده بعزم شاه جهان آباد

نهضت نموده در موضع چندا و سے معسکر شد و درین روز از عرضه محمد سلطان و خان خانان معلوم شد که شجاع در اکبرنگر
راج محل اراده اقامت داشت از قرب موکب منصور ترسیده عبور گنگا نمود و اکبرنگر هم بتصرف اولیاے دولت در آمد
نوزدهم شعبان نزدیک شاه جهان آباد رسیده خضر آباد مخیم بادشاهی و سلخ ماه شعبان با کمال تجمل و شان از بازار شهر کهنه
گذشته براه دروازه لاهوری داخل قلعه شاه جهان آباد شد و نخست در ایوان خاص و عام و بعد از آن بغسل خانه سپهر آثار
حشمت و کامرانی گردید و امرا رسم تصدق و نثار بتقدیم رسانیدند درین ایام معروض شد که قلعه جناگده که بعد برهم خوردگے
دارا شکوه بتصرف شجاع آمده بود و سید ابو محمد نام یکے از نوکران او بجراست او قیام داشت اوائل ماه مبارک رمضان
بے جنگ و جدل به تصرف اولیاے دولت در آمد و سید مذکور بندگے سرکار والا اختیار نموده عازم درگاه هست

ذکر تمهید جلوس ثانی

چون جلوس نخستین بنابر پاس حسن ساعت بعمل آمده و تزئین و آئین سلاطین صاحب اقتدار که شایسته چنان بادشاهے
باشد باقتضاے وقت بعمل نیامده بود و خطبه و سکه و تعیین لقب نیز موقوف بر اطمینان از معاودات اخوان بود درینولا
که بفتح و فیروزے و غلبه و بهروزے معاودت بشاه جهان آباد که مرکز دولت است میسر آمد حکم نمود که ساعتے
براے این کار منجمان هوشیار اختیار نمایند و بیست و چهارم ماه مبارک معین شد حکم سطاع صدور یافت که ناظمان مهام
دولت تا ساعت مذکور تهیه لوازم جشن و سرانجام آن نمایند و بارگاه حشمت و جاه باسباب تجمل و زینت بیارایند کارپردازان
بامتثال کمر بمیان جان بسته بآرایش این بزم دست کوشش و پاے سعی و تردد کشودند و بموجب حکم سقف و ستونهاے
ایوان چهل ستون دیوان عام بزرباف و مخمل زردوزے و زربفت هاے طلائی و طاقهاے گجراتی نظر فریب
در گرفته و آئین بسته رشک نگارخانه چین ساختند و کوکب هاے مرصع و میناکار مانند انجم رخشان از طاقهاے آن
ایوان بسلاسل زرین در آویختند و در وسط ایوان تختگاهے مربع ساخته اطراف آن محجر طلا مزین گردانیدند و تخت
مرصع طاؤسے را بر روے آن جا دادند و در پیش تخت شامیانه لولو نگار که حاصل عمان صرف آن شده و مسلسل ورشته
از مروارید گران بها ترتیب یافته بچهار ستون مرصع برپا کردند و بر جانبین تختگاه در چتر خورشید مثال با سلسل لآلے
کواکب تمثال باوج اقبال برافراشتند و بر هر دو بازوے تخت مرصع دو زرین سر پرہ میناکار گذاشته عقب تخت
سندلیهاے طلا نهادند و تور خاصه را که مشتمل است بر شمشیرهاے مرصع ساز با پردلهاے جواهر طراز و سپرها و برچهاے
مرصع کار جواهر نگار که در ترصیع آن انواع جواهر ثمینه گران بها بکار رفته بر روے سندلیهاے گذاشتند و در پیش
ایوان مذکور بر فراز صحن آن که محاطه است بمحجر سرخ شادروانی عظمت نشان که با سائبان فلک دست و گریبان
تو اند بود بستونهاے سیمین بیضا ضیا برافراشته بر دور آن شامیانهاے مخمل زربفت و مخمل زردوزے بستونهاے
نقره برپا کردند و فرشهاے رنگا رنگ و بساطهاے گوناگون گسترده محجر نقره دیگر در میان محجر سرخ نصب کرده هر دو
طرف خرگاههاے عالی با پوششهاے زرنگار برپا گردید و در و دیوار خاص و عام بمخمل زربافت و مخمل کلابتون دوزے
و پردهاے فرنگے و دیباهاے رومے و چینی گرفته زینت دادند و حجرات دور صحن دیوان عام نیز بنفائس اقمشه
باهتمام هریکے از امرا آرایش یافت و شامیانهاے زربافی و مخمل زردوزی بر فراز صحن حجرات برپا کرده فرشهاے ملون و بساطهاے
مزین گستردند و همچنین عمارت غسل خانه که انجمن خاص است بانواع زینت آراسته اسپک مخمل زربفتی که نمونه فلک

طلسی توان بود و ستونهاے عظیم الشان نقره که با کهکشان توامند همه را در پیش ایوان با وج کیوان برافراشتند و در اطراف دامن اسپک مذکور محجر نقره بر زمین نصب کرده درون آن قالی هاے نفیس کرمانی و بساطهاے رنگین خسروانی فرش کردند و اندرون فرش که از نهایت صنعت گرے و آرایش اصلی نگارخانهٔ چین بود بحال خود گذاشته کمال حسن او را محتاج تکلفی ندانستند و تخت کوچک مینا کار را که مخصوص جلوس این انجمن بود در پیش ایوان قرار داده زرین تخت کلان مثمن مسقف بنگله دار در وسط ایوان گذاشتند و ایوانهاے اطراف غسل خانه را بزربفتهاے نفیس ثمین مزین نموده در پیش آن شامیانه هاے زرباف و مخمل زر دوزی بستونهاے نقره برپاے کردند و در ایوانهاے الوان اواني طلا و ظروف نقره که از لوازم آرایش این قسم بزمهاے دولت آئین است برکرسیهاے زرین و سیمین چیده شد که نگاه نظارگیان از تماشاے آن بازنے گشت **مثنوے** چو خلد برین محفلے ساز شد + بنظاره چشم فلک باز شد + مزین بصد نقش خاطر فریب + همه آشناے دل اما غریب + بر رنگینی باغ در نوبهار + بزم بیاسے خلوت وصل یار + هویدا در و نقش هر صنعتے + ز هر معنے جلوه گر صورتے + ز نظاره اش دیده رنگین چنان + که شد بال طاؤس مژگان ازان + بعد ازان که دولتخانه بادشاهی بنوعیکه گذارش یافت آرایش پذیرفت روز یکشنبه بیست و چهارم ماه مبارک رمضان سال هزار و شصت و نه هجرے که عمر عالمگیر بحساب شمسی به چهل سال و هفت ماه و سیزده روز و بقمرے چهل و یک سال و دو ماه و ده روز رسیده بود بعد انقضاے هشت گهڑی و هفت پل از روز که سه ساعت و پانزده دقیقه نجومے باشد بر تخت سلطنت و جهانبانی مرتبه ثانے جلوس نمود و امرا موافق ضابطه آداب تهنیت و مبارکباد بجا آورده رسم نذور و نثار بتقدیم رسانیدند و بعنایت خلاع و اضافه مناصب و عطاے خطابها و انعامات سر عزت باوج رفعت برافراشتند و امیر الامرا شایسته خان برخصت نوازش نوبت در حضور بعد نواختن نوبت بادشاهی بطوریکه پدر او یمین الدوله عضد السلطنه آصف خان خانخانان مرحوم در عهد جهانگیر و شاه جهان باین عنایت از جمیع امرا و اعیان و اقران امتیاز داشت و غیر او احدے را از امراے عظام و نوئینان والا احتشام دستوری آن نبود مامور و سرفراز گردیده سرمایهٔ مباهات یافت و خطیب حسب الامر بر منبر رفیع برآمده خطبه بلیغے که انشا کرده بود شروع بخواندن نمود بعد حمد و ثناے الهی و درود بر حضرت رسالت پناهی صلعم چون شروع بذکر آبا دے عالمگیر نمود و لغمهٔ محامد ایشان سرود مقارن نام بردن هریکے از امیر تیمور صاحبقران تا شهاب الدین محمد شاه جهان بعطاے تشریفے از خلعت خانه جود و احسان قامت مباهات برافراخت چون نام پادشاه زمان بر زبان برد و دعا کرده ثناهاے او شمرد گران بها خلعتے زرنگار که کسوت شرف و افتخار او توان بود پوشید و دامن امیدش بنقد مقصود مملو گردید چندان طبقهاے سیم و زر و خوانهاے در و گوهر بتارک بادشاه افشاندند که از نثار چینے آن بزم کیسه فراخ اهل حضار پر شد و دست کشاده از ارباب احتیاج پر در گردید و امرا و حضار بانعام و احسان و تشریفات گران بهاے اقسام و الوان مایهٔ شرف و شادمانی اندوختند و مخلصان از سویداے دل سپند اخلاص بر مجمر عقیدت سوختند و عالمگیر لقب مقرر گشت چون در عهد شاهجهان بر یک روے اشرفی و روپیه کلمه طیبه و نام چار یار و بر روے دیگر نام پادشاه و سکه مے زدند عالمگیر این نقوش را از ادب دور دانسته سکه خود در اشرفی و روپیه بتفاوت لفظ مهر و بدر این بیت مقرر کرد **بیت** سکه زد در جهان چو مهر منیر + شاه اورنگ زیب عالمگیر + و در روپیه چو بدر منیر و طرف ثانے

سال جلوس ونام بلده ودار الضرب وپیشانی مناشیر بالطغرای ابو المظفر محی الدین محمد اورنگ زیب بهادر عالمگیر پادشاه
غازی آذین گشت تا هفت گهڑی در دیوان عام وخاص بر سریر مرصع جلوس اجلال نموده به مشکوی پادشاهی رفت
وبیگمات را با عطا وانعام مبالغ بسیار شادمان ساخت وازانجا بدولت کده غسلخانه پرتو جلوس افگنده سپهر آرا
گشت ودرانجا نیز بدستور مجلس بار عام انجمن آراست وآئین کام بخشی وکامرانی گرمی پذیرفت واز سحاب فیض
پادشاهی نخل مراتب ومناصب بالیدن گرفت پادشاهزادها بانعام لکوک وعنایات دیگر مشمول عواطف شدند وهر
کدام از امرا وفوئینان عالی مقدار وسران وسپهداران جنود وسائر ملازمان آستان دولت بقدر لیاقت وشایستگی
عواطف نمایان وعنایت شایان سمت ظهور یافت وبزمرهٔ صلحا ومستحقین وشعرا وارباب طرب ونشاط وسرود سرایان
انجمن انبساط انعامات لائقه وصلات گرانمایه مرحمت شد ودو گهڑی درانجا مجلس افروز ماند وتا دو ماه وشانزده روز
هنگامهٔ این جشن امتداد یافته هر روز ابواب بذل وعطا بروی خلائق مفتوح بود وعمدهای آستان سلطنت
هر یکی بنوبت ادای مراسم پیشکش ونثار می نمود وسید محمد علی سفیر عادل شاه ومحمد ناصر حاجب قطب شاه سلاطین
دکهن برای ادای مراسم تهنیت با پیشکشها که آمده بودند بشرف حضور رسیده بعطای خلعت سرفراز گردیدند و
پیشکشها از نظر گذرانیدند پیشکش عادل شاه بهشت لک روپیه وپیشکش قطبشاه از اقسام جواهر ومرصع آلات بده لک
روپیه قیمت شد علما وشعرای حضور تاریخها بسیار گفته اند لیکن از نوادر آن تاریخیست که ملا عزیز الله خلف ملا محمد تقی مجلسی
اصفهانی بالقای سروش وامداد الهام غیبی از انوار کلام الهی اقتباس نموده وحروف ملفوظی که در تلفظ آید منظور
فرموده وآن کلمه اینکه ان الملک لله یوتیه من یشاء وعید نوروز را که از اعیاد عظیمهٔ ملوک عجم وفی الحقیقة عید عالم است
زیرا که تمام ثمار واشجار بلکه جمیع نباتات ومعادن وحیوانات را در ظاهر وباطن اهتزاز روح نباتی ومعدنی وحیوانی
جلوه گر است چنانچه در حدیث وارد است اغتنموا برد الربیع الی آخره ودر ضمن آن اشعاری بآن شده ومولوی
معنوی رحمة الله تعالی در مثنوی شرح حدیث نموده وفرموده **ابیات** گفت پیغمبر باصحاب کبار ٭ تن مپوشانید
از باد بهار ٭ آنچه با برگ درختان می کند ٭ با تن وجان شما آن میکند ٭ واز کلام معصومین علیهم السلام نیز مدح و
بزرگی این روز بپیرایهٔ وضوح می یابد از شدت عصبیت موقوف نموده روز جلوس خود را نوروز مقرر کرده عوض
غرهٔ فروردین غرهٔ ماه مبارک رمضان را مبداء جشن نوروزی متعین فرمود واین جشن را تا بعید فطر اتصال میداد
واین قسم اعمال را دین پروری دانسته خود را محی دین می شمرد ونمی فهمید که جشن وعیش را با ماه مبارک ربطی
ونسبتی نیست ماه مبارک رمضان برای عبادت وچشیدن مرارت جوع وعطش وصیام وقیام وتحمل اقسام ریاضات
شاقه ورنج وتعب برای رضای رب است نه برای زینت وآراستگی وسماع وانواع نغم وسرود وجمیع لهو ولعب و
نشاط وطرب ودر هندوستان اجرای احتساب ومحتسب نیز از مخترعات اوست اگرچه منع منهیات ومسکرات
سلاطین سلف هم می نمودند اما محتسب واحتساب درمیان نبود

ذکر دستگیر شدن دارا شکوه وکشته شدن آن عاجز بیچاره سراسیمه اندوه

دارا شکوه را بعد شکست ثانی نهایت بدحالی وپریشانی روی داد وبامید یاوری عمله خود در کمال بی سروسامانی
رو براه گجرات آورده بآن طرف شتافت درین وقت غیر از فیروز میواتی باده دوازده هزار سوار کسی با وی نبود

اگرچه دران روز که شب هزیمت یافت بنا بر پیش بینی عیال خود را بر عماریهای فیلان سوار کرده با خزانه وطلا ونقره آلات و
کارخانهای ضروری که بر فیلان وشتران واشترها بار کرده او اواسط روز بر کنار تالاب اناساگر دور از جنگگاه باز داشته بود
وجمعی از سوار وپیاده با آنها گذاشته تا اگر شکست رو دهد خود را بآنها رسانیده بجمعیت وسامان راه فرار سپارد لیکن دران وقت
باریک وشب تاریک از غایت دهشت ووحشت وخوف بطرفی بدر رفت ومعقول خواجه سرای معتمد قدیمی او که ناظر حرمش بود بعد استماع
نالهای وهوی اضطرار لشکریان آثار شکست لشکر آقای خود دریافته بخوف آنکه مبادا حرمش بذل اسیری گرفتار گردد پردگیان را
از ان مهلکه بدر بردن صلاح دانسته رو بکوهستان نهاد واز میان کوه ودره راهی سر کرده دوازده فیل را که زوجه وصبیه وسائر
عورات حرمش دران عماریها بودند بصد سعی وتعب با معدودی از خواجه سرایان وپیادها بدر برد وجمعی که بحراست آنها مامور
بودند متفرق گشته هیچکس همراهی نکرد بلکه نخست همان دفعه طلبان آشوب جو دست جسارت بنهب وغارت بر آوردند ودر اجپوتانی
را که بمحافظت گماشته بود وقطارهای اشتران که اشرفی بر آنها بار بود پیش انداخته باوطان خود که در نواحی اجمیر بود
شتافتند حاصل کلام از خزانه واسباب وکارخانجات ودواب هیچ باو نرسید واکثر بتاراج رفت واهل حرمش بعد هشت پهر باو
ملحق شدند ساعتی توقف کرده باز بهمان سرعت رو گردان گردید ودر عرصه هشت روز بگجرات رسید چون امرا وکومکیان آنصوبه
خبر شکست او شنیده قطع امید ازو نموده دل بدولتخواهی عالمگیر نهاده بودند بنا بران سردارخان که در سلک کومکیان آنصوبه
بود جمعی را با خود متفق ساخته سید احمد بخاری را که دارا شکوه بصوبه داری گجرات گذاشته بود مقید ساخت وبند وبست
قلعه نموده آماده مخالفت گردید دارا شکوه باستماع این خبر از راه گجرات برگشته بپرگنه کرهی که هشت کروهی گجرات است
رفت وبه کانهجی کولی التجا برده استعانت نمود کانهجی جوانمردی کرده با اتباع خود همراهی او گزیده بحدود ولایت کچه
رسانیده از انجا مراجعت نمود درین وقت بیکسی گل محمد نام یکی از نوکرانش که از فوجداری بندر سورت کرده بود با
پنجاه سوار ودوصد پیاده بند وسپهی باو ملحق گشته همراه شد چون بکچه رسید راجه آنجا که مرتبه اول در هنگام آمدن بگجرات
مسافت بعیدی استقبال نموده انواع خدمت بظهور رسانیده بود ودختر خود نامزد پسرش کرده این نوبت روی
ورق برگردانید وکمال بیگانگی ظاهر کرده. بیچاره دو روز درانجا توقف کرده بعزم حدود بهکر روانه پیشتر شد چون بکنار دریای
سند رسید فیروز میواتی هم جدائی گزید چون از دریای سند گذشته بملک چاندیان رسید آنها بمخالفت پیش آمده تا حد غارت
واسیری او شدند بسعی وکوشش بهادرانه گل وهمراهیانش از دست آنها رهائی یافته بحدود دکهیان رسید ومرزای گکهی که مرزبان
آنجا بود اورا استقبال کرده وجوانمردی را کار فرموده بوطن خود که از انجا تا قندهار دوازده منزل است برد وقدومش را باحترام
تلقی نموده وهواخواهی وتقبل امداد وهمراهی کرده متعهد شد که اورا بدرقگی کرده بسرحد قندهار رساند چون ایام عمر او قریب
بانجام رسیده بود قبول این امر نموده بنا بر سابقه احسان عظیمی که بر ملک جیون زمیندار دهادهر داشت واورا در عهد شاه جهان
از زیر پای فیل رهانیده گمان مردی ومروتی بآن افغان بی ایمان می برد وی عزیمت بسوی دهادهر نهاد با امید
آنکه چندی درانجا از محنت سفر وتعب راه آسوده بیدرقه امداد وهمراهی او خود را بقندهار رساند چون یک کروهی وطن او
رسید ملک برآمده باو ملاقی گشت ودام دغا در راه او گسترد بحسب تقدیر بعد فرار از اجمیر زوجه او عارضه سل بهم رسانیده
درین مدت بیمار بود وروز بروز کوفت او می افزود ودرین وقت که هنوز داخل وطن آن سیه باطن نشده بود آن ضعیفه
عفیفه جهان فانی را پدرود کرد دارا شکوه را که بازن خود نهایت الفت داشت کمال کدورت وکلفت رو داد نعش اورا

با هزاران سوگواری به لاهور فرستاد تا در مقبره ملا میر بدخشی که نسبت ارادت با او داشت دفن نمایند و از سفاهت و نادانی خواجه معقول ناظر و گل محمد را که جوانی سپاهی کارآمدنی و رفیق چنین روزهای محنت اندوز بود با قریب هفتاد سوار با وجود امتناع او بسماجت تمام همراه نعش مذکور فرستاد و بعد از آن لشکری نداشت باستظهار همان مردم معدود تا آنجا رسیده بود دخود با چندی از خواجه سرایان و خدمتگاران آنجا مانده با خود قرار داد که چندی در آنجا بوده از ماتم برآید بعد از آن متوجه قندهار شود و ملک جیون ملعون بحیله و افسون او را خوشنود داشته صلاح خود در قید آن مظلوم دید بنابرین انتهاز فرصت نموده از صبح بیست و نهم ماه مبارک همان سال که دارا شکوه عازم سمت قندهار شد آن مفسد با اتباع خود بر سر راه او آمد و آن مهمان بیچاره آواره را با سپهر شکوه پسرش دستگیر نموده حقیقت حال براجه جی سنگه و بهادر خان که با افواج قاهره راه تعاقبش می سپردند و به باقر خان فوجدار بهکر نگاشت باقر خان بمجرد ورود نوشته او بپادشاه عرضداشت نموده بار قیمه ملک جیون مصحوب مسرعان لعتبه سلطنت فرستاد بیست و یکم ماه شوال این خبر بعالمگیر رسید بعد چندی روز دیگر که خبر گرفتار آمدن دارا شکوه بدست بهادر خان و رسیدن او به دهلی شنید حکم بنواختن شادیانه نمود و راجه راجروپ زمیندار جمون را بکوهستان سری نگر فرستاد که سلیمان شکوه مهین پسر دارا شکوه را بهر صورت که تواند بدست آرد و ملک جیون را در جلدوی این عمل زشت که هیچکس نه پسندد بعنایت ارسال خلعت و منصب هزاری و صد سوار و خطاب بختیار خانی کامیاب گردانید همدرین ایام بهادر خان که دارا شکوه را با سپهر شکوه کهین پسرش از بختیار خان گرفته مقید بسلاسل بآئین ناسزا حسب الامر آقای خود بظاهر دار الخلافه رسید و نظر بیگ چیله از فرط خوشی معین شد که پیش رفته دارا شکوه را لعیون عالمگیری خواست دیده بیاید شانزدهم ذی الحجه چیله مذکور بر گشته دولت زمین بوس دریافت و حقیقت حال آن بیچاره باز نموده باز مرخص شد و سه شنبه هفتدهم حکم فرمود که دارا شکوه را مسلسل با پسرش در حوضه سرکشاده بر ماده فیل نشانیده بیارید و نظر بیگ چیله در عقب فیل نشسته باشد و بهادر خان با افواج همراه گشته داخل شهر سازند و از میان شهر و بازار دهلی کهنه بخضر آباد رسانند و در جای محفوظی در عمارات خواص پوره که برای بودنش قرار یافته نگهدارند و بموجب حکم بعمل آمد روز دوم که بختیار خان سیه روی بدبخت داخل شهر شد بعضی از نوکران شاه جهان آن تبه کار بی ایمان را دیده از خود رفتند و بازاریان شهر نیز از عمل او نفرت نموده شوریدند و بی اختیار بر سر او و رفقه همراهش ریخته بزیر چوب و سنگ گرفتند تا آنکه چندکس از آن سیه رویان از پای در آمدند و برخی مجروح و خسته و سر و گردن شکسته گشتند و نزدیک بود که فتنه عظیمی بلند شود کوتوال شهر با جمعیت خود رسیده آشوب را فرونشانید و بختیار نابکار را با همراهیانش بقلعه رسانید پادشاه حق پرست معدلت کیش از علمای مذهب خویش فتوی طلبید علمای او حکم نمودند که خون چنین ملحد و کسانیکه خوبی او بر خلاف رضای خلیفه خواهند بمذهب حنفی درست است پادشاه دین پرور حق شناس استحکام اساس سلطنت خود در قتل آن بیچاره سراسر یاس دیده حکم بقتل او و دوستدارانش که بر سر بختیار خان ریخته بودند داد و دارا شکوه آخر روز چهارشنبه بیست و یکم ذی الحجه مقتول گشت و لاش او را بعد تشهیر در مقبره همایون دفن کردند و سپهر شکوه را برده در قلعه گوالیار محبوس داشتند و بعض احدیان پادشاهی که با وی فتنه شورش بختیار خان شده بود در پیشگاه عدالت رسیده حسب الامر علمای دیندار از دنیای ناپایدار رهائی یافت

ذکر رفتن شاهزاده محمد سلطان نزد شجاع

چون درین مدت شجاع بارسال رسل و رسائل و وعده تزویج صبیه خود سلطان محمد را بسوی خود میکشید و دیگر افسون های دلفریب بر وی میدمید و ببعضی احمقان واقعه طلب میانه شاهزاده و معظم خان سپه سالار بنا بر کمال اختیار و اقتدار که عالمگیر در سرداری عساکر با و داده بود غبار نقار برانگیخته همواره بنمامی و غمازی فتنه سازی و رنجش افزائی می نمودند محمد سلطان درین وقت اندیشهای فاسد بخاطر خود جای داده بیست و هفتم ماه رمضان سال دوم از جلوس پدر با امیر قلی داروغه توپخانه و قاسم علی میر توزک که محرم راز او بودند و دو سه کس دیگر از خدمتگاران بر کشتی نشسته از آب گذشت شجاع باستماع این خبر انبساط عظیم نموده بلند اختر کلانتر پسر خود را با جان بیگ که سر خیل عمده های او بود باستقبال فرستاده قدوم او را باعزاز و احترام تلقی نمود و ازین سانحه کمال فتور و اختلال بجنود عالمگیر راه یافته سپاه بهم برآمد و ملازمان پادشاهی را دل از جا رفته بازوی همت بسستی گرائید و شجاع لشکری با برخی نواره بدو گهی فرستاد که از اشیا و اموال و کارخانه لشکر شاهزاده هرچه توانند بآن طرف آب برند و معظم خان همان شب از سنوح این قضیه آگهی یافته بحسن همت و نیروی تدبیر عنان ثبات و سکون از دست نداده مغلوب تزلزل و هراس نگشت و فردای آن بقصد تدارک و اطفای این آتش بازردی کمال سرداری و هوشیاری جریده از سوی بدو گهی رسید و لشکر را که از وقوع این سانحه سر رشته استقلال از کف داده بود منضبط و نسق نموده باستماله و دلدهی همت بخشید و گروه مخالفان را که چیرگی نموده با نواره بعزم بردن کارخانجات لشکر شاهزاده باین طرف آب آمده بودند دفع نموده خائب و منهزم گردانید و بعد این مقدمه چون موسم طغیان آبها بود از طرفین مورچالها برخاست و خانخانان معظم در موضع معصومه بازار که زمین مرتفع و از اکبر نگر بمسافت سی کروه بعد بسباط اقامت گسترد و برخی از افواج را که در اکبر نگر گذاشت و عالمگیر در دفع و استیصال شجاع تدبیری مناسب اندیشیده خواست که هر دو طرف گنگا فوج او بوده عرصه بر شجاع تنگ تر گردد بنابرین یرلیغ مطاع بنام داؤد خان قریشی صوبه دار بهار اصدار فرمود که کمر همت بتقدیم اینخدمت بندد و با تابینان خود و کومکیان آن صوبه هرجا مناسب داند از آب گنگ گذشته بر سر تانده برود و خان مذکور بعد از ورود منشور شیخ محمد حیات برادرزاده خود را با هزار و پانصد سوار و دو هزار پیاده به نیابت خود در پتنه گذاشته بموجب فرمان غره ماه مبارک رمضان با سائر کومکیان صوبه دار بهار در بلده پتنه از گنگ گذشت و چون موسم برشکال رسیده آب دریاچهای کوچک طغیان داشت و هرجا بدون کشتی و جسر عبور از آنها متعذر بود و مردم شجاع بنا بر کثرت نواره و باستظهار آن هرجا مورچال بسته در مدافعه میکوشیدند طی مسافت تا رسیدن بهاگلپور بطول کشید و درین میان جنگها روی داده همه جا غلبه و استیلا افواج عالمگیری را بوده چون بموضع قاضی کریه محاذی بهاگلپور رسید بنا بر شدت طغیان آب که زمین همه جا ناپدید و دریای کوسی نهایت عمیق و تند میگذرد برای گذرانیدن زمان برشکال و فرونشستن آبها همانجا اقامت ورزید و چون شجاع بار دیگر چنانچه عنقریب گذارش می یابد اکبر نگر را متصرف گشته باینطرف آب آمد داؤد خان نیز بصوابدید جرأت خود از گنگ عبور کرده در حدود بهاگلپور و کهل کالو گذرانید چون آب کمی پذیرفت و با خانخانان معظم در شجاع مصاف روی داد دگر باره داؤد خان از آب گذشته بطرف شمالی گنگا روانه مقصد گردید

ذکر برگشتن سلطان محمد شاهزاده بلشکرگاه معظم خان خانان

القصه شجاع بجهت گذرانیدن برسات در تانده طرح اقامت افگنده لشکر خود را در انجا جمع کرد و چون شنید که رشید خان پسر افتخار خان که شجاع او را حاکم جهانگیر کرده بود زمینداران آنجا را با خود گردیده در صدد دو لتخواهی عالمگیر است و مجموع

زمینداران آن حدود با او موافق گشته دم مخالفت با شجاع میزدند و منور خان پسر معصوم خان زمیندار جهانگیرنگر باشارهٔ
او اکثر نوارهٔ را ضبط خود در آورده عنقریب با جمیع نواره بمعظم خان مے پیوندد باستماع این خبر زین الدین پسر بزرگ خود را
با خواجه خسرو که نوکر عمدهٔ اش بود و لشکر مناسب بجهانگیرنگر فرستاد تا بضبط و نسق آن حدود و استمالهٔ قلوب رعایا و زمینداران
پردازد و تا رشید خان ارادهٔ خود بفعل نتواند آورد بلکه اگر قابو یابد او را بقتل رساند زین الدین بعد وصول بجهانگیرنگر تمهید
کشتن رشید خان نموده در بار عام طلبید و باشارهٔ اش حاضران او را از پا در آوردند بسبب متصرف شدن شجاع باکبرنگر
رواج محل آنکه چون یک طرف آن بلده کوهستان و یک طرف گنگا ست و زمین های اطراف او در موسم برسات زیر آب
می باشد و شجاع نوارهٔ بسیار داشت بر دم اکبرنگر که از طرف عالمگیر بودند بسبب قلت کشتی آذوقه نمیرسید و راجه هرچند زمیندار
آنجا با شجاع اتفاق داشت کوهستانیان را شورانیده بیچاره ها را میزد بدین جهت غله بعسکر عالمگیر نمیرسید و مردم لشکر متفرق بر جا
زمین مرتفعی بود رخت اقامت افگنده منتظر انقضای موسم برشکال بودند و بنابر قلت غله کار بصعوبت کشیده اکثر مراکب
و دواب تلف شد شجاع بر این حال وقوف یافته قاصد بدست آوردن اکبرنگر گشته نخست میر بحر خود را با چارصد سوار و
برق اندازان فرستاد که آن طرف دریای گنگ بزمین مرتفعی اقامت ورزیده دست بردی عند الفرصة نموده باشد چون
او بشت کروهی اکبرنگر قائم شد و مردم بر نوارهٔ آمده اکبرنگر تاخت و تاراجی کرده برگشتند شجاع تهیهٔ اسباب شادی
دختر خود با شاهزاده محمد سلطان در تانده نموده سراج الدین ملازم خود را با فوجی مناسب و میر علاء الدوله دیوان و محمد باقر
سرسامان در تانده بمحافظت بنگاه و اهل حرم گذاشته فرمان داد که شادی را بانصرام رسانند تا بعد از ازدواج شاهزاده بخاطر
جمع دلها در رفاقت او گرد و خود او بپسر و خود جائیکه میر بحر را اقامت داشت آمد و شاهزاده محمد را بتانده فرستاد تا کتخدا شود
و سیزدهم ماه مبارک رمضان قصد اکبرنگر کرده بآنجا آمد و ذوالفقار خان میر آتش عالمگیر با اکثر لشکر در زمین بلندی از دامن کوه که
تا مین شهر نو دویست اقامت داشت و راجه اندرمن بوندیله در منازل و عمارات شجاع مقیم بود ذوالفقار خان چون بیمار
بود و سوار نتوانست شد و اسلام خان و فدای خان با سایر عساکر بادشاهی سوار شده بقصد مدافعه براه خیابانی که از دامن کوه
تا شهر نو است بجانب مخالفان روانه شدند قبل از رسیدن این گروه راجه اندرمن با همراهان خود بمدافعه حتی المقدور کوششی و آویزشی
با مخالفان نمود و لیکن بنابر قلت جمعیت تاب مقاومت نیاورد و اسلام خان و فدای خان بنابر اغراض باطله نفسانی
توفیق جلادت نیافتند و با آنکه چندان غلبه و استیلا از مخالفان روی نمود و شوکت و کثرت فوج عالمگیر را بود بکوشش
و جانفشانی قدم بازپس گذاشته رخ از عرصهٔ مقابله بر تافتند و در آن سرزمین که محل اقامت بودند نیز از عدم اتفاق استقلال
نیافتند ذوالفقار خان چون حال برین منوال دید با مجموع عساکر و آخر همان شب کوچ کرده براه دامن کوه بجانب
معصومه بازار شتافته بخان خانان معظم ملحق گشت و بعضی از بندگان بادشاهی از پستی فطرت راه بیوفائی پیموده رو گردان
شدند و بشجاع پیوستند و اکثر نوکران شاهزاده محمد سلطان از فرقهٔ سپاه و خدمه بآن طرف رفته بعضی کارخانجات و فیلان
و اسپان شاهزاده و هرکه در آنجا بود بتصرف در آمد و شجاع را از وقوع این قضیه نخوت و جرأتی تازه و قوت و شوکتی شایسته
بهم رسیده فوراً اکبرنگر پاے جسارت فشرد چون برسات منقضی گشت و آبها فرو نشست معظم خان اسلام خان را در میمنه
فدائی خان و راجه سجان سنگه بندیله و گروهی دیگر را در میسره جای داد و فتح جنگ خان را با لودی خان زبردست خان
و فریقی دیگر از افاغنه که یکی دو هزار سوار بودند هراول مقرر کرده و اخلاص خان خویشگی را با جمعی از دلاوران فوج طرح نموده بتما

اقبال عالمگیر و جرأت و تدبیر خود بتوزک لائق در عقب مخالف که سه سردار توره داشت و پادشاهزاده محمد سلطان با آن
مایه جرأت و دلاوری و تربیت عالمگیر مقدمة الجیش بود روان گردید چون بکنار بهاگیرتی رسید چنداول شجاع که سردار آن اسفندیار
معموری بود از ان طرف نمودار شد باشاره خان سپه سالار از توپخانه پادشاهی دست باندختن بان و گجنال و شترنال
کشوده نیران قتال برافروختند و فوجی از افاغنه فوج هراول و برخی از تابینان معظم خان و گروهی دیگر از مبارزان
از آب گذشته با دشمنان در آویختند و بیک حمله پای مخالفان از جای رفت و اکثری از ان جامه گریبان بچنگ اجل داده
سر بجیب عدم در کشیدند و اسفندیار زخمهای بسیار خورده در میدان افتاد و نور الحسن از عمده های لشکر شجاع چهار زخم برداشته
از معرکه کارزار عنان برتافت و گروه هر راتهور که نیز عمده آن لشکر و با راجه جسونت خویشی داشت بعالم دیگر شتافت شجاع باستماع
این خبر فوجی را بر جسر گذاشته بتقابله معظم خان رفت و بعد انقضای سه پاس مقابله میسر آمد معظم خان خواست که بهیئت
مجموعی بر مخالفان حمله کند امرای همراهی خودسری آغاز نهاده و فی الجمله تقاعد ورزیده خودداری و کوتاهی نمودند معظم خان
بمشاهده این حال و قلت اعوان بجنگ توپ و بندوق وقت گذرانیده روز بانجام رسانید و از خودداری همراهان تعجیل در
جنگ کوته یراق صلاح ندیده چون میدانست که داود خان از مونگیر عبور گنگا نموده عازم تانده است و بنگاه شجاع در انجا
بمجرد استماع خبر قرب او بقصبه تانده شجاع خود بخود خواهد برگشت و نیز شنیده بود که دلیر خان از حضور بکمک او معین شده
انتظار ورود او هم می کشید و بمقتضای اصالت رای با چنین رفقای منافق صف آرائی و نبرد آزمائی صلاح ندیده قاصد
مخصوص آباد که از زمان جعفر خان برشد آباد شهرت گرفت گردید شجاع بمشاهده این حال که ان ضعف و وهن در لشکر اقبال و
اختلال در جرأت خانخانان معظم خیال کرده خود هم از طرف دیگر بهاگیرتی عازم مخصوص آباد گشت در گذر نصیر پور پایاب یافته
اراده گذشتن از ان و آویختن با خانخانان مقابل لشکر فرود آمد خان سپه سالار تا دوازده روز بجنگ توپ و تفنگ گذرانیده
مجال عبور نداد تا آنکه شب دوشنبه بیست و یکم ربیع الثانی که شجاع جازم عزم عبور بود خبر باو رسید که داود خان مع جال متعینه
دریای کوسی را که بهمت و کوشش شکسته از دریای مذکور عبور نمود و عنقریب به تانده که بنگاه اوست میرسید باستماع
این خبر مغلوب جنود خوف و هراس گردیده انچه معظم خان اندیشیده بود بظهور رسید و شجاع عزم پیکار را باد ادبار از انجا
برسیدن باهل حرم و استحفاظ اموال و ناموس بدل نموده کوس معاودت نواختند و اواخر همان شب از کنار آب بهاگیرتی
کوچیده قاصد سوتی گردید تا در انجا از گنگ گذشته خود را به تانده رساند معظم خان که بدیده پیش بین این منصوبه را دیده بود
انتهاز فرصت نموده کمر خدمت برمیان بست و بقصد تعاقب شجاع بعد یکپاس روز سوار شده از دریای بهاگیرتی که
پایاب بود عبور نمود لیکن چون تمام اردو و احمال و اثقال لشکر بایستی از آب بگذرد و سه دریاچه دیگر نیز تا معسکر مخالف
درمیان بود آن روز یک و نیم کروه طی شد و شجاع برکنار ناله که سه طرف دلدل داشت توپخانه چیده خود با فوج سواره
در عقب آن ایستاد معظم خان نیز روبرو همین قسم چون شام شد هر دو بجاهای خود منزل نمودند و همین شب فوج دیگر از
حضور مع توپخانه و خزانه بکمک معظم خان رسید و شجاع سه پاس شب گذشته کوچ نمود و سلطان محمد را چنداول خود ساخت و
معظم خان نیز صبح سوار شده و توپخانه را باحتیاط از گل و لای گذرانیده تعاقب نمود و از سوتی اندکی گذشته هر دو
لشکر بهم یکدیگر رسیده تا سه روز جنگ توپ و تفنگ درمیان ماند روز سوم آخر شام گروهی از طرفین بر یکدیگر حمله برده
برخی مجروح و مقتول شدند تا آنکه اواخر شب بیست و هفتم ربیع الثانی شجاع بطرف دوناپور کوچ نمود و معظم خان هم

سوار شده در پی او رفت در اثنای راه شنید که شجاع که باستعجال سیر و دانستظام لشکر رهی پذیرفته فتح جنگ خان از فوج هراول و اسلام خان با فوج برانغار تیز عنانی کرده پیشتر راندند و چندانکه معظم خان کس فرستاده منع نمود سودی نکرد تا آنکه بکنار دریا چه دوگهی رسیدند آن طرف نالهٔ فوج شجاع ایستاده بود و توپخانه پیش رو چیده فتح جنگ خان و اسلام خان مجال گذشتن نیافته جانب عنان کشیدند معظم خان هم ناچار در پی اینها با جمیع افواج رسیده به پیش قدمان گفته فرستاد که چون آن تیز جلوی رافع شده الحال صلاح درین ست که مورچال و سیبهٔ مخالف را وقعی ننهاده بتلاش جلادت و دلیری بگذریم و همت بگرفتن شجاع برگماریم و او را مجال عبور از دریای گنگ ندهیم لیکن چندانکه درین باب امرا و سرداران را تحریک و تکلیف این جرأت نمود کوتاهی و خود داری نموده بفرمان آن نوئین اخلاص آئین کار نه بستند و شجاع چون داعیهٔ گذشتن از گنگ اهم امور میدانست خندقی گرد لشکر خود در نهایت عمق کنده مورچال را استحکام داد تا بفراغبال لشکر و اسباب از آب گنگا عبور نماید چون خندق و مورچال خاطر خواه درست شد شروع بگذرانیدن لشکر نموده اول سلطان محمد را از آب گذرانیده به ٹانڈه فرستاد و باستحکام و ضبط مورچال پرداخته تا عبور لشکر بمدافعهٔ اعدا کوشش داشت چون جمیع لشکر گذشت آخر شب خود هم عبور نمود چون راه تیلیا گڈهی بسبب بودن شجاع درین طرف گنگا مسدود بود دلیر خان که بکمک سپه سالار آمده بود ناچار از مونگیر عبور نموده بداود خان پیوست و معظم خان فرهاد خان را با فوجی مناسب توپخانهٔ لائق بجانب اکبرنگر برای کشادن راه گڈهی فرستاده کوتوالی اکبرنگر متعین کرد و بعد رسیدن نواره که داود خان مصحوب شیخ حمید پسر خود فرستاده بود اسلام خان با ده هزار سوار حسب الامر بادشاه بنظم و نسق این طرف گنگا گذاشته چون دریای گنگا دو شعبه بود دو شعبه را گذاشته بر کنار شعبهٔ سوم خیمه کرد و داود خان و دلیر خان از آن طرف گنگا جریده پیش خان معظم آمدند و کنگاش نموده بعد یکپاس شب بلشکرگاه خود رفتند و بعد قال و مقال بسیار لودی خان و فدائی خان را با ذوالفقار خان بجهت محافظت اردو گذاشته خود با مخلص خان و جمعی دیگر عساکر اقبال توان از شعبهٔ سوم گنگ عبور نمود و از آن طرف داود خان و دلیر خان مع سائر کمکیان همراه شده باتفاق روانهٔ مقصد گردیدند غرهٔ جمادی الاخری خبر آمد که فوج مخالف که بر مهانا مورچال بسته در مقام مزاحمت بودند بسببی غیر معلوم برخاسته نزد شجاع رفتند و داود خان و دلیر خان در آنجا رفته فرود آمدند و خبر آمد که سید عالم با قریب یکهزار و پانصد سوار و پیاده فرستاده زین الدین پسر شجاع مع دو صد توپ آمده به شجاع پیوست پنجم ماه نکور معظم خان از مهانا بکشتی عبور نموده بکنار ناله که آنرا هم عبور باید کرد رسیده بران پل بست و یک گروه پیشتر رفته آن سرزمین را بنظر احتیاط دیده مراجعت نمود و فوجی را بالا ده فرستاده مردم شجاع را از آنجا بدر کرد

ذکر برگشتن سلطان محمد شاه به لشکرگاه معظم خانخانان

چون محمد سلطان ازین حرکت لغو که بفعل آورده بود متنبه گشته اقامت خود در رفاقت شجاع متضمن انواع خرابیها دید ببهانهٔ دیدن زوجهٔ خود که دران زمان عارضهٔ بیماری داشت به ٹانڈه آمد و اسلام خان را که با فوجی از عساکر قاهره در اکبرنگر حسب الامر بدرپش بود از داعیهٔ خود آگهی داده نهانی نوشتهای مکرر باو فرستاده اشعار نمود که بجنود و خود در دوگهی منتظر ورود او باشد و ششم جمادی الاخری او آخر روز ببهانهٔ شکار سوار شده بکنار دریا رسید و خود در کشتی نشسته یازده کس از نوکران روشناس و برخی از خواجه سرایان و خدمه و یک اسپ سواری در چهار کشتی دیگر در آورده از گذر ٹانڈه بگذرد و گهی که اسلام خان با افواج در آنجا مترصد بود متوجه شد درین اثنا مردم شجاع که

در تنابده می بودند آگهی یافته بسواری کشتی راه تعاقب سپرده نزدیک رسیدند مقارن این حال اسلام خان که منتظر قدوم شاهزاده بود خبردار شده خود را با همراهان بکنار دریا رسانید متعاقبان جمعیت لشکر و قریب بساحل رسیدن کشتی شاهزاده مشاهده نموده ناکام برگشتند و شاهزاده قرین سلامت بساحل مقصود رسید خانخانان معظم این خبر شنیده شاهزاده را نزد خود خواند و هم ماه شاهزاده از گذر سمده باز عبور گنگا نموده بعسکر خانخانان سپه سالار متوجه شد معظم خان با جمیع ملازمان شاهی استقبال نموده شاهزاده را آورده و بخیمه که برای او برپا شده بود فرود آورد و ذوالفقار خان را که عارضهٔ بیماری بامتداد کشیده طاقت سواری جنگ نداشت حسب الحکم از لشکر جدا شده عازم حضور گردید و در قرب بنگله گهاث بفاصله پنج کروه از مالده پایابی مسموع گشته بود که صلاحیت عبور لشکر منصور دارد معظم خان جمعی را فرستاد که برکنار آن مورچال بسته بضبط خود نگهدارد و شجاع برین حال اطلاع یافته بلند اختر پسر خود را همان طرف فرستاده مامور نمود که هرجا پایاب یابند مورچالها بسته مانع عبور اعادی باشند و خود با کمتر فوجی باعتماد نواره برابر لشکر داؤد خان پاسے تجلد فشرد معظم خان کثرت مردم دشمن بطرف مالده شنیده فوج دیگر به سرکردگی دلیر خان در انجا فرستاد و شاهزاده محمد سلطان را حسب الحکم بادشاه همراه فدائی خان با فوجی از سپاه و ارادت خان را هم که از سابق در خدمت شاهزاده معین بود با چندی از نوکران قدیمی او بحراست و خبرداریش مقرر نموده روانهٔ حضور نمود و به ذوالفقار خان که سابق مرخص شده بود نیز نوشت که هرجا نوشته برسد توقف گزیند و در خدمت سلطان محمد بوده لوازم حراست و محافظت بجا آرد و شاهزاده غرهٔ رجب اواخر سال دوم جلوس روانهٔ حضور شد چون نزدیک بشاه جهان آباد رسید بموجب حکم الهیار خان داروغهٔ گرزداران لشکر پور صبح بیت و پنجم شعبان رفته سلطان محمد را از راه دریا بسلیم گڈه که برای بودن او مقرر شده بود رسانید و حراستش بمعتمد خان خواجه سرا تفویض یافت و شروع سال سوم از جلوس که مجلس جشن مهیا و آماده بود خبر رسید که شجاع ششم ماه رمضان از جهانگیر نگر بولایت رخنگ ره سپر ناکامی گردید و ممالکت بنگاله سرتاسر مستخلص و از لوث وجود مخالفان مصفا گشته نهم ماه مذکور خانخانان سپه سالار معظم در جهانگیر نگر نزول نمود تفصیل جنگ شجاع در عالمگیر نامه بشرح و بسط تمام است درین مقام باجمالیکه مخل مرام نباشد قناعت نموده می نگارد چون گذر پایابی چنانچه مذکور شد بدست آمده بود معظم خان چند روز در تدبیر گذرانیده درخواست که نوعی سعی و تردد بکار برد که زیاده درنگ در اهتمام این جنگ روی داده بساعت آینده محل مقصد نگردد و چنو و قابره را برارادهٔ خود آگاه گردانیده چهارم شعبان سال دوم جلوس پاسی از شب مانده باین عزیمت با مخلص خان و اخلاص خان خویشگی و دیگر مبارزان فیروزی شعار سوار شد در اثنای راه دلیر خان رسید مظفر خان و دیگر سرداران شهامت نشان که برگذر واقع بودند با سپاه خود از مورچالها برخاسته رفیق طریق نصرت گردیدند و بهیئت مجموعی اول روز بگذر مذکور که دو کروه پائین بنگله گهاث بود رسیدند و شجاع قبل ازین پسر خود را با فوج شائسته بمحافظت آنجا فرستاده استحکام آن مقام نموده بود و آنها آماده مدافعت بودند بمجرد ورود این جنود دست بانداختن توپ و تفنگ کشودند معظم خان توقف و درنگ صلاح ندیده مردم را تاکید و تحریص بر عبور نمود و شجاعت پیشگان جلادت منش از دحام اعادی را وقعی ننهاده باتفاق کمر همت بر عبور بستند نخست دلیر خان و مخلص خان و اخلاص خان خویشگی فیل سوار به آب زدند و بعد سید مظفر خان و دیگر بهادران بآن ناله درآمده از چپ و راست و پیش و پس فوج فوج مانند موج در آب روان گشتند درین وقت مخالفان مقابل بجد و کوشش تمام آتش پیکار برافروختند فوج عالمگیر لوازم مقاومت بظهور رسانیده

چندے از سپاه هدف ناوک بلاگشته سر بجیب عدم فرو بردند و برخے مجروح شدند و جمعے مغلوب هراس گشته برگردیدند
و بسالت کیشان شهامت جو که حفظ ناموس سپاهگری و آبروی ننگ ایشان بود روی همت بر تافتند چون هر دو طرف
گذر آب عمیق بود و میان دریا چه سنهای قلم برای نشانه منصوب بود تا مردم در غرقاب نیفتند درین وقت از عبور فوج
آب بتلاطم آمده ریگ زمین از ته برفت و بعضے مواضع پایاب هم غرق آب شد و نشانها نیز بر جا نماند بدین سبب از سوار و
پیاده قریب هزار کس غریق گرداب فنا گردیدند از انجمله بود فتح خان پسر دلیر خان مشهور بمجرد بر آمدن از دریا با اعدا در آویختند
و معظم خان نیز از پے اینها رسید و باتفاق بر مورچال ریختند آنها نیز پای جلادت فشرده بحسب طاقت کوشیدند در خلال
این حال بلند اختر و سید عالم بکمک رسیده از دو رو نمایان شد ... ل از دو رود آنها پاے ثبات و استقلال مستحفظان
مورچال لغزیده راه فرار در نوردیده بودند بلند اختر با سید قلی اوزبک از سراسیمگی به تانده شتافت و سید عالم با دیگر
جنود شجاع برگشته روزگار پیوست و خان معظم چون دید که کشتی وافر بدست آمده بر کنار دریا چه نشسته حسب بست و بقیه
جنود را فرود آورده آن روزها بانجا مقام نمود و شجاع باستماع این خبر وحشت اثر دل از سلطنت و اقامت بنگاله و دولت
چندین ساله بر گرفته از میرداد پور رحل اقامت برداشته در بنگاه خود که در تانده هست شتافت که از انجا بسیج راه آوارگی
نموده بجهانگیر نگر برود و معظم خان روز دیگر با جمیع افواج بجانب تانده روان گردید بعد طے اندک مسافت خبر رسید که
تمامی نواره نزدیک بر جے پور که ادگذر مذکور هشت کروه است جمع شده و شجاع خود نیز بآن راه آمده لهذا اسپه سالار با جمعے
از لشکر جدا شده بر جناح استعجال بهمان جانب شتافت و باقی جنود نیز از پے او روان گردید و یکپاس روز مانده خانخانان
معظم به بر جے پور رسیده چهار صد کشتی از نواره شجاع بعضے از آن مشحون باموال و اسباب که در انجا منتظر او بود بتصرف
در آمد و معظم خان میر عزیز دیوان لشکر را با واقعه نویس و جمعے از سپاه و سه صد پیاده بندوقچی برای ضبط آن اموال در انجا
گذاشته خود بر سم ایلغار روانه شد و با چهار صد سوار قریب نصف النهار به تانده رسید شجاع که شب پنجم شعبان چنانچه مذکور شد
از چوکی میرداد پور روانه تانده شده بود صباح در انجا رسیده بعزم فرار و ساز راه ادبار بیرون تانده بکنار دریا فرود آمد
و باهتمام تمام دو غراب که اعتماد بر استحکام آن داشت از نفایس اموال مثل اشرفی و طلا و جواهر و مرصع آلات پر کرده
دیگر اشیاء و کارخانجات که در انجا داشت بر دو غراب دیگر بار کرده آنها را روانه ساخت و بعد فراغ از سر انجام این امور
از تانده پیشتر رفته در درخت زارے فرود آمده ساعتے چند توقف گزیده درین اثنا قراولے با و خبر رسانید که افواج قاهره
نزدیک رسیده باستماع این خبر در کمال اضطرار سوار شده دو ساعت از روز باقی مانده بکنار دریا رسیده با بلند اختر
و زین العابدین پسران خود و جان بیگ و سید عالم و رشید قلی بیگ اوزبک و میرزا بیگ و معدودے از سپاه و خدمه
و خواجه سرایان که همگی سه صد کس بودند در کشتی نشسته با قریب شصت کوس پنجم شعبان سال دوم جلوس عالمگیر بجانب
جهانگیر نگر شتافت و دیگر نوکران عمده او باقتضاے صلاح وقت خود را یکسو کشیده مفارقت گزیدند و اعوان و فوجداران
لشکرش دست بغارت گشوده با خذ اموال و لی نعمت خود جسارت نمودند و معظم خان روز دوم به تانده رسیده بضبط و
گرد آوری مالے که مانده بود و استرداد آنچه اوباشان بغارت برده بودند ساعی شد و محورات و پردگیان که در انجا
مانده بودند باحتیاط شایسته حراست کرده جمعے را برای کشیک آنها باطراف حرمگاه گماشت و ناظران و خواجه سرایان
را تاکید بلیغ نموده مقرر ساخت که بدستور سابق بکار خود قیام نموده هوشیاری و خبرداری بیشتر از پیشتر بظهور رسانند

ماندان

داؤد خان بمجرد دریافتن خبر فرار شجاع بر آب مهاندا که نشسته بود جسر بر دریا بسته گذشت و آخر همین روز معظم خان ملحق شد چون
غرابهای مالامال از نقود و نفائس اموال محاذی بر دوی پور رسیدند برخی از بندگان بادشاهی که معظم خان در آنجا
نشانده آمده بود بر کشتیهای خود نشسته بودند و هر دو غراب اول را که جمیع وجوه اموال بود در آنها بود بدست آورده بکنار آوردند و
مجموع اشرفی و طلا آلات و جواهر گرانبها و دیگر نفائسی که در آنها بود بحیطهٔ ضبط و تصرف اولیای دولت قاهره در آمد و معظم خان
مخلص خان را با جمعی از افواج در اکبرنگر گذاشته و غیره بنابر انتظام این جاها گذاشته خود با دلیر خان و داؤد خان قریشی و اغر خان و
دیگر جنود منصور بعد دوازده روز بتاریخ نوزدهم شعبان بتعاقب شجاع شتافت تا او را مجال اقامت در جهانگیرنگر میسر نشده
زودتر هم سرآوارگی گردد و یازدهم شعبان شجاع بجهانگیرنگر رسید و درین مدت که زین الدین پسر کلان شجاع در جهانگیرنگر بود
حسب الامر پدر و نظر بشکسته حالی خود با راجه رخنگ راه رسل و رسائل مسلوک داشته راه اتحاد و وفاق بهم رسانید و یکبار
برای دفع منور خان زمیندار جهانگیرنگر کمک طلبیده او فوجی فرستاده منور خان را باتفاق شکست داده بود و مبلغی از نقد
و جنس در جلدوی این اعانت برخنگیان داده راجه را با خود رفیق و همداستان گردانیده بود و چنین قرار یافته که هرگاه
پدرش مضطر و برفتن رخنگ ملجا شود دیگر باره جمعی بکمک فرستاده اعانتی که باید بعمل آرد و راجه بحاکم چاٹگام که سرحد رخنگ
است تاکید کرده بود که هرگاه شجاع اشعاری نماید بی توقف گروهی را نزد او فرستد و شجاع بمجرد ورود جهانگیرنگر کسان
خود را با نوشتها نزد راجه رخنگ فرستاده درخواست نمود که جمعی از مردم خود بفرستد تا رفیق طریق بوده لازمهٔ اعانت و راهنمائی
بعمل آرند و هنوز فرستادها معاودت نکرده بودند که شجاع از قلت انصار و اسباب روز یکشنبه ششم رمضان با اضطراب تمام در آغاز
سنهٔ ثالث عالمگیر رخت ادبار بر سفینهٔ اضطرار نهاده با هر سه پسر خود زین الدین و زین العابدین و بلند اختر و چندی از عمدها
که تا آن وقت در رفاقت بودند و جمعی از سپاه و خدمه و معدودی از خواجه سرایان و نسوان از جهانگیرنگر بر آمده بچهار کروهی
شهر که جای تهانهٔ بهت است منزل نمود و در آنجا جمعی از ملاحان و سپاهیان برگشته بشهر آمدند و بعضی از کشتیبانان بنابر فقدان
ملاح همانجا ماند فردای آن از آنجا روانه شده در سری پور که از تهانهای عمده و دوازده کروهی شهر است منزل نمود و میرزا
جان بیگ که از پروردهای عمده و قدیمی او بود با چندی از روشناسان و گروهی از عملهٔ نواره و ملاحان ترک رفاقت
نموده مفارقت کردند و فردای آن از آنجا روانه شده درین روز در حین ره سپری فرستادهای زین الدین و شجاع
با پنجاه و یک منزل جالیه رخنگی و فرنگی مشحون مردان کارزار و ادوات حرب و پیکار که حاکم چاٹگام بامر راجه سامان کرده برسم
کمک فرستاده بود با شجاع ملاقی شدند و نوشتهای راجه و حاکم چاٹگام رسانیدند و رؤسای رخنگیان که آمده بودند
ظاهر نمودند که راجه اگرچه ما را برای امداد فرستاده و قرار داده که خود بر آمده در چاٹگام نشیند و متعاقب نوارهٔ عظیم بفرستد
و جمعی را براه خشکی نیز متعین نماید لیکن این مراتب در صورتی مقرر بود که شما در جهانگیرنگر قدم ثبات فشرده استقامت
میکردید چون اضطراب کرده بر آمدید ما موریم که شما را برخنگ بریم شجاع گفت که ما باین عزیمت از جهانگیرنگر بر آمده ایم که در موضع
بهلوه که سرحد ملک بادشاهی ست رحل ثبات افگنده تمکن و اقامت نمائیم و قلعهٔ آنرا با دیگر تهانجات استحکام دهیم و بامداد
و اعانت شما هرچه باید کرد از قوه بفعل آوریم بنابراین رخنگیان بمرافقت راضی گشته همراه شدند روز دوم با نوارهٔ رخنگی در
مکانی که تا آن قلعه براه خشکی چهار کروه مسافت بود منزل نمود و در آنجا امام قلی خویش حسین بیگ که حارس قلعهٔ بهلوه بود با شاگرد
پدر زنش حسین بیگ آمده با شجاع ملاقی شد شجاع او را استمالت ساخته پیش آورده و دیگر حسین بیگ نیز آمده شجاع را دید شجاع هر دو را نزد خود

نگاهداشته تکلیف دادن قلعه نمود و میرزا بیگ را با دو واده کس فرستاد که رفته قلعه را متصرف شود و میرزا بیگ نوشته حسین بیگ نزد گماشته های دو فرستاد آنها شجاع را بد مآل دیده طرف معظم خان راجح شمردند و بظاهر پیغام دادن قلعه نموده غافل ساختند و پس از ساعتی مظفر نام با دیوان آنجا و هشتاد سوار و چهار صد برق انداز و دو فیل بکنار دریا رسیده بجنگ پیوستند و فیلان تاب زده بر سر کشتیها آمدند و میرزا بیگ را با ده کس دستگیر نمودند و ده کس گریخته خود را بشجاع رسانیدند و از سنوح این سانحه آگهی دادند شجاع خواست که باستظهار زنگیان و نواره آنها قلعه را بعنف بگیرد و زنگیان را باین امر تکلیف نمود و درین روز سردار سه دیگر از زنگیان با سه کشتی از چاتگام رسیده ملحق شد و زنگیان صلاح مآل شجاع از چنین سعی خود بیرون دیده جواب دادند که داب و آئین ما نیست که از کشتی برآمده جنگ کنیم مردمی آب آتش کارزار میتوانیم از رفتن حسین بیگ قلعه دار بهلوه را از دو باز خواسته او را با امام قلی خویش او چنین نمود بر زندو با شجاع گفتند که اگر بهلوه بتصرف می آمد شما را در آنجا متمکن گردانیده یکی از پسران شما را بر جنگ میبردیم و آنچه را به تقریر دیگر مبدل سه آورده ایم اکنون چون نقش تدبیر درست ننشست و بهلوه بدست نیامد صلاح درین است که بی توقف در رنگ روانه رخنگ شوید شجاع قبول نموده قرار داد که با آنها رخت ناکامی بدان ناحیت کشد چون مردم شجاع ازین عزیمت آگهی یافتند اکثر سپاهیان و خدمه و ملازمان متفرق شده هر یک بطرفی برفت صبح که از آنجا روانه می شد سید عالم با ده کس از سادات بارهه و سید قلی اوزبک با دوازده مغول و معدودی دیگر که همگی بچهل کس نمیکشیدند با او همراه بودند ناچار روانه رخنگ گردید و قریب بهمین روزها راجه سری نگر بحضور رسیده دست از حمایت سلیمان شکوه بن پسر دارا شکوه باز کشیده بوساطت راجه جیسنگه استعفای جرائم خود نموده التماس کرد تا کسی از بنده های حضور آمده سلیمان شکوه را ببرد حسب الالتماس راجه جی سنگه بادشاه عفو تقصیر زمیندار سری نگر نموده کنور رام سنگه ولد جی سنگه را بآوردن سلیمان شکوه مامور فرمود و نوزدهم ربیع الثانی کنور مرقوم روانه سری نگر شد پرتهی سنگه زمیندار سری نگر این خبر شنیده جمعی را فرستاد که سلیمان شکوه را در جائی که بوده محبوس نمایند سلیمان شکوه با وجود هراسان اندوه با مردم آن بی حمیت بجنگ پیش آمد و محمد شاکر کوکه او با چندی از همراهان مقتول و خود اسیر پنجه تقدیر گردید و بیستم جمادی الاولی آن بیچاره همراه میدنی سنگه پسر پرتهی سنگه از کوه فرود آمده بدست کنور رام سنگه و تربیت خان و رعد انداز خان که از سابق متعین آن سمت بودند گرفتار گشت و هفتم ماه مذکور بسمع بادشاه رسیده حسب الامر شاه دبانه اقبال نواخته شد و یازدهم بشاه جهان آباد رسیده در سلیم گڈه با شاهزاده محمد سلطان محبوس گردید و چهاردهم حسب الحکم بحضور آمده بار کورنش یافت و بتفضلات بادشاهی مستمال و مطمئن خاطر شد بعد چند روز شاهزاده سلطان محمد و سلیمان شکوه را مرتضی خان حسب الحکم بقلعه گوالیار که مراد بخش با پسرش در آنجا مقید بود برده هر چهار شاهزاده را یکجا نگهداشت و معتمد خان خواجه سرا که معتمد علیه بادشاه بود بتغییر عبدالله خان قلعه دار گوالیار گردیده حسب الحکم بحراست قلعه و قیدیان مذکور رسیت و چهاردهم جمادی الاولی روانه شده

در ذکر اجرای لنگر در ممالک محروسه

چون در عهد بیماری شاهجهان که هنگام فتوت بود کشت و زرع و ضبط و عمل چنانچه باید صورت نه بست و مزرعات اکثری پایمال نهب و غارت گشت و درین چند سال او سوء اعمال پسران شاهجهان هم حوادث اختلال و اختلاف شیوع داشت و هم باران بنابر سوء نیت و بدی اعمال حکام بروقت و مقام نمی بارید بعض دانان در اوائل و بعض اوقات در اواخر کمی میکرد و در بلاد هندوستان آثار قحط و غلا شائع گشته چهره حال فقرا و مساکین و وجوه معیش

بینوایان خاک نشین غبار آلود کدورت گشت تهیدستان بی برگ و نوا گرفتار فقر و عنا گردیده ذل سوال و ریخ طلب کشیدند خصوص در شاه جهان آباد که مجمع طوائف امم و مسکن اصناف خلائق عالم بود با وجود فقرای شهر گدایان قری و قصبات بسیده از غایت اضطرار با اهل و عیال بدریوزه و گدائی اشتغال داشتند از وظائف خیرات سلطانی و وجوه اتفاقات جها نبانی نائره جوع محتاجین تسکین نمی یافت بنا بران حکم جهان مطاع بطغرای نفاذ پیوست که بغیر از لنگرهای مقرر از سرکار خاصه شریفه لنگر دیگر در شهر دوازده لنگر در قصبات نواحی شاه جهان آباد و همچنین در لاهور و اکبرآباد ترتیب داده اهتمام این خیر عام بعهده معتمدان متدین مقرر دارند و جا بجا داروغه های موتمن متعین شدند و با مرای حضور و صوبه داران نزدیک و دور و فوجداران از جمله منصب داران تا هزاری منصب حکم شد که بقدر تفاوت مراتب و مقدور از جانب خود هم لنگرها مقرر داشته رواتب غیر مواجب انفاق مرتب دارند و قدغن بلیغ شد که درین خصوص اهمال نورزند و چون عساکر بسیار و لشکر بیشمار در شاه جهان آباد فراهم آمده بود باعث ازدیاد قحط و غلا گشته فرمان شد که نوئینان والا احتشام و شاهزاده های سپهر مقام و امرای عالیجا نصف لشکر و سپاه همراه خود در حضور داشته نصف دیگر را بجاگیر و اقطاعات خویش فرستند تا هم در حضور صورت ارزانی روی نماید و هم حال مردم متعین بوسعت و رفاه گراید

ذکر ورود بوداق بیگ سفیر شاه عباس ثانی

در آخر سال سوم جلوس بوداق بیگ سفیر شاه عباس ثانی فرمانروای ایران بهشت نشان سلخ ماه شعبان داخل بلده ملتان گردید تربیت خان صوبه دار آنجا در خور مقدور خویش ضیافت نموده پنجهزار روپیه نقد و نه خوان از نفائس امتعه تواضع نمود و چون بلاهور رسید خلیل الله خان بهادر صوبه دار لاهور ضیافت پسندیده و مهمانداری سنجیده نمود و چون ایرانی بود انواع تکلفات بکار برده چهارصد قاب طعام و هفتصد خوان از اقسام حلاوی و تنقلات و عطریات کشیده بست هزار روپیه و یک قبضه خنجر و شمشیر مرصع با ساز مینا کار و هفت خوان پارچه نفیسه هندوستان تواضع نمود و عرضی بوداق بیگ متضمن روانه شدن او از لاهور با برخی از جانوران شکاری مثل باز و جره و شاهین و چرغ مصحوب مردم او بحضور رسیده حاملان عریضه و موصلان طیور بعنایت خلاع سرفرازی یافتند بیست و هشتم ماه رمضان بوداق بیگ بسرای باولی رسیده منزل کرد و بعنایت ادویه خاص مسرور و نوازش گشت و حکم شد که سوم ماه شوال که ساعت مختار و از جمله ایام جشن جلوس بود دراک شرف حضور نماید و باسد خان و سیف خان و ملتفت خان میر توزک حکم شد که باستقبال ایلچی رفته بملازمت حضور آرند تا میر و با حسب الامر بتقدیم رسانیدند و بوداق بیگ در ایوان بارعام که پادشاه درکمال تجمل سریر آرای عظمت بود رسیده باداب که معمول بود شرف اندوز حضور گردید و نامه پادشاه ایران گذرانیده و عاطفت خسروانه او را بعطای خلعت فاخره و جیغه و خنجر مرصع مشمول نوازش گردانیدند و ارگجه بعشن با پیاله و خوانچه طلا و پاندان و خوان طلا مرحمت شد و پس از انقضای مجلس در خانه رستم خان که منزلی عالی بر لب دریای جون و فروش و اسباب منزل از سرکار خاصه شریفه بود فرود آوردند و میر عزیز بخشی بمهمانداری او متعین گردید روز دیگر باز بوداق بیگ را طلبیده بعطای یک قبضه شمشیر با ساز مرصع سرفراز ساختند همراهانش مثل نظر قلی میر آخور اسپان سوغات و محمد حسین تحویلدار امتعه تنسوقات و احمد بیگ خویش ایلچی مذکور و میر زین العابدین فاضل مرحمت خلعت کسوت امتیاز پوشیدند و هنگام شب که بزم چراغان و شموع افروزی بود و باهتمام شاهزادگان عالیشان و امرای رفیع بنیان درکمال نظر فریبی سامان یافته بود بوداق بیگ و همراهیان او را احضار فرموده شریک این تماشا

گذرانید هفتم شوال دیگر باره سفیر صافی ضمیر او را که دولت معمور نموده سوغات پادشاه ایران از نظر گذرانید از آن جمله
شصت و شش سر اسپ عراقی برق تک صبا رفتار و یک دانه مروارید غلطان آبدار که بوزن سی و هفت قیراط بود و الحق چنین
لطیفهٔ گوهر از صلب ابر نیسان در صدف امکان کمتر قرار یافته و دردانه باین گونه و لون بطریق ندرت از بحر صنع بساحل ظهور
شتافته جوهریان هندوستان بشصت هزار روپیه قیمت نمودند و مجموع آن ارمغان بچهار لک و بیست و دو هزار روپیه قیمت
شده و بوداق بیگ از طرف خود نیز اسپان و شتران بختی و دیگر نفائس ایران پیشکش شایسته بنظر پادشاه گذرانید و خلعت
پادشاهانه او را بانعام شصت هزار روپیه و عطاے ماده فیل با حوضهٔ نقره و جل زربفت مباهی ساخت محمد حسین تحویلدار
بانعام پنجهزار روپیه و نظر قلی میر آخور و میر زین العابدین هر یک بانعام سه هزار روپیه و احمد بیگ خویش ایلچی بانعام دو هزار
روپیه سرفرازی یافتند و در شروع سال چهارم جلوس تا لغایت اختتام سال پنجم بسعی خانخانان معظم کوچ بهار مفتوح گشته
ملک آسام نیز بتسخیر در آمد اما بنا بر عوارض امراض مهلکه بخانخانان مصالحه انجامید و آخر از کف اتباع سلاطین بابریه بیرون رفت
لیکن حق آنست که درین مهم خانخانان معظم داد مردی و مردانگی داده گوی سبقت بر جمیع شجاعان امرای عالمگیری ربوده
تفصیل آن حواله بمتن عالمگیر نامه است من شاء فلینظر الیه چون مهم سیوا مرهته از امیر الامرا شایسته خان بهادر خاطر خواه
پادشاه انصرام نیافت و از مهاراجه جسونت که کمکی این مهم بود نیز عقده نه کشود و در حادثهٔ شبخون که از کمال غفلت وی واقع
و ابو الفتح خان پسر امیر الامرا در آن شبخون کشته شد پادشاه امیر الامرا را از صوبه داری دکن تغییر نموده همین پسر خود سلطان معظم را
صوبه دار دکن گردانید و راجه جے سنگه را مع دلیر خان و داؤد خان در شروع سال هفتم از جلوس بمهم سیوا مرهته متعین نمود و جے سنگه
درین مهم بسیار رشد و تدبیر خود و امرای کمکی سیوا را ایل و منقاد گردانیده مع پسرش سنبهاجی بحضور فرستاد و در اینجا بنا بر غرور و
نادانی سیوا صحبت ناچاق گشته در زندان ادب گرفتار آمد و از غفلت مستحفظان هر دو گریخته بمسکن خود رسیدند و
بعد اندک اعانت از سلاطین دکن کار سیوا چنان بالا گرفت که عالمگیر مع شاهزادگان خود بدکن رفته تمام عمر در دکن گذرانید
اما امتداد این همه مدت درین مهم از تنگ گیری پادشاه بود و دل آزردگی امراے قدیمی ازو و اگر امیدوار عنایت
بوده مورد التفات و تحسین می بودند چندان دشوار نبود و آخر از شومی حرص و شره پادشاه از دست همان مرهته ها
تمام هندوستان ویران و خاندان سلطنت بابریه با اوانی رعایاے هندوستان همیان گردید و هم درین سال
هفتم زمیندار تبت اطاعت پادشاهی قبول نموده مسلمان گردید و هم درین سال شاه جهان پادشاه که در قلعهٔ اکبرآباد
محبوس بود بدار آخرت شتافت و نیز درهمین سال قلعهٔ چاتگام مفتوح شده آن ملک ضمیمهٔ ملک پادشاهی گردید
و باسلام آباد موسوم گشت اینها از توابع زنگست و رنگیان در عوام بقوم مگه مشهور و تفصیل آن در عالمگیر نامه مذکور
محمد هاشم خافی در کتاب تاریخ خود می نگارد که عالمگیر پادشاه بعد انقضاے ده سال منع تاریخ نمود که احدے متوجه ضبط
احوال آن پادشاه والا جاه نگردد و سببش ظاهرا غیر ازین نخواهد بود که چون مجبول بود از شجاعت و فطنت و عناد و لداد و عصبیت
شجاعت و فطنت او بر کارهای عمده که سزاوار سلاطین عالی مقدار توانند بود میداشت و عصبیت و عناد دلالت بامورے که
شان سلطنت نزیبد می نمود و فطنت و دانشمندی ممیز افعال او گشته بر خاطرش ظاهر میکرد که این کارها سزاوار تذکار نیست
خاصه انتساب آن اعمال بسلاطین عالی قدر نهایت نازیبا بنا برین مانع بود تا اجراے افعال و احوال او بجمیعهم
در اوراق کتب ارتسام و انتقاش نیابد و بر صحائف روزگار یادگار نماند و الا چنین پادشاه جاه طلب صاحب اقتدار

از ارتقام محاربات و معاملات خود که مستوجب بقای نام و نشان و حیات پایدار دنیاست مانع چرا باشد بهر صورت چون
هیچ عملی از اعمال بزرگان صاحب نام از خیر و شر مخفی و مستتر نتوانند ماند احوال عالمگیر هم از راویان و تحریر ارباب قلم مثل
هاشم علیخان خافی و غیر ذلک محجوب و مستور نماند آخر بزبانها آمده در صحائف و اوراق ارتسام یافت همین قسم عجائب
احوال پادشاه زمان ما هر چند قابل نگارش نبوده بضرورت اخبار نویسی اعصار در آخر کتاب نگاشته خامه وقائع نگار گشت
بخاطر گذشت که مجملی از غرائب اوضاع و اطوار عهد پر گوارش اورنگ زیب عالمگیر که بمنزله فاتحه این سلسله و سرگروه این مرده‌آت
درین کتاب هم نگاشته آید هر چند اورنگ زیب را نسبتی باین عالی گهر و نیکنام کرن جد و پدر نمیتوان داد چه مهره را با مهره گل را با خار
نمیتوان سنجید چه مناسبت و خزف را با زر کدام مشابهت اما بمقتضای کلام کل شئ یرجع الی اصله شاه عالم در اعجوبه بودن از عالمگیر
پایی کم ندارد و هر دو اعجوبه روزگار موافق مقتضای ادوار بوده‌اند اورنگ زیب که شجاع و هوشیار صاحب تجربه و در کارها عیار بود اکثر اوضاع
سنجیده هم داشت اما حرکاتی چند با آنهمه کش و فش او هم بظهور رسیده که هنوز شاه عالم باو فی مرتبه از مراتب او نمیتواند رسید
فرق در صد و ده حرکات عجیبه هر دو بقدر لیاقت و طاقت همدیگر است اما در بوالعجبی برابر چنانچه اندکی از بسیار و یکی از هزار در ذیل
صفحات آینده پیرایه وضوح و ظهور می یابد و وقائع حیدرآباد که نعمت خان عالی در نهایت شوخی بکمال آب و تاب نگاشته
مجملی از آن هم میتوان فهمید خلاصه آنکه درین سرای ناپایدار هر کرا بار داده اند گریزی ندارد ازین که یک بار بلا علاجی و
ناچاری بار سفر بربندد و از حطام فانی دنیوی هر چه اندوخته همه را انداخته برود چیزی که از وی در دنیا و با او در حقیقت میماند
نام او و اعمال است اگر نیکی کرده اجرش با او و درین عاریت سرا نام نیکو ازو بیادگار خواهد ماند و کذا بالعکس نه غالب
می ماند و نه مغلوب نه مقتدر مبارز در دنیا مخلد است و نه ضعیف عاجز در اسلاف هر دو نوع مردم بوده‌اند که ذکر بعضی از آنها
در ذیل این صفحات مفصل شد گذشتند و رفتند نه از نیکان اثری پیداست و نه از بدان خبری هویدا نام هر کدام از آن دو گروه
بطوریکه استحقاق آن دارند بر السنه و افواه مذکور و هر یکی بجزای اعمال خود معاقب است یا مغفور باید بازماندگان و
آیندگان بتتبع آثار و اخبار پیشینیان عبرت گیرند و موعظت پذیرند حالیا گذشتگان را اینها متذکر ندارد و اینها آنچه خود هم
بر زبان دیگران مذکور و با اعمال و افعال خود محشور خواهند بود و فقیر برای همین بعض حالات اورنگ زیب عالمگیر که گریزی
سراسر تزویر و شدید الحرص لیر بود و احوال معاصران او از ملوک و امرا و نوکران و تبعه آنها از خلاصه کتابی که مولف آن
محمد هاشم خافی است چیده و فقیره ضیافت گوش ارباب هوش می سازد و مینویسد که محامد و مناقب نیکوکاران و قساوت و مساوی
ارباب خسران انار راس یافته سرمایه عبرت عابرین این کهن سرای سست بنا گردد محمد هاشم خافی و پدرش در زمره
ملازمان مراد بخش برادر عالمگیر و بعد ناکامی او از متوسلان اقبال دولت عالمگیر پادشاه گشته و واقعاتی که نوشته میشود
مشاهده اوست نه استماع که احتمال کذب و افترا درو تواند بود هر چند احوال معاملاتی که فیما بین عالمگیر و مراد بخش برادر حقیقی
او روی داد و سلوکی که با پدر و برادر بزرگ خود دارا شکوه نمود در اوراق سابقه مفصلاً منظار ارتسام یافت درینجا بنا بر مزید تذکر
باجمال نوشته می آید عالمگیر بعد فیروزی و ظفر بر برادر خود دارا شکوه پدر خود صاحبقران ثانی شاه جهان را زندانی ساخت
و تا هشت سال مقید داشت بیچاره در همان قید از زندان بدن خلاصی یافت و رخت سفر آخرت بربست وقت مردن هر چند
دختر حضرتش خواهر اورنگ زیب استعفای جرائم برادر نمود قبول نفرمود و ناخوش در گذشت و بعد چندی روز از ظفر بر دارا شکوه برادر حقیقی
خود مراد بخش را که باعانت عالمگیر حسب الطلب او از گجرات رسیده در جنگ مهاراجه جسونت راتهور بعد عبور از آب نربدا در حوالی

او مبین وهم در جنگ داراشکوه جانفشانیها نموده زخمهای منکر بآرایش چهرهٔ شجاعت خود برداشت و عالمگیر پذیرفته تا انفصال هنگامهٔ جنگ داراشکوه باظهار تصمیم ارادهٔ حرمین شریفین و مبارکباد دیهای سلطنت و کامرانی برادر اعلیٰ خود را امیدوار یادشاهت و جهانبانی داشته خوشنود و مطمئن خاطر میداشت و آن ساده لوح فریب برادر مکار غدار مخور خورده بی هراس و وسواس حضور او آمد و رفت می نمود و دولتخواهان او از چنین آمد و رفت بی موقع مانع آمده اشد مزاحمت می نمودند او هرگز گمان بدی باعتبار آن همه قول و قرار از آن مزور مکار نکرده نمی شنید بعد شکست یافتن داراشکوه و صاف شدن میدان آن ابله بی نصیب را نیز مقید نموده در قلعهٔ گوالیار نگهداشت بعد از آن که داعیهٔ برآمدن از آن قید بدستیاری بعض مخلصانش مسموع آن زشت سرگشت از راه قساوت قلب قاصد قتلش گردیده یکی از نوکرزادهای او را بدعوی خون پدرش که مراد بخش او را در ایام اقتدار و شروع خروج خود از گجرات بداعیهٔ جنگ داراشکوه بنابر بدگمانی و سوء ادبی که از و در گفتگو بظهور رسیده کشته بود برانگیخت و بحیلهٔ شرعی در قصاص بکشت و داراشکوه را نیز بعد اسیر آمدنش اول نمده در سلاسل کرده در تمام شاهجهان آباد تشهیر کرد و بعد از آن بیچاره را بهانهٔ الحاد و تصوف ذبح نموده روز دیگر لاشش را بر فیل انداخته مانند روز اول در کوچه و بازارهای شاهجهان آباد و دهلی کهنه تشهیر گردانید

ذکر اسیر آمدن داراشکوه و مذبوح شدن آن سراسر اندوه چنانچه قبل ازین هم مذکور شد

داراشکوه بعد برگشتن روزگار و پیش آمدن ادبار از جنگ ثانی که در اجمیر با عالمگیر نمود بسبب بدعهدی و بیوفائی مهاراجه جسونت شکست عظیم خورده با زن و دختر صغیر خود و قلیلی از مونت گریخته بهزار خرابی و خسران باز بطرف احمدآباد گجرات شتافت سید احمد صوبه دار آنجا که دست نشان داراشکوه بود ارادهٔ موافقت و ملازمت ولی نعمت خود نموده دیگر حملهٔ سلطانی از بیم عالمگیر سید احمد را اسیر نموده در امیدواری بر روی آن آوارهٔ صحاری بسته بممانعت از دخول شهر گجرات برخاستند داراشکوه ناچار بکان جیو رئیس گولیان که در آن نواح قطاع الطریق مشهور بود رجوع نمود او کمر مددگاری بسته بعد تقدیم ضیافت بقدر طاقت جمعی از گولیان همراه داده بسرحد ولایت کچه رسانید درین وقت یکی از مریدان ملال نمک گل محمد نام که داراشکوه او را حاکم بندر سورت ساخته بود با قدری داد و پنجاه سوار و دو صد پیاده دست از جان شسته و از سرگذشته رفیق روزبیکسی او گردید زمیندار کچه که در سفر اول بامید بهبود ملازمت داراشکوه نموده دختر خود را با سپهر شکوه پسرش نامزد کرده بود درین سفر منتاش به بی التفاتی پیش آمده جواب صاف داد و داراشکوه از آنجا راه بهکر گرفت چون بکنار رسنده رسید در ملک چاندیان صحرانشینان آن دیار قاصد اسر و غارتش شدند بزورسعی همراهیان گل محمد از چنگال آنها رهائی یافته بسرحد تعلقهٔ مگسیان رسید میرزا مگسی که سرور آن طائفه بود باستقبال و مهمان نوازی پیش آمده باعزاز و اکرام تواضعات متعارفه بعمل آورده اشاره برفتن ایران نمود و خواست تا قندهار مشایعت او نماید و درین باب مبالغه نمود داراشکوه بمقتضای بیت مشهور بیت چو تیره شود مرد را روزگار ✽ همه آن کند کش نیاید بکار ✽ بصلاح بعض خیراندیشان خفیف العقل بامید اعانت ملک جیون افغان زمیندار متعدد رفیانه که مغضوب شاهجهان گشته در معرض سیاست بستن بپای فیل آمده بود و داراشکوه در حضور پدر استعفای جرائمش نموده او را مرهون ممنون احسان جان بخشی فرموده بود و نیز بنابر ورود عرائض او که متضمن رسوخ عقیدت و بندگی و استدعای نزول و ورود در قلمرو او بدارا شکوه کرر میرسید قاصد آن طرف گردید بتوقع آن که شاید بسعی او آبی برروی کار آید آن ملعون بدسیر بخدع و دغا پیش آمده اسیر شدن محسن خود سرمایهٔ تقرب در حضور عالمگیر دانست و از شدت شقاوت ارادهٔ سپردن داراشکوه که جان بخش او بود بدست دشمن و قاتلش نموده کمر باین قساوت بست و ابلیس آسا تلبیس استقبال نمود بیچاره را بجائی که نمود آورد و بنفاق

کمر خدمت بسته غافل ساخت و دین ضمن زوجهٔ داراشکوه از عوارض جسمانی و آلام معانی بعالم جاودانی شتافت چون فوت شوهر
را باهم الفتی در نهایت مرتبه بود کوه‌های غم بر دل ناتوان داراشکوه نشسته عقل و هوشی که درین اوقات و قبل ازین هم کمتر داشت
در باخت و ملک جیون را صدیق مخلص شمرده گل محمد را که رفیق شفیق روز بیکسی و سپاهی عقیدت کیش بود با جمعی از همراهیان معتمد
و معقول خواجه سرا که او نیز همدم جان نثار بود همراه تابوت بیگم بلاهور فرستاده از خود جدا ساخت تا نعش او را در مقبره ملاشاه میر بدخشی
که پیر داراشکوه بود بخاک سپرده باز آیند و خود با معدودی از خواجه سرایان و خدمتگاران ناکاره تنها در دست دشمن ماند بمجرد
اندک بعد و فاصله که از گل محمد بسر آمد بوی نفاق افغان بی‌ایمان اندک اندک بشام هوش پریده داراشکوه رسیدن گرفت
و امیدها انقطاع پذیرفته به بیم مبدل گردید او در وقت خود در خانهٔ آن نشناس حق‌شناس پشیمان گشته قاصد رفتن بسمت قندهار شد
و کافر نعمت مرقوم را از ارادهٔ خود آگاه ساخت او در ظاهر قبول مسئول شاهزاده نموده همراه برآمد و بمنزل رسانیده بهانه سرانجام بعض
ضروریات رخصت چندروز خواسته بجای خود برگشت و یکی از برادران خود را همراه داده مامور نمود که او را مقید کرده بیارد آن
ناپاک بی‌مروت او سه کروه راه رفته دست بیباکی دراز نموده یراق همراهان شاهزاده گرفته داراشکوه را مع صبیهٔ او و دیگر
خادمهٔ محل مقید ساخته مهمان محسن عاجز بیچاره آواره را نزد میزبان مهمان‌کش بدسرشت زشت‌کاره آورد و آن بدبخت سیه‌نامه
مهمان مقید را در مکانی محفوظ محبوس داشته حقیقت حال براجه جی سنگه و بهادرخان که در تعاقب او مامور بودند نگاشت و باقرخان
فوجدار بهکر را ازین ماجرا آگاهی داد و همان وقت عرضداشت بعالمگیر نوشته مع خط ملک جیون مصحوب قاصدان سریع السیر
فرستاد و عرضداشت جی سنگه و بهادرخان مع عرضی ملک جیون نیز رسید عالمگیر شادمانیها نموده حکم نواختن شادیانه فرمود
بیغرضان و ارباب غرض زبان بالطعن و تشنیع و فحش و نفرین ملک جیون برگشادند و پادشاه دین‌پرور قدرشناس فرمان خلعت
عنایت مع عطایای منصب هزاری دو صد سوار و خطاب بختیارخان مصحوب گرزبردار و فرمان متضمن آوردن داراشکوه بحضور
بنام بهادرخان نوشته روانه نمود چون بهادرخان داراشکوه را آورد و خبر بعالمگیر رسید حسب الحکم او طوق و زنجیر در گردن و دست
و پا کرده از راه لاهوری دروازه داخل شاهجهان آباد نموده از رستهٔ چاندنی چوک و پیش بر دو دروازهٔ قلعه گذرانیده و از
چوک و بازار سعدالله‌خان در نظر مردم جلوه داده بشهر کهنهٔ دهلی برده در خواص پوره خضرآباد مقید ساختند و بهادرخان بملازمت
رسیده مورد الطاف و عنایات بی‌پایان گردید و روز دوم که بختیارخان بدبخت عرف ملک جیون بامید ملازمت داخل شهر شد
همین که برستهٔ چاندنی چوک نزدیک رسید بعضی از هواخواهان دلسوختهٔ داراشکوه با جمعی از اصناف اهل حرفه و بازاریان و بچه‌های
بیباک فراهم آمده بر سر ملک جیون بهیأت مجموعی ریخته آنقدر خس و خاشاک نجاست آلود و سنگ و خشت و کلوخ بر سر او و
افاغنهٔ همراهیش زدند که باعث هلاک چند نفر گردید و تماشائیان همه جا از در و بام زبان بنفرین و دشنام آن نابانجام بیدین
دراز نمودند و غلغلهٔ عظیم برپا گشته صورت بلوای عام روی داد و نزدیک بود که فتنهٔ بزرگی حادث شود که کوتوال آگهی یافته
با جمعی از بندگان پادشاهی شتافته افغان مذکور را سالم از ضرب جانی بقلعه رسانیده فتنهٔ بیدار شده را خوابانید روز دوم
موجب حکم بعد تحقیقات بظهور رسید که یکی از احدیان و چند نفر حلیهٔ داراشکوهی بانی این فساد و منشاء این جسارت
شده اند پادشاه دیندار از علمای زمان استفتا نمود که در بارهٔ مجرمان چنین مفتیان دین چه می‌فرمایند فتوی دادند که چون
شر قلیل برای خیر کثیر جایز است خاصه در بارهٔ کسانیکه مخالفت امور رضای خلیفه بعمل آورده باشند قتل چنین کسان مضایقه ندارد
دل‌سوختگان بفتوی و حجت مقتول شدند بعد چند روز احضار و اجماع علما فرموده رسایل مولفهٔ داراشکوه را که متضمن

مقالات صوفیه و تحقیق و توفیق کلمات محققین هنود با اقوال ارباب حال بود بر آورده بدست آویز آنکه دارا شکوه کفر و اسلام را بهرادر
توام خوانده و گفته مصرعه کفر و اسلام در رهش پویان ؛ وحده لا شریک له گویان ؛ اثبات نمودند که پا از احاطه شرع بیرون گذاشته
و علم الحاد برافراشته است لهذا قتل او مباح بلکه از اعاظم صلاحست چون تو طیه و تمهید مذکور قرار یافت و دینداران بهر خود
محضرش آراستند دارا شکوه بیچاره در سال هزار و شصت و نه هجری اول سال جلوس ثانی عالمگیر در اواخر ذی الحجه مذبوح
و سرمایهٔ عبرت جاه طلبان ناپایدار گشت و لاش او را بر هودج فیل انداخته دوباره در مرده اش را از رسته بازار شهر کهنه و نو
به تشهیر گردانیده در مقبرهٔ همایون پادشاه بخاک سپردند و درویش دلریش شاه سرمد حقیقت کیش نیز بجرم مواد و اخلاص دارا شکوه از جمله
ملحدان محسوب گشته بفتوای علمای جاه طلب تقرب خواه مقتول و در جوار مسجد جامع شاه جهان آباد مدفون گردید اما عمده حکام
دست نشان عالمگیر و دینداران با وجود معافی و ممانعت از اخذ بعض وجوه که مکرر پادشاه تهدیدات دران باب نموده از گرفتن
وجوه مذکوره باز نیامده عالمی را رنجانیده از دنیا گذرانیدند و پادشاه دیندار چاره دران باب بنا بر اتقا و تبعیت شرع متین بر کسی
سیاست نکرده وزر و وبال عالمی بر دوش جرأت خود برداشته بعقبی بر رفت چنانچه هاشم علیخان بن خواجه میر محرر تاریخ که رفیق و شریک سفر حضر
و اغلب اوقات اصالةً و نیابةً صاحب بعضی خدمات و بر جمیع احوال ناظر بود این مراتب را باوجود احتیاط و پاس داریها در مسودات
خود مفصل نگاشته فقیر بقدر ضرورت از کتاب او التقاط نموده بعض فقرات او را بنا بر اشتهار بعینه می نگارد از انجمله این عبارتست
هر چند از طرف پادشاه اکثر ابواب معاف و مرفوع القلم گشت لیکن حکام بد انجام بدستور سابق علانیه و فاشی تا حال میگیرند سبب
عمده این عبارت آنکه بعد ظهور چنین نافرمانیها مکرر رعایا از تعدی فوجداران و حکام غافل از بازپرس روز جزا جوق جوق بحضور گرد
فریاد و واویلا می نمودند سوای حکم تحقیقات و ابلاغ احکام تهدید آمیز از راه متابعت شریعت غرا سیاست ظالمان که باعث
عبرت دیگران گردد بعمل نمی آمد مگر بعد ثبوت بعضی بکمی منصب و عزل خدمت مغضوب گشته بعد چند روز بوسیله مربیان
باز بحال میشدند و ظلم راهداری که زمینداران بتقلید حکام زیاده از آنچه با حاطه بیان توان آورد با مسافرین و مترددین و تجار
می نمایند بجائی رسید که باعث قتل جمعی کثیر از مردم قافله و تاراج تمام مال و عرض و ناموس آنها گردیده خصوص کسانی که از سفر
بیت الله برگشته می آیند زن و مرد در کمال عسرت راه می سپارند و گماشتهای حکام نزدیک بندر سورت تا دار الخلافه
دو روز و سه روز آن بیچاره ها را نگاه داشته هر گاه چیزی نیابند بزجر و خواری رخت بدن آنها را کشیده میگیرند محرر اوراق
مکرر مشاهده کرد که بر سر گذرهای راهداری مردم عزیز را که طرف مدینه و حج و بیت الله برگشته عازم اوطان خود ند مابین راه
بندر سورت ندر بار گشته و زخمیان را عاری از لباس ساخته در غارهای سر راه انداختند و بغیر از حق تعالی کسی بغور و فریاد
آن مسافران مظلوم نرسید انتهی کلامه شاید کشته شدن اینهمه مظلومان و بغارت رفتن جان و مال و ناموس مسافران بحضور او
و مفتیان عهدش مشروع بود که برای اصلاح چنین فساد عظیم ظاهر شرع قلیلی برای خیر کثیر بعمل نیاوردند بعضی از احکام بد انجام را در
قصاص مسافران مظلوم قتل و سیاست نفرمود و قتل دارا و اسرا خوان و اولاد وی بدر از ضروریات دین بود که بلا تامل دران مضائقه
نمود و مفتیان هم در فتوی و موعظت کذلک و برای حفظ ظاهر و اشتهار صفت دین پروری مبالغه بجائی رسانید که از استماع
سرود توبه نموده کلاونتان و قوالان را که دیرینه ملازم سرکار شاهی بودند اضافه منصب داده بحال و ملازم داشت اما از خوانندگی
توبه داده شعرا و منجمین را برطرف ساخت و سر رشتهٔ حساب و معرفت وصول تنخواه جاگیرداران که منحصر بر تقاویم بود و در دفتر
دیوانی میداشتند بر نسبت مشهور بیت لاولالب لاولالاشش بهست ؛ لل کط و کط لل شهور کو تست ؛ گذاشته

ازدیوانی

از دیدن تقدیم و نگهداشتن ورد خاتم منع نموده بنای سفر روز پنجشنبه و دوشنبه گذاشت و ترک آرایش با لباس زردوزی و نگین
و جواهر نموده امرا را نیز مانع بود که رنگهای خام و بادله و زرتار پوشیده بحضور بیایند ارباب نغمه سرود باهم اتفاق نموده
جنازه ساخته گل بسیاری بران انداخته بکمال آرایش و ازدحام از زیر نشیمن پادشاه گذرانیدند چون پرسید عرض شد که نغمه
سرود مرده است کلاونتان او را برای دفن می برند در جواب گفت که چنان دفن نمایند که خلاف عادت الهی صعود او مرده مدفون
بیاید و نشستن در درسن که از زمان پیشین معمول سلاطین دهلی بود منع کرد بااینکه گویا بهجوم مشاغل عظیم که از هم باشد در غرفه مشرف
کنار دریا می نشسته عالمی را که چندین هزار مسلم و هندو حاضر آمده از دیدار خود بهره ور می ساختند و جمعی از هنود بوده اند
که آنها را درسنی می خواندند باین معنی که بدون دیدن پادشاه چیزی نمی خوردند و این معنی از جمله طاعت بیهوده خود میدانستند
موقوف نموده عبث عبث عالمی را آزرده خاطر ساخت برای او نقصانی نداشت گو این عقیده دیدار طلبان ظل سبکی
از جمله دیگر عقاید باطله آنها بوده باشد و قضات عصات را بحیثیت خود رائی چنان مستقل ساخته بود که موجب برهمی بند و بست
صوبه داران و عمال و حکام و فوجداری و چکله و سرکارات گردیده کل امرا و عمله و فعله آزرده خاطر گشته اختلال کلی در جمیع
ضوابط و انتظام ملک داری راه یافته بود هاشم علیخان خافی در تاریخ خود می نویسد که عبدالوهاب نام شخصی از متوطنان احمدآباد
قاضی القضاة نموده در کل معاملات مالی و ملکی همه را تابع او گردانیده بمرتبه تسلط داد که ارکان سلطنت از وی اعتبار تمام رسیده آشنا
و بانواع حیل و تدابیر سعی بکار برند که خفت بدو رسانند و مرتشی بودنش و فراهم آوردن او زر بسیار برشوت ثابت نمایند
فایده نداد و مختارخان سبزواری که با پادشاهان هند و ایران سررشته قرابت و صوبه داری برهانپور داشت و محمد صالح نام مرد
کرد عربی قاضی بلده مذکوره و نهایت مرتشی بود بنا بر رضای خاطر و پاس امر پادشاه چنان تسلط و استقلال در خدمت قضا یافت
که روزی در دعوی حویلی که بر بطالت مدعی و دعوی او صوبه دار و عالمی مطلع بود و حجت گذشتن دو شاهد مجهول الطباع
با صوبه دار و اکثر کبار طرف شده اثبات دعوی مدعی نمود و مختارخان با قاضی طرف شدن نتوانست اما آزرده خاطر
گشته بعد چندروز به تهیه همان هر دو گواه را در مقدمه دیگر آورده نزد قاضی حاضر ساخت بعد از آنکه قاضی بگواهی آنها
اثبات مدعی نمود شاهدین مذکورین خود بلا جبر و اکراه اقرار نمودند که ما دروغ شهادت داده ایم چون این کار باشاره مختارخان
شده بود خان مرقوم قاضی را مخاطب ساخته گفت که این هر دو همان گواهانند که در باره دعوی حویلی با آنکه عالمی بر بطلان دعوای
آن مدعی مطلع بود شما حکم باثبات آن نمودید قاضی بمقصد مختارخان فهمیده بر آشفت و بدرشتی گفت که شما را تصدیع آنکه مرا اثبات
نمودید و نمی دانید که در ادای شرع و حاکمش واجب التعزیر شده اید اگر همین هر دو شاهد مذکور بر شرب خمر شما گواهی دهند حکم
بتعزیر شما می نمایم و باز که شاهدان از شهادت رجوع نمایند گواهان را تشهیر تسکیم و بعد هم هر دو شاهد مذکور را سر و ریش تراشیده
بانواع زشتی بر خر سوار گردانیده در شهر تشهیر نمود و محبوس ساخت یکی از آن هر دو خود را مسموم ساخت و قاضی باظهار استعفای
قضا شروع گشت مختارخان چاره غیر از استرضای او نیافت بر پاس خاطر پادشاه دیده قاضی را استمالت ساخته باز سرگرم کار پیش
داشت و فائده غیر از ندامت بر نداشت انتهی کلامه باوجود آنکه از عهده سیوا و سنبها بر نیامده بودند موجب مزید کر متعصبه
و خاتر و راجهای معتقد ربوده کاش از پیش نمیرفت از شدت عصبیت با مطیعان فرقه مذکوره که فرمانبردار بوده اند باخذ
جزیه و محصول زیاده و دیگر احکام خشک کاوشها از حد بدر برده ندامتها میکشید چه این قسم احکام را نهایت نفاذ امر میباید
تا حکم آن کس یکسان بر اعالی و ادانی اجرا یابد نه آنکه معجزه را بر نجانند و از عهده اقویا بر نیاید با آنکه سلاطین ظل الله اند باید بتخلق

با خلاق الٰهی بوده با هیچ فرقه و قومے بد نباشند و با احدے کینه و عداوت نورزند تا خلق خدا بیگانه و آشنا در کنف عواطف ایشان بکام
و آرام بوده سلاطین را به از پدر شفیق دانند و در حجر تربیت فارغ البال بگذرانند سعدی ای کریمے که از خزانهٔ غیب ٭ گبر و ترسا
وظیفه خور داری ٭ و اگر منظور رعایت و تکمیل خلق باشد در اشفاق و الطاف زیاده از عناد و نفاق اثر می آید و از اثر خوے باید دید که
سید الانبیا و المرسلین صلی الله علیه و سلم با مستامنین و دیگر بیگانگان از دین چه راستی و رافت سلوک می نمود و عقدهای دل شان را بمفتاح
عطوفت و اکرام چگونه می کشود و اینکه جهاد فرموده هر یکے خود را صاحب وحی و مامور با مور یکه آن سرور بوده ندانند و خود را با آنجناب برابر
نگردانند بیت کار پاکان را قیاس از خود مگیر ٭ گرچه ماند در نوشتن شیر و شیر و سلطان محمد پسر بزرگ خود را که از جهل جوانی
و نادانی اندک انحرافے نموده چندے روز بهوس داماد ی عم خود سلطان شجاع در جنگهاے بنگاله با وی پیوست و آخر
ندامت کشیده برگشت سالها مقید نگهداشت تا براه آخرت شتافت و همین قسم بهادر شاه پسر دوم خود را با تهام سازش
و اتفاق با سلطان ابوالحسن تانا شاه بادشاه حیدرآباد مع پسران و زوجه عاقله فاضله محبوبه او نور النسا بیگم و بعض خواجه سرایان
و مقربان در کمال ذلت و هوان مدتی ممتد مقید داشت و خواجه سرایان و غیرهم را در تفتیش و تحقیق تهمتے که بر بهادر شاه بود تعذیب
و تعزیر بسیار نموده چون به ثبوت نه پیوست بغرض آنکه باید ندامت کشیده از ایذاے آنها باز می آمد بنا بر خجالتے که عاید حال او
گشت برآشفته به بهادر شاه پیغام فرستاد که بتقصیرات خود اعتراف نموده از ان جرائم استغفار کند تا وسیلهٔ رستگاری او در دنیا
و عقبی گردد بهادر شاه در جواب گفته فرستاد که اگرچه فی الحقیقه انسان نظر بحقوق و احسانهاے بے پایان رب و ارباب سراسر
مقصر است اما در ظاهر تقصیرے که موجب عتاب باشد از خود نمیدانم تا بآن اعتراف و ازان استغفا نمایم بعد صفای چنین جواب
همه صواب آتش غضب آن متعصب دور از ثواب التهاب یافته در شدائد قید پسر افزوده سر تراشی و قصر لحیه و اخذ شارب و
ناخن و لبس جامهاے لائق و اکل غذاهاے موافق منع فرموده بیچارگان را مدتها بانواع عقوبت و ایذا متاذی داشت بحسب
اتفاق بنا بر تربیت و پرورش شاه جهان پادشاه و تفضل و امراد منصبداران بهادر و لائق کار زیاده از حد شمار و در شجاعت و
دلیری و مندوبت اکثرے نادرهٔ روزگار بودند و جوهر جلادت خود بظهور رسانیده بر صفحهٔ روزگار کارنامها بیادگار گذاشته اند آنها
هم از ناقدردانی و بیهوده رنجی او همیشه دلتنگ بوده گاهے بکام دل بقدر استحقاق نرسیدند بلکه بر عکس اکثر مورد طعن و
ملامت بکنایه و صراحه بودند ازین جهت است که کارهاے او حسب المرام انجام نیافت با آنکه بعض احیان باغماض ملازمان خیالهای
خاشے کشیده هر چه دید از دست خود دید تاریخ نوشتهٔ هاشم علیخان خافی بر بعضے سفاهتهاے او اشعارے بتفصیل وارد من شاء
فلیرجع الیه سلاطین صفویه انار الله براهینهم الجلیه اگرچه شیوهٔ مروت و مهمانداری و فتوت و غریب نوازی را بر طاق بلندے
گذاشته اند که دست ساحت و غلفت آنها نمیرسد و از غایت ظهور کالنور علی شاهق الطور از القا و اظهار بے نیاز است و سلوکیکه
با ملوک و ملوک زادهاے اقالیم مختلفه نموده اند کتب تواریخ و سیر از ان مشحون و عنایات و مراعاتیکه با بابر و همایون فرموده اند
نیز مشهور و معروف شاه سلیمان صفوی پدر شاه سلطان حسین با آنکه بمستی مدام و شرب علی الدوام و غفلت و بیباکی و نهایت
سفاکی شهرت دارد و در اخبار مروی و مروتے که در بارهٔ اکبر پسر عالمگیر بعمل آورده و شقاوت و دنائتے که از پدرش و عارجے
مسقطے بظهور رسیده و هاشم علیخان خافی بآن اشعارے نموده بگوش مستعمان هر شنوش سے کشد مهاراجه جسونت
راتهور راکه همیشه تخم عناد با عالمگیر در دل خود می کاشت و با پادشاه هم با واز هنود دیگر زیاده تر عمده بود اما هنگام آمدن
دارا شکوه از گجرات باجمیر حسب الاشعار مهاراجه مذکور و جنگ ثانی نمودن با عالمگیر بوساطت راجه جے سنگه

مهاراجه مذکور را عالمگیر پادشاه ترغیب ترک رفاقت و اعانت دارا شکوه و عفو تقصیرات مهاراج موصوف نموده منصب هفت هزاری
با صوبه داری گجرات بشروط مذکوره عطا فرموده از تکلیف آمدن حضور نیز معاف داشته بود و مهاراجه جسونت سنگه بعد تعیناتی
مهمات و محاربات دکن و معزولی از آنجا متعین صوبه کابل بود همدر آنجا برد اتباع او که سرداران راجپوتیه جهالت کیش
جلادت پیشه بودند زنها و فرزندان او را که دو پسر بوده اند یکی اجیت سنگه و دومی دلتهمن سنگه از کابل بی اذن صوبه دار آنجا
و بدون اخذ دستک بر داشته عازم وطن شدند بر عبر اتک میر بحر مزاحم شد بجهالت خانه جنگی نموده مقابله عبور نمودند چون بدار الخلافه
شاه جهان آباد که بر سر راه ست تا چار و ناچار وارد و سواد وش شده منزل نمودند عالمگیر باستماع این حرکات و کینه های دیرینه برآشفته حکم به تعین
نمود و گرد لشکر اینها کوتوال بحراست مامور شده مردم خود را بحفاظت و پاسبانی گذاشت بعد چندے رؤسای آن لشکر
بهانه رخصت وطن خواستند عالمگیر رفتن آنها برای مقهور بودن عیال و اطفال مهاراجه مذکور صلاح دانسته مرخص نمود آنها
اطفال را بطور غلامان و رانی ها را بلباس مردانه ساخته و دیگر جلادت کیشان را در خیمه های مهاراج نشانیده و بعضی کنیزان
را بصورت رانیان و دو غلام مجهول الاحوال را بصورت اطفال مهاراج در آنجا گذاشته سفارش نمودند که اگر کشف راز شود
در حراست این اطفال و رانیهای مجهول پایداری بعمل آورده چندان مزاحمت و استقامت ورزید که فاصله پنج شش
ساعت از زمان نهضت ما مع رانی ها شود چه عجب که استشمام بے سیرتی رانیها و داعیه بغلامی گرفتن اطفال راجه نموده
این داعیه کرده باشند چنانچه در افواه عوام چنین شهرت دارد علی ای حال بعد بر رفتن آنها باندک فاصله خبر پادشاه
رسید تا استفسار و کشف اسرار ساعتے چند نیز در گذشت چون متحقق شد افواج برای آوردن اطفال مجهول و اسباب
بازمانده و تعاقب رفتگان متعین شد راجپوتان متعین خیمه داد جلادت و مردانگی داده پایداری خارج از مقدور نمودند بعد قتل
آنها اطفال و نسوان داخل حرم سرای سلطانی گشته اطفال حواله پرستاران حرم برای پرورش شدند و شرف اسلام جبراً و قهراً دریافتند
زنها نیز به پرستاری پرستاران حرم سلطانی درآمدند بعد بر مردم خاص متیقن بود که اولاد مهاراجه جسونت همین اطفال اند و راجپوتیه اطفال مجهول را
برای ایفای نام مهاراجه اولادش قرار داده اند پادشاه مجاهد دین پرور از کمال غیظ و غلظت قلب مهم جودهپور وطن دیرینه راجهای
راتهور آبای مهاراجه جسونت سنگه بر دوش جرأت خویش گرفته باراده تسخیر و پا بنهضت نمود و رانا راجه اودی پور اعانت زنها و اطفال
مهاراجه مرقوم وجه همت خود ساخته علم تمرد برافراشت پادشاه فرمان ادای جزیه و برآوردن فرزندان و زنهای مهاراجه جسونت
از عهده خود برانا نوشته ارسال و شهمت اول رانا ترسیده بقبول فرمان پیش آمد و وکلا فرستاده پادشاه را خوشنود گردانید در
خانجهان بهادر برای وصول زر معهود و بند و بست ضلعه اودی پور مامور گشت و پادشاه بدار الخلافه برگشت بعد چندے
باز تمرد و عصیان رانا بعرض رسید و آتش غضب سلطانی شعله ور گردیده عنان توجه کره ثانیه بطرف اجمیر انعطاف یافت
و شاهزاده معظم بهادر شاه از دکن و اعظم شاه از بنگاله که صوبه داران آنجا بودند حسب الطلب بایلغار روانه حضور شاهزاده محمد اکبر
که حاضر و همین مستعد بود بتنبیه و تادیب رانا مامور گشته شاه قلی خان اتالیق او بعطای اضافه منصب و خطاب تهور خان
سرافرازی یافته و با جمعے از امرای نامدار کارزار طلب هراول شاهزاده و سپاه سالار فوج مقرر گشت و در جنگ و تعاقب
راجپوتان جلادتها نموده عرصه بر آن جماعه تنگ ساخت و بهادر شاه از دکن باجمیر رسیده و از آنجا حسب الحکم تالاب اناساگر
که فاصله هشتاد کروه از اجمیر و معسکر شاهی داشت متوقف گشت و شاهزاده اعظم شاه نیز بتخریب طرفی از ملک رانا مامور گردید
رانا و دیگر راجپوتیه با تهور خان و شاهزاده محمد اکبر ساخته او را ترغیب بغی با پدر نموده سی هزار سوار راتهور شریک لشکرش

شدند محمد اکبر خروج بر پدر را نیز پدر آموخته این کار را سهل شمرد و بهادرشاه بوئی ازین مشوره شنیده بمحمد اکبر که با او اندک محبتی داشت
دو کلمه نصیحت نوشته به پدر خود هم عرضه داشت که از مکر راجپوتان و راغوای شاهزاده که جوان ناتجربه کار است غافل نباید بود
عالمگیر که از طرف اکبر مطمئن خاطر بود در جواب نوشت که بزا امتنان عظیم حق تعالی همیشه شما را بصراط مستقیم رهبری و
از آلایش سخن شنوی بدخواهان محفوظ دارد چون خبر جلوس محمد اکبر و سکه بنام خود زدن و منصب هفت هزاری نمودن
تهورخان و اضافه منصب دیگر امرای همراهی بنابر تالیف قلوب آنها انتشار یافته بر عالمگیر متحقق گشت و در لشکر
غیر از اسدخان و بهره‌مندخان و مع متصدیان دفاتر زیاده از شش صد سوار نبودند مضطر گردید و بهادرشاه را بتاکید تمام
نزد خود بایلغار خواند چون آن بیچاره اهل و عیال را بحفظ الهی سپرده در کمال استعجاب جریده مع ده هزار سوار رسید پادشاه
دین پناه قیاس بعمل خود که با پدر نموده بود کرده و ترسید و روی توپخانه بسوی عسکر او نموده حکم فرستاد که خود را تنها مع پسر و [illegible]
بحضور رساند بهادرشاه حسب الامر بجا آورد و عالمگیر از آنکه مطمئن خاطر گشته شروع بوعده و وعید رفقای اکبر نموده اکثری را
بسوی خود خواند بسیاری طالع مردم اطاعت نموده اکثری برخاسته آمدند و تزلزل در احوال و ارکان اکبر
بهم رسیده ناچار راه فرار داد و با پیش گرفت چون احوال او بدینجا رسید بحکام اطراف فرمان در باب اسیر نمودن او نوشته
اکبر را مضطر ساخت او از دست دشمنان همه جا گریزان بوده خود را بهزار خرابی تا بسنبها خلف سیوا مرهته رسانید سنبها
اگرچه مدد خرچی برای او مهیا داشت اما از تنگ ظرفی در سلوک حرکاتیکه لایق بشان شاهزادگی نبود می‌نمود و اکبر کبیده خاطر
میگذرانید عالمگیر چون خبر ورود اکبر نزد سنبها شنید و تعدی او نیز همیشه بگوش پادشاه میرسید بداعیه گرفتن اکبر و تنبیه
سنبها در اثنای سال بست و پنجم جلوس مطابق هزار و نود و دو هجری بنام خدا دهها و قاصد تسخیر بلاد دکن گردیده در آن ولایت
رسیده و بعد سرانجام مهام بسیار اعتقادخان پسر اسدخان را با فوج جرار و سامان بسیار به تنبیه سنبها و گرفته آوردن
اکبر روانه نمود اکبر باستماع این خبر بر جان خود ترسیده سعی بسیار در کمال اخفا تا حبشیان خبر یافته مزاحم او نشوند جهازی
بهم رسانیده در کمال خوف و هراس با دل پر از یاس با دو صد و چند نفر که همراهش مانده بودند بر آن جهاز سوار گشته عازم
ایران گشت و در دریا صدمات تباهی و طوفان کشیده بهزار مشقت بمسقط رسید امام مسقط اول اعزاز و اکرامش نموده آخر
مقید ساخت و بعالمگیر عریضه نگاشته از ورود او اخبار کرده اشعار نمود که اگر در صله این حسن خدمت پنج لکهه روپیه
نقد و فرمان سند معافی محصول جهازات ما که همیشه به بنادر هند میروند و دو سه مطلب دیگر پذیرائی یافته مرحمت شود و متعهد
برای آوردن محمد اکبر بسده والا بحضور بفرستد جمیع ملتمسات خارجه از فرط دینداری یا شدت عداوت و دنیاداری پذیرفت
و بنام متصدی بندر سورت حکم محکم رفت که یکی از ملازمان مزاجدان دریا نورد مع فرمان عواطف عنوان که بنام
امام مسقط صدور یافته زود ارسال نماید متصدی سورت حسب الامر مرشد معنوی حاجی فاضل را که از ناخدایان موروثی
پادشاهی و عارف بلغت اکثر زبانها بود باین کار روانه ساخت ناخدا در اول منزل خبر جوانمردی و فتوت سلطان سلیمان شان
شاه سلیمان صفوی انار الله برهانه در باره مهمان نوازی و چاره سازی گرفتار مضطر شاهزاده محمد اکبر شنیده بجای خود برگشت
تفصیل این اجمال آنکه ماجرای امام خارجی زشت افعال با اکبر از خارج بسمع همایون پادشاه مالک رقاب
مهمان نواز رسید که اکبر پسر عالمگیر از خوف پدر بر جان خود ترسیده بعد هزاران مصائب و محن از قلمرو هند بیرون آمده
با نواع امیدواری عازم آستان سلاطین سجده‌گاه بود و جهاز تباهی خورده بمسقط رسید امام خوارج بناجوانمردی

و بے دینی و دنیاپرستی را قبله همت خود ساخته بطمع مبلغ پنج لک روپیه و معافی محصول جهازات و حصول دو سه مطالب دیگر سے خواهد که
اکبر را بحضور پر شور مقید فرستد. این معنی بعالمگیر نگاشته و صورت پذیرائی معتمدے را از ملازمان او بنابر سپردن اکبر درخواسته
بمجرد استماع این خبر آتش غضب جهان سوز آن پادشاه سلیمان جاه و بابه زدن گرفت و فرمان واجب الاذعان در کمال
تشدید بوالی مسقط نوشته ابلاغ داشت که مهمان ما را بعزت و احترام نزد ما اگر نفرستادی افواج بحر امواج که آماده بکار و اراده برای
خرابی دیار خود و قتل عام صغار و کبار آنجا رسیده دان. مسقطی هوش از سر باخته بلا تامل در کمال شان و تجمل شاهزاده محمد اکبر را
بیارگاه آسمان جاه سلیمان زمان فرستاد. اکبر به بندر عباسی رسیده محمد ابراهیم ملازم معتمد هوشیار خود را برای شکر رستگاری
و رستگاری عنایت و اعانت شاهی بدار السلطنه اصفهان فرستاد. شاه مهمان نواز محمد هاشم تبریزی را بمهمانداری همراه
ابراهیم متعین نموده و سرانجام ضیافتها و فرمان برداری و خدمتگذاری و رضاجوئی مهمان نهایت تاکیدات فرموده و اشعار
نمود که بعضے تحائف از ثمار و نبات هند مثل انبه و اناناس و اوراق پان که در سواحل بندر عباسی و قرب و جوارش بکثرت بهم میرسد
بشاهزاده اکبر متواتر رساند و بهر صورت خوشنود نگهدارد و مصور جادو رقم صورت نگار را که در شبیه کشی سحر طراز و نادره روزگار
بود همراه داده فرمان داد که شبیه اکبر بدون اطلاعش درست کشیده قبل از ورود او بحضور بفرستد تا لیاقت او را از قیافه او
بمشاهده تصویر قبل از ملاقات دریابد. حسب الامر این کار بتقدیم رسید و محمد هاشم شاهزاده را در راه بنهایت خوشنود داشته چون
بسه کروهی اصفهان رسید در یکے از باغهای پادشاهی فرود آورد و شاه مهمان نواز بعنایت سرفرازی اکبر خود تا باغ مذکور
باستقبال آمد. شاهزاده تا در باغ باستقبال پادشاه شتافته ملاقات نمود و سه قطعه جواهر یکے الماس دیگری زمرد و یکی یاقوت
گران بها بطور ارمغان در راه آورد گذرانید. شاه بنابر دلجوئی و آبروبخشی او هر سه جواهر گرفته در دستار خود گذاشت و بشوق و
شغف بسیار معانقه نموده و پرسش احوال بے تکلف فرموده در باغ تا خانه که برای اکبر مقرر شده بود پای انداز زربافت و مخمل و
دارائی کاشان و چهینت بندری که قدرش در انجا زیاده تر از زربفت است گسترده بودند اسپ سواری شاه ایران بشاهزاده محمد اکبر
بالاے آن را میرفت اسپ پادشاه هموار با رسیدگی میرفت و اسپ اکبر تندی نموده مضطربانه پا می گذاشت جلودار اکبر
پادشاه آقای خود بجلدی اسپ دیگر آورد و اکبر بچستی و چالاکی تبدیل سواری بنوعے نمود که شاه و دیگر مقربان تحسین و آفرین نمودند.
بعد ورود بدر دولتخانه شاه سلیمان عنان اسپ کشیده اکبر را بجائیکه برای او مقرر شده بود مرخص ساخت و ما یحتاج شاهزاده و
آن مکان همه چه می بایست مهیا داشت. روز دیگر پادشاه مهمان نواز قدم رنجه فرموده اکبر را همراه خود بدولتخانه آورد و مسند جلوه
برای او گسترده باعزاز و اکرام نشانیده لوازم مهمانداری و غریب نوازی را بنهایت مرتبه رسانیده وجهی لائق برای مصارفش
تعیین فرمود. بعد مرور ایام چون اکبر اظهار امداد و اعانت و طلب رخصت به هند نمود شاه گفت تا پدر شما زنده است شما مهمان عزیز ما
هستید و تا آن زمان اعانت و رفاقت از ما بعمل نخواهد آمد بعد انتقال او که کار بمقابله برادران افتد در تقدیم خدمات خود را
معاف نخواهیم داشت. ارباب تمیز و انصاف ازین حکایات و برخے از مقالات دیگر که بعد ازین نقل میشود احوال عالمگیر
و والی مسقط و شاه سلیمان پادشاه ایران و دیگران شرافت و خساست هر یکے ازین اشخاص و فضائل و رذائل اخلاق دریافته
هر چه را محمود شناسند اختیار نمایند و آنچه را رذالت شمارند اجتناب و احتراز ازان واجب دانند. زانیکه زنهاے مهاراجه جسونت
مع هر دو طفل بجلادت راجپوتان غیرت شعار بحیله و جرأت چنانچه گذشت از دار الخلافت شاهجهان آباد برآمده بملک خود رسیدند
و رانا حمایت آنها نموده عصیان ورزید و عالمگیر قاصد استیصال آنها گشته عازم اجمیر گشت از راه عناد که با مهاراجه جسونت و رانا اودی پور داشت

حکم اخذ جزیه از هنود فرمود و فرامین درین باب نگاشته بجمیع صوبجات فرستاد و در حضور هم حکم جزیه گرفتن جاری شد چون در شاهجهان آباد
هنود زیاده از لکوک در عدد محسوب شدند و هزاران هزار از جماعهٔ مذکوره مقدور ادای آن وجه نداشتند لهذا چند لکهه ازان فرقه
زیر نشیمن خاص شاهی که معروف به جهروکه بود هجوم آورده ضعیف نالی را از حد بردند عالمگیر اصلا ملتفت باستماع ناله و فریاد آنها
نشد تا به پذیرائی چه رسد تا آنکه روز جمعه که پادشاه به نماز میرفت هنود از در قلعه تا مسجد جامع آنقدر ازدحام نمودند که راه تردد بر مردم مسدود
بود و از چار سو های و هوی تظلم و استغاثه بلند گردیده در گنبد افلاک پیچید و کار بجائی رسید که با وجود اهتمام شدید که سر و دست
مردم مجروح گشته اکثری را دست و پا از کار رفت تخت روان پادشاه دو قدم را در رفته باز می ایستاد و آخر گذشتن و پیش رفتن
از جائیکه ایستاده بود متعذر گشته جنبیدن دشوار بود و هر دم کثرت و ازدحام می افزود و لمحه توقف فرموده آخر فرمان داد که فیلان
کوه شکوه نشانهای شاهی و افیال سواری و غیره طلبیده گفت که صف فیلان بسته بر مزدحمین برانند چون حسب الامر عمل آمد
جمعی پامال افیال و اسپان رمخورده گشتند باقی ماندگان مایوس و محروم گریخته در خانهای خود خزیدند و چار ناچار تن باداء
جزیه در دادند بسبب عصبیتهای مذکور و دیگر نوع تنبیهای عبث بعد ورود دکن کارهائیکه خانجهان بهادر کوکلتاش و معظم خان
و سید عبدالله خان معروف بسید میان و دلیر خان افغان و آغر خان و داود خان قریشی و دیگر امرای صاحب جرأت
و آزموده ملازم او بعزت و احتشام در بلاد دکن و بنگاله و آسام در جنگ و غیر جنگ بانصرام داده و حروب و مهام عظیمه را
بانجام رسانیده اند از عالمگیر بظهور نرسیده و اکثر جا در کارهای بسیار بنا بر شکستهٔ خاطری و نفاقهای امرا که دل بری
از پادشاه مبدء داشتند فوجهای پادشاهی بنام آوران فوج و سپه سالاران عمده را خفتهای عظیم چنان رو می داد که
لائق ذکر و تحریر نبود برای همین بعد از ده سال محرران تاریخ را از تحریر سوانح ایام دولت خود ممتنع داشت و کسی
احوال او در مفصل ننگاشت چنانچه بعض فقرات هاشم علیخان خافی اشعار بآن دارد و فقیر بنا بر استشهاد فقرات مذکوره را
بعینه می نگارد و هی هذه بعد انقضای ده سال مورخان از تسطیر احوال آن پادشاه عدالت گستر دین پرور ممنوع
گشتند مگر بعض مستعدان خصوص مستعد خان بطریق خفیه برخی از احوال مهمات دکن مجملاً بلا تذکار مکروهات فقط
فتوحات بلاد و قلاع را بزبان قلم داده تاریخی که احوال چهل سال باقی در ان درج باشد دیده و یافت نشده کاتب حروف
تجسس و سعی تمام در فراهم آوردن باقی احوال نمود و آنچه را برای العین مشاهده کرد مسوده نموده اوراق نگاشته متفرق خود را
جمع ساخت امید که انشاء الله تعالی توفیق اتمام آن یابد چون بعد ده سال از جلوس همایون حضرت عالمگیر غازی خلد مکان
بر احوال حکمرانی عشر ثانی آن خسرو عدیم المثال بضبط ماه و سال اطلاع نیافته سوانح هر سال بقیهٔ تاریخ بگزارش منتهی اند آورد
اما از بعض وقائع حضور و صوبجات آنچه راقم حروف برای العین مشاهده کرد و از راویان ثقه بغرض مسموع نمود لغایت
سنه نوزده از بسیار کمی بزبان خامه داده باز از آغاز سال بستم بر هر سوانحی که علم حاصل نمود بقیه سال انشاء الله تعالی
بتذکار خواهد در آورد خانجهان بهادر بعد مهم حیدرآباد که انشاء الله تعالی بگزارش می آید مدتی مغضوب و بی جاگیر بود
تا وفات یافت اما قبل ازان که رایات ظفر آیات پادشاه در ممالک دکن سایه فگن گردد بندوبستی که از خانجهان بهادر در تنبیه
مرهته بظهور آمده بود بعد تشریف آوردن پادشاه خلد مکان عالمگیر غازی به دکن با وجود بیست و شش سال در استیصال
مقهوران کوشیدن و چندین کرور روپیه صرف نمودن قلعجات غنیم بسعی و تردد تمام مسخر فرمودن از نفاق امرا و تقاضای
ایام میسر نشد بلکه روز بروز سوختی غنیم و در آمدن او بملک قدیم بطریق توطن زیاده گردید و صدمات چند بامرای رکاب و اطراف

رسیده که از اندازه تحریر بیرون است و بخان جهان بهادر هرگز صدمهٔ بی‌آبروئی نرسید سوای جنگهای مشهور او که با امرای سلاطین
بیجاپوری و حیدرآبادی نموده شجاعت و جانفشانیها که خارج از حد قیاس بظهور آورده با وجود اتمام سازش با غنیم تا انتهای رستمانه
بر فوج اشقیای مذکور آورده از آنجمله مرد و جنگ او بزبان قلم می‌رود خانجهان بهادر بقصد تادیب مرهٹه تافته از خجسته بنیاد
مسافت چهل و پنجاه کروه درنوردیده بود سه چهار سردار سنبهاجی با چهار پنج هزار سوار باراده غارت خجسته بنیاد بطریق ایلغار نزدیک
به اورنگ آباد رسیده تا ماهی پوره دست اندازی نمودند و تزلزل تمام در خجسته بنیاد روی داد خانجهان بهادر بمجرد استماع این خبر خود را
بایلغار رسانید وقت مقابله زیاده از دو هزار سوار با او نبود در میان هر دو سو قتال عظیم و محاربهٔ صعب روی داد و تا رسیدن باقی فوج
کارزار رستمانه نموده قیامتی برپا ساخت هر سو می‌تاخت از کشته پشته‌ها برمی‌افراشت هر چند مرهٹه بسیار هلاک شد اما نظر
بقلت فوج خانجهان بهادر نموده چنان حمله‌های صعب آورد که منجمله دو هزار سوار زیاده از پنجاه شصت سوار همراه آن شهسوار
عرصهٔ جلادت نماند از آنجمله بود اغر خان با دو سه برادر و پسر خود و آن بهادر شیر دل داد مردی داده می‌جوشید و می‌خروشید
و گریختگان را دلدهی نموده و سخنان غیرت افزا فرموده بسوی خود دعوت می‌نمود چندان پایداری ورزید که فوج متعاقب
رسید و هزیمت خوردگان هم برگشته باز خود را رسانیدند و آن جنگ الی الآن بجنگ هرسول شهرت دارد در آن روز
آنقدر در میدان هرسول سه کروهی خجسته بنیاد سر مرهٹه‌ها از بدن جدا کرد که چندین هزار سر زینت افزای کله منار اطراف
خجسته بنیاد گردید و چندین ارابه پر از نیزه و چتری و آفتاب گیر مع اعلام و نشان بیشمار روانهٔ قلعهٔ خجسته بنیاد ساخت محمل جنگ دوم
آنکه بفاصلهٔ سی کروه از خجسته بنیاد با سرداران مرهٹه جنگ و مقابله داشت خبر رسید که فوجی بسیار گران باراده تاراج
خجسته بنیاد متوجه یک بلدهٔ مذکوره رسیده قریب بیست هزار سوار بسرداری یکی از پسران خود مقابل دشمن گذاشته یکی از
راجه‌های کمکی را با خود گرفته سی کروه راه را در پنج پهر ایلغار نموده پاسی از شب مانده بفاصلهٔ دو کروه از فوج مرهٹه رسید
چون زیاده از هفتصد سوار با او نرسیده بود راجه را فرمود که اگر هیچ مرد مرهٹه قلت فوج ما را برای العین ببیند دلیر گشته
جسارتها خواهد نمود مصلحت آنکه نشانها و نقاره خانهٔ مرا نزد خود داشته همین جا با چندی از راجپوتیه که همراه شما رسیده توقف
نمائید و فوجی که از عقب برسد توقیف نموده آسایش دهید و من همین وقت در آنها تاخته شبخون میزنم و تا دسترس باشد
مخالفان را می‌کشم بعد طلوع صبح اگر آنها سرگرمی نموده زور آرند من آنها را بطرف خود کشیده این طرف می‌آرم باید که
شما در آن وقت اعلام باکشاده نقاره و کرنا بلند آواز ساخته هر طرف که هجوم آن قوم شوم باشد یورش نمائید بعد از این
تمهید خود را بلشکر مخالف زد تا آنها خبردار گشته جمع آیند مردم بیشمار بقتل آورده و از چهار سو صدای بگیر و بکش بلند گردید چون
صبح دمید و کیفیت فوج با نشانهای راجه بر مرهٹه ظاهر گردید شاهزاده هزار سوار که در شب تیار گشته خود را بیک کنار محفوظ
داشته بود بر خانجهان بهادر یورش آورد آن بهادر دلیر موافق مشوره عنان گردانید و فوج مذکور را بسوی خود کشیده
بمیدان کشید با آنکه تا آن وقت نزد راجه مذکور زیاده از هزار سوار جمع نشده بود آن راجه حسب الامر نشانهای خانجهان بهادر کشاده
و صدای نقاره خانه و کرنا بلند ساخته یکبارگی حمله آورد همین که علامت لشکر خان جهان بهادر ظاهر گشت مرهٹه‌ها دست و پا
گم کرده بفرار آمدند که خانجهان بهادر رسید و بی اختیار رو بفرار نهادند درین وقت سه چهار هزار سوار دیگر از افواج عقب مانده
خانجهان بهادر مقابل مرهٹه‌های فراری و پس و پیش آنها رسیده صدای بگیر و بزن بلند گردانیدند مسود اوراق در ایام زمان
برای تحصیل در جاگیر والد در آن پرگنه رسیده محصور غنیم گردیده امید جان بدر بردن نداشت قابو یافته خود را بفوج ظفر موج پادشاهی

انداخت تا هر طرف نظر کار میکرد و از کشته پشته ها بنظر می آمد کار بجائے رسید که مرهٹه ها خود را از ما دیان انداخته باظهار عجز دربوسے بجا نهانے مزارعان و رعایا پناه می بردند و آنها بلنگ و چوب سر آنها نرم می نمودند و غنیمت بسیار که از اطراف غارت نموده آورده بودند بدست غازیان افتاد و بعد فتح تا دو سه روز حسب الامر خاکر و بها سر افتادگان میدان را بریده چهل پنجاه ارابه از سر بریدهٔ آن جماعه وغیره و آفتاب گیرها و اسباب دیگر پر کرده روانهٔ خجسته بنیاد دمیا مفتند بهمین دستور در اکثر محاربات که سررشته تدبیر از دست نمیداد باقبال عالمگیر فتح و ظفر نصیب او می گردید انتهی کلامه این قسم امیر کبیر و شجاع دلیر و اشال او ملازمان جان نثار کار گزار را بمجض اتهام بعض تنک نظران حضوریا بمجض قضات و مشائخ باطن کور معزول المنصب نمودن و ضبط جاگیرات فرمودن همان نتائج داد که سالها صرف اوقات نموده و کرورها برائگان داده انتظام رکن اصلاح میسر نیامد و سرمایهٔ فساد و عناد مرهٹه با مسلمانان بیچاره دیگر گشته آخر تمام هندوستان جولانگاه عساکر مرهٹه و باعث هلاکی اطفال و نسوان مسلمانان و بے سیرتی آنها از دست سکنان و مرهٹه و دیگر هنود ان مقدر گردید و اجرای این مفاسد عائد حال عالمگیر گشته قرون بسیار و اعصار بیشمار ثواب آن بروح کثیر الفتوح او رسیده و خواهد رسید اطاعت اوامر و نواهی الٰهی و را اغراض و اهوای نفسانی خود چنان بود که انموذجے از آن در بارهٔ پدر و برادران و پسر انش بعرض بیان در آمد و تبعیت شرع بقاضی که از شهرت وارد در کارها ئے که خلاف رضاے او بود این قسم که محرر تاریخ مذکور می نگارد صورت خطه از آن که پادشاه عالمستان کمر همت بتسخیر بیجاپور و حیدرآباد بسته بود روزے از قاضی شیخ الاسلام در خلوت فتواے جواز این مهم خواست قاضی برخلاف مرضی و اراده خلد مکان جواب داده بعد چند روز بعد دیگر هواخواهان رخصت بیت الله خواسته و بجد گشته حاصل نمود و روانهٔ کعبهٔ مقصود گردید انتهی این عبارت او دلالت میکند که از قاضی نهایت رنجیده او بر جان خود ترسیده بدر رفتن بهانهٔ حج بیت الله فوز عظیم دید و قاضی عبد الله در جنگ حیدرآباد قاضی حضور بود از تلاف مسلمانان از طرفین هر روز دیده تنگ آمد روزے عرض نمود که ابو الحسن و همه باشندش همه مسلمانند و ازین طرف هم اکثرے اهل اسلام جدال و قتال خلاف آئین و منافی شرع متین ست اگر بمقتضائ الصلح خیر مصالحه فرمایند هر آینه بجا و موجب ترحم بر عجزه و غربا خواهد بود چنان مورد عتاب گردید که قریب بود قضا متوجه قاضی گردد و بسفارش برخے از مقربان تادیب قاضی از لوح خاطر محو نمود و جزاے محرومی از شرف حضور و امتناع از باریابی مجرا اجراے او و اثبات نمود و مدتے ممتد از ادراک کورنش ممنوع بود و فضائح و قبائح چند از پادشاه مجاهد بظهور رسید که ادنیٰ هوشیار را از آن قسم کارها تجنب و احتراز لازم می شمرد برخے از آن در وقائع حیدرآباد که نعمت خان عالی بطور شوخی با کمال متانت و سعداد نگاشته پیرایهٔ ایضاح می یابد اکنون لازم افتاد که بعضے از سوانح جنگ حیدرآباد درین صفحات ارقام یابد تا وسیلهٔ عبرت ناظران کرام گردد

ذکر مجملے از حیل عالمگیر که در تسخیر حیدرآباد و بیجاپور نمود

چون عالمگیر در شدت حرص و شره بے نظیر بود تسخیر سلطنت بیجاپور از آخر سلاطین عادل شاهیه که مسمی بسکندر عادل شاه بود و انتزاع حیدرآباد از خاتم سلاطین قطب شاهیه سلطان ابو الحسن تانا شاه در خاطر خود مصمم نموده شروع ببهانه جوئی فرمود و خواست که حجتے برای مکاوحت بدست آید اول نامه متضمن بر طرف نمودن ماذنا برهمن که بوزارت او بنا بر بعضے جهات منصوب مامور بود فرستاد سلطان ابو الحسن در امتثال فرمان مذکور عذرے خواست درین ضمن شنید که ابو الحسن الماسے ارجمند درین بار بدان وزن و قیمت در جواهر خانهٔ هیچ پادشاهے نتوان یافت در طمع افتاده میرزا محمد مشرف دیوان خاص را که انعامه داد

وتربیت کرده او بود بطلب آن الماس رخصت نموده در خلوت فهمانید که مطلب از فرستادن تو فقط طلب آن پارچه سنگ نیست بلکه
مقصد آنست که در هر دو صورت قبول و انکار از ارسال آن جوهر بدستور فرستادهای دیگر نظر به طمع و ضرر خود نکرده و از بیم و امید او
خود را برکنار داشته عمداً در گفتگو بیباکی و درشتی نموده گستاخانه سخن بیفاش نمائی شاید او تو بدسلوکی و درشتی پیش آید و تقیه
نافرمانی بر او ثابت گشته دست آویز منازعت میسر شود و چون آن میرزا محمد نزدیک بحیدرآباد رسید ابو الحسن یکی از عمده های
سرکار خود را باستقبال او فرستاده باعزاز و احترام طلبید بعد تقدیم مراسم ضیافت چون میرزای مرقوم طلب الماس
معلوم نمود فرمود که جمیع الماسهای جواهر خانه و مع کاغذ سیاهه جواهر خانه و متصدی سررشته دار پیش میرزا محمد حاضر آوردند
و بقسمهای غلاظ و شداد برائت ذمه خود از اخفای الماس غیر از الماسهای حاضر حاصل نمود از جمله آن الماسها جوهری که در وزن و
شفافی و رنگ به از و بود مع تحف و هدایای لائقه دیگر بطریق پیشکش حواله اش نموده رخصت انصراف ارزانی داشت هاشم علیخان خافی
محرر تاریخ عالمگیری می نگارد و صورته خطه المحرر اوراق بعد عود او از زبان او شنیده نقل مینمود که در سر مقدمه در مجلس ابو الحسن کرے که می آمد
موافق حکم و مرضی پادشاه گستاخانه و بیباکانه سوال و جواب نموده او را ملزم میکردم اما در یک سخن ملزم گشته نتوانستم که جوابی بگویم و آن اینکه
بتقریبی ابو الحسن گفت اگر چه ما هم پادشاهیم اما خود را در جرگه نوکران عالمگیر میدانیم من از این سخن برآشفته گفتم که در مقابل عالمگیر پادشاه
غازی شما را نرسد که نام پادشاهی بر خود اطلاق نمائید ابو الحسن در جواب گفت میرزا محمد غلط میگوئی اگر نام پادشاهی بر ما اطلاق
نشود پادشاه شما را شاه شاهان چه قسم خواهند گفت انتهی کلامه بعد ورود برهانپور که گویا سرحد دکن است در سال بیست و پنجم
از جلوس شهاب الدین خان پسر قلیچ خان را که آخر مخاطب بغازی الدین خان فیروز جنگ شد و در ان ایام منظور نظر تربیت
عالمگیر گشته اضافه های متوالی می یافت برای تسخیر بعضی قلاع متعلقه سنبها مع اسباب قلعه گیری و فوج شایسته مرخص نموده
مامور ساخت که قلعه راهیری چون از قلاع متینه نامی نیست و شاهجهان پادشاه هم وقت اراده تسخیر بلاد و قلاع دکن
ابتدا بهمان قلعه نموده بآسانی مسخر ساخته بود خان مذکور هم ابتدا بهمان قلعه نماید و نیکنام خان را قلعه دار و فوجدار سرکار
بگلانا گردانیده مخفی تاکید نمود که قلعه سالیر را که از قلاع مستحکمه معروفه است باحتیال شایسته سعی موفور نماید تا بدون جنگ و جدال
بدست آید و در سنه بیست و ششم بعد انقضای برشکال از خجسته بنیاد کوچیده متوجه احمد نگر گشت و شاهزاده محمد اعظم را برای تسخیر
قلعه سالیر و دیگر قلاع نواح گلشن آباد متعین نموده شاهزاده معظم را برای تنبیه مفسدان رام دره متصل کوکن عادل شاهیه مامور فرمود
چون اعظم شاه متوجه تسخیر قلاع گردید نیکنام خان که حسب الامر از سابق با قلعه دار سالیر راه سازش باز کرده ارسال رسل و رسائل
می نمود زیاده تر سرگرم کار مذکور گشته بقلعه دار پیغام نمود که آخر این قلعه باقبال و اقتدار عالمگیر مفتوح خواهد شد اگر محنت مرا
ضائع نگردانی حق خدمت تو در حضور اثبات نموده پنجهزاری خواهم گردانید و هم رفاه خود در قبول نصائح نیکنام خان دیده
اطاعت کرده قبل از ورود اعظم شاه بسعی نیکنام خان تسخیر قلعه مذکوره میسر آمده کلید طلا مرسله خان مرقوم بحضور رسید و نیکنام خان
مورد عنایت و قلعه دار بحضور رسیده پنجهزاری سه هزار سوار گردید هاشم علیخان خافی می نگارد که از ابتدای سلطنت عالمگیر بلکه بعد
تحقق نام و نشان فراخور حال خانه زادان موروثی و نوملازمان بمناصب و اضافه ها سرافرازی می یافتند و آبروی
منصب و نوکران پادشاه وروزیکه پادشاه داخل احمد نگر دکن گشت بحال بود و از جاگیرات و نقدی کامیاب و در زندگانی بخوبی
می نمودند و پادشاه در پیش آوردن افغان و راجپوت احتیاط می نمود و قوم کشمیری خصوص فرقه کمتر بمنصب سرافرازی
می یافت بعد از آن که جلب قلوب دکنیان خصوص ملازمان سنبهای مرهته و سلاطین بیجاپور و حیدرآباد بنا بر غرض استیصال آنها

و تسخیر ممالک دکن پیش نهاد خاطر گشت هر کس بوسیله هر که رجوع بدین آستان می آورد زیاده از مرتبه و حوصله خود بمناصب علیه و عطاهای خلاع و جواهر و اسپ و فیل و خطاب سربلندی می یافت هر چند برای استمالهٔ آنها مناصب عظیمه بخشیده جاگیر بالنقد هر چه بود زیاده از سه ماهه یا چار ماهه تنخواه نمی شد و در آوان جاگیر داغاض بسیار بعمل می آمد باز هم بمرور ایام کار بجائی رسید که تمام ملک به تنخواه نو آمدهای دکن رفت و وکلای آنها بایصال رشوت و کارسازیها محالات سیر حاصل برای موکلان خود می گرفتند بهر قدر که در مراتب و مناصب عمدهٔ جدیدان بی نام و نشان افزود روز بروز در اعتبار و اوقات از منصبداران و والاشان قدیم کاسته کار بجائی رسید و عرصه چنان تنگ گردید که بعضی از خانه زادان روشناس از راه قدردانی پرورش می یافتند لیکن جمع کثیری از منصبداران کم پایه که چنان مربی و زر خرچ مهم سازی نداشتند بی جاگیر محض شده و اهالی پای باقی معدوم الوجود گردید چنانچه مکرر بر طومار ارباب طلب پادشاه دستخط نمود که یک انار و صد بیمار و در اوقات تعیین افواج و عزل و نصب خدمات عمده های واجب الرعایة را بنظر قلت پای باقی از روی آوارجهٔ جاگیر مردم کم پایه تغییر نموده تنخواه عمده های مذکور فرموده عالمی را زیر تیغ بیدریغ قلم می کشید این عمده نوازی علاوه دیگر خرابیهای بیچارگان بی بضاعت می گشت انتهی کلامه شهاب الدین خان که به تسخیر قلعهٔ رابج مامور شده بود نظر بشجاعت او و اسباب قلعه ستانی که همراه او معین شده بود بایستی سر سواری آن قلعه مفتوح می گشت از عزم و هوشیاری قلعه داران بنهاکه بجراست آن قلعه مامور بود فتح قلعهٔ مذکوره دشوار گشت با آنکه آن قلعه دو سه توپ آهنی کهنه شکسته داشت اما قلعه داران بکار دانی خود توپهای چوبی بسیار تراشیده و از چرم پیچیده تیار نمود و تا ضرورت نمی شد و مردم پادشاهی برپایهٔ آن نمی آمدند توپ نمی زد چه آن توپها زیاده از یکبار بکار نمی آمد و نوعی پایداری و حراست نموده که شهاب الدین خان و فوج پادشاهی مجال تسخیر آن نیافت و ایام محاصره بامتداد کشید بعد از آن قاسم خان که از امرای سپاه رزمت پیشه مدبر و کار طلب متهور بود بتسخیر قلعهٔ مذکور مامور شده و از کلید سعی و یورشهای متوالی آن بهادر هم مفتوح نشد بعد از آن خانجهان بهادر کوکلتاش متعین گشت و آنچه لازمهٔ سعی و تلاش بود بتقدیم رسانید سود نداد ناچار روزی منصوبهٔ درستی دیده عوام سپاه و بازاریان را ابطرفی مقرر ساخت که شور یورش از حد بدر برند تا مردم قلعه آن طرف بدافعهٔ آنها پردازند و از طرف مقابلش که قابل کمند انداختن و زینه گذاشتن بود سه چار صد کس شجاعان معتمد را مقرر نموده عید اضافه و انعامات مستعد ساخت که چون حارسان قلعه بطرف یورش مشغول شوند بهادران مذکور دامن همت بر کمر جرات زده در کمال اتفاق شور و غوغا بالا برآیند اتفاقاً این خبر از جواسیس بحارس قلعه بعینه رسید او هم همین قسم تدارک پرداخته عوام قلعه را بطرف عوام اهل یورش و ارباب غوغا و شورش مقرر ساخته شجاعان آبرو طلب را بطرف کمند افگنان پلنگ خصلت گذاشت و آنها پنجه های آهنین که در دکن رائج و آنرا بزبان هندی بگهنوهه میگویند در دستها کرده و سیوف و دیگر حربه های جان ستان گرفته مستعد مدافعهٔ عارجان فصیل قلعه استادند اما نوعی خاموش بودند که کسی گمان بودن مردم بدان طرف نمی برد از حملهٔ جوانان قلعه کشا دو نفر پیش آهنگ بر زینه ها برآمده خود را بسر دیوار قلعه رسانیدند و پیروان آنها در راه بودند همین که پیش قدمان بر فراز حصار برآمدند حارسان قلعه که پنهان نشسته بودند یکبار از کمین جسته اول دستار بالا برآیندگان در ربودند بعد از آن به پنجه های آهنی سر و روی آنها چنان خراشیدند که چشم و لب و رخسارهای هر دو زخمی گشته بزشت ترین صورت معیوب گردیدند و بضربات پی در پی او بالای آن کوه سرنگون گردانیده پایین افگندند و از پی برآمدگان نیز بصدمهٔ افتادگان پیروی پیش قدمان گزیده سر مرو و شکسته دست و باز و بزمین رسیدند و بعد وزی

مذبور سے که در علم تکسیر و تسخیر جن شهرت داشت مزخرفی چند بخان جهان بهادر گفته مارے از طلا بوزن صد تولہ درست کنانیده
لباس چرم موی ارمکی از پنبه پوشیده ماری طلائی در دست گرفته بر کنگره چوب بالای دمدمه نشسته فوج را مامور به یورش گردانیده خود آن
مار را با نواع مختلفه حرکت داده شروع بخواندن بعضی از اسامی عجیبه نموده و وعده او با خانجهان بهادر آن بود که بدین صورت
قلعه مفتوح خواهد شد ناگهان ضربتی از سنگ یا گوله بسر و تن مرد مزبور رسیده از بالای آن بلندی گردیده دست و پا شکسته بر زمین
غلطید و کاری ساخته نشد آخر الامر سرداران متعین مثل خان جهان بهادر و قاسم خان وغیره دست افسوس مالان از مهم
دلتنگ و از تسخیر مایوس گشته روزیکه داعیه برخاستن از پای آن قلعه نمودند فرمودند که کنگره وغیره آلات چوبی که برای تسخیر
قلعه ساخته بودند آتش دهند وقت سوار شدن تغییر لباس نموده کوچ کردند تا مخالفان سردار را نشناسند محارسان قلعه فریاد
میزدند که اندک صبر کنید تا آتش کنگره سرد شود و خاکستر آن بر روی سیاه خود مالیده برگردید و ستمها باستماع این خبر برای قلعه دار خلعت
فاخره و حلقه هاے طلائی که آنرا در هندی کهره میگویند بوزن نیم آثار تیار کرده برای هردو دستهای او فرستاد و از قلعه داری
آنجا تغییر نموده حارس یکی از قلاع متینه گردانیده صوبه بیجاپور را نوشته است که زیاده از سه چار ماهه طول و عرض منش
اکثر از دو صد کروه واقع شده حاصل صوبه مذکور در عهد سلطان محمد عادل شاه جد سکندر عادل شاه که از دست عالمگیر
انتزاع نموده دو کرور هون که عبارت از هفت کرور روپیه باشد بوده از دستی سکندر شاه که اکثر ممالک از تصرفش بدر
رفت ملک بیست لکهه هون در ید تصرف او مانده بود که عالمگیر بادشاه در سال هزار و نود و شش هجری سنه بیست نهم جلوس
خود از احمدنگر باراده تسخیر بیجاپور نهضت نموده مهم آنجا را بمحمد اعظم شاه پسر خود نامزد نموده روح الله خان را با چندی از
امرای جلادت شعار با بیست هزار سوار و سید عبدالله خان بارهه را که از قدیم الخدمتان محمد معظم بهادر شاه ولیعهد بود
با دو هزار سوار و دیگر اسباب قلعه ستانی همراه اعظم شاه قرار داده پیشتر روانه نمود و خانجهان بهادر را با افواج و اسباب
بتسخیر قلاع و بلاد حدود حیدرآباد راهی ساخت و حیدرآباد را دارالجهاد نام نهاد از سید عبدالله خان بعد جنگهاے راه
هنگام محاصره ناک تهانه متعلقه بیجاپور ترددات نمایان تا رسیدن اعظم شاه بظهور رسید چون فیما بین اعظم شاه و بهادر شاه
نفاق و شقاق بود اعظم شاه میخواست که نام تردد و رفقای بهادر شاه بر زبان مذکور شود و سید عبدالله خان را از جانبازان
بی نیاز میدانست لهذا اول بوساطت مصطفی خان کاشی که معتمد علیه او بود دلالت برفاقت خود نموده فرمود که نام مورچال
بهادر شاه از میان باید برداشت و چون بدلیری روح الله خان سید عبدالله خان اختیار رفاقت درین سفر نموده بود
اعظم شاه روح الله خان را هم درمیان داده تکلیف امر مذکور کرد سید عبدالله خان صلاح در قبول این امر نداده اعظم شاه
با افواج بیجاپوری اشعار ریختن بر مورچال سید عبدالله خان در ایام کمی نیز نموده در کمک و اعانت او تغافل و اهمال
می نمود در روز یورش تیر سبقت بر جمیع افواج بادشاهی از سید عبدالله خان بظهور رسید و از قلعه روی توپها و هر نوع
آتشبازی بطرف سید عبدالله خان زیاده بود و دران یورش قریب دو صد و پنجاه نفر که اکثرے مردمان شورپیشه و روشناسان
بهادر شاه و دلاوران بارهه بودند مع دو فیل کشته و زخمی گردیدند و سید عبدالله خان بهادری نمایان نموده
تزلزل تمام در دل هوش باختگان قلعه انداخت و قریب بود که متحصنان امان خواه آیند در همان روز دوباره بهم رسد
اعظم شاه در ظاهر روح الله خان را باعانت و باطناً بمانعت این جلادت علی الرغم نام بهادر شاه پیاپی پیامهاے
وعده وعید آمیز فرستاد و روح الله خان رسیده بپاس خاطر شاهزاده حسب اقتضای وقت از طرف خود هم کلمه چند

بطور نصیحت گفته سید عبدالله خان را باز داشت و خان مرقوم طوعاً و کرهاً ناچار خود را بکنار کشید و بجای خود رفته فرود آمد چون ابتدا
خبر جلادت و جانفشانی سید عبدالله خان بپادشاه رسید پرسید بهادر مذکور تحسین و آفرین بسیار گفته بشاه عالم بهادر شاه مبارکباد
گفت روز دیگر که خبر معاودت سید مذکور مع فوج بناکامی و بناچاری رسید نهایت آزرده خاطر از سید عبدالله خان و شاه عالم گشته
اعتراضها و خفگی بیمحل نمود بعد از آن که بر اصل حقیقت آگهی یافت بتقاضای مصلحت روح الله خان و سید عبدالله خان را
بحضور طلبید و سید عبدالله خان را تا حق بمرتبه مغضوب گردانید که اگر روح الله خان شفیع جرائم ناکرده او نمی گشت کمال
خفت و بی آبروئی باو میرسید ملخص کلام هاشم علیخان خافی ست که نگاشته خامه حقیقت نگار گشت ز تهی ع.ب دانی و سلیقه در
سلطانی و اعظم شاه در محاصره قلعه مذکور از ملازمان سکندر بیجاپوری چنان محصور بود که اگر شهاب الدین خان پسر عابد خان و برادرش
مجاهد خان و دیگر امرای متعین این هر دو برادر رسد غله و بنجاره از غارت افواج سنبهاه سکندر بیجاپوری محفوظ داشته بلشکر
اعظم شاه نمیرسانید اثرے از اعظم شاه و لشکر او کسی نمییافت هاشم علیخان خافی می نگارد که کار لشکر اعظم شاه بجائی رسیده بود که حیوانات
و دواب فاقه های غیر معدود می کشیدند و آدمی زادگان بخوردن آرد پوست درختها و تخم املی که با همه استخوان چارپایهای مرده
ممزوج بود میخوردند و آنهم میسر نمیشد و عالمی از گرسنگی و خوردن چنین ماکولات غیر لائقه شربت ممات چشید و جانی بیگم دختر
داراشکوه زوجه اعظم شاه که در اردو در لشکر شاهزاده میماند گاهی که غلبه فوج دکهنیان در مقابل میبود روی داده خود
سوار شده از محفه و عماری تیر بر اعدا زده امرا و نوکران را تحریض بر جانفشانی و پایداری می نمود تا کمک از لشکر عالمگیر شاه
میرسید و در آن حین که شهاب الدین خان رسد غله برای اعظم شاه و لشکرش میبرد در راه افواج بیجاپوری بکرّ
اضعاف مضاعف فوجش بود ممانعت نموده عرصه چنان تنگ ساخته بود که قریب بود آفتی عظیم بفوج پادشاهی و
اجناس غله برسد شهاب الدین خان و برادرش مع سرداران همراهی فاتحه خیر خوانده دست از جان شسته خود را بان
سپاه بی قیاس زده کارزار رستمانه نموده مخالفان را شکست داده غله و بنجاره را صحیح و سالم باعظم شاه و لشکرش رسانید
شاهزاده و شهاب الدین خان را آفرین گویان در بغل گرفت و ملبوس خاصه که پوشیده بود خلعت داده مورد عنایات دیگر
ساخت و چون این خبر بعالمگیر رسید بی اختیار بر زبانش گذشت که چنانچه آبروی چغتائیه بسعی و جانبازی شهاب الدین خان
بحال ماند حق سبحانه آبروی او را و فرزندان تا آخر زمان از آفات دوران در حفظ و امان خود نگهدارد
بر مراتب منصب هزاری با هزار سوار افزوده بغازی الدین خان بهادر فیروز جنگ مخاطب فرموده فرمان التفات آمیز
برای او و دیگر عطایا برای برادر و همراهیانش فرستاده و بعد انقضای زمانی پیر چون محاصره بیجاپور بامتداد
کشید عالمگیر چهارم ماه شعبان سال بیست و نهم از جلوس خود بدان طرف رایات عزیمت برافراشت چون
در قرب و جوار بیجاپور رسید شاه عالم بهادر شاه و روح الله خان و غازی الدین خان بهادر فیروز جنگ و دیگر امرای
رزم آزما را بنابر کمک و اعانت محمد اعظم شاه و محاصره و تسخیر بیجاپور فرستاده هر یکی باراده اظهار جوهر جلادت و
جانفشانی و کارگزاری و کاردانی خود کمر همت بسته خواست که حسن خدمت خود بظهور رساند شاه عالم بهادر شاه
از طرف دست راست مقابل دروازه شاهپور مورچال داشته سعی می خواست که به پیغام استمالت و جان بخشی
یا بجرئت و جلادت هر قسم اتفاق افتد بوساطت او قلعه مفتوح گردد چه اعظم شاهزاده این اسرار پی برده خبر
سازش بهادر شاه با سکندر بادشاه بیجاپور بعالمگیر رسانیده و دیگر خواهان نیز با اعظم شاه همداستان شدند

روح الله خان بنا بر موافقت با اعظم شاه نیز گواهی داد و سردار خان کوتوال هم بشهادت دهان کشاد شاه قلی نام شخصے از ملازمان بهادر شاه که آمد و رفت در قلعه داشت حسب الامر عالمگیر از بیرون قلعه بجاسوسان گشته بحضور رسید پادشاه اول بملایمت استفسار احوال نمود او انکار کرد چون حکم بشکنجه صادر شد و چوب و کشنگ خورد بفریاد و اقرار آمده پرده از روے کار برداشت و چندکس دیگر را شریک بدنامی خود ساخت از انجمله مومن خان نجم و محمد صادق و بندرابن دیوان بهادر شاه و سید عبد الله خان بارهه را نام برد عالمگیر بهادر شاه را طلبیده گله بسیار ازین ناهنجاریها در میان آورده منفعل ساخت اگرچه بهادر شاه انکار نوکری او نمود سودے نداد و سید عبد الله خان را بے جهت با وجود جانفشانیهاے او که در جنگ بیجاپور مذکور شده و هم در جنگ حیدرآباد که ذکرش آمده بتقدیم رسانیده بود قید نمود و دیگران را اخراج فرمود اگرچه در ظاهر انه لوازم ولیعهدی و مراتب منصب بهادر شاه کم ننمود اما بر آثار بے التفاتی روز بروز مے افزود روح الله خان چون بگر شفیع عبرائم سید عبد الله خان گردید بطریق نظر بند حواله او فرمود و شروع سال سی ام مطابق هزار و نود و هفت هجری چون عرصه محصوران بیجاپور تنگ گردید و از نایابی غله و کاه اسپ و آدم بیشمار تلف شدند شرزه خان که عمده سرداران سکندر عادل شاه بود از زبان پادشاه خود امان خواسته اوائل ذی قعده کلید قلعه بخدمت عالمگیر آورد و سکندر مقید گردید تاریخ تسخیر بیجاپور مصرع سه سکندر گرفت * بعرض عالمگیر رسید بشیخ هدایت کیش واقعه نگار کل برای داخل واقعه نمودن این فقره نوشته عنایت شد به ستیاری خرد مدار چندر بے ریوزنگ غازی الدین خان بهادر فیروز جنگ مفتوح گردید و همین مضمون در فرمان امیر خان صوبه دار کابل نیز درج گردیده

ذکر مجملے از وقائع جنگ حیدرآباد و لشکر کشیدن عالمگیر بر سلطان ابو الحسن بادشاه آنجا بمحض عناد

بعد فتح بیجاپور عالمگیر قاصد تسخیر حیدرآباد بنفس خود گردید اگرچه افواج او از ابتداے اراده تسخیر بیجاپور براے خرابی و قتل و ویرانی حدود حیدرآباد متعین بود باقتضاے صلاح وقت و طبیعت خود تغییر و تبدیل افواج و سرداران سپاه می نمود چنانچه مجملے از آن بزبان قلم خواهد داد بعد تسخیر بیجاپور از آن طرف مطمئن خاطر گشته همگی همت بتسخیر حیدرآباد گماشت و حیدرآباد را دار الجهاد نام گذاشته با جمعیت مسلمانان و کفار پادشاه مجاهد و دیندار بدان طرف نهضت نمود احوال قبل از نهضت بر سبیل اجمال آنکه در هنگامیکه اعظم شاه را بتسخیر بیجاپور مامور نمود خانجهان بهادر را مع ایرج خان و صفدر خان پسر فدائی خان برادرزاده خانجهان بهادر و محکم سنگه وغیره براے تسخیر بعضے قلاع و معموره هاے نواح و سرحد حیدرآباد روانه فرمود سلطان ابو الحسن بشنیدن خبر متعین شدن خانجهان بهادر محمد ابراهیم خان سپه سالار خود را با چند سردار دیگر بمقابله او فرستاد چون خانجهان بهادر نزدیک ملکهیر رسیده با جان نثار خان و پرویز خان که از سابق در آنجا بوده با افواج حیدرآباد کا ستیز و آویز داشتند متفق شد محمد ابراهیم خان سپه سالار حیدرآبادی با برخے از سرداران و گروسی هزار سوار باستقبال شتافته معرکه گیرودار گرم ساخت و هر روز مقابله و مقاتله روی میداد و چون مدد محمد ابراهیم متواتر میرسید جمعیت او همیشه مے افزود تا آنکه قریب پنجاه هزار سوار با او فراهم آمد و اطراف خانجهان بهادر را فرو گرفت چنان به رستما آورد که احوال فوج خانجهان بهادر قریب بقلوبی رسید و خانجهان بهادر بنا بر احتیاط گرد لشکر خود خندق نموده مورچال آراست و تا یکماه و هفته جنگهاے سبک و گاهے بشدت هم میشد بعد یکماه محمد ابراهیم خان دو روز ظفر داده در روز سوم که فوج خانجهان بهادر غافل و سردار مشغول بازی چوپڑ بود با گروهے انبوه نمایان گردید و جوے خبر بخانجهان بهادر رسانیدند

که افواج دکن اطراف مورچال را فرو گرفت خانجهان بهادر و همت خان و سپهدار خان پسران خود را وایرج خان که اعتماد تمام برو داشت با اتفاق جگت سنگه هاڑه از طرف راست بدفع اعادی مامور فرموده و دیگر سرداران راجپوتیه را فاغنه را بطرف چپ مامور نمود و خود نیز مهیای سواری گشت تا سواری او تیار شود افواج دکن مورچال را شکسته و از خندق گذشته بر افواج عالمگیری ریخت و مردم مقابل آمده را مجروح و مقتول ساخته زنجیره توپخانهٔ پادشاهی را شکسته رستخیز قیامت برانگیخت شیخ منهاج مقابل سپهدار خان پسر خانجهان بهادر و جگت سنگه هاڑه و شرزه خان لودی و رستم خان برابر همت خان پسر دوم خانجهان بهادر و محمد ابراهیم خان سپه سالار مع بری خان هاٹ بهیره با فوج دریا موج روبروی خانجهان بهادر و ایرج خان رسیده و لولهٔ عجیب و غلغلهٔ غریب در افگندند و جمعی دیگر بمقابل راجپوتیه رسیده بجلادت مردانه راجپوتان را بی دست و پا ساختند و شیخ نظام بر سر بهیر ریخته هنگامهٔ دار و گیر بکرهٔ اثیر رسانید افواج عالمگیر و روسای لشکرش پایداری نموده هر طرف کشته و زخمی گردیدند همت خان پسر خانجهان بهادر و صفدر خان برادرزادهٔ خانجهان بهادر پسر فدائی خان و جسونت بوندیله زخمهای کاری برداشتند و عماری همت خان و دیگر سرداران از شدت تیرباران گنبدهای آراسته اقلام می نمود اما همت خان با وجود زخمی شدن همت نباخته حملات متواتر می نمود و او پدر مدد می طلبید خانجهان بهادر که خود نگین وار گرفتار حلقهٔ اعدا بود تسلی بمدد و فضل ایزدی می نمود و درین ضمن بری هاٹ خان بهادر با جمعی از یکه تازان دلاور اسپها تاخته بر خانجهان بهادر رسیده دار پرسان یورش آورد و تیری بر خانجهان بهادر انداخت خانجهان بهادر هم تیر بحلقهٔ کمان در آورده چنان بر بری خان زد که یک دست او از کار رفت اما عرصهٔ کارزار بر فوج عالمگیر چنان تنگ گردید که احدی را امید حیات و نجات نماند درین ضمن از افیال راجه های کنگی که نهایت مست و بطرفی از ریسمانها و زنجیر آهنی محکم بسته بودند فیلبانان صلاح در اطلاق آن دیده مطلق العنان ساخت و زنجیر سه چهار منی در خرطومش داد آن بلای سیاه بحسب اتفاق مقابل بری خان رسید خان مرقوم بفرط شجاعت خودداری نکرده بر فیل حمله آورد فیل زنجیری را که در خرطوم داشت چنان بر سواران زد که اسپها چراغ پا گشته سواران را بر زمین زدند و کار بری خان با تمام رسید و فیل چند کس دیگر را از دلاوران دکن را زیر پا و خرطوم خود آورده مسمار ساخت و رفقای خانجهان بهادر فرصت یافته باقی ماندگان مقابل را از پیش رو برداشته پس و وا پیچیدند و دیگران هم از صدمات فیل مضطرب گشته کنار جستند و افواج عالمگیری قابو یافته حملات متواتر آورد و بحسب قسمت شکست بر فوج دکن افتاده فتح و ظفر نصیب خانجهان بهادر گردید خانجهان بهادر حقیقت فتح خداداد و غلبهٔ اعدا معروضداشت بپادشاه استمداد نمود عالمگیر محمد معظم بهادر شاه را با فوج شایسته مع اعتقاد خان خلف جملة الملک اسد خان و رحمت خان پسر نامدار خان و دیگر سرداران رزم آزما بمدد خانجهان بهادر فرستاد و بعد یکجا شدن هر دو فوج بصلاح خانجهان بهادر روز دوم از ورود قبل از طلوع آفتاب باتفاق سوار شد چون دو سه کروه از لشکر و مورچال بر آمدند افواج دکن با دبدبهٔ تمام نمایان شد و بعد تقارب بر سر شاهزاده معز الدین و خانجهان بهادر که هراول بهادر شاه بودند ریخته در اول یورش چنان جرأت بکار بردند که سه فیل با چارصد پانصد سوار و پیاده از پا در آمد و از توپخانهٔ آتشبار پادشاهی گذشته آشوب غریب در لشکر پادشاهی افگندند سید عبد الله خان بارهه و خواجه ابو المکارم باتفاق راجه مان سنگه بمدد هراول رسیده مبارزت بهادرانه نمودند و تا سه روز آتش پیکار در التهاب بود و از طرفین سوار و پیاده کشته و زخمی گردیدند آخر از مدافعه بهادران عالمگیری افواج دکن را

بپا

جبال پا پیاده نمی‌شد و عطف عنان به بنگاه خود نمود و سید عبدالله خان و دیگر شجاعان بهادر شاهی داعیهٔ تعاقب تا بنگاه نموده
جازم بودند که امروز کار بیک طرفی ست بشود خانجهان بهادر این رای را مقرون بصلاح ندانسته به بنگاه خود مراجعت نمود و یکپاس
شب گذشته بلشکر خود رسیده آرمیدند و احوال این فتح بحضور معروض داشت شاهزاده و خانجهان بهادر متوقع تحسین و آفرین
بودند و فی الواقع بجا بود و بعد عرض بسبب معاودت و باز ماندن از تعاقب توقعات عنایت بعتاب مبدل گشته فرمان والاشان
متضمن غضب و طیش تمام بنام شاهزاده و خانجهان بهادر صادر گشت و این معنی موجب ملال خاطر هر دو گردید اگرچه از ان روز
افواج ابوالحسن بقصد مقابله و مقاتله سوار نشد اما گاه گاهی روزانه اندور نمایان و بهنگام شب بطور شبخون شورشی افگنده
چندبان و بندوق زده بجای خود میرفتند خانجهان بهادر و شاهزاده هم از فرط کلال و ملال تا مدتی بجنگ آنها نمی‌شدند و ترک
سواری نموده تا چهار ماه در انجا نشسته گذرانیدند و این معنی موجب ازدیاد خفگی پادشاه گشته فرمانی به دستخط خاص در کمال
اعتراض و سرزنش نگارش یافته مرسل شد و پادشاه بخانجهان بهادر نوشت مصرع ای باد صبا این همه آوردهٔ تست
شاهزاده بعد مطالعهٔ صبح آن روز دیوان نموده خانجهان بهادر را مع دیگر امرای صاحب رای جمع آورده درین باب
کنگاش میان آورده چون خانجهان بهادر و بعضی راجهای دیگر کبیده خاطر بودند رضا بجنگ نمیدادند و سید عبدالله خان
و دو سه راجهای دیگر ترغیب بمقابله و مقاتله می‌نمودند بنابر اختلاف رایها آن روز مشوره ناتمام ماند و روز دیگر سید عبدالله خان
در خلوت التماس نمود که خانجهان بهادر از سرداران کهنه کار آزموده و هواخواه پادشاه هست اما صلاح دولت آنست که
زیاده برین خلاف مرضی حضرت پادشاه عمل ننماید و بداعیهٔ گوشمال مخالفان که بنابر رفع الوقت التماس صلح می‌نمایند سوار باید شد
اگر خانجهان بهادر هراولی ننمایند فدوی را هراول مقرر فرمایند والا بنده در هراولی شرط جانفشانیها بتقدیم خواهد رسانید
و در رکاب یکی از شاهزادها که بسرداری هراولی مقرر بشود جوهر تهور ذات و فدویت ظاهر خواهد کرد بعد از این گفتگو
بهادر شاه سپه سالار لشکر حیدرآبادی پیام داد که بنابر اغماض از جنگ شما مورد عتاب پادشاه شده ام لیکن نظر باصلاح
طرفین و بحال ماندن دولت و آبروی ابوالحسن و شما صلاح دران میدانم که اگر شما از قصبهٔ گدهی سرم و دیگر محال سرحدی که بتصرف
بندهای پادشاهی در آمده دست برداشته برگشته روید این معنی را وسیلهٔ التماس عفو تقصیرات و شفاعت ابوالحسن ساخته
بحضور عرض کرده آید محمد ابراهیم که خواهان مصالحه بود راضی گشته با سرداران دیگر استشاره نمود شیخ منهاج و رستم راو
و زنار دار و دیگر جلادت کیشان جهالت پیشه باتفاق جواب دادند که قلعهٔ سرم و ملک سرحد بر نوک سنان و دم شمشیرها
وابسته است و دران روز بخلاف ایام ماضی در زدن بانها آنقدر شوخی نمودند که وقت آوردن خوانهای خاصه بکیایان
اندرون سراچهٔ حرم سرا رسیده خوان طعام از سر خواص افتاد و چون توپخانهٔ تازه از حیدرآباد رسیده آواز مهلک آن بچرخ برین
رسانیدند و بر مردم کمی پادشاهی نیز چیره دستیها نمودند عرق حمیت بهادر شاه بحرکت آمده تهیهٔ آراستن صفوف پرداخت و بدستور
سابق شاهزاده معزالدین و خانجهان بهادر را هراول و سید عبدالله خان را چنداول و دیگر امرا را در جرانغار و برانغار قرار
داده خواجه ابوالمکارم وغیره را در قول با خود گرفته بقصد مقاتله سوار گشته پا در عرصهٔ کارزار گذاشتند و سرداران ابوالحسن بهیر را
سه جا کرده از جائیکه بود دست رهنت فرستاده توپهای بزرگ را در گودالها افگنده بعضی از انها زیر خاک نهان ساخته و
فوج را سه حصه نموده یکی را مقابل هراول و یکی را روبروی بالتمش و یک فوج سنگین را با دو سردار شیر شکار کارزار دیده
بمقابلهٔ سید عبدالله خان قرار داده چون دریای بلا جوشان و خروشان رو بفوج بهادر شاه آوردند و هنگامهٔ دار و گیر بلندی گرفت

و کوشش و کشش زیاده از حد بظهور رسید سرداران دکن جرأتها نموده عرصه بر افواج پادشاهی تنگ ساختند و شاهزاده معز الدین
و همت خان پسر خانجهان بهادر و اعتقاد خان پسر جملة الملک اسد خان تردّدات نمایان بظهور رسید و سید عبد الله خان بعد
جرأتهای بی پایان فوج مقابل را برداشته بعد سرداران میمنه و میسره پرداخت و تا دو پهر معرکهٔ کارزار گرم بود بعد زوال
فوج دکنیان رو بفرار گذاشت و بهادرشاه مع افواج در تعاقب مستعجلانه تا به بنگاه آنها شتافت و غلغلهٔ عظیم در لشکر دکن افتاد
شیخ منهاج دو سوار زبان دراز نزد شاهزاده فرستاده به پادشاهزاده و سرداران هراول پیغام داد که سلاطین و امرای سلف را
حفظ ناموس طرفین ملحوظ و منظور بود مقاتله فیما بین مردان است آنقدر توقف باید نمود که ناموس از هیجا محفوظ بگذرد
معز الدین بعد از اذن پدر عنان کشیده مردم را از غارت معسکر باز داشت و دکنیان ناموس ابرهه‌ها و منال سوار کرده
در مکانی محفوظ رسانیدند و بعد جمعی از طرف ناموس اول عصر باز بهیأت مجموعی هجوم آورده معرکهٔ کارزار را اول گرمتر ساختند
حق آنست که از هر دو طرف آنچه سزای ناموس‌طلبان عرصهٔ رزم است بظهور رسانیده داد مردی و مردانگی دادند و جمعی کثیر از طرفین
مع دو فیل فوج شاهزادهٔ معظم از پا درآمدند و از افواج ابو الحسن شیخ منهاج و رستم راو برهمن زخم برداشتند و چار پنج سردار دیگر
بزخمهای کاری مجروح شدند و جلادت کیشان دکن بندرابن دیوان بهادرشاه را مجروح ساخته و فیل سواری او پیش انداخته
روانه شدند سید عبد الله خان با آنکه در همان حالت بدهن او صدمه و شکستی به آن رسیده بود یکی از راجها را همراه خود گرفته در تعاقب
فوج مذکور که دیوان شاهزاده را می بردند شتافته و جبارتها نموده بندرابن را از دست آنها رهانیده باز آورد و درین غیرت خان
میر بخشی شاهزاده در عماری فیل سواری مع یک خادمه که همراهش بود کشته گردید و مردم بی نام و نشان جمعی کثیر از
طرفین سر بصحرای عدم دادند افواج دکن تا شام ثبات قدم ورزیده چون سیاهی شب پیدا شد نظر بر بازگشت راه ادبار
گرفته بحیدرآباد شتافتند اما وقت شام سرداران دکن به بهادرشاه پیغام داده بودند که درین جنگها خلق خدا بسیار
تلف می شود سرداران هر دو فوج بطور مبارزان برآمده فن سپاهگری و جوهر شجاعت خود را بظهور رسانند هر کرا
بخت یاری کند ظفر خواهد یافت شاهزاده بنا بر ممارست آداب حرب که دکنیان دارند قبول ننمود هنگام صبح که خبر
در رفتن افواج دکن معلوم گردید شاهزاده شادیانهٔ فتح نواخته در تعاقب آنها بحیدرآباد شتافت چون نزدیک بحیدرآباد
رسید مادنا برهمن که مدار علیه سلطنت ابو الحسن و وزیر او بود از طرف خلیل الله خان معروف بمحمد ابراهیم که سپه‌سالار
افواج دکن بود پادشاه خود را بدگمان ساخت که محمد ابراهیم با بهادرشاه سازش دارد و آن بی نصیب بتحریک بی دیانتی
قصد قتل خلیل الله خان گشت خلیل الله خان آگهی دریافته بخدمت بهادرشاه آمده مورد عنایات گردید چون این خبر
بابو الحسن رسید خود را باخته بی آنکه با امرا و رفقای خود مصلحت نماید عیال و ناموس خود و مردم همراهی خود بر دارد یک ناگاه
با بعضی از خدمهٔ محل و صنادیق جواهر و هون پاسی از شب گذشته راه قلعهٔ گلکنده که نزدیک شهر حیدرآباد بود گرفته خود را
بدانجا رسانید مردم شهر از سپاهی و رعایا بحال خود درمانده عاجز و حیران شدند و بهادرشاه مع فوج در رسید و در حیدرآباد
رستخیز قیامت و شور یوم النشور هویدا گردید چندین هزار شرفا فرصت سواری و بار برداری نیافته دست زن و فرزند
گرفته بی آنکه برقعی یا چادری بر سر مستورات کشند سراسیمه و مضطر رو بقلعه آوردند و کارخانجات سلطانی ابو الحسن
و مال مردم تجار و غیر تجار درین شهر آشوب که عمرها روی فتنه و آشوب ندیده بود بجا مانده کسی را مجال بر داشتن یک کاه
میسر نشد صاحب تاریخ می نگارد که اموال نامحصور که در ارزش زیاده از پنج شش کرور خواهد بود بدست غارتگران

افتاد

افتاد قبل از آن که خبر لشکر شاهزاده رسد او باش و لچه‌های شهر بر خانهای مردم ریخته دست تطاول دراز ساختند
و ارباب ناموس تمام شب از مال و عیال آنقدر که توانستند بقلعه رسانیدند صبح ناشده مردم لشکر بشهر تاختند چون در هر محله و
بازار زر نقد لکوک و اقسام اموال و اقمشه سرکار پادشاهی و امرا و تجار افتاده و قورخانه و چینی خانه و اصطبل و فیلخانه شاهی هم
بجای خود بود وقت غارت یاد از هول قیامت میداد آنقدر زن و فرزند هنود و مسلم باسیری در آمدند و عرض و ناموس شرفا و غربا
و ضعفا بباد فنا رفت که علام الغیوب میداند و قلم را یارای احاطه آن نیست اعاذنا الله و جمیع عباده عن مثل تلک الآفات بعد از آنکه
فرستادهای ابوالحسن با اظهار عجز و نیاز و استعفای جرائم ناکرده بحضور بهادر شاه رسیده ادای رسالت نمودند بهادر شاه
در منع غارتگران بمبالغه تمام اهتمام نمود شعله فتنه اندکی فرو نشست اما بر خلق خدا گذشت آنچه گذشت و بر گردن عالمگیر و نا
وزیر سلطان ابوالحسن ورز و وبال آن پایدار ماند و روز فات را حالش ثبت افتاد و بهادر شاه بر حال ابوالحسن و خلق آن دیار ترحم
نموده بقبول پیشکش مبلغ یک کرور و بیست لک روپیه سوای وجه مقرری هر ساله و بقید و معزول نمودن مادنا وزیر و اکنا برادر او
که سرمایه فساد و خرابی سکنه حیدرآباد بودند و انضمام قلعه سرم و کهیر و دیگر محالات مفتوحه که بتصرف افواج عالمگیری در آمده بود بممالک
محروسه عالمگیر شفیع جرائم ناکرده ابوالحسن پیش پدر گردید چون ابوالحسن بنابر اقتدار مادنا درین عرصه جواب و سوال که آمد و شد
سفرا در مقید نمودن او و برادرش تامل داشت بعض سرداران عمده و خدمه صاحب اختیار محل نظر بانکه این همه خرابیها بنحوست
آن هر دو برهمن روی داده نزد ماه جانی صاحب زن سلطان ابوالحسن که تسلط تمام داشت رجوع نموده باتفاق او جمعی که
با بوالحسن خبری شود زبانی بعض محرم را از نوکران خدمت کیش که همراه آن هر دو برهمن می بودند پیغام داده در قتل آنها دادند
و آن هر دو برادر مقتول گشته سر آنها مصحوب معتمدان فهمیده نزد شاهزاده فرستادند چون عمده امرای عالمگیر بتقدیم رسیده بود بهادر شاه
عرضه داشت متضمن اقرار صلح با ابوالحسن بعد اطاعت او در جمیع امور و فرستادن سرهای مادنا و برادرش بحضور عالمگیر فرستاد و آن
شدید الحرص سراسر تزویر اگرچه بظاهر پذیرفت و سعادت خان را که دیوان خان جهان بهادر و از جمله تربیت کردهای خود
بود برای وصول زرهای پیشکش سابق و حال مقرر کرده تاکید بلیغ نگاشت که زود بعرض وصول در آرد تا قبل از ورود
خودش این زرها بحیله و تزویر بدست آمده باشد اما مخفی بهادر شاه و خان جهان بهادر را مطعون و مغضوب ساخت و خفگی را
از حد برده خان جهان بهادر را طلب بحضور نمود و با وجود آنهمه جانفشانیهای او محض ترحمی که بر حال ابوالحسن و خلق حیدرآباد
بعمل آورده ملامتها نگاشت و چون فوجداران امرا زادها خصوصا اعتقاد خان خلف جملة الملک اسد خان و دو سه امیرزاده دیگر
در اطاعت فرمان و جانفشانیها مبالغه می نمودند و عالمگیر در تربیت و پیش آوردن آنها می کوشید مکرر در فرمان عتاب آمیز که
بخانجهان بهادر نگاشت تعریف آنها و تعریض از خانجهان بهادر باین عبارت نوشت که خانه زادانیکه هنوز بوی شیر از دهن ایشان
می آید نسبت بآن پیر سالخورده زیاده شرط خدمت و جانفشانی بجا می آرند خان جهان بهادر ازین قسم قدردانیها نهایت دلتنگ
و کبیده خاطر می گذرانید و میخواست که امیرزادهای مذکور در حروب و کروب ابا تی یابند و در جنگ دشمنان اهمال می نمود
و نیز درین ضمن امرای نمک بحرام ابوالحسن بتطمیع عالمگیر و دلگیری از آقا بحضور عالمگیر رسیده دلالت به تسخیر حیدرآباد می نمودند
عالمگیر افواج معتمد را بهمعنانی آنها برفاقت و اعانت بهادر شاه فرستاد و افواج ابوالحسن تا تنقیح صلح و جنگ بسر کردگی
عبدالرزاق خان لاری و غیره برای مقابله افواج عالمگیری تعین شده بر فوج تازه رسیده عالمگیری زد چون آنها غافل بودند و
از لشکر بهادر شاه بنابر بعد مسافت نیز مدد نمی رسید دو سه سردار افواج عالمگیری زخمی و اسیر فوج حیدرآباد می شدند و بهادر شاه

تا انفصال و تحقیق صلح و جنگ ملک حیدرآباد و بشهرت گرانی غله کوچ نموده بکهر آمده استقامت ورزید اینهمه مایه جرأت و دلیری که با افواج حیدرآباد در تسخیر ملک های تازه درین حرب روی داده و جانفشانیهای سابق که از خانجهان بهادر و سید عبدالله خان قبل از فتح بیجاپور بظهور رسیده هر دو امیر مذکور و بهادرشاه بیچاره با وجود جرأت و جانفشانی بمحض ادنک ترحم بر ابوالحسن و خلق حیدرآباد در استعفای جرائم نا کرده او مورد عتاب و مغضوب و معزول المنصب شدند عیاذاً بالله و جمیع المؤمنین من الحرص الشدید چون محاصره بیجاپور بطول انجامید و از بهادرشاه و خانجهان بهادر ترحم غیر مرضی بظهور رسید معوض خان جهان بهادر عابد خان پدر غازی الدین خان فیروز جنگ را بشهرت تحصیل زر پیشکش نزد بهادرشاه فرستاده اول خانجهان بهادر را بطلب حضور شد و بعد ازان بهادرشاه را هم برفاقت خود طلبید چون خان جهان بهادر بحضور رسید میان مرحوم معظم خان پدر زن شاهزاده کام‌بخش و خان جهان بهادر در روز جلوخانه پادشاهی بسر گذاشتن پالکی سواری هر دو خانه جنگی و هنگامه عظیم برپا گردید پادشاه خان جهان بهادر را برای اسکات و افهام مرحوم و دو چیله های حضور را برای ممانعت مرحوم معظم خان و جهال طرفین بیرون فرستاد خانجهان بهادر که نهایت ملول و از ناقدردانیهای پادشاه بغایت آزرده خاطر بود از دربار برآمده چون معظم خان را در جنب عمگی و خداوندیت و بهادری خود هیچ می شمرد فرمود که بازار معظم خان را غارت نمایند پادشاه ازین حرکت آزرده تر گشته خانجهان بهادر را بمهم قلعه سنتی متعلقه جاث از دکن باکبرآباد فرستاد و بعد تمشیت آن مهم چون باز بحضور آمد باز حیله برآورده از منصب معزول و جاگیرات خان جهان بهادر تغییر شد بیچاره بهمین حال از دار رنج و ملال درگذشت احوال پادشاه خجسته خصال دیندار و قدردانی و سلیقه او در امور سلطنت و جهانبانی مردم هوشیار ازینجا و این کارها که مشته نموده از خروارے بقلم آمد دریابند که تا چه مرتبه و چگونه بوده در محاصره بیجاپور از بهادرشاه و سید عبدالله خان بارهه چنانچه ذکرش گذشت عبث عبث بموجب بمحض افترا و بهتان آن قسم کاوشها نموده مقید داشت و ایذا ها رسانید

ذکر نهضت عالمگیر بتسخیر حیدرآباد و نام نهادن دار الجهاد

بعد فتح بیجاپور فرستادن فتح نامه ها و راه اطاعت پیش خیمه عالمگیر بشهرت زیارت مزار سید محمد گیسو دراز روانه گردید و اواخر محرم بسعادت خان سزاول وصول زر پیشکش نوشته فرستاد که باید دولت عزم جزم در تسخیر حیدرآباد داریم درین زودے رایات جهان کشا آن طرف متوجه خواهد شد زرهای پیشکش هر قدر که تواند و بهر صورت که میسر آید قبل از انتشار خبر ارادۀ ما بدست آورده سرمایه ظهور نیکو خدمتی های خود در حضور داند و دو سه ماهه قبل ازین که بهادرشاه استدعای مصالحه و استمداد در استعفای تقصیرات نا کرده ابو الحسن باظهار هر گونه اطاعت نموده بود درانزمان اگرچه ملغی و جواهر برای فریب دادن آن بیچاره ارسال یافته بود اما خاص و عام میدانستند که محض ابلهفریبی است و حرص پادشاه قناعت بنذر های پیشکش نمیکند و دران وقت هم بنام سعادت خان همین حکم تحقق رفته بود چون سعادت خان حسب الامر حضور در باخذ و جبر زرها تقید زیاده نمود سلطان ابو الحسن که در صورتها اطاعت و سترشناسی عالمگیر امید وار امان از صدمات آن صاحب ایمان گردیده بیچاره اظهار نمود که زر نقد بالفعل متعذر است عوض زر از جواهرهای گرانبها آنچه موجود دارم جیده حواله می نمایم و قبه عدد جواهر آنچه جواهر اعلی مع مهر او عقد او بلا تعیین قیمت و تحریر چهره بطریق امانت در پارچه های باریک پیچیده و مهر خود نموده فرستاد و پیغام داد که دو سه روز نگهدارد تا آن زمان آنچه نقد میسر آید رسانیده مقیم جواهر را باسر رشته دار جواهرخانه فرستاده خواهد شد بعد تعیین قیمت سعادت خان نقد و

وجواهر بحضور عالمگیر مع عرضداشت مشتمل بر اظهار فرمان برداری ابوالحسن ارسال نماید و سلطان ابوالحسن قبض الوصول نوشته و مهر
ورد ز دوم چند بهنگی میوه برای عالمگیر ارسال داشت سعادت خان که تربیت یافته عالمگیر و مرید مخلص او است تزویر نموده جواهر که ابوالحسن
نزد او امانت داشته بود ببهانهٔ فرستادن چند بهنگی میوه برای پادشاه خود خوانچه‌های جواهر هم در سبد میوه‌ها گذاشته از طرف خود
بحضور ارسال داشت دو سه روزے بران نگذشته بود که خبر کوچ عالمگیر از گلبرگه باراده تسخیر گلکنده با بوالحسن رسیده زبانزد
خاص و عام گردید ابوالحسن از رافت و عنایت معاند خویش مایوس گشته بسعادت خان پیغام داد که غرض ما از اطاعت و فرستادن
زیور ناموس خود استرضای عالمگیر با مید مراحم و عواطف بود هرگاه تصمیم اراده او باستیصال این شکسته بال به ثبوت پیوست
و امید الطاف و عطوفت نماند خوانچه‌های امانت جواهر واپس باید داد سعادت خان جواب فرستاد که چون بر من بموجب احکام
پادشاه داعیهٔ نهضت او باین طرف معلوم و متیقن بود نظر بپاس نمک و خانه زادی آن آستان خوانچه‌ها را سر بمهر شما در سبد
میوه‌ها گذاشته همراه بهنگی‌های مرسلهٔ شما بحضور فرستادم و اکنون در عوضش سر و جان من حاضر و فدای کار عالمگیر است درین
گفتگو طول کشید و بعضے از مردم مامور شدند که رفته جواهر مذکور را بعنف گرفته بیارند و یک دو روز شورش ماند بعد از ان سعادت خان
پیغام داد که درین باب حق بجانب شما است اما من حسب الامر آقای خود تزویری نموده جواهر شما که گران بها بود گرفته خلاصی
خود و خوشنودی آقا در ارسال آن دانسته راه وفا پیموده ام الحال که ناچار گشته باید شد و برای کار ولی نعمت خود جان نثاری
باید نمود عالمگیر که از مدتها برای استیصال شما حجتے می خواست از کشتن من دست آویز محکمے بدست او خواهد آمد والا من نیز دام
احتمال انصراف او از داعیه که دارد باقیست و بشرط حیات من هم در رستگاری شما که خدمت محکم ابسته بمقدور خود قاصر نخواهم بود
ابوالحسن را جانفشانی او برضای آقا و عذر این تقصیر نظر بعواقب امور خود مقبول افتاده دست از مراجعت بر داشت بلکه
او را طلبیده مورد مراحم و تحسین گردانید و خلعت و جیغهٔ مرصع الماس و دیگر اشیا عنایت نمود در همین ایام روزے
افاضل حیدرآباد نزد سلطان ابوالحسن حاضر بودند احوال عالمگیر و اشتهار دین پروری او مذکور شد علمای مجلس گفتند که
اسپهای فرستاده پادشاه ایران که عالمگیر از عصبیت ذبح نموده بفقرا قسمت نمود با اینهمه اظهار متابعت شرع و دعوی اتقا از
مناهی و اقدام بچنین اسراف جمیع و توفیق نمی یابد و غیر از اطاعت نفس سرکش محمول بامر دیگر نتوان نمود اسپها را اگر بفقرا و
مساکین و ارباب استحقاق میداد فیض‌یابی خلق خدا بیشتر بود سعادت خان متصدی جواب از طرف پادشاه خود گشته تاویلے
شایسته نمود اگرچه بنا بر عدم تحقیق بسبب خاطر ارباب خرد نمیتواند شد و آن اینکه پادشاه دیندار را بسبب بدباغی از قهرمان ایران
اسپان مذبوح نساختہ غلط است که بر زبانها جاری گشته حقیقت این است که اسپها را چون بوقت معین برای ملاحظه آوردند پادشاه
در تلاوت کلام الله بود بنا بر ملاحظهٔ اسپان از تلاوتی که معتاد بود خواست که قدرے کم نموده تلاوتش را بر وز دیگر گذارد
دران حالت آیهٔ کریمه که در شان سلیمان نبی علی نبینا وعلیه السلام متضمن اشتغال ورزیدن بملاحظهٔ اسپان مشغول گشتن از نماز
سنتی و بروایتی از نماز واجبی بسبب انهماک در دیدن آنها و بعد تنبه امر بذبح اسپان مذکور فرمودند نازل شده از نظر گذشت
آیهٔ مذکوره تلاوت نموده حسب حال خود دانست و بنا بر تنبیه نفس بسنت حضرت سلیمان عمل نموده امر بذبح آن فرمود مردم نیا
هرچه خواهند بگویند علما این جواب شنیده گفتند که اگر چنین بود اسپان را بر دروازه‌های امرای ایران فرستاده
ذبح نمودن چه معنی داشته خواهد بود سعادت خان جواب داد که این نیز غلط است که شهرت یافته بر السنهٔ مردم جاریست و اصل
این است که چون شاه جهان آباد تازه احداث یافته بود و هر امیری که از امرا ایشان در هر محله از محلات آن شهر خانه خود ساخته

بنام او شهرت داشت و اسپها اگر کجا ذبح میشدند از ازدحام بسیار میشد و اکثر ضعفای محلهای دوردست که آنها را رسیدن در آنجا
متعذر بود محروم می ماندند و برخی را اگر میرسیدند بتصدیع و حرج بسیار قسمتی از آن گوشت میسر می آمد بنابراین حکم فرمودند که در هر محله
یک دو اسپ برده ذبح نمایند از روی اخبار وقائع نگار حیدرآباد چون خبر این تقریر و توجیه بعالمگیر رسید شادمان گردیده بر سعادت خان
تحسین و آفرین بسیار نمود و از کلبرگه پیش خیمه بطرف حیدرآباد روانه فرمود سلطان ابوالحسن بیچاره باستماع این اخبار مدهوش شده عریضه
مشتمل بر استیمان و التماس اطاعت و استعفای جرائم نا کرده و اظهار فرمان برداری و باز آمدن از آنچه ممنوع شود مصحوب بالا ربان سخن‌دان
فرستاده ضعیف نالی و عجز و مسکنت آنقدر که باید نمود اما از قساوت قلبی که عالمگیر داشت مطلقاً نه پذیرفته جوابش را حواله بزبان سیف
و سنان فرمود و سئیات عظیمهٔ خود یعنی مقید نمودن پدر و پسران فرمان بردار و مقتول ساختن برادران عاجز و گرفتار و درویش
حقیقت کیش شاه سرمد و امثال ایشان و دیگر تزویرات باقتضای طبع دنیاپرست نمودن و آنرا کسوت دین پروری پوشانیده ابله فریبها
نمودن فراموش ساخته و مصداق آیهٔ وافی هدایه (أتأمرون الناس بالبر وتنسون أنفسكم) گردیده فرمانی مشتمل اثبات تقصیرات
ابوالحسن اصدار نمود شرحش آنکه اگرچه افعال قبیحهٔ آن بدعاقبت از احاطهٔ تحریر بیرون است اما از صد یکی و از بسیار اندکی شمرده می آید
اول آنکه اختیار ملک و سلطنت بکف اقتدار کافر نابکار ظالم دادن و سادات و مشائخ و فضلا را منکوب و مغلوب ساختن و در رواج
فسق و فجور بافراط علانیه کوشیدن و خود را از باده پرستی و بدمستی در انواع کبائر شب و روز مستغرق بودن بلکه کفر و اسلام و ظلم
عدل و فسق از عبادت فرق نانمودن و در اعانت کافر حربی یعنی سنبهای جهنمی دقیقهٔ نامرعی نگذاشتن و خود را بسبب معاونت دار
حربی که بنص کلام الهی و شرع منع آن واقع شده پیش خلق و خالق مطعون گردانیدن و با وجود ارسال فرامین نصیحت آمیز مصحوب
مردم آداب دان مزاج گرفتهٔ حضور پنبهٔ غفلت از گوش نکشیده درین تازگی یک لک هون برای سنبهای بدکردار فرستادن
و با اینهمه اعمال مغرور و مست بادهٔ غفلت بوده نظر بر افعال خود نمودن و امید رستگاری در هر دو جهان داشتن مصرع
زهی تصور باطل زهی خیال محال　و القصه ابوالحسن مایوس محض گردیده بفکر محاربه و تعیین افواج برای استقبال خصم افتاد
و شیخ منهاج و شرزه خان و مصطفی خان معروف بعبدالرزاق لاری و دیگر سرداران مبارز پیشه را رخصت نمود عالمگیر چون بده
منزلی حیدرآباد رسید بعض سرداران حیدرآباد را نمودار گشته دست و پای جنبانیده در راه لشکر منزل گزیدند چون افواج
عالمگیر دو برابر افواج دکن و اسباب حرب علی هذا القیاس بود سعی آن بیچارگان سود نه بخشید و غازی الدین خان فیروز جنگ
که بعد فتح بیجاپور برای تسخیر قلعهٔ ابراهیم گڈه مامور بود کلید طلا مع عرضداشت مژدهٔ فتح قلعهٔ مذکور مرسلهٔ او رسید و روانه شدن
خان مذکور بطریق ایلغار حسب الطلب حضور معروض گردید عالمگیر بفاصلهٔ یک کروه از قلعهٔ گلکنده رسیده معسکر ساخت افواج
دکن ازدحام نموده شورش افزا گشت بعض امرای رکاب بجنگ آن مامور شده بعد زد و خوردیکه در خور طاقتش بود در ولغزار نهاد
و در جائیکه مناسب دانست منزل گزید و بعد رسیدن فیروز جنگ تعیین مورچال بنام هریکی از امرا نموده حکم بکندن نقب و بستن دمدمه
و تقسیم افواج فرمود و مهیای جدال و قتال گردید درهمین روز عابد خان پدر خان فیروز جنگ که بخبرا سوار ادبی که در یکی از مساجد
حیدرآباد با نام پکا اسد الله الغالب نموده بنوک نیزه خود میخواست محو نماید رسیده دست راست او از ضرب گولهٔ توپ پرید و بعد
دو روز راهی صحرای عدم گردید سلطان ابوالحسن چون بهادرشاه را بر احوال خود متوجه و رحیم دید نسبت رجوع باو نموده بوساطت
همدمان محرم پیغامهای محبت مع تحف و هدایا فرستاد و التماس سعی در عفو تقصیر ناکرده خود و استدعای امان می نمود بهادرشاه هم
میخواست که در هر دو صورت فتح و جنگ علی الرغم اعظم شاه و فیروز جنگ مصالحه با ابوالحسن و یا فتح قلعه از دست او انجام یابد بنا بر این

باب گفتگو با سلطان ابوالحسن مفتوح داشت اعظم شاه و دیگر غمازان فتنه انگیز این احوال را بنا خوش وجهی در حضور عالمگیر
تاب و تاب تمام ظاهر ساخته عالمگیر را از بهادر شاه و زوجهٔ او نور النسا بیگم و دیگر رفقای محرم شاهزاده بدگمان ساخته بودند درین ضمن
داروغهٔ پالکی خانه و دیگر کارخانجات بهادر شاه بعرض شاهزاده رسانیدند که سواریهای حرم از دولتخانه دور واقع شده و مردم قلعه
برآمده گاه بیگاه بر مورچال میریزند مبادا چشم زخمی بناموس سلطانی رسد بهادر شاه فرمود که خیمه و سواریهای زنانه را نزدیک دولتخانه
آرند محمد اعظم شاه و فیروز جنگ و دیگر مخلصان اعظم شاه بعالمگیر خبر رسانیدند که بهادر شاه در مقام غدر و پیوستن بسلطان ابوالحسن و قاصد رفتن
بقلعه است عالمگیر با وجود دعوای عقل و شعور نفهمید که اگر سازش با ابوالحسن هم باشد محصور شدن چه فائده دارد و چرا افواج او را نزد
خود طلبیده بر سرش نریزد که خود هم اندرون قلعه محصور و مقید گردد و آتش خشم و کین او شراره بار گردیده حیات خان داروغهٔ غسل خانه
بهادر شاه و خواجه ابوالمکارم را که با وجود رفاقت شاهزاده هر دو را از جملهٔ مریدان صادق خود می شمرد طلبیده استکشاف احوال نمود
و بانواع تمهید و تهدیدات علحده علحده از هر دو کس پرسید هر دو همین معروض داشتند که بهادر شاه را اراده غیر ازین نیست که بالتماس
او قلم عفو بر جرائد اعمال ابوالحسن کشیده گر دریا قلعهٔ گلکنده بسعی و اهتمام او بتسخیر درآید و هرگز ارادهٔ فاسد پیرامون خاطرش
نگشته چگونه سخن غیر واقع عرض نموده زبان باتهام مرشدزادهٔ خود کشائیم و هرچند بدلائل موجه بجبر بهادر شاه خاطرنشان نمودند
سوءظن از دل آن بد باطن بیرون نرفت و بهادر شاه را چنانچه سابقاً اشاره بآن رفت طلبیده بناحق مقید نمود و نور النسا و فرزندان
شاهزاده و خواجه سرایان و دیگر همدمان محرم او را بانواع خفت و اهانت و ایذا و تصدیعات رسانیده مدتها محبوس داشت
و جمیع کارخانجات بهادر شاه را ضبط نموده بسرکار خود انضمام داد و از منصب چهل هزاری چهل هزار سوار که هفت هزار سوار سه اسپه
دو اسپه بود دو کرور دام انعام برطرف ساخته جاگیرات او را بارباب طلب تنخواه داد و روز اول نور النسا زوجهٔ بهادر شاه را
فرمود که بدون ضبط اموال او را مقید سازند و روز سوم خواجه سرای زشت فرتوت یاقوت نام که آخر خطاب محرم خان یافت
و در درشت گوئی و بیروئی مشهور بود مامور گردید که نور النسا را با رختی که در بدن دارد بمکانی که خیمه و فروش قابل زندانیان
داشته باشد برده بخفت مقید سازد و کارخانجات او را با زیوریکه در گوش و گردن و بدن او باشد بضبط سرکار درآورد خواجه سرا
با نور النسا بدرشتی متکلم شد نور النسا هم از جا درآمده زبان بدشنام کشاد و گفت که پادشاه پدر منست و عزت و آبرو و دولت
بخشیدهٔ او حالا گر بگیرد عذری ندارم اما ترا نمی رسد که با من چنین گفتگو نمائی از استماع این خبر در غضبش افزوده بشیرهٔ بهادر شاه
زبان بشفاعت او کشاد و سودی نداده فرمود که از طرف غذا و دیگر مایحتاج ضروری بخفت نگذارند و همچنین روز بروز بر بهادر شاه
هم سختی زیاده بکار میرفت بعد مدتی پیغام داد که اقرار بتقصیر خود نموده استغفار نماید تا از سر تقصیرات بی پایان او درگذریم
بهادر شاه از قبول و اعتراف بتقصیر ابا نموده معروض داشت که اگر چه فی الحقیقه بدرگاه الهی و پدر که رب مجازیست بانواع
تقصیرات آلوده ام اما در ظاهر امریکه قابل استغفار از من سرزده باشد نسبت بخود گمان نمی کنم تا زبان باعتراف و استغفار
آن کشائیم ازین جواب سرتاسر صواب آتش غضب آن دور از ثواب زیاده تر التهاب یافته بهادر شاه را از سر تراشیدن
و اخذ ناخن و شارب و نان گرم و آب سرد و لباس لائق منع نمود و نوید خواجه سرای نور النسا را هم مقید ساخته خانهٔ او در ضبط نمود
و برای تحقیق تهمتی که بهادر شاه و نور النسا را بان متهم نموده بودند حکم شکنجه نمودن خواجه سرای مذکور نموده فرمود که بسیاست
هرچه تمامتر از و استفسار نمائید چندانکه او را بانواع زجر و توبیخ و انواع عقوبات ایذا رسانیدند سوای رسوخ عقیدت
شاهزاده و بیجرمی و ارادت نور النسا از زبان او چیز دیگر بروز و ظهور نیافت بعد از ان که کار نزدیک بهلاکت او رسید

دست از و برداشت و میرزا شکرالله عموی نورالنسا را که مخاطب بشاکر خان و شریک تهمت بود نیز بخفت مقید ساخت و سه چار
خواجه سرای دیگر را هم مقید نموده انواع ایذا و اضرار مثل شکنجه و دیگر تعذیبات در تحقیق افزا بر آنها کرده رهائی داد اما جرم بهادر شاه
و نورالنسا هیچ باثبات نرسید و دیگر مکاره و آلامی که بهادر شاه بیچاره و محرمان او کشیدند تا کجا نگاشته آید محمد ابراهیم سپه سالار سلطان
ابوالحسن که پیشتر از همه ملازمان او بد نهادی ما دنا ابوالحسن از و بدگمان گشته هنگام رسیدن بهادر شاه و خان جهان بهادر بحیدرآباد
قاصد قتل و قیدش شده بود و ناچاری و اندک طمع اقتدار رجوع به بهادر شاه آورده معرفت او ملازمت عالمگیر اختیار نمود و
در منصب هفت هزاری هفت هزار سوار گشته عزت وافر و خطاب مهابت خانی یافت و مورچالها بسعی و اهتمام خان فیروز جنگ
و دیگر رزم جویان توی چنگ همیشه کم بیش پیش میرفت در یکی از روزها که غازی الدین خان در فکر پیش بردن مورچال بود شیخ نظام
و مصطفی خان معروف بعبدالرزاق لاری وغیرهما برآمده مقابل فوج پادشاهی بجرات پیش آمدند و دار و گیر عظیم بمیان آمده کشور سنگ
هاڑه زخم کاری برداشته از اسپ افتاد و جمعی از راجپوتان تا اورا از دست دکنیان برآرند مقتول گشتند چند نفر دکنیان نامی نیز مجروح
و نابود شدند اما آنقدر بهجوم دکنیان بغلبه آنها بود که هرچند مردم فوج پادشاهی جلادتها بکار بردند تا لاش یکی از آنها را بدست آرند میسر نشد
و آنها لاشهای رفقای خود را بالاش چند نفر پادشاهی برداشته بردند آخر بهزار سماجت و سعی بهادران ایران و توران و جلادت و
شجاعت سادات و افغان و راجپوتیه وغیرهم افواج ابوالحسن برگشته بقلعه خود درآمده در ایام محاصره گلکنده و اغلب اوقات از قصه‌ات
جرأتها بظهور رسیده که محمول بر مبالغه توان نمود لیکن مبالغه نیست از انجماعه همین قسم جانفشانیها ظاهر شد اما چون بخت یاور نبود فائده
که باید بران ترددات مترتب نشد و عالمگیر بوسائل و وسائط روز و شب در تالیف قلوب رفقای سلطان ابوالحسن کوشیده بمواعید مناصب
و اضافه‌های منصب و ازدیاد و تقرب بطرف خود مائل گردانید و آنها بحرص و امید دنیا و یاس بقای عمر و دولت سلطان ابوالحسن
توسل بذیال دولت عالمگیر جستند مگر معدودی با او شریک و رفیق ماندند و آخر همه برگشتند چنانچه شیخ نظام بعد ملازمت عالمگیر بخطاب
مقرب خان شش هزاری پنجهزار سوار منصب و جاگیر یافت و همین قسم شیخ منهاج وغیره رجوع بعالمگیر نموده مناصب اقتدار عظیمه یافتند از
نوکران سلطان ابوالحسن عبدالله خان افغان و عبدالرزاق لاری تا پایان کار با او ماندند اگرچه آخر عبدالله خان هم برگشت ملی از جمله ملازمان
کسی که تا روز تسخیر قلعه از ابوالحسن روی رفاقت برنتافت بلکه روز فتح قلعه هم ترددی که از حیز قبول عقل بیرونست از و بظهور آمده مجملی
بگزارش خواهد آمد عبدالرزاق لاری است و کارنامهای مردم ابوالحسن که با وجود مغلوبی و تحصن بقلعه بظهور رسانیده اند و سفاهت و سبکی‌ها
که از عالمگیر و اتباع خاص او بروز یافته از وقائع حیدرآباد نگاشته قلم بدائع رقم نعمت خان عالی بیکم و کاست و از تاریخ هاشم علیخان
خافی باندک پاسداری پادشاه او پیرایه وضوح می یابد بالجمله مدت محاصره بامتداد کشید و از شدت توپخانه و ذخیره باروت و آتشبازی
عملهٔ قلعه که لاینقطع شبانه روز گولهٔ توپ و تفنگ و بان و قنبارهای آتشبار در کار بودند مردم مورچال اردوی عالمگیر
را زندگی دشوار بود و از هجوم و تراکم دود باروت روز از شب کمتر ممتاز میشد و هیچ روز نبود که ملازمان کار طلب عالمگیری
تلف نشوند و زخمی نگردند بعد مساعی موفوره در عرصهٔ یک ماه و چند روز مورچال کنار خندق رسید عالمگیر عجیب الافعال حکم پر کردن
خندق نموده اول خود وضو فرموده کیسه که پاس برای پر کردن از خاک بدست مبارک خود دوخت و دمدمه‌ها تیار شده توپها بالای آن
برده محاذی قلعه بستند اما گرانی و کمیابی غله و کاه بجائی رسید که صاحب ثروتان طاقت بافتند وانچه بر کم بضاعتان
سقیم الاحوال گذشت بیان آن امکان ندارد و خلق بیرون از حساب درگذشت بلای و با بمقتضای حسن نیت پادشاه
علاوهٔ صدمات قحط غله بود و بسیار مردم تاب گرسنگی و بی برگی نیاورده نزد ابوالحسن رفتند و بعضی مخفی نفاق ورزیده براسی

بیرون

اغراض خود باعانت محصوران کوشیده آخر رسوا شدند و بجزاء سزا رسیدند و چون کارے از پیش نمیرفت اعظم شاه را که بسبب
نفاق بهادر شاه عالمگیر برای بند و بست اوجین و اکبرآباد مرخص کرده بود و شاهزاده تا به برهانپور رسیده بود باز طلبداشت
روح الله خان را که از عمده های کار طلب و مشیر سلطنت و برای بند و بست بیجاپور گذاشته بود نیز بحضور طلبید بعد از سه ماه که خان بهادر
فیروز جنگ در پردهٔ سیاه شب قریب بسحر کمین نموده دلاوران معتمد را بدستیاری کمند و زینه ها بالای فصیل قلعه برآورد حارسان غرور
گشته قطع رشتهٔ حیات آنها نمودند وقت بالا برآمدن مردان کار حاجی محراب که یکی از مقربان عالمگیر و در آنجا حاضر و بر جانفشانیهای
خان فیروز جنگ بنا بر استشهاد ناظر بود بی آنکه پایان کار تماشا کند بمجرد عروج بر برج گمان فتح قلعه نموده بحضور پادشاه دوان
دوان رسید و پادشاه بر سر سجاده بود که از دور شروع به بجا آوردن آداب مبارکباد نموده زبانی فیروز جنگ و دیگر بهادران مورچال
نیز پیغام مبارکباد فتح قلعه معروض داشت پادشاه سراسر وقار هم بمقتضای الصاحب سطی قدر صاحبه بدون تحقیق خبر مشعوف
گشته اشاره بنواختن شادیانه نوبت فرمود و حکم بطلب سواری و پوشاک خاص داده مستعد تماشا گردید ندمای حضور بدست
و زبان آداب تهنیت بجا آوردند بعد آنی خبر رسید که قضیه منعکس ست و چشم زخم عظیمی بدلاوران ملازم سرکار رسیده خان فیروز جنگ
ناکام برگشت و این حرکت موجب استهزا و خجالت پادشاه و حاجی محراب گشت و جاسوسان خبر آوردند که چون باعث بیداری
حارسان قلعه سگی گشته بود ابوالحسن آن سگ را قلادهٔ مرصع طلائی و جل زربافت عطا فرموده بر نوکران نمک بحرام خود تفوق
میداد و وسط ماه شعبان بارانی بشدت بارید بالای جان لشکریان خصوص اهل مورچال شد و سلامت کوچه و دمدمه و دیگر
ساختهای فیروز جنگ باطل و نابود محض گردید و در عین شدت طغیان نهرهای اطراف قلعه و طوفان باد و باران متحصنان
خصوص عبدالرزاق لاری بیرون برآمده داد بهادری داد سلیم خان حبشی که از جملهٔ سرداران شجاعان محسوب می شد دست و پای
زده خود را در مغاکی پنهان ساخت و صف شکن خان که نسبت بدیگران سعی بسیار در تسخیر قلعه داشت قبل از رسیدن مصطفی خان
عبدالرزاق لاری دو زخم کاری خورده بود بجان خود ترسیده در میان زخمیها آب و گل آغشته خود را انداخت
جمشید خان بکوچهٔ سلامت خزیده امیدر رستگاری داشت بگرفتاری در آمد جلال چیلهٔ خاص و از جملهٔ محرمان قدیم الخدمه عالمگیر
که مخاطب بسربراه خان بود با دو از ده منصبدار دیگر اسیر مردم ابوالحسن گردید بعد استماع این خبر حکم شد که حیات خان داروغه
فیلخانه با هفتاد و هشتاد فیل کوه پیکر بهادران لشکر را همراه برده از نالهائیکه طغیان نموده اند بگذراند و بمدد اهل مورچال رساند
هرچند حسب الامر اقبال بر سر نالها رسیدند اما از شدت طغیان احدی از بهادران را عبور و وصول تا مورچال میسر نیامد
و تا ثلث شب حیات خان مع فوج تعیناتی در گرداب حیرت معطل و سرگردان ماند و نصف شب بخیمه های خود برگشت و بهادران
قلعه اسرا را تقلعه برده نزد ابوالحسن حاضر ساختند سلطان مذکور سه چار روز جمیع آنها را مهمان نوازی فرموده غیرت خان و سربراه خان
را خلعت مع اسپ و دیگران را فقط خلعت داده باعزاز و احترام مرخص ساخت آنگاه سربراه خان را دل تماشای انبار خانه اجناس
غله و باروتخانه و غیره احتیاج اسباب قلعهداری فرستاده گنجهای سر بفلک کشیده غله و غیره نموده عریضه مع پیغام زبانی
که مضمون هر دو واحد بود باو داده جلال سالعزت و جلال خالق العباد و سر مبارک پادشاه قسم داده روانه نمود
تا در ابلاغ پیغام و گذرانیدن عریضه قصوری نکند چون اسرا برگشته آمدند غیرت خان را که هزاری دو صد سوار بود پانصدی
منصب بی خطاب بحال داشته تعیناتی بنگاله نمود و در باب سربراه خان فرمود که گر گفتن کار غلامانست بعزل خطاب
معاتب ساخته گفت که منصب ذات آن کم ذات که چار صد بیست بحال دارند و عرض داشت ابوالحسن را که غایت

غرور پیش خان فیروز جنگ فرستاده گفت که انتخاب نموده آنچه قابل عرض باشد معروض دارد وجلال چون برای پیغام زبانی عرض کردار شاد شد که ثلثی از شب رفته پس پرده خلوت خاص خوابگاه آمده عرض نماید ملخص مضمون عرضداشت وپیغام زبانی جلال سرباه خان آنکه من خود را از جملهٔ بندگان جان نثار آن درگاه میدانم اگر تقصیر از ین عاجز باختیار و بلا اختیار سرزده باشد بنده خود رسیدم از شیم کریمه سلطانی الحال امید وار افضالم که عفو فرمایند در صورتیکه قلعه مفتوح شود ومراجعت بدار الخلافة شاهجهان آباد فرمایند البته بیکی از بندهای درگاه آسمان جاه این ملک برهم خورده پامال گشته را خواهند سپرد وهمانا آن بنده من باشم هرکه را درانجا مقرر خواهند فرمود زیاده از محصول این سرزمین در وجه منصب خود وهمراهیان خواهد خواست ودیگر زرها برای اخراجات ضروری از سرکار خواهد گرفت تا از عهده آباد نمودن این مرزبوم که از ورود عساکر مساکن جغد وبوم گردیده برآید وهفت هشت سال باید که صورت آبادی روی نماید وبنده هرانچه بوکلای درگاه سلاطین سجده گاه میرسانیدم خواهم رسانید علاوه آن بعد پذیرائی ملتمسات هرگاه معاودت فرمایند در هر منزلی که هنگام عود در عدد واین الکه محقر مضرب خیام سپهر احتشام گردد بعد وهر گروهی از منازل مذکوره معدود شود لکه روپیه تسلیم دیوانیان سرکار نمایم ونیز بعد هر یورشی که قدم مبارک بپای حصار رسیده نزدی بطریق نثار وپا اندازی گذرانم واین همه خدمات برای آن بجای آرم که زیاده براین خونریزی مسلمانان نشود وسپاه لشکر ظفر پیکر بیشتر ازین مدت محروم از اهل وعیال وبیوت واموال خود نباشند معهذا اگر التماس بنده بعز قبول امتیاز نیابد وخواهند که مدت دیگر هم بندگان حضور تضییع اوقات نمایند نظر بر رفاه حال سپاه پانصد شش صد هزار من غله که جلال چیله سرکار درانبار خانه ذخائر غلات وغیره دیده رفته بحضور ارسال دارم چون این مضمون زبانی جلال بسمع جاه وجلال رسیده در جواب کلمات سراسر صواب ابوالحسن لغوی چند ادا فرمود که بعض ازان اینست اگر ابوالحسن از فرمودهٔ ما بیرون نیست دست بسته حاضر شود یا بگذارد که سر وگردن او را بسته بیارند بعد ازانچه اقتضای مروت ما باشد بعمل خواهد آمد وصبح آن شب علی الرغم ابوالحسن تمام متصدیان صوبه برار احکام مع گرزداران صادر شد که پنجاه هزار کیسه کرباس بطول دو درعه وعرض یک درعه دوخته با دیگر مصالح قلعه گیری روانهٔ حضور نمایند که از سر نو خندق انباشته آید از شنیدن این خبر بر زبان عجزهٔ مضطر بی اختیار گذشت که این کلام عقل ودانائی وچه مسلمانان کشی ورسوائیست که کیسه ها آیند وخندق انباشته گردد وچه التماس ابوالحسن مدار سال غله شرف پذیرائی نیافت تاهم وسیله بقای حیات ما میگردید وهمان جوالها ی غله بکار پر نمودن خاک وانباشتن خندق هم می آمد نوزدهم شعبان بعرض رسید که نقابات کار خود بانجام ونقب را باتمام رسانیده بارودت دران پر کرده اند وآتش دادن را چشم براه فرمان اند حکم محکم صادر گردید که اول اهالی مورچال بشهرت یورش های وهوی بها درانه بلند سازند تا محصوران باراده مدافعه بالای فصیل حصار جمع آیند بعده در نقب آتش زنند اما عبدالرزاق لاری از شدت فدویت وهوشیاری از ماجرای نقب کنی خبر یافته مقابل هرسه نقب از اندرون بدستیاری سنگ تراشان چابکدست نقب ها کنده باروت یک نقب را مع فتیلهٔ آن بریده برداز دو نقب دیگر قدری از باروت برداشته باقی را بآب آمیخته ضائع ونابود ساخت چون آوازهٔ یورش بلند گردید ومردم بالای حصار فراهم آمدند عمله نقب که منتظر همین از دحام بودند در یک نقب آتش زدند چون باروت آن طرف از آب ضائع شده قدری این طرف باقی بود بمجرد آتش درگرفتن حدت باروت همین طرف برگشته مردم مورچال که مسلح ومستعد یورش بودند ودیگر تماشائیان وسپاهیان عالمگیری را سوخت وبقدر زور باروت رهین بالای آن پرید سنگ وکلوخ انجا سر در وی مردم این طرف را شکسته جمع کثیری را بعد وسال هجرت دران زمان که عبارت از سنه هزار ونود وهفت است مطابق بود آواره صحرای عدم ساخت ازانجمله حیاتی از

مردم نامے بنا کاسے درگذشتند بعد فرو نشستن دود باروت ستدان یورش را در قلعه رخنه بنظر نیامد تا ارادهٔ عروج وصعود نمایند
بلکه بسبب هلاک شدن مردم بسیار اضطراب واضطرار عجیب لاحق حال این طرفیان و دود باروت پردهٔ بصارت نظارگیان بود
متحصنان قوی دل فرصت را غنیمت شمرده چون بلاے آسمان بر مورچال نشینیان ریخته آفت جان باقی ماندگان گردیدند بعد عرض
حکم تنبیه متغلبان صدور یافت وپس از سعی بسیار که جماعتی این بار هم بکار آمد مورچالهاے قائم ماند مردم پادشاهی هنوز جا گرم نکرده تحقیق تعداد
جانبازان درمیان بود که نقب دوم را آتش دادند وچندین هزار سنگ خرد وکلان چون حجارهٔ ابابیل از اوج آسمان بر سر مردم پادشاهی
از طرف الٰهی نزول یافته شور وفریاد زخمیان وناله وواویلاے ورثهٔ کشتگان سر بعیوق کشید ومضاعف شمار کشتگان سابق که تعداد
آنها بود دغوغا مطابق سست نمود تلف گردیدند وباز محصوران از قلعه برآمده خواستند که مورچالهاے اطراف حصار که بسعی بسیار در مدت
شش ماه تیار گشته محل اقامت ملازمان شاهی شده بود انتزاع نموده قابض ومتصرف شوند خان فیروز جنگ مع فوج به تنبیه
آن جماعه بیباک رسیده وجنگے عظیم برپا نمود وشمار کشتگان این جنگ نیز بعد وخرگاه مساوے آمد وهرچند فیروز جنگ چپقلشهای
دلیرانه نمود تدارک شوخیهاے مخالفان بعمل نیامد رسیدن این خبر آتش غضب جهانسوز شاهی شعله ور گردید وعالمگیر سوارے
خاص طلبداشته مع فوج قاهره پا بر رکاب گذاشته با امراے جلادت شعار عرصهٔ کارزار را بفر وجود خود زینت داد وتخت روان را در
مکان گولهرس توقیف فرموده حکم یورش نمود با آنکه دست یکے از خواص که متصل تخت روان استاده بود از گوله پرید پادشاه هراس و
وسواسے نکرده دست از تاکید یورش برنمیداشت درین ضمن باران بے محل مخل عزیمت پادشاه دین پناه گردیده وسعی
شناوران بحر وغا را چون حباب دریا موج ساخت وهیچکارے ساخته نشد واز ملازمان پادشاهی کسے را مجال تردد
نماند از شدت بارش وصدمهٔ سیلاب پاے دمدمهاے فلک ارتفاع بگل فرو رفت وکار بجائے رسید که سوارے خاص
پادشاهی مع مردم همراهی برگشت وقلعه نشینیان خیره ترگشته وفرصت را غنیمت شمرده از قلعه برآمدند وبر مورچالها ریخته توپهای
اژدها پیکر را که بسعی بیشمار وخرج مبالغهاے بسیار بالاے دمدمه برده بودند با سانے وبلا خرج بدست آورده هرچه توانستند
برداشته بردند وآنچه را بردن متعذر بود میخها زده معیوب وناقص ساختند وچندین هزار جوال پر از خاک که از انجمله کیسهٔ پاک
با وضو دوخته دست مبارک حضرت قدر قدرت بود وبخرج مبالغ خطیر ومشقت بیکران کرهٔ ثانیه در خندق انداخته بودند مال غنیمت
شمرده دست بدست بردند ومصالح انسداد فرجه هاے قلعه که از گوله وغیره شده بودند هرچند فیروز جنگ دست وپا زده کارے
از پیش نبرد فیل خاصهٔ پادشاهی که قیمتش چهل هزار روپیه محسوب مے شد وهمراه سوارے خاص بود از رسیدن ضرب
گوله وصدمات باد وباران از پا درآمد وآن روز هم کارے نشده بشام انجامید روز دوم باز پادشاه عالیجاه خود سوار شده
حکم بآتش دادن در نقب سوم فرمود چون فتیله را آتش دادند درنگرفت هرچند تفحص مے نمودند سبب آن درست فهمیده نمیشد
تا جواسیس صادق الخبر بر سبب آن پے برده ظاهر نمودند که محصوران از اندرون قلعه راهے بهم رسانیده باروت آن نقب
پاک رفته فتیلهٔ آنرا بریده برده اند لهذا پادشاه دین پناه را انفعالے از اراده یورش روے داده براوقات دیگر موقوف فرمود
و به دولتخانه معاودت نمود چون درین ترددات دو زخم تیر بفیروز جنگ رسیده وجمعے دیگر از روسا ومتوسلین مجروح گردیده
بودند فیروز جنگ چند روز از سرداری فوج ممنوع گشته اختیار تردد تسخیر قلعه بشاهزاده محمد اعظم گذاشته آمد و وجود وعدم سلطان
ابوالحسن یکسان پنداشته داورا وجودے نگذاشته دیوانیان کفایت شعار وحکام آبادان کار وارباب عدالت واحتساب
جابجا منصوب فرمود وحکم داد که حیدرآباد را در دفاتر دار الجهاد مے نوشته باشند وعبدالرحیم خان بیوتات را بجاے احتساب

شهر مقرر نموده مامور گردانید که بعض رسوم کفار و بدمذهبان که ابوالحسن رواج داده از شهر بردارد و بتخانها را مسمار نموده مساجد بنیاد کند
از عجائب حکایات آنکه صف شکن خان پسر قوام الدین خان خلاف دیگر امراے ایرانی در قلعه ستانی جد و جهد تمام داشت روزی از
فضلاے ایران یکے از همدم و معاحبش بود گفت که جمعے کثیر از مومنین و صلحا و سادات صحیح النسب علما درین قلعه محصورند این همه سعی و اهتمام
تو در تسخیر قلعه و اتلاف و خرابی محصوران و بے ناموسی عیال و فرزندان آنها از چه باب تواند بود و آن بدبخت سیاه رو در جواب گفت که اگر
امام حسین علیه السلام خود درین قلعه است در تسخیر این قلعه خواهم کوشید این کلمه شهرت یافته خیمه بخیمه از زبان او انتشار یافت بعد از
مشنوی آن مقوله کفر ستم باتفاق با محصورین و دیگر جرائم گردیده مغضوب عالمگیر گشت و از نظر اعتبار افتاده مقید شد و اموال او منضبط سرکار
پادشاهی در آمد و بعد چندے عالمگیر قلم عفو بر جریدهٔ زلات او کشیده نظر به بیباکیهاے او بخدمت میر آتشی که بصلابت خان
نوکر گران تجویز شده بود و آنها از جمن و مهوسے اباء داشتند و کار توپ خانه ابتر بود مامور نمود و چون همیشه در تالیف قلوب ملازمان و سرداران
ابوالحسن عالمگیر توسایل و وسائط سعے داشت و رفیق روزهاے بد کمتر کسے مے باشد اکثر نوکران ابوالحسن بمرور ایام رجوع
بعالمگیر نموده بمناصب جلیله و خطابهاے عمده و نقاره و فیل و اسپ و جواهر و جاگیرات اختصاص یافتند و شیخ منهاج
بنابر شهرت آنکه او نیز اراده رجوع به لشکر عالمگیر دارد مقید گشته غیر از عبد الرزاق لاری و عبد الله خان ترین افغان با سلطان
ابوالحسن از سرداران کسی نماند و مدت محاصره بهشت ماه انجامید عبد الرزاق رحمة الله و عبد الله خان ترین درین همه مدت بدل و جان
در کار و لے نعمت خود میکوشیدند و شرط وفادارے و جان نثارے تقدیم میرسانیدند مکرر براے عبد الرزاق لارے
فرمان عنایت و استمالت مع قول منصب شش هزاری شش هزار سوار با عنایات دیگر رفت آن وفاکیش حقیقت اندیش ملاحظه
جان و آبروی خویش نفرموده از قبول ابا نمود و فرمان مرسله عالمگیر را بر سر برج علاقه خود و فصیل قلعه بر آمده بر دم لشکرے
عالمگیرے نموده از کمال اهانت و استخفاف پاره کرده پائین انداخت و زبانی کسیکه حامل فرمان و پیغام بر استمالت و مواعید عنایت بود جواب
داد که این جنگ بلا تشبیه بجنگ کربلاے ماند عبد الرزاق امیدوار است که تا نفس بازپسین در زمرهٔ بیست و دو هزار نامرد که با امام حسین
علیه السلام بیعت نموده آخر تیغ بر روے آن شهید مظلوم کشیدند در نیاید بلکه بجمله هفتاد و دو تن شهدا بوده سرخ روئی دنیا و
آخرت حاصل نماید عالمگیر بعد استماع جواب در ظاهر آزرده شده گفت زهے بدبخت لارے بازاری اما در باطن نظر به ثبات قدم
در وفادارے و پاس نمکخوارے تحسین و آفرین کرد اگر چه باقتضاے تقدیرات الٰهی قلعه گلکنده آخر مفتوح گشت اما محک امتحان
دین و ایمان و شجاعت و وفا و حیا و مروت و دیگر فضائل و رذائل مردم طرفین گردیده پایه و مقدار همه خلق آن زمان سنجیده آمد
و ترددات بیهوده بهادران عالمگیرے و کیسه دوزے پادشاه دین پناه با وضو و طهارت و صرف مبالغ خطیر در سرانجام تسخیر قلعه
مذکوره و تلف شدن هزاران سوار و پیاده و راکب و مرکوب دیوار شهاے کمر عقدهٔ نگشود مگر به تطمیع و ترغیب نوکران ابوالحسن
و انحراف آنها از ایمان و نمک حلالے بدون تحریک سیف و سنان و جان بازے مبارزان بمکر و تزویر آن قلعه بتصرف عالمگیر در آمد

ذکر مفتوح شدن قلعه گلکنده و پایان احوال سلطان ابوالحسن خدانبده

اواخر ماه ذے قعده در سنه هزار و نود و هشت هجرے بسعے روح الله خان و وساطت رستم خان افغان پنی و رسل و رسائل
او عبد الله خان ترین نوکر معتبر ابوالحسن که صاحب اختیار دروازه معروف کهڑکی بود و نیز در طمع جاه و اقتدار افتاده بالافواج
و سرداران لشکر عالمگیر همراز و دمساز گشت و پاسے از شب مانده دروازه بر روے روح الله خان و مختار خان و رستم خان و
صف شکن خان محروم از ایمان و خواجه مکارم که جان نثار خان خطاب یافته بود گشاد و مردم هم از دروازه و هم از اطراف فصیل

که جا بجا شکست و رخنه یافته لیاقت درآمدن داشت بنفاق و پرده داری آن افغان نمک بحرام بی ایمان داخل حصار شدند و شاهزاده محمد اعظم شاه با فوج خود طرف دروازه آمده منتظر فتح الباب استاده چون سیلاب مردم پادشاهی داخل قلعه گردید هر کی هر جا برای حراست استاده غلغله مفتوح شدن قلعه و شور یوم النشور از حرم سرای سلطان ابوالحسن و دیگر اهل ناموس برخاست مصطفی خان معروف بعبدالرزاق لاری مطلع گشته چون فرصت مسلح شدن نیافت بمقتضای شجاعت ذاتی و ادای حق عنایات ولی نعمت سپر و شمشیر در دست گرفته و بر اسپ چارجامه کشیده سوار گشته با دوازده نفر مقابل فوج عالمگیر و بر در دولتسرای ابوالحسن درپلا تا آ توقف دروازه مفتوح و هجوم افواج عالمگیری در تمام قلعه شده بود آن شیردل بلا اندیشه و تامل خود را بران سپاه بیقیاس زد دران ازدحام رفقای او نیز متفرق شدند و او تن تنها بمقابل هزارها شمشیر میزد و نعره میکشید که تا جان دارم در رفاقت ابوالحسن خواهم کوشید و هر نفس قدم پیشتر میگذاشت و با خون خویش بازی می نمود و از چار سو نامردان بر او زخم ها میزدند و از فرق سر تا ناخن پا از کثرت جراحت نخل شگوفه رنگین گشته زخمهای کاری بی شمار بر بدن برداشت و مهتور جلادتی بظهور رسانید که بعقل و نقل راست نیاید اگر خبر این جرأت بگوش رستم و سهراب میرسید هر یک بی اختیار غاشیه بندگی او بر دوش ارادت گرفته در رکاب او میدوید و جنگ کنان و شمشیر زنان تا سر دروازه ارک و دولتخانه آقای خود رسیده دران حین دوازده زخم منکر بر چهره آن بهادر دلاور رسیده بود آخر پوست جبین و بینی او بر چشم پا افتاده از دیدن عاجز شد و بر یک چشم هم زخم کاری رسید چون از بینش عاطل گشت و طاقت هم از کثرت جراحت و ریختن خون در بدن نماند و اسپ هم زخمهای بی شمار برداشته می لرزید اما از نجابت استاده خودداری می نمود آن وقت عنان اسپ باختیار او سپرده بخودداری بسیار بر اسپ قائم ماند اسپ او را بخانه اش رسانید و مردمش او را فرود آورده بر بستر افگندند هاشم علیخان خافی خان محرر تاریخ که دران وقت در لشکر عالمگیر حاضر و برین ماجرا ناظر بوده می نگارد که این شمه ایست از شجاعت و بهادری آن بی همتا گوهر بحر دلاوری و مردانگی باید مردان کارنامه او را سرمشق حق گزاری و خدمتگاری اولیای نعم گردانیده خود را محبوب قلوب خلق و مورد الطاف خفیه و جلیه خالق گردانند بالجمله پادشاه ظاهر و باطن سلطان ابوالحسن چون از پایان این محن آگهی یافت و نالهای جانکاه جزع و فزع پردگیان حرم و مقربان محرم از اندرون و بیرون بلند گردید به تسلی و استمالت خدمه محل کوشیده و از همه بحلی طلبیده وداع خواست و بعد استوداع سر رشته صبر و وقار از دست نداده بدیوان خاص خود بر آمده بر مسند تمکین خویش نشست و چشم براه مهمانان ناخوانده دوخته چون وقت طعام خوردنش قریب بود تاکید در طعام کشیدن نمود زمانیکه روح الله خان و مختار خان با دیگر امرای مذکور رسیدند سبقت در سلام علیک نموده دست بر سر تنها بر پاس سلطنت نگذاشت و سر رشته وقار بادشاهی را نگهداشت و خودداری فرموده در گفتگو کمال فصاحت و گرم جوشی آداب ریاست نمود و با هر کس بخوش و گرم جوشی متکلم گردید رباعی

با تیر قضا سپر بجوید هشیار ٭ با حمله تقدیر چه صحرا چه حصار ٭ خفتان رضا گزین و خود از تسلیم ٭ با خیل حوادثت چه افتد پیکار ٭

تا روشن شدن روز صحبت داشته چون بکاول خبر طعام کشیدن آورد از حاضران اذن چیز خوردن خواست و آنها را هم تکلیف هم سفره شدن نمود بعضی اشقیا مضائقه نمودند غلیه ایران مضائقه نکرده مرخص فرمودند و مختار خان با دو سه کس دیگر شریک چیز خوردن گردید روح الله خان از روی تعجب پرسید که این چه وقت طعام خوردن است ابوالحسن فرمود که وقت چیز خوردن من همین ست روح الله خان گفت میدانم اما با این حال چگونه رغبت بطعام می نمائید جواب داد که موافق روئیه جمهور چنین است که میگوئید اما اعتقاد من بخدائی که مرا و شاه و گدا را آفریده اینست که در هیچ وقتی از اوقات نذر لطف

از بنده خود بازنمی دارد و رزق مقسوم میرساند اگرچه جد پدری و مادری بزرگانم برفاه دوام بر وگذرانده اند اما چند گاه بتقاضای مصلحت پروردگار من در این بود که بلباس درویشی و فقر گذرانیدم باز که نظر تفضل بر من عاجز نمود بی آنکه مرا تصور آن هرگز بخاطر گذشته باشد یا دیگری را گمان آن خطور کرده باشد در ساعت واحد مادهٔ سلطنت برای من آماده ساخت والحمد لله که هیچگونه هوسی و آرزوئی در دلم نگذاشت که در ها بدست آورده صرف نمودم و ملوک بخشیدم الحال هم که مراد مکافات بعض اعمال ناشایسته که در ایام سلطنت از من سرزده بنا بر تنبیه و تادیب آن زمام پادشاهی را از دست من باز گرفت شکر میکنم که عنان اختیار امور مرا تا ایام معدودی که از حیات باقی مانده باشد بدست پادشاه دیندار داده بعد اکل طعام اسپ سواری طلبید و شادمان باشوکت ملوکانه مالاهای مروارید در گردن باتفاق امرای عالمگیر سوار شده راهی شد چون اعظم شاه بر دروازه قلعه خیمه مختصری زده فرود آمده انتظاری کشید نزد او بر وند حین ملاقات مالای مروارید از گلوی خود برآورده شاهزاده را هدیه گذرانید شاهزاده استماله او نموده بحضور عالمگیر برد آن والا فراالطبع نیز سلوکی مناسب نموده باحترام نگهداشت و یومیه بقدر معاش ضروری از خوراک و پوشاک و خوشبوئی وغیره مقرر ساخته بعد چندروز روانهٔ قلعهٔ دولت آباد نموده در انجا مقید نگهداشت بعد از ان روح الله خان و دیگر متصدیان بضبط و تفحص اموال او و ملازمانش مامور گشته بکارهای مرجوعه پرداختند و بر حقیقت عبدالرزاق لاری خبر یافته طلبداشتند او را در حالتی که از خود خبر و غیر رمقی از حیات نداشت بر چارپایهٔ که افتاده بود برداشته نزد روح الله خان آوردند وصف شکنان شمر خصلت راهمین که نظر برا و افتاد بفریاد آمد که این همان لاری ناپاک بی ادبیست سراو را بریده نزد پادشاه باید برد و بر دروازه باید آویخت روح الله خان گفت سر مردهٔ که اصلا امید حیات او نیست بی حکم پادشاه بریدن از مروت و مردمی دور است واحوال او را نوشته معروض داشت چون عالمگیر عبارت در فاقت و نهایت نمک حلالی و شجاعت او را شنید حکم نمود که دو جراح هندی و فرنگی برای علاج او مقرر دارند و حقیقت زخمهای او و امید بقای حیات هر روز بعرض رسانند و روح الله خان را طلبیده گفت که اگر ابوالحسن یک نوکر نمک حلال دیگر مثل عبدالرزاق میداشت تسخیر قلعه مدتهای ممتد از متعذرات بود جراحان زخمهای او را دیده و شمرده بعرض رسانیدند که هفتاد زخم بخیه طلب و علاج خواه بشمار در آمده اند سوای این زخمها بسیار دارد که بشمار نتوان آورد و یک چشم او اگرچه از جراحت محفوظ مانده اما شاید آفت بنور او هم از صدمات جراحت های دیگر رسیده قابل دیدن نماند باز برای علاج او بیمار داری او تاکید فرمود بعد انقضای سیزده روز بعرض رسید که عبدالرزاق چشم واکرده و بلکنت زبان حرف میزند و روبه بهی دارد امید حیات او هم رسیده حکم نمود که پیغام ما بأو رسانند که تقصیرات ترا بخشیدیم پسر کلان خود عبدالقادر نام را باپسران دیگر که لائق ملازمت باشند بحضور بفرستند تا بمنصب سرافرازی یابند و از طرف پدر نیز کورنشات عفو تقصیر و عطای منصب و دیگر عنایات بجا آرند چون این پیغام عالمگیر بآن بهادر نمک حلال دلیر رسید به لکنت زبان بعد ادای شکر قدردانی جواب داد که این جان سخت سیج هر چند اشی الآن از بدن بر نیامده اما بدین حال امید حیات از محالاتست معهذا او تعالی شانه که قادر بر احیای اموات ست بمحض اظهار کمال قدرت خود اگر حیات دوباره باین ناکاره عطا نماید باین دست و پای باخته بتقدیم کدام مراسم نوکری توانم پرداخت بعد ازین که نوکری هم توانم نمود کسیکه نمک ابوالحسن گوشت و پوست بدن او رویده باشد نوکری عالمگیر پادشاه نمی تواند نمود بعد رسیدن این جواب اگرچه اثر ملال و عتاب بر چهرهٔ او معلوم شد اما از راه انصاف آفرین گفته فرمود بعد صحت احوال او بعرض رسانند و از جملهٔ اموال او که بیشتر بتاراج رفت و قدری بتصرف متغلبان در آمد باقی مانده را بدو بخشید از اموال ابوالحسن بعد تفرقه آنچه بضبط در آمد شصت و هشت لک و پنجاه و یک هزار هون و دو کرور و پنجاه و سه هزار روپیه که تخمیناً

شش کرور و هشتاد لک و ده هزار روپیه باشد سوای جواهر و مرصع آلات و ظروف طلا و نقره که بعرض رسید ازین تشخیص
و تخمین هاشم علیخان معلوم میشود که نرخ هونهای مذکور دران وقت هفت روپیه و وزن آنها مضاعف و طلای اولی غش نسبت باین
زمانه ما خواهد بود والا با نرخ و اوزان هون که درین اوان ست اینقدر مبلغ نمیتواند شد مجمع و امی یک ارب و پانزده کرور و سیزده لک
و کسری در دفاتر ثبت گردید ملتفت خان که آخر خطاب امیر خان یافت و نام اصلی او میر عبد الکریم است از مستعدان بود تاریخ تسخیر آن چنین
فتح قلعهٔ گلکنده مبارک باد گفته گذرانید چون استحکام قلعهٔ گلکنده و خوبی شهر حیدرآباد و لطافت آب و هوای آن سرزمین و حسن نمکین آنجا
و سیر حاصلی آن مرز و بوم زیاده از آنست که درین وجیزه توان نگاشت قلعهٔ خام گلکنده ابتدا بنا کرده آبای راجه دیورای است سلاطین
بهمنیه بتصرف اهل اسلام در آوردند در زمان انقراض دولت بهمنیه سلطان قلی نام مخاطب بقطب الملک از امرای سلطان محمود بهمنی
که حاکم گلکنده بود چون کار بطوائف الملوک کشید مسلط و فرمان روای آنجا گردید قلعهٔ خام احداث کرده آبادی و دیوارهای ریخته ساخت
بعد از آن که اولاد او سالها تسلط یافته فرمان روای آنجا و همه ملقب بقطب الملک میشدند در استحکام آن کوشیده بنهایت متانت آراستند
چون نوبت سلطنت بمحمد قلی قطب الملک رسید بر بهاگ متی نام پاتری عاشق شد و تعلق بسیار بهم رسانید بموجب خواهش او بفاصله
دو کروهی قلعه شهری بنام او آباد ساخته نامش بهاگ نگر گذاشت و بسبب آنکه آن زن فاحشه بود دران شهر رواج خرابات خانها
و مسکرات بیشتر بود و سلاطین آنجا علانیه و فاحشه عیاشی می نمودند بانواع فسق و فجور اهالی آن شهر بدنام بودند یکی
از سلاطین بر قباحت اشتهار بنام آن زن مطلع شده بحیدرآباد مسمی گردانید چون ابوالحسن زیاده از دیگران بلهو و لعب و عیش
و طرب رغبت داشت رواج آلات و اوضاع فسوق زیاده تر شد و عالمگیر که در ظاهر خود را بکسوت اهل صلاح و سداد می آراست
و تشبه بتارکین دنیا لله بنای حسبت شهر مذکور را بدار الجهاد موسوم ساخته بقتل و غارت اهالی آنجا و خرابی شهر مذکور پرداخت
و غرض اصلی تحصیل خزائن نقود و جواهر که در سرکار ابوالحسن شهرت و حقیقت هم میداشت و استیصال اکابر علمای شیعه و انقیاد
عامه مومنین که دران شهر بسیار بوده اند نیز منظور و مقصودش بود و در زمان بهادر شاه شهر مذکور بفرخنده آباد موسوم گردید اما اشتهار
آن شهر باسم حیدرآباد چنانچه بود الحال هم هست و سعی او سودی نه بخشید بعد از فتح قلعهٔ گلکنده عالمگیر بطرف بیجاپور رفت چون
خبر صحت یافتن عبد الرزاق لاری بآن سرمایهٔ دل آزاری رسید بصوبه دار حیدرآباد نگاشت که عبد الرزاق را استمالت ساخته
روانهٔ حضور نماید عبد الرزاق عذر خواسته التماس نمود که امیدوارم مراعی اطفال روانهٔ بیت الله فرمایند تا بعد حصول طواف حرمین
بوطن رفته بدعای ازدیاد عمر و دولت پادشاه مشغول باشم بعد عرض این خبر برآشفته فرمود که مقید ساخته روانهٔ حضور نمایند
فیروز جنگ شفاعت نموده نزد خود بدلاسائی بسیار طلبیده چندگاه باخود داشت و بدلیری بی شمار بقبول منصب چار هزاری
سه هزار سوار بجرگهٔ ملازمان پادشاهی در آورد و این برآشفتن بموقع محض عناد و لدادت است والا بایستی نظر بخوبیهای آن یگانهٔ عصر
و وحید دهر مبلغی خطیر باو میداد و چنانچه خواست بوطن مالوف رخصتش می نمود و اگر نگهداشتن و دلش کافتن واجب بود
قدردانی مقتضی آن بود که از راه ضعیف پروری خود بخانه اش میرفت یا شاهزاده را از اولاد یا مثل روح الله خان وغیره
عمده از ملازمان را فرستاده بهر صورت دلجوئی و تالیف او نموده زیاده از مناصبی که بنوکران نمک حرام ابوالحسن مثل محمد ابراهیم
و شیخ نظام و اشباه اینها داده بود برای او مقرر کرده در عزت و احترام او زیاده از همه میکوشید تا هم حق قدردانی بتقدیم میرسید
و هم دلالت دیگر نوکران و رفقا بوفاداری و نیکوکاری بود نه آنکه نمک حرامان را هفت هزاری نمودن و عبد الرزاق را حکم مقید
فرستادن بعمل آید و بعد از آن که بیچاره بضرورت نوکری کند چار هزاری منصبش دهد و بهمین قسم بمقتضای دنیا طلبی و تحصیل کار خود

ملک جیون افغان ملعون راکه ممنون احسان جان بخشی داراشکوه بود مهربانی نمودن ومنصب بخشودن اگر تالیف قلب و تطمیع او
منظور بود بایستے بعد بدست آوردن داراشکوه آن ولدالحرام رامقید و ناکام میداشت بلکه همراه داراشکوه گردنش میزد تادیگران عبرت
یافته ازین سجیه غیرمرضیه الواح خاطر خود راشست وشو میدادند نه آنکه مراعاتها نموده دلالت وترغیب باین کارها نماید واز جمله عجائب کارش
که اکثر ازین مقوله بوده ازینکه آنکه سعادت خان راکه حاجب ابوالحسن گردانیده بود داد جانبازیها نموده آن قسم جواب وسوال با سلطان ابوالحسن نموده
وآنچه جواهر قیمت چهل وپنجاه لکه روپیه حسب الامر بحسن تزویر دست از جان شسته بدست آورده فرستاده بهمین قدر که در آتش افروزی ودامان
اندک قصوری نموده بعض اقوال واحوال رامعروض نداشته بود وممکن است که باو اطلاع نشده باشد بعد فتح مورد عتاب نموده دوصدی
منصب ذات وصد سوار او کم نموده واز خطاب برطرف ساخته هشتاد هزار روپیه که ابوالحسن باو رعایت کرده او بعرض رسانیده ظاهر نموده بود
بازیافت فرموده تا یکسال در پاے عتاب درآورد واحوالش چنین بود که هاشم علی خان می نگارد من همراه سعادت خان بودم وخوانچه ها
جواهر ابوالحسن با عفو تقصیرات در تحویل او هرچند مخلصانش گفتند که فرد دستخط ابوالحسن درین جواهر وچهره وقیمت آنها نیست عدد را کامل
داشته برخے ازان جمله جواهر که در قیمت اعلی باشد گرفته عوض آن جواهر کم قیمت دران نگهدارند وآن عزیز بپاس امانت دارے راضے
باین عمل نشده اصلا دران تصرفے نکرد غرض فقیر از التقاط بعض فقرات از کتاب هاشم علے خان خافی وار تسامحش درین اوراق
فقط بنابر تقاضاے تذکار مدارج رضا وتسلیم وثبات واستقلال مزاج ابوالحسن است در انقلابات وتغیر احوال بمرتبه که درویشان را حصول
واستکمال آن خالی از دشوارے نیست اللهم اغفرله وارحمه فی الحقیقة درلباس سلطنت درویشے بود حقیقت کیش وذکر مراتب شجاعت
ووفا واخلاص که مصطفے خان عبدالرزاق را ایزد تعالے داده در خلقت او بمحض عنایت ودیعت نهاده بود وقیاس باید کرد که درعالت
پاس محض که مطلقاً امید ظفر ورستگاری نباشد باین حد در پاس نمک ووفا واخلاص وصفا کوشیدن ودر کمال خواهش شربت تلخ
جراحات واجل نوشیدن از متعذرانست واظهار عناد ولجاج وکریزه عالمگیر وشدت مکر وتزویر ورسوخ در کینه وری وتعصب وتبعیت
نفس وهواے تغلب برابناے جنس وقساوت قلب ووفور حرص وشره او باین حق پرستان احوال ابوالحسن وعبدالرزاق را
در کسب اخلاق حمیده که ازینها مذکور شد سرمشق خود گردانند وتجنب واحتراز از شیم رذیله که در عالمگیر جمع بود واجب دانند چه دنیا
بهرصورت درگذار است وجزا وپاداش اعمال در دنیا وعقبے باقے وپایدار ابوالحسن وعبدالرزاق هم نماندند وعالمگیر هم درگذشت که دار
هسدو برصفحه روزگار بیادگار ماند وهرچند بمکر وحیل ومنع تاریخ نویسے عیوب خود را پوشید وکوشید که بر مردم ظاهر نشود فائده
نبخشیده فاشے ترشد واگر بفرض محال از بعض کسان یا جمیع مردم مخفے ماند از عالم السرائر که بر ضمائر عباد واقف وآگاه است
چگونه مخفے ومحتجب تواند ماند الحال بر سبیل اختصار واجمال احوال عروج ووصول سلطان ابوالحسن بپایه رفیعه سریرآرائی
وفرمان روائے که ایزد تعالے بیک آن او را از کنج زوایاے خمول برآورده باوج کامرانے رسانید وآخر بر تخت سلطنت
حیدرآباد متمکن گردانید مناسب نمود تا طالبان اخبار را سرمایه حیرت وانتظار نباشد که ابوالحسن چنانچه خود بروح الله خان اشعار نمود
چگونه درآن واحد از ابتلاے فلاکت برآمده باعتلاے ریاست مترقے گردید مخفی نماند عبدالله قطب شاه که قریب شصت سال
فرمانروائے نمود وچون پسر نداشت از جمله سه دختر که حق تعالے باو داده بود یکے را بسید نظام الدین احمد الحسینے که از سادات صحیح النسب
مدینه طیبه وخلف سلسله علیه غوث العلما امیر غیاث الدین منصور شیرازے قدس الله روحه العزیز بود منسوب ساخت احوال افاضل
اعلام این سلسله چون امیر مبرور مذکور که ملقب شده باستاد البشر وهو من الشمس اظهر وصدر الحکما امیر صدر الدین محمد
دستگے شیرازے وسید مبارک شاه ومیر جلیل الدین ومیر جمال الدین محدث وغیرهم برارباب بصائر مستور نیست مولد اصلی

ایشان مدینه طیبه واز انجا بدار العلم شیراز آمده سکنی اختیار نمود و صاحب ضیاع و عقار گردیده باعزاز واحتشام روزگارے دراز
بسر برده اند تا آنکه سید نظام الدین احمد باز ساکن حجاز و سید علیخان پسرش هما نجا متولد گردید بعد ازان مع پسر بحیدرآباد دکن ارتحال
نموده چنانچه اشعارے بآن شهد داماد پادشاه گشت و عبدالله قطب شاه سید نظام الدین احمد داماد خود را برتبهٔ رفیعهٔ امارت
رسانیده اختیار اکثر امور ملکی بدو مرجوع داشت بعد چندے سید سلطان که او هم از سادات مشهور عرب واز جملهٔ تلامذه پدر بزرگوار
سید احمد بود وارد گشت و در خدمت پادشاه تقرب بهم رسانیده دختر دوم بادنا مزد گردید و روز بروز عزت واحترام او افزایشی
یافت تا آنکه درمیان سید احمد و سید سلطان مادهٔ رشک وحسد بهم رسید روزے قطب شاه از سید سلطان پرسید که شما را بر حقیقت
احوال بزرگان سید احمد اطلاعے هست او گفت آرے فاضل و پسر فاضل واستاد زادهٔ من است چون این سخن راست
بصورت اهانت گفت سید احمد شنیده با او بدگردید و بوسیلهٔ در اندازان درمیان ایشان روز بروز مواد عناد وفساد از دیاد میافت
تا آنکه مجلس شادی وصلب سید سلطان با دختر عبدالله قطب شاه انعقاد یافت و هنگامهٔ عیش ونشاط و آرایش در و بام بازار
حیدرآباد روزے چند سرمایهٔ نضارت وشگفتگی خاطر تماشائیان بلاد بود و در عین روز شادی که امشب سید سلطان را به داماد
خواهند برد حرکتے دیگر از و بظهور رسیده کار بجائے رسانید که سید نظام الدین احمد قسم شدید خورده بعبدالله قطب شاه گفت که اگر شما دختر
بسید سلطان میدهید مرا مرخص فرمایید و بفکر برآمدن از حیدرآباد افتاد هر چند قطب شاه و دیگر اعیان سلطنت خواستند که این
فساد باصلاح گراید فائده نداد چون تسلط سید احمد از مدتها در اندرون محل و بیرون در بار درست نشسته بود و سرو ماه که مدار علیها
محل بود و دیگر محرمان معاون سید احمد گشته پادشاه را مانع آمدند عبدالله قطب شاه حیران گشته از محرمان و همدمان چاره جو گردید
وصلاح برین قرار یافت که سلطان ابوالحسن را که از طرف مادر با پادشاه قرابتی قریبه داشت بدامادے بجاے
سید سلطان بگیرند اما سلطان ابوالحسن از شروع ایام شباب در صحبت فقراے آزاد نا مقید خرابا تے وضع بسرمے برد و
اوضاع سبک اختیار نموده از نظر پادشاه بنوعے افتاده بود که بهیچ وجه التفاتے بحال او نداشت لهذا ابوالحسن بلباس درویشان
در حلقهٔ ایشان میگذرانید و درین ایام در خانقاه سید راجو که بمرشدے او اشتهار داشت اوقات گذاری میکرد حسب الامر پادشاه سلطان
ابوالحسن را تفحص نموده بهم رسانیده بحمام برده و مخلع ساخته سهرهٔ مروارید بر سرش بستند و بر اسپ عراقی با ساز مرصع الماس سوار
نموده تجمل و تزئینی که براے سید سلطان مهیا شده بود بمجلس دار السلطنه بشان و شوکت سلاطین حاضر ساخته عقد دختر عبدالله قطب شاه را
با او بسته حوالهٔ اش نمودند روز بروز درجاه و اقتدارش افزود و سید نظام الدین احمد نظر بعلو نسب و از انکه شوهر دختر بزرگ پادشاه
هیچ امیری را از امرا و ارکان دولت بخاطر نیاورده سید مرتضی را که از سلسلهٔ سلاطین زادگان مازندران و عمدهٔ امراے قطب شاه و صاحب
فوج حیدرآباد بود نیز با همه کس برابرے شمرد ارکان دولت همه از و کشیده خاطر بودند و برخے از خدمهٔ محل هم متنفر و بجلافت
و از ابوالحسن که با همه کس برفق و مدارا بسلوک برادرانه و مخلصانه سے نمود همه راضی و خوشنود بوده اند بعد رحلت عبدالله قطب شاه
در تعیین سلطنت اختلاف بهم رسید بیرون حرم سرا سید نظام الدین احمد با سپاه خود مستعد جنگ و اندرون حرم سراے
سلطانے سرو ماه صاحب کلان زن سید احمد با کنیزان جبشیه و ترکیه خود شمشیر برهنه در دست گرفته آمادهٔ فتنه پردازے
گشت و از هر گوشه و کنار نائرهٔ جدال و قتال اشتعال یافت آخر با عانت سید مرتضی و حسن مساعے و تدابیر مادنا و اکنا کم
هر دو برادر برهمن مدار المهام سید مرتضی بوده اند نوکران عمدهٔ پادشاهے رفیق ابوالحسن گشته سید احمد مغلوب و
سلطان ابوالحسن پادشاه گشت اما آخر میان ابوالحسن و سید مرتضی بسبب غرور و تحکم با وجود سررشتهٔ نوکرے بنابر

اعانتی کہ در جلوس ابوالحسن بر تخت سلطنت نمودہ بود بر ہم خورد و ابوالحسن تحمل خود سرے و نافرمان بری سید مرتضے
نتوانست و کار بمنازعہ کشیدہ صورت حدوث فتنۂ تازہ نمایان گردید دران وقت مادنا پنڈت کہ از پیشکاران مستقل و معتمد
علیہ سید مرتضے بود بمساعے جمیلہ و منصوبہ و تدابیر خود بدون جنگ و جدال جماعہ واران عمدہ سید مرتضے را بجلقۂ اطاعت
ابوالحسن در آورد و سید مرتضے را بے پر و بال گردانید در جلدوے این خدمت گذارے ابوالحسن قلمدان وزارت بمادنا دادہ
کار ہاے سابق او را بہ برادر او اکنا مقرر نمود و جہت اقتدار مادنا حقوق ہمین بندگی و نیکو خدمتہاے او بود فقط

تمام شد جلد اول

[illegible]

درین زمان فیض اقتران از کتب معتمدہ تواریخ ہندوستان جنت نشان خصوص سلاطین دہلی تاریخ صداقت آئین

سیر المتاخرین

جلد دوم

تصنیف شریف و تصنیف لطیف [illegible] خان فصیح زبان صحیح بیان [illegible] عطارد تحریر مستند جناب منشی غلام حسین خان طباطبائی

جناب منشی نول کشور [illegible]

بسم الله الرحمن الرحیم

سپاس بیقیاس و ستایش سرمدی اساس نثار بارگاه عظمت و جلال دادار بیهمالے است که گوناگون عوالم بلسان حال و زبان
مقال بر ادای شهادت تفرد او در بقا و ابداع مترنم است و بوقلمونی روزگار تبدل اوضاع و اطوار و اختلاف لیل و نهار بر برهان
ساخت کبریائیش از تطرق حوادث تغییر و تبدل مخبر و متکلم؛ و درود وافرے البد و بے الانتها سزای هدیه عتبات عالیات سید الانبیا
و آل و اصحاب آن جناب است که علت غائی ایجاد و وسیلهٔ انتظام سلسلهٔ معاش و معاد اند علیه و علیهم الصلوة والسلام الی یوم التناد؛
اما بعد بر نگرندگان صحائف روزگار و دفاتر لیل و نهار ظاهر و آشکار است که کتب تواریخ و سیر بحسب تفاوت طبقات امم فوائد بسیار
و عوائد بیشمار دارد گویا مطالعهٔ هر صفحه از کتب مذکور ملاحظهٔ روزنامچهٔ آثار قدرت کاملهٔ کردگار و مشاهدهٔ بدائع صنائع آفریدگار جلت عظمته
است و نیز اطلاع تام بر احوال و اخلاق طوائف انام و محامد سنن و آداب برگزیدگان و مدارج اتباع و پیروی مقلدان آن
زمرهٔ عالیشان و انتباه بر شقاوت اشقیاے سابق و ندامت در زوال طاغیان لاحق که واسطهٔ تیقظ و آگاهی و رجوع از غفلت و
گمراهی است سعادتمندان دانادل و هوشیاران کامل را بسهولت و آسانی میسرے تواند شد لهذا بخاطر قاصر اقل الخلیقه بل لاشئ
فی الحقیقه غلام حسین بن هدایت علی خان بن السید علیم الله بن السید فیض الله الطباطبائی الحسنی عفا الله عنهم بالنبی و آله
در غرهٔ ماه صفر ختمه الله بالخیر والظفر روز سه شنبه سنه ۱۱۹۴ هجرے نبوے علی صاحبها الصلوة والسلام من الله العزیز العلام مرتسم گشت
که چون احوال عظماے هند را بعد از رحلت محمد اورنگ زیب عالمگیر ظاهرا احدے متعرض نوشتن نگردیده هر قدر معلوم
و از معتمدان مقبول القول مسموع افتاده باشد مجملا بزبان قلم داده آید تا اگر دانشورے محرر بعد ازین زمان متصدے
نقل و بیان احوال پیشینیان گردد سررشتهٔ اخبار اعصار و ازمان از هم نگسلد بنا برین تشبثا بعون الله و تاییده شروع در تسطیر
نموده بر خود التزام کرد که آنچه از ناقلان معتبر شنیده بعبارت صاف از تکلفات دور در سلک تحریر کشد اگر غلطے ظاهر شود [illegible]

العهدة علی الراوی دهرگاه که بعونه تعالی انجام یابد به سیر المتاخرین من ثمانیة عشر الی خمس و تسعین من المائة الثانیة عشر من الهجرة المقدسة مسمی خواهد بود

ذکر رحلت محمد محی الدین اورنگ زیب عالمگیر پادشاه و جلوس اولادش بر سریر سلطنت و مقبول شدن محمد اعظم شاه مغفور و محمد کام بخش در جنگ و قرار یافتن سلطنت به محمد معظم خلف اکبر محمد اورنگ زیب

عالمگیر پادشاه را که مشغول تسخیر و تنسیق ممالک دکن بود و اطمینان کلی از ان امور میسر نیامده عطف عنان بشاهجهان آباد که مرکز دولت سلاطین بابریه و سواد اعظم بلاد هندوستان است میسر نگشت بموجب فرمان قضا در سال پنجاه و دوم از جلوس عالی نود و یک سالگی در بلده احمدنگر سنه ۱۱۱۹ هجری بعضی عوارض آلام جسمانی بر مزاجش هجوم آورده از زندگی مایوس گردیده دران وقت محمد کام بخش پسر کهتر خود را که بسیار دوست میداشت بروز دوشنبه هفتدهم ذی القعدة الحرام چار ساعت روز بر آمده صوبه بیجاپور مرحمت فرموده حکم نمود که از دولت سرای شاهی با تجمل ملوکانه سوار گردد و نوبت نواخته راهی شود و کوچ های طولانی نموده در راه توقف ننماید سببش آنکه مبادا از دست اعظم شاه عجالة باو آسیبی رسد و روز پنجشنبه بستم ماه مذکور چار ساعت از روز بر آمده محمد اعظم شاه پسر وسطی را که در حضور حاضر بود رخصت کرده حکم نمود که بصوبه مالوا نهضت کند آما تاملی در قطع منازل نموده هر روز کوچ کرده مسافت طی نماید و دو روز در منزل مقام کرده روز سوم باز راهی شود همانا غرض ازین امر آن بود که اگر سانحه ناگزیر رو نماید بسبب نزدیکی شاهزاده مذکور که شجاع با فرهنگ و جویای نام و ننگ است در آرد و آشوبی بر نخیزد و علت کوچ اندکش آنکه مبادا در ضعف بیماری کار که خود با پدرش کرده بود پسرش با او کند القصه اعظم شاه حسب الامر بجا آورده فرسخی چند رفته بود که عالمگیر پادشاه روز جمعه ۲۸ ماه و سال مذکور یک پاس و سه گهڑی روز که تقریباً پنج ساعت نجومی باشد بر آمده داعی حق را لبیک اجابت گفته بعالم بقا شتافت

ذکر آمدن اعظم شاه به اردوی پادشاهی و جلوس نمودن بر تخت سلطنت

اعظم شاه بمجرد اطلاع که در ساعتی چند دست داد بسرعت معاودت نموده روز شنبه ۲۹ ماه مذکور ربع ساعت از روز مانده داخل دولت خانه پادشاهی گردید و روز دوشنبه دوم ذی الحجة الحرام دو ساعت روز بر آمده تابوت محمد اورنگ زیب عالمگیر را مشایعت نموده چند قدم بر دوش خود برداشت و روانه اورنگ آباد کرد و صبح روز یکشنبه هشتم ذی الحجه حکم به نواختن نوبت نموده روز سه شنبه دهم ماه که عید الاضحی بود در بلده احمد نگر بر تخت سلطنت موروثی جلوس نموده با استمالت رعایا و برایا پرداخت و خزائن و اسباب موجوده را قابض و متصرف گردیده امرا و اعیان مملکت و عظما و ارکان سلطنت را بار عام داده هر یکی را در خور مرتبه او بنواخت آصف الدوله اسد خان بهادر به دستور بوزارت مقرر و پسرش ذوالفقار خان نصرت جنگ بهادر سپه سالار بجاه و اقتدار دیگر داشت مسلم ماند علی هذا القیاس هر کس بیاد دیگر مامور و مناسب او بود مشغولی یافت چون خبر بیماری عالمگیر در ممالک محروسه منتشر گشته بود هر که هر جا اقامت داشت بفکر کار خود افتاده در خور لیاقت خود مشغول چاره سازی گردید همین پور سلطنت سلطان معظم که لقب بهادر شاه در ایام سلطنت خود داشت و دران اوان حسب الامر پدر در صوبه کابل

مع دو پسر کهتر خود یکی خجسته اختر جهان شاه و دومی رفیع القدر بر سر حدایران اقامت داشت پسر کلانش محمد معز الدین جهاندار شاه
در ملتان بصوبه داری آنجا اشتغال مے ورزید و پسر دومیش عظیم الشان که ارشد اولاد و منظور نظر التفات جد خود عالمگیر پادشاه
بود صوبه داری ملک بنگاله داشت و محمد کام بخش مذکور حسب الامر پدر خود عالمگیر پادشاه در بیجاپور رتق و فتق مهمات بود گویند بزعم
خود عالمگیر پادشاه هندوستان را بسلطان معظم بهادر شاه و ممالک دکن به محمد اعظم شاه و سلطنت بیجاپور بکام بخش داده خواهش
داشت که این هر سه در سه جای مسطور بطور خود کامیاب و کامروا و خلق خدا باشند اما حرص دنیا کرا بحال خود گذاشته که اینها را بگذارد
محمد کام بخش بعد استماع رحلت پدر در مستقر جای که با و متعلق بود بفکر کار خود افتاده و پا از حد خویش بیرون نگذاشته مشغول خود داری
گشت ظاهرا محمد اعظم شاه بنوید عطای صوبه دیگر اضافه صوبه بیجاپور کام بخش و مادرش را خوشنود نموده حکم کرده بود که کام بخش در ان
حدود سکه خود زند و خطبه بنام خود خواند

ذکر نهضت سلطان معظم بهادر شاه از صوبهٔ کابل و جلوس نمودن بر تخت سلطنت در اثنای راه و سوانح دیگر که در ین ضمن روی داد

سلطان معظم از کابل و عظیم الشان پسر کلانش از بنگاله با ستماع شدت بیماری عالمگیر پادشاه بسامانیکه میسر بود حرکت نموده
روانهٔ سمت اکبرآباد که بر سر راه دکن واقع است گردیده در اثنای راه خبر رحلت پدر شنیده روز سه شنبه سلخ محرم الحرام
۱۱۱۹ ہجری بوقت نصف النهار که ساعت مختار منجمین بود بطالع اسد بر تخت سلطنت جلوس نموده بمحمد اعظم شاه نوشت که اگر
بر وفق ارادهٔ پدر شما بسلطنت دکن که ملک وسیع است اکتفا نموده سلطنت هند بمن واگذارید بمقتضای الصلح خیر مقرون بخیر
و صلاح بسیار و منتج فوائد بی شمار خواهد بود اعظم شاه که بهادر را هیچ باب با خود برابر نمیدانست در جواب کلمهٔ مشهوره که دو پادشاه
در اقلیمی نگنجند گفته سخنش را نشنید آخر دید آنچه دید و بهادر شاه طی منازل نموده بلاهور رسید محمد معز الدین که از ملتان حسب الطلب
پدر خود درهگرای شده بود با سامان میسور بلشکر ملحق گردیده شرف بساطبوس پدر دریافت و زبان بدعا و تهنیت برکشاده باتفاق
روانهٔ اکبرآباد شد و از طرف بنگاله عظیم الشان که با سامان مناسب حرکت کرده بود نیز تا باکبرآباد رسیده خزانهٔ صوبهٔ بنگاله که چند
لک زیاده بر یک کرور در سرکار دیوان صوبه مذکور بود در اثنای راه بقبضه خود درآورده برای پدر امانت نگاهداشت و مختار خان
صوبه دار اکبرآباد را که پدر زن شاهزاده بیدار بخت و دولت خواه اعظم شاه بود گرفته مقید ساخت و خزائن و اسباب سلطنت که
در اکبرآباد بافراط بسیار موجود بود بدست آورده در افزایش فوج و تالیف قلوب حکام و عمال پادشاهی و عموم رعایا و برایا
و سپاهی کوشیده روز بروز بر کثرت جاه و حشم می افزود و از قلعه دار اکبرآباد درخواست قلعه مذکور نموده قلعه دار باین عذر که بالفعل
سه برادر وارث سلطنت باهم داعیهٔ جدال و قتال دارند بنده نوکر فرمان بر دار است بدون یکسو شدن معامله و تسلط یکی بر مسند
سلطنت قلعه بکسی نتواند داد و متمسک شده و در سامان قلعه داری کوشید عظیم الشان صرفه در محاصره قلعه ندانسته بکار های که
باید اشتغال داشت تا آنکه پدرش در رسید و اتفاق عسکرین دست بهم داد عظیم الشان ملازمت پدر نموده شرف کورنش دریافت
و تهنیت سلطنت گفته خزانهٔ مقبوضه را پیش کش نمود چون در سرکار بهادر شاه قلت زر بسیار و لشکریان خراب و پریشان حال
بودند وصول این زر مقدمه حصول مامولات دیگر شمرده شکرانهٔ تقدیم رسانیدند و زر ها بمردم بقدر مناسب تقسیم یافته
پریشانی اندک بجمعیت گرائید

ذکر نهضت نمودن محمد اعظم شاه از دکهن بمقابلهٔ بهادرشاه و محاربهٔ هر دو برادر در میدان جاجو

محمد اعظم شاه نیز چند روز در اردوی پادشاهی صبر نموده با جمیع اسباب و سامان و لشکر قدیم خود و جدید پادشاهی که فراوان بود بدافعه بهادرشاه که حریف معظمش بیشتر نهضت نموده و خبر وصولش تا اکبرآباد شنیده در قطع مسافت بعجلتی که مناسب بنود عمل آورده بایلغارے آمد ازین سبب اکثر لشکریان و کم کم اسباب حروب مثل توپ خانه وغیره عقب می ماند روز یکشنبه یازدهم ربیع الاول سنه ۱۱۱۹ هجری بقلعه گوالیار رسید و بنگاه را در گوالیار گذاشته خود بیشتر روانه گردید و بیجدهم ماه مذکور که روز یکشنبه بود در میدان جاجو متصل باکبرآباد تلاقی فریقین روے داد مقدمة الجیش لشکر اعظم شاهی به پیش خیمه سلطان معظم بهادرشاه رسیده خیمه ها را آتش داوند واندک فوجے که با پیش خیمه بود بهزیمت رفت عظیم الشان که هراول پدر خود بود اندک پیش قدمے نموده زیاده جسارت درخور طاقت خود ندید و منتظر وصول موکب بهادرشاهی استاد بهادرشاه که در شکار بود و آن روز احتمال جنگ نداشت بمجرد شنیدن این خبر استعمال نموده کمک پسر خود عظیم الشان با محمد معز الدین و دیگر همراهیان رسید درین اثنا چون ارادهٔ ربانی و تقضاے آسمانی مقتضے سلطنت بهادرشاه و زوال عمر و دولت اعظم شاه بود هواے تند که باد صرصر قوم عاد میداد مقابل روے فوج اعظم شاهی و پشت سر جنود بهادرشاهی وزیده شروع باشتداد نمود و اعظم شاه لشکر مرتب نموده شاهزاده بیدار بخت پسر اکبر خود را هراول و شاهزاده والا جاه را در میمنه قرار داده عالی تبار را که صغیر السن بود همراه خود بر فیل داشت و مستعد مقاتله مقابل بهادرشاه شده آمد و آصف الدوله اسد خان بهادر جملة الملک را که وزیر اعظم او و پدرش بود در گوالیار بر بنگاه گذاشته خود مع جمیع افواج بمقاتله شتافته بود ذو الفقار خان بهادر نصرت جنگ که از عهد عالمگیر پادشاه سپه سالار و به کمال اقتدار بود از راه دولت خواهی بعرض رسانید که چون آفتاب بسیار بلند شده و هواے مقابل تندے وزد و اکثر توپهاے عمله توپخانه وغیره مع عامه سپاه متعاقب مانده جنگ سلطانی درین وقت مقرون حزم و هوشیارے نیست همین قدر که پیش خیمهٔ مخالف را آتش داده همراهیانش را هزیمت داده اند مقدمه فتح و نصرت شمرده نزول اجلال باید فرمود و علی الصباح که لشکر بجمعیت گراید و اسباب عقب مانده هم بیاید بهمعنانے اقبال و ظفر پا در رکاب سعادت گذاشته بر خصم باید تاخت اعظم شاه که بر شجاعت خود و رفقاے دیرینه غرور موفور داشت التفاتی بالتماس او نکرده جواب درشتے داد و سپه سالار دانا دل هوشیار تاب جوابش نیاورده معروض داشت که هر گاه سخن دولت خواه بسمع قبول اصغا نمی شود فدوے مرخص است اعظم شاه جواب تلخ و تند داده روے خود چون بخت خویش ازو برگردانید و ذو الفقار خان عطف عنان نموده پیش خود و وزیر الممالک بهادر که در بنگاه مانده بود ملحق گردید اعظم شاه همان قسم برستیز و آویز اصرار نموده عنان ریز خود را بر سر دشمن رسانید و از مقابله به مقاتله انجامیده پر دلان طرفین داد مردے و مردانگی مے دادند ناگاه از شدت هواے مقابل و کثرت گرد و غبار عرصهٔ کارزار در چشم مردم تیره و تار گشته از عرصه قریب حریف و رفیق ممتاز نمی شد از حاضران عرصه مذکور مسموع شده که سنگ ریزها دشت بر چشم و روے مردم نوعے میخورد که تحمل آن بر اکثر کسان و جستن تیر از کمان زیاده از چند قدم دشوار و گران بود و با این حال همراهیان اعظم شاه دشمنان خود را زبون و تباه کرده بودند و کوششهاے نمودند بمرتبهٔ که الی یومنا هذا جنگ مسطور در هندوستان بعظمت بسیار مشهور و بر السنه و افواه مذکور است درین وقت منور خان بهادر و خان عالم بهادر دکهنی که رئیس قوم خود و در شجاعت و قوت بین الجمهور مشهور بودند و دران روز باین کلام متکلم گشته که میدان رزم مجلس شادے و بزم کتخدائے ماست لباس

زرتارے در برکرده پنجهزار کس از همراهیان آنها باتباع سردار دستار زرتار بادله بر سر پیچیده مستعد خون فشانی خود وجان ستانی اعدا بودند بحضور اعظم شاه آمده التماس نمودند که غلامان را حکم سوارے اسپ شود تا با همراهیان خود راه در رزم میدان دار واسپ تاختن وجانستانی اعدا وسر باختن در راه ولی نعمت بدوست ودشمن نمائیم وکار بادشاهے چنانکه کنون خاطر داریم از دست فدویان برآید چون اعظم شاه بسعایت مخالفان از چنین فدویان جان فشان بدگمان بود قبول ننموده برفیل وفیلبانی که از سرکار خود مقرر کرده بود سوار داشت سرداران مذکور لاعلاج ومجبور بسوارے فیل مع همراهیان خود پیش رفته بر لشکر عظیم الشان که هراول بود تاختند ازان طرف حسین علی خان وغیره اولاد واحفاد سید میان که مخاطب بعبد الله خان بود با جمعیت خود روبروی ایشان آمدند وجنگے صعب روی نمود همراهیان خان عالم اکثرے مقتول ومجروح شدند حسین علیخان با برادران وهمراهیان زخمهای گران برداشته درمیدان افتاد وخان عالم با معدودی خود را بعظیم الشان رسانیده نیزه که در هند معروف به بلم است چنان زد که سنان نیزه از تخته عقب هودج فیل عظیم الشان برآمد وعظیم الشان پهلوتهی کرده محفوظ ماند وجان عالم مع قلیل همراهیانش بسعی رفقاے عظیم الشان بعالم جاودانے شتافت همدرین عرصه شاهزاده بیدار بخت که هراول اعظم شاه بود کشته شد ومتعاقب او برادرش شاهزاده والا جاه هم شربت ناگوار مرگ چشید اعظم شاه چون خبر کشته شدن پسران خصوص بیدار بخت که زیاده ترش دوست میداشت شنید نفس سرد کشیده گفت الحال فتح وزندگے درکار نیست میگویند که بر عمارے سوارے خاص اعظم شاه که میک ڈبزش میگویند تیرهاے بسیار بنوعے که گویا از آسمان باریده نشسته بودند وکمتر کسی از رفقاے وی بنیه اش سالم ماند با این حال اعظم شاه بادل قوے وخاطر مطمئن فیل خود بطرف دشمنان میراند وتیر میزد وشاهزاده عالی تبار را که اصغر اولادش بود وبرفیل همراه داشت از فرط شفقت در سایه سپر خود خوابانیده بود آخر روز که یک ساعت ونیم از روز باقیمانده بیدار بخت ووالا جاه وتربیت خان وامان الله خان ومطلب خان وخان عالم مع برادر خود منور خان وراجه رام سنگه وراجه دلپت وغیره امرا وسرداران کشته شده جنگ اختتام پذیرفت واعظم شاه خود هم زخمهاے گلوله تفنگ خورده بیهوش افتاد ودران وقت نامردی رستم دل خان نام از همراهیان بهادر شاه برفیل برآمده سر اعظم شاه را بریده عالی تبار را زنده پیش بهادر شاه برد وشنیده شد که بهادر شاه سر برادر دیده گریست وتاسف بسیار کرد وبر شاهزاده عالے تبار ترحم نموده مورد التفات ومهربانی ساخت وما دام الحیات مثل پسران خود بعزت واحترام مطلق العنان میداشت تا آنکه پسران در قالب مصلحت ممانعت نمودند جواب داد که اگر اندیشه دشمنے براے سلطنت است شما را دشمن ترید واو سلامتی مرا از شما زیاده ترخواهد خواست ؛

ذکر استقلال یافتن سلطنت بهادر شاه ومنازعت با کام بخش وکشته شدن او

زمانه چون بکام بهادر شاه گشت وبر اعظم شاه ظفر یافت ارکان سلطنت واعیان مملکت سوای نوکران اعظم شاه باتفاق جملة الملک اسد خان ونصرت جنگ سپه سالار روز دیگر از استماع خبر ملازمت بهادر شاه شتافتند آصف الدوله وپسرش ذو الفقار خان هردو دستهاے خود بدستمالے بسته ادراک کورنش نمودند بهادر شاه مهربانے فرموده پیش طلبید واز جاے خود جنبیده دستهاے بسته آصف الدوله را بدست خود کشاد وپسر خود محمد معز الدین را فرمود که بند دستهاے ذو الفقار خان بهادر را بکشود وبار غم از دل پدر وپسر هر دو بالطاف ملوکانه بزدود وخلعت ملبوس خاص طلبداشته برایشان پوشانید وسر افتخار شان بکیوان رسانید وآصف الدوله اسد خان را بتشریف معانقه مشرف نموده اجازت نشستن در حضور داد ومنصب نه هزاری هفت هزار سوار دو کر ور دام انعام عطا نموده مقرر شد که پالکی سواریش تا دروازه غسلخانه جائیکه نالکی شاهزادگان مے آمده باشد

و در حضور نوبت بنواز د و منصب جلیل القدر وکالت مطلق عنایت شده منعم خان خطاب جملة الملک و وزارت اعظم یافت
و صوبه داری اکبرآباد ضمیمه وزارت با و عطا شد و مامور شد که در کچهری دست راست آصف الدوله نشسته بر کاغذها پایین مهر
آصف الدوله مهر خود می نموده باشد و چون جی سنگه زمیندار آنبیر همراه اعظم شاه و بجی سنگه برادرش همراه ایشان مصدر ترددات
گردیده بود مرکوز خاطر شد که آنبیر را از و انتزاع نموده به بجی سنگه عنایت فرماید و اجیت سنگه پسر جسونت سنگه راتهور زمیندار
جودهپور هم سر نیز پا از اطاعت بیرون نهاده بود بنابرین شروع سال سلطنت خود از مستقر الملک اکبرآباد بجانب آنبیر و
جودهپور نهضت نمود و قلاع را جهای مذکور مستخلص فرموده حواله بندهای بادشاهی نمود و اجیت سنگه و جی سنگه را همراه
رکاب گرفته آصف الدوله را بدار الخلافت شاهجهان آباد فرستاد که در انجا بوده از نظم و نسق آن ضلع خبردار باشد و بیگی مردم
استمال گردیده قوائم سلطنت بهادرشاهی تقویت یافت محمد کام بخش که خبر کشته شدن اعظم شاه شنیده شکسته دل و مضمحل
الخاطر گشته آشفته و انقیاد بهادرشاه از حوصله خود بیرون دیده و مهیای جنگ و مستعد تهیج جدال گردید بهادرشاه که پادشاه
سلیم النفس کم آزار بود و باستماع این اخبار هر چند بمواعظ و نصائح دلالت بر مصالحه نمود سودی نبخشید و جوابهای خشونت آمیز
شنید آخر الامر چار و ناچار به تحریک پسران و درو تنخواهان اراده مدافعه او قرار داده روز یکشنبه هفتم شعبان سنه ۱۱۱۹ هجری
بعد ساعت در نصف النهار باقی مانده از راه فتح پور اجمیر قاصد بیجاپور گشت و روز سه شنبه سوم ذی القعده سنه ۱۱۲۰ هجری
در مضافات صوبه حیدرآباد که کام بخش در انجا متصرف گشته بود تلاقی فریقین و مقابله فئتین رو داد بعد کشش و کوشش بسیار
نیم ساعت از نصف النهار باقیمانده لشکر بهادرشاهی غلبه نمود و رفقای اخلاص کیش محمد کام بخش جانفشانی نموده بقیة السیف
راه فرار اختیار افتاد محمد کام بخش جسارتهای ملوکانه بکار برده زخمهای گران برداشته بیهوش افتاد و مردم بهادرشاه درین
احوال بهجوم آوردند و بحالیکه رشتهٔ از حیات باقی و اثری از هوش و حواس نداشت مع پسران بر فیل سواری خود اسیر پنجهٔ تقدیر گردیده
حضور بهادرشاه رسید بهادرشاه محمد معز الدین مهین پور خود را باستقبال فرستاد کام بخش را با اعزاز و اکرام بیار و چون
آوردند در خیمه دولتخانه خود بجای مناسبی فرود آورد و خود بملاقات برادر رفته رقت نمود و گفت نمی خواستم که شما را چنین ببینم
و هم در جواب همین کلمه گفت و جان بجان آفرین سپرد و بهادرشاه اولاد او را هم مثل حالی تبار پسر اعظم شاه بی قید و بند معزز داشته
نگهداشت و سعایت اولاد خود درباره آنها اصغا نمی نمود

ذکر ارتقای اسدخان بمرتبه وکالت مطلق و تفویض شدن وزارت به محمد منعم خان خانخانان و بعض سوانح ایام سلطنت بهادرشاهی

بروایتی چون سلطنت ممالک محروسه هندوستان و دکهن بهادرشاه را بانفراد میسر و مسلم گردید بعد تسلط واقف اراچه کنون خاطر
داشت اظهار آن مناسب دیده با اسدخان که وزارت اعظم داشت و پسرش ذوالفقار خان بهادر سپه سالار بخشی بیان ظاهر کرد
که منعم خان رفیق دیرینه و مخلص دولتخواه این درگاه است در عهد شاهزادگی ما با او معهود بود که هرگاه بر تخت سلطنت جلوس
فرمایم وزارت با و مفوض باشد چون پاس خاطر شما هم ضرور و درگذشتن از عهود نیز از طریقهٔ پادشاهی و حق شناسی دور است
درین باب صلاحیکه بصدق و امانت مقرون باشد معروض باید داشت آصف الدوله و نصرت جنگ سپه سالار مرضی پادشاه
دریافته التماس نمودند که پادشاهان را ایفای وعده و عهد البته ضرور است اما آبروی خانه زادان هم که نمک خوار دیرینه
این خانه ایم برباد نرود بهادرشاه آصف الدوله را بعطای خلعت وکالت مطلق که نیابت پادشاه و مافوق از مرتبه وزارت ؛

اختصاص بخشیده منعم خان را که در شاهزادگی وکیل دربار و گاهی دیوان سرکارش بود بخطاب خانخانانی و عطای قلمدان وزارت سرفرازی داد و حکم کرد که آصف الدوله بر مسند وکالت زیر شامیانه وزارت نشیند و محمد منعم خان خانانان رفته بآداب نوکری کاغذها را بدستخط آصف الدوله مزین گرداند حسب فرمان والاشان بعمل آمده هر دو کس را فزا خور مرتبه خویش ارتقا بمدراج علیا که نهایت اعتلای مرتبه نوکری سیت میسور و مرزوق گردید و ذو الفقار خان را بمنصب جلیل القدر امیر الامرائی با صوبه داری جمیع صوبجات دکهن از امثال و اقران ممتاز فرمود الحق لیاقت اینکار ها داشت و دیگری را مجال نبود که دران ایام بندوبست صوبجات دکهن سرانجام تواند داد بعد از تنسیق معاملات و دستهبی از امور ما سے ملکی عطف عنان بممالک هندوستان نمود ذو الفقار خان بهادر داؤد خان را که افغانی از قوم پنی و از مشاهیر امرای دکهن بود و در شجاعت و شهامت سهیم و شریک خود نداشت به نیابت صوبجات دکهن اختصاص داده رتق و فتق مهمات آنجا ساخت و زمام حل و عقد مهام ممالک مذکوره بکف کفایت او گذاشته خود همراه پادشاه بهمت بانتظام امور سلطنت گماشت و صوبجات بنگاله و اوڈیسه و عظیم آباد و اله آباد که از پیشتر هم بعظیم الشان تعلق داشت الحال هم باختیار او ماند شاهزاده در جلدوی جانفشانی که از اولاد سید میان در جنگ اعظم شاه بعمل آمده بود صوبه اله آباد به عبد الله خان پسر کلان سید میان و صوبه عظیم آباد به حسین علیخان برادر عبد الله خان داد و بنگاله و اوڈیسه را بجعفر خان سپرده خود با قتدار وافر در حضور پدر حاضر ماند بهادر شاه چون با پادشاه سلطے الاطلاق و خالق نفس و آفاق عهد کرده بود که اگر او سبحانه زمام مهام عباد بدست او سپارد رد سوال هیچ سائلی نه نماید لهذا هر که هر چه میخواست مبذول بود و منعم خان مامور و مختار که امتیاز حسن و قبح هر کار فهمیده آنچه برای انتظام سلطنت الیق داند بعمل آرد از نجبت از عهدا و خطابهای عمده و مناصب عظیمه بجدا ابتذال رسیده اعتباری نماند و اقاصی و ادانی هند و مسلم بمناصب شش هزاری و هفت هزاری و خطاب جنگی و ملکی و رائی و راجگی سر برآورده مدارج مناصب و خطاب از درجه اعتبار ساقط و هابط گشت چنانچه یکی از پیشکاران بعض خدمات عظیمه درخواست خطاب رائی بوساطت داروغه آن خدمت نمود و عظیم الشان که از طرف پدر صاحب دستخط بود توقیع نمود که خانی در هر خانه و رائی در هر بازار بپاس خاطر شما این گیدی هم رائی باشد و او بهمین خطاب اشتهار یافته انگشت نمای عالم گشت و هر یک اندورونیز دیگی باشاره و دیگری را نموده میگفت که گیدی رای همین است او از دست و زبان مردم بجان آمده مبلغی پیشکش میداد که ازین فضیحت رستگاری یابد آسوده نبود تا بود بهمین خطاب شهرت داشت و در عین شفقت بطرف دکهن که کوچ بکوچ در موسم برسات طی مسافت میشد بغازی الدین خان که از عهد اورنگ زیب صوبه دار برار بود صوبه گجرات عنایت نموده قبل از ملازمت بدان صوب فرستادند و راجه جی سنگه کچهواهه و اجیت سنگه راٹهور پسر مهاراجه جسونت از آب نربدا بی رخصت از رکاب جدا گردیده باوطان خود رسیدند و نیز های پادشاهی را بعد مجادله و مقاتله از قلاع خود برآورده قابض و متصرف شدند بهادر شاه چندروز در حیدرآباد توقف نموده معاودت بهندوستان فرمود و در ماه شوال از آب نربدا عبور نموده باراده تنبیه راجپوتیه متوجه اجمیر شد و اجیت سنگه و جی سنگه که در غیبت پادشاه سر بشورش برداشته احمد سعید خان و حسین خان و غیرت خان هر سه برادر را که سادات بارهه بودند در مقابله و مقاتله بسعادت شهادت رسانیده بودند ازین جهت پادشاه را نهایت کینه با راجهای مذکور و آهنگ انتقام اندیشه وافر از حضور بود در اثنای همین سفر که پادشاه عازم و جازم تنبیه راجپوتیه بود خبر فساد گورو گوبند بعرض رسید از نیمرحهم این جماعت رنج وارد مزاج افتاده صلح گونه درمیان و سر سواری ملازمت هر دو راجه در خصت آنها با قامت اوطان بعمل آمد و پادشاه متوجه اطفای نائره گورو گردید و گورو دی مذکور مصدر فساد گردید۔

بلوچ و دیگر خان فوجدار سهرند مصاف داده غالب آمد و وزیر خان کشته گردیده بود و در دو پادشاه در دامن کوهستان ملک راجه برنی مخیم سرادقات پادشاهی گردید و خانخانان در رفیع القدر حسب الحکم سوار شده از سه طرف قلعه گوررا محاصره نمودند قریب بشام آنجماعه راه فرار بسمت راجه برفی پیدا نموده گریختند و چند کس از انها بقتل رسیدند خانخانان فی الجمله مورد عتاب گردید که چرا اول راه فرار را ودانه بست و رستم دل خان بامد آنجا گذاشتند یا یات عالیات متوجه لاهور گردیده درین اثنا خانخانان پدرود جهان فانی نموده هدایت خان پسر عنایت الله خان بخلعت بنیابت وزارت یافت و غازی الدین خان فیروز جنگ نیز در احمد آباد گجرات درگذشت و بیست و ششم ربیع الاول کنار دریای راوی مخیم سرادقات پادشاهی گردید و رستم دل خان بنابر شوم طمعی از قلعه گور و بی حکم حضور برخاسته آمده معزول المنصب و مال و جاگیرش ضبط شد و او مقید شده در قلعه لاهور رفت و محمد امین خان به تنبیه گورو مامور گشت پادشاه مذکور خود فاضل و محدث و باصحبت اهل فضل و کمال راغب و شائق و در تبحر فنون علوم خصوص فقه و حدیث از جمیع سلاطین تیموریه فائق بود و با ارباب علم صحبت میداشت و علم مناظره می افراشت و چون بتحقیق خود مذهب شیعه امامیه را حق میدانست همین مسلک اختیار نموده هنگامیکه وارد دار السلطنت لاهور بود علمای آنجا را که اکثری ناصبی مذهب بوده اند جمع نموده برحقیت و وصایت جناب ولایت مآب حضرت امیر المومنین علی بن ابیطالب علیه السلام حجت بر آنها تمام نمود و بعد از اقرار و اعتراف آنها برین کلمه خواست که کلمه علی ولی الله و وصی رسول الله در خطبه اجرا نماید چون انکار نفاذ بسیار در اوامر و نواهی بیخواهد و سلاطین هند خصوص متاخرین تیموریه را کمتر میسر بود و دو پسر او یکی عظیم الشان و دیگری خجسته اختر جهان شاه که مقتدر و ولاور بودند و در تسنن و اشعریت نهایت عصبیت داشتند و بلوای عام آنجا را که اکثر ناصبی شعار بودند مانع گشته این اراده از پیش نرفت یکبار برای اظهار این کلمه خطیب را در مسجد جامع همراه عظیم الشان فرستاد چون شاهزاده خود خواهان انکار بود و در رضا جوئی پدر بظاهری نمود تحریک و اشاره باطن او خطیب بیچاره قبل از آنکه متلفظ باین کلمه نماید بی تقصیر طعمه شمشیر مردم گردید اعاظم مذهب حنفی دعوتها و ختمها برای دفع بهادر شاه و استمداد از هر رونا جر و مسلم و کافر می نمودند و بهادر شاه بدستور امرار بر انکار داشته در ترویج و تقویت مذهب شیعه میکوشید و مدتهای دراز در مباحثه با علما بازبود اما فائده و برهان مترتب نمیشد بلی اگر ترویج مذاهب منحصر بر اقامت بینه و برهان می بود سید انبیا صلی الله علیه و آله و سلم که افصح عرب و عجم و اعلم اهل عالم بود خاتق عباد را موزبجا دستی فرموده

ذکر رحلت بهادر شاه از دار رنج و عنا بعالم بقا و مقابله هر چهار پسرش با همدگر و ظفر یافتن محمد معز الدین جهاندار شاه بر هر سه برادر و بعض سوانح ایام دولت او

چون پنج سال کامل از سلطنت بهادر شاه گذشت و رهنگامیکه لاهور مورد معسکر پادشاهی با کل امرای عالیشان و شهزادگان سپهر مکان بود شروع سال سنه ۱۱۲۴ هجری در اواسط ماه محرم اختلالی در حواس و مزاج بهادر شاه بهم رسیده بحکم کشتن کلاب و سگهای شهر لاهور در داد این حرکت از چنان پادشاه صاحب شعور پر دور بود احتمال دارد که به اثر سحر ساحران و عزیمت خوانان بهاستی روی داده مقتضی چنین حرکت گردیده باشد علی ای حال هنگامه سگ کشی نوعی بالا گرفت که سگها از شهر وارد و مفقود گشته تمام شهر هیچ جا سگی بنظر نمی آمد و هنگام شب چون وقت خواب مردم میشد و در پناه ظلمت سگها پیدا گشته آواز میکردند و بجاهای صاحبان و ضمان خود دو جاهائیکه به آن مانوس بودند میرفتند و قبل از دمیدن صبح و انتشار نور آفتاب در آب افتاده دریای راوی را شناکرده عبور می نمودند و در صحراهای آسوده این احوال و احوال جنگ عظیم الشان از روی مکتوب امین الدوله سنبهلی

سیر توزک اول که بوالد خود نوشته و به تقریبی در منشآت منشی ملازم او دیده ام صورت تحریر یافت و ملایان پنجاب چون با خطیب او دیگر
نموده منصب سلطانی گرفتار گردید بعضی در قلعه گوالیار و برخی بزندان حبس گرفتار آمده در قید افتادند ناگاه سهل علم منه الحق مزاج
بهادرشاه گردیده در سن هفتاد و دو سالگی نوزدهم محرم الحرام دو ساعت از روز مانده ببیک ناگاه بجوار رحمت پروردگار شتافت محمد عظیم الشان
در اندم که جان کندن بهادرشاه روی داد در حضور بود مضطرب الاحوال برآمده به لشکر خود رفت و امین الدوله را فرمان داد که ساعتی چند
در ینجا بوده و پایان کار دیده خواهی آمد چون پادشاه برحمت الهی رفت آمده معروض داشت که آنچه مقدر بود شد عظیم الشان گریست
و او بردمال خاص اشک پاک کرده بعرض رسانید که وقت تاخیر نیست جلوس فرمایند حکم بنواختن نقاره شادیانه جلوس نموده مخلصان
حاضر موافق رسم و ضابطه نذور تهنیت گذرانیدند و همین وقت امین الدوله و نعمت الله خان بهادر و دیگران عرض نمودند که مخالفت
ذوالفقارخان ظاهر است فرصت را غنیمت شمرده او را که مع حمید الدین خان و محفوظ خان مشغول تجهیز و تکفین پادشاه و جریده در میان جالی
گلال باره است بدست باید آورد عظیم الشان گفت که ناموس پادشاهی بغارت خواهد رفت ذوالفقارخان چه می تواند کرد ملک لازم
بفضل الهی است مشیران خاموش مانده زیر لب گفتند خدا خیر کند اول بسم الله غلط شد اما نعمت الله خان با وجود منع ممتنع نشده بعد رخصت
از حضور با فوجی گران شتافت ذوالفقارخان بخیمه خود رفته بود بی نیل مقصود برگشته آمد عظیم الشان که نیابت پدر در دستخط وغیره
امور مرجوعه می نمود و بر کارخانجات شاهی تسلط و اقتدار از ایام حیاتش داشت قابض و متصرف جمیع اسباب گشته بر تخت سلطنت
جلوس نمود و آشفتگی و سراسیمگی اندکی در لشکر روی داده مآل اندیشان کم جرأت کسی که عیال همراه داشت و کسیکه نداشت فکر بار بردار
نموده شباشب خود را بشهر رسانیدند و بعضی گرد گلال باره رفته سکونت ورزیدند حکیم الملک و حکیم صادق خان و مهابت خان و شاه نواز خان
و حمید الدین خان و اکثر بنده های پادشاهی بعظیم الشان ملحق شدند و رستم دل خان و بعضی دیگر با جهان شاه پیوستند ذوالفقارخان
بهادر سپه سالار که از عظیم الشان با او نقار و غبار داشت رجوع نکرده پیش معز الدین شتافت و استفسار نمود که مرکوز خاطر چیست گفت
که اسباب و زر همراه نیامده آنچه میسر و مقدور است در صوبه ملتان متعلق بمن وا رد گذاشته ام و جریده برای ملاقات پدر آمده میخواهم
که بدر روم و از آنجا سرانجام مرام نموده آنچه از دست برآید بعمل آرم ذوالفقارخان مانع آمده زر و اسباب را از سرکار خود متعهد
گردید و صلاح داد که رفیع القدر و جهان شاه و خجسته اختر را عالیاً بمشوره رفیق و شریک خود نموده بعد استیلا بر عظیم الشان آنچه
مناسب باشد بعمل آرند معز الدین جان داد و شاه این امر را نعمت غیر مترقب شمرده که همت بقوت خان سپه سالار بربست و هم برای
تالیف برادران به ذوالفقارخان التماس نمود خان مذکور بلشکر خود آمده اسباب و زر که بابت معز الدین رسانید و رفیع القدر
و خجسته اختر را هم بجا نهای شان رفته بوعده تقسیم دولت و سلطنت علی السویه راضی و متفق ساخت و عظیم الشان مع عملهٔ سلطنت
و امرای موافق در لشکر خود دم استقلال زده مترصد نشست که هر که بر سر من بیاید با او مقاتله کنم دور دور لشکر خندق کنده و توپخانه را
چارسو چیده توقف چندروزه را صلح دید بگمان آنکه دیگران خزانه ندارند سپاه خود بخود در عرصه قلیل متفرق خواهد شد چون بخت یاور نبود نتیجه
بر عکس آن بظهور رسید ذوالفقارخان بعد کارسازیی که در حوصله طاقت بشری نگنجد بشاهزادگان پیغام داد که یکجا باید شد خان
سپه سالار مع هر دو شاهزاده مذکور از جای خود جنبیده بلشکر جهاندارشاه معز الدین پیوست و جمعیت اسفلی که باید حاصل آمد
و این لشکر در ماه صفر سنه ۱۱۲۴ هجری بهیأت مجموعی بر سر عظیم الشان رفت و بجنگ سلطانی در پیوست چون تقدیر عظیم الشان
را نصیر و ظهیر نبوده اندک زمانی جنگ اختتام پذیرفت و از لاش عظیم الشان اثری پیدا نگشت تفصیل این اجمال آنکه اول
جنگ سلطی روی داده تا هفت روز از طرفین جنگ توپ بود نعمت الله خان و عزیز خان و دیا بهادر ناگر و راجه محکم سنگه کهتری و

راجه راج سنگه بهادر و شاه نواز خان یک زبان گشته عرض کردند که هنوز جمعیت اعدا چندان نیست بیک حمله بر میداریم جواب شد که اندک باشید آنها لا غیر از خاموشی چاره نبود و عظیم الشان بزعم آنکه چورامن جاٹ و نجاره ها متکفل ارزانی غله شده اند و مخالفان مفلس و مغلوک اند از گرسنگی هلاک خواهند شد در تنگ در جنگ اصلح سے شمرد و بداود دهش سپاه هم بخل و امساک ورزیده زر اندوخته را منجو است با خود بسرای آخرت ببرد و هرگاه مردم بیورش میگفتند جواب همان بود که اندک باشید روز هشتم ذوالفقار خان با هر سه شاهزاده بفاصله قریبی توپهای کلان که از قلعه لاهور آورده بود بر مکان بلندی نصب کرده بریزش گولها عرصه برین لشکر تنگ ساخت چون راه لاهور برای همین روز کشاده داشته بود مردم لشکر عظیم الشان جان بسلامت بردن غنیمت شمرده راه عافیت گرفتند راجه دیا بهادر ناگر و راجه محکم سنگه بهادر با فوج خود در رد بروی عظیم الشان آمده بدل سوختگی تمام فریاد کردند که ما را الحال طاقت غفلت نمانده سیر دیدیم و بر مخالفان میزنیم حضرت اگر خبر گرفتن مناسب دانند بعمل آرند و الا غیر توقعی نداریم باز همان اندک باشید جواب ناصواب بود هر دو بهادر هر پست و بلندیکه بر زبان شان آمد بی ملاحظه گفته بر مخالفان زدند و اعدا را شکست داده و بران بلندی رفته توپها را اگر مقدر شاه بی نصیب را توفیق اعانت رفیق نشد و نه کسی را کمک آنها فرستاد بلکه بعضی میخواستند که بمدد آنها پیش روند قراولان را فرستاده ما نعت از حرکت نمود و ذوالفقار خان و رستم دل خان و جانی خان دیدند که کسی مدد آنها نمیکند بر آنها تاختند و زد و خوردی سخت درمیان آمد چون عظیم الشانیان کم و اینها بسیار بودند غالب آمدند و هر دو راجه مذکور بزخمهای کاری از کار رفتند و همراهیان شان بسیاری مجروح و مقتول گشته بقیة السیف راه لاهور گرفتند سلیمان خان بهادر داود خان پنی بود مغلوبی هر دو راجه با فوجی قریب هزار سوار در انجا رسیده بگوله بندوق نقد جان در باخت همراهان جسم بیجانش را بشهر بردند و بیش و پس فیل عظیم الشان از جمله شصت و هفتاد هزار سوار ده و واز ده هزار سوار باقی ماند شام چون از لشکر برگشته بفرودگاه رسیدند و عظیم الشان داخل خیمه گشت از آنها هم اکثری راه شهر گرفته زیاده از دو سه هزار کس نماند صبح که عظیم الشان اراده سواری نمود فیل خاصه را فیلبان هر چند خواست تن بسواری نداد بر فیل دیگر سوار شد نعمت الله خان با ده سوار و امین الدوله با بیست سوار و راجه راج سنگه با هزار سوار بهیئت مجموعی دو هزار سوار حاضر بودند که بزرمگاه رسید قضا را باد تندی بر خاست و ریگ دریای راوی پریدن گرفت و غبار مانع نظر و چشم کشودن گشته غیر آواز توپ صدائی بگوش نمیرسید و غیر از چشم بستن چاره نبود فوجی از مردم مغول رسیده تیرباران کردند و زخم پوست مال به بعضی رسید چون عظیم الشان را نشناختند بیشتر برای غارت خزانه رفتند بعد گذشتن آنها گوله بیک ڈنبر سواری عظیم الشان رسیده تکیه را آتش در گرفت و دود و دهش مانع دید نشد آن بالش را عظیم الشان بر زمین زد امین الدوله رسید خیر است عظیم الشان گفت بخیر گذشت امین الدوله را در آن وقت رقت زور آورد گریه و فغان شروع نمود عظیم الشان در چنین وقت بکمال استقلال ولدهی نموده فرمود اینقدر بیقراری و بیصبری چرا امین الدوله گفت که کشتی مراد ما مردم تباهی بتلاطم آمده اگر سر بر سنگ و بر سر سنگ نزنیم دیگر چه کنیم بیشتر هرچه عرض کردیم قبول نیفتاد هر قدر بندگان بجلدی و یورش التماس می نمودند در جواب آن از زبان عالی اندک باشید برآمد حضرت چه کنند تقدیر و خواهش ایزدی چنین بود حالا صلاح آنست که خود بدولت بر اسپ سوار شوند و در ملک بنگاله شتافته بنشینند و بود کمین داود خان پنی از فدویان سرکار است هر جا بنجا ظر بگذر در رسیده پر و بال درست کرده متوجه تدارک باید شد فرمود که از ننگ فرار شکوه و شجاع بد هزیمت چه شد اگر سلطنت مقدر است بمصداق کم من فئة قلیلة غلبت فئة کثیرة فتح یافتن بعید نیست باز امین الدوله عرض نمود که بیست و دو سوار همراه فدوی مانده اند دیگر همه بار رفتند عظیم الشان گفت ده سوار همراه من رسیده تا بر حال تیتا زیم و شما با دوازده سوار بر ناخجسته اختر روان شوید امین الدوله متحیر شد خواجه عاصم خان در آن وقت با امین الدوله گفت

به بنگاله میروم بیاید تا همراه روم امین الدوله گفت تا عظیم الشان زنده است جدا نخواهم شد و خاندوران راه سلطان پور گرفته در رفت
همان ساعت گلوله توپ کلانی به خرطوم فیل عظیم الشان رسید فیل روی از میدان بگردانید و بسرعت برق و باد بطرف آب راوی روان
گردید فیلبان بر زمین افتاد و جلال خان لودی که در خواصی بود ریسمان فیل گرفته بر زمین آمد و راه خود گرفت چندکس در عقب
فیل می دویدند اما بفیل نمیرسیدند از آن جمله امین الدوله هم بود ناگاه دید که فیل از ساحل بلند خود را در آب افگند و گرداب اول در افتاد و
چنان فرو رفت که باز بر نیامد چون باندک فاصله در آنجا رسید دید که گل و لای ته نشین دریا ببالای آید و صدای موجهای
از حرکت ضعیف آب بر میخیزد معلوم نمود که عظیم الشان مع فیل غرق گرداب فنا گردید بمشاهده این حال راه رستگاری خود جست
لیکن امین الدوله گرفتار آمده تا رسیدن فرخ سیر و شکست یافتن معز الدین و ذوالفقار خان مقید بود بعد ورود شقه فرخ سیر بحکم بادشاه
قلعه دار شاه جهان آباد رهائی یافت و بمدارج علیا ترقی نمود بعد ازین فتح خداداد نوزدهم ماه مذکور جهان شاه که اندک مایه استعداد
و جراتی هم داشت جویای ایفای وعده تقسیم ملک و دولت گشته علم منازعت برافراشت و اتفاق بافتراق گرائیده مکالمه بمجادله
و مقاتله انجامید سببش همانا آنکه یکصد و هشتاد ارابه خزانه که از انجمله هشتاد ارابه اشرفی و صد ارابه روپیه یا برعکس بود بدست جهانشاه
افتاد خواست که سه حصه علی السویه نماید ذوالفقار خان در تقسیم جهانشاه را آورده بحیله های چند از پنج حصه سه حصه بطرف معز الدین میخواست
و دو حصه هر دو برادر دیگر را میداد آخر مصالحه برهم خورده باهمدگر آماده محاربه گشتند چندی از امرا مثل رحمت خان و امیر خان و
رستم دل خان وغیرهم رفیق جهانشاه گردیده صفوف قتال آراسته شد تمام روز جنگ قائم ماند چون سلطان سیارگان تسخیر
ممالک مغرب دیار میرفت و ظلمت شب دیجور عالم را فرو گرفت طرفین پاس احتیاط را مرعی داشته باشتعال مشاعل و مهتابی
اشتغال نموده جهانشاه مع امرا و رفقای خود و معز الدین مع ذوالفقار خان و دیگر همراهیان بدستور با سامان موفور پاسداری
کرده حراست می نمودند تا آنکه سه روز بدین منوال گذشت روز چهارم آفتاب عمر و دولت جهانشاه پذیرای زوال گردیده آخر کار
فرمود که مرا ملاحظه مورچال منظور است افواج داخل سنگر گشته همه سوار نشوند و تیار باشند و هرکاره ها را فرمود که هرگاه معز الدین با افواج
او برگشته داخل سنگر شوند و زینها از پشت اسپان خود فرود آرند همانوقت مرا خبر باید رسانید هرکاره با حسب الامر بجا آورده چون لشکریان
معز الدین در خیام خود فرود آمدند و لشکر دانه و کاه و آب و طعام خود افتادند جهانشاه بهیات مجموعی بر لشکر معز الدین حمله مردانه نموده
بر قلب معز الدین ریخت و از صدمات حملات او رفقای معز الدین را پای ثبات بر جا نمانده تزلزلی تمام در ازدحام آنها روی داد
و اکثری پراگنده شدند حتی لال کنور که سایه وار ملازم سواری او می بود همراه امرای پادشاهی سراسیمه و آشفته حال گردیده در دست
رستم دل خان افتاد و شدۀ مروارید که در بند آزارش بود خان مذکور در ربود درین انقلاب معز الدین خود را در عماری
دیگر غیر مشکی ڈنبر که مخصوص ملوک اینجاست کشیده بچاندنی سفید محفوف گردانید و فیلبان را گفت که به بهانه سواری زنانه بامیر
مقتول اگر مسئول گردد مرا ازین مهلکه بیرون برده تا بذوالفقار خان باید رسانید او حسب الامر بجا آورده معز الدین را تا به خان
سپه سالار رسانید و شادیانه فتح از لشکر جهانشاه بلند آوازه گشت ذوالفقار خان بمشاهده این حال مضطرب گردید چون شام
شده بود برقندازان خاصه خود را طلبیده مشت مشت اشرفی در دست آنها ریخت و گفت همین قدر از شما توقع دارم که
بهانه گذراندن نذر مبارکباد تا بجهان شاه رسیده هرگاه متصل شوید یک شلک بر فیل او بکنید بعد ازین آنچه مقدر باشد ظهور
خواهد رسید آنها حسب الامر سه چهار صد کس مع سردار بهیئت مجموعی بحضور جهانشاه که با دو سه صد کس استاده و دیگر افواج
او مشغول غارت لشکر معز الدین بود رسیدند و بر وفق اشعار ذوالفقار خان بریزش گولهای بندوق کار جهانشاه

با نجام رسانیدند و فتح و نصرت نصیب معز الدین گردید معز الدین جهاندار شاه خبر فتح و ظفر شنیده بدولتخانه خود نزول نمود و بالال کنور
معشوقه اش بودصحبت عیش و عشرت داشته بشرب خمر اشتغال ورزید و لشکر هم جا بجا آرمید چون صبح دمید رفیع القدر خواجه سرای
مخلص خود را برای تهنیت پیش معز الدین فرستاد و که تمام شب بیدار و سرشار بادهٔ خوشگوار بود استراحت می نمود خواجه سرایان بادشاهی
با خواجه سرای رفیع القدر در مقام استهزا در آمده گفتند ای احمق ویدی که بر سر عظیم الشان و جهان شاه چه رفت آقای تو در سلطنت
چه توقع دارد و او هم رنگ دربار دیده متنبه گردیده معاودت نمود و آنچه از خواجه سرایان معز الدین شنیده بود بعرض رسانید رفیع القدر
از خواب غفلت جسته حکم بنواختن نقارهٔ جنگ نمود و خود مسلح گشته و دست از جان شسته سوار شد همراهیان مخلص هم مستعد شده
هر یکی سواره بدربار حاضر گردید ذو الفقار خان بر حقیقت حال آگاهی یافته امر به تیاری لشکر و سواری فرمود و خواجه سرای
معتمد خود را فرستاده تاکید نمود که بهر صورتیکه هست پادشاه را برآورده سوار نماید معز الدین در عین خمار آشفته سر و دستار بر فیل
سوار شده رو بمیدان نهاد و ذو الفقار خان مع امرا و افواج مقابل رفیع القدر استاد رفیع القدر با قلیل فوجی که همراه داشت در کمال
دلاوری بر سر این همه جمع کثیر و جم غفیر آمده داد مردی و مردانگی داد و بعد از آنکه همراهیان هدف ناوک جانستان گشته بخاک هلاک
افتادند خود تنها مانند سپر و شمشیر در دست گرفته دلیرانه از فیل جست و چپقلشهای مردانه نموده شربت ناگوار مرگ بکمال گوارائی نوشید

ذکر استقلال یافتن معز الدین بر سلطنت و بعضی سوانح ایام دولت او و انقلاب طالعش باندک فرصت

محمد معز الدین جهاندار شاه ظفر یافته منا شیر مطاعه با قطار و اطراف ممالک محروسه نگاشت و خود بفتح و فیروزی از لاهور کوچیده
بدار الخلافه شاهجهان آباد رسید روز یکشنبه چهاردهم جمادی الاولی سنه مذکور سه ساعت از روز مانده غفران پناه محمد یار خان صوبه دار
شاهجهان آباد که از عهد اورنگ زیب تا آن وقت بود از قلعه شهر مذکور بر آمده برای ملازمت و استقبال معز الدین تا به بادلی
پیش رفته رسید و دوشنبه پانزدهم سرسواری ملازمت حاصل نمود روز پنجشنبه هیجدهم قبل از نصف النهار معز الدین جهاندار شاه داخل قلعهٔ
دار الخلافه مسطور گردید آصف الدوله بدستور وکیل مطلق مانده ذو الفقار خان را وزارت اعظم علاوهٔ اقتدار های دیگر گردید سلطان
کریم الدین پسر بزرگتر عظیم الشان بسعی هدایت کیش خان از شهر لاهور دستگیر گشته بحضور رسید و در همان مقام بفرمان پادشاه
زمان مقتول گشت و دیگر شاهزادگان اولاد اعظم شاه و محمد کام بخش که فارغ البال بکام و آرام بودند بیچاره ها بدام قید افتادند
تفصیل تمام آنها ثبت افتاد عالی تبار پسر اعظم شاه و پسران محمد کام بخش محمد محی السنه و محمد فیروز مند و سومی نامش منقح
معلوم نشده معز الدین در تربیت و تقویت برادر رضاعی خود کوشیده خطاب کوکلتاش خانی کرداشت بخانجهان بهادر تبدیل داد
و به دیگر بندگان مناصب و خدمات مرحمت گشت و اکثر عمله و فعله زیر و زبر گردید لال کنور خطاب امتیاز محل بیگم یافت و حکم شد که همراه
سواری او چتر بر فیل بطور سواری پادشاهان میرفته باشد و کوکلتاش خان را بعد علیه ساخته منصب امیر الامرائی با و عطا فرمود
و به وزیر وزیر جاه و تصدیعی افزود و این امر باعث ملال خاطر ذو الفقار خان میگردید و معز الدین اعتماد وافر بر کوکلتاش خان نمود
بملاحظه او قصد ارتش ساختی بود و هم محکوم عشق لال کنور گشته در خوشنودی خاطرش دقیقه فوت و فروگذاشت نمی کرد
بالجمله خوشحال خان بهادر حقیقی او را بمنصب هزاری و نعمت خان برادر دیگرش را که ابن عم لال کنور بود پنجهزاری کرد و اراده
دادن صوبه داری اکبرآباد بخوشحال خان نمود ذو الفقار خان سفارش را جاری نکرد و باستهزا در خواست حق التحریر
چند هزار طنبور و ذیل طبله خوشحال خان بوساطت خواهر خود لال کنور شکایت این استهزا بپادشاه رسانید پادشاه سفارش

بذوالفقار خان کرده گفت که درخواست دهل و طنبور ظاهر الشوخی خواهد بود وزیر الممالک جواب داد که شوخی نیست حقیقت واریه بعد استکشاف التماس کرد که بندوبست صوبه داری و سرانجام دیگر مهام پادشاهی کارخانه زادان موروثی بود و در عایت خوانندگان و رقاصان بانعام و وجوه دیگر معمل سے آمد هرگاه قوالان و فرقهٔ کلاونت بصوبه داری اشتغال نمایند خانه زادان باید پیشهٔ اینها بگیرند تا راه معاشی برای آنها هم کشاده باشد طلب ساز ها برای همین بود که بر خانه زادان تقسیم یابد معزالدین خجالت کشیده خاموش ماند و علی هذا القیاس زنی سبزه فروش که زهره نام داشت و باصطلاح هند با لال کنور دوگانه بود نیز عروج یافته بر ماده فیل سوار شده بقلعهٔ پادشاهی درون حرم سرا پیش لال کنور آمد و رفت می نمود و در اثنای راه بر عجزه وزیر دستان همراهیان و ملازمانش که در رکاب او می رفتند دلیریهای می نمودند اقتدار اجلاف موجب آزار و استخفاف نجبا گشته بر طبائع کرام و اعیان بسی دشوار و گران بود روزی چین قلیچ خان خلف غازی الدین خان فیروز جنگ تورانی که در اول سپه سالار اورنگ زیب عالمگیر و در کمال جاه و اقتدار بسر برد چین قلیچ خان مورد الطاف و منظور انظار پادشاه مذکور بود و غیر از ذوالفقار خان دیگری را هم چشم خود نمی انگاشت بعد رحلت عالمگیر اوضاع زمانه را با خود موافق ندیده انزوا گزیده آمد و رفت بدربار نداشت مگر بدیدن درویشان و علمای خلوت گزین رغبت نموده گاه گاهی بملاقات ایشان می شتافت روزی برای دیدن یکی از فرقهٔ مذکوره میرفت در اثنای راه با سواری زهرهٔ مسطوره غیر مستوره دوچار از کمال حزم و تأمل اندیشه مردم سواری خود را که اقل قلیل بوده اند اشاره نمود که مقابل سواریش نرفته طرف دیگر بازار را اختیار نمایند چون او و همراهیانش کم ظرف و سفله منش بودند علی الزعم و عمداً مردم چین قلیچ خان را زیر اهتمام گرفته شوخیها نمودند تا سعد در اغماض فرمود چون ماده فیل سواری زهره برابر سواری چین قلیچ خان رسید از مردم پرسید که سواری کیست گفتند چین قلیچ خان پرده را بر داشته گفت که چین قلیچ خان پسر کور تورانی از بیبا کی او که از حد گذشت خوصله اش تنگی کرده اشاره نمود که آن یگانه هرزه را مع همراهیان بسزا رسانند مردم خان مرقوم همراهیان زهره را کتک معقول کرده و زهره را نیز از فیل کشیده زیر لگد و مشت گرفتند بعد ازین زد و خورد فهمید که پادشاه خفیف العقل محکوم زن ناقص فطرتیست شاید فتنه سرکشد بنا برین علی هذا با آنکه از ابتدای رحلت عالمگیر آمد و رفت بخانه ذوالفقار خان بهادر نداشت بنا چاری سواری را گردانیده بخانه اش رفت ذوالفقار خان متحیر گشته سبب آمدن پرسید چین قلیچ خان ماجرا را مشروحاً ظاهر گردانید ذوالفقار خان بطوریکه باید و شاید استمالت نموده بر این جرأت تحسین کرده خوشنود نموده مرخص فرمود و پادشاه را پیغام فرستاد که آبروی خانه زادان واحد است و فدوی با چین قلیچ خان بهادر متحد و دران جا زهره پیش لال کنور رسیده خاک بسر بر زمین می غلطید و لال کنور مزاج پادشاه را مستعد انتقام گردانیده قریب بود که درین خصوص امری صدور یابد وزیر و پیغام ذوالفقار خان مانع این فضیحت گردید و درین عرصه خوشحال خان برادر لال کنور هم که بمقتضای تنگ ظرفی می جوشید در همسایه اوزن نجیبی بود از غرفه های خانه خود در نگریسته عاشق گردیده بی خواست بقهر و غلبه رخنه در ناموسش کند شوهرا او استغاثه نزد ذوالفقار خان برد خان عادل و شجاع با ذل از جا در آمده بی اختیار فرمود که مردم رفته خوشحال خان را کشان کشان بیارند چون حاضر شد زیر چوب گرفته بمرتبه زد که بهوش در سرش نماند و چون خلق خدا از دست آن ناکس بی حیا بجان آمده بودند مقید ش نموده بلیم گڈه فرستاد و اموال او ضبط شده بسرکار والا رسید بنا بر حالات مرقومة الصدر صحبت میان پادشاه و وزیر صائب تدبیر منغص گشته روز بروز ملالت می افزود و بادشاه را بسبب اقتدار و پاس حقوق و احسان او چاره غیر از رضا جوئی نبوده

ذکر خروج نمودن محمد فرخ سیر پسر عظیم الشان باعانت حسن علی خان و غیره

یافتن در میدان بر محمد معز الدین به تقدیر خداوند آسمان و زمین

چون صوبهٔ بنگاله تمام خالصهٔ شریفه است خدمت دیوانی صوبهٔ مذکور بسبب مرقوم عمده ترین دیوانیهای ممالک محروسه
و جعفر خان از عهد اورنگ زیب عالمگیر بدیوانی صوبهٔ مسطوره اختصاص داشت و عظیم الشان در آن ایام ناظم صوبه بنگ و سالار
فوج و مختار صلح و جنگ با سرکشان و متمردان بلاد شرقی بود و در سلطنت پدر خود و بهادر شاه مالک هر چهار صوبه اوڈیسه و بنگاله
عظیم آباد و الهٰ آباد گشته چنانچه سبق ذکر یافت صوبه داری الهٰ آباد و عظیم آباد و عبید الله خان و حسین علی خان داد و صوبه داری
بنگاله و اوڈیسه علاوه دیوانی آنجا به جعفر خان سپرد و وقت رحلت عالمگیر که بکمک پدر خود میرفت محمد فرخ سیر پسر خود را
با بعضی نسوان حرم و اسباب خانه مع معدود منصبداران و ملازمان خود در اکبر نگر معروف براج محل در منازل بنا کرده
شاه شجاع پسر شهاب الدین محمد شاه جهان گذاشته بود و بعد از فتح پدر و مدت سلطنت او بنا بر بعضی جهات طلبداشتن
فرخ سیر مناسب ندیده همینجا گذاشت تا آنکه در لاهور ایام عمر و دولتش انقراض یافته بآخرت شتافت و محمد معز الدین
جهاندار گردیده قلم وقائع نگار گشت سلطنت یافته احکام مطاعه برای مقید فرستادن فرخ سیر بجعفر خان نگاشت خان
مرقوم بپاس حقوق عظیم الشانی مخفی مکتوبی معتمدی بفرخ سیر پیغام داد که چاره خود جوید و راهی که برای خویشتن
مناسب داند پوید باراده قید او نمود و فرخ سیر بر مکنون خاطرش اطلاع یافت علی التقدیرین بودن خود در راج محل
مناسب ندیده چون میدانست که حسین علی خان ناظم صوبه عظیم آباد از خاندان نجابت و سیادت است و بجوانمردی
و فتوت و شجاعت و مروت موصوف بامید اعانت او با اهل و عیال از اکبر نگر شکسته خاطر و پریشان حال نهضت نموده در عظیم آباد
رسید و متصل بباغ جعفر خان که بر لب دریا طرف مشرقی شهر واقعست در سراپرده با منزل گزید و بحسین علی خان بهادر
بعجز و الحاح پیغام نموده بیکسی و بی یاری خود ظاهر کرد چون رفاقت فرخ سیر و مقابل گشتن با پادشاه هندوستان مع جمیع
امرا خاصه مثل ذو الفقار خان زیاده از خیر تاب و توان حسین علی خان بود اول سرباز زده از امر مذکور استنکاف کرد
و گفت که حکم پادشاه درباره شما بطور دیگر رسیده من بنا بر پاس حقوق پدر شما نمیخواهم که نسبت بشما از دست من آزاری
برسد صلاح آنکه زود خود را بطرفی کشیده تا عذری برای خود بهم رسانیده از طیش و سطوت سلطانی ایمن توانم بود و بهدایت
دیگر بطور آخر نیز عقیده اسباب جلوس فرخ سیر و جلوس او بر تخت سلطنت معلوم شده بعد ازین مذکور خواهد شد بروایت اول
احمد بیگ مخاطب بغازی الدین خان که سه درمیان آمده بحسن بیان حسین علی خان را بیک ملاقات و آمدن نزد فرخ سیر
راضی نموده آورده و فرخ سیر سلوکیکه هیچ آقا و پادشاهی یکی از امرا و نوکران نکرده بعمل آورده و حکم بنشستن حسین علی خان
نموده با الحاح تمام بیکسی و بی یاری و حیرت دگرفتاری خود و مقتول شدن مثل سلطان کریم الدین که برادر
او بود و اسیری و بهر صورت ناامیدی خود از زندگی ظاهر نمود و از پس پرده که اهل حرم را در آنجا نشانیده بود ملکه
زمانی دختر صفیر السن او برآمده بزانوی حسین علی خان نشست و بر وفق تلقین و تعلیم بشیرین زبانی استمداد پدر خود
نموده ستایش حسین علی خان آغاز کرده گفت که شما از خاندان نبوت و ولایت و بجمیع مناقب و مفاخر لائق اید و حقی
هم که عظیم الشان بر گردن دارید اگر دستگیری پدر من نموده آنچه شایان سیادت و شجاعت بعمل آرید سزاوار دید و اگر نکنید
بیا آنچه رفتنی است خواهد رفت لیکن شما را به بینید که خلق عالم چه خواهد گفت محرمان بیرون و پرده نشینان اندرون
با گفتگو موافقت یار نموده استغاثه و استعانت را بانجا رسانیدند فرخ سیر که اول خلعت خاصه خود بر قامت لیاقت حسین علی خان

پوشانیده بود برخاسته بدست خود شمشیر در کمر حسین علی خان بستن گرفت حسین علی خان سر جرأت از بحر تفکر بر آورده
التماس نمود که آنچه با بندهٔ کمترین بعمل آمد کار بندگان نیست نه لائق خداوندان و بنده مقدار کش غیر از سر چیز دیگر ندارد که در بازد
کمر برفاقت عالی بستم و دست از سر و جان خود بشستم الحال شروع به نگهداشتن فوج و آراستن اسباب حرب باید نمود
و جلوس بر تخت سلطنت فرموده دشمن را فرصت نباید داد تا آنچه مقدر گشته میسر آید **بیت** ببینیم که تا کردگار جهان ؛
درین آشکارا چه دارد نهان ؛ و چون نقش مراد فرخ سیر درست نشست حسین علی خان بهر که دست فرمان داد که بملازمت
فرخ سیر شتابد و از مال و جان و اسباب و توان هر چه بالقوه هر که باشد در اعانت فرخ سیر در بازد بشنیدن این احوال
همه جمع رجال و مشائخ صوبه بهار بهجوم آورده بشارت سلطنت بفرخ سیر میداد و هم هر کسی رجوع آورده استمداد استقصای
پایان کار خود می‌نمود مردم دلجوئی او نموده سخنی بر وفق خواهش او گفتن برای خود مصلحتی شمردند چنانچه فی الواقع
بعد استیلای او بر سلطنت هر یکی بکام خود رسیده معزز و ارجمند گشت و حسین علی خان به تهیه اسباب و سامان پرداخت
بسید عبدالله خان برادر کلان خود که ناظم اله آباد بود خطی متضمن ارادهٔ رفاقت خود با فرخ سیر نگاشت و مصحوب مستعجل ابلاغ داشت
عبدالله خان بر اراده برادر متحیر گشته در جواب مشفق نصیحتی نوشت که این چه اراده است و بچه استظهار قاصد اداء شده و این ناموس
و اکثر اخوان و منتسبان در قبضه جهاندارشاه و اتباع اوست همه بر باد فنا خواهند رفت حسین علی خان در جواب نوشت که شما
بزرگید رفاقت معزالدین نمائید و من خود الحال ازین اراده انصراف بخشیدن نتوانم کرد و سید عبدالله خان بر رسوخ برادر خود درین عزم
آگهی یافته مرقوم ساخت که در التاخیر فیما وقع الحال که کمر برین کار بسته اید هر چه توانید مهیا کرده زود برسید که افواج پادشاه و اتباع
او بمن نزدیکتر شده کوشش کرده آید بر روایتی دوم آنکه بهادر شاه صوبه بنگاله به اعزالدوله خانجهان بهادر مقرر نموده فرخ سیر را
طلب حضور نمود لیکن چون او را نسبت با خوان او سلطان کریم الدین و همایون بخت نزد جد و پدر چندان اعتبار نبود رفتن حضور
بر او شاق می‌نمود بنا برین بعد ورود عظیم آباد پتنه بهانه قریب رسیدن ایام وضع حمل زوجه خود و ایام برشکال طرح اقامت
دران بلده انداخته بحضور عرضداشت درین ضمن بعض منجمین و درویشان باتفاق محمد رفیع نام حکیمی فرخ سیر را بشارت جلوس
بر تخت سلطنت درین سرزمین رسانیده زیاده تر شائق با قامت بلده مذکور و وسیله پیش آمد خود ساختند و در همان ایام محمد رضا نام
مخاطب برعایت خان که از منصوبان بهادر شاه بود آواره گردیده خود را باین صوبه رسانید و فرمان سند قلعه رهتاس جعل
آراسته در قلعه مذکوره بحیله و تزویر دخل یافته مستقل گشت و علی الفور ذخائر اجناس غله وغیره مایحتاج در قلعه کشیده استعداد
اقامت در قلعه مهیا ساخت و به پادشاه نوشت که ازین خبری عمله سلطنت قدوسی این مکان را متصرف گشت و از نوشتهای
سوانح و وقائع نگاران نیز ظاهر گردید بنا برین فرمان بهادر شاه و حکم عظیم الشان بدو باره تنبیه آن متغلب بنام فرخ سیر رسید
چون دست یافتن بران قلعه از جمله متعذرات است فرخ سیر از همراهیان خود استشاره درین خصوص می‌نمود ملا چین بیگ
قلماق که نوکر فرخ سیر بود و بی باک مشهور و دران وقت از جمله منصوبان آقا و محروم از جرائم بود بسید بعض مقربان مخفی از همه کس
بفرخ سیر پیغام نمود که اگر شاهزاده رسیدن فرمان سند بنام آن محیل مشتهر و عفو جرائم او از حضور مشهور نموده خلعت و نشان
همراه بنده داده رخصت فرمایید اغلب که بدولت طالع و اقبال شاهی وقت سپردن نشان کار آن بدسگال بسازم و در قلعه جای
آن سرافرازی یابم و اگر در کار وی نقد جان خود در بازم فرزندان مرا وسیله کامیابی از افضال خداوندان
پادشاهی خواهد بود باین مصلحت پسندیدهٔ ارکان دولت آمده حسب المشوره شهرت کاذبه ورود فرمان شائع گشت

و خلعت و نشان فرخ سیر مصحوب قلماق مذکور برای رعایت خان ارسال یافت چون در پای کوه قلعه رسید متغلب مذکور بخوف
خیانت راضی بآمدن لاچین بیگ بجماعت نگشته و کس را حکم داد که مع خلعت و فرمان بیاید قلماق مذکور با یک کس بالای قلعه رفته
هنگام رسیدن قلعه دار بگرفتن سند و نشان کارد از کمر کشیده بجراحات پی در پی از پایش در آورد و از دست همراهیانش خود مع رفیق
زخمی گردید هزاریان وغیره ملازمان پادشاهی حمایت قلماق نموده رفقای متغلب را مجروح و مخذول ساختند و سر مقتول را
با قلماق مذکور بحضور فرخ سیر فرستادند لاچین بیگ مورد الطاف فرخ سیر گردید درهمین ایام خبر رحلت بهادر شاه رسید حسین علیخان
بهادر دران اوان از شهر عظیم آباد بیرون رفته به بند و بست پرگنهای مفصل مشغول بود و فرخ سیر بدون آنکه خبر دیگر از انجام معامله
اولاد بهادر شاه رسد و سلطنت بیکی تقرر یابد خطبه بنام پدر خود عظیم الشان خواند و جلوس و تسلط او بر تخت سلطنت شهرت داده شادیانهٔ
تهنیت بنواخت بعد اینکار را از حرکت بی تامل خود اندیشها نموده از سطوت حسین علیخان نیز بترسید و خطوط معذرت آمیز و پیغامهای
محبت انگیز مصحوب معتمدان فرستاده حسین علیخان را نزد خود طلبید و والده فرخ سیر التجا به حسین علیخان برده از طرف فرخ سیر قول
و عهد مدار المهامی سلطنت برای او بکفالت و ضمانت خدا و رسول درمیان آورده با خود متفق ساخت درهمین زودی خبر
کشته شدن عظیم الشان مع دیگر برادران و مقرر گشتن سلطنت بجهاندار شاه معز الدین رسید چون حسین علی خان قبل ازین با فرخ سیر
همداستان گشته بود سکه و خطبه بنام او خواند و علم منازعت با معز الدین برافراشت فرخ سیر روز بروز در استحکام قول و قرار
با حسین علی خان و استقلال و اقتدار او می افزود ؛

ذکر جلوس فرخ سیر بر تخت سلطنت و نهضت نمودن از عظیم آباد باتفاق حسین علی خان بهادر و بدست آمدن خزانهٔ بنگاله از تایید ایزد قادر ذو الجلال ؛

حسین علیخان بهادر فرخ سیر را بتاریخ مختار بر تخت سلطنت جلوس فرموده از مهاجن وغیره هر کس که مایه دار بود زریکه از و سرانجام
میسر شد قرض و مستعار گرفته تمسک بوعده تسلط بر دشمن نوشته داد و فی الجمله تهیهٔ اسباب نموده بساعت سعید مع پادشاه
دست نشان خود عازم پیشتر گردید و غیرتمان خواهرزاده خود را به نیابت صوبه عظیم آباد مقرر ساخته مرخص فرمود و بسید عبد الله خان
خود هم نوشت و حکم فرخ سیر نیز فرستاد که خزانه صوبه بنگاله مرسله جعفر خان داماد او شجاع الدین محمد خان بهادر اسد جنگ
بدار الخلافه شاهجهان آباد می برد باله آباد رسیده بضبط خود در آورد و بقدر ضرور بمصرف رسانیده باقی را امانت نگهدارد
عبد الله خان بهادر حسب الحکم عمل آورده بعضی را خود متصرف گشته بکار پادشاهی صرف نمود و بعضی را برای پادشاه برادر
خود نگهداشت و از توپهای صوبه و قلعه اله آباد بقدر رسد که ضرور دانست و توانست قابل جنگ میدان آراسته بهمراهی خود گرفت

ذکر رسیدن سید عبد الغفار گردیزی به اله آباد با امر معز الدین و شکست یافتن او از دست برادران عبد الله خان بتقدیر خداوند آسمان و زمین

هنوز حسین علی خان مع فرخ سیر باله آباد نرسیده بود که سید عبد الغفار خان گردیزی به نیابت راجی محمد خان که بتغیر
عبد الله خان صوبه دار اله آباد از طرف معز الدین گشته بود با جمعیت ده دوازده هزار سوار وغیره سامان شایان بجای عبد الله خان
مامور گشته در رسید عبد الله خان انتظار برادر و فرخ سیر کشیده قلعه داری را مناسب دید و پیغامهای تالیف و ترغیب رفاقت

عبد الغفار مذکور فرستاد و الغرض برای افزایش جاه و اعتبار خود و اتفاق بگفته او نموده در محاربه اهتمام تمام داشت عبد اللّٰه خان برادران خود خود
سراج الدین علیخان و نجم الدین علیخان و سیف الدین علیخان را مع ابو الحسن خان بخشی که اصل او از سادات نجف اشرف و او خود از ساکنان
بیجاپور و از شجاعان با تمکین بود مع نصف فوج که در حساب قریب سه و نیم هزار سوار و همین قدر پیاده می کشید بمقابله او فرستاد
سید عبد الغفار که سرشار بادهٔ نخوت بود و هر سه برادران عبد اللّٰه خان را مع فوج بر سر راه دید اما کارزار با اینها عار خود شمرده را تعلو گرفت
و گفته فرستاد که با اطفال بازی نمیکنم اینها ناچار خود بطرف او تاخته جنگ در انداختند چون جمعیت قلیل و اسباب نیز چندان نبود داد اول
مقابله و کشش و کوشش اکثر مردم همراهی اینها مغلوب گشته بعضی مقتول و بعضی فراری شدند برادران عبد اللّٰه خان با سادات دیگر
که او لوس الیشان بود مع ابو الحسن خان و رفقای معتمد قدیم پای جلادت در میدان فشرده و دست از جان شسته در ان جمع
کثیر مانند شیران دلیر استاده داد مردی و مردانگی دادند بنصرت ایزدی باد تند وزیده چشم مخالفان را بنوعی تیره ساخت که کسی
حریف و ردیف را نشناخته هر یکی حواس خود در باخت پر دلان بارهه در ان وقت حملات مردانه و کوششهای رستمانه دشمنان
را مع برادر عبد الغفار از پا در آوردند و آوازهٔ کشته شدن عبد الغفار خان در ان معرکه انتشار یافت همراهیانش که در غارت بهیر و زد و خورد
دلیر بودند بی اختیار رو بفرار نهاده از میدان کارزار با ننگ و عار بسیار بدر رفتند و شکست فاحش بر عبد الغفار افتاده چون بخت مخالفان
بحال تباه برگشت و از برادران عبد اللّٰه خان سراج الدین علی خان جام سرشار مردی از ساغر شهادت نوشید و با آبای بزرگوار
خود پیوست و در عنفوان جوانی دست از آب زندگانی شست سید عبد اللّٰه خان بعد اطلاع نذر و مبارکباد گرفته شادیانهٔ فتح
هم نواخت و در ماتم برادر خود اشک حسرت ریخته بعزای او نیز پرداخت مصرع زمانه جام بدست و جنازه بر دوش است
معز الدین باستماع این خبر مصلحت در استمالت عبد اللّٰه خان شمرده سند صوبه داری اله آباد بالاصالة بسید عبد اللّٰه خان فرستاده
تحسین و آفرین با و نوشت و خلعت و عنایت فرستاده بتالیف قلب سید عبد اللّٰه خان پرداخت متعاقب این سانحه فرخ سیر
با لشکر تازه فراهم آمده مع حسین علی خان بهادر و صف شکن خان نائب صوبه دار اوڈیسه و احمد بیگ کوکه معز الدین مخاطب
بغازی الدین خان بهادر غالب جنگ کوسه و خواجه عاصم خاندوران وغیره همراهیان رسید و عساکر فرخ سیر و هر دو برادر
مجتمع گردید سادات تکیه بر الطاف نامتناهی الهی و استمداد از ارواح اجداد امجاد خود نموده عازم پیشتر گردیدند ۲ در نسخه بجای سراج الدین نور الدین است

آمدن سلطان اعز الدین با فوج بسیار و خائب و خاسر برگشتن بقدرت کامله کردگار

چون خبر نهضت فرخ سیر از عظیم آباد انتشار یافته بمعز الدین رسید پسر خود اعز الدین را مع پنجاه هزار سوار بتادیب عبد اللّٰه خان
و تسخیر اله آباد رخصت کرده خواجه احسن خان بیزنه کوکلتاش خان را که پنجهزاری بود هفت هزاری و مخاطب نموده در ان فوج
زمام اختیار فوج و شاهزاده و تدبیرات جنگ با و سپرده با توپخانه سنگین و دیگر اسباب حرب روانه ساخت و چین قلیچ خان
را هم متعاقب اینها مستمال ساخته بدو شاهزاده فرستاد اعز الدین از اکبر آباد گذشته تا کجوار رسیده بود که خبر یکجا شدن فرخ سیر
و حسین علی خان مع فوج با عبد اللّٰه خان شنید از راه بد دلی همانجا طرح اقامت افگند و بکندن خندق و بستن مورچال و
آراستن سنگر فرمان داد و با وجود فوج سنگین و توپخانه گران بمجرد استماع خبر نزدیک رسیدن فرخ سیر که هنوز بفاصله بعیده بود و
هراس بقیاس در دلش راه یافت و بحرکات ناشایسته مذکور خصم را بر خود دلیر ساخت تا آنکه فرخ سیر در رسید و عبد اللّٰه خان
که هراول بود دیوارهای اطراف دیه و مورچال را فرو گرفته از آخر روز تا سه پهر شب توپ انداخته خود شهزاده و مدار المهام

فوج دل باخته باهمدگر قرار فرار درمیان آوردند و هر دو کس مغلوب هراس بیقیاس گشته اشرفی و جواهر بقدریکه توانستند همراه گرفته و باقی خزانه و توشک خانه و جمیع کارخانجات را همانجا گذاشته پاسے از شب باقی بود که هر دو باتفاق راه فرار پیش گرفتند عسکر باطلاع این احوال غرق حیرت و ملال گردیده عظما و معتبرین لشکر مبتلای آوارگے بکمال اضطرار شدند لشکریان فرخ سیر باستماع این بشارت بے اختیار دویده تاراج خاطرخواه نمودند جمیع کرگها در بر قوت یکروزه بنوده ذخیره اندوز تنعم گردیدند و بعد تاراج مال وافرے بضبط سرکار فرخ سیر نیز در آمد چین قلیچ خان کرستال گشته متاقب اعزالدین با عانت اوے آمد در اکبرآباد رسیده شاهزاده را باین فضیحت ادراک نموده بجبر و عنف توقیف او نموده منتظر فرمان معزالدین گشت چون خبر شکست اعزالدین بدارالخلافه رسید امید معزالدین مبدل بیاس گردیده مهیاے حرکت مع ارکان سلطنت گردید٭

کوچ نمودن معزالدین مع ذوالفقار خان وکوکلتاش خان وجمیع ارکان پادشاہے ورسیدن باکبرآباد و سوانحے که درین عرصه روے داد

محمد معزالدین جهاندار شاه دوازدهم ذے قعده شب دوشنبه بعد مرور سه و نیم ساعت سنه ۱۱۲۴ هجرے باراده مدافعهٔ فرخ سیر از شاهجهان آباد برآمده باشان بے پایان و همراوے ذوالفقار خان و معاضدت کوکلتاش خان و اعظم خان و جانے خان و محمد امین خان وغیره سرداران توران و ایران و دیگر امراے رزم جو و مردان پلنگ خو و توپ و توپخانه جهان آشوب با هفتاد و هشتاد هزار سوار و پیاده بیشمار متوجه اکبرآباد گردید درانثناے راه سربلندخان که از فوجدارے کثرت زرے بدستش آمده بود از رفاقت فرخ سیر مستنکف گشته خود را مع زر بمعزالدین رسانید و مورد آفرین و تحسین گشته بصوبه دارے احمدآباد گجرات مرخص گردید و چبیله رام فوجدار کوره و علے اصغر خان پسر کار طلب خان فوجدار اٹاوه چندے همراه اعزالدین بوده بلشکر فرخ سیر پیوستند چون معزالدین بقصبه سموگر متصل اکبرآباد رسید اعلام و خیام سادات و فرخ سیر مع رفقاے دیگر که ازین طرف نیز متصل همان قصبه رسیده بودند جلوه گر گردید چون از اوضاع زشت معزالدین اکثر امرا و عموم خلق خدا خصوص امراے تورانیه غیر عبدالصمد خان متنفر و منزجر بودند نوشتهاے اکثرے متضمن آمیزش بلشکر فرخ سیر رسید اگرچه نسبت باقتدار معزالدین احدے را امید فتح و ظفر فرخ سیر نبود لیکن عمده ارکان دولت معزالدین که عبارت از کوکلتاش خان و ذوالفقار خان باشد باهم نهایت منافق و معاند بودند و بسبب نفاق اینها و اعوجاج کوکلتاش خان که نهایت معتمد علیه معزالدین با عدم اصابت راے سلیقه غیر مستقیمه بود کارهاے پادشاہے بسیار ضائع و تدبیرات همه دراهی و برہے داشت از بنجهت نقش هیچ منصوبه درست ننشست حتے در شهر و عبور از آب جمنا و جنگ با فرخ سیر هیچ امر متعین نشد و هر دو ضد همدیگر صلاح میداوند و پادشاه خود مبهوت و مالیخولیاے عشق لال کنور داشت سید عبدالله خان معبرے پایاب بهم رسانیده از مقابل لشکر معزالدین چند کروه پیشتر بطرف شاهجهان آباد کناره جمنا وقت شب رفته از دریا گذشت و متصل لسیر اسے روز بهانے که چهار کروه از اکبرآباد بطرف شاهجهان آباد واقع است منزل گزید و باندک فاصله فرخ سیر هم باهمراهیان از آب گذشته بعبدالله خان رسید و بر لسے سرراه گرفتن بر لشکر معزالدین و محافظه دشمن حسین علی خان بهادر جائیکه بود مقابل خصم مانده چون تمام روز گذشت و شب دوم رسید مع فوج وراے چبیله رام ناگر از آب گذشت پرده وارے کارکنان تقدیر تماشا باید کرد که معزالدین وکل امراے آنطرف وقتے خبردار شدند که طلیعه لشکر فرخ سیر از عقب لشکرش نمایان گردید و ترتیب فوج که اول مقرر شده بود بحال نمانده از سرنو بترتیب فوج و پیش بردن

توپخانه حاجت رویداد و انقلاب عجبی روے نمود

جنگ نمودن سادات و فرخ سیر با معزالدین و ظفر یافتن بتایید احکم الحاکمین

بتاریخ چهار دهم ذی الحجه سنه مذکوره مقابله فئتین رویداد و معزالدین خود با افواج و توپخانه مع تجملات ملوکانه باقتدار در قول جا گرفت و ذوالفقار خان که عمده علیه سلطنت و در افواج و احتشام قائم مقام پادشاه بود اگرچه غبار خاطر بسیار از اوضاع و اطوار پادشاه در دل داشت لیکن برای آبروے خود با فوجی شایسته و سامانے بایسته و کرنا و کوس و کانهم بنیان مرصوص بهراولی و پردلی استاده و کوکلتاش خان مع اعظم خان و جانے خان و دیگر همراهیان بطرف راست و محمد امین خان و عبدالصمد خان و چین قلیچ خان و جان نثار خان و دیگر سپه داران توران بجانب چپ و راجی محمد خان و اسلام خان و مرتضے خان و حفیظ الله خان و دیگر افواج بطور طلیمش و رضا قلیخان داروغه توپخانه با هتمام کار خود و دیگر افواج بوضعے که مناسب و میسر بود جابجا قیام ورزیده و ازین طرف فرخ سیر با مردم همراهی خود بطور سلاطین در قول و عبدالله خان در هراوے و حسین علی خان و صف شکنخان معروف بحسین بیگ در دست راست مقابل ذوالفقار خان و خانزمان علی اصغر و چبیله رام ناگر با معدودے دیگر از مبارزان مقابل کوکلتاش خان صف آرا گشت عبدالله خان با راستگے و اطمینان اول مقابل تورانیان رفته بعد از ان خود را بر توپخانه جهاندار شاه معزالدین زد و تردد نمایان نموده از توپخانه گذشته خود را نزدیک قول رسانید و حسین علیخان مع صف شکن خان و فتح علی خان داروغه توپخانه فرخ سیر که برادرزاده حسین علیخان بود و زین الدین خان پسر بهادر خان روهیله و میر مشرف و برادر او میر اشرف بطرف ذوالفقار خان تاختند درین حمله صف شکن خان و فتح علیخان و زین الدین خان و میر اشرف و جمعے دیگر از بهادران رفقاے حسین علی خان نقد حیات در باختند و چبیله رام و خانزمان بهیئت مجموعے استاده انتظار قابو و شعبده بازے فلک می نمودند حسین علی خان عرصه بر رفقاے خود تنگ دیده بمقتضاے غیرت و آئین بهادران هندوستان از فیل جسته مع همراهیان تردد رستمانه بظهور رسانید و زخمهاے شمشیر و تیر و گولے برداشته از خود بیخبر در معرکه افتاد و سید عبدالله خان که در وسط فوج معزالدین و از صدمات تیر باران تورانیان و دیگر جنگهاے گران تفرقه بر رفقایش افتاده هر یکی بدیگری آویخته در زد و خورد بود و فیل نشانش با اکثری از جماعه داران ملازمش جدا افتاده زیاده از صد سوار همراه نداشت دران حالت سید عبدالغفار مذکور روبروی فیلش آمده و نام خود را گفته تیری بسوی عبدالله خان انداخت همراهیان عبدالله خان بر او تاختند و عبدالله خان تیرے بر او انداخته زخمے ساخت و سید غفار زخم برداشته جان بسلامت پدر برد و سید عبدالله خان بنابر اثر دعام و کثرت فوج مخالف بمیدان النست که کجا میرود و کارش بکجا خواهد کشید و درینوقت جمعے از رفقا باو پیوسته تقویت یافت و بمکانے مرتفع رسیده معزالدین را مع همراهیان با خود متصل و نهایت غافل یافت فرصت غنیمت شمرده بهیئت مجموعے بر سر فیلان سواری زنانه ریخته زیر تیرباران گرفت و طرفه آشوبے دران عرصه هویدا گردید هنوز معزالدین خود را درست نکرده بود که فیلان سوارے زنانه اش بر همدگر افتاده رستخیز قیامت برخاست و فیل سوارے لال کنور و همراهیان او و خواجه سرایان از صدمه تیرباران در هم جوشیده و خروشیده گریزان رو دادند و همرکابان او مغلوب هراس و متحیر گردیدند معزالدین اراده مدافعه نمود و فیل سواریش سرکشے آغاز نهاده از اختیار فیلبانان بدر رفت و عبدالله خان که رفقاے او پے هم رسیدند دلیرانه قدم جرأت پیش گذاشت و خلل در لشکر معزالدین پدید آمده بهم برآمد با آنکه شادیانه فتح در لشکرش نواخته بودند که فوج زد و گریز نهاد کوکلتاش خان از مشاهده آنحال خواست که خود را بمعزالدین رساند خانزمان و چبیله رام که در کمین بوده قابو میدیدند بر کوکلتاش خان تاختند زخمهاے متنوعه از پایش در آوردند و رضا قلے خان داروغه توپخانه نیز بکار آمد جانے خان و مختار خان

قبل ازین در مقابله حسین علی خان کشته گشتند اعظم خان برادر کوکلتاش خان مجروح بمعز الدین رسید معز الدین عرصه بر خود تنگ دیده خود را بسواری لال کنور رسانید و نزدیک بآخر روز براه اکبرآباد پیش گرفت ذو الفقار خان با وجود هجوم اعادی از چار سو تا یکپاس شب در میدان استقامت ورزید و مردم را بتفحص جهاندار شاه و اعز الدین گماشته جویای پادشاه و پسرش گردید و کسان را بمواعید و مراعاتها امیدوار گردانیده در تلاش ایشان می دوانید تا اگر بهم رسند بنام یکی ازان دو بی نصیب آبی برروی کار و شجر اقبال آنها را بار آرد چندانکه جستند نشانی ازان برگشته بختان پیدا نشد و شادیانه فتح و ظفر در لشکر فرخ سیر بلند آوازه گردید و هر یکی از رفقایش بتهنیت و مبارکباد دوید فرخ سیر از استقامت ذو الفقار خان پریشان خاطر و مستفسر بود که اگر فتح ناشده باید ارسی ذو الفقار خان چیست بعد تحقق فرار مدعیان سلطنت بذو الفقار خان پیغام فرستاد که دعویدار سلطنت خود گریخت شما را چه دعویست اگر سلطنت می خواهید امر یست جداو اگر از نسل عالمگیر پادشاهی می باید معز الدین نباشد من باشم ذو الفقار خان باستماع این پیغام و مایوسی از طرف معز الدین و اعز الدین ناچار از میدان کارزار باستقلال و اقتدار برگشته راه دار الخلافه پیش گرفت و جهاندار شاه شب در اکبرآباد بسر برده و ریش تراشیده هیئت خود را تغییر داد و آخر شب لال کنور را همراه گرفته با چند نفر معتمد روانه شاهجهان آباد گردید و نزد آصف الدوله رسیده مقید گردید متعاقب او ذو الفقار خان هم بدار الخلافه آمد و عبد الله خان بعد فتح جویای برادر گردیده ملازمان خود را دعوایند خواص او شتافته حسین علی خان را در لاشها مجروح و بی هوش یافته یکی همانجا ماند و یکی خبر بعبد الله خان رسانیده بعطای لباس و جواهر که بر سر و در بر داشت مفتخر گردید از بعضی کسان مسموع شده که شکر الله خان و مهیار خان ملازمان حسین علی خان مع همراهیان خود بر سر نعش استاده بحراستش قیام داشتند و بروایت محمد هاشم بن خواجه میر خافی که او نیز احوال سلاطین تیموریه و آبای ایشان را نگاشته مستفاد می شود که تنها در میدان رزم مجروح و بی خبر از خود افتاده و لچه ها لباسش را بغارت برده بودند علی ای حال عبد الله خان برادران معتمد خود را فرستاده حسین علیخان را پیش خود طلبید بعد رسیدن جویندگان حسین علیخان را به استماع ظفر فرخ سیر جان رفته از بر و هوش رسیده از سر باز آمد و مردم او را برداشته نزد عبد الله خان آوردند عبد الله خان برادر را زنده و خود را مع پادشاه مظفر و منصور دیده سجدات شکر الٰهی تبقدیم رسانید و ذو الفقار خان با پدر استشاره نموده قاصد بود که باز معز الدین را برآرد و تدارکی نماید زیرا که از فرخ سیر بنا بر عداوتهائی که ذو الفقار خان با او و پدرش داشت و معز الدین را حمایت نموده بسلطنت نشانیده بود اطمینان خاطر نداشت آصف الدوله مبالغه در ترک این اراده نمود ذو الفقار خان ناچار اراده رفتن بصوبه خود که دکهن بود ظاهر کرد پدر این رای را هم قبول نکرده در ملازمت و ترک منازعت فرخ سیر سماجت از حد بدر برد خلاصه چون زمان اقبال اسد خان و ذو الفقار خان باختتام رسیده اجل موعود ذو الفقار خان انجامیده بود با وجود عدم اطمینان و تیقن زوال آبرو و جان آصف الدوله ذو الفقار خان را باعتماد حقوق خدمت خود که در خاندان اورنگ زیب متحقق داشت و حفظ قدر و مرتبه او را که عالمگیر و بهادر شاه می نمودند همراه خود گرفته عازم ملازمت فرخ سیر و استعفای جرائم پسر گردید

ذکر اقتدار یافتن فرخ سیر در سلطنت و فرستادن عبد الله خان به بندوبست دار الخلافه و قلعه مبارک که دولتخانه پادشاهی ست و ملازمت امرا و ارتقای بعضی ازانها بمدارج علیا

بعد ازان که فرخ سیر بمامول خود رسیده زمانه بکام گردید روز دوم از جنگ که یوم الخمیس پانزدهم ذی الحجه بود اول صبح بجاه و دولت برآمده بار عام داد اول چین قلیچ خان و عبد الصمد خان و محمد امین خان و دیگر سرداران توران بوساطت سید عبد الله خان

کورنش دریافته تهنیت سلطنت بجا آورده مورد عنایات و عفو زلات گردیدند و عبدالله خان مع لطف الله خان صادق و دیگر امرای
موافق برای بند و بست دار الخلافه و حفاظت دولتخانهٔ شاهی و سلاطین محبوس رخصت یافته بمقصد شتافت و فرخ سیر
بعد یک هفته خود هم عازم شاه جهان آباد گردیده چهاردهم محرم در باره پله متصل سواد دار الخلافه نزول اجلال نموده سید عبدالله خان را
مخاطب بقطب الملک نموده بمنصب هفت هزاری هفت هزار سوار سرفرازی بخشیده بمرتبهٔ رفیعهٔ وزارت اعظم سربلند گردانید
و حسین علیخان بهادر بخطاب امام الملکی و منصب هفت هزاری هفت هزار سوار و رتبهٔ علیهٔ امیر الامرائی یافته بخشی الممالک اول گردید محمد
امین خان بخشی گری دوم با اضافه هزاری منصب و هزار سوار و خطاب اعتماد الدوله یافت و چین قلیچ خان را که پنجهزاری
بود هفت هزاری هفت هزار سوار کرده خطاب نظام الملکی مع صوبه داری دکهن بتغییر داود خان که نائب ذوالفقار خان بود مرحمت
شد و صوبه داری برهانپور که داود خان باصالت داشت صوبه داری احمد آباد گجرات یافت و خواجه عاصم بخطاب
صمصام الدوله خاندوران و منصب هفت هزاری و شش هزار سوار بلند پایه گردید و احمد بیگ کوکه معز الدین را در جلدوی
رفاقت و نیکو خدمتیها مخاطب بغازی الدین خان بهادر غالب جنگ فرموده منصب شش هزاری پنجهزار سوار مع بخشی گری سوم
عنایت نمود و قاضی عبیدالله تورانی را که قضای جهانگیرنگر ڈهاکه داشت و قبل از نهضت بدار الخلافه برای تالیف سرداران توران و
مصالح دیگر روانه شده بود مخاطب بخانخانان میر جمله و بمنصب هفت هزاری هفت هزار سوار سرافراز نموده همدم و محرم راز
خود ساخت و اختیار دستخط خاص خود بدست او گذاشت اما بظاهر داروغگی خواص و ڈاک داشت و محمد جعفر منشی که بعضی خدمات آن
سابق باو مفوض بود بخطاب تقرب خانی و خدمت خانسامانی و دار الانشا امتیاز افزود و سیف الله خان بخدمت بیوتاتی
مامور گشت و سیف الدین علی خان و نجم الدین علی خان برادران قطب الملک و دیگران از رفقای پادشاهی و سادات بارهه
که حق خدمت آنها ثابت گشته بود هر یک بقدر قسمت و لیاقت خود بعطای مناصب و اضافه و خطاب امتیاز یافت و قطب الملک
به نظم و نسق ارکان سلطنت و معاملات وزارت و بند و بست ملکی پرداخت،

ذکر ملازمت آصف الدوله و ذوالفقار خان با فرخ سیر و انقراض یافتن عمر و دولت ذوالفقار خان بمقتضای قضا و قدر

آصف الدوله اسد خان و ذوالفقار خان بهادر در باره پله رسیده خواهان ملازمت فرخ سیر بودند میر جمله عبیدالله خانخانان که دخل
تمام در مزاج فرخ سیر بهم رسانیده داعیه آن داشت که از جمیع امرای حال و سابق مرتبه ار گذشته بر همه ها فائق آید در آمد کار مردم و
تصلب در امور مرجوعه خود و حمایت متوسلان و برانداختن عمده ها از بیخ و بن بمقدور راضی به قصور نبود بنابرین اول اراده
استیصال نهال عمر و اقبال ذوالفقار خان نموده فرخ سیر را درین کار مستعد تر ساخت امیر الامرا حسین علیخان بهادر بر مشورهٔ
پادشاه و میر جمله آگاهی یافته بذوالفقار خان پیغام نمود که اگر بوساطت من ملازمت نمایند کسی را مجال نخواهد بود که سر موئی
از شما کم تواند نمود میر جمله براین معنی مطلع گشته دانست که فی الواقع در اتفاق چنین دو کس بهرسه که مراد در سر است میسر نمی آید
تقرب خان را که از اهالی ایران بود بنسبت هم جنسی نزد ذوالفقار خان فرستاده نهایت اطمینان و استماله اش نمود و قسم کلام
الهی بخدع و دغا در میان آورده خاطرنشان نمود که چون پادشاه در باطن با سادات خوش نیست ملازمت شما بمعرفت امیر الامرا
غیر از ندامت و خسارت جان و مال دیگر ثمره نداشته خواهد بود و شما را چه حاجت رجوع بدیگر است بعد ملازمت و رفع ملال

مرجع کل امرا و خداوندان دولت و اقبال زیاده از سابق خواهید گشت و دیگران با شما توسل خواهند جست پادشاه را از دست شما امید حصول کار ریاست این قسم سخنان که ملایم مزاج و مرتبهٔ آصف الدوله و ذوالفقار خان بود در نظر آنها بیگانه نمود و قسم کلام الهی تائیدش نمود و تیقن گشت خاطر آصف الدوله را خود اطمینان واقعی بمیر سید ذوالفقار خان دغدغه باقی بود میر جمله خود رفته عهود و مواثیق مجدد مؤکد نموده آورد وقت بردن بحضور فرخ سیر دست ذوالفقار خان بالا بند بسته روبرو برد و آصف الدوله کلمهٔ چند مشتمل بر عذر تقصیرات پسر و استعفای جرائمش عرض نمود فرخ سیر در ظاهر مهربانی بیحد و مر نموده دستش را کشود و خلعت فاخره و جواهر لائق عطا فرموده آصف الدوله را ببهانه ضعف کبر سن مرخص نمود و گفت که ذوالفقار خان ساعتی در خیمه بیرون بنشیند که استشاره بعضی امور ضروریه از ایشان منظور است آصف الدوله متوهم مرخص گشت و ذوالفقار خان متردد در قتل خود بجای مامور مشوش نشست مردم مامور حضور اطراف او را فرو گرفتند و فرخ سیر پیغامهای خشونت آمیز متضمن عوض قتل عظیم الشان و سلطان کریم الدین فرستاد ذوالفقار خان که امیر غیوری بود قتل خود را مشاهده دیده دست از جان شسته اما اول برائت ذمه خود نموده اعمال بد را نسبت بپادشاه داد و بی جرمی خود ظاهر کرده حکایت واقعات را بطور نفس الامریه بیان فرمود چون دید که فرخ سیر در مقام کینه جوئی و بدخوئی است از فرط غیرت عجز و مسکنت را در دل خود راه نداده و ضعیف نالی ننموده جوابهای درشت داد درین ضمن بعضی قلماق مخاطب به بهادر دل خان که ذکر او قبل ازین در ضمن قتل محمد رضا مخاطب برعایت خان که قلعه رهتاس را بخدع و دغا متصرف گشته بود گذشت از پشت سرش غافل تسمه در گردنش انداخته کشید و مردم اطراف هجوم آورده بضرب کارد و خنجر کارش تمام کردند و روز عمرش بانجام رسید همان روز که یکشنبه شانزدهم محرم بود مردم بفرمودهٔ فرخ سیر اندرون قلعه شاهجهان آباد رفته معز الدین را هم بتسمه خفه نموده روانه شهرستان عدم نمودند و فرخ سیر روز دوشنبه هفدهم ماه مذکور سنه ۱۱۲۵ هجری به تجمل سلطنت و نهایت کر و فر داخل قلعه مبارک شاهجهان آباد گشت و فرمان داد که سر معز الدین را بر نیزه کرده و لاشش بر فیل انداخته لاش ذوالفقار خان را واژون با دم همان فیل بسته عقب سواری خویش در شهر بگردانند و لاشها را بعد تشهیر آورده بر دروازه قلعه بینداختند و آصف الدوله را بر پالکی او مع سواریهای زنانه اش متعاقب لاش با سوار آورده با رخت و لباسی که در بر داشت در حویلی خانجهان بهادر محبوس نگهداشتند و جمیع اموال پدر و پسر بقید ضبط درآوردند و راجه سبهاچند دیوان ذوالفقار خان را که بظاهر زبان درازی بمردم می نمود حکم بقطع لسان و ضبط اموال او شد میگویند باوجود زبان بریدن در سخن گفتن قاصر نبود بیت از مکافات عمل غافل مشو + گندم از گندم بروید جو ز جو + و اکثر امرا و متوسلین بظن و تهمت بسیاست تسمه رهگرای بیدای عدم گردیدند و اعز الدین پسر معز الدین و عالی تبار پسر اعظم شاه و همایون بخت برادر خرد فرخ سیر را نیز حسب الحکم میل در چشم کشیده از نور بینش عاری و عاطل نمودند بسبب ناحق کشی و سیاست بی جرم و تقصیر بیم و هراس بیقیاس در دل صغیر و کبیر جای گیر گشته خوف هلاکت هر یکی را بحدی رسیده بود که وقت آمدن بدربار مردم از عیال و اطفال بحلیت خواسته مترصد قتل خود می آمدند و بعد رسیدن در خانه خود [illegible] نذور و صدقات بفقرا و مساکین میرسانیدند +

ذکر شروع منازعت درمیان فرخ سیر و سادات و فرستادن پادشاه حسین علی خان را برای تادیب راجه اجیت سنگه بخدع و تلبیسات

اول منازعت که میان پادشاه و قطب الملک افتاد و آخر بطول انجامیده باعث برهمی و اختلال سلطنت و خرابی تمام

هندوستان گردید این است که چون قطب الملک را فرخ سیر بنا بر بند و بست شهر و قلعه بدار الخلافه فرستاد لطف الله خان صادق
را همراه داد قطب الملک بشهر رسیده دیوانی خالصه بنام لطف الله خان و صدارت کل بنام سید امجد خان که در عهد بهادر شاه
نیز باین خدمت مامور بود مقرر نمود و فرخ سیر بعد رفتن قطب الملک بدار الخلافه دیوانی خالصه و تن بچهبیله رام ناگر و افضل خان استاد
خود را صدر الصدور مقرر نمود بعد داخل شدن پادشاه در شهر و توجه نمودن بامور سلطنت در تعیین صدارت و دیوانی میان وزیر
و پادشاه مکابره رو داده مبالغها در میان آمد قطب الملک میگفت که اگر در ابتدای کار سخن من مسلم نماند وزارت را چه اعتبار
و مرا کدام اقتدار خواهد ماند و میر جمله خاطر نشان پادشاه می نمود که هر چند سلاطین نوکران را مختار و مطلق العنان سازند بندگان
باید که حد خود دانسته خدمات عظیمه را بطور خود بے امر حضور با حدے مقرر ننمایند **بیت** خواجه گر لطف بے عدد راند + بنده
باید که حد خود داند + القصه اگرچه منازعه مذکوره باین صورت انفصال یافت که دیوانی خالصه بلطف الله خان ماند و صدارت
بافضل خان اما در خاطر طرفین عقدها محکم گردید اصل سبب آشفتگی در اوضاع ارکان سلطنت و بدنامی که عاید احوال قطب الملک
حسین علی خان امیر الامرا و جماعهٔ سادات بارهه گردید آنکه فرخ سیر عقل سلطنت و فراست و کیاست نداشت و پست فطرت
و جبان بود مگر اندک همتے بموقع داشت و بار اذل و اداني و مردم فرومایه بے استعداد که بجوهر ذاتی سلیقه هیچ کارے نداشتند
بخششهای بیجا نموده عطاهای غیر لائقه میرسانید وجود صفتے است که هر چند طرف اسراف داشته باشد خالے از سود نیست
سفهای طمع پیشه چنین کسے را بسیار مے ستانید و ذکر جمیلے برای او در عالم ناپایدار مے ماند بهمین جهت فرخ سیر نزد
لچه های بازار را اعتقاد خان و امثال او ممدوح بود و فی الحقیقه لیاقت سلطنت بلکه او فی ریاست نداشت و میر جمله بنا بر
وفور طمع و حسد و عناد با عدم لیاقت و استعداد سروری از کل امرا برتری می جست و دولت صد و پنجاه ساله اسد خان و ذوالفقار خان
برباد داده در پی سادات افتاده میخواست که مرجع خلائق و معتمد السلطنة باشند و قطب الملک هم بنا بر میل بسیار به نسوان و شوق عیش
و طرب آرام طلب گشته زمام اختیار خود را براجه رتن چند که دیوان او و بقال وطنش بود سپرده مطلق العنانش کرده بود و او مرد که متعصب
در کفر و طاقت تمشیت مهام وزارت که پایهٔ بس رفیع ست نداشت بنا بر جهات مذکوره روز بروز عداوتها افزوده هم سلطنت
خاندان چار صد ساله تیموریه برباد رفت و هم بدنامی عظیم عائد روزگار سادات بارهه گردیده عالمی ازین نفاق و شقاق مستاصل
و نظام مملکت هندوستان مختل گردید القصه میر جمله و پادشاه و بعض هواخواهان او تدبیرے در افتراق هر دو برادر و ازالهٔ اقتدار
حسین علیخان بهادر اندیشیده امیر الامرا حسین علی خان بهادر را برای تنبیه راجه اجیت سنگه راتهور که بعد مردن
اورنگ زیب عالمگیر کردار ناهموار مثل تخریب مساجد و تعمیر بتخانه در جودهپور وطن خود بظهور رسانیده بود و بهادر شاه
بنا بر مجادله با برادران خود و بعد ازان بنا بر اشتغال بتدابیر قلع و قمع جماعهٔ سکهان که در حدود صوبهٔ لاهور سر بطغیان برآورده
بودند فرصت تادیب او نیافت مقرر نمودند امیر الامرا حسین علی خان با بعض امرا و فوج شایسته و سامان لائق بگوشمال آن
بد سگال نهضت نمود اجیت سنگه از سطوت امیر الامرا مغلوب هراس گردیده مال و عیال خود را بکوهستان و مکانهای صعب
المسالک کشیده ملک خود خالی نمود و با وجود تحریک بجدال و استیصال حسین علیخان که از حضور بعمل آمده بود وکلای معتبر
مع هدایای لائق نزد امیر الامرا فرستاد ملتمس امان و مستعفی جرائم گردید درین ضمن چون در حضور برهم کاران حسد پیشه
نفاق کیش میان فرخ سیر و قطب الملک اشتعال نوائر عناد و لداد نموده تدابیر دستگیر نمودن عبدالله خان کرده بودند نوشته های
متواتر بامیر الامرا مشعر بزودی رسیدن رسید حسین علی خان ناچار گردیده بحسن تدبیر اجیت سنگه را

۱۱۳۱ھ

باطاعت و ارسال پیشکش مع دختر برای فرخ سیر و فرستادن پسر برای ملازمت خود مستعد ساخت و بعد تمهید این امور خود را بحضور رسانید

ذکر افزایش منازعات و مشاجرات میان فرخ سیر و سادات

چون قطب الملک وزیر اعظم و حسین علیخان امیر الامرا بود و هر امری از امور سلطنت مثل منصب و اضافه آن و خدمات بدون تجویز و مرضی ایشان متعذر بود که بعمل آید میخواستند که بی رضای آنها هیچ کاری تمشیت نیابد و میر جمله که انطرف پادشاه صاحب دستخط گشته بود و فرخ سیر مکرر در بار عام میگفت که زبان و دستخط میر جمله زبان و دستخط من است لهذا مردم برای اغراض خود رجوع باو نموده سر جهاد دستخط می کنانیدند و او مصلحت در بر آوردن مرام انام دانسته نیک نامی می شد و راجه رتن چند دیوان قطب الملک بکینه آنکه چرا رجوع بمیر جمله مینمایند جارے نمی نمود و هر که بارتن چند رجوع مے نمود نذرانه برای خود و خاوند گرفته کارش سرانجام میداد ازین سبب بدنام و هدف سهام ملام پادشاه و میر جمله و عوام میگشت و به حمایت قطب الملک غرور موفورے بهم رسانیده زیاده رو و بهانیز نشت نمود و کامروائی خلق که میر جمله مے نمود بر خاطر قطب الملک و امیر الامرا گران بود و میر جمله در حضور فرخ سیر مکرر با نواع شتی کلمات شکایت آیات سادات سرمایه خیر خواهی دانسته اطوار اینها را ناهموار مے شمرد و خاطر نشان پادشاه می نمود که آثار نمک حرامے از ناصیه احوال و افعال ایشان پیدا و عدم لیاقت مناصب عمده که بآن مامورند هویداست بنابرین فرخ سیر وسواس زیاده از اندازه قیاس در دلش جای گرفته کمر تدبیر و سنگیر ساختن عبد الله خان نمود گاہے بقصد شکار گاهی سیر باغ محسن خان بهانه حصول مقصود کرده برمے آمد و هر چند تمهیدات مختلفه پیش مے آورد بمقتضای حماقت و جبن فطری کاری از پیش نمی برد و سودی غیر افزایش عداوت و نفاق نبود و حسد بر حسد و کینه بر کینه مے افزود بلکه شهرت دارد که مادر پادشاه بنابر عهدیکه با سادات بکفالت و ضامنی کلام الٰہی نموده بود بعضے اوقات از اراده های فاسد پسر امیر الامرا و قطب الملک را خبردار مے نمود درین ضمن امیر الامرا استدعای صوبه داریهای کل ممالک دکن در میان آورده میخواست که بعد حصول مامول داؤد خان را بدستور ذو الفقار خان نائب خود کند و مبلغے معتد به از محاصل آنجا سال بسال برای خود از خان مرقوم معین کنانیده خود از حضور دور نه شود و مرضے پادشاه و میر جمله آنکه امیر الامرا خود بدکهن رود و بر سر قبول این صورت که امیر الامرا منظر بر سلوک پادشاه و میر جمله تنها گذاشتن قطب الملک مناسب نمی دید گفتگوے خشونت آمیز از طرفین بمیان آمده کار بجائے کشید که هر دو برادر از رفتن دربار پا کشیده بحفاظت خود و فراهم کردن سپاه و لبستن مورچال باطراف خانهای خود مشغول گردیدند و پادشاه امرای خیر اندیش خود مثل میر جمله و محمد امین خان و خاندوران را طلبیده در خلوت مشورتهامی نمود و هر روز بسبب تلون و نامردی تبدیل تدابیر رویداده هیچ امرے قرار نمیگرفت و از اشتهار و انتشار این خبر گرانی اجناس غله و جمیع ماکولات بافراط بهم رسیده حرج عظیم بر مسافر و مقیم میگذشت و آمد و رفت پیغام بران و ابواب مراسلات فیمابین پادشاه و وزیر مفتوح بود لیکن عقده نمی کشود چون صورت مذکوره امتداد یافت مادر پادشاه بخانه قطب الملک رفته مطمئن خاطر ساخت و قرار برین یافت که در قلعه بند و بست سادات شود بعد از آن هر دو برادر نزد پادشاه حاضر شوند چنانچه همین قسم بعمل آمد و قطب الملک و امیر الامرا بحضور پادشاه آمده عذر تقصیرات خود خواستند و شکایت سوء ظن که پادشاه باظهار وسوسه فتنه انگیزان از سادات بهم رسانیده بود در میان آوردند و شمشیرها از کمر خود بر آورده پیش پادشاه گذاشتند و گفتند که اگر مقصریم اینک سر و شمشیر و اگر بنابر حقوق خدمت قتل ما مردم گران باشد معزول المنصب نموده رخصت فرمایند که بحج بیت الله الحرام و زیارت سید امام و آبای کرام خود علیهم السلام سعادت اندوزیم و اگر منظور خدمت گرفتن و همراه داشتن باشد بر سخن در اندازان تمامے پیشه و غمازان دعمل کردار

روا داشتن ایذا و استخفاف جانفشانان وفاسرشت بودن بعید از طریقهٔ سلاطین حق شناس و خلاف قانون خردمندان محکم اساس است آخر بنای معامله و رفع مناقشه بدین صورت گذاشته آمد که میر جمله بصوبه داری عظیم آباد سرفرازی یافته از حضور محروم و مهجور گردد و امیر الامرا به بندوبست صوبه های دکهن نهضت فرماید چون استرضای طرفین به صورت مرقومه بعمل آمد در همان ایام میر جمله بصوبه داری عظیم آباد مامور گشته راهی گردید در ظاهر خود خاطرداری سادات بعمل آمد و در باطن گویا افزایش استعداد میر جمله و تهیه ازدیاد مواد فساد منظور بود فرمان سند امیر الامرا برای صوبه داری صوبه های دکهن و احکام مطاعه بنام نوکران و قلعه داران و غیره عملهٔ پادشاهی که متعین ممالک دکهن و هریکی بکاری مامور بود شروع به تیاری و نگارش آن شد و رقم عزل بنام نظام الملک از دکهن و داؤد خان از احمدآباد گجرات نوشته گشته حکم حضور صدور یافت که نظام الملک بحضور آید و داؤد خان نبی به برهانپور رفته انتظار امیر الامرا نماید و بعد رسیدنش دران دیار بامری که حسین علی خان فرماید قیام نماید و در باطن بداؤد خان حکم محکم رفت که در برهانپور رسیده باستعداد حرب کوشد و هرگاه حسین علیخان درانجا رسد سعی تمام در استیصال او نماید که بعد ظفریابی براو ناظم جمیع صوبه های دکهن و مورد الطاف و اعطاف پادشاهی خواهد بود و هم درین عرصه شادی کتخدائی فرخ سیر پادشاه با دختر اجیت سنگ انجام یافت چنانچه عنقریب ذکر آن نموده می آید بنا بر اطلاع بر احوال و مزاج داؤد خان فتنه که بمقتضای عدم تدین او در گجرات بر مسلمانان روی نمود چون ذکرش ضرور بود به نگارش آن مبادرت رفت

ذکر حدوث فتنهٔ عظیم میان مسلم و هنود در بلدهٔ احمدآباد گجرات بنا بر عدم تدین داؤد خان افغان

در سنه احد فرخ سیر که داؤد خان ناظم گجرات بود آخر سال از ایام حکومتش شبی که هنود هولی را برغم خود می سوزانید یکی از هنود در صحن خانه خود که آن صحن مشارکت با خانهای مسلمانی چند داشت اراده سوختن هولی نمود مسلمانان مانع آمدند هند و بحجت آنکه اختیار خانه خود دارم آتشی برافروخت و بزعم خود هولی را بسوخت روز دیگر مسلمانان علی الرغم هنود همان حجت بر هند و گرفته گاوی را آورده به اراده پختن طعام روز وفات سرور کائنات بکشتند هنود تمام محله هجوم بر مسلمانان نمودند مسلمانان چون کم بودند تاب نیاورده در خانها پنهان شدند هنود تعصب را از حد بدر برده پسر قصابی را که چارده پانزده ساله بود بدست آورده عوض گاو بکشتند مسلمانان شهر مشاهده این احوال چون حق بجانب خود داشتند ندای عام در دادند چند هزار افغان که ملازم داؤد خان بودند با جمیع سکنه شهر اژدحام نموده بی استرضای آقا بدر خانهٔ قاضی آمدند قاضی بخوف داؤد خان که رعایت هنود منظور داشت و بر روی مردم نسبت مسلمانان بمشورهٔ قاضی یا بشوق خود در خانهٔ قاضی را شکسته خانه اش را آتش دادند و شریعت پناه را همراه گرفته شروع بسوختن دکانهای مانک چوک و دیگر خانهای هنود نمودند و بر سر خانه کپور چند نام جوهری که مصاحب داؤد خان و شدید التعصب با مسلمانان بود هجوم آوردند او دروازهٔ محل خود را بسته و بر قند از ان برآن گذاشته بجنگ پیش آمد و جمعی از هنود و مسلم کشته گشت و از شدت فساد چند روز دکانهای شهر بند بود چون تدارک خاطر خواه مسلمانان صورت نگرفت عبد العزیز و عبد الواحد و شیخ محمد علی واعظ که بحلیهٔ فضل و صلاح آراسته بودند با جمعی از مسلمانان بهره وغیره برای استغاثه عازم دار الخلافه گشتند داؤد خان به کپور چند بمهر خود و قاضی و دیگر حکام و عملهٔ پادشاهی محضری متضمن بی جرمی هنود و قصور مسلمانان نوشته داده روانهٔ حضور نمود بعد ورود بشاهجهان آباد راجه رتن چند بحمایت هم کیشان خود پرداخته مسلمانان را مقید گردانید و فریاد آن بیچارها بجائی نرسید خواجه محمد جعفر درویش که برادر حقیقی صمصام الدوله خاندوران و بزرگ حقیقت کیش عاشق خدا و تارک دنیا بود بر احوال مذکور مطلع گردیده بوساطت خاندوران در استخلاص مسلمانان مقید

نمود

بیگناه قربة الی الله کوشیده بیچارگان را از آن بلای بیکران رهائی دهانید شیخ محمد علی واعظ ممنون احسان آن بزرگ گردیده رابطهٔ اتحاد و
اخلاص با خواجه محمد جعفر بهم رسانید و در خانه و مجلس خواجهٔ مذکور در حالت وجد و سماع اشعار متضمن مدح و نعت سرور کائنات و ائمه اهل البیت
قوالان از استادان خود یاد گرفته میخواندند و خواجه باستماع آنها نهایت رغبت داشت شیخ محمد علی واعظ نیز در خانقاه خواجه مرقوم گاه گاهے
در وقت وعظ بعد حمد و نعت فقره چند در مناقب ائمه اثنا عشر بر زبان بیان جاری مے نمود و این سبب مفسده در شاهجهان آباد
هم میخواست که بلند شود اما نشد ذکر آن بعد ازین خواهد آمد چون اجیت سنگه سفارش دختر خود بمرتبهٔ اتم و اکمل نموده شقه هاے پادشاه
که متضمن قتل امیر الامرا بود نمود امیر الامرا شقه هاے پادشاهی بدست آورده احترام و آبروی رانی را متعهد گشته بود هنگام تجدید عهود
که بوساطت مادر پادشاه بعمل آمد شقه های مذکور نیز بپادشاه نمود و عذرخواهی آن هم در میان آمد چون رفع کدورت تهاون و مدارا و
و جمیع جواب و سوال انفصال یافته میر جمله هم از حضور بیرون رفت شادی فرخ سیر بار ثانی تقرر یافته مصمم شد که امیر الامرا بعد الفراغ
از انعقاد این بزم عازم سفر دکن گردد

ذکر شادی کتخدائی فرخ سیر بار ثانی

محمد فرخ سیر حکم به تیارے سامان شادی کتخدائی نمود و باندک فرصتے انچه بایست مهیا گردید از آن طرف امیر الامرا لوازم و
اسباب شادی دختر موافق ضابطهٔ هندوستان آماده ساخت و شادی این عروس و داماد بخوبی و زینتے بعمل آمد
که در هند و دکن از ابتدای عهد رایان و راجهاے کهن و سلاطین اسلام در هیچ اوقات و ایام کسے ندیده و
کسی از کسی نشنیده بر تجملات سلطنت تکلفات بسیار افزایش یافت چراغان گوی سبقت از کواکب آسمان ربوده زبان ملامت
بدرخشانی ثوابت دراز داشت و چمنستان آرایش گلستان ارم را خوشه چین نضارت خود انگاشت از وفور سرور بهرهٔ عشرت و کامرانی
باقاصی و ادانی میرسید و مسرت و شادمانی چون روح حیوانی در رگ و پے مردم میدوید باز دحام تماشائیان و ملازمان فضاے
شهر و بازار از دل عاشقان تنگتر و بمشاهده تازه روئی و بشاشت چهرهٔ حاضران و دوستان گلهای بوستان را خار خار حسرت در جگر
القصه شب پنجشنبه بیست و دوم ذوالحجه سنه ۱۱۲۷ هجری مجلس انعقاد اختتام یافت و پادشاه بخانه امیر الامرا آمده صیغهٔ عقد خوانده رانی را
چون عروس در غلغلهٔ کرنا و کوس همراه گرفته بدولت سراے خود شتافت

ذکر مناقشه که شیخ عبید الله ملتانی را با خواجه محمد جعفر روی داد

درهمین آوان شیخ عبید الله نامے از ملتان بدار الخلافه برای کاری آمده در مسجد جامع وعظ میگفت معرکه او رونق گرفت روزے
برای دیدن خواجه محمد جعفر مرحوم رفت چون در مجلس خواجه مشاهده نمود که بعض مریدان و معتقدان زمین بوس می نمایند و قوالان نغمه سنجان اند
ابیات منقبت عترت طاهره پیغمبر علیه و علیهم السلام اشتغال می نمایند شیخ عبید الله را استماع ابیات مناقب گران آمده شروع
بموعظت نمود که سجده بغیر خدا دیگری را روا نیست و شنیدن سرود در شریعت ممنوع و مردود است و قناعت باستماع مناقب
اهل بیت پیغمبر صلعم که بدون ذکر اسامی و مفاخر اصحاب کبار آن سرور باشد خلاف آئین اسلام است خواجه در جواب فرمود که درویشان
و پیروان ایشان بجز ذات پاک حق دیگرے را موجود نمیدانند چگونه راضی بسجده اغیار و روا داشتن چنین کار توانند بود و کسانیکه از فرط
عشق همه جا محبوب و مسجود خود را موجود دانسته بزمین بوس می پردازند از گفتهٔ کسے ممنوع نمیشوند ما را چه گناه رباعے

همسایه و همنشین و همره همه اوست ٭ در دلق گدا و اطلس شه همه اوست ٭ در انجمن فرق و نهانخانه جمع ٭ بالله همه اوست ثم بالله همه اوست ٭
و قوالان آنچه از استادان خود یاد گرفته اند مے خوانند منع آن مارا لازم نیست اگر شما اشعار مناقب صحابه یاد دارید تلقین نمائید آنها بخوانند
آن ابیات هرجا و هرگاه خواهند اشتغال نمایند شیخ عبید الله از شنیدن این جواب میل خواجه بمذهب تشیع گمان کرده آزرده برخاست و در
مسجد جامع در وعظ خود علی الرغم خواجه اقوال متاخرین متعصب مثل آنکه جناب امیر المومنین علی مرتضی علیه التحیة والثناء افضل آل عبا نیست
و علوی را سید نباید گفت و پنج تن پاک که میگویند خلاف عقیدهٔ اهل سنت است چه صحابهٔ دیگر پاک نبوده اند و دیگر مذمت مذهب
امامیه را نصب العین خود نموده راضی بتقصیر دران باب نبود خواجه برین افادات او مطلع گردیده پیغام داد که این چنین مقالات در وعظ
خارج از طریقه دین مبین و بیرون از رویهٔ اهل سنت و جماعتست بلکه مے آئین خوارج اگر بفقیر خانه بیائید یا جائے مقرر نمائید که بحضور
دیگر فضلای منصف متدین در تحقیق اقوالیکه می گوئید بدلائل عقلی و نقلے مناظره کرده آید یا آنچه دعوے مے نمائید از روی کتب
معتمده فقهای اهل سنت و صحاح احادیث خاطر نشان نمائید تصدیع بیجا نخواهد بود شیخ عبید الله در جواب کلمات درشت و پریشان
گفته فرستاده اتفاقاً درهمین زودی روز جمعه وقت وعظ چندی از مغل زادهای او باش وضع مع سبحه های خاک کربلا در گردن و بازو
بهیأت مجموعے در مجلس وعظ آمده نگه هاے تند بشیخ عبید الله نمودند و سه هزار کس از پیروانش که سماع وعظ مے نمودند
گمان آنکه اینها فرستادهٔ خواجه براے قتل واعظ آمده اند کلمات تشنیع رفضه بر زبان رانده مغل زادها تاب شنیدنش نیاورده از
مسجد برآمدند عقب آنها هندوی اجل رسیده سپاهی وضع بهوس شنیدن وعظ آمده برگردید یکے از خدمهٔ مسجد با جمعی دیگر تو هم آنکه
او هم ازان جماعه است بقصد گرفتن و کشتنش دوید هندوے مذکور برگشته موذن را بکشت و خود هم کشته شد و تا دو سه روز لاش او باسید
تحقیق و اثبات آنکه فرستادهٔ کیست نگذاشتند که برداشته شود و بعضے از متعصبان و هواخواهان شیخ عبید الله زیاده گو بوسیله بعضے مقربان
درگاه حضور بادشاه استغاثه نمودند که خواجه میخواهد در دین اهل سنت خللی اندازد در عهد بهادر شاه نوای تلفظ بکلمه وصے آن هنگام رشد
المحال احتمال زیاده برانست بهتر آنکه خواجه را از شهر بیرون کنند و در معارک و بازار شاهجهان آباد که اشعار مناقب ائمه طاهرین
خوانده فضائل آنها مذکور میشد بد روی نمودن انیصورت ورق گردانده غیر دم سد افض بر زبان نمی آمد فرخ سیر با شریعت خان که قاضی
حضور بود درین خصوص سوال نمود قاضی گفت که بد اعتقادی خواجه شرعاً ثابت نمی شود و آنچه شیخ عبید الله میگوید مطابق کتب معتبره
عقائد اهل سنت و جماعت نیست آنا بنابر رفع گفتگو خواجه اگر تبدیل مکانی نماید مضائقه ندارد و خاندوران درین باب آنچه بایست بجا نخواجه
التماس نموده صلاح داد که چندی در مزار خواجه نظام الدین رفته زبان معاندان باید بست و شیخ عبید الله را طلبیده گفت که بچه مطلب
درین شهر آمدهٔ مطالب او را بعد اظهار در سه چهار روز سرانجام داده روانه ملتان نموده و فتنه را خوابانید

ذکر ظفر یافتن عبد الصمد خان بر بندا مقتدای فرقهٔ سکهان و مجمل احوال آن فرقه و مقتدایان ایشان

و هم درین عرصه که سال پنجم از جلوس فرخ سیر مطابق ۱۱۲۸ھ هجری بود به نیروے بازوے عبد الصمد خان بهادر دلیر جنگ بنده از خدا دور
و بهمین نام بندا در قوم خود مدعو و مشهور و دران وقت بریاست سکهان و نصرت آنها مغرور و مردکه سفاک بے باک بود و خود را
بسلطنت برداشته ظلمهای بے پایان بر خلق خدا می نمود بپاداش اعمال خود رسید تفصیل این اجمال آنکه فرقهٔ سکهه که پیروے سالک گو گوبند
نموده موے ریش و بروت و سر از ابتدای تولد مطلقاً نمی تراشند و اکثر نیلگون پوشیده با سلاح و یراق میگردند و هر چند از
فرق مختلفه باشند هرگاه این مسلک اختیار نمایند اجتناب و احتراز از همدیگر بضابطه مستمره و قاعده دیرینه هنود نمی کنند اگرچه

ابتدا فرق پاشند حدوث این مسلک اواخر عهد عالمگیر اورنگ زیب اتفاق افتاده موجد این طریقه گورگوبند است که از خلفای نانک شاه
فقیر مشهور بوده و مجمل احوال نانک آنکه پدرش بقالی از قوم کهتری بود و در عهد طفلی حسنی و صباحتی با اندک پایه استعداد و لیاقتی
خداداد داشت و سید حسن نام درویشی صاحب حال و مقال بر نانک مذکور منظور توجه داشته همت بر تربیت او می گماشت بفیض صحبت
درویش حقیقت کیش سن بلوغ شعور و دانش بهم رسانیده بر حقائق و معارف که کتب فقرای اسلام و صوفیه ذوی الاحترام بآن مشحون است
اطلاعی حاصل نمود و از تعصب کیش آبائی خود درگذشته مضامین اقوال آن بزرگواران بزبان پنجابی که داشت در بحور اشعار هندی
موزون می نمود اشعار و کلمات او فراهم آمده صورت کتابی گرفت و نام آن گرنت افتاد و این اعتبار و کثرت اتباع در عهد بابر پادشاه
اورا میسر آمد و تا حال الآن در میان پیروان او آن کتاب عزت و شهرت داشته مشهور و معروف است و بخواندن آن اشتغال
داشته احترام بسیار برای آن کتاب می کنند و کلامش چون مانند مجموعه دارد خالی از کیفیتی و متانتی نیست بیشتر اوضاع فقرای
او مشابه اوضاع فقرای مسلمانان هند بود و الحال هم فقرایش همین صورت دارند اکثر جا بلکه همه شهرها و دهات تکایا که باصطلاح آن ها سنگت
گویند و در آن سنگتها یکی سرگروه و دیگر مریدانش میباشند و اولاد نانک منحصر در دو پسر بود یکی سری چند نام دوم لکهمی چند دنیا اندوخت
و بسیر و شکار بسر برد و اولادش هم الی الآن که لک صاحبزادگی در خاندان آنهاست و سری چند صورت درویشی اختیار نمود
و فرزند نداشت اما بجای پدر هم ننشست و سجاده نشینی نکرد و فقرای نانک شاهی که در لباس و اوضاع مشابهت تمام بفقرای
مسلمین هند دارند اخلاف و پیروان اویند و یکی از خدمه نانک که انگد نام داشت سجاده نشین نانک گشته بجای او نشست
و سیزده سال سجاده نشینی نمود و چون پسر نداشت امرداس مرید خود را سجاده نشین خود نمود امرداس بیست و دو سال بجای پیر خود نشسته
قالب عنصری را پدرود نمود و با وجود اولاد او هم رامداس نام داماد خود را بجای خود نشاندند او هفت سال زندگی کرد بعد او گورو ارجن
پسرش سجاده نشین پدر گشت و بعد بیست و پنج سال از دنیا درگذشت بعد او گورو هرگوبند پسرش سی و هشت سال سجاده
نشینی نمود بعد او گورو هررای نبیرهٔ هرگوبند که پدرش حضور پدر خود مرده بود بجای جد خود نشست و هفده سال رهنمائی اتباع خود
نمود بعد او گورو هرکشن پسرش در خردسالی بر مسند پدر نشست و سه سال زندگی کرد بعد او تیغ بهادر پسر خود گورو هرگوبند یازده
سال سجاده نشینی نموده در قید امرای عالمگیر افتاده و در سنه هجری مطابق سنه عالمگیری حسب الحکم پادشاه کشته شد و گورو گوبند
پسر تیغ بهادر بجای پدر نشسته مدت ها ریاست نمود سجاده نشین هشتم نانک که تیغ بهادر نام داشت پیروان بسیار بهم رسانیده صاحب
اقتدار گشت و چندین هزار کس همراه او میگردیدند و معاصر او حافظ آدم نام فقیری از فرقه مریدان شیخ احمد سرهندی جماعه کثیر بمریدی
و پیروی خود بهم رسانیده هر دو کس شیوهٔ اخذ و جبر بجبر و تعدی اختیار نموده در ملک پنجاب میگردیدند تیغ بهادر از هندوان باج
میگرفت و حافظ آدم از مسلمانان وقائع نگاران پادشاهی بعالمگیر نگاشتند که دو فقیر یکی هندو و یکی مسلمان فلان و فلان بهم رسیده
این شیوه را برگزیده اند و چه عجب که اگر اقتدار شان بیفزاید خروج هم نمایند عالمگیر بعد استماع این خبر بحاکم لاهور نوشت که هر دو را گرفته
حافظ آدم را از ممالک محروسه بدر کرده در مواطن افاغنه آن طرف اتک و پشاور سر دهند و تاکید نمایند که باز این طرف عود نتوانند نمود و
تیغ بهادر را گرفته مقید و محبوس دارند چنانچه حسب الحکم بعمل آمد و بعد چند روز حکم دیگر در باره تیغ بهادر رسید که او را کشته و جسدش
را چند حصه نموده اطراف شهرها آویزند حسب الامر بوقوع پیوست اما همراهیان تیغ بهادر بطور فقرا میگردیدند و سلاح و یراق بستن
در میان شان معمول نبود بعد از آن که عالمگیر رحلت نمود و نوبت سلطنت به بهادر شاه رسید و بقولی در اواخر عهد عالمگیر گورو گوبند
بجای پدر خود تیغ بهادر نشسته منتشران فرقهٔ خود را آهسته آهسته جمع نمود و سلاح و اسپ و یراق بهم رسانیده بر همراهیان خود

قسمت گردانند که اندک دست و پای خود دراز و شروع تنگ و تاز نمود بموجب فرمان بادشاه فوجداران حضور بتادیب او پرداختند
آن مدبر خود گرفته بدامنی رسیده و دو پسر او اسیر پنجهٔ تقدیر گردیده کشته شدند چون خواست که نزد اهل عیال خود برسد عبورش از لشکر حکام
سهرند وغیره دشوار بود به بعضی از افاغنه وعده رسانیدن مبلغی گران بشمر رسانیدن دران مکان نمود آنها او را لباس نیلگون بطور افاغنه
روهیله پوشانیده و موی سر و ریش او بلند گردانیده همراه خود گرفته و در راه باحترام می آوردند هر که از احوال او می پرسید میگفتند که پیر ما
او چه است چون بجای معهود رسید و پریشانی بجمعیت گرائید بهمان هیات را بحال داشته تغیری دران ننمود و پیروان خود را نیز دلالت نمود
که بهمین طریقه و صورت اختیار نمایند و شیفتگی در حواس او بهم رسیده هوشی نداشت و بهمین حال در زعم انتقام پسران خود بمرد بعد او بندا بجای گورو گوبند
نشست او اقتدار بسیار بهم رسانیده چون کینهای دیرینه قتل تیغ بهادر و پسران گورو گوبند در دل داشت بر جمیع آبادی اهل سلام هر جا دست
او میرسید تاخته از سکنهٔ آنجا هر کرا مییافت ابقا نمیکرد هر چند اطفال صغیر السن باشند حتی زنهای حاملهٔ مسلمانان را شکم دریده و جنین را بیرون کشیده
میکشتند بهادر شاه استماع شورش او نموده افواج به تنبیه او گماشت یکبار خانخانان منعم خان با سی هزار سوار او را در کوه گره محصور نموده و او
از انجا بحیله و جرأت بدر رفت کرهٔ ثانیه محمد امین خان و اغر خان و رستم دل خان وغیرهم امرا رسیده باز محصورش ساختند اما مهمش انجام
نیافت بندای مذکور کمتر مقابل افواج پادشاهی می گشت اکثر بطور چاپه و سله و قطاع الطریقی در اطراف و جوانب دویده یکجا نمی ماند
و هر جا قابو یافت در قتل و غارت و تخریب مساجد و نبش قبور مسلمانان قصوری نمی نمود و همین قسم این قضیه امتداد یافته
تمام نشده بود که بهادر شاه رحلت نمود و در لاهور مقاتلهٔ پادشاه زادگان باهم گرچنانچه مذکور شد روی داده کسی بحال سکهان نپرداخت
ازینجهت اقتدار بندا نهایت زیاده شد چون معز الدین کشته گردید و نوبت سلطنت بفرخ سیر رسید حکم تنبیه بندا باسلم خان صوبه دار لاهور
شرف صدور یافت اسلم خان بجنگ بندا برآمده بر سر او تاخت و در جنگ هزیمت خورده خائب و خاسر بلاهور برگشت و بندا را
نخوت بسیار بهم رسیده دست تعدیش بر مسلمانان از پیشتر هم بیشتر گشاده گشته آنچه نبایست بعمل آورد و همدرین عرصه بایزید خان
نام فوجدار سهرند باراده مدافعه بندا از قصبهٔ مذبوره برآمده در لشکر خود اقامت داشت و وقت نماز مغرب با معدودی در خیمه
علحده نماز میکرد که سکهی از اتباع بندای خدا نترس مثل فدائیان حسن صباح در غفلت بیکبارگی بخیمهٔ مذکور درآمده بایزید خان را
در عین نماز بکشت و صحیح و سالم بدر رفته بهمراهان خود پیوست چون این خبر بحضور رسید عبد الصمد خان بهادر دلیر جنگ ترک را که
صوبه دار کشمیر و چند هزار سوار مغل با او بود حکم استیصال و قتل و اسر بندا مع سند صوبه داری لاهور برای پسر او زکریا خان
اصدار یافت و قمر الدین خان پسر اعتماد الدوله محمد امین خان و اغر خان و دیگر فوج مغلیه و رسالدار الاشاهی و احدیان و توپ و توپخانه به مدد و
کمک او متعین شدند عبد الصمد خان بمجرد ورود سند و حکم عازم لاهور گشته عارف خان چیلهٔ خود را به نیابت در کشمیر
مذکور فرستاد و خود با فوج جرار برسر آن بدترین اشرار رفت چون فوج دلاسی همراه داشت بنا بر آن سه متواتر بندای
متمرد را منفعل ساخت و متوالی در تعاقبش بود آن سیاه درون چندین جنگ صعب با عبد الصمد خان نمود و قریب بود
که شکستی در لشکر مغلان افتد اما بنصرت ایزدی شکستهای پی در پی خورده در قصبهٔ گورداس پور که مسکن و موطن
آنها و آبادی معمور بود و اسباب موفور و حصار مستحکم داشت رسیده محصور گردید عبد الصمد خان مشغول محاصره گردیده
نگذاشت که یک دانه از جنس غله باندرون قلعه تواند رسید چون محاصره امتداد و ذخیره و انبارها تمام یافت ماکولات بدست نمی آمد
و مردم محصور که خلق کثیری بود مجبور گردیده گاو و اسپ وخر و هر چه در مذهب شان ممنوع و محترم بود بناچار میخوردند اما بنا بر خوف
و تعصب که بدل داشتند راضی به تذلل و انقیاد نمی شدند هرگاه بیطاقتی از حد گذشت و ماکول مطلقاً مفقود گردید بسیاری

ازان فرقه بگرسنگی و مرض زحیر و اسهال هلاک شده باستدعا التماس امان و استدعای آمدن بلشکر نمودند عبدالصمد خان قشلاقی در میدان
نصب نموده فرمان داد که سلاح و یراق زیر علم مذکور گذاشته بی یراق نزدیک لشکر جمع شوند بنابر عجز و اضطرار چار و ناچار قبول نموده
حسب الحکم بعمل آوردند بعد اجتماع آنها عبدالصمد خان همه را دستگیر نموده جمع کثیری را بسر کرده باسی لشکر خود سپرد که بر لب آب ان
دریا که پایین گورداس پور میگذرد گردن زدند و رؤسا و مشاهیر فرقه مذکوره را بر شترهای بی پالان و خرهای عریان کلاه کاغذ
بر سر و سلاسل در دست و پا کرده سوار ساخت و باین هیأت قاصد لاهور گردیده بصورت مسطور آن جماعه مغرور را پیش پیش سواری
خود گذاشته داخل شهر گردید و مادر بایزید خان که در شهر لاهور بود باستماع این خبر شادمان گشته بر سقفی در بازار سر راه سواری
عبدالصمد خان نشست و مردم را گفت که هرگاه قاتل پسر من که در قوم خود بسبب کشتن بایزید خان باز سنگه نام یافته بود برسر
مرا نشان خواهید داد چون آن نابکار غدار بر خر سوار در رسید مردم آن ضعیفه را خبر داده شناسانیدند عفیفه مذکوره بکینه خواهی
و انتقام پسر خود آن سگ سر را چون نزدیک رسید سنگ گرانی از بالای بام بر سرش افگنده از جان بکشت عبدالصمد خان
باستماع این خبر سکهان را بجلهای اسپ و خر پوشانیده از نظر مردم مستور ساخت تا اکثری کشته نشوند و بردن بحضور فرخ سیر
که منظور داشت میسر آید و بعد چندروز آنها را بدستور مسطور از لاهور کوچانیده همراه قمرالدین خان پسر محمد امین خان و پسر خود زکریا خان
بدار الخلافه فرستاد چون نزدیک بشاه جهان آباد در رسیدند فرخ سیر اعتماد الدوله محمد امین خان را مامور نمود که بیرون شهر رفته بندای گرو
را تخته کلاه در رو سیاه نموده بسواری فیل و دیگران را بر خر و شتران و سرها را بر نیزها کرده بشهر در آرد بعد آوردن بحضور
حکم حبس آن ناجنس مع پسر و دو سه نفر معتبر در قلعه شد و در باره دیگران فرمود که هر روز صد نفر را ازان گروه رو بروی
چبوتره کوتوالی و رسته بازار بالتفریق رسانند حسب الحکم بعمل آمد اعجب تفصیلی از انجا مسموع شده که در کشته شدن یکی بدیگری
سبقت میجستند و منت جلاد می نمود که اول او را بکشید چون تمام آن جماعه بپاداش اعمال خود رسیده مقتول گردید پسر
بندا را بر زانوی او و بدست همان نابکار ذبح کنانیدند و آخر بزنبورهای آهنی تاب داده پارهای گوشت او را از بدنش کشیدند
و بجزای اعمالیکه با خلق خدا نموده بود مجازا گردانیده بجائیکه مستحق آن بود رسانیدند گویند محمد امین خان از بندای بدین پرسید
که آثار عقل و رشادت از چهره تو پیداست تراچه چیز برانیداشت که خود را مبتلای چندین وزر و وبال در دنیا و آخرت گردانیدی
و در مکافات اعمال خود باین مد رسیدی در جواب گفت که اجماع جمیع ملل و مذاهب است که هرگاه تمرد و عصیان خلائق
از حد بیرون رود منتقم حقیقی در مکافات اعمال آنها چون من ظالمی را می گمارد تا جزای سیئه هر یکی در کنارش نهد بعد ازان
مثل شما مقتدران را برو تسلط داده او را بسزای کردارش میرساند بیت این جوش و خروش ظالمان چیست * گر گوی ضیا صه اندازه

ذکر نهضت نمودن امیرالامرا حسین علی خان بهادر به دکن و ظفر یافتن بر داؤد خان پنی و رو نمودن دیگر حوادث و فتن

قبل ازین نگاشته خامه وقایع نگار گردیده که امیرالامرا بعد برآمدن میر جمله از حضور تصمیم اراده دکن نموده بنابر انصرام بعضی مرام
چندروز متوقف بود بعد الفراغ از جمیع کارسازیها بطرف دکن عازم گردید و بخدمت پادشاه معروض داشت که در صورت
مخالفت عهود و مواثیق دیروز اراده فاسدی بنسبت قطب الملک در بیست روز بنده را رسیده دانند بعد نهضت امیرالامرا
پادشاه بداؤد خان که صوبه دار احمد آباد و افغان صاحب الرس شجاع مشهور بود و با سرداران مرهته دکن نهایت

ربط و اتحاد داشت صوبه‌داری برهانپور مقرر نموده مخفی و متواتر احکام میفرستاد که در برهانپور آمده اطاعت امیرالامرا حسین علیخان
ننماید و بدفع و استیصال او کوشیده امیدوار عنایات و صوبه‌داری کل دکهن باشد داؤد خان به برهانپور رسیده دم از صوبه‌داری
باستقلال زد امیرالامرا از این ماجرا اطلاع یافته بداؤد خان فرستاد که چون کل صوبه‌جات دکهن بمن تعلق گرفته است باید که قدم
از جادهٔ اطاعت بیرون نگذاشته باستقبال بشتابد والا خود را نزد پادشاه رساند و باعث فساد نگشته خلل انداز نباید داؤد خان از
قبول این هر دو امر ابا نموده از برهانپور برآمد و بیرون شهر خیمه نموده از اطاعت امیرالامرا سر باز زد و سرداران مرهته را که یکی
از آنها از عهد بهادر شاه نوکر سلطنت و هفت هزاری بود و نیما سیندهیه نام داشت و پرگنات سیر حاصل اورنگ‌آباد
در جاگیر او تنخواه بود بمدد خود طلبید و آنها حاضر آمده گرد برهانپور فرود آمدند تا آنکه اوائل شهر رمضان المبارک سنه چهارم جلوس
امیرالامرا حسین علیخان بهادر رسیده هر چند سخنان سودمند بآن افغان جهالت شعار گفته فرستاد در نگرفت و پایان کار
بجنگ انجامید امیرالامرا با جمعیت و چند هزار سوار که در رکاب نصرت انتساب موجود داشت صفوف حرب آراسته سوار شد
و از آن طرف داؤد خان با همراهیان که هر یکی بزعم خود رستم دستان بود فوج خود آراسته باراده مدافعه نمودار و معرکه کارزار
نمایان گردید زد و خوردی عظیم و دست بردی قوی روی داد بهادران طرفین رستخیز عجیبی برپا کرده دست از قتال یکدیگر وا
نداشتند سرها چون تگرگ از ابر خونبار شمشیر آبدار میریخت و دست مبارزان خاک معرکه را با خون مردان مقابل می آمیخت
چه بدنهای نازپرورده که بر بستر خاک نخفت و کدام گلها که از سرهای خون چکان بر شاخسار نیزه‌ها نشگفت از صدمهٔ تیغ‌ها و توپهای
گران زمین چون آسمان متحرک گردید و آسمان از حیرت تماشای رزم دلیران خون آشام مانند کرهٔ خاک از حرکت آرمید داؤد خان
بداعیهٔ مقابله با حسین علی خان فیلبان خود را تاکید کرده بود که فیل او را بفیل سواری امیرالامرا رساند بنابرین با وجود گشته
شدن همراهین هراول داؤد خان که در شروع جنگ خود را با بسیاری از همراهیان بر توپخانهٔ امیرالامرا ریخته و ولوله محشر در
لشکر حسین علیخان برانگیخته علمت تیغ بیدریغ سادات عالی درجات گشته و اکثر رفیقانش کشته و زخمی شده بودند
داؤد خان با معدودی از فیل نشینان برنگ اصحاب فیل با جمعیت قلیل جویای حسین علی خان بوده و حملات
متواتر نموده دمی در جای نمی آسود و با دو سه صد افغان جانفشان تیز زبان می آمد و قاصد آن بود که بهر صورت خود
را بحسین علیخان رساند لهذا تزلزل عظیمی در لشکر امیرالامرا افتاده رستم بیگ و محمد یوسف داروغه توپخانه و بسالت خان و جمعی
کثیر شرط جانفشانی بتقدیم رسانیدند و خان زمان و عالم علیخان با عمده‌های دیگر زخمی گردیدند درین گیر و دار میر مشرف که سردار
عمده و رفیق قدیم امیرالامرا و در آن روز غرق آهن از سر تا پا بود مقابل داؤد خان آمد داؤد خان سوفار تیر در چلهٔ کمان گذاشته بانگ
بر میر مشرف زد که مثل زنان روی خود چه پوشانیده جلم بردار تا روی ترا به بینم و تیر را از شست خود رها کرد این سخن کنایه
برای آن بود که خود در حرب زره و سلاح دیگر نپوشیده اکتفا بجامهٔ سفیدی نمود تیر مذکور متصل بگلوی میر مشرف
چنان محکم و کاری نشست که بدشواری برآمد و میر مذکور بر تختهٔ هودج برو بیفتاد فیلبان داؤد خان دو سه ضرب گجک بر پشت
میر مشرف بچابکی و چستی چنان زد که مادام الحیوة همیشه یاد کرده در مجالس ذکر آن می نمود و فیلبان میر مشرف فیل خود
را از فیل داؤد خان جدا ساخت از مشاهدهٔ این صدمهٔ عظیمه که بمیر مشرف رسید تمام فوج امیرالامرا را گمان فارغ گردیدن میر
مشرف مرتسم خاطر گشته چون داؤد خان متصل بامیرالامرا رسیده بود بیم و هراس بیقیاس فرو گرفت و نزدیک بود که لشکر
از هم پاشد و شکست فاحش روی نماید بلکه اکثری خود را بکنار کشیده پای استقامت جمعی کثیری الغیاز سرداران و روشناسان

عنان تتار لغزیده بود درین زد و کوب قیامت آشوب گلولهٔ بندوق جانستان بداؤد خان رسیده کار او با تمام رسید عمرو دولتش با تمام رسید فیلبان برگشته شدن او اطلاع یافته فیل را از معرکه برگردانید و لقیة السیف را نیز ناچار فرار اختیار آمد امیر الامرا حکم بنواختن شادیانهٔ فتح و ظفر نموده فیل سواری داؤد خان باز طلبید چون آوردند جسد او را با دم فیل بسته در شهر گردانیده نباجی سینه هیه که از میدان پایش بلغزیده انتظار ظفر اعدا الطرفین می کشید خود را بمبارکباد امیر الامرا رسانیده نذر و تهنیت بتقدیم رسانید و همراهیانش بتاراج بنه و اموال داؤد خان و غارت اسباب سپاهانش پرداختند افیال و اسپان او بضبط سرکار امیر الامرا درآمد

از ان جمله بعد مدتے چند فیل ارسال حضور گردید

نقلے عجیب متضمن استقلالی غریب

گویند در ایام صوبه داری احمد آباد گجرات دختر یکے از زمینداران موافق ضابطهٔ صوبه مذکور مسلمه گشته بعقد داؤد خان درآمد و حامله هفت ماهه بود که داؤد خان بقصد مقابلهٔ حسین علیخان نهضت نمود زن مذکور جمدهر داؤد خان باذن و اطلاع از نگهداشت چون خبر کشته شدن داؤد خان شنید شکم خود را بهمان جمدهر باحتیاط چاک نموده طفل را امانت برآورد و خود مرد بعد از ان که خبر فتح و ظفر یافتن امیر الامرا بهادر بفرخ سیر رسید اثر حزن و اندوه بر روے او ظاهر گشته بقطب الملک گفت که چنان سردار شجاع نامی صاحب اقتدار را بیجا کشتند قطب الملک در جواب گفت که اگر برادرم از دست آن افغان کشته شدے موافق مرضی مبارک و بجاے بود

ذکر گریختن میر جمله از صوبهٔ عظیم آباد بسبب جبن و بے عقلی و هجوم آشوبهاے دیگر و شدت پذیرفتن نفاقها با سادات از سفاهت فرخ سیر

محمد فرخ سیر در اوائل سال پنجم از جلوس خود حکم نگهداشتن هشت هزار سوار کرده بود که اکثری از ان دو هستی تا نه صدی بودند و تا برآمدن جاگیر قرار یافته بود که پنجاه روپیه در ماهه نقدی می گرفته باشند و این جماعت دوازده ماهه طلب از سرکار داشتند و جمعے فقط بامید جاگیر خدمت مے نمودند که ناگهان حکم برطرفے آنها صدور یافت و بخشیان جماعهٔ مذکوره را جواب دادند و در همان ایام میر جمله که صوبه دار عظیم آباد بود و از بدنسقی او و نگهداشتن لشکر بسیار از مغلیه و غیره بے انتظامے و به طلب سپاه نرسید و جماعهٔ مغلیه تعدے بر رعایا عموم برایاے شهر عظیم آباد بسیار نمودند و نهایت بدنامی عائد حال میر جمله گردیده بدست سیام ملامت سکنهٔ صوبه و مردم حضور مطعون ملازمان خود گشت با آنکه زر بسیار از خزانهٔ پادشاهے صرف نمود باز هم از عهدهٔ ادای طلب سپاه کینه خواه بر نیامده بے خبر از ملازمان خود مخفی در محفهٔ نشسته بدار الخلافه گریخت و از عظیم آباد در عرصهٔ پانزده روز دفعةً وقت شب بدروازهٔ قلعهٔ پادشاهے رسید اتفاقاً در ان ایام اخبار مختلفه بانواع تشتت متضمن گرفتن قطب الملک اشتهار می یافت و فی الحقیقه پادشاه ارادهٔ بدی با سادات مرتسم خاطر داشت و در عوام شهرت بود که میر جمله را نیز براے همین تدبیر پادشاه طلبیده است که ناگهان در رودش باین صورت اتفاق افتاد این معنی موجب مزید بدنامے میر جمله و ازدیاد اتهام پادشاه گردید چون میر جمله ازین حرکت بیموقع مورد عتاب پادشاه گشته در حضور روئے نیافت و نزد قطب الملک آمده باظهار عجز و انکسار و اطاعت و تذلل التماس عفو جرائم خود باستعفای زلات از حضور نمود لیکن اینهمه امور محمول بر مکر و تزویر و تدبیر اسیر پی زیر شد

هشت هزار سوار برطرف شده مذکور و دیگر مغلیه که برای تنخواه خود فراهم آمده بخانهٔ محمد امین خان بخشی و خاندوران نائب امیر الامرا و میر جمله رفته تقاضای طلب خود و نالشهای نمودند هجوم این مردم با اسلحه و یراق و محاصرهٔ و اژدحام بر حویلی امرای مذکور مظنون مردم میگشت که بسازش فتنه جویانست و غرض آنکه عند الحاجة علی الغفلة بر خانهٔ قطب الملک بریزند ازین شهرتها قطب الملک مشوش گشته در فکر اجتماع فوج افتاد و شروع به نگهداشت نمود و غیرتخان همشیره زاده او که دران آوان به فوجداری نارنول سفر گشته بر آمده بود با مردم بارهه که تازه فراهم آمده بودند و فوج نو نگهداشت دیگر خود را بقطب الملک رسانید تا پنج شش روز از صباح تا شام برطرف شدگان مذکور و دیگر افواج مغلیه در بازارها بود و دسته دسته مسلح و مکمل میگشتند و سرداران طرف قطب الملک نیز از صبح تا شام بر فیلها سوار مع جمعیت خود مستعد و تیار می بودند و میر جمله سراسیمه گشته و خود را گم کرده پناه بخانهٔ محمد امین خان برده هدف سهام مطاعن گردیده نمیدانست که چه کند با این چک و چانه دعوی همسری بلکه برتری با امیر الامرا ذو الفقار خان بهادر و حسین علیخان بهادر و قطب الملک می جست آخر کار چار و ناچار فرخ سیر بضرورت بنا بر رفع فساد و برائت از اتهام میر جمله را معاتب و کم منصب و از صوبهٔ پتنه عظیم آباد تغییر نموده سربلندخان را صوبه دار عظیم آباد و میر جمله را بطرف پنجاب رخصت داد چون با طمانیت نبود معهذا احتمال سازش و تدبیر از ضمیر اصحاب تدبیر بیرون نمی رفت و هرگاه پادشاه بسیری و شکاری میرفت یا دسنی حرکتی روی میداد غلغلهٔ گرفتن قطب الملک در افواه می افتاد و قطب الملک متوهم بوده نگهداشت سپاه علی الدوام می نمود +

ذکر رحلت امیر کبیر عمدة الوزرا جملة الملک اسدخان آصف الدوله وزیر عالمگیر

در سال ششم از جلوس فرخ سیر مطابق سال ۱۱۲۹ - اسدخان آصف الدوله پدر ذو الفقارخان بهادر زمانیکه رحله نود و چهارم از مراحل عمر سکسیر طی نموده بود برحمت ایزدی پیوست گویا در هند خاتم الامرا بود چه از صفات حمیده و شیم پسندیده و مکارم اخلاق و مراسم اشفاق و علو قدر و منزلت و سمو جاه و مرتبت آنچه باید داشت تا آخر عمر برای هیچ یک از امرا دست بسر نشد و رافت تمام بر کل انام داشته کامروای عالم و با مرجعیت طوائف امم ممدوح و مشکور اهل زمانه و موصوف و معروف بفیض رسانی آشنا و بیگانه بود بیت نیک و بد چون همی بباید مرد + خنک آن کس که گوی نیکی برد + اللهم اغفر له وارحمه مشهور است که ذو الفقارخان امیر الامرا بملازمت فرخ سیر راغب نبود بلکه اراده جنگیدن بار دیگر با فرخ سیر باتفاق معز الدین با شاهزاده دیگر یا بدر رفتن بطرف دکن که صوبه های او بود داشت بعد مبالغه پدر ناچار تن بملازمت درداد چون باعث ملازمت ذو الفقارخان با فرخ سیر اسدخان بود و از نا قدردانی فرخ سیر و بدنهادی میر جمله ذو الفقارخان مقتول شد و نام ذو الفقارخان اسمعیل و نام اسدخان ابراهیم بود تاریخ قتل پسر خود چنین موزون نمود بیت هاتف شام غریبان با دو چشم خونفشان + گفت ابراهیم اسمعیل را قربان نمود + گویند در مرض الموت اسدخان فرخ سیر که از سفاهت و نادانی خود حیران بود معتمدی را برای عیادت و معذرت فرستاده پیغام نمود که افسوس قدر شما را ندانسته آنچه نبایست بعمل آوردیم والحال ندامت میکشیم لیکن سودی ندارد اگر مصلحتی درباره سادات بدهید از اشفاق شما بیگانه نیست جواب داد که غلطی عظیم از شما بحسب قضا و قدر واقع شد چنانچه خاندان ما را برباد دادید و مکافات آن افتاده اید و خلل در ارکان سلطنت تیموریه راه یافته الاکنون که زمام اختیار ملک و دولت بدست سادات داده اید تا مقدور در استرضای آنها کوشیده کار بجائی نرسانید که منازعات زیاده از حد مایهٔ عناد و فساد دیگر گردیده بالمره

مجبور شوید و عنان اختیار از دست شما مطلقاً بدر رود

ذکر افزایش منازعات فیمابین پادشاه و سادات

فرخ سیر بتجویز مصاحبان هواخواه هر گرامی خواست بخدمتی از خدمات ممالک دکهن اموری ساخت و سند نوشته میداد و امیر الامرا آنرا موجب وهن خود شمرده بلطائف الحیل دخل نمیداد و بران خدمات همراهیان خود را مقرر مینمود و این امور باعث افزایش عناد می شد و در حضور هم با قطب الملک پادشاه همین آتش در کاسه بود راجه رتن چند دیوان قطب الملک بحمایت آقای خود از غرور موفور دخل در جمیع دفاتر پادشاهی نموده متصدیان حضور را در هیچ کار اختیار و اقتدار نمیداد و در مقدمات مالی و ملکی دیوان خالصه و تن بعطل محض گشته اجاره محالات خالصه بتجویز رتن چند رواج یافته بود معاملات لکوک بوساطت رتن چند انفصال می یافت و اعتصام خان را که بتجویز خان دوران دیوان خالصه شده بود و رای رایان جهان شاهی را که دیوان تن کرده بودند هر دو ناچار بودند که رضاجوئی پادشاه و قطب الملک هر دو باشند اعتصام خان را اندک طرف پادشاه و لکن رای رایان را طرف قطب الملک اندکی زیاده مطلوب بود ازین جهت هر دو معاتب استعفای خدمتین مذکورتین بر هر دو واجب عقلی گشته بود ناگهان عنایت الله خان که در سنه اول فرخ سیر بعد کشته شدن پسرش هدایت الله خان معاتب گشته بکعبه معظمه رفته بود معاودت نمود و فرخ سیر از بسکه از اوضاع سلطنت و حماقت هواخواهان خود مثل میر جمله وغیره ندامت داشت و برانداختن امرای بهادر شاهی و عالمگیری غلط فاحش می انگاشت ورود عنایت الله خان را که از زمره عالمگیریان و متصدی پخته کار کفایت اندیش بود مغتنم دانسته اراده تفویض خدمات حضور با نموده بسرافرازی مناصب اضافه اش استمالت و سرگرم کارها ساخت درین ضمن اعتصام خان که از پاس مداری طرفین و مطالبها که از ارباب طلب می کشید استعفای خدمت نمود و تجویز دیوانی خالصه و تن با صوبه داری کشمیر بنام عنایت الله خان شد خان مرقوم نظر باقتدار قطب الملک اجتناب می نمود قطب الملک از سخت گیریهای او که در عهد عالمگیر مشاهده نموده راضی نمی گشت اخلاص خان نو مسلم بهادر شاهی که فاضل دانشمند و با وجود کمال اخلاص با سادات نظر بمنازعتها تارک خدمات بوده بنوشتن تاریخ فرخ سیری حسب الامر اشتغال داشت و مصاحبت با قطب الملک می نمود درمیان آمده باصلاح جانبین کوشیده طرفین را باین صورت راضی ساخت که عنایت الله خان بدون اطلاع عبد الله خان چیزی بعرض پادشاه نرساند و تجویز خدمات ننماید و راجه رتن چند در محالات خالصه پادشاهی دخل نکند چون قطب الملک بسبب بیدماغی از پادشاه و رغبت بعیاشی برای اجرای امور وزارت و دستخط بکچهری نمی نشست و کار خلق خدا جاری نمیشد عنایت الله خان درین باب التماس نمود که دو بار نهایت یکبار بقلعه آمده جلوس در کچهری و اجرای مرام انام می فرموده باشند ملتمس او پذیرائی یافت لیکن چند روز باین آئین گذشته باز برهمی پذیرفت چنانچه مذکور خواهد شد عنایت الله خان باوجود شعوری که بانسبت سید ملاحظه احوال روزگار نکرده برای اخذ جزیه خلاف مرضی رتن چند عرض نموده از پادشاه اصدار حکمش نمود و نیز چون خواجه سرایان و کشمیریان و هنود بسازش و تغلب و زبردستی مناصب زیاده از حد مرتبه و دامهای سیرحاصل جاگیرات در تصرف خود آورده عرصه جاگیر بر مردم دیگر تنگ گردانیده بودند خواست که از روی اوارجه و توجیه منصب هنود وغیره متغلبان ضبط و کم نماید و این امر بر رتن چند و همه صاحب مداران دفتر شاق گذشته بقطب الملک رجوع آوردند عبد الله خان راضی باجرای این حکم نگردید و جمیع هنود و مردم متغلب کمر عداوت عنایت الله خان محکم بستند ازین کاوشها قراری که درمیان قطب الملک

و عنایت الله خان بود بکمال نمانده رنجشها درمیان آمد و پیچ دار و مرنیے گذشت که ناگهان یکے از عمال محال خالصه متوسل رتن چند پاے حساب دیوانی آمده مبلغ کلے بذمهٔ او برآمد عنایت الله خان براے وصول زر را مقید ساخت و کرر رتن چند مستخلص او گردید اما سود مزید عامل مذکور قابو یافته روزی گریخت و پناه بخانهٔ رتن چند برد رتن چند حامی او گردید عنایت الله خان بعرض بادشاه رسانید چیلها براے گرفتن عامل از خانهٔ رتن چند تعین کنانید و کار بگفتگوے فساد انگیز منجر گردید بادشاه از روے غضب بقطب الملک در برطرف نمودن رتن چند فرمان داد اما اثری بران مترتب نشد و عمده ترین منازعات که سرمایهٔ فساد کلے گردید و سررشتهٔ اختیار از دست فرخ سیر بیرون رفت آن بود که چورامن جاٹ زمیندار عمدهٔ صوبه اکبرآباد که آبا و اجداد او خود از همیشه مفسد و مکرر بصدد شورشها گشته قابل تادیب و تنبیه بود و در زمان سابق سلاطین بهم آنجا مامور گشته بجزا و سزاے زمینداران مے پرداختند در اوائل شوال سنه الا هجرے راجه جے سنگه سوائے بخطاب راجه دهیراج و اضافه و عطاے جواهر و فیل و چند لکه روپیه نقد سرافراز سے یافته بهم چورامن و تنبیه او مامور گردید و سید خانجهان خالوے قطب الملک از عقب جے سنگه سرفوج علحده بطور کمکی مقرر گشته بکمال اقتدار مرخص شد جے سنگه بر مهم مامور خود رار سانیده بمحاصرهٔ قلعهٔ چورامن و پیش بردن مورچال پرداخته تردداے نمایان نمود و سید خانجهان نیز بعد چند ماه رسیده مصدر جسارت ها گردید و مکرر ریزش و یورش ها درمیان آمد و مردم از طرفین کشته و زخمی گردیدند و در مدت محاصرهٔ یکسال عرصه بر چورامن محصور تنگ گردیده زمان فتح و ظفر قریب رسید چورامن وکیل خود پیش قطب الملک رجوع نموده استدعاے مصالحه بقبول پیشکش و بودن خود در حضور بشرط عفو جرائم و سرفرازی بمنصب بدون آنکه جے سنگه اطلاع یابد و یا او درمیان باشد نمود بسعی قطب الملک پذیرائی یافت جے سنگه شکسته خاطر گردید بنهایت ناخوشی بحضور آمد و بادشاه هم بشدت آزرده خاطر شد و چورامن بشاهجهان آباد رسیده مکانی نزدیک بجوار قطب الملک گرفته فرود آمد یکبار در نهایت استکراه ملازمت چورامن میسر گشت اما بسبب ملال وافر که بادشاه ازین مصالحه و معامله داشت بجز اسے ثانی او راهی نگردید درین ضمن اخبار متنافره لب ایراز دکن بپادشاه رسیده باعث مزید فتنه و فساد جهان آشوب گردید

ذکر برخے از احوال امیر الامرا حسین علی خان بهادر که در دکن سانح گشت و بهم رسیدن مواد مهیج فساد که بمرور تمام مملکت هندوستان را فرو گرفته اقتدار سلاطین تیموریه بالمره بباد فنا رفت

بعد ازان که امیر الامرا بر داؤد خان ظفر یافته خود را بخجسته بنیاد اورنگ آباد رسانید و به بندوبست ملک دکن پرداخت اطلاع یافت که کهنه‌کار دیرینه سپه‌سالار عمدهٔ راجه ساهو بعضا لله آنکه در هر صوبه دکن یکے از سرداران مرهته بدستور صوبه دار بادشاهی براے تحصیل چوتهه از مدت ده دوازده سال بعد انتقال عالمگیر بادشاه بسبب دور بودن بادشاه و هجوم مرهته و وجوه دیگر رائج گشته بوده مانده و صوبه خاندیس در تصرف دارد و مابین راه بندر سورت قلعچه هاے گلے ساخته تهانها قائم نموده هر قافله که ازان راه مے گذشت اگر چوتهه از اموال خود داد سلامت گذشت والا بتاراج رفته و مردم قافله اسیر شده بعد دادن جرمانه سر هر نفر خلاصی مے یافت امیر الامرا ذوالفقار بیگ بخشی خود را با سه چهار هزار سوار و همین قدر بندوقچیان به تنبیه او مرخص ساخت چون ذوالفقار بیگ از کوتل مابین اورنگ آباد و خاندیس گذشت کهنه‌کار دیرینه خبر او شنیده با هشت هزار سوار جنگے و سپاهی پانزده شانزده هزار سوار نزدیک سرحد بگلانه و کالنه که بمسافت هفتاد کروه بطرف غربے اورنگ آباد واقع است نمایان گردید ذوالفقار بیگ خواست که بر و بتازد کهنه‌کار فراهم آوردن نموده بخشی مذکور را

بطرف جنگلهای صعب المسالک کشید و هرچند هرکاره ها ظاهر کردند که این مکان قابل مقابله و تعاقب غنیم نیست ذوالفقار بیگ بغرور
شجاعت خود و جهالت دیگر سادات بارهه همراهی نشنیده با جوانان یکه تاز خود را بسر کهنده رسانید کهنده در اول مقابله
که جمعی از آن جماعت بدار البوار رفته بودند موافق آئین دکهنیان رو بفرار نهاده فوج امیر الامرا را بنمودن جمعیت چهار صد
پانصد کس باطراف خود کشیده پراگنده ساخت روز دیگر بهیأت مجموعی بر ذوالفقار بیگ هجوم آورده راه کمک سد از آن
متفرقه بسته عرصه بر ذوالفقار بیگ چنان تنگ نمود که با معدودی در آن معرکه کشته گشت و بقیة السیف از اوج نخوت
بزیر آمده زنهار جو و عاری از لباس و یراق و اسیر آن شریر گردیدند بعد این ماجرا امیر الامرا راجه محکم سنگه دیوان مقتدر خود را
با فوج شایسته برای تنبیه او رخصت نمود و سیف الدین علیخان برادر خود را که صوبه دار برهانپور بود امر بتادیب کهنده نموده
فرمان داد که هردو سردار همراهی او را درکنار ننهند کهنده و برین خبر آگاه گشته خود را نزد راجه ساهو که در قلاع تینه و شوار گذار
ی بود رسانید و تهانه های او هرگاه فوج بر سر شان میرفت مکان را خالی میگذاشتند و بعد باز آمده بجای خود می نشستند
هرچند با افواج مرهته های دیگر که از اطراف احمدنگر بتاخت و تاراج آمده بودند محکم سنگه را مصافها رو داده مرهته ها هزیمت یافته
تا پای قلعه ستاره رسیدند اما تلافی کشته شدن ذوالفقار بیگ با کهنده بعمل نیامد و بسبب انتشار یافتن اخبار نفاق فیما بین
فرخ سیر و سادات بلکه بقول مشهور رسیدن فرامین و احکام خفیه بنام راجه ساهو و دیوانیان و زمینداران عمده طرف
کرناتک وغیره درباب عدم اطاعت امیر الامرا و استیصال او سرانجامی نموده اگرچه مبارز خان صوبه دار حیدرآباد که امیر عمده
و مبارز مشهور بود باورنگ آباد آمده با امیر الامرا ملاقات نمود و باز بجای خود رخصت یافته رفت اما چنانچه باید بندوبست
واقعی در حیدرآباد و بیجاپور و هردو کرناتک نشد امیر الامرا بدریافت حالات مذکوره صوبه دار و دیوانیان و قلعه داران که از حضور
مامور شده میرسیدند اکثری را دخل نداده بلیت و لعل میگذرانید

ذکر مصالحه نمودن امیر الامرا با جماعهٔ غنیم بسبب همکاری ارکان حضور و بهم رسیدن اسباب فتور

عالمگیر پادشاه بسعی بسیار و صرف خزاین صاحبقران ثانی شاه جهان پادشاه قریب سی و چهل قلاع تینه مرهته را مسخر و مفتوح
و آن جماعه را بی خانمان ساخته بود بعد مردن عالمگیر و فترت که بسبب منازعه و مجادله اولادش رو داد و بهادر شاه در لاهور
دور افتاده بود مرهته ها مکان ها خالی و پادشاه را دور دیده بیش از بیش سعی در تسخیر مساکن خود نموده مصدر شورشها و باعث
قتل و غارت ملک پادشاهی می شدند جائیکه قابو می یافتند اگر کسی چوته که چهارم حصه حاصل است میداد از دست شان رهائی
می یافت و الا تاخت و تاراج آنجا نمودند و جائیکه از جماعهٔ مذکوره چیزی پیش نمی رفت چند روز محاصره آنجا نموده خائب
و خاسر بر می گشتند در عهد عالمگیر که تا آن رام راجه تارا بائی نام رانی تا ده دوازده سال دم مخالفت زده با پادشاه بوساطت
وکلا بمنت التماس سر کرد که سرده اعطا فرمودن دیس مکهی شش صوبه دکهن بدستور سه صد ده روپیه بل کسته رجوع آرد
و فساد بگذارد و اورنگ زیب از حمیت اسلام و سلطنت یا از طمع وضعت قبول ننمود و در عهد بهادر شاه وکلای راجه ساهو حالی
مذکور رجوع آورده ماسول مذکور بحصول رسانیدند اما بسبب منازعت مابین راجه ساهو و رانی مذکور بندوبستی که منظور بهادر شاه
منظور بود بظهور نرسید و در صوبه داری داود خان میان مرهته و او عهدی خوب و قرار موافقت بعمل آمد مشروط آنکه در
جاگیر شاهزادگان و او مرهته مزاحمت نرساند و از باقی مالات امرا و ارکان بیرامن نائب داود خان باستصواب خود

چوتھ بدهاند و مرهٹه بالتوافق مردم دیگر آزارے نرسانند باین صورت کچ دار و مریز بعمل سے آمد و در صوبه داری نظام الملک
که همگی آن مدت بیک سال و پنج ماه کشید در اوائل البصلح و در اواخر بفوج کشی و حرب بدار و مدار گذشت یکبار در اواخر
گوشمالے بواقعی داده دو سه فیل و مادیان بسیار ازانها غنیمت گرفته فیلان را مصحوب مرزا بیگ بحضور فرستاده بعد ازان تا دو
سال از صوبه داری امیر الامرا که در فساد و عناد با بادشاه گذشت امیر الامرا دانست که بسبب برهمکاری فرخ سیر و هواخواهان
خفیف العقل او هر روز نوشتجات مشعر بر تمرد براجه ساهو و دیگر سرکشان و حکام حضور میرسد بدین جهت بندوبست آنجا را چنانچه
باید بعمل سنے تواند آورد و اطمینانے از طرف آقا در ابقاے براد و سلامتے خود نیز نداشت بنابراین ناچار برای بهم رسانیدن استعداد
مدافعهٔ اعدا بناے مصالحه با مرهٹه گذاشت وازانچه در عهد داؤد خان سپنے مقرر بود باضافه دلیس مکهی که سر صد ده روپیه باشد قبول
نموده مرهٹه ها را با خود متفق ساخت و مقرر نمود که لشونا تهه و چمنا با جمعیت شایسته بطور نیابت و وکالت راجه ساهو در خجسته بنیاد
اورنگ آباد بحضور امیر الامرا حاضر باشند و چوتھ از عمال بادشاهے و جاگیرداران چنانچه مقرر بود بگیرند و دلیس مکهی که سه صد و ده
باشد از رعایا بستانند بانفصال این صورت منازعه و مشاجرت و قتل و غارت که در بلاد دکهن شائع و رائج بود فرو نشست
و اطمینانے بعامهٔ خلائق میسر آمد اما عمال و حکام و مالگزاران را از بودن سه عامل یکے عامل حضور دوم عامل چوتھ سوم عامل دلیس مکهی
رنجے تازه و انزجارے بے اندازه روے داد بعد نوشته دادن سند انفصال نامه و دخیل نمودن گماشتهاے
مرهٹه عرضداشت امیر الامرا متضمن درخواست فرمان سند مطابق دستخط او نیز خود بحضور رسید فرخ سیر بر طبق
فهمانیدن دولتخواهان معتمد خود ازین ممر هم آزرده گشت اول براے آنکه رشته اکتساب غنیم در ملک بادشاهی خوب نشد
دوم آنکه بے استیذان او بعمل آمد درهمین ایام جان نثار خان را که امیر قدیم و بهادر و دانا و با عبد الله خان مرحوم و سید حسین علے خان برادر
خواندگے که عبارت از صیغهٔ اخوت باشد داشت به نیابت امیر الامرا صوبه برهانپور مع خلعت و فیل و سرپیچ مرصع عنایت
فرموده مرخص نمودند و در خلوت پند و نصائح حسین علی خان پیغام فرمودند بامید آنکه جان نثار خان بمنزلهٔ عموے حسین علی خان ست
و او هم عزت جان نثار خان بسیار نموده عزیز و شفیق خود میداند شاید به نصیحت او خاطرخواه فرخ سیر بعمل آرد و همدرین اوان اعتماد الدوله
محمد امین خان را در ماه ذی قعده سنه شش جلوس مطابق سال ۱۱۳۰ هجرے بصوبهٔ مالوا مرخص نمودند و مقرر شد که بعد رسیدن
بسرحد مالوا فرمان صوبه داری از تغییر راجه جے سنگه سوائی نیز عطا خواهد شد و موافق مشهور آنکه خفیه فرمان صوبه داری
با عنایات دیگر مرحمت نمودند بعده که جان نثار خان نزدیک آب نربدا رسید با آنکه از راه حزم و هوشیاری و پختهکاری
بنابر تذبذبے کارخود و دخل و عدم دخل در صوبه که یافته اصلا جمعیت سوار و پیاده با خود نگاه نه داشته بود و نیز محمد امین خان
بسرو بچ که تعلقه مالواست وارد گردید خبر ورود این هردو با ورنگ آباد خجسته بنیاد انتشار یافته بر زبان هرزه درایان
در هر محفلے رسیدن محمد امین خان با شصت هزار سوار مع امراے کارزار دیده و همراهی جان نثار خان مع هفت هشت هزار
سوار بارادهٔ پیکار حسین علے خان مذکور سے شد بمرتبه که حسین علی خان را هم اندک ترددی در خاطر هم رسید بعد تحقیق بی اصلے
این اخبار ظاهر شده خطوط جان نثار خان متضمن طلب قلیل جمعیتے بطور بدرقه رسید دران خطوط مرقوم بود که سنتا نام قلیمی غیر از
منتسبان راجه ساهو بطرف هند با علم سرکشی برداشته سر راه مرا گرفته است بعد رسیدن خط جان نثار خان اندک مردمی بموافق
آوردن جان نثار خان متعین شدند و جان نثار خان رسیده بملاقات امیر الامرا کامیاب گشت اما بنابر احتیاط صوبه برهانپور که بسعد
واقع ست نیافته عواطف ظاهر و سلوک بزرگانه با و سیذول و مسلوک بود درهمین ایام ضیاء الدین خان که از شرفاے دیار خراسان

بود بدیوانی دکهن از تغییر دیانت خان نبیرهٔ امانت خان مقرر گشته با جلال الدین خان که بدیوانی برهانپور مامور گشته و فیض الله خان تبعلقه بخشی گری دکهن منصوب گردیده بود به خجسته بنیاد اورنگ آباد رسید و ضیاء الدین خان به سبب سفارش قطب الملک که بسیار نوشته بود دخل در دیوانی یافت اما همه کارها به تبعیت عملهٔ امیر الامرا می نمود و امیر الامرا را خشنود میداشت و فیض الله خان بخشی را امیر الامرا جواب صاف داده باز سلام هم نداد و جلال الدین خان عوض دیوانی برهانپور چند روز دیوانی برار یافت و ورود این اخبار هم موجب افراط ملال فرخ سیر گردید +

ذکر اقتدار یافتن رکن الدوله اعتقاد خان و بر افتادن بنیاد دولت فرخ سیر بحماقت او و دیگر بدخواهان نادان

درهمین عرصه محمد مراد نام شخصی کشمیری الاصل که در تمام زمان مصائب عظیمه بدنام و بدنام افعال شنیعه داشت بوسیلهٔ رسم و ربطی باصاحبه نسوان او در فرخ سیر تقرب همکلامی با پادشاه در خلوت یافته خاطر نشان پادشاه نمود که به تدبیرات صائبه قلع و قمع سادات بدون آنکه حاجت بجدال و قتال افتد توانم نمود فرخ سیر چون کینهٔ دیرینه با سادات مع جبن و بیدلی داشت این سخن نهایت خوشش آمد و میگویند که جلت مشارکت مرض ابنه نهایت موافقت با اعتقاد خان بهمرسانیده و خان مرقوم در اندک زمانی بخطاب رکن الدوله اعتقاد خان فرخ شاهی و مرتبه هفت هزاری ده هزار سوار ارتقا نموده در خلا و ملا محرم و همراز و همدم و دمساز گردیده شریک مصلحت برانداختن سادات گردید و هیچ روزی نبود که مرصع آلات گران بها و جواهر از اقسام اعلی و پوشاک خاص انعام بادشاه نشود و عنایات وافر دیگر زیاده از همه عملهٔ خود کامیاب و سرفراز نگردد و چنین قرار یافت که سربلند خان را از پتنه عظیم آباد و نظام الملک فتح جنگ را از مراد آباد که بعد معزولی از صوبه داری دکهن بفوجداری مراد آباد قناعت نموده بود و راجه اجیت سنگه را از احمد آباد طلبیده و هر یکی را امیدوار خدمات عمده حضور و عنایات دیگر نموده شریک سعی در برانداختن بنیاد دولت سادات بارهه نمایند و از غرائب آنکه بعد رسیدن نظام الملک بحضور بهنوز او را بخدمت دیگر مامور نفرموده فوجداری سرکار مراد آباد و محال جاگیر در آن سرکار داشت از و تغییر نموده مراد آباد را مسمی برکن آباد ساخته صوبه علیحده قرار داده صوبه داری آنجا و جاگیر نظام الملک برکن الدوله اعتماد خان بطریق آلتمغا عنایت شد و چون اجتماع راجه اجیت سنگه و سربلند خان و نظام الملک دست بهم داد اجیت سنگ بخطاب مهاراجگی و عنایات دیگر بامید اعانت در قتل سادات سرفراز شد لیکن او ازین کار سرباز زده نظر بتبادن و جبن بادشاه و اقتدار و سنی جرمی سادات با قطب الملک همدم و همداستان گردید و نظام الملک و سربلند خان که بامید وزارت و میر بخشی گری بشرط قلع و قمع سادات رسیده در ابتدا بمناصب مذکوره موعود و خوشنود بودند آخر اثری از آن بظهور نرسید بلکه بنا بانکه دانستند از آن هم محروم و ممنوع افتاده بودند که بطمع وجاهتیکه در کار موعود دانستند التماس می نمودند که قلمدان وزارت بهر یکی ازین دو بنده که در نظر دولتخواهان حضور لائق این کار بنظر آید مرحمت فرمایند تا اقتدار و استقلال قطب الملک اختلال پذیرد و بعد از ان اگر دم از نافرمانی زند به سزا خواهد رسید در جواب آن از فرخ سیر این کلمه رنگین اصدار می یافت که برای وزارت بجز اعتقاد خان دیگری را نمیدانیم و از هر امیر عمدهٔ ایرانی و تورانی که مشاوره در امر خطیر استیصال سادات بعمل می آید اگر غیرتی و شجاعتی میداشتند اختیار آن نموده و تفویض وزارت استمزاج می نمود از فرخ سیر استماع همان نغمه خارج آهنگ که به از اعتقاد خان دیگری را نمی شناسم شنیده دل تنگ میگردیدند و دانستی با این حماقت و مذلت اطاعت چنان سفله بنهادی تا خیر نخشند و همین گری را

مقهور و مقید ساختن قطب الملک و ترغیب و تطمیع نمودن امرا باین کار آمدن عید فطر اتفاق افتاد و قریب هفتاد هشتاد هزار سوار مع همراهیان
راجها و امرا و فوج خاصهٔ پادشاهی در رکاب فرخ سیر حاضر و همراه قطب الملک زیاده از چار پنجهزار سوار نبود و غلغلهٔ عظیم در عوام و خواص بود که امروز
البته قطب الملک کشته می شود یا مقید خواهد شد با وجود اینهمه شهرت و رسوائی از ارادهٔ مشهور مذکور از هیچ جا صدائی بر نخاست و قطب الملک
از انتشار این اخبار بر خود ترسیده شروع به نگهداشتن سپاه نمود سابق سوای مردم بارهه که بر آنها اعتماد داشت دیگرانرا کمتر نوکر
میگذاشت درین هنگامه از تخصیص گذشته بتعمیم پرداخت و فرمود تا بیست هزار سوار از هر قوم که باشد نگهدارند چون اخبار
فتنه بار حضور بامیر الامرا حسین علیخان بهادر رسید از طرف برادر و سوای احوال خود مشوش گشته باراده حمایت برادر و برانداختن
معاندان داعیهٔ آمدن خود بشاه جهان آباد نمود و قبل ازین معین الدین نام مجهول النسب را که بشهرت پسر محمد اکبر بن اورنگ زیب
اسیر راجه ساهو گشته بود اندک مردمی فرستاده بشان و شوکت اما بطوریکه کسی صورتش نه بیند پیش خود طلبید و احوالش را بحضور نگاشته
جواب آن طلبداشت و عرضداشتی متضمن بر اراده و آرزوی ملازمت و ناموافقت آب و هوای دکهن نیز نگاشته ابلاغ
داشت فرخ سیر از نگهداشتن فوج که قطب الملک شروع نمود و ورود اخبار دکهن و عرائض حسین علی خان متضمن ارادهٔ حضور
ترسیده قاصد مصالحه و عذر خواهی از قطب الملک گردید مهاراجه اجیت سنگه که بامداد و رعایت عبدالله خان سرفرازیها یافته
همدم و همراز و صاحب عهد و پیمان رفاقت و ایفای عهد تا نفس بازپسین با قطب الملک گردیده بود واسطهٔ صلح میان وزیر
و پادشاه گشت و در اواخر ماه شوال فرخ سیر باتفاق اعتقاد خان و خاندوران و دیگر امرای مخلص بخانه قطب الملک آمده باهم عهد
موافقت بسته قسم عدم مخالفت درمیان آورد و از طرفین عذر خطاهای سابق و ارادهای فاسد ایام ماضی خواسته فرخ سیر
بدولتخانه قلعهٔ پادشاهی مراجعت نمود لیکن از آنکه عزم و رای پادشاه بر یک حال و قرار نمی ماند گاه بصلح و مدارا میساخت و گاه بفکر
رفع و دفع سادات بشورانیدن مخلصان خود که بنابر مناسبت مزاج همه حیز بی جرأت و سبکسر پست فطرت بوده اند می پرداخت
و باین اراده کسانیکه مصدر چنین کاری توانستند شد تبعیت رای آنها نکرده اطاعت نامردان که مصاحب او بوده اند نمود و از کسانیکه
توقع جرأت و طاقت مقابله سادات داشت آنها را خوار و پریشان حال گردانیده باقتدار سفلگان سراپا ننگ که عامهٔ افزود
و مردان کار را بعزل مناصب و خدمات آزرده و بیدل میساخت چنانچه از سلوکیکه با سربلندخان مبارز الملک و نظام الملک نموده
و زبان قلم داده آمد مبین است راجه جی سنگه سوائی و مبارز الملک سربلندخان می گفتند که اگر پرده از روی کار بردارند و کمر همت
محکم بسته قطب الملک را معزول فرمایند تاب و توان در اینها نمانده مضمحل می شوند و در آن وقت ناچارند که تن باطاعت و فرمان برداری
دهند یا بجزای جسارت و گستاخی خود رسند لیکن سخن اینها نشنید بلکه متوقع منصب جلیل وزارت و امیرالامرائی که نموده بود بعمل
نیاورده آنچه در دست آنها بود مثل فوجداری مرادآباد و جاگیرش از نظام الملک گرفته و چیزی بر آن افزوده باعتقاد خان داد و سربلندخان
را از صوبهٔ عظیم آباد بوعدهٔ مذکوره طلبداشته کاری در عوض آن نداده جاگیرات سیر حاصل او را تغیر نموده بمیر جمله مروج جهان
که خاندان اسدخان بلکه سلطنت هندوستان برباد دادهٔ اوست بخشید و بعد ازان که بخانهٔ قطب الملک آمده عهد و پیمانی
نموده بود اخلاص خان بهادر شاهی را که از مخلصان سادات بود برای مطمئن نمودن امیرالامرا و باز داشتن از ارادهٔ فاسد و منع نهضت
از دکهن بشاه جهان آباد مرخص نمود و تاکید کرد که بعجلت و هر چه تمامتر خود را بحسین علیخان که باستماع اخبار سابقه ارادهٔ
بشاه جهان آباد نموده بود و سیف الدین علیخان برادر خود را با چار پنجهزار سوار برای مهیا نمودن سرانجام توپخانه و غیره اسباب سبب
روانهٔ صوبهٔ برهان پور کرده بود از استماع خبر آمدن فرخ سیر بخانهٔ قطب الملک و نمودن عهد و پیمان کوچ نمودن عمده صاحب

چند دیر حیرت تاخیر و تعویق انتظار خبر ثانی داشت که باز اخبار موحشه و نوشتهٔ قطب الملک مشعر بطلب موکد رسید و عرصه تنگ گردید
بر سید عبد الله خان نقل مجلس هر صغیر و کبیر در خجسته بنیاد گردید و هم جواب عرضداشت حسین علیخان باین مضمون صادر گشت
که اگر خواهد باحمد آباد گجرات رفته تبدیل آب و هوا نماید و الا مارا هم مشتاق دانسته خود را بحضور رساند و حکم طلب معین الدین نبیرهٔ
سبطے اکبر نیز صدور یافت و فوج والاشاهی و توپخانهٔ بادشاهی و دیگر افواج سلطانی در نهایت پریشانی هشت نه ماهه قدری
طلب داشتند و از اغماض قطب الملک و عملهٔ او دامے و درمے نمی یافتند و سر و کار فراهم نداشتند و نگهداشت قطب الملک
قریب به بیست هزار سوار رسیده بود و سربلند خان که بسبب تغییر جاگیر و عسرت اخراجات و تقاضای طلب سپاه و قرضخواهان
میخواست اسباب خانه و افیال و اسپان به تقاضائیان داده خود خرقهٔ درویشی در بر کند و نظام الملک نیز قدردانی بادشاه
که بوعدهٔ وزارت طلبید و خدمت سابق مع جاگیر تغییر نموده باعتقاد خان بخشید و هم ناهمواری روزگار سفله نواز مشاهده
نموده بیدماغ و سوختهٔ ناقدرشناسیها گردیده انزوا گزید قطب الملک بخانهٔ هر دو امیر مذکور رفته و استمالت آنها نموده بجانب
خود برداشته آورد و عوض سربلند خان زرهاے متقاضیان از خانهٔ خود داده صوبه داری کابل بنام او مقرر ساخته مرهون
احسان خود کرد و به تسلی نظام الملک پرداخته امیدوار صوبه داری مالوا نموده و درین اثنا که محمد امین خان اعتماد الدوله
باستماع ارادهٔ نهضت امیر الامرا بطرف شاهجهان آباد و رسیدن سند موعود صوبهٔ مالوا از حضور مجبور گشته بے طلب فرخ سیر
برخاسته آمده بود مغضوب سلطانی و معزول المنصب از راه نادانی گشت قطب الملک او را هم مطمئن خاطر و بالطاف خود
مستظهر ساخت و بمقدور در تفقد احوال جمیع بدخواهان خود مے پرداخت و خاندوران را که از ابتدا باتفاق میر جمله آتش افروز
عناد و نفاق بود همدم و محرم خود گردانید روزے فرخ سیر برای شکار سوار شده باهمراهان خود قرار داده بود که بعد مراجعت
از شکار بدیدن قطب الملک آید و چون خانهٔ مهاراجه اجیت سنگه نزدیک بخانهٔ قطب الملک است و بر سر راه واقع شده وقت
رسیدن سوارے بادشاه راجه مذکور بر در خانهٔ خود البته براے گذرانیدن نذر و نمودن مجرا خواهد آمد و با اهتمام مبالغه نمود
منظر باتفاقے که با قطب الملک دارد اسیر و دستگیرش باید نمود ملخص آنکه این معنی با فرخ سیر را مظنون نباشد او بظن و گمان
خود بجزم و یقین بنا بر استماع از معتمدین قبل از مراجعت بادشاه خود را بخانهٔ عبد الله خان رسانید و بادشاه باستماع
این خبر بیدماغ گشته با وجود آنکه اکثر لوازم همراهے شاهی بخانهٔ قطب الملک آمده و قطب الملک باراده استقبال بر کنار
دریا رسیده منتظر بود متوجه بوزیر الممالک نگشته فسخ عزیمت نموده ملاحان را فرمود تا کشتی را در پائے نموده تند براندند و داخل
دولتخانهٔ خود گردید

نقل معدلت افزا متضمن بعضے از اوصاف امیر الامرا

از معتمدے مقبول القول مسموع شده که در سفر امیر الامرا از دکهن چون لشکر بسیار و مردم همراهے بیشمار بودند وقت ورود در
معسکر چند موضع از دیهات درمیان لشکرے افتاده کسے را طاقت نبود که دست تعدی بر سکنهٔ مواضع دراز نموده ضررے
تواند رسانید روزے در یکی دهی درمیان لشکر واقع بود دخترے بالغ رسیده از بیوه زنے ضعیفه که در نهایت فلاکت گذاره و
تحصیل قوت عاجز و ناچار بود پیش سیکے از لشکریان متصل به بگدائی آمد و چیزے داده پرسید که اگر نگاه داریم خواهی ماند چون
دختر از شدت احتیاج لاعلاج بود قبول نمود آنکس بے آنکه در او تصرفے کند در خیمهٔ خود داشته صبح بر باربردار خود سوار

ساخته همراه نگاه راهی ساخت مادرش تمام شب در اضطراب بسر برده صبح بر سر راه ایستاد چون سواری امیرالامرا رسید زن مذکور التماس کرد که دختر این ضعیفه بگدائی در لشکر آمده بود کسے از لشکریان او را همراه خود گرفته رفته است و من باعتماد عدل گستری و ضعیف پروری شما در اینجا استاده امید وارم که بار این الم از دل پرغم این ضعیفه بردارید و دختر مرا من رسانید امیرالامرا چون استماع تظلم او نمود استاده فرمان داد که دختر این ضعیفه را همین جا حاضر آرند و بدست او بسپارند تا او نیاید تمام لشکر همین جا باید و بر من آب دانه حرام است تا دخترش را با و نه سپارم و این کلمه را مکرر با بیان ساخت بخشیان فوج و نقبا مضطر گشته دویدند و هر یکے از جماعه داران یکے از سواران معتمد خود را نیز بتجسس فرستاد از انجا که ارادهٔ اقبالمندان را کارکنان ملاء اعلے معین میباشند به تفحص سهلے از چنین انبوه محشر شکوه دختر مذکور را ماموران باکسیکه همراه گرفته بود بهم رسانیده بحضورش آوردند امیرالامرا خود متوجه استفسار گشته پرسید کرانکیس باتوجه کرده وچه قسم همراه برده دختر معروض داشت که قصورے بملازم سرکار عائد نیست نه بزبردستی مرا همراه برده و نه دست خیانت بدامن عصمت من رسانیده بعلت شدت احتیاج همراهی او را برضای خود قبول نموده بودم امیرالامرا باستماع این ماجرا شکر الٰہی بنا بر حفظ عصمت او از دست ملازم و خوشنودی مادرش بسبب بهم رسیدن او بتقدیم رسانیده و دخترش را مع اشرفے چند که آنوقت در جیب داشت برآورده بدست او سپرد و یکے از ملازمان را فرمود که همراه رفته بخانه اش رساند و تا گذشتن لشکر از ین ده همانجا بوده بعد برگشته بیاید تا کسے از همراهیان باو ضررے نرساند

نهضت نمودن امیرالامرا حسین علیخان بهادر از دکهن بشاهجهان آباد و روی دادن حوادث و فتن

قبل ازین نگاشتهٔ قلم وقائع نگار شد که امیرالامرا حسین علیخان بهادر برادر خود سیف الدین علی خان را با چارپنجهزار سوار بنا بر تهیهٔ سرانجام توپخانه و دیگر اسباب بتاریخ پانزدهم شوال سال ۱۱۳۰ هجری بصوبهٔ برهانپور که بر سر راه واقع است فرستاده انتظار خبرثانی میکشید بعد رسیدن اخبار فتنه بار و خطوط متواتره قطب الملک او اخر ذی الحجه سنه مذکوره از اورنگ آباد برآمده یک هفته توقف برای امور ضروری نموده و اوائل محرم ۱۱۳۱ هجری سال هفتم جلوس فرخ سیر باتفاق اسدالله خان عرف نواب اولیا پسر عمه خود مع پسران او و جان نثار خان و عوض خان نائب صوبه برار و اسد علیخان یکدست ملی مردان خانی و دلدیر خان بانی پنی برادر خان صادق و اختصاص خان نبیرهٔ خانعالم و حاجی سیف الله خان و ضیاءالدین خان دیوان دکهن و فیروز علیخان بخشی که از سادات نامی بارهه بود و راجه پرتیت سنگه بندیله و راجه محکم سنگه که نوکر عمدهٔ امیرالامرا بود و غیر اینها بیست و دو نفر نوکران پادشاهی که بعضے در رفاقت مجبور و بعضے باختیار و خواهش بوده اند مع فوج دریا موج که قریب پانزده هزار سوار همراه داشت در حرکت آمد ازان جمله ده دوازده هزار سوار مرهٹه بود و باقی ملازم سرکار امیرالامرا و علی هذا القیاس پیاده هاے برقنداز و اکثر منصبداران دکهن که همراه هیچ امیر و شاهزاده ازان بلاد برنیامده بودند بضرورت چار و ناچار همراهے گزیدند و در قلعه احمدنگر و غیره قلاع دکهن قلعه داران خود نشانید و بعضے را بتصرف مرهٹه واگذاشت بعد رسیدن به برهانپور برے سرانجام بعضے مهام مزدرے چار پنج مقام واقع شد و بیست و دوم محرم از برهانپور کوچ نموده منزل بمنزل راه با بریده از آب گذر اکبرپور عبور نمود و درین ضمن اخلاصخان که برای تسلی و برگردانیدن امیرالامرا از حضور روانه شده بود و اوائل صفر نزدیک ماندو رسید و در خلوت بعد ملاقات مذکور صلح بے ثبات و جمیع هنگامه و آشوبیکه در شاهجهان آباد مهیا و اسباب فساد یکه مهیا و آماده بود و فراهم آمدن امراء و ارادهٔ اخلاص دلباس خاطر اعتقاد خان بمرتبهٔ که در حضور منظور بود و موجب ... شدن مراد ... الملک نظام الملک و اعتماد الدوله مذکور ساخته

سرگرم رسیدن دار الخلافه بزودی ساخت و رحمت خان پسر امیر خان کلان صوبه‌دار کابل که در بند و بست الملک پاینده و تنبیه و تادیب
مفسدان فوجداری مذکور و کوه‌نشینان مغرور آنجا واقعی کوشیده ملک مذکور را انتظام بخشیده بود بنابر اطلاع بر تاسف اعظم
امیرالامرا ببهانه تمارض ملاقات ننمود و انمیغی موجب ملال خاطر امیرالامرا گردید چاردهم صفر که کنار دار الفتح اجین نزول لشکر شد از
نوشته وکیل حضور ظاهر گشت که فرخ سیر باستماع واشتهار خبر نهضت امیرالامرا بیست و پنجم محرم الحرام بخانهٔ قطب الملک باتفاق بعضی
امرا آمده عهود مواثیق بر عدم مخالفت و ترک منازعت بکفالت کلام الهی نموده مبانی وداد و اتحاد مستحکم ساخت و دستار از سر خود
برداشته بر سر وزیر الممالک عبدالله خان بهادر گذاشت و روز دوم عبدالله خان را با مهاراجه اجیت سنگه طلبیده به تجدید تشیید
پیمان اخوت و اتفاق مبرا از نفاق پرداخت و درین باب باعتقاد خان و دیگر امرای فتنه انگیز دراندازی پیشه بمبالغه تاکید فرمود که من
بعد الیوم باصلاح کار و رفع مواد منازعت کوشند امیرالامرا بعد اطلاع بر این مضمون در بار عام ببانگ بلند فرمود که اگر واقعی
پادشاه را با ما عداوتی نمانده و از در اخلاص درآید ما را هم غیر از اطاعت و فرمانبرداری اراده دیگر در سر نیست و بعد ملازمت عنقریب
مراجعت بدکن خواهیم نمود از استماع این سخن کسانی را که متوطنین دکن بوده اند مسرتی عظیم روی نمود اما از زبان ثقات محرمان راز
امیرالامرا روایت کرده اند که در خلوت میگفت که این همه افسانه و افسون است و اصل اینست که اگر پادشاه بر ما قابو یابد رهائی
از چنگال او و محفوظ بودن بجان و آبرو خیال محالست و ما اگر بر او دست یابیم کذلک بعد ورود در حدود ملک ساتا قبل از
رسیدن وکیل او بعضی دیهات بتاراج لشکریان رفت چون وکیل مع پیشکش رسید امیرالامرا قرق فرمود و دیگر دست تعدی
لشکریان کوتاه گردید اما چون بملک راجه جی سنگه نزول رایات اتفاق افتاد بنابر عداوتی که از و ظاهر بود محالات متعلقه او
که در راه واقع میشد همه بمعرض تلف درمی آمد هرچند یکی از نوکران عمدهٔ او با پیشکشهای لائق رسید پذیرائی نیافته
زراعت و مواشی بسیار و زنان و اطفال خلق آن دیار بدست سپاه افتاده باز پرسی نشد بعد رسیدن بقرب جوار دار الخلافه
که سه چار منزلی بیش نمانده بود روشن الدوله ظفر خان و راجه رتن چند و دیگر امرای حضور و متصدیان سلطنت و اعیان
مملکت جوق جوق باستقبال امیرالامرا شتافته ادراک خدمتش نمودند چون ظفر خان روشن الدوله در سواری توزک
خود را نمود و خودنمائی بکار فرمود امیرالامرا را ناخوش آمده در اهتمام خفتی باو رسانید و هرزه درایان و اغوا طلب فتنه انگیزان
هنگامه جو سخنان اصل و بی اصل از اراده های پادشاه و مخالفان هر دو برادر بنهای بیان نمودن سرمایهٔ تقرب خود دانسته
قصوری نکردند خصوص رتن چند که بنهایت کینه کیش و ناآل اندیش بدخواه سلطنت و اکثر اهل اسلام بود کلمات عداوت افزا
و سخنان فتنه زا خاطر نشان حسین علیخان زیاده از دیگران نمود و امیرالامرا از سابق کبیده تر گشت در اواخر ربیع الاول بکنار
شهر شاهجهان آباد طرف منارهٔ فیروز شاه رسیده معسکر ساخت روزیکه داخل خیمه در مکان مذکور میشد بخلاف ضابطه و آداب
در سواری وقت نزول حکم بنواختن نوبت نموده بتجمل ملوکانه داخل خیمه و خرگاه گردید و گفت که من الحال خود را در زمرهٔ
نوکران پادشاه نمیدانم و اندیشهٔ سطوت سلطانی ندارم که ضوابط آداب بجا آرم با وجود اطلاع بر این حالات تردد پادشاه
بهر دو طرف دوستی و عناد از غرابت خالی نیست گاه اظهار شوکت و قدرت سلطانی و عزم تدارک و تنبیه انها می نمود و گاه بعجز و
الحاح در آشتی زده طالب اتحاد و موافقت بود و راجه جی سنگه صلاح بیرون برآمدن و تصمیم عزم تنبیه و تادیب میداد و
میگفت که هرگاه کمر باین اراده محکم بسته برآیند نوکران پادشاهی که اضعاف و مضاعف جمعیت هر دو برادر رند اتفاق نموده رای
غرور وزیر و امیرالامرا بکنار شان می توانند نهاد بلکه همراهیان آنها بعد تیقن اراده پادشاه بانیکار ترک رفاقت آنها نموده

توسل باذیال دولت سلطانی خواهند جست و سپرده براه رضا جز و منتظر خواهند گشت و امرای عقیدت کیش مآل اندیش خصوص جماعت مغلیه از تلون پادشاه و سبکی اوضاع ندیمان و مصاحبانش سر رشته راز کشودن و رهبری باین مصلحت نمودن دور از قانون حزم و احتیاط می شمردند لیکن نه مصلحت جی سنگه پذیرائی یافت و نه طریقهٔ آشتی و یکروئی بیهوده گشت غرض سخن دولتخواهان دانشمند فرخ سیر خود پسند و مصاحبان ابله سکبسر او نشنیدند و آخر دیدند آنچه دیدند امرای مقتدر دانشور از ملاحظهٔ این صورتها خون جگر میخوردند و بناچار سے کارے از پیش نمے بردند بلکه لشکریان پادشاه راه ملازمت و اطاعت امیر الامرا پیموده بمشاهدهٔ استکبار و اقتدار او لبریز شکایت و مالامال حسرت ندامت مراودت می نمودند تا آنکه قطب الملک از زبان برادر پیغام داد که اگر جی سنگه را که مخالفت بنا بر است رخصت بوطن او فرمایند و خدمات حضور مثل توپخانه و داروغگی دیوان خاص و خواصان بمتوسلان ما مرحمت نمایند و در قلعه بندوبست ما شود بدون وسواس آمده حصول ملازمت و بخاطر جمع آمد و رفت حضور توانیم نمود فرخ سیر جواب داد که بالفعل خدمات مذکوره اصالةً بنام قطب الملک دیگر سادات و همراهان سپرده و مدار المهام مقرر می نمائم و به نیابت اعتقاد خان باشد بعد چند روز در جشن نوروزے که قریب رسیده پردهٔ نیابت هم از میان برداشته خواهد شد دهم ماه ربیع الثانی جی سنگه سوائی فرصت یکروزه یافته حسب الحکم از شاهجهان آباد برآمده بروانه وطن خود آنجا گردید

ذکر آمدن حسین علیخان بملازمت فرخ سیر و مقید شدن پادشاه بحکم قضا و قدر و انتشار یافتن حوادث و فتن لغیبه ان خداوند ذو المنن

چون فرخ سیر در اصل فطرت مطلقاً جرأت نداشت باوجود نهایت عداوت با سادات و ارادهٔ استیصال آنها و دلالت مخلصان جلادت کیش خیر اندیش بنابر استیلای بیم و هراس بمقاومت حسین علیخان نیافته اراده برآمدن به پیکار و آراستن معرکهٔ کارزار نتوانست نمود بنا براین چار و ناچار راضی به بندوبست سادات در قلعه گشته بقطب الملک اذن انکار داد و قطب الملک پنجم ماه ربیع الثانی سنه مذکوره باتفاق مهاراجه اجیت سنگه مع مردم معتمد خود در قلعه داخل گشته مردم پادشاهی را از سر دروازها برخیزانید و جابجا بندوبست خود نموده رفقای معتمد را نشانید از مردم عمده پادشاهی بغیر از اعتقاد خان و امتیاز خان مشرف دیوان خاص و ظفر خان روشن الدوله که وجود و عدم آنها مساوی بود و چندے از خواص و خواجه سرایان هیچ کاره دیگرے در قلعه و نزد پادشاه نماند و امیر الامرا بشان شاهانه و شکوه ملوکانه با لشکر آراسته بجمل و افر که اطراف قلعه را لشکر او و سپاه مرهته فرو گرفته بود آخر روز داخل قلعه گردید و بعد ملازمت کلمهٔ چند ملال آمیز گفته از خلعت و اسپ و فیل و جواهر بعضے عنایات را باکراه خاطر گرفته باقی را عذر خواست و در تقدیم آداب نیز سهل انکاری نموده بمعسکر خود مراجعت نمود معهذا پادشاه متنبه نگشته به فکرے که باید نه پرداخت و سلطنت خود را ضایع ساخت باز بتاریخ هشتم روز سه شنبه قطب الملک و مهاراجه با معتمدان خود بقلعه در آمده به بندوبست آنجا پرداخت و بدستور روز اول مردم پادشاهی را از ان محوطه برآورده دروازهاے قلعه بمعتمدین خود سپرده کلید های دروازهای دیوان خاص و خوابگاه و عدالت حضور خود طلبیده نگهداشت بعد دو گهری چون خبر حسین علیخان رسید بهمان دبدبه و شوکت سابقه از لشکر خود ارادهٔ آمدن نمود و افواج ظفر امواج او از اول روز شروع بآمدن و فرو گرفتن اطراف قلعه نموده چون ثلثے از روز باقی ماند خود سوار گشت

معین الدین مجهول مشهور به پسر اکبر را که همراه آورده بود بر فیل در عماری محفوف سوار ساخت و با خود گرفته در خانه که نزدیک بقلعه و مشهور
به پاره دری شایسته خان است فرود آمد و قطب الملک نزد فرخ سیر رفته باتفاق اجیت سنگه التماس پذیرائی خدمات
مطلوبه و اظهار شکوه بسیار از زبان برادر خود نمود مشعر برینکه در عوض جانفشانیها که بهنگام یاس و نکو خدمتها با شما و جد و پدر شما
از ما بنده ها بعمل آمده از پادشاه غیر بدگمانی و اراده های فاسد درباره ما فدویان مشاهده نگشت چنانچه شاهد صدق و گواه عدل ما درین مقال این
فرمانست که متضمن بر حکم دخل ندادن و قتل نمودن بنده بی تقصیر بنام داؤدخان بی ایمان و دیگر سرکشان بدین آن سرزمین و صاحب صوبه‌داران
ممالک صادر گشته الحال اطمینان ما از دربار منحصر بتفویض خدمات حضور بما بنده هاست بدون قید نیابت بیگانگان و در انداز ان مردم و بدون
این صورت آمد و رفت ما در حضور و تقدیم مدارج نوکری و آقائی امکان ندارد پادشاه جاهل مغرور با وجود مشاهده حالات مذکوره و تسلط سادات
براو همان عده پوچ ایام جشن سے نمود تا آنکه از رفتن گفتگو بطول کشید و بکلمات سخت و درشت منجر گشت فرخ سیر تنگ ظرف سکیمر تاب
نیاورده اعتقادخان و قطب الملک را باشتمال مخاطب ساخته کلمات نامناسب بر زبان راند دران حال اعتقادخان خواست
که بسخنان ابله فریب دراصلاح کوشد قطب الملک دشنامهای فحش یاد داده فرمود که از قلعه او را بدر نمایند اعتقادخان حواس باخته و سر از
پا نشناخته جان بدر بردن غنیمت شمرد و بپالکی خود رسیدن نتوانسته بر پالکی سواری امتیازخان مشرف سوار شده
راه خانه خود گرفت و رفت که رفت دران زمان از هر گوشه و کنار آن حصار آثار فتنه آشکار و صدای آشوب بلند
گردید و پادشاه برگشتگی طالع خود در آئینه احوال دیده خود را بدرون محل رسانید و فحوای هدایت پیرای اینما تکونوا یدرککم الموت
ولو کنتم فی بروج مشیده از لوح خاطرش محو و نسی گردید درین قال و مقال و اختلال احوال چادر ظلمانی شب از ایوان افلاک
فروهشته گشت و آفتاب عالمتاب چون کوکب اقبال فرخ سیر خاک بر سر کرده زیر زمین فرونشست درهای قلعه مانند ابواب
امن و امان بر روی عالمیان بربستند قطب الملک و مهاراجه اجیت سنگه اندرون و هواخواهان فرخ سیر با دل پرخون بیرون
نشستند بیت بسر برد هریک درین انتظار + نهان تا چه بازی کند روزگار + دران شب پرشور و شر آشوب محشر
و شور یوم النشور تمام شهر را فرو گرفته عجیب ولوله و غریب غلغله بود کسی نمیدانست که در قلعه چه گذشته و چه سے گذرد
افواج امیرالامرا بر سر بر رسته بازار و درهای شهرپناه مستعد و تیار تمام شب ایستاده و مرهته‌ها مع سرداران بر اسپان
خود سوار انتظار سے کشیدند که چه خواهد روی داد چون صبح دمید هرکس به بیم و امید سر از خواب برداشت و آفتاب جهانتاب
علم زرنگار بیاری بخت سادات برافراشت خبرهای مختلف بی اصل کشته گشتن قطب الملک بر زبان عوام جاری
و شور و شر مردم بازاری ظاهر گردید درین اثنا بعضی از امرای فدویت کیش بمقتضای حق گزاری خویش مثل سادات خان
پدر زن فرخ سیر و غازی الدین خان کوسه غالب جنگ و اعزخان بهادر ترک جنگ باراده نصرت فرخ سیر از آل
احوال بیخبر از خانه خود ها باستعدادیکه میسر بود سوار شدند و نظام الملک و صمصام الدوله باقتضای دانش در بین
خانه نشین بودند اعتماد الدوله محمد امین خان بقصد رفاقت حسین علیخان سوار شد اتفاقاً چند سوار از رفقای صمصام الدوله
معروف بکمبل پوش بخانه آقای خود می آمدند مرهته‌ها در راه مزاحمت نمودند آنها تیرها در کمان گذاشته بطرف مرهته‌ها سر دادند متصل
باینحال نشانهای سواری اعتماد الدوله نمایان گردید مرهته‌ها که بجنگ شهر آشنا نبودند دل از دست داده و هراس قیاس اینها افتاده
رو بگریز نهادند مردم بازاری و غله و غیره و سپاه بیکار و ملازم سرکار که ازان جماعت بیزار بودند قابو یافته شروع بتاراج و قتل آنها نمودند و مرهته‌ها بی اختیار
افتان و خیزان بعضی بلشکرگاه خود رسیدند و برخی مع سنتا نام سردار و دو سه جماعه دار همراهی او قریب بهزار و پانصد سوار مقتول و جمعی زخمی شده زر بسیاری

از نمد زین و خرجین آنها بدست غارتگران ولچه های هند افتاد و محمد امین خان نزد حسین علی خان رسیده حسن خدمتش دلنشین امیر الامرا گردید و از یکطرف غازی الدین خان و سادات خان مع پسران خود باتفاق همدیگر بنصرت پادشاه رسیدند از طرف دیگر اعتقاد خان و سید صلابت خان داروغه معزول توپخانهٔ پادشاه و منوهر بزارے پادشاہیے با دو سه هزار نفر احشام طرف بازار سعد الله خان معرکه آرا گشتند افواج و رفقای امیر الامرا از اشتهار خبر قتل عبد الله خان و مغلوبے مرہٹه ها نیز مضطرب گشته قریب بود که متفرق شوند تا آنکه حیات قطب الملک متحقق گشت و حسب الامر امیر الامرا رفقاے دلاور او مقابل سادات خان و غازی الدین خان در چاندنے چوک رفته شروع بمقاتله نمودند و در اول حمله از ضرب بان فیل غازی الدین خان روے گردان و همراهیانش گریزان شدند و سادات خان مع پسر زخم کاری برداشته از میدان برگشت و اعتقاد خان حرکت مذبوحی نموده جرأت پیش قدمی نیافت و نزدیک خانه خود مورچال بسته بجاے خود نشست از غایت حماقت او چند دکان رسته بازار چوک سعد الله خان بتاراج رفت اعز خان مع جمعیت خود و یکه تازان مغلیه که مے آمد روبروے دروازهٔ لاهورے نمایان شد مردم حسین علی خان در بروی او بسته مستعد مزاحمت ایستادند او نیز بناچارے برگشت هنوز همین قسم بازار گیر و دار اندک گرمے داشت که فرخ سیر بگیر آمده صداے شادیانه جلوس رفیع الدرجات بگوش منتظران و نواے امان بسمع جان دل باختگان آن معرکه رسید و فتنه برخاسته اندکی آرمید

ذکر اسیر شدن فرخ سیر نکوهیده صفات و جلوس نمودن شمس الدین ابوالبرکات رفیع الدرجات

تبیین این مقال و شرح این احوال آنکه هر چند قطب الملک و مهاراجه اجیت سنگه خواست که فرخ سیر برآید تا انفصال جواب و سوال نموده وا و را بقابو آورده بجائیکه بود بگذارند و فتنه های برخاسته را فرو نشانند صورت نگرفت و فتنهٔ جدال و قتال بالا تر گشت امیر الامرا به قطب الملک پیغام فرستاد که ازدحام عظیمے روے نموده عنقریب بلواے عام و فتنه بزرگ حادث مے شود مقدمه را زود دیگر و باید نمود که الحال مجال توقف نمانده چون در برآمدن فرخ سیر درنگ بسیار رویداد و هیچ صورت برنیامد آخر الامر ناچار فدائیان قطب الملک از قوم افغان وغیره و حیله ها به پشت گرمے نجم الدین علی خان برادر قطب الملک بحرم سرا در آمدند کنیزان حبشیه و ترکیه و گرجیه را که بر سر دروازه بمدافعه استاده بودند دور نموده بعد جستجو و تفحص از زنها که بزجر و توبیخ بسیار نشان دادند فرخ سیر را به بجبر سخته تمام برآوردند والده و زوجه و صبیهٔ او و دیگر بیگمات اطراف او را گرفته منت و الحاح مے نمودند لیکن در چنین اوقات ازین حرکات چه مے آید و کدام عقده مے کشاید خلاصه از میان انبوه زنان بنهایت مذلت و خوارے کشان کشان آورده بر بالاے ترپولیه اندرون قلعه که جائے بس تنگ و تاریک بود محبوس نمودند ایام سلطنت او سواے ایام حکمرانی معز الدین شش سال و چهار ماه و کسرے بود بعضے از ارباب دانش تاریخ این سانحه کلمهٔ فاعتبروا یا اولی الابصار یافته و فقیر در کتابے نوشته دیده مرقوم ساخت

ذکر جلوس شمس الدین ابوالبرکات رفیع الدرجات بر سریر سلطنت

شمس الدین

بعد خاطر جمع نمودن از امر فرخ سیر همانروز که شور و شر در تمام شهر بود نهم ربیع الثانی ثلثی ار روز چارشنبه گذشته سنه ۱۱۳۱ هجری

شمس الدین ابوالبرکات رفیع الدرجات پسر خورد رفیع القدر نبیرهٔ بهادر شاه را که از بطن دختر اکبر خلف عالمگیر و بست ساله بود از حبس برآورده بسبب شورش عام که نهایت انتشار داشت بے آنکه بحمام فرستد و تبدیل رخت و تزئین نمایند همان لباسے که در بر داشت عقد مروارید ے در گلویش انداخته بر تخت نشانند و صدای شادیانه از نقارخانهٔ شاهے بلند گردیده فتنه و آشوب باطمینان گرائید قطب الملک با همدمان خاص و رفقاے معتمد بماندن در قلعه قرار داده و بر دروازه هاے قلعه و اطراف دیوان عام و خاص و همه جا ها معتمدین خود را نگهداشته خواجه سرایان و خواص و دیگر عمله کارخانها از معتمدان خود مقرر ساخت در دیوان روز اول بجهت رعایت اجیت سنگه و رتن چند حکم معافی جزیه صادر شد و احکام امن و امان و بجاے حکام و صوبه داران بممالک محروسه روانه گشت و اعتقاد خان را بخفت و خوارے مقید کرده جاگیر و خانهٔ او را که با وجود متفرق ساختن اموال و اسباب از نقد و جواهر و طلا آلات و مرصع آلات و ظروف و اوانی طلا و نقره مالامال بود ضبط نمودند و بنابر تحقیق و تفتیش دیگر جواهر و دراے بیش بها که عطایاے فرخ سیر بود نهایت خفتها و شدائد بسیار بر او مے گذشت و همچنین جاگیرات دیگر هواخواهان فرخ سیر غیر از مراتب و جاگیر رانی زوجه او که بپاس دلجوئی اجیت سنگه بحال مانده همه بضبطے در آمد منصبداران والاشاهے را که برخے بقرار در ماهه پنجاه روپیه و بعضے زیاده جمعے جاگیر یافته ملازم بودند و اکثرے بامید نقدے یا جاگیر در ان زمره بسر مے بردند حکم شد که هر کس ارادهٔ نوکرے دارد در سرکار حسین علے خان اسپ خود بداغ رسانیده موافق شرح دیگران پنجاه روپیه سرا سرے میگرفته باشد و بخشی گرے دوم باسم اعتماد الدوله محمد امین خان بحال داشتند و بتغیر سیف الله خان بخشی سوم ظفر خان را مقرر ساختند و صوبه دارے مالوا بنظام الملک هر چند نظر باوضاع روزگار او قبول نمے نمود لهذا سے شد و سربلند خان را که قبل ازین انقلاب بکابل مرخص شده یا نزده کروه رفته بود و انتظار انجام کار سلطنت میکشید باز طلبیده از سر نو خلعت استقلال و بجاے صوبه مذکور داده رخصت نمودند فوجدارے مراد آباد بنام سیف الدین علیخان برادر خود مقرر فرمودند و محمد رضا نام را قاضے القضاة حضور و میرخان عالمگیری را که صوبه داری اکبر آباد داشت صدر الصدور نمودند و دیانت خان خواسنے دیوان خالصه و راجه بخت مل دیوان تن شد لیکن جمیع متصدیان ملکی و مالی حقے ارباب عدالت گویا نائب رتن چند بودند و همت خان که محرم و همدم قطب الملک بود مشرستے دیوان خاص و اتالیقے پادشاه و خدمت مناسبهٔ دیگر یافت در خدمات دیگر و صوبه هاے دور دست بنابر اینکه نظم و نسق برهم نخورد تغییر و تبدیل راه نیافت مگر قلعه دارے ماندو را از مرحمت خان پسر امیر خان صوبه دار کابل بنابر استنکافی که در ملاقات حسین علی خان هنگام آمدن از دکن نموده بود تغییر نموده بخواجم قلے خان تورانے مقرر ساختند و راجه اجیت سنگه را که بصوبه دارے احمد آباد بحال بود میخواست مرخص شود تا از طعن مردم شهر رہائے یابد میسر نشد

ذکر مردن فرخ سیر و رخت بر بستن او ازین سرای دودر

ذکر انتقال فرخ سیر با خلاف اقوال مسموع و معلوم شده بهر دو صورت مے نگارد صدق و کذب اخبار بر عهدهٔ راویانست فقیر را از معتمدان مقبول القول استماع افتاده که فرخ سیر را سادات غیر از مقید نمودن ضرر جسمانے و جانے نرسانیده افغانه را که از معتمد الشان بوده عنان اختیار حبس فرخ سیر بدست او سپرده بودند و او روز و شب در حراست اشتغال داشت شبے فرخ سیر خبر آن افغان از راه باهماکه با هم گر متصل بودند خود را میخواست بطرفے بیرون برد و چند قدم راه رفته

برباے دور از مکانے کہ مقید بود رسید افغان بعد آگاہے دست از جان خود شستہ حیران استادہ بر طرفے نگریست از دور شخصے را دید کہ در ستر دیوارے پنہان گردید ہمان سبود دیدہ فرخ سیر را یافت آن ناکس بمقتضاے سبعیت کہ در اکثر طباع افاغنہ مے باشد دستش را کشیدہ آورد و وقت نشاندن او طپانچہ بر رویش زد فرخ سیر احتمال این مذلت نکردہ سر خود را بر دیوار چنان زد کہ از ہم شگافت و ہمان صدمہ بعالم آخرت شتافت و محمد ہاشم بن خواجہ میر مورخ موت فرخ سیر را بعلت کشتہ شدنش بامر سادات نسبت نمودہ اگرچہ از فحواے عبارت او بچندین جہات او را نہایت انزجار و نفار از ان فرقۂ والا تبار ظاہر مے شود فقیر بنا بر احتیاط عبارت کتاب او را بعد اصلاح از بے ربطی کلام کہ بہ تصحیف کاتبان یا عدم استعداد محرر داشت مے نگارد تا محمول بر حمایت و پاس طرف سادات نگردد العہدۃ علے الراوی

صورت عبارت محمد ہاشم بن خواجہ میر محرر تاریخ کہ خوافی الاول از زمرۂ نمکپروردگان صاحبقران ثانے شاہجہان پادشاہ و او و پدرش رفیق سلطان مراد بخش بود و تاریخے متضمن احوال اکثر سلاطین ہند عموماً و خصوصاً پادشاہان تموریہ نگاشتہ تا ابتداے عہد محمد شاہ بن جہان شاہ بن بہادر شاہ بحیطۂ تحریر در آوردہ

و درین ضمن چون دو ماہ از حبس پادشاہ مظلوم کہ دران مکان تنگ بانواع عذاب مبتلا بود گذشت و بروایت مشہور با وجود میل کشیدن نور باصرہ اش کلیتہً زائل نشدہ بود از راہ سادہ لوحی و حب ریاست کہ دشمن جان و ایمان عاقبت شاہ بمدعیان پیغام معاذیر قصورات ایام گذشتہ فرستادہ استدعاے نشاندن خود بر تخت و مختار بودن ہر دو برادر در امور سلطنت مے نمود و گاہ بعبداللہ خان افغان کہ بہ نگاہبانے آن پادشاہ زندہ بگور معتمر بود تملقات نمودہ امیدوار مناصب عظیمہ فرمودہ اشعارے نمود کہ مرا تا براجہ دہیراج جے سنگہ سوائی باید رسانید و افغان مذکور برافی الضمیر او اطلاع یافتہ بہر دو برادر خبر رسید تا آنکہ سادات برہنمائی مخلصان در فکر قطع رشتۂ حیات آن پادشاہ سادہ لوح افتادہ دو بار مسمومش ساختند کارگر نیفتاد دفعۂ ثانی یا ثالث کہ اثر کرد چون جان کندن بر و اشتداد نمودہ بود بر نمک حرامے ہر دو برادر و کفالت قسم الٰہی کہ درمیان بود تاب صبر نیاوردہ کلمات درشت نسبت بہر دو نمک حرام و کلام اللہ کہ چرا جزاے خاطر خواہ بسادات علی الفور نمیدہد و جناب اقدس الٰہی را نیز مخاطب کردہ سخنہاے ناگفتنے میگفت امیر الامرا و قطب الملک استماع این احوال نمودہ حکم دادند کہ تسمہ کشیدہ زود فارغش سازند وقت تسمہ کشیدن بہر دو دست تسمہ را گرفتہ دست و پاے بیفائدہ زدن گرفت محصلان جلاد پیشہ بضرب چوب وغیرہ دستہاے او را از کار عاطل ساختند بیت بر خوان دہر دست ارادت مکن دراز + کالودہ کردہ اند بزہر این نوالہ را + تا ازین جہان فانے بصد حسرت و ناکامے درگذشت اگرچہ بر السنۂ عوام شہرت دارد کہ دران حالت اضطراب سرکار دو خنجر ببدن او نیز رسانیدند اما آنچہ از زبان صاحب اہتمام شہادت پادشاہ مغفور محرر سوانح استماع نمود و او رقت کنان باظہار ندامت و مجبور بودن نقل میکرد و کار بزدن خنجر و کارد نکشید بہر حال بعد دوازدہ پہر کہ عبارت از یکروز و دو شب یا بر عکس باشد بہ تجہیز و تکفین پرداختہ تابوتش را بمقبرۂ ہمایون بردند و سہ ہزار زن و مرد

از لچه های شهر که ازو فیضیاب بوده اند پیش پیش تابوت گریان و بر اعدایش نفرین کنان و دشنام دهان گریبان چاک و بر سر خاک میرفتند دلاور علی خان بخشی حسین علی خان و سید علیخان برادر بخشی قطب الملک که همراه تابوت حسب الامر بودند آنها نیز با اعیان شهر رفت کنان همراه میرفتند و مردم سنگ و کلوخ بر سواری اینها انداخته زبان بناسزا می کشودند و نان و فلوس خیرات از اینها کسی نمیگرفت روز سوم جمعی از لچه های گدا پیشه بر سر چبوتره که لاش فرخ سیر را بران غسل داده بودند فراهم آمده و طعام وا فر پخته و مولودیان را طلبداشته بفقرا طعام خورانیدند و مجلس مولود نموده تا صبح احیای شب بجا آوردند سبحان الله انتقام الهی در معاملات فرخ سیر چه بظهور رسیده با وجود چندین عداوت بایستی روز اول که مقیدش نموده بودند ازین سراچه فانی میگذرانیدند اما چون فرخ سیر در ایام اقتدار خود برادران معصوم خود و دیگر بیگناهان را به تسمه و سر بریدن مقتول و چشمهای بینا را بی نور گردانیده بایدی خود هم لذت این همه ظلم و ستمها را بچشد و انچه دیگران از دست او کشیده بودند باید از دست دیگران او هم بکشد و سادات نیز در عرصه قریب مکافات اعمالیکه با او و دیگران نموده اند یافتند انتهی کلامه القصه بعد تسلط بر خزاین سلطنت از نقد و جواهر و اسباب و فیلان و اسپان پادشاهی انچه خواستند انتخاب کرده شامل کارخانهای خود ساختند و بنوعیکه مناسب دانستند هر دو برادر باهم تقسیم نموده گرفتند بلکه قطب الملک که رغبت بسیار بنسوان داشت میگویند بعضی از پرستاران حرم سرای شاهی را هم که در حسن و جمال عدیم المثال بودند بتصرف خود در آورد و العلم عند الله تعالی بعد این حال برادران را نیز باهمدیگر بجهت جاه و آرزوی ترفع چندان صفائی نماند اگرچه در ظاهر نمی نمودند اما محرمان مزاجدان را اندک اطلاعی بر این راز بهم رسیده از بعضی حالات استنباط این معنی می نمودند و امیر الامرا بمقتضای افراط فراست و شجاعت که در ذات او از عطایای الهی ودیعت بود در جمیع محامد و اوصاف بر برادر بزرگ خود تفوق می جست و اقتدار او در همه امور از اقران بلکه از فرمانرهایان زمان گذشته سلطنت بخش و مملکت ستان گشت افسوس که عمر و دولتش وفا ننمود و الا احوال روزگار باین فلاکت و ادبار نمی کشید و آبروی هندوستان چنین برباد نرفته حالت نجبا و اشراف هند باین حد نمی رسید چون اعمال خلق مقتضی تادیب و تنبیهات الهی گشته بود عمر و دولت چنین امرا بزودی منقرض گردید یفعل الله ما یشاء و یحکم ما یرید

ذکر رحلت رفیع الدرجات و جلوس برادر او رفیع الدوله بر سریر سلطنت و بزودی در گذشتن ازین جهان و خروج نمودن نیکو سیر در اکبرآباد در همین زمان ✣ ✣

چون رفیع الدرجات مسلول بود در ماه چهارم از جلوس خود سه ماه و چند روز متهم بسلطنت بوده روز شنبه بیست و نهم رجب رحلت نمود و هر دو برادر که مدار المهام سلطنت بودند رفیع الدوله را که برادر رفیع الدرجات بود بسلطنت برداشته بادشاه ساختند و بانتظام مهام سلطنت می پرداختند چون احوال ایام سلطنت این دو برادر که متعاقب همدیگر مسمی بپادشاه گردیده در مدتی یسیر بحسب تقدیر رهگرای عالم بقا شدند فقیر را مفصل معلوم نبود و در زمان رفیع الدوله خروج نیکو سیر خلف محمد اکبر پسر اورنگ زیب عالمگیر در قلعه اکبرآباد که همانجا محبوس بود اتفاق افتاده لهذا باجمال ذکر این هر سه نفر از سلاطین تیموریه بنابر انتظام سوانح ایام بزبان قلم داد و غرض اصلی هم درین مسودات ایجاز و اختصار احوال و ارقام انچه بدانست خود محقق داند هست لهذا باطناب کلام و نگارش اخبار عوام نپرداخت ملخص آنکه بعد اندک زمانی از جلوس رفیع الدوله شاهزاده نیکو سیر ولد اصغر محمد اکبر در قلعه اکبرآباد که هم آنجا مقید بود باوری قلعه دار و دیگر هزاریان احشام متعینه قلعه مذکوره و منصبداران متعین

صوبه اکبرآباد نظر بمشاهده آشوبی که در سلطنت افتاده بود خروج نموده بر تخت سلطنت جلوس فرموده مردم اکبرآباد بر سر او اژدحام نموده صورت بلوای عامی روید او امیر الامرا مع قطب الملک رفیع الدوله را همراه گرفته با جمیع امرا و ارکان دولت و اعیان سلطنت به اکبرآباد رسیده قلعه را محصور ساخت نیکوسیر با اعوان و انصار خود هر چه از دست شان بر می آید مضایقه نمی نمود بعد چند روز قلعه مفتوح و نیکوسیر مغلوب و محبوس گردید هزاریان قلعه و غیره که مایهٔ فساد و مادهٔ استکبار و عناد داشته بودند بسزا رسیده قلعه دار و احشام مستحفظین تبدیل یافتند درین ضمن مرض اسهال که لاحق احوال رفیع الدوله گشته بود شدت یافت و هر چند قطب الملک در تداوی و غمخواری کوشید و حکما در معالجه اهتمامها نمودند چون اجل موعودش رسیده بود سودی نه بخشید و هنوز ایام سلطنت او بعد مساوات با اوقات پادشاهی برادرش نرسیده بود که آثار درگذشتن او ازین عاریت سرا هویدا گردید قطب الملک و امیر الامرا از حیات او مایوس گشته او اخر ماه شوال بروایتی نجم الدین علیخان برادر خود را و بروایتی غلام علیخان پسر سید خانجهان را برای آوردن روشن اختر خلف خجسته اختر جهان شاه پسر بهادر شاه که هیجده ساله عمر داشت فرستادند و ممکن است که غلام علیخان همراه نجم الدین علیخان رفته باشد و امکان دارد که نجم الدین علیخان صوبه دار شاهجهان آباد و در برآوردن شاهزاده مذکور بقلعهٔ سلیم گڈه با اتفاق غلام علیخان رفته باشد علی ای حال شاهزادهٔ مذکور را از عهد معز الدین با والدهٔ خود در قلعهٔ شاهجهان آباد بسر می برد جوانی بود زیبا و نوخط باندک ذهن و ذکا آثار رشادت و فهم و فراست از ناصیهٔ او پیدا قبل از رسیدن روشن اختر از دار الخلافه با کبرآباد بلکه قبل از برآمدن او از شاهجهان آباد رفیع الدوله با جل موعود درگذشت و رخت هستی از جهان فانی بر بست تا رسیدن شاهزادهٔ مذکور مردن رفیع الدوله نهفته و بروایتی ده روز مخفی بود و بعد رسیدن روشن اختر تابوت رفیع الدوله بر آورده در جوار خواجه قطب الدین فرستاده چنانچه برادرش مدفون شده بود دفن نمودند

ذکر جلوس ابوالفتح ناصر الدین محمد شاه باقبال طالع بیزوال و عروج نمودن بمعارج جاه و جلال

بتاریخ یازدهم ذی قعده روشن اختر باقبال رونق افزای سواد فتح پور گردید و بتاریخ پانزدهم شهر مذکور ۱۱۳۱ هجری نبوی روز شنبه بعد مرور چار ساعت نجومی از اول صبح در ساعت مسعود و طالع محمود سریرآرای دارای هند گردید زینه های منابر بفیض خطبهٔ نام نامی و اسم و لقب گرامی او پایهٔ بلند و زر سرخ و سفید از یمن سکهٔ او سرمایهٔ ارجمند یافت و به القاب مستطاب ابوالفتح ناصر الدین محمد شاه ملقب گشت و از میامن نام مبارکش نرخ غله ارزانی گرفت نواب قدسیه که مادر مهرپرور آن آفتاب اوج حشمت و نهایت باشعور و صاحب فطنت بود در سر رشتهٔ اقتضای وقت را از دست نداده در همه امور رعایت خاطر و پاس مرضی هر دو برادر که مدار المهام سلطنت بودند از دست نمیداد چنانچه بعد از کمیاه که برای همراهی پسر و مشاهده دیدار آن گرامی گوهر از دار الخلافه بلشکر رسید مردم قدیم جهان شاهی را که ملازم شوهرش بوده ارادهٔ استقبال او داشتند مطلع بر عزم آنها گشته ممانعت نمود که باستقبال نیایند بلکه ملازمت هم ننمایند و بارادهٔ کورنش بر در حرم سرا نیز نیایند و مقرر شد که ابتدای سال سلطنت محمد شاه بعد از عزل فرخ سیر نویسند و ایام فطرت که هفت هشت ماه زمان سلطنت رفیع الدرجات و رفیع الدوله و خروج نیکوسیر بود اعتبار ننمایند و پانزده هزار روپیه در ماهه برای مصارف ضروریه نواب قدسیه و خدمهٔ محل مقرر شد و بند و بست کلال باڑه و نظارت و عهده داران بدستور سابق بدستور هر دو پادشاه زادهای مغفور مذکور باختیار معتمدین سادات مقرر ماند و خواجه سرایان و خواص و فیلبانان و مردم خاص جلو و روز سوارهٔ و باورچی و رکابدار و فراش وغیره

عمله از نوکران سید عبدالله خان بر سر امرے و کاری منصوب بوده اند و همت خان بر اتالیقی پادشاه چار پنج خدمت حضور
و صاحب اختیارے دیوان خاص و عام از طرف سادات مقرر بود و محمد شاه از راه هوشیاری برفق و مدارا با او سلوک نموده
هیچ امرے بے استرضای او بعمل نمے آورد و در سواری معتمدان سادات پادشاه را محیط بوده دور او را نمی گذاشتند
و گاه گاه در یکدو ماه بطور سیر و شکار و تماشای باغ یک کروه دو کروه برده باز بدولتخانه می آوردند القصه چون از طرف
چهبیله رام ناگر صوبه دار اله آباد که اطاعت نمی نمود بلکه بعضے اطوار ناهموار نسبت بهر دو برادر صاحب اختیار سلطنت بظهور میرسانید
دلجمعی نبود امیر الامرا اراده تنبیه او نموده حکم به برآوردن پیش خیمه بطرف اله آباد فرمود درهمان آوان خبر فوت چهبیله رام بغتة
رسید حسین علی خان اگرچه رسیدن این خبر از مدد طالع خود دانست لیکن فرمود که افسوس مردم سر پر غرور او را بنوک سنان
ندیدند متعاقب این خبر معلوم شد که گردهر بهادر پسر دیابهادر برادرزاده چهبیله رام که میر شمشیر چهبیله رام بود بعد فوت عموے خود بجای
او نشسته در فراهم آوردن سپاه و استحکام بروج و باره قلعه اله آباد پرداخته از شنیدن این خبر اراده خروج قدوه محمد شاه را
از فتح پور بنواح مستقر الخلافة اکبرآباد آورده و شهرت مهم تسخیر قلعه اله آباد داده حکم بستن پل بر آب جمنا و تعیین فوجے بطریق
هراول فرمودند و درین ایام میر جمله را صدر الصدور نمودند اما رتن چند در جمیع امور مالی و ملکی بلکه شرعی هم بمرتبه استقلال
و اقتدار داشت که متصدیان پادشاهی جزو و کل معطل بودند و غیر از آنکه سند بمهر آنها میرسید دیگر دخلے نداشتند حتی تعین قضات
بلاد و ارباب عدالت هم بے تجویز رتن چند متعذر بود گویند روزے رتن چند شخصے را نزد قطب الملک آورده
قضاے بلده فرمود قطب الملک رو بیکے از ندما تبسم کنان گفت که رتن چند ما قضات را هم مقرر و تجویز می نماید گستاخانه
در جواب التماس نمود که راجه جیو از نظم و نسق امور دنیوے فراغت حاصل کرده الحال بانتظام امور دینی پرداخته اند
الحاصل وکیل گردهر باشتهار تعیین افواج بر موکل خود استدعاے عفو تقصیر و اظهار اطاعت نموده امیدوار بے
او در بحال داشتن صوبه اله آباد و با عطا فرمودن صوبه اوده با بعضے خطاب و مناصب و اقرار برآمدن از قلعه اله آباد
بعد فراغ از مراسم تعزیت چهبیله رام ظاهر ساخته مهلت خواست مسئولات او بذیرائے یافته فرمان صوبه دارے
اوده با دیگر عنایات و خطاب بهادری بنام گردهر صادر گردید

متعین شدن دلاور علی خان باعانت راجه بهیم بهم بوندے و حیدر قلے خان بتادیب و اخراج گردهر بهادر از قلعه اله آباد بشرط تمرد او

چون بر سر ملک بوندے راجه بدهسنگه و راجه بهیم که ملک مور وثی نام برده ها بود منازعت داشتند بدهسنگه
بر ما جرا تسلط یافته بهیم سنگه را اخراج نمود و بهیم سنگه توسل باذیال دولت امیر الامرا نموده امیدوار بود حسین علی خان
بهادر سید دلاور علی خان بخشی خود را با شش هزار سوار رزم جو که اکثرے از الوس سادات بارهه بوده اند باعانت
راجه بهیم سنگه مقرر نموده مرخص ساخت و فرمود که بعد فراغ از تنبیه بدهسنگه باتفاق راجه بهیم سنگه و گج سنگه بسرحد
صوبه مالوا رفته منتظر حکم مجدد باشد و از آنجهت که برا اظهار و التماس گردهر بهادر دلجمعی نبود حیدر قلی خان بهادر
را با جمعی دیگر و فوج شایسته بصوبه اله آباد رخصت نمود تا اگر گردهر وفا بعهد و وعده نکند بمهم او پردازند حیدر قلی خان بهادر
بعد رسیدن به اله آباد لازمه جرأت و تدبیرات آنچه بود مبذول نموده قصورے نکرد اما چون در انصرام این امر منفسد نبود

انجام نمی یافت و گردهر بهادر نیز بنا بر عدم اطمینان چند روز بقبول و اقرار خالی کردن قلعه می گذرانید و چند روز بجنگ و قلعه دارے
مے پرداخت تا آنکه مقدمه بطول انجامید و حسین علیخان خود از آب جمنا عبور نمود و شهرهٔ برآمدن او بطرف اله آباد اشتهار یافت
و گردهر بهادر زیاده تردد در توفیر ذخیره غله وغیره کوشیده چاره غیر از تحصن بآن قلعه نه دید و از پایدارے او در اکثر محالات
خالصه و جاگیرداران عمده خللها پذیرفت امیر الامرا بملاحظهٔ آنکه قلعهٔ اله آباد را از هر سه طرف آب گنگا و جمنا محیط و گردهر بهادر خالی
از نشهٔ شجاعت نیست اگر پایداری نماید و محاصره بطول انجامد برامر سهلے مدت مدید کوشش خواهد شد و این امر باعث
برهمے درامور عظیمه و مایهٔ هراس دیگر معاندان مے تواند گشت متوقف بود و بهمدرین ایام بر حطام دنیا میان هر دو برادر
صاحب مدار که از نقد و جنس اکبرآباد بدست آمده بود نقار و غبارے برخاسته بپیغام و کلام رنجش آمیز از جانبین بعمل آمد
امّا در اخفای آن کوشیده رتن چند نگذاشت که صدائے از آن برخیزد ❊

ذکر رفتن رتن چند باله آباد حسب التماس گردهر بهادر و فرونشستن اختلال آن دیار

درین عرصه نوشته های متواتر از گردهر بهادر رسید که اگر راجه رتن چند آمده با من عهد و پیمان نماید و مطالب مرا
پذیرائے میسر آید من بخاطر جمع و دل مطمئن تبعیت امر و اطاعت فرمان را حاضرم لهذا هر دو برادر اطفائے فتنه اصلح شمرده
رتن چند را مرخص نمودند و رتن چند اواخر ربیع الثانی با فوج لائق روانه اله آباد گردید و بعد رسیدن در آنجا و حصول ملاقات
هر دو با هم عهد ایفائے اقوال بهمدیگر بکفالت آب گنگ که از اقسام غلاظ هنود است بمیان آمده استحکام یافت صوبداری
اوده با فوجدارے ضمیمهٔ سابقهٔ صوبهٔ مذکوره و دو سه فوجدارے دیگر بران افزوده بگردهر بهادر مفوض گشت و اوائل
ماه جمادی الثانیه سنه دو جلوس محمد شاه قلعهٔ اله آباد خالے گشته بدست متوسلان دامن دولت پادشاه و سادات
آمد و رتن چند معاودت نموده بملازمت خداوندان نعمت خود شرف اندوز گردید ❊

ذکر شروع فتنهٔ آصف جاه و حدوث منازعت میان او و سادات

نظام الملک بر صوبهٔ مالوا چنانچه سابقاً مذکور شد رفته بانتظام آن مکان پرداخت و تادیب مفسدان آنجا نموده ملک را
مصفا ساخت چون امیر الامرا حسین علے خان را بنا بر نمودن ملاقات وقت آمدن از دکهن با مرحمت خان ملالے بود
بعد اقتدار یافتن بسلطنت مرحمت خان را از قلعه داری ماندو معزول نموده و خواجم قلی خان تورانی را بآن کار مامور
فرموده فرستاد مرحمت خان بعذر انقلاب سلطنت و گردش روزگار متمسک گشته در سپردن قلعه تعلل ورزید خواجم قلی خان
شکوه او را بحضور نوشت سادات وکیل مرحمت خان را چشم نمائی نموده در باب عمل دهانیدن خواجم قلیخان به نظام الملک
نوشتند نظام الملک رحمت خان را فهمانیده خواجم قلیخان را عمل دهانید اما چون مرحمت خان را بنا بر خوشے امیر الامرا بسدے
آمدن در حضور نبود و نظام الملک عمدگی و نجابت خاندان و قدر دلاورے و هوشیاری مرحمت خان میدانست
نزد خود طلبیده باعزاز و اکرام تمام نگهداشت قلعه رات گدهه تعلق صوبهٔ مالوا را که چند سال زمیندار فساد پیشه بتصرف خود
آورده بود و درینهان ایام حکم برآوردن قلعه مذکور از دست آن متغلب بنام فتح جنگ رسیده بود فتح جنگ نظام الملک
مرحمت خان را با فوج شایسته بدان خدمت روانه ساخت و مرحمت خان بران کار رفته و ترددات نمایان نموده قلعه را

سخر ساخت باوجود این حسن خدمت عفو جرائم اونگردید فتح جنگ مراعات بزرگانه بکار برده اختیار بندوبست صوبه داری مالوا
باو گذاشت و مرحمت خان در نظم و نسق صوبه داری و تنبیه مفسدان و گوشمال سرکشان چنانچه باید کوشیده بمواضع
چند از پرگنه چنایری که مسکن مفسدان بود بتاخت بعد از آن حقیقت فراهم نمودن مرحمت خان جمعیت بسیار و تاختن دیهات
چندیری از روی نوشته اخبار نویسان بسید عبدالله خان رسید و بروایات مشهوره متواتره بایمای اعتماد الدوله که با محمد شاه
گاه گاه بزبان ترکی گفتگوی نمود سپاه زیاده از حاجت نزد نظام الملک و مرحمت خان جمع آمده بود و بقول بعضی
در همین ایام نوشته حسین علیخان بنظام الملک رسید بدین مضمون که میخواهیم برای بندوبست صوبه های دکهن
و اطراف آن مکان ماندن خود در صوبه مالوا مقرر نمائیم از چهار صوبه اکبرآباد و الهآباد و برهانپور و ملتان هر جا خواهند بنام شما
مقرر کرده آید نظام الملک بسببی از اسباب مذکوره و رسیدن دلاور علیخان با فوج خود و رفاقت راجه بهیم و راجه گج سنگ
بسرحد صوبه مالوا که قریب لشکرش بباعث اختلال بعض نواح آنجا و اضطراب سکنه آن دیار گشته بود مکدر گشته در جواب
امیرالامرا کلمات رعونت نوشت و در عنوان آن خط این بیت هم نگاشت بیت من همو فانیم بو فا میخورم قسم +
من چون شما نیم بشما میخورم قسم + امیرالامرا و قطب الملک نوشته مذکور دیده مضمونش را فهمیده وکیل معتبر نظام الملک
را در خلوت طلب داشته کلمات غیر مناسبه تند و تلخ درباره آقای او بر زبان آوردند+

برخاستن غبار عناد و فساد درمیان نظام الملک و سادات و ظهور آثار و انتتام عمر و اقبال قطب الملک و امیرالامرا بلکه اتمام انتظام سلطنت و بعرصه آمدن امرای نفاق پیشه کم جرأت

بعد رسیدن خبر گفتگوی سادات بنظام الملک و تحریک نهانی پادشاه بوساطت محمد امین خان او را مشار الیه جاه و اقتدار
و آبروی خود و جمیع امرای مغلیه و غیرهم منحصر در افتاد اعدام امیرالامرا و قطب الملک دیده و از تسلط سادات و رتن چند
و راجه اجیت سنگه دل تنگ گردیده بصلاح همدمان صاحب راز و رفیقان جانباز چاره کار منحصر در آن دانست که توکل بر
نصرت بخت و طالع نموده علم منازعت برافرازد و عزم مذکور را جزم ساخته مطابق آن دو کلمه به قطب الملک و امیرالامرا نگاشت
و برفاقت عبدالرحیم خان و مرحمت خان و رعایت خان و جمعی دیگر از هواخواهان قدیم و جدید با دوازده هزار سوار در وسط
جمادی الثانیه سنه ۱۱۳۲ مطابق از جلوس محمد شاه از نواح سرونج که برای بندوبست و نظم و نسق آن ضلع خانه کوچ
برآمده بود متوجه وسعت آباد دکهن گردید و اخراه مذکور این خبر بسادات رسیده در لشکر پادشاهی انتشار یافت
امیرالامرا بدلاور علی خان و بهر دو راجه همراهیش برای تعاقب نظام الملک نگاشت و نیز نوشت که افاغنه صاحب لوس
آن طرفها را بنوکری و مواعید مناصب حصول مقاصد با خود رفیق ساخته باتمام این فتنه پردازد+

رسیدن خبر فتح و ظفر عبدالصمد خان بر حسین خان خویشگی از افاغنه مشهوره قصور در صوبه لاهور

حسین خان افغان خویشگی رئیس قصبه قصور از مدت چند سال طریقه تمرد ورزیده پرگنه های سیر حاصل نواح قصور
لاهور بتصرف خود درآورده و علم مخالفت افراشته و مع از عصیان و طغیان نیز دو از ابتدای صوبه داری عبدالصمد خان
بهادر دلیر جنگ گردنکشی اختیار کرده عمال منصوب باو و دیگر کارگران پادشاهی را بیدخل ساخته بشوخی تمام پیش آمد

قطب الدین نام عامل صوبه دار را که صاحب فوج بود در میدان گشته فوج خزانه او را غارت نمود و با هشت نه هزار سوار بقصد تاخت
و تاراج پرگنه های قرب و جوار بر آمد عبد الصمد خان نگهداشت نموده و هفت هشت هزار سوار فراهم آورده بعزم تنبیه و تادیب او نهضت نمود
و نزدیک جهونی که از لاهور سی کروه مسافت دارد هر دو فوج بهم رسیده صفوف بیاراستند عبد الصمد خان کریم قلی خان
بخشی خود را هراول نمود و دست راست جانی خان و خواجه رحمت الله را که اقربای بزرگ مای او بوده اند مقرر ساخت و
حفیظ علی خان برادر خان مرزا را هراول اینها با هزار سوار روهیله که از قوم حسین خان بودند مقرر نمود و طرف چپ اغر خان باتفاق
عارف خان نائب خود نگهداشت و برای طرح نیز فوجی معین ساخت حسین خان نیز از فور غرور مصطفی خان برادر زادهٔ خود را
هراولی داده مع رحمت خان و بهلول خان و سعید خان و دیگر افغانان با نام و نشان که همه فیل سواران شجاع بیباک بوده اند مستعد آما
گشت و بمجرد شروع جنگ و برخاستن آواز توپ و تفنگ خود سابے باکانه بر توپخانه ریخت و از توپخانه هم گذشته کریم قلی خان
هراول را از پاے در آورد و فوج همراهے کریم قلی خان هزیمت خورده گریخت حسین خان با دو سه هزار جوان یکه تاز بمقابله
اغر خان پرداخت و عجب زد و خوردے درمیان آمد همراهیان تو نگهداشت اغر خان تاب صدمات حمله افاغنه نیاورده
رو بفرار نهادند اما اغر خان با شصت هفتاد کس که فدای رفقایش بودند و اکثرے از آنها مغل و مغلزاده و همه تیرانداز و یکه تاز پایداری
نموده افغانان را بزیر تیر باران گرفتند و اغر خان خود بانگ بر فیلبان زده فیل را بمقابلهٔ دشمن راند و بهر تیرے یکے از
مخالفان را افگند تا آنکه مصطفی خان هراول حسین خان با جمعے از افغانان نامی کشته گردید و بعضے از آن جماعه مجروح گشتند
حسین خان چندان التفات باغر خان نکرده مقابل عبد الصمد خان چنان بجرأت و دلاوری رسید که عرصهٔ
بر او تنگ گردید و اکثرے از همراهیان او هم رو بفرار نهاده تزلزلے عظیم در ارکان لشکرش رو داد میگویند عبد الصمد خان
ریش خود دست کند و میگفت که اے خواجه آخر تو از شاه بهنک که پیر حسین خان بود کمتر شده در این عرصه جانی خان و
حفیظ علی خان تردد نمایان نمودند و اغر خان در آن وقت بر کرش زد در آن حال فیلبان حسین خان مع پیر و مرشد
او شاه بهنک نام که بر فیل با او همنشین بود کشته گردید و همان وقت گولے تفنگ از دست حفیظ علیخان بر سینه حسین خان
رسید و جان بجان آفرین سپرده آتش در هودج فیل او گرفته شعله کشید عبد الصمد خان مظفر و منصور گردیده شادیانه ها
و مراعات شایسته با همراهیان خود نمود و با اغر خان بتواضع فیل و خنجر و شمشیر مع تجویز اضافه پانصدی دو صد سوار پیش آمد بعد از آن
که خبر بقطب الملک و امیر الامرا رسید عبد الصمد خان را مورد تحسین و آفرین بسیار نموده خطاب سیف الدوله علاوه خطابهای سابق فرمود +

رسیدن نظام الملک در حدود دکهن و عبور نمودن از آب نربدا و بدست آوردن قلعهٔ آسیر و قلعه برهان پور +

نظام الملک بعد تصمیم اراده منازعت با سادات عازم ملک دکهن گردیده از آب نربدا عبور نمود چون اقبال یاور او گشته بود بمجرد
عبور از گذر اکبرپور هزاریان قلعهٔ آسیر که از قلاع متینهٔ مشهوره سرحد است و اکبر بادشاه بمحاصره سالها آن را مسخر کرده بود بصلاح
طالب خان قلعه دار آنجا که نشانده و منصوب کرده امیر الامرا بود باستقبال نظام الملک بنابر تطمیع او رسیده و طلب دو سال
خود و دیگر انعامات از نظام الملک گرفته قلعه مذکوره را بتفویض او نمود و قلعه ارک برهان پور نیز بهمین دستور بدست نظام الملک
افتاد و عوض خان صوبه دار برار که با نظام الملک قرابت قریبه داشت و در شجاعت و اصابت رای از مشهوران بود
با فوج شایسته و سامان بایسته بود با نظام الملک رسیده باو ملحق گردید و در همانها مسر دار مرهته که با راجه
ساهو و اتباع او مخالف بود و هزار سوار نیز بنظام الملک فتح جنگ پیوست و بعضے زمینداران و سرداران و افاغنه

آن نواح نیز بهمین دستور بحضور نظام الملک رسیده باو اتفاق ورزیدند انورخان صوبه دار برہانپور که از دست گرفته های قطب الملک و پیش آورده ہای او بود چندین حقوق دیرینه را فراموش نموده باآنکه پیش عالم علی خان برادرزاده امیر الامرا صاحب صوبه کل ممالک دکهن اقامت داشت خبر اقتدار یافتن نظام الملک شنیده بهانه خواست حصار شهرپناه برہانپور رخصت حاصل نموده خود را بخدمت نظام الملک رسانید و مرہٹه که بنابر مصالحه با راجه ساہو در اکثر جاہا بتحصیل چوته خود نشسته بودند از قرب لشکر آصف جاه گریخته بسرداران خود پیوستند درین ضمن والده سیف الدین علیخان که مع اطفال صغیر باراده رفتن نزد پسر خود به برہانپور رسیده بود براراده نظام الملک اطلاع یافته راضی بدادن جواہر و اسبابیکه همراه داشت گشته بپیغام حفظ آبروی خود بنظام الملک فرستاد نظام الملک جوانمردی نموده اصلاً طمع در مال و آبروی او نفرموده محمد علی نام را که این پیغام آورده بود بعطای خلعت شادکام و مطمئن خاطر رخصت نموده و میوه برای اطفال فرستاده دو صد سوار بدرقه همراه داده تا فوج دلاور علیخان رسانید بعد رسیدن این اخبار امیر الامرا بدلاور علیخان بتواتر تاکید مقابله و مقاتله با نظام الملک نوشت و خود امیر الامرا جازم عزم سفر دکهن گردید و انتظار خبر دلاور علیخان میکشید و رتن چند بانجای مختلفه دلالت بصلح با نظام الملک و دادن صوبه داری دکهن او می نمود اما حسین علیخان بهادر راضی بمصالحه نگشته سعی رتن چند سودی نه بخشید ++

ذکر آشوبی که لبشومی کردار محتویخان دران آوان بکشمیر روی داد عالمی به بلای بی زینهار آن کافر بنام و دیندار گرفتار آمد

ملا عبد النبی کشمیری مخاطب بمحتوی خان که از مدت با ہنود آنجا از نهایت حماقت تعصب و عداوت داشت نظر بانقلابی که در روزگار مشاہده نمود عرق شرارت او در حرکت آمده اجامره و اوباش مسلمانان احمق و مفسد آنجا را با خود متفق ساخت و نزد میر احمد خان نائب صوبه کشمیر و قاضی آنجا رفته تکلیف نمود که ہنود را از سواری اسپ و پوشیدن جامه و بستن دستار و یراق و سیر سبزه و باغ و غسل ایام مخصوصه آنها مانع آیند و درین باب سماجت زیاده از حد بکار برد آنها در جواب گفتند که بر حکمی که پادشاه و ارباب شرع حضور درین ماده بجمیع ہنود ممالک محروسه نمایند ما نیز مطابق آن حکم درینجا توانیم نمود محتوی خان فتنه پرداز بیدماغ برخاسته باعانت سفله ہا که باو جمع بوده اند ہر جا ہندوی را میدید بانواع شرارت پیش آمده مجوز خفت و ایذای آن بیچارگان میگشت روزی صاحب رای نام که از ہنود معتبر کشمیر بود بسیر باغی رفته برہمنان را طعامی میخورانید آن مفسد فتنه انگیز علی الغفلة بر سر آنها رسیده باعانت شیاطین الانس که اعوان و اخوان او بودند بیچاره ہا را شروع بزدن و کشتن و بستن نمود صاحب رای با چند نفر گریخته خود را بمیر احمد خان رسانید محتوی خان با جماعت خود بر سر خانه صاحب رای رسیده خانه او و محله ہنود ان را فرو گرفته و آتش داده شروع بتاراج نمود جمعی از ہنود و مسلم که بممانعت پیش آمدند مجروح و مقتول شدند بعد از ان بهمان ہیأت بر خانه میر احمد خان آمده اطراف خانه او فرو گرفت و شروع بجنگ و زدن سنگ و خشت و تیر و تفنگ نمود و بر کرا یافت گرفته انواع بیحرمتی با و رسانید و بر بعضی را کشت و جمعی را تاراج و زخمی ساخت میر احمد خان آن روز و شب قادر بر آمدن از تهانه و دفع شر آنها نگشته بصد حیله از دست آن جهله بی باک نجات یافت روز دیگر جمعیت فراہم آورده باتفاق میر شاہپور خان بخشی پادشاہی و دیگر عمله و متصدیان و منصبداران سوار گشته بر سر محتوی خان مفسد رفت

آن مفسد کینه جو بدستور روز گذشته اعیان خود را فراهم آورده به مقابله میر احمد خان ایستاد و جمعی از آن شور بختان عقب میر احمد خان در آمده سیلی را که گذشته بیشتر آمده بود سوختند و هر دو طرف رسته بازار را تا جائیکه میر احمد خان رسیده بود آتش داده از مقابل و از بالای بامها و دیوارها بزدن تیر و بندوق و خشت و سنگ پرداختند و اطفال و نسوان آنها از اطراف نجاسات و کلوخ و هر چه یافتند می انداختند جنگی عظیم در پیوست و دران هنگامه سید ولی خواهرزاده میر احمد خان و ذوالفقار بیگ نائب چبوتره کوتوالی و جمعی دیگر کشته و زخمی گردیدند و کار بر میر احمد خان که راه بازگشت و نیروی پیش رفتن نداشت بر تنگ ساخت که ناچار بعجز و الحاح پیش آمده بصد مشقت و دشواری و خفت و خواری ازان مهلکه نجات یافت و محتویخان بار دیگر بسر خانه نائب رفته صاحب رای را با جمعی که در خانه او متوازی بودند بخفت تمام کشیده آورده گوش و بینی آنها برید و ختنه بلکه قطع آلت تناسل بعضی نموده مقید ساخت و روز دیگر باهمان هنگامه در مسجد جامع آمده میر احمد خان را از نیابت صوبه داری معزول ساخته خود را مخاطب بدیندار خان و حاکم مسلمانان قرار داد و مقرر ساخت که تا رسیدن نائب دیگر از حضور اجرای احکام شرعی و تنقیح قضایای نموده باشد و پنج ماه میر احمد خان بیچاره بید خل و منزوی بود و دیندار خان حاکم مستقل گشته در مسجد نشسته اجرای امور ملکی و انفصال معاملات می نمود بعد رسیدن خبر در حضور مومن خان نجم الثانی را به نیابت عنایت الله خان صوبه دار کشمیر روانه ساختند او در اواخر شوال لبه کروهی کشمیر رسید محتویخان دیندار که از کارهای ناصواب خود خائف و منفعل بود بخواجه عبد الله که او هم از مشاهیر شهر بود و بآن مفسد رابطه اخلاص داشت رجوع نموده دو پسر خرد سال خود را همراه برداشته بخانه او رفت و بعجز التماس نمود که برفاقت او جمعی از فضلا و اعیان باستقبال نائب صوبه رود خواجه مذکور صلاح داد که شما را رفتن بخانه میر شاه پور خان بخشی و عذر خواهی از حرکات گذشته ضرور است بعده برفاقت هم برای آوردن مومن خان نائب خواهیم رفت محتوی خان باشعار خواجه عبد الله بخانه بخشی رفت و بخشی مذکور بصلاح خواجه مسطور جمعی از مردم محله جدّی بل را طلبداشته در خانه خود پنهان ساخته بود چون محتوی خان رسید و دو سه کلمه مذکور گردید میر شاه پور خان ببهانه امر ضروری برخاست مردم پنهان که منتظر محتوی خان مترصد ایما و اشاره بخشی بودند از گوشه و کنار برآمده اول در حضور او پسرانش را شکم دریدند و آخر دیندار غدار را بپاداش اعمال او بعذاب و عقوبت کشتند روز دیگر پیروان او اجتماع نموده بدعوی خون مقتدای خود بر سر محله جدی بل غلو و ازدحام کرده شروع بردن و بستن و کشتن مردم آنجا و سوختن خانها نمودند قریب دو سه هزار کس ازان محله که جمع کثیر از مغلیه مسافر نیز دار و آنجا بودند بزیر تیغ بیدریغ جماعه مذکوره آمدند و اعیال و اطفال سکنه محله نیز اسیر بلای آن سفاکان شدند و اموال لکوک بغارت برده بدسلوکیها که با مردم آنجا نمودند شرح نتوان داد بعد فراغ ازین جهاد بزعم خود بر سر خانه قاضی و بخشی هجوم آورده جهاد ثانی شمردند بخشی دست و پای زده روپوش گردید و قاضی تغیر لباس نموده بدر رفت خانه او را از پای در آورده خشت خشت حویلی را دست بدست بردند مومن خان نائب حضور رسیده میر احمد خان را بدرقه داده بقصبه امین آباد روانه نمود و با مردم کشمیر که اشرار خلقند طوعاً و کرهاً بمدارا و مدارات ساخت

ذکر مقاتله دلاور علی خان بخشی امیر الامرا حسین علی خان با نظام الملک فتح جنگ و یاوری اقبال تورانیان و کشته شدن دلاور علی خان

بعد رسیدن دلاور علیخان به چارده کروهے برهانپور نظام الملک بعضے از سرداران لشکر خود را مع فوج عوض خان و سرداران و جماعهٔ داران شجاعت پیشهٔ دیگر بسرداری محمد غیاث خان مع توپ و توپخانهٔ لائق بمقابلهٔ دلاور علیخان رخصت نمود و خود باتفاق عوض خان و دیگر همدمان از برهانپور برآمده بتفاوتیکه عند الحاجه بمدد محمد غیاث خان توان رسید اقامت گزید چون مقابله با دلاور علیخان نزدیک شد غیاث خان صفوف را آراسته حسب الامر نظام الملک توپخانهٔ دستی و توپهاے پر از گولی تفنگ که باصطلاح هند چهره گویند همراه مردم معتمد و بهادر خود که وقت کار هوش نباخته باستقلال تمام بکار مامور بپردازند در پناه نهر خشک طولانی که نالاش میگویند بطور مناسب چیده در کمین نشانیدند و دلاور علی خان بمقتضاے شجاعت ذاتے و جهالت جبلی که در طباع مردم بارهه است با یازده هزار سوار همراهیے خود و فوج راجپوتیه همراهیے راجه بهیم سنگه و راجه گج سنگه و دوست محمد خان افغان مسلح گشته و صفوف آراسته فیلان جنگی را عقب توپخانه گذاشته ستاده و از قدم بمعرکه کارزار گذاشت و غیاث خان عقب مردم کمین منتظر پیش آمدن دلاور علے خان استاده و از طرفین آتش افروزے بان و توپ شروع گردید دلاور علے خان از فرط تهور تامل و صبر نکرده قدم پیشتر گذاشت چند قدم بوقار و سکون رفته چون از کمین گاه آگاه نبود دفعةً حمله نمود در یورشها که انتظام صفوف باقے نمے ماند خود با همراهیان تا منتظم بردم توپخانه کمین گاه رسید مردم کمین یادل پرکین بایدارے نموده بیکبار توپها و بندوق دستی و بانها را آتش داده فوج دلاور علے خان را هدف گولهاے شلک ساختند و بیک شلک جمع کثیر از بیشتر فدائیان دلاور و رفقاے بهادر بر خاک هلاک افتادند عقب ماندگان بمشاهده این حال متزلزل گشته دود باروت را پردهٔ خفت خویش شمردند و عار فرار اختیار نموده از کارزار برگشتند دلاور علے خان و هر دو راجه با چند جماعه دار که زیاده از چارصد و پانصد سوار نبودند پاے ثبات فشرده سینه هاے خود را هدف تفنگ بلا گردانیدند چون راه ناهموار و پیش رو توپخانه آتش بار بود اسپ تاختن و فیل راندن میسر نمے آمد درین عرصه اکثر دلاوران بارهه و متهوران راجپوتیه و دوست محمد خان افغان که صاحب الوس و از سرداران با نام و نشان بودند ننگ فرار بر خود گوارا ساخته بدر رفتند و بهر حال چون بخت و اقبال سادات برگشته نصیب یاور نبود دلاور علی خان مع راجه ها با جمعیتے که مانده بود دلیریها نموده نشانهٔ تیر و گوله تقدیر گردیده جان در میدان دادند و هیچ یک از سرداران لشکر نظام الملک آفت جانے نرسید و صداے شادیانه از طرف جنود نظام الملک بلند گردید و توپخانه و بان و کارخانهاے دلاور علے خان انچه از حادثات تاراج محفوظ ماند بضبط نظام الملک در آمد و قرین فتح و ظفر مراجعت لشهر نموده به تسلے رعایاے صوبه خاندیس و استماله سپاه پرداخت بعضے از همراهیان را که زخمها برداشته بودند براحم الطاف و عنایات اسپ و فیل و خلعت لتئم ساخت و استماع این اخبار موجب خوشنودے پادشاه و محمد امین خان اعتماد الدوله و دیگر ارکان امیدوار در باطن گردید و شکرانه ها تقدیم رسید و قطب الملک امیر الامرا را نهایت ملال عارض گردید و بفکر چارهٔ کار خود افتاده اکثر اوقات صرف تدابیر مے شد گاه اراده همراه بردن پادشاه و رفتن بهرده برادر باتفاق به تنبیه نظام الملک مے شد و گاه فرستادن پادشاه مع قطب الملک بدار الخلافه و تنها رفتن امیر الامرا بدکهن مرکوز خاطر مے گشت گاه آنکه پادشاه همراه امیر الامرا شریک محاربه باشد گاه اینکه اول مصالحه را کارفرما شده متعلقان امیر الامرا را از دکهن باید طلبید بعد از ان تبدارک مهم نظام الملک باید کوشید و در بارهٔ محمد امین خان نیز مشوره ها میرفت او نیز در مرگ و زیست خود متردد بود گاه شهرهٔ قتل و اسیرے او بسعے سادات روی میداد و باز برفق و مدارے انجامید گویند امیر الامرا میخواست که محمد امین خان

را بکشد قطب الملک چون عهد و پیمان با او داشت و مناسب هم نمیدانست نهایت ممانعت می نمود بلکه روزی گفت که جان
من وابسته جان اوست اگر شما او را بکشید من خود را خواهم کشت بهر صورت چون او قاتل حسین علیخان بود چه طور کشته می شد
و درهمین ایام بیست و دوم ماه مبارک رمضان ۱۱۳۲ روز جمعه بعد از زوال که مردم در مساجد مشغول استماع خطبه و اشتغال بنماز
داشتند زلزله وحشت افزائی روی نمود که ان زلزلة الساعة شیء عظیم یاد میداد و اکثر عمارات در شاهجهان آباد و دهلی کهنه
از هم پاشیده افتاد و بعضی مردم از صدمهٔ آن مرده اکثری مجروح شدند و از صدائی که از زیر زمین بسمع ساکنان روی زمین
میرسید خلقی در حیرت و اضطراب بود و نه بار عمارات و زمین بحرکت آمده جنبید و مدت زلزله امتداد یافته تا چهل روز کشید هر روز
و شب مکرر زمین و عمارات بجنبش می آمد و صدائی ظاهر می گشت و در دلهای مردم خوف بسیار جای کرده خوابیدن زیر
سقف متروک بود بعد از ان مدت که مذکور شد اگرچه زلزله تخفیف یافت امّا تا چار پنج ماه گاه گاه زمین و عمارتها بلرزه می آمد
و اثر آن زلزله باقی بود القصه قرار یافته بود که غره ماه ذی قعده پیش خیمه پادشاه و قطب الملک بطرف شاهجهان آباد به برند
و حسین علی خان با جمعی از امرای رزم آزما روانه دکهن گردد درین عرصه باز با محمد امین خان بجهت در اندازان و نمامان
چون توئی از تورانیان بود منازعتی در میان آمد و چندروز گفتگوی مختلفه که استشمام فساد از ان می شد زبان زد خاص
و عام بود و بمرتبه رسید که اعتماد الدوله با بهادران توران شب و روز کمر بسته مترصد قتل خود نشسته می ماند تا آنکه رفع کدورتها
در میان آمد و عهد رفاقت با فقدان نفاق بعمل آمده عهود و مواثیق باقسام و ایمان غلاظ و شداد موکد و مستحکم گردید و وفای
آن از محمد امین خان چنانچه بظهور رسید انشاء الله تعالی عنقریب مرقوم خواهد شد گویند بقیة السیف فوج دلاور علی خان که
دو سه هزار کس خواهند بود شکسته حال بعالم علی خان بهادر پیوستند و نظام الملک به تهیه اسباب و تیاری سامان جنگ
و مرهم نهی خستگان همراهی و تالیف قلوب سپاه خود و افواج اطراف و ورغلانیدن رفقای عالم علی خان پرداخت و
انور خان ناحق شناس که حقوق پرورش سادات فراموش نموده بنظام الملک پیوسته بود بنا بر خبث طینت قناعت بیک
خیانت نکرده از نزد نظام الملک خطی بعالم علی خان نوشت مشعر برانیکه نظام الملک هنوز قوت زیاده نگرفته بپرداخت
احوال همراهان مشغول است قابوی وقت از دست نداده خود را زود باید رسانید آن خط بدست نظام الملک افتاده
عزت انور خان بمذلت مبدل گردید و بپاداش اعمال خود زود رسید و عالم علیخان اوائل ماه رمضان با فوج مناسب قریب
بیست و پنج هزار سوار که از ان جمله دوازده سیزده هزار سوار مرهته ملازم راجه ساهو بسرداری کهندو دهابا و سنکراجی ملهار و دیگر
سرداران نامی مرهته که همه ها خود را از زبان نثاران امیر الامرای گرفتند و مرهون احسان او بودند و بعضی از امرای
مشهور دکهن برجی بدل و اکثری مجبور بظاهرداری رفیق بوده اند و باقی فوج ملازم سرکار خود از کتل فردا پور که وسط حقیقی
صوبه خاندیس و بالا گهات اورنگ آباد واقع است فرود آمد و فوج مرهته بضابطهٔ خود منتشر گشته دست بغارت و تاراج
دهات کشاد و نظام الملک اسباب زیاده و ناموس خود را بقلعهٔ آسیر فرستاده از حوالی برهانپور متوجه جنگ عالم علی خان
گردید چون دریای پورنا که از برهانپور هفته کروه واقع شده در طغیان بود در عبور توقف روی نمود نظام الملک برهنمائی
عوض خان هیجده کروه بطرف چپ پایاب بهم رسانیده بدلالت زمینداران واقف کار یلغار نموده تا خبردار شدن عالم علی خان
از آب گذشت عالم علیخان بر عبور نظام الملک آگهی یافته بمقابله او حرکت نمود و مرهته برای دست برد سبقت کرده
پیشتر راند لشکر نظام الملک را محصور ساخته شوخیهای نمودند چون باران متصل می بارید و مرهته هم احاطه داشت غله در لشکر

نظام الملک چند روز کم یاب و گران بود و اطراف بنگاه را مرهٹه فرو گرفته بطور چپاولے می جنگید عوض خان در بنها مرهٹه که رفیق
نظام الملک و با حسین علیخان مخالف بود بر آمده تدارک می نمودند و نظام الملک بتامل و تانی جنگ کنان راه می پیمود و برای
حرب با عالم علی خان مکان مناسبے میخواست تا آنکه نزدیک بقصبه بالاپور رسید و مکان خاطر خواه یافته معسکر ساخت

مقابله نمودن عالم علیخان با نظام الملک در کمال دلاوری و راه آخرت پیمودن بانهایت بهادری

عالم علیخان بهادر پنجم شوال مقابل نظام الملک رسیده بترتیب فوج و تهیهٔ قتال پرداخت مهور خان و غالب خان پسر
رستم خان دکنی را هراول کرده همراهے امین خان برادر خان عالم و عمر خان بنی عم داؤد خان و شمشیر خان و محمد اشرف خان بخشی و فدوی خان
دیوان و مصطفےٰ خان و محمدے بیگ که هر دو جماعه دار عمده و بهادر مشهور بودند مستظهر ساخت و در رفاهیت طلب خان
و خواجه رحمت الله و دیگر دلاوران و سرداران دکهن و مرهٹه را یمین و یسار فوج طرح مقرر ساخته هر یکے بجائیکه مناسب
بود تعیین نموده خود در قول قرار گرفت و غیاث الدین خان را با خود در هودج فیل شریک سوارے ساخت و
توپخانه را باسلوب شایسته باده دوازده هزار پیاده کرناٹکی بیش روے خود داشته فیلان مست جنگے را فرق آهن
نموده عقب توپخانه جا داد و با دل قوی و خاطر مطمئن اراده کارزار مصمم ساخت لیکن چون جوان نورسیده ناتجربه کار بود
با آنکه احوال جنگ دلاور علی خان شنیده بود که نظام الملک مردم خود در کمین نشانیده دلاور علی خان را بدم توپخانه
آنها کشید و از آن جهت شکست بر فوج دلاور علیخان افتاد و حزم و احتیاط درین خصوص نیز نکرده خود هم در همین بلا گرفتار
گردید و جان شیرین بمردانگی درباخت اصل خود آنست که چارهٔ تقدیر بهیچ اندیشه و تدبیر نه جوان می تواند و نه پیر شمه از
مذکور بترتیبیکه رقم پذیر خامه وقائع نگار گشت با سی چهل فیل سوار یا یے جلادت در عرصهٔ کارزار گذاشت و نظام الملک
بقائدے بخت و اقبال مرحمت خان بهادر را هراول خود ساخته غازی الدین خان پسر خود را همراه او داد و عبد الرحیم خان
و رعایت خان و سعد الدین خان و داراب خان و کامیاب خان و غیاث خان و قادر داد خان و اختصاص خان و دلیر خان
و روح الله خان و انور خان و چندے از راجه ها و دیگر بهادران همراهی خود را که همه کینه خواه و رزم جو بوده اند جا بجا در میمنه
و میسره قرار داده خود مع عوض خان در قول جا گرفت و در بنها مرهٹه را با بعضے از زمینداران بر بنگاه گذاشته بمدافعهٔ شورش
مرهٹه های مخالف متعین نمود و توپخانه و بانها انچه از خود داشت و انچه از قلعه آسیر و برهان پور و لشکر دلاور علی خان بدست
آورده بود اول روز بطوریکه چیده بود شب آنرا تغییر داده در گوشه هاے مخفی یمین و یسار چیده دلاوران معتمد را با توپهاے
چهره دار و جزائر و بان در کمین نشانید و خود در پناه آنها ایستاد دلاوران فوج عالم علی خان در حرکت و هیجان در آمده
مهور خان هراول با فوج خود که ده دوازده هزار سوار خواهند بود بر توپخانه شرربار نظام الملک حمله نمود همین که در شلک
اول چندے از جانبازان بارهه و دکهن بخاک هلاک افتادند مبارزان مغلیه نظام الملکے دلیرے کرده قدم پیشتر گذاشتند
و مقابل هراول رسیده چپقلشهاے نمایان نمودند و تزلزلے در فوج هراول عالم علی خان بهم رسید بهادر مذکور با دراک
این احوال از راه جرأت فطرے مع غیاث خان که همنشین و قرین او بود و دیگر سرداران و سربازان فوج فیل سوارے
پیش رانده مدد هراول خود نمود و بجملات مردانه پے در پے عرصه بر فوج نظام الملک تنگ ساخته از پیش روی خود برداشت
فوج مقهور رو گردان و عالم علی خان مع همراهیان متعاقب او روان گردید و عنان حزم و احتیاط را از دست داده

بے ملاحظہ پس وپیش بعجلت میراند تا آنکہ بہ بہیرے تقدیر برروے توپخانہ کمین وفوج مغلان پرکین کہ بران توپخانہ متعین بود رسید وناگہان بیکبار توپہاے چہرہ دار وبانہاے بسیار وجزائرے بے شمار را برروے او سر دادند رستخیز قیامت برخاست ودود توپخانہ عالمے را سیاہ ساخت چون دود کہ ہمسر تار نمرود بود فرو نشست متہور خان ہراول وغالب خان وشمشیر خان ومحمد اشرف خان وخواجہ رحمت اللہ ومنہی خان ومحمدے بیگ وبسیارے از جانبازان مقتول ومجروح واکثر سواران وپیادگان برخاک ہلاک غلطان بنظر درآمدند وعالم علی خان بہادر باوجود برداشتن زخمہا مع معدودے از جان نثاران کہ ہر یکے شرزہ شیر ومبارز دلیر چنان عرصہ خون خوار ومعرکہ گیر ودار بود استقامت ورزیدہ داد تہور وشجاعت میداد ودمبدم قدم پیشترے نہاد درین حالت اختصاص خان نبیرۂ خان عالم ومحمد غیاث خان کہ یک چشم او از زخم تیر درہمین دار وگیر از کار رفتہ بود پاے جسارت پیش نہاد اشتہ مقابل حملات رستمانہ عالم علی خان گردید ودیگر سرداران ہمراہے نظام الملک مع عوض خان کہ از اقرباے قریب او بود بمدد آن ہر دو رسیدند زد وخورد عجیب ستیز وآویز غریب روے داد آخر الامر از ضرب شمشیر اختصاص خان دست عالم علی خان از حرکت افتاد واز یورش فوج نظام الملک کہ از پے ہم میرسید آن نوجوان رستم نشان مع ہمراہیان کہ نوزدہ فیل سوار ودیگر فارسیان وفاکرداران وپیادہ ہاے شجاعت شعار بشمار آمدند سرخ رو بآباے کرام خود ملحق گردید سنکراجے ملہار زخم برداشتہ با چند مرہٹہ دیگر اسیر گردید وعمر خان برادرزادۂ داود خان وامین خان برادر خان عالم کہ از منافقانہ رفیق عالم علی خان بودہ دو سہ لک روپیہ وسہ چار فیل درین عرصہ از خان مرحوم مذکور بدست آوردہ بودند وقت مقابلہ پہلو از جنگ وفی الحقیقۃ از نام وننگ تہی نمودہ باتفاق بعض نفاق پیشہ دیگر بلشکر نظام الملک پیوستند وخیمہ وفیلان وتوپخانہ وجمیع کارخانہ ہاے سرکار عالم علی خان ہمراہیان او انچہ از دست برد تاراجیان محفوظ ماند بتصرف نظام الملک درآمد ودرین جنگ نیز بہیچ یک از ہمراہیان نامی نظام الملک آفت جانے نرسید چند کس از اعیان کہ زخمہا برداشتہ بودند از مرہم لطف واحسان نظام الملک جراحت آنہا التیام یافت لہذا استماع این خبر بلا لیکہ بقطب الملک وامیر الامرا گذشت بیانے نیست خصوص امیر الامرا کہ از افراط غم وغصہ بر آتش بیقرارے مے طپید واندیشۂ ناموس وخانۂ خود کہ در دکہن داشت نیز بخاطرش میخلید بعد ہفتہ خبر رسید کہ قبائل حسین علی خان را مع مال واسباب قلعہ دار دولت آباد قبل از رسیدن فوج نظام الملک اندرون قلعہ گرفتہ لازمہ غم خوارے مرعی داشت وباوجود آنکہ کمال آزردگے از حسین علی خان داشت جوانمردے را کار فرما شدہ منت احسان بر سادات گذاشت **بیت** بدے را بدے سہل باشد جزا + اگر مردے احسن الے من اسا + از استماع خبر اندک تسلے دل عمدیدہ امیر الامرا بہادر گردیدہ ونیز درہمین زودے خبر رسید کہ مبارز خان صوبہ دار حیدر آباد ودلاور خان کہ ہم ذلت یکدیگر بودند با ہفت ہشت ہزار سوار آمدہ بنظام الملک پیوستند وعہد رفاقت باو بستند

نهضت نمودن امیر الامرا بسمت دکهن ومرخص شدن قطب الملک بطرف دار الخلافۃ شاہجہان آباد واجمال ذکر انچہ درین عرصہ روی داد

بعد کنکاش بسیار رایہا برین قرار یافت کہ قطب الملک بہ نیابت پادشاہ دار الخلافۃ شاہجہان آباد استقامت ورزد وحسین علی خان در خدمت پادشاہ بدکہن رفتہ تنبیہ وتادیب نظام الملک نماید چون این عزم جزم گردید امیر الامرا

در تهیهٔ فراهم آوردن سپاه و سرانجام سامان جنگ فتاده مصحوب سید محمد خان پسر اسد اللہ خان و دیگران زرد پروانه ها برای طلب جماعه داران عمده بارهه و افغانان صاحب الوس فرستاد تا آنکه قریب پنجاه هزار سوار قدیم و جدید نگهداشته مع بادشاه و افواج شاهی و راجه ها و غیرهم هر که اطاعت و رفاقت نمود با توپهای جهان آشوب و تفنگچی های قدرانداز اسباب سفر ساز کرده اواخر ماه شوال پیش خانه بطرف دکهن برآورد و خود امیر الامرا نیز کوچ نموده بده کروهے اکبرآباد نزول فرمود چون اجل موعود حسین علیخان رسیده بود بعض امور که صریح در حق او مناسب نبود قهرمان تقدیر از دست او برمی آورد چنانچه در اوائل ذی قعده خدمت میر آتشے که بند و بست خانه پادشاهے وابسته اوست از سید خان جهان که از جمله اقربای حسین علی خان بود انتقال یافته بنام حیدر قلیخان مفوض گشت و نهم ذے قعده سنه ۱۱۳۲ هجری محمد شاه از سواد مستقر الخلافه اکبرآباد کوچ نموده بسه کروهے بلدهٔ مذکوره شرف نزول ارزانے داشت و سید عبد اللہ خان بطریق مشایعت و حصول رخصت رفاقت نمود چون پانزدهم ذی قعده روز جلوس و جشن پادشاه بود قطب الملک میخواست که بعد انفراغ جشن رخصت حاصل نماید حسین علیخان راضی نشده از چهار کروهے اکبرآباد مرخص نمود و چهاردهم ماه مذکور پادشاه را حسین علیخان همراه خود گرفته بمنزلے نزدیک فتح پور معسکر ساخت و سه چهار روز برای جشن جلوس پادشاهی توقف نموده بسمت دکهن نهضت فرمود و قطب الملک مع حامد خان عموی نظام الملک و حمید الدین خان و غازی الدین خان غالب جنگ و بیرام خان و نعمت اللہ خان و میر خان و سید صلابت خان و چند امیر بے پر و بال در اینجا مانده نوزدهم ذی قعده بطرف شاه جهان آباد کوچ نمود در راه محمد خان بنگش با قطب الملک ملاقات نموده داعیهٔ رفتن خود بلشکر پادشاه بنابر رفاقت امیر الامرا و تمهید ستے خود ظاهر نمود و پنجاه هزار روپیه علاوهٔ مبلغ چند لک روپیه که حسین علیخان بامید رفاقت خود باو داده بود از قطب الملک گرفته بدروغ راست نما که بلشکر پادشاه میروم رخصت حاصل نمود قطب الملک بهرای شاه جهان آباد و امیر الامرا منزل بمنزل روانه دکهن گردید

کشته شدن امیر الامرا حسین علے خان بهادر در راه دکهن از تزویر و احتیال امرای کینه کوش پرفن و اتمام پذیرفتن شوکت و قوت سلطنت کهن خاندان باربه +

بعد از آن که قطب الملک بچل کروهے شاهجهان آباد رسید بر کشته شدن امیر الامرا حسین علیخان بهادر و غیرت خان بهادر خواهر زاده او و نور الدین علی خان برادر امیر الامرا از شقه رتن چند که در اضطرار نوشته مصحوب شتر سواری فرستاده بود مطلع گردید شرح این واقعه آنکه چون پادشاه را چندانکه اختیاری نمانده و دست نشان سادات گردید از امرای کهن نظام الملک و محمد امین خان اعتماد الدوله را خار خار رشک در جگر می خلید و همه وقت در فکر و تدبیر استیصال سادات بدل میکوشیدند و محمد امین خان با محمد شاه فرصت یافته دو سه کلمه ترسے گفته اذن او حاصل نمود و نظام الملک را شورانید و بطفیل سعی و اهتمام او بر عالم علیخان و دلاور علیخان اگرچه مقدر بود گذشت آنچه گذشت چون محمد امین خان اراده حسین علیخان بر استیصال نظام برای العین دید بنهایت مذلت خود و جمیع تورانیه در فنای نظام الملک بیقین میدانست و بیر ظن غالب بود که هرگاه کار نظام الملک بمقابلهٔ امیر الامرا کشد البته فتح و ظفر امیر الامرا میسر خواهد شد بنابرین روز و شب درهمین فکر بود که اگر بنوعے تواند شد بخدع و دغا امیر الامرا را در راه علی الغفلة باید کشت اما بدون اعانت رفیقے شفیق اقدام براین امر خطیر زیاده از حیز تاب و توان مے شمرد و بنا بهٔ علی هذا میگویند سید محمد امین معروف بسعادت خان که از سادات نیشاپور خراسان و در اول منصبداری والا شاهے در عهد فرخ سیر حاصل نموده

بعد ازان بخدمت فوجداری هندون بیانه که از محالات عمده مستقر الخلافه اکبرآباد است مامور گشته در انجا سپاه زیاده نگهداشته و از
سید عبد الله خان استمداد نموده بعد امداد بنظم و نسق آن محال پرداخت و بجوهر تدبیر و شجاعت خود تادیب سرکشان آنجا نموده
باضافه پانصدی سرافرازی یافت و از جمله مشاهیر دربار و صاحب نام و اعتبار گشته درین سفر برای آوردن بعض مطالب خود همراه
لشکر محمد شاه بود محمد امین خان او را همدم و همراز و رفیق جانباز خود بمناسبت مغلیت ساخت و این هر دو میر حیدر خان کاشغری
را که از قوم چغتا و بسبب میر شمشیر بودن لقب میری دارند انتخاب نموده درین باب استمزاج او نمودند میر حیدر مذکور که شجاع بیباک
و جوان دلاور سفاک بود قبول نمود و آن بی نصیب بطمع دنیا و تعصب مذهب قتل سید حسین علیخان بهادر را که در وهم و تصور
احدی نمی گنجید قبول نمود و هر سه یار دنیا طلب محرم راز گشته قدم ارادت برین جسارت ثابت کرده با همدگر در مشوره بودند که
چسان و کدام کس برین کار مبادرت نماید تا آنکه قرعه این فال بنام میر حیدر محروم از دنیا و آخرت افتاد و آن اجل رسیده عرضی
متضمن شکایت محمد امین خان نوشته و یکی دیگر از همراهان خود را که براو اعتماد شجاعت و بیباکی داشت رفیق خود گردانیده برین اراده
آگاه ساخت روز چهارشنبه ششم ذی الحجه سنه ۱۱۳۲ هجری مطابق سنه دو از جلوس محمد شاه که در منزل قریب سی و پنج کروه از فتح پور
معسکر پادشاهی بود محمد امین خان بعد رسیدن پادشاه نزدیک ولتغانه بر بهانه مزاج و تموّع ظاهر کرده خود را به پیش خانه حیدر قلی
خان رسانید و او را نیز ازین راز آگاه ساخته با خود متفق داشت امیر الامرا بهادر بعد ازان که پادشاه را بخیمه رسانیده داخل محلسرا
گردانید از خیمه پادشاه برآمد و عازم لشکر خود که بضابطه همراو سی بمسافت یک کروه کسری کم و بیش میشد گردید چون نزدیک
دروازه گلال باره رسید میر حیدر خان از دور نمایان شده کاغذ التماس را بلند ساخت چیلهها و چوبداران مانع پیش آمدن
شدند قضا و قدر در دل امیر الامرا انداخت که حکم پیش آمدن داد و چوبداران را از مزاحمت ممانعت نمود میر حیدر خان ایمای
امیر الامرا بکام خود دیده دوید و عرضی را گذرانیده متصل به پالکی امیر الامرا پایه آنرا گرفته احوال خود عرض کنان میرفت همین که امیر الامرا
متوجه ملاحظه عرضی گشت میر حیدر خان پیش قبض از کمر خود کشیده چنان بر جگر آن سید دلاور زد که از طرف مقابلش بیرون
شد و بهمان ضربت واحد بسعادت شهادت فائز گشت اما در همان جلدی امیر الامرا لگدی بر سینه پر کینه قاتل خود زد و فریاد
که پادشاه را کشید پالکی سوارش از صدمه لگد زدن غلطید و لاش بیجان امیر الامرا بر زمین افتاد متصل باین جسارت نور الله خان پسر
اسد الله خان که عمه زاده امیر الامرا بوده همراه پالکی میرفت بضرب شمشیر خود قاتل امیر الامرا را بسزا رسانیده روانه بوادی عدم ساخت و برادرش
میر مشرف هم رسیده شریک گردید و مغل دوم که نور الله خان را کشته میر مشرف او را کشته و خود زخم برداشته جان بسلامت بدر برد و مغلان بیک هجوم
آورده سر امیر الامرا و نور الله خان را از تن جدا کرده پیش پادشاه بردند و خواجه مقبول خان ناظر امیر الامرا جان نثاری و وفاکرداری را
کار فرما شده تردّدی نمود و خود چند زخم منکر برداشته بعد سه چهار روز از همان جراحتها بعالم آخرت شتافت سقاو فاکروب امیر الامرا
نیز حق رفاقت و تهوری بجا آورده با شمشیرهای برهنه خود را بر هجوم خلائق که محافظین پادشاه بوده اند زدند و صفوف را دریده
تا نزدیک تسبیح خانه رسیده از ضرب دست مغلیه و بعضی گفته اند که از ضرب دست برهان الملک از پا در آمدند و جمعی از همراهان
محکم سنگه دیوان امیر الامرا بدروازه گلال باره رسیده راه را مسدود یافته سراچه دیوان خاص را دریده با شمشیرهای برهنه زبان را
کرده در آمدند و دو سه کس زخم ها برداشته و امیر الامرا را کشته یافته برگشتند و بعضی مردم برق انداز حسین علیخان بهادر نیز به برق اندازی
پرداخته کاری نساخته پریشان و متفرق شدند

رسیدن خبر مقتول شدن امیر الامرا بغیرت خان بهادر و روآمدن او بلا تامل بسر پادشاه و ملحق شدن آبای خود در رزمگاه

چون خبر کشته شدن امیر الامرا بغیرت خان بهادر خواهر زاده امیر الامرا رسید مطلق التفات بآراستن فوج و همراه گرفتن توپ و توپخانه و طلبیدن رفقا ننموده و انتظار تیارے و حاضر آمدن آنها نکشیده از حاضرین کمے خورد دست کشید و برد مال دست خود پاک نموده بر فیل سوار شد و بلا تامل بمقابله پادشاه دقتاً خالوے خود شتافت لیکن قدر دو سه هزار سوار که همراهی او رفاقت نمود بکمال شجاعت و دلاورے بسرعت برق و باد بر لشکر پادشاه رسید و سعادت خان دران وقت برهنمونی محمد امین خان و حیدر قلی خان بر در حرم سرای شاهے رسیده از دحام بعضے رفقای امیر الامرا که دران وقت بر دروازه بود بجرأت خود دور نمود و هر چند مادر پادشاه از شفقت مادری راضی به بیرون بر آمدن پسر خود نبود سعادت خان باقتضای فدویت و دولت خواهی قدم جرأت پیش گذاشته بمبالغه تمام و نهایت الحاح و ابرام دست پادشاه را گرفته از محل بر آورد و اعتماد الدوله را بر فیل خود سوار نموده خود بجای خواص نشست چون افواج و رساله های پادشاهے و امرای موافق بدستور و هر روز بجا های خود شتافته بودند دران وقت قلیل جمعیتے از مغلیه همراهے محمد امین خان و اندک مایه مردم سعادت خان در رکاب پادشاه حاضر بود حیدر قلیخان که بحسن سلیقه برای همین روز مردم توپخانه را مستعد و مشغول میداشت در عین آشوب و رستخیز آمد آمد غیرت خان بهادر که ظاهرا با دو هزار سوار نهایت نزدیک رسیده بود باهتمام اجماع و احضار مردم و توپخانه و افراس و افیال پادشاهے و سرکار خود برداخت و در عین اضطراب بانتظام و ترتیب فوج و توپخانه ید بیضا نموده مستعد هراولی استاد و غیرت خان چون شیر ژیان و بر بیان دست از جان شسته بر هودج فیل مانند سپند در مجمر نشسته از نهایت بیقراری دمے نمی آسود گویا در خانه گمان نقل مکان نموده عازم سفر آخرت بود و آن بهادر دلیر درین دار و گیر همت بر دفع قاتل خال خود امیر الامرا بهادر گماشته نظر بر پادشاه و محمد امین خان و حیدر قلیخان داشت و بحسن اهتمام حیدر قلیخان و سلیقه کار فرمائی او گوله چون تگرگ میریخت و حیدر قلیخان معرکه رزم راجنان بگرمی آراست که صدای احسنت احسنت از چار سو برخاست امرای پادشاهی علے التواتر بمدد رسیده در تقویت و جمعیت پادشاهی می افزود و کم کم مردم همراهی غیرت خان نیز بکمک او رسیده از دو جانب روبرو نمود خلاصه غیرت خان بر متصل بحیدر قلی خان و پادشاه گشت و تیر از شست غیرت خان رهائی یافته چون اجل حیدر قلی خان نرسیده بود به پشت کمانش چنان ترازو نشست که بعد فتح بدشواری بر آمد و قمر الدین خان و سعادت خان بمدد حیدر قلی خان رسیده شرط وفاق و وفا با پادشاه بتقدیم رسانیدند و پادشاه بدست خود نیز تیر اندازی میزد درین عرصه تاراجیان آتش بخیمه امیر الامرا و سادات داده دست بغارت اموال و کارخانه های ایشان کشاده خزانهٔ عامرهٔ او را که از کرور در حساب گذشته بود بیغما بردند و صمصام الدوله خاندوران بهادر منصور جنگ بمدد پادشاه رسید و غیرت خان بعد از آن که دو زخم کارے تیر برداشته بود بزخم گولے حبشی که در خواصی حیدر قلی خان بود رهگرائے عالم بقا و رفیق و همنشین ملاء اعلے گردید اللهم الحقه بآبائه الصالحین خزانه لشکر امیر الامرا بتاراج رفت و آنچه در راه عقب مانده بود از تاراج محفوظ مانده بضبط پادشاه در آمد

ذکر سوانحی که بعد قتل امیر الامرا بر همراهیان او روی داد و ارتقای مدارج دولت امرای خالص الوداد

بعد فتح و نصرت حیدر قلی خان بحکم سنگه پیغام امان جان و آبرو از طرف پادشاه داده نزد خود طلبیده کورنش عفو تقصیرات و عطاے منصب شش هزاری از اصل و اضافه کنانید و رتن چند را از طرف اعتماد الدوله پیغام استمالت مکرر رسید او بخیال آنکه ماندن جان و آبرو از محالات است شقهٔ متضمن ماجرا بقطب الملک نوشته مصحوب شتر سوارے فرستاد و خود بسوارے پالکے راه خانه خویش گرفته روان گردید جمعے از مغلیه و لچه هاے بازار که اکثرے از اطوار ناشایستهٔ او

مستکره و بیزار بوده اند برسرش ریخته وازپالکی کشیده بزیر لکد و مشت گرفتند و عریان و خسته احوال نزد محمد امین خان آوردند
بعجز و گریه التماس امان جان نمود محمد امین خان لباسی باو پوشانیده بطوق و زنجیرش مقید ساخت ساسی سرو منداس
وکیل قطب الملک احوال وقت دیده ریش و بروت خود تراشیده قشقهٔ خاکستر بر پیشانی کشیده اسباب خانه برخی بتاراج
داد و قدری نقد و جنس با خود گرفته چندی در خیمهٔ آشنایان بسر برد و قابو یافته بدر رفت و خود را بعبید عبد الله خان
رسانید میر علی خان خدمتگار مقرب حسین علی خان که صاحب فیل و مکنت و داروغهٔ داغ و تصحیحه در روز جنگ رفاقت غیرت خان
نموده بود دو سه روز بآفت تاراج و بی آبروئی باو نرسید آخر مال و آبرویش برباد رفته مقید گردید و میر شرف با وجود
استمالت و عطای اضافه و رعایت نقد که بعمل می آمد پاس نمکخوارگی منظور داشته از قبول عنایت ابا نمود و زمانی چند
به بیکاری گذرانیده بعد مدتی رفیق پادشاه گشت و محمد امین خان بنابر رفع تشنیع عوام جنازهٔ امیر الامرا و غیرت خان پسر نواب
اولیا را بزرباف گرفت و نماز بران خواند و بنابر اظهار حسن تردد و شجاعت خود مردم را مخاطب ساخته گفت که یاران اینها شیرانند
که خوابیده اند بعد ازان جنائز را روانهٔ اجمیر ساخت که اجساد مذکوره را در جوار عبد الله خان کلان پدر حسین علیخان بخاک سپارند
و غرض از تزئین جنائز آن بود که در راه قطاع الطریق بطمع زرباف وغیره غارت نمایند و در نظر عوام اهانتی عائد
احوال سادات گردد اما نشد هرجا این تابوت ها میرسید مردم باحترام پیکو شیدند و تا باجمیرش رسانیده اجساد را بخاک
سپردند سعدی + جهان ای پسر ملک جاوید نیست + ز دنیا وفاداری امید نیست + نه برباد رفتی سحرگاه و شام +
سریر سلیمان علیه السلام + در آخر ندیدی که برباد رفت + خنک آنکه با دانش و داد رفت + الحمد لله که متواتر از معتمدین
مسموع شد که این هر دو صفت در امیر الامرا چنانچه باید بود و آنچه با فرخ سیر بعضی بدخواهان دیگر بعمل آمد از فحوای اخبار
نقلهٔ آثار معلوم شد که بناچاری بود چه حفظ جان و آبرو کیست که نخواهد و دنیا طلبان را در گذشتن از آبرو و جان با وجود مقدور
از احدی مسموع نشده بلکه از ایمان خدا و رسول هم در خصوص این امور کم کسی بود که خالص عیار برآمده باشد حال آنکه اطاعت
درانجا از واجبات و سرمایهٔ وصول باعلا درجات اخروی بود و اطاعت امثال خود در دنیا تا این حد ثمره و سودی ندارد
چه طور میتواند شد که مثل قطب الملک و حسین علیخان امیر الامرا با وجود آن همه جانفشانیها تن باطاعت و تبعیت فرخ سیر
برای افزایش جاه و اقتدار اعتقاد خان و میر جمله که از اراذل ناس و بانواع عیوب مبتلا بوده اند در داده جان و آبروی
خود را برباد دهند و اسد الله خان معروف بنواب اولیا پسر عمهٔ امیر الامرا که اسباب ثروت و مکنت او برباد رفته عاری
از اعتبار گشته بود رخصت بیت الله حاصل نموده روانهٔ مقصد گردید و غلام علیخان نظر بحق خدمتی که وقت آوردن پادشاه
از دار الخلافه بفتحپور نموده بود از آفت بی آبروئی محفوظ ماند و فرصت یافته خود را بعبد الله خان رسانید نصرت یار خان
که از سادات نامی باربه بود و با عبد الله خان غبار خاطری بوفور داشت بموجب طلب حسین علیخان بلشکر می آمد سه کروه
مفاصله بود که خبر امیر الامرا شنید چون با صمصام الدوله رابطهٔ اتحاد و اخلاص داشت اطلاع نمود صمصام الدوله او را طلبداشته
بملازمت پادشاه رسانید و باضافهٔ دو هزاری بمنصب پنجهزاری سرفراز گردانید و اعتماد الدوله محمد امین خان را پادشاه
از اصل و اضافه هشت هزاری سوار دو اسپه گردانیده یک کرور و پنجاه لک دام انعام و خدمت وزارت با لقب وزیر الممالک
بهادر ظفر جنگ مرحمت نمود و خدمت میر بخشی گری بصمصام الدوله مقرر نموده منصب هشت هزاری
و خطاب امیر الامرا داد و قمر الدین خان پسر محمد امین خان بخشی دوم و داروغهٔ غسلخانه و صاحب خدمات دیگر گردید

و باضافه هزاری صاحب منصب هفت هزاری شد و حیدر قلیخان منصب هفت هزاری و شش هزار سوار دو اسپه و یک اسپه
یافته مخاطب بناصر جنگ گردید و سعادت خان با اصل و اضافه پنجهزاری گردید و بخطاب بهادری و عطای نقاره سرافرازی
یافت و همچنین ظفرخان و دیگر ملازمان و متوسلان دولت نوکران قدیم و جدید والاشاهی و غیره موافق حسن خدمت و سعی
وسائل و وسائط مورد عنایات گردیدند

ذکر رسیدن خبر بقطب الملک و احوال او و سوانح عبرت افزای جنگ عبدالله خان با پادشاه و اختتام آن همه دولت و اقتدار سادات بیک ناگاه

سید عبدالله خان بعجیل کروهی شاهجهان آباد رسیده بود که شتر سوار غیرت خان بهادر با شقه نوشته خطار تن چند متضمن
سانحه جانگاه کشته شدن امیر الامرا بغای اعدا ورود نموده چشم جهان بین او را تیره و تار و زندگانی بر او ناگوار ساخت
بعد اطلاع بر اجرا چاره جز صبر و شکیبائی ندید و با هزاران کوه غم و چشم پر نم مصلحت در توقف ندیده متوجه شاه جهان آباد
گردید بعضی از مشیران ترغیب می نمودند که هنوز افواج اطراف به پادشاه نپیوسته و لشکر حسین علیخان با و نگرویده درین
حیص و بیص خود را باید رسانید قطب الملک این رای را نه پسندید و مصلحت دران دید که چون پادشاه مستقل و
امرای همراه او یکدل شده فوج ما شکسته خاطر گردیده است بدون همراهی شاهزاده از اولاد اورنگ زیب عالمگیر
مقابله مقرون بصواب نیست رسیدن بدار الخلافه و بر آوردن یکی از سلاطین و جذب قلوب امرای کمن که در انجا سکونت
دارند و فراهم آوردن افواج و اسباب ضرور دانسته کوچ بکوچ مرحله پیما گردید از انتشار اینخبر گنواران مفسد و میواتیان
قطاع الطریق فراهم گشته و قابو یافته باز ماندهای سپاه و بنگاه را غارت می نمودند و هر چند افواج تادیب آنها میکرد
از پیشه خود نمی آسودند روزی جماعه داری از همراهیان پیش خیمه با جماعه خود مقتول گشت و قافله از طرف شاهجهان آباد
که همراه بعضی از اسباب حسین علیخان لبرای چهانه بفاصله دو سه کروه از لشکر قطب الملک رسیده بود تمام و کمال مع اسباب
بتاراج رفت و عمال محالات جاگیر سادات را زمینداران مفسد بیدخل ساخته محصول حریف را تا انتظام سلطنت متصرف
شدند و سید عبدالله خان برای بر آوردن یکی از شاهزادها شجاعت الله خان رابح مرتضی خان بشاهجهان آباد فرستاده
ببرادر خود نجم الدین علیخان صوبه دار شاهجهان آباد خطی درین خصوص و در باب نگهداشتن فوج و آراستن آلات کارزار
نگاشت آخر روز تاریخ هشتم ذی الحجه خبر به نجم الدین خان رسید قبل از انکه بر زبانها این خبر انتشار یابد اول خلاف انچه خبر رسیده
بود اشتهار داده جمعی را همراه کوتوال بر خانه محمد امین خان فرستاد و تا ثلثی از شب هنگامه محاصره اطراف حویلی خان مرقوم
در میان بود و مردم او یا بنا بر اطلاع احوال یا پاس وفا بر جای خود مستقل بوده ابواب را پاسداری می نمودند آخر
حکم عبدالله خان بممانعت این کار رسید یا خود متنبه گشته ازین حرکت نامناسب باز آمده مردم را بر گردانید و نجم الدین علیخان
روز عید قربان با وجود انبوه اندوه بعیدگاه رفته نماز خوانده برگشت بعد ازان فرستادهای عبدالله خان بدر خانه سلطان
معز الدین رفته درخواست بر آمدن نمودند آنها قبول نکرده رو بسؤال بعمل آوردند و شاید با نیکوسیر هم همین معامله شد بعده
نزد سلطان ابراهیم خلف رفیع القدر نبیره بهادر شاه آمده و او را راضی ساخته بر آوردند

جلوس نمودن سلطان ابراهیم برای چند روز

یازدهم ذی الحجه سنه ۱۱۳۲ سلطان محمد ابراهیم را بر تخت نشانیده ملقب بابو الفتح ظهیر الدین محمد ابراهیم ساختند و سید عبد الله خان بعد دو روز داخل
شهر شاهجهان آباد شده ملازمت محمد ابراهیم نمود غازی الدین خان را منصب هشت هزاری و خطاب امیر الامرائی و خدمت
میر بخشی گری مقرر نمود و نجم الدین علیخان را بخشی دوم و سید صلابت خان را بخشی سوم و بیرم خان بخشی چهارم کرده بر مراتب
هر یک از رفقا و امرا افزود و در استمالت امرای قدیم کوشیده جمعی ازین مردم که از عهد رفیع الدرجات از مناصب معزول و از ترقی
مایوس و منزوی بودند هر یکی را طلبیده باعطای مناصب عنایت مدد خرچ خوشنود فرمود و اکثری را مامور به نگهداشتن رساله
قرار هشتاد روپیه در ماهه نمود و بالبعضی ازین مردم امداد مساعدت از چهل پنجاه هزار روپیه تا لک روپیه بعمل آمد و حامد خان عموی
نظام الملک را به بحال نمودن جاگیر و مبلغ نقد دادن تسلی نمود بعض امرای فرخ سیری را مثل اعتقاد خان و شایسته خان و سیف الله خان
و اسلام خان و صفی خان که یومیه داشتند نیز طلبیده دلیر نمود و امیدوار بسی مکارم ساخته دلالت برفاقت کرد اسلام خان
و صفی خان و محمد یار خان معاذیر انعدام سر انجام و ناسازی مزاج بنا بر اندیشه مآل کار از رفاقت پهلوتهی نمودند اعتقاد خان
و سیف خان قبول مناصب نموده مبلغی برای مدد خرچ گرفتند اما اعتقاد خان و دیگر منصبداران پادشاهی و والا شاهی
خیانت را کار فرما شده یکدو منزل همراهی نموده برگشتند و با منصبداران کم منصب همراه خود و جلوی خاص تا هفت صدی
و هزاری قدیم و جدید با نحای مختلفه و معاذیر متعدده مثل انعام و مساعدت و مراعات بعمل آورد و نوکران قدیم که سرا سری
پنجاه روپیه داشتند هشتاد روپیه شد اما ازینجهت که هشتاد روپیه سرا سری تعمیم یافته جدیدان و یابو سواران هم شریک
بودند بر دل قدما و خوش اسپه و خوش یراقان گران می آمد و موجب ملال خاطر آنها می گشت چون در نگهداشتن فوج مبالغه
بود وقت اقتضای تعین و تشخیص نجابت و رذالت نمی کرد از هر قوم هر کس که اسپی داشت آمده نوکر می شد نود هزار سوار
ملازم سرکار قطب الملک گردید و تخمین را مبلغ یک کرور روپیه بصرف این سپاه در آمد

ذکر نهضت نمودن قطب الملک مع سلطان ابراهیم باراده مقابله محمد شاه از دار الخلافه شاه جهان آباد و سوانحی که درین عرصه روی داد

هفتدهم ذو الحجه الحرام سنه مذکوره قطب الملک سلطان ابراهیم را با تجمل ملوکانه بنوعیکه درین عجلت میسر آمد همراه خود گرفته از
شاه جهان آباد بر آمد و طرف عیدگاه نزول فرمود درینجا غلام علی خان از لشکر محمد شاه و نور علی خان از اکبر آباد رسیده
بلشکر قطب الملک ملحق گردیدند غلام علی خان را با نجابت علی خان که برادر زاده و متبنای قطب الملک و سن
چهارده سالگی رسیده بود برای بندوبست قلعهٔ شاهجهان آباد مع قلیل جمعیتی مرخص نمود چون اول خبر رسیده بود که محمد شاه
از راه ملک راجپوتیه متوجه دار الخلافه است قطب الملک در کوچ سوم بدرگاه خواجه قطب الدین معسکر ساخت بعد ازان
شنید که از راه اکبر آباد می آید لهذا راه را برگردانیده بفریدآباد رسید و بانتظار سیف الدین علی خان و شهامت خان
و سید محمد خان و ذو الفقار علیخان و دیگر افواج و روسای بارهه توقف و تلسی طی منازل می نمود و در هر منزل جوق
جوق فوج بارهه و افاغنه صاحب الوس اطراف و زمینداران مقتدر صاحب فیل و فوج آمده بلشکر ملحق می شدند و علی هذا القیاس
از نوکران حسین علیخان که در خانهٔ پادشاه نوکر شده بودند و کمایه گرفته فرصت یافته بر می آمدند بر روز صد و صد سوار
ازین مردم میرسیدند بعد ازان که موضع پلول منزل لشکر قطب الملک گردید سیف الدین علیخان و شهامت خان و سید

محمد خان

محمد خان پسر اسد الله خان معروف بنواب دلیا با دیگر سرداران و افواج بارهه که مجموع قریب به دوازده هزار سوار خواهد بود و صد و پنجاه ارابه پر از سادات بارهه که هر یک خود را رستم عصر میدانست بامید وصول بمراتب امارت و ادای حقوق اخوت رسیده بهمراهی فیل سوارے قطب الملک مقرر شدند بعد ورود اینها چورامن جاٹ پسر بدل سنگه جد سورج مل که زمیندار عمدهٔ اکبرآباد و متهرا بود مع محکم سنگه و برخی از جماعه داران همراه حسین علیخان و زمینداران اطراف ملحق گردیده علاوه افواج سابقه گردید و تا نظر کار میکرد عرصهٔ زمین زیر سم اسپان و پای پیادگان ناپدید و غیر مرئی بود و همان روز چورامن با برادر خود سه زنجیر فیل و چند قطار شتر که از لشکر محمد شاه ربوده و پیش انداخته آورده بود بطریق ره آورد تسلیم قطب الملک نمود قطب الملک افیال و شتران را باو انعام نمود ملخص آنکه نهم محرم الحرام که فوج محمد شاه از موضع شاهپور گذشته مضرب خیام و معسکر ساخته و مفاصله بین العسکرین کمتر ماند محمد شاه هر چند انتظار عبد الصمد خان سیف الدوله بهادر دلیر جنگ و راجه دهیراج جیسنگه داشت نا برده بالسبب بُعد راه و موانع دیگر نرسیدند مگر محمد خان بنگش با سه هزار سوار و عزیز خان روهیله و بایزید خان میواتی با جمعیتے از همراهان همعنان ملازمان بادشاهی گردید و قریب چار هزار سوار از نزد جیسنگه نیز رسیده رفیق لشکر محمد شاهے گشت

ذکر صفوف آراستن از جانبین و هم آمیختن عسکرین و برانگیختن سپاه گرد هیجا و مقابله قطب الملک با محمد شاه پادشاه و ظفر یافتن محمد شاه بر قطب الملک و اختتام زمان دولت و اقبال سادات و شروع شکست پذیرفتن ارکان سلطنت خاندان بابریه باقتضای تقدیرات

اگرچه از نهم و دهم محرم بنا بر قرب عساکر بهمدگر طرفین حزم را کار فرما گشته بترتیب جنگ راه میپیمودند و چورامن حسب الحکم قطب الملک سعی بسیار نمود که آتش بباروت خانهٔ پادشاهی دهد یا گاوان توپ کشی را بنحوی کشیده ببرد از خبرداری و هوشیاری حیدر قلی خان میر آتش میسر نشد و هراول لشکر محمد شاه حیدر قلیخان مقرر شد و سعادت خان بهادر و محمد خان بنگش بطرف یمین و صمصام الدوله و نصرت یار خان و ثابت خان مع برخی از مردم دیگر در یسار قرار یافتند و اعظم خان را با جمعے از جنگ دیدگان فوج طرح مقرر ساختند و اعتماد الدوله محمد امین خان مع هادی خان و قمر الدین خان و عظیم الله خان و طالع یار خان و جمعے دیگر فوج التمش قرار یافت و شیر افگن خان و تربیت خان و دیگر فدویان در رکاب پادشاه جا گرفتند و میر جمله و عنایت الله خان و ظفر خان و اخلاص خان و راجه گوپال سنگه بهدوریه و دیگران برای محافظت بهیر و بنگاه و اسد علیخان و سیف الله خان و حامد خان و امین الدین خان و جمعے از دلاوران دیگر مع فوج راجه دهیراج بمد جرانغار و برانغار و سوارے خدمه محل تقویت افزای فوج گشتند و فیلان کوه شکوه را با اسلحه و یراق جنگ و یکه تازان رزم آهنگ در عقب توپخانه لشکر آشوب جای دادند و قطب الملک بعد ورود در منزل حسن پور که از لشکر پادشاه بفاصله سه کروه بود مقام نموده بتاریخ دوازدهم محرم الحرام بترتیب فوج خود پرداخت سرداران بارهه بنا بر خودسری و رعونت چنانچه باید اطاعت نمیکردند لهذا ترتیب چند بار تغیر یافت و باز برهم میشد بهر صورت نجم الدین علی خان و سیف الدین علی خان و غالب جنگ بهادر غازی الدین خان و سید محمد خان و شهامت خان مع پسر و برادران و تهور علیخان و شجاعت الله خان و ذو الفقار علیخان و عبد النبی خان و مظفر خان و دیگر دلاوران بارهه که همه بارستم و افراسیاب همعهد خود را می شمردند بهراولی مقرر شدند و حامد خان و سیف خان و بیرام خان و نعمت الله خان و امیر خان و سید صلابت خان و عبد الغنی خان و اخلاص خان افغان و عمر خان روهیله و دیندار خان

وعبدالقدیر خان وصبغة الله خان وغلام محی الدین خان ودلیر خان وشجاع خان بلول وعبدالله خان ترین ودیگر افاغنه
صاحب الوس وزمینداران فیل سوار مع انبوه خود زیاده از هفتاد فیل سوار دران عرصه کارزار دریمین ولیسار قطب الملک
وسلطان ابراهیم صف آرا گردیدند وابوالحسن خان بخشی سائر وسید علی خان بخشی رساله وبراهمن بخشی مردم بارهه باپست
وپنج هزار سوار قدیم وجدید خانه قطب الملک همرکاب او وپیادگان بارهه گرد پیش فیل سواریش مقرر شدند شب سیزدهم بیاسداری
گذشت ودرهمین شب راجه محکم سنگه مع خداداد خان وخان مرزا با هفتصد هشتصد سوار از فوج پادشاه گسسته بقطب الملک
پیوستند چون صبح صادق دمید وصدای کرناے بگوش مردم رسید منادیان ندای (الجرأة خیر من الجبن) در دادند ومجادلان
بسفیر تفنگ وتیر پیغام بل من مبارز بیکدیگر فرستادند محمد شاه پادشاه ترتیب فوج نوعے که مذکور شد بر عمارے خاصه سوار فیل گردیده
فرمود تا سر رتن چند از پیکرش جدا ساخته پیش پلے فیلش انداختند وفوج دریا موج بر پیش آهنگے توپخانه دشمن کوب چون
سیل بلا براے از پا درآوردن بنیاد اعدا از جاے جنبید وبشور وآواے کرنا وکوس گوش مستمعان آن میدان از
استماع نواے امن وامان مایوس گردید غریدن توپها پیغام اجل بدلیران اجل پیر رسانید وبآن آتش بیان زبان لاف
ولاادران را کوتاه میگردانید حیدر قلے خان که در انتظام توپخانه ودلهے توپ اندازان اهتمام تمام نموده بود بحسن ترددات
خود در آتش افروزے ید بیضاے نموده وازان طرف افسرده دلان اژدر دم وفدائیان ثابت قدم خود بادم توپهاے
صاعقه کردار وتوپخانه آتش بار داده دمبدم قدم بر قدم پیشترے آمدند وسبکسران بیدل مستزلزل گشته عار فرار را اختیار
نموده از هر گوشه وکنار بدر میرفتند خصوص نجم الدین علے خان بهادر با ده دوازده هزار سوار وتوپخانه برق آثار در سایهٔ
درختان که بالاے تلی کنار ده واقع شده بود رسیده در مقابل چنان صفوف آتش بار که طائر وهم وخیال را بال وپری سوخت
نظر همت بمدافعه اعدا دوخته پایهٔ بلندنامے در انبوه محشر شکوه جانبازان مے اندوخت وعرصهٔ تردد بر فوج پادشاهے چنان
تنگ ساخت که گلبرگ رخسارهٔ بهادران با نام وننگ رنگ باخت وتزلزل بسیار در ارکان ثبات قدم دل باختگان بے شرم
وعار راه یافته سر از قدم نشناختند واز اضطرار وبیقرارے باستقلال دپاپیدارے نپرداختند حیدر قلیخان مع صمصام الدوله
بمشاهدهٔ این احوال بهیراولے نصرت یار خان بارهه وثابت خان ودیگر پردلان پای جلادت پیش گذاشته بصدمات
توپ افگنیها تزلزلے در مورچال نجم الدین علی خان افگند وبعضے رهکله با وسایهٔ درختان از دست کسان نجم الدین علیخان
که در انجا فراهم آمده بودند بدر رفته مورچال مذکور در تصرف آنها ماند نزدیک بغروب آفتاب قطب الملک فرمود که خیمهٔ
مختصرے براى آسایش شب برپا کنند چون آسایش دنیا براى او اختتام یافته بود مقرون بصلاح نشمرده موقوف نمود
هرگاه شب اندکے گذشت حیدر قلیخان در پیش بردن توپخانه کوشیده گوله زنان پیش قدمیها نمود وآهسته آهسته
از جائیکه استاده بود پیشتر راند وتمام شب بر فوج قطب الملک آتش توپخانه مے بارید واکثر همراهیان مجروح وبرخے مقتول
می شدند ملخص آنکه غریب تحملی درین صدمه ازان مردم بظهور رسید وفوج بسیاری تاب صدمات انتشارے نیاورده
راه بنگاه مامن وپناه دور دست جسته خود را بکنار کشید واکثر فیل نشینان وجماعه داران معتبر عار فرار برخود گوارا ساخته مبتلاے
حوادث تاراج گنواران ودهقانان گردیدند ونزدیک باخر شب که گوله بفیل سواری راجه محکم سنگه رسید محکم سنگه از فیل خود را
بر پشت اسپ کشیده چنان بدر رفت که تا مدتے خبر از موت وحیات او معلوم احدی نبود تا آنکه صبح روز جمعه تاریخ چهاردهم محرم الحرام
سنه ۱۱۳۳ هجرے دمید پانزده شانزده هزار سوار از جمله لک سوار که تمام شب بیدار هشتهر مقابل توپخانه آتش بار

که عبارت از یک روز و یک شب باشد گرسنه و تشنه بسبب محرومی از آب که بر رود و در تصرف جات بود بنا بر پاس عار و آبروی خود با قطب الملک
و غازی الدینخان و دیگر سرداران بارهه و حامد خان عموی نظام الملک و سیف خان و امیر خان و روح الله خان و نعمت الله خان
و بیرام خان و بعضی صاحب الوسان و چند جماعه دار قدیم الخدمه مثل صبغة الله خان و شیخ هیبلا مانده بودند و محمد شاه پادشاه
بر فیل سواری خاصهٔ خود که پادشاه پسند تمام داشت سوار گشته با امرا و رفقا تمام روز و شب در فوج خود زینت افزا بود ناگهان
نجم الدین علی خان با دیگر سرداران بارهه قدم جرأت بی باکانه و دست از جان شسته پیش گذاشت و با آن صدمه های
جوع و عطش و شرر پاشی آتش که از توپخانه بر سر او و جمیع رفقای قطب الملک تمام روز و شب گذشته بود پروائی نه نموده با شجاعت
ارثی که اباً عن جد داشت رستخیز قیامت برانگیخت و رفقای محمد شاه خصوص حیدر قلیخان و صمصام الدوله بیاری نصرت یارخان
که او نیز سید بارهه بود و دعوی همچشمی با نجم الدین علی خان و قطب الملک داشت علم شهامت برافراشته و سینه سپر ساخته با آب
شمشیر غبار خاطر همدیگر را شستشو میدادند و از هر دو سو نهنگان دریای وغا و شیران بیشهٔ هیجا بر یکدیگر افتادند شوری
برخاست که یوم النشور از یاد رفت و برای خانمان سوزی پردلان از آهن تیر و شمشیر و تفنگ و مقابلت سخت کوشش بهادران دلیر
آتش صاعقه تاثیر بالا گرفت سعادت خان بنا بر تحصیل نام و نشان چون سیل دمان همه جان نثاران پادشاه رسیده حملات
بهادرانه می نمود و شیر افگن خان حسب الامر پادشاه باعانت انصار و اعوان محمد شاهی خصمای مقابل را کمند پیچان و نوک
سنان چون بریان میربود درویش علیخان داروغه توپخانه صمصام الدوله و عبد الغنی داروغه توپخانه حیدر قلیخان و سیارام نفشی
او و محمد جعفر نبیرهٔ حسین خان با چند کس دیگر جانهای خود در باختند و نصرت یار خان بدو زخم تیر مجروح گشت و دوست علیخان
با جمعی دیگر زخمهای شمشیر و سنان برداشت و از طرف قطب الملک شهامت خان که عمدهٔ با نام و نشان بود مع فتح یار خان برادرش
و یک پسر و تهور علی خان عبد القدیر خان برادر قاضی میر بهادر شاهی و عبد الغنی خان پسر عبد الرحیم خان عالمگیری و
غلام محی الدین خان و صبغة الله خان عرف شیخا که سر سه جماعه داران عمده قطب الملک بودند مع پسر شجاع خان بلوچ
دران عرصه مردانه داد شجاعت و رفاقت داده جرعهٔ ناگوار مرگ را بکمال گوارائی نوشیدند و تا جان در بدن بود بجان ستانی
اعدا کوشیدند و جمعی کثیر از همراهان این سروران جان شیرین بطلب ننگ و نام دران عرصه خون آشام درباخته بعالم آخرت
شتافتند نجم الدین علیخان بهادر که گرمی بازار معرکه ازو بود چند زخم کاری بر بدن خود خرید و از رسیدن تیرهای پیاپی
چشم جهان بین او از لباس نور عاری گردید قطب الملک عرصه بر برادر بهادر خود تنگ دیده با جمعی از دلاوران بارهه که با او
مانده بودند بمدد نجم الدین علی خان پیش راند و درین وقت چورامن جات نیز متعقب لشکر پادشاه تاخته شور و ولوله در انداخت
و قریب بهزار گاو و شتران پرتل که بر کنار جمنا جمع بودند مع چند شتر بار لنگرخانه و دفتر بتاراج برده مقابل فوج پادشاهی که بحراست
بنگاه مامور و مستعد بود نمایان شد پادشاه هم از دور تیری بدانجانب انداخت و محمد امین خان مع هادی خان داروغه
برقندازان خاص بدفع او پرداخت و از پشت گرمی قطب الملک بقیة السیف فوج بارهه و رفقای نجم الدین علی خان
را نیم جانی که باقی بود تقویت گرفت و با وجود پایداری صمصام الدوله و دیگر امرا تزلزلی در ارکان لشکر محمد شاه راه یافت
حیدر قلیخان و سعادت خان و محمد خان بنگش بمشاهدهٔ این حال خواستند که باستعجال رسیده بر کمر قطب الملک زنند
قطب الملک این اراده را دریافته بمقابل حیدر علی خان شتافت و حیدر قلیخان مع دیگران دست بقبضهٔ کمان برده در
تیر اندازی و برق اندازی نهایت اهتمام بکار بردند درین دار و گیر آخر سید علیخان برادر ابو الحسن خان بخشی زخمی و اسیر

وشیخ بهیلا داروغهٔ توپخانه قطب الملک سعی طالع یارخان وهمراهیان او از پای در آمد حیدر قلی خان با فوج آراسته وسامان بسیار
بر قطب الملک باتفاق صمصام الدوله ورفیقانش هجوم آورد قطب الملک با آنکه بارها در حروب سابقه عرصه برا و تنگ گشته
اما بطور عجولان مشهور هندوستان گاهی خود را از فیل پائین نه انداخته وآئین مردان شجاعت پیشه صاحب تمکین از دست نداده
با قتدار ووقار در مدافعه میکوشید وعلمی واب انتهای شجاعت ویردلی از ان شرزه شیر معائنه نموده صبر وتحمل او را بر مکاره و
آشوب جنگ بیقین میدانست این بار که بخت ودولت یار نبود وبی آنکه کار باین حد رسد حواس باخته در تدبیر خطا نمود وبا وجود
بودن دو سه هزار سوار بیباک درچنین وقت خطرناک بامید آنکه اغلب همراهان شرط رفاقت بجای آورده واز اسپان پیاده گشته
راه جانبازی بتقدیم خواهند رسانید از فیل سواری مع سپر وشمشیر بزیر آمد چون تقدیر برعکس امید او رفته بود بمجرد فرود آمدن از
فیل سیف الدین علیخان وشجاعت الله خان وذوالفقار علی خان وعبدالله خان ترین وابوالمحسن خان بخشی فوج با چندین فیل سوار
دیگر وسر فوجهای بار به نگهبان گشته شدن عبدالله خان یا بنابر مشاهده این حال استشمام یاس از ظفر نموده مثل قطب الملک
سپه سالاری را در ان کارزار تنها گذاشته راه فرار پیمودند ولقولی قبل از فرود آمدن قطب الملک از فیل سیف الدین علی خان ابتدا
باختیار این عار نمود ودیگران بر اثر او پی سپر گردیدند علی ای حال قطب الملک حیران نیرنگی تقدیر وبه تن تنها ولیره ایستاد
چون از فرق سر تا ناخن پا غرق آهن بود دران دار وگیر زخم تیر بر پیشانی وجراحت شمشیر بر دست برداشته اسیر پنجهٔ تقدیر گردید
دران حال حیدر قلیخان قطب الملک را شناخته بر سر رسید ونجم الدین علی خان نیز شریک حال برادر گردید وزبان حال آن بزرگوار باین مقال مترنم بود سعدی من آنم که چون حمله آوردمی + بر مح از کف انگشتری بردمی + ولیکن چون
نگرد اخترم یاوری + گرفتند گردم چو انگشتری + چه یاری کند مغفر وجوشنم + چو یاری نگرد اختر روشنم + کلید ظفر چون نباشد
بدست + ببازو در فتح نتوان شکست + حیدر قلی خان هر دو برادر را بر فیل علیحده سوار ساخته بحضور پادشاه آورد چون در
جبلت محمد شاه ترحم بسیار بود بنظر شفقت بحال شان نگریست وحواله حیدر قلی خان نموده حکم بنواختن شادیانه فتح وظفر
نمود بعضی از افواج مغلوب شامل لشکر پادشاهی گشته محفوظ ماندند وغازی الدین خان بهادر غالب جنگ بعد این ماجرا
برگشته در بنگاه قطب الملک توقفی نمود وبنگاه را که از دست برد تاراج مصئون مانده بود پیش روی خود گرفته راهی شد
وامرای حضور بملازمان مظفر ومنصور ادای کورنش ونذور مبارکباد بجا آورده سجدات شکر الهی بحصول این فتح غیر مترقب بتقدیم
رسانیدند وتمام اسباب ودولت آنچه از تاراج محفوظ ماند بضبط سرکار شاهی درآمد

ذکر حروف جفر که بعد سوال از بزرگی مشعر مآل احوال امیر الامرا بر آمد

از معتمدین مسموع افتاد که چون با امیر الامرا وقطب الملک جماعهٔ تورانیه را منازعت رو داده کسی از دولتخواهان سادات
با بزرگی عارف مقدس که در علم جفر هم دستی لائق داشت از مآل احوال امیر الامرا سوال نمود آن بزرگ بقاعدهٔ جفر از حروف سوال
سائل استخراج نمود این حروف بر آمد ع ل ب ع د و ک م هرگاه مرتب کنند کلمهٔ غلب عدوک واگر برگردانند دلبغ وعدک م
بر می آید فی الحقیقة خالی از غرابتی نیست چه بانصورت کمتر استخراجی رو داده باشد چون سلطان ابراهیم بعد فرار از میدان گرفتار
آمد ایضا لطه سلاطین مقید ماند آخر روز جمعه چهاردهم محرم الحرام این خبر بدار الخلافه رسیده جمعی را سرمایهٔ شادمانی
وبرخی را وسیلهٔ اضطراب وحیرانی گردید نظم ما قیل شهرت اگر نه درد کسی می شود دوای کسی + چرا شکست

کسی فتح شد برای کسی ، والبستگان اقبال دولت پادشاهی و هواخواهان سلطنت سازهای مسرت نواختند و متوسلان خاندان
سادات بر تجدید عزای محرم پرداختند عورات و مستورات خانهای نجم الدین علی خان و قطب الملک اتباع ایشان مضطرب الاحوال
و پریشان خاطر گشته بعضی فرصت را غنیمت شمرده تا رسیدن مردم پادشاهی هر چه توانستند زیر چادرهای کهنه گرفته بدر رفتند برخی
سلامت ماندند و جمعی بدست مردم کوتوال گرفتار آمدند و نسوان ستیزه بخیبه چادر صبر و شکیبائی بر سر کشیده از حصار عفت
پا بیرون نگذاشتند عبدالله خان کاشی که از نوکران قدیم و معتمد قطب الملک برای محافظت حرم سرا و ناموس تعیین بود
باتفاق بگسریه یا دست خیانت دراز کرده معامله حرص و آز گرم ساخت و او بگسریه یا هر چه توانستند از میان ربوده بیرون
تاختند و خود را مطعون خلق و مردود خلائق ساختند غلام علیخان و نجابت علی خان که برادرزادهٔ قطب الملک و متبنای او
بود تغیر وضع و لباس نموده عازم قصبهٔ جانسٹھ که موطن امیر الامرا و اجداد ایشان است شدند و بمنزل مقصود نرسیده در راه
بدست مردم پادشاه اسیر گردیدند

ذکر شروع اقتدار سلطنت محمد شاه و ارتقاع درجات امرای دولتخواه

بعد حصول اطمینان محمد شاه فارغ البال بجاه و جلال خود پرداخت و نظر عواطف و اشفاق بحال امرا و فدویان صاحب وفاق
انداخته کسانیکه طلای طبیعت و ارادت آنها در گداز آتش این حروب و کروب خالص عیار برآمد و جوهر فدویت و جانفشانی
بظهور رسانیده بودند هر یکی را در خور مرتبهٔ او بعطایای مناصب و مواجب و دیگر مواهب سرافرازی بخشید و از ان مکان مسرت
بخش شانزدهم محرم الحرام بفتح و فیروزی بر رخش نصرت سوار گشته عنان دولت و اقبال بصوب دار الخلافه لوای
نهضت برافراشت و به تعجیل طی منازل و قطع مراحل نموده نوزدهم ماه مذکور نزدیک مزار خواجه نظام الدین نزول نمود و زیارت
آن مزار کرده خدمهٔ آنجا را باعطا و انعام شادکام فرمود و روز دوم بنا بر تعیین ساعت مختار مقام نموده هزار سوار بر مراتب حیدر قلیخان
افزوده بهفت هزاری هشت هزار سوار گردانید و سعادت خان بهادر را الملقب به بهادر جنگ نموده بعطای ماهی
و مراتب سربلندی بخشید و دیگران نیز مورد عنایات شدند نجابت علیخان مقید بحضور رسیده حوالهٔ حیدر قلی خان شد که با
عبدالله خان نگهدارد و بتاریخ بیست دوم ماه مذکور روز شنبه ۱۱۳۳ هجری پادشاه با کوکبهٔ حشمت و جاه که صدای کوس
و کرنا غلغله در مهر و ماه افگنده بود در نهایت شان و شوکت با فیلان مزین بزیورهای طلا و نقره و پاکهر و جلهای کلابتون منقش
زرافشان و تخت روانهای طلاکار زرنگار و پوشش های زربافت و بادله که چشم تماشائیان در پرتو آفتاب از مشاهدهٔ
آن خیرگی می نمود و دسته بدسته فوج پادشاهی و امرای همراهی مسلح و مزین با ساز و یراق نو ساخته و زیب و زینت
پرداخته جا بجا بتزک تمام می رفتند و اسپان کوتل پری چهرهٔ خوش اندام با سازهای مرصع و میناکار پیش پیش سواری
میکشیدند و دیگر لوازم آرایش جا بجا بانواع حسن و بها مهیا بود بسواری فیل کوه شکوه بر عماری طلائی با هزاران زینت
و رعنائی از راه اجمیری دروازهٔ شهرپناه داخل شهر دار الخلافه گردیده به نثار و تصدق بسیار فقرا و مساکین را که چشم انتظار
دوچار این روز داشتند شادکام و مقتضی المرام ساخت و بساعت نجم بقدم میمنت توام داخل قلعه دولت خانهٔ مبارک شد و
نواب قدسیه مادر مهر پرور پادشاه و دیگر بزرگیان حرم طبق های طلا و نقره پر از زر سرخ و سفید با جواهر آمیخته نثار
تارک و افسر محمد شاه نموده وظائف تهنیت و مبارکباد بتقدیم رسانیدند

رسیدن بعضی امرای دور بحضور و سرافرازی یافتن برخی از امرا و غیره بخدمات لائقه و عنایات فائقه

اواخر ماه مذکور سیف الدوله عبد الصمد خان بهادر دلیر جنگ و زکریا خان پسر عبد الصمد خان و آغر خان و دیگران که بسبب طلب از دار السلطنة لاهور عازم حضور بودند و از بعد مسافت بروقت نرسیدند بعتبهٔ سلطنت رسیده شرفیاب ملازمت و بعطای خلعت و خنجر و سرپیچ مرصع و دیگر عطیه افتخار یافتند زکریا خان اضافهٔ هزاری برپنجهزاری یافت و نیز راجه جی سنگه و راجه گردهر بهادر صوبه دار اوده بروقت نرسیده اوائل ماه صفر ادراک زمین بوس نموده مورد مراحم گردیدند حکم گرفتن جزیهٔ شرعیه صدور یافته حسب الالتماس جی سنگه که عذر هاے رنگین نمود معاف شد عرضداشت نظام الملک در جواب فرمان الطاف آمود متضمن مبارکباد و تهنیت از نظر گذشت و عرضے مرشد قلی خان صوبه دار بنگاله مبنی بر تهنیت فتح و ارسال خزانه مبلغے بطریق نثار رسید حیدر قلی خان خطاب معز الدوله علاوه ناصر جنگ عطا شد و ظفر خان بهادر روشن الدوله یافت و داروغگی خواصان بسعادت خان بهادر بهادر جنگ مفوض گشت و زکریا خان بتغییر عنایت الله خان صوبه دار کشمیر شد روز سه شنبه بیست و دوم ربیع الاول پادشاه براے شکار نیله گاو سوار گشته بود که از زبانی هرکاره بعرض رسید که اعتماد الدوله بسبب عارضهٔ بدسنے از همه کاسے محروم مانده روز دیگر مرض او نهایت شدت پذیرفته تغیر تمام بحال او راه یافت و لحظه فلحظه بلغمه ایلاؤس اشتداد یافته کار بجاے رسید که معالجه اطبا و دوای حکما سودی نبخشید تا آنکه فضلات از دهنش برآمده رخت هستی بصحراے عدم کشیده روز سه شنبه بیست و نهم شهر مذکور ازین عالم نمود سه ماه و بیست و دو روز ایام وزارتش بود اموال مخلفه او از ضبطے خانه امیر الامرا حسین علیخان و تاراج خزاین او و اندوخته و جوهات دیگر که بکرور ها میرسید بورثه او معاف گردید و خلق خداے از ایذاے او آرمید میگویند مقصد خانه در جوار و همسایهٔ او زمانیکه میخواست خانهٔ خود را بیفزاید و وسعتے دهد در یک حکم خالی گشته مردم قفل بر درهاے خانهٔ خود زده بیرون رفتند و عمله او از مالکان بستاندند اما بعد انتقال او قمر الدین خان پسرش متنبه گشته خانها را بصاحبانش رد نمود و خوشنودے خلق و خالق بدست آورد محمد شاه اگرچه مشهور ببخل و امساک بود اما از بعضے حالات او ظاهر مے شود که بخیلے آنچنان نبود که اشتهار یافت چنانچه درین وقت که محمد امین خان مرد چندان خزانه در سرکار پادشاهی نبود بلکه از لشکر کشی هاے قطب الملک و امیر الامرا چون قابض و متصرف بر جمیع امور سلطنت بوده اند زرهاے بسیار بصرف در آمده آنچه در خزاین سادات مذکور باقی بود بنهب و تاراج رفت و بدست پادشاه چیزے نیفتاد و خزائن که خالے افتاده بودند حتی که پنجرهاے عمارت دیوان عام و خاص که نقرئی و طلائی بود دران آشوبها مسکوک گشته مصروف شد و دیگر کارخانها نیز بے رونق محض شده بودند تعمیر آنها ضرورت داشت و مخبران اموال محمد امین خان از نقد و جواهر و طلا آلات و نقره آلات و دیگر اسباب و اجناس نفیسه مبلغے خطیر وانمود بودند محمد شاه التفاتے بآن نکرده بوارثانش بخشید تا آنکه معمول سلاطین بابریه بلکه تیموریه بود که اموال امرا و ملازمان خود را بعد مردنش ضبط نموده وارثانش را محروم میداشتند بعد مشاهدهٔ لیاقت وارثان اگر چیزے از آن می بخشیدند بار منت و احسان خود برسر آنها می گذاشتند و الحق این عمل از ذمائم صفات اینها بود که هیچ عقل و شرع نے پسندد چه طور عقلیست که شخصے تمام عمر خود صرف محنت و خدمت نماید بلکه اکثرے جان خود در کار خداوند آن نعمت در باز ند و بعد جانفشانے و خدمت گزارے تمام عمر که بحرج و تصدیعات فرمان بردارے گذرانده باشند اولاد و نسوان جمیع

منتسبان ایشان در تشویش معاش مرگ مربی خود را فراموش کرده باخفا و انتشار احوال لاعلاج و مضطر باشند میگویند در زمره محمد اعظم شاه باوجود اقتدار و طاقت انیکار از عمل مذکور نهایت تجنب و انزجار داشت کسے از علا و موافق ضابطه مستمره بعد مرگ یکے از ملازمان عمده اش تحقیق احوال او نموده دلالت باین امر کرد و کثرت نقد و جنس خانهٔ او ظاهر ساخت اعظم شاه نفرت خود ازین عمل و ازان شخص ظاهر کرده ممانعت تبهد بدنمود که باز در حضور او احدی چنین مذکور نکند

ذکر میر محمد حسین معروف بنمود و انمود و احداث مذهب باطلی که او اختراع نموده بود و فتنه ها که درین مردم بر انگیخته باضلال جماعتی پرداخت و دین خود بحب جاه و ریاست درباخت

میر محمد حسین نامی از سکنهٔ مشهد مقدس رضوی علی مشرفه السلام ظاهرا سید بوده باشد باشتهار اقتدار عمدة الملک امیر خان صوبه دار کابل که با اهل ایران افضال و احسان او نهایت شهرت داشت بامید رفاه و افزایش جاه خود از وطن مالوف برآمده به کابل رسید چون در علوم عربیت و منطق و غیرها بے بهره نبود بعد از ورود و لیاقتش اشتهارے یافت و پسر منشی امیرخان بشاگردے او رغبت نموده شروع باستفاده نمود ازین سبب که استعداد علمی او در مجلس امیرخان تبقریبے مذکور شد و امیرخان بدین جهت بر احوال او اطلاع تام بهمرسانیده صاحب جی زوجهٔ خود را که دختر علی مردان خان بود از مقدم او آگهی داد سببش آنکه چون صاحب جی اولاد نداشت دخترے از خانواده سیدی مشهور که پدر آن دختر نوکر شوهرش بود بفرزندی گرفته پرورش او می نمود و اراده داشت که اگر نجیبے لائق از دیار ایران وارد اینجا شود دختر مذکور را باو وصلت نماید و شوهر خود را بانجمعنے اطلاع داده متوقع بود که اگر چنین کسے برسد او را آگهی دهد تا ارادهٔ خود را بانجام رساند صاحب جی این خبر شنیده امیرخان را بتفتیش احوال او فرمود بنابرین امیرخان او را طلبیده بچشم خود معائنه دید و او آداب و لیاقتش را بمیزان خود سنجیده پسندیدند و زن خود صاحب جی را بر احوال او آگاه ساخت و بذکر محامد او پرداخت صاحب جی بتجویز شوهر رضا داده سرانجام تزویج آن دختر بطوریکه باید علے الفور مهیا ساخته با محمد حسین مذکور کد خدا کرد و بوسیلهٔ آن سرا سر حیله بار فاقت امیرخان دست داده محرمیت با حرم در بار و اندک مایه جاه و اعتبار میسر گردید بعد مرور سالے چند حسب الاستدعای عمدة الملک داروغگی خوشبوئی خانه پادشاهی بنام آن محیل مقرر گردید و بعضے از اولاد عمدة الملک که از بطن نسوان دیگر غیر صاحب جی بودند با او اتحاد و آشنائے بهمرسید و این شخص مرد عیار جاه طلب بود بنمودن بعضے شعبدها چندے از پسران امیرخان مثل هادی علی خان و دو سه دیگر از برادرانش را نیکے معتقد خود گردانید هادی علی خان زیاده از دیگران در خدمتش ارادت بهمرسانید درین اثنا امیرخان برحمت ایزدی پیوست و اهل و عیال او از صوبهٔ کابل بحضور آمدند میر محمد حسین مذکور بعلاقهٔ کار پادشاهی همانجا ماند بعد از مدتے عطر و گلاب پشاور و غیره برای سرکار پادشاهے و عمله و ارکان حضور بوفور سرانجام نموده قاصد ملازمت پادشاه و طالب بهمرسانیدن عزت و جاه گردید بتصمیم این عزم در لاهور رسیده بود که خبر رحلت عالمگیر پادشاه شنید و توقعاتیکه در افزایش جاه و اقتدار از عالمگیر پادشاه داشت منقطع دیده عطر مذکور و غیره اموال را در ان بلده بقیمت عالی فروخته مبلغ شصت هفتاد هزار روپیه بهمرسانید و همان زر را مایهٔ توکل خود ساخته لباس فقیری در پوشید چون مرد جاه طلبے بود و سر پر غرورے داشت تبعیت و دنباله روی سابقین ناپسندیده عازم اختراع مسلکے جدید که تا آنزمان کسے از کسے نشنیده بود گردید و همان منشی زاده شاگرد خود را که صاحب شورش دریافته بود با خود متفق ساخت

وبا او مشوره نمود که اگر ما و شما باتفاق بنای تجدید مذهبی گذاشته قواعد مجدده بهم رسانیم و زبانی هم که تازگی داشته غیر معروف
بود ایجاد کنیم و دعوی الهام و نزول کلام از حضرت ملک علام دران زبان نموده اظهار مرتبه که بین بین نبوت و امامت بوده لیاقت
مقابله با ایشان انبیا و اوصیا داشته باشد برای خود ثابت نمائیم و البته فریبی نموده اول عوام را بدام خود آریم منتج جاه و اقتدار
فراوان و محاصل و انتفاع بی پایان خواهد بود و هرگاه اژدحام عام صورت بست هم از کنند نامی توانند جست باین حال مرجع
انام و مطاع خاص و عام خواهیم بود و محاصل هم بمرتبه که مافوق آن متصور نباشد روی خواهد نمود چون طبیعت هردو از یک جنس
بود شاگرد را گفته استاد دلنهاد گردیده درین کار باهم اتفاق ورزیدند و شروع بایجاد زبان و قواعد آن و انشای عبارات عجیبه
و فقرات غریبه نموده بکمک اصلاح همدیگر بتالیف کتابی پرداخته آقوزه مقدسه نامش گذاشتند و ابواب سعادت بگل دلای
شقاوت بر خود انباشتند چون اندک مایهٔ علمی داشت الفاظ غیر مانوسه فارسی قدیم را که کمتر بگوش مردم خورده بود به ترجیحات
وغیره قواعد عربی که کم کم مشابهتی بتعلیلات صرف و ضوابط نحو داشت کسوتی غریب پوشانیده صورتی عجیب بآن بخشید و دعوی
مرتبه بیگوکیت نموده گفت که این مرتبه ایست مابین نبوت و امامت و برای هر پیغمبر اولوالعزم نه بیگوک بوده اند و برای
خاتم الانبیا کذلک اول بیگوک حضرت ختمی پناه سید اوصیا و شاه اولیا علی ابن ابیطالب است و هشتم امام رضا و تا امام
ثامن ضامن امامت و بیگوکیت هردو باهم جمع بود بعد ازان بیگوکیت بمن انتقال یافت و امامت بحضرت امام محمد تقی تا حضرت
صاحب الامر علیه السلام و من خاتم البیگوکیت ام ترتیب تعداد بیگوکین بروشیکه مرقوم شد پیش امامیه می شمرد و هرگاه
پیش اهل سنت و جماعت شمردن میخواست خلفای اربعه و چهار کس دیگر را از خلفای امویه و عباسیه که اندکی معروف
بنیکی و از اقران خود بمحامد صفات امتیاز داشتند شمرده بیگوک نهم خود را حساب میکرد و میگفت که مارا بمذهب کسی کار نیست
ما روشن کنندهٔ چراغ هر ملت و داعی الی المشرب ایم و بیگوک نهم که ختم بیگوکیت باو می شود صاحب کتاب و صاحب دعوت
و ممد مراسم شریعت و مجدد بعضی ضوابط و طریقت می باشد لهذا بمن هم وحی و الهام می شود و ضوابط چند اختراع
کرده بعضی ایام را مثل اعیاد اسلام که در دین محمدی و ملت بیضای احمدیست محترم می شمرد و برگزیدگان خود که آنها را فریبود
می نامید لازم کرده بود که ضوابط رسم یافته او بجا آرند و حرمت روزهای مخترعهٔ او را نگاه دارند و چنانچه در آثر نبوی
آمده که وحی بران حضرت دو قسم نزول می یافت خود هم تشبه بانحال جسته میگفت که یک وحی باو این قسم می شود که قرص
نورانی چون آفتاب مشاهد گشته دران قرص کلماتیکه می یافت منقش بنظرش می آمد و آن قرص نورانی آخر محیط او شده
از هوشش می برد و تقشف بسیار بود که تحمل آن غیر او را دشوار و یک وحی باین قسم که آوازی می آمد و همان کلمات
مزخرفه می شنید که بحضور مردم می چاوید و در سلام بضابطهٔ السلام علیک گفته کلمه خفشان نمود بود دال می افزود و ازان
روزها روزی را که باظهار او اول مرتبه دران روز وحی براو نازل شد روز جشن نام نهاده اجتماع و اژدحام عام مردم بعمل می آورد
و عبیر خوشبو را امت او بر روی همدگر می افشاندند و شادیها میکردند و دو علم همراه گرفته و خود کلاهی شبیه بکلاه ارامنه
اما اندکی بلندتر ازان برسر گذاشته مع فریبودهای خود بطرف کوهستانیکه عمارات دیول راسنی که مشهور بمحلهای دهوبی
بهتیاسی است میرفت و اظهارش اینکه اول نزول وحی براو درهمان کوهستان بلاتشبیه بطور غار حرا شده
و شش روز قبل از روز جشن از غرهٔ ذی الحجه روزه میگرفت و خاموش میماند شبیه بصیام صمت که در شرائع سابقه مثل زمان
حضرت زکریا وغیره بود و حضرت مریم وقت تولد حضرت عیسی برای ترک جواب سوالهای قوم همین صوم مامور شده با کسی سخنی

نمی گفت و حضرت عیسی علی نبینا و علیه السلام در مهد و عهد صبا قوم را جواب داده تطهیر دامن طاهر خود از تهمت و اظهار نبوت خویش اعجاز
میفرمود و در هفتم ماه مذکور جشن بعمل آمده اختتام مے یافت و همین قسم روزی را یاد نمانده که کدام ماه و تاریخ بود و وجه تسمیه اش نیز معلوم
نشد و روز سولان نام نهاده بود در آن روز هم اجتماع و ازدحام مے شد +

ذکر اوقات و آداب عملی که بمنزله نماز قرار داده

هر روز سوای نماز پنجگانه مفروضه سه بار دیگر مقرر کرده بود که بعمل آید و اوقاتش اول وقت طلوع آفتاب بعد نماز صبح دوم نصف النهار
که آفتاب در وسط آسمان باشد سوم وقت غروب آفتاب که هنوز سرخی شفق در مشرق باشد و آداب بعمل آوردن دیگر آنکه او خود با خلیفه
او درمیان مے ایستاد و هر قدر مردم که حاضر مے بودند چار صف مربع مثل چار دیوار متصل هم مے شدند و هر صف رو بطرف مقابل
نموده کرده مے ایستاد و کلمات چند که بافته زبان اختراعے او بود میخواندند بعد اتمام آن کلمات سر را بهمان طرف فرود آورده
بطرف دست چپ خود میگردیدند بطوریکه صف شمال رویه مغرب رویه شود و صف مغرب رویه جنوب رویه و صف
جنوب رویه مشرق رویه و صف مشرق رویه شمال رویه شود چون مقابله چهار سمت هر چهار صف را بانجام مے رسید بطرف زمین مے نگریستند
بعد از آن سر برداشته بسوی آسمان و هر بار همان کلمات را تکرار مے نمودند بعد ملاحظه شش جهت دید تمام مے شد
و جمعیت منتشر میگردید و دعواے دیگر این میکرد که من عیاذاً بالله همان عیسیم که از شکم حضرت فاطمه زهرا سلام الله علیها
اسقاط حمل شده و دیگر کفر و زندقه یاد داشته خواهد بود که فقیر را بران اطلاعی حاصل نشده اینقدر خود در وقت ورود بشاهجهان آباد
که اواخر محمد شاه و اوائل احمد شاه بود دو بار اتفاق افتاد از پسرانش که شاه غفار الله و شاه دیده نام داشتند و دیگر پیروانش که کم
با آنها ملاقات و اختلاط شده بوساطت دیگرے اطلاع بهم رسانیده و برای خود چهار خلیفه بمقابل خلفاے اربعه که در اسلام شهرت
دارند مقرر کرده بود خلیفه اول همان شاگرد نارشید شیر شش که دوجی بانام زبان مخترع خودش داشت و دوم همشیره
خسر پوره او و دو تا دیگر بودند و نام خود نمود الله و نمود وانمود مقرر کرده و همین قسم نام اولاد و اقارب خود بزبان مخترع خود میگذاشت
و هر که با او میگروید سواے نام متعارف او از پیش خود نامے مقرر کرده آنرا نشان میگفت پسرانش سه نفر اول نما نمود دوم
غفار سوم دیده ور و دو دختر نمانه کلان و نمانه خرد و دیگر از اقربای طرف زنش حق نما او ست و نمایار و نمود یار و نما فرد و نمود فرد نام پسر
غفار نمود دیده و امثال ذلک القصه آن کذاب محروم از ثواب از لاهور بشاه جهان آباد آمده نشست و چون بهادر شاه در لاهور
بود کم کم دام ابله فریبے نهاده سفیهان بے خرد را بکمند خود میکشید و استغنائی خود را بنا بر وجه معاشے که داشت بر همه کس ظاهر میساخت
و از کسے مطلقاً چیزے نمیخواست عوام الناس را بسیار خوش آمده زیاده تر سرمایه اعتبار او میشد و آهسته آهسته بترغیب گرویدگان دیگران
هم در دام او مے افتادند تا آنکه کثیرے در اتباع او پدید آمد درین ضمن بهادر شاه در لاهور مرد و اختلافے در شاهزادگان پدید آمده
موجب اختلال در هر شهر و بلاد گشت و آن مزور را فرصتے بدست آمده دام گسترده خود را پهن تر ساخت و بے پرده گشته مؤلفات
و مخترعات خود را در نظر مردم جلوه داده از اخفا باظهار و اعلان پرداخت و از عامیان اگر کسے با او مناظره مے نمود چون خود اندک
مایه استعداد در معقول و منقول داشت بیچاره را بمجادله و مکابره قائل میساخت بمشاهده این احوال اعتقاد عوام درباره
او اشتداد مے یافت تا آنکه نوبت سلطنت بفرخ سیر رسید و او خود ابلهے نادان بود و امیر الامرا حسین علی خان بهادر را اکثر اوقات
در حروب و اسفار گذاشت و قطب الملک نیز مشغول عیش و طرب و گاه گاهے از نفاق پادشاه در فکر کار خود بود

بنا برین متعرض اقوال کاذبه وافعال باطلهٔ او کسی نمیشد و هادی علیخان پسر امیر خان مرد عمده با نام و نشان نیز از جملهٔ گرویدگان بود عوام را مشاهدهٔ انقیاد عظما بمرتبهٔ دلیل قوی میباشد که بالاتر از آن متصور نیست گرویدن خان نادان مذکور و چندکس دیگر شامل در نهایت تقویت مسلک مختلق او می نمود تا آنکه قریب به بیست و چند هزار کس باآن نابکار ناکس گرویده شهرت و اقتدار تمام یافت

ذکر ملاقات فرخ سیر با نمود و اشتداد یافتن بنای اضلال آن مدبر

بر نهجی که بعضی خواتین بیدین شبی فرخ سیر هم با بعضی از خواجه سرایان محلی مخفی از نظر اغیار بملاقات این مکار آمد و نمود هر دو رسوخ نیازمندی پادشاه سفیه ادراک نموده دروازهٔ حجرهٔ خود را از اندرون بست و اندکی مکث نمود فرخ سیر از الحاح و الحاح می نمود و اولاد فرید دان آن بی ایمان نیز منت ها کردند تا در را برروی او کشود و پادشاه بتواضع و فروتنی سلام کرده پیش رفت او پوست تخت آهو برای پادشاه انگنده گفت بیت پوست تخت گدائی و شاهی + همه داریم انچه میخواهی + فرخ سیر که از عقل بی بهره بود استغنای زور اورا پسندیده بیشتر معتقد گردید و چند هزار روپیه و اشرفی که بنذر او برده بود گذرانید نقود مذکوره را هم آن مدبر قبول ننمود بهزار سماجت مصحف نوشتهٔ خود را بپادشاه داده وجه اجرت کتابتش که هفتاد روپیه مقرر بود گرفت و پادشاه بتعظیم قرآن برخاسته و بر سر گرفته مرخص شده برگشت بعد بیرون آمدن از حجره زر مذکور را بر عاکفان سدهٔ آن مکار سراسر زر در تقسیم نمود این حرکت زیاده تر موجب ازدیاد اعتقاد احمقان گشت و بنیاد اضلال او نهایت متانت و رصانت گرفت و در روز اعیاد که خود قرار داده بود با جاه و حشم و کثرت اتباع و خدم بجائیکه معهود بود و قبل ازین مذکور شد میان شهر و بازار در کثرت ناس بی بیم و هراس میرفت و اعمال مخترعه خود را علی رؤس الاشهاد او و پیروانش بعمل می آوردند و اقاویل باطله مهملهٔ مختلفهٔ او را بابانگ بلند می گفتند +

ذکر اراده نمودن محمد امین خان تادیب آن مضل و مردن خان مرقوم ناگهان بتقدیر حق عز و جل و افتادن مردم در افتتان باقتضای گردش آسمان و اعانت شیطان

چون سلطنت فرخ سیر و زمان دولت حسین علیخان و عبد الله خان انقراض پذیرفته نوبت سلطنت بمحمد شاه رسید و وزارت بمحمد امین خان منتقل گردید محمد امین خان بعد دو ماه و چند روز از وزارت خود روزیکه شروع بیماریش بود احوال این مزور مکار شنیده از جا در آمد و حکم کرد که از فرقهٔ سپاه چندکس که درینوقت بر دروازه حاضر اند رفته این قرمساق را گرفته بیارند و اگر ایستادگی کند هم آنجا بکشند چون قریب بدو پهر رسیده بود مردم کم بر دروازه اش حاضر بودند بموجب فرمانش رفته برای کاریکه آمده بود ند ظاهر نمودند دران وقت خفتشان نمود هم در خانه خود چیزی میخورد بمجرد استماع این خبر هوش از سرش باخته حیران گردید اما چون کمال استقلال داشت حواس خود را جمع نموده پسر کهتر خود را که نام او دیده و جمال و صباحتی بهمرسیده داشت مع چند قرص نان جو و گندم و بعضی از نان خورش فقیرانه که مهیا داشت بیرون فرستاد و پیغام داد که یاران چون بخانهٔ فقیر آمده اید چیزی بخورید تا فقیر هم برسد مردم صورت زیبا و سن و دهان تکلیف این پسر دیده ترحمی بحال او نموده توقفی کردند محمد امین خان را که مرض قولنج عارض شده بود ناگهان دران وقت اشتداد یافته انجر بمردم متعین که بر در نمود مردود بودند رسید باستماع خبر مذکور متحیر گشته بر در آقای خود معاودت نمودند محمد امین خان را که مبتلای بدترین اقسام قولنج مسمی

سنه ۱۱۳۱

بایلاوس و بیهوش بود همین که اندک افاقه‌ایش رو داد خبر آوردن نمود رسید حاضران عذر تشویش بیماریش گفته التماس کردند که توقف در گرفته آوردنش به سبب بیماری شمارد و داده آزرده خاطر گشته تاکید کرد که فردا صبح او را البته گرفته بیارند شب بیماری محمد امین خان آناً فاناً ازدیاد پذیرفته صبح مشرف بر هلاکت گشت و نمود را که هادی علیخان وغیره پیروان و دوستدارانش متواتر خبر محمد امین خان میرسانیدند اول اراده بدر رفتن داشت چون آثار مردن او از اخبار مردم دریافت مستعد شده فقرای هندو اتباع خود را احضار نمود و صبح که اشراف محمد امین خان بر هلاک شنید بخاطر جمع و دل شاد از خانه بیرون آمده در مسجد یکه بر سر دروازه اش بود نشست و فقرا و اتباع او از دحام داشتند قمر الدین خان پسر محمد امین خان احوال پدر را دگرگون دیده بتخویف نسوان و مردمان کم از زن مضطرب گشت و دیوان خود را با پنجهزار روپیه نذر پیش نمود برای استعفای تقصیرات و طلب تعویذ فرستاد آن مکار دران وقت که رقعه متضمن خبر جان کندن محمد امین خان با و متواتر رسیده بود و بال بلند پروازی کشاده با حاضران در سخن سازی بود و میگفت تیرے بر جگر این کافر زده ام که زنده نمے ماند و من باراده شهادت که جد من هم در مسجد شهید شده نشسته ام اگرچه شهید شدنی نیستم که یکبار شهید شده ام گویا اشعار باسقاط حمل حضرت محسن می نمود درین ضمن دیوان قمر الدین خان در رسید و کیسهای زر از نظرش گذرانیده استدعای تعویذ و استعفای جرائم محمد امین خان از طرف قمر الدین خان نمود در جواب گفت که تیر از کمان جسته و آب از جو رفته باز نمی آید چون مبالغه و الحاح بسیار نمود رو بدوجی بار که خلیفه اولش بود کرده فرمود بنویس (وننزل من القرآن ما هو شفاء و رحمة للمؤمنين ولا يزيد الظالمين الا خسارا) چون نوشت کاغذ را بدست دیوان قمر الدین خان داد و گفت بگیر و ببر اگرچه سیدانم تا تو در آنجا برسے او زنده نمے ماند دیوان اقتراح بسیار در قبول زر نذر نمود قبول نکرده گفت من خود دستگیرم فقرا که نشسته اند اگر خواسته باشند بگیرند گدایان هند که تمام روز برای یک فلوس میگردند این همه مبلغ خطیر را غنیمت شمرده باهم قسمت نموده متصرف شدند. دیوان در راه شنید که محمد امین خان بجائیکه مستحقش بود رسید چون خبر مردن محمد امین خان به نمود رسید خوشحال و فارغ البال از مسجد برخاسته بخانه خود شتافت و کراماتش در شاه جهان آباد اشتهار یافته زیاده تر موجب رغبت ابلهان گردید +

رفتن نمود بدار البوار و بهم رسیدن نزاع فیمابین اولاد او و دوجی بار و برخاستن پرده از روی کار

بعد از دو سه سال نمود بے بود هم بمقر سقر رحلت نمود و پسر کلانش که نهانمود نام داشت بجای پدر نشست و بعلت طمع در حصه‌ها که نمود مذکور برای دوجی بار وغیره محرمان در حیات خود بنابر راز دارے و همکارے مقرر کرده بود منازعت با دوجی بار در نهانمود روی داد و هرچند دوجی بار مساجت کرد که منازعت با من که مهمان چند روزه ام خوب نیست چون اقتدار و تسلط نمود در اتباع و عوام باقصی الغایات رسیده بود و گمان انحراف مظنون نمے گشت نهانمود التفاتے باستغاثهٔ دوجی بار نفرمود و دوجی بار که ثانے آن مکار و شریک کارش بوده است ناچار گشته روزیکه اجماع فرابودان بقدر معتد به بود در میان آنها ایستاد و پرسید که یاران خط نمود و خط این فقیر شما میشناسید اکثریکه میشناختند اعتراف نمودند بعد اعتراف و اقرار آنها مسوداتیکه نمود و دوجی بار باتفاق همدیگر نموده قلم اصلاح بر دو در مسودات همدیگر جارے شده بود در دامن خود فراهم آورده از آن کاغذها در پیش آنها انداخت و گفت بنای این مذهب باجتهاد نمود و اعانت فقیر استحکام یافته اگر از جانب خدا بود حاجت بحک و اصلاح همدیگر نداشت مردم مسوده‌ها را دیده و سخن دوجی بار شنیده کسانی را که اندک شعور راهبر بود متنبه گشته منحرف

شدند و حاضران بغائبان رسانیده راه انحراف کشادو بازار تزویر آن ملاعین اندک کساد یافت بعدازان بضرورت باز وجہ بار
را با خود یار کردند لیکن چندان سودے نبود بعد چندے نمانمود بر دسے کہ ہادی علی خان از جاگیر خود درد و آبہ داده بود رفته
نشست و ہم آنجا رخت حیات از دنیا بربست و شاہ فقار سجاده نشین پدر خود گشت +

ذکر شاہ فقار پسر مسطے نمود و پایان احوال ولاد و اتباع آن بدنہاد

شاہ فقار مردے زبان آور و خوش اختلاط و متواضع بود اندک مایۂ آشنائی بعلوم شده الهم داشت فقیر او را و برادرش
شاہ دیده دو وجہ بار دمیر یا فرکہ خلیفۂ اول و ثانیش بود مد بر چہار کس را دیده و سخنها رسیده انچہ ثبت افتاد اکثر از نہا و بعضے سخنان
از دیگران شنیده و شاہ فقار در عہد محمد شاہ تا ابتداے احمد شاہ زنده بود و راه آمد و شد پیش محمد شاہ بعد نادر شاہ کہ ذوق
مصاحبت با فقرا بہم رسانیده بود مفتوح داشت و در عہد احمد شاہ بمصاحبت نواب بہادر جاوید خان تقرب جستہ در تالیف
الہامات جاویدی کہ چند کس باتفاق بنابر خوش آمد جاوید خان مے نوشتند شریک بود دید قبل از فقار مرد و فقار ہم در اواسط
احمد شاہ در گذشت در پایان زندگانی فقار اکثر پیروان پرسش مرده و اکثری منحرف و تائب گشته معدودی از احمقان
بران مسلک مانده بودند بعد رحلت فقار و خرابے شاہ جہان آباد چند کس انا قربای قریبہ نمود مثل بقیہ قوم عاد و ثمود آوارگے
از شاہ جہان آباد اختیار نموده به بنگاله رسیدند و میرن پسر جعفر علیخان کہ ناظم بنگاله از اوضاع و رسوم ایمان بیگانه بود و احوالش
در آخر این کتاب انشاء اللہ تعالے قلمی خواہد شد بحماقت خود و سپارش بعضے از مصاحبان کہ مثل صاحب خود بودند براحوال
آن بیدینان مہربان گردیده تولیت قدم رسول در نجر و بیہ یومیہ مقرر نمود اکثرے از انہا ہم بدار البوار شتافته یکے از انہا نمانمودیا
مع بعضے از نسوان آن نابکار اے الان کہ ۱۱۹۵ ہجری ست زنده و انتظار طلب مالک دارد دیگر کسے از انہا نمانده
فقطع دابر القوم الذین ظلموا والحمد للہ رب العالمین +

ذکر سفر نمودن محمد امین خان ازین جہان و شدت عداوتش با اہل بیت پیغمبر آخر الزمان

محمد امین خان را چون عارضۂ بیماری مذکور زور آورد و بہیچ وجہ ہر چند اطبا بتداوی و تدابیر پرداختند افتتاح سده دا جابت
طبیعت میسر نگشت آخر الامر رای جمیع اطبا براحتقان قرار یافت و کرر بعمل آمد بازہم سودی نکرده فضلات از راه دہن او بر آمد و
ازین جہان سفرے گزید گویند شدت عداوتش با اہل بیت رسالت و جناب حضرت ولایت مآب بمرتبہ بود کہ شاہ سے را
شنیده بود کہ کلمۂ علی ولی اللہ میخواند طلبیده زبانش را قطع نمود و نیز شہرت دارد کہ علے الرغم بعضے مردم کہ دستر خوان حضرت
شاہ مردان مینمایند و بران نشانہا از غیب میشود چنانچہ در ہند معمول دکرر مردم ہوشیار بچشم خود نشانہا را دیده صفا عقاد
و بصیرت در دیدۂ دلہا کشیده اند و این کرامت از ان جناب بنظر احقر ہم الحمد للہ کہ مکرر در آمده آن بدبخت این احوال را شنیده
بتاب گردیده به تعصبے کہ داشت پیش ہم شربان خود نام یزید و معویہ و غیر ہما کہ اعتقاد با نہا داشت باحترام تعظیم
برده گفت کہ باسم دستر خوان ندر ایشان سکنیم البتہ کہ نشانہ ہم بنابر حسن اخلاص کہ ما در خدمت این بزرگان است
خواہد شد وصورت بلند پروازے رافضیان خواہد شکست بر طبق گفتۂ خود بعمل آورد چون اسباب ستر خوان در مکان خلوتی
از حرم سرا مہیا و آماده گشت خود بخضوع و خشوع در ان مقام رفتہ و چند کس را ہمراه برده فاتحہ بنام مقتدایان مذکور داکرده خود

خواند و دروازه‌اش را محکم بسته زنی را از معتمدان خود بران در نشانید و کلیدش را بدست او سپرد که بعد از ساعتی در را بگشاید و به بیند
اگر اثری از نشان ظاهر شود آمده خبر نماید تا مشتاقان را باستشهاد همراه خود برده بنماید اتفاقاً آن زن در باطن شیعه بود و مذهب
خود مخفی داشت بعد از ساعتی حسب الامر در را گشود دید که سگی سیاه گرگین دران جایگاه بر سر دسترخوان نشسته از هرگونه طعام
اندک اندک چشیده و می‌چشد از شدت شعف خودداری نتوانست بی اختیار دوید و بشارت رسانید که نشان چه معنی دارد
خود تشریف آورده نوش جان می‌نمایند محمد امین خان مع همراهیان بسوی آن خانه دوید و زن مذکور بر جان خود ترسیده
بدر رفت چون بآن خانه رسید و سگی الجثه خود دید غضبناک شده برگشت و میخواست که زن بیچاره را بکشد اما هرچند جست
نشان نیافت از ان ندیده همیشه سراغ او از مردم می‌پرسید و لبهای خود بدندان غضب و کین می‌خائید و دستش بجائی نمیرسید
تا جهان فانی را پدرود نموده رهگرای جای خود گردید و نیز نهایت مشهور و از معتمدین مسموع شده که وقت مامور شدن
میر جمله بصوبه داری عظیم آباد امرا برای ملاقات و استرضای خاص او میرفتند نعمت الله خان مرحوم خلف روح الله خان بنابر ایام
عاشورا و اشتغال بمراسم تعزیه داری حضرت سید الشهدا حسین بن علی علیهما السلام چند روز نرسیده بعد انقضای ایام
مذکوره برای رخصت میر جمله رفت اتفاقاً محمد امین خان هم دران مجلس حاضر بود و در یک پهلوی میر جمله نعمت الله خان
نشست و در پهلوی دیگر محمد امین خان نشسته بود نعمت الله خان عذر دیر آمدن خواسته گفت که بنابر ماتم درنگی در آمدن
شده معاف باید داشت محمد امین خان بکنایه پرسید که کسی در دولتخانه مرده بود نعمت الله خان گفت خیر ماتم سید الشهدا
بود محمد امین خان گفت ای صاحب چه معنی دارد و یزید و حسین بن علی هر دو صاحبزاده بودند ما را چه میرسد که ماتم یکی بگیریم و
دیگری را بد بدانیم و ماتم او و رفقای او نگیریم نعمت الله خان در جواب گفت صاحبزاده ما کشته شد ماتم او می‌گیریم و صاحبزاده
شما ظفر یافت شما شادی بکنید و گفتگو بطول کشیده منجر بجانب جنگی شد میر جمله درمیان آمده اصلاح داد ✦

ذکر مقرر شدن نیابت وزارت بعنایت الله خان و سوانح آن زمان

بتاریخ بیست و دوم ربیع الثانی سنه ۲ جلوس مطابق ۱۱۳۳ هجری عنایت الله خان عالمگیری را بعد انتقال محمد امین خان
خلعت نیابت وزارت بلا تعیین وزیر مرحمت گردید و درینولا بعرض رسید که نظام الملک بعد انتظام دادن نواح اورنگ آباد
عازم حضور گردیده به نزدیک فردا پور رسیده بود که خبر افساد و عدم انقیاد بعضی افاغنه و سرکشان بیجاپور و طرف کرناتک شنیده
بنابر بند و بست اضلاع مذکوره متوجه آن طرف گشت و عرضه داشت راجه ساهو مع پانصد اشرفی متضمن مبارکباد فتح از نظر
گذشت و سیف الدوله عبد الصمد خان بصوبه داری خود یعنی لاهور مرخص شد و قمر الدین خان بخطاب پدر خود اعتماد الدوله مخاطب
گشت معز الدوله حیدر قلی خان بهادر خطاب فیروز جنگی عوض ناصر جنگ یافت و سعادت خان بهادر بهادر جنگ بصوبه داری
اکبرآباد سرافراز گشته رخصت یافت و محمد خان بنگش بصوبه داری اله آباد رخصت یافته بعد برآمدن از شهر بنابر زیاده طلبی جاگیر
و دیگر تکالیف مالایطاق مورد معاتب و باز مورد عنایت میگشت و درین عرصه از روی اخبار سوانح و وقایع نگاران حیدرآباد
معلوم شد که در اضلاع کرناتک هفتم صفر سنه دو باران غیر موسم چنان بارید که آبهای رودخانه و تالاب رو بطغیان آورده
از صدمات سیلاب و شدت طغیان تا دوازده کروه اکثر خانها و آدم و چارپایه بعضی دیهات و قصبه با غرق و تلف
شدند و درین ضمن یکی از جبال آن طرف چاک شده دریای دامن آنکوه نیز با نور تیشیا ضایع گردید و اثر آبادی [illegible]

نوروزے در شکار بادشاه با اعز خان بزبان ترکی متکلم گشته او را بحسب نسب ستود و تسلیے با نمود و بعد دو سه روز بے وساطت دیگری اضافه هزار و پانصدی هزار سوار و نقاره و سرپیچ مرصع عطا فرمود و بعد چند روز بهزاری هزار سوار و خطاب بهادرے عنایت نموده با اصل و اضافه چار هزارے سه هزار سوار نمود و از سوانح صوبه اکبرآباد بعرض رسید که دلیر خان متبنّاے محمد خان بنگش را در اواخر ماه رجب با دو هزار سوار متصل سوده موده تعلقه بندیل کهند که با زمیندار آنجا بر سر جاگیر گفتگو داشت معامله مجادله انجامید معاربه عظیم روداد و دلیر خان با هفتصد هشتصد سوار و پیاده کشته شد به محمد خان بنگش خلعت و سرپیچ مرصع ماتم پرسے عنایت گشت ✦

ذکر شروع منازعت با راجه اجیت سنگه راتهور و بظهور رسیدن شستیهای موفور از امراے حضور

سکنهٔ صوبهٔ اجمیر و احمد آباد گجرات اکثرے از تعدی نواب راجه اجیت سنگه در حضور آمده تظلم و استغاثه نمودند و چون کینهٔ مرافقت راجه مذکور با امیر الامرا و قطب الملک نیز در سینه یا بود و راجه هم بتعصب مذهب خود با مسلمانان کاوشها داشت هر دو صوبه مذکور از راجهٔ مسطور تغییر نموده صوبه داری گجرات مع امینی و دیوانی و فوجداری کل محالات خالصهٔ مذکوره و متصدی گرے بندر سورت در سال مرقوم بمعز الدوله حیدر قلی خان بهادر مقرر شد و کاظم خان شجاعت خانے را که از منصبداران متعینه احمد آباد بود بنیابت صوبه دارے گجرات مقرر فرموده از اصل و اضافه سه هزارے و دو هزار سوار نموده مخاطب بشجاعت خان ساختند و بعطاے علم و نقاره سرافرازی دادند و مرتضی قلی بیگ برادر او را باضافهٔ هزارے پانصد سوار و خطاب رستم علیخان مفتخر ساختند و نیابت فوجدارے پرگنات بروده وغیره بدو فرمودند و راسے رگهنات دیوان حیدر قلی خان را مورد عنایات اضافه منصب و ذات و سوار فرموده براى بندوبست ماسلے بندر سورت و صوبهٔ مذکور مقرر و مرخص ساختند و فوجداری سرکار مراد آباد از تغییر معز الدوله عوض متصدی گری بندر سورت باعتماد الدوله مقرر گشت و صوبهٔ اجمیر بمظفر علی خان که از متوسلان صمصام الدوله و راجه جیسنگه سوائے بود مقرر نموده خلعت و سرپیچ مرصع و فیل عطا فرموده مرخص نمودند عطیة الله خان پسر عنایت الله خان بخدمت داروغگے ڈاک و فضل علے خان بداروغگی فیل خانه از تغییر تربیت خان مقرر و خلعتها عنایت شد و سعد الدین خان را که از نزد نظام الملک آمده بود تسلیم پذیرائے منصب پنجهزارے سه هزار و عطاے نقاره به تجویز نظام الملک نموده خلعت عرض مکرر عطا فرمودند از اخبار واقعه احمد آباد ظاهر شد که بعد رسیدن خبر عزل راجه اجیت سنگه نائب او و انتشار این خبر دران صوبه که هنوز سند نیابت بشجاعت خان نرسیده بود نائب از عملهاے زشت خود که با همه کس نموده بود توهم بسیار بهم رسانیده خواست که قبل از ورود نائب حیدر قلی خان بهرچه دست رسد شهر را غارت و تجار را تاراج نموده بدر رود مهر علی خان بخشی معزول آنجا که چندے در نیابت راجه و آخر از مماسبهٔ او آزردگے خاطر داشت و حیدر قلی خان نیز از بخشی مذکور و صفدر خان بابی ملول و مکدر بود هر دو باهم اتفاق نموده نظر بآنکه رفع تعدی آن راجپوت باعث خوشنودی حیدر قلیخان حاصل آید و حقوق حسن خدمت بر حیدر قلیخان متحقق گردد جمعے را از افاغنه و رعایاے شهر متفق ساخته بر سر نائب راجه ریختند و جنگے در پیوسته جمع کثیر از راجپوتیه کشته و زخمی گردیدند و نائب مغلوب و محصور در حویلے گشته بامانت خواهرزاده صفدر خان بابی بخفت و خوارے از شهر برآمد و بعد بیرون شدن از شهر بر بعض محالات

اهین راه دست اندازی بشقاوت ذاتی نموده به جودهپور وطن خود رفت ومهر علیخان وصفدر خان بعد دلجمعی ازین مرزبخان
دیوان احمد آباد رساکه او هم از رفقای سادات بود پیغام دادن خزانهٔ موجوده وممانعت از عمل ودخل نموده وندادچون جمعیتی فراهم داشت
بعند خواهش سند به پرخاش پیش آمده جدائی رویداد درین ضمن شجاعت خان مع دست آویز مهر معز الدوله حیدر قلی خان از مفصل
رسید وناهرخان صلح نموده از شهر برآمد وسید نصرت یارخان بارهه صوبه دار عظیم آباد را خطاب رکن الدوله مع اضافه هزار
سوار دو اسپه عطا شد وشیر افگن خان خطاب عزة الدوله وصوبه داری ملتان یافت واز سوانح اکبرآباد بعرض رسید که
چهار قلعچه را که مامن مفسدان طرف متهرا وبرسر راه دار الخلافه واقع بود سعادت خان بهادر بهادر جنگ بعد محاصره ومقاتلهٔ عظیم
که قریب چهارصد کس مردم کاری از طرف سعادت خان وجمع کثیر از ان مفسدان هلاک شدند قلعچه ها را به تسخیر وتصرف پادشاهی
درآورد خلعت وخنجر مرصع مع فرمان عنایت ودلیری براے بهادر جنگ عنایت شد اگرچه نفاذ امری که درین خصوص باید
محمد شاه چندان نداشت وتوجهی هم بچنین امور چندان نه اما از براے تشبیه به نیکان وهوس عدالت گستری بنابر ترحمی که
در فطرتش بود حکم نمود که زنجیری ملصق به برج شمن باجرسی بیاویزند وسر زنجیر را بطرف دریا در میدان نگهدارند ومنادی
نمایند که هرکه بر وستمی رود ودر قلعه رسیدن نتواند بزیر برج شمن آمده استغاثه نماید وسر زنجیر گرفته بجنباند ونهم شوال جشن جلوس
به تزئین وآئین معمول مستمر درنهایت کروفر بعمل آمد وهم درین سال مظفر علی خان که بصوبه داری اجمیر مامور شده بود بسبب
نهایت عسرت وبی سرانجامی هنوز از قصبه رواری که سی کروهی دار الخلافه است نگذشته بود که خبر حرکت راجه جودهپور
بطرف اجمیر با سی هزار سوار مع زمینداران وراجپوتان اطراف که فراهم آورده بود رسید وچند روز بدین جهت بضرورت
توقف نمود واجیت سنگه داخل اجمیر گشته اول فرمانداد تا منادی نمایند که هریک از قصابان وغیره اهل حرفه هرکسب و
کاری که دارند بهان اشتغال ورزیده بی اندیشه کارها میکرده باشند وموذنان وخدمهٔ مسجد را طلبیده برای دفعه بدنامی
بود اظهار تبعیت قواعد اسلام وتاکید در اجرای آن وتعمیرات مساجد نمود بعد از ان عمله وارکان پادشاهی را [illegible]
قول نامه وفرمان پادشاه مع نشان پنجه مشتمل بر اقسام وایمان در بحال داشتن هر دو صوبه اجمیر واحمد آباد تا بقای عمر ودولت
محمد شاه که مادر پادشاه در بیماری رفیع الدوله واشتهار سلطنت پسرش روشن اختر محمد شاه نظر بر شکیه راجه شریک ورفیق
سادات است اورا باخود متفق ومعین کار خود باید داشت نوشته فرستاده بود برآورده نمود ونقل آنها با عرائض خود مصحوب دیوان
پادشاهی نزد صمصام الدوله وروشن الدوله مع عرضداشت حضور فرستاد مضمون مرقومات آنکه اگرچه هر دو صوبه را تغیر نمودن
خلاف عهد وپیمان است اما صوبه داری احمد آباد را بنابر مرضی حضور پیشکش نمودم اگر صوبهٔ اجمیر از راه تفضل بمن بحال ندارند
آبروی من میان همچشمان واقوام نخواهد بود ودر صورت رفتن آبرو اهل غیرت را جان عزیز نیست بنابرین امید دارم
که از انتزاع هر دو صوبه مرا معاف ومعذور داشته به بحالی یکی ازین دو صوبه ترحم بحال من فرمایند که سر وجان من [illegible]
ودو صوبه مذکوره است درماه ذی الحجه همین سال پادشاه بیگم دختر عالمگیر که زیب النسا نام داشت بدرود این جهان نموده
بعد ورود نوشتهای راجه اجیت سنگه برضی صمصام الدوله نظر بقلت زر وعدم شواری جنگ مائل بمصالحه وترک منازعه گشته
ومیگفت که چون صوبه اجمیر مزار اکثر بزرگان واتصال بدار الخلافه دارد وگجرات را باجیت سنگه بحال باید گذاشت واجمیر را در عمل
یکی از مسلمانان مخلص پادشاه باید داشت واراده پادشاه وبعض ارکان دولت خصوص حیدر قلی خان بران قرار یافته که تنبیه
وتادیب او باید پرداخت بعد گنگایش بسیار که هیچ یک از امرای حضور تن بهم او نمیداد بتجویز حیدر قلی خان سعادت خان بهادر

را از اکبرآباد بتاکید طلب حضور نمودند سعادت خان بمجرد رسیدن حکم چون جرأت داشت بطریق ایلغار در اواخر ذیقعده خود را بحضور رسانید و بکارکنان و لشکریان خود تاکید نمود که لشکر و سرانجام کارزار متعاقب بلاتوقف برسد بعد ملازمت که استدعای اسباب مهم بمیان آورد بعض امرای جبان راضی برفاقت او نگشتند و از حضور نیز در اعانت قصوری بظهور رسیده عائق عزیمت او شد درین ضمن خبر رسید که مظفر علیخان بسبب عسرت و تهیدستی در تقاضای تنخواه سپاه گرفتار آمده دو سه موضع معتبر نواح اجمیر تاخت اما مال و مواشی غارتگران لشکر برده او همچنان گرفتار تقاضا ماند و ازین گرفتاری بجان آمده هرچه داشت و نداشت حتی فیل و اسپ سواری بسپاه داده از دست آنها خلاصی یافت و از خوف سپاه ملازم و غلبه راجپوتیه خود را بآنبیر نزد نائب راجه جیسنگه رسانید و خلعت و فرمان صوبه داری نزد صمصام الدوله واپس فرستاد درهمین حالت هر دو پسران راجه اجیت سنگه با جمعیت کثیر متعاقب هم چار پنج دهات پادشاهی را تاختند و همدران زودی جمعی از مفسدان و زمینداران آن نواح بنظر آشوب زمان و اشعار اجیت سنگه بر قصبهٔ نارنول تاخت آوردند بایزید خان فوجدار آنجا که برای گشت بیرون برآمده بود طاقت مقابله آنها در خود نیافته رو بفرار نهاد و خواهرزادهٔ او که در قصبه بود حرکت مذبوحی نموده بخال خود ملحق شد شرفای نارنول بر سر مال و ناموس خود جنگیده بر سنجی ناموس را باصطلاح و قانون هند جوهر کرده بشهادت رسیدند و مفسدان متغلب تمام قصبهٔ نارنول را خاطر خواه خود تاخته رخت بر بدن مرد و زن نگذاشتند و جمعی را اسیر ساخته بردند بعد استماع این خبر تادیب و تنبیه راجه اجیت سنگه صمصام الدوله بعهدهٔ خود گرفته پیش خیمه را بیرون فرستاد اما چون از ابتدا میان مغلیه و صمصام الدوله نفاقی مضمر بود و اندیشهٔ قلت خزانه هم داشت بلیت و لعل میگذرانید و حیدر قلی خان باوجود سوء مزاج که از سابق با خاندوران داشت درین مهم یکدل گشته در غلاظ و بلاقسمهای غلاظ و شداد رفاقت بی نفاق را متعهد شد و تبعیت بدل و جان قبول نموده صلاح برآمدن برای مهم میداد و بنزد او سعی نمود و خیمهٔ خود را بیرون فرستاد همراه وی بعهدهٔ خود گرفت خاندوران صمصام الدوله صلاح در جنگ اجیت سنگه ندیده با پادشاه در خلوت بعرض رسانید که اگر خدانکرده او غالب آید باز اصلاح این کار درین نفاق و شقاق مشکل که تواند شد و در صورت هزیمت هم راجه اگر خود را بوادیهای صعب المسالک کشد و مهم بطول انجامد خزانه کو و کرا طاقت که از عهدهٔ تعاقب او برآید فی الحقیقة بقول مشهور آنکه از نفاق و عدم اتفاق اندیشیده جرأت باقدام این مهم که متعهد گشته بود ننمود و بعد از آن قمرالدین خان کمر عزیمت بسته این مهم را متکفل شد و التماس رهائی قطب الملک و نجم الدین علیخان از قید و سپردن این هر دو بخود کرد و بعضی تکالیف دیگر هم که خلاف مرضی پادشاه و مقربان بود التماس نمود چون برآمدن قطب الملک از قید مقبول اکثر طبائع نبود فسخ عزیمت اعتمادالدوله نیز شد و درین حالت چون انواع سخنان درمیان می آمد خاندوران ترک آمد و رفت دربار نموده چند روز خانه نشین گردید پادشاه در اصلاح و آشتی مدار المهامان سلطنت کوشیده رفع ملال و کدورتها نمود و اراده مهم راجه اجیت سنگه ازین گرگ آشتیها بالمره از میان برخاست و ظاهرا نوشتهای صمصام الدوله مشتمل بر دلجوئی و متوقع گردانیدن راجه متواتر رفته اجیت سنگه را ارادهٔ فاسدیکه داشت باز آورد درین ضمن خبر آمد آمد نظام الملک که بعد فراغ بندوبست طرف کرناتک اوائل ذی الحجه داخل خجسته بنیاد اورنگ آباد گردیده هفتدهم ماه مذکور عازم حضور گشت و به برهانپور رسیده دیانت خان را که سابق بخدمت دیوانی دکهن از حضور مأمور شده بود خلعت و فیل بخشیده بران کار مرخص ساخته به پادشاه رسیده در شهر انتشار یافت و جمیع تدابیر سرانجام و انتظام ملکی برآمدن نظام الملک موقوف ماند از وقائع پیشاور و کابل بعرض رسید که مبارز الملک سربلند خان خان زاد خان پسر خود را که

به کابل فرستاده بود خان زاد خان بعد فراغ بندوبست به پشاور نزد پدری آمد و در منزل غریب که محمد امین خان پسر خانخانان معظم مرحوم
بغارت رفته بود افاغنه باز دحام مور و ملخ فراهم آمده سر راه بر فوج خان زاد خان گرفتند جنگ عظیمی روی داد و بعد تردد بسیار کار از
خانزاد خان و همراهیانش بظهور رسید و شیخ مجاهد که جماعه دار عمده هراول بود زخمی گشته دستگیر گردید و قریب هفتصد هشتصد
نفر بکار آمدند ترمیت یغفوج سربلند خان افتاد و دو اسپ سواری خانزاد خان پیهم از ضرب گولهٔ تفنگ غلطیده بخاک هلاک افتادند
و بخانزاد خان نیز بوست تا زخمی رسیده دانست که کار از اختیار گذشته مجال اقامت نیست ناچار با معدودی چند جان بسلامت از آن
میان بدر برد و تمام فیلان و توپخانه و بنگاه و لشکر بتاراج افاغنه رفت و عبد الصمد خان بنابر اینکه زکریا خان پسر او صوبه داری
کشمیر یافته بود خبر شورش و فساد اشرف الدین پسر محتوی خان با نائب عنایت الله خان و محصور و مغلوب شدن نائب مذکور
شنیده با سه چهار هزار سوار مغلیه وغیره بطور ایلغار شتافته خود را رسانید و اشرف الدین مخوف گشته مقابله را مناسب ندانست
بے جدال و قتال با انفعال و معذرت پیش آمده اطاعت نمود و مواد فساد تسکین یافت عبد الصمد خان جمیع منصبداران
متعینه و یومیه داران و وظیفه خواران را بتقصیر التهاب نائرهٔ فساد و مخذول داشتن نائب منصوب معاتب ساخته جاگیر
و مدد معاش همه آنها را بضبط در تصرف خود در آورد +

ذکر تولد صبیه در حرم سرای شاهی و کتخدائی ملکه زمانی دختر فرخ سیر با محمد شاه

شب پنجشنبه بیست و نهم محرم الحرام سنه ۱۱۳۴ هجری صبیه در خانه محمد شاه متولد گشت و شب سه شنبه نوزدهم صفر المظفر سنه ۱۱۳۴ هجری
شادی کتخدائی محمد شاه پادشاه با ملکه زمانی دختر محمد فرخ سیر بکمال زیب و زینت لائق شان سلطنت بعمل آمده بطالع اسد
نکاح خوانده شد و رسوم آرایش و نثار و آتشبازی و رقص و سرود بطور معهود هندوستان بعمل آمده ملکه مذکوره کدبانوی
مشکوی پادشاهی گشت +

آمدن نظام الملک در حضور و مامور شدن بوزارت و بعض سوانح دیگر

نظام الملک بعد الفراغ از بندوبست ممالک دکهن و دفع بعضی از صلاح مفاسد حدود کرناتک وغیره که رو داده بود نهضت نموده
بدار الخلافه شاهجهان آباد رسید و روز پنجشنبه یازدهم ربیع الثانی سنه مذکوره آخر روز بملازمت پادشاه شرف یاب
گردید و روز یکشنبه پنجم جمادی الاولی سنه مذکوره قبل از انقضای نصف النهار بعنایت وزارت ممتاز و بعطای خلعت
چارقب و قلمدان موافق ضابطه سرافرازی یافت و روز سه شنبه سوم جمادی الاخری سنه مذکوره جشن عید نوروز موافق
قاعده مستمره بعمل آمده لقب پادشاه که اول ابو المظفر مقرر شده بود با بو الفتح ناصر الدین تبدیل یافت و روز پنجشنبه ششم رجب
المرجب سنه مذکوره دیوانی خالصه براجه گوجرمل مفوض شد و روز یکشنبه نهم شهر مذکور آخر روز بشیخ سعد الله دیوانی تن تقرر یافت
اما بعض امرای حضور خصوص حیدر قلی خان در مقدمات مالی و ملکی خلاف رای آصف جاه دخل مے نمود پادشاه پاس خاطر آصف جاه
ضرور دانسته حیدر قلیخان را بصوبهٔ اوگجرات بود مرخص نمود و حیدر قلیخان در انجا رفته عملے نمود که مثل آن در بسیع عمر و زمان
نشان نمید هند و اقتدار بسیاری بهم رسانید نظام الملک که امیر دیرینه سال مزاج گرفته جاه طلب اقتدار جو بود
بعد وزارت خواست که رتق و فتق مهام سلطنت حسب خاطر خواه خود گشته بانتظام امور پردازد و پادشاه را نیز دلالت بگرانباری

و وقار و تهذیب اخلاق و اوضاع و تادیب اتباع و تقسیم اوقات بانفصال معاملات خلق که رضاجوئی خالق بشرط عدالت در نسبت
و برای توجه در انتظام عظائم امور سلطنت و نحیر آن از مهمات لائقه سے نمود پادشاه را بغرور دولت و جوانی و میل طبیعت بملاعب
و ملاهی مقبول خاطر نمی افتاد امرای دیگر خصوص صمصام الدوله و خود نظام الملک در حضور بنابر کساد بازار خود پا نمی خواستند و همیشه
بلجع دار و مریز میگذشت تا آنکه بتحریک امرا و خواجه سرایان حضور حیدر قلی خان شوریده پا از حد خویش بیرون گذاشت و چون او
نیز مرد صاحب جرأت و اقتدار طلب بود و در صوبه گجرات زرهای وافر از تحصیل صوبه گجرات و جاگیرات خود و هم از ضبط خانه
عبد الغفور بهره که کثرت دولت او مشهور آفاق بود بهم رسانید و حساب خزاین او از کردار او در گذشت نخوتی پیدا کرده در دل
خود باراده عروج بمعارج امیر الامرا حسین علیخان بهادر خیالهای نسبت باغوای امرای حضور عازم استیصال نظام الملک
وصول بنیل مقاصد خود با وجود او متعذر میدید گردید و پادشاه و امرا که خواهان برآوردن نظام الملک از حضور بودند مهم او را
وسیله اراده خود شمرده مستدعی انفصال امر حیدر قلی خان و عزل او از گجرات بدستیاری نظام الملک شدند نظام الملک
که حرص وافرے براندوختن زر و توسیع قلمرو حکومت خود داشت قبول این مهم نمود درین عرصه شب دوشنبه غره محرم الحرام
سنه ۱۱۳۵ هجری قریب بوقت صبح کاذب صبیه از بطن ملکه زمانی دختر فرخ سیر متولد شد و روز دوشنبه پانزدهم محرم الحرام سنه
مذکوره خلعت صوبه داری گجرات نظام الملک را بتغییر حیدر قلی خان عطا شد و روز پنجشنبه دوم صفر المظفر سنه مذکور بعد
انقضای نصف النهار نظام الملک بصوبه احمد آباد گجرات از حضور رخصت یافته عازم مهم مذکوره گردید +

ذکر کشته شدن نیل کنٹھ ناگر نائب سعادت خان بهادر در اکبرآباد و تغییر یافتن صوبه اکبرآباد از سعادت خان و تفویض یافتن صوبه مذکور براجه جیسنگه و مهم چورامن و مفتوح شدن تهون قلعه جات

ظاهرا برهان الملک سعادتخان بهادر را علاوه صوبه اکبرآباد صوبه اوده که براجه گردهر بهادر بود مقرر شد برهان الملک بندوبست صوبه جدید
خود رفته رای نیل کنٹھ ناگر نائب خود را در صوبه اکبرآباد گذاشته بود نیل کنٹھ مذکور روزی به تجمل سوار فیل با جمعیت مناسب در راه
میگذشت یکی از جاتان بر سر درختی پنهان گشته بخاطر جمع نشسته بتحریک یکی از عمده زمینداران نیل کنٹھ مذکور را نشانه تفنگ
خود ساخته چنان زد که گلوله آن بسینه او نشسته از پشتش بدر رفت برهان الملک عازم بود که مالک هر دو صوبه بوده انتقام
نائب خود بگیرد صمصام الدوله فرصت یافته صوبه داری اکبرآباد بتغییر برهان الملک به جے سنگه سوائی راو رانید و برهان الملک
را فقط صوبه داری اوده مسلم ماند و راجه جے سنگه به تنبیه چورامن جات بعد عطای صوبه داری اکبرآباد مامور شده
بجنگ چورامن و تسخیر قلعه او که تهون نام داشت پرداخت و قاصد اخراج او از زمینداریش گردید و بدن سنگه برادرزاده
او را با خود متفق ساخته مدتی به تسخیر قلعه مذکور اهتمام سے نمود تا آنکه محکم سنگه پسر چورامن با پدر خود روزی در عین
مجلس گستاخی که لائق شان پدری و پسری نبود نمود و پدر را خفیف عاید گشت چورامن شفقت پدری را کار فرما گشته
تدارکش مناسب ندید اما از افراط غیظ بغلبه جهالت که اکثر در طباع هنود میباشد خود را مسموم نموده هلاک شد و محکم سنگه
بجای او نشست چون سبکسر بی مغز بود از عمده امور ریاست و مهم راجه جے سنگه استماله رعایای زمینداری خود
و تالیف قلوب سرداران قومش فرمان داد بدن سنگه بکار مامور اهتمام تمام نموده رفقای محکم سنگه را با خود متفق ساخت
محکم سنگه بر احوال آگهی یافته از قلعه بگریخت و شب پنجشنبه نهم صفر سنه ۱۱۳۵ هجری تهون مفتوح و مسخر و بدن سنگه

بجای محکم سنگه مقرر شد و راجه گردهر بهادر بصوبهٔ مالوا سرافرازی یافته و باوجین رسیده نظم و نسق آنجا قرار واقعی نمود +

ذکر آشفتگی احوال حیدر قلیخان و غالب شدن نظام الملک بر حیدر قلیخان و احوال او باجمال

نظام الملک چنانچه نگاشتهٔ قلم وقائع رقم گشت صوبه داری گجرات یافته بعزم تسخیر آن ملک روانه گردید و افواج و اسباب
لائق سرانجام داده از اثنای راه تدبیر منحرف ساختن اسباب افواج او پیش نهاد خاطر ساخت و بارسال رسل و رسائل
جماعهٔ مغلیه و تورانیه و افاغنه بلیه و غزنی و سپاهی که لشکر او بسیاری ازین قوم بوده اند اکثری را بطرف خود مائل و از حیدر قلیخان
منحرف گردانید چنانچه شجاعت خان و رستم علیخان و مهر علیخان گجراتی و صلابت خان و زبردست خان بابی و اسدخان غزنی
و دیگر سرداران بنی و مغلیه تورانیه دل دگرگون کرده متفرق شدند و نظام الملک تا جهالوه قریب گجرات رسیده معز الدوله
حیدر قلیخان بمشاهدهٔ این حال در خود تاب مقاومت با آصفجاه ندیده علت مالیخولیا بتمارض بهم رسانید و رفقای دیرینهٔ او در محفه
بیمای اختیارش نشانیده رهگرای حضور شدند آصفجاه بگجرات رسیده بانتظام آنجا متوجه گردید بعد انفراغ از امور ضروریه صوبهٔ گجرات
بحامد خان عموی خود که بشاهزاده جنگلی شهرت داشت داد و خود بنابر بند و بست بصوبهٔ مالوه که بتغیر گردهر بهادر بنظام الملک
مرحمت شده بود آمد و از انتظام آنجا دلجمعی نموده عظیم الله خان را که پسر عمه اش بود بنیابت آنجا داد و خود بحضور بازگشت
حیدر قلیخان با زر و اسباب که همراه داشت بحضور رسیده چند روز معطل بود روز یکشنبه سیزدهم جمادی الآخری
سنه ۱۱۳۵ هجری نور در شد و همدرین روزها نیکوسیر رحلت نمود و شب شنبه یازدهم رجب المرجب سنه مذکوره پاسی از شب
مانده صبیه جهان افروز بانو بیگم نام از بطن روشن آبادی در خانه محمد شاه متولد شد و ظاهرا حیدر قلیخان بعد معاودت از گجرات
برغبت نظام الملک مورد مراحم پادشاه گشته چون تنبیه اجیت سنگه و دشمنی و تمرد او ملحوظ بود بصوبه داری اجمیر مامور گردید
و حیدر قلیخان هم که مرد صاحب جرأت و دشمن دیرینه اجیت سنگه بود قبول نموده بکیفیتی که مهیا داشت اسباب مدافعه راجه مذکور
آماده ساخت و بمهم او حسب الامر حضور پرداخت و بر سر اجیت سنگه تاخت آخر شعبان المعظم سنه مذکوره راجه مرقوم باگر بیاشید
و همدرین سال پسر سید قاسم کوتوال را نزدیک بجانب عدالت یکی از جماعه سرخ پوشان بزخم کارد از پا در آورد و
سرخ پوشش هم بزخم شمشیرش مجروح گشت و در روز یکشنبه غره شوال المکرم سنه مرقومه نظام الملک بعد الفراغ از انتظام گجرات
و مالوه معاودت نموده ملازمت محمد شاه نمود و روز پنجشنبه بیست و چهارم ذی القعدة الحرام سال مذکور بعد مرور یک و نیم ساعت
نجومی پسری در خانه محمد شاه متولد گردید و در نصف آخر محرم الحرام سنه ۱۱۳۶ هجری ستارهٔ ذوذنب در کواکب برج دلو نمودار
شده قریب ده دوازده روز ظاهر و بعد از آن مختفی گشت و همدرین ماه پسر کلان پادشاه انتقال نمود +

ذکر آزردگی نظام الملک از پادشاه بنابر بعضی حرکات و تنافر طباع امرا از نظام الملک و رجوع وزارت باعتماد الدوله قمر الدین خان پسر محمد امین خان و رفتن او بصوبه های ممالک دکن و تفصیل بعض امرا و ارکان حضور

ارکان سلطنت و اعیان مملکت مثل اعتماد الدوله قمر الدین خان بخشی دوم و داروغه غسل خانه و صمصام الدوله امیر الامرا
بخشی اول و صاحب رساله والاشاهی و روشن الدوله ظفر خان بخشی سوم و سید صلابت خان بخشی

چهارم و خان سلمان عزة الدوله شیر افگن خان و بعد از وی برادرش لطف الله خان صادق صاحب رساله سلطانی و صدر الصدور میر جمله ترخان و ناظر و داروغه مرت خاص حافظ خدمتگار خان خواجه سرای عالمگیری و بانتقال او روز افزون خان و دیوان خالصه راجه گوجرمل بعد از و شرف الدوله ارادتمند خان و بعد از و راجه بخت مل و دیوان تن شیخ سعد الله و میر آتش اول حیدر قلیخان و بعد از و سعد الدین خان و باز از حیدر قلیخان و بعد از و مظفر خان برادر صمصام الدوله و داروغهٔ خواصان برهان الملک و نائب او احمد قلی خان و میر توزک اول امین الدوله و دوسی داور داد خان و داروغه گرز داران مبارز خان و بعد انتقالش آغر خان و داروغه خاص چلو و حسنی قدیم میر حسن خان کوکه و عرض مکرر شعله احمد خان کوکه و داروغه نذر فیض علی حامد خان و داروغهٔ فراش خانه بو علی خان قوربیگی و بخشی احدیان منو خان برادر روشن الدوله بخشی شاگرد پیشه عنایت خان راسخ پسر خان صادق قراول بیگی الله وردیخان خدمت حبیب فیض بهروز خان و حبیب خاص به جاوید خان خواجه سرایان جواهر خان داروغهٔ جواهر خانه بختاور خان داروغه باورچیخانه وجیه خان داروغهٔ قهوه خانه فضل علیخان داروغه فیلخانه سید قطب الدین علیخان بکهوری داروغهٔ غسلخانه یسین خان داروغهٔ سرخ پوشان و قولداران اله یار خان قلعه دار شاهجهان آباد قائم خان پسر روشن الدوله داروغه و قائع کل و ڈاک حکیم معصوم علی خان داروغهٔ سوانح و ازین مقوله هر یکی بکاری مامور بود لیکن روشن الدوله دخل بسیار در مزاج پادشاه بهم رسانیده بازار حق السعی گرم نموده بر آمد کار مردم می نمود و دختر شاه جان محمد درویش مشهور بکوکی تقرب وافر در حضور محمد شاه بهم رسانیده قلمدان پادشاه با مفوض و از طرف پادشاه صاحب دستخط گشته در اندرون محل بر عرائض مردم حاجتمند توقیع میکرد و عقل دوربین قرین حیرت گردیده این نکته می سرائید رباعی نوبت زکیان بناکیان افتاد است ✤ بازوی شگرفی بمیان افتاد است ✤ شاید که سپهر سفله بر قصد نشاط شمشیر زدن بدست زنان افتاد است ✤ پادشاه چون جوان بی عزم و کم جرأت بود مشغول عیش و طرب گردیده در امریکه اشد ضرور بود توجه می نمود و رغبت مصاحبت با عمدة الملک امیر خان و دیگر امرا و امرازادگان رنگین مزاج خوش طبع در خاطرش جا یافته با مور سلطنت و انتظام ملک و ملت التفاتیکه باید می نمود و باین سبب اندک خوف و هراس از دل امرا و رؤسای هر فرقه بلکه عوام الناس برخاسته هر کس در دماغ خود خیالی می پخت و بجای خود نشسته در باطن دم از استقلال میزد نظام الملک میخواست که پادشاه بتبعیت رای او اوضاع خود را بیاراید و رغبت مصاحبت رنگین مزاجان که محمد شاه داشت و زمام اختیار کارها که بدست کوکی و امرای دیگر بود از دل پادشاه و دست امرا بر آید بسبب تکالیف چنین امور که بر طبائع سلطان و ارکان دشوار و گران بود پادشاه و امرا از صحبت نظام الملک نفور و همیشه او را استهزا می نمودند و در غیبت کلمات رکیکه در حق او مذکور می شد نظام الملک از جهات مسطوره متکدر از حضور گردیده عازم از کوچ خود که صوبه های دکهن و گجرات بود گشت و تهیج مواد فساد خاطر نشان خود ساخت و اظهار انزجار و ملال از آمد و رفت دربار کرده در خانه خود نشسته مستدعی ترک مناصب و وزارت گردید اما چون متامل و متحمل بود زود از جا در نمی آمد محمد شاه و امرا بر مافی الضمیر او اندکی پی برده در فکر تدارک و استرضای او افتاده قاصد بودند که از ناخوشنودی بوده موذی گزینید او نیز اراده این اشخاص دریافته برای خود غنیمت دانست تا آنکه وسائط و وسائل درمیان آمده بظاهر رفع کدورت بعمل آمد و نظام الملک روز دوشنبه دوم صفر المظفر سنه ۱۱۳۶ هجری بملازمت پادشاه نمود و بهرباتهای بی اصل خوشنودش ساختند ✤

شورانیدن امرای حضور مبارزخان صوبه دار برهانپور را بر آصفجاه و کشته شدن مبارزخان

بتقدیر خالق مهر و ماه

امرای حضور بر آزردگی خاطر آصف جاه مشتمل گشته شقهٔ خاص پادشاهی در کمال اخفا بمبارزخان ناظم برهانپور فرستادند که اگر توانند صوبه های مذکور از دست گماشتهای آصف جاه انتزاع نماید عنقریب فرمان نظامت دکهن هم متعاقب خواهد رسید و آصف جاه برفتنه انگیزی امرای حضور آگهی یافته اظهار ناموافقت آب و هوای شاهجهان آباد و موافقت هوای مرادآباد بهانه نموده برای شکار آن طرفها از پادشاه روز یکشنبه بیستم ربیع الاول سنه ۱۱۳۶ هجری رخصت گرفت و اندک مسافتی آنطرف رفته بجانب دکهن عطف عنان نمود و بر جناح استعجال خود را بملک دکهن رسانید و مشغول تهیهٔ اسباب حرب و کارزار گردید مبارزخان باستیلای وهم فتح و ظفر و اختصاص یافتن باعلی مراتب دنیا در دام بلا افتاده باتفاق ابراهیم خان برادر داود خان پنی و ابنای شیخ نظام و اولاد شیخ منهاج سرداران دکهن که مخالفت آصف جاه در جان و دل با آب و گل ایشان سرشته بود سر بشورش برداشته اسباب حرب و کرب آماده ساخت و بعد تهیهٔ سامان جنگ باهنگ رزم آصف جاه بر آمده معسکر ساخت و لشکری بخوبی آراست آصف جاه برادرزادهٔ مبارزخان آگهی یافته بمجادلهٔ او شتافت بعد مقابله روز پنجشنبه بیست و چهارم محرم الحرام سنه ۱۱۳۷ هجری مقابلهٔ عظیم و جنگی صعب چنان رو داد که چار هزار مرد و چار فیل در میدان کشته افتاد و فتح و ظفر نصیب آصف جاه گشته مبارزخان مع پسران و رفقا بآخرت شتافت آصف جاه عرضداشت متضمن فتح خود بقید اسامی کشته های معرکه ناکامی که از طرف مبارزخان جان سپاری نمودند نوشته مع اشرفیهای نذر مبارکباد و بعض اموال مقتول موافق معمول ضبطی ارسال حضور نمود و خود فارغ البال بر تمام صوبجات دکهن تمکن یافته بنا بر تعجیز امرای دولت و پادشاه کم جرأت پرداخت و قمرالدین خان بعد هفت ماه از کوچ نظام الملک بخطاب جملة الملکی و وزارت سرافرازی یافت و بعد استمزاج آصف جاه قبول فرمود +

آمدن حیدرقلیخان از اجمیر و مامور شدن بخدمت میر آتشی حضور

چون صحبت آصف جاه و پادشاه ناچاق و نفاق بهمدیگر ظهور و بروز نمود و از هر دو طرف مدارا و مماشات بعمل می آمد خصوص بعد جنگ مبارزخان که اندک پرده از روی کار برخاسته بود پادشاه حیدرقلیخان معزالدوله را مخلص یکرنگ صاحب شوکت جرأت آهنگ دانسته نزد خود طلبید و حیدرقلیخان روز جمعه چاردهم ربیع الاول سنه مذکوره از اجمیر بدارالخلافه شاهجهان آباد رسیده دو ساعت نجومی از روز برآمده ملازمت محمدشاه حاصل نمود و بتفویض میرآتشی و عنایت خلعت خاص اختصاص یافت و سعدالدین خان تورانی که بتوسل آصف جاه و از دست گرفتهای او بود معزول از خدمت مذکور گشت و نیز راجه گردهر بهادر که بعد او سلی بتغییر نظام الملک صوبه داری مالوا یافته بدارالملک جین شتافت و بانتظام صوبه چنانچه باید پرداخت و عظیم الله خان که از طرف نظام الملک بکارهای آنجا اشتغال داشت برخاسته بشاهجهان آباد آمد +

برانگیختن آصف جاه عموی خود حامدخان را به تمرد و عناد و مهیا شدن او به بغی و فساد

آصف جاه بعد ظفر یافتن بر مبارزخان و مشاهدهٔ احوال امرای حضور بیلاجی کنهاجی سرداران مرهٹه را با عموی خود حامدخان که صوبه دار گجرات بود متفق ساخته اشاره بطغیان و عصیان نمود و حامدخان حسب الاشعار گماشتهای جاگیرداران و

فوجداران حضور را بیدخل ساخته کوس لمن الملک الیوم نواخت اخبار ابتری و نافرمانی بری باو باتفاق مرہٹہ بحضور رسید ارکان دولت در تدارک آن بناء مشاوره باہم گذاشته ہریکی رائی میزد پادشاه بمشاہدهٔ ازدحام تورانیان قاصد استخلاص قطب الملک از حبس گردید و بوساطت معتمدی پیغام فرستاد که الحال ہم از شما چیزی میتواند شد قطب الملک معروضداشت که اگر دست شفقت پادشاه بر سر این فدوی درگاه سایه گستر شود ہمین که شرف ملازمت میسر آید پنج شش ہزار سوار مہیا و ہرگاه بکاری مامور شوم انچه مرکوز بندگان حضور باشد بظہور میتواند رسید مخالفان باستماع این خبر ظاہرا بمکر و تزویر آن سید اسیر مظلوم را مسموم نموده بآبای کرامش ملحق ساختند +

ذکر متعین شدن سربلند خان بتادیب حامد خان وخلاصی نجم الدین علی خان بہادر وہزیمت یافتن حامد خان وبہم رسیدن فتنه برکیان در مملکت ہندوستان

مبارز الملک سربلند خان بعد تغیری از صوبه کابل ومنصوب شدن ناصر خان بصوبه داری مذکور بوساطت روشن الدوله در خانهٔ خود مدتی بیکار نشسته آمد و رفت دربار کمتری نمود چون قطب الملک برحمت ایزدی پیوست بالتماس عمده ہای حضور خصوص بمشوره حافظ خدمتگار خان که براصابت رای وحسن عقیدت او پادشاه را اعتماد بود مقرر شد که مبارز الملک بتادیب وتنبیه حامد خان باغی متعین وصوبه داری گجرات بتغیری نظام الملک بامساعدهٔ مناسب بخان مذکور عنایت گردد چون سربلند خان از مدتہا بیکار ومعطل و اسباب وسامان سرکارش مختل بود سال سی وہفتم از ماه دوازدہم مبلغ یک کرور روپیه نقد بطریق مساعده از خزانهٔ عامره یافته بتسخیر گجرات وتادیب حامد خان از حضور پادشاه مامور گشت بلکه مخفی به بشارت عنایت وزارت نیز مبشر گردید سربلند خان باعانت ورفاقت خود مستدعا و استخلاص نجم الدین علیخان بہادر برادر قطب الملک که او ہم مقید بود نمود چون محمد شاه از وقتیکه نجم الدین علیخان برای برآوردن او از حبس قلعه شاہجہان آباد آمده ہمراه خود برده بود نظر التفات بحال خان مذکور داشت لطیب خاطر قبول نموده روز جمعه بیست ودوم رجب ۱۱۳۴ ہجری آخر روز از حبس برآورده وخلعت عنایت باشمشیر بسید نجم الدین علیخان بہادر مرحمت نمود وسربلند خان ونجم الدین علیخان از حضور رخصت یافته ہردو امیر بریک فیل سوار شده داخل خیمه ہا شدند و فوجی از سادات ودیگر رفقای قدیم بر سر نجم الدین علی خان جمع آمده صورت اقتداری بہم رسید ومبارز الملک که سپاه دوست بود واز صوبه ہای ہند ہیچ صوبه نمانده که سالی چند صوبه دار آنجا نبوده باشد وسرداران سپاه که رفیق دیرینه ودولت خواه او بوده در بیکاری ووقت کار ہمیشه چشم انتظار براه دولت واقتدار او داشتند در اندک زمانی از جاہای متفرق نزد او جمع آمده لشکر شایسته فراہم گشت مبارز الملک سند نیابت بشجاعت خان گجراتی فرستاد وحامد خان بنابر عدم مقدرت برخود پیچیده از گجرات برآمده در موضع دہد اقامت نموده کنتاجی غنیم را بکمک خود طلبید وخود ہم جمعیتی فراہم آورده باتفاق غنیم مذکور بر سر گجرات رفت شجاعت خان ہم از گجرات برآمده با حامد خان جنگیده نقد ہستی درباخت رستم علیخان برادر شجاعت خان که حاکم بندر سورت بود خبر قتل برادر شنیده اسباب محاربه سامان نموده پیلاجی گایکوار را که دران حدود ہنگامه آرا بود با خود متفق ساخته از بندر سورت برآمد حامد خان با جمعیت خود وکنتاجی قریب بیست ہزار سوار بود از احمد آباد کوچیده کنار دریای مہی تلاقی فریقین روی نمود پیلاجی گایکوار اگرچه رفیق رستم علی خان بود اما بدلالت کنتاجی با حامد خان اتفاق داشت رستم علیخان ہم بدغای آن مرہٹه بقتل رسید

حامدخان مظفر گردید بعد استماع این خبر مبارز الملک که به صوبه داری اکبرآباد و اجمیر مترددو متوقف بود بامید ایفای وعده وزارت باتفاق نجم الدین علیخان بسرعت برق بتیاب شده از پادشاه استمزاج نمود چون کوکب اقبال تورانیان در عروج بود و فا بوعده مذکور مقرون بصلاح نگشته حکم کوچ بطرف گجرات صدور یافت و راجه گردهر بهادر بتغییر نظام الملک صوبه داری مالوا یافته بکار خود مرخص و روانه صوبه مذکوره گردید و نجم الدین علیخان بعارضه بیماری چند روز در حضور مانده بعد صحت صوبه داری اجمیر یافته متعین مبارز الملک گردید و پادشاه از فتنه پردازی و هنگامه سازی نظام الملک با قاطبه فرقه تورانیان بدظن و آزرده خاطر گشته کینه اینها در دل جاگرفت بعض صوبه داری و دیگر خدمات که باعتماد الدوله قمرالدین خان بود از نامبرده تغیر گشته بدیگران مقرر گردید و برهان الملک رخصت بندوبست صوبه یافته بنابر انتظام معاملات آنجا نهضت نمود و بسرانجام مهام صوبه خود پرداخت و سربلند خان سال سیزدهم از مائه دوازدهم بطرف گجرات شتافت و نجم الدین علیخان بسبب بی اسبابی که از مدتها مقید مانده چیزی نداشت چند روز توقف نموده منتظر اجتماع اعوان و انصار از رفقای دیرینه و اخوان بی کینه خود ماند بعد فراهم آمدن آنها متعاقب سربلندخان شتافته بلشکرش ملحق گشت و حامدخان باتفاق کنتا و پیلاجی کایکوار سرداران مرهته بقصد محاربه از گجرات برآمد هرچند مبارز الملک بحامدخان نصائح برنگاشت سودی نداد و حامدخان بخشی خود امان بیگ را با فوج غنیم بجنگ مبارز الملک فرستاد و سربلندخان و نجم الدین علیخان جنگ عظیم با بخشی حامدخان و هر دو سرداران مرهته نموده غنیم را گریزانیدند و امان بیگ در میدان کشته شد و شیخ الهیار بلگرامی بخشی و سردار معتمد سرکار مبارز الملک از راه دیگر داخل قلعه احمدآباد شده شهر را بتصرف خود درآورد و حامدخان شکست خورده پیش نظام الملک رفت سال دیگر نظام الملک جماعه مرهته را تحریک و تحریص بجنگ سربلندخان نموده و شریک حامدخان گردانیده بطرف گجرات فرستاد بعد رسیدن آنها در حدود گجرات جنگهای صعب با مرهته بارد بیداد و نجم الدین علیخان بشجاعتی که از آبا و اجداد خود میراث داشت مکرر جنگ مرهته ها را چنانچه باید زد و مرهته ها سعلی الغفلة بده نگر و بیل نگر جاگیر امیر الامرا تاختند و تاراج نمودند خانزاده خان پسر سربلندخان و سید نجم الدین علیخان بجمعیت شصت هزار سوار و پیاده های عرب و فرق دیگر و چند صد ضرب توپ خرد و کلان مقابل مرهته در میدان کمبایت بندر درآمده جمعی کثیر از اینها کشته بقیة السیف را منهزم گردانیدند و تا آب نربدا عنان از تعاقب شان باز نگرفته از حدود گجرات بیرون ساختند چون مبارز الملک فوج بسیار همراه داشت پنج لک روپیه ماه بماه برسبیل مشاهره از حضور بمعرفت ناظر خدمتگار خان و بعد مردن ناظر بمعرفت بخشی سوم روشن الدوله بمبارز الملک میرسید تا خلل در تسلط او بران ملک نشود و مقرر شده بود که تا بندوبست آن صوبه قرار واقعی نشود و مداخل صوبه مذکور بجمعه عائد سرکار مبارز الملک نگردد زر مذکور ماه بماه از حضور باو میرسیده باشد چون خبر فتح مذکور بحضور رسید بصوابدید صمصام الدوله حکم برطرفی فوج زیاده و موقوف شدن اعطای درماهه بسربلندخان رفت تا این حکم بسربلندخان رسیده بود هیبت سطوت پادشاهی دران صوبه بلند و سرکشان متمرد خسته حال و مستمند بودند +

ذکر انحطاط درجات روشن الدوله و کوکی و شاه عبد الغفور و اخذ و جر کرورها در حضور از ثلثه مذکوره و معزول شدن سربلندخان از گجرات بسعی صمصام الدوله و منصوب شدن ابهی سنگه و مقابله باهم و دیگر و معاودت سربلندخان بشاه جهان آباد و قوسی

شدن مرهٹه از ضعف و سستی ابهی سنگه

روشن الدوله بهادر هر چند صفات حمیده بسیار داشت لیکن چون بنای کار او بر رشوت بود و نقدی دوازده لک روپیه بابت صوبهٔ کابل که سال بسال از خزانهٔ عامره حواله روشن الدوله میشد نصف فرستاده نصف را خود متصرف میشد و همین قسم در امور دیگر هم بعمل می آورد و امرا را باهم منازعات بود پرده از روی کارش برخاسته بفضیحت انجامید و پادشاه او را معاتب ساخته حکم بمحاسبه گرفتن فرمود متصدیان حضور مبلغ دو کرور روپیه بر ذمهٔ او برآورده بعرض رسانیدند حسب الحکم پادشاهی مبلغ مذکور از روشن الدوله طلب شده او مبلغ مذکور لاعلاج و مجبور داخل سرکار والا نموده از نظر افتاد و زمام اختیار این اخراجات بصمصام الدوله مفوض گشت و قدر امیر الامرا در حضور اعتلا پذیرفت و شاه عبد الغفور هم که معتقد الیه تورانیه و در مزاج پادشاه دخل وافر بهم رسانیده مختار عزل و نصب اسامی خالصه شریفه و مرشد بود فی الحقیقه بهمین سبب و بجهت ظاهر بنا بر ادا های ناشایسته که بفرط غرور از عبد الغفور غافل بظهور رسید از مرتبهٔ اقتدار افتاده گرفتار غضب سلطانی گشت و محبوس و مقید روانهٔ بنگاله گردید ضبطی خانه اش قریب بدو کرور روپیه نقد سوای اجناس داخل خزانهٔ حضور شد و کوکی هم که همکار این هر دو و مختار دستخط در حضور پادشاه بود بهمین علت شریک حال اینها گردیده از محل اخراج و بادبار از دواج یافت و اندوختهٔ او نیز علاوه ضبطی اموال عبد الغفور مسطور گردید صمصام الدوله را چون اختیار کارها باقتدار تمام بهم آمد سربلندخان را که توسل بروشن الدوله داشت معزول کنانیده راجه ابهی سنگه راتهور را سند صوبه داری گجرات فرستاد و تاکید نمود که خود را بعجلت هر چه تمامتر بگجرات رسانیده سربلندخان را روانهٔ حضور نماید ابهی سنگه از آرام طلبیها و فور تن آسانی عمد گیبای خود نائب به گجرات فرستاد و مبارز الملک نائب ابهی سنگه را گوشمال بواجبی داده خائب و خاسر برگردانید ابهی سنگه نوبت دوم نائب دیگر بسامان تر از اول فرستاد ثانی هم مثل اول بی نیل مقصود برگشت ابهی سنگه شرمساری های متواتر کشیده ناچار گردید و خود با جیل پنجاه هزار سوار و سامان بسیار در حرکت آمده به گجرات رسید مبارز الملک هر چند از طرف حضور و آصف جاه تشویشها داشت اما بسبب قلت زر و اسباب سفر با پایکی قاصد مجادله با ابهی سنگه گردیده چند فرسخی شهر گجرات معسکر ساخت و هر قدر مردم از فوج که همراه فقش کردند بمقابلهٔ ابهی سنگه پرداخت و پایداری بهادرانه و دلاوری مردانه نموده جنگ راجه ابهی سنگه بعد کوشش بسیار چنان زد که راجه را پای استقامت از مقاومت لغزیده بضرورت برگشت و اندکی پست تر نشست مبارز الملک بهادر همین قدر را غنیمت شمرده چون از حضور و طرف آصف جاه مطمئن خاطر نبود قاصد مصالحت و آشتی با ابهی سنگه گردید و آخر روز با معدودی از چوبدار و خدمتگار و شال سفید بسر پیچیده و لباس ساده در بر کرده بملاقات راجه ابهی سنگه رفت ابهی سنگه باستماع این خبر متحیر گردید و ملاقات او را از جملهٔ نعمای غیر مترقبه خیال کرده خوشحال باستقبال شتافت و بر سر دروازهٔ خود ملاقات نموده مبارز الملک را باحترام تمام آورده بر مسند نشانید مبارز الملک اختلاطها شروع نموده گفت که ما را با شما دوستیها از قدیم و با مهاراجه اجیت سنگه دستار بدل و برادری متحقق است شما را بجای برادر زادهٔ خود میدانم اینقدر بنا بر ناموس مردی بعمل آمده عداوتی در میان نیست که مانع ملاقاتها گردد غرض کار پادشاهی است من هم برای همین کار وارد این دیار بوده ام اکنون شما را مبارک است که بانتظام مهام این صوبه پردازید و از شما اعانت اسباب سفر و قدری زر برای زاد راه میخواهیم ابهی سنگه امتثال امر او را سعادت شمرده بتقدیم آن عمله خود را مامور و مزید تاکید درین باب بانها نمود مبارز الملک بعد اطمینان ازین امر دوستی و اتحاد سابق را متذکر و مذکور گردید و در تجدید آن کوشید آن تقریرهای دلپذیر نموده از سر نو با ابهی سنگه دستار بدل گردیده دستار

اورا که بانواع مرصع گران بها مزین بود از سرش برداشته بر سر خود گذاشت و دستار سفید خود را بر سر او نهاد و با همدیگر تهنیت و معانقه
اخوت بعمل آمده خوشنود و شادمان برخاست و بمعسکر خود رسیده چون سامان سفر درست نمود و از ابهی سنگه رسید عازم دار الخلافه
شاه جهان آباد گردید صمصام الدوله باستماع خبر جنگی که مبارز الملک با ابهی سنگه خلاف مرضی او و فرمان حضور نموده بود آزرده خاطر گشته
پادشاه را تحریک نمود که سربلند خان را معاتب ساخته گرز داران متعین باید فرمود تا هر جا که باو برسند هم آنجا او را متوقف
سازند بعد ازان که عفو جرائمش از حضور شود بمسکن و ماوای خود خواهد رسید بنابرین دو صد گرزدار از حضور متعین شده صد گرزدار
بطرف راه اجمیر و صد دیگر بسر راه اکبرآباد رسیده انتظار مبارز الملک میکشیدند چون او باکبرآباد رسید بموجب امر حضور
توقیفش نموده نگذاشتند که گامی پیشتر گذارد مبارز الملک بضرورت در اکبرآباد منتظر فرمان حضور و امیدوار عفو قصور خود
مقامات نمود سپاه همراه که اکثری برطرف شده بودند بنا بر تقاضای تنخواه شورش و گستاخیهای نمودند برهان الملک که
بتقریب صوبه داری دران روزها در صوبه اکبرآباد بود و پیشتر نوکری مبارز الملک نموده مدتی در سلک ملازمانش
بجا داشت التماس کرد که تنخواه ملازمان سرکار بعهده این دولتخواه قدیم صمیم اگر گذاشته آید در تمشیت این خدمت سعادت
خواهد شمرد این سخن بر دوش همت سربلند خان گران آمده ابا نمود و فرمود که افضال قادر بیهمال احوال تا حال باین حد
رسیده که منتی از دوستان کشیده آید و از خزانه که در حرم سرا مخفی میداشت اشرفیها بر آورده در تنخواه سپاه داد
و قضیه مذکوره را کوتاه ساخت ٭

برانگیختن آصفجاه رؤسای مرهته را بر تسخیر ممالک هندوستان و درست نشستن نقش مراد آنها بحماقت امرای زمان

چون آصف جاه ملاحظه اوضاع حضور و شعور امرا در قدردانی مبارز الملک مشاهده نمود رغبت او در ترغیب افواج مرهته به تسخیر ممالک
هند بیشتر گردید و باجی راو را که سپه سالار راجه ساهو رئیس معظم جماعه مرهته از اولاد سنبها و سیوای مشهور بود بر انتزاع صوبه
مالوه از راجه گردهر بهادر ناگر که صوبه دار آنجا بود و استخلاص گجرات از دست نواب راجه ابهی سنگه راتهور و تاخت و تاراج
آن دیار برانگیخت باجی راو وغیره سرداران مرهته لشکر گران با خود برداشته بر سر راجه گردهر بهادر و گماشتگان راجه ابهی سنگه
رفته جنگها در هر دو صوبه و تاخت و تاراج محالات آن حدود می نمودند راجه گردهر بهادر خالی از نشئه شجاعت نبود با باجی راو
وغیره شروع بمحاربه نموده بنا بر قلت سپاه و مقدور استمداد از حضور نمود هر چند عرائض بپادشاه و امیر الامرا مکرر نگاشت
سودی نداشت تا آنکه در همین ستیز و آویز رخت هستی از دنیا بر بست و یکی از اقربای راجه چهبیله رام بهادر که دیا بهادر نام داشت
قوام گرده بود بجای او نشسته بروش گردهر بهادر دست از محاربه مرهته بر نداشت و بحضور مینگاشت که تا من زنده ام سد راه
عبور جنود مرهته در ملک هندوستانم بعد از من فتنه اینها در تمام سلطنت سرایت خواهد نمود و با وجود اینهمه نوشتنها فائده نبود آخر الامر
او هم در جنگ کشته گشته بپدر و جهان فانی نمود و در سنه ۱۱۴۳ هجری محمد خان بنگش صوبه دار مالوه شده باجین رسید اما از دستش کاری از
مرهته نقش او درست نه نشست و در سنه چهل و پنجم از مایه دوازدهم هجری صوبه مذکوره به تغیر بنگش براجه جی سنگه سوائی
صاحب صد مقرر گشت او بنا بر جنسیت مذهب تقویت باجی راو نمود و به سفارش جیسنگه در سال چهل و هشتم از مایه دوازدهم
هجری بتوسط امیر الامرا صمصام الدوله خاندوران صوبه داری مالوه بباجی راو مقرر و مرحمت شد چنانچه ذکرش عنقریب آید و
صوبه مالوه تبصرف مرهته در آمده ملک گجرات هم از سستی و غفلت ابهی سنگه مسخر آنها گشته مرسیمه خرابیها دران دیار و ضعف

بسیار در سلطنت بہم رسید تدارک چنین امور از دست شجاعان بانام و ننگ دلاوران صاحب فرہنگ سے آید از دست کم جرأتان و بنگ
چہ کشاید روباہ تزویر پیشہ در بیشۂ شیر راہ نبرد و تیغ چوبین در میدان کین چون شمشیر آہنین نبرد صمصام الدولہ بنای تدارک و تنبیہ باغیان
و انتظام سلطنت ہندوستان بر عیارے و مکارے گذاشتہ میخواست کہ بحیلہ ہاے درست و شعبدہ ہاے چست
غبار فتنہ و آشوب فرو نشاند و خصم قوی دستی مثل آصف جاہ و مرہٹہ را بلطائف الحیل عاجز گرداند ہیہات چون ارادۂ دور
از صواب و آتش افروزے بر روے آب بود سودے نہ نمود ہر تدبیر یکہ مے اندیشید موجب وہن سلطنت میگشت و ارکان
دولت شکستی پذیرفتہ سرمایۂ تمرد و عصیان طاغیان قوت میگرفت عرصۂ نفاق روز بروز کشادہ و اسباب حوادث و فتن آمادہ
تر میگردید درچنین مقام پادشاہ ذی شوکتے صاحب سطوتے بایست کہ نخل نخوت گردن کشان متمرد بصدمات حملات
مردانہ از بیخ و بن برکند یا امیر الامرائی مثل ذو الفقار خان و حسین علی خان مے شایست کہ بدست جرأت گردن کشان را
در خم کمند خود افگند +

شیوع یافتن سرکشی از رعایای منقاد و حادثہ عاجز شدن محمد خان بنگش از دست مرہٹہ و بوندیلہ در صوبۂ الہ آباد

افواج مرہٹہ چون بر صوبۂ گجرات و مالوہ تسلط یافت و از حضور تدارکی کہ بایدبعمل نیامد دیگر سرداران مرہٹہ را ہم ہوس مملکت ستانی و
منازعات باحکام و عمال سلطانے در خاطر جا گرفت باجی راؤ وغیرہ سرداران کہ قابض گجرات و مالوہ شدہ بودند قدم خود پیشتر گذاشتہ
آہستہ آہستہ فوجداری ہاے قرب و جوار را کہ از صوبہ ہاے الہ آباد و اکبر آباد وغیرہ بود متصرف شدند و ہمیشہ توسعے در ملک و
مکنت شان دست میداد تا آنکہ در ہمین آوان محمد خان بہادر غضنفر جنگ بنگش صوبہ دار الہ آباد بہ تسخیر ملک بوندیلہ کہ منظم راجۂ
آنجا راجہ چہترسال دنگھا بود قاصد گشتہ و فوج وافرے از الوس خود یعنے جماعۂ افاغنہ بہم رسانیدہ سامان مناسبے مہیا
کردہ و داخل دیار آنہا گردیدہ اکثر جاہاے بوندیل کھنڈ را مسخر نمود و اقامت خود در ہمان دیار کہ تازہ قابض گشتہ بود
مناسب دیدہ در دار الملک راجہ مذکور سکونت ورزید راجہ مذکور و دیگران از ان فرقہ کہ ملک آنہا بتصرف بنگش
در آمدہ بود شوکت سلطنت را بمشاہدۂ حالات مذکورہ سہل شمردہ رجوع بمرہٹہ ہای ناگپور کلان کہ ظاہرا از توابع صوبہ برار
و اورنگ آباد و بر پشت ملک بوندیل کھنڈ واقع است یا بسرداران باجی راؤ کہ درآ چین از طرف او می بودند نمودند و آنہارا
وعدہ رسانیدن مبلغے و دادن بعضے از ملک خود کردہ بحمایت و اعانت خود در آوردند محمد خان بنگش بر غلبۂ خود و تسخیر ملکے
کہ نمودہ بود مغرور گشتہ فوج بقدر ضرورت نگہداشت و زیادہ مردم را رخصت باوطان شان نمود چون از راہہای آن ملک کہ
تازہ بدستش آمدہ چندان بلدیت و مہرسیت نداشت راجہ مقہور مذکور افواج مرہٹہ را ہمراہ گرفتہ بغتۃً در غفلت بر سر محمد خان بنگش
رسید و بنگش مضطرب گشتہ بمدافعۂ او سوار شدہ مقابل گردید چون بوندیلہ و مرہٹہ بکثرت تمام بود از عہدہ بر نیامدہ عاجز گردید و دست
و پا گم کردہ برای خود راہی در تفحص ماسنے افتاد و تا خود را در آنجا کشد بعد از دو سہ روز بقلعہ کہ جیت گڈھ نام دارد و در تصرف او
بود رسید و خود را مع فوج اندرون قلعہ مذکور کشیدہ محصور گردید راجہ آنجا مع فوج مرہٹہ بمحاصرہ قلعہ پرداختہ نے گذاشت کہ
برکاہے در قلعہ تواند رسید چون مردم بسیار ہمراہ داشت آذوقہ رو بکمے نہادہ رفتہ رفتہ ناپیدا گردید و مردم برگاہ و خر و اسپ
و سگ چشم طمع دوختہ کار بجائے رسید کہ ناخوردنیہا خوردہ میشد و راہ بیرون شدن میسر نبود و از پادشاہ و امرای حضور زن
و فرزندان غضنفر جنگ کہ در فرخ آباد بودند استغاثہ و استمدادے نمودند کسے نمے شنید و امدادے بفریاد شان نمیرسید آخر

قائم جنگ پسر او بلا علاجی و ناچاری رجوع باقوام خود کرده و نزش مهر خود را نزد افاغنه فرستاده استمداد و استخلاص بنگش
از آن گرفتاری نموده افاغنه بجمعیت انبوهی فراهم آمدند و به قلیل زری که از زن غضنفر جنگ پسرش قائم جنگ سرانجام توانست شد
قناعت نموده بسرکردگی قائم جنگ بسر وقت غضنفر جنگ رسیدند و از قلعه که دران محصور بود برآورده باله آباد رسانیدند الحق کار
عظیمی بود که این پسر نیک اختر برای پدر خود نمود امرای حضور قصور مغلوب گشتن از بوندیله و مرهته بر غضنفر جنگ ثابت کرده
مورد عتاب و از صوبه داری اله آباد معزول ساختند و مبارز الملک را عفو تقصیرات فرموده صوبه داری اکبرآباد دادند مبارز الملک
پسر کلان خود خانه زاد خان بهادر غالب جنگ را بر صوبه مذکوره نائب گذاشته اکثر در حضور می بود و آمد و رفت دربار بسبب
شکسته خاطری یا کثرت نموده اکثر در خانه خود انزوا داشت و در همین ایام حیدر قلیخان بآتش خود در غسلخانه سوخته جان بجان آفرین
سپرد و در روز چهارشنبه بیستم جمادی الاولی سنه ۱۱۳۸ هجری چار پنج گهڑی روز برآمده محمد یار خان که صوبه دار شاه جهان آباد
از عهد عالمگیر همیشه می ماند و برادر زاده امیر الامرا شایسته خان بود برحمت حق پیوست و در سنه مذکوره روز جمعه خدمت میرآتشی
بمظفر خان برادر صمصام الدوله مفوض شد و در همین سال چهارم شوال باروتخانه برهان الملک را آتش گرفته منارهٔ فیروز شاه
را مع نصف عمارت پائینش برداشت و از جائیکه بود کنده دورتر انداخت و همدرین آوان نجم الدین علی خان برحمت ایزدی واصل
گردید و بانتقال او صوبه داری اجمیر علاوه میرآتشی بمظفر خان شد و روز سه شنبه دهم جمادی الاخری سنه ۱۱۴۲ هجری پادشاه را
اندک بیماری رو داده بصحت انجامید و روز سه شنبه هفتم شعبان المعظم سنه مذکوره راجه ابهی سنگه پسر مهاراجه
اجیت سنگه که از گجرات آمده در حضور بود استماع نمود که فتنه مرهته شیوع یافته بوطن او که اتصال حدود گجرات واقعست
نموده بنابرین رخصت یافته روانه جودهپور میرته دار الملک خود گردید و روز جمعه دهم ماه مذکور سنه مسطوره کفش فروشان پنجابی
و دیگر اهل حرفه مسلم جمع شده بنابر دعوی خون یکی از آن جماعه که حاجی بود و جوهری هندو به هنگامهٔ هولی خانه جنگی نموده
ناحق او را کشته بود نعش او بنابر طلب انتقام از پادشاه اسلام برجا گذاشته چند روز تجهیز و تکفین نه نموده بودند و از سستی ارکان
ضعیف الایمان که پروای از روز جزا نداشته اند باحقاق حق نمی پرداختند چون طرفداریها نیز بنابر نفسانیت نصب العین
هر یکی بود کسی بتدارک و تسلیهٔ آنها هم نپرداخت جماعهٔ مذکوره ناچار اشوه عام و بلوای عام نموده مانع نماز جمعه و جماعت
گشتند و قاضی را بی عزت نموده خفت دادند جمعه دیگر همچنان آشوب آنها اشتداد داشت بنابرین قمر الدین خان وزیر
و روشن الدوله مامور باقرای نماز جمعه گردید و بجمعیت خود با مع امرای دیگر بمسجد درآمدند مستغیثان دل سوخته شروع
بتظلم و نفرین و تشنیع امرای بی حمیت و دین نموده جسارت را از حد بدر بردند تا آنکه روشن الدوله در سایهٔ سپرهای افاغنه
که رفقای او بودند گریخت و کفش دوزان از در کفش اندازی نموده افواج و رفقا و امرا را بزیر کفشها گرفتند اعتماد الدوله
پایداری نموده بانهای بی دسته سر داد و از صدای آن بلوائیان را ترسانیده فتنه را اندک فرونشانید اندکی ترتیبه
هم اندک تالیف و تسلیه فرموده اصلاح داد چنانچه گفته اند بیت که سختی و سستی هم در بهست + چو رگ زن که جراح و
مرهم نهست + لیکن دران عرصه اکثری مبتلای فضیحت گشته غریب رستخیزی روی نمود و همدرین سال از آخر شوال و
در تمام ماه ذی القعدة الحرام هوای شهر عفونت گرفته تمام سکنهٔ شاهجهان آباد صغیر و کبیر به بیماری تپ مبتلا گشت کار بجای
رسید که بازارها و بسته ها خالی و دکانها بند افتاده شهر رونقی نداشت مردم میگفتند که چنین حال درین دیار گاهی ملفوظ
و مسموع نشده و گویند که شروع بیماری از پتنه و اله آباد و اکبرآباد شده آخر از دهلی و شاهجهان آباد و پانی پت سرهند و لاهور

نیز سرایت نمود و آنجا هم حال همین بود اما الحمد لله که پایان آن تپ بخیر و عافیت انجامیده همه کس شفا یافت مگر قلیلی که اجل شان
رسیده بود فوت شدند و در سنه ۱۱۴۳ هجری در ماه رجب شبهای پنجشنبه و جمعه و شنبه دوم و سوم و چهارم ماه مذکور سرما بنوعی اشتداد
یافت که در شهر شاهجهان آباد و دهلی کهنه هر جا آب در سبو وغیره ظروف بلکه بعض آبهای جاری یخ بست دهم از آسمان
برف بر سقفها و جاهای بارید +

برآمدن پادشاه بطرف اعزآباد و برو تهه بطریق سیر شکار و از انجا عبور نمودن دریای جمنا برای تنبیه مرهٹه و معاودت فرمودن قرین عیش و مسرت بنصرت بخت بیدار

روز سه شنبه پنجم رجب المرجب سنه ۱۱۴۵ هجری وقت طلوع آفتاب محمد شاه پادشاه بطالع جدی از قلعه دار الخلافه شاهجهان آباد
برای سیر و شکار بطرف اعزآباد و برو تهه کوچ فرموده قریب یکماه در سون پت و برو تهه بتماشای شکار مع اعتماد الدوله قمر الدین خان
و امیر الامرا صمصام الدوله و جمیع امرا و ارکان سلطنت مشغوف و مشغول ماند و بعد ازان معاودت نموده در باغ معروف بتال کٹوره
نزول اجلال فرموده چند روز بسیر و تفرج آنجا مسرت اندوز بوده عبور دریای جمنا نمود و در باغ فرح بخش دوازده
روز توقف کرده خبر شوخیهای مرهٹه در حدود سرزمین اکبرآباد استماع نمود و باراده گوشمال آن جماعه ضال یکدو منزل نهضت
نموده بکنار دریا چه هینڈن نزدیک لبرای تنکیل معسکر ساخته هفت هشت روز مقام داشت بعد استماع خبر بدر شدن آن جماعه
از حدود مذکور بطرف تلپٹ نزدیک بفرید آباد آمده در ماه شوال سال مذکور بدولت و اقبال داخل دولتخانه مبارک شدند

ذکر رخصت نمودن پادشاه و صمصام الدوله مظفر خان را به تنبیه مرهٹه و بعض سوانح دیگر

روز یکشنبه شانزدهم رمضان المبارک سنه ۱۱۴۶ هجری سه و نیم ساعت از روز برآمده مظفر خان بهادر میر آتش برادر صمصام الدوله برای
تنبیه مرهٹه رخصت و خلعت یافته همانوقت نزدیک باره پله در باغ جیونداس بدون آنکه بخانه آید رفته منزل گزید سبب آنکه
مرهٹه بعد از تسخیر صوبه های گجرات و مالوه چون تدارکی از حضور بعمل نه آمد راه تگ و تاز بازو دست طلب دراز کرده آهسته
آهسته قدم سعی و اجتهاد پیش گذاشت و بعد انقضای هر سهل مدتی یکی و محال از ملک پادشاهی بتصرف خود می آورد
تا آنکه بمرور دهور و انقضای اعوام و شهور تا بگوالیار که از حصار مشهوره هند و با کبرآباد نهایت قرب جوار دارد متصرف گشت
دم نخوت و اقتدار زد و آصفجاه باغوای مرهٹه کوشیده باشتعال نائره فساد و التهاب آتش مجادله و عناد و تسخیر دیگر بلاد
دلالت نموده جماعه مذکوره را دلیرتری ساخت و مرهٹه که ضعف ارکان سلطنت دریافته خود بخود در باطن این اراده
داشت بتحریک آصفجاه بهانه خاطر خواه دانسته قدم پیشتر گذاشت و بتاخت و تاراج جاگیرات امیر الامرا و محالات خالصه
شریفه همت گماشت چون صدمات تاخت و تاراج مرهٹه از حدود گوالیار هم تعدی نموده سرایت بمحالات متعلقه اکبرآباد و اجمیر
نمود امیر الامرای مدبر بیشه در دست اندیشه لاعلاج و ناچار گردیده برادر خود مظفر خان را که در خانه دم از شجاعت
بی نهایت میزد به تنبیه و جنگ مرهٹه مقرر ساخته از حضور رخصت دهانید و امرای دیگر را مع افواج پادشاهی و بعض
رساله های همراهی خود که بهیأت مجموعی بیست و دو امیر و جم غفیر فراهم گشته بود رفیق و متعین او گردانید و مرخص نمود
بالا مذکور با سامان موفور و لشکر میسور بکر و فر بسیار پا در رکاب اقتدار گذاشته بعزم رزم مرهٹه و براه نهاد مرهٹه که

ضابطهٔ جنگ او بطور جپاولے و قزاولے است در اثنای راه با او جائی بر نخورد و مظفر خان تا بسرونج رفته سکونت ورزید مرهٹه چندما اورا دران میدان محصور و طرق وصول اجناس غله مسدود نموده دائم الاوقات درستیز و آویز بود و مظفر خان خود داری نموده انتظار حکم پادشاه و امر برادر خود میکشید چون حکم معاودت صدور یافت مظفر خان بهادر بلشکر آئے پرداخته بملازمت پادشاه و برادر عالی جاه خود شتافت و در روز سه شنبه بستم محرم الحرام ۱۱۴۸ هجری شرف کورنش پادشاه دریافته بعطاے لنگن جواهر سرفراز گشت و بعد وصول به شاه جهان آباد که منتهاے مامول و کمال مراد بود ادای صدقات و نذور حسب المقدور بعمل آمده هواخواهان شکر بے پایان بر سلامتی آن امیر عالیشان تبقدیم رسانیدند و مخلصان بر حسن تدبیرات که درین سفر ازان سردار خجسته سیر بوقوع آمد تحسین و آفرین برای رزنیش نموده ورود فیض آمود ش را مع الخیر از مغتنمات شمرده بودند و اکثر اوقات بر زبان مصاحبان مزاجدان این مصراع مذکور بود **مصراع** این کار از تو آید و مردان چنین کنند + و هم درین سال شاهزاده عالی تبار مغفور پسر محمد اعظم شاه مرحوم شانزدهم محرم برحمت حق پیوسته در مسجد و مقبرهٔ والدهٔ خود که با پورسے که تعمیر یادرش بود مدفون شده هم درین سال اول روز یکشنبه بست و چهارم جمادی الثانیه امیر الامرا صمصام الدوله و اعتماد الدوله قمر الدین خان به تنبیه مرهٹه رخصت یافته هر دو بهادر مثل مظفر خان تلاشها نموده معاودت فرمودند و غنیم لئیم روز شنبه شانزدهم شوال سنه مذکوره قصبهٔ سانبهر را که قریب بعد کروه از شاهجهان آباد ست تاخت و فوجدار آنجا معروف بفخر و سه چار فیل و قریب به سه لک روپیه مال و اسباب خانه خود بمرهٹه داد تا دست ازو بردارد و مرهٹه قناعت بران نکرده فخر و را چنانچه خواست غارت نموده با یک خت لباس که پوشیده بود سر داد و قاضے قصبهٔ مذکوره بجمعیت جاهلیت کار فرا شده عیال خود را کشته باصطلاح هند جوهر نموده و با مرهٹه تا جائیکه دستش میرسید جنگیده آخر الامر مجروح بر در سرای خود افتاد الحق انیست که داد غیرت و مردانگے داده و بتاریخ هیجدهم ربیع الثانے ۱۱۴۸ هجرے آخر روز چهارشنبه باران بشدت باریدن شروع نموده تا روز پنجشنبه نوزدهم همچنان بشدت بود و اکثر عمارتها افتاده در سراے روشن آرا دریا چه اش چنان طغیان نمود که بجانهایش بقدر قد آدم آب جاسے بود و از اکبر آباد خبر رسید که نوزدهم روز پنجشنبه در انجا هم چنین شد +

سر برآوردن اڑاڑو زمیندار چکله کوڑه و کشته شدن جان نثار خان بر دست او و بیغیرتے عظیم الله خان و قمر الدین خان درین خصوص و تنبیه یافتن او از دست برهان الملک

در اختلال احوال سنین ماضیه اڑاڑو زمیندار چکله کوڑه حاکم خود جان نثار خان برادر زن اعتماد الدوله را بمشاهدهٔ بیکے اوضاع سلطنت بکشت و اسباب او را غارت نموده عیالش را منصرف گشت اعتماد الدوله بعد استماع عظیم الله خان را فرستاد تا تنبیه او کند و ناموس را استرداد نماید زمیندار مذکور که مرد مشهور مفسد شریر بود بعد ورود عظیم الله خان عزنه قمر الدین خان مکان سکونت را خالے گذاشته چند روز بزوایای صحراے دیار خود که اندک صعب المسالک بود رفته آرامید عظیم الله خان بے بهره از حمیت و ایمان گوشمال آن بدسگال را سهل شمرده چندے در چکله مذکور مقام و آخر الامر خاجم بیگ خان تورانے وغیره را بحکومت آن چکله و تادیب زمیندار مذکور گذاشته خود بشاهجهان آباد معاودت نمود و اڑاڑو مغرور گشته بعد عطف عنان عظیم الله خان بر سر خاجم بیگ خان و دیگر چکله داران رسیده همه را بجان کشت اعتماد الدوله وزیر که از حمیت محروم و در تدارک چنین امور بنا بر سببے جرأتها معذور بود ناچار گشته درین خصوص رجوع به برهان الملک بهادر که صوبهٔ اوده بود نمود و مبالغه تمام

برنگاشت که تنبیه اُڑاڑو و پاس آبروی مغلیه و اسلام بطوری که داند و تواند بنماید چون برهان الملک نهایت جرأت و فتوت و مردی
و مروت داشت در سنه ۱۱۴۳ که عازم حضور گشته از صوبهٔ خود بشاهجهان آباد می‌آمد از اثنای راه در عشرهٔ دوم جمادی الاخر
بر سر بهگونت اُڑاڑو رسید زمیندار میخواست که بسخنان الطف فریب با او هم خدمتی نماید چون برهان الملک فریب او را نخورد و اُڑاڑو
که نهایت عجب و غرور بهم رسانیده بود مستعد محاربه گشته استفسار او می‌نمود زمانیکه برهان الملک از راه رسیده داخل خیمهٔ خود گردیده و
اتفاقاً آن روز جامهٔ سبز در بر داشت بر کاره‌ها به اُڑاڑو خبر رسانیدند که نواب جامه سبز در بر و ریش سفید بسیار بلند دارد و همین دم
داخل خیمه گردیده اُڑاڑو که در کمین نشسته بود و انتظار خبرش میکشید علی الفور مع فوج خود نمایان گردید برهان الملک بعجلت بر فیل خود سوار شده
تاکید بآراستن صفوف نمود بعضی از ملازمان رکاب که مستعد و تیار بودند سوار شدند و بصورتیکه دران عجلت میسر آید اندک
ترتیبی در فوج صورت گرفت برهان الملک در انوقت جامه سواری کنده لباس سفید در بر داشت و ابوتراب خان نوراسی
که از سرداران و عمدهٔ ملازمانش بود قضارا او هم دران روز لباس سبزی در بر و ریش بلند سفید داشت اُڑاڑو ابوتراب خان را
برهان الملک تصور نموده همت بر قتل او گماشت و باجان بازان معتمد خود عنان ریز بر سرش تاخته با او در آویخت و نزدیک
بفیل او خود را رسانیده و اسپ را جهانیده نیزهٔ خردی که در دست داشت بصدمه نوعی چنان بسینه اش زد که سنان
نیزه از پشت او بیرون جسته بتختهٔ هودج فیل پیوست و اکثر همراهیان برهان الملک را از دبدبه آمد آمد او عار فرار اختیار
افتاده پای ثبات و قرار بر جا نماند برهان الملک با معدودی از جنود که پای جرأت شان نلغزیده بود بمقتضای
غیرت و جرأت قدم جلادت پیش گذاشته اُڑاڑو را مع همراهیانش بر تیرهای خود گرفت و رفقای حاضر نیز دست جرأت
از آستین شوکت بر آورده به تیر و شمشیر با فوج مخالف در آویختند درجن سنگه که یکی از اقربای اُڑاڑو و رفیق برهان الملک
بوده اُڑاڑو را شناخته به برهان الملک شناسانید و خود اسپ را تاخته مقابل اُڑاڑو شد هر دو را با همدیگر طعن و ضرب اسلحه
بعمل آمده اُڑاڑو از دست درجن سنگه و هم به تیر برهان الملک کشته افتاد و نسیم نصرت ایزدی بر پرچم علم برهان الملک
وزیده فتح و ظفر نصیب اولیای دولتش گردید برهان الملک سجدهٔ شکر الٰهی تقدیم رسانیده و شادیانهٔ فتح نواخته داخل خیمه
شده سر اُڑاڑو را بهدیه پیش پادشاه و پوست بدنش کشیده و پر از کاه نموده برای قمرالدین خان فرستاد و خود چند روز
در آنجا مقام کرده و لشکر را بسر کردگی صفدر جنگ بهادر در چکلهٔ مذکور گذاشته بصوب دار الخلافه نهضت نمود و اول روز
چارشنبه هفتم رجب سنه مذکوره بحضور رسیده ملازمت پادشاه نمود و یک هزار اشرفی و یک خنجر و یک شمشیر نذر گذرانید
و بعطای خلعت و سرپیچ مرصع و خنجر مرصع و شمشیر مع اسپ و فیل سرافرازی یافت و روز یکشنبه ششم شوال سنه مذکوره
حسب الالتماس ابوالمنصور خان بهادر صفدر جنگ که داماد و خواهرزادهٔ برهان الملک بود و شیخ عبدالله وغیره سرداران متعینه
معسکر رخصت شد سببش آنکه آنها خبر آمدن مرهٹه که پسر اُڑاڑو بکمک خود آورده بود معروض داشته بودند و بهمدرین عرصه
روز سه شنبه ششم ذی القعدة الحرام سنه مذکوره پادشاه یادگار خان کشمیری را که مرد چرب زبان هوشیار و از رفقای معتمد
امیر الامرا صمصام الدوله بود نزد راجه جے سنگه سوائی و باجی راؤ و سپه سالار مرهٹه که بتسخیر ممالک هندوستان از طرف
راجه ساهو ماسور گشته بود مع اسناد هر دو صوبه که عبارت از گجرات و صوبه مالوه است مرخص نمود و فرمود که بزودی پیغامهای
و تفریب بشعر تالیف قلوب مرهٹه و ترغیب باطاعت حضور و تطمیع بانواع مکارم و مراحم برساند و جے سنگه را در حصول این
مسئول واسطه گرداند و نیز درین سال شب پنجشنبه چهاردهم ذی الحجه پاسی از شب گذشته روشن الدوله بهادر از جهان رحلت نمود

مرد قیاسی بود و اکثر صفات حمیده داشت سررشته ارادت بشاه بهیک نام درویشی درست نموده نهایت الفت بهم رسانید
و پیر پرستی شیوهٔ خود ساخته معروف رضا جوئی او بود +

مجمل ذکر فخر الدوله برادر روشن الدوله و عزل او از صوبهٔ عظیم آباد و انضمام یافتن صوبهٔ مذکور بصوبه داری بنگاله

بعد از نصرت یار خان فقیر را معلوم نیست که کدام کدام کس بصوبه داری عظیم آباد پتنه مامور شدند اینقدر میدانم که اغلب در سنه ۱۱۴۱
هجری یا سالی کم و بیش فخر الدوله برادر حقیقی روشن الدوله صوبه دار عظیم آباد گردید پنج شش سال بصوبه داری آنجا اشتغال داشت
اما چون بوالهوس محض و متکبر بود اکثر اعمال او بسفاهت و سفلگی اشتمال داشت و نهایت مغرور و زود رنج بود با شیخ عبد الله که
از مدتها مدار المهام صوبه عظیم آباد و مرجع معاملات آنجا می بود و صوبه داران سابق گاهی نائب خود و گاهی متعهد صوبه اش میداشتند
و زمینداران آنجا اکثری بلکه همه با او موافق و متفق بوده اند و جماعه داران سپاه آن مرز و بوم نیز با او در مقام انقیاد و اتحاد
بوده نهایت ادب و احترام او مینمودند بر امور سهل در آویخته کاوشها آغاز نهاد و درپی ایذا و اضرار او افتاد او بنا بر ناچاری
از شهر عظیم آباد و خانه مملوکه خود دران بلده داشت عبور گنگا نموده در قلعه سواتیج که ساخته او بود و رانجا مواضع چند زرخرید
داشت رفته آزرده خاطر نشست فخر الدوله دست از و برنداشته متعاقب خود هم عبور کرده شیخ مذکور را دران قلعه محصور نموده
به تسخیر قلعه پرداخته اراده بیحرمتی او را جازم گشت او بناچار با برهان الملک که صوبه دار اوده بود توسل جسته اجرای
خود و اراده فخر الدوله ظاهر ساخت و بعد از طلب برهان الملک بمردانگی از ان قلعه برآمده باستعجال خود را بحدود صوبه او
رسانید و از آسیب تعدی فخر الدوله محفوظ مانده خود را بحضور برهان الملک رسانید و عزت و اعتبار لائق بهم رسانید و فخر الدوله
بی نیل مقصود شرمساری کشیده برگشت و بعد چند روز با خواجه معتصم برادر امیر الامرا که بظاهر بلباس فقرا و مشائخ میبود و در حقیقت بشان و شوکت
امرا در عظیم آباد بسر میبرد حرکات سبک و سفیهانه بعمل آورده او را آزرده خاطر ساخت خواجه مذکور نهایت ملال و انزجار
از وی از بزرگیهای او بهم رسانیده روانه شاه جهان آباد گردید و بعد ورود بدار الخلافه با برادر خود صمصام الدوله ملاقات
نموده احوال فخر الدوله ظاهر ساخت صمصام الدوله بمجرد استماع از جا در آمده فخر الدوله را تغییر کنانید و صوبه داری عظیم آباد را
ضمیمهٔ صوبهٔ بنگاله نموده سند صوبه مذکور بنام موتمن الملک شجاع الدوله شجاع الدین محمد خان بهادر اسد جنگ داماد جعفر خان که
دران آوان بانتقال پدر زن خود صوبه دار بنگاله بود فرستاد و فخر الدوله تغییر گردیده روانه شاه جهان آباد گردید +

ذکر مجمل احوال شجاع الدوله داماد جعفر خان ناظم بنگاله و ما یتعلق به

مخفی نماند که شجاع الدوله اصلش از برهانپور صوبه دکن و نسباً و بقوم افشار که فرقه از اتراک خراسان است میرسد از مشاهیر
صوبه مذکور بوده در ایام اقامت اورنگ زیب بدکهن بمصاهرت جعفر خان دیوان صوبه بنگاله که آخرها نظامت آنجا هم داشت امتیاز
یافته همراه او میبود و هر زمان که اعتبار جعفر خان از دیاد یافت اقتدار او هم اعتلا پذیرفت تا آنکه جعفر خان بنظامت و دیوانی
صوبه بنگاله و اوڑیسه اختصاص یافت شجاع الدوله دران عهد بنیابت او صوبه دار اوڑیسه بود و دران صوبه بانتظام
آنجا اشتغال میورزید بیش ازین همانا آنکه بنابر منافات مزاج که با پدر زن خود داشت صحبت فیمابین جعفر خان و شجاع الدوله
چنانچه باید درنمیگرفت و اکثر بیمزاجی و دوری از جعفر خان راضی بود شجاع الدوله در کمال جود و عدالت و باخلاق حمیده و

جمیع صفات پسندیده موصوف و جعفرخان در همه امور برعکس او و صافش معروف بود و زن شجاع الدوله زیب النسا بیگم مادر علاء الدوله
سرفرازخان بهادر حیدر جنگ اگرچه زن نیکوکار شایسته اطوار بود اما بنابر اطاعت پدر خود و به سبب کثرت رغبت شجاع الدوله
بنسوان دیگر مع پسر خود همراه پدر در شهر مرشدآباد که بنا کردهٔ جعفرخان و بنام سابق او که مرشد قلی خان بود موسوم گردید اقامت
می ورزید و مع پسر خود علاء الدوله در کمال احتشام بسر می‌برد چون مادر محمد علی وردی خان بهادر مهابت جنگ هم از قوم افشار
و با شجاع الدوله قرابتی داشت و مهابت جنگ مع پدر خود میرزا محمد نام و برادرش حاجی احمد نام در سلک رفقای اعظم شاه
مغفور انتظام داشت بعد کشته شدن آقای خود بنابر خانه‌نشینی ببلای افلاس گرفتار آمده در ابتدای عهد محمد شاه اول پدر مهابت جنگ
خود را بشجاع الدوله رسانید او آمدن میرزا محمد را مغتنم شمرده و سلوک لایقی نموده رفیق خود ساخت باستماع این خبر
مهابت جنگ را که میرزا محمد علی نام داشت برفاقت شجاع الدوله رغبت بهم رسیده قاصد بنگاله و اوڑیسه گردید و بنهایت صعوبت
و افلاس خود را تا بشجاع الدوله رسانید چون میرزا محمد علی بنهایت هوشیار مزاج شناس و آداب دان دقیقه‌یاب باکمال شجاعت
و دلاوری بود شجاع الدوله ورود او را از نعمای غیر مترقبه شمرده رفاقت او را سعادت طالع و عروج نیر اقبال خود دانست
و میرزا محمد علی مذکور یوماً فیوماً در مراتب اختصاص مرتقی گردیده بمرتبه عالی ترقی نمود چون محبت شجاع الدوله با میرزا محمد علی
باحسن وجوه درگرفت و مبانی اخلاص و اشفاق فیما بین سمت استحکام پذیرفت برادر خود حاجی احمد را مع متعلقان و اولاد
و عیال خود از شاه جهان آباد طلب داشت و حاجی مذکور مع جمیع عیال و اطفال بصوبه اوڑیسه آمد او نیز شل برادر در سلک رفقای
معتمد شجاع الدوله انتظام یافت هر دو برادر چون در امور دنیا شعور وافر و در حسن آداب و اخلاق بهرهٔ متوافر داشتند بنای
دولت شجاع الدوله را بسعی و اهتمام اینها استحکامی پدید آمد و بندوبست و مداخل صوبه اوڑیسه نیز باعانت تدبیر و رای
اینها توفیر پذیرفت میرزا محمد علی که با اصابت رای جوهر شجاعت هم در ذات خود مجتمع داشت در جمیع امور زیاده تر از پدر
و برادر و جمیع رفقای شجاع الدوله نام و نشان و عزت و شان بهم رسانیده محسود امثال و اقران گشته و شجاع الدوله برای او
منصبی مناسب قدرش با خطاب محمد علی وردیخان از حضور پادشاه بوساطت وکلای خود طلبید چون جعفرخان با داماد خود شجاع الدوله
اندکی سرگران و زن خود گذشتن را مایل بود و میخواست که علاء الدوله نوهٔ او بعد از او که بنام دیوانی صوبه بنگاله داشت
نظامت هم داشته قائم مقام او باشد بنابرین درین خصوص بوکلای خود نوشت و خواند نموده مافی الضمیر خود ظاهر
ساخت و شجاع الدوله بر مقدمه آگهی یافته از محمد علی وردیخان و حاجی احمد درین باب استشاره نمود هر دو کس تدبیری
مناسب وقت و مقام التماس نموده بتجویز خود چند کس هوشیار زبان آور برای رسالت و وکالت حضور معین کنانیدند و مسودات
عرایض برای پادشاه و امیر الامرا بانشای عبارت بلاغت اسلوب و تقریر دل پذیر مرغوب بقلم پسندیده رقم خود متضمن استدعای
حصول اسناد صوبه بنگاله و اوڑیسه و دیوانی وغیره کارها بنام شجاع الدوله نگاشته مردم مختار را باستعجال و ایلغار روانهٔ دار الخلافه
شاه جهان نمودند و مردم معتمد فرقه سپاه از رفقای دیرینهٔ شجاع الدوله را در ظاهر برطرف کنانیده رخصت نمودند
بمرشدآباد رفته متفرق نزدیک بدار الاماره منتظر خبر ورود شجاع الدوله در خانهٔ جعفرخان که دار الحکومه همان بود باشند و چون
موسم برسات نزدیک رسیده بود و اندیشهٔ انسداد طرق از کتک تا مرشدآباد یقینی بود کشتیهای قابل سواری خود و
سپاه مهیا نموده ملاحان بسیار فراهم آورده و نوکر نگهداشت تا هرگاه خبر انتقال جعفرخان رسد بلاتوقف روانهٔ مرشدآباد شود و نیز
مخفی ڈاکهای خود برای وصول خبر حصول اسناد تا شاه‌جهان‌آباد نشانیده بود که هر روز اخبار مرشدآباد و دار الخلافه مع

مراسلات فرستادگانش میرسید تا شد چون متیقن گردید که جعفرخان مهمان و پنج شش روزه دنیاست شجاع الدوله مع محمد علی و رونجان و غیره رفقای خود بقدریکه لائق و مناسب آنست از کتک و بعض جاها از راه خشکی و در بعض مواقع بهوای کشتیهای مهیا بطرف مرشدآباد نهضت نمود و پسر خود محمد تقی خان راکه از بطن زنی دیگر غیر دختر جعفرخان بود در کتک نائب گذاشت در راه خبر انتقال جعفرخان شنید چون چند منزل پیشتر آمد اسناد صوبه داری و غیره نیز رسید در جائیکه فرمان سند از حضور پادشاه رسیده بود آن مکان را مبارک منزل نام نهاد و روز و شب ایلغار نموده بجلدی هرچه تمامتر بدارالحکومه جعفرخانی رسیده در چهل ستون که دیوان عام ساختهٔ جعفرخان بود مع رفقای خود نزول اجلال نمود و بمجرد رسیدن مردم خود را فرستاده احضار عملهٔ پادشاهی مثل وقائع و سوانح نگار و غیره فرمود بعد حاضر شدن آنها بر مسند امارت جلوس فرموده حکم بخواندن فرامین اسناد و نواختن شادیانهٔ دولت خداداد نموده نذور مبارکباد گرفتن آغاز نهاد پسرش علاء الدوله سرفرازخان که جوان نادان و بزعم خود ولیعهد و جانشین جد مادری خود جعفرخان بود و خاطر جمع داشت که دیگری را مجال تصرف درین امر نخواهد بود وقتی خبردار از خواب غفلت بیدار شد که صدای نقاره دولت پدر بگوشش رسید و چون از دارالحکومه بمسافت اندک و میل راه نبود بعد وصول خبر متحیر گشته از عمله و سرکردهای فوج خود استشاره نمود که چه باید کرد همراهیان اکثری یکدل و یک زبان گشته معروض داشتند که الحال که سند پادشاهی هم به پدر شما رسیده و بر خزاین و دفائن جعفرخانی و مسند حکومت و کامرانی قابض و متمکن گردیده چاره غیر از اطاعت نیست علاء الدوله تن برضا داده جریده سوار گردیده بشرف پای بوس پدر دریافت و نذر مبارکباد چار و ناچار گذرانیده بساط منازعت درنوردید شجاع الدوله بنای سرانجام مهام مالی و ملکی برای رزین خود و بعد از آن بر استشارهٔ مخلصان دولتخواه مثل محمد علی وردی خان و برادرش حاجی احمد و رای رایان عالم چند که دیوان قدیم او بود و فی الحقیقه در فرقهٔ هنود لیاقت اعتماد و اقتدار داشت و بعض دولتخواهان دیگر مثل جگت سیته فتح چند که دولت و ساهوکاری او از اعتبار کرورها گذشته در زبان خود نظیر نداشت بنای کارهای خود گذاشته در باب عدالت و معاملهٔ خلق الله با همه گریبر گرفته احدی از مقربان اعتماد نکرده بمقدور خود تفتیش و استکشاف احوال طرفین می نمود و بنفس نفیس خود استماع سوال و جواب هر یکی نموده بکنه سخن میرسید و حق بطرف هر کسی بود طرفش را پاسداری نموده احقاق حق میکرد هرچند طرف مخالف اقرب منسوبان داد و لیا و احب احبا بوده باشد و نیز در عهد جعفرخان جمیع زمینداران و مالگذاران صوبه بنگاله مقید و بانواع شدائد مبتلا بوده اند و ذکر تعذیب و تعذیر که در زمان او بر زمینداران و دیگر خلائق اشتهار دارد حیف کاغذ و مداد است که بذکر آن صرف کرده آید مطابق رسوم و عادات اوست مضمون این بیت مشهور سعدی بیت نباید بسم درآئین نهاد * که گویند لعنت بران کین نهاد * شجاع الدوله بعد تمکن بر وسادهٔ امارت زمینداران و غیره مقیدان را طلب داشته آنها که بی جرمی و جهتی درین بلا بوده اند سرداد و زمینداران و مالگذاران را که مقید بوده اند احضار فرموده خود از هر یکی از آنها پرسید که اگر شما ها را بطور خود گذاشته ازین حبس رهائی دهیم در مالگذاری و فرمانبرداری حال شما چگونه خواهد بود آنها که از مدتی مبتلای انواع عذاب و بلایا بوده اند زبان بدعای بقای عمر و دولت و سپاس و ثنای شجاع الدوله برکشودند و همه ها یک زبان گشته عرض نمودند که مالگذاری و فرمان برداری بمراتب چند از نیوقت زیاده تر بعمل آورده تابع فرمان و رضاجوئی بندگان این آستان خواهیم بود و این ملتمس را موکد بعهود و مواثیق غلیظه نموده قسمهای غلاظ و شداد در میان آوردند و بنای نشان زد بوساطت جگت سیته گذاشته شجاع الدوله هر یکی را

بقدر لیاقتش خلاع فاخره و تشریفات لائقه بخشید باوطان مالوفه شان مرخص فرمود باین عدل نوشیروانی و رافت مهربانی بنگاله که لقب جنة البلاد دارد در عهد او اسم با مسمی بود و خلق خدا در ایام دولت و سایهٔ رافتش بکمال امن و امان در دعاگوئی عمر و دولت ابد توامان او رطب اللسان بوده اند سرافرازخان را بدستور بنام دیوان صوبه مقرر داشته محمد تقی خان پسر دوم خود را چنانچه سبق ذکر یافت بصوبه داری اودیسه گذاشت و جهانگیرنگر ڈهاکه بمرشد قلی خان بهادر رستم جنگ داماد خود مقرر نمود و فوجداری رنگپور بنام سعید احمد خان برادرزاده وسطی مهابت جنگ پسر حاجی احمد و فوجداری اکبرنگر معروف براج محل بنام زین الدین احمد خان برادرزاده خرد مهابت جنگ که داماد مهابت جنگ هم بود مقرر شد و بخشیگری فوج بنوازش محمد خان برادرزاده و داماد کلان مهابت جنگ تفویض یافت و در جمیع عظام امور و معاملهٔ ملکی و مالی محمد علی وردیخان و حاجی احمد و رای رایان عالم چند و جگت سیٹھ فتح چند مرجع حل و عقد و مستشار شجاع الدوله بوده کارها بانجام میرسانیدند تا آنکه فخر الدوله تغییر گردیده صوبه داری عظیم آباد ضمیمه صوبه بنگاله گشت و امیر الامرا صمصام الدوله سندش بنام شجاع الدوله فرستاد +

انضمام یافتن صوبهٔ عظیم آباد بصوبه بنگاله و رجوع شدن نظامتش بمهابت جنگ و شروع عروج دولت آن عمدهٔ امرای با فرهنگ

شجاع الدوله در تجویز نائب عظیم آباد با دولتخواهان استشاره نمود مذکور چندکس در میان گذشت و شجاع الدوله کسی از رفقا را لائق این کار ندانسته خواست که یکی از هر دو پسر خود را به نیابت آنجا مقرر نماید نادر سرفراز خان نبت جعفر خان زوجه شجاع الدوله جدائی پسر روا نداشت و محمد تقی خان پسر دوم را که بیگانه و دشمن می شمرد نیز تجویز نکرد عاقبت الامر رای شجاع الدوله برین قرار یافت که آن ملک زر در طلب و حدود صوبهٔ مذکور بصوبهٔ اوده و اله آباد و براڑ و اورنگ آباد اتصال دارد جواب و سوال با صوبه داران هر صوبه و بندوبست آن به از محمد علی وردیخان دیگری نمی تواند نمود و دولتخواهان بی غرض تصدیق قول شجاع الدوله نموده بر اصابت رایش تحسین نمودند و شجاع الدوله نیابت صوبه عظیم آباد با ضافه منصب که مع اصل و اضافه پنجهزاری باشد و خطاب بهادری و مهابت جنگی مع پالکی جهالردار و علم و نقاره برای محمد علی وردیخان بهادر مهابت جنگ تجویز نموده برای مناصب و مراتب مذکوره معرفت وکیل خود بپادشاه عرضداشت نمود که بتدریج مرحمت شود و با میر الامرا نیز نگاشت و شجاع الدوله بعد تقرر این کار بنام محمد علی وردیخان بنابر اثبات احسان خود خان مرقوم را بر در حرم سرا طلبید آشته خلعت صوبه داری عظیم آباد از طرف خود داد و بعد از ان شجاع الدوله مهابت جنگ را از پیش خود خلعت و فیل و شمشیر و جواهر و سند نیابت داد و افواج ملازم سرکار خود بقدر حاجت همراه داده بانتظام مهام صوبه عظیم آباد رخصت فرمود چند روز قبل ازین عروج که مهابت جنگ بهاین سر آمد از بطن دختر کهترش که زوجهٔ زین الدین احمد خان بود پسری متولد گردیده بمیرزا محمد موسوم گشت مهابت جنگ چون پسر نداشت همین دخترزاده خود بفرزندی برگرفته پرورش می نمود آمدن این دولت خدا داد به یمن مقدم او شمرده محبتش دوبالا گردید هر دو داماد خود را مع بعض اقربای دیگر استیذان تعیناتی از شجاع الدوله نموده همراه گرفت و از مرشدآباد نهضت نموده داخل عظیم آباد گردید و بعد انقضای یکسال باز بملازمت شجاع الدوله

شگافته و منور فضا لطافت سپهر اکناف گردید مقتضی المرام بصوبه خود رخصت یافت و درهمین روز سیاه منصب پنجهزاری مع عطای پالکی جهالردار و علم و نقاره از حضور پادشاه حسب الطلب شجاع الدوله مهابت جنگ سپیه قدر شوکتش افزود چون مهابت جنگ مرد والشور با فرهنگ و اولو العزم صفت آهنگ بود شروع بانتظام عظیم آباد و آراستن فوج و تالیف قلوب سپاه و رعیت و تادیب و گوشمال زمینداران و مفسدان متمرد و جمع نمودن بهادران صاحب شمشیر مدبران روشن ضمیر اشتغال ورزیده در اندک زمانی سامان ریاست و سروری و اسباب ثروت و برتری مهیا ساخت و یوماً فیوماً در ازدیاد مواد استعداد میکوشید از اتباع در هر کسیکه وضع استکبار مشاهده مینمود و در تنبیه او و ترتیب دیگران بقدر حاجت توجه میفرمود عبد الکریم خان نامے افغان روهیله که قریب بهزار و پانصد کس از قوم خود رفیق داشت و در شجاعت و تهورکیشی یا برابر خود سے انگاشت و فی الحقیقه چنان بود کسے پنداشت مهابت جنگ اول از دست او کارهای عمده گرفته میخواست که بقانون نوکری مطیع و منقاد بود و از جاده اطاعت پاے خود بیرون ننهد اما افغان مذکور که نهایت مغرور و ناهموار بود در دل او اندیشه خطور میکرد اوضاع سرکشی و تجبر پیش گرفته متنبه نمی شد و خود سرے آغاز نهاده دم استقلال میزد مهابت جنگ دیده که با او مماسات نمودن نخوت او و دیگران افزوده است بلکه در قانون خود سیاستش فرو رسیده مساهمه در اینجا از آداب ریاست دور سے نماید صلاح آنکه او را بسزا باید رسانید تا دیگران را عبرت شود روزی با بعضی همراهیان خود مثل والد و چند کسی دیگر که اعتماد سے بر آنها بود استشاره نموده فرمود که فردا هرگاه آن افغان بیاید او را بتقصیرات گذشته اش معاتب ساخته سر از تنش باید برداشت چون او باده کس برای مجرا در دیرو می آمد و صد دو صد کس از همراهیانش بیرون در دروازه سے ماندند و خود هم نهایت تهور داشت هر کس هوس مقابله او نمیتوانست نمود بنابرین دو سه کس را که لائق جنگ او بوده اند بانیکار مامور نمود و صبح حسب الحکم بعمل آمده دود نخوت جمیع گردن کشان فرو نشست و رعب مهابت جنگ در دل نوکران چنانچه باید جا گرفت و زمینداران صوبه مذکور که اکثر متمرد و مغرور بوده اند از بعضی که گستاخی و خیره سرے بعمل آمده خواستے لائق تقصیر در کنار شان نهاد و بر بعضی را از بیخ و بن بر انداخت و چند کس که آثار اخلاص و عقیدت از سیمای آنها هویدا بود مورد مراحم فرموده ممنون احسان و رفیق جانفشان ساخت و شجاع الدوله را سامعه و خوشنود داشته تا انتظام صوبه و کسے کام سپاهی دولت خود میپرداخت الحال باز احوال دار الخلافه بنابر انتظام اخبار سے نگار و بعد ازان انشاء الله تعالی احوال مهابت جنگ و صوبه عظیم آباد و بنگاله رقم زده کلک وقائع نگار خواهد شد

ذکر متعین شدن امیر الامرا صمصام الدوله و وزیر الممالک عماد الدوله باهم به تنبیه باجی راو مرهته و پایان احوال این مهم

قبل ازین اشعاری شده که محمد شاه یادگار خان کشمیری را برای جواب و سوال با مرهته بوساطت و میانجیگری راجه جے سنگه سوائی فرستاده و صوبه داری گجرات و مالوه هم بآنها داده بود چون در اینجا عند الله مواعظ و التماس بر حضور تاثیرے نکرد و بخشیدن صوبه گجرات و مالوه تسکین التهاب آتش حرص آن شاهانه ننمود بلکه مقصود حصول بیشتر از بیشتر دیده و مغرور تر گردیده دست از تمرد و گستاخی باز نکشیدند و مصدر شورشها میشدند بر روز یکشنبه هفتم ذی القعدة الحرام ۱۱۴۹ هجری بعد مرور یازده گهری روز امیر الامرا صمصام الدوله برای تنبیه غنیم رخصت یافته و یک بالابند مرحمت گردید همانوقت امیر الامرا بے آنکه بخانه خود معاودت نماید بطریق ایلغار کوچ نموده بتعجیل که بفاصله نه کروه از شاهجهان آباد است رفته فرود آمد و روز سه شنبه بیستم ماه و سال مذکور بتعجیل از نصف النهار عماد الدوله

وزیر الممالک هم یک بالا بند یافته بتنبیه مرهته رخصت یافته و بچار باغ رفته نقل مکان نمود امیر الامرا صمصام الدوله خاندوران خان بهادر
منصور جنگ با تنبیه گوشمال مرهته های بدسگال بجاه و جلال و عظمت و اقبال مع فوج ملازم سرکار خود و متوسلان همراهیان
و رساله های متعینه ملازم پادشاه که بهیأت مجموعی قریب به سی چهل هزار سوار میرسید مع توپ توپخانه و دیگر آلات جدادولت کار زار در
نواح اکبرآباد لشکر آراسته و بعضی از راجه های عمده هندوستان نیز همراه داشت با این همه شکوه و گروه انبوه که حسن بصر از ملاحظه
آن بستوه آید بسی و چهل کروهی شاهجهان آباد قاصد ستیز و آویز با مرهته ها بود و اوقات اکثر همراهیان امیر الامرا بین الخوف و الرجا
لا یموت فیها و لا یحیی در گذار و هر کسی بانتظار تا چه پیش می آید و اعتماد الدوله با سرداران مغل و هندوستانی که ملازم رکاب دولت
انتساب و بوده اند و علاوه آن دیگر مغلیه تورانیه که نوکران دیرینه پادشاه و همراهیش مقرر و تحصیل تمام چکله سهرند بجاگیر آنها تنخواه
بود سوای آنها دیگر متوسلان اذیال دولت او و عمده های تقرب جو که لشکر اکثر از حد و سامان فراوان بیرون از حد مهیا گردیده بود
بجاه و ثروت و شان و شوکت بعزم تنبیه مرهته داخل خیمه ها گردیده بطرف راه اجمیر انتظار رسد و غنیم دران نواح می کشید
محمد خان بنگش نیز از فرخ آباد که مسکن و آباد کرده او بنام فرخ سیر است برآمده حسب الامر پادشاه رو براه مرهته بود اما ازین همه
امرای مقتدر مشهور کسی را جرأت نبود که خود بر سر مرهته ها تاخته و کار او را ساخته نامی برآرد و آن بداندیشان را بسزای عمل
رسانیده گوشمالی که باید بدهد صمصام الدوله بجای خود نشسته تدبیرات می اندیشید و خلاصه آن به جی سنگه می نگاشت و چیزی
چند که بخاطرش میگذشت با میر الامرا می نوشت و راجه جی سنگه راتهور در وطن خود غرق نشه افیون همیشه سوز له در خواب و شبها
در پیچ و تاب که چه باید کرد و هر گاه که امیر الامرا می طلبید بعذر خود داری و حفاظت ملک متمسک گشته لاطائلی چند می نگاشت اعتماد الدوله
علی هذا القیاس گاهی غافل از خود و گاهی در هراس بعسکر خود نشسته استشاره با رفقای خود و امرای همقوم می نمود اما عقده
نمی کشود و پیوسته چشم امید باعانت آصف جاه نظام الملک داشت و نظام الملک چون از دست صمصام الدوله و پادشاه نهایت
آزرده خاطر گشته بدکهن رفته بود التفاتی باصلاح مفاسد این طرف ها نمی نمود بلکه میخواست تا کسر شان ارکان سلطنت و اعیان
مملکت بهر صورتیکه تواند شد بعمل آید و پادشاه بنا بر سوء ظن که با آصفجاه داشت و هم از ممانعت امیر الامرا رجوع با آصف جاه درین
خصوص نمی نمود بلکه از قاطبه امرای تورانیه بدگمان بوده کسی را باعانت خود نمیخواست روز و شب در تذبذب بسر میگذشت
و بنای هیچ امری درست گذاشته نمی شد امرای بیعقدر و منصبداران معدود که در حضور پادشاه بوده اند مصدر امری نمیتوانستند
و اکثری را لیاقت کاری هم نبود و بعضی مثل عمدة الملک و دیگران بسبب ناخوشی امیر الامرا صمصام الدوله بها در مجال التماس
امری خلاف مرضی او نداشتند و اگر عمدة الملک بهادر یا مبارز الملک سربلند خان بهادر که جرأت و لیاقت کارها داشتند
چیزی میگفتند پادشاه بخوف صمصام الدوله که در حضور دائر و سائر و مدار المهام سلطنت بود سخن کسی را خلاف مرضی
او نمی شنید و هر چه بخاطر پادشاه می آمد بصمصام الدوله و اعتماد الدوله می نگاشت و اینها عرائض عذر آمیز بجهات دوراز
کار می نگاشتند و راه استشاره و اشاره با پادشاه و صمصام الدوله بارسال رسل و رسائل مفتوح و هر یکی از امرای
پادشاه با شد رضا آرزومند مصالحه با مرهته بودند و امیر الامرا استیصال مرهته از تاب و توان خود بیرون انگاشته بنای
اختیار یکی از دو شق صلح و جنگ بر تأمل عمیق و نظر دقیق گذاشته انفصال معامله را ملتوی و ناتمام داشته معاودت
بدار الخلافه شاه جهان آباد اصلح امور میدانست و درین ضمن از اتفاقات غیبی و تائیدات ایزدی خبر تنبیه که برهان الملک
جماعه مرهته را چنانچه باید بعمل آورده رسیده اند که خاطر امرای مقتدر آرمید +

مصاف دادن برهان الملک با جماعهٔ غنیم لئیم و هزیمت نمودن آنها با کمال خوف و بیم و بر همکاری صمصام الدوله امیر الامرا بمقتضای اعوجاج طبع غیر مستقیم

برهان الملک سعادت خان بهادر بهادر جنگ با آنکه فقط صوبه دار اوده و داروغهٔ خواص پادشاهی بود و نسبت بامرای ثلثهٔ مذکوره در
فوج و مقدور نازلترین مدارج داشت اما نهایت شجاع غیور و مردانه صاحب شعور جویای نام و ننگ و عالی العزم با فرهنگ از
مشاهدهٔ مداهنات مذمومهٔ امرا و خیرگی مرهته با نهایت دلتنگ گردیده با وجود آنکه حدود صوبه اش طرف شمالی گنگا و سروکاری
با جنوبیان نداشت بمحض غیرت عزم رزم مرهته را با خود جزم نموده مستعد پیکارش گردید فوج خود را که همیشه آراسته میداشت
از سر نو بیاراست و اسباب حرب و آذوقه آنچه حاجت بود و مناسب آنست مهیا نمود و مع داماد خود ابو المنصور خان بهادر
صفدر جنگ از دار الملک خویش نهضت نموده عبور گنگا فرمود و جازم بود که از آب جمنا هم گذشته کمک راجه بهدادر که توسل
به برهان الملک داشت نماید بسبب آنکه مرهته قلعه راجه مذکور را محاصره داشت و او عرائض به برهان الملک نگاشته استمداد نمود
برهان الملک در جواب نوشت که زنهار زبون نشوی و دامی و درمی مدهی که اینک رسیدم چون مرهته و بوندیله باتفاق
همدیگر بر معابر و گذرهای جمنا ازدحام داشت عبورش باسانی و عجلت میسر نشد و راجه مذکور صدمهٔ عظیمی از دست مرهته کشید
در او ملهار که سردار عمده باجی راؤ بود از آب جمن پایاب جسته عبور نمود و در غفلت عقب برهان الملک در آمده از چکله اتاوه تا
موتی باغ اکبرآباد هر جا آبادی یافت سوخته و غارت کرده بخاک برابر ساخت و دست تطاول بقصبهٔ شمس آباد و جالیسر و راز
نمودن خرابیش سعی نمود برهان الملک روز دوشنبه بیست و دوم ذی القعده ۱۱۴۹ دفعةً چون بلای ناگهان بر سر راو ملهار تاخته
اکثری را قتیل و سه سردار عمدهٔ نامدار را اسیر نموده تا اعتماد پور که چهار کروه مسافت بود از تعاقب آنها عنان باز نگرفت و در راه
از کشته ها پشته ها برافراشت و راؤ ملهار زخم منکر برداشته با فراریان بدر رفتن غنیمت شمرده بنجود راه گریز پیش گرفت فراریان چون
دست و پا گم کرده تمیز هیچ چیز نداشتند راه معبر جمنا که پایاب ازان گذشته بودند بسبب بیهوشی و فراموشی گم کرده از گذر دیگر خود را
بدریا زدند آنجا چون پایاب نبود بسیاری بگرداب فنا افتاده هلاک و نابود گردیدند و ملهار راؤ مع قلیلی از همراهیان نیم جانی بدر برده
به بارگاه باجی راؤ که سپه سالار صاحب خروج دکهن بود و در قصبهٔ کوتله آبادی سادات متصل گوالیار رخت ادبار داشت بحالت
تباه رسید برهان الملک در تعاقب او ده کروه و بیشتر دو روز متصل بطرف دهول پور باری که هژده کروهی مستقر الخلافه
اکبرآباد این طرف دریای چنبل واقع است باستماع آنکه باجی راؤ در آنجا معسکر دارد میتاخت باین اراده که هر جا تلاقی شود
بمقابله و مقاتله او پردازد و آب از جو رفته آبروی هندوستانیان باز آرد چون اثری ازان ملاعین پیدا نبود و احدی ازان
جماعه نمود مراجعت بلشکر خود کرده دو روز براسود و در روز سوم در معسکر خود منادی نمود که سواران لشکر هر یک چهار روزه
آذوقه از ماکول و مشروب با خود گرفته مسلح و مکمل همراه شود و خود نیز مشکها و راویهای پر آب نانهای پخته با قدری نان خورش
مناسب بافراط همراه برداشت و جار زد که هر که از ملازمان در خیمه گاه خواهد ماند و هم آتش بریده بتشهیر گردانیده خواهد شد جز آنکه
گران بار اقیال و شتران و عرابه های توپ که سبکسار بوده اند همراه گرفت و آذوقهٔ ماکول و مشروب بر شتران و بستران بار کرده
همرکاب خود داشت و تصمیم نمود که اگر غنیم آن طرف چنبل هم باشد خود را مع فوج بدریا زده بسر آنها رساند و دست برد مردانه و
مبارزت دلیرانه نماید سامانهای مذکور سرانجام نموده مستعد حرکت گردید ◆

بتعویق افتادن تنبیه غنیم از دست برهان الملک بهادر بممانعت صمصام الدوله و تاختن او بنواح شاهجهان آباد و ظهور اضطراب امرای حضور و قرار یافتن مصالحه با نهایت مذلت و خواری

چون خبر جرأت و جلادت برهان الملک مغلوب غنیم بصمصام الدوله رسید انفعال بسیار ازین امر کشیده خواست که همراهی او برای خود نامی پیدا کند و اگر نتواند او را هم شل خود بد نام و رسوا سازد بنابرین شتر سواران خود متواتر با مکتوبات مشحون از ایمان غلاظ و شداد متضمن آنکه من هم عنقریب میرسم تا آمدن من توقف نماید تا دو شما باتفاق بتنبیه و استیصال غنیم خواهیم پرداخت زنهار که کار بتعجیل و شتاب نخواهید فرمود فرستاد برهان الملک بهادر را بنابر ورود قائم امیر الامراعین وقت سواری و تیاری لشکر تذبذب رو داده از اراده خود باز ماند بعد از سه چار روز امیر الامرا هم در رسید حسب الامر پادشاه که بنابر قرب مرهته اندیشها داشت و امرای صاحب فوج را بهم و بمدافعه او مامور فرموده بود قمر الدین خان هم مع فوج خود لبی کروهی شاهجهان آباد در راه صوبه اجمیر لشکر داشت و محمد خان بهادر غضنفر جنگ بنگش نیز با جمعیت خود بطرف منتظر خبر غنیم بسر می برد بعد ملاقات برهان الملک با صمصام الدوله محل آمدن غنیم از طرفین غنیم را که فرصت شش هفت روز بنابر تعویقات مذکوره میسر آمد و اضطراب تعاقب برهان الملک از خاطرش بدر رفت شاهجهان آباد را خالی از فوج تصور نموده بهمان طرف تاخت و روز سه شنبه هشتم ذی الحجه سنه مذکوره باجی راو ستیه بهاله(؟) در تلفق آباد رسیده مردم شهر شاهجهان آباد را از شنود مسلم که برای پرستش کالکا و تماشای آن اجتماع بر آمده اند و هجوم و کثرت عظیم نموده بودند بخاطر جمع غارت نموده مال را از اندوخت و شب نزدیک مزار خواجه قطب الدین مانده صبح روز چهارشنبه یوم العرفه بینا بازار دکانهای آبادی آنجا را سوخته و غارت نموده قریب بدو پهر روز مذکور قصبه را تاراج نموده گریختگان مجروح کالکا بشهر رسیده خبر ورود مرهته و قتل و غارتی که نموده بودند بزبان حال مقال ظاهر ساختند و مردم شهر را باستماع این خبر و مشاهده حال جریحان مضطر دل از دست و هوش از سر رفته هول عظیم و نهایت خوف و بیم مستولی گردید پادشاه عجائب سپاه امرا و ارکان حاضر را که قلیل جماعه بود امر به بیرون شتافتن برای تنبیه و مدافعه مرهته فرمود امیر خان و راجه بخت مل و میر حسن خان کوکلتاش و منصور خان بهادر و روشن الدوله و عبد المعبود خان و شیخ سنگ سردار رساله حضرت و دیگر منصبداران حسب الحکم بر آمده نزدیک بسرای قاضی و تال کتوره جای مناسبی متصل بشهر دیده صفوف آراسته رو بروی غنیم ایستادند از جمله میر حسن خان و شیخ سنگ که جرأت با عدم تجربه و قلت شعور داشتند قدم پیشتر گذاشتند هر چند عمدة الملک که هوشیار و تجربه کار بود ممانعت نمود که در جنگ مرهته خصوص چنین اوقات پیشتر دویدن مناسب نیست یکجا بوده بمدافعه باید پرداخت هر دو مغرور بی شعور نشنیده اندک مسافتی پیش رفتند اول کم کم نمایان گشته و بطرف خود کشیده چون دور تر بردند از چار سو احاطه آن جماعه نموده بضرب سیف و سنان در میان گرفتند شیخ سنگ از همراهیان میر حسن خان مجروح از میدان برگشته با میر خان رسید و زبان طعن و تشنیع کشاده آواز داد که استاده چه تماشا می نمائید سید امام کشته میشود امیر خان که خوش طبع بذله گو بود شیوه گفتگوی خود در آن وقت هم از کف نداده در جواب گفت که ما را دوازده امام کافی اند امام سیزدهم اگر کشته شود نقصی ندارد چون مردم در جنگ سپاه مهارت نداشتند اکثری مقتول گشته میر حسن خان خود با بعضی باقی ماندگان مجروح از میدان برگشته جان بسلامت برد و همراهیان بقیة السیف عریان بی اسپ و یراق بجاهای خود رسیدند امیر خان و غیره امرا تا شام بجای خود ایستاده شب بخیمه ها در آمدند و خبر رستخیز شاه جهان آباد و تاختن مرهته کالکا و غیره با امرای متعین که

در دور شاهجهان آباد باندک قرب و بعد منتشر بودند شنیده بامرهته را مقابل خود ندیده باندیشهٔ تنهائی پادشاه هر یکی ایلغار کرده بطرف شاهجهان آباد شتافت اعتماد الدوله که از همه نزدیکتر بود زودتر رسیده آخر روز چهارشنبه نهم ذی الحجه با مرهته اندک جنگی نمود مرهته رفته عقب تولشست برهان الملک از اکبرآباد روز سه شنبه هشتم ذی الحجه بایلغار کوچیده روز چهارشنبه بعد طی مسافت شصت و پنج کروه بقصبهٔ تلپت متصل بشهر دار الخلافه رسیده دقیقه نمود و روز دوم از تاختن مرهته که عید الضحی بود در جوار دار الخلافه نازل گردید و صمصام الدوله نیز همراه او نموده متعاقب در رسید روز سوم جنگش هم باین عساکر ملحق گردید چون غنیم ضرب دست برهان الملک دیده و آب شمشیرش چشیده بود اتفاق او با این همه افواج شنیده در خود تاب مقاومت ندید و گرانبار هم شده بود ناچار بطرف قصبهٔ ریواری و پالوڈهی رفته سهو و قصبه را چنانچه خواست غارت نموده از بیخ و بن برافگند و از همان راه بگجرات و مالوه که ملک مسخر کردهٔ او بود رفته در راه هیچ جا نپائید چون بغیر برهان الملک دیگری را هوس تعاقب و تنبیه اعادی در سر نبود هر یکی بعذری متمسک گشته از جای خود نجنبید پادشاه و وزیر و امیر الامرا بدادن چوته راضی گشته اطفای نائرهٔ فساد را اصلح امور شمردند پادشاه آصفجاه نظام الملک را بانی مبانی مفاسد مرهته و اختلالهای دیگر دانسته و از عهدهٔ او برآمدن دشوار شمرده دلجوئی او ضرور دانست و در سنهٔ خمسین و مائة بعد الالف بارسال شقه های اشفاق و عطای خطاب آصفجاهی و منصب وکالت مطلق و اضافه منصب هشت هزاری و دیگر دلبری و دلداریها نموده طلب حضور فرمود و پسر خود نظام الدوله ناصر جنگ را نائب صوبه های دکهن نموده روانه حضور شد چون خبر آمد آمد نظام الملک از دکهن بود صمصام الدوله امیر الامرا قبل از ورود او معاملهٔ مصالحه را با مرهته سطی نموده تا پای او درین کار در میان نیاید مشروط آنکه مرهته تابع حکم پادشاه و فرمان پذیر امرای حضور بود و تبعیت او امر آصفجاه ننماید مرهته ناچیزی و بی تمیزی امرا دیده کار خود را از طرفین چنانچه باید پخته و محکم ساخت بعد چندی آصفجاه بشاهجهان آباد رسیده روز دوشنبه شانزدهم ربیع الاول ۱۱۵۰ هجری ربیع روز برآمده ملازمت پادشاه نمود در روز پنجشنبه هفدهم ربیع الثانی خلعت صوبه داری اکبرآباد و مالوه بتغییر سه جی سنگه باجی لو بغازی الدین خان پسر آصفجاه مرحمت شد روز جمعه بیست و ششم ربیع الثانی خبر مردن عبد الصمد خان رسیده خلعت ماتمی باعتماد الدوله عنایت شد و خلاع ماتمی و بجای صوبه لاهور و ملتان بزکریا خان خلف عبد الصمد خان و دیگر ورثهٔ او بلاهور ارسال یافت آصفجاه حسب الامر پادشاه اراده تنبیه باجی راؤ نموده باکبرآباد آمد و محی الدین قلیخان را که از نبائر سعد الله خان وزیر و منجمله اقربای آصفجاه بود نائب صوبه اکبرآباد نموده عازم مالوه شد و از معبر اکبرآباد عبور دریای جمنا نموده و از اٹاوه دکهن پور گذشته زیر کالپی دوباره عبور جمنا نموده در ملک بوندیله در آمده راجه آنجا را با جمعیتی همرکاب خود کرد و بعد سطی منازل به بهوپال که از توابع صوبه مالوه است رسید باجی راؤ هم بافوج سنگین از دکهن استقبال نموده در ماه رمضان سال مسطور بسواد بهوپال مقابل گشت و آتش جدال و قتال اشتعال گرفت درین ضمن خبر قرب وصول نادر شاه با آصفجاه رسید آصفجاه مصالحه را بر مجادله ترجیح داده زود بشاهجهان آباد برگشت +

مقتول شدن سیف الدین علیخان مرحوم بعداوت اعتماد الدوله و شقاوت عظیم الله خان شوم

امرای نفاق پیشه حضور که بهره از حمیت و ایمان نداشتند چنین فتنه های بزرگ مذکور را سهل و خرد شمرده همیشه در فکر استیصال امثال خود مشغول و بهمین اعمال مسرور و مشعوف بودند و بشوی کینهٔ دیرینه از قتل مسلمین و سادات پروائی نداشتند چنانچه در همین ایام سیف الدین علیخان که از همراهی قطب الملک کناره کشیده بوطن خود آمده در خانه انزوا گزیده بود و بقلیل

بداخلی که از جاگیر قدیم و تعلقهٔ موروثی او میسر می‌آید معاش خود می‌گذرانید و با هیچ کس کاری نداشت سد رمقی که رازق العباد باو داده بود با اکثر پاشکستگان و عجائز و ضعفای منتسبان دودمان تقسیم نموده اوقات میگذرانید اعتماد الدوله وغیره تورانیان که عداوت سادات را سرمایهٔ سعادت خود دانسته بوجود احدی از اقربای امیر الامرا حسین علی خان بهادر مرحوم راضی نبودند برای قتل و استیصال سیف الدین علیخان بهانه می‌جستند بدین جهت اعتماد الدوله حشمت خان بهادر شخصی را فوجداری چکلهٔ سهارن پور داده بضبط ضیاع و اقطاع سیف الدین علی خان وغیره منتسبان امیر الامرای مغفور مذکور مقرر نمود و آن سبی حشمت بفوجداری مذکور رسیده دست تعدی و ستم بر اولاد سید ولد آدم دراز کرده خواست که سیف الدین علی خان وغیره سادات را بقوت لایموت عاجز و محتاج گرداند از دست تعدی آن محروم از ایمان بیچاره با بجان آمده چون هیچ گونه از چنگال او رهائی ندیدند لاعلاج گشته بمقتضای المعذور معفو بمدافعه و مجادله پیش آمدند و آن بدبخت بجدال و قتال پرداخته رخت حیات بدار الملک ممات کشید اعتماد الدوله و عظیم الله خان کشته شدن جان نثار خان و متصرف شدن بهگونت و اثر اثره ناموس او را ننگ و عار شمرده تدارک و انتقام از ان کافر خون آشام حزو رنمید انستند کشته شدن حشمت خان از دست سادات که بمحض ناچاری و لاعلاجی بعمل آمده بود اعتماد الدوله نهایت مذموم و بر دوش وزارت و امارت خود گران شمرده قتل سادات عالی درجات را اهم مهمات دانست و نائب ابن ابی سفیان عظیم الله خان را سالار فوج نموده با بقیه فوج شام که عبارت از جماعهٔ تورانیه و علی محمد خان روهیله باشد مع فرید الدین علیخان و عظمة الله خان فاروقی شیخ زادهای لکهنو که فوجدار مرادآباد از طرف قمر الدین خان بودند بقتل و غارت سیف الدین علی خان وغیره سادات بارهه مامور نمود آن بدبختان بی دین با دل پر از کین بسر وقت آل طه و یس رسیده صفوف حرب آراستند سیف الدین علی خان با معدودی از برادران و همراهیان که در چنان وقت نازک توفیق رفاقت یافتند ناچار آبروی خود را پاسداری نموده بمقابله شتافت و با وجود قلت اعوان و انصار و فقدان توپ و توپخانه که آلات کارزار است دمار از روزگار نابکاران غدار برآورده عظیم الله خان را با فوجش از پیش رو برداشته چند میدان گریزانید و اعادی دین و دولت منهزم گردیده قریب بود که بمقر سقر شتابند که ناگهان فوج دیگر از افاغنهٔ ملاعنه که عبارت از روهیله باشد در پهلوی سادات چون مرض ذات الجنب پدید آمده بشلک بندوق دهان سیف الدین علیخان و همراهیانش را شربت شهادت چشانید بعد ازین شقاوت بی شرمی را کار فرما شده بآبادی قصبه جانسته که مسکن قدیم سیف الدین علیخان و آبا و اجداد والاشانش بود درآمده دست غارت از آستین کین و شقاوت برآورده برخانهٔ سادات ریختند و آبروی ایمان خود را بنهب اموال و ضرب عیال و اطفال و تعزیت سیده‌های مستوره با خاک کلفت و کدورت آمیختند شور و نشور و غوغای محشر در قصبهٔ جانسته هویدا گردیده از دست برد کین آن ملاعین ناله و حنین از خانهای اولاد پیغمبر بفلک هفتمین میرسید از معتمدان مسموع افتاده که دران ایام علی التواتر سرخی شفق صبح و شام بمرتبه ازدیاد و اشتداد داشت که گویا دامن فلک جفا کار آلوده خون مظلومان و دیدهٔ لیل و نهار بر ماتم آن ابرار خون فشان است ازین ستمیکه بر سادات رفت و شدت حمرت شفق که بر آسمان نمایان گشت تجربه کاران روزگار و علامت شناسان دهور و اعصار مهرهٔ فن تنجیم و ناظران اوراق تقویم میگفتند که در عوض این ستم که بر ذریت سید انبیا بسبب باسکهٔ نمیر تیره درون و عظیم الله خان ملعون رفته یقین است که قتل عام و سفک دمای دافر بنا بر انتقام بعمل خواهد آمد +

راه یافتن سستی بسیار در بندوبست کابل و اختلال پذیرفتن در انتظام صوبهٔ مذکور و برخاستن انضباط طرق و مسالک آن صوبه و افتتاح راه حادثهٔ نادرشاه بسفاهت امرا و پادشاه و ورود سفرای ایران

چون اقتدار صمصام الدوله در حضور افزود و اعوجاج عجیبی در طبیعت او مترسخ بود در هر کار هر انچه می اندیشید و صلاح کار بزعم غلط کار خود می فهمید باعث فساد آن کار گردیده مفاسد آن بعجالة بظهور میرسید از ان جمله انچه با مرهٹه بعمل آورده بقید قلم و قائع نگار شد اندکی از بسیار و مشتی نمونه خروار بود ازین قبیل است تصرفاتیکه در مصارف صوبهٔ کابل و عدم اعتنا ملکیه در تشیید و استحکام ضوابط آن ملک و بی التفاتی که در حفاظت طرق و مسالک آن صوبه نمود و باین جهت مفسدهٔ عظیم که ورود نادرشاه بهندوستان باشد رویداد چه اگر از حالات آن صوبه و انسداد طرق عبور و مرور و استحفاظ آن غافل نمی شد و هرچه در هر کار آنجا می بایست بعمل می آورد احتمال داشت که نادرشاه اراده این طرف نمی نمود و اگر احیاناً می نمود عبور او از ان راهها باین آسانی که رویداد نمی شد ناصرخان صوبه دار کابل مرد صالح غافل اکثر سروکارش با شکار بود و هرگاه از شکار مراجعت میکرد بعبادت و تلاوت اشتغال می نمود و تنخواه نقدی صوبهٔ کابل که از حضور بمعرفت صمصام الدوله امیر الامرا ارسال مبلغ مذکور بی وجه دانسته موقوف فرمود و خبر راه و دره ها پس نه صوبه دار غافل میگرفت نه امیر الامرا او پروای آنجا بود ازین سبب مستحفظان در راه نماندند و بنابر اشتهار سستی سلطنت اندیشهٔ بازپرس از دل نوکران و عملهٔ سرکار برخاست کسی را از کسی خوفی و هراسی و غرضی و التماسی نمانده بود ازین جهت هرکه هرجا هرچه میخواست میکرد و از راه هرکسی که میخواست می آمد و معرفت نه بپادشاه و امرا خبری میرسید نه پادشاه و امیر الامرا از جای کسی بپرسید که چرا خبرش نمیرسد از عجائب واقعات آنکه سلاطین سلسلهٔ علیهٔ صفویه را با سلاطین هند مطلقاً رجوعی در هیچ باب گاهی نبوده و بابر پادشاه و همایون پسر او که مورد التفات خاقان مصطفوی نسب بیهمال ابوالبقا شاه اسمعیل صفوی و پسر والاگوهرش شاه جنت مکان شاه طهماسپ بوده اند بر عالمیان ظاهر و آشکار است با وجود فقدان جمیع اغراض سلاطین صفویه بنابر پاس شیوهٔ مردی و مروت راه ارسال سفرا و مراسلات متضمن تهنیت و تعزیت مسلوک داشته احیای مراسم یگانگیت و اتحادی نمودند و ازین طرف بنابر حرمان از اوصاف آدمیت و وفا این سلوکها معمول نمی گشت چنانچه با وجود شیوع یافتن حوادث و فتن در ممالک ایران و مسلط شدن شاه طهماسپ ثانی بر تخت سلطنت موروثی بعد تنبیه افاغنه و استیصال و اخراج مفسدان محمدشاه را هرگز رسم پرسش و تهنیتی بخاطر نگذشت بلکه با میرویس افغان راه آشنائی و وداد مسلوک داشته و با حسین پسر میرویش مذکور نیز در لوازم که ضابطهٔ قندهار شده بود با آنکه بملتان لشکر کشیده در قتل و غارت و خرابی آن دیار تقصیری نکرده باز گشت نوبتی طریق مراسله مفتوح شد و شاه طهماسپ با وجود دوری از اغراض بعد از فتح اصفهان و استیصال افاغنه یکی از امرا را برسالت هندوستان فرستاده وقائع آن ایام را اعلام نمود و در نامه اشعاری شده بود که چون مخاذیل افاغنه خائن این آستان و دزدان دیار و الحال بسزای خود رسیده بقیة السیف در هزیمت و فرار اند از بیم لشکر ظفر اثر ایشان را گریزگاهی سوای هندوستان نیست باید که آن مدبران را راه و جای نداده نگذارند که بآن حدود در آیند بالجمله محمدشاه پس از چندی نامهٔ متضمن سخنان بیفروغ نوشته ایلچی را منصرف ساخت و بعد از جلوس شاهزاده عباس مرزا بجای پدر والاگهر باز یکی از امرا به سفارت هند متعین شده همین سخنان در نامهٔ او نیز مندرج بود پس از مدتی دیر او نیز رخصت انصراف داده همان قسم کلمات که نفس الامر تیمی

نداشت نگاشته بودند بعد چندی که نادرشاه بر تخت سلطنت ایران متمکن گشته یکی از معتبرین قزلباش را نزد برهان الملک که اعظم امرا
بود فرستاده به محمد شاه داد هر دو نامه نگاشته بود فرستادهٔ مذکور را بعد از ورود این مملکت دزدان غارت کردند او بهزار التماس
نامه از ایشان پسند بشفقت تمام خود را رسانیده ادای سفارت نمود اما خود قدرت مراجعت نیافت محمد شاه علاوه برای سند از وصول
ایلچی های ایران پی در پی و پادشاه شدن حسین افغان و ضبط او قلعه قندهار را و تاختن صوبه ملتان محدود آن مشوش گشته
آصف جاه را که در میان اینها گرگ باران دیده و سرد و گرم روزگار چشیده مجرب کار لیل و نهار و امیر عمده سپه سالار و از اصحاب کبار محمد
اورنگ زیب عالمگیر بود از دکهن طلب داشته رخصت انصراف بصوبه اش نداده پیش خود میداشتند تا اگر سانحه پیش آید و تشویشی
رو نماید بصواب دید او راه روند چون نادرشاه بقندهار رسیده آن قلعه را فرو گرفت محمدخان ترکمان که از امرای صفویه بود
باز بسفارت فرستاده سخنان گذشته را اعاده و گله از بیجا رسالت سابق نمود چون بشاهجهان آباد رسیده نامه برسانید وی را
توقیف فرموده از جواب ساکت شدند و چند انکه او اظهار رخصت میکرد سود نداشت گاهی در اصل نوشتن جواب تردد خاطر داشتند
و گاهی در اینکه اگر نوشته شود نادرشاه را بچه القاب باید نوشت متحیر و سرگردان بودند حقیقت اینکه توقیف محمدخان ایلچی را
از تدابیر ملکی شمرده توقع آن داشتند که شاید حسین افغان با متحصنان قندهار بر نادرشاه ظفر یافته وی را عاجز و منهزم و آواره
سازد و جواب نوشتن حاجت نماند چون محاصره قندهار بطول کشیده مراجعت محمدخان نیز بتعویق افتاد نادرشاه فرمانی
بوی نوشته مصحوب چند نفر سواران سریع السیر فرستاده از وی سوال حقیقت حال و سعی در حصول جواب و امر بتعجیل عود
نمود چون جواب صادر نمیشد و رخصت نمی یافت اثری بران مترتب نگشت بالجمله چون محاصره قندهار قریب بیک سال رسید
و شهر نادرآباد در جنب آن اتمام یافت نادرشاه بفرمود تا لشکر قزلباش بران حصار هجوم آورده بر بروج صعود نمودند و ناگهان
بی دست و پا شده آن حصن استوار مفتوح گردید و آن قوم مقتول گشته حسین افغان مذکور مقید بمازندران فرستاده شد
و در عرض چند سال از ان زمان باز که افاغنه در شیراز منهزم شدند همواره از هر طرف جمعی از ان قوم پراگنده بهندوستان آمده
در هر جا سکنی و اکثر در سرکارات ملازم شده داخل سپاه گشتند علی محمدخان معروف بروهیله که در جنگ عظیم الله خان با سید
سیف الدین علی خان رفاقت و اعانت عظیم الله خان نموده مورد التفات اعتماد الدوله گردیده بعضی محالات جاگیرات
و خالصه را بطور ملکیت قابض و متصرف بتوجهات وزیر گشت اگرچه پسر خواندهٔ افغانی و در نسب از قوم جاٹ بود اما چون مرد
صاحب جرأت و شخص صاحب اراده با شعور بود همین افغانان و روهیله های گریخته قندهار و اطرافش را با خود رفیق ساخته
بنام روهیله اشتهار و از اجتماع آنها اقتدار یافت و ملک بسیاری را مثل آنوله و سنبهل و مرادآباد و بداون و بریلی وغیره
متصرف گشت الحق بتکلیف ممانعت که محمد شاه می نمود بیرون از حوصله وسع و ضبط وی بود چه دره های کابل و ضبط وی
از نارسائی صوبه دار و بی خبری امرا و پادشاه و عدم التفات باحوال آن و موقوف نمودن تنخواه نقدی و مصارف مقرره آن
از انتظام افتاده کسی را از عبور و مرور کسی خبری نبود صوبه دار خود در پیشاور و ادنی قلعه داری در قلعه کابل می بود کرا
مجال ضبط راه و کدام کس مطلع و آگاه بر احوال مترددین و مفسدین بود که تدارکش می نمود هرگاه مثل نادرشاهی در پهلوی ملک
نشسته باشد و کسی باستعلام احوال و استکشاف ضمایر و سرایر او نپردازد و بر اراده اش اطلاع نیابد ظاهر است که بجز چیز
دیگر غیر و با این احوال این قسم بجز ان چه خواهد بود نادرشاه بتخریب قلعه قندهار فرمان داده مردم بازار و سکنهٔ آنجا را بنادرآباد سکنی
فرمود و بصوب غزنین و کابل در حرکت آمده کوتوال قلعه کابل را پیغام داد که با مملکت محمد شاه کاری نیست اما تا این حدود

چون معدن افغانست و معدودے گریختگان نیز با یشان پیوسته اند غرض استیصال این قوم است هراس بخویش راه نداده در سرانجام
مهمانداری کوشد و خود بکنار شهر کابل نزول نمود کوتوال و کابلیان مستعد جنگ و جدل شدند و نصیحت و پیغام ایشان را سود نکرد
فوجے از قزلباش بقتل ایشان و تخریب قلعه مامور گشتند محصوران بمجرد حمله و بنیاد تخریب برجے فریاد الامان برآوردند محصوران
امان یافته قلعه را خالی نموده بر عیتی پرداختند و دران حدود هرجا افاغنه فراهم آمده بودند لشکر برایشان رفته قتل سے نمود نادرشاه
از توقیف محمد خان ایلچی بغایت آزرده شده چندکس از معتبرین کابل را زبانی پیغامها داده بشاهجهان آباد روانه ساخت که با ناظم
وامرا برسانند و خود در کابل توقف داشت فرستاده ها بلاهور آمده بشاهجهان آباد رفتند و کسے سخنے از ایشان نشنید و اگر
شنید نفهمید از معتمدین مقبول القول مسموع شده که هرگاه از زبان کابلیان مذکور یا دیگر مسافر باشعور که ازان طرف میرسید
و کسے اخبار و پیغام نادرشاه شنیده تا بامیر الامرا میرسانید خاندوران التفاتے نکرده باستهزا میگفت که بام خانهاے مردم
مرتفع است باین سبب مغلان و قزلباش را از دوری بینید و رفقا و مصاحبین او ورود کابلیان را سازش و فریب
اعتماد الدوله و آصفجاه وغیره تورانیان فهمیده فرستاده های نادرشاه و بے غرضان سنیے را فرستاده زکریا خان تورانے که برزینه
اعتماد الدوله و صوبه دار لاهور بود تصور نموده بر مردمیکه تصدیق این خبرے نمودند استهزا و حمل بر خفت عقل او میکردند جائیکه امیر الامرا
چنین و عقل و فهمیده او و همراهیانش این باشد استحکام ارکان دولت و سرانجام مهام سلطنت آنجا را تماشا باید کرد که درچه مرتبه خواهد
بود (فاعتبروا یا اولے الابصار) نادرشاه باز از کابل یکے از لشکریان را ده سوار همراه داده بسفارت فرستاده چون بجلال آباد
رسیده در خانه فرود آمدند جمعے از تیه کاران آنجا برگرد آنخانه هجوم آورده اول سلاح ایشان را در ربودند و آخر ده کس از ایشان
را کشته یکے فرار به کابل نموده صورت واقعه باز نمود و مدت اقامت نادرشاه در کابل تخمیناً بهفت ماه رسید و افاغنه
آنحدود را قهر و قتل نموده از استماع خبر کشته شدن آن ده نفر بیقرار شد و بصوب جلال آباد نهضت کرد و آن شهر را قتل
عام فرموده خلقے انبوه ناچیز شدند و از غرائب اینکه برای رئیس قاتلان ده نفر مذکور خلعتے از سرکار محمدشاه معین شده بود
که ارسال گردد قتل عام جلال آباد عائق آن شد از ان روز که خبر ورود نادرشاه بکابل در هند شیوع یافته بود خاندوران امیر الامرا
و نظام الملک بمحاربه وے معین شده در شاهجهان آباد اقامت داشتند و آوازه توجه خود عنقریب بسوے کابل منتشر
میساختند و این نیز بزعم ایشان از تدابیر ملکیه بود تا آنکه نادرشاه از جلال آباد بصوب پیشاور در حرکت آمد +

ذکر جنگیدن ناصرخان با نادرشاه و مغلوب شدن بیک ناگاه و رسیدن نادرشاه بلاهور و مغلوب شدن زکریا خان و پیش آمدن نادرشاه و معاملاتیکه او را با محمدشاه رویداد

ناصرخان حاکم صوبه کابل با فوجیکه داشت برسر راه رفته و افاغنه بسیار آن حدود را نیز فراهم آورده کوهای صعب و وادیهای
تنگ مثل دره خیبر وغیره را باعتقاد خویش محکم و مسدود ساخته مستعد محاربه با نادرشاه نشسته بود نادرشاه بوے پیغام کرد که
من در فلان روز خواهم رسید بهتر آنکه از سر راه برخیزی سخن در نگرفت و نادرشاه روز موعود برسید و خلقی انبوه از افاغنه و
فوج ناصرخان بوادی هلاک رفتند و خان مذکور زنده و مجروح بدست قزلباشے گرفتار شده خود ظاهر نمود قزلباش گرفته
پیش نادرشاه آورد بعد از چند روز اعزاز و خلعت یافت و نادرشاه به بلده پیشاور نزول نموده از آب اتک بکشتے عبور نمود
و در مملکت پنجاب خاصةً شهر لاهور فزع قیامت برخاست و آن مملکت بهم برآمده هرکس دست بغارت و یغما برآورد و چندین هزار

قطاع الطریق شوارع و معاملات را فرو گرفته باهم ستیز و آویز رائج بود نادر شاه چون بکنار لاهور رسید زکریا خان حاکم لاهور بجمعیت خود مغرور گردیده با انبوه فوجے که داشت و استعداد یکه بود برلب آب راوی که متصل بشهر میگذرد و اطراف خود مضبوط ساخته صف آرا گردید کیفیت صلح و جنگ بلهان هردو از غرائب است القصه نادر شاه با فوجے از لشکر اسپ را آب رانده گذشت و چند سوار قزلباش بر سپاه لاهور تاخته شجاعان و بهادران ایشان که در سواری ماهر تر بوده اند بگریختند و باقی بهم برآمده متلاشی و متحیر شدند آخر حاکم با تسویات القلعه در آمد نادر شاه با سپاه متصل بشهر نزول کرد زکریا خان عرائض نیاز و اعتذار فرستاده التماس امان نمود و بحضور نادر شاه آمده عزت و خلعت یافت نادر شاه جمعے را در قلعه لاهور گذاشته بصوب شاهجهان آباد در حرکت آمد

نهضت نمودن محمد شاه از شاهجهان آباد و رسیدن بکرنال و ماجرای جنگ و جدال که دران میدان با نادر شاه روی داد

محمد شاه با جمیع امرا و لشکر چند گاه بود که از شهر بر آمده تبانی تمام می آمد و قریب دو ماه چهار منزل راطے نموده در موضع کرنال چهار منزلے شاه جهان آباد برلب نهر آورده علی مردان خان معسکر نمود و توپخانه گرد لشکر چیده توپها را باهم بگرز نجیره بند نموده محصور بود و نادر شاه دو سه نوبت نیز از لاهور تا رسیدن بلشکر هندوستان پیغام روانه ساختن محمد خان ایلچے خود بمحمد شاه نمود ایلچی مذکور را همراه داشته رخصت نمی نمودند و در آنوقت معلوم نمی شد غرض از نگاه داشتن او چیست صمصام الدوله راجه جے سنگه سوائی وغیره راجه هاے راجپوتیه را که نهایت اعتماد بر شجاعت و رفاقت آنها داشت هر چند درین جنگ باعانت خود طلبید عذرها پیش آورده بر وعدهای امروز و فردا البیت و لعل گذرانیده احدے از جاے خود نجنبید و بادشاه و امرا را چشم امید وصول برهان الملک بلشکر فرش راه انتظار بود و نادر شاه مع فوج خود هر چند نهایت قریب رسیده بود اما در لشکر بادشاه هندوستان احدی را از خواص و عوام خبر وصول موکب او که بکجا رسیده معلوم نبود تا آنکه روزے عملا فان غیره که سه چهار کروهے لشکر برای آوردن کاه و دیگر کارها هر روز بیرون میرفتند پنج شش ساعت از روز بر آمده چندکس از آنها مجروح و منتشر الحواس بمشاهده قراولان فوج قزلباش و خوف ضرب دست آنها بلشکر رسیدند و غلغله آمد آمد نادر شاه اشتهار یافت و تهلکه عظیم و نهایت خوف و بیم در لشکر پیدا گشته آتش انتظار برهان الملک نیز تیز گشت +

رسیدن برهان الملک در لشکر محمد شاه و اشتعال نائره حرب و جنگ بدون اراده و آهنگ

درهمین اثنا خبر قرب وصول برهان الملک بپادشاه و امیر الامرا رسیده روز سه شنبه پانزدهم ذی القعده سنه ۱۱۵۱ الهجری خاندوران باستقبال برهان الملک به نیم کروهی لشکر شتافت و برهان الملک را همراه گرفته بملازمت پادشاه آورد بعد ملازمت مورد الطاف و مرحمت گردیده مامور شد که متصل لشکر امیر الامرا فرود آید برهان الملک بجای مامور رسیده انتظار خیمه و بنگاه خود میکشید ناگهان خبر رسانیدند که بعضے از افواج نادر شاه بر بنگاه او تاخته قتل و غارتش مے نماید برهان الملک باستماع این خبر مضطر گشته بصمصام الدوله پیغام فرستاد که چنین رو داده من برای حمایت فوج و اسباب خود میروم و از جائیکه ستاده بود حرکت نموده پیشتر راند صمصام الدوله پیغام برهان الملک بپادشاه و پادشاه بآصفجاه گفته فرستاد آصفجاه در جواب بعرض رسانید که ثلثے از روز باقی مانده و لشکر برهان الملک از ماندگی راه نیاسوده صلاح در ستیز و آویز امروز نیست برهان الملک را حکم شود که عجلت را کار نفرموده بجای خود باشند و فردا بهیئت مجموعے توپ و توپخانه را پیش رو گذاشته بر سر دشمن باید تاخت

تا باقبال پادشاهی کاری از پیش برده آید محمد شاه همین جواب بصمصام الدوله گفته فرستاد صمصام الدوله حمل بتغافل و سهل انکاری آصفجاه نموده بپادشاه گفته فرستاد که برهان الملک در ترفته چه عجب که با دشمن آویخته باشد چنین فدوی جانفشان را گذاشتن و ادن و اعانت نه نمودن بعید از مردی و مروت و خلاف قانون دولتخواهی و مصلحت است دیگران هرچه خواسته باشند بکنند من خود بکمک برهان الملک میروم این بگفت و بر فیل سواری که موجود بود سوار شده با همراهیان خود مع توپخانه جلوی سهل سرانجامی از لشکر برآمده متوجه پیشتر گردید درین عرصه ربعی از روز مانده بود که نزدیک برهان الملک رسیده در پهلوی هم بمفاصله نیم کروه ایستادند و نادرشاه لشکر بدو قسمت نموده بعضی را در مغرب خیام خود گذاشت و با فوجی برسر ایشان راند و قشون سواری خود را سه حصه نموده یکی را همراه خود گذاشت و دو حصه را بجنگ امیر کبیر مذکور را مور فرمود بهادران قزلباش بر سر امیر الامرا تاخته شروع بتاختن و زدن و انداختن نمودند در دو ساعت جمیع لشکر صمصام الدوله و برهان الملک هم برآمد و همراهیان امیر الامرا اکثر کسانی که نام آور بوده اند مع مظفر خان برادرش بکار آمده سفر آخرت گزیدند از انجمله بود پسر کلان صمصام الدوله و علی حامد خان و شاه نهراد خان و یادگار خان و مرزا عاقل بیگ کمل پوش مع معدودی رفقای خود و میر کلو خلف میر مشرف درتن چند پسر رای خوشحال چند پیشکار میر بخشی وغیرهم و امیر الامرا مجروح و بیهوش بهمراهی معدودی از رفقا که بقیة السیف بوده اند از میدان برگشته سر شام بلشکر رسید و از خوبی نظم و نسقیکه امرا و سلاطین هند دارند قبل از رسیدن امیر الامرا بلشکر خیمه و اسباب و خزانه او لشکریان غارت کرده اثری از اردوی صمصام الدوله برجا نماند تا آنکه بعد رسیدنش سراپرده میسر نبود که لاش نیم جانش را فرود آرند آخر از جائی بیچوبه بدست آورده برپا نمودند و امیر الامرا را در آنجا گذاشتند اعتماد الدوله و آصفجاه و خواجه سرایان محلی پادشاه برای پرسش و عیادت آمده تاسف و دعای بقای عمر و دولتش می نمودند صمصام الدوله که اندک بهوش آمده بود چشمی وا کرده با نهایت ضعف جواب ادکه با خود کار خود را تمام کردیم شما دانید و کار شما اینقدر میگوییم که پادشاه را بملاقات نادرشاه و نادرشاه را بشاه جهان آباد نخواهید برد و بنحویکه دانید و توانید از همین جا این بلا را بگردانید آصفجاه و اعتماد الدوله بعد گفت و شنید برخاسته بخانهای خود رفتند و صمصام الدوله روز سه شنبه نوزدهم ماه مذکور بدار البقا انتقال نمود و برهان الملک که در میدان ایستاده و همراهیانش بعضی کشته گشته و بقیة السیف با ضطراب باهم مجتمع و متحیر بودند لشکر قزلباش از چار سو هجوم آورده یکی از انها که جوان نوخاسته از اتراک نیشاپور هم وطن برهان الملک بود جرأت نموده بیباکانه روبروی فیلش آمد برهان الملک که نیزه می انداخته جوان مذکور بانگ بروی زده گفت محمد امین دیوانه شده با که میجنگی و بکدام با فوج اعتماد داری و نیزه را برزمین زده اسپ خود را بنیزه لبست و از خانه زین جسته ریسمان هودج فیل گرفته بر عماری سواری برهان الملک برآمد برهان الملک که از ضابطه ایران واقف بود موافق آداب آنجا اطاعت نمود و اسیر پنجه تقدیر گردیده همراه لشکر قزلباش بحضور نادرشاه رسید نادرشاه عفو تقصیرات او فرموده مورد الطاف و عنایات ساخت و چون شام شده بود شاه از میدان برگشته بلشکرگاه خود رفت برهان الملک گشته شدن صمصام الدوله شنیده متوقع مرتبه امیر الامرائی که همیشه آرزوی آن داشت گردید و سخنان مصلحت آمیز مناسب وقت با نادرشاه گفته بگرفتن مبلغ دو کرور روپیه خوشنود و راضی بمصالحه و معاودت نمود و بنابرین گذاشت که آصفجاه آمده مبلغ دو کرور روپیه را انجام دهد و نادرشاه معاودت نماید رقعه متضمن این بشارت بپادشاه و آصفجاه نگاشته ابلاغ داشت چون این رقعه رسید پادشاه و آصفجاه که سر بگریبان عجز و اضطرار افگنده نمیدانستند که چه کنند شادمان گشته محمد شاه نهودی آصفجاه را مرخص و مختار فرمود آصفجاه بعد حصول ملازمت بوساطت برهان الملک عدهٔ ایصال زر معهود نموده خوشنود برگشت و بخدمت محمد شاه رسید

کاردانی و دولتخواهی خود ظاهر نمود پادشاه از ظهور امر غیر مترقب مسرور و مطمئن و آصف جاه مورد مراحم گردید چون عهد و پیمان مصالحه و معاودت
استحکام داده آمده بود بمقتضای حرص وافر خواهان منصب امیر الامرائی و امیدوار خلعت گشت پادشاه که خوف فراوان بر سلامتی
جان خود و سلطنت داشت استرضای آصفجاه لازم دانسته همانوقت که آخر روز شنبه نوزدهم ماه بود بمرتبه امیر الامرائی
و عطای خلعتش سرفرازی بخشید و روز یکشنبه بیستم اول روز محمد شاه حسب الطلب نادرشاه بصلاح و صوابدید آصف جاه بلشکر نادرشاه
برای ملاقات رفت زمانیکه قریب بلشکر ایران رسید نادرشاه پسر خود نصر الله میرزا را باستقبال فرستاد شاهزاده چون نزدیک
رسید محمد شاه تخت روان سواری بر زمین گذاشته با نصر الله میرزا ملاقات و معانقه بزرگانه نمود و شاهزاده سلوک فرزندانه مسلوک
داشت و همراه خود تا بنادرشاه برد نادرشاه تا سر فرش استقبال نموده معانقه فرمود و بر مسند خود یکجا نشانید و سلوک
ملوکانه با کمال احترام مرعی داشته در نهایت خوشنودی مرخص نمود برهان الملک که خبر مخلع شدن آصفجاه و یافتن منصب
امیر الامرائی شنید سپند وار بر آتش قهر و طیش غلطیده بیقرار گردید و به نادرشاه معروض داشت که در لشکر محمد شاه غیر آصف جاه احدی مصدر
امری نمی تواند شد و مبلغ دو کرور روپیه چه مایهٔ اعتبار داشته باشد که از دولت هندوستان باین قدر قناعت توان نمود دو کرور
روپیه تنها غلام تعهد می نماید که از خانهٔ خود بدهد و زرهای بیشمار از خانهٔ پادشاه و امرا و مهاجنان و تجار عائد سرکار میتواند شد
بشرطیکه بالشاه جهان آباد که سی چهل کروه زیاده مسافت ندارد نهضتی بعمل آید نادرشاه باستماع این خبر مستبشر گشته رقمی متضمن طلب
آصف جاه نوشت آصفجاه باطمینان عهد و پیمان سابق و نفاذ امر نادرشاهی بلاتامل حاضر شد چون بمعسکر نادرشاه رسید حکم محکم
شرف نفاذ یافت که آصف جاه در لشکر ظفر اثر بماند و محمد شاه را باز برای ملاقات ما طلب نماید آصف جاه معروض داشت
که عهد و پیمان چنین نبود فرمود که ما عهدیکه کرده ایم نقض آن نمی نمائیم ما را با سلطنت و جان و آبروی محمد شاه کاری نیست ناصر و راست
که ملاقات دیگر با او بعمل آید آصفجاه عرضی بمحمد شاه متضمن حکم شاهی نوشته فرستاد و پادشاه ناچار گشته مع عمدة الملک و موتمن الدوله
محمد اسحق خان و بعضی از خواص و خواجه سرایان و عمله شاگرد پیشه بر تخت روان سوار شده عازم لشکر نادرشاه گردید منصبداران
و برخی از ملازمان که اراده همراهی نمودند بزجر و عنف آنها را باز داشت و خود جریده بملاقات نادرشاه شتافت بعد رسیدن
بلشکر محمد شاه را نادرشاه در خیمهٔ علیحده که برای او برپا گشته بود جای داده گفته فرستاد که اسباب تجمل سلطنت و مستورات حرم محترم
خود را مع وابستگان مقرب و ملازمان خدمت و دیگر عمله و فعله حضور با خیمه و بارگاه طلبیده شسته بخاطر جمع در لشکر با استراحت
و آرام همراه باشند و عموم لشکر محمد شاه را فرمان داد که هر کسیکه خواهد در لشکر بماند و هر که خواهد بشهر شاهجهان آباد برود موافق فرمان بعمل آمد
آنچه محمد شاه را مطلوب بود حاضر آمد و رقم نادرشاهی بنام اعتماد الدوله متضمن طلب او مصحوب یسقچی شرف صدور
یافته اعتماد الدوله قمر الدین خان هم بحضور رسید برهان الملک مع طهماسب جلایر که سردار فرقه جلایر و مقرب الدوله
نادرشاه بود با شقهٔ محمد شاه و رقم نادرشاه متضمن دادن مفاتیح ابواب قلعه و خزائن و جمیع کارخانجات بنام لطف الله خان
صادق که در دار الخلافه شاهجهان آباد به نیابت بود پیشتر روانه گردید و متعاقب اینها نادرشاه مع محمد شاه در حرکت آمده عازم
شاهجهان آباد گردید و در لشکر محمد شاه بمجرد آمدن او پیش نادرشاه و بعد رفتن اعتماد الدوله و اردوی شاهی مردم مضطرب و متنفر گشته
اکثری در راه از دست سواران قزلباش که در تکاپو تاز بودند گرفتار آمده غارت و هلاک شدند و اگر بدست قزلباش نیفتادند
رعایای هند زنده نگذاشتند و اگر از خونش درگذشتند عریان ساخت سر دادند القصه نادرشاه مع محمد شاه بشهر در آمده
در عشرهٔ اول ذی الحجه بتاریخ هشتم روز پنجشنبه محمد شاه و روز جمعه نهم نادرشاه سنه احدی و خمسین و مائه بعد الالف در قلعه

شاهجهان آباد

شاهجهان آباد نزول نمود محمد شاه در قلعه و امرا و لشکریان بوضع معمول سابق در مسکن خود قرار گرفتند روز شنبه که عید الضحی دهم نوروز بود خطبه
بنام نادر شاه در مسجد جامع و غیره مساجد خوانده شد چون هنگام عصر روز یازدهم شهر مذکور رسید هندیان آوازه در انگندند که نادر شاه
در گذشت بعضی میگفتند که وفات یافته برخے راسخن اینکه بعذر و تمهید محمد شاه زنے قلماقیه او را ہلاک ساخت علی ای حال
در یک ساعت موت او شهرت گرفت و وے صحیح و سالم با جمع کثیر در قلعه نشسته بود و ابواب آن شب و روز مفتوح و بقضای
مهمات مشغول و برخے از سپاهش در حول قلعه و خانهای شهر ساکن و بعضے بر کنار رود خانه که متصل شهر است فرود آمده بودند مجملاً
بمجرد این شهرت کاذبه در هر کوچه و کنار فوج فوج احمقان کم فرصت با اسلحه و یراق ازدحام نموده و شورش انگنده بقتل و تاراج قزلباش
همت گماشتند و این هنگامه تمامی شهر را فرو گرفت قزلباشیه که فهم زبان هندیان نمیکردند و خبر از جائے نداشتند متفرق یکیک و
دو دو در هر کوچه و بازار در گذر بودند هندیان غافل بایشان رسیده مے کشتند و با آنکه شب در رسید شورش انگیزان تمال
اصلا آرام نگرفتند و آن هنگامه در افزایش بود چون مکرر حقیقت حال بعرض نادر شاه رسید سپاه را امر فرمود که هر کس در جا
و مقام خود آرام گرفته بانتقام نپردازند و اگر هندیان بر سر ایشان هجوم آورند مدافعه نمایند و در ان شب هیچکس از امرای
هند که واقف این کار بودند اصلا متعرض تسکین نائره این فتنه و غوغا نگشت بلکه چند نفرے که حسب الاستدعا از نادر شاه
گرفته برای اطمینان و محافظت خود بخانه برده بودند در منازل ایشان مقتول شدند و با آنکه در جنگ کرنال قریب بیست
کس از قزلباش اندک بزخم تیر مجروح و زیاده بر سه کس کشته نشده بود درین هنگامه قریب بهفتصد کس از ان طبقه
بقتل رسید بالجمله چون روز شد و همان آشوب در اشتداد بود نادر شاه از قلعه سوار شده بقتل عام فرمان داد و فوجے از سوار
و پیاده بآن کار مامور گشته بایشان گفت که تا جائیکه احدے از قزلباش کشته شده باشد احدے را زنده نگذارند لشکر قزلباش بنیاد
قتل و غارت کرده بمنازل و مساکن آن شهر در آمدند و قتلے بافراط کرده اموال بیغما و عیال باسیرے بردند و بسیاری از ان شهر
خراب و سوخته شد چون نصف روز بگذشت و تعداد کشتگان از حساب در گذشت نادر شاه ندای امان لبقیة السیف
در داد و لشکریان دست کوتاه کردند و پس از چند روز شوارع مساکن که پر از اجساد مقتولین بود هوا عفونت یافته عبور نیز دشوارے
داشت حکم بتنظیف آن شد کوتوال شهر در هر گذر آنهارا جمع آورده باخس و خاشاک که از عمارات فرو ریخته بود بے آنکه تمیز مسلم
و کافر شود همه را بسوخت برهان الملک بعد چندے بمعرض سرطان که در پای او بهم رسیده بود برحمت حق رفت و شیر جنگ که
با هزار سوار قزلباش برای آوردن دو کرور روپیه موعود پیش صفدر جنگ بصوبهٔ اوده رفته بود مبلغ مذکور آورده رسانید و
داخل خزانه نادر شاہے گردید و نادر شاه ذخائر پادشاہے را بتصرف در آورده از مردم نیز زرها حاصل نموده دخترے از
احفاد شاه جهان پادشاه بحبالهٔ نکاح پسر کوچک خود نصر الله میرزا که همراه داشت در آورد چون بسبب دواعی شتاب
در معاودت داشت تمامے ملک سند و صوبهٔ کابل را با بعضے محال پنجاب که به تنخواه صوبه کابل است از مملکت هندوستان تفرقه
محمد شاه وضع نموده ملحق بممالک ایران ساخت و محمد شاه ضیافت نادر شاه در کمال تکلف قرار داده بتقدیم رسانیدن
خدمات حضور امرای عظام معین شدند عمدة الملک بخورانیدن قهوه مامور گردیده وقتیکه میخواست پیالهٔ قهوه بدهد اندیشید
که اگر اول به محمد شاه که آقا و پادشاه من است دهم اتلاف حق نمک و نوعے از خوف و بیم خواهد بود و اگر بدهم از بطش و سطوت
نادر شاه که پادشاه سفاکیست ایمن نیستم دو پیالهٔ پر از قهوه نموده اول بدست آقاے خود داده گفت که فدوے را لیاقت
دادن پیاله بدست شاهنشاه نیست ولی نعمت از دست خود بشاهنشاه دهند هر دو پادشاه و حضار را حسن ادای این خدمت

پسند آمده مورد تحسین آشنا و بیگانه گردید و الحق مرد با شعور و سلیقه اش در همه امور بنهایت درست بود بعد از آن نادرشاه محمد شاه و امرای
هند را طلبیده مجلسی بیاراست و پادشاه را جیغه داده امرا را خلعت بخشید و نصایح نموده بسلطنت گذاشت و بتاریخ هفتم صفر سنه اثنی
خمسین و مائة بعد الالف از شاهجهان آباد طبل مراجعت کوفته بازگشت +

ذکر سوانحی که در هندوستان بعد مراجعت نادرشاه بایران رویداد

بعد نهضت نادرشاه بطرف ایران محمد شاه با آصفجاه و اعتماد الدوله و عمدة الملک موتمن الدوله اسحق خان بهادر که تازه بعرصه آمده
دیوان خالصه و بسبب نیکو خدمتیها که در سفر کرنال و جنگ نادرشاه نموده کمال تقرب یافته بود سرگرم سرانجام مهام خود گردیده مشغول کارها
شد روز جمعه بستم صفر سنه مذکوره امیرخان بخطاب عمدة الملک و خدمت بخشی گری سوم سرفرازی یافت و دیوانی خالصه
و خطاب موتمن الدوله بمحمد اسحاق خان بهادر و خدمت صدارت بعظیم الله خان مفوض شد و در روز یکشنبه بیست و نهم شهر
مذکور خلعت خدمت میر توزکی به مرتضی خان و قراولبیگی بنعمت الله خان نوه روح الله خان امیرالامرا عنایت شد و روز دوشنبه
هشتم ربیع الاول سنه مذکوره داروغگی فیل خانه با خلعت شش پارچه به هادی علیخان برادر عمدة الملک و بخشی گری
احدیان بسید صلابت خان پسر سادات خان مرحمت شده داروغگی گرز داران بعظیم الله خان و داروغگی توپخانه بمنزبیت خان و بخشی گری
اعلی شاهیان بعمدة الملک و ڈاک سوانح به حکیم معصوم علیخان عنایت شد و روز پنجشنبه هفدهم شعبان سنه مذکوره ماهی و
مراتب باسحاق خان و صلابت خان و روز یکشنبه بیستم شهر مذکور عطایای مسطور بسعد الدین خان میر آتش عنایت شد
محمد شاه را از ابتدا سوء ظن با امرای تورانیه بود در سانحه نادرشاهی افزود و به تقویت نادرشاه استظهاری بهم رسانیده قاصد تذلیل و
تضعیف آصفجاه و اعتماد الدوله گردید با عمدة الملک اسحاق خان وغیره استشاره نمود عمدة الملک که مرد صاحب جرأت و فطنت
بود پادشاه را دلاسی نموده بر عزل اعتماد الدوله از وزارت دلیر گردانید و در خلوت معروض داشت که اگر سایه دست
مرحمت خداوندی بر سر این دولتخواه خواهد بود این اراده جزم و تصمیم خواهد یافت انشاء الله تعالی انتظام مهام سلطنت
خاطرخواه ولی نعمت سرانجام می تواند شد پادشاه چون بر دانش و شعور عمدة الملک اعتماد وافر داشت اراده عزل
قمرالدین خان از وزارت مصمم نموده انتظار انصراف آصفجاه بسمت دکن میکشید بعد انقضای یکسال و چند
ماه آصفجاه برای تجدید و تشیید بند و بست دکن که بنابر سنوح فتنه ورود نادرشاه و مسلک خودسری پیمودن
پسرش ناصرجنگ که در دکن نائب او بود اختلال و برهمی در مرکز دولتش رو داده بود از محمد شاه رخصت گرفته و پسر کلان خود
غازی الدین خان بهادر فیروز جنگ را که داماد اعتماد الدوله بود خلعت نیابت امیرالامرائی از حضور رسانیده عازم دکن
شده کوچ نموده داخل خیمه گردید محمد شاه مخفی قلمدان وزارت بعمدة الملک عنایت کرده جازم بود که بعد دور افتادن
آصفجاه خلعت وزارت بعمدة الملک عنایت نماید عمدة الملک چون اندک تیزی بیجا در طبیعت داشت بی پروا گیها آغاز نهاده در حق
اعتماد الدوله کلمات رکیکه که لائق شان او و زبان ایشان نبود پیش مخلصانش دو سه نوبت گفت چون سخنهای مذکور باعتماد الدوله رسید
آصفجاه را که بیرون شهر در مضرب خیام خود مقام داشت نوشت و استشاره نمود که احوال اینست چه می باید کرد آصفجاه
در جواب گفته فرستاد که مخالفت با پادشاه و منازعت با خداوند موجب فلاح و مقرون بصلاح نیست از پادشاه
رخصت خواسته اراده همراهی ما باید نمود اعتماد الدوله حسب الامر آصفجاه بپادشاه عرضداشت نگاشت

مضمون اینکه از غلام تقصیری بزعم خود بعمل نیامده و مزاج حضرت بگفته غرض گویان انحرافی بهم رسانیده چون اراده نکوا ئی
نبوده والحال هم نیست فدوی همراه آصف جاه بدکن میرود و ولی نعمت کار سلطنت از دست هر بنده دولتخواه که منظور باشد
بگیرند و عرضی بحضور فرستاده خود داخل پیش خیمه گردیده ملحق بآصف جاه گشت پادشاه که مزاج مستقل و جرأتی نداشت
مشوش و متحیر گشته استشاره با عمدة الملک و موتمن الدوله نمود عمدة الملک سخنان گذشته را اعاده کرد پادشاه خاموش ماند عمدة الملک را
رخصت نمود و در تنهائی از موتمن الدوله بر سر خود قسم داد که انچه برای پادشاه و سلطنت صلاح داند بلا حیف و میل
بعرض رساند موتمن الدوله چون دست گرفته و متوسل عمدة الملک و صاحب عهد و پیمان با او بود که در مشوره های پادشاه خلاف
مرضی عمدة الملک سخنی نگوید در جواب متحیر گشته متوقف شد پادشاه باز قسمهای غلاظ و شداد داده استفسار کرد موتمن الدوله
بعرض رسانید که اگر مخالف قول عمدة الملک بعرض رسانم نقض عهد و میثاق می شود و اگر موافقت قول ایشان نمایم نمک حرامی
و نوعی از خیانت خواهد بود بهتر آنکه درین باب غلام را معاف دارند و استشاره نفرمایند محمد شاه در مبالغه افزود موتمن الدوله ناچار گردیده
التماس کرد که هر چند عمدة الملک امیر ابن الامیر و مرد صاحب جرأت صائب تدبیر است اما پیش مردم و عمده های هندبسبکی اوضاع
و اطوار مشهور و این کمترین بندگان و بعضی دیگران که بتوسل ایشان شرف عتبه بوسی و ملازمت حضرت دریافته باوج عزت
رسیده اند هنوز در نظر راجه های هندوستان و دیگر اعیان و ارکان همان مرتبه دیروزه دارند و آصفجاه و اعتماد الدوله را
جمیع اقویای هند بنظر امیدی بینند و اطاعت آنها را سرمایهٔ حصول مآرب و سعادت خود میدانند با اعتماد امثال این مردم
بر هم زدن با اینها بزعم قاصر دولتخواه مقرون بصلاح نیست پیشتر هر چه مرضی ولی نعمت باشد احسن و اولی خواهد بود محمد شاه
باستماع این کلمات متنبه و از اراده خود منصرف گشته شروع باسترضا و استمالت اعتماد الدوله و آصف جاه نمود روز دیگر عمدة الملک
مزاج پادشاه را بطور معهود نیافته متحیر و مستفسر گشت پادشاه در جواب گفت که آزردن امرای تورانیه که بالفعل دائر و سائرند
مناسب نمی نماید و استرضای ایشان بصلاح دولت اقرب شما را هم بمقتضای دولتخواهی باید که از انچه موجب نفاق و
افتراق باشد احتراز نمائید عمدة الملک مزاج پادشاه دریافته پیش آصف جاه شتافت و اعتماد الدوله و آصف جاه را راضی
ساخته گفت هر چه مرکوز خاطر عاطر باشد ایما شود که بنده بهمان راضی است آصف جاه مدح و ثنای عمدة الملک
آغاز کرده گفت چون الحال در میان شما و اعتماد الدوله ملالی حادث گشته بهتر آنکه چندی روز باله آباد که صوبهٔ شماست تشریف
ببرید عمدة الملک از آصف جاه و اعتماد الدوله رخصت گرفته از پادشاه هم سفر خاص استیذان نموده عازم صوبهٔ اله آباد گردید
و بیرون شهر معسکر آراسته چندی مدت برای انجام سفر و انفصال جواب و سوال کارهای خود توقف نمود و وکلای معتمد برای دربار
معین نموده روانه منزل مقصد گشت و موتمن الدوله در دل پادشاه و اعتماد الدوله و آصف جاه جای لبیار بهم رسانیده نهایت اقتدار
یافت و ابو المنصور خان بهادر صفدر جنگ بعد رحلت برهان الملک بصوبه داری اوده سرفرازی یافته در دار الملک خود که
صوبه مذکور بود اقتدار لبیار بهم رسانیده مبانی دولتش استحکام پذیرفت و زکریا خان بدستور صوبه دار لاهور و ملتان العنایت
نادر شاه مستظهر ماند و پسر کهترش که اندک دلیر و بیباک بود در تنبیه و تادیب نور محمد خان لثی که نادر شاه نمود رفاقت و راهبری
کرده بخطاب شاه نواز خانی امتیاز یافته خشنود میگذرانید و بکام و آرام بانتظام مهام متعلقه خود در ممالک پنجاب اشتغال می نمود

ذکر رحلت شجاع الدوله صوبه دار بنگاله و منازعت مهابت جنگ نائب صوبه عظیم آباد

باعلاء الدوله سرفرازخان پسر شجاع الدوله مذکور و حاصل نمودن مهابت جنگ حکم جنگیدن باسرفرازخان مع سند صوبهٔ بنگاله بنام خود بتوسل موتمن الدوله اسحاق خان بهادر

شجاع الدوله که صوبه دار بنگاله بود هنگام ورود نادرشاه بشاهجهان آباد باجل موعود درگذشت و برحمت ایزدی پیوست زبان از
بیان محامد ذات ستوده آیاتش قاصر و مجملی از اوصافش بدفاتر نمی توان نگاشت احدی از ملازمان نبوده که دیده و دانسته
آزادی مراعاتی لائق بحال او نکرده باشد و هنگام مردن دو ماهه مواجب هر یکی از رفقای ملازم مثل سوار و پیاده و عمده تا
خدمه و جمیع عمله و فعله پیشگی داده و از همه با استعفا خواسته رحلت نمود و در ایام دولت او هر که اندکی هم آشنا بود
از موائد خوان احسان او بهره بر میداشت و میرزا الهای برهان پور که مولد و موطنش بود هر یکی مواجب و سالیانه بقدر معاش
خودی یافت رعایت طرف حق بمرتبه داشت که در عدل و انصاف و ازالهٔ جور و اعتساف فرزند داو سفیه عاجز
مستمند نزد او یکسان بود و عصفور در چنگل باز آشیان می نمود ایام دولت آن والانژاد از عهد نصفت نوشیروانی
یاد میداد از فرط هوشیاری انتظامی که در امور ملکداری داشت هر که وارد ملک بنگاله میشد اگر حسبا و نسبا اندک هم لیاقتش بود بمجرد ورود
در سرحد و قلمروش بآن مبرور مغفور اطلاع آمدن او میشد و هر گاه در شهر مرشدآباد میرسید سه روز انتظار میکشید تا ببیند که اراده [illegible]
این مملکت از ارکان دولتش دارد یا نه اگر داشت و کسی تعریف و تقریب و سفارش میکرد احضار فرموده امیدوار مقصدی که بود کامیابش میفرمود و اگر کسی
وسیلهٔ او نبود روز چهارم در مجلس خود خبر ورود او را مذکور می نمود و میگفت شاید از حاضران کسی را با او سابقهٔ معرفتی نبود و الا البته معروف او میشد
با این صورت هم اگر کسی متنبه گشته ذکر او بقدر معرفت نمود فهو المطلوب گر نه خود کسی را فرستاده استعلام حال او میفرمود و پیغام میداد
که هر گاه ورود باین دیار اتفاق افتاده مارا هم میتوان دید و براوضاع معاش و مقدار مصارفش در غیبت او از منهیان راست گفتار اطلاع
حاصل می نمود و کسی را از ملازمان او مجال نبود که سخن دروغی با او تواند گفت و این رسم پوچی که درین بلاد هند دائر و سائر
است که عمله امرا و سلاطین هر جا بروند یا چیزی از نزد آقای خود ببرند انعامی از دیگر بگیرند اگر ندهد بجبر بستانند ملازمان او را
حتی انفار و چوبدار که اغلب این قسم ایذا و اضرار شیوهٔ رذیلهٔ اینهاست و گاه بعضی از نجبای اراذل پیشه هم بدلالت
طبع سیاه رو پیروی آنها نموده ارتکاب چنین امور می نمایند مقدور نبود اگر کسی از حد بدر رفته جائی طمعی می نمود
بمجرد اطلاع برطرف و منعم هم مورد عتاب می شد از جهت این راه سد و کسی را از نوکران او مقدور نبود خود یکی
رعایت ادنی ملازمان خود میفرمود که آنها هم از مال دیگران مستغنی و بی نیاز می بودند القصه بر لابدیات عزیز وارد
مطلع گردیده بعد ملاقات استفسار و استمزاج می نمود اگر میدانست که قاصد رفاقت و نوکری نیست بکمال دلجوئی و
اعزاز ملازم خود گردانیده وجهی معتد به برای مصارف ضروریه او عجالةً می فرستاد و اعلام میکرد که در این دیار
این مقدار قلیل کفایت میکند و او تعالی قادر است که توسیعی هم کرامت فرماید و جمله ملازمان روشناس را از موائد
احسان آن صاحب جود خوانی پر از انواع نعما میرسید برخی را همیشه و جمعی را روزی در میان و بعضی را در اسبوعی
دو بار و ما دام الحیوة او این فیض هم از کسی منقطع نبود و اسمای ملازمان روشناس از عمله شاگرد پیشه و مصاحبان وغیره
همه را در بیاضی که اوراقش از عاج تراشیده بود نوشته پیش خود میداشت و وقت رفتن در رخت خواب اوراق
مرقومه را دیده چند اسم از آن اسما برگزیده زیر هر نامی مبلغی لائق حال او که زر خطیری میشد بقلم خود می نگاشت

و هر یکے را به مالگزاری از زمینداران خالصه بنام کار سزاوے وغیره تعیین فرموده او را یا وکیلش را اعلام میکرد که اینقدر رعایت
با این عزیز موجب خوشنودی ماست زمیندار سعادت خود شمرده مع شئے زائد بعمل مے آورد و بعد عود از شخص مذکور استعلام
فرموده اگر ظاهر مے گردید قدر او در نظرش مے افزود و الا رعایت بعمل آمده از نظر اعتبار بنابر ناراستی مے افتاد و بعد مراعات با
اشخاص مرقومه اسمای آنها محو فرموده نام دیگران می نگاشت و مادام الحیوة چنین بود اللهم اغفر له والحقه بالصالحین علاء الدوله سرفرازخان
بجای پدر بر مسند ایالت صوبجات متعلقهٔ او که اوڈیسه و بنگاله و عظیم آباد بود متمکن گشت مهابت جنگ که از طرف پدرش
به نیابت صوبه عظیم آباد مامور بود انقلاب سلطنت دیده بسر حد صوبه عظیم آباد اقامت داشت رقم نادر شاه که بنام
شجاع الدوله اصدار یافته بود بعد رحلتش بسرفرازخان رسید مهابت جنگ را که از سرفرازخان اطمینان نبود بفکر کار خود افتاد
و سرفرازخان هرچند صلاح و سداد داشت و بصیام ماه مبارک رمضان و رجب و شعبان و ایام البیض هر ماه و اکثر اعمال
نوافل معینهٔ ایام و سال مے پرداخت اما از عقل و شعور یکه سروران را از آن گزیرے نیست بے بهره افتاده بامور
مرجوعه چنانچه باید نمے پرداخت و بکنه دقائق و شرائط سرورے نمیرسید بنابر جهات مذکوره هرچند با متوسلان پدر خصوص
رای رایان عالم چند و جگت سیٹھ و حاجی احمد که عمده مقربان و مرجع حل و عقد امور نظامت بوده اند تعرضے نداشت
اما مصاحبان و رفقاے دیرینهٔ او مثل میر مرتضے و حاجی لطف علیخان و مردان علیخان و دیگران که با حاجی احمد کینه هاے سابق
داشتند اهانت و تذلیل او منظور داشته بتوهینات زبانے دقیقه نامرعے نمیگذاشتند و همواره خصومت و مخالفت
حاجی احمد با علاء الدوله مرحوم بانحای مختلفه ظاهر نموده از حاجی مذکور مزاج او را منحرف مے ساختند تا آنکه علاء الدوله مهر دیوانی را
که از عهد شجاع الدوله سپرد حاجی بود گرفته بتحویل میر مرتضے سپرد و خواست که فوجدارے راجمحل از عطاء الله خان تغیر نموده
بداماد خود حسن محمد خان بدهد حاجی احمد ازین ممر و از کید اعادے خود متوهم گشته بمهابت جنگ یکے را بنزار مے نگاشت
و سرفرازخان را در قوالب دو لتخواهے و کفایت دلالت به برطرفے سپاه نموده داد اندکے از راه سفاهت با عدم
اعتماد پذیرا نمود درین عرصه که زین الدین احمد خان از عظیم آباد و سعید احمد خان از رنگپور فوجدارے خود بحضور علاء الدوله
رسیدند منوچهر خان سرفرازخان را مشوره قید و حبس حاجی با هر دو پسرش که نام شان مذکور شد داد و علاء الدوله قبول
نکرده با حاجی احمد ظاهر ساخت و بدانست خود این اظهار را موجب تصفیه و اطمینان خاطر حاجی شمرد با این حالات دختر
عطاء الله خان را که دختر زاده حاجی احمد و با سراج الدوله نوه مهابت جنگ که مرزا محمد نام داشت منسوب بود خواست که فسخ نسبت
سابقه نموده با پسر خود منسوب نماید و نیز محاسبه صوبه عظیم آباد میخواست و سپاهی را که از سالها و عهد پدرش متعینه مهابت جنگ بوده از
جمله متوسلانش بودند احضار نمود چون تعلل در آمدن نمودند اراده استرداد عطایا که شجاع الدوله بآنها مرحمت کرده بود نمود حاجی احمد
امور مذکوره را مفصل مع شئے زائد بر نگاشت و سعید احمد خان نیز تائید قول پدر نموده حالات مذکوره را بعم خود مهابت جنگ
بطور شهادت مرقوم ساخت و علاء الدوله با این سلوکها متوقع اطمینان و وفا از حاجی احمد و برادر و پسرانش بود مصرع نه
تصور باطل زهی خیال محال + مهابت جنگ بعد استماع این مقالات و تحقیق این حالات مآل احوال خود در صورت اغماض نهایت
ابتر دیده با موتمن الدوله محمد اسحق خان بهادر که دیرینه آشناے او و بکمال تقرب و اعتماد در حضور بهم رسانیده بود توسل جست
و مخفے از اغیار استدعاے سند صوبجات ثلثه مذکوره به تقبل یک کرور روپیه پیشکش و رسانیدن اموال ضبطے سرفرازخان در حضور
نموده شقه پادشاه متضمن فرمان جنگیدن با سرفرازخان و انتزاع صوبجات ازو درخواست و خود در تیارے

فوج باشتهار تنبیه زمینداران بهوج پوریه که در صوبهٔ عظیم آباد بتمرد مشهور و بکثرت اقوام خود مغرور بوده اند اشتغال ورزید سرافرازخان
ظاهرداری کرده دفع الوقت و انتظار فرصت می نمود تا آنکه ده ماه از مراجعت نادرشاه بایران و یکسال و یکماه تمام از انتقال شجاع الدوله
مرحوم گذشت و شقهٔ پادشاه خاطرخواه مهابت جنگ در رسید مهابت جنگ تاریخ کوچ نمودن بجنگ سرفرازخان از منجم
معتمد خود معین کنانیده طرق تردد مسافرین بطرف مرشدآباد بانهایت اخفا بنوعی مسدود ساخت که هیچکس ازین طرف رفتن
بمرشدآباد نمی توانست و شخصی از معتمدین خود را مع خطی بنام جگت سیته فتح چند متضمن کوچ نمودن بتاریخیکه تقرر یافته بود بمرشدآباد
که دارالملک صوبهٔ بنگاله است فرستاده فهمانید که فلان تاریخ این خط را بجگت سیته باید رسانید و خود در اواخر ذی الحجه سنه
اثنی و خمسین و مائة بعد الالف بشهرهٔ رفتن بطرف بهوج پور از شهر عظیم آباد برآمده متصل آبادی بر تالاب داشت خان که بطرف
مغرب از شهر واقع است معسکر ساخت و فوج را بجمعه یکجا نموده همه را فراهم آورد و زین الدین احمدخان داماد کهتر خود را در شهر
عظیم آباد نائب گذاشته سید هدایت علیخان بهادر اسدجنگ والد فقیر را به پرگنه سرس و کتنبه وغیره که حکومت آنجا داشتند
مرخص نمود و متعاقب نوشت که شما را و زین الدین احمدخان را بخدا سپرده عازم مرشدآباد شدیم هرصورتیکه پیش آید باتفاق آنچه
مناسب باشد خواهید نمود روزی که میخواست فردا بطرف مرشدآباد نهضت نماید سران سپاه را از هندو و مسلمان احضار
فرموده مجمعی ساخت بعد فراهم آمدن همه مصحف مجید بدست مسلمانی صالح و آب گنگا مع مس و ریحان سیاه که مقسم به عمده جماعهٔ
هنود است بدست برهمنی طلبداشته از مسلمانان بکلام الله و از هنود باشیای مذکوره خواهان قسم شد معهود آنکه مرا با
دشمنان خود محاربه در پیش است از شما مردم که رفقای دیرینه و معتمد و بازوی منید بنا بر اطمینان خاطر خود عهد و پیمان میخواهم
اگر رفاقت و اعانت من منظور باشد تجدید عهد و پیمان موکد بقسمها و ایمان نمائید که اگر من خود را بر آتش زنم یا در آب و
دشمن اگر رستم باشد و اگر افراسیاب شما رفاقت مرا از دست نداده با هرکه دوست و با هرکه دشمن باشم دشمن باشید و جان خود را
رفاقت من در بازید سپاه که اکثر از آنها مخلص دولتخواه بنا بر پرورش و حقوق سابقه و توقعات لاحقه بودند عهد مذکور را بطیب خاطر تقدیم
کرده موکد بقسمهای غلاظ و شداد نمودند و کلام مجید را بر سر و چشم خود برداشتند و هندوان نیز عهد و پیمان نموده قسم بتقبیل پای برهمن و مس
آب گنگا و مس غیره نموده همه یکدل و یکزبان صدای تسلیم رفت و جانبازی در خدمت بلند نمودند بیگانگان و نوملازمان نیز بتبعیت آنها
شریک عهد و پیمان مذکور گردیده کمر به رفاقت مهابت جنگ بستند چون ازین طرف اطمینان میسر آمد حقیقهٔ راز برکشود و ارادهٔ خود با عداوت
و اهانتیکه سرفرازخان با او و برادرش حاجی احمد نموده و بعد از آن آنچه که مکنون خاطر داشت ظاهر نمود چون عهود و اقسام در میان آمده بود همه را
غیر از تصدیق قول مهابت جنگ و تصمیم خلاف اچاره نبود وقت شام این مجلس اختتام یافت و صبح آن روز که تاریخ مختار بود مهابت جنگ با
فوج جرار و سامان موفور که مهیا نموده بود نهضت بطرف مرشدآباد نمود و منزل بمنزل بلاتوقف قطع مراحل نموده هرگاه بدرهٔ شاه آباد که عبور
آن در صورت مزاحمت دشواری دارد نزدیک رسید لشکر را در صحرای دامن کوه توقیف نموده مصطفی خان افغان را که یکی از دلاوران و
سرداران جان فشان بود مع صد سوار و پروانه و دستک مهری سرفرازخان متضمن طلب یکی از جماعه داران که از جائی بسبتش آمده بود پیشتر فرستاد
فرمان داد که این پروانه و دستک را بمستحفظان درهٔ مذکور که صد و صد پیاده برق انداز بیش نخواهند بود نموده داخل درهٔ مذکور شود و علامت
دخول آنکه در آنجا رسیده نقارهٔ شتری خود را بنوازد تا متعاقب فوج باسانی بدون مزاحمت عبور تواند نمود مصطفی خان موافق فرمان بعمل
آورد چون نزدیک بدره رسید مستحفظان موافق ضابطه از ورود او تبوقیف نموده مستفسر احوال گردیدند مصطفی خان دستک و پروانه
مصحوب یکی از همراهیان فرستاد متصدی دره بعد ملاحظهٔ دستک پروانه دره را کشود و اذن داخل شدن داد

مصطفی

مصطفی خان در آنجا رسیده علامتیکه معهود بود بتقدیم رسانید و نقاره را بزور و شور بنواخت افواج هراول مهابت جنگ بمجرد استماع
صدای نقاره از دامن صحرا بهیئت مجموعی در نهایت کر و فر نمایان گردید مستحفظان مضطرب گشته مستعد حرکتی گردید مصطفی خان بانگ زد که زنهار
اگر حرکتی کردید همه پامال رسیده کشته خواهید شد جماعهٔ پیاده بحواس مضطر گردیده بجای خود نشستند و مردم مصطفی خان در را کشوده مستعد ایستاده
فوج پی هم رسیده داخل دمه گردید چون همان روز در میان حامل خط جگت سیٹھ مهابت جنگ معهود بود که خط برسانند و نیز حسب الامر بجا آورده
خط را رسانید جگت سیٹھ بعد ملاحظهٔ تاریخ نهضت مهابت جنگ شمرده دید که امروز مهابت جنگ از درهٔ تیلیا گدهی گذشته در پنج شش روز بشهر آباد
میرسد با اضطراب تمام سوار شده پیش سرفراز خان آمد و خط مهابت جنگ نموده احوال بعد روش قریب براج محل ظاهر نمود و نیز خطیکه
مهابت جنگ بسرافراز خان نگاشته بود گذرانید خلاصهٔ مضمونش اینکه چون مذلت و خفت برادرم بعد از اطلاع رسید کار بجای ناموسی
کشید فدوی بنا بر پاس ناموس لاعلاج تا باینجا رسیده غیر از بندگی و عقیدت مقصدی ندارد امیدوار است که حاجی احمد
را مع توابع و علائق رخصت فرمایند بمجرد اطلاع حیرت عظیم بهر که و مه را لاحق گشته سرفراز خان باحضار رؤسای لشکر
و جمیع هواخواهان فرمان داد و حاجی احمد برادر مهابت جنگ را نیز طلبید چون اجتماع دست بهم داد همه را با برادر
حاجی احمد را بوعید و تهدید ترسانید حاجی احمد سخنان ملائم مناسب وقت معروض داشته تعهد نمود که
اگر رخصت یافته تا بمهابت جنگ برسد بمجرد رسیدن او را برگرداند بعضی اظهار حاجی احمد را تزویر شمرده راضی
برخصت نمیشدند و برخی بسفاهت تصدیق قولش نموده صواب دانستند در رخصت حاجی احمد در تذبذب
ماند محمد غوث خان از رفقای قدیم شجاع الدوله و سرفراز خان که نشئهٔ مردی و مروت در نهایت مرتبه داشت
بسرافراز خان گفت که از قید حاجی احمد کاری نمیگشاید و مهابت جنگ از ارادهٔ خود بقید حاجی احمد باز نمی ماند درین صورت
رخصت حاجی احمد مضائقه ندارد اگر موافق وعده عمل آورد بهتر و اگر عمل نیارد انچه میرود هرگاه با مهابت جنگ جنگ را آماده
ایم حاجی احمد که شخصی واحدی بیش نیست از رفاقت او یا برادرش پروای نداریم و در جمعیت مهابت جنگ از وجود و
عدم حاجی نه چیزی می افزاید و نه چیزی میکاهد التماس غوث خان موثر افتاد و حاجی احمد رخصت یافته پیش
برادر خود شتافت و دران وقت بوسائل و وسائط معروض داشت که محمد علی وردی خان بجان و دل مطیع و منقاد است
زنهار که خداوند در مقابل نوکر صاحب اقتداری که از و منشأ خلاف عقیدت نباشد اراده برآمدن از دولت خانه نخواهند
نمود تا او بسعادت عتبه بوسی رسیده و عرض مطالب خود نموده مطیع و منقاد باشد اگر احیاناً خلاف التماس این فدوی
باغوای مخالفان بقصد مدافعه برآیند خوف آنست که بنا بر حفظ ناموس و جان از و امری بظهور رسد که موجب
روسیاهی دنیا و عقبی باشد چون بمحض ارسال حاجی احمد اطمینان نبود اختلاف آرا در برآمدن و نیامدن واقع شده بیرون برآمدن
مرجح افتاد و بسعی مردان علی خان که کمال نفاق با حاجی و مهابت جنگ داشت بیست و دوم محرم الحرام سنه ۱۱۵۳ هجری
روز چهارشنبه از خانهٔ خود علاء الدوله برآمده در سه چار کوچ بمنزل کمره رسیده و دران منزل بسنت خواجه سرا و
شجاع قلی خان فوجدار هوگلی که برای استمزاج مهابت جنگ پیشتر رفته بودند مع حکیم محمد علی که از آن
طرف بسفارت آمده بود معاودت نموده ملازمت علاء الدوله نمودند بعد ملازمت بعرض رسانیدند که مهابت جنگ
تابع و فرمان بردار است و معروض میدارد که علای بهتان هر کسی را تربیت فرموده بدرجهٔ رفیعه میرسانند پاس حق
خود نموده حفظ مرتبهٔ او سالانم میدانند این کمترین پروردهٔ این دودمان خاک بر داشتهٔ این آستان است

وچنانچه حقوق پرورش خداوند پرورندهٔ خود ثابت دارد همان قسم باعتبار بندگی خود که در عالم عبودیت هیچ گونه قصوری
الی الآن ازین ناتوان سر نزده بر سائر بندگان تفوق خود را متحقق میداند درین صورت دو التماس دارم اول آنکه جمعی
که باعث غبار و نقار از طرف خاکسار شده اند و سرکرده اینها مردان علی خان و میر مرتضی و حاجی لطف علیخان و محمد غوث خان اند
از امور باخراج شوند و کمترین بقبول التماس ممتاز گشته بشرف ملازمت مشرف گردد دوم آنکه اگر این امر متعذر باشد
خود بدولت از اینها جدا گشته جویند و آنها را بدفع این بنده مامور نمایند اگر آنها غالب آمدند مدعائی که دارند بحصول پیوست و
اگر مغلوب شدند بنده بعد غالب آمدن سر قدم ساخته بخدمت خواهد شتافت و این مقاله را موکد بایمان ساخته کلام مجید را مصحوب
حکیم محمد علی فرستاد لیکن چون سرداران مذکور نهایت اعتبار و اقتدار در حضور علاء الدوله داشتند و همان قدر با حاجی احمد
و اخوان و اولادش دشمنیها بود سخن مصالحه درنگرفت و صورت مجادله هم چنانچه شجاعان دلاور سرمی نمایند بظهور نرسید
و حاجی احمد نزدیک براج محل رسیده سواری ملاقات بر دو برادر با همدیگر میسر آمد و بر فیل مهابت جنگ باتفاق سوار
شده بنا بر ایفای عهد فیل مهابت جنگ را چند قدم برگردانیده باز براهی که منظور بود روانه گردید و از آن طرف
سرفراز خان مع فوج و استعداد خود برآمده تا بموضع کریک که جای مشهور بر لب آب بهاگیرتی است رسید غوث خان انطرف
بهاگیرتی مقابل لشکر مهابت جنگ که بر لب آب مذکور در سوتی است معسکر ساخته فرود آمد و سرفراز خان در میان لشکر خود و
غوث خان دریا گذاشت اما پایاب و عرضش بقدر یک تیر پرتاب بود و مسافت فیما بین لشکر مهابت جنگ و سرفراز خان تخمیناً
پنج شش کروه خواهد بود تا رسیدن بمکانات مذکور جواب و سوال مصالحه و ترغیب بملاقات از طرف سرفراز خان بتواتر
بوقوع می آمد مهابت جنگ همان در جواب یک سخن می گفت که من بپاس حقوق پدر شما داعیهٔ بدخواهی ندارم شرطیکه
آنکه در اندازان که باعث نفاق و شقاق میان من و شما شده اند یا آنها را بمن سپارید یا خود بر جای بلند خیمه کرده مرا و آنها را
با یکدیگر بجنگانید اگر من ظفر یافتم آمده ملازمت خواهم نمود و اگر آنها ظفر یافتند خاطر صاحب خواهد آسود چون بر دو شق
برسر فراز خان دشوار بود ملاقات صورت نبست و از طرف سرفراز خان با وجود پیغامهای آشتی و استدعاهای
وفاق نوشتهای جلت سیتهٔ که باصطلاح آنرا ثیپ می گویند متضمن تطمیع بمبالغ کلی بقدر حال هر یکی از سرداران
لشکر مهابت جنگ بشرط گرفتن دادن او در همین منزل وقت شام رسید مصطفی خان و بعضی مخلصان دیگر نوشتهای مذکور
را بمهابت جنگ نموده التماس کردند که اگر جنگیدنی است فردا باید جنگید و الا پس فردا صورت دگرگون خواهد گردید مهابت جنگ
سخنان مخلصان سنجیده و پسندیده همان وقت تقسیم سرب و باروت بهمراهیان نموده محاربه فردا مصمم کرده فوج را
سه حصه نموده نندلال را که سردار عمده بود مع نشان خود بمقابل محمد غوث خان تعین نموده فرمود که همین طرف دریا
راست بطرف او شتابد و دو فوج همراه خود را از دریا پایاب گذرانیده یکی را فرمود که رفته در عقب لشکر سرفراز خان
بایستد و خود با فوج دیگر کناره دریا گرفته روبروی لشکر سرفراز خان روانه گردید و علامت میان خود و فوج اول چنین مقرر
نمود که هرگاه آواز توپ گوش شما رسد بلا تامل بر لشکر سرفراز خان تاخته داخل معسکر شوید عبد العلی خان بهادر و مصطفی خان و
شمشیر خان وغیره افغانان همراه نوازش محمد خان که داماد کلان مهابت جنگ و در آن روز مقدمة الجیش بود ثلث شب
باقی مانده حسب الحکم روانه پیشتر گردیدند و متعاقب او باندک فاصله مهابت هم روانه گردید و نندلال نیز موافق فرمودهٔ
قدم بقدم مهابت جنگ مقابل محمد غوث خان رفت تلاطم فئتین اول طلوع صبح صادق روی نمود و مهابت جنگ

چون بنزدیک لشکر سرفراز خان رسید توپ را از لشکر خود سر داد بمجرد شنیدن صدای توپ فوج هراول بر لشکر سرفراز خان
ریخت و ننداال با محمد غوث خان آمیخت سرفراز خان باضطراب از مصلای خود برخاسته برفیل سوار شده بمقابله مهابت جنگ
روانه گردید فوج هراول مهابت جنگ بعضی از مردم عقب لشکر سرفراز خان مثل محمد ایرج خان و پسرش را هلاک و تاراج نموده بلشکر
ریخت و در عین معسکر زد و خورد رو داد و سرفراز خان چند قدم رفته نزدیک نقاره خانه و سرار دوی خود بضرب گولی تفنگ راه
آخرت پیمود و اکثری از همراهیانش مثل میر کامل و میر گدائی و میر احمد و میر سراج الدین و پسر محمد ایرج خان و حاجی
لطف علی خان و باقر علی خان لقد خان در میدان باخته بعالم آخرت شتافتند و رای رایان عالم چند و محمد ایرج خان زخمی
بشهر معاودت نمودند و محمد غوث خان آنطرف دریا با ننداال مصاف داده ظفر یافت و ننداال کشته گردید فیلبان سرفراز خان
خاوند را مقتول دیده فیل را برگردانید و راه مرشدآباد گرفت محمد غوث خان که از دور فیل آقای خود را گریزان دید احتمال
عدم دلیری آقا نموده سواری را فرستاد تا سرفراز خان را بگرداند و پیغام فرستاد که من جنگ را زده حریف را کشته ام
با من ملحق باید شد که بقیة السیف را نیز بسزا رسانیده آید و مهابت جنگ احتیاط را کار فرما گشته با آنکه کشته شدن سرفراز خان
بیقین دانست بنابر اندیشه زنده بودن غوث خان و مجتمع بودن فوج او چون در جز آتش شکی نداشت مردم قول خود
را متفرق شدن نداد و مردم فوج هراول که در لشکر ریخته بودند باطمینان ظفر یافتن خود و کشته شدن سرفراز خان لشکر
را معمور از زر و جواهر و اسباب وافر یافته مشغول غارت و از سرداران خود متفرق شدند محمد غوث خان خبر
کشته شدن سرفراز خان از زبان سوار همراهی خود که برای آوردنش رفته بود شنیده غرق دریای حیرت و لنا
آبروی خود بنابر عداوت مهابت جنگ که از سابق در نهایت مرتبه متحقق بود نا امید گردیده کشته شدن خود را جازم عازم
گردید و پسران خود محمد قطب و محمد پیر را امر بکندن درع و خفتان از بدن شان نموده گفت که الحال آبرو منحصر در مردن است دست
از جان شسته خود را بر قول مهابت جنگ باید زد چون محمد غوث خان و پسرانش فی الحقیقه شیران ژیان و رستم های
زمان بوده اند با جمعیتی که در آن وقت حاضر بود رو بمهابت جنگ آورده باستقلال تمام روان گردیدند همراهیان او را
چون مردن سرفراز خان تیقن شد اکثر عنان از میدان برتافتند و چندان جمعیتی با غوث خان نماند با معدودی دیگر قصد
نمودند خود را متصل بقول مهابت جنگ رسانید از زخم گولی بندوق مجروح گردید باز هم اصرار بر ارادهٔ خود داشته
اسپ طلبید که سوار شده بر مهابت جنگ بتازد وقت فرود آمدن از فیل دو زخم گولی بندوق متواتر خورده مرده
در میدان افتاد پسرانش بعد پدر اسپان را سر داده پیاده با مقابل فوج مهابت جنگ با سپر و شمشیر دویدند
و متصل رسیده بزخمهای گولی بندوق در خاک و خون غلطیدند محمد قطب که نهایت شجاعت با کمال قوت بدنی
داشت بطرزیکه سپر و شمشیر در دستش بود بهمان هیئات باطمینان و وقار در میدان نشست و روح در همان
حال از بدن او مفارقت نمود و بهمون هیئات مدفون شد و میر ولیسر علی هم با شانزده کس از برادران و همراهیان
خود بعد کشته شدن سرفراز خان بمحض پاس آبرو و حق نمک با مهابت جنگ جنگیده رهگرای عالم بقا گردید الحق در
هندوستان مانند نوکران سرفراز خان کم کسی جرأت نموده میر شرف الدین هم مع دیگران جرأتی نموده بمقابل
مهابت جنگ سست و پایی جنبانیده از میدان برگشت چنانچه دو تیر از دست میر شرف الدین بمهابت جنگ رسیده
یکی بر کمانیکه در دست مهابت جنگ بود خورد و دیگری بدوش راست او رسیده اندک جراحتی کرد

علی ای حال همراهیان سرفرازخان اکثرے بقدر طاقت و توان حق نمک خوارگی و رفاقت بتقدیم رسانیده کسانیکه زنده ماندند بلا علاج ناکامیاب برگشتند و مهابت جنگ ظفر یافته حاجی احمد برادر خود را برای استمالت سکنهٔ شهر مرشدآباد و نظم و نسق آنجا و ضبط و قرق کارخانجات نظامت و خانهٔ سرفرازخان پیشتر فرستاد حاجی احمد بسرعت برق و باد رسیده منادی مهابت جنگ در شهر گردانید و آشوبے که عارض شهر بود فرو نشانید +

داخل شدن مهابت جنگ بمرشدآباد بعد فتح و نصرت و تمکن یافتن بر مسند دولت و حکومت

بعد از دو روز مهابت جنگ بتانی و تامل با نهایت شان و تجمل در اواسط شهر صفر ۱۱۵۳ه داخل شهر مرشدآباد گردید و قبل از استقرار بر مسند امارت بر در سرای نفیسه بیگم بنت شجاع الدوله مرحوم رفته در کمال فروتنی و تواضع التماس عفو قصورات خود نمود و معروض داشت که آنچه در لوح تقدیر مرتسم بود پیرایهٔ ظهور و بروز یافت و این سیاه روئے ابد آباد بنام این خاطی بر صفحهٔ عالم ثبت افتاد لیکن ازین زمان مادام الحیات نسبت با دنی ملازم سرکار غیر از اطاعت و فرمان برداری بظهور نخواهد رسید امید آنست که زلات این پیر غلام از لوح خاطر محو و نسیے گردیده جریدهٔ بندگیهاے دیرینه بتوقیع قبول اختصاص یابد بعد از آن رو بدار الامارة آورده در چهل ستون شجاع الدوله مرحوم نزول اجلال نمود و بر مسند ایالت جلوس فرموده شادیانهٔ دولت نواخت عملهٔ پادشاہے و نظامت و اعیان و عظماے شهر بشرف ملازمت رسیده نذر مبارکباد گذرانیدند اول خلق را از مهابت جنگ بسبب این حرکت قبیح که با خداوندزادهٔ خود نمود نهایت تنفر و عداوت بود آخر بسبب محاسن اخلاق و اوصاف و اعزاز و احترام نجبا و اشراف و مشمول داشتن عنایت و اشفاق با بیگانه و آشنا و دلجوئی اقویا و ضعفا و قدر شناسی مخلصان و ترحم بر عجزه و زبر دستان و در گذشتن از جرائم عباد و پاس حقوق قرابت و اتحاد آن چنان قبول خاطر یافت که مافوقش دران زمان و اکثر اوقات و احیان متصور نیست نفس الامر آنکه اگرچه کشتن سرفرازخان که آقازاده اش بود اقبح افعال و اشنع اعمال است و اما سرفرازخان مرحوم لیاقت سرورے و ملکدارے نداشت چه عجب اگر ایام دولتش امتداد یافت نهایت اختلال بحال ملک و مردم راه یافته تمام صوبجات خرابی بسیار می پذیرفت و فتنه های بزرگ برمے خاست و در عهد مهابت جنگ که مرهته اراده تسخیر مملکت بنگاله و اودیسه و عظیم آباد داشت و افواج از اطراف بر این ملک ریخته ستیز و آویز بار دیگر نمود مثل مهابت جنگے بود که بحسن تدبیر و آب شمشیر چنان حوادث بزرگ و فتن عظیمه را فرو نشانید چنانچه انشاء الله تعالی مجملے از ان رقمزدهٔ کلک فائع نگار خواهد شد سرفرازخان و دیگران را مجال نبود که از عهدهٔ تدارکش بر آیند و در حسن اخلاق و فروتنیها با کمال جاه و جلال گوے سبقت از جمیع امرا ربوده بمرتبه بود که در سالف زمان هم کمتر کسے مثل او نشان توان داد و هر سه برادر و برادرزادهایش نیز بصفات مذکوره موصوف و در جمیع خصائل ستوده مسلکش با او بتساوی پیموده اند و هر یکے از آنها باقتدار عظیم رسیده همه هفت هزاری و مرجع انام و ناظم مهام گردیده کامروای بندهای خدا بودند در اوراق آینده بمقتضای مقام ذکر اینها و دیگر اولاد و احفاد مهابت جنگ و وابستگان دامن دولتش انشاء الله وحده العزیز صورت ارقام خواهد یافت +

تسلط یافتن مهابت جنگ بر صوبجات بنگاله و عظیم آباد و اودیسه و ارسال زرهاے پیشکش

بحضور مع اموال ضبطی خانهٔ سرفراز خان و مفوض گشتن خدمات برفقا و اضافه‌های مناصب و خطاب و دیگر عنایات پادشاهی برای او و برادرزادها و دیگر منتسبان و دودمان او

چون مهابت جنگ بر ممالک شرقیه تسلط یافته خزاین و اموال ضبطی خانهٔ سرفراز خان و شجاع الدوله که یکرورها میرسید
متصرف گردید برتق و فتق مهمات پرداخت از حضور بخطاب حسام الدوله و منصب هفت هزاری و مراتب
و ماهی مفتخر و مباهی گردید زین الدین احمد خان داماد کهتر خود را که در عظیم آباد نائب گذاشته بمرشدآباد رفته بود
صوبهٔ مذکوره را اصالةً باو داد و خطاب احترام الدوله بهادر هیبت جنگ و منصب هفت هزاری مع ماهی و مراتب و پالکی
جهالردار و نوبت و علم برای او طلبید و داماد کلان خود نوازش محمد خان را چکلهٔ جهانگیرنگر و فوجداری سلهت و اسلام آباد
چتگاؤن و بنام دیوانی صوبه بنگاله داده منصب هفت هزاری و مراتب مذکوره با خطاب احتشام الدوله بهادر شهامت جنگ
طلبیده داد و برای برادرزادهٔ سومی وسطی که سعید احمد خان نام و در عهد شجاع الدوله و سرفراز خان فوجداری
رنگ پور و دولت لائق داشت مناصب و مراتب مذکوره مع خطاب مهام الدوله بهادر صولت جنگ طلبیده
نوید صوبه واری اوڈیسه بعد انتزاع از مرشد قلی خان داماد شجاع الدوله یزنهٔ سرفراز خان
مرد سخن فهم و شاعر خوش فکر بود سرشار تخلص و رستم جنگ بهادر خطاب داشت و میرزا محمد که نوهٔ مهابت جنگ و پسر
کلان هیبت جنگ بود مهابت جنگ بفرزندی خود گرفته بجای پسرش پرورش می نمود خطاب سراج الدوله
شاه قلی خان بهادر مع خدمت نوارهٔ جهانگیرنگر ڈھاکه برای او طلبیده بنام او مقرر داشت و برای برادرش که شهامت جنگ
که داماد کلان مهابت جنگ او را بنابر بی اولادی از هیبت جنگ برادر کهتر خود بفرزندی گرفته می پرورد خطاب
اکرام الدوله پادشاه قلی خان بهادر و خدمت احشام آنجا طلبید و این هر دو برادر نیز منصب هفت هزاری
مع مراتب دیگر که لازمهٔ این منصب است داشته در صغر سن امیر کبیر بوده اند و عطاء الله خان داماد کهتر حاجی احمد
که از عهد شجاع الدوله و سرفراز خان بعد تقرر یافتن نیابت نظامت عظیم آباد بنام مهابت جنگ و معزول شدن از
فوجداری اکبرنگر راج محل فوجدار آنجا بود باضافهٔ فوجداری بھاگل پور و رسالهٔ سه هزار سوار و پیاده و منصب هفت هزاری
مع جمیع مراتبش و خطاب اعزاز الدوله بهادر ثابت جنگ امتیاز یافت و حسین قلی خان نائب شهامت جنگ بخطاب
بهادری و منصب چهار هزاری و علم و نقاره ممتاز شد و اله یار خان برادر علاتی مهابت جنگ و فقیر الله بیگ خان
و نور الله بیگ خان و میر جعفر خان و مصطفی خان و دیگر سایر اخوان و اقربا و رفقا هر یکی بخطاب بهادری و مناصب
مناسبه و رساله‌ها و خدمات لائقه حضور سرفرازی یافتند و چین رای که پیشکار رای رایان عالم چند دیوان
شجاع الدوله بود بخطاب رای رایانی و دیوانی مهابت جنگ ممتاز شد و راجه جانکی رام که دیوان قدیم
خانهٔ مهابت جنگ بود بدیوانی تن و دفاتر دیگر تقرر یافت عبد العلی خان خالوی راقم را که همراه مهابت جنگ درین
محاربه هراول شهامت جنگ بوده ترددات نمایان بظهور رسانید و قرابت برادرزادگی باو داشت باین صورت
که پدر عبد العلی خان سید زین العابدین جد مادری فقیر پسر عمهٔ مهابت جنگ بود بخشی گری تمام سپاه با عطای
خطاب بهادری و منصب سه هزاری مقرر شد خان مرحوم که در جاه و مرتبه امید برابری با دیگر برادرزادهایش داشت

ناخوش گشت و رخصت عظیم آباد گرفته معاودت نمود احترام الدوله بهادر هیبت جنگ مقدمش را غنیمت شمرده خدمات پرگنه ترهت
سمای علاوه پرگنه بهار و بسوک که از بیشتر داشت عنایت نموده برفاقت خود گرفت و مهابت جنگ بجای عبد العلی خان بهادر
نصرت علی خان را که شوهر خاله فقیر بود بخشی فوج خود نمود و بخشی دوم فقیر الله بیگ خان بهادر را که دیرینه نمک پرورده او بود
مقرر نمود و مبلغ کرور روپیه پیشکش که با پادشاه موعود بود نقد و جنس سرانجام نموده ابلاغ داشت و بوساطت موتمن الدوله اسحق خان
بهادر داخل خزانه عامره گردید و مال ضبطی سرفراز خان برای پادشاه بقدری که مناسب دانست علیحده نمود نگهداشت مؤید خان
بهادر که یکی از امرای متوسطین حضور بود برای گرفتن اموال ضبطی و خزانه هر ساله بنگاله که در حیات سرفراز خان
ارسال نشده بود بعظیم آباد رسید مهابت جنگ ورود او در بنگاله مناسب ندیده برنگاشت که در سکریگلی رسیده توقف
فرمائید تا این نیازمند مع اموال در آن مکان رسیده تسلیم ملازمان نماید و در راه رجب بسمت اکبرنگر راج محل رفته چندروز انتظار
مؤید خان کشید و بعد ملاقات چند لک روپیه نقد و جنس هفتاد لک روپیه از قبیل جواهر و افیال و افراس و ظروف و اوانی طلا
و نقره و غیره اقمشه فاخره حواله مشار الیه نموده رخصت فرمود و موافق ضابطه خزانه اموال سپرده رسیدی لائق بحال او
نموده مرخص ساخت و خود تهیه لشکر و حشر نموده باراده انتزاع صوبه اوڈیسه از دست مرشد قلیخان داعیه نهضت بسمت
کٹک مصمم فرمود +

ظفر یافتن مهابت جنگ بر مرشد قلیخان بعد جنگ گران و بخشیدن صوبه اوڈیسه برادرزاده خود مهام الدوله صولت جنگ بهادر سعید احمد خان

بعد تمکن بر مسند ایالت بنگاله و انفراغ از رتق و فتق مهمات آنجا مهابت جنگ افواج قاهره با سامان لائق آراسته خواست که با
مرشد قلیخان استمزاج و استکشاف مافی الضمیر او نماید درین اثنا مرشد قلی خان مهاربه با مهابت جنگ فوق طاقت خود دیده بای
استدعای مصالحه آقا محمد تقی سورتی را نزد مهابت جنگ فرستاد مهابت جنگ بنا بر سوابق حقوق و حسن اخلاق که جبلت
داشت قبول کرده مشار الیه را شادکام رخصت انصراف ارزانی داشت لیکن میرزا باقر خان اصفهانی که از طرف
مادر نسبتش بسلسله علیه صفویه میرسید و داماد مرشد قلیخان بود بطمع ایالت بنگاله با آنکه استعداد این امر خطیر نداشت
رضا بمصالحه نداده بتحریک مادر زن خود باشتهار انتقام علاء الدوله تمرد و خلاف رای مرشد قلیخان ظاهر ساخت مهابت جنگ
بعد استماع این خبر بمرشد قلی خان نوشت که اینجانب بنحوی ایذا و اضرار نسبت بآن والا دودمان در خاطر ندارد لیکن توقف
درین قرب و جوار موجب اطمینان طرفین نخواهد بود مامول آنکه آن والا جناب با متعلقان و منتسبان و احمال و اثقال خواه
از راه مرشد آباد بسمت هندوستان خواه از همان طرف بجانب دکهن تشریف برند مرشد قلی خان که مرد مآل اندیش عاقبت جو
بود مدافعه و مقابله با مهابت جنگ از حیز قدرت خویش بیرون دیده خواست که ایفای میعاد و ترک عناد و فساد نماید
میرزا باقر مذکور که هوس ریاست بنگاله از سرش بیرون نمی شد در ترغیب جنگ بحدی مبالغه نمود که مافوقش متصور نباشد
و نیز زن مرشد قلی خان نهایت طعن و تشنیع بشوهر خود در باب اخذ انتقام برادر نموده قاصد آن شد که اگر بر این اراده اقدام
ننماید شوهر را از ریاست باز داشته زمام اختیار ملک و خزاین و افواج بدست داماد سپارد و با مهابت جنگ کینه خواهی
نماید مرشد قلی خان چار و ناچار جواب خط مهابت جنگ متضمن نقض عهد و مصالحه و مشعر بر منازعه و مقاتله نوشته
ارسال داشت مهابت جنگ بر این معنی آگهی یافته علی احمد و شهامت جنگ را به نیابت در مرشد آباد گذاشته

عبد[illegible]

بجمعیت ده دوازده هزار سوار بساعت مختار اوائل ماه شوال سال مذکور بعزم رزم مرشد قلیخان بطرف کتک نهضت نمود
مرشد قلیخان اول با رفقای خود مجلسے آراسته شمشیر خود دران مجمع گذاشت و از اراده مهابت جنگ و تغلب او آگهی داده
استمزاج رفقای خود نمود که اگر اعانت و رفاقت را جازم باشند قاصد مقابله گردد و الا راه سلامت پیش گرفته خود را بما منی
رساند عابد خان وغیره بعهد و پیمان اطمینان خاطرش نموده مستعد مقابله گردانیدند و حسب الالتماس مرشد قلیخان سرداران
لشکر برخاسته شمشیر یادگارش بستند چون ازین ممر مطمئن خاطر گشت مع باقر علیخان استعداد محاربه نموده باراده مدافعه
مهابت جنگ از کتک برآمد و از بالیسر بندر گذشته کنار رودخانه اش بموضع بهلوار رسید و در محلی دشوار گذار که اطرافش
را جنگل و دریاچه محیط بود و عبورش مخالفان را نهایت صعوبت داشت منزل گزیده با طراف لشکر خود قریب سه صد ضرب توپ
خرد و بزرگ چیده استقامت ورزید مهابت جنگ پس از طے منازل از میدنی پور و بالیسر گذشته این طرف رودخانه
مذکور بفاصله کروهے چند دائره دولت نمود و اعلام نصرت برافراشته انتظار آن میکشید که بچه تدبیر خصم را
ازان مکان دشوار گذار بیرون کشد چون محل لشکر در سرزمین مخالف و زمینداران آن دیار در رسانیدن غله وغیره قاصر
بوده اند بلکه غلاتے که از نواح نرائن گڈه وغیره عمال سرکار مهابت جنگ ارسال میداشتند در راه مزاحمت نموده
بمعرض تلف میرسانیدند ازین جهت عسرت اجناس غله ازدیاد یافته تشویشے قرین حال اهل اردو گردید میرزا باقر خان
بمجرد استماع تشویش لشکریان مهابت جنگ اراده برآمدن از مکان محروس خود بعزم رزم نمود هرچند مرشد قلی خان مانع ازین
حرکت بود بسمع قبول اصغا ننموده آخر شبے قعده بعزم مقابله برآمد مهابت جنگ باستماع این خبر از لشکر خود مهیای دفع
اعادی گشته با فوج ظفر موج در حرکت آمد چون تقارب فئتین دست داد جانب توپخانه اعدا که آنها غافل ازان طرف واز
حراستش گردیده بمقابله شتافته بودند افواج مهابت جنگ در اول یورش در تصرف خود در آورد و از طرفین جنگ بان
و بندوق درمیان آمده جمعے کثیر از هر دو سو مقتول و مجروح گشتند و مرشد قلی خان با وجود آنکه همراهیانش اکثرے متفرق
شدند کمال پایداری فرمود درین عرصه عابد خان نامے افغان که ساخته و پرداخته مرشد قلی خان و معتمد علیه او بود باقتضاے
طبیعت افغانے با مصطفی خان که رفیق مهابت جنگ و رساله دار عمده بود اتفاق نموده باقای خود غدر و نفاق ورزید و در عین
وقت مقابله عنان از میدان برتافته بطرفے که مصطفی خان نشانش داده بود در رفت و بگوشه آسود اما رفقاے دیگران
زمره سادات وغیره مردان با نام و ننگ و جویای پرخاش و جنگ پای جلادت پیش نهاده و دست جرأت کشاده داد
مردی و مردانگی دادند و چنان جنگی رستمانه و دست بردی مردانه بعمل آوردند که اکثرے از لشکریان مهابت جنگ را
پاے ثبات و قرار استوار نمانده ننگ فرار ناچار اختیار آمد و وحشتی عظیم پدیدار گشته قریب بود که چشم زخمی بجاه و
حشم مهابت جنگ برسد درین عرصه میرزا باقر خان خواست که فتح بنام او باشد از مکان خویش که یمین فوجش بود جنبید
و طرف یسار مهابت جنگ که میر جعفر خان وغیره بودند رسیده آغاز محاربه نمود و تزلزل در ثبات قدم اکثرے افگند بمشاهده
این احوال میر محمد جعفر خان در میدان با معدودے از رفقا از اسپ سوارے پیاده گشته باعانت مصاحب خان و
اصالت خان پسران عمر خان که رساله دار عمده و رفیق قدیم مهابت جنگ بودند چپقلش های دلیرانه نموده آبروے خود
در میدان مرد آزما افزود آخر الامر از جماعت سادات که رفقاے مرشد قلی خان بوده اند میر علی اکبر و میر مجتبی علی
و دیگر جمعے کثیر بعد ترددات نمایان زخمهاے گران برداشته جام سرشار مرگ از دست ساقی اجل نوشیدند و

باقر علی خان داماد مرشد قلی خان زخمهای منکر بر سر و گردن برداشته برگردید شکست برقیة السیف لشکر مرشد قلی خان افتاده
راه هزیمت پیش گرفت مرشد قلی خان مع داماد خود باقر علی خان وغیره منتسبان نیز چون بخت خویش برگشته بسلامت بدر رفت
و پناه بآبادی بالیسر برد چون دو سه هزار کس هم دران وقت همراه بودند مرشد قلی خان اطمینان از انها دور از حزم دیده بهانه
آنکه در شهر محصور گشته و مورچال بابسته خواهم جنگید مردم را بر سر شوارع آبادی نشانیده از خود دور ساخت و خود برلب دریا
رسیده از فیل سواری فرود آمده نشست یکی از دوستان مرشد قلی خان که مصاحب و ندیم و از آشنایان قدیم او و متوطن سورت
بود شغل تجارت می ورزید جهازی داشت و همیشه پر از مال در بنادر برای تجارت می فرستاد قضارا جهاز مذکور پر از
مال و آذوقه تیار و مستعد روانه شدن بود و مالک جهاز حاجی محسن نام نیز همراه مرشد قلی خان درین سانحه شریک
و چنانچه مذکور شد دیرینه رفیق بود فنش که عبارت از کشتی کوچکی است که همراه جهازات می باشد تا راکبانش تردد آمد و رفت
بر کناربان نمایند حاضر بود و عمله جهاز از دحام برلب دریا دیده کسی را برای استخبار مرشد قلی خان و آقای خود حاجی محسن
فرستادند حاجی محسن بمرشد قلی خان اطلاع داد که رسیدن این کشتی لطیفه غیبی است مرشد قلیخان بلاتامل بهانه سیر و تفرج مع
باقر علی خان خویش خود و حاجی محسن و بعضی از خدمه ضروری بر کشتی نشسته خود را بجهاز مذکور رسانید و بر جهاز نشسته لنگر برداشت
و بعرصه پنج شش روز بمچلی بندر رسید اما از طرف متعلقان و نقد و جنس که مبلغی خطیر در کتک با ناموس خود در خانه گذاشته آمده بود
نهایت تشویش داشت بنابرین باقر علی خان را برای استخبار و تدارکی که ممکن باشد بطرف سیکاکول و گنجام که اتصال بسیار
بکتک دارد فرستاد و بحسب تقدیر و نصرت و حمایت حافظ قدیر راجه رستی پور خورده مالک بتخانه جگناته که از معابد مشهوره
هنود و مسجود اکثر فرق مختلفه بت پرستان هنداست بنابر کمال وداد که با مرشد قلی خان و حقوق عواطفش برگردن داشت باستماع
خبر شکست و هزیمت خان مرقوم و بدر رفتن او بطور مذکور عجالة محمد مراد را بسروقت ناموسش مع جمعیت و استعداد
فرستاده بیگم و دخترش را که زوجه باقر علی خان مرقوم بود مع جمیع توابع و لواحق که در خانه مجتمع بوده اند با خزاین و اسباب
برداشته و از حدود کتک گذرانیده در اچهاپور که از توابع سیکاکول و گنجام بود رسانیده بکام و آرام نگهداشت انور الدین خان
حاکم آن دیار نیز بنابر معرفت سابق که با مرشد قلیخان و باقر علی خان داشت پاس مهماندار بها مرعی داشته سلوکهای
شایسته بعمل آورد و درین ضمن باقر علی خان رسیده و ناموس و اموال را محفوظ و مصون از صدمات حوادث دیده شکر الهی
بتقدیم رسانید و در استخبار احوال صوبه کتک اشتغال ورزیده دران نواح اندکی آرمید و زن و مادر زن خود را مع اموال
مرشد قلی خان بخدمتش فرستاد و پدر زن و داماد هر دو پناه بحدود ممالک دکهن که دار الملک آصفجاه بود غنیمت شمردند
مهابت جنگ بکتک رسیده چندروز که تخمیناً اربعینی خواهد بود توقف نمود چون از عهد شجاع الدوله با زمینداران آنجا
نهایت محرمیت داشت با هر یکی سلوکی که بایست بعمل آورد و استمالت هر یکی بقدر لیاقتش نموده برادر زاده وسطی
خود مهام الدوله سعید احمد خان بهادر صولت جنگ را خلعت صوبه داری آنجا پوشانیده بر وساده حکومت صوبه مذکور متمکن
گردانید و یکی از جماعه داران ملازم خود را که گوجر خان نام داشت با سرداران رساله صولت جنگ متعین آنجا گردانید
و صولت جنگ را حکم داد که هر قدر فوج حاجت داند در کار باشد نگهدارد و مهابت بعد الفراغ از انتظام مهام صوبه اودیسه
سالماً و غانماً بمرشد آباد که مرکز دولت صوبه دار بنگاله از عهد جعفر خان مقرر گشته بود معاودت نموده رونق افزای
دولت سرای خود گشت و بکام دوستان بانتظام معاملات ملکی و آراستن سپاه و ترفیه حال رعایا و برایا پرداخت

شهامت جنگ و سراج الدوله و دیگر منتسبان دودمان مهابت جنگ و عظمای آن مملکت و اعیان و ارکان دولت در مرشدآباد پیش
مهابت جنگ حاضر و باز ماندگان سرفراز خان را شهامت جنگ بهادر در کنف حمایت خود گرفته نفیسه بیگم خواهر حقیقی سرفراز خان
مرحوم را بعزت و احترام در خانه خود آورد و زمام اختیار حرم سرای خود باو سپرده نسبت مادری و فرزندی با او قرارداد
اگرچه پسری درمیان نمی بود اما نفیسه بیگم را شهامت جنگ بلفظ والده و او شهامت جنگ را بلفظ پسر میخواند و جمیع امور
خانه خود را شهامت جنگ و زنش که دختر مهابت جنگ بود باختیار نفیسه بیگم سپرده مختار نموده بودند که هرچه خواسته باشند
و مناسب دانند بعمل آرند و از اسباب و اموال و خدمه نفیسه بیگم و محال خاص تعلق که مبلغی معتدبه ازان حاصل می شد
وغیر آن آنچه زرخرید جعفرخان بود مطلقاً تعرض نکرده باختیار بیگم مذکور گذاشته بود و ادب و احترام در سلام و تکلم چنانچه
باید مهابت جنگ و شهامت جنگ و جمیع منتسبانش بعمل می آوردند از مدخولهای سرفراز خان همان روز که سرفراز خان
کشته شد یکی پسری زائید و نفیسه بیگم او را بفرزندی خود برگرفت شهامت جنگ او را برابر فرزند خود دانسته نهایت
احترامش می نمود و چون سرفراز خان زنی از اکفا و اقران در حباله نکاح خود نداشت اکثر جواری بوده اند و بعضی ظاهراً ممتوعه شده
ازان جمله هر که صاحب اولاد بود آنها را مع اولاد شان و دیگر متعلقان و منتسبان سرفراز خان را بجهانگیرنگر فرستاده مواجب لائق حال
ایشان که فارغ البال زندگانی نمایند مقرر کرد و همه را بآسایش و آرام نگاه میداشت و هیچ یکی از متوسلان سرفراز خان
اگر ازو واگزیده بود و اگر ملازمت شهامت جنگ اختیار کرده بود مجوز تصدیعی نبوده همه بارا حامی بود و نمیخواست که
بهیچ وجه غبار ملالی پیرامون خاطر شان گردد از معتمدان شنیده شد که مبلغ سه هزار روپیه در ماهه عجزه و ضعفا و بیوه
زنان بود که تعلق بدفتر دیوانی نداشت و هر ماه کیسه های در ماهه هر یکی از حضور خود مصحوب خواجه سرایان و زنهای
معتمد ملازم میرسانید و نائب شهامت جنگ حسین قلیخان بهادر و از طرف خان مرقوم رای گوکل چند که دیوان حسین قلیخان
بود بنیابت ضلع جهانگیرنگر و اسلام آباد و سلهٹ وغیره که تعلق بشهامت جنگ داشت مامور گشته بنظم و نسق ممالک مذکور معزز
و ممتاز بود و فوجداری رنگپور بقاسم علی خان که برادر زادهٔ زن مهابت جنگ بود مقرر گشته نام برده را بحکومت آنجا
ثروت و مکنت افزود و معین الدوله سیف خان بهادر سیف جنگ برادر عمدة الملک که از عهد جعفرخان بفوجداری
پورنیه وغیره از حضور مامور بود چندی روز بضابطهٔ مستمرهٔ ایام سلاطین سابق مهابت جنگ را بانعم قصور نموده آوازه برآمدن
خود باراده مدافعهٔ او شهرت میداد و متوقع بود که از حضور پادشاه نیز امداد و افواج بتادیب مهابت جنگ خواهند
رسید چون اثری از مظنونات سیف خان بپیرایهٔ ظهور نیافت ندامت کشید و اشتهار اراده خود را مخالف مصلحت و احتیاط
دانسته برای استعطاف خود تعیین اختیار نمود و مهابت جنگ را بپاس خاطر عمدة الملک و مصالح دیگر چندان التفاتی بحرکات او نبود

ذکر احوال هیبت جنگ و صوبه عظیم آباد و لواحق آن

احترام الدوله زین الدین احمد خان بهادر هیبت جنگ پسر حاجی احمد که داماد کهتر مهابت جنگ بود بعد فتح بنگاله
صوبه داری عظیم آباد را مهابت جنگ باو گذاشته خلعت با خطابهای مذکور و منصب هفت هزاری و ماهی و مراتب
و نوبت و پالکی جهالردار که برای او از حضور طلب داشته بود فرستاد و هیبت جنگ سید هدایت علی خان بهادر والد راقم را
که بر پرگنه های فوجداری خود بوده اند طلبیده نهایت عواطف و اشفاق مبذول حال ایشان داشت

و تکلیف بخشی گری لشکر خود بایشان نموده فرمود که حق تعالی این ملک و دولت را برادر شما که عبارت از ذات خودش باشد عطا فرموده باتفاق همدیگر با انتظام فوج و انصرام معاملات این ملک باید پرداخت و نوعی کارها را باید ساخت که محسود اقران و مورد تحسین و الطاف بزرگان باشیم و دیگر کلمات مناسبه که مظهر مودت قلبی باشد بر زبان آورده سلوکی که موجب افزایش اتحاد و وفاق وداد باشد همیشه معمول داشت و باهم نهایت الفت و آمیزش رو میداد و درای حینما من و اس ... دیوان تسلیم مهابت جنگ بود از عم و پدر زن خود مهابت جنگ طلب داشته دیوان سرکار خود نمود هیبت جنگ اگرچه در حداثت سن بود لیکن با اکثر محامد موصوف و بجرأت و هوشیاری مفطور داد و فانش نهایت منضبط و معمور با آداب ریاست مودب و تهذیب اخلاق مهذب مهابت جنگ وقتیکه بمسنج مرشد آباد رفته بود بسبب حسن سلوک و احسانهای او اکثر زمینداران صوبه عظیم آباد مثل راجه سندر سنگه برهمن زمیندار پرگنه هاسی گمه و زمینداران پرگنه ترهت سماسی که قوم بهتی و نومسلم و درین دیار بالقوم میئین اشتهار داشته اند دران وقت بر چهار برادر نامدار خان و سردار خان و کامگار خان و رستم خان که دران اوان راجه هاسی بحال مرقوم بوده اند رفاقت نمودند و از فرقه سپاه نیز بعضی جماعه داران که متوطن صوبه عظیم آباد بوده اند همراه رفته بعد فتح و ظفر استدعای معاودت بوطن خود نمودند هریکی از انها مورد عنایت گردیده اقبال و خلاع فاخره و جواهر گران بها در عطا یافته بوطن مالوف خود مراجعت نمود و بعد ورود در سلک ملازمان هیبت جنگ منسلک گردیده بمقتضای نیکو خدمتیها که با عموی او نموده بودند مورد الطاف و معتمد بوده و الحق حسن سلوک در سلسله مهابت جنگ با اینهمه اقتدار که انتها را میسر گشت بمرتبه بود که در احدی از زمره امرا بلکه از متوسطین اغنیا مشاهده نگشته و پاس حقوق هریکی را نیز بمرتبه رعایت می نمودند که با خود در زمان خویش از هیچ کسی ندیده و از کسی نشنیده ایم هیبت جنگ را با والد فقیر که ابنای عم همدیگر بوده اند و سر رشته رضاع هم از انجهت که جده مادری فقیر در صغر سن هیبت جنگ را بمقتضای شفقت گاه گاهی شیر میخورانید متحقق بود آنقدر پاس اخوت مرعی میداشت که برادران حقیقی هم هیچ جا بآن مرتبه رعایت نکرده باشند علی ای حال هیبت جنگ بکمال جاه و جلال باتفاق والد و عم و خال این شکسته بال و دیگر ملازمان با انتظام مهام این بلاد و رفاه رعایا و کل عباد در نهایت عدل و داد بسر می برد اگر نگارش جزویات خصائل و بزرگیها و فضائل مهابت جنگ و هر سه برادر زاده هایش و دیگر حالات و معاملات ایشان پرداخته آید دفاتری باید بنابر ضیق فرصت و اندیشه ملل مردم براغراض اغماض نموده نگارش عظائم امور که ضرور است اکتفا نموده می آید۔

اسیر شدن صولت جنگ در دست باقر علیخان خویش مرشد قلیخان بحسب تقدیر و رفتن مهابت جنگ بر سر باقر علیخان و رهانیدن صولت جنگ از ان گرفتاری بقدرت علیم قدیر

چون مهابت جنگ بهادر بمرشد آباد رسید صولت جنگ برادر زاده او که صوبه دار اوڈیسه شده بود اندک طمع را کار فرما شده خواست که تخفیفی در مواجب سپاه مقرر فرماید آنهائیکه غریب الدیار و رفقای دیرینه و از مرشد آباد همراه رفته بودند قبول نمی نمودند و مردم شهر کتک وغیره که متوطنان صوبه اوڈیسه بوده اند نوکری در اوطان خود غنیمت شمرده بقلیل مواجبی که صولت جنگ میخواست راضی میشدند از انجهت از فرقه سپاه اکثری از مردم همان دیار ملازم سرکار شده رفقای دیرینه که همراه رفته بودند برطرف گردیدند و بعض دیگر از سرداران عمده مرشد قلی خان نیز در شهر کتک

سببے آنکہ نوکر صولت جنگ باشند سکنے داشتند و تخم محبت باقر علی خان در سینۂ خود ے کاشتند و شاہ تیجے نام درویشے
کہ از آشنایان دیرینۂ صولت جنگ و از ہنگام طالب علمے کہ در شاہجہان آباد باہم بسر نمودند خلطت و اتحاد داشت درینوقت
کہ از اطراف دکھن رسیدہ مصاحب و معتمد گردید چون سرشت خوشے نداشت صولت جنگ را کہ مست مے جوانے و
سرگران بادۂ دولت و کامرانی بود باموری لائقہ مثل ایذا و اضرار مردم آن شہرہا تمام و احتمال بودن مالہای مرشد قلیخان
در خانہ آنہا و بہم رسانیدن نسوان از خانہائے مردم باستماع خوبے صورت و صباحت و ملاحت منظر بہر صورت کہ میسر آید
دلالت نمودہ نہایت مبالغہ درین امور داشت بلکہ در خانۂ او این قسم کارہا و زدوکوب بیچارہا بعمل می آمد ازین افعال ناشایستہ
مردم شہر بجان آمدہ آہ و فغان مظلومان بکیوان میرسید و از اکثر سپاہ کہ زر مساعدۂ بخشیدۂ مرشد قلی خان بذمہ آنہا تحقق
یافت بجبر و عنف از آنہا کشیدہ داخل خزانۂ صولت جنگ میگردید ازین امور وجوہ مذکور طبائع مردم را تنفر از حکومت
و ریاست صولت جنگ بہم رسیدہ بدل و زبان تاب و توانے کہ داشتند ہمت بر دفع او گماشتند چون از
قدمائے رفقائے صولت جنگ و مہابت جنگ چندان کسے در انجا نماند مگر قلیلے از مصاحبان و تفنگچیان و در فرقہ
سواران فقط گوجر خان جماعہ دار مع رفقائے خود کہ دو سہ صد کس زیادہ ہمراہ او نبودہ اند و مردم آنجا کہ ملازم شدہ
بودند اکثرے از آنہا بلکہ ہمہ نوکران چند سالۂ مرشد قلی خان و باقر علی خان و از جملہ منتسبان آنہا بودند قریب
بیک سال صولت جنگ مع عیال و اطفال بہر صورت شادکام و فارغ البال دران صوبہ بسر بردہ اطمینان کلے
از ہر امر بہم رسانید ناگاہ فلک شعبدہ باز بنائے فتنہ آغاز نہاد تفصیل این اجمال آنکہ باقرعلیخان داماد مرشد قلی خان
پدر زن خود را ترغیب و تحریص بانتزاع صوبۂ اڈیسہ از دست صولت جنگ و تحریک انتقام سرفراز خان از مہابت جنگ
مے نمود مرشد قلی خان اوضاع روزگار و عدم اقتدار خود را دیدہ پاے قناعت بدامن عزلت پیچیدہ میداشت باقرعلیخان
چون دید کہ نقش با مرشد قلیخان در نمیگیرد ناچار خود عازم این کار گردیدہ توسل ببعضے از دکھنیان جست تا باستظہار آنہا
شاید از عہدہ برآید و تدبیرش چنین اندیشید کہ در بعضے از فوجداری ہاے کہ اتصال جلد با صوبہ کٹک داشت بتقریبے
کہ مذکور شد در آنجا آمدہ نشست و راہ آشنائے با حکام و زمینداران و مہاجنان آنجا افگندہ برفق و مدارا روزگار میگذرانید
و بر احوال صولت جنگ و رفقای او اطلاع تام بہم میرسانید چون معلوم نمود کہ از رفقائے معتمد قدیم کمتر کسے باقی
ماندہ اکثرے ہمان مردم اند کہ نوکر و نمک خوار مرشد قلیخان و داماد او بودہ اند با آنہا راہ مراسلات مفتوح نمودہ آمد و شد
مردم و ارسال مکاتیب مسلوک میداشت و استمزاج ہر یکے در رفاقت خود و عداوت صولت جنگ می نمود تا آنکہ
میل خاطر آنہا بطرف خود و انحراف از صولت جنگ بتحقیق معلوم نمودہ مردم را بہ تطمیع و مواعید سراسر امید با خود
متفق ساخت و نوشتہ کہ بعضے کسان مثل گوجر خان وغیرہ کہ باشما یکدل نیستند آنہا را بہ بہانہ خانہ جنگے یا بطور دیگر بہر صورت
کہ میسر آید دفع باید نمود تا کاریکہ پیش نہاد خاطر است صورت تواند گرفت مردم آنجا این رائے را پسندیدہ روزی
باہمدگر جمع گردیدہ غلغلہ اژدحام بطور بلوائے عام بروی کار آوردند و آہستہ آہستہ ہنگامہ اشتداد یافتہ
بلند گردید صولت جنگ گوجرخان را برائے تسکین نائرۂ فساد و اطفائے التہاب آشوب فرستادہ پیغامہائے
مناسب داد چون طبائع مردم شہر انحراف کلی از صولت جنگ بنا بر اسباب مذکورہ ترغیب باقرعلی خان و تحریک
محمد مراد کہ چابک سوار علاء الدولہ انا ہوشیار و در آنجا اندک باقتدار و رفیق راجہ ٹھاکر داس بود بہم رسانیدہ

تقدیر هم داعی انقلاب بود سود نداد روزی دیگر در عین بازار که گوجر خان همراه مجرای صولت جنگ میرسید سواره میرفت بدغا بر سر او ریخته او را از پا در آوردند بمجرد این حرکت غلغله وصول باقر علی خان در قرب جوار اشتهار داده و صورت بلوای عام روید اد بعد التهاب این نائره ناجرا اصحوب مسرعان به باقر علیخان پیغام فرستاده استدعای آمدنش نمودند او که آرزوی این روزها میکشید عجالة خود را بشهر کتک که دار الملک صوبه اوڈیسه است رسانید و بفتنه انگریزان و دیگر مردم شهر که مخلصانش بوده اند از وصول خود خبر داده پیغام فرستاد که بهر صورت مستحفظان دار الاماره را که حراست صولت جنگ می نمایند به بیم و امید شریک و رفیق خود گردانیده صولت جنگ را اسیر باید نمود مردم شهر که نوکران صولت جنگ و مخلصان باقر علیخان بودند ملازمان قدیم صولت جنگ را که تفنگچیان معدود بوده اند و بحراستش قیام می نمودند بمجرد نزدیک رسیدن باقر علیخان و بوعید و تهدید از طرف او هراسان ساخته پیغام دادند که اگر اطاعت نمائید و دست بر روی ما نگشائید سلامت میتوانید ماند و الا دست از جان شسته مهیای سیاست باشید بیچاره ها چنان بر جان خود ترسیدند که هر چند صولت جنگ استمالت آنها نمود سودی نکرد و دست از رفاقت او کشیده و مفاتیح ابواب را تسلیم مفسدان مذکور نموده خود هم بآنها پیوستند باقر علیخان که نهایت متصل بود بسرعت وقت صولت جنگ رسیده اسیر و دستگیرش نمود و خود بجای او متمکن گشته خزاین و اسباب صولت جنگ را متصرف گردید و عیال و اطفالش را در قلعه باره بهاتی محبوس ساخته صولت جنگ را نزدیک خود مقید نگهداشت صولت جنگ چند روز قبل از اسیری خود انحراف مزاج ملازمان و نزدیک رسیدن باقر علیخان و کشته شدن گوجر خان بمهابت جنگ اطلاع داده بود مهابت جنگ از شهر برآمده داخل خیمه گردید و جازم بود که بسرعت هر چه تمامتر خود را باعانت و حمایت صولت جنگ برساند ناگهان خبر اسیر شدنش اشتهار یافت و از هر کاره ها بمهابت جنگ همین خبر رسیده عائق حرکت گردید چه احتمال میرفت که چنین حرکت عظیم بدون تحریک آصف جاه نمی تواند شد و تدارکش تامل تام میخواست بناء علی هذا بنا بر استشاره گذاشته شروع بمشاوره شد مادر صولت جنگ نهایت محبت با پسر بمرتبه تعشق داشت مهابت جنگ استرضای او برابر با مادر خود مینمود حاجی احمد و مادر صولت جنگ مبالغه در مصالحه نمودن و دادن صوبه اوڈیسه با قر علی خان و استخلاص صولت جنگ از دست او در عوضش مینمودند و این مدارا اصلح امور و نهایت اصوب تدابیرش میشمردند و مهابت جنگ بتبعیت این رای نکرده استرضای باقر علی خان مذلت و سستی در ارکان دولت خود میفهمید مصطفی خان که سردار عمده در زمره سپاه و دولت خواه مهابت جنگ بود رای آقای خود اختیار نموده سماجت و ابرام تمام در مقاتله داشت آخر الامر بعد چند روز شوق جنگ بر مصالحه اختیار آمده تهیه اسباب و افواج موکد و مصمم گردید +

نهضت نمودن مهابت جنگ بطرف کتک بعد تیاری فوج و آراستن سامان باراده استخلاص برادرزاده خود صولت جنگ از دست باقر علی خان

چون مظنون بود که باقر علی خان را استظهاری بقوت و شوکت آصفجاهی متحقق است و استخلاص صولت جنگ از دست او متحتم بنا برین در نگهداشتن فوج و سرانجام نمودن اسباب حرب اهتمام تمام بعمل آمد و مهابت جنگ هر یکی از سرداران لشکر را حکم نمود که یاران و برادران شما هر قدر مهیا باشند ملازم سرکار نمائید بعض مردم

اگر چیزی ورزه راه باشند طلبیده رفیق خود سازید چنانچه مصطفی خان حکم نگہداشتن رسالۂ پنجہزار سوار صادر شد و بشمشیر خان سه هزار سوار و سردار خان دو هزار سوار و عمر خان سه هزار سوار و عطاء الله خان دو هزار سوار و حیدر علیخان هزار سوار و فقیر الله بیگ خان هزار سوار و میر جعفر خان هزار سوار و میر شرف الدین پانصد سوار و شیخ محمد معصوم پانصد سوار و امانت خان وغیره نار نولیان یکهزار و پانصد سوار و میر کاظم خان دو صد سوار و بهادر علیخان داروغه توپخانه جلیسے پانصد سوار حکم داد و فتح راو بخشی و چهیدن بهیلیه وغیره هزاریان را با پنجاه هزار پیاده تفنگچی بهیلیه همراه گرفته از حاجی احمد برادر خود و از مادر صولت جنگ وقت رخصت التماس نمود که انشاء الله تعالے اگر ایم صولت جنگ را همراه می آرم و گرنه روے خود را بشمایان نمایم شهامت جنگ را با پنجهزار سوار و قریب ده هزار پیاده به نیابت خود در مرشد آباد گذاشته بساعت سعید با بیست هزار سوار جرار روانه گردید و بتامل و تانی قطع منازل مع توپ و توپخانه نمود و با مردم همراهی وعده نمود که هر کس اول بصولت جنگ رسیده او را از دست دشمنان خواهد برآورد لک روپیه نقد بآن شخص و اگر صاحب رساله خواهد بود علاوهٔ آن دو ماهه بهمراهیانش انعام خواهد شد باقر علیخان را از استماع خبر آمد آمد مهابت جنگ و کثرت فوج استعداد جنگ شور نخوت فرونشسته حیرتے لاحق بود که چه کند چون چارهٔ نبود باستعدادے که داشت آن طرف دریای مهاندا بر کناره دریا مورچال بسته و توپخانه چیده مع همراهیان خود مستعد محاربه نشست و بنگاه را سه چار کروه عقب لشکر فرود آورده صولت جنگ را در یک رتهم که بر غلاف آن چاندنی سفید پیچیده و از ریسمان سفید بالالیش را چون دام بهم بافته بود نگذاشته دو مغل تورانیے را اندرونش همراه نشانیده بود که هرگاه مردم مهابت جنگ نزدیک رسند هر یک از شما بکار دها کارا و تمام نمائید و پانصد سوار و پیاده دکهنی را مع نیزه ها در دور آن رتهم تعین نموده فرموده بود که هرگاه لشکر مهابت جنگ از دور نمایان شود شما هر یکے اسپهارا تاخته و خود را برتهم نزدیک ساخته یک یک نیزه بر رتهم خواهید زد و بعد از آن در هر چه صرفهٔ خود به بینید خواهید نمود مهابت جنگ چون متصل رسید و احوال بستن مورچال و نگهداشتن صولت جنگ در بنگاه شنید بعضے از افواج را معین ساخت که بمجرد شروع جنگ هرگاه اضطراب و آهنگ گریز در لشکر مخالف مشاهده کنید از راه دیگر غیر مقابل دشمن سبقت نموده اراده رسیدن بر بنگاه و برآوردن صولت جنگ از قید دشمن خواهید نمود و نصف شب گذشته با فوج برسر مورچال مخالف روانه گشته اول صبح سپید سید که برلب دریای مهاندا رسید لشکر باقر علے خان بمجرد مشاهدهٔ کثرت فوج مهابت جنگ و شروع محاربه همین که چند توپ و بان ازین طرف سر داده شد رو بگریز نهاده متزلزل گردید افواج مهابت جنگ دلیر گشته خود را بدریا زده و از دریا گذشته بر لشکر باقر علے خان تاخت بمجرد رسیدن دلیران قوی جنگ همراهیان باقر علے خان آهنگ گریز نموده راه فرار پیمودند مصطفی خان و میر جعفر خان که براے استخلاص صولت جنگ تعین شده بودند ارادهٔ بنگاه نموده پیش قدمے کردند و از لشکر باقر علے خان در نیم ساعت اثرے بر جا نماند محمد امین خان برادر مهابت جنگ که برادر زن حقیقی میر محمد جعفر خان بود مع اصالت خان و دلیر خان پسران عمر خان با معدودے از همراهیان که زیاده از ده نفر نبوده اند پیشتر از همه به بنگاه رسیده جویاے صولت جنگ گردیدند نوجوانے از علاگاه خانه ملازم زاده صولت جنگ که قدامت نوکری داشت و رفیقے در آن صولت جنگ بودے شناخت حاضر آمده بسواران مذکور از دور نشان داد که نواب را در فلان رتهم مقیدے بر ند سواران بطرف همان رتهم حرکت نمودند مرهٹه هاے

متعین آثار قرب لشکر مهابت جنگ دریافته بهیئت مجموعی بطعن واحد بر رتهه عبارت نموده راه گریز پیش گرفتند از زخم سنان آنها یک نفر از آن دو مغل که بقتل صولت جنگ مامور گشته در رتهه همراه او نشسته بودند مقتول گشت مغل دوم جسد مغل مقتول را سپر ساخته بالای خود کشید قضا را صولت جنگ پائین هر دو افتاده از انجمله جراحات محفوظ مضمون ماند مغل دوم را نیز اندک جراحتی رسید درین عرصه سواران مذکور نزدیک رتهه رسیده دام بافته بالاسعی آن رتهه که از ریسمان بود بریده پرده ها را برداشتند صولت جنگ اصالت خان و محمد امین خان وغیره را شناخته لب بدعا و ثنای آنها کشود و تحسین و آفرین آنها شروع نمود محمد امین خان از اسپ خود فرود آمده صولت جنگ را دلالت و تاکید بسوار شدن نمود مغل مجروح جا بجای نموده از رتهه جست و بر اسپ نشسته اسپ را عنان داد و بفراریان لشکر خود ملحق گردید تماشائیان متحیر گشته بر چستی او تحسین نمودند دلیر خان از اسپ خود فرود آمده صولت جنگ را ترغیب بسواری نمود و از رتهه بر آورده سوارش کرد چون افواج مهابت جنگ بهم متواتر می آمد بعد آن میر محمد جعفر خان مع معدودی از همراهیان بر فیل خود سوار در رسید محمد امین خان و دلیر خان پیش آمده بمقدم بهجت توام صولت جنگ بشارت رسانیدند میر محمد جعفر خان بمجرد دیدن و شناختن فیل خود نشانیده صولت جنگ را بران سوار کرد و خود عقب او در خواصی هودج نشست از عجائب قدرت کامله پروردگار و بوقلمونی روزگار صولت جنگ که یکساعت قبل ازان مترصد قتل و مایوس از جان بود در ساعت آخری صاحب اقتدار و بر فیل سوار مطاف اصناف خلائق گشته گرد ها گرده مردم از چار سو بجهت دجوی او رسیده هر کسی دید از دو رجبین ارادت بر خاک ادب سوده بندگیها بکمال سر افکندگی بتقدیم رسانیده پذیرائش آرزو می نمود فسبحانک اللهم انک الملک توتی الملک من تشاء و تنزع الملک ممن تشاء و تعز من تشاء و تذل من تشاء بیدک الخیر انک علی کل شیء قدیر منهیان خبر بمهابت جنگ رسانیدند صولت جنگ هم متعاقب در رسید و بملازمت عموی خود مسرور و منبسط گردید مهابت جنگ آغوش اشتیاق کشوده در برش کشید و هم آنجا سراپرده های مسرت و شادمانی بر پا گشته حکم بنواختن شادیانه نوبت صدور یافت و صولت جنگ را بخلوت فرستاد حکم بحمام و اصلاح سر و ریش نمود بعد انفراغ خلعت فاخره در برپوشانیده و بجواهر گران بها که عبارت از سرپیچ و جیغه مرصع مع پرتگه و عقدهای مروارید وغیره باشد مزین نموده بر مسند امارت بعزت و احترام نشانید و سرکردهای لشکر با غرازان دلو که نذور مبارکباد بگذرانند حسب الحکم بعمل آمده نذر وافری بصیغه انعام و صدقات و نذر بملازمان و مساکین و ارباب استحقاق رسید و نثار ایثاری باشکر گذاری پروردگار بطوریکه ممکن و میسر بود بتقدیم رسانیدند و همان وقت فوجی برای آوردن عیال و اطفال صولت جنگ از قلعه باره بهاتی مع سواریها متعین گردید جماعه که از طرف باقر علی خان حراست شان و قلعه داری می نمودند کسانیکه نیکو خدمتی و احسان با آنها نموده بودند بامید عنایت و رعایت بر جا ماندند و موذیان ایذارسان بخوف باداش و یاسا در رفته مفقود الخبر شدند مردم متعین اهل و عیال صولت جنگ را بمعسکر فیروزی بیکبر سانیده در خیام علیحده که برای صولت جنگ و حرم سرای او بر پا شده بود فرود آوردند دلخستگان فراق و ستمدیدان مشتاق بملاقات همدیگر مسرت اندوختند بعد توقف چند روز مهابت جنگ اسباب و سامانیکه صولت جنگ را می بایست و سزاوارش بود مثل افیال و افراس و توپ خانه و جواهر و اسلحه و یراق و دیگر مایحتاج کشخصی بآن شان و فر را لازم است بیاد از خانه خود مرحمت نموده بکمال جاه و حشمت روانه مرشد آباد نموده تا بعسرمی و میمنت بمنزل مقصود رسیده بملاقات والدین

سعادت و مسرت اندوزد و والدهٔ خود را که در مفارقتش نهایت غم و الم داشت و خود را از زمرهٔ مردگان مے انگاشت از رنج هجران و بیت الاحزان برآورده بلقای مسرت پیرائے خود شمع شادمانے در شبستان زندگانیش افروزد چون صولت جنگ حسب الامر روانه مرشد آباد گردید اکثر افواج و اسباب همراهے مهابت جنگ برفاقت صولت جنگ روانه مرشد آباد گشت و مهابت جنگ با جمیع سرداران و پنج شش هزار سوار جریده ماند و صوبه مذکوره را انتظامی داده ازان پس ارادهٔ معاودت بمرکز دولت خود نمود و مخلص علے خان داماد و حاجی احمد را به نیابت صولت جنگ در انجا گذاشت بعد چند روز از اثنای راه حسب الالتماس مصطفے خان شیخ محمد معصوم پانی پتی را که سردار دیرینه معروف و بشهامت و شجاعت موصوف بود به نیابت صوبه مذکور مامور نموده چند منزل بنابر انفصال بعضے جواب و سوال همراه داشت، بعد از تشخص و تقرر جمیع معاملات شیخ مرقوم را خلعت نیابت صوبه اوڈیسه داده با جمعیت سوار و پیاده که همراه او ضرور بود مرخص فرمود و شیخ معصوم رخصت یافته بطرف کٹک نهضت کرد و مهابت جنگ سیرکنان و شکار افگنان با پنج شش هزار سوار مع سراج الدوله و بیگم خود راه مرشد آباد گرفته قطع منازل مے نمود ٭

ذکر ارادهٔ هیبت جنگ باخراج و استیصال جماعهٔ بهوجپوریه و ابتدائے ورود جماعهٔ مرهٹه در ممالک اوڈیسه و بنگاله وغیره و رسیدن بهاسکر پنڈت با چهل هزار سوار دکهنی فرستادهٔ رگهوجے بهوسلا راجهٔ ناگپور کلان و رسیدن فوج مذکور چون بلای ناگهان بر سر مهابت جنگ و سوانحیکه در حروب مرهٹه روی نمود و تدارکهائی که مهابت جنگ فرمود

در همین ایام که صولت جنگ اسیر پنجهٔ تقدیر گردیده مهابت جنگ برای استخلاص او بطرف کٹک حرکت نمود احترام الدوله بهادر هیبت جنگ صوبه دار عظیم آباد پٹنه را ارادهٔ تسخیر و تصفیهٔ ملک بهوجپور و قلع و قمع راجه بهورل سنگه و بابو اودونت سنگه قوم اوجین زمینداران سرکار شاه آباد که از مدتها متمرد و متقدر بوده اند پیش نهاد خاطر عاطر گشته تصمیم این عزم نمود و رائے جنتاسن داس که دیوان صوبه و نهایت قدامت و اعتماد داشت بر والد راقم سید هدایت علیخان بهادر بنابر قرب و منزلت که در خدمت هیبت جنگ علاوهٔ قرابت بهم رسانیده مرجع تمام معامله و اکثر زمینداران صوبه و رئیس و بخشی کل فوج بود حسدها برده در دل کینهٔ ایشان می ورزید خاطر نشان هیبت جنگ چنین نمود که هدایت علیخان بهمه وجوه در حضار عالے نهایت اعتبار و اقتدار و سخن ایشان پذیرائی دارد زمینداران این حالت را شناخته چشم امید بطرف او شان دارند هرگاه استیصال جماعهٔ بهوجپوریه در مزاج مبارک تصمیم یافته جماعه مذکوره به مقهوری و یاس البته رجوع بهدایت علی خان خواهند نمود ٭ ایشان بپاس نام آوری خود در عفو جرائم و تسلیم زمینداری آنها تا نهایت مبالغه خواهند نمود و جناب عالے بناچارے پاس خاطر ایشان نموده حسب الالتماس بعمل خواهند آورد و زر و محنت ضائع گشته زمینداران بدستور بر جائے خود مسلم و مستقر خواهند ماند درین صورت صلاح آنکه بلطائف الحیل هدایت علیخان را از حضور دور تر باید داشت هیبت جنگ ملتمس او را مناسب اراده خود دانسته والد مرحوم را حکومت و فوجدارے پرگنه سنوت وغیره ضلع گهر داده مختار معاملات آنجا ساخت و گفت که راجه سندر سنگه چون زمیندار عمده و ملک او اتصال بکوهستان دارد بدون بودن شما در ان ضلعه

اطمینان خاطر من ازین طرف نمی تواند شد باید که شما بانتظام ضلعه مذکوره مشغول باشید تا من با دل مطمئن به انجام مهام سرکار شاه آباد و سرکار رهتاس خاطرخواه خود بپردازم و برادر خود مهدی نثار خان را به نیابت بخشی گری خود مقرر کرده همراه من داد والد مرحوم امتثال امر آقا نموده بکار مامور روانه گشت و مهدی نثار خان مرحوم را همراه هیبت جنگ داد و هیبت جنگ صبر و ر با فوج و سامانیکه میخواست بسرکار شاه آباد درفته استیصال جماعهٔ بهوجپوریه بجد گرفت و فی الحقیقه استحقاق استیصال داشتند چه کمتر کسی از سکنهٔ ضلعه مذکوره و مترددین و مسافرین از دست تعدی و انواع ایذا و اضرار آنها محفوظ میماند در شرح انحاے ظلم و آزار شان که بغربا و عجزه میرسید طول بسیاری میخواهد خلاصه زمینداران مذکور بالعد محاصرهٔ مدید و چندین جنگ از قلعهٔ آنها بقهر و غلبه اخراج نموده ملک را مصفا و مسخر ساخت و استمالت رعایا پرداخته سعی در آبادی پرگنه هاے آنجا می نمود درین عرصه روشن خان تراهی از فرقهٔ افاغنه که از سردار قدیم اقوام خود و در صوبه عظیم آباد و اله آباد و از مدتها صاحب نام و نشان بود و از مدت حکومت سرکار شاه آباد داشت و با زمینداران آنجا هم باقتدار و هم باتحاد و وداد میگذرانید اخراج زمینداران آنجا و استیصال آنها را چنانچه مکنون خاطر هیبت جنگ بود نظر به قدامت ریاست آنها دران دیار و اتفاق آنها با راجه ها و مقتدران قرب و جوار متعذر دانسته با هیبت جنگ مکرر در مجالس متعدده بطریق دولتخواهی بانحاے مختلفه استعفاے زمینداران آنجا و ترغیب معامله با آنها و طلبیدن و مشمول عواطف فرمودن می نمود و راه مراسلات آنها با روشن خان مفتوح بود چون این امور نا ملائم طبع هیبت جنگ بود روز بروز انزجارے در خاطرش از طرف روشن خان می افزود و آخرها افغان مرقوم درین خصوص در مبالغه افزوده بعضی کلمات که ملائم طبع هیبت جنگ نبود گفتن شروع نمود چنانچه روزے جسارت نموده گفت که صاحب هنوز طفلند و اوضاع روزگار و انقلاب لیل و نهار ندیده ملتمسات را باید شنید و الاثمرهٔ شایسته نخواهند دید هیبت جنگ را این سخن بسی گران آمده قاصد کشتن او گردید و میر قدرت الله خلف شاه شکر الله قادرے را که از جمله جماعه داران و مرد صاحب جرأتی بود و حسن بیگ خان را که قلعه دار مونگیر در اوقات سابقه و درین زمان هم داشت برین کار گماشت روزی روشن خان بدستور معهود در خیمهٔ دیوان عام برای مجرا و سلام هیبت جنگ وقت عصر آمده نشست هر دو کس مذکور آمده کارش را تمام ساختند روشن خان بسبب فربهی از جای خود جنبیدن نمی توانست همان قسم نشسته براه آخرت رفت و درین اسفار و حروب مهدی نثار خان عم عالی همم راقم که در صفات حمیده و شیم پسندیده یگانهٔ روزگار و جوان سنجیده هوشیار بود جرأتهای نمایان و خدمتهای لائقه بظهور رسانیده مورد اشفاق بسیار و منظور نظر هیبت جنگ گردید و هیبت جنگ بعد استرضا و استیذان از والد فقیر خلعت خدمت بخشی گرے اصالةً بمهدی نثار خان مع فیل و اسپ و شمشیر و دیگر عطایا مرحمت فرموده برفاقت خود برگزید و تا بود و نهایت مهربانی و پاس خاطرش مرعی میداشت و بر جمیع رفقای خود تفوق میداد اگر در مدح آن عم گرامی قدر حرفے رود سخن بطول انجامد و بسا باشد که محمول بر تکلف و تصنع گردد در حقوق شناسی و فروتنی و تواضع و صله ارحام و احسان و انعام با اقربا و اقوام بدون منت و آداب و اخلاق و وفا و مروت و شجاعت و فتوت و حسن بیان و تالیف قلوب مردمان و پاس آشنائی و وداد و با وجود کمال شجاعت و غیرت در نهایت تحمل و بردباری بود اللهم اغفر له و ارحمه والد مرحوم حسب الامر بکار مامور پرداخته برای براے افزایش نام و نشان خود باتفاق راجه سندر سنگه و راجه کشن رای [illegible] کهٹه و چرگانوان و غیره باراده تسخیر رام گدهه و نادهب زمیندار آنجا که عمدهٔ

زمینداران کوہستان بود وکمتر کسے از حکام واقربا درانجا تسلط یافته نهضت نموده قلعه چترا که بر سر درهٔ کوه و راه رام گڈھ واقع ست
محاصره نمود وبعد از آن که قلعه مذکوره مفتوح گردید ومراحل چند پیشتر از آن مکان نهضت واقع شد واز بند وبست آنجا انفراغے
میسر آمد خبرداران معتمد آگہی دادند که رگھوجے بھوسلا پنڈت پردہان خود را که بھاسکر پنڈت نام دارد با چهل هزار سوار مرہٹه
بتسخیر مملکت بنگاله تعین نموده مرخص گردانید عنقریب فوج مذکور از همین راه کوهستان گذشته بطرف بنگاله خواهد رفت والد مرحوم
خبر مذکور را بے کم وکاست بهیبت جنگ معروضداشت هیبت جنگ عرضے والد را بجنسه در خط خود پیچیده پیش مہابت جنگ
فرستاد مہابت جنگ این سخن را مہمل دانسته چندان التفاتے باین خبر نه نمود ودر جواب نوشت که شما بخاطر جمع کار خود
نمائید هرگاه مرہٹه این طرفها بیاید تنبیه وتدارکش چنانچه باید بعمل خواهد آمد چون جواب مہابت جنگ از نوشته هیبت جنگ
بوالد فقیر معلوم گردید ودران وقت چنان فوجے همراه نداشت که انسداد طرق عبور مرہٹه تواند نمود لعلاج سفقا وخیر طلبان
ناچار از کوهستان بزیر آمده بجای مناسب اقامت گزید ومرہٹه بعد چند روز رسیده جلوریز بسمت پچیٹھ ودمور بجنبش شتافته
درنواح میدنے پور ظهور وبروز نمود مہابت جنگ چنانچه سبق ذکر یافت با قلیل فوجے که زیاده بر پنج شش هزار سوار
نبود تفرج کنان وصید افگنان بخاطر جمع بمرشد آباد مے آمد درمنزلے نزدیک بمیدنے پور یکے از عمال معتمد وقت ظهر
زمانیکه مہابت جنگ درتهیهٔ نماز بود خبر ورود مرہٹه درنواح مذکور بهیبت کروہے لشکر رسانیده معروضداشت که بھاسکر
پنڈت با چهل هزار سوار نزدیک رسیده فردا شام یا پس فردا صبح طلیعهٔ لشکر او نمودار خواهد شد چون دولتخواه را اطلاع ضرور
بود معروضداشت مہابت جنگ با آنکه فوج بسیار کمے همراه او بود مطلق اندیشه را بخاطر راه نداده فوراً در جواب گفت که این
کافران را ورکدام جا باید زد شخصیکه این خبر بمہابت جنگ رسانیده پیش فقیر قسم یاد کرده احوال استقلال مہابت جنگ نقل
مے نمود که من اصلا اثر تشویش بر بشره اش نیافته نهایت تعجب از فرط دلیرے واستقلال او دارم +

ذکر رسیدن مرہٹه بر سر مہابت جنگ وسوانحیکه درین ستیز وآویز روے داد

مفصل این مجمل آنکه رگھوجے بھوسلا ابن عم راجه ساہو که از سرداران عمده مرہٹه مکاسه از صوبهٔ برآر بود ودار الملک او ناگپور
کلان است بنا بر ضعف ارکان سلطنت یا بترغیب آصفجاه بقصد تسخیر مملکت بنگاله در صورت غلبه تام والا اخذ چهارم حصه حاصل
که بچوتھ مشهور ودر تمامے مملکت هند رائج گشته وبنگاله ازین قسم آفات محفوظ بود بھاسکر پنڈت مدار المهام سرکار خود را بسپه سالاری
بیست وپنجهزار سوار که شهرت چهل هزار سوار داشت فرستاد وچنانچه سبق ذکر یافت تدبیر مزاحمت وممانعت او از دربای
کوهستان بعمل نیامد بھاسکر مذکور از جبال کٹک راه نیافته بطرف دره پچیٹھ که هشت منزلے غربے مرشد آباد است متوجه
گشت واین خبر در منزل جیکرہ مسموع مہابت جنگ گردید وچون بمبارک منزل رسید خبر عبور مرہٹه از دره پچیٹھ وورود
او قریب سرحد بردوان متحقق گردید ازین جهت که حکم برطرفے سپاه نموده بود واکثرے از ملازمان هم بگمان آنکه در راه
شورشے نیست همراه صولت جنگ بمرشد آباد رفته بودند زیاده از سه چار هزار سوار وچار پنج هزار پیاده برق انداز همراه
نداشت قصبهٔ بردوان که در کثرت غلات ووفور معمورے بر سائر پرگنات بنگاله تفوق وارد مسکن خود قرار داده مقرر نمود
که قصبهٔ مذکوره متصل بساقه لشکر گذاشته بدفع مخالفت پردازد باین اراده از مبارک منزل کوچ کرده روز دوم محل بردوان موضع
ورود لشکر گشت ومرہٹه هم مقارن این حال رسیده اکثرے از آبادے مذکور را آتش داد وبعضے محفوظ اند در مکان مذکور

از طرفین جنگہاے سبکے رویداده بمنازل خود معاودت مے شد درین ضمن از اشتہار شجاعت واسپاہگری مہابت جنگ
ومشاہدہ جسارت ودلاورے افواج وسردار بہاسکر خواست کہ اگر چیزے بدون محاربات بدست آید مغتنم شمارد
وبہمان قدر قلیل قناعت نمودہ معاودت نماید بنابرین پیغام فرستاد کہ چون از راہ دور مشاق سفر کشیدہ
تا اینجا رسیدہ ایم اگر مبلغ دہ لک روپیہ برسم ضیافت عنایت شود برمے گردم ملتمس او در حضور نواب بمقتضای
غیرتش ومشورۂ مصطفی خان کہ ہمیشہ خواہان جنگ وجدل بنابر ترفیۂ حال خود وکل فرقۂ سپاہ بود پذیرائے نیافتہ
جواب صاف باستعداد وتہیہ مصاف یافتہ چون چندروز برین وتیرہ گذشت وانچہ مرکوز خاطر مہابت جنگ بود ظہور
نمے یافت مہابت جنگ قاصد گشت کہ زوائد اسباب مثل ارابہ ورتھ وجمیع باربردار واسباب وبارونیہ در لشکرگاہ گذاشتہ
جریدہ برسر مرہٹہ ہا تازد ودود از نہاد شان برآرد باین خیال اول صبح سواری فرمودہ قدغن نمود کہ از مردم بنگاہ
وارد وبا احمال واثقال احدے ملحق بفوج نشود اما مردم ارد واز خوف مرہٹہ ممتنع نگشتہ بے اختیار خود را داخل
فوج کردند چون اندکے از راہ طے شد ومعسکر دور افتاد افواج مرہٹہ از چارسو ہجوم آوردہ شروع بیورش وحملات نمودند
عرصہ دار وگیر گرم گردیدہ از طرفین کشش وکوشش بظہور آمدن گرفت چنانچہ مصاحب خان پسر کلان عمر خان کہ جوان
با نام ونشان وآبروے خاندان خود بود پاے مردے ومردمے درمیدان مردآزما فشردہ ترددات لائق بظہور رسانید
ودر عین میدان کشتہ گردید وبہمین وتیرہ قطع مسافت بسمت بنگاہ مرہٹہ میشد تا آنکہ وقت عصر رسید واز شمشیر خان
ومصطفی وسردار خان ورحیم خان کہ پشت مہابت جنگ بجرأت شان قوے بود جلادت وجانفشانے کہ باید بظہور
نرسید مہابت جنگ متحیر وخبردار گشت کہ سرداران مذکور با من سرگران وارادۂ آنہا نوع دیگر است وچون لشکرگاہ مہابت جنگ
دور افتادہ وفرودگاہ مرہٹہ دورتر بود دید کہ نہ یارای رسیدن بمعسکر خود است ونہ مجال تاختن برارد وے مرہٹہ بنا چار
در جائیکہ رسیدہ بود وبحسب اتفاق آن زمین خاک ناپاکے داشت وبسبب بارش گل ولا گشتہ بود رحل اقامت انداخت
وغیر چار پیچ پالکے وخیمۂ مختصر سفری برای مہابت جنگ نماندہ بود خیمۂ مذکور را بر سر بلندی بشش ہفت کروہے بر دوان زدند
واسباب وامتعۂ تمامے لشکر دران روز بغارت رفت وعقب ماندہای فوج نیز مجروح ومقتول وبعضے سالم وصحیح آوارۂ
باطراف شدند وفوجیکہ ہمراہ مہابت جنگ ماندہ بود بہیئت مجموعے محصور فوج مرہٹہ گردید وتا شام مدافعۂ حملات عساکر دشمن
نمودہ شب بجائیکہ بودند منزل گزیدند ودران شب نمونۂ شور یوم النشور در اصحاب مہابت جنگ ہویدا وآشوب
قیامت دران انقلاب پیدا بود ومصطفی خان وشمشیر خان وسردار خان واکثرے از افاغنہ بچندین جہات آزردہ خاطر
ودل افسردہ بودند بنابرین درستیز وآویز کنارہ جوئے نمودہ آثار جانفشانے واتفاق ازینہا بظہور نرسید از جملۂ وجوہ آزردگی
یکے آنکہ دو سہ بار در حروبی کہ روی نمود مہابت جنگ نگہداشت افواج میکرد وبعد انفصال جنگ مردم نوکر نگہداشتہ را
برطرف مے نمود واین امر مخالف مرضے سپاہ بود در عین جنگ کہ براے استخلاص صولت جنگ میرفت مصطفی خان التماس
نمود کہ مکرر افواج بمواعید دلاسا ملازم فرمودہ بعد رفع احتیاج برطرف مے نمائید درین صورت نقصان بسیاری بما مردم
عائد وبرادران ورفقا آزردہ مے شوند این بار امیدواریم کہ مخالف عہد وپیمان بعمل نیاید مہابت جنگ خاطر
دلجوئے سپاہ تسلے مصطفی خان ودیگران نمودہ وعدہ کرد کہ این بار چنین نخواہد شد وبعد خلاصے صولت جنگ
وظفر یافتن بر باقر علے خان باز بدستور نوملازمان را برطرف نمودہ وموجب دل شکنے فرقۂ سپاہ عموما بخصوص مصطفی خان

و دیگر افغانان گردید والحق که این عمل از احسن اخلاق و مخل اکثر مصالح و وفاق و اتفاق است خاصه سرداران و فرمانده‌ها ن را
نهایت اقبح باید اقوال اینها خصوص وعده و وعید خالی از صدق گاهے نباشد تا در دل اتباع بلکه کل خلائق وقع و وقر بیشتر و مردم
را بیم و امید زیاده تر باشد دوم آنکه درهمین ایام هیبت جنگ ناظم عظیم آباد که کهین برادرزاده و داماد مهابت جنگ پدر سراج الدوله
بود در جنگ و تسخیر بهوجپور روشن خان افغان را که فوجدار سرکار شاه آباد و بر بهوجپوریه‌ها حاکم بود بسهل تقصیرے ناحق بکشت چنانچه
در بیان احوال هیبت جنگ مرقوم گشت و امر مذکور نهایت باعث آزردگی خاطرهای جمیع افاغنه بل کل ملازمان گردید و
زشتی این عمل از غایت ظهور حاجت به بیان ندارد و سوم آنکه راجه موہنپنچ هنگام عبور لشکر مهابت جنگ بطرف کٹک
بنابر استخلاص صولت جنگ از چنگ باقرعلیخان فرار آوا را یا بآخیر گہیا کرده با مهابت جنگ نفاق و شقاق ورزیده بود و با
باقرعلی خان راه وداد و اتحاد مسلوک داشت مهابت جنگ تنبیه و گوشمال او را جازم بود در راجه مذکور توسل بمصطفی خان
جسته راه سلامت خود منحصر درین صورت دانست مهابت جنگ ملتمسات مصطفی خان را اصغا نکرده بکج دار و مریز میگذرانید
و چون میدانست که مصطفی خان طرف او در دل دارد مخفی از و بمیر محمد جعفر خان گفته بود که هرگاه راجه بر در دولت سرا رسد
شما باتفاق همراهیان خود حاضر گشته قبل ازان که افشای راز شود کار او را اتمام نمائید تا آنکه راجه مذکور چار و ناچار استدعاے
آمدن بحضور نمود و بعد ازان که اذن یافت با جمعیت خود باستسلام در دولت شتافت میر محمد جعفر خان خبر آمد آمد او شنیده
با رفقای خود مسلح گشته حاضر آمد و بمجرد رسیدن راجه مردم میر محمد جعفر خان او را در میان گرفته کارش تمام ساختند و همراهیانش را
هر که هر جا یافت شکار خود دانسته غارت نمود و افواج مهابت جنگ در بعضے از ممالک او درآمده نهب و اسر بافراط نمودند
این کار هم موجب ملال خاطر مصطفی خان گردیده علاوهٔ آن هر دو کدورتها گشته بود که هنگامه مرهٹه روی نمود و مصطفی خان بلکه
سائر افواج و افغان وقت قابو یافته شقاق و نفاق خود را اندکے ظاهر و بے پردگیها شروع نمودند مهابت جنگ از مشاهده
احوال سپاه خصوص نفاق و سرگرانے مصطفی خان که اعظم رفقا و رئیس جماعهٔ افاغنه بود و اکثر افواج او ازین قوم در کار
خود متحیر ماند و چاره بنوعے نمیدید و مرهٹه دران میدان مهابت جنگ را مع مردم همراهیے محاصره نموده اطراف معسکر
بهر یکے از سرداران لشکر خود حواله نمود تا هر کسے ضابطه و ناظر طرف مقابل خود بوده از عبور و مرور لشکریان مهابت جنگ
خبردار و مانع وصول مدد و اجناس ماکولات باشد مهابت جنگ بنابر قابو طلبے و دفع الوقت راه جواب و سوال مصالحه
با مرهٹه کشوده میر خیر الله نام را که بخشی راجه بردوان و از متوطنین ملک دکن بود بسفارت مقرر نموده به بهاسکر پندت
پیغام صلح فرستاد پندت مذکور که تمامے متاع اردو بغارت برده احوال مهابت جنگ را بصورت مذکور مشاهده نموده
جواب داد که الحال طاقت محاربه در فوج شما مفقود و تمامے لشکر شما محصور من است مصالحه چه معنے دارد لیکن چون شما
در عداد امرای هندوستان محسوب میشوید اگر نجات ازین مهلکه مرکوز خاطر باشد یک کرور روپیه نقد و تمامی افیال لشکر
تسلیم من نمائید تا دست از اضرار شما برداشته برای رفتن مرشد آباد مزاحمت نه نمائیم راجه جانکی رام که دیوان تن و صاحب
اختیار سررشته سپاه و معتمد دولتخواه بود بمشاهده آنکه روز گذشته فتور عظیمے بلشکر رسیده قریب بسه هزار سوار من حیث المجموع
در رکاب انداز آنها هم اکثری بنابر اضطرار احوال و ضیق مجال قصد پیوستن به غنیم دارند جواب بهاسکر شنیده از راه
حسن عقیدت معروض داشت که غلبه خصم بافراط رسیده قلیل مردمیکه در رکاب حاضر اند بدریافت این احوال داعیه
موافقت با مخالفت دارند درین صورت صلاح دولت آنکه گفته بهاسکر پذیرا شوئے باید افیال در بنگاله چندان اعتبار ندارد بعتبر از نیها

در فیل خانها موجود و باز هم سے توانند رسید و در خزانهٔ عامرهٔ پادشاهی چهل لک روپیه موجود است شصت لک روپیه
را بنده بهر صورت سرانجام داده میرسانم مهابت جنگ بمقتضای غیرت و شجاعت ازین دلالت سر باز زده
نهایت استنکاف ازین امر نمود و فرمود که تا زنده ام باین نحو ذلت و اهانت راضی نخواهم شد انشاء الله تعالی
باین اشقیای مغرور محاربه و مقاتله نموده اعدا را مغلوب خواهم نمود زیرا که باین خفت بدشمن داده آید چه خوبی دارد
انشاء الله تعالی بعد فتح و ظفر بدوستان معاضد و رفقای معاون که درین میدان مرد آزما داد شجاعت و جانفشانی
دهند ده لک روپیه انعام خواهم نمود بهر صورت آن روز را بشام رسانیده چون پردهٔ سیاه شب
عالم را فرو گرفت اکثری از اهالی اردو و جمعی از بی سر و پایان لشکر متفاریق برخاسته راه لشکر مرهته گرفتند
غیر از جماعه داران مشهور و اعزهٔ روشناس و ندما و اتباع ملازم رفقا دیگر کسی نماند چون میر حبیب الله مذکور را آمد و رفت
مکرر بعمل آمد دیگران هم بفکر کار خود افتاده هر کسی را بهم رسانید میر حبیب هم با بعضی از رؤسای مرهته بعلت
نفاقیکه با مهابت جنگ داشت ساخته قاصد بود که فرصت یافته باینها بپیوندد و مرهته با وقت شام نشان
و بیرم دوار روبروی لشکر محصور مهابت جنگ بر پا کرده ندا در دادند که هر که زیر این نشان آید از قتل و غارت
محفوظ خواهد بود باستماع این ندا و مشاهده علم امان بی غیرتان خالی از حیا بحیله و تزویر از لشکر بر آمده خود را بآن
نشان میرسانیدند تا آنکه مرهته در اینها طمع نموده غارت کردند و به لطیفهٔ غیبی آن راه مسدود گشت مهابت جنگ در چارهٔ کار
بهات مذکوره خود را عاجز دیده ناچار تن بمرگ خود داد و شبی تنها بی خدمتگار و مشعلچی سراج الدوله را همراه گرفته
بخیمهٔ مصطفی خان رفت و گفت مرا با شما سخنی گفتنی است مصطفی خان مشاهدهٔ این حال نموده حیران گشت و برخاسته
و سکی از دو برج خیمهٔ خود مهابت جنگ را برده نشانید و استفسار نمود که چه حکم میشود مهابت جنگ گفت که بشنوید
مصطفی خان چون انسان را از جان عزیزتر چیزی نمی باشد و مرا حالتی پیش آمده است که درین وقت پیش من اسهل
والذ امور مردن است و از جان درگذشتن شما را اگر از من ملالی و کینه در خاطر بنابر بعضی امور باشد اندیشهای
بسیار و تدابیر دور از کار نباید نمود اینکه من مع سراج الدوله که عزیزتر از جان من است تنها پیش شما حاضرم کار من تمام
کرده خود را از تشویشات فارغ سازید و اگر حقوق مرا در خاطر جای داده از بعضی قصورات که بعمل آمده باشد درگذرید
و اراده رفاقت و اعانت من نموده تجدید عهود و مواثیق یکبار نمائید من بخاطر جمع متوجه تدارک مرهته
گردیده هر چه از دست بر آید و بالقوه من باشد بعمل آرم مصطفی خان در جواب گفت که این سخن را من تنها جواب نمیتوانم
گفت هر گاه سرداران دیگر از فرقهٔ من جمع آیند باتفاق آنها آنچه گفته آید اعتماد را شاید مهابت جنگ گفت
چه مضایقه مصطفی خان کسی را فرستاده شمشیر خان و سردار خان وغیره جماعه داران افغان را احضار نمود چون جمع
آمدند مهابت جنگ گفت که جناب عالی را سخنی که با فدوی گفته اند اعاده باید فرمود مهابت جنگ کلمه سابقه را باز
در مجمع مذکور کرد مردم شنیده خاموش ماندند مصطفی خان جمیع افاغنه را مخاطب ساخته گفت که برادران چرا جواب
نمیدهید آنچه در خاطر دارید ظاهر نمائید شمشیر خان و سردار خان و دیگران گفتند که سردار قوم و رئیس فرقه شمائید
هر چه شما بگوئید جواب ما هم همانست مصطفی خان گفت یاران تا حال ما را در خاطر آنچه بود بود و الحال خود سر و جان من وابستهٔ
قدم ولی نعمت است و تا مرا بر تن سریست وقف نثار جان و آبروی مهابت جنگ و عیال و اطفال اوست بلکه درین عرصه

مصطفی خان

تا مصطفی خان زنده باشد سر خود را او البته نعل اسپ ادنای غلام مهابت جنگ میداند و مشهور است که باتفاق چهل شمشیر
سلطنتی مسخر می‌شود نامردم خود از سه هزار کس متجاوز نیم این همه جبن و بددلی بخود راه دادن کمال نامردیست بعون الهی
با اعدا جنگ کرده انشاء الله تعالی غالب می‌آئیم شما صاحبان هرچه بهتر دانید بکنید دیگران باستماع کلام مصطفی خان هم داستان
او گردیده رای رفاقت مهابت جنگ همه را مختار آمد و مصطفی خان همه را ایما بفاتحه خیر نمود چون حسب الاشعار بعمل آمد مهابت جنگ
خوشحال بخیمهٔ خود برگشته بخاطر جمع آسود و صبح غلام علیخان را که سابق دیوان خالصه عظیم آباد و مقرب و ندیم مهابت جنگ و
مرد عمده هوشیار بود و پسرش یوسف علیخان بدامادی علاء الدوله سرفراز خان اختصاص داشت و با مصطفی خان راه مصادقت
می‌پیمود بخانه او فرستاد تا غائبانه از گفتگوی او آنچه استنباط نماید آمده ظاهر سازد غلام علیخان بخانه مصطفی خان آمده ساعتی
چند باختلاط گذرانید درین عرصه آدم شمشیر خان آمده پیغام داد که بموجب بند و بست سابق نشان‌ها که از مرهته خواسته بودیم
امروز می‌آید درین باب مرضی شما الحال چیست مصطفی خان گفتگوی شب را اعاده نموده فرمود که هرکه زادهٔ افغان ست
بر همین قرار خواهد بود غلام علیخان بعد استماع این کلمات برخاست و بی کم و کاست بخدمت مهابت جنگ رسیده ظاهر ساخت
مهابت جنگ را اصغای این مقال در استقلال افزوده تهیه مقاتله تصمیم یافت الحق درچنین اوقات هرگاه از رفیق معتمد
معتمد چنین سخنان مسموع و تیقن شود موجب کمال انشراح خاطر و ازدیاد جسارت میگردد چون بنای جنگ تقرر یافت مصلحت
آن شد که بمرشدآباد باید رسید و پر و بال خود آراسته بمدافعه اعدا باید کوشید چون باز شام شد مرهته توپی را که در غارت
اول بدست او افتاده بود بر درختی نصب نموده گلوله‌ها بلشکر مهابت جنگ میریخت و با غناهم سر میداد و ازین ممر عجب شورشی
تمام شب در لشکر بود حتی آنکه مانک چند دیوان راجه بردوان قریب بصبح گریخته راه خانه آقای خود گرفت درین اثنا از
جهات اربعه مرهته یورش آورد و مهابت جنگ بر فیل خود سوار شده متوجه دفع اعادی گشت چون مرهته بغتةً بر لشکر
ریخت فرصت ترتیب فوج میسر نگشته سررشته اجتماع برهم خورده مردم مرهته داخل فوج مهابت جنگ شدند درین گیرودار
میر حبیب عمداً توقف در سواری نموده فوج مرهته باو رسیده بعد ازانکه دو سه زخم شمشیر برداشته بود دستگیر مرهته
گردیده بجماعهٔ مذکوره پیوست دران روز حیدر علیخان داروغه توپخانه دستی مهابت جنگ کمال دلاوری و جانفشانی
بتقدیم رسانیده جماعهٔ بسیاری را از مرهته بخاک هلاک انداخت و مصطفی خان و میر جعفر خان و شمشیر خان و سردار خان
و رحم خان و عمر خان وغیرهم بمحاربات مردانه ازدحام و جمعیت مرهته را درهم شکستند و روساهی مرهته ضرب دست
شجاعان نصرت‌شان دیده و اکثر مردم خود را مجروح و مقتول ملاحظه نموده یورشی که از چار سوی آورده بودند موقوف
کرده و خود را جمع نموده بطرف ساقه لشکر متوجه شدند و فوج برهم خورده مهابت جنگ منتظم گشته بهیأت مجموعی
جنگ کنان بطرف کتوه روان شد و دران روز بقیه اسباب و متاع لشکر بتاراج مرهته از زوائد بلکه از ضروریات مثل
ماکولات و ملبوسات و مرکوب هیچ نماند و سه هزار کس اسپ و قبچی و معدودی بسواری فیلان و پنج شش هزار
بهیله برق انداز پیاده جنگ کنان قطع مسافت می‌نمود و فوج مرهته از هر چهار طرف دلیرانه کوششها نموده بر لشکر
مهابت جنگ که قلیل جمعیتی بود حمله‌های متواتر و یورشهای پی در پی می‌آورد رفقای مهابت جنگ بشجاعت
آقا و سرداران خود مستظهر بوده مدافعه آنها می‌پرداختند و فی الواقع که داد مردی و مردانگی داده باستقلال تمام
راه می‌پیمودند چون شام میشد تالابی را انتخاب کرده بر زمین مرتفع که دور تالابها می‌باشد و در راه کتک کر راسته

جگر ناتھ است ہنودان بامید ثواب بے حد و حساب ساختہ اند فرود مے آمدند سایۂ غیر از سما و بستری غیر از ارض غیر ابرای
غربا و اغنیا میسر نے شد و افواج مرہٹہ گرد لشکر مہابت جنگ بمفاصلہ قریب کہ گلہ جزائر تا آنجا نرسد محیط گشتہ منزل مے گزیدند
چون خیمہ و بار بردار روز اول بغارت رفتہ اعدے را سر سایۂ و جنس ماکولے میسر نبود و مرہٹہ دہات گرد و نواح را در ہر منزل
تا دہ دہ کروہ از چار سو سوختہ و تاختہ اثر آبادے و اجناس غلہ باقے نمیگذاشت ازین جہت حرجی عظیم بر لشکریان مہابت جنگ
و جمیع رؤسائے عسکر و اہل بازار گذشتہ امید زندگے و فیروزے کسی را نماند و لسبب فاقہ ہائے پے در پے تاب و توان
ہم در رگ و پے ہیچکس چندان باقی نبود و از جنس ماکول برای ارباب توسع در شبانروزی وقتے از اوقات بقدر ریگ
سد رمق تواند شد میسر مے آمد و سائر الناس باکل ساق درخت موز و مانند آن شکم خود را پر میکردند چنانچہ از تقریر یوسف علیخان
مرحوم پسر غلام علیخان مغفور ظاہر شدہ کہ در سہ روز مدت رسیدن یکتوہ یکروز قریب سہ پاؤ کھچڑے میسر آمد کہ ہفت کس
دران شریک بودند و روز دیگر ہفت عدد شکر پارہ کہ نوعے از حلوا ست سہ کس را قوت لا یموت گشت روز سوم قریب
بہ نیم آثار کباب گوشت گاو و چند کس در خوردن آن مشارکت نمودند در ہمین سفر کہ از بردوان بر مرشد آباد مے آمدند افواج
مرہٹہ لسبب نماندن توپ و رہکلہ ہمراہ لشکر مہابت جنگ بمفاصلہ قریب کہ گلہ جزائر تا آنجا نرسد احاطہ نمودہ فرود مے آمد
روزے مصطفی خان لشکر مرہٹہ را متصل بفرودگاہ خود دیدہ از سر غیظ و غیرت با ہمراہیان گفت کہ جمعیت اسلام و جلادت
افغانی را چہ بلا زدہ است کہ شما مردم مقہور اجامرہ و اجلاف دکھنیان گردیدہ بجوع و مذلت ہلاک میشوید و گاہے بہیئت
مجموعے دل بمرگ نہادہ این کافران را از پیش رو بر نمیدارید ہمراہیان او کہ اکثر افغان و شجاعان قوم بودہ اند ازین سخن متغیر
گشتہ در جواب گفتند کہ شما رئیس و سردار ید ہرچہ بعمل آرید ما ہم رفیق و شریکیم مصطفی خان ہمراہیان را درین عزم جازم
یافتہ سپر و شمشیر در دست خود گرفت و ہمراہیانش نیز بہمین ہیأت اول آہستہ آہستہ بطور تماشائیان پیش رفتند و مرہٹہ کہ
بر فوج مہابت جنگ گمان این جرأت نداشت غافل بطبخ طعام مشغول و فارغ البال عاری از لباس و اسلحہ بآرام بود
چون مصطفی خان مع ہمراہیان اندک نزدیک رسید یکمرتبہ شمشیرہا کشیدہ بر سر آنہا ریخت و خون آن منکران مغرور
را بخاک معرکہ آمیخت اکثرے از مرہٹہ مقتول و بقیۃ السیف مضطرب الاحوال ماکولات وغیرہ احمال و اثقال بجا گذاشتہ گریختند
ہمراہیان مصطفی خان این غلبۂ نمایان را مغتنم شمردہ از ماکولات انچہ ممکن بود برداشتہ بلشکر خود معاودت نمودند دیگر
لشکریان نیز فرصت یافتہ انچہ توانستند آوردند و بعد از دو سہ روز بعض کسان را قوتے میسر آمد و مرہٹہ ضرب دست
مصطفی خان دیدہ دیگر نزدیک تر فرود نمے آمد مہابت جنگ بجائیکہ مذکور شد ہمیشہ کوچ مے نمود تا خود را بکتوہ رساند
در یکے منازل اول صبح کہ مہابت جنگ بالشکر خود سوار شد قبل از انکہ لشکر بہم بپیوندد بغتۃ مرہٹہ بر سر فوج مہابت جنگ
ریخت و ہر کہ ہر جا بود او را در میان گرفت ہر یکے در نہایت اضطرار لا علاج و ناچار بمدافعہ دشمنان مقابل خود
اشتغال ورزیدہ نمے توانست کہ خبر دیگرے بگیرد یا بمدد مہابت جنگ بپردازد ازانجا کہ حافظ حقیقی ناصر و
معین آن لشکر بود دو فیل نشان کہ بیش روے مہابت جنگ بودند اتفاقاً در خرطوم آنہا زنجیرے بود کہ بآن بازے
مے نمودند دران وقت آن ہر دو فیل بفرمان قہرمان تقدیر ہمان زنجیرہا کہ در خرطوم شان بود شروع بزدن سواران
مرہٹہ کہ دور مہابت جنگ را احاطہ داشتند نمودہ ہر جا کہ زدند با خاکش برابر کردند از پدید آمدن این رستخیز مرہٹہ ہائے دور
مہابت جنگ مضطرب الاحوال رو بگریز نہادہ وسعتے در عرصہ و فرصتے میسر گشت و ملازمان مہابت جنگ بمدد فیل

سوارے او فراہم آمدہ بہ سہ دیگر مرہٹہ ہا کہ بعضے سرداران لشکر مہابت جنگ را احاطہ داشتند یورشے بعمل آمد آنہا ہم گریختہ
جمعیت افزودند و ہمین قسم مرہٹہ ہا کہ در عین لشکر داخل گشتہ بزد و خورد مشغول بودند بیرون نمودند و باز بتائید الٰہی صورت
اجتماع در ترتیب لشکر مہابت جنگ رو داده بعادت معهوده نهضت میسر آمد ملخص آنکه در نہایت مشقت راہے پیمودند
و در ہر قدم خطرات عظیم و خوف و بیم عارض گشتہ از نصرت الٰہی دفع بلا و ظفر بر اعدا میسرے آمد تا آنکہ در عرصہ غیر معهود جنگ کنان
خصم افگنان بقصبہ کٹوہ کہ دو منزل از مرشدآباد بطرف جنوب واقعست بعنایت الٰہی مع الخیر رسیدند و رود کٹوہ اہل مجاعت
بگمان آنکہ غلہ در انجا فراوانی دارد ہر نوع از ان جنس بوفور و خوبی میسر خواہد گشت خود را بہ تعجیل رسانیدند اما قبل از ورود آنہا مرہٹہ بآن
قریہ رسیدہ تاخت و تاراج واقعی نمودند و ذخائر غلہ را کہ بر داشتن متعذر بود آتش کشیدند با این حال حیوان و انسان کہ بعد فاقہ ہای بسیار رسیده
بودند غلات سوختہ را از نعمای غیر مترقبہ شمرده بکار بردند و مہابت جنگ رحل اقامت در کٹوہ انداختہ بحاجی احمد و شہامت جنگ در باب
حفاظت و حراست نوشتہ صولت جنگ را مع غلات و دیگر ضروریات طلب فرمود اول خود مدتے شہامت جنگ و صولت جنگ
و حاجی احمد و جمیع منتسبان دودمان از احوال مہابت جنگ بے خبر و از سلامتے او و ہمراہیانش ناامید و مایوس بودند
بعد چندے خبر سلامتش یافتہ از بارگاہ حافظ حقیقے کہ جامع المتفرقین است عافیت و ورود او را مع الخیر سائل و داعے
بوده صولت جنگ را مع فوج و توپخانہ و دیگر اسبابیکہ ضرور بود با ذخائر اجناس غلہ مرخص نمودند کہ بکمک مہابت جنگ ہر جا کہ
باشد بشتابد صولت جنگ مع فوج شائستہ و استعداد بائستہ و آذوقہ وافر از مرشدآباد کوچ نموده بعد چند روز در منزل
مذکور با مہابت جنگ ملحق گردید مہابت جنگ و ہمراہیانش فرح بعد از شدت کہ مظنون و متصور نبود ملاحظہ نموده سجدات
شکر و نیاز بدرگاہ کریم کارساز بنده نواز بتقدیم رسانیدند و از اطراف و جوانب ذخائر غلات رسیده جوع مردم
بسیرے انجامید ازان باز سمند سرافراز با فوج و سامان شایان در کٹوہ اقامت نموده با من و امان بود و بھاسکر
بنا بر قرب ایام برشکال و ضرب دستی کہ از لشکریان مہابت جنگ دیده بود اقامت خود را در مملکت بنگالہ دشوار دانستہ
از راه بیربھوم عازم دیار خود گردید میر حبیب بنا بر شدت عداوتیکہ با مہابت جنگ داشت مانع معاودت او گشتہ متکفل شد
کہ اگر منظور بدست آوردن زر است چند ہزار سوار ہمراه من دہید تا بمرشدآباد رفتہ چون شہر بے حصار است
و مہابت جنگ در کٹوہ کوٹھے جگت سیٹھ وغیره را بآسانی غارت کرده مال وافرے برائے شما آرم بھاسکر بدلالت
میر حبیب کار فرما شده چند ہزار سوار خوش اسپہ ہمراه او داد و مہابت جنگ برین معنے وقوف یافتہ چون احوال مرشدآباد
چنانچہ بود میدانست و از شہامت جنگ و دیگران امید حفاظت و حراست آنجا نداشت مصلحت در توجہ خویش
دانستہ بایلغار شتافت افواج مرہٹہ قبل از ورود او بیک روز خود را رسانیده غارت کوٹھے جگت سیٹھ
را نصب العین خود ساخت و قریب بسہ لک روپیہ نقد و آنچہ از جنس بغارت بردند و در بعضے محلات شہر نیز دستبرد
نمودند و میر حبیب برادر خود میر شریف را از خانہ خویش ہمراه گرفتہ بیرون برد چون دارالامارة و خانہ شہامت جنگ
و عطاء اللہ خان بنا بر بودن بعضے از افواج در نہایت استحکام بود دستے در انجا نیافتہ بمجرد استماع خبر وصول مہابت جنگ
راه فرار پیش گرفت و رایات نصرت آیات مہابت جنگ شام روزیکہ مرہٹہ بعد تاراج فرار کرده بود وارد
مرشدآباد گشتہ وسیلہ استظہار سپاه و رعیت و اصدقا و اقربا گردید این ماجرا در ماه صفر سنہ ۱۱۵۵
ہجری صورت رو داد ۝

اقامت نمودن بهاسکر پندت سپه سالار مرهته در کتوه و تسلط یافتن بر هوگلی که بندر عظیم بنگاله و آبادی معمور از مال و تجار بود

بعد از ان مهابت جنگ بمرشد آباد نزول نمود بهاسکر پندت باراده معاودت بماوای خود بطرف بیر بهوم رفته بود
میر حبیب که سالها وغا نما نزد او رسیده او را بر فتن دکهن سرزنش بسیار کرده و مهم بنگاله را بکفالت خود گرفته بمبالغه و
اصرار از جائیکه رسیده بود برگردانیده بکتوه آورد و بهاسکر را در اقامت کتوه دلیر ساخته متعهد رسانیدن غلات وغیره
مایحتاج گشت و راه و رسم آمیزش با مردم هوگلی و زمینداران اطراف نمود و اقعه طلبان هوگلی وغیره اماکن قریبه
باهم اتفاق نموده اندک توسل و لد سال رسل با مرهته آغاز نهاده میر حبیب را واسطه ساختند تا آنکه میر ابو الحسن و
میر ابو القاسم وغیره سکنه هوگلی که با محمد یار خان برادر علاتی مهابت جنگ که حاکم بندر مذکور بود نهایت اتحاد و
وداد داشتند با او در مقام خدع و غدر در آمده باشاره میر حبیب شبی از شبها باده یا نزده کس بر دروازه قلعه هوگلی
آمده دروازه را بسته یافته پیغام فرستادند که چیزی ضروری التماس داریم محمد یار خان دغا خورده بهمان وقت
طلبید چون تنها و بجز بود مقید گردید و غادعان اول تمهید نموده یکی را منجمله رؤسای مرهته که سیس را و نام داشت
از بهاسکر بوساطت میر حبیب طلبیده نزدیک بهوگلی نشانیده بودند بعد مقید کردن محمد یار خان سیس راو مذکور را طلب
داشته دبرو ساده ایالت هوگلی متمکن گردانیده با او در ساختند بعض دیگر از تجار مغلیه سکنه هوگلی باغوای میر حبیب
نیز با او پیوستند و صورت تسلطی رو داد و زری هم بطور اخذ باج و خراج و عشور اموال تجارت بمعرض وصول در آمد
و بهاسکر پندت ببودن ملک بنگاله جازم گشته رحل اقامت خود در کتوه انداخت و میر حبیب مدار المهام گردیده گاهی
در هوگلی و زمانی در کتوه بسر می برد و مهابت جنگ بملاحظه آنکه فوج کمتر مانده و باوجود قلت تعبهای سفر یکساله کشیده
و انواع تصدیعات و خستگیها دیده و ایام برشکال نیز نزدیک رسیده اخراج مرهته از مملکت بنگاله دران سال متعذر
دیده بنابرین در حفاظت و حراست مرشد آباد کوشیده در امانی گنج و تارک پور خلیج شهر معسکر ساخت و فوج مرهته یک
دو بار تا بلیاسی و داؤد پور رسیده دهات اطراف را سوخته باز بکتوه برگشت و بعد یک ماه که آب دریای بهاگیرتی
طغیان نموده پایاب نماند چون کتوه آن طرف دجله بهاگیرتی است پای تردد مرهته ازین طرف کوتاه و دست تطاول آنها
بر پرگنات دقرار معموره اطراف دراز گردید و تمام چکله بردوان و میدنی پور را تا بالیسر بدست آورد و میر قلندر
فوجدار میدنی پور بهر نحو خود را ازین مهلکه نجات داده درگوشه خزید و شیخ معصوم نائب صوبه کتک بنا بر رسیدن
فوج غنیم که اضعاف مضاعف جمعیتش بود خود را بامنی کشید اضلاع بیر بهوم و اکثر پرگنات راج شاهی و قصبه اکبر نگر نیز
بتصرف مرهته در آمده غیر مرشد آباد و مملکت آن طرفی گنگا در تصرف مهابت جنگ نماند سکنه مرشد آباد که از سالهای دراز
چنین سانحه ندیده بلکه گوش شان نشنیده بود و بلده مذکوره حصاری هم نداشت در موسم برشکال با کمال اضطراب و اختلال احوال
اسواری سفائن آنطرف گنگا مانند جهانگیر نگر و مالده و رام پور بولیا وغیره با عیال و اطفال رفته سکنی گرفتند حتی شهامت جنگ هم آنطرف گنگا و نگالا
کوده کاری یکیر وزه راه هست بنای عمارت و طرح آبادی انداخته با عیال و اثقال دران مکان رفته توقف نمود و اسباب و اشیای مهابت جنگ
نیز همانجا ارسال یافت و شهامت جنگ بعد چند روز تا خوابیدن مدم سوار شدن بمرشد آباد نمود و مهابت جنگ اوقات بجلب قلوب سپاه

معروف داشته ده لک روپیه موعود انعام فرمود و بآن جای الطاف و بذل و ایثار تخم عقیدت خود را در دل مردم کاشت

طلبیدن مهابت جنگ برادر زاده و داماد خود هیبت جنگ احترام الدوله بهادر و عبد العلی خان بهادر را از عظیم آباد و رسیدن انها بمرشد آباد و استعانت نمودن شجاع الملک بهادر مهابت جنگ از پادشاه

مهابت جنگ بعد ورود بمرشد آباد خط باحترام الدوله بهادر هیبت جنگ که برادرزاده و داماد ولتر ش و صوبه دار عظیم آباد بود و خط دیگر بعبد العلی خان بهادر خالوی راقم که نیز قرابت برادرزادگی با مهابت جنگ داشت متضمن استعانت و طلب انها مع فوجیکه ممکن و مقدور باشد فرستاده تاکید نوشت که احوال بدین منوال است و سلامتی همه منحصر بر دفع این اعادی و در گوشه خط این فقره بقلم خود بعبد العلی خان نگاشت اگر توفیق اعانت رفیق باشد درین وقت رفاقت عم ضعیف خود نمایند هیبت جنگ باستماع اخبار مذکوره و ورود خطوط مهابت جنگ متضمن طلب متحیر و مضطر گشته از تصمیم عزم استیصال جماعهٔ بهوجپوریه که بعد اخراجات و محنت بسیار میسر گشته وقت برداشتن انتفاع ازان مکان بود مایوس گردیده در فکر ادای تنخواه سپاه و استعداد حروب و اسفار افتاده اراده معاودت بشهر عظیم آباد که مرکز دولتش بود نمود و خود از بهوجپور کوچ نموده بعظیم آباد رسید بعد چند روز بالاراده مرشد آباد داخل باغ جعفر خان گردید با والد فقیر هدایت علی خان بهادر و دیگر رفقای دولت خواه خود مشوره مخلصی از دست تنخواه سپاه و دست جمعی از انتظام صوبه عظیم آباد میکرد و صورتیکه موجب اطمینان خاطر او شود روی نمی نمود روزی با والد فقیر در خلوت فرمود که مرا رفتن بکمک مهابت جنگ که بزرگ دین و دولت من است ضرور و از دست سپاه که تنخواه آن بسیاری باید و هم از طرف بندوبست صوبه و در قابو ماندن این ملک اندیشها بخاطر راه یافته در تدارک آن حیرانم و چاره اش نمیدانم اگر بناخن تدبیر شما این عقده کشاید و رفتن نزد مهابت جنگ باستعداد مناسب میسر آید احسانی از شما بر ما خواهد بود و آبروی من در امثال و اقران و حضور مهابت جنگ که بزرگ و ولی نعمت من است خواهد افزود و والد فقیر در جواب معروض داشت که بنده دولت خواه منتسب این دودمان و خادم دیرینه این آستان است جناب عالی هرچه اشق و اصعب امور دانند ارشاد فرمایند تا در انصرام آن بجان کوشد و یقین تصور فرمائید که درچنین وقت از دست این ناتوان انچه تواند شد در تقدیم آن بقدر مقدور خود راضی بقصور نخواهد شد هیبت جنگ فرمود که اکنون هیچ امری بر من صعبتر ازین دو امر نیست اول آنکه سپاه از تنخواه خود مطمئن خاطر گشته رفاقت مرا ملازم شود و دوم خللی در بندوبست صوبه ره نیابد و بنده بخاطر جمع باعانت مهابت جنگ بپردازد تا در رفاقت بزرگ خود کوششی که باید از من بعمل آید والد فقیر التماس نمود که زرکه بتمام تنخواه سپاه وفا کند میسر نخواهد بود که کمترین را میسر نیست سعی اشغند باقبال اولیای نعم سعی تواند شد که وجه را از مالگزاران صوبه و وجهی مانقرض و وام از مهاجنان سرانجام نموده در تنخواه ملازمان دهد و تتمه تنخواه را ذمه خود نماید تا مبرور بوکلای معتمد سپاه عاید سازد و انشاء الله تعالی تا جان در بدن باشد دشمنان را مجال نیست که خللی در صوبه یا اراده فاسدی درین باب توانند نمود هیبت جنگ خوشنود گشته فرمود

اگر همین قدرے خواهم سپاه را بنوعیکه دانید راضے برفاقت من نمائید و در حفاظت و حراست صوبه مستعد و مستقل باشید دیگرے غیر از شما نیست که درین کار ها درچنین وقت نازک چشم امیدے از و توان داشت و درینباب مبالغه را از حد گذرانید سخنان بسیار مناسب وقت و مقام بر زبان آورد و والد اطاعت فرمان نموده امور مذکوره را متعهد گردیده بخانه خود آمده مهدی نثار خان برادر خود را که بخشی فوج و سالار لشکر بود طلبید اشته گفتگوے درباره که با هیبت جنگ در میان گذشته بود اعاده نمود و باتفاق برادر سرداران لشکر را طلبیداشته بآئین مناسب هریکے را راضے برفاقت هیبت جنگ نمود و زرها از مالگزاران و مهاجنان سرانجام داده باقے تنخواه را بهم ذمه خود گرفته دست آویزها نوشته داد و از هریک معتمدها همراه خود گرفت تا بعهود موافق وعده باو رسانیده رسیدش بگیرد چون هیبت جنگ را ازین مهم دلجمعے میسر گشت والد را خلعت نیابت صوبه عظیم آباد داده خود بتاریخ مختار از باغ جعفر خان مع مهدی نثار خان و جمیع سرداران لشکر با پنجهزار سوار و شش هفت هزار پیاده بمرشد آباد نهضت نمود متعاقبش عبد العلی خان بهادر زرها از خانه خود بصورت تمسک دست کنتش بآن میرسید سرانجام داده بقدر طاقت خود مردم معتمد از فرقه سپاه همراه برداشته عازم رفاقت و اعانت مهابت جنگ و قاصد مرشد آباد گردید قبل از حرکت عبد العلی خان از عظیم آباد خط دیگر از مهابت جنگ متضمن مضامین سابقه رسیده در گوشهٔ آن مکتوب بخط خود نوشت که مصرعه از یاران چشم یارے داشتیم ✤ و همین مصرع قناعت نموده مصرع دوم ننوشته بود بعد قطع منازل هر دو بزرگ مذکور بمرشد آباد رسیده بملاقات مهابت جنگ مستسعد و برفاقتش مستعد گردیدند مهابت جنگ عند الملاقات عبد العلی خان بهادر در عین معانقه مصرع ثانے همان مصرع مرقوم برخواند و آن اینست مصرع خود غلط بود آنچه ما پنداشتیم ✤ و شجاع الملک بهادر در نگهداشتن فوج اهتمام نموده رساله هاے سرداران لشکر را بقدر مراتبهم افزود چنانچه مصطفی خان که رساله اش پنجهزار سوار بود هشت هزار سوار مقرر و بذات خود بمنصب پنجهزارے و نوبت و پالکے جهالردار و خطاب بیر جنگ بهادر معزز گشت و همین قسم فقیر الله بیگ خان و نور الله بیگ خان و حیدر علے خان برادر حسین قلے خان و میر محمد جعفر خان بخطاب بهادری و افزایش رساله سرافرازے یافتند و عمر خان و شمشیر خان و سردار خان و بهادر علے خان و دیگر جماعه داران سائر و توپچیانه بافزایش جماعه همراهے و مردم رساله و مواجب ذات و امتیاز معزز و مباهے شدند و توپها و اسباب آن مع توپچیانه دستے چنانچه درکار بود سرانجام یافت و فیلان جنگے هم چند زنجیر معلم و معتبر گشته تا در سوارے پیش رو باشند و علے هذا القیاس آنچه درچنین ایام مهیا سے باید مهیا گردیده انتظار انقضاے ایام برسات سے کشید و مرید خان را که از حضور براے بردن خزانه بنگاله آمده بود و مهابت جنگ از و سرگرانی داشت رخصت رفتن بعظیم آباد و نشستن در اینجا تا انفصال هنگامه مرهٹه داده خود بپادشاه عرضداشت که بالفعل بسبب هنگامه مرهٹه فدوے را ارسال خزانه عامره متعذر است لهذا مرید خان بهادر را ازین بلده که محل فتن و حوادث است بعظیم آباد فرستاده تا بآرام منتظر تادیب و تنبیه مرهٹه بفضل الٰہی و اقبال پادشاهے بنشیند و فدوی امیدوار است که درین وقت کسے از امراے حضور یا دیگرے از بندگان درگاه آسمان جاه بکمک و اعانت این دولتخواه معین شود اگر خدانخواسته فدوے درین کارزار نثار کار سرکار شود دیگر سلطنت را شوکتے نخواهد ماند و اگر مصارف حضور که منحصر بر وصول و ارسال خزانه صوبهٔ بنگاله است موقوف و مرفوع القلم خواهد گردید خبرگیری فدوی

غرور و تغافل درین باب از آئین سلطنت و خداوندی دور است چون عرضه داشت مهابت جنگ از نظر پادشاه گذشت
محمد شاه فی الحقیقه متوحش گشته با امرای حضور که مخلصانش بوده اند مشاوره آغاز نمود و عمدة الملک که بر صوبه اله آباد
واز حضور دور بود اما پادشاه اورا از زمرهٔ مخلصان غافل و مصاحبان دانادل میدانست نیز شقه نگاشته استشاره نمود
عمدة الملک و جمیع مخلصان تصدیق التماس مهابت جنگ نموده ترغیب و تحریص بر کمک و اعانت نمودند پادشاه شقهٔ
خاص متضمن نهایت تاکید در کمک مهابت جنگ با بو المنصور خان بهادر صفدر جنگ داماد برهان الملک که صوبه دار اوده بود
و قرب جوار با عظیم آباد و بنگاله داشت و خزانه و سپاه و دیگر اسباب حروب نزد او بوفور مهیا بود بعجلت هر چه تمامتر نوشته
ابلاغ داشت و عمدة الملک بهادر که در اله آباد بود نگاشت که بهر صورت که تواند ابو المنصور خان را بمدد مهابت جنگ
بر انگیزد و فرصت ندهد که عذرے تواند نمود و نیز حکم محکم ببالاجے باجی راو که مدار المهام و سپه سالار جمیع عساکر دکهن بود
شرف ورود یافت مضمون آنکه چون از حضور والا مبالغ کلے در وجه چوتهه باو میرسد الحال که رگهوجے بهوسله مصدر
فساد و مبنے بغے و عناد گردیده بهاسکر پنڈت را با اشرار بسیار بصوبه بنگاله فرستاده مهیج مواد فساد گردانیده باید که
خود را بعجالت بدان صوبه رسانیده آن مدبر انرا بسزای کردار رساند و چنان گوشمال بانها دهد که از جسارت خویش
نادم و پشیمان گشته بار دیگر بپیرامون چنین گستاخیها نگردند ٭

ذکر برآمدن مهابت جنگ از مرشدآباد بعزم رزم بهاسکر پنڈت و جنگیدن با او و بعد عبور از دریا و گریزانیدن او را تا اقصای بلاد کٹک تا چلکا و آمدن رگهوجے و بالاجے راو

مهابت جنگ اسباب حروب و افواج را بکام دل آراسته و مدد از ناصر حقیقی خواسته باتفاق هیبت جنگ و صولت جنگ و
عبد العلی خان و جمیع همراهیان با فوج جرار و سامان بے شمار بعد انقضاے شدت ایام برسات که هنوز گل ولای
طغیان آبهای بهاگیرتے و و سهره نشده بود باراده تنبیه و تادیب بهاسکر پنڈت عزم رزم مرہٹه جزم نموده شهامت جنگ را
با رساله اش و مع دیگران افواج متعینه در شهر نائب گذاشت و خود بآهنگ گوشمال دکهنیان با دولت و اقبال از شهر
برآمد و مقابل بهاسکر پنڈت برلب دریاے بهاگیرتے محاذے کٹوه رسیده روبروی محل اقامت بهاسکر اقامت ورزید
تا هشت روز جنگ گوله توپ درمیان بود و لشکر بهاسکر را از دو طرف دریا احاطه داشت طرف مقابل مهابت جنگ
دریاے بهاگیرتے و در پهلوی چپ لشکر مرہٹه دریاچه اجے نام دیا بهتمام وسعے میر حبیب سلفی بهم رسیده مقابل لشکر
مهابت جنگ لنگر داشت و توپها که بران بود بر فوج مهابت جنگ گلهایش متواترے بارید و مهابت جنگ
راه عبور میجست تا آنکه صلاح درین دید که در شب تار از بهاگیرتے گذشته و بر دریای اجے رسیده از کشتیها پل بسته
بے خبر عبور نماید چون از دریاے اجے طرف سربالا بر دو طرف بهاگیرتے خالی از مرہٹه و باختیار مهابت جنگ بود
از کشتیهاے بزرگ جسرے مستحکم برروے بهاگیرتے مرتب کرده بخاطر جمع افواج و مهابت جنگ عبور نموده اجتماع
روئیداد بعد ازان کشتیهاے متوسط را که براے پل آراسته بودند آهسته آهسته بیک یک و دو دو ملاح متصل
بکناره بهاگیرتے تا بدهنه دریاے اجے کشیده فراهم نمودند از نیرنگے تقدیر حارسان مرہٹه را دیدهٔ بینا چون
بخت شان بیدار نبود و اگر کسے بیدار مے شد و می پرسید اهل کشتی جوابے مناسب داده غافلش میکردند تا آنکه

آخر شب نیم کروه دورتر از لشکر مرهته بر دریای اجی پل تیار شد و مرهته را احتمال عبور دریای بهاگرتی و پل بستن بر دریاچه
اجی و آمدن فوج مهابت جنگ ازان پل در خاطر خطور نمی کرد از بیمهابات غافل گشته در پی تفتیش و لحاظ پل بستن نگردید
بعد تیاری پل مهابت جنگ بهادر افاغنه جلادت کیش و دیگر جان نثاران حقیقت اندیش را بعبور مامور فرمود حیدر علیخان
و مصطفی خان و شمشیر خان و عمر خان و سردار خان و میر محمد جعفر خان و دیگر سرداران پیاده پا بر لب دریا باحتیاط و اخفای
همراهیان رسیده و معتمدان رفقای خود را چیده امر نمودند که چون مرهته آن طرف دریا ازدحام دارد باید درین غفلت و ظلمت
شب عبور نمایند مقصد آنکه پیش رفتگان مانع مزاحمت اعدا گردند و باقی فوج بآسانی از دریا گذشته و بفوج سابق لاحق شود
یکپاس ازان و نام جویان لشکر پا پیش گذاشته شروع در عبور نمودند اتفاقاً بسبب ازدحام مردم و کثرت عابران خللی در بند
بعضی کشتیها رو داده یک کشتی یا دو از میان پل غرق گردید و مردم که بیخبر از پی هم سبقت بر یکدیگر جسته می آمدند
بسبب تاریکی و صدمه مردم عقب که هر یکی از آنها قاصد عبور بود و از رخنه پل آگهی نداشت متوالی هم بدریا افتاده
غریق گرداب اجل می شدند از مستندان شنیده شده که جمعی کثیر قریب بهزار یا نه صد کس بلکه افزون بهمین رویه هالک گشتند
بعد ازان مردم خبردار شدند که چنین رخنه در پل افتاده جمعی کثیر بمرض تلف درآمده آن زمان اضطراب عبور تسکین یافته مردم بجای خود
آرمیده منتظر تجدید استحکام و مرمت پل گردیدند عمله چابک دست و فدویان جانفشان بهماندم کشتیهای دیگر آورده رخنه
را مسدود و پل را استحکام نمودند غیوران دلاور عبور دریا از سر گرفته اول صبح صادق بود که تخمیناً قریب بدو سه هزار
کس آن طرف دریا رسیده فراهم گردیدند و دیدند که اگر روز روشن شود و مرهته بر قلت جمعیت آگاه گردد کاری
از پیش نخواهد رفت دلاوران هیجا طلب تکیه بر دل قوی و نصرت ایزدی نموده شمشیرها کشیدند و بهیئت
مجموعی دویده خود را بر لشکر بیحد و حصر زدند بمجرد ریختن آوازه بلند شد که مهابت جنگ رسید
و افواج مرهته مضطرب گردید قبل ازان که بر کیف و کم این مردم اطلاع شود راه گریز پیش گرفت و بهادران
طرف مهابت جنگ دشمنان را بزیر شمشیر برق گرفته طوفان بلا انگیختند مهابت جنگ کشتیهای رکاب را تاکید
کشیده در دریاچه اجی انگندند و لشکر علی التواتر شروع بعبور نموده در عرصه قلیل مردم مع اسپ و فیل و توپهای
و دیگر سامان همه آن طرف دریا رسیده صفوف آراستند و مهابت جنگ با جمیع سرکردهای لشکر ایشان شایان به تعاقب
سابقان لشکر خود رسیده اندک تعاقبی نموده مرهته هر قدر رمق در ربود علف تیغ بیدریغ شجاعان گردیده بقیة السیف
با آنهمه سرانجام و احتشام در کمال اضطراب و اضطرار بحدیکه از اسباب و امتعه آنچه دست قدرت شان بدان رسید
برداشته و باقی همه را در جائیکه بود گذاشته در نهایت سراسیمگی راه فرار پیمود و کسی ملاحظه پیش و پس نمی نمود چون فوج
مرهته دورتر رفت و اضطراب خاطرش باطمینان گرائید دید که چندان کشتی نبود و داعیه عطف عنان بلکه بعضی از افواج او عود نمود
و بفاصله نصف یا ثلث میل رسیده لشکر خصم را آراسته و مهابت جنگ را با افواج گران و توپهای جلو و بان و دیگر سامان
مهیای گوشمال خود یافته پایداری نتوانست و راه گریز پیش گرفته دورتر رفت مهابت جنگ بنابر صدمه غرق که بر
لشکر پالش گذشته و دردکه غریقان را اندوه آن گروه لاحق بود این غلبه نمایان و فتح عظیم الشان را از نصرت الٰهی شمرده
مغتنم دانست و بر فرودگاه مرهته خیمه های خود زده آن روز مقام نمود و لاشهای فرورفتگان دریا را وارثان آنها
برآورده لباس و سلاح از بدن شان کنده بعد تجهیز و تکفین دفن نمودند رنگ ریخ و اجساد مجمع مردهای مذکور کبود و بود ظاهرا

سبیش همین که هوا در نهایت حرارت و اخیر موسم برشکال هند و بنگاله بود و مردم سلاح الباس جنگ که تو برتو و بسیار گران میباشد در برداشتند
و مردن هم بجنگی و اختناق بعلت غرق الثقاق افتاد والله اعلم بحقائق الامر این فتح مبین در ماه شعبان المعظم سنه ۱۱۵۵ هجری
روی نمود و بهاسکر زیاده برین توقف از حیز قدرت خود بیرون دیده راه دره پچهیٹه گرفت و افواج او از حدود بردوان و
هوسکلی و سبحلی و اطراف دیگر که متفرق بودند باستماع این خبر مشوش و سراسیمه گردیده همگی راه فرار پیش گرفتند و
مهابت جنگ عنان تعاقب باز نگرفته درپی آن رسید بهاسکر خود را بجنگلهای صعب المسالک کشید و بفاصله شش
هفت کروه همراه لشکر طی طریق مینمود لیکن چندروز بجائی رسید که بنابر کثرت تشابک اشجار که همه مورد و معدن مور و مار بود عبور و
مرور دشوار نموده و سوار را باهم امکان نداشت که بی حجاب اشجار بهلوی هم گرتوانند رفت و دریافت اخبار فشون لشکر
خود متعذر گشت تا بفوج مخالف چه رسد بهاسکر نیز راه عبور از مسالک آن جنگل بسرحد مملکت خویش نیافته لاعلاج برهنمائی
میر حبیب عطف عنان بجنگل بشن پور نمود و از انجا بصحرای چندرکونه راه برده سر از میدنی پور برآورد و فوجی را بکتک
برای مدافعه شیخ معصوم فرستاد فوج مذکور پس از راه نوردی شیخ مسطور را که با جمعیت قلیل در حاجی پور بود ادراک
نمود اما شیخ سر از اطاعت مرهته با وجود استماله باز زده بمقتضای غیرت و شجاعت با اندک مایه مردمی که همراه داشت مستعد
محاربه گشت و مافوق الطاقه کوشیده در میدان مقتول افتاد چون مهابت جنگ را خبر رسید بهاسکر بمیدنی پور معلوم شد
از جنگل بطرف بردوان برآمده راه میدنی پور گرفت بمجرد رسیدن مهابت بهاسکر بطرف کتهره مضطرب الاحوال از میدنی پور
بسمت بالیسر روانه گردید و مهابت جنگ نیز بلا اهمال و امهال با فوج ظفر موج درپی او تاخت بهاسکر در دو کروهی
میدنی پور بقصد محاربه برگشته استقبال کرد و کارزار صعب اتفاق افتاد چون بعضی ازین طرف و اکثری از طرف بهاسکر
برخاک هلاک افتادند بهاسکر تاب مقاومت نیاورده راه فرار در پیش گرفت و مهابت جنگ مع صولت جنگ و هیبت جنگ
و عبدالعلی خان بهادر شجاع جنگ و عطاء الله خان بهادر ثابت جنگ و مصطفی خان بهادر ببر جنگ و میر محمد جعفر خان بهادر
و شمشیر خان و سردار خان و عمر خان و حیدر علی خان بهادر و فقیر الله بیگ خان بهادر و نور الله بیگ خان بهادر وغیرهم
با فوج ظفر موج و توپخانه قیامت آشوب که لائق تعاقب گریزپایان بود و سامان و ذخیره ماکولات درپی بهاسکر تاخته
هیچ جا نمی آسود و مرهته ضرب دست افواج نصرت امواج دیده راضی بمقابله و مقاتله نمی گردید و ساعتی روبرو نمی
پائید بهمین منوال علی الاتصال درپی مدبران تعاقب نموده باقصای حدود کتک بلکه بسرحد دکهن بهاسکر را گریزانیده
خود تا به دریای چلکا رسید و چون اثری از مرهته نیافت بعزت و اقبال معاودت نموده در کتک که دارالملک صوبه
اودیسه است روزی چند متوقف گردید اما برگشته شدن شیخ معصوم که پاسداری حقوق رفاقت نموده جان خود را نثار
آبرو ساخت تاسف بسیار فرمود و عبدالنبی خان عموی مصطفی خان را که حسب الطلب برادرزاده خود از قصبه سامانه مضاف
صوبه لاهور که وطن آبا و اجداد او بود با رفقای معتمد چیده از قوم و اقوام خود بعد جنگ بردوان رسیده ملازم سرکار
مهابت جنگ گردیده بود بصوبه داری کتک و حراست صوبه مذکور از حوادث و صدمات مرهته مامور و بعطای منصب سه هزاری
و نوبت و خطاب بهادر و پالکی جهالردار حسب الالتماس مصطفی خان ممتاز فرمود و رساله پنجهزار سوار بنام او تقرر یافته و پیاده های
برق انداز و اسباب با توابع مناسب وقت و مقام متعین شد و راجه دولبه رام پسر راجه رام جانکی رام به پیشکاری او مقرر
گشت و درین ضمن خبر آمدن خنگ و بعض حرکات ناملائمش بمهابت جنگ رسیده مقتضی آن شد که بمرشدآباد بسعادت

معاودت نماید و اگر صفدر جنگ خواهان عذری باشد تدارکش بعمل آرد بنابرین عبد النبی خان را بطور مذکور بصوبه داری کتک
مامور نمود و مواعظ پسندیده آویزه گوش هوش فرموده خود مع برادرزاده با باقی فوج و رفقا معاودت فرمود و قطع مراحل
می نمود نزدیک بردوان رسیده بود که خبر معاودت صفدر جنگ بدار الملک او شنید دران زمان که بعضی اخبار ناهنجار
صفدر جنگ شنیده چاره تدارکش سید بدروزی با مصطفی خان پرسید که از اوضاع صفدر جنگ بیگانگی می نماید و من در
مدافعهٔ مرهته مشغولم اگر باو هم حاجت بجنگ باشد چه باید کرد مصطفی خان التماس نمود که محل تشویش چندان نیست یکی را جناب عالی
برانند و مقابل دیگری غلام را نگردانند انشاء الله تعالی چنانچه باید تدارکش بعمل خواهد آمد و درین آوان بسمع مهابت جنگ رسید
که حسب الامر پادشاه بالاجی راو از جای خود کوچیده عنقریب بکمک میرسد نزدیک مرشد آباد رسیده بود که بالاجی راو وارد
گردید و چون اخبار فتح و نصرت مهابت جنگ بر اعادی ملک و ملت بمحمد شاه رسید از راه قدرشناسی و مهربانی فرمان
متضمن تحسین و آفرین فرستاده بعطای خطاب حسام الدوله و بعنایت شمشیر و خنجر مرصع و عقد مروارید و سرپیچ مرصع
و خلعت ملبوس خاص قامت لیاقت او را بیاراست و همدرین اوقات حسب الاستدعای مهابت جنگ خطاب احتشام الدوله
بشهامت جنگ و مهام الدوله بصولت جنگ و احترام الدوله بهیبت جنگ و اعزالدوله بعطاء الله خان ثابت جنگ و منصب
سه هزاری و خطاب خانی با بهادری بمصطفی خان از حضور رسید آخر شوال یا اول ذی قعده آمدن صفدر جنگ در
عظیم آباد و معاودت بمرکز دولت خودش در سال یکهزار و یکصد و پنجاه و پنجم اتفاق افتاد و مهابت جنگ در آخر ذی الحجه
سال مذکور از تعاقب بهاسکر پندت بعد اخراج او از حدود کتک باستماع آمدن صفدر جنگ و حرکات غیر مناسبه اش
برگشته قریب مرشد آباد ورود نمود و اوایل صفر یا اواخر محرم رگهوجی بهوسله آقا و منیب بهاسکر پندت ۱۱۵۶ هجری در قرب جوار
مرشد آباد وارد گردید و بفاصله چند روز بالاجی راو هم حسب الامر پادشاه بکمک مهابت جنگ رسید و بنابر ملاقات با
صفدر جنگ بتوسل مرید خان و غمازی و در اندازی معاندان و نمامان هیبت جنگ و مهابت جنگ از والد فقیر آزرده
خاطر گشته اخلاص و وفاق سابق باحتراز و افتراق انجامید تفصیل امور مذکوره از صفحات آینده ظاهر تواند شد +

ذکر ورود صفدر جنگ بعظیم آباد و معاودت او بصوبهٔ خود بعد چند روز حسب الحکم حضور و اندیشهٔ ورود بالاجی راو

چون ایام برسات منقضی گردیده آب و گل راه بخشکی پذیرفت صفدر جنگ در اواخر ماه شوال یا اوائل ذی القعده ۱۱۵۵
هجری با فوج بسیار از مغل و هندوستانی از انجمله جماعهٔ مغلیه که باز ماندگان لشکر نادر شاهی بوده اند در تعداد شش هفت هزار
خواهند بود و قریب به ده هزار سوار قدیم هندوستانی همه باساز و یراق لائق و توپ و توپخانه مع ساز و سرانجام وافر و بنگاه معمور
و سرانجام موفور از دار الملک صوبه خود که فیض آباد نام دارد حرکت نموده بعمدة الملک بهادر معروضداشت که این نیازمند
حسب الحکم حضور و اشعار و ایمای گرامی بکمک مهابت جنگ و محاربه مرهته میرود و این امر بآسانی سطی نخواهد شد
صوبه من دار الفتن و زمیندارانش قابو طلب و فساد پیشه اند ناموس را نه همراه میتوانم برد و نه در صوبه می توانم گذاشت
که مامنی مستحکم در نظر ندارم لهذا امیدوارم که اگر از حضور پرنور قلعه رهتاس و قلعه چناره باین خاکسار عنایت شود نهایت
مهربانی و سرمایهٔ اطمینان از طرف ناموس خواهد بود عمدة الملک قبول نموده اشعار نمود که درین باب عرضداشت
بپادشاه نماید تا او هم مطابق آن بحضور برنگارد صفدر جنگ حسب الاشعار بعمل آورد پادشاه اسناد قلعه داری رهتاس و

جهنارهٔ و بنام صفدر جنگ نوشته قلعه داران سابق را حکمی بتاکید نوشت که قلعه‌های مذکور حوالهٔ نمایند صفدر جنگ
تا بنارس رسیده و بر دریای گنگا از کشتی‌ها پل بسته عبور نمود و بقلعهٔ چنارهٔ مع عیال و اطفال خود در آمده و قلعه را تماشا
کرده پسندید و مستحفظان معتمد از طرف خود دران نشانیده متعلقان را تا عظیم آباد همراه آورد باین عزم که اگر احیاناً در نواح
عظیم آباد با مرهته نوبتی روی دهد متعلقان را بهر صورت بقلعه‌های مذکوره میتوان رسانید و خود با کمال جاه و جلال و
شوکت و اقبال عازم عظیم آباد گردید و از طرف هیبت جنگ بوالد فقیر حکم رسید که صفدر جنگ بهادر حسب الحکم حضور
پرنور جناب عالی شجاع الملک حسام الدوله بهادر مهابت جنگ می آیند هرگاه نزدیک رسند لازمهٔ استقبال و مهمانداری
و امتثال اوامر شان بطوری که مناسب دانند بعمل آرند نشود که امری موجب ملال خاطر عاطر ایشان گردد و در عظیم آباد باشتهار
خبر آمد آمد صفدر جنگ و سفاکی و بیباکی قشون مغلیه لقبیه لشکر نادرشاه که همراه ایشان بود عجب تزلزلی افتاد که آن زلزلة
الساعة شیٔ عظیم بیاد مردم میداد سبب آنکه اخبار قتل عام که هنگام ورود نادرشاه در شاهجهان آباد رسیده دگوشش زد
مردم اینجا گردیده بود والد فقیر هر چند فوج و اسباب لائق بنابت این نظامت همراه داشت لیکن در جنب شوکت صفدر جنگ
هیچ نمی نمود چون سابقهٔ معرفتی بصفدر جنگ و همراهیانش اصلاً نبود احتیاط و پاس آبرو مقتضی آن گشت که در میان
واسطهٔ باید میر یدخان بهادر که بردفق گفته مهابت جنگ در عظیم آباد نشسته انتظار انفصال سوانح بنگاله میکشید اتفاقاً از فرقهٔ
سادات طباطبا بود و والد مرحوم نیز از همین زمره بدین جهت باهم گر رابطهٔ اتحاد و وداد و ملاقات نا معدود و اتفاق افتاده خلاصی
کامل بهم رسیده بود و مرید خان چون از امرای حضور و با صفدر جنگ دیرینه آشنا بود و دران وقت بهتر ازو واسطهٔ در نظر نیامده والد
مرکوز خاطر خود به تقریبی با مرید خان ظاهر ساخت خان مرقوم استمالهٔ والد درین خصوص بنهایت مرتبه نموده خود برای ملاقات
صفدر جنگ و تقریب ملازمت والد پیشتر رفت و پروانهٔ صفدر جنگ متضمن استمالهٔ بسیار مع خط خود فرستاده بمبالغه نوشت که
بجمعیت خاطر باستقبال صفدر جنگ پیشتر آیند و هیچ اندیشه بخاطر خود راه ندهند والد با سباب و ثروتیکه داشت تا نهر باستقبال
شتافت و در میان راه وسواری ملازمت نموده مورد الطاف و عنایات گشت و همعنان او متصل بعظیم آباد رسیده
و امتثال اوامر او نموده خوشنودش داشت صفدر جنگ حکم تخلیه قلعه از اموال و جواری هیبت جنگ که در آنجا گذاشته
رفته بود نمود و قبل ازین حکم حارسان صفدر جنگ از مردم مغلیه و غیره بر دروازه‌های قلعه نشسته برآمدن مردم و اسباب از خانهای
حاکم نشین قلعه دشوار و متعذر بود و حسب الامر والد شبی بنده با معدودی از معتمدان رفته خواص و جواری را با بعض اموال که
خلاصه بود با خفا و احتیاط برآورده و مکانیکه برای آنها معین شده بود آورد و بعد از آن والد با حارمل و نقل دیگر اموال
و جواری مذکوره نموده در خانهٔ علحده متصل بخانهٔ خود آورده گذاشت و صفدر جنگ بتجمل بسیار داخل شهر عظیم آباد
گردیده قلعه را بنظر اجمالی دید و بعض مردم خود را در آنجا نشانیده خود بفاتحه و زیارت قبر جد مادری خود که در عظیم آباد مدفون
و آن مکان بتبرهٔ پدر سعادت خان معروف است آمده معسکر خود که در باقی پور داشت معاودت نمود و جمیع منصب داران
و عظما و اعزهٔ شهر و زمینداران و جاگیرداران صوبه بملازمت او تقرب جسته بارباب محرا شدند چون غرور و نخوت بسیار داشت
با اکثر مردم عالی منش بنازل ترین سلوک پیش آمده مردم را از خود ناراض و بیدل ساخت بعضی از فیال چیده و توپ‌های
کلان که بنابر اندیشهٔ یساق مرهته هیبت جنگ در عظیم آباد گذاشته رفته بود صفدر جنگ تعریف آنها شنیده از والد فقیر
استدعا نمود که افیال و توپ‌های مذکور بما داده وجه قیمتش را بگیرید والد در جواب معروض داشت که

نه آقای من سوداگر است و نه من گماشته او صاحب هم امیر و او شان هم امیر اند و فیما بین از کمال وداد و اتحاد مجال تصور بیگانگی نیست مال او شان مال سرکار است هرچه خواهند بگیرند اما بنده بدون اذن او شان چیزی را بخود دیگر خود نمی توانیم داد الحاصل مصطفی خان التفاتی باین سخن نه کرده طمع در دو سه زنجیر فیل و سه چار ضرب توپ اگرچه لائق ایشان او نبود نموده داخل سرکار خود ساخت این قسم حرکات مهابت جنگ را خوش نیامده مراسله متضمن ممانعت آمدن بطرف مرشد آباد و مراجعت بصوبه خود به آئین مناسب بصفدر جنگ نگاشته و بپادشاه هم معروضداشت که مرا حاجتی به کمک هیچ مردم نیست باقبال بادشاهی هر چه از دست این دولتخواه تواند شد بعمل خواهد آورد و امیدوار است که ایشان را حکم معاودت بجای خود برسد که میان من و او شان صحبت در نخواهد گرفت پادشاه حسب التماس مهابت جنگ شقه خاص متضمن همین عود بصفدر جنگ نوشته بوکیل او سپرد و تاکید نمود که زود تر برگردد و خط مهابت جنگ و خبر عرضداشت او بپادشاه و اصدار حکم حضور بر وفق مرضی مهابت جنگ قبل از ورود شقه پادشاه از نوشته وکلا به صفدر جنگ رسیده بود درین عرصه هرکاره های صفدر جنگ خبر جنبیدن بالاجی راو و اعتقاد و اش بر اراده کمک مهابت جنگ بطرف عظیم آباد و بنگاله رسانیدند چون بنابر نزاع دیرینه که باجی راو پدر بالاجی راو را با برهان الملک متحقق بود و چندی از سرداران مرهته در عین جنگ چنانچه در سوانح ماضیه گذشت اسیر برهان الملک گردیده تا آن زمان پیش صفدر جنگ مقید بودند و صفدر جنگ از بالاجی راو اندیشها داشت عبور نمودن گنگا و معاودت بمرکز دولت خود اصلح شمرده و بلا توقف از عظیم آباد دلیل مراجعت کوفته در معبر منیر بر گنگا پل کشیده البته عبور نموده والد فقیر را از منیر مرخص فرمود

ذکر آزردگی هیبت جنگ و مهابت جنگ از سید هدایت علی خان والد راقم و آمدن بالاجی راو در نواح عظیم آباد و بهم رسیدن آشوب و انقلاب در صوبه مذکوره و محفوظ ماندن شهر عظیم آباد بتائید ایزدی و حراست سرمدی و رسیدن بالاجی راو بمرشد آباد و ملاقات با مهابت جنگ و سوانح دیگر که بعد از ملاقات او روی داد

غمازان و ورساندند از ان ملاقات والد فقیر را که نائب صوبه عظیم آباد بود با صفدر جنگ بوساطت مرید خان بنوعیکه مذکور شد بطور دیگر و اراده های فاسد که هرگز در خیال والد مرحوم نبود با هیبت جنگ و مهابت جنگ ظاهر نمودند مهابت جنگ چون با مرید خان آزرده و بدگمانیها نسبت با و داشت و از صفدر جنگ نیز حرکات رکیکه نالایقه سر برزد ملتمسات بدخواهان دوباره والد فقیر مقرون بصدق دانسته آزردگی وافر بهم رسانید هیبت جنگ نیز بتبعیت بزرگ خود در استماع امور مذکوره از والد نهایت آزرده خاطر گشت اما بنابر مصلحت وقت چندی مخفی داشته بعد ازان که عموی خود مهابت جنگ را در تنبیه مرهته مستقل و از اعانت دیگران مستغنی یافت آزردگی باطن خود را اظاهر کرده رای چنتامن داس دیوان را به نیابت صوبه عظیم آباد فرستاده و او در عظیم آباد رسیده بعد چند روز بسهل عارضه بهم رسانیده ... در شهر عظیم آباد اندک مدتی حاکم داشت که ناگهان بالاجی راو با افواج که گروه انبوهی بود در رسید و اغلب که چهل پنجاه هزار سوار خواهد بود هنگام عبور راه از راه با هر کرا اطاعتش نموده پیشکش میگرفت را نیز مساکن او از لگدکوب حوادث و فتن و قتل و غارت افواج دکهن محفوظ میماند و هر که اندک تمردی می نمود پایمال بلایا و محن میگردید چنانچه احمد خان نبیره داؤد خان قریشی که ذو برکت

انچه او که بیدر صوبهٔ عظیم آباد التفات داشت و قصبه داؤدنگر آباد کرده جدش مسکن و موطن او بود به گمان آنکه بالاجی راو بملک
مهابت جنگ میرود در اثنائے راه بمحاصرهٔ قلعه و جنگش نخواهد پرداخت در غوث گڈهه که متصل به داؤدنگر ساخته او بود و بزعم
خود آن را متین و استوار مے شمرد مع مهاجنان قصبه و اغنیه ساکنین داؤدنگر و همراهیان خود تحصن جست و باطاعت و
انقیاد نپرداخت بالاجی راؤ فوجے را تبادیب او و تخریب قلعه مامور نمود فوج مذکور داؤدنگر را سوخت و غارت نمود و از
خس و خاشاک آن قصبه خندق غوث گڈهه را پر کرده قلعه را فرو گرفت احمد خان را که دود نخوتے در دماغش پیچیده بود رفت
هوش و حواس درباخت و لاعلاج مضطر گشته بوساطت مهاجنان که در قلعه با او تحصن نموده اند چاره جوئے نموده پنجاه هزار
روپیه پیشکش رسانیده جان خود را از هلاکت باز خرید از استماع این خبر مردم عظیم آباد را طاقت در جگر نماند و رجوع
بوالد نموده التماس کردند که درین شهر غیر شما کسی نیست در اینچه شهر محفوظ ماند و ناموس متعلقان را برده باید نمود والد
عیال و اطفال خود را آن طرف دریا فرستاده کسانے را که کشت و اسباب میسر بود دلالت نمود که ناموس را
از گنگا عبور کرده بطرفے باید فرستاد و من شریک احوال شما بهر حال خواهم بود چنانچه سکنهٔ شهر حسب الامر والد به عمل آورده
منتظر واردات غیبی نشستند حسب الاتفاق جد عالی مقدار این خاکسار سید علیم الله طاب ثراه سکنه الله فی فرادیس الجنان
چندروز قبل ازین انقلاب از شاه جهان آباد رسیده وارد عظیم آباد گردیده بود هر چند والد مرحوم مبالغه نمود که آنجناب هم
عبور دریا فرمایند از فرط غیرت و وثوق به حمایت ایزد تعالے قبول نه فرموده چون به تعلیم الٰهی عادت باحوال آتیه بود والد را هم
دلدہے و امر باقامت شهر با کمال اطمینان نمود و خود تنها بر اسپے سوار شده خلاف عادت دور شهر را گشت و باز آمده
والد را گفت که انشاء الله تعالے هرگز درین شهر از بلائے که می آید کسے اثرے نخواهد دید و الحمد لله که چنین شد از علو مقامات
وسمو کرامات آن مرد خدا اگر ذکرے رود سخن به طول انجامد در مثنوے که حقیر آن را منظوم و ببشارة الامامة موسوم ساخته بذکر
بعضے از خوارق عادات و مقامات آن عالی درجات پرداخته ام من شاء فلیرجع الیه بامداد الٰهی و نصرت ارواح طیبه حضرت
رسالت پناہے و آل اطهار آن سرور یکے از اقربائے بالاجی راؤ که در بنارس و دیگر قصبات عظیم آباد مهاجنے مے نمود
و گوبند جے نایک نام داشت اتفاقاً در ایام حکومت والد بچندین جهات مکرر ممنون احسان و مشمول عواطف و اشفاق
ایشان گشته بود در آن وقت بمقتضائے هل جزاء الاحسان الا الاحسان نایک مذکور بسرعت خود را از بنارس به بالاجی راؤ رسانیده
احسانهائے که والد با او نموده بودند معروض داشت و التماس نمود که تدارکش را به ازین وقتے نخواهد بود و اکنون شما به ایشان کوئے
نکوئے کنید که مرا از بار احسانهائے ایشان سبکدوشی میسر آید بالاجی راؤ باستماع این ماجرا خطے متضمن نهایت احترام
و اشفاق با برخے از تحائف دکن برائے والد فقیر فرستاده استمالت بسیار نمود و نوشت که شما با جمیع مردم شهر بکام و آرام
باشید که مرا با شما و بپاس خاطر شما با شهر عظیم آباد اصلاً تعرضے نخواهد بود بفضل الٰهی و یمن انفاس مبارکهٔ بزرگان پاکیزه
نفس و پاکیزه طبعان خدا رس از چنین بلائے بے زینهار عموم خلق این دیار در حفظ ایزدے محفوظ ماندند فالحمد لله حمد اله
الحمد لله که والد مبرور بهر جا عبور نموده چندے دران دیار گذرانید خلق آنجا تا این زمان ممنون و همه عابدین ازان مرحوم راضی
و ثناخوان و رطب اللسان افضال و احسانش یافته از اخلاق و انعام او بر زبان مردم افسانهاست و اغلب اعقاب در اکثر جاها غیر دیگر
اولاد و منتسبانش را مردم بهر دیار بسبب احسان و نیکو کاریهای آن مغفور رعایتهای عظیمه و مخادف حسنه حمایت ها نموده خدمتگاریها بتقدیم رسانیده اند
لراقمه نکویان رفته از مردن نکوئی جانشین باشد * به نیکو زیست آنکو بعد مرگش این چنین باشد * القصه بالاجی راؤ

وزرا و دیگر راه را گرد آینده بالا بالا از طرف تگهارے و کیا ماہور وبہار گذشته باز سر راه گرفت و مونگیر و بهاگلپور رسیده در پرگنه مذکوره بسبب ورود ش نهایت شر و شور ظاهر گشته آفت عظیم بسکنهٔ آنجا بار رسید اما زوجهٔ محمد غوث خان مرحوم کہ فی الحقیقت شیرزنی بود بنا بر شدید سستی و پریشانی طاقت عبور و مرور دریا نیافت ناچار محوطهٔ خانهاے خود را دربسته با معدودے از اقربا و منتسبان کہ درین عسرت دست از رفاقتش بر نداشته بودند از فرط غیرت بنا بر حفظ عصمت مستعد مدافعه بجان لشکر بیکران گردید و چون از ان خانهٔ شکسته دروازهاے بسته آتش جنگ و صداے تفنگ برخاست غارت گران را حیرت روی داد و بعضے در محاصره اش کوشیدند و بعض دیگر خبر بسردار لشکر رسانیدند بالاجی را تفحص نموده دریافت کہ زن محمد غوث خان مرحوم بنکال بے اسبابی نتوانست کہ بدر رود ناچار بپاس آبروے خود تن بمردن داده با چندکس مفلوک در را بسته مستعد جنگ نشسته است و تا حال کسے را مجال دخل و تصرف در انجا نداده بالاجی راو را این جسارت زیاده از طاقت پسند آمد و براے او چیزے از لباس و اقمشهٔ دکهن فرستاد و چند سوار معتمد خود را همراهش داده مامور گردانید کہ تا گذشتن لشکر همانجا حاضر بوده نگذارند کہ کسے بآن ضعیفه قصد بیعے تواند رسانید و خود بیشتر نهضت نموده راه کوهستان گرفت چون تمام فوج او از بهاگلپور گذشت سواران مذکور از ان ضعیفه رخصت حاصل نموده بلشکر خود پیوستند و بالاجی راو بعد از طے منازل از حدود بیربهوم سر بر آورده داد دنواح مرشدآباد گردید و از طرف ناگپور کلان رگهوجی بهوسله احوال مغلوبی بهاسکر پنڈت دریافته حسب الطلب بهاسکر نیز در قرب جوار مرشدآباد رسید و عساکر بے حد و حصر در بنگاله مجتمع گردید

ذکر ملاقات بالاجی راو با مهابت جنگ و اخراج رگهوجی از حدود بنگاله و معاودت بالاجی راو بمرکز دولتش

چون بالاجی راو متصل بمهابت جنگ رسیده در اطراف منکره معسکر ساخت مهابت جنگ هم کہ دران اوقات بر لب دریا دران ضلع مخیم سرادقات جاه و جلال داشت بقصد ملاقاتش رفت بالاجی راو مراسم استقبال العمل آورده بخیمهٔ خویش آورد جلوس هر دو باهم بر یک مسند گویا اقتران مریخ و زحل بود کہ مفاسد و خونریزے بسیار نتیجه داد و بعد تقدیم رسیدن مراسم تواضع و تکلفات معاودت بدولتسراے خود نمود روز دیگر بالاراو بقصد بازدید در رسید آن امیر کبیر تا سر فرش مراسم استقبال بجا آورده بر مسند خویش جاے داد و سخنان بسیار در انتظام مملکت خصوص دفاع رگهو ند کور گشته بعد تواضع عطر و پان و انواع بطر نیل و خوانچهاے جواهر و ملبوسات داده بالا راو را مرخص نمود بعد از ان پیغام مدافعه و اخراج رگهوجی بهوسله و بالاجی راو درخواست چوتهه چندین ساله عظیم آباد نموده گله از توقف ایصال آن وجه نمود مصطفی خان و هیبت جنگ درین جواب و سوال متعرر گشته آمد و رفت مینمودند تا آنکه حساب مبلغهاے چند ساله چوتهه منقح گشته مهابت جنگ رسانیدنش متعهد گردید و بعد استرضاے دولت لشکر براے تنبیه رگهوجی نمود و خود نقاره نواخته داعیهٔ سوارے و کوچ فرمود بالاجی راو کسے را فرستاده مانع گردید و مهابت جنگ بضرورت مصلحت در حرکت نیافت و ناچار زرهاے معهوده به بالاجی راو رسانیده التماس تنبیه و اخراج رگهوجی نمود رگهو کہ مابین کتوه و بردوان رحل اقامت پراگنده بود بر این اتفاق آگهی یافته و مقاومت خویش در مقابل حریف غالب محال دیده بسمت صحاری غربی بنگاله رو انه گردید روز دیگر موافق وعده افواج ظفر امواج در تعاقب رگهو تلاطم آمده از رود خانه بهاگیرتی

بسمت غربی بنگاله گذشتند. وبعد یکدو کوچ بالا راو استدعای رخصت ازجناب مهابت جنگ نموده پیغام فرستاد که افواج سرکار چنانچه باید در قطع مسافت مسارعت نمی نماید من مرخص می شوم بعد چندے خبر دفع رگهو بعرض گرامی خواهد رسید بعد تبلیغ این پیغام روز دیگر بالا راو بتعجیل هرچه تمامتر بتعاقب رگهو تاخته باو رسید وبعد محاربه بهزیمت بر رگهو افتاده از دره جبال راه ملک خود گرفت وبیشتر از بیربهنگاه او بتاخت وتاراج رفت وبهاسکر که بمیدنی پور رفته بود به استماع این خبر از درهای جبال کتک درکمال سراسیمگی واضطراب بیرون رفت وبالا راو هم مقضی المرام روانه بلاد دکهن گردید وقتیکه بالا راو مرخص گشته عازم دکهن گردید وکیل بالا راو که برای بعضی جواب وسوال پیش مصطفی خان آمده بود در گفتگو بسبب فتور آقای خود وتسلطش برعظمای سلطنت تهور نموده کلمه نامناسبی برزبان آورد مصطفی خان تاب نیاورده فرمان داد که او را بزنند ملازمانش حسب الامر بعمل آورده ذلیلش نمودند او آزرده گشته میخواست برود وفتنه برانگیزد مهابت جنگ شنیده او را پیش خود طلبید وبه عنایت اسپ وخلعت ودیگر عطایا خوشنود نموده برگردانید وبالا راو کوچیده رهگرای مقصد گردید بعد ازان مهابت جنگ به مصطفی خان گفت که این حرکت باعث مفاسد عظیمه وعداوت بالا راو می شد در جواب التماس نمود که اگر چنین می شد ولی نعمت به تنبیه رگهو می پرداختند وفردی بالا راو را می مالید یا ولی نعمت بالا راو را گوشمال میدادند وبنده رگهو جی بهوسله را بسزا میرسانید این سانحه در اواخر محرم یا اوایل صفر ۱۱۵۶ هجری روی نمود القصه بعد رفتن بالا جی راو وتسکین فتنه اطمینان خاطر مهابت جنگ وهمراهیان میسر آمد وچون احتمال معاودت رگهو وبهاسکر نبود مهابت جنگ عازم مرشد آباد گردیده بمرکز دولت خود رسید وهیبت جنگ از مرشد آباد رخصت معاودت بصوبه عظیم آباد که دارالملک او بود گرفته قاصد منزل مقصود گشت همدرین اوقات گوکل چند که نوکر دیرینه ونمکخوار سرکار حسین قلیخان بود وبوسیله او پیشکاری جهانگیر نگر داشت با مربی وولی نعمت خود نزدد نماباخته در حضور شهامت جنگ برآمد ومبالغ خطیر بنام حسین قلی خان نوشت وحسین قلی خان معزول ومورد عتاب گشته نیابت جهانگیر نگر بیسین خان که فوجداری گرد داشت مقرر گشت وعلاقه فوجداری به میرقلندر مرحمت شد حسین قلی خان وارد مرشد آباد شده وتدبیر اصلاح بهمی کار خود افتاد وبه گذرانیدن مبالغ کلی مزاج گهسیتی بیگم زوجه شهامت جنگ ودختر مهابت جنگ را بحال خود متوجه ساخت ومشارالیها اصلاح کار حسین قلی خان بر ذمه خویش گرفته از پدر وشوهر عفو جرائم وصفح مآثم او درخواست وفدویت ودولت خواهی او خاطرنشان هردو ساخته خلعت نیابت جهانگیر نگر باز بحسین قلیخان دهانید این مرتبه حسین قلیخان نظر بوجود چنین مربی محکم در حضور به کمال استقلال واستبداد روانه جهانگیر نگر شد یسین خان را که کبیده خاطر گشته بود عطاء الله خان از طرف خود فوجداری بهاگلپور داد وحسین قلی خان بعد وصول بجهانگیر نگر گوکل چند را از پیشکاری معزول نموده مورد انواع تحمیلات متعدد یا نه گردانید واز بیخ وبنش برکنده راج بلبه را به پیشکاری خود مقرر داشت وبعد انتظام آنجا اقامت خود در حضور مستحسن دیده بنیابت خود بحسین الدین خان ابن برادرزاده خود داده وبمرشد آباد آمده مادام الحیات در کمال تسلط واقتدار بود تا آنکه بخشش برگشت وسراج الدوله او را از استبداد انداخته بناحق کشت وخون او چون خون سیاوش تمام بنگاله وخاندان مهابت جنگ را با خاک ادبار برابر ساخت

ذکر آمدن هیبت جنگ بعظیم آباد وانقطاع سررشته رفاقت والا زاوشان ودیگر سوانح که دران اوان رویداد

چون هیبت جنگ بمعنان امن و اطمینان از مرشد آباد معاودت نموده در حدود صوبهٔ عظیم آباد رسید بنا بر بند و بست صوبهٔ خود
در نواح پرگنه سنوت و ٹکاری اقامت گزید همانا سببش آنکه چون آبا و الد سرگران و پرگنه هاے مذکور تا نهایت کوهستان
پلانون و ناگپور در علاقهٔ ایشان و پرگنه هاے سرس و کٹنبه و چیگانوان و شیرگهاٹی و کوٹهی کنده نیز در تعهد والد و زمینداران
آنجا بار ابا و الد توسل بود و متمردان آنجا اکثرے خاصه راجه سندر سنگه نهایت اخلاص با والد داشت میخواست که آنها را
بنوید عواطف خود مستمال و با والد منحرف ساخته از خود گرداند و چون راجه کیرت چند پسر راے رایان عالم چند دیوان شجاع الدوله
مغفور را دیوان مدار المهام خود ساخته همراه آورده بود میخواست که مالگذاران و متصدیان صوبه با توسل جسته از دیگران
بگسلند و بند و بست صوبه بوساطت او نمایند یا غرضے دیگر داشته باشد علی اے حال والد عریضه متضمن استیذان آمدن
خود بآنجا نوشته فرستاد در جواب نوشت که عنقریب من بشهر میرسم همانجا ملاقات خواهد شد تصدیع نه کنند والد رضاے او
دریافته بجاے خود نشست ناگهان شهرهٔ ورود مرهٹه در نواح پرگنه هاے مذکور بر افواه و السنهٔ مردم افتاده شیوع
یافت و هیبت جنگ توقف دران مکان بسبب قلت فوج و اسباب که در اسفار کٹک و بنگاله حاصلے و طاقتے باقی نمانده
بود صلاح ندانسته بعد استماع این خبر کوچیده و تمام شب راه ها بریده اول صبح بفضاے شهر عظیم آباد رسید والد با همراهیان
خود بر آمده متصل به تالاب میٹهی پور هیبت جنگ را دریافت هیبت جنگ که بر اسپ سوار بود در [illegible] تالاب
مذکور استاده راجه کیرت چند را پیشتر براے استقبال و ملاقات والد فرستاد چون نزدیک رسید والد و راجه مذکور
از اسپ فرود آمده با همدیگر معانقه نموده باتفاق براے ملازمت هیبت جنگ رفتند هیبت جنگ از حجاب مذکور بر آمده
اسپ را پیش راند و والد چون سلام نمود جلو اسپ گرفته استاد و والد پیشتر شتافته نذر گذرانید و هیبت جنگ سواره بر اسپ خم
گشته با والد معانقه نمود و دو سه کلمه استفسار احوال نموده حکم بسوار شدن داده خود پیشتر راند و والد آنے چند در آنجا
استاده با برادر خود مهدی نثار خان که بخشی هیبت جنگ بود و دیگر سرداران سپاه معانقه و ملاقات نموده سوار شده و
همراه سوارے هیبت جنگ داخل شهر گشته بخانه اش رسانید چند روز راه آمد و رفت دربار و تکرار و اعادهٔ کلمات شکایتهاے
سابقه و عذر خواهے و اظهار سرکارے علی ماهیه حلیه از طرفین مفتوح بود و هیبت جنگ بودن والد با نتزاع بعضی خدمات
خواسته وعده ها مے نمود و میگفت که چون جناب عالی سیف نهابت جنگ از شما بدگمان و آزرده اند و مرا از اطاعت
و استرضاے ایشان گزیرے نیست چندے روز بنوعیکه من مے گویم باید بسر برد من رفع مظنه هاے ایشان نموده
باز بدستور جمیع مقدمات بشما مرجوع خواهم داشت والد نظر به آبروے خود قبول نمی نمود و بنا بر غیرت و حدت مزاجے
که داشت بکاهش مرتبهٔ خود راضے نمے شد تا آنکه ناچار روزی براے ملاقات والد فقیر آمده در حرم سرا اداے دلجوئی
و عذر خواهے را به پایان رسانید و والد مرا از اطاعت باز زده بمذلت خود رضا نداد و بناے کار بر ترک رفاقت
و ارادهٔ شاهجهان آباد گذاشته از هیبت جنگ مرخص شد بعد چند روز تهیهٔ سفر نموده بساعت مختار که پانزدهم
رجب سنه ۱۱۵۵ هجرے بود مع رفقائیکه داشت طبل رحیل در عین شهر خلاف ضابطه نوکری و آقائی کوفته سوار شده و در
باغ راے بالکشن وکیل ناظم بنگاله نقل مکان نمود مهدی نثار خان عم راقم که برادر خورد والد بود با آنکه هیبت جنگ در
نهایت مرتبه او را دوست میداشت و از زمرهٔ مخلصان دولتخواه خود مے انگاشت و جوهر شجاعت و صداقت او را بکرات
امتحان نموده کمال اعتماد بر او داشت بنا بر افتراق برادر بزرگ شکسته خاطر گشته استعفا از نوکری و خدمت بخشی گرے نمود

هر چند هیبت جنگ در منع استعفا و ترغیب رفاقت خود مبالغه ها نمود و معتمدین خود را فرستاده نصیحتها فرمود و درخواست که خود
بخانه اش آمده همراه خود گرفته ببرد مهدی نثار خان صفدر جنگ های مناسب نموده انزوا گزیده و چون اندیشها در خاطر مردم بود
که مبادا زمینداران بهوجپور یه که متمرد اند در اثنای راه باغوای دشمنان با والد غدری نمایند مهدی نثار خان مرحوم
تا حد صوبه عظیم آباد که عبارت از بکسر باشد با والد همراهی نموده بخانه خود برگشت و والد در عین برسات قطع منازل نموده بفیض آباد
صوبه اوده که دار الملک صفدر جنگ بود رسیده و روز ورود ملازمت صفدر جنگ نمود چون باعث برهمی اوضاع معاش
والد صفدر جنگ شده بود باین شرم نهایت دلجوئی و استمالت نموده نویدها داد اما همان روز ساعت کوچ او بحضور محمد شاه مقرر
بود و بعد دو سه ساعت داخل پیش خیمه های خود شد تتمه احوال والد و صفدر جنگ در سلک احوال محمد شاه و احمد شاه و
امرای شاهجهان آباد ان شاء الله تعالی رقمزده خامه وقائع نگار خواهد شد اکنون مناسب چنین می نماید که ماجرای
بنگاله و عظیم آباد و وقائع حالات خاندان مهابت جنگ وغیره که درین ممالک عروج نموده منقرض شدند الی یومنا هذا که
سال ۱۱۹۴ هجری است مسلسل و منتظم در یک دفتر بنگارد و بقیه احوال محمد شاه و احمد شاه و عالمگیر ثانی و شاه عالم مع
امرای شاهجهان آباد و لاهور و اوده و اکه آباد و اکبرآباد در دفتر دیگر و احوال دکهن آن قدر که باجمال معلوم گردیده در هر دو
دفتر هر جا مقام اقتضا کند ثبت نماید و من الله التوفیق و به الاعتصام

آراستن هیبت جنگ حصار گلی برای شهر عظیم آباد و رنجیدن مردم ازان بنا در ابتدا و آخر اعتراف نمودن بخوبی آن عمل بنابر محفوظ ماندن از اکثر حوادث و بلایا +

چون هیبت جنگ وارد شهر عظیم آباد گردید و آمدن مرهته دران صوبه شهرت یافت هیبت جنگ حصاری برای
حفظ عموم سکنه و رعایا بمصلحت دیده عمله را مامور فرمود که بربنای حصار قدیم دیوارهای جدید کشند و خندقی در دور
آن حصر نموده کاوش را بیشتر دیوار نمایند تا استحکامی تمام بهم رساند حصار قدیم را زمانی مدید گذشته بود که افتاده و مردم
بران خانهای خود ساخته از حصار اثری نگذاشته بودند درین بنا بعضی خانها ضرور شد که منهدم شود صاحبان بیوت
لائق الانهدام این بنا را درباره خود ظلم نمایان دیده آه و فغان از حد گذرانیدند چون مصلحت حفظ عام در ضمن این انهدام
متصور بود سودی بران مترتب نشد و حسب الامر عمل آمده در اندک زمانی حصن استوار تیار گشته قلعه متینی پدید آمد بعد ازان
در هنگام حروب مرهته وغیر آن که مکرر از جماعه مذکوره روی داد و خلقی کثیر از سکنه بیرون شهر هم درون حصار
در آمده از صدمات حوادث محفوظ و از عمارات بیرون شهر نیز خوف گوله توپهای برج و باره حصار دست تصرف
مرهته کوتاه گردانید همان خلق ناشکر گذار بوده بر حسن تدبیر هیبت جنگ اعتراف و اقرار می نمودند و هیبت جنگ
بکام دل آرام در کمال عزت و احتشام می گذرانید و اغلب اوقات برای دلجوئی والد بخانه ما آمده عاطفتهای می نمود
و تمام سرکار ترهت را از حضور بجاگیر خود طلبیده اراده آبادی پرگنه های آنجا بجد داشت بنابرین عازم رفتن سرکار ترهت
که آن طرف گنگا بود گردید چون بزعم راقم مهدی نثار خان مرحوم شفقت مافوق القیاس داشت و راقم با آزادی او نمود
خود بخانه اش رفت و با خود آورده همراه گرفت بعد عبور دریا و وصول بمحال مذکور در آبادی بهنواره که محل سکونت راجهای
آنجا و قدیم و عمارات آنجاست نزول نموده اقامت گزید و بعضی پرگنه های سرکار مذکور بمهدی نثار خان و دیگر جا ها بدیگران

سپرده اهتمام در اکثار آبادی و توفیر محاصل محالات مذکوره داشت بعد ازان که سکونت قصبه مذکوره بطول انجامید زوجه
خود آمنه بیگم بنت مهابت جنگ را با اطفال و اکثر خدمه محل نزد خود طلبید و نیز والده فقیر نگاشت که آرزوی ملاقات شما
زیاده ازان ست که نوشته آید اگر حرجی نباشد مع فرزندان تشریف آورده صباحی چند درهمین مقام بگذرانند و این
بنا بر شفقت محض و دلجوئی ما بود والا مقتدران را با غربا هرچند از اقارب باشند این قسم سلوک کمتر می باشد فقیر و علی نقی خان برادر
خود راقم همراه والده درین ایام در شاهجهان آباد بود و مصطفی خان بنا بر نیکو خدمتیها و کمال جرأت که داشت بادون اقتدار
رسیده در زمره ملازمان مهابت جنگ کسی را سهیم و شریک خود نمیدید

ذکر عروج مصطفی خان بهادر ببر جنگ بمرتبه عالی و مقتول شدن بهاسکر پنڈت باحتیال مصطفی خان و تقدیرات الٰهی

مصطفی خان که در حروب مذکوره سابقه حسن ارادت و جوهر جانفشانی و جلادت خود نسبت به رفقای دیگر مکرر و متواتر به ظهور
رسانید منظور نظر مهابت جنگ گردیده بانعام مبالغ کلی و اسباب و افیال در اقران ممتاز و سرفراز گشت ازان جمله دوازده
لک روپیه یکبار انعام یافت و هفت هزار سوار رساله و پنج هزار سوار رساله عمویش عبد العلی خان صوبه دار کٹک بود و بعد
مردن عبد العلی خان پسرش عبد الرسول خان بمنصب پدر که پنجهزاری یا چهار هزاری داشت برساله و صوبه داری مذکور
سرفرازی یافته حاکم بالاستقلال صوبه مذکوره گردید و مصطفی خان خود منصب پنجهزاری و پالکی جهالردار و علم و نوبت
و رساله هفت هزار سوار و قریب بچهل و پنجاه فیل وغیره اسباب امارت آنچه باید مهیا داشته در کمال استقلال و اقتدار
مرجع جمیع معاملات ملکی و مالی و مقتدای فرقه سپاه بنوعی بود که اقارب قریبه مهابت جنگ در حصول مرام خود توسل بوی
می جستند و به مرتبه رسید که محسود جمیع ملازمان و منتسبان گردید تا آنکه حاجی احمد برادر کلان مهابت جنگ با وجود سه پسر هفت هزاری
از اقتدار و اختیار مصطفی خان عاجز و حیران گشته بنا بر انزجار خاطر جدائی برادر و غربت از مرشد آباد که مسکن
دیرینه او از عهد شجاع الدوله بود اختیار نمود و پیش پسر کهتر خود احترام الدوله زین الدین احمد خان بهادر هیبت جنگ
به عظیم آباد رفت و نیز سبب آزردگی حاجی احمد خدمت هوگلی گردید که به صولت جنگ بهادر عنایت گشت
زیرا که حاجی آن را برای خود می خواست و صولت جنگ بعد هنگامه کٹک خدمتی که اندک فائده داشته باشد
نداشت مهابت جنگ پاس خاطر صولت جنگ عزیزتر دانسته چون حاجی احمد را از محال سائر مرشد آباد بقدر احتیاج
میسر بود دادن خدمت هوگلی فضولی دانست و حاجی احمد بجهات مذکوره آزرده خاطر گشته به عظیم آباد برخاسته رفت
درین عرصه بعد انقضای موسم برشکال در سال پنجاه و هفتم از مائه دوازدهم بهاسکر پنڈت عملی قرار دل را که از سرداران
مشهور بعض ممالک دکهن بود برفاقت خود برگزید و او را سردار لشکر هفت هزار سوار گردانیده شروع سال مذکور و بنهایت
اقتدار حسب الامر رگهو بهوسله با بیست هزار سوار داخل بلاد اوڈیسه و بنگاله گردید مقصد آنکه اگر مصالحه میسر آید مغتنم شمارد و
الا به محاربه پردازد و مهابت جنگ که از مشاق اسفار متواتره اندک کسالتی و ملالتی بهم رسانیده بود و بنای مدافعه بهاسکر بر بعض
تدبیر گذاشته آرام و آسائش سپاه منظور داشت و با مصطفی خان درباب مدافعه او مشوره آغاز نهاده خواست که تدبیری
بهاسکر با جمیع سرداران فوج او یکجا بقابوی خود درآورده همه را یکبار راهی ملک عدم گرداند چون این کار بنا بر اقتدار
بهاسکر و وحشت او مهابت جنگ و همراهیانش و عدم اطمینان از فوج اسلامیان متعسر بلکه متعذر می نمود مهابت جنگ

مصطفی خان

مصطفی خان را بنابر حصول مرام خود امیدوار انواع انعام و عنایات ساخته متوقع صوبه داری عظیم آباد گردانید و وعده کرد که اگر بهاسکر را مع سرداران همراهی بدام خود کشیده بحضور مهابت جنگ رساند صوبه مذکور باو مفوض باشد مصطفی خان که مرد صاحب عزم دلاور و هوشیار زبان آور بود به طمع افتاده مهیا و آماده گردید و با بهاسکر شروع بپیغامهای آمیزش و آشتی نموده او را از جنگ غافل و امیدوار امر یکه در خیال او میگذشت گردانید چون با بهاسکر سخن او در گرفت داستد عای آمدن مصطفی خان نمود مهابت جنگ مصطفی خان را مع راجه جانکی رام که معتمد علیه او و مدار المهام خانه اش بود و بر راز خود آگهی داده نزد بهاسکر فرستاد و گفت که بهر صورت او را مع سرداران لشکر باید آورد تا همه را یکبار بصحرای عدم سر داده آید مشار الیهما حسب الامر نزد بهاسکر که در حوالی کتوه رسیده بود نشتافته ملاقات نمودند و مهابت جنگ بارادهٔ امضای مافی الضمیر خود از مرشد آباد نهضت نموده در محال منگرا کنار دریای بهاگیرتی معسکر ساخت و مصطفی خان و راجه جانکی رام بتمهید مصالحه پرداخته به چندین فساد و فسون که موکد بایمان غلاظ و شداد گشته بود بهاسکر را راضی با دراک ملاقات مهابت جنگ ساختند و علی قرادل را که از معتمد النفس بود بجناب مهابت جنگ روانه نمود و معهود آنکه هرگاه او مطمئن برگردد بهاسکر باتفاق رؤسای عساکر بملازمت مهابت جنگ شتابد مصطفی خان و راجه جانکی رام چون دیدند که نقش مراد شان درست نشست علی بهائی را همراه گرفته معاودت نمودند و مصطفی خان در اثنای راه با علی بهائی بمناسبت ایمانی و افغانی راه مکالمه و گفتگوی زبانی کشوده او را بمهابت جنگ رسانیده مورد الطاف بسیار گردانید مهابت جنگ که در حسن خلق و تقریر دلپذیر بی نظیر بود بگفتگوی رنگین و سخنان شیرین دل علی قرادل را فریفته و شیفتهٔ خود ساخت و بتالیف قلب او چنان پرداخت که مافوقش تصور نتوان نمود و مصطفی خان را همراه او فرستاده بدلاسائی بهاسکر و دفع مظنهائیکه در دلش استقرار داشت همت گماشت و درین عرض مدت که عرصهٔ سوال و جواب در گرفتن رنگ بر روی آب بود مهابت جنگ علی التواتر بارسال تحف و هدایا از قبیل فواکه ولایت و بنگاله و اقمشه و یراق و دیگر چیزهای دلفریب باعث ازالهٔ دهشت و ازاحهٔ نفرت خاطر بهاسکر گردیده وحش را ایجالی ساخته بود که اگر مقصد عظیمی بهاسکر در نظر نمیداشت چه عجب که بی اختیار و بدون تحریک اغیار خود بخود بملاقات مهابت جنگ بشتافت و از طرفین آمد و رفت تکرار یافته راجه جانکی رام هم که دیوان تن مهابت جنگ بود برای استمالهٔ بهاسکر پندت اکثر در حرکت بود آخر الامر بنای مصالحه و ملاقات فیمابین مهابت جنگ و بهاسکر گذاشته آمد و میدان منکرا موعد ملاقات قرار یافت مهابت جنگ در امانی گنج معسکر داشت و بهاسکر پندت در کتوه سکونت ورزیده بود اواخر سفر یا اوائل شهر ربیع الاول روزی که برای ملاقات همدیگر معین گشته بود یک خیمهٔ بزرگ در میدان منکرا استاده شد و سراپرده های بسیار برپا گشته صحن طولانی وسیعی برای آن خیمه بهم رسید مهابت جنگ با جمیع نوج خود چون در میدان مذکور رسید خود مع صولت جنگ و عطاء الله خان ثابت جنگ و میر محمد کاظم خان و دیگر یکه های معتمد داخل خیمه گردیده بر مسند عزت نشست و چون احدی غیر از جانکی رام و مصطفی خان و حکیم بیگ بر این راز اطلاع نداشت اعیان شهر هم اکثری برای تماشای چنین مجلس حاضر آمده مصاحبت مهابت جنگ گزیدند و مصطفی خان و راجه جانکی رام که واسطهٔ جواب و سوال و صاحب عهد و پیمان با بهاسکر بودند برای آوردن بهاسکر پیشتر رفتند بالفعل سرداران لشکر مع همراهیان عقب خیمهٔ مهابت جنگ سوار و تیار در میدان استادند و یکه های معتمد جانفشان بعضی متصل بستونهای خیمه و بعضی بر سر مهابت جنگ کمر بسته منتظر فرمان استاده بودند دران وقت مهابت جنگ اطلاع این راز بصولت جنگ و عطاء الله خان برای تنبیه و برآمدن آنها از غفلت صلاح دیده به حکیم بیگ فرمود که خیمه

دومے راکه برای مکالمه با بهاسکر پنڈت برپا شده بصولت جنگ بهادر نمایند حکیم بیگ صولت جنگ را بهانه نمودن خیمه تنها برده کنون
خاطر مهابت جنگ را ظاهر نمود صولت جنگ بعد معاودت تحسین خیمه نمود و معلوم شد که او هم این رائے را پسندید مهابت جنگ منتظر بهاسکر نشست
دمبدم خبرش می پرسید و هرکاره ها علی التعاقب رسیده خبرش میرسانیدند بهاسکر چون بسر دروازه رسید دسته هاے افواج او پیش روے
خیمه مقابل فوجهاے مهابت جنگ بفاصله تیر یک جزائر جابجا استادند و دسته هاے فوج مهابت جنگ هم بهمین فاصله از خیمه
طرف عقب استاده بودند و فیل سوارے مهابت جنگ درمیان سراپرده ها طرف پشت سرش استاده بود و سرداران
لشکر بهاسکر پیاده پا گشته و دیگر معتمدان یکاش باسلاح و یراق بهانه عمده داران همراهے گزیده چهل پنجاه کس از رفاقت
او از انجمله بیست و دو سردار و دیگر یکه ها که آنهارا بزبان هندیان امینگ گویند با یکتے که گذشت بر در سراپرده مهابت جنگ
فراهم آمدند چون بهاسکر از مادیان فرود آمد بیکدست دست مصطفی خان و بدست دیگر دست جانکی رام گرفته داخل سراپرده ها
شد و علی قراول پیش روے او و دیگران درعقب یمین و یسار دامن گردانیده و قبضه سیفها در دست کرده هریکے بغرور و تکبر
مے خرامید مصطفی خان و راجه جانکی رام که از ته کار خبر داشتند عذرے مناسب گفته دست خود از دست او برآورده
بیرون رفتند چون ربعے از میدان صحن سراپرده ها در نوردید مهابت جنگ پرسید که بهاسکر پنڈت کدام است شناسندگان
مثل میرزا حکیم بیگ و دیگران که آنهارا مهابت جنگ براے همین نزد خود داشته بود نشانش دادند مهابت جنگ سه بار تخیخ
نمود چون آمدنش متیقن شد باستادگان حضور فرمود که این بودسے . بکشید از حاضران برین راز کسے آگاه نبود مردم متحیر گشته
متوقف شدند مگر میر کاظم خان التماس نمود که چه حکم مے شود چون مکرر بتاکید گفت میر کاظم خان و برخوردار بیگ و دیگر فدویان
شمشیرها کشیده دویدند و مصطفی خان پنج شش نفر مثل اودل شاه و حکیم شاه و غیرهما که معتمدان با جرأت بودند در حضور
گذاشته مامور ساخته بود که هرامرے که از مهابت جنگ صدور یابد بشما بلا تامل خواهید نمود رفقاے مصطفی خان مشاهده
این حال نموده همانجا شمشیرها کشیده با بهاسکر و همراهیانش درآویختند و میر محمد کاظم خان سبقت بر دیگران گرفته
ضربتے بر سر بهاسکر نواخت و کار او را تمام ساخت همراهیان او نیز شمشیرها کشیده بر مردم مهابت جنگ ریختند غریب
انقلابے روداده تماشائیان شهر را که بے خبر مصاحبت داشتند برخے از جوهر شجاعت عاری عار فرار از معرکه با تبع
و بجهے بے اختیار روے داد فراشان بمشاهده این احوال سراپرده هاے صحن را بر زمین افگندند مصطفی خان برق شمشیرها
دیده با فوج خود که مستعد استاده بود بر سر مرهٹه ها تاخت و مهابت جنگ را گفته فرستاد که جناب عالے سوار شده تعاقب فوج غنیم
نمایند مهابت جنگ در عین ازدحام که دران وقت . کسے کسے را نمی شناخت سپر و شمشیر در دست گرفته استاده بود و چندکس
که در محافظت او اهتمام داشتند دلالت بسوارے فیلش می نمودند او بنا بر غیبت کفش بردار انتظار رسیدن کفش داشت کسے
عرض کرد که چه وقت انتظار کفش است جواب داد که همین زمان بعد آنے شما خواهید گفت که مهابت جنگ که از فرط
اضطراب کفش پا گذاشته بدر رفت تا آنکه کفشش بهم رسیده بر فیل خود سوار گشت و کار سرداران مرهٹه آخر گردید مهابت جنگ
خبر مصطفی خان پرسید بعرض رسانیدند که در تعاقب مرهٹه تاخته عرض کرده رفته است که جناب عالے هم متعاقب
فدوے دررسند آن وقت مهابت جنگ باطمینان تمام سر بهاسکر براے تحقیق تلاش مے طلبید هرچند مے گفتند که کشته شد
معمول نکرده مبالغه در طلب سرش داشت و حکم بنواختن شادیانه فرموده دست از تفتیش برنمیداشت تا آنکه سرش آوردند شناسندگان
نموده چون متحقق شد که سر اوست بتعاقب بقیه مقهوران پرداخت و تا کٹوه که اردوے عظیم مرهٹه در آنجا بود عنان بازنگرفت

اما اثرے از گرفتگان پیدا نبود و ببشش ہمانا آنکہ ہرگاہ مصطفیٰ خان بہاسکر وغیرہ سرداران مرہٹہ را بعہد و پیمان و قسم کلام اللہ مطمئن ساختہ میخواست ہمہ را بدام بلا اندازد و دیگران بجمیع قبول نمودہ فریب مصطفیٰ خان خوردند و بملاقات مہابت جنگ آمدہ راہ عدم سپردند مگر یکے از ان سرداران کہ رگھو کاے کو از نام داشت ہرچند مصطفیٰ خان و بہاسکر و ہلے قراول مبالغہ را از حد گذرانیدند قبول نکردہ بملاقات مہابت جنگ دران اجتماع راضی نشد و باگروہ خود بیرون ماندہ وعدہ نمود کہ روز دیگر بعد ملاقات و معاودت بہاسکر پنڈت وغیرہ سرداران من ہم بخدمت مہابت جنگ خواہم رسید و بمجرد این انقلاب با جمعیت خود در رفتہ بنگاہ بہاسکر را با خود برداشتہ برد اگرچہ درراہ از صدمات رعایا و زمینداران و یکہ تازان لشکر مہابت جنگ اکثرے بہ جنگ بلا مبتلا شدند بازہم بہوشیاری حزم کای کو از مذکور خلق کثیرے از فرقہ مذکورہ خود را از ان گرداب اضطراب بساحل نجات رسانید و افواج منتشرہ بہاسکر بہرحال شکستہ بال و بازو افتان و خیزان از حدود بلاد بنگالہ و کٹک خود را بیرون کشید و مہابت جنگ با جمیع رفقا سالماً و غانماً بہ مرکز دولت خود معاودت نمودہ بکام و آرام نشست و در جلدوے این خدمت از افزایش رسومات کافۂ سپاہ را راضی و خوشنود نمودہ دہ لک روپیہ بطریق انعام عنایت فرمود و عرضداشت متضمن فتح مذکور بپادشاہ نوشتہ التماس اضافۂ منصب و خطاب ببر جنگی و نوبت برائے مصطفیٰ خان و بجہت ہریکے از رفقاے خود کہ مصدر ترددات جانستانی اعدا شدہ بودند مانند میر محمد جعفر خان کہ جراحتے از شمشیر باو رسیدہ بود و فقیر اللہ بیگ خان حیدر علیخان وغیرہ نمود محمد شاہ مراسلے متضمن کرمت و عنایت با خلعت خاص و جواہر و خطاب شجاع الملک و اسپ و شمشیر بجہت مہابت جنگ فرستاد و خطاب ببر جنگی و نوبت و منصب پنجہزاری برائے مصطفیٰ خان و اضافہ مناسب و خطاب بہادرے برائے دیگران پذیرائی یافتہ در رسید و موجب خوشنودی برائے ہمگنان گردید

ذکر برہمی صحبت فیما بین مہابت جنگ و مصطفیٰ خان و برآمدن مصطفیٰ خان از مرشد آباد و جنگیدن مصطفیٰ خان بہادر ببر جنگ در عظیم آباد با احترام الدولہ زین الدین احمد خان بہادر ہیبت جنگ و ظفر یافتن احترام الدولہ بر مصطفیٰ خان و سوانحیکہ درین ضمن روے داد

چون اقتدار مصطفیٰ خان از مرتبہ ذکرے گذشتہ بہمسرے بلکہ برترے رسیدہ بود و جمعیت اولوس افغان در ملک بنگالہ و سرکار مہابت جنگ از حد بدر رفتہ طرفہ ازدحامے داشت کہ احدے را مجال نفس کشیدن با افغان ہرچند یک نفر ازان جماعۂ باشد بسبب استیلاے فرقہ مذکورہ نبود و فی الحقیقۃ این قوم بنا بر کثرت عدد و قلت عقل و نشو و نما در جبال و صحارے مانا بسباع و نہایت دلیر و طماع میباشند بنا بر علے ذلک المقدمات پاس حقوق اولیاے نعم بلکہ اب و عم نداشتہ زود بحیلہا اندک مایۂ استعداد و ہیچ مواد فساد و مستعد لجاج و عنادے شوند و بہ یکسر طمع حقوق مصاحبت دیرینہ و احسانہاے سابقہ فراموش نمودہ تا بقتل آقا و خداوند بلکہ اقربا و خویشاوند راضی اند وہم بنا بر بہیمیت تمام از ادراک و تمیز با محاسن اخلاق کہ از ان جملہ عفو و احسان ست آشنا نمودہ در انتقامات خصوص قتل یا نفاستے اگر شدہ باشد نہایت صلب مے باشند و دعوے خون اینہا ہرچند قرنہا بگذرد نمے خوابد و گرہ ہاے کینہ از سینہ شان نمے کشاید مصطفیٰ خان اگرچہ خالی از شعورے نبود اما بنا بر جرأت و شوکتے کہ داشت بمشاہدۂ دولتہاے بنگالہ کہ برای العین ہمیشہ مے دید آتش حرص و طمع در کانون سینہ اش برمے افروخت تا آنکہ استعداد خود باز دحام افغانان و مقابلہ و مقاتلہ با مہابت جنگ

برابر بلکہ بیشتر دید آتش دیرینۂ او شعلہ کشیدہ و با مہابت جنگ شروع باستیفای مواعدیکہ بنابر اغراض در میان آمدہ بود نمود
از جملہ وعدہا یکی صوبہ داری عظیم آباد بود کہ احترام الدولہ بہادر داماد کتر مہابت جنگ داشت مہابت جنگ را وفا
بوعدہا اینکہ ہنگام غرض سہل می نمود در زمان فقدان غرض نہایت گران و دشوار آمد خواست کہ بحسن بیان و سحر طرازی زبان
چنان امر دشواری را با سلوبی سر کند چندماہ بانحای گفتگو دلجو بود و بانواع مہربانی خیالات مرتسخہ خاطر
مصطفی خان می زدود اما ازانجا کہ تشنہ لب بسراب دریای وصال بافسانہ و خواب وتسلی نمی شود خان مرقوم بامید
امروز فردا و تدبیر در امور بسر بردو آخر الامر آہستہ آہستہ پردہ از روی کار برخاستن و اخلاصہا کاستن گرفت و در رفتہ رفتہ
در اواخر محرم ۱۱۵۸ آمد و رفت دربار موقوف گردید سبب امتناع مصطفی خان از آمدن دربار بتقریر یوسف علی خان مرحوم
آنکہ مہابت جنگ بظاہر در دلجوئی و استمالت او میکوشید و در باطن بنابر تسلط و تحکم او قاصد دفع مفاسدش بودہ از تدبیر
آن غفلت نمی ورزید روزی مصطفی خان اودل شاہ و حکیم شاہ را کہ سران رفقای او بودہ اند بعادت مستمر پیش از خود
بدربار فرستادہ خود تہیۂ آمدن داشت مشار الیہما بحضور مہابت جنگ رسیدہ مجرا کردہ نشستند اتفاقاً یوسف علی خان
مرحوم ہم دران روز حاضر و بر ماجرای دربار ناظر بودہ می گوید کہ بجز معدودی از ملازمان دران وقت حاضر نبودند کہ آن ہر دو
رسیدند بمجرد نشستن آنہا خواجہ سرائی از محل برآمدہ شدت عارضۂ ہیضہ نواب بیگم زوجۂ مہابت جنگ ظاہر نمود مقارن
الناس او خبر قرب وصول مصطفی خان معروض شد مہابت جنگ بنابر دریافت احوال بیگم بمحلسرا رفتہ اودل شاہ و حکیم شاہ را
تا آمدن خود بتوقف امر فرمود دریں حال آن ہر دو در یکی از حجرہ ہای دولتسرا احساس حرکتی کردہ متوہم شدند کہ شاید جمعی
از ارباب صلاح را دران حجرہ بدفع مصطفی خان نشاندہ خود بہبانۂ عارضۂ بیگم اندرون رفتہ اند باحتمال این خیال
ازانجا برخاستہ راہ خانہ گرفتند و مصطفی خان را کہ قریب بدر دولتسرا رسیدہ بود اعلام نمودند خان مذکور کہ از مدتی
بنابر خیرہ سری ہا راہ تمردی می پیمود و از مہابت جنگ مطمئن نبود دغدغہ قوی در خاطرش نشستہ از جائیکہ رسیدہ بود برگشت
مہابت جنگ خبر مذکور شنیدہ علی الفور شہامت جنگ بہادر را فرستاد کہ بہر نحو بتسلیہ و تصفیہ خاطرش کوشیدہ باز آرد
شہامت جنگ در راہ باو رسیدہ ہر چند خواست کہ بانواع تقریرات و اقسام ایمان خاطر پریشان او را جمع گرداند و ازالہ
وحشتش نمودہ بحضور مہابت جنگ آرد سودی نکرد مصطفی خان بخانۂ خود رسیدہ رسالۂ خود را کہ نہ ہزار سوار و
پیادہ با علاوہ آن بود با خویش متفق ساختہ لوای مخالفت برافراشت و پیغام استعفای نوکری و ادعای تنخواہ خود
نمود مہابت جنگ بتوسط شہامت جنگ قول و فعلش پیش سپاہ و غیرہ وثوق تمام داشت ہر چند خواست کہ
وحشتش را بموانست تبدیل دہد بہیچ صورت در نگرفت تا آنکہ مصطفی خان پیغامہای خشونت متضمن استدعای ایفای
مواعید فرستاد و مہابت جنگ و شہامت جنگ و صولت جنگ مع جمیع وابستگان و منتسبان معتمد مضطرب و حیران
گشتہ نمی دانستند کہ چہ کنند چون جرأت و جلادت ہای او سالہا دیدہ بودند خوف عظیم روی داد و از طرفین باستعداد حرب
انجامید در شہر مرشد آباد ملازمان دو لکھواہ مہابت جنگ فراہم آمدہ از دار الامارہ تا قریب پنجاہ و سی فی
بیر جنگ مردم سپاہ از رسالہ ہر یکی مثل صولت جنگ و ثابت جنگ و شہامت و میر محمد جعفر خان و حیدر علی خان و فقیر اللہ بیگ خان
و نور اللہ بیگ خان و عمر خان و پسرانش و دیگر بکیہ متفرقات و ہزاریان برق انداز مثل فتح رادو بخشی
و جہیسدن و دیگر بلیہ ہا و خاص بردارن گرد حویلی مہابت جنگ ازدحام داشتہ روز و شب مسلح و طیار

می گذرانیدند و شمشیر خان و سردار خان آمد و رفت در بار داشته ظاهر با مهابت جنگ و باطن با مصطفی خان بوده هر دو کس
را خوشنودی داشتند مهابت جنگ هم بنا بر عدم اعتماد بر تباعه افغانان مماشات با شمشیر خان و سردار خان نموده بتالیف
قلوب آشنایی پرداخت اما عناد مصطفی خان منجر بفسادهای عظیم و نشایی خصومتها فوق طاقت خود دیده اصلاح
ذات البین اصلح امور می دانست و هم بنا بر شایستگی خدمت گزاری و جلادت و جانفشانیهای او مفارقت او را
در آن عظیمه برای دولت خود می شمرد نه یارای نگهداشتن داشت و نه خواهش فرو گذاشتن و جنگ کردن با او نیز
بنا بر رفقای مخلص و شجاعان اولوس که همراهش بودند امر صعبی می پنداشت تا آنکه روزی خواست که مثل سابق تنها
با سراج الدوله پیش او رود و او را از خود کند بلکه پالکی طلبیده مهیا گردید برادرزادهایش که شهامت جنگ و صولت جنگ
حاضر بودند و دیگر اقربا و دولتخواهان مثل میر محمد جعفر خان و حسین قلی خان بهادر و فقیر الله بیگ خان و دیگران باشد مبالغه
مانع و مزاحم شده معروض داشتند که الحال محل چنین کارها نمانده و کارزاران گذشته که بدلجوئیها و اظهار اخلاص تدارک
چنین فساد باخوان نمود حالا مصطفی خان دعویدار ملک است و بقای خود در زوال عمر و دولت جناب عالی میدانند اول با همه
را بکشند بعد از آن بخانهٔ او بروند مهابت جنگ هم بنظر امعان ملتمسات ایشان راست دیده فسخ عزیمت نمود درین عرصه یکی
از همراهیان او که رحیم خان نام داشت و همیشه علم هراولی او بر می افراشت بحسب تقدیر بتالیف و ترغیب مهابت جنگ
ترک رفاقت مصطفی خان نموده به مهابت جنگ پیوست و شمشیر خان و سردار خان هم عروج در خروج مصطفی خان از بنگاله
میدانستند بنا برین از اعانت ببر جنگ پهلو تهی کرده با او همداستان نمی شدند مصطفی خان جنگ مرشد آباد بدین جهات مناسب
ندانست با قهرمان تقدیر رای مصطفی خان را گردانیده آماده برآمدنش ساخت علی ای حال مصطفی خان رفتن بعظیم آباد
و انتزاع آن صوبه از دست احترام الدوله بهادر هیبت جنگ نسبت بجدل و مقاتله با مهابت جنگ آسان تر شمرده قاصد بر آمدن
از مرشد آباد گردید و مهابت جنگ این اراده او را فوز عظیم شمرده از تائیدات غیبی دانست مصطفی خان وکیل خود را با فرد
حساب مشاهره خود مع همراهیان خاطرخواه بدون دادن تصحیح و موجودات فرستاده درخواست مبلغ مذکور نمود مهابت جنگ
بدون تعلل و تامل ادای مبلغ هفت و ده لک روپیه از قبیل الصدقة ترد البلاء تصور نموده فرستاد و مصطفی خان مردم
خود بر سر رئیس فیلبانان و غیره فرستاده از باربردار انچه در کار بود بجبر و تهدید طلبیده اسباب خود و همراهیان بخاطر جمع
بار کرده روزی که برای کوچ مقرر بود باکر و فر وافر سوار شده چهاونی خود را آتش داد و طبل رحیل کوفته به فاصله
اندک مسافتی داخل خیمه ها گردید و روز دیگر باز کوچ نمود چون از مرشد آباد به مسافت بعیدی رسید و مردم شهر را یقین
گردید که نمی رود جانی تازه در قالب مرشد آباد و عموم سکنه بلده مذکوره در آمد و هر یکی بر دفع بلا سجدات شکر ایزد تعالی
بجا آورد و مهابت جنگ به دلجوئی رحیم خان پرداخته رعایت نمایان بحال او نمود و شمشیر خان و سردار خان را نیز
مشمول عواطف ساخته مظنه هایی ایشان که باشتراک قومیت در دلها داشتند زدوده خوشنود نمود با آنکه دل سشیر خان
برادر و مراد شیر خان خواهرزاده کتر شمشیر خان و الف خان داماد سردار خان رفاقت مصطفی خان گزیده شیوهٔ کفران نعمت
و عصیان ورزیده بودند ترک مذکورات آنها فرموده اگر تقریبی در محفل مهابت جنگ می آمد تاویل این حرکت از آنها
بنا بر جهل جوانی و نادانی می نمود و مصطفی خان براج محل رسیده بعضی از توپها و فیلان که در آنجا بود مع سازو
سرانجام آنها از فیلخانه و توپخانه چیده برگرفت و راه بغی و تمرد آشکارا اختیار نمود مخفی نماند که چون مصطفی خان

تعامل مهابت جنگ در ایفاے وعده عطاے صوبهٔ عظیم آباد استشام نمود بهادر عم زاده خود را که عبدالرسول خان صوبه دار کتک بود نزد خود طلبید تا آنچه پیش آید و مناسب نماید باتفاق او کرده آید عبدالرسول خان داود خان نام افغانے را نائب خود گذاشت و بارساله خود از کتک کوچیده به مصطفے خان ملحق گشت پدرش عبد النبی خان سفیعے مذهب و از رفقاے محمد اعظم شاه خلف اورنگ زیب و از عمده زادها بود با کثرت صفات حمیده آراسته و بخوبیهاے بسیار پیراسته بود میر عبدالعزیز از سادات سمانه مضافات صوبهٔ لاهور که سید عزیز صاحب تمیز از رساله داران سرکار مهابت جنگ و منجمله افواج متعینه کتک همراه او بود پیش فقیر نقل مے کرد که عبدالنبی خان چون هموطن با من بود در زمانیکه مصطفے خان داعیهٔ مخالفت مهابت جنگ مضمر ساخت با بنده روزے در خلوت گفت که سید صاحب شما را خبر نخواهد بود این طفل یعنی مصطفے خان را داعیهٔ نمکحرامے در سر پیچیده است من در عجب مخمصه گرفتارم اگر با مصطفے خان موافقت ورزم ننگ نمک حرامے کسے در خاندان ما نداشته من چگونه روا دارم این نام زشت براے خود توانم بود و اگر با مهابت جنگ بسازم از طعن اقارب و اصحاب رهائی نخواهم یافت دخواهند گفت که جمعیت دولت در رفاقت مهابت جنگ دیده دست از رفاقت کسیکه بوسیلهٔ او باین مرتبه رسیده باز داشت خوشتر آنکه ایزد تعالے قبل از بروز و ظهور این مفسده مرا از جهان بردارد تا ازین ننگ که بهر دو صورت عارض شد نیست نجات یابم و هر روز پنجشنبه بمزار قدم شریفے که در کتک است رفته دعای همین امر نمود و هیچ پنجشنبه را ناغه نمے فرمود تا آنکه دعاے او مستجاب شده سه چهار روز قبل از شروع مخالفت مصطفے خان عارضه بهم رسانید در روز پنجشنبه برحمت خدا رفته در همان قدم شریف مدفون گردید و زیارت او که روز پنجشنبه معین بود فوت نشد القصه چون مصطفے خان ترک رفاقت مهابت جنگ اختیار نمود عبدالرسول خان که تیر روے ترکش او و زور بازو بود اتفاق برادر برگزید و ترک نوکری کرده همراه مصطفے خان راهی گردید و مهابت جنگ کتک را از نائب خود خالی دیده بضرورت راجه دولبهرام پسر جانکے رام را که قبل ازین پیشکار صوبهٔ مذکور از عهد عبدالنبی خان بود و بعد مردن عبدالنبی خان که به پسرش عبدالرسول خان نیابت صوبه دارے کتک شده باز راجه مرقوم بکار خویش بحال و برقرار بود بمنصب سه هزارے و نوبت و پالکی جهالردار و برساله دو سه هزار سوار سرفرازے داده بصوبه دارے کتک مقرر ساخت و سند نوشته فرستاد و مهابت جنگ زین الدین احمد خان داماد و کهتر خود را بسیار دوست میداشت و الحق شمع شبستان و چراغ دودمان او بود برادر زادهٔ مصطفے خان بر جان او ترسیده خطے در مخالفت مقابله با مصطفے خان نگاشت و مصحوب مسرعے هیبت جنگ از راه طرف شمالی دریا غیر راهے که مصطفے خان میرفت ابلاغ داشت و در نهایت تاکید نوشت که از راه لب دریاے طرف شمالی گنگا خود را بما رسانید اگر حاجت شود باتفاق همدیگر بمدافعهٔ مصطفے خان خواهیم پرداخت در صورت جنگیدن به تنهائے براے مصطفے خان لقمهٔ بیش نخواهید بود

آمدن هیبت جنگ از سرکار ترهت بعظیم آباد و اقامت نمودن در میدان باغ جعفر خان و جنگیدن با مصطفے خان و ظفر یافتن برو به نصرت ایزد منان

اخبار نگار یکه فیما بین مصطفے خان بر جنگ و مهابت جنگ برخاسته بود علے التواتر بهیبت جنگ مے میرسید چون خبر حرکت او از مرشد آباد باراده سیفے و عناد و نوشته مهابت جنگ متضمن عدم تعرض با او و رسانیدن خود را نزد مهابت جنگ رسید هیبت جنگ چارهٔ کار خود را بر استشاره گذاشته با دولتخواهان و رفقاے خود درین امر بسے تعمق نمود هر کسے سخنے بقدر استعداد و مناسب مزاج خود گفتن آغاز نهاد و رضاے اکثرے بتبعیت امر مهابت جنگ بود چه مقابله

با مصطفی خان مناسب نمی نمود و توقع ظفر بران لشکر خلاف عادت بود چرا که دوازده بلکه چارده یا نزده هزار سوار تجار ملازم و غیر ملازم
که در رسالها و بیکار ها سے متواتر چیده و امتحانات نموده جمع آورده بود همراه داشت و مصطفی خان خود در نهایت شجاعت و
کمال دلیرے و شهامت و تجربه کار و فائق و آداب کارزار بود چون بناے جنگ او بر تیر و شمشیر بود حاجت به توپخانه نداشت
مگر افغانان اقوام او تفنگهاے خاصه با خود داشته در معارک جنگ مناسب وقت و مقام سوار اسپ یا پیاده یا گشته باستعمال
آن مے پرداختند با وجود آن قریب به پنجاه توپ مع اسباب لائق در رکاب او بود و زیاده از صد و پنجاه فیل مع سرکار او و
همراهیانش در لشکر موجود و هر یکے از همراهیان او اسپ خوب داشت که اقل قیمتش کمتر از پانصد چار صد روپیه نبود و ساز سلاح
و یراق و قاشهاے زین اکثرے از نقره و زره و خود و چار آئینه فولادے طلاکاره داشتند خلاصه فوج شایسته به جمیع
ما یحتاج آراسته و پیراسته که دران زمان کمتر کسے چنان داشته باشد مهیا داشت و هیبت جنگ بهمه جهت زیاده از سه هزار
سوار و پنج شش هزار پیاده تفنگچی نداشت بعضے از انها متعینه جاها و برخے همراه رکاب و بعضے از رفقاے احترام الدوله که جوهر
شجاعت و غیرت داشتند خصوص مهدے نثار خان عم راقم که در شجاعت و حمیت آیتے بود و ترغیب بجنگ و مقابله مصطفی خان
نموده التماس کرد که جمیع امور خاصه موت و حیات وابستهٔ تقدیر و ظفر یافتن بر اعدا منحصر بنصرت ایزد تعالے است بر قلت
و کثرت فوج نیست کما قال عز من قائل کم من فئة قلیلة غلبت فئة کثیرة باذن الله درین صورت رو گردانیدن از جنگ
و الحاق بمهابت جنگ هر چند موافق فرمان جناب عالی است اما در چشمان دانا و ارباب کمال خجالت و موجب ننگ
و شرمسارے بیشتر هر چه راے بیضا ضیاے اقتضا نماید مطیع و منقادیم چون هیبت جنگ نهایت غیور و در کمال
شعور بود شق جنگ اختیار کرده از ترهت منفصت نمود و کوچهاے متواتر کرده اراده نزول در منازل شهر نه فرمود و
بیرون باغ جعفر خان معسکر ساخت عبد العلی خان بهادر و امراء شهر مثل عقیدتمند خان بهادر برادر عمدة الملک امیر خان و
دیگر اعیان و منصبداران بملاقات او شتافته حاضر شدند و هیبت جنگ از در تواضع و فروتنیها در آمده اخلاقے که لائق بشان
او نبود و بیشتر معمول نداشت بعمل آورده دلجوئے را از حد گذرانید و در سرانجام اسباب جنگ و فراهم نمودن سپاه اهتمام آغاز
نهاد فائز علی خان بنام منتخب بود بنابرین مهدے نثار خان و عبد العلی را در تالیف قلوب جماعه داران و انفصال جواب
سوال سران سپاه مامور و مختار فرموده احمد خان قریشے نبیرهٔ داؤد خان مشهور و شیخ جهان یار و شیخ حمید الدین و شیخ امر الله
و کرم خان و غلام جیلانے خان و خادم حسن خان و راجه کیرت سنگه و راجه رام نرائن و دیگر رفقا و مخلصان را مامور نمود که روز
و شب در بهم رسانیدن مردم خوش اسپه و خوش یراق مشغول بوده بعد امان هر که بهر صورت بدست آید نگهدارند و بیش
همانا اینکه چون اطلاع بر بوطن مردم نیست احتمال دارد که در زمرهٔ عوام هم خاصے بر آید و جماعه زمینداران صوبه راهم
آنهائیکه در زمرهٔ مخلصان محسوب مے شدند طلبداشت از انجمله راجه سندر سنگه مع گروهے انبوه از ملازمان و همراهیان
خود و نامدار خان میئن زمیندار پرگنه کوهت و سماے مع برادران ستور پیشه خود سردار خان و کامگار خان در نسبت خان
با جمعیت سیر که آنهم برابر بهمراهان راجه سندر سنگه بود و لبشن سنگه زمیندار سرس کتنه و پهلوان سنگه و سبهو تهر سنگه برادر
زمینداران پرگنه سهرام و چین پور و بهرت سنگه زمیندار اروال وغیره حاضر آمده شریک حال و مستعد جانفشانیها گردیدند و
در عرصهٔ قلیل روز و شب قلم نگهداشت جارے بوده باصطلاح هند مثل سپاه نو ملازم مے دیدند و اسپها بداغ که علامت
نوکری ست میرسید تا آنکه سپاه باعتبار عدد قریب بچارده یا نزده هزار سوار و پیاده علاوه آن ملازم مهیا گردید

و با یاے نماصحان دولتخواه صلاح دران دید که در میدان بدون سنگر از عهده جنگ مصطفی خان و سپاهیانش که سوار کار و ماهر
فنون کارزار بودند و در وجان نثاران بر نمے توان آمد لهذا بیلداران و کلند داران از اقطار و اکناف ممالک محروسه خود طلب داشته
ابتداے سنگر از برج باغ جعفر خان نموده انتهایش بسدیکه براے آب چله بنابر محافظت آبادے خارج شهر پناه
عظیم آباد وابسته اند رسانیده و خندقے عمیق بیرون سنگر درست نموده از گلے که بحفر خندق حاصل شده بود سدے
بدون گلابه بسته قلعه مهیا گردید و بر هر برج آن توپها گذاشته از برجے تا برج دیگر بیکے از جماعه داران مفوض شد و سردارے
فوج به چندکس نفر گشته چند جماعه دار باطاعت او مامور شدند اول عبد العلی خان بهادر خالوے فقیر دوم احمد خان
قریشی سوم راجه کیرت چند دیوان پسر رفیع رایان عالم چند چهارم راجه رام نرائن پنجم خادم حسن خان ششم ناصر علی خان
و مردم مذکور زیر سنگر باجمعیت خود بارحل اقامت انگنده روز و شب مشغول حراست نشستند و خیمه ها و بنگاه مع اردوے
که کاب پس پشت افواج متعینه سنگر به طور معسکر برپا مهیا بود و اعلام هر یکے با خیمه هاے او و همراهانش در بنگاه و نشانهاے
سوارے بر سنگر جاے که هر کسے خود مع رفقا بود برپا داشت و انتظار ورود مصطفی خان مے کشیدند و برادر
خورد فقیر نقی علی خان سه ماه قبل ازین غره ذی القعدة الحرام ۱۱۵۷ هجرے در مائة دوازدهم از شاهجهان آباد حسب الامر
والد رحمة الله براے انصرام شادی کتخدائی در جائیکه معین شده بود به عظیم آباد رسیده و در ماه محرم سال پنجاه و هشتم
از مائة دوازدهم با دختر خال سه اسرافضال خود عبد العلی خان بهادر فقیر کتخدا شد و چاردهم ماه صفر در لشکر
هیبت جنگ آمده به رفاقت خالوے خود شریک این معرکه گردید و نقی علی خان برفاقت مهدی نثار خان عموے
مرحوم ملازم سرکار هیبت جنگ گشت و همراهے او چند سوار که شاید زیاده از صد نفر خواهند بود مقرر شد و خاکسار بے علاقه
نوکرے بپاس آبروے خود و محبتیکه با خال و عم و غیره دوستان داشت و حقوق سابقه هیبت جنگ در سن نوزده سالگی
رفاقت گزید و هیبت جنگ بر دروازهاے حصار شهر و بعضے برج آن مردم و توپها نگهداشت تا مردم فوج او مسدود
بوده از لشکر منصور کسے درا اندرون شهر نخزد و هم اگر مصطفی خان بالبعض افواج او قاصد خرابے شهر و اختلال احوال
ناموس و نهب اموال رفقاے هیبت جنگ شوند نتوانند و همان حصار ساخته هیبت جنگ آن روز بکار آمد و
مال و جان و ناموس سکنه شهر محفوظ مانده موجب شکر گزارے مردم آنجا گردید و نیز براے استکشاف مافی الضمیر مصطفی خان
هر چند فاشے و عیان بود و بنابر اتمام حجت هیبت جنگ دو سه کس معتمد را بسفارت برگزید از انجمله بود یکے حاجی عالم
کشمیرے که آخر مخاطب بحاجی محمد خان شد و دومے مولوے تاج الدین که اصلش از صوبه اوده و از طرف عمدة الملک
تدریس مدرسه سیف خان که برلب دریا متصل بقلعه پادشاهے به طرف مغرب واقع و مکان بافیض و فضا و نزهت و صفا رشک
دیده دلها بود مقرر بوده و وظیفه مے یافت و یک کس دیگر خوب در خاطر نمانده اغلب که آقا عظیماے مرحوم چشم و
چراغ سلسله ملک محمد خان دیوان صوبه کابل باشد و اصحاب ثلثه مذکوره را نزد مصطفی خان فرستاده پیغام داد
که حرکت شما از مرشد آباد اگر بنابر اراده انقطاع مطلق از رفاقت جناب عالیے یعنی مهابت جنگ و بیرون رفتن
ازین دیار خواه مخواه مصمم باشد چون حقوق سابقه هست بآئین مهمانان و دوستان بخانه ما ورود و نزول باید نمود و
آنچه از اسباب سفر و بار برداری حاجت باشد اظهار باید کرد تا دو سه روز باهمدگر به کام و آرام گذرانیده ما یحتاج
را حاضر سازیم و وداع یکدیگر نمائیم و اگر ملالے از جناب عالی بنابر جهتے رو داده آگهی دهید که بنده واسطه رفع کدورت

گشته الیتام دهد و افتراق بالاتفاق گراید و اگر سندی از حضور شاهی برای این صوبه حاصل کرده باشید بنمائید تا ما راه خود گرفته
بدون مجادله دست از صوبه برداشته شما نائیم فرستادگان روانه گردیده در نواح شهر تی قصبهٔ مونگیر به مصطفی خان رسیدند و بعد
ابلاغ پیغام بعجلت معاودت نموده جواب آوردند ملخص آنکه نه اراده رفتن است و نه با هیبت جنگ پیوستن بلکه انتزاع
این صوبه از دست شما منظور است و استفسار سند کرده بودید جوابش آنکه سندی که در انتزاع صوبه بنگاله از سرفراز خان در دست
عم شما بود همان سند من در دست دارم باید دید مصرع تا در میان خواسته کردگار چیست * بعد این جواب از مولوی مذکور
پرسید که مولوی جیو اگر طرفی بت پرستان و طرف دیگر جماعهٔ رفضه مستعد پیکار باشند و ما را مقصود در استیصال هر دو باشد
اول کدام یک از فریقین را زیر تیغ کشیم مولوی تاج الدین مقصودش را فهمید اما تجاهل کرده جواب داد که کافران را اگر
حربی باشند روا است که زیر تیغ کشند داخل قبله هر چند رفضه باشند نمی توان کشت آری دلالت بخیر و ممانعت از مناهی
نماید لکن از مستمعان نیست مصطفی خان گفت باعتقاد و ارشاد مشایخ ما خود رفضه بدتر از کفره اند اول رفضه را باید گذرانید بعد
از ان از حال دیگران باید پرسید مولوی خاموشی گزیده مرخص گردید فرستادها چون در ینجا رسیدند و ماجرا او ان و عناد
ظاهر ساختند هیبت جنگ که مستعد مدافعه بود مستعدتر گشت و نیز شهرت داشت که مصطفی خان خانه های مردم شهر و رفقای
هیبت جنگ را از فرط غرور بر رفقای خود بخشیده هر خانه بنام یکی از مقربان خود مقرر ساخته بود که بعد فتح آن خانه مع
اهل و اسبابش باو تعلق باشد ایزد تعالی نخواست فقیر در نهایت تشویش از دیوان حضرت حافظ شیراز که بلا شبهه
لسان الغیب است درین واقعه تفاول نموده بود این بیت برآمد حافظ تو با خدای خود انداز کار و دل خوش دار * که
رحم اگر نکند مدعی خدا بکند * والحمد لله که مطابق این تفاول مشاهده گشت القصه مصطفی خان چون بمونگیر رسید عبد الرسول خان
برادر خود را مع فوج همراهیش برای انتزاع قلعه آنجا که اندک بمتانت و رصانت شهره داشت تعین نمود حسن بیگ خان
قلعه دار و تفنگچیان که بحراستش قیام داشتند به مدافعه استادند چون این قدر کار را در نظر او هیچ نمی نمود پیاده پا با جمعی از رفقا
بر ان قلعه یورش نمود و مردمش بالای حصار برآمده قلعه را گرفتند اما بحسب تقدیر عبد الرسول خان که زیر دیوار دروازه
قلعه استاده مردم را تحریص بر آمدن بالای قلعه می نمود یکی از مستحفظان دروازه سنگی از بالای فصیل بران مزدحمین
افگند قضارا سنگ مذکور بر سر پر غرور عبد الرسول خان رسید خورد و شکست و نامبرده همانجا رخت هستی از دنیا بر بست فتح قلعه
مونگیر چنان نبود که تدارک شکست عبد الرسول خان تواند نمود مصطفی خان اگرچه باستقلال خود و بپاس دلدهی رفقا
از جا در نیامد اما در باطن متاثر گشت و کمرش شکست چه عبد الرسول خان بازوی زور آزمای او بود سه روز در آنجا
مقام نموده برسم تعزیت و منع نواختن نوبت پرداخت و بعضی از توپها و باروت و کلما انچه حاجت و مناسب بود از ان قلعه
گرفته پیشتر نهضت نمود چون خبر قرب وصول او بهیبت جنگ رسید در باب سد راههای اطراف شهر اهتمام تمام نموده روز
و شب نمی آسود و مهدی نثار خان را مامور فرموده بود که شبان و روزان چند نوبت گرد شهر گشته بدلدهی و تشجیع
رؤسای لشکر پردازد مرحوم مذکور درین خصوص انچه مناسب میدانست می نمود تا آنکه روز پنجشنبه که هفتم یا هشتم
صفر بود مردم همه در جای خود مستعد و مهیا نشسته همین که دو ساعت از روز برآمد مصطفی خان متصل شهر رسیده در باغهای
اشجار انبه که باغ نو بود توقف نموده فوج خود را دو حصه ساخت یکی را بسرکردگی بلند خان روهیله و یکی همراه
خود و از باغهای مذکور برآمده بلند خان را پیشتر فرستاد تا بالا رفته از طرف پشت لشکر و شهر در آمده بر پشت

مردم هیبت جنگ زدند و خود نیز از آخر سنکر که راجه سندر سنگه و کیرت چند وغیره مستحفظین آن طرف بوده اند اراده در آمدن نمود بلند خان حسب الامر به طرف نخاس رفته داز باغ جعفر خان جابرسے که نجبار ها در انجا مقیمه بوده اند گذشته با ناصر علیخان و پسرش سید علی و داماد مرتضوی خان میرزا رضا نے نام که آن طرف مقرر بوده اند در آویخت ناصر علیخان مجروح افتاده از کار رفت و سید علی و میرزا رضا نے برحمت الٰهی پیوستند و نا هر خان میواستی زخمی گشته گریخت بلند خان و عسکر دائر دوے هیبت جنگ در آمد و روهیله هاے همراهیش معمورے لشکر دیده مشغول غارت شدند و مصطفی خان بر سر راجه سندر سنگه که آخر سنکر بود ریخته بیک حمله جمعے کثیر از همراهیان سندر سنگه مثل غازی خان بابوزئی داماد سندر سنگه وغیرهما را با رفقاے بسیار بر خاک میدان افگند سندر سنگه با چند کس معدود در از دحام فوج مصطفی خان که کمتر از شش هفت هزار سوار نبود متلاشی گشت و مصطفی خان بحال او نپرداخته بیشتر راند مجبر ددر آمدن او در سنکر واندک تیرباران ذوالفقار خان میواستی بر کله و راجه کیرت چند بر پهلو جراحتے از تیر خورده راه گریز پیش گرفتند از مشاهده این احوال جمیع لشکریان آن ضلع بے استقلال گشته فرارے شدند و بیش روے هیبت جنگ تمام عرصه خالے گردید و مصطفی خان با جمع کثیر نمایان شد هیبت جنگ بر فیل سوارے خود بر آمده باندک مایه مردم که کمتر از دو صد سوار و صد و پنجاه پیاده خاص بردار بودند با دل قوے و خاطر مطمئن مقابل مصطفی خان گردید از جمله سواران نامدار خان و کامگار خان و سردار خان و رستم خان بیگن با صد سوار همراهے خود و قریب هشتاد سوار متفرقه از رساله میر بدر الدین سے مخاطب بسیادت علی خان دیگر هاے روشناس ملازم سرکار در رکاب نصرت انتسابش بوده اند و مهدے نثار خان با لطف علی خان و میر اکرام و پنج شش کس دیگر در مورچال شیخ حمید الدین حاجبے لکهنوے طرف پهلوے چپ هیبت جنگ مشغول گفتگو و دلجوئے او بود که این انقلاب رو نمود چند مهدے نثار خان به شیخ مذکور که جماعه داره هفتصد کس و بشیخ امر الله لکهنوے که او هم در جمعیت برابر به شیخ حمید الدین بود تاکید ها براے سوارے نمود سودے نکرد و مهدے نثار خان به همان جمعیت پنج شش کس در پهلوے چپ هیبت جنگ استاد و مصطفی خان در رسیده بهر دو دست مردم را تحریص بفرو گرفتن هیبت جنگ بایما و اشاره نمود و زبانے هم به آواز بلند گفت که هیبت جنگ همین است او را زنده بگیرید حکیم شاه مقابل مهدے نثار خان آمده از اسپ فرود آمد و سه چار کس از همراهیان مهدے نثار خان مقابل او پیاده شده با او در آویختند و هیبت جنگ با کمال استقلال بطرف مصطفی خان انداخته تیر زنان پیش رفت و یکے را فرستاده بعبد العلی خان پیغام نمود که با کل فوج همراهے خود سوار شوید عبد العلی خان دیگران را که این طرف در پناه سنکر و از دحام مردم بوده اند مطلقا از در آمد مصطفی خان و بلند خان و این همه زد و خورد کا روے داده آگهی نبود ازین جهت عبد العلی خان را حیرت دست داده جواب فرستاد که در سنکر ضابطه نیست که کسے سوار شود هر کس بجاے خود مستعد است حریف از جاے که بیاید فوج همان طرف مدافعه با او خواهد نمود آدم دیگر آمده حکم سانید که هر گاه من تمام شوم بچه کار خواهید آمد عبد العلی خان متحیر شده بر فیل خود و بنده معدود و دیگر نیز بمرافقت ایشان بر اسپ سوار شده چون ملاحظه کردیم مصطفی خان شکست خورده بیرون سنکر بدر رفته بود و از طرف هیبت جنگ که بر سر سنکر استاده بود بان در هکلها سر میداد و فوج مصطفی خان با سرداران فیل نشین گریزان میرفت عبد العلی خان را مشاهده این احوال باعث انفعال شد که چنین جنگے خاوند جنگید و از ما خدمتے به ظهور نرسید خواست که با معدودے که همراهش سوار بودند بر سر فوج مصطفی خان که لا فاصله ضرب بان در هکلا رفته با استقلال استاده طبلهاے لشکر را کرده شادیانه

ی نواخت و مردم او که متفرق شده بودند از هر طرف بر سر او جمع آمده ازدحام و اجتماع می نمودند بتازه دو دستان داد ممانعت
می نمودند و عبدالعلی خان از شدت غیظ و غضب نشنیده بیشتر می راند تا آنکه هیبت جنگ کس فرستاده ممانعت
شدید نمود و گفت که این غلبه خدا داد در رفتن شما بر سر او به تنهائی بر باد رفته قضیه منعکس خواهد شد بجای خود بوده
شکر الهی بجا آرید و بهر بینید که از نصرت الهی پایان کار بکجا می انجامد عبدالعلی خان برگشته بجای خود ایستاد و مصطفی خان
تا نصف النهار استاده مانده چون مردمش همه فراهم آمدند اکثر مخلصان را مجروح دید و خبر کشته شدن بعضی معتمدان
دیگر شنیده همان وقت یورش نمودن صلاح ندانست و بعسکر خود که بر سر دریای پن پن خرد به فاصله یک کروه بلکه
کمتر بوده معاودت کرده نزول نمود و توپها را مقابل لشکر در باغ ابنه که بطرف جنوب لشکر واقع شده بود قائم کرده
فرمان بگله اندازی داد و صورت جنگ مذکور و شکست خوردن مصطفی خان بر این منوال است که چون مصطفی خان بسر
هیبت جنگ رسید هیبت جنگ مایوس از ظفر گشته و دست از جان شسته باستقلال استقبال او نمود و بدست خود سرها
می زد و تفنگچیان خاصه روبرو و یکه تازان همراه او و راجهای میکن به برق اندازی و استعمال تیر و شمشیر سر راه بر
مصطفی خان گرفتند و مصطفی خان قلت فوج و هیبت جنگ را تنها دیده به همراهیان خود میگفت که هیبت جنگ همین است
زنده اش بگیرید درین عرصه حکیم شاه که از جوانان بانام و نشان و از جمله معتمدان مصطفی خان بود روبروی مهدی نثار خان و
ابدال شاه برادر او و بعضی مشهوران دیگر روبروی هیبت جنگ از زخم شمشیر و تفنگ کشته افتادند و مصطفی خان قریب رسیده
بود که فیلبان او از زخم تفنگ بر زمین غلطید و مقارن این حال مصطفی خان اضطراب فیل خود دیده بخوف آنکه مبادا بگریزد
و فتح و ظفر مفت از دستش رود باعتماد شجاعت و رفاقت همراهیان خود خود را از فیل افگند تا باتفاق او دیگران هم همین کار
کرده و هجوم آورده هیبت جنگ را دستگیر نمایند بحسب تقدیر مردم همراهی این جستن او در اصل افتادن فیلبان دانسته
و مضطرب گشته گریختند مصطفی خان نیز نیرنگی روزگار تماشا کرده چار و ناچار تا بیرون لشکر همراه گریختگان پیاده پا بدر رفت
بیرون لشکر مردم او را شناخته اسپی برای سواری حاضر آوردند و او را سوار کردند چون همین انقلاب وقت اضطرار
بود توقف مصلحت ندیده در رفته حکم نواختن شادیانه نمود و مقابل استاده چنانچه مذکور شد به عمل آورد از این طرف
هیبت جنگ مع جمیع سرداران و افواج باستقامت مانده تمام روز و تمام شب سوار و مستعد کارزار استاده ماند بعد اطمینان
معلوم شد که راجه سندر سنگه بعد در خود کوشیده چون همراهیانش اکثری شربت ناگوار مرگ نوشیدند و مصطفی خان او را
معدوم مطلق شمرده پیش راند و راجه کیرت چند مع دیگر افواج گریخت دلبند خان با پنج شش هزار کس در آورده بار
بحیث خیمه ها و اردو بازار را غارت نموده و اعلام از پا در افتاده کسی در آن عرصه نماند سندر سنگه فتح مصطفی خان و کشته شدن
هیبت جنگ یقین دانسته بدر رفت و همراه او بشن سنگه و محمد جمال و نصرالله زمینداران پرگنه سرس و کتنبه و نزاره و دیگر
ریزه زمینداران هم بدر رفتند و افواجیکه ضرب دست مصطفی خان دیده بود اکثری بخانه های خالی بیرون
حصار عظیم آباد و جمعی کثیر بر لب دریا و انبوهی در باغ جعفر خان رفته پناه گرفتند و نصف لشکر از مردان کاری
که مستعفان لشکر بوده اند خالی مانده و از اردو بازار و خیمه ها نشانی نمانده تا جائیکه نظر کار کند میدان خالی دیده میشد
بنا چاری لشکر طرف شهر که سمت مغرب بود خالی گذاشته بطرف مشرق مقابل لشکر مصطفی خان پاسداری را
ضرور شمرده و هیبت جنگ روزانه در خیمه مختصری که برای او باندک فاصله از خیمه عبدالعلی خان استاده کرده بودند

بسر میبرد وقت شب در خیمه عبد العلی خان آمده استراحت می‌نمود و عبد العلی خان و مهدی نثار خان و این اقل الانام و
معتمدان رفقای او و همراهیان عبد العلی خان و دیگر مردم مهدی نثار خان و نقی علی خان پاسداری می‌نمودند شبی
افاغنه نزدیک لشکر رسیده و باقی چند سردار داده قاصد شبخون بودند بیاوری اقبال و حسن سعی و اهتمام مهدی نثار خان
و عبد العلی خان که زود مردم معتمد هرجا فرستاده تاکید نمودند که کسی از جا نجنبد و از هرجانب که کینه کوشان درآیند بجای
ایشان رسانند انقلابی روی نداد و فتنه برخاسته فرونشست تمام روز گوله‌های توپ از آن سوی آمد و اسپ و
مردمیکه اندکی دورتر از لشکر بطرف پشت ما می‌بودند مجروح و ضایع می‌شدند و در دامن لشکر مردم محفوظ بوده اند
پنجروز کامل بدین منوال گذشت شب هفتم که شب چارشنبه آخر ماه صفر بود هرکاره‌ها خبر آوردند که مصطفی خان فردا کوچ می‌کند
هیبت جنگ ارباب مشوره را جمع نموده استشاره نمود رای دانایان براین قرار یافت که او بدون جنگ دیگر امری منظور
ندارد صبح استعداد حرب باید نمود و مهیای این امر باید بود تا آنچه مقدر است بظهور آید و صلاح چنین افتاد که لشکریان
مغلوب جنگ سابق را مع سرداران شان در لشکر باید گذاشت و لشکری که در لشکر بوده همراه گرفته باید جنگید
همین قسم بعمل آمد عبد العلی خان بهادر را مع احمد خان قریشی و شیخ جهانباز خان و دم حسن خان و سید عرب خان
مقدمة الجیش نمودند و جسونت ناگر و نامدار خان و راجه سین با هر چهار بهادر مع کل همراهیان در رساله خاص و مهدی نثار خان
و شیخ حمید الدین و دیگران همراهی احترام الدوله هیبت جنگ بهادر مقرر شدند و راجه کیرت چند و راجه رام نرائن و
ذو الفقار خان و دیگران که در جنگ اول ضرب دست مصطفی خان را دیده منهزم گردیده بودند در لشکر متعین شدند
اول صبح هیبت جنگ نماز خوانده توکل بر نصرت باری دیار اداهای نموده سوار شده و ناصیه عجز بر آستان خداوند
مستعان سوده فتح و ظفر بر دشمن خیره سر مسالت نموده همراه عبد العلی خان قریب یک هزار و پانصد کس جمعیت فراهم آمد
و با هیبت جنگ نزدیک به ده هزار سوار و ده هزار پیاده برق انداز و قدری بان و دو سه ضرب در کله جلوی موجود
و مهیا گردید و سواران همراهی مصطفی خان از باغهای ابنه که طرف جنوب لشکر بود نمایان و توپهای او مغرب
رویه روان شدند مهدی نثار خان آمده با عبد العلی خان گفت که پیشتر رفته سد آب جیله را باید گرفت والا اگر
در دست مصطفی خان آمد درین میدان ایستادن متعذر خواهد شد زیرا که آنها در پناه سد و ما در میدان خواهیم ماند
عبد العلی خان قبول نموده از پیش روی هیبت جنگ مائل بدست چپ پیشتر راند و هیبت جنگ بر سر شارع عام
عقب‌تر از عبد العلی خان مائل بطرف دست راست ماند و درمیانه فاصله بقدر گوله رس توپ افتاد
عبد العلی خان مع همراهیان که بنده هم از آن جمله بود هنوز تا بسر سد مذکور نرسیده بودیم که مصطفی خان داخل
میدان عقب سد مذکور گشته آنجا را قابض و متصرف گردید و توپهای او را بجانب چپ ما چیده شروع بسر دادن
نمودند و روبروی ما در پناه آن سد مرتضی خان پسر مصطفی خان با جمعیت فراوان پیاده یاگشته استوار ایستاد
و مصطفی خان بنهایت سد رسیده بر سر راسته باغ جعفر خان مقابل روی هیبت جنگ بر فیل خود قرار گرفت
و مابین مصطفی خان و پسرش مرتضی خان افاغنه جانفشان بالتفنگهای برق آثار بر سر آن سد متصل بهم چون سد سکندر
صف بسته ایستادند و شروع به برق اندازی نمودند میان ما و دشمن فاصله بقدر یک تیر انداز بود و در اندک زمانی از
همراهیان ما اکثری مجروح و بعضی مقتول و اسپهای اکثر سواران بعضی از آنجمله یکی از رفقای عبد العلی خان

بود که اسپش از گولے غلطید و او پیاده گردیده استعانت به فقیر آورد فقیر بر فیلے که سوار بود نشانیده او را همراه خود برگرفت
وقت بر خاستن فیل گلهٔ تفنگ بر کمر آن عزیز رسیده احتمال بود که در سر گذشت اما در کمر بند و جلتهٔ او بند شد و تیز در بازوی چپ
فقیر جراحت گلهٔ تفنگ رسیده گوشت و پوست را سوخت و استخوان محفوظ ماند فیلبان عبد العلی خان را دو زخم گلهٔ تفنگ بر سینه
رسیده از کار رفت اما زنده ماند و عبد العلی خان در همان خواص خود را از عقب حوضهٔ فیل برداشته بر جاے فیلبان نشاند
و فیلبان را در خواصے هودج عقب خود افگند و بازار گیر و دار نهایت گرمے پذیرفت یکے از رفقاے عبد الله خان میرزا
فتح الله نام که او را رستم زمان و سام عصر توان گفت تفنگچی هاے معدود از ملازمان عبد العلی خان را که دران وقت بر جا
مانده بودند با وجود آنکه خود در پا ضربے یافته طاقت استادن نداشت اما بقوت قلبی همراه تفنگچیان خود گرفته و تفنگها را
تیار کنانیده و پیش رو آورده شلک می کنانید چون وقت نازک بود و عرصه بر مردم تنگ اکثرے بدر رفته چندان جمعیتی با
چهار سردار که عبد العلی خان و احمد خان قریشی و شیخ جهان یار و خادم حسن خان بودند نماند و زیاده از سه صد سوار بلکه کمتر
ازان همراه نبوده اند دران وقت عبد العلی خان بهیبت جنگ پیغام فرستاد که عرصه بر ما تنگ گردیده بے کمک سبقت نمی توانیم نمود
مناسب آنکه صاحب هم از جاے خود بجنبد تا به پشت گرمے شما پیشتر تازیم والا آنچه بر ما گذرد خواهد گذشت اما انتظام جنگ نیز
برهم خواهد خورد هیبت جنگ میخواست پیشتر راند حاجے پدرش مانع گردید و ما این خبر شنیده مایوس شدیم و رجوع باستمداد
ایزدے نمودیم درین ضمن فیل نشان مصطفی خان از عقب سه صفوف افاغنه برآمد بما متیقن شد که افاغنه حمله می آرند
همان وقت قضا را میرزا فتح الله با تفنگچیان رسیده و شلک کنانیده زخم گولی بر نشان بردار فیل سوار رسیده کارش تمام
گشت و بقدر یک دو گز علمدار از فیل جسته مع نشان بر زمین افتاد همان دم از زبان فقیر بر آمد که زده ایم ان شاء الله تعالی
و هر چهار سردار دلیر گشته فیلها را پیش راندند و از سه گذشته با فوج مرتضی خان که روبرو بود در آویختند و مقارن
همین احوال هیبت جنگ راے عبد العلی خان و پیغام او شان را صواب دیده مخالفت راے پدر خود نموده باندک فاصله
از مساوحت پیغامبر از جائیکه استاده بود بهیئت مجموعے فیل سوارے خود را پیش راند و بان و رهکله هاے جلوی پیش
پیش او میرفت و عملهٔ آن در عین رفتن تیار کرده سر میدادند و خاصبرداران و دیگر تفنگچیان نیز شلک کنان مقابل مصطفی خان
مے رفتند حمله ها بر افاغنه و مرتضی خان در میدان هیبت جنگ بر سر مصطفی خان در وقت واحد روے داد با رفقاے
مرتضی خان و همراهیان ما معرکهٔ رزم گرم بود و برق شمشیر دلاوران سر مبارزان از تن همے ربود و قریب پنجاه کس
از افاغنه روبروے ما مجروح و مقتول گشته در میدان افتاده بودند که ناگهان بنصرت ایزدے نسیم فتح و ظفر
بر پرچم علم هیبت جنگ وزید و فی الحقیقة هوا که مغربے بود مشرقی گشته گولے بندوق بر چشم راست مصطفی خان
از دست برق اندازان پیش روے هیبت جنگ رسید و از بن گوش راست او بیرون رفت و خود بر فیل چون مرده
افتاد بمشاهدهٔ این احوال رفقاے او از مرگش متیقن گشته همه ها را دل از دست رفت و بے اختیار عار فرار همه کس را مختار
افتاده عنانها برگشت مرتضی خان فرار فیل پدر با لشکرش مشاهده نموده صبر و طاقت درباخت و هزیمت را غنیمت شناخت
چون مصطفی خان امیر المومنین علیه السلام و محبان آنجناب را بنظر کج میدید بچشم راست او چنین آسفتے رسید و دید آنچه دید
هیبت جنگ و عبد العلی خان و دیگر سرداران منصور شکر الطاف بتقدیم رسانیده شادمان گردیدند و احترام الدوله حکم بنواختن
شادیانه فرموده آهسته تعاقب فراریان نمود و چون ناموس نیز همراه افاغنه بود در فرار هم اضطرار نه کرده تامل و تانّے

راه مے بریدند واگر ارابه‌ها و بهل سوارے بنابر بے راهی بسهولت نمیرفت دو سه هزار کس باستقلال مے استادند چون ارابه و بهلها در ترسیر فت خود هم راهے میشدند هیبت جنگ و حاجے احمد پدرش بلشکریان و سرداران خود تاکید کرده متواتر اهتمام مے نمودند که مردم در تعاقب زیاده روے نکنند خلاصه در عرصهٔ دو پهر یک کروه راه در تعاقب طے شد بعد ازان بجاے خود استاده شادیانه مے نواختند تا سپاهے لشکر و اثر بنگاه فرارے مفقود شد و خبر رسید که مصطفی خان بر تالاب میٹهی پور رسیده اقامت گزید و در راه حیات او معلوم شده از فیل بر پالکے سواریش فرود آوردند و در منزل افاقه هوش و حواس او را روے داده از ماجرا استفسار و از واژونی بخت و اقبال تاسف نمود و هیبت جنگ معاودت نموده داخل خیمهٔ خود گردیده نذور مبارکباد گرفت و بقدر پایه هر کس از رفقا تحسین و آفرین بعمل آورده هر یکے را خوشنود فرمود فقیر را با آنکه حدیث السن بوده هم در آغوش مهربانے کشیده ستایش را بنهایت رسانید و شب در همانجا گذرانید صبح خبر کوچ مصطفی خان شنیده باستماع این خبر خود هم کوچ نموده بر خیمه گاه او که تالاب میٹهی پور بود معسکر ساخت و مصطفی خان از تالاب مذکور کوچیده بنوبت پور رفت همین قسم تا محب علی پور تعاقب به عمل آمده بود که مهابت جنگ بعظیم آباد رسیده برآمدن رگهوجے بهوسله که حسب الطلب مصطفی خان از جاے خود جنبیده بود آگهی یافت و بهیبت جنگ نوشت که احوال اینست و در صورت اتفاق مرهٹه با مصطفی خان از عهده اش برآمدن نه مقدور شماست و نه یاراے من بهتر آنکه چون احوال او مغلوب شماست بحال او تنها پرداز ید و کار او بسازید و من معاودت بمرشدآباد نموده بتدبیرے مرهٹه را متوقف سازم تا بهمدیگر نه پیوندند هیبت جنگ باستماع این خبر سالارے لشکر بعبد العلی خان سپرده و مهدی نثار خان و دیگران را تعیین نموده همانجا گذاشت تا آنچه مناسب دانند بعمل آرند و خود هنگام شب بر پالکے عبد العلی خان سوار و کهاران بسیار همراه گرفته شباشب راه بسیارے طے نموده صبح نزد مهابت جنگ رسید و راضی بآمدن چند منزل نموده سراج الدوله را الطور ضمان همراه گرفته بلشکر خود معاودت نمود مهابت جنگ هم بعد یکدو روز رسیده در تعاقب مصطفی خان تا بقصبهٔ زمینا محاذی غازی پور بر لب گنگا که عمل صفدر جنگ و مسکن افاغنه است رفت و قصبهٔ مذکوره را سوخته و تاخته معاودت را جازم گشت مصطفی خان خود را بقصبهٔ چناڑه که قلعه اش از مشاهیر قلاع هند است کشیده در تهیه تیارے لشکر و آراستن سلاح و یراق و فراهم آوردن اعوان و انصار کوشیدن گرفت و هیبت جنگ و مهابت جنگ باتفاق همدیگر معاودت نموده بعظیم آباد رسیدند از انجا مهابت جنگ باراده توقیف مرهٹه عازم مرشدآباد دگردید و هیبت جنگ در شهر عظیم آباد نزول نموده به تیارے اسباب حرب و تالیف قلوب اصدقا و رفقا و ترفیه حال عامهٔ سپاه و سرانجام دیگر آلات و ادوات کارزار پرداخت

ذکر رفتن مهابت جنگ بمرشدآباد و توقیف نمودن مرهٹه را در بردوان و انقراض یافتن عمر و دولت مصطفی خان در جنگ ثالث و اختصاص یافتن هیبت جنگ بفتح و ظفر بتائید ایزد منان

مهابت جنگ در باغ جعفر خان بنابر بعضے امور ضرورے دو سه روز مقام نموده منعم علی خان نام شخصی را که مرد لسان زبان آور بود برسالت نزد رگهوجے بهوسله بجناح استعجال فرستاد و خود متعاقب او بمرشدآباد رسید و رحیم خان جماعه دار عمده خود را برفاقت هیبت جنگ گذاشت و رگهوجے به بردوان رسیده بود که منعم علی خان با او در انجا ملاقی گشته

پیغام مصالحه رسانید رگهو مهابت جنگ را مشوش و مضطر تصور نموده مصالحه را بالشرط رسانیدن مبلغ سه کرور روپیه قبول مے نمود و مهابت جنگ از راه دانائے جواب و سوال بکج دار و مریز نموده تردد سفرا و گفتگو را طول ۱۲ دوازدام تقریرات خود رگهو را جستن نداده دو و نیم ماه بهمین آئین گذرانید تا بشارت فتح و ظفر هیبت جنگ شنید آن زمان لشکرا سے پرداخته سررشتهٔ پیغامهاے مصالحه را انقطاع داد تفصیل این اجمال و تبئین مقابل از صفحات و سطور آینده پیرایهٔ وضوح و ظهور مے یابد

رسیدن مصطفی خان در پرگنه هاے سرکار شاه آباد و جنگیدن باحترام الدوله بهادر هیبت جنگ مرتبه ثالثه در میدان قصبه کرهنے و ظفر یافتن هیبت جنگ بران پلنگ توے چنگ و اسیر شدن راجه دولبهه رام در کتک بدست رگهو بهوسله و جنگیدن میر عبد العزیز در قلعه باره بهاٹی

احترام الدوله بهادر هیبت جنگ اواخر جمادے الاولی که پایان تابستان و شروع برشکال بود باستماع خبر تهیهٔ مصطفی خان از شهر عظیم آباد بر آمده و اسلحهٔ حرب را آراسته عازم گوشمال آن بد مآل گردید و مصطفی خان اقوام خود را که عبارت از جماعهٔ افاغنه باشد در قصبه چناده فراهم نموده زر یکه داشت بمصرف رسانید چون دید که موسم برشکال قریب آمد و رگهو رسید خود را در حدود صوبهٔ عظیم آباد و جگدیس پور رسانید بدین اراده که اگر هیبت جنگ بر آمده جنگید و فتح و ظفر نصیب او گردید مدعا بحصول انجامید و اگر گشته شد قضیه کوتاهے یافت چه زیاده بران مقدور نگهداشتن فوج نداشت و اگر هیبت جنگ درنگے نمود و آبها طغیان کرده دریاے سوهن سد عبور و مرور گردید با زمیندار آنجا که موافق است در ساخته مبلغے از تحصیل سرکار شاه آباد بمعرض وصول باید در آورد و سپاه را بطور جماعه داری یومیه براے لابدیات داده برسات را بپایان باید رسانید و رگهو را ترغیب نموده چنانچه در نواح مرشد آباد است اینجا باید طلبید یا خود را آنجا رسانیده باو اتفاق باید ورزید که درین صورت بر مهابت جنگ غالب میتوان شد و سپاه را هم از پهلوے مرهٹه باز بخوبی میتوان آراست بعد ازان هرچه مقدر باشد هیبت جنگ مراتب مذکوره را بصیرت تلبے مشاهده نموده فرصت نداد و با سیزده چارده هزار سوار مع شیخ دین محمد متبناے شیخ مجاهد سربلند خانے که سیف خان حاکم پورنیه او را متعین نموده بکمک هیبت جنگ فرستاده و رستم خان روهیله که مهابت جنگ بکمک هیبت جنگ گذاشته رفته بود از عظیم آباد کوچیده بمعبر کولوار از دریاے سوهن پایاب گذشت و روز دوم در میدان کرهنے که قریب جگدیس پور و صحراے آنست رسیده برلب دریاچه که دران میدان بود اقامت نمود چون لشکر مصطفی خان قریب بود تمام روز پاسدارے نموده بعض افواج را مستعد جنگ استاده گذاشت و شب در دعا و مناجات با قاضے الحاجات گذرانیده اول صبح بعد الفراغ از نماز با تمام لشکر سوار و هیبت جنگ مستعد کارزار گشت و حاجے احمد پدرش مبالغه مے نمود که بدستور حروب اول سنگر بسته باید جنگید اما مهدے نثار خان و دیگر دولتخواهان شجاع دانا این راے را نپسندیده جنگ میدان بر سنگر ترجیح داده هیبت جنگ فهمانیدند که اول بار ما مغلوب بودیم و او غالب و الحال برعکس است که ما غالبیم و او مغلوب دیگر آنکه درین قسم جنگ اکنون او را مصرفها است و آرزو سے او چه در اندک وقتے که برسات زور آور و میدان گل و لاگشته مجال مدافعه و مجادله با اعداے نماند داد بخاطر جمع اوقات می گذراند و زیاده از ضعف صوبه بعمل او در آمده کمتر در عمل شما مے ماند و بعد برسات مهیلے حروب عظیمه او باتفاق مرهٹه باید بود هیبت جنگ این مدارج را فهمیده تا بعبد العلی خان بهادر

که هراول ومقدمة الجیش بود فرمان داد که آهسته آهسته بهانهٔ تعیین مکان لشکر پیش رفته شروع جنگ بکنند همین قسم بعمل آمد گروهی از معسکر پیش رفته بودند که سیاهی لشکر مخالف نمایان شد و مصطفی خان فوج را دو حصه کرده یکی بسرکردگی بلند خان و دیگری را باختیار خود گذاشته از میان صحرای کرهنی پدید ارگشت از این طرف یکبار توپ کلان سر دادند وگلهٔ آتش بفیل سواری بلند خان خورده دران فوج تزلزلی بهم رسید بمجرد این حال مصطفی خان با فوج همراهی خود بیکبارگی فیلها بعجلت راند و سواران همراهش اسپها را عنان دادند و مصطفی خان با جم غفیر چون ابر مطیر با برق شمشیر و ژاله‌های پیکان قطره زنان بر سر داود خان که همراه توپخانه جنسی پیشتر از همه‌ها بود رسیده درآویخت و داود خان مع هفتده کس از برادران خود پایداری نموده درمیدان مردان جانفشانی کرده نام نیکی بیادگار گذاشت بمشاهدهٔ احوال داود خان دل از دست مردمان رفته همه را راه فرار اختیار آمد مصطفی خان بطرف چپ خود خادم حسن خان را دیده بر سر او ریخت و زد و خورد و مقتول روی داده خادم حسن خان با پنجاه شصت کس درمیدان افتاد چون عبد العلی خان احوال فوج برهم و ابتر دید با معدودی که مانده بودند پیشتر راند گاوان مسلسل توپهای کلان درمیان افتاده راه برآمد بنظر نمی آمد سلیمان گاوی گاوان را که حائل بود بریده گذاشتند درین وقت مهدی نثار خان با پنج شش کس و تقی علی خان تنها از یمین و یسار رسیده شریک احوال ما که با عبد العلی خان بودیم گردیدند و شیخ جهانیار و راجه سندر سنگه که بطرف دست راست متعین و از میمنه عقب مانده بودند با ده دوازده سوار رسیدند و رحم خان با پانزده شانزده کس نیزه‌ها در کف از یسار پیدا شده بمجرد این اجتماع و مقابلهٔ عبد العلی خان با مصطفی خان و نزدیک رسیدن شان بهمدیگر نمی دانم از کجا گلهٔ تفنگ قضا در سینهٔ مصطفی خان متصل بقلب او رسیده از پشتش بیرون رفت چون از همراهیان هم اکثری مقتول و بعضی مجروح شده بودند و باقیماندگان باستظهار سلامتی و جرأت او جسارتها می نمودند مرگش را که دیدند ناامید گردیده هر کسی راه خود پیش گرفته گریخت حتی پسر با آن شان و فر ایزدی مردی را در میدان ریخته مضطرب الاحوال بدر رفت و هیبت جنگ که از گریختن افواج هراول از ظفر مایوس گشته مستفسر احوال عبد العلی خان و باقلت انصار و اعوان بنصرت و اعانت ایزد مستعان مستظهر بود جسارت نموده فیل سواری خود را پیش راند و در پایان همین دار و گیر بر سر ما رسید و عبد العلی خان را مظفر درمیدان دیده هاشم علی خان داروغهٔ دیوان خانهٔ خود را فرمان داد که بر فیل سواری مصطفی خان برآمده سرش را ببرد حسب الامر بعمل آمد سرش را بر نیزه کرده لاشش را بعظیم آباد فرستادند که در شهر بگردانند بعد از آن بخاک سپارند عملهٔ شهر چنانچه فرمان بود بتقدیم رسانیده بخاکش کردند حکایة فیه درایة میر محمد باقر مرحوم شوستری که از اجلهٔ سادات شوستر و اتقیای عهد و افسر کمال ورع و تقوی بود در معاملهٔ هیبت جنگ و مصطفی خان حسب الالتماس مخلصان رجوع بمنبهان غیب نموده در عالم رؤیا دیده بود که جناب ولایت مآب امیر المؤمنین علیه السلام با آن افغان پرکین بشمشیر مقاتله می فرماید و بعد از دیری آنحضرت نعرهٔ الله اکبر کشیده در کمرش دو نیم زده است باستماع این خبر که سرش را بریده و جسدش در پای فیل بسته و کشیده و خاک کردند تعجب نموده فرمود که من چنین دیده ام باید از کمر دونیم شود تا آنکه بعد از خاک کردنش حکم هیبت جنگ بدو سه ساعت دررسید که جسدش را از کمر دونیم کرده یک حصه بطرف مشرق شهر عظیم آباد و یک حصه بطرف مغرب بیاویزند و همچنین شد بعد از مدتی اعضای گندیده اش را فرود آورده جائیکه آویخته بود بخاکش سپردند

ذکر بقیة السیف از رفقای مصطفی خان و مآل احوال دلشیر خان و الف خان و عیسی خان و مرتضی خان

و معامله رگھو با راجه دولبهه رام و پایان جواب و سوال مهابت جنگ با او

مرتضی خان پسر مصطفی خان در زمانیکه پایان عرصه جنگ بود با اکثر باقیماندگان بمقتضای بیت مشهور تن زنده و خنده همگنان * به از مرده و گریه دوستان * عمل نموده در رفت و پناه بکرے رگھو برده عیسی خان خالوے مرتضی خان برادر زن مصطفی خان که در کوداے نهان گشته بود اسیر آمده چند روز مقید بود بعد ازان بعطای جامه و لباس و اندک زاد راه اختصاص و خلاص یافت و دلشیر خان خواهرزادهٔ شمشیر خان برادر خرد مراد شیر دو سه زخم کارے بندوق که ازانجمله یکے زیر نافش بود برداشته در خاک میدان بیهوش افتاده بود هیبت جنگ براحوال او که از عهد طفلی پروردهٔ الطاف بود ترحم فرموده بر پالکی سوارے خود برداشته بخیمهٔ خود جاے داد و جراحان ماهر را طلبداشته باصلاح حال او پرداخت چون زخمهای کاری داشت و اجلش رسیده بود سودے نداد بعد از دو روز درگذشت و الف خان و ماه و سردار خان همراهے مرتضی خان نموده جاے بسلامت بردہ هیبت جنگ خاک عرصهٔ میدان را جبهه سائے نیاز و سجدات شکر خالق بے نیاز زیب سیماے خود ساخته بمضرب خیام مصطفی خان نزول نصرت شمول نموده نذور تهنیت و مبارکباد گرفت و شام بخیمهٔ خالوے نقیر عبد العلی خان بهادر آمده مبارکباد بالیشان گفت و مدارج تحسین و آفرین بنا بر جسارت و جانفشانی که درین کار از مشار الیه بظهور رسیده از حد برد و چون بعد از فتح در میدان اقبال نقاره خانه و اسباب نوبت بدست خان معظم مذکور در آمده بود بحکم نواختن نوبت فرموده مهابت جنگ در عرضے مبارکباد و التماس عطاے علم و نقاره از حضور پادشاه براے او نمود و مهابت جنگ در جلدوے این امر عظیم که از هیبت جنگ باحسن وجوه پیرایهٔ انجام یافت و عبد العلی خان بهادر هم که شریک کار و در شمار برادرزاده ها بود خلاع فاخره و افیال و جواهر و شمشیر براے هر دو باتفاق فرستاده در باغ جعفر خان هر دو کس رفته بداب و آدابے که درین دیار رائج است در بر کرده کورنش عنایات بتقدیم رسانیده بخانه هاے خود بتجمل معاودت نمودند و بعد چندے از حضور محمد شاه علم و نقاره براے عبد العلی خان بهادر مرحمت شده رسید

ذکر آمدن رگھوجے بھوسله در کٹک و مقید گردیدن راجه دولبهه رام باقتضای گردش فلک و جنگیدن میر عبد العزیز در قلعهٔ باره بهاٹی با رگھو بپاس آبرو و حق نمک

در جنگ ثانے که مهابت جنگ هم بعد ازان رسیده در تعاقب مصطفی خان شریک بود از نوشتهاے شهامت جنگ ورود رگھو بھوسله در کٹک معلوم گردیده بود ماجراے آن برین منوال است که چون عبد الرسول خان بنا بر ناچاقے صحبت فیمابین مهابت جنگ و مصطفی خان از کٹک معزول و نیابت صوبه مذکور بجاے خان مرقوم به راجه دولبهه رام پسر راجه جانکی رام که پیشکار آنجا بود مقرر گردید دولبهه رام موافق عقیدهٔ خود بصحبت سنیاسیان و براهمه بسیار مائل و از جماعهٔ داران متعینه که اکثرے مسلمانان بوده اند متنکره بود و اغلب اوقات صحبت با هنود ضعیف العقول و سنیاسیان مجهول میگذرانید و از سنیاسیان اکثرے جواسیس رگھو بوده امر سستی اوضاع و سبکی و غفلت راجه دولبهه رام بارگھو ظاهر ساخته او را بر راجه مذکور دلیرے ساختند چون خط طلب مصطفی خان برگھو بهوسله رسید نامبرده که از گشته شدن بهاسکر روز و شب مبتلاے غصه و غم و چون مارسر و دم زده در پیچ و تاب بقصد انتقام بود در رسیدن خط مصطفی خان لطیفهٔ غیبی

شمرده با جمعیت چارده پانزده هزار سوار روانهٔ بنگاله گشته از جبال بلاد کتک وارد آن مملکت گردیده و راجه دولبهه رام فریب سنیاسیان خورده بمرتبه غافل بود که تا ورود رگهو بر لب دریای کتک اطلاعی از قرب او نداشت میر عبد العزیز متوطن سمانه که به تقریبی ذکر آن سید عزیز قبل ازین گذشت بر ورود او مطلع گردیده با ده بیست کس که دران وقت حاضر بودند سوار شده بدربار آمد و همراهیان را گفت که زود تیار شده متعاقبش در رسند چون بدر دولبهه رام رسیده به سید مردمان در جواب گفتند که مهاراج در خواب و جهی از مرهٹه درینجا نیست ساعتی بر این گذشت که آشوبی عظیم در شهر برخاست و بلیه گریز شیوع یافت دران وقت دولبهه رام از خواب غفلت جسته و بر پالکی خود نشسته اراده رسیدن بقلعه باره بهاٹی که چندان مفاصله نداشت نمود و آشفته سر و دستار گریخت میر عبد العزیز در پی او با معدودی از رفقا می دوید بنا بر امری یک آن توقف نموده به طرف پشت سر خود دیده با یکی از رفقا سخنی گفت چون باز رو براه نمود دید که راجه مذکور بنا بر مشاهده چند نفر مرهٹه که غارتگران بوده اند پالکی را در کوچه گذاشته و خود پیاده پاگشته راه خرابه هایی چند که در پهلوست گرفته و گریخته میرود اسپ خود را دوانید و پهلویش را گرفته ملامت نمود و گفت که هنوز بقلعه می توانی رسید چرا خود را ذلیل و هلاک میگردانی بهوش آمده بر اسپی که میر عبد العزیز پیش کشیده سوار گردید و میر مذکور او را در میان رفقای خود گرفته تا بقلعه باره بهاٹی رسانید و دیگر مردم همراهی از رساله او و رساله داران متعینه اندک اندک جمع آمده دولبهه رام به جمعیتی میسور در قلعه محصور گردید و رگهو رسیده قلعه را فرو گرفت دولبهه رام خبر بعد مهابت جنگ که بتعاقب مصطفی خان رفته بود شنیده مضطرب و مشوش گردید و همان سنیاسیان که آمد و رفت داشته جاسوسی می نمودند و اسطهٔ پیغامها گشته دولبهه رام را دلالت بملاقات رگهو نمودند او نیز زندگی را بر آبرو گزیده راضی شد و با سرداران همراهی استشاره نمود بعضی بخوشامد و بعضی باقتضای طبیعت رای دولبهه رام را مرجح شمردند میر عبد العزیز و برخی دیگر بپاس آبروی خود و شرم مهابت جنگ سرباز زده جنگ را ترجیح دادند آخر الامر بعد پانزده روز از قلعه گیری راجه دولبهه رام برای ملاقات رگهو راهی گشت و جمیع سرداران همراهی او اختیار کردند حتی برادر کلان میر عبد العزیز نیز با ده کس بیرون رفت و میر عبد العزیز با رفقای خود که همه چهار صد کس بودند مع چند کس از شهریان که استحفاظ خود نموده پناه بقلعه برده بودند در قلعه ماند و رگهو بعد ملاقات بنای خدعه دیگر گذاشته سرداران را البرداران خود سپرد که تواضع نمایند و برای دولبهه رام خیمه برپا کرده درانجا جای داد بهانه آنکه هوا گرم است اکنون بیاسائید و ضیافت بخورید آخر روز بجای خود خواهید رفت چون هر یکی بجای رسید و کمر کشاده آرمید همانجا مقید گردید و از آمدن خود ندامت کشید میر عبد العزیز همیای جنگ گشته درخواست قلعه کوشیدن گرفت رگهو بعد استفسار و آگهی بر آنکه میر عبد العزیز می جنگد برادر میر مذکور را مع پیغامبران دولبهه رام با مردم خود نزدیک قلعه فرستاده مواعید و وعید و تهدید آغاز نهاد میر مذکور جواب داد که نه برادر داریم و نه آقا نوکر یک کس که مهابت جنگ است بوده ایم بعضی نامردی کرده بشما پیوستند و ما پاس نمک تا جان داریم بمدافعه و محافظت قلعه میکوشیم خلاصه تا یک ماه و چند روز سید عزیز مذکور در حفاظت آبروی خود و مراسم قلعه داری کوشیده نگذاشت که کسی دران قلعه تصرف تواند نمود تا آنکه مهابت جنگ حسب الالتماس شهامت جنگ و بنا بر اطلاع بر ورود رگهو بکتک از تعاقب مصطفی خان در خاقت هیبت جنگ برگشته بمرشد آباد رسید و هر چند خبر اسیری دولبهه رام و جنگیدن میر عبد العزیز شنید اما بنا بر غرضیکه در توقیف رگهو داشت

اعانت ملک بیر عزیز و اراده مقابله و مدافعه رگھو بظاهر موقوف داشته برعکس گمان مردم منعم علی خان نام شخصی را که از شاهجهان آباد
آمده ارادهٔ توسل باذیال دولتش داشت و زبان آور رنگین مقال بود نزد رگھو فرستاده خواستگار مصالحه گردید
رگھو این استدعا با منظر اره عجز مهابت جنگ دانسته قبول مصالحه بشرط ایصال سه کرور روپیه نمود مهابت جنگ
بضرورت درلیت ولعل مے گذرانید تا آنکه خبر ظفر یافتن هیبت جنگ بر مصطفی خان شنیده سجدات شکر الهی بتقدیم رسانید
و با رگھو که جواب و سوال مصالحه داشت روی ورق بگردانید و پیغام داد که مصالحه را سبب یا عجز و قصور است یا امید
موفور و الحمد لله که اے الآن غازیان غیرت شعار و هژبران شیر شکار در مقابله و مقاتله بایشان حریص تر از اول و مشتاق
تر از صیاد بصید بسمل اند و تحصیل نفعے هم از ان مسافر غریب و سالوک مفلوک منظور ندارند درین صورت مصالحه منحصر برین کاد جه
ایست که شیران بیشهٔ جنگ و مار با نهنگان دریاے برار کار زار را بجائے رسانند که جوئے از خون در هامون مردان
گرده و دران بحر بے پایان دلاوران بها در و بهادران دلاور شناور گشته بر همدیگر حملات رستمانه آرند بعد از ان هر که مغلوب
و زبون دشمن گردد از غالب طالب صلح و آشتی شود رگھو جواب داد که اینجانب با چارده پانزده هزار سوار هزار کروه
مسافت طے نموده تا جوار آن گردون وقار رسیده و آنجناب صد کروه هم برسم استقبال قدم رنجه نفرمودند مهابت جنگ
باز جواب فرستاد که چون شما از راه دور حرجے عظیم کشیده به بیم و امید درینجا رسیده اید و ایام برشکال قریب الاتصال
است مامول و مناسب آنکه چندے آسوده مهیاے رزم و پیکار شوید بعد انقضاے برسات بعون الله تعالے
استقبال شما نموده تا مملکت شما مشایعت خواهیم نمود رگھو باستماع این کلمات در اطراف ملک بیر بهوم رفته چهاد
نمود و تمام صوبه کتک تا میدنی پور و هجلی و بردوان در تصرف او در آمد و میر عزیز در مدت جواب و سوال مصالحه
بنابر اقتضاے صلاح وقت از کمک خود ناامید گردیده و قلعه را از ذخیرهٔ آذوقه و مایحتاج حرب خالی دیده بحسن تدبیر
راضی به مصالحه و دادن قلعه باره بهاٹے بشرط حفظ آبرو و اسباب همراهے خود و اختیار ماندن و نماندن نزد رگھو گشته
عهدنامه بدستخط رگھو و مهر گواهے و ضمان رؤساے لشکر گرفته از قلعه بر آمد و چندروز در لشکر مانده از رگھو مرخص شد
و خود را نزد مهابت جنگ رسانید و بعد یکسال کامل بلکه چند ماهے زیاده بر یک سال راجه جانکی رام سه لک روپیه
براے استخلاص پسر خود راجه دولبه رام برگھو معرفت مهاجنان رسانیده دولبه رام را رهانید و بعد آمدنش مبلغ مذکور
مهابت جنگ بپاس فدویت و دولتخواهے راجه جانکی رام از خزانهٔ خود بخشید

رفتن رگھو بطرف عظیم آباد براے استخلاص مرتضی خان و بلند خان وغیره افاغنه از مکر سے گھو و رسیدن مهابت جنگ هم براے مقاتله با رگھو بسمت عظیم آباد و معاودت از انجا به مرشد آباد

دران احیان که رگھو بهوسله در نواح بیر بهوم سکونت داشت مرتضی خان پسر مصطفی خان و بلند خان و دیگر افغانان
که در مکری گھو بعد فرار از میدان رفته سکینت گرفته بودند و زمیندار آنجا آنها را جاے داده طمع در بعض اموال آنها نموده
و پهلوان سنگه و سوتهر سنگه زمینداران سهسرام و چین پور حسب الاشعار هیبت جنگ می گذاشتند که افاغنه از ان
شعاب جبال بطرفے بدر روند افاغنه دران مکان هم آشیان مار و مور و زنده بگور بوده مردن را به زیستن چنان ترجیح
مے دادند بنا بر علی هذا برگھو بهوسله عرائض مشتمل بر عجز و انکسار متواتر فرستاده معروض داشتند که اگر شما باین طرف

قدمے رنجه فرمایند و مخلصان ازین تنگناے نجات یابیم مادام الحیات حلقهٔ اطاعت در گوش و غاشیهٔ عبودیت بر
دوش ورشته در مراسم جانفشانے قاصر نخواهیم بود رگهو بامید آنکه چند هزار افغان با نام و نشان را مطیع و منقاد خود سازد
اواخر برشکال سال پنجاه و هشتم از مائهٔ دوازدهم از محل اقامت خود از راه جنگل بیر بهوم و کهرکپور متوجه صوبهٔ عظیم آباد گشت و بعد
تاراج شیخ پوره و دهات ٹکارے وغیره براے استخلاص مرتضے خان وغیره از دریاے سوهن پایاب گذشته افاغنه
را اخلاص ساخت و باجمعیت بیست هزار سوار مع افاغنه و مرهٹه در عرصهٔ ارول و حدود ٹکارے اجتماع داشت که متعاقب او
مهابت جنگ با دوازده هزار سوار جرار از راه متعارف بقصد قتال و استیصال مرهٹه بعظیم آباد در رسید و احترام الدوله
بهادر هیبت جنگ استقبال عم خود مهابت جنگ نموده ادراک شرف قدمبوس نمود و مهابت جنگ در باغ جعفر خان طرف
غربے عظیم آباد معسکر ساخته روزے چند دران میدان بلقاے دوستان و صحبت مخلصان مسرت اندوخت

ذکر آزردگے عبد العلیخان بهادر با هیبت جنگ و رفع غبار نقار با صلاح مهابت جنگ

چند ماهے قبل ازین میان هیبت جنگ و عبد العلے خان خالوے مسوداوراق غبار ملالے برخاسته صحبت ناچاق و مادهٔ
افتراق گردید و هیبت جنگ رقعه بعبد العلے خان نوشته دران ورقه فقره نوشت که حاصل مضمونش این بود که در جنگ
مصطفے خان اخرے راجه کیرت چند زخم تیر برداشت و برجانفشانیها همت گماشت صاحب چه کرده اند که انهمه اثبات
حقوق خود مے فرمایند عبد العلے خان ترک آمد و رفت دربار نموده بخانهٔ خود منزوے بود چون مهابت جنگ ورود نمود عازم
گشت که ترک رفاقت هیبت جنگ فرموده همعنان مهابت جنگ بمرشد آباد در رود و در خدمت مهابت جنگ بقیهٔ اوقاتش
بگذرد روزے در خیمه مهابت جنگ که بعد طعام مجلس خلوت و حاجے احمد و مهابت جنگ و هیبت جنگ و عبد العلے خان
یکجا نشسته بنده را هم حضور مجلس مذکور میسر بود عبد العلے خان راه سخن کشاده شروع بعرض احوال و اظهار مقصد خود نمود و با
مهابت جنگ گفت من داعیه آن دارم که بقیه عمر در خدمت بگذاریم چه الحال بحال اقامت با هیبت جنگ بهادر ندارم
مهابت جنگ بنابر تسلیه و تصفیه فرمود که درین جز و زمان پسر با پدر و برادر با برادر خصومت مے نماید چنانچه مشاهده است
سبب این تقریر آنکه دو سه روز قبل ازین ماجرا صولت جنگ را با پدر خود حاجے احمد بنابر سوء ظن خصومتے نامناسب
روے داده وسیله تفضیح پدر و پسر گشته بود هرگاه که این قسم ماجرا میان آبا و اولاد و اخوان حقیقے روے دهد درمیان
شما و هیبت جنگ که بنی عم یکدیگرید اگر ملالے ظاهر شود چه استبعاد دارد عبد العلے خان گفت که قبله گاها اخوان و اولاد باهم
اگر خصومتے ورزند مضائقه نیست که باهم دعاوے ارث و شراکت دارند منکه نوکر محضم این معامله با من راهے ندارد
اگر لائق کار خود دانسته نگهدارند والا بدون رنجش و سخنان رکیکهٔ نامناسب مرخص فرمایند این قسم رقعه ها چه معنے دارد کیرت چند
چه گیدی ست که او را با من مے سنجند هیبت جنگ ازین سخن بر آشفت و رنگ رویش متغیر گشت و گفت که من جان
خود را براے آبروے کیرت چند خواهم داد کیرت چند کسے است که کفشهاے پدر ما و بزرگان همه کس برداشته اند
کنایه آنکه پدرش دیوان شجاع الدوله مرحوم ناظم بنگاله و مرجع جمیع اهل خدمات بود که حاجے احمد و مهابت جنگ
هم از ان جمله بوده اند عبد العلے خان گفت که پدرش کفش بردارے پدر کیرت چند نکرده تا من احترام او از جمله ضروریات
شمارم مهابت جنگ تسکین عبد العلے خان فرمود و گفت که بابا شما چرا آزرده مے شوید کنایهٔ نواب هیبت جنگ

بسوی من است این سخن مهابت جنگ احترام الدوله منفعل گشته سکوت ورزید و مجادله اختتام یافت بعد چند روز هیبت جنگ
را در تنهائی فهمانیده با همدیگر معانقه کنانیده ملالت رفع گردید

رجوع بماجرای حرب رگھو بھوسله با مهابت جنگ که در میدان شرقی محب علی پور اتفاق افتاد

بعد روزے چند مهابت جنگ از باسقے پور مع هیبت جنگ و صولت جنگ و ثابت جنگ و سراج الدوله و شمشیر خان و سردار خان
و میر محمد جعفر خان و حیدر علی خان و رحم خان و عمر خان و شیخ جهانیار و غیرهم کوچیده بنوبت پور رسید دران روز اثرے از مرہٹه
در راه پیدا نبود بعد ورود اندک غلغله نمودار سے بعضے سواران مرہٹه که از بازاریان کسے دیده بود برخاسته فرو نشست
صبح مهابت جنگ به تزک جنگ و ترتیب مقدمه و جناحین و ساقه لشکر آراسته سوار شد دران روز شش کس صاحب نوبت
و پنج کس صاحب ماهے و مراتب دران فوج بوده اند مقدمة الجیش میر محمد جعفر خان و شمشیر خان و جانب راست عطاء الله خان
و سردار خان و طرف چپ احترام الدوله هیبت جنگ و ساقه لشکر که عبارت از چنداول است صولت جنگ و شیخ جهانیار و
عمر خان و با نشان فیل مهابت جنگ رحم خان و در قول خاص فقیر الله بیگ خان و نور الله بیگ خان و دیگران بهمین شان
و ترمع کل عساکر جویاے اعدا تا اول ظهر راه پیما بود مرہٹه ها روبرو نیامدند و دهات اطراف را سوخته و وزر و بال ضعفا اندوخته
دورتر از ضرب توپ و تفنگ رامے بودند تا آنکه بر تالاب رانی متصل محب علی پور عسکر منصور در رسید اتفاقاً رگھو بھوسله
مقام فرودگاه داشت و دران روز وصول مهابت جنگ تا آنجا دور از قیاس مے پنداشت میر محمد جعفر خان و شمشیر خان که
بیکبار بر سرش رسیدند رگھو مضطرب گردیده سیے آنکه لشکر خود مرتب سازد بمدافعه پرداخته در محاصره افتاد افواج مرہٹه از
چارسو هجوم آورده در استخلاص او یورشها آوردند و جنگ عظیمی با میر جعفر خان روے داد مے گویند که بسبل انگارے شمشیر خان رگھو
خلاص یافته بدر رفت و بعد ازان مهابت جنگ باستماع ازدحام مرہٹه بر سر میر محمد جعفر خان به کمک او رسید و همدرین عرصه
ما که همراه عبد العلی خان بهادر باندک فاصله از شمشیر خان و میر محمد جعفر خان بودیم نیز جنگے روے داده چند کس از طرفین
مجروح و مقتول شدند عبد العلی خان با معدودے مقابل چند هزار کس استاده بود درین ضمن مددے نثار خان مع فیل نشان
هیبت جنگ با اندک مایه جمعیت رسیده ممد عبد العلی خان گردید و درین زد و خورد شام شد و مرہٹه ها مضطرب الاحوال پس تر
رفته اقامت نمودند و مهابت جنگ مع همراهیان و رهان میدان نزول نمود خیمه مختصرے براے او برپا گردیده برای سرداران
ممد و مثل صولت جنگ و هیبت جنگ و ثابت جنگ و امثال اینها سراپرده نیز میسر آمد و بنا بر ظلمت شب احدے از بار بردار
خود که کجا ماند و چه بر سرش آمد آگهی نداشت و تمام شب مردم گم گشته هاے خود را نیافته در جستجوے آشنایان و در طلب
آنها بفریاد و فغان بودند عبد العلی خان بهادر و بنده و محمد یار خان بهادر برادر علاتی مهابت جنگ و اکثر روشناسان
و مقربان آنشب را در خیمه مهابت جنگ بسر برده چون صبح شد بار برداریها در صحرا افتاده امانت و مسلم یافتند چنانچه اسباب فقیر هم از
جائیکه مردم ما و رفقاے عبد العلی خان بهادر وقت شب فراهم بودند بقدر نیم کروه در صحرا بے نگهبان محفوظ ماند صبح بهلبان
گاوان را برده و چند پیاده همراهش رفته آوردند و عسکر انتظام یافته چند روز دران میدان مقام شد مهابت جنگ هر روز در
میدان برآمده با مرہٹه مصاف میداد و غالب آمده مرہٹه را خائب و خاسر بر مے گردانید اما همانجا شمشیر خان و سردار خان را
با خود منافق یافته غمگے در باطن اندیشه مند گشت چنانچه یاد دارم که روزے اندرون محل حضور نواب بیگم فقیر نشسته بود

که مهابت جنگ آمده اندک متفکر نشست و بیگم صاحبه بغمخواری کار فرما شده مستفسر گردید در جواب فرمود که این مرتبه من ننگ ملازمان
خود دگرگون می بینم بیگم مذکوره مظفر علی خان بهاری و تقی قلی خان خلف حاجی عبدالله خطاط مشهور را که در عهد عالمگیر
دیوان بهار بود بالاتفاق برسالت پیش رگھو از طرف خود فرستاد تا صورت مصالحه اگر تواند شد بعرصه ظهور آرند نامبردها
بوساطت میر حبیب تا به رگھو رسیده ابلاغ رسالت نمودند و رگھو که غلبه لشکر مهابت جنگ در خاطر خود مرتسخ داشت مصالحه
را غنیمت شمرد اما میر حبیب که با مهابت جنگ نهایت عدو بود راضی نگشته رگھو را باز داشت و دلالت بر رفتن مرشدآباد نمود
سببش همانا آنکه شهامت جنگ در اینجا تنها و عرصه خالی است باید کاری از پیش رود رگھو بمشوره میر حبیب روانه مرشدآباد
گردید مهابت جنگ نیز تعاقبش گزید چون در ستیز و آویز روز اول که ناگهان روی داده انقلابی پدید آمده بود اجناس غله
بغارت رفته نهایت قلت داشت آمدن تا مجبیر اندک بمشقت و عسرت ماکولات میسر آمد چون دریای سوهن آب عمیق
نداشت و اجناس غله در لشکر از هیچ طرف نمی رسید وجود غله کمیاب و آخر الامر نایاب شد و مهابت جنگ کنار دریای
سوهن گرفته قطع مسافت می نمود مهته جسونت ناگر و میر غلام اشرف که هر دو جماعه دار ملازم سرکار هیبت جنگ صاحبان
جرأت بوده اند در شهر عظیم آباد بنابر کاری دو سه روز توقف نموده چون راه از تک و تاز مرهته مسدود گردید بپاس
غیرت و اراده رفاقت ولی نعمت خود بالاتفاق همدیگر جهالت را کار فرما شده با جمعیت قلیل همراه داشتند از شهر برآمده
راه صحرا بر گرفتند مرهته ها در راه محاصره کرده خواستند که غارت کنند بمذلت راضی نگشته ابتدا باستعمال سیف و سنان
نمودند مرهته ها که بسیار بودند جماعه داران مذکور را مع رفقا در میان گرفته مورد طعن و ضرب سیوف و هر دو را بنهایت مجروح
نموده بر خاک افگندند بینی ناگر مذکور را زخم شمشیری که در آن گیر و دار رسیده بود از بیخ مقطوع گردید و اسباب هر دو کس
بغارت رفته عریان بحال تباه بسپاه هیبت جنگ ملحق شدند و مهابت جنگ بعظیم آباد رسیده چون رگھو در رفتن
مرشدآباد عجلت داشت بلاتوقف همت بر تعاقبش گماشت در منزل بهاگلپور بر نهر محقر چنپانگر مهابت جنگ زیر سایه اشجار
انبه استاد و سرداران لشکر برای تعیین مقامی مناسب معسکر آهسته آهسته پیشتر رفتند و فاصله بعیدی در میان افواج
مهابت جنگ افتاد رگھو انتهاز فرصت نموده با جمعیت پنج شش هزار کس نمایان و در فرو گرفتن مهابت جنگ شتابان
گشت مهابت جنگ در آن وقت بکمال استقلال کار فرما گشته حواس خود را جمع نموده با معدودی که مع سوار و پیاده زیاده
از پانصد شش صد کس نبودند مقابل رگھو شد و مردم قلیل مذکور را مرتب نموده تا دیر مدافعه آنها نمود دوست محمد خان یکه را که
نو نگهداشته بود و ظاهرش با وضع بانکه ها شباهت داشت در روز اول ملازمت دعوای بلندی کرده بود یاد فرمود
چون حاضر آمد گفت که محل اظهار آن دعوی اینجاست اگر می توانید شاهد عدلی بر اثبات آن دعوی درین میدان
بیارید او هم آنچه گفته بود بظهور رسانید و اسپ خود را پیش رانده در جمع کثیری که مقدمة الجیش رگھو و از یکه تازان فارسان
لشکرش بودند تاخت و با دو کس جمعیت شان را درهم شکست از آنجمله یکی را کشت و یکی را زنده گرفته آورد
درین اثنا سرداران دیگر که اندکی دورتر بودند رسیده رگھو را مع فوج او بضرب تفنگ و تیر و سنان و شمشیر در زد و
خورد مغلوب ساختند چون طاقت درباخت ناچار رو بفرار نهاد و دیگر افواج او بقدر دسترس بار و بنه را غارت
کرده راه فرار پیمود و شارع عام متعارف از آن مکان چون عرصه چندان نداد که دو لشکر مخالف با همدیگر تواند رفت رگھو
از خوف مهابت جنگ و هم بنا بر عجلت و اراده سبقت وصول بمرشدآباد راه جنگل و کوهستان پیش گرفت مهابت جنگ

برای محافظت شهر مرشد آباد اطلاعاً بشهامت جنگ نگاشته بڈاک فرستاد و خود براه منازل مقرره معروفه باستعجال شتافته بعد یکروز از ورود رگهو بمرشد آباد رسید رگهو دران عرصه که مهابت جنگ نرسیده بود وهات اطراف مرشد آباد مثل جهپائی ده و باغ میر جعفر خان را آتش داده تاراج نموده بجرد ورود مهابت جنگ قالب تهی کرده بی استعمال آلات حرب با تمامی فوج خود در رفته بسمت جنوبی و غربی شهر روانه گردید مهابت جنگ بعد سه چار مقام از جهپائی ده کوچ فرموده و براه خارج شهر گذشته در امانی گنج نزول نموده یکبار دیگر بسر تالاب رانی آن طرف کٹوه محاربه قوی با رگهو نموده مشار الیه در آن جنگ بکمال پایداری را کارفرما شد و بعد هلاک جمعی از همراهیان صورت فتح و ظفر در آئینه خیال خود ندیده و طاقت مقاومت مفقود یافته روی از میدان برتافت مهابت جنگ عنان از تعاقبش باز نگرفته در پی او می تاخت رگهو و سرداران او چون بارها ضرب دست عساکر مهابت جنگ دیده و درین محاربه هم بسیاری از رفقای او بقتل رسیده بودند علاوه آن اخبار موحشه شیوع شورش در مملکت خود شنیده مضطرب گردیده میر حبیب را با ده سه هزار سوار مرهته و شش هفت هزار افغان همراهی مرتضی خان و بلند خان وغیره گذاشته در کمال یاس و ناکامی رو بدیار خود نهاد و بعد ازان که خبر فرار او و بدر رفتن از حدود بنگاله بتواتر رسید و فوج مهابت جنگ را هم از اسفار متوالیه و آمد و رفت صوبه عظیم آباد و محاربات که درین عرصه مکرر روی داده ملال و کلالی در خاطر راه یافته بود و شادی دخترزادهای خود نیز منظور داشت بنا بر جهات مذکوره و ترفیه حال سپاه و اصلاح حال بعضی از مفسدان و تیاری اسباب کتخدائی سراج الدوله و اکرام الدوله مشاورت فرموده بنظم امور مذکوره و ترفیه حال رعیت و سپاه توجه فرموده و دوست محمد خان یکه روز بروز منظور نظر عاطفت گردیده شروع بعروج نموده و میر محمد کاظم خان هم که پیشتر در زمرهٔ اقربا و دوصد روپیه مواجب ذات داشت بسبب تقدیم رسانیدن خدمات پسندیده ترقی نموده صاحب رساله و سردار اندکی از افواج گردید چون از سابق بهادری ها بظهور رسانیده مورد عنایات و الطاف بی نهایت بود دوست محمد خان بمجالست شجاعت و داد و اتحاد بسیار با میر محمد کاظم خان بهم رسانیده در حرب باتفاق هم می بودند در راه جسارت و جرأت با بسیاری یکدیگر می پیمودند و لو ما فیوما در اقتدار شان افزوده از جمله رؤسای لشکر مهابت جنگ گردیدند حق آنست که هر دو بهادر بی بهادر بودند و کارها بنوعیکه باید ازین هر دو بکرات و مرات بظهور رسیده مورد تحسین و آفرین دوست و دشمن گردیدند

ذکر شادی کتخدائی سراج الدوله واکرام الدوله و برطرفی شمشیر خان و سردار خان و اخراج آنها از مرشد آباد

قبل ازین مذکور شد که در جنگ رگهو که بر سر تالاب رانی در صوبهٔ عظیم آباد اتفاق افتاد آثار نفاق از شمشیر خان و سردار خان اندکی بظهور رسیده موجب انزجار طبیعت مهابت جنگ و موهم ملال از سرداران مذکور گردیده بود بعد ازان نظر بعدم اعتماد بران جماعه بعضی حرکات سابقهٔ آنها نیز محمول بر سازش و اتفاق با مرهته گردید از انجمله اینکه هنگام ورود رگهو در نواح مرشد آباد و اقامت او در اطراف بیربهوم چون برسات پایان پذیرفت و آب دهنهٔ بهاگیرتی روی بکمی آورده پایاب گشت ورود اجناس غله که ازان طرف گنگا بکشتیها می آمد موقوف گشته وصول اجناس مذکوره به مرشد آباد منحصر از بهگوان گوله که شش هفت کروه از شهر فاصله دارد متعین گردید ما ازین ممر که در راه ها مرهته منتشر بود آبادی بهگوان گوله و آمدن غلات از انجا انحصار بر تعیناتی سرداران معتمد مقتدر داشت بنا برین مهابت جنگ که در امانی گنج

معسکر داشت شمشیر خان و سردار خان را بنا بر حفظ طریق بهگوان گوله و دفع ایذاے مرهته که بهتر دو دین مے رسید رخصت فرمود و
دران وقت بکرات غارت و تاراج گاوان غله و غیره بعمل آمد و مهابت جنگ اندک توجهے نموده صولت جنگ را بحفظ طریق
بهگوان گوله تعیین فرموده بود و متیقن شد که دران وقت هم این مسامحه از افاغنه مذکور بپاس خاطر رگهو بود و ازین مقوله صدور حرکاتے
چند که دلالت بر عدم صداقت مے نمود بظهور آمدن گرفت بحدیکه مهابت جنگ متوهم گشت که افغانان مذکور داعیهٔ خدع و غدر
نسبت با و دارند و بجزم و احتیاط کوشیده در باب تیقظ و آگاهے بملازمان معتمد اشاره نمود و احتمال میرفت که تمرد و سرتابے
اینها بایما و اشاره رگهو و بنا بر سازش با او ست و متخصصان میگفتند که رگهو بشرط اتفاق با عطاء الله خان را نظامت عظیم آباد
و سردار خان و شمشیر خان را الک روپیه نقد و نوکرے دوازده هزار سوار وعده نموده بود و بشرط کشتن زین الدین احمد خان
هیبت جنگ و تصرف آوردن عظیم آباد دولک روپیه نقد و فوجدارے دربهنگا علاوهٔ آن نوکرے موعود بود و خطوط رگهو
برین مضامین رسیده اینها را راهنمون راه ادبار گشت و بعضے مے گویند که خود را صاحب اقتدار و لائق صدور این کار
دانسته رگهو را هم با خود متفق ساخته اراده فاسد را جازم شدند علی ای حال با آنها استعفاے نوکرے نمودند با مهابت جنگ
از سیماے اعمال و افعال اینها آثار شرارت مشاهده کرده در شروع برسات سال پنجاه و نهم بعد یکهزار و یکصد برطرف ساخت
و درهمین عرصه که موسم برشکال بود هیبت جنگ و عبد العلی خان و حاجے احمد و جمیع منتسبان را که در عظیم آباد بودند احضار
فرموده بناے شادے کتخدائی سراج الدوله و اکرام الدوله گذاشت حاجے احمد بنا بر بعضے جهات عذر خواسته بیامد
و هیبت جنگ و عبد العلی خان مع عیال و اطفال و تبعه و لحقه حاضر آمدند و فی الحقیقه این شادے بر سبیلے که باید و تکلفے
که شاید بعمل آمد ابتدا بشادے برادر صغر یعنی اکرام الدوله نمود سببش آنکه دخترے که با سراج الدوله از بنات عطاء الله خان
منسوب بود بحسب قضا رخت هستی از دنیا دو سه سالے قبل ازین بنا بر بست و دختر منسوب اکرام الدوله زنده بود و مهابت جنگ
براے دلدهے و دلدارے رابعه بیگم زن عطاء الله خان که برادر زاده اش بود شادے اکرام الدوله مقدم داشت
و نزدیک بهزار خلعت در شادے اکرام الدوله و دو هزار خلعت در شادی سراج الدوله بجمیع قبائل و عشائر و رفقا و مصاحبین
و ارباب طرب عنایت فرمود و خلاع فاخره مذکوره از صد روپیه تا هزار روپیه و بعضے ازین زیاده هم قیمت داشت و بعضی
کسان را لائق بحال او جواهر هم بخشید و تا یک ماه بلکه زیاده ازان طعام ضیافت در سرکار مهابت جنگ و
شهامت جنگ دائر و سائر بود احدے از اقاصے و ادانے در شهر باقی نماند که بکرات بهره ازین ضیافت یافته نرسید
و هر حصه که باصطلاح مشهور توره گویند تخمینا بیست و بیجره روپیه خرج داشت و هزاران ازین نوع توره بالقسمت رسید و چراغان
و آتشبازے چه شرح داده آید که زمین همسر آسمان و مرشدآباد رشک افزاے ارم ذات العماد گردید و در ضمن همین شادے با
صولت جنگ هم شادے یکے از بنات خود که با فخر الدین حسین خان پسر سیف خان منسوب شده بود بانصرام رسانید و پسر
سیف خان چون بپرورش نهایت دولت و رفعت باعتبار قدامت امارت و عمدگے خاندان داشت بکمال تجمل و فراوانے
اسباب زینت و آرایش وارد مرشدآباد گشت و صولت جنگ هم بپاس نام و ننگ که برادر زاده مهابت جنگ و امیر
هفت هزارے بود عروسے دختر خود بشدت کرّ و فر با هر دو شادے مذکور بحسب ظاهر برابر نمود قضا را دختر
مذکور روز سوم از شب کتخدائے که در هندوستان معروف بچوتهے است بلغهٔ مردم مردم گل برچینهاے بسیار نموده انواع تنعما
مذکور مے شد ازانجمله اغلب احتمال هیضه است و بعضے گمان مسموم شدن او بعداوت یکے از نسوان صولت جنگ

بنا بر رشک دادن امتعه و اموال بسیار در جهیز او سعی نمودند علی ای حال نجم الدین حسین خان نادان با وجود آنکه ظن غالب بود که اگر
بماند و کاری هوشیاری میکرد دختر دیگر هم صولت جنگ با او منسوب کرده در عقد ازدواج او میداد بدگمانی بخود راه داده پنداشت
که مرا هم مسموم نموده خواهند کشت و این وصلت توطیه و تمهید کشتن من بوده سر کن و پر کن بی خبر و بی رخصت عظمای
بنگاله مثل مهابت جنگ و شهامت جنگ و صولت جنگ گریخت و آبروی خود و آبای خود باین حماقت و نجاست
ریخت مخفی نماند که عطاء الله خان از اقربای کار طلب خان و او از بنی اعمام شجاع الدین محمد خان شجاع الدوله بود و بعد
رفتن مهابت جنگ به نیابت صوبه عظیم آباد حاکم اکبرنگر راج محل گردید و تا برآمدن از مرشد آباد که بعد ازین مذکور خواهد شد بحکومت
آنجا مامور ماند و بمنصب شش هزاری و شش هزار سوار و عطای نوبت و پالکی جهالردار و خطاب اعزالدوله بهادر
ثابت جنگ از حضور سرفرازی یافت و مآل احوال او تقریباً عنقریب مذکور خواهد شد و سراج الدوله بعد مردن دختر
عطاء الله خان که با او منسوب بود با دختر محمد ایرج خان منسوب شد و احوال محمد ایرج خان بر سبیل اجمال آنکه جدش مصطفی قلی خان
دیوان صاحب اعتبار محمد اعظم شاه بن اورنگ زیب عالمگیر بادشاه بود و علاوهٔ آن در زمان بودن شاهزاده مذکور در احمدآباد
گجرات خدمات عمده آن صوبه داشت و او را سه پسر بود اکبر قلی خان پدر محمد ایرج خان و شاه قلی خان و میرزا محمد تقی و هر سه
برادر خصوص اکبر قلی خان و شاه قلی خان حرمت و عزت تمام داشتند مصطفی قلی خان در زمان اعظم شاه درگذشت شاه
قلی خان را شاهزاده قبل از محاربه با بهادر شاه چند روز خدمت توپخانه عنایت کرده بود در جنگ کشته شد و اکبر قلی خان خدمات
بهاگلپور وغیره بعد انقلاب حالات اعظم شاه بتقریبی حاصل نموده طرف عظیم آباد و بنگاله افتاد و در زمان فرخ سیر با عزاز
بسر می برد بعد فوتش محمد ایرج خان در زمان فرخ سیر رابطهٔ اخلاص با غیرت خان همشیرزادهٔ امیر الامرا حسین علی خان درست
داشته فارغ البالی می گذرانید و بعد کشته شدن سادات برفاقت مبارز الملک سربلند خان به گجرات رفت و مدتی
با او بود و بعد از آن ترک رفاقتش کرده به بنگاله آمد شجاع الدوله مرحوم که تعارف نام با ایشان داشت در زمرهٔ مخصوصان
منتظم گردانید و همراه علاء الدوله سرفراز خان مرحوم در جنگ مهابت جنگ پسرش کشته شد و خود مجروح گردیده مدتی
خانه نشین بود منتسبان دودمان مهابت جنگ بتالیف او پرداخته در سرکار مهابت جنگ بعلاقهٔ نوکری منسلک گردانیدند
بواسطهٔ ربط اخلاص اکثر با عطاء الله خان می بود چون مهابت جنگ از محاسن و محامد سلسله اش اطلاع وافی داشت پیغام
وصلت سراج الدوله با صبیهٔ او داد و بعد ایجاب و قبول و انعقاد وصلت مذکور متوجه پرورش و ترفیه احوال محمد ایرج خان شده
بعضی از صدمات ملک بنگاله با فزایش رساله با او مقرر و مفوض نمود شب شادی سراج الدوله فوجها تیار و از چهاونی شمشیر خان
و سردار خان خبردار بوده مستعد و مهیا بودند تا افاغنه را اگر خدشی منظور باشد بعمل نتوانستند آورد بعد الفراغ از
شادی سراج الدوله هیبت جنگ و عبد العلی خان مع متوسلان اذیال دولت خود از مهابت جنگ رخصت یافته
و از مرشد آباد نهضت نموده به عظیم آباد که مسکن و ماوای شان بود مع الخیر بدولتخانهای خود رسیدند و بعد رخصت و
نهضت ایشان شمشیر خان و سردار خان که قریب شش هفت هزار کس همراه شان بود مبالغ تنخواه در ماهه وغیره از روی
حساب گرفته بوطن و مسکن دیرینهٔ خود که قصبه دربهنگا بود روانه شدند و بر معابر مونگیر بسواری کشتیها عبور نموده و
بوطن و مسکن دیرینهٔ خود رسیده زمانی آرمیدند قریب یکدو ماه باین حال گذشته بود که میر علی اصغر کبری حسب الطلب
عطاء الله خان از عظیم آباد رسیده عازم مرشد آباد گردید

ذکر ورود میر علی اصغر کبری بمرشدآباد و شروع نقار و غبار میان مهابت جنگ و عطاء الله خان و عروج و انحطاط درجات میر محمد جعفر خان قریب بهم و بنای مفسدهٔ شمشیر خان و سردار خان

میر علی اصغر از سادات سیکری مضافات میوات و در زمرهٔ ملازمان عمدة الملک امیر خان بهادر خلف عمدة الملک صوبه دار کابل منسلک بود و پدرش میر غلام محمد نام داشت مرد بسیار عیار و نهایت هوشیار بصیت شجاعت و دلیری موصوف و در ابتدای جوانی بخدمت یکی از درویشان رسیده بعضی از اشغال و اعمال فقرا از درویش مذکور ورزیده آخر طالب دنیا و جویای نام و نشان گردیده و دام پیری و مریدی گسترده اکثر جاهلان ابله را بدام خود آورده نامی بهم رسانیده در اتباع خود ملقب بکبری گشت و معصوم العارفین لقب ثانی خودساخت و سخنان سخیفه پیش معتقدان و ابلهان گفته اظهار عروج بمراتب معنوی بانحای مختلفه می‌نمود که هیچ یک از ان اصل نداشته اعاظم اولیا را میسر نبود و مردم بدعت تحلیل و تحریم بعضی چیزها از ان عزیز نیز نقل کنند چنانچه می‌گویند تخم مرغ را حرام می‌دانست بعضی هوشیاران که درخصوص این امر پرسیده بودند می‌گفت که نه حرام کرده ام و نه درین باب چیزی گفته ام اما من نمی‌خورم و اتباع او خرق عادات عجیبه را بمبالغه از و ناقل بوده اند از انجمله آنکه روزی در چاه افتاده چون جویندگان یافتند او را در میان چاه بر هوا استاده دیدند و این خبر مشتهر گشته همان جا پانصد کس بشرف مریدیش مشرف گشتند و در ابتدا جاهل بود یکی از طلبه علوم را با خود متفق ساخته در خلوت کتب مبادی صرف و نحو از وی می‌خواند و چند لغت عربی یاد کرده در مجالس هنگام گفتگو مذکور می‌کرد اگر کسی از تحصیل علم میر سید می‌گفت بلی در مکتب عالی با مرشد زادهای خود تحصیل نموده ام کنایه از انکه علم لدنی در عوالم معنی با حسنین علیهما السلام اخذ کرده ازین مقوله گفتگوها داشت و نیز در مجلس اگر بیگانگان حاضر باشند سخنی چند بطور اجمال بنوعی می‌گفت که مستمعان گمان کنند که بر قلوب ما اشرافی بهم رسانیده از ضمائر و سرائر ما آگهی دارد خلاصه مرد عیاری جاه طلب و با معدودی از مردمان همراهی در خانه عمدة الملک نوکر بود چون عمدة الملک کشته شد وزیر خان نامی افغان ولایتی از معتقدان او که جماعه داری بود رفیق عطاء الله خان تقریب میر علی اصغر مذکور پیش عطاء الله خان نموده خان مرحوم را مشتاق او نمود عطاء الله خان بعد استیذان از مهابت جنگ مبلغی معتد به بطریق مساعده فرستاده او را با جمعیتی لایق طلبید میر مذکور اسباب تجمل خود مثل پالکی جهالردار و آلات نوبت و دیگر لوازم امارت از ان زر آراسته و شش صد هفتصد سوار از خویش و تبار خود و بیگانگان فراهم آورده در سال ششم از مائهٔ دوازدهم هجرت به عظیم آباد رسیده و در خارج شهر دو سه روز مقام نموده عازم مرشدآباد گردید در زمان توقف او حاجی احمد و عبد العلیخان باشتهار درویشی و کمالاتش شایق گشته هر یکی برای دیدنش رفت او هم برای بازدید بخانه حاجی احمد و عبد العلیخان بهادر در آمد فقیر همان روز در خانه خال خود یکبار دیده بر بعض اوضاع او مطلع گردید هیبت جنگ که ناظم عظیم آباد و داماد مهابت جنگ بود این استکبار او که برای دیدنش نیامد خوش نکرده در باطن آزرده گشت و احوال او را بمهابت جنگ نوشت و حاجی احمد نیز در تعریف و توصیفش نگاشت سید صاحب چنین و چنان در هیچ باب کمتر از مصطفی خان نیست

ذکر عروج میر محمد جعفر خان بمرتبهٔ نیابت صوبه داری کتک و نزول ازان مرتبه باندک زمانی باقتضای گردش فلک

مهابت جنگ بعد اخراج شمشیر خان و سردار خان دفعیهٔ افواج مرهته از حدود بنگاله چون مطمح نظر داشت و آنها بطرف کتک
اکثر پناه برده بسر می گذرانیدند و از عهد عزل عبدالرسول خان و مقید شدن راجه دولبه رام در کتک صاحب صوبه معتمد
نبود خواست که میر محمد جعفر خان را با فوجی مناسب بکتک بفرستد درین خصوص مشوره چنین قرار یافت که خلعت
صوبه داری کتک بصولت جنگ صمصام الدوله سعید احمد خان بهادر عنایت شود و نیابت نظامت آنجا بمیر محمد جعفر خان
داده آید بنابرین خان مرقوم را العنایت خلعت نیابت کتک و فوجداری میدنی پور و هجلی با بحالی علاقه بخشی گری
که از چند سال باو بود و عطایای سرپیچ و جیغه مرصع و اسپ و فیل و شمشیر امتیاز بخشید و صولت جنگ بهادر نیز از قبل
خود خلعت با جواهر مجدداً عطا فرمود و میر محمد جعفر خان نیابت بخشی گری خود را بمیر اسمعیل ابن عم خود داده در حضور گذاشت
و سبحان سنگه نامی را از نزد خود بفوجداری هجلی گماشت و خود با جمعیت هفت هزار سوار و دوازده هزار پیاده
حسب الامر مهابت جنگ بانتظام صوبهٔ کتک و تنبیه و اخراج مرهته راهی گردید و بعد قطع منازل در جوار
میدنی پور رسیده با جمعی از مردم مرهته و افغانان که دران مکان بودند جنگی نموده شکست آنها داد و مرهته
مذکور فرار بطرف بالیسر نموده خان مذکور با جمعیت مزبور وارد میدنی پور گشته این طرف رود خانه کهنسائی
چهاؤنی لشکر را حکم داد و باندیشه آمدن افواج دیگر جرأت برفتن کتک ننمود تا آنکه خبر آمدن جانوجی پسر رگهو در نواح
کتک شهرت گرفت و میر محمد خان باستماع این خبر مضطرب الاحوال بدون اذن و اطلاع مهابت جنگ از میدنی پور
کوچ نموده اراده بردوان نمود و فوج هراول جانوجی بے جرائتیهای میر محمد جعفر خان دیده چند زنجیر فیل و غیره بغارت
برد و خان مرقوم با آنکه شانزده هفده هزار کس از سوار و پیاده همراه داشت بدون تحقیق افواج مرهته و بے تحریک
سیف و سنان راه بردوان گرفت و مهابت جنگ چون بر احوال میر محمد جعفر خان آگهی تمام داشت عطاء الله خان
ثابت جنگ را مع فوج بکمک او پیشتر از خود فرستاد و میر علی اصغر کبری بعد بر آمدن عطاء الله خان از مرشد آباد
رسیده ملازمت مهابت جنگ در غیبت او که حسب الطلبش آمده بود نکرده از بیرون شهر راه لشکر خان مرقوم گرفت و بلشکر
عطاء الله خان رسیده ملحق شد عطاء الله خان باظهار وزیر خان اسیر دام تزویر او پیشتر گشته بعد رسیدن میر
مذکور و مشاهده ابله فریبیهای او شیفته تر گردیده باتفاق همدیگر بردوان رسیدند و ازان طرف میر محمد جعفر خان هم
برگشته وارد قصبهٔ مذکوره گردید و جانوجی مع میر حبیب و افاغنه و مرهته در انجا رسیده و عرصه را از مهابت جنگ
خالی دیده محاربه صعبی نمودند دران جنگ از عطاء الله خان تردد نمایان بظهور رسید خصوص میر علی اصغر کبری که نهایت
صاحب جرأت و دران روز هراول عطاء الله خان بود و فوج او بس خود همراه داشت جسارتهای بی نهایت نمود و
مورد تحسین آشنا و بیگانه گردید عطاء الله خان باغوای میر علی اصغر کبری عرصه را خالی دیده و خود را هم چیزی فهمیده
سودای خامی بدماغ خود پخت و قاصد آن شد که میر جعفر خان را با خود متفق ساخته هرگاه مهابت جنگ رسید
با او خدعه نموده از میان بردارد چنانکه بوساطت میر علی خان که مرد سبک سفلگی منش و نهایت مصاحب میر محمد جعفر خان
بود این پیغامها داد و خان مرقوم هم بنا بر سفاهت میلی باین کار نمود و مقرر شد که بعد حصول مقصود صوبه عظیم آباد

به میر محمد جعفر خان با عدو بنگاله بعطاء الله خان میر عبد العزیز و غیره دوستان میر محمد جعفر خان برین ماجرا آگهی یافته مبالغت
را از حد بدر بردند و خان مرقوم را از ان اراده فاسد نادم ساختند و نامبرده از ان ندامت باز زده بخانهٔ خود نشست
اما مهابت جنگ استشمام آن نموده از وی رو بدگمان و بجان آزرده گردید و همدرین اثنا مهابت جنگ بردوان را
مضرب خیام خود گردانیده متصل لفرودگاه عطاء الله خان و میر محمد جعفر خان رسید میر محمد جعفر خان آمده ملازمت نمود
مهابت جنگ سخنی چند بطور موعظت در تنبیه قباحت حرکت معاودت از میدنی پور که از خان مرقوم بظهور رسیده بود
بر زبان آورده رخصت انصراف بخانه اش داد میر محمد جعفر خان را بمقتضای الحق مر کلمات مذکوره گران آمده از آمد و رفت
دربار تقاعد ورزید مهابت جنگ بنابر دلجوئی و آبروبخشی عطاء الله خان بتقریب مبارکباد فتح بخانهٔ او رفت در انجا
میر سید علی اصغر کبیری آمده ملازمت نمود اما در سلوک مهابت جنگ را هم عطاء الله خان قصور نموده حرکاتیکه شایان نوکری
و آقائی نباشد بظهور رسانید و مهابت جنگ آزرده گشته مکنون خاطر خود را ظاهر نمودن صلاح ندانسته و بخانهٔ خود معاودت
فرمود عطاء الله خان التماس نگهداشتن میر سید علی اصغر با هزار سوار نمود مهابت جنگ پیغام داد که در رسالهٔ خود با هر قدر
مردم که خواهید نگهدارید و من بر رسالهٔ شما از ان قدر که دارید نمی توانم افزود میر سید علی اصغر ازین سخن اظهار
آزردگی نموده ارادهٔ برخاستن از لشکر نمود عطاء الله خان معروض داشت که در صورت رفتن سید صاحب من هم
نمی توانم ماند مهابت جنگ جواب صاف داد که اختیار باشماست عطاء الله خان را که میر مذکور بشارت مفوض شدن
صوبه بنگاله از عالم بالا بنام او داده بود و آن سفیه ابله وعدهٔ او را از حسیات شمرده بلا تامل از بردوان مع میر مذکور
برخاسته راه مرشدآباد گرفت مهابت جنگ خواست که بتالیف قلب میر محمد جعفر خان پرداخته استمالت سازد بنابرین
بتقریب فاتحه کسی از اقربای او که دران ایام مرده بود بخانه اش رفت خان مرقوم بمشاهدهٔ شش هفت هزار
سوار مستعار با بعضی از اسباب امارت همراه خود پندار غلطی بخود لیشتی راه داده در مراتب استقبال و مشایعت و
عرض مطالب حفظ مراتب را ملحوظ نداشت و حرکاتی چند که لائق بحال او نبود بظهور رسانید مهابت جنگ آثار
سفاهت و تنگ ظرفی از ناصیهٔ احوال او دریافته بخانهٔ خود معاودت فرمود و بهانهٔ محاسبه بهلی سبحان سنگه که
نائب خان مرقوم و با او در مقام غدر بود طلب داشت میر محمد جعفر خان در فرستادن او عدول حکم نموده جواب داد که بردن
او با سر من وابسته است مهابت جنگ ازین جواب دور از صواب برآشفته سید محمد یساول را با چند نفر
فرستاد که سبحان را همراه خود رفقا قهراً بیارد مشارالیه که غلظتی و خشونتی در مزاج داشت حضور میر محمد جعفر خان رفته و چند
کلمهٔ درشت گفته دست سبحان سنگه را گرفته همراه خود آورد و مهابت جنگ بنابر مصلحت نوعداری بجای سبحان سنگه
بخشیگری نور الله بیگ خان برادر فقیر الله بیگ خان بتغیری میر محمد جعفر خان داده رسالهٔ میر محمد جعفر خان را برطرف
نمود و فرمان داد که هر که نوکری خواهد در سرشتهٔ حضور در رسالهٔ سراج الدوله آمده نوکری کند بمجرد این عزل و نصب داستان
برطرفی رساله تفرقه در مردم همراهی میر محمد جعفر خان روی داده چندان کسی با او نماند و دود نخوتیکه در دماغش
پیچیده بود فرو نشست ناچار با نفعال و اضطرار او هم راه بنگاله گرفته بشهامت جنگ پیوست دران عرصه
فقیر هم از عظیم آباد به مرشدآباد آمده در دربار شهامت جنگ آمد و رفت داشت که این سوانح روی نمود و مهابت جنگ
باستماع خبر وصول جانوجی در قرب جوار لشکر با فواج بحر امواج بمقابلهٔ افواج مرهته دامن همت شتافت و بعد از سطی

اندک مسافت محاربه با جانوجی و میر حبیب روی داد و دلاوران همراه مهابت جنگ برمی سهام و ضرب حسام خون آشام
و شلک برق اندازان آتشبار دود از نهاد و دمار فوج دکهن برآورده بسیاری از مرهته‌ها را بخاک هلاک انداختند جانوجی
بمشاهدهٔ این حال شکسته بال گردیده بقصد تاخت و تاراج مرشدآباد دوید مهابت جنگ باستماع این خبر در تعاقبش بکمال
استعجال نموده فرصت نداد که آن گروه انبوه ضرری بسکنهٔ شهر توانند رسانید جانوجی که ضرب دست اسلامیان در نظر
داشت در حوالی مرشدآباد حرکت مذبوحی نموده خائب و خاسر راه میدنیپور گرفت و مهابت جنگ هم در تعاقبش
دویده هیچ جا توقف نورزید اما جانوجی سبکروی از باد و غبار مستعار گرفته جائی مقابله ننمود مهابت جنگ نظر بر قرب برشکال
بمرشدآباد معاودت فرمود و از اثنای راه متواتر احکام اخراج میر علی اصغر کبری بشهامت جنگ فرستاد شهامت جنگ
بپاس خاطر عطاء الله خان مسامحه می‌کرد مهابت جنگ چون نزدیک رسید بشهامت جنگ بهادر رقعه در کمال تاکید نوشته
قلمی فرمود که رحم خان برای همین کار میرود اگر آن عزیز برآمده باشد بهتر و الا رحم خان بجبر و عنف او را برآورده داخل چهاونی
خود خواهد شد عطاء الله خان با این خبر که شهامت جنگ رقعه را بجنسه فرستاده بود مضطرب گشته میر علی اصغر کبری را طلبداشت
و رعایتهای لائق نموده مرخص فرمود و آن عزیز بی تمیز بر کاغذی وعده فریبی نوشته به عطاء الله خان داد که بعد
انقضای اینقدر مدت شما بر مسند ایالت بنگاله تمکن خواهید شد بعد از رقت بسیار و تاسف بی شمار عطاء الله خان
میر مذکور را حتی الباب مشایعت نموده رخصت فرمود و میر سراسیمه ضمیر با دل خسته و خاطر شکسته رخت سفر بربسته راه وطن
گرفت و قطع منازل نموده چون بعظیم آباد رسید هیبت جنگ که ازو آزرده خاطر بود ممانعت از دخول شهر نموده فرمود که
چنانچه از بیرون شهر بمرشدآباد رفته بود الحال هم از همان راه بوطن خود برود چون در برسات از شدت سیلاب جمله راهها
مسدود و عبور و مرور منحصر از رستهٔ بازار شهر است میر بیچاره غریق گرداب حیرت گردیده نمیدانست چه کند آخر الامر بسعی
و التماس مهدی نثار خان و عبد العلی خان پروانگی مرور از رستهٔ بازار شهر یافته بیرون شهر رفته منزل نمود و همین قسم
بر دریای سوهن پهلوان سنگه حسب الایمای هیبت جنگ طرف مقابل آمده باراده تاراج لشکرش اقامت نمود و میر علی اصغر
کبری مضطرب گردیده باز بمهدی نثار خان و عبد العلی خان و حاجی احمد نگاشت و این هر سه کس نهایت مبالغه در خدمت
هیبت جنگ نموده پروانگی در گذشتن از اضرار او گرفته پهلوان سنگه را حکم برخاستن از مقابل او و دادن کشتیها
بنابر عبور دریای سوهن نویسانیدند و مهدی نثار خان و عبد العلی خان مرکوز خاطر هیبت جنگ دریافته مردمان خود را برای
تسلی و حمایت میر مذکور فرستادند تا از حدود صوبهٔ عظیم آباد بعافیت گذرانیدند بعد مرور دو سه ماه ازین معامله که برسات
اختتام یافت و هیبت جنگ بمشاهدهٔ دولت برادران خود و رفقای مهابت جنگ که در شادی سراج الدوله و اکرام الدوله
پسران خویش دریافته بود عازم آن گشت که اقتدار فوج بهم رسانیده مثل مصطفی خان در ممالکات بنگاله و خانهٔ عم و پدر زن
خود محیط و مسلط باید شد و دیگران را محکوم و مطیع خود بلطائف الحیل باید داشت بنا برین در اوائل زمستان که مهابت جنگ
بقصد تنبیه و استیصال مرهته‌ها که در میدنیپور اقامت داشتند از مرشدآباد برآمده باماسی گنج معسکر ساخته بود
درین مکان میر ابو المعالی که سابق برین خانسامانی برهان الملک داشت و درینولا بعزت تمام پیش هیبت جنگ بسر می‌برد
برسالت و سفارت هیبت جنگ رسید و بملازمت مهابت جنگ فائز گشته تبلیغ رسالت نمود خلاصهٔ پیغام آنکه شمشیر خان و
سردار خان که بعد برطرفی باعتبار توطن قدیم در دربهنگه اقامت گرفته اند و جمع کثیری از افاغنه همراه دارند اخراج این فرقه

خالی از تعذر نیست و بودن اینها بے علاقهٔ نوکرے درین دیار موجب مفاسد درین صورت ملتمس آنکه اگر ارشاد شود سرداران مذکور
را با جمعیت سه هزار سوار نوکر نگهدارم لیکن چون جائداد تنخواه این سپاه درین صوبه گنجایش ندارد و مقدور کمترین نیست وجه مشاهره
این جمع از سرکار مرحمت شود مهابت جنگ اگرچه ابتدا از استنکاف ازین امر فرمود آخر الامر بپاس خاطر هیبت جنگ و به وجوه
معقولے چند که در صورت عدم قبول مفاسد سش را حالی مهابت جنگ ساخته بود قبول نمود و میر مشار الیه بمقتضی المرام معاودت
نموده از پذیرائے مدعا بهیبت جنگ آگهی داد و بعد رسیدن میر مذکور احترام الدوله بهادر هیبت جنگ باستمالهٔ افغانان مذکور
کوشیده استدعاے ملازمت آنها نمود و پیغام نوکرے فرستاد و آقا عظیماے مرحوم و تقی قلی خان مرحوم و محمد عسکر خان مرحوم واسطهٔ
جواب و سوال گردیده آنها بهر صورت مطمئن نمودند چون آنها هم قاصد امرے عظیم بودند قبول نموده خواهان عهد و پیمان با ایمان
غلاظ و شداد گردیدند و حسب المدعاے شان به عمل آمده نوکرے منقح شد و اواخر ذی الحجه از دربهنگه شمشیر خان و مراد شیر خان
همشیرزادهٔ او و سردار خان و بخشی بهلیه روانه گردیده در ایام عاشورا شروع سال شصت و یکم از مایهٔ دوازدهم آن طرف
گنگا رسیده فرود آمدند و آمد شد مردم از طرف هیبت جنگ نزد آنها گرم بود آنها خوف خود را از ملازمت آمد و رفت در بار بنابر
اندیشهٔ خدع که از مهابت جنگ و هیبت جنگ در بارهٔ عبد الکریم افغان و روشن خان بظهور رسیده بود ظاهرے نمودند
و هیبت جنگ ازالهٔ وسواس و هراس آنها بانواع مختلفه و انحاے متشتته مے فرمود تا آنکه روزے بنابر اظهار
اطمینان خاطر خود از آنها و رام کردن شان بدون اطلاع بر رفقا و همدمان بر کشتی خاصه که باصطلاح پرنده مے گویند مع پسر
کوچک خود میرزا مهدے و سید علے خان برادر حقیقی فقیر که بدان ایام پیش گرفته بود و محمد عسکر خان سوار شده بے خبر از همه
کس تنها عبور نموده بخیمهٔ شمشیر خان که بر لب دریا داشت رفته نزول نمود و شمشیر خان تا لب آب استقبال نموده رسم سلام
و آداب و نذر تقدیم رسانیده در خیمهٔ خود برده بر مسند نشاند و خود با ادب ایستاد چون هیبت جنگ به مبالغه حکم بنشستن
فرمود بنشست و مراد شیر خان و دیگران آمده سلام و ازدحام نمودند و نذر گذرانیده مراد شیر خان شمشیر خان در دست مستعد
بیک پا نشست افاغنه در زبان پشتو که دارند از شمشیر خان اذن کشتن او درخواستند اما او در گفتگو با آنها و ممانعت در آن
زبان و هم بزبان هندے مناسب و مقرون به صلاح نداشته به بهانه خاریدن ریش سر خود را بطور ممانعت بشدت
جنبانید سید علے خان این ماجرا بچشم خود دیده پیش فقیر بعد سانحه مذکور که بنده از شاهجهان آباد برگشته بود نقل مے نمود لیکن
هیبت جنگ بر این استیذان و منع مطلع نگردید و قضا چشم او را پوشید شمشیر خان فیل و اسپها موافق ضابطه در
نذر کشید و از نذر گذرانیدن هیبت جنگ عذر خواهے نموده نگرفت و دلدارے و اطمینان خاطر او نموده برگشت و پروانگی
عبور داد عمله میر بحر کشتیها حاضر آوردند و عبور افاغنه در باغ جعفر خان شروع گشت اول سردار خان مع همراهیان خود
عبور نمود هیبت جنگ همان قسم تنها بر پالکے سوار شده بیرون کتره نجم الدین رفته نشست سردار خان با همراهیان خود
آمده مجرا و ملازمت نمود مشهور است که او درین دغا شرکت و اطلاع نداشت چنانچه خود پیش شاه محمد امین و شاه رستم علی
که دران وقت از مشاهیر درویشان و ظاهر و باطن ایشان یکسان بود و کیفیتے از نشاء معنوے داشتند بقسم ظاهرے نمود
که من از عملیکه این هر دو سفله یعنی شمشیر خان و مراد شیر خان نمودند آگهے ندارم و الا از رفاقت شان سر باز مے زدم
اکنون ناچارم چه کسے این سخن مرا باور نه کرده اگر ترک رفاقت نمایم نسبت جبن و نامردے بمن خواهند نمود بنابرین
بپاس آبروے معقولے و شرم افغانے شریکم اما از معتمدے مسموع گشته که مے گفت که این خبر از اسرار هر دو سردار است

چون مقدر نبود بظهور نرسید که هر یکے ازین هر دو در باطن این اراده داشتند که بعد الفراغ از قتل هیبت جنگ کار دیگرے تمام
کنند و بانفراد خود مالک ملک و دولت باشد والعلم عند اللہ تعالے القصہ در عشرۂ اواخر ماہ محرم شروع سال شصت و یکم از
مائہ دوازدهم هجرت ملازمت آنها و آمدن بخانہ هیبت جنگ معین گشت درین ایام عم راقم حروف نثار خان که نهایت
معتمد الیه هیبت جنگ و سرمایہ استظهار او در چنین احیان بود بخدمت پرگنہ سرس کیتنه و تنبیه و گوشمال بشن سنگھ زمیندار آنجا
مامور گشته اکثر سرداران معتمد کار آمدنے مثل خادم حسن خان و احمد خان قریشی و امثال آنها ہم براجہ سندر سنگھ زمیندار ٹکاری
متعین او بوده و در حضور حاضر نبودند و اکثرے که حاضر بودند ممنوع شدند که کسے از فرقہ سپاہ روز ملازمت شمشیر خان و سردار خان
حاضر نشود و چوبداران خانہ بخانہ جماعہ داران و رسالہ داران گردیده حکم حاضر نشدن دران روز رسانیده آمدند و این
بنا بر تکمیل اطمینان آنها بود و سوئے الحقیقة طمع در بعضے عظائم امور و قضا که بر عکس آن جارے شده بود چشم هیبت جنگ را کور
ساخت والا آن عمده نیز در هوشیارے و مآل اندیشی هر چند مقلد مهابت جنگ بود اما گاہ گاہ گوے سبقت در معاملات دنیا
از عم بوده قدمے چند پیشتر رفته بود و فقیر چار روز قبل ازین سانحه باراده ملاقات والد عازم بریلے و غیره محالات که خدمات
آنجا از طرف غازی الدین خان فیروز جنگ خلف آصفجاه داشت گشته دو سه منزل پیشتر رفته بود و عجب اتفاق از غرائب
امور آنکه روزے که هیبت جنگ کشته شد همان روز وقت عصر فقیر بے آنکه قائل را بیند شنید که کسے مے گوید شمشیر خان
هیبت جنگ را کشت و روز دوم از استماع در منزل مٹھی مضافات پرگنه غازی پور مجرو حال چند از پرگنه بهوجپور که ملازمان
عامل آنجا بودند رسیده خبر کشته شدن هیبت جنگ و غارت شدن فوجدار سرکار شاه آباد از دست زمینداران آنجا بنا بر
برهمے عمل ظهور و شیوع یافت

ذکر کشته شدن هیبت جنگ و انتقال او ازین جهان تاریک و تنگ

اما کیفیت کشته شدن هیبت جنگ مرحوم آنکه یک روز قبل از ملازمت شمشیر خان سردار خان مع رفقاسے خود آمده ملازمت
هیبت جنگ نمود و موافق دستور بیڑه هاے پان تسلی گرفته بخیمه هاے خود رفت روز دیگر بطور روز اول هیبت جنگ در چهل ستون
نوساخته خود اول روز برآمده بر مسند نشست و محمد عسکر خان که ندیم و واسطه جواب و سوال با افاغنه مذکور بود و میر مرتضے و میر بدرالدین
و مرلیده هر هرکاره و رمضانے تحویلدار سلاح خانه که اصلش قصاب بود و ستیارام مشرف توپخانه دستے که پیشکارے
خادم حسین خان داشت با چند نفر خدمتگار حاضر و چوبداران و چیله ها بدستور دربار بجاے خود بنا بر توزک استاده و میر
عبدالله صفوی نسب که از اعیان زادہ هاے عظیم آباد و صاحب اندک زمین و املاک موروثے بود و شاه بندگی از پیرزاده های
شهر قریب باغ جعفر خان ساکن و مجاور آستانه قدم شریف خانه خود بود و ازین قبیل دو سه شخص پیشه اکابر وضع برای مجرا حاضر آمده
مصاحب بودند و محمد عسکر خان مع مهتاب راے کهترے زاده که رفیق بر در دوا او بود پشت سر هیبت جنگ متصل مسند نشسته اند سلاح
و یراقے نداشت و احدے از مذکورین شمشیرے در دست بلکه اکثرے مثل میر مرتضے و میر بدرالدین و محمد عسکر خان و مرلیده هر هرکاره کارد
هم در کمر نه بسته داشتند مگر رمضانی مذکور سیف هیبت جنگ موافق ضابطه در دست گرفته استاده بود و راجه رام نراین دیوان و بعضی متصدیان
محکمه دیوانے و سه چار نفر منشے در غسل خانه تخمینا بقدر پنجاه گز دور از چهل ستون بطرف شرقیش نشسته بودند و عنایت یاب خان
که پیشتر خانسامان والد فقیر دران زمان ملازم هیبت جنگ بود و میر سامانی خانه اش داشت نیز حاضر بود و اول بهیلیه

تخمیناً مع هزار کس کم و بیش با بندوقهای تیر بند و فتیله های روشن آمده از دور سلام به آداب بجا آورده پیشتر آمد با معدودی
از روشناسان همراهی خود ملازمت نموده نذرها گذرانیدند و تفنگچیان همراهش به طرف دست راست عمارت چهل ستون که راه طرف محلسرا
بود به هیئت مجموعی توقف نمودند بعد از آن مراد شیر خان نامراد با پانصد کس افغان مسلح و مکمل معتمد در رسید و از دور به آداب بندگی خداوندی
سلام نموده بهیأت مجموعی پیش آمد و در عمارت چهل ستون ازدحام روی داد و هر یکی نذر ملازمت میگذرانید و مراد شیر خان روبرو استاده
نام و لقب هر افغان معروض داشت و هیبت جنگ استفسار می نمود که شمشیر خان کی می آید و هر کاره با التماس می نمودند که سوار شده
در راه است عنقریب ادراک شرف حضور مینماید تا آنکه شمشیر خان نزدیک به چبوترهٔ کوتوالی که به دروازهٔ قلعهٔ پخته بادشاهی و از دروازه
چهل ستون به فاصلهٔ دو تیر انداز است بر پالکی خود سوار در رسید و افغانان مجموعه که کمتر از سه چار هزار نبوده اند همراه پالکی او پیاده
دامن به کمرها درزده با سلاح و یراق شمشیر خان را در دور خود گرفته بیتاسفی و تامل می آمدند اندر دروازه چهل ستون تا دروازه
مشرقی حصار شهر رستهٔ بازار پر از آن اشرار بود و چون خبر ورود شمشیر خان تا بجای مذکور رسید مراد شیر خان افغانان
همراهی را گفت که برخاسته مرخص شوید و پان بگیرید تا شمشیر خان مع همراهیان خود آمده ملازمت کند افغانان برخاسته بر سر
هیبت جنگ ازدحام نموده پان می گرفتند تا نوبت بعبد الرشید خان رسید چون با هم دیگر موعود بود که سبقت او خواهد نمود
لرزه بر اندامش افتاده دستش می لرزید هیبت جنگ که پان بدست او داد بنابر لرزه که داشت پان از دستش
افتاد هیبت جنگ متبسم شده گفت که پان قسمت شما افتاد دیگر بگیرید و متوجه طرف پاندان گشت نظرش پائین بود که رشید
نارشید کتاره که از کمر کشیده بر سینهٔ هیبت جنگ زد اما چون دستش لرزان بود کاری نه کرد و محمد عسکر خان مقابل
این حال فریاد کرد که هان و هان این چه نمک حرامی است درین گرمی هیبت جنگ نظر بالا کرد و این حالت دیده دست بقبضهٔ
شمشیری که در بر داشت دراز ساخت مراد شیر خان تیغی که در دست داشت کشیده چنان به قوت زد که از شانهٔ هیبت جنگ
گذشته تا بتهی گاه حمائل ببرید و هیبت جنگ مرده بر تکیهٔ مسند افتاد و آن شقی یا دیگری سرش را بریده و پای راستش
را بریده بر سینه اش گذاشت و بزعم خود این را عملی می پنداشتند که خون خواهانش را بدرود هوش و حواس
ازین عمل پیش آمده تدبیری در دست نخواهند نمود میر مرتضی دویده به گمان زندگی او خود را سپر وار به پیکرش انداخت
و ریزه ریزه شد و محمد عسکر خان شمشیر هیبت جنگ را کشید و دستی بقدر طاقت جنبانیده مقتول افتاد و مهتاب رای که همراهش
بود زخم شمشیری به طرف شقیقهٔ راست یا چپ برداشته سر لاش عسکر خان را بر زانوی خود گرفته همانجا نشست و همراه
لاشش برخاست بادشاه نواز خان نام منصبداری کهنه هم که از مشاهیر مردم عظیم آباد و در عهد نظامت فخر الدوله
برادر روشن الدوله آبرو و اقتداری داشت درین ایام تقربی با هیبت جنگ بهم رسانیده امیدوار ارتقا
به معارج دنیا بود درین کشش و کوشش مقتول گشته ره نورد عرصهٔ عقبی گردید و رمضانی داروغهٔ سلاح خانه به سیفی
که بطور عهده در دست گرفته استاده بود و سیتارام مشرف توپخانه دستی شمشیر دیگری را بدست آورده داد دلاوری
بپاس نمکخوارگی داده بقدر تاب و توان خود با هزاران افاغنه جنگیده سرخ رو بعالم آخرت شتافتند [illegible] میر بدر الدین
مقطوع الید از آن معرکه بدر رفتند راجه رام نارائن و دیگر متصدیان بعضی مجروح و بعضی غیر مجروح تاراج شده بر آمدند
میر عبد اللہ نیز صحیح و سالم به دادن شال بالای دوش دکمه نهد کتاره راه استخلاص جست شاه بندگی نیز براه آخرت
قدم نهاد از باقی ماندگان هر کس بطوری که دانست و توانست بدر رفت چون این غلغله بلند و مردم را سکتهٔ حیرت

حاضر

عارض گشت حجاب و دربانان دولتسرای امارت راه گریز گرفته بخانه‌های خود رفتند سید علی خان که در مکتب مهیای
رفتن حضور هیبت جنگ حسب الطلب او بود و استادان و اتالیقان اراده همراهیش داشتند باستماع این خبر وحشت نما
سید علی خان را درون حرم سرای هیبت جنگ انگنده خود باستفرق شدند و آمنه بیگم دختر مهابت جنگ مادر سراج الدوله
زن هیبت جنگ دروازه ها را بسته آئینه حیرت بود اما سید علی خان را از راههای خانه خود که اتصال بخانهای خانه شهامت جنگ
داشت بدر کرده گفت بهر نحویکه دانی و توانی خود را بخانه خالوی خود عبد العلی خان برسان عبد العلی خان دران وقت
بخانه شیخ عبد الرسول بلگرامی که از جماعه داران مشهور و خواهرزاده شیخ الهیار بلگرامی سربلند خانی بود و از مهابت جنگ مرخص
شده بوطن خود میرفت برای تودیع او رفته نشسته بود سید علی خان برادر فقیر دران وقت چون طفل بود مضطرب الاحوال
استاده نمی توانست که بطرفی راهی بر دینای از افضال الهی بهمرسیده او را شناخت و ترحم کرده دستار زرتار سرا
از سرش دور افگند و کهنه چادری بر دوشش انداخته همراه خود از راه لب دریا تا بخانه عبد العلی خان رسانید و منت و احسان بر
پدر و مادر و جمیع اخوان و اقاربش گذاشت شمشیر خان سلحتی چند دران مکان پائیده حیات خان را که بهانه ملاقات حاجی احمد
فرستاده بود حکم بگرفته آوردنش نمود حاجی به استماع این خبر مضطر و متحیر گردیده خیال ها پخت اما به طمع زر و نسوان
راه بدر شدن نیافت و الا اگر بر اسپی سوار شده بیرون میرفت ممکن بود که خود را نزد راجه سندر سنگه یا بطرفی
تواند کشید طمع و تقدیر دامنگیر او گشته نه گذاشت تا آنکه طالبان بدرش رسیده جستجو آغاز نهادند و او از دیواری یا رخنه
بدر رفته در خانه حائکی یا اسکافی پنهان گشته آخر بدست آمد و تا هفده روز یا کم و بیش مقید و بانواع سیاست مبتلا بود
و زرهای مدفون او را از تحت قدم شریفی که در خانه خود بنا نهاده بود برآورده بردند و دیگر زر و جواهر بدر و تعزیرات
موفور اقرار کنانیده برمی آوردند و میگرفتند تا آنکه میگویند قریب شصت هفتاد لک روپیه و اشرفی و جواهر
علاوه آن از خانه اش بتحصیل افاغنه درآمد و از اموال زین الدین احمد خان مرحوم آنچه اشتهار دارد قریب سه لک روپیه نقد
برآمد و از بعضی کسان بسیار کمتر که عددش زیاده از چند هزار نبود مسموع گشته والله اعلم بالمعلومات بعد از آن که رحلت
حاجی اتفاق افتاد بر لب دریا متصل بده سیل پور چند قدم پیشتر از باغ جعفر خان بنوعی که مقدر بود مدفون گشت بعد از قتل
زین الدین احمد خان مرحوم و اسیر شدن حاجی احمد شمشیر خان بر هر دو خانها چوکی نشانیده خود بباغ
جعفر خان رفته اقامت ورزید و دور شهر مراد شیر خان را گذاشت و به قصد محاربه مهابت جنگ افتاده دست
بذل و احسان بر فوج خاصه بر جماعه افغان کشاده در تمام باطراف و اکناف فرستاده از لوس خود را از هر سو
طلبید بحسب تقدیر دران سال افغان مثل حشرات الارض از زمین میروئید چنانچه احمد ابدالی از قندهار
و هرات بطرف شاهجهان آباد لشکر کشید و علی محمد روهیله بعد چندی در همان هنگامه آمد آمد ابدالی سهرند را
گذاشته از راه سهارنپور بوریه خود را به بریلی رسانید و آشوبی عظیم در تمام هند بهم رسید القصه هر روزی
نغ شلک یا صدای نقاره به گوش مردم عظیم آباد رسیده بعد استفسار معلوم میشد که فلان افغان به این قدر جمعیت
از فلان جا آمده رفاقت شمشیر خان و سردار خان آمده و عمله داران شمشیر خان و بخشی بهیلیه دست تطاول بر سکنه شهر
دراز کرده کم کسی از دست برد تاراج و غارت و بی عزتی آنجا ماند محفوظ ماند و عبد العلی خان تمام روز در خانه شیخ
عبد الرسول مذکور گذرانیده شب بخانه خود رفت دران وقت کشتیهای خانه الیشان بهای باربردار مع ملاحان

وکشتی خاصه سوارے کہ عبارت از بجرہ باشد موجود ومہیا بود سردار ملاحان عرض کرد کہ درین وقت شہر مثل عرصۂ قیامت
است وامرا فاغنہ انتظام نیافتہ اگر برکشتی مع مخصوصان واحمال واثقال ممتنع الانفکاک سوار شوند بے اندیشہ بدرسے توانیم بردد
تاشب بیشتر ازسی کروہ مے رویم دیگر کسے بمانی رسد الحق صلاح خوبے بود مقدرات نگذاشت کہ بعمل آید بعضے کسان
خیالات دورازکار واندیشہ ہاے غیر صواب نمودہ در مہلکۂ عظیمہ انگندند بعد چند روز مراد شیر خان چون مشید الارکان گشت
یکے را فرستادہ عبد العلے خان را پیغام آمدن براے ملاقات فرستاد وعبد العلے خان بطوریکہ سواریش معمول بود کہ بردو بپالکی
خود با چند سوار وپیادہ رفت ہرگاہ بدر دروازہ رسید بعضے از خواص مراد شیر خان برفق ومدارا التماس بیرون ماندن
رفقا ورفتن بدون یراق نمود عبد العلے خان بہ گمان آنکہ اگر بدے بامن منظور داشت با وجود قدرت این قسم چرا
مے طلبید برفق گفتہ او عمل نمودہ بدون یراق با دوسہ خدمتگار اندرون رفت وآن بدعہد اسباب بیرونیے را
بہ تصرف اتباع خود دادہ عبد العلے خان را برپالکی خود مع معتمدان پیش شمشیر خان فرستاد شمشیر خان بمجرد استماع
این خبر برہنہ پا دویدہ در صحن خیمہ خود دریافت وعذر خواہے زیادہ از حد نمودہ بعزت واحترام برپالکے خود نشانیدہ
بخانۂ اش باز فرستاد ودوسہ کس را بر دروازہ براے محافظت نشانید بعد چندے کہ مردم عبد العلے خان سخنان پریشان
گفتن آغاز نہادند وخبر ارادہ مہابت جنگ بہ این طرف اشتہار یافت بتوہم بیجا باز طلبیدہ در خیمہ مقید داشت وبلسے
مراد شیر خان ولپسر مصطفے خان فرمان بکشتنش داد چنانچہ ملازمان او خان مرقوم را حسب الامر برکشتے سوار کردہ آن طرف
دریا بردہ بامر مامور مستعد شدند وعبد العلے خان مع رفیق خود حیدر علی از خان مہلت فصلی دو دو رکعت نماز خواستہ بآن
مشغول بودند کہ درین اثنا حکم ممانعت رسید وہر دو کس را برگردانیدند شاہ صادق باعث این استخلاص وضامن
افعال عبد العلے خان گردیدہ بخانہ اش آورد ومعہود آنکہ اگر ہنگامہ مہابت جنگ روے نماید عبد العلے خان از
جاے خود نجنبد ومصدر فسادے وامرے درین خصوص نہ گردد ومہدے نثار خان کہ بازمیندار سرس کلینہ حسب الامر
ہیبت جنگ کاوشہا نمودہ اخراج کردہ بود وقت رسیدن خبر ہیبت جنگ زمیندار وا تباعش برو ہجوم آوردند خان
مرقوم با زریکہ ہمراہ داشت مع معدودے از رفقا باستقلال برآمدہ خود را برہتاس رسانید علے خان قلعہ دار آنجا
بحسن خلق ومہمان نوازے پیش آمدہ بر قلعہ جاے داد وخانہ فقیر کہ عبارت از خانہ والد است از صدمات تاراج
وغارت افاغنہ حق تعالے باین تقریب محفوظ داشت کہ اول یکے از جماعہ داران بہیلیہ ملازم والد کہ دران وقت
ہمراہ بخشے بہیلیہ بود محافظت درہاے حرم سرا ودیوان خانہ نمود وبعد ازان روز دوم بختاور خان کہ نہایت مقرب الدولہ
شمشیر خان واحسان والد بر او این قسم ثابت بود کہ او قرضے از والد داشت ووالد وقت رفتن از عظیم آباد
کاغذ تمسکات دہ دوازدہ ہزار روپیہ را چاک نمودہ زر مذکور باو بخشید وہمین قسم شیخ محمد صلاح لکہنوے وکالے خان
بلیمین کہ ہر یکے زیر بار احسانش بودہ اند در محافظت کوشیدند قبل ازین سانحہ بختاور خان از شمشیر خان عہد گرفتہ
بود کہ چون سیلے سید ہدایت علیخان بمن باید بخشید ووقت تسلط ازان خانہ تعرضے نماید کرد والامن برراز شاہ ولتخواہان
ہیبت جنگ را آگہے خواہم داد چون شمشیر خان با او خصوصیتے داشت بجہت اختصاص بجمیع داشت قبول نمودہ بابختاور خان
عہد ومیثاق موکد بقسم غوث الاعظم نمودہ بود ازین جہت بختاور خان مع شیخ محمد صلاح وکالے خان روز وشب
در دیوان خانہ بودہ آمد ورفت بدرہاے مے نمودند واگر کسے محرک فتنہ گشتہ ارادہ بدے مے نمود رفعاے

خود را که دو سه هزار کس بوده اند جمع کرده مستعد مقاتله مے شدند باین صورت حق تعالے آن مکان را از چنین حادثهٔ عظیم در امان خود محفوظ و مصئون نگهداشت و جسد هیبت جنگ را سید محمد اصفهانے که پدر زن میر حیدر علے کوتوال شهر و داماد میرزا داراب مرحوم بود بالتماس میر حیدر علے برداشته آورد و جزوے از سر صاحب افسر را که بر سر دروازه از صدمات پا بیماسے محفوظ مانده افتاده بود نیز بهم رسانیده کفنے که از کربلاے معلے آورده بودند داده در زمینے که الحال معروف به مقبرهٔ هیبت جنگ در محلهٔ بیگم پوره از محالات عظیم آباد است و در زر خریدهٔ هیبت جنگ مرحوم بود دفن نمودند و شمشیر خان و نامرادان سراسر عناد چون خبر حرکت مهابت جنگ از مرشدآباد شنیدند بے حیائی را کار فرما شده زن و دختر احترام الدوله را با پسر کوچک او میرزا مهدے نام بر رتهٔ بے ستر و غلاف سوار کرده از رسته بازار عظیم آباد عریان در نظر مردم نمایان به لشکرگاه خود بردند و مورد لعن و طعن موافق و مخالف گشتند و در چند روزه اقتدار مستعار و زر و وبال خلائق به دوش خود بمرتبه برداشتند که غیر از نویسندگان اعمال دیگرے را مجال تحریر و تسطیر آن نیست و قریب به چهل هزار سوار داشتند که کمتر از این پیاده که آن هم اکثرے افاغنه بودند بهم رسانیده و مرهٹه را که با خود از مدتها بر اسلات و ارسال سفرا متفق نموده بودند نیز یکدل گردانیده و تمام توپخانهٔ عظیم آباد را با سرانجامش مهیا عازم حرب مهابت جنگ گردیدند

ذکر رسیدن خبر وحشت اثر کشته شدن احترام الدوله بهادر هیبت جنگ بمهابت جنگ و استعداد نمودنش بجنگ افاغنه و آمدن بعظیم آباد و ظفر یافتن بر شمشیر خان و میر حبیب وغیره معاندان بتائید ایزد منان

زمانیکه مهابت جنگ بداعیهٔ حرب و تنبیه میر حبیب و جانوجے مرهٹه از مرشدآباد برآمده او اسط زمستان در امانے گنج خیمه داشت خبر این حادثهٔ عظیمے و سانحهٔ کبرے رسید اگرچه باعتبار تسلط چنین مخالفان قوے چنگ که صاحب الوس و با مرهٹه متفق بودند و چنین فرزند که چشم و چراغ خاندان بنابر رشادت در امور ریاست با خود همسر و همشان میپنداشت به قتل رسید و برادر و دختر و دخترزاده بالقید و ذل اسیرے گرفتار شدند و صوبهٔ عظیم آباد از تصرفت بدر رفته بدست مخالفان افتاد و اکثر فوجش افغان بود نهایت اضطراب و تشویشات عارض مزاج مهابت جنگ باعتنا گردید لیکن در ظاهر احوال اصلاً و قطعاً سر رشتهٔ صبر و قرار و عزت و وقار را از دست نداده در کمال استقلال به احضار تمامی رؤسای فوج از صغار و کبار فرمان داد بعد حضور و جلوس آنها سر حقهٔ راز بر کشود و فرمود که صاحبان سنگ آمد و سخت آمد فرزند رشید من کشته شد و برادر و فرزندان من بذل اسیرے گرفتار آمدند بعد سنوح چنین حوادث زندگے ناگوار و غیر از کشتن و کشته شدن چاره کار ندارم اراده شما چیست و یار و یاور من درین امر از رفقا و مخلصان کیست همه با متفق اللفظ معروض داشتند که ما مطیع و منقاد و تابع حکم و ارشاد بعد استماع جواب ملازمان فرمود که چون حقوق رفاقت شما از سالها بر من است هر که داعیه رفاقت و اعانت من داشته باشد من هم جان و مال خود را از و مضایقه نخواهم داشت و هر کرا رغبت نه باشد متعرض احوال او نیستم چه هرگاه موت را بر چنین حیات ترجیح داده باشم براے مردن همینے مدد کار نیست قاطبهٔ حاضران همه یکزبان بعرض رسانیدند که بر بندگان حقوق سابقه

غمگسار گے جناب عالی ثابت و با نواع عواطف و عنایات مشمول بوده ایم اکنون نیز از جانفشانے ارادہ دیگر نیست فرمود که اگر بر قول خود صادق اید پیمان را بایمان مؤکد و مشید سازید که موجب مزید اعتماد و ازدیاد وثوق من گردد چون قبول نمودند قرآن را حاضر ساخته از جمیع رؤسا در بارهٔ وفاق و میثاق قسم گرفت بعد ازان گفت که من مدیون شما هستم و وجوه مشاهرهٔ شما بر ذمهٔ من باقی و لازم الادا است در رسانیدن وجوه مذکوره مقصر نخواهم بود و هرگز در چنین حال که شما مضائقه جان خود در راه من ندارید من نیز صرفه در اداے مال نخواهم کرد لیکن مسئول آنکه به مرور و مدارا ز طلب خود از من بگیرید فرق سپاه بجمیع قبول نموده در امر رفاقت یکسو و متحد شدند آنگاه مهابت جنگ در فکر سرانجام زر افتاده مبلغی از شهامت جنگ و بعضے از زوجه او و بعضے صبیه خویش و از جگت سیٹھ و دیگر مہاجنان و ساہوکاران و اعیان نیز قرض گرفته تنخواه سپاه را بسے بلیغ ادا فرموده هنوز هم از مرسوم آنها وجہے باقی مانده درین ولا فوج مرہٹه به حوالے شهر رسیده شروع هنگامه سازے نمود چون جنگ مرہٹه ساجبت دارد دیگیا و یک محل نے باید دست‌ستیز و آویز آنها مقرون بفرار و گریزے باشد در رفتن عظیم آباد خاطرش را تردد روے داد آخر از اماکنے گنج تعاقب مرہٹه تجشم فرموده تا سرانجام سفر عظیم آباد و تهیهٔ اسباب در محل مذکور استقامت ورزیده صولت جنگ را به بهگوان گوله فرستاد که سد راه مرہٹه از انجا تا شهر بوده مسالک وصول رسد غلات مسلوک دارد تا گرانی روے ندهد فرمود که مرا محاربه با افاغنه و نهضت تا عظیم آباد ضروری است اغماض ازان امکان ندارد و مرہٹه درین نواح انتشار دارد تدارکش بالفعل ازین صورت نمی تواند گرفت هرکس بهر ماسنے که دائم و تواند برود به استماع این مقال اصحاب قدرت و استطاعت به مواضع آن طرف گنگا یعنی شمالے دریاے مذکور باماکن مختلفه خود را کشیدند و جمعے را طاقت و استعداد نبود در رفتنهاے خود به مرشد آباد نشسته توکلا علے الله تعالے آرمیدند و مهابت جنگ تهیهٔ حرب دیده و از سرانجام اسبابے که باید فارغ گردیده بحسن بیان و اعطا و احسان تالیف قلوب سپاه نموده در اوائل ماه ربیع الاول سال یک هزار و یک صد و شصت و یکم هجرے با پانزده شانزده هزار سوار و قریب هشت هزار برق انداز رایات عز و جلال بسمت عظیم آباد برافراشت و از اماکنے گنج نهضت نموده در چپانے ده کروہے مرشد آباد براه عظیم آباد و اقست نزدل [illegible] نمود و شهامت جنگ بهادر و عطاء الدخان بهادر ثابت جنگ را با پنج شش هزار سپاه گذاشته سید محمد جعفر خان را نیز متعین مرشد آباد فرموده و بنا بر اینکه سالهاے بسیار خدمت بخشی گرے به میر مذکور مفوض بود به وسیلهٔ التماس وا شد هاے شهامت جنگ درهمین عرصه با چندے قبل ازین سانحه براے استرضا و دلجوئے او مرتبه ثانیه از عزل نور الله بیگ خان خدمت بخشیگری بنام میر محمد جعفر خان مقرر شد و بدین سبب که مرہٹه در حوالے مرشد آباد بود مظنه آن مے شد که در کوچ چارسوے لشکر منصور محیط بوده مانع وصول اجناس غله و باعث حرج مردم و عسرت معاش لشکریان خواهد شد فرمان داد که اقبالان همراه ارد و دیگر جمعے که استطاعت داشته باشند بقدر مقدور غله و غیره مایحتاج بر سفائن بردارند خلاصه بعد انتظام مهام ضرورے از چپانے ده اعلام اقبال برافراشت و بدفع اعادے همت گماشت و مرہٹه بعد نهضتش شارع معروف را گذاشته و دست از مرشد آباد برداشته از راه جنگل براى نصرت و اعانت افاغنه روانه عظیم آباد شد

ذکر فرستادن معین الدوله سیف خان شیخ دین محمد جماعه دار ملازم سرکار

خود را به کمک شجاع الملک بهادر مهابت جنگ و بعض سوانح اثنای راه

سیف خان فوجدار پورنیه شیخ دین محمد ولد شیخ مجاهد را که جامه‌دار عمدهٔ سرکار او بود با یک هزار و پانصد سوار برسم اعانت فرستاده خود بعذر بیماری تمسک جست شیخ دین محمد از گندمه گوله عبور گنگا نموده در زمانیکه مهابت جنگ بمونگیر رسیده روزی چند بنا بر بعض امور مقامات داشت وارد سلطان گنج گردید و مرهته خبرش شنیده از حوالی لشکر مهابت جنگ ایلغار نموده شیخ مذکور را مع همراهیانش فرو گرفت او تمام روز با جمعیتی که داشت جنگیده پایداری‌های نمایان نمود و مستعجلی را فرستاده مهابت جنگ را اعلام کرد مهابت جنگ اگرچه فرستادن فوج دور از خود صلاح نمی دانست اما بغیرت پسران عمر خان و دیگران را به کمک او فرستاد هنوز آنها نرسیده بودند که مرهته قربت شب دیده وقت غروب آفتاب بعسکر خود برگشت و شیخ دین محمد فرصت یافته وقت شب کوچیده اول صبح بکیگیان ملحق گردید و باتفاق بعسکر مهابت جنگ رسید روز دیگر بملازمت و شرف حضور مهابت جنگ رسیده مورد تحسین گشت در ضمن ذکر احوال التماس نمود که بارود عنایتی سیف خان درین جنگ اختتام یافت قدری از سرکار عنایت شود تا در جنگ افاغنه حاجت بالتماس نباشد مهابت جنگ درین باب استادگی نموده در صرف باروت استعجالها نمود و شیخ مذکور اظهار امتداد مدت جنگ که از صبح تا به شام بود می‌کرد مهابت جنگ در قبول آن تردد داشت بهزار سماجت قلیل باروتی عنایت نمود محل تعجب است از چنین امیر مقتدری در چنین اوقات اینهمه سماجت در اعطای این قسم اشیا فاعتبروا یا اولی النهی و در عبور همین سفر دوست بیگ بدخشی که یکی از جماعه‌داران سرکار بود شخصی را گرفته آورد بعد استفسار و استکشاف معلوم شد که خطوط عطاء الله خان بنام شمشیر خان و سردار خان مشتمل بر استدعای مرافقت و موافقت و ترغیب باتحاد و اخلاص و تحریص و تشجیع بر محاربه همراه دارد چون مهابت جنگ به بهاگلپور رسید مرهته مع میر حبیب از جنگل بر آمده بر سر نالهٔ چنپانگر اند کی با ساقهٔ لشکر پیچیده و بعضی مردم بنگاه را ایذا رسانیده رو براه دادی فرار نهاد چون عساکر منصورهٔ مهابت جنگ وارد مونگیر گردید راجه سندر سنگه زمیندار ٹکاری که به پرورش مهابت جنگ و حقوق شناس عنایت او بود مع کامگار خان میئن زمیندار ترهت و سمای به ملازمت مهابت جنگ رسیده مورد عنایت گردید و مقارن در ورود اینها زبدة الفقها اسوة العلما کاشف رموز خفی و جلی مولانا میر محمد علی ادام الله ظلال افضاله به مهابت جنگ رسیده بشرف ملاقات خود مشرف فرموده‌اند که از احوال سعادت اشتمال ایشان در پایان ذکر سلسلهٔ مهابت جنگ در علتش از دنیا مذکور خواهد شد و خادم حسن خان هم که از کمک و رفاقت مهدی نثار خان برگشته بعظیم آباد می آمد نزدیک پهلواری سانحهٔ هوش پرواز گشته غدر ان خاوند خود هیبت جنگ بهادر شنیده بنا بر بعضی جهات راه بدر رفتن نیافت و با شمشیر خان بوده انتهاز فرصت می نمود خبر محرب وصول مهابت جنگ شنیده از لشکر افاغنه گریخته در مونگیر ادراک شرف عتبه بوسی نمود و اسمعیل قلی خان که حاکم مونگیر بود از انجا گریخته در مرشد آباد بملازمت مهابت جنگ زیرک گردیده اما از نظر افتاد

ذکر نهضت شمشیر خان با افاغنهٔ فراهم آمده از باغ جعفر خان بداعیهٔ استقبال مهابت جنگ و ملاقات افاغنه با مرهته و میر حبیب و مخادعهٔ هر دو فرقه با همدیگر

ازان طرف شمشیر خان و سردار خان نیز با حشم فراهم آورده خود که پنجاه هزار سوار بود بر بهوسنے ادبار غلط کار راز باغ جعفر خان بطرف
قصبه باڑه روانه شد و مهابت جنگ بعد از چند مقام که بنا بر آرام سپاه لائق بود از مونگیر مستظهر بتائیدات ربانی اعلام ظفر ارتسام
بر افراشت درهمین اثنا میر حبیب با جانوجی پسر رگهو بهوسله مع فوج مرہٹه در جوار عظیم آباد رسیده از آمدن خود بافاغنه آگهی داد
و افاغنه که اول بتحریک میر حبیب و مرہٹه باین امر اقدام نموده بودند بقصد ملاقات با ردوے مرہٹه رفتند و میر حبیب که فتنه
پردازے و آتش افروزے در مزاج داشت و بانواع شتے در تخریب بنیاد دولت مهابت جنگ و ملک بنگاله ساعی بود
اما طلعش یاوری نمے نمود شمشیر خان و سردار خان را بعطاے خلاع فاخره امتیاز بخشیده به آداب نوکرے نواخت و بزعم
خود صوبه دارے بهار بآنها تفویض نموده رخصت انصراف ارزانی داشت افاغنه بنا بر اثبات دعواے مواجب مشاهره درین
خصوص تعبیت نموده روز دیگر میر حبیب و میرزا محمد صالح و موهن سنگه وغیرهم چندکس را بتقریب ضیافت طلب نمودند و بعد ادائے
مراسم مهمانے خیمه که براے آسائش و خواب آنها برپا کرده بودند نشان داده و به منازل معینه خود ها رفته جمعے از افغانان
را فرستادند که بطریق چوکے حوالی خیمه میر حبیب باشند و هرگاه مشار الیه قصد رفتن ملشکر خود نماید مانع گشته بگویند که ما
بگفته شما بر این امر اقدام نموده کار نوکرے تمام کرده ایم و زین الدین احمد خان را از میان برداشته پنجاه هزار سوار و پیاده
نوکر گذاشته مستعد رزم و پیکار مهابت جنگیم درین صورت مبلغ سی چهل لک روپیه که تا حال تنخواه سپاه شده است تدبیر آن نموده
باید رفت این را برملا افتاده میرزا محمد صالح را از خارج مسموع گشت نامبرده تدبیرے با خود اندیشیده چند سوار مرہٹه را تعلیم
نمود که شما بیرون لشکر رفته ازانجا مضطرب الاحوال گسسته عنان داخل لشکر شمشیر خان شوید و خبر دهید که مهابت جنگ رسیده آنها
به طور معهود بعمل آورده آوازه رسیدن مهابت جنگ در لشکر شهرت دادند میر حبیب وغیره بسراسیمگی قصد رفتن به لشکر خود نمودند
درین اثنا شمشیر خان و سردار خان رسیده اظهار مدعا نمودند میر حبیب جواب داد که بالفعل توقف و این گفتگو باعث
مفاسد و مخالف مصلحت است و سرانجام این قدر مبالغ بآهستگی و بعد رسیدن بلشکرگاه خودے توانم نمود حالا از همه اهم تدبیر
جنگ و مدافعه دشمن است که حریف بر سر رسیده ملخص آنکه بعد گفتگوے بسیار میر حبیب دو لک روپیه را که در ابتدا
موعود بود قبول نموده مهاجنے را ضامن داد و متعهد شد که بالفعل بر ساند باین تدبیر میرزا صالح خود را ازان ورطهٔ هولناک
مع میر حبیب نجات داده به معسکر خود رفت و روز دیگر تقارب فریقین و تقابل فئتین روے داده فاصله بین العسکرین
بیش از سه چار کروه نماند

ذکر جنگ نمودن مهابت جنگ با شمشیر خان و سردار خان و میر حبیب و جمیع مرہٹه ها که بهیئت مجموعے کمتر از هفتاد هشتاد هزار سوار و پیاده نبوده اند و ظفر یافتن بران فوج انبوه به محض تائیدات ایزد جبار

نواب شجاع الملک حسام الدوله محمد علی وردے خان بهادر مهابت جنگ که در تدابیر حروب و جنگیدن با اعدا در زمان خود نظیر
آصف جاه نیز نداشت لب دریاے گنگا را دور داشتن مناسب ندیده کناره اش نمے گذاشت چون از قصبهٔ باره
برآمد دریاچهٔ کوچکے که سابق گنگا بود و حالا دریا این طرف را گذاشته آن طرف جاری گردیده درمیان جزیرهٔ که
درینجا بامعروف بدیره است افتاده و دریاچه مختصرے کم آب این طرف مانده بود مردم شمشیر خان معبر آن را محکم گرفته توپهاے

خرد و کلان بردم آن چیده بودند و عبور از انجا دشوار بود مهابت جنگ معبر مذکور را گذاشته بقدر دو میل برهنمائی زمینداری
بیشتر بطرف مغرب شتافته عبور نمود مردم شمشیر خان بر این عبور که بی خبر آنها وقت سحر میسر شده بود آگهی یافته سراسیمه گشتند و باضطراب
توپها و آلات و ادوات حرب را بر جا گذاشته خود بدر رفتند این اول شکست و وهنی بود که به شمشیر خان و اعوانش رسید
درین منزل مهابت جنگ بنابر پاس شبخون و حیله و ریهای افاغنه سپاه و ردون افواج را مرتب ساخته از خیمه گاه خود
بیرون رفت و به نزدیک توپخانهٔ کلان که سابق تر از جمیع فوج و کمتر مفاصله به مردم مخالف داشت تمام شب بسر برد چون صبح اقبال
او دمید و پرتو انوار عواطف ایزدی بامداد او رسید اول صبح نماز مکتوبه را بهزاران نیاز بتقدیم رسانیده و جبههٔ عجز و
انکسار بر خاک معرکه کارزار مالیده از جناب واهب المواهب جل احسانه فتح و ظفر بر خصم سیاه اختر درخواست و خاک تربت
مقدسه سید الشهداء که همیشه در چنین اوقات با خود داشت برآورده قدری از ان تربت طاهره را ناصیه آرای خود ساخت
و رقت از حد بدر برد چون اشک الیتام از ناصیه حقیقی نصرتها سالت نمود و بر فیل خود سوار رهیای کارزار گشته نزدیک
بمعروف به سرای رانی چار کروه غربی قصبه باڑه بر آب دریای گنگا بترتیب افواج پرداخت بهادر علی خان
را با توپخانه جلوی پیشتر از جمیع فوج گذاشت و حیدر علی خان بهادر را با توپخانه دستی عقب بهادر علی خان و بر پشت ایشان رحم خان
و میر محمد کاظم خان و دوست محمد خان را جای داده هراول ساخت و به طرف یمین که دریا بود فقیر الله بیگ خان و
نور الله بیگ خان و شیخ جهان یار را مقرر فرموده بطرف چپ که مرهته آن طرف و هم به طرف پشت بود نواب صولت جنگ و
محمد اله یار خان بهادر و محمد ایرج خان بهادر و راجه سندر سنگه و پهلوان سنگه و کامگار خان و چندی سرداران دیگر را معین نموده
عمر خان را با فیل نشان خود مع پسرانش که عبارت از اصالت خان و دلیر خان و احمد خان و محمد خان باشند پیش روی خود
نگهداشت و در ساقه لشکر شیخ دین محمد را با جمعی از ملازمان و جماعه داران مقرر داشته خود در قلب لشکر قرار گرفت و شمشیر خان و
سردار خان نیز با سی چهل هزار سوار افغان و پیاده های بخشی بهیلیه و افاغنه تازه فراهم آمده تسویه صفها پرداخته بطرف
دست چپ خود که جوی از گنگا جاری بود حیات خان نام افغانی جماعه دار را با چند ضرب توپ کلان از جوی مذکور
گذرانیده مقرر داشت که از طرف راست نواب مهابت جنگ بخاطر جمع گولهای توپ بر او و لشکریانش زند و خود از کناره
دریا تا عرصهٔ بعیدی صفوف آراسته مستعد مقاتله استاد و مرهته از طرف دست چپ و عقب لشکر نمایان گشته بعد هر ساعتی
حملات دلیرانه می نمود و بسبب تظاهر نواب مهابت جنگ را مع لشکرش نگین وار در میان گرفته از چهار سو احاطه داشتند
حق آنست که درین جنگ آن امیر صائب تدبیر و بهادر دلیر جراتی کرده و استقلالی بکار برده که بی شائبه تکلف کمتر کسی را
در چنین مقام این قسم ثبات قدم و اطمینان خاطر میسر آمده باشد چون تلاقی فریقین و تقارب فئتین روی داد و شروع به توپ
اندازی گردید از انجا که فتح و ظفر بامداد ملیک مقتدر نصیب مهابت جنگ بود در اول جنگ گلهٔ توپی به سردار خان رسیده
سرش برید و دود از نهاد آن سرمایهٔ لجاج و عناد برآمد از کشته شدن سردار خان که مالک نصفی از افواج و دلیر تر از شمشیر خان
بود پشت لشکرش شکست و همراهیان سردار خان را از دست رفته تفرقه در ان مردم افتاد و نوجوانان متهور به مشاهده
تزلزلی در ان لشکر اکثری بحضور مهابت جنگ آمده التماس یورش می نمودند بر فوج و مدارا در جواب می فرمود که لمحهٔ
تماشای برق اندازی باید نمود بعد از ان انشاء الله تعالی البته یورش کرده خواهد شد و درین ضمن حیدر علی خان بهادر
پیش قدمی نموده پیاده های برق انداز را دلدهی ها فرموده و سلک آتشباربان جماعهٔ صاحب ادبار بنوعی

نمود که روز روشن چون شام او بار از کثرت دود بادهٔ علو بهلان تیره بختان سیاه بود چون معرکه کارزار و عرصهٔ جنگ بر مخالفان و جنگ
باوجود وسعت میدان تنگ گردید بشیخ جهان یار و فقیر الله بیگ خان حکم فرمود که بتازند و باعدا حمله آرند اما اثری بران مترتب
نگشت درین اثنا مرهته و میر حبیب با فوج افاغنه که همراه داشت بطرف چپ خصوص بر ساقهٔ لشکر بهیئت مجموعی یورش نموده
هجوم آورد سراج الدوله که فیل سوار اولصق بفیل سواری خاصهٔ نواب معظم بود معروضداشت که غنیم یورش بر سر آورده
و نیز متصل رسیده و تدارکش هم منظور باید داشت نواب معظم جناب بکمال غیظ غلظت فرمود که غنیم و حریف من پیش روست
از مرهته پروائی ندارم انشاء الله تعالی بعد فتح و ظفر با افاغنه مرهته را نیز بعون الله و تائیده از میان بر میدارم و التفاتی
بطرف مرهته و هجوم و غوغای او نه کرده باز تاکید بفقیر الله بیگ خان و شیخ جهان یار برای یورش فرمود درین وقت سواری
از رحم خان و دوست محمد خان و میر محمد کاظم خان و حیدر علی خان که هراول بوده اند رسیده معروضداشت که الحال صلاح
در یورش نمودن است و ما بندگان بر اعادی می تازیم خدا و ندیم اعانت فرمایند فرمود که آفرین بهادران باستظهار نصرت
الهی بتازید و مراهم بر سر خود رسیده دانید چون سوار مذکور برگشته رفت مهابت جنگ قبضهٔ کمان در دست جرأت گرفته و تیر
از ترکش کشیده دست نیاز بدرگاه چاره ساز بدعا بر داشت بعد مسالت نصرت و ظفر بر دشمن تیره اختر بهمراهیان رکاب فرمود
که بهادران حالا زمان اسپ تاختن و جان باختن است هرکرا هوس تحصیل نام و نشان در میدان مردان باشد مردوار بکوشد
و خود یکبار کمان را کشیده داو الش را در دست دیده سوفار تیر بر چله گذاشت و حکم نواختن شادیانهٔ ظفر فرمود چون صدای
نقاره شادمانی بلند شد با خاطر مطمئن فیل سواری بر دشمن راند فوج هراول بمشاهده جسارت خاوند از جای خود جنبید
مهابت جنگ نیز همعنان آنها رسید درین گرمی دوست محمد خان و میر محمد کاظم خان که بر یک فیل سوار بوده اند داعیهٔ
سبقت بر دیگران نموده جویای نام و نشان خود گردیدند و بازار گیرودار گرم گردیده هریکی از حاضران با مخالفان مقابل خود
در آویخت و خون خصم را چون آبروی بیدلان بر خاک ریخت میر کاظم خان و دوست محمد خان فیل خود را پیش برده با فیل
مراد شیر خان برابر کردند میر کاظم خان خواست که تخته هودجش را گرفته بر فیل او بجهد مراد شیر خان اگرچه زخم گولی داشت
لیکن تیغ خود یا کار داغفانی بر دست میر کاظم خان چنان زد که بعض انگشتان دست راستش مقطوع گشته تخته از قبضه اش
بدر رفت دوست محمد خان برجست و برهودج فیل او رسیده و بر سینه اش نشست میر کاظم خان با انگشتان مقطوع نیز بر فیل مراد شیر خان
رفته اعانت دوست محمد خان نمود و باتفاق سر از پیکر او جدا نمودند اما شمشیر خان در ان گیرودار معلوم نشد چگونه از فیل خود
بر زمین رسید و حبیب بیگ یکه ملازم سرکار مهابت جنگ که بمصاحبت و ندیمی دلیر خان پسر عمر خان بسر می برد سرش را
بریده آورد و سر پر غرور آن هردو بمغز دست تقدیر زیر پای فیل نواب مهابت جنگ رسانید و آن جناب بعد چنین
فتح که ابواب انواع شادمانی بر روی او کشود ناصیهٔ شکرگذاری در بارگاه حضرت باری بر خاک نیاز سوده سجدات
شکری که در حیز طاقت بشری گنجد تقدیم رسانید و حکم نواختن شادیانه مجدداً فرمود و فوج مرهته که جانب بسیار امید وار کامیابی
خویش بود بمشاهده امری که در خیال کسی نه گذشت مضطرب الاحوال در کمال انفعال معترف بشجاعت و سپهداری
عروج نیر اقبال آن سبب بهاگوهر افسر دولت و کامگاری روبوادی فرار گذاشت و مهابت جنگ قرین فتح و اقبال
در کمال جاه و جلال متوجه اردوی مخالفان گشته بر بنگاه آنها قبهٔ بارگاه خود بر افراشت

ذکر ملاقات آمنه بیگم دختر مهابت جنگ مع اولاد با پدر والاگهر

آمنه بیگم صبیه او زوجه زین الدین احمد خان با دختر و پسر کوچک خود میرزا مهدی که مقید افغانان در نهایت ذلت و هوان بود
بادراک ملاقات پدر والاگهر عمر دوباره حاصل نمود و طرفین را فرط خوشدلی و خرمی از جبهه و جان و قلب و لسان باداء شکر ایزد
منان دلالت فرمود باستماع این مژده روح افزا خواص و عوام شهر عظیم آباد از ورطات غمهای جان فرسا رستگاری
یافته و بآرزوی ادراک عتبه بوسی شگفته و ذخیره اندوز مسرت ها گردیدند و عموم رعایا و برایا با ردوی آن صاحب اقبال
و زیب افزای وساده جاه و جلال رسید به مشاهده جمال او که آئینه صور حصول مقاصد خلائق بود کامیابی خود دیدند بعد
یک دو مقام آن والا نژاد عالی دودمان اعلام نصرت نشان برافراشت و باکمال فر و شان دوست نواز و دشمن گداز
طی مراحل نموده وارد شهر عظیم آباد گردید و ظلال عواطف و اشفاق بر مفارق سکنه آن دیار که در تمنای این روز از دو و نیم
ماه چشم آرزو و فرش راه انتظار داشتند انداخت و مجدداً باداء شکر واهب النعم پرداخت و ایفای عهود و نذوری که
در این خصوص کرده بود نموده بارباب استحقاق از سادات و مومنین و فقرا و مساکین زرها رسانید و بشهامت جنگ بهادر نیز
برنگاشت که الحمدلله فتح و ظفر بتوفیق خالق دادگر مرزوق و میسر گشته نذور و صدقاتی که در آنجا برای مردم مرشدآباد
معین شده بارباب استحقاق برسانند و دلجوئی ضعفا و احوالی که از جور افاغنه احوال همه شان یکسان بود پیش نهاد خاطر
عنایت مآثر خود نموده بمومیائی الطاف تدارک شکسته خاطریهای سکنه آن بلده فرمود

طلبداشتن مهابت جنگ عیال و اطفال شمشیر خان و مشمول عواطف شدن آنها بر عکس ظن و گمان

جمعی از معتمدین را برای ضبط اموال و املاک کافر نعمتان حق ناشناس بدربهنگا که موطن و مسکن شمشیر خان و سردار خان بود فرستاد
زمیندار بتیا که اهل و عیال آن مفسدان در پناه و جوار او بودند معروض داشت که آن جماعه ازین کمترین امان خواهند
اگر مطلق العنان شوند سه لک روپیه نذرانه می رسانم ملتمس او مقرون باجابت نگشته بعضی از دولتخواهان به آوردن شان
مامور شدند و خود هم برای مزید دبدبه تا زمیندار حیله نکند متعاقب عبور گنگا نموده به بهانه شکار دو سه منزل حرکت فرمود
و صولت جنگ بهادر و صمصام الدوله را در شهر نایب گذاشت چون زوجه و دختران شمشیر خان زمیندار بتیا تسلیم عمله مهابت جنگ
نمود حکم محکم صادر شد که در سواریها محفوظ و مستور از نظر نامحرمان بیرند و بنحوی ایذا و اضرار بحال شان روا ندارند و بعد
رسیدن آنها بشهر از راه دروازه مغربی داخل رسته بازار شده بدر دولتسرا رسانند و در حرم سرا بمکان مناسب
فرود آرند چون حسب الحکم بعمل آمد سراج الدوله را که بمنزله جان او بود در آمدن بحرم سرا بدون ستر و خبر نابودن آنها ممنوع
نمود و از انواع فواکه و مطعومات آنچه خود در غیبت می فرمود به نسوان و اطفال خود و اقربا میداد اول حصه برای آنها می فرستاد
و در محاوره گفتگو و پیغام هرگاه اتفاق می شد غیر از لفظ بی بی تلفظ نمی نمود با آنکه آن جماعه بی هراس حق ناشناس که حقوق
پرورشهای تمام عمر باکمال رافت و عنایت برگردن شان بود کمال ذلت و خفت و بیحرمتی و فضیحت نسبت بناموس هیبت جنگ
مرحوم که فرزند و فرزندزاده مهابت جنگ بود، روا داشته خود را هدف سهام ملامت خواص و عوام و مورد لعن و طعن کل
فرق انام ساختند مهابت جنگ که عقل دوربین و دل دانشش اساس حقیقت آئین داشت بانتقام آن اصلا التفاتی
نکرده برای نام اهتمامی در بدست آمدن ناموس افاغنه نمود چنانچه می فرمود که مرا با ناموس کسی هر چند
اعدای عدو باشد کاری نبوده و نخواهد بود و اینها را فقط برای همین آورده ام که شمشیر خان پاس حقوق مرا نگذاشته

نسبت با فرزندان من کمال بے حرمتے روا داشت هیبت تقصیرے در بارهٔ شمشیر خان نه کرده و من نیز با او بدے بعمل نیاورده ام معهذا اگر کینهٔ با هیبت جنگ بود آنچه نکرد نے بود کرد با ناموس و عورات چکار بود که باعث اینهمه شفقت آنها گردید بعد چند روز شاه محمد آفاق نام شخصے را از اولاد قاسم سلیمانے بتجویز دیگر افاغنه معتمد بهم رسانیده شادے کتخدائے دختر شمشیر خان بخوبے کرده داد و جمیع آنها را بشمول انواع الطاف و عنایت فرموده وجہ تے چند براے معاش آنها معین کرده انعام نمود و حسب المرام آنها رخصت انصراف بوطن که قصبه دربهنگا ست ارزانے داشت مخفے نماند که قاسم سلیمانی افغانے بود بدرویشے مشهور و در عهد جهانگیر پادشاه بنابر کثرت اتباع مقید گشته در قلعه جنهاڑه محبوس ماند چون درگذشت بطرف غربے آبادے قصبه مذکوره مدفون گردید و مریدان و افغانان معتقدش در تعمیر قبر و عمارات اطرافش کوشیده و درین آوان نهایت رونق و نشان داشت اکنون بسبب تسلط جماعه انگلشیه تمام ممالک شرقیه هند و آن قصبه مع مقبرهٔ او بیرونقی پذیرفته افاغنه هم از طاقت افتادند و مداخل و مصارفش نقصان یافته رو بویرانے دارد تا بعد ازین چه شود

فرستادن مهابت جنگ عیال میر حبیب را نزد او و سوانح دیگر

همدرین ایام بشهامت جنگ برنگاشت تا عیال میر حبیب را که از ابتداے پیوستن او بمرهٹه بمرشد آباد محفوظ و محروس بوده اند سوارے هاے خوب و خرج راه زیاده از قدر مطلوب داده مردم معتمد را همراه کرده نزد میر حبیب بفرستند و همدرین اثنا خبر ارتحال محمد شاه بادشاه و سریر آرا شدن پسرش احمد شاه رسید چون مهابت جنگ را باشکار رغبت بسیار بود و جهل پنجاه روز آن طرف گنگا توقف نمود و سراج الدوله که در شهر مانده بود بنیابت صولت جنگ برادر ناگوار آمده حرکاتے چند که لائق بحال او نبود بعمل آورد و این اول اظهار تسلط و اقتدار و ناهنجاریهاے او است القصه بعد سیر و شکار در اواخر رجب معاودت فرموده داخل قلعه عظیم آباد شد و درین آوان امرے عجیب که سرمایهٔ عبرت و انزجار ارباب خرد و مردم هوشیار از تناسخ و تناسل تواند بود روے نمود تفصیلش آنکه چون قبلة الانام میر سید علی محمد عالی مقام مد الله تعالے ظلال افضاله را اتفاقاً عبورے در پورنیه روے داده تعارفے با سیف خان و پسرش فخر الدین حسین خان میسر آمده بود فخر الدین حسین خان پسر کلان سیف خان که معروف بنواب بهادر بود خطے بخدمت میر صاحب قبله مرقوم و عرضے ملفوف آن خط به مهابت جنگ نوشته فرستاد و سید عالی قدر را مضمون عرضے مطلقاً اطلاعے نداده التماس کرده بود که عرضے او را در خلوت از نظر مهابت جنگ بگذرانند ایشان خالی الذهن وقت عصر نزد مهابت جنگ رفته خط خود اول نموده عرضے را از نظرش گذرانیدند مهابت جنگ عرضے را خوانده بمیر صاحب گفت که خوب است نوعے که خواهند فرمود بعمل خواهد آمد چون میر صاحب را اطلاعے نبود متحیر گشته گفتند که مرا خبرے نیست که در عرضے چه نوشته مهابت جنگ عرضے را بدست میر صاحب داد میر صاحب بعد مطالعه دریافتند که بدبخت دران عرضے نوشته خود اظهار بندگے و اخلاص نموده عرض کرده است که اگر اعانتی شود و حکم عالے شرف صدور یابد پدر خود را مقید کرده بحضور فرستد همدرین زمان سراج الدوله نادان با آقا عظیما که مرد ساده صالحے بود کاوشے آغاز نهاد بعثش آنکه سردار خان بنابر سابقه معرفتے که از زمان نوکرے سیف خان با آقاے مذکور که بخشے سرکارش بود داشت سلوک مناسب مے کرد و در استخلاص بعض مردم عظیم آباد پاس خاطرش مے نمود بعض بدگمانے دعوے هشت لک روپیه امانت سردار خان نمود و قتل بے رحمانه زین الدین احمد خان را

معهود

بصلاح و مشورت آقاے مذکور که واسطه جواب و سوال افاغنه بود شهرت داده باز خواست عظیمی در خاطر داشت و مهابت جنگ هم درین خصوص با آقاے مذکور بدگمان گشته خواهان اضرار آن بیچاره بود بسببے و توجه میر محمد علی صاحب مخلصی یافته بفیض رفاقت صولت جنگ ازین تشویشات رهائی یافت

ذکر آزردگی صولت جنگ با عموی خود مهابت جنگ بنا بر خلف وعده و انجامیدن باصلاح و خوشنودی و بهم رسیدن کدورت بی پایان درمیان مهابت جنگ و عبد العلیخان و بعض سوانح همان زمان

نواب صولت جنگ بهادر بتوقع صوبه دارے عظیم آباد که در شروع محاربه افغانان با او وعده بود و شهرت داشت اعزه بسیارے را مثل مهدے نثار خان عم راقم که بعد فتح مهابت جنگ از رهتاس آمده بود و برادر فقیر نقی علی خان و خادم حسن خان و عرب علیخان و غیرهم را که اکثر رفقاے هیبت جنگ بوده اند رفیق خود گردانیده بر اخراجات افزود لیکن نزد چه مهابت جنگ درین فکر افتاد که صوبه عظیم آباد عمده صوبجات است و گذر افواج و وصول آن به بنگاله بدون مرضی ناظم آنجا دشوار و شهامت جنگ مردیست لاابالے و از فهم و ادراک دقائق ریاست خالے و بعد مهابت جنگ دشمن تو ے دختران و دختر زادهاے او سراج الدوله و هر دو برادرش صولت جنگ خواهد بود درین صورت سعی باید نمود که نیابت عظیم آباد به یکے از متوسلان خود باشد بنا برین مقدمه قبائح بودن صولت جنگ در صوبه مذکور و حسن انچه خود تصور نموده بود با سخاے ستشتے خاطر نشان مهابت جنگ نمود و بسراج الدوله دختر زاده خود تعلیم کرد که علانیه و فاشے پیش همه کس بر زبان آرد که اگر صوبه بهار بصولت جنگ مفوض شد من خود را هلاک خواهم کرد چه این صوبه پدر من است عجب وراثت باید بر اسے من باشد نه براے دیگران مهابت جنگ از استماع چنین کلمات چون خاطر سراج الدوله نهایت عزیز داشت و گفته زن خود را هم بنا بر مصالح مقصدے که در نظرش بود که بعد او سراج الدوله بجاے او باشد مناسب پنداشته از اراده خود باز آمد صولت جنگ بدریافت این معنے که گویا خفته عائد به احوال او شد اظهار کدورت و ملال نموده عازم دار الخلافه شاهجهان آباد گردید و از آمد و شد در بار لقا عدو رزید مهابت جنگ بارسال رسل و ارقام رقائم دلجوئے و عذر خواهی ها آغاز نهاد بعد چندین گفتگو صولت جنگ در عریضهٔ اظهار تصمیم ارادهٔ خود نموده مرقوم ساخت که من درین خصوص قسم یاد کرده ام که اگر چنین نباشد بشاه جهان آباد خواهم رفت مهابت جنگ در جواب بدست خود در رقعه نوشته این فقره دران مندرج ساخت کفارهٔ یمین سهل است و ترک رفاقت عم خود جهل و متعاقب رقعه خود بخانه اش رفته گفتگوها نمود و در ضمن آن گفت که باباے من فرط محبتی که مرا با شماست باعث برین سماجتها گشته والا میدانید که من یک مرتبه بزبان عذرے مے گویم و خاطر مخاطب میجویم اگر شنید فهو المطلوب و اگر نشنید باز با او سخن نمے گویم مگر بزبان شمشیر شما را اگر غرضے باعث این اراده گردیده ظاهر نمائید تا مطابق آن بعمل آید رو برو گفتن اگر منظور نباشد حکیم بیگ یا دیگران که حاضر اند بوساطت آنها اظهار نمائید و مراد خود را زیاده برین نرنجانید صولت جنگ بخواے گفتگو دریافته بوساطت ندماے حاضر مقاصد خود را ظاهر ساخت و مهابت جنگ بعضی وجوه مداخل براے مصارفش که افزوده بود مقرر فرموده تسکین آشفته خاطر بهاے او نمود و عبد العلی خان بهادر خال سراسر افضال راقم را بسعایت و حماقت زوجه اش که بحضور مهابت جنگ نمود صحبت ناچاق گشته کار بجائے رسید که احتمال هلاک او بود چه بعضے سخنان پریشان زن او

مشعر بر خیانت شوهر در ناموس مهابت جنگ بود اما مهابت جنگ بپاس صلهٔ ارحام و دیرینه اشفاقیکه بحال او داشت از
قتل او گذشته فرمان بدر شدن از ملک محروس خود داد و عبد العلی خان ناحق از حماقت و بجاجت زن خود لاعلاج و ناچار
بشاهجهان آباد رفت و ذکرش آید * بیت * زن بد در سرای مرد نکو * هم درین عالم است دوزخ او *

ذکر تفویض شدن صوبهٔ عظیم آباد بسراج الدوله و نیابتش به راجه جانکی رام و معاودت مهابت جنگ بمرشد آباد و اخراج نمودن عطاء الله خان از حدود ممالک محروسهٔ خود

چون ایام برشکال قریب رسیده بود مهابت جنگ بنابر انتظام آن صوبه بودن خود در آنجا قرار داده زوجه سراج الدوله
را با راجه جانکی رام بقصد دادن نیابت عظیم آباد از مرشد آباد طلب فرمود بعد رسیدن او خلعت صوبه داری عظیم آباد
بسراج الدوله و خلعت نیابتش براجه جانکی رام مع نوبت و پالکی جهالردار عنایت فرموده بنابر پاس خاطر صولت جنگ
جانکی رام را همراه صدر الحق خان بخدمت او فرستاد تا آداب تفویض خدمت مذکوره بجا آرد صولت جنگ اگرچه کمال
ملال ازین امر در خاطر بهم رسانیده بود اما در ظاهر بنابر امتثال امر عم عالی قدر خود تلطف فرموده پان با ضابطه ممالک هند
عنایت نمود بعد انقضای ایام برشکال جانکی رام را بکار مامور گذاشته و صولت جنگ و سراج الدوله را همراه خویش
گرفته در اواخر ماه ذی القعده لوای نهضت برافراشت و قاصد مرشد آباد گردید چون از سابق بدمعاملگی با عطاء الله خان
متحقق بود درین سفر بنابر بگیر آمدن خطوط او مع حالمش چنانچه مذکور شد عداوت او متیقن گردید هرچند مستحق تعزیرات
بود اما بنابر تحقق خویشی و پاس خاطر زوجه او از انتقامات گذشته بنام شهامت جنگ حکم محکم برنگاشت که عطاء الله خان
را بدون اخذ و جبر و آزار و ضرر جانی بجلدی از بنگاله اخراج نماید که تا ورود عساکر فیروزی آثر خان مرقوم از مرشد آباد
برآمده باشد شهامت جنگ بعد وصول فرمان ابلاغ حکم باو نموده در برآمدنش تقید شدید بکار برد عطاء الله خان چاره
غیر از اطاعت ندیده دل از آرزو و امید ریاست بنگاله که باستظهار مواعید کاذبه میر حبیب اصغر کبری نهایت مرتبه
داشت برکنده رضا بقضای الهی داد و مع عیال و اطفال تمامی اموال که بروایت مشهور شصت لک روپیه نقد
داشت و هفتاد هشتاد زنجیر فیل و دیگر اجناس نفیسه و جواهر و زواهر و جمیع اثاث البیت از مرشد آباد برآمد و عبور گنگا نموده
در حوالی مالده و حویلی میر ضیاء الله که در موهن پور واقع بود تا تهیهٔ سرانجام سفر توقف نمود و مهابت جنگ در راج محل
که مسمی باکبر نگر شده رسوم جشن عید الضحی بعمل آورده بسواری کشتی عازم مرشد آباد گردید و اواسط ماه مذکور در
بهگوان گوله نزول نموده بملاقات شهامت جنگ و ملازمت حسین قلی خان و دیگر اعزه شهر و متوسلان اذیال دولت
که برسم استقبال شتافته بودند مسرت اندوخت و از آنجا بسواری فیل کوه تمثیل از راه خشکی روانه گردیده بکمال
جاه و جلال و قرین فتح و اقبال داخل دولتسرای خود گردید و در ادای شکر این فتح که عطیهٔ عظمی از بارگاه کرم
قادر توانا بود مرتبه ثانیه نذور و صدقات بمومنین و سادات و دیگر ارباب استحقاق رسانیده تذلل و استکانت
در جناب عزت و حضرت احدیت بنوعی که دانست و توانست بعمل آورد و درین سفر بعضی از اعزه که در عظیم آباد بوده اند
مثل اسوة العلما و قدوة الفقها ذو المناقب و المفاخر کاشف الحقائق و السرائر اکبر الملی سید الافاضل میر محمد علی
دام الله ظله و خان جلیل القدر عالی شان انسان العین و عین الانسان زائر حسین خان خلف مرحوم مولوی محمد نصیر

رحمها الله تعالی اکبر و خان ذو المکارم والاحسان تقی علی خان مرحوم بن حاجی عبد الله خطاط مشهور که دیوان صوبه برهان پور در عهد محمد اورنگ زیب عالمگیر بود و خان والا دودمان مردمک دیدهٔ مردمی و مروت منبع نیابیع فضائل و مکرمت علی ابراهیم خان بهادر نوهٔ مولوی مرحوم مذکور همشیره زادهٔ زائر حسین خان مغفور و حاجی محمد خان کشمیری همراه مهابت جنگ به مرشد آباد آمدند و صولت جنگ چند روز بعد از کوچ مهابت جنگ از عظیم آباد بر آمده راه مرشد آباد می برید.

ذکر معاودت فقیر از شاهجهان آباد و میسر آمدن رفاقت صولت جنگ و رفتن همراه او به مرشد آباد و بعض سوانح دیگر که همدرین عرصه روی داد

فقیر نیز درین عرصه که مهابت جنگ از عظیم آباد بر آمد و صولت جنگ عازم بود از شاهجهان آباد به آرزوی ادراک ملاقات والده ماجده و اخوان و خال و عم و احباب و اصدقای همدم که در حادثهٔ شمشیر خان و کشته شدن هیبت جنگ امید بقا و لقای هیچکس از آنها نمانده بود و بشارت حیات شان شنید معاودت نموده بعظیم آباد رسید و در راه مابین لکهنو و فیض آباد با جمد علی خان بهادر خال سراپا افضال خود ملاقی گشته سبب برهمی با مهابت جنگ و اختیار نمودن سفر پرسیدم فرمود که بنا بر نامی و سعایت زوجه ناچاقی صحبت در نهایت مرتبه با مهابت جنگ روی داده و کار از حرج گذشته اتلاف جان را باعث بود بنا بر تاخیر در اجل موعود زنده ماندم و به بلای آوارگی و غربت و جلای وطن و دیگر مشاق و محن مبتلا گردیده عازم شاهجهان آبادم **بیت** زنهار از قرین بد زنهار ٭ وقنا ربنا عذاب النار ٭ و همین سبب اخراج جمد علی خان والده را با مهابت جنگ جواب و سوالی روی داد که مردان را از عهده اش بر آمدن متعذر با غدتا بزنان چه رسد و در گذشتن در چنین مواقع بعد استماع چنان جوابهای درشت با وجود قدرت که مهابت جنگ بعمل آورد نفس ملکی میخواهد مقدور نفوس بشریه نیست و همین جهت نسبتی که هیبت جنگ با سید علی خان برادر فقیر مقرر نموده میخواست دختر خود را باو وصلت نماید بهم خورد و مهابت جنگ آن دختر را بدیگری داده بمصاهرت خود امتیاز بخشید الحق در گذر از جرائم و اغماض از تقصیرات و پاس حقوق ذوی الارحام و اقارب بمرتبه که مهابت جنگ و هر سه برادر زاده های مقتدر را و داشته اند از کمتر کسی مشاهد و مسموع گشته اللهم اغفر لهم و ارحمهم بعد رسیدن فقیر در عظیم آباد وضوح یافت که مهدی نثار خان و نقی علی خان و دیگر اقربا و اکثر احبا و اصدقا مثل غلام رضا خان پسر مرتضوی خان و آقا عظیمای مشهور ببرادر ملک محمد خان و خادم حسن خان و عرب علی خان و میر اسد علی و میر فضل علی و از افاضل عظیم آباد ملا غلام یحیی و میر وحید و مفتی ضیاء الله و مولوی لال محمد و میر عبد الهادی مرحوم برفاقت صولت جنگ قاصد مرشد آباد اند فقیر را مفارقت اینها و سکونت در عظیم آباد که از اکثر اصدقا خالی می ماند دشوار آمده بدون سر رشته رفاقت صولت جنگ همراه عم و برادر خورد ره سپر گردید روز عید الضحی بود که صولت جنگ در نواح مونگیر از کشتی سواری خود لب دریا در مقامیکه خالی از اغیار بود فرود آمده قربانی نموده همانجا از گوشت اضحیه کبابی تیار شده تناول می فرمود فقیر را بخاطر گذشت که روز عید است و خلوت و همین جا او را باید دید از کشتی سواری مع سید علی خان برادر خود فرود آمده روبرویش رفتیم و سلام و ادای رسم مبارکباد نموده تدر گذرانیدیم بسیار خوش گشته حکم بجلوس فرموده در طعام شریک گردانیده وقت برخاستن مبالغه نمود که همیشه در سفر و حضر ملازم باید بود و وجهی بقدر معاش برای بنده و هم برای سید علی خان مقرر نموده دستخط فرمود با نقیه صحبت آن مرحوم خوب

در گرفته در احوال او بقدر اقتضای وقت و مقام انشاء الله تعالی ارقام خواهد یافت چون مدت سفر بانجام رسید صولت جنگ
بنابر ملالی که از نیافتن صوبه عظیم آباد در خاطر و با برادر کلان خود شهامت جنگ نیز عدم صفائی داشت بودن مرشد آباد مستکره شمرده
رحل اقامت خود در بهگوان گوله افگنده امر بجهادسی نمود آخر بتکلیف عم و برادر بزرگ خود که از دلجوئی در آمده ترغیب سکونت
مرشد آباد می نمودند بعد دو ماه از انجا برخاسته در حوالی که آن طرف بهاگیرتی محاذی بیوت جگت سیته واقع بود نزول نمود و خانه
میر حبیب را که بطور خود ساخته بود منزل فقیر و مهدی نثار خان و نقی علیخان گردانید

ذکر تمنا کردن سیف خان معین الدوله ملاقات مهابت جنگ در گنده گوله و نپذیرائی یافتن و رحلت سیف خان و معین شدن فوجداری پورنیه از انتقال او بصولت جنگ و آمدن فخر الدین حسینخان پسر سیف خان بمرشد آباد و ملاقات او با مهابت جنگ و انتقال دیوان خالصه رای رایان چین رای و مامور شدن بهیرو ندت پیشکار بران کار

و بیان آوان که بعد فتح شمشیر خان مهابت جنگ از عظیم آباد معاودت نمود سیف خان که راه مراسلات و ارسال سفرا و هدایا با
مهابت جنگ مسلوک داشته بفرستادن افواج کمک در اوقات مناسبه یگانگت و اتحاد را متوقع بود و چنانچه با حاجی احمد
وقت رفتن بعظیم آباد و با هیبت جنگ هنگام معاودت از مرشد آباد که در شادی پسران خود رفته بود و برگشته بعظیم آباد می آمد
در گنده گوله که از توابع ملک محروسه او بود آمده ملاقات و مهمانیها نموده می خواست که مهابت جنگ هم بهمان روش با او برخورد
مهابت جنگ نظر بعلو شان خود که از جعفر خان و شجاع الدوله مرحوم مرتبه سروری و امارت و سپه داری و شجاعت او گذشته
دعوی همسری بلکه برتری با سلاطین عالیشان داشت ازین استدعا و هوس بیجا ناخوش گشته و در خلوت می گفت که
سیف خان هر چند هفت هزاری و پسر عمدة الملک امیر خان صوبه دار کابل است اما فوجداری پورنیه دارد همیشه سالی
یکبار موافق ضابطه برای ملاقات شجاع الدوله و جعفر خان و علاء الدوله سرافراز خان می آمد برای ملاقات من چرا
نمی آید که این آرزوی زیاده از مرتبه خود می نماید سیف خان که از ماسبق الضمیر شجاع الملک مهابت جنگ آگهی نداشت
و به عم بزرگی دودمان خود سید السنت که مثل حاجی احمد و هیبت جنگ مهابت جنگ هم خواهد آمد با اسباب ضیافت
و مهمانی و هدایا و پیشکشها در گنده گوله آمده اقامت ورزید و خیام و سراپرده های عالیشان برپا نموده مترصد ورود
مهابت جنگ نشست مهابت جنگ هنگام عبور خود از تیلیا گرهی بسفرای متدعی جواب داد که اگر ملاقات منظور دارند
چرا موافق ضابطه در زمان ناظمان پیشین بمرشد آباد نمی آیند سیف خان باستماع جواب ندامت کشیده بمرکز دولت
خود که پورنیه بود برگشت و بعد اندک مدتی مریض گشته صاحب فراش گردید و سل مدتی بعارضه اسهال مبتلا بوده در شروع
سال شصت و دوم از مائه دوازدهم هجرت برحمت خدا رفت و خلف اکبرش فخر الدین حسین خان ناخلف که اصلا لیاقت
سروری و اقارب و اخوان پروری نداشت بجای پدر نشست و بر جمیع متروکات پدر که مبلغ خطیر و جواهرات گران بها
بی نظیر و دیگر اجناس و اقمشه نفیسه کثیره بود قابض و متصرف گردیده دیگر برادران خود را محروم داشت بلکه شنیده شده
که آنچه در دست دیگران بود در ان هم طمع نموده باز گرفت و قلیلی در دست آنها گذاشت و چیزی را که آنها مخفی
توانستند نمود محفوظ اند چون این خبر به مهابت جنگ رسید و صولت جنگ کاری که لائق شان و احوال او باشد

و بنگالہ نگاہداشت سند فوجداری پورنیہ مع جمیع ضمائم و مضافات بدستور معین الدولہ سیف خان بہادر سیف جنگ برای
صمصام الدولہ سعید احمد خان بہادر صولت جنگ مع خلعت و عطایای لائق از حضور طلبیدہ قامت قابلیت او را بعطای خلعت و جیغہ
و سرپیچ مرصع مع پرگلگی و مالای مروارید و فیل مع طلای بیارا است و فوجداری ہوگلی از عزل او بسراج الدولہ بخشیدہ میرزا
پیارن برادر علاتی خود را کہ مخاطب بمحمد یار خان بود بہ نیابتش مقرر داشت و صولت جنگ خادم حسن خان را بطریق ایلغار قبل
از رفتن خود روانہ نمود و آخر ماہ ربیع الاول سال مذکور خود ہم عازم پورنیہ گردید بندہ حقیر و دیگر اعزہ کہ رفیق او بودہ اند با دو سہ
ہزار سوار و سہ چہار ہزار پیادہ برق انداز ملازم سرکارش ہمراہیش گزیدند فخر الدین حسین خان چون چارہ غیر از توسل باذیال
دولت مہابت جنگ ندید عریضہ مشتمل بر اطاعت و انقیاد نوشتہ ابلاغ داشت مہابت جنگ بطمع کار فرما شدہ در جواب
قلمی نمود کہ از من بہر صورت مطمئن خاطر بودہ اینجا تشریف آرند و بملاقاتہا مسرور سازند کہ اگر خدای خواستہ باشد در انجاح مطالب
شما قصوری نخواہد شد چون ابلہ و با برادران سلوکیکہ نباید بعمل آوردہ مہیای انتقامات الٰہی بنا بر بعضی جہات دیگر گردیدہ بود
اطاعت امر مہابت جنگ نمودہ قاصد مرشد آباد گشت و الا نحوی کہ سپاہ و اسباب سفر آمادہ داشت اگر عبور دریاچہ کوسی
نمودہ بدر رود و معتقد زمینداران ترہت و غیرہ نبود کہ با او بمزاحمت برخیزند و اگر احیانا کسی طمعی می نمود باندک انعام و
افضال او را خیرخواہ و بلد و راہبر خود می توانست نمود اما بنا بر بلاہت و اتلاف حقوق برادران بلکہ شامت بدخواہی پدر
کہ نمودہ بود فریب خوردہ با اسباب و سامان بی پایان و سپاہ و افواج بشایان عازم مرشد آباد گردید و در راہ با صولت جنگ
برخورد صولت جنگ پسر کلان خود شوکت جنگ را با بعضی سران سپاہ مثل مہدی نثار خان عم راقم و دو سہ کس دیگر کہ
از آن جملہ این بی مقدار ہم بود برای ملاقات او و تعزیت پدرش فرستاد شوکت جنگ ہمراہ اعزہ حسب الامر رفتہ و ملاقات
نمودہ بازگشت روز دیگر فخر الدین حسین خان بملازمت صولت جنگ آمدہ مورد الطاف و مراحم شد روز سوم صولت جنگ بارادہ
کوچ سوار شدہ در اثنای مرور راہ بازدید نمودہ پیشتر رفت و فخر الدین حسین خان بعد از آن کوچ نمودہ راہ مرشد آباد گرفت
اکنون احوال صولت جنگ جدا در محلش مذکور خواہد شد و تتمہ احوال مہابت جنگ و ورود فخر الدین حسین خان بمرشد آباد
نگاشتہ می آید فخر الدین حسین خان بر جہون کوٹ آن طرف مہانندا افواج خود گذاشتہ بملاقات مہابت جنگ شتافت
بہنگام ورود او بر لب معبر مہابت جنگ جمعی را باستقبال فرستادہ حین ملاقات ہم سلوک مناسب با او مسلوک داشت و برای
نشستن او بفرش سوزنی امر فرمود و عطر و پان و گلاب تواضعات معمولہ ہند بعمل آوردہ خاطرش مطمئن و بجاییکہ
محل اقامتش معین بود رخصت فرمود و او در آنجا رفتہ آسود

ذکر درگذشتن رای رایان چین رای ازین عاریت سرای

و ہم درین احیان رای رایان چین رای در گذشت و بیرون دت بعد انتقال نسبت خود بلا تعین دیوانی حسب الامر
بسرانجام کارہای امور خالصہ پرداخت مخفی نماند کہ این چنین رای عجب متعددی و طرفہ ہندوی بود در معاملات
مالی و ملکی دیانتی و در دولتخواہی و کفایت سرکار آقای خود امانتی داشت کہ مافوقش تصور نتوان نمود و بنا بر
صداقتی کہ داشت کارش بجایی رسیدہ بود کہ مقتدران رفقای مہابت جنگ بلکہ فرزندانش مثل شہامت جنگ
و صولت جنگ پاس خاطرش نمودہ احترامہای کردند روزی بتقریبی در مجلس مہابت جنگ کہ خلوت و اجتماع برادر و برادرزادہا پیش

بود هیبت جنگ مذکور چین راے بتشبیه دیوان خود نمود مهابت جنگ گفت که بابا کار چین راے انسان گذشته است که ذکر او درین مقام توان نمود و ذکر من نیست آقاے من است

نهضت نمودن مهابت جنگ بطرف کتک بنا بر تنبیه میر حبیب و بعضے مرهته و افاغنه و انتزاع نمودن قلعهٔ باره بهاٹے از دست گماشتگان مرهته و گریختن فخر الدین حسین خان از مرشدآباد و قصد پورنیه نمودن و برگشتن از راه بخوف صولت جنگ و توقف نمودن در مالده و باز آمدن بمرشدآباد و مقید شدن و یافتن بهیرون دت خطاب راے رایانی و خدمت دیوانے خالصه باصالت و واقعات دیگر

جانوجے پسر رگھوجے بهوسله بعد ظفر یافتن مهابت جنگ بر شمشیر خان از نواح عظیم آباد خائب و خاسر مع میر حبیب و افاغنه همراهی خود برگشته قاصد نواح مرشدآباد بود در اثناے راه خبر فوت مادر خود شنید و میر حبیب را با چند هزار سوار مرهته و افغان بطرف کتک و میدنے پور فرستاده خود با معدودے از رفقا راه وطن گرفت و رگھو بعد وصول جانو برادر خود او را که ماناجے نام داشت با جمعے از مرهته نزد میر حبیب فرستاد و مهابت جنگ چنانچه مذکور شد بعد وصول بمرکز دولت شکر مواهب واهب العطایا بتقدیم رسانیده بکام و آرام نشست و بیمن عواطف و الطاف او خلق خدا در ممالک محروسه اش بامن و امان رطب اللسان احسان و غیر از فتنهٔ میر حبیب و مرهته فتورے در دیار بنگاله نبود مهابت جنگ استیصال آن بدسگالان بر ذمت همت خود لازم دانسته اوائل ماه ربیع الثانی سنه ۱۱۶۲ هجرت اعلام نصرت احتشام بقصد اخراج ارباب لجاج برافراشت و از مرشدآباد بیرون رفته چند روز بنا بر اجتماع عساکر در کٹره توقف نمود و حیدر علی خان بهادر داروغهٔ توپخانه دستے را با هفت هشت هزار سوار و پیاده برق انداز چند ماه قبل از نهضت خود ببردوان فرستاده امر بیمادوفے نموده بود که اگر احیانا میر حبیب بضابطهٔ و اقتضاے طبیعت خود اراده فتنه انگیزے و خرابی ملک بردوان و نواح مرشدآباد و غیره نماید خان مرقوم سد راه آن جماعهٔ ضاله گردیده نگذارد که مصدر امرے تواند شد بعد فراهم آمدن سپاه مهابت جنگ با افواج بحر امواج عازم بردوان گردید و چون بقرب قصبهٔ مذکوره رسید حیدر علی خان مع همراهیان باستقبال شتافته شرف اندوز ملازمت گردید بعد توقف چند روز که عازم میدنے پور گردید و این اراده تصمیم یافت عملهٔ توپخانهٔ مذکور که عبارت از پیاده هاے تفنگچی و سواران رساله حیدر علی خان باشند براے بقیهٔ تنخواه خود تقاضاے شدید نموده مانع حرکت شدند مهابت جنگ از نزد خود غلام علی خان را مع میرزا حکیم بیگ که معتمد علیه او بود براے استمالهٔ آن جماعه فرستاد و هر چند آن هر دو کس درین باب بیشتر گفتند جماعهٔ مذکوره کمتر شنیده اثرے بران مترتب نشد روز دیگر مهابت جنگ خود بخانهٔ حیدر علیخان رفته هر چند خواست که برشحات زلال افضال خود نوائر مشعله آن ظلمت سرشتان فرونشاند و بعضے از وجوه مرسومهٔ آنها عجالةً رساند و باقی را بر شهامت جنگ تنخواه نماید تا به مرور آن هم بوصول انجامد مفید نیفتاد و بر دستور بهمان سماجت خود اصرار داشتند میر افضل علی جماعه دار از سواران رساله حیدر علی خان شریک آن جماعت بلکه نشار این فساد و محرک آن مفسدان بود مهابت جنگ بمشاهدهٔ این حال تکیه بر حمایت

ونصرت ایزد متعال نموده تمامی آن جماعت بر طرف فرمود و دست از دامن اعانت و رفاقت شان کشیده روی
توجه بر دفع اعدا آورد و فخر الدین حسین خان باستماع این احوال خللی در ارکان دولت مهابت جنگ تصور نموده بفهمانیدن
بعض مخلصان احمق معلوم نیست که چه چیز بخاطر آورده بی اطلاع شهامت جنگ عبور گنگا نموده بلشکر خود ملحق شد و باتفاق
فوج و حشم قدم در راه گذاشته بطرف پورنیه راهی گردید صولت جنگ باصغای این خبر نموده بافوج و اسباب مقاتله
باراده مقابله از دار العماره پورنیه برآمده دو سه منزل طی نمود چون در میان چنان مسافتی نماند فخر الدین حسین خان از بی جرأتیها
مضطرب شده بحال خود در ماند و ارسال عرائض نیاز نموده استدعای عدم تعرض با خود و درخواست راه یافتن کرد تا بدر رود
صولت جنگ عذر آنکه بی اذن مهابت جنگ این کار ازمن نمی تواند شد در میان آورده جواب داد که بهتر همان ست که براهیکه
آمده است برگردد آن احمق بی جرأت لاعلاج برگشته در مالده سکونت نمود و مهابت جنگ از بردوان باعتماد نصرت ایزدی
بی توپخانه و توپ بعد قطع مراحل در حوالی میدنی پور نزول فرمود و میر حبیب با جمعی از مرهته که در میدنی پور چهاونی داشت
باستماع خبر ورود مهابت جنگ قریب آن مکان آتش بامأکن خود در زده و همه را سوخته راه فرار پیش گرفت مهابت جنگ قرین
عزت و اقبال از خارج آبادی میدنی پور رود خانه کنسائی عبور نموده منزل ساخت و اعلام اعتلا برافراشت منهیان بعرض
رسانیدند که در اطراف جنگلستان میدنی پور افواج مرهته رخت ادبار افگنده است حکم داد تا میر محمد کاظم خان و دوست محمد خان وغیره
بتعاقب آنها شتافته دمار از روزگار آن مدبران برآرند مشار الیهما بطریق شبگیر و ایلغار خود را بآن برگشته بختان رسانیده آتش قتال
برافروختند و از طرفین دلاوریها بظهور رسید مع فتح و نصرت نصیب اولیای دولت مهابت جنگی گردید افواج مرهته بحال تباه
طرف کتک روانه شد و مهابت جنگ عازم پیشتر گشته ببالیسر بندر نزول نمود دران محل بوضوح پیوست که میر حبیب و مانجی
یارای مقاومت در خود ندیده بافوج مرهته و افاغنه در جنگلهای اطراف کتک آواره گشته دورتر رفت مهابت جنگ
طی منازل نموده از سرحد و بهدرک و جاجپور گذشته بمنزل بره که از انجا تا کتک تخمینا هجده کروه خواهد بود نزول نمود
در انجا عرائض سید نور و سرانداز خان و درم داس هزاری تفنگچیان که حارسان قلعه باره بهاتی و متصرف ملک
نواح کتک بودند از نظر مهابت جنگ گذشت مضمون آنکه ما بندها مطیع و منقاد جناب عالی و تابع امر حضوریم هرگاه رایات
عالیات در ساحت این بلده پرتو نزول اندازد مفاتیح ابواب حصار بتحویل ملازمان سرکار دولتمدار نموده بشرف ملازمت
استسعاد می جوئیم و راه انقیاد و اطاعت بسر می پوئیم مهابت جنگ بنابر تنقیح و تفتیش میر حبیب مع افواج دران صحرا
که آوارگی ورزیده بود چند روز در تعاقبش راند و داخل جنگلهای صعب المسالک گشت عدم رسیدن غلات نرخ حبوب
در لشکر تعسر گرفت و ازدحام و تشابک اشجار بمرتبه بود که افواج هراول که چند کروه پیشتر رفته بود تا سه روز خبر آنها بنواب و خبر نواب بآنها
نبود و هر دو گروه متفحص هم بودند ازین جهت تشویشی به مهابت جنگ لاحق گشته بنقارچیان حکم نمود که بچهار طرف لشکر برآمده نقارهای
فیلی بزرگ و کرناهای گران متواتر بنوازند و این تدبیر موافق افتاد افواج مقدم که بفاصله کمی بودند صداهای کوس و کرنا شنیده
بهمان جانب شتافت و [illegible] بمهابت جنگ رسیده سرمایه مسرت همدیگر گردید و چون معلوم شد که اثری از مرهته و
میر حبیب پیدا نیست ازان صحرا برآمده بعضی از افواج را بر دره جنگل گذاشت و با دو هزار کس که همراه رکاب گرفته بود
از محل بره بشتاب تمام بقصد تسخیر قلعه باره بهاتی شتافت و تمام شب تا نصف روز آینده متصل طی مسافت نمود و از دریای
مهاندی که بپای حصار باره بهاتی می گذرد گذشته در نظر هر قلعه مسطوره اعلام هیبت اعلام مرتفع ساخت مخفی نماند که

حکایت دخول مهابت جنگ در صحراے انبوه و افتراق هر دو گروه از لشکرش و بهم رسیدن آنها بصدای کرنا و کوس اشتباهی دارد که درین یساق واقع شده یاد یساق دیگر اما سنوح این ماجرا بے شبهه است القصه چون فوج مهابت جنگ شش پهر بلا فاصله راه سے برید بجمله دو هزار سوار حین ورود دریاے حصار قریب بسه صد سوار در رکاب حاضر و از فرط کسل و کلال مجال جدال و طاقت قتال در احدے نبود و فی الحقیقة از چنین سردار دانا سے هوشیار عجب عمل سفیهانه سرزد اگر درین هنگام اهالے قلعه بقصد شب برسر آمدند کارش باتمام و نام و نشانش بانجام سے رسانیدند محض بتائید قادر متعال و میمنت طالع و اقبال خوف و هراس بر ضمائر و بواطن محصورین که جمعے کثیر بوده اند استیلا یافته چاره کار در اطاعت و انقیاد دانستند و دران روز شدت حرارت آفتاب بافقدان سر سایه که بنابر طول مسافت خیمه احدے نرسیده بود یاد از صحرای قیامت می داد آخر همان روز سید نور و دهرم داس بملازمت رسیده و رخصت انصراف یافته مامور شدند که فردا صبح خود را مع سرانداز خان بحضور رسانیده قلعه را تسلیم ملازمان نمایند اما چون بر آنها اعتماد نبود با زمرهٔ از خواص خود فرمود که فردا صبح هرگاه حاضر شوند اینها را به تیغ بیدریغ بگذرانند و سراج الدوله را وقت خواب باین کار مامور فرمود تا راز را بر ملا نکنند بناء علی هذا صبح روز دیگر که شام عمر آن بیچارگان بود مهابت جنگ در خیمهٔ مختصرے که دران وقت رسیده بود نشسته و سراج الدوله بیرون قنات در سایه آتش با اصحابیکه بآن کار مامور بودند اقامت داشت که سید نور و دهرم داس آمده مجرا نموده پیش مهابت جنگ رفتند و سلام نموده در مجلس ادا مور بجلوس و مشغول استماع سخنان دلاویز او شدند متعاقب این هر دو سرانداز خان با چند نفر نزدیک چوبداران و حجاب رسیده از اسپ فرود آمد سراج الدوله بمجرد ورود او بقتلش فرمان داده کسانے که مستعد این کار حاضر بودند باو در آویختند او نیز دران حال با وجود مشاهدهٔ مرگ دل از دست نداده و حواس را در دست داشته شمشیر از کمر برکشید و بقدر امکان مقاتله نموده قاصد بود که تا بمهابت جنگ برسد اجل امان نداد و به ضرب دست بعضے از مقربان بعالم عقبیٰ شتافت سید نور و دهرم داس باستماع این خبر بے حواس و مضطرب گشته بسعے کسانے که در حول آنها حاضر بودند اسیر پنجهٔ تقدیر گردیدند و حسب الامر سپرد کشور خان که شقیے بیباک و زندان بان ناپاکے بود شدند مردم قلعه که اتباع و رفقاے اینها بودند بشنیدن این خبر پریشان خاطر و غیر مطمئن گشته دریاے قلعه را بستند و آماده پیکار نشستند و مهابت جنگ بودن خود در پاے حصار از قانون خرد بیرون دیده میر محمد جعفر خان و فقیر الله بیگ خان و راجه دولبهه رام و دیگران را که از تعاقب میر حبیب اطمینان حاصل نموده بحضور رسیده بودند در باب محاصرهٔ قلعه و تضییق محصوران مامور نموده خود بدولت داخل دار الامارة کٹک گردید و تا پانزده روز هنگامه قلعه ستانے گرم بود آخر الامر محصوران مدافعه با چنین افواج نصرت امواج و خلو قلعه از اسباب قلعه دارے خارج از حد طاقت خود دیده بتوسط میر محمد جعفر خان و راجه دولبهه رام بشرط عفو جرائم و امان پیغام تفویض قلعه به ملازمان فیروزے نشان دادند مشار الیهما ملتمس مستامنان بعرض رسانیده بعد پذیرائی مژدهٔ امان بآنها رسانیدند حارسان ابواب قلعه چون در دولت برروے مهابت جنگ کشاده فوج بهیئت مجموعے پیش میر محمد جعفر خان و دولبهه رام شتافتند و مهابت جنگ براے ملاحظه حصار داخل قلعه مذکوره شد

ذکر مجملے از احوال شهر کٹک و قلعه باره بهاٹے

قطعه زمینی که دران عرصه قلعه مذکور و شهر کٹک واقع شده میان دو رود خانه مسمے بمهاندا و کٹهجوری است و اطرافش که

دریا

اتصال و اشراف بر دو دخانهاے مذکور دارد از سنگهاے استوار که باصطلاح مشهور پشته مے نامند مستحکم ساخته اند و هر دو دریا در غیر ایام برسات پایاب آب و در برشکال پهناے مهاندا قریب بدو کروه و عرض دریاے کتهه جورے بقدر نصف آن خواهد بود و قلعه بر کنار مهاندا واقع و دور حصار قریب بسه کروه تخمیناً خواهد بود که از سنگ و خشت و گچ و آهک در کمال استحکام و رصانت بنا یافته و خندقے پخته عریض بر اطراف قلعه است و آبادے شهر کتک بر ساحل کتهه جوری است و فاصله میان این شهر و قلعه مسطوره قریب بدو کروه و عمارات و ابنیهٔ حکام و بیوت اغره آنجا که بر دریاے کتهه جورے بر پشتهٔ پخته مذکور اتفاق افتاده در کمال ارتفاع و بلندے پشته هاے عمارت جائے ده گز و جائے قریب بنصف ارتفاع مذکور و در زیر اکثر ابنیه آب دریاے کتهه جورے جاری است و آن طرف آب دریاے مذکور باختلاف مواضع از دو کروه تا چار پنج کروه مسافت صحراے وسیع خوش فضاست و متصل آن جنگل اشجار عظیمه در کمال خضرت و صفا و انتهاے آن جنگل ابتداے دامن جبال فلک آسا و سکنهٔ آن شهر را این هر سه کیفیت هر زمان در نظر است و چون قطعهٔ مذکوره از هر دو طرف دریاها محیط افتاده اگر مخالفان در اوقات طغیان آب باتفاق زمینداران آنجا قصد محاصره کنند وصول جنس ماکول وغیره مایحتاج از جملهٔ ممتنعات است و در برسات اگر کسے قاصد بنگاله گردد چون در هر منزلی دریاچهاے عمیق واقع و مانع عبور و مرور و قطع طریق و رسیدن بمنزل مقصود از جملهٔ متعذرات مهابت جنگ که این قسم امور همیشه ملحوظ و منظور مے داشت زیاده توقف دران بلده دور از صواب دانسته انچه میسر گشت مغتنم شمرده شیخ عبد السبحان نامے را که در رساله راجه درلبهه رام از جملهٔ مفلوکین مجهول الاحوال بود به نیابت کتک مقرر ساخت سبب آنکه مهابت جنگ بنابر جهاتے که مذکور شد در معاودت عجلت داشت و بسبب خوف مرهته که در قرب و جوار کتک و منتظر فرصت در کمین بود و رسیدن افواج کمک از مرشد آباد بنابر بعد راه و برسات امکان نداشت احدے قبول نیابت آنجا نمے نمود و شیخ مشار الیه که ترقے باین مرتبه هرگز در خاطرش نمیگذشت عند التکلیف از نعماے غیر مترقبه شمرده بمقتضاے این مصرع سلطنت گرچه بها زیست خوش است + متقلد این امر خطیر گشت و جهت تعجیلے که در ضمیر مهابت جنگ جلوه گر بود مردم دیگر نیز برای العین مشاهده دیدند چه هرگاه شیخ عبد السبحان را به نیابت گذاشته عنان عزیمت بسمت مرشد آباد منعطف گردانید با آنکه آفتاب در جوزا و شروع ماه اساڑهه بلکه آخر ماه جیٹهه بود باران متواتر بنوعے مے بارید که هیچ روزے از ترشح و تقاطر خالی نبود و گاهے اشتداد مے نمود و دریاچهاے کوچک که حین رفتن نهایت کم آب بود هنگام عود بنوعے طغیان داشت که عبور و مرور از انها بصعوبت دست میداد و هرچند آب بعض از ان دریاچها تا بسینه و کمر بود اما بنابر زور آب گذشتن از ان متعذر مے نمود و بر دیگر نا لهذا اکثر انسان و حیوان تلف شدند چنانچه در ترجمهٔ یوسف علی خان بن غلام علی خان مذکور است که بر نالهٔ ترهان که قریب میدنے پور واقع ست با وصف آنکه عرض آن آب بسیار کم بود اما از کمال شدت جریان و عدم تیسر سفائن عبور منحصر به تعبیه گهرنے بود و گهرنے عبارت از ان ست که سبوها و مشکهاے خالی پر باد در ابا سنے و چوب و اشجار موز متصل بپهلوے هم از ریسمان بسته بران عبورے نمایند اسباب متاع و مردم بران و اسپان و حیوانات دیگر را بشناے گذرانیدند بنا برین از جنس اسپ و گاو صد با تلف شده باشند از ان جمله معابر معابرے که خان مرقوم عبور نمود و ناظر و محاسب بوده هفتده اسپ غلاق بحر فنا گشتند برین قیاس باید کرد معابر دیگر سابر رود خانهٔ کهنسائے که متصل به میدنے پور واقعست و آبش بسیار طغیان داشت زیاده از سه چار سفینه میسر نشد و عبور تمامے لشکر بران انحصار داشت خلاصه در کمال اشکال عبور از ان دریاچها میسر گشت و تفصیلش

تطویل بلاطایلست اما نهایت صعوبت و مشقت بنا بر گل ولاے راه و زیادتی آبها عائد حال لشکریان گردید اگر اندک درنگی در کتک روے میداد رسیدن بمرشد آباد از متعذرات بود دلیل این که مهابت جنگ با لشکر از کتک کوچ نمود میر حبیب که در گوشهٔ صحراے با فوج مرهٹه خزیده بود عازم استخلاص قلعه و شهر مذکور گردیده تا صد بدست آوردن شیخ عبد السبحان گشت چون شش هفت روز از کوچ مهابت جنگ گذشت میر حبیب نزدیک به کتک رسید شیخ عبد السبحان با آنکه مقابله با چنان فوج گران از تاب و توان خود بیرون مے دانست بمقتضاے غیرت و جرات با قلت اعوان بمقابله میر حبیب و مرهٹه شتافت و بعد از تقارب بمقدور خود مساعی جمیله در محاربه نموده بقدر طاقت ساعی به تقصیر نشد چون جراحات متواتره با و رسید و دستش بزخم شمشیر از کار رفت بسر در آمده اسیر مخالفان و محبوس دشمنان گردید و حدوث این سانحه که قبل از وقوع بر آراے صائبه ظهور داشت در حوالے بالیسر بندر بعرض مهابت جنگ رسید چون وقت اقتضای تدارک نداشت موقوف بر اوقات دیگر ماند و مهابت جنگ بعد از طے مراحل اواخر جمادے الاخرے بکٹوه رسیده بر جسر سفائن که قبل از ورود لشکر مرتب شده بود عبور نمود و اوائل رجب سنه مذکوره در عمارات موتے جهیل که آغاز تعمیرش بود نزول فرمود شهامت جنگ و حسین قلے خان و دیگران به ملازمت رسیده مورد عنایات و عواطف شدند و بهیرو ندت پیشکار راے رایان چین راے بخطاب راے رایانے و عنایت خلعت دیوانے خالصه شریفه سرافرازی یافت

بقیهٔ ذکر فخر الدین حسین خان پسر سیف خان و بعض سوانح متعلقهٔ آن احیان

فخر الدین حسین خان پسر سیف خان که از حیز اعتبار ساقط گشته در نظرهاے آشنا و بیگانه سفاهت و بے قدرے او تحقیق یافته بود رفقاے او اکثرے برخاسته بصولت جنگ پیوسته بودند و خود مع مال و اموال با معدودے از ندماے کم جرات و پیادهاے میواتے و غیره عملهٔ شاگرد پیشه در قصبهٔ مالده شکسته بال و باز و موسم تابستان را گذرانیده انتظار می کشید تا چه پیش آید مهابت جنگ سفاهت او را ازین حرکت کما ینبغے دریافته تا صد انتزاع دولت سیف خان که مبلغ خطیر گران و جواهر و اسباب فراوان بود از دست آن سفیه جبان گردید و بعضے از معتمدان خود را فرستاده او را پیش خود طلبید بعد آمدن مکانے براے ماندنش تجویز نموده اسباب مایحتاج براے او مهیا داشت و حارسان را به نگهبانے او گماشته جمیع اموال نقد و جنس که در دست او بود ضبط نمود و حیدر علی خان مع جمیع عمله توپخانه که از بردوان بر خاسته بمرشد آباد آمده بود بمرض نزول با بتلا گشته مکفوف البصر گشت و سراج الدوله واسطهٔ عفو تقصیرات هزاریان توپخانه گردیده داروغگے توپخانه دستے یافت و میر ضیاء الله که مدتها رفیق عطاء الله خان بود به نیابت او خلعت داروغگے توپخانه مذکور عنایت شد و هم درین اوقات مهدے نثار خان باستدعاے مادر سراج الدوله با صولت جنگ بر هم زده مع نقے علے خان برادر فقیر و غلام رضا خان پسر مرتضوے خان و دیگر سرداران بمرشد آباد رسید سراج الدوله که مخالفت باعم خود صولت جنگ داشت و مهدے نثار خان رفیق دیرینه و معتمد علیه پدر او بود ورودش را مغتنم شمرده همه را رفیق خود گردانید و مهدے نثار خان را زیاده از همه رفقاے سابق و حال مشمول عنایت و افضال خود نموده یوماً فیوماً در مراتب اقتدار او مے افزود

رفتن مهابت جنگ بمیدنی پور بارادهٔ اخراج میر حبیب و مرهٹه از ان مکان بلکه از

حدود صوبهٔ کٹک و بنگاله و چهاونی نمودن در میدنی پور و سراج الدوله را ببالیسر بندر فرستادن و فرار مرهٹه ازان اماکن و بدر رفتن فخر الدین حسینخان پسر سیف خان از قید بوسیلهٔ سازش با مرهٹه

چون میر حبیب بمحض عناد و رشک بر دولت خدا داد مهابت جنگ بجاج دلاور را از حد بدر برده خود را و عالمی را بگرداب تشتت و بلاهای بے انتها کشیده و خلقی را از پهلوی طمع بیجای خود اکثر اوقات مبتلای انواع محن و مشاق میساخت و جمعی از مرهٹه و افاغنه با خود داشته اکثر دیار جنوبی گنگا از ملک بنگاله می تاخت بنابران استیصال و اخراج آنها را مهابت جنگ بر ذمه همت خود لازم شمرده با وجود پیری و کهن سالگی در سختی و محاربات راضی بتقصیر نبود لهذا بعد انقضای برسات اول بقصد سیر و شکار که باین شغل هم شوق مفرط داشت و خالی از مصالح دنیا داری هم نیست بطرف مهر پور که شرقی و جنوبی مرشد آباد واقع است متوجه شد و کثرت آهو در آن نواح بمرتبهٔ بود که هر روز صدها شکار می شد و از شدت و فور خیل خیل بسبب انتشار لشکریان در صحرا سراسیمه گشته در معسکر می آمدند و بازاریان و مردم اردو بضرب چوب و لکٹک آنها را شکار می کردند بعد الفراغ از شغل شکار رو براه آورده در کٹوه نزول نمود پس از اجتماع عساکر متوجه بردوان گردیده از انجا هم پیشتر راند و بعد قطع مراحل بحوالی میدنی پور رسید جماعهٔ مخالفین بمجرد استماع قرب ورود لشکر ظفر اثر طاقت مقاومت در خود نیافته بعادت معهود آوارهٔ دشت ادبار و مفقود الخبر و الآثار شدند و مهابت جنگ وارد میدنی پور گشته ساحل دریای گنگسای مضرب خیام ظفر احتشام گردانید و درین تیه افتاد که این مرتبه بانتظام این ممالک و انضباط طرق و مسالک بنحوی پردازد که معاندین را مجال عبور در محروسه صوبه بنگاله و کٹک متعذر گردد بنابرین اراده اقامت خود در میدنی پور نموده فرمان چهاونی داد و فوجداری میدنی پور بعلی قلی خان که بخشی رساله سراج الدوله بود مرحمت فرمود چون خبر میر حبیب شنید که بطرف بالیسر متوقف است نظر بانکه چندان فوجی که گمان خطر و تفرقه در آن باشد بامیر حبیب نیست و سراج الدوله را هم دلیر بر حرب نمودن ضرور است مشار الیه را با جمعی از افواج قاهره بدان سمت فرستاده بدفع آنها مامور نمود سراج الدوله دوست محمد خان و میر کاظم خان را بطور چپاول پیش فرستاده خود متعاقب آنها راهی شد دوست محمد خان اول صبح بر ستشان رسیده بقدر گوشمالی داد و فوج مخالف که از نام مهابت جنگ میترسید باندک جراتیکه دوست محمد خان و میر محمد کاظم خان نمودند دل از دست داده راه فرار اختیار نمود و سراج الدوله هم متعاقب در رسیده متصل بالیسر بندر معسکر ساخت و چون مامور به پیش رو نیامد بتعاقب نپرداخت مهابت جنگ را که مفارقت سراج الدوله نهایت دشوار بود خصوصاً هنگامیکه اندیشه فتن و حوادث باشد یکدم جدائی او قیامت می شمرد بخاطر آورد که اگر میر حبیب در میان دو لشکر بتامره هر گرا سبک پندارد با او بیاویزد خدای تعالی داند که پایانش چه روی نماید و فوج معتدبه نیز که همراه سراج الدوله است مبادا از ناکردگاری و سفاهت او صدمهٔ عظیمی رسد بنا علی هذا سراج الدوله را تاکید هر چه تمامتر طلب داشت و متعاقب رسولان خود هم حرکت نموده بے اختیار راهی برید و از آن طرف سراج الدوله هم نهضت کرده قطع مسافت می نمود نراین گڈه محل تلاقی عسکرین گردیده سراج الدوله بشرف قدمبوسی جد خود رسید و از آن جا باتفاق معاودت به میدنی پور نموده محل چهاونی سابق منزل ساخت درین زمان خواجه عبد الهادی خان که در زمرهٔ جماعه داران اوفی ملازم سرکار بود به مرافقت سید محمد یساول که هر دو کابلی بوده اند بتوسط نائب غلام حسن خان داروغهٔ دیوان خانه بعرض رسانید که تعیین

و غائله در عدد ملازمان سرکاران افزدن تر است که مفصل گفته آید مبالغ خطیر متصدیان و عملهٔ بخشی گرے باتفاق جماعهٔ دان
بخیانت متصرف میشوند همراه کسیکه در سررشته دفتر یا صد نفر نوکر است ربع آن موجود نخواهد بود چنانچه کمترین اول خبن مردم همراهی
خود بعرض میرساند و آنچه بود معروض داشته التماس نمود که درین صورت اگر یک مرتبه ملاحظهٔ موجودات سپاه باین کمینه
و دو تنخواه حکم شود کفایت سرکار بلکوک خواهد رسید مهابت جنگ بر طبق التماس او بعملهٔ بخشی گرے سائر حکم فرمود که جمیع عمله
بعبدالهادی خان رجوع آورده عرض موجودات سپاه بدهند درین سانحه عجب انقلاب و اضطرابے در خواطر رؤسا
سپاه روے داد و خواجهٔ مذکور از وضیع و شریف و آشنا و بیگانه بنا بر غرض تقرب و اقتدار خود اغماض نموده مروت را در
گوشه نشانید و برائے تحصیل نیکنامے خود همه را بدنام و عاجز ساخت بمرتبه که در رساله یکے از عمده هاے لشکر که تنخواه
یک هزار و هفتصد سوارمے گرفت حین ملاحظه موجودات هشتاد نفر باثبات رسید برین حال قیاس کافهٔ سپاه باید نمود که
در هزاران صد باقے ماندند اگرچه کفایت لکوک سرکار بعمل آمد و باین حسن خدمت خواجهٔ مذکور مشمول عواطف بے پایان شده
یوماً فیوماً بر مراتب او افزود اما مطعون تمام لشکر و باعث نهایت دل شکنے سپاه گردید طریقہ را چنین نبایست نه سپاه را
بحالهٔ باین حد مناسب بود و نه خواجهٔ مذکور را اینهمه اهتمام و مهابت جنگ را هم اینقدر مبالغه خاصه درچنین مقام که مدار باست
در پیش و حقوق جانفشانیهاے رساله داران و عموم سپاه برگردن داشت مصلحت و لائق نبود **بیت** سراسر
غبار است این پهن دشت * ازین چشم پوشیده باید گذشت * درین اثنا خبر رسید که فوج مرهٹه از راه صحرا متوجه شده تا بان
شد مهابت جنگ را چون استیصال آنها در نهایت مرتبه منظور بود و بر افواج متعینهٔ مرشدآباد چنان اعتمادے نداشت
از میدنے پور جنبیده به بردوان رسید در آنجا معلوم گردید که باستماع توجه عساکر منصوره مرهٹه را مجال توقف در جوار مرشدآباد
نمانده بطرف جنگلستان غربے مرشدآباد فرار اختیار افتاد و فخرالدین حسین خان خلف سیف خان که در مرشدآباد حسب الحکم
نظربند بود مستحفظان خود را غافل کرده و با مرهٹه و میر حبیب در ساخته یا بتطمیع مستحفظان را با خود متفق گردانیده بلشکر مرهٹه
ملحق گشت و همراه آنها بدر رفت پایان احوالش آنکه چون تمام عمر بناز و نعمت پرورش یافته بود مشقت اسفار بشاشش
نرسیده بود و درین یساق مرکوبے غیر از اسپ نداشت از رفاقت انها عاجز گشته روانه دارالخلافه شاه جهان آباد گردید
و پس از وصول به شاهجهان آباد بزر و جواهرے که در ایام اقامت مالده مصحوب معتمدان و وساطت مهاجنان پورنیه و مالده
بیش از گرفتارے خود بدارالخلافه فرستاده بود از انجمله آنچه بدست او آمد قناعت نموده اوقات خود را براحت مے گذرانید
بعد اندک زمانے به مرض سرسام مبتلا گشته بدرود جهان ناپایدار نمود مقارن باین حال یکے از زمینداران جنگل با مهابت جنگ
التماس نمود که اگر رهنمونے فوج ظفر موج باین دولتخواه مفوض شود لشکر فیروزے پیکر را بعجالة بیک ناگاه بر سر بنگاه خصم تیره
درون مے توانم رسانید مسئول او مقبول افتاده حکم عالے نفاذ یافت که زمیندار مذکور بر فیل متعینهٔ سرکار سوار بوده قائد فوج
دریا موج باشد و حسب الامر بعمل آمده باعتماد قول او قطع طریق بطور ایلغار مے شد بعد ازان که دو سه منزل طے نمود شبی که
تمام شب در جنگل قطع مسافت بعمل آمده بود هنگام دمیدن صبح بعرض مهابت جنگ رسید که زمیندار مذکور بر هودج فیل بزخم کارد شکم خود را
دریده است باستماع این خبر احضارش نموده استفسار کرد که ترا سبب اهلاک و انعدام خود چه بود جواب داد که چون راه را غلط
کرده ام و نه توانستم که به بنگاه دشمن رسانم ترسیدم که چه بر سر من خواهد آمد بنا برین مبادرت باین عمل نمودم و پس از لحظه
به مقر خود شتافت مهابت جنگ که بدلالت او هرج چند منزل کشیده دهر کارها از ان راه آگاه نموده صلاح در معاودت

شمرده مراجعت به بردوان نمود و در باغ مانک چند دیوان راجه بردوان که بهترین مواضع آنجا بود تا تحقیق خبر مرهٹه که در کجا آواره است نزول اجلال فرمود درین آوان میر محمد جعفر خان که در مرشد آباد بتقریب تعیناتی شهامت جنگ اقامت داشت حسب الطلب راهی گشته در باغ مذکور بتقبیل قدوم مهابت جنگ استسعاد یافت نواب والا جناب که از مشاهده خیانات سررشته بخشیگری در بعضی وجوه دیگر ملالی از میر جعفر خان داشت کلماتی چند متضمن نصح و ملامت فرموده ارشاد نمود که نیابت بخشیگری بعزل برادر خود میر اسمعیل از طرف خود بخواجه عبد الهادی خان دهد خان مذکور استنکاف ازین امر نموده راضی نمی شد آخر الامر طوعاً و کرهاً حسب الامر نیابت خود بخواجه مرقوم مفوض نمود و بعد توقف چند روز بعرض رسید که مرهٹه باز از صحرا سر به میدنی پور بر آورد مهابت جنگ که بالجزم عازم دفع آن گروه بود اعلام نهضت بسمت میدنی پور بر افراشت و سراج الدوله رخصت مرشد آباد گرفته داخل بلده مذکور گردید

ذکر سبب افتراق سراج الدوله از مهابت جنگ و رفتن او بعظیم آباد و مجادله او با جانکی رام نائب صوبه مذکور و کشته شدن مهدی نثار خان مغفور عم راقم سطور

مخفی نماند که عم فقیر مهدی نثار خان مغفور جامع محامد صفات و در شجاعت و عزم اعلا و اقتدار یگانه روزگار و نادرهٔ زمان بود بعد کشته شدن هیبت جنگ مرحوم مهابت جنگ را قدردان خود ندیده عازم آن گردید که اگر فلک بکام او گردد باعلای مدارج دنیا ترقی کند والا چون پایان دنیا مردنست راه آخرت سپرده آید و درحین رفاقت سراج الدوله همراهی مهابت جنگ در بعض جواب و سوالها که مهابت جنگ بعادت خود از روی کنایه می گفت بیباکیها نموده کلمات گران بر زبان آورده بود مهابت جنگ بمشاهده جرات و بیباکی او اندیشه بخاطر راه داده خواست که از رفاقت سراج الدوله ممتنع شود مهدی نثار خان این معنی را بابلغ وجهی دریافته خاطر نشان سراج الدوله نمود که جد شما بنا بر تربیت و فرط محبت جدائی شما را نخواسته داعیهٔ آن دارد که همیشه تابع فرمان او و از مرتبه اعمام خود که مقتدر و مختار اند نازکتر بوده بسر برید و شما در مرتبه هیچ وجه کمتر از آنها نیستید بلکه باعتبار وراثت مهابت جنگ چراغ دودمان و زبدهٔ خاندان خودید بفضله تعالی الحال طفل هم نیستید که این قسم اطاعت ها ضرور باشد اگر خود را بمرشد آباد رسانیده راه عظیم آباد گیرید جانکی رام را که هندی مفلوک و ملازم و نائب شماست ازانجا برداشتن چندان کاری نیست بعد ازان مهابت جنگ غیر از رضا جوئی شما چاره ندارد سراج الدوله مصلحت مذکور را بسمع قبول اصغا نموده در دل خود داشت و مهدی نثار خان در اواخر ربیع الثانی یا اوائل جمادی الاولی سنه ۱۱۶۳ هجرت استعفای نوکری کرده بمرشد آباد و از مرشد آباد مع رفقای معدود بعظیم آباد رفت و نقی علی خان برادر خورد راقم که همراه عم خود ترک رفاقت صولت جنگ نموده ملازم سراج الدوله با دو صد سوار شده بود قبل ازین سوانح بحسب تقدیر ناخوش گشته و ترک نوکری نموده عازم شاه جهان آباد بود و بنده که همراه صولت جنگ در پورنیه اقامت داشت به اراده برادر آگهی یافته و مفارقتش را نخواسته پیش خود طلب داشت و بسعی بسیار باز ملازم صولت جنگ کنانید و مهابت جنگ چنانچه مرقوم شد بمیدنی پور رفته میر حبیب را مع فوج مرهٹه مفقود الاثر یافت و در چهاونی قدیم نزول فرمود چون قلع ریشه فساد آن گروه در خاطرش تصمیم یافته بود و حیدر علی خان پسر علی قلی خان که بنام او فوجداری میدنی پور تقرر داشت بسبب عدم قدرت و قوت مقاتله و مقابله با مرهٹه از بودن میدنی پور بالحاح تمام معذرت خواست مهابت جنگ برای تعمیر جاها و مکان دولت خانه خاص

فرمان داده نسوان محل را از مرشدآباد طلبیداشت و خواص و عوام لشکر را که از طول مدت یساق سفر جگرگشته بنابر قرب موسم برشکال
امید عود به مرشدآباد داشتند بجاوسنی مامور نمود عامه سپاه وغیره خلائق مایوس از رفتن مرشدآباد گردیده اعزه و اراذل لشکر
حسب الامر مشغول بآراستن سرسایه شده بقدر استطاعت و مقدور خانه‌های گاهی برای خود آراسته باندک فراغت کشیدند
سراج الدوله قاصد داعیه مکنونه خود گردیده و از مهابت جنگ رخصت چندروزه بسیر اماکن مرشدآباد و تفرج باغات بلده مذکوره
درخواست چون مجاز گشت به مرشدآباد رسید و چندروز بسیر و تماشای اطراف و تفرج اماکن و باغهای آنجا گذرانید
چون صباحی چند برین نمط گذشت سراج الدوله از اراده خود بمهدی نثارخان آگهی داد و رقعه متضمن حرکت خود از مرشدآباد
بطور ایلغار با تعیین تاریخ نوشته مصحوب هرکاره‌ها فرستاد و خود بتاریخ معین بهانه سیر باغ مع لطف النساکه جاریه نواخته او و والده
دخترش بود بسواری رتهه که گاوانش را بنا بر مزاولت اسفار متواتره طاقت رفتن سی چهل کروه در یک روز بود راه
عظیم‌آباد گرفت شهامت جنگ مع حسین قلی خان و حسن رضا خان و اکثر همراهان روشناس تقرب اساس بمجرد استماع
این خبر هوش پرداز مضطرب الاحوال برپالکی خود سوار با معدودی از ملازمان بی اختیار درپی او دویده تا سرای
دیوان رسیده چون نیافت بعض معتمدان را پیشتر فرستاده در التماس معاودت مبالغه را از حد گذرانید سراج الدوله
التفاتی بسخنان آنها نفرموده بعنف و زجر از پیش خود راند و خود بطوری که راه می برید ساعتی نیارمید شهامت جنگ این
ماجرا بمهابت جنگ نگاشت که من هرچند دویدم بگردش نرسیدم و فرستاده‌های اینجانب که تا باو رسیدند بعد ملاقات
والتماس معاودت جواب داد که اگر مبالغه در مراجعت نمائید من خود را هلاک میسازم آنها ناچار برگشته آمدند مهابت جنگ همین
که این خبر شنید عنان صبر و اختیار از دست داده بنابر محبت بمرتبه تعشق که با سراج الدوله داشت بودن خود در میدنی پور
محال دید و میرمحمدجعفرخان و راجه دولبهه رام را باستمالت عواطف مستمال و تنصیح و ارشاد مدافعه ارباب عناد اگر حاجت شود
مستعد ساخته با تمامی فوج در میدنی پور گذاشت و ریاست فوج مذکور بمشار الیهما مفوض داشته با معدودی از خواص همان
روز روی بمرشدآباد نهاد با آنکه شروع موسم برشکال و راه پرگل و لای و ناله‌ها در طغیانی بود و از صبح تا شام قطع مسافت می نمود
و هشت منزل راه را در چار روز طی نموده وارد دار الاماره مرشدآباد گشت و یک روز در آنجا توقف نموده روز دیگر روانه عظیم‌آباد گردید
و خطی بسراج الدوله مشتمل بر انواع دلجوئی و شفقت و انجای آرزومندی و محبت مشعر بر ترک اراده که پیش نهاد خاطر داشت بوجهی که ملائم
طبع او باشد نوشته ارسال داشت سراج الدوله قریب به بهاگلپور رسیده بود که خط مذکور باو رسید در جواب نوشت که جناب عالی با همه
اظهار رأفت و عنایت و شفقت و محبت در صدد پرورش دشمنان منند از آن جمله حسین قلیخان را باعلی مراتب اقتدار رسانیده مرا
در نظر او و امثالش بحدی ذلیل گردانیده‌اند که حین معاودت من از بردوان یکی هم بقدم استقبال پیش نیامد و شهامت جنگ
را ولایت عهد داده صولت جنگ را فوجدار پورنیه فرموده‌اند و بحال من غیر از لطف زبانی عنایتی که موجب ازدیاد قوت
و شوکت و وفور ثروت و مکنت در امثال و اقران تواند بود بعمل نیامده حالا زنهار تشریف نخواهند آورد والا سر شما در ره
من یا سر من زیر پای فیل شما خواهد بود و همین جواب زبانی هرکاره هم گفته فرستاد مهابت جنگ از مطالعه آن مبتهج و شادمان
گردید و نهایت اظهار مسرت نمود اما چون هرکاره کلمات مذکوره بر زبان راند بر هرکاره برآشفت و گفت سر من زیر پای فیل او اگر
غلطد آرزوی من است اما سر او بحال مذکوره روبروی من چگونه بر زبان تو گذشت و باز خط دیگر بکمال بلغ و ملایمت متضمن اشعار غلط فهمی
او نوشته ابلاغ داشت ملخص مضمونش اینکه آن عزیز از جان ظن و گمان برعکس مدعای من نموده گله بیجا می نمایند تمنای من

آنست که حکومت و فرمانروائی کل عالم برای آن نور چشم باشد و این رباعی بخط خود در ان رقیمه قلمی نمود رباعی غازی که پی
شهادت اندر تک و پوست * غافل که شهید عشق فاضلتر از وست * فردای قیامت این بآن کی ماند * این کشتهٔ دشمن است
و آن کشتهٔ دوست * حالیا قلم وقائع نگار را از نگارش احوال مهابت جنگ انصراف داده ماجرای سراج الدوله ارقام می نماید تا
سررشتهٔ سخن از نظام نیفتد

ذکر رسیدن سراج الدوله در نواح عظیم آباد و پیوستن مهدی نثار خان باو و جنگیدن با جانکی رام و کشته شدن آن سید نامجو

سراج الدوله چون در غیاث پور رسید و شقهٔ مرقومهٔ او مهدی نثار خان قبل از این رسیده بود متضمن آنکه من سلطنت خود را باعتماد اقوال شما بر باد
داده خود را رسانیده ام شما بطوریکه گفته بودید بر آن مهیا و آماده گشته خود را پیش من رسانید مهدی نثار خان قبل از ورود رقعهٔ مذکوره
اسباب و ناموس را بر کشتی سوار و بار کرده قاصد بود که بغازی پور فرستد اگر سراج الدوله بیاید انچه از دستش بر آید بعمل
آرد و اگر او نیاید خود و رفقای متعلقان روانهٔ شاه جهان آباد شود چه متیقن نبود که سراج الدوله بمان سخنی که با او گفته شده این
ارادهٔ عظیمه خواهد نمود چون رقعه مرقومه باو رسید والده فقیر را که بجای مادر خود دانسته با او بکمال مراتب ادب و محبت مرعی
می داشت بخانهٔ خود طلبید و اظهار مکنون خاطر خود داد و در سراج الدوله نمود والده در ممانعت مبالغه فرموده گفت که برادر من
از صدمهٔ مهابت جنگ بر نمی تواند آمد و بالفعل این ناظم هر چند هندوی نویسنده است اما نشانیدهٔ مهابت جنگ و با فوجیکه حاضر
دارد صد برابر شماست سراج الدوله فرزند مهابت جنگ است و او عاشق سراج الدوله برای او این آمدنها معنیت ندارد
با زبا هم چون شیر و شکر خواهند آمیخت شما خود را مفت بکشتن می دهید کشتی بار کرده مهیاست زن و دختر خود را سوار کرده روانه
سازید و خود بر اسپ تیز رفتار سوار شده بدر روید مهدی نثار خان را غیرت و اجل دامنگیر گشته هر چند والده فهمانید همین جواب داد
که اگر سراج الدوله نمی آمد من رفتن را جازم بودم و اکنون نمی توانم که خود را کناره کشیده پیش مردم بنامردی و جبن اشتهار یابم
اگر حیات و اقبال یاوری کرد و بر این هندوی بنگالی غالب آمدیم دیگر با مهابت جنگ نمی ستیزد و دولت آزمائی کرده و اگر
زندگی باخر رسیده شب گور در خانه نمی توان خفت القصه ناموس را روانهٔ غازی پور نمود و بعض جواهرات و ظروف طلا و نقره
حق دختر خود بوالده سپرده آخر شب مرخص و صبح عازم خدمت سراج الدوله گردید و در قصبهٔ غیاث پور معروف به باره بملاقات
او رسیده بجماعه داران که طرف در بهنگا و آن طرف گنگا اقامت داشتند پروانهای سراج الدوله و خطوط خود متضمن طلب آنها
بانواع مواعید فرستاده فوج بسیاری از هر طرف آمادهٔ نصرت سراج الدوله ساخت و عرائض مردم متضمن رسیدن بجلدی
در خدمت ورود نمود بلکه اکثری از جای خود جنبیده ماجرای کشته شدن مهدی نثار خان و انهزام سراج الدوله شنیده از اثنای
راه برگشتند و فی الحقیقه در فراهم آوردن سپاه و تالیف قلوب این فرقه عجب سلیقه داشت که دیگری تا حال مثل او درین کار
مشاهده نشده و خود مع سراج الدوله در باغ جعفر خان رسیده نزول نمود مردم شهر عظیم آباد و بعضی از اطراف و اکناف حاضر آمدند
سراج الدوله بجانکی رام پیغام فرستاد که آمده شرف ملازمت حاصل نماید او از استماع این خبر غریب بحر تحیر و تفکر گردیده متنبه است
که چه کند اگر بملازمت سراج الدوله رود مبادا مهابت جنگ مورد عتابش سازد که مقدمه ملکداری این قسم اطاعتها و استرضا
بر سمی تا بد و اگر بمقابله و مجادله پردازد و دران معرکه چشم زخمی بسراج الدوله رسد هم دست از حیات خود باید شست چه حقیقت
که مهابت جنگ را با سراج الدوله بود در صورت آسیبی که باو رسد اقتضای همین سیاست داشت ناچار مصطفی قلی ... که

برادر محمد ایرج خان پدر زن سراج الدوله بود پیش فرستاد تا اراده باطن او دریابد که چه نیست مصطفی قلی خان بملازمت رسیده
از هر طرف گفتگو آغاز نهاد و مهدی نثار خان بسراج الدوله فهمانیده بود که مقربان جانکی رام را اگر روی سخن در حضور داشته باشند
اگر بایند رفتن نباید داد تا بر ضمائر سامی آگهی یافته او را مانع آمدن بخدمت نشوند چون سراج الدوله را از تنگ حوصلگی و کم ظرفی
مجال کتمان اسرار نبود اراده خود را با مصطفی قلی خان ظاهر کرده در آوردن جانکی رام استعانت جست او هم لسان بسیار گو بود
آوردن جانکی رام را بلا تامل متعهد شده رخصت خواست مهدی نثار خان بحسب تقدیر دران زمان برای کاری بیرون رفته
بود مصطفی قلی خان مرخص شده در رفت و جانکی رام را بر ما فی الضمیر سراج الدوله آگهی داده در رفتن مانع شد جانکی رام
که فی الجمله تهیه آمدن پیش سراج الدوله داشت موقوف نموده ابواب حصار شهر را بر روی او بست و تهیه قلعه داری نشست
سراج الدوله که اصلا طاقت تحمل مکاره نداشت بشدت خشم و کین بر آشفت و باعتماد آنکه کسی او را منع تواند گشت اراده تسخیر
قلعه دگوشال جانکی رام نمود و مهدی نثار خان امر بتوقف و انتظار آمدن افواج مطلوب صبر نمود آن ابله نا مآل اندیش از امتناع او
که دران وقت داشت تمیز نیک و بد مشوره نفرموده بمهدی نثار خان گفت که من بگفته شما دست از سلطنت خود بر داشته
متعهد جانبازیم و شاد دل از جنگ می ورزید مهدی نثار خان که تاب چنین گفتگو ها گاهی نداشت بر آشفته گفت سخن ها
اول نشنیدید و در اندازان و بر همکاران زاد و لتخواه کارگذار شمرده برازهای خود آگاه ساخته خسکار رام شده
را متوحش گردانیدید اکنون با شصت هفتاد کس که ازین جمله معدودی مرد کار و جان نثار خواهند بود اراده جنگ
و قلعه ستانی کرده اید معقول نیست در یکدو روز جمعیت شایسته فراهم می آید آن زمان اراده که پیش نهاد خاطر است میسر
می تواند آمد آن سفیه نا کرده کار باز اعاده کلمات اول نمود مهدی نثار خان مرگ خود مصمم نموده تمام شب باحیا و دعا
در بارگاه کبریا بسر برد و صبح با رفقای قلیلی که همراه داشت اعلام شجاعت بر افراشت و همت بر تسخیر حصار عظیم آباد گماشت
این سانحه در آخر رجب یا اول ماه شعبان سال شصت و سوم از مائه دوازدهم هجرت روی نمود و ازین جهت که برج و باره
شهر سمت و دیوار فصیل طرف مذکور از دحام مستحفظان و مزاحمان بود بهانه زیارت مزار پدر سراج الدوله و ابتغای هیبت جنگ
برد و از آنجا سراج الدوله را بر اسپ خنگ رنگ خود سوار ساخته یورش بدروازه معروف بنگر کی بیگم پوره فرمود
چون در آنجا هم مستحفظان مستعد و آن طرف باهتمام مردم مهته جسونت نگر از اقربای راجه دیا بهادر بود محاربه در پیوست
و صدای برق اندازی از قلعه بلند گردید مهدی نثار خان سراج الدوله را با معدودی از جارسان او در پناه دیواری
گذاشته خود مع رفقا پیاده پا بپای دیوار حصار رسید و اراده عروج بر دیوار و برج نموده بهمراهیان ترغیب و تاکید فرمود
برخی بدیوار چسپیده بهر صورت خود را بالا کشیدند و اندک اندک مجروح گردیدند چنانچه مهدی نثار خان را هم در
بازو تیری در آمد و گردید و بعضی مثل امانت خان وغیره از راه بدر روکه از کثرت مرور آب کشاده ترگشته بود در آمده
اندرون قلعه رسیدند در را کشوده سراج الدوله و بقیه مردم را اندرون کشیدند و عرصه مذکور از اعدا خالی و را مصفا
و کشاده گشت مهدی نثار خان جامه یک ستی پوشیده و شمشیر حمایل کرده با رفقای معتمد پیش پیش و پشت سر خود
سراج الدوله را بر اسپ خویش مع مستحفظان او گرفته بتامل و وقار مستعد کارزار می آمد تا آنکه بدر محلسرای والد مرحوم
که محاذی حاجی گنج و در میان شهر و مکان شارع عام دروازه بیگم پوره واقع است رسید و جانکی رام مع اسباب
حرب مثل توپ و توپخانه دستی و بان وغیره بر فیل خود سوار و حسن علی خان را بهراوی خود تعیین نموده در چوک سر دروازه

قلعه پتنه عظیم آباد و جیران کار نخود استاده منتظر بود تا چه پیش آید و البته سه چار هزار کس غیر مارسان قلعه دران عرصه با او و راجه رام
نارایین حاضر بودند و درین بین امانت خان که رفیق مهدی نثار خان و از شجاعان بود نیزه کوچکی که باصطلاح برچهه و سانگش میگویند
در دست گرفته اسپ خود را تاخت و در از دحام همراهیان حسن علی خان که بر دروازه جنوب رویه چوک قلعه متصل بمسجد حاجی تاتار
علو و اجتماع داشتند در آمد و طرفه ستیز و آویزی نمود که در انیمه مردم مجال کسی نبود تا مقابل او گردد در دکانها و گوشه های بازار
پنهان گشته او را مجروح می ساختند و او مثل شیر دلیر که بر گله گوزن افتد بر اعدا تاخته می نواخت و می انداخت تا آنکه از سر بامها
یا در خانه ها و گوله بندوق رسیده جان شیرین در کمال شور و جلادت در باخت مردم که مهدی نثار خان را از پیش رفتن
بنا بر خبر طلبی ممانعت می نمودند بر آشفته جواب داد که درین مقام چنین خیر خواهی ملایم طبع من نیست هر که مرا دوست دارد
و جان مرا از جان خود عزیز تر داند پیش روی من آید و از من پیشتر خرامد متعاقب امانت خان میرزا مدار بیگ دکهنی با پسران
و داماد خود و دو سه کس دیگر از رفقا بکمک امانت خان از همراهیان سراج الدوله اسپها را عنان داد تا برسد امانت خان
ازین جهان رفته بود مدار بیگ تیر و نیزه و شمشیر بکار برده ها نقسم بزخم گوله بندوق رو بعیوق آورد و پسران و داماد ش عنان
از میدان تافته باعث درهم شکستن جمعیت و انتظام همراهیان مهدی نثار خان و سراج الدوله و سبب تفرقه و انقلاب و اضطراب
این جماعه شدند چون شارع تنگ بود و پنج شش سوار اسپ سراسیمه برگشتند و بدون تماسک عنان گریزان گذشتند
مردم مجتمع فراریان را کوچه دادند مهدی نثار خان بر لب چبوتره دکانی استاد همین قسم هر کسی طرفی خزید چون رستخیز فراریان
فرو نشست مهدی نثار خان بدستور از دکان فرود آمده شمشیر در دست گرفته استاد اما جمعیت دیگران بطور سابق دست
نداد چه مردم بظاهر هم پریشان و در باطن نیز بمشاهده فرار اولاد و رفقای میرزا مدار بیگ آشفته خاطر گشته راه عافیت
می جستند متعاقب گریختگان مته جسونت ناگر مسلح و مکمل در رسید و مهدی نثار خان را شناخته گفت خان صاحب شما از
طرف مورچال من در شهر در آمده مرا رسوا و سبک ساختید و خود را در مهلکه انداختید الحال هم برای خدا برگردید
مهدی نثار خان در جواب گفت مته جیو چه جای این سخنان و خیر خواهیست درین وقت ما و شما حریف همدیگریم
بیت بیا انچه داری ز مردی نشان ÷ ز شمشیر و خنجر ز گرز و سنان ÷ بعد ازین گفتگو مته جسونت که مبارز
دلیر و درین کارها بارها در آمده آبروئی در امثال و اقران داشت ناچار پیاده گشته مقابل مهدی نثار خان شد و
باهمدیگر در آویختند مهدی نثار خان شمشیری بکاره ناگر نواخت و نیز بمدافعه او پرداخت از همراهیان عامر کسی توفیق
مدد نیافت و الابعد کشته شدن ناگر مذکور دل همراهیان سراج الدوله را از دست داده و قوتی بهم رسید سپاه
جانکی رام را که تزلزلی در ثبات بود زیاده تر می شد چه عجب که فتح و ظفر برای سراج الدوله جلوه گر می گشت درین دار و گیر
مهدی نثار خان بیکی از منتسبان آواز داده گفت فلانی مرا از تو این توقع نبود لیکن سودی نکرد تا آنکه از دروازه گنج حاجی
که بطرف دست چپ مهدی نثار خان بود برادر زاده میر محمد اشرف که جامه دار و بسیار آشنای ناگر بود چه انگشته خان
مذکور را نصیحت آغاز نهاده و به برگشتن دلالت کرد مهدی نثار خان او را بالقهر و بانگ درشت منع از پیش آمدن نمود آن
عمیل از نظر مهدی نثار خان پنهان گشته بطرف پشت سرش در آمد و شمشیری در پای آن سردار سرافراز انداخته از پایش
در آورد و ناگر ماو با تفاق کار رسیدنا مجو تمام نمودند و سراج الدوله که نا مردی فطری داشت بمشاهده این حال عنان
گرداننیده خود را از راه گنج مذکور بکوچه کشید و راه خانه مصطفی قلی خان گرفت و همراهیانش متفرق گشته هر یکی بکنجی خزید

از بیرزادهای سیف خان مرزا سنگی نام بضرب گلهٔ بندوق در همه کوچه برفاقت مهدی نثار خان ره سپر آخرت گردید و دو سه کس دیگر همین قسم مجروح و مقتول شدند هنته جسونت از خوف باز پرس مهابت جنگ با وجود جراحت منکرے که بر خسارهٔ خود داشت خون چکان سراج الدوله را سپے گرفته تا بخانهٔ مصطفی قلی خان رسانید مصطفی قلی خان از دروازهٔ خود باستقبال سراج الدوله برآمده بمراسم خوش آمد و لا بگرسے تقرب جست و درخانهٔ خود آورده شروع بخدمت گزاری و دلجوئیها نمود هنته مذکور مستمسک رسیدن سراج الدوله بسلامت و رخانهٔ مصطفی قلی خان بمهر خانهٔ قوم گرفته بخانهٔ خود برگشت و جانکی رام سر آن سید والا مقام را ناحق بریده ساعتے بر دروازهٔ منسوبهٔ حصار آویخت باز بگفتهٔ بعضے از سرداران سپاه فرود آورده مع لاش کشتگان اذن تجهیز و تکفین داد و آن سید نامور در جوار قبر پدر بزرگوار خود در محلهٔ لون گوله مدفون گردید و رفقایش را نیز بیرون همان محوطه در خاک سپردند مصرع همین است پایان دنیا همین ۰۰ اللهم اغفرله وارفع درجته فے اعلے علیین والحقه بآبائه الصالحین ، جانکی رام باستماع محفوظ ماندن سراج الدوله و بریده شدن سر مهدی نثار خان مغفور زندگی از سر یافته بجای خود مشغوف و مغرور نشست

ذکر رسیدن مهابت جنگ در نواح عظیم آباد و ملاقات با سراج الدوله و داخل شدن بشهر عظیم آباد و بیمار شدن و برگشتن بمرشدآباد مع سراج الدوله

مهابت جنگ که با کمال اضطرار در آرزوی بقای سراج الدوله و تمنای مشاهدهٔ شمع جمال او پروانه وار بیقرار مے دوید و از تشویشی آنکه آیا چه خواهد شنید و در بیم و امید می گذرانید در قصبه غیاث پور که معروف به باڑه است رسیده بر حقیقت حال مطلع گردید و خاطر پریشانش اندکے آرمید سید اسد الله خان برادر منعم علی خان را که درین سفر از مرشدآباد همراهے او گزیده بود پیش سراج الدوله فرستاد و پیغامهای آرزومندی خویش داد خان مذکور نزد سراج الدوله رسیده ادای رسالت باحسن وجوه نمود و خاطر آزرده اش را از لطف آمدن نزد جد بزرگوارش گرد استماع خبر حرکت نمودن سراج الدوله بعزیمت استقبال مهابت جنگ را بنحوے مبتهج و مسرور ساخت که سر رشتهٔ تمکین و وقار از دستش بدر رفت و با آن که کوه متانت بود بیشتر از کاهے گشته آثار بیقرارے ظاهر شدن گرفت هردم و هر آن ذکر سراج الدوله و تفتیش احوال او که تا بکجا رسیده خواهد بود ورد زبانش گردید تا آنکه منهیان خبر قرب وصولش رسانیدند فرمود تا سراپرده های پیش روی خیمه بر چیدند که مانع ملاحظه نشود و سواری او از دور بنماید همین که نظر او بر سواریش افتاد بے اختیار سر بسجدهٔ شکر نهاد سراج الدوله نزدیک خیمه رسیده از مرکب پائین آمد و پا در رکاب قدمبوس شتافت مهابت جنگ او را در آغوش رافت کشیده بے اختیار رقت نمود و مرة بعد اخری لنگر جناب احدیت پرداخته سر بسجده گذاشت و باتفاق از آن محل نهضت نموده بعد طے مراحل ظلال عواطف بر مفارق سکنهٔ عظیم آباد انداخت و در عمارتیکه از مستحدثات احترام الدوله زین الدین احمد خان بهادر هیبت جنگ مشرف بدریای گنگ واقع بود نزول اجلال فرمود سراج الدوله از جانکی رام بنا بر بسا تعدای او که بلا علاجے نموده نهایت کدورت داشت مهابت جنگ واسطهٔ شفاعت او شده استدعای عفو جرائمش نمود و بملازمت سراج الدوله فرستاد سراج الدوله بپاس ارشاد جد بزرگوار مشمول

عنایت ساخته رخصت انصراف ارزانی داشت و بنا بر آنکه در صوبهٔ بهار امرے موجب توقف نبود بلکه خاطرش از طرف فوج مرهته که
در کتک و بالیسر منتشر بود و میر محمد جعفر خان و راجه دولبهرام را که در میدنے پور گذاشته بر آنها اعتماد نداشت متردد بود عزم معاودت
جزم افتاده جانکی رام را خلعت استقلال مرحمت نموده باتفاق سراج الدوله روے توجه بمرشدآباد آورد و اما در همین اوقات تپ
محرقه عارض مزاجش گشته پا بحد اعتدال گذاشت دران آوان طبیبے غیر از تاج الدین نام روشناس حکام آنجا نبود مشار الیه بموجب
فرمان در رکاب آن جناب حاضر بوده تدبیریکه بزعم خود مناسب مے شمرد بعمل می آورد و مهابت جنگ بسوارے کشتی در سطے مسافت
تعجیل داشت و ازین جهت که حکیم لائق التعظیم حکیم هادی خان باسمے عقلی خواهرزادهٔ خاتم الاطبا حاوی علوم طبے و حکمے جالینوس
الزمان علوی خان شناساے تمام مزاج مهابت جنگ داشت از اثناے راه یکے از ملازمان را بطلبش روانه مرشدآباد فرمود
و خان مشار الیه در سراج محل بملازمت رسیده متوجه علاج گردید و مهابت جنگ در اشتداد مرض داخل دارالاماره مرشدآباد
گشت و دوا و غذا و جمیع تدابیر منحصر بر راے حذاقت پیراے هادی علی خان گذاشته تجاوز از فرمان او نمے نمود سے الحقیقة آن خلاصه
فطرت مسیحا آیت در تدبیر مرض و اصلاح مزاج والا ید بیضا نمود در اندک زمانے صحت و عافیت قرین مزاج مبارکش گردید
بعد حصول شفا آن قدرشناس اصحاب فضل و کمال خان مشار الیه را بعطاے خلعت فاخره و اسپ و جیغهٔ مرصع و فیل کوه پیکر با حوضه
و پنج هزار روپیه نقد معزز و مباهی فرموده در تعظیم و تکریم و سلوکهاے ظاهرے دیگر نیز باقصے الغایة اهتمام تمام مے نمود
بعد یکه سوار شده داخل دولتخانه مے شد تا جائیکه نالکی سوارے شهامت جنگ و سراج الدوله و صولت جنگ نزدیک بزینه هاے
صحن چبوتره مے آمد پالکی خان مرقوم هم تا آنجا میرفت و شهامت جنگ و سراج الدوله نیز تواضعے لائق بعمل آوردند بعد غسل صحت نذور
و صدقات بمستحقین و سادات و ارباب حاجات رسانید چون هنوز ایام برسات باقی و اندیشهٔ تک و تاز مرهته نبود و ضعف بیماری
قوت داشت رقائم کرائم بنا بر دولبهرام و میر محمد جعفر خان مشتمل بر نوید حصول صحت و مشعر باینکه بعد برشگال رایات نصرت آیات متوجه
میدنی پور خواهد شد شرف صدور یافت و چون از عظیم آباد مهابت جنگ بصولت جنگ نوشته بود که هنگام معاودت در گنده گوا عنان
پورنیه که برلب دریاے گنگا واقع است بنا بر ملاقات توقفے بعمل خواهد آمد صولت جنگ تیاری بعضے اماکن و تهیه اسباب ضیافت
همانجا نموده فقیر را چند کروه پیشتر فرستاده انتظار ایفاے وعده مے کشید مهابت جنگ بسبب عارضهٔ بیماری مذکور از اثناے راه
خطے متضمن عذر بنا بر عارضه مرض نوشته بصولت جنگ فرستاد و خود از دریا باستعجال گذشته بمرشدآباد رفت صولت جنگ
بمجرد استماع خبر مرض مهابت جنگ محمد مسیح طبیب ملازم خود را بعجاله فرستاد بعد شنیدن خبر صحت بتقریب عیادت و مبارکباد از
پورنیه که مرکز دولتش بود نهضت نموده شرف اندوز پابوس عم خود گردیده درین ضمن نفیسه بیگم بنت شجاع الدوله مرحوم خواهر
علاء الدوله سرافراز خان که کمال یگانگت با شهامت جنگ و زوجه او مهرالنسا بیگم معروف به بی بی گهسیتی بنت مهابت جنگ داشت
و زن و شوهر نهایت مرتبه ادب و انقیاد بعمل آورده زمام اختیار خانهٔ خود را باو سپرده بودند بیگم مذکور را از جمله پسر زندان
علاء الدوله یکے را که شب کشته شدن آن مرحوم بعرصهٔ وجود در آمده مخاطب بشکرالله خان و معروف به آقا بابا بود بفرزندی
خود از وقت ولادتش برداشته محبت با او بمرتبهٔ تعشق داشت اراده وصلت او با یکے از بنات صولت جنگ نموده بوساطت
بی بی گهسیتی بصولت جنگ پیغام این امر داد صولت جنگ اولاً از قبول این کار سرباز زده آخر الامر بمبالغهٔ شهامت جنگ
و زوجه او بر راستے گشت و از آنجا که شادی وصلت مذکور بدون اجتماع قبائل و عشائر مهابت جنگ و سرافراز خان مرحوم صورت
نمی گرفت و رفتن ایشان مذکوره اثاث در پورنیه متعذر بود بناے شادی در مرشدآباد قرار یافته معین شد بعد عیاد داشتن

سرانجام بساعتے کہ تقرر یابد صولت جنگ بمرشدآباد آید تتمۂ این حکایت در وقایع آیندہ انشاء اللہ تعالی تحریر خواہد یافت بعد چندروز
صولت جنگ مشمول عواطف عم گرامی قدر خود گردیدہ عازم دار الملک خود گردید

ذکر استدعای میر حبیب و مرہٹہ مصالحہ با مہابت جنگ بشرط تفویض صوبۂ کٹک و قلیل وجہے از زر و پذیرفتن مہابت جنگ این مصالحہ را بنا بر ضعف پیرے و رفاہ خلائق و آسودن امشاق سفر

افواجیکہ ہمراہ کردگے میر محمد جعفر خان و راجہ دولبھ رام در میدنی پور بتقریبے کہ مذکور شد اقامت داشت اگرچہ بحسب کیفیت در
تدارک محاربات مرہٹہ و اخراج آنہا از کٹک و بالیسر کافی بود لیکن بنا بر قصور جرأت و شعور سپہ سالار و اشتہا بیارے
نواب گردون اقتدار متعذر رے نمود چہ ہر چند مراسلات حصول صحت باطراف و اکناف ورود یافت اما دوست و دشمن
ورود خطوط را حمل بر تدبیر وتذویر نمودہ سپاہ ملازم ہم جسارت بجنگ مخالف نمے نمود و دشمنان ازین ممر خیالات دیگر بخاطر
خود آوردہ دلیر ترمے شدند بنا برین مہابت جنگ را با وجود بقیۂ ضعف و نقاہت مرض در سال ۱۱۶۴ با افواج ستارہ شمار حرکت
ضرور افتادہ از مرشدآباد بطرف میدنی پور بحشم رسید او و ازان طرف میر محمد جعفر خان و راجہ دولبھ رام برسم استقبال برآمدہ
مابین بردوان و میدنی پور بتقبیل قدوم وسے بنعمت خود مشرف شدند و مرہٹہ و میر حبیب باستماع اخبار بیماری مہابت جنگ
سیما بنا بر جنبیدن افواج میدنی پور پاسے جرأت پیش نہادہ از محل و مقر خود بطرف میدنی پور در حرکت آمد مہابت جنگ
نیز با افواج سابقہ و لاحقہ بقصد دفاع مرہٹہ و میر حبیب روے بمیدنی پور آورد و در حوالے قصبۂ مذکور تقابل عسکرین و تقارب
فئتین دست داد بعادت معہود میر حبیب و مرہٹہ مغلوب و مہابت جنگ مظفر و منصور گردید و افواج دکن از صدمات محاربات
بہادران دشمن افگن طاقت مقاومت در خویشتن نیافتہ بطرف صحرا و کوہستان غربی بنگالہ آوارہ گشت و مہابت جنگ در
تعاقب افواج منہزمہ روے توجہ بہمان سوے آورد اما مرہٹہ تاب مقاومت در خود ندیدہ بمجرد نزدیک رسیدن عساکر منصورہ
گریزان و پریشان مے شد و مہابت جنگ در پئے آنہا تاختہ فرصت قرار و استقرار نمی داد تا آنکہ مخذولان مذکور عرصہ را بر
خود تنگ دیدہ از مسالک صحرا راہ کٹک گرفتند و مہابت جنگ قرین فتح و ظفر رایت معاودت بسمت مرشدآباد برافراشتہ تدارک
اخراج آنہا از کٹک موقوف بر سال آیندہ داشت و در ساحت کثوہ نزول اجلال فرمود میر حبیب و سرداران مرہٹہ بمشاہدہ
غلبہ مہابت جنگ و کشیدن ایذا و تعب سالہا کہ جان شان بلب رسیدہ و تمثال بہبود در آئینۂ احوال خویش کلہے ندیدہ بودند
درین فکر افتادند کہ بہر صورتیکہ ممکن باشد از در مصالحہ درآیند و چون دست از کٹک بالمرہ برداشتن و از بنگالہ بخذلان محض راہی
گشتن نہایت استخفاف رگھوجی بھوسلہ بود پذیرائی بعض ملتمسات را مشروط داشتہ اطاعت و انقیاد مہابت جنگ را جویا
شدند و بجہت تمشیت این مدعا برخے از معتمدان خود را میر حبیب نزد میر محمد جعفر خان فرستاد خان مشار الیہ ملتمسات آنہا را
بطور لائق در وقت مناسب بعرض مہابت جنگ رسانید نواب عالی جناب را نظر بشجاعت و غیرتے کہ داشت اگرچہ
پذیرفتن مسئولات آنہا دشوار مے نمود اما بچندین وجوہ کہ عمدۂ آنہا ضعف پیری و آسائش عجزہ و ضعفاے ممالک محروسہ او
بود مائل پذیرائی آن شد چہ دران وقت سن شریف او البتہ بہفتاد و پنج سال رسیدہ بود و در محاربات و منازعات
مرہٹہ کہ دہ سال متواتر مصافہاے متعدد دادہ و در ضمن آن دیگر اعداے قوی چنگ مثل شمشیر خان و سردار خان در جنگ
سرکشی نمودہ با اعادی دیگر پیوستند ہر چند فتح و نصرت شامل حال اولیاے دولتش گشت اما اکثر غربا و رعایاے ممالک

جنوبی گنگا مکرر مبتلای صدمات عساکر جنوبیان که عادت شان قتل و غارت غربا و سوختن مزارع و انبارهای غله و بیوت سکنه دانسته گردیده و بفراغ خاطر زندگی می‌نمودند بلکه همیشه در خوف ورود ظلم مذکور بوده بمساکن خود نمی‌آسودند و چون میل مصالحه بخاطرش پدید آمد کلمهٔ عرفت ربی بفسخ العزائم بر زبان آورده میر محمد جعفر خان را اجازت داد که بعضی از معتمدان خود را پیش میر حبیب فرستد هرگاه یکی از عمدهٔ اولیای او که بزیور عقل و شعور محلی و سخن فهم و دانا باشد بحضور آمده استدعای مصالحه بطوری که منظور را خواهد نمود اگر لیاقت پذیرائی داشته باشد پذیرفته خواهد شد والا صحیح و سالم بجای خود خواهد رفت خان مشار الیه میر حسن علی و میر عوض علی را بجهت امر مذکور مصحوب رسولان میر حبیب بطور مبشر فرستاد و مشار الیهما نزد میر حبیب رسیده خبر رضای مهابت جنگ بمصالحه و ارسال شخص کذائی رسانیدند میر حبیب که هرگز توقع این امر بخاطر نداشت باستماع این بشارت که نعمتی بود غیر مترقب نهایت شادمانی نموده ناصیهٔ اطاعت و انقیاد مهابت جنگ بر دوش خود گرفت و امتثال اوامر و نواهی او را بر خود لازم شمرده میرزا صالح را باتفاق میر حسن علی و میر عوض علی نزد میر جعفر خان فرستاد تا بوساطت او ملازمت مهابت جنگ حاصل کرده اظهار قبول اطاعت و انقیاد نواب عالی جناب بنوعیکه مرکوز خاطر عاطر ایشان باشد نماید و باین مقصود معاودت نماید فرستادهٔ میر حبیب بتوسط میر محمد جعفر خان در آن احیان که در مهابت جنگ در کتوه بود بملازمتش فائز گردید و در رکاب او باکتساب سعادات کوشیده وارد مرشدآباد شد

ذکر وقوع مصالحه فیما بین مهابت جنگ و مرهته بوساطت میرزا صالح و باصلاح گرائیدن فساد و ظهور یافتن امن و امان در عباد و بلاد

بعد ورود مهابت جنگ در مرکز دولت میرزا صالح اظهار اطاعت و فرمانبرداری و التزام مراتب بندگی و خدمتگاری بعهود و مواثیق نموده درخواست مطالب او بر طبق عرض نمود و جواب و سوال چند روز در میان مانده شروع سال ۱۱۶۵ هجری مصالحه باین صورت انفصال و تحقیق یافت که میر حبیب نوکر مهابت جنگ بوده از طرف آن جناب بتفویض نیابت نظامت کتک سرافراز شود و وجوه محاصل آنجا به تنخواه فوج رگهوجی و سوای آن دوازده لک روپیه دیگر بوکلای رگهوجی بشرط آنکه قدم در قلمرو حکومت مهابت جنگ نگذارند متصدیان بنگاله ملازم سرکار دولتمدار آن جناب یا می داده باشند و فوج مرهته رودخانه سونرکها را که کنار جالیسر واقع است حد و سد دانسته بقصد عبور پا در رودخانهٔ مذکور نگذارند چون میر حبیب براین صورت آگهی یافته عرضداشت متضمن قبول و امتثال اوامر بخدمت مهابت جنگ بطور تمسک فرستاد میرزا صالح بخطاب مصلح الدین محمد خان و دیگر عنایات سرافرازی یافته مع اسناد و خلعت و فیل و عطایای دیگر برای میر حبیب رخصت انصراف یافت چون ازین ممر جمعیت خاطر دست داد مخالف و معاندی دیگر در میان نبود مهابت جنگ تخفیف در فرقهٔ سپاه بقدر لائق نموده در تهیهٔ آبادی دهات و قصبات که از تک و تاز مرهته ویران افتاده بود اشتغال ورزید و ترفیه احوال رعایا و برایا پیش نهاد خاطر عاطر ساخت و میدنی پور که بعد وقوع مصالحه داخل ممالک بنگاله گشت راجه رام سنگه که جاسوسداری هرکاره‌ها در حضورش داشت بفوجداری آنجا سرافرازی یافته نراین سنگه برادر او بخدمت برادر خود راجه رام ممتاز گردید

ذکر معاودت رابعه بیگم برادرزادی مهابت جنگ از لکهنو بخدمت عم شریف خود

و در همین ازمان لیکن مدتی قبل ازین معامله رابعه بیگم زوجهٔ عطاء الله خان دختر حاجی احمد که همراه شوهر خود بلکهنو رفته بود

بعد کشته شدن شوهرش که در رفاقت نول راے و جنگ احمد بنگش اتفاق افتاد بوسیله نام و قرابت و برادرزادگی مهابت جنگ
با مداوساے شهر مذکور و روشن علی خان زمیندار عمده مشهور صوبه بزاوده ساخته و بعطایاے لائق اکثرے ممنون احسان خود نموده
مع اموال و اسباب و اولاد صغار که همراه داشت سالماً و غانماً برفاقت و دلالت آنها تا بعظیم آباد رسانید و ازانجا بکام و آرام
بمرشد آباد آمده در ظل عاطفت عم بزرگوار خود اقامت گزید

ذکر انتقال راے رایان بهیرون دت و رجوع دیوانی خالصه براجه کیرت چند و درگذشتن او هم بعد ماهے چند و تفویض خدمت مذکوره به امید رام

درهمین ضمن راے رایان بهیرون دت دیوان خالصه شریفه بنگاله بمرض استسقا درگذشت و امید رام پیشکار او بلا تعیین دیوانی
بموجب حکم بانصرام معاملات مالی و ملکی سے پرداخت تا آنکه راجه کیرت چند پسر راے رایان عالم چند که دیوان خالصه شریفه
درعهد نظامت شجاع الدوله مرحوم بود و کیرت چند مذکور اندک ربطے بخو و حرف داشته فارسی را نسبت بهنود دیگر مربوط
می نوشت و چندے روز دیوانی احترام الدوله بهادر هیبت جنگ در عظیم آباد نموده چنانچه ذکرش در اجزاے سابقه گذشت
بعد ازان صباحے چند دیوانی عطاء الله خان داشت و همراه او رفته در بنارس اقامت گزیده بود در هنولا عرائض
بمضامین مناسب بمهابت جنگ نوشته حسب الطلب او بحضورش رسید و بعطایاے خلعت دیوانی بنگاله سر مباهات بر
افراشت و پیشکاریش بدستور بر امید رام مقرر ماند چون راجه کیرت چند که پسر زادهٔ دیوان معتمد بنگاله و از معاملات سابقه
علی ماهے علیه آگهی داشت بعضے زرهاے لازم الادا که بذمهٔ جگت سیته و زمینداران بردوان بود و دیگران بران آگاه نبودند جهت
اظهار حسن خدمت زرهاے مذکوره را بعرض وصول درآورده چند لک زیاده بر کرور روپیه داخل خزانهٔ مهابت جنگ نمود
بدین جهت مهابت جنگ را از خود نهایت راضی و خوشنود گردانیده قریب بدو سال بامر جلیل القدر دیوانی پرداخت و بعد ازان
مذکور بعارضه مرض نواسیر از مخمصه دار دگیر این جهان رسته بعالم آخرت شتافت و درجاے خود نشیمن ساخت چون امید رام
از مدتها پیشکاری نموده نیک نام بود بعطاے خلعت دیوانی بنگاله و خطاب راے رایانی سرفراز شد

ذکر کشته شدن میرحبیب بآزردگی و نادانی جانوجی پسر رگهوجی بهوسله

چون مصالحه با مرهته تقرر یافت و میرحبیب نوکر مهابت جنگ گشت و هم از طرف رگهوجی معتمد و دولت خواه بود افواج
افاغنه و بجاسله و برطرفے آنها باختیار میر مذکور آمده و فوج مرهته ملازم سرکار رگهوجی و یکے از ابناے اقرباے او سردار
آن جماعه بوده در کتک می ماند اما در تحت فرمان میرحبیب بوده سر از اوامر و نواهے او نمی پیچید میرحبیب از زرهاے
حاصل کتک دوازده لک روپیه نقد حصه براے خود در تنخواه فوج افاغنه معین نموده حصه دیگر براے سرکار رگهوجی مقرر داشته
صرف اوقات می نمود بعد انقضاے یک سال و چند ماه سال ۱۱۶۶ ہجرت جانوجی پسر رگهو بهوسله بسرداری فوج مرهته
و نیابت پدر خود در صوبه مذکوره آمد متصدیان و برهمنان مرهته که از حکومت و فرمانبرداری میرحبیب آزرده خاطر بودند جانوجی
را که جوان خودسر واندکے بیرون از فرمان پدر بود بر میرحبیب شورانیده خواهان محاسبه نمودند و چون این مصلحت
تمهید یافت جانوجے میرحبیب را طلب داشته سلوک و مداراتے که مسلوک می داشت تغافل نموده و تمام روز بلطف

ولیق گذرانید چون لشکر میر حبیب دمی که در عقب لشکر مرهته فرود می آمد و ساختهٔ بسیر در میان می بود همراهیان میر حبیب
از طول جلوس ملول گردیده اکثری پی کار خود رفتند و قلیلی در انجا ماندند چون تمام شد میر حبیب با رفقای معدود
ماند با فوجی پیاده و چوبا بطرفی رفت در آن دوران بنگاه مرهته ها هجوم آورده میر حبیب را پیغام دادند که بدون حساب زر با نوشته
دادن دست آویز مبالغ متعذر رفتن نخواهید یافت میر حبیب کور که با عتماد حسن رفاقت و عنایت رگهو بحال خود استقلالی
وافر داشت سرگشته با فوجی فرد تنها ورده بنحوی رهائی خود ازان مکان میخواست چه میدانست که بعد بر آمدن ازانجا کسی
بر او دست نمی تواند یافت اما هر چند تقریبات متنوعه نمود از چنگ قضا رهائی نیافت چون دو پهر شب گذشت و دید که الحال
قال و مقال سودی ندارد مردانه کمر بست و چهل و پنجاه کس که با او بودند آنها را هم ترغیب بشجاعت و استقلال نمود آمادهٔ
مجادله گشت این هم در خیال داشت که بدون امر رگهو با او کسی تا باین حد نخواهد کاوید و سواران مرهته گرد بنگاه را احاطه نموده
مستعد مزاحمت و ممانعت شدند و کار از مکالمه به مجادله انجامید میر حبیب چون معدودی همراه داشت و پیاده بود راه
بدر شدن نیافت و با اکثر رفقای خود که بقیهٔ افاغنه بودند مقتول شد و چندکس مجروح گشته زنده ماندند هر چند رگهو باستماع
این خبر از پسر عنایت آزرده خاطر گشت اما میر حبیب بیچاره بعد محنت بسیار چون وقت ثمر خوردن اشجار جفا کشی بود بمکافات
مظالم بی گناهان که در تاخت و تاراج افواج او و مرهته در آمده بودند گرفتار آمده محروم و مایوس بنحوی در گذشت
که باز برنگشت بعد ازان مصالح الدین محمد خان که واسطهٔ جواب و سوال مصالحه بود به نیابت کتک از طرف مرهته و مهابت جنگ
سرفرازی یافته بکام و آرام می گذرانید اما نتایج که با پدر میر حبیب را میسر بود نداشت بلکه دارو مریز بسری برد و خود را از
زمرهٔ نوکران مرهته می شمرد

ذکر در گذشتن جانکی رام در عظیم آباد و یافتن راجه رام نراین صوبه داری خدا داد و مردن اکرام الدوله بتقدیر خالق عباد

هم درین اثنا و اخر سال شصت و پنجم از مائه دوازدهم هجرت یا شروع سال شصت و ششم جانکی رام نایب صوبهٔ عظیم آباد باجل خود در گذشت
و راجه رام نراین پسر رنگ لال که از عهد طفلی پرورده خاندان مهابت جنگ و از ابتدای صوبه داری هیبت جنگ بدستگیری
والد مرحوم اول بخدمت خاص نویسی اختصاص یافته آخر به پیشکاری دیوانی مقرر گشته در عهد جانکی رام به دیوانی صوبهٔ عظیم آباد
مامور بود نظر بحقوق دیرینه خدمتها و شعوری که در سیاق و معاملات داشت به نیابت صوبه داری عظیم آباد و عطای خلعت
و سرپیچ مرصع و شمشیر و فیل سرافرازی یافت و راجه دولبهه رام پسر کلان راجه جانکی رام که به نیابت پدر دیوان تن و از معتبرین
ارکان حضور مهابت جنگ بود بعطای خلعت ماتمی مع سرپیچ برای او و دیگر مورد الطاف و بعطای خدمت مذکور بالاستقلال
سرافراز گردید و واسطهٔ جواب و سوال راجه رام نراین و عرض مطالب و آرزوها و التماس معاملات صوبهٔ عظیم آباد در
حضور مقرر گشت و مهابت جنگ بکام و آرام اوقات خود را که از همیشه منتظم داشت منتظم تر فرموده همت برای کاری
قرار داده مسرور و مشغوف زندگی می گذرانید چون با شکار شوق مفرط داشت در موسم سرما بطرف راج محل بر آمده تکلیف
مستی تماشای شکار و بعد ازان بجنگ جانوران خصوص فیلان و مرغهای دکهنی می گذرانید و صولت جنگ هم هر سالی
برای ملاقات عم بزرگوار خود در احیانیکه بطرف راج محل برای شکار می رفت از پورنیه حرکت نموده بملازمت مهابت جنگ
رسیده ازینجا مراجعت می نمود و گاهی تا مرشد آباد آمده برادر خود شهامت جنگ و سراج الدوله اکرام الدوله و احترام الدوله

را اگر هر سه برادرزادهاے او و پسران هیبت جنگ بودند و دیگر اقربا و عورات را که همشیره و همشیره زادهاے او بوده اند دیده
هرگز دولت خود برے گشت تا آنکه براے شادی شکر الله خان خلف سرافراز خان پرورده نفیسه بیگم شهامت جنگ
و بی بی گهسیتی تاکید ها نموده صولت جنگ را طلب داشتند و اوبع دخترے که نام زد شکر الله خان بود و دیگر عیال و اطفال
خود سرانجام شادی مهیا نموده بمرشدآباد آمد

ذکر رحلت اکرام الدوله خلف هیبت جنگ متبناے شهامت جنگ

درین اثنا اکرام الدوله برادر وسطے سراج الدوله خلف هیبت جنگ که شهامت جنگ بنا بر بے اولادی از بدو تولدش
بفرزندے گرفته در حجر تربیت خود پرورده بود و محبت با او بمرتبهٔ تعشق داشت بیماری چیچک ام الصبیان شدت که کسے چنین
صورت آبله گاهے ندیده بود بهم رسانیده در اندک زمانے درگذشت و آشوب قیامت در خانهٔ شهامت جنگ برپا گشته
شور نشور در تمام خاندان مهابت جنگ و اتباع و اقرباے آنها برخاست و شادی مذکور دران سال ملتوی ماند و بعد
چندروز صولت جنگ مرخص گشته به پورنیه رفت و شهامت جنگ را غم او در گرفته بر بستر بیقراری جاے گرفت هرچند
مهابت جنگ و زوجهٔ شهامت جنگ و مادرزنش و دیگر احبا و اتباع بانواع مختلفه دلجوے شهامت جنگ نموده دلالت
بعیش و نشاط و بهجت و انبساط نمودند سودے نداده همیشه مبتلاے غم و الم بود چنانچه بعد چند ماه از رحلت او عید فطر آمد و
مهابت جنگ بخانهٔ شهامت جنگ رفته بمبالغه و الحاح تمام لباس تجمل در روے پوشانید شهامت جنگ فرمان عم عالی قدر
را امتثال نموده تا زمان حضورش لباس مذکور در بر داشت چون مهابت جنگ برگشت دستار از سر افگنده و لباس
از بر کنده سبے تحاشے دستها را بر سر و روے خود میزد و بهاے هاے میگریست و می گفت من بے وفائی کردم و عهد را بجا
نیاوردم و بهمین صورت احوالش درگذر بود تا آنکه ایزد تعالے از مدخولهٔ اکرام الدوله که در زمان مردنش حامله بود پسری
بوجود آورد و مهابت جنگ براے استرضاے شهامت جنگ بمجرد ولادت او از حضور بادشاه منصب شش هزاری یا هفت
هزارے و خطاب مراد الدوله مع نوبت و ماهے و مراتب و پالکی جهالردار بلکه نالکی براے آن پسر طلب داشته عطایای
مذکور نخود بحضور شهامت جنگ آورد و شهامت جنگ را اندک الفتے با و بهم رسیده یادگارش می شمرد و با او مشغول بوده
اوقات خود را بهر صورت بسر می برد و کارخانهٔ امارت براے آن طفل بهم رسیده حشم و خدم و افیال و افراس مناسب سن
و سالش جمع آمده براے مردم تماشاے بود و جمعے از معتمدین براے حفاظت و مشغولے او معین گشته اکثرے بوسیله خدمات
آن طفل توسل جسته سرمایهٔ تقرب مے دانستند با این حال شهامت جنگ ملال انتقال اکرام الدوله در کاهش تن و جانش
قاصر نبود و چون بعد ظفر یابے بر سرافراز خان حاجے احمد برادر مهابت جنگ با ناموس سرافراز خان بے سیرتے
روا داشت و چندے از مدخولهاے او را بجبر متصرف گشته خیانتے درین خصوص ورزید و مهابت جنگ با وجود
قدرت بر ممانعت سهل انکارے نموده اغماض را کار فرما گردید و دیگر ستمهاے گران و بیکران بر اولاد و نسوان
سرافراز خان مرحوم در انتزاع اموال و اسباب رفت غیرت الٰهی مقتضی انتقام گردیده در اواسط ایام دولتش بعضے
افعال زشت که ذکر آن مناسب نیست در بعض خاندان او شیوع یافت و اوضاع سراج الدوله و دیگر صغار اولادش از لیاقت
سرورے دور افتاده اطوار ناشایسته و کارها نیکه نمی بایست پیش گرفت و از طار و ذرد وبال که سرمایهٔ استیصال نهال اقبال

اسباب انتقام قادر متعال تواند بود هر یکے شروع نمود و بنا بر فرط محبت و نیز برای تشدید مبانی رعب و تسلط سراج الدوله مهابت جنگ حرکات و مقالات بیهوده او را سهل شمرده کرده اش ناکرده مے انگاشت ازین جهت سراج الدوله بیباک گشته اکثر بزرگان را رنجانید و عربده و استیزه شعار خود گردانید و نیز خدمتگاران و ارکان سفله منش بهم رسانیده در فحش گوئی و انواع ظلم و جفا ہاے محابا گردید و بارتکاب تجرع و غرور دولت و جوانی و حمایت جد خود قساوتے بهم رسانید که دل او از هر کاریکه می کرد اصلاً متاثر و پشیمان نمی گشت و در میان اعمام و اخوان و بنی اعمام تمام نفاق از دحام آورده حسن و قبح پایان کار اصلا را مشاهده نمی شد و در باطن حماقت مواطن رجال و نسوان مقتدر مضمون ضلالت مشحون مقال فرعون دون که انا ربکم الاعلیٰ است مرتسخ گشته نخوت و غرور از حد خود بفراسخ دور رفته بود

ذکر کشته شدن حسین قلی خان و حیدر علی خان بظلم و سفاهت سراج الدوله نادان

سراج الدوله بمقتضاے جهل و نادانی اقتدار و دولت شهامت جنگ و زوجه اش که عمو و خاله حقیقی او بود مستکره شمرده پیچ و تاب بیهوده مے خورد و حسین قلی خان را که رفیق و دولتخواه شهامت جنگ و هوشیاری و دانا ے علم بود مدد خود مے شمرده و فی الحقیقت خاله او و زوجه شهامت جنگ با سراج الدوله باقتضاے موافقت نفس اسنے کینه نهانی داشت آن ابله سفیه حسین علی خان بیچاره را انشار منازعت و عناد پنداشته اتلاف حقوق چندین ساله خدمت او و برادرش حیدر علیخان نموده قاصد قتل شان گشت اول پسر آقا باقر زینداری بعض محالات جهانگیر نگر که محمد صادق تام و صداقت محمد خان خطاب داشت و بنا بر ناموافقتها که از عمله حسین قلی خان او را رویداده بمرشد آباد آمده توسل بمهابت جنگ بهم رسانیده بود سراج الدوله او را شورانیده بران داشت که در جهانگیر نگر رفته حسین الدین خان برادرزاده حسین قلی خان را که به نیابت عم خود در انجا بود و دران روزها خلل دماغے بهم رسانیده علت مالیخولیا عارض داشت بکشد آن ابله عجول حسب الامر سراج الدوله بعمل آورد و فتنه بزرگے در انجا حادث گشته چند روز بتوهم آنکه چنین کار بے مرضی کسے از خداوندان مملکت نخواهد بود مردم جهانگیر نگر سکوت و سکون ورزیدند آخر چون معلوم شد که سندے مستمسکے در دست او نیست مردم شهر و رفقاے حسین قلی خان هجوم آورده آقا باقر را کشتند و صداقت محمد خان گریخته مایه رفاه و آرامش بر باد رفت بعد چندے بدست سراج الدوله زوجه مهابت جنگ جده مادری خود را متفق ساخته از مهابت جنگ استیذان قتل آن سر دو برادر که عبارت از حسین قلی خان و حیدر علی خان باشد نمود مهابت جنگ هم بنا بر چشم بندے قضا رضا بآن داده گفت که بے مرضی شهامت جنگ اینکار نتواند شد چون جده او از طرف مهابت جنگ اطمینان بهم رسانید این حاجت را بدختر خود که زوجه شهامت جنگ بود برد آنکه زن شهامت جنگ با سراج الدوله کینه هاے مستحکم داشت اما بر اسے سهل امرے که لائق ذکر و التفات نیست دران روزها با حسین قلی خان آزرده خاطر بود دازین ممر در چنین امر عظیم با مادر خود همداستان گردیده شهامت جنگ را که از همیشه لاابالے و دران روزها از دنیا و مافیها انزجار داشت باین امر قبیح که خسران دنیا و عقبیٰ در ضمن آن مندرج و قسم قرآن مجید با حسین قلی خان در میان بود که همه وقت و هر آن شریک جان و آبروے شما خواهیم بود راضے ساخت و مهابت جنگ براے رفع بدنامے ظاهر از مرشد آباد برآمده بطرف راج محل بشکار رفت و ازان طرف صولت جنگ براے ملاقات او از پورنیه کوچیده بملازمت عم خود رسید فقیر نیز همرکاب صولت جنگ

ودرین سفر بوده و نهایت مورد عنایت صابت جنگ گردیده و جاسه پولش بسر رسانید اما چندان عرصه نبود و اجلش نیز امان نداد و والا بعد
مردن صولت جنگ اگر زنده می ماند و فقیر بخدمتش میرسید احتمالی داشت که توجهی لائق بحال بنده و مرتبه خودی نمود الحمد لله
که او تعالی شانه کفایت این عبد ضعیف خود نموده محتاج رجوع بسده اش نفرمود القصه سراج الدوله در غیبت جد خود
اول سال شصت وهشتم از مائه دوازدهم هجرت روزی بخدمت عم خود شهامت جنگ رفته و اذن گشتنش گرفته وقت شام
باین اراده خون آشام از خانه اش برآمد و بسوی خانه خود روان گردید چون حویلی حسین قلی خان در اثنای راه
واین بیچاره بیگناه از چند روز مترصد مرگ خود در خانه منزوی بود بر سر دروازه اش استاده فرمان داد که هر دو
برادر را گرفته بیارند حسین قلی خان بخانه حاجی مهدی دارو غه دیوانخانه شهامت جنگ که نهایت اتصال بخانه اش
داشت پناه برده التجا کرد که بشهامت جنگ عرض احوالش نماید حاجی مهدی رفته التماس نمود و جوابی بصواب نشنیده
برگشت وجویندگان از خانه حاجی مهدی حسین قلی خان را آورده در معرض سیاستش داشتند و آن مظلوم مرحوم علف
تیغ بیدریغ و هدف سهام ملام و دشنام آن سفاک بیباک گردیده جرعه شهادت نوشید و همین قسم حیدر علیخان بیچاره
را که مکفوف البصر بود نیز آورده به برادر شهیدش ملحق ساختند اما حیدر علی خان چون شجاعت را اثر داشت در آنوقت
مثل برادر خود الحاح و عجزی نکرده کلمات درشت بر روی او گفت و فرمود که ای نامرد مردان را چنین نمی کشند
خون این هر دو برادر که بناحق ریخته شد گویا خون سیاوش بود که دود از دودمان صابت جنگ برآورد بلکه تمام شهرها
وممالک محروسه صابت جنگ را با خاک سیاه برابر کرد و صدق رسول الله صلی الله علیه و آله حیث قال کما تدین تدان ظاهر
بعد این ماجرا صابت جنگ بمرشد آباد و صولت جنگ به پورنیه برگشت اما صولت جنگ را هم اعتماد از عم و برادرزاده خود برخاسته
بفکر کار خود افتاد و اسباب انتقامات الهی از همان زمان روی آمادگی نهاد چون وظیفه وقائع نگار آنست که آنچه واقعی
داند ثبت نماید لهذا بنده بنگارش بعضی حالات درین مقام جسارت نمود و همین قسم درین صفحات هرجا هرچه وقوعی باشد
بدون آنکه بطرفی الفت و بطرف دیگر کلفتی را ملحوظ داشته سخن سازی و خوش آمد پردازی نماید خواهد نگاشت امید از
ناظران انصاف سرشت آنست که بجهت مذکوره غبار ملالی از جانب فقیر در خاطر راه نداده مورد عفو و الطاف دارند
و بنکته گیری و عیب جوئی نپردازند

ذکر اشتداد امراض لاحقهٔ شهامت جنگ و انتقال او ازین غمخانهٔ تاریک و تنگ

شهامت جنگ را که از ابتدای رحلت اکرام الدوله پژمردگی خاطر و افسردگی مزاج لازم گشته کمتر بحال خود خوشنود
می بود بعد مقتول شدن حسین قلی خان چون مدتی یسیر گذشت عارضهٔ استسقا ظاهر گشت و حکیم علی نقی اصفهانی قبل از
بروز و ظهور عارضهٔ مذکوری گفت که مواد این مرض مهیا گشته اگر الحال باصلاح مزاج و تدابیر دفع مرض کوشیده آید مناسب
است اما شهامت جنگ بنا بر جهاتیکه مذکور شد بحال خود چندان نمی پرداخت بعد ظاهر شدن مرض زن او و دیگر خیر طلبان
مبالغه در مداوا نموده از خود درین تقصیر نبودند تا آنکه مرض اشتداد یافت و صابت جنگ شهامت جنگ را مع زن و حشم
او حتی نسوانیکه با او تعلقی داشت مثل بهاگ بائی وغیره بخانهٔ خود برده در معالجه کوشیدن گرفت چون سپر داری سهام قضا
یارای احدی نیست احوال شهامت جنگ تباه گردیده آثار مرگ بر او ظاهر شدن گرفت و زن شهامت جنگ از خوف

سراج الدوله که مبادا اهانتی مقیدش سازد با آنکه خانهٔ پدرش بود شوهر خود را در آنحالت بر محفهٔ سواری خود برداشته بجای خود آورده اول روزیکه شام آن انتقال خواهد نمود پرسید که امروز چه روز است گفتند دوشنبه اظهار بشاشت نموده گفت عجب روزیست که با معشوق خود ملاقات خواهم نمود و ظاهرا وصیت کرده که در پهلوی اکرام الدوله دفن نمایند با مردم بمشاهدهٔ الفت که با او داشت خود بخود در آنجا دفن نمودند القصه سیزدهم ربیع الاول شب سه شنبه سنه یک هزار و یکصد و شصت و نه هجری بعد یک سال از گذشتن حسین قلی خان بعالم عقبی شتافت و منشی آن مرحوم کلمهٔ غدا لیلش بآمرزد تاریخ رحلتش یافت صبح آن شب تجهیز و تکفین نموده باقتدای سید الافاضل میر محمد علی ایده الله تعالی مهابت جنگ و جمیع اعیان شهر و اقربا اعلی و ادنی بر جنازهٔ او حاضر گشته نماز گزارده و در کمال احتشام جنازه‌اش را بباغ موتی جهیل که ساختهٔ او بود برده در صحن مسجد آنجا که خودش تعمیر نموده در جوار قبر اکرام الدوله مدفون کردند هنگام بردن جنازه‌اش از ازدحام و غوغای عام و نوحه و شیون مردان و زنان بمرتبه بود که کسی کمتر دیده و شنیده باشد مبلغ سی و هفت هزار روپیه درماهه عجائز و ضعفا و بیوه زنان و غیرهم از ذوی الارحام و زن آشنایان و غیرشان بود که باسر رشتهٔ دفاتر تعلق نداشت و بمجرد رویت هلال کیسهای زر بقدر درماههٔ هر یکی از پارچهٔ سفید بسته در خوانچه‌های آورده شهامت جنگ از حضور خود مصحوب خواجه سرایان و زنان معتمد ملازم میفرستاد تا بدست هر یکی رسانیده برگردد اللهم اغفر له وارحمه

ذکر بعض خصائل حمیده و اوصاف پسندیدهٔ آن مرحوم

ترحم بر عجزه و مساکین و ایتام و ذوی الارحام زیاده از جمیع خاندان خود داشت و اوقات را اکثر بفراغ بال و انشراح خاطر می گذرانید با کسی بد نبود و نمی خواست که کسی با کسی بدی نماید از عورات و اطفال شهر مرشدآباد آنکه وارسی نداشت و اگر داشت از تحصیل وجوه معاش عاجز بود یا عاجز نموده هر چه بهم رسانیده بمصارف دیگر رسانیده ذوی الحقوق را محروم می داشت همه آنها گویا عیال او بوده اند که خبرگیری بکمال رفاه و فراغت نموده می نمود و از خود راضی و خوشنود میداشت تملق و وضع نبود و تواضعات رسمی را دوست هم نمی داشت با رفقا و نوکران خود آشنایانه سلوک می کرد و صحبت دوستانه می داشت رفیقانش همه رو برو حقه می کشیدند و قهوه با اینها می خورد و در اختلاط بار میداشت و هر چند با مردم احسان می نمود عظیم شرمنده می شد بلکه کمتر شمرده آثار انفعال و عذرخواهی ظاهر می نمود **نقل** چنانچه بارها میر تقی علی خان مرحوم خلف حاجی مبرور حاجی عبد الله خطاط مشهور که در عهد اورنگ زیب عالمگیر دیوان برهانپور بود بر اسم سیدی بنا بر محاسبهٔ معامله در جهانگیرنگر مقید بود عرض داشت که فلانی سید است و باین سبب مقید مبلغ پنج شش هزار روپیه از سرکار بر او طلبی است و اینقدر مبلغ در هر ماهی از سرکار بلکه چند برابر آن بخیرات و صدقات صرف می شود امیدوارم که مبلغ مذکور باو معاف و آن عزیز در اینجا طلبیده شود بی اختیار شعف بسیار ظاهر نموده فرمود تا همانوقت رقم معافی و پروانهٔ طلب او در مرشدآباد نوشته آوردند و بخان مکرم مشار الیه سپرده تشکر دلالتش باین امر خیر نمود و گفت حق تعالی شما را سلامت دارد که مرا باین سعادت آگهی فرمودید اگر عملهٔ آنجا درین کار اهمالی ورزند مرا زود اطلاع خواهند فرمود که تدارکش باحسن وجوه نمایم و آن سید بیچاره از آن بلا و مکاره نجات یافت **نقل دیگر** مدت چند سال والدهٔ بنده و بجهات متعدده مع دو پسر خود سید علی خان و غالب علی خان و داماد خود میر اسد علی در مرشدآباد

اقامت داشت و آن مغفور متعهد احوال او بود و هر چه از کس را وجهی مناسب مخارج آنها می رسانید و علاوهٔ آن از اقمشه و ملبوسات خاصه جهانگیر نگر دند یا والده مراعات می فرمود غالب علی خان را که از همه اخوان کمتر است اکرام الدوله بنا بر همسالی اکثر در باغها و سیر و تماشا همراه خود می برد اتفاقاً روزی از کنیزی های ملازم سرکار اکرام الدوله رغبتی بطرف غالب علی خان بهم رسانید و نگاه محبتی بسوی او گاه گاهی می نمود غالب علی خان هم چون جوان نورسیده و بد و نیک و هر چند بده بود زنگ مزبوره را بنظر رغبت بمقتضای طبع بشری می نگریست ابنای جنس بنا بر رشک و حسد یکه بحال غالب علی خان میبردند برین سر آگهی یافته اکرام الدوله را آگاه نمودند و او بیدماغ گشته از سیر باغ آزرده خاطر برگشت و این احوال بر شهامت جنگ ظاهر شد والده را طلبیده بلطف و مهربانی فرمود که چند روز غالب علی خان را از آمدن دربار باز باید داشت چرا که هر دو طفل جا هلند فدای او اند با همدیگر مپه بظهور رسانند اکرام الدوله که در سفلگی و آشفتگی مزاج گوی سبقت از برادر خود سراج الدوله برده بود بنا بر استمزاج پدر یعنی شهامت جنگ تمهیدی برای رنجانیدن غالب علی خان و رخاطر خود ساز داده شکایت او آغاز نهاد و پیش شهامت جنگ متواتر گفتن گرفت که دیروز غالب علی خان از دست من مفت جست و الا هما نجا می کشتم چون شهامت جنگ این کلمات را مکرر و متواتر شنید فهمید که غرض او استمزاج من است با وجود آن همه محبت و خاطرداری بنا بر آشفت و گفت که بسی جز و کلام الله که اگر تو او را می کشتی من بدست خود ترا ذبح میکردم او باستماع این سخن که خلاف گمان او بود جزع و فزع بسیار نموده گفت آیا شما مرا برای او می کشتید گفت البته در میان تو و او چه تفاوت است فرزند یک همشیره تو ئی و فرزند همشیرهٔ دیگر او چون این سخنان شنید صفرای او تسکین یافت و برای همین این گفتگو هم بود حق آنست که در چنین مقام که مرتبهٔ محبت از عشق هم گذشته باشد این قدر پاسداری دیگری بعمل آید دلیل کمال خوبی آن مرحوم است **نقل دیگر** و از ین هم زیاده تر اینست که بهاگ بائی عزیزترین زنهایش و مرتبهٔ او عالی مرتبه زوجه اش بود و جمیع زنان خانواده اش بنا بر خوش آمد و پاسداری او احترام و خاطر داریش می نمودند والده ام ظلها که مزاج عجبی و نهایت غیرت دار د با او مطلقاً نمی آمیخت روزی بهاگ بائی بطوریکه شهامت جنگ که برادر بزرگ بود والده را میخواند و در گفتگو می گفت که شنوید بی بی او هم همین قسم خواند والده هم برآمده گفت که تو خود را چه فهمیدهٔ که این قسم مرا میخوانی باین طور با بزرگان خرد ان خود را میخوانند یا خداوندان نوکران خود را و من ترا هیچ یک از ین هر دو قسم نمیدانم کنیز والده که استاده بود بسوی او اشاره نموده گفت که من ترا و این را یکسان میشمارم فرق همین است که این زیور طلا و نقره دارد و تو انواع زیور جواهر بهاگ بائی بحال خود ماند و دیگر سخنی نگفت اما آزرده خاطر گشته شکایتها پیش شهامت جنگ برد آن مرحوم او را جواب داد که مزاج او شان همین قسم است تو چرا با او شان در اختلاط می کشائی و والده بخانه خود آمده اراده معاودت بعظیم آباد نمود و آمد و رفت خانهٔ شهامت جنگ مدتها موقوف بود شهامت جنگ بعد یک ماه برین معامله مردم خود را برای طلب والده فرستاد و والده راضی برفتن نمی شد تا آنکه گفته فرستاد اگر نمی آئی من و بی بی گهسیتی آمده ترا خواهیم آورد والده ناچار رفت شهامت جنگ بسبب از جا برسیده تسلیمهای فرمود و والده از فرط غیرت رقت کرده اظهار رفتن خود بعظیم آباد می نمود تا آنکه سخن بطول کشید و شهامت جنگ عذرخواهی کرده می گفت که کسی بتو چیزی نگفته خود هر چه بخاطرت آمد گفتی و خود آزرده گشتی تقصیر ما چیست والده هیچ نمی پذیرفت و بر ارادهٔ خود مصر بود حتی بی بی گهسیتی زن شهامت جنگ و نفیسه بیگم خواهر علاء الدوله گفتند که صاحب شما را چه شده است برادر و بزرگ شما چنین می گوید و شما اعوجاج را کار فرما شده نمی شنوید

بعد از والده برهان ساجت بود آخر الامر شهامت جنگ با وجود بے جرمے و بزرگی عمر و دولت و اقتدار حکومت از جای خود برخاسته پیش آمد و فرمود که خوب من تقصیر وارم الحال بر پاے توے افتم تقصیر مرا معاف کن آن زمان والده منفعل گشته زبان بدعاگوئی برکشاد بماندن مرشدآباد رضا داد تا حال این اخلاق و عنایات او را یاد کرده زار زار می گرید و برای او از حضرت ارحم الراحمین عفو و غفران مسالت می نماید و همین قسم بعد آقا میرزاے مرحوم که از احفاد و اقارب اخوند مجلسی و از عهد شجاع الدوله وارد بنگاله و معزز و مکرم بود و با شهامت جنگ از همان زمان آشنائی داشت با اولاد آن مرحوم و زوجه او که دختر تقی قلی خان مرحوم است سلوکے مسلوک می داشت که کمتر کسے در کم زمانے با کسے کرده باشد بمجرد استماع خبر انتقال آن مرحوم که هنگام آمدنش از جهانگیرنگر نزدیک بمرشدآباد در عین راه بکشتی اتفاق افتاد عیال خود را که در جهانگیرنگر از قبل او حاکم بوده اند نوشته بتعزیت و تسلیه اطلاعت آن مرحوم که همانجا سکونت داشت فرستاد و بعد چند روز همه را طلب داشته جمیع اطفال بخصوص هر دو نبیره تقی قلی خان مرحوم را که نام یکے میرزا باقر بود و نام دیگرے میرزا عبدالله سلمه الله در حجر تربیت خود جاے داده خواجه سرا براے اتالیقی و معلمان براے تعلیم نگهداشت و همیشه خبرگیران احوال و معروف دلجوئیها بود و هر چه قدر با هر کس سلوک می کرد کمتری شمرد و هفت صد روپیه در ماهه بوالده هر دو برادر مذکور می داد و همین قدر در ماهه هر دو برادر را علیحده علاوه تعلیم و تربیت جدا ملازم سرکارش بودند و اقمشه ملبوسات خاصه بوفور فرستاده عذرخواهی می نمود که این هدیه محقر و لائق کنیزان شما است گویا در باره او گفته اند بیت آنچنان زی که گر از حادثه بر باد روی * حسن معنی نگذارد که تو از یاد روی * چون فقیر را در خدمت هر دو برادر مذکور نهایت اخلاص و اتحاد و از حالات ایشان چنانچه باید آگهیست لهذا برین ماجراها که ثبت افتاد مطلع شده و ماجراهاے اول خبر خانه خود است و شهامت جنگ این قسم متوسلان هزارها داشت که بنده از معاملات شان مطلقاً آگاه نیست اما باجمال این قدر معلوم است که شکرگذار او جمیع اهالی مرشدآباد خصوص عجزه و بے دست و پایان محتاج بوده اند باید قیاس کرد که چه نیکوئیها یا چه قدر مردم بچه خوبے نموده که وقت مردنش تمام مرشدآباد ماتم سرا بود و اکثر خلق مردن او را مصیبت خود میدانستند

ذکر مجمل احوال صولت جنگ و حسن معاشرت او با خلق خدا و انتظام اوقاتش تا پایان عمر سبک خرام کم بقا

صولت جنگ مرحوم نام او محمد سعید و خطاب هاے او نصیر الملک صمام الدوله سعید احمد خان بهادر صولت جنگ در برادران خود وسطے و بحسب صورت ممتاز و در سیرت هم به بعضے جهات به از دیگر برادران و بنابر بعضے وجوه برادر و در بعضے امور اندکے کمتر بود بحسب مقدور و دولت از شهامت جنگ کمتر و با هیبت جنگ باعتبار نظامت عظیم آباد کم اما باعتبار دولت زیاده و در شجاعت زیاده از شهامت جنگ و اندکے کمتر از هیبت جنگ و در حسن خلق و علم و فضل از هر دو بهتر و باعتبار صلاح و سداد هیبت جنگ از هر دو برادر زیاده بود و صولت جنگ در ابتداے جوانی میلے بلهو و لعب که عبارت از تماشاے رقص و مخالطت بالنسوان است بوفور داشت بعد از سنوح ماجراے صوبه کتک متنبه گشته اقتصاد که اغنیا و امراے هوشیار درین کار می نمایند اختیار نموده گاه گاهے بتماشاے آن رغبت مے فرمود ساعتے از شب مانده بیدار می شد و از تخلے و تطهیر فراغت نموده اول صبح نماز را خوانده و در بارے که در هفته دو مرتبه بار عام می داد تا هر یکے از حاجتمندان عرض حاجت خود نماید و جمعه یوم التعطیل بود و چار روز دیگر در خلوت نشسته اول مقربان را می طلبید و با آنها چاشت مے خورد بعد از آن حکم بود که مجرائیان آمده سلام نمایند و بعضے از آنها ساعتے نشسته برخیزند و بروند و بعضے فقط بسلام

قناعت نموده بر گردند و بعد دو ساعت بر خاسته در ظاهر اندرون سے رفت اما غیر از جوارے خادمہ و خواجہ سرایان در انجا کسے نمی بود و متصدیان ہر سر رشتہ کاغذ ہاے خود را مصحوب خواجہ سرایان می فرستادند و در انجا کہ خلوت محض بود کاغذ را دیدہ و فہمیدہ بدستخط خود رسانیدہ سے فرستاد عملۂ و ارکان دربار و بعض خواص مثل ابن اقل الناس دو و سہ کس دیگر بیرون پردہ حاضر می ماندند منشیان مسودات مکاتیب فرستادہ بعد اصلاح صاف نوشتہ بوساطت خواجہ سرا از نظر گذرانیدہ ملفوف و مصموع نمودہ از مہردار کہ حاضر سے بود مہر رسانیدہ ہر جا مامور بودند می فرستادند دارو غہاے ڈاک ہرکارہ خطوط را گرفتہ روانہ سے نمودند چون یک ربع و کسرے از روز می گذشت بر طعام می نشست و از موائد احسان او خوانہاے طعام خاصہ اکثری را ہر روز و برخے را بعد یک روز بعضے را ہفتہ دو بار و کمتر کسے را در اسبوعی یکبار بدون پرسش چون معین بود میر سید و چون بکاول خوانہاے طعام بوقت معینی کہ مذکور شد حاضر میساخت عملۂ دربار کہ تا آن زمان حاضر میبودند عرض سلام بوساطت خواجہ سرایان نمودہ بخانہ خود میرفتند و نواب بعد الفراغ از اکل طعام آرام قیلولہ فرمودہ اول وقت ظہر برمی خاست و بعد تخلے و طہارت نماز ظہر خواندہ تلاوت جزوے از کلام الٰہی سے نمود بعد از ان نماز عصر خواندہ بیرون می آمد و دوران مجلس اول علما مثل ملا غلام یحیی و مفتی ضیاء اللہ و میر وحید و مولوی لال محمد و شیخ ہدایۃ اللہ و سید عبد الہادی حاضر شدہ تا دو ساعت نجومی مذاکرۂ علمی می شد و کتابے بخصوص مثل درس میخواند و ملا غلام یحیی حل معضلاتش سے نمود و دیگران نیز دران باب گفتگو سے کردند مکرر فرمودہ بود کہ الحال تحصیل کمال متعذر است و ہما نقدر استعداد کہ مرا ایستادہ گشتہ چیزے بران نخواہد افزود اما لذت فہم مطالب علمیہ مرا بمنزلہ القاسے جانی تازہ گردیدہ چنان بان معتاد شدہ ام کہ اگر روزے میسر نہ آید میدانم کہ دولت عظیمی از من فوت شدہ و خاطر مشوش می ماند چون بر فقیر نہایت نوازش داشت تاکید کردہ بود کہ دران وقت ہم حاضر شوم و از استماع سخنان من بسیار خوش بود در سفر و حضر بضرورت با دیگران سخن می گفت و الا ہمہ وقت مکالمہ با فقیر در روے سخن و گوش سماعت بسوے من داشت بنحویکہ دیرینہ رفقاے کہن سال او حیرت داشتند کہ این جوان چہ سحر بکار بردہ است کہ با غیر او التفاتے ندارد بعد فراغ از شغل مذکور عمدہ ہاے رفقا مثل سیف علی خان برادر سیف خان ولد عمدۃ الملک امیر خان صوبہ دار کابل و روح الدین حسین خان پسر سیف خان کہ بمصاہرت صولت جنگ اختصاص داشت و نقی علی خان برادر بندہ و میر علی یار خان ہمشیرہ زادۂ سیف خان و آقا عظیما و دیوان صاحب مدار معاملات ملکے راجہ عجائب رائے و بعد مردن او چہ رش راجہ سبح رائے و رائے پران چند مستوفی و پیشکاران و فاتر بخشی و توپخانہ دستی و رائے چو ارام منشی و جعفر قلی خان داروغۂ خزانہ و میرزا داؤد خانسامان حاضر شدہ ساعتے بعرض ضروریات پرداختہ مرخص می شدند و صولت جنگ برخاستہ داخل حرم سرا می شد و جائیکہ نسوان کہ منظور نظر او بودہ اند بسیر خانۂ باغ کہ صحن خانہ اش بود تفرج سے فرمود و بسوار سے رنگینی ہاے مقطع کہ بکمال تکلف آراستہ بودند از جاسے بجاسے نقل و حرکت بعمل سے آمد چون شام می شد نماز عشائین خواندہ اگر خواہشے داشت مغنیہ ہاے محرمش خوانندگے و رقص سے نمودند و الا بمصاحبت تنہا و مکالمہ بہجت افزا شلگفے از شب می گذرانید بعد از ان استراحت سے نمود بہمین آئین اوقات او سلے الدوام انتظام داشتہ در گذر بود و بندہ کمترین در مدت رفاقت کہ ہفت سال کامل بود گاہے کلمۂ ناخوشے از زبانش نشنیدہ کہ در حق کسے از ادانے ہم گفتہ باشد و ندیدہ ام کہ بر کسے غضب کردہ حرکتے نامناسب با او بعمل آوردہ باشد و سلیقہ معاش نہایت درست با آنکہ مداخلش نسبت بشہامت جنگ سہم باعتبار مدت و ہم بحسب مدت بسیار کم بود اما در خزائن و جواہر

و ظروف و آوانی طلا و نقره و اسباب و افیال و جمیع لوازم امارت برابر شهامت جنگ می نمود چنانچه بعد رحلتش چهل و چند لک روپیه
نقد و شاید قریب لک اشرفی در خزانه موجود و نقره آلات و طلا آلات و جواهر و اقمشهٔ نفیسه هم کمتر ازین قیمت نخواهد بود و افیال و افراس
هم بسیار و لوازم دیگر نیز بوفور و تازگی مهیا داشت روزی در خاطرش گذشت که به بنده فیلی عنایت کند مجلس خلوت بود
بلکه پس پرده زنها ایش نشسته و اسباب جشن بسنت پنچمی که در هند معمول است مهیا گشته میر محبوب علی نام مرد پیری که کهنه آشنای وقت
افلاس و رفیق زمان طالب علمی او بود حاضر و غیر چند نفر خدمتگار دیگری در انجا نبود خواجه سرای محلی فرستاده بنده را
طلب داشت چون حاضر شدم مامور بجلوس نمود و در اختلاط کشوده هر گونه سخن گفتن آغاز نهاد بعد از امتداد صحبت حاضر علی خان
که غلام سرکار داروغهٔ دیوانخانه اش بود عرض نمود که میر سلطان خلیل خان برای ادای آداب عنایات فیلی که با او مرحمت شده
بر در دولت سرا حاضر است اگر حکم شود در سلام گاه از دور تسلیمات بتقدیم رسانیده برگردد فرمود چه مضائقه حسب الاشعار
بعمل آمد بعد از ان فقیر را بهمین عبارت گفت خان صاحب شما فیل خاصهٔ ما را دیده اید بنده عرض کرد که مکرر از انجا گذشته و فیلان
سرکار را دیده ام بسیار خوب و نهایت بوفور اند فرمود حالا هم می توان دید و یکی از ان جمله باید پسند بدتا ما او را بشما بگذاریم
فقیر برخاسته آداب تسلیمات بجا آورد و عرض کرد که این کلمات بشفقت ارشاد شد که کمترین آنرا برابر بعنایت تمام فیلان پیشم دو
اما سواری فیل را وضعی و تهیاسی می باید و کمترین اگرچه بدولت عالی در کمال رفاه و آرام بسر میبرد لیکن
هنوز لیاقت سواری فیل ندارد و انشاء الله تعالی در سایهٔ مرحمت عالی هرگاه وقت سواریش خواهد آمد آنزمان
عنایت خواهد شد طرز التماس بنده را پسندید و زیر لب خندیده خاموش شد بعد چندی که خبر ورود صفدر جنگ در بلاد
بنگاله بسبب آمدن او به بنارس شهرت گرفت و صاحب جنگ بصولت جنگ نوشت که چنین شهرت دارد من هم ازین طرف
برمی آیم شما هم از ان طرف با اسباب حرب نهضت نمائید به بنده فرمود که چند سوار و پیاده خوب باید بهم رسانید گفتم مردم
همین جا بدست خواهند آمد چه این ملک گوشه ایست عبور و مرور مردم ملک دیگر درینجا کمتر می شود فرمود چه مضائقه از اینها
چیده باید نگهداشت حسب الحکم او بعمل آمد درین اثنا خبر معاودت صفدر جنگ رسید و گرمی تفحص مردم سرد گردید جماعهٔ از ان
واقعه طلب که چنین روزها بدعا می خواهند در تلاش نوکری کسان بهم رسانیده خود حاجت داشتند نواب آزرده گشته همه را
جواب صاف داد مگر بیست و دو افغان که خوش اسپه بوده اند بخواهش خود آنها را نگهداشت بنده اظهار جمع آمدن مردم حسن
طلب دانسته چنین معروض داشت که الحمد لله شورش فرو نشست اگر حکم شود چند کس را که فراهم آمده اند جواب داده آید
بر عرضی دستخط نمود که آن عالیشان را باین کار چه کار فردا آخر روز بیارند و از نظر بگذرانند مردم جمع آمده را بده سوار و
پیاده همه نگهداشت و آن بیست و دو نفر افغان را نیز فرمان داد که در رسالهٔ بنده ملازم شوند چون قریب بهفتاد هشتاد سوار
و دو صد یا صد و پنجاه پیاده در رسالهٔ بنده ملازم و سررشته آنها درست شد فرمود خان صاحب الحال خود فیل گرفتن و سواری
آن شاید نامناسب نخواهد بود بنده آداب عنایت بجا آورد چون روز جمعه آمد فیلی را از افیال خود پسندیده و بنده را از خانه
طلبیده عنایت نمود **نقل** دیگر و نیز فقیر یکبار هندوی مبلغ دو هزار روپیه بنام والد مرحوم بشاه جهان آباد فرستاد درین امر
وقوف یافته گفت خانصاحب شنیده ام که هندوی این قدر مبلغ بشاه جهان آباد فرستاده اید چون اخفا مناسب نبود
و مخفی هم نمانده اقرار نمودم گفت چه می شد که ما را هم مطلع نمودید تا ما هم شریک شما می شدیم فقیر عرض نمود که شراکت بدین معنی
دارد آنچه بعمل آمده از دولت عالی است و الامقدور بنده بر ملازمان ظاهر است خندید و بمهاجن که خزانچی سرکارش هم بود حکم

که در حساب سرکار مجرا بگیرد و رسید بفقیر طلبیده ده بنده براین معنی آگهی یافته شکر عنایات بجا آورد **نقل دیگر** خدمت پرگنه سری پور
که یک لک و هشتاد و چند هزار روپیه معامله آن منتج شده بود خواست که به بنده رعایةً تفویض نماید بی آنکه بنده را اطلاع
فرماید دیوان مدار المهام خود را که دیوان سیف خان مرحوم هم بود و راجه عجائب رای نام داشت بخانهٔ بنده فرستاد و مع
اسناد و شیخ امان الله نام که مرد عامل پیشه از مشاهیر عمال آن ضلع بود آمده و دو دست خلعت نیز همراه آورده گفت که جناب
عالی معاملت این پرگنه را بمبلغ مذکور منتج فرموده برای شما تجویز نموده اند و دو صورت برای آن قرار داده هر کدام
پسند شما باشد بعمل آرید یکی آنکه خلعت این کار پوشیده و مبلغ مذکور را ذمهٔ خود نموده هر کرا دانید بفرستید تا او بندوبست پرگنه
مذکور نموده زر معامله سرکار داخل خزانه می کرده باشد و هر چه بران بیفزاید برای شما مبارک یا آنکه خلعت اصالةً شما
بپوشید و خلعت دوم به نیابت خود شیخ امان الله را بپوشانید و نائب خود گردانید و فردی را برآورد که بصاد و دستخط نواب
مزین و دران فرد مبلغ هفت هزار روپیه منافع برای فقیر مندرج بود و شیخ امان الله ذمهٔ خود نموده بر فرد مذکور مهر خود کرده
بود به بنده نمود که این مبلغ را سال بسال مع اخراجات نذور عیدین و سالگره و دسهره وغیره که معمول است از شیخ مذکور میگرفته
باشید و هر امری که بفرمائید در سرانجام فرمایشات شما و جمیع اوامر و نواهی چون نوکران مطیع و منقاد خواهد ماند بنده مرضی حضور را
برای خود هم تخفیف تصدیع و رستگاری از جمیع اندیشها دریافته نوعیکه فرموده بود هر چند خواهش رفقای بنده نبود بعمل آورد
این قسم مهربانی و قدردانی از پدران هم در حق پسران کمتر ملحوظ و مسموع شده تا به خاوندان و نوکران چه رسد **نقل دیگر** وهم
روزی آن مرحوم از سواری کشتی خاص فرود می آمد اتفاقاً پالکی و نالکی آن طرف دریا مانده هیچ سواری حاضر نبود و صولت جنگ
که گاهی معتاد در راه رفتن بر تختهٔ چوبی که ملاحان برای آمد و رفت مردم می گذرانند نبود متحیر شد فقیر بسبب توقف و تحیر دریافته
پاپیش گذاشته دست خود را ز کر صولت جنگ از حدس بنده و پیش آمدن باعانت خوشنود گشته دست خود را بدست من
داد و باستعانت فقیر پا بر تخته گذاشته فرود آمدن گرفت چون اندکی ماند توقف نموده تبسمی کرد و فرمود که خانصاحب
درین وقت عجب دستگیری نمودید بنده عرض کرد آنچه ارشاد می شود موافق زن کمترین نیست چه بنده چنین گمان
دارد که جناب عالی دستگیری احقر نموده اند بپایه که باید خواهند رسانید خندید و گفت درین خود چه شک است
انشاء الله تعالی چنین خواهد شد اما مرا از شما توقع دستگیری هم درین عالم است و هم در عالم عقبی از اینجا باید که نیک فطرتان
پی برند که اخلاق آن بزرگ صاحب اشفاق در چه مرتبه بود اگر بحسب سن و سال ملاحظه شود بنده بیست و هفت ساله و آن
بزرگ شصت ساله بود و اگر قرابت ملحوظ گردد هم او بزرگ و بنده خرد بود و اگر مراتب ظاهری لحاظ کرده آید او هفت هزاری
و امیر کبیر و بنده ادنی ملازم او با این همه بزرگیها که در او جمع بود باین قسم فروتنی با او تواضع سلوک می نمود بیت تواضع ز گردن
فرازان نکوست * گدا گر تواضع کند خوی اوست * القصه آن مرد بزرگ هفت سال و چند ماه بکام و آرام در فرمانروائی
ضلع پورنیه بکمال نصفت و معدلت و احترام و عزت گذرانیده ملازمان و رعایا بلکه عموم برایا را از خود راضی داشت
و حاجت باسفار و حروب نیفتاده مگر برای ملاقات عم خود مهابت جنگ که تا براج محل برای شکار می آمد نهضت می نمود
و گاهی برای دیدن خویش و برادرزادها و نسوان اقربا تا بمرشدآباد می رفت در مدت اقامت پورنیه یکبار برای مدافعه فخرالدین حسین خان
پسر سیف خان که بسفاهت از مرشدآباد برآمده عازم این طرف بود چنانچه ذکرش گذشت برآمده بعد معاودت او بسوی مالده بمرکز
دولت خود برگشت و یکبار برای تنبیه شیخ محمد جلیل که زمیندار پرگنه کهکره بود و عبث عبث باقتضای انقلاب طالع تحریک

بعضے از حمقا سر بشورش بر داشته تمرد ورزیده عین برسات بود که این سانحه روے نمود و هرچند نصیحت او بعمل آمد سود سے
نه بخشید اگرچه مومن و موفق باکثر امور مستحسنه بود اما درین تمرد لجاجت و مبالغه را از حد بدر برده خود را هدف آلام ومحن و مورد
مصائب وفتن گردانید چنانچه بنده هم براے اتمام حجت و دفع بلا از سر آن ابله خود راے سعیها نمود و معتمدان را فرستاده
دلجمعی واستمالت او کرده صولت جنگ را نیز بر او مهربان گردانیده عهد و میثاق درین باب گرفت که با او نوعی بدی نکند اما فایدهٔ
بر ان مترتب نگشت و صولت جنگ در عین برسات بناچاری ارادهٔ تنبیه او نموده بر آمد و همراهیان محمد جلیل مذکور از رفاقتش
باز ماندند و خود آواره دشت ناکامی و آخر بناچارے مع عیال و اطفال اسیر پنجهٔ التقدیر گردیده و بعد چند روز در حبس بمرد و مبلغ خطیر
منجمله مالگذاری سرکار که درین بلغی بمصرف رسانیده بر ذمهٔ او از سرکار طلبی بود و بعد مردنش از پسرش مواخذهٔ آن
مے نمودند آن طفل غلام حسین نام داشت بنده در عهد شوکت جنگ پسر صولت جنگ که بجاے پدر خود تمکن یافته
چند ماه فرمانروا سے پورنیه بود باقیات مطلوبهٔ مذکوره را بنا بر پاس ایمان و نظر به یتیمی و بیکسی او معاف کنانیده غلام حسین
مذکور را بر سراج پدرش قائم ساخت بے آنکه چشم امیدے بطمع مبلغی از و بوده باشد و الحمد لله علی ذلک **نقل دیگر** نقی علی خان
برادر فقیر در جوانی مزاج بسیار تندے داشت و مطلقاً مآل اندیش نبود روزے بعد از برخاستن از حضور صولت جنگ در
کچهرے دیوانے پیش راجه عجائب راے آمده نشست امیل سنگه هندوی قوم کایته که آثار شر و فساد از ناصیهٔ حال او پیدا
و ادنی کسے از متوطنان آنجا بود دیوانے شوکت جنگ سرافرازے داشت و دران روز پرگنهٔ تاجپور وغیره
ذمهٔ شوکت جنگ از سرکار پدرش بود و نیز داروغگی توپخانه دستی تبقلید مهابت جنگ که بسراج الدوله داده بود صولت جنگ
به پسر خود شوکت جنگ عطا فرموده ریاست جماعهٔ هزاریان برق انداز با و تعلق داشت اتفاقاً هندوی مذکور هم براے
جواب و سوال امور متعلقهٔ خود پیش راجه عجائب راے در کچهری آمد چون نهایت تنگ ظرف و بدیوانی صاحبزادهٔ مستظهر و مغرور
بود خواست که از فاصله که میان برادر بنده و راجهٔ مذکور بود بگذرد نقی علی خان ممانعت نمود نشنید و جوابے بیباکانه گفت
نقی علی خان آشفته گشته بملازم خود که استاده بود فرمود تا سیلے بر سرش زد و دستار از سر امیل سنگه بیفتاد او بهمان صورت پیش
شوکت جنگ رفته شکایتها نمود شوکت جنگ نهایت بیدماغ گشته باحضار هزاریان و جماعه داران توپخانه فرمان داد
و تقسیم ارازهٔ خانهٔ جنگی نمود خانهٔ نقی علی خان محاذے محل اقامت شوکت جنگ و در میان شارعے وسیع بود بعضے از دوستان
مثل میرزا رستم علی و برادرش میرزا حیدر و میرزا اکبر علی وغیرهم چند کس بکار مافوق الطاقه کمر بسته بر خاقت نقی علی خان
حاضر آمدند چون خبر این ازدحام و غوغاے عام بصولت جنگ رسید للی هزارے را که سر جماعه داران توپخانه و معتمد علیه
صولت جنگ و منجملهٔ قدماے رفقاے او بوده دو صد سوار و یک هزار و چند صد کس پیاده همراه داشت بر دروازه طلبید
و بر خاقت و امانت نقی علی خان مامور نمود و او التماس کرد که چون داعیهٔ صاحبزاده بر پرخاش جنگ مے نماید اگر فی الحقیقه
مکاوحتے شود فرمان چیست فرمود براے همین متعین نموده ام که بهرچه از طرف شوکت جنگ ابتدا شود تو هم در تدارک همان
قسم بعمل آر و جمیع ملازمان توپخانه را حکم فرستاد که اگر کسے متصدے خانه جنگی با نقی علی خان و مصدر فسادی خواهد شد بسزا
رسیده برطرف خواهد گردید شوکت جنگ باستماع این خبر مکدر گشته پیش پدر رفت و تظلم و استغاثه نمود جوابهاے عنیف
شنیده نادم و پشیمان برگشت و مدتے با شوکت جنگ و نقی علی خان ترک متعارفات بود بعد ماهے چند که شادی
روے نمود و مجلس انعقاد یافته ایامے چند براے مراسمات شادمانے معهود و معین گشت روزے درهمان ایام

صولت جنگ از مجلس برخاسته میخواست که داخل حرم سرا شود از اثنائے راه برگشت و دست پسر گرفته نزد نقی علے خان آورده گفت که در میان برادران این قدر با ملال نمے باید باهمدیگر معانقه کنید والفت و آمیزش را از سر گیرید حق تعالے آن بزرگ مرحوم را بیامرزد و در جوار رحمت خود جاے دهد در مدة العمر خود چنین اخلاق و الطاف از هیچ امیرے مقتدر بلکه اغنیا متفسد مسموع نشده تا بدیدن چه رسد رب اغفر له وارحمه چون عبد العلی خان خالوے فقیر بنا سازگاری طالع در شاهجهان آباد با وجود اجتماع اسباب امارت و عنایت و رفاقت امیر الامرا ذو الفقار جنگ بهادر خلف سادات خان مرحوم برخاهیکه منظور بود نه رسید چندر وزے برفاقت محمد قلے خان پسر میرزا محسن برادر زاده صفدر جنگ که در زمان وزارتش بعد کشته شدن نولراے وظفر یافتن وزیر بر افاغنه نائب صوبهٔ اوده از طرف عم خود صفدر جنگ بود گذرانید آخر با و نیز صحبت برهم خورده در بنارس آمده نشست و بنده براے او نهایت مکدر بود نواب صولت جنگ با وجود اطلاع بر آزردگے مهابت جنگ از خان مرقوم حسب التماس بنده بمبالغه تمام در استعفاے تقصیرات عبد العلے خان بعم خود نوشت و مهابت جنگ جواب دیگر مطالب نگاشت و در خصوص امر عبد العلے خان بهادر اغماض فرموده جوابش را قلم انداز ساخت صولت جنگ پاس خاطر فقیر ملحوظ داشته خطے از طرف خود متضمن تسلیه بسیار بعبد العلے خان خالوے فقیر نگاشت و مبلغ پانصد روپیه در ماهه مقرر کرده دو هزار روپیه پیشگی فرستاد و همین قسم بعد دو سه ماه تا زنده بود وجه معین مذکور را پیشگی می فرستاد در زین جزو زمان این قسم مردم کجا و صاحب این همت کو مصرع من خود ندیده ام تو اگر دیدهٔ بگو + اکنون در تدارک احسانهاے بے پایان بجز از دعاے مغفرت و آمرزش براے آن قدر شناس بجبا دفیض رسان عموم برایا و تذکر محامد او صافش از ین بندهٔ دعاگو و دیگر پروردگان دولت او چیز دیگر نمے تواند شد اللهم انا لا نعلم منه الا خیرا و انت اعلم به منا اللهم ان کان محسنا فزد فی احسانه وان کان مسیئا فتجاوز عنه

ذکر رحلت نمودن نصیر الملک مهام الدوله سعید احمد خان بهادر صولت جنگ مرحوم از دار هستی موهوم

چون تقدیرات ربانی مقتضی استهدام مبانی دولت خاندان مهابت جنگ و مستدعی تنبیه ارباب غفلت و اصحاب عطلت ممالک بنگ بلکه عموم سکنه هند گردید از ورثهٔ مهابت جنگ آنانکه لائق جلوس ارائک ریاست و سروری و شایستهٔ قعود و مسائد فرمانروائی و رعیت پروری بوده اند دست قضا قبل از انتقال آن صاحب اقبال بساط حیات شان در نوردید مخفے نماند که بعد مهابت جنگ هر سه برادر زاده هاے او که عبارت از شهامت جنگ و صولت جنگ و هیبت جنگ باشند موافق این ازمان لیاقت تقلد امر خطیر داراے و فرمانروائی بمراتب شتی بهتر از سراج الدوله و اخوان او و دیگر اغماش داشتند زمام کار بقبضهٔ اقتدار یکے از اشخاص ثلثه مذکوره اگر می افتاد شاید احوال مردم محروسه بنگاله و بهار بجالة باین مذلت و خوارے نمی کشید اما قضاهاے آسمانی و تقدیرات ربانی چون چنین رفته بود در وزنا عمر آنها قبل از رحلت مهابت جنگ پیچیده گشت احترام الدوله زین الدین احمد خان بهادر هیبت جنگ که درین هر سه برادر بحسب شجاعت و حسن تدبیر فائق بود بر دیگران سبقت جسته پیش تر از همه با در گذشت و برحمت ایزدی پیوست و مهابت جنگ بعد سنوح این سانحه گفت که اگر دولت را در خاندان ما پایندگے می بود هیبت جنگ زنده مے ماند بعد از ان ناصر الملک احتشام الدوله نوازش محمد خان بهادر شهامت جنگ راه آخرت گرفت محرر این سوانح را

بعد انتقال شهامت جنگ با مهابت جنگ ملاقات و محاکات اتفاق افتاد و بر مردنش نهایت تاسف داشت و می فرمود که فوت او مثل مرگ فرزندان
نیست بلکه شفیق مرده است پرورش کنندهٔ تمام خاندان بود بعد از ان پیغام بصولت جنگ داده گفت که الحال طاقتی و هوسی نمانده
اگر حیات وفا کرد سرمای سال آینده که پنج شش ماهی در ان باقی بود برای شکار فقط بآرزوی ملاقات
شما خواهیم آمد و ادراک دیدار شما که حالیا از مغتنمات است خواهیم نمود و اگر عمر وفا نکرد معذور خواهند داشت و این قطعه را خوانده ضمیمهٔ
پیغام فرمود **قطعه** گر بمانیم زنده بر دوزیم ٭ جامهٔ کز فراق چاک شده ٭ ور بمیریم عذر ما بپذیر ٭ ای بسا آرزو که خاک
شده ٭ بعد شهامت جنگ بفاصلهٔ دو ماه و دوازده روز صولت جنگ نیز مسافر ملک بقا گردید تقریر و تفصیلش آنکه نزدیک بمردن
شهامت جنگ دانهٔ محقری در سر صولت جنگ بهم رسیده حدتی و وجعی داشت اما احدی را گمان نبود که بسبب فوتش خواهد گردید
چنانچه بنده در همان احیان بتقریب ملاقات والده و غمگساری او شان بنا بر سانحهٔ شهامت جنگ از صولت جنگ رخصت گرفته بمرشدآباد
آمده با مهابت جنگ ملاقات نموده او بصولت جنگ پیغامها فرمود چون بنده معاودت کرده به پورنیه رسید و ابلاغ پیغامهای
مهابت جنگ بحضور صولت جنگ بتقدیم رسانید شنید که هنوز خلش آن دانه باقی و در دستار بستن المی عارض می شود بعد چندی
خود روزی فرمود که زلو چسپانیدن برین دانه شاید خوب باشد بنده عرض کرد که امالهٔ مواد اگر بفصد و حجامت بعضوی بعید
فرمایند غالبا اصلح خواهد بود بعد دو سه روز دیگر دیدم که زلو چسپانیدن در خاطر او مرجح گشته در ان باب ساجتی دارد بنده
بار دیگر جسارت نموده ممانعت کرد ممتنع نشد و فرمود که زنان میگویند هرگاه ذکر زلو آمده باشد ضرور است که بچسپانند عرض نمودم
که گفتن زنان چه رتبه دارد که جناب عالی بآن اعتنا نمایند گفت واقعیست اما قباحتی هم ندارد دیدم مبالغه دارد خاموش شدم
چون از مقدرات گزیری نمی باشد زلو چسپانیده و ماده بسیار منجذب گردیده و ورم شدت نموده جراحات سر زلو جوشیده
ریم کرد رجوع بجراح نمود آهسته آهسته تمام گردن آماس کرد و درد اشتداد پذیرفت گمان کردند که ماده بر گردن ریخته و نضج یافته
مستعد انفجار است بنده علی جراح را طلبیده فرمود تا بتحریک نشتر منفجر نماید او را هم قضا اعمی ساخته و تامل و تحقیق نپرداخته بدون
مشورهٔ اطبا از نشتر چار پاره نمود و گمان نضج مواد که بود غلط گشته مطلقا ریمی بر نیامد موافق قانون جراحان برگ نیم مشوی ساخته
بر ان بست شب آثار غشی ظاهر گشت برگهای نیم که بسته بودند کشوده گلاب و مقویات قلب و دماغ استعمال نمود مزاج
بحال آمد اما تشویش خاطر بافراط بهم رسانید اطبا و جمیع نوکران عمده و روشناس حاضر آمده برخی در عمارت دیوان عام و برخی
در صحن آن خیمه ها بر پا کرده همه وقت حاضر می ماندند بنده متصل بپرده های عمارت رخت خواب گسترده بسر می برد و روح الدین
حسین خان خلف سیف خان مرحوم که بمصاهرت صولت جنگ اختصاص داشت و نقی علی خان برادر بنده و حکیم
محمد مسیح و چندکس دیگر نزدیک همانجا قریب بنده اقامت داشتند بزرگی از افاضل ایران آقا عبد الله نام که
فی الحقیقة نهایت استعداد در جمیع علوم خصوص در فنون ریاضی ید طولای داشت در شروع بیماری مذکور مع سید
محمد ترشیزی خراسانی که از صلحا و اتقیا بود وارد پورنیه گردیده بملاقات صولت جنگ رسیده مورد انواع مکارم شده بود
اگر حیات آن مرحوم وفا می کرد چون قدردان چنین کسان بود سلوکی که لائق حال این بزرگان بود بعمل می آمد این هر دو
بزرگ نیز اکثر اوقات آمده نزدیک فقیر ساعتی چندی می نشستند و بدعای خیر و قرائت دعوات ماثوره اعانتی می نمودند
اما چون سهام قضا را سپری نیست اثری مترتب نشد تا آنکه شروع شب بیست و پنجم جمادی الاولی وقت شام اثر
نقصان حواس ظاهر گشته یک دو کلمه بطور هذیان از زبانش بر آمد شیخ محمد جهان یار اگرچه از جماعه داران عمده سپاه بود اما

چون دستی در طبابت و این پیشه را حسب الارث داشت چنانچه پدرش طبیب حاذق و مجموعهٔ خیر التجارب از مولفات اوست
دران وقت با اطبا و جراحان در تدبیر معالجهٔ صولت جنگ شریک بود باستماع کلمات هذیان بسوی فقیر و فقیر بسوی او دید چون بیرون
آمد همه را اندیشهٔ عظیم لاحق و امید شفا زائل گشته معلوم شد که فساد آن ماده بباطن دماغ سرایت نمود ثلثی از شب چون گذشت
صولت جنگ هم احوال خود دگرگون دیده قیدیان را حکم بآزادی و صدقات شروع نمود و مستورات حرم را فزع و اضطراب
لاحق گشته تزلزل و تشویش عظیم روی داد و قریب بادل صبح بالمره سقوط حواس عارض گشته چون دو ساعت از روز گذشت
بتاریخ بیست و پنجم جمادی الاولی سنه یک هزار و یک صد و شصت و نه هجری داعی حق را لبیک اجابت گفته رهگرای عالم بقا
گردید مصرع جهان ماند و خوشی پسندیده برد؛ دران دم که از شدت غم و الم همه را تشویشی لاحق بود و نسوان محل علما را که ملازم
و رفیق آن مرحوم بودند بامید آنکه دعای کنند یا چیزی بخوانند تا صحتش حاصل شود طلبیده بودند صولت جنگ خود بیهوش و محتضر افتاده
دو سه نفس از حیاتش که باقی بود می گذرانید و از یاران جماعهٔ هر که می آمد دیده و تاسفی نموده برمی گشت میر عبد الهادی
روشن تخلص که صاحب دیوان بود و در نظم و نثر مهارتی تام و علم عربیت و عروض را هم مستحضر داشت چون بدیدن آمد
بمجرد مشاهدهٔ احوالش از خود رفته بیهوش افتاد و خواجه سرایان و بعض زنان ملازم دست و بازوی او گرفته بیرون
برده آورده افگندند مردم بیرون بالاطلب داشته و دران افگنده بخانه اش رسانیدند چند پهر در همان غش گذرانیده
ثلثی یا نصفی از شب چون گذشت آن سید صاحب کمال هم درگذشت اللهم اغفرا وارحمه سید مذکور مولدش جهانگیرنگر
بنگاله بود و نشو و نما در شاهجهان آباد یافته تحصیل علوم متداوله همانجا نمود و رغبت بنظم و نثر بهم رسانیده دران کار سرآمد
امثال و اقران گشت والد مرحوم او را برای تعلیم و تربیت دو برادر خرد بنده سید علی خان و غالب علی خان
سلمهما الله تعالی از شاهجهان آباد بعظیم آباد فرستاد چون هیبت جنگ سید علی خان را بمصاهرت خود خواسته بخانهٔ خود
برد سید مذکور را هم برای تربیت او ملازم خود ساخت و بعد کشته شدن هیبت جنگ صولت جنگ مرحوم او را برفاقت
خود همراه علمای عظیم آباد که نام شان در صفحات سابقه تقریباً مذکور شد برگزید و پایانش باین صورت آنجا سید
همیشه با خلوت معتاد و از آمیزش و اختلاط قاصر طبعان منزجر و محترز بود با مردم کمتری جوشید تنها بمطالعهٔ کتب و فکر شعر
و تکمیل خود اشتغال می ورزید در عظیم آباد و پورنیه تا زنده بود روی سخن بافقیر داشت و می گفت مثل من و شما مثل
آن کس است که بشخصی می گفت که اگر تو نباشی شعر من معنی نداشته خواهد بود صولت جنگ مرحوم را سید صالح متورع
سید محمد تربتی که مذکور ایشان گذشت و تازه از زیارت عتبهٔ علیهٔ کربلای معلی برگشته از راه کلکته باتفاق زبدة الافاضل
آقا عبد الله به پورنیه رسیده بود متوجه گشته غسل داد و کفنی که از آن آستانهٔ مقدسه همراه آورده بود پوشانید
و هر دو بزرگ با جماعهٔ مومنین حاضر که جمعی کثیر و جم غفیر بوده اند نماز جنازه خوانده چنانچه ضابطه است تجمل و اسباب جنگ
سواری جنازه اش را برداشته در جعفری باغ مدفونش ساختند چون سال فوت هر دو برادر یعنی شهامت
و صولت جنگ بلکه مهابت جنگ هم سال واحد بتفاوت ماههای چند است همان کلمهٔ خدا ایشان بیامرزد که تاریخ رحلت
شهامت جنگ است تاریخ صولت جنگ و مهابت جنگ هم می تواند شد بعد این سانحه شوکت جنگ که پسر کلان
صولت جنگ و صاحب نام و نشان از عهد پدر بود دران مجمع حاضر آمده بسادگی دریا دستار از سر افگند و اظهار جزع
و فزع بی اصل نمود بنده که دران دربار و حضور پدرش اعتباری داشت دستار بر سرش گذاشته بربست و صدر نشین

مصیبت زدگانش ساخت و شیخ جهان یار وغیره سرداران را آورده موافق ضابطه گفت تا باو تعزیه گویند و اظهار ترس باد
و اشعار جانشینی پدرش نمایند بعد فراغت از امور مذکوره از زبان شوکت جنگ هر یکے را تسلی کنانیدند و در همان دیوانخانه بیچوبه بر پا
ایستاده نموده خوابگاهش ساختند صبح دوم بنده حاضر آمد و شوکت جنگ شروع بدلجوئی و احترام و استرضای فقیر نموده درخواست مسوده عرضی
برای صلابت جنگ کرد بطور مناسبے که بایست نویسانیده ارسال یافت صلابت جنگ را هفتده روز قبل از رحلت صولت جنگ
مرض الموت او که عبارت از استسقا باشد شروع شده بود و صولت جنگ خبر شروع بیماریش شنیده و از موت خود بے خبر بوده تا سعت
می کرد و می گفت اکنون که وقت کار است من بیمارم و وکیل خود را خلعت داده برای تالیف قلوب سپاه و اعیان و ارکان دولت
بمرشدآباد رخصت فرموده و تاکید بلیغ بکار رسازیها نموده بود سبحان الله انسان چه قدر غافل و فی الحقیقة این غفلت از
اسباب انتظام دنیاست اگر غفلت باین مرتبه نمی بود دنیا هم نمے بود بلکه دنیا عقبے می گشت القصه چون صلابت جنگ خبر
رحلت صولت جنگ شنید نهایت متاسف گشت و گفت الحال بے پر و بال گشته قاصد حضور خداوند متعالی ام و خطے
متضمن تعزیه و تسلیه باولاد صولت جنگ و نصیحت اتفاق با برادران و اشفاق بر جمیع بازماندگان بشوکت جنگ
نوشته برای هر یکے خلاع ماتمے و بنام شوکت جنگ سند بحالی پورنیه بشرط رافت و نوازش بر مخلصان صولت جنگ
و حسن سلوک با رفقا و رعایا نوشته مصحوب میرزا زین العابدین بکاول خود فرستاد شوکت جنگ بهانه و خوف صلابت جنگ
امور ماموره را بقدم قبول تلقے نمود و آنچه میرزا زین العابدین از زبان صلابت جنگ ابلاغ کرد همه را دست بر سر و
چشم گذاشته متعهد گردید و میرزای مذکور را راضے و خوشنود برگردانید و بتاریخ مختار بر مسند ایالت جلوس نموده اظهار
سفاهت خود شروع کرد بنده که از عقل و اوضاع او اطلاع تمام داشت بعد کامیابی او استعفای نوکرے نمود هر چند
سیلینی دایه مرضعه او که وائی کوتل نام و دایه انکا از طرف صولت جنگ خطاب و با بنده نهایت دوستی و وداد داشت
بنده را طلبیده مبالغه در ترک اراده استعفا نمود و گفت شوکت جنگ مرا بجای پسر و فرزند صولت جنگ است
اما از حلیه شعور عارے و مست مے غفلت و نادانے و سرشار باده جهالت و جوانیست و بر گردن شما حقوق صولت جنگ و این
ضعیفه متحقق بخاطر من مے آید که شما نائب مدار المهام معاملات مالی و ملکی و متعهد جواب و سوالهای حضور بادشاه و بنگاله
و اطراف و اکناف عالم باشید و کارگزاران با شما دوست از وقت صولت جنگ بخشے درج است بکار مذکور باتفاق
شما پرداز دو خانه و نام صولت جنگ بر باد نرود بنده در جواب گفت که آنچه مے گوئید واجبی و حسابیست اما امید نیست
که شوکت جنگ هرگز راضے باین صورت نبوده بصحبت اجلاف و اراذل در آنچه نام و نشان پدرش ضائع و نابود شود
خواهد کوشید و در نام نوکرے و آقائے جبلے رضائی او چنین کارها صورت نتواند گرفت چون آن نیک بخت هم عاقله
بود فهمید و حالات او را دیده ملتمسات بنده را پذیرفت و بنده برای جناب آقا عبدالله فاضل که ذکر خیر او گذشت
مبلغ پنج هزار روپیه و هزار روپیه برای سید جلیل القدر میر سید محمد گرفته بهر دو بزرگ رسانیده هر دو را رخصت دهانید و
بعد چندے خود رخصت گرفت الکاے مذکوره با وجود انقطاع امید و اغراض پنج هزار روپیه نقد برای فقیر بطور زاد راه
فرستاد عجب زنکه عاقله محسنه بود با آنکه از او اسنی فرق فرومایه کنک بود اما مدار المهامے خانه امیر کبیر هفت هزاری
بخوبی سرانجام نمود و از خزانه حافظه او کاسه به گلبه فوت فرو گذاشت نشده و از جمله هزاران نفر ملازم که اکثر امرا
امیرزاده و سرداران سپاه و دیگر هاسے روشناس و عمال متصدی پیشه و هر قسم مردم بوده اند کمتر کسے خواهد بود که ممنون

احسان او نبوده باشد و در اوقات صعبه حمایت اعانتش باو نرسیده آقا و عمله و اتباع همه را از خود راضی داشته نام
نیکی در عالم گذاشت و بنده خانه کوچ از پورنیه خاسته بگنڈه گوله آمد تا عازم عظیم آباد شود و درین ضمن خبر رحلت مهابت جنگ
و تسلط سراج الدوله بر وساده ارث و فرمانروائی هر سه صوبه بنگاله و بهار و اوڈیسه شنیده در گنڈه گوله توقف نمود
تا بعد دریافت احوال سراج الدوله وسلوک او با خلق خدا آنچه وقت اقتضا کند بعمل آید درین عرصه خبر اخراج برادران
خرد خود سید علی خان و غالب علی و عم مهربان وهاب علی خان که در سن با فقیر همسال بود و این هر سه کس بعظیم آباد اقامت داشتند از صوبه
مذکور شنید و استماع این ماجرا عائق حرکت فقیر گردید چون موسم برشگال رسیده مجال اقامت در آن و متعذر بود ناچار معاودت به پورنیه
و سکونت در حویلی سابق روئداد الحال بنابر انتظام اخبار احوال انتقال مهابت جنگ و رجوع امارت و ریاست ممالک
بنگاله و بهار و اوڈیسه بسراج الدوله که شروع خرابی تمام هندوستان و اسباب تسلط جماعه انگلیشیه بر بلاد وسعت آباد هند است رقمزد
کلک وقائع نگار می شود و در ضمن آن پایان احوال شوکت جنگ نیز در مقام مناسبش پیرایه وضوح و ظهور خواهد یافت

ذکر انتقال مهابت جنگ از جهان گذران و بعضی از اخلاق و انتظام اوقات آن فخر دودمان و تمکن سراج الدوله بر مسند ایالت و شروع ظهور حوادث و فتن از نادانی آن ابله سراسر سفاهت و سرایت نمودن فساد در جمیع بلاد و ویران شدن مملکت معمور از بی شعوری امرای مغرور

مهابت جنگ را چنانچه ایمائی رفت نهم شهر جمادی الاولی سنه یک هزار و یک صد و شصت و نه هجری عارضه استسقا در
سن هشتاد سالگی شروع شد چند روز تدبیر و پرهیز گذرانیده بعد از آن فرمود که این بیماری درین عمر هرگز اعاضی
شود و زائل نمی گردد و شفا حاصل نمی شود و دست از پرهیز بر داشته در غذا و آب خوردن رعایتی نمود و
بی سببی گهسیتی زوجه شهامت جنگ دختر بزرگ مهابت جنگ مع احمال و اثقال رفته در موتی جهیل سکونت
ورزید و بلا زمان شوهر خود در الکوک و افیال بخشیده بر رفاقت خود و مدافعه سراج الدوله مستعد ساخته عهود و مواثیق گرفت
بخت برگشتگیها دلالت بچنین تدابیر واهی می کند خلاصه چون مهابت جنگ را عمر قریب الانقضا شد از زنها بعضی را
می گویند که از مهابت جنگ درخواستند تا دست شان بسراج الدوله سپارد چون احوال او را نیکو می شناخت
تبسمی کرده گفت او جده خود را اگر سه روز از خود راضی نگهدارد آن زمان شمار دیگری توقع خواهید داشت تا آنکه نهم
رجب یوم السبت سنه مذکور دو ساعت از روز مانده برحمت الهی رفت و خواص اصحاب بتجهیز و تکفین او پرداخته
نصف شب دهم ماه مذکور حسب الوصیة پائین پای مرقد مادر خود در خوش باغ مدفون گردید رب ان تعذبه
فانه من عبادک وان تغفر له فانت ارحم الراحمین مهابت جنگ را از ابتدای جوانی با فواحش و مسکرات و سماع
سازها و سرود ها مصاحبت و مقاربت نسوان رغبت نبود اوقات شریفش باداى نمازهای مکتوبه و اشتغال تلاوت
کلام الهی و اوراد ماثوره می گذشت و تمام عمر گرد زنا و شرب خمر نگشته نهایت تجنب و احتراز ازین خبائث داشت
همیشه دو ساعت از شب باقی مانده بر می خواست و بعد از تخلی و طهارت و الفراغ از نوافل اول صبح نماز و اجبی را
خوانده با معدودی از مصاحبان قهوه میل می فرمود و چون صبح طالع و روز روشن می شد تا دو ساعت نجومی

بار عام میداد و جمیع سرداران سپاه و اہالی و موالی و عموم ملازمان و ارباب حاجت حاضر بوده ہر کس بعرض احوال و انجاح
مقاصد خود کوشیده بہرۂ از موائد احسانش بر می داشت بعد از آن برخاسته در خلوت می نشست و کسانیکه موعود بوده
اند با مثل شہامت جنگ و صولت جنگ و سراج الدوله و بعض مصاحبان در آن مکان حاضر بوده صحبت اختلاط و شعرخوانی
و نقل حکایات میداشت و چون ذائقه اش نہایت درست و طعامہای خوب مرغوب طبع او بود از حقّار و مقربان
یا شخصی تازه وارد ہر که دستی در طبخ طعام داشت روبرویش چیزی می پخت از مصالح آن آنچه بایست مثل انواع لحوم و مسکه وغیره
مہیا می بود گاہی اختراع در طعامی نموده باورچیان را روبرو تعلیم می نمود و آن طعام تیار می شد و عمله و ارکان دربار دیوانخانه
حاضر بوده آنچه حاجت باظہار و التماس داشت روبرو آمده بعرض می رسانیدند تا وقت طعام خوردنش می شد آن زمان
بتناول مع خواصی طعام حاضر آمده دستارخوان پہن و طعامہا چیده می شد و طعامہای فرمایش اشخاص موعود در روبروی
شان و دیگران می چیدند و از طعام خاصه اش نیز ہر یکی را بہره می رسید و بر سر دستارخوان ذکر حسن و قبح مطبوخات
و دقائق ذوق مذکور گشته ذائقه ہر یکی بمحک امتحان می رسید و چون انفراغ از طعام خوردن می شد مہمانان حاضر
دست شسته مرخص می شدند و مہابت جنگ را این میزبانی ہمیشه مستمر و مقرر بود و اغلب مجلس مردانه بود و گاہی
جای نسوان اقارب که اولاد و برادرزاده و غیره ذوی الارحام دیگر بودند می نمود و با آنہا طعام میل می فرمود و بعد
فراغت از طعام دست شسته سر استراحت بر بالش آسایش گذاشته تہیه خواب می نمود و مردم چوکی پلنگ حاضر
می شدند و قصه خوانان حاضر آمده بکار خود در جای معین می نشستند ساعتی بعد از زوال بیدار گشته استراح می
رفت و از آنجا برآمده وضو می نمود و نماز ظہر خوانده یک جزو تلاوت کلام الله کرده نماز عصر می خواند بعد از آن
آب یخ پرورده یا آب شوره آنچه مہیا و موجود بود می نوشید و بر ہمین یک آب در روز و شب قناعت می نمود
بعد از آن افاضل و ابرار مثل سید الافاضل میر محمد علی فاضل ادام الله عزه و سید تقی علی خان و حکیم ہادی خان و میرزا
محمد حسین صفوی و فاضلی دیگر ملتانی که اسم او فقیر را معلوم نیست تشریف آورده آبروبخش مجلس او می شدند
و در یک در دیوانخانه مقابل و محاذی مسند مہابت جنگ مسندی برای سید عالی قدر فرش می شد و تکیه بزرگی
بطرف پشت مسند می گذاشتند چون میر صاحب از طرف دروازۀ دری که اقرب راہہا بود داخل شده بر چبوترۀ
صحن که تا ایوان عمارت فاصله بعیدی داشت برمی آمدند مہابت جنگ از جای خود برخاسته بر مسند منتظر
استاده می ماند و چون کفش از پا کنده داخل ایوان عمارت می شدند با آنکه ہنوز بعد وافری بود مہابت جنگ
چند قدم از مسند فراتر رفته با دب سلام می کرد و میر صاحب ہم بدستور با او سلوک و رد سلام می فرمودند
و آمده بر مسند معین خود می نشستند و مہابت جنگ بجای خود بر مسند می نشست آن وقت تکیه کوچک از پہلوی
مسند خود بسید صاحب تواضع می نمود و حقہ ہای میر صاحب و تقی علی خان و حکیم ہادی خان و میرزا
حسین صفوی می آمد و قہوه می آوردند مہابت جنگ خود حقه نمی کشید اما در قہوه شریک بود بعد از قہوه تکیه پیش
روی فاضل ملتانی می گذاشتند و کتاب کافی که از مصنفات شیخ محمد بن یعقوب کلینی و در عہد غیبت صغرای
حضرت صاحب الامر تصنیف شده و موافق معتقدات جماعه امامیه از نظر آنحضرت گذشته و لقب کافی بآن کتاب
بخشیده آن سرور است آورده بر آن تکیه می گذاشتند و فاضل مذکور ہر روز دو حدیث از کتاب مذکور می خواند

وترجمه کرده حل حقائق ودقائق آن میر صاحب می فرمودند بعد ازان اگر امری مهابت جنگ را منظور
می بود سوال می کرد و میر صاحب بجواب آن پرداخته در اختلاط بازمی داشتند تا دو ساعت این مجلس منعقد
بود و چون فراغت از مذاکرات روی میداد میر صاحب برمی خواستند و مهابت جنگ بدستور چند قدم مشایعت
نموده سلام می کرد و استاده می بود تا میر صاحب کفش در پا کرده راهی می شدند آن زمان بجای خود می نشست
و آهسته آهسته اصحاب مذکور مرخص شده راه خانه می گرفتند بعد ازان عمله دیوانی و جگت سیتھ آمده عرض اخبار هر دیار
واستفسار امور معاملات که اول روز ملتوی مانده بود نموده دو ساعت درین گفتگو بانجام می رسید و هم درین
عرصه گاهی شهامت جنگ و گاهی سراج الدوله و صولت جنگ اگر می بود حاضر می شدند بعد برخاستن اینها ارباب
مزاج و خوش طبیعی مثل میرزا شمس الدین و زین العابدین بکاول و میر کاظم داروغه فراشخانه وشمع و چراغ خانه
و میر جوا و قوش بیگی و محمود زنانه و امثال ذلک حاضر آمده یک دو ساعت باستماع مطائبات اینها باهم گرد بذله گی
می گذرانید تا شام می شد و مشعلچیان و شاعیان حاضر آمده مجرای آنها بضابطه متعارفه هندوستان می شد
بعد ازان نماز عشائین خوانده در دیوانخانه بندوبست زنانه می شد و زنش مع زن سراج الدوله و دیگر عورات
اقارب که برای ملاقاتش می رفتند حاضر آمده مجمعی می شد و چون مهابت جنگ شب چیزی نمی خورد از فواکه تازه
و خشک و حلاوی و لوزها که همیشه مهیا بود آورده قسمت می نمودند و چون ثلثی از شب می گذشت نسوان مرخص
و بازمردانه می شد و مهابت جنگ بر پلنگ یعنی چارپایه رفته می خوابید و بدستور قصه خوان و سپاهیان چوکی
پلنگ آمده بجاهای معین خود می نشستند و در خواب بعد هر دو سه ساعت متنبه گشته می پرسید که شب چه قدر باقی
و کدام کس حاضر است همین قسم سه چهار بار بیدار شده آخر شب که اغلب دو ساعت نجومی می بود برمی خواست
و از تخلیه و طهارت فراغت نموده شروع بنوافل داده ادا می نمود و اول صبح نماز واجب ادا کرده باز بدستوری که مذکور
شد در هر وقتی از اوقات مشغول کاری می بود و در صله ارحام و احسان با اقارب و اقوام و اصدقا و احبا کار
بجای رسانیده که مانوقش نقود رسوان نمود هر که در شاهجهان آباد هنگام افلاس با او ادنی سلوکی و رعایتی
نموده بود در زمان اقتدار اگر او بود والا از اولاد او هر که را طلبیده یافت رعایتها که در گمانش نبود بعمل آورد
و با اطفال اقربا و نسوان آنها سلوکی داشت که درین جزو زمان بلکه در ازمنه دیگر هم کسی مخصوصان منتسبان خود
نکرده باشد و در تمام قلمرو او مادام الحیاتش عموم رعایا و خلائق بآرامی بوده اند که شاید در کنار پدر و آغوش مادر هم
این آرام ندیده باشند و هیچ نوکری حتی از خدمتگاران معتمدش احدی نبود که مالک لکوک نبوده باشد غیر از آنکه با
رقص و سرود و صحبت و قربت نسوان چندان رغبتی نداشت دیگر با جمیع کارها آشنا و با صاحب کمالان هر فن راغب و
قدردان جمیع کمالات و در سلیقه صحبت داری و اختلاط بی مثل و نظیر امیر صائب تدبیر و بهادر دلیر بوده از صفات حمیده
شاید معدودی در وی موجود نبود و الاکثر صفتی از محامد و صفات خواهد بود که در ذات مجمع الحسناتش جمع نباشد در
زمانیکه آصف جاه مرد و ناصر جنگ پسر او بجایش نشست و بر پهلو چری رفته از دست افغانان همراهی خود کشته گشت
و مظفر جنگ خواهرزاده ناصر جنگ اول باعانت همان افاغنه بر مسند ایالت متمکن گشت و آخر باعانت فرانسیسان با افاغنه
مذکور که قتلهٔ خالش بودند جنگید و حسب تقدیر مظفر جنگ و رؤسای افاغنه هر دو کشته شدند و سید محمد خان صلابت جنگ

بر مسند امارت دکن مسلط گشت چنانچه در اوراق دفتر سوم در ضمن سوانح دکن پیرایه وضوح خواهد یافت و تسلط موشیر بوسے
بالا گرفت و خط او متضمن سفارش فراسدانگه بطلواق بسیار بمهابت جنگ رسید مهابت جنگ چون مناسبت مزاج سراج الدوله
با نامرجنگ و اراده پرخاش او با جماعه انگلیشیه مے دانست و مرتبه دانائے و شجاعت او و حسن سلوکش با رفقا و
خلق خدا از مهابت جنگ مخفی نبود بنده که دران روزها بحسب اتفاق چند ماهے بسراج الدوله بود و بگوشش خود و از
مردم معتمد هم شنید که مهابت جنگ مے گفت اسباب دلالت بران مے کند که بعد از ما سواحل ممالک هند در تصرف
کلاه پوشان خواهد بود و چنین شد که او بنظر دوربین خود دیده بود در روزے در زمان دولتش مصطفی خان مهابت جنگ
را ترغیب بمقاتله جماعه انگلیشیه و دزن کلکته نمود مهابت جنگ اغماضے کرده جواب نداد بار دیگر شهامت جنگ و صولت جنگ
را در عرض این مقدمه شریک خود ساخت مهابت جنگ بدستور جواب نداده در خلوت با شهامت جنگ و صولت جنگ
گفت که بابا مصطفی خان خود سپاهی و نوکری پیشه است مے خواهد که همیشه رجوع من با او بوده باشد شما را چه شده
است که در چنین امور با او همداستان مے شوید جماعه انگلیش برائے من چه بد کرده اند که من بد خواهے آنها کنم اصلے
الا آن آتشی که در صحرا گرفته است خاموش نمی شود آتشے که در دریا بگیرد کیست که او را فرونشاند زنهار گوش باین قسم
سخنها باز نخواهید داد که نتیجه غیر از فساد ندارد

ذکر افاضل کرام و مشائخ عظام که در عهد مهابت جنگ در قلمرو او بوده اند یا بحسب قسمت ورود برخی از ان گروه والا شکوه درین دیار گردیده و مردم بملاقات آن بزرگواران رسیده اند

اول مولوے نصیر مرحوم است متوطن شیخ پوره از اولاد شمس الدین فریاد رس که مزار آن بزرگ در اوده
معروف است جد بزرگوارش از انجا بصوبه بهار نقل نموده در شیخ پوره سکنے فرموده مولوے مرحوم در شروع
جوانے در زمان نظامت امیر الامرا شایسته خان مرحوم که اخوند ملا شاه محمد شیرازی وارد بنگاله گردیده باز بشوق
وطن مالوف قاصد معاودت بود بنابر شوقی که در تحصیل علوم داشت ترک یار و دیار نموده برفاقت اخوند مرقوم
مرحوم عازم ولایت ایران گشت و در راه با آنکه چارواے سواریش مرد قطع منازل پیاده مے نمود و درس
خود را ناغه نساخته بهمین قسم بولایت رسیده و علوم متداوله را بحد کمال رسانیده فقه و احادیث را از علماے
ایران سند کرده و در فنون ریاضے خصوص هیات و هندسه و حساب سرآمد اقران گردیده و در ایران بعزت
و احتشام روزگار گذرانید میر غلام محمد بهارے که اعجوبه روزگار و نادره زمان و واسطه جواب و سوال عمدة الملک
امیر خان ناظم صوبه کابل با نواب وحید و امراے ایران بود چون خانه امرائے رفت مولوے مذکور را از طرف او
آمد و رفت پیش عمده هاے ایران مے نمود بعد از مدتے بهند آمده قلیل جاگیرے از بادشاه در صوبه بهار که وطنش بود حاصل
نموده در عظیم آباد اقامت نموده و اسلے آلان بیوت بنا کرده او موجود نبیره اش محمد حسن خان خلف زاهد حسین خان
دران امکنه حسب الارث متصرف و مقیم است قوم داود سلے خان معروف بزاهد حسین خان خلف ارشد مولوے
نصیر مرحوم است و در اکثر فضائل نفسانے به از پدر تحصیل علوم متداوله از پدر خود نموده با آنکه پدر جمیع ملفات را
بنام او بسه عام و او درا دسے خود ساخته بود بعد رحلت پدر بانصاف کار نه ما گنته ملفات را اعطے ما غفر من الله

بهر یکی از قبل خود تبرعاً تقسیم کرده داد و بعد انتظام امور معاش بشوق طواف ائمهٔ انام و ادراک سعادت حجة الاسلام و
عتبه بوسی آستان ملائک پاسبان مرقد مطهر سید الانبیا علیه و علی آله الصلوة والسلام عازم گردید پس از ادراک شرف و
سعادت زیارت مذکوره بوطن مالوف معاودت نموده اوقات بکسب سعادات مصروف داشته رضاجوی خالق و
مرجع و کامروای خلائق بود همیشه در معاملات که مردم بخدمتش رجوع می داشتند اصلاح ذات البین منظور و ملحوظ فرموده
بمصالحه رفع منازعات می فرمود و در معاش قلیلی که میسر بود بحسن سلیقه صرف نموده حاجت روای اکثر محتاجین و مساکین
بود و جمعی کثیر از عجزه را اعیال خود گردانیده در ماکولات با جمیع منتسبان و وظیفه خواران مساوات می جست نه آنکه خود
خوشتر خورد و دیگران کمتر از ان زبان از ذکر و بیان محامد و محاسن بعجز و قصور معترف است و انسلاک او در ان سلسله
برای اخلاف و اسلاف سرمایهٔ افتخار و شرف چون از زیارت عتبات عالیات برگشت خطاب خود را که داؤد علیخان
داشت مبدل بزائر حسین خان ساخت و باین لقب راضی بوده تفاخر می جست و مردانه وار در مراحل
ما بین ستین و سبعین برحمت الٰهی پیوست تا نفسش انقطاع پذیرفت در کمال استقلال راضی برضای ایزدی
و متکلم بکلمهٔ طیبهٔ الله بود اللهم اغفر له وارحمه سوم میر محمد علیم که از مشاهیر مشائخ عظیم آباد و از جملهٔ شاگردان میرزا معز
موسوی خان فطرت تخلص بود شهرت علمش اگرچه بسیار و شاعریش هم اشتهار دارد و تحقیق تخلص او ابا بنده
را سلسله ما هی علیه بر علم و فضل او آگهی نیست چهارم مولوی محمد عارف که گویند از عرفای زمان و عزلت
گزیدگان دوران بود حالات خوش از ان بزرگ استماع افتاده در اول زمان دولت مهابت جنگ درگذشت و در کوالکه
قلعهٔ عظیم آباد که مسکنش بود مدفون گشت از مریدانش شاه کوک نام شخصی صاحب حال طالب خدا بود مکرر دیده شده
ترک و تجریدی داشت والله اعلم بحقائق عباده پنجم میر رستم علی مرد مستغنی گوشه گزین و از علوم ظاهری هم بهره
داشت اکثر اشخاص خرق عادات از و نقل می نمایند بنده خود کمتر دیده لیکن مرد صاحب معنی مرتاض و بدقائق حقائق
آشنا بود در عظیم آباد هنگام صوبه داری رام نارائن برحمت الٰهی پیوست و در جائیکه الحال بمقبرهٔ میر افضل سوداگر کشمیری
معروف است مدفون گردید سببش آنکه سوداگر مذکور در خدمت سید میر و ارادت داشت بعد رحلتش در ان مکان
که زر خریدهٔ او بود آورده مدفون کرد چون خود هم مرد حسب الوصیة همانجا مدفون گردید ششم شاه محمد امین درویشی
تجرد کیش و عارفی حقیقت اندیش بود از پیکر نزارش راز عشق الٰهی آشکار و ظاهر و باطنش لبالب از انوار محبت
پروردگار راز او منابع و احوالش ظاهر و رضاجوی محبوب ازل و شاهد لم یزل از افعال و اقوالش باهر اینقدر ز مآثر
صحبتش فقیر هم دیده که بمجرد ورود در محوطهٔ تکیه اش هوای دنیا از دل بیرون می رفت و محبت خدا و انقطاع ازین عاریت
سرا در دل جای می گرفت شبها بعبادت و ریاضت بیدار و روزها با وجود هجوم مردم مراقب احوال و متذکر پروردگار
بود بعد ساعتی کم و بیش نعره اش یا محبوب بر می آمد از دل مرید می کشید که دلهای دیگران چون بسمل در بر می طپید
خلاصه آن صاحب نفس خالی از هوای و کیفیتی بود و مرشدش شاه عماد در عظیم آباد بکرامات و خوارق عادات مشهور
و از ثقات علو مقامات آن بزرگ استماع افتاده سالک بود اما اندک جذب بر مزاجش غالب گاه گاهی افاده درس
ظاهری هم می فرمود هفتم شاه اودهم و هشتم حیات بیگ در ظاهر اوضاع مجانین داشتند و انقطاع از اکثر مردم و ریاضت بر
اینها غلبه داشت اما مردم بزرگی و خوارق عادات از ایشان نقل می نمودند والعلم عند الله تعالی

نهم شاه خضر رومی شیخ بلند پایه بود در سعدپور مضاف پرگنه بهار اوقات بسر می برد مجذوب وضع اما اکثر عقلا و هوشیاران
بخدمتش رسیده علو مقامات و سمو حالاتش را ناقل بوده اند و نسبت کرامت و خرق عادت ازان بزرگ روایت نموده عکسیه
مجال تشکیک درباره او نیست و هم سید و الانسب میر محمد سجاد که نسخه الحقیقت یادگار آبا و اجداد کرامش بود در حقیقت دررو
راه بزده و صید حقیقت بدام آورده در کمال عزت و احترام بسر می برد و دنیا را برابر پرکاهی نمی شمرد با والد مرحوم سرنوشت
اخلاص نهایت مستحکم داشت و همت بر تحصیل مقدمات اخروی می گماشت در علم جفر و دیگر علوم ظاهر نیز دستی داشت فضائل
و کمالاتش ازان وافر تر است که خامه قاصر اللسان درین عجاله بذکر مجملی از اوصاف حمیده اش تواند پرداخت کتابی
از مؤلفات او دیده شده بر علو مدارج و سمو معارجش آگاه می سازد از نظر هر که بگذرد او را بر قدر و پایه آن والا مرتبت
آگاهی بهم می تواند رسید بعد رفتن والد مرحوم بشاه جهان آباد با جد امجد این خاکسار اتحادیکه باید پیدا کرده صحبتها میداشت و
باتفاق او شان همت بر مجاهدات می گماشت سال رحلتش را فقیر یاد نداشت والا می نگاشت اللهم الحقه بآبائه الطاهرین و اسکنه
فی اعلی علیین یازدهم جد بزرگوار این بیمقدار سید علیم الله طباطباست از سادات بنی حسن علو مقامات آن برگزیده الهی اگر نگاشته آید
دفتری علیحده میباید سال یک هزار و یک صد و پنجاه و پنج هجری وارد عظیم آباد گردیده در ماه شعبان سال پنجاه و ششم از مایه دوازدهم
برحمت الهی واصل گردید ریاضات و مجاهدات آن سید عالی مقدار و خرق عادات و کرامات که ازان نقاوه اخیار بظهور
رسیده و بنده بران مطلع گردیده در مثنوی علیحده که منظوم نموده به بشارة الامامة موسوم ساخته ام برخی ازان مندرج
است من شاء فلیرجع الیه دوازدهم جناب شاه حیدری عموی حقیقی جده پدری بنده از اولاد علی بن الحسین علیهما السلام
و کربلای الحائری در تشیع نهایت مجاهر و بی باک و در کمال استغنا بود با متکبران استکبار و با عجزه نهایت فروتنی
و تواضع سته نمود اکبر قلی خان پدر محمد ایرج خان از اکبر آباد بمساجت تمام همراه آورده و قصبه بهاگل پور را خوش نموده رحل
اقامت افگند محمد غوث خان که بتقریب رفاقت قال خود نصر الله خان در قصبه مذکوره توطن گزیده بود اتفاقاً بیمار شده و
بیماریش اشتداد یافته از حیاتش امیدی نماند دران وقت شاه حیدری که از مباینت مذهبش نفور اما از شجاعتش راضی
و مسرور بود در وقتش رسیده بشرط قبول مذهب تشیع ضامن شفای او شد و او قبول نموده شفا یافت و ارادت کامل با شاه حیدری
بهم رسانیده مع اولاد مطیع و منقادش بود تا در جنگ سرفراز خان کشته شد شاه حیدری از بهاگلپور بعظیم آباد آمده مهابت جنگ را بر قتلش
نهایت ملامت نمود مهابت جنگ سر بزیر انداخته غیر از تسلیم و استکانت سخنی بر زبان نیاورد و شاه حیدری لاشهای غوث خان مرحوم
و پسران و رفقای او را از میدانی که دران مدفون بودند برآورده به بهاگل پور رسانید و بعد چند سال خود هم انتقال نموده برحمت الهی
رسید و در بهاگلپور مدفون گردید شاه جعفری پسرش به از پدر بود و از امثال و اقران در صبر و توکل و قناعت و رضا و ترک سمعه و ریا گوی
سبقت ربود با آنکه مهابت جنگ و اولادش نهایت احترام او می نمودند مفاخرت و عجبی را بخود راه نداده درویشانه بسر می برد و در مقاعد
باید باستقلال کار فرما شده اغنیا را برابر پرکاهی نمی شمرد یسین خان فوجدار بهاگلپور روزینه مردم بهاگلپور و فقرای آنجا مانند یومیه
لتعرضی یومیه شاه جعفری نداشت اما هرگز یومیه خود نگرفت و نه بمهابت جنگ درین خصوص چیزی نوشت تا آنکه مهابت جنگ
خود خبردار شده یسین خان را ملامت ها نمود و یومیه جمیع فقرا دهانید آن زمان وجه خود هم گرفت و در زمان هنگامه مصطفی خان
و عبورش از بهاگل پور مردم سخنهای گفتند و متعصبان بهاگل پور با فاغنه مصطفی خان اعلان تشیع او را اخبار نمودند
و خبر رسید که مصطفی خان داعیه پرخاش با او دارد در جای خود باستقلال مستعد شهادت نشسته بطرفی نجنبید و آن بلا خودگردید

دفع گردید در شادے سراج الدوله ابیکے رام فوجدار بھاگلپور که از طرف عطاء الله خان بود برای کشتن گاوی دست سیدی بریده واو هرچند استغاثه پیش اعیان نمود کسے نشنید و فریادا و بجائے نرسید آخر شاه جعفری شریک احوال او شد و بلواے عامے روئداد قریب بود که فتنه بزرگی حادث شود عطاء الله خان را حواس برجاے نماند و مردم ہجوم آورده میخواستند که بخانه اش بریزند چون دران وقت شمشیر خان و سردار خان بر طرف نشسته بودند واین سانحه روئداد بہیبت جنگ و زین معرکه آمده باشاه جعفرے گفت که صابت جنگ از میان برمی خیزد شاه جعفری گفت که این سید را راضی کنید دیگر مرا کارے نیست ہیبت جنگ سید را ہدا و ن ده و ور نقد و تنبیه قاطعان ید راضے ساخت آنزمان فتنه فرونشست با این حمیت ایمان و شجاعت و جمیع صفات حمیده کمتر کسے دیده و شنیده شده یکبار در زمین شکار که شروع جوانے او بود شیرے برآمد محمد قطب پسر کلان غوث خان مانع بود که شاه جعفرے بدم شیر نزود آن سید نوجوان اسپ تاخته و بر سر شیر رسیده و پیاده پاگردیده شیر را چندین تازیانه زد و شیر مثل روباه از پیش روے فرزند اسدالله می گریخت و سید در پے او رفته تازیانه ہامیزد و محمد قطب می گفت که شیر را چنین می زنند صلاح و سداد و مہمان نوازیہا و مساوات در معاش چنانکه با بیگانه و آشنا یکسان بسر مے برد و دیگ طعام باہمہ کس مے خورد و حاجت روائے مومنین با فقدان اغراض دنیوی بمرتبه بود که مافوقش تصور نتوان نمود در عہد حکومت میر محمد قاسم خان در مونگیر برحمت الٰہی واصل گردید و نعشش را از مونگیر به بھاگلپور نقل نموده در زمینی که در ایام حیات خود پسند کرده بودند مدفون گردید اللہم الحقہ بآبائہ العالمین

مشائخ سلاسل مشہوره در اطراف صوبہا

بسیار کسان و اکثری با نام و نشان و صاحب اسباب مشیخت و شان بوده اند اما کیفیتے از آنہا بگوش فقیر حقیر نرسیده که قابل تحریر باشد از ان جمله شاه غلام علی در موضع ویوہره مضاف پرگنه اروَل و شاه بدیع الدین وغیره اولاد شاه شرف الدین یحیی منیری در بہار و شاه کمیلن در سہسرام و شاه محمد مسیح در للیا مضاف سرکار مونگیر و شاه نجم الدین مشہور بشاه مولی در پرگنه سورج گڈھه مضاف سرکار مونگیر او در کمال عسرت متصل بسورج گڈھه بسر می برد و قلیل زمینی که در قبضه تصرفش بود حاصل آنجا را صرف ضیافت مسافران وارد و صادر می نمود تا آنکه حیدر علی خان برادر حسین قلی خان داروغه توپخانه صابت جنگ رسوخی بجد متش بہم رسانیده پرگنه گُمِراکه محقر پرگنه از توابع مونگیر بود بصابت جنگ التماس نموده مدد معاشے براے او مقرر کنانیده و سندش از دفتر سرکار نویسانیده داد الحال اولاد او که عبارت از اقربای زنش باشند بکام و آرام بسر می برند

و علماے ظاہر

که متصدے درس و تدریس بوده افاده و استفاده را جاری داشتند بسیار بوده اند حتے که ده کس مدرس در شہر عظیم آباد و قریب به سه صد چار صد طلبہ علوم بوده اند و در پرگنہا و قصبات مشہور مطلے نه بالقیاس اما از مستعدان بہار قاضی غلام مظفر مخاطب بمظفر علے خان گشته بتقرب صابت جنگ اختصاص یافت و داروغه عدالت مرشدآباد گردید مردخوش تقریر با کثر فنون علمی ماہر و در نظم و نثر سلیقه لائق داشت

و بزرگانی که بفرمان قہرمان تقدیر بنابر آشفتگی اوضاع ایران وارد ہندوستان گشته به تقریبی چند

ورود بعضے از آنها در عظیم آباد و بنگاله روی داد

اول واعظم آن بزرگواران عمدة العلماء العظام و زبدة الحکماء الکرام کاشف الحقائق الخفی والجلی خاتم الحکماء المتالهین مولانا
وشیخنا المحمد المدعو بعلی المتخلص بحزین اعلی الله مقامه از نبائر شیخ تاج الدین ابراهیم المعروف بزاهد الجیلانی ونسب شریفش
به پانزده واسطه بشیخ عارف کامل مذکور می رسد و از غایت اشتهار کرمیت فضائل او اقطار عالم را فرو گرفته و مصنفات او در اکثر
بلاد عالم عموماً و در هند هم خصوصاً دائر و سائر است مناقب و مفاخر او والقاء و اظهار مستغنی و بے نیاز است اما بنا بر تبرک و تیمن
تذکره مجملے از محامد و صافد و اخلاق آن برگزیدهٔ انفس و آفاق پرداخته می آید مخفی نماند که فقیر وکسانیکه بهمه وجوه بهتر ازین حقیر
بوده اند اعتراف دارند که درین عصر و زمان چون او کسے دیده نشده بلکه مترددین عرب وعجم نیز بجامعیت آن جناب در جمیع
علوم ظاهر و باطن احدے را در اطراف و اکناف عالم نشان نداده اند آیتے بود از آیات الٰهی جامع حقائق و معارف
تام تناهی قوت مدرکه و حافظه باین مرتبه در اسلاف هم شاید کسے را کمتر باهم جمع شده باشد جهل را در هیچ امرے از امور و هیچ
فنے از فنون علمی و عملی و علوم عقلی و نقلی بذات جامع الکمالات او نسبت نتوان داد از غوامض علوم کدام مسئله بود که ندانند
و از دقائق رموز کدام نکته بود که نشناسد الحق که اعجوبه بود نادرهٔ زمان و علامهٔ دوران محمد شاه بوساطت عمدة الملک و دیگر
مقربان دولت خواه مکرر پیغام داده مسالت نمود که متصدی مهمات امور دارت گشته رونق افزاے سلطنت او شود
اما چون سرفرو آوردن بدنیا ننگ و عار آن نقاوهٔ اخیار بود راضی نشد و بهمے دانست که اساس دولتش پوسیده
عنقریب از هم فرو می ریزد لهذا التفاتے بآن نکرد و الا انتظام عالم در رفاه حال بنی آدم از دست چنین کسان اگر برآید
خود را معاف نمے دارند و بر ذمهٔ همت خود واجب و لازم می دانند زیاده برین اطناب در باب ذکر فضائل آن والا هم
درین مقام درکار نیست تا شرش که خافقین از ان مالامال است برادا ے شهادت مناقبش کاسفے و بیجز ان را معلم
بلیغ کامل واسفے چند بار آن عالی مقدار تا عظیم آباد رسیده عازم بر رفتن از خاک سیاه هند بود تقدیر مساعدت نه نمود ذکر
وجوه ورود و داعیهٔ عود طولے میخواهد و چنان فائده دران نیست مهابت جنگ و شهامت جنگ و صولت جنگ عرائض
متضمن آرزومندیها نوشته تمناے مقدم سعادت توامش بکرات نمودند هر بار بعذرے تمسک جسته راضی بآمدن و بودن
باینها نگشت و برگشته در بنارس با سبابے چند سکونت ورزید تا آنکه طاقت حرکت در خود ندیده براے خود قبرے آراسته
و در سنه یک هزار و یک صد و هشتاد هجری بجوار رحمت پروردگار شتافته در همان بقعه شریفه که خانهٔ آخرت خود را انجا ساخته
بود مدفون گردید بر لوح مزار بخط خود کلمهٔ چند و دو سه شعرے نگاشته بر سبیل یادگار قطعے می شود بر سر لوح اسم مبارک الله
است بعد از ان یا محسن قد اتیک المسئ بعد از ان العبد الراجی رحمة ربه الغفور محمد المدعو بعلی بن ابی طالب الجیلانی
و در پائین لوح مذکور این مطلع خودش نوشته **بیت** روشن شد از وصال تو شبهاے تار ما + صبح قیامت است چراغ مزار ما +
و در هر دو پهلوے لوح مزار این دو بیت مرقوم است **نظم** زبان دان محبت بوده ام دیگر نمیدانم + همیدانم که گوش از دوست پیغامی
شنید اینجا + حزین از پاے ره پیما بسے سرگشتگی دیدم + سر شوریده بر بالین آسائش رسید اینجا + اللهم اغفر له وارحمه دوم جناب شیخ محمد حسن
که از نبائر شهید ثانی شیخ زین الدین علی است ذکر نسب همایون او از غایت اشتهار کالشمس فی وسط النهار حاجت بارقام و اظهار ندارد
و در علم عربیت و فقه و حدیث و تفسیر بے نظیر بود و در عقلیات چندان توجه و التفات نداشت اما اجنبی هم نبود در تتبع تشبث بظواهر شرع شریف
بیشتر بود و از مسلک عقلا و عرفا احتراز نموده نه رغبتے بآنها داشت و نه کلفتی از انها بلکه مے فرمود متقدایان ما هر دو طرف

بوده اند و هر گروهی مسلکی پیموده من در انتها ز حقیقت و حقیت این دو فرقه عاجزم و هو اعلم بالحقائق اول ورود آن بزرگ
در هنگامه تسلط افغان بر ایران بر کربلاے معلی اتفاق افتاده مع بزرگان و برادران خود دران مکان سعادت آشیان و کاشان
مقدسه نجف اشرف زادهما الله شرفاً مجاورت اختیار فرمود چون عسرت زور آورد بضرورت در شاهجهان آباد رسیده بر رفاقت
صفدر جنگ بسر می برد و وجهی برای عیال خود بکربلاے معلی فرستاده خود با امیر مذکور و بالقاب تلقین پسرش شجاع الدوله تمنا
و تبرکا مامور بود چون صفدر جنگ انتقال نمود و شجاع الدوله مست می غفلت و نادانی گردید از رفاقت او کناره جسته در عظیم آباد
رسید شخصی از ایرانیان بعسرت احوال آن بزرگ دیده مبلغی بطور مضاربه داد تا تجارتی نماید شیخ مذکور بنا بر اجنبیت ازین وجوه
سیکے را با بینکار برگزیده خود در مقبره پدر برهان الملک اوقات میگذرانید تا آنکه بعد مدتی چوبهاے سکهوه گورکهپوری خرید گماشته
او در عظیم آباد رسید و رام نارائن نائب نظامت آنجا اگرچه در ظاهر مدارا می نمود اما در باطن عجب عداوتے و عصبیتی داشت
و دران روزها عمارت نخسی میساخت پیغام فرستاد که چوبها را بقیمتی که دیگران میخرند بهمه رالیجا من سے خرم و زرش یک مشت
سے رسانم آن بزرگ راضی شد عاملان راجه مذکور چوبها را پیموده و نشان خود نموده در دادن زر جهتا بر آوردند شیخ گفته فرستاد
که این چه معامله است یا چوبها موافق وعده بگیرند یا واگذارند تا دیگرے بخرد جواب نا صواب بغرور خواب اقتداری
که در شب زندگانی خود سے دید گفته فرستاد خلاصه اش آنکه من از مغرب و مشرق نمی ترسم و پاس خاطر شما بمحض ترحم میکنم
صاحب گمان دیگر نخواهند برد شیخ حیران گشته در جواب نوشت که مضمون پیغام هیچ مفهوم نشد اما انچه از بیاسکے ها مرقوم
بود **بیت** عزیزے هست میدانے خدا نام ✻ کزو شوریده دریا گیرد آرام ✻ بعد ازین ماجرا عسرت در احوال آن
بزرگ بالا گرفت و چندروزے بران نگذشت که عالیجاه میر قاسم خان بر نظامت هر سه صوبه بهار و بنگاله و اودیسه
تسلط یافته دمار از روزگار راجه مذکور برآورد چنانچه انشاء الله تعالی در اوراق آینده بوضوح خواهد انجامید و شیخ
مذکور را حق تعالی بواسطه میر قاسم خان رفاهے لائق در معاش داده قروض آن بزرگ ادا گردید و بعد یک دو
سال آن بزرگ و الاده دنان را اجل موعود در رسید و در زمینی که الحال مزار او متصل بمقبره پدر برهان الملک وزرخرید
عالیجاه است مدفون گردید و اخوند ابوالقاسم که تمیذ و ملازم او بود بمجاورت مزار او نشسته خانه برای خود آراسته از مردم
کشمیر بود اما در خوبیهاے بے نظیر مدتے با حسن معاشرت درانجا بسر برده سال گذشته که سنه یک هزار و یک صد و نود و سه بود
برحمت الٰهی انتقال نمود و در جنب شیخ خود مدفون گردید مردی بود نیکو طینت و معروف برضاجوے خلق خدا و بعلم عربیت و فقه
و حدیث و تفسیر آشنا زندگے به نیکوئے نمود و همیشه معروف پاس خاطر خلق خدا بود صفات حمیده بسیار داشت ظاهراً بیست و هم
ماه مبارک رمضان سنه مذکوره بعد افطار بموت فجاة درگذشت و داغ حرمان بر دل دوستان گذاشت اللهم اغفر له وارحمه
الحال دو کس از بزرگان آن زمان باعث نزول برکات آسمان بر روے زمین باقی و از رحیق مختوم حقائق و معارف خلق خدا
را بقدر ظرف و لیاقت ساقی اند

اول سید الاجل علامة الورى الحبر الملی کاشف السرائر و الرموز الازلی سید محمد علی مد الله تعالی ظلال افضاله علینا و علی جمیع المومنین بلطفه الجلی

مولد ایشان اورنگ آباد دکن و والد بزرگوارش میر عبدالله بن میر ابراهیم و جد مادری ایشان میر محمد شفیع نسب شریفش

بحسین ذو الدمعه بن زید بن علی علیه السلام میرسد و مولد اصلی آبای ایشان یزد است میر عبدالله مرحوم باورنگ آباد وارد
شده سکنی اختیار کرد و صبیهٔ صلبیهٔ عم بزرگوار خود میر محمد شفیع را در حبالهٔ نکاح در آورد عفیفهٔ مذکوره والدهٔ ماجدهٔ آن عالی جناب
و تاریخ ولادت باسعادتش روز پنجشنبه دوم شهر رمضان المبارک سنه یک هزار و یک صد و هفده است در سن هفده هجده
سالگی همراه بعضی از بزرگان قبیله بقصد زیارات و تحصیل علم در سال یک هزار و یک صد و سی و یک یا سی و دو متوجه ایران
و عراق شده و در حادثهٔ محمود افغان و اشرف با مردم آنجا شریک بوده و مدت بیست سال بهمان طرف تشریف داشته اکثر بلاد
فارس و عراق را مفصل سیر فرموده و زیارات عتبات عالیه مکرر بعمل آورده با اکثر علمای ربانی مثل حاجی اسمعیل خاتون آبادی
و حاجی عبدالله جیدی و میر محمد تقی مشهدی رضوی و ملا محمد صادق اردستانی صحبتها داشته و در مذاکرهٔ علمی شریک بوده
با علمای ظاهر مثل میر محمد حسین نبیرهٔ ملا محمد باقر مجلسی و برادران ایشان و ملا محمد علی قاینی و میر محمد طاهر خاتون آبادی
و میر معصوم خاتون آبادی و غیرهم نیز صحبتها داشته اند اما آنچه بطریق درس تحصیل فرموده و باظهار آن سید بزرگوار معلوم
شده زیاده بر پنجاه شصت بیت الفیهٔ نحو نبوده لیکن در مبادی تحصیل موهبت الهی چنان شامل حال شده بود که هنگام
ورود اصفهان که سن شریف ایشان دران وقت تخمیناً بیست و دو سال بود اکثر مردم برای درس کتب متداولهٔ درسی
حاضر می شدند و مواضع مشکلهٔ جمیع کتب معقوله مثل شفا و اشارات کتب منقوله و عربیه را مطالعه نموده بنحوی تقریر می کرد
که اکابر علمای آن دیار از حسن تقریر و جودت ذهن و سرعت مطالعه و قوت حافظهٔ آنجناب حیران شده بودند و وجود شریف
ایشان را مغتنم می شمردند و هرچه بحافظه سپرده هرچند بران سالها بگذرد با قید جزئیات در خاطر است اما با وجود اجتماع این
اوصاف از آئین مدرسی و پیش نمازی و اختلاط با اهل دول زیاده بر حد نفور همیشه و همه جا گریزان و متنفر بوده در اصفهان
در سلسلهٔ مشکیها تأهل اختیار کرده آن مستوره بعد دو سال بجوار رحمت الهی پیوست دیگر بار از مشاهدهٔ اوضاع زنان و غلبهٔ
شوق تجرد میل بتأهل نکرده اجازت احادیث اصول و فروع مثل اصول کافی و من لا یحضره الفقیه از میر محمد تقی مشهدی
و میر محمد حسین و میر زین العابدین نبیره های ملا محمد باقر مجلسی رحمهم الله گرفته و اسرار قرآن و احادیث که مخصوص خواص
عرفاست از حاجی نعیر در شیراز و میر محمد تقی مشهدی در اصفهان استماع کرده و کتب حکمی و کلامی در خدمت ملا محمد صادق
اردستانی گذرانده الحاصل از ایران قصد سفر حج کرده و جهاز تباه شده بسنده بر هم چند ماه در آنجا بوده باحمدآباد
و چندی نیز در آنجا توقف کرده بسورت آمده و از آنجا باورنگ آباد و هرچند ناصر جنگ ناظم دکن تکلیف ماندن کرد
لیکن بنابر فساد اوضاع او قبول نکرده و از آنجا بحیدرآباد آمده و در آنجا چندی توقف نموده از راه سیکاکول به بنگاله
و بمدتی در هوگلی بنا بر استدعای خواجه محمد حامد تکلی تشریف داشته متوجه سمت شاهجهان آباد شد در اثنای این سفر از راه
پورنیه عبور فرموده بتکلیف حاکم آنجا سیف خان برادر عمدة الملک امیر خان روزی چند در آنجا گذرانیده آخر صحبت او را که
خالی از جنون و سفاهت نبود مستکره شده بعظیم آباد تشریف آورده و در آنجا چند روز عبد العلی خان بهادر خال سراسر افضال راقم مقدم
مغتنم شمرده متعهد خدمت گذاری گشت بسبب فقدان مناسبت از آنجا نیز برخاسته عازم لکهنو گردیده مدتی بسیر دران نواح بسر برده
بنابر انسداد طرق بسبب برآمدن محمد شاه بادشاه بر علی محمد روهیله فسخ عزیمت آنطرف نموده حسب الاستدعای هیبت جنگ که بالفعل
سالار صوبه بود بعظیم آباد آمد هیبت جنگ معتمدان خود را باستقبال او فرستاده برد و در فیض آمودش نهایت بشاشت نموده شریف
شد معتقد بوده روز و شب در رضاجوی خاطر عاطرش می کوشید تا آنکه حادثهٔ شمشیر خانی رو داده هیبت جنگ مقتول گشت و دران

انقلاب خانهٔ سید هم بتاراج رفت و سید خبر وصول لشکر مهابت جنگ در قرب و جوار مونگیر شنیده بمقتضای (الفرار مما لا یطاق من سنن المرسلین) از عظیم آباد بر آمده خود را بمهابت جنگ رسانید مهابت جنگ ورود همایونش را از سعادت طالع و یاری بخت خود شمرده از ان بیان
تا زنده بود خدمت گذارے او را سعادت می انگاشت وچنانچه گذشت دقیقهٔ اطاعت و انقیاد و ادب و احترام او فرو نمیگذاشت
درهمان ایام سال یک هزار و یک صد و شصت و پنج باز عازم حجة الاسلام و زیارت آستانهٔ سید الانام و عتبات علیهٔ ائمهٔ اهل بیت
علیهم السلام گردیده از راه دریا بادراک سعادات مذکوره شتافت و بعد از چهار سال شرفیاب طواف مکهٔ معظمه و عتبات
مکرمه زادهما الله شرفا و تعظیما گشته بمرشد آباد معاودت فرمود بعد رحلت مهابت جنگ سراج الدوله بمقتضای سفاهت
و شامت طالع خود با چنین بزرگ واجب التعظیم بلیئمی پیش آمده از جائیکه منزل داشت بجبر و عنف بلا مهلت بدر کرد و آن
بزرگ متحیر گردید که درچنین حالت کجا رود و چه کند کر مالک مملکت چند ماهه راه آن سبک سر بتاهست درین عرصه حسن رضاخان
دختر زادهٔ حاجی احمد که چراغ دودمان و فخر خاندان مهابت جنگ است با آنکه خود هم از سراج الدوله بنابر رشتهٔ عزیزی او
در رفاقت شهامت جنگ مرحوم خوفها داشت بمجرد استماع این خبر بلا تامل بخدمت سید جلیل القدر برهنه پا شتافت و آن بزرگ
را بخانهٔ خود دلالت نموده همراه آورده و لب دریا مکانیکه اکنون اقامت آن جناب است برده مکان مذکور نذر و پا انداز
سید عزیز ندبور نمود فی الحقیقة دران وقت خود را در دهن سبعی درافگنده بود جناب اقدس الٰهی در پاداش این عمل
حفظ و صیانتش فرمود و الا محل خطرے عظیم بود آن وقت خوف و اندیشه اش گذشت اما نیک نامی این کار بر صفحهٔ روزگار
از حسن رضا خان بیادگار رو در صحیفهٔ اعمالش ذخیرهٔ روز جزا ثبت و پایدار بماند و سراج الدوله هم گذشت و بر عکس
نتیجه یافت بیت از مکافات عمل غافل مشو ✤ گندم از گندم بروید جو ز جو ✤ ظاهرا مجالس آلیه در بیان حضرات خمس
بعبارت عربی مقفا بر طریقهٔ محققین و عرفا تحریر فرموده دیگر حواشی شرح مفاتیح ملا محسن کاشی رحمه الله و رقعه بعبارت
عربی که کاشف معضلات آنست و کتاب اخوان الصفا و خلان الوفا که در حکمت است چندین نسخه فراهم آورده با کمال
تنقیح و تحقیق مقابله نموده جابجا اکثر عبارات نامناسب و نامفهوم را بعبارت مناسب و قریب الفهم تغییر داده من حیث اللفظ
والمعنی تسهیل و تصحیح فرمود بلکه چند رساله کثیر النفع دیگر بران افزوده می توان گفت که تصنیفے است جدید دیگر شرح کافیه نحو
بعبارت فارسی برای مبتدیان شروع بنوشتن نموده ناتمام است و شرح نخبه ملا محسن کاشی رحمه الله نیز و رقعه بعبارت
فارسی نوشته اما ناتمام مانده و سرعت مطالعه می گویند بحدیست که آنچه کسی در یک سال مطالعه کند ایشان در یک روز مطالعه
می فرمایند الحمد لله الی الآن که اوائل ماه شعبان سنه یک هزار و یک صد و نود و چار هجری است سید معظم مذکور در ان مکان که خانهٔ
عالیشان حسن رضا خان پا انداز آن مقتدای ارباب راز نموده بشرح البال بمطالعه و مقابلهٔ کتب و هدایه و افادهٔ مردم در
شهر مرشد آباد سے پردازد حسن رضا خان و اولاد ایشان و محمد حسین خان بن حکیم هادی خان و دیگر مخلصان و وارد و صادر
و مقیم و مسافر از فیوض انفاس مبارکه اش فائده ها بر می دارند حق تعالی سایهٔ بلند پایهٔ سید جلیل القدر مذکور را بر سر
عباد خود مخلد و پاینده دارا د هنگامیکه فقیر بتقریبی عازم کلکته گردیده زمانی بسیر در بلدهٔ مرشد آباد متوقف بود اغلب
احیان در صحبت سید مبرور مذکور رسیده مستفید بود از هر عالم سخنان می شنید روزی بتقریبی مذکور رفتن خود بسمت
دهلی و استماع کشفی عجیب از بزرگی که نام او اکنون بیاد نمانده فقیر سه سال قبل از کشته شدن نادر شاه چنانکه محمد شاه
بتحریک عمدة الملک و صفدر جنگ بعزم تادیب علی محمد روهیله به آنوله و بن گده رسیده بود و سید درهمان لشکر به بان

بعضی از ثقات مغلیهٔ ایران که از روشناسان نادرشاه بوده و از واستماع این قصه نموده بودند نقل میکردند و میگفتند که اگر من
این خبر بعد کشته شدن نادرشاه می‌شنیدم هرگز تصدیق این مقوله نمی‌نمودم الحال بیقین میدانم که آن بزرگ از کمل اولیا و مجذوب
ارباب کشف و صفا بود چون این نقل از جملهٔ شواهد صحیح اخبار اخیار سلطنت خامهٔ حقائق نگار بتحریر آن بی کم و کاست مبادرت
نمود چون نادرشاه کرهٔ ثانیه از قریب قندهار بتنبیه نور محمد خان لمی رئیس دیرینه ولایت ٹھٹھ که در کمال اقتدار و برقلعهٔ
امرکوت که هفتاد کروه از هر طرف او آب و آبادانی مفقود الاثر است مستظهر گشته رجوع بنادرشاه نکرده بود و نادرشاه ملک
او را با بعض ممالک دیگر که از مملکت محمد شاه انتزاع نموده ضمیمهٔ ملک خود گردانیده بود معاودت بهند نمود ذکریا خان و پسر او
شاه نواز خان باستقبال شتافته بعد اطلاع بر مافی الضمیر شاه عرضه داشتند که قلعهٔ مذکوره هشتاد کروه از هر طرف دور خود
آب ندارد و لشکر در نواح آن از بی آبی اقامت نمی‌تواند نمود جواب داد که اگر لمی مذکور بر آسمان رفته پا لیش کشیده
می آرم و اگر در زمین خزیده موی سرش گرفته می کشم شاه نواز خان پسرش را باندک فوج هندی همراه خود گرفته لشکریان
را فرمان داد که طعام و شراب دو روزه همراه گیرند و شام کوچیده نصف النهار بقلعهٔ مذکوره با قلیلی از فوج رسید و باقی
افواج سر در پی هم نهاده می آمد نادرشاه بشاه نواز خان فرمود که ای پسر میتوانی که آبی بهمرسانی ادا التماس نمود که آب
جز اندرون قلعه وجود ندارد اول نیز معروض شده این قدر گفته تحصیل آب بسوی قلعه با معدودی از سواران خود که همعنان
او رسیده بودند راهی شد بمجرد بر آمدنش از فوج شاهی ندای الامان از قلعهٔ امرکوت بلند گردید اهالی قلعه بضابطه هند
چادر امان بر سر گردانیده عذر خواه بر آمدند شاه نواز خان رسیده بنور محمد خان گفت که رستگاری و پایداری عمر و دولت
تو منحصر به انقیاد و اطاعت فرمان ست او قبول نموده باتفاق شاه نواز خان عازم خدمت شاهی شد و شاه نواز خان
او را با ئین ولایت بطوریکه گنهگاران را با تیغ و کفن در حضور برند آورد و نور محمد خان خود را بر خاک مسکنت افگند و زمین بوس
نموده عذر تقصیرات خواست نادرشاه عفو فرموده امان داد و یک شب در آنجا بوده روز دیگر بهمان روش که رفته بود بنگاه
خود مع لمی معاودت نمود بعد الفراغ از انتظام معاملات روزی نور محمد خان را در خلوت طلبیده در تنهائی گفت از تو سخنی
می پرسم اگر راست گفتی رستی و گرنه بسیاست خواهی رسید او گفت مجال ندارد که غیر از راستی سخنی در حضور گذارش نمایم
فرمود با این قلعه و سامان بسبب استکانت و فرمانبرداری بلا توقف چه بود او بطوریکه در حضور سلاطین قاهر بخوش آمد
گوید سخنی شروع نمود برآشفته فرمود نگفتم که راست خواهی گفت متلف در التماس مکن و گرنه بجزائیکه شاید خواهی رسید
معروض داشت که نفس الامر اینست که بزرگی معتقد الیه این بنده است و من تابع ارشاد اویم او بمن گفته بود که اگر دارا
ایران یعنی حضرت شاهی داعیه تو کند اعتماد بر قلعه و اسباب خود نکرده غیر از فرمانبرداری خیال دیگر نخواهی کرد که هرگز
از عهدهٔ بر نیامدی و بهلاک بادیهٔ عصیان و خذلان نشوی بنده گفته بود با چنین پناه جائیکه مراست و اسباب قلعه داری و ذخائر
نا محتاج کفایت امداد نمی تواند شد آخر فوج ایران و نادرشاه هم انسان است و دواب و مراکب نیز محتاج آب و علف اند در
مکان استحضار نا محتاج بشری و حیوانی از ممتنعات عادیست او شان فرموده اند راست گفتی اما بالفعل نادرشاه اقبالی
دارد که اگر عساکر عالم و جبال و بحار برابر آیند همه بسر در آیند بنده درگاه و بنابرین انتباه یا رای تمرد و عصیان در خود
نیافته با طاعت و فرمانبرداری پیش آمد نادرشاه بعد استماع این حکایت فرمود که آن بزرگ را با من ملاقات و صحبت
میسر آید گفت نمی تواند گفت فرمود تو بر او از من ابلاغ سلام نموده بهر گونه اطمینان در ادب و احترام که خواهد و مناسب نماید

بعد و قسم مؤکد گردانیده همراه خود بیارد اگر بهیچ وجه رغبت بآمدن نکند عرضه دارد که نادر شاه میخواهد بداند که مرگ و انتقال
او ازین دار ملال بچه صورت مقرر گشته بمرگ طبیعی و بیماری در خانه بر فراش خواهد بود یا در معارک حروب و کروب کشته خواهد
شد بهر صورتیکه برای او مقرر شده است انکشاف آن می نماید و هر چه او بگوید بی کم و کاست پیش من آمده باید گفت
نور محمد خان سلطی حسب الامر بخدمت آن بزرگ شتافته حسب الامر بجا آورد و برگشته پیغام گذارد که چنین فرموده اند او در
در میدان جنگ از مخالفان کشته نمی شود و بر فراش بیماری نیز نخواهد مرد و موت او از دست نوکران اوست از دست
ملازمان مستحفظ در صحن خیمه های خود کشته خواهد شد و استماع این خبر سید فاضل مرحوم مرقوم سه سال قبل از کشته شدن نادر شاه
از ناقلش فرموده بود چنانچه اول بآن اشعاری کرده آمد

دوم سرخیل اتقیای مؤمنین و زبدهٔ اصحاب الیقین حاجی بدیع الدین اطال الله علی رؤس المسلمین ظلاله وسقانا من رحیق التحقیق زلاله

وی از متوطنین پرگنهٔ سرکار سارن و از جملهٔ اتقیای زمان و عزلت گزیدگان با نام و نشان است تحصیل علوم متداوله نموده
و مراحل زندگانی را در خدا طلبی و مجاهدات بالنفس اماره پیموده اکثر در صحبت خواجه محمد جعفر مرحوم که درویش صاحب
حال و مقال بود بسر برده سررشتهٔ مریدی در خدمت خواجهٔ مرقوم درست نموده در محبت اهل البیت سرگرد دید و باتفاق
حاجی احمد علی داماد مولوی نقیر مرحوم بحج و زیارت عتبات عالیه شتافته وقت معاودت بسعادت زیارت عتبهٔ علیهٔ رضویه
علی منورها السلام نیز مشرف گشته الحال در رده مصطفی آباد که ملوکهٔ زوجهٔ اوست با عیال و اطفال بسر می برد و تقوای مجسم است
از علم فقه و حدیث و تفسیر نهایت آشنا و از عقلیات نیز بیگانه نیست افاضل عصر او را در زمرهٔ فضلا شمرده اند و شیخ محمد علی
مرحوم نهایت احترامش می نمودی و می فرمود که تمام عظیم آباد راست و یک حاجی بدیع الدین روزی برای رخصتش
که از بنارس بوطن خود می آمد محض برای ملاقات شیخ مبرور بنده کور رفته بود شیخ تا سر دروازه مشایعت نمود و وقت رخصت
نهایت رقت و دعاها فرمود روز و شب اوقات شریفش بعبادت و طاعت الهی بسر می رود و گاهی نماز شب که عبارت
از تهجد باشد فوت نشده اوقات در کمال انتظام و انضباط می گذراند و در احیان مصاحبت ندیده ام که فعلی خلاف شرع
سرزده یا سنتی از سنن فوت شده باشد سن شریفش بهشتاد رسیده بسیار تأسف می نماید که عمر هیچ یکی از ائمه علیهم السلام
باین حد نرسیده عمر من نمیدانم چه اینقدر درازی یافته ایزد تعالی او را و چنین بزرگان را سلامت نگهدارد که باعث
نزول برکات الهی و یادگار اسلاف کرام اند

ذکر جلوس سراج الدوله بر مسند ایالت بنگاله و بهار و اوڈیسه و سوانحی که در ایام دولتش روی نمود

سراج الدوله بعد فراغ از مراسم تعزیت بر مسند ایالت جلوس نموده قلیلی از فوج را فرمان داد که رفته خالا او بی بی گهسیٹی
زوجهٔ شهامت جنگ دختر کلان مهابت جنگ را از موتی جهیل که در آنجا رفته سکونت گرفته بود برآرند و در گوشه نشانند
و اموال او را نقیر و قطمیر ضبط نموده داخل خزانهٔ دولت خانهٔ او سازند رفقای بی بی گهسیٹی بجز مردن مهابت جنگ
با آنکه زرهای خطیر بوعدهٔ رفاقت و جنگیدن با سراج الدوله از آن زن احمق گرفته بودند راه عافیت جسته هر یکی

بملجای و ماوای فرزید و مشاهیر ارباب برخاسته در مساکن دیرینه خود که در شهر داشتند آمده اقامت نمودند قلیلی که مانده بودند بشاهدهٔ
محاصرهٔ افواج سراج الدوله مضطر شدند میر نظر علی که سرمایهٔ فساد مدار المهام بیگم گهسیتی بود و دست محمد خان و رحم خان وغیرها
سرداران فوج را تطمیع نموده پیش سراج الدوله عذر خواه تقصیرات خود گردانید و بوساطت آنها بدر رفت و اموال خانهٔ بی بی
گهسیتی انچه بود مع جواهر شده ضمیمهٔ خزائن خانهٔ سراج الدوله گردید و آن زن ناقص فطرت بشومی عداوتیکه با خواهرزادهٔ خود با وجود
بی اولادی می ورزید و بمکافات رضا دادن خون ناحق حسین قلی خان و دیگر اعمال قبیحه گرفتار آمده از اسباب عزت و زیب
دولت عاری گشته در گوشه نشست و بی بی رابعه را سراج الدوله بوجوه چند ترسانیده با دختر بیوهٔ او که زن اکرام الدوله برادرش
بود عقدی بنام خوانده و رابعه بیگم از اکثر صدمات او محفوظ ماند و میر محمد جعفر خان را از بخشی گری معزول نموده میر مدن نام شخصی را
که رفیق حسین الدین خان برادرزادهٔ حسین قلی خان در جهانگیرنگر بود طلبیده خدمت بخشیگری داد و پیشکار دیوانخانهٔ خود موهن لال
را خطاب مهاراجگی و منصب پنج هزاری و نوبت و پالکی جهالردار بخشیده مدار المهام و مرجع انام ساخت درشت گوئی و فحاشی
و استهزا و تمسخر ارکان دولت و اعیان مملکت خود از ابتدا شیوهٔ او و موجب نفرت طباع مردم از و بود بعرصه آمدن هر دو کس
مذکور غرور موهن لال با رفقای مهابت جنگ و روسای دیرینه در تنفر و توحش جمیع سرداران افزوده کینه ها اشتداد یافت
و غیر از سفله چند که بدولت سراج الدوله اقتدار یافته بودند همراه و رفیق سراج الدوله پیش نهاد خاطر گشت و بدعا و حیله و دعا در
فکر برانداختن بنیاد دولت او شدند درین ضمن سراج الدوله ارادهٔ انتزاع ملک پورنیه از دست شوکت جنگ پسر صولت جنگ
در باطن خود مضمر ساخته بطرف راج محل نهضت نمود باستماع خبر تهیهٔ او تا براج محل اضطراب عظیم بشوکت جنگ و اولیای دولتش
رو داده نهایت تشویش عارض اعلی و ادنی گردید شوکت جنگ چون هنوز چندان مشیه الارکان نشده بود در رجوع بصلحا
و اتقیا نموده استدعای دعا برای دفع بلا و برگشتن سراج الدوله از ارادهٔ که داشت می کرد ناگهان بسراج الدوله خبر رسید که مردم برای
گرفتن کشن بلبه پسر راجه راج بلبه دیوان شهامت جنگ بجهانگیرنگر رفته بودند کشن بلبه گریخته خود را بکلکته رسانیده و مستر دریک
صاحب کلان آنجا حمایتش نموده نمی گذارد سراج الدوله از استماع این خبر ترک عزیمت منازعه با شوکت جنگ نموده معاودت
بمرشدآباد و شروع مخاطبات و معاطبات با مستر دریک نمود تا آنکه از مکالمه و مراسله کار بجادله انجامید و سراج الدوله لشکر بکلکته کشید

ذکر لشکر کشیدن سراج الدوله بر کلکته و مغلوب شدن مستر دریک صاحب کلان آنجا و غارت شدن معمورهٔ مذکوره و بدر رفتن مستر دریک با معدودی از انگلیشیه و گذاشتن سراج الدوله مانک چند دیوان راجه بردوان را بمحافظت و حکومت کلکته

سراج الدوله که دود نخوت در دماغش پیچیده از طریقهٔ حزم و احتیاط بفراسخ دور افتاده بود داعیهٔ پیچیدن با انگلیشیه جزم
نموده بر آتش طیش غلطیدن گرفت رفقا و سرداران دیرینهٔ مهابت جنگ را در حضور او مجال نفس کشیدن نبود و اکثری
بنا بر بی آبروئی خود و بعرصه آمدن اراذل و سفها امان زوال دولت و اقتدار او بوده اند و در تدبیر این امر توقعی که مناسب
و مقرون بصلاح بود بر زبان نمی آوردند و او نیز از ایشان چیزی نمی پرسید و کسانیکه مشیر و مخلص او بوده اند اکثری خفیف العقل
و سبکسر از قانون مشاورت و اصابت رای بمراحل دورتر و بدولت عاجلیکه میسر آمده مغرور بوده سخنی خلاف رضای او

مخل مصالح امور خود دیده بر زبان نمی آوردند و سراج الدوله خود ابلهی بود عدیم الشعور و از بادهٔ جهل و جوانی و دولت مست و مغرور
حسن و قبح کارها پیرامون خاطرش نگشته دلهای مردان کار با آتش غضب بی موجبش برشته و الا انفصال این معامله بادنی جواب
و سوال عاقلانه میسر بود و حاجت باشتعال نائرهٔ جدال و قتال نداشت لیکن چون تقدیر الهی بخرابی خاندان مهابت جنگ
و انقلاب عظیمی رفته بود زمام مهام مملکت بنگاله و بهار و اوڑیسه که سلطنتی است وسیع بدست دو طفل نادان احمق ظالم یکی
سراج الدوله دوم شوکت جنگ افتاده دود از دودمان ها بر آمد القصه سراج الدوله بتهیه لشکر و اسباب سفر فرمان داده اوائل
ماه مبارک رمضان باراده تسخیر کلکته از مرکز دولت خود به منصور گنج که ساختهٔ او بود نهضت نمود و قطع منازل کرده در فنای معموره
مذکوره منزل گزید چون جماعهٔ انگلیشیه را جنگ سراج الدوله متیقن و اسباب حرب او مهیا بود دکوٹھی قدیم تحصن جسته و بعضی منازل مستحکم
و شوارع منضبطه را محکم نموده بمدافعه برخاستند سراج الدوله که سامان وافر موجود و سپاه بلا انتها مهیا داشت بتسخیر اماکنه مذکوره کوشیده
بسعی مدتی و اندک جنگ و محنتی غالب آمد و مسٹر ڈریک عرصه را بر خود تنگ دیده چاره کار در بدر رفتن دیده بی آنکه با دیگری
از اقوام خود خبر نماید خود را با معدودی از سرداران بر جهاز کشیده باقی ماندگان بنا بر فرار سردار مضطر گشته لا علاج و ناچار
برخی بمقتضای غیرت موت را بر حیات گزیده تا باروت و گله بندوق بود جنگیده آخر الامر شربت ناگوار مرگ بدلاوری
و گوارائی نوشیدند و بعضی مجبور گشته اسیر پنجهٔ تقدیر شدند و اموال و زر های خطیر که احصای آن غیر مقدور است و محاسب و
هم در حساب آن اعتراف بعجز می نماید از کوٹھی کمپنی و دیگر سوداگران هندی و انگلشی و ارمنی و غیرهم بغارت لچه های
لشکر رفت و بسراج الدوله فائده غیر از وزر و وبال عائد حال نشد این ماجرا بیست و دوم ماه مبارک رمضان سنه یکهزار
و یک صد و شصت و نه هجری بعد انقضای دو ماه و دوازده روز از رحلت مهابت جنگ روی نمود ظاهرا مسٹر واچه صاحب
کوٹھی قاسم بازار و چند کس دیگر از قصبه کلکته دستگیر گشته نزد سراج الدوله زنده مقید بودند و شاید در همین جنگ
بی بی چند از نسوان انگلیشیه در دست میرزا امیر بیگ که رفیق میر محمد جعفر خان بود افتادند و میرزای مذکور آنچه لازمهٔ ایمان و نجابت
بود بفعل آورده باحتیاط نزد خود امانت مخفی نگهداشت چون شب شد میر جعفر خان را مطلع ساخته و بهولیه سواری او یا کشتی
چالاک دیگر خواسته بی بی های مذکوره را بر آن کشتی با خود برداشت و کشتی را هنگام شب آهسته آهسته مخفی از مستحفظان
سراج الدوله راند چون از حدود لشکر رفت تند تر رانده بر جهاز مسٹر ڈریک که ده دوازده کروه دور از لشکر لنگر کرده
بود رسانید بی بی های مذکور حسن امانت و خوبی و دیانت امیر بیگ با اصحاب خود ظاهر نمودند صاحبان مذکور خواستند که
بانچه [illegible] مقدور [illegible] با او رعایتی نمایند امیر بیگ از قبول آن عطایا ابا نموده ظاهر کرد که این کار را من بطمع این مال نکرده ام
شما هم سردار [illegible] نجیب فرقه اید من هم مرد آدمی و نجیب قوم خودم بمقتضای نجابت امری که بایست کردم تا شما را از ما یادگاری
باشد و شباشب بر گشته با میر جعفر خان پیوست الحق کاری کرد که از نجابت توقع چنین و کار نجیبان همین است و این بنام مسلمانان
بی ایمان شیوهٔ خیانت در مال و ناموس مردم گذاشته مقتدایان آنها امش خزانه داده بزعم خود اقتضای سید انبیاء
خلفا و اولیا [illegible] او کسی دانند از تسویلات نفس اماره و دلالت سلطان شیطان و شهوات طبع دنیا پرست است چه اهل ابرار
تا عمل و نیا ملایان که قبله اعمال و [illegible] اینها فقط دنیاست لا غیر فرقی است بین و تفاوتی است مبرهن بیت کار پاکان را
قیاس از خود مگیر * گرچه یک شد در نوشتن شیر و شیر * بلی اگر پیغمبر یا وصی پیغمبر حاضر باشد هرچه بفرماید مسلمانان را واجب
است که اطاعت امر نمایند و در غیبت امام و پیغمبر بر ما دفاع واجب است یعنی اگر کسی قصد جان یا مال و آبروی ما کند

دفاع

و نحوے ممنوع نگردد او را بطوریکه توانیم و دانیم از سر خود دور گردانیم نه آنکه عبث عبث بطمع ملک و مال مردم در منازعات و مجادلات
کشائیم و خود را و دیگر خلق خدا را در مهالک و بلایا اندازیم خانهٔ مفتیان بے ایمان خراب که بفتوے طمع و بتر راسئے اینها عالمی
در بلا افتاده و مے افتد اللهم احفظنا و سائر المومنین من شرور الذین یوسوسون فے صدور الناس من الجنة و الناس
القصه سراج الدوله چند روز در کلکته توقف نموده و اموریکه از خرابے بیوت و ایذا و آزار بے گناہان و بناسے بعض
مفاسد دیگر که بزعم خود مصالحش مے شمرد منظور داشت بطور رسانیده سالما و غانما بمرکز دولت خود برگشت و مانک چند دیوان
راجه بردوان را که دبنگی بود براسے خود مغرور و در جمیع امور [illegible] نمود و از جوہر شجاعت ہم محروم چنانچه روز جنگ بردوان که
مهابت جنگ محصور مرہٹا شده بود گریخته نزد راجه خود رفت با وجود امتحان مذکور بحفاظت و حراست کلکته تعین نموده با پنج ہزار
سوار و ہشت نه ہزار پیاده در انجا گذاشت و ہمیشه با میر محمد جعفر خان و رحم خان و عمر خان و پسرانش دلیر خان و اصالت خان و غیرہما
و مهاراجه دولبه رام و دیگر سرداران آبرو طلب و جگت سیٹھ و غیره اعیان شهر باستخفاف و اہانت پیش آمده ہمه را بنوعی بجان
آورده بود که از زندگے خود ہمه کس بیزار و بمرگ سراج الدوله امیدوار بودند و با ہرکه بوسے عداوت سراج الدوله از و استشمام می نمودند
توسل جسته بصحابت معتمدان پیغام می دادند که اراده بغی و خروج نماید ما را مخلص و رفیق خود داند خصوص میر محمد جعفر خان که زیاده
از دیگران درین کار ساعی بود و جگت سیٹھ ہم بکمال اخفا درین باب اعانت و دلالت می نمود چنانچه در احوال شوکت جنگ
بند و راسعی میر محمد جعفر خان باستیصال سراج الدوله از عرائض مرسله او که بشوکت جنگ می رسید مفصل بوضوح انجامید و درین
صفحات نیز پیرایهٔ نگارش خواهد یافت اکنون تتمهٔ احوال خسران مال شوکت جنگ بنا بر انتظام اخبار و سوانحی که از پهلوی حماقت او
او روی نمود بزبان قلم می دهد تا ناظران را انتظارے و ابهامے در حال او و انجام کارش نماند

ذکر چند روزه امارت شوکت جنگ در پورنیه و بدست خود بلا بر سر آوردن و خود را و عالمے را در بلا افگندن او بطفیل حماقت ہاے ذاتی و اغواے شوم طبعان خوش آمد گو

در اوراق سابقه احوال رحلت صولت جنگ و نشستن شوکت جنگ بجاے پدر و پہلو تہی کردن فقیر از رفاقت او سمت تحریر پذیرفته
و اشعارے بآن شده که احقر داعیهٔ بدر رفتن از قلمرو پورنیه داشت بسبب اندیشه از سراج الدوله که برادران کوچک
فقیر و میر عبد الوہاب و عموسے بنده را از عظیم آباد اخراج نموده و موسم برشکال رسیده بود بدر رفتن از حدود او که پانزده
شانزده روزه راه طول داشت متعذر نمود لهذا از منہر گنده گوله برگشته در پورنیه اقامت ورزید دوستان نادان بعد چند
روز مبالغه در ترغیب رفاقت شوکت جنگ نمودند فقیر ہرچند عذر خواہے می نمود و مے گفت که صحبت من با او در نخواہد گرفت
و پایان کار او بخوبے نخواہد انجامید اکنون که در گوشهٔ خانهٔ خود نشسته ام از شر ہر دو ابله یعنے سراج الدوله و شوکت جنگ
برکنارم و در صورت رفاقت ہدف سہام آفات و آلام از ہر دو طرف خواہم بود مرا معاف دارند و زیاده در نجانند سودے
نمی کرد سخنان بیہوده مثل آنکه مرگ انبوه جشنے دارد و امثال آن فقیر را رنجه خاطرے داشتند چون دیدند که بنده ہرگز
گفتهٔ آنها نمی پذیرد روزے آن سفیه مغرور را خدا داند بچه تقریب درخانهٔ فقیر حقیر آوردند و او را محرک ترک انزواے
بنده نمودند بنده ناچار شده و بیقین دانست که اگر الحال زیاده استادگی نماید بلائی نسیئه نقد خواہد بود و از آنچه در آخر کار می ترسم
اول روسے خواہد نمود و با من بنا بر نافرمان بردارے کاوشہاے سخت خواہد کرد بنا برین ناچار گشته تن بر فاقتش

در دادم و واردات را آغوش کشادم و آمد و رفت دربار شروع نمودم چند روز چنانچه مقابلهٔ تلون مزاجان نادانست
مصروف رضاجوئی من گشته بنای جمیع کارهای خود بر استشاره و اشارهٔ من گذاشت و بنده مصاحبی چند مانند وزیر
عرصهٔ شطرنج در پهلوی شاه عاری از تملق و هوش قریب و قرین و در حکم و دستخط سرگرم تعلیم و تلقین بودم اگر لمحهٔ دیری رسیدم
انتظار من کشیده دست و زبان را در تمشیت احکام معطل می داشت و من بدین جهت بعجب بلای مبتلا بودم خط و سواد درست
نداشت باید وقت دستخط تعلیم نمایم که ضاد را با با و طا را با الف و هر حرفی بحرف دیگر وصل نماید یا فصلی گذارد تا آنکه خود بخود
روزی بی اختیار در عین دستخط بسم بر آمد و قلم دور انگنده از مسند برخاسته بجای دیگر نشست چون سببی در میان
نبود بنده معلق بی خبر که سبب این آشفتگی چیست بعد ساعتی برخاست بنده مع حاضران دیگر مرخص شدم و بخانهٔ روح الدین
حسین خان بهادر سپهدار جنگ سیف خان مرحوم که شوهر همشیرهٔ او و با بنده نهایت آشنا بود آمده از حرکت مذکورهٔ او که بهیچ
محمل نبود استعجاب می نمودم ناگاه خدمتگاری از مقربان او آمده رقعه اش آورد مضمون آنکه صاحب رفیق خندهٔ اتالیق
من اینقدر تعلیم و تلقین چرا می فرمایند جواب دادم که بنوعیکه مامور بودم حسب الامر بتقدیم می رسانیدم اکنون که چنین میفرمایند
هرگز التماسی نخواهد شد روزی چند خاموش بودم بعد چند روز باز ساجت در تعلیم و القا نمود عذرخواهی نمودم که مزاج اغنیا
آتش می باشد و مرا معلوم نیست که در کدام امر رشتهٔ شریف چیست امیدوارم که مرا معاف دارند لجاجت نموده مبالغه را از
حد بدر برد ناچار در امر یکه می پرسید سخنی می گفتم تا آنکه عرائض میر محمد جعفر خان متضمن تحریک او به بغی و عناد با سراج الدوله
رسید و نام اکثر سرداران که مرا یاد نمانده در آن مندرج و مرقوم بود که ما همه دست توسل بدامن دولت شما میزنیم
بشرطیکه با ما عهد و پیمان چنین و چنان در میان آید و صاحب کمر همت محکم بسته قاصد انتزاع این مملکت از سراج الدوله
شوند ورود این عرائض و بروز مافی الضمیر سرداران منافق سر بی مغز شوکت جنگ را شورانید و همدرین عرصه میر معلی خان
سبک سر که از جملهٔ برادرزنهای برهان الملک سعادت خان بود از طرفی پیدا شده بملازمت شوکت جنگ رسید او عجب شوریده
در سر و تنگ ظرفی بود و مرد از سابق با میر محمد جعفر خان ربط رفاقت و مناسبت مزاج بمرتبهٔ اتم و اکمل داشت و حبیب بیگ
یکه قدیم نوکر مهابت جنگ و مزاج لوطیانه مسخرگی پیشه داشت در سفر جنگ اول کلکته مورد عتاب سراج الدوله گردیده از
عین راه گریخته به پورنیه رسیده و در سلک ملازمان و مقربان شوکت جنگ منسلک گردید این هر دو کس بطمع اخذ وجه
سر سخنان خوش آمد را باسمان رسانیده دقیقه از دقائق ستایش شوکت جنگ فرو نمی گذاشتند او خود ابله بود فریفتهٔ سخن
طامعان مذکور گردیده هرچه در بارهٔ او برزبان اینها می گذشت همه را در حق خود راست پنداشته تحت فلک قمر احدی را
با خود برابر نمی شمرد چنانچه بتعریف آن هر دو چون قدر خود را شناخت می گفت بعد فتح بنگاله چون آب و هوای آنجا بالطبع من
سازگار نیست اول تصفیه راه ببر داشتن پسر صفدر جنگ بعد از آن باستیصال غازی الدین خان و بادشاه دست نشان
او نموده بلاهور و کابل خواهم شتافت و قندهار و خراسان را نشیمن خود خواهم ساخت و معرفت ضیاء الدوله پسر سعد الدین خان
و جلا الدوله جلال الدین محمد خان که مقربان عماد الملک بوده اند و صولت جنگ پدر شوکت جنگ با آنها راه خود درست
ساخته واسطهٔ جواب و سوال و بر آمد کارهای حضور گردانیده بود دشقهٔ دستخطی و مهری عماد الملک متضمن اذن جنگ با سراج الدوله
و انتزاع ملک بنگاله و بهار و اوڑیسه از دست او بشرط ایصال پیشکش کرور روپیه نقد و ضبط اموالش حاصل نمود چون رقعه
مرقومه رسید نخوتش دو بالا گردید و کاوشهای بموجب با سرداران قدیم پدر که پرورده نعمتش از سالها و معتمد علیه

بوده اند بنا بر کینه هاے پوچ که از عهد صاحب زادگی بسبب بعضی نافرمانی ها که حسب الامر آقای خود می نمودند داشت شروع بعزل
وکثری را ذلیل و آزرده خاطر ساخت و میر معلی خان و حبیب بیگ و بعضی متوسلان قدیم عهد صاحب زادگیش که همه سفله سبک سر نهاد
بوده اند و در ذلت اعزه و عزت خود و ارتقا بمدارج آنها در عزل شان میدانستند ترغیب دران کار بلکه خود محرک امور مذکوره میشدند
وهمیشه در فکر گرفتن خلاع و خدمات و جواهر و افیال بوده اند بنده در بعض احیان با آنها فهمانید که اول فکر پائدارے عمر و دولت
آقا نمایید بعد از ان تحصیل فیل و جواهر پردازید اما سودے نداشت روزی ارادهٔ مقید نمودن للے هزارے که سر سرداران
توپخانه دستے و صاحب جرات و پروردهٔ نعمت پدرش بود نموده بنده و برادر بنده نقی علی خان را بی وقت در خلوت
طلبید و در بارهٔ گرفتن للی هزاری استشاره نمود بنده سکوت ورزیده چیزی نگفت مبالغه نمود و قسمها داد که آنچه صلاح من درین
باشد بگوئید بنده گفت اینقدر باید دانست که بسبب نفرت مردم از سراج الدوله با وجود حقوق چندین ساله مهابت جنگ رجوع
بشما غیر ازین نیست که مردم از دست سراج الدوله بر جان و آبروے خود مطمئن نیستند و شما را ازین بد بیامعرا میدانند هرگاه
بد سلوکے شما با نوکران پدر بگوش آنها رسد همه از شما بیزار و سلامتی سراج الدوله را خواستگار خواهند بود آنوقت تصدیق
بنده نموده فیلے بفقیر عنایت فرمود و رخصت کرد و بعد چند روز مصاحبان سفیه نادانش باز برین مرافقت آورده مردمان
همراهی للی را تطمیع نموده پراگنده ساختند و شوکت جنگ پیاده و سواران برادری للی را بهمراهی سیف الدین محمد خان سپرد
و روزے خود سوار شده بر خانهٔ او تاخت بعضے برادران و همراهیان که با او مانده بودند بر رفته للے را تنها گذاشتند
محمد سعید خان و نقی علی خان برادر بنده بر در خانه اش رفته و دست او گرفته آوردند میخواست که بزیر تازیانه اش بکشد
محمد سعید خان و دیگران در شفاعت مبالغه ها نمودند نمی شنید آخر محمد سعید خان بر آشفته گفت خداوندا با چنین کسان این
قسم نمی کنند بخوف آزردگی عامهٔ سپاه و اجتماع آنها بر حمایت للے و بهر صورت از ضرب تازیانه محفوظ مانده مقید شد
و اسباب و اموال و اسپ و فیل او ضبط نمود و بعد چند روز او را مع زن و فرزندانش عاری از جمیع اسباب گردانیده
سی روپیه خرج راه داد و برکشتی نشانیده از دریاے کوسی گذرانیده بطرف بیرنگر سر داد و زبان بیاده گوئی کشاده
همه را از خود آزرده مے ساخت بزرگان خود را بزشتی یاد می کرد و ناسزا میگفت روزی با کارگذار خان بخشی درمیان
دربار که ملازمان بسیار نشسته بودند میگوید چون کارگذار خان بعد فتح بنگاله سپاه دو ماهه خود را البته نذر من خواهد نمود
کارگذار خان بیچاره که جوان هوشیار و مرد بکارے بوده است حیران شده گفت بلی ولی نعمت مردم را غنیمت بنگاله
چندان بدست خواهد آمد که این قدر مبلغ گرانی نخواهد کرد گفت بغیر این کار مهابت جنگ احمق بود که مردم را مال غارت معاف
مے نمود من پرکاهے بکسے نخواهم داد و روزے دیگر میر معلی خان که فوجدارے نواب گنج و سرنیه وغیره براے تسخیر
رنگ پور و دیگر جاها با او شده بود عرضی نمود و بر عرضے نوشت که نواب عالم پناه سلامت این لقب را پسندیده بخاطر علیخان
داروغه دیوانخانه حکم داد تا چوبداران بهمین خطاب مجرای مردم می کنانیده باشند و تحفه تر آنکه منشی را طلبیده گفت که بعماد الملک
عرضے کند مضمون آنکه چون جناب عالے را مردم نواب عالمیان مآب در خطوط و اخبار می نویسند منکه دعوے فرزندے
آن جناب دارم خود را خطاب عالم پناه مقرر نمودم امید وارم که مرا بهمین لقب و خطاب یاد فرموده باشند و نذر مبارکباد
این خطاب که خود براے خود مقرر ساخت یازده اشرفی براے عماد الملک فرستاد و بضیاء الدوله و جلال الدوله که مربی او
بودند نوشت که هر که بغیر این خطاب بمن خواهد نوشت خطش را پاره نموده جوابش نخواهم نوشت عقل باین خوبی و با آنکه زنانه

نبود اما اوضاع و گفتگوے زنها داشت لیکن تا اقبال بود در بار سام فحش با جمال و اشتمال هر کس را امید او و سرداران بها در شجاع استماع نموده سکوت می ورزیدند تا آنکه میر معلی خان احمق عرضداشت نمود که من اراده تسخیر رنگ پور دارم و کمک را امیدوارم مردم را تاکید نمود که بکمک او برود ند برسات در عین طغیان و تمام زمین زیر آب بود دران وقت کرا مجال که حرکت تواند نمود چون در رنگ در بر آمدن مردم شد دیوانه وار خود بر آمد و بے لحاظ پیش و پس دو سه منزل دوید آخر خود هم حیران گردید و بضرورت معاودت نموده بخانه خود رسید

ذکر ظاهر شدن بیدلے سپاه از سفاهت شوکت جنگ و برگشتن او به پورنیه نادم و دل تنگ

درهمین سفر چون مردم از دست شعور و زبان او بجان آمده بودند هر کس در خانه خود با تفاق دوستان شکایتش سرے نمود حبیب بیگ موذی در میان دوستان شریک بوده و تمامی سخن چینے را اختیار کرده سخنان مردم را پیش او نقل نمود که مردم سپاه باهم اتفاق ورزیده نسبت بشما داعیه نمک حرامی دارند و این سخن اصلی نداشت بلی کار گذار خان و شیخ عبدالرشید نوه شیخ جهان یار و دیگر سرداران باهم یکدل گشته این بنا را گذاشته بودند که بهیئت مجموعی اورا بزجر و تهدید از بیچ گوئی باز آرند و بر سانند شوکت جنگ بر این ماجرا مطلع گشته خائف شد و همه را احضار نموده عذر خواهی نمود مردم این نامی را حبیب بیگ گمان نموده مبالغه کردند که شخصیکه به دروغ اراده نمک حرامے بما نسبت داده روبروی شما ظاهر کرده نامش را بیان فرمایند تا اگر راست گوست روبرو شده ثابت کند که کدام کس گفته و اگر دروغگو است با ادراالبسزا میرسانیم حبیب بیگ مضطرب شده خود ظاهر نمود که من چنین نگفته ام بطور خیر خواهے فهمانیده ام که ترک این گفتگو نمایند والا مردم مستعد آزردگیها هستند و اول از همه تهم ازین سخن چون دروغ بود شوکت جنگ هم ازو آزرده شد و دوستان و آشنایان هم درهمان مجلس مورد لعن و طعنش گردانیدند حبیب بیگ خود را معصون طرفین دیده چاره رستگاری منحصر در ترک دنیاداری یافت و همانجا یراق و لباس از بر کنده گفت تا جنگ رفیقم و بعد از ان فقیر و فی الحقیقة اگر چنین نمی کرد مردم ازو بیزار گشته اراده استخفافت و آزار او همان جا داشتند شوکت جنگ مردم را از خود منحرف دیده از جمیع سپاه استکناف گزید و درمیان توپخانه دستے که بر بعضے از انها اعتماد داشت یلغار نموده داخل خانه خود در قلعه گردید و بر دروازهاے قلعه مستحفظان گماشت که کسے را به یراق نگذارند چون سپاه را هم بر او اعتماد نبود همه کس ترک آمد و رفت نموده در خانه خود نشستند آخر ناچار شده اذن آمدن به یراق داد درین اثنا خبر رسید که سلله هزاری حسب الطلب سراج الدوله از طرف بیرنگر روانه مرشد آباد شد نهایت تعجب نمود و گفت اگر از سللے این حرکت با وجود حقوق چندین ساله پدر من بعمل آید دیگر از احدے چشم وفا نباید داشت حماقتش را تماشا باید کرد حقوق پدر خود را انچه بر للی بود یاد می کند و سلوکیکه خود با او کرده یاد نے آرد که با او کدام بدیها است که نکرده نمیدانم بکدام سلوک امید وفا ازو داشت باخراج نمودن یا ضبط اموال و اسباب فرمودن یا آبروے او بر باد دادن یا او را عاری از عزت و زر بلک بیگانه فرستادن خلاصه ذکر سفاهت او را دفترها باید الا حیف مداد و قلم است که در تحریر آن رایگان صرف شود سراج الدوله انتشار حواس و تنگ ظرفی و عداوتهای او از حرکات میر معلی خان و دیگر تابعان رای او استنباط نموده خواست که اراده او دریابد بلکه شروع منازعه نماید

فرستادن سراج الدوله رای راس بهاری پسر صغیر راجه جانکی رام را بفوجداری گونده واره و بیرنگر

وشعله کشیدن آتش شور وشر و خاموش شدن چراغ دولت شوکت جنگ سبکسر

سراج الدوله باستماع حرکات عجیبه او با آنکه خود اعجوبه بود متنبه گشته اراده مدافعه او بعملت پیش نهاد خاطر ساخت ورای راس بهاری
برادر خورد راجه دولبهه رام بهادر را مع خطی بنام شوکت جنگ وسند فوجداری بیرنگر وگونڈواره بنام رای مذکور نوشته فرستاد
وراس بهاری مع محافظی راج محل کشتیهای خود را بسته عرضی بشوکت جنگ نگاشت وخط سراج الدوله ابلاغ داشته نمود
منتظر اذن شوکت جنگ نشسته مضمون خط سراج الدوله آنکه هر دو پرگنه مذکور در حضور جاگیر دیگری میشد من دخل بیگانه درانجا
مناسب ندیده پرگنه هاے مذکور بجاگیر خود طلبیدم چون جدائی درمیان متصور نیست راس بهاری را که بکار آنجا مامور نموده
ام وذیل فرموده دخلنامه او خواهند فرستاد شوکت جنگ بورود خطوط مذکوره متحیر گشته قاصد استشاره با دولتخواهان خود
شد وهمه را احضار فرمود وبنده را هم طلبداشت میر معلے خان وحبیب بیگ وکارگذار خان ودیگر اعیان مجلس وملازمان معتمد
او حاضر بودند که بنده رسید خطوط را کشوده نمود ومصلحت طلبید همه کس مستفسر از بنده شدند خود هم پرسید بنده چون از بدستی
گرفته خاطر بود التماس نمود که هرچه بخاطر عاطر رسیده باشد عین صواب وصلاح خواهد بود بازکه سماجت را از حد بدر برد گفتم
که چون عرصه قلیلے در برسات باقی وراه تنگ وتازکه در محاربات چاره از آن نیست هنوز مسدود است مناسب چنین
می نماید که این یسیر مدت را بمدارا بگذرانند وراس بهاری را بلطف ومهربانی متوقع دادن دستک عمل نموده بحضور بطلبند ودر
بسراج الدوله بنگارند که آنچه بعمل آید بسیار بجا وبموقع شد اما چون بنده هم خود را از زمره متوسلان دامن دولت میدانم بهتر
خود آنکه این جاها بدستور سپرد دولتخواه باشد ومالگذاریش را من بے نموده باشم باید دید جوابش چه می نگارد واگر راس بهاری
بیاید وبلطائف الحیل نزد خود باید داشت وچند روز برسات که باقیست باید گذرانید واسباب حروب را مهیا باید گردانید بعد
برسات که احتمال شورش جماعه انگلیسیه هم هست آنها را با خود متفق ساخته هر طرف که صلاح وقت باشد نهضت باید نمود بارے
این ملتمس را پسندیده وبمنشی حکم نوشتن خطوط بهمین مضمون داد وتحسین رای بنده نمود خوش آمدگویان بضابطه خود پیروی کلامش
نموده شروع بستایش فقیر نمودند وگفتگو را درین خصوص طول دادند تعریف بنده که بمبالغه شد ناخوش آمد یک مرتبه روی
ورق برگردانید وگفت عقل ایشان تا کجا زیاده از عقل من میتواند بود ایشان عقل هزار ها دارند ومن عقل لکوک دارم مرا
هرگز گفته ایشان منظور نیست وهرکاره هاے راس بهاری را طلبیده بیچاره ها را ناحق گوشمالی داد ورقعه وزیر را که سند ریاستش
بود طلبیده دربار عام حکم بخواندنش نمود وبهرکاره ها پیغام زبانی هم داد وخط هم بسراج الدوله بهمین مضمون نگاشته درجواب فرستاد که
سند صوبه داریهاے هر سه صوبه بنام من رسیده چون واسطه اخوت وقرابت درمیان است از سر جان شما گذشته هر مکانے
را که در جهانگیرنگر تجویز نمایند واطلاع دهند بنام شما مقرر کرده سند داده آید وخود در آنجا رفته بنشینند ودار الاماره را مع
خزاین واسباب واگذارند که این جانب منتظر جواب پا در رکاب است هرکاره ها برگشته براس بهاری ماجرا نقل نمودند وجواب
خط شوکت جنگ را نزد سراج الدوله فرستاد سراج الدوله این مزخرفات را شنیده آخر ذی حجه بود که مع افواج باراده استیصال
شوکت جنگ درحرکت آمد وراجه رام نراین مع زمینداران وافواج عظیم آباد بعد خود طلبید از آنطرف راجه رام نراین مع
راجه سندر سنگه وپهلوان سنگه وبرادرش سوبهه سنگه وجمیع افواج عظیم آباد که تنها دو برابر کثرت وجمعیت شوکت جنگ واگر هیچ نباشد
زیاده از مساوات البته خواهد بود حاضر آمد وسراج الدوله افواج همراهی خود را دو حصه کرده نصف فوج را بسرکردگی راجه موهن لال
دیوان قدیم معتمد خود آنطرف گنگا فرستاد که از راه بسنت پور گوره وحیات پور گوره صدا بر سر شوکت جنگ رود ونصف فوج همراه

خود گرفته نزد یک براج محل معبر مقرر ساخت و متصل با دو راجه رام نراین مع فوج خود عبور نمود

ذکر رسیدن افواج سراج الدوله در مناری و افواج شوکت جنگ در نواب گنج و مورچال بستن عمله شوکت جنگ و جنگیدن فئتین و ظفر یافتن افواج سراج الدوله و کشته شدن شوکت جنگ در میدان جنگ و حرکات عجیبه که دران مصاف از شوکت جنگ بظهور رسید

شوکت جنگ که از پیشتر عزم جنگ با سراج الدوله جزم نموده پیغامیکه سابقا مذکور شد فرستاده بود بعد فرستادن خط مذکور بمردم خود فرمان داد که جای محفوظ تفحص کرده معسکر را همان جا قرار دهند عمله عمده پدرش که البته خالی از شعور نبوده اند مابین مناری و نواب گنج جائیکه از هر جانب جهیل هاے عظیم محیط داشت و راه درآمدن دران مکان منحصر از یکسو آنهم باریک بلکه بار آستن پلے از چوب و سنے و کاه ممکن التصور شده بود معین نموده با آنکه در میدان جهیل عمیق عریض بود که بعضی جا دوسه کرده و بعضی جا اندکے کمتر عرض داشت باز هم اکثر جا که احتیاط مقتضے آن بود خندقے برلب جهیل کنده شدی مرتفع بر آورده بودند و اگر کسی درانجا بسلیقه با جمعیت بسیار کم هم سے جنگیدند تهامے بایست که لشکر خصم بورش نتواند آورد و بر پشت ملک خود بود از رسد و اسباب انچه درکار میشد بسهولت و آسانے سرانجام یافته می رسید سپاه سائر که عبارت از سواران و نجبا و سرداران دلاور باشد باندیشه نزبان بے تامل او داد خود بنا بر عدم اطمینان ز سپاه دور از همدیگر بودن بهتر دانسته چندر وز قبل از آنکه خود بر آید سپاه را بر مورچال معین مذکور مرخص نموده و فرمان داد که علیحده از خیمه گاه او برلب دریاے سونتراکه البته فاصله یک و نیم کروه بلکه افزود بود جمیع سپاه فرود آید چنانچه بنده و سنقے علی خان برادر بنده و کارگذار خان بخشی و شیخ جهان یار و شیخ عبد الرشید نوه شیخ مذکور و میر سلطان خلیل خان و محمد سعید خان پسر ابو تراب خان نبیره رانے که در جنگ ثانی و برفاقت برهان الملک کشته شد و دیگر سرداران سیف خانی وغیره مع رساله هاے خود که گویا کل فوج همان بود حسب الامر همانجا رسیده فرود آمدیم و سیام سندر کایته بنگالے که پیشکار توپخانه دستے بود و توپخانه داروغه غیر از شوکت جنگ از عهد پدرش نداشت همراه آقاے خود مانده یک روز قبل از جنگ رسیده بر سر راسته که راه بر آمدن از مورچال همان معین شده بود فرود آمد و لشکر بے سردار سائر و توپخانه بفاصله دو و نیم کروه از همدگر جدا منزل گزیدند هر روز خبر قرب وصول افواج سراج الدوله مے رسید روزے قبل از جنگ خبر آمد که فوج هراول سراج الدوله رسیده می آید مردم این طرف هم ناچار تیار شده باستعداد مدافعه استادند بعد از ان منقح شد که هنوز اندک بعدی درمیان است و تا فردا خواهند رسید شام بیش خیمه شوکت جنگ رسیده برپا گردید معتمد الیقین نبود که تا کسے می آید شب بهر صورت گذشت و صبح تاریخ بیست و یکم محرم الحرام سنه یک هزار و یکصد و هفتاد دمید دو ساعت روز بر آمده بود که شوکت جنگ خود هویدا گردید ملازمان نزدیک بمخیم او آمده سلام ها کردند از انجمله بنده هم بود آنوقت هم عقده از جبین و خاطر پرکینش که از نوکران بے هیچ داشت نکشود و مسلک اعطاف و دلجوئے نه پیموده سرداران را که براے سلام حاضر آمده بودند حکم داد که بجائیکه خیمه و مورچال داشتند بر وند بیچاره ها ناچار بطرف دست راست بفاصله یک و نیم کروه که بودند رفته مستعد گشتند تا چه پیش آید و خود مع سواران یکه متفرقه و معتمدان خود مثل میر مردان علے پسر میر رستم علے خواهر زاده خواجه معتصم برادر صمصام الدوله خان دوران که دارو غه خاص برادران

وصاحب نشان زرتارے بود و بچهن لال که دیوان قدیم او بود و سیف الدین محمد خان نوهٔ آقا عظیما که بجاے للی هزاری مقرر گشته بیله هاے برق انداز براے هزاری مغضوب مذکور به کردگی او معین شده بودند و برادر حقیقی خودش میرزا رمضانی نام که بادے علی خان بهادر جسارت جنگ خطاب و سه چار صد سوار همراه داشت در میان مورچال مثل صید وحشی گردیدن گوفت و بزعم خود گویا انتظام مورچال مے داد و عمر خان نام جماعه دارے که افغان کهن سال آورده میر سلطان خلیل خان سردار معقول دنیا دیدهٔ آزموده کار بود نیز مع جمعیت خود که قریب بصد دو صد سوار خواهند بود اتفاقاً دران وقت همراه بود درین عرصه هم انواع زشتی و کج خلقی با همراهیان مے نمود مثلاً از روز چون بگذشت در میدان آبادی منهارے لشکر سراج الدوله بسردارے راجه موهن لال دیوان او در رسید و اعلام آن لشکر بر پا گردیده از دور مشاهد مے شد و فاصلهٔ بین العسکرین از هر سو قریب بدو کروه بود و سیام سندر مشرف توپخانه دستے از سپاه مستی تا کرده کارے باظهار جلادت و جانفشانی خود از مورچال بیرون رفته در میدان قریب بنیم کروه دور از مورچال مع کل برق اندازان مغرب رو بمقابل لشکر سراج الدوله ایستاده مفاصلهٔ یک و نیم کروه گذاشت نوعیکه در میان جهیلے و مانعی نماند بهمه از جهیل و مورچال بر آمده ایستاده بود و همین لشکر سراج الدوله از فوج سرداران و سواران لشکر شوکت جنگ جنوباً و شمالاً مقابل و مفاصله دو کروه دور در میان جهیل عظیم داشت راجه موهن لال باتفاق میر محمد جعفر خان و دوست محمد خان و میر محمد کاظم خان و دلیر خان و اصالت خان پسران عمر خان و شیخ دین محمد و دیگر سرداران خیمه ها را لب دریاے گنگا بر پا کرده خود مع سائر سپاه و توپخانه لشکر را مرتب ساخته بنا بر احتیاط مستعد ایستاد و شروع بتوپ اندازے نمود گولها بنا بر بعد مسافت اکثر در جهیل مے افتاد بعد از دو سه ساعت که توپهاے کلان رسیدند و آنها را سر مے دادند بعضے از گولها متصل بمورچال و احیاناً یکے دوئی در اندرون مورچال هم مے رسید چون گوله اندرون رسیدن گرفت شوکت جنگ ماهے و مراتب را از نزد خود دور ساخت و فرمود تا بجوابانند و نوکران که ناچار همراه مے گشتند بر آنها خفگی مے نمود که نمک حرامان هجوم آورده مے خواهند مرا نشانهٔ توپ گردانند مردم متفرق و دور دور مے گردیدند باز هم راضی نبود و یکبارگی آسوده عمر خان جماعه دار مذکور را التماس نمود که نواب سلامت این صف جنگست و من همراه آصف جاه جنگها دیده و جنگیده ام چنین جنگها را این قسم نمے جنگند فوج را یکجا و مرتب نموده مقدمه و جناحین آراسته توپ و توپخانه دستے را پیش رو گذاشته باید بمقابلهٔ خصم شتافت و پایداریها باید نمود تا فتح و ظفر جلوه گر آید برآشفت بجماعه دار مذکور سرزنش نمود و آصفجاه را فحش داده گفت من خود سه صد صف جنگ جنگیده ام مرا تعلیم کسے در کار نیست بیچاره خاموش شد درین اثنا سوارے را فرمود تا رفته بشیخ جهان یار و کارگذار خان و جمیع سرداران بگوید که نشانهاے دشمن می نماید و شما جرأت و یورش نمی کنید بر آنها بتازید سوار رفت و باز جواب آورد که با این فوج قلیل بر چنین فوج کثیر و مزاحمت گل و لاے جهیل یورش نمی توان نمود و مقرون بصلاح نیست هرگاه آنها یورش آرند و این گل و لاے را طے نمایند و صدمات توپخانه کشیده نزدیک رسند آنوقت آنچه از دست بر آید بعمل باید آورد که همین غنیمت است آزرده و آشفته گشت و سخنان نالائق بر زبان راند و گفته فرستاد که نامردے چه مے کنید بلا باید نمود سیام سندر هند و سے توپخانه من بر آمده بیرون مورچال رفته و شما همه ها سخن سازے مے کنید اما در آمد و رفت یک بار دو پهر روز گذشت پیغام دیگر که رفت تا جوابش آید عرصه بایست چون ثلث روز باقی ماند هوس رفع خمار و کشیدن پیاله هاے سرشار در سرش پیچید و میل صحبت نسوان مغنیه عنان خاطرش بطرف خلوت کشید از فیل فرود آمده در خیمه حرم سرا

رفت بنده با دیگر حاضران در خیمه دیوانخانه نشسته شکر الهی بجا آوردم و گفتم که اگر این قدر روز که باقی مانده بخیریت
بگذرد شب همه یکجا گشته و این احمق را بطوریکه میسر آید فهمانیده فردا فوج را یکجا و مرتب باید نمود و به هیئت مجموعی باید جنگید
تا آنچه مقدور است میسر آید این را گفته اراده رفتن در لشکر سپاه که طرف دست راست قریب یک و نیم کروه برادر من
نقی علی خان و جمیع دوستان همانجا بودند نمودم چون از انبوه معسکر بیرون رفتم دیدم که شیخ جهان یار و کارگذار خان و حبیب بیگ
و محمد سعید خان و شیخ سعد الله و میر سلطان خلیل خان و جمیع سرداران باستماع پیغام ثانی شوکت جنگ تاب خفت نیاورده
یورش نموده اند و نصف جهیل پیش روی را بجز ابلی تمام پیموده عنقریب بلشکر سراج الدوله می رسند و جنگ اتمام می
پذیرد دامن دور و تنها افتاده ام الحال با تنهائی نتوانم رسید و لشکر شوکت جنگ را در عجب تفرقه دیدم و دانستم که سرداران
عمده سپاه مع سواران همراه از میان جهیل بحال تباه گذشته و ضرب توپ و بان و بندوق طرف سراج الدوله خورده
اگر راه یابند افتان و خیزان تا بخصم خود خواهند رسید یا در راه تمام خواهند گردید و سیام سندر سپاه درون بابرقندازان
از طرف مشرق خدا می داند بچه صورت برسر آنها خواهد رفت یا نخواهد رفت و اگر رفت چگونه خواهد رسید و معامله
بچه خواهد انجامید دانستم که هر دو لشکر این سبک سر تمام شد اگر بصورتی این ابله هم بلشکر خود پیوندد و بحالتی هر دو
لشکر یکجا شده صورت ترتیبی روی نماید شاید کاری از پیش رود برگشتم که شوکت جنگ را برآورده سوار
گردانم و زود تر برانم تا همه یکجا شوند بر در خیمه اش که رسیدم دیدم که خبر پیش رفتن هر دو لشکر یعنی سواران سائر
و توپخانه و سیام سندر باین مست لایعقل رسیده و خودش مست شراب آشفته سر و دستار از خواب بیدار و بر فیل سوار شده
مردم رکابش که هر یکی بعد داخل شدنش در خیمه بجاهای خود آسوده بودند مضطرب الاحوال تیار شده میرسند ساعتی
درین اجماع و احضار دیر شد و تا آن زمان افواج متفرقه پیش رو با فوج سراج الدوله نزدیک تر گردید بار بار تاکید
نمودم تا از جای خود جنبید اما بیحواس ده قدم راه میرود باز دست بر دوش فیلبان گذاشته فیل را توقیف می فرماید
و بنده علی الاتصال تاکید می نماید تا بهر صورت این بی خبر بپشت گرمی سپاه خود برسد هر چند سعی کردم سودی
نبخشید ناگاه از دور دیدم که فوج جهیل را طی نموده چون نزدیک بفوج سراج الدوله رسید آب و گل عظیم نزدیک بکنار جهیل
که طرف لشکر سراج الدوله بود دریافته محال عبور و برآمدن از انجا نیافت و از آن طرف مردم سراج الدوله بخاطر جمع اینها
را نشانه بندوق و جزائر خود نموده بعضی را مجروح ساختند و اکثر مردم از آن ورطه خود را بکناره کشیده بلشکر ما رسیدند در
اینجا هم از خوف پا ایستاده نکرده درگذشتند تا آنکه میر محمد جعفر خان و دوست محمد خان و میر کاظم خان و عمر خان مع پسران
خود دلیر خان و اصالت خان وغیرها و شیخ دین محمد که هراول راجه موهن لال بودند پیش تاخته و کار هر دو لشکر شوکت جنگ
که قلیل مردم متفرق مانده بودند تمام ساخته پا پیشتر گذاشتند شیخ عبد الرشید نوه شیخ جهان یار و محمد سعید خان خلف ابوتراب خان
تورانی داد دلاوری داده شربت ناگوار مرگ نوشیدند میر سلطان خلیل خان نیز همان جام را در کشید
نقی علی خان و حبیب بیگ که در آن میدان فرود آمده استاده بودند اندک جراحتی خورده بدست دوست محمد خان
و میر جعفر خان افتاده چون آشنا بودند زنده ماندند کارگذار خان دلاوریها نموده زخمهای گران برداشت چون کسی
نماند ناچار شیخ جهان یار صحیح و سالم و کارگذار خان مجروح و بیهوش از میدان برگشتند و سیام سندر هم زخمی برداشته
گریخت و سرداران فوج سراج الدوله بثبات مجموعی پیشتر آمدند بمجرد رسیدن آنها رو بروی شوکت جنگ میر مردان سلی

مع خاص برادران و مهیشن لال مع خاص رساله و میرزا رمضانی برادر شوکت جنگ با همراهیان بی تحریک آلات
کارزار راه فرار گرفتند و سیف الدین محمد خان که قائم مقام ملکی شده بود جراحتها خورده برگشت و از برق اندازان کسی رفاقتش
نکرد و شوکت جنگ موف الحواس با پانزده شانزده کس استاده بود که گلوله بندوق بر سرش خورد و جان بجان آفرین سپرد و سر
پیچ پتنی و دستار زعفرانی که بر سرش بود بر زمین افتاد و کسی آنرا بر داشت بنده راه خانه خود و چند کس دیگر هم که با فیلش مانده
بودند برگشته هر یکی راهی گرفت میر مرتضی برادر کرم الله خان امیر خانی که رفیق میر محمد جعفر خان بود عقب فیل لاشش
شوکت جنگ تاخته خود را نزدیک رسانید و میرزا رستم علی پسر آقا صادق همشیره زاده امام قلی خان مرحوم را که در خواصیش
نشسته بود و بی خبر از طرف پشت نیزه خرد که برچهی می نامند بر شانه او چنان زد که برابر بشهرگ گردنش بر آمد و گفت
یراق را بمن واگذار میرزای مذکور که واقعی رستم زمان و از نیکان جهان مومن پاک اعتقاد صاحب صلاح
و سداد مجمع محامد خداداد بود در خواصی برگشته متعقد نشست و شمشیر کشیده خصم را پیش طلبید و گفت که بدغا و غفلت نیزه
بمن زده لاف بهادری داری ما یراق را نه برای آن بسته ایم که در چنین اوقات مفت با مثال تو بدهیم
پیشتر بیا و یراق بگیر میر مرتضی جرات نیافته بجای خود استاد و فیل بدستور که فیلبان می راند پیشتر رفت چون شام
قریب شده بود که این جنگ طی شد کسی تعاقب کسی نکرد و رعیت ملک پورنیه هم جرات غارت نداشت مردم
هر یکی براهی رفته بجانهای خود رسیدند بنده و برادر بنده مغضوب طرفین بودیم شوکت جنگ می گفت که بعد
از فتح ازین هر دو و دیگر ملازمان خود که با ایشان پیوسته اند خواهم فهمید و سراج الدوله می گفت که شوکت جنگ چیز ناچیز
است همین هر دو برادر منشای فساد و مهیج جدال و عناد شده اند بعد ظفر هر دو را بسزا خواهم رسانید یکبار در لشکر رقعه هم
از سراج الدوله متضمن عنایات و ترغیب ترک رفاقت شوکت جنگ و توسل و وصول بلشکر خودش بما هر دو رسید اما جواب
از خوف غمازان ننوشتیم و زبانی پیغام دادیم که درین وقت اگر ترک رفاقت کنیم صاحب را بر ما چه اعتماد خواهد بود
خلاصه نقی علی خان و حبیب بیگ را خود بعد دو سه روز چوپاله برای سواری و خرج راهی داده باخراج از کرم ناسه
فرمان داد و راجه موهن لال را برای ضبط اموال شوکت جنگ و بندوبست پورنیه فرستاد و میر محمد کاظم خان را نیز متعین
راجه مذکور نمود میر محمد کاظم خان چون داماد خاله فقیر بود التماس نمود که غلام حسین خان اگر زنده مانده باشد مع مادر و عیال
و اطفال خود و عیال برادرش نقی علی خان در انجا خواهد بود در بارهٔ آنها حکمی بمهاراجه موهن لال شرف صدور یابد تا موجب
شرمساری و انفعال من از روی آنها نشود بافضال اسکی موهن لال را فرمان داده گفت که مادر غلام حسین خان همشیرست
که با میر محمد کاظم خان بهادر قرابت داشته باشد عمهٔ من نیز هست و من او را بسیار دوست می دارم باید تعرضی از آنها
نکرده و تسلی داده بخوبی رخصت کنی تا هر جا خواسته باشند فارغ البال بروند بنده بعد ورود بخانه خود از میدان
جنگ احوال والده را متغیر یافته بتسکین خاطر ایشان پرداخت چون حواس او شان از انتشار بر آمده بجمعیت گرائید التماس
نمود که بالفعل در گوشه باید نشست تا بعد ازین چه شود معدودی را که ناموس و پاس شان ضرور است همراه خود گرفته
مع والده در گوشه پنهان شدم و رقعه بمیر محمد کاظم خان نوشتم ایزد تعالی آن مرحوم را بیامرزد چند سواران همراهی
خود را مع جواب رقعه فرستاده تسلی بسیار نوشت و صبح آنکه روز سوم از جنگ بود همراه راجه موهن لال وارد پورنیه گردیده
در خانه فقیر فرود آمد و هر چه دست قدرتش می رسید در تسلی و حمایت فقیر کوشیده مساعی جمیله بتقدیم رسانید موهن لال

لاقبال بعض سرسپاهی جواهر بخشیده شوکت جنگ را از ما واپس گرفته دیگر اصلا تعرضی نکرد مگر چند کس مثل میر معلی خان
و آغا میر و میر عبد الحی وغیرهم که سراج الدوله بقید آنها فرمان داده بود مقید شدند و فقیر اثاث البیت و ناموس را مع خدم برکشتیها
محمول و اسباب قابل خشکی علحده روانه نموده راه عظیم آباد گرفت و در عظیم آباد که رسیدیم بسعی بعضی از مسلمانان آشنا صورت مأذون بدخول شهر
عظیم آباد شده در تکیه شاه ارزان نزول نمودیم و هیچ آشنای سعی نگذاشت که برآرویم بلکه امیدوار بود که شاید مجدداً آوردن
ما حکمی غیر مرغوب برسد و موجب شادمانی او گردد ایزد تعالی صیانت نمود و حکم خاطرخواه آن عزیز نرسید تا آنکه رام نراین که
به زیارت بینا بتوجه رفته بود بعظیم آباد رسیده از خیرخواهی تاکید به بدر رفتن فقیر نمود و دستک و بدرقه از طرف پهلوان سنگه
به برادر او فرستاد بنده درین مقامات تکیه شاه ارزان بیماری صعبی کشید و کسی از آشنایان عیادت و احوال پرسی
و دیدنی هم نکرد مگر سه کس اول حکیم غلام علی طبیب حق تعالی او را بیامرزد و در جوار رحمت خود جای دهد مثل ایام تنعم و آرام
حاضر بوده معالجات و غمخواری ها فرمود دوم برابر او معری بیگم صاحبه که از احفاد میرزا داراب و دختر میر سید محمد صفاهانی
مرحوم و زوجه میر حیدر علی مغفور است حق تعالی او را بسلامت بعافیت دارد و عاقبتش را مقرون بخیر و سعادت گرداند برای
والده بر احوال فقیر شفقت فرموده روز و شب حاضر بود و تا بحب علی پور رسانیده بسماجتی که نمودیم برگشت و الا میخواست که تا کرم
ناسه که حد سراج الدوله بود رسانیده برگردد الحال هم شفقت آن ضعیفهٔ عفیفهٔ صالحه رضای جوی خدا با حوال این عبد اقل
مع اهل و عیال برابر با مادر است سوم شیخ نصر الله مرحوم خلف عنایت یاب خان میر سامان والد مرحوم و هیبت جنگ مغفور
که تازه جوان و بسفارش جناب شیخ مبرور مغفور شیخ محمد علی حزین او هم دران ایام میر سامان نظامت عظیم آباد بود به بهانه
زیارت و تماشای مزار شاه ارزان مکرر بدیدن فقیر آمده در تدبیر برآمدن فقیر از حدود وحشت زای مملکت سراج الدوله
بمقدور خود در سعی تقصیر نشد و الحمد لله از میامن افضال نامتناهی الٰهی از آنجا فقیر کوچیده صحیح و سالم مع اسباب و ناموس
به بنارس رسید و بسعادت ادراک خدمت و تقبیل قدوم جناب شیخ محمد علی حزین اعلی الله مقامه و بملازمت خالوی خود
سید عبد العلی خان بهادر شجاع جنگ که دران روزها بیکار و در نهایت افلاس به بنارس مقیم بود مشرف گردید و بملاقات نقی علیخان
که از دست سعی مثل سراج الدوله نجات یافته بود و هر دو برادر دیگر که پیش از همه آنها را عظیم آباد بحکم او اخراج نموده بودند مسرت
اندوخت و الحمد لله علی ذلک و علی جمیع نعمائه کما یلیق بکرمه و کبریائه و موهن لال سهل مدتی در پورنیه توقف نموده اولاد
و نسوان صولت جنگ مرحوم را که اخوان و اخوات شوکت جنگ بودند و سپهدار جنگ خلف سیف خان مرحوم را که داماد
صولت جنگ شده و زن او قبل از مردن پدر خود صولت جنگ هنگامیکه بر سر محمد جلیل زمیندار ککره لشکر کشید مرده بود
با عزاز و احترام نزد سراج الدوله فرستاد و خود بعد ضبط اموال صولت جنگ مرحوم و تحقیق و استدراک آنچه با صراف
بیموقع شوکت جنگ برباد رفته بود و الفراغ از بند و بست ملک پسر خود را دران مکان نائب گذاشته خود بخدمت سراج الدوله
برگشت و سراج الدوله بنی اعمام خود را امور و مراحم فرموده برای هر یکی مشاهره موافق مصارفش مقرر نمود و بمرکز دولت خود
که عبارت از عمارت منصور گنج در مرشد آباد باشد ظفر و منصور معاودت نمود

ذکر رسیدن جماعهٔ انگلیشیه برای تدارک و استرداد کلکته که از دست آن جماعه بدر رفته بود و گریختن مانک چند دیوان و تسلط اصحاب انگلیشیه بر کلکته و رفتن سراج الدوله بر سر آنها

و گریختن بخوف شبخونے که انگلیشیه بر لشکر او زدند و زخمی شدن دوست محمد خان و مصالحه نمودن با سرداران انگلیشیه از راه خوف و بیم در نهایت عجز و زبونی

چون سراج الدوله بمرکز دولت خود سالماً و غانماً برگشت و دولت او بر دولت او افزوده زر بسیار و اسباب بیشمار از هر خانه بخانه او منتقل گردید مهیاے آسیب عین الکمال و مستعد پذیرائے زوال گردید و این ضابطهٔ مستمرهٔ دنیاست که هر چیز هرگاه بحد کمالیکه لائق اوست برسد بعد از ان پذیرائے زوالے که لازم اوست گردیده آن چنان نابود و مفقود گردد که هرچند مردم متجسس و متفحص او نمایند اثرے از ان پیدا نباشد تفصیل این اجمال و بیان پیدا شدن اسباب زوال برای دولت سراج الدوله آنکه چون مسٹر ڈریک صاحب کلان کلکته که باعث جنگ و فساد با سراج الدوله شده بود مغلوب گشت خود را مع معدودے از اصحاب که باقی مانده بودند بر جهاز کشیده بمدراج که کوٹھی عمده کمپنی انگلیشن در صوبهٔ ارکاٹ دکهن است رسانید و شاید بعضے دیگر هم از سرداران جماعهٔ مذکوره که باطراف مملکت بنگاله براے کار و بار خود متفرق بودند خبر نهب و غارت کلکته و قاسم بازار شنیده بطوریکه توانستند خود را از مهلکهٔ مذکوره بدر برده بهمانجا رسانیدند دران وقت کرنیل کلیف سالار فوج انگلیشی ملازم بادشاه انگلن و متعین کوٹھی دکهن بود و دران روزها با فرانسیس جنگیده ملک دکهن را از دست آنها برآورده قلیل فوجے آراسته قریب یک دو پلٹن تلنگه و سه چهار کمپنی سولداه ولایتی همراه داشت و اعانت ناظم دکهن سید محمد خان صلابت جنگ پسر آصف جاه در مقهور ساختن جماعهٔ فرانسیسه نموده مورد الطاف او و مخاطب به ثابت جنگ بود ارباب کوٹھی دکهن و صاحبان بنگاله که ستمدیده و خرابیے کشیده از دست سراج الدوله رفته بودند باتفاق همدیگر قرعهٔ مشوره انداختند راے ها بران قرار گرفت که کرنیل کلیف بهادر ثابت جنگ مع صاحبان کلکته وغیره بطرف بنگاله رود و بهر صورتیکه درانجا صلاح داند فکر گذاشتن بناے کوٹھے بطور سابق نماید اگر بآشتی و صرف مبلغے میسر آید مضائقه نکنند و اگر بغلبه ممکن باشد آن قسم پیش آید کرنیل کلیف مع اصحاب کوٹھی بنگاله از مدراج سوار جهازات با افواج و اسباب حرب آنچه دران وقت میسر داشت سنعت نموده متصل به کلکته در دریائے که مشهور بآب سیاه و محل اتصال بهاگیرتی بدریاے شور است رسیده جهازات را لنگر کرد و چون سروران این فرقه نهایت دانا و شجاع و مستجز و کار آگاه مے باشند پیغام مصالحه بسراج الدوله داده عذر تقصیرات مسٹر ڈریک خواست و چند لک روپیه بشرط دادن حکم احداث کوٹھے در کلکته موافق وضع سابق و برخاستن غبار نقار از فیمابین تقبیل سے نمود سراج الدوله که سفیه ترین مردم و مصاحبان از خود هم سفیه تر داشت و بر آداب حرب این جماعه و کمال دلیرے و شجاعت و دانائے اینها مردم بے خبر مغرور را اینجا را آگهی نبود و آگاهان را مجال نبود که نفسے توانند کشید و گفته آنها را کسے نمی شنید و الحال هم کسے شنود و اعیان مملکت خود از دست او بجان آمده خواهان استیصال او بودند صلاح مصالحه کسے نمیداد و احیاناً اگر کسے ازین مقوله چیزے میگفت ابلهان بخود مغرور و مصاحبان بے شعور تمسخر چنان میفشردند که از گفته خود ندامت کشیده توبه میکرد که باز از ان حکایت نکند تا آنکه ثابت جنگ بر احوال غفلاے مملکت بنگ کما ینبغی آگاه و از توقف و انتظار خود دلتنگ گردیده عزم رزم را جزم نمود و جهاز توپخانه را محاذی محل اقامت مانک چند در دریا آورده لنگر نموده شروع بآتش باری گولهٔ توپها فرمود و چون تزلزل در لشکر مانک چند احساس نمود فوج را آراسته مع توپهاے لائق جنگ میدان در جاے مناسب بر کنارهٔ دریا فرود آورده با افواج مانک چند مقابله و مقاتله بنیاد نهاد آن ابله جبان

تاب رزم مردان میدان نیاورده عار قرار بگوارای دو دانائی برخود اختیار نموده بگریخت و ثابت جنگ مع دیگر اصحاب
دار باب کوٹھی کلکته باماکن قدیمه خود نزول نموده لوای فتح و ظفر برافراشت سراج الدوله باستماع این خبر اندک پنبهٔ غفلت از گوش
هوش خود کشیده عازم حرب و تادیب جماعهٔ مذکوره گردید

ذکر برآمدن سراج الدوله از مرشدآباد باراده جنگ با جماعهٔ انگلیشیه و مغلوب شدن بخوف شبخون که بر لشکر او زدند از بخت برگشتگی و واژونی و مصالحه نمودن باکمال عجز و زبونی

دو ماه و بیست و دو روز بعد فتح پورنیه سراج الدوله در جای خود بکام و آرام نشست که ناگهان صور اعمال او مجسم گشته اسباب
زوال دولت او مهیا شد و خبر گریختن مانک چند از کلکته شنیده روز دوشنبه دوازدهم ماه ربیع الثانی سنه یک هزار
و یک صد و هفتاد از مرشدآباد بداعیهٔ محاربهٔ انگلیش برآمد و لشکر خود با اسباب جنگ مهیا نموده رهگرای کلکته گردید چون
نزدیک به بلدهٔ مذکوره رسید مکانی بزعم خود مناسب دیده مخیم و معسکر ساخت و همیشه سعی و تردد در تسخیر آن مکان نموده اهتمام
تمام داشت هم جنگ می شد و هم جماعهٔ انگلیشیه ابواب جواب و سوال بنا بر تفحص احوال مفتوح داشته آمد و رفت بعضی
مردم گاه گاه می شد چون انگلیشیان را زدن شبخون منظور گشت شخصی را از فرقهٔ خود که بزیور شعور و شجاعت و حدت حدس
و حافظه و جودت ذهن و ذکا محلی بود بوسیلهٔ ابلاغ بعضی پیغامها پیش سراج الدوله فرستادند تا اطراف و جوانب
خیمهٔ او و معسکرش را برای العین مشاهده نموده و بخزائن خیال و حافظه سپرده باز آید شخص موصوف که باوصاف
مذکوره متصف بود حسب الامر در حضور او آمده بظاهر رسالت پیغامها بتقدیم رسانید و باطنا از کم و کیف معسکر و راه
آمد و شد آن و اطراف خیام خاص او مطلع شده علیه آنچه بهم رسانیده برگشت معلوم نیست که همان شب یا شب دیگر اما
زیاده از دو سه شب نگذشته بود که ارادهٔ شبخون جزم نمودند و ظاهرا آخر شب برکشتی معدودی که مهیا بود فوج خود را بر آن
سوار کرده بطرف منتهای لشکر سراج الدوله رفته انتظار سحر کشیدند چون ساعتی از شب باقی ماند اکثرا ز کشتی فرود
آمده از طرف پشت لشکر تفنگ افگنان داخل شدند و فاصله در شلک نداده قدم بقدم راه می پیمودند و گوله تفنگ چون
تگرگ بلا بر سر لشکریان سراج الدوله می باریدند و بر لب دریا نیز از آن جماعه که بر کشتی سوار و متصل بکناره هنگام عود
می گذشتند همین آتش بارسی بود و اکثر اسپان و مردم لشکر که محاذی و مقابل این شلک افتادند مجروح و مقتول
شدند چنانچه از سرداران عمده دوست محمد خان یکه که هم بهادر دولتخواه و هم از روسای سپاه بود مجروح گشته از
کار رفت و از مشاهیر دیگری در ذکر فقیر نیست و شنیده شد که ارادهٔ شجاعان انگلیشیه آن بود که درین شبخون سراج الدوله
را اگر میسر آید گرفته ببرند بسبب میغ و ضباب که بعضی کسان گویند چون دران وقت بشدت می بارید هوا بمرتبهٔ تاریکی
گرفته بود که دو شخص متصل بهمدیگر را نمی دیدند ازین جهت سمت خیمه و مکانیکه جای اقامت او بود در لحاظ نماند و عبور صفوف
برق اندازان از طرف دیگر شده سراج الدوله از گرفتاری محفوظ ماند و شلک کنان بوقار و اطمینان در راه هیچ
جا نپائیده از طرف سر لشکر برآمدند و باماکن و بیوت آباد خود که محل اقامت و اجتماع عسکر شان بود سالما و غانما رسیده
آرمیدند سراج الدوله و کم جرأتان لشکرش را بمشاهدهٔ این رستخیز که نمونهٔ محشر دران معسکر آشکار و نمایان گشته بود
دل از دست رفته اضطراب و هراسی عظیم در خاطر جای گرفت و از خوف این جرأت اقامت در مکانی که معسکر

متصل آبادی کلکته بود منزل دیده محمد ایرج خان را که پدر زن او بود با جمیع اعیان لشکر و ارکان دولت احضار نمود و استشاره فرمود که الحال چه کنم و خیمه کجا برنم آخر مردم اضطراب او را دیده ناچار خیمه گاه بمسافت بعید قرار دادند و بناے مصالحه گذاشته آمد چون جماعهٔ انگلیشیه به عجز و تزلزل او آگهی یافتند دعواے اموالیکه در جنگ اول فوج سراج الدوله غالب آمده از کلکته بغارت برده بود نموده مبالغ خطیر بر گردنش گذاشتند آخر الامر بعد قال و مقال و تردد سفرا و پیغامبران جواب و سوال مصالحه انفصال یافت و سراج الدوله اندک مبلغے را متعهد گردید که در تاوان تاراج سابق نقد بدهد و در عوض بعض دیگر چنین قرار یافت که شش پرگنه متصل به کلکته که نام آنها را فقیر متذکر نیست در جاگیر او مبلغ مذکور بدست انگلیشیه سپارند و تا وصول مبلغ معین محالات مذکوره در دست آنها بوده بعد اداے مبلغ معهود محالات مزبوره را بدست عمال سراج الدوله سپارند چون این صورت منتج شد مستر واچه که ظاهرا بعد مغلوبی سراج الدوله از قید خلاصے یافته واسطهٔ جواب و سوال بود در طرفین معزز و مکرم گشته مورد تحسین و آفرین گردید بعد تحریر تمسکات از جانبین و گرفتن وثائق از هم دگر سراج الدوله طبل مراجعت کوفته بمرشد آباد رسید و در عمارات منصور گنج نزول نموده بنا بر مشاهدهٔ اموریکه در عالم عزور تصور نمی نمود متحیر و بکار خود متفکر بوده نمیدانست چه کند از بعض معاصے و اوضاع تائب و نادم گشته دانست که خدای است دوست محمد خان براے استعلاج و گذاشتن اهل و عیال خود رخصت رفتن بسهسرام گرفته در ان قصبه رفت و اکثر قدماے رفقا خصوص میر محمد جعفر خان و راجه دولبهرام را با خود دگرگون دیده میدانست که چون سررشته داران و رئیس فوج اند اطفاے نائرهٔ فساد ایشان بر همه مقدم و از قبیل علاج واقعهٔ قبل از وقوع تدارک اینها ضرور را ما چون چنان جرأتے نداشت و دشمنی مثل انگلیش در پهلو نشسته بود نه غرور و نخوت مادے و ناداني فطرے میگذاشت که بسلیقهٔ درست و اخلاق حمیده اشخاص مذکوره را گردیدهٔ خود گرداند و نه جبن و بد دلے می گذاشت که مخالفان خود را مقهور و مغلوب گردانیده از قلم و هستی بیرون نماید و اعوان و انصار تازه بهم رسانیده او از نا قصتری شعور انتظام عظائم امور داشتند و نه طمع میگذاشت که غرض خود دیکسو گذاشته و خود را لائق کارهاے عمده ندانسته التماس نمایند که اعیان شهر و ارکان دولت مهابت جنگی را از خود راضی داشته خود را هلاک فساز یدمعاملهٔ نا مردم سهل است بهر صورت اگر شما بعزت و اقتدار باشید ما را هم بقدر لیاقت از عنایت شما خواهد رسید از جهات مذکوره گاهے که مغلوب قهر و طیش مے گردید تو بها مقابل حویلے میر جعفر خان مے چید و راجه دولبهرام با طاعت و فرمان پذیرے موهن لال مامور مے گردید و جگت سیٹهه را گاهے بتمسخر و استهزاے رنجانید و گاهے نواے وعید خفته بگوش می رسانید و درین اثنا با فرانسیسان و انگلیشیان که منازعت پانصد شش صد ساله است زمانے بمصالحه و استعداد اسباب حرب مے گذرانند و زمانے بجنگ و جدال و حروب و قتال مے پردازند مدت مصالحه انقضا یافته نائرهٔ منازعت التهاب یافت و در دکن باهم جنگید جماعهٔ انگلیش بر فرقهٔ فرانسیس غالب گشت و جهاز جنگی انگلیشیے بسرکردگی از مرال دلیر جنگ بهادر بتسخیر فرانس ڈانگه متصل به هوگلی و چچره آبادے و لندیسیه است آمد و برهنماے موشیر ترلو که با قوم خود دغا نمود و حقوق نمک و رفاقت و هم قومی فراموش کرده را هے را که فرانسیسیان چند جهاز در دریا غرق کرده مخفے بقدر یک جهاز براے آمدن جهازات خود نگهداشته بودند به انگلیشیان نموده جهاز جنگی ایشان را آورده قلعهٔ فرانس ڈانگه مسخر گشت و فرانسیسیان مغلوب شده کوٹهی که نزد قاسم بازار داشتند نیز از دست شان بدر رفت موشیر لاس که عمده و رئیس جماعهٔ فرانسیس بود بسراج الدوله توسل

جسته مع باقی ماندگان جماعهٔ خویش و توپ و بندوق و پیاده‌های برق انداز تربیت کردهٔ خود ملازم سرکار او شد جماعهٔ انگلیشیه
بایما و اشعار سرداران منافق سراج الدوله یا بخواهش خود مصحوب وکیل خود بسراج الدوله پیغام دادند که مصالحه فیما بین ما و نواب
بعمل آمده و لازمهٔ مصالحه بلکه مشروط ماست که دشمن ما دشمن نواب و دوست ما دوست نواب و همچنین دشمن نواب
دشمن ما و دوست نواب دوست ما باشد الحال میان ما و فرانسیسان جنگ شده ما اینها را زده‌ایم و نواب آنها را
در کنف حمایت خود جا داده تهیهٔ پرورش آنها دارند این امر باعث نقض عهد و برهمی مصالحه است و منافقانیکه خواهان
زوال دولت او بوده اند مبالغه کردند که برای این گریخته‌های چند آزردگی و برهمی با انگلیشیان مناسب نیست اینها را
جواب باید داد سراج الدوله درین باب با موشیر لاس گفتگو نمود لاس مذکور در جواب گفت که اگر شما حمایت ما در معاملات
کمپنی فرانسیس بکنید مخالفت عهد مصالحه خواهد بود و اینکه شما هزاران نوکر دارید اگر چند کسی از فرقهٔ ما هم ملازم داشته باشید
نقض عهد نمی‌شود سراج الدوله جواب مذکور با وکلای انگلیش گفت آنها بایما و اشعار بدخواهان سراج الدوله اصرار بر سخن
سابق نموده مبالغه داشتند و ارباب غرض نیز در قالب دولتخواهی عرض می‌نمودند که برای چند فرانسیس مغلوب
برهمی با انگلیش خارج از قانون خرد موجب بسی مفاسد است تا آنکه سراج الدوله ناچار گشته موشیر لاس را برفتن عظیم آباد
ترغیب و در برآمدن او از حضور خود مبالغه‌ها نمود و موشیر لاس وقت رخصت عرض نمود که اکثر نوکران با شما در مقام عذر
و کینه خواهی و با انگلیش اتفاق نموده اراده‌ها دارند و مرا برای بدخواهی شما بر می‌آرند بعد برآمدن من شما را
با انگلیش جنگانیده کار خود سرانجام و شما را اتمام خواهند کرد و تا من همراهم در جنگیدن با آنها قاصر نخواهم شد و نوکران شما بر شما
دست نمی‌توانند یافت پیشتر اختیار با شماست سراج الدوله از خوفیکه مستولی داشت نتوانست که او را نگهدارد و گفت
بالفعل رفتن شما صلاح است اگر حاجت شود باز جلد شما را می‌طلبم لاس گفت که نواب صاحب یاد داشته باشند که این
من و شما باز ملاقات نخواهد شد و بهم رسیدن از ممتنعات است و روانهٔ عظیم آباد گردید بعد بدر رفتن او از مرشد آباد
منازعتهای سراج الدوله با میر محمد جعفر خان و راجه دولبه رام اشتداد یافت و این هر دو کس جگت سیته و دیگران را که از
دست سراج الدوله عاجز بجان و روز و شب ترسان و لرزان بودند با خود متفق ساخته در فکر برانداختن بنیاد دولتش
شدند بیبی گهسیتی که کینهٔ دیرینه از سراج الدوله و تازگی داغ ضبط اموال و اسباب خانهٔ خود داشت مخفی در اعانت
میر محمد جعفر خان کوشیدن گرفت و با هر کسی که گمان رغبت خاطر باینسوی نمود و احتمال انحراف از سراج الدوله داشت دفتر
شکایت بزبانی مردم معتمد پیش آنها کشاده و حقوق پدر و شوهر خود بیاد ایشان داده تظلم و استغاثه می‌کرد و هر یکی را
دلالت برفاقت میر محمد جعفر خان و راجه دولبه رام می‌نمود و خود نیز برسانیدن اشرفیها که در وقت ضبط اموال مصحوب
زنهای معتمد و خواجه سرایان خانهٔ خود مخفی نگهداشته بود امانت مدد میر محمد جعفر خان می‌کرد و میر محمد جعفر خان رفقای
دیرینهٔ خود را زرها رسانید و بمعرفت آنها از فرقهٔ سپاه هر کس را که بیکار و بافلاس گرفتار بود گرویدهٔ خود می‌گردانید
و ازدحامی در خانهٔ او بکمال اخفا بود

ذکر برانگیختن ارکان نفاق پیشه اصحاب انگلیشیه را بمحاربهٔ سراج الدوله و گذاشتن بنای عهد و پیمان با جماعهٔ مذکوره و لشکر کشیدن سرداران انگلیش بر سراج الدوله و برآمدن

راجه دولبهرام باستحکام مورچال در پلاسی و در ساختن آنها و آمدن سراج الدوله تا به پلاسی باراده جنگ و هزیمت یافتن از افواج انگلیشیه فرنگ و مقرر شدن نظامت بنگاله بمیر محمد جعفر خان و انتقال دولت از خانواده مهابت جنگ بدیگران

چون کار بجائیکه سابق ذکر یافت رسید هر یکی رای اختیار نموده چاره مدافعه سراج الدوله در برانگیختن جماعه انگلیشیه دید
بنوعیکه توانست و دانست در ترغیب و تحریص آنها بجنگ سراج الدوله کوشید جگت سیته ظاهرا بوساطت گماشتهای خود
امین چند و ثره را که مهاجن عمده کلکته بود بدین صرافت آورد که انگلیشیان را براراده مبادله و مقاتله سراج الدوله مصمم
گرداند و راجه دولبهرام نیز کسی را بدین کار متعین نمود که بنده نام داشت بنده و میر محمد جعفر خان همان میرزا امیر بیگ را که
همراه این احوال او و نیکوسی که در رسانیدن بعض پیغامها با انگلیشیان نموده بود مذکور شد فرستاده احوال بدسلوکیهای
سراج الدوله با خود و دیگران و اجتماع آرای جمیع مردم بر دفعیه او با جماعه انگلیشیه ظاهر نمود بلکه محضری که سبی میر محمد جعفر خان
بمهر سرداران که از دست سراج الدوله بجان آمده بودند تیار شده بود نیز بمصاحبت میرزای مذکور فرستاده بود با ان حرکت
سرداران جماعه انگلیشیه گردید و پیغام داد که اگر شما صاحبان اندک حرکتی از جای خود بعمل آرید جنگی با سراج الدوله نمائید
تدارک او بهر صورتیکه دانیم با خواهیم نمود و بدانید که توجه شما خلق عالمی از دست ایذا و آزار این ظالم نجات خواهد یافت
و وعده ادای مبالغ خطیر سه کرور روپیه و دیگر توقعات که بنده را بر ان اطلاعی نیست موکد بعهد و پیمان و بدرمیان آورده
آنها چنان مذکور نموده ظاهر ساختند که از دست سراج الدوله بر بی بی کمپنی و دیگران گذشته بود ده چند از ان آراسته یک
ظاهر ساختند جماعه انگلیشیه که در شجاعت و پردلی نظیر ندارند و کیست که با انشه شجاعت و مردی جویای نام و نشان
و بشرط تیسر اسباب مملکت ستان نباشد باستماع این اخبار و اطلاع بر حالات باهم مشوره نموده ملتمسات میر محمد جعفر خان
و راجه دولبهرام پذیرفته مهیای مجادله با سراج الدوله شدند اما چون ضابطه این جماعه و کل عقلا نیست که بی جهتی
معقول با کسی برهم زنند البته جواب و سوال با سراج الدوله نموده جهتی معقول در برهم زدن مصالحه بهم رسانیده باشند
که بنده بر ان اطلاعی ندارد و اقلیکه در رنگ تغافل در ادای مبلغ تاوان که عوض مال بغارت رفته کلکته مقرر شده
بود دستاویز جنگ برهم زدن صلح شده باشد چه شنیده شد که سراج الدوله یک کرور روپیه بضرورت قبول نموده
ادای آن بر او دشوار گشته بود بهر صورت بعد قرار یافتن اراده مدافعه با سراج الدوله کرنل کلیف معروف به ثابت جنگ
با افواج و اسبابی که مهیا داشت مستعد جنگ گردید و سراج الدوله باستماع این خبر مضطر گشته چاره بغیر از استرضای منافقان
ندید و از در رفق و مدارا در آمد اما سودی ندید **بیت** بسا که زجور ت جگر خون کنم * بیک ساعت از دل بدر چون کنم * راجه
دولبهرام را با اکثر افواج پیشتر تا به پلاسی فرستاد تا تیاری سنگر و مورچال و استعداد اسباب حرب نماید او در انجا نشسته کار
سرکار بظاهر درست می نمود در باطن از کارسازی خود غافل نبوده مبانی عهود و مواثیق با جماعه انگلیشیه هم از طرف خود و
هم از قبل میر محمد جعفر خان استحکام میداد سرداران لشکر سراج الدوله را نیز با خود متفق میساخت و هر یکی را بوعده
مناسب حالش استمالت و شریک حال خود گردانید و میر محمد جعفر خان نیز آمد و رفت در بار بار رفقای خود شروع
نموده در همین کار بود تا آنکه شهرت وارد که هر کس با اینها گردیده کمتر کسی از دل با سراج الدوله ماند چون خبر

جنبیدن کرنل کلیف از کلکته پنبهٔ غفلت از گوش سراج الدوله کشید چاره ناچار با دل دو نیم پر از هراس و بیم از منصور گنج کوچ
نموده با فوج معتمد خود که عبارت از میر مدن بخشی و راجه موهن لال دیوان و همراهیانش باشند و معدودی از مخلصان دیگر
تا به پلاسی رسید و از آن طرف کرنل کلیف ثابت جنگ با جماعهٔ خود و قلیل فوجی از تلنگه که شاید به همه وجوه عدد لشکرش به دو سه
هزار نفر نمی‌کشید در باغ پلاسی رسیده صف آرا گردیده و روز پنجشنبه پنجم شوال سنه یک هزار و یک صد و هفتاد آتش
گیرودار بلند شد چون فرقهٔ کلاه پوشان در قانون و آداب جنگ توپ اندازی و تفنگ سیم و شریک ندارند خصوص انگلیسیه
که در فرق مختلفهٔ خود هم ممتازند در این کار کسی را با خود انباز نمی‌دانند بمرتبهٔ بارش گلهٔ توپ متواتر و متوالی
نمودند که عقل تماشائیان خیره و پریشان و قوت سامعه و باصره در ادراک سرعت آن عاجز و حیران بود و میر محمد جعفر خان
و دیگران که باعث این فساد و خواهان شکست سراج الدوله بوده اند از دور بطرفی که متعین بودند استاده تماشای می نمودند و
میر مدن وغیره که گرم جانفشانی و طالب فتح و نصرت بوده دست و پایی میزدند از شدت ورود گولهٔ توپ مجال یورش
نمی یافتند اما آهسته آهسته پای جلادت پیش گذاشته راضی بتقصیر نبودند تا آنکه دو ثلث روز گذشت و میر مدن و موهن لال
قریب بباغ پلاسی رسیدند بلکه می گویند ثابت جنگ نسبت به این چند بدگمان شده مورد عتاب ساخت و فرمود که وعده چنین
بود که جنگی در نهایت قلت روند اده مقصدیکه منظور راست انجام خواهد یافت و فوج همه منحرف از سراج الدوله است آنچه
دیده می شود برعکس گفته‌است. او التماس نمود که همین جماعه مخلص سراج الدوله اند که سر جنگند هرگاه اینها مغلوب شوند آنچه
گفته ام اثر آن ظاهر خواهد شد چون زشتی افعال و قبح کردار سراج الدوله مثل کشته کسوت انتقام پوشیده بود میر مدن را که از
دلاوری و شجاعت بهره داشت و تخم اخلاص سراج الدوله بدل خود می کاشت گولهٔ توپ جانستان رسید ظاهر از آن ران او
پرید و کارش بنهایت انجامید او را در همان حالت که بر جناح سفر آخرت بود بحضور سراج الدوله آوردند کلمه مشعر بحسن ارادت خود گفته
جان شیرین بجان آفرین تسلیم نمود و سراج الدوله را بمشاهدهٔ این احوال پریده هوش و حواس پیش آمد و شروع باضطراب
و اضطرار نموده میر محمد جعفر خان را طلبداشت او در آمدن بسی انکاری نموده و درنگ میکرد سراج الدوله مکرر مردم را فرستاد و با برام
و ساجت تمام آوردند چون میر محمد جعفر خان مع متوسلان و منتسبان خود مثل خادم حسن خان و پسرش میر محمد صادق خان عرف
میرن نزدیک آمد سراج الدوله عجز و الحاح را از حد بدر برد چنانچه شنیده شد که دستار را از سر خود برداشته بحضور میر محمد جعفر خان
گذاشت و گفت اکنون من اندکی دهای خویشیان و حق قرابت و رعایتهای جد خود مهابت جنگ را شفیع آورده
شما را بجای آن مرحوم می دانم امیدوارم که از قصورهای بنده در گذشته آنچه لازمهٔ نجابت و سیادت و مقتضای
حقوق دیرینه و قرابت باشد بعمل آرید و جان و آبروی مرا نگهدارید میر محمد جعفر خان در آن وقت قابو را دیده آنچه بنای
ملحوظ داشت و نمود و ثنا با او بافته التماس نمود که الحال روز قریب الاتمام و وقت یورش و جنگ نمانده پیش رفتگان را حکم
شود تا بجای خود برگردند و این وقت جنگ را موقوف نمایند فردا انشاء الله تعالی باتفاق سائر فوج تدارک این جنگ
خواهیم نمود سراج الدوله گفت خوف شبخون نیست میر مذکور آنرا هم متعهد گردید که ذمهٔ من است شبخون نتوانند نمود سراج الدوله
دیوان خود راجه موهن لال را که پیشتر رفته مع میر مدن گرم ستیز و آویزش بتوپ اندازی مشغول بود و پیادهای همراهی
داران اطراف و جوانب پیشتر رفته و قابوی خود دیده و تفنگ اندازی هم می کردند حکم فرستاد که برگشته بعسکر خود بیاید
او جواب فرستاد که وقت برگشتن نیست هرچه شدنیست همین جا خواهد شد و اگر من بگردم تفرقه در لشکر راه یافته طریق فرار

گشاده خواهد یافت سراج الدوله روی به میر محمد جعفر خان دیده مشوره طلبید خان مرقوم سخن اول را اعاده نمود و گفت که از ما خود
همان قسم که گفتیم کاری نمی تواند شد دیگر اختیار با صاحب است سراج الدوله باستیلای هراس بیهوش و حواس گشته
اطاعت میر محمد جعفر خان را بضرورت اصوب و اصلح شمرد و موهن لال را بمبالغه و اهتمام از جائیکه رسیده بود واپس
طلبید بیت چو تیره شود مرد را روزگار * همه آن کند کش نیاید بکار * بمجرد برگشتن موهن لال از آن مکان لشکریان را
پریشان خاطری پیش آمده همراهیان اهل نفاق و بیدلان و دور از وفاق راه فرار گشاده گریختن آغاز نهادند چون این راه
گشاده گشت هر یکی بمشاهده دیگری سر در پی هم نهاده شروع بگریختن نمود و در اندک زمانی عار فرار شیوع یافته همه کس
را اختیار افتاد سراج الدوله که بر احوال لشکر آگهی یافت و خوف عظیمی از حریف مقابل و عظیم‌تر از آن از دشمنان بفعل لاحق
داشت و کمتر کسی را دوست خود می انگاشت بشدت اضطراب از جمیع تدبیرات دست برداشته ساعتی از روز مذکور
که یوم الخمیس بود باقی مانده خود هم رهگرای مسالک فرار گشت و ششم ماه شوال سال مذکور دو سه ساعت از روز جمعه
برآمده بمنصورگنج رسید هر چند تاکید نمود که ملازمان در منصورگنج همراه او قیام نمایند تا برای خود راهی که مناسب داند
بعد اندک تامل اختیار نماید کسی قبول نکرده هر یکی بعذری متمسک گردید حتی محمد ایرج خان که پدر زنش بود سراج الدوله
پیش او هم دستار خود از سر برداشته بر پایش گذاشت که درین وقت برای خدا دست از من برنداشته همین جا باشید و مردم
را جمع نمائید تا اگر گریختن هم صلاح افتد بطور مناسب میسر آید خان مذکور نشنید و عذرها خواسته بخانه خود رفت سراج الدوله بپاس
استرضای مردم هر که از وجوه مشاهره بلکه بطور مساعده هر چه درخواست فرمان داد که خزانه را گشاده بهمه کس بدهند و تا
شب در خزانه باز و دست گیرندگان دراز بود و دران شب مبلغ خطیری هر که بهر حیله توانست برداشت و در خانه خود ذخیره
جمع نمود اما کسی بکار سراج نیامد و سبقتی که بذل اموال و در گذشتن از اندوختن در زود بال می بایست نکرد و دست و زبان
از ایذای مردم باز نداشت آخر برای العین خود مکافات همه را دیده و جمیع مصائب و محن بر جان و بدن خود برداشت
چنانچه گفته اند بیت جهاندار در مندی مکن بر کسان * که بر یک نمط می نماند جهان * مبر قسمت پای مردم ز جای بدکم
عاجز شوی گر درآئی ز پای * دل دوستان جمع بهتر که گنج * خزینه تهی به که مردم برنج * میندار در پای کاری
کسی * که افتد که در پایش افتی بسی * عدو را بکوچک نباید شمرد * که کوه کلان دیدم از سنگ خرد * نه بینی که چون با هم آیند
مور * ز شیران جنگی بر آرند شور * نه موئی که از ابریشمی کمتر است * چو پر شد ز زنجیر محکم‌تر است * القصه سراج الدوله خود را
بی یار و یاور دیده تمام روز در منصورگنج گذرانید و شب شنبه هفتم شوال سال مذکور بقدری که توانست جواهر و اشرفی با لطف النساء
و بعضی از زنهای دیگر که انها را دوست میداشت بسواری رتهه و میانه برداشت و اقبال را بر از احمال و اثقال همراه
گرفته در ثلث آخر شب از خانه خود برون رفت و از راه نادانی و حکم قضا راه خشکی گذاشته به بهگوان گوله شتافت
در انجا بر کشتی ها که آماده داشت سوار شده راه عظیم آباد گرفت اگر اندک دل خود قوی داشته بعضی جماعه داران ریزه
را که گمان رفاقت با نها بود پیغام فرستاده راه خشکی سپری می رفت اکثر مردم بطمع بسیار و قدامت حقوق برفاقت او بر می آمدند
و با چند هزار کس بدر می رفت و کسی مزاحم او در راه ها نمی توانست شد بلکه در هر منزلی مردم با و پیوسته کثرت و جمعیت
می افزود لیکن کرا مجال و یارا که چاره تقدیر و تدارک قضا تواند نمود غرض سراج الدوله به بجره نشسته راه عظیم آباد
می پیمود قبل ازین ماجرا هنگام استماع حرکت جماعه انگلیشیه بارادۀ جنگ او و نهضت خود به پلاسی خطی بمو سیر لاس

رئیس فرانسیس در کمال اضطرار نگاشته در نهایت تاکید و عجلت ابلاغ داشته بود خط مرقوم باو رسید اما موافق ضابطهٔ اهل
هندوستان تا زریکه برای مصارف او بر راجه رام نرائن تنخواه کرده بود وصول شود درنگ بسیاری شد بعد از ان لاس
مذکور روانه گردید قبل از رسیدن او دراینجا کار سراج الدوله تمام و او را مردم میر محمد جعفر خان از محاذات راج محل گرفته در
معرض انتقام آورده بودند موسیو لاس متصل براج محل رسیده اتمام کار سراج الدوله شنیده کشتیهای خود را بطرف عظیم آباد
برگردانید و میجر کوت که الحال جنرل شده از ولایت آمده دران وقت بمرتبهٔ میجری همراه کرنل کلیف بود بتعاقب لاس و در
صورت ملاقات او و عدم انقیاد وی مامور بجنگیدن با او هر جا برخورد گردیده تا کرم ناسه و بکسر در پی او رفت موسیو لاس
یک منزل پیشتر ازو میرفت میجر کوت تعاقب او نموده از حد سرحد صوبهٔ متعلقهٔ سراج الدوله بدر کرده برگشت

ذکر داخل شدن میر محمد جعفر خان در منصورگنج و جلوس نمودن بر مسند ایالت هر سه صوبه بی تدریج و رنج و گرفتار شدن سراج الدوله در دست نوکران و خرامیدن او بعد تجرعهٔ انتقام ازین جهان بعالم جاودان

چون میر محمد جعفر خان زمانه را بکام خود دید بعد گریختن سراج الدوله در پلاسی توقف نموده با کرنل کلیف و دیگر سرداران
انگلیسی ملاقات کرده استحکام عهود و مواثیق نموده جماعهٔ مذکوره را با خود رفیق گردانید و بر احوال سراج الدوله و انحراف
سرداران فوج از ان برگشته طالع اطلاع بهم رسانید از اعیان شهر و ارکان دولت و سران سپاه چون خاطر جمع داشت بعد
یک دو روز که عبارت از صبح روز شنبه هفتم ماه شوال سال مرقوم الصدر باشد داخل دولت خانهٔ سراج الدوله در منصورگنج
گردیده منادی بنام خود در شهر مرشدآباد گردانید منافقان دیگر که با او وفاق ورزیده بودند و سلامت طلبان آرام خواه
که از بهر نفع خود را بکنار می شمردند بسر رکاب او گذرانیدن نذر و تهنیت نزد او شتافتند و کسانیکه بدل راضی این
امر بوده طرف سراج الدوله در دل داشتند شرذمهٔ قلیل بوده اند آنها هم چار و ناچار از ابدا و اظهار او ترسیده خود را بانگشت نما
ساختن مصلحت ندیده حاضر آمدند و میر محمد جعفر خان بر مسند ایالت تکیه زده کوس ملک و دولت بلند آوازه ساخت و باتفاق راجه
دولبهرام برتق و فتق مهمات و ضبط و ربط اعمال و اسباب و انقسام آن برای جماعهٔ انگلیسیه و راجه دولبهرام چنانچه موعود
بود پرداخت چون با خطاب و القاب مهابت جنگ و وضع و اعلام او نهایت خوش و در دل آرزوی آن داشت برای
خود مقرر ساخت شجاع الملک حسام الدوله میر محمد جعفر خان بهادر مهابت جنگ در مهر خود کند و خطاب مهابت جنگ مرحوم
برای پسر خود میران مقرر ساخت و خطاب هیبت جنگ مرحوم برای برادر خود میر محمد کاظم خان معین نمود و در ممالک محروسه
هر سه صوبه اکثر جابجا قائم استمالت و استقلال بنا بر صلاح حال نوشته ارسال داشت و میر محمد قاسم خان داماد خود را مع مردم
معتمد برای گرفتن سراج الدوله فرستاد و میر داؤد برادر خود را که در راج محل می بود نیز بتاکید و جلدی نوشت که در گرفتن
سراج الدوله جهد بلیغ نماید سراج الدوله را که دام اجل پیچیده بود آنطرف دریا مقابل راج محل رسیده در تکیهٔ دانا شاه نام
فقیری ساعتی از کشتی فرود آمد و اراده پختن کچری برای خود و دختر خود و دیگران که دو سه روز چیزی نخورده بودند نمود
ظاهرا با فقیر مذکور در زمان دولت و اقتدار چیزی که موجب استخفاف و آزار او باشد بعمل آورده بود فقیر مذکور کینهٔ
دیرینه در سینهٔ خود مخفی داشته دام تزویر بگسترد و بتسلی و دلجوئی پیش آمده اهتمام در طبخ طعام و التماس استراحت

و آرام نمود و مشتعلے را به راج محل فرستاده دشمنان او را که در تفحص و تلاش نمی آسودند آگهی دادند میر داؤد و میر قاسم خان با انبوهی که
همراه شان بود در رسیدند و سراج الدوله را مع عیال و اموالیکه با خود داشت بدست آورده شادمان گردیدند بیت
پسند است اگر بشنوی * که گر خار کاری سمن ندروی * چون سراج الدوله مکافات را مجسم و عیان دید بعجز و الحاح پیش
آمده کسانی را که قابل خطاب خود نمیدانست متحمل عتاب آنها می گردید و از هر کس التماس جان بخشی و تعیین وجه قوتی و نگهداشتن
درجاده ای نمود میر محمد قاسم خان صندوقچه زیور لطف النساء را که زیاده بر لکوکی ارزید در ان زمان بود و عده نیم
و امید گرفته متصرف گردید و ازین قبیل آنچه دیگر میسر گشت و بدستش آمد گرفت و دیگران نیز در خور رتبه و لیاقت خود
هرچه هرکه را بصورت دست داد در اخذ و جر آن کوتاهی ننمود و موهن لال که بدیوانی سراج الدوله سر افتخار
و اقتدار بکیوان کشیده سرمایهٔ عناد و عداوتها گردیده بود قبل از اسیری آقای خود در مرشدآباد گرفتار آمده
محمد جعفر خان برای استرضای راجه دولبهرام او را حواله راجه مرقوم نمود و ظاهرا اموال اندوخته او بدست راجه
دولبهرام افتاده جانش نیز در رهین کشاکش تلف گردید و سراج الدوله روز یکشنبه پانزدهم شوال سنه یکهزار و یکصد
و هفتاد هجری در دست نوکران خود اسیر ذلت و هوان بمرشدآباد رسید چون خلق او را بدان حال مشاهده نمودند
و اقبال و جاه و جلال و ناز پروردگیهایش که در زمان صغر سن و عهد مهابت جنگ دیده بودند بیاد آوردند
و زشتی افعال او را بالمره از خاطر محو ساختی گردانیده بر احوال او ترحمی نمودند گویند بعضی از جماعه ملازم
که مسکن آنها سر راه بود او را بدان حال دیده و متاثر گردیده قاصد استخلاص او شدند اما مقتدران که بعضی از دل
پر و بعضی از دشمن متسلط امید وفای وعدهٔ سیم و زر داشتند درین باب مسامحه نموده اغماض کردند و آنچه مرکوز خاطر
زمرهٔ ناتوانان بود بظهور نرسید میر محمد جعفر خان اقامت خود در منصورگنج بعوض جانشینی مقرر نموده میرن را که اکبر اولاد
و از بطن شاه خانم همشیرهٔ علاتی مهابت جنگ و پروردهٔ او بعد مردن پدر بود در حویلی قدیم خود در جعفرگنج مرشدآباد
نگهداشت و میرن مذکور در جمیع امور قدری چند از پدر خود پیشتر و در غرابت وضع و لباس و ایذا و اضرار و دیگر ذمائم اخلاق
بیشتر بود و نیز در قتل مردم و ما یشبه بنهایت عجول و چابکی و چالاکی در امور نامعقول از جمله خرم و دور اندیشی شمرده تامل و ترحم
سو و تدبیر میدانست و با این حالات خود را اعقل الناس دانسته بارتکاب اعمال قبیحه گذاشته بمهابت جنگ می جست بمجرد
استماع ورود سراج الدوله او را نزد خود طلبداشته در جای مقید نموده و از رفقای خود خواهان قتل او گشت نجیب زادگان
که نشئهٔ مروی داشتند ازین کار زشت استنکاف نموده احدی بران امر شنیع اقبال نکرد آخر الامر محمدی بیگ نامی که
از بدو شعور نمک پروردهٔ پدر سراج الدوله و مهابت جنگ بود و جدهٔ سراج الدوله یا مادر او دختری بیکس را پرورده
علیا لمرضات الله با آن شقی کتخدا کرده بودند این شقاوت را اختیار نموده بعد دو سه ساعت از ورود سراج الدوله
او رفت چون سراج الدوله او را دید پرسید که همانا برای کشتن من آمده اقرار نمود آن بیچاره از جان خود مایوس
گردیده مجدد از افعال بد در بارگاه کرم الهی تائب گشت و گفت ایا راضی نمی شوند که در گوشه افتاده زندگانی کنم بعد از ان
گفت نه البته در انتقام قتل ناحق حسین قلی خان کشته باید شد و جلاد مذکور تیغ بیدریغ کشیده ضربتی چند بر پیکر نازنین او زد
بر روی زمین افتاده گفت بس است که کار من تمام و انتقام بانجام رسید و جان شیرین بجان آفرین سپرده ازین دار ابتلا مظلوم
مقتول تیغ جفا درگذشت و لاش او را بر هودج فیلی انداخته بطور تشهیر در شهر گردانیدند میگویند فیلبان همانجا که سراج الدوله خون حسین قلی خان

ریخته بود رسید و بدون امر و اراده برآمده که ریسے بضرورت فیل را استاده کرد و قطره چند از خون سراج الدوله هم بر همان
زمین چکید فاعتبروا یا اولی الابصار (قطعه) چنین بود گردیدن روزگار * ستمگیر و بدعهد و ناپایدار * منه بر جهان دل که بیگانه ایست
چو مطرب که هر روز در خانه ایست * نه لایق بود عیش با دلبرے * که هر بامدادش بود شوهرے * بر مرد هشیار دنیا خس
است * که هر مدتے جاے دیگر کس است * نکوئے کن امروز چون ده تراست * که سال دگر دیگرے دهخداست
اگر گنج قارون بدست آورے * نماند مگر آنچه بخشے خورے * چون لاش او در بازار برابر سراے مادرش رسید از استماع
شور و غوغا بر ماجرا مطلع گردیده برهنه سر و پا برد و سینه طپانچه زنان بیرون دوید خادم حسن خان بر بام خانه خود که سر باز
و مقابل دروازهٔ مادرش بود تماشاے تشهیر لاش مخدوم زادهٔ خود میکرد مشاهدهٔ این احوال نموده یساولان خود را
فرستاده تا بضرب کتک و چوب دستی آن زن بیچاره پسر کشته سرگشته را مع دیگر نسوان همراهش اندرون خانه کردند وقتیکه
سراج الدوله را آورده بودند میر محمد جعفر خان در خواب بود اگرچه از افراط مسکرات بیداریش هم کمتر از خواب نبود خصوص
دران وقت که نشئهٔ جنگ و تائید جلوس بر مسند امارت بنگ و وبال گشته از هیچ عالم خبرے نداشت پسر بلند اخترش قبل ازین
که بپدر اطلاع شود کار سراج الدوله تمام ساخت چون بیدار شد میرن پیغام فرستاد که از ناظم معزول مقید غافل نخواهے
بود خندید و جواب فرستاد که من نه آن بیخبرم که در چنین امور تساهل و تغافل خواهم نمود و هر کس نزد او حاضر می شد ور
مفاخرت خود مے گفت که پدرم الحال پیغام فرستاده و من همان وقت کار او را اتمام ساختم یاران من خود همشیره زاده
مهابت جنگ ام مداهنه در چنین کارها چگونه روا توانم داشت ملخص که بعد تسلط و تشئید ارکان دولت خود با راجه رام نرائن نوشت و خواند
متضمن ترغیب باطاعت و تسلی و استمالت شروع شد و او نیز مماشات با میر محمد جعفر خان اصوب تدبیرات شمرد و حکمے برای خلاصی میرزا
غلام علی بیگ پسر حکیم بیگ براجه رام نارائن نوشته نزد خود طلبداشت میرزای مذکور که حسب الامر سراج الدوله مقید بود و بیچاره را
از ارول کشیده آورده بودند خلاص یافته نزد میر محمد جعفر خان رسید میرزای مذکور از سابق بمناسبت طبعی نهایت دوستی با میر محمد جعفر خان
داشت درینولا بتقرب وافر اختصاص یافته کسے از مقربان با او برابر نبود چون خبر این انقلاب و بیداری بخت میر محمد جعفر خان
از خواب و اتکاے او بر مسند ایالت به بنارس رسید ما مردم را که اخراجی سراج الدوله بودیم و خانه و محالات ملوکه و التمغا در
عظیم آباد و معرفت با میر محمد جعفر خان از صغر سن چنانچه باید بود امید عود بعظیم آباد متیقن شد چه خان مرقوم با والد فقیر نهایت
ربط اخلاص و کمال اتحاد داشت هرگاه بنده وارد مرشد آباد بتقریبے از جای میشد اول میر محمد جعفر خان برای ملاقات بنده
بمجرد خبر در رسیدن آمد بعده بنده براے بازدید میرفت و میرن بنا بر حداثت سن که نسبت بفقیر داشت سلوک خردے
بعمل مے آورد و از ادب حقه رو بروے فقیر نمی کشید علاوه آن با نقی علیخان برادر خرد فقیر میر محمد جعفر خان را دوستی
و بے تکلفی یارانه بمرتبه بود که بالاتر از آن تصور نتوان نمود بنا برین او را گمان شد که گویا این دولت بخانه اش آمده اگر هیچ
نباشد نیابت صوبه عظیم آباد البته باو خواهد شد ازین جهت عرضے متضمن مبارکباد نوشته ابلاغ نمود و خود بنا بر اعتماد هاے
وافر که بر آشنائی و اتحاد میر محمد جعفر خان داشت اراده معاودت باماکن مالوفه مملوکه تصمیم داده کشتی ها تیار نموده والده و
جمیع اهل و عیال و اخوان را برداشته روانه عظیم آباد گردید بنده نظر برینکه الحال میر محمد جعفر خان را کله گوشه بآسمان میسائید
و ما از مرتبه خود در نهایت پستی و تنزلیم و میر محمد جعفر خان چنان کسے نیست که بوئے آدمیت از گلزار خصائل او استشمام توان
نمود و امید حقوق شناسی تعارف سابق ازو باید داشت اندک تاملے نموده در بنارس توقفے کرد و نقی علیخان

رانیز مانع تعجیل شد ایشان نشنیده مع اخوان و منتسبان بعظیم آباد آمدند چون عبور ورود ایشان بناظم وقت رسید جواب عرضے قلم انداز نموده راجه رام نارائن را نهایت ملازمت بربے خبرے او نوشت وام نمود که واردان را مع نقی علی خان بازه ببنارس برگرداند آن وقت نقی علی خان را گفتهاے بنده یاد آمده برآمدن پشیمانیها روے داد بحسب قسمت میر محمد کاظم خان برادر میر جعفر خان از چند سال ملازم راجه رام نارائن و بخشیگرے سرکار او داشت اگرچه مرد ساده بود اما از حق نباید گذشت خصائل حمیده بزرگانه بسیار داشت سید علی خان برادر سوے فقیر بخدمتش رفته این ماجرا اظهار ساخت و گفت که راجه رام نارائن چه بدالی خود فرستاده در معاودت ما بطرف بنارس حسب الامر برادر شما که ناظم اند مبالغه دارد از استماع این خبر برآشفت و برام نارائن پیغام فرستاد که من با ایشان شریکم اگر برآوردن ایشان از شهر منظور باشد فکر برآوردن من باید نمود رام نارائن عذرها خواست و اظهار نمود که مرا با این صاحبان کارے نبود از امر برادر شما جسارت باین کار نموده ام گفت او شان پوچ نوشته اند تدارکش را من مے نمایم شما کارے نداشته باشید او خاموش نشست و این مرد بزرگ را هرچه در دلش آمد بزبان قلم داده بر برادر خود میر محمد جعفر خان نوشته فرستاد چون خط رسید بتنبیه برادر نادم و متنبه گشته از اراده فاسده خود باز آمد متعاقبش بنده رسیده بر این ماجرا آگاه و نقی علی خان از آمدن من مضطر گردید که مبادا خبر ورود ایشان محرک آشفتگی خاطر میر جعفر خان و رام نارائن مجدداً گردد بنده تشویش ایشان دیده استمالت نمود که من از ورود خود رام نارائن را آگاه مے گردانم اگر راضے گشته اذن داد میانم والا برمے گردم و رقعه براجه مذکور نوشته فرستادم جواب در کمال خوبے نوشت و برای ملاقات خود مرا طلبید و اذن اقامت داد فقیر در خانه با برادران و مادر بسر برده گاه گاهے آمد و رفت دربار رام نارائن مے نمود تا آنکه غلغله شورش حاضر علے خان غلام صولت جنگ مرحوم که داروغه دیوان خانه اش هم بود باتفاق اچل سنگه کایته دیوان شوکت جنگ که در پورنیه خروج نموده پسر موهن لال یا نائب او را گرفته مقید ساخت و خود بحکومت آنجا سرے برافراشته بود و خبر آمد آمد میر محمد جعفر خان و برآمدنش از مرشد آباد باستماع شورش مذکور بشیوع یافت و معلوم شد که میر محمد جعفر خان باراده اطفاے نائره آنجا و انتظام و تسخیر عظیم آباد با فوج انبوه برآمده چنانچه در اوراق آینده تفصیل این سوانح بوضوح می انجامد

ذکر برآمدن میر محمد جعفر خان باراده گوشمال حاضر علے خان و انتظام و تسخیر عظیم آباد و تالیف راجه رام نارائن و دیگران

چون در مرشد آباد انقلابے عظیم و فترتے جسیم روی داد هر یکے در خیالے افتاده اراده پیش گرفت راجه رام نارائن راهم پهلوان سنگه و راجه سندر سنگه و دیگران دلالت بلشکرکشے و انتقام و سلے نعمت و خداوند زاده او نمودند توفیق و جرات نیافت و هرچند اندیشه ها از طرف میر محمد جعفر خان در مآل احوال خود داشت ما شاءت پیش گرفته آمیزش را اصوب امور پنداشت روزے میر محمد کاظم خان برادر میر محمد جعفر خان مع همراهیان خود که جم غفیرے بود بے خبر و غیر وقت اول صبح در باغ ساخته رام نارائن که او هم در آنجا بود رفته داخل شد و رام نارائن متوحش گشته از عمارت باغ مذکور در عمارت باغ دوم که ضمیمه همین باغ بود رفته نشست و مخلصانش در آنجا اجماع نموده گله این قسم آمدنها نمودند و رام نارائن هم عذر آنکه این وقت ملاقات نمے تواند شد زبانے مردم گفته فرستاد و او میر محمد کاظم خان و برادرش بدگمان گشته شکایت ایشان نقل مجلس خود نمودند تا آنکه میر شرف الدین که جماعه دار قدیم از ملازمان شجاع الدوله و سرفراز خان و بعد زمان

آنها رفیق مهابت جنگ و سراج الدوله و تبازگی مخلص و دولتخواه میر محمد جعفر خان بود و گیتڑ امل نامی از گماشتها و رفقای جگت سیته بسفارت و تالیف و استمالت رام نارائن از لشکر میر محمد جعفر خان مع مراسلات او رسیدند و سرگرم کار خود گردیدند و حاضر علی خان که درم خریده صولت جنگ مرحوم و داروغه دیوان خانه او و مورد الطافش بود بعد کشته شدن شوکت جنگ و تسلط پسر موهن لال از طرف سراج الدوله در پورنیه بسر میبرد و نیز اچل سنگه کایته دیوان شوکت جنگ و بعهد پسر موهن لال متعهد پرگنه تاجپور و سری پور و گوندواره و گنڈه گوله وغیره جاها گشته زر وسی تامی بهم رسانیده بود و سپاه و رعایای پورنیه از عهد صولت جنگ که هشت نه سال گذشته با هر دو کس مذکور نهایت معرفت و بسبب تقرب آنها با اولیای نعم رجوعی هم داشتند بنابرین هر دو را چیزی می شمردند مردم پورنیه مثل رعایای بنگاله نهایت نامرد و مطیع همه کس می باشند و سپاه متوطن آنجا هم کذلک حاضر علی خان و اچل سنگه از کمال سفاهت نشناختن مرتبه خود در این انقلاب باهم ساخته سپاه آنجا را با خود متفق گردانیدند و نائب موهن لال دیوان سراج الدوله را که حاکم پورنیه بود مقید نموده حاضر علی خان بر وساده حکومت تکیه زد و اچل سنگه دیوان مدار المهام او و مرجع مردم آن دیار گردید فی الحقیقة حاضر علی خان را بنام توره ساخته صاحب اختیار جمیع معاملات و کار و بار شد و وی مذکور بود میر محمد جعفر خان را چون بر رام نارائن نائب نظامت عظیم آباد اطمینان و اعتماد نبود رفتن بصوبه مذکور و انفراغ و دلجمعی از معاملات آنجا ضروری می شمرد درین عرصه آشوب پورنیه هم بگوشش او رسید ناچار برای انتظام این دو کار در ماه صفر سنه یکهزار و یکصد و هفتاد و یک هجرت در ماه پنجم از امارت مستعار خود نهضت نموده داخل معسکر گردید و فرزند ارجمند خود میرن را در مرشدآباد به نیابت گذاشت اول منزل که میدان بهنیا بود از برادر حقیقی سراج الدوله که میرزا مهدی نام و بعضی از خطابهای پدر خود داشت و در تحت فرمان برادر زندگی می نمود با آنکه در قید سخت مقید بود اندیشه بهم رسانیده بقتلش فرمان داد مشهور خود چنانست که آن بیچاره را در تخته های که برای نگهداشتن شال و تهانهای سفید می سازند گذاشته ریسمانهایش را چنان تنگ کشیدند که در آن شکنجه روح آن مظلوم بعالم قدس پرواز نمود و از بعضی مسموع افتاد که زهر قوی التاثیری خورانیدند تا آن مظلوم مرحوم مسموم بآن عالم رفت بعضی از معتمدین می گویند که سبب کشتن آن بیچاره برگشتن راجه دولبهرام از میر جعفر خان بود که در اندک زمانی صحبت فیمابین هر دو کس ناچاق و اتفاق با فتراق مبدل گردید سببش همانا آنکه راجه دولبهرام چون متصدی عمده مهابت جنگ و پسر معتمدی مثل راجه جانکی رام و در عهد آقای خود صاحب پالکی جهالردار و نوبت بود و میر محمد جعفر خان در ظل حمایت او از جزای خیانتهای بخشیگری محفوظ مانده منت احسان بر سپاهی گذاشت و خود هم تفعل برمی داشت راجه مذکور بخوف خان و آبروی خود که از سراج الدوله داشت اول با میر محمد جعفر خان شریک و همداستان گردید و آخر در دل خود از ریاست میر جعفر خان و اطاعت خود نادم و منفعل گشته اراده برآوردن میرزا مهدی مرحوم در خاطر گذرانید و بعضی کسان را درین باب خفیه باین کار گماشت که برادر سراج الدوله را نهی تا با در سانند و میر محمد جعفر خان رجوع سپاه و فزادانی زر باد دولبهرام دریافته و بر اراده او آگاه گشته و مضطر و قاصد قتل آن نوجوان بی گناه گشت علی ای حال آن بیچاره را ناحق کشته ذخیره اندوز زر و وبال بقتل نفوس محرمه بزعم خود مطمئن خاطر و فارغ البال گردید میرن مذکور خود را بجای شهامت جنگ شمرده عمله او را عمله خانه خود کرد چنانچه حاجی مهدی مرحوم را داروغه دیوانخانه و راجه راج بلبهه بنگالی جهانگیر نگری را دیوان خود مقرر نمود و خادم حسن خان که نام قرابت خود با میر محمد جعفر خان

اشتهارے داد فی الحقیقه قرابتے نداشت چه صورت قرابتش آنست که سید خادم علی خان پدر خادم حسن خان شوهر خواهر میر جعفر خان بود و خادم حسن خان ازان ضعیفه بهم نرسیده از زنے دیگر که شاید کشمیریه بود متولد گشته بدین جهت بخواهرزادگی او مفاخرت مے جست و در هر مجلسے میر محمد جعفر خان را بلفظ ماموکه در هندی خالو را مے گویند تعبیر مے نمود اما بعض مناسبتهائے مزاج داشت و در سن هم چندان تفاوت نبود بدین سبب از بد وجوانے در تماشا بینے و فواحش طلبے ولهو و لعب که مرغوب هر دو کس تا پایان زندگانے بود همیشه شریک و سهیم و در یک مرتبه و مقام مقیم بوده اوقات را بکام و طرب مے گذرانیدند لیکن نسبت بمیر محمد جعفر خان نهایت عیار و در حساب و کتاب و اخذ و جر زر هوشیار تر و سبکسرے و نیز مغزے در مزاجش غالب و باوضاع خانه جنگی و حرکات و کلمات لوطیانه معتاد و راغب بود چون بنوکری صولت جنگ مرحوم مدتها در پورنیه بسر برده از راه و رسم آن دیار و مداخل و مخارجش آگهے تمام داشت آرزوی حکومت آنجا مے نمود و در جلدوے رفاقتے که هنگام خوف سراج الدوله با میر جعفر خان کرده و فی الحقیقه در پناه اوبسر برده چه سراج الدوله از خادم حسن خان هم بدگمان و خواهان ایذا و اخراجش بود توقع داشت که چون حق تعالی برشما این همه ملک و دولت بخشیده اگر گوشه پورنیه باین بنده که باذیال دولت شما متشبث و منتسب بوده بخشید از بنده پروری بیگانه نخواهد بود چون هنگامه حاضر علی خان روے داد و میر جعفر خان باراده اطفاے نائره آن فساد بیرون بر آمد خادم حسن خان که زرے معتدبه باخود داشت اسباب امارت بقدر حاجت آراسته همراه میر جعفر خان گزید و اصلاح مفاسد پورنیه را بشرط اعطاے خدمت آنجا و اعانت اندک فوجے متعهد گردید میر جعفر خان که رغبت بعیش و آرام خصوص درین ازمنه که وقت شام دولتے بدستش آمد بنهایت داشت و معامله عظیم آباد را از پورنیه عظیم ترمے پنداشت راضے گشته خلعت خدمت پورنیه باو داد و میر محمد کاظم خان رساله دار قدیم مهابت جنگ را که با فقیر هم قرابتے داشت چنانچه ذکرش در جنگ شوکت جنگ با سراج الدوله بتقریبے گذشت و بالفعل میر محمد جعفر خان بنا بر تالیف تاب برساله اش افزوده بخشیگرے بعض افواج هم باو مفوض بود و بکمک خادم حسن خان معین نمود

ذکر رفتن خادم حسن خان به پورنیه وظفر یافتن بر حاضر علی خان ومجملی از سوانح آنجا

میر محمد جعفر خان خود در راج محل توقف نموده خادم حسن خان را چنانچه گفته آمد به پورنیه مرخص نمود خادم حسن خان فوج و اسباب خود آراسته عبور گنگا کرده و نوشتجات بمهر خود بنام هریکے از روساے سپاه و رعایاے پورنیه که جمله را بنام و نشان مے شناخت متضمن وعد و وعید و تالیف و تهدید برنگاشت حاضر علی خان سفاهت نشان و اچل سنگه مغرور خود و از آدمیت دور بمشاهده از دحام ششش هفت هزار پیاده برق انداز نکبتے آنجا و دو سه هزار سوار مجاور آن دیار که بمنزله رعایا و از تاثیر آب و هواے آنجا برے از ننگ و عار گشته لائق کارزار نبودند خود را مصدر کاری تصویر نموده باراده مدافعه خادم حسن خان بعد استماع اراده اش از پورنیه بر آمده بجائیکه مناسب دانست طرح سنگر و مورچال انداخت و زر پان نامے منجمے دماغ او را بتطبیق احکام نجوم بر دلالت فتح و ظفرش شورانیده اطراف و اضلاع مورچال بتجویز خود معزز ساخت و حاضر علی خان مع دیوان با فوج و سامان دران سنگر اقامت ورزیده مستعد

پیکار نشست و رفقای خود را از زرهای بسیار که از خزانه فراهم آمده مال سراج الدوله بدست آمده بود رایگان بخشیده
نمود و خوشنود گردانید چون خادم حسن خان نزدیک رسید رعب و خوف در دل فیتین جا کرده خادم حسن خان خود استمداد
فوج از میر جعفر خان نموده عرضه نوشته بجالت ابلاغ داشت که موافق معهود فوجی باعانت من زودتر برسد و تزلزلی
در قلوب سپاه پورنیه بهم رسیده در میان آنها اندک راه فرار انفتاح یافت و شبها هر کسی تو سناک تر بود راه
خانه می گرفت تا آنکه در جمعیت حاضر قصوری راه یافته خاطرش هم پریشانی پذیرفت میر محمد جعفر خان چنانچه معین شده
بود میر محمد کاظم خان را بکمک خادم حسن خان روانه ساخت خادم حسن خان که مرد عیاری بود بر اضطراب سپاه و سالار
پورنیه آگهی یافته مقابله را مناسب دانست تا بی اعانت دیگری کاری هم کند و نامی هم برآرد بنا برین
قبل از ان که میر محمد کاظم خان برسد سپاه همراه خود را آراسته صفوف حرب مرتب نمود و طبل جنگ کوفته سوار
شد از ان طرف حاضر علی خان و اچل سنگه نیز تهیهٔ جنگ نموده و صفوف را آراسته برسنگر خود مستعد ایستاد چون
خادم حسن خان مع فوج خود نمایان شد سپاه حاضر را که خوف و هراس وافر مستولی گردیده احکام بیم و امید از
خادم حسن خان نیز رسیده بود بمجرد دیدن طلیعهٔ لشکرش بی تحریک سیف و سنان گریزان گشته راه فرار پیمودند
و بخانه خود رسیده آسودند حاضر علی خان عاجز و حیران گشته بچابکی و چالاکی بدر رفت و رفت که رفت ظاهرا
راه کوهستان گرفته بیرون از حدود محروسه این صوبه ها سر برآورده در انجا بسر برد و در عهد عالیجاه
میر قاسم خان باز آمده مدتی در قید او ماند بعد از آن از وی چیزی مسموع نشد و خادم حسن خان مظفر و منصور داخل
پورنیه گردیده در خانه های بنا کرده صولت جنگ نزول نمود و فرمان داد تا تفحص کرده اچل سنگه را حاضر کنند
آن احمق بامید آنکه متصدی پیشه ام و بدنامی بر سر حاضر علی خان افتاده چنان تعرضی با من نخواهد بود غائب
نگشته گرفتار آمد خادم حسن خان کاغذ جمع و خرج ازو گرفته هر کرا با وی پیوسته و چیزی از حاضر و او بدست آورده
بود استرداد نمود و اکثر فراریان را بی آبرو کرده مع شیٔ زائد از انچه گرفته بودند بمعرض وصول در آورد و مردم
را بالطعن و کنایه بر قدر سلیقه اش وفا نمود و رنجانید و زر وافری با بدنامی اندوخت درین ضمن میر محمد کاظم خان
حسب الطلب رسید و با خادم حسن خان ملاقات نموده بعد روزی چند مرخص شده نزد میر محمد جعفر خان رفت و
خادم حسن خان مشید الارکان گشته بانتظام ممالک متعلقهٔ خود پرداخت بعد چند ماه رتن پان منجم که دهات بخشیدهٔ
سیف خان و صولت جنگ در پورنیه داشت بگمان آنکه امرا را با منجمان که کارشان همین خوشنود نمودن اغنیا بسخنان
دروغ بی اصل است کینه نمی باشد خادم حسن خان با من کینه چرا داشته خواهد بود در رفته با او باید ساخت و دهات
را متصرف باید شد چون رسید خادم حسن خان باستهزا شروع نموده گفت رتن پان جیو ساعت را خوب سنجیده از
خانه بر آمده باشید گفت نواب مدار کار ما همین است که تحقیق و تنقیح ساعت برای دیگران می کنیم برای خود
چگونه قصوری کرده باشیم گفت حاضر را هم خود ساعت سعدی گفته در میدان آورده بودید منفعل شد بمجرد انفعال مردم
را گفت که این گیدی را برده بینی او را ببرند تا قدر ساعت شناسیش برا و دیگران عیان گردد و حسب الحکم او بعمل
آمد و میر محمد جعفر خان با جمیع لشکر و حشم تهیهٔ رفتن عظیم آباد نمود ❊

ذکر نهضت نمودن میر جعفر خان از راج محل بطرف عظیم آباد و ساختن راجه رام نارایـن

باکرنل کلیفت و محفوظ ماندن از شر و رو برگشتن میر محمد جعفر خان مشغوف و مسرور

چون تنبیهٔ میر محمد جعفر خان بر راجه رام نراین جز ما معلوم شد رستگاری خود و پایداری دولت منحصر در اتفاق با جماعهٔ انگلیشیه دید چه اعتمادے
بر قول و فعل میر محمد جعفر خان و اتباعش نداشت ناچار با گینڈال ساخته او را وکیل خود گردانید و گفت بنحوے
خاطر خواه من خطے بمهر و دستخط کرنل کلیفت تحصیل نموده باید آورد تا من مطمئن خاطر گشته حاضر شوم و مسوده درست کرده داد
گینڈال نزد میر جعفر خان رسیده ظاهر نمود که بے توسط صاحبان انگلیشیه رام نراین حاضر نمے شود اگر خطے از مهر و دستخط
ایشان برسد مقدمه بزودے سطے می شود و الا خدا سے داند چه صورت گیرد جواب یافت که چه مضائقه گینڈال باسنشے
ساخته و مسوده خاطر خواه خود نویسانیده رو برو آورد چون میر محمد جعفر خان چندان خط و سواد نداشت و در نشهٔ بنگ که
مستی لازم او ست خصوصاً بعد طعام بهیچ کارے نمی پرداخت مزاج شناسان وقت دیده مسوده را آوردند بدماغی
ناخواسته متوجه خواندن نشد گفت مضمونش بگوئید مناسب مزاجش ظاهر نمودند پروانگی داد که پیش کرنل کلیفت برده مطابق همین نویسانیده
بیارید گینڈال کار خود کرده بزودی نزد کرنل کلیفت رفت و موافق مسوده خط نویسانیده گرفت و کرنل مسوده را نزد خود
نگهداشت مضمون آنکه شما بخاطر جمع بیائید حفاظت جان و آبرو و مال و صوبه و عدم درخواست محاسبه از شما ذمه ماست و
گینڈال انها بجا پر پرواز بطرف عظیم آباد برگشاد و رسیده براجه رام نراین مژده رسانید و خط را داده دیده و مطمئن گردیده
ارادهٔ رفتن باستقبال و ملاقات میر محمد جعفر خان جزم نمود و ساعتے دیده نقل مکان کرد بنده را که تالیف قلب نموده اغلب
خواهان ملاقات بود و مشمول اشفاق و عنایات می نمود ضرور افتاد که مماشات و مدارا تے با او کرده آید بنا برین
در مکانے که نقل نموده و روزے مقام داشت رفتم محقر رقعه نوشته بدست او دادم حاصل مضمونش آنکه هیچکاره ها هم گاهے
بکار می آیند اگر مناسب داند بنده نیز همراه باشد بر رقعه همان ورقه دستخط نمود که من بالفعل در تشویشم میروم امام حسن
اخلاص شما در نظر جلوه گر و فرصت را منتظرم انشاء الله تعالی بعد معاودت با کامیابے خدمتی که از دست برآید سعادت
خواهم شمرد مرخص گشته بخانهٔ خود آمدم و او راست بخدمت کرنل کلیفت ثابت جنگ شتافت و سائر غیر گینڈال که محرم نبودند
ترغیب و دلالت بر رفتن نزد میر جعفر خان و اظهار قباحت ملاقات با جماعهٔ انگلیشیه با نواع مختلفه نمودند رام نراین که مرد عیار
بود التفات بگفتهٔ آنها نکرد و رفته با کرنل کلیفت ثابت جنگ ملاقات نمود او یکے از سرداران را همراه داد تا رفته بملازمت میر
جعفر خان رساند این سخن بر میر مذکور گران آمده در دل ملالے از رام نراین بهم رسانید بعد ملازمت فرمان داد که در خلاف
طرف خرگاهش رام نراین خیمهٔ خود کند چون او الحال مطمئن بود حسب الامر بجا آورد و باتفاق دو سه منزل طی نموده باغ
جعفر خان که متصل بآبادی عظیم آباد طرف شرقی بر لب آب گنگا واقع است معسکر گردید نقی علی خان و سید علی خان و غالب علی خان
اخوان فقیر بوساطت میر محمد کاظم خان برادر میر جعفر خان بملازمتش رسیدند و بنده بمعرفت میر محمد کاظم خان بخشی که فی الجمله نام
قرابتے و با آن عزیز آشنائی و حقوق دوستیهاے او و احسان سابق بابت جنگ سراج الدوله با شوکت جنگ برگردن
بود یک ملاقات بناچارے با میر محمد جعفر خان نمود چه فقیر را با او ضایع او قبل ازین نظامت و بعد از ان هم مناسبتے و یا
مجالست او بنا بر عدم مجانست رغبتے نبود و در مدت دو سه ماه اقامت او در عظیم آباد شاید یکبار یا دو بار دیگر بدر بار رفت
و هر بار باستماع تقریرات موحشه او زجرت خاطر و انتشار حواس بهم رسانید و خواهش مشاهده آن محفل مضمحل گردید بلے اغلب
اوقات بخانهٔ میر محمد کاظم خان بخشی گذرانیده دل خود را خوشنود میداشت و هر چند عسرت و تنگدستی بسیار در ان آوان

لاحق بود فقیر این شعر جناب شیخ حزین را اسکنه الله تعالی فی اعلی علیین متذکر بوده توے از کدورتها را بخاطر خود راه نمیداد
بیت مطرب ساغر برکش و ساقی شراب ده ✤ ایام را بحال و فلک را جواب ده ✤ میر جعفر خان را با میرزا شمس الدین آشنائی
دیرینه و نهایت بے تکلفی ها بود بلکه اندک مبلغی بطریق قرض بمیر جعفر خان در عهد سراج الدوله که ایام اضطرابش بود نیز رسانیده
در این اوقات مالک دفائن و خزائن سراج الدوله و سر صوبه را قابض گشت میرزا شمس الدین متوقع انواع مراعات بنابر حقوق
سابقه بود امابرعکس انچه مظنونش بود مشاهده نمود و کمتر در خلوت بار می یافت بخوف آنکه چون مرد خوش طبع بیباک و کهنه آشنا
است مبادا فرصت یافته کلماتے چند که موجب کسر شانش باشد بر زبان آرد روزے میرزائی مذکور صحبت خلوت وقت فرصت
دریافت میر جعفر خان خواست که عذرے گفته از اول زبانش را بند کند گفت میرزا صاحب من احسانهاے شما فراموش
نکرده از احوال شما غافل نیم لکن چه کنم که زرهاے موعود بصاحبان انگلیش رسانیدن و دیگر امور ضروریه را سرانجام دادن
واجب شده هر گاه او تعالی فرصتی و وسعتی بخشد از خدمت شما قاصر نخواهم بود میرزا که دل سوخته و خفگی هاے اندوخته چند ماه
داشت گفت نواب صاحب احوال خود را زیاده برین نفرمایند که مرا رقت می آید و چه کنم که سراج الدوله خانه مرا غارت کرده
والا درینوقت هم خدمت را سعادت مے شمردم میر محمد جعفر خان را که جواهر زواهر وافر بدست افتاده و تمام عمر خود در آرزوی
آن بر باد داده بود بسیار مے پوشید چنانچه در هر دو دست از هر جوهر یک سمرن و این سمرن ها شش هفت در یک دست
جمع مے شد و مالاهاے مروارید علے هذا القیاس سه چهار عدد در گردن مے انداخت آن روز هم بهمین هیئات بود میرزا
شمس الدین گفت سنگے چند که در دست و گردن خود بدولت است چیزے نیست که بکار کسی آید آما اینقدر رهست که اگر باین
دست طپانچه بر روے این مخلص مے زدند راحتے و مسرتے بدل من می رسید چون میرزائی مذکور هم همراه میر جعفر خان
بعظیم آباد آمده بود کسے بخان مرقوم خبرے دروغ از راه عداوتے که با میرزا شمس الدین داشت رسانید که آدمهای میرزائی
مذکور با مردم کرنل ثابت جنگ منازعه و خانه جنگی نموده اند اتفاقاً بعد لمحهٔ میرزا هم حاضر شد مجمع عام بود و چه عجب که من هم آنجا
روز بوده باشم بمجرد ورود میرزا شمس الدین میر جعفر خان او را مخاطب بلکه معاتب ساخته گفت صاحب مردم شما با آدمهاے
کرنل صاحب می جنگند نمیدانید که کرنل کیست و مرتبه اش چیست میرزا شمس الدین برپا ایستاد و بابانگ بلند گفت قبله گاه مرا
چه یارا که با کرنل صاحب طرف توانم شد من هر صبح برخاسته خر کرنل صاحب را سه کورنش میکنم با کرنل صاحب چگونه برابری
خواهم جست و این کنایه بود بطرف او که با وجود عدم لیاقت نظامت بطفیل کرنل مرقوم بآن مقام و مرتبه رسیده
القصه بعد چندروز میر محمد جعفر خان را که انفراغ از عیش و کامرانی و تماشاے رقص و سرود زنهاے آن دیار میسر آمد اراده
دادن صوبهٔ عظیم آباد به برادر خود میر کاظم خان نمود و محاسبهٔ مداخل صوبهٔ مذکور راز رام نارائن درخواست او که
برای همین روزها توسل به کرنل ثابت جنگ و اصحاب انگلیشیه جسته بود با کرنل کلیت ظاهر نمود کرنل بمیر جعفر خان پیغام
ممانعت ازین امر فرستاد میر جعفر خان بوضع گفت گوئے که داشت بهآشفته جواب داد که صاحب چه معنی دارد صوبه را که
برام نارائن بدهم و برادر خود را محروم گردانم برای چه و برای که کرنل باز گفته فرستاد که من برای همین روزها اول با شما در
مرشدآباد که خواهان رفاقت من شدید و تکلیف رفتن همراه خود نمودید راضی نبوده مانع شما بودم که ما مردم راه همراه نبرید و در کارهای
مالی و ملکی خود دخیل نگردانید که اکثر کارهاے شما مطابق ضوابط و آرای ما نخواهد بود و هر گاه پای من در میان باشد چاره از مزاحمت
و ممانعت اطوار و افعالیکه موافق قواعد مقرره و عهود معینه ما نباشد نداریم بنابرین مداخلت ما در معاملات موجب رنجش و

افتراق و باعث تبدیل وفاق بنفاق خواهد شد بخاطر شما نباید اکنون که ما را آورده اید علاوه خط استمالت متضمن عهد و پیمان بمهر و دستخط من نویسانید چگونه خلاف عهد و نقض پیمان بعمل میتواند آمد میر جعفر خان انکار مضمون خط و استدعای مسوده نمود ثابت جنگ مسوده را فرستاد چون مسوده خوانده شد میر جعفر خان انفعال کشیده با منشیان و گنیڈال در آویخت آخرها هم رد و بدل چنانچه باید نموده باتفاق ملازم ساختند که ما مسوده را در حضور گذرانیده و بمضمونش مطلع گردانیده ایم الحال بنا بر هجوم مشاغل و غلبه نسیان از خاطر عاطر جسته و فراموش گشته است خلاصه میر جعفر خان را چاره غیر از استرضای کرنل و رام ناراین نماند و از اظهار اراده خود نادم گشته شروع برضاجوئی رام ناراین نمود و برادر بیچاره خود را به نوید و امید مراحم و اعطاف دیگر خوشنود گردانیده همراه خود و در زمره امیدواران گرفت و کامگار خان هنین که دیرینه آشنائی با خان مرقوم و از ابتدای تسلط نیز عرایض نیاز نگاشته خوشنود داشت بامید غور رسی در رفع مناقشه که با راجه سندر سنگه داشت حسب الطلب میر جعفر خان در حضورش آمده بوعدهٔ امروز و فردا شادمان بود و راجه سندر سنگه از دانائی و خوبی خود توسل برام ناراین که داشت دست امان بر نداشته میر جعفر خان را مثل سائر الناس میدید و گاه گاهی آمد و رفت در بارش می نمود چون مقدمه رام ناراین صورت گرفت و مبلغی معامله او بتمانت پذیرفت کامگار خان که از مدتی بانتظار ایفای وعده امیدوار بود بر وفق ایمای رام ناراین بپاس خاطر راجه سندر سنگه مقید گردید و میر محمد جعفر خان از انتظام امور نوعی که مذکور شد فراغت یافته اجماع فقرای قلندر که باصطلاح میلهٔ نامند نموده طعامی لائق خورانید و سر فقیر یک روپیه داد و بعد از آن سرگرم نشاط هولی گردید و جاها را رنگین ساخت و ارباب لهو و لعب و اصحاب عیش و طرب را بنواخت درین عرصه رام ناراین که بر احوال فقیر اندک توجهی داشت برای واگذاشتن جاگیرات قدیم پرگنه چلاد و داهای مونگیر و دهات بنی نگر و مولانگر بمیر جعفر خان التماس نمود و میر جعفر خان ناچار پاس خاطرش ضرور شمرده اذن داد و رام ناراین این احوال را به بنده گفت و میر جعفر خان چون دید که این کار تمشیت یافت و نقی علی خان برادر فقیر که با خان مرقوم دیرینه آشنا بود و همیشه آمد و رفت بخدمتش می نمود بیشتر خود چنانچه ایمای بدان رفت توقعات عظیمه داشت بالفعل هم بتجدید مصاحبت امیدوار کارها بود خواست که بار احسانی بر سر نقی علی خان گذارد و او را از سر خود واکند بنقی علی خان فرمود که صاحب درباره جاگیر خود اگر امری منظور باشد سوالش بیارید تا من دستخط کرده دهم نقی علی خان مافی الضمیر او را یافته ناچار سوال واگذاشتن جاگیرات مذکوره نوشته برد و میر محمد جعفر خان بنام راجه رام ناراین دستخط کرده داد و هر دو کس را خوشنود نموده داعیه معاودت نمود چند روز در چهل ستون که بنا کردهٔ هیبت جنگ مرحوم بود رسوم هولی را باهتمام تمام بتقدیم رسانید دوسه روز از موسمش چون باقی ماند در ریگستان دریای گنگا که در میان اندک آبی جاری داشت عبور نموده سراپرده ها برپا کرده و شور هولی بیوم النشور مشابه ساخته آخر روز از ایام معهوده اش که باعتقاد هنود روز خاک بیزی بر سر و روی همدگر است این عمل هم خاطر خواه خود و هوا خواهان بانجام رسانید و داد رنگ آمیزی و خاک بیزی داده معاودت بشهر عظیم آباد نمود و از آنجا عازم مرشد آباد گشته اول بزیارت مقابر بهار خصوص مرقد شاه شرف بن یحیی منیری که شیخ و مقتدای مردم بهار و قرب و جوار آنجاست رفت آرزوی کباب گوشت گاو با روغن تلخ سرشف که گزگ تاڑی نوشان آنجا بسیار دوست و میگفت که در آنجا خاطر خواه خورده خواهد شد شنیده ام که بعد ورود در قصبه بهار لسکنهٔ روشناس آنجا که در تیاری کباب مذکور شوری داشتند فرمایشها نمود و هر کسی درست کرده آورد و بعضی از آنها مورد تحسین و آفرین بسیار و برخی کمتر درزمره

موردِ ملازمت شده‌اند والعهدة علی الراوی

ذکر مجملی از سوابق احوال راؤ شتاب رای و عروج او بمعارج این عاریت سرای

راؤ شتاب رای اول بیوتات نویس خانهٔ آقا سلیمان غلام گرجی خان دوران امیر الامرا و خانسامان صمصام الدوله پسر امیر الامرا مذکور بود و بتقلیل مواجبی ملازم سرکار گرجی مرقوم آخر بنا بر رشد و تمیزیکه در جبلت آن عزیز بود بمرتبهٔ اعلی ترقی نموده مدار المهام سرکار صمصام الدوله به نیابت آقای خود گردیده رائق و فائق مهمات گشت چون احوال شاهجهان آباد آشفته و اوضاع آنجا را برهم یافت سکونت دران شهر لائق حال خود ندیده دیوانی پادشاهی عظیم آباد و قلعه داری رهتاس و خدمت محالات جاگیر صمصام الدوله مذکور بنام خود گرفته با وضع شایسته و اسباب درست لائق حال خود و اندک مایهٔ زریکه اندوخته بود بعد ورود محمد جعفر خان بعظیم آباد رسیده اول ملاقات با راجه رام ناراین نمود و بوساطت راجه مذکور ملازمت میر محمد جعفر خان حاصل کرد چون هوشیار بود دریافت نمود که رام ناراین دخل دیگری درین صوبه و مداخلت او بر کارهای مامورهٔ بنا بر دوستی خواجه محمد علی خان که بیشتر جاگیرات صمصام الدوله که سپرداو بود نمی خواهد و میر محمد جعفر خان مردیست از همه امور غافل بنا برین وقت معاودت میر محمد جعفر خان بمرشد آباد در رفاقت کرنل کلیف بهادر ثابت جنگ اختیار نموده همراه او تا به شهر مذکور رفت و با کرنل مرقوم بگذرانیدن تحف و هدایا توسل و اخلاص بهم رسانیده بوساطت او کارهای خود را خاطر خواه برآورد و اسناد و احکام در مداخلت و معاونت کار خود بنام او از مهر کرنل مذکور و بوساطت او بمهر میر محمد جعفر خان حاصل نموده بعظیم آباد برگشت و در کارهای مذکور چنانچه باید دخیل گشته بحسن شعور خود و سلیقهٔ کاردانی رام ناراین را هم در چند روز از خود راضی ساخت و در دل او هم بنوعیکه باید جا کرده روزگار بکام و آرام و عزت و احتشام بسر می برد

رجوع به بقیهٔ قصهٔ عود میر محمد جعفر خان و لواحق آن ❊

نقی علی خان برادر فقیر بپاس اخلاص تا بهار مشایعت میر جعفر خان نموده برگشت و بنده را هر چند میر کاظم خان بخشی سماجت‌ها کرد و می گفت که شما را کاری با ناظم عهد و اولادش نخواهد بود مگر گاهی بعد ماهی یکبار رفتن بدربار اتفاق خواهد افتاد و پانصد روپیه مدد خرج ماه بماه من خواهم رسانید فقیر را بنا بر انزجاریکه از اوضاع و اتباع میر محمد جعفر خان و از فقدان لیاقت و قدردانیهایش بود اراده رفتن هرگز نشد و راجه رام ناراین هم امید وار میداشت بهر صورت چون مقدر نبود و بنده تا بکنتهٔ پورنجیه میر کاظم خان بخشی و روح الدین حسین خان رفته و از دوستان استرخاص نموده روزیکه کوچ لشکر بطرف باره رستهٔ مرشد آباد و نهضت میر محمد جعفر خان بسمت قصبهٔ بهار شد فقیر معاودت نموده بخانهٔ خود برگشت سرداران انگلیشیه که همراه میر محمد جعفر خان آمده بودند از انجمله بود مستر واچیه و مستر امیط و این هر دو را با میر عبد الله بن میر غلام علی صفوی که نسبش بپادشاه فلک بارگاه شاه اسمعیل صفوی الموسوی جد سلاطین صفویه ایران و درة التاج صاحب خردان جهان می رسد نهایت دوستی از عهد اقامت شان در عظیم آباد که بکار کمپنی خود مامور بودند بود و جد بزرگوارش که وارد هندگردیده برادرزادهٔ شاه طهماسپ ماضی خلف صاحب شرف شاه اسمعیل است در هنگام فترت ایران که در عهد سلطان محمد بن شاه طهماسپ بنا بر عدم اعتبارتش روی داد و آخر فرزند اقبال مندش شاه عباس اول غفران مآب علاء [illegible]

از بیخ و بن برکنده بود و بنای سلطنت را بشیدتر از سد اسکندر ساخت بنا بر وجوهیکه در سیر سابقه مسطور است بهندوستان
دارمگر وریه واکبر پادشاه با او نبرد وغا باخته قندهار را بوعده های دروغ گذرانیدن ممالک سنده وغیره بطور رعایا وضمه متصرف
گردیده ایفای وعده خود نمود و شاهزاده کرده انجا سکه و خطبه بنام خود کرده بود از غم و غیرت بازی خوردن خود دق گرفته
رحلت نمود و بهادر و مش وانما و عبدالرحیم خان خانان شده به نمک نوکری تیموریه بقدر دولت سرفرو آورد و شهنواز خان نور الدین
و دیگر صفوی نژادان از طرف پدر که در هند چند خانه بوده اند و اکنون هم هستند اولاد همین داماد عبدالرحیم خانخانان اند مستر واچیه
که دران وقت از جمله عظمای جماعهٔ انگلیشیه و مرجع حکام بنگاله و عظیم آباد بود بسفارش میر عبدالله مذکور با رام نراین نائب
نظامت عظیم آباد نمود و هندوی مذکور بسر و چشم قبول نموده در ماهه لائق در سال صد سوار برای او مقرر ساخت و وکیل
و هی خود در اکثر امور مرجوعه با انگلیشیه پرداخت میر مذکور هم سید عزیز با خلاق نیکو متخلق و باکثر صفات حمیده متصف بود احوال
او بتقریبات مختلفه بمقتضای مقام درین صحائف انشاء الله تعالی اندراج خواهد یافت و مستر ایمیت بمدار المهامی کوٹھی عظیم آباد
از کونسل خود مامور گشته صاحب کلان کوٹھی عظیم آباد گشت زیر بوساطت میر عبدالله مذکور که با بنده دیرینه آشنا بود با مستر ایمیت
آشنائی وا دارا با من دوستی و اعتمادی بشعور فقیر هم رسید

ذکر معاودت نمودن میر جعفر خان بمرشد آباد و ازدیاد اقتدار میران پسرش و سوانحیکه درین عرصه در مرشد آباد و عظیم آباد رویداد

میر محمد جعفر خان بعد زیارت قبور مشائخ بهار و تفریح دران دیار تا حد مرشد آباد گردیده منازل می پیمود شنیده شد که [illegible]
باراده شکار از لشکر و فوج بطرفی بیرون رفته در راه با جماعهٔ از خواص و مردم ضروری شکار کنان و صید افگنان مراحل می برید
و درین عرصه که گویا بزعم او خلوت بود زنکهای خواننده و نوازندگان ساز بر هودج های فیل همراه او بخواندن و نواختن
ساز با اشتغال می نمودند و خود دران وقت دوستان را مخاطب ساخته می فرمود چرا یاران در جنگل منگل همین معنی
دارد و معنیش آنکه در صحرا اشارها نمی وعیش و کامرانی خلاصه باین دل خوشی و مسرت راه مسافرت پیموده و انتظام ممالک
بزعم خود نموده معاودت بمرشد آباد و در دولت خانهٔ مهابت جنگ مرحوم نزول نموده و استغراق تام در عیش و آرام بهم رسانیده
از هیچکار خبری نداشت و میرن نخوت و غروری موفور بهم رسانیده باوضاع اخلاف شاه جهان آباد خوشنود و سه
چهار هزار کس از ان جماعه را ملازم خود گردانیده و چون در عین جوانی بود و پدر را با وجود پیری بزنکه بازی و لوازم
آن عمل حریص می دید خود هم درانکار منهمک گشت و بانتظام امور ملک و دولت و ترفیه احوال سپاه و رعیت کمی
نمی پرداخت تا آنکه کار سپاه از فقر و فاقه بحدی کشید که بیچارگان آخر اسپها را در میدان سر داده بودند و آنها گیاه
بعد رسیده زمین خود سری چریدند و غیر از چند هزار کس که ملازم میرن و با مزاج و اوضاعش مشابهت داشتند بازنان و مصاحبان
میر محمد جعفر خان کسی را اوضاع معاشش منتظم نماند و اختیار این همه ملک وسیع که سلطنتی عظیم بود مدار در بار بدست
چینی لال و منی لال و اکنون سنگه هرکاره در آمده و جهانگیر نگر ڈهاکه باختیار راج بلبه دیوان میرن که در عهد شهامت
جنگ مرحوم پیشکار حسین قلی خان بود افتاد و بعضی از ممالک جنوبی مثل بردوان وغیره در تنخواه جماعهٔ انگلیشیه
بنا بر وعدهای موعود بود و هوگلی با میر بیگ خان مرحوم در جلدوی رسالت و سفارتی که با انگلیش نموده تشید
مبلغی و دولتی کرده عنایت شد و صوبهٔ عظیم آباد را مالک و مختار راجه رام نراین بود و پورنیه را خادم حسن خان

متصرف گشته زری دسپاهی جمع می نمود انچه باقی بود از مصارف بیهوده ناظم نمی افزود تا بکار سپاه واشباه آنها که مصارف ضروریه لازمیه بود آید حتی دلیر خان واصالت خان پسران عمر خان که واقعی از نیکان وشجاعان زمان وبرای محبت واخلاص میر محمد جعفر خان مورد عتاب سراج الدوله گردیده در معرض هلاکت بوده اند چون سراج الدوله کشته گردید رستگاری یافتند وهمیشه میر محمد جعفر خان باعانت آنها مستظهر وبنصرت شان نام ونشان برآورده ودرهمین بلا مبتلا بوده کسی بداد انها هم نرسید اگرچه هنگام نهایت دوستی وبی تکلفی وشکر احسانهای سرداران مذکور گوش نیمخانه گفتگوی او بود امابسبب عسرت معاش زیاده تر از دیگران مفلس قلاش بودند وفرقهٔ سپاه همه تباه گشته بجان آمده بود

ذکر اجتماع نمودن اکثر مردم برارادهٔ قتل میر جعفر خان وبرملاشدن راز ایشان وبدر کردنش خواجه عبد الهادی خان را وکشتن درا ثنای راه وکشتن میرن میر محمد کاظم خان را بعد چند ماه

چون یکسال وسه ماه از ایام حکومتش گذشت وسپاه را کار بجان وکارد باستخوان رسید خواجه عبد الهادی خان واکثر جماعداران وبعضی از سرداران باهم متفق گردیده وعهد وپیمان درمیان آورده قاصد آن شدند که میر محمد جعفر خان را ازمیان بردارند ومحضری درینباب نوشته مهرها زدند میگویند میر محمد کاظم خان نجفی هم درین امر با خواجه عبد الهادی خان شریک وموافق ومهراو بران محضر بود واما از منتسبان او مسموع شده که یکی از رفقای او مولوی مصطفی نام که عجب شخصی ناتمام وننگ ایمان واسلام مدار الهام رساله ونجفی گری میر کاظم خان بود وخان مرحوم مرقوم بنابر اعتمادی که براو داشت خانهٔ خود باو سپرده مهر خود را هم حوالهٔ او کرده بود وبرادران مولوی خصوص میر جان محمد را عنایت اختصاص با میر محمد جعفر خان بود بایمای او واراده پیش آمد خود مهر میر کاظم خان را بران محضر زده از نام دیگران ومضمون محضر آگهی بهم رسانید. درایام عاشورا ارادهٔ اهل اجماع بود که هرگاه میر جعفر خان بامام باڑه عمارت سراج الدوله که عبارت از تعزیه خانهٔ سید الشهدا حسین بن علی است علیهما السلام بعادت معهود شبها بیاید وقتی فرصت یافته براو دست اندازی نمایند وکارش تمام سازند چون ماه محرم دیده شد ومیر محمد جعفر خان آمد ورفت آستانه مذکور درشبها شروع نمود شبی خواجه عبد الهادی خان با جماعهٔ متفق قاصد اینکار درایوانهای پهلوی دروازه آن مکان نشست وبمصداق مصرع مشهور مصرع نهان کی ماند آن رازی کزو سازند محفلها میر محمد جعفر خان براین ماجرا پی برده وبرپالکی خود سوار شده ازان مکان بدر رفت وخواجه عبد الهادی خان بکاریکه درخاطر داشت جرأت نیافت میر کاظم خان متعاقب میر محمد جعفر خان برآمده نوای برخواجه عبد الهادی خان کشید این احوال هم مردم مستخبر بمیر جعفر خان رسانیدند واز استماع این حکایات متوحش گشته آمدن دران مکان موقوف نمود وبا خواجه عبد الهادی خان ودیگران بدگمان گردید واراده های مردم که در دل بود ببرز با بنها آمده نقل هرمجلس گشت میر محمد جعفر خان درتفحص افتاد مولوی مصطفی مذکور واقعهٔ محضر ونام کسانیکه مهر شان بران بود مشروحاً با میر محمد جعفر خان ظاهر نمود ودیگران هم که آگهی داشتند برای مخلصی خود وبامید نجات از دست میر محمد جعفر خان ولسپرش در اظهار با مولوی همداستان شدند وخواجه عبد الهادی خان را مجال عذر واخفا نمانده هنگامه طول کشید چون خواجه عبد الهادی خان حیاتی داشت درخانهٔ خود مستعد مدافعه نشست ومیر کاظم خان کلام آسلی راع اطفال خود دربار آورده حضور میر جعفر خان ومیرن بقرآن مجید قسم خورده برائت ذمه خود نمود ورسالهٔ خود را

برای وفیهٔ بدگمانی بطرف کنانیده از خدمت بخشیگری استعفا کرد تا تنها با عیال و اطفال فارغ البال بسر برد تا ماسوای نگرده میرن و پدرش کینهٔ او را در سینهٔ خود ذخیره نمودند و خواجهٔ عبد الهادی خان را بر طرف و پیغام بر آمدن از حدود ممالک محروسهٔ خود دادند او قبول نموده و اسباب خود را بر کشتیها بار کرده همراه گرفت و خود با معدودی روانه گردید حاکم وقت و لیسپر بلند اختر ش بحکام راج محل و ستخطان تلیاگڈهی مخفی حکم فرستادند که خواجهٔ عبد الهادی را رد و چند کس معدود همراه وارد نگذارند که زنده بیرون برد و افواج محالات مذکور و مردم متعینهٔ حضور که جماعهٔ افاغنه روهیله بودند ظاهرا در اوائل ماه صفر سنه یکهزار و یکصد و هفتاد و دو هجری حسب الحکم در عقب او بر آمدند او بنا بر همراهی کشتی آهسته راه طی می‌کرد اینها بزودی در میدان شاه آباد اواسط ماه مذکور خود را رسانیده دیدند که خواجهٔ عبد الهادی خان مع کشتیها در همین میدان کنار آب گنگا سی رود ارادهٔ کاریکه مامور بآن بودند نمودند او نیز ملاحظهٔ مردم مذکور نموده دریافت که کیستند و طالب چیستند مردانه وار خود را با سه چار رفیقی که داشت بسلاح بیاراست و بر اسپهای خود سوار شده کشتیهای اموال را تخته ها شکست و درعین دریا غرق گردانید و خود مقابل اعدا گردید و دلیرانه کارزار نموده کارنامه بر صفحهٔ روزگار بیادگار گذاشت نقل می‌کنند که هر سوی تاخت کرد هر کجا که ده مردم از پیش روی اوی گریختند و از دور به تیر و گولهٔ بندوق مجروحش می‌نمودند باستقلال تمام خود مع هر چار رفیق تا دم آخر کوشیده شربت ناگوار مرگ را بگوارائی نوشید و در پهلوی مسجدیکه متصل آبادی شاه آباد زیر درخت برگد بالفعل آرامگاه و محل فرود آمدن مسافرانست مدفون گردید

مجمل احوال رام نارائن و عظیم آباد و بنا بر انتظام اخبار

راجه رام نارائن بعد معاودت میر محمد جعفر خان بطرف مرشد آباد برای تنبیه لشن سنگه زمیندار سرس کتنهه که بمنشا هه انقلاب سراج الدوله از مالگذاری دست کشیده دو کانی برای خود چیده بود با فواج لائق و اسباب مناسب مع بابو پهلوان سنگه و برادرش بابو سوتهر سنگه که زمینداران معتقد رچین پور و سهسرام از افضال و انعام مهابت جنگ شده بودند ارادهٔ بر آمدن نمود و قلیل و جهی بهای فقیر مقرر نمود پیغام داد که این قدر خود بن از خانه خود خدمتگذاری می‌کنم و در جاگیرات شما که اختلال پذیرفته نیز عمل و دخل کنانیده می‌دهم چون فقیر ابتدا ترک رفاقت میر محمد جعفر خان مصمم نموده همراه میر کاظم خان نرفته بود چاره غیر از استرضای او ندیده بهرچه مقرر نمود در ساختم چه توقع مداخلی از محاصل جاگیر بقدر خبط خود نیز بود بهر صورت چون راجه مذکور بر آمد فقیر هم مع برادران همراهی گردید و لشن سنگه زمیندار صباحی چند بقلعچه های خود استظهار نموده انقیاد نه نمود آخر مغلوب الهراس گردیده امان در وسای لشکر رام نارائن را برای حفظ جان و آبروی خود ضمان طلبید بعد پذیرائی ملتمسات بملاقات رام نارائن آمده معاملهٔ خود را انفصالی داد و نارائن سنگه پسر برادر زادهٔ خود بهیکم سنگه را برای بقایای سرکار رهینهٔ عمال گذاشت این بهیکم سنگه را عمام و پدرش پرورده و بعرصه آورده والد مرحوم بوده اند اما در زمانیکه سراج الدوله ما را اخراج از عظیم آباد نمود و محالات ملوکه جاگیرات هم همان محالات بود متصرف گشت و بعض قلعه داران را که با خود موافق نه دانست بدر کرده دیگران را در ان مکان گذاشت و قلعهٔ دار قلعهٔ سطی نگر را که راجپوت منتڈیار و از اقربای آن بدکردار

و بنی عم زمیندار چہ کانوان بود بدستور بحال و برقرار داشت راجہ رام ناراین موافق عہدیکہ کردہ بود خاطرداری فقیر و در ظاہر امتثال امر میر جعفر خان در بارہ نقی علی خان برادر فقیر مرعی داشتہ مبالغہ و اہتمام تمام در خالی نمودن قلعجات محالات جاگیرات ما با بھیکم سنگہ نمود و لپسرش نراین سنگہ راکہ در سن دہ دوازدہ سالگی بود بطور ضمان و یرغمال ہمراہ گرفت و نقی علیخان را حسب الاستدعای ایشان برای انتظام محالات جاگیر رخصت و معدودی از ملازمان خود را چندروز بنابر اعانت متعین نمود و بندہ را بنابر مصاحبت کوششی ہمراہ گرفت نقی علی خان چندروز دران مکان محنت نمودہ بعضے جاہا را مسخر ساخت اما قلعہ دار علی نگر با یما و اشعار بھیکم سنگہ قلعہ راکہ خالے از متانتے نبود نگذاشتہ مستعد مدافعہ گردید بندہ این ماجرا ہا رام نارایں ظاہر کرد و او براجہ سندر سنگہ زمیندار سنوت در باب اعانت نقی علی خان و گوشمال قلعہ دار و تنبیہ بھیکم سنگہ نگاشت بندہ ہم درین باب خطے براجہ سندر سنگہ مذکور نوشت چون راجہ مذکور مرد معقول و ممنون احسان والد مرحوم بود و بمقتضای حقوق شناسے فراموش نکرد و از جمیع زمینداران صوبۂ عظیم آباد جاہ و اقتدارش زیادہ تر و لعنایت مہابت جنگ صاحب نوبت و پالکی جہالردار و فی الحقیقۃ لائق آن بود بجبر دو ردو خطوط مذکور بقلعہ دار علی نگر تہدیدات بسیار و بہ بھیکم سنگہ نیز کلمات تنبیہ اشعار نگاشت و اشقیای مرقوم ملوم و مذموم گشتہ دست ازان مکان و از عناد و لداد برداشتند و قلعہ دار با نقی علی خان رجوع نمودہ معاملہ آن محالات منتظم گردید و بندہ مع والدہ و دیگر اخوان در شہر عظیم آباد بر فاقت رام نارایں صرف اوقات مے نمود از برادران سید علی خان بہرصورت ہمیشہ با من شریک و از دیگر برادران بحال من مہربان تر بود و صرف اوقات و معاش باتفاق مے نمود نقی علی خان بگمان آنکہ رعایت و انگذاشتن جاگیرات بپاس خاطرش میسر آمد اندک بے انصافی با دران اوقات کار فرما بود اما الحمد للہ الحال شفقتے کہ اخوان را باہم باید دارد و لیکن بنابر تباین سلیقہ و ترفعے کہ در نفس او فطری است در اکثر امور برای خود استبدادی نماید و در مناب ناگزیر اولاعاجست اما الحال کہ بپایان زندگانے در رفق و وفاق احق و الیق و محامد این شیوہ ثابت و متحقق است و در نفاق و شقاق افزودہ معاندت را از حد بدر بردہ اللہ تعالے ہمگنان را توفیق وداد و وفاق بخشیدہ بر صراط مستقیم خیرات و مبرات مستحکم نگہدارد۔

رجوع بذکر احوال مرشد آباد و بنابر انتظام اخبار و اظہار احوال و افعال حکام آن بلاد

میر محمد جعفر خان مع پسر خود میرن کہ چشم و چراغ خاندان و سپہ سالار پدر بزرگوار در زمان خود بود و بعد الفراغ از قتل عبد الہادی خان اندک اطمینان و تسلط بر زیردستان بہمرسانیدہ کلاہ گوشہ نخوت بآسمان مے سائید و میرن در ارادہ کشتن میر کاظم خان کہ از رسالہ و خدمت بخشیگری کنارہ گرفتہ و تقصیرہای غلاظ و شداد از خیالات فاسدہ براءت جستہ گوشہ عافیت گزیدہ بود و تنہا با معدودی از خدمتگاران آمد و رفت دربار برای رفع سوءظن پیش میرن مے نمود باطناً نہایت سماجت و مبالغہ داشت چون موسم سرما بود و میرن بازی کاغذ بادپرانی و پتنگ جنگانی با میر کاظم خان بنابر غافل ساختن او اختیار نمودہ تکلیف آمدن او ہر شام بشرط ہوا برای شغل مذکور فرمود آن بیچارہ را ناچار بازی مذکور اختیار افتاد و لپسر رشتہ بازی مذکور در دام اجل گرفتار آمدہ قطع رشتہ حیات او گشت تبیین این احوال آنکہ سید مذکور چون مامور بود ہمیشہ برای بازی مذکور اول پیش میرن مے آمد و بعد ازان مقابل خانہ میرن در ریگ مہاگیر ستے استادہ بآن شغل مے پرداخت روز شنبہ بیست و یکم ماہ ربیع الثانی سنہ ہفتاد و دوم از مائۃ دوازدہم ہجرت وقت عصر بے یراق

دوپٹه در کمر بسته بدستور معهود پیش میرن آمد میرن دو سه صد نفر از قوم افغان روهیله که بقیۀ فوج شام و خون آشام سا داتند و برای
همین قسم کارها نگهداشته مجاور در دولت سرای خود ساخته بود به بعضے از انها که معتمد علیه او بوده اند اول صبح مخفے حکم داده بود
که امروز میر کاظم خان بعادت معهود چون حضور من آمده بیرون رود اندکے از سر دروازه دورتر هر گاه بر پالکے خود اراده سواری
نماید همانوقت کارش را تمام نمایند آن جماعۀ با دل پر از کین در کمین بودند میرن مبالغه در پرانیدن و جنگانیدن تپنگ نمود میرزا
عبدالله خلف مرحوم میرزا محمد معروف بآقا میرزا داروغه خزانۀ شجاع الدوله مرحوم ناظم بنگاله نیز درین بازی راغب
و آن روز حاضر بود و آزاده را فقت دران بازی با میر کاظم خان نموده برخاست چون اجلش مقدر نبود ایزد تعالے
سببے مهیا نموده او را صیانت نمود بیانش آنکه میرن اگرچه اراده کشتنش در سر نداشت اما باندیشه کشف راز مصالحت هم نمی
توانست و راضے برفتن او همراه میر کاظم خان نیز نبود دران وقت متحیر گشته نمی دانست چه کند تا آنکه میر کاظم خان دو سه
قدم راه رفته خود برگشت و گفت که وکیل راجه ندیا برای ملازمت حاضر است میرن گفت بطلبید و میرزا عبدالله را گفت
تا ایشان بیایند شما خود رفته تپنگ بپرانید میرزا عبدالله بیرون رفته بکار خود پرداخت و فے الحقیقت خدا حفاظتش
نمود و الا این بندۀ خدا هم عبث عبث در معرض هلاکت بود بیت قتل این خسته بشمشیر تو تقدیر نبود ٭ ورنه هیچ
از دل بے رحم تو تقصیر نبود ٭ بهر صورت میر کاظم خان لمحه که زندگانیش باقے بود توقف نموده ملازمت وکیل کنانید
و بعد از آن برآمد غافل که بر این کار مستعد و تیار بودند چون از دروازه گذشته پا بر پالکے خود گذاشت بر سرش هجوم
آورده یکے کاردوا فغانے که نصف شمشیر است در پهلوے او زد که از طرف دیگر بیرون جست و دیگران بشمشیر و کارد بدنش
را پاره پاره و بصحراے عدم آواره کردند اللهم الحقه بآبائه الصالحین میرزا عبدالله این ماجرا شنیده متحیر برگشت چون ملاقات
کرد میرن در آغوشش کشید و تهنیت زندگے دوباره داد و بر کامیابے و کاروانے خود شادمانیها نمود و مے گفت
که کسے بر این راز غیر از لاهورے بیگ ابله با وجود اقرار و اظهار آقا و منقضے شدن
معامله با ظهار کمال رازدارے خود دران وقت انکارے نماید و مے گوید که جناب عالے خود چنین مے فرمایند اما فی الحقیقت
مرا هم اطلاعے نبود مخفے نماند که سید مقتول مذکور از سلسلۀ سادات نجف مختار و پسر سید عیسے عرب از بطن دختر خواهر عقیدت
خان بن امیر خان عمدة الملک ناظم کابل بود و امیر خان مذکور عمده و از عمده زادهاے ایران و از سلسلۀ میرمیرانیاست
و در هندوستان هم آباے او از روز ورود امراے عظیم الشان مرجع عالیان بوده اند و اصل شان نعمت اللهی الحسینی
است در بارۀ این فرقۀ عمده نجباسے یکے از شعراے ایران گفته بیت میرمیرانیان و صاعدیان ٭ پادشاهند و
پادشاه نشان ٭ بعد ازین سانحه زن مهابت جنگ و بے بے گسیٹے و بے بے آمنه هر دو دختران مهابت جنگ را مع
لطف النسا که معروف بزوجه سراج الدوله و مادر دخترش بود مع دختر سه چهار ساله او با وجود حقوق دایکے دیرینه و علاوۀ
آن احسان جدیدے که هنگام معاتب نمودن سراج الدوله میر جعفر خان را بے بے گسیٹے دختر کلان مهابت جنگ
زوجه شهامت جنگ با میر جعفر خان نموده با هانت رسانیدن اشرفیها باخفا به پاساخت مقید کرده در کمال ذلت و خواری
روانه جهانگیر نگر نمود دو سه ماهے بر قتل میر کاظم خان گذشته بود که آمد آمد شاهزاده عالے گهر بن عالمگیر ثانے که بعد احمد شاه
عماد الملک او را بپادشاهے برآورد شیوع یافت اما تا شیاع خبر [illegible] شاهزاده مذکور با محمد قلے خان معروف
بمیرزا کوچک پسر میرزا محسن برادر زاده صفدر جنگ وزیر به تسخیر بنگاله و عظیم آباد لبسپاه ملازم چیرے وصول

گشته حال آن جماعهٔ بگدائے رسیده بود چند بار تقاضاے شدید و محاصره دار الامارة هم بعمل آمد اما فائده بران مترتب نگشت یکبار به اجبار همراهیان دلیر خان و اصالت خان پسر عمر خان هم درین محاصره دار الامارة شریک بودند میر جعفر خان و فرزند دولتمندش احسان آنها بالمره فراموش نموده قاصد اخراج انها هم بود اما از شجاعت و سطوت شان که شیران دغا و نهربان بیجا بودند ترسیده بد ارا و مماشاة مے گذرانید تا آنکه خبر منصت شاهزادهٔ عالی گهر مع محمد قلیخان باراده‌ٔ تسخیر این بلاد از اله آباد بوضوح انجامیده متحقق گردید ازین ممر مضطر گشته بدلاساے سپاه و اخفاے اراده هاے تباه خود کوشیده قلیلے از وجوه مشاهره بسپاه رسانید و شورش جماعهٔ مذکوره را اندکے فرونشانید

ذکر آمدن شاهزادهٔ عالی گهر مع محمد قلی خان بتسخیر عظیم آباد و بنگاله و برگشتن بی نیل مقصود بمحض سفاهت و نادانی و بحال و برقرار ماندن حکام این دیار بتائیدات آسمانی

رام نراین نائب نظامت عظیم آباد چون جبلتش آمیخته بحیله و تزویر بود با میر محمد جعفر خان و اولادش صفائے نداشت اما بنا بر توسلے که با انگلیش بهم رسانیده بود ظاهر امریکه موجب التزام نقض عهد و دغا تواند بود بعمل نمے توانست آورد و در باطن خوشش بوده طلب فرصت مے نمود راجه سندر سنگه و پهلوان سنگه نیز بمقتضاے حقوق پرورش مهابت جنگ باخان مذکور راضی نبوده خواهان استیصال خاندانش بودند و فی الحقیقة آنکه اول مردم از کج خلقی و بدزبانی سراج الدوله و استخفاف او که اهانت با غرهٔ میر سانید بازاله او راضی شدند و گمان مے بردند که چون میر محمد جعفر خان مرد معمر دنیا دیده و عمرها در خدمت مهابت جنگ گذرانیده تا کجا شمهٔ از اخلاق و اعمال او درین کس نخواهد بود و بعد تسلطش بر وسادهٔ حکومت و ملاحظهٔ احوال او خصوص مشاهده اوضاع میرن که اعجوبهٔ روزگار بود حسرت و تاسف بر روزگار عهد سراج الدوله مے کردند و رحمة الله علے نباش الاول که مثل کهنه البته تجدید یافته وظیفهٔ زبان دانا و نادان بود میر محمد جعفر خان که همت او برایگان بخشے اموال مهابت جنگ هنگام بخشیگرے او در فرقه سپاه شهرت داشت محو و نسے گردیده ببخل و امساک قارون تبدیل و تشهیر یافت مے گویند که شخصے پرسیده بود که نواب صاحب جود یکه از جناب سامے مشهور و مردم و معروف بود الحال او را چه شد جواب داد که در عهد مهابت جنگ مال بیگانه و آب از دریا بخشیدن بود الحال که مال خود است دل نمے خواهد که پشیزے بعزیزے داده آید خلاصه احوال این ممالک که بگوشش محمد قلے خان ناظم اله آباد برادر زادهٔ صفدر جنگ متواتر رسید هر چند سر بے مغز خالے از شور داشت اما خالے از جبر آسته نبود داخل اله آباد که وجه کمے بود بران قناعت نکرده هوس تسخیر بنگاله و عظیم آباد و اڑیسه در دماغش جا گرفت با شجاع الدوله این راز را در میان نهاد او که از مدتے بدخواه و قاصد آوارگے محمد قلے خان از اله آباد بود باین امر زیاده ترغیب نموده شراکت خود درین عزیمت ظاهر ساخت و گفت شما پیشتر از من دران بلاد داخل گشته میخ غبار فساد شوید متعاقب من هم تهیه این کار را درست دیده بشما لاحق مے شوم و بنا برین گذاشته آمد که شاهزاده عالے گهر را که ملقب بشاه عالم و به ولیعهدے پدر خود شهرت دارد و از خوف عماد الملک آواره مے گردد بالفعل پیش نجیب الدوله نجیب خان افغان در میران پور گهنور ه است طلبیداشته و دراب یاست برداشته عازم دیار شرقیه باید شد محمد قلے خان عرائض نیاز متضمن استدعاے منصت و مشعر اراده مضمر بکر ربشاهزاده گماشته پیش خود

پیش خود طلبداشت شاهزاده که این روزها را از خدا میخواست مع رفقائے که داشت عازم اله آباد گشت و ظاهرا عرائض راجه سندر سنگه بوالد مرحوم و بخدمت شاهزاده نیز متضمن استدعاے امداد درین بلا در رفته راجه مذکور را هم خیال آراستن فوج و اسباب حروب عظیمه در سر جا گرفته بود و میخواست که اگر چنین کسے باراده تسخیر این مملکت برخیزد در رفاقت و اعانت او نموده انتقام سراج الدوله از میر جعفر خان بگیرد زیرا که عجب خصوصیتی با مهابت جنگ و نهایت حسن ارادت با او داشت و پهلوان سنگه را هم درین کار با خود متفق کرده بود و فی الحقیقت که عجب شجاعت و غیرت و شعور و پاس حقوق و دیگر صفات حمیده داشت اگر اجل امان میداد کار را بمتانت میکرد و آنچه مقدر بود بظهور رسید اما عمرش وفا نکرد و بهانه گردیدن در ملک خود و دیدن راجه رام نارایان از قلعه شکار برآمده معسکر ساخت و بتعبیه سپاه مے پرداخت ناگاه روز بسنت پنچمے که از ایام معروفه هنود است آمد و شیخ غلام غوث جماعه دار ملازم قدیم سرکارش که پسر شیخ عاصم قدوائے لکهنوے مشهور از بطن کنچنے بود و سندر سنگه او را بسیار دوست میداشت و از و بارها کارهاے عمده و جرأتها در حروب بظهور رسیده بود آمده درخواست هزار روپیه کرد و اکثر همین قسم مے شد که آنچه مے خواست بناز فرزندانه همان وقت میگرفت روزے چند قبل ازین بنابر همین سماجت ها سندر سنگه در مجلس خود بر زبان آورد که غلام غوث شجاعت و خوبیها از طرف پدر بسیار دارد اما این سماجت از طرف مادر در طبع او نهایت بد واقع شده و غلام غوث این سخن از مردم شنیده و چون مار بر خود پیچیده گفته بود که مرگ این برهمن بر دست من است اتفاقاً درین روز بسنت چون اجل هر دو رسیده بود مبالغه را از حد بدر برد سندر سنگه گفت غلام غوث این سماجتها خوب نیست مرا مهلت بده خواهم داد گفت نه امروز زر گرفته ترا برخاستن خواهم داد سندر سنگه خواست که برخاسته از دست او رهائے یابد غلام غوث دامن سندر سنگه را کشیده گفت بنشین و زر داده برو سندر سنگه گفت که دماغ را پریشان کردے عجب دیوانه این سخن گفتن بود که او در یک ضربت کار سندر سنگه تمام نمود و دو بے سنگه کهترے که مصاحبش بود و دیده خود را با و رسانید او را هم کشت و زخمے به بنیاد سنگه که برادرزاده و متبناے سندر سنگه بود زده بدر رفت و بر اسپ کسے سوار شده راه دریاچه پن پن گرفت صبور سنگه نام برهمنے از رفقاے سندر سنگه بفاصله سه چار کروه با و رسید و طعنه زد که چه گریزان میروے شرط مروے نیست برگشت و از اسپ فرود آمده با صبور مذکور مقابله نمود شمشیر غلام غوث بشکست و دیده با برهمن مذکور بکشتی درآویخت و او را بر زمین زد مردم ده که اجتماع نموده از عقب مے آمدند صبور آنها را بانگ زد که تماشا چه مے کنید قاتل مهاراج را بکشید آنها بر سرش ریخته از چوب و کتک و کارد و شمشیر کارش تمام کردند و سندر سنگه آن هوس را در دل با خود برد والقصه همراهیان شاهزاده که صاحب نام و نشان بوده اند همین چند کسند که نام آنها مفصل مے شود اوّل والد فقیر که مخاطب به بخشی الملک نصیر الدوله سید هدایت علی خان بهادر اسد جنگ بود دوم مدار الدوله خطابها ی دیگر او این وقت در ذکر فقیر بنود سوم فضل الله خان ممتاز الدوله همشیره اعتقاد خان کشمیرے فرخ سیرے چهارم نوبت خان پنجم منیر الدوله رضا قلی خان بهادر نادر جنگ ششم بهادر علیخان محلی خواجه سرا ناظران این اوراق گمان نکنند که راقم نام والد خود را در صدر جمیع اسامے بنابر پاس پدرے و پسرے جاے داده فی الحقیقة آنست که در هنگام عجز و اضطرار و برآمدن شاهزاده از شاه جهان آباد کسے را از نام آوران مجال آن نبود که رفاقت و اعانت شاهزاده از خوف عماد الملک وزیر تواند نمود پادشاه عالمگیر ثانے در غیبت عماد الملک که بطرف احمد بنگش و دیگر افاغنه بازاده خصومت با شجاع الدوله و دیگر مشورهها که میدانست برآمده بود و در احوال سلاطین و عظماے شاه جهان آباد و لاهور و اکبرآباد و اوده و سوانح صوبه هاے دکن ان شاء الله تعالے چنانچه موعود است در دفتر سوم مفصلاً رقم زده کلک وقائع نگار

خواهد شد والد بنده را بوساطت زینت محل زوجه خود که مادر عالی گهر بود بر دروازه او طلبداشته دست شاهزاده بدست او سپرد
و سفارشها نموده عهد و پیمان گرفت والد مغفور برای شاهزاده جهد موفور نموده کر همت در اعانت او محکم بست و کر عزیمت او را
مستحکم گردانید چنانچه مجملی ازان در وقائع احوال عالی گهر انچه متعلق بحرب و اسفار او درین دیار است درین دفتر وانچه تعلق به
شاهجهان آباد و اطراف و جوانب آن دارد انشاء الله وحده العزیز در دفتر سوم ارقام خواهد یافت ملخص آنکه شاه عالم در هر وقت
و هر جا والد مرحوم را مخلص و دولتخواه دانسته از صلاح و صواب دید او بقدر طاقت و لیاقت خود بیرون نمی شد و با وجود بی جوهری
که شاهزاده داشت در اعزاز و اکرام آن والامقام و پاس خاطرش حاضر و غائب در حین حیات و بعد ممات کوشید مراعات اولاد
و اخوان هم بقدر سعی و ارادت آنها و در خور همت و عادت خود را ضی تبقصیر نبود و الحال هم اگر نام منتسبان والد مرحوم بشنود
چه عجب که مقصر نماند منیر الدوله که پیشتر ملازم انتظام الدوله پسر اعتماد الدوله قمر الدین خان داروغه فراشخانه اش بود بوساطت
والد مرحوم بحضور پادشاه رسید و مورد عواطف گردید و همیشه مادام الحیات آن مبرور منیر الدوله حقوق نیکوئیهای والد را ملحوظ
داشته در نهایت آداب و فروتنی سلوک می نمود و بعد رحلت آن مرحوم هم با این فقیر و دیگر برادران تواضعی که زیاده
از مرتبه سن و سال و جاه و احوال ما و او بود مسلوک میداشت اللهم اغفر لهما وارحمهما القصه شاهزاده از قصبهٔ مذکوره که اقامت
داشت بعد وقوف و اطلاع بر ارادهٔ محمد قلی خان از سادات شکسته بال بارهٔ کثیری را همراه خود گرفت و والد مبرور
را مع منیر الدوله مغفور در انجا گذاشت تا بعضی اسباب و لوازم ضروری مهیا کرده از مردم کاری که عبارت از سپاهیان است
هر قدر بهم رسد نوید عروج بمعارج اقبال امیدوار و مستمال ساخته متعاقب همراه خود آرند و شاه عالم مع همراهیان از
میران پور کوچیده بعد و شجاع الدوله رسید شجاع الدوله مراسم استقبال تبقدیم رسانیده شاهزاده را دریافت و از
زر و اسباب انچه مناسب دانست پیشکش نموده بحیله و تزویر باراده اعانتی که با محمد قلی خان موعود بود واصلی نداشت
دل ساخته مرخص نمود چون به اله آباد رسید محمد قلی خان باستقبال شاه عالم شتافته و سعادت تقبیل قوائم سریر سلطنت دریافته
بجائیکه منزلش قرار داده بود فرود آورد و چند روز باهم بمشاوره گذرانیده اراده که پیش نهاد خاطرش گشته بود ظاهر ساخت همراهیان
شاهزاده همگی خصوصاً مدار الدوله که طرز سازش با هرکس و سلیقه اخذ و جر از کس و ناکس خوب یاد گرفته بود و توسل بمحمد قلیخان
بهم رسانیده سر آمد دیگر رفقای پادشاهزاده درین خصوص گردیده و میان جی گری پیش گرفته سررشته وساطت
جواب و سوال فیما بین شاه عالم و محمد قلی خان بهم رسانید چون شجاع الدوله را دغائی با محمد قلی خان مضمر و فرصت را منتظر بود
درین وقت آمده با محمد قلی خان گفت که متعاقب من هم میرسم اما چنانچه شما خوب میدانید غیر از قلعه چناره جائی که ناموس را
دران مکان گذاشته از دشمنان خود که عماد الملک و احمد بنگش و جمیع افاغنه اند اطمینان بهم رسانیم و بخاطر جمع در تسخیر ممالک شرقیه
پردازیم در نظر نیست و چنارهٔ عمارتی لائق که محل اقامت بیگمات باشد ندارد و آب و هوایش هم بنا بر اتصال جبال چندان خوش
نیست اگر بمیرزا نجف خان روبرو پروانگی در قعه بدستخط و مهر خود بطور دست آویز نوشته بمن سپارید که بعد کارسازی
متعلقان خود را با منتسبان شما چون ناموس و آبرو و احد است یکجا گذاشته خود بخاطر جمع با عانت شما پردازیم مناسب
و مقرون بصلاح خواهد بود محمد قلی خان از سفاهت خود و شیت ازلی پی بخدع او نبرده رقعه بمهر و دستخط خود بنام
میرزا نجف خان قلعه دار و جمیع عمله نوشته بدست شجاع الدوله سپرد و روبروی هم بمیرزا نجف خان وغیره بمزید تاکید پروانگی
داد که چون با نواب صاحب هیچگونه جدائی نیست برادر و بمنزله عم همدیگریم ایشان در حاضر و غائب مالک و وارث من اند هرچه

بعمل خواهید آورد و درین وقت این قسم اختلاط را از جمله تدابیر تالیف و ترغیب او باعانت خود شمرده دست آویز نبوعیکه خواست نوشته داد و شجاع الدوله بجای خود برگشت و محمد قلی خان اسباب این سفر آنچه بالقوة او بود مهیا داشت مگر دو ضرب توپ کلان که برنجی و در قلعه شکنی مثل آنها کمیاب بود از قلعه الٰه آباد فرود آورده و تخت سواریش آراسته علاوه توپهای دیگر همراه گرفت و در سنه یکهزار و یکصد و هفتاد و دو هجری بساعت مختار از قلعه برآمده داخل خیام و معسکر گردید و باتفاق شاهزاده در رفقایش روانه گشت این خبر منتشر گشته متواتر براجه رام نراین رسید او بنابر ضابطه بمسٹر امیٹ صاحب کوٹھی عظیم آباد ظاهر نموده با دلیای همت خود علی التواتر نگاشت چون میر محمد جعفر خان و میرن درچنین امور بی رفاقت و اعانت افواج انگلیشیه نمی توانستند که از جای خود بجنبند بکرنل کلیف بهادر ثابت جنگ اطلاع داده مکلف نهضت و همراهی او شدند اگرچه از شدت حزم و احتیاط اسباب حرب و استعداد جماعه مذکوره همیشه مهیا و موجود بوده عند الوقت حاجت تیاری ندارد اما بار بردار و دیگر مایحتاج چنین اسفار البته چند روزے باید تا سرانجام یابد و افواج هندوستانی خود همیشه می باید بوقت در تیاری اسباب کوشد خاصه فوج بنگاله را غیر از رفقاے جدید میرن کار بجائے رسیده بود که از جاے خود جنبیدن و از دست قرض خواهان رهائے یافتن متعذر بود بارے بضرورت سے موفور و اهتمام بهابکار رفت تا صورت تیارے گرفت و محمد قلی خان مع شاهزاده عالی گهر بر کرم ناسه که دریاچه معروف و سرحد صوبه عظیم آباد است رسید ؛

ذکر آمدن شاهزاده مع محمد قلی خان در حدود صوبه عظیم آباد و سوانحیکه درین ضمن روے داد

چون شاهزاده مع محمد قلیخان از بنارس پیشتر آمد راجه رام نراین را نذبذبے رو داد که افواج انگلیشیه و از اولیای نعم او کسی تا حال از مرشد آباد نجنبیده و اینها چون بلاے ناگهان بر سرش رسیدند و بنا بر نام سلطنت و فوج صفدر جنگ که شهرت عظمت و شوکت داشت رعب و هراس بے قیاس بر مزاج او استیلا یافته ساعتے براے بر آمدن خود باراده جنگ مقرر و مشهور گردانیده در فتح باغ متصل بتالاب وارث خان داخل خیمه گردید و لشکرگاهش قرار داد مافی الضمیرش آنکه اگر افواج بنگاله زود تر رسید بیرون بر آمدن خود را سرمایه اظهار استعداد و بهتیه جانفشانے نموده با آنها ملحق شود و اگر میر جعفر خان مغلوب هراس گشته اراده مدافعه با شاهزاده نه نمود و انگلیش هم ازین کار بنا بر مصلحتے پهلو تهی کرده استنکاف نمود با شاهزاده و محمد قلی خان در سازد و بر آمدن خود تبا بر استقبال آنها وانماید چند روزے دران مکان جویاے اخبار طرفین و بین بین اراده ذو جهتین نشست چون متحقق شد که میرن و افواج انگلیشیه از مرشد آباد هنوز بر نیامده و محمد قلی خان مع شاهزاده دریاچه کرم ناسه که پایاب است عبور نموده و ساختن با اینها اصوب شمرده با مسٹر امیٹ گفت که اے آلان کسے غیر مرا نگرفت واحدے بمدد من نرسید و مرا تنها یاراے جنگ با شاهزاده و محمد قلی خان و افواج ایشان نیست بنده را بچه کار مامور میفرمایید و خود چه منظور دارید مسٹر امیٹ گفت که اگر فوج ما رسید بجاے خود یم و الا چند منزل بطرف مشرق رفته مے نشینیم تا هر چه حکم کونسل رسد و صلاح وقت اقتضا کند همان قسم بعمل آریم و شما را هم لائق آنکه بلطائف الحیل بگذرانید اگر کمکے و مددے یافتید بهتر و الا آنچه دران زمان درباره خود بهتر شناسید بعمل آرید رام نراین جواب را بکام خود یافته سازش با طرفین آغاز نهاد و میرن و کرنل ثابت جنگ را از نتیه خود که قاصد جنگم اما به تنهائے از عهده جنگ آنها بر آمدن مقدور ندارم اگر زود رسید بمراسم فدویت بتقدیم خواهم رسانید نوشته مے فرستاد و بطرف افواج حزب مراسلات مناسب ندیده

بوساطت مرحوم رابطهٔ اخلاص و عقیدت خود را استحکام میداد بنده دران وقت مع برادران و والده و جمیع ناموس در عظیم آباد
باکمال تشویش بسر می برد مگر نقی علی خان در محالات جاگیر ازین خوفها برکران بود سبب وسواس و هراس بنده آنکه چون شهرت
رفاقت والد مرحوم بمیر جعفر خان و میرن رسید بنا بر خوش طینتیها که جبلت میرن بود قاصد ایذا و اضرار مرحوم گردیده براجه رام نراین
نگاشت که محرک پادشاهزاده و مهیج این فساد سید هدایت علی خان گردیده و پسرانش که در اینجا بوده اند پدر خود را باین کار
ترغیب نموده اند از احوال و حراست اینها غافل نخواهید بود و مارا مطلق اطلاعی برارادهٔ پادشاهزاده و محمد قلی خان نبود
و سالها گذشته که با والد مبرور مراسلات هم بعمل نمی آمد چه او شان بر قرابت مهابت جنگ که والدهٔ با جدهٔ و ام ظلها را بود اعتماد
تمام فرموده در شاهجهان آباد تاهل بطور امرا به نگهداشتن نسوان و خریدن دختران کلانوت و قوالان و نکاح بازنی
از اقربای لال میان کشمیری اختیار نموده مطلقاً سر و کاری بما نداشتند و در مدت شانزده سال که اکثر حکومتها نموده
هزاران سوار و پیاده ملازم داشتند و در هر ماهی لکوک بمصارف می رسید خبر مامرحوم و والده نجیبه و دنیا رسی نگرفته بودند
و مارا هم رازق العباد از حسن سلوک و صلهٔ ارحامیکه در مهابت جنگ و هر سه برادر زاده هایش بود محتاج خبرگیری آن مبرور
نساخته بکام و آرام در کمال عزت و احتشام داشته بود گاهی بعد سالها و ماهها اگر ضرورتی واعی می شد خطی از طرفین بهمدیگر
می رسید رام نراین خط آقا و آقا زاده خود متضمن حکمی که در بارهٔ ما رسیده بود خواند بنده در جواب گفت که خدا شاهد است
که مارا درین امور اصلا دخلی و خواهشی نبوده و نه اکنون هست و والد راچه مقدور است که باعتماد آن چنین ارادهٔ عظیم نماید
بانی این امر محمد قلی خانست که صاحب فوج و خزانه و ناظم اله آباد و برادر زاده وزیر و بنی عم شجاع الدوله پسر صفدر جنگ
است و قطع نظر از امور مذکوره بر عالم ظاهر و عالم السرائر آگاه است که مارا از مدتها با والد راه و رسم مراسلات مسدود
و سر رشتهٔ اشاره و استشاره مفقود است و مادرین خصوص گناهی نداریم مع هذا اگر اولیای نعم شما صرفه در قید و بند و
ایذا و اضرار ما دارند و صاحب بهبود خود در اطاعت این امر پندارند ما خود مقدور مقاومت با شما هیچ وجه نداشته حاضریم هر چه
منظور باشد بعمل آرید رام نراین و مرلیدهر داروغه هرکاره که اعظم ارکان عظیم آباد و رام نراین منقاد او بود باتفاق گفتند
که صاحب خاطر خود جمع داشته بآرام باشند بنده باز گفت که این وقت چنین می فرمایند اگر میرن در رسد و قاصد ایذای
ما گردد دران وقت حمایت ما از شما نمیتواند شد گفت صاحب ازین ممر مطمئن خاطر باشند اگر حمایت توانیم نمود خواهیم کرد و اگر
نتوانیم شمارا بسلامت بر آورده خواهیم داد بنده شکر حق شناسی و مروت شان بجا آورده همراه رام نراین بود که خبر
ورود شاهزاده مع محمد قلیخان که مخاطب باعتماد الدوله شده بود رسید و والد مرحوم مع منیر الدوله حسب الامر شاهزاده متصل
بنارس بلشکر شاهزاده ملحق گردید و بر این خبر هم رام نراین آگهی یافت و خبری تازمان مذکور از نهضت افواج بنگاله
مسموع او نشد و مستر امیت هم با معدودی از اصحاب انگلیشیه که در کوٹهٔ عظیم آباد بودند بسواری بجره و دیگر کشتیهای
خانه و ملاحان ملازم قریب بیست سی کروه بطرف مشرق رفته کوٹهٔ را بتفویض بعض ملازمان خود از زمرهٔ برق اندازان
معتمد که به تلنگه شهرت یافته اند نمود و سپارش حفاظتش به رام نراین فرمود چون این حالات مشاهد راجه رام نراین گشت
قاصد مصالحه و ملاقات با محمد قلی خان و شاهزاده گردید و صلاح و فلاح خود بر عکس رای راجه مرلیدهر منحصر درین دید لیکن مرلیدهر
راضی بمصالحه و اطاعت شاهزاده نبود و طرف افواج مشرقی را بنا بر اتفاق فوج انگلیشیه راجح می شمرد و فی الحقیقه چنین
بود امارام نراین بدبدبهٔ نام شاهی و عدم آگاهی بر کیفیت رؤسای لشکر ترسید و بعد ملاقات ندامت کشید چنانچه

ذکرش آید مخفی نماند که مرلید هر با وجود بی سوادی عجب برهمن فطن و در متانت رای و حسن تدبیر بی نظیر و در حساب و سرانجام
معاملات مالی و ملکی آشنا و نهایت دلیر بود اما خباثت بر مزاج او غالب و مرجعیت عالمی را طالب و در اندوختن زر و مال و
زر و بال حرص وافری داشت القصه چون ارادهٔ او تصمیم یافت فقیر را در خلوت طلبید و تکلیف رفتن بلشکر شاهزاده و
افتتاح راه سوال و جواب و مهربان ساختن شاهزاده بحال خود بوساطت والد مرحوم نمود و شاید دیگری را نزد محمد قلی خان فرستاده
باشد اما بنده آگهی ندارد و تاکید نمود که راجه مرلید هر واحدی برین سر اطلاع نیابد قدم بندگیهای خود را با والد و حقوق نیکوئی
و اخلاص که تجدید با بنده نموده بود مذکور ساخته التماس می نمود که در انجاح مرام خود نمود و درین کار لابد که مصطفی قلی خان برادر
محمد ایرج خان پیدا شد چون از ابتدا ماذون بود که در آمدنش کسی تعرض و توقیف ننماید و درین جزو زمان بعد زوال دولت
سراج الدوله هم از خلق بسیاری که بنا بر لازمهٔ مکاری داشت همان قسم سلوک می نمود بنا برین کسی مزاحمتش نکرد و خان مذکور
آمده راجه را با فقیر مشغول سرگوشیها دیده فهمید که در چه کار اند و راجه هم اخفا ازو موجب رنجش و کشف راز خود دانسته او را هم شریک
ساخت بلکه او را مخاطب ساخته گفت که زیاده برین جمیع مدارج را شما بخان صاحب بفهمانید و بنده را مرخص ساخته گفت
ازین راه که خیمهٔ مرلید هر از همه پیشتر است نخواهید رفت از راه باستی پور بدر روید و مصطفی قلی خان همراه بنده تا خیمهٔ فقیر
آمده کار روائیهای خود در موشگافی و دوانی و آشفته کردن فوج بنگاله و فریقین مردم برفاقت شاهزاده متوقع اظهار در حضور
شاهزاده پیش بنده ظاهر نمود ساجتها درین باب بکار برد و راجه رام نراین قلیل وجهی برای خرج فقیر مصحوب یکی از معتمدان
خود فرستاد و بنده رقعه لبید علی خان و غالب علی خان برادران خود نوشته بوالده و اینها اطلاع داد هر دو برادر نیز قاصد
تقبیل قدم پدر گشته خود را نزد بنده رسانیدند و بنده مع آنها از راستهٔ باستی پور بر آمده راهی شد در راه علی الاتصال
هرکاره ها در تردد و دوان و خبر ورود شاهزاده و محمد قلی خان می گفتند چون بنده باردل رسید دید که مدار الدوله از طرف
شاهزاده و میرزا محمد علی موسوی از طرف محمد قلی خان بر فیلها سوار با صد سوار برای سفارت و رسالت نزد رام نراین
میروند متحیر شدم که با وجود محرمیت والد باین دیار و مرجعیت خلق اینجا آنجناب و دیگران چرا در کار اند از اینها کسی پرسید
که این مردم کیان و از کدام طرف اند همراهیان من نام فقیر و برادران با اظهار بنوت و ابوت ظاهر نمودند مدار الدوله سلام گفته
فرستاد و استفسار خبر خیریت نمود جواب گفته شد چون پیشتر رفته در شمشیر نگر رسیدیم شنیدیم که نقی علی خان هم حسب الطلب
بخدمت والد رسیده ملول شدم که این عزیز چرا خود را نزد ناظم بنگاله بدنام ساخت ساعتی اندر روز باقی مانده قاصد لشکر
شاهزاده که در میدان طرف مشرق داود نگر بود شدیم و ساعتی از شب گذشته بقدمبوسی والد مرحوم مشرف و مشعوف
گردیدیم هرگونه سخنها مذکور و از طرفین استکشاف و استفسار اکثر امور گردیده معلوم شد که والد مغفور بنا بر تاسفی که در نفس دارد
بطور مدار الدوله و منیر الدوله وغیره با محمد قلی خان بتذلل و استکانت پیش نه آمده از مدار المهام مذکور اجنبیت دارد و شاهزاده
مع لشکر و عملهٔ خود در قبضهٔ اقتدار و اختیار محمد قلی خان است و چگونه نباشد که تمام این بنا ساخته و پرداختهٔ او ست و
شاهزاده در جمیع امور خاصه وجوه معاش و اعانت و نصرت محتاج او و بنده را این احوال دور از صلاح و قانون بنیاد
ملحوظ گشته با والد التماس نمودم که چون احوال چنین است قبله گاه را در تشریف آوردن غیر از آشفتگی اوضاع ما مردم
و برهم وجوه معاش و بدر رفتن محالات جاگیر که بچندین سعی و محنت بعد مدتی بدست آمده فائده چه بود هرگاه
آنجناب مستکفت و زمام اختیار بدست سفلگان ناکرده کار باشد معلوم ست که عقده نخواهد کشود و کاری از پیش

نخواهد رفت جواب آشفته بنابر سوء ادبی که از بنده در التماس بعمل آمد فرمود اما در حقیقت متنبه و متاثر شد اما فرصت از دست رفته وقت آن نبود که الحال تدارکش باید پرداخت و محمد قلی خان را تابع نصح و ارشاد و رای او در انقیاد و مشوره خود توان ساخت طرفه تر آنکه چون شاهزاده نهایت سبکسر و حرکات او اکثر خالی از غرابتی نبود هر حرکتی که از او مخالف مزاج محمد قلی خان سر میزد حرکت مرقوم را خان مذکور باشعار کسانیکه متوسل با و نبودند مثل والد مرحوم و اتباع او گمان میکرد بعد یک روز والد مغفور مع منیر الدوله و فقیر بدیدن محمد قلی خان رفت او کنایه سخنان شکوه در میان آورد از ین طرف هم بعذر خواهی که نیز مصرح نبود در رفع غباری میسر آمد اما مردمی که در جواب و سوال رام نراین معین بودند دران وقت تغیر آنها متعذر و مناسب هم نبود از ان جمله میرزا اسحق کشمیری مخاطب بامیر قلی خان که واسطهٔ جواب و سوال و تردد ش بیشتر بود دخل بسیار در مزاج محمد قلی خان داشت و غرور وافر بر شعور خود داشت بر سبب دران کار از سفاهت او و اعتماد وی که محمد قلی خان از قلت تجربه و نادانی خود با قوال او میکرد افتاده محنت و جان و مال محمد قلی خان همه بر باد رفت بیت هم نشین تو از تو به باید ؛ تا ترا عقل و دین بیفزاید ؛ تفصیل این اجمال آنکه راجه رام نراین بر بدیهٔ افواج مغلیه و آوازهٔ نام شاهزاده شنیده از باغی که دران معسکر داشت برگشته خود را در حصار شهر عظیم آباد کشید و باستحکام بروج و بارهٔ آن پرداخت و هر طرف از سرداران کسی را که مناسب دانست بمحافظت آن طرف تعین نمود بعد این تهیه و استعداد مدار الدوله و میرزا محمد علی موسوی و میرزا اسحق باتفاق رسیده بدروازهٔ شهر در میدانی دور از آبادی منزل گزیدند و استیذان آمدن خود در حضورش نموده بعد اذن با معدودی از پیادگان و سه چهار سوار مصاحبت شعار داخل حصار گردیده ملاقات نمودند رسوم متعارفه بعمل آمده گفتگوی مطلب شروع گردید و فرستادگان فوائد رجوع و توسل بشاهزاده و محمد قلی خان باظهار عظم و شان آنها خاطر نشان نموده رام نراین را که از سابق مغلوب الهراس بود نوید عدم تعرض با جان و مال و بحال داشتن او بصوبه داریش راضی برفتن حضور کردند او درخواست عهد و میثاق و طلب دستخط بمهر سران لشکر محمد قلی خان متضمن ضمان امور مذکور نمود فرستادگان برگشته عهود و مواثیق حسب الاستدعای او گرفته کاغذی هم بمهر سرداران لشکر و دستخط محمد قلی خان بر وفق خواهش او نوشته بنده بردند چون اورا دلجمعی حاصل شد و هنوز خبری از حرکت افواج مشرقی باو نرسید داعیهٔ ملازمت محمد قلی خان و استلام آستان سلطنت بوساطت شان نموده بسبا عتیکه مختار منجمانش بود همراه مدار الدوله و دیگر سرداران لشکر محمد قلی خان که برای آوردن او حسب الطلبش رفته بودند در نواح پهلواری بخانهٔ محمد قلی خان آمد و شاهزاده حسب الاشعار خان مرقوم خیمه و خرگاه بفروش و اسبابی که میسر بود آراسته و امرا و ارکان خود را نزد خود خواسته به تجمل و احتشام بر تخت جلوس فرموده منتظر آمدنش نشست بنده قبل از ورود او بیک روز با والد معروض داشت که راجه رام نراین بنهایت عیار و کیس است و بنابر اشتباه به مجرد استماع نام شاهزاده و عظمت خاندان صفدر جنگ ارادهٔ آمدن نمود و بعد ملاحظهٔ احوال این جا بر آمدن خود ندامت کشیده اگر به خانه خود برگشتن یافت باز نخواهد آمد و الحال آمدنش از تائیدات الٰهی شمرده هرگاه بر سد از قابوی خود بدر رفتن نباید داد چون دست شان بجای نمی رسید بر آشفته گفتند که از خاندان تیموریه الآن با کسی دغای بعمل نیامده گفتم بنده هم ولالت بدغا نمی کنم عهود یکه نموده اند از ان تجاوز نکرده رام نراین را همراه خود گرفته داخل حصار باید شد که درین صورت او ناچار رفیق و شریک شما است و افواج مشرقی

بعد اطلاع برین ماجرا فهمیده قدم پیشتر خواهد گذاشت گفتند اختیار با محمد قلی خان است گفتم باو باید گفت گفتند چون او از من سے پرسد مرا چه غرض است که با او چیزے بگویم بنده هم به تنگ آمده عرض نمود که درین صورت عرض و ناموس بر باد و افسوس بیاد خواهد ماند اگر دخیل درین معاملات نبودند شریک هم نمی بایست شد خفگی ها فرمودند خاموش شدم روز دیگر که براے ملازمتش مقرر بود بنده هم همراه والد ببارگاه سلطانے حاضر و جمیع حالات را ناظر بود تا آنکه خبر ورود رام ناراین بخانهٔ محمد قلیخان و صحبت داشتن ایشان با راجهٔ مذکور در خلوت و ارادهٔ آمدن خان مرقوم در حضور و آوردن راجه در خدمت شاهزاده همراه خود رسید بنده بتیاب گشته بمنیر الدوله و دیگران هم صلاح مذکور گفت هر یکے عذر مجبورے خود ظاهر نمود تا آنکه محمد قلی خان او را ایان را بیرون دولت خانه بلکه در راه گذاشته خود پیشتر آمد و کورنش نموده بطرف دست چپ بضابطهٔ وزارت مع بیرم خان و مدار الدوله و یحیی خان پسر زکریا خان و دیگر همراهیان خود استاد و والد مرحوم بضابطه بخشیگرے مع منیر الدوله و بنده و دیگر برادران و امراے رفقاے شاهزاده بطرف دست راست استاده بود و محمد قلی خان بمجرد قیام شد و ع بذکر راجه مذکور و ستایش او نموده گفت هندوے هوشیار مسلسل گوئے است فارسے را درست مے گوید و دانائے از فحواے کلام او هویداست من دیوانے خود و نیابت اله آباد هم باو دادم سخنان بنده سنے دانم بچه صورت شاید بگوش شاهزاده رسیده یا خاسے الذهن گفت که اینقدر اعتماد از و بیک ملاقات شما را چه قسم بهم رسیده مدار الدوله شروع بگواہے خوبے و دفا و حسن اخلاص و رسوخ عقیدت او نمود میرزا اسحق از میان جسته جمیع خوبیهاے مذکوره را مع انقیاد و فرمان برداری او متعهد گشت و ذمهٔ خود نمود اینها خود بمقتضاے طمع دو سه هزار روپیه نقد و جنس و بنا بر اتباع کلمات بے فروغ که از عیارے و مکارے بر زبانش گذشته و از راجه مذکور شنیده بودند مبالغه هاے نمودند اما محمد قلی خان و شاهزاده و دیگر دولت خواهان خانهٔ شان راجه بلا زده بود که کسے بکشمیرے مذکور نگفت که اگر بعد رفتن در حصار اطاعت نکند چنانچه همین کار کرد و توکر فرمان بردارے او را تعهدے نمائے چه گونه از عهدهٔ آن برمے آئے از آقاے او با آنهمه اسباب و اتفاق شاهزاده خود عقدهٔ نکشود این کشمیرے مغلوک اطاعت او را ندانم چه گونه متعهد گشته بود

بیت

جائیکه عقاب پر بریزد ٭ از پشهٔ لاغرے چه خیزد ٭ القصه بعد اندک زمانے رام نارائن در حضور رسید و با آداب و اوضاعے که در تمام عمر خود ندیده بود مبتلاے کورنش و سلام گردیده بالب خشک و سهمگین نزدیک تخت رسید یا و سانده که مدار الدوله یا شاهزاده بدست خود اشرفیهاے نذر گرفت و محمد قلی خان شد و ع باظهار حسن ارادت و عقیدت او نموده التماس با عطاے خلعت نمود شاهزاده حکم داد رام نارائن را برده خلعت پوشانیدند و سرپیچ و جیقه مرصع مع پر کلگی عقار که مخصوص شاهزادگان بود مرحمت گردید مرلید هر از ین شراکت سرباز زده همراه نیامد احمد خان قریشی و مصطفی قلیخان از همراهیان او بملازمت رسیده بعنایت خلعت چار پارچه و سه پارچه سرفرازے یافتند اما رام نراین که گاهی اینقدر تعب نکشیده خود خاوندے سے نمود در سرگردانے بجا آوردن آداب تکرار و مرات که براے همراهے سے بایدا فتاد بنهایت خسته و حیران گشت بعد از آن که دمے استاد و حواس او بجا آمد نظر پائین انداخته بملاحظهٔ احوال فلاکت شاهزاده و غرابت اوضاع امرا و رؤساے لشکر و پریشانے اردوے سلطانے که هنگام ورود دیده بود از آمدن خود ندامت کشید و بنده اثر سیماے او دریافت که از آمدن خود پشیمان و در آرزوے بدر رفتن از چنگال ایشان است بعد ساعتے محمد قلی خان مع رام نارائن مرخص گشته بخانهٔ خود رفت و درانجا نمیدانم که چه سوداے خام پخته چنین صید بدام افتاده را

بخاطر جمع رخصت دادند معتمدے که دران وقت حاضر بود میگفت که رام ناراین در خیمه علحده سکونت داشت اما نهایت متصل بخیمه محمد قلی خان میرزا محمد علے موسوے را که باتفاق مدار الدوله برائے آوردن راجه مذکور رفته بود طلبیده محمد قلی خان گفت که به رام نارائن رفته بگوئید که صوبه بیا با که عبارت از میرزا احسن برادرش باشد مقرر شده شما را دیوانی هر دو صوبه مبارک شود و میرزا اسحق را هم بهمین کار باتفاق او مامور نمود هر دو عذر آورده التماس نمودند که هنوز این سخن گفتن مقرون بصلاح نیست برآشفته خواصے را فرستاده راجه را طلبید چون آمد خود این سخن گفت او از دانائے سر بزیر انداخته نیز مبارکبادے گفت و بجائے خود برگشت قریب بشام که ساعتے از روز باقے بود محمد آفاق کوتوال عظیم آباد را که همراهش بود نزد محمد قلے خان فرستاده پیغام داد که از صبح چیزے نخورده ام الحال سے روم گفت مبارک است بعضیها همان سخن که من می گفتم عرضه داشتند ابا نمود که بد عهدیست و وعده نخستین بوده گفتند بدے نباید کرد و داخل قلعه نشدن خود معهود نیست قبول نکرد و گفت که احمالی است که بدم شمشیر من تواند آمد بیت چو نقشش نگون بود در کاف کن ؞ نکرد آنچه نیکانش گفتند کن ؞ چون راجه از انجا برآمد شخصے بالا بر یک فیل سوار و باتفاق قاصد عظیم آباد حسب الامر محمد قلے خان گردید چند قدم پیش رفته عذر خواست که من هندوم در یکجا با مسلمان آب نمے توانم خورد و ماده فیل حوضه دار دیگر طلبیده بران سوار گشت و آبے خورده بسرعت پر واز طیور وحشے بدر رفت بیت تو گفتے که خواهر شادے پرید ؞ چو طاوس کو رشته در پا ندید ؞ بمجرد رسیدن در قلعه فرمان داد که مردم از برج و باره قلعه پیش از پیش خبردار بوده در استحکام کوشند و محمد قلے خان بے نصیب از امور یکه گویا پیش پا افتاده و از اجلے بدیهیات بود غافل گشته برراے و شجاعت خود مغرور و در لهو و لعب و تماشاے رقص و طرب منهمک و مستغرق بوده یقین داشت که راجه مذکور نوکریست فرمان پذیر و هر روز احکام بے سر و بن بصحابت لیسا ولان و میرزا اسحق مے فرستاد و انتظار خبر منعطفت افواج بنگاله مے کشید تا آنکه بعد از دو سه روز تحویل آفتاب ببرج حمل معین و مردم منتظر را تقریب امتحانے میسر شدے گفتند که باید دید براے نذر عید نوروز رام نارائن مے آید یا نه اگر آید یارے بخت و اقبال است و الا آنچه یقین محمد قلے خان گردیده همه وهم و خیال تا آنکه نوروز رسید و رام نرائن اشرفیهاے نذر شاهزاده و محمد قلے خان مع بیضه هاے مرغ که نقاشے و رنگین و ساده بود و دیگر انواع حلاوے و لوزینه و عقاقیر با وراق طلا و نقره گرفته فرستاد و خود عذر اشتغال بکارهاے سرکار خواست و بر اکثر عوام حتے بعض بازاریان باشعور هم متحقق شد که دغا کرده الحال او نخواهد آمد اما محمد قلے خان ابله خفیف العقل را تا هنوز همان اعتماد بر او و استبداد براے بے سر و پائے خود که بود بود چون جشن نوروز هم گذشت و شاه و وزیر را از لهو و لعب و عیش و طرب خاطر خواه فرصت میسر گشت قاصد کوچ از ان مقام گشته داعیه ورود بطرف شرقے شهر عظیم آباد نمودند چون راه منحصر از رسته بازار شهر است رام نارائن پیغام فرستاد که فوج سرکار را اکثر مغلیه و مردم اینجا از ان جماعه خائف اند مبادا از لچه هاے لشکر شاهے هنگام عبور کسے تعدے نماید و بجاے شهر بنا بر حفظ آبرو جسارتے کنند و باین صورت فتنه در عین شهر برپا گشته هنگامه بزرگے حادث شود مناسب آنست که عمله حضور مع داروغه بلیداران اینجانب که آنها هم ملازم سرکارند از طرف جنوبے شهر و زمین جله که خشک افتاده براے توپخانه سرکار والا به باربردار راهے را درست نمایند و خود بدولت مع لشکر از همان راه رونق افزاے باغ جعفر خان شوند محمد قلے خان قبول نموده بهمین قسم عمل آورد و هنوز انقیاد و اطاعت راجه مذکور در خاطر مغرورش ارتسام داشت تا آنکه چند روز

در باغ جعفر خان و میدان آن طرف هم گذشت و آمد و رفت سفرا و ایلچیان بنابر ابلاغ احکام و طلب کاغذ مداخل و مخارج صوبه بنگاله گاهی غلطی و شدتی هم از ایلچیان بعمل می‌آمد و راجه در انتظار خیر منفعت لشکر بنگاله بمدارا و مماشات میگذرانید درین اثنا خبر کوچ نمودن میرن ولد اکبر میر جعفر خان که سپه سالار و مختار سرکار پدر بود مع افواج انگلیشیه و کرنل کلیف ثابت جنگ برام نراین رسید و شدائد تقاضاهای محصلان محمد قلی خان هم از دیاد پذیرفت حوصله مرلید هر رام نراین تنگی نموده مردم محمد قلی خان را بجبر و عنف از شهر و خانه خود بدر نموده اراده رام نراین آن بود که چندی دیگر هم بمماشات بگذراند تا فوج انگلیشیه و میرن در رسد و کار این سپه سالاران نادان بی دردسر انجام یابد یا وه گوی رئیس و متعینان فرصت نداده حوصله مرلید هر تاب نیاورده و ضع بد منشی آقا و پدرهای خود در جنگ چند روز دیده و الابی شبهه این البهان را بسخنان دلاویز مفتون داشته غافل میگذاشتند تا افواج انگلیشیه رسیده گوشمال گستاخی شان میداد

ذکر آشکارا شدن خدعی که رام نراین با محمد قلیخان می نمود و محاصره نمودن افواج مغربی حصار عظیم آباد را به بدسلیقگی و برگشتن سلطان و وزیر خائب و خاسر از سوی تدبیر

بیت هرچه دانا کند کند نادان ❊ لیک بعد از خرابی بسیار ❊ مطابق احوال محمد قلی خان ادبار آثار است اول هرچند هوشیاران صلاح شایسته وا دادند سودی نداد و گفته آنها نشنید و بر عقل ناقص خود اعتماد و استبداد تمام نموده کار بجائی رسانید که غیر از پشت دست گزیدن چاره ندید تفصیل این اجمال بر سبیل ایجاز و اختصار آنکه چون راجه رام نراین ایلچیان و ملازمان محمد قلیخان را بدر کرده جواب فرستاد که صاحب این همه تحکم کردی نمائید چه فهمیده اید من نوکر شما نیستم که محاسبه و هم نوکر ناظم بنگاله ام شماهمان مالی و دید یک ملاقاتی و ضیافتی نمودیم حالا برای خود هرچه بهتر دانید بکنید خان مذکور و وراز شور از جا در آمده هرزه درائی ناهنجار و بلند پروازیهای بسیار نمود که صبح این مرد که بر خود غلط را او را گوشه گمان گرفته می آرم و بپادشاهزاده گفته فرستاد که فردا جنگ است فوج سرکار هم همراه فدوی باشد تا بر تنبیه این محیل مکار متعین شود شاهزاده والد فقیر و جمیع رفقای خود را اطلاع احوال و حکم باعانت و رفاقت محمد قلی خان نموده فرمان داد که فردا اول صبح همه کس همراه او سوار شده تابع رای و فرمانش باشند یحیی خان خلف زکریا خان که خواهرزاده و داماد قمرالدین خان وزیر بود بمجرد استماع حکم و خبر باظهار جلادت جهالت و سفاهت خود ظاهر نموده از اول شام مع همراهیان یراق بسته و از خیام خود برآمده متصل بباغ حیدر نواز خان مرحوم که والد در آنجا فرود آمده بود بزعم خود مورچال قائم نمود و نفهمید که هیچ بی موقع کشیدن و جائیکه خیمه گاه مردم و از قلعه نهایت بعید است تمام شب بسر بردن فائده غیر از اظهار حماقت چه داشته باشد القصه چون صبح صادق دمید حسب الحکم رؤسا و لشکر مهیا گشته نوکران شاهی بدیار شاهزاده و همراهیان محمد قلی خان بر در دولت سرای او حاضر آمدند بنده هم برفاقت والد بعد بار شاهزاده رفت و هر کس مرخص بجنگ گشته از مخیم خویش در میدان شتافت میر حسین خان خواهرزاده ذوالفقار جنگ از رفقای محمد قلی خان که بزعم خود سپه سالار سرکار آقای خویش و از جمله بهادران بود با جمعیت خود رفته در باغ راجه رام نراین محاذی تکرملی که رانی اقامت گزید و مورچال خود مقرر ساخت و همین قسم هر یکی مقابل حصار عظیم آباد در جائی مناسب رحل اقامت انداخت و والد مرحوم مع رفقای قدیم و جدید خود مقابل برج طرف نخاس در میدان استاد و از همراهیان شاهزاده اکثری که توسل و اخلاص در خدمتش داشتند برفاقت آن جناب علم جلادت برافراشتند درین عرصه عبدالوهاب خان

مرحوم که عم کمتر فقیر و هم سن و سال و نهایت شفیق بر احوال این عبد اقل بود از بهاگلپور با وجود ممانعت پسران علی قلی خان که در رفاقت شان بسر مے برد بآرزوے ملاقات برادر بزرگ خود بمجرد استماع خبر ورود ش با شاهزاده مع عیال و اطفال و اسباب اندوخته چند سال همانوقت که والد سوار و عازم میدان بود رسیده ادراک سعادت قدمبوس نمود و گفت که متعلقان همه را همراه آورده در باغ لون گولا که مقبره والد مرحوم است فرود آورده ام الحال که معرکه جنگ گرم گشته اندیشه است که آشوبے بیرون حصار روے دهد بیرقے عنایت کنند تا مردم لشکر بیرق سرکار شناخته تعرضے ننمایند حسب التماس او بعمل آمد اما بنده را اطمینان نبود گفتم بهتر آنکه همه را همین جا آورده نگهدارند عذر خیمه علحده و وجوه دیگر نموده سخنم را نشنید و علم دار را مع بیرق والد همراه برده در انجا که عیال و اطفال را مع اسباب گذاشته بود نشانید و بنا بر رفاقت برادر و این عبد اقل برگشته شریک ما مردم گردیدند بعد اندک زمانے گلۀ توپ از طرف حصار بطرف ما که مردم بسیارے از دحام داشتند سر داد و نند رام نارایَن شروع بجنگ نمود و از هر طرف قلعه که محاذیش افواج مخالف بود گلّه اندازے شروع گشته علی الاتصال گلۀ توپ بے بارید و از بالاے سرها مے گذشت و بطرف باغ رام نارایَن که متصل دیوار حصار قلعۀ عظیم آباد بسمت کهرکے راسنے و میر محمد حسین خان در انجا نشسته راه یورش مے جست التهاب نیران جنگ و توپ اندازے با تفنگ زیاده تر از طرف ما بود تا آنکه محمد قلی خان هم بر فیل خود سوار با جماعۀ بسیار نزدیک ما رسیده بایستاد و مرلیدهر که برج نخاس جاے داشت و اهتمام آن طرف با متعلق بود کثرت از دحام و اسباب جاه و احتشام دیده گمان برد که مقابل برج محمد قلی خان یا شخص دیگر از اعظم ارکان خواهد بود بتوپ انداز تحریض نموده تاکید کرد که باید گله در مجمع بلکه سردار فیل نشین را بزنے او هم بمقدور خود سعے درین کار داشت و گلّه ها متواتر رسیده اکثرے ازان گله ها اطراف و جوانب فیل محمد قلی خان و بالاے سر مردمان فراهم آمده آنجا میگذشت چنانچه یکبار گلۀ توپ مذکور از بالاے سر فقیر باندک ارتفاع گذشته نزدیک من بر زمین خورد و بند و از تن جسته است سبب موقع ناخوش گشته بود الدکه بر پاسکے برابر فیل محمد قلی خان باندک فاصلۀ استاده بود التماس نمود که قبلۀ من از نیکه بدف گله هاے توپ درینجا استاده ایم کدام فائده متصور است فرمود که میدانے چاره بدست من نیست گفتم بسالار لشکر باید گفت که اگر منظور یورش بیفائده باشد قلعه روبرو و خود بدولت سوار اند و رنگ چیست بر قلعه بریزند انچه مقدر است خواهد شد عبث به هم توپ استاده در معرض هلاکت بودن چه ضرور چه اگر یک گله بعمارے برسد جنگ تمام و کل لشکر بے انتظام مے شود و اگر بضابطۀ عقل که درین لشکر اثرے ازان پیدا نیست جنگیدن منظور باشد چنین قلعه را محاصره نکنے باید چه صوبه دارے با سه چهار هزار سوار و ده دوازده هزار پیاده برق انداز مع چندین ضرب جزائر و توپهاے کلان با اسباب حرب مستعد محاربه است و جمیع محاسبه شهر بنا بر حفظ ناموس و آبروے خود علاوه در رفاقت او کمر بسته باعانت حاضر اند بعد دخول در قلعه احتمال جنگ عظیم است و ازین طرف که افواج محاصره دارد شکست بروج و دیوار این حصار که همه پخته متین مرتفع ساخته دارد از جمله متعذرات است اول صلاح چنانکه مناسب بود مسموع نیفتاد حالا که کار بجنگ کشید تدبیر جنگ هم چنین است که سرداران لشکر اختیار نموده از هر طرف اراده احاطه حصار دارند یکے باید این مردم را از همه جانب محمد قلی خان طلب داشته بهیئت مجموعے از راه متعارف بیرون شهر که رسته بازار و کثرت عمارتها بمنزله سلامت کوچه است در شهر در آیند و تا رام مع جمیع فوج همراهے در حفظ الٰهی متصل بقلعه پادشاهے در حویلے مرید خان بر لب دریا رسیده سواران و سرداران لشکر را پیاده سازند و یکجا مستعد یورش باشند و توپهاے بزرگ را مقابل دیوار پختۀ قلعه که کار گل و خشت و ساخته دو صد سال بلکه زیاده

خواهد بود و مطلق پشته و استحکام ندارد و نهایت بوسیده و از جا ها خشتهایش ریخته دیوار مرتفع خشتی کهنه الیست برابر بچینید و حکم بزدن
گله ها فرمایید اغلب که در چند ملک و عرصه یکروز بلکه کمتر ازان تمام دیوار مسمار و با زمین هموار گشته راه وسیع برای یورش بهم خواهد رسید
آنزمان برق اندازان را پیش رو گذاشته با دلاوران بهادر یورش فرمایید تا انشاالله تعالی صورت فتحی رو نماید والد
قاصد این اظهار شده بود که ناگهان خود بخود محمد قلی خان از جاییکه استاده بود بطرف مغرب پیشتر راند و ما و والد نیز برفاقت او
پیشتر رفتیم بارے محاذات برج نخاس بر طرف گردید و محمد قلی خان دران مکان استاد و کسی را فرستاده والد راه پیش خود
طلبداشت چون رسید ندفیل را نشانیده همراه خود بر عماری سوار ساخت بعد آمدن والد مرحوم بنده را نیز خود طلبید پیشتر رفته
بمحمد قلی خان سلام کردم والد فرمود که نواب صاحب شما را می خواهند بسفارت پیش رام نراین بفرستند گفتم حاضرم اما
درین وقت که او محصور و مشغول مدافعه و از قلعه غیر از سفیر تیر و تفنگ دیگری نمی آید بنده چگونه اندرون توانم رفت محمد قلیخان
شخصی را روبرو طلبیده فرمود که ایشان از برادران شیخ حمید الدین جماعه دار و رفیق منند شب بتقریب دعوت در خانه شیخ مذکور
اندرون حصار بوده اند این وقت ازانجا می آیند رام نراین حضور شیخ حمید الدین میگفت که من ملازمت نموده مستعد رفاقت
و پیش ناظم بنگاله بدنام شدم با وجود این نواب که برادر سیه سال من است قلعه را فرو گرفته است بنا برین حمید الدین پیغام فرستاد
که اگر عفو جرائم او شود و بنده متعهد می شود که باز او را در حضور بیارد شما را می باید رفت و باید گفت که الحال هم اگر او از در اخلاص
و عقیدت در آید ما بر عهد خود استوار و با او کاری نداشته خواستگار اطاعت و انقیاد ایم گفتم اگر این سخن صحت دارد چرا او کسی را
نفرستاد و ابلاغ این التماس ننمود شخصی که حامل پیغام و رو برو استاده بود گفت پیغام او ست که شیخ حمید الدین داده و او را
فرستاده تا در حضور عرض نمایم محمد قلی خان گفت خوب از ما چه میرود صدق و کذب این خبر بعد رفتن شما در حضور را و ظاهر
خواهد شد چون دیدم که از سفاهت امتیاز معقول و غیر معقول نمی کند گفتم چه مضائقه اگر منظور همین است بنده میروم اما نواب صاحب
در جای مناسب نزول فرمایند و مردم از قرب حصار بر خاسته در حضور آیند تا راه آمد و شد باز شود و بنده آنجا رفته
مرضی او را دریابد و از پند دادن نیز هم آنچه مناسب داند بگوید بعد ازان در حضور آمده آنچه ادراک کرده باشد اظهار نماید
محمد قلی خان گفت تا او جنگ موقوف نکند ازین طرف چگونه می تواند شد گفتم درین امر ادبار وی نیست چون افواج
حضور قاصد یورش بر حصار شدند او بنا بر ضرورت بمدافعه برخاست ازان طرف اگر اندک اهمالی شود در طرفة العین
مردم بر برج و باره صعود نموده کارش را تمام می نمایند چگونه از طرف او توقف در برق اندازی و خصم افگنی
خواهد شد و بدون موقوف شدن تفنگ اندازی بنده چگونه راهی توانم یافت برق اندازان وگاه بندوق امتیاز سفیر و دشمن
نمی کنند شخص مذکور گفت همراه من بیایید که من می برم گفتم چه مضائقه من همراه ایشان میروم تا جاییکه ایشان برند بنده
همراه است و مرخص گشته باتفاق روانه شدیم عم مرحوم وهاب علی خان که ذکرش گذشت بنا بر اخلاص و اشتغا قیکه داشت
رفیق من شد شیخ مذکور که مدعی بردن من در حصار بحضور محمد قلی خان شده بود در عبور راه محافظت خود از گله بندوق
نموده میرفت و بنده در پی او راه می برید تا آنکه بباغ رام نراین که منزل و معمور حال میر حسین خان و مجمع چند هزار کس بود
رسیده توقف نمود چه بیرون برآمدن از دیوار باغ که نهایت متصل بحصار و در میانه حائلی و سایری نداشت تا در پناه
آن توان رفت متعذر بود و بنده بعد اندک استراحت شروع بتاکید کرد و شیخ راهبر متحیر گشته عذر خواهی آغاز نهاد که راهی
بجوییم بعد ازان برویم گفتم چه مضائقه من خود باشما هر جا برید میروم و هر جا باشید هستم آخر ناچار شده الحاح و شماتت

با خدمتگار خود شروع نمود تا رقعه او را نزد حمید الدین رساند و او راے نماید ایشان بردند و بنده را هم ببرند خدمتگار را این طرف آن طرف
گردید و راهے ندیده برگشت و عذر خواست شیخ ابله تطمیع او با انعام پنج روپیه نمود خدمتگار ناچار گشته جواب صاف داد که صاحب جان
عزیز تر از همه اشیاست هرگاه صاحب نمے توانند رفت من چگونه میروم من هم آدمم و همین گوشت و پوست و استخوان که
اغنیا دارند غربا نیز دارند از استماع این جواب خاصه حضور من با آن دعوا یکه مے نمود نهایت منفعل گشت و لمحه سر بزیر انداخته گفت پس
باید برگشت همان سخن گفتم که من همراه شمام هر جا میروید میروم بخجالت برخاست چون روبروے محمد قلے خان رسیدیم و او پرسید
گفتم از ایشان باید پرسید محمد قلے خان دریافته خاموشے گزید و آن عزیز عذرے با شرمسارے خواسته بگوشهٔ در رفت و بنده
تا عصرے نا تمام جماعهٔ ابلهان را دیده آخر روز بجاے خود برگشت بعد از من جماعتی والد و اکثر سرداران بے فوج بمنازل خود معاودت
نمودند مگر افواج محمد قلے خان و جماعهٔ داران ملازم شاهزاده شب حراست قلعه و توپ و اسباب همراهے خود نموده همانجا
بسر بردند و لچه هاے بے ایمان هر دو لشکر و گرسنه هاے ناخدا ترس در آبادے خارج حصار که سکنهٔ آنجا بودند و شاهزاده
نهایت مشعوف و مطمئن بودند ریخته و از نها و مردم برآوردند و خانمان عالمے بباد رفت خانها سوخته اند و خیمهاے مردم بغارت
بردند چنانچه اهل و عیال و اسباب سعلے خان مرحوم هم ببلاے غارت مبتلا گردیده مالک یک جبه و یک گز کرپاس نماندند
اما شخصے ملک خصلت در همان هنگامهٔ غارت بسر وقت شان رسیده و حافظ عرض و ناموس آنها گردیده بمرافقت خود
متصل ملشکر رسانیده و در گوشه نشانیده رفت عم مرحوم مرقوم تمام شب در تلاش آنها برنج و تعب گذرانیده اثرے از آنها
نیافت و صبح نهایت نزدیک بخیمه گاه والد در انبوه بعضے اشجار که گویا محقر صحراے بود غارت زدگان گم شده را یافت
و بر سلامتے ناموس و بدست آمدن اطفال و محفوظ ماندن آنها از ذل اسیرے شکر نعم حقیقے بجا آورد و بر سخن نشنویهاے
خود کمال ندامت کشید اما سودے نبود سعلے اے حال چون معامله برین منوال مشاهده گشت فقیر را اگرچه از بیشتر امیدے ازین
روسا و لشکر نبود بیشتر مایوس و در بارهٔ محافظت ناموس مشوش شد چه عصر همان روز که راجهٔ رام نراین مرحوم محمد قلی خان
را رانده داعیه حرب مصمم نمود جناب والده دام ظلها و بعضے از متعلقان بنده و دیگر برادران با یک یک خادمه و لباسیکه در بر
بود و رخت خواب و دیگر اشیاے ضروریه براے ملاقات والد مرحوم آمده بودند و مستحفظان دروازهٔ مشرقی حصار عظیم آباد
وقت برآمدن سواریهاے مذکور مزاحم شده برام نراین اطلاع دادند او فرمان داد که احدے تعرض نه کند در رفتن و بدر فی الحقیقه
احسان نمایانے کرد و الا خداے داند که میرن بعد ورود چه ناخدا ترسیهاے نمود والحمد لله علے ذلک و علے جمیع نعمائه
آخر خیمه شاهزاده و محمد قلے خان از طرف باغ جعفر خان کنده در میدان جنوبے قلعهٔ عظیم آباد دورتر از حد وصول گلهٔ
توپ که زمین خشکیده جلد بود معسکر شده بود و سه روز دیگر مشاهده اعوجاج آراے روسا و اساءت تدابیر غیر صائبه
جماعهٔ مذکوره نموده دل تنگ گردید و با والد مرحوم کلمات کدورت آمیز گفته التماس کرد که پاشکستهاے چند خانمان
برباد داده درینجا افتاده اند طاقت پیاده راه رفتن ندارند و این قلعه با این تدابیر در ماهها هم مفتوح نخواهد شد عنقریب
لشکر مشرقے با افواج انگلیشیه میرسد و محمد قلے خان و شاهزاده راه خود مے گیرند درباره این بیچاره ها اگر همین وقت
فکرے فرموده بجاے بفرستید بهتر است و الا بعد چند روز هیچ نمے توانست شد آزرده خاطر گشته فرمودند که از من خود
چیزے نمے آید هرچه بهتر دانید بکنید بنده چند بهل سوارے و یک دو ارابه باربردار براے حمل سرمایه و الا بارے
و اسباب خود همراه بود از عالم گنج که چودهرے بهلبانان آنجاے باشد و آشنا بود طلبیده اشته و چند نفر کهاران بهم رسانیده

از بالای پهلوان سنگه بدر رفته گرفت و مع والده و جمیع ناموس که متعلقان صدری نثار خان و دوهاب علی خان برادران بودند همراه خود از راه گوتوه
عبور دریای سوهن نموده بملک بابوی مذکور رسانید چندروز در قصبهٔ سهسرام در حویلی شاه قیام الدین نوهٔ شاه کبیلن بسر برده بود که یکبار شاهزاده
و محمد قلی خان گرفتار ادبار گردیده برگشتند و در سهسرام بنده باز شرف حضور والد مرحوم دریافت

تتمهٔ احوال محمد قلی خان و شاهزاده عالی گهر که در غیبت بنده رویداد و برگشتن هر دو از عظیم آباد

بعد از آن که فقیر از لشکر بر آمد محمد قلی خان و همراهیانش و سرداران رفقای شاهزاده اهتمام در تسخیر قلعه زیاده از غیر معتد در
نموده مورچالها را متصل بدامن حصار رسانیدند و اکثری مجروح و بسیاری مقتول شدند اما اینهمه محنت چون بی موقع
و بدلالت حماقت بود سودی نداد محمد قلی خان بر برج طرف صدری گنج ازدحام نموده به بیلداران حکم داد که بنیاد
برج مذکور را کاواک کنند روز هشتم سه چار بیلدار در زیر برج کاری کردند ناگهان برج از بار خود فرو نشست یکی از اینها گریخته
جانی بدر برد و دو سه کس با زمین هموار گشته مسمار شدند اما راهی برای بر آمدن بران برج میسر آمد و مردم محمد قلی خان هجوم
آورده یورش نمودند محصوران هم پاره داری نموده سنگ آسیا و سبوچه های باروت آتش داده بر سر مردم می ریختند
و از برج پهلو گلولهٔ تفنگ چون تگرگ بر ساعیان می بارید و اکثری از آنها تا نصف و ثلث دیوار بر آمده بر بعضی سوخته باروت
و بعضی مجروح گولهٔ بندوق پائین افتاده بالا رفتن نتوانستند و در پائین برج نیز جمعی کثیر از بندوق مجروح و مقتول افتادند
می گویند قریب بدو صد کس بلکه زیاده بهمین صورت تلف شدند و کاری از پیش نرفت تا شام شد و مردم برگشته بمورچال
خود آسودند صبح آن تا به بعضی جواب و سوال محمد قلی خان با شاهزاده ملالی عظیم بهم رسیده فوج خود را از پائین حصار
برگردانید و عازم مراجعت گشت شاهزاده بخانه‌اش رفته عذرخواهی و دلداری بسیار نموده مردم و بنگاهش را که
پیشتر رفته بودند برگردانید و مجدداً او را مستعد محاربه و در تسخیر حصار عظیم آباد راغب ساخت چون در جواب و سوال بیگاه گشته
وقت یورش نمانده بود مردم را برسیدن تا بمورچال و حراست جاهای معینهٔ خود مامور ساخته یورش را بر فردا گذاشت
و صبح پانزدهمان مجرا رسد داد و درام نارایین را مع حارسان قلعه اضطراب و تزلزلی عظیم در ثبات و استقلال بهم رسیده
قریب بود که بگریزند و قلعه را خالی گذارند درین اثنا آخر روز خبر قرب ورود لشکر مشرقی بمحمد قلی خان رسید و قبل ازین خبر تاخت
قلعهٔ الهٰ آباد که شجاع الدوله به غافل زدست قلعه دار محمد قلیخان انتزاع نموده قابض و متصرف گشته بود نیز رسیده استماع دو خبر
گذائی محمد قلی خان را هوش و حواس بر جا نگذاشت و دست و پا چه گردیده مراجعت بطرف شجاع الدوله بامید قرابت که
بنی عم همدیگر بوده اند مناسب دید خلاصه چون بخت یاور نبود و اجل مقدرش رسید آنچه نمی بایست همان می کرد
عزم معاودت را جزم نموده ملتاکید یورش اشتهار نمود و قریب بشام وعده فردا بمردم داده بخیام خود برگشت و با اراده
خود و قرب وصول میرن و افواج انگلیشیه شاهزاده را اطلاع بخشید شاهزاده دو سه بار پیغامهای پایداری فرستاده
جواب خاطر خواه نشنید ناچار گشته خود هم اراده برگشتن و پیش از رسیدن جزم گردانید آخر شب از تبدیل وضع لشکر
همه کس متحیر بودند صبح ارادهٔ هر یک مظهر ظاهر شد هر چند پهلوان سنگه و بعضی رفقای صاحب جرأت محمد قلی خان را فهمانیدند
که با ابدال آماده آمده شمه و اتفاق با شجاع الدوله نامعقول است بهر صورت همین جا باید جنگید یا تدبیری دیگر باید اندیشید
فائده نبخشید و صبح طبل رحیل کوفته عازم ملک خود گردید

ذکر ورود موشیر لاس فرانسیس در لشکر و برگشتن او همراه شاهزاده باکمال تاسف وتحسر

نزدیک به پهلوان سے موشیر لاس فرانسیس برخورده فهمانید که این چه خیال باطل و چه بے ننگی است صاحب مرتی مختفی نموده
دو روز توقف فرموده حسن تردد مراکه از چهتر پور دوان دوان خود را رسانیده ام به بینید بعد ازان هر چه مناسب باشد خواهید نمود
مطلقاً گوش نکرد لاس مذکور هم ناچار تماشائے قدرت کردگار عزم بازگشت نمود اما ملاقات با شاهزاده مناسب دانسته
پیغام فرستاده شاهزاده توقف نمود تا موشیر لاس آمده ملازمت کرد و از مکنون خاطرش استفسار نمود شاهزاده آنچه واقعے بود
ظاهر کرد که باعانت محمد قلی خان مصارف ضروریه آنچه بایست مهیا مے شد و اکنون مرا آن مقدار زر و اسباب که مقاومت
با افواج مشرقے توانم نمود میسر نیست بضرورت طرف چهتر پور میروم تا بعد ازین چه شود لاس هم چون همانجا اقامت داشت
رفیق سفرش گردید اما پیشتر از شاهزاده میرفت چنانچه فقیر هم در فتیکا اودار در سهسرام گردیده به دیدنش رفت و احوال پرسید گلهائے
هند که همگی اسباب قرینه چند درین عهد ما برائے خراب ساختن عالمے موجود شده اند بسیار کرد و اضطرار و عجلت محمد قلی خان
را هم از جمله حماقتها شمرده میگفت که من از بنگاله تا شاه جهان آباد همه جا گردیدم غیر از غریب آزارے و غارت مسافر دیگر از
کسے چیزے مشاهده نشد هر چند خواستم که یکے ازین مقتدران مشهور محروم از شورش شجاع الدوله و عماد الملک و امثال شان
باقتضاے غیرت و انتظام سلطنت اراده نهد و بست بنگاله و جنگ جماعهٔ انگلیشیه نماید کسے باین کار التفات نمود و حسن و قبح
این امر مطلقاً ادراک نکرد القصه چون او گذشت محمد قلی خان و پادشاهزاده رسید و الد مرحوم هم تشریف آورد اما از پهلوے
رفاقت سرداران بیکسر بنهایت نادم و متحیر بود در مهمان خانه که ما منزل داشتیم فرود آمد و شکایت سفاهت هر دو سردار نمود آلا قبل
آغاز مناده با بنده استشاره فرمود که الحال چه باید کرد عرض کردم که شاهجهان آباد از عداوت و عناد عماد الملک نتوانید رفت
و شاهزاده را این مقدور که متعهد احوال آن جناب مع عیال و اطفال و دیگر منتسبان که ازین حرکت آواره گشته اند تواند شد معلوم و
شجاع الدوله را مناسبتے با مزاج آن قبله نیست که توقع رفاقت او توان نمود و صحبت ما مردم با ارباب مشرق بنا بر آمدن نجناب
همراه اینها و رفیق گردیدن ما همه برادران با شاهزاده بر هم گردیده بزعم بنده چاره منحصر در یک صورت است اگر چه تحمل آن
بر طبیعت عالے گران خواهد بود اما بضرورت باید نمود و آن اینست که پهلوان سنگه زمیندار عمده این صوبه در آرام نا باین
ومرا دہر ربطے عجیب و رز وافرے هم چنانچه گمان نتوان نمود دارد و بقدر فوجے هم همراه او هست درین وقت بالاتفاق
باید ورزید البته کار او صورتے خواهد گرفت در صورت وفاق با او برائے جناب عالے تا کارے نکند کار خود نخواهد کرد باین صورت
ممکن است که محالات جاگیر وغیره بدست آید و گوشه برائے بسر بردن او قات میسر باشد تامل نموده فرمودند فی الواقع اگر چه
برمن بسیار گران و ناگوار است اما چاره هم بالفعل منحصر در اینکار بنا برین والد از سهسرام کوچیده بر دریا چه دوگا دستی باتفاق
پهلوان سنگه خیمه زد او برائے ملاقات آمده با کمال تواضع و فروتنے استکشاف مافی الضمیر نمود و بعد اطلاع سعادت شمرده درین
اثنا داعیهٔ آن داشت که اگر شاهزاده تصمیم مقابله و مقاتله با میرن نماید و موشیر لاس را برگرداند زر وافرے باجتماع سپاه و
اسباب لیساق صرف نموده اعانت شاهزاده چنانچه باید بعمل آرد تا هر چه مقدر است بظهور رسد و از و نامے در عالم پایدار
بماند چنانچه بنده مکرر رفته ابلاغ پیغامها نمود موشیر لاس و شاهزاده نظر به پیشه او که زمیندار یست اعتماد نکرده ملتمساتش پذیرائے
نیافت و بضرورت صلاح چنین افتاد که خوب شاهزاده اگر سنے مانند خلے بکرمل کایف متضمن وجهی معقول برائے برگشتن

خود نوشته بفرستند تا او را از نخفتے که در بین برگشتن رو داده اند کے صیانت کند شاهزاده نوبت خان ! آن مهر و منشیان خود فرستاد
نامسوده نموده بمضمونیکه مناسب دانند بر نگارند چون کسی خاطر خواه ننوشت فقیر را والد ارشاد کرد که اگر چیزے بخاطر تو آید بنویس
آنچه طبیعت تاب آن و دلالت نمود بر زبان قلم داده آمد مقبول طبایع افتاده موافق ضابطه منشیان نقلش برداشته و بدستخط پادشاهزاده رسانیده
بکرنل کلیف فرستادند اکنون بنابر انتظام اخبار و رفع حیرت ناظران اوراق مجملے از احوال محمد قلیخان و شاهزاده و موشیر لاس و بآوردن
ناموس خود از مخمصه مخوف و هراس نگاشته بعد از ان احوال ورود میرن و افواج انگلیشیه مع رام نارایـن در پرگنه سهسرام و چین پور و تفصیل
معامله والد و پهلوان سنگه بزبان قلم داده خواهد شد

ذکر به در رفتن شاهزاده و موشیر لاس بطرف چهتر پور و بوندیل کهند و آشفتگی اوضاع محمد قلیخان و غارت شدن لشکر او از دست راجه بینی بهادر و راجه بلوند سنگه

چون شجاع الدوله پسر صفدر جنگ خبر برگشتن محمد قلے خان و شاهزاده بے نیل مقصود شنید اقبال نامردے کار فرما گشته دست
از مروت و ایمان شسته راجه بینے بهادر نائب خود و راجه بلوند زمیندار بنارس را فرمان داد که باتفاق مقابل محمد قلیخان
رفته نگذارند که باله آباد تواند رفت و بهر صورت که برو دست یابند بقابو آرند راجهاے مذکور حسب الحکم باهمدگر قرین گردیده
مقابل بنارس برلب دریاے گنگا در کرده که پیشتر از رام نگر که آباد کرده بلوند زمیندار بنارس و خانه او در آنجاست معسکر ساختند
و توپهارا مقابل لشکر محمد قلی خان چیده مستعد مزاحمت و مدافعت نشستند شاهزاده و موشیر لاس را پیغام دادند که ما را با شما کاری
نیست هر جا خواهید بروید اما محمد قلے خان را نمے گذاریم که از جاے خود پیشتر تواند جنبید شاهزاده برآمدن خود از ان مخمصه
مغتنم دانسته موشیر لاس را با خود متفق ساخته از راه مرزاپور خورد و راه ملک بوندیله بارادهٔ اقامت در چهتر پور گرفت و
محمد قلے خان از سراسیمه راجه بقدر مسافتے گذشته لشکر داشت هر که از لشکر او بلکه از طرف عظیم آباد و پا پیشتر میگذاشت
شکار زمینداران ملک بلوند سنگه بود یحیی خان پسر زکریا خان از لشکر شاهزاده جدا گشته و در مرزاپور باذن بلوند
چند روز توقف گزیده بشاه جهان آباد رفت و محمد قلے خان مع لشکر اسیر دام تحیر در چار پهلو سے و جواب و سوال میگذرانید
اکثرے از همراهیان که اصحاب جرأت بودند صلاح جنگیدن با هر دو راجه مقابل دادند و فی الواقع صلاح همین بود چه آنچه
مقدر بود بآبرو میسر مے آمد اما از حیرت حواس باخته جرأت نیافت بنده بعد اتفاق والد با پهلوان سنگه و مجملے ازین امور
ناموس را که همراه ابو و اراده بردن به بنارس داشت مع سید علے خان همراه گرفته لبسراے کرم ناسه رسید شنید که غالب
علے خان برادر سوے فقیر دو سه روز قبل ازین با زن و مادر زن خود بخیریت به بنارس رسیده و الحال بر معابر کشتے نیست
به حکم راجه بلوند همه کشتیها را کشیده زیر رام نگر که خانه او ست جمع نموده اند و هرگاه ازین طرف بهر سو رود مردم بلوند او را غارت
مے کنند ناچار باز برگشت و خطے از پهلوان سنگه بنام بلوند درباب حفاظت و اعانت خود و ناموس فرستادن
بدرقه و دستک راه و فرود آوردن در جاے مناسب نویسانیده فرستاد و والد هم بهمین مضمون خطے براجه مذکور از جهت
فقیر چند کس از ملازمان پهلوان سنگه را همراه گرفته مع ناموس و سید علے خان از راه چین پور که دامن کوه و صحراست
روانه گردید و فقیر سید علے خان همراه والد مانده مدعا نوشته راجه بلوند متضمن عدم تعرض و بجا آوردن خدمت و لوازم ضیافت
و حفاظت بنام عمله او مع دو نفر راهبر به بنده رسید بنده چون نزدیک مرزاپور رسید با وجود همراه بودن

نوشته و نوکران او باز هم بحرف انداختن حاضر آمده مزاحم شده بودند که ما فرستاده راجه بلونت سنگه بودیم را اطلاع داد و چو بدان اراده آمده بود مرزا حسن جان
را موافقت نموده همه را در مرزاپور رسانیده و در مکان مناسب فرود آورد و شب در آن مکان بیتوتت کردیم صبح با فضال اسپ
عمارا و کشتی آورده ما را مع ناموس از آب گنگ گذرانیده و تا بنارس رسانیدند الحمد لله چند ماه در بنارس شرف ملازمت صحبت با برکت
جناب قدسی مآب حضرت شیخ محمد علی حزین اسکنه الله فی اعلی علیین و از خدمت خال بزرگوار افضال سید عبد العلی خان بهادر
شجاع جنگ سعادت اندوز بودیم و درین اثنا بیرم خان خلف بیرم خان مرحوم نوکر نواب بهروح الله خان بخشی الملک اورنگ زیب
هم بهر حیله از لشکر محمد قلی خان خود را تا به بنارس که اهل و عیال او آنجا داشت رسانید بعد چند روز شنیدیم که محمد قلی خان رفتن
خود با معدودی بحضور شجاع الدوله از راجه ما سی مزاحم مذکور درخواست و آنها بشجاع الدوله نوشته چون مأذون شدند رخصت
دادند آن امیر مظلوم بامید صله ارحام و بودن شیعه امام همراه با دوازده سوار و معدودی از خواص خدمتگار عبور گنگا نموده نزد
شجاع الدوله روانه گردید حکم رسیده بود که بعد چند روز از روانه شدن او لشکر او را غارت و اموالش را ضبط نمایند همین که سه چار روز
از کوچ او گذشت هر دو هندوی مذکور سوار شده قاصد غارت لشکر و مهیای ضبط اموالش شدند و فزع قیامت در آن
لشکر برخاسته شور یوم النشور هویدا و خلقی کثیر بانواع بلایا مبتلا گردید اکثر لشکریان بی آبرو و مال و اسباب شان تاراج
رفت مگر بی نام و نشانی چند که با ملازمان هر دو راجه آشنائی یا نسبت خویشی و دوستی داشتند شبها مخفی بآن لشکر
پیوسته محفوظ ماندند و برخی را سیدی از سادات بارهه که جماعه دار معتبر لشکر راجه بینی بهادر و صاحب ایمان و آبرو بود
متکفل جان و مال و حرمت آشنا گشت و جماعه معدود وقت شب بطرف خیمه گاهش رسیده با او پیوسته بود و تنها از شر آن اشرار حفاظت نمود
و از جمله نام آوران فقط زین العابدین خان که آخر به نیابت وزارت شاه عالم نامی بر آورده در جنگ عظیم آباد که بر قلعه بعد ش آورده بود
سفر آخرت نمود و ذکرش ان شاء الله تعالی خواهد آمد بفیض رفقا پروری و احسان که با مردم نموده بود و از استقلال و شجاعتی که داشت از آن
معرکه معزز و مکرم و صحیح و سالم بر آمد تفصیل این اجمال و تبیین این مقال آنکه خان مرقوم از سرداران های ایران و شجاع جوانی بود و قبل
از رفاقت محمد قلیخان در صوبه اوده برفاقت صفدر جنگ و شجاع الدوله روزگاری بعزت و احتشام گذرانیده و در اکثر محالات صوبه مذکوره
حکومت داشت و همیشه دست عطا بخشش نوال احسان بکام دو هان امیدواران میرسانید و سحاب مکرمتش در مزارع آمال خواهندگان
متواتری بارید رفقا و غیر رفقا هر که بخدمت او رسید از موائد افضال او محروم و مایوس نگردید در سانحه مذکوره خان مرقوم بمقتضا
غیرت و شجاعت چون احوال لشکریان منوال مشاهده نمود با معدودی از ملازمان که همراه داشت در محوطه از خانهای
خراب دهاتین که متصل بلشکر بود خود را رسانیده بر دیوار خانه مذکور مع همراهیان بر آمده و تفنگ و تیر و سپر و شمشیر آنچه در آن وقت
میسر بود درست ساخته مستعد قتال گردید و گفت که هر که در اینجا بر سر من بیاید و با من تعرضی نماید با او جنگیده تا بر گشته
خواهم شد این خبر بلشکر راجه بلونت سنگه رسید و بعد تفحص معلوم گردید که صاحب این اراده کیست چون جماعه داران ملازم
بلونت اکثری نمک پرورده او و بعضی از رفقای بینی بهادر هم از آن جمله بوده اند همه آنها با هم متفق گردیده باو لیای
هم خود اطلاع و التماس نمودند که زین العابدین خان بهادر بپاس آبروی خود چنین قرار داده و در فلان ویرانه با معدودی
مستعد استاده است و ما همه ممنون احسان و نمک پرورده آن عالی قدر و الان اگر حکم شود که در خدمت او رفته بعزت و احترام
او را بیاوریم و اگر این التماس نا پذیرائی نیابد ما هم شریک جان و آبروی او ایم هر دو راجه ناچار گردیده و غیرتش
را پسندیده ستیزه با او مناسب ندیدند و التماس ملازمان خود پذیرفته رضا دادند تا رفته بهر صورت که مرضی او باشد بعمل آرند

جماعهٔ مذکوره که جم غفیرے بود بجد تمش شتافته سرداران همراهیان شان از دور پیاده پا گشته باد ب تمام سلام و کورنش نمودند و بقدم اخلاص پیش آمده ما فی الضمیر خود را عرضه دادند زین العابدین خان بر حسن ارادت و وفای آنها تحسین نموده شکر الٰهی تبقدیم رسانیده و مع رفقاے حاضر خود سوار گشته با کمال عزت و احتشام در لشکر بلوند داخل گردید و بعد اطفای نائرهٔ نهب و غارت در بنارس آمده منزل گزید. باید ارباب هوش لآلی کلمات این حکایت آویزهٔ گوش خود نموده قدر کرم و احسان بدانند و شیوهٔ خود گرداننده که صفت مذکور حیات پایدار دنیا و سپر سهام حوادث و بلا و ردنبا و عقبے است و محمد قلی خان نزد شجاع الدوله رسیده مقید گردید احوال آنچه استماع یافته انشاء الله العزیز در ضمن احوال شجاع الدوله سمت ارقام خواهد یافت

ذکر رسیدن میرن بعظیم آباد و برآمدن راجه رام نراین باتفاق او و کرنل کلیف بهادر ثابت جنگ بداعیه چشم نمائی پہلوان سنگه

پسر محمد جعفر خان و میرن پسر کلان او که سپه سالار پدر بود باستماع خبر ملاقات نمودن راجه رام نراین با محمد قلی خان و ملازمت کردن شاهزاده بوساطت خان معظم مرقوم اول بنهایت اندیشه مند گردیده رجوع بروے سار جماعهٔ انگلیشیه نمودند و کرنل کلیف را بسماجت و ابرام طلبیدا اشتند بعد ورود او و مشوره برآمدن با افواج قرار یافت تا بعد ازان هرچه صلاح باشد و جماعهٔ انگلیش را چون اطلاع تام بر احوال رؤساے هند نبود و نام شاهزادگے و قعے و وقرے در نظر ها داشت ارادهٔ ستیز و آویز با او و محمد قلی خان مصمم نبود اگر در او ضاع و اطوار اینها متانتے مشاهده گشت البته معاملات بآئین شایسته انفصال مے یافت اما حرکات سفیهانهٔ سلطان و وزیر آنها را بے قدر ساخت و اندیشهٔ از طرف آنها باقی نگذاشت چون خبر بے مصالحه رام نراین با شاهزاده و محصور شدن او در قلعهٔ عظیم آباد و فرو گرفتن محمد قلی خان و شاهزاده حصار آنجا را انتشار یافته بمیرن و کرنل کلیف محقق گردید هر دو باتفاق هم با فوج گران از مرشد آباد منهضت نمودند و در اثناے راه بنا بر آنکه با خادم حسن خان میرن را صفائے نبود و از خان مرقوم گمان صداقت نداشت اندیشه او در خاطرش متخیلید که مبادا درین هنگامه چه فتنهٔ برانگیزد در مین راه بکل بستی که محاذے پورنیه واقعست مقام نموده قاصد آن بود که او را بقابوے خود آرد این ارادهٔ میرن شهرت یافته خادم حسن خان که مرد عیار بود از طرف میرن اندیشهاے بسیار داشت مع فوج و اسباب خود باشتهار کمک میرن از پورنیه برآمده و بر لب دریاے گنگا در گنده گوله توقف داشت و با کرنل کلیف بارسال سفراهمت برافقت مے گماشت آخر چنین شد که کرنل میرن را از در آویختن با او مانع آمده بناے تجدید عهد و پیمان گذاشت و خادم حسن خان اندیشهٔ خود را از میرن ظاهر کرده در آمدن بمعسکر او عذرها خواست و استدعا نمود که اگر صاحب بر بجرهٔ خود در وسط گنگا تشریف آرند بنده هم بر بجرهٔ خود همانجا آمده ملاقات کنم و عهود و مواثیق را بالمشافه مجدد و مؤکد گردانیده بجاے خود برگردم و باعتماد اقوال ساحے بجا طرجمع گذرانیده و رود و سیتها را سنج دم و ثابت قدم باشم هرچند این امر مخالف مرضے میرن بود لیکن کرنل صلاح وقت و کار خود باین صورت دیده حسب الالتماس او عمل آورد و ملاقات با خادم حسن خان چنانچه مامول و مسئول بود نموده برگشت و از طرفین عهد و پیمان استحکام یافته اندیشه ها فرو نشست و میرن را با خود گرفته عازم عظیم آباد گردید محمد قلی خان خبر قرب وصولش یافته چنانچه مرقوم شد صلاح خود در توقف ندیده و بمجمع المعتبرے برگردید چون بعظیم آباد متصل رسید رام نراین مع ارکان دولت و اعیان مملکت باستقبال شتافته معلوم نیست که بکدام حیله عذر ملاقات کردن خود با محمد قلی خان خواست و چنانچه بود زیاده تر اثبات مودت و اشتفاق گشت و رام نراین فقیر را براے کار خود بنت در لشکر شاهزاده فرستاده خود هم بدیدنش رفت و ارادهٔ توسل

با او داشت بعد از آن که طرف او راسہل شمرده راے مرلیدہر را راجح دانست شکایت بنده پیش ہر که و مه بنابر ابرای ذمهٔ خود اصلح
شمرده ہر روز چندین نوبت با ہر که مناسب میدانست مذکور مرا کرده میگفت صاحب عجب دنیاست و عجب زمانه من با غلام حسین خان
صاحب چه بد کرده بودم که ایشان ہم ترک رفاقت مرا نموده به پدر خود ملحق شدند و این ہمه روباه بازیہا نموده خود را نیک نام میداشت
و عجب از صاحبان انگلیشیه که با وجود مشاہده رفتن و ملاقات کردن او با خصم ہر چند سخن سازے کند مخلص خود شمرده باشند اصل
انیست که درین زمانه صاحب زر در دنیا ہر چه کند کسے عیب او نمے کند و زر ہمه عیوب را سے پوشاند بلکه عیب را ہنر مینماید
اما در نظر زر پرستان و اصحاب عقل و خرد المحال ہم رتبهٔ آدم را سے شناسند که پایه و مقدار او چیست بہر صورت میرن و کرنل
چند روزے در شہر توقف نموده با ستدعاے رام ناراین بر سر پہلوان سنگه روانه گردید پہلوان سنگه دامن کوہستان را
مامن خود قرار داده دو سه روزے تبشویش جنگ گذرانید آخر گفتگوے مصالحه و معامله درمیان آمد و میرن رام نارائن را
بعظیم آباد برگردانید تا در شہر رفته مشغول عیش و طرب باشند و التماس نمود که کمترین باتفاق کرنل صاحب معامله پہلوان سنگه را
انتظام داده عنقریب در خدمت میرسم میرن که ہمین آرزو داشت بشہر برگشت و رام نارائن مع کرنل کلیف در نواح سہسرام
مانده معامله پہلوان سنگه را انفصال داد و پہلوان سنگه معاملهٔ والد مرحوم را مقدم بر معاملهٔ خود داشته اول کار ایشان درست
ساخت و چنان مقرر شد که والد مرحوم بر محالات خود بکام و آرام باشند و با ایشان کسے را تعرضے نباشد الحمد لله که آنچه
متصور بود بعرصهٔ ظہور رسید و خط شاہزاده نیز بکرنل رسیده موثر افتاد و مضمون خط مذکور و سیاقت تحریرش پسندیدهٔ دبیران
روشن ضمیر گشت رام نارائن نہایت محظوظ و از متانت کلام خوشنود و شادکام شد صاحبان انگلیشیه ہم بعد مترجم شدنش
تحسین بسیارے نمودند چنانچه بعد مدتے که فقیر را با اصحاب انگلیشیه ملاقات شد مدح و ثناے منشی که خط بکرنل نوشته بود میکردند
آن وقت بنده ظاہر کرد که منشے ممدوح منم ستایشها کردند والے الآن گورنر عماد الدوله مستر ہستنگ بہادر جلادت جنگ
محررات فقیر را سے ستاید و جواب خط شاہزاده بخوبے نوشته یاد نیست که چند ہزار اشرفی براے نذرش فرستادند
والد مرحوم مع سیفے علے خان بمحالات جاگیر خود رفته بآرام نشست و پہلوان سنگه نیز بر زمینداری خود آمده کارش
استحکام پذیرفت و رام نارائن مع کرنل کلیف برگشته بعظیم آباد رسید و بملازمت و استرضاے میرن سرگرم گردید

ذکر برگشتن میرن بمرشد آباد مع کرنل کلیف بمسرت و شادمانے و دعا کردن بادلیر خان و اصالت خان از راه جبن و ناداسنے

چون میرن را از ین ممر خاطر جمع گشت ارادهٔ مراجعت بمرشد آباد تصمیم داد اما اصالت خان و دلیر خان و دیگر پسران عمر خان
را بسبب سطوت و شجاعت آنہا با وصف موافقت و وفادارے سخنے خواست که درین دیار باشند ہنگامهٔ ورود شاہزاده
موجب مدارا و خوش آمد آنہا گشت لہذا ہمراه خود آورد و پدر بزرگوارش نصیحت کرده بود که بعد وسیلهٔ اینہا را از سر خود
وا خواسے نمود اما نبو عیکه آنہا پے نبرند والا ترا خواہند کشت و حاشا که آنہا را ارادهٔ بدے با او یا پدرش باشد بلکه ہمیشه از
ابتداے عروج مہابت جنگ آنہا ناصر و معین میر جعفر خان بوده اند و بہمین سبب سراج الدوله با عمر خان و دلیر خان و
برادرانش بدگمان گشته بر طرف نمود و تا دوام الحیات او این بیچاره ها در عظیم آباد قریب بیک سال حیران بوده طالب تنخواه
خود نمے یافتند و قتیکه بنده تبقریبے که گذشت در لشکر شاہزاده رفت و دیگر الحال رفاقت این لشکر بر گردن افتاد

۱۵۰

خطے بدلیرخان که بنهایت آشنا و باصطلاح هند باهم گردستاربدل بودیم نوشتم دران خط ترغیبے برفاقت شاهزاده
والتماس حفاظت ناموس نموده بودم در جواب نوشت که از طرف ناموس خاطر جمع دارند که باسرمن وابسته است وانچه
براے رفاقت شاهزاده نگاشته اند معلوم داشته باشند که اگر یک کسے با میرجعفرخان خواهد ماند من خواهم بود وما
کنند که در رفاقت کسیکه هستم ثابت باشم القصه میرن بدانائے خود و نصیحت پدر کار فرماگشته تا آمدن رام نراین صحبت
بادلیرخان گرم واورا غافل میداشت و وعدهٔ آمدن رام نراین در باب دهانیدن تنخواه اوسے نمود چون رام نراین آمد
خود قاصد نهضت مرشدآباد گشت برام نراین گفت که مردم معتمد دلیر بر دروازهٔ مغربے حصار بگذارند و بگویند که دروازه
بند و کهڑکے گشاده باشد و بر دو دروازه طرف کوٹهے هم پهرهٔ انگریزے باشد تا دلیرخان اندرون آمدن نیابد و خود برگشته
سوار شده راه مرشدآباد گرفت و دو سه منزل برگشته طے نموده بعد ازان راه خشکے میرفت دلیرخان عاجز و حیران ماند و نمیدانست
تا چه کند و رام نراین بکار خود مشغول بوده عذرے تقصیرے خود در باب تنخواه از دلیرخان خواست والتماس نمود که با این صورت
بودن شما درین شهر مناسب نیست او هم دید که الحال فائده ندارد من بعد برادران و رفقاے خود برخاسته بطرف ٹکاری رفت
فتح سنگه و بنیاد سنگه و دیگر اولاد و اقارب راجه سندر سنگه مقدم او را مغتنم شمرده بقدر خود وجهے براے مصارف
یومیهٔ او و رفقائیش مقرر کرده مے رسانیدند بعد چندے فتح سنگه براے استحکام کارهاے خود نزد میرن بمرشدآباد
رفت میرن در مرشدآباد و رام نراین در عظیم آباد بکام دل آرام زندگے مے نمودند و میر محمد جعفرخان براے اعانت پسر
نیز تا براج محل یا فرسخے چند بیشتر از مرشدآباد بنگاله برآمده بود بعد استماع خبر فتح و ظفر شادمان گردید و با صداقت محمد خان
خلف آقا باقر زمیندار ڈهاکه که مجملے از احوال او در ضمن ذکر شهامت جنگ و حسین قلے خان که حاکم جهانگیرنگر ڈهاکه بودند مذکور شد
ناحق بدگمان گشته بیچاره را بدم توپ پرانید و ذخیرهٔ براے آخرت خود بهم رسانید دلیرخان و کامگارخان حسین زمیندار ترهت
سماے نیز بنا بر سلوکیکه هنگام ورود عظیم آباد با براے رام نراین میر محمد جعفرخان با او کرده مقیدش ساخته بود بنهایت
ناخوش بود باتفاق همدیگر عرائض بنده و شاهزاده فرستاده استدعاے آمدنش نمودند شاهزاده که جاے و ملجاے نداشت
با رفقاے خود از چهترپور کوچیده عازم عظیم آباد گردید و بنده چندروز قبل ازین از بنارس کوچیده در خدمت والد رسید
و بنا بر بعضے جهات درانجا توقف نکرده به ٹکارے آمد چندروز نزد دلیرخان مقام نموده چون از اراده او آگهے یافت
بودن خود درانجا مناسب ندید چه رفاقت شاهزاده براے خود اصلح نمے دانستم رخصت خواستم مبالغه در همراهے
نمود عذرهائیکه داشتم ظاهر نمودم ناچار مرخص کرده بقدریکه دران وقت دسترس بود زاد راهے تواضع من کرد و بنده
بطرف بهار که سید علے خان برادر فقیر چند ماه قبل از من درانجا رسیده و اقامت داشت روانه شدم در بهار رسیده همانجا
بودم که خبر آمدآمد شاهزاده شیوع یافت و کامگارخان مع فوج خود کوچیده متصل به بهار رسیده عازم بیشتر گردیده
بنا برآنکه هنگام ورود شاهزاده ناچار با او ملاقات باید کرد و باز همان آش در کاسه و اقامت در عظیم آباد متعذر خواهد بود داعیهٔ
آمدن بعظیم آباد نمودم لیکن رام نراین بنده را ناحق بدنام کرده روادار آمدن نبوده و بنده در عظیم آباد متعذر مے نمود اتفاقاً
دران روزها حکیم غلام علے بنابر علاج دامادش بنهایت خصوصیت با رام نراین بهم رسانیده معتقد الیه او شده بود و
حکیم مذکور بنهایت شفقت بحال بنده داشت بنده بخدمت حکیم مغفور مذکور دو کلمه متضمن استیذان آمدن خود بعظیم آباد از
راجه مذکور نوشته اذن طلبید و بعد ماذون شدن مع سید علے خان داخل شهر مذکور گردید امام لیده هر و بعض مقربان

مسلمانش را ناخوش آمد بنده با مستر امیت صاحب کلان عظیم آباد و ڈاکٹر فلرٹن حکیم متعین کوٹھے آنجا از طرف کونسل کلکته از سابق آشنائے و دوستے خصوص با ڈاکٹر زیاده تر داشت ملاقات نموده ماجراے خود ظاهر ساخت آنها و بالجمله بنده نموده گفتند که بخاطر جمع باشند بلکه ڈاکٹر بنگالی خود نشان داد که در انجا فرود آیند بنده اطمینان بهم رسانیده در عظیم آباد ساکن گردید درین اثنا خبر آمد آمد شاهزاده رام نارایین رسیده فکر اجتماع عساکر نموده پهلوان سنگه و دیگر زمینداران را طلبیده با خود متفق ساخت و رحم خان روهیله که جماعه دار قدیم از ملازمان مهابت جنگ بود حسب الامر میر جعفر خان از مرشدآباد بکمک رام نارایین رسیده حاضر و رفیق او بود و رام نارایین ساعتے براے برآمدن خود بتجویز منجمان برهمن معین نموده بطرف بهار چار پنج کروهے شهر عسکر آراست و قریب دوازده هزار سوار و پیاده هاے بسیار و توپهاے کلان و بندوق و جزائر و بان اسباب حرب آنچه باید همراه داشت علاوهٔ آن فوج انگلیشیه بسرکردگی کپتان کاکرن و چند سردار دیگر و چندے از سارجنان و سولداوان ولایتیه و پیاده هاے هندیه مؤدب بآداب جنگ فرنگ که به تلنگه شهرت دارند بهمه جهت قریب بیکهزار و چند صد کس مع بندوقهاے چقماقی و دو توپ فرنگی و پیچیه هاے باروت و گوله نیز باعانت او مهیا گشته با افواج مذکوره شامل و داخل لشکر او گردید؛

ذکر آمدن شاهزاده در حدود عظیم آباد و جلوس نمودن او بر تخت سلطنت و جنگیدن با رام نارایین و ظفر یافتن شاهزاده بقدرت کاملهٔ خالق بلاد و عباد

چون شاهزاده از دریاچه کرم ناسه که سرحد صوبهٔ عظیم آباد است عبور نموده فرسخے چند پیش آمد خبر کشته شدن پدر خود عالمگیر ثانی باین نحو شنید که مردم عماد الملک حسب الامر آقاے خود بهانه ظاهر نمودند که درویشے صاحب کرامات و مقامات وارد کوٹله فیروز شاه گردیده قابل زیارت است او خود احمق و اجلش رسیده بود بدلالت مهدی علی خان کشمیرے برادر علی قلی خان سوار شده در کوٹله مذکور رفت و مهدی علی خان همراهش رفته تا بحجرهٔ که قاتلانش را نشانیده بود و برده پرده اش را برداشت و سیفے که پادشاه در دست داشت بدست خود گرفت چون پادشاه داخل حجرهٔ مذکور گردید از بیرون دراز بجیر کرده و قاتلانش که چند نفر تورانی بے ایمان نشسته بودند بزخم کارد آن بیچاره را از پا درآورده لاشش را از دریکه بدر یا در آن وقت ریگستان خشک بود پائین افگندند مرزا بابر پسر اعز الدین داماد و برادر زاده عالمگیر ثانی که همراه رفته بود شمشیرے کشیده یک دو کس را مجروح ساخت مردم مهدی علی خان هجوم آورده او را بگرفتند و در پالکی محفوف سوار نموده در سلیم گڈه که مسکن سلاطین مقید است رسانیدند و محی السنه پسر کام بخش را لقب شاهجهانی داده و بسلطنت برآورده بر تخت نشانیدند و لاش عالمگیر را لچه ها برداشته در مقبره همایون مدفون کردند شاهزاده باستماع این خبر مضطر گشته بوالده مرحوم که در حسین آباد دار الملک محال جاگیرات خود که بنا گذاشته و آباد کردهٔ آن مرحوم است مع اهل و عیال اقامت داشت شقهٔ بدستخط خاص متضمن ماجراے مذکور و استشاره در بارهٔ خود که چه باید کرد نوشته مصحوب مسرعے فرستاده والده شقه را خوانده عجالةً دو کلمه نگاشت مضمون آنکه بمجرد ورود این عریضه بضابطهٔ مستمره بر تخت موروثی جلوس فرمایند و قلمدان وزارت مع خلعت براے شجاع الدوله فرستاده نیابتش به یکے از مغلیه که در حضور حاضر و لائق اینکار باشد عنایت شود و خدمت امیر الامرائی که عبارت از میر بخشیگری است به نجیب الدوله عنایت فرموده براے او خلعت باید فرستاد

۸ ربیع الاول ۱۱۷۳

و منیر الدوله بهادر را پیش ابدالی ببشارت فرستاده رقم او متضمن اطاعت و اعانت خود بنام شجاع الدوله و نجیب الدوله و دیگر رؤسای
افاغنه و ارکان سلطنت و عظمای هند بایدطلبید و در استماله و دلجوئی اقویا و مقتدران کوشیده برای فدوی کار ارشاد شده
هیچکاری نباید گذاشت چه کمترین را غرضی غیر از تشیید مبانی دولت ابد مدت نیست هر گاه بعون الله تعالی ارکان
سلطنت استحکام یافت و متانت گرفت برای پرورش من در دولتخانه کمی نخواهد بود و شاهزاده در گهتولی بود که عرضی والد رسید هماوقت
بضابطه خاندان بابریه در سنه یکهزار و یکصد و هفتاد و سه بر تخت سلطنت جلوس نموده بشاه عالم بهادر پادشاه ملقب گردید منیر الدوله را چنانچه
گذشت ببشارت پیش ابدالی روانه فرموده برای شجاع الدوله و نجیب الدوله نیز حسب المسطور خلاع و قلمدان و دیگر عطایا فرستاده
منتظر نصرت ایزدی بود که کامگار خان میئن با پنج شش هزار سوار رسیده بشرف تقبیل قوائم سریر سلطنت مستسعد گردید و دلیر خان
و اصالت خان نیز با جمعیت خود که قریب بهزار کس از سوار و پیاده بود بملازمت پادشاه رسیده مورد عنایت گردیدند کامگار خان
متعهد اخراجات سرکار شاهی گشته از زمینداران و باج گذاران و غیره هر چه بجاهای مختلفه بدست می آمد فراهم نموده میرسانید
چون دلیر خان دل پری از میرن داشت آرزو میکرد که بعد ورود میرن جنگ درمیان آید تا سزای دغائی که میرن با او کرده بود
در میدان مردان بکنارش نهد اما کامگار خان از راه هوشیاری انتظار آمدن میرن و اجتماع عساکر رام نارائن با و صلاح ندیده
تعجیل داشت که اول با رام نارائن باید جنگید بعد از ان اگر میرن بیاید تدارک خواهم فهمید و همین رای را پادشاه هم اختیار کرده
آهسته آهسته با جتماع مردم از هر سو که بر سند کوشیده متصل بمقابل لشکر رام نارائن رسید.

ذکر جنگیدن پادشاه با رام نارائن و ظفر یافتن بتائید قادر ذو المنن

رام نارائن برکنار دریای دهو معسکر داشت که شاه عالم پادشاه مع کامگار خان و اصالت خان و دلیر خان و افواج قدیمی
خود در رسید و بتاریخ کار بمقابله انجامیده از طرفین صفوف آراسته بدافعه همدیگر برخاستند رحم خان و احمد خان قریشی
و مراد خان پسر بهرام خان بلوچ باتفاق مرلیدهر مقدمة الجیش رام نارائن شدند و بهلوان سنگه با جمیع بهوجپوریه و دیگر افواج
با رام نارائن جمع گردیدند و کپتان کاکرن با سرداران و فوج انگلیشیه بهیئت بایسته و وضع شایسته در کمال انتظام چنانچه ضابطه آنهاست
صف آرا گشته متصل الفوج رام نارائن استاد و از طرف پادشاه نیز فوج دو دسته گردیده یکی بسرکردگی کامگار خان و دیگری
باستظهار دلیر خان و اصالت خان از جای خود جنبید و پادشاه با بعضی از قدمای رفقای خود در عقب افواج جا گرفت
اول دلیر خان و اصالت خان چون ببر بیابان و پیل دمان بر کمر افواج رام نارائن ریخته فوج مخالف را از پیش رو برداشتند دلیر خان
و اصالت خان اول از همه داخل فوج دشمن گشته بدف جمیع انواع جراحات بودند گولی بندوق هم از صفوف انگلیشیه مثل تگرگ
می بارید و هم بندوق بهوجپوریه و غیره زمینداران یا نهلی رسید و دیگر آلات طعن و ضرب بسینه های آن هر دو برادر بیباک
مع رفقای جانفشان نشانه بود در ین ضمن از شدت صدمات گوله بندوق روی فیل نشان دلیر خان برگشت مردم بلند بجا
گفتند فرمود دلیر خان خود برنگشته فیل بلا آسمان برگشته باشد و از اسپ فرود آمد رفقای قدیمش که قریب بصد سوار بودند
همه همراه او و برادرش اصالت خان از اسپ پیاده گشته سپر و شمشیر در دستها گرفته بر دشمنان حمله بردند و فوج رام نارائن
را از اول هم رسیده رو بفرار نهاد و بر دلیر خان و اصالت خان و همراهیان ایشان گولی بندوق تلنگه و سولداران انگلیشی
چون قطرات باران می بارید بهادران مذکور با صد کس دو دیده صفوف افواج مخالف را پریشان ساختند در ین ضمن

گولی بندوق بشقیقهٔ چپ دلیرخان رسیده از شقیقهٔ راست بیرون رفت و بلم بدهن اصالت خان رسیده کلاه او را بر دریده و
جراحتهای دیگر نیز برداشت و قریب سی کس از رفقا همراه بهادران مذکور همین شربت ناگوار با دل شاد و روی شگفته نوشیده
شاهد اجل در آغوش کشیدند و قریب چهل کس دیگر مجروح افتاده بعضی شفا یافتند و اکثری همراه سرداران خود شتافتند ناگاه مردانه دلیرخان
عرصه از فوج مخالف خالی و شلک بندوق انگلیشیه ساکت گشت بعضی از رفقای بادشاه که همراه مدار الدوله بودند دیده رحم خان
و غلام شاه را بملازمت مدار الدوله رسانیدند و مرلیدهر اسیر مردم کامگار خان گردید احمد خان قریشی و مراد خان بلوچ را اقرار گرفتند
کامگار خان دید که الحال شلک انگلیشیه موقوف و میدان خالی گردیده بر سر رام نراین که با معدودی ایستاده بود ریخت بمشاهدهٔ
این صورت رام نراین مضطرب گشته کپتان کاکرن را پیغام فرستاد که نصف مردم خود باعانت من باید فرستاد اول کپتان
مذکور برام نراین گفته بود که بنفس خود در فوج انگلیشیه باشد او بغرور و عدم شعور قبول ننمود یا غرضی دیگر خواهد بود کپتان چون
مامور بحراست او بود دران وقت که در فوج او هم حالی باقی نبود مردم را دو حصه ساخت درین تجزیه زیاده تر تفرقه در مردم
او افتاده انتظام برهم خورد و مقارن این حال کامگار خان رسیده غبار هیجا برانگیخت باقیماندگان راه فرار گشاده سر در پی هم نهادند
و بالمره شکست بر لشکر رام نراین افتاد و کامگار خان بذات خود بسر وقت رام نراین رسیده بضرب نیزه و تیر مجروح و مغلوب ساخت
میر عبد الله مرحوم که بسفارش مستر واچه ملازم سرکارش شده بود در آنوقت رفاقت وا انتش نموده به چند زخم تیر و نیزه مجروح
گردید و رام نراین در هودج فیل خود خوابیده پناه به تخته های هودج برد کامگار خان از نیزه بدنش را کوفت بعد ازین حال
رام نراین مجال اقامت نیافته از میدان مجروح و بیحواس گریخت و کپتان کاکرن و مستر بارول و دیگر از سرداران انگلیشیه
و سپاهیان ایشان بسبب همان تفرقه بیوقت رایگان تلف شدند فوجی از ان جماعه که باقی مانده بود بسر کردگی ڈاکٹر ولیم فلرٹن
آشنای بنده و شاید بعض سرداران دیگر هم که بنده نام شان نمیداند بهر صورت منتظم گشته یک ضرب توپ که از ایشان در میدان
مانده بود میخ آهنی در روزنه اش زده آن را ناقص و معیوب ساخته یک ضرب توپ و پیٹی باروت را همراه گرفته باجتماع و انتظام
از ان مقام برگشته راه شهر عظیم آباد گرفت در اثنای راه وقت برگشتن خللی در گردون ارابه توپ رو داد ڈاکٹر باستقلال ستاده
و آنرا درست ساخته بازه راهی شد در جمعیت حواس و استقلال انیمردم وصف آرائی و حزم و احتیاط و شجاعت بافراط شبهه
نیست چنانچه در آداب حرب یگانهٔ روزگارند اگر در ملکداری و احوال پرسی خلق و تفقد و تفحص حال رعایا و عموم برایا برابر بعشری
از معشار امور حرب توجه و التفات نمایند و بماجرای بندهای خدا رسیده بغم خواری و دلداری آنها پردازند شاید درین
جزو زمان هیچ فرقه لیاقت ریاست به از ایشان نداشته باشد اما عدم التفات ایشان باین کار بلائیست سیه زینهار که خلق
تمام قلمرو ایشان ازین جهت در کمال عجز و اضطرار است اللهم اجعل لعبادک المضطرین فرجا و مخرجا بادشاه مع کامگار خان
در میدان ظفر یافته شادیانهٔ فتح و فیروزی نواختند و بتعاقب منهزمان نپرداختند بعد اطمینان معلوم شد که دلیرخان شربت ناگوار
مرگ بکمال گوارائی و دلیری نوشیده جان شیرین بجان آفرین داده و اصالت خان زخم کاری خورده بر جناح سفر آخرت
دا رسیدان افتاده و در رفقای آزموده آن هر دو شیران بیشه و غا بهمراهی سرداران خود همان راه مردانه پیموده اند و یک چشم مرلیدهر
از زه نم نیزه کور گشته بقید افتاده و رحم خان نیز طوعا و کرها بگرفتاری رضا داده در قابو آمده است دلیرخان و اصالت خان را هم
بعد انتقال ال ارواح او در جوار مزار یکی بر سر راه در میان فتوحه و بیکنٹهپور واقع است آورده مدفون ساختند و مقتولین دیگر را یکجا
تعال سپرد ند اگر متعاقب فوجی از بادشاه میرسید در قلعه یکی از حارسان نبود و جو و رام نراین با عدم برابری نمود بی حرج

قلعه بدست پادشاه مے افتاد و اغلب که شهر بتاراج میرفت چون حفظ ناموس نجبا و غربا و پایمالی و تاخت و مفاسد دیگر مقدر بود
اندیشهٔ تسخیر شهر از خاطر کامگار خان و دیگر ارکان پادشاهی محو گردید بهر صورت بنده با آشنائی در بنگلهٔ داکتر نشسته بود که خبر شکست
رام نارایـن رسید اول متیقن نگشت چون متواتر همین خبر و متعاقب گریختهاے ناموری نیز رسیدند و معتمدین خبر آمدن میر عبد الله
و رام نارایـن و مجروح بودن اینها آوردند بنده براے عیادت احوال میر موصوف که نهایت آشنا و مرد صادق الولا بود بخانه او رفت
و شهریان را هول عظیمی گرفته اضطراب مفرطی با غنیا و ارباب دول لاحق گشت مصطفی قلی خان برادر میرزا محمد ایرج خان متعلقان خود را
مع اموال بر کشتی نشانیده بر معبر میرزا انوز متصل بمعبر کوٹھی انگلیشیه آورده خود در خانهٔ میر عبد الله که جوار کوٹھی انگلیش و رئیس
آن مکان در آن زمان مستر امیت بود آمد بنده بسبب تجرید و افلاس بے وسواس بود از ملاحظهٔ اضطراب آن عزیز
متحیر گشته اندک نصیحتے نمود شماتت شمرده بودند در انجا گوارا نکرد متعلقان را بر کشتی همانجا گذاشته خود بجاے دیگر رفت
و مستر امیت براے دیدن رام نارایـن رفته تسلیه او نموده پهرهاے خود براے حراست او در خانه اش نشانید. و رام نارایـن
چون مشوره پرسید مستر امیت گفت که گفتگوی بے فروغ و نوشتهاے دروغ ضابطهٔ ما نیست شما هر چه مناسب دانید تا آمدن
افواج مشرقی دفع الوقت در حفاظت جان خود نمائید رام نارایـن عذر جراحتهاے خود نوشته و عدهٔ ادراک ملازمت بعد صحت
نمود چون دو سه روزے گذشت و کسی بسوے قلعه نیامد گریختهاے لشکر رام نارایـن هم جمع آمده بحراست قلعه قیام نمودند خبر قریب
وصول میرن مع کرنل و افواج انگلیشیه بپادشاه و کامگار خان رسیده باستقبال فوج مذکور بطرف مشرق نهضت شد

ذکر جنگیدن میرن با کامگار خان و گریختن در حملهٔ اول و برگشتن بعد از آن و ظفر یافتن بقدرت کاملهٔ خالق زمین و آسمان

مخفی نماند که چون میرن گاهے قبل ازین نه جنگیده و زهر خشم دلاوران خون آشام نچشیده بود غرور موفورے بر شجاعت خود
داشت و خود را اشجع ترین مردم مے پنداشت لهذا با توجهے که خود بهم رسانیده و نهایت اعتماد بر آن مردم داشت داعیه
اش آنکه بسبب اطاعت فوج انگلیشیه فتح نماید و ضابطهٔ انگلیش نیز اینکه وقت جنگ فوجے دیگر را شامل و شریک فوج خود نسازند
تا انتظام صفوف افواج شان از هم نپاشد مگر از سرداران اگر کسے خواهد در پناه آنها باشد امانت با چند خواص شمرده مضائقه
نمے کنند بنا علے هذا هر دو فوج از هم جدا لیکن نهایت متصل بهم مے آمد تا بحدیکه در میدان چینه و مقابله رو بداد میرن
با فوج خود علیحده صفوف آراسته سوار گشت و کرنل مع دیگر سرداران و افواج خود بضابطهٔ که دارند به تعبیهٔ افواج و توپخانه
پرداخته و سپاهیان خود را مستعد ساخته روے بمخالف آوردند در لشکر پادشاه خود کسے که جاے دلیر خان تواند داشت
نمانده بود لهذا کامگار خان فوج خود را دو حصه نموده قادر داد خان ولد خالق داد خان ترین الهٰ آبادی و غلام شاه را هراول
ساخت و خود مع باقی افواج پشت سر اینها جا گرفت و پادشاه نیز با مردم خود براے نمود سوار گشته عقب تر از همه تماشائی بود
چون عسکرین را تقابل روے داد قادر داد خان مع غلام شاه فوج انگلیشیه را بطرفے گذاشته از پهلو چون بلاے ناگهان بر سر
میرن رسیده آتش قتال را اشتعال داده بجد یورش نمودن اینها اکثر لشکریان میرن را دل از دست رفته تزلزلے در آنها
بهم رسید و میرن بمشاهدهٔ این حال بے استقلال گشته رو بوادے فرار گذاشت و عرصهٔ بعیدے بپاے گریز پیموده همراهیان را چار و ناچار
در پے او دویدن اختیار آمد بعضے که شجاعتے در اینها بود و ملامت کرده دلالت بعودے نمودند و نامردان خود فرار آتا را عذرے

سمیع براے خود دانسته در رفتند فوج انگلیشیه توپ اندازے شروع نموده نائرهٔ حرب را التهاب داد میرن را بتنبیه سنیهات
اندکے دل بجا آمده ارادهٔ معاودت تصمیم یافت جماعتے از بهادران با او اتفاق کرده عطف عنان نمودند قادر داد خان بمقابلهٔ
میرن شتافته تیر باران آغاز نهاد اول تیرے که بر سینهٔ محمد امین خان خالوے حقیقی میرن که بر فیل دیگر در پهلوے خواهر زادهٔ خود
بود رسیده کارش تمام ساخت بعد ازان تیرے بر کلهٔ میرن رسیده تا بن دندانش سوراخ کرده در دهان گرہے تیر دیگر
گلویش را مجروح ساخت چون اجلش هنوز باقے بود کارے نرسید و همراهیان قادر داد خان با همراهیان میرن در آویخته بزخم
تیر و شمشیر همدیگر را مجروح و مقتول نمودند زد و خوردے لائق روی داد و جماعهٔ کثیرے از طرفین بخاک هلاک افتاده میرن سواے اس
تیر از ترکش کشیدن نماند کمان در دست او صورت الامان و سر چون شعلهٔ جوالهٔ بے اختیار جنبان بود تا مبادا تیرے دیگر به
سینه و جگر نخورده قریب بود که بار دیگر منهزم گردد درین ضمن فوج انگلیشی از پهلوے قادر داد خان سر بر آورده شلک شراره بار
نمود و گولهٔ بندوق ها بقادر داد خان رسیده جان بحق تسلیم کرد کامگار خان که بر پشت قادر داد خان بود در رسیده بود و ملاحظهٔ
قلت فوج خود و آتش بارے افواج انگلیشیه نموده پایدارے در انجا صلاح ندانسته برگشت غلام شاه و عزیز الله خان
بخشے شاگرد پیشهٔ پادشاه مجروح در میان فوج میرن محصور گشته بعد بدست آمدن به تیغ جفاے سپاهے مقتول شدند و میرن
را باین صورت فتح و ظفر میسر آمد و کامگار خان پادشاه را همراه گرفته بطرف بهار رفت میرن شادیانهٔ فتح نواخته در خیمهٔ خود
فرود آمد و بتلمید و التیام جراحتهاے خود و اصحاب و تجهیز و تدفین محمد امین خان و دیگر مقتولین پرداخته چند روز در همان میدان
اقامت داشت مردم شهر غیر از فقیر همه تا بلازمتش رسیده تقرب جستند و میر عبد الله و رام نارائن بسبب جراحتی که داشتند رفتن نتوانستند

رفتن پادشاه مع کامگار خان بطرف مرشدآباد از راه کوهستان و سر بر آوردن از بیربهوم و بردوان و بر آمدن میر جعفر خان از مرشدآباد بمدافعهٔ اینها مضطرب و حیران و دویدن میرن در پے اینها افتان و خیزان

کامگار خان در بهار دو سه روز مقام نموده مصلحت در ان دید که الحال بمرشدآباد باید شتافت و میر محمد جعفر خان را از جا باید برداشت
بنابرین اسباب سفر آنچه میسر توانست شد مهیا ساخته و ارابه وغیره را که در راه کوهستان عائق تگ و تاز است دور انداخت
بلکه بامنے گذاشت و خود با فوج جریده مع پادشاه بطور ایلغار از راه جبال عازم مرشدآباد گردید میرن برین ماجرا آگهی یافته خطے
مشعر برین خبر به پدر خود نگاشته بر ڈاک فرستاد و از رام نارائن استمداد فوج نموده اکثر سرداران همراهے او را بسرکردگی
میر اورش و میر رج نارائن همراه خود گرفت و از راهے که کامگار خان و پادشاه رفته بود بعد چند روز روانهٔ مرشدآباد گردید
میر محمد جعفر خان چون بورود خط پسر بعزم پادشاه و کامگار خان آگهی یافت مضطرب الاحوال گشته افواجیکه همراه داشت فراهم
آورده و نیز از رئوساے انگلیشیه استمداد نموده توپخانهٔ گران همراه برداشته بساعتے معین از مرشدآباد بر آمد و التزام کرده بود
که همیشه فیل سواریش در میان برق اندازان انگلیشیه که به تلنگه معروف اند بوده باشد و دیگر افواج هندی که ملازم او بود پیش و پس چپ
و راست دور دور سیر رفت و در حلقهٔ پیاده‌هاے انگلیشیه خود مع زنهار دو سه مصاحب راه سیر و گرد خیمهٔ هم در حراست شان
مے ماند تا آنکه میرن در رسیده و خاطر میر جعفر خان مطمئن گردید بطرف پادشاه شیو بهت و بابو خان مرهته و راجه کشن پور لاحق
گشته ملازمت پادشاه نمودند و میر قاسم خان داماد میر جعفر خان حسب الطلب پدر زن خود از رنگپور که فوجدار انجا بود رسیده

برلب دریاے دمود رخیمه داشت کامگارخان خبرش شنیده از شانزده کروه بمود و بیماو پیشتر خبر یافته کوچ نموده بلشکر پدرزن خود ملحق گشت گمر مرہٹه اندکے گرد پیشش تاخته سپاه خود با نمود و میر جعفرخان باتفاق پسر و داماد و فوج انگلیشیه روبسپاه پادشاه آورده بلشکر شاہے که بر دریاے دمود رهو د متصل گردیده کامگارخان جنگ این همه فوج از حوصله طاقت خود بیرون دیده اراده معاودت بعظیم آباد نمود و شب درمقامے که معسکر داشت مانده صبح نقاره کوچ نواخت و باردبنه تیار گشته راه عظیم آباد گرفت و میر جعفرخان مخالف را مغلوب دیده فوج خود را از دریا گذرانیده اراده تعاقب نمود شیو بهت مع کامگارخان و دیگر افواج پایدارے نموده فوج خصم را مشغول جنگ و تاز گردانید تا بار سپاه و بنگاه چارپنج کروه راه طے نموده در رفت بعد ازان شیو بهت مع کامگارخان راه منزل گرفت چون خاطر میر جعفرخان مطمئن گردید شیخ عبد الوهاب کنبوه را که پیشتر نوکر سراج الدوله و درین سفر ستم بغارت گشته که با پادشاه مراسلات وارد بدم توپ پرانیده

ذکر برگشتن پادشاه و کامگارخان بطرف عظیم آباد و آمدن موشیر لاس بمدد شاه عالم و تشویشے که مردم شهر عظیم آباد را لاحق شده بود

کامگارخان چون ازدحام افواج در بنگاله دید باز بطرف عظیم آباد شتافت میر جعفرخان و میرن از آسایش طلبی و افواج انگلیشیه که همه پیاده اند ازین تگ و دو که بسبب آمدخستگی بسیار بهم رسانیده طالب آسایش شده و در جاے مناسب بجواے بردوان رسیده و راحت جو گردیده منتظر بودند تا خبر مرہٹه و پادشاه و کامگارخان منقح و اراده اینها معلوم گردد موشیر لاس هرچند که پادشاه و کامگارخان درضلعه بردوان بود حسب الطلب این ها از چهتر پور جنبیده نزدیک بعظیم آباد رسید باستماع قرب وصولش چون در عظیم آباد نه فوج هندوستانی بود نه فوج انگلیشیه اضطراب عظیمی بسرداران کوٹهی که مستر امیت وغیره بوده اند و هم به رام نارائن و اعیان شهر لاحق شد انگلیشان خود با عتاد منوابط و لایت شادمان لیکن بمغلوبی خود و تسلط موشیر لاس یقین داشتند و رام نارائن و مصطفی قلی خان و دیگران خود را مسلاحواس نماختند اعزه شهر میر جعفر نامی را که فرانسیسان در جاے او بکراهے بودند و معرفتے با موشیر لاس داشت فرستاده استعلام حالش نمودند چون برگشته آمد بوضوح انجامید که بالفعل اراده جنگیدن یا حصار در خاطرش نیست و بها نا سببش آن بود که چون از دور منزلها بریده آمد بر احوال عظیم آباد و کم و کیف لشکر اندرون اطلاعے نماخت و الا اگر آگاه مے بود غفار سفت و نام آورے عمده دانسته قصورے در تسخیر آن نے نمود و چون چندان کسے در شهر نبود افواج رام نارائن صدمه شکست فاحش سابق دیده بودند تحمل یورشش موشیر لاس نے توانستند و در کوٹهی انگلیشیه خود زیاده از یک کمپنی و معدودے از سرداران دیگر فوج انگلیشیه وجود نداشت ملخص آنکه میر جعفر برضمیر او مطلع گشته مردم را بجار اسطلن بساخت الا هنوز جمعی واقعه میسر نبود تا الکه آوازه لعای پور کو چپیده و نزدیک به حصار رسیده انتشے نه دو وسے راه بطرف بهار گردانیده دو سه کروه رفته منزل گزید و مدد فتن موشیر لاش در قالب مردم عظیم آباد گویا تازگی جانے دمید میر جعفرخان میگفت که احوال آشنایان عظیم آباد را مثل میر عبد الله و مصطفی قلی خان و میر افضل و دیگران بعد سلام اینها با احوالیکه بود گفته از طرف خود و صاحبان مذکور احوالش پرسیدم در جواب همین بیت اکتفا کرد

بیت

از ما حذر کنید که ما دل شکسته ایم ٭ خاکستریم و برسر آتش نشسته ایم ٭

و در بهار رفته هتیارے باروت و دیگر اسباب حرب آنچه دست کمتش بآن میرسید مشغول گردید و اخبار تیارے او در شهر عظیم آباد میرسید تا آنکه کامگارخان مع پادشاه از بردوان برگشته بک خود رسید و موشیر لاس هم با او متفق گشت و هرالعفو خادم حسین خان معنی اخلاص و رسوخ خود و جزم تهیه رسیدن بمدد پادشاه و اندک اندک زر ها از زراعت و جند و ابده سام

بوساطت سنیاسیان مع عزالتفس او مشعر بر دولتخواہے و بندگے ے آمد و ہمین قسم میر افضل کشمیرے ہم پادشاه را اعانتے بزر و مشوره مے نمود اما خادم حسن خان در رسیدن دیر کرد اگر بجلدے میر سید فتح قلعهٔ عظیم آباد و قوت و شوکت وافرے بپادشاه دست مے داد

ذکر محاصرهٔ نمودن پادشاه و کامگار خان قلعهٔ عظیم آباد و شکستن زین العابدین خان حصار او میسر نگشتن فتح بسبب نامردی دیگر رفقاے پادشاه و آمدن کپتان نکس از بردوان باعانت رام نارائن و دیگر عظیم آبادیان

پادشاه و کامگار خان به بهار رسیده صباحے چند صلاح در آسایش سپاه دیده توقف نمود و در عظیم آباد چون سپاه کمتر بود و تشویشے مفرط بهم ارکان و اجامره و اعیان روے داد و رام نارائن بترتیب سپاه و تهیهٔ اسباب قلعه دارے کوشید و شکسته بستگی ها آغاز نهاد و سنی الحال جمعیتی وا از دلهاے دست داد و هیشه عزالتفس مذکور کم فوجے بنا بر بودن بهادر شاه مع افواج همراه میرن بر شد آباد رسمے فرستاده بود و کوسے انگلیسے هم سپاهیان کم و معدودے در اطراف منتشر بودند سراسیمه همه را از هر سو طلبیده تا سه کمپنی با خود جمع نمود در این ضمن پادشاه مع کامگار خان رسیده قلعه را فرو گرفت و مدافعه از این طرف شروع گردید فوج قلیلے که در قلعه بود انقسام یافته جابجا متعین شد تا حراست حصار نماید راوشتاب راے بنا بر انفعالیکه از شکست سابق که برفاقت رام نارائن در میدان یافته بود باآنکه عالی مع ناظم وقت امر شریک او بوده اند اما تا تمام برده از فرط غیرت منسبت بدیگران مکدر تر بوده در تدارکش کوشیده زیاده تر از همه کس محنت مے نمود شبها بیدار بر سر دیوار حصار بسر مے برده همراهیانش زیاده از فوج نظامت بدل هے والتفات او جلادت هاے نمود دیورش پادشاه و کامگار خان بطرف شرقے قلعه دور جال کامگار خان محاذے دیوار پخته قلعهٔ پادشاهے بود و بعد پنج شش روز از محاصره شبی که موشیر لاس با بعضے از همراهیان خود بطرف جنوبے قلعه در عین غفلت زینه ها گذاشته بر دیوار حصار بر آمد و اکثر و بعضے از کپتانان مع قلیلے از تلنگان که همان طرف برده اند جلادت مافوق الطاقه نمودند یکے از کپتانان انگلیسے که مرد ضعیف البنیه بود و حقهٔ بان و ستی در دست گرفته آتش داد چون آتش در گرفت بر سینهٔ فرانسیسی زد که از زینه گردیده بر زمین غلطید شنیدم انم زنده ماند یا مسافر راه عدم گردید و راوشتاب راے تفنگچیان خاصه سپهدار خود را از پهلوے آن جا به بیرون فرستاده بتفنگ اندازے مدد نمود و اتو بالاے حصار تلنگان چنان شه ربارے نمودند که صعود مردم فرانسیسی بر بالاے حصار میسر نگردید بعد دو روز دیگر شبی موشیر لاس بطرف غربے قلعه آمده ساعتے از شب باقی بود که توپ اندازے و قنبار و انگلیسے را از حد بدر برده و تزلزلے عظیم در احوال سکنهٔ شهر رو داده و از طرف شرقے زین العابدین خان مرحوم که ذکر آن بزرگ صاحب جود و جلادت در ضمن احوال لشکر محمد قلی خان گذشت از طرف دیوار پخته قلعه که قدرے از آن توپهاے کوچک فرانسیسیان شکسته بود زینه ها گذاشته و علمدار خود را پیش رو خود گرفته بالاے حصار بر آمد و چندکس معدود دو توفیق رفاقت یافته با آن بهادر دلیر تا سر دیوار رسیده بند و تبار و دست گرفته مستحفظان را که ورپاے دیوار قرار گرفته بودند بضرب گولے تفنگ گریزانید چون دیوار مرتفع بود خواست که زینه ها را کشیده این طرف گذارد و فرود آید این کار عرصهٔ خواهد در نگے شد درین ضمن بیدل خان بلوچ جونپورے بمدد مستحفظان رسیده هنگامه گیر و دار بلند ساخت و ڈاکتر فلیرٹن مع معدودے از تلنگان نیز رسیده تفنگ اندازے متواتر نمود قضارا گولی هاے بندوق بپاے زین العابدین خان بهادر رسیده استخوان ساقش ریزه ریزه گردید و رفیقانش او را بایان حال برداشته بامکن بردند

وانبوه او دیگران جماعت این جلادت نیافتند بنده از شدت شور اهل شهر و غرش توپ و قنباره و شور و شیون بسیار گشته بدیوان خانه میر عبدالله
صفوی که مذکورش گذشت آمده دیر پوسته که از هر دو طرف قلعه روی داده بود آگهی داد تمام محله را مضطرب و عظیم الحق بود اول صبح
از صحن دیوانخانه میر مذکور آن طرف گنگا بر آب دریا که فاصله بعیدی بود علمها و علامت لشکر انگلیشیه بنظر آمد باز دیدم از معبر کوهی
که متصل بود بجهو فرنگی و دیگر کشتیها روانه آن طرف شد خبر طلبیدم معلوم شد که کپتان نکس با اندک فوجی بمدد قلعه عظیم آباد از بردوان
در عرصه سیزده روز رسیده و مستر امیت صاحب کوتهی برای آوردنش کشتیها فرستاده و بعد از آن بنده باتفاق میر عبدالله
نزد راجه رام نراین که در باغ اسمعیل قلی خان مرحوم بر سر فصیل قلعه در وسط حصار مقیم بود رفتم دیدم که بحالتش غلک(?) و بی حواس
محض است و داکتر فلیرتن هم خالی از تشویش نیست چه مردم را یقین بود که امشب خود باین صورت گذشت و فوج بادشاهی
راه بهم رسانیده است شب آینده باز همین آتش در کاسه خواهد بود و پر دل خان و همراهیان مجروح شده اند دیگر هر که
مجروح است آن مکان که رخنه هم در آن شده معترض می شود اگر چه رخنه را بکل گرفته بودند از استیلای هراس مبتلای وسواس
گشته قبول نمی نماید اغلب که با این حال صبح آینده قلعه مفتوح و رام نراین مع تبعه و لواحقه مغلوب و مخذول میشود بنده ما چون با کز(?)
نهایت اخلاص بود بشارت وصول فوج انگلیشیه دادم متعجب گشته گفت خان صاحب کجاست فوج انگلیشیه احوال را نقل کردم
شادمان گشت رام نراین هم شنیده زندگی دوباره یافت و هرکاره برای تحقیق خبر فرستاد چون هرکاره هم همین خبر آورد زندگی
از سر گرفت بنده مع میر عبدالله و داکتر بکوتهی آمده با مستر امیت و کپتان نکس که آشنا بود ملاقات نمود معلوم شد که
چهار کمپنی تلنگه و یک کمپنی سولدر ولایتی انگلیشی است اما چون نوزده منزل راه را سیزده روز طی کرده اند نهایت خستگی و
ماندگی لاحق دارند و کپتان هم با اینها اکثر پیاده راه سپرده تا سولداران و تلنگها را عذری در قطع طریق باین عجلت نباشد و سبب
عبور دریا نمودن و از آن راه آمدن اینکه مبادا افواج پادشاهی استقبال نموده مزاحمت نمایند و رسیدن بعظیم آباد میسر نیاید و اگر
میسر آید مدت وصول امداد یابد و تا آن وقت قلعه مفتوح و رام نراین مع اصحاب کوتهی مغلوب شود و خدا داند که چه روی نماید
مستر امیت همان وقت طعام و شراب بسرداران و سولداران و غیرهم و آنچه سوای آن درکار بود رسانیده دلالت باستراحت
نمود تمام روز آنها آرام کردند چون وقت شام شد کپتان نکس فوج را بضابطه آراسته اعلام را کشاده با دهل و نقاره بهیئت درست
از طرف دروازه مغربی در آمده بشوکت تمام از راه بازار عظیم آباد داخل قلعه پخته پادشاهی گردید و دلهای مضطرب شهریان
آرمید و دیگر فوج پادشاه را مجال یورش بر قلعه میسر نگشت و همان شب کپتان نکس مع دو کپتان دیگر و یک نفر هرکاره مخفی
بیرون رفته راهها را دیده و فهمیده آمد که از دمدام کدام طرف و کامگار خان کجاست روز دیگر وقت نصف النهار کامگار خان در خانه
که اقامت گزیده عریان در تهیه خواب و مردم مورچال بضابطه آسایش طلبان هند غافل هر کس بخیالی و کاری مشغول بودند
مردم بر آمده شلک بر آنها نمود و اهل مورچال مضطرب الاحوال گریخته راه فرار پیمودند کامگار خان محصور گشته راه بدر شدن نمی یافت
بهزار خرابی برهنه سر و پا خود را از آن مخمصه بیرون کشید و کپتان نکس چند نشان سپاهیان آن طرف که بر مورچال نصب بود کنده
و بعضی اسباب که از آنجا بدست آمد گرفته آورد و بعد از این حال کامگار خان اقامت در آنجا مناسب ندیده از شهر بیرون رفت و میدان
معسکر ساخت و در نواح جهان آبادی تا شب خون خورد و بعد چند روز اقامت در نواح شهر مناسب ندانسته طرف گیا مانپور رفت
و شمع(?) بندوبست پرگنه ها و تحصیل زر نموده بادشاه را دوست خود مجبور می داشت چون پادشاه از هیچ طرف
اطمینان نداشت ناچار استرضای او سر فرمود و او را طلب نمود آن مرحوم باندیشه آزردگی حکام عظیم آباد

عذرها خواسته از جاے خود نه جنبید پادشاه ازین ممر اندکے آزرده خاطر گشت و کامگار خان بهان افزوده التماس نمود که شیوبهٹ مرهٹه را حکم شود تا وران نواح و محال جاگیر ایشان شورش کند البته حاضر خواهند شد پادشاه بر طبق التماس او شیوبهٹ را باین کار مامور فرمود چون کار باین حد رسید والد ناچار گردیده شیوبهٹ را از اراده اش باز داشت و خود عازم خدمت پادشاه گشته به تهیه اسباب سفر پرداخت رام نراین برین ماجرا آگهی یافته خواست که تا جائے صحبت میان من و انگلیشه روے نماید این احوال را بنا خوش وجهی بحضور مسٹر امیئے ظاهر ساخت و گفت که غلام حسین خان در صحبت شما صاحبان بوده به پدر خود از عال و مقال اینجا جزئے درود الحال پدر ایشان با وجود رعایت و گذاشتن جاگیرات اراده رفاقت پادشاه و افروختن آتش عناد و فساد دارد بغلام حسین خان تاکید باید نمود تا به پدر چون ممانعت نموده ازین اراده باز دارد مسٹر امیئے به بنده براے نوشتن خط متضمن ممانعت مذکور بجولی تمام اشعار فرمود بنده جواب داد که معاذ الله العظیم از رعذیکه من با صاحبان نه مراسلات بلکه ابلاغ پیغام زبانی هم نکرده ام و آنچه رام نراین مے گوید اکثر غلط و اندکے از ان راست است والد الی الآن بهر حیله که توانست ترک رفاقت پادشاه کرده در خانه خود مع اهل و عیال نشسته ما بدالحال که پادشاه اظهار ناخوشی فرموده قاصد ایذاے اوشان گردیده است صاحب بفرمایند که چاره اش چیست هرگاه رام نراین با اقتدار نظامت از عهده بر نیامد و والد که در میدان مع اهل و عیال نشسته است چگونه سر تابے از حکم پادشاه تواند نمود رام نراین بخوف آنکه مبادا والد بنده ورود پدرم را با صاحبان ملاقات میسر آید و صاحبان لیاقتش دریافته تجویز صوبه دارے اینجا براے او کنند راضی به آمدن او در شهر نیست و والد با وجود بودن در میدان طاقت عدم انقیاد حکم پادشاه ندارد البته بضرورت بحضور پادشاه خواهد رفت اگر منظور این است که والد با پادشاه نیامیزد حکم آمدن در شهر باید داد و بدون این صورت ممانعت از مصاحبت پادشاه بیوجه و تکلیف مالایطاق است مسٹر امیئے که مرد با عقل و تمیز بود سخن مرا دریافته تصدیق فقیر نمود و گفت شما راست میگوئید اما مضائقه ندارد خطے نوشته بدهید بنده هم بخاطر حسب الاشعار او نوشته داد و مکرر براے اتمام حجت و براءت ذمه خود صاف گفت که رام نراین را ازین گفتگو ها غرض بد نامے من و والد بنده است و این قسم ممانعت ها مانع پیوستن والد با پادشاه نخواند شد اگر منظور همین است اوشان را اینجا باید طلبید و الا در آنچه حفظ جان و آبرو و ناموس خود خواهند دید خواهند نمود و فے الحقیقت همین بود که مرا با والد و بلاد و پادشاه و احدے از متعلقان اصحاب انگلیشه راه مراسلات یا پیغام زبانی مفتوح نبود بلکه اگر کسے از ان طرف مے آمد پیش خود بار نمیدادم چه دلها بازے و بے وفائے و آنچه ازین مقوله باشد الحمد لله که بنده را گاہے منظور نبوده و الی الآن هم نیست و ایزد تعالے تا حال با فضال خود بکام و آرام داشته و اکثر شاطران و مزوران را دیدم که با دعواے دانائی و عیارے مبتلاے انواع بلیات شدند مصرع من همان احمد پارینه که بودم هستم والد مرحوم چنان که سبق ذکر یافت از حسین آباد مع پسر وسطے خود نقی علی خان در لشکر پادشاه رسیده مورد الطاف و عنایت گردید و دستار سر بسته و چار قب ملبوس خاص خلعت یافته مدار المهام سرکار شاهی و نائب دستخط گردیده مرجع اهالی لشکر و ارکان حاضر گشت و کامگار خان براے همراهی والد و موسیو لاس هم براے ملاقاتش آمد و پادشاه مع کامگار خان و موسیو لاس و افواج دیگر مدد ملک راجه سندر سنگه و بهرت سنگه وغیره گرد و پیرامون قلعه لکارے همیشه بسر مے برد و در انتظار وصول احکام ابدالی درباره خود تمام امرا و ارکان هند میگذرانید درین اثنا خادم حسن خان که از همیشه با میرن سرگران و نامطمئن بود قاصد اعانت پادشاه و بدر رفتن از ممالک محروسه میرن و میر جعفر خان گردیده و ملک پورینه را چنانچه باید غارت نمود و ضبط از جمیع رعایا و عموم برایا بهر صورت گرفته با فوج چیده که از مدتے جمع مے نمود و اسباب و سامان لائق از جاے خود جنبیده

با پنج شش هزار سوار و هفت هشت هزار پیاده تفنگچی و چهل و چند ضرب توپ خرد و کلان عازم عظیم آباد از راه طرف شمالی دریا گردیده در نواح حاجی پور که مقابل عظیم آباد و شمالے شهر مذکور آن طرف دریاے گنگا بر لب آب واقع است رسید اگر این آمدنش قبل از وصول کپتان نکس بعظیم آباد در زمانے که پادشاه عظیم آباد را محصور داشت و اندرون شهر فوج انگلیشیه و هندوستانے در نهایت قلت بود اتفاق می‌افتاد عظیم آباد مفتوح و عجب نامے براے خادم حسن خان و کمال تقویت و شوکت پادشاه را میسرے شد لیکن چون هر امرے وابسته وقتے و سببے است تفاوت و تجاوز از آن چگونه میتواند شد

رسیدن خادم حسن خان قریب بحاجے پور و مضطرب شدن رام نراین مع کل اعیان و ارکان و جنگیدن کپتان نکس با خان مزبور و ظفر یافتن بر چنان فوج گران +

چون اخبار قرب وصول خادم حسن خان متواتر رسیده متیقن گردید رام نراین بکوتهی آمده با مستر امیت استشاره و احوال قلت فوج ظاهر نموده چاره جو گردید مستر امیت همین صلاح داد که پادشاه بالفعل دور از حصار سرگرم سیر و شکار و اخذ وجه زر بار از رعایاست اندک مردمے از فوج حاضر با خود داشته باقے را همراه کپتان نکس تعیین نماید که کپتان نکس جنگ خادم حسن خان را متعهد است نماید رام نراین از قلت جمعیت کپتان نکس جنگیدن با این فوج گران حیران گردید چون تصمیم این عزم دریافت براے رخصت و تدارک افواج ملازم خود شتافت و شیخ حمید الدین و صاحب داد خان و غیرها جماعه داران خود را تعیین نموده تاکید در عبور نمود صاحب داد خان علم خود را مع اردو در میان دوآبه گنگا که روبروے شهر بود فرستاده خیمه برافراشت و شیخ حمید الدین خود همان طرف گنگا سکونت داشت و خانه اش نیز آن طرف بود بنابر اطاعت فرمان آقاے خود مع همراهیان آمده سیاهه لشکر خود نمود کپتان نکس با سه چار کمپنی تلنگه و یک کمپنی سولداد ولایتی و دو ضرب توپ مع اسباب آن از گوله و باروت آنچه ضرور بود همراه گرفته قاصد عبور گشت چون راو شتاب راے دم از دوستی صاحبان و شجاعت خود میزد و جمعیت دو صد کس از سوار و پیاده دلاور چار لک همراهش بود او را هم مستر امیت و کپتان نکس صلاے رفاقت داده استمزاج نمودند به کمال رغبت قبول نموده همراهی برگزید و بے تعلل و تامل همراه کپتان عبور نموده شریک معسکر گردید افواج رام نراین بضابطه شوم این زمانه و خانه او که ده روز باید تا از یافتن تنخواه و آراستن اسباب فراغت یابند مبتلا مانده احدے از آنها بکپتان نرسید بلکه شیخ حمید الدین که براے دفع بدنامے رسیده بود دو سه کروه دور تر فرود آمده یک روز قبل از جنگ وقت شب تنها آمده بدان راو شتاب راے فهمانید که صاحب شما دیوانه شده اید راجه رام نراین از وجود شما ناراض و در دفع شما خواهانست چه دخل دیگرے درین صوبه نخواهد و مرا براے هضم نمودن لک روپیه طلب من کشته مے خواهد لهذا براین جنگ او شما را فرستاده خادم حسن خان که دعوے همسرے با جعفر علی خان و شش هفت هزار سوار جرار و ده هزار پیاده برق انداز آتش بار چیده و چهل ضرب توپ همراه دارد این پانصد پیاده که همراه کپتان است چگونه از عهده اش خواهد برآمد اگر این پیاده‌ها از سنگ و روے باشند که کارے نکرده همه هلاک خواهند شد زنهار که شما رفاقت شان نه نماید و بعذرے اندیشیده کناره گیرید من خود هرگز شریک جنگ نخواهم شد این سخنها گفته مرخص شد و صاحب داد خان خود هنوز در شهر بود که خادم حسن خان از لشکر کپتان نکس بشش هفت کروهے رسیده منزل گزید

ذکر جنگیدن کپتان نکس و راو شتاب راے با خادم حسن خان و ظفر یافتن بر چنان فوجے سنگین و گران

کپتان چون خبر قرب لشکر خادم حسین خان با شش هفت کروه شنید شام در خیمهٔ راو شتاب رای آمده مشورهٔ شبخون زدن بر فوج
او نموده گفت که فوج ما بسیار کم و مردم از مشاهدهٔ ازدحام و احتشام او بد دل و مخوف خواهند شد و لیکن اگر شبخون بر او بزنیم کارش تمام با
انتعاشش متفرق و متزلزل گردد و زر و اسباب و خزاین او بغارت رفته طاقت و لیاقتی که دارد در رود تا مد شتاب رای را قبول نموده گفت
من بهر صورت با شما رفیق و تابع رای و صوابدید شما هستم هر چه بگویید و بکنید من در آن کار حاضر و فرمان بردارم کپتان گفت پس
این وقت چیزی خورده خود هم بخوابید و رفقا را هم حکم استراحت بدهید که نصف شب روانه میشویم شتاب رای حسب الاشعار عمل آورد
نصف شب مستعد و تیار گشت و کپتان هم یک کمپنی در لشکر گذاشته مع باقی فوج شتاب رای را همراه گرفته برهنمائی هرکاره که
راه دیده آمده بود عازم لشکر خادم حسین خان گردید اتفاقاً هرکاره بنا بر تاریکی شب راه گم کرده بلشکر نرسید و کسری کم دو ساعت
از شب باقی ماند کپتان از فتیله بندوقهای هندی که همراه شتاب رای با بعض خاص بردارانش بود و ساعتی که با خود داشت برآورده در آن
نظر کرده دریافت که شب نهایت کم مانده است بشتاب رای گفت که حالا وقت شبخون نمانده بایستی درین وقت ما در لشکر مخالف
داخل شده باشیم باید برگشت کپتان نکس مع راو شتاب رای برگشته هر دو باتفاق بعسکر رسیده بودند که صبح دمید و هنوز فراغت از تخلیه
و شست و شوی دست و روی نکرده بودند که طلیعهٔ لشکر خادم حسین خان هویدا گردید کپتان خود مستعد و تیار گشته شتاب رای
را آگهی داد شتاب رای هم کمر بسته با رفقای خود حاضر و شریک حال کپتان در کمال دلاوری استاد خادم حسین خان فوجی را
فرستاده بهیر و بنگاه کپتان را بغارت و متردین را که از عظیم آباد قاصد لشکر کپتان بودند مجروح و مقتول ساخت و بعضی با فرصت
یافته و راه را گردانیده ببر رفتند کهاران بعض کپتانان پالکی و اسباب شان هر چه ممکن بود گرفته خود را بکنار آب گنگا رسانیده بکشتی
که برای چنین وقت و همین کار گذاشته بودند عبور نموده بعظیم آباد رسیدند و دیگر افواج خادم حسین خان چند دسته شده
هر قشونی از طرفی بر کپتان هجوم آورده برق اندازی و ترکتازی شروع نمودند و توپها از طرفین در غرش بوده از طرف
کپتان علی التواتر گله باری بر لشکر خادم حسین خان بود کپتان و شتاب رای با استقلال تمام استاده حکم بشلک نمی نمودند مگر کسانی را که
متصل میرسیدند بفوج آنها سواران و برق اندازان شتاب رای را گاهی چند قدم پیشتر فرستاده بضرب تیر و گولی و اغلب
بصدمات گوله توپ انگلیسی منهزم میگردانیدند همین قسم معرکه جنگ تا دو پهر گرم بود آخر میر افضل بخشی فوج خادم حسین خان حسب الحکم
آقای خود فوج را دو حصه نموده از دو طرف یورش آورد چون نوبت از توپ اندازی گذشت و مردم بسیاری از طرف
خادم حسین خان بضرب توپ مجروح و هلاک شدند اسپها را عنان داده بر دو یک صفوف کپتان رسیدند آن وقت
توپ موقوف و شروع بشلک بندوق شد و بنده بر لب دریا در غرفهٔ کوتهی انگلیسی استاده تماشای گریختههای لشکر کپتان
مینمود و مستر امیت دوربین در دست گرفته میدید و میشناخت که پالکی انگلیسی است از سرداران ما کسی مجروح شده باشد
که بر این میآید و بنده را هم بدوربین مینمود گریختگان چون مضطرب الاحوال از دست مردم خادم حسین خان نجات یافته آمده بودند
هر که میرسید خبر غلبهٔ خادم حسین خان و محصور بودن انگلیسیان و شتاب رای و گریختن شیخ حمید الدین از صدمات افواج خان مرقوم
میرسانید و تمام مردم عظیم آباد چه نام تا این و چه سردار کوتهی و چه عموم خلق همه مضطر و گوش بر آواز بودند که خبر چه میرسد بنده با مستر امیت
و میر عبد الله و دوستان حاضر را تسلی میداد که این گریختهها از خوف خود چنین میگویند و دو بار روت توپ بنظر میآید و صدایش
متواتر بگوش میرسد مغلوب کپتان از کجا معلوم شد اگر کپتان مغلوب گشته جنگ که میکند درین عرصه نجابت میر عبد الله
آمدم و بر لب دریا من و اکثر مردم استاده در همین اندیشه اند که چه میشود ناگاه صدای شلک بگوش مردم رسید من گفتم احوال

بعد این شلک اگر باز صداے توپ برسد کپتان غالب آمده و فوج خادم حسن خان منهزم گشته است و گرنه بر عکس است باز آواز شلک
آمد بعد از ان لمحه چند آوازے نبود و مردم را تشویشے رو نموده بود که باز صداے توپ بگوش رسید گفتم کپتان غالب آمد و مردم
خادم حسن خان شکست خورده برگشتند کتر کسے سخن مرا باور نموده حیران بودند بعد چند آواز توپ دیگر صداے توپ ها موقوف
و شعله ها بلندے می نمود و موقوف میشد و مکرر همین قسم مشاهده گشته ربعے از روز باقی ماند آن وقت رقعۀ کپتان باسمے صاحب کوٹھی
مشعر ظفر یابی خود و شکست دادن بخادم حسن خان و بدر رفتن او از میدان رسیده موجب شادمانی گردید و مسٹر امیٹ خبر مذکور
را بهمه کس از اعیان و دوستان گفته فرستاد بنده بکوٹھی رفته گرم اختلاط بودم که ناگهان ساعتے اند ز مانده کپتان نکس مع
راو شتاب راے بهمان هیئات میدان غبار آلوده و عرق ناک در رسید و احوال جنگ و ظفر یافتن بر دشمن با محامد شجاعت
شتاب راے مفصل و ستایش او مذکور بکمال مبالغه نمود و هر دم شتاب راے را ستوده مے گفت که من چنین نواب ندیده ام حقیقة
نواب همینست و دیگران بنام رام نراین و مصطفی قلی خان و محمد آفاق کوتوال و دیگر اعیان شهر باستماع خبر عود و ورود این هر دو کس
دویده رسیدند و مشغله گرمیته آمدن این هر دو بمرتبه یقین داشتند چه زدن جنگ خادم حسن خان باین جمعیت قلیل خلاف
قیاس و برگشته آمدن سرداران از معسکر مخالف مناطهٔ هندے انگاشتند مسٹر امیٹ مبالغه درینباب مے نمود و رام نراین
و دیگران را معقول نمی شد مسٹر امیٹ گفت که کپتان هرگاه سیر افضل را در جنگ منهزم ساخت چون فوج خادم حسن خان
همان بود و غالب نه آمد بلکه مغلوب و منهزم گشت او را پاے ثبات متزلزل گشته برگشتن و دور رفتن ضرور افتاد تا شبخون نخورد و کپتان
چون دید که میدان خالی و خادم حسن خان مع افواج خود برگشت تعاقبش بتانی تا یک کروه نموده توپ وارا به بار بردار و مجروحان
بیشمار را از میدان گرفته احتیاط نمود و باروت هر چه بدست آمد همه را آتش داد این شعله ها که می نمود همان بود بعد از ان بودن
خود را انجا بے فائده و غیر ضرور دانسته برگشته اینجا آمد و فوج را با سرداران دیگر همانجا گذاشت و پاس خاطر شتاب راے هم که
الحال بسیار سکینه او را هم براے اکرام همراه آورده رام نراین بعد این تفصیل اندکے تصدیق قول کپتان نمود و خاطر مردم مطمئن شد
صبح خود از هر طرف همین خبر رسیده متحقق گردید و خادم حسن خان بطرف سرحد پتنا شتافت و افواج انگلیشی مع مردم شتاب راے
بعد چند روز از اندریا عبور نموده بشهر عظیم آباد آمدند و حقوق شتاب راے و شجاعت و لیاقتش در دل جماعهٔ انگلیشیه متحقق گشته
و قرود قعے عظیم در نظر جماعهٔ مذکوره بهم رسانیده الحق جاے آن بود و استحقاق آن داشت و انچه آخر با او بعمل آمد از قدردانی
و حقوق شناسی بیگانه مے نمود و درین ضمن خبر آمد آمد میرن مع افواج انگلیشیه لبر کرد گے کرنل کلیو سیف جنگ بکرو فر
تمام اشتهار یافت

ذکر آمدن میرن باکرو فر تمام و رفتن بر سر خادم حسن خان و برق افتادن بر میرن از آسمان بنا بر مکافات اعمال آن نکوهیده خصال و ذکر مجملی از کردار او و رهائی یافتن خادم حسن خان از چنگال آن زشت خو و تتمهٔ احوال شاه عالم پادشاه و قرار یافتن پادشاهے بر او بمشیة الله

چون خبر ورود خادم حسن خان در حدود عظیم آباد بر شاه آباد رسید میر جعفر خان و میرن را تشویشے عظیم بنا بر قلت فوج رام نراین
و بودن پادشاه این طرف دریا و رسیدن خادم حسن خان از ان طرف روید اده حرکت میرن که امید پدر بود از مرشد آباد
ضرور افتاد و در تهیهٔ اسباب سفر سرگرم گردید و ورود عرائض رام نراین متضمن اضطراب و خطوط مسٹر امیٹ بر وساے قوم

مشعر بر ما طله نمودن دو صاحب جیش شهر عظیم آباد و موکد عزیمت مذکور گشته تصمیم یافت و میرن با فوج بسیار و سامان افزون از شمار مع
کرنل کلیوسیت جنگ و افواج انگلیشیه در اواخر تابستان نزدیک بعظیم آباد رسید چون خادم حسن خان آن طرف گنگا بود و داخل شهر
نگردیده در شروع عشره اول ذی قعده سنه یکهزار و یکصد و هفتاد و سه هجری عبور دریا نمود خادم حسن خان که صدمه جنگ کپتان نکس
دیده خود را عمده بر آمده ازان مدت قلیل نیافت جنگ میرن را با فوج و افواج انگلیشیه زیاده از تاب و توان خود انگاشته بظاهر
بلند پروازیها بیکره داد و در باطن نهایت مغلوب الهراس و در رهائی خود از دست میرن یاس داشت و راه بدر شدن می جست چه دریا چه
گندک که از کوهستان شمالی آمده و غربی حاجی پور بگنگا پیوسته سد راه او بود و بدون کشتی های وافر عبور چنین شخص کثیر الاسباب
والعساکر ازان دریا متعذر می نمود میرن چند کوچ متواتر نموده بلشکر خادم حسن خان متصل گشت خادم حسن خان بار و بنه خود آخر
شب کوچانیده خود جریده با فوج میرن از دور مقابله نمود و میرن نیز از خوف جنگ شاهزاده که جراحت دو تیر دران دامنگیر پیوسته بود
هوس مقاتله با دشمن نداشته در حفظ جان خود میکوشید و افواج انگلیشیه را هم از جلدی و چابکی در تعاقبش ممانعت می نمود
بعد مقابله و سر دادن چند توپ و رسیدن گولهای معدودی که از طرفین بعمل آمد از خادم حسن خان روی خود از میدان
گردانیده راه صحرائیکه داعیه رفتن دران داشت بر گرفت و در رفت میرن هم در تعاقب او راه می پیمود تا آنکه بعین حال چند کروه از قلعه
تبیا که مسکن زمیندار آنجا بود و پیشتر رفته منزل گزید و خادم حسن خان چند کروه از وی هم پیشتر رفته بر لب دریا متحیر بود که الحال کجا رود
القصه روز عمر میرن آخر شده شام مماتش در رسید و بار بردار اکثر لشکریان خادم حسن خان بسبب راه رفتن و تعاقب
دشمنی قوی چون میرن متفرق گشته بفرودگاهش نرسیده بگویند خود خادم حسن خان هم تمام شب بر فیل و اکثر همراهیانش هم
گذرانیده اند و جای استراحت نیافته بکمال بی آرامی آن شب را بروز آوردند و باحتمال اندیشه داشتند که صبح مضرتی معلوم
نیست دامن کوهستانست و لب دریا فردا چه پیش می آید چون شروع موسم برسات و اراده خالق کائنات بانتقام و مکافات اعمال
متعلق گشته بود باران شدیدی بمقتضای دو سه ساعت از شب مذکور که شب پنجشنبه نوزدهم ماه مذکور بود شروع به باریدن
نموده جهان را بر میرن و هواخواهانش تیره و تار و روز روشن عمر و اقبالش بشب دیجور ادبار مبدل ساخت و پس از مرور ساعتی
از شب دو سه مصاحب مثل سید محمد خان مرحوم خلف علی رضا خان بن صفی خان بن اسلام خان و همت خان بن مصلح خان بن
اعظم خان خانی که انیس و جلیس او بوده اند مرخص گشته بخیمه های خود رفتند و میرن بنا بر احتیاط باد و طوفان از خیمه کلان برخاسته
در پال دلیر خانی که خیمه ایست بطور خاص و دامنش متصل بزمین بخیه های وافر استحکام می یابد برای خواب رفت و زنی
از فواحش که در سفر دو سه زن ها ازان فرقه با او همراه و همخوابه او می بودند مع قصه خوان و خدمتگاری برای دو ناکی باصطلاح
چپی می نامند حاضر شد چون اجل آن زن باقی بود بعد لمحه او را مرخص کرد و خدمتگار شروع بچپی و قصه خوان قصه
برای خواب عدم آغاز نمود خدا داند چشمش گرم شد یا در انتظار پیک اجل بیدار بود که در عین شدت بارش رعد وعید قهار
منتقم عزیز و برق غضب و تهدید بر سر میرن نازل گردید و همان قسم که بر چارپایه خوابیده بود بمعرض انتقامات اخروی سید آتش
آن برگشته بخت در خرمن هستی خدمتگار و قصه خوان هم افتاده دود از نهاد عمرشان بر آورد و بیت زینهار از قرین بد زنهار
وقنا ربنا عذاب النار چون زمانی بر این ماجرا رفت و شدت باران تسکین پذیرفت چاکران باعتبار احوال و تبدیل خدمتگار که نوبت
در کار می شوند رسیده میرن را با آن دو بیچاره در خواب عدم دیده بعض معتبران مثل اشخاص مذکوره و غیره آنها را که نزدیک متصل
بخوابگاهش فرود می آمدند بدون شور و غوغا آگاه ساختند آنها حاضر گشته بعد تفحص معلوم شد که پنج شش سوراخ باریک در کاسه سرش

بطرف قفا و بریدن بطور اثر تازیانه که محل ضربتش کبود میشود پیداست و در شمشیر که متصل بسر او بر چارپای اش بود دو جا یاسه جا سوراخ و نزدیک بنوک قدرے گداخته شده و چوب خیمه طرف سرش گویا پوسیده گشته چون این خبر بجناب فضائل مآب شیخ محمد علی حزین اسکنه الله تعالی فی اعلے علیین رسید از احوال میرن خود علے ماهی علیه آگهی داشت فرمود که برق اندازے عالم بالا را ے بینید چطور جسته جسته در خیمه هاے زنند و لله صدق ما قال

ذکر غرق شدن دختران بیچاره مهابت جنگ بفرمان میرن ستمگار و مشاهده نمودن خلق انتقام الهی را ظاهر و آشکار

میرن چون از قتل خواجه هادی خان و میر محمد کاظم خان انفراغ یافت و بپرورش صداقت محمد خان پسر آقا باقر زمیندار عمده جهانگیر نگر و شیخ عبدالوهاب کنبو را بگمان وقت بدم توپ پرانید هر دو در دل خود از تشویشات رهائی یافته اندکے آسایش یافتند این شیوه را پسر خاک بسرش پسندیده بجد گرفت و اکثر زن و مرد را کشتن آغاز نهاد حتے بعضے از حرم را هم بدست خود از شمشیر گذرانید و میگفت که بعد بدگمانی تصفیه همین معنے دارد که از هر کس گمانی بدل بگذرد او را از تیغ باید گذرانید و تصفیه خاطر بهم باید رسانید و غیر ازین پوچ و لا یعنے است بنابرین قاعده ایجادے خود از آمنه بیگم و گسیتی بیگم دختران مهابت جنگ که پرورده نمک و نعمت شان بود بدگمان گردیده بعد از تقاید سعارج جاه و جلال ازان زنهاے عاجز شکسته بال دغدغه بهم رسانیده و مکرر بحاکم جهانگیر نگر که جسارت خان نام و در صلاح و سداد عالی مقام بود برائے قتل آنها نوشت آن مرد غیرت که او هم نمک پرورده و مرهون احسان پدر او لیاے شان بود بر این عمل زشت اقدام ننموده در جواب نوشت که حکومت جهانگیر نگر بدیگرے بدهید و مرا ازچنین تکالیف معاف دارید آخر الامر میرن هنگامیکه داعیه رفتن بر سر خادم حسن خان نمود یکے را از اشقیاے رفقا بایکار مامور ساخته فرمان داد که بجهانگیر نگر رفته بهانه آوردن مرشد آباد زنهاے مذکوره را بر کشتی سوار نموده در راه جائیکه دور از آبادے باشد آن بیکسان را غرق نماید و بجسارت خان مرحوم که از عهد شهامت جنگ مغفور حاکم بود نوشت که آن هر دو ضعیفه را بصحابت فلانے روانه مرشد آباد نماید میرن خود بطرف عظیم آباد بجنگ خادم حسن خان روانه گردید و فرستاده شقی برائے عملے کار مامور راه جهانگیر نگر بلکه سبیل سقر گرفته بجهانگیر نگر رسید و آن هر دو خواهر بے یاور را بهانه که معین شده بود بر کشتی سوار کرده چون در جائیکه خاطر خواهش بود در آورد گشت گفت تا غسل کنید و لباس پاک بپوشید بلکه از اراده خود خبر داد کلانے که گسیتی بیگم بود میگویند اضطرابے لاحقش گشت لیکن خرد ترش که آمنه بیگم بود به تسلے خواهر کلان پرداخته گفت چرا مے ترسید آخر روزے مردن بود امروز باشد که چون بسیار گنهگار بوده ایم الحمد لله وسیله نجاتے بهم رسید و مظالم خود بر دوش میرن گذاشته میرویم غسلها نموده و لباس پاک بجاے کفن پوشیده خاک پاک سید الشهدا علیه السلام با بدان خود بطور حنوط و بر سر و رو بسیار مالیده از معاصے عهدی تائب گردیده و دم آخر نفرین بر میرن نموده گفت خداوندا گناهگار تو ایم از میرن تقصیرے نداریم و او حقوق پرورش که از خاندان ما یافته برباد داده ما را بناحق میکشد امیدواریم که برقے بر سر او بفرستے تا انتقام ما و فرزندان ما از و بکشد و کلمه طیبه و اعتقادات حقه که داشتند بر زبان آورده غریق بحر رحمت نامتناهے الهی شدند میگویند همان شب برق بر میرن افتاد و بعضے تفاوت ماهے میگویند باری تحقیق که آخر شوال سال مذکور بر آنها این ستم رفت و نوزدهم ذے قعده میرن راه خود گرفت والله عزیز ذو انتقام

و از معتمدان بلکه مقربان بانش استماع افتاده که میرن در بند کاغذے نام دو سه صد کس نوشته درین سفر که سفر آخر تش بود همراه داشت و میگفت که بعد فتح بر خادم حسن خان و پادشاه و معاودت بمرکز دولت و جاه این مردم را که نام شان درین طومار است کشته فارغ البال بکام و آرام با دوستان خواهیم نشست و از بدخواهان اندیشه نخواهد بود و او تعالی شانه که رب العالمین است روا نداشت مخفی نماند که حکیم علی الاطلاق و خالق انفس و آفاق هرگاه بندگان خود را در شرور و فساد منهمک می بیند زمام مهام ایشان را بدست تسلط ظلمه میسپارد تا تنبیه عصیان نماید اما همیشه ظالم را بر عباد خود حاکم نمیگذارد و حکومت ظلمه پاینده نمی ماند چنانچه مخبر صادق علیه السلام میفرماید الملک یبقی مع الکفر و لا یبقی مع الظلم بعد تنبیه مفسدان اگر ظلمه هم بعدل گرایند و از ظلم باز آیند ممکن است که ایزد تعالی برانها هم ابقا کند و بیخ دولت شان بر نکند و الا علاج فاسد با فسد نموده ظالمترے را برا و مے گمارد تا دمار از روزگارش برآرد وهو علی الله العزیز یسیر و انه علی کل شیء قدیر

رجوع بذکر بقیهٔ احوال لشکر میرن و سنوح دیگر سوانح و فتن

نوزدهم ذی قعده روز پنجشنبه اول صبح خبر واقعهٔ عظیمه که شب بر میرن گذشت معتمدے رفته بکرنل سیفت جنگ که رئیس کل فوج انگلیشیه و سرمایهٔ استظهار عساکر هندے و سردارش بود ظاهر نمود و او نیز بصلاح هندیان راضی گشته اخفاے این امور مناسب دانست و شکم میرن در حضور کرنل دریده و احشا و امعا و دیگر اعضای اندرونی را بیرون کشیده همانجا دفن کردند و نقارهٔ مراجعت نواخته لاشش را بر فیل سواریش افگنده و بالیش از هودج فیل بیرون گذاشته روانه شدند و شهرت دادند که او بیمار است لیکن همان وقت بر مردم منکشف گشت که مرده را بر هودج افگنده اند گویا انتقام تشهیر لاش سراج الدوله از دست ملازمان او بالغ وجهی ظهور یافت بهر صورت کرنل متصل بقلعه بتیا رسیده حسب الالتماس عمله کارگزاران و کلاے رام نراین توقف نموده بزمیندار آنجا پیغام انفصال معامله بتاکید و تهدید داد و او از خوف فوج انگلیشیه اطاعت و انقیاد نموده قصه را کوتاه ساخت و عسکرین بر پاست کرنل از صحراے بتیا بر آمده جنازه براے لاش میرن تیار ساخته و حمالهٔ بر کهاران بسیار بارش گذاشته در گنگا رسانیدند و از انجا بر کشتی لاش او در کمال عفونت و خرابی براج محل رسیده جائیکه اکنون مقبرهٔ اوست مدفون گشت (فاعتبروا یا اولی الابصار) و لشکر مع سرداران دیگر بعظیم آباد رسیده سکونت در انجا درزید راجه راج بلبهه بنگالے که پیشتر دیوان شهامت جنگ مرحوم و در این زمان بدیوانے میرن مقرر بود رئیس لشکر میرن شد و رام نراین خود نائب عظیم آباد بود و برادرش با فوجے که همراه میرن رفته بود آمده ببرادر خود ملحق گشت

ذکر رفتن مسٹر اسیٹ بکلکته و بعد او رفتن کرنل سیف جنگ و شروع نفاق در سرداران انگلیشیه که باعث خرابیها گردید

تا کرنل کلیف ثابت جنگ در کلکته بود ریاست فوج و کوٹھے هر دو بآن تعلق داشت چون او قاصد ولایت خود گردید کار بنگاله و ریاست این جماعه درین سه صوبه عظیم آباد و بنگاله و اوڑیسه که از سابق بمراتب افزوده شغل انها اعظم و دائرهٔ ایشان وسیع گشته بود کرنل مذکور مسٹر اسیٹ را لائق ریاست کل ندانسته شمس الدوله هنرے ونسترت را که صاحب کلان مندراج بود و لیسردار سے کوٹھی کلکته تجویز نمود و کونسلیه هاے دیگر هم این تجویز را مسلم داشته مقرر شد که بالفعل بعد رفتن ثابت جنگ مسٹر هلول را صاحب کلان کلکته گردانید بعد از ان چون شمس الدوله برسد صاحب کلان و مدار المهام مل و عقد این ممالک و خواهد بود و نعبدالیه

ایام سابقه سترا میسے باعتبار درجه نو کرسے و قاعدهٔ کلیهٔ قدیمه مستحق این مقام و لائق این مرتبه گشته امیدوار بود از استماع این تقرر مکدر گشته از عظیم آباد بمراسلات درین خصوص گفتگوے نمود و بعد رفتن ثابت جنگ بولایت از نشستن هلول بر کرسے گورنرے کار عظیم آباد درابه صاحب خرد وغیره اصحاب آنجا گذاشته عازم کلکته گردید بعد چندروز کرنل سیف جنگ هم از عظیم آباد کوچیده رفت و شاید تقصیرے ازو بظهور رسید که انه ریاست فوج معزول گشته امر مذکور میجر کرنک قرار یافت میر محمد جعفر خان از فوت میرن حواسے که داشت درباخت و کار و بار ملک و فوج معطل تر گشته اختلال کلے در جمیع امور روے نمود و میر قاسم خان بن سید مرتضے خان بن امتیاز خان خالص تخلص که ولایت زاے ایرانی و در عهد سابقه دیوان پادشاهے عظیم آباد بود و بمصاهرت میر جعفر خان اختصاص داشت اما فیما بین پدر زن و داماد صحبت همیشه ناچاق و بنفاق میگذشت و میرن زیاده تر در افزایش ناچاقے میکوشید از غیبت میر جعفر خان اگرچه از داماد خود میر قاسم خان راضی نبود لیکن بضرورت اندکے در آشتی کشوده مورد الطاف ساخت و خدمت پدرینه علاوه خدمت رنگ پور بنام او مقرر کرده در شوکت او افزوده براے بعضے سوال و جواب او را بکلکته فرستاد چون میر قاسم خان در خاندان میر جعفر خان بلکه از امثال و اقران در هوشیارے و کردکارے امتیازے داشت در گفتگو با اصحاب کونسل نقش محبت خود در دل آنها نگاشت و خاطر نشان کونسلیه باشد که نسبت به میرن و پدر زن خود میر قاسم خان لیاقت سردارے و کارگذارے بیشتر دارد و میر قاسم خان براے کارے که آمده بود درست نموده برگشت و میر جعفر خان هم اندکے ازو خوشنود شد و چون از اولاد و اتباع دیگرے لائق کار نداشت بحکم ضرورت میر قاسم خان مرجع اکثر امور گردیده واسطهٔ جواب و سوال اکثر اهل معاملات و فرقهٔ سپاه هم گشت درین ضمن بسبب مردن میرن و غفلت میر جعفر خان دیر بسیار در تنخواه سپاه رو داده تقاضاے آنها شدید گردید و چند بار بمباحثت پیش آمده دار الاماره را براے وصول زر تنخواه محاصره نموده مکالمات عنیفه درمیان آوردند و میر محمد قاسم خان اصلاح ذات البین فرموده بعضے از تنخواه را خود متعهد شد و هم درین عرصه باز تقریبات چند باعث رفتن میر محمد قاسم خان بکلکته گردید میر جعفر خان پس و پیشے درین باب در خاطر داشت اما تقدیر نگذاشت که ممانعت تواند نمود چار و ناچار رخص فرمود و میر محمد قاسم خان بکلکته رفت درین وقت مستر هنرے ونسترت حاطب بنصیر الملک شمس الدوله بهادر در کلکته رسیده و صاحب کلان یعنے گورنر آنجا گردیده بود و میر محمد قاسم خان چون داعیهٔ رفتن پورنیه و در ضمن آن دواهی سفره هم بسیار داشت علی ابراهیم خان بهادر راکه ذکر محامد و مناقش انهزار یکے و از بسیار اندکے بر سبیل اجمال در احوال صلابت جنگ و فتح شمشیر خان گذشت و آن عزیز سراسر عقل و تمیز دران زمان رفیق میر محمد قاسم خان بود به نگهداشتن فوج بنام اراده سفر پورنیه و تالیف قلوب مردم قدیم کملاے نظامت بوده اند و ارکان و اعیان مرشد آباد مامور فرموده خود سفر کلکته نمود الحال احوال پادشاه و کامگار خان و بعض سوانح عظیم آباد بنا بر انتظام اخبار بزبان قلم داده می آید

ذکر احوال عظیم آباد و جنگیدن میجر کرنک باتفاق راجه رام نراین و راجه راج بلبهه با پادشاه و موسیو شیرلاس و شکست خوردن پادشاه و بگیر آمدن موسیو شیرلاس و سوانح دیگر که دران نواح رو داده و تسلط یافتن میر محمد قاسم خان بر ایالت هر سه صوبه در مرشد آباد بتائید خالق عباد و بلاد

میرن خود در شروع موسم برشگال بزیر برق انتقام ذو الجلال در آمد اما فوج او بنا بر آنکه پادشاه و کامگار خان منتشار

فساد در عظیم آباد اندستعین صوبهٔ مذکور شده اقامت داشت ریاستش براجه راج بلبهه دیوان میرن متعلق بود و رام نارائن خود بنیابت همان صوبه داشت فوج ملازمش همراه او بود و فوج انگلیشیه نیز همانجا اقامت داشت همه این افواج بسبب برسات در جا هاے خود آرمیده تا انقضاے موسمش از جاے خود نه جنبید و پادشاه درین عرصه از داؤد نگر تا قرب جوار بهار همیشه در سیر و تردد بود و سببش آنکه معاش لشکریان او منحصر بر مزارع مزارعان بود براے چارپا و حیوانات آنها نیز مرغزارے مے بایست یکجا اگر مدت مدیدے ماندے چون در صوبه نقش تسلط او درست نه نشسته با وجود سلطنت مثل بیگانه غارتگرے بود دانه و کاه دواب و حیوانات و غله وغیره ماکولات براے همراهیان مفلسش معلق میسر نشد و یکجا اکتفاش نیکرد و راجه بنیاد سنگه برادرزادهٔ راجه سندر سنگه و پهلوان سنگه بسبب تسلط کامگار خان و عار رجوع آوردن بچشم خود پیش پادشاه نمے آمدند و کامگار خان چون کینهٔ دیرینه با سندر سنگه و اولاد و اقرباے او داشت ملک خود را از صدمات پایمالے افواج محفوظ داشته علی الرغم بنیاد سنگه ملک او را لگد کوب حوادث میخواست انهم علت سیر و سفر لشکر بادشاه درین ضلع بود در روزے بنیاد سنگه از قلعهٔ ٹکارے بقلعه کور واکه متعلقان را در انجا گذاشته بود میرفت این خبر به پادشاه و کامگار خان رسیده فوج مغلیهٔ ملازم سرکار شاهے قریب بهزار سوار براے گرفته آوردنش متعین گردید فوج مذکور ایلغار نموده بر سر بنیاد سنگه رسیده او را گرفته آورد و او چند روز نظر بند بوده عرائض و پیغام بوالد مرحوم سیفرستاد که بوساطت صاحب اگر خلاصے من شود و پادشاه مرا مورد مراحم فرموده نگهدارد من جمعیت خود را فراهم آورده کار پادشاهے براز کامگار خان خواهم نمود و بهم چشمی همدگر هر دو جهد بلیغ در کار سرکار بعمل خواهیم آورد و فتح سنگه برادر من که در بنگاله است افواج میر جعفر خان را بدولت خواهے پادشاه گرویده ساخته خود هم حاضر خواهد شد و اگر پادشاه خاطر کامگار خان کرده بواسطهٔ او خواهد گذاشت چون این صورت موجب عار ماست از ما رفاقت و دولتخواهے پادشاه هیچ نخواهد شد والد این مدارج را بپادشاه فهمانیده بنیاد سنگه را خلاص کنانید و او آمده ملازمت والد نموده بوساطت ایشان شرف یاب کورنش پادشاه گردید و مهیاے رفاقت و جان فشانی گشته فوج خود را طلبید و بعلهٔ خود تاکید سرانجام و زر و اسباب حرب و غله وغیره مایحتاج نوشت کامگار خان بعد یک روز اظهار ملالت با پادشاه نموده معروض داشت که اگر بنیاد سنگه این قسم خلاصے یافت غلام ترک رفاقت خواهد نمود پادشاه فاقد الشعور ازین سخن ترسیده بنیاد سنگه را چون روز دیگر بجبر رفت باز گرفته مقید نمود و والد فقیر ازین حرکت آزرده خاطر گشته با پادشاه سخنان درشت گفت پادشاه عذر اندیشه بخاسته رفتن کامگار خان پیش آورد و والد گفت که کامگار خان را در نیمه چارهٔ غیر از رفاقت شما نیست و او غیر ازین در دولت جاے ندارد اما پادشاه را رعب بر بهمی کامگار خان چنان مستولی بود که سودے نکرد و والد آزرده گشته چند روز در خانه نشست و کامگار خان بنیاد سنگه را اخلاص گردانیده ممنون احسان خود خواست او بوالد گفته فرستاد که الحال پادشاه از ما توقع رفاقتے نداشته باشد من دو سه روز مانده کنار میگیرم و همین قسم کرد آخر پادشاه بهادر علی خان محلی را فرستاده باو والد عذر خواهے ها نمود و والد گفت که الحال بودن من در لشکر با وجود تسلط کامگار خان محالست و من امیدوارم رخصتم پادشاه دلجوئے بسیار نمود و ناچار رخصت کرده فرمان داد که اگر بضرورت جداے شوید خوب علحده بوده هر قدر توانید ملک را مسخر ساز بد و رفقا بهم رسانیده باز در وقت باز آئید والد قبول نمود و پادشاه چند هزار روپیه براے خرج و اعانت والد بنابر بهم رسانیدن مردم تحفی از کامگار خان فرستاده و والد در نواح محال جاگیرات خود رفته بکارے که مامور بود اشتغال ورزید

ذکر جلوس میر محمد قاسم خان در مرشدآباد بر مسند ایالت بنگاله وغیره صوبجات بتقدیر خالق ارضین وسموات

چون میر محمد قاسم خان چنانچه خامه وقائع نگار اشعارے بآن کرده در کلکته رسید و باشمس الدوله بهرے ونسترت ملاقات و تبلیغ رسالت نمود در بین گفتگو با غفلت میر محمد جعفر خان و برهمی معاملات مالی و ملکی و بے انتظامے سررشته افواج و مصارف لابدیه بیوتات وغیره با بلغ وجوه ظاهر ساخت و چند کس را از اراذل ناس مثل چینے لعل و منی لال و اگون سنگه هرکاره و غیرهم که از غفلت و عدم لیاقتش بر سرکار و مدار المهام مختار بوده اند نام برده فضائح شان برشمرد شمس الدوله که در میان فرقه انگلیشیه بعقل و دانش ممتاز و در نکته یابی و کاردانی بے انباز بود میر محمد قاسم خان را در امور ملکداری لائق و در هوش و سلیقه ریاست در میان اقارب و اتباع میر جعفر خان از همه فائق دید و میر محمد جعفر خان و احوال ایشان را درست شناخته متردد بود که برای انتظام این ممالک چه کند آخر در خاطرش چنان تصمیم یافت که میر قاسم خان را به نیابت کل مقرر و مختار ساخته مدار المهام سازد و برای میر محمد جعفر خان وجهی مقرر نماید تا میر قاسم خان وجه مذکور بلا تعلل باو رسانیده بزرگ و منیب خود داند با اصحاب خود آنچه مافی الضمیر او بود ظاهر کرده درین خصوص با آنها استشاره نمود رای اکثرے از روسای کونسل که با شمس الدوله اتفاق داشته نفاقش نمی ورزیدند برین کار قرار یافته اما مستر امیت که بنا چارے صاحب عمده کونسل و ثانی مرتبه شمس الدوله بود و دو سه کس از کونسلیه ها باو یکدل و خواهان ریاست او بودند مثل مستر السن و میجر کرنک و مستر باتسن هر باز زده این رای را نمی پسندیدند و قباحتها درین کار بهم رسانیده عذر رشش در کونسل مذکور می ساختند هرچند عدم لیاقت میر محمد جعفر خان نهفته نبود که امیت نفهمد اما چون با شمس الدوله طرف شده خواهان ریاست خود بود در جمیع امور آنچه رای شمس الدوله بر آن قرارے یافت بمقتضای قول مشهور لا لحب علی بل لبغض معاویه آن رای را مرجوح و مطرود شمرده رد و تقبیح آن می نمود و در مراسلات ولایت خود هر دو تضعیف آرای همدگر نموده طعن در اعمال و افعال یکدگر می کردند و هر یکے دیگرے را بسفاهت و اعوجاج طبع و لجاج نسبت داده شکایت و سعایت هم می نوشت و این عناد ایشان عالمی را بباد فنا داد چنانچه عنقریب نگاشته قلم صداقت رقم انشاء الله العزیز خواهد شد القصه چون طرف شمس الدوله غالب و رایش صائب بود عزیمت مذکور تصمیم یافته میر قاسم خان باین بشارت مبشر گشت و بنا برین گذاشته شد که شمس الدوله خود در مرشدآباد رفته این امر را تمشیت دهد میر قاسم خان خوشنود بمرشدآباد معاودت نمود شمس الدوله مع عماد الدوله مستر هستنگ که در بنولا از ابتدای سنه یکهزار و یکصد و هشتاد و چار هجری الی یومنا هذا که روز شنبه بست و سوم ماه مبارک رمضان سنه نود و چار هجری از زمانه دوازدهم است گورنر کلکته و مدار المهام اکثر ممالک هند است با برخے از سرداران و نصف افواج انگلیشیه بداعیه تمشیت امر مرقوم متعاقب میر قاسم خان از کلکته بمرشدآباد نهضت فرمود و میر قاسم خان بعلی ابراهیم خان بهادر نوشت که افواج نو نگهداشت و اسپ سواران مردم شهر را بتالیف قلوب با خود رفیق نموده و اسباب تجمل سواری آنچه از قدیم و جدید بجالة میسر تواند شد و عصاو تکمه های نقره و طلا بیله ممالک هند تیار نموده باستقبال تا پلاسے خود را رساند خان والاشان که در هوشیارے و سلیقه کارگزاری یگانه روزگار است زیاده از آنچه منظور میر قاسم خان بود مهیا کرد و حسب الامر باستقبال شتافت و میر محمد قاسم خان چنانچه مرکوز خاطرش بود بجاه و حشمت و تجمل و شوکت داخل خانه خود گشت با میر محمد جعفر خان ملاقات نمود

روز دیگر وقت شام شمس الدوله رسیده براد باغ نزول فرمود صبح آن شب میر محمد جعفر خان عازم ملاقاتش گردید و تلطفی از روز برآمده
عبور دریا گیرفته نموده براد باغ شتافت شمس الدوله بعد معمول داشتن رسوم متعارفه سر حقه راز برگشود وانچه صلاح بود اعلام نمود میر
محمد جعفر خان سر باز زده ابای سخت در نهایت مبالغه آغاز نهاد شمس الدوله کس فرستاده میر قاسم خان را طلبید و در انجا معرکه سخن گرم
و گفتگو های درشت و نرم درمیان آمد هر چند شمس الدوله خواست که میر محمد جعفر خان وضعیکه تقرر یافته بود قبول کند در نگرفت و قبل
ازان که میر محمد قاسم خان بباغ مذکور رسید میر محمد جعفر خان از قبول تکلیف آن امر امتناع نموده مرخص شد و بر کشتیهای خود سوار شده
راه دار الاماره گرفت در وسط دریا کشتی سواری میر محمد قاسم خان بنظرش درآمد اشاره معاودت نمود غرض آنکه در انجا رفته مهیج
این فساد نگردد و خان مرحوم معاودت بحال خود مناسب ندانسته سخنش را نشنید و خود را به تجاهل زد که گویا صدای ممانعت نشنیده
و ایمای که درین خصوص می شد ندیده است بهر صورت خود را تا براد باغ رسانیده با شمس الدوله ملاقات کرد و ماجرا را از
اول تا آخر حکایت نمود میر قاسم خان گفت که این صورت خوب نشد و میر جعفر خان از من بدگمان گشته در پی جان من
خواهد افتاد شمس الدوله جواب داد که ما ناچاریم میر قاسم خان گفت که هرگاه شما ناچارید منکه بیچاره محض ام چه کنم چون وقت
طعام شان بود گفت الحال خود صاحب بشنید بعد از طعام باز گفتگو خواهد شد میر قاسم خان در جای علیحده تحیر نشست و علی ابراهیم خان را
که همراه برده بود مشوره آغاز کرد علی ابراهیم خان گفت که اول با ایشان آنچه گفتنی است باید گفت اگر صورتی نگیرد باطلاع ایشان همین
جا ملازمان خود را طلبیده و خزانه که مهیاست نزد خود کشیده بطرف بیربهوم باید رفت و بطور باغیان تاخت و تاراج و زد و خورد
شروع باید نمود چون اکثر فوج با شما موافق است و کامگار خان هم مع بادشاه با شما اتفاق خواهد ورزید اغلب که باین صورت
هم کاری از پیش برید چون اطمینان از میر جعفر خان نمانده بود این تدبیر را آخر الدوا دانسته در خاطر ذخیره داشت و فی الحقیقه
بسبب دیر طلبی ها فوج از میر جعفر خان بیزار و منزجر و با میر قاسم خان چون متعهد تنخواه آنها شده بود در فرمان بردار و چاکر بودند
و جگت سیته مهتاب رای و برادرش مهاراجه سروپ چند نیز در باطن معین و مددگار خلاصه میر قاسم خان بنهایت حیران و پریشان
خاطر واز نیرنگهای قدرت کامله ایزد قادر بیچون در تحیر بود تا چه پیش آید چون شمس الدوله از طعام فراغت یافت باز میر قاسم خان
پیش او رفته اضطرار و ناچاری خود و اینکه اگر چنانچه قرار یافته بود عمل نیاید لاعلاج بمفاسد می انجامد ظاهر نمود شمس الدوله
بعد استماع مقالات او باز علیحده نشست و با اعتماد الدوله مستر هستنگس بهادر و دیگر ارباب مشاورت تا دیر مطارحات و مناظرات نمود
بعد گفتگوی بسیار رای ایشان بران قرار گرفت که فردا باتفاق میر محمد قاسم خان بدار الاماره باید رفت و بنوعیکه مقرر شده این مهم را تمشیت
باید داد میر محمد قاسم خان بسبب اندیشه که از میر محمد جعفر خان بهم رسانیده بود افواج و ملازمان خود و دیگر کسان را که با او اتفاق داشتند
گفته فرستاد که در خانه او و دور از محوطه اش مستعد و حاضر باشند عمله خود را فرمان داده بود که طعامها پخته همه را بخورانند حسب الامر
او بعمل آمده در دور خانه اش جمعیت و ازدحام شده ... که بود متفرق نشد تا آنکه صلاح مذکور تنقیح و تقرر یافته شمس الدوله میر قاسم خان را
مرخص نمود مقصود آنکه فردا اول صبح کمر بسته با جمیع همراهیان خود حاضر شود و سرداران افواج انگلیشیه را هم حکم داد که ساعتی از شب
باقی مانده فوج و توپ با تیار نموده بر در دار الاماره جائیکه ماسور و معین است حاضر آیند میر قاسم خان چون اراده آمدن
بخانه خود نمود اول رفقایش از در خانه تا بسر جسری که فرودگاه او از کشتی بود از ازدحام و جمعیت نموده برای حراستش ایستاده
استاده بودند بعد ازان بر کشتی سوار شده عبور دریا نموده و در احاطه سپاه دولتخواه خود بدولتخانه رسیده تمام شب در دعا
و مناجات قاضی الحاجات و زمانی به تسلی و دلجوئی خیر طلبان گذرانیده ساعتی چند استراحت نمود

ذکر عروج نیر اقبال میر محمد قاسم خان بمعارج جاه و جلال و رجوع نمودن کوکب بخت میر جعفر خان بافول و زوال

چون صبح دولت میر محمد قاسم خان دمیدن آغاز نهاد خان مرقوم حسب الوعده بسان بخت خویش بیدار گشته رفقا و همراهیان را به تیاری و استعداد سواری فرمان داد چون مهیا گشته حاضر آمدند خود در البسهٔ امارت آراسته و نصرت از بخت و قسمت خواسته بر رخش همت و اقبال سوار و رهگرای دربار گردید ازان طرف قبل از ورود میر قاسم خان شمس الدوله همسر ونسترت گورنر با عماد الدوله مستر هستنگ بهادر و سرداران دیگر مع توپ و فوج در میدان جلوخانه دار الاماره رسیده بر طرق عبور و مرور مترددین دربار مردم خود را تعین و حکم گردانید و میر قاسم خان هم مع جمعیت خود وارد گشته مقابل نقارخانه بر اسپ سوار استاده و آمد و شد پیغامبران و سفرا شروع گردید هرچند شمس الدوله بانحاء مختلفه میر جعفر خان را فهمانید که اگر خویش شما نائب بوده کار ملکی و سپاه بر وفق عقل و دانائی سرانجام دهد و شما فارغ البال بعیش و کامرانی خاطرخواه خود زندگانی کنید برای شما بدی ندارد از غفلت شما کار ملک مختل و سپاه و وظیفه خواران مختل گشته و دست هندوی مقلوک مالک ملوک شده‌اند و عمده‌ها و نجبای آبرو طلب جان بلب دارند سودی نکرد آن جاهل قباحت نافهم بر خواهش خود اصرار ورزیده سخن روسای انگلیشیه نشنید درین بین که مدتی ممتد جواب و سوال ز طرفین بود آهسته آهسته کمپنیهای تلنگه انگلیشی نزدیک تر میشدند و توپ هم تیار روبدار الاماره بود و رفقای میر جعفر خان که اندرون دار الاماره حسب الامر او برای حراستش مقام داشتند از خوف افواج انگلیشیه که رعب و هراس اینها حق تعالی بر قلب مقلوب مردم مغضوب این ممالک مستولی نموده بود آهسته آهسته هر یکی بهانهٔ راه خانهٔ خود گرفت و شمس الدوله بتنگ آمده گفت هرگاه این مجهول معقول را نمی‌فهمد استرضای او چه ضرور در انچه انتظام ملک در رفاه رعایا و سپاه باشد بعمل باید آورد و چندی از سرداران جماعهٔ او که حاضر بودند تصدیق این قول نموده با او هم داستان شدند و او میر قاسم خان را فرمان داد که بر مسند ایالت هر سه صوبه باصالت نشسته فرمانروائی کند اندرون دار الاماره معدودی که از مخلصان میر جعفر خان مانده بودند آنها را هم بدر کرده بر دروازه‌های کارخانجات و راههای حرم سرا تلنگه‌ها را برای حفاظت و حراست معین نموده خود داخل دار الاماره گردیده در جای علیحده نشست و میر محمد قاسم خان را طلبیده زیر شامیانهٔ کارچوبی که در ایوان دیوان عام استاده بود بر مسند نشانید میر محمد قاسم خان روز دوشنبه دهم ربیع الاول سنه یکهزار و یکصد و هفتاد و چار هجری پای عزیمت از حد نیابت بالاتر گذاشته اصالةً هر سه صوبه را مالک گشت و صدای نقارهٔ شادیانه و ندای ایالت و ریاست او خانه بخانه بلند گردید هواخواهان که اکثری در رکاب حاضر و بعضی در خانها منتظر بودند هجوم آورده نگذرانیدن نذور مبارکباد و تقرب جستند و شاید شمس الدوله تا سه چار روز مستر هستنگ عماد الدوله را مع افواج انگلیشیه برای حراست او گذاشته خود در مراد باغ رفت و میر محمد جعفر خان را که اندرون حرم سرا با زنها و اطفال خود بود شمس الدوله پیغام فرستاد که اگر با ماندن در مرشدآباد مرکوز خاطر باشد کسی را باشما مزاحمت نخواهد بود هر حویلی و مکانیکه خواسته باشید برای اقامت خود معین فرمائید و اگر رفتن به کلکته و بودن در انجا منظور افتد هر جا که خواهش کنید مضائقه نخواهیم نمود تا ظالم معزول رفتن به کلکته قبول نمود بجره و کشتیها برای سفر مذکور درخواست بقدر خواهش و حاجت او مهیا گردید و میر جعفر خان به خاطر جمع خزانه محل و جواهر نفیسه که از نوادر و ذخائر خانمانهای قدیم امرا مثل شجاع الدوله و علاء الدوله سرفراز خان و سیف خان و مهابت جنگ و شهامت جنگ و صولت جنگ و سراج الدوله بود و اندرون حرم سرا برای چنین روزها در تحویل منی بیگم که در خانهٔ میر جعفر خان بمنزلهٔ زن صاحب خانه اش بود می‌داشت و توشک خانه و پارچه‌های ملبوس خاص که آن هم مثل جواهر اندوخته چندین امرای متقدم

مذکور و دیگر تحائف و نوادر که بطور عزیز از نظر مردم مستور داشت همراه خود مع زنهای مدخوله و اتباع و خدمه آنها و اطفال صغیر
که سه پسر و چند دختر بودند برداشته راه کلکته گرفت چند کمپنی تلنگه بحراست او تعیین شده تا به بلدهٔ مذکوره که الحال شهری در کمال معموری
و آبادی و دار الملک جماعهٔ انگلیشیه است رسانید و معزول مذکور زمینی در عین آبادی متصل بچوک بلدهٔ مسطوره خریده طرح
عمارت بسلیقه خود ریخت و مکانهای متعدد ساخت از رفقای او میرزا غلام علی بیگ پسر حکیم بیگ راه وفا پیموده شریک او در این سفر فقیر
گردید و فی الحقیقه آنکه جائی هم غیر از جوار او نداشت و میر محمد قاسم خان خود را مخاطب بنصیر الملک امتیاز الدوله میر محمد قاسم خان بهادر
نصرت جنگ ساخته خطابهای مذکور از پادشاه برای خود طلبید و پسری هم که در همین نزدیکی قبل از جلوس بر مسند ایالت برای او بهم رسیده
بود مقدمش را برای خود مبارک شمرده چون در علم نجوم اندک شعوری و به احکامش اعتقادی داشت زائچه طالع او بکمال تنقیح از منجمین نویسانیده
گمان عروج او بمدارج علیا داشت لیکن عمرش وفا نکرد و در دو سه سالگی مرد و صوبه عظیم آباد بنام او مقرر کرده خطاب مظفر الملک شمس الدوله
میر شمس الدین علی خان بهادر ناصر جنگ از حضور طلبید و او را هفت هزاری قرار داده افیال و افراس کوچک با زین و عماریهای
مناسب قدر شان آراسته و اطفال بسیار از شاگرد پیشه بهم رسانیده و بهر فرقه ملازم او گردانید و تماشای برای مردم مهیا ساخت
و عموی خود میر ابو تراب را هم که مرد مفلوکی در اوائل بود بخطاب معز الدوله تراب علی خان بهادر صلابت جنگ مخاطب ساخت
بمنصب شش هزاری و عطای پالکی جهالردار و علم و نقاره و جاگیر و رساله امتیاز بخشید و پسر عموی خود را ابو علی خان بهادر خطاب
و رساله داده بر آبروی او فی الجمله افزود اما چندان اعتبار و اقتدارش نداد در اصل حقیقت لیاقتی هم نداشت و عمویش
اگرچه عامی محض و استعداد سروری بحسب جبلت در او نبود اما پاس احسانهای سابق و دوستی های دیرینه که از مردم
برادر او را با مردم بود مرعی می داشت و بقدر مرتبه خود بگفتن کلمة الخیر در حضور قاسم علیخان که هنگام اقتدار سعیی بهم رسانیده بود قصور نکرد
القصه بعد از تعیین و تشیید مبانی عهود و مواثیق که با کونسل کلکته و جماعه انگلیشیه انعقاد و انفصال یافته از طرفین محرر و مرقوم گشت
و وضع بسر بردن با هم باتفاق نحوی خاص تفصیل و تخصیص یافت میر قاسم خان برتق و فتق مهمات ملکی و محاسبه از متصدیان برادران
خیانت علاء میر جعفر خان که بعضی مردم قدیم نظامت و برخی جدید بعرصه آورده میرن و میر جعفر خان بودند پرداخت و دیدن موجودات
سپاه و خزاین نقود و جواهر و دیگر اموال و اثاثه توجه گماشت بعضی از متصدیان قدیم را بمزید الطاف و عنایت استمالت نموده شریک
و معین خود در استکشاف احوال دیگران گردانید و بعضی از متوسلان خود را که برآنها اعتمادی داشت در این کار ناظر گردانید
علی ابراهیم خان بهادر را که در دیانت و امانت یگانه و ممتاز و در شعور و ادراک دقائق دفاتر دیوانی وغیره بی نظیر و بی انباز
است در تنقیح کم و کیف سپاه و تنخواه آنها بخصوص مامور ساخت و سوای این کار حل اکثر عقده های دشوار برای رزین او مرجوع
میشد و سیتارام اگرچه ضوابط استیفاء و دیوانی را درست اخذ کرده بود اما سخت گیر و طبیعت خوشی نداشت بمحاسبه دفاتر دیوانی و بیوتات
و تنقیح و تحقیق خیانات دیگر متصدیان و ارباب قلم مقرر گشت و منشی قدیم میر قاسم خان که معتمد علیه او بود به میر منشی و بخطاب حافظ اسرار خان
مخاطب گردید و تجسس و تفحص بعضی امور نیز باو تعلق داشت و خواجه گرگین برادر خواجه پدروس ارمنی بمدار و تفنگ و توپخانه و آلات
توپها و اسبابش و سودب نمودن پیاده های برق انداز تفنگچی بآداب و قواعد فرنگ که الحال باصطلاح آنها را تلنگه می گویند سرافرازی
یافته گرگین خان بهادر خطاب و کمال تقرب و اختصاص یافت مثل او دیگری در خانه میر قاسم خان نبود و سخن او را تاثیری که در دل
میر قاسم خان بود الی الآن در هیچ نوکری و آقای مشهود و مسموع نیفتاده گویا مثل شیطان در رگ و پی میر قاسم خان دویده
او را مسخر خود گردانیده بود و شیخ سند علی لکهنوی که یکی از احاد الناس قصبات لکهنو هیچ محض بود در زمره سپاه بدرجه عالی

رسیده او هم پایهٔ کمی از گرگین خان نداشت بعد مردنش پسر و برادرزاده اش بخشی بعضے از افواج و هر یکے چهار و پنج هزار سوار با خود داشت چنانچه فرحت علی برادرزادهٔ او بخشے و چند صد سوار در رساله او بود و برکت علی هم علے هذا القیاس و محمد علی پسر او بخشے و رئیس صاحب اختیار پنجهزار سوار طرق سوار بود که بعنا بطهٔ انگلیشی حوالدار و جامعه دار و صوبه دار و کمیدان داشتند و با هیزده سوار یکے در پے سر آنها شمشیر کشیده راه میرفت چه اگر در جنگ کسے روی خود را بر گرداند این صاحب شمشیر برهنه بدون اذن و تامل سرش بشمشیر بردارد و میرزا شمس الدین که از ایام شباب با میر قاسم خان یار و مرد خوش اختلاط هوشیار بود و در عظیم آباد بتالیف قلوب مردم عظیم آباد و رؤسای لشکر میرن حسب الامر میر قاسم خان اعتماد سیکر و مصاحبت و بعضے خدمات مثل ملبوس خاص و وکالت حضور بادشاه و معامله جاگیرات مردم حضور وغیره پرگنه ها اختصاص یافت و فقیر را از مرشدآباد خطے کمال اشفاق قبل از تمکن بر وسادهٔ ایالت نوشته و سوا جبے مقرر کرده آرزو داشت که بنده پیش انگلیشیان ارباب کونسل عظیم آباد و دیگر از ان جماعه هر که آشنا باشد سعے نموده صوبه داری عظیم آباد با و بدهاند جز نداشت که یا وری بخت او را بر تخت سلطنت بنگاله رسے رسانده

اندوختن میر محمد قاسم خان زر بسیار بطور مصادره از مردم مرشدآباد و بهم رسانیدن اسباب تجمل و استعداد و کفایت اندیشے بدنامت نمودن و جمیع کارخانجات را انتظام داده از تشویشات آسودن

میر محمد قاسم خان چون رشید الارکان گشت و خزانه را از زر خالی دید در ادای زر موعود که با سپاه خود و نوکران نظامت و افواج و اعیان انگلیشیه وعده بود متحیر گردید بنا برین اول بندوبست پرگنه های صوبه بنگاله وغیره که در ید تصرف آورده بود نموده ضلعه بردوان وغیره را در تنخواه انگلیش مقرر گردانید و بعضے از جواهر را نیز در عوض مبلغے که دین انگلیشیه بود بدست جماعه مذکوره رهن نمود موجودات سپاه راهم علی ابراهیم خان بهادر و دیگر معتمدان دیده تقلب و خیانت دفاتر بخشیگری بر آورد و عدد ملازمان بعد تصحیح همه آنچه ثابت و منقح شد حساب آنها نموده مشاهرهٔ آن جماعه برخے نقد از تحصیل داد و بعضے تنخواه شد و برخے موقوف بهر زمان آینده ماند و سپاه که از دست میر جعفر خان بجان آمده چاره نداشتند بهر چه میسر و مقرر گشت راضے و شاکر شدند شاید از جگت سیتهه هم چنانچه وعده بود مبلغے بطور قرض گرفته از تقاضای متنوعه رهائی حاصل نمود و برای آینده مداخل خود را دیده مخارج بقدر مناسب که از عهده اش بر آید مقرر ساخت و اکثر اخراجات بے فائده که اغنیا بطور ما لا یعنی و ما لا عیب لازم شمارند لغو و عبث دانسته موقوف نمود چنانکه دنبه خانه و بلبل خانه و بربری خانه و امثال ذلک را بالمره دور نموده از جانورهای مذکور معدودے در هر کارخانه نگهداشت و باقی را بر تیلداران صوبه داده قیمتے برای آنها مشخص کرد و از وکلای آنها علاوه دیوانی زر شمرده گرفتند و چنے لعل و منے لال بپاداش اعمال خود رسیده زر وافرے از آنها در سرکار عائد گشت تحفے تا ند که میر قاسم خان از بدو طفولیت بنا بر دامادی میر جعفر خان واجب الرعایهٔ خاندان مهابت جنگ مرحوم و همیشه با چند سوار ملازم سرکار شهامت جنگ بپاس خاطر پدر زنش بود و بدین جهت آمد و رفت او در جمیع خانهای عالیشان گردپیشه و ملازمان در دولت خانه هر یکے از اقارب مهابت جنگ آشنا و به احوال هر فردے از ان جماعه کما ینبغی آگهی داشت چون بیاوری طالع و اعانت جماعه انگلیشیه بر مسند دولت متمکن گشت به هر کدام از ان جماعه که گمان زر اندوختے داشت بهر قسم که دانست حیله جسته او را معرض عتاب و خطاب در آورد و هر قدر بضاعت و اثاثه او بود از دستش کشیده گرفت حتے بعض از نسوان مغنیه فواحش که ملازم میرن و میر جعفر خان بوده اند واز دفاتر خانسامانی وغیره معلوم شد که اینقدر جواهر و فلان ظرف طلا و چیزے از تحائف یافته اند همه را بجنسه بلکه مع شے زاید استرداد نموده از آنها

باز یافت کرد و کنیزان و خواجه‌سرایان خانه مهابت جنگ و شهامت جنگ که برای خود در گوشه جائی ساخته و با کسی اتفاقی نموده بسر
می‌بردند با آنها هم ستیزه کرده آنچه ممکن بود و غمازان گفته بودند فراهم آورد مضمون شعر مشهور سعدی رحمة الله بیت چه الستانی
از هر یک جوی سیم * که گرد آید تا هر روز گنجی گو یا بگوش دل اصغا نموده بود راجه سکت سنگه که کهنه متصدی سرکار مهابت جنگ و هشیار
راجه جانکی رام و راجه دولبه رام اما در اقتدار برابر بآنها بود حیص و بیص روزگار دیده زر و اسبابیکه اندوخته بود آبروی خود خرید و نقد
و جنس خانه خود را سیاهه کرده بی کم و کاست بمیر قاسم خان نمود مبلغ خطیر بود میر قاسم خان قلیلی براجه مذکور معاف نموده باقی همه گرفت
اما از سکت سنگه راضی و شادمان گردیده عزتش بسیار کرد در پهلوی مسند خودی نشانید و از غلام حسین خان که داروغه
دیوان خانه مهابت جنگ و رفیق قدیم او و مالک لکوک بود نیز زر و اسباب همه انتزاع نموده بداروغگی دیوان خانه بدستور
مقرر داشت ملخص آنکه باین صورت زر وافری اندوخت و سپاه را هم ستال ساخته آنها را که لائق کار خود دانست ملازم کرد
و بعضی را جواب داده تنخواه آنها داد هانید و از انتظام این فرقه هم اطمینان بهم رسانیده در فکر قلع و قمع زمینداران مفسد افتاد

ذکر برآمدن میر محمد قاسم خان بطرف بیربهوم و جنگیدن کپتان بمدوان با زمینداران آن مرز و بوم

چون در صوبهٔ بنگاله از زمینداران قرب و جوار دار الملک مرشدآباد غیر از زمیندار بیربهوم دیگری دعوی شجاعت و حمیت و داعیهٔ
جنگ و نام و ننگ نداشت و میر قاسم خان گو یا در باطن با زمینداران از قدیم دشمن بود و فی الحقیقة اکثر ازین فرقه قابو طلب
و ناقص عهد و پیمان و کم فرصت و کوته اندیش اند بمشاهدهٔ اندک انقلاب حقوق مراعات حکام و غیر حکام بر طاق نسیان گذاشته
هر بدی که تواند بظهور رسانند و بدین سبب است که سلاطین سلف هرگز برآنها اعتماد نکرده عملهٔ خود را در امور مرجوعهٔ هر پرگنه و هر جا متعهد میساختند
و بهمین جهت در عهد پادشاهان مغفور مذکور ملک معمور و رعایا و مسافران مطمئن و شادمان مزارع و اراضی مزروع و آباد و ممالک منتظم
و خلائق دلشاد بوده اند و الحال که زمینداران مطلق العنان اند در تمام عالم فساد مشتعل و مملکت خراب و برهم افتاده است و اگر همین
صورت باند انتظام مهام ابتر و ملکها ویران تر خواهد شد القصه زمیندار بیربهوم که بدیع الزمان خان نام و بدیوان جیو اشتهار داشت ایام
جوانی ملکه در سن کهولت بنا بر افراط رغبت بعیش و آرام زمام بند و بست ملک بدست علی نقی خان پسر خود که ارشد اولادش بود
سپرده فارغ البال می گذرانید بعد انتقال او و انقراض ایام دولت خاندان مهابت جنگ دل تنگ گردیده لباس درویشی بر کرد
و پسر دیگر خود اسد زمان خان را که از بطن رانی بود بمراج نشانیده خود گوشه نشینی و صحبت گزینی با فقرا اختیار نمود میر قاسم خان در معامله
بیربهوم چیزی افزوده می خواست اسد زمان خان اطاعت نکرده تمرد ورزید و سببش همانا آن بود که چون میر محمد قاسم خان در همین دیار
نشو و نما یافته و در سوابق ایام بیقدرترین مردم بود و عامه خلائق بنظر حقارت در وی نگریستند در ینولا که عروجی یافته بود اما پایهٔ
اقتدارش بخاطرها وقعی و وقری نداشت بهر صورت میر محمد قاسم خان برای تنبیه زمیندار مذکور از مرشدآباد برآمده در بدرگام که
از شهر فاصله ده دوازده کروه داشت معسکر ساخت و خواجه محمدی خان را که از عهد میر جعفر خان خدمت بخشی گیری داشت مع میجر ایک
انگلیش و گرگین خان ارمنی که داروغهٔ توپخانه و ساخته و نواخته او بود بگوشمال زمیندار مذکور پیشتر فرستاده بنوکران خود تاکید کرده بود که
سعی نموده جنگ این زمیندار قبل از وصول کمک انگلیشی انفصال دهند لیکن چون در لشکر هندوستانی از سرداران سابق که نظر کردهٔ
مهابت جنگ و پروردهٔ تربیت او بوده اند کسی نمانده سفله‌های ناکرده کار بعرصه آورده میرن و میر جعفر خان باوج اعتبار
رسیده مشار الیه و معتمد علیه گشته بودند کاری از پیش نرفت اسد زمان خان پدر خود دیوان بدیع الزمان خان را

بمنتهای ملک نشانیده و خود با چار پنج هزار سوار و قریب بست هزار پیاده در گریوه های صعب المسالک جا گرفته طرق مداخل را
بمستحفظان سپرده بجای خود بآرام نشسته بود که درین اثنا فقیر حسب الاشعار میجر کرنک سالار فوج انگلیشیه قائم مقام کرنل
کلیو سیفت جنگ و مسترجی صاحب مدار کونسل عظیم آباد در غیبت مستر امیت قبل از ورود مستر گوپر بنابر ابلاغ بعضی پیغامهای زبانی گرفته
بود ند و برای بردن سیر محمد قاسم خان بطرف عظیم آباد به مرشد آباد رسیده بیده گام رفت و با میر قاسم خان ملاقات کرده ادای
رسالت نمود بنده در لشکر میر قاسم خان بود که خبر فتح ببر بهوم رسیده صورتش آنکه بعض از کپتان ها که متعین بر دوان با چند کمپنی
تلنگه بودند از راه دیگر رسیده بر سر اسد زمان خان در غفلت ریخته فوج او را پریشان ساختند و بچند ضرب توپ و شلک بندوق
جماعتی از فوج زمیندار مجروح و مقتول گشته بقیة السیف رو بفرار نهادند بعد استماع آواز توپ و شلک افواج قاسم علی خان
هم رسیده سپاهی لشکر خود نمودند و قدمی چند در پی گریختگان رفته بر مسکن لشکر او معسکر ساختند از وصول این خبر جبن و بد دلی
افواج خود ادراک کرده از جمیع آن مردم خاصه خواجه محمدی خان که رئیس آن لشکر بود آزرده تر گشت اکنون مناسب است
که احوال عظیم آباد و سبب آمدن خود به مرشد آباد نگاشته انتظام اخبار داده آید

ذکر بر آمدن میجر کرنک بارادهٔ جنگ پادشاه و موشیر لاس و دلتنگ شدن سردار مذکور از استماع مشوره های مختلفه رام ناراین و راج بلبهه و فرستادن فقیر را پیش میر محمد قاسم خان و ماجرائیکه بعد ورود فقیر به حضور میر قاسم خان در عظیم آباد روی داد و نهضت نمودن میر قاسم خان از راه کوهستان باستعجال و رسیدن به عظیم آباد

سابق مذکور شد که بعد رفتن کرنل کلیو ثابت جنگ مستر هول زمان یسیری صاحب کلان کلکته بود بعد او شمس الدوله رسید
و مدار المهام معاملات کونسل کلکته و گورنر باستقلال گردید اول مستر امیت و بعد از و کرنل کلیو سیفت جنگ مع میجر کرنک
و مستر شنتن و بعض سرداران دیگر از عظیم آباد بکلکته شتافته مستر امیت و خود صاحب حزد کلکته گشته در منازعت با شمس الدوله
کشاد و شکایت و تحمیق او در کارها بولایت خود نوشتن آغاز نهاد و شمس الدوله را نیز همین رویه بضرورت با مستر امیت
اختیار افتاد و سیفت جنگ خدای داند که بچه سبب از ریاست فوج معزول گشته بولایت رفت و میجر کرنک بجای
او رئیس فوج انگلیشیه گردیده بعد عزل میر جعفر خان و مسلط شدن میر قاسم خان مع مستر شنتن بعظیم آباد برگشته آمد چون فقیر را
با سرداران انگلیشیه نهایت اخلاص و دوستی بود و بنده خیر مدد خرجیکه میر قاسم خان بنابر غرض خود قبل از عروج بریاست کل صوبجات
برای فقیر مقرر کرده بود بانگلیشیان همانوقت ظاهر نمود و نیز معلوم شان بود که شش لکهه دام جاگیر فقیر در پرگنه مونگیر متصل
بقلعه از قدیم الایام مقرر است و میر جعفر خان بعد هنگامه ورود پادشاه بنابر آمدن والد بنده همراه او ضبط نموده صاحبان مذکور
بنابر فرط اخلاصیکه با بنده داشتند جاگیر مذکور را از میر قاسم خان بنام بنده گذاشت کنانیده سند واگذاشتنش بمهر و دستخط
او و نشانی دفاتر مکمل گردانیده آوردند و از دست رام نارائن بر آورده سپرد فقیر نمودند و عامل بنده در انجا رفته در ان مکان
عمل نمود چون موسم برسات انقضا یافت میجر کرنک به تهیه اطفای نائرهٔ فساد پادشاه و موشیر لاس و کامگار خان از عظیم آباد بر آمده
در میدان باغ جعفر خان معسکر ساخت و رام نارائن و راج بلبهه را برفاقت خود مامور نمود و بنده بپاس حقوق مراعات ایشان
درین سفر شریک گردید چون بنابر عسرت سالها اسباب سفر و اسلحه و سواری هیچ نداشت میجر کرنک مسهری خیمه

از سرکار خود مقرر نموده اسپهای متعدد و یراق وغیره مایحتاج مهیا کرده دادند فقیر در لشکر ایشان بخوبی بسر میبرد و اکثر اوقات بلکه علی الدوام شریک مشوره و در امور مرجوعه می نمودند چون مدتی در میان مذکور بسر برده شد و هر دو هندوی مذکور یکی صبح و دیگری وقت شام آمده صلاحیکه آن یکی میداد دیگری برعکس او التماس میکرد و هر دو صاحب لشکر و سرکرده های معتبر بودند میجر کرنک وغیره اصحاب انگلیشیه از اختلاف آرای اینها دلتنگ گردیده باتفاق صاحبان کوٹهی خصوص مستر جے فقیر را طلبیده گفت که شما دوست و دولتخواه میر قاسم خان هم هستید و این هر دو هندو الحال نوکر و نائب او و با او منازعت و منافقت این دو کس عاجز آمده نمیدانیم گفته کرا پذیریم صلاح همین است که میر قاسم خان درینجا آید و ملتمسات اینها را شنیده هر چه بهتر داند بکند و ما را جواب و سوال فقط باو باشد مگر درین باب باو نوشتیم سودی نمی کند کار بر هوم عظیم تر از مفسده بادشاه و موشیر لاس نیست شما رفته این مدارج علیه او را فهمانیده اینطرف بیارید بنده قبول نموده عازم شد میجر کرنک خطوط بمیر محمد قاسم خان و خطی متضمن سفارش و حفاظت بنده از صدمات ایذای او بمیجر پاک نوشته بجره خاصه از بجرهای بادشاهی جهانگیرنگر که متعین میجر مذکور بود و برای سواری بنده متعین نموده فقیر بسواری کشتی مذکور روانه مرشد آباد گردیده در راه مستر مکویر را دید که مدار المهام و صاحب کلان کوٹهی عظیم آباد گردیده آنجا میرود چون عاجل در رفتن بودم مکث نتوانستم نمود از دور ابلاغ سلامی باواز نموده پیشتر رفتم القصه خود را ببده گام رسانیده با میر قاسم خان ملاقات و ابلاغ رسالت سرداران فوج انگلیش نمودم شنیده اغماض کرد و تهیه رفتن عظیم آباد لاجازم نبود اما با فقیر بعطوفت و مهربانی پیش آمده خیمه برای بودن بنده علحده فرسود تا برپا کردند و هر دو وقت طعام می فرستاد و برافت و عنایت همکلام می شد و چند عدد تهان از قبیل دستار و خاصهای جهانگیرنگر وغیره فرستاد تا آنکه رام نارائن بوساطت گماشته جگت سیٹه نویسانیده که غلام حسین خان فرستاده میجر کرنک بحضور رفته اند چون نهایت اخلاص با انگلیش دارند و پدر و برادر ایشان با بادشاه هست فی الحقیقه از طرف هر دو کس یعنی جماعه انگلیشیه و بادشاه هر کارگی منظور دارند جگت سیٹه این سخن بوساطت وکلای خود بمیر قاسم خان رسانید او خود توهم محبه بود از فقیر بدگمان گردیده التفاتی که داشت موقوف ساخت و چون میجر پاک در لشکر نبود و بنده هر خود تر سیده متحیر گشتم که حکیم اگر رخصت طلبم بدگمان تر گشته خدا داند چه اراده نماید و در لشکر با وجود بی اسبابی بدون التفات و عنایت او چگونه بسر توانم برد ناچار دو سه روز بودم که عارضه سبکی روی داد همان عارضه را وسیله ساخته رخصت خواستم تپرسش روی گفت میخواهید عظیم آباد بروید انکار آن طرف نموده اظهار اراده مرشد آباد کردم بکراهت رخصت داده برای خرج چیزی نداد بنده خود را بصعوبت تا مرشد آباد رسانیده در خانه آشنائی منزل گزید بعد از نزول من بمرشد آباد قلیل وجهی بوساطت خواجه اشرف کشمیری که از برادران و بنی اعمام فخر التجار خواجه واجد بود و در آن زمان مصاحبت با میر محمد قاسم خان گرم داشت برای فقیر فرستاد بعد چندی خبر رسید که میجر کرنک در عظیم آباد بر سر بادشاه رفته بادشاه را شکست داد کامگار خان مع بادشاه پس پا گشته عقب تر نشست و موشیر لاس بضابطه ولایت انگلیشیه و فرانسیسیه که فیما بین همدگر مستمر دارند بعزت اسیر گردید و بعد چند روز بادشاه را میجر کرنک بارسال سفرا راضی بمصالحه گردانیده ملازمت نمود و همراه خود آورده در عظیم آباد نشانید میر قاسم خان باستماع این خبر مضطر گشته از راه کوهستان باضطراب و ایلغار روانه عظیم آباد شد بنده اراده عظیم آباد نمودم شنیدم که تراب علی خان عموی خود را که نائب گذاشته رفته است فرمان داده که خطوط احدی از هندوستانیان مرشد آباد بعظیم آباد و کلکته نزد دو کسی

بنگاله

هم از شهر مذکور بیرون رفتن نیابد عاجز و حیران گردیدم آخر باعانت صاحب کوشی قاسم بازار از مرشد آباد برآمده بعظیم آباد
رسیدم اکنون تفصیل این اجمال بر زبان قلم داده آید تا متفحصان اخبار را حیرت و استفسار نماند که معاملات مذکوره چگونه شد

ذکر رفتن میجر کرنک بجنگ پادشاه و آوردن مسیو شیلاس را همراه و مصالحه شدن با پادشاه و رسیدن میر قاسم خان بعظیم آباد بضرورت مع سپاه

میجر کرنک بنده را بطلب میر محمد قاسم خان فرستاده بعد از ان رام ناراین و راج بلبه را مع افواج صوبه و میرن همراه خود گرفته و بر سر
پادشاه که در نواح گیا مان پور ربه در رفت چون تقارب فئتین روی داد پادشاه خطوط متواتره بو الد بنده متضمن طلب نگاشته پیش خود
طلب داشت تا و الد مع فوجیکه فراهم آورده بود ملحق شود مقابله قبل از آمدن ایشان اتفاق افتاد موسیو لاس بجرأت و جلادت پای پیش گذاشته با اندک
مردمیکه همراهش بودند و اقل قلیل سامانیکه داشت با فوج انگلیش محاربه نمود فوجهای دیگر بر سر پادشاه و کامگار خان ریخته تزلزل در ان فوج
انداخت و کامگار خان مجال پایداری نیافته فرار اختیار نمود پادشاه هم متابعت او کرده رو از میدان گردانید همراهیان موسیو لاس
را بمشاهدهٔ این احوال و بنابر قلت سامان و محنت سالها دل از دست رفته همراهی کامگار خان و پادشاه منظور افتاد موسیو لاس
چون تنها ماند بر یکی از توپهای خود مثل اسپ سوار گشته مترصد قتل استاد و عار فرار اختیار نکرد میجر کرنک و کپتان نکس
برین حال وقوف یافته با معدودی از سرداران بر اسپ خود سوار بدون تلنگه و برق انداز پیش رفتند چون
نظر بر موسیو لاس افتاد از اسپها فرود آمده کلاه های خود برسم سلام از سر برداشتند او نیز همان قسم بعمل آورده
باهم گرم گفتگو نمودند میجر کرنک موسیو لاس را در ثبات عزم و فرط شجاعت و غیرت ستوده گفت آنچه حق سعی بود از شما
بظهور رسیده محامد شما در دفاتر سیر و اخبار ثبت گردید الحال موافق ضابطه کرچ از کمر بکشائید و نزد ما آمده ترک منازعت
نمائید گفت من کرچ از کمر نخواهم کشود بهمین صورت اگر خواهید چه مضائقه باطاعت در می سازم و الا بذلت کرچ کشادن راضی
نگشته جان خود درین میدان می بازم جماعهٔ انگلیشیه شجاعت های سابقه و لاحقهٔ او را دیده بصورتیکه او را منظور بود راضی
شدند و باهم گرم مصافحه بیکدست چنانچه معمول آنهاست بعمل آورده بساط خصومت در نوردیدند و پالکی خود طلبیده
موسیو لاس را در ان نشانیده همراه آوردند او از فرط حیا و غیرت پرده های پالکی را فرو هشت تا آشنایان را نه بیند
باستماع این خبر بعضی از آشنایانش مثل میر عبد الله و مصطفی قلی خان برای دیدن آمدند میجر کرنک عذر خواست
که چند روز دیگر او را توان دید که از انفعال راضی بملاقات احباب نیست احمد خان قریشی که مرد یاوه گوئی بود و تماشائی آمده
و بنابر خوش آمد سرداران انگلیش بر وفق ضابطهٔ زمان و اقران خود استفسار مکان او به تحسین نموده گفت بی بی لاس کجاست
میجر کرنک و دیگر سرداران انگلیشیه نهایت بر آشفته بتلخی و تندی جواب دادند که پوچ گوئی در میان ما مردم ضابطه
نیست و شجاعان و جوانمردان را بزشتی یاد نمودن عیبی است بزرگ او مرد میدان رزم و آشنای دوستان بزم
است این قسم هرزه درآئی پسند طبع شما مردم و ضابطهٔ بیهوده دیار شما خواهد بود که مردان را هر چند حریف و دشمن باشند
بزشتی نام برند احمد خان خجل گردید و زبان بکام خود کشیده خاموشی گزید بضرورت ساعتی نشست و منفعل برخاسته
رفت و از انگلیشیان کسی بحال او با آنکه سردار معزز بود و باحترام با او بر میخوردند درینوقت از ان حرکت ناشایسته اش
التفاتی نکرد الحق این صفت بلکه جمیع ضوابط ایشان در حرب و قتال و معامله با دشمن هم در فتح و غلبه و هم در شکست و مغلوبی
نهایت خوب و بسیار محمود است و موافق است با آداب عقلای سلف القصه بعد این جنگ راو شتاب رای را نزد

پادشاه فرستاده پیغام مصالحه و ملاقات دادند و بهترین آئین منظور بود پادشاه کم شعور تعلیم کامگار خان را نفی نگشته را و مذکور را بے نیل مقصود برگردانید او عرض کرد که حضرت خود بخود این مصالحه را باز خواهند خواست اما دران وقت باین خوبے میسر نخواهد آمد چه اکنون آنها میخواهند و هرگاه مایوس گشته ازین اراده باز آئید و شما خواهش کنید ظاهر است که بچه صورت خواهد بود لیکن سود نکرد و شتاب راے برگشته آمد چون والد مرحوم رسیده برین ماجرا آگهی یافت پادشاه را ملامت مناسب نمود اما کار از دست رفته بود و کامگار خان همان قسم اصرار بر جنگ داشت و میگفت که باز مردم جمع کرده باید جنگید و میر حسین خان پدر اسد الله خان که ذکر او در احوال محمد قلی خان گذشت نیز با کامگار خان هم داستان بود والد پادشاه را فهمانید که کامگار خان میلا است جنگیدن دگر بختن شیوهٔ اوست اما این قسم گریز پایها و فرار سلطنت را نهایت ننگ است و عار مناسب همین که الحال هم شتاب راے را طلبیده بناے مصالحه گذاشته آید درین ضمن حروب ابدالے با افواج مرهٹه که بداعیهٔ سلطنت هندوستان آمده شاه جهان نام پادشاه دست نشان عماد الملک را بر داشته در قلعه دهلے بندوبست خود نموده میخواست که بپاس راے را بر تخت سلطنت هندوستان جلوس فرماید باتفاق شجاع الدوله و نجیب الدوله روهیله و حافظ رحمت و احمد بنگش بعد اقامت نه ماه کامل انجام یافت و مرهٹه گویا باسره تمام گردیده مستاصل شد و ابدالے مظفر و منصور بقندهار و هرات برگشت و انشاء الله تعالے ذکر این سوانح در ضمن احوال شاهجهان آباد دران طرف خواهد آمد ابدالے شجاع الدوله و نجیب الدوله و جمیع افاغنه را سفارش شاه عالم نموده باطاعت او و پادشاه کردنش تاکید ها نمود زیرا که همشیرهٔ شاه عالم در عقد او و شاه عالم منیر الدوله را بعد گشته شدن پدر خود بسفارت پیش ابدالے فرستاده همین استدعا نموده بود و منیر الدوله همراهش آمده درانجا با امراے مذکور بخت و نیز نمود جوان بخت پسر شاه عالم را نجیب الدوله حسب الامر ابدالے بنیابت پادشاه در قلعه شاه جهان آباد نشانیده شجاع الدوله را با آوردن پادشاه از طرف بنگاله تاکید نموده بود بنا برین عرائض شجاع الدوله بطلب پادشاه رسید و پادشاه هم از گریزهاے متواتر کامگار خان بتنگ آمده مصالحه با انگلیشیه و رفتن نزد شجاع الدوله تصمیم داد و التماس والد را قبول نمود و راو شتاب راے را شقه بدستخط خاص نوشته طلب داشت شتاب راے بعد استیذان از میجر کرنک و غیره رؤساے انگلیش پیش پادشاه رفت و جواب و سوال منقح کرده بناے ملازمت میجر کرنک با پادشاه گذاشته آمد کامگار خان احوال بدین منوال دیده چون مصالحه و ملاقات با انگلیش مخالف راے و خواهش او بود مع لشکر خود برخاسته بملک خود درفت و پادشاه اندک مسافت کوچ کرده بطرف لشکر انگلیشیه آمد و درانجا معسکر ساخت روز دیگر که براے ملازمت میجر کرنک و دیگر سرداران انگلیشیه مقرر گشته پادشاه اراده رفتن پیشتر نمود میر حسین خان نیز گمان مقید شدن پادشاه یقین کرده از لشکر بدر رفت و مردم او درین لشکر بنا دهی سکه زدند که پادشاه را نصیر الدوله سید هدایت علے خان بهادر اسد جنگ باسیرے فرنگیان میدهد هر کرا جان و آبروے خود عزیز است ازین لشکر بر آید اکثر احمقان بعبلاے او ترک رفاقت پادشاه نموده همراه او گریدند در اثناے راه مردم بنیاد سنگه لبسر کردگے او و دیگران سنگه از قلعهٔ تکارے برآمده همراهیان میر حسین خان را غارت نمودند و او بهر صورت بدر رفت مردم دیگر احوال بدین منوال دیده باز بلشکر برگشتند و فوج و سوارے پادشاه تیار بود که قریب نصف النهار میجر کرنک در مقام بیچاپین که هفت کروه گیا و لشکرگاه پادشاه بود آمده ملازمت پادشاه نمود بعد ازان پادشاه حسب الاستدعاے او سوار گشته بطرف گیا که لشکر میجر کرنک بود نهضت فرمود و میجر کرنک تا نیم کروه کلاه از سر برگرفته و در بغل گذاشته در رکاب پادشاه پیاده پا راه رفت بعد ازان بموجب حکم شاهے بر اسپ خود سوار گشته تنها پیش پیش فیل بفاصله یک تیر انداز

راه میرفت ووالد مرحوم پشت سر پادشاه با جمیع افواج بر فیل خود سوار بفاصلهٔ نهایت کم مے آمد تا برلب دریا چه بجنے که فاصله
یک ونیم کروه از گیا دارد رسید ولشکر گاه پادشاه درانجا قرار یافته بهیر و بنه همه فرود آمده و پادشاه مع والد مرحوم جریده با مردم
سواری حسب الاستدعای میجر کرنک درباغ گیا رفته نزول نموده نذور مناسب پیشکش کرد والد مرحوم مع فوج ابهه وسرداران لشکر
این هرد و بهند و آورده ملازمت پادشاه کنانیده و ضیافتش نموده نذور مناسب پیشکش کرد والد مرحوم مع فوج بر در باغ مذکور سوار
استاده ماند چون پادشاه از انجا بر آمد والد اندرون رفته با میجر کرنک وسرداران دیگر ملاقات نمود و آنها رسم تواضع بعمل
آوردند بعد بجا آمدن مرسومات والد هم از باغ بر آمده همراه پادشاه بلشکر گاه خود معاودت نمود و قریب نصف شب مع مردم همراه
بخیام خود رسیده آسود روز دیگر پادشاه از انجا کوچ کرده گیا را مخیم سراوقات خود گردانید بعد چند روز از مکان مذکور بالتفاق
کوچیده پادشاه مع افواج انگلیشیه وغیره بعظیم آباد رسید لشکر پادشاهے بر تالاب میٹھی پور سقر گردید و فوج انگلیشیه بچهاونے خود
در باقی پور داخل ورام ناراین مع فوج در منازل خود وراج بلبهه بدستور طرف باغ جعفر خان منزل گزید میر قاسم خان این
اخبار شنیده از راه کوهستان بیر بهوم وکهرک پور ایلغار نموده خود را بعظیم آباد رسانید و بطرف مشرقی شهر عظیم آباد در باغ
جعفر خان با فوج خود فرود آمد رام ناراین وراج بلبهه استقبال نموده بملازمتش تقرب جستند رام ناراین بدستور در قلعه
ے بود وراج بلبهه مع فوج همراهے خود که نوکران میرن بودند ضمیمهٔ لشکر میر قاسم خان گردید میجر کرنک وسرداران انگلیشیه
واسطه ملازمت میر قاسم خان با پادشاه گردیده جواب وسوال این امر پیش آوردند میر قاسم خان از خوف دغا یا از کثرت
استکبار راضے برفتن در خانهٔ پادشاه نگشت وبنای ملازمت در کوٹهے اصحاب انگلیشیه گذاشته شد معهذا میر قاسم خان
مطمئن نبوده اندیشها داشت که چه پیش خواهد آمد زیرا که میجر کرنک سالار فوج انگلیشیه طرفدار مستر امیت واز شمس الدوله دوست
منحرف بود القصه آنها خانهٔ خود را بفروش و آئینه آراسته و بر میز طعام خوردن خود مسند تکلف گسترده تخت جلوس
شاهے ساختند ودر انجا هم قاسم علے خان با آمدن والد مرحوم وهجوم خواص پادشاه راضے نشد پادشاه حسب الالتماس میجر کرنک
جریده بکوٹهی در آمد و انگلیشیه بجمعهم حاضر گشته از دروازهٔ کوٹهے خود بسیار دور رسم استقبال بعمل آورده پیاده با تخت روان
آمدند و پادشاه در کوٹهے نزول نموده بمسند معهود مذکور برنشست وآنها همه استاده بودند تا میجر کرنک مامور بنشستن گشت و آداب
بجا آورده نشست دیگران بجاے دیگر رفته مے نشستند و باز آمده کمر خدمت می بستند بعد ساعتے میر قاسم خان آمده بقبا علیه
مجرا و ملازمت کرد و یکهزار و یک اشرفے نذر گذرانیده تحف دیگر هم از ملبوسات خاصه وجواهر وغیره پیشکش نمود و از حضور
خلعت شش پارچه ومالهٔ مروارید وسرپیچ وجیغهٔ مرصع مع پهولکٹاره عطا یافت پس از ان درهمان مکان بحجرهٔ دیگر که اختصاص
بمستر بکویر صاحب کلان کوٹهے داشت نشسته اکثر جواب وسوال معاملات بنگاله در داد وستد خزانه صوبجات وغیره انفصال
داد بیست و چار لک روپیه بالگذارے هر سه صوبه تقرر یافت بعد از ان بحضور آمده رخصت شد وبلشکر خود که در باغ
جعفر خان بود رفت و پادشاه بتجویز سرداران انگلیش داخل قلعهٔ عظیم آباد گردیده در عمارات قلعه پخته که منسوب بپادشاهان بدیع
شان مشهور است منزل گزید چون میر قاسم خان با آمدن والد مرحوم و اندکے هم از فوج شاهے در قلعه راضے نبود انگلیشیان
استرضاے او نموده از پادشاه استدعا نمودند که سید هدایت علے خان تنها در داخل قلعه نگردد بنابرین والد مرحوم را پادشاه
گفته فرستاد که در لشکر بوده بجمعیت لشکر و اطمینان خاطر رفقا کوشد تا تفرقه در مردم بنابر اندیشها هم نرسد والد
حسب الامر در لشکر وخیمهٔ پادشاه نشسته حسب الحکم در اجتماع عساکر و نگهداشتن فوج می پرداخت ورام نارایین بر نیابت

صوبه که خود داشت از والدم ترسید که مبادا با قاسم علی خان موافقتے میسر آمده بادشان رجوع شود بنابرین میر قاسم خان را از طرف
والد بدگمان میساخت و سخنهاے دور از کار تراشیده با او میگفت میر قاسم خان که مستعد ظنون بلکه درین خصوص قریب بجنون بود
اندیشمند گشته شکایت والد پیش سرداران انگلیشیه مینمود آخر اصحاب مذکور حسب التماس او بوالد پیغام فرستادند که صاحب بجاگیر خود روند
والد جواب داد که من رفیق و ملازم پادشاهم و باذن او درینجا نشسته بدون امر او چگونه میتوانم رفت انگلیشیان که اکثر ذوی عقل و حقیقت
پسند اند ازین جواب راضے گشتند دیگے را از اقوام خود فرستاده عذر خواهی و اظهار رضامندی خود از والد مرحوم نمودند اما بپادشاه
گفتند که میر قاسم خان با وجود بودن سید هدایت علی خان در لشکر و فراهم آوردن عسکر راضے بانفصال معامله و ایصال زر و وفاے مواعید
نخواهد شد صلاح آنکه خان مرقوم مکرم رود که بجاگیر خود روند پادشاه حسب الالتماس انگلیشیان گفته فرستاد مرحوم مذکور درین صورت
مجبور گشته شب بملاقات میجر کرنک و دیگر سرداران انگلیش بکوتهی رفته مرخص و صبح بجاگیرات خود روانه گردید تقی علی خان برادر فقیر که بوساطت
والد خود رفیق پادشاه و بنام دیوان تن بود و فخر الدوله بهادر ظفر جنگ خطاب یافته در شهر نزد پادشاه ماند درین اثنا فقیر از مرشدآباد
باعانت صاحبان انگلیش بر آمده بعظیم آباد رسید صورتش آنکه چون میر قاسم خان باضطراب از طرف بیربهوم کوچیده بعظیم آباد
رسید و بنده چند روز قبل ازین نهضت چنانچه گذشت از میر قاسم خان استرخاص نموده بمرشدآباد آمده بود و از مرشدآباد
نه کسے بیرون میتوانست آمد و نه خط کسے بکسے میرسید احوال فقیر از میجر کرنک و مستر بیدغیره مخفی ماند که آیا بر او چه آمد چون رام ناراین
با میر قاسم خان عدم صفا داشت میخواست که موشک دوانیها نموده انگلیشیان را با او بدظن سازد و در اندازے نموده فتنه برانگیزد
اول خود دربارهٔ بنده از گماشته جگت سیته آن قسم که گذشت نویسانیده میر قاسم خان را با من بدگمان ساخت چون بنده
بعظیم آباد همراهش نیامد و از بنده خبرے هم بکسے نمیرسید میر عبدالله صفوی که با انگلیشیان نهایت آشنا بود و ذکرش در صحائف
سابق گذشت برادر رام نارایین در گوشش گفت که میر قاسم خان سید غلام حسین خان را زهر داده در مرشدآباد کشت سید مرحوم
مرقوم با فقیر نهایت دوستی داشت و سید علیخان برادر کهتر فقیر مع اتباع بنده در خانه خود چنانچه گذاشته رفته بودم میمانده با سید
مذکور ملاقات داشت ازین خبر آگاه گشته هر دو بشدت رقت نمودند و هرچند دهیرج نارایین برادر رام نارایین بحیله ورے ممانعت
از اظهار آن نموده بود غرضش آنکه نام او مذکور نشود تا عند التحقیق بلاے بسر او نیاید میر عبدالله و برادر بنده بیتاب گشته اظهار این
امر بانگلیشیان ضرور شمردند لیکن صلاح در اخفاے ذکر نام دهیرج نارایین که میر عبدالله نوکر برادرش و هندوے مذکور
از عمده ها بوده دانسته با مستر بیچے و میجر کرنک این خبر ظاهر کرد چون میجر کرنک و مستر بیچے با مستر امیت یکدل و از شمس الدوله
سرگران بودند با میر قاسم خان هم که دست نشان شمس الدوله بود کدورتها داشتند و در تفحص بودند که قصورے بر میر قاسم خان
اثبات شود تا آنها را جاے الزامے بر شمس الدوله بدست آید بمجرد استماع این خبر چون آتش شراره بار شدند و گفتند که سید
غلام حسین خان با ما آشنا و فرستادهٔ ماست اگر این خبر ثابت شود با میر قاسم خان خصومت نموده انتقامش خواهیم کشید
میر عبدالله با غم فقیر از یاد رفته پدر و هوشش و حواس پیش آمد و از استعجال در اظهار این سخن ممانعت نموده دلالت بر نوشتن خطوط
به بنده و صاحب قاسم بازار و استخبار احوال فقیر نمود آنها خود از زمرهٔ هوشیاران بوده اند قبول نموده خطے بفقیر متضمن استفسار حالات
و سبب توقف در مرشدآباد و در صورتیکه مجبورے روے داده لاعلاج باشم دلالت باطلاع و ملاقات با صاحب قاسم بازار
که دران ایام مستر استین لک باتسن بود اگر ممکن باشد نمودند و خطے هم بصاحب مذکور بقلم و رقم انگلیشیه نوشته مصحوب یکے از
اقرباے فقیر فرستادند و رود آن عزیز با خطوط مذکور سرمایهٔ سرور و وسیلهٔ رستگارے و خروج فقیر از مرشدآباد گردید بنده

با صاحب قاسم بازار ملاقات نمود و دستک راه و هرکاره مع کشتی گرفته روانهٔ عظیم آباد گردید و الحمد لله مع الخیر بمنزل مقصود رسیده با دوستان ملاقات کرد و در خانهٔ خود شادمان نشست اما از دیدن میر قاسم خان و ملازمتش اندیشها داشت چه عجب نفاقے دران روزها شیوع داشت در قلعهٔ پادشاه و برادر بنده با او همراه و مرلیدهر و رام نراین آزرده از من اما در ظاهر آشنا و حقوق عواطف سابقش مرا برگردن و میر قاسم خان با رام نراین دشمن و از بودن پادشاه در قلعه نا مطلع و بدظن و انگلیشیان باهم در منازعت مستر مکویر صاحب اختیار کوٹھی عظیم آباد با شمس الدوله متفق و طرف میر قاسم خان داشت و میجر کرنک و مستر جے با مستر امیٹ یکدل و علی الرغم شمس الدوله بحمایت رام نراین همت مے گماشت رام نراین باعتماد حمایت میجر کرنک و مستر امیت و غیره مغرور بود و با مستر مکویر مماسات و مدارا می نمود و با مستر جے و میجر کرنک دوست مخلص بود این عمل زیاده تر موجب ناخوشی میر قاسم خان و مستر مکویر از رام نراین مے گردید و بهمین سبب دیدم آنچه دیدم و احوال بنده آنکه میر قاسم خان بسبب آشنائی بنده با اصحاب انگلیشیه و رفاقت برادر بنده با پادشاه و تعارف سابقے که بنده را با رام نراین بود بگمان از فقیر مے ماند و رام نراین و مرلیدهر بسبب نام نوکری میر قاسم خان و بنابر آنکه مبادا برائے والد خود خواهان نیابت صوبهٔ عظیم آباد از میر قاسم خان و انگلیشیان خواهم بود نیز مرا بعد نیامتهم مے داشتند درین عرصه میر قاسم خان مشتاق ملاقات فقیر برای غرض خود گردیده مکرر مے طلبید و فقیر عذر بیمارے گفته نمیرفت تا آنکه مجبور شده رفتم ملاقات کرده مرا همراه خود در خلوت برد و شروع بدلجوئے و نوازش نموده ترغیب برفتن کلکته کرد و فرمود که مستر امیٹ حمایت رام نراین مے نماید و شما با او آشنا آید در انجا رفته سعے تا سید امستر امیت با متفق و از رام نراین منحرف گشته حکم کونسل بفرستند که من او را ابقاے خود در آورده تسلطے که باید بهمرسانم تبده برآمدن از دار عظیم آباد بوجوبیکه مذکور شد و بعضے جهات دیگر غنیمت میدانست لیکن از تلون و سوے ظن میر قاسم خان در آمدن در کارهاے او متعذر مے شمرد بنابرین گفتم که کارهاے شما هرچه از دست من برآید مضائقه نیست اما از مزاج شما که انحراف بے سبب اکثر بهم میرسانند خائفم چنانچه در بنده کام کدام تقصیر از فقیر روی داده بود که صاحب یکبار از بنده میل کلی نموده نا آشناے محض شدند عذر اظهار مردم خصوص گماشتهٔ مکت مسیحه ظاهر ساخت گفتم در اندازان در خانه اعتیاد خیل گشته همین شیوه از شما الا اولیای نعم را باید که بدون تحقیق با رفقاے خود بدگمان و گران خاطر نشوند ملخص آنکه عهد و پیمان درمیان آورده فقیر را مطمئن و عازم کلکته گردانید و دو هزار روپیه برائے خرچ راه فرستاد بنده از دوستان هندی و انگلیشی مرخص گشته عازم مرشد آباد گردید و در روز چارم بمرشد آباد رسیده در خانه یکے از اقربا منزل گزید چون تراب علی خان عموی خود را بسبب فرستادن من به کلکته و مهیا کرده داد از کشتی با و غیره اسباب و ما یحتاج اسلام نموده بود بنده برای هر امرے که با و گفته فرستاد سرانجام داده حاضر ساخت و فقیر بعد از دو سه روز روانه کلکته گردیده بمنزل مقصود رسید و با مستر امیٹ و جارج گرے و کپتان نکس ملاقات نموده صحبت اختلاط گرم داشت و اخبار عظیم آباد از زبان اینها مفصل مے شنید

ذکر رفتن پادشاه از عظیم آباد بارادهٔ اوده و لکهنو و آمدن شجاع الدوله باستقبال پادشاه تا سرحد صوبهٔ خود بر لب دریاچه کرم ناسه

درین عرصه که پادشاه درین نواح گرم تگ و تاز بود انتظار منیر الدوله که پیش احمد شاه ابدالی بسفارت رفته بود و احمد شاه ابدالی هم درهمین آوان حسب الطلب نجیب الدوله و احمد بنگش و جمیع افاغنه و شجاع الدوله باراده استیصال قوم مرهٹه و رؤسائے اینها که داعیه سلطنت هندوستان و برداشتن شاهجهان نام شاهزاده که علےٰ عماد الملک پدر شاه عالم عالمگیر پادشاه را کشته او را بتخت نشانیده بودند نموده تا مسند دار الخلافه بود بهندوستان آمده و در مدت نه ماه جنگ مرهٹه را بانصرام رسانیده بقبضه بار کرد دار الملک او بود

برگشت و شجاع الدوله و نجیب الدوله وغیره را باطاعت شاه عالم و پادشاه ساختن او سفارش بتاکید تمام کرده معاودت نمود منیر الدوله تا مدت مذکور با احمد شاه ابدالی بسر برده رقمهای او بنام سرداران هند درباره اطاعت شاه عالم حاصل نمود و در روبروی او بالمشافهه هم سفارش شاه عالم بعمل آمد بعد مراجعت شاه ابدالی نجیب الدوله سلطان جوان بخت پسر شاه عالم را به نیابت پدر در قلعه شاه جهان آباد نشانیده سکه بنام شاه عالم زد و خطبه بنام او خواند شجاع الدوله نیز در ملک خود سکه و خطبه بنام او اجرا نموده زر سرخ و سفید مزین بسکه شاه عالم مع عرائض نیاز متضمن استدعای مقدم او فرستاد و عرائض احمد بنگش و نجیب الدوله و منیر الدوله وغیرهم متضمن مبارکباد جلوس بر تخت سوروثی و ارسال مبالغ نذور بدستور شجاع الدوله نیز رسیده سرمایه اطمینان پادشاه گردید و میر محمد قاسم خان و جماعه انگلیشیه را جای عذر نمانده معامله خاطر خواه خود انفصال دادند و زر داسبابیکه مناسب دانستند پیشکش پادشاه نموده مرخص کردند شاه عالم شکر قادر کارساز برین بنده نوازیها بتقدیم رسانیده طبل معاودت کوفت و شاید در اواخر شوال یا اوائل ذیقعده سنه اثنین از جلوس خود مطابق سنه یکهزار و یکصد و هفتاد و چهار هجری از عظیم آباد بیرون رفته قاصد ملک شجاع الدوله گردید چون از دریاچه کرمناسه گذشت شجاع الدوله پیش آمده ادراک شرف کورنش و تقبیل قوائم سریر سلطنت نمود و پیشکشهای لائق گذرانیده همراه پادشاه بصوبه خود رفت میر محمد قاسم خان را از طرف پادشاه دلجمعی رو داده در فکر بدست آوردن راجه رام نراین افتاد و بکونسل کلکته خصوص بشمس الدوله گورنر که طرف او را محکم گرفته بود در استدعای امر مذکور خود هم خطوط می نگاشت و از مستر مکویرهم که با رام نراین بد بود مکرر می نویسانید و مستر مکویر را بانواع سلوک از خود خوشنود میداشت درین ضمن جنرل کوت که قبل ازین ایام میجر و همراه کرنل کلیف ثابت جنگ در هنگام انقلاب سراج الدوله بتعاقب موسیو لاس تا به بکسر رفته بعد از آن بولایت خود شتافته بود درین عهد بمرتبه جرنلی رسیده و بسالاری فوج انگلیشیه از ولایت مامور گردیده بعظیم آباد آمد راجه رام نراین با او ساخته سخنان دروغ بیفروغ بگوشش او رسانیده با جواسیس او ساخته روزی باو القا نمود که میر قاسم خان فردا اراده یورش بر لشکر شما دارد او فوج را مخفی حکم بتیاری نموده جرنل مذکور باستماع این خبر صبح ناگهان اول وقت بخیمه او با معدودی از همراهیان در آمد میر قاسم خان را خفته و افواج او را غافل و از تیاری عاطل دیده اثری از آنچه شنیده بود دنیافت و ازین حرکتی که کرده بود پشیمانی کشیده یکی را از انگلیشیان بعذر خواهی گذاشته رفت تا بگوید که برای ملاقات آمده بود دم شما را در خواب دیده برگشتم میر قاسم خان خبر یافته علی الفور بیدار و ازین حرکت جرنل نهایت آزرده گشت و شخص عذر خواه را ملامتها نمود او خائف و هراسان شده و اپیها نمود و میر قاسم خان حرکت مذکور را دست آویز شکایت ساخته بکونسل نگاشت و جرنل کوت در کونسل انفعال کشیده چاره غیر از رفتن بولایت خود ندید و فتنه انگیزیهای رام نراین ظاهر گشته برای او نتائج غیر شایسته داد فقیر که در کلکته دو سه ماهی اقامت داشت احوال خطوط میر قاسم خان که بکونسل میرسید اغلب معلوم و درین ضمن تقریبات مختلفه از مستر سیت استمزاج موافقت با میر قاسم خان می نمود آن عزیز سرباز میزد تا آنکه روزی صاف با من گفت که شما خوب آگهی دارید که مرا با رام نراین مودت و اخلاص نیست بلکه از و متنفر و بیزارم لیکن الحال که فیما بین من و شمس الدوله مخالفت افتاده از تائید او طرف میر قاسم خان گرفته و من علی الرغم او طرف میر جعفر خان و رام نراین وغیره گرفته ام و در مقدمات مراسلات ما هر دو بولایت انگلند و بکونسل لندن رفته تضعیف آرای یکدیگر و رد و تقبیح کارهای هم نموده و می نمائیم الحال بدون انفصالیکه از ولایت توقع داریم طرف داری میر قاسم خان نمی توانم شد و اگر طرف او را بگیرم خود خود را بتکذیب و تقبیح کرده باشم بنابرین اگر سخن شمس الدوله در ولایت پذیرائی یافت میر قاسم خان را بار جوعی نخواهد بود و اگر سخن من مؤثر افتاد وزمام

اینها

اختیار کارهای اینجا بدست من آمد دران وقت اگر سیر محمد قاسم خان با ما سر آشتی داشته باشد ما را هم مضایقه نخواهد بود و بنده مافی الضمیر مستر سیت
و مخلصانش را بسیر قاسم خان نگاشته آگهی داد اما چون طرف شمس الدوله غالب بود و ملتمسات سیر محمد قاسم خان در کونسل پذیرائی یافته حکم مختاری بنام
او در باب انفصال معاملات با رام نراین وغیره مخالفان بنوعیکه مرکوز خاطرش باشد و اصلح داند رفت و فقیر برین ماجرا مطلع گردیده از کلاهی که وا امید
برآمدن نموده از مستر امیت وغیره مرخص شده و راه مرشد آباد گرفت بعد وصول چند روز در مرشد آباد بنا بچیزی توقف کرده قاصد عظیم آباد گردید

مقید نمودن سیر قاسم خان رام ناراین وغیره مخالفان خود را با طمینان خاطر و تسلط یافتن بر صوبهٔ عظیم آباد دواندوختن زرهای وافر

سیر محمد قاسم خان که در جزو رسی و کاغذ فهمی مهارت لائق داشت و عمله کاردان بهم رسانیده بمصاحبت آنها توجه می گماشت
بعد رسیدن حکم خاطرخواه از کونسل رام نارایین را در پاسی محاسبه آورده کاغذ مداخل و مخارج صوبه را درخواست وزرکه
بنام جاگیرداران حضور درا خراجات نوشته بود رسید زرهای مذکور بمهر آنها طلب داشت وزرکه در تنخواه سپاه نوشته بود عملا خود را
بملاحظه موجودات و تصحیح آنها حکم فرموده با حضار متصدیان ملازم رام نارایین فرمان داد چون کارهای رام نارایین همه مبنی بر غامله
و خیانت بود اخذ طلب عظیم اوبار وی داده ابساط استشاره با صدقای خود گستر دو مستر امیت و سیجر کرنک را ملامت کرده براعتماد خود
کر برآنها نموده بودند امست لیکن شید بعضی از رفقای او که صاحب جرأت بوده اند تشجیع و تحریض بمکاوحت می نمودند و کم جرأتان
دلالت به تذلل و اطاعت میکردند چون او جرأت ذاتی نداشت و تقدیر بمقتضی انتقامات اعمالیکه با عجزهٔ مسلمانان وغیر ایشان کرده بود
گشت چاره غیر از امتثال فرمان سیر محمد قاسم خان ندید مگر بعضی از عمدهٔ متصدیان خود مثل سردار سنگه وغیره را گریزانید تا سر رشته
محاسبه گم گردد چون سیر قاسم خان برادوست یافت ملازمان معتمد خود مثل برکت علی وغیره را برا و گماشته نظر بند ساخت و خیانت مبالغ
خطیر در تنخواه سپاه و جاگیرداران و وصول زر صوبه بر آورده نقد و جنس خانهٔ او را ضبط نمود چون او دولت خود را متفرق ساخته بود هفت
لک روپیه نقد و جنس هم نزدیک بهمین قدر قیمت از خانه او بعد اخفائیکه شاید او وز نهایش نزد معتمدان خود نموده بودند بدست افتاد و مسماة
ساهو که مهاجن عمده و امانت دار معاملات او بود و کنگایش خزانچی خانهٔ اش نیز بعلت تهمت امانت داری زر بالیش گرفتار آمده خانهای
آنها بر باد رفت وزری از آنها نیز بحصول پیوست و راجه مرلید هر که برابر با رام نارایین و شریک حال او بود مع محمد آفاق کوتوال که او هم
از کوچک ابدالان مرلید هر وزرو بال پامالی عالمی بر سر داشت اسیر شکنجهٔ انواع تعزیرات گردیده زرهای اندوخته چندین سالهٔ اینها
هم که مبلغی خطیر بود بخانهٔ سیر قاسم خان رسید مصطفی قلیخان برادر محمد ایرج خان غفرالله لهما نیز بنا بر خباثت طینتی که داشت
شریک گرفتاری جماعهٔ مذکوره گردیده اسیر دارو گیر برحمت خداوند علیم قدیر رفت سید عبدالعلی خان خالوی فقیر که دران اوقات
از بنارس باضطرار پریشانی خود را بعظیم آباد رسانیده باعتماد نظامت و اقتدار رام نارایین توسلی با او پیدا کرده بود و در رکاب سیر
قاسم خان گردیده مامور بخروج از عظیم آباد و عود به بنارس گردید و هر یکی از اقربا و رفقای او که بعلاقه و کاری موسوم بوده اند
متهم بمحاسبه گردیده مبتلا بمواخذه گشتند و زر فراوانی از اعالی و ادانی فرقهٔ مذکوره عاید خزانهٔ سیر قاسم خان گردید و خان مذکور
بعد تسلط بر رام نارایین و مقهوری او مع رفقا مطمئن خاطر و مشید الارکان بکمال جاه و جلال و عظمت و شان داخل قلعهٔ عظیم آباد
گشت و مرلیدهر را مقید بجهانگیر نگر فرستاد و رام نارایین را با باقی اتباعش نزد خود مع رای زایان امید رای وغیره محبوسان
مرشد آباد مقید نگهداشت و محصلان شدید بر او شتاب رای گماشته کاوشها با او بنا بر مشارکتش با رام نارایین از حد بدر برد

او چون مرد با استقلال بود با معدودے از رفقا مستعد اتیار جان برآبرو در خانه خود نشست و چندان علاقه دار معاملات میر قاسم
خان هم نبود اما چند روز در نهایت صعوبت گذرانید و میر قاسم خان اسناد قلعه داری رهتاس و دیوانی صوبه عظیم آباد و محالات
جاگیر صمصام الدوله بنام خود از پادشاه گرفته در قبضه تصرف خود آورد و بعلت محاسبه همین کارها با او کاوشها مے نمود لیکن چون او را
حقوق خدمت و رفاقتے که در جنگ خادم حسین خان نموده برگردن سرداران انگلیشیه ثابت بود و پاس خاطرش ملحوظ مے
داشتند بهر صورت از دست میر قاسم خان استخلاص نموده بنابر انفصال جواب و سوال او در حضور گورنر و کونسل کلکته
گذاشتند میر قاسم خان با آن داد و داد شمس الدوله گورنر نیز راضی گشت و شتاب راے بصحابت مسجر کرناک وغیره بکلکته رفت
و چون فی الحقیقة تقصیرے ازو ثابت نبود و خوبیهاے بسیار داشت شمس الدوله و اصحاب کونسل حکم به بیرون رفتن او از حدود
ممالک محروسه میر قاسم خان نمودند و او همراه مستر السن و مستر استین که صاحب کلان و خرد کوتهی عظیم آباد شده بعد معزولے مستر مکویر
مے آمدند بعظیم آباد آمد از عظیم آباد مستر استین یک پلتن تلنگه همراه گرفته راو شتاب راے را از راه چهپره و سرکار ساران همراه خود برد
و از دریاے سرجو که دیوهه و گهاگهرا نیز مے گویند و مابین حدود عظیم آباد و اوده واقع است گذرانیده بحدود ملک شجاع الدوله خلف
صفدر جنگ رسانیده برگشت و میر محمد قاسم خان زرهاے وافر از تحصیل صوبجات و ضبط اموال مردم فراهم آورده نقود نامعدود جمع نمود
و میر مهدی خان را که بنابر قرابتی برادر او بود و بعضو جداے سرکار ترهت مامور ساخت و در انجا منسارام برادر راجه رام نراین
عامل بود از جهالت و جرأتی که داشت بجنگ او برخاست و میر مهدی خان بر او ظفر یافته منسارام در میدان کشته افتاد و همیشه
میر قاسم خان در تیاری توپخانه و بندوق چقماق فرنگی و دیگر آلات حرب ساعی بوده گرگین خان را مدار المهام این کار و سپه سالار
خانه خود ساخت بلکه خود را بدست او فروخته بغیر او اعتماد نداشت و سرداران دیگر هم از زمره سپاه سپهری بهم رسانیده هر یکے را بجاهی
و مرتبه رسانید از ان جمله اشرف و اعلے از همه محمد تقی خان تبریزی که از کلاے بود که او را فوجدار بیربهوم نموده حکم بآراستن
فوج و نگهداشتن مردم کار آمدنے داده بود و آن مرحوم زیاده از مقدور و از انچه امر بود بذل جهد خود نموده مردم لائق فراهم
آورده متوجه تربیت رفقاے خود بوده در مدت یسیر همراهیان خود را هم بیدل وجود و هم مشق و ممارست نو ساخته بیایا است که احدے
از رفقاے او این کار را بخوبے او سرانجام نتوانست داد فی الحقیقة لیاقت سپهیے او داشت نه گرگین خان گرے فروش
اگر محمد تقی خان بجاے گرگین خان مے بود هنگام جنگ ننگ ناموس مردے را نگهداشته چنانچه باید مهم محاربه را انجام مے داد
با وجود قلت مقدور و نفاق سید محمد خان نائب صوبه مرشد آباد بنگاله و خودسرے و عدم فرمان برداری شیخ هیبت الله عالم
خان و جعفر خان وغیره جماعه داران متعینه در جنگ انگلیشیان کارنامه بر صفحه روزگار بیادگار گذاشت در اصل استحکام اساس اقتدار
گرگین خان گویا برانداختن بنیاد دولت بود تا میر قاسم خان نفهمید یا مے فهمید لیکن تقدیرات الهی او را کور و کر گردانید چنانچه از وقائع
آینده انکشاف خواهد یافت القصه میر قاسم خان در آراستن اسباب تجمل و افزایش آلات و ادوات حرب و دیگر امور ملکداری کوشیده
زمینداران مقتدر صوبه عظیم آباد را در حضور خود طلب داشت کامگار خان بخوف منافقت پادشاه در نوارع و عادی برخود سر باززده
خود را بکوهستان رام گڑهه وغیره کشید و بنیاد سنگه و فتح سنگه باعتماد عدم موافقت پادشاه و حاضر باشے خود در حضور ناظمان
سلف حاضر آمده مقتدر شدند و پهلوان سنگه وغیره زمینداران سرکار شاه آباد که به بهوجپوریا مشهور بوده اند باهتمام موافقت رام
نراین و اندیشه بداشت اعمال زشت خود متمرد و از جاده انقیاد ننمودند میر قاسم خان که استیصال مقتدران قدیم خصوص زمینداران
متمرد در دل مصمم داشت بداعیه قلع و قمع آنها جازم گشته اول برادر زاده خود ابو علی خان و بعد از ان اسد الله خان پسر حسین خان

که مرد سفاک و مایه پاک بود و حاکم مالک کامگار خان گردانید و خود اراده نهضت بطرف سهسرام و پرگنه های سرکار شاه آباد مصمم نمود درین ضمن بنده از کلکته برگشته بعظیم آباد رسیده بود بوساطت ڈاکتر ولیم فلرتن که با فقیر نهایت آشنا و میر قاسم خان را نیز از جمله مخلصان بود ملازمتش حاصل کرد و بظاهر التفاتها نمود اما در باطن بسبب اندک ورنگی که بنده آن طرف کرد ملول و منزجر بود از ین ممر گله ها کرد و بنده عذرها خواست چون باطنش باکثر کسی صاف بود عذرهای بنده هرچند پذیرفت اما میدانم که غبار خاطرش چنانچه باید رفع نشد درین انثا والد مرحوم بضرورت آنکه میر قاسم خان حاکم و مرحوم مرقوم تحلیل جاگیری درین دیار دارد و آشوب زمانه را دیده بهان قلیلی که هم ملوک واز قدیم جاگیر هم بود قناعت نموده صرف اوقات آبرو مینمود مصمم قصد ملاقات ناظم مذکور گردیده بوساطت میرزا شمس الدین که ویرا نیز آشنا بود پیغام فرستاد میر قاسم خان بسبب صغر سن و مرتبه سابق خود که نهایت کمتر داشت راضی بملاقات نبود تا هرچند که بنده استفهام خودش بود قبول ننمود و والد بعظیم آباد رسیده برنخوت و خواهشهای او از آمدن خود پشیمانی کشید بنده در خدمت والد شتافته کلمه چند که تقاضای صلاح وقت بود معروض داشته راضی باستفهام میر قاسم خان نمود ملول گردید ناچار بحکم ضرورت قبول فرمود عند الملاقات که اندک او بی پروای میر قاسم خان اختیار فرمود میر قاسم خان نظر بر رفعت شان و بزرگی او نموده از خواهشهای خود منفعل گردیده واز مسند برخاسته پای استقبال پیش آمده معانقه نموده بر مسند برابر خود نشانید و مراتب خردی تبقدیم رسانیده خوشنود ساخت و عزت و احترام بسیار کرده شاد کام و مقضی المرام بمحال جاگیر مرخص فرمود و تا بود در رعایت خاطرش نموده راضی سیداشت روزی بنده بخانه میر عبد الله نشسته بود که چوبدار میر قاسم خان بطلب فقیر آمده همراه برد در خلوت بود بعد ملاقات و محاکات فرمود که ما از شما چیزی می طلبیم گفتم چه خواهد بود که از من طلبیده شود آنچه در نهاد او باشد گر و سر نیاز است گفت جاگیر مونگیر بما باید داد که بر متصل قلعه است و قلعه مونگیر مع محالات آنجا حواله گرگین خان شد و بسبب نهایت اتصال محال مذکور با قلعه همیشه عامل شما از عمله او نالش بود و از شکایت عامل شما علی التعاقب خواهد بود من بهتر از آن دانم او در عوضش بشما سید هم گفتم آنچه برای سرکار بهتر باشد بعمل آید بنده وجه معاش میخواهد این را هم شاد داده آید جای دیگر هم اگر مقرر منظور باشد می تواند داد بر آنچه راج ابهه که در آن روزها بنیابت عظیم آباد از عزل رام نراین مامور بود پروانگی داد و او در لیت و لعل گذاشت بعد چند روز میر قاسم خان بسوی بهوجپور و سهسرام بدر رفت و تبدیل و اعمال مذکور بعمل نیامده عسرتی وافر عارض حال بنده گشت چون بنده نهایت مقروض و بی اسباب سفر بمرتبه اتم بود طاقت همراهیش در آن سفر نیافتم و چند آنکه ڈاکتر فلرتن و دوستان دیگر التماس حکم دادن وجه تنخواه بنده نمودند بار و ویلی گذرانیده چیزی نداد فقیر ناچار در عظیم آباد ماند و او بطرف بهوجپور و سهسرام شتافت

رفتن میر قاسم خان بسهسرام و بهوجپور و گریختن زمینداران آنجا بطرف زمین غازیپور و ظاهر نمودن خان مرقوم آثار سفاکی خود و سرکشیدن باوج نخوت و غرور

چون میر قاسم خان بالشکر قیامت اثر بر سر زمینداران سرکار شاه آباد و بهلوان سنگه رفت آنها بدر رفتن از ملک خود فوز عظیم دانسته ماه دیار شجاع الدوله و راجه بلونت زمیندار بنارس گرفتند و از دریای گنگا عبور نموده آن طرفها سکونت ورزیدند میر محمد قاسم خان عمال معتمد بر یک از راجستان زمینداران مذکور با فوج گران متعین نمود و خود در سهسرام سکونت ورزید چون توهم و استخبار جزئیات و خصوصیات مردم در مزاجش نهایت رسوخ داشت احوال اشخاص تام آورا غلب و اکثر منقع باو میرسید راجه سکه لال هرکاره معتمد او بود و جواسیس بسیار در بلاد دیگر و نوکر و مامور باستخبار حالات راهی لازم و غیر لازم از سکنه شهر و زمینداران بودند

اراتهو مل هرکاره که بدنفس مردم آزار و اول نوکر تا دم حسن خان بوده در بورینه لشیوه خود عالمی را بر باد داده درین ایام رفیق
گرگین خان بوده حق و ناحق با اکثر مردم باغراض و عداوت خود کاویده و سر رفت گرگین خان بمیر قاسم خان اخبار مخالف مزاجش رسانیده غربای
بیچاره بسیار را با خاک برابر ساخت و کینه های دیرینه در خاطر میر قاسم خان جای گیر بوده هرگز بیرون نمی شد چنانچه با کلب علی خان
و حیدر علی خان پسران علاقلی خان فوجدار بهاگلپور بتقصیر آنکه میر ابو الحسن برادر حقیقی بو علی خان پسر تراب علی خان عموی میر قاسم خان
داماد راجه گهرکپور در جنگی که با راجه مذکور نموده بود خود کشته شده بود کینه داشت و کینهٔ دوم آنکه آنها را هنگام عبور و مرور جرنل کوت
وقتیکه در تعاقب موشیر لاس رفته بود با جرنل مذکور ملاقات اتفاق افتاده راه دوستی کشاده یافته بود و این بار هم که جرنل کوت
بعظیم آباد آمد آنها ملاقات نمودند میر قاسم خان این کینه را هم در دل راه داده بعد توقف در بهوجپور و دلیر شدن بقتل هرکارها و فتیارام
و شیخ سعد الله و عدم بازپرس انگلیشیه براج بلبهه حکم مقید نمودن آنها فرستاد و بیچاره ها مع پدر مقید گشته تا آخر ایام حکومت
میر قاسم خان در بلای اسیری بودند و از عجائب آنکه کسانی را که راج بلبهه باوردن آنها فرستاده بود فرستاده ها در راه مرا سوار
دیده و اشتباه ورزیده بگمان آنکه من یکی از آن هر دو برادرم سواری مرا از راه حراست نموده نزد راج بلبهه آوردند هر چند سبب پرسیدم
چیزی نگفته تا نزد راجه مذکور رسانیدند او بعد ملاقات چون فقیر را بنام و نسب شناخت خجالت کشیده و عذر خواسته رخصت کرد
و فقیر شکر الهی بجا آورده بخانه آمد اما چه گویم که آن یکساعت بر من از خوفهای گوناگون چسان گذشت حق تعالی هیچ آفریدهٔ خود را
گرفتار دست ظلمهٔ قساوت شعار نفرماید و گرفتاران را از دام ستمهای شان رهایی بخشد اللهم آمین مردم گرفته او ضلع سابق بوده
هر یکی با دیگری مراسلات و راه آشتی باز میداشت راجه سیتارام متصدی که مدار المهام اکثر امور غلیه بود خود را فراموش کرده
مزاجش را مثل حکام سابق در عفو و اغماض تصور نموده بضابطهٔ متصدیان هند زیاده روی از حد خود و تعدی آغاز نهاد و در کارهای
مردم باخذ رشوت و غیره حق را باطل و باطل را با حق آمیختن شروع نمود و شیخ سعد الله نام جماعه داری از فرقه سپاه که اغلب
اوقات قبل از زمان میر قاسم خان در ملازمت رام نراین بکار پرگنه های سرکار شاه آباد اشتغال داشت درین وقت نیز بعلت
اطلاع بر کم و کیف محالات مذکوره حاکم و علاقه دار بعضی از آن اماکن بود بروش سوابق ایام مراسلات از زمینداران اخراجی داشت
و شاید کلمات چند مخالف مزاج و رضای میر قاسم خان می نگاشت و سه چار نفر از سرکرده های جواسیس که هر یکی در خانه
امیری از امرای پیشین بریاست فرقهٔ مذکوره ممتاز بوده عرض و التماس در آن آستان داشت بالفعل در سرکار
میر قاسم خان هم هر یکی با چند صد کس از آن جماعه ملازم و بکار استخبار و اخبار هر طرف و هر خانه مامور بودند تصور تساوی با اوقات
سابقه نموده از سهل انکاری و دروغ گویی باز نمی آمدند مخلص آنکه هر یکی ازین پنج کس باثبات تقصیری مورد عتاب و حساب گردیده
بسیاست رسیدند جرم هر یکی از اینها اگر بعد ازین مفصل و معلوم گردد انشاء الله تعالی مرقوم خواهد گردید از معتمدین مقبول الروایه
معلوم شده که ازین پنج کس احدی چنان جرمی که قابل کشتن باشد نداشت بلکه بمحض توهم و سوء ظن بیچاره ها مقتول شدند شیخ سعد الله
آلفته غرض گویان بدوستی میر جعفر خان و زمینداران بهوجپور متهم گشته کشته گردید و سیتارام به یکی از زمینداران بهوجپور خطی نوشته و دران
خط خبر کوچ میر قاسم خان بزمانی معین نوشته بود مظنون شد که او را اطلاع برای استعداد معاودت نموده و چهار راه مراسلات
داشت و جرم هرکارهای مقتول نیز ازین مقوله که ظن و وهم محض بود باعث قتل آن بیچارگان گشت چون میر محمد قاسم خان
تیغ تهدید و تعذیب پنج نفر معتمد از مشاهیر را بخاک هلاک افگند رعب و سطوتش بنوعی در دلها متمکن گشت که احدی را هر چند از
اقربا باشد مجال دم کشیدن پیش او نبود و هر دو را نزد یکی که بود از بیم او در خانه خود دمی توانست آسود و هر چند میر قاسم خان

در معامله ملازمان و هندیان مختار و انگلیشیان را بنا بر قول و قرار با او مجال بازپرس در هیچ امرے نبود سهذا چون قتل مردم امریست
عظیم ارباب کونسل خطے متضمن استفسار علت قتل آنها نگاشته جوابش را طلب داشتند میر قاسم خان بعضے خطوط را که بمهر شیخ سعد الله
وغیره بدست آورده دست آویز قتل آنها ساخته بود پیش بعضے از انگلیشیان مخلص خود مثل کوپر و ڈاکٹر وغیره فرستاده التماس
ترجمه کردن آن نموده بود فقیر را چون با ڈاکٹر فلرٹن ربط بسیار و او را با من محرمیتے بود خطوط مذکور بمن نموده بقرات من بر مضمون
آن آگاه شد فقیر آنها را که دید معلوم نمود که خطوط را ساخته اند و حک و اصلاح در کمال احتیاط و کم نمائی بعمل آمده شاید وجه
کشتن آنها امر دیگر بود و بعد از آن برائے رفع بدنامے خود خطوط بمهر آنها بهم رسانیده حیله هائے دیگر تراشیده بنده ڈاکٹر را هم نمود
که درین حرف این قسم ساخته اند نمیدانم که خطوط مذکور بکونسل رفت یا نه و عذر قتل آنها بچه صورت خواست و چگونه پذیرائی یافت
و هم درین اثنا میر قاسم خان را داعیهٔ دیدن قلعه رهتاس در سر افتاده بنثار علی خان که از طرف خود قلعه دارش نموده ساهل را
به پیشکارے او مقرر فرموده بود از ارادهٔ خود آگهی داد و والد مرحوم را هم که دران آوان بملاقات میر قاسم خان بسهسرام رفته بود همراه
خود نموده با قلعه برد سید علی خان برادر فقیر از پیشتر ملازم میر قاسم خان بسفارشش مسٹر کویر هنگام رفتن فقیر بطرف کلکته گشته بود
درین سفر برادر خرد تر فقیر غالب علی خان هم بسفارشش والد مرحوم ملازم شد و نقی علی خان برادر سوم فقیر را که ازین هر دو بزرگتر
و از بنده در سال کمتر است هر چند میر قاسم خان برفاقت خود دلالت فرمود قبول نمود و همراه والد راضی گشته قلیلی که از جاگیر
جاگیرش میشد قناعت ورزید القصه بعد ملاحظه قلعه و انتظام آنجا معاودت نموده باز بسهسرام رفت و ساهل را مع تقی هزاری
بادشاهی که از قدیم حارس قلعه بود مقید ساخت و والد را بحال جاگیرش مرخص فرمود

ذکر معاودت نمودن میر قاسم خان از بهوجپور و سهسرام و مقید نمودن راجه بلبهدر و متعین نمودن راجه نوبت رائے بصوبه داری عظیم آباد و اقامت نمودن در قلعهٔ مونگیر

چون میر قاسم خان را از انتظام سرکار شاه آباد فراغت دست داد و از سرس کلبه هم بشن سنگه زمیندار پرگنه مذکور گریخته به بنارس
رفت میر مهدی خان پسر عم اسد الله خان را در سانوت متعلقه بفوجداری چین پور و سهسرام مع شیخ محمد اکبر خان جماعه دار
تلنگوے برائے خبرداری و هوشیارے از فتنه هائے پهلوان سنگه گذاشت و سمرو فرنگی را مع سه چار پلتن چپاقی
و چند ضرب توپ در بکسر و میر روشن علی خان بخشے را با رساله و مردم همراهے او در بهوجپور وغیره نگهداشت و خود تا شاه
ملک گنه که عبارت از سرس کتنبه و ارول و لکارے و بارو پلچ وغیره است نموده عازم مونگیر گردید اما قبل از ان که بمونگیر رسانه
گرد و راجه بلبهدر را نزد خود طلبداشت بعد ورود او در حضور او را مقید ساخته مردم معتمد برائے ضبط اموالش بجهانگیر نگر فرستاد
و راجه نوبت رائے را متصل بعظیم آباد رسیده خلعت نیابت صوبه مذکوره بخشیده بسرانجام مهام آنجا مرخص فرمود و خود
بکمال عظمت و جاه بقلعهٔ مذکور شتافته شب پانزدهم ذی الحجه سنه یکهزار و یکصد و هفتاد و پنج هجرے شرف نزول بخشید و قلعه
را باهتمام تمام آراستن شروع نموده و ترمیم عمارات سابقه فرموده مجدداً بر بعضے عمارات افزود و بکمال عیش و سطوت و
جاه و عظمت زندگی می نمود از انجا که در ایام دولت و اقتدار از زنانے جمیله جوان بسیار یافته و قوت شهویه بهیمیه اش بنهایت
نقصان پذیرفته بسر حد زوال رسیده بود در سعے تحصیل این قوت مبالغه داشت و اطبائے حاذق چاره جوئی وافر مے نمودند اما
سودے نمی دید آخرالامر معلوم نیست بدلالت کدام کس از مجربان باکل خراطین پرداخته فائده عظیمی برداشت گویند بمرتبهٔ

این قوت بهم رسید که گویا اعاده شباب شد دست داد و بعضی از غلامان خود را هم ببین عمل اشارت نمود تا ظاهرا لعید اطاعت آنها را هم قوت
مذکوره همان قسم میسر آمد چنانچه بعضی از انها بزبان خود حضور فقیر اقرار و تقریر این اثر می نمودند القصه چون میر قاسم خان در مونگیر
طرح اقامت انداخت و آنجا را مرکز دولت خود ساخت بانتظام امور مرجوعه می پرداخت از ان جمله بامرے چند نهایت توجه داشت
چون از شیمه کریمه محرران سوانح ایام و مذکران مراسم و عادات انام صدق مقال و مراعات راستی در ارقام احوال است بنا برین
بمقتضای مصرع مشهور مصرع عیب می جمله بگفتی هنرش نیز بگو + آنچه از احوال او مشاهده رفت و مسموع افتاد بزبان قلم
حقیقت رقم داده می آید مخفی نماند اگرچه میر قاسم خان را بدگمانی نظر بملاحظه احوال نمک حرامی و بیوفائی سپاه بنگاله و
دوروئی و نیرنگی عموم مشاهیر این دیار زیاده از حد بود و در اخذ و جر اموال و قتل و قید مردم نهایت بی باکی داشت اما در جزویات
معاملات ملکی و انفصال قضایا و منازعات عموم الناس با همدگر و دادن تنخواه سپاه و غیره ملازمان و قدردانی علما و احترام جمله گروه
و میانه روی در امساک و اسراف و معرفت محل و موقع بذل و ایثار نادره روزگار بود چنانچه در هفته دو روز برای عدالت
بنا بر ابطه سلاطین سلف مقرر داشته بر انفصال عمله عدالت اعتماد نفرموده خود متوجه استماع فیصله قضایا و استکشاف وقائع
ماجرای شده و باحضار مدعی و مدعا علیه فرمان داده بگوش خود گفتگوی طرفین و حکمی که عمله عدالت در بارهٔ آن کرده بودند شنیده
و احدی را مجال نبود که بطمع اخذ رشوت حق را باطل مشتبه تواند ساخت و زمینداران مقتدر کوته اندیش که در ایام حکومت
جانکی رام و رام نارائن دهات غربای بی مقدور را بقهر و غلبه متصرف شده بودند از ذوی الحقوق هر که مستمسکی داشت وا گذاشت
بر حقیقت خود محضری بمهر گواهان معتمد غیر قاضی و مفتی می آورد همان وقت بعد ملاحظهٔ آن وثیقه و تحقیق احوال از شهود سند
مهر او حاصل نموده و سزاوار آن شدید از حضور برده از دست متعدی استرداد حق خود می نمود و بر مملوکات خود قابض و
متصرف میگردید و اکثر لوازم تزئینات امام باڑه سراج الدوله که طلا آلات و نقره آلات لکوک بود مسکوک نموده بوساطت
جناب شیخ محمد علی حزین و میر محمد علی فاضل و شیخ محمد حسن و زائر حسین خان و غیرهم که از فقهای عصر و معتمد بوده اند بارباب استحقاق
از سادات و غیره و مجاورین مشاهد متبرکه مع شیئ زاید از قبل خود بطریق نذور و تبرع رسانید و دیوان جناب شیخ حسن مرحوم مرقوم
که مبلغ کلی بود از خانه خود ادا فرموده و وجه لائق برای مصارف ضروریه اش مقرر داشت و در کمال ادب و احترام
را بنده سعادت خود می پنداشت هرگاه شیخ بدیدن او می آمد مسند علحده برای نشستن او در پهلوی خود گسترده
در ذهاب و ایاب شرایط استقبال و مشایعت بکمال تواضع و فروتنی می نمود و امتثال فرمان او را وسیله نیل سعادات و سرمایه
ارتفاع درجات انگاشته هرچه میگفت بطیب خاطر می پذیرفت و همین قسم استرضای خاطر بزرگان مرقوم وجه همت خود ساخته
تا مقدور راضی مقصور نمود و ادای تنخواه سپاه علی هذا القیاس از آحاد الناس گاهی شکایتی بگوش نرسیده اما درین شک
نیست که احدی هم از خوف او باطمینان و آسایش نخوابیده و دست نه آرمید فقیر را چون مدتی در عظیم آباد و بنگال عمر
گذشت روزی داکتر فلرٹن با من گفت که خان صاحب چرا شما بمونگیر نمی روید گفتم از بطش میر قاسم خان ایمن نیستم گفت
اگر در آنجا او بر شما قهر کند حمایت شما اکثر می توانند نمود بهتر آنکه بآنجا روید شاید شما را توسلی روی نماید و مردم چنانچه
سر احسن باشد گفت مجال حمایت نداریم و بنابر نام رفاقت او اعانت شما ظاهر و آشکار نتوانیم نمود زیرا که ابتداء
تفویض معاملات هرسه صوبه از جمله شرائط و عهود که انگلیسان با او نموده بودند یکی اینهم بود که در بارهٔ
هندوستانیان خاصه ملازمان کسی حمایت و باز پرس ننماید فقیر هم دید که راست میگوید بهر حال که بود

بمونگیر رفتم و روز ملازمت بخدمتش رسیده مورد الطاف بسیار گردیدم و صحبتهای یارانه و اختلاط مصاحبانه میسر آمد روز دیگر تا آشنائے
محض بود دیده ناسیرت و اندیشها افزود بضرورت عمل کلمهٔ طیبه لا اله الا الله که در کتاب الدعا شیخ مرحوم محمد علی حزین اسکنه الله تعالی فی اعلی
علیین مسطور است شروع نموده تا سلخ ذی الحجة الحرام باتمام رسانیدم نیت آنکه او تعالی مرا از شر میر قاسم خان در امان خود نگهدارد و از
دولتش متمتع گرداند اثر عجیبه مشاهده شد در مجلس عاشورا اول روز مهربانی بسیار کرده پیش خواند و مرا نزدیک خود نشاند و سخنان بسیار
با من کرده تا آخر مجلس در اختلاط باز داشت روز دوم بگمان آنکه مهربانے او سخنے باید و اعتماد را نشاید اراده نشستن دور تر کردم
باز طلبید و نزد خود بدون فصل نشانیده گفت هر روز همین قسم نزد من مے نشسته باشید و چرا تا حال احوال خود بمن نگفتید
گفتم جناب عالی را معلوم است بشوخی گفت که عالم الغیب نیستم گفتم عرض خواهم کرد گفت کے گفتم عاشورا بگذرد گفت در عاشورا
کدام کار دنیا نهاد است که این کار نبد باشد گفتم درین مجلس خود نمیتوان شد و غیر این وقت درین روزها کسے باریاب نمی شود
گفت البته فردا صبح عرضے اول وقت حاضر باید شد حسب الامر بعمل آوردم مبلغ پنجهزار روپیه نقد انعام داد و از ابتدائے
نوکرے لغایت آخر محرم باقی تنخواه دهانیده از آینده حکم کرد که ماه بماه میداده باشید و فرمود که بعد دو روز بمجرا حاضر شده باشید
و غالب علی خان کهین برادر فقیر را برائے سلام در هفته یکبار فرمان داد و سید علی خان را بعد پانزده روز و بداروغهٔ
دیوان خانه فرمایید که بهانهٔ مناسب سید علی خان را بار نباید داد سببش آنکه بسفارش انگلیش یعنے مسٹر کویر نوکر شده و دو جا
آنها او را در کمال بے تکلفی و اختلاط دیده بود و از جهت جوانے بلکه شروع شباب او را تا آل اندیش فهمیده احتمال جاسوسے
از طرف جماعهٔ مذکوره نسبت باو میداد و بنده را پخته کار رو در بعضے مواقع کارگذار و راز دار خود مے دانست و الا این احتمال در حق
بنده الیق و اولے بود بهر صورت با وجود توسع که فقیر را میسر شده بود بسر بردن با او بنا بر تعارف با جماعهٔ انگلیشیه نهایت صعوبت
داشت و در کمال بیم و هراس مے گذشت تا این زمان نظر علیخان پسر غلام حسین خان داروغهٔ دیوان خانه مهابت جنگ
بعد رحلت پدر بنا بر مصلحت بکار مذکور مامور و داروغهٔ دیوان خانه میر قاسم خان بدستور بود و بعده شیخ عبد الله نامے که پیشتر در عهد
هیبت جنگ بنا بر اصلاح مسودات سید علیخان برادر خرد فقیر که بمصاهرت هیبت جنگ نامزد شده بود ملازم سرکار او و متعین برادر
مذکور بود باز در زمرهٔ رفقاے جگت سیٹھ سبھی و تجویز گرگین خان ملازم سرکار میر قاسم خان داروغهٔ دیوان خانه او شد و نظر علی خان
معزول گشته بنا بر بازخواست زر اندوختهٔ پدر خود مقید گردید و چند روز قبل ازین تراب علی خان عموی میر محمد قاسم خان از نیابت
مرشدآباد معزول و سید محمد خان که مرد ولایت زا از اقربائے میر قاسم خان و از بنے اعمام امتیاز خان جد میر قاسم خان بود بجائے
او مقرر و عسکر علی خان مغفور خلف سیف الله خان مرحوم صوبه دار ته بخدمت راج شاهی صوبهٔ بنگاله مامور شد و تراب علی خان
بحضور رسیده در مونگیر اقامت گزید همدرین روزها بهادر علی خان خلف میرزا داور قلی بیگ داروغهٔ توپ خانه جنے مهابت جنگ
مغفور که بالفعل ملازم میر قاسم خان و داروغهٔ قلیلے از کارخانهاے جنسی بود باتفاق دیگر رؤساے افواج ملازم سرکار چند
پلٹن جهانگے و توپ هاے آراسته گرگین خانے بتسخیر ملک بتیا و تادیب و تنبیه زمیندار آنجا و تخریب قلعه دار الملک او مامور شد

رو دادن سانحهٔ عبرت افزا بر عبد النبی خان و رحیم الله خان و پیشتامن داس و شیخ عبد الله بیگ ناگاه و رو بالا شدن بطش و سطوت میر محمد قاسم خان عالیجاه

چون میر محمد قاسم خان را دعوی همسری بلکه برترے با شجاع الدوله خلف صفدر جنگ که بوزارت سلطان هند و خطاب آصفجاهی

اختصاص داشت بود برای خود خطابی از خطاب مذکور اشرف و اعلیٰ تجویز نموده طلب داشت و پادشاه بطمع قلیل مبلغی قبول نموده منصب هشت هزاری با خطاب عالیجاهی برای او در شروع سال هزار و صد و هفتاد و شش هجری فرستاد و این خطاب رواج و شیوع یافته انسان با زغیر از نواب عالی جاه بخطاب دیگر کسی او را نام نمی برد درین بین حسب اقتضای قضا شیخ عبد الله در خلوت با عالیجاه ظاهر ساخت که محمد علی پسر سند علی و برکت علی و فرحت علی برادر زادهای او که رؤسای سپاه و بعرصه آورده جناب عالی اند با گرگین خان صاحب عهد و پیمان گشته ایمان غلاظ و شداد با هم در میان آورده اند و تسلط گرگین خان بر افواج و عمله و ارکان دولت ظاهر است دولتخواه بپاس نمک خوارگی معروض نمود الحال اختیار بدست ولی نعمت است میر قاسم خان بعد اطلاع بر این احوال پریشان خاطر گشته چون کتمان چنین امور بر مزاجش گران و دشوار بود شام که وقت سلام گرگین خان بود بعد ورودش آهسته آهسته استفسار امر مذکور نمود او خود از کاری که کرده بود دیگونه آگاه نباشد زود دپی برده اقرار و اعتراف کرد و سبب آن دولتخواهی خود ظاهر ساخت که برای کار سرکار و جانفشانی در راه شما با همگر این عهود و مواثیق بعمل آمده و هر که خلافش باشما گفته در فکر بر انداختن بنیاد دولت خداداد است چون توسل شیخ عبد الله با جگت سیٹھ از سابق معلوم عالی جاه بود متوهم گشته دانست که بتحریک جگت سیٹھ این دشمنی را در قالب دوستی باسن نموده در تدبیر برهمی افواج است و کار گرگین خان نه بجای رسیده بود که شکایت و سعایت شیخ عبد الله رخنه در بنیان مبانی اخلاص و اقتدار او تواند نمود و هم درین روزها رحیم الله خان نام پٹهانی که جوان معروفی در لشکر بود و کمان سخت بسیار بزور می کشید شاید باز نی از زنهای اغنیای معروف بنگاله ربطی داشت و دم از عشق شکر الله خان پسر سرفراز خان نیز میزد اسپ کمیت بقیمت سه هزار روپیه خرید و خدمتگار شکر الله خان را که همرای اعیان لشکر و ارکان دولت عالی جاهی خطوط آقای خود متضمن استدعای مخلصی که در جهانگیر نگر حسب الامر عالیجاه مقید بود و خدای داند بچه سبب میر قاسم خان از نزد تنها با او بدمنطلگی داشت آورده بود خدمتگار مذکور را در خانهٔ خود جای داد میر قاسم خان از استماع این خبر بر رحیم الله خان غضب شده حکم فرمود که او را بیارند و رحیم الله خان در جهاونی عبد الرسول خان برادر دوست محمد خان که منزل داشت پسر کلان عبد الرسول خان که عبد النبی خان نام و در کمال غیرت و شجاعت بود دید و برادر خود را مشورهٔ حمایت رحیم الله خان داد آنها از خوف عالیجاه ابا نمودند او تنها این اراده نمود پدر و برادر برپای او افتاده ممانعت نمودند که عهده جهابت جنگ نیست تا توقع عفو و اغماض بمقتضای حقوق بندگیها توان داشت مع زن و فرزند تمام خاندان تلف خواهد شد او ناچار شده دست از حمایت رحیم الله خان برداشت و مردم عالیجاه او را آورده در جلوخانه دیوان عام مقید نمودند اما عبد النبی خان زهر خورده خود را هلاک ساخت و همدران ایام چنتامن داس را که یکی از نویسندگان ملک بوجپور و متوطن آن جا بود میر قاسم خان نظر بخبرت و هوشیاری او را بامور و مراحم فرموده متصدی تمام آن سرکار گردانیده مدار المهام آنجا ساخته بود خطوط او که بزمینداران فراری آنجا نگاشته بود در دست جاسوس عالیجاهی افتاده از نظرش گذشت و هندوی مذکور مغضوب او گردیده بحضور رسید اتفاقاً روز یکشنبه که از ایام مقررهٔ سلام فقیر بود بنده هم حاضر گشت و عالیجاه در کمال کر و فر دربار عدالت گرم کرده نشست بنده موافق ضابطهٔ بعد سلام نیم ساعت نشسته برخاست و سلام رخصت نموده برآمد چو بدار بعد برآمدن فقیر و دیده فقیر را باز طلبیده برد حکم بنشستن و حاضر بودن فرمود ناچار نشستم چون مقدمات عدالت انفصال یافت عمله اراده رخصت نمودهم را نشانید و پیاده لان که مغایه بود ند نیز استاده مانند اول رحیم الله خان را طلبید چون حاضر آمد برعب و هیبت از وی پرسید که من ترا مکرر گفتم و منع کردم تو باز بر سر همان کارها رفتی اگر با آن زن سر و کاری نداری این اسپ

سه هزار روپیه در نوکری صد و پنجاه روپیه بگویند غریبی عذرهای غیر مسموع بکمال عجز نالی گفتن آغاز نهاد و تکذیب و رد اقوالش
نموده در غضب افزود باز گفت خدمتگار فضل الله خان که دشمن من و مقید است چرا در خانه خود داشته او همان قسم عذرهای پوچ
با عجز و اضطراب التماس نمود قبول نفرموده حکم کرد تا بینی او را بریده و بر خر سوار گردانیده تشهیر کردند و از کرم ناسه بدر نمود بعد
از آن چنتامن را حکم کرد که بپای فیل بسته بکشید تا هلاک شود او عذر آورد که خطوط سجع لیه اند جواب داد که مهر و دستخط تست و دستخط
ترا خطوط شناسان بغرض با این خطوط نوشته تو تطبیق داده تصدیق نموده اند که خط تست بهر صورت عذر او را هم نشنید
و بپای فیل کشید تا هلاک گردید بعد این دو امر برکت علی و محمد علی و فرحت علی را طلبید چون حاضر شدند بر آنها هم طیش
و خفگی بسیار فرموده گفت که شما الته در پای خود بسته آمده آید و اکنون از دولت من فیل سوار و صاحب رساله و سردار از هزاران
سوار شده آید و گرگین خان را نه من گرگین خان نموده ام گزی فروشی بیش نبود شما بچه اراده با او همدوش و مواخیج در میان آورده
چون آنها را حقیقت از گرگین خان فهمانیده و مطمئن خاطر گردانیده بود باستقلال جواب دادند که ولی نعمت آنچه میفرمایند حق است
و صدق لیکن ما هم غیر از بندگی و غلامی امری را در خاطر نگذرانیده ایم اگر قصوری از ما ظهور یافته بهر چه بدترین جزا باشد راضی ایم
این سخن را مکرر پرسید آنها هم همان جواب را مکرر اعاده نمودند بعد از آن شیخ عبد الله را که حاضر بود روبرو طلبید و گفت شیخ برای ما
اثبات آنچه اظهار نموده اید ضرور است تا من آنها را بسزا رسانم و در صورت کذب خود مهیای عقوبت باشید چه در صورت
عدم اثبات گویا اراده استیصال فوج مرا پست من خواسته بودید شیخ مذکور چون معلوم داشت که فیما بین گرگین خان و عالی جاه
دیروز این مقدمه طی شده تجدید عهد و پیمان بعمل آمده است اکنون مکابره نمودن سودی ندارد و الحال کسی از محرمان زبان
بشهادت نخواهد کشود تقدیر کار خود نموده چاره پذیر نیست سر فرو برده زبان بکام خاموشی کشید و هرگز سر بر نیاورد عالی جاه
سه بار سخن اول تکرار نمود اما از شیخ مطلق صدای بر نخاست و روز هم از نصف النهار درگذشت تا آن وقت اهالی
دربار همه حاضر و نسق چیان و یساولان و جمیع عمله دیوان عدالت استاده بنده را که طلبداشته بود حواس بر جا نماند که درین
مجلس سبب باز طلبیدن من چیست آیا مرا هم بخیانتی متهم داشته و از حضور من چه خواسته است تا آنکه خود برخاست و فقیر سبقت
نموده بر در خلوت سلام مبادرت نمود و فرمود همراه من بیائید آن زمان دانستم که امری دیگر منظور دارد چون اندرون رفتم
برای تحقیق بدنامی که در فروش نمک بمستر کور عائد گشته بود و قصور کوبر دران بود دعا له بعظیم آباد فرستاد دو سواری
جلد رو از خانه خود داد و فقیر بعظیم آباد رسیده و امر مذکور را تنقیح نموده در هفته برگشت و شیخ عبد الله را مقید بمونگیر فرستاد آخر
در زمان جنگ با انگلیشیان بیچاره ناحق حسب الحکم عالیجاه کشته گردید

ذکر آمدن شمس الدوله مستر هنری ونسترت از کلکته بمونگیر و عظیم آباد و شروع شدن بنای هنگامه و فساد میان انگلیشیان و نواب عالی جاه میر قاسم خان

بحسب فرمان قهرمان تقدیر مستر هنری ونسترت شمس الدوله را که گورنر کلکته بود اراده دیدن عالی جاه و مونگیر و کوتهی
عظیم آباد و جهیره وغیره هم رسیده از کلکته عازم این طرف گردید و قاسم بازار و مرشد آباد و بردوان وغیره جاها را دیده
روز دوشنبه غره جمادی الاولی سنه یکهزار و یکصد و هفتاد و شش هجری نبوی وارد مونگیر گردید عالی جاه از قلعه
مونگیر تا باغ کود در که نیم کروه مسافت است استقبال نموده در کمال احترام و التیام بمونگیر آورد و عمارتیکه گرگین خان بموجب

سیاکوند ساخته بود منزلگاه نشیمنش ساخت وخیمه هاے عالی براے اقامتش برافراشت وگرگین خان وغیره عمله خانسامانے رابراے
مهمانے وسرانجام فرایشات مامور ومستعد گردانید وخود مرخص گشته داخل خانه خود درقلعه گردید روز دیگر شمس الدوله براے
دیدنش درقلعه آمد وعالی جاه تا پائین زینه هاے عمارات استقبال نموده بر مسند خود یکجا نشانید وتحائف ونذورا نخپه لائق مرتبه او
واتحاد شش بود پیشکش نمود در روز سوم سیر محمد قاسم خان بخانه او رفته بضیافت وعده گرفت واو نیز تحائف فرنگ که براے
عالیجاه آورده بود گذرانیده شب چنانچه موعود بود بخانه میر قاسم خان آمده ضیافت خورد وتماشاے رقص دیده مرخص گردید تا سه
چار روز نوادر تحائف از نظر عالیجاه میگذشت روزے عالیجاه فوج وتوپخانه خود راکه باهتمام گرگین خان تیار وبرق انداز ان
بر آب وآداب فرنگ مودب شده بودند به بهترین آئین وتزئین آراسته ومزین ساخته گویا طمطراق خود بشمس الدوله نمود او
بعد از ملاحظه دوسه کلمه نصیحت مشفقانه بمیر قاسم خان القا نمود که فوج را خوب آراسته اند چنانچه باید پیراسته اما براے جنگ
مردم هندوستان خوب است زنهار که با این فوج اراده خصومت ومجادله با انگلیشیان نخواهید نمود که از عهده بر نخواهید آمد
وآبروے تمام هندوستان بالفعل بآبرو واقتدار شما وابسته اگر شما مغلوب شوید تمام هندوستان سبک وبے مقدار ودر
نظر اهل ولایت زبون وخوار خواهد گردید ما با مردم بزور زبان جنگیده بر آنها غالب باید بود وروشے وقاعده کرمن فیما بین
انگلیش وهندیان گذاشته ام تجاوز از ان نباید نمود که خلق این دیار باتفاق ما وشما بآرام وآبرو درکمال رفاه خواهند
گذرانید ودرصورت برهم این بناو درمیان آمدن منازعات عالمے درمعرض هلاکت وفلاکت خواهد افتاد ویک هفته
درمونگیر توقف نموده عازم پیشتر شد بیت نصیحتے کنمت بشنو وبهانه مگیر ٭ هر انچه ناصح مشفق بگویدت بپذیر ٭ درین عرصه
میر قاسم خان گفت که درحمایت نام انگلیشیان مال تجار بسیار میرود وبنابر اندک فائده که بانگلیشیان میرسد نقصان
مبلغ خطیرے از من مے شود میخواهم که حکم گرفتن محصول از انگلیشیان بدهید مگر محصول کمپنی معاف خواهد بود
شمس الدوله گفت چون محصول تجارت این جماعه از قدیم معاف است درین ایام چگونه مے توان گرفت معهذا شما درین باب
عجلت نکنید من بکلکته رفته تدبیرے این امر را تمشیت داده هرگاه حکم بنویسم جارے خواهید نمود وشمس الدوله مرخص گشته
بعظیم آباد رفت وروزے چند درعظیم آباد توقف نموده بر بر ده بکلکته برگشت ومیر محمد قاسم خان بامید وعده او مطمئن گشته
اخذ محصول را جازم گردید وبعمال خود بعد اندک زمانے بطور اطلاع نگاشت که انشاء الله تعالے چنین خواهد شد شما خبردار
بوده تا رسیدن حکم احتیاط نمائید که مال انها بلطائف الحیل رفتن نیابد عمال همه را این حوصله وشعور معلوم که ضبط وکتمان اسرار
توانند نمود وکار بخوبے توانند کرد که الزامے عائد نشود لهذا شروع بممانعت ومزاحمت کردند وپرده از روے کار برخاست
بلکه بعض جاها که انگلیشیان معاند با میر محمد قاسم خان بوده اند چنانچه مستر السن صاحب کلان کوٹھے عظیم آباد که با میر قاسم
خان عناد داشته طرفدار مستر امیت بود وهمین قسم درجهانگیرنگر مستر بالسن تاب احداث این عمل غیر معمول نیاورده بعض
عمال میر قاسم خان را بدست آویز مزاحمتے که غیر معمول وبموجب نموده بودند گرفته مقید داشتند تا درکونسل کلکته جرم آنها ثابت
نموده سزائے دهید وبعالی جاه گویا اهانتے وخفتے رسانند وقبل از سنوح این سانحه عالیجاه را سفر نیپال بترغیب گرگین
خان منظور افتاده از مونگیر بطرف نیپال نهضت نمود گرگین خان چند روز قبل از میر قاسم خان پیشتر شتافت
قبل ازین شمس الدوله عظیم آباد برگشته بکلکته رفته بود عالیجاه هنگام عود از تبیا یا در عین همان سفر بر این حبادت انگلیشیان
آگهی یافت اکنون ذکر رفتن میر قاسم خان بطرف نیپال که اول بے اقبالیش بود نگاشته بعد از ان منازعت او با جماعه انگلیشیه رقمزده خامه

وقائع نگار خواهد شد

ذکر رفتن عالی جاه بطرف بتیا و برگشتن آز انجا بے نیل مدعا

چون حصول طلا از نیپال و بودن آن ملک از دولت مالا مال شهرت تمام داشت مرض و شره که در مزاج گرگین خان بافراط
بود در حرکت آمده باستظهار فوجیکه آراسته بود عازم تسخیر نیپال گردید و مردم واقف کار از کشامره و سناسیان و بعضے از
پادریان فرانسیس که در لاسه و آن طرفها سکونت و آمد و رفت داشتند بهم رسانیده اکثرے را از انجماعه که اندک هوشیار بودند
با خود یار ساخت و تفحص و تجسس راه و استشاره در باب عبور و مرور از درهاے کوهستان آنجا آغاز نهاد بعضے از آنها که سخن ساز
و هنگامه پردازے در مزاج داشتند متعهد رهنمائے گردیده ترغیب به تسخیر ممالک آنجا نمودند گرگین خان که ابا عن جد گاهے
تسخیر بلاد و تدابیر حروب نکرده و باین امور مطلقاً آشنا نبود تسخیرات بلاد نیپال نهایت سهل و آسان شمرده عالی جاه را
شائق این سفر گردانید سید ابراهیم خان بهادر و بعضے مخلصان دیگر هرچند ممانعت نمودند و بنا چارے دلالت باتفاق انگلیشیان
فرمودند و عرض کردند که اگر این سفر خواه نخواه منظور نظر گردیده انگلیشیان را با خود شریک ساختن اصلح امور است چه اگر
بآسانے فتح بلاد مذکوره میسر گشت فهو المراد و اگر متعذر گشت براے جناب عالے آنها را محل شماتت و ملامت نخواهد بود و
در صورت تنهائے نهایت انفعال بحضور جماعه مذکوره عائد احوال ملازمان خواهد بود و در واقع صلاح مناسبے بود بسماجت
و ممانعت گرگین خان پذیرائی نیافت القصه چون تازگے تبیا مفتوح گشته بود عالی جاه بندوبست محال مذکوره را بهانه
ساخته بتاریخ بیست و پنجم جمادی الثانیه سنه یکهزار و یکصد و هفتاد و شش بعد چهار روز از ورود شمس الدوله بمونگیر قلعه قصبه
مذکوره نهضت نموده گنگا را عبور فرمود و گرگین خان چند روز پیشتر از عالے جاه مع فوج آراسته خود کوچ نموده ده دوازده
کروه پیش پیش میرفت تا آنکه عالیجاه به بتیا رسید و گرگین خان روز پنجشنبه پنجم رجب سنه مذکور بمکانے که چار منزل از نیپال
این طرف است رسیده اراده برآمدن بر گهاٹے نمود مردم راجه نیپال بمزاحمت پیش آمدند و جنگ شروع شد همراهیان
گرگین خان بجسارت کار فرما شده از یک عقبه بمشقت تمام که مردم بسیار مجروح و بکار آمدند گذشته بر قله کوه سکونت
ورزیدند هنگام شب نیپالیان از اطراف جنگل هجوم آورده بطریق شبخون مردم گرگین خان را از هر جانب بزیر سنگ و تیر و تفنگ
گرفته اکثرے را نابود و هلاک ساختند بقیة السیف را بضرورت و ناچار فرار اختیار افتاده بخرابے تمام که بیراق بسیارے
همانجا ماند بلشکر گرگین خان رسیدند و گرگین خان را بمشاهده این احوال توقع وصول بمامول منقطع گردیده از شرمسارئیکه
در خسران و خیبت از روے میر قاسم خان و امثال و اقران متصور بود زندگے ناگوار گشت نه پاے معاودت داشت
و نه روی معاودت غریق بحر حیرت گردیده چاره کار خود نمیدانست تا چه کند و این خبر بمیر محمد قاسم خان رسیده باعث
تفکر و تردد او نیز گردید آخر بنابر این گذاشته آمد که گرگین خان را باز باید طلبید و مکرر پروانهاے تاکید متضمن امر عود بگرگین
خان نوشت او که حماقت قدیم و خجالت جدید عارض گشته بود امتثال فرمان نکرده معاودت ننمود عالے جاه خواست
تا کسے را فرستاده او را بر گرداند و چنین کسیکه گرگین خان سخن او را شنیده اطاعت کند غیر از سید ابراهیم خان بهادر در نظر نداشت
بنابراین گذاشت تا خان مذکور رفته گرگین خان بیارد سید ابراهیم خان جریده عازم گردیده در راه دید که اکثر لشکریان
او مجروح و مایوس مضطرب الاحوال گریزان مے آیند گریختگان را امر بتوقیف نموده تسلے کرد که من براے

آوردن گرگین خان میروم شما هم درینجا باشید که محل خطر نیست در رفتن باین حال موجب انفعال شما و سردار شما پیش آقا و عموم خلائق است چون سخن خان مرقوم را و قرب در نظر مردم هست و فراریان اطاعت امرا و را مقرون بصلاح دانسته هم انجا سکونت ورزیدند و علی ابراهیم خان پیشتر رفته بعد ملاقات گرگین خان را که آوارهٔ تیه حیرت و خسران بود در راضی بمعاودت نموده برگردانید و او بمعسکر عالی جاه رسید عالیجاه بمضمون کلمهٔ العود احمد در خاطر گذرانیده طبل معاودت کوفت و بطرف عظیم آباد نهضت اتفاق افتاد درین ضمن خبر رسید که جماعهٔ انگلیشیان بنابر اخذ محصول از اموال شان غیر معمول که بعضے جا بعمل آمده عمال بعضے محالات را که از طرف عالی جاه مقرر بودند مقید نموده برده اند چنانچه میرزا احمد علی نام شخصے از عمال محالات جهانگیر نگر مقید گشته بکلکته رفته و همچنین مسترالسن بعضے عمال محالات عظیم آباد را بعلت مذکور مقید نموده بکلکته فرستاده عالی جاه از استماع این خبر برآشفته آبروے ریاست خود را در مقید نموده آوردن بعضے گماشتهاے انگلیشیه دید و بعمال محالات و فوجداران خود نوشت که هر جا قابو یابند بعضے از گماشتهاے انگلیشیه را مقید نموده بمحالات بحضور بفرستند بعد ازین اراده و فرمان باوجود بودن مسترالسن مدار المهام کوٹھے عظیم آباد که با عالی جاه نهایت عناد داشت راجه نوبت رای را لائق نیابت صوبهٔ عظیم آباد ندیده میر مهدی خان بهادر حاکم سرکار شاه آباد را به نیابت صوبهٔ مذکور تجویز نموده طلب داشت چون عالیجاه خود در حاجی پور رسید برگنگا بطرف کوٹھی انگلیشیان از کشتیها پل بسته عبور فرموده با مسترالسن ملاقات نکرده در باغ جعفر خان نزول نموده دو روز در انجا توقف نموده چون میر مهدی خان بهادر در رسید به نیابت صوبهٔ عظیم آباد خلعت داده و در قلعه گذاشته راجه نوبت راے را همراه خود گرفت و روز سوم از عظیم آباد کوچیده عازم مونگیر گردید بنده بسبب عارضهٔ بیمارے رخصت از عالی جاه گرفته در عظیم آباد توقف نموده و سید علی خان و غالب علی خان هر دو برادر بنده که ملازم سرکارش بودند همراه رفتند روز چهارم از کوچ عالی جاه غالب علی خان را دیدم که ناگاه برگشته آمد گفتم سبب چه بود گفت عالی جاه مرا و سید علیخان را فرمود که شما ملازم من هستید لیکن همراه من در سفر و حضر بوده چه القصدیع مے کشید بهتر آنست که پیش والد خود یا در عظیم آباد بکام و آرام باشید بنابرین من خود برگشته آمدم اما سید علی خان این سخن را چندان بخاطر نه آورده همراه رفتند بنده دانست که الحال بناے منازعت با انگلیشیان گذاشته آمد بنابرین چون با سید علی خان و بنده بسبب آشنائی انگلیشیان اعتماد ندارد بلکه بدگمان است از پیش خود دور نموده بودن اینها در حضور خود مصلحت نمیداند بضرورت پیش او باید رفت و باید دید تا مرکوز خاطرش چیست و درباره ما مردم چه مے خواهد لهذا باوجود بیمارے و عدم لیاقت سوارے اسپ وغیره کشتی را کرایه نموده بمونگیر رفت بعد ملاقات از سید علی خان استکشاف احوال نمودم او شان نیز سخنے که غالب علی خان گفته بودند مذکور نمودند اما فی الحقیقت ما فی الضمیر عالے جاه را نفهمیده این امر او را که فرموده بود سهل و از راه رعایت و عنایت فهمیدند لیکن بنده اندیشه مند گشت تا آن که بعد از پنج شش روز عالی جاه میرزا شمس الدین را پیش بادشاه و شجاع الدوله براے استدعاے اتفاق و اتحاد و درخواست عهد و پیمان درخصوص آنکه اگر او را با انگلیشیان کار بمجادله و مقاتله انجامد وزیر و بادشاه معین و رفیق عالیجاه باشند فرستاد میرزاے مذکور که با بنده نهایت ربط اتحاد و بر کتمان اسرار اعتماد داشت گفت که سید علی خان را بخوبے فهمانیده تاکید کنید که همراه من روانه شود و از راه نزد والد خود برود پرسیدم سبب چیست که این هر دو برادر را میر قاسم خان از نزد خود دور مے فرستد گفت که چون بر شما اعتماد دارم آنچه واقعی است میگویم لیکن شما هرگز پیش کسے بر زبان نخواهید آورد که کشف این امر موجب خرابے بسیار براے بنده است فی الحقیقة عالی جاه از سید علی خان مطمئن نیست

و جاسوس انگلیشیان سیداند لہذا درین روزہا کہ اسباب منازعت با جانب مذکور آمادہ گشتہ بودن سید علی خان در لشکر خود سزاوار
نمی داند اگر تنہا ایشان را رخصت می نمود مکنون خاطر او مخفی نمی ماند لہذا غالب علی خان را ہم شریک ایشان گردانیدہ گفتم پس بندہ
چہ اعتقاد دارد باین گمان او باید کہ من راس الجواسیس باشم چرا بندہ را از لشکر خود دید رنمیکند گفت شما را براے بعضے از کارہاے
خود بنا بر فرط آشنائی با انگلیشیان پیش خود نگہداشتن صلاح سیداند و ہم شما را بطور یرغمال بوضمان افعال پدر و برادران شما نگہداشتہ
بندہ در کمال خوف و پاس از جان و آبروی خود پاس بہم سانیدہ بتنہائے و بے کسے در ساخت و سید علی خان را آہستہ این طرح
فہمانیدہ و بر منبط و کتمانش قسمہا دادہ در حفظ ایزد تعالے مرخص گردانید و خود تنہا در سونگیر بیمار افتادہ بود لیکن میر قاسم خان براے
رفع بدگمانی اکثر جویا رخود را فرستادہ خبرے طلبید و ہر روز طعام از سرکار خود مے فرستاد تا بندہ غسل صحت نمود و روز عید الفطر
بملازمتش رسید مہربانے بسیار فرمود چون میخواست کہ اندرون رود بندہ بر دروازۂ خلوت سلام رخصت نمود ایستادہ کلمہ چند
متضمن مہربانے گفتہ و دو دو بیڑہ پان از خاصہ ہاے خود دادہ گفت چون صاحب من خوب کردم یا نہ کہ برادران شما را پیش پدر
بزرگوار شان رخصت نمودم تا بآرام بنشینند و بفراغت بگذرانند بندہ را خود اصل احوال معلوم بود بمدار تصدیق و تحسین ادنموہ
عرض کردم کہ غیر از حصول نعمت دیگرے کیست کہ در ماہہ وافر از سرکار خود دید ہد و بار تکالیف نوکرے از دوش شان بردارد بعد
از ان گفت کہ از اول ہم آشنائی با شما داشتہ ام و با اینہا خود مرا ربطے نبود این کذب صریح او را نیز بنا چار ے تصدیق نمودم
چہ بندہ را در اوائل کہ میان ما و او مساوات بلکہ اندک تفوق ما را حاصل بود متعلق با او و بزرگ او سید محمد جعفر خان و برادرزن او میرن
بنا بر تباین مزاج ربطے و اتحادے نبود و سید علے خان چون اکثر در بنگالہ در مزاج او شوے غالب بود این قسم مردم اختلاطہا داشت
از ان جملہ با ایشان ہم آشنا بود

ذکر مقید شدن بعضے گماشتہاے انگلیشیہ بفرمان عالیجاہ و رسیدن خط شمس الدولہ گورنر متضمن عدم تعرض و مواخذہ محصول از اموال انگلیش و امتناع نمودن عالی جاہ از قبول امر مذکور و معاف نمودن اخذ محصول از جمیع تجارت پیشگان در ممالک محروسہ خود و آمدن مسٹر امیت با معدودے انگلیشیان بطور سفارت از طرف کونسل کلکتہ و بہم رسیدن منازعت با انگلیشیان و عالے جاہ و روے دادن حوادث و فتن عظیمہ

عمال عالی جاہ حسب الامر او قابو یافتہ بعضے از گماشتگان انگلیشیہ را بدست آوردہ پیش آقاے خود فرستادند و عالیجاہ
آنہا را بعرض گماشتہاے خود مقید نگہداشت بسبب عجلتی کہ از میر قاسم خان قبل از رسیدن شمس الدولہ بکلکتہ و فرستادن
حکم اخذ محصول عمل آمد و امضاے این امر حد فساد تا بجائے رسانید کہ گماشتہاے طرفین مقید گردیدہ در آشتی و صداقت مسدود
و چارہ کار یکہ شمس الدولہ درین خصوص بخاطر داشت مفقود گردید و قدرت اختیار فرستادن حکمے کہ میر قاسم خان را منظور بود
از دست او بدر رفت و کونسلیہاے کلکتہ کہ در اطراف منتشر بودند جمع آمدہ شمس الدولہ را سور د ملامت در حمایت میر قاسم خان
نمودہ مغلوب راے خود ساختند و ناچار گشتہ بعالی جاہ حکم معافے محصول از اموال انگلیشیان و وا گذاشتن گماشتہ ہاے
مقید ایشان فرستاد چون این سخن بعز عرض میر قاسم خان رسید و موقوف رضامندے کونسلیہا کہ با او عناد داشتند
بود و پذیرفتن آن بر خاطر بسیار گران آمد و گرفتن محصول ہم از اموال شان متعذر دانستہ حکم بمعافی کل محصولات از جمیع تجار

ورداده و در جواب حکم کونسل شمس الدوله نوشت که چون تجار بسیاری از متوسلان انگلیش ساخته مال خود را بشراکت آنها می برند
و در صورت معافی محصول شان معافی محصول اکثر تجار است مگر قلیلی از ضعفا و بیچارگان که توسل با انگلیشیان و عمله اینها نمی توانند
اندک وجهی از محصول آنها داخل سرکار می شود بنابرین معاف نمودن جمیع محصولات مناسب نمود چه هرگاه مهاجنان
و تجار عمده محصول سرکار را باین بهانه ندهند غربای بیچاره را رنجانیدن و قلیل وجهی از اینها هم رسانیدن چه خوبی
داشته باشد و برای استخلاص گماشتگان که تلفی شده درین امر انگلیشیان با وی شده گماشتگان
ما را مقید کرده برده اند هرگاه گماشتهای ما از قید کلکته خلاصی یافته درینجا برسند گماشتهای ایشان هم خلاصی
یافته خواهند رفت چون این جواب بکونسل کلکته رسید کونسلیهای معاند عالیجاه که در انجا جمع بوده اند گفتند که غرض عالیجاه
ازین معافی محصول اهانت و خفت ماست تا ما را با تجار دیگر مساوی سازد اگر او را با ما مردم سر آشتی و صداقت است
باید بدستور سابق محصول انگلیشیان معاف و از دیگران می گرفته باشد و ما میدانیم که شمس الدوله را طرفدار عالیجاه غالب
افتاده خواهان خفت و اهانت ما مردم گردیده است ما یکی را از طرف کونسل بسفارت پیش عالیجاه می فرستیم تا پیش او رفته آنچه مرکوز خاطر
است ابلاغ نماید اگر او پذیرفت فهو المقصود و الا میان ما و او آشتی نخواهد بود شمس الدوله دران وقت بنابر اکثر حکام کونسلیهای
مخالف عالیجاه و قلت طرفداران خود بنابر قاعده مستمره مغلوب بود و مخالف رای آنها حکمی نمی توانست داد لهذا ناچار گشته بتبعیت
حکم آنها گوید دستر امیت و مستر جی با معدودی از انگلیشیه کمپنی تلنگه بسر کردگی کپتان جانسن بسفارت روانه مونگیر گردید شمس الدوله
مصحوب معتمدان و وکلای عالیجاه خطی باجمال نوشته مفصل بزبانی آنها پیغام فرستاد که عهود و پیمانیکه روز اول میان ما و شما از طرف
کمپنی بعمل آمده و بر وثائق طرفین ثبت گشته از عهود و مواثیق مذکور هرگز تفاوتی نخواهد بود باید شما هم برهمان قول و اقرار راسخ و ثابت
قدم باشید بالفعل بسبب جلدی شما سر رشته اختیار از دست من بیرون رفته و کونسلیهای دیگر که با شما مخالفت دارند
در کلکته جمع آمده طرف آنها بر طرف من و دوستان شما غالب گشته مستر امیت بر وفق استدعای آنها بسفارت سیر و تکلیف
امری که منظور دارد هر چند موافق رضای شما نباشد چون چندان قباحت هم ندارد بالفعل بپاس خاطر مستر امیت
و دیگر مخالفان خود قبول نموده ایشان را خوشنود و مرخص نمائید تا قضیه طول نکشد و منجر بفسادهای عظیمه نگردد که خدانخواسته اگر کار
باین حد رسد زمام چاره کار از دست من بیرون رفته هیچ امری خاطرخواه شما تمشیت نخواهد یافت و در صورت استماع نصیحت من
و پذیرفتن مرقومات کارها همه بکام شما خواهد انجامید و کونسلیهای مخالف شما را در عرصه پنج شش ماه حکم برطرفی رسیده از
کارهای خود که درینجا دارند معزول خواهند گردید چون این خط بعالیجاه رسید گرگین خان را که اعظم رفقا و معتمد علیه او بود و جمیع کارها
خصوص معاملات انگلیشیه موافق رای و اشعار او بگمان آنکه هم مذهب و بر ضوابط و قواعد آنها آگاه و از احوال شان بسبب بودن
برادرش و دیگر دوستان در کلکته کما ینبغی خبیر است بعمل می آورد طلبیده بر مضمون خط شمس الدوله مطلع گردانید و در باب قبول
و امتناع امریکه خط شمس الدوله متضمن آن بود استشاره نمود گرگین خان که سفاهت جسیم و مردکه عجب مغرور و از
کل عقلا و نجبا نفور بود عدم قبول حکم شمس الدوله را ترجیح داده گفت حالا جناب عالی و انگلیشیان با هم برابر اند اگر اطاعت
خواهند نمود روز بروز پست و خوار و ذلیل و بیمقدار خواهند شد و اگر بجرات و اقتدار کار فرمائید روز بروز غالب و انگلیشیان
مقهور و مغلوب خواهند گشت عالیجاه که خود را تابع رای او نموده بهر حال مطیع و فرمانبردارش بود همین اراده را
بفرمودهٔ او در خاطر خود تصمیم داد

ذکر اندیشه مند گشتن عالی جاه از جگت سیته و مهاراجه سروپ چند و طلب داشتن آنها را از مرشد آباد تا بمونگیر در قید و بند

عالی جاه را بنا بر اطلاع بر اجتماع کونسلیه های مخالف خود در کلکته و مشاهده اسباب منازعت با انگلیشیان تشویش عظیم از طرف جگت سیته و برادرش بهم رسیده بود ایشان در مرشد آباد مقرون بصلاح حال خود ندانست سببش آنکه چون جگت سیته در معامله سراج الدوله با میر جعفر خان و دد لبه رام و در باره میر جعفر خان با میر قاسم خان ساخته بزور تدبیر معین و نصیر بوده اند در نیولا که منازعت با انگلیشیه رو داده خود عالی جاه را که شناسای احوال آنها بود اعتمادی بر آن هر دو برادر تا نده آنها را در قابوی خود داشتن اصلح امور دانست و چون میدانست که فقط بنوشتن خطوط آنها عزیمت مونگیر نخواهند نمود بلکه گمانهای بد از طرف من بخاطر خود آورده چه عجب که بهر صورت خود را بکلکته رسانند و نصرت مخالفان من بزور تدبیر نمایند بنا بر ان بجناب عالیشان محمد تقی خان بهادر کوزه کلای تبریزی که حاکم بیرهوم و جوانمرد یک رویه و دولتخواه ولی نعمت خود بود نوشت که خود را بعجاله بمرشد آباد رسانیده خانهای جگت سیته را فرو گیرد تا بطریق برآمدن و رفتن نتوانند و چون مالکار ارمنی که یکی از جماعدین گرگین خان بود در رسید جگت سیته را حواله او نموده رسید همراه بگیرد و مالکار مذکور را با سه چار پلتن روانه مرشد آباد ساخت تا در انجا رسیده جگت سیته را مع برادرش مهاراجه سروپ چند همراه خود با حتیاط در حضورش آورد اما نسبت بهر دو برادر مذکور در ظاهر سوی ادب و استخفافی بعمل نیارد محمد تقی خان بر وفق فرمان بعجله بمرشد آباد رسیده خانه جگت سیته را محاصره نمود و پیغام فرستاد که شما هیچ نحو پریشانی را بخاطر خود راه ندهید ما را با جان و مال و آبرو و ناموس شما کاری نیست مگر عالی جاه شما را پیش خود طلب داشته لهذا تهیه سفر نموده بخاطر جمع بمونگیر بروید هر دو برادر مذکور بضرورت چاره در اطاعت دیده بند ارک سفر پرداختند بعد دو سه روز مالکار ارمنی هم در رسید جگت سیته مع برادر خورد همراه ارمنی مذکور روانه مونگیر گردید بعد ورود ملازمت عالی جاه نموده مورد استمالت و عنایت گردیده مامور بسکونت حویلی و کوتهی در مونگیر شدند و حکم شد بدستور مرشد آباد مطلق العنان بوده در دربار موافق ضابطه که داشتند آمد و رفت می نموده باشند اما در باطن مردم بجبر است شان مامور بودند تا بی خبر دور تر بهیچ طرف رفتن نتوانند آن بیچاره ها ناچار بموجب امر بنای حویلی در مونگیر جائیکه عالی جاه اشعار نموده بود انداختند و بروزگار عذار نو عیکه میخواست در ساختند مخفی نماند که جگت سیته مهتاب رای و مهاراجه سروپ چند هر دو نبیره جگت سیته فتح چند بودند و هر دو بنی عم هم دیگر پسران فتح چند جگت سیته در حیات پدر و زمان دولت شجاع الدوله ناظم بنگاله در گذشتند دولت فتح چند بااین هر دو نبیره منتقل شد و در عهد مهابت جنگ با قتداری زندگی داشتند که شرحش بیانی نیست و دولتی داشتند که در عهد آنها احدی از مهاجنان هند و دکهن را با آنها مجال برابری و همسری نبود جمیع مهاجنان گویا عیال آنها بودند در هنگامه جنگ مرهته دادل ورودش چون شهر مرشد آباد حصاری نداشت میر حبیب بر کوتهی جگت سیته قبل از وصول مهابت جنگ بی خبر ریخته غارت نمود گویند دو کرور روپیه فقط جنس ارکات نقد بدستش آمد اما جگت سیته این قدر نقصان را برابر پر کاهی نشمرده مدعی نوشتن هندوی که در روپیه بودند که درستی باشد یعنی بمجرد دیدن پارچه کاغذ مهاجنی که برات نخواه نوشته بدون عذر بر سانند مختص آنکه دولت آنها بمرتبه بود که بیانش محمول بر مبالغه و اغراق میتواند شد و هزاران گماشته و وکلا و رفقا بدولت آنها مالک مبالغ خطیر شدند والی الان که سالها بر فوت آنها گذشته و کار مهاجنی بنا بر تسلط انگلیشیان بر مملکت بنگاله چنانچه آنها را میسر بود اولاد شان ندارند هر یکی از منتسبان آن خاندان بکمال رفاه و آرام میگذرانید درین ضمن خبر آمد آمد مستر امیت اشتهار یافت

ذکر آمدن مستر امیت بمونگیر بنا بر سفارت کونسل پیش عالی جاه و کشته شدن آن بیچاره هنگام معاودت در مرشد آباد بگناه

عالی جاه میر عبدالله صفوی را که ذکرش بتقریبات مختلفه درین اوراق گذشت بنا بر آشنائی او با مستر اسمیث از عظیم آباد طلبیداشت
و بعد رسیدنش در مونگیر چون خبر کوچ نمودن مستر اسمیث از مرشدآباد رسید فقیر و میر عبدالله را باستقبال مستر اسمیث مامور
نمود و فرمود که شما هر دو را که با مستر مذکور آشنائی دیرینه اید و از شما تکلفی ندارد باستقبال او باید رفت و باید دریافت کرد که مافی
الضمیر او چیست و بچه اراده درینجا می آید و بیست نفر هرکاره مع یک متصدی فارسی نویس و دو جماعه دار هرکاره که هر یکی
ده ده نفر همراه او بود با ما همراه کرد و هر دو جماعه دار مذکور را فرمود که در لباس خدمتگاران یکی سایه وار ملازم این هیچمدار و دیگری
همین قسم با میر عبدالله باشد خصوص وقتیکه با پیش انگلیشیان مذکور باشیم یا کسی از انها در خانه ما آید باید که جماعه داران مذکور در آن
وقت از اول مجلس تا آخر حاضر و سامع و ناظر باشند و هر چه گفتگو میان ما و انگلیشیان بزبان یا باشاره و ایما بعمل آید آنها هر روز نوشته
می فرستاده باشند و یکی از هرکاره های متعین خط مذکور را بچوکی ڈاک رسانیده و تاکید رسانیدنش بحضور نموده خود باز آمده پیش ما
حاضر باشد باین حال فقیر و میر عبدالله از مونگیر کوچیده و در گنگا پرشاد رسیده بملاقات مستر اسمیث بهره اندوز شدیم
و در عین معانقه احوال تعیناتی هرکاره ها نجویکه مامور بودند گذارش نمودیم مستر اسمیث و همراهیانش احوال ما را دریافته
در گفتگو حزم و احتیاط را کار فرما شده تخفیکه مناسب نمی بودند کو نمی کردند و بعد از نزول در منزل اغلب اوقات ما در صحبت
انگلیشیان مذکور می گذشت و هر گفتگوئیکه درمیان ما و آنها می آمد هرکاره ها مفصل و فقیر و میر عبدالله مجملش می نوشتند
یک روز فقیر بنا بر رفع بدنامی خود و میر عبدالله با مستر اسمیث باواز بلند انچه منظور عالی جاه بود گفت و پرسید که سبب آمدن
صاحب چیست ما هم مخلص صاحب و خیرخواه طرفین ایم باید بر مافی الضمیر مطلع گشته انچه حق و صواب و خیر و خوبی جانبین باشد
گذارش نمائیم مستر اسمیث نیز بآهنگ بلند گفت که صاحب هندیان روبروی ما موافق مرضی ما سخن می گویند و روبروی
عالی جاه خاطرخواه ایشان بنابرین مرضی طرفین مستور مانده انچه منظور ماست بپیرایۀ ظهور نمی آید برای همین اینقدر مسافت
طی نموده ما خود برای سفارت آمده ایم تا روبروی عالی جاه انچه گفتنی است بگوئیم و انچه او بگوید ما بشنویم بنابرین ما را حاجت
و رجوعی درین باب با کسی نیست و در اختلاط و وقوع بسیار میان ما و انگلیشیان بمقتضای صلاح وقت بعمل می آمد
تا عالی جاه از طرف ما مردم بدگمان نگشته مجوز ایذا و اضرار ما نباشد روز دیگر گفتگوی مذکور میان من و مستر اسمیث گذشت
بنده هم نوشت و هرکاره ها نیز معروض داشتند در بهاگلپور رسیده بودیم که خط عالی جاه به بنده و میر عبدالله متضمن طلب هر دو
رسید و دران خط نوشت که هرگاه مستر اسمیث بشما از مافی الضمیر خود آگاهی نمیدهد بودن شما در انجا بی فائده است باید
قبل از آمدن مستر مذکور شما خود را بحضور برسانید بنده و میر عبدالله پیش مستر اسمیث رفته مضمون خط ظاهر نموده مرخص
شدیم روز دوم بملاقات عالی جاه رسیدیم

معاودت فقیر مع میر عبدالله و گفتگوئی که با گرگین خان فقیر را روی داد در حضور عالی جاه

در راه هرکاره های او متواتر بتاکید طلب میرسیدند بعد رسیدن بحضور رسیدن آغاز نهاد بنده و میر عبدالله انچه دیده
شنیده بودیم مذکور کردیم چون میر عبدالله مبرور و مرحوم تقریر دلپذیر نداشت از گفتگوی آن بیچاره منزجر و مکدر گشت
و بعضی کلماتش را نپسندیده ملامت نموده مرخص فرمود فقیر و میر عبدالله بخانه های خود رفته آسودیم وقت عصر بود که آدم
علی ابراهیم خان بهادر بطلب بنده آمده گفت که جناب عالی صاحب را همراه مخلص طلبیده اند تشریف باید آورد بنده لباس پوشیده

پوشیده همراه رفت دید که در خلوت جامه کن حمام عالی جاه و گرگین خان روبروی هم نشسته اند بنده در کنج و علی ابراهیم خان در کنج دیگر
نشست عالیجاه مذکور که از زبان بنده شنیده بود با گرگین خان می گفت آخر بنده را فرمود پیشتر آئید و آنچه دریافته اید
با گرگین خان بگوئید بنده اندکی پیش آمده روبروی گرگین خان نشست خان مذکور بنا بر آنکه عالی جاه گفته های مرا لائق
اعتنا ندانند یا عالی جاه گفت که نواب صاحب اگر کسی از خنجر صدر انگلیش را نبگافد معلوم نخواهد کرد که مرکوز خاطر او و مافی الضمیرش
چیست بعد از ان بسوی من متوجه شده به پرسیدن گرفت فقیر آنچه با عالی جاه گفته بود گفتنش آغاز نهاد دو سه کلمه شنیده یکمرتبه مضطرب
شد و گفت که صاحب اینقدر چرا می گوئید من چهار چیز از شما می پرسم جوابش را باید گفت گفتم بپرسید گفت اول خود آنکه اراده
مستر اسیت چیست و در ینجا که می آید با نواب صاحب اراده دغا دارد یا نه و دیگر آنکه هر کاره گی قلعه و فوج منظور دارد یا چیزی
دیگر و دیگر آنکه با ما اراده دوستی دارد یا دشمنی بنده بکمال حیرت در روی او دیده گفت که بنده را از سوالهای
صاحب تعجب می آید همین زمان در حضور عرض کرده اید که اگر کسی سینه انگلیش را نبگافد بر ضمایرش آگاهی نخواهد یافت
هرگاه چنین باشد بنده چگونه بر مکنون خاطر مستر اسیت آگهی یافته باشد و آنچه اندیشه دغا از طرف او می نمائید محل حیرت است او تنها در خانه
شما می آید باید از شما اندیشه دغا داشته باشد نه آنکه شما از وی اندیشه ها را در خاطر خود راه دهید و آنچه در باره تجسس و هرکاره گی
استفسار می نمائید هر که درین قلعه و در لشکر شما خواهد آمد بقدر شعور و لیاقت خود بر کم و کیف آن مطلع خواهد شد منحصر بمستر اسیت
چیست آنچه از اراده دوستی و دشمنی استفسار می رود او برای بعض سوال و جواب نزد شما آمده است اگر استرضای
او خواهید نمود دوستی با شما خواهد کرد و اگر مخالف مرضی او بعمل خواهید آورد یقین است که بخصومت و دشمنی خواهد انجامید این
سخن ها خود قابل پرسیدن نیست عالی جاه تصدیق اقوال فقیر نمود و گرگین خان که از همیشه با من بد بود بدتر شد و بنده را عالیجاه
مرخص نمود بنده در کمال حیرت تماشای قدرت پروردگار که در عصر ما چه قسم مردم سپه سالار و مرجع حل و عقد عظائم امور شده اند برخاسته
بخانه خود آمد صبح آن روز عالی جاه برادر خود میر ابو علی خان و راجه نوبت رای را برای استقبال مستر اسیت فرستاد روز
سوم که غره ماه ذی قعده سنه یکهزار و یکصد و هفتاد و شش هجری بود مستر مذکور بمونگیر رسیده جائیکه برای ورود او معین و خیمه ها
برای او برپا گشته بود منزل نمود عالی جاه برای ملاقات او رفت و مدارا و مماشات فیمابین همدیگر بعمل آمد روز دوم مستر اسیت
و مستر جی و کپتان جان سن و مستر کلستن که جوان نوخاسته و شگفته خاطر و فارسی را درست اخذ کرده با بنده در همین ملاقات
استقبال دوستی بسیار بهم رسانیده بود و دو سه انگلیش دیگر باتفاق برای ملاقات عالی جاه آمدند عالی جاه موافق ضابطه
چند قدم از مسند خود بطریق استقبال پیشتر رفته آورد و برکرسی ها که برای نشستن شان گذاشته بودند نشانیده خود هم با آنها
نشست و رسوم تواضع عطر و پان و خوانهای لباس برای مستر اسیت مع اضافه جواهر بعمل آورده مرخص ساخت هنگام
رخصت نیز تا سر فرش مشایعت نمود بعد از ان ضیافت نمود و مستر اسیت مع جمیع انگلیشیان مذکور هنگام شب موافق وعده آمد
تا ساعت شب تماشای رقص و آتش بازی دیده و طعام خورده بجای خود برگشت از ان باز مکرر آمد و رفت انگلیشیان مذکور
بعمل آمده جواب و سوالها درمیان آمد و گله های همدیگر بسیار مذکور شد لیکن هر بار صحبت بنا چاقی اختتام می یافت و وقت
آمدن آنها بر سر دروازه حجاب عالی جاه حرکتی که موجب رنجش و استخفاف آنها باشد بعمل می آوردند چنانچه یکبار مستر اسیت
و غیره روبروی عالی جاه آمده شکایت حرکات بیموجب بوابان و مستحفظان در دولتش نمودند میر قاسم خان عدم
اطلاع خود در ان امر ظاهر نموده عذرها خواست اما آنها می دانستند که این حرکات مجال چاکران بدون مرضی عالی جاه

نیست و آزرده خاطرے شده لیکن چون عذر خواہے بسیار مے نمود چاره غیر از تصدیق اقوال او نبود روزے مسٹر کاسمن و کپتان
جانس موافق متابعه خود اول صبح بر اسپ سوار برائے سیر و شکار از خیمه ہائے خود بیرون رفته خواستند که اندک دورتر روند پیاده
ہائے ملازم عالی جاه و جمعیت سواران نیز از چارسو پیدا گشته انگلیشیان مذکور را از دور رفتن مانع آمدند آنها ازین حرکت متحیر
گشته بنا بر غلبه خود بدرشتی و غلظت پیش آمدند پیاده ہائے برق انداز عالی جاه مستعد جنگ شده فتیله ہائے تفنگ را روشن
کرده در مزاحمت افزودند انگلیشیان مذکور پیچ و تاب بسیار خورده مجبور و ناچار برگشتند چون بملاقات عالی جاه آمدند شکایت این امر
از حد بدر برده قیل و قال بسیار درمیان آوردند میر قاسم خان انکار محض نموده عذر عدم اطلاع خود بجندین وجه درخواست لیکن
از دل آنها غبار این حرکات اصلا برنخاست بلکه روز بروز متراکم گشته سد باب صداقت و آشتی گردید و ہر روز میر قاسم خان با رفقائے
خود مثل علی ابراهیم خان و میرزا شمس الدین وغیره درین باب مشوره می نمود و ایشان تامل و تفکر نموده سخن مناسب در جواب مسٹر امیت بہم رسانیده
التماس می نمودند بنده اگر چه بتهمت دوستی انگلیشیان مجال سخن گفتن روبروے او درین خصوص نداشت اما بطلب ابراهیم خان بهادر و میرزا شمس الدین
اکثر سخنان لائق که متضمن آشتی و رفع غبار کدورت و نقار بود گفته قباحت مکاوحه و مجادله می فهمانید و آن بیچاره ہا بعینه بعالی جاه میرسانیدند
عالیجاه ہم فهمیده می پسندید لیکن وقت عصر که گرگین خان آمده تا یک پهر صحبت خلوت بعالیجاه میداشت جمیع مشوره ہائے گفته علی ابراهیم خان
و دیگر دولتخواہان از لوح خاطرش شسته سخنان لاطائل خود را بر صفحه ضمیر او بنوعے مرتسم و مرتسخ مے ساخت که حک و اصلاح آن متعذر
بود چنانچه یکبار علی ابراهیم خان تنگ آمده عریضه بعالی جاه نوشت که ہر گاه ملتمسات بنده و دیگر دولت خواہان ہر چند پسند خاطر عاطر
ہم آمده باشد بپایه اشعار گرگین خان پذیرائی نمی تواند یافت درین صورت خود را و دیگر مخلصان دولت خواه را در تعب انگندن
و بتامل و تفکر بسر بردن سودے ندارد آخر آنچه گرگین خان بهادر التماس مے نماید بعمل مے آید پس انسب آنکه زمام این معامله
بکف اختیار گرگین خان گذاشته خود را و دیگر بندگان دولت را عبث عبث رنجه نباید داشت و ہر چه گرگین خان بعرض رساند
مطابق آن چنانچه بعمل مے آید بعمل باید آورد و مسٹر امیت وغیره را بحرکات سبک که لائق شان خداوندان اقتدار نیست آزرده
خاطر نباید ساخت اگر با اینها مصالحه نمودن و با تفاق و آشتی بودن منظور است این قسم سلوک اصلا ربطے بمدعا ندارد و اگر سخن
آنها پذیرفتنی نیست و اراده بر انگیختن غبار هیجا و کارزار بصلاح گرگین خان در خاطر عاطر جا گرفته باز ہم سفرا را رنجانیدن از قانون
سپهبدی و جهانبانی بیرون و لائق شان خداوندے نیست اشفاق و الطافیکه از ہمیشه با اینها سلوک و معمول بوده درین
وقت که بسفارت آمده اند قدرے بران باید افزود و خوشنود مرخص باید فرمود و باستعداد حرب بطے که منظور است باید
کوشید چه حرکات مذکوره نه بر سطوت و شوکت جناب عالے می افزاید و نه از قدر و منزلت آنها چیزے مے کاہد غیر ازین
که بنیاد کینه و عداوت محکم تر شود دیگر سودے ندارد چون این کلمات بگوش گرگین خان رسید رنجید و از آمدن دربار دو سه
روزے تقاعد ورزید درین ضمن کشتی از کلکته پر بار بعضے اجناس و در تحت اجناس پانصد ضرب بندوق چقماقی که بکوٹھی
عظیم آباد مے رفت در رسید و گرگین خان مزاحمت نموده راضے بگذاشتن آن نبود مسٹر امیت مکرر برائے عدم تلاشے آن کشتی
و سر دادن بدون مزاحمت و تجسس موافق معمول معروض داشت سخنش پذیرائے نمی یافت علی ابراهیم خان گفت که کاوش
درین خصوص فائده ندارد اگر اتفاق منظور است رفتن بندوقها بکوٹھی چه قباحت دارد و اگر جنگ است بر دو ہزار بندوق پانصد
دیگر ہم اگر افزوده باشد چه مے شود ہر گاه از دو ہزار بجنگید یا دو ہزار و پانصد ہم توان جنگید عالے جاه گفت کسے این سخن با
گرگین خان نمی تواند که بگوید علی ابراهیم خان فرمود که اگر مرضی حضور باشد با گرگین خان گفتن چه قدر کار است عالی جاه گفت

البته رفته با او باید گفت و باید پرسید تا او چه صلاح میدهد علی ابراهیم خان قبول نمود و عالی جاه مضطرب گشته راجه نوبت رای و علی ابراهیم خان را پیش او فرستاده استدعای آمدن او بدربار و استشاره در خصوص این کار نمود علی ابراهیم خان و راجه مذکور پیش او رفته پیغام عالی جاه رسانیدند گرگین خان برآشفت و جواب داد که من داروغهٔ توپ خانه و مرد سپاهی ام با مشورهٔ کار ملازم مشوره از مصاحبان دولت خواه خود بپرسند هرگاه حاجت به جنگ خواهد شد و مرا خواهند فرمود در جنگ حاضر بوده را غبه تقصیر نخواهم شد مشوره را نمیدانم راجه نوبت رای از رعب آزردگی او خاموشی گزیده بسوی علی ابراهیم خان دید علی ابراهیم خان گرگین خان را مخاطب نموده فرمود که نواب عالی جاه از داروغهٔ توپخانه خود صلاح پرسیده و ظاهر است که بی صلاح شما کاری نمیکنند پس چرا آنچه در حق خود و آقای خود بهتر میدانید نمی گوئید گرگین خان روی بسوی علی ابراهیم خان نموده خواست که جواب دو راز صواب به تشبیه و تمثیل ادا کند هر دو دست خود را محاذی همدیگر گذاشته گفت که بالفعل نواب صاحب و انگلیشیان این قسم یعنی برابر همدیگر اند باز انگشتان یک دست خود را بلند کرده انگشتان دست دیگر را فرو گرفت و گفت اگر اطاعت مسٹر ایت نکنند این قسم بر آنها غالب می آیند و اگر اطاعت کنند بطور انگشتان دست دیگر مغلوب خواهند بود دیگر مختار اند از هر دو صورت آنچه پسند خاطر باشد عمل آرند فرستاده ها از انجا برخاسته احوال را من و عن با عالی جاه ظاهر نمودند و داعیه مصالحه بالمره موقوف گردیده بنای منازعت گذاشته آمد مسٹر ایت ناچار گشته رخصت خواست اول خود را ضی برخصت احدی از انگلیشیان مذکور نبود آخر الامر بگفت و شنود بسیار راضی شد که مسٹر ایت و انگلیشیان دیگر بروند اما مسٹر جے را بعوض میرزا محمد علی وغیره عمال خود که در کلکته مقید بودند در مونگیر نگهداشت موعود آنکه هرگاه آنها خلاص شده خواهند آمد مسٹر جے را هم مرخص خواهم نمود مسٹر جے بمرگ خود مستعد گشته راضی بماندن در مونگیر شد و مسٹر ایت وغیره مرخص شده بسوی بجره و کشتیهای خود روانهٔ کلکته گردیدند

ذکر برگشتن مسٹر ایت وغیرهٔ انگلیشیان بطرف کلکته از راه دریا و جنگیدن مسٹر السن در عظیم آباد با میر مهدی خان و غالب آمدن اول بار و گرفتن قلعهٔ عظیم آباد و گریختن میر مهدی خان و رسیدن فوج دیگر از مونگیر آخر همان روز و برگشته آمدن میر مهدی خان همراه فوج مذکور و غالب آمدن بر مسٹر السن وغیره به تقدیر ایزد قدیر و کشته شدن مسٹر ایت در مرشد آباد و التهاب یافتن نائرهٔ عناد و فساد

چون مسٹر ایت دید که عالی جاه مطلقاً ملتمسات او را نشنید و بهیچ وجه خاطرداری او بعمل نیاورد ناچار در کمال غیظ و کدورت بطرف کلکته برگشت و بمسٹر السن نوشت که میان ما و عالی جاه صحبت در نگرفت عنقریب بجادله و مقاتله خواهد شد شما خبردار و مستعد کارزار بوده هرچه از دست برآید دران قاصر نخواهید شد مسٹر السن هم که دل پری از عالی جاه داشت و با جتماع کونسلیه های موافق خود در کلکته یقین میپنداشت که بمجرد رسیدن مسٹر ایت بکلکته حکم کونسل متضمن جنگیدن با عالی جاه و انتزاع ممالک از دست آن برگشته بخت خواهد رسید چند روز انتظار گذشتن مسٹر ایت از حدود حکومت عالی جاه و مجامع سپاه او کشید چون بحساب روز کوچ مسٹر ایت از مونگیر معلوم نمود که الحال مسٹر ایت از احاطهٔ افواج عالی جاه بیرون رفته بکلکته رسیده باشد متهیهٔ جنگیدن با میر مهدی خان و تسخیر قلعهٔ عظیم آباد جزم نموده رقعهٔ بمیجر کسترس که سالار فوج انگلیشیهٔ متعین عظیم آباد بود نوشت که امشب با کل فوج در کوٹهٔ آمده جمعیت باید نمود و صبح بر قلعه ریخته ابواب حصار را باید کشود و در کوٹه زینه های مستعد از نی

وچوب برای برآمدن بالای حصار مرتب و تیار نموده نگهداشت و پاسی از شب گذشته بداکتر فلرتن که بر معبر بخشی و در وسط شهر خانه داشت رقعه نوشته طلب داشت داکتر مذکور بی اطلاع از داعیهٔ حرب و جنگ برخاسته پیش مستر السن رفت بعد رسیدن در انجا معلوم نمود که اراده چیست میر مهدی خان بی‌خبر از داعیهٔ انگلیشیان در قلعهٔ پخته عظیم آباد که دار الامارهٔ صوبهٔ مذکور بود در استراحت و افواج متعینهٔ فصیل‌های حصار نیز بنا بر بی‌خبری و بی انتظامی ضوابط که حالیا درین دیار رواج و انتشار یافته بعضی حاضر در خواب و ناهشیار و اکثری در خانهای خود مستغرق عیش و آرام بوده مستعد قلعه داری کسی نبود سیجر کسترس وغیره انگلیشیان با افواج همراهی خود پای جلادت پیش نهاده زینه‌های مرتب را بر دیوار حصار از طرف برجیکه بر لب دریای مابین حویلی میر عبد الله و کوتهٔ انگلیشیه است گذاشته سحر روز جمعه دوازدهم ماه ذی الحجة الحرام سنه یکهزار و یکصد و هفتاد و شش هجری بقدم جرأت بالای حصار برآمدند از مستحفظان قلعه قلیل جماعتی که در گرد و نواح آن مکان حاضر بودند بمدافعه پرداخته بعضی از انگلیشیان و تلنگه‌ها را مجروح ساختند باقیماندگان اندرون شهر در آمده یک فوج از راستهٔ بازار کلان که مابین دروازهٔ مغربی و قلعهٔ پادشاهی است و فوج دیگر از کتره نوذر در راستهٔ محله دیوان شلک کنان پا پیشتر گذاشت میر مهدی خان و دیگر افواج متعینهٔ شهر و حصار شنیدن آواز توپ و شلک خبردار و از خواب غفلت بیدار گشته بهر جائیکه دران اضطراب میسر گشت برروی مخالفان شتافتند تا بسر رشتهٔ گورهته رسیده مقابله رو بداد از ان طرف بغلک بندوق و سر دادن توپ چهره دار آتشبازی شروع افتاد محمد امین خان مع چندکس که ازین طرف مجروح گشتند دیگر از پای ثبات و قرار بلغزید و شکست بر میر مهدی خان و شیخ برکت علی و محمد امین خان وغیره افتاد و میر مهدی خان از راه دروازهٔ مشرقی بدر رفته ارادهٔ رفتن بسوی مونگیر نمود و شیخ برکت علی مضطرب الاحوال از کهرکی راه بدر رفته بی سر و پا بر لب دریا چه دهوه رسید و مضطرب راه مرید محمد امین خان برگشته داخل عمارت چهل ستون زین الدین احمد خان گردیده دروازه را برروی خود بست و در انجا مستعد مدافعه نشست تا چه پیش آید و لال سنگه هزاری دروازهٔ قلعهٔ پخته را بسته بمدافعه ایستاد و بندوق میزد و از چهل ستون هم گولی بندوق همین قسم می بارید و افواج انگلیشیه در تمام شهر منتشر گشته فصیل و بروج حصار شهر را استحکام ساخت و از دروازهٔ مشرقی تا دروازهٔ مغربی غیر از چهل ستون و قلعهٔ پادشاهی که در انجا لال سنگه و محمد امین خان قائم بودند تمام شهر در عمل انگلیش در آمده تا دو پهر جا بدست تلنگان و هر کاره و لچه‌های لشکر ایشان رسید خانهای مردم را بخاطر جمع تاراج نموده به کاهی در ان خانه نگذاشتند و این عمل گاهی از لشکر ایشان تا آن زمان بعمل نیامده بود درین عرصه میر مهدی خان بفتوحه رسیده بود که افواج دیگر از مونگیر فرستادهٔ عالیجاه بکمک میر مهدی خان و حصار عظیم آباد رسیده میر مهدی خان را بداخال مشاهده نمود و کیفیت پایداری محمد امین خان و لال سنگه در چهل ستون قلعه دریافته مع میر مهدی خان بعزم انتزاع شهر از دست انگلیشیه بپای شتاب عازم شهر عظیم آباد شده و از راه لب دریا تا به برج درگاه سید معروف رسیده سر برآورده بطرف دروازهٔ مشرقی یورش نموده چون نزدیک بدروازهٔ مذکور رسیدند انگلیشیان دو توپ خود را از دروازهٔ مشرقی بیرون کشیده بر پل خندق قائم کردند و خود صف بسته مستعد مدافعه ایستادند میر ناصر داروغهٔ بان داران و جعفر خان و عالم خان که پیشتر از مالکار ارسنی رسیده میر مهدی خان را همراه آورده بودند بضرب بانهای متواتر و بندوق و مانک جمعیت افواج انگلیشیه را متزلزل و متفرق گردانیده حمله آوردند فوج انگلیشیه را دل از دست رفته پای ثبات بر جای نماند هیچ آهنی در هر دو توپ خود زده راه فرار پیمودند و میر مهدی خان

مع هر سه سردار مذکور تازه رسیده در تعاقب شان دویدند باستماع این خبر افواج دیگر را که بر برج و حصار استوار بودند نیز اضطراب
عظیم روی داده عار فرار اختیار افتاد و فتح و نصرت نصیب اولیاے دولت عالی جاه گردیده حصار از دست رفته باز بدست آمد
و انگلیشان گریخته و از شهر بیرون رفته کوٹھے خود را استوار ساختند افواج منصوره عالی جاه از بالاے فصیل طرف کهڑکے برسنه
ازدحام نموده کوٹھے را بزیر توپ اندازے گرفت مستر السن بالقیة السیف فوج انگلیشیه تاب استقامت در کوٹھی نیافته آخر شب
گریخته به چهاونی خود که در باقی پور بود درفت درین عرصه مالکار ارمنی با شش پلٹن دهشت توپ و سرانجام آن رسیده
با میر مهدی خان وغیره ملحق گردید و هنگام صبح از گریختن مستر السن آگاه گشته بهیئت مجموعی در تعاقب افواج انگلیشیه عزیمت
نمود مستر السن بر این احوال مطلع گردیده در انجا هم طاقت پایدارے نیافت و بسوارے کشتیها مع فوج خود بطرف چهپرا و ازانجا
در دریاے سرجو که آن طرفش صوبه شجاع الدوله است عازم گردید رام ندهے فوجدار سرکار سارن بنگالے بیقدرے
بود جرات را کار فرما گشته بر سر آنها تاخت و از طرف دیگر مع فوج همراهے خود و دیگر افواج متعینه آنجا بکمک رام ندهے
با نیجا رشتافت چون اجل مستر السن وغیره انگلیشیه همراهش رسیده بود با آنکه دو سه پلٹن فوج همراه داشت چیزے از دست
آنها بر نیامد و اسیر پنجه تقدیر گشته در دست رام ندهے وغیره گرفتار آمدند و این خبر مفصل بعالی جاه رسیده سرمایه از دیاد
نخوت و غرور و وسیله اطاعت راے گرگین خان از خرد و در گردید وقت عصر اول خبر مغلوبے میر مهدی خان و مفتوح
شدن حصار عظیم آباد بدست انگلیشیان رسیده جان از قالب میر قاسم خان بدر رفت دو پهر شب گذشته خبر رسیدن
میر نامر وغیره و غالب آمدن میر مهدی خان باعانت این فوج بر انگلیشیان و انتزاع نمودن قلعه از دست ایشان و گریختن
مستر السن مع باقی فوج رسیده جان از تن رفته میر قاسم خان باز به بدنش بر گردید همانوقت حکم بنواختن نوبت شادیانه
نمود و صداے نقاره شادمانه از نقارخانه او بگوش اعالے و اداسے رسید صبح ملازمان براے گذرانیدن نذور مبارک
باد شتافته و بار مجرا یافته بگذرانیدن نذر مبادرت جستند چون میر عبد الله را همین اندیشه جنگ انگلیشیه رخصت
بر فتن عظیم آباد نداده بود که مبادا بپاس آشنائی با میر عبد الله با انگلیشیان ساخته از طرف خانه خود که متصل بکوٹھی آنها است
راه داخل شدن دهد میر مذکور و فقیر اتفاقا هر دو برابر هم بحضورش رسیده نذر مبارکباد گذرانیدند به میر عبد الله گفت
که شما مے گفتید که انگلیشیان مردم را زنده مے خورند گشے رو بروے آنها نے تواند شد میر مرقوم را حواس بر جا نماند
و بنده را گفت که آشناے شما یعنی ڈاکٹر فلرٹن با من عجب سلوکے کرده فوج را مخفی در خانه خود طلبداشته این هنگامه
بر پا نمود بنده عرض نمود که من در چه عرصه ام که با آنها آشنا توانم شد آشناے ڈاکٹر با جناب عالیست ما مردم
را باید که با آشناے آقا دوست او دوست باشیم و با دشمنانش دشمن اگر ڈاکٹر دوست سرکار است ما هم دوستدار
او هیم و اگر دشمن است ما زیاده تر دشمن اوییم القصه بعد استماع این خبر مکرر احکام نوشته بحکام ممالک محروسه خود فرستاد
که میان ما و انگلیشیان الحال آشتے و وداد نمانده عداوت تحقق گردید هر کجا ازین جماعه هر کرا یابند از تیغ بگذرانند و شاید
درباره مستر ایست حکم صریح براے کشتن او و همراهیانش نوشته باشد یا همین حکم عام که در مرشد آباد رسید مستر ایست
بیچاره را مع همراهیانش شهسوار بیگ وغیره جماعه داران ملازم میر قاسم خان محصور نموده هر چند عجز و الحاح
مے نمودند که ما را زنده پیش میر قاسم خان بفرستید سفله هاے بے ننگ و عار سخنان شان گوش نکرده روز
پنجشنبه تاریخ هیجدهم ذیحجه سنه یکهزار و یکصد و هفتاد و شش هجرے همه آنها را به تیغ بیدریغ گذرانیده سر آنها را نزد

عالی جاه فرستادند دهمان روز کوچے جاعهٔ انگلیشیه که اقامت ما بازار اشتهار داردو به تاراج رفت + +

ذکر تقسیم نمودن کونسل کلکته جنگ میر قاسم خان و برآوردن میر جعفر خان بریاست بنگاله وعظیم آباد و تهیج مواد اعاظم فساد و مقید رسیدن مسٹر السن وغیره انگلیشیان که بونگیر نزد عالیجاه و جنگیدن محمد تقی خان بهادر در نواح کتوه با فواج انگلیشیه و کشته شدن بکمال شجاعت در عین رزمگاه

میر محمد قاسم خان چون دید که الحال غیر از جنگ چارهٔ نماند محمد تقی خان بهادر فوجدار بیر بهوم را حکم خبرداری و تیاری محاربه انگلیشیه نوشته جعفر خان و عالم خان و شیخ هیبت الله وغیره را به کمک او فرستاده و مامور ساخت که هرگاه انگلیشیان از کلکته بقصد منازعه برآیند خان مذکور بمقابله شتابد و افواج متعینه مرشدآباد رسیده سامانے که حاجت بآن بود از سید محمد خان نائب نظامت مرشدآباد درخواسته بطرف پلاسے و کتوه بیرون رفت و محمد تقی خان بهادر نیز با فوج آراسته خود از بیر بهوم نهضت نموده در کتوه اقامت ورزید چون خبر کشته شدن مسٹر امیت بکلکته رسید شمس الدوله بهادر گورنر خطے متضمن تهدید و وعید به سید محمد خان نائب عالی جاه نگاشت مجمل مضمونش آنکه کشتن مسٹر امیت بیچاره که بسفارت رفته بود از چه راه بعمل آمد و این بیت هم دران خط مندرج بود **بیت** بآئین شاهان و رسم کیان + فرستادگان ایمن اند از زیان + و نیز خلاصهٔ این مضمون اندراج داشت که اگر این حرکت زشت برای خود دیده حکم آقا بعمل آورده اید سزای آن در کنار شما نهاده خواهد شد و اگر بفرمان میر قاسم خان نموده اید ببینیم تا کردگار جهان درمیان ما و ایشان چه خواسته است و بعد ارسال این خط کونسلیه های کلکته را آتش بجان افتاد در گرفته اجتماع نمودند و شمس الدوله را حامی عالی جاه دانسته دشمن او نیز بودند اتفاقاً شمس الدوله را دران روز کسل مزاجے عارض و لایق آمدن بکونسل نبود لهذا در کونسل حاضر نشده مسٹر هستنگ عماد الدوله بهادر جلادت جنگ را که با شمس الدوله یکدل و یکزبان و خود نیز از جملهٔ کونسلیه ها بود در کونسل فرستاد تا عذر بیماری شمس الدوله خواسته در جواب سوال آنچه حاجت افتد از طرف شمس الدوله گفتگو نماید بعد از آنکه مسٹر هستنگ شامل اجتماع کونسل گردید کونسلیه های دیگر احوال شمس الدوله را پرسیده بنیاد نکوهش را محل بر استنکاف نمودند و ملالت شان افزود چون این اجتماع بارادهٔ مشورهٔ مجادله با میر قاسم خان بود گفتگوی این امر شروع نموده از شدت غیظ و طیش در گفتگوی خود داری نتوانسته بعضے سخنان نامناسب بنسبت شمس الدوله و مسٹر هستنگ بر زبان آوردند مسٹر هستنگ با آنکه کوه تحمل بود تاب سخنان مسٹر باسن نیاورده باهم گرخشونتے درمیان آمد شمس الدوله باستماع این خبر بلباس حالت بیماری که در بر داشت بکونسل خانه شتافت بعد از ورود و قعود دران مجلس پرسید که صاحبان چه می فرمایند و مرضی چیست اکثر کونسلیه ها که با مسٹر امیت و مسٹر السن هم دم و هم نفس و با عالی جاه و شمس الدوله ناخوش بوده اند و کشته شدن مسٹر امیت و مغلوب گشتن مسٹر السن نمک بر جراحت شان پاشیده بود از شدت غضب بے لحاظ حال و مآل زبان بهمین مقال کشادند که مرضی ما غیر از انتقام مسٹر امیت از عالی جاه و جنگیدن با آن کینه خواه دیگر چه می تواند بود شمس الدوله در جواب آن بر کاغذے نوشت که مسٹر السن وغیره جماعهٔ بسیار از سرداران و سولداران انگلیش در دست میر قاسم خان گرفتار اند هرگاه ازین طرف افواج با جنگ عالی جاه و استیصال او متعین است که برای اسیران انگلیشیه عالی جاه زینهار نخواهد کرد مناسب و مصلحت آنست که اول تدبیرے واشتے استخلاص مقیدان خود از دست آن سفاک بے باک نمائیم و بعد از آن بمنازعه و انتقام پردازیم چون کونسلیه های دیگر را ظن غالب بلکه یقین بود که شمس الدوله حمایت و نصرت میر قاسم خان می نماید این سخن او را هم محمول بر تزویر نموده برآشفتند و در جواب بران کاغذ بلکه شمس الدوله

نوشته در کونسل انداخته بود و مهر یکی بدستخط خود نوشت که اگر صد برابر مقیدان را میر قاسم خان بکشد ما را غیر از انتقام امری دیگر با او منظور نیست و هرگز در آشتی با او نخواهیم زد شمس الدوله کاغذ مذکور را که دست آویز عمده برای رفع بدنامی او بود برداشته در جیب خود گذاشت و گفت الحال بدون تامل برخاسته پیش میر جعفر خان باید رفت و او را بجای میر قاسم خان منصوب ساخته با فوج خود باید فرستاد و باتفاق پیش میر جعفر خان آمده خان مذکور را تکلیف امارت بنگاله و رفاقت عساکر خود نمودند بعد گفتگو و تعیین بعضے شروط و استحکام قول و قرار با یمان و اقسام تهیه سفر لشکر خود و میر جعفر خان درست دیده از کلکته باراده جدال و قتال با عالی جاه برگشته اقبال برآمدند و مسٹر السن وغیره انگلیشیان بدست رام نده فوجدار سرکار سارن و سمرو گرفتار آمده توپ و بندوق و قماشے چقماقی ایشان مع اسباب دیگر که در کوٹھے و باقی پور همراه مسٹر السن بود به ضبط سرکار عالی جاه در آمد و انگلیشیان مقید را امیر مهدی خان حسب الحکم عالی جاه بمونگیر فرستاد و عالی جاه مسٹر السن وغیره سرداران را حواله شیخ فرحت علی نموده سولداران بیچاره را نیز مقید داشت و هرجا انگلیشیان بدست عمال میر قاسم خان آمده بودند آنها حکم فرستاد که بیچاره ها را از تیغ بگذرانند بعضے از آنها ترحم نموده بعقل کار فرموده چند روز در تنگ کردند بعد از آن که غلبه فوج انگلیشے مشاهده گردید مقیدان را سر دادند و بعضے از آنها که خیره سرے خرد و بطرف مغرب دور از افواج انگلیشے بوده اند مقیدان بیچاره را بزیر تیغ بیدریغ کشیدند مسٹر السن وغیره انگلیشیان را بحوالات شیخ فرحت علی و گرگین خان سپرده کمال تاکید در حفاظت و نگهبانی آنها نمود روزے ڈاکٹر فلرٹن احوال عسرت و تصدیعات خود بفقیر گفته فرستاد و فقیر نظر براینکه آن عزیز آشنا و بر من احسانها کرده سخنے در باره او گفتن منظور است و هم باعتبار اقتضائے وقت مصلحت شمرده چه گمان میرفت بلکه یقین بود که خبر آمدن آدم او نزد بنده بعالی جاه بے شبهه رسیده باشد اگر من اظهار این امر نکنم از من بدگمان تر خواهد شد لهذا مجمل احوال ڈاکٹر بعالی جاه گفتم جواب داد که آشنائی شما است منا نقه ندارد که درین وقت خبر گیرے او نمائید اما این سخن بطنز و کنایه بود بنده التماس کرد که با جناب عالی زیاده تر از من آشنا است و خاطر داریش بسیار مے شد بنا برین عرض کردم اگر عنایتے بحال او منظور باشد بعمل آید و اگر تقصیر و از سرکار باشد مرا کار با وے نیست هرچه بهتر دانند بعمل آرند تبسم کرده فرحت علی را پیش خواند و گفت که ڈاکٹر غلام حسین خان پیغامها فرستاده ایشان خود چون دوست من بودند اطلاع کردند همین قسم صدها آدم هاے او میرفته باشند و شما خبر از پس و پیش خود ندارید آینده احتیاط کنید که او را در ماکول و ملبوس و ضروریات دیگر تصدیع نشود اما احتیاط کنید که آمد و رفت و پیغام و سلام اہل لشکریان نباشد که مبادا فتنه هاے بزرگ حادث شود و بنده بجان خود ترسیده دیگر ازین مقوله با او سخنے نگفت و انگلیشیان بیچاره بکمال حفاظت و احتیاط در دست مردم مذکور تا رسیدن عالی جاه در عظیم آباد مقید بوده اند

ذکر سرتابی شیخ هیبت الله و عالم خان و جعفر خان وغیره از فرمان محمد تقی خان و پیش قدمی خود سری نمودن در جنگ جماعه انگلیشیان و نفاق ورزیدن سید محمد خان نائب مرشد آباد با محمد تقی خان

محمد تقی خان بهادر که فی الحقیقه سردار و لائق ریاست و سروری بود با سید محمد خان نائب مرشد آباد که مرد پوچ و پیچ محض بود سر اطاعت فرو نمی آورد و چگونه مے تواند شد که جوان مرد کریم اطاعت خسیس لئیم نماید ازین هم همیشه سید محمد خان آتش کینه او در کانون سینه خود مے افروخت و به آتش رشک و حسد نیکنامے و بلند آوازگے او مے سوخت در همین ولا که خان بهادر مذکور بجنگ انگلیشیان مامور گشته در نواح کٹوه رسید بعضے اسباب و آلات و ادوات حروب از سید محمد خان که حاکم شهر و صاحب اختیار خزانه و اسباب

آنجا بود طلب می نمود آن احمق بارزوی شکست یافتن و برهمی کار او در ایصال اسباب و سرانجام مطلوبه تعلل می ورزید و قباحت
مآل این کار که موجب غیبت و خسران او و آقای او بود نمی فهمید تا آنکه افواج متعینه از مونگیر بمرشد آباد رسیده عازم پیشتر گردید بعید
نیست که فوج مذکور را بنا بر نفاقیکه خود از طرف محمد تقی خان داشت دلالت و ترغیب بعدم امتثال فرمان محمد تقی خان نموده باشد ملخص
آنکه چون شیخ هیبت الله و عالم خان وغیره نزدیک بلشکر محمد تقی خان رسیدند هر چند خان مرقوم با آنها گفته فرستاد که کجا باید شد و
باتفاق ما باید جنگید آن ابلهان خود سر گوش بهذیان او نکرده آن طرف بهاگیرتی علیحده فرود آمدند و روز دیگر خبر بر آمدن دو پلتن
انگلیشیه از هاٹ که ظاهرا کوتهی جماعه مذکوره در انجا بود شنیده فوج مذکور اراده رفتن بر سر آنها سر خود نمود و محمد تقی خان را گفته فرستاد که
مدد مایه بعضی از برق اندازان باید نمود محمد تقی خان بنا بر سرانجام کار سرکار و رفع بدنامی خود شیر بچه ها که خود بهم رسانیده و جوانان
چیده برای جزائر های مذکور بده روپیه سراسری نگهداشته بضابطه ولایت ده باشی و یوزباشی و منک باشی برای آنها مقرر
کرده بقدر لیاقت سرواری در ماه هر یکی از ینها پانزده روپیه و سی روپیه و شصت روپیه و صد روپیه مقرر کرده همیشه از آنها
مشق برق اندازی روبروی خود می کنانید و برای بار برداری آنها از سرکار خود یابو و گاو و شتر وغیره مقرر داشت تا آنها را
سوای جزائر شیر بچه و ساز آن دیگر باری بر دوش و جای عذری نباشد پانصد نفر جزائر انداز منجمله آنها مع فرامرز جیله خود
که سالار آن فوج و مربی آن جماعه بود بکمک خودسران مذکور فرستاد و جماعه داران متعینه مرقومه باتفاق فرامرز مسطور پیشتر
رفته با جماعه مذکوره مقابله نمودند و بحسن اهتمام فرامرز بران دو پلتن غالب آمده پلتن های مذکور را تا به هاٹیکه از انجا برآمده بودند
برگردانید و خود در پی آنها رسیده جای مذکور را از بعضی اطراف محصور داشتند تا آنکه وقت شب پلتن های بردوان
و دیگر افواج از هر جا و هر مکان بمدد پلتن های مذکور رسید چون صبح شد بهیئت مجموعی و کر و فر بسیار در میدان بر آمد
و جنگ شروع گردید آن وقت عالم خان و شیخ هیبت الله وغیره حواس باخته و قدر نصیحت محمد تقی خان بهادر شناخته بقدور خود
دست و پای جنبانیدند آخر الامر بعد مجروح و مقتول شدن اکثر جزائر اندازان محمد تقی خان جماعه داران مذکور تاب جنگ
نیاورده بناچاری فراری شدند چون نزدیک لشکر محمد تقی خان رسیدند خان مذکور کشتیها را بطرف خود کشیده گریختگان
را راه عبور در لشکر خود نداد و گفت که مصاحبت و مشارکت اینها فوج ما را هم شکسته خاطر و در جنگ قاصر خواهد ساخت و فوج
انگلیشیه بر لشکر مذکور غالب آمده دو سه کروه از انجا پیشتر آمد

ذکر جنگیدن محمد تقی خان بهادر تبریزی کوزه کلاهی و کشته شدن در میدان مرد آزما بگردش آسمانی

محمد تقی خان بهادر روز دوم یا سوم پنجم ماه محرم شروع سنه یکهزار و یکصد و هفتاد و هفت هجری بعزم استواری پای ثبات و قرار
در رکاب گذاشته بر بادپای راهوار که چون عمر عزیزش سبک رفتار بود با جمعیتی که همراه داشت بدون استمداد و استظهار
از اغیار سوار شده رو بمیدان کارزار آورد و همراهیان خود را تسلیه و استمالت بسیار فرموده تحریص و تشجیع بر جنگ مخالفان نموده هر یکی را
بوعده فتح امیدوار ساخت و بدلجوئی چنان بنواخت که در راه او سر باختن آسان شمرده یکی بر دیگری سبقت می نمود و خان
مرقوم سرداران همراهی خود را تاکید نموده و صفوف افواج خود را منتظم و منتسق داشته پیش میرفت چون با فوج انگلیشیه
مقابل گشت و جنگ در پیوست و از طرفین توپ اندازی شروع افتاد قدم بقدم از طرفین پیش روی هم می آمدند
کسانی را که آجال شان دران روز بپایان رسیده بود هر یکی در وقت معین خود هدف گلۀ توپ و جیره هالیش گردید شربت

تا گوار مرگ می چشید تا آنکه بدل و جی محمد تقی خان آثار غلبه در لشکرش ظاهر گشته افواج انگلیشیه اندکے مغلوب گردید درین عرصه اول یک زخم گولی در پاے محمد تقی خان رسیده اسپ سواریش در میدان غلطید بر اسپ دیگر سوار شده همان قسم جرات و سبقت بر خصم می نمود و نهایت متصل بصفوف انگلیشیه گردید و صفوف آنها آهسته آهسته پس تر میرفت اما انضباط و اوامیکه در آنها مقرر است جنگ کنان می رفتند تا آنکه گولی دیگر باسپ سوارے محمد تقی خان رسیده این اسپ را هم غلطانید بر اسپ سوم سوار شد و تند تر پیش رفت درین عرصه یک گولی در پهلوے سینهٔ خان مرقوم رسیده از پشت او بدر رفت و آن دلاور بهادر دامن خود را فراهم آورده بر دوش انداخت و زخم را از نظر رفقاے خود پنهان ساخت و باز بیشتر رفت انگلیشیان در عین پس پائی فوج را در میدان ناله بطور کمین نشانیدند و محمد تقی خان بر سر نالهٔ مذکور رسیده متوجه یورش بود تا بر آنها حمله آرد چون برلب دریاچه مذکور رسید راه نیافته معبرے می جست تیر اندازان قابو یافته بهیئت مجموعے بیکبار شلک کردند درین شلک بسیارے از همراهیان محمد تقی خان رهگراے ملک عدم گردیدند و یک گولے بر پیشانی خان بے همال که ناصیهٔ اقبال عالی جاه بود رسیده در پے رفقاے خود به عالم عقبی شتافت و شکست بر بقیه افواج افتاده بادل دو نیم در کمال خوف و بیم برگشتند و انگلیشیان مظفر و منصور گردیده هم آغوش عیش و طرب گشتند شیخ هیبت الله وغیره افواج متعینه که اصلا کمک محمد تقی خان نه کرده از دور تماشائے بودند مشاهده این احوال نموده راه فرار پیمودند افواج قاهرهٔ انگلیشیه مجروحان را از میدان برداشته براے مداوا به ڈاکٹر سپردند و خود دو سه روزے توقف نموده و اصلاح لشکر و تهیه اسباب حرب و سفر نموده عازم پیشتر گردیدند سید محمد خان باستماع این خبر مضطر گشته از کمال جبن و بددلی آنکه مردم را فراهم آورده با تمامی اسباب و اثاثه و سامان سرکار عالیجاه که در انجا بود بپرداز در مسلک فرار بپاے اضطراب و اضطرار پیموده راه لشکر عالیجاه گرفت میرزا محمد ایرج خان پدر زن سراج الدوله که در مرشدآباد محروم از صحبت و عنایت عالی جاه بود باستقبال و مبارک باد میر جعفر خان شتافته و ادراک حضورش نموده حسب الامر میر جعفر خان بزودی برگشت و در مرشدآباد منادی بنام میر جعفر خان گردانید و خود فارغ البال نشسته باستمالت اکابر و اهالے بلدهٔ مذکوره پرداخت و تاریخ دوازدهم ماه محرم سنه یک هزار و یکصد و هفتاد و هفت روز یکشنبه میر جعفر خان مع افواج انگلیشیه داخل مرشدآباد گردید اندک تزلزلے در شهر روے داد و لچه هاے لشکر سهل دست بر وسے هم بعمل آوردند میر محمد جعفر خان شش روز در دولت خانه مهابت جنگ که دار الامارهٔ مرشدآباد مقرر گشته نزول نمود در روز هفتم که شنبه هیجدهم محرم سنه مذکوره بود مع افواج انگلیشیه از مرشدآباد باراده جنگ بیرون رفت

ذکر رسیدن خبر کشته شدن محمد تقی خان بهادر بعالی جاه و فرستادن افواج دیگر بجنگ و ظهور آثار ادبار میر قاسم خان

میر قاسم خان خبر کشته شدن محمد تقی خان مرحوم در نواح کٹوه و بردوان شنیده پریشان خاطر گردید و شیخ هیبت الله وغیره افواج متعینه سابق را حکم توقیف بهر سوئے نموده اسد الله خان پسر میر حسین خان را که فوجدار ترهٹ ساسے بود و ذکرش در بیان تسلط عالی جاه بر صوبهٔ عظیم آباد گذشت باشش هفت هزار سوار دیگر و مالکار و سمرو را با هفت هشت پلٹن و شانزده توپ مع اسباب آن و میر ناصر داوغیره با تمداران را علی الفور بکمک فوج مذکور فرستاده فرمان نوشت که همه بالاتفاق در میدان سوتے با افواج انگلیشیه بجنگند و شیر علی خان فوجدار پورنیه را که یکے از امرائے متوسلان فخر الدین حسین خان پسر سیف خان مرحوم دوروقت میر قاسم خان بمدارج علیا ترقے نموده بجاے صولت جنگ و سیف خان فوجدار تمام پورنیه بود نیز

تاکید نوشت که عبور گنگا نموده شریک و معین اسد الله خان وغیره افواج متعینه باشند اسد الله خان و شیر علی خان وغیره افواج
قلع سنادل نموده بشیخ هیبت الله و جماعه داران دیگر در میدان سوتے ملحق شدند

ذکر جنگیدن افواج عالی جاه در میدان سوتے با انگلیشیان و مغلوب گشتن باقتضاے گردش آسمان

روز سه شنبه بیست و یکم محرم مطابق بیست و هشتم روی داده مالکار ارسنے دسمبر دبرشا سیح صفوف آراستند و اسد الله خان دست
راست ایشان بجمعیت هشت نه هزار سوار و ده دوازده هزار پیاده بفر و شکوه تمام استاده و در جنب هر دو فوج مذکور شیر علی خان
بجمعیت دو سه هزار کس جا گرفت از ان طرف افواج انگلیشیه که ظاهرا از سه هزار کس زیاده نبوده صف آراگشته مقابل شدند
و جنگ در پیوست از طرفین گله بارے توپ بعمل آمده افواج انگلیشیه قدم بقدم پیشتر میرفت اسد الله خان که دعوی شجاعت
بسیار داشت با فوج همراهیه خود بسمت یمین حرکت نموده نصف میل یا قدرے افزود دراه پیمودند درین ضمن افواج انگلیشیه علی
برسمر و مالکار ارسنے ظاهر ساخت اسد الله خان با رفقا داعیه یورش از پهلوے فوج انگلیشیه نمود چون راهبران قرار
یافت میر بدر الدین خان یکے از رساله داران ملازم عالی جاه که متعین اسد الله خان بود با خوان و اعوان از ان جمع علیحده گردیده
علم خود کشود و با اسد الله خان گفت که من منتظر نعرهٔ شما و رفقاے شما ام هر گاه اسپان را عنان دهید انشاء الله تعالے
سبقت بر شما میگیریم باید بعد عنان دادن تا در آمدن میان فوج مقابل سکوتے بعمل نیاید تا انچه مقدر است بعد جرات عیان
رو نماید بعد قبول این امر سید مذکور گوش بر آواز استاد چون نعرهٔ الله اکبر از ان جماعه کثیر شنید و دید که فوج از جاے
خود جنبید با نود سوار که دران وقت همراه داشت بر دشمن تاخت و از دست چپ او میر ناصر دارو غه بانداران وغیره یورش
بر سمت دیگر از فوج انگلیشیه آوردند و عرصه برافواج انگلیشیه تنگ گردید تلنگه هاے مقابل میر بدر الدین خان کمتر از یک
پلٹن بود پس پاگشته در آبیکه بطرف پشت سر شان بود در آمدند و از اضطراب قریب بود که غرق شوند آب تا گلو و سینه آنها
رسید بعضے از همراهیان میر مذکور مجروح و بعضے مقتول در میدان افتاده سیزده کس همراه او بودند گولے بندوق در دست
اسپ سواریش خورده استخوانش شکست و اسپ با درش نیز بانجار رسیده غلطید و از پیش قدمان همراهان اسد الله خان
نیز بعضے در میدان کشته و بعضے نیم جان افتادند باقے مردم بمشاهده حال جریحان که چون بسمل تپان بودند جرات پیش آمدن نیافته
دور تر از میر بدر الدین استادند و میر بدر الدین سدی از خندق پر آب و گل آن که پابند کرده بودند روبرو یافته در گذشتن
از انجا نمی توانست می گفت که هر چند صدا کردم و اشارتها نمودم تا اسد الله خان مع سواران برق انداز رسیده بر سر تلنگان بیلی
پریزند فان مرقوم جرات نیافت و سرداران انگلیشیه فرصت یافته از سر نو بآرایش صفوف و بر آوردن توپ از میان ازدحام
مردم بمقابل لشکر مخالف پرداختند و بطرف دیگر میر ناصر وغیره که هجوم آورده آثار غلبه بر لشکر انگلیشیه ظاهر نموده بودند بنا بر
نرسیدن مدد از هیچ سو کارے از پیش نبرده زمانے بسیر با فوج انگلیشیه دست و گریبان مقابل هم استاده ماند افواج
انگلیشیه که روبروے آنها بودند تفنگهاے خود حسب الحکم میجر آدمس بر سینه خود گذاشته تو کهاے سنگین مثل دندانهاے
سلین برابر هم چیدند تا خصم را مجال گذشتن از ان و رسیدن در میان میسر نباید این احوال را فقیر بگوش خود از کرنل گاڈرڈ
و معتمدان طرفین شنیده جرنل گاڈرڈ که دران وقت کپتان یا لفٹنٹ بود مے گفت که در جنگ سوتے اگر
مردم عالی جاه ما را عبث عبث چند روز دران میدان مشغول تک و تاز دارند کار ما با تمام رسیده بود چون نمانے

در انتظار مدد گذشت و بیش قدمان حربه چنانکه از این قدر فاصله بدشمن توان زد نداشتند هر چند باشاره و آواز دعوت عقب ماندگان نموده استمداد از انها کردند کسی امداد و اعانت آنها نفرمود بمشاهدهٔ این احوال از نصرت مایوس در کمال افسوس بودند که درین ضمن کپتان فوج مقابل مالکار ارسنی وسمرو مخالفان خود را مغلوب دریافته دو سه کمپنی تلنگه را کمک این فوج مغلوب انگلیشیه فرستاد و فوج مغلوب هم مردم مقابل خود را جماعهٔ قلیل دیده دریافت که کسی مدد ایشان نمی کند باحیارت نموده حواس خود را درست کرده اضطرار و پریشانی به جمعیت و اطمینان مبدل ساخت سیر بدر الدین این احوال دیده مع رفقاء تسکین و وقار از عرصه کارزار گشت و میر ناصر و غیره بحالت همانجا مانده از شلک فوج انگلیشیه که بمدد فوج خود آمده بود در میدان مردان جان عزیز در باختند مالکار ارسنی وسمرو خود پیشتر روی گردان شده از شارع عام بپای فرار سلک مذلت پیموده بودند متعاقب آن هر دو اسد الله خان هم بعد اضطراب آوارهٔ دشت ادبار گردید باقی ماندگان میدان سر در پی او گذاشته دست از آبرو برداشتند و نسیم فتح و فیروزی بر پرچم علم انگلیشیه وزیده جماعهٔ مذکوره مظفر و منصور شدند و مجروحان مطروح را از میدان برداشته باستعلاج و اصلاح احوال شان پرداختند و افواج منهزمه میر قاسم خان قطع مسافت بکمال استعجال تا دریاچه اودهوا که عالی جاه برای همین قسم روزها انرا آراسته و استحکام داده بود نموده در انجا ماوی گرفتند افواج متعینه مکان مذکور مع مردم فراری میدان سوتی و تازه متعینان همه که در آنجا رسیده بودند بهمان مکان تحصن جسته مستعد مدافعه نشستند و بعالی جاه این خبر رسیده موجب مزید تشویش و اندیشهای بیش از بیش گردید

نقل عجیب متضمن حفظ قادر رقیب

کرنل گادرد بهادر که الحال جرنیل و سالار فوج متعینه نواح صوبجات دکهن و گجرات است حضور فقیر تقریر می کرد که از جملهٔ مجروحان فوج عالی جاه یکی بود که زخم شمشیر بر سر بدین نحو داشت که در وسط کاسهٔ سر شمشیری رسیده تا هر دو شقیقه برابر بریده بود دو داکتر امید شفای او نداشت بلکه در زمرهٔ مردگان می پنداشت مجروح مذکور بی هوش بود اما چون آمد و شد نفس داشت ناچار او را هم از میدان برداشته و زخم را بجبیره بسته با جریحان دیگر نگهداشت روز سوم که بملاحظه جریحان و مرهم کاری ایشان آمد دید که مجروح مسطور چاق شده حقه گلی کو چک بهر دو دست گرفته می کشد و جراحت ملتئم گردیده حاجت بمرهم ندارد اما هر دو چشم او از نور بینائی عاطل و محروم گردید بفضل الله ما یشاء و یحکم ما یرید

ذکر رسیدن خبر شکست سوئے بعالی جاه و فرستادن او متعلقان و اموال خود را به قلعهٔ رهتاس و بر آمدن او بمدافعهٔ انگلیشیه در کمال بیم و یاس

عالی جاه بمجرد استماع خبر کشته شدن محمد تقی خان بهادر مستعد گشته در فکر فرستادن اموال و متعلقان بطرف قلعهٔ رهتاس گردید و زنهای بسیار که بضابطهٔ امرای هند در خانه او جمع آمده بودند اکثری از آنها را که بار گران بر طبع حیران و قایل اطلاق بزعم او بوده اند بدر کرده فرمان داد که هر جا خواهند بروند و زن خود دختر میر جعفر خان را با جمیع نسوان پسندیده خود و اموال اندوخته بر کشتی و افیال و ارابه و شتران بار نموده بصحوب میر سلیمان خانسامان و راجه نوبت رای و بعض ملازمان معتمد دیگر بقلعهٔ رهتاس فرستاد و ازین ممر اندک انقلابی در مزاج ملازمان قابو طلب و نوکران بی ادب بهم رسید

اما بنا بر تسلط هراسیکه از میر قاسم خان در دل شان بود چندان تغیر و تبدیل در انتظام و اوضاع نسق او روی نداد چون خبر شکست یافتن فوج خود در نواح سوتی شنید زیاده تر مضطر گردیده داعیه برآمدن از قلعه مونگیر باعانت افواج متعینه دریاچه اودهوا نمود مخفی نماند که دریاچه اودهوا از جبال جنوبی راج محل حمیان یافته به گنگا پیوسته در نهایت عمق و اکثر کنارهای او صحرای خار دار است وغیر از پلی که بران دریاچه عالی جاه ساخته است راه دیگر ندارد عالی جاه در دریاچه مذکور را چند قدم عقب گذاشته بیشتر ازان خندقی عمیق کنده و سدی بران در نهایت متانت بسته بکوهستان متصل گردانیده ماورا خندق مذکور جهیلی عظیم عمیق از دامن کوهستان تا نزدیک دریای گنگاست و بران خندق هم پلی خام بسته و در سد راهی پر پیچ و خم بطور قلعه گذاشته عبور و مرور اختصاص بهمان یک راه دارد غیر ازین راهی این طرف گنگا برای راج محل نیست مگر کسی از گنگا برگشته عبور نماید این نیز در صورت مزاحمت افواج متعذر است بنا برین جای مذکور را که اصعب طرق فی الحقیقت است عالی جاه استحکام داده در مزاحمت و مدافعهٔ انگلیشیه اسلم شقوق میدانست و افواج متعینه را مزید تاکید در حراست مکان مذکور نموده به پشت گرمی آنها بشارت برآمدن خود عنقریب از قلعهٔ مونگیر نگاشت و تاریخ سفر مقرر نموده و تهیهٔ نهضت درست دیده پیش خیمه را بیرون فرستاد و باحضار و جمعیت عساکر فرمان داد

ذکر برآمدن میر قاسم خان باعانت افواج متعینه اودهوا و کشتن بسیاری از مقیدان بیچاره و رسیدن تا ناله چنپانگر ناکام و آواره

چون عالی جاه از کارسازیها انفراغ یافت بتاریخ بست و چهارم محرم الحرام سنه یکهزار و یکصد و هفتاد و هفت هجری نبوی از قلعهٔ مونگیر وقت شب که ساعت مختارش بود برآمده داخل خیام گردید و چون سفاکی در مزاج او رسوخ یافته و دلالت گرگین خان این شیوه را می افزود در بیع الاول که اختلالی در ارکان دولت عالی جاه بهم رسید از طرف مقیدان اندیشه ها پیدا کرده خواهان قتل آن بیچارگان گردید هر چند تفصیل اسمای گرفتاران معلوم نیست اما باجمال اینقدر رسیده ام که جماعهٔ کثیری بوده اند از جمله عقلای آنها راجه رام نراین ناظم عظیم آباد و راجه راج بلبهه دیوان شهامت جنگ که بعد انتقال آن مرحوم بدیوانی میرن اختصاص یافت و پس ازان در عهد عالی جاه نیز در اوائل مورد مراحم و نائب نظامت عظیم آباد بود مع خیل پسرش و رای رایان امید رام مع پسر و راجه فتح سنگه و راجه بنیاد سنگه زمینداران گکاری و شیخ عبد الله که در پورنیه مقید بود و اکثری از جماعهٔ زمینداران و دیگر نام آوران که در زمرهٔ امرا بوده اند همه را روانهٔ صحرای عدم گردانید رام نراین را شنیده ام که سبوی پر از ریگ در گلو بسته غرق گردانید و شاید دیگران را هم بهمین روش از دنیا گذرانید و جماعهٔ انگلیشیان بیچاره را در کمال احتیاط مقید نگهداشت هر چند گرگین خان در قتل اینها هم استعجال می نمود لیکن عالیجاه بزعم خود مصلحتی در وجود آنها دانسته بخشش را درین خصوص نمی شنود و سپاه هند بضابطه پوچی که دارند دران وقت اندک سرتابی و اظهار تمرد و آغاز نهادند تنگ ظرفیهای خود ظاهر می نمودند و عالی جاه مدارا و مماسات میگذرانید تا آنکه آهسته مع فوج بدحاله چنپانگر رسیده مقامات نمود و افواج سابقه و لاحقه بر مورچال اودهوا قائم گشته سد راه عبور انگلیشیان گردید درین ضمن که جنگ انگلیشیه با محمد تقی خان اتفاق افتاد عالیجاه جد پای رفقای جلادت پیشه بود آرزو نمود که کامگار خان سین هم بنا قتش در آید علی ابراهیم خان بهار را واسطهٔ این امر گردانید خان مرقوم بذل جهد خود نموده او را احضار فرمود چون آمد وجه لائق برای او مقرر نموده در سفر ناله چنپانگر همراه گرفت ایامی چند که دران مکان گذشت کامگار خان را گرگین خان

تکلیف رفتن بنگاله او دهوا که سورچال بود نمود کامگار خان در جواب گفت که فوج حاضر اینجا زیاده از احتیاج و اکثرے از انها در جاهاے خود دور از سورچال معطل و بیکار نشسته اند من اگر بروم از انجمله خواهم بود بهتر آنکه رئیسی سطاع برای آن لشکر متعین شود تا حاضران اطاعت او نموده بکار سرکار مستعد و جان فشان باشند درین باب سخن بطول کشیده کامگار خان رنجیده و گفت شما جنگ را چه مے دانید و کجا جنگیده اید انچه من میگویم مناسب و صلاح حال است گرگین خان آزرده گشته شکایت نزد عالے جاه برد و گفت کامگار خان باشعار علے ابراهیم خان بجنگ او دهوا نمی رود عالے جاه به تعلیم گرگین خان با علی ابراهیم خان درین خصوص کنایه سخنان چند گفت خلاصه اش آنکه کامگار خان بانتظار تصفیه نامرضیه بجنگ نمی رود و اراده اش آنکه اگر نوع دیگر شود قابو یافته لشکر را غارت کند گرگین خان مے گوید که شاید انتظار امر شما دارد علی ابراهیم خان عرض نمود که چاره اش آسان است بنده را در حضور نظر بند فرموده کامگار خان را هر چه منظور باشد مامور فرمایند عالے جاه عذر خواهے نمود علی ابراهیم خان سؤال و جوابیکه با گرگین خان و کامگار خان گذشته بود بحضور عالی جاه مفصل ظاهر نمود عالے جاه هم رفتن رئیس سطاع براے لشکر او دهوا پسندید و گفت چنین کسے کیست علی ابراهیم خان عرض نمود که غیر گرگین خان دیگرے را این مرتبه جناب عالے نداده اند اما اغلب که او نزد عالے جاه گفت چه معنے دارد علی ابراهیم خان عرض نمود کار ریست تجربه نزدیک امتحان شود عالی جاه که تکلیف رفتن بگرگین خان نمود جواب داد که احوال او دهوا انچه ارشاد مے شود واقعیست و مراهم خبر رسیده لیکن من پاے خود را بپای عالی بسته ام و درین دارو گیر جناب عالے را تنها گذاشتن نمی توانم بهر صورت گرگین خان نرفت و کامگار خان را علی ابراهیم خان براے رفع بدنامے خود راضے برفتن بیرببوم براے تهیج فساد نمود تا رفته دران نواح آشوبے و شورشے افگند و افواج انگلیشیه را پریشان خاطر کرده در تذبذب اندازد چون قدریا و رنبود قبل از ورود او تصفیه او دهوا انجام یافت و از شدت برسات و طغیان آبها که در بنگاله با فراطے باشد راه تنگ و تا رسد و گردیده فرصت چپاولے نیافت و بعد شکست او دهوا کامگار خان برگشته بجاے خود رفت و بلشکر عالے جاه پیوستن نتوانست و همدرین آوان که میر قاسم خان بر دریا چه چنپا نگر مقامات داشت میرزا نجف خان که از اقرباے میرزا محسن برادر صفدر جنگ و از اولاد نجف خان صدر الصدور ایران و بالفعل سپه سالار سلطان هند و امیر الامراست از دست نفاق شجاع الدوله خلف صفدر جنگ بجان آمده تنها با معدودے از رفقا از ممالک محروسه اش برآمده بخدمت عالی جاه رسید او ورودش را مغتنم شمرده رفیق خود و بحسب خواهش او بمدد کمک مستحفظان سورچال او دهوا مامور ساخت

ذکر بدر رفتن میر روح الدین حسین خان بهادر سپهدار جنگ از لشکر عالے جاه بلے اذن و اطلاع بطرف پورنیه و مسخر نمودن قلعه مذکوره تا ئید آله

همدرین حیص و بیص میر روح الدین حسین خان بهادر سپهدار جنگ خلف سیف خان بن امیر خان صوبه دار کابل که همراه میر قاسم خان در مونگیر بسر رسانیده وجه لائق مشاهره نمی یافت گاهے قلیل وجه میر قاسم خان براے او مے فرستاد و بعسرت اوقات گذرانیده بفروختن اسبابے که میداشت معاش مے نمود انتها از فرصت نموده کشتی مختصر بهم رسانیده و ملازمانش را باتمام راضے ساخته ورود ایاسے سواحل گنگا بنام رفاقت عالے جاه و عدم اسباب سفر

نشکے مخفے میگذرانید و پایان کار میر قاسم خان سید ید ناگهان بے خبر از جمیع دوستان بطرف پورنیه پنهان رفته در سیاهے شب
بخانهٔ محمدے بیگ پیرزاده که پدر خود فرود آمد او بر جان خود و سپهدار جنگ از سیاست عالی جاه ترسیده ماندن را
در خانهٔ خود ملکه در پورنیه صلاح ندید و گفت زود باید برگشت سپهدار جنگ بر همان کشتی سوار گشته در دریاچه کوسے قدیم
که چار پنج کروه دور از آبادی پورنیه و محل اجتماع دریاچهٔ مذکور با نهر سونرا که زیر آبادی مذکور مے گذرد بود در کنجے از دریاچهٔ مذکور
مخفی با دو سه خدمتگار به تبدیل نام پنج شش روز گذرانید و بعض هرکاره ها را مقرر ساخت که خبر جنگ نهر اودهوا قبل از انتشار
باو رسانند چون انگلیشیان بر مستحفظان اودهوا غالب آمدند و شکست بر نوکران عالیجاه افتاد اول خبر بمیر روح الدین حسین
خان رسید و شیر علی خان فوجدار پورنیه متعین افواج مستحفظه اودهوا و مکان مذکور از فوج خالی بود و دو برادر او
اسعد و دیگر در دار الحکومة مثل رخ و لقت افتاده بودند و زر خطیرے قریب بدو لکه روپیه برکشتیها بار شده بنابر
ارسال خرج لشکر متصل بکشتی سپهدار جنگ توقف داشت و پیادهٔ چند نگهبان آن بوده اند سپهدار جنگ خبر شکست
اودهوا الصبحت دریافته سر شب باز بخانهٔ پیرزادهٔ مذکور در آمد چون پدرش مدت سے سال حاکم آنجا و در عهد صولت
جنگ مرحوم نیز داماد او و بهر صورت مخدوم زاده مردم آن مکان و از خاندان عمده و هزاران کس نوکر پدرش
و ممنون احسان این عزیز بوده اند اکثر دوستان مخلص خود را که اعتماد بر آنها داشت مخفی طلبیده بهر یکے گفت
که هر کس با شما آشنا و صاحب جرأت و اهل یراق باشد امشب همه را نزد من باید آورد که صبح انشاء الله تعالی بر مسند
ایالت اینجا جلوس مے نمایم دوستان مخلص چار سو دویده و اصدقاے معتمد خود را فراهم نموده حاضر آوردند تا صبح جمعیت
صد کس کسرے کم و بیش بسر او جمع آمد اول وقت نماز گوردیال سنگه را که نمک پروردهٔ خاندان او و در آن وقت
متصدے کار گذار پورنیه بود طلبید او در غفلت حاضر شد بجبر و حضور او را در قابوے خود آورده سپرد معتمدان
نمود و خود بر اشهب اقبال سوار گشته بے خبر بر دار الامارة ریخت و نائب شیر علی خان را که او و منیب او هر دو نمک پروردهٔ
پدرش بودند طوعاً و کرهاً ملازمان رکاب سپهدار جنگ گرفته در حضور آوردند و او غیر از اطاعت و گذرانیدن نذر چاره اے
آداب مبارکباد چاره ندید سپهدار جنگ در دار الامارة بر مسند فرمان روائی جلوس فرموده حکم بنواختن نقارهٔ شادیانه نمود
حسب الامر عمل آمده احباد و نوکران قدیم خاندانش مع سوالی و اهالی حاضر آمده نذر مبارکباد گذرانیدند همان وقت
مردم معتمد فرستاده کشتیهاے خزانه را که بجاے خود گذاشته آمده بود کشیده طلبید و هرکارهٔ و معتمدے را معین ساخته
عرضے و خطوط مبارکباد بمیر جعفر خان و انگلیشیان نوشته فرستاد چون میر جعفر خان را هنوز جنگ بعالی جاه باقی بود این امر
را غنیمت شمرده سند خدمت پورنیه با رقائم الطاف و مواعید اعطاف بنام او نوشته فرستاد سپهدار جنگ بنصرت
بخت بیدار بر مسند فرمان روائی پورنیه اتکا نموده حکم امنے و مهربانے بر اعالے و ادانے آغاز نهاد و حکومت آنجا برا ے
او مقرر گشته تا اواسط عهد نیابت نظامت مظفر جنگ بحال و برقرار ماند

ذکر جنگ اودهوا و ظفر یافتن جماعهٔ انگلیشیان بر افواج میر قاسم خان

افواج میر قاسم خان بر دریاچهٔ اودهوا و سورجال آن نظر بمتانتش فارغ البال بمدافعهٔ افواج انگلیشیه نشست و هجوم توپخانه
و برق اندازان از حد گذشت اسد الله خان با فوج خود و سمرو و مالکار ارمنے و اریطون با توپها و بندوقهاے چقماقے

ومحمد تقی خان خلف اکبر علی خان مینک باشے و عالم خان و جعفر خان و شیخ ہیبت اللہ و میر ہمت علی بخشے و بعضے افواج مع رسالہ و اتباع خود در محافظت سد مذکور مے پرداختند اما عبور مخالف از انجا مستبعد شمرده اوقات را خصوصا در شب بغفلت می گذرانیدند و اکثرے کہ نام سردارے و اندک مایہ زری بہم رسانیده بودند بشرب خمر و تماشاے رقص و خوابیدن با فواحش مشغول بوده اند درین عرصہ میرزا نجف خان کہ وارد گردید بعضے مردم از رفقاے میر مہدے خان برادر اسد اللہ خان و بعضے از ہمراہیان خود و ملازمان عالی جاه چیده بہمراہی خود گرفت و بر سورجال او دہوا رفتہ از کوہستانیان آنجا بلدے بہم رسانیده راہی پایاب از جیل کہ سد یورش انگلیشیہ بود دیده اکود و ہنگام شب وقت سحر از ان راه بیرون رفتہ در غفلت بر لشکر انگلیشیہ جائیکہ خیمہ گاه میر جعفر خان بود تاخت و تزلزلے دران معسکر انداخت و میر جعفر خان مضطرب الاحوال بر کشتی سوار شده قاصد کشادن کشتیہای خود گردید بعضے از افواج انگلیشی رسیده تبدارکش پرداخت و میرزا نجف خان دست بردی نموده بجاے خود برگشت ازین قسم تگ و تازکہ بکار بعمل آمد انگلیشیان در تفحص راه افتادند کہ از کجا این مردم برمے آیند ظاہرا سولداے از انگلیشیان مدتے قبل ازین ہنگامہ از جماعۂ خود گریختہ در سلک ملازمان عالی جاه بود و موافق ضابطۂ مستمره ہرگاه او بدست آن جماعہ می افتاد کشتہ می شد ازین راه کہ میرزا نجف خان بیرون میرفت آگہی یافت و شبی بنا بر احتیاط از ان راه خود در رفتہ نشانی جا بجا گذاشت و خود بر کنار جیل رسیده بزبان انگلیشی فریاد بر آورد کہ من فلان کسم اگر از جرم من گذشتہ از قتل امان دہید راہبری نموده شما را بالاے سورجال می رسانم بعضے از سرداران آواز را شناختہ عہود و پیمان امان را موکد با یمان غلاظ و شداد نمودند و او آمده ملاقات کرد بعد و کمیسی شبی مقرر گشت کہ او آمده ہمراه ببرد تا آن عرصہ زینہ ہا ساختہ و اسباب یورش آنچہ باید آماده نموده انتظار آمدنش کشیدند او ثلثے از شب گذشتہ رسید و پلٹن گرانڈیل کہ کرنل گاڈرڈ دران وقت لفٹنٹ آن پلٹن بود باین کار مامور گردید و علامت عروج بران سورجال باہمدیگر چنین مقرر گشت کہ ہرگاه پلٹن مذکور را عروج میسر آید شعل مہتابے روشن نماید پلٹن گرانڈیل توسدان و بندوق را بر سر گرفتہ چون نصف شب گذشت بدلالت انگلیش معلوم از راه جیل کہ اغلب کم از یک میل نخواہد بود دران شب تار در عین آب کہ جائے تا بسینہ و جائے تا کمر بود دطے نموده در دامن سورجال مذکور رسید مستحفظان آنجا اکثر بنا بر استبعاد عبود مردم ازان آب در خواب غفلت بوده اند پردلان انگلیشی زینہا گذاشتہ بالا بر آمدند نفیرے نوازی بیدار گشتہ خواست نفسے کشد یا دمے در نفیرے خود دمد بالا بر آمدگان بزخم سنگین تبدوق کہ بطور سنان میباشد کارش تمام ساختند و جماعتے معتد بہ چون بالا بر آمد صفوف آراستہ شعل موعود برافروختند افواج و رؤساے انگلیشے محاذی پل و دروازه کہ مستعد و منتظر بوده اند بمجرد مشاہده شعلۂ مشعل ہجوم آورده بافروختن آتش حرب و قتال و قنبار اندازے و گولہ انگنی توپ اشتغال و ازدحام نمودند و پلٹن مذکور فراہم آمده مستحفظان غفلت شعار خواب آلوده را زیر شلک آتش بار گرفت در اول شلک جماعتے کثیر مع محمد تقی خان مینگباشے مجروح و برخے از انہا مقتول شدند و میر ہمت علی غازی پورے کہ بخشے بعض افواج بود نیز مقتول گردید و ہر کہ از خواب غفلت جست غیر از فرار در بارۂ خود چاره ندید چون احوال لقیۃ السیف تا بانجا رسید فوج انگلیشے کہ روبروی دروازه بود نیز در آمده رستخیز عظیم در فراریان افگند و مردم مضطرب خود را در دریاچۂ مذکور افگنده بعضے بساحل نجات رسیدند و برخے غریق گرداب ممات گردیدند سرداران انگلیشیہ بمشاہده سراسیمگی مردم سورجال خوشحال گشتہ یک پہرۂ خود را کہ عبارت از شش ہفت نفرند بر پل پختہ دریاچۂ مذکور استاده کردند مثل سمرو و مارکار و غیره کہ پیشتر بدر رفتہ بودند محفوظ ماندند باقی ماندگان کہ خلق بیحساب بود ہر کہ مے آمد بحکم سترے کہ عبارت از تلنگہ مامور بجراست است اسپ و یراق و اسباب خود را گذاشتہ در نہایت مذلت

وخواری عریان از عزت جانے بدر برد میرزا نجف خان با معدودے از رفقاے خود راہ کوہستان گرفت و اسد اللہ خان
پیادہ پا دو میل راہ پیمودہ اسپے برائے سوارے یافت پیش قدمان عرصۂ فرار با اسباب و امتیاز قطع طریق نمودند و پس ماندگان
کسے کہ حیاتش باقی بود بہ بدلت تمام ازان جارہائے یافتہ باخوان و احباب خود بلشکر عالی جاہ پیوست شب دوشنبہ بست و ششم صفر
سنہ یکہزار و یک صد و ہفتاد و ہفت ہجری نبوی صلے اللہ علیہ وسلم یورشش مذکور بعمل آمد و چار گھڑی روز مذکور برآمدہ شکست
فوج میر قاسم خان بانجام رسید و افواج انگلیشیہ ظفر یافتہ قائم مقام گردید روز دوم یا سوم خبر این شکست کہ کمر میر قاسم خان شکست
بعالی جاہ رسیدہ وسیلہ پریشانے خاطر او گردید تمام روز بناچارے گذرانیدہ چون شب درآمد بصلاح گرگین خان مراجعت بر
محاربہ ترجیح یافت و عالی جاہ ساعتے از شب باقیماندہ بے آنکہ روی کسے ببیند سوار شدہ بمونگیر معاودت نمود لشکریان ناچار در پے
آقاے خود رہ سپر گردیدہ بمونگیر رسیدند عالی جاہ در قصبۂ مذکورہ دو سہ روز توقف نمودہ اسباب قلیل کہ در قلعہ بود بر داشت
و موجودات سپاہ بنا بر اظہار اقتدار خود و استکشاف مزاج ملازمان در باب اطاعت و عدم انقیاد دیدہ ازان جمعی جمعیت حاصل نمود
دران وقت علی ابراہیم خان بہادر التماس کرد کہ بیشتر در باب رہا کردن سرداران انگلیشی معروض شدہ پذیرائی نیافت الحال ہم اگر
واگذارند کمال نیکنامی است و اگر منظور نباشد مردان را نگہداشتہ بعضے از نسوان کہ ازان جماعہ گرفتارند بسوارے بجرہ با احترام پیش
میجر آدمس باید فرستاد بر آشفتہ گفت بگرگین خان باید گفت چون باو گفتند رنجید و گفت این وقت آشتی کجاست و التفاتے
باین امر کہ نہایت مناسب بود ننمود و عرب علی خان نام عربے را کہ از نواح بغداد و نہایت نامرد پر از حماقت و لدا دو از رفقاے
گرگین خان و متوسلان او بود بقلعہ دارے مونگیر با دو پلٹن معین نمودہ بطرف عظیم آباد نہضت نمود و مسٹر السن و مسٹر جےو
مسٹر لشنگٹن وغیرہ انگلیشیان را ہمراہ مقید داشت صعوبت عبور راہ خصوص تا نالۂ رہوا بیانے نیست کہ در گل و لاچیپان گرفتند
و اکثر مردم باندیشۂ عبور از پل رہوا کہ از کشتی درست نمودہ بودند و مرور راہ کہ از طغیان آب گرداب ہلاکت اکثر حیوانات بود
ارادۂ پیش روی نمودند بندہ و یوسف علی خان مرحوم خلف غلام علی خان مغفور و میر شعار رسے و میرزا باقر و میرزا عبد اللہ خلاف
آقا میرزاے سرور باتفاق سبقت نمودہ از پل رہوا گذشتیم و یک روز در انجا توقف نمودہ شب دوم کہ تاریخ آن بالفعل
در خاطر نماندہ سانحۂ عظیمی و انقلاب جسیمی رو یداو سانحۂ مذکورہ کشتہ شدن گرگین خان بود کہ ناگہان روی نمود و آن اجل
گرفتہ بمکافات بد باطنی خود گرفتار آمدہ جان بے بقا را زود پدرود ساخت

گرفتار آمدن گرگین خان بچنگال گرگ اجل و کشتہ شدن او بتقدیر خداے عزوجل و کشتن میر قاسم خان جگت سیٹھ و برادرش را از راہ عناد و مقتول شدن انگلیشیا مقید در عظیم آباد

گرگین خان کہ کینۂ عالمی در دل داشت و خود را بتقلید از جماعۂ انگلیشیان مے پنداشت در نسق ملازمان تتبع انگلیشیان نمودہ
میخواست کہ در اضطراب و اطمینان یکسان با رفقاے خود برعب و سطوت بسر برد و نمیدانست جماعۂ انگلیشیہ بچندین حیات
برایں تسلط و نسق بر ملازمان قدرت یافتہ اند و ضوابط موضوعۂ آنرا اکنون در طبائع آن قوم بمنزلہ طبیعات گردیدہ مصرع
از مقلد تا محقق فرقہاست ÷ بیچارۂ ارمنے کہ ایا عن جد بہ تجارت گذرانده و بنا بر دو روزہ دولت و قدرت بر غیر قوم خود کہ معتاد
بآن آداب نباشد چگونہ مے تواند کہ نسق انگلیشی تن تنہا جارے نماید بیت کلاغے تگ کبک را گوش کرد ÷ تگ خویشتن
ہم فراموش کرد القصہ عالی جاہ دو سہ کردہ از رہوا رسیدہ منزل نمود گرگین خان بعادت معہودہ پس تر از جمیع لشکر

فرود آمده در پال خیمهٔ خود بود ناگهان دو سه طرق سوار که ساخته و آراسته او بوده اند حاضر آمده در تنخواه خود چیزے درخواستند
او جواب تند و تلخ داد آنها انقلاب احوال را دیده در تقاضا شدت و گفتگو بحدت نمودند گرگین خان تصور ایام سابق نموده گفت کسے
هست که اینها را در بهره نگهدارد و آنها فرصت غنیمت دیده تا خود بدام افتند شمشیرها کشیده لیسه چار زخم پے در پے گرگین خان را از پا ی
در آوردند و بعجالة براسپان خود سوار گشته راه صحرا گرفتند خبر کشته شدن او شهرت گرفت مالکار سنے سواران مذکور را از صد بندوق و اسلحه
دیگر دور تر دیده دو سه توپے که پر از چهره بود بطرف آنها سر داد صدائے توپها که بگوش مردم اردوی عالی جاه رسید وصول ورود
انگلیشیان را تا گرگین خان قیاس نموده آواز توپها را محمول بر جنگ کردند عالی جاه نیز همین خیال کرده بر فیل سوار شده راه
میدان گرفت و شور یوم النشور در لشکر گرگین خان بهم رسیده سرایت بمعسکر عالی جاه نمود مردم لشکر عالی جاه خصوص متصدیان
و بازاریان بهم بر آمده بے آنکه حقیقت حال انکشاف یابد راه فرار اختیار نموده ارادهٔ عبور از پل رهوا نمودند و سر در پے هم گذاشته
ملازمان و بازاریان بے اختیار شروع بآمدن نمودند جماعهٔ کثیرے که پیشتر آمده با ما شریک مخیم و منزل بودند احوال واردان دیده
مضطرب گردیدند درین ضمن شام شد و بلوای عام فراریان رو بازدحام آورد و عمده ها مشاعل برافروخته مے آمدند رفقای مخصوص
یوسف علی خان و میرزا باقر مرحوم را هراس ستوه گشته در تفحص احوال ساعی شدند و مردم را فرستاده از گریختگان پرسیدند هر یکے
همین جواب مے داد که سخن گفتنے نیست استماع این خبر اضطرار را افزود چون امد سے خبر از جائے نداشت و بنا بر خوف
عالیجاه نمی توانست که قیاس خود در اظهار سازد سمان یک سخن که قابل گفتن نیست می گفت و علی الاتصال در ازدحام و کثرت موم
می افزود و پل مذکور نمونه صراط آخرت شده عبور و مرور متعذر گشته بود از تصادم کشتیهای پل که هنگام عبور ارابه و افیال بهدگر
میخورد صدائے مثل آواز توپ که از دور آید بگوش مردم میرسید و یقین مے شد که جنگ توپ درمیان است و ظن غالب هاآنکه
انگلیشیه رسیده چون دریاچه درمیان است جنگ توپ شروع گردیده تا آنکه رای یوسف علی خان هم برین قرار یافت که اسباب
بار کرده مستعد باید ماند یا بطرفے باید راند فقیر و میر شطارے مانع گردید چون قریب به نصف شب گذشت و آشوب اندکے
فرو نشست فقیر یکے از معتمدان را فرستاده باو فهمانید که بر سر پل استاده استفسار کند و هر گاه از وجوه و معارف لشکر کسے عبور کند اندک
عرصه را باو مشایعت کرده از و باید پرسید که ماجرا چیست فرستاده حسب الاشعار بعمل آورد پالکے مخفوف مع دو سه سوار چون از پل فرود آمد
چند قدم همراه او رفته از سوارے پرسید او احوال را نقل نموده گفت برین پالکے لاش گرگین خان است برای دفن حسب الامر
عالیجاه مے بریم بعد استماع این خبر اطمینان میسر آمده فارغ البال نشستیم صبح عالی جاه هم رسید و همانجا منزل گزیده روز دیگر
عازم پیشتر گردید و در منزل قصبهٔ باڑه جگت سیٹھ و مهاراجه سروپ چند را به تیغ بیدریغ گذرانید و متصل بعظیم آباد رسیده باغ
جعفر خان را منزل ساخت و دران عرصه در استحکام قلعهٔ عظیم آباد کوشیده محمد امین خان و افواج دیگر را بجراست گذاشت چون
روزے چند بران گذشت و خبر متصرف شدن جماعهٔ انگلیشیه قلعهٔ مونگیر را شنید از شدت غیظ و کینه سمرو را بقتل انگلیشیان مقید
فرمان داد و آن سنگین دل با وجود اشتراک مذهب که در سلک زمرهٔ یکے از فرق مختلفهٔ عیسویان منسلک بود بلا اکراه قبول نموده
در اواخر ماه ربیع الاول یا اوائل ربیع الثانی سنه یکهزار و یکصد و هفتاد و هفت هجرے شبے در خانهٔ حاجی احمد برادر مهابت
جنگ که انگلیشیان همانجا مقید بوده اند و الحال خانهٔ مذکور محل قبور جماعهٔ مذکوره در عظیم آباد گردیده جائے معروفے شده است در آمد
و بیچارگان بے اسلحه و یراق را بضرب بندوق بخاک هلاکت افگند شنیده شده که در چنین وقت عجز و اضطرار اکثرے از ان
جماعه دل از دست نداده بپاے استقلال مقابل قاتلان استاده بشیشه هاے شراب و سنگ خشت آنچه دست داد

جنگیده ره سپر صحرای عدم گردیدند و نیز دو سه روز قبل ازین ظاهر بوساطت برخی از مخصوصان خواهان بند و قبای چقماقی و توشدان آن برابر با عدو خود بودند میسر نشده گفتند که اگر بدست آید از میان ستحفظان جنگیده برمی آییم و اگر بر آمدن میسر نیاید آبرو کشته می شویم و جماعهٔ کثیری را می کشیم از ان همه کس غیر از ڈاکٹر فلرٹن که بعلت معالجات مردم با اکثر عمدگان و ارکان دولت سالی جاه آشنا و با عالی جاه هم از جملهٔ اصدقا بود دیگری زنده نماند بنده صبح آن شب که انگلیشیان مقتول گشته بودند بدربار رفت اما از قتل آن جماعه و محفوظ ماندن ڈاکٹر اطلاعی نداشتم بعد سلام ساعتی نشسته برخاستم عالی جاه گفت باشید آشنای شما می آید بنده چون بیخبر بود متحیر شدم که آشنا کیست و از کجا می آید بعد از ان گفت که خوب بالفعل بروید خواهم طلبید بنده که از خوف جان خود مجاورت علی ابراهیم خان بهادر اختیار نموده متصل بخیمهٔ ایشان خیمه میداشت کمر بسته منتظر طلب نشسته بعد اندک زمانی چوبدار آمده گفت که می طلبند رفتم باندک فاصله ڈاکٹر را آوردند لباس هندی در بر داشت بعالی جاه سوا فوق مناطهٔ این ممالک چند روپیه نذر آورد عالی جاه گرفت و گفت میان ما و شما این عمل نبود و معانقه نموده گفت نزد آشنای خود بنشینید در پهلوی فقیر نشست عالی جاه گفت که با یاران دزدی و با دوستان دغابازی چه معنی دارد شما افواج انگلیشیه را بیاران در خانهٔ خود داشته وقت کار برای جنگ ما بر آوردید ڈاکٹر در کمال دلاوری جواب داد که من از مردن نمی ترسم اینهمه انگلیشیان را کشته آید مرا هم بکشید اما اتهام دغا بر خود روا ندارم من این کار نکرده ام اگر ثابت شود الحال هم راضی ام که بکشتن من فرمان دهید عقیدتمند خان برادر امیر خان عمدة الملک زنده و آن وقت حضور عالی جاه نشسته بود و خانه اش دیوار بدیوار خانهٔ ڈاکٹر بود گفت ایشان همسایهٔ من اند از ایشان بپرسید و از هر که خواهید تحقیق نمائید چون این سخن بی اصل محض بود خان مرقوم گواهی عدم تقصیر او درین خصوص داد بعد از ان مهربانی آغاز نهاده گفت اگر خواهید بکلکته بروید و الا پیش من باشید ڈاکٹر از هوشیاری رفتن کلکته را انکار کرد عالی جاه میخواست که شاید برفتن او نزد شمس الدوله صلحی میسر آید فقیر را گفت که ایشان را در تنهائی باید فهمانید بنده ترسید که مبادا در تنهائی متهم بامری غیر مرضی او گردم اما ناچار حسب الاشعار در سایهٔ سراپرده ڈاکٹر را تنها برده آنچه مرضی او بود گفتم سر باز زد و گفت با قتل مسٹر امیٹ امکان مصالحه نیست علاوه دی شب جماعه دیگر نیز مقتول شدند بنده آمده با عالی جاه ظاهر ساخت عالی جاه خلوت نموده ڈاکٹر را نزد خود خواند و مراد علی ابراهیم خان بهادر را شریک مشوره گردانید ڈاکٹر گفت که این امر امکان ندارد اول خود خوفی که در عین راهست مرا نمیگذارد که پیشتر روم و اگر پیشتر هم رفتم قتل مسٹر امیٹ در نهایت بی جرمی اقبح اعمال است که از شما سر زده با این عمل مصالحه از جملهٔ ممتنعات است عالی جاه ازین امر یاس کلی بهم رسانیده ساکت گشت و گفت هرگاه رفتن نمی توانید هر جا بهتر دانید باشید او خود را تابع رضای عالی جاه نموده گفت هر جا شما را خوش آید بنده همانجا خوش است خلاصه نبلی بودنش در شهر گذاشته بعلی ابراهیم خان امر شد که مکانی تجویز نموده در انجا گذارند و چند کس معتمد برگمارند تا آمد و شد مردم نزد او و آمد و شد مردم او نزد دیگران نباشد و حاضر ضامنی از ڈاکٹر باید گرفت علی ابراهیم خان ابلاغ امر عالی جاه بڈاکٹر نموده ضامن طلبید ڈاکٹر میر زاهمت علی را ضامن مقرر کرده ضامنی او نویسانیده داد خان مرقوم مکانی متعین فرموده فرود آورده و چند نفر معتمد متعین نمود که بر در مجاور باشند و بعد داخل شدن ضامنی میر زاهمت علی در سرکار علی ابراهیم خان از عالی جاه اذن گرفته مردم خود را از در سرای ڈاکٹر برخیزانید و ڈاکٹر مطلق العنان ماند عالی جاه باستماع خبر مفتوح شدن قلعهٔ مونگیر طرف باغ جعفر خان گذاشته بطرف غربی عظیم آباد متصل بقصبهٔ پهلواری معسکر نمود و صورت فتح قلعهٔ مونگیر بدین وجه است که جماعهٔ انگلیشیه در انجا رسیده بقلعه گیری پرداختند عرب علیخان

از شدت نامردی در دو روز ترسیده راغب وطامع گردید که اگر چیزی بدست آید قلعه را بدست انگلیشیه سپارد و همراهیان تعیین
را بدین امر با خود همداستان ساخت این خبر بانگلیشیان رسید چون باخراج عالی جاه مستعجل بودند اندک سلفی را سهل شمرده عرب علی
خان را پیغام دادند او قبول نموده قلعه را بدست انگلیشیان سپرد و آنها قلعه دار خود گذاشته از آنجا بعزم تسخیر عظیم آباد نهضت نمودند چون
متصل رسیدند عالی جاه در پهلواری اقامت را از حزم دور دانسته قصبهٔ بکرم که یازده کروهی شهر سرائی بود معروف بمهوریان
شده الحال بسعی مهاراجه کلیان سنگه پسر مهاراجه شتاب رای باز صورت آبادی گرفته منزل نمود و همیشه از راه دروازهٔ
مغربیه که شارع شش باختیار ملازمان او دجلهٔ بد از آب و عبور خصم از بیرون شهر متعذر بود خبر شهر می گرفت و افواج و اسباب
باعانت حارسان قلعهٔ عظیم آباد می فرستاد و هم درینولا احمد خان قریشی را که از عهد عزل رام ناراین مورد عتاب بود مشمول
عواطف فرموده ملازم ساخت و جاگیرهای او را واگذاشت و چیزی هم از نقود بطور مساعده داد و میر ابو خلف میر قدرت الله
بن شاه شکر الله قادری که از عجز بروزگار و بنابر اختصاصش با میر جعفر خان از نظر افتاده عالی جاه بود بتقریبی سرفرازی
یافته بخواست جای گرگین خان گیرد و بعشری از معشار مرتبه اش رسیده مشیر تدابیر حروب و نظم دولت منزل عالی جاه
گردیده و اغلب اوقات بترتیب افواج و تشیید قلعهٔ اشتغال نموده حسب الامر بقلعهٔ عظیم آباد میرفت و ملازمان عالی جاه
اقرب او دریافته با او در اکثر امور مباشرت می نمودند شاید فرصت دیده و قابو یافته با عالی جاه گفت که ڈاکٹر را
در حوالات مردم علی ابراهیم خان بهادر گذاشتن مقرون بصلاح نیست و عالی جاه خود هیچ لای قابل پذیرائی صور
وهمیه بود اندیشه بهم رسانیده علی ابراهیم خان را گفت که ڈاکٹر الحال در حوالات دیگران باشد خان موصوف معروض داشت
که جناب عالی را در خاطر نمانده روزی که ڈاکٹر در سرکار مناسبی داخل کرد همان روز حکم برخیزانیدن مردم متعین شد بنده
حسب الامر چند نفر پیاده ملازم خود را همان وقت بازپس طلبید الحال هر چه مرکوز خاطر مبارک باشد اصلح خواهد بود و ڈاکٹر را از
صورت حال اطلاع داده مردم خود را که حسب الالتماس ڈاکٹر دو سه کس بر در او گذاشته بود نزد خود طلبید ڈاکٹر از خبر تبدیل
مستحفظان بدگمان گردیده بچاره کار خود افتاد و مردم دیگر بهم رسانیده بر دروازه خود نشانیده آنها را فهمانید که مردم میر ابو را
دخل نداده بگوئید که بدون امر حضور ما نخواهیم برخاست میر ابو این سخن را دست آویز سعایت ساخته از هرکارهٔ متعینهٔ شهر و
بعض جامه داران آشنای خود نویسانید که مردم علی ابراهیم خان اطاعت امر نمی نمایند و ڈاکٹر را بمردم میر ابو تفویض نمیکنند
عالی جاه چون مشوش بود مجال خشونت نیافته گله امر مذکور با علی ابراهیم خان نمود علی ابراهیم خان در جواب عرض نمود که من
همانوقت مردم خود را چنانچه عرض نموده ام طلبداشته ڈاکٹر را باختیار او گذاشته ام مردم من در آنجا نیستند هر که نام نوکری
من گرفته مزاحمت نماید او را گرفته بیارند تا مردم میر ابو بشهر رسند و کاری کنند ڈاکٹر در کوٹھی ولندیس رفته و کشتی محقر
شکسته بهم رسانیده ملاح مالک آن را بانعام خطیر راضی ساخت که او را عبور دریا کنانیده بحاجی پور که بعضی از افواج انگلیشی در آنجا
بود برساند و بر کشتی مذکور مع میرزا اهمت علی که ضامن او بود سوار شده راهی شد مردم متعینهٔ عالی جاه که طرف دریا بحفاظت مامور
بوده اند و در آن وقت قورچی بود که هیچ کسی آن طرف دریا بلکه هیچ سو نمی رفت کشتی را دیده شور برداشتند و معلوم شد
که ڈاکٹر می رود تا آنها کشتی را کشانیده نزدیک او برسند ڈاکٹر تا نصف دریا رسید از آن طرف مردم افواج انگلیشی کشتی را
بسوی خود قاصد دیده بر کشتیها سوار گردیده بحمایت او رسیدند کشتی سواران این طرف ترسیده برگشتند ڈاکٹر بدر رفته
بآنها پیوست این خبر بعالی جاه رسیده هر چند توهم این عمل نسبت بعلی ابراهیم خان نمود اما وقت مقتضی کاوش نبود.

ذکر جنگیدن افواج انگلیشیه با قلعهٔ عظیم آباد و ظفر یافتن عالی جاه و بدر رفتن او ازین ممالک در حمایت وزیر و پادشاه

افواج انگلیشیه به عظیم آباد رسیده از رستهٔ بازار مشرقی بیرون شهر در آمده در حویلی که پیشتر میرزا خلیل معروف و الحال به معروف گنج مشهور است تو پها چیده دیوار قلعهٔ پادشاهی را که از گل و خشت و بسیار کهنه بود منهدم ساختند اول صبح بود که بضرب گولهٔ توپ و قنباره مستحفظان را از مقابل خود راندند از راه دیوار شکسته داخل شهر شدند میر بو علی خان برادر عموزاد عالی جاه و میر روشن علی خان بخشی برادر میر مدن که با چند هزار سوار تلنگ مستحفظان قلعه متعین شده اول شام رفته بودند نزدیک بشهر رسیده داعیهٔ عبور از مهدی گنج و بیگم پوره بیرون شهر داشتند که از آن راه رفته بطرف نخاس سر بر آورده افواج انگلیشیه یورش آرند نزدیک به تکیهٔ شاه مجنون رسیده بر شکست قلعه و در آمدن افواج انگلیشیه بحصار شنیده متحیر و مضطرب شدند و فسخ عزیمت نموده در برگشتن و جنگیدن متردد بودند که ناگهان تلنگه هاے انگلیشیه بعد غلبه و گریزانیدن مستحفظان قلعه از دروازهٔ مغربی معدودے بیرون آمده نمایان شدند و این همه جمع کثیر بے آنکه قلت و کثرت آنها ملحوظ و معلوم نمایند مسلک فرار پیموده در کمال اضطرار بنحوی گریختند که بعضے از همراهیان در آب جله غرق گردیدند و بعضے در گل و لا افتاده شربت مرگ چشیدند روشن علی خان بخشی نیز در گرداب اضطراب بآبے که گل بسیار داشت رسیده از اسپ سوارے غلطیده دستار از سرش افتاده کفش از پا بدر رفت باین غنیمت برگشته بلشکر پیوست و عالی جاه زمانه را بکام اعدا دیده چاره بجز بدر رفتن ندیده و از کرم کو چیده بمحب علی پور نزول نمود درین منزل میر عبد الله بالفت وطن و زن و فرزند بے خبر از لشکر علیحده گشته بزحمت تمام از دست گنواران راه رهائی یافته جانی بسلامت بدر برد و اکثر قابو طلبان راه همین روش پسندیده آمد احمد خان قریشے بعنایت هرزه درایان زمان در ابتدا که عالی جاه عفو تقصیر آتش نموده برفاقت خود گرفته بود پیش او در سفر بالنشن پابند پروا نیها در داب رفاقت نموده سخنان بسیار گفت که بجبا در عالم رفاقت چنان و چنین می نماید لیکن از سه سال دل برے از عالی جاه داشت بعد ورود در منزل شمشیرنگر مامور باستجماع و ارسال ذخائر اجناس غله بنا بر مصارف لشکر گردیده پیشتر بداؤدنگر رفت و عالی جاه از شمشیرنگر کوچیده محاذی شیخ پوره که محل سکونت افغانی از زمین دار انست دریاے سوهن را پایاب عبور نموده و تیلی تهو که آبادی تاجران معروف بعراقیست مقام فرمود و زن و اسباب و اموال خود را که بر قلعهٔ رهتاس گذاشته بود نزد خود طلبید میر سلیمان خانسامان که معتمد علیه و مدار المهام نقل و تحویل بود خلاصهٔ اموال و نقود و جواهر راجع زن عالیجاه و دیگر نسوان محبوبه مطلوبه اش آورده ملشکر رسید و هم درین مکان میرزا نجف خان که از نالهٔ دهوا راه کوهستان گرفته بود از ملک متین سر بر آورده بعالی جاه پیوست و در جاے مذکور مجلس مشوره انعقاد یافته اختلافے در آرا بهم رسید میرزا نجف خان که مزاج و روبیهٔ شجاع الدوله را علی ما هی علیه می دانست راضے برفتن پیش او نبود و می گفت که هرگز آن طرف نباید رفت خود در قلعهٔ رهتاس با جمعے از خواص و مستحفظان معتمد نشینند و فوج را همین واگذارند من ازین جمله مردم سواران خوش اسپ خوش یراق که در سوارے ماهر و بآداب سپاهیگری واقف اند چیده و از پیاده ها نیز بقدر حاجت هر که لائق باشد همراه خود گرفته با انگلیشیان می آویزم و فرصت آرام و انتظام تمید هم تا غبت هر کرا یا ور باشد عالی جاه از بدی آب و هواے رهتاس و بعضے اندیشهاے دیگر نمی پسندید راے مذکور در ان حین تا ملے داشت لیکن تقدیر نگذاشت میرزا نجف خان گفت اگر این راے را نمی پسندند از راه تبدیل لکهنو عازم دکهن باید شد و با تفاق دکهنیان کارے از پیش میتوان برد عالی جاه از دورے راه و اجنبیت از آن بلاد و مردم آنجا و منافیت مزاج از جماعهٔ مرهته

وغارت پیشگی آنها بدین اراده هم التفاتے نکرد و رجوع بپادشاه و شجاع الدوله صوب امراشمرد خطوط میرزا شمس الدین نیز اعانت این راے می نمود و میر سلیمان بنا بر غرض خود نیز دلالت بهمین اراده می کرد میرزا نجف خان از رفاقت عالی جاه در صورت جزم عزم رفتن پیش شجاع الدوله سر باز زده قاصد ترک رفاقت بود هنوز امرے منقح و مقرر نشده بود که عرضه احمد خان قریشے متضمن ورود افواج انگلیشیه تا محب علی پور رسید هر چند این خبر دروغ و حیله قریشے مذکور بود اما عالی جاه را تشویش بے نهایت روی داده اضطراب عظیمی لاحق حال او شد درین ضمن عرضے دیگر از خان مرقوم رسید که فوجے را بر جناح استعجال از راه دریاے گنگا انگلیشیان فرستاده اند که در زمنیه رسیده سد راه عبور لشکر شود و زمیندار ان محالات خود را اشاره نمود که پس ماندگان لشکر و اسباب عالی جاه را که عقب مانده متصرف شوند آنها حسب الایما عمل آوردند گریختگان آنجا هم بلشکر رسیده اخبار موحشه نشر نمودند عالی جاه با ضطراب تمام پاسے از روز بر آمده با آنکه اراده مقام داشت بناچار رسے کوچ نموده والد مرحوم از راه شفقت بنده را طلب نمود که حالیا نزد من آمده باید نشست الحال چه محل رفاقت عالی جاه مانده و عالے جاه بنا بر آشنائے بنده با انگلیشیان از فقیر بنهایت سر گران و بے التفات محض بود فقیر بپاس اخلاص علے ابراهیم خان بهادر و میرزا باقر و میرزا عبد الله ترک رفاقت تا وصول بامنے غیر لائق دانسته دست از همراهے لشکر مخذول بر نداشت و عالے جاه وقت شام بقصبه سهسرام رسیده صبح از انجا هم پیشتر رفت در منزل سانوت مهینا بر لب دریاچه درگاوتے در خزانه که مردم تنخواه می یافتند وقت شب طالبان تنخواه را با متصدیان جواب و سوال تلخ و تندرو ے داده صداها بلند شد بجمعیت آنها غوغاے در لشکر بهم رسید آشوب عظیمی برخاست بمرتبه که عالی جاه مضطرب گشته از مسند خود تا سر دروازه پا برهنه آمد و می گفت که در ظاهر این غوغا را سببے مهیا نیست شاید نمک بحرامے نوکران شورشے برپا کرده است چون ایزد تعالی را در سلامتے لشکر عالی جاه مصلحتها بود آشوب مذکور فرو نشست و صبح آن روز یک لک و پنجاه هزار روپیه نقد و پنج زنجیر فیل بمیرزا نجف خان که قاصد رفتن نزد شجاع الدوله بود مرحمت فرموده مرخص نمود و خود بر دریاچه کرم ناسه منزل کرد درین عرصه خطوط میرزا شمس الدین مع عهد نامه شجاع الدوله بمهر و دستخط او بر قرآن مجید رسید و عالی جاه از کرم ناسه کوچیده در سلک راجه بلونت که قلمرو شجاع الدوله بود بر لب دریاے گنگا ورود نمود

ذکر عبور نمودن عالی جاه از دریاے گنگ و مقامات دران مکان و فرستادن میر سلیمان خانسامان را نزد شجاع الدوله بست پیمان

عالی جاه از خوف تعاقب جامهٔ انگلیشیه آسوده متصل به بنارس بفاصله شش هفت کروه از بلده مذکوره منزل گزید و بنده از دوستان رخصت گرفته در بنارس رسید و بشرف تقبیل قدوم حضرت شیخ محمد علے حزین اسکنه الله فی اعلے علیین مشرف گشته در خانه خال سراسر افضال خود سید عبد العلی خان بهادر نزول نمود مرحوم مذکور دران ایام با کمال عسرت دران بلده خانه و مقام داشت فقیر در انخانه بوده و از رنج اسفار آسوده بعد چند روز که لشکر عالے جاه در فناے بنارس رسید آمد و رفت نزد دوستان می نمود و گاه گاه عالی جاه را هم مے دید روزے در جلد وے این رفاقت با من گفت که صاحب پدر و برادران شما در انجا با انگلیشیان مختلط و مخلوط اند شما چرا التصدیع همراهے من مے کشید بروید و با آنها اتفاق ورزید فقیر بدل گشته جواب داد که بنده در رفاقت شما خیانت نکرده با انگلیشیان وفاق پوشیده و پنهان وراه

مراسلات و جاسوسے نگذاشته ام و پیشهٔ من نیست و الا این همه مردم که بے اطلاع شما از راه برگشته بآن طرف پیوستند بنده را هم مانع
نبود بآرام و بے حرج در اقطاع پدر خود رفتن مے توانستم نجابت و اخلاص نگذاشت که چنین حرکات زشت را اختیار کنم
دیگر آمد و رفت نزد او کم کرده اکثر در خدمت شیخ مبرور مذکور و بعض اوقات بصحبت علی ابراهیم خان و دیگر دوستان بگذرانید

ذکر شهرت خیانت نمودن میر سلیمان با عالی جاه و دزدیدن بعض کیسه های جواهر در راه و برخی از سوانح دیگر

بر اکثر نقود و جواهر گران بها که کیسه هاے کرپاس سفید پر از انها بود و همراه سوار یهاے زنانه بر محفه ها و سیانه بهانه مستورات
مے بر دند میر سلیمان خانسامان هنگام بر دن برهتاس مع بیگم عالی جاه و آوردن از انجا مختار و محرم بود اشتهار دارد که هنگام آوردن
اسباب از قلعه رهتاس خیانت عظیم نموده جواهر نفیسه بیش قیمت که بلکوک مے ارزید دزدید و عالی جاه را دران زمان
فرصت ملاحظه و محاسبهٔ آن نبود و معهذا مجال مواخذه هم با نوکران خصوص مثل میر سلیمان نداشت و میر مذکور دران اوقات
لباس درویشے در بر کرده رو برو ے عالی جاه اکثر دستمالی در دست در کمال افسوس گریان مے استاد و می گفت
چگونه و بکدام چشم شما را باین حال توانم دید تا آنکه بسفارات همراه کسے که از طرف شجاع الدوله باستمالت عالی جاه آمده بود
نزد شجاع الدوله رفت میگویند در انجا با راجه بینی بهادر و علی بیگ خان و مرزا بهلو که در ایام طفلی وزیر مذکور اتالیق او بود
و دیگر عمله و ارکان آن دولت غیر سالار جنگ که بوساطت میرزا شمس الدین مربے عالی جاه و واسطهٔ جواب و سوالش
بود در ساخت و بهر یکے را از مال خیانت تواضعے لائق نموده بعضے از جواهر بے بها با نها داد و وسیلهٔ حمایت براے خود محکم بهم رسانیده
نزد عالی جاه با نوشتهای استمالت و تسلیه های بے نهایت برگشت و قبل از عود او میرزا شمس الدین نیز با رقام وزیر
و بادشاه که متضمن نهایت دلجوئی و عواطف با کمال مهربانے و الطاف بود رسیده سرمایهٔ اطمینان خاطر پریشان عالی جاه
گشته او را مترصد نهضت بطرف لشکر وزیر گردانیده میرزا نجف خان از کرم ناسه راه بوندیل کهند گرفته بملک بوندیله ها
رفت راجه آنجا مقدم او را مغتنم شمرده در اعزاز و احترام او کوشید و برفاقت خود برگزید عالی جاه بعد عود میر سلیمان
و دلجمعی از انتظام احوال خود و نگهداشتن مردیکه منظور و در کار بود و اداے تنخواه بر طرفیان روانه لشکر وزیر و بادشاه
گردید بنده بنا بر عدم اسباب و بے التفاتے عالی جاه رفاقت خود درین سفر بے فائده و تضییع اوقات دیده توقف در بنارس
اصلح دانست چه بنا بر ناخوشے مزاج میر جعفر خان از رفقاے عالی جاه و بود نش بر کرم ناسه و گمانها که مردم با تفاق
نزد او در امور عالی جاه داشتند معاودت درین زود ے دور از حزم و مآل اندیشے مے نمود و صحبت حضرت شیخ مبرور نیز
از مغتنمات و نعماے غیر مترقبهٔ الهی بود شکر عواطف و اشفاق آن زبدهٔ انفس و آفاق که درین تنهائی و غربت مبذول
احوال فقیر داشت زبان و بیان را یاراے تعهد هزار یک آن نیست دلجوئی و استمالهٔ آن بزرگ را نمیدانم چگونه بر نگارم که قلم در تحریر
آن بعید هزار عجز و تقصیر اعتراف می نماید چون درین جزو زمان دو رو ئی و مباینت قلب و لسان از جبلهٔ شیم و شعار رفته خلق عموما
گردیده و در زمرهٔ سروران و رؤسا خصوصا نهایت رواج دارد و وزیر و پادشاه هم با عالی جاه مواعید کاذبه اعانت و امداد
مے نمودند و هم با انگلیشیان و میر جعفر خان جواب و سوال آشتے و معامله مے فرمودند چنانچه را و شتاب راے را که ذکر او بتقریبات
مختلفه در اوراق ماضیه گذشت و او بعد بر آمدن از عظیم آباد نوکر شجاع الدوله گردیده برفاقت راجه بینی بهادر نائب صوبه او
تا زمان دولت عالی جاه بسر برده درین وقت نیز از جملهٔ رفقاے بینی بهادر مذکور بود و بینی بهادر بنا بر رجوع میرزا شمس الدین

وکیل عالی جاه بسالار جنگ و عدم بجلیت او درین کار و شعور یکه در فهم آن امور داشت برهم زن حصول مطالب مرجوعهٔ عالی جاه در عرض
مصالحه و معامله با میر جعفر خان و فرقهٔ انگلیشیان بود بنابراے پیغام انفصال معاملات مع خلعت عنایات و مهربانے فرستاده بازار
اخذ و جر و جواب و سؤال حصول مقاصد خود از هر دو جانب گرم داشتند میر جعفر خان بوساطت راؤ شتاب رای مبلغ یکهزار روپیه
فرستاده عبد العلی خان خالوے بنده را بسبب آنکه عالی جاه با او بدو از عظیم آباد بنا بر رفاقت رام نراین چنانچه گذشت آن حرکت
را بد کرده بود طلبید و مورد مهربانے گردانید و همدران آوان والد بنده مع برادران فقیر در لشکر میر جعفر خان بضرورت آمده ملاقات
کرد و اما چون عالی جاه با والد الطافے نموده بود میر جعفر خان چندان از دل از ایشان راضے نبود

ذکر رسیدن عالی جاه متصل بلشکر شجاع الدوله و ملاقات اینها باهمدیگر و آمدن وزیر و پادشاه برسر جماعهٔ انگلیشیه بدلالت و اعانت عالے جاه در کمال کر و فر

چون پادشاه و وزیر الممالک شجاع الدوله بهادر بطرف اله آباد بنا بر بندوبست بندیل کهند بود عالی جاه هم حسب الطلب ازهمان
طرف راهی گشت بعد ورود و تقریب معسکر وزیر که فاصله بین العسکرین سه کروه بود شجاع الدوله باستقبال عالی جاه در کمال شان و شوکت
فوج خود را آراسته با ده دوازده هزار سوار بخیم عالی جاه آمد عالے جاه که از آمدن او آگهی داشت پلٹن هاے خود را آراسته
از سر دروازهٔ سراپرده هاے خیام تا فاصلهٔ ابعد که اغلب جنس یک میل خواهد بود دو رویه استاده کرده و خیمه ها در کمال رفعت
و زینت برپا نموده سران سپاه و رفقاے عمده را نیز بامورتیه تنظیف لباس نموده احضار فرموده چون وزیر رسید تا طرف
اندرون دروازه استقبال نمود از طرفین سلام بضابطهٔ هندوستان بعمل آورده باهم معانقه نمودند و باتفاق آمده هر دو بر یک
مسند نشستند وزیر کلمات اخلاص و اتحاد و تسلی زیاده از حد تقریر کرده بملازمت پادشاه همراه خود دعوت نمود عالی جاه بست
و یک خوان ملبوس خاص مختلف القماش و خوانهاے جواهر زواهر و افیال کوه شکوه پیشکش نموده باتفاق وزیر بملازمت پادشاه
رفت و وزیر الممالک آصفجاه عالی جاه را بر فیل خود گرفته هر دو بر یک مرکوب روانهٔ سدهٔ سلطانی شدند بعد حصول ملازمت وزیر
بلشکر خود رفت و عالی جاه بمعسکر خویش برگشت روز دوم عالی جاه بخانهٔ وزیر براے بازدید روانه گردید او نیز مغلیه ملازم را فرموده
بود که لباس ملون سقرلاتے پوشیده و بندوقها در دست گرفته دسته دسته از سر دروازه تا فاصله که گنجایشے داشت بایستند
حسب الحکم بعمل آورده حاضر بودند و دیگر اعیان لشکر و ارکان دولت نیز کمر خدمت بسته در جاے و مقام لائق خود اجتماع و ازدحام
نمودند و عالی جاه با کوکبهٔ حشمت و ابهت رسیده چون داخل سراپردهٔ وزیر گردید شجاع الدوله آصفجاه تا سر فرش استقبال نموده
دست عالی جاه گرفته همراه خود برده بر مسند برابر خود نشانید و نهایت دلجوئی و اشفاق را کار فرما گشته تسلی بسیار و با امداد و اعانت
و استرداد صوبجات بنگاله و عظیم آباد از دست انگلیشیه امیدوار نمود بعد چند روز عالی جاه بمصاحبت علی ابراهیم خان بهادر
یکدست زیور بسیار گران بها که بلکوک می ارزید مع رته فیل که نهایت تکلیف با پوشش زردوزی بود براے بهو بیگم زن شجاع الدوله
و هم بعضے هدایا و تحف گران بها براے مادر شجاع الدوله زن صفدر جنگ فرستاده آنها را خوشنود و مادر شجاع الدوله را مادر
خود نمود و چون شجاع الدوله را انفصال معامله بانبدیله ها و گرفتن مالگذارے بعضے پرگنات اله آباد از آنها منظور بود و راجه
بینی بهادر را پیشتر فرستاده بتوقع حصول ماموله سگذرانید و نبدیله ها القیاد نکرده سر اطاعت فرو نمی آورد بنا احتمال درنگ
بسیار دران جوار مے رفت عالے جاه با وزیر پیغام نهضت بطرف ممالک شرقیه نموده استعجال در آن رفتن و عدم درنگ

و فرصت دادن بانگلیشیان مصلحت نمی انگاشت وزیر الممالک بعد از انفصال یافتن معامله مذکور در میان آورد عالی جاه گفت که اگر انتظار همین کار است مخلص با اینهمه فوج و اسباب معطل نشسته چه میکند مرا مامور فرمانید تا کار سرکار بسهولت و عجلت انصرام داده برگردد وزیر قبول نموده مرخص ساخت عالی جاه عبور جمنا کرده داخل ملک بندیل کهنڈ گردید چون توپهای تیار بآئین فرنگ و افواج مرتب و مؤدب بآداب آنها همراه داشت از بینی بها در پیشتر رفته قلعچه مختصری از انها مفتوح ساخت و متصل بقلعهٔ عمده او رسید چون میرزا نجف خان ممنون احسان او آن طرف بود و بندیلها نسق فوج عالی جاه برخلاف رویهٔ افواج متعارفهٔ هند منتظم دیده و اسباب قلعه گیری راهم بوفور دریافته اندک سر حساب و راقعی باداء زر راجی گردید و بوساطت میرزا نجف خان معامله انفصال یافته از وصول زر معین اطمینان میسر آمد عالی جاه شادکام و بمقتضی المرام معاودت نموده با وزیر ملاقی و بلشکر او ملحق شد و عزیمت تسخیر ممالک شرقیه تصمیم یافته تهیه سفر مذکور پیش نهاد خاطرها گردید او اواسط ماه مبارک رمضان سنه یکهزار و یکصد و هفتاد و هفت هجری بود که وزیر و پادشاه مع عالی جاه در بنارس ورود نموده بلدهٔ مذکور را معسکر ساختند و تخمیناً پنجم ده را در بنارس پنج ماه گذشته بود که ورود این عساکر و ملاقات با دوستان میسر آمد چه عالی جاه در آخر ربیع الثانی یا اوائل جمادی الاولی شکست خورده بحدود بنارس رسید و او اواسط یا او اخر ماه مبارک بود که باتفاق وزیر و پادشاه باز در بنارس بامید انتزاع بنگاله و عظیم آباد وارد گردید و یازده لک روپیه در ماهه وزیر الممالک مقرر کرده معین ساخت که هرگاه باراده اعانت او و انتزاع صوبجات شرقیه عبور گنگا نموده داخل حدود صوبهٔ عظیم آباد شوند از ابتدای روز ورود در آن حدود در ماهه مذکوره ماه بماه میرسانیده باشد

ذکر حدوث فتنهٔ منازعت در فوج انگلیشی و برخاسته آمدن بعض افواج از آن لشکر در رام نگر و ملازم شدن آنها در سرکار شجاع الدوله بهادر

موشیر مدک فرانسیس مع جماعهٔ از اقوام خود در رفاقت انگلیشیه بوده و میر جعفر خان در جنگ عالی جاه وعدهٔ انعامی بافوج نموده بود زمانی که بر کرم ناسه بعد انقطاع تعاقب عالی جاه مقامات داشت ایفای وعده نموده زر موعود رسانید مدک مذکور و اتباع او را که توقع بود انداز زر مذکور منازعتی با انگلیشیه روی داده منجر بافتراق گردید موشیر مدک با یکصد و چند کس از قوم خود مع چندی تهای چقماقی و شاید یک ضرب توپ هم یا بدون توپ از کرم ناسه برخاسته قبل از ورود شجاع الدوله ببنارس و بعد رفتن عالی جاه بلشکر وزیر بملک راجه بلونت سنگه زمیندار بنارس آمد و افواج انگلیشی چند میل راه تعاقب آنها نموده بنابر احتیاط مظنهٔ اشتعال نائرهٔ فساد با وزیر در حدود او اهتمام مواخذه و مجادله با مدک مذکور نکرده برگشتند آخر الامر جماعهٔ مذکوره مع سردار هر قوم ملازم شجاع الدوله گشتند رؤسای لشکر هر سه سرور که عبارت از پادشاه و وزیر و عالی جاه باشند بخدمت شیخ مرحوم حاضر میشدند و این هر سه سرور نیز ادراک خدمتش مکرر نمودند از فحوای کلام جناب مرحوم مرقوم ممانعتی از حرب انگلیشیان نظر بعدم انتظام افواج و فقدان مهارات داب حرب در سپاه مستفاد میشد و فقیر را نیز مانع مرافقت بالشکر مذکور بود و میفرمود که از این جماعه تمشیت امری متصور نیست راهی بیهوده عنقریب معاودت خواهند نمود و بنده را آرزوی رصول باماکن مالوفه و اصدقای مهجور نگذاشت که اطاعت امر لازم الاتباع آن مرحوم نموده از فیض خدمتش مستفید باشد بهر حال پل کشتی بر دریای گنگا بسته عساکر بحر امواج عبور نمود و بعد اندک توقف در حرکت آمد و راجه بلونت سنگه زمیندار

بنارس که مرد عیار و رزمره خود جرار و نهایت مال دار بود بمرتبه که مردم اندوخته او را از کرورها متجاوز می دانستند و هرگز تا زمان
مذکور بحضور شجاع الدوله و پدرش هیچ وجه حاضر نمی شد درین سفر باعتماد اقوال بینی بهادر بوساطت سید نور الحسن خان بلگرامی
که سر اول معامله او بود و ضمان جمیع سرداران لشکر خصوص عنایت خان پسر حافظ رحمت روهیله و راجه بینی بهادر حاضر آمده بشرف
کورنش وزیر استسعاد یافت و برفاقت او همت گماشته همراه نائب مذکور شامل لشکر گشت دو سه هزار سوار و چند هزار پیاده
معتمد همراه داشت و انبوه مردم درین عساکر بمرتبه بود که احصای آن از متعذرات است تا جائیکه نظر با کار می کرد فوج مردم
بود که موج می زد لیکن از بی خبری سردار و عدم ضبط و ربط در عین لشکر هر گز راه گشتند و مالهای یکدیگر می بردند و کسی
بحال کسی نمی پرداخت و هنگام کوچ در راه رفتن از جمله پس ماندگان و مردم اطراف و جوانب هر که اندک از ازدحام دور تر می افتاد
شکار نابکاران بود مثل قطاع الطریق غارت می کردند بلکه از جان می کشتند اما لشکر نبود گویا سواد اعظمی است که از جائی
بجائی حرکت می کند و هر چه در دار السلطنة شاه جهان آباد که چشم و چراغ هندوستان بود مردم را میسر می گشت در آن
لشکر هم میسر بود بعضی از هوشیاران وزیر را فهمانیدند و بواسطه و بی واسطه رسانیدند که جنگیدن با انگلیشیان بضابطه متعارفه
این دیار مقرون بصلاح نیست چه هر جا اینها صفوف آراسته درست بایستند گویا سد اسکندر اند اگر هزار کس خواهند بود
پنجاه هزار کس اینجا بر روی اینها نمی توانند آمد مناسب آنکه چون از مدتی مشق چپاولی معمول جناب عالی است و ملازمان
رکاب هم در خدمت بوده ممارست این عمل نموده اند جوانان خوش اسپه معتمد و سرداران دلاور جان فشان را چیده
همراهی خود باید برگزید و محذرات را با بار و بنه در همین جاها که سرحد ملک سرکار است مع دیگر افواج گذاشته بی آنکه نام
جناب عالی شهرت یابد جریده بر انگلیشیه که الحال متزلزل گشته قاصد نمودند و از یکسر بهر خاسته میروند باید تاخت و اول هیچ قبل
از آنکه مستعد گردیده راهی شوند بسر شان باید ریخت اگر جمعیت آنها پاشیده انتظام شان بهم خورد کار بانجام رسیده
و فتح و ظفر نصیب اولیای دولت گردیده است والا هر که بدست آید او را از تیغ باید گذرانید و اسباب پس مانده را آتش
باید کشید و توپ و ارابه هر چه یافته شود و بردنش متعذر باشد ناقصش باید کرد و تمام روز در پی آنها بوده شب از صدمه شبخون
دور تر منزل باید گزید و بهمین صورت تا حصار عظیم آباد دست از اینها نباید برداشت در راه و مدت قطع طریق اگر کار شان تمام شد
فهو المطلوب و الا متعرض قلعه نگشته و در سهسرام معسکر فرموده بعضی از افواج را بتبعیت سردار شجاع هوشیار از طرف سرکار
ساران یا مقابل آره عبور گنگا فرموده و عمال برای هر محال با جمعیت لائق بحال آن کار تجویز نموده خلعت و سند داده رخصت
باید نمود و حکم باید کرد که در دلجوئی و حسن سلوک کوشیده احدی از رعایا را نرنجانند و بندوبست محال مذکور در کمال تخفیف
که موجب تالیف زمیندار و رعایا باشد نموده در تحصیل آن سعی نمایند و مردم را از خود متوحش ننموده در تمام قلمرو بنگاله و عظیم آباد که پر دور
نباشد عمل و دخل نمایند و یک فوج طرف عظیم آباد گذاشته عمال بدستور مذکور این طرف هم مامور شوند هر دو طرف دریا هر دو فوج
در تگ و تاز بوده هر کشتی که از مشرق قاصد عظیم آباد گردد هر طرف که ملاحان کشیده باشند فوج همان طرف ملاحان
را و آن کشتی و اهل و اسبابش را قتل و غارت نمایند و نگذارند که جنس غله و غیره هیچ چیزی داخل حصار عظیم آباد تواند شد
درین صورت در اضطراب و اضطرار شان افزوده آنها را غیر از فرار بکلکته و خالی گذاشتن حصار عظیم آباد چاره نخواهد بود
بعد از آن آنچه مناسب باشد بعمل خواهد آمد وزیر برگشته تقدیر را چنین رای صواب که فی الواقع از احسن تدابیر بود دلپذیر نگشت
و هر که درباره جنگ صلاحی و سخنی می گفت التفاتی بآن نکرده چون جنگ ابدالی دیده خود را از جمله متقلدانش

می شمرد جواب میداد که جنگ را برای وسلیقه من باید گذاشت چون جماعهٔ انگلیشیه و افواج شان بسیار کم و خرج سفر برسات و محاربات عالی جاه کشیده نهایت خسته حال بوده اند و سطوت افواج شجاع الدوله و شجاعت و جرأت ذاتی او شهره داشت جنگ او در میدان مناسب حال خود ندیده و تحصن بحصن عظیم آباد اصلح دانسته مع میر محمد جعفر خان از یکسر در نهایت اضطرار بر خاسته راه عظیم آباد گرفتند و شجاع الدوله مع پادشاه و عالی جاه بکمال جوش و خروش داخل حدود عظیم آباد گردیده منزل بمنزل راه می برید و غارتگران نیم پانچ شش کروه از چار سوی لشکر شش اثر آبادی نگذاشتند عموم خلق خدا را بنوعی ایذا و اضرار رسانیدند که بیچارگان چنانچه از دو وزیر و پادشاه اعتقادمان بودند بجان آمده از ته دل دعاگوی انگلیشیان شدند چه از ایشان این قسم ظلم بعمل نیامده حرفی و آزاری بهیچکس نمیرسید چون ورود لشکر در مکر این بر لب دریای سوهن گردید بنده که از مدتی آرزوی ملاقات والدهٔ خود داشت احوال لشکریان و بیاکی ایشان فراموش کرده بر چوپاله خود که در هند سواری معروفی است سوار شده با دو سه خدمتگار و گاو بار بردار روانه حسین آباد که دار الملک محال التمغاست گردید چون از دریا گذشت محمود خان رفیق خود را مع دو سه کس دیگر با بار بردار مذکور گذاشته خود پیشتر رفت در موضع شیخ پوره که سکنای آنجا از خوف غارت لشکریان وزیر و پادشاه گریخته ده را خالی گذاشته بودند رسیده از جای و کثرتی دیده و شیههٔ اسپان شنیده متعجب گردید که اینجا اسپها از کجا آمد و مردم چگونه مانده اند آن وقت یاد آمد که قطاع الطریقان لشکر ند نخواستم که برگردم پیشتر رفتم دو سه کروه راه طی شده بود که غبار عظیمی در میان آن سنانهای رخشان بنظر آمد حیران شدم و بعد اندک زمانی دیدم که هزاران مواشی و قریب بدو سه صد سواران مغل و افغان درانی ملازم وزیر اند که در پی آن می آیند فقیر دران صحرا بر جان خود و رفیقی که بر چوپاله دیگر همراه داشتم ترسیدم خدمتگار و بار بردار را نیز از جملهٔ غنائم آنها شمرده خواستم که هنوز دور اند شاید مارا ندیده باشند از کناره صحرا پائین رفته در ریگ سوهن کناره اش گرفته تا حد ملک خود باید رفت بکهاران گفتم کهاران قدیم بوده اند سواد آنها پسندیده گفت چنانچه ما آنهارا دیدیم آنها هم مارا دیده اند و این حرکت را محمل بر خوف ما نموده بر غارت دلیرتر خواهند شد حالا درمیان اینها بکمال دلاوری باید رفت فقیر فهمید که راست میگوید صلاح او را پسندیده اطاعت نمود بیت گاه باشد که کودکی نادان + بغلط بر هدف زند تیری + چون متصل بهدگر شدیم یکی از انها که مغل بود اسپ را از صف بر آورده و فتیله روشن بندوق را بجایش گذاشته بطرف من راند و گفت کیستی و کجا میروی بنده هم دلیرانه جواب داد که ترا چه کار است وزیر الممالک مرا بطلب آوردن سید هدایت علی خان بهادر اسد جنگ که مرد عمده و صاحب جاگیر در دامن قلعه رهتاس می باشد فرستاده آنجا میروم گفت این دیگر کیست گفتم رفیق من است و بار بردار من عقب می آید این را گفته براه افتادم او جواب شنیده و دلیری مرا دیده گفتن مرا راست دانست و از اراده خود گذشته برگشت و تعرض با من و رفیق و اسباب من کسی نکرد و بعد از ان نصف میل دیگر چون رفتم دسته دیگر بهمین صورت بر خوردند آنها فقط استفساری نموده جواب از خدمتگاران شنیده راه خود گرفتند پس از ان دسته دیگر در دهی برخورده چیزی نه پرسیده جوابی هم نشنیده اما از جا بسوی دود و آتش اندهای سوخته بلند و نمایان بود بعد از انکه پنج میل راه طی کرده بموضع مهوان رسیدم ده را خالی از مردم و یک دو سپاهی پاسبان بر کنار ده مذکور استاده دیدم از و پرسیدم که پیشتر هم غارتگران رفته اند گفت تا اینجا رسیده ده هارا سوخته و غارت کرده مواشی و هر چه بدست شان آمد برده اند گفتم خبر بدهات دیگر باید رسانید فرداً از ینجا پیشتر خواهند رسید و ساعتی در آنجا آرمیده پیشتر رفتم و بحسین آباد رسیده دو روز توقف کردم و والده و دیگران را دیده مع برادر خود

سید علی خان بلشکر معاودت نمود م لشکر تا آن زمان از محب علی پور گذشته بود و راه از خوف دزدان بشقتے بریده آمد که چه گفته آید و جماعهٔ انگلیشیه مع میر محمد جعفر خان لشهر رسیده باز فوج خود را جمع دیده گردانیده باراده مزاحمت چند کرده از اراول پیشتر آمدند و در خود تاب تحمل صدمات افواج شجاع الدوله نیافته روے خود از مقابله برتافتند و از فوج درانیان که در غارتگری اطراف و جوانب مے دویدند خود را بے نموده لشهر عظیم آباد رسیدند و بعض توپها را بر برج حصار گذاشته خود بطرف پچا پهاڑے بر سد آب جلیه که اکثر اطراف شهر را در برسات محیط مے باشد منزل گزیده بطور مورچال قائم کردند و توپے راهم بر بلندے معروف به پچا پهاڑی برده بستند و میر محمد جعفر خان را مع ہندیان همراهش بر سد مذکور اما طرف جنوبی شهر جاے دادند و چند کمپنی تلنگه خود را در محافظتش گذاشتند گویا میر جعفر خان پشت سر انگلیشیان و متصل بایشان بود شجاع الدوله از سید آباد بنا بر مراعات افراط آب براے لشکر کناره دریاے سوهن گرفته و راه راست عظیم آباد را گذاشته بطرف قصبهٔ منیر میل نمود در منیر بنده هم بلشکر ملحق گشته بصحبت احباب کامیاب گردید آخر بضرورت از انجا کوچ نموده باز بطرف پهلوارے چار کروهے عظیم آباد منزل گزید اگرچه درین منزل چاهها بسیار بود اما باز هم تلفتے در آب رسید اد چاهها دیگر حفر کردند ظاهرا یک روز در انجا مانده صبح روز دوم باراده جنگ وزیر مع عالے جاه و کل سپاه سوار گردید

ذکر جنگیدن شجاع الدوله با انگلیشیان و دریافتن احوال جنگ ایشان و اهمال نمودن در جنگ چند روز بعد ازان برگشتن بطرف بکسر و چهاونی نمودن در انجا و بودن بے خبر و بدعهدی نمودن با عالی جاه بے بال و پر

شجاع الدوله با جمیع افواج خود که بحساب مور و ملخ بوده اند سوار گشته از شارع عام که تالاب پیٹهی پور و گهاٹے پور و مقبرهٔ پدر عالی جاه بر سر آن راه واقع است پیش رفت و بینی بهادر مع راجه بلونت سنگه بطرف دست راست وزیر باندک فاصله جاے گرفت و عنایت خان پسر حافظ رحمت روهیله ملک دار پیلی بهیت و بریلی وغیره با ده سه هزار روهیله و گسائین پانچ شش هزار تلنگه در قول وزیر بوده اند و عالے جاه با پنج پلٹن که بسر کردگے سمرو با توپهاے وضع انگلیشی و بندوقهاے چقماقی آراسته و تیار بود و البته پنج شش هزار سوار نیز همراه داشت بطرف دست راست بینی بهادر اما بفاصله بسیار بعید که تخمیناً یک و نیم کروه و مقابل پچا پهاڑے و مورچال میر جعفر خان واقع بود از بلکه گوله رس توپ دور تر رفته استاد فقیر که سررشته نوکرے باکسے نداشت برا بے سوار بنا بر دوستیهاے علی ابراهیم خان بهادر و میرزا باقر و میرزا عبد الله همراه ایشان در فوج عالے جاه بود اما هر جاے خواست رفته تماشا مے نمود تا آنکه شجاع الدوله در پناه عمارات آبادے خارج شهر آهسته آهسته آمده متصل بمیدان علے باغ زاد حسین خان مرحوم نمایان و جنگ توپ و بان شروع گشت و وزیر مع فوج خود جسارتها نموده قدم بقدم پیشتر مے آمد و از طرف انگلیشیه متواتر گوله بارے توپ بود دو گوله یک توپ کلان بطرف سمرو که البته بقدر نیم کروه پیشتر از عالے جاه صفوف خود آراسته استاده بود در فوجش میر سید دلنگه هاے همراهیش مجروح میشدند و گاهے گوله توپ از سر فوج او گذشته در میدان مابین او و عالے جاه مے افتاد شتر سوار شجاع الدوله پیغام براے عالی جاه آورد که من با دشمنان شما مقابل گشته گرم ستیز و آویزم شما در انجا استاده چه مے کنید ازان طرف شما هم شل من مقابل انگلیشیان آمده یورش نمایید و اگر نمی توانید سمرو را مع توپها و تلنگه هاے پلٹن بتعین من نمایید تا پیش روے من او توپ اندازے بر اعدا نماید و از اطراف سواران بر آنها یورش نماید عالی جاه در جواب سخنان بفروغ گفته فرستاد و از جاے خود نجنبید و سمرو را

نزد وزیر بکمک او فرستاد دو نیم پہر از روز گذشته وقت ظهر بود که گسائین مع ناگه ها یورش نمود و از طرف انگلیشیان شلک که بجا
اشتهار سرداد و بعمل آمد و جمعی از ناگهای سینیاسے بر خاک هلاک افتاده مغلوب شدند عبده از لشکر عالی جاه علیحده گردیده مابین فوج
او و بینی بهادر تماشا ایستاده و دوستان را آگاه ساخت که بعد شلک اگر باز آواز توپ انگلیشی بگوش آید غلبه انگلیشیان است و
علامت انهزام گسائین و اگر آواز نیاید انگلیشیان مغلوب بلکه متلاشی گشته اند انتظار میکشیدیم که بعد یک دو شلک باز آواز
توپ استماع افتاد و افواج شجاع الدوله با هم جمع گشت بعد دو سه گهرے عنایت خان پسر حافظ رحمت با روهیله های همراهی
خود و دیگر افواج وزیر یورش آورد و همان قسم آواز شلک بگوش ما رسید انتظار آواز توپ میکشیدیم بعد لمحات چند شنیدیم
و از برج طرف مهدے گنج نیز توپ اندازے علی التواتر شروع افتاد باز فوج شجاع الدوله جمعیت نموده سه ساعت از روز باقی
خواهد بود که یورش ثالثه بعمل آمد و آنچه توانائے و تاب تحمل در مردم وزیر بود صرف نموده تزلزلے در صفوف انگلیشی پدید آوردند
و بعضے از دهل و طنبور آنها که در جنگ می نوازند در دست مردم وزیر افتاد اما انگلیشیه کمال پایدارے را کار فرما گشته مدافعه
معقول نموده شلکهاے متواتر زدند و فوج وزیر تاب نیاورده بجاے خود برگشت لیکن بلوندسنگه و بینی بهادر از جاے خود
نجنبیدند مگر شیخ دین محمد جماعه دار مشهور پسر متنباے شیخ محیا با سر بلند خانے از لشکر اینها بکار آمد و در میدان جنگ از دنیا
درگذشت و فقیر بچشم خود دید که هواے مشرقی پیدا گشته روبروے لشکر وزیر وزیدن گرفت اول مغربیے بود و از پشت لشکر وزیر
مے وزید همان زمان دیدم که بعد شلک سوم انگلیشیان توپ خود را از جائیکه بود پیش برده خود هم از مکانیکه استاده بودند
قدمے چند پیش آمدند درین عرصه شتر سوار وزیر نزد عالی جاه رسیده ملامتے بر تساهل ایشان و نکردن یورش و نفرستادن سمرو
نمود و گفت که الحال روز بآخر رسیده و وقت جنگ نمانده است سه نگاه به گردند فرداتدارکے که باید بعمل خواهد آمد عالی جاه سمرو
راکلاندک پیشتر بود از سعادت اعلام نمود تابع توپهاے خود و همراهیان برگردد چون ساعتے از روز باقی ماند عالی جاه راه
خیمه گاه خود گرفت و شجاع الدوله قبل ازین بعسکر خود برگشت عالی جاه نصف میل راه رفته باشد که شام شد اول شام بود که ظاهرا
کپتانے با دو سه کمپنی برآمده چون معلوم بود که عالی جاه این طرف استاده و انگلیشیان را عداوت با او زیاده تر بود بمقام قیام
عالی جاه رسیده شلکے کرد شست قدمان مجهول که عقب مانده بودند بملاحظه این حسارت مضطرب گشته بے اختیار بطور فراریان
از آن جا در رفتند فقیر خود از پیشتر دور از عالی جاه خبرے از و نداشت درین وقت که شب سیاه و هجوم عوام و سپاه بود معلوم نشد
از عالی جاه که چگونه بخیمه خود رسید و بنده ستاره که در مغرب اول شام طالع شده بود ملحوظ داشته بطرف لشکر راه مے برید تا بخیمه
خود رسید صبح خبر سوار شدن وزیر شهرتے گرفت اما نشد بعد دو روز خبر و مل شنیده شد که وزیر را هم رسیده و بعضے می گفتند
که زخم گولے درین جنگ برداشته شهرت را مناسب ندانست و معالجه بنام دمل میکرد چون شفا یافت از انجا کوچیده
بر لب دریاے پن پن طرف جنوبے حصار عظیم آباد منزل نمود و هر روز خبر تازه شهرت مے یافت گاهے آنکه از طرف
سور چال میر جعفر خان یورش خواهد شد زمانے اینکه از طرف مشرقی شهر خواهند ریخت و وزیر با معدودے سوار شده عنایت
و بر بنیه خود همیشه بر اطراف شهر و مورچال میگردید .

محصور شدن وزیر از لشکر انگلیشیه در عین میدان بے خبر و ناگهان و نجات یافتن از انجا بتائید خداوند ذو الاحسان

روزے چند سردار انگلیشیه مع میر مهدے خان که از لشکر عالی جاه برخاسته با انگلیشیان ملحق شده بود برآمده اطراف

حصار خود لشکر وزیر مے گشتند و چند بہرہ تلنگہ نیز ہمراہ شان بود با وزیر کہ نہایت جریدہ مع چند نفرے در دشت می گشت دوچار شدند و از طرفین نادانستہ ارادہ دست بردے در خاطر ہا راہ یافت و باہم طعن و ضرب نیزہ و تیر و تفنگ و شمشیر بطور قزاولے بعمل آمد باین سبب چون اندک اتصالے ہم گرا میسر آمد میر مہدے خان وزیر را شناختہ بسردار انگلیشیہ کہ شاید میجر کرنک بود اطلاع داد و او فوج دیگر از شہر عجالۃً طلبیدہ وزیر را مع ہمراہیان با خود مشغول داشت چون سیاہے فوج جدید از دور نمایان گردید کسے از ہمراہیان وزیر دویدہ بلشکر خبر رسانید کہ وزیر محصور انگلیشیان گردید وزیر خود را در مہلکہ دیدہ بدر رفتن اصلح شمردہ عطف عنان بدانائی نمودہ آہستہ آہستہ خود را از ان مضائق بیرون کشید اما در لشکر بمجرد رسیدن خبر عجیب انقلابے روے نمود عالی جاہ مع رفقاے خود و جمیع رفقاے وزیر با ہمراہیان آنقدر کہ بزودے حاضر آمدند باستعجال ہرچہ تمامتر باعانت بیرون رفتہ او را در راہ دیدند و باتفاق معاودت میسر گشت و آشوب فرو نشست القصہ بہمین روش یک دو روز کم و بیش ماہے گذشت و موسم برسات قریب رسید راے شجاع الدولہ بران قرار یافت کہ الحال اقامت در نزدیک حصار مناسب نیست در بکسر کہ از مضافات صوبہ عظیم آباد بر لب دریاے گنگا در محاذات غازے پور محال متعلقہ وزیر کہ بتعہد راجہ بلونت سنگہ زمیندار بنارس است سکونت باید ورزید و چھاونی باید نمود و بعد برسات تدارک شایستہ باید کرد از محاصرہ حصار عظیم آباد دست بر داشتہ طبل معاودت کوفت و از راہ سنیر بطرف بکسر نہضت فرمود والد براے ملازمت وزیر و پادشاہ از محال جاگیرات خود آمدہ در لشکر بود و فقیر نیز از عالے جاہ دل گیر گردیدہ رفاقت پادشاہ گزیدہ ہمراہ والد مرحوم بسر مے برد تا آنکہ از معبر کولور دریاے سوہن را پایاب عبور نمودہ لب دریا تا پانزدہ روز معسکر ماند و از انجا کوچ نمودہ قصبہ آرہ را کہ دار الملک بھوجپور است لشکرگاہ ساختند والد را از انجا ارادہ معاودت بمحال جاگیر خود مصمم گشت و فقیر او متاع لشکر وزیر مختل دیدہ بود خود در ان مجمع مناسب ندید چون از سابق آشنائی با بعض انگلیشیان خصوص با ڈاکٹر فلرٹن کہ از سفاکی عالیجاہ نجات یافتہ بدر رفت در نہایت مرتبہ بود و در جنگ شجاع الدولہ پیغام و مراسلات او بفقیر میرسید و بندہ ہم در جواب لقدر مناسب مے نگاشت و ڈاکٹر مکرر بفقیر نوشت کہ پادشاہ را با مامردم موافق کردہ تدبیرے باید کرد کہ تا بار سد بخدمت والد معروض داشتم کہ اگر این صورت میسر آید باعث ازدیاد اتحاد انگلیشیان و موجب ممنونے ایشان خواہد بود و احوال وزیر معلوم است کہ نا منتظم و توقع ظفر بر انگلیشیان با اینہمہ بجھرے و عدم التفات باستماع کلمات مشورہ خیر اندیشان نیست درین صورت اگر راہے با انگلیشیان درست و استرضاے ایشان کردہ اید خالی از صلاح نخواہد بود و نیز معلوم است کہ اینہا را خواہش اتفاق با پادشاہ است و مکرر مرا نوشتہ بر این ارادہ خود آگہی دادہ اند پادشاہ را ہم اگر رفاقت اینہا منظور باشد ازین امر آگہی دادہ شقہ بر وفق رضاے جماعہ مذکورہ نویسانیدہ باید داد و والد باتفاق منیر الدولہ این راز را بپادشاہ رسانید و پادشاہ کہ بنا بر خودسری و عدم انقیاد شجاع الدولہ راضی بودن خود در دست او نبود قبول نمودہ شقہ بدستخط خود مفصل نگاشتہ اعلام نمود کہ ہر شقہ باین خط و وساطت ہمین حامل یعنے فقیر برسد پذیرفتنی است و ہرچہ غیر ازین باشد باید دانست کہ بضرورت بنا بر پاسداشت وزیر و غیر او نوشتہ شدہ غرض پادشاہ از تحریر این فقرہ آن بود کہ پاے رادشتاب راے درمیان نباشد چہ او از متوسلان وزیر و رفقاے بینی بہادر نائب او بود و تاکیدے بس نمود کہ مضمون این رقعہ افشا نیابد تا وزیر بران مطلع نتواند شد بعد حصول رقعہ فقیر ہمراہ والد از لشکر بر آمدہ قاصد عظیم آباد گردید و والد مرحوم بحسین آباد محال جاگیر خود رفت بحسب تقدیر دران ایام ڈاکٹر فلرٹن را کہ واسطہ جواب و سؤال انگلیشیان باشدہ و نہایت آشنا و فی الحقیقۃ مرد خوبی بود با میجر کرنک سالار فوج انگلیشیہ

کمال شقاق وافتراق درمیان آمده وخلاف واتفاق که زیاده از حد داشت اثری ازان باقی نماند وبنده باعتماد نوشته های
او وگمان احوال سابق این شقه پادشاهی حاصل نموده آورده بود چون نزدیک بشهر عظیم آباد رسید ڈاکٹر را آگهی داد او بسردار
فوج اطلاع داده هرکاره های خود وهرکاره سوار مذکور را مع رقم عدم مزاحمت بنام مستحفظان راه که کپتانان مع بعضی افواج بر
راه شهر متصل آبادی اقامت داشتند فرستاده فقیر را طلب داشت بنده بخانه اش رسیده بر احوال ناچاقی صحبت او با میجر
کرنک مطلع گردید وتاکید کرد که بر مضمون این شقه سادهورام وکیل شتاب رای آگهی نیابد والا قباحت عظیم برای پادشاه
ومنیرالدوله وهم محل اندیشه برای فقیر والد خواهد بود ڈاکٹر گفت که من بقدر خود قاصر نخواهم بود اما موافق امر ورای من الحال
متعذر است که بعمل آید بهر صورت روز دوم میجر کرنک فقیر را طلبداشت ومیر جعفر خان را هم بخانه خود طلبید آخر روز فقیر
همراه ڈاکٹر رفته میجر ومیر جعفر خان را دید وشقه گذرانید میجر شقه را بر سر گذاشته بکشود ودر تنهایی او ومیر جعفر خان باتفاق شنیده
وبرمضمون آن مطلع گردیده بنده را جواب داد که الحال پادشاه باختیار خود نیست بلکه تابع مرشد وزیر وفرمان پذیر اوست
وما باین حال امتثال فرمان نمی توانیم نمود وعلی الرغم ڈاکٹر بنا بر اتحادی که با راجه شتاب رای داشت سادهورام را طلبداشت
شقه پادشاه نمود واو نقلش برداشته نزد راجه شتاب رای فرستاد ومیجر بنده را رخصت نموده عرضداشت در جواب شقه نوشته حواله
من نمود وفقیر سعی خود درین خصوص بهیچ دانسته جواب را مصحوب جواسیس پادشاهی فرستاد وخود نزد والد رفته در حسین آباد
سکونت ورزید میرزا باقر مرحوم ومیرزا عبدالله هم برافقت والد وفقیر از لشکر عالیجاه برخاسته بحسین آباد آمده
برسات را گذرانیدند

ذکر بدعهدی نمودن شجاع الدوله با عالیجاه ومقید نمودن او بی گناه وضبط نمودن مال واموال مع دیگر سوانح واحوال

فقیر در حسین آباد بود که خبر مقید شدن عالیجاه شنید ومفصل ماجرای مذکور بعد چندی که با علی ابراهیم خان بهادر اتفاق
ملاقات شد از اوشان معلوم گردید سوانح آن درین صحایف ثبت افتاد اول که شجاع الدوله وعالیجاه باتفاق
در محاصره محروسه عظیم آباد بودند یازده لک روپیه در ماهی بایست که عالیجاه بوزیر ماه بماه برساند عالیجاه بر آمدن
خود از چنگال وزیر بآن بیشه قلت زر وشدت تقاضای او در هر ماه مناسب دانسته تدبیری درین خصوص اندیشید
وبوزیر پیغام داد که بنده را بطرف مرشد آباد مرخص باید فرمود تا در ان نواح رفته وبندوبست تحصیل ممالک نموده آشوبی
در انتظام عمل انگلیشیه برانگیزم چون بالفعل فوج اینها کم است نهایت تشویش عارض حال اینها گشته کار سرکار بسهولت صورت
خواهد گرفت ومرا چون اطلاع تام ونام حکومت در ان اماکن است این کار از دیگر متوسلان سرکار بهتر توانم نمود پیغامبر
علی ابراهیم خان بهادر بود وزیر گفت که اگر عالیجاه بازنیاید چه باید کرد علی ابراهیم خان عرض نمود که عالیجاه را غیر از
در دولت امیدگاه وملجای وپناه کجاست که آنجا خواهد رفت خلاصه بخیالات دور از کار اندیشه مند گردیده گفت که اگر
شما ضامن گشته بطور یرغمال پیش من باشید چه مضائقه علی ابراهیم خان التماس نمود که البته من حاضرم اما زر که موعود است
متعهد آن نمی توانم نمود بلکه هر جا که عالیجاه بندوبست نمایند وعمال او بروند سزاولان حضور هم در انجا بوده هرچه
بعرض وصول در آید ارسال نمایند تا داخل خزانه سرکار شده باشد وزیر گفت که این قسم نمی تواند شد علی ابراهیم
خان معروض داشت که هرچه مرشد عالی است همان بهتر اما الحال حسن وقبح پایان این کار عاید بطرف جناب عالی

وشرم قصوری که درین امور روی و هم به بندگان حضور خواهد بود نه بعالی جاه او خود آستان دولت را ملجای وملاذ خود
دانسته خود را بهر صورتیکه توانست بحضور رسانید حالیا فکری باید کرد که آبروی سلطنت بماند و آب از جو رفته باز آید وزیر
هرچند قوت منفعله چندان نداشت باز هم متاثر گشت وگفت که مردم دیگر بانیکار متعین می نمایم علی ابراهیم خان گفت خوب است
غرض با کار وافزایش اقتدار جناب عالی است وزیر علی ابراهیم خان را مرخص ساخت و بمانند دم ایشان کاریکه گفته بودند
خاطرش جمعه بلبو دیعنی که بآن معتاد بود مشغول گشت وعلی ابراهیم خان برگشته جواب ابا را بعالی جاه رسانید

ساختن میر سلیمان خانسامان عالی جاه با وزیر و برانداختن بنیاد دولت او باقتضای تقدیر

میر سلیمان قبل ازین او ان با میرزا ابهلو و بینی بهادر و دیگر ارکان دولت وزیر ساخته در کارها تساهل می نمود یکبار بهانه ترک
لباس و پوشیدن دلق می خواست خود را بکنار کشد عالی جاه بخانه اش رفته وا در الباس پوشانیده همراه آورد لیکن بمقتضای مصرع
مشهور مصرع هر دم آزرده گی بغیر سبب را چه علاج * اکثر رنجش با عالی جاه و سازش با مخالفانش از میر مذکور بظهور می رسید
و عالی جاه شکایت او را نقل مجلس خود و گزک بیجا نه گفتگوی خویش می نمود و می گفت که فلان روز سر پیچ که بر سر بینی بهادر
دیده ام از خانه من بود که در تحویل میر سلیمان سپرده بودم یا فلان انگشتر در دست فلان کس ازین قبیل سخنان اکثر در حضور مردم
مذکور می نمود و بمیر سلیمان رسیده باعث وحشت او می شد تا آنکه روزی از لشکر عالی جاه برخاسته در جوار میرزا ابهلو وعلی بیگ
خان نیمچی بلشکر شجاع الدوله منزل نمود بعد پنج شش روز ازین حرکت پیغام وزیر بعالی جاه در باب تقاضای زر ماهیانه رسید
عالی جاه عذر بی بضاعتی خود ظاهر ساخت اما اکثر اوقات گله وزیر بنا هنجاری می نمود علی ابراهیم خان مانع بود و مردم دور
و شل میر ابو و غیر او که درین زمان از مقربان عالی جاه و توسل جوی بر لسای لشکر وزیر بوده اند سخنان مذکور شنیده و خود
دران گفتگو شریک گردیده با غیار می رسانیدند و بوسائط کلمات مذکوره بوزیر میرسید وطبع بهانه جوی وزیر را وسیله بدعهدی
با عالی جاه می گردید آخر وزیر پیغام فرستاد که پادشاه بقایای معامله صوبه بنگاله وغیره از شما طلب دارد و محصلان می گمارد
فکرش زود باید نمود عالی جاه علی ابراهیم خان بهادر را طلبیداشته برای جواب و سوال نزد وزیر فرستاد او در حضور رفته بعد عرض
بندگی از طرف عالی جاه التماس نمود که من با میدا عانت و امداد بخدمت رسیده بهبود خود را بعنایت حضور میدانم و آنچه میسر
بود در اوای آن قصوری نرفته الحال که مقدوری نمانده و تقاضای پادشاه بی موجب باعده است جناب عالی بینی بهادر
را بفرمایند تا بفهمد اگر چیزی بر آید ادای آن بطوریکه ممکن باشد تا مقدور خواهم بود و اگر بی موجب باشد امیدوار اعانت
و حمایت از جناب عالیم وزیر آزرده گشته جواب داد که مرا چه کار است شما دانید و پادشاه بینی بهادر کیست که بفهمد فرمای بفکار
سیروم اختیار با پادشاه هست هرچه داند خواهد کرد علی ابراهیم خان مایوس برگشته جواب وزیر که شنیده بود بعالی جاه اعلام نمود
عالی جاه چون همیشه در وقت اضطرار رجوع بعلی ابراهیم خان بهادر نموده صلاح می طلبید درین خصوص هم پرسید او در جواب
گفت که اگر زر در سر کار باشد استرضای وزیر باید نمود والا خود تنها از خیمه بیرون رفته پیغام باید داد که من بتوقع حمایت و عنایت
خود را تا در دولت رسانیده امیدوار اعانت بوده ام و اکنون مع اهل و عیال و اسباب و اموال در ظل رافت و مملکت عالی
حاضرم آنچه مقتضای الطاف و شفقت و نیک نامی و مرحمت باشد بعمل آید

ترک لباس نمودن عالی جاه و بازپوشیدن باشعار وزیر بلا جبر و اکراه

عالی جاه بتحریک مصاحبان سفاهت پیشه بدون تامل و اندیشه روز دوم که تاریخ هشتم ذی الحجه سنه یکهزار و یک صد و هفتاد و هفت
هجری بود اول صبح پیرهنے در بر و کلاهے بر سر گذاشته ترک جلوس مسند نمود و بوریاے را در صحن خیمه گسترده بران نشست همراهیان
مقرب که محروم از شعور و مآل اندیشے و در بوده اند ده بیست کس بیکبارگے لباس رنگین درویشے در بر کرده انگشت نمای تمام لشکر
شدند و این خبر بوزیر رسیده موجب تفکر او گردید چه فقر عالی جاه در رفاقت او موجب بدنامی و وسیله حرمان از مقاصد بود بنا برین
علی بیگ خان را روز دیگر که نهم ذی الحجه یوم العرفه بود بعذر خواهی و دلجوئی هم از طرف خود و هم از طرف مادرش که زن صفدر جنگ
دختر برهان الملک است و بنواب بیگم شهرت دارد فرستاد و علی ابراهیم خان بهادر را طلبداشت علی بیگ خان که مرد لسان زبان آور
و در گفتگو نهایت بیباک و دلاور بود بحضور عالی جاه رسیده با و بانواع گفتگو پیچیده و ملائمتهاے رنگین نموده عذر هاے شیرین
از طرف وزیر و مادرش درخواست چون عالی جاه در گفتگو و حسن تقریر چندان سلیقه نداشت عجالة علی ابراهیم خان بهادر را طلب
نمود خان مرقوم خبر تغیر او مناع لباس آقا و مقربانش شنیده بخوف ملامت مقربان و طعن زبان بدگویان اندیشده خود اگرچه
ترک لباس نکرده بود اما بلبس پیرهن و پیچیدن دستار مختصرے بر کلاه قناعت نموده بهمین هیئت بدربار رفت و احوال مطابق خبر
مسموع دیده ساکت و صامت نشست عالی جاه گفت که شما را نواب وزیر طلبداشته اند باید رفت علی ابراهیم خان بهیائی که رفته بود
همراه علی بیگ خان قاصد خانه وزیر شد او گفت که بهمین لباس حضور وزیر الممالک میروید گفت هرگاه آقاے ما باین صورت شده
باشد ما را غیر ازین لباس دیگر چه چیز خواهد بود و بوضعے که بود همراه علی بیگ خان رفت وزیر مهربانی بسیار نموده سبب تغیر لباس
عالی جاه پرسید و از گفتگوے سابق خود عذر خواه گشته گفت پادشاه سخنے فرموده بود ما آنرا اظاهر کردیم جوابش بایستی داد حاجت
بدلق پوشیدن و مراید نام نمودن نبود علی ابراهیم خان جواب داد که ما بامید عنایت خانه امید خود شمرده آمده بودیم چون جناب عالی
کلمات عدم التفات در خصوص تقاضاے پادشاه بعالی جاه ارشاد نمودند او شان که ملجاے و ملاذے غیر از آستان
دولت نداشتند قطع امید نموده دست از دنیا برداشتند وزیر بمینی بهادر گفت که شما با علی ابراهیم خان گفتگو نمائید هر دو در گوشه
حضور وزیر نشسته هر یکے مطلب خود تقریر میکرد بینی بهادر بهر صورت تحمیل مبلغے میخواست که بر عالی جاه نماید علی ابراهیم خان بحسن
بیان استنکاف ازان نموده تن در نمیداد بکمال استغنا انقطاع آقاے خود از دنیا و ما فیها اظهار میکرد چون ساعتی گذشت
وزیر پرسید که هنوز چیزے منتج نشده بینی بهادر گفت که گفتگو فیما بین کار گرانست وزیر خان مرقوم را نزد خود خواند و در خیمه خس که بنا بر
حفاظت حرارت هواے تابستان براى او استاده کرده بودند برده آنچه پرسیدنے بود پرسید و جوابے که بینی بهادر شنیده
بود شنید بعد ازان گفت که درین صورت که عالی جاه اختیار نموده نهایت بدنامی من است مرا چه مے باید کرد خان مرقوم
معروض داشت که عالی جاه بناچارے آنچه لائق حال او بود بعمل آورد الحال جناب عالی را آنچه لائق باشد بعمل آرند وزیر گفت
فهمیدم شما بروید که متعاقب من مے آیم علی ابراهیم خان رسیده بعالی جاه ظاهر نمود و وزیر نیز رسیده دلجوئیهاے
بسیار فرموده تکلیف بخلع لباس درویشے و لبس لباس سابق کرد عالی جاه استادگے نکرده حسب الاشعار او بعمل آورد

محصور نمودن سمرو ی نمک حرام بتحریک وزیر عالی جاه را براے تنخواه

بعد دو سه روز سمرو سے پلٹن هاے خود خیام عالی جاه را بایماے نهانی وزیر محصور نموده زر تنخواه خود گرفت چون روپیه
نبود اشرفیها از اندرون مکان برآورده داد بعد این ماجرا عالی جاه بسمرو پیغام داد که الحال مقدور نگهداشتن مردم بسیار نیست

پلتن ها و عمله توپخانه را جواب داده توپها و بندوقهای چقماقی که از سرکار است در خانه ما سپرده نماید و دو پلتن نگهدارند
و چون او با وزیر ساخته بود که بنمک حرامی بسته جواب فرستاد که الحال توپ و بندوق از کسی است که در دست اوست و خود
از آن مکان که خیمه داشت برخاسته در لشکر وزیر نزول نمود و ملازم او گردید

مقید شدن عالی جاه در دست وزیر باقتضای قسمت و تقدیر

چون شب موسیو جنتیل فرانسیس که پیشتر ملازم عالی جاه و بعد از آن برطرف گردیده نوکر وزیر شده بود با علی ابراهیم خان
بسیار آشنا و پاس اخلاصهای سابق سید افست پنج شش کس از قوم خود همراه آورده با علی ابراهیم خان گفت فردا افواج وزیر برای
دستگیر کردن عالی جاه می آید انقلاب عظیمی درین معسکر روی خواهد داد نمیدانم دران وقت بر شما چه رود اگر این پنج شش کس
در حفاظت خواهند بود احدی متعرض شما نخواهد گشت علی ابراهیم خان شکر پاس اخلاص آن مخلص سرتاسر وفا بجا آورده معذرت
خواست که برای من نامناسب و از رفاقت بعید است که عالی جاه درچنین بلا مبتلا و من در حمایت اسد قا باشم صبح دیگر پاس
از روز گذشته بود که افواج وزیر مجمعها سوار شده قاصد خیمه گاه عالیجاه گشت چون نمایان شد باز موسیو جنتیل از پلتن خود علحده
گردیده با سعد و دی نزد علی ابراهیم خان آمد و سخنان دیروزه را اعاده فرمود و خان مرقوم بطور دستور انکار نموده ابا کرد
و او گریان برگشته بصف خود ملحق شد مردم مذکور خیام عالی جاه را محصور نموده هر طرف حرم سرا و کارخانجات مستحفظان محکم
نشانیدند سرداری که باین کار مامور شده بود در خیمه عالی جاه در آمد و او را بفیلی که برای سواریش آورده بود نشانیده
خود در عقب هودج نشست و همراه خود در انبوه مردم متعین بلشکر وزیر برده در جائیکه معهود بود محبوس داشت

محروس بودن علی ابراهیم خان حسب الامر وزیر و نجات یافتن از ان حراست بحسن تقریر

آخر روز چند سوار ملازم سرکار وزیر عنان ریز مقابل خانه علی ابراهیم خان بها دراز دور پیدا شدند خان مرقوم را یقین
گردید که برای او می آیند عزیزی چند را که در خیمه متش حاضر و او بر بستر بیماری خوابیده بود آگاه ساخت که اینها جویای من می آیند
الحال هر که خواهد بدر رود و هم نشینان همه گریخته گوشه عافیت جستند مگر میر شطاری و غالب خان و خواجه عبد الله و واحد علیخان
که او بجای خود نجنبیده رفیق حالش ماندند تا آنکه سواران مذکور رسیده فرود آمدند و بر اسپها و اسباب ناظر بوده بحراستش قیام
نمودند قبل زین سانحه یکی از دست گرفتهای علی ابراهیم خان برهان خان نام جماعه دار افغان که اندک طالب علمی و فراستی
داشت و خود را از جمله فدائیان خان موصوف شمرده در بندگیها و حسن اخلاص از جمیع متوسلان ممتاز می نمود ظاهر کرد که
اگرچه درین وقت از اعادی پنهان داشتن منظور باشد من باید سپرد علی ابراهیم خان گفت دیگر چیزی غیر از دو فیل و چند
شتر ندارم این را با خود نوعی که داعید نگهدارید آن صدیق صداقت شعار که خود را ثانی اثنین اذ هما فی الغار می شمرد افیال
و شتران را گرفته بجای شتافت که دیگر کسی نشانش نیافت القصه علی ابراهیم خان در عین بیماری حیران و تماشای
قدرت ایزد سبحان بود و دیگر رفقای عالی جاه هر یکی بیکی از روسای لشکر وزیر ساخته با او پیوست مگر حافظ اسرار خان
مصطفی و بعضی از متصدیان بگیر آمده در لشکر وزیر حوالات مردم بودند کسی از دوستان حاضر علی ابراهیم خان را دلالت بنوشتن
عریضه بخدمت وزیر خود او و کلمه از احوال خود نوشته فرستاد و وزیر دران وقت اندرون محل بود لیکن چون ابراهیم خان

را بسبب آزردگی مزاج و حسن اخلاق ایزد تعالی محبوب القلوب آفریده مستحفظان حرم سرای وزیر که از جملهٔ نسوان بودند وقت
رسانیدن زیور جواهر و دیگر تحائف بزن وزیر و والدهٔ او که علی ابراهیم خان بر دو بود شناسائی با او داشتند احوالش را شنیده
دل آنها بران عزیز و افر التمیز سوخت و عرضی را بوزیر رسانیدند خواجه سرا از طرف وزیر آمده سواران را تاکید نمود که از
دور ناظر بوده سوء ادب نسبت بعلی ابراهیم خان بعمل نیارند و دستخط نمود که با شما تعرضی نیست سختی چند از شما رسیدن است
و بس بخاطر جمع باشند صبح روز دیگر سواران رسالهٔ شجاع قلی خان که معروف بپیان عیسی و از جملهٔ نیکان بود آمده ظاهر ساختند که وزیر
شما را طلبیده است علی ابراهیم خان پیرهنی در بر و دستار مخففی بالای کلاه بر سر پیچیده بر پالکی خود سوار بدربار رفت
سواران سفله مزاج و نجبای پواج طبع بودند در لشکر رسیده گاهی بطرف خیمهٔ که عالیجاه در آنجا مقید بود می بردند و گاهی
بجای دیگر چون دو سه بار این حرکت بعمل آمد خان مرقوم یکی از ملازمان خود را فرستاده بشجاع قلی خان پیغام فرستاد
که حسب الطلب رسیده ام نمیدانم همراهیان را از گردانیدن من سود چیست هر جا منظور حضور باشد مامور فرمایند که رفته در آنجا
نشیند شجاع قلی خان کسی را بعجالهٔ فرستاد و تاکید کرد که سواران را تهدید نموده خان را باحترام نزد او آرد فرستاده
از آنجا بسواران دشنام دهان و تهدید کنان در رسید و علی ابراهیم خان را بعزت در دیوان خانهٔ وزیر جائیکه مکتب میرزا
امانی پسر وزیر بود برد شجاع قلی خان و بینی بهادر و موشیر جنتیل و یاقوت خان ناظر و دیگر مقربان حاضر یکجا جمع بودند موشیر
جنتیل از دور خان مذکور را دیده بتعظیم برخاست دیگران نیز بتبعیت او برخاسته علی ابراهیم خان را بعزت نشانیدند و سخنان
استمالت و استفسار احوال مزاج و تاسف و حیرت بر دوا نخوردن نموده آدم نزد حکیم محمد خان فرستادند و در فکر تیاری دوا
و غذا افتادند خان مرقوم عذر خواست که آفتاب بلند شده وقت خوردن دوا نیست فردا خورده خواهد شد بعد علی ابراهیم خان
را حضور وزیر بردند در آنجا سهیل علی خان خواجه سرا داروغهٔ فیل خانه و حافظ اسرار خان منشی و بعضی دیگران از عملهٔ عالیجاه
حضور وزیر استاده بودند خان مشار الیه باتفاق جماعهٔ مذکوره در حضور رسیده یک اشرفی بوزیر نذر گذرانید و بدون آنکه
مامور بجلوس شود نشست از جماعهٔ مرقومه بینی بهادر و شجاع قلی خان و یاقوت خان نیز نشستند وزیر که لباس ولایتی پوشیده
تبرزین در دست بکمال رعونت بر مسند نشسته بود رو بعلی ابراهیم خان نموده گفت که صاحب من با میر قاسم خان چه بد
کرده بودم که روز جنگ پچا پهاڑی بسمرو گفت که هرگاه سواری من بعد فتح بر انگلیشیان رو بروی او بگذرد سمرو بر من
شلک کند علی ابراهیم خان التماس نمود که مرا ازین خبر آگهی نیست وای بر احوال عالیجاه که برای چنین کسی که او دار الملک
خود گذاشته باعانت او و نشانیدنش بر مسند ایالت رو بروی دشمنی چون انگلیش آید و او در بارهٔ اش چنین بد اندیشی نماید
وزیر بر آشفته گفت مگر من دروغ می گویم اگر خواهید سمرو را طلبیده رو بروی شما با عالیجاه مقابل سازم علی ابراهیم خان
ازین جواب دور از صواب آزرده گشته گفت من بی اطلاعی خود التماس نموده ام تکذیب جناب عالی نمی کنم و آنچه از مقابل
نمودن سمرو با عالیجاه ارشاد می شود درین وقت مرتبهٔ عالیجاه بجائی رسیده است که خدمتگاری با وشان مقابله تواند نمود
سمرو خود چه است و مرتبه دارد وزیر خجالتی کشیده شروع بمهربانی و دلجوئی علی ابراهیم خان و عیب جوئی میر قاسم خان نموده گفت
شما مرد خوبی هستید و او با شما هم بد بود و ناراضی مرا معلوم است که در محفل خود شکایتهای من می نمود و کلمات رکیک نسبت
بمن می گفت شما او را ممانعت می کردید و او متنبه نمی شد نمی دانم با رفیقی مثل شما چه بد بود علی ابراهیم خان عرض نمود
که من بدانست خود تقصیری در کارشان نکرده ام مگر آنکه هنگام برآمدن از حدود عظیم آباد اختلافات در آزار دید او جاحت

رفتن نزد مرہٹہ و اعیان دکن مرجع می شمردند و بنده مبالغه در رجوع بسته سلطنت و وزارت نموده طمانیت داشته برای میر قاسم
خان به ازین آستان نمی دانستم وزیر از استماع این جواب ترآمده دیگر نفس کشیدن نتوانست استمالت علی ابراهیم خان بهادر
نموده و بخوبی ایشان را ستوده سبک از جای خود برخاست و عازم حرم سرا گشت مقربانش تا سر در والا محل مشایعتش نموده
سلام کردند و وزیر بسوی علی ابراهیم خان اشاره نموده چیزی به مقربان خود گفت شجاع قلی خان و دیگران برگشته خان مرقوم را همراه
خود در مکتب مذکور برآمدند بعد جلوس گفتند که نواب وزیر شما را برفاقت خود می خواهد و فرموده که همین وقت هر چه هر که از ایشان همراه
باشد حاضر کنند چنانچه جو اسپیس [?] حضور رفته اسپها و اسباب ایشان انچه رفته بود حاضر ساختند و حکم خیمه کردن در جوار دیوانخانه خود نموده
فرموده است که شما معتمد علیه عالی جاه و امین و رازدار او بوده اید احوال امانات بعض رفقای ایشان نزد مهاجنان بنارس
معلوم شده لیکن احوال امانت شما و عالی جاه در هیچ جا ظاهر نگشته و سراغ آن مطلق انکشاف نیافته چون بر شما اعتماد بسیار داشت
می گویند که چهل هزار اشرفی حواله شما کرده اگر واقعی باشد و دیگر هر که سپرده باشد البته که شما را معلوم خواهد بود در صورت اظهار آن
مهربانی و عنایت وزیر الممالک در حق شما بسیار خواهد بود علی ابراهیم خان گفت که کسی تا حال از من در چنین امور سوال و
استکشاف احوال ننموده بود الحال که استفسار شده البته انچه معلوم است معروض خواهد شد و نموسنگه هرکاره را که خون
عالمی بگردن اوست و از جمله رفقای سمرو بود و اظهار این چهل هزار اشرفی در حوالات خان مرقوم هم او نموده بود طلبیده داشته
بمقابله استاده کردند شنیدن جوابیکه علی ابراهیم خان داد یکی از همنشینان همان مجلس برخاست و دویده به نواب وزیر بشارت
رسانید که امیدی بهم رسیده سراغ زر بسیاری پیدا خواهد شد مردم متوجه علی ابراهیم خان گردیده مستفسر شدند خان مذکور سخن بیان
شروع تقریر نموده گفت که از آبدار خانه تا جواهرخانه سپرد بهرهای سمرو بود و لک اشرفی حواله او شده در سرکار رسیده یا نرسیده
مردم همه متوجه نموسنگه گشته بسوی او نگرستند او انکار کرده گفت که بی اصل است علی ابراهیم خان گفت هرگاه سخن کسیکه او را
معتمد علیه و رازدار و امین میدانند بی اصل باشد اظهار سگ سران غیر معتمد چگونه قابل استماع دانسته گمان صدقی بر ان
می توان کرد بینی بهادر با استماع این خبر برخاسته بر در حرم سرا رفت و وزیر را جوابیکه علی ابراهیم خان داده بود گفته فرستاد
و نیز پیغام داد که با کسیکه در جواب الزام هم دهد و نادانی مردم نیز اثبات نماید معارضه کنانیدن ثمره غیر از تفضیح ندارد وزیر رخصت
انصراف داده تسلی بسیار گفته فرستاد علی ابراهیم خان بشجاع قلی خان فرمود که ده دوازده کس شکسته بال و بازو همراه اند و در جوار
دیوانخانه با اجنبیت آرام خاطر میسر نیست اگر عنایتی مبذول حال مخلص است در چهاونی خود جای باید داد شجاع قلی خان
برخاسته بر در سرای وزیر رفته اذن همراه خود بیرون آورد و با خود برده متصل بمقام خود جا داد و نهایت تواضع و دلجوئی را
کار فرما شده تا یک و نیم ماه که زنده بود دقیقه از حسن سلوک و دلجوئی فرو نگذاشت و اموال عالی جاه از نسوان و خواجه سرایان
و دیگر عمله هر کار بجد و جهد بسیار تحقیق گشته بضبط وزیر در آمد مگر اندک جواهر گران بها که قبل ازین سانحه میر قاسم خان مصحوب
شیخ محمد عاشق نام ملازم معتمد در ملک نجیب الدوله فرستاده بود برای عالی جاه بلسفی [?] مانده در پریشانیهای او بکارش
و قلیلی اگر نمایش باوجود چنان تفحص شدید بوساطت کنیزان و پیرزالهای ملازم معتمد مخفی داشته باشند احتمال امکان
دارد اما منقح و مفصل معلوم نشده +

رفتن سلیمان برای بدست آوردن قلعه رهتاس و برگشتن ازان قلعه با نهایت ندامت و یاس

چون عالی جاه بجاه ادبار اسیر گردید میر سلیمان انگشتر سلیمانی در دست کرده از کنج خمول بر آمد و داعیهٔ تقرب در خدمت وزیر بهم رسانیده بوساطت مقربان ظاهر کرد که یعقوب کمیدان حارس قلعهٔ رهتاس از متوسلان من و سائل متصدی آنجا که قلعه دار است نیز از دست گرفتهای این جانب و اموال و نسوان مخفیه همه معلوم و گذاشتهٔ خود لیست اگر حکم شود تدبیری در تسخیر آن نموده قلعهٔ مذکوره را ضمیمهٔ ممالک محروسه گردانم و نیز محدود پای این قسم امور بود میر مذکور را مورد مهربانی ساخته رقعی چند حسب الاستدعای او بمیر رحیم خان که دران آوان حاکم سهسرام از طرف وزیر بود و بنام ساهمل و یعقوب و غیرهم نوشته داد میر سلیمان باعتماد وداد سابق ایام که دنیاداران بمنا بر اغراض بمقتضای وقت میباشد برهتاس آمد و میجر منرو سردار فوج انگلیشیه که ملازم پادشاه آن جماعهٔ قانونه وار این دیار و بصلاح کونسل کلکته بریاست فوج و مقابله وزیر مامور گشته در عظیم آباد رسیده بود خطی به فقیر بوساطت داکتر فلرتن نوشته فرستاد که اگر بسعی شما قلعه رهتاس مسخر ما مردم گردد موجب مزید دوستیها خواهد بود فقیر بار اجه ساهمل که حقوق سابق ما بر گردن او وا قربایش متحقق و قرب جوار از محالات مملوکه و جاگیر یاد داشت این راز در میان نهاد و فهمانید که طرف اینها غالب و وزیر از عهده اینجاعه بر نیامده عنقریب مضمحل و مغلوب میگردد و اگر خوبی خود می خواهید قلعه را بدشمن آقای خود نداده تسلیم جماعهٔ انگلیشیان نمائید که برای شما و اولاد شما سرمایه سود و بهبود و همیشه مورد عنایت و الطاف خواهید بود و او خود مرد فطن بود اقوال مرا و میر سلیمان را سنجیده میر مذکور را البیت و لعل توقیف نمود و مرا گفته فرستاد که سرداری از انگلیشیه را مع فوج زود بطلبند و مطالب خود نوشته فرستاد که بر این کاغذ برای مطالب من با عهد و قول دستخط کنانیده دهند فقیر بداکتر و میجر منرو نوشته جرنل گادرد را که دران وقت کپتان بود بنواح تکاری بود طلبداشت و مطالب ساهمل را دستخط کنانیده طلبید و بساهمل رسانید و واسطهٔ جواب و سوال گردیده قلعهٔ بکپتان مذکور دهانید میر سلیمان خبر ورود کپتان مذکور مع یک پلتن شنیده بر خدع ساهمل آگاه گردیده بلشکر وزیر برگشت و سعایت فقیر بشجاع الدوله رسید +

رفتن بنده بعظیم آباد و نزد داکتر و شنیدن خبر شکست یافتن وزیر در بکسر

بنده باندیشه آنکه مبادا وزیر کوچی را فرستاده با فقیر تعرضی نماید نهایت اندیشه داشت درین ضمن صحبت ساهمل با کپتان بهم خورده ساهمل از قلعه فرود آمد و مرا التماسها نوشته التماس کرد که باید همراه من بعظیم آباد رفته مواعید را بایفا رسانند و الا ظلمی صریح در بارهٔ من کرده خواهند بود و بنده قبل ازین ماجرای اینجا بداکتر نوشته مع خطوط میرزا شمس الدین و خط وکیل والد مرحوم که متضمن آزردگی خاطر وزیر به بنده و حضرت والد رسیده بود فرستاده استدعای آمدن خود بعظیم آباد نموده خط او متضمن طلب فقیر رسیده بود بنده با والد مرحوم قباحت بودن خود در حسین آباد و حسن رفتن بعظیم آباد التماس نموده اعلام کرد که اگر احیاناً وزیر درین خصوص باز پرسی نماید ظاهر باید کرد که فلانی یعنی بنده پسر من است لیکن از فرمان من بیرون و ازمدتها با جماعهٔ انگلیشیه آشنا اعمال او را من جواب نمیتوانم داد لاتزر وازرة وزر اخری اگر وزیر ظفر یابد برای آن جناب عذر واضح است و بنده همراه انگلیشیان انچه مقدر است خواهد دید و اگر انگلیشیان بر وزیر غالب آمدند برای آنجناب قباحتی نخواهد بلکه ممنون دوستی با خواهند بود و مرخص گشته مع ساهمل روانهٔ عظیم آباد گردیده در اینجا احوال رفتن میر جعفر خان بکلکته و مرشد آباد و در گذشتن ازین جهان و ورود میجر منرو و ساخته گرفته بردن تلنگه هاسی متعینه سرکار سارن کپتان کیموتی را بطرف لشکر باغی در هاسی یافتن او و انه دست تلنگه ها و بسزا رسیدن تلنگه هاسی مذکور و خبر رفتن میجر منرو بجنگ شجاع الدوله و جواب سوال و با انگلیشیان و مغلوب گشتن از جماعه مذکوره مفصل معلوم نمود تفصیل این اجمال از صفحات آینده وضوح می یابد +

رفتن میر جعفر خان قبل ازین جنگ بکلکته و مرشد آباد و درگذشتن او ازین جهان و دیگر سوانحیکه درین اثنا رو داد

چون شجاع الدوله و عالیجاه مع بادشاه از محاصرهٔ عظیم آباد برخاسته در بکسر که از محالات بهوجپور و محاذات غازی پور است طرح اقامت
انداخته اراده توقف دران نواح نمود و موسم برسات در رسید میر محمد جعفر خان برای بعضی جواب و سوال هاے خود قاصد کلکته
گردیده و برادر خود میر محمد کاظم خان را که مرد ساده نیک ذات و بنظامت صوبهٔ عظیم آباد قبل ازین مقرر ساخته بود بنصایحے که
بزعم خود اصلح میدانست متنبه گردانید و دهیرج نارائن برادر راجه رام نارائن نائب صوبهٔ عظیم آباد که عالی جاه او را در گنگا غرق
کرده بود دیوان و مدار المهام صوبهٔ مذکور با آنکه لیاقت اینکار بلکه هیچ کار نداشت گردانیده خود راه کلکته که برای او مقدمهٔ سفر آخرت
بود گرفت همانا سبب برگزیدن راجه دهیرج نارائن فقط عناد عالی جاه با برادر او بود و همین قسم هرکه در زمان عالی جاه
ملازم او یا ماًمور والطافش بود نزد میر جعفر خان مبغوض ترین مردم گشت هرچند فی حد ذاته آن شخص لیاقت انواع عواطف و عنایت
داشته باشد و کذا بالعکس چون اکثر بزرگان و بزرگ زاده هاے بنگاله و عظیم آباد بنابر تسلط و اقتدار عالی جاه در زمرهٔ
رفقای او انسلاک داشتند میر جعفر خان راضی نبود که بیچاره ها باماکن و اوطان خود معاودت نمایند چنانچه میرزا باقر و میرزا
عبدالله خلفین آقا میرزای مرحوم و یوسف علی خان پسر غلام علی خان و ازین مقوله اکثر کسان در اطراف شهر عظیم آباد
و بنگاله حیران در کمال پریشان خاطری بودند تا آنکه میر جعفر خان درگذشت و آوارگان بیچاره را عود بمنازل خود میسر گشت
و اکثر کسان که نزد میر قاسم خان مردود بوده اند در عظیم آباد و مرشد آباد مشمول مراحم میر جعفر خان گشته بمدارج علیه مترقی شدند
و خان مذکور بکلکته رسیده مشغول جواب و سوال خود بارباب کونسل کلکته گردید چون شمس الدوله هنری ونسترت گورنر از
سفاهت و نادانی میر جعفر خان حالی هاے علیه آگهی داشت نمیخواست که مطلق العنان او را در مرشد آباد گذارد تا مبادا با سکنه
هر شهر و دیار عبث عبث کاویده بیچارگان را ناحق برنجاند بنابرین جواب سوالات او را در چکاپوی کونسل انداخته هیچ گفتگو را
یکسوئی نمود و هرچند خواست که نندکمار چنانچه بدلخواه ماًمور و در کمال اقتدار بود بحال و برقرار بوده همراه او از کلکته برآید چون
مفاسد وجود هندوی مذکور شمس الدوله را کما ینبغی معلوم بود و میدانست که میر جعفر خان باغواے او مجوز ایذا و اضرار
اکثر نام آوران آبرو طلب گردیده والحال هم خواهد بود راضی نمی شد تا آنکه بهزار سماجت میر جعفر خان مرخص گشته بمرشد آباد آمد و
نندکمار همراه او رخصت نیافت بعد ورود در مرشد آباد خطوط بانواع حیل بمشارکت آرای مشیران خود بکونسل نگاشته و بعضی
از کونسلیه ها مطلوبے از خوشنود نموده درین باب استمداد کرد شمس الدوله صلاحے در ضمن رخصتش فهمیده بمرشد آباد مرخص
فرمود با عیوب و مفاسد او را نوشته کتابے مجلد ساخت و نندکمار در مرشد آباد آمده اقتدارش بجائے رسید که منشی محمد رضا خان
که نائب نظامت جهانگیر نگر و داماد رابعه بیگم و عطار الله خان ثابت جنگ بود محتاج رجوع او گردیده اکثر سور و سبی التفاته او مے شد
و میر جعفر خان فرمان بردار هندوی مذکور گشته خان مرقوم را از حکومت جهانگیر نگر تغیر فرمود و حسب الایماے او مقید ساخت تا آنکه
تهدید انگلیسیه که صاحب قاسم بازار بود نندکمار و میر جعفر خان رسیده خلاصش نمودند درین ضمن میر محمد جعفر خان بیمار گشته
روز بروز کاستن گرفت و چهاردهم ماه شعبان سنه یکهزار و یکصد و هفتاد و هشت هجری روز سه شنبه بدرود جهان
بے بقا که مزرع عقبی است نمود از معتمدین مسموع افتاده که دم آخر آب تبرک بتهای کریت کوته که یکے از معابد هنود در سواد
مرشد آباد است بتجویز نندکمار آورده بحلق میر جعفر خان چکانیدند آب خوردن همان بود و جان سپردن همان بیت

هلینت لبند است اگر شنوی ✦ که گر خامه کارے سمن خدر وے ✦ اعاذنا الله و جمیع المومنین من غیر راضیه میر محمد جعفر خان از خوف افواج
شجاع الدوله و جسارت او اشهرت داشت آرزومند مصالحه بود که بهر صورت میسر آید و شاید اصحاب انگلیشیه هم بنا بر اشتهار
شجاعت و اقتدار وزیر و بدنامی مقابله با پادشاه میخواستند که اگر مصالحهٔ با آشتی که مخل امور تجارت شان نباشد بعمل آید قبول
باید نمود و صوبهٔ عظیم آباد باختیار وزیر و پادشاه گذاشته در مالگزاری صوبهٔ بنگاله هم مبلغی مناسب که فقیر را منقح معلوم نشده
تعهد مے نمودند شجاع الدوله از فرط غرور و فقدان شعور که درین زمانه نهایت مروج و از سرداران کمتر کسے ازین مرض خالی
است قبول نکرده اصرار بر انتزاع جمیع ممالک داشت و عجب آنکه با وجود کثرت لشکر و توپهاے خرد و بزرگ و تهیهٔ اسباب
بوفور از شدت غفلت و بے خبرے و غرور لشعور خود با وجود نبود نش وضع و تدابیر که براے این کار بایست نمیتوانست
که درست بعمل آرد و التماس دولت خواهان دانادل و هوشیاران کامل اصلا نمی شنید بهمین علت دید آنچه دید عجیب حالی است
درین جزو روزگار که هر کرا از زمانه اندکے یار شد و باوج اقتدار رسانید ماهیت او انقلاب یافته خود را از انبیا و حکما که در زمرهٔ انسانی
بالاتر ازین جماعهٔ نشان نداده اند افضل و اعلی شمرده رویه و طریقهٔ آن بزرگواران را مرجوح و شیم سخیف خود مرجح میدانند از آن
جمله است استشاره در امور که سید کائنات علیه افضل الصلوة که اعقل ناس و صاحب وحی بود از جناب حکیم خبیر بفرمان و شاورهم
فی الامر مامور گردید و سلاطین ذوی الاقتدار و امرای کبار همیشه بناے کار خود بر مشاورت گذاشته با وزرا و اصدقاے
عاقل استشاره مے کردند الحال هر که بدستیاری بخت ناگهان بدولتے رسید خود را در جمیع فضائل و کمالات از کل کائنات
افضل شمرده رجوع بکسے نمی کند بلکه اطاعت را ننگ و عار دانسته هرچند ناصح صدیق ارسطو مرتبت باشد التفاتے بالتماس
او نمے نماید بلکه عقول را بارز و مقدور می سنجد و میگوید که ما عقل لکوک یا آلاف داریم و دیگران عقول مات و عشرات
سبحان الله کار عقل بکجا کشیده و مرتبهٔ انسانی خصوص در هند بچه حد رسیده (اللهم افرغ علینا صبراً علی ما او ذے بالتفضل
والاحسان و بدل بمنک و جودک بالفرج الاحزان) ✦

ذکر معزول شدن میجر کرنک از سالارے فوج انگلیشیه بورود میجر منرو که نوکر پادشاه انگلیشان بود و اتفاقاً بطرف کلکته از جهاز رسیده بسالارے فوج بنگاله مامور گشت و جنگ وزیر بانجام رسانید و سانحه که کپتان نکمبو لے بان مبتلا گردید

هنوز میر محمد جعفر خان زنده و در کلکته بود که میجر منرو بر جهاز منوارے که عبارت از جهاز جنگے است بسفرے که فقیر بران آگهی
ندارد وارد کلکته گردید چون اصحاب انگلیشیه امتداد زمان جنگ وزیر بنا بر سوے تدبیر و کم جرأتے میجر کرنک احتمال میدادند
و نیز ضابطهٔ این جماعه است که هرجا سرداری ملازم کمپنی باشد و سردار دیگر نوکر پادشاه در آنجا وارد شود تا هنگام اقامت
سردار ملازم شاهے حاکم و سردار ملازم کمپنی محکوم او باشد شمس الدوله و دیگر کونسلیه های کلکته میجر منرو را بسرداری افواج
عظیم آباد تجویز نموده مرخص کردند میجر کرنک باستماع این خبر بکلکته رفت و میجر منرو بعظیم آباد رسیده بریاست فوج پرداخت زمانی
قلیل گذشته بود که کپتان نکمبه لے را با معدودی از انگلیشیان تلنگه های پلٹن او بهجوم آورده گرفتند و اراده توپ همراهش
اراده بردن نزد راجهٔ بلوند نمودند و راجه مذکور حسب الامر وزیر برلب دریای سرجو که مشهور بگهاگرا دریو است برسر حد
و دعاز سے پور متصل بجده و گوهر کمپور بنا بر فهر گیرے ملک وزیر و مزاحمت دخل و تصرف انگلیشیان در ممالک محروسه

او اقامت داشت و کپتان مذکور نیز بمقابلهٔ او برای همچنین امور بر لب همان دریا در حدود صوبهٔ عظیم آباد مامور بود کپتان مذکور نهایت مدارا با فوج همراه خود بنابر تنهائی خود و انحراف و غلبهٔ آنها نموده میجر منرو را از ماجرا که فیما بین او و تلنگه با روداد اعلام نمود میجر بمجرد آگهی کسان را متواتر باستمالت و تسلی تلنگان فرستاده خود با یک پلتن سولداد و لاتی بسبیل ایلغار و بر جناح استعجال دویده متصل بکپتان رسید و علی التواتر مستعجلان بر تسلی تلنگان سر فرستاد و کپتان خود هم آنچه بنا بایست در استرضای آنها بعمل می آورد چون اقبال ناصر انگلیشیان داد بلا در دنبال تلنگان بود با وجود آنکه راه بسیار بریده نزدیک بلشکر بلوند سنگه رسیده بودند بمواعید مدارا استمالت گرد معطوف و در زیدند و میجر رسیده بضابطهٔ معهود قواعد سلامی از آنها دید چون بندوقها را خوابانیدند تلنگان را محصور سولدادان نموده بنده و قمار البتید و آنها را همراه آورده جمعیت آنها را درهم شکسته و دو دو بیست بیست از آن جماعه در هر پلتنی داخل کرد و از پلتنهای دیگر همان قدر مردم بر آورده پلتن تازه آراست و لبر گردگی کپتان بجای مذکور فرستاد و بیست و پنج کس از جمله پلتنی که این فساد برانگیخته او بود بطور قرعه بر آورده در حضور جمیع فوج برای عبرت بدم توپ پرانید بر هنی از جمله این بیست و پنج کس اندک مهلتی خواسته و پرستش خاصی برای آفتاب و غیره معبودان خود بعمل آورده خاکی از همان گل زمین بر سر و روی خود مالید و لطیب خاطر در کمال استقبال آمده جان خود بدم توپ داد صدق الله تعالی دکل حزب بما لدیهم فرحون تا جواب و سوال از طرف شجاع الدوله بمتابعت عقل مشید اصحاب کونسل انگلیشیه که مختار حل و عقد امور بوده اند حکم جنگ با او بمیجر منرو نمیدادند چون رقائم چند متضمن عجب و غرور بیرون از قوانین عقل و شعور بجانب مذکور رسید در اواخر صفر یا اواسط ربیع الاول سنه یکهزار و یکصد و هفتاد و هشت هجری نبوی صلی الله علیه و سلم حکم جنگیدن با وزیر بمیجر منرو فرستاده مامور بجا داده و مقاتله نمودند و میجر منرو صاحب چند در سر انجام اسباب ضروری مثل گاوان باربردار و ذخایر جنس ماکولات وغیره مایحتاج و شمار مردمی که میخواست آنها را درین جنگ همراه ببرد پرداخته داعیهٔ نهضت بجنگ وزیر طرف بکسر نمود

ذکر عبور میجر منرو مع فوج از دریای سوهن بر معبر کولور و رسیدن بمقابل لشکر وزیر و جنگ این هر دو با همدیگر و ظفر یافتن بر وزیر بحسب تقدیر

اواخر ربیع الاول یا اوائل ربیع الآخر بود که میجر منرو بجنگ وزیر مامور گشته مردم لشکر خود که بردن آنها همراه منظور داشت انسپاهی و اهل اردو مع سوار و پیاده انسان و حیوان همه را شمرده بضبط حساب در آورده و غله و دیگر مایحتاج آن قدر که تا ده روز بلشکر وفا کند همراه برداشت و با اصحاب کونسل عظیم آباد گفت که درهمین ایام معدوده یا ظفر بر خصم میسر می آید و حاجت بغلهٔ منظوره نمی ماند یا مغلوب و مفقود میشویم باز رجوعی و حاجتی باین مذخورات نخواهد بود چون این داعیه مصمم و مجبر راهی گشت نیر عطی الله نام شخصی از سکنهٔ صوبهٔ عظیم آباد که از طرف وزیر عامل پرگنه بهیا وغیره مضافات سرکار شاه آباد بود از حرکت میجر بوزیر خبر داد و افواج مغلیهٔ خود را بقراولی چپاولی فرستاد و توپ بزرگی را که چندی قبل ازین بر لب دریا بمقابل افواج انگلیشیه که بر دریای سوهن محاذی کولور که معبر است معبر آنجا قیام داشت فرستاده بود باز پس طلبید چون برسات بافراط و گل و لای بسیار شده بود در بعض جا از اثنای راه پایهای ارابهٔ توپ مذکور بگل فرو رفته بر آمدنش متعذر گردید فدوی خود با هزار سوار دورانی آمده توپ را بر آورده همراه برد اما از کثرت غفلت در فکر سر انجام اسباب جنگی ملاحظهٔ گوله های توپ و باروت و استماع عرض حمد آنها و تفویض هر چیزی بهر کسی بایست و مشوره اوضاع جنگ با آل اهل عقل و ارباب حرب پرداخت

مشغول لهو و لعب از قبیل باختن قمار چوپڑ و پرانیدن کبوتر و دیگر ملاهی و ملاعب چنان غافل و عاطل ماند که گویا در ملک خود برای
سیر و شکار آمده مگر سد مورچالے از دریاچه تهور اکشیده تا لب گنگا ملحق ساخت و ارادهٔ حرب در حجاب و پناه آن داشت تا آنکه
میجر منرو مع فوج بنگاله رسیده بفاصله سه کروه برلب چهیلے معسکر ساخت و چهیل مذکور بین العسکرین واقع شد روز سوم غنیم
فسخ عزم و تدبیر که اندیشیده و ترک سدیکه برای جنگ کشیده بود کرده بداعیهٔ جنگ انگلیشیان از سد مذکور بیرون رفت افواج
مغلیه و غیره همراه وزیر و شجاع قلی خان معروف بمیان عیسے با همراهیان خود که شش هفت هزار سوار و پیاده بود بر پشت سمرو
و موشیر مدک قرار گرفت و راجه بینی بهادر نائب صوبهٔ اوده و اله آباد با ملازمان خود از مورچال برآمده برلب دریاے گنگا متصل خرابه
آبادی اقامت گزید و سمرو و موشیر مدک با هشت توپ که بآئین ولایت فرنگ برآرابهاے سبک مستحکم تعبیه بود مع هشت پلتن تلنگ
با بندوقهاے چقماقی پر ساز ساخته و آراستهٔ علی جاه مقابل فوج انگلیشیه گشت شجاع قلی خان بر پشت اینها بود و وزیر با فوج
خود طرف دست راست عیسے و بینی بهادر بطرف دست چپ عیسے متصل گنگا و جنگ توپ شروع شده از هر دو
طرف گلهباری علی التواتر بعمل آمدن گرفت و مردم طرفین برابر مجروح و مقتول از ضرب گوله توپ میشدند و وزیر از طرف دست
راست اینها برآمده با فوج مغلیه و غیر ایشان بر لشکر انگلیشیه یورشهاے نمود و متواتر در تردد بود مغلیه و درانیان و سواران
همراهی میجر منرو و بنگاله اوریخته قتل و غارت مے کردند از توپ اندازی سمرو و موشیر مدک و حملات متواترهٔ وزیر عرصه بر افواج انگلیشیه
تنگ گردیده زبون حال گشت میجر منرو حال بدین منوال دیده چون بنا بر حیلولت چهیل که گل و لاے بسیار داشت یورش نمودن
نمی توانست لهذا فوجے را بطرف گنگا روانه ساخت تا رفته بر بینی بهادر یورش آرد و فوج مذکور بسرکردگی کپتانان شجاع و
هوشیار آهسته آهسته مائل بطرف گنگا گشته تا بادے ویرانے که بینی بهادر و فوج او در پناهش استاده بود متصل گردیدند و
شیخ غلام قادر و غیره شیخ زادگان لکهنو که هراول بینی بهادر و معتمد او بودند پیاده با بندوق در دست در حجاب دیوار خرابهٔ مذکور اقامت
داشتند تلنگهاے انگلیشیه پنهان از نظرها در راسته ده خراب درآمده چون بمتصلے آبادے رسیده بر سر دیوار برآمدند و
گویند که بسنگ و کلوخ آنها را متنبه گردانیدند شیخ غلام قادر با اخوان و رفقا بعد ورود آنها بر سر خبردار گشته بجنگ برخاست
تا اینها جمع شوند و صفوف آرایند تلنگان بضابطهٔ تعلیم کپتانان خود که همیشه منتظم راه مے روند صفوف آراسته شروع
برق اندازیے نمودند شیخ زادگان هم بقدر طاقت و فرصت جمع آمده تفنگ اندازیے آغاز نهادند لیکن مردم اینجا را
که غیر وقت و در کمال تفرقه بنهج قمار اسیرے دهند بقصور برآمدن از عهدهٔ جواب شلک برق اندازان انگلیشیه معلوم و یک
دو شلک منتظم صفوف انگلیشیه که باصطلاح هندی باڑه مے گویند کار شیخ غلام قادر مع برادران و همراهان بانجام رسیده بر خاک
هلاک افتادند و بے دلان همینکه ازینان جاے هولناک برآمده عرصه را خالی گذاشتند راجه بینی بهادر از غالب خان که مرد هندوستانی
نژاد منهج و از نیکان و قدماے شاهجهان آباد و بصفات حمیده موصوف و نهایت سنجیده و آرامیده بود پرسید که حالا چه باید غالب
خان مرقوم گفت اگر آبرو باید جاے جان باختن است و الا محل بیرون تاختن بینی بهادر اظهار قبول آبرو و جان بازی نمود
و گفت بسم الله و اشارهٔ فرود آمدن از اسپ نمود غالب خان مع پسر متبناے خود که میر وجیه الدین خان نام دارد از اسپ
خود فرود آمد درین عرصه تلنگان اندکے پیشتر آمدند بینی بهادر را مردن دشوار آمده عنان اسپ از میدان گردانید و پسر
وجیه الدین خان پدر را از برگشتن بینی بهادر آگاه گردانید غالب خان احوال آقا دیده باز براسپ خود سوار شده و در
پے راجه سالک راه فرار گردید

بیرون رفتن شجاع قلی خان معروف بمیان علی از پشت سمرو و موشیر مدک و سمرو و برهم انتظام و شکست افتادن بر فوج وزیر باوجود ظهور غلبه بحسب تقدیر

شجاع قلی خان باستماع آواز شلک تلنگان وتشنیع زادگان همراهی بینی بهادر گمان غلبه و جسارت راجه بینی بهادر نموده برآبروی خود ترسیده که مبادا بینی بهادر کاری از پیش برد و او در حضور وزیر و دیگر همچشمان شرمساری کشد و بنابر فرط اضطراب و استعجال بدون استحضار و ادراک احوال بینی بهادر از پشت سمرو و موشیر مدک برآمده پیش راند چون پیش رو جهیل پر گل و لای بود و گذشتن ازان دشواری داشت علاوه آن روبروی دیوار آتش بار کرامحال است که برود ازان جمله رفقای معتمد که شش هفت هزار سوار بوده اند جماعه قلیلی با خان مرحوم همراهی نمود و بسبب پیش رفتن او توپ اندازی سمرو و موشیر مدک که علی التواتر بر سر افواج انگلیشیه گوله ها مثل تگرگ می ریخت موقوف گشت چه شجاع قلی خان مع همراهیان بین الصفین درآمده حائل و مانع توپ اندازی این طرف گردید و از طرف انگلیشیان شدت و چابکی شروع گردیده بر سر افواج علی و سمرو و مدک قیامتی آشکار شد شجاع قلی خان با معدودی از رفقا بهزار خرابی از جهیل بیرون برآمده هدف گوله های شلک انگلیشیه گشته جان خود در ان میدان برایگان داد بقیه مردم همراهش که از آفت قتل و جراحت سالم مانده بود نعکر بخیه استادگان میدان بود با اضطراب خود رسهای فرار شدند و تلنگان مقابل بینی بهادر از مورچال گذشته داخل لشکر وزیر گردیدند و شور یوم النشور دران عسکر بظهور رسید سکنه آنجا از تلنگان زیر شلک آتش بار گرفته چنان مضطرب ساختند که احدی را مجال حمل و نقل اسباب و دولت نمانده بی اختیار هر کس بهر صورتی که بود دراه فرار پیمود و شکست بر کل مردم افتاده کسی را پایی ثبات استوار نمانده مخلیه در اینان بی ایمان نمک بحرام احوال مین منوال دیده بطمع غارت اموال لشکر خود از وزیر جدا گردیده و بلشکر خود درآمده دست بغارت و تاراج برکشادند و وزیر بتوقع ظفر و ظهور اندک غلبه حیران قدرت داور گشته ساعتی تماشائی انقلاب بود بعد ازان که کمتر کسی با او ماند خود هم از میدان برآمده در پی گریختگان رفت و جمیع اسباب خانه وزیر و سرداران همراهیش و زرهای صرافان از اشرفی و روپیه و جنس بزازان و سوداگران مثل زربافت و کمخواب و انواع اقمشه و توپهای بزرگ خرد و فروش و خیام و آنچه دران لشکر بود بغارت افواج انگلیشیه درآمد و لشکریان وزیر نیز دست تاراج باموال بعد مکر کشاده هرچه بدست هر که افتاد در ربود حساب این دولت که درین لشکر بغارت رفت علام الغیوب میداند پس محاسب وهم در حساب و قیاس آن بعجز معترف است الحق عجب لشکری معمور بود که پهلو بمعموره شاهجهان آباد می زد چیزهای بسیار در دریاچه بتور اکه بطرف پشت لشکر بود و اندک عمقی با گل و لای بسیار داشت فرو رفته و درمانده گشته زیر شلک تلنگان متعاقب درآمدند و بنا کامی ایام حیات آنها بسر آمد عالیجاه را شجاع الدوله یکروز قبل ازین جنگ از قید رهائی داده نادم قلی را که در پای او تنگی بود عنایت نمود قدرت کامله الهی دران دار و گیر یاری و دستگیری نمود که مرکوب او همیر گشته ازان ورطه بعد فت ایام حیاتش باقی بود و الا درچنین حادثه هوش گسل میداد بسو برادر از برادر میگریزد آن بیچاره را که مقید و از ملاقات مردم ممنوع بود کسی می پرسید قربان قدرت نمائی حکیم قدیر باید رفت که در دل دشمنی چنین انداخت و برای او سواری مهیا ساخت مصرع عدو شود سبب خیر گر خدا خواهد + در همان شب که صبح آن شکست بروز نیز افتاد مصطفی ابراهیم خان بهادر اطلاع بر خلاصی میر قاسم خان یافته نصف شب پیغام داد که نزد این بنده و نواب

اسپ خوب که هرجا خواسته باشند برساند مع هزار روپیه نقد بدولت عالی موجود است اما بخدمت نفرستاده که مبادا باستماع این
خبر وزیر بدبرگشته بازاراده بدی نماید اگر امری منظور شود ایما فرمایند فرستاده آید عالیجاه گفته فرستاد که ازین مروت و پاس وزیریای
شما که درچنین وقت بیکسی غمخواری من نموده خیرخواهی را منظور داشته اید اما فی الحقیقه این زمان صلاح نیست وعده سرکوب
نموده اند اگر فرستادند بهتر والبته عندالحاجه طلبیده خواهد شد اتفاقاً شب ماده فیل مذکور رسیده سواری برای او میسر آمد وقت
شکست میر قاسم خان هم با فراریان دیگر بدر رفت و علی ابراهیم خان بهادر اسباب و احمال همراه برادر خود علی قاسم خان
یک روز قبل از شکست از پل کشتیها که بر دریاچه تهورا بود عبور کنانید و در لشکر پادشاهی که آن طرف تهورا بود فرستاده خود
جریده ماند وقت فرار بر دریاچه مذکور رسیده از هجوم فراریان مجال عبور نیافت پل نیز شکسته بود علی ابراهیم خان بهادر معبر را
گذاشته بالاتر رفت و از انجا خود را بدریا زده عبور کرد چون بسر راه گریختگان که در انجا هجوم نموده بعضی در انتظار بعض دیگر و
برخی برای آسودن اندک توقفی نموده بودند رسید دید که بعضی از افواج انگلیشیه رسیده توپها را پر از چهره کرده بطرف
مردم همین هردو طرف دریا سر دادند و از طرف دیگر شلک بندوق نمودند اضطراب عظیمی در فراریان بهم رسید احدی را
هوش و حواس برجا نماند و خلقی کثیر در ان دریاچه صغیر هلاک و مستاصل گردید و بر سر هم گرافتاده جمعی مردند و جمعی بهزار
خرابی جان بسلامت بدر بردند اما در کمال رسوائی و فضیحت هر کرا هر راهی پیش آمد بناچار اختیار افتاده برسمتی
بعرض تاراج و غارت گنواران در آمدند و بعضی بمشقت فراوان راه ها بریده بمجمع فراریان رسیده زندگی از سر گرفتند
وزیر عبور دریا نموده متعلقان را با خود گرفته راه اله آباد سپرد و میر قاسم خان لنگان لنگان شش هفت کروه از بنارس گذشته
توقف داشت و بینی بهادر حسب الامر وزیر برای همراه بردن پادشاه برلب آب گنگا محاذی بنارس که معسکر پادشاه هم
آنجا بود مقام داشت علی ابراهیم خان متصل بلشکر بینی بهادر خسته حال رسیده بر کنار دریا مع ده دوازده رفقا برای آسودن
اندک توقفی گزید و مستفسر خیمه برادر خود بود که در انجا رود خدمتگار غالب خان که درین وقت رفیق بینی بهادر بود و از مخلصان
واقعی علی ابراهیم خان ایشان را دیده بغالب خان خبر رسانید خان مرقوم باستماع ورود مقدم ایشان شادان گشته باراده
آمدن نزد خان مرقوم برخاسته از بینی بهادر رخصت خواست راجه فرط آرزومندی ادراک علی ابراهیم خان در دل غالب خان
دیده پرسید که علی ابراهیم خان چه طور کسی است که شما را در شوق ملاقات او چنین بیقرار می بینم غالب خان مجمل محامدش
بیان کرده گفت احاطه بر محاسن او موقوف بر ملاقات و صحبتهای مستوفی است بینی بهادر که اکثر در حضور وزیر علی ابراهیم خان را
دیده و حسن تقریرش را شنیده بود خواهان آن شد که او را برفاقت خود برگزیند غالب خان را گفت که پیش ما میتوان آورد
خان موصوف بخدمت علی ابراهیم خان رسیده ماجرا معروض داشت و بهمان هیئاتی که بود بملاقات بینی بهادر آورد راجه
مقدم او را مغتنم شمرده استدعای همراهی نمود علی ابراهیم خان نیز رفاقت او را مناسب دیده بمصاحبتش رضا داد چون وزیر
راجه را برای همراه بردن پادشاه گذاشته بود او تاکید نموده در کوچ کردن استعجال می نمود و پادشاه که از وزیر دلگیر
بود سر از رفاقت بینی بهادر باز زده بهانهای چند درچند قاصد ملاقات انگلیشیان و مقامات بود چنانچه مذکور شد نیز راه
مراسلات با پادشاه گشاده او را ترغیب برفاقت و اعانت خود می نمودند و از انجا که از طرف کمپنی مامور تسخیر بلاد هند نموده اند
داعیه مصالحه و مصادقت با وزیر هم مکنون خاطر شان بود بناء علی هذا اراده ملاقات با بینی بهادر که رفیق وزیر و مخالف با
میر قاسم خان بود نیز داشتند درین ضمن راجه مذکور تعلل پادشاه در کوچ دیده و ناچار گردیده خود عبور گنگا مع لشکر نموده

ذکر ملاقات پادشاه با جماعهٔ انگلیشیه و عبور دریای گنگا باتفاق آنها و ملاقات نمودن مینی بهادر هم با انگلیشیان بنابر صلاح وقت و زمان

چون مینی بهادر عبور گنگا نمود پادشاه مع نیر الدوله فارغ البال مقام کرده انگلیشیان را پیش خود خواند انها را وسیلهٔ پیش رفتن در ظاهر هم رسیده
متعاقب کپتان آمدند اندک تند تر رانده بملازمت پادشاه توسل جستند و بعد حصول کورنش باتفاق عبور گنگا نمودند و ازانجا مینی بهادر
را نیز بسوی خود دعوت فرمودند او بنابر مشوره گذاشته علی ابراهیم خان را هم درین خصوص مستشار خود ساخت و اجابت رای
او را دیده بعد ازان اکثر و اغلب شریک مشورهٔ میداشت آخر الامر ملاقات با سرداران انگلیش بنابر خیر طلبی آقای خود مناسب
دیده با آنها برخورد و ایشان داعیهٔ مصادقت با وزیر بشرط تفویض میر قاسم خان و سمرو با او ظاهر نمودند بینی بهادر چون با عالیجاه
خوش نبود و سلامتی ملک و دولت خود و آقا درین صورت مشاهده نمود قبول کرده معروض داشت که سمرو صاحب فوج
و اوضاع او درین شکست از نظام نیفتاده گرفتن او خالی از صعوبت نیست اما میر قاسم خان را می توان گرفت اگر وزیر
پسندد البته تقصیری دران نخواهد شد پیغامهای سرداران انگلیشیه گرفته و رخصت گشته بلشکرگاه خود که فاصله چند کروه
داشت معاودت نمود و مذکور صحبت انگلیشیان با همرازان خود کرد علی ابراهیم خان برمکنون خاطرش پی برده پاس
نمک و حقوق صحبت های دیرین میر قاسم خان را که شش هفت کروه از لشکر بینی بهادر پیشتر بود آگاه ساخت میر قاسم خان
براین امر اطلاع یافته بسرعت برق و باد در رفت و به اله آباد رسیده متعلقان خود را که غارت زدهٔ مردم وزیر حسب الامر
و مغانه محقری اسیر بوده اند بهر صورت که میسر آمد و خدا کارسازی کرد درچنین تشویش و تشویر همراه خود گرفته ره سپر گردید
و در یکی از آبادیهای قلمرو افاغنه معروف بروهیله رسیده آسود باقی احوال و تا انتقالش در ضمن اوراق وقائع شاهجهان آباد
انشاء الله تعالی نگاشته آید +

تتمهٔ احوال سراسر اختلال وزیر بی تدبیر و نیرنگی های تقدیر

شجاع الدوله که در عالم غرور ادراک چنین اموری نمود احوال بدین منوال دیده چارهٔ غیر از بدر رفتن از قلمرو خود در ملک
بیگانگان ندید بنابرین بعضی از مقربان معتمد را بفیض آباد و لکهنو فرستاده تاکید نمود که متعلقان و اسباب و خزائن را برداشته
در ملک حافظ رحمت که با او اندک آشنائی بسبب عنایت خان پسرش داشت ببرند و در آبادی بریلی که معمورترین بلاد
او و در آب و هوا از پیلی بهیت وغیره جاها ممتاز بود اقامت ورزند و خود هم بپای شتاب باله آباد شتافته مادر و زن خود را
گرفته علی بیگ خان را در قلعه اله آباد گذاشته بملک افاغنه رفت و ناموس و اثاث البیت و بالجمله جمیع اسباب دولت در بریلی
گذاشت و در قلعهٔ چنارهٔ بشیر حبشی را که معتمد علیه او بود با مردم لائق قلعه داری گذاشته در حراست قلعه مذکوره مستعد
گردانید بعد ورود مینی بهادر مشوره او را که متضمن مصالحه با انگلیشیان بود باعتماد اعانت افاغنه و رأو ملهار مرهته و بنابر حفظ قدر خود و
نام و نشان خاندان نپسندیده او را بطرف صوبهٔ لکهنو مرخص گردانید مضمون آنکه بینی بهادر در ظاهر با انگلیشیان درسازد و باین
بهانه عمل او در صوبه بماند و خود در ملک بنگش باوجود عداوت دیرینه که با احمد خان بنگش داشت و سبب این کینه از دفتر آخر
که متضمن احوال شاه جهان آباد و سلاطین و امرای آنجا است پیرایهٔ ظهور مییابد شتافته با حافظ رحمت و احمد بنگش وغیره سرداران
افاغنه و غازی الدین خان عماد الملک که اتفاقاً او هم در انجا بود قرعهٔ مشاوره انداخت هریکی او را امیدوار

اعانت ساخته دلالت باستعانت از راؤ ملهار مرهته نمود که او دیرینه سردار دکهن و کهنه سپه سالار باجی راؤ و مکاسدار ضلع شاه جهان آباد و بنام صوبهٔ دار اشتهار داشت و دران هنگام در نواح کالپی و گوالیار بسر می برد اما از جنگ احمد شاه ابدالی که شکست عظیم بر جماعهٔ مرهته افتاده اسباب و دولت اینها بتاراج رفته بود چندان شوکت نداشت شجاع الدوله معتمدان خود را بخدمت او فرستاده استدعاے آمدنش برفاقت و وعده ادای مبلغے بشرط ظفر بر انگلیشیه نمود او بنا بر طمع که دران روزها بغایت داشت قبول نموده آمد و با عساکر شجاع الدوله ملحق گشت و افاغنه را هر چند حسب الوعده رفاقت خود خواست آنها بعذرے متمسک گشته آمدن خود بر وعده هاے امروز و فردا گذاشتند +

آمدن راجه بینی بهادر نوبت دوم نزد انگلیشیان و نزد دغا باختن با ایشان

راجه بینی بهادر چنانچه مذکور شد بطرف لکهنؤ رفته براجه شتاب رای حسب المصلحت نگاشت که شجاع الدوله در معامله با انگلیشیان بشروطیکه منظور شان بود تن در نداده عازم حرب بار دیگر است و میر قاسم خان از دست او بدر رفته و سمرو را نمی تواند گرفت مگر بدغا و درین وقت این قسم کارها براے خود خوب نمیداند اما من پایان کارش را بخیر ندانسته راغب ملاقات و رفاقت انگلیشیه ام چون شتاب راے معتمد علیه اصحاب انگلیشیه و ممنون احسان و نمکخوار بینی بهادر در زمان اخراج عالے جاه بود خدمت او را در عوض حقوق پرورش مغتنم شمرده برای خود فوز عظیم دانست و میجر منرو وزیر را در کمبشکست داده تا به بنارس در تعاقبش رفته زود تر بنا بر امرے غیر معلوم برگشته میجر فلچر را بسالارے فوج گذاشت از او هم بعد چندے تقصیرے رو داده از ریاست لشکر معزول و میجر کرنک که در سابق رئیس لشکر و نوکر کمپنی بود بسرداری فوج مامور گشته و نوعے از خطابهای جرنیلے که آنرا برگ دیر جرنل میگویند یافته درین ایام رسیده بود جرنل مذکور نهایت اتحاد با شتاب راے داشت رای مذکور داعیهٔ بینی بهادر با جرنل موصوف ظاهر نموده او ورود بینی بهادر از مصالح عظیم شمرده مغتنم دانست و خطے متضمن طلب او بکمال اکرام نگاشته بود بوساطت شتاب رای طلبیداشت بینی بهادر آمده ملاقات با جرنل نمود و زمام حل و عقد معاملات اندکے بدست او آمد او از دانائی چند روز هر دو طرف را خوشنود و راضی از خود میداشت جرنل میگفت که هرگاه شما متعلقان خود طلبیداشته ناموس را در عظیم آباد یا بنارس بگذارید آن زمان خاطر جمع گشته نیابت و معامله هر دو صوبه باختیار شما وا میگذاریم او عذرهای مناسب خواسته رضا بطلب ناموس خود نمیداد تا آنکه شجاع الدوله راؤ ملهار را با خود متفق ساخته بداعیهٔ جنگ انگلیشیان در نواح کوره رسید و بینی بهادر با فقیری اعتقاد داشت از و پرسید که مرا چه باید کرد او گفت که وجود انگلیشیان بمنزلهٔ باد تندی بود آمد و رفت بینی بهادر باستماع این سخن غلبه شجاع الدوله گمان کرده داعیهٔ رفاقت او تصمیم داد و راؤ شتاب رای که واسطهٔ جواب و سوال او در خدمت انگلیشیان بود خبر اجتماع راؤ ملهار با شجاع الدوله شنیده به راجه بینی بهادر گفت که اگر پیوستن بشجاع الدوله منظور باشد مرا صاف باید فرمود تا من انگلیشیه را بر ارادهٔ شما آگهی داده رخصت بدهانم و شما علانیه و فاشے مرخص شده بروید و اگر ماندن منظور باشد بخاطر جمع و مطمئن باید بود امریکه موجب بدنامی من و بدعهدی شما باشد بعمل نیاید که برای من خطرے عظیم و برای شما ننگ بی انتها خواهد بود بینی بهادر سوء ظن را جزم احتیاط شمرده راز خود از شتاب رای هم پنهان داشت و انتهاز فرصت نموده زمانیکه بنام بندوبست بعضے از محالات صوبه از لشکر انگلیشیه دور تر و چند کمپنی تلنگه انگلیشیه با او متعین بود بطرف لکهنؤ شتافته و متعلقان خود را برداشته بطرف عساکر شجاع الدوله

راهی شد کمپنیها قصد مزاحمت نمودند چون فوج بینی بهادر بسیار و تلنگان اقل قلیل بوده اند ممانعت نتوانسته خاموشی گزیدند
و بینی بهادر با فوج خود بدر رفته بشجاع الدوله پیوست علی ابراهیم خان بهادر که بعلت عارضه بیماری در حصار پرتاب گڈه مانده
و بینی بهادر او را درانجا گذاشته رفته بود بنا بر بیخبری از اراده های مضمر راجه بینی بهادر با وجود رفاقتش بجای خود حیران
ماند و زنان راجه آنچه لازمه فتوت با وجود نبودن شوهر و اتباع او که حسب الاشعار بینی بهادر بدر رفته کسی درانجا نبود با خان مرحوم
بعمل آورده بمقدور خود از دادن سکان اقامت و رسانیدن مایحتاج که درانجا بدست نمی آمد کوتاهی نکرد آخر الامر بمعونت
تمام اسباب حرکت بهم رسانید و از آن مکان برآمده وارد اله آباد گشت جرنل کرنک ازین خبر رفتن بینی بهادر متحیر گشته بپاس خاطر
شتاب رای که صدیق مخلص بود چیزی نگفت اما شتاب رای برآبروی خود ترسیده بمجرد اصغای این خبر بحضور جرنل
رفته التماس نمود که ایفای عهد بینی بهادر را من ضامن بوده ام و ازو چنین حرکتی بظهور رسید اگر در کونسل با صاحب درین
خصوص اندیشه بازخواستی باشد مرا باید فرستاد که قصور از من است نه از شما جرنل و دیگر سرداران انگلیشیه را حسن
صداقت و اخلاص راه شتاب رای پسند افتاده دلجوئی بافراط نمودند و خاطرش را مطمئن گردانیدند تا آنکه شجاع الدوله
مع راو ملهار مرهته باراده پرخاش بافواج انگلیشیه مهیا گردید +

فرستادن اصحاب انگلیشیه فوج را بتسخیر قلعه چناره و محفوظ ماندن قلعه مذکوره از صدمات تسخیر

سرداران انگلیشیه قبل ازین سوانح راجه بلونت زمیندار بنارس را بوساطت شتاب رای و سید نور الحسن خان
بلگرامی که اول رفیق و ملازم شجاع الدوله و بینی بهادر و نیز اول معامله بنارس بود استمال ساخته رفیق خود نموده بودند
بدلالت او تسخیر قلعه چناره که بر سر کوه و لب دریای گنگا بده کروهی بنارس طرف جنوب واقع و از قلاع متینه معروفه است
در خاطر آورده فوجی را مع یک میجر و چند کپتان و لفتنت و انسن و سارجن بر سر قلعه مذکوره فرستادند و چند ضرب توپ قلعه
شکن همراه دادند میجر مذکور مع فوج و اسباب قلعه ستانی درانجا رفته از طرف پادشاه احکام اطاعت رسانیده اول تهدیدات
سلطانی رسانید چون درنگرفت بجنگ اشتغال نموده آتش توپ اندازی را اشتعال داد و کمر همت بتسخیر قلعه
بسته پاسی جلادت پیش نهاد محمد بشیر خان که مقرب الدوله وزیر و قلعه دار آنجا بود نهایت جبن و بددلی داشت
اما همراهیانش پای ثبات افشرده بمدافعه پرداختند و محمد بشیر خان را بنوعیکه خواست از قلعه برآورده بحضور وزیر راهی
گردانیدند و روزی چند با قلعه جنگ ماند آخر الامر انگلیشیان دیوار حصار بضرب گلهای توپ از طرفی خراب ساخته
در شب تاریک با فوجی مناسب یورش آوردند فوج انگلیشیه بالای کوه برآمد چون داعیه درآمدن بحصار نمودند میجر
همراهیان را دلیرانه نموده حکم برآمدن بر سنگهای افتاده دیوار حصار داد مستحفظان قلعه صدای پای بالا رفتگان و
گفتگوی آنها با هم گوش شنیده خبردار مستعد مدافعه و کارزار شدند و زیر شلک بندوق و سنگ گرفته اکثر بالا رفتگان
را مجروح ساختند و هم از اضطراب و تاریکی شب پای بسیاری از سر سنگهای افتاده دیوار و کوه لغزیده غلطیدند و سنگها
از صدمه یکدیگر غلطیده سر و دست و بازوی غلطیدگان را درهم شکست میجر که سالار فوج بود نیز بهمین صورت
زیر سنگها افتاده و زخم تفنگ خورده مدهوش افتاد و عارجان را دل از دست رفته پای ثبات برجا نماند بناکام
برگشتند بعد دیری در کمال اخفا و احتیاط میجر را در همان هنگام شب آوردند مدهوش بود بعد اندک زمانی

عالم فانی را بدرود نموده و جرنل این خبر شنیده و بر جیش آمدن وزیر مطلع گردیده فوج متعین قلعه ها پیش خود خوانده باتفاق بداعیهٔ مقابل
شجاع الدوله و مرهته پیشتر راند درین عرصه میرزا نجف خان هم که با شجاع الدوله بد بود از مبتدیل کنندهٔ آمده رفاقت انگلیشیان
گزیده ملازم شان گردید سرداران انگلیشیه بعض فوج را بسالاری میجر استبرت بلکهنو فرستادند تا ضابطهٔ آنجا بوده از اطراف
صوبه اوده و حدود آنجا خبردار باشد و محمد اکبر خان را بکوتوالی آنجا بتجویز راو شتاب رای مقرر ساختند و جرنل کرنک
با کل فوج مع شتاب رای و میرزا نجف خان به اله آباد رفته بتسخیر قلعه آنجا عازم شدند میرزا نجف خان که از کم و کیفیت قلعه مذکوره
آسگهی داشت طرف حصار را در جائیکه پشته نداشت نشان داد و جرنل توپهای قلعه شکن که از غارت لشکر وزیر همراه داشته
همان طرف بسته دیوار آنجا را شکست و علی بیگ خان وغیره که از قبل وزیر بحراست قلعه آنجا مامور بوده اند عرصه بر خود تنگ دیده
امان خواه شدند راو شتاب رای ضامن آبرو و مال آنها غیر مال وزیر و منجر بودن در رفاقت و عدم رفاقت انگلیشیان گردیده
آنها را از قلعه برآورد و قلعه بتسخیر اصحاب انگلیشیه درآمد علی بیگ خان وغیره ملازمان شجاع الدوله رخصت یافته خود را آقای خود ملحق
[illegible] راو شتاب رای باتفاق و اعانت راجه بلونت سنگه بندوبست هر دو صوبه خصوص صوبه اوده مهما امکن انتظام داده عمال در
اکثر محالات بلکه همه جا فرستاده اکثری از افواج میر قاسم خان مثل میر روشن علی خان و شیخ فرحت علی و برادر دانش
و شهسوار بیگ تورانی قاتل مستر امیث را ملازم ساخته متعین صوبه و عمال هر محال نمود چون خبر نهضت وزیر تحقق
یافت جرنل مع شتاب رای و میرزا نجف خان عازم جنگ وزیر و مرهته گردید و عمال را مع افواج نو ملازم جابجا
گذاشت الحق که شتاب رای در بندوبست صوبه مذکوره باوجود عمل دیرینه شجاع الدوله که از عهد برهان الملک سعادت خان
جد مادری او قریب به پنجاه ساله بود بر هم زده اکثر جا را انتظام داد و کاری سترگ کرد لیکن نمک بحرامی بعض ملازمان و قابو
طلبی و ناحق شناسی اکثر زمینداران آنجا خصوص راجه بلونت درین امر نیز سوید بود ✦

گفتار در جنگ ثانی شجاع الدوله باتفاق راو ملهار مرهته با جماعهٔ انگلیشیه و مغلوب گشتن او

چون راو ملهار اجابت دعوت شجاع الدوله نموده در رسید وزیر باتفاق پیشتر آمد و جماعهٔ افاغنه که وعدهٔ رفاقت نموده
بودند امیدوار رسیدن داشته و شهره برآمدن در عوام انداخته گاهی پیشتر نگذاشتند عماد الملک ظاهرا با معدودی
رسیده تماشائی بود نه مقدوری داشت و نه از دست او کاری برآمد و فی الحقیقة از ناخن تدبیر او هم خشت هیچ کسی
عقده نگشود و زنگ کدورت شکستیکه یافته بودند احدی از دل احدی نزدود القصه در نواح کوژه تلاقی عسکرین
روی داده جنگ سبکی دست داد مرهته که تاب تحمل صدمات توپخانه گاهی نداشت دست و پای کم جنبانیده عطف
عنان نمود و تا بمرکز دولت خود که نواح گوالیار بود عنان بگردان باز نکشید شجاع الدوله نیز از نمک بحرامی نوکران و عدم
دلدهی فدویان چهرهٔ مقصود در آئینه امید ندیده دل تنگ برگشت در زمانیکه فوج انگلیشیه از افواج صوبه اله آباد جنبیده عازم
استقبال افواج وزیر بود بعض افواج مرهته بضابطهٔ مستمرهٔ خود افواج انگلیشیه را در میدان محصور داشته از تنگ و تاز اندکی
مشوش میداشت چنانچه یکبار راو شتاب رای با اندک مردم در میان آنها افتاده قریب بود که هلاک شود درآن وقت
جسارتهای دلیرانه نموده گویند بدست خود سه چار طعن و ضرب نیزه گردیده در میدان مردان آبروی خود نگهداشت
تا آنکه فوج انگلیشیه بمدد او رسیده از آن دار و گیرش رهانید حق آنست که راو شتاب رای اکثر صفات حمیده داشت

و درین جزو زمان از جمیع رفقا ممتاز بوده بر اکثری از اعیان در مکارم اخلاق تفوق داشت برخی از ان انشاء الله تعالی عنقریب در ذکر احوال او بنابر نیابت صوبهٔ عظیم آباد و حکومت آنجا که داشت نگاشتهٔ خامهٔ وقایع نگار خواهد شد مسطر ابراهیم خان بعاد از اله آباد حسب الاشعار بینی بهادر خواست که بلشکر وزیر رفته با راجه بینی بهادر بپیوند و چند کروهے از شهر مذکور بر آمده بود که خبر شکست وزیر کرهٔ ثانیه شنیده باز برگشت و مدتے دران نواح مختفی بود تا مصالحه وزیر با انگلیشیان روے داد و فساد از فرو نشست و آن عمده نیز از التمیز سراسر صدق و وفا از کنج خمول و اختفا بر آمده بمرشد آباد رسید و ذکرش در ضمن حکومت مظفر جنگ که نائب نظامت مرشد آباد گشت انشاء الله تعالے خواهد آمد القصه وزیر بار دیگر شکست خورده بطرف فرخ آباد رفت و از افاغنه وغیره شکوهٔ تعلل و اهمال در اعانت نموده از هر یکے هنشاره و چاره جوئے نمود هر یکے سخنے میگفت اما چون از ته دل نبود در خاطر وزیر جاے نمے یافت آخر الامر احمد خان بنگش خلف محمد خان غضنفر جنگ با وجود عداوت تعلقے دیرینه بمقتضای جوانمردی که داشت صاف با شجاع الدوله گفت که ازین جماعهٔ افاغنه وغیره که شما توقع نصرت و اعانت دارید کسے بکار شما نخواهد آمد و در انتظار با چند مشت زر که دارید بخرج سپاه و مدعیان امداد رفته بحال خود در خواهید ماند و همین منظران نصرت تماشائی بوده دوام مضحکه خواهند ساخت بزعم من صلاح وقت و حال است یا با معدودی که توقع رفاقت از انها دارید بر دشمن بتازید اگر حیات باقی است ظفر می یابید والا آبرو جان خود در میدان مے بازید و اگر این کار دشوار نمائید بی وساطت دیگری یکبار تن تنها بر خواسته پیش انگلیشیان بروید انچه شنیده شده کار آنها بر رویهٔ عقل و جوانمردی هاست اغلب که با شما نرود غا نخواهند باخت و شما را در مهلکه نخواهند انداخت بلکه ظن غالب آنست که بنابر نام و نشان خاندان شما که در اخلاص در آمده در اکرام و احترام شما را ضے بتقصیر نخواهند بود درین بین بعد فتح قلعه اله آباد و شکست یافتن وزیر نوبت دوم بوعده و وعید پادشاه و سرداران انگلیشیه مستحفظان قلعه چنارگڈه نا امید از ظفر و غلبهٔ شجاع الدوله گردیده و سامان قلعه دار سے راهم کمتر دیده قلعه را حواله اعزّهٔ انگلیشیه نموده بعضے از آنها ملازم پادشاه و برخے نزد شجاع الدوله راهے شدند +

ذکر بذیرفتن شجاع الدوله نصیحت احمد خان بنگش و ملاقات نمودن با سرداران انگلیشیه و انجامیدن بمصالحه و مصادقه

شجاع الدوله بعد امعان نظر سخن احمد خان بنگش را در بارهٔ خود اصوب آرا و احسن شقوق دانسته با معدودی از ندما بر پالکے خود سوار گشته راه لشکر انگلیشیه گرفت زیاده از ده دوازده سوار همراه نداشت بعد طے مسافت بجرنل کرنک خبر رسید که وزیر الممالک باین صورت مے آید اول متحیر و متجسس صدق و کذب گذشته بعد تحقیق بپای ادب با جمعے از سرداران و راو شتاب رای پیش رفته استقبال وزیر کرد وزیر جرنل را مستقبل دیده از پالکے فرود آمده معانقه نمود و جرنل مع کل سرداران و شتاب راے نذر گذرانیده پیاده با پالکی وزیر در رکابش روان گشته تا بخیمه خود که براے او استاده کرده بودند رسیده فرود آوردند سرداران انگلیشیه لوازم ضیافت و مهمان داری بعمل آورده از آداب و تواضع دقیقهٔ فرو نگذاشتند شجاع الدوله طعام ضیافت همانجا خورده خوابید و بعد بیداری از خواب هم عنان شادکامی بجائیکه خیمه گاه او بود و در سه کروه فاصله داشت برگشته با همراهیان که از سه چار صد کس بیش نبوده اند منزل ساخت و از طرف مصالحه که دو سه چار روز بوساطت شتاب رای انفصال یافت دلجمعی نموده حسب الاذن رؤسای انگلیشیه جمیع ملازمان خود را طلبداشته و آمد و رفت سفرا و پیغام بران اکثر اوقات و در بعضے احیان آمدن او و جرنل در خانهٔ همدیگر معمول بود و راو شتاب رای

درین کار استرضای طرفین منظور داشت اما بمقتضای نمکخوارگی که قبل ازین سانحه در سلک ملازمان شجاع الدوله برفاقت بینی بهادر بنابر اخراج نمودن میر قاسم خان از عظیم آباد منسلک بود عزت شجاع الدوله را وجه همت خود ساخته در انصرام مرام او مساعی جمیله بتقدیم رسانید و مورد تحسین دوست و دشمن گردید +

گفتار در قرارداد و شروط مصالحه میان شجاع الدوله و انگلیشیه و مرخص شدن او بر صوبه خود بعد استحکام عهود و پیمان و مرقوم شدن آن

بنای مصالحه برین قرار یافت که شجاع الدوله پنجاه لکه روپیه عوض اخراجاتیکه انگلیشیه را در حروب او روی داده بانگلیشیان رساند نصف نقد و نصف دیگر صوبه تنخواه فرماید و آنچه از صوبه او در تحصیل در آمده باشد مجرا یابد و صوبه اله آباد مخصوص پادشاه و پادشاه در اله آباد بخاطرخواه خود و میرزا نجف خان بهادر که رفیق پادشاه و انگلیشیان شده بود ملازم پادشاه بوده یک لکه روپیه سالیانه از خزانه شاهی منجمله مالگزاری بنگاله یافته باشد و فوجی از انگلیس باعانت پادشاه در اله آباد بماند و یکی از اصحاب انگلیشیان در خدمت شجاع الدوله بطور میلیجی گری حاضر بوده کاری بمعاملات او نداشته باشد و بعد ازین عهد و پیمان دوست همدیگر را دوست و دشمن همدگر را دشمن دانسته بر سر هر کسی دشمنی زور آرد دیگری اعانت او نماید و هر که از دیگری فوجی باعانت طلبید وجهی برای مصارفش بصاحب فوج برساند و راجه بلونت سنگه زمیندار بنارس که بنابر رفاقت پادشاه و انگلیشیان از خدمت شجاع الدوله مقصر و بخیانت موسوم شده بود استعفای تقصیرات او صاحبان انگلیش نموده در اطاعت و زیر حمایت خود گذاشتند عهود مذکور از طرفین مرقوم گشته وثائق مرقومه به مهر و دستخط فریقین استحکام یافت و شجاع الدوله را حالت منتظره غیر آزادی زریکه عجالةً معهود بود نماند +

ذکر بیگانگی که مادر شجاع الدوله مع کل اقربا بطمع زرها نمود و گوی وفا و اخلاص ازین جمله مردم زنش در ربود

وزیر بعد تقرر و تحریر عهود زریکه بزودی موعود بود در فکر تحصیلش افتاده با هر یکی از رفقای خود بقدر مقدور او تکلیف ادای زری نمود و همین قسم بمادر و زن خود و برادران زن خود و جمیع اقربا خطی متضمن فرستادن مبلغی مناسب نگاشته بر آمدن خود از بند خسران مشروط بوصول زر مذکور ارقام نمود اما به ثبوت پیوسته که از هر کس هر چه توقع داشت و فی الحقیقة آنکس بعهدهٔ ایصال و ایثار آن زر بر آمدن میتوانست طمع را کار فرما گشته برخی نصف و جمعی ثلث و گروهی ربع آنرا اعتراف نموده فرستاد حتی مادر و برادران زن او و غلامان و ملازمان نمک پروردهٔ دیرینه اش همین سلوک را مسلوک داشتند مگر زن او که هر چه از نقد و جواهر و طلا آلات و نقره آلات داشت و آنچه خدمه او را میسر بود حتی حلقهٔ بینی خود مع مروارید ان برای شوهر با وجود ممانعت مردم خویش آمدگو فرستاد و ناصحان را جواب میداد که آنچه مرا میسر است تا سلامتی شجاع الدوله مرا می باید و اگر او نباشد هیچ یک ازین اسباب بکار من نمی آید اگرچه زنی بود اما آفرین بر همت مردانه او و حق صحبت شناسی ازینجاست که گفته اند شعر زن خوب فرمان بر پارسا + کند مرد درویش را پادشا + شجاع الدوله هم بعد این امتحان هر چه بدستش می آمد و از مصارف لابدیه باقی می ماند بزن خود میداد و الحق چنین می بایست مصرع چه مردی بود کز زنی کم بود +
القصه بعد سرانجام شدن مبلغی که امکان داشت برای باقی مبلغ معجل جواهر گران بهای خود را بدست صاحبان انگلیش بعد تعیین قیمت که درین باب هم راو شتاب رای درمیان بود رهن گذاشته اهل و عیال را از ملک حافظ رحمت طلبید شصت

و قلعه چنارگده را نیز بعوض قلعه اله آباد از دست انگلیش انتزاع نموده از بادشاه و سرداران انگلیش مرخص شده و در خدمت بادشاه یکی را به نیابت وزارت و دیگری را به نیابت میرآتشی که خدمات موروثی او بود گذاشته بدار الملک صوبه خود فیض آباد که بادی آبادی آن برهان الملک سعادت خان و متمم تکمیلش شجاع الدوله است روانه گردید و دران کل زمین رفته بکارهای خود پرداخت تتمه احوال او و شاه عالم بادشاه و بقیه احوال میر قاسم خان عالیجاه در دفتر حالات سلاطین بادشاه جهان آباد و حکام و ناظمان آن طرف غیر بنگاله و عظیم آباد مرقوم قلم وقائع رقم خواهد شد و وضع انتظام و ملک داری که باختراع اصحاب انگلیشیه و نواب و حکام دست نشان این جماعه رائج گشته و سوانحیکه درین صوبه روی داده نگارش یافته انشاء الله تعالی این دفتر اختتام می یابد +

ذکر جلوس نمودن نجم الدوله بر مسند ایالت بنگاله بتجویز ارباب کونسل کلکته و رفتن شمس الدوله هنری ونسترت بولایت خود و ورود لارڈ کلیف ثابت جنگ از ولایت انگلنڈ و دار الملک لندن بانتظام این ممالک و رفع شورش و فساد و سوانحیکه بسبب میر قاسم خان درین ضمن رو داد

چون روزنامچه عمر و دولت میر جعفر خان دست قضا در نوردید و شمس الدوله هنری ونسترت گورنر کلکته شنید که لارڈ کلیف ثابت جنگ صاحب اختیار صوبه بنگاله و عظیم آباد گشته از ولایت انگلنڈ می آید بودن خود در کلکته مناسب ندیده قبل از ورود لارڈ مذکور روانه ولایت انگلنڈ شد و بقیه اصحاب کونسل بضابطه مستمره ملک رانی و انتظام امور مرجوعه می نمودند بعد مردن میر جعفر خان در کونسل چنان قرار یافت که نجم الدوله معروف بمیر پهلو پسر کلان میر جعفر خان از بطن منی بیگم بجای پدر نشیند و نواب او بصلاح اصحاب کونسل رتق و فتق مهمات نظامت و ملک داری باشد چون این صورت قرار یافت مستر مدلٹن صاحب کلان مرشد آباد و مستر جانسن صاحب کلان بردوان هم در مرشد آباد آمده بحضور خود بر مسند ایالت بنگاله او را اجلاس فرمودند و وجه معتد به هر دو صاحبان مذکور بطور تواضع رعایت نمود و نجم الدوله چند روز ناظم مستقل و نندکمار دیوان مدار المهام او و مرجع طوائف انام صوبه بنگاله بود و میر محمد کاظم خان برادر میر جعفر خان ناظم عظیم آباد به نیابت برادر زاده خود و راجه دهیرج نراین برادر خرد راجه رام نراین دیوان مدار المهام صوبه مذکوره و راو شتاب رای دیوان بادشاهی آن صوبه بود اما بنهایت موافق با جمیع انگلیشیان خاصه با جرنل کرنک سالار فوج انگلیشی شجاع الدوله بنابر مصلحت وقت پرگنه ماهول که چند هزار روپیه زیاده از یک لک محاصل آنجا بود در نواح اعظم گده و جونپور بطور جاگیر باو بخشیده بود مدتی باین صورت گذشته بود که نندکمار بنابر آزردگی گورنر هنری ونسترت شمس الدوله بهادر حسب الطلب کونسل بکلکته رفت اما از کار خود معزول نبود عمله او کار باقتدار میکردند شمس الدوله معائب او را بالشرح و البسط نگاشته و کتابی مجلد ساخته حواله برادر خود خارج ونسترت هوشیار جنگ بهادر کرده گفته سفته بود که هرگاه لارڈ کلیف برسد و در کونسل خانه نشیند کتاب مذکور را در اجتماع ارباب کونسل بحضور او بخوانند و او را بشنوانند ازین جهت ارباب کونسل کلکته نندکمار را از کلکته بیرون رفتن نمی دادند و او بنابر انتظار لارڈ کلیف که در زمان منصف کرنیلی او و زوال دولت سراج الدوله و شروع اقبال میر جعفر خان منشی و مقرب او بود بآمدن لارڈ کلیف امید افزایش اقتدار از مرتبه که پیشتر بود داشت تا آنکه لارڈ کلیف بهادر ثابت جنگ می رسید و هوشیار جنگ کتاب عیوب نندکمار نوشته برادر خود در کونسل بحضور ارباب

لفظاً بالفظ خوانده به لارڈ مذکور شنوانیدند کما ر هر چند منظور نظر عطوفت لارڈ بود اما بنوعے معایب و نقایص و شمس الدوله نوشته رفته بود که از کار خود معزول و مامور باقامت کلکته و عدم خروج از حدود معینه شهر مذکور گردید +

ذکر عروج محمد رضا خان باعلے مدارج دنیا داری بمحض مساعدت بخت و تقدیر باری عز اسمه

بنابر معزولے نندکمار از تسلط و اقتدار محمد رضا خان خلف حکیم هادی خان عقیلے شیرازی که در عهد ثانوی میر جعفر خان نیابت چکله جهانگیر نگر داشت بیاورے تقدیر مورد الطاف لارڈ کلیف گشت و بسپارش و کارسازیها نیابت نجم الدوله در نظامت و اختیار حل و عقد معاملات کل صوبهٔ بنگاله یافته بمحمد رضا خان بهادر مظفر جنگ مخاطب گردید و آهسته آهسته خطاب معین الدوله مبارز الملک خانخانان یافته نوبت و ماهی و مراتب و حکم سواری نالکی نیز حاصل نمود و لارڈ کلیف چون باستماع خبر انقضاب ممالک بنگ و عظیم آباد و استیصال میر قاسم خان و انتظام این ممالک متعین شده بود و این کار در نظر اهل ولایت نهایت عظیم و دشوار می نمود لهذا بمدارج علیا ترقے یافته یکبار از کرنلے برتبه لارڈے که منصب خطاب امارت ولایت انگلنڈ و لندن است رسید و در جمیع کارهاے اینجا بنوعے مختار و بکمال اقتدار آمده بود که تا حال هیچ گورنری باین اختیار و اقتدار نیامده مگر نواب گورنر جرنل عماد الدوله بهادر مسٹر هسٹنگ جلادت جنگ که در مرتبه بر لارڈ کلیف هم فائق آمده در هندوستان و ولایت شریک و سهیم ندارد و فی الحقیقة لایق این مرتبه و مقاصت لارڈ کلیف بجهات مذکوره تابع اجتماع آرای ارباب کونسل نبود لهذا احدی از انگلیشیان را باخود برابر ندانسته کسے را از هندے و انگلیشیه بخاطر نمے آورد و بنا بر اظهار اقتدار خود اول بجانسن و ملٹن کاوید که نشانیدن نجم الدوله بجاے پدرش مناسب و معقول شد اما زرے از گرفتن بے حساب و بیجاست عائد سرکار کمپنی باید ساخت هر دو سردار مذکور استعفای نوکری نوشته فرستاده جواب صاف دادند که لما للاطاعت لهر شما در نوکرے کمپنی ضرور و لازم بود الحال که دست ازین نوکری برداشتیم دیگر حکم شما بر ما نیست اگر دعوی دیگر باشد در عدالت پادشاهی رجوع نمائید که در انجا انفصال یابد و انچه اشعار ایصال زر بسرکار کمپنے مے فرمائید هر گاه زرهای خطیری که شما از پدر نجم الدوله گرفته بجاے سراج الدوله نشانیده بودید داخل سرکار کمپنی خواهید نمود باهم این مبلغ یسیر را که از پسرش گرفته ایم عائد سرکار کمپنے خواهیم نمود لارڈ کلیف جواب صاف شنیده و بعد استعفای نوکری که آنها اول نموده مجال گفتگو با آنها ندیده خاموشی گزید جانسن خود بولایت رفت و مدلٹن مدتے چند مستعفے در هند بود و بتجارت گذرانید و بعد زمانے چند باز نوکر شده صاحب کلان مرشد آباد بود که اجلش در رسید و در موضع پیتے متصل نشاه آباد فیما بین راه عظیم آباد و مرشد آباد در دامن کوه پیتی مدفون گردید قبرش از دور مرئے میشود درین فرقه بخوبے و ترحم بر خلق شهرت وارد باشد که مرد خوبی خواهد بود بفهم و خوبیهاے ڈاکٹر ولیم فلرٹن و در جرأت و هوشیارے امور جنگ و ثبات آشنائیها و درستی مزاج کرنل کاڈر ڈو در دانائے و پاس حقوق اخلاص و آشنائی و معامله فهمے و جزو رسے در معاملات ملکی هوشیار جنگ جارج ونسٹرت و در حسن اخلاق و اکثر اوصاف مسٹر اوپل و مسٹر طامسن لا برادر خرد مسٹر ایون لا برابر با برادر کلان و بارلو صاحب هم مثل ایشان و طامسن صاحب در اکثر محامد و رافت بے نظیر و مسٹر اندرسن و مسٹر الیٹ در کمال دانائے و تواضع و عطوفت و جمیع صفات حمیده در امثال و اقران ممتاز الله و برادر مسٹر اندرسن هم شنیده میشود که برابر با برادر بلکه در بعض علوم خصوص هندسه

به از برادر راست و مثل این اشخاص درین فرقه کمتر کسے دیده شد اوصاف بعض انگلیشیان دیگر هم شنیده شد اما چون بنده را با آنها چنان سروکارے نبوده است احوال آنها بیقین معلوم نیست که نگاشته آید ÷

ذکر هلاک کردن مستر بلرس خود را از جهالت و نادانی و مطعون گشتن او در عالی و دانی

مستر بلرس که صاحب کلان عظیم آباد بنا بر مرتبه نوکری خود بود بسبب قلت شعور تتبع مستر مدلٹن و مستر جانسن کرده از باغ کمپنی که در باتقی پور است گاهی ان روزها بر صاحب کلان همانها مانند بگرد فوج بسیار سوار گشته در قلعه آمد و میر کاظم خان را نیابت عظیم آباد نشانیده قلیل وجهے بدست آورد و بمصاحبت و اشعار بعض هندیان که مثل او دور از شعور بوده اند ظاهرا مرتکب بعضے حرکات نامناسب گشته بود ازین جهت اقتدار لارڈ کلیف شنیده و برآمد روے خود ترسید و بدست خود از جراحت کرچ خود را هلاک ساخته در باغ باتقی پور مدفون و مطعون اقوام خود گردید و جرنل کرنک که از سابق با لارڈ کلیف نهایت اخلاص درست داشت درین وقت مصدر حل و عقد جمیع امور و مرجع کل معاملات گردید چون با ڈاکٹر جرنل مذکور اول در کمال اخلاص و آخر در نهایت بدخواهے بود چیزے چند خاطر نشان لارڈ ساخته ڈاکٹر فلرٹن را برطرف کنانید ڈاکٹر از دوستان خود در کمال ناکامی مرخص گشته بولایت خود رفت وعده برگشتن با دوستان بشروط چند کرده بود اراده او با تقدیرات الٰهی مطابق نیفتاده تا حال برنگشت خبر زندگے او شنیده مے شود خدا او را هر جا که باشد موافق نیت او خوششش نگهدارد ÷

رفتن لارڈ کلیف باله آباد برای ملاقات شاه عالم پادشاه و وزیر الممالک شجاع الدوله آصفجاه و گرفتن فرامین اسناد دیوانی خالصه شریفه هر سه صوبه بنگاله و اڑیسه و عظیم آباد بنام کمپنی انگلیش و تجدید عهود داد و اتحاد و بدر رفتن تحصیل زرهاے هر سه صوبه از دست هندیان و اختصاص یافتن انگلیشیه بحکومت صوبجات مذکور و شروع انقلاب اکثر اوضاع و دستور

لارڈ کلیف بعد ورود بکلکته و اطلاع بر امور ضروریه و انصرام بعض مرام که حاجت بآن داشت نهضت باله آباد بنا بر تحصیل مقاصدیکه پیش نهاد خاطر داشت نمود و وزیر الممالک شجاع الدوله نیز از فیض آباد که مرکز دولت او بود حسب الاشعار لارڈ و جرنل و بنا بر التماس راو شتاب رای که گویا واسطه اصلاح بین الجانبین بود قاصد اله آباد گردید و میرزا کاظم نام شخصے را که مرد ولایت زاد و بمصاهرت حسن رضا خان نوه حاجے احمد پسر علی جواد خان مرحوم اختصاص و در ایام حکومت میر قاسم خان بدستگیری علے ابراهیم خان بهادر علاقه پرگنه سهرام و چین پور داشت لارڈ مذکور در زمان اقامت خود بدکهن با او آشنا بود درین وقت مورد الطاف سبے اکناف خود گردانیده لک روپیه نقد بخشید و مصاحب خود گردانید ظاهرا واسطه جواب و سوال در تحصیل عروج محمد رضا خان هم او گردیده چون محمد رضا خان شراکت راو شتاب رای در معاملات مطلقا نمی خواست قاصد آن بود که واسطه جواب و سوال در حضور پادشاه و وزیر هم شتاب رای نبوده میرزا کاظم مذکور بجای او باشد بنابرین تقریب این امر با لارڈ کلیف مخفے از جرنل نمود و میرزاے مذکور را امید وار این کار همراه لارڈ کلیف رفت و لارڈ کلیف هنگام ورود عظیم آباد ملاقات با میر کاظم خان برادر میر جعفر خان و راجه دهیرج نراین و راو شتاب رای نموده قدر و منزلت

هر یکے را بمیزان شعور و وجدان سنجیده راو شتاب رای را برای همراهی خود بنا بر انفصال جواب و سوال برگزید و میر کاظم خان را مرد ساده لوح دیده لائق سرانجام معاملات صوبه ندانست و بهیرج نراین نیز بنا بر شوم طمعی باوجود احسانهای خان مرقوم و برادرش میر جعفر خان نمک بحرامے را کار شده بیقدری او در کارهای دنیا ظاهر ساخته خواهان نیابت صوبهٔ عظیم آباد بنام خود بانفراد گردید لیکن لارڈ درین سفر عزل و نصب مناسب ندیده راو شتاب رای را همراه گرفته روانه پیشتر گردید چون باله آباد رسید بعد حصول کورنش بادشاه و ملاقات با وزیر الممالک شجاع الدوله بهادر و ضیافتها و پیشکش تحائف که از طرفین بعمل آمد مقصد یکه داشت ظاهر ساخت و فرمان اسناد دیوانے هر سه صوبه بنام کمپنی از وزیر و بادشاه درخواست چون بادشاه و وزیر مغلوب این جماعهٔ هم بجرأت و جلادت و هم بفهم و فراست بوده اند چار و ناچار قبول نموده بروفق خواهش او فرامین اسناد نوشته داوند و بیست و چار لک روپیه مالگزاری هر سه صوبه مقرر گشته قبولیت بمهر کمپنی که دست آویز تعهد مالگزارے است داخل دفتر بادشاهے گردید و امور عظیمهٔ چنین بے آنکه عذرے در میان آید و کسے گفتگوئے با کمپنی و بادشاه انگلنڈ بسفارت ایلچیان دانا دل و مراسلات محرره دبیران کامل نماید در کمال سهولت و آسانے که بیع و شرای خربار بردار و چارپایے رهوار هم باین زودے بدون تکرار یکسوئی نشود انفصال و انقطاع یافته لارڈ مذکور کامیاب مقاصد بدار الحکومت خود که عبارت از کلکته است معاودت نمود و کرنل اسمٹ را که بعد رفتن لارڈ بولایت جرنل شد بسرداری فوج انگلیشیه گماشته در اله آباد بخدمت بادشاه گذاشت المانے الحقیقة حاکم او بود و بادشاه محکوم او در قلعه میماند و بادشاه بیرون قلعه در جهاونے که خود احداث آن نموده برای بعض منازل از خشت و آجر در انجا انداخته بود اوقات میگذرانید و جرنل از صداهاے نقاره نوبت خانه بادشاهے که در قلعه بود گاهے ناخوش گشته نواختن نوبت بادشاهے را مانع میشد و مردم نقار خانه ناچار ممنوع از عمل خود مے بودند مصرع هر کرا پنج روز نوبت اوست القصه حسن سلیقه راو شتاب رای و طلاقت بیان و رسیدن بگفته کار و حقوق دیرینهٔ خدمتهای او در دولتخواهی کمپنی و اصحاب انگلیشیه منظور نظر لارڈ گردیده میرزا کاظم از کار یکه مخطور داشت محروم همراه لارڈ برگشت و علی ابراهیم خان بهادر را که برفاقت وزیر و بینے بهادر بعزلت و احترام میگذرانید لیکن بنا بر غربت از یار و دیار که در مے ماند میرزاے مذکور نظر بحقوق احسانیکه خان مرقوم در عهد عالے جاه برادر کرده جان و آبرو او را از صدمات بطش و سطوت عالے جاه در کنف حمایت خود محفوظ داشته بود ترغیب آمدن بمرشد آباد نموده واسطهٔ ملاقات او با لارڈ جرنل گردید و علے ابراهیم خان بنا بر الفتے که ببلدهٔ مذکوره و آشنایان آنجا بسبب طول مدت اقامت داشت قبول فرموده همراه اراده بمرشد آباد نموده راهے شد و بمرشد آباد رسیده در زمرهٔ رفقاے مظفر جنگ انسلاک یافت اگرچه در کمال عزت بسر میبرد اما قدر دانے او بقدر لیاقتش بعمل نیامد و لارڈ کلیف بعظیم آباد رسیده میر محمد کاظم خان را از صوبه‌داری عظیم آباد معزول و راجه دهیرج نراین را بانفراد رتق و فتق مهمات صوبه مذکوره گردانید و برای میر کاظم خان لکدر و پیه سالیانه مقرر گشت او در راج محل اکبرنگر که مولد و موطنش بود سکونت ورزیده چون نیت خوشے داشت درین عصر پر آشوب در کمال آرام و احتشام گذرانید و نیکنام زندگانے نمود و دهیرج نراین بپاداش بدباطنے و دغائیکه با این بیچاره بعمل آورد بعد چندروز خفتها کشیده معزول گردید و در حسرت حصول حکومت جان خود درباخت چنانچه در مقامش مفصل و مبین خواهد شد و لارڈ کلیف چندروز در عظیم آباد توقف ورزیده روانه کلکته گردید چون در انجا رسید بانصرام مهام خویش پرداخته مسٹر سکس را صاحب کلان و شریک انتظام معاملات مالی و ملکی چکله جهانگیرنگر با جسارت خان مرحوم گردانید و چکله

(۱۱۷۹ھ)

بردوان را از مشارکت هندیان پرداخته بدست دو سه کس از رؤسای معتمد انگلیشیه سپرد و میر روح الدین حسین خان بهادر
سپهدار جنگ خلف سیف خان بن عمدة الملک امیر خان صوبه دار کابل چون در وقت نهضت لارڈ کلیف بطرف الٰه آباد که در
عین برسات اتفاق افتاده بود بسواری کشتی مور پنکهی در نواح پتنی و شاه آباد بملاقات لارڈ مذکور رسیده او را از خود خوشنود
گردانید حکومت ملک پورنیه مع ضمایمش بدستور در ید تصرف او ماند و مالگزاری آن در کچهری نظامت بنگاله چنانچه در عهد
پیشین بود [illegible] گشت لا نهایت کم ظاهرا زیاده از پنج شش لک روپیه نبود لیکن از غفلت شعاری و ناکرده کاری
سپهدار جنگ و نمک [illegible] عسکر علی خان پسر زادهٔ پدرش که نایب و مختار و مرجع کل معاملات جمیع صغار و کبار بود بعد
دو سه سال از دست اختیار سپهدار جنگ بیرون رفت و ذکرش ان شاء الله تعالی خواهد آمد و جاگیرات و التمغا و املاک
مردم چون از عهد مهابت جنگ و اتباع او واگذاشت بود و کسی با اینها هیچ گونه تعرضی نداشت اصحاب انگلیشیه
هم فتوت را کار فرما گشته بهمان روش واگذاشته متعرض احدی ازین مردم نگردیدند و این از جملهٔ افعال [illegible] و احسان
انگلیشیان است والا احدی از عظمای این دیار یکروز درین ممالک بلکه در زیر آسمان زندگی نمی توانست نمود
و نیز تغیر و تبدلی که از تلون پادشاه و متصدیان خیانت پیشه مظنون بلکه متیقن بود موقوف مانده انگلیشیان بنا را
بر این مقرر داشتند که هر قطعه مکانی در دست هر که هست برای او و بعد از و برای اولادش مقرر باشد و الحمد لله که الی الآن
بدین منوال گذشته آینده هم از کرم ایشان مامول است که بیچارهای چند که بآب و نانی که قناعت نموده افتاده اند مع
عیال و اطفال بآرام بسر برند و روزگار غدار به بدتر ازین احوال مبتلا نه سازد بجوده و احسانه +

ذکر انتقال نجم الدوله بغتةً و جلوس سیف الدوله برادرش بر مسند نظامت

زمانیکه لارڈ کلیف باراده الٰه آباد رسیده از بلدهٔ مذکوره کوچیده در صادق باغ نزول نمود نجم الدوله و [illegible] جنگ
برای مشایعت و استرخاص تا باغ مذکور آمدند و مرخص گشته چون بخانهای خود رسیدند و لارڈ روانه پتنه گشت
نجم الدوله را بعد ورود در خانه هیضهٔ محتبسه عارض گشته بتاریخ بیست و دوم ذیقعده سنه یکهزار و یکصد و هفتاد و نه هجری
بیک ناگاه ازین عالم انتقال نمود و برادر خردش سیف الدوله بر مسند ایالت جلوس فرمود سیف الدوله حسن خلق و ترحم
بر خلق بسیار داشت در چند روزهٔ حکومت و حیات مستعجل نیکنام زیست اگرچه مقتدر نبود اما تا هر جا دست قدرتش
میرسید در ترحم و نیکوئی را سعی بتقصیر نبود +

ذکر عروج نمودن راو شتاب رای بمرتبهٔ نیابت نظامت عظیم آباد

هنگام معاودت لارڈ کلیف از الٰه آباد راو شتاب رای بامور همراهی گشت و بنابر بعض جهات چند روز مهلت خواسته
وعدهٔ آمدن بعد اندک مدتی نمود چون والد مرحوم بمشاهدهٔ اوضاع روزگار و بیکی اطوار سلطنت گوشهٔ قناعت گزیده در
قلیل جاگیریکه از مدتها درین صوبه داشت سکونت ورزیده بود ملاقات و مماسات باحکام ضرر دانسته هر که بر مسند
ایالت این بلاد متمکن می شد یکدو ملاقات با وی می نمود تا از شر اشرار قرب جوار محفوظ ماند بنابرین قاصد ملاقات لارڈ
هم گردیده بعظیم آباد رسید او چون در رفتن و برگشتن عجول و قبل از ورود والد مرحوم از عظیم آباد پیشتر رفته بود بنابرین

مرحوم مذکور سید علیخان برادر فقیر را که آشنائے محکم بار ابعہ بیگم مادر زن محمد رضا خان داشت ارادهٔ فرستادن بمرشد آباد بہمراہی
راو شتاب رای نموده خطے براو مرقوم متضمن اشعار ارادهٔ خود و التماس اعانت در امور مرجوعہ صوبہ نظامت و انگلیشیہ و فرستادن
پسر خود برای حصول بعضے از اسناد بمہر ناظم بنگالہ بنابر استحکام کار نگاشته استمزاج نموده او که مرد ہوشیار و قدر وقت شناس
نیکو کار بود آنچه لازمهٔ آدمیت و حسن اخلاق بود در جواب نوشته تقدیم خدمات را متعہد گردید بعد چندے که داعیه رفتن بکلکته نمود
مرلی دہر بہر کاره که مرد عیار و از مدتها رکن عمدهٔ نظامت عظیم آباد بود بمال کار رابی برده ہمراہی راو شتاب رای برگزید سید
علیخان نیز ہمراه این ہر دو روانه مرشد آباد گردید چون شتاب رای بکلکته رسید لارڈ کلیف سپہ سالار جنرل کارنک و مشاہده
غفلت رای مذکور او را تکلیف شراکت در انتظام مہام نظامت فرمود و بنابر رفع بنائے و اظہار استغنا و بے غرضے خود
اول عذرے چند آورد مسموع نیفتاد و شتاب رای بعارضهٔ وجع مفاصل که بنابر ماده آتشک بود مبتلا گشت لارڈ مذکور
ڈاکٹر خود را بمعالجه او معین و موکد گردانید ڈاکٹر معالجه او را بخوبے نمود عجیب آنکه چنین مرضے را که در نہایت شدت
و حرکت متعذر بود بمالیدن دوائیکه سیماب داشت تا ہر دو بند دست مداوا نموده مرض مذکور بالمره زائل گردیده اثرے
از آن باقی نماند راو شتاب رای ده ہزار روپیه بڈاکٹر انعام فرمود و بعد شفا یافتن بخطاب مہاراجگی بہادری و اضافهٔ منصب
پنجہزاری و بیست و پنجہزار روپیه در ماہه اخراجات نظامت و پنجہزار روپیه در ماہه بر ذات علاوهٔ جاگیرے که در عظیم آباد
داشت و شراکت با دہیراج نارائن و مسٹر مڈلٹن صاحب کلان کوٹھی عظیم آباد در انتظام معاملات نظامت و تفویض
مہر سیف الدوله که ناظم برسه صوبه بنام بود متوسع گشته بامور بمعاودت گردید کار ہا سے والد مرحوم حسب الالتماس او شان نیز در مرشد آباد
بسے سید علیخان اخ امجد فقیر و حسن سلوک رابعه بیگم انصرام یافته بود که مہاراجه شتاب رائے بمرشد آباد رسید +

ذکر رحلت والد مرحوم از جہان بے بقا بجوار رحمت خدا و ند اعلے

درین اوقات فقیر بسپارش ڈاکٹر فلرٹن در رفاقت مسٹر سیج که یکے از رؤسای انگلیشیان و صاحب مدار کوٹھے بنارس
شده بود به بلدهٔ مذکور رفته شرف یاب خدمت شیخ اجل اکمل شیخ محمد علی حزین اسکنهٔ الله فی اعلیٰ علیین بود و والد مرحوم در
قصبهٔ حسین آباد که بنا کردهٔ آن مرحوم است مع جمیع متعلقان و منتسبان بر محال جاگیر خود سکونت داشت ناگہان سہل عارضه
لاحق مزاج قدس امتزاج او گردیده تپے عارض گشت شنیده شد که مادهٔ مانعے بہم رسیده منجر بسرسام شد اما در
حواس چندان خللے نبود در روز دوازدہم از مرض یوم یکشنبه تاریخ سوم جمادی الثانیه سنه یکہزار و یک صد و ہفتاد و نه ہجری
نبوی علے ہاجرہا السلام اول روز بجوار رحمت ملک علام انتقال فرموده در قصبهٔ مذکوره مدفون گردید اللہم اغفر له و ارحمه
و الحقه بآبائه الصالحین خبر این واقعه ہائله در بنارس بفقیر رسید و والدهٔ ماجدهٔ دام ظلہا و برادر مہربان فخر الدوله و نقی علیخان
و دیگر منتسبان و متوسلان خطوط متضمن طلب بنده بمبالغه و ابرام نگاشتند فقیر ناچار ترک رفاقت مسٹر شیخ
مذکور نموده عازم حسین آباد گردید شیخ مبرور را نع بود و جدائے فقیر نمے خواست مے فرمود که سہل مے نماید است
تا من جہان فانے را بدرود کنم مے خواہم تا آن زمان شما از من جدا نباشید ابرام والده و دیگر بازماندگان والد مرحوم
و کم سعادتے طالع من نگذاشت که امتثال فرمان واجب الاذعان بزرگ مرقوم نموده در خدمت او مستفید باشم اگر
مے ماندم سعادات عظیمه نصیب من مے شد قصور قسمت را تدارک نمے توان نمود بیت تہیدستان قسمت را

چه سود از رهبر کامل * که خضر از آب حیوان تشنه می آرد سکندر را * بهر حال بنده بحسین آباد و خبر رحلت والد مرحوم بمرشد آباد رسید
مهاراجه شتاب رای و سید علی خان زمان یسیرے در مرشدآباد توقف نموده استاد بجاے جاگیر واگذاشت آن بنام
این اقل الانام که بحسب سال اکبر اولاد والد مرحوم است حاصل نموده عازم عظیم آباد شدند *

ذکر ورود مهاراجه شتاب رای بعظیم آباد و دلتنگ دیدن دهیرج نراین از راه حماقت و عناد

چون مهاراجه شتاب رای ورود عظیم آباد گردید از راه دانائی و امانتی که در مزاج داشت بنای انصرام معاملات و انفصال مقالات
را در جاے گذاشت که نه خانهٔ او باشد و نه خانهٔ دهیرج نراین بلکه قلعهٔ بادشاہی که از قدیم محل اجتماع اهل معاملات و
مجمع دیوانیان و ارباب حاجات بود برای دربار قرار یافت و مقرر شد که صاحب کلان در وقت معین همانجا آمده برکرسے
خود جلوس نماید و در برابر کرسے او مسند طولانے بگسترند یک طرفش دهیرج نراین که مدعے نظامت است بنشیند و طرف دیگرش
مهاراجه شتاب رای و یک یک تکیه برای هر دو کس بگذارند هر سند و پروانه که مرقوم گردد دهیرج نراین بطور معمول دستخط
ببیض در خاتمهٔ آن کند و مهاراجه شتاب رای برفقاے آن یا زیر مهر سیف الدوله بقلم خود کلمهٔ دیده شد رقم زند
دهیرج نراین که غرور نظامت و برادرے رام نراین داشت و چندے وقتے خود منفرد در کارها بوده مهر خود سے زد چون
ناظرے غیر خود نداشت خیانت در کارها بردیهٔ برادر خود مثل عهود سابقه نیز سے نمود بناے این طریقه بر طبیعت او بسے
دشوار نمود اما چاره نداشت بنابرین صحبت همیشه ناچاق بوده نفاق و شقاق سے افزود و عملهٔ نظامت نیز بدو حصه
انقسام یافته نصف مردم با توسل بشتاب رای بهم رسید و نصف دیگر بدستور با دهیرج نراین ماند مهاراجه شتاب راے
که کاغذ علیوانے ملاحظه نموده معلوم کرد که در بند و بست صوبه خیانت بسیار و در هر معامله هزار ها بالا بالا تدارک دهیرج نراین است
اظهار این امر مناسب ندیده مستاجران دیگر که با گنجایش نذرانه قهد نمایند بهم رساند و با دهیرج نراین گفت که یا از عمال سابقه
همین معامله نویسانیده بگیرید یا آنها را معزول نموده اینها را بجاے آنها مقرر نمائید چون در هر دو صورت ناراسے و خیانت
دهیرج نراین بظهور رسیده موجب رسوائے و وحشت خاطر او سے شد و در وصول صوبه و اخراجات هم چون فائده
و خیانت بسیار بود شتاب رای به دهیرج نراین مصحوب معتمدان او نصیحت سے نمود که این زرها داخل خزانه بصورتے
باید نمود که پرده از روے کار شما برنخیزد و مرلیه بهر شریک شتاب رای گردیده چون از سابق بر دقائق و خفایاے امور
آگهی داشت کشف استار از روے اسرار دهیرج نراین سے کرد و آن ابله همین قدر حقوق خود که راجه رام نراین
بدو داشته جرنل کرنک و مسٹر امیث نموده و عتاب هاے جاے گردیده غرق دریای ممات و هلاکت گشت معند در وانز
سخن نشنوی بغرائب دور افتاده مواعظ و نصائح شتاب رای چه بلکه از دولت خواهان خود هم سے شنید و نمی فهمید که انگلیسیه این
قدر پاس خاطر نخواهد بود که بنابر قتل برادرش حاصل صوبه عظیم آباد را بجاگیر او دهند تا هر چه خواسته باشد بخورد و بهر صورت
این احوال آهسته آهسته آخر انکشاف یافته بلارڈ کلیف و جرنل کرنک دیگر روساے انگلیسیه رسید اول بمراسلات عتبه
غفلت انگوش دهیرج نراین کشیده دلالت باطاعت رای و فرمان مهاراجه شتاب رای و اداے زر باقیات ذمه اش مینمودند
او هر باید معاذیر نا موجه می نگاشت تا آنکه لارڈ کلیف را داعیهٔ معاودت بولایت الله اعلم بکه جهت در باطن تصمیم یافت
و تجدید عهود و مواثیق با شجاع الدوله و تنقیح نمودن بعض امور خصوص مقدمه راجه بلونت سنگه که از بطش و مهابت شجاع الدوله

این بنوعی رو داد و شجاع الدوله را نیز اکثر کارها با او بود بنابرین موعد ملاقات همدیگر در موضع چهپرا قرار یافته لارڈ کلیف از کلکته و شجاع الدوله از فیض آباد و منیر الدوله از الٰه آباد به سفارت پادشاه و راجه بلونت سنگه از بنارس روانه موعد معین مذکور شدند ✦

ذکر ورود لارڈ کلیف و شجاع الدوله و راجه بلونت سنگه در موعد معین که موضع چهپرا قرار یافته بود و معاتب شدن راجه دهیرج نراین و اقتدار یافتن مهاراجه شتاب رای

چون لارڈ کلیف ثابت جنگ بهادر قریب عظیم آباد رسید مهاراجه شتاب رای باستقبال او با جاه و حشمی که میسر داشت بیرون رفت و دهیرج نراین که همیشه خیال عزت و اقتدار خود بیهوده می پخت بکمال کر و فر بدون آنکه فکر برأت از زرهای لازم الادای ذمه خود نماید و مسلک استرضای لارڈ و اتباع او پیماید نیز بداعیهٔ استقبال در نهایت استقلال با تزغان رکاب خود برآمد چنین که از دور سواری بر روی منظر لارڈ و جماعهٔ انگلیشیه در آمد چون قبل ازین ابلاغ احکام به دهیرج نراین نموده بودند که بدون ادای زرهای باقی برای ملاقاتی نیاید لارڈ برآشفته کسی را فرستاد که رفته دهیرج نراین را در آمدن بحضور ممتنع گرداند و نگذارد که قدمی پیشتر گذارد فرستاده حسب الامر بجا آورده دهیرج نراین را بعنف و اجبار برگردانید و در مجمع عام آشنا و بیگانه که برای استقبال لارڈ بیرون رفته بودند خفت عظیم لاحق حال آن بی عقل و اقبال گردید و مهاراجه شتاب رای ادراک شرف حضور نموده مورد الطاف لارڈ شد و دهیرج نراین کاسهای ناگوار مرارات از دست ساقی غرور نوشیده برگشت و بهر صورت زری سرانجام داده بار سلام یافت و باتفاق عبور نموده همرکاب لارڈ و جرنیل مع راجه شتاب رای بموعد شتافت و در ماه محرم سنه یکهزار و یکصد و هشتاد و هجری اجتماع شجاع الدوله و منیر الدوله و لارڈ و جرنیل و راجه بلونت اتفاق افتاد و بعد از قیل و قال عفو تقصیرات راجه بلونت و بیست و چهار لک روپیه معامله مالگزاری او در سرکار شجاع الدوله و عهد و پیمان امان و محفوظ و ممنوع بودن او از هرگونه دغا و خدعه مقرر شد و نقض این عهود که فیمابین شجاع الدوله و انگلیشیه بود انضمام یافت و عهود و مواثیق با وزیر و پادشاه و انگلیشیه و فیمابین وزیر و پادشاه هم بگواهی انگلیشیان و با بلونت سنگه و وزیر مجدد و آموکد گشته مرقوم و مختوم گردید و ضیافتها و پیشکش تحائف همدگر بعمل آمد و وزیر بعد تماشای قواعد جنگ و تفنگ اندازی سولداران ولایتی که در کمال خوبی بجا آوردند چند هزار روپیه انعام فرموده مرخص و بمرکز دولت خود راهی گردید و راجه بلونت سنگه هم بعد ادای پیشکشی که لائق بحال او بود با شتیاق خود رام نگر که بر لب گنگا محاذی بنارس است روانه گشت و منیر الدوله نیز کامیاب مقصد خود معاودت نمود و راجه شتاب رای احوال اختلال معاملات و خیانت و نارسایی عملهٔ سابق بالارڈ کلیف ظاهر ساخته معروض داشت که وصول زر از راجه دهیرج نراین و عمال متوسل او بدون خشونت متعذر و بسهولت میسر نیست و بنده بنابر سوابق حقوق تعارف با برادر او و سیالغه در اخذ و جرکه بعد شدت رسد نمی تواند نمود و مناسب آنکه بعد تشریف بردن بمرشد آباد مظفر جنگ که نائب صدر و مرجع کل معاملات است برای چند روز در ینجا تشریف آورده کارهای اینجا را حسب الامر سامی انصرام داده معاودت فرماید لارڈ ملتمسات راجه شتاب رای پذیرفته او را مشمول عواطف بی پایان گردانیده عازم مرشد آباد گشت و عدم لیاقت و خیانتهای دهیرج نراین را مدعل بودجای داده عزل او ازین کار و منصوب فرمودن مهاراجه شتاب رای بانفراد و اقتدار در خاطر خود مصمم نمود لیکن بالفعل مضمر و مستتر داشت ✦

برگشتن لارڈ کلیف بکلکته و مرشدآباد و فرستادن محمد رضا خان مظفر جنگ ابرای انصرام مهام معاملات عظیم آباد

لارڈ کلیف بمجرد ورود مرشدآباد محمد رضا خان بهادر مظفر جنگ را برای تمشیت اموریکه مرکوز خاطر داشت بعظیم آباد فرستاد
مظفر جنگ بمجرد ورود بلدهٔ مرقوم بروساوه حشمت و سیاست آنکار فرموده عملهٔ دهیرج نراین راجشم نمائی و نظربند فرمود
و بابرسنجی ا[illegible]ل آورده انکشافات خیانتهای او قرار واقعی بتقدیم رسانید و نیز بعضی عمال مثل ساهل و
محمد تقی خان لپر[illegible] و محمد اشرف خان کشمیری و امثال اینها را در معرض زجر و توبیخ کشیده ساهل را بزیر چوب
و لنگ بی آبرو و برای بقایای سرکار مقید ساخت و محمد تقی خان و محمد اشرف خان را مهاراجه شتاب رای از دام
گرفتاری رها برآورده ادای زر ذمهٔ اینها را بر ور متعهد گردید و دهیرج نراین باثبات خیانت و ظهور فقدان لیاقت امر
خطیر نیابت نظامت از قدر و منزلت خود افتاده معزول و زر ذمهٔ او از محاصل جاگیر آتش بلیه بند گردید باین وجه که تا حصول
زر سرکار قلیلی برای مصارف او برسد و باقی همه زرها تا ادای باقیات داخل خزاین نظامت گردد و چون حال
سراسر اختلال فقیر سید عبد العلی خان بهادر شجاع جنگ موسوی بنا بر مهربانی میر جعفر خان و برادر او میر
کاظم خان و فقدان رجوع و غرض با دهیرج نراین خار نظر او بود هندوی مذکور در ایام اقتدار خود بعد عزل میر کاظم خان که
روزی چند بود بزرگ مرقوم را باوجود آنکه راجه مذکور و پدر و برادر کلانش نمک پرورده خاندان و گویا گوشت و پوست
او از ریزهٔ خوان انعام دودمان مهابت جنگ روئیده بود بمقتضای تنگ ظرفی از کار سرکار شاه آباد معزول و تا زمان اقتدار
خود متصدیان ملازم او را ببهانهٔ محاسبه گرفتار انواع حیرانی داشت بعد انتزاع او از مقام مستعار محمد رضا خان بهادر
مظفر جنگ و مهاراجه شتاب رای معامله مذکور را که بی هیچ بحث بود انفصال داده فارغخطی نوشته دادند و آنجناب
بقدردانی رابعه بیگم حسب الطلب او همراه محمد رضا خان مهیای سفر مرشدآباد گردید مظفر جنگ بعد الفراغ از معاملات این صوبه
موافق مشوره مهاراجه شتاب رای طبل رحیل کوفته بمرشدآباد رفت و راجه مذکور بانفراد و کمال اعتماد بانصرام مهام
انتظام معاملات صوبهٔ عظیم آباد از کونسل کلکته مامور گشته بکارگزاری پرداخت و چنان با مسٹر ڈلٹن و لارڈ کلیف ناچاقی صحبت
چنانچه مذکور شد روی داد و مسٹر مرقوم از نوکری کمپنی و کار کوٹھی عظیم آباد مستعفی و معزول گشته مسٹر رنبول
بجای او و مشارکت شتاب رای متقرر گشت و در مرشدآباد بمشارکت محمد رضا خان مظفر جنگ مسٹر سکس
معین شد و لارڈ کلیف بعد دلجمعی از امور این ممالک عازم ولایت خود گشت +

ذکر رفتن لارڈ کلیف و جرنل کرنک بولایت انگلنڈ و کاغذ تصرفات و تقصیرات شمس الدوله بهنرسی و لسترت بولایت همراه خود بردن و معین شدن مسٹر ورلس بگورنری کلکته

لارڈ کلیف در ایام اقامت خود خواست که از تقصیرات و لسترت شمس الدوله بهادر اگر چیزی بثبوت و ظهور رسد بانا[illegible]
کونسل ولایت برساند و تدارکی که خود در انکار آنها نموده نیز ظاهر گرداند چون اهل مذاهب دنیا همیشه احسان فراموش
بوده و بخصوص درین جزو زمان این الوقت و بندهٔ غرض بودن را از جمله دانائی شمرده بمرتبه رواج داده اند
که بر داد و اتحاد اندکی اعتماد نمانده و از غرائب آنکه برای کسانیکه این شیوه را اختیار می نمایند نزد آنها

مدام از اعتبار برابر ساقط می شوند و آنها تحسین اینها نموده برای کار خود چند روز اتفاقی فرموده و کار خود گرفته بعد ازان بنظر حقارت و بی قدری در اینهای نگریدند بنا بر مقدمه مذکوره اکثر اشخاصیکه دست نشانان لارد مذکور بوده اند برابر استرضای او هر چند بکرات و مرات زیر بار احسان شمس الدوله بوده اند باتفاق نمیکنند کار سبب عداوتی که با شمس الدوله داشت طومار بر آمد و تقصیرات او درست نموده نوبت بنده دادند انیقدر احوال باجمال چون کمال شهرت داشت بگوش بنده رسید و تفصیل و تحقیق آن معلوم نیست چه حقیقت اراده و سخنان [illegible] عدم آمیزش باغیر و نهایت کتمان و احتیاط در میان خود شان هم بر دیگری ظاهر نمی شود بلکه از جمله [illegible] مدعات استالف مدام تکلیف و جرنل گرنگ مستر مدلس را گورنر و جرنل اسمث را سالار کل فوج نموده طبل رحیل کوفت و مظفر جنگ از حضور پادشاه که در آله آباد و با انگلیشیان مختلط و محشور بود برای خود خطاب خان خانانی و مبارز الملک معین الدوله مع ناکلی و مهاراجه شتاب رای خطاب ممتاز الملک بهادر منصور جنگی ماهی و مراتب برای خود طلبید و بکام آرام عیش و کامرانی زندگانی سپری نمودند ❊

ذکر عروج مظفر جنگ و راجه شتاب رای باعلی مدارج اقبال و درگذشتن سیف الدوله ازین عاریت سرای

در سنه یکهزار و یکصد و هشتاد راجه شتاب رای برای ملاقات مستر ورلس که تازگی گورنر شده بود عازم کلکته گردید و فقیر هم بنابر حسن سلوک او قاصد رفاقتش گشته همراه رفت مستر ورلس با او بخوبی ملاقاتها نموده بعزت و احترام بر گردانید و بنای کار باچنین مقرر گشت که شتاب رای و مظفر جنگ و جسارت خان بهادر کارهای ملکی هر چه موجب دولتخواهی دانند بعمل آرند اما در بعضی دو بار انچه تقرر یافته با انگلیشی که شریک کار آنها باشد ملاقات کرده او را بفهمانند و مفصلاً ظاهر سازند و در همان دو روز امور منقح سابقه بحضور انگلیش مذکور امضا یابد و جمع و خرج محاصل هر جانب آنجا بدستخط انگلیش مذکور رسانیده بعد سال تمام کاغذ دستخطی مذکور بدفترخانه کمپنی در کلکته سپارد و معاملات عدالت که عبارت از انفصال قضایای خلق خدا باشد بکار است دار و غه این امر در جزویات امور انچه مناسب حق داند فیصل دهد اما امور عظیمه در بعضی دو روز غیر ایام دیوان بحضور نائب آنجا و انگلیشی که بشراکت او مقرر باشد مذکور گشته انفصال یابد درین ضمن هم کار بسا نفر آمده بیافت و هم انگلیشیه براه و رسم معاملات مطلع گشته آشنائی هم میرسانیدند و چنانچه ضابطه آنها ست هر امری و قاعده که از زبان ارباب معاملات و غیر هم می شنیدند در اجزای ساده که بطور کتابی اکثر همراه میدارند نگاشته جمع می نمودند تا آنکه مستر رنبول هم در سنه یکهزار و یکصد و هشتاد و سه قاصد ولایت خود گشت و مستر الکسندر بجای او مقرر شد و بجای مستر سکس در مرشدآباد مستر بیچر معین گردید و انا و اخر همین سال آثار قحط و غلا و غلبت وبای آبله ظهور یافته دهم ماه ذی قعده سیف الدوله و نزدیک بهم برادر او اشرف علی خان و فتح الله خان برادران مظفر جنگ و زوجه او و زن حاجی اسمعیل خواهر زن مظفر جنگ که بهر سکس آخرین اولاد برابر بیگم بوده اند به بیماری آبله درگذشتند و این هر دو علت ازان وقت شروع گشته در عموم شروع سال هشتاد و چهارم بجای اشتداد نموده تا سه ماه اشتداد یافت و خلق کثیری که حساب آن علام الغیوب داند بنا بر هر دو علت مذکور هلاک [illegible] گردیدند و در ماه ذی حجه یکهزار و یکصد و هشتاد و سه مبارک الدوله خلف سوی میر جعفر خان بعد فوت برادر خود سیف الدوله مرحوم نظامت

بنگاله تمام نزد گردید و به تجویز مظفر جنگ علی ابراهیم خان بهادر بدایونی نیز خانه او که بالفعل عبارت از نظامت بنگاله است و بیست و چار لک روپیه دران وقت برای ناظم بنگاله از قبل کمپنی مقرر بود مامور گردیده کاردانی و فیض رسانیها بظهور رسانید و مظفر جنگ که بعضی حالات عجیبه و خصلت های غریبه دارد بعد جلوس مبارک الدوله بر مسند نظامت خواست که کسر شوکت منی بیگم بعمل آرد با آنکه با او هم قبل ازین دوستی های بی انتها و عهد و پیمانها در میان داشت با بوبیگم ما در مبارک الدوله وسائط برانگیخته ... دود او مخفی پیدا نموده بوبیگم را ترغیب منازعات با منی بیگم نمود هر دو را روکش همدیگر گردانید منی بیگم نه رهای داد ربود اهر بسیار و شعوری بقدر لیاقت بوفور دارد ازین حرکت بی آزرده خاطر گشته گفتگو را مناسب ندیده و اغماض نموده زبان بکام خاموشی کشید چند روز اقتدار بوبیگم اند کی رو یداد و نیز درین ایام با اعزه این ملک سرداران انگلیشی نهایت مختلط در کمال انبساط بوده مصاحبت با بهجت تمام می نمودند و هر انگلیش با هر که آشنا بود ازان کس استکشاف هر امری نموده بر ضوابط و قواعدی که آگهی می یافت برای انگلیشیان دیگر ذخیره می نمود و هر یکی را غرض از آشنائی مغل و هندی همین بود و کسانی که در عهد اینها بر سر عرصه آمده مدار المهام ملک دار شده بودند بخوف آنکه مبادا دیگران ضابطه و قاعده زیاده تر از ما با ایشان ظاهر کنند و ما متهم بقصور و خیانت گشته از مرتبه خود متنزل گردیم هر رطب و یابسی که ظلمه و طامعان با فرومایگان بی ایمان بعمل آورده قائم مقام ضابطه گردانیده بودند حضور جماعهٔ انگلیشیه ظاهر نموده دقیقهٔ فوت و فرو گذاشت نمی نمودند حتی روبروی فقیر در امری فیصلهٔ رو یداد مرلیدهر دران مجلس حاضر بود آنکه خائن و مقصر بود بران کس وجهی بطور جریانه و بر دیگری که حق بجانبش بود وجهی بطور شکرانه اثبات نمود مستر ربول که خالی از هوشیاری نبود و ابتدای زمان حکومت این جماعه و دران وقت تالیف قلوب مردم بیشتر ملحوظ بود تعجب نموده گفت کسی که حق بجانب او نبود و خیانت ورزیده بیباکی و بیحیائی می نمود ازو جریمانه گرفتن نوعی از سزا دادن است گویا تنبیه بالمال بعمل آمد اما از دیگری که محق و صادق بود برا و چیزی الزام نمودن چه معنی دارد مرلیدهر و دیگر خوشامد گویان فضول اصطلاح شکرانه ظاهر نموده معروض داشتند که این کار موافق ضابطه و معمول این ملک است بتازگی احداث آن نمی کنیم مستر مذکور تعجب موفور نموده متحیر و خاموش ماند و اظهار کراهت ازان نمود اما آمدن زر جمیع دنیا طلبان را خوش می آید این جماعه که سر آمد ارباب دنیا و همگی همت شان معروف بتحصیل آنست تا کجا ازچنین امور باین همه دلالتها مستکره توانند بود تا حال هم که پرده از روی کار برخاسته امری که موجب بدنامی ایشان باشد ازسرداران این جماعه بظهور رسیده مگر از اوضاع معامله سکی و عدالت اینها و نارسائی مردم هند تا بسرداران انگلیشیه رنجی به بعض خلق اینجا میرسد اگر اندک توجهی باحوال اشخاص اینجا نمایند و ملتمسات هر یکی بشنوند شاید ستم رسیدگان برا د خود رسیده از رنج و عنائی که می کشند نجات یابند خلاصه هیچ کسی ازانها که سرگرم خیر طلبی خود و بنام دو تنخواه کمپنی بوده اند در اظهار قباحت امور رکیکه و حسن احسان با عامهٔ خلائق و ترویج ضوابط دیرینه که هر ضابطه برای کدام فائده و غرض ازان چه بود نکوشید تا کار بجائی کشید که حرفی از جمله کتاب های مرقومه اصحاب انگلیشیه صورت جمعیتی یافت و اندک اندک بر بعض قوالب ضوابط نه حقیقت آن انگلیشیان را اطلاعی دست داد چون ... لله این دنهایت هوشیارند و در هندوستان حق تعالی ایشان را برای تنبیه جماعهٔ طاغیان عصاة فرستاده بر اکثر رسا سی بی حقیقت ظفر داد و قراعنهٔ مغرور قوم از خسر و دور

آنها را از دست اینها مستاصل گردانیدکه و مه هندوستانیان را در نظر ایشان وقرد وقعی نمانده خود را در هر باب و هر کار بهتر از همه اینها دانسته شروع بمناقشه و مشاجره با حکام دست نشان خود و عمله و اتباع ایشان نمودند و در مقام تنقیح معاملات و خیانت و تصرفات آنها برفق و مدارا در آمدند انهم از قدرت تماشائی خداوند مقتدر است زیراکه این جماعه برسر کار آورده و اعتبار داده صاحبان انگلیشیه در چندروزه اقتدار مستعار آن قدر بر خود مغرور و از انصاف و اشفاق دور افتاده بودند که بعد ازان متصور نیست مهابت جنگ و شجاع الدوله مغفور با وجود نهایت اقتدار و اغماض ... هرگز در نفوس شان بعشری از معشار این تنگ ظرفان اثر نخوت و نفرت از اتباع پدید آمده که اختصاص در خانه جماعه انگلیشیه بهم رسید خوار و بیمقدار دیگران را پیش نهاد خاطر خود نموده در شکست قدر و منزلت نجبا و اشراف کوشیدن گرفت هر یکی در پی دیگری افتاده تا زوال عزت امثال خود قرار و آرام نداشت تا آنکه همه ذلیل و بیمقدار و خفیف و خوار شدند اما مقربان ورؤسا بمکافات نیات خبیثه خود از اتباع دغا با بیشتر و بیشتر مذلتها کشیدند و آنچه دیدند از دل و دست خود دیدند ذلک تقدیر العزیز القدیر تبیین این مقال و تفصیل این اجمال در سطور آینده پیرایهٔ ظهوری یابد

ذکر متعین شدن ضلعه داران از فرقهٔ انگلیشیه در مفصل بنگاله و عظیم آباد و منقسم شدن هر سه صوبه بشش ضلعه و قرار یافتن کونسلیه‌ها در هر ضلعه از اضلاع ستهٔ مذکوره و معزول شدن میر روح الدین حسین خان بهادر سپهدار جنگ از پورنیه بنا دادنی خود و کاوش تهانی محمد رضا خان بهادر مظفر جنگ

میر روح الدین حسین خان بهادر سپهدار جنگ خلف سیف خان که بشعبدهٔ فلک ناگهان حکومت پورنیه یافت چون مرد لاابالی و منهمک در عیاشی و نهایت خود رای متلون بالکمال بذل و اسراف است غرق دریای عیش و عشرت گشت و از فرط ارتکاب انواع منهیات روز و شب در مستی و غفلت بسر بردن گرفت و یکی از پیرزادهای پدر خود آقا عسکر علی نام را که نوهٔ شاه مصطفی قلی مرشد سیف خان و شاه شکر الله قادری بود عسکر علی خان خطاب داده نائب و مدار المهام ملک و خانه خود ساخت و آن عزیز جوانی در کمال تزویر و بدباطن فاسد العقیده و نهایت تنگ حوصله بر خود غلط بود دلی نعمت خود را مصروف رضا جوئی خود دیده هر چه میخواست میکرد کسانی که رجوع با او نداشتند با آنها انواع کاوشها می نمود و متوسلان خود را در جاه و رفاه می افزود و در مصارف رقص و انعام رقاصان و قوالان و نقالان و بعضی از مقربان که ندیم روح الدین حسین خان بهادر سپهدار جنگ هر دم و هر آن بودند تعلل نکرده خان مرقوم را از خود خوشنود میداشت و رعایا و سپاه و عملهٔ نظامت مرشد آباد بنا بر تاخیر در وصول زر معامله ناخوش بوده از سپهدار جنگ شکایتها داشتند گاه گاهی مخلصانش برای آگاهی دو کلمه باو می نگاشتند و از حاضران هم بعضی از نائب نترسیده بمند ولی نعمت غفلت پیشه خود می شدند اما سودی نه کرده خود در بلای کینه جوئی نائب می افتادند تا آنکه یکبار حسین قلی خواجه سرای سیف علی خان عموی سپهدار جنگ بگفتگوی بسیار عسکر علی خان مذکور را تغییر کنانیده خود نائب شد و در روز چندی فی الجمله انتظامی در معاملات و در خانه اش را اندکی آراست اما سپهدار جنگ که از هیچ عالم خبر نداشت و نمیدانم چرا با او تعشقی می ورزید باز در مقام دلجوئی

ادور آمد حسین علی بیچاره را معزول وآن نامعقول را منصوب ساخت خانخانان مظفر جنگ که مثل دیگر مقتدران وجود نام
نام آوران در خانه انگلیشیه نمی‌خواست تقصیر تاخیر در ارسال زر موعوده مالگزاری پورنیه بحضور ارباب کونسل ظاهر کرده سهدار جنگ
را تغییر کنانید فراسی سوچیت رای را متعهد محالات مذکوره گردانید و پنجهزار روپیه در ماهه که شصت هزار روپیه سالیانه می‌شود
برای سهدار جنگ [illegible] مقرر گشت چون سالی برین گذشت سوچیت رای هم تغییر و مقید گشت و رضی الدین محمد خان
عامل آنجا مقرر [illegible] وقلت مصارف زر درین بلاد و انتقال زرهای خطیر بولایت انگلند ازین ممالک که در
هر سال با هری از آمد به انگلیشیه که هیچ شش کس بلکه افزود از عمده ها بملک خود بعد تحصیل بوجهی لائق رامی
می‌شوند لکوک بدر میرود و فراوانی جنس غلات و ارزانی نرخ آن که از قلت انسان و حیوانات بسبب فقدان فرقه
سپاه خصوص سواران هندی که فقط در بنگاله و عظیم آباد بوده اند مع فوج ملازم نظامت و زمینداران و امیدواران
البته کمتر از هفتاد هشتاد هزار سوار نبود و الحال حکم عنقا دارد هیچ هر محال کاستن گرفت و در قحط که خلق بحساب هلاک
گردید بیشتر موجب ویرانی ملک گردیده اراضی مزارع زیاده از حد حساب خراب و نامزروع افتاد و آن قدر که مزروع
می‌شود برای آنهم خریداری پیدا نیست اگر خرید شوره و افیون و ابریشم و پارچه سفید که انگلیشیان می‌نمایند درین بلاد
بنگاله و عظیم آباد نمی‌بود شاید روپیه در شهری بطور کیمیا و عنقا بدست کسی نمی‌آمد و اکثر خلق تازه بوجود آمده نمیدانست
که روپیه کرا می‌گویند و از شهری چیست

متعهد شدن جارج ونسترت هوشیار جنگ برآوردن خیانت عمال هند را و احداث یافتن ضلاع سته در تمام علم و بنگاله و عظیم آباد و آمدن

اول شروع سال هشتاد و نهم از مائه دوازدهم یا در اواخر هشتاد و چارم مستر ورلسن گورنر قاصد ولایت خود گشت و مستر کرتیر
که تا سی مرتبه او بود گورنر کلکته گشت بعد از آن بمشاهده کمی محاصل و شوق ادراک و احاطه جزویات ضوابط ملکداری
و معاملات رای ارباب کونسل بران قرار یافت که یکی از آن جماعه در مفصل رود و احوال را دریابد که حاکم را با رعایا و رعایا را
با حاکم چه معامله است عمال بار جها و زمینداران چه می‌کنند و انها بحاکم چه میدهند و کدام کدام رسوم و ابواب میگیرند و بکدام
کدام نام زرها می‌ستانند قرعه این کار بنام هوشیار جنگ بهادر ونسترت که پاینده هم آشنا و فی الحقیقه مرد تیز رای و دانا و
باکثر صفات حمیده موصوف و با دقائق معاملات فی الجمله آشنا بود افتاد و آن عزیز وافر التمیز برای امر مذکور بضلع
دیناج پور تعیین گردید و در آنجا رفته بقدر طاقت و لیاقت بر اکثر امور آگهی یافت و مورد تحسین و آفرین امثال و
اقران خود و ارباب کونسل گردید چون در معاملات بنگاله که اکثر خیانت و بی انتظامی بود ظاهر گشت ارباب کونسل
درباره همگنان بدگمان گشته و معاملات را دشتاب رای را هم ازین قبیل دانسته بنای تقسیم اضلاع و تعیین قبلعه داران
و بجای یک کونسلیه که با مظفر جنگ و شتاب رای و جسارت خان مرحوم شریک میماند سه چار کس را از انگلیشیه که ارباب
کونسل نبوده مرتبه امیدواری کونسل داشته باشند کونسل هر ضلعه مقرر نمودند از آن جمله هوشیار جنگ با مستر پالک و
صاحب کلان عظیم آباد و مهاراجه شتاب رای کونسلیه های ضلعه عظیم آباد مقرر شدند و اضلاع سته بدین تفصیل
انقسام یافت ضلعه کلکته ÷ وضلعه بردوان ÷ وضلعه راج شاهی مرشد آباد ÷ وضلعه جهانگیر نگر ÷ وضلعه دیناج پور ÷
وضلعه عظیم آباد

ذکر ورود هوشیار جنگ و مستر پالک در عظیم آباد و احوالیکه این هر دو را با مهاراجه شتاب رای رویداد

چون خبر آمد آمد هوشیار جنگ و بنای کونسل در هر ضلعه و عظیم آباد اشتهار یافت کسانی را که با مهاراجه شتاب رای دل دگرگون بود امیدوار رهیا بهم رسید اگرچه از حسن سلوک و هوشیاری او چنین کسان دران ضلعه اقل قلیل بوده اند اما باز هم چون چنین طبائع یکسان و سلوک شخص واحد با عالمیان هر چند اعدل ناس باشد بیک وضع نتواند بود لهذا ... اسباب نوائر فساد دگر دیده مستعد شدند و راجه مذکور اگرچه دامن عملداری او بلوث خیانت چندان آلوده نبود و در مقابل حسن خدمات او اندک تقصیرات که بعمل آمده باشد وجود و نمودی نداشت باز هم بنا بر تخالف قومیت و مباینت لسان و مسلک و بیگانگت اوضاع و رسوم تشویش گونه داشت که پایان کارش بکجا می کشد تا آنکه هوشیار جنگ در رسید و مهاراجه شتاب رای تا فتوحه باستقبال رفته بعد ملاقات بر فیل خود سوار کرده یک جا معاودت فرمود مردم فتنه جو بملاقات هوشیار جنگ شتافته دکان تهیج فساد و عناد کشادند اما چون شتاب رای مرد هوشیار غیور و از آلودگی ها بیقدر و نفور و ملازمان خود را هم از شیم خبیثه نهایت مانع بود و در شیوهٔ متصدی گری نیز مهارت کامل و کاغذ هر قسم که خواهند مهیا داشت بجای خود مستقل بوده در هر باب هر قسم استکشاف و استفساری که هوشیار جنگ نمود و هر گونه کاغذی که درخواست مضائقه و تامل ننمود و بجواب های شافی مسکت هوشیار جنگ را مجال الزام نداد تا آنکه هوشیار جنگ شیفته محامد و نیکرائی و دیانت و دانائی او گردیده ابواب وداد و اتحاد کشاد چون راه معادقت کشود یافت مهاراجه نیز از در اخلاص در آمده بتقدیم مراسم تواضع و گذرانیدن هدایا پرداخت و از خود بلا نهایت خوشنود ساخت و مستر الکسندر معزول گشته مستر جنگل بصاحب کلانی عظیم آباد مامور شد و بعد چندی او هم معزول گشته بجای او مستر بارول آمد چون مستر بارول بله و وسیلهٔ قوی در ولایت و بهرهٔ وافری از شعور و دانائی نیز داشت با هوشیار جنگ در نمی ساخت و مهاراجه شتاب رای را عظمت و شان خود نموده ترغیب بموافقت و مرافقت خود و اجتناب و استنکاف از اتفاق هوشیار جنگ می کرد مهاراجه عذر عدم تقصیرات هوشیار جنگ درباره خود خواسته می گفت که بی جهتی معقول بنده چگونه از ان عزیز تجنب جویم و درین صورت صاحب را بر وداد من چه اعتماد خواهد بود اما مستر بارول چون مزاج تندی داشت بنا بر عدم قبول فرمان معقول را نفهمیده آزرده گی می نمود بعد چندی روز عماد الدوله مستر هستنگ بهادر جلادت جنگ که در عقل و دانش و فرهنگ و حسن تحریر و تقریر بالفعل نظیر ندارد و خلق دلفریب او عالمی را ممنون و رهین عطوفت داشته شکر گذار عنایت و رافت میدارد به بنگله حسب الامر ولایت در رسید و بارول را نوید انسلاک در زمرهٔ کمیت کلکته که عبارت از پنج کس مدار المهام حل و عقد جمیع معاملات کل هندوستان اند رسیده حکم معاودت بکلکته اصدار یافت و مستر بارول بکلکته برگشت و هوشیار جنگ صاحب کلان عظیم آباد با اتفاق چهار کونسلیه دیگر گردید از ان جمله بود مستر استونسن و مستر دوروزو مستر ایون لا و مهاراجه شتاب رای

ذکر ورود عماد الدوله مستر هستنگ بهادر جلادت جنگ گورنر کلکته در بلدهٔ مذکوره با کمال اقتدار و اعتماد و جهت ورود او دران جا و انقلاب عظیمی که بعد از ان اتفاق افتاد

چون لارڈ کلیف بولایت رفت و زلات و تقصیرات شمس الدوله در کونسل ولایت مذکور گشت او خود مردے در کمال هوشیارے
و بردبارے بود چنانکه اقوام او اعتراف دارند که مثل او حالیاً در ولایت هم کسے را نتوان یافت جوابہاے مسکت بسائلان و
ساعیان واده برات ذمه خود از جمیع مآثم و معاصی نمود و حسن نکوکاریہاے خویش ظاهر ساخت از ان جمله مکالمات و محاکات که از
بعضے مستخبران مسموع گشته اینست که ساعیان گناه گشته شدن انگلیشیان مقید میر قاسم خان با و اسناد می نمودند او در جواب
کاغذیکه در کو... هنگام آشفتگی مزاج کونسلیه ها بنا بر کشته شدن مستر امیت و ابرام آنها در جنگ میر قاسم خان نوشته در کونسل
افگنده بود که بالفعل انگلیسیان بسیار در دست میر قاسم خان گرفتار اند صلاح در مصالحه است بعد استخلاص انگلیشیان مقید با او جنگید
و کونسلیه هاے دیگر از فرط غیظ و غضب بران دستخط کردند که صلاح درباره میر قاسم خان و مرضی ما جنگ با او ست گو جمیع مقیدان کشته
شوند و شمس الدوله کاغذ مذکور با خود داشته اذن جنگ با میر قاسم خان داد و کاغذ مذکور با حتیاط با خود میداشت در حضور کونسل
ولایت افگنده گفت که قصور من است یا قصور ارباب کونسل که حالیا سعایت من می نمایند کونسلیه هاے ولایت کاغذ مذکور را
دیده براے او آفرین و از ساعیان انزجار خاطر ظاهر نمودند و هم از جمله قصور و زلات او که ساعیان در ولایت ظاهر کرده بودند
این بود که تجارت نمک بدون حرج و بردن در اماکن بعیده فائده عظیم داشت و او براے کمپنی نکرده بهندیان و اگذاشت
شمس الدوله اعتراف بفوائد تجارت نمک نموده در جواب گفت که جمیع انواع فوائد تجارت و ملک براے کمپنی است
و در آنجا مردم هر پنج فرقه که عبارت از نوکرے پیشگان و اهل حرفه و تجار و رعایاے مزارع و محتاجین عاجز که فقرا و مشائخ و دیگر
ارباب استحقاق اند نهایت بکثرت از انجمله زیاده از الوک بنوکرے اوقات می گذرانیدند در عهد کمپنی نوکری موقوف گشت
و هزاران مردم آنجا اوقات بتجارت می گذرانیدند و کمپنی در ان وقت یکی از جمله دیگر تاجران آنجا بود و حالا هر نوع تجارت بهمه وجوه
خاص کمپنی و نوکرے اشراف آنجا که در زمرهٔ سواران بوده اند بالمره موقوف گردیده اینقدر تجارت را براے خلق آنجا که ضعاف
مضاعف مردم ولایتے و ملازمان کمپنی اند گذاشته ام تا خلق آنجا را سد رمقی باشد و بالمره تمام سکنه آنجا از شما بیزار نبوده از
دست عمل شما آنها را کار بجان و کارد باستخوان نرسد چه زمانه همواره یکسان نیست در وقت حوادث و فتن همه مردم دشمن قوم
شما باشد عقلاے آنجا این کار را هم پسندیدند و ساعیان را بنظر استخفاف دیدند الحق این سخن کمال متانت و این راے
نهایت اصابت دارد چه سرورے و ملکداری استرضاے عموم سکنه آنجا را میخواهد نه ایذاے کل ساکنان آن مکان بیت
اگر دریافتے بر دانشت بوس ✤ و گر غافل شدے افسوس افسوس ✤ بعد از ان که بریدگویان غالب آمد صلاح ارباب
حل و عقد ولایت اقتضاے آن کرد که الحال هم براے آنجا به از و دیگرے نیست لهذا بسماجت و ابرام شمس الدوله را ابنا بر
انتظام معاملات این ملک روانه نمودند و احکامے چند متعاقب او نوشته فرستادند بسبب اقتضاے قضا جهاز سوارے او
در اثناے راه چنان مفقود الخبر گشت که هیچ کس در هیچ جا اثرے از و نیافت چون این خبر بولایت رسید عقلاے آنجا با هم
مشوره نموده صلاح چنین دانستند که بالفعل در بله با شمس الدوله غیر از عماد الدوله مستر هستنگ بهادر احدے برابر نیست همین را
بجاے او مقرر باید ساخت و مستر مذکور در ان اوان صاحب کلان ارکاٹ دکهن بود و بنابران بجلدے هر چه تمامتر ملکی بعماد الدوله
مستر هستنگ بهادر جلادت جنگ نوشته فرستادند که خود را بکلکته رسانیده صاحب حل و عقد امور آنجا داند و حسب
ارقام پاکٹی که بنام شمس الدوله رفته نوعے که بهتر داند بعمل آرد حکم دیگر بکلکته فرستادند که پاکٹی که بنام شمس الدوله رفته مختوم و
محفوظ بماند تا مستر هستنگ در انجا رسیده بگشاید و بخواند این هر دو حکم هر دو جا رسیده و مستر هستنگ از مندراج

روانه کلکته گردید و پاکت یعنی خط کونسل ولایت متضمن احکام در کلکته بانتظار مستر هستنگ محفوظ نگهداشته شد چون عماد الدوله
مستر هستنگ بکلکته رسید تا سه ماه تمالی مرتبه مستر کرتیر که گورنر کلکته بود مانده روز و شب در مطالعه و ملاحظهٔ کاغذهای کل معاملات
و پاکت مرسلهٔ ولایت بسر برد چون سه ماه که شاید موعد تغیر مستر کرتیر بود گذشت و او از ان کار ممنون گشت عماد الدوله بر کرسی
گورنری نشست بعد چند روز حکم آوردن محمد رضا خان بهادر مظفر جنگ مبارز الملک معین الدوله خانخانان و ممتاز الملک مهاراجه
شتاب رای بهادر منصور جنگ در پهره ببلدهٔ کلکته نوشته بمستر گرام صاحب کلان مرشد آباد و برای مستر ... که صاحب
کلان عظیم آباد بود بنحوی فرستاد که دیگری را بر ان اطلاعی نشد اما از ثقات مسموع شده که جا ... مظفر جنگ بسیار
دوست بود می گفت که در حفاظت و صیانت مظفر جنگ هرگاه سعی من پیش نرفت شتاب رای را که در مرتبه او باطنا باهم
دیگر متنازع بودند و حکم ولایت بعزل و قید او نیامده بود بحسن تقریر و تدبیر خود شریک این مذلت گردانیده حکم گورنر بهادر در
برای عزل و قید او فرستاده او را هم با مظفر جنگ برابر گردانیدم ایزد تعالی از بلیه بموجب چنین ظرفداریهای گناهان
را او را مان خود نگهدارد

ذکر رفتن مظفر جنگ در پهره از مرشد آباد بطرف کلکته لاعلاج و مجبور و رفتن راجه شتاب رای بعد از ان بچند روز همان جا بهمان دستور

مستر گرام صاحب کلان مرشد آباد در خانهٔ یکی از اقوام خود شبی طعام میخورد که ناگهان نوشته گورنر بنام او در همان مجلس رسید و
او قبل از وقت از انجا بر خاسته بخانهٔ خود رفت و از انجا رقعه بکپتان نوشت این خبر از هرکاره بعینه بمظفر جنگ همان وقت
رسید بنابر اقتداری که داشت گمان انقلاب روزگار در کار خود نکرده در نشاط باغ فارغ البال خواب غفلت نمود ساعتی از
شب باقی بود که کپتان مع یک پلتن تلنگه همراه مستر اندرسن آمده متصل به نشاط باغ استاد و اول صبح مستر اندرسن
با معدودی از خدمتگاران بر در نواب آمده بملاقات او رفت و ابلاغ امر گورنر باو شان با تسلیه نموده گفت که کسی را با شما
نه رسی و خشونتی در هیچ امری از امور منظور نیست اما حکم چنین رسیده چون مظفر جنگ دل و دست سرتابی و مجال تمرد نداشت
گردن انقیاد فرود آورده بهرچه مامور بود رضا داد و کپتان پهرهٔ تلنگان ملازم مظفر جنگ برداشته در هر جا و هر مکان پهره های
خود که عبارت از تلنگه های مستحفظ است قائم ساخت و بانها فرمود که با هیچ کسی از ملازمان مظفر جنگ و واردان خانه اش هیچگونه
خشونت در خاش بعمل نیارند اگر مردم او با کسی از اهل ورود خشونتی نمایند بکپتان اطلاع نمایند ملخص آنکه هیچ نوع سوی ادبی
نسبت بمظفر جنگ بعمل نیاید مگر کسی چیزی از انجائی ببرد و مظفر جنگ از ان احاطهٔ باغ تنها بطرفی نرود و بعد انتظام
درین مکان یک لفتننت همان پلتن که تا بع کپتان می باشد با یک کمپنی بر خانهٔ مظفر جنگ که در شهر مرشد آباد نو ساخت
اشتهار دارد و حرم سرای او همانجا بود آمده بر دربای در آمد و بر آمد خانهٔ مذکور بهر عدد که بود پهره ها نشانید اما با کسی
در چیزی تعرض نمود لیکن انقلاب عجبی رو داد و منی بیگم که با مظفر جنگ غبار کدورت در خاطر داشت شادمان گشته ساعی
شکست او بود اما پاس خوبیها که در فطرت و ثبات فراجیکه در خلقت دارد و فتوت کار فرما گشته برای نجات مظفر جنگ
از ان مهالک مساعی جمیله بتقدیم رسانید و کاری چند نمود که مجال مردان کاردان نبود و همین قسم با نواب گورنر جنرل
بهادر نیز یک رد بوده با جنرل کلاورن ساخت اگرچه محل اندیشه بود هرگز عجز و زبونی را بخود در راه نداد بعد معزولی

مظفر جنگ خود متصدی امور متعلقه نظامت گردیده مختار و مدار المهام امور متعلقه نظامت و مربی و اتالیق مبارک الدوله گشت
اعتبار علی خان خواجه سرای ملازم خود را که از غلامان مؤتمن الدوله محمد اسحق خان مرحوم است نایب نظامت مبارک الدوله
گردانید عالمی از دست آن خواجه سرای سست رای کج خلق تنگ ظرف بجان و در امور خود حیران بودند منی بیگم اگرچه از قبائل
نجیب و دقیقه شرفائیست اما هوشیار و مستقل مزاج آنچه سقر سازد برساند و بکنه اکثر کارها رسد بیقدر بر دارد اگر نایبی معقول و
هوشیار داشت با مقربان میکرد و خود پرده تنگی در میان گذاشته جواب و سوال مردم شنید و بمشوره نایب نجیب هوشیار کاری کرد ریاست
مرشد آباد و اختیار نظامت نایب نظامتی که بالفعل است کسی از دست او بیرون کردن نمی توانست اما بمشوره اعتبار علی خان
که نهایت غرت خوب بی شعور و از اوصاف ریاست دور افتاده محض است کار را گذشته ناظم مذکور را مع مادر غیر بوبیگم بقا بود
اختیار خود گذاشت و بوبیگم را با آنکه منی بیگم پرورده پدر غیر بود باصلاح خواجه سرای مذکور مع مبارک الدوله نهایت دست نگر
خود و بی اختیار محض میداشت اما حق آنست که مبارک الدوله هم لیاقت همین حال داشت تا آنکه تنها را فرج بعد از شدنی رویداد
و ذکرش عنقریب انشاء الله تعالی آید

ذکر رفتن مظفر جنگ بکلکته دربهره بکمال ناکامی و ناچاری و رفتن مهاراجه شتاب رای برا ثر او و معزول شدن هر دو از تمشیت امور خالصه شریفه و آوردن انگلیشان بدست خود سررشته ملکداری

مظفر جنگ نیز عنقریب گذشت دربهره انگلیشی بین الخوف و الرجا بود که حکم دوم از نزد گورنر هشتنگ بهادر در باب ارسال او بکلکته رسید و
جان کرام صاحب کلان مرشد آباد حسب الامر و بتاریخ بیست و سوم محرم سنه یکهزار و یکصد و هشتاد و شش از هجرت در بهره
بطوریکه بود روانه کلکته نمود خلق کثیری بنابر زمانه سازی بامید آنکه شب حامله است فردا چه زاید تا پلاسی مشایعت نموده برگشت
و برخی درین باب بر دیگران تقدم جسته تا بکلکته رفتند و بعد روزی چند احوالش در کمالی اختلال دیده برگشتند مگر مردم از متوسلان
همراه ماندند کلکته که دریای قلزم است بی پایان و شهریست ناپرسان چون مظفر جنگ مورد عتاب کمپنی بود زیاده تر بی التفاتی
درباره او مبذول گشته جواب و سوال را ملتوی گذاشتند و مستر جان کرام که با مظفر جنگ آشنا و از راجه شتاب رای
بیگانه بود حمایت مظفر جنگ متعذر دیده بپاس دوستی های او راجه مرقوم را با آنکه شاید درباره او از ولایت حکمی رسیده بود
در بلای مذکور مبتلا گردانید و سعی بسیار نموده همین حکم درباره شتاب رای بعظیم آباد نیز فرستاد چون راجه مذکور حسن خلق
و سلیقه کاردانی و کارگزاری همگنان را خوشنود و راضی از خود داشت هوشیار جنگ جارج و نسترت درباره او بیقدر رعایت
کرد که اظهار این حکم نکرده تاکید روانه شدن بروز معین نمود و این معامله ظاهرا برای او در اواخر ماه صفر سال مذکور روی داد
و فاصله یک ماه در معامله او و مظفر جنگ اتفاق افتاد راجه شتاب رای بتاریخ معین حسب الامر بر بجره سوار و ره گرای
کلکته گردید هوشیار جنگ گفت که یک کمپنی برای حفاظت همراه مهاراجه باشد و صوبه دار که عبارت از سردار کمپنی است مخفی مامور
شد که از حد ضلع عظیم آباد بیرون رفتن بجره سواری او سایه دار لازم بوده هیچ گونه استخفاف در ادب و سلام و امتثال فرمان
جایز نداشته تا بکلکته رساند راجه مذکور نیز بطور مسطور بکلکته رسیده در منزلی که مامور گشت منزل نمود تفصیل جواب و سوال
و انفصال معاملات هر دو فقیر را معلوم نشده اگر از جائی منقح معلوم شود ضمیمه این سطور و اوراق انشاء الله تعالی خواهد نمود
بعد یک دو ماه روزی چند کم و بیش که احوال فقیر متذکر آن نیست از ارباب کونسل مرشد آباد و عظیم آباد حکم کونسل متضمن عزل راجه

شتاب راے و مظفر جنگ از کاری خالصه که عبارت از بند و بست ملک و تحصیل خراج بادشاهی ست و مامور شدن ارباب کونسل هر دو جا بکار مذکور رسید و هوشیار جنگ روز دیگر اول وقت حکم با حضار اعیان شهر و ارکان دربار در قلعه شاهی داده خود مع جماعهٔ کونسلیه اجتماع نموده در حجره با کونسلیه ها نشسته حکمنامه کونسل کلکته را ترجمه بفارسی نموده برآمده در بار عام منشی سراج الدین محمد خان ترجمه مذکوره را حسب الاشعار بآهنگ بلند خواند و بگوش حاضران رسانید مضمون آنکه مهاراجه شتاب راے را از کار بهای دیوانی خالصهٔ شریفه معزول و ارباب کونسل عظیم آباد را بآن کار مامور و منصوب گردانیده شد باید که عمال بحالات خالصه سرحسان مذکور رجوع نموده حسب الامر انها بعمل آرند و مهاراجه مذکور را در امور نظامت بحال و برقرار دانند از ان باز ارباب کونسل بنگاله خالصه حسب الاستقلال و الانفراد بلا مشارکت نائب هندوستانی می پردازند اگرچه پیشتر ازین هم بعد فوت میر جعفر خان مختار اصحاب انگلیشیه بوده اند امانی الجمله اختیار معاملات مظفر جنگ و شتاب راے هم داشته اند و بعد چند سال که عبارت از ابتدا است ورود گورنر هستنگ بها در سنه یکهزار و یکصد و هشتاد و شش هجری ست الی الآن که ماه محرم شروع سنه هزار و یکصد و نود و پنج هجرت ست اصحاب کونسل ها در معاملات مالی و ملکی از هندیان نه کسی نائب مختار کارگزار ست و نه شریک صاحب اعتبار مگر متعددست چند که عمله و اتباع مظفر جنگ و شتاب راے بودند نوکر سرشته دار و تابع فرمان ارباب کونسل مرشد آباد و عظیم آباد اند و در کلکته پسر دولبهرام نبیرهٔ راجه جانکی رام مهاب جنگی بنام دیوان خالصه و فی الحقیقه تابع مستر دکریل و هر انگلشیه که دیوان خالصه باشد مقرر است تا بعد چه شود و بعد ازین شروع سال نود و ششم هجرت خیالی رام بکلکته رفته محالات ضلع عظیم آباد بعضے بنام نود و برخی بنام کلیان سنگه پسر مهاراجه شتاب راے تعهد نموده آورد و نیز در رسیدن بعظیم آباد نفاق در میان هر دو بهم رسیده ساهو رام و خیالی رام بتفاوت قلیل زمانی اسیر و ذلیل گردیده از درجه اعتبار افتادند و کلیان سنگه که در گرداب اضطرار و اضطراب امیدوار وصول با احوال هر دو هندوے مذکور و معاملات محالات ضلع مذکوره در نهایت اختلال ست بیت جهان را چنان دارد خراب بهانه سیاوش و افراسیاب

ذکر آمدن عماد الدوله مستر هستنگ بمرشد آباد بنگاله و برگشتن از انجا بکلکته و خلاصے یافتن مظفر جنگ و مهاراجه شتاب راے از ان گرفتارے و فی الجمله اقتدار یافتن مهاراجه مذکور در امور ملک دارے و وفات یافتن او بدون برخوردن از سرورے و سرداری و قناعت نمودن مظفر جنگ بدون مرتبهٔ خود بعجز و ناچارے

چون مظفر جنگ و شتاب راے در گرفتاری پهره انگلیشی بکلکته رسیدند عماد الدوله مستر هستنگ برای اطلاع و انتظام معاملات بنگاله اراده نهضت بمرشد آباد نمود و بموجب حکم ولایت ده دوازده کونسلیه که براے انتظام ملکداری هند و بنگاله سابق مقرر بوده اند موقوف گشته برای کار مذکور پنج کس از کونسلیه ها مع عماد الدوله گورنر کمیت مقرر شدند از جمله چهار کس یکے مستر باردل بود که آخر سال نود و چهارم از نائیه دوازدهم بولایت رفت و ذکرش آید و نام سه کس دیگر فقیر را معلوم نیست و کونسلیه ها بدستور سابق ده دوازده کس در کار تجارت کمپنی مقرر ماندند اما تابع ارباب کمیت و کمیت عبارت از ان جماعهٔ اند که ارباب حل و عقد جمیع امور عظیمه و غیر عظیمه این ملک باشند مثل تسخیر بلاد و حروب با اصحاب افواج و فساد یا مصالحه با بعضے از گردنکشان و هرچه ازین قبیل پیش آید و نیز هرچه مادون آن باشد القصه گورنر در اواخر ماه ربیع الاول سنه یکهزار و یکصد و هشتاد و شش تنها بلا بعضی از ارباب

کمیتی وارد مرشدآباد گردید و دو ماه و چند روز در مرشدآباد بوده از بندوبست معاملات و عزل و نصب بعض عمله که متوسل راجه دیال و دوست مظفرجنگی بوده اند تا معاودت بکلکته گردید و در راه ارباب نظامت مع ناظم نام که سابق بیست و چار لک روپیه بود شانزده لک مقرر نموده منی بیگم را بجهت آنکه مبارک الدوله نسبی حدیث السن است مختار مصارف مبلغ مذکور ساخت و این مبلغ برای کارخانجات امارت و در راه مردم واجب الرعایت که همیشه ملازم و مورد مراحم ناظمان سلف بوده اند و برخی از عشائر و اقارب میر جعفر خان و نسوان مدخوله او و بعضی بجا خلاف مهابت جنگ مرحوم و منتسبان آن دودمان و اسباب تجمل و عمله ضروری که برای عمده ها اینجا باید از سرکار کمپنی چند هند و همین قسم وجهی قلیل برای بعضی مردم عظیم آباد غیر موجب نائب آنجا که اکنون پسر شتاب رای است معین گشته لیکن چون بشراکت او در راجه کلیان سنگه پسر شتاب رای نداردو در دست او نیست مردم آنجا بلا حرج ماه بماه می یابند و چون وجه معین مرشدآباد بشراکت ناظم و در چکا پوی اختیار مبارک الدوله و نواب و عمله اوست که بعد هر دو سه سال تغییر و تبدیل می یابند و کسانیکه چند روز در بان کار معین می باشند باهم نفاق داشته در پی خرابی متوسلان همدیگر و طمع و افزا فتاده بهر حیله که دانند و توانند خانه خود معمور و وظیفه خواران را که معدودی از بجا مانده اند همیشه عاجز و محروم از وجوه معینه می دارند بحدی که وجه مشاهره بعضی شانزده ماهه و از برخی بیست و پنج ماهه و ازین قبیل در سرکار بسیار باقی است و چند بار همین قسم باقیات را بحیله چند هضم نموده اند از جمله حیل یکی آنکه بحال اگر فارغخطی این باقی بدهید آینده ماه بماه خواهید یافت و گاهی در وجوه تنقیص نمودند که این قدر را ماه بماه تواهیم داد و آنچه باقی مانده مفقود و را مسعی معاف نمایند با این حال باز اعطا و ایصال آن وجوه بدستور و عزهاست بیچاره که درین زمان در آسمان هندوستان وسیله معاشی ندارند خصوص نوکران مرشدآباد از مشاهره خود محروم و مجبور اند و بجائی می گنجند که نصیب کسی مباد و سرداران معدلت شعار مثل ناظم و نائب او و بیگمات و عمله مقتدر اینها اصلا هرگز نظر ترحمی بحال درماندگان بیچاره نیست اگر این قدر مبلغ هم که مقرر است بطور انصاف و تیقیع مقل حقیقت بین انقسام یابد و بمصارف مناسب در آید مردم بسیاری بآدم زندگی توانند نمود و از دست و دولت اینها توانند آسود اما بمقتضای دوائر فلک کج رفتار و حرمان حکام از عقل معدلت شعار هرگز بخاطر نا خدا ترسان بی ننگ و عار دغدغه این قسم امور خطور نمی کند و در امری که نباید در هیچ کار دنیا و عقبای اینها نیاید بهزار هزار لک بمصرف می رسانند و از فضولیهای خود باز نمی آیند چنانچه انشاء الله تعالی عنقریب به بعضی از اعمال اینها که از هزار یکی و از بسیار اندکی است اشعار کرده آید القصه گورنر بعد انفراغ از امور که مرکوز خاطر داشت بکلکته معاودت نمود و در سه شنبه هشتم ماه جمادی الثانیه یا شانزدهم ماه مذکور سنه هشتاد و ششم از مائه دوازدهم راهی گشته بکلکته رسید آن زمان حکم باحضار مظفر جنگ و شتاب رای درکمیٹی نمود در یک کونسل شتاب رای برای جواب و سوال می رفت و در کونسل دیگر مظفر جنگ

ذکر رهائی یافتن مهاراجه شتاب رای از ابتلای گرفتاریهای جان فرسای

چون شتاب رای کاغذ منقح و دامن از آلودگیها پاک داشت و برای او معاندی هم چنانکه مخل امور او تواند شد نبود نسبت بمظفر جنگ جواب و سوال او زود انفصال یافته خلاصی او و ابرات ساخت خلاصی از جمیع تهم و زلات که متهم و مظنون بود در مدت مکالمه و مناظره یک سال و چند ماه میسر آمد و گورنر و جمیع ارباب کونسل عذرخواهی بسیار و مهربانی و دلجوئی بیشمار نموده دقیقه متضمن اعتراف آنکه گمان عدم دیانتی که نسبت بمهاراجه شتاب رای بنا بر بعض جهات در دلهای اصحاب کمیٹی و ارباب حل و عقد

جماعهٔ انگلیشیه راه یافته بود بعد تنقیح و تحقیق که درکمال تدقیق و مدت مدید بعمل آمد اثرے از خیانت و عدم دیانت غیر از دولت خواهی و حسن اخلاص ازان زبدهٔ ارباب وفا ظاهر نگردید و سلوک نالایقی که نسبت با و بعمل آمد نهایت بیجا و بیگانه از جزاے نیکو خدمتیهاے او بود نوشته با و تفویض یافت و خلاع فاخره بر قامت لیاقتش پوشانیده فیل و جواهر علاوهٔ آن عطا فرمودند و بدستور سابق شریک کونسل ضلعه عظیم آباد گردانیده مرخص نمودند تا زمان مذکور هوشیار جنگ از کار عظیم آباد بضابطهٔ نوکری که بترتیب دارند موقوف گشته بکلکته آمده بود و مستر هرست بجاے او مقرر اما مهاراجه شتاب راے بنابر فرط غیرت و مروئت و بیگانگت آب و هواے کلکته با مزاج او بیمار گشته آخرها ضعف معده که لازمهٔ هواے آنجاست بهم رسانید و رفته رفته منجر باسهال گردیده بود که رخصت یافت چون از کلکته نهضت نمود مردم عظیم آباد اکثر بمقتضاے وداد و اتحاد و بعضے که در غیبت او اتلاف حقوق او مایشس نموده در مقام ابراز و اظهار خیانتش بودند از خوف تسلط او و اظهار ارادت و نقیادز تا باژه و بعضے خوشامدپیشگان عیار تا بحاگل پور باستقبال شتافته آوردند نهایت ناتوان و ضعیف البنیه گردیده بود بعد ورود بخانه خود نهایت گله مند از انگلیشیان و همان قدر که مداح شان بود شکایتها داشت بلکه زیاده تر ازان در حق بجانب او بود چه نوکرے در فیقی با جمیع خوبیها مثل او و دیگرے براے این جماعه نبود بلکه براے هر آقائے مانند او نوکرے نایاب و قدردانی او از جمله واجبات عقلی بود و رهائی مظفر جنگ هم ازان عادت ننگ مقارن رستگاری شتاب راے اتفاق افتاد اما چون روح شتاب راے متصل همین رهائی از زندان بدن خلاصی جست اتمام احوال او درین مقام مناسب نبود و احوال مظفر جنگ که هنوز در قید حیات است انشاء الله تعالے متعاقب بزبان قلم داده خواهد شد

ذکر انتقال راجه شتاب راے از دنیا بمرض اطلاق و شتافتن بعرض مخاطبات خالق انفس و آفاق

چون راجه شتاب راے بعظیم آباد رسید از شدت مکارهیکه عوض مراحم معموله در جلدوی نیکو خدمتیها دید از حیات خود فی الحقیقه اشکراهے بهم رسانید و قضاے معهود او هم رسیده بود در مرض اسهالیکه لاحق داشت افراطی پدید آمد و فراجش را با آنکه معتاد نبود بماکولات غیر مناسب رغبت بهم رسید و در تدبیر مرض باوجود شعور و ثبات مزاج تلونی پیدا کرده اکثر از نفع و نقصان دوائی کرد چنانچه مولوی فیض علی طبیب سلمه الله تعالی که بالفعل در عظیم آباد نظیر ندارد متوجه معالجه او شد و نفع ظاهر از حسن تدبیر او احساس نمود اول خود بعضے از خوشامدگویان حق ناشناس که در حضور او فقیر را از مخلصان هوشیار جنگ و معاند او ظاهر کردند و مولوی فیض علی مذکور دران زمان برفاقت فقیر صرف اوقات مے نمود بنابر اظهار دلسوزے و خیرخواهی خود و اثبات نسبت فقیر بدشمنی و عداوت از رجوع بطبیب مذکور مانع بودند بعد ازانکه باضطرار رجوع نمود از خوردن دواے مجهول الاجزا که در غیبت او تیار شده باشد بمبالغه ممانعت مے نمودند و آن اجل گرفته باوجود اعتراف بفوائد دوای او استنکاف از مداوایش نموده چندے بالمره ترک دوا کرده بر طبیعت گذاشت بعد ازان رجوع بڈاکٹر که عبارت از طبیب انگلیشی است بسماجت ارباب کونسل آنجا نمود اما این مبالغه و الحاح صاحبان انگلیشیه بنابر شدت خیرخواهی بود نه از ساده مغزی و بداندیشی ڈاکٹر صلاح در تنقیهٔ مواد و تصفیهٔ معده از اخلاط واجب الدفع دیده علاج بمسهلات نمود معده اش را که ضعفی بکمال عارض بود ضعیف تر گشته قوت ماسکه و هاضمه بالمره ساقط گردید

رفتن گورنر عماد الدوله مستر هستنگ بملاقات شجاع الدوله در بنارس و انتظام معاملات

عظیم آباد و معاودت نمودن به کلکته بی مکث و درنگ

متعاقب ورود راجه شتاب رای عماد الدوله مستر هستنگ بهادر گورنر هم بنابر ملاقات شجاع الدوله قاصد بنارس گردید و
پانزدهم ربیع الثانی بمرشدآباد آمده در آخر ماه مذکور یا شروع جمادی الاولی سنه هزار و صد و هشتاد و هفت هجری بعد چند روز از ورود
شتاب رای بعظیم آباد رسید و قاصد بود که مهاراجهٔ مذکور را همراه خود گیرد او بر جناح سفر آخرت بود و عذر بیماری خود که واقعی
داشت گفته تن بمرافقت در نداد و گورنر دو روز در عظیم آباد مانده به بنارس رفت و با شجاع الدوله که او هم همانجا برای دیدنش آمده بود
ملاقات نموده جواب و سوالیکه داشت انفصال داد و در واسطهٔ ملاقات راجه چیت سنگه پسر راجه بلوند سنگه زمیندار بنارس که پدرش
مستعجل مدتی قبل از ورود گورنر مرده بود با شجاع الدوله گردید و بنای رواج او را استحکام داده رخص شد و تهیهٔ معاودت بعظیم آباد
نمود درین عرصه که اواسط یا اواخر شهر جمادی الثانیه سنه مذکوره بود راجه شتاب رای ازین عالم درگذشت عقاید او و سیرتش
اگرچه مطابق هنود نبود و بلکه طرف اسلام غالب داشت اما بنابر استرضای اقارب و اقوام و مصلحتهای دیگر موافق مشرب
هنود جسدش را در آتش سوختند و گورنر بعظیم آباد رسیده و معدود ایام توقف ورزیده بنابر دفع بدنامی خود که تا با شتاب رای
کینهٔ مظنون مردم نگرود راجه کلیان سنگه پسر راجه شتاب رای را اگرچه لیاقت این منصب باعتبار حداثت سن و سال که عنفوان
شبابش بود نداشت بکارهای پدرش مامور گردانید و جاگیرات و ماهیه بدستور بحال داشته علاوه آن وجهی برای زن
شتاب رای مادر راجه کلیان سنگه افزود اما بیست و پنجهزار روپیه ماهیه نظامت که باختیار او بود موقوف کرده وجهی که مناسب
دانست باختیار کونسلیه ها گذاشت و ماهیه مردم را اندک کم و بیشی نموده تنخواهش بر کونسل و خزانه خالصه نمود و خود بعجلت هرچه
تمامتر بطرف کلکته نهضت فرمود

ذکر بعضے از حالات راجه شتاب رای و گذاشتن نیکنامیها درین عاریت سرای

راجه شتاب رای از قوم کایته سکسینه متوطن شاهجهان آباد دست نمک پروردهٔ خاندان صمصام الدوله پسر صمصام الدوله
خاندوران امیر الامرا و از ملازمان آقا سلیمان گرجی که غلام صمصام الدوله و میر سامان و معتمد علیه خانهٔ او بود اول بقلیل وجهی
ملازم شد آخر بحسن کاردانی و نیکو خدمتی مدار المهام خانهٔ آقا سلیمان و صاحب اختیار سرکار صمصام الدوله گردید چون صمصام الدوله
برحمت حق رفت و در شاهجهان آباد انقلاب بسیار پدید آمده گشت بودن خود در آن ملک صلاح ندیده دیوانی بادشاهی
صوبهٔ عظیم آباد و خدمات محالات جاگیر صاحبزاده خود که برگنهٔ پیچ و مالده بود گرفته درین نواح آمد و چنانچه مذکور شده با وجاهت
و اقتدار رسید نهایت هوشیار و متصدی معامله دان کارگزار و جزورس و تبصره یاب در هر باب بود اکثر خوبیها داشت بدانست فقیر
از جمیع متوسلان هندوستان که درین جزو زمان بند ممتاز و با وجود متصدی گری خالی از شجاعت و دلیری نبود هرچند در
کمال عروج و مرجع وزیر و بادشاه و اکثر اقویای عصر گشت اما نخوت ندر داشت و با نجبا و بزرگ زادگان بانهایت تواضع
و فروتنیها میگذرانید و مطالب هرکسی در شروع التماس دریافته اگر لیاقت برآوردن داشت بسهولت و آسانی
سرانجام میداد و الا عذر موجهی بشیرین زبانی خواسته سائل را خوشنود میگردانید و با آنکه هجوم کارها و با انواع مردم
گفتگوها داشت و از اول روز تا دو پهر و از اول شب قریب تا نلثی از آن در جواب و سوال میگذرانید دل تنگ نگشته با آدمی
کسی هرچند در عرض حاجت مبالغه ها کند خشونت نمی کرد و سخن درشتی با کلمهٔ فحش و درشتی از زبانش مسموع نشده با وجود خرد و رسے

و قدر و قیمت شناسی هر جنسی ذاتی داشت بهای جنس بهاجناس بالعیان بقدر ارزش میداد و در بخشش بقلت و تقصیر راضی
نبود و سلیقهٔ معاش درست داشت اجناس ما یحتاج از جاهای دور دست که قسم اعلای آن بکفایت می آمد طلبیده بمصارف میرسانید با آنکه
مقدور نشان امرای متوسط بیش نبود بجز دور و دام آورسان خوانهای ضیافت بموافق لیاقتش در کمال نفاست که انواع اطعمه و
حلوای داشت میفرستاد و در شادیها و غیر آن که ضیافت مردم می کرد دستر خوانش وسعت و رونق خلیه داشت و نخود در آنجا
حاضر بوده لذتهای چاشنی شیرین زبانی علاوهٔ طعام ضیافت و مهمانی بکام جان حاضران می چشانید خرم و جابا برتبه داشت
که از ملازمان مقرر کسی هم آمد و رفت او پیش زنی را بحیثیکه بتعشق نگهداشته نهایت انس و الفت با او داشت کسی
ندیده و مطلع هم نگردید که چه وقت اندرون برفت و کی بیرون آمد با زن همقوم دکنو خود که مادر راجه کلیان سنگه و بهوانی سنگه
است کاری نداشت خانهٔ علحده برای او باندک فاصله از مکان اقامت خود ساخته بود و در سالی دو بار که بعضی از ایام
سعیده هنود بوده اند بضرورت میرفت لیکن همان قسم که کمتر کسی را خبر می شد اکثر مردم که با او تنگ ظرفیها ظرف شده و یا کسی
از انگلیشیان عمده مثل صاحب کلان عظیم آباد و امثال ذلک ساخته و بکار تجارت کمپنی و امور دیگر مامور گشته سالها عداوت
میورزیدند هرگاه اتفاق انقلابی برای آنها رو میداده معاتب می گردیدند و ظن بی آبروئی آنها بحد یقین می رسید در چنان
وقت بهر درجه‌ای که با وی نمودند سینه سپر ساخته بحمایت آنها می کوشید و از دام گرفتاریها نجات می بخشید و هر کس از
شاهجهان آباد وی آمد اگر بشخصه با او آشنا بود و اگر بنام او را می شناخت در رعایت او بهر صورت که دست تمکنش با آن
میرسید مقصر نمی گردید چون وجه معینی قلیل برای مصارف نظامت مقرر و باختیار او بود و باقی زرها از کمپنی و مجال تصرف
در آن نداشت بنابرین اگر نمی توانست برای او وجهی معین می نمود و ماه بماه میرسانید اگر باین صورت متعذر بود بر کارهای
مفصل مردم را فرستاده از آنجا انتفاعی میرسانید این قسم هم اگر تعذر داشت تواضعی لائق با آن شخص نموده بعذر نجوی
میخواست و نزاد را بی علاوه تواضع سابق گذرانیده خوشنود و مرخص می فرمود شیخ شرف الدین محمد از احفاد شهید اول شیخ
سعید شهید محمد مکی اعلی الله درجته مرد فاضل صالح معمری بود از متوطنین نجف اشرف زاد الله شرفا باضطرار احتیاج و افتقار
که بنابر سببی عارض آن بزرگوار گردید باشتهار دولت هند و قیاس اعطا و انعامیکه امرای این دیار در زمان اقتدار سلطنت و
شوکت نمود با عمله و خدمهٔ عتبات عالیات و زوار و مترددین اماکن مقدسه می نمودند در سن هشتاد سالگی وارد بنگاله گردیده
قریب بیک سال کم و بیش در مرشدآباد و هوگلی بسر برد با آنکه ناظم و نائب هر دو مسلمان صاحب اقتدار و اتباع این هر دو هم
زردار بودند کسی بحال او چنانچه باید نپرداخت ناچار آن بزرگوار عازم اوده و لکهنو مرکز دولت شجاع الدوله واله آباد که در آن
دار السلطنت شاه عالم پادشاه همانجا بود گردیده وارد عظیم آباد شد و بتقریبی فقیر بخدمت آن بزرگ رسیده توفیق تقریب
ملاقات او با مهاراجه شتاب رای یافت با آنکه بنام هندو بود بمجرد استماع احوال آن بزرگوار شده بخدمت او رفت و
جمیع خدم و حشم را بیرون گذاشته تنها با یک دو خدمتگار و میر قوام الدین خان در حضورش رفته بکمال تواضع و فروتنی
سلام کرد و هر چند بزرگ مرقوم تکلیف نشستن بر مسندی که برای او گسترده بود نمود بپاس ادب بر وسادهٔ مذکور ننشسته
بمبالغه تمام هر گوشهٔ آن مقام گرفت و ساعتی از ادراک فیض صحبتش نموده وعدهٔ ضیافت گرفته برخاست شامیکه وعدهٔ
آمدن شان بود مسند مکلفی که در اعیاد برای مهاراج می گستردند برای بزرگ موصوف گسترده خود بر چار گوشه سفید
ساده نشست و مردم را از ورود حضور خود تا مدهٔ آن بزرگوار ممنوع داشت بعد نماز مغرب که همراه بنده تشریف فرمای

آوردند مهاراج تا سر زینهاے چبوتره صحن استقبال نموده در نهایت ادب و تذلل سلام کرده آورده و بر مسند مفروش نشانید
و بنحوهاے انقیاد و اطاعت بنوعی با کمال خوبی نمود که شیخ مذکور خوشنود گشته گفت که من میخواهم اخلاقیکه حق تعالی بشما اعطا نموده
مسلمانان اینجا را هم ازین اخلاق بهره باشد چون زبان ایشان عربی بود و مهاراج نمی فهمید بنده ترجمانے میکرد مهاراج تشکر اشفاق آن
بزرگ و اعتراف بعدم لیاقت خود نموده وقت رخصت دو خوان پارچه مثل دوشالها و کمخواب و تهانهاے چهینت وغیره گذرانید
بنا بر پاس ادب اینقدر روبرو دادن مناسب ندیده بعد از انکه رخصت نمود شیخ بخانه نواب اکبر حسین خان مرحوم باتفاق فقیر آمده نشست
مصحوب یکی از معتمدان خود کیسه مبلغ یکهزار روپیه پنهان از نظر مردم فرستاد و عامل حسب الامر مخفی آورده بدست فقیر داد و فقیر بخدمت
شیخ مبرور مذکور بدستور گذرانید یکبار شخصے از آشنایان مهاراجه شتاب رای که منجمله مقربان رای رایان ناگرمل دیوان خالصه
پادشاه هندوستان که باقتدار و امراے عظام همسر بود و بتقدیم مراسم گیاکه در کیش هندوان بعد وفات والدین از جمله اشد فرائض ست و بدون این
عمل نجات آنها را غیر ممکن میدانند بتعظیم آباء آمده وقت استرخاص استدعا خط سفارشی از رای برای راجه شتاب رای نمود ناگرمل گفت که او را
با شما هم آشنائی ست و خالی از مروتی نیست این عمل را از فقرا و مردم موجب اجر و ثواب میدانند در بارهٔ شما قصوری نخواهد کرد و نوشتن من
احتمال اخلال درین کار دارد چه اگر در القاب مراعات مرتبه او که اکنون دارد بکنم نفس من قبول نمی کند و اگر بمرتبه که در اینجا داشت بنگارم
او که امکان سرش بآسمان مے ساید نفس او قبول نکرده خواهد رنجید و وصول خط مخل کار شما خواهد گردید چون مهاراجه شتاب رای را
در استخبار احوال هر بلد و اعیان و حکام هر شهر بضابطه سرداران هوشیار نهایت مبالغه داشت و بهر یک از سرداران هر عمده مراعاتی لائق
در هر ماه و سال نموده برین کار گماشته بود که هر سخنی و خبرے که قابل ارقام و اطلاع باشد بدون جبر و نقصان نگاشته حواله وکلایش نمایند
خبر هرجا در کمال درستی باو میرسید این خبر هم بعینه براو ظاهر شده بود و بعد ملاقات پرسید که مثل شما کسے تشریف آرد و رای رایان
صاحب ما را بعد و کلمه یاد نفرمایند محل حیرت است او گفت چون مراهم در خدمت بندگی ست حاجتی نبود شتاب رای گفت چنین نیست
چون او هم مرد هوشیار ے بود فهمید که از اصل مطلب مهاراج هم آگاه است گفت پس بر مهاراج خود ظاهر ست حاجت باستفسار ندارد
بعض مقربین مثل راجه خیالی رام و میر قوام الدین خان حاضر بودند این معما را نفهمیده روبروی دار در پرسیدن نامناسب دیدند چون
بیرون رفت استفسار نمودند مهاراج در جواب آنچه از روے اخبار معلوم داشت مذکور کرد و گفت تدارکش انشاء الله بخوبی مے کنم
این سخن هم کسے نفهمید که چه می خواهد و با او که رجوعے باین ندارد چه مے تواند وقتی که آن شخصے رخصت شد تواضعی لائق بحال او
نموده براے ناگرمل با وجود فقد آن جمیع انواع اغراض مرضے در کمال ادب و فروتنی نوشت مضمون آنکه ورود عنایت نامه براے
کمترین موجب ازدیاد آبرو و اطمینان خاطر خیریت جو است امید از شیم کریمه بزرگان آنست که باندک عطوفتے دل مستمندان شاد و
دور افتادگان را بیاد رقعه یادی فرموده باشند و تحف و هدایا تخمیناً بقیمت ده دوازده هزار روپیه بلکه بیشتر مثل عطر اگر و اقمشه
لباس سفید که اختصاص به بنگاله دارد و در جلسے دیگر کمتر توان یافت و پایه هاے پلنگ از عاج و ساعت هاے ساخته فرنگ
و شمعدانهای شیشه بلورین و آئینه هاے کلان شفاف و دیگر نوادر فرنگ و چین مصحوب همان صاحب او که براے گیا آمده بود
ابلاغ داشت ناگرمل از استماع گفتگو و سلوکے که با او نمود عرق انفعال گردیده عذر خواهیها نگاشت و در مجالس خود محامد
شتاب رای مذکور کرده می گفت که این عزیز از فرط هوشیاری و تمیز با وجود بعد مسافت مارا خجالت هاے بی نهایت داد و در
اواخر سنه یکهزار و یکصد و هشتاد و سه بلاے قحط و غلا شروع گشته تا اواسط هشتاد و چار که اشتداد داشت شتاب رای مساعی جمیله
براے غربا و ضعفا و غمخوارے عجزه و مساکین فرمود تفصیلش آن که دران سال که این بلا و ابتلا رو بداد در بنارس اندک ارزانے

نرخ غلات بود سی هزار روپیه برای همین کار مقرر کرده فرمود که کشتیهای مملوک و ملاحان ملازم اند دریاهی سه بار بعد ده روز غله از
بنارس خریده می آورده باشند و چون در عظیم آباد رسد به نرخ خرید آنجا بفروشند و کشتیهای آمده باز به بنارس برگردند بعد ده روز
کشتیها که در آنجا باشند روانه شوند همین قسم تا مدت قحط کشتیها در تردد بوده بطور دوره غلات متعاقب هم میرسانید و ملازمانش
به نرخ خرید بنارس بے کم و کاست بدون حساب اخراجات می فروختند و مردم محتاج می خریدند و کسانی که طاقت خریدن نداشتند
آنها را در سه چار جا از باغهای مردم که دیوار احاطه داشت مثل مقید ان نگهداشته برای هر جا پیاده ها و داروغه علیحده مقرر
ساخته بود و طعامهای پخته و غلات نشوی و جنس غله با ظروف گلی و هیمه سوختنی و چند خرمهره فی نفر براتی خرید آنچه دل آنها
خواهد مع تنباکو و افیون و نمک هر که بهر چه معتاد باشد معین ساخته بود که بلا ناغه هر روز میرسید بمشاهده این حال انگلیشیان هم دلنددیده
هم در یک محوطه مساکین را جای داده اطعام آنها می نمودند و خلق کثیری باین طور از هلاکت محفوظ ماندو در مرشدآباد ازین مقوله
عملی از هیچ کس بظهور نرسید بلکه می گویند که با وجود اهتمام مظفر جنگ غله در بعضے اوقات نایاب محض می گشت و مردم عمده
مثل میر سلیمان خانسامان و امثال او که براین کار ماموری شدند اول خود سرانجام غله نمی توانستند و از جائی احیاناً اگر غله
بدست می آمد و مصحوب پیادهای سرکاری فرستادند دیگرے از مقتدران و مقربان مظفر جنگ خصوص راجا مرت سنگه که ناز
معشوقانه با آقا داشت کشتیهای مذکور از دست پیاده های سرکار بجبر و عنف کشیده بخانهای خود می بردیا اقویا هجوم آورده
از دست غربا می ربودند و از کسے تدارک این حرکات و محافظت غلات و فروشانیدن باحتیاط و انصاف بعمل نمی آمد تا آنکه درین
خصوص مظفر جنگ متهم گشته از جمله بازخواستها که با او در کمپنی بعمل آمد یکے اینهم بود و الله اعلم بضمائر عباده و هر سال میوه های
ولایتی بوساطت سوداگران میوه فروش طلبیده برای رؤسای انگلیشیه و عظمای بنگاله می فرستاد و بمشاهیر و عمده زادهای
عظیم آباد هم دو بار سه بار می داد چون دید که اکثرے باین صورت محروم می مانند مبلغی خطیر زر مقرری مذکور برای میوه فروشان
مقرر داشت که میوه این وجه آورده در بازارها بقیمتی که باشد بفروشند و هر که دلش خواهد بخرد بعد از انکه باقی ماند و کسے
آن را خرید نکند خود میخریدتا انقضای برای میوه فروشان و سبب وشری در بازارها نشود و بعضے از قوم مراثیان را که کارندهای
نهال مثمره و فروشندهای میوه در شاهجهان آباد و لاهور از جمله مشاهیر فرق اند زرها فرستاده طلبید و با آنها رعایتے نموده
در شهر عظیم آباد مسکنی فرمود که آنچه لائق زمین اینجا دانند و توانند بکارند و ثمارش را بفروشند تخم سرده و خربزه و دیگر ثمار و بقول
از لکهنو و اکبرآباد و کابل طلبیده بکاشتن میداد و ثمارش را برای مردم می فرستاد انگور خوب و نیشکر در نهایت بالیدگی و طول
و فربهی و کوله های شاه جهان آبادی از عهد او در عظیم آباد رواج یافته اکنون بافراط در بازارها فروخته میشود و انگور خوش مزه
هم گاهے روپیه را سه آثار و گاهے دو آثار و گاهے یک و نیم آثار از باغبانها بدست می آید و گاهی در بازارها هم می نماید عقیده
مسلمانان هوشیار داشت چنانچه تعزیه حضرت سید الشهدا علیه السلام بکمال ادب و احترام می گرفت و در بیست و یکم ماه مبارک
که روز شهادت سید اوصیا علی مرتضی علیه افضل التحیة و الثنا است شیر و برنج و دیگر حلاوے و اطعمه ترتیب داده نیاز آن حضرت
تقسیم میکرد و در گردیدن از پهلوی به پهلوی دیگر اکثر بر زبانش یا علی میگذشت گاهی نام مقتدایان هنود از زبان او مسموع نشده قسم هم
اکثر کلمه و الله بالله بود سالی یکبار دسترخوان حضرت شاه مردان علیه السلام می نمود در کمال تکلف و نفاست و بعد ادای رسوم فاتحه
تقسیم میشد کسی روزے گفت که انتظار نشان شدن بریکی از سوتیها یا نمک یا چیز دیگر در بعضے خوانها از نخست چهار انچ چرا میکنند
در جواب گفت که ظهور این قسم خوارق عادات از جناب حضرت شاه ولایت علیه السلام استعجاب و استبعاد ندارد و من

کار معجزه طلب نیستم که در پی چنین امور بگردم مراد ران جناب اعتقادی که باید هست انتظار چنین امور برای چه باشد دوم آنکه درین
کارها حکومت کسی بیان حضرت نیست اگر بنابر عدم احتیاط یا سوء ادبی نشانی ظاهر نشود برای من بیچاره که بنام هندو ام راه طعن و تشنیع
گشاده یافته بر زبان بی خبران از حال باطن من ملامتی و شماتتی جاری خواهد بود که صاحبان آخر این هندو چه فهمیده که مستدعی نشان
از جناب حضرت شاه مردان گردیده روزی برای استقبال جرنل سمت بیاره میرفت در بیکنتهه پور بطرف پشت بتخانه آنجا که مکانی
معروف و خیمه گاه وارد انست محل خیام او گردید صبح از آن جا که عازم بیشتر و اسپ سواری خاص او بر در خیمه بود ملازمان و همراهیان
بطرف شارع دور تر از مکان اقامت صف بسته برای سلام موافق ضابطه استاده بودند بنده اندرون خیمه رفته همراه او بر آمد
برهمنان مجاور بتخانه مذکور عرصه خالی دیده و فرصت را غنیمت شمرده چند کس نزد او جمع آمدند دیکه می خواست سوار شود سوال
کردند و گفتند که اینجای مهادیو دام و زیور تماشی روز پین ست بخششی بما هم باید برسد جواب داد کسی که برای زیارت این مکان و
خدمت این آستان آمده باشد از او باید خواست مرا رجوعی و غرضی بشما و اینجا نیست با وجود همت درمی نداد و سوار شده
راه خود گرفت و مکرر دیده شد که فقرای هنود در راه ازو سوالها نموده اند و فلوسی نداده و همان دم فقیر مسلمانی بنام حضرت
امیر المومنین یا اولاد طاهرینش چیزی خواست یک روپیه همان وقت داد از رفقای رازدارش نیز مسموع شده که در اسفار بنگاله و
کلکته که هجوم بتخانه ها در راه است بعضی رفقای معتمد علیه او که در مذهب خود متعصب بوده اند دلالت بزیارت بعضی از اماکن مذکوره
می نمودند عذری خواسته وعده ی دو صد سه داده آنها را مرخص می کرد که از طرف من هم شما مراسم زیارات بعمل آرید و مرا معاف
دارید حویلی که بکمال تکلف برای خود نو آراسته بود هندوان ترغیب اطعام برهمنان در آن مکان نمودند گفت خانه مرا ضائع
و کثیف و آلوده خواهند کرد اگر ضرور باشد زری گرفته در ریگ گنگا طعامی بآنها بخورانند و هم در ایام قحط که امساک باران بود
بپاس خاطر و دلالت مرلیدهر و رای کهیتلداس و سردار سنگه پیش یکی از برهمنان که مرجع هنود در وقعت اشغال خود بود رفت
او در ورود اختلاط راجه شتاب رای فوز عظیم شمرده آمد و شد برای ازدیاد اعتقاد راجه بسوی خود شروع نمود روزی گفت که مهاراج
موافق طالع شما نامی تجویز نموده ایم از جمله اوراد خود مقرر نمائید در جواب گفت که من بورد اسمی از اسما مشغولم و برای من کافی
است او پرسید که آن اسم چیست اول اخفا نمود چون برهمن مبالغه را از حد بدر برد گفت نام پاک الله برهمن بر ضمیر او مستشعر
گشته آمیزشی خواست و گفت که مهاراج رام و رحیم اسم یک مسمی است جواب داد که فرقی بین درمیان ست برهمن فرق را پرسید
گفت در لفظ رام توهم ولد و سرت ست و در لفظ الله توهم نبوت و ابوت کسی نیست ازین احوال که باجمال ارقام یافت
ظاهر می شود که اعتقاد او با معتقدات هنود تطابق نداشت بلکه باطن الاسلام بود والله اعلم بسرائر العباد و ضمائرهم اما
چون مراعات بسیار با آشنایان و دوستان منظور داشت و خیانت در مال کمپنی بنابر حفظ آبروی خود نمی نمود و بداخل وزریکه خاص او
بود و بمصارف او وفا نمی کرد و بعضی اوقات برای بعضی انگلیشیان که متوسلان عظمای آن جماعه بوده اند رعایتی و ایصال زری
منظور داشته و هم برای برخی از مخارج زیاده بر مداخل خود دو کار نامناسب دور از صواب از او سر می زد یکی خود در اطلاق که عبارت
از یومیه محصلان متعین بر مالگزاران و مجرمان ست انصاف را کار فرما نگشته جائیکه استحقاق یک یساول یا دو سزاول داشت
ده ده می فرستاد و زریکه از آن حاصل می شد بسیار کم در سرشته دفتر داخل کرده مبلغی خطیر علیحده برای عطایای خود
میداشت دوم آنکه با ارباب جاگیر و املاک و التمغا بهانه نموده می گفت که فلان انگلیش دیدن اسناد شما می خواهد
و بنام آن کسی که با او رعایتی منظور داشت اسناد و وثائق از وکلای هر یکی طلب داشته و حواله یکی از

متصدیان خود نمودہ بجبر و تعدی ناحق و بے سبب زرے معتدبہ از ہر کی بقدر محاصل آنہا گرفتہ و جمع نمودہ چون مبلغی خطیر با یخ ادہر گیر فراہم می آمد بآن شخص واجب الرعایۃ می داد و بہر صورت خوشنودی اشخاص مذکور منظور داشتہ سخط ایزدی را درین خصوص سہل می شمردہ برا سے ہمین خیانچہ از صادقین در اخبار وارد شدہ و سعدی شیرازی ہم در گلستان ایراد نمودہ کہ ہر کہ رضاے مخلوق بر سخط خالق اختیار نماید حق تعالی ہمان مخلوق را بر او گمارد تا دمار از روزگارش برآرد در حق راجہ شتاب راے برای العین مشاہدہ شد کہ او براے پاس خاطر کسانیکہ از سخط الٰہی چشم پوشیدہ بندہ ہاے خدا را ناحق می رنجانید و وجہی برای خوشنودی آنہا میرسانید حق تعالے از دست ہمین جماعۂ خرابی کہ بایدباو دہانید و چون بہانہ اطلاق زرہا اندوختہ دلہاے مردم را سوختہ بود خود ہم بلاے اطلاق مبتلا گشتہ رخت ہستی بعالم آخرت کشید و در انجا عالم السرائر می داند کہ چہا دید اگرچہ بزرگے فرمودہ و ترجمہ حدیث سبقت رحمتی علی غضبی نمودہ مصرع عفو و کرم بیشتر از جرم ماست ٭

ذکر رہائے یافتن محمد رضا خان مظفر جنگ از گرفتارے و بسر بردن زمانے مدید در کلکتہ بامیدوارے و آخر رضا دادن بدون مرتبہ خود بعاجزے و ناچارے

مظفر جنگ دران دار و گیر نہایت مضطرب و بے کس و بے یار گشتہ بود چہ اکثر عملۂ خائن و خود ہم از بے مبالاتی و بی خبرے درچنین امور رااندکے متہم بود دیوان خانہ اوکہ امرت سنگہ بود نہایت تنگ ظرف دبر دولت خود مغرور و از مردم آدمی و ارباب ہوش و فطنت و امانت و دیانت نفور و در کار خود کہ محاسبہ دانی و کاغذ فہمانی ست بے شعور و دیگران از دست او بجان و از تندخوئی و تلخ گوئی مظفر جنگ در فغان بودہ اند درین وقت ہر یکے راہ خود گرفت و برای خود مخلصی جست امرت سنگہ بحیلہ و تخویف اظہار بعض اسرار کہ بران آگہی داشت فارغخطی گرفتہ در خانہ از اماکن کلکتہ بفراغت آسود مگر علی ابراہیم خان بہادر با وجود عدم اطلاع بر کاغذ معاملات سنوات ماضیہ و بیدخلی تمام در امور ملکی و مالی و قلت انتفاع از دولت مظفر جنگ بپاس ننگ و رفاقت و آبروے نام نوکرے کمر ہمت بر میان جان بستہ و در سہل مدت آگہی بر کاغذ و دقائق معاملات و ہر قسم کارہا بہم رسانیدہ متصدی جواب دہی و وکالت در جمیع امور گردید و سینۂ خود را سپر سہام ہر گونہ بازپرس ارباب کینہ خاصہ گورنر کہ در حسن تقریر نظیر ندارد ساختہ متعہد شد کہ ہر چہ توانند دران قاصر نباشد و جواب ہاے سند کمار را کہ مرد مقتدر عیار و نہایت عداوت با مظفر جنگ و از دقائق و خفایاے امور او آگہی داشت نیز طرف گردید و از کینہ وری ہا و اقتدار و تزویرات او تر سید از معتمدین مسموع افتاد کہ درین کار سحر طرازی و معجزہ پردازے بکار بردہ جوابہای مسکت و لپذیر داد و گفتگوی او بقبول طبائع و اسماع افتاد سامعین را حیرتہا روے نمودہ غیر از تحسین چارہ نبود و مظفر جنگ بپایمن دست و زبان و قلم و بیان او از ان بلاہاے بے زنہار بیست و پنجم شہر ربیع الاول سنہ یکہزار و یک صد و ہشتاد و ہفت ہجری رستگاری یافتہ دوم ربیع الثانی سال مذکور بہر ہاے تحفظ از درسنازل اوکہ در مرشد آباد بودہ اند برخاستند اما مظفر جنگ بامید آنکہ شاید بدستور شتاب راے بازشریک کونسل ضلعہ مرشد آباد بلکہ تمام صوبہ و فی الجملہ مدار المہام انتظام معاملات گردیدہ معاودت نماید در کلکتہ اقامت ورزید مفت خواران کلکتہ کہ عملۂ بعض اصحاب انگلیشیہ اند بنغان ابلہ فریب او را در طمع خام افگندہ ہر روز باخبار کلمۂ کہ بوے حصول مقصود از ان استشمام توان نمود خوشنود و امیدوار داشتند مثل آنکہ امروز فلان صاحب چنین می گفتند و دیروز فلان صاحب چنین گفتہ و فلانے را از ولایت چنین خبر رسیدہ و فلانی از فلان کس این قسم شنیدہ و مظفر جنگ باستماع اخبار مذکورہ امیدوار گشتہ و منہیان را

مخلص خود شمرده حسب الاشعار اینها زرهای نقد با کثر کسان داد تا محرک سلسلهٔ حصول ما مول او باشند و علاوهٔ آن وعده های ایصال مبالغ خطیر بعد وصول بمقام و مرتبهٔ مطلوبه درمیان بود بدین جهت زیر بار اخراجات بسیار و قرضه از زرهای بیشمار گردید فقیر دران ایام بآرزوی تیسیر اسباب سفر سعادت اثر بیت الله الحرام و زیارت سید انام و عترت کرام آن سرور علیهم السلام بکلکته آمده از مظفر جنگ متوقع اعانتی بود که یک حبه از خانهٔ او نپرفت و نقصانی برای او دران نبود توفیق نیافت توقع این بود که جاگیرات بنده بعامل جاگیرات خود سپارد و قرض مرا عامل او از مهاجن ذمهٔ خود نموده از حاصل جاگیر من برساند و در غیبت من زرهای فاضل از دیوان اما... ملهدار دو مهاجن را با من تعرضی نماند تا من اسباب خانه اخراج کرده و زادی و موئنتی ازان حاصل نموده راهی شوم بعد ...دت یا عند الطلب زر امانت بمن برساند دران ایام که پانزده بیست روزی فقیر در کلکته اوساک صحبت مظفر جنگ می نمود از زبان او بگوش خود شنیده که در هر حکایتی دفتر دفتر مدح و ثنای علی ابراهیم خان بهادر مذکور می کرد و می گفت اگر من تمام عمر در خدمتگذاری این شخص که محسن من است بگذرانم هنوز از عهدهٔ ادنای غمخواری و احسانهای بی پایان او برنیامده باشم و انشاء الله تعالی چنین خواهم کرد و در مخاطبات و محاکات بلفظ قبلهٔ من می خواند و بارها حضور بنده و دیگران می گفت که رفقای نمک بحرام من الکوک مرا خورده در وقت انقلاب چشم از حقوق و مروت پوشیدند و دست از رفاقت برداشته مرا تنها گذاشتند و کسی بکار من نیامده منت احدی بر من نیست مگر علی ابراهیم خان بهادر که من درم خریدهٔ اویم و آبروی من بخشیدهٔ اوست پدر و برادر با من چنین نمی کرد انچه این مرد با من کرده و در تمام صحبت هر دم و هر آن رطب اللسان و ثناخوان علی ابراهیم خان بود

ذکر ورود جنرل کلاورن و کرنل نسن و مستر فرانسیس رؤسای کمیٹ و برهمین و شقاق فیما بین گورنر و اصحاب ثلثهٔ مذکوره و اتفاق بارول با گورنر

مظفر جنگ در انتظار کشائش عقدهٔ کار خود بود که جنرل کلاورن و کرنل نسن و مستر فرانسیس باتفاق هم مدار المهام کارهای کمیٹ و هم برای تحقیقات معاملات گورنر بهادر و مستر بارول که چها وچه سان کرده اند از طرف پادشاه و کمپنی در اواسط شعبان سنه یکهزار و یکصد و هشتاد و هشت در رسیدند و دو کس از سرداران انجایکی گورنر بمرتبهٔ که داشت و دومی مستر بارول انجمله اصحاب خمسهٔ کمیٹ مقرر ماندند چون هر سه فرستادهٔ پادشاه و کمپنی و برای تحقیق تقصیرات گورنر معین شده بودند و جنرل کلاورن از اهل دول ولایت و ملازم پادشاه انگلنڈ بود و کرنل نسن امید ریاست کل فوج بعد وصول جنرل کلاورن بمرتبهٔ گورنری داشت و مستر فرانسیس تالی مرتبهٔ جنرل کلاورن و باتفاق هم بوده اند طنطنهٔ عجیب و دبدبهٔ غریب داشتند و در ملاقات مردم ازکسی نذر و هم که ضابطهٔ مخصوص هند است نمی گرفتند حتی بعضی تمارهم بطور هدیه اگر کسی می فرستاد رد می نمودند و معاندان گورنر را تالیف کرده با خود موافق می ساختند چنانچه نندکمار که از عهد شمس الدوله لارڈ کلیف و درین زمان عماد الدوله مستر هستنگ هم مطرود بود نزد جنرل کلاورن و کرنل نسن و مستر فرانسیس معزز و مقرب گشت و بوساطت او اکثر کسان طمع پیشه فساد اندیشه باسید اقتدار یافتن با اصحاب ثلثهٔ مذکوره متوسل گشتند و تحقیقات امور و امور مخفیه گورنر هستنگ عماد الدوله شروع افتاد و درین پنج کس نا چاقی صحبت و تباین آرا بحد کمال رسیده تشویش شدیدی بمتوسلان طرفین بلکه در کل مملکت و معاملات روی داد حتی فیما بین جنرل و مستر بارول خانه جنگی با تفنگچه موافق ضابطهٔ آن جماعه بعمل آمد دو کس که عبارت از گورنر و بارول باشد یکدل و یک رای ماندند و سه کس مذکور با همدگر موافق بوده همداستان شدند طرف جنرل را بنابر کثرت اصحاب که سه کس بوده اند بر گورنر

که دو کس بوده اند غلبهٔ اتفاق افتاده اکثر کارها موافق آرای طرف جرنل بعمل می آمد چنانچه کوسان نام انگلیشی صاحب کلان
مرشد آباد و مستر بسیج صاحب کلان عظیم آباد و فوک نام صاحب کلان بنارس و مستر رشتو صاحب کلان اوده و لکهنو بتجویز جرنل کلاورن
مقرر گشت و مبارک الدوله پسر مادرش ببو بیگم که از دست منی بیگم بجان آمده بود با گوران و معرفت او با جرنل ساخته هفتم ربیع الاول
سنه یک هزار و یک صد و هشتاد و نه[۱۱۸۹] مختار کارهای نظامت شد و از قبضهٔ اقتدار و اختیار منی بیگم و اعتبار علی خان برآمد و خواجه سرای
مذکور تغییر گردید اما چون منی بیگم زر دارد و مقتدر و هوشیار است و همیشه مبارک الدوله با اختیار او مانده امیدوار و در آمد زرهای اندوخته
از دست داده می ترساند که اگر از من رنج یافتید من زرها را بفقرا و دیگر بیگانگان داده شما را محروم محض خواهم داشت و فی الحقیقة
مبارک الدوله را احوال چنین است که نه کسی از سطوت او می ترسد و نه از دولت او توقعی دارد و چندان توجهی هم در امور دنیا
که مردم را از آن اندیشه باشد ندارد لهذا هر که هر چه خواهد میکند و او را بکار کسی کاری نیست و جهی که برای او باید می خواهد دیگر غرضی بکار
ندارد از این جهتها هنوز تسلط منی بیگم بدستور و نیابت نظامت اغلب اوقات در انقلاب است و هم درین سال بیست و نهم
جمادی الاولی میر محمد حسین فاضل که کمال حدت ذهن و دقت طبع دارد بنابر شوق سیاحت و تحصیل علوم همراه مستر الیت
که انگلیشی در کمال خوبی و صداقت و جوانمردی بود بولایت انگلند رفت و اکثر تحقیقات علمای آنجا خاصه در علم هیات و
مفردات و مرکبات ادویه و خواص اکثر اشیا و معرفت اجرام علوی و بعضی صناعات و دیگر مثل تشریح ابدان و امثال ذلک بقدر
مکث مدت دریافته راهی بسیر برای ادراک اکثر آن علوم و استکشاف و ترجمهٔ کتب آن بهم رسانیده در سال نود و دوم ششم صفر از
مائهٔ دوازدهم هجرت برگشته بمرشد آباد رسید و با مقتدران اینجا ظاهر ساخت اما ازین امرای قدر وقت نشناس کسی توفیق نیافت
تا سهل مبلغی درین کار که سرمایهٔ اشتهار نام نیک و حیات پایدار دنیا بود صرف نماید و این علوم و کتبش بنام امیر مذکور ابد الدهر
بر صفحهٔ روزگار بیادگار بماند و ما توفیقی الا بالله گورنر بهادر که در شعور و هوشیاری و دانائی و کارگزاری نادرهٔ روزگار است
به تسلیم و اغماض کار فرماگشته گاه دیدن در جزئیات مناسب ندانسته و قاصد آن گشت که اول برائت ذمهٔ خود از قصورات
منطوقهٔ اصحاب و خیانتهای متهمهٔ اعدا حاصل کرده نادانی جرنل و غلبهٔ غلظت و فظاظت بر طبیعت او باظهار رسانیده اصولش
را مضمحل گرداند و دراندازان کوته اندیش خصوص نند کمار را که مرد بد باطن خسیس الافعال است بسزا رساند بعد از آن تدارک
برهمی کارها ساخته و برانداختن امور پرداخته جرنل سهل و آسان میسری تواند شد بنابرین مدتها بجواب بازخواستهای
جرنل که بدلالت نند کمار و اتباع او بود پرداخته صدق خود و کذب اقوال مخالفان ظاهر ساخت

ذکر معارضهٔ نند کمار با گورنر هیستنگ بهادر و سزا یافتن او باقتضای قضا و قدر

بعد از آن عیوب نند کمار فاشی و آشکار گردانیده اکثر بلکه همه باثبات رسانید از آن جمله عیوب یکی این بود که هندوی مذکور
دستخط مردم می سازد و مهرهای نام مردم موافق مهرهای آنها ساخته پیش خود دارد و تمسکها و خطوط عند الحاجة بنام هر که هر قسم خواسته
باشد درست کرده می نماید و خلقی را باین صورت مستاصل ساخته از جمله تمسکی بود که بمهر بلاقیداس سیتهه که در عهد میر قاسم خان اعتبار
بسیار بهم رسانیده و از سابق هم مهاجنی معتمد بود درست ساخته و زرش را از سرکار کمپنی گرفته تصرف نموده بود در تحقیق این امور
و جزا باش گران جوری مقرر گشت و گران جوری این معنی دارد که انگلیشیان معتمد دوازده کس بقرعه مقرر میشوند اگر مدعی علیه
اظهار را قبول نداشته باشد تا دو مرتبه بانکار او تبدیل یافته مرتبهٔ سوم که دوازده نفر تقرر یابند دیگر بانکار و عدم قبول مجرم مبدل نمیشوند

داین دوازده کس باید برای او تجویز سزا نمایند تا تعیین سزا کسی با نها مختلط نمی تواند شد که مبادا تعلیمی نموده از آنچه تقتضای معدلت وانصاف است مزاج آنها را گرداند این گران جوری مکرر مقرر گشت و تبدیل یافت و محکمه آن مدتها گرم بود تا آنکه اثبات یافت که نندکمار گنهگار و اجب القتل و سزای او آنست که او را بحلق کشند مردکه بد باطن موذی و مغرور بدخواه اکثر خلق خدا بود اگرچه باد و سه کس جسمانی هم کرده اطراف آنها را محکم داشته باشد و همین که چند روز کسی از خدمتش بنا بر عارضه مرض یا فقدان غرض مقصر ماند در پی ایذا اسے او افتاده تا کاهم و درخرابی با تمام نرساند رضی بتقصیر نبود و بهر صورت سزا اسے او منقح و مقرر گشت چون او را جرنل مستمال ساخته خاطر جمعی نش کرده بود که کسے با توچیزے نمی تواند کرد اگر تا تابه پا سے دار هم ببرند که هرگز نخواهی رسید و بهر صورت که تقصیرات گورنر اعظم باثبات تواند رسید دران قصور نباید ورزید آن اجل گرفته اول خود بمقتضاے صلابتی که در مزاج و عداوتی که با گورنر داشت دراثبات جرائم گورنر مقصر نبود و هرگز اندیشه تامل احوال خود نداشت علاوه به نصیحت وارشاد جرنل براسخ ترگشته چیزهای بسیار بر اسے گورنر اظهار ساخت و در شدت و غلظت همان قسم که بود رسوخ داشت و گورنر همه را رد نموده تقصیرات عظیمه او را با ثبات رسانید و جواب و سوال این دو کس بلغت و خط انگلیشی ترقیم یافته کتابی ضخیم گردید و مجلد گشت تقولیش بسیار شده در آن جماعة اشتهار و انتشار دارد القصه چون تقصیر و سزا اسے او تحقیق یافت بتاریخ هفتم جمادی الثانیه سنه یک هزار و یک صد و هشتاد و نه بجرے نندکمار را بوعدی که مقرر بود برده بحلقش کشیدند و زر نقد و اموال او تعلیقه شده حواله بسرش راجه گورداس شد می گویند پنجاه و دو لکه روپیه نقد و قریب بهمین قیمت اجناس نفیسه و دیگر اندوختهاے او در حساب آمد و مهرها اسے ساخته نندکمار که بنام اعزه مردم بود از صندوقچهاے خانه او برآمده صنعتهای فاسده اش شیوع و ظهور یافت

ذکر ساختن مظفر جنگ با جرنل کلاودن و مامور شدن او بفوجداری عدالت فوجداری مرشدآباد و نیابت نظامت که تعلق بمبارک الدوله داشت

چون آثار غلبه جرنل کلاورن در ظاهر شیوع یافت مزاج مظفر جنگ را که خالی از عجلت و تلون نیست رغبت آمیزش با جرنل بهم رسید علی ابراهیم خان بهادر که تامل اندیشی در مزاج او غالب است ممانعت می نمود و می گفت که هنوز بطوریکه می گذرد باید گذرانید و گورنر با شما احسان جان و آبرو بخشی بعمل آورده احسان فراموشی نکرده باید دید که پایان این دو طرف عظیم بکجا منتهی می شود اگر گورنر بحال می ماند استقلال مزاج و خصاص و پاسداریهاے شما در اخلاص خود دیده رعایت لائق بحال شما خواهد نمود اگر جرنل مختار شود با شما با او بدی نکرده اید که دشمنی خواهد نمود بلکه او هم ثبات مزاج شما را پسندیده بقدر تمام و نشان رعایتی که مناسب حال شما خواهد بود بعمل خواهد آورد اما مظفر جنگ که اندک خود راے و بنا برا قتدار سے که با قتضاے قضا چند روزی پیش آمده بود و تبعیت ارباب خرد عار خود می دانند چنان اتفاقی باین سخن نکرده مداه اختلاط با جرنل مذکور و اعوان او بهم رسانید و توسل بجرنل حسبت گورنر را زین ممر افسرده خاطر گشته او را بجرنل وا گذاشت جرنل بر اسے او نیابت مبارک الدوله و فوجداری که اصطلاح عبارت از خبر گیری و تدارک قطاع الطریق و دزدان و قمار بازان ندرده و انفعال قضایاے دزدے و خونریزی و زنا است تجویز نموده و سبب خطیر در راهه عمله این کار مقرر ساخته نواب و اولاد و اتباع او خلعت از کونسل دهانیده پانزدهم ماه رمضان سنه یک هزار و یک صد و هشتاد و نه مرخص گردانید و دوم شوال مظفر جنگ بمرشدآباد نزول نموده بکارهاے مرجوعه پرداخت و بهر صورت مردم شهر مرشدآباد و سفے الجمله مطیع و منقاد او و بنا بر فرو گذشته تن با طاعت در دادند و او را مرجعیتی میسر آمده بر مسادهٔ حکومت جا یافت و علم هوس حکمرانی برافراشت و دهم ذی الحجه سنه مذکوره صبیهٔ کلان خود را با محمد زکی خان پسر

محمد حسین خان برادرزادهٔ خود کدخدا ساخت و پسر کلان خود بهرام جنگ را با عمیده حاجی اسمعیل که هر دو دخترزادهٔ رابعه بیگم اند بیست و دوم
ماه مذکور تزویج فرمود و بیست و سوم جمادی الثانیه سنه یکهزار و یکصد و نود رابعه بیگم زن عطاء الله خان دختر حاجی احمد رحلت
نمود و رونق خانهٔ او که نشان دودمان مهابت جنگ بود برطرف گردید اگرچه متهم بعیوب و بفجور مشهور بود اما خوبیها هم بسیار داشت مدتی
قبل از بیماری توبه از معاصی نموده در بیماری باز تجدید توبه کرد و مردم را برآن گواه گرفت و تا دم آخر باستقلال و با حواس و
متذکر کلمه طیبه و معترف بوحدانیت الهی و نبوت خاتم الانبیا و مقر و معتقد وصی آن سرور و نادم بر معاصی خود و مستغفر از کرم الهی بوده
از دنیا درگذشت ان تعذبهم فانهم عبادک و ان تغفر لهم فانک انت العزیز الحکیم و هم درین سال بیست و هفتم شوال زلزله بشدت تمام
وقوع یافت که در مدت چهل پنجاه سال کسی را چنان زلزله یاد نبود و مظفر جنگ علی ابراهیم خان بهادر را که زیر بار منت و حقوق احسانهای
او بود بدیوانی نظامت مقرر نمود و نائب های فوجداری خود در هر جا فرستاد از آن جمله در عظیم آباد نذر باقی بیگ
بلخی مقرر شد اما کار برفق و مدارا نموده نیکنام ماند و اصحاب انگلیشیه مع عامه رعایا و برایا از آن عزیز راضی و خوشنود بوده
شکایت او کسی نمی کرد در خلق خدا آزار و ایذا و اضرار نبود و مظفر جنگ را مقربان مبارک الدوله خشنود نتها نموده بعضی را
خفت رسانیده و از مبارک الدوله ممانعتی هم بعمل نیامد تا بحمایت و اعانت چه رسد چنانچه بعد عزل اعتبار علی خان خواجه سرا
خادم علی خان پسر خادم حسین خان که در اکثر اخلاق شبیه به پدر خود است چند روز مدار المهام خانه مبارک الدوله گشته بود
مورد بی التفاتی مظفر جنگ گشته از نوکری برطرف گردید و مبارک الدوله با آنکه عهد و پیمانها با او داشت نفسی نکشید و
مظفر جنگ درین چند روزه اندک اقتدار اظهار تسلط خود بسیار نموده زبان زد مردم شد درین اثنا خیانت پیشگان که زرهای
نظامت را خوان یغمای شمرده علی ابراهیم خان بنا بر تجنب از خیانت نه خود چیزی می گرفت و نه روا دار بود که دیگری
باین کار جسارت نماید مزاج مظفر جنگ را با همه اعتراف که باحسان خان مرقوم داشت از علی ابراهیم خان بهادر منحرف گردانیده
خواهان ناچاقی صحبت میان او و مظفر جنگ گردیدند و چون باقتضای اصل طبیعت مباینت کلی با مظفر جنگ و علی ابراهیم خان
است سخن در اندازان در مزاج مظفر جنگ زود در گرفته رسوخ یافت مصرع چراغی را که دودی هست در سر زود در گیرد + اول
بکنایه شکایت از خان مکرم مرقوم شروع نموده در مجالس خود بطور طعن سخنان ناهموار گفتن آغاز نهاد از این قبیل که صاحبان من
شعر گفتن نمیدانم و لباس و دستار هندوستان نه ایان در بر نمی کنم که دعوی عقل و شعور توانم نمود و این سخنان گویا مطعن
علی ابراهیم خان بزعم او بود که کنایه بر زبانش می گذشت چون حق تعالی علی ابراهیم خان را جامه زیب آفریده و وضع او در
لباس و دستار و رفتار و گفتار و بالجمله در جمیع اطوار پسندیدهٔ خاص و عام گردانیده طبیعت موزون هم دارد و گاه گاه بگفتن شعر هم
رغبت می نماید و مظفر جنگ از امثال این امور چنانچه اعتراف بآن می نمود محروم است زیبائی اوضاع او و موزونی طبیعتش باعث
آزار خاطر مظفر جنگ گردیده از جمله بسط ابتغش می شمرد و بهانه برای عزل او از کار دیوانی می جست اتفاقاً درآن ایام نجمه بیگم دختر
رابعه بیگم که زن زشت کردار خبیث اطواری بود بضابطه عمده های هندنهای چند از کنیزان و فواحش وغیره جمع نموده آنها را تعلیم
رقص و خوانندگی میدهانید و صحبت هزل اکثر اوقات میداشت با علی ابراهیم خان راه مکر و تزویر گشاده دامی برای بدنامی او
نهاد و به بهانه تشکر احسانی که با مظفر جنگ نموده بود خان مذکور را برادر خود خواند و چون چنان اندیشه ستر و پرده نداشت و از کمتر کسی
رو می گرفت با علی ابراهیم خان نیز بی پرده ملاقات کردن و ضیافتها نمودن آغاز نهاد و در آن مجالس بعضی از مخصوصان مظفر جنگ
هم که مدعی اخلاص با خان مرقوم بوده اند شریک بوده بخصوصیات آن مجلس مطلع می شدند تا آنکه بیگم مذکور بطرف

یکے ازان کنیزان رقاصۂ خود رغبت خاطرے از علی ابراهیم خان ادراک نموده ترغیب بسیار باختلاط با او باظهار آنکه این کنیز من است
و من آنرا بشما تحلیل نموده ام می کرد و هم مصحبتان که با آن زن سراسر مکر و فن هم مشوره بوده جویاے بهانه برای خان مرقوم بوده اند نیز
مبالغه‌ها دران نموده می گفتند که مطلق مضائقه ندارد و کنیزے بیش نیست مالکش بشما تحلیل مے نماید اینقدر احتیاط و اجتناب
را باعث چه می تواند بود و مرشدآباد از بدو تعمیر حکم بلاد قوم لوط داشت و الی الآن هم کذلک چه کمتر کسی را دران بلده پاس ناموس
خود و دیگران منظور و ملحوظ بوده اند بلکه اغنیا و اقویا زرها درین خصوص بمصرف رسانیده هجره و غربا را بانواع ترغیبات دلالت بفجور
مینمودند و بمقتضاے کلام الناس علے دین ملوکهم این عمل رواج یافته معدودی ازنجبا و غربا را عصمتی مانده باشد والا از
ابو صفا هیر مقتدران اکثری را که بشنید مبتلا همین عمل و علت بود بیت دست در دامن هرکس که زدم رسوا بود + کوه با آن عظمت
یک سر فش صحرا بود + خلاصه علی ابراهیم خان با وجود وفور شعور و اجتناب تمام ازین قسم امور بدلالت شیاطین الانس راضی گشته
شاید و سه بار کنیز مذکور را حسب الالتماس مالکه او بخدمت خویش خواند یا برو تهمت کردند علی ای حال مظفر جنگ همین امر را استادیز
گردانیده با علی ابراهیم خان بد ابرهم زد و ظاهرا محضر با آراسته که فلان با تک سیر د ناموس من گردید تیاری این محضر که غیر از دیاد
رسوائی سودے نداشت شاید بخوف انگلیشیان و رفع بدنامی آنکه با چنین رفیق محسن اینقدر انقطاع و انفکاک چه معنی
داشته باشد بزعم نادانان خواهد بود و الا وجهی معقول مفهوم نمے شود بهر صورت مظفر جنگ شکایت این عمل در مجالس عام مکرر بزبان
آورده شانزدهم صفر سنه یکهزار و یک صد و نود و یک هجری علی ابراهیم خان را از شغل دیوانی نظامت مبارک الدوله معزول نموده
پسر کلان خود بهرام جنگ را بحضور مبارک الدوله برده خلعت خدمت مذکور پوشانید و علی ابراهیم خان در زاویۂ خانه خود باستغنا و
استقلال با نزوا گزیده آمد و رفت در بارو خانهاے اصدقا و احباب بالمره ترک نمود و احوالش بنا بر حسن نیتش با وجود قلت مداخل
و انحراف مزاج چنین حاکم مقتدر بکمال عزت و احتشام نگذاشته خانۂ او مطاف اصناف انام و مرجع خواص و عوام است
و هم درین عرصه اقتدار مظفر جنگ سید محمد خان که از رفقای مقتدر مظفر جنگ و نهایت موافقت و دخل تمام در مزاج او دارد
مرد ولایت زا بکمال پخته کاری و عیاری ست یکی از زوجات رضی الدین محمد خان را بعقد ازدواج خود در آورد با ین تقریب
که در وقتی رضی الدین محمد خان عازم مکۂ معظمه بنا بر غرضی گشته تمسکی باو تضمن وصایت خود نوشته داده وصی خود گردانیده بود
آخر فسخ آن عزیمت نموده مدتی گذرانید و بعد چند سال رحلت نمود زر بسیار و مال وافر و خانه و حمام عالی داشت سید محمد خان بسند آن
همان تمسک که در دستش مانده بود قابض مخلفات رضی الدین محمد خان گشته پسر و نسوانش را با ختیار خود گذاشت و بعد چندے
وسائط بر انگیخته یکی از زنهایش را که غیر مادر پسرش و محبوب ترین نسوان او و مالک زرها و اکثر اسباب بود بحبالۂ نکاح خود در آورد
و مالش را هم متصرف گشت و مردم را نفرت از تعیین وصی بمرتبه بهم رسید که هنگام رحلت صدر الحق خان اسد الله خان طبیب
می خواست که بصدر الحق خان گفته سید محمد متعرب را که او هم مجیب بایست وصی او گرداند و صدر الحق خان هم بترغیب اسد الله خان
که امتثال فرمانش نهایت منظور داشت راضی گشته بود زنش فریاد برآورد و استغاثه و انکار شدید نمود که من زن پیرے و محتاج
بهیچکاره نیستم برای من وصی نمے باید و هرگز رضا نداد تا آنکه صدر الحق خان از اطاعت امر اسد الله خان سر باز زده
ترک تعیین وصے نمود عجیب تر آنکه ازین امتناعے که صدر الحق خان در باب قبول و تعیین وصی نمود اسد الله خان نهایت
آزرده گشت و هفدهم رجب سنه یکهزار و یک صد و نود و یک مظفر جنگ زن برادر خود محمد علی خان را که در بعض ایام دولتش
حاکم اسلام آباد و بعض احیان حاکم هوگلی و بعض زمان حاکم پورنیه بود و همانجا درگذشت بعقد ازدواج خود در آورد زن مذکور راز

خان مرحوم مرقوم دو بیسوز روا فرو داشته تن بمنالحت در نمیداد و وسائل و وسائط ترغیب ها نموده بسعی بسیار رضامند غرض نمودند می گویند که در ایام نیابت نظامت کل و مدار المهامی جمیع معاملات که اوج اقتدار مظفر جنگ بود زنهای اقربا و غیرا نیها بنا بر مرجعیت آمد و رفت در خانه اش داشتند بدین جهت نظرش بر بعضی از آنها می افتاد و برای حصول وصال بعضی که این کاره بوده اند سعی سے نمود و الا فلا اگر چه شهرت این عمل بسیار و اکثر حکایات و جواب بعض زنها تفصیل مسموع گشته نگارشش مناسب نبود و حیف اوقات است که تحریر کلمات مذکوره بگذرد می گویند در همان ایام و غیر آن چون زن محمد علی خان بنا بر قرابت قریبه اکثر در خانه اش می آمد مظفر جنگ او را دیده میل خاطرے بطرف او داشت بعد از انکه بیوه شد بحسب شرع با او نکاح نمود

والعهدة علی القائلین والرادین

ذکر منازعتے که فیما بین گورنر عماد الدوله مستر هستنگ بهادر جلادت جنگ و جرنل کلاورن اشتداد یافته در همان اوان جرنل مذکور بعالم آخرت شتافت بر سبیل اجمال بقدر اطلاع احوال

چون گورنر و جرنل را باهم منازعتهاے شدیده روے داد مراسلات هر دو متضمن شکایتهای همدیگر بولایت شان و حضور بادشاه و کمپنی رفته جوابهاے آمد در سال سوم از ورود جرنل که در ان اوان کرنل منسن مرده بود خطی از ولایت رسید مضمونش مشعر بر رفتن گورنر جنرل بولایت بود و در ان نوشته بودند که گورنر هر گاه بولایت آید بعد خود جرنل را گورنر کرده بیاید و دوستان جرنل باو نوشتند که الحال گورنر جرنل بولایت می آید و گورنری کلکته برای شما مقرر شد جرنل انتظار کشف احوال خط گورنر نکشیده گمان برد که برای من حکم گورنری آمده و در کونسل خانه بر کرسی گورنر نشست گورنر درین خصوص او را تحمیق نموده مجرم گردانید و جرنل که مزاج تندی داشت از شنیدن غصه تند تر گشته سخنان سبک و جواب سوالهای غیر لائق نمودن شروع نمود گورنر جرنل بضابطه قوم خود کار فرما گشته بمیر جواب و سوال طرفین عملهٔ عدالت پادشاهی را مقرر ساخت آنها حق بطرف گورنر دریافته جرنل را معاتب ساختند و سخنش را از پایهٔ اعتبار انداختند گورنر جنرل بهادر باین صورت بر مرتبه و مقام خود قائم ماند و جرنل خجالت عظیم کشیده از شدت کدورت چند روز بخانه خود انزوا گزید و از فرط غصه بیمار گردید چون بسیار پیر بود از استیلاے غم و غصه بر مضمحل گشت و باهمان خطوط چون گورنر را حکم انعقاد بابی سبے که بآرزو میخواست از ولایت رسیده بود گورنر مجلس شادے که خدائی خود ترتیب داده جرنل را اول از همه در ان مجلس دعوت نمود او از کثرت ملال و ضعف مزاج امتناع نموده اجابت نکرد گورنر خود بخانه اش رفته بسماجت آورد از کثرت بسیاری که در محفل شادی نمود مرض جرنل بعد معاودت بخانه ازدیاد پذیرفت و ڈاکٹری که خاص جرنل و او را از ولایت بنا بر احتیاط همراه خود آورده بود در مداوا و تدبیر خطا نمود هر چند جرنل مانع بود که احتقان بعمل نیاید او مبالغه نموده دوا باحتقان فرمود و جرنل بمجرد احتقان جان بجان آفرین تسلیم نمود و طرف مستر فرانسیس از مردن جرنل ضعف قوی بهم رسانید و طرف گورنر قوت گرفت هر چند مستر هویلر که بعوض کرنل منسن آمده با فرانسیس اتفاق و آشتی درزید اما طرف فرانسیس بنا بر علو مرتبه گورنر و شدت هوشیاریش قوت نگرفت بمجرد مردن کرنل منسن طرف جرنل ضعیف گشته سرداران دست نشان جرنل که خلاف راے گورنر بودند تغییر شده بودند بعد مردن جرنل خود معلوم که چه حالت بهم رسانیده باشند ملخص که مستر بوشٹو از لکهنو و فوک از بنارس و شیخ از عظیم آباد و کورران از مرشدآباد تغییر گشته مستر مدلٹن برای لکهنو مقرر شده رفت و در بنارس مستر گرام منصوب گشت و مستر لا صاحب کلان عظیم آباد گردید و در مرشدآباد مستر بیبر مدار المهامی یافت و راجه گوردهن که بعد گشته شدن

پدرش برای تسلیه و استمالت وهم بنا بر استرضای خاطر جرنل بدیوانی مبارک الدوله مامور گشته بعد از ان بپاس رضاجوئی جرنل
بدیوانی خالصهٔ بنگاله باوجود عدم لیاقت مباهی گشته بود پس از انتقال جرنل بلکه بعد عزل کرنل منسن معزول و خانه نشین
بود حسب الاستدعای منی بیگم بدیوانی نظامت مبارک الدوله مقرر گشته اواسط جمادی الثانیه سنه یکهزار و یکصد و نود
و دو در سعید و مظفر جنگ را از عزل جرنل افسردگی بسیار و سستی و سبکی در کار او پدید آمد و گویند که گورنر بنا بر بعضی اوصاف
مظفر جنگ اعتمادی هم برو نداشت لهذا از فوجداری و عدالتی که بسعی جرنل مع نیابت دیوانی مبارک الدوله برای او مقرر گشته بود
معزول و صدر الحق خان را بکارهای مذکور مامور فرمود اگر صدر الحق خان را هم می شناخت که از عهدهٔ اینقدر کارها بر نمی آید لیکن چون
او از ابتدای ورود گورنر این بار و اقتدار او که گورنر کلکته گردید مجاورت آستان دولت او گزیده در انقلابها هیچ سو مائل نگردیده بود
و دولتمندان قدرشناس را پاس حقوق خدمت و اخلاص از جملهٔ ضروریات می باشد تدارک خدماتش باین عنایت زیاده
از لیاقت فرموده او را معزز و مفتخر ساخت و برای دیوانی مبارک الدوله گرداس را چند روز پیشتر فرستاده رقم عزل بنام نیابت حال
مظفر جنگ کشید و بمبارک الدوله بر نگاشت که تا ورود صدر الحق خان عملهٔ فوجداری عهد مظفر جنگ را بحال داشته تحت
فرمان خود نگهدارد و منی بیگم که این روزها را از غداری خواست سرگرم امور مرجوعه گردیده خواهان آن شد که صدر الحق خان را نیز از
نیابت مبارک الدوله متمتع دارد بلکه اگر میسر آید فوجداری و عدالتش را هم بدست آرد و برای همین کار دیوان خانه خود را بکلکته
فرستاده با گورنر درخواستها آغاز نهاد و در امتناع صدر الحق خان از نیابت نظامت مبالغه نمود و چند روز جواب و سوال
رد و قبول از طرفین در میان بود آخر آنچه مرکوز خاطر گورنر بود با اندک پاس خاطر منی بیگم و مبارک الدوله تقرر یافت و بتاریخ
بیست و ششم جمادی الثانیه صدر الحق خان وارد مرشدآباد گردید چون مرد ساده بود و خرافت پیری هم برو دست یافته در
تمشیت امور بلکه قیام و قعود و خود و ورود دربار و حضور مبارک الدوله حرکات سبک که دلالت فاشی بر خرافتش نماید بعمل
می آورد بدین جهت در نظرها خفیف و بی مقدار گردید آقا محمد علی نام مغلی ولایت زاد را گویند بعد اخذ مبلغی بفوجداری
عظیم آباد و آقا عبد الرحیم را بعدالت آنجا مقرر ساخته بود فوجدار مذکور نهایت سبک مغز و تنک ظرف در چند روزه حکومت عجزهٔ
آنجا را نهایت عاجز و حیران ساخت و خود را بدنام گردانید

ذکر شروع منازعات و مشاجرات جماعهٔ انگلیشیه با سرداران دکهن و مهیا شدن اسباب انواع حوادث و فتن

بالاجی راو که بعد انتقال راجه ساهو بجای او مستولی گشت مالک ممالک مرهته بود و ذکر او در ضمن احوال دکهن آن قدر که باجمال
معلوم فقیر گردیده انشاء الله تعالی خواهد آمد چون بمرگ خود در گذشت پسرش مادهو راو قائم مقام او گشت رگهناته راو برادر بالاجی راو را
با برادرزاده اش که پسر بالاجی راو و بعد پدر فرمان روای ممالک مذکوره بود منازعتی رو داده مقید گردید و در عین قید باستحفاظان
خود ساخته بخدعه و دغا برادرزاده خود را کشت و بجای او نشست در سرداران لازم آن دودمان اختلاف پدید آمده بعضی
طرف رگهناته راو گرفتند و اکثری زن پسر بالاجی راو را که حامله بود و پسر زاد برداشته علم منازعت بر افراشتند و بر
رگهناته غالب آمده باز مقیدش نمودند و بعد از ان بطوری که مرضی رگهناته بود و خود را بسروری می خواست
اتفاق و آشتی دادند او فرصت یافته بدر رفت و با انگلیش صاحب کوتهی مبئی ساخته در حمایت او نشست و استعانت
نمود و چون اکثر جاهای صعب المسالک بلکه کل ممالک هندوستان در تصرف انگلیشیه بهمین قسم در آمده که دو سردار یک ملک

باهم نزاعی بهم رسانیده یکی با آنها پیوست و این جماعه را براه دردش آنجا دلالت نمود و بعض سرکرده‌های آنجا را که با او توسل داشته
از مخلصانش بوده اند باعانت خود و انها کشید و انگلیشیه قول و قرار چند خاطر خواه خود اول با او نموده زمانی چند موافق قرار
مذکور بسر برده اطلاع تام بر اوضاع آن ملک و ضوابط و قواعد آنجا بهم رسانیدند و تا این مدت در تربیت فوج و تقویت
ارکان خود کوشیده بعد ازان آهسته آهسته دخیل و متصرف دران دیار شدند اگر او بهوشیاری با اینها بسر برد چون دانا و متامل
اند با او نکاویده بعد مردنش بطفیل اولاد ناخلفش ملک مذکور را بدون بدنامی و کاوش متصرف میشوند و بنوعی کاری کنند که الزامی
بر ایشان عائد نگردد و خرابی خلق آنجا خصوص اقویا از دست مردم همان دیار بعمل می آید و ابلهان دست نشان ایشان
قباحت این امور نفهمیده در استیصال امثال خود بخوشنودی و آرزوی تمام می کوشند انگلیشیه خود تحقیق آنها نموده آن
ابلهان را هدف سهام ملام عقلای هند و ولایت می گردانند و آنها خود را کاردان تصور نموده می جوشند و می خروشند بعد
زمانی چند تخم ستمها که کاشته اند ببار آمده مواد مکافات و انتقام آنها می گردد و بغرور مشت زری که اندوخته اند هوس عزت و
جاه بهم رسانیده تعهد معاملات عظیمه می نمایند و ملک ویران شده را ویران ترکرده بدام خسارتها می افتند و اندوخته سابق را
درعوض این نقصان لاحق بخزانه صاحبان انگلیشیه رسانیده فقط حمال مظلمه می مانند و این مقتدران مغتنم بعد عالم سوزی
و دبال اندوزی بر خسارت خود از زمان آگهی یافته ندامت می کشند و دران وقت آن پشیمانی سودی بحال آنها نمی کند
و این بیت مشهور بیت دیدی که چه کرد مردک خر + و مظلمه بود و دیگری زر + مطابق حال آنها می گردد القصه صاحب بینائی
این احوال را گورنر عماد الدوله مستر هستنگ بهادر نوشته اطلاع داد و منازعت های قوم فرانسیس با جماعهٔ انگلیشیه از
قدیم الایام و الحال بتازگی بنابر اعانت مردم امریکا روی داده و مردم امریکا هم قوم انگلیشیه و از سه چار صد سال در امریکا که
ارض جدید و دنیای نو عبارت ازوست اقامت ورزیده بوضع انگلنڈ بود و باش و تربیت اولاد و صرف اوقات
و موت و حیات درانجا مقرر ساختند اما تابع حکم بادشاه انگلنڈ و مطیع او بودند از چند مدت که زیاده از چار پنج سال
نخواهد بود بنابر زیاده طلبی از معمول سر از اطاعت بادشاه خود باز زده جنگیدند و ارباب حل و عقد یعنی اصحاب کونسل آنجا را که از
طرف بادشاه بوده اند کشته برای خود رئیسی بطور کونسل مقرر ساختند و با فواج بادشاه خود مکرر مصافها داده غالب آمدند و بادشاه
و کمپنی خسارت کرورها کشید فرانسیسان بنابر کینهٔ دیرینه با انگلیش مدد مردم امریکا بنابر تالیف قلوب آنها اصلح امور دیدند و گوله و
باروت و توپ و بندوق وغیره مایحتاج حروب بآنها رسانیدند بادشاه انگلیش رنجیده با آنکه مدت صلح باقی بود با بادشاه فرانسیس هم
جنگ شروع نمود و جماعهٔ انگلیشیه را در هندوستان از اکثر فرق خاطر جمع گشته اندک اندیشه از طرف مرهته و حیدر نایک در خاطر
می خلید چه حیدر نایک ده دوازده سال قبل ازین با انگلیشیان بتقریبی جنگیده غلبهٔ خود در دکن بر اینها ظاهر ساخته بود و مرهته چون
جنگ گریز دارد روزی ده بار می جنگد و می گریزد و فوجی را که در تگ و تاز برابر با آنها نباشد از طرف قوت و جمیع مایحتاج عاجز و
لاعلاج می سازد ازین مر جنگ او را هم انگلیشیه دشوار می دانستند و نیز معلوم داشتند که حیدر نایک را ارادی با فرانسیسان
هست لهذا مقدمات گورنر عماد الدوله مستر هستنگ بهادر که اعقل این قوم و نهایت دانا و هوشیار است ساختن با
رگهناتهه راو و پرداختن بجنگ مرهته بمقتضای نظر دوربین نهایت صلاح دانست و خواست که افواج انگلیشیه بطرف
دکن بنام اعانت رگهناتهه راو برود و او را با خود گرفته سرداران مرهته را دلالت بمصالحه و موافقت خود نماید و برای
رگهناتهه راو آنچه تمنای او است درخواهد اگر آنها اطاعت نمایند هم از رگهناتهه راو و هم از مخالفش عهد و پیمانی

برای قوم خود و عدم موافقت با فرانسیس گرفته وثائق عهود و پیمان را که با یمان غلاظ تقریر یابد بمهر و دستخط سرداران نویسانیده بگیرد و
اگر اطاعت نکنند رگهناتهه راو را با خود گرفته سرداران مخالفش را مقهور سازد چه میدانست که رگهناتهه راو و چون سردار و سردارزاده
آن جماعه است البته بعضی با او خواهند بود و بعضی دیگر را باتفاق او بآسانی تدارک و تنبیه می توان نمود چون جنگهای عظیم هندوستان
تا بدامن مدار السلطنت شاهجهان آباد بنابر فرمان قهرمان تقدیر و تنبیه جماعهٔ بدنهادان از غدر اغافل بی تدبیر بآسانی زده بودند
جنگهای دکهن را هم همین قسم آسان می شمرد و میدانست که بعد تبعیت افواج مرهته حیدر نایک را نیز بسهولت مقهور می توان
نمود و بعد ازین هر دو کار بدون اندیشه از فرانسیس و دیگر اهل ولایت کل ممالک فرنگ و اقویای هند تمام هندوستان را
تا مدت بعض سنین و شهور مسخر کرده فارغ البال بکام و آرام توان گذرانید و این رای خالی از اصابتی نبود چه عداوت با فرانسیس
خود قدیم است و بحال امر عظیمی مثل موافقت مردم امریکا آنهارا میسر و عداوت با آنها مجدداً متحقق گشته اگر آنها رشک بر شوکت
انگلیسیه درین دیار برده چند هزار کس با حیدر نایک و مرهته ساخته در سواحل هند فرود آیند و هنگامه برپا کنند تدارکش دشوار و هیچ
یک از مرهته و غیره عظمای هند دران وقت با انگلیسیان یار نخواهد بود و درین وقت خود رگهناتهه راو بآرزو رفاقت اینهارا
می خواهد و ممکن بود که نقش این مدعا برای اینها درست می نشست و فتوحات دیگر هم میسر و تمام هندوستان بی حرج مسخر
می گشت ملخص آنکه گورنر این همه مدارج بنظر دوربین درست دیده عازم بر انگیختن حشر و لشکر و ارسال افواج بطرف دکهن
گردید و شهرت چنین دارد که مستر فرانسیس و مستر هولیر که منجمله اصحاب کیسٹ بوده اند این رای را نه پسندیده صلاح درین
می دیدند که بهمین قدر ملک که در دست داریم قناعت نموده پا از حد خویش بیرون نباید گذاشت و شاید حکم کونسل ولایت
هم همین و بسلامت روی اقرب بود گورنر بهادر درین خصوص سخنان اینهارا قبول نداشته خود تنها متعهد این امر و درین کار
منفرد گشت درین اوان شروع سال یکهزار و یک صد و نود و دوم هجری بنده هم برای امری از امور خود از عظیم آباد همراه
کرنل گادرد که از لکهنو آزرده خاطر گشته برای انفصال بعضی جواب و سوال خود بکلکته می رفت و با فقیر بسیار آشنا و بر حال بنده
غمخواریهای داشت قاصد بلدهٔ مذکوره گشت و کرنل بیچاره از کارها یکه برای خود در ملک لکهنو می خواست و توقع داشت
بیک ناگاه محروم مانده متعین لشکری که از اله آباد و لکهنو بجنگ دکهن مقرر گشته راهی شده بود گردید اول خود هم ناخوش و خاطر بنده
هم مشوش گشت چه توقع اعانتها از او بسیار بود چنانچه بعد رفتن او بدکهن عقدهٔ کار بنده بسبب بی التفاتی حکام و مقتدران
انگلیسیه که درنیولا بنابر استغراق در امور حروب و غیره چنان توجهی در کارهای هندوستانیان ندارند تا حال نگشوده و ذکر
آن در دفاتر وقائع نامناسب است چه کسی مرثیهٔ دنیا تا کجا بخواند خاصه درچنین مقام و مواقع آنچه مقدر است میسر می آید
مصرع میرسد خواهی نخواهی آنچه در تقدیر ماست * و سبب ناخوشی کرنل گادرد آنکه سالاری لشکر مذکور برای کرنل لسلی که
مرتبهٔ نوکری او فوق مرتبه این کرنل بود مقرر گشته این را تابع او می باید بود و کرنل گادرد با او بسیار بد و لسلی مطلقاً لیاقت
سرداری نداشت لیکن چون موافق ضابطهٔ اینها از حکم کونسل چاره غیر از اطاعت یا ترک نوکری نمی باشد قبول نمود بنده
بپاس دوستیها با او گفت که این اراده که تصمیم یافته امر عظیمی است اما از فرط غروری که بنابر غلبه های پی در پی و فتوحات
متواتره این جماعه را میسر شده بود بنهایت سهل شمرده می گفت که دولتین ما برای تمام هندوستانیان کافی است بنده زیاده
مبالغه را درین خصوص بی فائده دیده خاموشی گزید و کرنل مذکور حسب الامر کونسل روانه اله آباد گردید تا از انجا از راه کالپی
و بوندیلکهند و توابع برار و اورنگ آباد بدکهن رود و از بمبئی نیز لشکری مهیا و آماده گشته مع رگهناتهه راو در ...

معین برسیده یکجا شود و باتفاق در اعانت رگهناتهه راو و اطاعت سرداران دکهن کوشیده حسب الحکم کونسل بعمل آرد و مستر
الیت که در جماعهٔ انگلیشیه و هندوستانیان مثل او در صدق مقال و حسن افعال کم کسی مشاهد گشته بسفارت ناگپور کلان معین
گشت تا تجدید عهود و بوعده رسانیدن باقیات زر برور مودهوجی وغیره اولاد رگهو بهوسله را خوشنود نموده برگرد و ناگپور کلان
دار الملک رگهو بهوسله مکاسدار صوبه برار بنی عم راجه ساهو است که با مهابت جنگ می جنگید و آخر بمصالحه انجامید و همان مصالحه
را انگلیشیان مسلم داشته با اولاد او نه کاویدند اما بنابر مشاهده غلبهٔ خود در دادن زر نقدی که مهابت جنگ معین و مقرر نموده بود
بکج دار و مریز می گذرانیدند چیزی داده قلیلی را باقی میداشتند و امروز فت اما بر سبیل دوستی از طرف آنها و تقاضا...
بسهولت می شد غرض از فرستادن مستر الیت و تجدید عهد آنکه اولاد و اتباع رگهو مزاحمت بالشکری که بجنگ دکهن میرود و ...
فتنه در بنگاله و عظیم آباد برپا نکنند چون رگهو و اولادش که بنی اعمام راجه ساهو و مدعی مرتبه و مقام او بوده اند و بالاجی راو بعد فوت
راجه مذکور بنابر اقتدار سپه سالاری که داشت خود قابض ملک و دولت راجه ساهو گشته اینها را بجای او ننشانید از اولاد
بالاجی راو و سرداران آنجا بیدل بوده اند بنابرین مودهوجی و اخوان و اتباع او راضی گشته تجدید عهود نمودند و مانع عبور لشکر مذکور
نگشته آتش فتنه در نواح بنگاله و عظیم آباد نه افروختند اما مستر الیت چون در عین برسات قطع مسالک کوهستان نموده راهها
پیموده و علتش هم رسیده بود در اثنای راه قدم بوادی آخرت گذاشت و برادر مستر اندرسن که همراه مستر الیت رفته بود
اتمام سفارت و رسالت نموده از راه عظیم آباد به بنگاله و کلکته برگشت فقیر که از مدتها با گورنر جنرل هستنگ بهادر آشنا و برای
حصول مدعای خود همراه کرنل گاڈرڈ بکلکته رفته بود سه چار نوبت ملاقاتها نمود گورنر جنرل بهادر یک مرتبه پرسید که صاحب گاهی
بدکهن هم رفته اند بنده گفت که نرفته ام اما بر احوال آنجا اندکی باجمال آگاهم و از کرنل گاڈرڈ معلوم شد که می خواهد فقیر را ملازم
خود گرداند اما مستر وطابد و کاریکی آنکه بطور میر منشی امور دار الانشاء بفقیر رجوع بوده بی ملاحظه و اصلاح این اقل الانام صورت
ارقام نیابد دوم آنکه سفر سفارت دکهن هم بفقیر متعلق باشد بنده کار دوم را بخوف پیری و دوری از عیال و اطفال و محرومی
از تقبیل قدوم والده که ایشان را الفتی سخت با من است انکار نمود و بهر صورت چون رفاهی و آب و دانهٔ دکهن در نصیب من
نبود میسر نشد بنده را برای کاری که سفر کلکته کرده بودم حیرتی روی داد و کرنل گاڈرڈ فقیر را بمستر الیت سپرد و خود روانه گردید
آن عزیز سراسر مردی و مروت در یازده روز خط گورنر جنرل نویسانیده و خط خود به کونسل عظیم آباد و سپارش بسیار قوی بمستر اندرسن
که دران زمان از کونسلیه های آنجا و با او نهایت آشنا بود نوشته داده مرخص بعظیم آباد نمود و کار من صورتی گرفت درین بین
مستر اندرسن را بسرداری کونسل ضلعه کلکته خواندند و مستر گولد بنگ بولایت رفت و کار صورت گرفته فقیر برهم شد تا بعد ازین
چه مقدر باشد تتمهٔ احوال دکهن که افواج انگلیشی را چه روید ان شاء الله تعالی بعد ازین خواهد آمد اکنون برخی از حالات
کلکته و بنگاله بنابر تقدیم آنها نگاشته می آید

ذکر رحلت نبی بیگم دختر رابعه بیگم و صدر الحق خان و بعضی از ماجرای مرشد آباد و لواحق آن

نبی بیگم دختر رابعه بیگم که ذکر آن بتقریبی گذشته است و نهم شعبان سنه یکهزار و یک صد و نود و سه هجری در ایام معزولی
مظفر جنگ در گذشت مرض افراط اجابت ملمسف داشت کسی باو دوائی داد که حبس مفرط نمود و جمیع مجاری بسته
بند گردید آخر وقت که بخارات ردیه دل و دماغش را فرو گرفته بود مظفر جنگ دوائی مقوی قلب و دماغ داد سودی

نکرد و از دنیا مسافر گشت اموالش که فراوان بود در ظاهر بنابر احتیاط زیر مهر مظفر جنگ آمد عند التقسیم مسموع شد که بورثه رسید اما
کسی اموال و جواهر معروفه او را در قسمت ندید والعلم عند الله الخبیر المجید و صدر الحق خان که مرد معمر و ام المرضی بود و اغلب اوقات
احوالش متغیر می گشت یکسال و چار ماه و بیست و پنج یا شش روز بنام حکومت فوجداری نمود و نوزدهم ذی قعده سنه یکهزار
و یک صد و نود و سه داعی حق را لبیک اجابت گفته بعالم آخرت شتافت مخفی نماند که صدر الحق خان از مردم گجرات و تولدش
در بلدهٔ مذکوره اتفاق افتاده با پدر خود بشاهجهان آباد آمد چون ایام حیات پدرش سپری گشت و در شاهجهان آباد روی
[illegible] دید عازم مرشدآباد و بنگاله گردید و در سلک ملازمان مهابت جنگ منسلک گردیده بعد قاضی مظفر علی خان داروغه
عدالت گشت در هنگام آشوب مرهته بسفارت دکهن نزد سرداران آنجا رفت و مورد عنایت طرفین درین اسفار گردیده
جمعیتی بهم رسانید و بقدر رساله یافته نام و نشانی پیدا کرد بعد مهابت جنگ در عصر هر یکی از متنابعان بهمان حالت بود در عصر
نیابت مظفر جنگ حکومت بهاگلپور یافته بعد چندی تغیر گردید در هنگام ورود گورنر جنرل هستنگ بهادر در دولت او را
محکم گرفته مجاورت نمود و بعد حصول این فوجداری و خطابهای امارت جهان فانی را وداعی گفته مسافر شاه آخرت شد

ذکر تعویقی که در تجویز خدمات نیابت مبارک الدوله و دیوانی او و فوجداری وعدالتش روی داده آخر بمظفر جنگ مرجوع گشت +

چون گورنر جنرل بهادر اوضاع مظفر جنگ ظاهر نمی پسندید و منی بیگم نیز خواهان اختیار او و در امور نظامت و مصارفش نیست
و مبارک الدوله گاهی این طرف و گاهی آن طرف بنابرین بعد فوت صدر الحق خان در تعیین و تجویز خدمات مذکوره تعویقی
روید اد گورنر جنرل هستنگ بهادر که قدرشناس لیاقت هر شخصی از اشخاص ست علی ابراهیم خان بهادر را که فی الحقیقت
قابلیت انتظام امور عظیمه دارد و در هر کاری چنانچه باید ذهن دقیق او راه می برد لایق این کار دانسته استمزاج او نمود و
بمستر بیر که صاحب کلان مرشدآباد و از مخلصان خالص بالوداد گورنر جنرل بود تر نگاشت و خطی بعلی ابراهیم خان بهادر هم بوساطت
او در استفسار قبول و عدم قبولش ابلاغ داشت علی ابراهیم خان بهادر در اختلاف آرای ارباب کمیت و اجنبیت
مزاج خود با اشخاص این زمان و مباینت طبیعت با خدمت فوجداری این اوان که در حقیقت کوتوالی و متضمن زجر و توبیخ
و قتل کشتن و حبس و قید مردم اغلب بظنون و گمان و انتفاع از انحصر با تهام و ایذای خلق خدا که مستوجب خسران دنیا
و عقبی ست دریافته علاوه آن استرضای اصحاب انگلیشیه که ارباب حل و عقد هر ضلعه از اضلاع و هر مکانی او بلکه چندکس می باشند
خارج از حد مقدور خود دیده و تعهد امور مذکوره بر ذمهٔ خود دشوار دانسته عذرهای معقول خواست و مستر بیر و گورنر جنرل را از خود
خوشنود داشته از قبول کار مذکور سرباز زد چه پیداست که بنای کارهای صاحبان بنابر استرضای چندین کسان و اختلاف
آرای ایشان پایدار نیست چرا که در هر کار و برای هر کارگزار استرضای چار پنج کس که ارباب حل و عقد کمیت اند و اتباع
هر یکی از اینها که ده بیست کس دیگر می شوند ضرور است تا چندروز این کس آبروی خود نگهداشته جار اگرم کند و بکارش
مامور است اندکی باطمینان بگذراند و این امر محال که اختلاف آرا و افتراق طبائع در ارباب انگلیشیه رائج
گشته و شیوع یافته از متعذرات ست و طبع غیور سلیم متحمل مکارهی که از لوازم اختلاف و افتراق مذکور است
نمی تواند بود و قطع نظر از حفظ آبرو و خطر عظیمی با این کس مظنون ست چه هرگاه یکی از عظمای علی الرغم بزرگی

دیگر یا او ناخوش باشد در زمان تسلط خود خدشه دارند که این بیچاره را بعوض کینه های دیرینه در کدام بلیه اندازد و جهت عمده خرابی این دیار و معاملاتش و هلاکت و فلاکت مردم اینجا یکی همین اختلاف است که الحال در سرداران انگلیشیه که مالک و حاکم این ممالک اند جاری و ساری گردیده و جهات دیگر هم است که انشاء الله در خاتمهٔ این کتاب ذکر احوال و اوضاع اصحاب انگلیشیه عنقریب سمت ارتسام می یابد شاید که گورنر بها در منی بیگم هم که خواهان حکومت مظفر جنگ نیست و مداخلت او در معاملات نظامت نمی خواهد نوشت که اگر کار را باختیار خود می خواهید علی ابراهیم خان را راضی باید ساخت تا باعتماد او کارها باختیار شما گذاشته آید بنابراین منی بیگم و مبارک الدوله منت و سماجت را از حد بدر بردند و انها می گفتند که اگر اندیشه از ما دارید مچلکا نوشته میدهیم که هیچ امری بی اذن و رضای شما بلکه دخلی در کارها نکنیم و اگر اندیشه صرف زری برای برآمد بعضی کارها باشد که مظفر جنگ خلل انداز بقوت دولتی که دارد نماید و شما از عهدهٔ ادای آن عاجز باشید ذمه ماست و نوشته می دهیم که هرگاه حاجت شود ما بمصرف برسانیم و شما را وا نگذاریم علی ابراهیم خان قبول نفرمود

ذکر رسیدن حکم ولایت انگلنڈ متضمن عطای کار فوجداری بمظفر جنگ و سعی نمودن مسٹر دوکریل و مسٹر فرانسیس برای او درین کار و پذیرائی یافتن در کونسل و قبول نمودن مظفر جنگ بدون اهمال و درنگ

مسٹر جان برشٹو که جوان هوشیار و دو سه سالی بعد فوت شجاع الدوله در زمان اقتدار جرنل کلاورن بحمایت او صاحب اختیار کارهای صوبهٔ اوده و اله آباد دار الملک برهان الملک و اولادش بود و حسن سلیقه خود و بیخبری آصف الدوله پسر شجاع الدوله و مختار الدوله نائب او ملک بنارس وغیره که در تعهد پسر راجه بلونت سنگه است برای کمپنی گرفته اختصاص داد گورنر او را بعد فوت جرنل مذکور از کار مسطور معزول ساخت برشٹوی مذکور بعد معزولی چون زری هم تحصیل نموده و کار کمپنی هم بخوبی سرانجام داده بود قاصد ولایت خود گشته روانه گردید تا کارهای خود را از انجا درست کرده بیارد اگرچه قبل از راهی شدن او جرنل وغیره احوال کارگزاری و هوشیاری او را مع سفارشش بولایت خود نوشته بودند و در غیبت او بعد روانه شدنش حکم ولایت متضمن بحال داشتن او بکار ما مور سابق و تحسین و آفرین او رسیده بود خود هم که در انجا رسید و حسن خدمت گزاریهای خود ظاهر گردانید حکم مجددی برای خود و حکمی برای بحالی فوجدار بنام مظفر جنگ هم بسعی جرنل مذکور و بعضی از مخلصان و وکلای او که در انجا بوده اند حاصل نموده همراه خود آورد و چون محاربات دکهن و مغلوبی بعض افواج انگلیشی در انجا بوقوع پیوسته بود و مسٹر ڈوکریل که پیشتر مدار المهام ضلع پورنیه و درین ولا بعد فوت مسٹر الیٹ دیوان خالصه است و مظفر جنگ با او هم توسل دارد و واسطهٔ اصلاح ذات البین با گورنر و مسٹر فرانسیس گردیده هر دو را فهمانید که این وقت مقتضی منازعت با همدیگر نیست بعد انتظام و غلبه بر اعدا آنچه در خاطرها بگذرد بعمل باید آورد و مسٹر بارول که با گورنر موافق و متعهد بود بآزردگی از گورنر یا بنا بر بعضی غرضهای دیگر عازم ولایت بود بضرورت در میان گورنر و مسٹر فرانسیس آمیزش و آشتی بشرط بعضی رضاجوئیهای مسٹر فرانسیس بعمل آمد از ان جمله بود اعطای فوجداری و نیابت نظامت برای مظفر جنگ که گورنر بپاس خاطر او قبول نمود و مظفر جنگ بخدمات مذکوره بیست و دوم ماه صفر سنه یک هزار و یک صد و نود و چهار هجری مامور گردیده آب از جوی رفته اش باز آمد معتمدی

از زبان سید محمد خان که درین زمان مقرب‌تر از منظفر جنگ ندارد و محرمیت ادهم مرتبه ایست که هیچ امری از امور مظفر جنگ برو پوشیده
و پنهان نیست نقل می‌کرد که برای حصول این کار نذر و عهود با حضرت واهب العطایا نموده برقعه‌ای یکی از کلام الهی بدستخط خود
نگاشت که اگر باز باین کار سرفراز شود دوازده هزار روپیه نذر خدا بارباب استحقاق رساند و عجب‌تر آنکه الی الان که شروع سال نود و پنجم
از مائه دوازدهم است و یک سال منقضی گشته که بمطلب خود کامیاب گردیده هنوز نذر و عهد مذکور بایفا نرسیده سید محمد خان مامور بود
که اگر بعد حصول مقصود بنابر اغراض مرا تغافلی از ایفای عهد رو نماید شما بجبر و عنف گلوی مرا فشرده خواهید گرفت و بالش خواهید
[illegible] یدخان مرقوم حسب الامر یاددهی نمود اما سودی نکرد عذر ضیافتهای مبارک الدوله و تعمیر عمارات نشاط باغ و نوساخت
و مصارف ضروریه دیگر بزعم خود درمیان آورده تسلی سید محمد خان نمود که شما از ضمان خود برآمدید من مانده‌ام باید دید تا کی ایزد تعالی
وسعتی و توفیق ایفا و ایثار این زر کرامت می‌فرماید سبحان الله نازم باین بسط بساط عوالم وجود بدیعیه که در یک نوع بشر چه قدر تفاوت
و تخالف در امزجه و طبائع آفریده یکی از همین نوع این عزیز مقتدر است که برین کار چه قدر طمع و آرزو داشت و یکی علی ابراهیم خان است
با وجود آنکه در توسع هزار یک مظفر جنگ هم نمی‌تواند شد اما همتی دارد که او را سرداران زمان و حکام عصر بمنت و آرزو همین کار می‌سپردند
و او دست زد و پای استغنا بر سر و سینه این کار زده قبول نفرمود و ذلک من فضل الله الخالق الودود و چهل و دو روز قبل ازین
محمد ایرج خان خلف اکبر قلیخان پدر زن سراج الدوله که مجمل احوالش در ذکر وقائع ایام مهابت جنگ گذشت بتاریخ نهم
محرم شروع سال نود و چهارم از مائه دوازدهم هجرت برحمت حق پیوست و چهاردهم ربیع الاول سنه مذکوره احترام الدوله میر کاظم خان
مرحوم برادر میر محمد جعفر خان عموی مبارک الدوله که در راج محل سکنی داشت بجوار رحمت ایزدی رفت بیماری در راج محل بهم رسانید
چون احوال خود دگرگون دید بمرشد آباد برای مداوا آمد قائد اجل براه آخرتش دلالت نمود و در مقابر پدر و برادران خود مدفون گردید
مرد خوبی بود و اخلاق حمیده داشت اگرچه خالی از سفاهتی نبود اما گویا مصداق حدیث شریف اکثر اهل الجنة بله بوده است
اللهم اغفر له وارحمه

ذکر موقوف شدن کونسل از ضلع عظیم آباد و در آمدن ضلع مذکوره به تعهد مهاراجه کلیان سنگه و راجه خیالی رام بحسن تقریر و سعی مدبر راجه خیالی رام و تائید خالق بلاد و عباد

در اواسط سال نود و سوم از مائه دوازدهم هجری مستر ایون لا صاحب کلان عظیم آباد بنابر بعضی جهات از کار و مرتبه خود معزول
گشته [illegible] و از آنجا بولایت رفت و مستر تکسول که تالی مرتبه مستر لا بود کارهای ضلع عظیم آباد باتفاق کونسلیه‌های دیگری نمود
مستر نیک از جمله کونسلیه‌ها تند مزاج اما بنا بعیت هوشیار و در حمایت و طرفداری همراهیان صلب و سخت بود و دیوان او رام لوچن بنگالی
جمعی [illegible] در طبع خود مرتسخ داشت و مستر نیک در جمیع امور رای او را می‌پسندید و از عهد مستر لا با راجه خیالی رام
بعضی ذکرها بسبب [illegible] اعتبار مستر لا رجوع بمستر نیک و دیوان او کمتر داشتند کشیده خاطر می‌بود و مستر نیک چون توسل بمستر
[illegible] گورنر جنرل بهادر پاس خاطر مستر بارول [illegible] می‌نمود بر کونسلیه‌های دیگر غالب و در معاملات
ضلع عظیم آباد [illegible] اقتدار و اختیار بهم رسانیده [illegible] می‌خواست می‌توانست راجه خیالی رام بضرورت بعد رفتن مستر ایون لا
با او آمیزش [illegible] زر کثیر در تعهد پرگنه‌ها از خود بخوشی [illegible] صاحب مدار معاملات پرگنه مبین پور و
سهسرام و [illegible] گردید و پرگنه‌های مذکور رفته بکار خود داشت تا [illegible] چون زرها موافق وعده نرسید مستر نیک

آشفت و رام لوچن که کینهٔ دیرینه با راجه مذکور داشت در اواسط سال مذکور با او کاوشها آغاز نهاد و از عناد رام لوچن کار بجائی رسید
که راجه مذکور بر جان و آبروی خود ترسیده داعیه رفتن بکلکته و رجوع بگورنر بهادر نمود اما برآمدن از عظیم آباد بنابر کینه خواهی شخص مذکور
متعذر دیده بارسال عرائض احوال خود در حضور گورنر بهادر ظاهر ساخت و معروض داشت که اگر طلب حضور شوم ازین بلای بی نهایت
رستگاری یافته دولتخواهیها بظهور خواهم رسانید چون مهاراجه کلیان سنگه پسر مهاراجه شتاب رای که بسبب غفلت و
نارسائی ها محروم از اقتدار گشته در کونسل وجود معطل بود و از کونسلیه ها ناخوش درین خصوص اعانت راجه خیالی رام نموده عرائض
متضمن تائید و تصدیق اقوال او بگورنر جنرل بهادر نیز نوشت گورنر جنرل بهادر درین ماجرا وقوف یافته راجه خیالی رام را بحضور
خود طلب داشت راجه مذکور رستگاری خود از ان گرفتاری غنیمت شمرده عازم کلکته گشت اگرچه سیت خوشی ندارد اما چون هوشیار
است و فلک درین زمان همچو کارکنان را می خواهد در اینجا رسیده مورد عنایت گورنر گردید و احوال اختلال معاملات ضلعهٔ عظیم آباد
و جنایتهای رام لوچن و انحای ظلمی که از دو متوسلان او و عملهٔ فوجداری بر خلق این دیار رفته و میرفت ظاهر نمود گورنر بعد اطلاع بر حالات
معاملات و اختلالات این ضلعه با آنکه قیاس کار نمی کرد که از اقوام خود باین حد انحراف ورزیده بگفته راجه خیالی رام کونسلیه ها را معزول
خواهد نمود و خلق خدا را از ابتلای حکومت فرمان دهی و رضاجوئی عمله و اتباع چندین حکام خواهند آسود بمشاهدهٔ هوشیاری
راجه خیالی رام و طلاقت بیان او با آنکه زری نداشت و در تحصیل این مرام بمصرف نرسانید ملتمسات او را گورنر بهادر پذیرفته نهاسے
معاملات این ضلعه فی برای و صلاح او گذاشت و به نیکو بیانی راجه خیالی رام از دحام عملداران موقوف گردیده جمیع معاملات ضلعهٔ
عظیم آباد باختیار راجه موصوف مفوض شد راجه مذکور نظر بحقوق سابقه مهاراجه شتاب رای و اشفاق لاحقه راجه کلیان سنگه
مسند مدار المهامی ضلعه مذکور بنام مهاراجه کلیان سنگه در تعهد بعض پرگنه های ضلعه مسطوره هم بنام او و برخی از پرگنه ها برای خود حاصل نموده معزز و مکرم
معاودت نمود و از ابتدای سال نود و پنجم از مائه دوازدهم هجری کونسلیه های عظیم آباد معزول و هر دو راجه مذکور بانتظام این ضلعه مامور و منصوب شدند
و خلق این دیار را بمناسبت هم قومی و یک حکم امید رفاهی متصور شد اما باقتضای دوائر فلکی بمجرد ورود راجه خیالی رام مزاج مهاراجه کلیان سنگه
با وجود همه محبت و جانفشانی که از راجه خیالی رام بظهور رسید باغوای بعض سفله منشان و غرور جوانی از راجه مذکور منحرف گردید و شکایت او
بگورنر بهادر نوشتن و در اینجا با صاحب کلان عظیم آباد مستر مکسول نیز سعایت نمودن آغاز نهاد گورنر بهادر که دانای روزگار و مرتبه دان صغار و کبار
هر فردی از خلق این دیار بشرط دیدن و شناختن است مرتبه هوشیاری و کارگذاری راجه خیالی رام در چند صحبت علی ما هی علیه دریافته
بود و مهاراجه کلیان سنگه را هم خوب می شناسد لهذا سعایت مهاراجه در بارهٔ او نشنیده برای او خلعت نیابت مهاراجه کلیان سنگه و
مدار المهامی جمیع کارها فرستاد ایزد تعالی نفاقهای اهالی این دیار باتفاقها مبدل سازد تا عامهٔ خلائق را رفاه و آرام میسر آید و
فسادها باصلاح گراید مخفی نماند که درین زمان راجه خیالی رام با وجود آنکه نهایت دروغگو و قول او لائق اعتماد نیست باز هم از جمله مغتنمات
و بعض اخلاق شایسته که باید دارد و مثل او هم درین جزو زمان ظاهر و نمایان نیست چه عجب که اگر روزگار مساعدت نماید و دست قدرتی
او را میسر آید شاید از ان قدر که بالفعل می نماید بهتر بر آید و خلق این نواح در سایهٔ رفقش بیاساید چند روز قبل از ترقیم این سطور بزرگی
ولایت نژاد از مرشد آباد وارد عظیم آباد گشت دو روز و نصف شب گذشته بود که اندک وجعی بهم رسانیده ناگهانی رحلت نمود صبح عملهٔ فوجداری
هجوم آورده خاصه ضبط اموالش شدند چهار پسر صغیر بی مادر ملازمش بودند پدر را مرده و حکام را قاصد و معاند خود دیده ترسیدند
و بلاش پدر چسپیده در فزع و اضطراب بودند خانسامان آن عزیز متوفی از خوف باز خواست ناحق شناسان غیبت ورزیده
قیاسی بران اطفال هویدا و در کار خود درمانده و مبتلا بودند راجه خیالی رام وقوف یافته پیاده یا دو دیده در منزل

ایتام مرقوم رسیده سرمایهٔ تسلی آن بیچارگان گردید ولاش آن مسافر حقیقت و مجاز را حسب الامر راجه مرقوم بقضابطهٔ اسلام و منهج ایمان
تجهیز و تکفین نمودند و در زمینی از مملوکات خود مدفون گردانید و زمین مذکور را وقف قبور مساکین و محتاجین مومنین نمود و اطفال مذکور را
که وارثی نداشتند بخانهٔ خود آورده عیال خود فرمود و مثل اطفال خود متعهد وجوه معاش آنها گردیده برای آنها معلم و مربی مقرر ساخت
الی الان آن اطفال در حجر تربیتش جای دارند و با سایش می گذرانند تا وارثی بهم رسد والا اراده پرورش آنها مادام الحیوة دارد ایزد تعالی
بر توفیقات حسناتش بیفزاید و دیگران هم بخیرات و مبرات موفق گرداند بجوده و احسانه

ذکر ماجرای محاربات که افواج انگلیشیه را با افواج سرداران دکهن روی داد بقدر استماع ثبت افتاد

تفصیل این حروب و وقائع دکهن فریقین که با هم درگیر حروب نموده دست و بازوی یکدیگر را آزموده اند خوب میدانند فقیر آن قدر که
بشهرت عوام و تقریر بعضے از خواص که عبارت از هندیان صاحب اقتدار ند شنیده و مطلع گردیده درین صحائف مرتسم می سازد در
عظیم آباد بودم که اخبار جبار رتبهای کرنل گادرد شنیدم شروع آن باین صورت است که چون کرنل گادرد در اله آباد رسید خبر نهضت
لشکرے که متعین آن شده بود بطرف کالپی شنیده بعجلت شتافت و بآن لشکر ملحق گشت سرداران انگلیشیه با بعضے زمینداران آن نواح
و مخالفان راجهای بوندیلکهند ساخته و تعهد و پیمانها نموده راه آن طرف را گشاده و آنها را به تصرف خود آماده ساخته بودند لشکر چون
چند منزل از کالپی پیش راند از بی خبری کرنل نسلی که سردار با لاقتدار لشکر و کرنل گادرد تابع او مامور و منزجر بود براه گم گشته عبور لشکر بطرفے
و دشتی افتاد که چند فراسخ از هر طرف آب مطلقا نداشت و آبادی هم نبود و موسم مین تابستان بلکه آخرش که شروع برسات نهند و
شدت حرارت هوای باشد بود در ان دشت از شدت عطش و اضطراب فقدان آب سه چار سرداران انگلیشی و قریب بصد و چند
نفر پیاده مشهور به تلنگه و ده دوازده بلکه افزود سولداران انگلیشی ولایتی هلاک شدند و بقیه سرداران از اظهار ترفع و شدت
طمع و اعوجاج خلق و ازین غفلتی که از کرنل نسلی روی داد نهایت کبیده خاطر از سردار مذکور گشته شکایت بسیار بار با بکمیت کلکته
نوشتند و کرنل گادرد نیز شکایتها از ملال خاطر از و نگاشت و نیز دران خط مندرج ساخت که میان من و او صحبت در نمی گیرد یا مرا ازین
سفر معاف فرمایند یا بجای او دیگرے را مقرر نمایند و سرداران دیگر با شکایت نسلی مدائح کرنل گادرد هم نگاشته اکثرے
باتفاق نوشتند که اگر سلامتی لشکر و ظفر بر دشمن منظور دارند کرنل گادرد را بسروری این لشکر مقرر فرمایند گورنر و ارباب کمیت
نسلی را مقصر و معاتب گردانیده از سالاری لشکر معزول و کرنل گادرد را بآن کار منصوب نموده رقم ریاست کل لشکر بنام او نوشته
فرستادند بحسن اتفاق قبل از ورود این رقم کارکنان قضا و قدر روح نسلی را از حکومت و ریاست بدنش معزول فرموده از
کارفرمائی پیکرش عاطل گردانیدند و ریاست لشکر مذکور من حیث الاستحقاق والاستقلال بکرنل گادرد مسلم گردید و کرنل
مرقوم که در حسن خلق و جود و کرم و سلیقه سپهداری و لشکرکشی نظیر ندارد بتالیف قلوب رفقا و زمینداران راه و نظم و نسق لشکر و
وعد و وعید جواسیس کوشیده قدم جلادت پیشتر گذاشت و افواج بوندیلکهند را که دو بار بممانعت پیش آمد شکست فاحش
داده در ملک بیگانه و راه نادیده و هجوم اعدا با پنج شش هزار برق انداز و هشت یا ده ضرب توپ و قنباره و اسباب حرب و
کرب در کمال مردی و استقلال دو سه ماه راه بریده خود را قریب بوعده یکه برای اجتماع این لشکر با لشکر بمبئی معین بود رسانید اما
جرنل گرنک بغرور سرداری و امید نام آوری با اتباع خود که در کمیت کیفیت از جمعیت کرنل گادرد زیاده تر بود دست بسبقت در
حرب مرهته نموده با تمام فوج مغلوب بلکه مفقود الاثر گردید و شکست عظیم بر اصحاب انگلیشیه افتاد باقی ماندگان آن لشکر

مانند جرنل کرنک وغیره عهد وپیمان صلح باکمال دهن وستی نوشته داده قلعه و مساکن خود برگشتند وکرنل گادرد احوال بدین منوال
شنیده چون لشکر او پنج هزار وحر و بلسیار کشیده بود جنگ مرهته که انبوه بسیار داشت از حیز تاب و توان خود بیرون دیده از راه
هوشیاری و حزم سرداری به بندر سورت شتافت و خود در حصار آنجا که باختیار اصحاب انگلیشیه است کشیده اند که از مید و حوال را
علی ماهی علیه بارباب حل وعقد کلکته که درینولا فرمان فرمای جمیع کوتهیای سواحل هندند و همه سروران و سرداران مقیم ممالک هند
فرمان پذیر ایشان اطلاع داد و گورنر جرنل هستنگ بهادر و اصحاب کونسل بمبئی انکار صلح جرنل کرنک فرموده کرنل گادرد را مامور بحرب
مرهته نمودند دران زمان که کرنل گادرد در بندر سورت بود عماد الملک فتنه پرداز که سلطنت هندوستان بلکه تمام این مملکت برباد
داده آن بی ایمان است و بقصد خرابی خانواده جد خود نظام الملک و استیصال بقیه اولاد او که در دکهن الی الآن نام ونشان
حکومتی دارند آن طرف رفته بود و مقتدران آن ضلع که اندک باداب ایمان و سپاه گری و غیرت موصوف اند التفاتی بحال و مقال
آن بد مآل نکرده از پیش خود راندند ناچار چون در تمام سواد و بلاد هندوستان جائی نیافت داعیه مکه معظمه نموده وارد بندر سورت
و در آنجا مخفی بود بعض جواهر برای فروختن برآورده ظاهر گشت و کرنل گادرد درباره او هم از گورنر جرنل هستنگ وغیره استفساری
نموده بود اول حکم امتناع رفاقتش صدور یافت بعد ازان نظر بآنکه فتنه انگیز حیله پرداز است و تعارفی با سرداران دکهن و نام و
نسبت بخاندان نظام الملک دارد بنابر بعضی مصالح که شاید عند الحاجت بکاری آید و عقده از دست او کشاید حکم رفیق
گردانیدنش رفت و کرنل گادرد او را همراه خود گرفته وجهی برای مصارفش معین کرد و رگهناتهه راو و فتح گاکوار را که یکی از سرداران
عمده مرهته است برفاقت فوج انگلیشی دعوت نمود چون آمد بوعده دادن گجرات او را راضی باعانت و همراهی امیر الدوله
کرنل گادرد بهادر در فتح جنگ نمود و کرنل مذکور باتفاق گاکوار مسطور عازم تسخیر احمد آباد گجرات گشته تا بتاریخ مختار که فقیر را معلوم
نیست در اواخر سنه یکهزار و یکصد و نود و سه هجری برآمد و از بندر سورت بگجرات رسیده اول مرهته مستحفظان آنجا را دلالت
باطاعت و تفویض حصار گجرات بملازمان انگلیشی فرموده قبول نکرده بمدافعه برخاست و کرنل مرقوم جلادت نموده در معدود
ایام حصار احمد آباد گجرات شکسته بفتح و غلبه مسخر ساخت اگرچه ضابطه فوج انگلیشی قتل و غارت در هیچ مکانی بعد ظفریابی نیست
اما در گجرات چون مرهته های گاکوار مذکور شریک و رفیق بوده اند از دست آنها یا بنابر سببی دیگر که فقیر را بران اطلاعی نیست بقدر
تاراجی واندک قتلی هم شاید بعمل آمد و کرنل گادرد ظاهرا بروفق وعده گجرات را بفتح گاکوار بخشید و تهانه او نشانیده خود بجنگ
مرهته های دیگر که باعانت مستحفظان گجرات آمده بودند از گجرات برآمد

ذکر درخواستن راناى گوهد اعانت انگلیشیان و پذیرفتن این جماعه و غنیمت شمردن از تائیدات آسمان

بعد چند روز وکلای راناى گوهد رجوع بگورنر جرنل هستنگ بهادر نموده مستدعی اعانت و خواهان اندک فوجی شدند بسبب
آنکه راناى مذکور را از مدتی منازعت با مرهته و همیشه ستیز و آویز با او می باشد درینوقت که انگلیشیان در اقاصد محاربات مرهته
دید توسل خود باذیال دولت ایشان غنیمت شمرده خواست که بامداد این جماعه استرداد بعضی قلاع و ممالک خود از دست
مرهته نماید و حق رفاقت و خدمت خود بر انگلیشیان ثابت فرماید گورنر از راه دانائی رفاقت راجه عمده را که صاحب زر و زور
و ملک و فوج است و ولدیت تمام با احوال مرهته و طرق حدود و ممالک آن جماعه دارد در رفاقت انگلیشیان می نماید و فی الحقیقه گویا
ملک او هم مفت مسخر می گردد از لطائف غیبی شمرده کپتان پاپهم را با سه پلتن فوج و تفضل حسین خان اتالیق نظام الملک میرزا

سعادت علی خان پسر شجاع الدوله را بسفارت و ادای رسالت و استمالت رانای مذکور فرستاده ها در انجا رسیده قلعه گوهد را
که خانه رانای مذکور است بنا بر اطمینان خود از زمیندار مذکور بقابوی خود نگهداشته بصورت دوستیها مسخرش ساختند

ذکر آمدن فقیر بکلکته و بنگاله و آگاهی یافتن بر بعضی از اخبار دکهن

دوازدهم ربیع الثانی سنه یکهزار و یکصد و نود و چار هجری فقیر را باضطرار انفصال معامله خود رجوع بکلکته فرور افتاد و بفرمان
قهرمان تقدیر بسفر طرف بنگاله رویداد بمرشد آباد و کلکته که رسید اخبار دکهن وغیره اندکی از معتمدان آنجا مفصل تر شنید چون مسوده
این کتاب درین سفری بود آنچه مسموع گردید و لایق اعتماد بود رقم ساخت ملخص آن حکایات آنکه سرداران مرهته پونا و ستاره
که اصحاب صاحب اختیار ممالک راجه ساهو و رام راجه و اسلاف آنهایند داعیه انگلیشیان باستیصال خود دیده باهم اتفاق
ورزیدند و فتح گاوکوار که رفیق کرنل گاڈرڈ گشته بود و اولاد رگهوجی بهوسله را که از عهد مهابت جنگ بمصالحه با حکام بنگاله دارد
و احوال مجد و لسفارت مستر الیت و برادر مستر اندرسن با گورنر تجدید عهود و مواثیق در مصالحه و معاهدت نموده بودند مورد ملامت و
تهدیدات نموده برخافت خود خواستند و مفاسد نفاق را بابلغ وجهی فهمانیده رفیق و صدیق خود گردانیدند کرنل گاڈرڈ فتح
گاوکوار را در اواسط نود و چهارم از ماه دوازدهم هجرت با خود منافق دیده چون موسم برسات هم رسیده بود دو از حروب چندان
مائیه بامرهته که انفصال ندارد و با احتیاج لشکر بعلت محاصره آنها کثر میسر گردد خفتگ آمده رجوع به بندر سورت مناسب دیده و
برگشته بصعوبت تمام چند روزه راه را جنگ کنان در مدت چهل و پنجاه روز بریده به بندر مذکور رسید و در تهیه آسودگی اهالی لشکر و
آراستن اسباب جنگ و سفر اشتغال ورزید و فتح گاوکوار گجرات را مفت مالک گردیده حریف و بدخواه کرنل گاڈرڈ گشت
و با فوج خود در جائیکه اصلح دانست اقامت گزید و نبیره رگهو بهوسله پسر مودهوجی که جمناجی نام دارد بتهدید و ترغیب سرداران
پونا از دار الملک خود که ناگپور کلان است با فوجی لایق بجگرناته و کتک ناته رسیده در برسات چهاونی نمود و وکلای او
پیش گورنر جنرل حاضر بوده اظهار اخلاص مندیش می نمودند اما گورنر باوجود اظهار وکلا احتیاطا از کار زمانگشته افواج انگلیشیه را
مقابل افواج مرهته کتک و رخنه های کوهستان که راه درآمد آنها در مملکت بنگاله و عظیم آباد است برسر حدود ملک خود نشانید
و ماموربمزاحمت آنها در صورت داعیه پیش گذاشتن پا گردانید

ذکر مجملی از احوال حیدر نایک و ورود او به بندر راج و غلبه نمودن بر محمد علی خان صوبه دار ارکاٹ که او هم مثل آصف الدوله و مبارک الدوله دست نشان انگلیشیان است و مسخر نمودن او تمام ملک ارکاٹ را غیر از قلعه مندراج

حیدر نایک اول از فی جماعه دار ملازم سرکار جماعه فرانسیسیه دکهن بود و در نوکری آن جماعه از مرتبه نایکی که صاحب ده یا نزده پیاله
می باشد بتدریج جماعه دار و صوبه دار و کپتان که مدارج نوکری سرکار عموم کلاه پوشان است ترقی نمود و ما لقب نایکی با نام او
مشهور ماند بعد از آن ملازم راجهای دکهن بوده نامی و اقتداری بهم رسانید و آهسته آهسته بلند آوازه گشت تا آنکه ملازم راجه
ملیبار شد و بعد چندی دیوان راجه مذکور را که موافق ضابطه آن ملک مدار المهام و مختار مخارج و مداخلش می باشد روزی
علاقیه دغاشی بکشت و خود دیوان راجه گردیده رتق و فتق مهمات ملیبار مذکور گشت و راجه را بدستور زنده و برجای او

گذاشت و الی الآن آن ساجه موجود و ما یحتاج بنای او مهیاست و حیدر نایک در بعض احیان و اوقات مثل ترکات بر آورده [illegible] و تدبیر
او می نماید بعد تسلط حیدر نایک بر ملیبار ظاهراً یکبار نظام علی خان خلف آصف جاه نظام الملک حاکم دکهن را با انگلیشیه و محمد علی خان
منازعتی روی داده بمحاربه انجامید حیدر نایک دران جنگ بکمک و اعانت او آمد و دران جنگ انگلیشیه غالب آمده نظام علی خان
را شکست دادند نظام علی خان بمقتضای جهالت می خواست خود را کشتن دهد و از میدان برنگردد حیدر نایک از دور رسیده
بجبر و عنف فیل نظام علی خان را برگردانید دران وقت نظام علی خان وعده گرفت که من بشرطی برمیگردم که تو بهر صورت تدارک
امروز نمائی، او قبول نموده بعد چند مدت اسباب را مهیا کرده با انگلیشیان آویخت یا بعد بدر رفتن نظام علی خان بفاصلهٔ چند روز
عنان گردانیده مقابل انگلیشیه گردید و عمداً از روی صلاح وقت یا خطاءً حسب قسمت شکست خورده بطرف ملک خود گریخت و انگلیشیه
در تعاقبش رفته داخل ملک او شدند و هر جا که رسیدند از قلاع او جنگیده منتزع گردانیده تهانه های خود نشانیده پیشتر میرفتند ازین سبب
ملکی در قطع طریق میشد او عجالةً خود را بقلعهٔ مستحکمی رسانیده زوائد اسباب را دران جا گذاشت و زاد راه چند روز با خود گرفته بایلغار خود را
بلشکر انگلیشی بی خبر رسانیده شکستی عظیم بفوج انگلیشی داد چون بقیهٔ آن جماعه خود را جمع و منتظم نموده باز بداعیهٔ محاربه پیش آمدند از نظر آنها
غائب و مفقود الخبر گشته بیکناگاه که احتمال را دران راه نبود خود را بقلعهٔ مندراج که از فوج خالی و اصحاب و ارباب آنجا بیخبر محض
بودند رسانید و مکان مذکور را فرو گرفت صاحب کلان و ارباب حل و عقد آنجا ناچار باب مصادقت کشاده بملاقات او رفتند و عهد و پیمانی
درمیان آمده بمصالحه انجامید بعد از ان بملک خود رفته در افزایش اسباب ملک گیری و آراستن افواج اشتغال نمود چون مدتی گذشت
با مرهته ها داد منازعتی روی داد و از دست مرهته در میدان شکست فاحشی خورده بملک خود برگشت و خود را باز درست کرد مرهته ها از
اقتدار او ترسیده و با نظام علی خان متفق گردیده داعیهٔ استیصال او و انتزاع ملکش نمود و چند هزار سوار نظام علی خان بسرکردگی
کالی خان دهونسا و بیست و پنج هزار سوار مرهته باین کار مامور گشته بملک او در آمد و حیدر نایک جنگ مذکور را از وسع مقدور خود بیرون
دیده تا یک سال با افواج مرهته و نظام علی خان مقابله نکرد گاهی بتفاوت چند میل راه می گذرانید و گاهی که مقامات
میخواست چون بیلداران و توپخانه فراوان دارد در جای مناسبی مورچال و سنگر مستحکم ساخته و توپها بر دورش چیده
می گذرانید و افواج مخالف را مجال تاختن بران حصار نبود آخر صلاح در آشتی دیده زر وافری بمرهته و نظام علی خان و کالی خان
رئیس لشکر داده این بلا را از سر خود دور گردانید و ده دوازده سال با من و آرام بوده سفرا و ایلچیان کاردان نزد کریم خان زند فرمانروای
ایران مع تحف و هدایای بسیار فرستاده رخصت طلبیدن چند هزار سوار مغلیه گرفت و مبالغ خطیر فرستاده سواران جوان
چابک مع سرداران از آنجا طلبیده و با فرانسیسان جزیرهٔ مورث که مقابل ملکش افتاده راهی و اخلاصی پیدا کرده بوساطت
آنها با عظمای ولایت فرانسیسیه هم مراسلات و راه ارسال تحف و هدایا دارد و درینجا نیز اسپان خوب بهم رسانیده سواران
بارگیر باصطلاح هند نگهداشت و چند هزار سوار را تربیت کرد که بر اسپان خود سوار گشته و صف آراسته یکدست چند
هزاریان سرد هند و دیگر سواران ولایتی و هندی را که ملازم او یند همیشه تا ربع روز در مشق و ممارست آداب و فنون حرب
مشغول داشته ماهر آداب کارزار گردانید و شصت هفتاد هزار بندوق چقماقی درست نموده بعضی از ان موافق آداب
حرب فرنگ و هفت صد ضرب توپ بدو قاعدهٔ انگلیش و فرانسیس درست کرده در رکاب گرفت و ملک سه چار کرور
روپیه از ملیبار و ممالک مرهته مسخر کرده و فوج را بآئین ولایت از جمیع مایحتاج فارغ البال اما در کمال نظم و نسق میدارد
می گویند پسر کلانش که حالیا سپه سالار اوست مجال ندارد که سر موی از فرمان او تجاوز تواند نمود تا بدیگران چه رسد

روزنت فرموده بود که شب هر گاه هفت ساعت بگذرد سوار شده فلانجا برود اتفاقاً در نگے شد واو در ساعت نهم سوار شد
همان وقت از مین سوارے کشیده طلبید وزیر تازیانه اتش کشید سرداران مغلیه تازه وارد را اول بیدار کرد گفت که شما غریب الدیارید
وشمار ابرائے کارے طلبیده ام باهم آمیزش وبا مردم اینجا باخلاص واتحاد بسر برید آنها مغرور با دلوس وجماعت خود گشته
سپهدیاسی را انجا منیا ورده گاهے باهم وگاهے با دیگران خانه جنگیها نمودند دو سه بار برفق وعطوفت نصیحت نمود چون نشنیده
باز خلاف فرمایش کردند مقصران را طلبیده دو سه سردار آنها را بزیر پاے فیل کشید ازان باز سرحساب گشته الحال کمر بر میان جان
بسته تابع فرمانند وخزائن راجهاے دکهن نیز بدستش آمده زری هم خلاف قیاس دارد وبالفعل این زر وشوکت وفوج وکثرت
وبطش وسطوت هیچ مقتدرے را از سروران هندوستان میسر نیست والعلم عند الله تعالےٰ **القصه** چون حیدر نایک را از طرف
مرهٹه که بعض ممالک او را مسخر کرده اطمینان میسر نبود درین وقت که مرهٹه را با انگلیشیه مکارحه ومحاربه روے داد راه آشتی یافته
پیغام فرستاد که اگر با ما مصالحه نمائید وتعرض ممالک مسخره نفرمائید ما هم بامداد واعانت حاضریم آنها درین وقت چنین رفیقے از
مغتنمات شمرده قبول آشتی ومصالحه دائمی بیکے از دو شروط نمودند اول آنکه نزد ما آمده شریک حروب وکروب باشد واگر این
صورت متعذر باشد بصوبهٔ ارکات رفته آنجا را مسخر سازد وباستیصال جماعهٔ انگلیشیه آنجا وافواج آنها پردازد حیدر نایک همراهی
مرهٹه را متعذر دیده شق ثانی قبول نمود

ذکر لشکر کشیدن حیدر نایک بر صوبهٔ ارکات ومحاربات او با افواج انگلیشیه

حیدر نایک در اواسط سال یک هزار ویک صد ونود وچار هجرے دم اخلاص واتحاد با مرهٹه زده با سامان بے پایان وافواج
بحر امواج قاصد صوبهٔ ارکات گشته چون از آبادے مندراج بفاصلهٔ چهل پنجاه کروه ماند یکبار فوجے را مع پسر خود بایلغار فرستاده
آبادی مندراج ومساکن محمد علی خان صوبه دار آنجا را با اسبابی که در آنجا یافت متصرف گردید وگویند که با مردم شهر چندان تعرضے
وتعدے نکرد اما باغات وعمارات انگلیشیه را اخراب وکسانے را که در آنجا یافت مقید ساخت تا آنکه جرنل منرو که پیشتر جنگ
وزیر الممالک شجاع الدوله در بکسر زده دران زمان سپهر واکنون جرنل وتعین کوٹهے وقلعهٔ مندراج بود از قلعه با شانزده ضرب
توپ وسازو سرانجام آن مثل گوله وباروت وده پلٹن تلنگه باراده جنگ بر آمد حیدر نایک دران وقت به پسر خود نگاشت
که از آنجا برخاسته افواج انگلیشی را در میدان کشد وخود را با او نزدیک سازد پسر حسب الامر پدر بجا آورد وجرنل منرو فوج
را آراسته یک پلٹن را مع کپتان وچند لفٹنٹ وانسن وچند نفر سارجن ودو ضرب توپ وسرانجام آن فرمان داد که دو سه
کروه پیشتر از جمیع فوج موافق ضابطه مے رفته باشد وخود مع کل فوج عقب مے آمد چون ده دوازده کروه از قلعه دور تر
رفت حیدر نایک پسر خود را مع فوج لائق برسم منقلا فرستاده حکم کرد که اول بر سر پلٹنی که پیش مے آید بریزد بعد ازان منتظر حکم
بوده متواتر عرض احوال مے نموده باشد پسر حسب الحکم بجا آورده با پلٹن مذکور در آویخت کپتان پلٹن جمعیت مقابل بے افزون
دیده اگرچه شروع جنگ وتوپ اندازے نمود اما بجرنل منرو اطلاع داد که جنگ شروع شد وجمعیت ما بسیار کم وفوج دشمن
نهایت نه دارد بمدد ما باید رسید چون فاصله بعید ورسیدن از روز بر آمده جنگ شروع شده بود تا رسیدن سوار مخبر نصف روز گذشت
وتا آمدن امرے قرار یابد نیز زمانے سپری شد تلثی از روز باقی بود که جرنل چهار پلٹن را بکمک پلٹن سابق روانه فرمود از جمله
دو پلٹن سولداران سفید ولایتی تازه وارد ودو پلٹن تلنگه هاے هندے بود تا آن پلٹن ها برسند شام شد هر پنج

پلٹن یکجا جمع گردیده شب را گذرانیدند حیدر نایک بعد اطلاع بر وصول پلٹن بامداد پلٹن اول داماد خود را مع فوج دیگر بمدد
پسر فرستاد اول صبح جنگ در پیوست فوج انگلیشی غلبهٔ دشمن و تغافل جنرل با تمام فوج در اعانت خود دیده کماحق خود بجنرل صلاح
شمرده جنگ کنان عطف عنان نمود افواج حیدر نایک از هر طرف که قابوی یافت حملات می نمود و بضرب آتها و قنباره و گولهای
توپ آتش در نهاد اعمار افواج انگلیشی زده عرصه بر ایشان تنگ ساخته بود که ناگهان گولهای توپ و قنباره و آتها در صندوق
باروت افواج انگلیشی خورده آتش در آنها در گرفت و جمیع باروت خانه سوخته خلقی کثیر را که متصل بانها بود با خود برد و سرمایهٔ جنگ
در ان فوج مطلقاً باقی نماند افواج حیدر نایک آنها را در میان گرفته اول عرض امان نمودند انگلیشیان که کمال دلاوری و غیرت
و صلابت قلب دارند قبول نکردند بعد از ان حکم بقتل آنها رسید و بیچاره ها جمیعهٔ علف تیغ بیدریغ گشتند سه چار کمپنی گریخته خبر
بجنرل منرو رسانیدند اگرچه از شجاعت جنرل نهایت استبعاد دارد اما میگویند که در کمال خوف و بیم شب را باول دو نیم در ان بیابان
بپایان برده اول صبح بر اسپ جلدگام سوار شده تا دخول قلعه مندراج در راه جای مقام و آرام نکرد و افواج منهزمه عقب او بخرابی و
فلاکت داخل قلعه گردید عساکر قاهرهٔ حیدر نایک در پی فوج گریخته رسیده شهر را باختیار خود آورد و قلعه مندراج در دست انگلیشیه محفوظ ماند
گویند در چند روز دیگر قلعه محمد علی خان صوبه دار ارکاٹ و قلعه پهلچری که انگلیشیان از جماعهٔ فرانسیسیه درین تازگی انتزاع نموده در دست
خود داشتند مفتوح و مسخر افواج حیدر نایک گشت و اسحاق تمن را هم که مسکن انگلیشیه بود باین صورت متصرف گشت که در میان انگلیشیان
و تلنگان آنجا که ملازم انگلیشیان بودند منازعه روی داده انگلیشیان که کمتر کسان بوده اند بعضی قتیل و بعضی اسیر ملازمان خود گردیده
بدست حیدر نایک افتادند و مکان مذکور هم برای او مفت مسخر و مفتوح گشت

ذکر جنگیدن جنرل منرو با فوج حیدر نایک کرهٔ ثانی و ثالث و شکست خوردن در این جنگها هم مثل جنگ اول بتقدیرات آسمانی

جنرل منرو که این قسم از میدان برگشت مطعون دوست و دشمن گردیده نهایت شرمساری کشید و این خبر تا که بکلکته رسیده بود آتش نفاق
فیما بین گورنر جنرل بهادر و مستر فرانسیس هم چنان التهاب داشت بلکه کار از منازعه در مکالمه گذشته بجنگ تفنگ کشید و در اواخر
رجب یا اوائل شعبان بطابطهٔ که دارند تنها در باغی با تفنگچه باهم دگر جنگیدند گورنر جنرل هستنگ بیاوری بخت محفوظ ماند و مستر
مجروح گشت چون حیات باقی بود اگرچه گولی تفنگچه بر استخوان پهلوی راست خورد لیکن پرده را اندرید و استخوان هم نشکست
بلکه در میان پوست و استخوان گذشت و در چند روز چاق شد درین عرصه جنرل کوٹ که ملازم بادشاه بمنزله جنرل کلاورن رئیس
کل فوج است از طرف لکهنو مستر ڈوکریل از طرف بردوان برگشته آمدند و اسطه اصلاح و تصفیهٔ مابین گورنر هستنگ بهادر و مستر
فرانسیس گردیده در کونسل خانه اش آوردند و خبر شکست فوج انگلیشی و غلبهٔ حیدر نایک و گریختن جنرل منرو و خبر بر آمدن جنرل گاڈرڈ
و محاصره نمودنش قلعه لسبی را که از قلاع مشهوره تینهٔ مرهته است بکلکته رسید و انگلیشی هم از ان طرف ها بکلکته بر جهاز یا کشتی
که عبارت از قاصدی است رسیده خدای داند که خبرها چه گفت اما گورنر و جمیع اصحاب انگلیشیه کلکته را تشویش مفرط عارض گشت
و در فکر تحصیل زر و افزود آراستن لشکر و جنرل کوٹ را تکلف رفتن بمندراج شدند و از بنگالیان مالدار قریب یک کرور روپیه قرض
سودی گرفتند فقیر نیز دران روزها وارد کلکته و با گورنر ملاقات کرده بود و چون خلق بسیار در دار و تسلیهٔ فقیر بنهایت فرموده وعدهٔ
حصول مقاصد با بنده نمود اما بنابر افراط کارها که داشت فرصت ملاقاتهای متواتر و ایفای مواعید میسر نشد جنرل کوٹ
بنابر قلت زر و فوج عذر داشت آخر سرانجام زر بقرض از بنگالیان چنانچه گذشت بعمل آمد و جنرل

کوت با سه چهار پلتن که از اطراف جمع آمده بود مهیای سفر مندراج گردید با مید آنکه شش هفت پلتن و قلعهٔ مندراج ست هرگاه جرنل برسد همه فوجهای مندراج و پلتن‌های همراهی جرنل که بهٔئات مجموعی ده دوازده پلتن خواهد بود بسیار دبرای جنگ حیدر نایک کافی است چه بر فوج و حسن تدابیر خود جماعهٔ انگلیشیه را بسی اعتماد و تقدیرات ربانی را در امور عالم بی دخل محض میدانند و فتوحات متواتره که در هند میسر گشت بمحض حسن تدبیر و شجاعت سرداران فوج پنداشته درین شکستها بجرنل کرنک و جرنل منرو ملامتها میکنند و الزام تقصیرات بسیار در هر کار برآنها مینمایند شکی نیست که دنیا عالم اسباب است و عقل و تدبیرات مدخلیت تمام در انتظام عالم دارد اما نه آن قدر که مسبب حقیقی جل آلاؤه که عقول و حواس آفریده و بخشیدهٔ اوست معطل و معزول و کارهای دنیای ناپایدار من جمیع الوجوه در قبضهٔ اختیار و اقتدار خردمندان مخلوق و مجهول بوده باشد بهر صورت جرنل کوت چون سالار کل افواج ملازم کمپنی در هند و امور حروب ذمهٔ اوست و در مندراج و دکهن سوانح عظیمه و حوادث قویه روی داده در اواسط ماه مبارک رمضان سال نود و چهارم از مائهٔ دوازدهم بسواری جهاز روانهٔ مندراج گردید و فقیر عدم التفات گورنر بکارهای خود درین ایام دیده و از قلت مونث اندیشیده بمرشدآباد برگشت چه اندیشهٔ فتنه انگیزی مرهتهٔ کتک هم مظنون و عیال و اطفال فقیر در مرشدآباد غریب الدیار بعده اند و شهر مذکور که حالی که از وحفظ ناموس مردم و غمخواری عامهٔ خلائق متصور باشد ندارد ناظم و نائب هر دو ازین صفات محروم و انگلیشیان خود امور خوش باشان هر بلدهٔ اکثر بروسای هندی که ناظم و حاکم آن بلده گردانیده اند سپرده خود چندان التفاتی بحال این مردم دیار ندارند هفتدهم شوال بمرشدآباد رسیده تا بیست و پنجم ذی الحجه سنهٔ مذکوره در مرشدآباد بود و درین ضمن اخبار مختلفه می شنید انچه منقح تر معلوم گردید درین اوراق ارتسام یافت و آن اینست که جرنل منرو چون بصورت مذکور انهزام یافته بقلعه مندراج رسید و هدف سهام ملام اقوام و غیر اقوام گردید و فوج حیدر نایک نیز نزدیک بقلعه نزول نموده آبادی خارج قلعه را بقالوی خود آورد صلاح چنان دید که وقتی بیخبر بر فوج متصل قلعه بریزد تا شاید که کاری ازین صورت از پیش برد بهر داری چند را با دو پلتن گران ڈیل که عبارت از جوانان چیدهٔ قوی دست بلند بالا و شجاعان نبرد آزما است روزی اول صبح بلکه آخر سحر بیرون فرستاد چون حیدر نایک از اوضاع جنگ این فرقه آگاه و خود هم جفاکش است و از احوال افواج خود خبردار بوده ملازمان رکاب را عاطل و غافل نمیگذارد فوج او هم مستعد و تیار بود جنگ درگرفت و از هر سو افواج متعینه حسب امر بامداد و اعانت در رسید و هر دو پلتن محصور گشته بدر رفتن نتوانست و در میدان پاس ناموس مردی و مردانگی داشته بعالم آخرت شتافت و فوج حیدر نایک بفتح و ظفر اختصاص یافت جرنل منرو بعد چند روز خبر متعین شدن جرنل کوت بمدد مندراج شنیده بر جان و آبروی خود ترسید که مبادا درینجا رسیده با او چه کند بنابرین فوج خود را انچه در انجا بود فراهم آورده قلیلی باستحفاظ ابواب قلعه و در خزائن و ذخائر کمپنی گذاشته باقی همه را همراه خود گرفت و با توپ و قنباره و انچه در حروب عظیمه می باید بجنگ برآمد ازین طرف پسر حیدر نایک با فوج شایسته و اسبابی که بایست بمقابلش رفت و جنگ عظیمی روی داد با زبان کارکنان تقدیر پسر حیدر نایک مظفر و منصور و جرنل منرو مخذول و مقهور مع بقیهٔ السیف از میدان کارزار برگشته داخل قلعه مندراج گشت انچه شنیده شد حیدر نایک جنگیدن با قلعه مناسب نمیداند و میگوید که فوج را برای سه چهار هزار گز زمین رایگان بکشتن نمیتوان داد اگر حق تعالی ملک را بما در داد و انگلیشیان مغلوب شدند تا چند درین قلعه خواهند بود اما از غرائب امور اینست که می گویند قلعه مندراج چون برکنار دریای شور واقع است آب شیرین مطلقاً ندارد و ذخائر آب هرچند با فراط باشد بمصارف بیست سی هزار کس که از فوج و رعایا در انجا البته خواهند بود بسیار راه دفا نمی توانم نمود چه آن قلعه جای محقری بیش

حصار شهرے است که تجار بسیار وخلق بیشمار در انجا مسکنی دارد آبهاے شیرین از خارج شهر که آبادی جدید است در انجا می برند هرچند
در ایام فارغ بالی بطور نهر وکاریز هم ساخته باشند در صورت فرصت که اکنون آن آبها در قابوے دشمن است ودر انجا نمی توان برد
معلوم نمی شود که این همه خلق کثیر با این حال چاره بے آبی بچه صورت نموده اند افسوس که صاحبان انگلیش احوال این اخبار را با امثال
ما مردم اظهار نمی کنند وما را از جاے دیگر منقح معلوم نمی تواند شد والا این سوانح در کمال تنقیح وتحقیق قلمی مے شد ++

ذکر ورود جنرل کوت بمندراج وجنگیدن با افواج حیدر نایک جنگ جو ومغلوب گشتن او وهم مثل جنرل منرو رفتن مستر فرانسیس بولایت خود در عین این محاربات وجنگ بنابر عدم موافقت با گورنر جنرل عماد الدوله بهادر مستر هستنگ

چنانچه سبق ذکر یافت از ابتداے ورود جنرل کلاورن وکرنل مسن ومستر فرانسیس گورنر را با اصحاب ثلثه مذکوره صحبت ناچاق
گشته هرچند از طرفین گاه گاهے خواهش اتفاق بدلالت مصلحان وبداهت حسن وفاق وقبح نفاق مرکوز خاطرها گشت اما بنابر
تباین مزاج وتخالف آرا وحب جاه ولذت جمعیت میسر نیامد درین ایام هم بعد خانه جنگی باز بسعی جنرل کوت ومستر وذکریل صورت
آمیزش واشتی با گورنر جنرل بهادر ومستر فرانسیس روی نمود اما بعد رفتن جنرل بمندراج مستر فرانسیس که از مدتے خواهان چند کار
بود ویکے هم از ان گورنر جنرل قبول نمے نمود باز انشقاق وافتراق انجامید از انجمله براے مستر برستو حکومت لکهنو بانفراد واختیار
تام نوعے که پیشتر بود می خواست ودرین خصوص حکم ولایت هم مکرر رسیده بود دوم براے رام چندر راے دیوانی ضلعه کلکته که بنام
گنگا گوبند مقرر است وبراے پسر نند کمار دیوانی خالصه وازین قبیل شاید بعضے کارهاے دیگر هم خواهند بود گورنر جنرل بهادر
هیچ یک ازینها قبول نکرد چون از پیشتر هم کدورتها داشت ومانع اراده مخالفت با مرهٹه هم بود ناگهان این فساد ما درین اوقات نیز روے
داد ووهنی عظیم با افواج انگلیشی هم رسیده دو سه فوج معتمد مع سرداران نامآور بسیار تلف شد وزر بسیاری درین حروب بمصرف
رسیده خزاین کمپنی را می گویند که خالے گردید چنانچه قرض گرفتن از بنگالیان هم بران دلالت می کند واراده تسخیر ممالک دیگر از ولایت
هم ممنوع بود ومستر فرانسیس بزعم خود تقصیرات بسیار از قبیل مذکورات براے گورنر اثبات نموده ودر صحائف ودفاتر ثبت نموده با اشخاص
اصحاب که از گورنر رنجیده خاطر بوده اند در اواخر ذی قعده سنه یک هزار ویکصد ونود وچهار روانه لندن که دار الملک
سلاطین انگلیشیه است گردید وگورنر اگرچه پیشتر هم باعتبار عقل اقتدار وانفراد داشت اکنون که از اصحاب کمیٹی غیر از مستر هویلر
کسے شریک کارهاے ملک داری با او نمانده صاحب اختیار حل وعقد وعزل ونصب در جمیع امور عماد الدوله جلادت جنگ
گورنر بهادر مستر هستنگ است باید دید پایان این معاملات ومفاسد وآشوب که شروع است بچه صورتے انجامد وچگونه
اختتام می یابد واحوال این خلق بیچاره که غیر از خدا یار ویاورے ندارد بکجاے انجامد فقیر راقم در شهر عظیم آباد بیست وششم ذی الحجه سال
مذکور که چیده متصل برج محل رسید ودر انجا بنابر بعض جهات خصوص تقدیم مراسم ایام عاشورا مقام نمود نهم ماه محرم شروع سال
نود وپنجم از مائه دوازدهم از معتمدی شنید که پنجم ذی الحجه جنرل کوت با فوج همراهے ومندراجی وساز وسرانجام موفور که همراه
برده بود از قلعه مندراج برآمده با افواج حیدر نایک مصاف داد وبدستور جنرل منرو کارے از پیش نبرده مخذول ومنکوب
بقلعه مذکور معاودت نمود وافواج حیدر نایک در کمال غلبه خارج حصار مندراج تمام صوبه ارکاٹ را متصرف است

مابعد ازین چه شود

ذکر اسباب تعویق روانه شدن کرنل پیارس که قلعه دار کلکته و سردار عمده افواج انگلیشی است بطرف مندراج با مجمل احوال مرهته هاے کتک واندکے از احوال افواج انگلیشی که بطرف قلعه گوهد باعانت راناے قلعه مذکور رفته بے شائبه ریب وشک

افواج انگلیشیه که بسرکردگی کپتین پاپم باعانت راناے گوهد رفته بود چند روزے در انجا آسوده و در قلعه او برای اطمینان مردم خود نشانیده در فکر انتزاع بعضے قلاع و امکنه که فی الحقیقة در سوابق ایام از اباے راناے مذکور بود افتاد و بار انا استفسار احوال هر جاے و مکان نمود رانا ظاهر ساخت که از جمله جاهاے آباے من یکی قلعه گوالیار است که از قلاع مستحکمه مشهوره هند و چند مدتے قبل ازین سلاطین بابریه بقهر و غلبه در ید تصرف خود داشتند از ان ایام منسوب بپادشاهان و بقلعه پادشاهی شهرت داشت چون سلطنت ضعیف و مرهته قوے گردید قلعه داران از بے خبری امرا و ارکان سلطنت و شدت احتیاج و افتقار بنابر نیافتن وجوه مشاهره بتطمیع مرهته راضی بدادن قلعه مذکور گشته وزرے معتدبه در عوض تفویض قلعه مذکوره گرفته حصار را باختیار ملازمان مرهته گذاشتند از ان وقت در تصرف مرهته است و این معامله در عهد احمد شاه پسر محمد شاه بابری روے داد چون راجه گوهد بنابر قرب جوار که از گوالیار و قلعه گوهد فاصله سیزده کروه است و او همیشه خواهان آنجا بوده از جمیع نشیب و فراز اطراف و جوانبش کما ینبغی اطلاع داشت شاید آن قلعه را هے بر کوه بطرفے مخفی از اغیار و دیوار حصار همان طرف پستی بسیار بنسبت باطراف دیگر داشت مدارج مذکوره را هم با سرداران فوج انگلیشی ظاهر و چند کس را که ازان راه واقف و بلدیت داشتند حاضر کرد سالار فوج انگلیشی زینه ها مناسب آن دیوار در کمال اخفا آراسته و باشتهار طرف دیگر از جاے اقامت خود که در گوهد داشت نهضت نمود چون بفاصله پنج شش کروهے قلعه لشکرش رسید اول شب لشکر را انجا گذاشته فوج را جریده با زینه هاے آراسته همراه برد و آخر شب قریب صبح بطرف مذکور حصار رسیده در غفلت مستحفظان بالاے حصار بر آمد و جا رسان را بزیر شلک آتش بار گرفت آن وقت که هزار و هزار کس ایشان داخل قلعه گردیده باشند ده هزار کس غفلت پیشه اینجا نے توانستند که از عهده بر آیند می گویند قلعه دار مرهته از فرط غیظ و غیرت یا خوف بازخواست اولیاے نعمت خود را هلاک ساخت و روایتے چنین هم مسموع شده که رئیسے از حارسان قدیم پادشاهے از مرهته ها بنابر عدم ایفاے وعده با او باطنا راه عداوت مے پیمود در ظاهر مدارا کرده اندرون قلعه بود بدلالت و اعانت او این کار صورت گرفت علی اے حال قلعه در قبضه تصرف و اختیار انگلیشیه در آمد بنده خاکسار در کلکته بود که خبر فتح گوالیار رسید و صداے شلک توپها در شادمانی این فتح بگوش خود شنید و مسموع گردید که مهاجی سندهیا که از سپه سالاران عمده دکهن و صاحب اختیار صوبه مالوا و اوجین و قلعه گوالیار بود درین برسات که اواخر سال نود و چهارم مائة دوازدهم هجری ست بعد رفتن جرنل گاڈرڈ به بندر سورت در صوبه مذکور آمده موسم برشگال در انجا گذرانید و بعد انقضاے برسات الے الان اطلاعے نیست که سردار مذکور بمقابله جرنل گاڈرڈ که بر سر قلعه بسے رفته و آنرا محاصره داشت رفته یا بتدارک گوالیار و فرو نشاندن آتش پیکار در قرب و جوار اله آباد و کالپے و کوڑه و اتاوه و امر کوز خاطر داشته درین طرف ها با افواج انگلیشیه که متعین گوهد است و با کرنل کمک که از راه کوهستان قاصد ملک مالوه و اوجین در همین برسات گشته بود مستعد ستیز و آویز است بعد ازین بوضوح میپیوست که بنابر کثرت اخراجات که لازمه افواج کشی و حروب و کروب است و نیز بنابر صدمات قحط و غلا که نیز از لوازم جنگ با مرهته است چه مرهته کمتر می جنگد و کوشش بسیار در ممانعت وصول اجناس

بالحتاج لشکر مخالف گشته نمی گذارد که دانه یا برگ کاهی بتواند رسید و از چار سوی لشکر خواه ملک خود ش باشد خواه ملک دشمن
دهات و انبار هاے اجناس را سوخته اثرے از ماکولات و آبادی و جمیع مایحتاج نمی گذارد و عاجز آمده و آثار نفاق هم از
رانا ے گوهد مشاهده نموده دست از اعانت او بر داشته قلعه گوهد و گوالیار با ختیار او گذاشته داعیه معالحه با مرهته
نمودند مهاجی سیندهیا این امر را لطیفه غیبی و نعمت غیر مترقب شمرده نیز عنان از حرب ایشان باز کشید و سرداران افواج انگلیشیه
برگشته در کنار جمنا نزول بر طرف کوه آمده بسرحد و دصوبه الهٰ آباد جا گزین نمودند بنا بر امید معالحه با عهود و مواثیق که طرفین را منظور است
ترک جنگ نموده انتظار انفصال دارند اما هنوز معالحه منعقد نیست باید دید که بچه می انجامد اما سیندهیا از رانا ے گوهد که او
با عانت انگلیشیه قلعه گوالیار از دست مرهته با ستخلاص ساخته و قابض و متصرف گشته قاصد انتزاع اکثر ممالک مسخره
آنها بود بجان رنجیده در فکر استیصال رانا افتاده خرابی ملک و قلاع رانا را بجد گرفت و الی پونا نیز در تاخت و تاراج ملک رانا
و انتزاع قلاع متشبث او مستعد و سرگرم است و تا حالت تحریر این سطور جمیع ملک رانا و قلاع عمده او را از دست رانا انتزاع نموده غیر از
قلعه گوهد و گوالیار در دست رانا نمانده و افواج سیندهیا هر دو قلعه مذکوره را محاصره دارد و عرصه بر رانا تنگ گشته تا بعد ازین
چه شود و بعد از محاربات بسیار سال گذشته که سنه یکهزار و یکصد و نود و هشت هجری بود رانا عاجز آمد چنانچه مهاجی سیندهیا رجوع
نمود و قلعه گوهد و تمام ملک رانا بتصرف سیندهیا در آمد و سیندهیا چند ماه قبل ازین معامله گوالیار را هم بجبر و عنا مسخر نموده بود و در حج
چیت سنگه که با گورنر جنرل بهادر خدع و دغا نموده آخر الامر مغلوب افواج انگلیشی گردید نیز در حمایت مهاجی سیندهیا در لشکر او ست
و متوقع اعانتهاے او می گذراند باید دید پایان احوال او هم چه صورت می گیرد و نیز احوال جرنل گادرد بهادر غیر معلوم و اخبار
مختلفه در باره او مسموع شده لهذا به نگارش آن مبادرت رفت بعد ازین اگر حیات مستعار وفا کند و خبر منقحی بگوش فقیر رسد
انشاء الله تعالیٰ با این مسودات انضمام خواهد یافت اما وقت رفتن جرنل کوٹ گورنر را با او معهود چنین بود که فوج سنگین دیگر
از طرف کٹک و مگذناته و کنجام و سیکاکول بسرکردگی کرنل پیارس که سردار عمده و از افاضل هندسین و قلعه دار کلکته است
بنا بر اعانت و رفاقت جرنل مذکور براه خشکی خواهد رفت چه خاطر ها از مرهته کٹک بنا بر عهود و مواثیق مجدده و معالحه قدیمه و حضور
و اظهار وکلاے او جمع بود که اینها با تفق و خیر خواهند مانع و مزاحم عبور و مرور فوجهاے ما از راه مذکور نخواهند بود و چون بر سبات انقضا
یافت و افواج و رؤساے عساکر انگلیشی را گورنر بهادر از هر سو چیده و طلبیده اراده ارسال آنها تصمیم داد یکی از اصحاب انگلیشیه
با مبلغ سه لک روپیه نقد و تحف و هدایاے دیگر مثل بعضے زیورهاے جواهر زواهر و ملبوسات فاخره وغیره مع وکیل جمناجی که
نبیره رگهوجی بهوسله و سالار لشکر و ارد کٹک است حسب الامر گورنر جرنل بهادر در وثیقه متضمن عهود همراه گرفت براے استیذان
ارسال فوج ازین راه و استمزاج جمنا ے مذکور در قبول و امتناع پیشتر رفت او لطف و لبق ظاهرے نموده هدایاے مرسله
گرفت و انفصال جواب و سوال مطالب برام پدر که در ناگپور کلان دار الملک خود است گذاشت می گویند دلیل بناگپور رسیده
عرض احوال نمود او جواب چنین داد که قول و قرار این جماعه بنابر سلوکی که با حکام بنگاله و اولاد شجاع الدوله نموده اند از غایت
اشتهار لایق اعتماد نمانده و قطع نظر ازان ما تابع مرضی سرداران عمده دکنیم و خصوص صلح و جنگ هر چه راے آنها بر ان اقرار
یابد بار آهم قبول خواهد بود و در باره راه دادن با فواج ایشان که از هر دو ما بگذرد اختیار نداریم ما همه تابع امر سرداران دکن و حسب الامر
آنها سردار ایشان ملکه نامور با فر و خلق و نیران جدال و قتال در قلمرو بنگاله و عظیم آباد دیم بهانه عهود سابقه ازین اراده تقاعد ورزیده ام همین قدر
که ما با هم منازعات و مشاجرات نکرده ایم بس است شنیده شد که گورنر جرنل بهادر بعد اصغاے این خبر پیغام فرستاد

که شما با ما مصالحه خود از سابق دارید چه مانع است که رفاقت ما راهم الحال اختیار نمائید وسه لک روپیه مدد خرچ ماه بماه سوای وجه چوتهه که از سابق مقرر است گرفته رفیق فوج ما که بدکهن میرود باشید جنباجی و پدرش قبول نموده جواب داد که چه مضایقه بشرطی آنکه زر بقایای چوتهه ما که قریب بشصت لک روپیه بر شما از روی حساب لازم الادا است بما بدهید و آینده نشان مهاجنے نمائید تا ما وجه مذکور را ماه بماه از و گرفته در رفاقت شما باشیم گورنر جنرل بهادر این استدعا را تکلیف مالا یطاق دانسته و ازین گفتگوها بوی نفاق استشمام فرموده قبول نفرمود و رفتن کرنل پیارس بدین جهت در تعویق افتاده افواج انگلیشیه چنانچه از سابق بر حدود خود و رخنه های راه در آمدن افواج مرهته در قلمرو صوبهٔ بنگاله و عظیم آباد بود هست و افواج جنباجی بر سر حدود خود و در کتک نشسته طرفین در کمین همدیگر و منتظر وقت اند باید دید کردگار جهان درین فتنه های آشکارا چه مصالح نهان داشته و ظهور آن در چه وقت اصلح جنبیده داشته بعد ازین بوضوح انجامید که مرهته ناگپور این گفتگوها سرمایهٔ حصول مقاصد گردانیده چون زرهای بقایای چوتهه خود تمام و کمال مع دیگر هدایا و تحائف گرفت و وکلای او در انیز زرها و جاگیرها بسر آمد عداوت دیرینه با سرداران براهمه پونا و غیره ممالک دکهن خود از سابق بود جنباجی برخاسته نزد پدر خود رفت و کرنل پیارس با فوج شایسته از راه گنجام و سیکاکول بطرف مندراج نهضت نموده بقلعه آنجا رسید و باتفاق جرنل کوت که مصاف با حیدر نایک دو دو با کار رسید از پیش نرفته غیر از جرح است قلعه دیگر کاری نتوانستند و حیدر نایک الی الان باستقلال و اقتدار در صوبه ارکات مسلط است اما قلعه مندراج بدست او نیامده یکبار کرنل پیارس بسواری جهاز قاصدی بکلکته آمده زرهای بسیاری که این بار گورنر جنرل بهادر از روسای قوم خود بطور مصادره بنخوشی آنها گرفته حاصل نموده بمندراج برد و نیز جرنل کوت بیمار گشته بکلکته معاودت نمود و کرنل پیارس و دیگر سرداران مع فوج در قلعه مندراج اند و مشهور است که گرانی غله و جمیع مایحتاج از ماکولات وغیرها دران قلعه بے نهایت بلکه ما فوق الطاقه هست بشدت استقلالی که اصحاب انگلیشیه دارند و از حسن سلیقه و تدبیر از قدر رسانی گورنر جنرل بهادر پایداری ها نموده تا حال که سه سال گذشته قلعه مندراج مفتوح نگشته

تا بعد ازین چه شود

ذکر بعضے از احوال وخصایص مبارک الدوله و مظفر جنگ و منی بیگم و ببو بیگم

مبارک الدوله خلف چهارم میر محمد جعفر خان و درین وقت سال عمرش بیست و دوم است جوان صاحب خلق و با مردم باختلاط یاران و مصاحبت مخلصانه می گذراند و عزت و پاس زنان و مردان که از خاندانهای عمده اند بسیاری نماید ترحم زیاده از حد بر زیر دستان می فرماید اما اوقاتش با منتظم و همیشه مشغول بلهو و لعب و مستغرق در عیش و طرب نه با دنیا کار دارد و نه با دین نه کسی بر دوستیش دلشاد است و نه از دشمنی او کسی غمگین اذنای غلامان و ملازمان با و به پدرش رو برو هر چه بر زبان آید می گویند و در راه ادب نوکری و بندگی نمی پویند جای که می باید مراعات هزار ها بعمل می آید و جائی که باید امکان ندارد که حبه از کیسه اش بر آید عوام هند در برسات کشتی از کاغذ یا کاه ساخته و درخت های موز زیر آن بسته در او چراغی یا شمعی روشن کرده در دریا سر میدهند و دلبده گندم بخته و شیر لشکری دران داخل کرده بسقا میدهند تا فاتحه بخوانند و آنرا نیاز خواجه خضر علیه السلام میدانند سراج الدوله ابله هم بغرور دولت و جهل دین و ملت یکبار این نیاز مخترع عوام را بکمال کرد و کشتی بسیار بزرگی که صدها برادو سوار در عمله خدمتگار ر روشنی بران بود زدند آراسته و چمن های روشنی هزار ها ساخته در دریا سر داده و شموع

و مشاعل بسیار کشتیها بر افروخت و آتشبازی مختلف الاطوار در دریاے بهاگیرتی سوخته شبی تماشاے آن عشرت نمود متابعانش
این عمل را سنت سینه دانسته بجد گرفتند تا آنکه مبارک الدوله هم با وجود آنکه در دولت و شوکت بهزار یک او برابر نیست
و عمله و فعله ملازم و اشخاص عمده مشاهره خوار با بتلاے احتیاج و افتقار ازهمین قسم مصارف پوچ مبتلا و گرفتار اند مباشر
عمل مذکور گشته هر سال ده یازده هزار روپیه صرف این کارے نماید و درین کار هم مثل کارهاے دیگر از بے خبرے نصف
ندها عمله خائن مے خورند و نصف دیگر بمصرف بے موقع مذکور مے رسد با وجود دعوے اسلام وگرفتار رسے خواص و عوام
از ملازمان و رفقا با انواع رنج و عنا بسبب عدم وصول مشاهره پنج شش هزار روپیه بمصرف بجا آوردن مراسم دیوالی که از لیالی
معینهٔ هنود است هر ساله خرج و تر کش بمردم تقسیم مے شود و آن اینست که تماثیل مختلفة الاوضاع والالوان بهائم
و انسان مثل تبها وغیره از گل و شکر و انواع ملویات و بازیچهاے مشوے از دکانهاے بازار خرید براے اطفال همه گرمے
فرستند و هوسے خود براے گل اغنیاے ملاهی پسند از جمله واجبات است که بعمل آید و بقدر استطاعت زر وافرے
بمصرف رنگ و رقص و انعام در عوض هزلیات و فحاشی و دشنام نام بنام که هر یکے از عمده ها را مردم هزل در ذیل میدهند
داده آید در نیولا که فقیر وارد مرشد آباد بود ختنان اولاد مبارک الدوله بعمل آمد در عطیات خلاع بکنیزان و زنهاے
اقارب و خواجه سرایان ملازم او و مادرش بو بیگم وغیره سے و پنج هزار روپیه بمصرف رسید و فریاد الجوع الجوع طلب داران
سر بفلک می کشید از آن جمله فیل و خلعت و پالکی و جیغه و سر پیچ مرصع مع پر کلگی و مالۂ مروارید بسعادت مند خان ناظر محل بو بیگم
والدهٔ مبارک الدوله عنایت شد و کسی نفهمید که ناظر مذکور را درین خصوص چه مدخل بود و کدام حسن خدمت بظهور رسانید که
مستحق این همه عنایت گردید و ازین قبیل مصارف لایعنی بسیار است که نمی توان بشمار آورد گروهے چند از خوانندگان
و رقاصان بموجب عظیمه ملازم اند و عزت و احترام شان مرتبه که در سوالف ایام امرا و سلاطین براے علما و فاضل انام
مے نمودند و مبارک الدوله شاگرد اکثرے از آن جماعهٔ درین روزها روشن خان پسر شریف خان قوال که در عهد عالے جاه
میر قاسم خان وارد و غیره ارباب طرب بود بمرشد آباد رسیده بتازگی اسناد امارت مرتبت مذکور گردید و بدرماهه گران و عنایت
شمشیر خاصه و لاتیے که ظاهر اخرید مبلغ خطیرے بود و در شالهاے پوشاکی امرا و دیگر ملبوسات خاصهٔ اختصاص یافته نهایت
معزز و مکرم و بالجمله وا و بپاے ناظم برابر بلکه مقدم است و بو بیگم اگرچه از سلسلهٔ خوانندگان است اما با زنان نجیبه
با وجود مکنت و نشه دولت بفروتنی و تواضع سلوک مے نماید و قدر نجابت شناخته عزت و احترام بسیار مے کند
و صفت جود و قبیله پرورے دارد و با اقارب بلکه کسانی را که می شناسد خوش سلوکے با تقدیم مے رساند و
منی بیگم اگرچه از اتباع بو بیگم دیر دردهٔ پدر و مادر او و پدر بو بیگم منی بیگم را بخدمت میر محمد جعفر خان رسانیده لیکن تقدم
همخوابگی میر محمد جعفر خان بر بو بیگم دارد زنے است بسیار با شعور اما مغرور و از نخوت معمور و در حمایت رفقاے خود و
متوسلان صلب و مستقل مزاج کسے را که ملازم خود کند مدار بر طرفی او نیست مگر جرم عظیمے ازو سر زند و اوضاع او منتظم و
بخششش هم بموقع چنانچه درهمین اوقات که فقیر وارد مرشد آباد بود شنید که کسے از نسوان تعلیم یکے از دختران ملازمش بود
شادے دخترش شروع گردید بهر قسم اسباب امانتش نموده شصت یا هشتاد اشرفی نقد رعایت نموده و همین قسم
اعتبار علے خان خواجه سرا را از حضیض خاکسارے باوج رفعت شعاری رسانید و حکیم عسکرے را که طبیب خاصهٔ اوست
نهایت رعایتها نموده از رجوع باغیار مستغنی و بے نیاز گردانید و ازین قبیل هر که ملازم اوست گویا قسمهٔ کیمیا یافته

و روی نیاز و احتیاج ابواب لیمان زبان تافته است اگر اندک حسن خلق و تواضع میداشت و مدار المهام دانائی
می یافت و بمشورهٔ او براه میرفت در سوادان این زمان نظیر نداشت مظفر جنگ که ذکر احوال و القاب او درین جز ا
بحسب مقام اکثر گذشت اگرچه کهن سال و تجربه کار روزگار است اما روسیت بیباک و لاابالی و در تقریر سخن لحاظ اطراف و
جوانبش نمیدارد و اندیشهٔ صدق و کذب هم چندان نیست چند سال قبل ازین که نیابت خالصه و نظامت بنگاله باقتدار داشت می گویند
که نهایت از عفاف محروم بود و ناقدر شناس ارباب عقل و علوم برای خود بسیار مستعبد و در اوقات او هم ناتنظم اغلب چیان این
به بازی گنجفه و چوپر مشغوف و در مجالس به بسیار گوئی و قصه خوانی سلاطین کهن مشغول و با وضاع و معتقدات خود نازان
و بروبه خود معجب اولاد و پیردان با وجود جاگیر سیر حاصل و غیره مداخل همیشه مقروض و مصروف ساختن عمارات هر چند اماکن بسیار
زیاده از قدر حاجت و کار موجود دارد و خود مقروض است باز هم دست از اسراف بر نمیدارد و از هر که هر چه بقرض دوم یا بهر صورت
که میسر آید در گرفتنش اندیشه ندارد و بهمین جهت بدنام و مورد ملام خواص و عوام است و اولادش حسب الارشاد پدر خود را
از همه بهتر میدانند و در ملاقات با بزرگان و ارباب خاندان عمده تواضع و فروتنی معیوب می شمارند هر دو پسر بلند اخترش
با وجود قلت مقدور و زر بغروری مبتلا اند که حدی ندارد با آنکه زیاده از صد نفر خدمتگار و چوبدار و مشعلچی و غیره عمله تجمل ندارند
و در سواری زیاده از سی چهل کس همراه نمی دوند اینها هم از عدم وصول تنخواه با ناله و آه می گذرانند معهذا خود را همسر آصف جاه دانسته
سر تواضع و اخلاق برای احدی فرو نمی آرند رفتن در خانهٔ کسی هر چند از اشخاص معزز باشد ننگ و عار خود میدانند و بنا بر قلت
مقدور ملازمان مصاحب نمیدارند و رونق خانه و مجلس خود که می خواهند هر که ناگهان وارد شود دست از و بر نمیدارند تا دیر در
اختلاط های بارده کشاده جان او را بلب می آرند با این حال نمی خواهند که کسی حقهٔ خود کشد یا زانوی ادب ته کرده نشینند بنا برین
اخلاق مصاحبان مفت هم منزجر و آمد و رفت اعزه در دولتخانهٔ شان کمتر است برادرش محمد حسین خان از جملهٔ نیکان و فاضل
و طبیب ماهر کامل است و پسرش که داماد مظفر جنگ و محمد زکی خان نام دارد جوان مهذب خوش خلق نیکو خلق است و قابل ملاقات
و اختلاط ارباب عقل و هوش بنده علی خان پسر حکیم الممالک علی نقی خان که نبی عم مظفر جنگ در الحال بمصاهرت او نیز اختصاص
یافته اگرچه مزاج خوانان هندوستان زیاده دارد و در شاهجهان آباد بهم رسیده در عین شباب وارد مرشدآباد گردیده اما
خالی از بعض محامد و مثل دیگر منتسبان بر خود مغرور نیست با مردمیان الفت و آمیزشی دارد دیگر عمله و ارکان موافق مزاج آقا

دار خدا ترسی و نام نیک طلبی بیگانه و نا آشنا

ذکر بعضی از مصطلحات و رسوم و عادات اصحاب انگلیشیه و ضوابط و قواعدی که در معاملات ملکی اختیار نموده اند و اوضاع حکام سابق اینجا تجاوز فرموده اند و وجوه و اسباب اختلالی که در احوال خلق این دیار راه یافته اکثری بفلاکت و هلاکت گرفتار گشته اند

کمپنی عبارت از جمعیت چند کس است لهذا در فرقهٔ سپاه هم عدد معین اشخاص را کمپنی میگویند بیشتر صد نفر برق انداز
را یک کمپنی و سردار همه آنها را صوبه دار می گفتند الحال هفتاد و پنج نفر بر قندار کمپنی است و سردار همه آنها صوبه دار و سردار
یک ثلث آنها جماعه دار و سردار دوازده کس را حواله دار و نایک و سردار شش کس را عمله دار می گویند و ده صوبه دار مع اتباع
خود که جمع شوند که یک پلتن است و سردار هر ده صوبه دار و یک پلتن را کمیدان می گویند و یک پلتن که دو اسپی با جمع

سرداران و اتباع تابع یک کپتان می باشد که اختیار بحالی و برطرفی و عزل سرداران و نصب دیگری بجای او و تربیت آنها و دادن تنخواه و کرتی و دستار و کمربند وغیره و اصلاح و خبرگیری بندوق انجماعه ذمه کپتان مذکورست و کپتان را در ریاست این یک پلتن فوائد بسیار عائد می شود گویا بمنزله جاگیری ست رعایت هر کپتانی که مرکوز خاطر سردار می گردد او را صاحب پلتن می گردانند و الا در ماهه خود می یابد و امیدوار بدست آمدن پلتن می باشد و در فرقه سپاهیان ولایتی اگر از ادنی وارا ذل اند اول سولدار و بعد از ان که ترقی کند سارجن می شود که بر سولداران در تربیت و نگهبانی آنها حاکم است و در نجبا و اشراف اول درجه نوکری انسن است بکسر الف و فتح سین مهمله و سکون هر دو نون بعد از ان لفتنن بفتح لام و سکون فا و فتح تای مثناتی فوقانی و نون اول و سکون نون ثانی بعد از ان کپتن بفتح کاف عربی و سکون بای فارسی و فتح تای مثناتی فوقانی و سکون نون بعد از ان میجر است بکسر میم و سکون یای مثناتی تحتانی و فتح جیم و سکون رای مهمله بعد از ان کرنل بفتح کاف عربی و سکون رای مهمله و فتح نون و سکون لام بعد از ان جرنل بفتح جیم عربی و سکون رای مهمله و فتح نون و سکون لام و بالاتر ازین مرتبه ریاست و نوکری سپاهیان نیست و نجبای غیر سپاهی که صاحب اختیار معاملات و رئیس و مطاع می باشند نام مدارج نوکری آنها فقیر مفصل نمی داند اما عموما همه را کرانی می گویند و کرانی بکاف عربی مکسور و رای مهمله با الف و نون مکسور و یای مثناتی تحتانی عبارت از نویسنده متصدی است و نوکرهای هر دو فرقه را رتبه تقدم و تاخر باعتبار زمان نوکری است هر که اول نوکر شده او در مرتبه بر همه تقدم دارد و هر که آخر از همه نوکر گشته او از همه کس در مرتبه موخرترست و باقی همه بالنسبه از یکی مقدم و از دیگری موخر اند و موخر بمرتبه مقدم نمی تواند رسید مگر بدر رفتن یکی ازین سلک خواه بمردن خواه باستعفای نوکری خواه به برطرف شدن بنابر جرمی و تقصیری و بجز دیر مردن رفتن یکی ازین سلک متاخرین مرتبه او را ترقی یک درجه بردن سعی و تلاش از رتبه که دارند میسر نمی آید و اگر سه چار کس بیرون روند همان قدر مراتب متاخرین می افزاید چنانچه ممکن است که یک لفتنت بمردن آنکه کپتن و میجر شود یک مرتبه بدر شدن چند کس بمرتبه کرنلی برسد و همین قسم در زمره کرانیان و کمپنی که الحال بنام دیوان خالصه هر سه صوبه اوڈیسه و بنگاله و عظیم آباد و فی الحقیقه مالک و مسخر اکثر سواحل و بلاد هند است عبارت از چند انگلیشیه ساکنین ولایت انگلنڈ و سکنه لندن اند و شهر لندن دار السلطنت پادشاه انگلیشیه است اول آنها باستیذان ارباب کونسل ولایت خود و پادشاه آنجا باهم اجتماع نموده بنای تجارت در مملکت هندوستان گذاشتند و سر رشته تجارت مذکور سالهای سال جاری و اولاد و ورثه آنها با دیگری از مالداران هر که خواهد شریک جماعه مذکوره گشته کمپنی بوده و هست تا این زمان که از عهد سراج الدوله بحسن سرداری و کارگزاری او و میر محمد جعفر خان و دولبهرام مالک این بلاد گردیده بقبض دیگر حکام معزول از خرد و در هندوستان مملکت ستان گشته بمرتبه سروری کل ممالک هند رسیده اند و پادشاه این جماعه را باصطلاح ایشان کنک بکاف عربی مکسور و سکون نون و کاف عجمی میگویند پادشاه این فرقه اگرچه نافذ الامر است اما بطور خود بی مشوره ارباب کونسل خود و اصحاب کونسل ولایت خود حکمی نمی کند و اگر کند امضا نمی یابد ارباب کونسل او امرای آن دیار اند و اصحاب کونسل ولایت عبارت از چند کس اند که اهالی هر شهر و بلاد آن ولایت یک دو کس را از میان خود چیده آنها را عقل ناس و خیرخواه دیده زمام اختیار جمیع کارهای خود بدست آنها سپرده بوکالت خود برگزیده اند و بدار السلطنت فرستاده متعهد معارف آنها می باشند تا هر کاری که در آنجا روی نماید و پادشاه و امرا اراده امری از خاطر سر برزند که موجب رفاه و بهبود آنها و کل رعایا و عموم برایا باشد سنجیده و فهمیده قبول کنند و هر چه را آنها تعهد نمایند همه آبا سی

بلاد و آن ولایت را بطوع و رغبت قبول و منظور باشد و هرچه درمان کار وه کار باشد و کلای مذکور منظور داشته با آنها اطلاع دهند آنها در
سرانجام مشغول بجان و دل کوشند و عذرے در آن باب بر زبان نیارند قواعد مجملی بسیار منقح و ضوابط بسیار خوب اقرب بانتظام دارند
اما در ولایت و درینجا هم با یک دیگر همان ضابطه است لیکن تاحال برای مردم اینجا و در ملکداری این بلاد اقتناع بضوابط
و قواعد فهمیده اینجا نموده آنچه از متصدیان و عمله دست نشان خود ما مذکور کرده در کتابها درج فرموده اند همان قدر را حق و صواب
میدانند و که هنائے قواعد مذکوره که برای چه کار مقرر گشته است استکشاف و استفسار نمی نمایند یا فهمیده عمداً تجاهل می کنند و فائده
این تجاهل بر ما منکشف نیست خلاصه چون ابواب معاشرت با مردم این ملک مسدود و از اختلاط اهالی این دیار نفور اند طرفین را
از احوال یکدیگر آگاهے نیست اختصاص معدودے از این ملک در خدمت رؤسای سکیت و کونسلیه های اصلاح سته حاضر
و مشیر اند و آنها نیز از آن جمله مردم اند که اغراض خود و یکسو نهاده در آنچه رفاه مردم و انتظام و آبادی ملک و عالم است ظاهر نمایند و
بالعموم مردم آدمی رغبت صحبت و استماع مقالات و حکایات آنها اصحاب انگلیشیه نیست تا ازین همه مردم بعض نیک طینتان
دانادل در آنچه رفاه خلق خدا و آبادے و آرام ملک و رعایا باشد بگوش هوش ارباب حل و عقد انگلیشیه رسانند فقیر درین مقام
احوال حکام معدلت شعار سابق و وجوه و جهات بنائے ضوابط و قواعد که سروران عالی شان هر ضابطه و قاعده را برائے کدام
فائده برآورده و غرض از آن چه بود و متاخرین با انقلاب نیست از آن قواعد و ضوابط چه خواسته و اغراض باطله خود را بهانه
اجرائے قواعد مذکوره در نظرهاے مردم چگونه آراسته اند بقدر مقدور و شعور خود ظاهر مے نماید تا از کیا را اطلاع تام برین
مرام حاصل آید شاید باعانت و سعے صاحب توفیقے اکثر بلاها از سر خلق خدا برخاسته فسادها باصلاح گراید و بندگان
حضرت رب الارباب را رستگاری از گرفتارے ها میسر آید و فقیر بمقتضائے حدیث شریف الدال علی الخیر کفاعله ماجور و
مثاب باشد و بالله وے التوفیق

ذکر اسباب اختلال لیکه موجب بے نظامی این ممالک و ویرانے بلاد و خرابی عباد گردیده و انقلاب کارها و ضوابط و قواعد که بیشتر چیسان و برائے چه بوده و الحال بچه حد رسید بر سبیل اجمال

بر ضمائر ارباب فطنت و ذکا ظاهر و هویدا است که بحسب تقسیم اقالیم هر قطعه زمین را اثری ست خاص که غیر آن ندارد بلکه بنا بر وضع و ارض
بلاد و جهات خفیفه دیگر در قطعات زمین یک اقلیم اختلاف بسیار پیدا و آشکار است که عاقل فطن را درین باب احتیاج به بیان و برهان نیست
و اگر حال جمیع ارضی و بلاد یکسان بودی اختلاف الوان اشخاص و آثار و اشجار و معادن و ینابیع و نباتات و حیوانات پدیدار نشدے
از جمله بلاد هند اقلیمی ست وسیع و او ضاع و رسوم مردم این دیار و معاملات و ضوابط و قواعد نظم و نسق این ممالک از ابتدا الی الآن
مباینت تمام با اقالیم دیگر دارد و تا حکام بطوریکه مناسب اینجاست سلوک معمول ندارند انتظام و آبادی ملک و رفاه و آسایش خلق درین
و امان درین اماکن امکان ندارد و از ین جهت که این اقلیم منسوب بزحل و مریخ ستاره مذکور است اکثر مردم اینجا پست فطرت و
ضعیف العقول و کم طاقت و همیشه مغلوب لشکرکشان دیار دیگر بوده اند اما هرگاه سلاطین عالی شان را تسلط برین ممالک میسر می شد
بعد زجر و قهر که لازم حرب و قتال و جنگ و جدال ست اهالی اینجا را استمالت نموده بجان و مال و عرض و ناموس امان داده هر کسے
در آسایش خود بارمی دادند و وزرا و امرائے معتقد مختار در کارها کنکاش نا اهلی وا دنی حضور پادشاه درام او اتباع بار یافته هر کسے
بلیاقت هر کاره که داشت ظاهر میکرد و سروران صاحب کیاست و فراست قدر و پایه هر کس را شناخته امریکه مناسب قدر

و ملا قطعش مے بود با و تفویض فرموده و خود بران ناظر بوده در انتظام امور امن و آرام عباد و بلاد و پرورش ارباب خرد و شعور می کوشیدند و بعد امتحان پایه مردم نیک ذات کار دان بمرتبهٔ قدر و منزلتش مے افزودند و با عامهٔ رعایا و برایا چون پدر مهربان شفیق و غمخوار بوده نمی گذاشتند که غبار ملالے بر دل یکی از بندگان خدا نشیند و بی آنکه با یکی الفت و با دیگرے کلفت باشد همه را بیک نظر می دیدند و تا عهد شاهجهان بادشاه کمال انتظام و امن و امان بود از عهد عالمگیر بنا بر شدت حرص و طمعی که داشت فساد ها بهم رسید اما از هوشیاری و شجاعت و نفاذ امر ش خللے در ضوابط و قواعد حفظ و اطمینان خلق از شر اقویاے مفسد راه نیافت با وجود بنا بر رفع بد نامے بیدینی خود که در مقید داشتن پدر و کشتن برادران ظهور یافته بود ارباب عمائم را پیش آورده نوعے تسلط داده بود که بالاتر از ان متصور نباشد تا مردم او را پادشاه دین دار اسلام پرور شمارند و بدین جهت از ان مفسدان مرائی چنان فتنه ها بهم رسید که حدے نداشت و عالمے از شومے آن تیره کیشان عاجز و پریشان گردید و فساد ها سے بنا تا حال در طباع عوام اهل اسلام الی الآن جارے و سارے است و مجملے از ان در پایان دفتر اول که حامل احوال سلاطین ماضی است تحریر در آمده و در زمان فرخ سیر که هیچ و پوچ محض بود رتن چند دیوان قطب الملک اقتدار یافته در امور سلطنت مختار گشت و عمله و ارکان سلطنت و امرا و متصدیان قدیم عالمگیرے از مرتبهٔ خود معزول و از کار رکنار رہا عاطل و ممنوع شدند اجارهٔ سرکارات و پرگنات و محکمه ها سے خالصه و رشوت در تحصیل مقاصد و مرام شروع گشته شیوع یافت و دو نی همتان آرام طلب بدست آوردن مشت زرے مشخص معین مغتنم شمرده خلق خدا و رعایا سے بیچاره را بدست متعهدان و اجاره خواهان ظالم ویران کار رفتند آغاز نهادند و روز بروز جمع ها کاستن و ویرانی ملک و بے ازاے خلق و نفرت رعایا از حکام افزایش پذیرفت تا آنکه قضا و صدارت و عدالت هم تعهد شد و احکام شرع و عدالت بالمره بر خاست بهر وجهی که زرے بدست آید و جه هست اکثر طبقات امم و مرائیان ارباب عمائم گردید و بد تر از ینها فرقه درجهان نخوان یافت چه در صورت زهد و صلاح و مقتدا ائے و رهنمائی مردم را فریب داده جان و مال خلق خدا بر باد میدهند و سائر الناس بمشاهده احوال و ینها اقبح اعمال را بے اندیشه و هراس ارتکاب نموده اکتساب آنرا قبیح و مذموم نمی شمارند و از پهلوے اینها مفاسد بسیار ناشی گشته در جهان و جهانیان جاری و ساری است و بمقتضاے دورهٔ فلکی مردم شوم طبع نادان بهم رسیده زمان دولت سلاطین غافل بے شعور و امراے بیخبر ان مغرور پدیدار گشت و آفتاب عدل و داد مائل بزوال گردیده رفته رفته بمرتبه جهل و عدوان و ظلم و طغیان غروب نموده کار بجائے رسید که حالیا اصلاح آن متعسر بل متعذر گشت و کنون کل مملکت ویران و خلق عالم بجان آمده اکثرے را زندگی ناگوار و احوال این زمان مقابل زمان سابق گردیده دنیا تیره و تار است در نیولا که دانایان فرنگ را آهنگ تسخیر ممالک هند مصمم است و بر اکثرے از بن بلاد تسلط دارند بسبب جنبیت تمام از اوضاع ولایت خود شان با رسوم و عادات هند وستان هر چند سرداران آنها سے خواهند و بجهد و جهدی کوشند صورت انتظام ملک و امن و آرام خلق روے نمی نماید و بنا بر تنافر و تناکر انگلیشیه با مردم هند الفت و آمیزش باهم که منشاے اتفاق و وفاق و مصدر انتظام و التیام است میسر نمی آید بلکه بر عکس آن بسفهٔ ظهور جلوه گر آمده روز بروز احوال مردم این بلاد نهایت مختل و ویرانی ملک بمرتبهٔ اتم و اکمل شده و این احوال بجهات چند است که انشاء الله تعالی باجمال مذکور کرده آید آول آنکه این جماعهٔ را نهایت بیگانگت از رسوم و اوضاع این دیار و مباینت تام از ضوابط تحصیل خراج و قواعد بند و بست این قسم ملک داری و باج ستانی است چه در ولایت ایشان زمیندار را الگزار که خراج سلطنت سال بسال عائد سرکار بادشاهی نماید مطلقاً وجود ندارد و باج و خراج زراعات و زمین و صوبه دارے و فوجدارے و خالصه و جاگیرات در ممالک اینها مروج نیست انچه فقیر از

از دانایان این جماعه شنیده و بثبوت رسیده از غرف و دریچه‌های بیوت و ظروف و اوانی نقره و طلا وغیره اجناس بطور
محصول چیزی می‌گیرند و بالجمله در علوفه ملازمان و امرا در رتق و فتق مهمات روشی غیر روبه این دیار و در جزا و سزای تقصیرات نیز اختلاف
بسیار است بعضی جرائم هم غیر آنست که درینجا جریمه دانند و برخی از تقصیرات هست که درینجا سهل و آنجا عظیم شمارند و کذا بالعکس و بسا
امورند که در انجا فرو رسد رائج گشته و درینجا کسی گاهی ندیده و نشنیده مثل شمار مردم هر بلدی از بلاد جمع و خرج آنها که چه قدر بهم رسیدند و چه
قدر مردند و طفلان چند اند و پیران چند علی هذا القیاس در اکثر امور بلکه جمیع ضوابط و رسوم فرق بسیار که حصر آن متعذر و خلق این دیار ها بآن
صورت بر آمدن و ملکه شدن آن اوضاع و عادات نا ممکن و دشوار است و انگلیشیه چون معتاد بآن امورند اکثر آن اوضاع را درینجا می خواهند
و رواج یافتنش را آسان می شمارند دوم آنکه اکثر ضوابط را که اخذ نموده و در دفاتر خود ثبت فرموده اند ظلم و دو جهات آن از مردم خود غرض
غیر متدین شنیده اند و آنها باظهار کفایت اندیشی خود و خوشنود نمودن صاحبان انگلیشیه در هر ضابطه و قاعده حصول مبلغی ظاهر نموده چنان
خاطر نشان نموده اند که گمان نشود که ایجاد این قاعده برای همین تحصیل چند فلوس و غرضی غیر ازین منظور نبود و فی الحقیقة از چند مدت که
ابتدای آن عهد فرخ سیر ست از ضوابط مقرره مردم شوم طمع را همین غرض مانده بود و بس این جماعه که تازه وارد و از هیچ سو خبری
نداشته اند اظهار مردم پیش آمده را صدق محض پنداشته همان قسم بعمل می آرند بلکه بمقتضای هوش و فطانتی که دارند بعض ضوابط
را بسیار کریه شمرده موقوف نموده اند چنانچه در ابتدای احکام اسلام رواج زنهای فواحش و اشتغال مردان باین عمل نمی خواستند
خصوص در شب جمعه که از لیالی متبرکه است روا دار نبوده اند که احدی مباشر فحش و زنا گردد و قتل و سیاست قوی
در باره مجاز بدون طریقه شرع شریف روا نمی داشتند لهذا تنبیه بالمال که طامعان بی مقدور را از هم با مرگ و آفت عظیم
یکسان می دانند مقرر نموده برای این وجه مدار رقمه قرار داده بودند که هرگاه چنین زنی ظاهر و آشکارا شود و مباشر فسق و فجور گردد
ازو وجهی گران و اگر شب جمعه مرتکب افعال قبیحه گردد گران تر از وجه سائر لیالی بگیرد و نقاره و سرنای نوازان را هم تابع فرمان
همین شخص معین فرموده بودند که بی اذن و اطلاع او در جایی ننوازند و جزا و سزای تقصیرات فرقه مذکوره و محاکمه و انفصال
دعاوی و منازعاتی که اینها را باهم گردد باشد بعهده همان شخص بود و درین هم مصلحتی بود که هر کسی در شادیها بقدر لیاقت و طاقت
خود اسباب نقارخانه بطلبد و از بو الهوسی و تنگ ظرفی ببلای اسراف مبتلا گشته با اعیان و اشراف همسری بلکه برتری
نجوید از مدتی چند چنانچه مذکور شد شوم طمعان بی ایمان بهم رسیده و از غرض اصلی چشم پوشیده فقط تحصیل مبلغی باین بهانه و
رکاکت منظور داشته این کار را هم وجهی از وجوه تحصیل گردانیده اند و اصحاب انگلیشیه بدنامی و رکاکت این عمل پی برده بالمره
موقوف و ممنوع فرموده اند و ازین قبیل ست احوال جمیع ضوابط اگر انگلیشیان که جماعه خردمند و از تعصب بیگانه اند بر قبائح
مروجه در قالب ضوابط و قواعد مطلع شوند چه عجب که باصلاح آن البته بکوشند فقیر بالفعل آنچه متذکر وجوه بعضی از ان
قواعد و ضوابط است می نگارد تا ارباب هوش را موجب تیقظ و آگاهی گردد قاضی برای اجرای احکام شرعی
مقرر بود که بی حیف و میل برای هر که هر امری از امور شرعیه استحقاق یافته باشد بعمل آرد و از سرکار بادشاه مشاهره و
جاگیر بقدر معاش خود بفراغت یافته مجال آن نداشت که دامی و درمی بطور رشوت از کسی تواند گرفت و اگر احیانا
ظاهر می شد که یکی ازین جماعه مرتکب این شناعت گشته مورد غضب سلطانی و ننگ اسلام و مسلمانی گردیده و
مطعون طوائف امم و مبتلای غصه و غم همیشه از ان کار محروم و در دنیا و عقبی ملوم و مذموم می ماند و اکنون از مدتی
الی الآن اصطلاح میران در قضا مقرر گشته اجاره و استجاره آن بعمل می آید و رسمی که در هیچ مذهب و ملت

بگوش احدی نرسیده شیوع یافته عوام مسلمانان سادر ضمن باخذ بعضی از وجوه مخترعه قضاة بی ایمان که معتقد مسلمانان خود عیاذاً باللہ چرا
خواهد بود و ترویج ملحدی هم چنین عقائد نداشته باشد بجاے می آرند و علم نمایان و آشکارا می نمایند و بسعی و اهتمام آن بے دینان
اعمال آن مخترعات عصات قضات از جمله معتقدات عوام اهل اسلام چنان گردیده که آنها را برگردانیدن ازان اعتقادات از جمله
محالات و متعذرات گشته گویا درباره این بدبختان ست آیه کریمه رَبَّنَا أَرِنَا الَّذَيْنِ أَضَلَّانَا نَجْعَلْهُمَا تَحْتَ أَقْدَامِنَا لِيَكُونَا مِنَ الْأَسْفَلِينَ از جمله
وجوهات مخترعه مبتدعه بدبختان مذکور یکے اینست که اگر کسے از غرباے مسلمانان بمیرد تا نائب قاضی بر ورثه معین نیاید و وجهی که قاضی
مقرر کرده نرساند باعتقاد آن بیچارگان معلم مقتدایان بے ایمان روح آن میت از خانه اش بیرون نمی رود و آن شخص صاحب تعزیه
اگر مقدور ندارد وجه مذکور نرساند مع عیال و اتباع چنان نجس و ناپاک ست که اقوام او را آب و طعام نمی خورند و او را آب و آتش نمی دهند
تا ناچار گشته بدزدی و قطاع الطریقی یا قرض و دوام یا بیع مملوکات وجه مذکور بقاضی رساند و خود را ازان بلیه رهاند و همین صورت
است در ختنه پسران و نکاح دختران که بعد بلوغ رسیده سالها محروم و ممتنع از اختتان و مناکحت می نمایند تا وجهی برای رسوم
شادی و اول اندان وجه نذرانه قاضی اگرچه عمرها بگذرد بهم نرسانند بعمل آوردن کارهاے مذکور از متعذرات و ممتنعات است
و بسبب همین بدعت اکثرے را مدت اعمار بسر آمد و ختنه و نکاح میسر نگشت و کسانی را که تلقین و القاے آنها نه پذیرفته بر دیه
اسلام اند در هر معامله که بقاضی رجوع آرند باخذ رشوت حق را باطل و باطل را حق می گردانند و ازین قبیل مظالم بسیار
دارند که ذکر آن تطویل بلاطائل است

صدر الصدور و دیگر صدرهای هر صوبه و سرکارات

برای امتحان قضات و تحقیق احوال ارباب استحقاق و املاک دائمه مقرر بوده اند تا قاضی جاهل از شرائع و مناهج اسلام خود را
بصورت افاضل و علما ساخته بخدع و تزویر قضاے جائی نگیرد و از دیانت دین و ایمان و یقین بدار جزا و آخرت بی بهره نباشد و نیز
برای گرفتن اراضی و املاک که بعنوان اهل استحقاق مرحمت می شد غیر مستحق خود را در زمره مستحقین منسلک نگردانند و بسا نسکه مرحمت
شده متعدیان متغلب بمکر و حیله از وارث او را ستانند و بجبر و غدر مالک و متصرف اراضی مذکوره نشوند و یا بعض اراضی بدیگر
و زمین ها نموده او را بجهت قطعات املاک خود اشتمال ندهند و مثل این خداع و تلبیسات بعمل نیارند اکنون کار صدارت را بجائی که
ظلمه سابق رسانیده و اتمام آن چنانچه ظهور الله بیگ ملحد بے ریب و گمان نموده خون هزاران مسکین از راه بغض و کین بے اندیشه و
وسواس و بدون خوف و هراس خورده و مردم و مظالم عالمی بر دوش خود برده بحدیکه کالشمس فی وسط النهار از ارقام و اظهار
بے نیاز و مستغنی ست و گورنر بهادر بعد شکایت ائمه داران و اطلاع بر ظلمهائی که در پرده نام صدارت بعمل می آمد اعمال قبیحه
صدور سابق و ملاعین لاحق که نام آنها بر زبان خامه وقائع نگار گذشت نه پسندیده قلیل وجه رسومے که از ایام سلاطین
معدلت آئین و ناظمان صاحب عدل و دین معین بود مقرر داشته آنچه این بدبخت سنگدل افزوده و جمع رسومات صدارت
را که یکهزار و هشت صد و چند روپیه بود بیست و پنجهزار روپیه رسانیده هنوز نا شکسته حالان بیدل راضی نبود و برین هم می افزود معاف و
موقوف گردانید ایزد تعالی فضل خود نماید که گورنر جنرل بهادر و دیگر سروران مقتدر یکبهٔ جمیع معاملات و ضوابط پے برده و در هفته دو بار
یا یکبار برای استماع احوال غربا و ستم دیدگان ساعتی یا دو ساعت مقرر کرده بداد رسی هر گونه مظلومان بپردازند تا خلق
خدا و هر فرقه از فرقه ها که بانواع محن و بلایا مبتلا گشته فریاد رسے غیر از خدا ندارند از مصائب بے شمار هاے

درستگاری یابند قد عونک یا ارحم الراحمین و نقول اللهم آمین داروغه‌های عدالت و عملهٔ آن برای این کار قرار یافته بودند
که هر یکی از عجزه و زیردستان را مجال وصول بحضور امرا و سلاطین هر وقت متعذر بود و داروغه و ارباب عدالت بعد تعیین مشاهره
و جاگیرات لائق بحال و معاش آنها مقرری شدند تا در جائی معین از اول روز قریب بیک ثلث آن نشسته گوش بر آواز مظلومان
باشند هر که حاضر آید و از کسی شکایتی نماید اگر مدعی علیه مرد متشخص و طلب داشتن او دران مکان مناسب و لائق قدر او نیست
وکیل او را و الا خودش را طلبیده اظهار طرفین بتامل و امعان نظر بشنوند اگر امر سهلی است بمصالحه و رضای طرفین انفصال دهند
و اگر امر عظیم است از گواه و قسم و وجوه دیگر که در تحقیقات باید خوب تنقیح نمایند و در هر هفته دو بار که امرا و سلاطین مخصوص همین عدالت
داشتند عملهٔ عدالت مدعی و مدعی علیه را مع گواهان و صورت حال تحقیقی که آنها نموده اند در حضور پادشاه یا ناظم صوبه یا فوجدار
هر سرکاری که قضیهٔ آنجاست حاضر آرند احوال را التماس نمایند تا سلاطین و امرا خود آن را علی ما هی علیه دریافته آنچه حق و
صواب دانند انفصال نمایند اگر دران مجلس منقح نشود اجلاس دیگری کردند و بطوری که در خواطر پادشاه و امرای گذشت
تنقیحات نموده بعد تیقن حقیقت انفصال می‌دادند الحال عدالت وجه عمده برای جلب منافع گردیده مردم آرزوی
خدمت مذکوری نمایند بلکه پیشکشها داده و وسیله‌ها برانگیخته می‌ستانند و حاکم را باکسی که رعایتی منظور باشد این کار باو عنایت
می‌کند چند روز قبل ازین در راهه داروغه و اتباع او و عملهٔ عدالت از جائداد تحصیل آن بود و صاحب خدمت و عملهٔ مفلوک
او در معدود ایام بکام خود رسیده زرهای خطیر می‌اندوختند و کسی نمی‌پرسید که در عدالت وجه تحصیلات زرها چیست پیشتر مردم
با دین و دیانت جرأت بقبول این کار کمتر می‌نمودند که چون حق الناس است مبادا پیش خدا مشغول الذمه گردند و امرا و سلاطین
بتجسس تمام متدینین را بهم رسانیده کسانی را که خداترس و صالح حق‌شناس می‌دانستند برین کار بسماجت و ابرام می‌گماشتند
و زیاده تر از جمیع امور درین باب مؤکد بوده نمی‌گذاشتند که اتلاف حقی بعمل آید و بر کسی از کسی ظلمی رود و در هر کاری متدین
هوشیار را کارگزاری سپرده انسداد طرق رشوت و ارتشا منظور داشتند و کسی را مرتشی گفتن بدتر از فحش بود و بفیض این
تقیدات و تربیت مردم نیک خصلت بهم رسیده مرتشی بودن از معائب عظیمه بلکه قریب بکفر می‌دانستند الحال از جملهٔ صفات
حمیده و عمده‌ترین کاردانیها گردیده بعض حکام و اتباع چرا این قسم مردم اند و همین‌ها را کارگزار هوشیاری دانند
فاعتبروا یا اولی الابصار و رسائی غربا تا بپادشاه چنان آسان بود که با آن همه اهتمام و تاکیدات اگر احیانا بر کسی ستمی
می‌رفت مظلوم از دو ماهه سه ماهه راه خود را بپادشاه رسانیده و ادراک حضور و اظهار احوال خود نموده هر چند اضعف الناس
می‌بود استرداد حق خود از اقویای می‌نمود الحال که اعاظم مردم را رسائی بگورنر و انگلیشیان مقتدر نیست و ارباب انگلیشیه
ملاقات با مردم این دیار کمتر می‌کنند و اگر یک دو بار دیدن مقتدران کسی را احیانا بنابر وسیله و سببی میسر آید چون التفاتی
باستماع احوال خلق این دیار بنا بر اشتغال بامور عظیمه ندارند و عملهٔ آن قسم که در رد وصول احدی از ستم رسیدگان تا
بصاحبان اقتدار بنابر کشف استتار خود می‌خواهند باید دید که کار خلق بیچارهٔ این دیار تا بکجا کشیده و بچه حد خواهد انجامید
شاید باحوال مردم این ممالک که همه رعایای ایشان و حق تعالی این جماعه را حاکم و مالک گردانیده پرداختن و کار
اینها ساختن امر عظیم نمی‌شمارند و بر عمله که مقرر نموده اند اعتماد دارند حال آنکه حکام را ازین عظیم‌تر امری نیست و گفته اند
بیت بدیوان مبند از فریاد او ÷ که شاید ز دیوان بود داد او ÷ الحمد لله که در اواخر سال نود و نهم از مائهٔ دوازدهم هجری
داروغگی عدالت و فوجداری از دست هندیان برآمده اصحاب انگلیشیه باین کار مامور شده فی الجمله تخفیفی در اضرار

دارا از خلق این دیار میسر آمده اما چون عمله و اتباع اصحاب مذکور همان قسم اشخاص مردم آزار در زمام مهام زمام بوسیلهٔ نیابت و تبعیت ارباب
حکام در دست دارند و صاحبان مامور رسیدن بجمیع امور بنابر وجوه چند علی توانند هنوز هم اند که همان آش در کاسه است اللهم اجعل
لعباد ک المضطرین فرجا و مخرجا محتسب برای تحقیق سنگ وزن و برآوردن غبن و خیانات کیال و ترازو و تعیین نرخ غلات
و اجناس دیگر مقرر بود تا نرخها معین و حاجت مباحثه و تکرار در بیع و شرا نباشد و فروشندگان در خرید و فروش اشیا غبن ننمایند
و تادیب و گوشمال بیباکان نیز تعلق بمحتسب داشت تا مردم در بازارها ست و لا یتل نگردند و هرزه درایان یا وه گو مستمر در بین
بازارها سنجنان درشت و حرکات زشت نزنجانند و زنهای عفیفه در عبور و مرور در کوچه و بازار که ضرور می شود از دست و زبان
و صدا و نوای سفلگان دامن و دامان بر دوبچان نیایند اکنون مرسومی که درین خصوص معمول و معلوم است مع شئ زائد
می گیرند و در یک شهر بلکه در یک بازار نرخ یک جنس بتفاوت سه چار دکان و چند قدم راه اختلاف بسیار وارد و
سنگ وزن علی هذا القیاس از همدگر بمرتبه تفاوت و اختلاف بهم رسانیده که حصر توان نمود و تمام بازارها میکده و
هر گوشه بلکه در عین راهها اجلاف ست خصوص خدمتگاران و خانسامان و خلاصیان و تلنگان و هرکارها یعنی جواسیس
و بالجمله ملازمان اصحاب اقتدار باعتماد و اتفاق همدیگر و حمایت اولیای نعم خود که حاکم و مقتدر اند لایعقل در کوچه و
بازار سرشار افتاده و سر و دستار و بر و دوش بسبقی آلوده نیم مستان تنک ظرف که بدون مغیری هم متغیر اند هر پوچ و
یا وه بهر کسی خواهند می گویند و مردم آبرو طلب را از دست سفلگان بی ادب در بازارها برآمدن دشوار و تا معاودت
نمودن بخانهٔ خود اشتغال با وراد و اذکار هست که او تعالی از شر اشرار در حفظ و حمایت خود نگهداشته مع الخیر
بزاویهٔ خود برساند

وقائع و سوانح نگار و هرکاره

برای نگارش احوال در هر صوبه و سرکارها و چکله‌های آنجا که محل حکومت و حاکم نشین بود مقرر بوده اند تا هرچه در ان
مکان و مضافات آن سوانح شود ماجرای تمام روز وقت شام و سوانح تمام شب اول صبح نگاشته بحضور پادشاه
ارسال دارند و ڈاک مقرر بود که در نهایت جلدی باقل اوقات اخبار هر جا بحضور رسد و داروغهٔ خلاصهٔ آنرا که قابل اطلاع
پادشاه بود بعرض میرسانید و مفصل آنرا که مراسله عمله هر صوبه بود از نظر می گذرانید و آنچه عرضی آنها برای پادشاه بود کسی نمی کشود
خود پادشاه آنرا کشاده می خواند و چاره هر امری که هر قسم مناسب میدانست می نمود و پادشاه را احوال هر کسی معلوم بود که او با دیگران
و دیگران با او چه کرده اند و فلانی با فلانی چه می خواهد که بعمل آرد اغلب چنان بود که قبل از ورود عرائض ارباب حاجت چون بر
احوال آنها از روی وقائع و سوانح پادشاه خود مطلع می شد احکام تدارک آن بنام حکام میرسید و حاجتمند مستمند بکام خود میرسید
و اگر معلوم می گشت که اهل اخبار مثل وقائع نگار وغیره با شاهزادگان و امرای عالی شان و بالجمله بایکی از کارکنان و مقتدران راه و رسم
و وداد و اتحاد یا امید سود و بهبود دارد همان وقت ازان کار معزول و بجای او دیگری منصوب می شد چنانچه عبارت یکی از
رقعات عالمگیر اورنگ زیب که باسد خان آصف الدوله وزیر خود نوشته برین معنی گواهی میدهد و آن اینست

صورت رقعهٔ عالمگیر

فرزند زادهٔ محمد معز الدین سفارش فلان وقائع نگار نوشته چیزی برای او تجویز و او را ازان کار تغییر باید نمود که این

وقائع نگار و وقائع نگار نماند بیت چون غرض آمد هنر پوشیده شد + صد حجاب از دل بسوی دیده شد + و معز الدین نوشته بود

ایضاً صورت رقعه

فرزندان که مزاج شناس می باشند سفارش وقائع نگاران و امثال آنها می کنند حسب التماس رعایتی باو بعمل آمد اما از آن
کار تغیر شد آینده ارتکاب چنین امور نباید نمود القصه چون در ملک داری اهم امور اطلاع بر احوال بلاد و عباد است
و غرض ازان آرام و آسایش خلق خدا که او تعالی سلاطین و حکام را راعی اینها مقرر فرموده و زمام مرام اینها را بدست
آنها سپرده و سرمایهٔ آبادی و انتظام ملک همین است لهذا چار کس بر همین یک کار معین می شدند وقائع نگار و سوانح نگار
و خفیه نویس و هرکاره تا اگر یکی دو کس بنابر غرضی در ارقام احوال خیانتی نمایند دو سه کس دیگر براستی و درستی ارقام
اخبار خواهند نمود و در صورت اختلاف اخبار بعد تحقیق اقوال مختلفه خائن و کاذب بسزا و جزا رسیده از منصب خود معزول
و از آبرو و عزت محروم و ممنوع می گشت الحال در بلاد و سوادهای اعظم در هر قصبه و دهات نوکران زمینداران و عمال
و جمیع کارکنان و گاه بعضی مقربان و قلابان خود را بصورت ملازمان حکام ساخته انواع ظلم و فساد در بلاد و بر عباد می نمایند
و احدی بازپرس هم نمی نماید تا بجزا و سزا چه رسد باید دید که با این حال احوال ملکداری و رعیت پروری از کجا بکجا
رسیده فوجداران ثانی مرتبهٔ ناظم و از جملهٔ اعاظم و بعضی از اینها احیاناً در کارهای سلطانی و جوانمردی و جان فشانی
بر صوبه داران ناظم تفوق جسته کارهای عمده را بتنهائی چنان سرانجام می دادند که موجب حیرت همگنان و مورد عنایات
بی نهایت حضرت سلطان می شدند و اینها در هر صوبه بقدر وسعتش و کثرت زمینداران مفسد آنجا معین و مقرر
می شدند بعضی از اینها هزاری منصب ذات و چند صد سوار و بعضی هزار و پانصدی و بعضی دو هزاری و برخی دو هزار
و پانصدی و چندی سه هزاری تا چار هزاری منصب ذات و سواران بقدر لیاقت او و حاجت کار سرکار با جاه
و حشم و نقاره و علم در جاهای معین که فوجدار نشین آن صوبه بود هر یکی می نشست و عملهٔ دارکان بادشاهی مثل
منصبداران و بخشی آنها و سوانح نگار و خفیه نویس و هرکاره و قاضی و مفتی و صدر و محتسب و دیوان بادشاهی
و داروغه کچهری حتی مردهه و پیاده های برادری او و دفتربند آنجا هم ملازم پادشاه و هر یکی بر کار خود در آنجا معین و بکار پادشاه
سرگرم و کسی را از مقتدران مقدور نبود که ادنی نوکر پادشاه را برطرف و از کار او معزول تواند نمود و در مقدمات
عالمی و خالصهٔ عملهٔ دیوانی تابع دیوان بادشاهی و منصبداران و بخشی آنها در کار لشکرکشی و تادیب و تنبیه مفسدان تابع
فرمان فوجدار و کار فوجداران بود که هر جا زمیندار صاحب دالوس و جمعیت باشد از احوال او همیشه و سرکشیها بعمل آمده باشد از امکان
خبردار بوده نگذارد که فوج نگهدارد یا آلات حرب مثل بندوق و جزائر و توپ و تیر و کمان فراهم آرد یا قلعه برای خود
احداث یا قلاع شکسته را مرمت نماید و اگر احیاناً در غفلت یا انقلابات امور مذکوره برای زمینداری میسر
آمده باشد اسباب مذکوره را ازوی بازستاند و فرمان برطرفی فوج دهد اگر اطاعت نموده فرمان پذیرفت
زمیندار را بجای او و حالش نگهدارد و الا علی الفور بر سرش تاخته گوشمال بواجبی دهد قلاع او را مسمار نماید
و چنان سعی بلیغی بکار برد که شمه در طاقت مقاومت نمانده مضمحل و متلاشی گردد و حلقهٔ اطاعت در گوش و
غاشیهٔ انقیاد بر دوش کشد و بنوعی نگهدارد که باز مجال سرتابی و گردن کشی او را نماند و اگر مکرر از متردّدی

اخراج نموده بے حکم حضور باز او را در ملک جاے ندهد و نگهدارد که دخل و تصرف نماید و اگر بدست آید مقید و مسلسل در حضور فرستد یا همان جا نگهدارد تا هر حکمے در بارهٔ او رسد مطابق آن بعمل آرد و نیز خبردار باشند تا زمینداران مقتدر مفسد غلبے در جاگیرات زیرهٔ جاگیرداران و ارباب املاک و التمغا نتوانند افگند و نیز قطاع الطریقان و غارتگران در هیچ جاے و مکانے سکنی نتوانند نمود و هر جا نشان آنها یابد بقلع و قمع آنها پردازد خلاصه هر جا مفسدے باشند ریشهٔ حیات و اقتدار او را از بیخ و بن برکنند و اگر احیاناً از ان میان چنان کسے برمے خواست که مفسدان اطراف با او ساخته جمعیت و ازدحام بسیار مے نمودند و یک فوجدار را از عهدهٔ تدارکش برآمدن دشوار بود فوجداران دیگر حسب الاطلاع او بے مکث و درنگ کار پادشاہے دانسته با او می پیوستند و باتفاق هم گوشمال آن مفسد تیره جنگ بجنگ و جدال و حرب و قتال نوعے که روے مے داد بعمل مے آوردند و هیچ یک از مفسدان را مجال نبود که در خالصهٔ پادشاہے یا جاگیرات و املاک و التمغاے مردم با مدے نفس توانند کشید یا ادنے عاجزے را توانند رنجانید از محل دار الحکومت فوجداران صوبه هاے دیگر خود فقیر را چندان اطلاعے نیست نام بعضے محالات متفرق بیاد هست و در ذکر آن چندان فائده نیست اما اسامے محالات فوجدار نشین صوبهٔ بنگاله و عظیم آباد که مدتها درین ممالک بسر برده و نشو و نما درین جاها یافته با ناظمان و حکام این دیار قرابتے و خود هم حکومتها داشته ایم بنابرین خوب معلوم است و ذکرش هم در ضمن احوال اینجا مناسب بود بنا بر علے هذا بزبان قلم وقائع نگار داده مے آید هر هشت[1] سرکار صوبهٔ عظیم آباد که تفصیلش سرکار شاه آباد و رهتاس و بهار و مونگیر و چنپارن و سارن و ترهت و حاجے پور می شود فوجدار نشین بوده که با پانصد و هفت صد سوار یا هزار و دو هزار و کمتر و زیاده تر از ان فوجداران اینجا مع عمله و فعله پادشاهی چنانچه مذکور شده مے بودند و این همه مردم افواج پادشاهی و ملازم سلطانی بوده اند که اگر امور عظیمه روے میداد نواب خود گذاشته پیش ناظم صوبهٔ مذکور جمع مے آمدند بلکه در حوادث بسیار عظیم ناظمان دو سه صوبه که با هم اتصال و قرب و جوار داشته اند مع فوجداران آنجا جمع شده تدارک آن می نمودند بدون آن که حکمی رسد و اگر ازین هم عظیم تر امرے روے میداد پادشاه که بر جمیع اخبار هر جا هر روز مطلع می شد بعضی از امراے عظام یا شاهزادهاے عالی مقام را با فوجهاے گران و اسباب فراوان به تدارکش میفرستاد و با نها احکام پیدا اسے و حفاظت ملک و حدودش مے نگاشت و انها بنحوے که صلاح و مشورهٔ همدیگر بود پایداریها نموده در جانفشانے برکارهاے سرکار تا نفس در بدن داشتند قاصر نبوده داد نمک حلالی و مردی می دادند و اگر از کسی قصورے میرفت مورد غضب سلطانی گشته انواع مذلتها و خواری می کشید و آنچه میدید از دست خود میدید و صوبهٔ بنگاله هم آنچه معلوم ست شاید ده محال فوجدار نشین داشت باین تفصیل اسلام آباد چټگانو و سلهت و رنگ پور و رانگاماتی و قلعه جلال گڈه و پورنیه و راج محل اکبرنگر و راج شاهی و بردوان و میدنی پور و بخش بندر هوگلی در محالات مذکوره فوجداران پادشاهی و در جهان گیرنگر ڈهاکه ناظم مع عمله و فعلهٔ سلطانی که مذکور شد بکارهاے مرقومه مشغول و بحسن سعی و اهتمام اینها رعایا و برایا بکام و آرام و کل ممالک در کمال انتظام بود و خلق خدا از عواطف و اشفاق پادشاه راضی و خوشنود و دعاگوی بقاے

[1] تفصیل سرکارات مطابق آئین اکبرے باین نوع ست که دوازده سرکار اول سرکار جنت آباد گوڑ دوم سرکار محمود آباد سوم سرکار هوگلا چهارم سرکار گهوڑه گهاٹ پنجم سرکار باریک آباد ششم سرکار بارو هاه هفتم سرکار ستارگانو هشتم سرکار سلهٹ نهم سرکار چٹگانو دهم سرکار شریف آباد یازدهم سرکار ساتگانو دوازدهم سرکار مداران شاید بعد علحده شدن صوبهٔ اوڈیسه تبدیلی در تقسیم سرکارها شده و الله تعالی اعلم منه رح ۱۲

عمر و دولت وثنا خوان لطف و مرحمت او بوده دوستان او را دوست و دشمنان او را دشمن خود مے شمرد و رفاه و بقاے خود را در بقاے سلطنت او وابسته بدست و زبان و قلب و جنان انصار و اعوان پادشاه و ارکان دولتش بود و باین سبب ملک آباد دان و عموم خلائق شگفته خاطر و خندان در دولت کشاده و اسباب اقبال مهیا و آماده صغیر و کبیر را هر روز بکام و هر شب مے عشرت بجام معنی سروری و جهانداری بے ظاهر و عیان و حقیقت ریاست و بزرگواری آشکار و نمایان بود از مدت شصت سال و کسری که سلطنت سستی پذیرفت و پادشاهان کم جرأت و امراے نمک بحرام بعرصه آمدند ناظم هر جا بمنزله پادشاه آنجا گشت اما به تتبع ضوابط پادشاهی آنها هم بدستور سلطنت مباشر انتظام ممالک محروسه خود بوده بنحوی می گذرانیدند که باز هم اکثر خلق خدا را راحتے و کمتر کسان را آفتے عارض بود تا آنکه برین سه صوبه مهابت جنگ تسلط یافته متمکن گشت چون او اقربا و رفقاے بسیار داشت و اکثرے از انها هوشیار و صاحب اقتدار در قطعے از اقطار این ملک مدار المهام و مختار بوده اند و خود هم در کمال دانائی و شجاعت و صاحب فوج و فهم و فراست بود و با مردم در کمال اخلاق سلوکے مے کرد و با زمینداران که اخلاص و اطاعت آنها مکرر مشاهده گشته بود سلوک فرزندانه مے نمود و هر یکے از اتباع او بمنزله فوجداران و امرش را مطیع و منقاد بوده غفلت و عطلت روا نمی داشت و بر احوال سکنه این ممالک نهایت اشفاق و عطوفت مے فرمود و مهابت جنگ و قبل از و شجاع الدوله و سلاطین سابق بمقتضاے ریاست تعصب مذهب نکشیده و همه را خلق خدا دیده هنود وغیره مخالفین مذهب را بقدر لیاقت کار اقتدار و اعتبار میدادند چنانچه متصدیان وغیر انها هفت هزاری و ناظمان صوبه و سالار فوج و مصادر امور عظیمه مے بودند و همه کس از دولت انها بهره بر داشته در کنف عواطف و تربیت شان می آسودند و فی الحقیقة پادشاه و هر که در مرتبه او باشد در دنیا ظل الله است باید متخلق با خلاق او باشد چنانچه او تعالی سایر بندگان خود را با اختلاف ادیان و مذاهب و دعوی خدائی و نافرمان برداری سے پرورد سلاطین و حکام هم همچنین بوده پیروے متعصبان نکردند و زرهاے تحصیل اینجا در همین جا بمصرف می رسید ازین سبب ها ملک آبادان و مردم برفاه همه دولت خواه او بودند و تا زمان دولتش آسودند و فارغ البال زندگی مے نمودند مگر قلیلے از جور بعض زمینداران مفسد عظیم آباد مثل بهوجپوریه ها و امثال آنها متاذے و متضرر مے شدند باز هم غنیمت بود تا آنکه مهابت جنگ درگذشت و هر سه برادرزادهاے او قبل از و درگذشتند و سراج الدوله مغرور و میر محمد جعفر خان از دین خود دور و اتباع او هم رسیدند و جمیع ضوابط عدل و داد بر باد رفت و الحال که صاحب انگلیشیه باستماع نام فوجدارے و دریافت آنکه در زمان سلاطین معدلت آئین بود زرهاے خطیر براے عمله این کار از سرکار خود بخشیده در قلمرو ممالک محروسه خود مقرر گردانیده اند نه بے فائده محض بلکه موجب ازدیاد ظلم و تعدیات بر سائر عباد عموماً و خصوصاً بر ساکنان بلاد عمده و قصبات مشهوره که دار الحکومه فوجداران ست گردیده آه و فغان مظلومان در همین اندک زمان بآسمان رسیده کارے که می باید مطلقاً از دست انها بر نمے آید زمینداران عمده در جاهاے خود چون الحال مختار و مدار المهام جمیع امور و اندکے مورد الطاف اصحاب انگلیشیه برخلاف ضوابط و دستور ایام سابق اند با هر که هر چه مے خواهند مے کنند و از قتل و غارت زیر دستان خود را معاف نمے دارند فوجداران را مجال نیست که با آنها ستیزد و بر آنها حکمے زند یا بداد ستم رسیدگان از ان مفسدان ستاند یا استرداد مال کسے را که برده اند از دست آنها نماید و اگر گاہے جائے دست نشان رسید و چیزے که از کسی برده اند مسترد گردید خود متصرف گشته ماصدق مثنوی مشهور شیخ سعدی رحمه الله مے گردند مثنوی شنیدم گوسفندے را بزرگے + رهانید از دهان و دست گرگے + شبانگه کارد بر حلقش بمالید + روان گوسفند از وے بنالید +

که از چنگال گرگم در ربودے + چو دیدم عاقبت خود گرگ بودے + فوجداری اینها منحصر است بر اشخاص بلاد امکنه مشهوره که
الحال فوجدار نشین گردیده با مردم آنجا بهر حیله و اتهامیکه توانند کاوشها نموده چند فلوس حرام جمع می نمایند و اندیشه بازپرس
مطلقاً ندارند چه وسیله و وسائط مستحکم پیش راس الرئیس خود دارند و اصحاب انگلیشیه را خود می شناسند که التفاتے بحال
هندوستانیان درین کار ندارند و نه هندیان را با گورنر جنرل بهادر و انگلیشیان مقتدر راه ملاقات و مجال مکالمه و عرض حاجات
است ازین ممر جمعیت خاطر هر قدر که توانند و بهر حیله که دانند خلق خدا را میرنجانند بهمین قدر کار که از قبل ازین زمان در هر شهرے
ادنی کوتوالے بآن مامور بوده بخوبی و نصفت تمشیت داده نیکنام می زیست فوجداران با نام و نشان که کلاه نخوت شان بآسمان
می ساید خلقی را پامال انواع ایذا و اضرار و خود را بدنام و رسوائے کوچه و بازار ساخته اند ظاهرا بکاری که از طرف کمیت کلکته و از
پیشگاه گورنر جنرل بهادر مامورند همین دو سه کار است که در بلاد مشهوره و قلمرو کمپنی قطاع الطریق و رهزنان و غارتگران راه نیابند و
مباشر این عمل هر که گردد او را بسزا رسانند و در مفصل هم احدی قتل و غارت هم گر نتواند نمود و تدارک دزدے و زنا و خون ناحق
در مفصل و شهرها ذمه ایشان است این قدر کار در عهد مهابت جنگ و قبل ازان هم در شهرهاے عمده کوتوال و در مفصل عمال
هزار چند بهتر ازین فوجداران عالی شان تبقدیم میرسانیدند فرق درمیان این جماعه و کوتوالان و عمال سابق همین قدر است
که سابقین از خوف بازپرس اولیاے نعم مجال ظلم و ستم نداشتند و اینها از غرور نام و نشان و بنابر عدم التفات صاحبان
درین کار از هیچ کس و هیچ امرے نترسیده هرگونه ظلمی که می خواهند می نمایند خصوص با اغرۂ مردم که رجوعی باینها ندارند بهر حیله
کاوشها نموده خفت و اهانت زیاده میرسانند و احیاناً اگر نالشی بگوش گورنر جنرل بهادر رسد میان اینها بخوف عزل و بازپرس
خود حیله ها بوساطت و وسائل برانگیخته و مبلغے براے تکذیب مستغیث صرف نموده نمی گذارند که بیچاره مبتلاے مظالم بداد خود
رسد چون احوال ضوابط این دیار که براے کدام کدام کارها موضوع شده بود و بکمال غرض و غایتش چه چیز گشته بر سبیل اجمال
نوشته شد مجملی از حالات اصحاب انگلیشیه که با اوضاع اینجاها مباعدت و مباینت دارد و بدان جهت اختلال عظیم در انتظام
این ممالک راه یافته و موجب فلاکت و پریشانی مردم این بلاد گردیده نگاشته خامۂ حقائق نگار مے گردد باشد که بسمع
گوش ارباب هوش آید و باشد که بطورے اختلالها اضمحلال یافته بانتظام گراید و خلق خدا را آسایشے و آشفته حالان را
آرامشی میسر آید و نسئل من الله الاعانة والتوفیق

اول آنکه ازین زمان تسخیر اصحاب انگلیشیه هر سه صوبه مسخرۂ ایشان مالکے ندارد چه یک شخص معین و اولادش مالک و وارث این
ملک نیست بلکه گویا فرقۂ انگلیشیه مالک اند زیراکه کمپنی یک کس نیست اشخاص کثیره اند و آنها هم معین نمی باشند هر کس زری دارد و
خواست زر خود را با زرهای اشخاص سابق آمیخته خود هم شریک آنها گشته داخل کمپنی شد لهذا همیشه غیر معین است و از طرف آن جماعه
هم یک شخص معین حاکم اینجا و متعهد زری معین که سال بسال ادا باید رسانید یا فقط بازپرس ازو خواهد بود نیست چنانچه درین
مدت بیست سال زیاده از شش هفت کس گورنر گذشته باشند و شخصی که گورنر هم باشد نه بر کار خود اعتماد دارد و نه اختیار باید تنخ
کس که کمیت عبارت از انست مختار و مرجع کار باشند و اینها همیشه با هم مختلف و همیشه در اندیشۂ عزل خود و نصب دیگرے هرگاه
حال بے مالک آباد نمی تواند ماند و بنابر عدم مرمت در چند روز ویران گشته از هم می پاشد ملک باینهمه وسعت که مالک نداشته باشد
چگونه آبادان مے تواند ماند چه غیر مالک آرام و انتفاع خود از ان مکان مے خواهد خواه خانه باشد و خواه ملک و پرواے
خرابے آن ندارد و نمے خواهد که براے انتفاع دیگران خود محروم ماند و آنچه را ضائع نگرداند مگر اندیشه بازپرسے

اگر داشته باشند انقدر احتیاط خواهد کرد که الزامی و بدنامی وخرابی آنجا برو عاید نگردد اینقدر هم که گورنر عماد الدوله مستر هشتنگ
بهادر جلادت جنگ کوشید و با دیگر ارباب کمیت باعتماد هوشیاری خود مجادلات نموده اتفاقاً تسبب منازعات آنها با خود نکرد و
دیگر کسی را مجال نبود و از کسی تا حال بعمل نیامده باز هم بنا بر پاس خاطرها که با ارباب کمیت بجا آورد و منازعتها که باهم گردید اند
بر هم طرفین موجب خرابی اکثر کارها گردیده باشد و باید دید که پایانش بکجا میانجامد احوال اتباع نیز بدین منوال است چه
در اضلاع بسته که بتجویز و تقسیم این جماعه درین صوبه مقرر گشته همین قسم پنج شش کونسلیه مدار المهام معاملات آنجا می باشند و همین
قسم باهم تنازع دارند مالک آنجاها و حاکم بالاستقلال و الانفراد نیست بلکه امید اقامت مدت مدید هم ندارند همیشه در فکر کار خود و
گوش بر آواز عزل و نصب می باشند و علاوه آن درینها علت دیگر است که اگر در معامله باهم تنازع شود باید بگورنر یا در کمیت بنگارند
و از آنجا حکمی خواهند ارباب کمیت و گورنر که جمیع کارها باختیار خود داشته تدابیر جمیع امور عظیمه تسخیرات ممالک و حروب با اعادی علاوه
کارهای ممالک محروسه هر سه صوبه و مکاتبات ولایت و تدابیر غلبه بر بدخواهان اقوام که در ولایت شان و درین ممالک اند و تحریر
حسابهای اخراجات کرورها و سرانجام مایحتاج کارخانجات کمپنی و فهمیدن حاصلات و مداخل ممالک مقبوضه مسخره بر دوش
همت خود گذاشته فرصت نوشتن جوابهای ضلعه داران و دادن احکام در کارها ندارند از جمله آنچه ضرور شمرند و فرصت یافتند
برای آن جوابی و حکمی نگاشتند و الا بعضی کارها سالها معطل اند یا هر قسم که متفق علیه آراء کونسلیه های اضلاع شده است
یا بعض کونسلیه ها به تدبیری بر مقابل خود غالب آمده رای و لیاقت اجرا یافت صواب باشد یا نه بعمل می آید هر صاحبی ازین اصحاب
مدار المهام هر جا و هر کار که مقرر شود اگر زمام انتظام امور آنجا با او مفوض دارد زمانی ممتد باختیار و اقتدار خود متیقن و معتمد باشند و
بدانند که نیک و بد این بلاد و کارهای اینجا از من خواهند پرسید بلد مذکور و کارهای آنجا را از خود دانسته البته بهمگی همت در انتظام
و سرانجام آن کار خواهد کوشید و باندیشه بازپرس آنکه چرا فلان امداد اینجا کمی پذیرفت در ترفیه حال رعایا و آبادی ملک هم راضی
به تقصیر نخواهد گردید و بدین سبب بلاد آباد و خود هم فوائد عظیمه توانند اندوخت و در صورت اجتماع اصحاب که بکونسل و کمیت
تعبیر میشود هر یکی نسبت خطا و تقصیر بدیگری نموده از همه گر شاکی خواهند بود و هر یکی خود را معاف و مبرا شمرده الزام تقصیر
بطرف دیگری خواهد نمود در ازمنه سابقه از ابتدای عالم و خلقت بنی آدم هرگاه افواج ولایات دیگر باین سرزمین آمده مسخر
نمودند کسانی که اراده اقامت نداشتند قتل و غارت نموده علم معاودت بر افراشتند آنها را خود کاری باین دیار غیر از تحصیل
زر بهر صورت که میسر آید نبود زر زدند و گرفتند و رفتند و کسانی که تهیه اقامت و ریاست اینجا نموده رحل اقامت انداختند این
ملک را مملکت خود و مرکز دولت دانسته بقیة السیف را چنانچه نگارش یافت استمالت نموده در کنف عواطف خود جای
داده همگی همت بر رفاه حال آنها مصروف داشتند و در آنچه آسائش و بهبود مردم بود دقیقه فرو نگذاشتند تا آنکه زمان
توطن بامتداد کشید و توالد و تناسل روی داد و زبان همدیگر فهمیده اولاد آنها با مردم اینجا چون اخوان یک دل و یک زبان
گشتند با وجود آنکه هنود از امثال و اکفاء خود احتراز و اجتناب دارند و از مسلمانان بنا بر مباینت مذهب بیشتر باز هم نسبت
کثرت اختلاط کار باخذ رسوم و اوضاع یکدیگر رسید و وحشت و نفرت از میان برخاسته بانس و الفت انجامید و بتدریج
چون شیر و شکر باهم جوشیدند و در انصرام مهام همدیگر تا بجان می کوشیدند و اولاد رئیس بشاهزادگی شهرت یافته مطاع
لازم الاتباع هند و مسلم گردید که همه کس بطیب خاطر در اطاعت او حاضر و احدی را در سروری با آنها برابر نمیدانستند و شاه و
شاهزادگان این مملکت را ملک خود دانسته رعایا را بجای اولاد می پروردند تا در مدافعات خصم از جمله اعوان و انصار باشند

و اعادۀ آن را معاودت و یارۀ با اظهار و اخفا نماید سعدی رعیت درخت ست اگر پروری + بکام دل دوستان برخوری + و برای ازدیاد جاه و دولت خود کثرت و رفاه رعایا را آبادی ملک دانسته اهتمام تمام در ترفیه حال و انصرام مرام آنها داشتند باین سبب ملک آبادان عموم خلائق شادمان بود سعدی با رعیت صلح کن و از جنگ خصم ایمن نشین + زانکه شاهنشاه عادل را رعیت لشکر ست + فقیر نتائج سلوک نیک و ثمرات بدسلوکی در حروب شاهزاده عالی گوهر که بادشاه عالم پناه عصر ماست با جماعۀ انگلیشیه بچشم خود دیده و بگوش خود شنیده اول که خبر آمد آمد بادشاه مذکور در صوبه و شهر عظیم آباد اشتهار یافت عامۀ رعیت و سکنۀ شهر بی آنکه احسانی از او دیده و ذائقۀ عنایتی از خوان کرمش چشیده باشند بمقتضای احسانهای سابق آبا و اجداد او که برخلق بود دست اختیار دعاگو و ظفرجوی او بودند چون رسید و غلغلهای ظاهر از عساکر او و امرایش بر مردم گذشت و رؤسای انگلیشی دران زمان نهایت اهتمام می نمودند تا لشکریان و اتباع ایشان احدی را از خلق خدا نرنجانند و هر جا لشکر ایشان با سرداری تنها با معدودی از خدمتگاران می رفت ممکن نبود که بر کسی ستمی رود و در آمدن های شاهزاده مذکور کرۀ ثانیه و ثالثه بطرف عظیم آباد تمام خلق را دیدم که نفرین بر بادشاه و دعا ها برای فتح و فیروزی انگلیشیان می نمودند ایحال که از بی التفاتی صاحبان و تعدی عمله و حکام دست نشان ایشان بجان آمده اند دل و زبان مردم برگشته و بر عکس احوال سابق گردیده است در سرکار بعضی از اصحاب انگلیشیه جماعۀ دار هرکاره از هر قوم که باشد داروغۀ دیوان خانه و مدار علیه اکثر امور گردیده اول خود داغ غرۀ مردم را بنا بر اظهار اقتدار خود بسلوکهای غیر مناسب میرنجاند اگر غرضی با چیزی رسانید و خود را در سلوک با وذلیل گردانید اند کسی از او راضی و رو او از رفتن او تا حضور آقا و صاحب خود است و الا انواع ایذا و استخفاف با او نموده نمی گذارند که تا بصاحبش برسد و بانشی و دیوان هر کار صاحب خود و بالجمله جمیع عمله باهم گر اتفاق ورزیده معامله هر کرا بهر صورتیکه خواهند ظاهر نموده انجام میدهند و الا بعار تماشای قدرت کردگار اند و هر صاحبی سرکار علیحده و همین قسم عمله جداگانه دارد و هر چند حاکم جای مخصوص نباشد باز هم هر جا برسد حاکم است و احوال عمله چنانکه مذکور شد مردم این دیار را که همه حکم رعایا دارند باید دید که حال چگونه خواهد بود و چسان از عهدۀ فرمان پذیری چندین صاحبان و عمله و اتباع ایشان بیرون توانند آمد

دوم اختلاف تمام در السنه اکثر اوضاع و رسوم

زبان که مفتاح ذخائر قلوب و ضمائر و واسطۀ اظهار اسرار ضمائر است فیما بین اهل هند و انگلیشیان از کار خود معزول ست و اکثر اصحاب انگلیشیه زبان هندیان نمی فهمند و هندیها زبان آنها و باین سبب اغلب اوقات صحبت هندیان که ارباب غرض اند با صاحبان مذکور بنا بر عدم توجه و ضیق فرصت که لازم هر یکی از ان جماعۀ بنا بر کثرت کارهای متعلق بنفس اوست و مغایرت لغت و تفهیم زبان علاوۀ آن شده مثل مجلس تصویر است و هر دو از صحبت همدیگر فائده بر نمی دارند لیکن چون هندیان محتاج اند بیشتر متضرر و در کار خود متحیر اند که چه کنند و اگر دیوان یا منشی واسطۀ افهام و تفهیم باشد برای محتاجان دوسه مرجع بهم رسیده استرضای همه حاضر و بیرون از عهده مقدور می شود و بهر صورت موجب انزجار خاطر از طرفین میباشد اگر مدت حکومت هر یکی ازین جماعۀ که حاکم هر جاست بامتداد کشد البته بزبان و رسوم و عادات آنجا آشنا گشته مردم آنجا را چنانچه باید خوب بشناسد و یقین است که کارهای آنجا نسبت به بیگانۀ اجنبی غیر عارف بلغت و رسوم

آنجا بسے بہتر و نکوئی سرانجام می توانند داد و چون جمیع مایحتاج بطور ولایت خود دارند ازین جہت اکثر اہل حرفہ ہم مفلوک و محتاج و در تحصیل قوت لایموت عاجز و لاعلاج اند زیرا کہ حاکم و مالک و اغنیا الحال این صاحبان اند آن بیچارہ بکدام کس رجوع آوردہ از پیشہ و رزیدۂ خود انتفاع بر دارند مگر معدودی از اہل حرفہ مثل بنا و نجار و حداد و زرگر در زمان ایشان ہم بطور سابق بلکہ بعضے بیشتر از پیشہ ہاے خود اندک حاصلے دارند و شاید دو سہ تاے دیگر ہم از اہل حرفہ باشند کہ فقیر درین وقت تحریر متذکر آنہا نیست و پیشہ وران دیگر را نوبت بہ گدائی و آوارگی از اوطان بہم رسیدہ بسیارے جلاے وطن گزیدند و برخے بنابر حب وطن بہ حسرت و ناکامے ساختہ در زوایاے بیوت خود آرمیدند اما الحال در پریشانی و بیکارے کہ قوت شب میسر نبود بلاے عملہ فوجدارے کہ وجہ طلبانہ پیادگان محصل آنہا بعلت ہر تہمتے بے باید داد بالا گشتہ بیچارگان را کار بجان و کارد باستخوان رسیدہ و این بلاے حکومت فوجدارے و طلبانہ آن شامل حال جمیع بیکاران بے نوا ست و اختصاص باعلے و ادنے دار از ل و نجبا ندارد و فریاد رسے غیر از خدا ندارند چہ صاحبان انگلش خود از استماع احوال غربا فراغت جستہ آنہا را بفوجداران سپردند و فوجداران و عملہ ایشان رفاہ خود در تباہے اینہا می بینند و ہر روز یکے را ہر اسے رونق دستر خوان خود مے چینند بیت از گداز شمع باشد شعلہ را پایندگی ✚ می کند از پہلوے مظلوم ظالم زندگی ✚ الحمد للہ کہ الحال فوجدارے از دست ہندیان بر آمدہ بصاحبان انگلش تعلق دارد این تعدے موقوف گشت و روزگار اندکے بکام غربا گشت

ایزد تعالی در امور دیگر نیز ہمین قسم عسر را بیسر تبدیل دہد

سوم اختلاف در تعیین ارباب حل و عقد معاملات

درین دیار در ازمنۂ سابقہ ضابطہ آن بود کہ احوال اشخاص و مایہ و مقدار آنہا در رسائی معاملات و کاردانی و حسن نیات دریافتہ ہر کسے را بکارے کہ لائق آن بود و از عہدہ سرانجام آن کار چنانچہ باید بر می توانست آمد و مہارت تام در تمشیت آن کار داشت بہمان کار مقرر می گشت بنابرین کارہا رونق نیافتہ دنیا گلزار آراستہ می بود و در صاحبان انگلیشیہ شرائط مذکورہ منظور نیست بلکہ مدارج نوکرے و پاس رعایت اشخاص و خواہش وسائط ملحوظ گشتہ بآن کار مقرر می شود ہر چند اجنبی محض از تمشیت آن امر باشد و گمان مے رود کہ تربیت او منظور باشد چہ مکرر دیدہ شد کہ شخصے در جائے بکارے مامور گردیدہ و از لوازق و جوانب آن کار معرفتے بہم رسانیدہ الحال عنقریب بمرتبۂ مہارت و لیاقتش خواہد رسید و وقت تفویض کارہا باو آن وقت است در آن وقت معزول و دیگرے کہ نہایت اجنبیت از آن کار دارد بجاے او منصوب گشتہ می رسد و بنابر ضابطۂ مستمرہ این صاحبان کہ ہمیشہ آمد و رفت بولایت خود دارند و ارادۂ توطن کسے را درینجا نیست فقدان معرفت از معاملات و عدم مہارت آن ہمہ سالازم افتادہ و انتقال زرہاے خطیر ازین ممالک بولایت انگلند فرض و متحتم گردیدہ و ہر دو امر مذکور خللے ہست عظیم در انتظام و آبادے این ممالک بیشتر ہر سالے نقرہ و زرہاے خطیر ہمین صاحبان درینجا می آوردند و زر مذکور با زرہاے سابق ہمیشہ در ہمین جا دائر و سائر بود و گاہے باشد کہ یک شخص سالہا محنت کشیدہ و مہارتے در کارہا بہم رسانیدہ امیدوار مرتبۂ حکمرانے باہوشیارے و کاردانی ست ناگہان دو سہ کس تازہ وارد از ولایت کہ از کارہا بے خبر محض اند اما مرتبہ نوکرے آنہا فوق مرتبۂ این شخص ماہر ست رسیدہ بجاے او مے نشینند و آن کار کاردان ہوشیار ملول و بیزار گشتہ محروم از مرتبہ و کار لائق خود گردیدہ آزردہ خاطر بولایت مے رود و بے خبران

بجاے اونشستہ بنابر عدم اطلاع بر احوال اشخاص بدنہاد ان عیار را کہ بآنہا رجوع آوردہ باغہاے سبز بدروغ نمودہ اند مرجع امور عظیمہ مے گردانند و عیاران مذکور کارہارا ضائع و انتظام مہام را برہم مے نمایند و تا این صاحبان تازہ وارد بر احوال پیش آوردگان خود آگہی یابند ہیہات ست و اگر احیانا آن شخص کاردان ہم درمیان اینہا ماند لیکن چون بناے کارہا بر کونسل ست گفتہ وکردہٴ او تا آن سہ چہارکس بے خبر ہم تصدیق قول و فعلش نمایند بکار نمے آیند و نورسیدگان مذکور بالتماس بر ہمکاران متوسل و آرزوے مرجعیت خود بر اظہار کاردان ہوشیار اعتماد و التفاتے نکردہ بجز درائی و غلبۂ طرف خود کہ سہ چارکس اند نمے گذارند کہ مرضی او پیش رود چنانچہ گورنر بہادر در ہنگام ورود جنرل کلاورن وغیرہ ہمین احوال پیش آمدہ و در اضلاع ستہ ہم اغلب اوقات ہمین حالات روی میدہد

چہارم کونسل است

کونسل کہ ماخذش سنت شوراے است کہ خلیفہ ثانی در باب تعین خلیفہ اختراع نمود و غرض او حرمان امیرالمومنین از مرتبۂ خدا دادہ لائق آن سرور بود و عبارت از اجتماع آراے اصحاب ست بر یک امر و اگر اختلاف در آرا بہم رسد ہر طرف کثرت اصحاب باشد آن سخن مقبول گردد و در صورت تساوے طرفین چون صاحب کلان بنابر رفعت رتبہ حکم دوکس دارد ہر طرف او باشد ہمان سخن مقبول و رائش صواب ست چنانچہ در شوری عبدالرحمن بود و این ضابطہ اگرچہ نہایت استحسان دارد چہ عقول و شرائع متفق ست بر حسن مشاورت اما بشرطے کہ مستشار موتمن باشد و پاے اغراض و تعصبات درمیان نباشد و این امر محال درین مردم و درینجا خود نیست و در شوری ہم نبود معہذا در امور کلیۂ عظیمہ کہ محل تردد آرا و مدخص اقدام عقلا باشد مے باید نہ در ہر جزئیات و بدیہیات بنابرین اختلال کلے در انتظام معاملات و انفصال قضایا و تعین احکام روے دادہ و بناے کونسل چنین افتادہ کہ ہر قدر امور در دو سہ روز حضور صاحب کلان ہر جا یا صاحبان دیگر رجوع شود و اہل حاجت التماس کنند ہمہ آنہا ذخیرہ باشد تا روز کونسل برسد و امور مذکورہ در کونسل بیان شود و وکلاے ارباب احتیاج حاضر باشند اگر از ان ہمہ امور امرے انفصال یافت جواب آن اصدار یابد و الا امیدوار کونسل آیندہ باشد چون اجتماع آراے مختلفہ بچندین جہات و اغراض گاہ مثل دوستی با کسے و گاہ ناخوشے با صاحب حاجت گاہ بنابر اختلاف طرفداریہا کہ یک دوکس از کونسلیہ طرفے اختیار کردہ و دو سہ کس دیگر طرف دیگر گاہ ناخوشے متوسلان بعضے از صاحبان با اہل مطلب از جملہ متعسرات بل متعذرات ست مدتہا در امیدوارے گذشتہ احیانا کسے کامیاب و اغلب خائب و خاسر میگردد چون در ازمنۂ سابقہ یک شخص کاردان عارف با حوال اشخاص و معاملات کارگذار و فرمان روای بود دو سہ کس عملہ و ارکان میداشت و مجرد التماس احوال شخص حاجتمند و مقصد او فہمیدہ آنچہ مناسب مے بود ہمان وقت انفصال یافتہ حکمی صادر می شد و ارباب غرض بکام خود رسیدہ معاملات فیصل می گردید سالہا در انتظار و عمرہا بناکامی و اضطراب نمی گذشت در ابتداے ایام حکومت این جماعہ ہم کہ یک صاحب کلان و یک نائب کارگذار مثل مہاراجہ شتاب رای وغیرہ او مقرر بود بہر صورت کام روائی خلائق می شد و اینہمہ حیرت و تردد خلق خدا را لاحق نبود اگرچہ مثل ازمنۂ سابقہ برات از اغراض و اعراض نداشت اما کار بہر صورت کہ آنہا را منظور و مناسب آن اوقات بود بزودی انصرام می یافت و ابتلاے حیرت و انتظار مردم را نمی گداخت چنانچہ ہنگام معزولے مہاراج مذکور

که جارج وانسترت هوشیار جنگ صاحب کلان بود و مرجع معاملات گشت بنده در خدمتش گزارش نمود که مهاراجه شتاب رای
هر دو وقت قریب بنصف روز و ثلث شب متوجه فیصله معاملات و مستمع ملتمسات ارباب حاجات بود و بلا تامل کارهای
مردم اجرا می یافت الحال تدارکش بچه صورت منظور است گفت مثل مهاراجه چون عادت نیستم در بار عام نشستن و احوال
مردم شنیدن و فهمیدن خود از من نمی تواند شد اما هر کرا غرضی و عرضی باشد مرا اطلاع کند طلبیده و احوالش را شنیده و
فهمیده تدارکش خواهم نمود گفتم به حجاب و دربانان حکم شود که عرض همه کس میکرده باشند همان وقت تاکید نمود چون
فی نفس الامر هوشیار کار گذار بود و بتبعیت تعلیم و تلقین دیوان و منشی و هیچ کس نمی زسود همین قسم که گفته بود بعمل می آورد از ان
باز این احوال موقوف گشت و مرجع کار اشخاص بسیار شده آزارها بمردم رسید مگر چند روز مستر ایوان لاهم اشک چشم
مردم بآستین عنایت و اشفاق پاک کرد تا بعد ازین چه شود و ظاهر است که استرضای یک کس آسان است چارهٔ آزردگی
شخص واحد هم می توان نمود اما چارهٔ رضا و غضب یازده بیست کس بلکه زیاده که مع ارباب کونسل و عمله و اتباع آنها
می شوند از چنین تاب و توان یکی از عاجزان بیرون و از قدر طاقتش افزون است چنانچه بعد اندک روزی از معزولی
مهاراجه شتاب رای که عید رمضان آمد و اعیان شهر و ارکان دولت بضرورت نذر و مبارکباد بر دیه هندوستان که
بمهاراج می گذرانیدند بهر پنج کونسلیه دادند هوشیار جنگ با این حال که بداهت دار دپی برده دید که کسی را که یک اشرفی
با یک روپیه برای گذرانیدن نذر می بایست الحال پنج عدد باید تا از عهده بر آید و این کارها فوق طاقت بیچارهاست
با همه گر فهمیده در عید الضحی حکم داد که یکسنه ز بصاحب کلان کافی ست دیگری نه یابد و همین قسم بعمل آمد اما بعض خوشامدکیشان
صاحب زر هندوستانی با وجود ممانعت برای اظهار حسن عقیدت خود در خانهٔ صاحبان دیگر رفته نذرها دادند باز دیگران را
که مقدور داشتند بخوف آزردگی صاحبان که مبادا گمان برند که هندیان قدر ما را کم شمردند ناچار همچنان گردند تهیدستان رضا
بقضا داده در زوایای خود خاموش نشستند

پنجم اختلاف و مغایرت اصحاب انگلیشیه در وضع دربار با اوضاع این دیار

سلاطین معدلت آیین و حکام والا مقام هندوستان اوقات را برای هر کاری تقسیم فرموده قصور و فتوری
دران نمی نمودند از ان جمله عمده دو کار بود یکی کار معاملات مالی و ملکی دوم مقدمهٔ عدالت و داددهی خلق خدا و برای
هر دو امر در هفته دو دو روز معین نموده با آنهمه شان و شوکت و فر و عظمت دو روز دیوان کرده ملازمان و اعیان ریاست خود
بار عام می دادند تا همه کس حاضر شوند و عرض حاجت خود نمایند و سلاطین از احوال ملک و عملهٔ خود اطلاع یافته بتدارک
آنچه حاجت بآن باشد بپردازند و ملازمان و رعایا نیز از فیوض آنها بهره یابند و اکثر یکجا نبوده در ممالک محروسهٔ خود می گردیدند
و احوال ملک و رعایا را بچشم و گوش خود می دیدند و می شنیدند و همین قسم دو روز دیوان عدالت فرموده بداد
مظلومان میرسیدند و فریاد آنها می شنیدند و انداحام و غوغای عام خلق الله دل تنگ نمی گردیدند و اصحاب
انگلیشیه چنانچه در عنوان سابق اشاره بآن رفت از بار عام و اجتماع انام و استماع مقالات و کلام آنها نهایت منزجر و
نفور و محترز و دور می باشند و بدین سبب احوال ملک و عموم خلق برین جماعه کمتر معلوم و بعضی خلق از فیوضات اشفاق و
انعام اینها که الحال بمنزلهٔ پادشاه اند مایوس و محروم می باشند سعدی چه خوش است در مهتری شرط نیست + که هر کهتری

رابدانی که کیست ÷ اگر وقتی از اوقات برای همین کار مقرر فرمایند و مردم را عموماً پیش خود باز دهند و ملتمسات ایشان را بشنوند و بحسن خلق پرسش احوال ایشان را با خود مالوف و در عرض وقائع و سوانح بیباک گردانند اگرچه خالی از حرجی بنابر عدم اعتیاد برای این جماعه نیست اما فوائد بسیار برای طرفین خواهد داشت و الله ولی التوفیق و در ضمن همین ملاقات و مصاحبت فائده معرفت اشخاص این دیار هم هست هرگاه هر کسی را دانند و پایه و مقدار آنها در کارها شناسند با هر کسی سلوکیکه مناسب حال و قدر اوست می توانند نمود و هر یکی را لائق هر کاری دانند از دست او کارهای خود چنانکه مرضی و مطلوب ایشان باشد می توانند گرفت و این کار بدون مصاحبت و تفحص در عادات و اخلاق مردم و مشاهده حالات هر یکی در اوقات مختلفه بنقل و حکایت اغیار خصوص درین جزو زمان که ارباب حقد و حسد و بغض و کینه بسیار اند میسر نمی تواند شد

ششم ممتنع گشتن مردم از اکثر منافع و محاصل

سلاطین سابق که بعد تسخیر اراده توطن درین دیار نمودند ممالک مسخره و ما حصل خراج آنرا خاص خود گردانیده دران هم با عطای مشاهره و جاگیرات و التمغا و املاک رفقای الوس و اقوام خود و مردم این دیار را شریک گردانیدند دیگر وجوه محاصل و مداخل را بنابر پرورش خلق این ممالک که از کرورها مضاعف اند وا گذاشتند امرای مسلم و هنود و غیر اینها جاگیرات عمده و لکوک منصبداران دیگر از هر فرقه جاگیرات بقدر کفاف خود یافته امیدوار ترقیات در جلدوی نیکو خدمتیها بودند و بعد اظهار فدویت و دولتخواهی ارتقا بمدارج علیا می نمودند و این معنی اختصاص باقوام آنها نداشت رفقای قدیم هم قوم و ملازمان جدید اینجا از هر صنف و جنس درین باب اشتراک داشتند مجرّه و ارباب استحقاق و اولاد و متعلقان جان فشانان و دعاگویان و خیر طلبان التمغا و املاک داشتند و می یافتند و وجوه دیگر از تجارت و حاصلات صناعت برای عموم خلائق وا گذاشته هر چند انواع انتفاع دران بود مطلقاً التفات نمی نمودند و لکوک مردم سواران و پیادگان ملازم سرکارات و سلاطین و امرا بوده پرورش می یافتند الحال قلیل مردمی بجاگیر و ملک و التمغا وجه قوتی می یابند آن هم بسبب عدم توجه باستماع احوال مردم اینجا و اقتدار عمال و زمینداران مفسد و مستاجران ظالم و عمله خودغرض بی دیانت انواع نقائص و خسارت دران راه یافته چنانچه در احوال اهل املاک بنابر تعدیهای ظهور الله بیگ وغیره مذکور شد و الحمد لله الحال در مدت یکسال که اهل املاک کشیدند به نیکنامی گورنر جنرل بهادر آن بلا از سر ارباب املاک زائل گردید و قلیل مردم در زمره برق اندازان که معروف به تلنگه اند نوکر گشته وجه قوتی می یابند همین در صوبه چهل پنجاه هزار سوار داشت که در سرکارات ناظم و اولاد و اتباع او و زمینداران مقتدر ملازم بوده مشاهره می یافتند و تجار هم چندین هزار کس بتفاوت مقدور از همدگر بوده اند و از پیشه مذکوره برفاه حال فارغ البال می گذرانیدند اکنون نوکری سواران بالمره موقوف و جمیع انواع تجارت مخصوص سرکار کمپنی و ارباب انگلیشیه است خواه ملازمان کمپنی و ارباب حکومت باشند خواه غیر اینها کمتر کسی بی شغل تجارت ست مگر اکثر سرداران سپاه که آنها ازین کار اجتناب می نمایند هرگاه حکام ذوی الاقتدار تجار باشند رعایای بیچاره را چگونه مجال انتفاع ازین کار تواند بود و هزاران اهل حرفه بنابر عدم رجوع صاحبان بصناعات آنها چنانچه در ذکر اختلاف اوضاع و رسوم مرقوم گشت نیز از کسب وجه معاش محروم اند و مقتدران تجار را بوجهی که مذکور شد مقدوری نمانده تا از پهلوی آنها چنانچه پیشتر منتفع بوده اند الحال هم توانند بود و محل حیرت و محض قیومیت الهی ست که اکثری از مردم حرفه اینجا تا حال زنده و مع عیال و اطفال اوقات بسر برده اند اگر

چند هزار سوار در رسالهٔ سرداری که مشهور بشجاعت و صداقت اند مثل شیخ معزالدین خان لکهنوی و احمد خان برادر ولیر خان و امثال
اینها هر دو که هندوستان نوکر سرکار کمپنی بوده در ممالکی که به تسخیر در آمده ملازم باشند در اکثر محاربات خاصه حروبی که با فارسان مثل
مرهته و سکهان و امثال اینها اتفاق افتد بمراتب بهتر از طرق سواران بنابر پاس آبروی خود بکار سرکار می توانند آمد و از پهلوی
اینها نفع بسیار بخلق این دیار بهم می توانند رسید و فوائد دیگر مثل افزایش آبادی و توفیر حاصلات ملک نیز دارد

هفتم اقتدار یافتن زمینداران و اعتماد نمودن بران جماعه

از مسلمات عقلای این دیار و سلاطین خردمند ذوی الاقتدار است که اصلا اعتماد باقوال بلکه عهود و مواثیق زمینداران کرده اورا
این بالغرض قابو طلب و کوته اندیش بی ادب میدانستند و نهایت اهتمام داشتند که جماعهٔ مذکوره فرصت تمرد و گردن کشی نیابند و
استعداد و اقتدار بغی و عناد بهم نرسانند که مفاسد بسیار و اکثر ایذا و ضرر بخلق خدا مثل قطاع الطریقی و قتل و غارت مسافرین و
مترددین و رنجانیدن رعایا و عموم برایا و ویرانی ملک و خسارت در مالگزاری و تخلل در ملکداری از پهلوی همین جماعهٔ فساد پیشه
بد اندیشه هست و برای تادیب و گوشمال اینها فوجداران عالیشان و عمله داران مقتدر مقرر بوده بر قول و فعل اینها اعتماد
نمی نمودند و فی الحقیقة درست فهمیده بودند الحال بر خلاف ازمنهٔ سابقه و ضابطهٔ ارباب تجارب طائفهٔ زمینداران این ممالک
را سرداران انگلیشیه بگمان رویهٔ ملک خود که هر یکی از نجبای ولایت شان چند هزار گز یا دو سه کروه زمین را مالک و در ان بجا اعیان
آراسته فارغ البال متنعم و میزبانی مردم میگذرانند و همه باهم برابر مانند برادر اند زمینداران اینجا را مرد معزز و صاحب شخصیت
آبرو طلب دانسته زمام اختیار کار و بار زمینداریش بدست او سپرده اند و اینها جمیع ملک را ویران نموده بجای سکنه اشجار را بجان
آورده منتظر وقت فرصت نشسته اند که اگر آشوبی روی نماید یکبارگی اعلام بغی و منازعت بر افراشته فتنه های بزرگ احداث
نمایند بالفعل از ضرب دست انگلیشیان ترسیده و تسلط ایشان دیده مماشات در کارها می نمایند و بوسیلهٔ توسل باذیال مقربان عالی
را میرنجانند و اصحاب انگلیشیه بر ضمائر و اراده های فاسد اینها پی نبرند یا مصلحتی داشته باشند که بر ما مجهول مانده است

هشتم چنانچه اشعار بآن رفت

گورنر و ارباب کیث در اصدار جواب ملتمسات مردم و احکامی که در بارهٔ آنها با اصحاب کونسل اضلاع و اتباع دیگر می باید بنابر
اشتغال بکارهای خود و عدم فرصتی که از هجوم مشاغل دارند نهایت درنگ می فرمایند و ازین ممر عالمی شکسته خاطر و در کمال
حیرانی و پریشانی ست اگر وقتی برای این کار و شخصی باستماع ملتمسات ارباب حاجات و رسانیدن بگورنر بهادر و ارباب کیث
و غیره مقتدران مقرر گردد و در اصدار احکام و ارقام آن درنگ نشود رفاه عالمی در کمال سهولت و آسانی و اشتهار نیکنامی
صاحبان در عدل گستری و رعیت پروری می شود و برای اصحاب انگلیشیه قباحتی ندارد و الله الموفق المنة لله تعالی که بعد تحریر
این سطور کیث خود برای این کارها قرار یافت و الم انتظار از ارباب حاجات اندکی برخاست

نهم چنانچه گزارش یافت

که در سر انجام کارها کاردانی شرط است نه مراتب نوکری و رفیق پروری اگر پاس مراتب نوکری مرجوع داشته انگلیشیان

کاردان سلیم النفس هوشیار در اضلاع مقرر شوند و اول احوال آنها دریافته هرگاه شائسته آن کار باشند بعد تفویض کار بآنها اعتماد نموده ساخته و پرداخته آنها را مسلم دارند و برای هر ضلعه دیوانی کاردان که هوشیار معتمد و کارگزار متدین باشد بطور قانونگوئی که اسلام شاه در هر پرگنه مقرر کرده بود از حضور مقرر شود و در انقلاب کونسلیه با بدون تقصیر معزول نشود و چون ارباب کونسل خداوند و کارگزار ند و نوکر باید آداب نوکری را کارگزار بعمل آرند اما صاحبان اورا ملازم کمیٹ و دو تنخواه کمپنی دانسته صلاح او را در معاملات اصغای فرموده باشند و دیوان و منشی ملازم خود را مرجع معاملات نگردانند چنانچه در عهد جارج ونسترت هوشیار جنگ و مستر ایون لا بهادر دلاور جنگ بود و هرگاه خیانتی ازین نوکر کارگزار ثابت و ظاهر گردد سزایش بقدر جرم یابد تا دیگر هم کاران او عبرت یافته از راستی بیرون نروند و هرگاه بنای مشوره و کونسل ضرور باشد در عدد ارباب کونسل تقلیل فرموده زیاده از دو سه کس مقرر ننمایند چه کثرت ارباب حکومت موجب اضطراب و تفرقه خاطر رعیت و عهده برآئی بیچارگان از استرضای جمع کثیرے متعذر ست چنانچه ذکرش گذشت و در تعیین متصدی آنجا و کل عمله و فعله فوجداری و غیره فحص بلیغ بعمل آورده کسی که معامله دان کارشناس و خیرخواه عموم الناس باشد مقرر شود بلکه حاجت بطور فوجدارانیکه الحال مقرر اند مطلقاً نیست کوتوال لائق کارکه هوشیار کم آزار باشد برای شهرها در مفصل عمال نیکو خصال کافی اند و هرگاه انها هم که تقرر یابند اندیشه رسائی مردم تا کمیٹ و بازپرس معاملات خود با مردم آن ضلعه که در انجا متعین اند داشته باشند یقین ست که کارها برونق گراید و خلق بسیارے از انواع ابتلا و آفات برآید و معنی سرورے و جهاندارے ظاهر و عیان و خلق از تعالی شانه رطب اللسان احسان و ثناخوان حکام محسن باشد و بسئلة التوفیق انه خیر صاحب و رفیق سعدی خدا ترس را بر رعیت گمار ✢ که معمار ملک است و دانای کار ✢ بد اندیش تست آنکه خونخوار خلق ✢ که نفع تو جوید در آزار خلق ✢ ریاست سپردن بآنها خطا ست ✢ که از دست شان دستها بر خداست ✢ نکوکار پرور نه بیند بدی ✢ چه بد پروری خصم کار خودی ✢ لله الحمد که فوجداری بصاحبان انگلیشیه مقرر گشته این بلا هم از سر خلق خدا برخاست

دهم در امور معدلت گستری و رعیت پروری

الحال که خلق این دیار عموماً رعایاے صاحبان انگلیشیه اند و حامی غیر از خدا و مراحم و اشفاق انها ندارند باید جانب ملازمان خود و اقوام و مقربان ذوی الاحتشام چنانچه آئین سلاطین عدالت قرین بود ملحوظ نداشته احقاق حق همیشه مقصود باشد که نیکنامے دنیا و خوشنودے خدا وند اعلی و ادنی و تسخیر قلوب و موجب استرضاے حضرت علام الغیوب ست و وسیله بقاے عمر و دولت و ازدیاد و سلطنت ملک و سلطنت چنانچه سعدی گوید بیت که حق مهربان ست بر دادگر ✢ ببخشا و بخشایش حق نگر ✢ و عمله این کار باید از جمیع عمله و فعله بے آزارتر و رضا جوے پروردگار و قادر از دین و دیانت معمور و از طمع و رشوت و پاس خاطر [illegible] مردم نفور باشند و با این حال از دولیاے نعم بنابر حفظ آبروهاے خود خائف بوده غیر رضاے الله تعالے و اطاعت امرا و مرضی آقا امر دیگر منظور نداشته اند و هرگاه چنین کسان یافت شوند و چه مشاهره آنها بقدر کفاف از سرکار آن مقدار معین و مرحمت شود که از طرف اوقات گزارے خود مع عیال و اطفال فارغ بال بوده دامن عصمت و همت خود بلوث حق السعی و رشوت نه آلایند الحمد لله که این کار هم بصاحبان تفویض یافته دست داروغه هاے هندی ازین کار کوتاه شد و بندگان خدا را اطمینان و آرامشی میسر آمد

یازدهم عفو و اغماض در جرائم و تقصیرات محقر

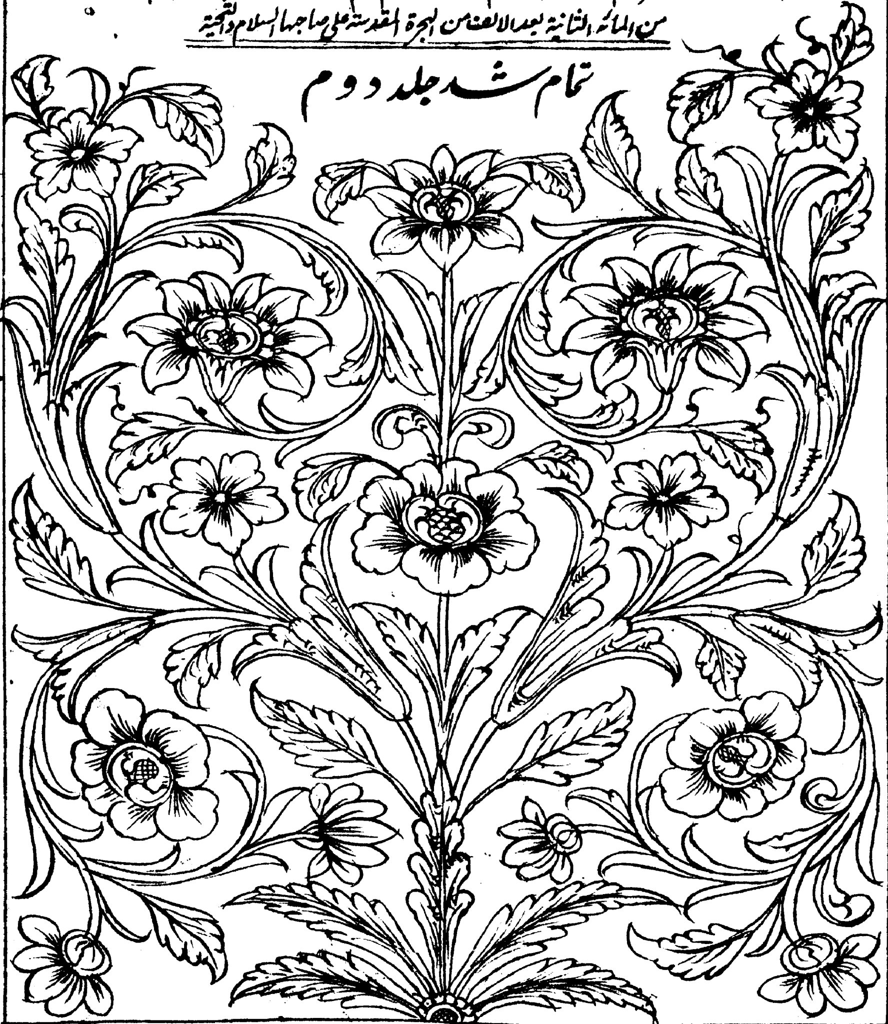
چه کمتر کسے معصوم تواند بود انسان بمقتضاے دواعے چند مرکب ست بسهو و نسیان اگر همه جا و بر وقت جزا و سزا ملحوظ و منظور باشد
کمتر کسے از آفت سیاست محفوظ و مصؤن تواند ماند بیت سراسر غبارست این پهن دشت + ازین چشم پوشیده باید گذشت +
و در جزا و سزاها اکتفا بضوابط رائجه آن دیار نمودن و لحاظ مرتبه آبروے هر فردے از افراد نمودن چه مردم هر کجا بهر چه معتاد باشند
بآن روئیے سازند و وحشت نمی نمایند اما بر غیر آنها قیامت ست خصوص اوضاع و قواعد عدالت بادشاهی اصحاب انگلیشیه که
وکلاے انگلیشیه اند و صاحب معامله بمرتبه ادبے ملازم ایشان و عدالت فصول و موسمها دارد عمرها انتظار آن باید کشید و
تا انفصال قضایا هیچ نے باید فهمید که چه مے شود و چه خواهد گردید و پایان کار بچه خواهد انجامید و بمجرد دعوے کسے مدعا علیه
خواه محق باشد و خواه غیر محق اگر وثیقه ضامنی معتبرے که دو برابر دعوے زر داشته باشد داخل نکند بیچاره حق ناحق مقید میشود
و اگر ضامن بهم نرسید و معامله صورت انفصال بالتسکین نیافت باید تا دوازده سال اگر تقصیر دارد و اگر ندارد مقید باشد
و براے ترجمه عرائض سر چه قدر حروف که بزبان انگلیشی ترجمه کرده شود چه قدر اشرفے بمترجم باید داد و با وجود اینهمه عسرت و پریشانی
که مردم هندوستانی را لائق ست باید یکماه را بمجرد احضار حاکم عدالت کلکته بنا بر جواب دعوے خواه حق باشد و خواه باطل
یا فقط براے گواهے یا بهمین قدر علت که معامله مرجوعه کسے را یکبار شنیده یا بهر صورت بران اطلاعے دارد اگرچه گواه هم نباشد
باید اهل و عیال خود را در ابتلاے فقر و ناداری گذاشته دران مکان بدآب و هوا رود و تا رسیدنش در انجا اگر موسم عدالت
نماند یا حاکم عدالت خود براے تبدیل هوا بجاے دیگر رود باید بے موجب ناحق ماهها در انجا بگذراند و دیگر انواع بلایا و محن
دارد که کسے درینجاها گاهے ندیده و نشنیده شاید عمرها هم اگر بگذرد اطلاع بران ضوابط متعذر ست با این احوال بباید دانست
که چه مصیبتها داشته خواهد بود دران بلاها مبتلا گشتن و از اهل و عیال و اوطان مالوفه کنار گرفتن و پایان کار خود که بکجا خواهد انجامید
درنیافتن اعاذنا الله تعالے و جمیع عباده من ذلک الشرور و الآفات انه مجیب الدعوات

دوازدهم اعتماد بر اظهار عمله و فعله معین فرمودن

خصوص هنگامی که کسے از دست آنها یا شرکاے آنها نالشی و شکایتی داشته باشد خاصه در امور عظیمه مثل قتل و خون یا عرض
و ناموس یا مقدمه مال بسیار چه درین صورت امکان ندارد که مظلوم بداد خود رسد و حق بحقدار عائد گردد باید گورنر بهادر و
ارباب کمیٹ و حکام اضلاع پیش هر که ستم رسیده حاضر گردد کارهاے عمده را پس سر افگنده بهمگی همت متوجه استماع مقالات
او گردد و بغور و تحقیقات حکایت مدعی و مدعا علیه پرداخته رضاے الله تعالی و فریادرسی و دادرسی مظلوم بیچاره منظور
دارد و سعی بلیغ در کشف اسرار و استتار نماید و بعد تحقیق و تنقیح علے ما هی علیه بدون آنکه بایکی الفت و با دیگرے کلفت
باشد انفصال داده احقاق حق فرماید و الله ولی التوفیق سعدے شیرازے بیت مراد ما نصیحت بود و گفتیم + حوالت
با خدا کردیم و رفتیم + ایضاً گر نیاید بگوش رغبت کس + بر رسولان بلاغ باشد و بس + و ما علینا الا البلاغ الحمد لله علی آلائه و الشکر
علے نعمائه کما یلیق بکرمه و کبریائه که این نامه و صحیفه گرامی بدستیارے خامه مکسور اللسان این عاجز مستمد فیوضات سبحانی
غلام حسین بن هدایت علی خان بن السید علیم الله بن السید فیض الله الطباطبائی الحسنی عفا الله عنهم بالنبی و الوصی

و الها المعصومین صلوٰة الله وسلامه علیهم اجمعین صورت انجام ونمط ارتسام یافت اگر حیات شست بنیان بعون الله الملک المنان وفا نماید تتمهٔ حالات ووقائع عهد محمدشاه و احمدشاه و عالمگیر ثانی وسوانح عهد پسرش شاه عالم پادشاه ازابتدای سنه بیست وسوم محمدشاه مطابق سنه یک هزار ویک صد وپنجاه وسوم هجری نبوی صلی الله علیه وآله بزبان قلم داده آید منه الاعانة والتوفیق انه خیر راحم وشفیق تم الکلام فی هذا المقام یوم الاحد ست وعشرین من المحرم فی سنة خمس وتسعین من المائة الثانیة بعد الالف من الهجرة المقدسة علی صاحبها السلام والتحیة

تمام شد جلد دوم

[illegible]

در بیان بعض اقتران از کتب معتمدہ تواریخ ہندوستان جنت نشان خصوص سلاطین دہلی تاریخ صداقت آئین

سیر المتاخرین

جلد سوم

تصنیف شریف و تصنیف لطیف آمد و خان فصیح زبان صحیح بیان نثار بے نظیر و دبیر عطارد تحریر مستند جہان منشی غلام حسین خان بہادر

[illegible]

بسم الله الرحمن الرحیم

حمد و ثنای پادشاه علی الاطلاق و شکر و سپاس خالق انفس و آفاق جل جلاله که صومعه داران عرصهٔ افلاک و گوشه نشینان زاویهٔ
خاک بلغات مختلفه و السنهٔ شتی با هزاران زبان حمد استانند و گدایان بارگاه کرمش از طبقات امم بفیوضات آسمانی و تائیدات
نهانی خسروان جهان و سلاطین دوران را تاج بخش و مملکت ستان و درود نامعدود و صلوات غیر محدود نثار آستان ملائک
آشیان صاحب تسخیر افلاک مسیر جهانگیر عرش سریر قلعه کشای افلاک زمان فرمان روای کشور لولاک سرافراز کونین عارج معارج قرب
قاب قوسین ناسخ ادیان و ملل خلیفهٔ خدای عز و جل سید الانبیاء و الرسل مبعوث علی الکل حبیب محمد که لولاک در شان اوست و
جهان جمله مرهون احسان اوست صلی الله علیه و علی آله الذین در تو انزلته بالاستحقاق و وجب طاعتهم علی الامم فی
الافاق اذهب الله عنهم الرجس و طهرهم تطهیراً و یسر لهم هدایة الخلق و امارته تیسیراً اما بعد بر رای بیضا ضیای مستخبران آثار
و متفحصان اخبار مخفی نماند که در کتاب سیر المتاخرین من الثامن عشرة الی الخمس و تسعین من المائة الثانیة بعد الالف که این
اقل الخلیفة بل لاشئ فی الحقیقة غلام حسین بن هدایت علی خان بن السید علیم الله بن السید فیض الله الحسنی الطباطبا
عفا الله عنهم بعفوه و رحمته متصدی تحریر آن گشته و احوال عهد پادشاه مغفرت پناه محمد شاه را تا سال بیست و دوم عهد او
مطابق سنه یک هزار و یک صد و پنجاه و دو هجری نبوی در ان کتاب نوشته بعد از ان احوال بنگاله و عظیم آباد در ابنای هجوم سوانح
آنجا مسلسل بزبان قلم داده بانجام رسانید تتمه احوال زمان زندگانی پادشاه مذکور و سلاطین ازمنه مابعدش موعود نموده که نگاشته
دفتر دیگر آراسته آید بنابر ایفای وعده و ادای عهد شروع تحریر آن نموده از واهب بی منت و بخشندهٔ بی منت مامول و مسئول
است که این اجزا و اوراق را صورت انتظام و التیام و آغازش را پیرایهٔ انجام و اختتام کرامت فرماید و زبان خامهٔ
المکسور اللسان این فقیر قاصر البیان سراسر تقصیر را از زلل و خطیات تحریر صیانت فرموده پذیرای انوار انظار گردانند علی

کل شئ قدیر و بالاجابة جدیر

ذکر معاودت آصف جاه نظام الملک که با زردگی و بهانهٔ شکار برآمده بود بشاهجهان آباد و ملازمت پادشاه نمودن و بخوشنودی رخصت شدن و رفتن بسمت دکهن و بعض سوانح بار دیگر

روز پنجشنبه هفتدهم محرم الحرام سنه یک هزار و یک صد و پنجاه و سه هجری نظام الملک که بهانهٔ شکار و آزردگی بخاطر داخل خیام گردیده در نواح شاهجهان آباد چند فرسخ از منی عبث عبث می پیمود بعد رفتن عمدة الملک امیرخان بصوبهٔ الهٰ آباد داخل شاه جهان آباد گردیده ملازمت پادشاه نمود بعد ماهی چند شنود که پسرش نظام الدوله ناصر جنگ باغوای سفلگان به سلک سالک بغی و خودسری بیهوده سر از اطاعت باز زد آصف جاه ناچار گشته بنابر اصلاح حال او روز دوشنبه چهاردهم جمادی الاولی در سنه مذکوره از محمد شاه رخصت گرفت و غازی الدین خان فیروز جنگ پسر خود را خلعت نیابت امیر الامرائی دمانیده و پوشانیده عازم دکهن گردید و تا نه ده ماه فیمابین بجواب و سوال و نصائح و معاذیر گذشته آخر الامر بضرورت و ناچاری بهشتم جمادی الاولی سنه یک هزار و یک صد و پنجاه و چار هجری در سواد اورنگ آباد بجانب غربی بلدهٔ مذکوره با پدر و پسر جنگ واقع شد و ناصر جنگ مجروح گشته بدست پدر اسیر آمد

ذکر رحلت موتمن الدوله محمد اسحق خان بهادر و رجوع شدن خدمت خالصهٔ شریفه بعبد المجید خان کشمیری و مجمل سوانح دیگر

بعد رفتن عمدة الملک بصوبهٔ الهٰ آباد تقرب موتمن الدوله محمد اسحق خان باوج آسمان رسیده محبوب ترین امرایش پادشاه و کلمه خیری که درباره اعتماد الدوله و آصف جاه گفته بود و نزد نهایتهم افزا صدقا بود و خدمت دیوانی خالصهٔ شریفه با مرجوع گشته چندین هزار سوار و رساله او ملازم سرکار پادشاه بودند بداغ قاف که آخر حروف نامش بود و در عباراتی که پادشاه را با او بود در هیچ امیری ندرشت چون اوج اقتدار او بنهایت رسید دست قضا روزنامچه عمرش در نوردید شوی چند در بینی او بهم رسیده ورم و آماسی نمود و پنج و شش روز تپی عارض گشت ناگهان روز دوشنبه دوم ماه صفر سنه مذکوره جهان خانی را وداع گفته برحمت الهی پیوست و روز شنبه هشتم ماه مذکور خدمت دیوانی خالصهٔ شریفه بعبد المجید خان کشمیری اختصاص یافته بعطای خلعت شش پارچه سرفرازی یافت و روز جمعه نهم ماه مذکور هر سه پسر محمد اسحق خان مرحوم ملازمت محمد شاه نموده بعطای خلعت ماتمی و مهربانی بسیار مستمال شدند میرزا محمد پسر کلان او بخطاب پدر محمد اسحق خان بهادر ملقب و آخر مورد عنایات پادشاهی زیاده از پدر گردید و محبت پادشاه با او بجائی رسید که می گفت اگر محمد اسحق خان میرزا محمد را نمیدید اشت نمیدانم چه طور زندگی می کردم و پسر میرزا محمد اسحق خان را بطور سلاطین در عهد طفولیتش بر تخت پیش روی خود خلاف ضابطه سلطنت می نشانید و هر دو پسر دیگر موتمن الدوله اسحق خان نیز معزز و مکرم بوده اند و سطی میرزا علی خان و سومی میرزا محمد علی سالار جنگ و همدرین ماه یازدهم صفر پاسی هر او مرهته آزار بدنی در گذشت و روز شنبه تمام ربیع الاول سنه مذکوره خلعت صوبه داری مالوه به عظیم الله خان ظهیر الدوله شوهر خواهر اعتماد الدوله بانتقال باجی راو مرهته عنایت شد داد و از تیز روی پاکه داشت قبول نمود و نقل مکان هم کرد اما کاری از پیش نبرد چه حسن ترددی از و مسموع نگشته و روز یکشنبه بیست و چهارم ربیع الاول سال مذکور خلعت چار پارچه خدمت فوجداری پتنه بسمت دلیر خان مع شمشیر عنایت شد و روز سه شنبه سوم ربیع الثانی خان مرقوم خانه کوچ

از شهر شاه جهان آباد بیرون رفت و بتاریخ بیست و چهارم مذکور خلعت مهربانی و استقلال خدمت فوجداری دوآبه بجانی خان
[illegible]انی پدر زن معین الملک پسر اعتماد الدوله قمر الدین خان عنایت شد و همدرین سال روز سه شنبه هشتم جمادی الاولی انتظام الدوله
پسر کلان اعتماد الدوله برفتن صوبهٔ خود دار الخیر اجمیر که بانتقال مظفر خان برادر خان دوران امیر الامرا بعد سانحهٔ نادر شاهی یافته
بود رخصت شد و روز دوشنبه چهاردهم ماه مذکور صمصام الدوله پسر امیر الامرا خان دوران صمصام الدوله هزاری منصب اضافه یافته
هفت هزاری شد و همدرین سال شادی کتخدائی میر فخر الدین خان پسر اعتماد الدوله با دختر مظفر خان برادر خان دوران شب
سه شنبه بیست و سوم رجب و شادی کتخدائی انتظام الدوله پسر کلان اعتماد الدوله با دختر امیر الامرا خان دوران شب دوشنبه
غرهٔ ماه مبارک رمضان بعمل آمد و روز سه شنبه سوم محرم الحرام شروع سال پنجاه و چهارم از مائة دوازدهم هجری نبوی صلی الله
علیه و آله نوروز شد

ذکر سوانح سال پنجاه و چهارم از مائة دوازدهم هجری

شب سه شنبه بیست و چهارم شعبان سنه مذکوره دختری از بطن صاحبه محل در خانهٔ محمد شاه متولد گشت و این صاحبه محل دختر
صفیه سلطان بیگم خالهٔ ملکه زمانی خواهرزادهٔ سادات خان ذو الفقار جنگ ست که محمد شاه بتعشق او را بعقد ازدواج خود
آورده بود و چون عظیم الله خان انتظام صوبهٔ مالوه و انتزاع آن از دست مرهٹه نتوانست مورد بی التفاتی پادشاه گشته از
نظر ش افتاد خیره سریهای بسیار داشت ازین جهت اعتماد الدوله وزیر هم که برادر زن او و دیگر قرابتها داشت آزرده می بود
ناگهان باقتضای تنگ ظرفی ها از پادشاه اظهار آزردگی نموده از حویلی علی مردان خان مرحوم که در انجا می ماند بی اذن و رخصت
کوچ نموده در چارباغ وزیر نقل مکان کرد پادشاه برو غضب ناک گشته از منصب صدارت معزول فرموده بشریعة الله خان صدر
سابق منصب مذکور عنایت نمود و خدمت داروغگی گرزداران باغر خان و فوجداری سهارنپور بحفیظ الدین خان عنایت
شد و اغر خان وغیره رساله داران پادشاهی بنابر حراست عظیم الله خان مقرر گشته گرد دیرا سوش اقامت گزیده پاسداریش
می کردند آخر بعد شش و هفت روز ندامت کشیده بخانهٔ خود معاودت نمود و ملازمان خود را برطرف نموده منزوی شد و در
همین سال بعد عید اضحی ستاره ذو ذنب بمقدار یک گز از سمت راس مائل بجنوب در برج جدی نمودار گشته هر روز مرئی می شد که
بطرف شمال سیر و دو قریب یک ماه مانده بعد ایام عاشوره معدوم شد و روز چهارشنبه سیزدهم محرم الحرام شروع سال پنجاه و پنجم از
مائة دوازدهم هجری نبوی صلی الله علیه و سلم نوروز شد

ذکر سوانح سال پنجاه و پنجم از مائة دوازدهم هجری نبوی که سال بیست و پنجم جلوس محمد شاهی است

روز پنجشنبه پانزدهم جمادی الاخری سنه مذکوره قاضی القضاة تاج محمود خان انتقال نمود و روز جمعه بیست و سوم ماه و
سال مذکور خدمت قضا بمراد الدین خان مفتی مرجوع و خان مذکور بعطای خلعت خدمت مسطور معزز گشت و روز یکشنبه دوم
رجب سال مذکور شریعة الله خان صدر الصدور پسر میر جمله فرخ سیری انتقال نمود و درهمین ماه و سال قران علویین در آخر برج اسد
موافق زیج جدید که بسعی راجه جی سنگه کچواهه و اهتمام میرزا خیر الله و شیخ محمد عابد مهندس در عهد محمد شاه پیرایهٔ آغاز و انجام یافته
و در اول سنبله موافق زیج الغ بیگی شد و روز شنبه هفتدهم شوال المکرم سال مذکور باز عظیم الله خان بی اذن و اطلاع

وزیر و بادشاه از خانهٔ خود گریخته قاصد لاهور گشت و همان روز برای تعاقب و گرفته آوردنش پسران اعتماد الدوله وزیر و جبار قلی خان بنگیاشی سردار سواران ملازم توپخانهٔ پادشاهی با دو هزار سوار و رسالهٔ کابلی و افواج دیگر متعین شدند و عظیم الله خان باستعجال تمام قطع منازل نموده در هشت روز بلاهور رسید و ذکریا خان ناظم لاهور که با عظیم الله خان هم زلف بود او را بخانهٔ خود بدلاسا برده فیل و اسپ و دیگر لوازم عنایت از سر نو آراسته داد و پسران وزیر و ملازمان پادشاهی را ضیافتها نموده و تفقدات فرموده عظیم الله خان را حوالهٔ آنها کرد و خوشنود روانهٔ حضور ساخت و آنها مع عظیم الله خان روز پنجشنبه چهارم ذی الحجه سنه مذکوره بشاهجهان آباد رسیدند و عظیم الله خان در قلعهٔ پادشاهی بعد چندروز مقید گشت و در آخر شوال سال مذکور قران نحسین در برج سنبله گردید و روز دوشنبه هفتدهم ذی القعدة الحرام سنه مذکوره پادشاه بتقریب سیر و شکار در باغ متصل قصبهٔ لونی رفت و از بستم ماه مذکور پادشاه را اثر مرض خناق و ذات الجنب که از پیشتر بود اشتداد پذیرفته آماس در خارج بدن و تضییق در مجاری اکل و شرب و تنفس بهم رسیده تصدیع بسیار کشید و شب پنجشنبه بیستم فصد نمود و زلو چسپانید و صحت نایافته آخر شب یکشنبه سلخ ماه مذکور داخل قلعه گشته شفا یافت و روز پنجشنبه بیست و چهارم محرم الحرام شروع سال پنجاه و ششم از مائهٔ دوازدهم هجری نبوی صلی الله علیه و سلم نوروز شد

ذکر سوانح سال پنجاه و ششم از مائهٔ دوازدهم هجرت مطابق سال بیست و ششم جلوس محمد شاهی

روز دوشنبه هشتم جمادی الاولی سنه مذکوره سعد الدین خان میرآتش که خانسامان پادشاهی هم بود در حضور برای کورنش حاضر گشته آخر شب سه شنبه بلای هیضهٔ محتبسه مبتلا گردید و بدرد معده که بهمان جهت عارض داشت بعالم آخرت شتافت و روز جمعه دوازدهم ماه و سال مذکور حفیظ الدین خان پسرش بعطای خلعت ماتمی و بحالی خدمات پدر مع اضافهٔ هزاری منصب و پالکی جهالردار سرفرازی یافته بجهزار[ی] و میرآتش و خانسامان پادشاهی شد و در ابتدای ماه رجب سال مذکور فرامین و شقه‌های خاص شاهی بعمدة الملک امیرخان بهادر و ابو المنصور خان بهادر صفدر جنگ و زکریا خان بهادر ناظم لاهور و ملتان و راجه بخت سنگه راتهور و راجه دهیراج جی سنگه سوائی و دیگر امرا متضمن طلب حضور شرف صدور یافت آصف جاه هم حکم آمدن بحضور رفت اما بنابر ضعف پیری و آسائش و جاه حکمرانی شش صوبهٔ دکهن چون فرورفتنی داعی نبود عذرخواسته نیامد و اکثر همت بر تسخیر ملک کرناتک بسته اول قلعهٔ ترچناپلی را محاصره نموده مفتوح کرد و بعد از آن ملک ارکات را از قوم نوابت انتزاع نمود و راجه دهیراج جی سنگه نهم شعبان که دسهره بود یا سیزدهم ماه مذکور علی اختلاف الروایات فوت شد و سه رانی از زوجهای او مع دو دو سه خادمه پاتر با جسد راجهٔ مذکور بدستور معین و مستمر که عادت هنود است سوخته یا باصطلاح هندستی ستی شدند بفتح سین مهمله و کسر تای مثنات فوقانی و یای زده

ذکر ورود عمدة الملک امیرخان بهادر و ابو المنصور خان بهادر صفدر جنگ در حضور و آمدن میرزا پهلوی پسر زکریا خان خواهرزادهٔ وزیر از لاهور

بعد ورود شقه‌های پادشاهی صفدر جنگ که از سابق دم اخلاص و اتحاد با عمدة الملک زده خود را از جملهٔ متوسلان آن والا دودمان می‌شمرد بنای قبول و اتباع امر مذکور برپا ساخت و باشارهٔ عمدة الملک گذاشت عمدة الملک

وفاق و اتفاق چنین مقتدرے با خود در حضور ضرور دیده مصلح امور شمرده ترغیبات فراوان نمود صفدر جنگ حسب الاشعار او تهیهٔ اقامت حضور درست دیده در فکر سر انجام ضروریات افتاد و راجه نول رائے بخشی خود را که اول ادنی ملازم سرکار او و از خدمتگزاری و حسن اخلاق باعلی درجهٔ اقتدار رسیده بود به نیابت صوبه تجویز فرموده و چند روزے بنا بر احضار عمال و ملازمان سرکار و اسباب اسفار توقف نموده و عدهٔ رسیدن بدار الخلافه شاه جهان آباد بعد اندک زمانے از ورود عمدة الملک با وداد و عمدة الملک مدتی پیشتر قبل از صفدر جنگ از صوبهٔ اله آباد کوچیده روانهٔ دار الخلافه گشت و سید محمد خان ایرانی را که از قبل او حاکم کوره و در شجاعت آیتے بود در صوبه نائب گذاشت و روز یکشنبه بیست و نهم ماه مبارک رمضان از سال مذکور طرف مبارک قلعه مبارکه شاهی بر ساحل دریاے جمنا رسیده و آخر روز شنبه غرهٔ شوال روز عید وزیر الممالک اعتماد الدوله بهادر باستقلال عمدة الملک آمد و هر دو امیر بسوارے یک فیل داخل شهر شاهجهان آباد گردیده وقت شام عمدة الملک بشرف کورنش بادشاه و تقبیل قوائم سریر سلطنت مشرف و مفتخر گشت و در اواسط شعبان سال مذکور فقیر هم رکاب والد مرحوم در شروع شباب روزے که ساعت نهضت صفدر جنگ از فیض آباد در ده باراده حضور مقرر بود ببلدهٔ مذکوره که مرکز دولت صفدر جنگ بود در سید سمیع بیگ خان دیوان خانهٔ صفدر جنگ حسب الامر آقاے خود باستقبال والد مبرور آمده مرحوم مذکور را بملازمت صفدر جنگ برد و الد ملازمت نموده چون فوج و سواری او تیار و انتظار ساعت مختار بود ساعتے در خانهٔ سمیع بیگ خان توقف فرمود بعد ساعتی عبد الرحیم خان منجم باشی آفتاب را در اصطرلاب دیده بصفدر جنگ اخبار نمود صفدر جنگ سوار گشته داخل پیش خانهٔ خود که قریب ساعتے از آبادی داشت گردید و بعد روزے چند اوائل شهر رمضان المبارک کوچ فرمود و مع اهل و عیال روانهٔ دار الخلافه گشت و بر لب دریاے گنگا رسیده مابین قنوج و مکن پور که مزار شاه مدار است سه چار روز مقام نموده به بستن پل از کشتی هاے رکاب زمان داد بعد تیارے پل راجه نول رائے نائب صوبه را مرخص گردانیده خود عبور نمود و والد را فوجداری سرکار خیر آباد داده همراه راجه نول رائے رخصت می کرد و مے گفت که شما رنج سفر کشیده رسیده آید چند روز آسوده اگر صحبت میان شما و نائب برابر باشد خواهید ماند و الا بحضور ما خواهید آمد و والد مبرور تبعیت راجه نول رائے نه پسندیده همراه او رفت عید در نواح کول جالیسر آمد صفدر جنگ دران روز مقام نموده مراسم عید که عبارت از رفتن مصلی و استماع خطبه است خیمه از لشکر بفاصله برپا کرده بتقدیم رسانید و بعد از ان طے منازل فرموده متصل بدار الخلافه رسید نثار محمد خان بهادر شیر جنگ پسر سیادت خان برادر سعادت خان برهان الملک که خالو زادهٔ صفدر جنگ و براے خود امیرے بود مع راجه لچهمی نراین وکیل صفدر جنگ دو سه منزل پیشتر باستقبال آمد و صفدر جنگ بتاریخے که این وقت فقیر مستند کرآن نیست بر لب دریاے جمنا رسیده از جائیکه منزل بود جریده با کمال تجمل مع فوج مغلیه و هندوستانی که هر یک سوار خوش اسپ و خوش یراق بود خصوص فوج مغلیه که لباس بدن از سقرلات متلون و سازهاے نقره در اسپان ولایت داشتند و عماریهاے افیال زرتاری و حوضه هاے طلائی و نقرهٔ و سه نشان فیلی در نهایت شکوه با قوجے انبوه بود که البته کم از ده هزار سوار نخواهد بود محاذی قلعه بادشاهی اول روز رسید اتفاقاً شب بارانی باریده هوا صاف بود صفدر جنگ موافق ضابطه روبروے برج مثمن دیوان خاص که طلائی ست و مثل خورشید می درخشید از فیل فرود آمده سلام و آداب تسلیمات اربعه بعمل آورد و لمحه استاده بعد گرفتن عطاے گل از قبیل طره و حمائل که بادشاه مصحوب خواجه سراے محلی فرستاده بود باز سوار شده به فرودگاه برگشت بادشاه هم از تماشاے فوج و سوارے او که از برج مثمن مے نمود محظوظ شده و آخر روز پنجشنبه یازدهم ماه شوال سال مذکور که ساعت مختار ملازمت بادشاه بود نزدیک بقلعهٔ

در ریگستان آن طرف جمنا خیمه های عظیمه دو درجه برپا گشت و صفدر جنگ مع فوج و اسباب حشم و تجمل خود بر پل کشتیها که حسب الامر
پادشاه تیار بود عبور نموده در خیمه های ایستاده خود نزول نمود و اعتماد الدوله وزیر الممالک قمر الدین خان چین بهادر نصرت جنگ
باستقبال او آمد خیمهٔ اول پر از ملازمان صفدر جنگ بود فرمان داد که ملازمانش در میدان خیمه بر زین پوشها نشینند و خیمه را برای
رفقاے وزیر خالی گذارند مردم وزیر اول آمده در آن خیمه اجتماع نمودند بعد از آن وزیر آمده در میان مردم خود تا سر دروازهٔ خیمهٔ دیگر گذشت
و در آنجا لمحه توقف نموده معدودے از مقربان عمده معتمد را همراه گرفته اندرون رفت صفدر جنگ نیز با معدودے از عمده
رفقاے خود که از آن جمله بود والد مرحوم نشسته انتظار وزیر می کشید چون وزیر را دید از مسند برخاست و تا نصف صحن خیمه
استقبال نموده با همدگر رسم سلام و معانقه بعمل آوردند و در خیمه بر یک مسند نشسته ساعتی صحبت اختلاط داشتند بعد از ان
استعارات عطر و پان و گذرانیدن خوانهاے اقمشه و جواهر و اسپان و افیال بعمل آمده وزیر رخصت شد که پیشتر رود و صفدر جنگ
متعاقب او آید چون وزیر رفت صفدر جنگ در پے او بکروفر تمام سوار شده وقت شام ادراک سعادت کورنشات پادشاه
نموده داخل حویلی دارا شکوه که از عهد برهان الملک بعنایت پادشاه در قبضه داشت گردید آخر آهسته آهسته تمام لشکر و فوج
او داخل شهر گردید عجب شهرے بود اگر چندین امرا مثل صفدر جنگ و عمدة الملک و آصف جاه آمده داخل شهر می شدند هیچ
امتیاز قلت و کثرت مردم نمی شد و اکثر مقیمان شهر را معلوم نمی شد که کی آمدند و کجا پنهان شدند و الد مبرور هم باغ راجه بخت مل
که دیوان خالصهٔ شریفه و چند سال قبل ازین مرده بود بکرایه گرفته داخل شهر شدند در روز پنجشنبه هجدهم ماه و سال مذکور شاهنواز خان
معروف بمیرزا پهلوے پسر زکریا خان ناظم لاهور که اندک سفاک بیباک بود بشاهجهان آباد رسیده شرف حضور و کورنش پادشاه
دریافت در روز پنجشنبه دوم ذی قعده سال مذکور عبید الله خان پسر دوم میر جمله بخدمت صدارت و عطاے خلعت
سرفرازے یافت و آخر روز شنبه چهارم ماه مذکور سید علی خان خلف غیرت خان نعمت الهی الحسینی که خطاب جد مادرے خود
شیر افگن خان داشت همراه عمدة الملک بهادر آمده شرفیاب ملازمت پادشاه و بعنایت خلعت پنج پارچه سرفراز گردیده مورد
الطاف بسیار گشت و در همین سال و ماه شب دوشنبه تاریخ سیزدهم نکاح شاهزاده احمد میرزا با دخترے از احفاد مهابت خان
بعمل آمد و هم درین ماه از شب جمعه بیست و چهارم ستارهٔ ذو ذنبی اول بقدر نیم گز در میان آخر برج حوت و اول حمل مابین کوکب
سرة الفرس و جناح الفرس اول شب ظاهر شده تا ثلث شب می ماند و قریب بیست و دو روز بهمین قسم یکجا ماند و از میان
هر دو کوکب در ظاهر بطرف مغرب اندک مائل بجنوب سیر رفت و از شب جمعه پانزدهم ذی الحجه ذنبش بقدر یک نیزه مرئی می شد
عین ستاره بسوی مغرب و ذنب او بطرف مشرق و روشنی همیشه زیاده می شد و در آخر ذی الحجه معدوم شد و شب دوشنبه
چهارم ذی الحجه شیخ سعد الله دیوان تن و سه شنبه پنجم ماه و سال مذکور مهر پرور زوجهٔ بهادر شاه جدهٔ محمد شاه فوت شده در
مزار خواجه قطب الدین هر دو مدفون شدند و هم درین اثنا روز سه شنبه پنجم ماه و سال مذکور خدمت صوبه داری گجرات بفخر الدوله
برادر روشن الدوله تفویض یافت سببش آنکه صوبهٔ مذکوره چنانچه در دفتر دوم بزبان قلم داده آمد از عمل پادشاه بدر رفته از مدت
چند سال در قبضهٔ تصرف مرهته بود و کسے صوبه داری آنجا قبول نمی نمود محمد یار خان که از سردارزادهاے ایران و صاحب
نسق و شجاعت بود از خوف نادرشاه و محنت رفاقتش بستوه آمده هنگام ورود شاه مذکور در هند مختفی گشت و بعد معاودتش
رفاقت صفدر جنگ گزید و در ایام رفاقتش از بنارس تاخته زرے که مهابت جنگ براے بالاجی راو مرهته فرستاده بود و
وکیل بالاجی مع فوج بدرقه هیبت جنگ ناظم عظیم آباد در سهسرام منزل داشت بغتة بر سر لشکر مذکور با معدودی از سواران

مغلیه رسیده زر مذکور را از انها باز گرفت و برخی را مجروح و بعضی را مقتول ساخته به بنارس برگشت چون صفدرجنگ از حرات او مطمئن نبود صحبتش با او درنگرفت و در شاه جهان آباد ترک رفاقتش نموده فخر الدوله را که نامی داشت بگرفتن صوبهٔ گجرات برانگیخت در عینیه آن داشت که دلاوران فوج مغلیه را از ملازمان صفدرجنگ با خود گردیده و سامانی بهر صورت بهم رسانیده مرهته را بضرب دست خود مغلوب و صوبهٔ مذکوره را مسخر سازد و بعد از ان هر چه از دستش برآید بعمل آرد چون فخر الدوله سعی نموده سند و خلعت آن صوبه را بدست آورد فوج مغلی که در ملازمت صفدرجنگ آسایش یافته از ابتلاء اطاعت و محنت رفاقت نادرشاه برآمده بود و محمد یار خان را می شناخت که شراره ایست از آتش قهر و غضب نادرشاه و بسر بردن با او همان جانکاهیها لازم دارد از رفاقتش سر باز زده راضی به ترک ملازمت صفدرجنگ نشد مگر قلیلی که با او دیرینه توسل و حقوق احسانش برگردن داشتند همراهیش گزیدند و محمد یار خان با همان قدر مردم فخر الدوله را همراه گرفته بگجرات شتافت و دست و پائی زد اما بنابر قلت مقدور و اتباع هیولای اراده او صورت نگرفت و با فخر الدوله که هیچ محض بود صحبت او موافق نیفتاد و بنابرین از رفاقتش منزجر و با وجود ظن خطر عازم خدمت نادرشاه گردید چون رسید نادرشاه گفت ای بطش من هر رسیده چرا باز آمدی عرض داشت که گشته شدن از دست چون تو جوانمردی بر زندگی در میان نامردان مرجح شمرده روبدرگاه آورده ام نادرشاه را عذرخواهی او خوش آمده قلم عفو بر جریدهٔ زلاتش کشید و بیگلربیگی فارس یا هرات گردانید و فخر الدوله در غیبت او اسیر و دستگیر مرهته گردیده بعد خرابی بسیار بشاهجهان آباد برگشت و منزوی بود تا مرد در روز پنجشنبه هفتم ذی الحجه همین سال باران بسیار و تگرگ هم کم و بیش اکثر جاها بارید و برق و رعد بشدت بود چنانچه اندرون قلعه در دیوان عام برق افتاده دو اسپ و دو کس هلاک و دو سه کس دیگر بیهوش و کر شدند و روز دوشنبه بیست و پنجم ماه مذکور بهر سه پسر شیخ سعد الله خلعت ماتمی مرحمت شد +

ذکر وقائع سال پنجاه و هفتم از مائهٔ دوازدهم هجری نبوی صلی الله علیه و آله وسلم مطابق سنه بیست و هفتم جلوس

روز شنبه غرهٔ محرم الحرام سنه یک هزار و یک صد و پنجاه و هفت هجری خلعت دیوانی تن بعبد المجید خان کشمیری از انتقال شیخ سعد الله عنایت شد و او همان روز در کچهری نشسته بر بعضی کاغذهای ضروری دستخط نمود و در روز شنبه ششم ماه صفر نوروز شد و هم درین سال آصفجاه قلعه مالکنده را از توابع حیدرآباد محاصره نموده از دست مقرب خان دکهنی بجوزهٔ تسخیر خود درآورد و هم درین سال چون بادشاه رجحان اعتمادی بر امرای تورانیه نمود و سعد الدین خان و پسرش حفیظ الدین خان از متوسلان آصفجاه و اعتماد الدوله و همقوم آنها بود حفیظ الدین خان را از خدمت داروغگی توپخانه که کار عمده و حرست جان و مال و ناموس بادشاه درضمن کار مذکور است معزول نموده بصلاح عمدة الملک روز یکشنبه هفتم صفر اول روز صفدرجنگ را بعنایت خلعت خدمت میرآتشی سرفراز فرمود و نهایت لطف و مرحمت نموده اظهار توقعات وفاداری حقوق نمک خوارگی از امیر مذکور بر زبان آورد و صفدرجنگ تیتخانه میرآتشی بقدر شان و شوکت خود در قلعه آراسته از ان باز اقامت خود در قلعه مقرر فرمود و برای خاطر والدم حرم چکله سکندره از بادشاه گرفته والدم را حضور بادشاه بنابر ادراک شرف کورنش برد و خلعت خدمت مذکور رسانیده پوشانید و فقیر و برادر فقیر نقی علی خان در [illegible] آوا [illegible] مناصب مناسب و خطابهای خانی یافت و چند ماه در خدمت والد گذرانیدم در اواخر ماه مبارک رمضان بخدمت [illegible] عظیم آباد گرفتیم چراکه از مدتی محل سکنی و جناب والده با جده و برادران و عم و خال [illegible] ناظم بلده

مذکوره و صلابت جنگ نیز قرابتی متحقق بود و او نیز خلاع مهربانی مع سرپیچ مرصع بما هر دو برادر عنایت نموده بارسال بعض تحف بنگاله حکم کرد
و پیغام دعا بناظم عظیم آباد فرموده مرخص گردانید و غره ذی قعده سال مذکور فقیر با برادر و همراهیان مع الخیر بعظیم آباد رسید در روز سه شنبه
دهم جمادی الاخری سال مسطور آیا ل مدار المهام مهاراجه ایشری سنگه سوائی خلف راجه دهیراج جی سنگه متوفی ملازمت بادشاه
نموده بعطای خلعت پنج پارچه سرافرازی یافت و در روز یکشنبه یازدهم ماه مذکور بنابر تقریب تعزیت پدر مهاراج مذکور که حسب الطلب
بحضور آمده بود و هم برای آوردن او پیش بادشاه بوساطت خود وزیر الممالک اعتماد الدوله نزدیک سرای قاضی بخیمه او رفته و ساعتی
نشسته بمقر سخیام خود برگشت و آخر روز مهاراجه مذکور بخیمه وزیر برای حصول ملازمتش آمد و شب شنبه بیست و هفتم رجب همدرین
سال همایون بخت برادر محمد فرخ سیر بن عظیم الشان انتقال نموده در جوار مزار خواجه قطب الدین چشتی مدفون گردید و روز یکشنبه
بیست و هفتم شعبان همین سال فوجداری گوالیار بعمدة الملک بهادر از تغییر جعفر خان و صوبه داری کشمیر بصفدر جنگ بهادر از تغییر
اسد الدوله اسد یار خان بهادر در انسان تخلص عنایت گردید و این اسد یار خان دست گرفته و بر آورده عمدة الملک بود و
هم بسبب او بیچاره منزوی و محروم از تقرب بادشاه شد و یک بالابند بهر دو امیر بجای خلعت مرحمت گشت صفدر جنگ
برادر خالوزاد خود شیر جنگ را مع فوجی از مغلیه و هندوستانی بقدر حاجت برای بند و بست آنجا فرستاد و شیر جنگ
در آنجا رفته بمرد الله اکبر شجاع دیگر دلکش آنجا بود بعهد و پیمان دروغ مستمال کرده طلب داشت و بعد آمدنش باو
دغا کرده مقید و محبوس گردانید و سهل مدتی در آنجا مانده و تفرج منتزهات آن بلده جنت نظیر نموده از اسیاب خان را که یکی از
رفقای صفدر جنگ بود بنیابت صوبه مذکور گذاشته خود معاودت بشاهجهان آباد نمود و آخر شب شنبه هفدهم ماه
مبارک رمضان سال مذکور عظیم الله خان که از مدتی در قلعه بادشاهی محبوس بود رخت زندگانی بعالم آخرت کشید و با امثال
و اقران خود ملحق گردید دو سه ساعت از روز مذکور بر آمده نعش او را در خانه اش آوردند اعتماد الدوله بنابر قرابت قریبه آنجا رفت
هجوم مردم بسیار دران مکان که چند روش افتاده بود بنابر آمدن وزیر رو داد اتفاقا آن مکان ته خانه داشت بسبب کثرت بار
مردم یا بنابر سببی از اسباب خفیه سقف آن ته خانه فرو نشست و وزیر و اکثر مردم بنابر تاخیر در آجال شان محفوظ ماندند و
لاش او را برده در جوار مزار شاه نظام الدین بخاک سپردند و آخر ماه ذیقعده سال مذکور قران النحسین در اول برج میزان و بنابر
رجعت بار دوم آخر ماه صفر در سال پنجاه و هشتم از مائه دوازدهم هجری و بار سوم بنابر استقامت آخر ماه ربیع الثانی
پنجاه و هشتم از مائه دوازدهم در آخر برج سنبله شد و هشتم یا هفتم ذی الحجه سال مذکور سلطان اعز الدین پسر کلان
معز الدین فوت شد

ذکر سوانح سال پنجاه و هشتم از مائه دوازدهم هجری نبوی که سال بیست و هشتم جلوس است

علی محمد خان روهیله که نام او بنابر بعضی تقریبات در ضمن احوال کشته شدن سیف الدین علی خان و غیر آن سانحه در دفتر دوم مذکور
شد اگرچه پسر اهیر پرورده افغانی بود مردی او هم کذلک اما بهره از شجاعت و لیاقت سروری داشت و از غفلت و آرام
طلبی وزیر الممالک اعتماد الدوله کارهای او رونق گرفته باوج اقتدار رسید مجملی از احوال و اسباب عروج او لمعارض اقتدار
و اقبال آنکه اول بطور جماعه داران ملازم عمال صوبه مرادآباد بود [illegible] آن بود [illegible] فشانی [illegible]
و دران دیار صاحب نام گردید [illegible]

و حاکم با اقتدار مرادآباد بوده اند زندگانی نمود و بر جاه و حشم او بعد کشته شدن سیف الدین علی خان مظلوم برادر امیر الامرا حسین علیخان
شهید مرحوم بنا بر اینکه روهیلهٔ مذکور با عظیم الله خان در قتل سید مرقوم برفاقت حاکم مرادآباد شریک بوده جلادتها نمود افزود و
روشناس وزیر و صاحب منصب و جاگیر و حاکم بعض پرگنات آن دیار گردید چون صاحب عزم و اراده بود بهر تقریب و تدبیر در
تسخیر محالات قرب جوار کوشیده بطور اجاره از جاگیرداران آرام طلب و وزیر بیخبر بدست آورده اقتدار یافت و فرید الدین خان
و عظمة الله خان که از شجاعان زمان و حاکم با اقتدار مرادآباد و جاگیر وزیر بوده اند در گذشته بعالم آخرت رفتند او بنام افغانی در
زمرهٔ آنها وصلت نموده اکثری از روسای فرقهٔ مذکوره را با خود رفیق گردانید و افاغنهٔ نواح قندهار که از صدمات افواج
ایران آوارهٔ دشت ادبار بودند باشتهار افغان دوستی او جوق جوق پیش او رسیده ملازم گردیدند و علی محمد خان بلقب
روهیله در عوام مشتهر گشت چون اقتدار فراوان یافت و سستی سلطنت و نفاق امرای دون همت و انهماک و استغراق وزیر
در شرب مدام و صحبت قمر طلعتان گل اندام بر صفحهٔ ضمیر او مرتسخ گشت تمرد ورزیده سر از اطاعت و مالگذاری سرکار وزیر پیچید وزیر
راجه هرنند را که از قوم رورا بود نائب صوبهٔ مذکور گردانید و اسباب حرب از قبیل توپ و بانهای بسیار و دیگر ما یحتاج از
سرکار خود داده حکم به نگهداشتن فوج هر قدر که خواهد و در کار داند داده با انتظام صوبهٔ مذکوره و محالات قرب جوار و تنبیه و گوشمال
روهیلهٔ متمرد و دیگر سرکشان مامور فرمود راجه هرنند به محالات متعلقهٔ خود رسیده و فوج انبوهی ملازم گرفته با سامان موفور
در کمال غرور حکمرانی پیش گرفت روهیلهٔ مسطور بمقتضای شعور پیغامهای اطاعت و انقیاد داده عذر تقصیرات و اندک تخفیفی
در معاملات ذمهٔ خود می خواست هرنند نظر بکثرت فوج و حکم وزیر و امید اعانت از ملتمسات او در مطلق گوش نمی پذیرفت و
با او در مقام کاوش و فکر بر انداختن او از بیخ و بن بود روهیله حال بدین منوال دیده با رفقا و روسای قوم استشاره نمود
چون افاغنه اکثر صاحب جرات و بیباک و در تحصیل زر سیند اری و تسخیر ممالک چالاک می باشند هرنند را با خود در کمال عناد
و عداوت دیده علی محمد خان را اشاره بجنگ او نموده درین باب همه همداستان شدند خان مرقوم مستعد محاربه گردیده لشکر
آراست و بجنگ راجه هرنند برخاست او نیز مهیای مدافعه او گشت و از جای خود جنبیده مقابل گردید چون تلاقی عسکرین
قریب گشت و چندان فاصله در میان نماند هندوان که در بند حسن و قبح تاریخ بوده تاثیرات اجرام علوی در عالم کون و فساد
بلکه در اعطای رستگاری و نجات آخرت برابر با خالق کائنات میدانند هرنند بموجب حکم برهمنان منجم منتظر تاریخ موعود مختار
گردید جنگ در تعویق انداخت و گرد معسکر خود سنگر بسته و توپها چیده خواست که ایام معدود تا رسیدن روز موعود بلطائف الحیل
در آمد و رفت سفرا و رسل گذراند روهیله برین حیله مستشعر گردیده چون هر دو لشکر نزدیک بوده اند شبی شهرت ملازمت و
ملاقات با راجه در صبح آن شب داده هنگام سحر لشکر و سواری خود آراست و ساعتی از روز بر آمده بر لشکر هرنند که غافل بود
ریخت و آن مرد که در پرستش اصنام اشتغال داشت هر چند خبر ورود لشکر افغان قریب سنگر باو رسانیدند همین جواب بر
زبانش بود که امروز تاریخ جنگ و سواری ما نیست تا فوج روهیله در سنگر در آمده دود از نهاد هنود و جنود او بر آوردند
در پایان کار پرستش موتی رام که بحسن و جمال شهرت داشت با معدودی از مخلصان سوار شده راه آخرت گرفت و هرنند
در پرستش گاه خود که نشسته بود دیدن برخاستن و گامی برداشتن برا تر بسر رفت و علی محمد خان را اسباب فراوان و غارت
بی پایان بدست آمده فتحی در کمال عظمت بنهایت سهولت میسر گشت و اعتماد الدوله بی شرم و ننگ بتدارکش
نپرداخته زن خود شعله پوری را مع پسر کوچکش معین الملک که بمیر منو مشهور بود بمصالحه فرستاد و علی محمد خان

در عین دریا که شعله پورے جزیره بود با معدودے از ملازمان خود بسواری کشتی آمد و ملازمت بیگم و پیشکش نموده مالگزارے
و معامله را انفصال دادے گویند که با دختر افغان مذکور نسبت معین الملک هم مقرر شده بود اما از نکاح و ازدواج او خبرے
مسموع نشد خلاصه از ان زمان سر قشدار علی محمد خان بکیوان رسیده مرادآباد و بریلی و آنوله و بداؤن و بن گڈه و سنبهل و امروهه وغیره
ممالک آن ضلع آهسته آهسته در ید تصرفش درآمد و قریب سی چهل هزار افغان و روهیله ملازم رکابش گشته دم از تمرد و اقتدار
زدے تا وقتیکه عمدة الملک و صفدر جنگ بحضور رسیده مدار علیه سلطنت گردیدند پادشاه را بر مفاسد وجود افغان مذکور متنبه
ساخته دلالت بر تنبیه و استیصال او نمودند پادشاه نصیحت مخلصان پذیرفته آخر شب شنبه ساعتی قبل از طلوع آفتاب
بیست و چهارم محرم الحرام سال مذکور بطالع و لوبد اعیه گوشمال افغان مسطور اعلام نهضت بر افراشته در باغ لونی نقل مکان
نموده بعد انقضاے سیزدهم صفر از انجا کوچیده بر دریاے هنڈن و از انجا باسنه نزول اجلال فرموده روز جمعه بیست و دوم
صفر سادات خان بهادر ذوالفقار جنگ خالوے ملکه زمانی را بصوبه داری و قلعه داری دار الخلافه شاهجهان آباد سرافراز
نموده بعطاے کاتبے ملبوس خاص که دران وقت پادشاه پوشیده بود و عنایت شمشیر اختصاص بخشیده و خان مرقوم آخر روز از
لشکر کوچیده شبا شب متصل شاهجهان آباد رسیده روز شنبه بیست و سوم ماه مذکور داخل شهر و روز سه شنبه بیست و ششم داخل قلعه
مبارکه گردیده بکار خود استقلال ورزید و پادشاه اول ماه ربیع الثانی در سنبهل و در اواخرش بقصبه بداؤن رسید علی محمد خان
تاب جنگ پادشاهی در خود ندیده بقلعه بن گڈه بتحصن جست و افواج پادشاهی قلعه را محاصره نموده منتظر فرمان بود و قائم الدوله
قائم خان بهادر قائم جنگ خلف محمد خان بهادر غضنفر جنگ بنگش از دار الملک خود فرخ آباد مع فوج بسیار در لشکر پادشاهے
رسیده بوساطت وزیر بحصول کورنش پادشاه مفتخر گردید و راجه نول راے نائب صوبه اوده که ملازم صفدر جنگ بود با افواج و
اسباب شائسته حسب الطلب آقاے خود نیز در رسید چون در میان لشکر شاهے و راجه نول راے قلعه بن گڈه بود و احتمال
مے رفت که علی محمد خان چون دشمن حقیقی خود صفدر جنگ را مے داند و وزیر هم با او نفاق داشته شکست رونق کارهاے
صفدر جنگ مے خواهد مبادا هنگام عبور راجه نول راے که بضرورت نزدیک بقلعه خواهد آمد افغان مرقوم راجه مذکور را تنها
یافته دران طرف قلعه با او محاربه کند و چشم زخمے براجه نول راے رسیده موجب وهن صفدر جنگ گردد لهذا صفدر جنگ
از پادشاه استیذان نموده با فوج خود باستقبال راجه نول راے رفت و او را همراه خود گرفته در کمال کر و فر از میان لشکر وزیر
بلشکرگاه خود رفت و راجه نول راے را بملازمت پادشاه رسانیده انواع عطایا براے خاطرداریش و آبروے خود باو دهانید
القصه چون وزیر بلاهت تخمیر نفاق ورزیده با آنهمه تمردها که علی محمد خان با وزیر نموده بود طرف او و اعلی الرغم عمدة الملک و صفدر جنگ
گرفته در باطن تقویت او مے نمود و هر دو امیر مذکور هم روهیله را باختیار او گذاشته اجتناب از انکار صلح نمودند وزیر واسطه
عفو تقصیرات افغان مذکور گشته آخر روز جمعه سوم جمادی الاولی سنه یک هزار و یک صد و پنجاه و هشت هجری دستهاے او را
بدستمالی پیچیده بملازمت پادشاه همراه خود آورد و پادشاه باستدعاے وزیر حکم کشادن دستهاے او بوزیر داده فرمود که این را
حواله شما فرمودیم و مردم براے ضبطی اموال و اسباب قلعه مامور گشته ذخیره غلات که براے خرچ سپاه فراهم کرده بود بسیار
بدست آمد و بعضے توپهاے کوچک و نقد و جنس غیر غله و چند ضرب توپ دیگر هیچ نبود مگر قلیلے که نزد قائم خان امانت داشته بود
ظاهر گشته داخل سرکار پادشاهی گردید و در روز شنبه چهارم ماه مذکور پیش خیمه بطرف شاهجهان آباد روانه شد و پادشاه مراجعت نمود
راجه نول راے و قائم خان بنگش مرخص گشته بجاهاے خود رفتند پادشاه هم عنان فتح و ظفر اول روز پنجشنبه غره جمادی الاخرے

سال مذکور بطالع آخر برج اسد در قلعهٔ شاهجهان آباد گردید

ذکر فوت بعض امرا در سال مذکور و بعض سوانح دیگر

در آخر ماه محرم نوازش علی خان مرحوم برحمت حق رفته در آستان قدم شریف مدفون گردید و در روز پنجشنبه چهاردهم صفر اشرف خان
پسر کلان امیر الامرا صمصام الدوله خاندوران انتقال نموده در مقبرهٔ پدر مدفون شده و روز یکشنبه هفتم ماه صفر نوروز شد و در نصف
اخیر ماه ربیع الاول سال مذکور اسد الدوله اسد یار خان مرحوم انسان تخلص برحمت الهی رفت و نعش او را باکبرآباد که مولد و
موطن او و آبایش بود رسانیده بخاک سپردند مرد نیکوکار هوشیار بود و بمبادی علوم آشنا طبع موزونی داشت و شعر بقدر مرتبهٔ خود خوب
می گفت بدستگیری عمدة الملک او و جعفر علی خان که این عزیز هم ازین قبیل و با والد مرحوم بسیار آشنا بود و مؤتمن الدوله محمد اسحق خان و یک
شخص دیگر که این وقت نام او در خاطر نمانده ملازمت بادشاه نموده او و اسحق خان در اول روز ملازمت پنجهزاری و دو شخص دیگر
چارهزاری شدند جعفر علی خان رفاقت عمدة الملک گزیده ترقی دیگر نکرد و اسحق خان بآسمان تقرب بادشاه و اقتدار رسید و
ذکرش گذشت و اسد یار خان هم ثانی مرتبه او و شش هزاری منصب و باسد الدوله مخاطب و صاحب ماهی و مراتب گردید و
رساله او پنجهزار سوار بداغ شمشیر ملازم بادشاهی شد آخر عمدة الملک بکینهٔ آنکه چرا مثل جعفر علی خان و دیگر ملازمانش در رکاب
نماند بعد عود از الهآباد و گرم نمودن صحبت با بادشاه مزاج محمد شاه را از منحرف ساخته رساله شمشیر داغ برطرف کنانید و با وجود
خوبیهای بسیار ازین حرکت مطعون خلائق گردیده حالات خوش از اسد الدوله بگوش رسیده و بوثوق پیوسته از انجمله یکی آنکه
حاجب که عبارت از چوبدار است یکصد و چهل نفر ملازم بوده اند و هر روز نصف آنکس بهر وقت نوبت بر در دولت سرای او حاضر
می بودند باین طور که یک روز یک جماعه دربار جماعهٔ مذکوره و روز دیگر جماعهٔ دار دیگر با وجود این حال جماعهٔ مذکوره از فرط حشمت
مردم و شور و غوغا که در حضور امرای مقتدر و امرای غیر مقتدر این زمانه می نمایند ممنوع بوده اند و فقط برای نام و دفع ملام که مردم
حمل بر دنائت و بخل او ننمایند لازم داشت و با آنجا هر چند در مرتبهٔ ادنی از او بودند سلوک مصاحبانه و برادرانه می نمود و بهر صورت مردم
از او خوشنود بوده اند رب اغفر له وارحمه این دو رباعی از نتائج طبع او بیاد بود ثبت افتاد رباعی گه با منعم شفیق می باید
زیست * گه تنها بی رفیق می باید زیست * انسان این بزم جای شکر و گله نیست * یکچند بهر طریق می باید زیست *
وله ایضاً گه قصهٔ شیخ و شاب باید گفتن * گه شکوهٔ نان و آب باید گفتن * انسان تا مرگ گفتگو لابد است * افسانه برای
خواب باید گفتن * و روز دوشنبه نوزدهم جمادی الاخری سنهٔ مذکوره خبر رسید که دوازدهم ماه مرقوم روز دوشنبه زکریا خان ناظم
لاهور ازین سرای غرور رخت هستی بربست و وزیر که برادر زن زکریا خان بود این خبر را شهرت نداده یحیی خان پسر کلان
زکریا خان را که خواهرزادهٔ وزیر و داماد او هم بود در ظاهر به بهانهٔ دیدن پدر خود آخر همان روز از بادشاه رخصت دلانید و او
روز یکشنبه بیستم ماه مذکور اول صبح کوچیده بر جناح استعجال بلاهور شتافته بجای پدر متمکن گشت و سیوم خبر مذکور
مشهور شده وزیر در ماتم نشست و بعد انقضای رسوم تعزیت روز دوشنبه بیست و ششم بحضور بادشاه رفت و آخر همان روز
غلام محی الدین خان صاحب خدمت بیوتات خلعت رخصت بنابر ضبط اموال زکریا خان یافته بلاهور رفت و روز دوشنبه نهم
شعبان سال مرقوم بالصدر خلعت صوبه داری لاهور و ملتان از انتقال زکریا خان بوزیر الممالک اعتماد الدوله مرحمت شد و او
نیابت صوبه هر دو مذکوره به پسران زکریا خان خواهرزادهای خود تفویض نموده آخر میان هر دو برادر بخصومت انجامیده

شاه نواز خان میرزا پهلوی برادر کلان خود یحیی خان را مقید ساخت یحیی خان بعد چندی بحیله عمه خود در خوان طعامی پنهان گشته از مستحفظان که بر در حویلی او بوده اند رهائی یافت و باعانت بعضی مخلصان اسپ خاصی بدست آورده بجلدگامی اسپ مذکور از لاهور گریخته در معدود ایام بشاه جهان آباد رسید و از خجالت هیچ کارگی خود جا مهارنگین کرده لباس فقر در بر و خاک مذلت بر سر نموده جائی بر نهر شهر ساخت و از ابیم بار سنام نهاده بر ای خود تکیه و گوشه نشینی مقرر کرد چون داماد وزیر و صاحب سیم و زر بود چندکس از رفقای او نیز پیروی او نموده همان لباس پوشیدند و بر فقر لباسی قناعت ورزیدند و شاه نواز خان بر وساده حکومت هر دو صوبه متمکن گشت در روز دوشنبه شانزدهم شعبان اسد الله خان برادر کلان عمدة الملک در اکبرآباد برحمت ایزدی پیوست و وقت نصف شب پنجشنبه نهم شوال سال مذکور در خانه شاهزاده میرزا احمد بن محمد شاه پادشاه پسری متولد شد

ذکر سوانح سال پنجاه و نهم از مائه دوازدهم هجری نبوی صلی الله علیه وآله وسلم که مطابق است با سال بیست و نهم جلوس محمد شاه

روز دوشنبه بیست و هشتم صفر سال مذکور نوروز شد و در ماه ربیع الثانی سال مرقوم غلام محی الدین خان که برای ضبط اموال ذکریا خان رفته بود و پسرانش بعض اسباب و اجناس و قلیل زر نقد بنام ضبط که سنت زشت خاندان بابریه تیموریه است حواله اش نموده بودند آورده در حضور رگذرانید و بعطای پالکی جهالردار و اضافه منصب هزاری سرفراز شد روز جمعه سیزدهم جمادی الاولی بهروز خان خواجه سرای محلی پادشاه نماز جمعه خوانده بخانه حیله خود که عبارت از پسر متبنی است و او مرده بود برای آوردن زن او در آن رفت زن بیچاره ... به پسر خود که مرد که مذکور بر او عاشق گشته و آن زن بشوهر دیگر راضی نبود رفت زن بیچاره مبالغه در امتناع می نمود و خواجه سرای قرمساق مذکور برای آن سببی پیر که مرشدش بود ضعیفه عفیفه را اجبار بر آن کار می فرمود و چون طرفین مبالغه را از حد در بردند پدر آن نیک زن از غیرت مانع و مزاحم شد خواجه سرای نابکار بغرور اقتدار امارت و تقرب خود غلظت و شدت نمود مرد صاحب غیرت تاب سفاهت خواجه مذکور نیاورده بر حفظ ناموس خود آن دنیک بی نام و ننگ را بزخم جمدهر از پای در آورد و بیگانه او را که همراه بود نیز مجروح ساخت و آن مرد غیور از دست ملازمان خواجه مغرور بدار آخرت مظلوم شتافت و بهروز خان را مجروح بر پالکی سوار کیش افگنده آوردند بعد ساعتی بمقر خود رفت و در مقابر جوار خواجه قطب الدین مدفون شد لراقمه پیر دانا نشناسم که کجا راه برند + رهبر دگم شده را راهنمای بینم + و در ماه جمادی الاخری شب جمعه حافظ وجیه خان خواجه سرای دارو غه باورچی خانه شاهی آخر شب وضو نموده نماز می خواند ناگاه غشی عارض گشته در یک ساعت رخت هستی ربست و خدمت مذکور بیگانه های او مفوض گشت اول روز جمعه بیست و پنجم ماه مذکور پادشاه برای سیر باغ تالکتوره تشریف فرما گشته برای میرزا محمد اسحق خان نجم الدوله خدمت چوکی خاص از انتقال خواجه بهروز خان مقتول تجویز نمود و او تسلیمات این عنایات بجا آورده روز یکشنبه بیست و هفتم که پادشاه بمزار خواجه قطب الدین بسیر و تماشا رفت بعنایت بالابند بابت خدمت مذکور سرافرازی یافت و اول روز یکشنبه پنجم پادشاه داخل قلعه مبارک شد

ذکر شتافتن عمدة الملک مرحوم بجوار رحمت خداوند دنیا و عقبی بزخم جمدهر باشاره پادشاه و خروج روز افزون خان ناظر

عمدة الملک که در لیاقت امور سروری از جمیع امثال و اقران خود برتری داشت امدی را در پله عمدگی با خود برابر نمی پنداشت

بحسب اتفاق وزیر در سکر شراب شبی از بام خانهٔ خود افتاده بند دانش پیچیده وصدمهٔ عظیمه باو رسیده مدت هفت هشت ماه صاحب
فراش گردید و بعد یافتن صحت هم طاقت آمد و رفت دربار و ایستادن بحضور بادشاه در خود کمتر یافته خویشتن را معذور دید و پسران
را دور از شادت دانسته جواب وسوال کارهای خود را بملاحظه تقرب بادشاه بعمدة الملک سپرده فارغ البال در خانه نشست گاهی
بعد ماهی که بدربار می آمد بنابر قلت طاقت ایستادن بسهل زمانی حاضر بوده رخصت می شد و صفدر جنگ خود مخلص عمدة الملک و گویا
از متوسلانش بود و بنابر مقدمات مذکوره اقتدار عمدة الملک باوج فلک دوار رسید چون اندک تیز مغز بهادر داشت و با بادشاه از ابتدا
صحبت بذله سنجی او در میسر بود در تقریر سخن پاس ادبی که امرا با ملوک باید بعمل نمی آورد در نیولا که افراط اقتدار بهم رسانید بیشتر از پیشتر
بیباکیهای نمود و در انجاح مطالب و پذیرائی ملتمسات خود ابرام نموده مبالغه را از حد بدر میبرد و نجم الدوله محمد اسحق خان بهادر
و برادرانش را با آنکه شمول عنایت بادشاه درباره آنها برابر سلاطین میدانست الا بمقتضای اینکه پدر شان دست گرفته او بود
بنظر کم می دید محمد شاه برای افزایش قدر اسحق خان واقتدار وحمایت و حرمت او دو خواهرش و صلبت خواهر اسحق خان با شجاع الدوله
جلال الدین حیدر خان بهادر بهادر جنگ پسر صفدر جنگ مقرر نموده عمدة الملک را از طرف خود برای سرانجام اسباب شادی
کتخدائی دختر مذکور مقرر ساخت و صفدر جنگ این شادی را در کمال زینت و نهایت کروفر هم از فرط خوشنودی خود و هم برای
استرضای خاطر بادشاه نمود از جمله اسباب شادی مذکور تیاری یک هزار و چند صد سبوی نقره بود که در ساچق بخانهٔ عروس
فرستاد تخمیناً هر سبوئی کمتر از صد روپیه نخواهد بود و عمدة الملک یکبار از بادشاه رخصت گرفته بملاقات ... در تسلیم گذرانیده
رفته اکثری را دید این کار احتمالات بهم رسانیده موجب بدغضبی حرم خصوص بدخواهان عمدة الملک گردید و بهر صورت مزاج بادشاه
را آخرها انحراف تمام از طرف عمدة الملک بهم رسیده بدخواهی او در دلش رسوخ یافت اما در اظهار آن فائده ندیده بمدارا می
گذرانید تا آنکه عمدة الملک روزی اظهار بعض مقدمات با بادشاه شروع نموده سخن را طول داد و بادشاه را استماع آن
گران گذشته گفت عمدة الملک بهادر باز روز دیگر عرض خواهید نمود عمدة الملک گفت دو سه کلمه است باید شنید بادشاه صبر کرده
باز اعادهٔ همان سخن نمود باز عمدة الملک همان جواب داد تا سه بار همین اجتناب و التزام بعمل آمد خواجه سرایان که اکثر تنگ
حوصله و کج خلق می باشند و نیز افزون خان ناظر که درین صفت از دیگران بیشتر و خدمت نظارت بادشاهی و بند و بست اکثر
ابواب دولتخانه و حرم سرای سلطانی با و مفوض و غلام پیر آباء و اجداد محمد شاه بود دلتنگ گشته زیر زبان گفت اما این قسم که
عمدة الملک هم شنید که همین امروز قصهٔ بیوه زنان هم سایه را هم باتمام باید رسانید عمدة الملک بر آشفته گفت غلامان را چه یارا که در گفتگوی
عمده های دولت و اساطین سلطنت چنین جسارت نمایند او در جواب گفت که اگر غلامیم غلام بادشاهیم نه غلام دیگران عمدة الملک
با بادشاه گفت که اگر این ناظر ست غلام بدربار نخواهد آمد بادشاه استماله او نموده گفت خاطر شما عزیز ست آنچه مرضی شما باشد همان
قسم خواهد شد عمدة الملک عرض نمود که اگر خاطر غلام بندگان حضور منظور دارند خدمت نظارت بغلام عنایت شود و غلام شخص لائقی
را از طرف خود برین کار بگمارد بادشاه قبول نمود عمدة الملک آداب عنایت بجا آورده مرخص گشت و آگاه خان خواجه سرای را که
داروغهٔ دیوانخانه اش بود تجویز نموده امیدوار این کار ساخت اما بادشاه در تفکر افتاده با ناظر روز افزون خان گفت که مرا از دست
عمدة الملک درهمین احوال زندگی دشوار بود هرگاه بند و بست نظارت هم باختیار ایشان رود زندگی متعذر و من بطور
سفیدان خواهم بود او گفت اگر مرضی بادشاه باشد تدارکش اشکالی ندارد بادشاه گفت اگر میتواند شد درنگ نباید کرد
که بعد رفتن بند و بست نظارت بدست ایشان باز هیچ نمی تواند شد روز افزون خان در تلاش شخصی که قاتلش تواند شد

افتاده چنین کسے را جستن آغاز نهاد و بامبنای خود گفت او برادر خود جواهر نامے را که پیشتر ملازم عمدة الملک و روشناس او بود
و بآزردگی جدا شده گاه گاهے کشتن او را با برادر خود بطور هزل می گفت تجویز نموده ازو پرسید او بمبالغه تمام قبول نمود و همراه برادر
نزد ناظر آمده بابرام تعهد کرد ناظر او را در بند و بست نظارت گذاشته مامور ساخت که هرگاه عمدة الملک داخل دروازه دیوان
خاص شود کار او را باتمام رساند آن بدبخت کمر خود برین کار محکم بسته منتظر فرصت در کمین نشست روز جمعه بیست و سوم ذی الحجه
سال مذکور اول صبح عمدة الملک خاصه برای همین کار با وجود آنکه روز دربار نبود آن گاه خان را همراه خود گرفته بنا بر دهانیدن
خلعت نظارتش در حضور آمد و افردون خان کینه در پشت سر او بر در دیوان خاص ایستاده از نیابت جای داد و همین که عمدة الملک
با جمعی از حلقه ملازمان خود برآمده داخل در دیوان خاص شد آن بیدین از کمین برآمده از پشت عمدة الملک برآمده چنان خنجر بر
تهی گاه آن سعید بیگناه زد که بمجرد آن ضرب برحمت حق پیوست و مرده بر زمین افتاد دشمنان مظلوم بر پالکی او افگنده در حویلیش
آوردند و مردم چوکی برای ضبط اموال همراه لاشش آمدند سپاهیان ملازم سرکارش مانع دفن لاش و بردن اشیای
خانه اش بسرکار پادشاه تا ادای تنخواه خود شدند و نادر علی خان برادر کلان عمدة الملک داروغه فیلخانه شاهی و
عبد المجید خان دیوان خالصه و تاج و بیرم خان و نعمت الله خان و اکثر از دودمان زادگان و اقربای آن مرحوم که برای
تجهیز و تکفین و تعزیه و تسلیه بازماندگان خانه اش رفته بودند گیر ملازمانش آمده کسی مجال برآمدن از آنجا نداشت پادشاه
می خواست که همه اموال و اسباب او را برده تنخواه ملازمانش ... و تقسیم ... در بردن آنها می نمود لیکن از کرسے ... گان
قبول نمی کردند آخر صفدر جنگ در میان آمده مرید خان بها در کو سید ... ارسال استاده طلب تنخواه ملازمان ... نمود
گرفته درخواست دفن لاش او نمود درین ماجرا چهار روز گذشته لاش آن مرحوم اندک تغیرے و بوے بهم رسانیده بود و ملازمان
ناسپاس او و پادشاه حق ناشناس کار باینجا رسانیده آخر ادای تنخواه بهمه اجناس او قرار یافت و ملازمان عمدة الملک مرید خان
و سید بلال را تا ادای تنخواه پیش خود رهن داشته رضا بدفن لاش دادند روز چهارم در مقبره خلیل الله خان مرحوم جد آن
مظلوم متصل بسر روح الله خان جدش مدفون گشت اللهم الحقه بآبائه الصالحین بمخور سے تاریخ شهادت عمدة الملک
غم عمده تاریخ یافته آخر اجناس خانه اش بقرقش آمده زر تنخواه سپاه و ملازمانش رسید پادشاه جواهر و اسلحه او را که بر ان
عاشق بود ده لک یا قدرے افزود قیمت آن از خانه خود داده گرفت و هر دو کارخانه مذکور مال پنجاه شصت لک روپیه بلکه
افزود بود محصورین سپاه که ناگاه گرفتار بلای مفت گشته بودند بعض از آن مثل عبد المجید خان وغیره بعد هشت روز
و کم و بیش از آن ایام بحیله رهائی یافته بدر رفتند و نادر علی خان و دیگر بعضے کسان بعد بیست و دو روز و ادا شدن
تنخواه دو ساله ملازمان نجات یافته بجانهای خود آمدند و حویلی و جاگیر و املاک آن مرحوم خلیفه دوران بزعم بعض مردمان یعنی
پادشاه زمان بدختر خود داده پسر محمد اسحق خان نجم الدوله نمود

ذکر سوانح سال شصتم از مائه دوازدهم هجری نبوی صلی الله علیه وآله وسلم که مطابق ست با سال سی ام جلوس

روز سه شنبه نهم ربیع الاول سنه مذکوره نوروز شد و آخر ماه رجب یا اول ماه شعبان سال مذکور یحیی خان مدار المهام دار الانشا
و دیوان خالصه که بمعزولی عبد المجید خان شده بود برحمت الهی پیوست بعد سوم بهر شش پسر و یک نبیره اش خلعت سه
پارچه ماتمی عنایت شده بر یک پسر که ارشد اولادش بود بالاخند خدمت دار الانشا عنایت گردید و روز پنجشنبه

هفتدهم شعبان دیوانی خالصه به محمد اسحق خان و خلعت شش پارچه عطا شد و روز پنجشنبه بیست و چهارم در کچهری خالصه نشسته دستخط
نمود و روز چهارشنبه سلخ شعبان آغر خان داروغهٔ گرزداران فوت نمود و غرهٔ رمضان مدفون گردید و خلعت ماتمی و خدمت
داروغگی گرزداران بدستور پدر به پسر او چاالغ خان مرحمت شد روز شنبه بیست و هفتم ذی الحجه ناصر خان صوبه دار کابل که از دست
احمد شاه ابدالی گریخته آمده بود بعد ملازمت خلعت شش پارچه و شمشیر و فیل بامید آنکه چون نادر شاه مرده است شاید کابل را
باشتی و اعانت و آشنائی افاغنه آنجا مسخر سازد مرحمت شده

ذکر سوانح سال شصت و دویم از مائهٔ دوازدهم هجری نبوی صلی الله علیه و آله و سلم

عمده سوانح این سال ورود احمد شاه ابدالی درانی و واقعهٔ رحلت محمد شاه بادشاه است احمد شاه ابدالی در ابتدای سال مذکور
وارد گشته هنگامه در و جنگ و عود او و جلوس احمد شاه بر تخت موروث تا بغرهٔ جمادی الاولی امتداد یافت بنابرین سانحهٔ
مذکوره نگاشتهٔ خامهٔ وقائع نگار میگردد مخفی نماند که این احمد ابدالی در اصل از رئیس زادهای الوس افغان ابدالی و از
جملهٔ رعایای دار السلطنت هرات است بعد قهر و غلبهٔ شاهنشاه زمان خود نادر شاه افشار مقید و اسیران پادشاه گیهان مسیر گردیده
از جملهٔ غلامان شاه و بعد از آن مورد الطاف او گشته در سلک صحبت یساولان شاهی منسلک گردید و آخر بدرجهٔ ینگباشی
رسید چون نادر شاه از مردم معتمد ایران و فرقهٔ اتراک آنجا بنابر اشتهار عداوت جماعهٔ مذکوره با خود مطمئن نبود جماعهٔ افاغنه و
افواج توران را بعد مقهور و مغلوب فرمودن مورد الطاف خویش گردانید و اکثرے ازین جماعه را سالار لشکر خود مقرر کرده
اقتدار عظیمے بایشان بخشیده بود بلکه افاغنه را زیاده از جماعهٔ اتراک توران تاب و توان داده منظور نظر اشفاق و عواطف
داشت بحدی که بعد مقتول شدنش اکثری از رؤسائے فرقهٔ افاغنه دعوئے سلطنت نموده مدتها بر بعض ممالک ایران تسلط
داشتند از آن جمله بود آزاد خان مالک سی هزار سوار که دم اقتدار زد و آخر کریم خان زند آب تیغ آبدار شعلهٔ اقبال او را فرو
نشانیده ملازم سرکار خود ساخت احمد ابدالی هم از آن جمله است امداد و باعانت تقی خان آنچه که نادر شاه هم از او در دل حسابے
میگرفت در انقلاب قتل نادر شاه مذکور از لشکر گریخته بعضے زرهای خزانهٔ طهماسپ جلائر را که بمعسکر میرفت در راه متصرف
شد و برخی از الوس خود بهم رسانیده صاحب سکه و خطبه گردید و ورود او بهند هفت بار اتفاق افتاد و بتدریج انشاء الله وحده بعز
درین اوراق بزبان قلم سوانح رقم خواهد گذشت بار اول در سلک ملازمان رکاب نادر شاهی در آخر سنه خمسین و مائه بعد الالف
آمد و آغاز سال احدے و خمسین در رکاب ظفر انتسابش معاودت نمود

ذکر داعیهٔ احمد شاه ابدالی معروف بدرّانی به تسخیر هندوستان و ورود او تا سرهند و معاودت بکابل و قندهار بتقدیرات ایزد منان و مهیا شدن اسباب سلطنت او بعنایت خالق زمین و آسمان

احمد ابدالی منظور نظر تربیت نادر شاهی گردیده اوقات بآبرو میگذرانید در سال شصتم از مائهٔ دوازدهم هجری نبوے
صلی الله علیه و سلم از شاهنشاه رخصت گرفته بخانهٔ خود آمد عند المعاودت بزیارت آستانهٔ ملایک آشیانهٔ امام الانس و الجن
سلطان ابو الحسن علی بن موسی الرضا علیه التحیة و الثناء آمده بعد استمداد از آن جناب قدسی مآب وداع از آن آستان
درویشے شاه صابر نام را دید که خیمهٔ محقرے مثل اطفال در جوار مزار فائض الانوار برپا کرده بر سر او رفته استاد و پرسید

که درویش این چه خیمه و چه بازی طفلانه است او در جواب گفت که تو ئی احمد ابدالی گفت بلی گفت این خیمه ایست که وقت مردن نادرشاه
می غلطد و تو دران زمان پادشاه می شوی احمد یکی را از رفقای خود در انجا گذاشت که ملازم درویش بوده براحوال خیمهٔ مذکوره
ناظر باشد و هرگاه بغلطد وقت و تاریخش به ضبط نماید و خود بخدمت نادرشاه شتافت چون نادرشاه کشته شد احمد مع قوم خود
از لشکر گریخته بمشهد مقدس رضوی رسید و همانجا از رفیق خود ماجرای خیمه پرسید او ظاهر کرد که فلان وقت و تاریخ آن خیمه غلطید
احمد را صدق قول درویش به تطبیق وقت غلطیدن خیمه و کشته شدن نادرشاه ظاهر گشته بسلطنت خود امیدوار گشت و قوم خود را
فراهم آورده محمد تقی خان شیرازی را که معروف بآخته و نادرشاه هم از او در دل حسابی برمیداشت و در ایام مذکور دران نواح بود
با خود متفق ساخت بسبب لقب آخته آنکه نادرشاه وقتی بر او غضب شده خایه او کشیده بود و بساعت مختار بعد انقیاد قوم جیغهٔ
سلطنت بر سر زد و در تحصیل صوبهٔ کابل را که ناصر خان صوبه دار صوبه مذکوره یا خود نزد نادرشاه و میر محمد سعید نیز زر محالات متعلقهٔ نور محمد خان
لشی مرسله زکریا خان را همانجا سی برد بجبر متصرف گشته و هر دو کس را همراه گرفته بر سر افغان قلزه که از طرف نادرشاه حاکم
قندهار بود تاخته او را بکشت و قندهار را متصرف گشت و شاه صابر درویش مذکور را نیز بسماجت تمام همراه خود گرفت این شاه
صابر نوهٔ استاملال خور نعلبند مشهور کابل ست او هم درویشی بود و معتقد الیه جماعهٔ تورانیه القصه احمد ابدالی ناصر خان را
بعد گرفتن خزائن تکلیف صوبه داری کابل بدستور عهد نادرشاه نمود و خلعت داده رخصت فرمود مشروط آنکه بعد رسیدن
بکابل مبلغ پنج لکهه روپیه مجالثهٔ بفرستد و پنج سوار درانی ابدالی همراه داد ناصر خان قبول نموده چون بکابل رسید از افاغنه
آنجا ظاهر کرد چون بنای کار آن جماعه بر خدع و دغاست ادای مبلغ مذکور خارج از مقدور خود ظاهر نمودند ناصر خان گفت
که اگر زر نمی دهید چارهٔ باز خواست او چه می کنید گفتند می جنگیم ناصر خان گفت که خاطر من مطمئن نیست قسمهای غلاظ و شداد
درمیان آوردند ناصر خان سواران ابدالی را براند احمد شاه ابدالی باستماع این خبر تدارک دو دید افاغنه کابل با ناصر خان
بدعهدی نموده کناره گرفتند ناصر خان ناچار از کابل به پیشاور آمد و بعض در بار استحکم ساخت افاغنه کابل بعد ورود
ابدالی با او پیوسته دلالت به تسخیر پیشاور نمودند احمد شاه به پیشاور دوید ناصر خان مع ناموس متحصن گشته به مدافعه پرداخت
دران زمان شاه نواز خان پسر زکریا خان برادر خود یحیی خان را از لاهور بدر کرده خود در صوبه لاهور و ملتان دم از استقلال
زده بود آدینه بیگ خان که شیطانی در صورت انسان بود در فکر برانداختن بنیاد دولت شاه نواز خان فتاده باو گفت که
شما فقط همشیره زادهٔ وزیر الممالک قمر الدین خان بهادر اید و یحیی خان هم داماد و همشیره زادهٔ اوست و از دست شما گریخته
بحضور وزیر و پادشاه رفته البته وزیر در برهم کاری شما قصوری نخواهد کرد و نخواهد گذاشت که شما فارغ البال بوده حکمرانی
کنید صلاح آنکه احمد ابدالی که در شیوع دم از سلطنت می زند باو در سازید که او رفاقت شما را از مغتنمات و تائیدات
آسمانی خواهد شمرد شاه نواز خان راه مراسلات با ابدالی کشاده نوشت که سلطنت از شما و وزارت از ما باشد ابدالی که هرگز
گمان این قسم امور نداشت سجدات شکر آلهی نموده عهدنامهٔ محکم مشحون بگواهی رؤسای لشکر خود نوشته مصحوب معتمدی فرستاد
بعد از ان آدینه بیگ خان رنگی دیگر ریخته بقمر الدین خان وزیر نوشت که مرشد زاده مسلک خودسری بیهوده سخن فدویان اصغا
نمی کند و با احمد ابدالی راه مراسلات کشاده اگر از حضور تسلی او شان شود ما را هم مجال التماس میسر می تواند شد قمر الدین خان
چاره ناچار خطی بقلم خود در کمال تسلی نگاشت متضمن آنکه از خاندان ما نمک حرامی گاهی نشده زنهار که چنین اراده ها
ننمائید و حیف که در حلیهٔ اطاعت افغانی پیا دل نموده اید باید که مرد که مذکور را زده تمام حدود هندوستان را

مسخر نماید که هر پنج صوبه کابل و کشمیر و تهته و لاهور و ملتان در عمل آن نورچشم خواهد بود و این جانب را بهمه وجوه معروف امداد و اعانت
خود داند شاه نوازخان بورود خط خالوی خود وزیر الممالک قمرالدین خان مغرور گشته عهدیکه با احمد شاه نموده بود نسیاً منسیاً گردانید
و آدینه بیگ خان از راه بدخواهی بر این نقض عهد بطور مشوره تائیدها نمود ناصر خان که متحصن گشته بمدافعه ابدالی می کوشید
از فقدان ذخائر غلات و قلت فوج عاجز گشته چاره در فرار دید بخشی ناصر خان کمر بجان نثاری بسته التماس نمود که یک روز پایداری
می توانم کرد شما امشب بدر روید بعد فاصله یک روز و دو شب کسی به شما نمی تواند رسید ناصر خان با معدودی از قلعه بر آمده بحال
تباه قدم در بادیه فرار گذاشت و بخشی یک روز و دو شب جنگیده مقتول گشت و ناموس ناصر خان در دست ابدالی افتاد ابدالی
پاس خاندان آن ضعیفه که دختر زبردست خان نوه علی مردان خان بود نموده معزز و مکرم نگهداشت و آخر سر داد ناصر خان
بلاهور رسیده در مسجدی فرود آمد شاه نوازخان خبرش شنیده برای دیدنش آمد و مبالغه نمود که همین جا باشند باتفاق با ابدالی
خواهیم جنگید ناصر خان قبول نکرده اظهار رفتن بحضور پادشاه نمود شاه نوازخان مرخص گشته خانسامان ناصر خان را همراه برد و جمیع
کارخانجات امارت از خیام و افراس و افیال و ملبوسات و باورچی خانه و آبدارخانه وغیره همه بآئین شایسته سرانجام داده
مع چار لک روپیه نقد برای ناصر خان فرستاد احمد ابدالی خطی متضمن طلب ایفای عهد نگاشته از پیشاور برای شاه
نوازخان فرستاد شاه نوازخان جواب صاف داد هر چند ابدالی در اخلاص و وفاق زد از طرف شاه نوازخان صدائی غیر از نوای
شقاق و نفاق برنخاست شاه صابر که معتقد الیه ابدالی و پیر او و سابق از متوطنین لاهور بود تنها بلاهور آمده در خانه سنعتی
عبید الله فرود آمد شاه نوازخان خبرش شنیده آدینه بیگ خان و راجه کوڑا مل را فرستاده استعلام نمود او گفت که مرا تعرضی
با شماها نیست اما حقوق این شهر که منشا و مولد من است و حقوق مردم این شهر و حکامش که با اینها بسر برده ام بر گردن است
بنابرین می گویم که بدعهدی پیش خلق و خالق ممدوح و محمود نیست و تیغ شما با تیغ احمد ابدالی برابر نه کسی گفت چه صاحب تیغ ما
از چوب است و تیغ او از آهن گفت نه تیغ هر دو از آهن است اما اقبال او در عروج است اقبال شما با اقبال او برنمی آید آدینه بیگ خان
نزد شاه نوازخان آمده نقل اقوال پریشان او کرد و او را بسبب نسبت نمود به صورت مصالحه و آشتی در نگرفت و فقیر مذکور حواله بخشی شد
تا نظربندش نگهدارد احمد ابدالی ناچار از پیشاور نهضت نموده قاصد لاهور گردید شاه نوازخان با فوج بسیار و سامان بیشمار در
کمال اقتدار بیرون شهر متصل آبادی معسکر ساخته مورچالها قائم کرد و بکمال جرأت و جلادت مستعد محاربه نشست ابدالی هم متصل
رسیده لشکر آراست شاه نوازخان از درویشی شاه کلب علی نام که در جعفر دهلی داشت کسی را فرستاده استعلام نمود که پایان این
جنگ چه خواهد بود او گفته فرستاد که امروز بر شما دشوار است اگر جنگ نشود بهتر و از فردا ظفر شما راست هر قسم و هرگاه که بخواهید بجنگید
شاه نوازخان آدینه بیگ خان و کوڑا مل دیوان خود را فرستاده بسرداران لشکر ممانعت کرد که امروز کسی بحرب ابدالی بیرون نرود
و اگر اینها زور آرند از اندرون لشکر مدافعه باید نمود و بخاطر جمع به خیمه و خرگاه خود آسود تا وقت طعام رسید بر دسترخوان نشسته طعام
می خورد و آدینه بیگ خان و بعض سرداران حاضر شریک طعام بودند که ناگاه آواز توپی مسموع شد بعد آن آواز توپ دیگر
بعد استفسار معلوم شد که سواران ابدالی نمودار شده بودند و دو صد سوار قزلباش ملازم سرکار بیرون لشکر رفته بر آنها تاختند آنها
برگشته بعد ساعتی سواران دیگر زیاده تر از اول هویدا شدند آنها را نیز بشلک توپها راندند بعد یک ساعت سواری از
همراهیان بخشی آمده عرض نمود که کمک ما باید نمود شاه نوازخان متحیر شده پرسید خبر آوردند که همان سواران قزلباش بار دیگر هم
خود را بر آنها زدند آنها که دو هزار کس بودند بر اینها تاختند قزلباشان سرکار که دو صد کس بوده اند تاب نیاورده گریختند مستحفظان

لشکر بپاس نوکران سرکار توپ خانه سر نداده ابدالیان که دو هزار کس بوده اند در آنجا جلوریز خود را در لشکر رسانیده شور رستخیز برانگیخته اند شاه نوازخان فرمود که ما هم سوار می شویم و آدینه بیگ خان را گفت که بمدد بخشی رسیده ابدالیان را از لشکر بیرون باید کرد
آدینه بیگ خان نگذاشت قبول بردید ها گذاشته رفت و بطرفی دیگر بتماشای دریا استاد شاه نوازخان علم تاکید فرستادند که از جای
خود جنبیده باز استاد و شاه نوازخان بر فیل خود سوار استاده بمردم تاکید می نمود تا آنکه شام شد بلکه ساعتی از شب گذشت و ابدالیان
برگشته بجای خود رفتند اما آشوب که در لشکر برخاست و آدینه بیگ خان روز روشن برگشته داخل شهر شد راه فرار گشاده یافته اکثری راه
خانهای خود گرفتند و سر در پی هم گذاشته میرفتند شاه نوازخان برگشته بسراپرده های خود رسیده خواست که از فیل فرود آید شوهر
عمه اش که در خواصی حوضهٔ فیل سوار بود مبالغه نمود که در حصار شهر نشسته باید جنگید شاه نوازخان قبول نکرده می گفت این وقت
در خیمه فرود می آئیم و فردا تدارک امروز می نمائیم ناصح بدبخت بمبالغه را از حد بدر برده نگذاشت که در خیمه ها فرود آید همین که فیل
سواری شاه نوازخان از در خیمه پا بیشتر گذاشت مردم لشکر حمل بر فرار او نموده تورانیان نمک بحرام دست بغارت گشادند و در
خیمهٔ شاه نوازخان در آمده اسباب رکاب همه را غارت نمودند شاه نوازخان حیران قدرت کردگار گشته نازل دولتخانهٔ خود گردید
سرداران لشکر بعض حاضر گشته بنای ملاقات و مصالحه می گذاشتند که بخشی آمد شاه نوازخان احوال شاه صابر پرسید او عرض کرد
که در غلو هنگامه و ازدحام فقیر را گشتیم شاه نوازخان برآشفته سنگ فرش برداشته بر سینهٔ او زد و گفت که بحال روی ملاقات هم
نماند ناچار کیسه های اشرفی برفقای معتمد و صندوقچهٔ جواهر گران بها ببعضی خواجه سرایان داده لاعلاج راه فرار گرفت و بدون
غلبهٔ خصم شکست بر لشکر افتاد و فتح و ظفر نصیب ابدالی گردید صبح ابدالیان در شهر در آمده دقیقه از نهیب و غارت فرو نگذاشتند
آدینه بیگ خان هم وقت شب مع اسباب بما منی در رفت و شاه نوازخان از دست تورانیان ملازم خود اذیتها کشیده در راه بوزیر
رسید وزیر او را بشاه جهان آباد مرخص فرمود احمد ابدالی بعد این تسخیر های متوالی چون بیخبری مردم هند و نفاق امرای
اینجا و سستی پادشاه در رکاب نادر شاه برای العین مشاهده نموده بود قاصد تسخیر شاه جهان آباد گشته ابتدای سنه احدی
وستین ومائة بعد الالف از بلده لاهور مع تقی خان آخته که سالار فوج قزلباش بود در روی توجه بسوی شاه جهان آباد آورد محمد شاه
ادراک این خبر نموده پسر خود احمد شاه را با سائر فوج ملازم سرکار شاهی و توپ خانه با وزیر الممالک اعتماد الدوله قمر الدین خان و
ابو المنصور خان بهادر صفدر جنگ و راجه ایشری سنگه سوائی پسر راجه جی سنگه و دیگر راجه های صوبهٔ اجمیر از راتهور وغیره با فوجی
عظیم بمدافعهٔ او مامور نمود و بتاریخ هیجدهم محرم الحرام سنه یک هزار و یکصد و شصت و یک هجری صفدر جنگ ذو الفقار جنگ و
شیر جنگ و معین الملک وغیره پسران قمر الدین خان وزیر و دیگر امرای نامدار را بیمه از روز بر آمده بعطای فتح پیچ مشمول
مواطف فرموده رخصت نمودند و نه گهری روز بر آمده وزیر الممالک اعتماد الدوله قمر الدین خان را پادشاه بدست خود فتح پیچ بر سر
بسته و طرهٔ مبادله از سر دستار خود بر آورده بر سر دستار وزیر گذاشته بجنگ ابدالی مرخص ساخته ذو الفقار جنگ سادات خان را بعطای
خدمت بخشی گری سوم از انتقال عمدة الملک سرافرازی داده با تالیقی شاهزاده مقرر فرمود و بخشی گری چارم از تغیر سادات خان
بمحمد اسحق خان و خطاب نجم الدوله مرحمت شد شاهزاده با افواج مذکور از سرهند گذشته کنار دریای ستلج بر معبر
ماچهی واره رسید و پادشاه ابدالی با فوج همراهی خود که به جز معتبر زیاده از شش و هفت هزار سوار نبوده اند
از راه لودهیانه بالا بالا داخل سرهند گردیده بیستم دهم ربیع الاول سنه مذکوره شهر سرهند را تاراج و هر که دست به یراق برد
او را مقتول ساخت شاهزاده خبر وصول ابدالی بشهر مرقوم شنیده عنان توجه بسوی او منعطف گردانید و مقابل ابدالی

رسیده بضابطهٔ مستمرهٔ هند که بآمدن از عهدهٔ فوج ولایت خارج از مقدور خود دیده سنگر و مورچال که قلعهٔ سفریست گرد لشکر خود
می آرایند حفر خندق نموده عساکر موفورهٔ خود را در پناه حصار گرفت و از یازدهم ربیع الاول تا بیست و هشتم ماه مذکور آتش قتال در
اشتعال بود و قدری از ارابهای بعض اجناس و بعضی از ارابهٔ آبنها و توپها که از لشکر وزیر و شاهزاده عقب مانده بود بدست
ابدالی افتاده و او را سرمایهٔ جنگ یا حصار و سنگر میسر آمد گولها و بانها میزد و با وجود کثرت عظیم لشکر هندوستان جمهور قزلباش و
افغان بود و بیست و دوم شهر مرقوم اعتماد الدوله وقت چاشت نماز در خیمهٔ خود خوانده بر مصلی بود که گولهٔ توپ از لشکر ابدالی چون اجلش
رسیده کار او تمام ساخت و راجه ایسری سنگه و غیره راجهای دیگر که بیست سی هزار کس بوده اند از کشته شدن وزیر دست از استقلال برداشته
پای فرار در بادیهٔ اضطرار گذاشته راه وطن خود گرفتند صفدر جنگ و معین الملک پسر وزیر مع شاهزاده با وجود وزنهٔ بزرگ مذکور
پایداری نموده جنگهای مردانه می نمودند روز بیست و هشتم ماه بود احمد شاه ابدالی با جمعیت خود ازدحام نموده بر مورچال وزیر یورش
آورد و معین الملک پای ثبات فشرده داد دلاوری و بهادری داد و جانش خان و اکثر سرداران تورانیه بپاس حقوق دیرینه
جان نثاری نمودند و مردم بسیاری از لشکریان وزیر طعمهٔ شمشیر تشنگان خونخوار در پای وغا گردیدند و صدمات جنگ بنا بر اتصال
شاهزاده با معین الملک برفقای احمد شاه هم سرایت کرده قریب بود که چشم زخم عظیمی بافواج هند برسد صفدر جنگ بمشاهدهٔ این
حال فوجی کلان شاهزاده فرستاده خود جمیع مغلیه را پیاده پا ساخت در حملهای جلوی جزائرچیان و بانهای جنگی پیش انداخته
درمیان معین الملک و ابدالی حائل آمد و جنگ عظیم در پیوست چون فوج ابدالی صدمهٔ جنگ معین الملک از دست
بهادران تورانیان و همراهیان شاهزاده کشیده بود که ناگهان صفدر جنگ مع فوج گران با انواع توپخانه و بان آتش باران
بر سر آنها رسید و هم درین ضمن آتش بارابهای بان که بدست ابدالی در سرهند آمده همراه فوج بود نیز در گرفت و هزاران
بان خود نیز در لشکرش منتشر گشته رستخیز قیامت برانگیخت و اکثر همراهیان ابدالی را برخاک میدان خسته سر و پیکر ریخت انتظام
فوجش از هم پاشیده شکست بر لشکرش افتاد ناچار پشت بمعرکهٔ کارزار داده راه ادبار پیش گرفت و فتح و ظفر نصیب اولیای
دولت پادشاه هندوستان گردید اما شاه درّانی و تقی خان آخته پایداری نموده مقابل فوج هند تا شام قائم ماندند و هنگام
شب بعضی بناها که بالفعل فقیر متذکر آن نیست بصفدر جنگ داده صبح طبل رحیل نواخت و اعلام مراجعت بسوی کابل و
قندهار برافراخت محمد شاه باستماع خبر ظفر و جان فشانی اعتماد الدوله و ترددات نمایان صفدر جنگ و معین الملک منتسبان
اعتماد الدوله شادمان گردید در عین حیات خود که شروع بیماریش بود که صوبه داری لاهور و ملتان بمعین الملک بخشید و صفدر جنگ را
مع شاهزاده و جمیع امرای متعین طلب حضور نمود شاهزاده معین الملک را از طرف پدر خود خلعت و اسناد رسانده بطرف
لاهور مرخص ساخت و خود مع صفدر جنگ بسوی شاهجهان آباد اعلام معاودت برافراخت چون مرض محمد شاه دمبدم اشتداد
می یافت و آثار ردیه ظاهر گشته مرگ خود مشاهده می نمود شقه های طلب برای صفدر جنگ و پسر خود متواتر می فرستاد و اینها باستعجال
عازم آستانهٔ جاه و جلال بودند که ناگاه متصل در نواح پانی پت خبر رحلت محمد شاه قرع باب اسماع اینها گردید و محمد شاه
بیست و هفتم ربیع الآخر شروع سال سی و یکم جلوس خود که مطابق ست با سال احدی و ستین و مائه بعد الالف رحلت نموده
اما بمشورهٔ جاوید خان و اسحق خان و غیرهما ارکان حاضر سلطنت و ملکه زمانی مردان او مستور و چندروزی لاش او هم مثل جسد
عمدة الملک بمقتضای حدیث شریف کما تدین تدان از دفن محروم ماند بعد تحقیق خبر و تقدیم مراسم تعزیت که شاهزاده در مرگ پدر
مخفی بعمل آورده انفراغ یافت صفدر جنگ برای شاهزاده چتری آراسته و در ساعت مختار بر سرش گردانیده و تهنیت

سلطنت داده همعنان نصرت و اقبال در سواد دار الخلافه شاه جهان آباد رسید و احمد شاه غرهٔ جمادی الاولی روز سه شنبه سال
مذکور در باغ شالهمار دهلی بحضور جمیع ارکان دولت و اعیان مملکت سریر آرای سلطنت هندوستان گردید نعش محمد شاه را بعد
قرب وصول شاهزاده بتجمل بر آورده و جمیع امرای حاضر مشایعت نموده در مزار شاه نظام الدین متصل بقبر مادرش که در حین حیات
برای خود تجویز نموده قبری آراسته بود دفنش کردند احمد شاه هفتم جمادی الاولی از باغ شالهمار بسواری تخت روان بعد مرور
دو ساعت از روز یکشنبه داخل قلعه شاهجهان آباد شد و روز جمعه دوازدهم بمسجد جامع رفته خطبه بنام خود شنید و روز جمعه سوم
جمادی الاخری مرتضی خان مرحوم و روز پنجشنبه شانزدهم ماه مذکور مرید خان مرحوم برحمت الهی واصل شدند درین ایام فقیر گرفتار افکار
و تشویشات بنا بر سانحه شمشیر خانی و کشته شدن هیبت جنگ که در نواح غازی پور شنید و برای استخبار به بنارس رسیده
از آنجا عازم خدمت والد گشت و بقصبهٔ بریلی که دار الحکومت آن مرحوم و آن جناب از طرف خان فیروز جنگ خلف آصف جاه
حاکم جمیع پرگنه های چکله مذکوره و بداون و شاه جهان پور وغیره بود رسیده اوقات می گذرانید ناگهان حادثهٔ عظیمی در آنجا هم
روی داده رستگاری ازان بلیه میسر آمد و ذکرش از سطور آینده ظهور می یابد

ذکر گریختن علی محمد خان روهیله از سرهند و رسیدن به بریلی و نمک بحرامی سپاه والد مرحوم و رستگاری ازان بلای ناگهان بوفاداری و جوانمردی قطب الدین محمد خان

والد مغفور چنانچه مذکور شد حاکم سکندره بپاس عنایات صفدر جنگ بود که بنده مرخص گشته بعظیم آباد رسید و بملازمت جناب
والدهٔ معظمه و اعمام و خال و دیگر قرابتیان خانوادهٔ مهابت جنگ خاصه هیبت جنگ خوشنود و با دختر خال خود که منسوب
بود کتخدا گشت و در جنگ مصطفی خان رفیق بزرگان بوده حسب المقدور خدمتگذاریها تقدیم رسانید و والد مرحوم را با صفدر جنگ
بعد سالی صحبت ناچاق گشته از کار چکله سکندره استعفا نمود چون پادشاه مغفرت پناه محمد شاه بترغیب صفدر جنگ و عمدة الملک
نواح مرادآباد و سنبهل و بریلی وغیره را از دست محمد روهیله انتزاع نموده او را مغلوب و حوالهٔ اعتماد الدوله چنانچه گذشت
نمود و آن ممالک در جاگیر و التمغای هر کسی که بود بدست شان آمده در رتق و فتق آنجاها مختار شدند محالات بریلی وغیره
که جاگیر آصف جاه بود و از مدتی بنا بر تغلب روهیله بند و بست آنجا خاطرخواه خان فیروز جنگ حسین پور آصف جاه صاحب سیر د
محالات مذکور میسر نمی شد بنا بر انتظام آنجا که با وجود رفتن علی محمد خان بسرهند هزاران افاغنه در آنجا موجود و ریشه های خود
دوانیده زمیندار آنجا شده بودند و از عهدهٔ بند و بست آنجا هر کسی را بر آمدن متعذر بود والد مرحوم را فیروز جنگ برای حکومت
آنجا تجویز نموده برفاقت خود خواست و خاصان خود فرستاده ایشان را طلب داشت و بکار بریلی و هفتده محال توابع آن برگزیده
اسباب مناسب همراه داد و والد مرحوم بعد ورود در آنجا رفقای و ملازم بسیار فراهم آورده در انتظام آنجا کوشیده مسخر ساخت
بعد انقیاد اکثر افاغنهٔ آنجا مثل سردار خان ساکن بریلی و منگل خان مالک تلهر و پیر احمد که روهیله از اولاد شیخ عبد القادر گیلانی
پیرزادهٔ افاغنه بود ملازم خود ساخته و این پیر احمد با یک هزار و هفت صد کس ملازم بود و دیگر هر دو سردار مذکور نیز قریب به دو هزار
کس همراه داشتند دران وقت قطب الدین محمد خان بهادر برادرزادهٔ فرید الدین خان از احفاد عظیمة الله خان که حاکم مرادآباد
علی محمد خان اول ملازم سرکارش بود در قلعه چاچیت سکونت ورزیده با والد مرحوم منازعت آغاز نهاد اما خزانه و رفقا کم داشت والد
مواعظ دلپذیر گفته نصیحت نمود سودی نبخشید بضرورت قاصد تنبیه او شد رفقای جدید قطب الدین محمد خان بهادر

با دراک خفگی حاکم از وکناره گرفته معدودے از قدما که ظاهراً زیاده از بیست و سی کس نبوده اند با او ماندند ناچار بقلعه جا جهت تحصن جست و والد رسیده قلعه را فرو گرفت و برای دریافت مکان یورش گرد قلعه گردید قطب الدین محمد خان که بر بندوق و تفنگ افگنی خود کمال اعتماد داشت و فی الحقیقة چنان بود که می بندانست گاهی گلهٔ تفنگ او نشانه را خطا نکرده دیله و گله بندوق او در وبر ابر بند وقهای دیگران بود و بعض همراهیانش هم کذلک وقت گرد گردیدن حصار والد را نشانه ساخته بخاطر جمع خود در قفایش چند گره تفنگ انداز نمود هر بار خطا کرده گاهی بستون عمارت و گاهی بقیه آن و گاهی بجای دیگر خورد در غضب شده بندوق را از دست خود بر زمین زد و والد باز پیغام ملاقات و آشتی فرستاده دلالت بمرافقت نمود چون قطب الدین محمد خان نهایت شجاعت و جرأت داشت داعیهٔ ملاقات بنابر خدعه نموده قبول فرمود و قاصد آن شد که عند الملاقات کار والد را با تمام رساند رفقای شیر دل نیز درین کار شریک و یار شدند پیر احمد روهیله و دیگر رؤسا مع عمو سعید علی خان برادر جانی والد مرحوم بضابطهٔ این دیار در حفظ جان و آبرو و آنکه مع یراق آیند و ملاقات نمایند ضامن گشته آوردند چون از قلعه بر آمده در خیمه عموی مرقوم فرود آمدند تا بعد اطلاع بملاقات والد آیند والد آن روز باین عجلت ملاقات با چنان صاحب جرأت و غیرت که وقت خشم ناکیش بود مناسب ندانسته عذر خواست که امروز مهمان ما بوده در خانهٔ برادر آسوده فردا ملاقات فرمایند چون این خبر بقطب الدین محمد خان رسید گمان خدعی نموده با آنکه زیاده از ده دوازده کس از رفقا با خود نداشت و در جمع کثیری از بیگانگان که عبارت از پیر احمد و افاغنه دیگر اند نشسته بود مطلقاً بتر سیده بر آشفت و گفت که شما مردم ریش مردان دارید یا موی سر زنان چه طور وعده بود و بکدام دهن با من عهد و پیمان نموده آورده اید عموی مذکور و حضرات زبان بعذر خواهی و اظهار صداقت وعده و ایفای عهد نموده معاذیر دلپذیر در کمال تواضع و فروتنی نمودند درین ضمن پیاله های افشره و بعد از ان خوانهای طعام مرسله والد با نهایت تکلف و پیغامهای دوستی انگیز رسیده تسکین صفرای خان مرقوم نمود چون طعام خورد و صحبت اختلاط در گرفت و از طرف والد متواتر هدایا و تحایف میر سید قطب الدین محمد خان در دل از داعیهٔ خود منصرف گشت و روز دیگر که موعد ملاقات بود والد مجلس آراسته مهمان را طلب داشت خان مرقوم مع رفقای خود باتفاق عموی فقیر و پیر احمد و دیگر رؤسای افاغنه تشریف ارزانی داشت و والد بکمال تواضع ملاقات نموده بر مسند با خود برابر نشانید و با رفقای او شان نیز حسب الاشعار خان عالی مقدار بعمل آورد خان مرقوم داعیهٔ مضمر خود را اظهار کرده التماس نمود که امتناع شما در ملاقات وقت ورود و محفوظ ماندن از گولی بندوق من که گاهی خطا نکرده محمول بر بزرگی و تحقق سیادت شما در دل بنده گردید مانع قصد مضمر ستر گشت و والد خندید و بیش از پیش اشفاق مبذول داشته تکلیف رفاقت خود نمود خان مرقوم بشرطیکه خاطر خواهش بود قبول فرمود و عداوت و افتراق بصداقت و اتفاق گرائید

ذکر برهمی با پیر احمد روهیله و جنگیدن او با والد و ظهور یافتن شجاعت و جوانمردیهای قطب الدین محمد خان و شکست خوردن پیر احمد

پیر احمد را که سردار عمدهٔ لشکر و مطاع افاغنه باعتبار پیرزادگی بود از اعتلای قدر قطب الدین محمد خان بهادر خار خار حسرت و حسد در دل پر کینهٔ او که از سابق بنابر مباینت مذهب با خان مرقوم داشت خلیدن گرفت چه قطب الدین محمد خان و شیخ معز الدین خان که بالفعل در لکهنؤ موجود و از رؤسای قصبهٔ مذکور است و ذکر جوانمردیهای او نیز عنقریب آید در خاندان

خود بمذهب تشیع ممتاز و در نام آوریها سرفراز بود و خانوادهٔ اینها از جملهٔ متعصبان بلکه مبغضان ائمه اهل البیت علیهم السلام بوده و
قطب الدین محمد خان صاحبزادهٔ آن دیار بود و بسبب تقرب والد مرجع معاملات گشت ازین سبب زیاده تر میرزادهٔ مذکور متغیر گردیده
تارک رفاقت والد و قاصد فتنه انگیزی شد و افاغنهٔ اطراف که اکثر رعایا و بعضی نوکری پیشه بوده اند امتثال فرمان او را
سعادت شمرده بر سر او گرد آمدند والد ناچار بمدافعه و گوشمال او برآمد قطب الدین محمد خان بمقدمة الجیش گردیده پیش خرام عساکر بود
هنگام مقابله و مقاتله میر احمد فوج را دو حصه کرده یک حصه را با بهادران آزموده مقابل قطب الدین محمد خان گذاشت و خود
مع معتمدان در پناه خرابهای دهکه در ان میدان و در بعض زمین آنجا مزارع نیشکر بود در کمین والد استاد و قطب الدین محمد خان
مع همراهیان پیاده پا گشته و بندوقها در دست گرفته در میان فوج مقابل درآمد و داد مردی و مردانگی داده در مقام شمشیر
بندوق میزد می گویند که در عین کارزار یکی را نشانهٔ خود ساخته بندوق بر سینه گذاشته است که دیگری شمشیر کشیده از پهلو رسید
و بانگ زد که قطب الدین محمد خان ازین بگیر و خان بهادر نشانهٔ سابق را گذاشته همین را نشانه ساخت و گفت بگیر و زد و افگند
باین هوشیاری جنگیده دشمنان را بر خاک و خون غلطانیده صفوف مقابل را شگافت و مخالفان را از پیش رو برداشته شکست
فاحش داد چون در تک و تاز اندکی دور تر شده بود میرزاده مع معتمدان خود که در کمین والد استاده بود والد را با معدودی تنها
دیده ناگهان نمایان گشت و اسپهای خود را عنان داد اکثر همراهیان والد مرحوم را پای ثبات لغزیده عار فرار اختیار آمد و والد
از فرط حمیت و جلادت پا از حوضهٔ فیل سواری بیرون کرده داعیهٔ جستن بر زمین میدان فرمود پسر قطب الدین محمد خان که در سن
دون تکلیف و همراه والد بر یک عماری بنا بر پاس خاطر پدر پیش سوار بود والد را از جلدی ممانعت نموده معروض داشت
که تا ما زنده باشیم خداوندان را چنین جسارت نمی باید بعضی از رفقای او و اقربای والد و مخلصان آن جناب و منتسبان
رکاب از اسپها فرود آمده با دشمنان درآویختند و بر سر هم بگیر ریخته خون اعدا را با خاک معرکه آمیختند خیره سری دشمنان
اندکی فرو نشد اما میر احمد روهیله همان قسم در سماجت و ابرام بود درین ضمن قطب الدین محمد خان خبر یافته متوجه این
طرف شد میرزاده بر کمک او چون مشتغل گشت و ضرب دست بهادران خصم افگن رکاب والد هم خورده بود تاب مقاومت
نیاورده خائب و خاسر برگشت و نسیم نصرت ایزدی بر پرچم علم والد وزیده بفتح و فیروزی اختصاص یافت بعد چندی باز
آن مدبر شورشی نموده گوشمال یافت و جمیع افاغنه سر حساب گشته هر یکی بسوراخ زاویه خود خزیده و والد مع قطب الدین
محمد خان و رفقا و برادران و اقربا بکام و آرام می گذرانید تا آنکه درهمین سال احدی و ستین و مائه بعد الالف فقیر بشوق تقبیل
قدوم والد قبل از سنوح واقعهٔ شمشیر خانی در عشرهٔ اخیر محرم از عظیم آباد کوچیده و اواخر صفر یا اوائل ربیع الاول به بریلی رسید
و شرف اندوز سعادت قدمبوس گشت درین ایام شاهزاده حسب الامر پدر باتفاق وزیر و صفدر جنگ چنانچه گذشت بجنگ
احمد ابدالی رفته ظفر یافت و علی محمد خان روهیله از سرهند که بامر وزیر حاکم آنجا بود رخصت یافته مع سی چهل هزار نفر افغان و
روهیله از راه سهارنپور و پرگنه نجیبوره عبور جمنا نموده عازم ضلع مرادآباد و بریلی و غیره ملک قدیم خود گردید و مرادآباد و غیره را
مسخر کرده و فوجداران خود نشانیده عبور گنگا نمود فوج ملازم والد که اکثر افاغنه سکنهٔ آنجا و اقارب علی محمد خان بنا بر وصلتی
که با هر یک داشت بودند خبر قرب موکب او شنیده یکبارگی برگردیده و بیوت اقامت والد را که در قلعه بریلی بود ببهانه گرفتن
تنخواه محصور نموده داعیهٔ نهب و تاراج مصمم کردند مگر قطب الدین محمد خان با دو سه صد کس معدودی از رفقای دیرینه والد که
هندوستان زایان شاه جهان آباد و بعضی از اقارب بوده اند رفیق ماندند چون علی محمد خان بده کروهی بریلی رسید

قطب الدین محمد خان با والد گفت که کار بانیجا کشید و عقده در جنگ با علی محمد خان که انبوهی از افاغنه مانند مور و ملخ دارد و فوج
خود هم هواخواه او گردیده نیست و نوکران در مقام عذر و کینه خواهی اند درین صورت صلاح آنست که من بملاقات علی محمد خان روم
اگر او را با شما اراده بدی نیست چارهٔ این مخمصه و رهائی ازین گرفتاری بامداد او نمایم و اگر اراده فاسدی از او ملحوظ گشت همانجا او را
میکشیم و خود هم کشته میشوم بعد از آن هرچه برای شما مقدر است بظهور خواهد رسید والد قبول فرموده آن رفیق صدیق را مرخص ساخت
و آن والا قدر اکثر رفقا را همراه است والد گذاشته خود با معدودی از معتمدان نزد علی محمد خان شتافت چون بدر خیمهٔ او رسید همراهیان
را بر دروازه توقیف فرموده خود با دو سه کس اندرون داخل شد یاران او که پروانه بر تو شمع التفات و عنایتش بودند حسب الامر
توقفی نموده بعد آمدنش درساندرون دو سه کس از آنها در اثنای آمدن نزد خان مرقوم نمودند چوبداران و افاغنه دربان مزاحم گشته
شوری بلند شد قطب الدین محمد خان برگشته باز آنها را باستماع ممانعت کرد چوبدار بعضا بطهٔ پیش آمد در مزاحمت آنها ابرام
آغاز نهاد خان بهادر آشفته گشته بی بر سر چوبدار زد و گفت که تو چرا مانع میشوی ازین جهت زیاده تر غوغا شد و قریب بود
که فتنه حادث شود علی محمد خان باستماع غوغا برهنه پا دویده تسکین داد و خان عالی قدر را در آغوش گرفته بعذرت و دلجوئی مع رفقا
همراه آورد و بر مسند عزت نشانیده خود بر گوشه آن تواضع نشست و تواضعات و مدارات بهای تقدیم رسانید بعد از ان خان بهادر التماس
کرد که معلوم خواهد بود که من رفیق سید هدایت علی خان بهادر اسد جنگ گشته ام و ایشان لوازم اشفاق اخوت با من مرعی داشته
و سپاه اینجا باشتهار آمد آمد شما مسلک بیوفائی و نمک بحرامی پیموده در مقام نفاق و شقاق اند اگر شما را نیز همین قسم منظور باشد
مرا مرخص نموده خود هم مع فوج بداعیه استیصال سید نهضت فرمائید تا کار زار مردان بر صفحه روزگار یادگار ماند و اگر شما را بدی
با سید منظور نباشد اسباب سفر سرانجام داده نمک حرامان را تهدید ممانعت نمائید تا آنها دست از شقاوت برداشته زر تنخواه
بضابطهٔ عمال آنچه نقد و جنس غیر ضروری در سرکار و شان باشد بگیرند و حیله نکوهیده های غلاظ و شداد خاطر شان را مطمئن
گردانیده مرخص ساخت و بجمله خود تاکید نموده اسباب سفر حاضر کرد قطب الدین محمد خان بهادر را خوشنود برگردانید مشروط آنکه خان مذکور
باتفاق والد بشاهجهان آباد نزود چه می ترسید که بهادر باتفاق از امرای حضور و پادشاه استمداد نموده در فکر استیصال او شوند
والد باتفاق او شان و جمیع رفقا از قلعه بر آمده در یک محله که جای معینی خارج قصبه بریلی واقع است منزل کرد و چند روز حیص و بیص
ادای تنخواه بشدت ماند که هر روز احتمال پدر و د جان و آبرو بود آخر ایزد متعال نجات داده بشاهجهان آباد رسانید در عین راه که
از فرخ آباد دبنگش میگذشتیم خبر رحلت محمد شاه برگشتن شاهزاده احمد شاه قرین فتح و فیروزی و کشته شدن قمر الدین خان وزیر
و متعین شدن معین الملک بصوبه داری لاهور و آمدن صفدر جنگ همعنان احمد شاه و جلوس او بر تخت سلطنت در باغ
شاله مار دهلی مسموع افتاد اما از خبر مردن پادشاه زیاده تر از ایام سابق شورش قطاع الطریق روی داده راهها نا امن بود قطع
منازل بیاس در راهها گذشت چون وارد شاه جهان آباد شدیم والد توجه غازی الدین خان فیروز جنگ بانتظام بریلی و غیره
محالات متعلقه آصف جاه کم دیده افسرده خاطر و طالب توسل باذیال دولت صفدر جنگ شده بخانه خود نشست

ذکر معین شدن وزارت برای صفدر جنگ بتائید آله بعد از رحلت نظام الملک آصف جاه

احمد شاه خلف محمد شاه بعد ورود و جلوس در باغ شاله مار و ملازمت نمودن جاوید خان و نجم الدوله اسحق خان و دیگر ارکان
سلطنت و اعیان مملکت بساعت مختار داخل دولت خانه شاهی در قلعه شاهجهان آباد گردید و تجویز و تعیین وزارت بنام

صفدر جنگ

صفدر جنگ با وجود اقتدار و لیاقت او بپاس رضا و اندیشهٔ آصف جاه در حیز تعویق و تاخیر افتاده مراسلات پادشاه و امرا بدکن رفت چون آصف جاه بر جناح سفر آخرت بود عذر ضعف پیری و اظهار عدم رجوع خود بدار الخلافه نگاشت و به صفدر جنگ نوشت که بالفعل از میان اطفال شما استقلال یابید در آنچه بهتر دانید و انتظام سلطنت توانید بعمل آرید باز هم تا دم الحیات آصف جاه که روزی چند بعد ورود این خط زنده بود صفدر جنگ جرات بپوشیدن خلعت وزارت ننمود تا آنکه خبر رسید که چهارم جمادی الآخری سال مرقوم الصدر آصف جاه در سواد برهانپور وداع عالم عنصری نموده راه سفر آخرت پیمود و نعش او را نقل کرده در روضه که قریب دولت آباد است پائین مرقد شاه برهان الدین غریب مدفون ساختند آن زمان صفدر جنگ به خاطر جمع قامت قابلیت خود را بخلعت وزارت بیاراست و روز دوشنبه چهارم رجب بعنایت خلعت هفت پارچه مع چارقب وزارت و جواهر سرفراز و بخطاب جملة الملک مدار المهام وزیر الممالک برهان الملک ابو المنصور خان بهادر صفدر جنگ سپه سالار مخاطب گشت اکنون مناسب می نماید که کلمهٔ چند از احوال عمدة الملک و اعتماد الدوله و محمد شاه و آصف جاه که قریب بهم بعالم بقا شتافتند در اوضاع و صفات اینها باجمال نگاشته بعد از آن سوانح ایام سلطنت احمد شاه و وزارت صفدر جنگ نوشته آید منه التوفیق و به الانعام

عمدة الملک امیرخان بهادر بن عمدة الملک امیرخان بهادر صوبه دار کابل

اصل آبای او از سادات حسنی نعمة اللهی ست بعد از آن یکی از اجداد سلسلهٔ خود که میر میران لقب داشت منتسب گشته بمیر میرانیان شهرت یافتند عمدگی این سلسله که در ایران هم شهرت دارد و مقتدران درین خانواده بهم رسیده از غایت اشتهار احتیاج بارقام و اظهار ندارد و در عهد جهانگیر بن اکبر پادشاه جد عمدة الملک که او هم میر میران لقب داشت بنابر صدور جرمی یا بهر صورت بی رضای شاه عباس قهرمان ایران بهند آمد و در حضور جهانگیر کمال تقرب یافت اما از فراق پسران خود که دو نفر بوده اند آسوده نبود همیشه در آرزو بود که بلقای ابنای خود زندگی از سر گیرد تا آنکه جهانگیر پادشاه خان عالم را نزد شاه عباس بسفارت فرستاد و از جمله رسالات عمده درخواست پسران او بود خان عالم به نیکوتر وجهی پادشاه ایران را خوشنود ساخته این خدمت تقدیم رسانید پسرانش نیز بهند رسیده سرافراز گردید ند جد او خلیل الله خان خطاب یافته بدرجهٔ عالی ترقی نمود و از وقت جهانگیر الی الآن درین خاندان امارت و عمدگی با علو نسب توامان ماند عموی او روح الله خان بخشی الممالک و مقتدر و مقرب محمد اورنگ زیب عالمگیر پادشاه و پدرش عمدة الملک امیرخان صوبه دار کابل و عالمگیر باعتماد او از صدمات سلاطین ایران مطمئن در دکن بود و ازین جهت فتوحات آنجا مشهور است که بنام او می نوشت و این عمدة الملک نیز بکمال اوج و اقتدار رسیده در عهد خود شبیه و نظیر نداشت و نسخهٔ رنگینی بود حاوی کمالات نفسانی باین جامعیت کم کسی توان یافت شجاعت و سخاوت و فهم و فراست و ادراک حقائق و دقائق هر کار چنان داشت که مهرهٔ هر فن او را مسلم داشته هر یکی ستائش او را در کارهای خود سرمایهٔ افتخار می پنداشت از علمای عظام و مشائخ کرام و سپاهیان و خوانندگان و رقاصان و شعرا و ارباب انشا هر که ادراک صحبتش نموده مداح و فریفته او و شاهد گشت و یا دخو بیهائیش نموده زار زار می گریست و چندین کس بدستگیری او از حضیض خاکساری باوج رفعت شعاری رسیده در زمرهٔ امرای مقتدر منسلک گردیدند شعر هندی و فارسی خوب می گفت و در بذله گوئی و نکته سنجی نظیر نداشت و حسن بیان نحوی داشت که مستمع از تقریر دل پذیرش چون گل همگی گوش و از حیرت مدهوش می گردید و هر چه بهر گاه برای ادای

از ملازمان اعلے باشد خواه ادنے مقرر سے فرمود و ہر چند حاجت نمانده باشد بانها گرفت و سلیقه ہاسے او در آراستن ہر چیز مسلم ارباب ہوش و تمیز بود و معتقدان قدرشناس آرزو نمونه اختراعاتش خواسته اثاثه و اشیاسے خود را تقلید و تتبع آن سے ساختند

وزیر الممالک اعتماد الدوله قمر الدین خان بہادر نصرت جنگ

پدر او محمد امین خان اعتماد الدوله ہست از اولاد خواجه احرار در عہد اورنگ زیب عالمگیر از ولایت توران فاردہ ہندوستان گردیده بمنصب پنجہزارے بتدریج رسید و در عہد فرخ سیر باعانت و رعایت قطب الملک ہفت ہزاری و بعد خدع و دغا با امیر الامرا حسین علے خان بہادر ابتداے عہد محمد شاه وزیر و پس از چند روز سپر عالم دار و گیر گردید و قمر الدین خان در حین حیات پدر بخشی سوم و داروغه غسل خانه بود و چنانچه مذکور شد بعد استعفای آصف جاه وزارت یافت اگرچه غفلت شعار و ہمیشه مست باده و خوشگوارمی بود امانہایت کم آزار و خلق شاه جہان آباد بسیار شکرگزار او و زندگی او را غنیمت می شمرد رفیق پرور و عطوفت گستر بود لیکن لیاقت وزارت چنانچه باید نداشت بکمال جاه و حشمت و نہایت عیش و عشرت زندگی نمود یک ماه و چند روز قبل از محمد شاه چنانچه مذکور شد بجنگ ابدالی درگذشت

محمد شاه پادشاه بن جہان شاه خجسته اختر بن بہادر شاه بن اورنگ زیب عالمگیر

خالی از فطانت و ہوشیاری نبود و ترحم بسیار در مزاج آن قدر که پادشاہان را نباید داشت و در دست امراے مقتدر افتاده چون جرات بسیار نداشت مغلوب نوکران بود و سلطنت ضائع کرده فرخ سیر را اصلاح توانست و چون جوان و عیش طلب بود اوقات را بلہو و لعب گذرانید و سلطنت زیاده بر سستی گرفت بعد تسلط نادرشاه و معاودت او از ہند بر الطاف و اعانت او مستظر گشته بیشتر از پیشتر آسائش طلب گشت و چون آتش مدت جوانی فرونشسته شکسته خاطر یہایش گرفته بود در اواخر عمر بصحبت فقرا خوش بود و بانہامی نشست سخنان معقول را خوب می فہمید باسفک دماوایذاے خلق خدا راضی نبود در عہد او خلق بآسایش زندگی نمود و تا زمان او نقش بہر صورت سلطنت را آبرو سے دوقری در نظرہا بود و بسبب ہوشیاری پاس بوسیده سلطنت را برپا داشت گویا خاتم السلاطین بابریه ہست چه بعد او سلطنت غیر از نام چیزے دیگر ندارد

آصف جاه نظام الملک بن غازی الدین خان بہادر فیروز جنگ بن عابد خان

نام او قمر الدین و از احفاد شیخ شہاب الدین سہروردی ہست جد مادری او سعد الله خان وزیر اعظم شاه جہان پادشاه و جد پدرے او عابد خان از مشائخ سمرقند ہست عابد خان در عہد شاه جہان وارد ہندوستان گردیده در سلک ملازمان شاہزاده اورنگ زیب انتظام یافت بعد تسلط اورنگ زیب بر سلطنت بتدریج منصب پنج ہزاری یافت و دوبار بمنصب صدارت سرافراز گشته بیست و چہارم ربیع الاول سنه ثمان و تسعین بعد الالف در محاصره گلکنده بزخم گوله توپ از مرکب عمر سبک خرام غلطیده بآخرت رفت و پسر او که شہاب الدین نام داشت از کبراے امراے عالمگیری ہست بتدریج منصب ہفت ہزارے یافته بغازی الدین خان بہادر فیروز جنگ مخاطب شد و اغلب اوقات سپه سالاری پادشاه مذکور نیز می یافت و در

فتح بیجاپور بر القاب و خطابهای دیگر فقره فرزند ارجمند افزود و در ایام سلطنت بهادر شاه صوبه دار گجرات گشته سنه اثنین وعشرین ومائه
بعد الالف انتقال نمود و آصف جاه در زبان اورنگ زیب بخطاب چین قلیج خان بهادر و منصب پنج هزاری بلند پایه گشت و اواخر
عهد بادشاه مذکور صوبه دار بیجاپور گردید و در عصر بهادر شاه بعطای خطاب خاندوران و صوبه داری اوده امتیاز یافت و بعد اندک
زمانی بنابر اقتدار آصف الدوله اسد خان بهادر و ذوالفقار خان امیر الامرای سپه سالار ترک منصب نموده لباس فقیر پوشیده
انزوا گزیده و در عهد جهاندار شاه معز الدین از انزوا برآمده باصل منصب و خطاب سابق سرافرازی یافته سال اول جلوس فرخ سیر
بخطاب نظام الملک بهادر فتح جنگ مخاطب و بمنصب هفت هزاری و صوبه داری دکهن مباهی گشت چون امیر الامرا
حسین علی خان بهادر بایالت کل ممالک دکهن یافت و نظام الملک بشاه جهان آباد آمده بصوبه داری مراد آباد در ساخت و
چندین سلطنت رفیع الدرجات بمهربانی قطب الملک بصوبه داری مالوه سر برافراخت و در ابتدای عهد محمد شاه با سادات
نرد وغا باخته بر بعض صوبه های دکهن تسلط یافت و آخر قابض جمیع صوبه جات آنجا گشت و بعد مردن محمد امین خان بوزارت سرافرازی
یافت آخر بناسازی امرای حضور و انحراف مزاج بادشاه استعفای وزارت نموده بصوبه داری دکهن قانع شد و
بعد صمصام الدوله منصب امیر الامرائی یافته بنابر بیتنی پسر خود ناصر جنگ نیابت امیر الامرائی بنام فیروز جنگ پسر کلان
خود داده بدکهن رفت چنانچه در دفتر دوم و بعضی صفحات این دفتر گذشت و قریب سی سال بحکومت شش صوبه دکهن که
قلمرو چندین بادشاه بود پرداخت اکثر امرای عهد محمد شاه دون مرتبه او بوده مراسم و آداب خردی با او سلوک میداشتند
اگر حرص وافر در طلب دنیا داشت اما صفات حمیده و اخلاق پسندیده هم در او بسیار داشت و اکثر اوصاف که امرا را باید در او
فراهم بود و همیشه صدر سرکار او فقرا و علما و مشایخ و ارباب استحقاق را بحضورش میرسانید و بقدر قسمت شان تا نها
می رسید و صیت قدردانی او شنیده مردم عرب و ماوراء النهر و عراق و خراسان و اطراف هندوستان رو بدکهن
می آوردند و بقدر نصیب بهره می بردند از آثار خیر اوست شهرپناه برهانپور که در سنه یک هزار و یکصد و چهل و یک
بنا گذاشته بمرور اتمام داد و آبادی نظام آباد بالای گتل فردا پور که در ویرانه محض طرح آبادی انداخت و مسجد
کاروان سرا و دولت خانه و پل تعمیر نمود و رب اجعل هذا بلداً آمنا تاریخ احداث این آبادی و مطابق است با سنه احدی
واربعین ومائة بعد الالف و حصار شهرپناه حیدرآباد و نهر سوال که در وسط شهر اورنگ آباد می آید طبع موزون داشت و
شعر را بخوبی می گفت صاحب دیوانست بعد سی و هفت روز از رحلت محمد شاه چهارم جمادی الاخری سنه احدی و
ستین ومائة وبعد الالف بدرود این عالم نموده و میر غلام علی آزاد تخلص بلگرامی در تاریخ رحلت محمد شاه و اعتماد الدوله و
آصف جاه یک جا بتعمیه اسقاط شش عدد می گوید بیت گشت تاریخ چون کشیدم آه + موت شاه و وزیر و آصف جاه + و
قطعه دیگر بی تعمیه گفته قطعه سه رکن مملکت هند از جهان رفتند + فنا و حیف سه دریگانه از کف دهر + برای رحلت این هر سه
یافتم تاریخ + نماند شاه زمان و وزیر و آصف دهر +

ذکر سرافرازی یافتن سعادت خان بهادر ذوالفقار جنگ بمنصب امیر الامرائی و استحکام خدمت دیوانی خالصه به نجم الدوله محمد اسحق خان بهادر

چون خاطر بادشاه و صفدر جنگ از طرف آصف جاه اطمینان یافت خدمت بخشی گری اول با خطاب امیر الامرائی

برای سادات خان بهادر ذو الفقار جنگ خلعت سادات خان فرخ سیری مقرر شد و بعد چند روز از مخلع شدن صفدر جنگ روز
پنجشنبه چهاردهم رجب سال مذکور شمشیر و خنجر مرصع و دیگر جواهر هفت پارچه خلعت خدمت مذکور با دو بالابند صوبه داری اکبرآباد و بخشیگری دوم
احدیان بمحمد علی خان همشیره زاده متبنای او عنایت شد و دیوانی خالصهٔ شریفه چون پیشتر بموتمن الدوله بعد نجم الدوله مفوض
بود و نجم الدوله را ابتذالی بنابر وصلت شجاع الدوله پسر صفدر جنگ با خواهر او اختصاص و اتحاد بسیار با وزیر الممالک
ابو المنصور خان بهادر صفدر جنگ میسر آمد و در آخر عهد محمد شاه دیوانی خالصه بنام نجم الدوله مقرر گشته بود بحال ماند و اقتدار
یافت و جاوید خان خواجه سرای که از سابق با مادر احمد شاه او و هم بالی سری داشت نهایت تقرب در خدمت احمد شاه
بهم رسانیده مدار علیه سلطنت بزعم خود و معتمد پادشاه بدلالت مادرش و حماقت احمد شاه گشت چون اختصاص غلامی در
التفات مغفرت پناه محمد شاه و محرمیت تمام در حرم سلطانی خصوص با او و هم بالی داشت خدمت نظارت با انتقال روز افزون
بجان ناظر نیز با و مفوض گردید و بندوبست خلوات پادشاه باختیار او درآمد پادشاه که بحسب جوهر ذات خفیف العقل سبک مغز بود
بتحریک خواجه سرای مذکور ارتکاب شرب نموده غافل و لا یعقل محض گشت و جاوید خان نواب بهادر مخاطب گردیده دخل تمام در
مزاج پادشاه بهم رسانید اوامر و نواهی سلطانی اکثر خاطر خواه او می شد و همه امور موجب ملال مزاج صفدر جنگ و تراکم غبار
کدورتهای پی در پی سد باب وفاق گشته سرمایهٔ استعداد و مواد شقاق و نفاق مهیا می گردید روز یکشنبه دهم رجب خلعت
بخشی گری دوم و صوبه داری مرادآباد با انتظام الدوله پسر قمر الدین خان وزیر و روز دوشنبه یازدهم ماه مذکور خلعت ماتمی غازی الدین
خان فیروز جنگ بابت مرگ پدرش مرحمت شد و نواب بهادر جاوید خان او را از ماتم برآورده بحضور آورد و در روز یکشنبه هفتدهم رجب
بعسکر علی خان خدمت مشرفی دیوان خاص و اضافه هزاری منصب مرحمت شد و در روز چهارشنبه بیستم رجب خلعت صوبه داری
اجمیر بوزیر عنایت گشت و آخر شب دوشنبه شانزدهم شعبان هادی علی خان مرحوم رحلت نموده نزد قبر شاه نمود بتدریج مدفون
شد و همدران ماه تربیت خان مرحوم برحمت حق پیوست و علی محمد خان روهیله که برخی از احوال او در اوراق سابقه سمت
ارقام یافت بعد ورود در ملک قدیم خود که عبارت از محالات بن گڈه و بریلی و بداؤن و مرادآباد وغیرها ست و تشریف آوردن
والد مرحوم بشاهجهان آباد چند ماه زندگی نموده بمرض سرطان که برپشت او در همان ایام بهم رسیده بود درگذشت و صفدر جنگ
بعد ادراک رغبت والد مرحوم برفاقتش راجه مهانارائن بهر دیوان خود را فرستاده از راه قدردانی طلبید فقیر هم باتفاق آن
مرحوم رفته شرف حضور وزیر الممالک صفدر جنگ بهادر دریافت بعد روزی چند حکومت پانی پت و سونی پت وغیره سپرده
محال خالصهٔ شریفه بتعهد والد مرحوم داد و منصب پنجهزاری و نوبت مع خطاب اسد جنگی و پالکی جهالردار از پادشاه دهانیده
بکارهای مذکور مرخص ساخت چون نجم الدوله محمد اسحق خان بهادر دیوان خالصهٔ شریفه از عهد فردوس آرامگاه محمد شاه بود
والد را توسل با آن امیر کبیر نیز میسر گردید و والد نظر بر داد حقوق قطب الدین محمد خان بهادر فوجداری حصار و جهجر وغیره برای
خان مرقوم مهیا نموده آن بی‌بها گوهر دریای شجاعت و کان مردی و مروت را طلب داشت خان بهادر مرقوم چون از قوم روهیله
و افغان دلیری داشت و آبای او همیشه فوجداری مرادآباد که بمنزله صوبه دار عهد فرخ سیر قرار یافته بود داشتند و مرادآباد
بمنزله وطن خان مغفور مذکور گشته بود همیشه همت بر استیصال روهیله و افغان و انتزاع فوجداری آن مکان از دست
ایشان می گماشت در عهد علی محمد خان بنابر حمایت او که وزیر الممالک قمر الدین خان می نمود میسر نیامد درینولا که علی محمد خان
بعد مردن قمر الدین خان و هنگامهٔ لشکرکشی احمد ابدالی در ممالک سنجر قدیم خود که عبارت از مرادآباد وغیره است

آمده مسلط گشت و بعد سهل مدتی بمرض سرطان درگذشت و اتباع او مثل حافظ رحمت و دوندے خان وغیره که هر یکے پدر زن یکے از
پسران علی محمد خان بود بهانه نام دارا خود را ممالک مذکوره مسخره را منقسم ساخته بقابوے خود آوردند و براے دارا دهاے خود
بقدر معاش آنها جاها علیحده کرده و آنها داده باقی را خود قابض و با نهایت جاه و حشم و فوج و خدم بودند خان بهادر مذکور خواست
که درین ایام از انتظام الدوله خانخانان پسر قمر الدین خان سند فوجداری مراد آباد گرفته با افاغنه بجنگد و بضرب دست خود
مکان مذکور را از دست آنها منتزع گرداند بنا برین از والده مرحوم در آمدن خود عذر خواسته بشاه جهان آباد اقامت ورزیده

ذکر جنگیدن قطب الدین محمد خان بهادر با افاغنهٔ مراد آباد و گذاشتن نام مردی و مردانگی بر صفحهٔ روزگار از شجاعتے که از ان بهادر شیر دل دران عرصهٔ کارزار رو داد

قطب الدین محمد خان بهادر که مجمل محامدش قبل ازین مرقوم شد از خانخانان انتظام الدوله پسر قمر الدین خان سند مراد آباد
درخواست چون عمل او از تسلط افاغنه در آنجا نبود خواهش قطب الدین خان بهادر از نعماے غیر مترقبه دانسته بلا تامل اسناد
نوشته داد اما بنا بر دنائت باندک زرے و اسباب ضروری اعانتی که باید ننمود خان بهادر دریا دل بنام سرداری و علو همت
و شجاعت خود اسباب ضروری بقرض و دام سرانجام داده قاصد تسخیر فوجداری مراد آباد گردید چون همت و شجاعت آن
صفدر رعرصهٔ کارزار در جمیع بلاد هندوستان خصوص قرب جوار آن دیار کالشمس فی وسط النهار بر همه کس ظاهر و آشکار بود
باندک استدعا و تحریک خان معظم مذکور جوق جوق مردم سپاهی پیشه هجوم آورده کثرتے در فوج و اتباع بهم رسید و آن
شیر دل باستظهار دو سه صد کس قدیم که بارها جسارت و جرأت آنها دیده بود عازم حرب دون زدان فراوان که اغلب عدد
آنها کم از پنجاه هزار نفر نخواهد بود و سامان حروب از جنس بان و بندوق و توپ و رهکله وغیره آنچه باید بوفور مهیا و موجود داشتند
گردیده بیرون شهر شاه جهان آباد منزل گزید و فی الجمله تهیهٔ اسباب درست دیده رهگراے عرصهٔ جان بازی گشت چون این
خبر قبل از خروج خان معظم از شاه جهان آباد بگوش افاغنه عفریت نژاد رسیده بود از اطراف و جوانب جمع آمده در مقامے
متصل مراد آباد ازدحام داشتند بعد رسیدن خان رستم نبرد نزدیک بمعسکر آنها بلکه از ابتداے نهضت سفرا و مراسلات
فرستاده استدعای مصالحه و ترک منازعه بر تسخیر مراد آباد نموده راضی بودند که چنانچه ما مردم با همدگر ملک را تقسیم نموده اوقات
میگذرانیم شما هم بخطے لائق بحال خود اگر قناعت فرمائید ما همه بطوع و رغبت بان راضی و در تفویض آن بلا زمان حاضریم اما آن
عالی همت بلند مرتبت راضی باین معامله نگشته بر ارادهٔ خود درسوخ ورزید افاغنه ناچار گشته با وجود کثرت قوم و اسباب بنا بر خوف
شجاعت آن شیر پیشهٔ هیجا دست از جان شسته لرزان و ترسان آمادهٔ کارزار آن هژبر شیر شکار شدند و صفوف حروب از طرفین
آراسته بمقابله برخاستند قطب الدین محمد خان بهادر با وجود قلت اعوان و کمی سامان بمجرد مقابله مع بهادران جان باز که
زیاده از دو سه صد کس نبوده اند پیاده پا گشته بضرب بندوقهاے دستی دمار از نهاد هستی اکثرے از انها بر آورده تا دو سه
کروه انبوه افاغنه را گریزانید و درین عرصه بعد از کشته ها پشته ها بلند گردانید اما آن جماعهٔ پر کین بمشاهده کثرت خود قلت
اعوان خان جنت مکان بهر صورت خود دارے نموده هر جا قابوے یافتند کمین کرده بآتشباری بندوق و بان نهال وجود
رفقاے معدود قطب الدین محمد خان را می سوختند تا آنکه آهسته آهسته چند نفر مجروح که زیاده از بیست سی کس نبوده اند باقی
ماندند و خان رستم نشان جراحات متعدده بر داشته آخر الامر بضرب گولی بندوق که بر سینهٔ بی کینه اش پے در پے

نشست رخت هستی دران میدان مرد آزما از دنیا بربست از جمله رفقا هم قریب صد کس گرد و پیرامون لاش غرقه بخونش افتاده جان شیرین بجان آفرین سپردند و مورد هزاران آفرین از لب و دهان دوست و دشمن گشتند ده دوازده نفر از ان جمله رفقای قدیم که دو سه صد کس بوده اند در میان مجروح افتاده بعد معالجه چون صحت یافتند مادام الحیات محسود همکاران بودند اللهم اغفرله ولهم و احشرهم مع الشهداء و الصدیقین

ذکر جنگانیدن صفدر جنگ وزیر قائم خان قائم جنگ بنگش را با اولاد علی محمد خان روهیله بحیله وزیر

وزیر الممالک صفدر جنگ که از تنها اجتماع و اقتدار افاغنه دران دیار که جوار صوبهٔ او بود نمی پسندید و او اخر عهد محمد شاه چنانچه گذشت داعیهٔ استیصال انها نموده پادشاه را بر سر روهیله مذکور برد اما از نفاق قمر الدین خان وزیر کار او خاطر خواه صفدر جنگ بانجام نرسید در ینولا که خود وزیر و ظهیر سلطنت و علی محمد خان ره سپر وادی عدم گردید قائم خان پسر محمد خان بنگش را دلالت بانتزاع ملک روهیله مذکور از دست اولاد و اتباع او نمود بملاحظهٔ آنکه هر طرف شکست افتد فائده در ستی خواهد داد قائم خان چشم طمع بملک و مال اخلاف علی محمد خان دوخته آنها را در قلعه بداؤن محصور ساخت و عرصهٔ حس و حرکت بر آنها تنگ گردانید سعد الله خان پسر کلان روهیله مذکور که داماد حافظ رحمت روهیله و بجای پدر مسند آرای ملک بود و دو دیگر داماد دوندیخان و هر یک از ین سرداران ملک را به بهانه حصهٔ دامادان خود منقسم ساخته قابض و متصرف بودند اما ریاست کل تعلق بسعد الله خان داشت او مع کل اخوان و اتباع عجز تمامی از حد گذرانیده دقیقه از الحاح فرو نگذاشت چون سود مند نیفتاد ناچار دل بمرگ و مدافعه نهاده دهم ذی الحجه سنه یک هزار و یک صد و شصت و یک هجری بمیدان بر آمد و صف آراسته فوجی در کوهای دریاچه خشک پنهان در کمین نشانید و باقی افواج رد بروی قائم خان رفت چون جنگ درگرفت غلبه از طرف قائم خان که فوج بی پایان و ریاست جمیع فرق افغان داشت بظهور رسید و سعد الله خان مع همراهیان بناچاری و عیاری پشت بر جنگ داده عطف عنان از میدان نمود و جنگ کنان آهسته آهسته خصم را بطرف کمین گاه کشید و قائم خان مع سرداران هم عنان ظفر و با فراط خوشنودی از خود بیخبر در پی گریختگان بمطلق العنان بجائی رسید که چند هزار روهیله مع بان و تفنگ قاصد جان قائم خان جنگ پنهان نشسته بودند بمجرد رسید نش بیکبار جنگ جویان بر کمین از کمین بر جسته قائم خان را بزیر تگرگ آتشبار بندوق و بان گرفتند در همان تگ قائم خان با کل سرداران بخاک هلاک افتاد و همراهیان او هم بسیار بباد فنا رفتند فتح و ظفر نصیب سعد الله خان و دیگر اخلاف علی محمد خان گردید ++

ذکر وقائع سال شصت و دوم از مائه دوازدهم هجری

روز جمعه دوم ربیع الثانی نوروز شد و شب چارشنبه بیست و نهم ذی الحجه سنه مذکوره میرزا محسن برادر کلان صفدر جنگ وزیر بعارضهٔ هیضه انتقال نمود و در آخر ماه رمضان همین سال علی امجد خان مرحوم رایالکی جهان دار ارحمت شد و روز دوشنبه چاردهم ذی قعده بعد نماز صبح که تسبیح خاک شفا در دست و باوراد مشغول بود بیک ناگاه برحمت الله رفت و همدرین سال احمد ابدالی بار سوم بلاهور لشکر کشید و معامله بصلح انجامید

ذکر ورود احمد ابدالی مرتبهٔ ثالث بلاهور و جنگیدن با معین الملک و انجامیدن بمصالحه بتقدیر خداوند علیم و قدیر

مخفی نماند که چون معین الملک پسر وزیر الممالک قمر الدین خان از حین حیات محمد شاه بصوبه داری لاهور و ملتان سرافرازی یافت کهکاری خان مخاطب برستم جنگ بهادر پسر روشن الدوله را مدار المهام خود ساخت و رتق و فتق مهمات آنجا می پرداخت چون هنوز تمکن در لاهور و استعداد اسباب حروب چنانچه باید نداشت ناگهان درهمین سال احمد ابدالی باز لشکر بلاهور کشید و معین الملک با او بجنگ پیش آمد چون هر دو جانب استعداد نداشتند معین الملک خود با قتضاے صلاح وقت سلسله صلح جنبانیده اطفای نائرهٔ فساد مصلح دانست ابدالی هم مغتنم شمرده بدستور نادر شاه زر چهار محال تنخواه کابل که عبارت از سیالکوٹ و اورنگ آباد و گجرات و پسرور است پیشکش خود بذمه معین الملک مقرر کرده عطف عنان بجانب کابل نمود

نهضت نمودن ابو المنصور خان صفدر جنگ باراده انتزاع ملک و دولت قائم خان از مادر و اتباع او و افاغنهٔ آشوب آهنگ

وزیر الممالک ابو المنصور خان بهادر صفدر جنگ که در هر دو صورت فائده خود دیده بود بمجرد استماع این خبر خواست که ملک و مال بنگش از دست بازماندگان آن دودمان انتزاع نماید بنابرین احمد شاه پادشاه را با خود گرفته از شاه جهان آباد در حرکت آمد وزیر و پادشاه روز پنجشنبه سلخ ذی الحجه سال مذکور داخل خیمه گردیده در چند روز تا بکول رسیدند صفدر جنگ پادشاه را در قصبهٔ کول توقیف فرموده خود بدریا گنج که فرخ آباد دار الملک بنگش بیست کروه از انجاست رسید مادر قائم خان زن محمد خان غضنفر جنگ چاره غیر از اطاعت ندیده بملازمت وزیر آمد و معامله بر شصت لک روپیه نقد و جنس انفصال یافت و با سعد الله خان نیز تقاضاے توپ خانه قائم خان و افیال و اسباب او که بغارت برده بود مع نذرانه درمیان آورده وجهی غیر معلوم برادهم التزام نمود

ذکر وقائع سال شصت و سوم از مائة دوازدهم هجرے

بعد انفصال معاملهٔ احمد شاه از کول بدهلی خرامید و روز سه شنبه سیزدهم ماه صفر داخل دولت خانه گردید و روز دوشنبه دوازدهم ربیع الثانی سال مذکور نوروز شد وزیر برای تحصیل نقد و جنس موعود همانجا اقامت ورزیده ملک مقبوضهٔ افاغنهٔ بنگش بضبط خود درآورد مگر شهر فرخ آباد مع دوازده موضع که التمغاے افاغنهٔ مذکور از عهد فرخ سیر بود بر مادر قائم خان بحال و برقرار ماند وزیر الممالک از ضبط و ربط محالات و اخذ اموال ضبطی قائم خان و نذرانه که از اولاد و اتباع علی محمد خان قرار یافته بود انفراغ نموده راجه نول راے نائب صوبهٔ خود را رتق و فتق آنجا نیز ساخت و خود معاودت نموده بحضور آمد

ذکر مجمل راجه نول راے

او از قوم کایته سکسینه کهره سرے باستیب و اول ادنی ملازم وزیر بود از حسن اخلاص و نیکو خدمتی ها پایه مدارج ترقی گذاشته بتدریج نائب مقتدر صوبه گردید کسی از رفقا و ملازمانش برتبه او نمیرسید نول راے مذکور جا بجا عمال از طرف خود نصب نموده بلدهٔ قنوج را که جاگیر وزیر بود محل اقامت خود ساخت و فرخ آباد از انجا بفاصله بیست کروه است اکثر برادران قائم خان که از بطن دیگر بوده اند مع بعض چیله های معتمدش در قلعه الٰه آباد مقید شدند و تعدی نول راے بر افاغنهٔ آن دیار از حد تجاوز نموده سرمایهٔ احداث فتنه هاے بزرگ گردید مادر قائم خان احمد خان را که برادر علاتی او و از رفقاے وزیر بود پیغام فرستاد که آبرو و سے

افغانی و نام پدرت برباد رفته اگر غیرتی داری هرچه از دست تو برآید دران قاصر نباید بود و افاغنه اطراف در جواب این سخنان
هیچ غیرت گفته فرستاد و تنها باهمدگر ساخته در فکر آن شدند که بنیاد عمر و دولت نول رای را برانداخته ملک خود را از ضبط او برآرند
نول رای وزیر را بدین ماجرا آگاهی داده با جمعیتی که داشت از قنوج برآمده معسکر ساخت و گرد لشکر خود سنگر بسته منتظر وصول
افواج وزیر که بکمک او تعیین شده بودند نشست روز جمعه دوازدهم شعبان وزیر الممالک صفدر جنگ بهادر از بادشاه مرخص
شده بر معبر اینطرف شهر بر دریای جمنا داخل باغ گردیده معسکر ساخت و روز شنبه بیست و هفتم ماه مذکور نصیر الدین خان همزلف
خود را مع محمد علی خان رساله دار وغیره سرداران بکمک راجه نول رای تعیین فرمود و روز دیگر که یکشنبه بیست و هشتم بود اسمعیل بیگ خان
معروف بچیله که معتمد علیه وزیر بود مع راجه دیبی دت فوجدار کول مرخص شد و باعانت نول رای روانه گشته شمشیر کرده
پیشتر رفت و احمد خان با جمعی کثیر از افاغنه مقابل نول رای رسیده پیغامهای مصالحه و استخلاص برادران خود بنا بر غافل
ساختن او میداد تا آنکه دهم ماه مبارک رمضان روز جمعه قبل از ورود افواج کمکی سواران افاغنه از یک طرف سنگر ظاهر شده
ازدحام آوردند و افغانان پیاده از طرف پشت لشکر که توپخانه نداشت بدغا داخل سنگر شدند راجه نول رای فوج خود را منع
کرده بود که سوار نشده پیاده با حراست مورچال خودها نمایند افاغنه از عقب درآمده علی الغفلة برخیمه راجه مذکور ریخته کارش تمام ساختند
عطاء الله خان شوهر رابعه بیگم دختر حاجی احمد برادر مهابت جنگ که ذکرش در سوانح مهابت جنگی گذشت بجرات کار رفیق گشته
بمدد نول رای نشتافت و سر در پی او گذاشت و بسیاری از نجبا و اشراف دیگر که رفقای نول رای و ملازمان وزیر و اکثری از
متوطنین قصبات صوبه اوده مثل بلگرام وغیره بودند جانسپاری نموده رهگرای ملک بقا گردیدند و توپخانه و اردو تمام بتاراج
افاغنه رفت این خبر بوزیر رسیده موجب تشویش و تشویر او گشت و هم درین سال ناصر جنگ خلف نظام الملک آصف جاه
حسب الطلب احمد شاه تا دریای نربدا با هفتاد هزار سوار جرار جلوریز خود را رسانید درین ضمن بادشاه شقه بدستخط خاص متضمن
ممانعت نوشته فرستاد و نیز مظفر جنگ خواهرزاده او در دکن تمرد ورزید بنابرین برگشته بمرکز دولت خود شتافت و ذکرش بعد
نگارش احوال امرای حضور مرقوم می شود

ذکر نهضت نمودن وزیر الممالک صفدر جنگ مع دیگر امرا و افواج بادشاهی و شکست یافتن از دست افاغنه بقدرت الهی و بعض سوانح که درین سفر از قضا و قدر روی داد

وزیر الممالک ابو المنصور خان بهادر صفدر جنگ چون از ازدحام افاغنه و اهتمام آنها در هیجان مفاسد میدانست قبل از وصول
خبر کشته شدن نول رای باعانت او قاصد شده سلخ شعبان روز شنبه سنه یک هزار و یکصد و شصت و سه هجری از لشکر
خود بحضور بادشاه آمده مکرر رخصت شد و نجم الدوله محمد اسحق خان بهادر و میر بقا پسر اعتماد الدوله قمر الدین خان وغیره امرا و
افواج بادشاهی بنصرت وزیر تعیین شدند حین رخصت بوزیر الممالک سپر و شمشیر و هار گل و بسیار چیزهای دیگر از فرط مهربانی و رعایت
شان او مرحمت شد و نجم الدوله اسحق خان بهادر را فتح پیچ و شمشیر و میر بقا را فتح پیچ عنایت گشته متعین وزیر شدند و با افواج
ملازم خود و امرای متعین قریب دو منزل در سه چهار روز از دار الخلافت بیشتر رفته بود که خبر مذکور شنیده در قصبه مارهره
توقف فرموده باحضار افواج دیگر فرمان داد و والد مرحوم را که بعد معاودت از بریلی و ترک رفاقت غازی الدین خان
فیروز جنگ رفیق خود گردانیده حکومت پانی پت وغیره چند محال خالصه شریفه عنایت نموده بود و نیز طلب داشت و تا یک ماه

در باغات مارهره مقامات نموده زیاده از هفتاد هزار سوار فراهم نمود درین عرصه سانحهٔ غریبی روی داد

ذکر بتاراج رفتن قصبهٔ مارهره و مبتلا گشتن نجبا و اشراف آنجا بذل اسر ناموس و اطفال بمحض قضا و قدر ذو الجلال

بیست هم ماه مبارک رمضان سال مذکور ساربانی از نوکران مغلی در خست دروازهٔ عنایت خان که ملازم وزیر و از متوطنان آنجا بود بر بید عنایت خان باعتماد آنکه ملازم سرکار وزیر است ساربان را تادیب فرموده گوشمال بواقعی داد ساربانان دیگر نزد آقای خود جمع آمده فریاد نمودند چون او از جملهٔ جماعهٔ داران مغلیه بود همراهیان خود را فرستاد که عنایت خان را گرفته بیارند جماعهٔ سوار و پیادهٔ همراهی او بر خانهٔ عنایت خان دویدند و دیگر جماعهٔ مغلیه را گمان شد که برای غارت قصبهٔ مارهره حکم وزیر صدور یافته تمامی افواج مغلیه تیار شده و قت عصر بود که بر قصبهٔ مذکوره تاخته در طرفة العین با خاک برابر ساختند و عنایت خان و پسرش را که جوان نوزده ساله بود بیجان کشتند وزیر بمجرد استماع نصیر الدین حیدر خان را فرمود تا رفته زود خبر بگیرد و نسقچیان را تعیین نمود که غارتگران را باز دارند اما تا آنها برسند و تهدید نموده مردم را ممتنع سازند کار از کار گذشته عالمی بر باد فنا رفته ناموس اکثری از سادات و شیوخ و کنبو وغیره شرفای آنجا بلای اسیری مبتلا گردید و اسباب خانهٔ آنها بتاراج رفت نصیر الدین حیدر خان تمام شب محنت کشیده جمیع نوامیس شرفا و غربا را از خیام ملاعین مغلیه برآورده در خیمهٔ علیحده که وزیر برای آنها برپا کرده بود فراهم نمود و تمام شب وزیر برین ماجرا ملول و اکثر زار زار گریان بود و طعام نخورد از اول طلوع صبح تا وقت اشراق مستورات مذکوره بخانهای خود رسیدند و اطفال که مغلیه آنها را در بارونهٔ خود و گودالها کنده دران افگنده از بالا نجار و خس پوشیده پنهان کرده بودند بهم رسانیده به پدر و مادر آنها باز گردانید آن روز دران قصبه و میدان هنگامهٔ عاشورا و آشوب طامة الکبری برپا بود و وزیر مبلغی یسیر بمردم شهر فرستاد اما اموال لا یحصی بغارت رفت و گذشت آنچه گذشت مردم از همان زمان بمقتضای بیت مشهور سعدی بیت آتش سوزان نکند با سپند + آنچه کند دود دل دردمند + می گفتند که فتح وزیر نخواهد شد وزیر بعد اطمینان از جمعیت فوج و اسباب از مارهره کوچیده پیشتر رفت

ذکر جنگ وزیر با احمد بنگش و دیگر افغانان و شکست فاحش خوردن با وجود وفور فوج و سامان و مقتول شدن نجم الدوله و نصیر الدین حیدر خان در میدان

چون عسکرین نزدیک بهم گردیدند شب بیست و دوم شوال سال مذکور وزیر با والد مرحوم که مقدمهٔ افواج نجم الدوله محمد اسحق خان مقرر شده بود و در حکومت بریلی با افاغنه و روهیله جنگیده از وضع حرب آنها مطلع بود استشاره نمود والد معروض داشت که اینها اغلب کمین کرده در غفلت از طرفی سر بر می آرند و باتفاق شور و هنگامه نموده میریزند دران وقت اگر ثبات قدمی بعمل آمد پایدار نمی توانند و مغلوب می شوند بنابرین فوجی را از مغلیه که اولوس جناب عالی اند بقدر سه چهار هزار کس پیش روی فیل سواری خاص مع بندوق و جزائر پیاده پا باید داشت که وقت آشوب در حضور پایداری کرده بزیر شلک جزائر افاغنه را بگیرند اسمعیل بیگ خان عجب را کار فرماگشته گفت ای صاحب فردا به بینید که انشاء الله تعالی سیاسان احمد خان را مع اتباع او بگوشهٔ کمان گرفته می آریم والد خاموش ماند چون صبح دمید بعد انفراغ از نماز روز پنجشنبه تاریخ مذکور وزیر افواج را آراسته و اطراف

و جوانب ملحوظ داشته و توپ خانه را جا بجا پیش رو گذاشته قدم بقدم روانه گردید پاسی از روز بر آمده مقابله فریقین روی داد دو
توپ اندازی و تیر و تفنگ افگنی شروع گشت. راجه سورجمل جات که در میمنه وزیر متصل مقدمه بود و اسمعیل بیگ خان که در پیره
گذلک بر افاغنه مقابل که رستم خان وغیره سرداران عمده بودند تاختند و دو از نهاد آن جماعه بر آوردند و جنگ صعبی روی داده شش هفت
هزار سوار جرار افاغنه در میدان کشته افتاد و بقیة السیف را چار و نا چار عار فرار اختیار افتاده بهزیمت رفتند راجه برج اندر بهندر تهاکر
سورجمل جات و اسمعیل بیگ خان بمسافتی در تعاقب فراریان پیموده از وزیر اندکی دور تر گشتند و وزیر علی التواتر توپ و جزایر و بان بمدد
و کمک آن هر دو می فرستاد تا پیش روی او از آلاسته مذکوره خالی گشت و آفتاب شروع بزوال نمود فرموده و الله فقیر ظهور یافته افاغنه
کمین که احمد خان هم در میان آنها بود نماز ظهر گذارده از طرفیکه مزرعه زرت حاجب بود نمایان گشت و جنگ شروع گردید بحکم قضا و قدر
کامگار خان بلوچ که فوجدار گرد شاهجهان آباد و متصل مقدمه فوج وزیر بود و جنگ یکمرد تاب صدمات بان اندازی پیادگان روهیله
نیاورده رو بفرار نهاده می گویند سازشی با احمد خان بنگش داشت علی ای حال افواج مغلیه صورت شکست در آئینه میدان دیده اکثری
را پای ثبات لغزید وزیر الممالک علی الفور محمد علی خان رساله دار و سید نور الحسن خان جماعه دار بلگرامی را بکمک هراول فرمان
داد هجوم افیال و سپاه مانع گذشتن این هر دو گشت اما بهر صورت سید نور الحسن خان مع جمیع برادران و عبد النبی چیله محمد علی خان
مع همراهیان خود که در ان وقت بهیئت مجموعی سه صد سوار خواهند بود صفوف را شگافته خود را بفوج مقدمة الجیش رسانیدند چون
مغلیه بی غیرتی را کار فرما گشته رو بفرار نهاده بودند وصول خان مذکور بکمک آنها سودی نداد سید نور الحسن خان و عبد النبی خان رجوع
بجانب چپ نموده دیدند که قریب سه هزار پیاده در پشت آنها سواران از طرف یسره بشکل بحر در تلاطم می آیند و توپ خانه چون بکمک
هراول رفته آن طرف بسیار کمتر بود و فوج مذکور بی آنکه صدمه کشند نزدیک رسید میر نور الحسن خان و برادران ایشان دست بقبضه
کمانها برده تیر اندازی و برق اندازان همراهی عبد النبی خان شلکی نمودند جمعی از طرف افاغنه برخاک میدان غلطیده و اندک پیچ
خورده باز خود را استقامت داده سبقت نمودند و راه فرار در فوج وزیر کشاده یافته کمتر کسی را پای ثبات و قرار بر جا مانده بود نصیر الدین حیدر خان
همزلف و خاله زاد وزیر چون شیر خشمناک اما با معدودی از رفقا بر انبوه افاغنه بی باک حمله آورده خود را بر قلب آنها زد و هفت کس ابدست و شمشیر
خود از هم گذرانیده بسیر لاله زار بهارستان آخرت شتافت افاغنه بنور الحسن خان و محمد علی خان رسیدند محمد علی خان بزخم تفنگ بر دست راست
رسید و فیل نور الحسن خان ظاهر از زخمهای شمشیر بر داشت و میر غلام نبی متخلص برسا و میر عظیم الدین از سادات بلگرام درین وقت بر اثر
نصیر الدین حیدر خان رهگرای عالم بقا گردیدند و افاغنه فیل وزیر را احاطه نموده ند نسته نه که کیست فیلبان بزخم تفنگ مقتول گشت و میرزا علی نقی
اتالیق شجاع الدوله پسر شن که در خواصی بود زخم تفنگی برداشته کناره گزیده و وزیر را نیز زخم تفنگ بر گلو آمده غشی عارض گشت و بیهوش
افتاد اما چون هودج بر نجی و جنگی بود از دیگر جراحات محفوظ ماند و از هودج غیر از سر چیزی بنظر نمی آمد در غشی افتادن آن هم غیر مرئی
بود افاغنه هودج مذکور را خالی دانسته گذشتند و بسر اسحق خان رفتند نجم الدوله ببانگ بلند گفت که منم ابو المنصور خان با جمعی کثیر چون
شمشیر جوهر شجاعت در میدان مردان ظاهر نموده پای ثبات و قرار بر سلم جان فشانی عروج نمود چون تمام فوج ناموس و همت
مردانگی در باخت سید نور الحسن خان و محمد علی خان سر رشته نمک حلالی و نجابت از کف نداده خود را تا بوزیر رسانیدند وزیر حکم
نواختن شادیانه فرمود تا پریشانی مردم جمعیت گراید لیکن سودی نکرد وزیر ناچار مع محمد علی خان و نور الحسن خان و چند نفر مغل و
هندوستانی که زیاده از دو صد سوار نخواهد بود با دل شکسته و خاطر خسته از میدان برگشت والد مرحوم بعد برگشتن وزیر و جمع صغیر
و کبیر از میدان رجوع نموده بعض توپ خانه وزیر که نیا قسمت همراه گرفتن داشت و مردم متفرق موف الحواس را فراهم

آورده با خود آورد وقت شام وزیر بمارهره رسیده و هنوز احسن خان فرمود که اسباب تکمیه زخم همرسانده خان مذکور را حاضر ساخت آتش کاری بعمل آمد والد مرحوم نصف شب درانجا رسید وزیر صبح ازمارهره کوچ نموده پیشتر خرامید واکثر اردو و لشکر وزیر را اعلیه بی غیرت از دغا و آدمیت دور تاراج نموده بیاقی ماند از دست گنواران و دیهاتیین راه بغارت رفت اما ازمارهره صورت جمعیتی رودست داد و کوچ بکوچ قطع مسافت بعمل آمد و بیست و نهم شوال سنه مذکوره وزیر بلب دریای جمنا مقابل بدهلی که معروف بشاهجهان آباد است رسید

ذکر احوالی که درصوبهٔ اوده والٰه آباد بمشیت خالق عباد و بلاد گذشت

احمد خان را بعد شکست دادن وزیر هوای تسخیر هردو صوبهٔ اوده والٰه آباد در سر پیچیده محمود خان پسر خود را بضبط صوبهٔ اوده مقرر نموده خود باراده استخلاص قلعه الٰه آباد از دست بقار اسد خان و علی قلی خان غیره والٰه دغستانی گردید بقار اسد خان پسر جمع خان است که برادر حقیقی عمدة الملک امیر خان بود و از عهد عموی خود امیر خان عمدة الملک بفوجداری کوره و درهمین صوبهٔ الٰه آباد گذرانید درین آوان بسفر جنگ رفیق و صدیق خود گردانیده بود که این سانحه روی نمود خان مذکور و علی قلی خان که از اتباع سید محمد خان نائب صوبهٔ الٰه آباد و ملازم عمدة الملک بود بپاس غیرت و نجابت خود اطاعت بنگش ننگ و عار خود شمرده چون از عهده جنگ میدان برآمدن نمی توانستند در قلعه الٰه آباد بر روی احمد خان بنگش بسته بحصار اندکور تحصین جستند در گنگا پلی پائین قلعه بسته راه رسیدن مدد و رسد مقرر کردند همدرین عرصه راج اندرگر که از فقرای سنیاسی مهادیو پرست و عجب صاحب جرات اندک ذی مکنتی بود و برای پرستش معبد پراگ الٰه آباد دریای قلعه الٰه آباد مجاورت داشت کمر همت برفاقت وزیر بسته بی اذن و اطلاع او باعانت بقار اسد خان وغیره متوسلان وزیر پرداخت و هرچند مردم وزیر دلالت باقامت در قلعه نمودند قبول نکرده بیرون حصار مستعد و تیار می بود و درورزی دو سه بار قابو دیده برما دیانهای با دپا سوار گشته بر افواج افاغنه خود را مع معدودی از چیله های زدوکار اکثر مخالفان ساخته و بسیاری از ایشان را برخاک هلاک انداخته سالما وغانما بجای خود آمده می نشست این محاصره بطول انجامید و پایداری شایسته از بقار اسد خان و دیگر متحصنان و راج اندرگر گسائین بظهور رسیده احمد خان کاری از پیش نبرد و گر لشکریان او که همه افاغنه بیباک در هر حیله های سفاک بوده اند تمام الٰه آباد را که بلدهٔ عظیم الشانی ست از دروازهٔ خلد آباد تا زیر قلعه سوخته غارت کردند و چهار هزار مستورهٔ نجبا و ناموس شهر را اسیر بردند مگر دائرهٔ شیخ افضل الٰه آبادی و محله دریاباد که سکنه آنجا همه از افاغنه اند محفوظ ماند و هنوز عمل احمد خان درین دو صوبه درست ننشسته بود که آمد آمد وزیر شهرت گرفته احمد خان دست پاچه گشت و از محاصره قلعه برگشته بملک خود که فرخ آباد است شتافت

ذکر سوانحی که در نواح مضافات اوده دلکشوری داد و عقده هائیکه از دست جرأت و ناخن شمشیر شیخ معزالدین خان بهادر کشاد

احمد خان بنگش چنانچه مذکور شد بعد غالب شدن بر وزیر خود باراده تسخیر الٰه آباد شتافت و پسر محمود خان را بتسخیر اوده و لکهنو و مضافات آن برگماشت محمود خان حسب الامر پدر با لشکر و حشم از جای خود جنبیده شانزدهم جمادی الاولی سنه اربع و ستین و مائة بعد الالف در سواد غریب بلگرام فرود آمد افاغنه همراهی او بمقتضای طینت خود دست تطاول

در سکنهٔ قصبهٔ مذکوره در از کرده چند کس را زخمی نمودند مردم آنجا هم که همه اشراف و سپاهی پیشه اند چندی از افاغنه را مجروح ساختند
قریب دوصد راس باربردار از هر نوع و مواشی لشکر را غنیمت بردند محمود خان باقتضای طبیعت افغانی و غرور تسلط و جوانی
با تمامی فوج تیار شده شهر را فرو گرفت و اراده تاراج آنجا نمود مردم قصبه محله بمحله و کوچه بکوچه استحکام کرده مستعد مدافعه شدند
مشایخ و معمران قصبه که با احمد خان ربطی داشتند بواسطهٔ اصلاح گشته فتنه برخاسته را خوابانیدند محمود خان خود بطرف بهابهامؤ
آمده یکی از اعمام یا اقوام خود را با بیست هزار سوار و پیاده بطرف لکهنؤ روانه کرد و سرداری را مع پنجهزار کس بلکهنؤ فرستاد سردار
مذکور خود بیرون شهر اقامت کرده کوتوالی برای شهر معین کرده فرستاد شهر از عملهٔ صفدر جنگ خالی بود و متوسلان صفدر جنگ
بمجرد استماع خبر شکست خوردن او همراه بقار اسد خان که دران اوان در لکهنؤ بود از انجا بر آمده به پناه حصار الٰه آباد رفته بودند و اکثر
متعلقهٔ اموال خود را امانت در خانهٔ شیخ معز الدین خان بهادر که از جملهٔ سرداران شهر و دیرینه متوطن آنجاست گذاشته هر یکی
بجانبی در رفته بود هر چند خیر طلبان بمعز الدین خان ممانعت می نمودند که مال متعلقه در خانه داشتن موجب دعوی افاغنه با شماست
خان مرقوم از فرط جوانمردی نشنیده مردم و مال آنها را در پناه خود جای می داد کوتوال آمده در شهر تعدی آغاز نهاد معز الدین خان
بهادر باقتضای صلاح وقت بدیدن سردار افاغنه رفت تا اگر تواند رفع بدعت کوتوال آنها نماید سردار افاغنه احترام خان
مرقوم نموده حکم امان بشهریان داد درین ضمن یکی از مفتریان فتنه پرداز بحضور سردار رفته ظاهر نمود که کوتوال شما را مردم شهر زده و
بی آبرو نموده بیرون کردند معز الدین خان گفت که از شهریان کسی را مجال چنین تمردی نیست من میروم اگر کسی مصدر شوخی
گشته باشد او را بسزا خواهم رسانید و علی الفور رخصت گرفته بشهر آمد و دانست که امان افاغنه اعتماد را نشاید و کوتوال از
رذالت خود باز نمی آید شرفا و نجبای شهر را طلبیده گفت که این جماعه بدعهد و سست پیمان اند و اطاعت اینها ثمرهٔ غیر از
خفت و خواری نیست باید باهم اتفاق نموده اینها را بنیم و براهیم الکثری ترسیده امتناع نمودند و بعضی از ارباب غیرت
رای معز الدین خان بهادر را پسندیده اتفاق ورزیدند از انجمله قربان علی خان چودهری بعض محالات آنجا با خان مرقوم
متفق و همداستان گردید معز الدین خان بهادر زیور خانهٔ خود فروخته قلیل وجهی بهم رسانیده و شیخ زادهای شهر را جمع نموده فرمان
داد که کوتوال را گوشمال داده بدر کنند حسب الامر او بعمل آمد و مغلی را لباس مغلی پوشانیده در خانهٔ خود نشانید و منادی صفدر جنگ
در شهر گردانیده ظاهر ساخت که این مغل کوتوال صفدر جنگ فرستاده اوست و یک علم سبز بنام حضرت صاحب الامر
علیه السلام برپا کرده از مردم زیر ان علم عهد رفاقت می گرفت سردار باشتهار این خبر و رسیدن کوتوال از حضور با پنج هزار کس
مستعد گشته بداعیهٔ تاراج شهر بطرف اسمعیل گنج مشرقی شهر هنگامه آرا گشته شیخ زادها قریب دوصد کس بمدافعه او شتافته
بطرف دریای گومتی جنگ عظیمی نموده افاغنه را گریزانیدند سردار دیگر که پانزده هزار کس با او و سوای این پنجهزار کس بود بمجرد
شنیدن این خبر گریخت توپخانه و اسباب در خرت افاغنه بدست شیخ زادها افتاد محمود خان که بر معبر بهابهامؤ بود اراده
نهضت این طرف نمود معز الدین خان بهادر پیغام فرستاد که از مردم شما حماقتی بعمل آمده باین حالت رسیدند من بملاقات
شما در اظهار بعضی مشوره ها می آئیم چندی توقف نمائید او همانجا سکونت داشت که فراریان بلشکرش رسیده شجاعت
معز الدین خان و شیخ زادگان و ضرب دست آنها که خورده بودند ظاهر نمودند درین عرصه معز الدین خان بهادر هم فوجی آراسته
عازم لشکر محمود خان گشت چون معز الدین خان نزدیک رسید محمود خان نیز ترسیده راه فرار پیمود و معز الدین
خان بهادر قوت یافته جمیع عمال افاغنه را از حدود صوبهٔ اوده بیرون و آن نواح را از لوث وجود فرقهٔ مذکوره

معنفا ساخت و فرمان داد که هر چه این جماعه ایا نمایند کشند در بند

ذکر آراستن وزیر الممالک از سر نو افواج و اسباب و ظفر یافتن بر احمد خان بنگش بتائید رب الارباب

وزیر الممالک صفدر جنگ هنوز بشاه جهان آباد نرسیده بود که خبر شکست او در دار الخلافه شهرت یافت امرای منافق و پادشاه احمق و مادر او و جاوید خان مخاطب بنواب بهادر که مختار حرم سرای سلطانی و بانی مبانی سلطنت و رکن عظیم دولت گشته بود در فکر ضبط خانه و اموال صفدر جنگ افتاد و نفاق باطن اینها اندکی گل کرد اما از سطوت او اندیشیده انتظار خبر تحقیق می کشیدند چون شنیدند که زنده است و نزدیک رسیده منتظر وصول و مشاهده احوال او شدند تا آنکه در رسید و مشاهد منافقان گردید که هنوز از عهده او برنمی توان آمد زنش که دختر برهان الملک بود و شعور و جرأت عجیبی داشت قبل از ورود شوهر پسر و اتباع و نواب را امر بحزم و هوشیاری و استقلال و آراستن افواج و اسباب نموده مستقل و مستعد ماند چون صفدر جنگ رسید اشتمام بوی نفاق از امرا و ارکان سلطنت فرموده و حرکاتیکه در غیبت او نموده بودند شنیده نواب بهادر جاوید خان و مادر پادشاه پیغام فرستاد که هنوز زنده ام من بر زندگیان بار است و کج باختن با من دشوار هر دو عذر خواهیها نموده خوشنودش ساختند و وزیر تدبیر مقاومت با خصم و گوشمال اینها پیش نهاد خاطر ساخته در فکرش افتاد و با کاردیدگان استشاره آغاز نهاد خداوند بنده سید عبد العلی خان بهادر را که درین ایام ترک رفاقت امیر الامرا ذو الفقار جنگ نموده بشاه جهان آباد از اجمیر رسیده وزیر را دیده بود و آمد و رفت پیش او می نمود ذکرش در بیان احوال ذو الفقار جنگ آمد نیز مخاطب ساخته مشورت پرسید او در جواب معروض داشت که فوج خود سابق هم کم نبود و اکنون هم باقبال وزیر هر قدر در کار باشد میسر می تواند شد اما سرداران جنگ دیده کارآزموده برفاقت خود باید گزید پرسید که کیانند نشان باید داد گفت آنچه بالفعل فقیر را معلوم است راجه بخت سنگه و سرداران مرهته لیاقت این کار دارند پسندیده راجه جگل کشور وکیل نهایت جنگ و راجه کهمین نراین وکیل خود را فرستاده هولکر ملهار و جی آپا پدر جنکو را که هر دو سردار عمده مرهته بودند طلب داشت چون حاضر آمدند وجهی لائق برای آنها مقرر و با خود متفق گردانید و راجه سورجمل جاٹ خود از سابق و رفیق او بود ظاهرا پانزده هزار روپیه یومیه جاٹ و بیست و پنج یا سی و پنج هزار روپیه یومیه سرداران مرهته قرار یافت و از سر نو توپ و بانها و جمیع اسباب و مایحتاج حروب و امارت بیشتر از پیشتر مهیا و آماده ساخت الحق عجب استعداد و اقتداری داشت که کم کسی بجاه و حشم او الی یومنا هذا اشنا شده اگر دیگری بجای او می بود بعد چنین صدمه عظیمه البته خود را می باخت و نمی توانست که از سر نو خود را بپا دارد و از عهده اعدای قوی جنگ بر آید القصه تنبیه خود را از دست دیده در اوائل جمادی الاولی سنه اربع و ستین و مائة بعد الالف از شاه جهان آباد برآمده باکبرآباد رسید اول افواج مرهته را که بیست هزار سوار بود بر شادل خان افغان که از طرف احمد خان حاکم کول و جلیسر وغیره بود فرستاد فوج مذکور جمنا را عبور نموده بر سر افغان مرقوم چون بلای ناگهان رسید بی خبر بر او تاخت شادل خان گریخت و جمعی کثیر از افاغنه قتیل و اسیر و غنائم بسیار از قبیل اسپ و فیل و خیام و اسباب دیگر بدست مرهته آمد احمد خان باستماع مقهوری افاغنه و فرار شادل خان از محاصره قلعه اله آباد که تا چهار ماه محصور داشته سعی در تسخیر آن می نمود ناچار دست بردار شده بر جناح استعجال با جمعیت قلیل بفرخ آباد رسید افواج مرهته که مقدمة الجیش وزیر بود چپاولی نموده خارج فرخ آباد را قتل و غارت نمود احمد خان رخصت یافته بحسین پور که از فرخ آباد ده کروه بر لب دریای گنگ واقع است آمد و مورچال قائم کرده آماده جنگ شد سببش همانا آنکه چون یک طرفش

گنگا و آن طرف ملک روهیله هم بود رسد اجناس غله و هر گونه اعانت از ان طرف می توانست رسید مرهٹه فرخ آباد معمور را خالی یافته خاطر خواه اسیر و غارت نمود و غیرت الهی قصاص اله آباد بظهور رسانید درین غارت نقود و اجناسی که در دست مرهٹه افتاد محاسب اندیشه در احصاے آن ابا می نماید از ان جمله بود یک جنس قماش شانزده لک روپیه متعاقب وزیر مع راجه سورج مل جاٹ هم عنان رزیر رسید و احمد خان از سه طرف حسین پور محصور گشته تنگ آمد و توپ و بندوق از طرفین سرگرم کار خود بود چون افاغنه را غله و کاه و مدد از طرف گنگا بر کشتی می رسید وزیر الممالک بسید نور الحسن خان بلگرامی حکم باحضار کشتی ها و تاکید پل بستن از سفاین بر دریا فرمود محمود خان پسر احمد خان آن طرف دریا بنا بر مزاحمت پل بستن قیام نمود چون کشتی ها باهتمام جماعه داران مذکور با یمن رام پور که از قنوج دوازده کروه است فراهم آمد سرداران دیگر مع توپهاے پله رس بسیار باعانت سید نور الحسن خان متعین شده دوم جمادے الثانے سال مذکور پلے مستحکم بر روے دریا قائم شد محمود خان هرچند خواست و دست و پا زد که پل را برهم زند از شلک توپ ها که متواتر بر لشکر او گولهٔ می بارید نتوانست که بسر پل نزدیک شود صبح آن که روز دوم از ترتیب پل بود سعد الله خان خلف علی محمد روهیله با جمعیت فراوان بکمک احمد خان رسید افواج وزیر عبور گنگا نمود احمد خان پایدارے در مورچال مناسب حال ندیده با سعد الله خان پیوست و جنگ عظیم با افاغنه و افواج وزیر روے داد یک طرف مرهٹه از تنگ و تاز بال پرواز افاغنه بر بست و از طرف دیگر جاٹ از شلک بندوق و تهلے سواران آراسته خود دود از دودمان افغان بر آورده پشت و کمر آنها شکست آخر الامر احمد خان و سعد الله خان تاب نبرد نیاورده از معرکهٔ کارزار ناکام بدر رفتند و نیم جانے بسلامت بردند اما قریب ده دوازده هزار افغان مقتول و مجروح و اسیر و ذلیل شدند و افیال و اسباب و خیام و افراس و فروش و رخوت فراوان از ان جماعه بغنیمت لشکریان وزیر در آمد افواج وزیر الممالک در تعاقب افاغنه و آنها تا دامن کوه مداریه که شعبه ایست از کوه کمایون و جنگلستان صعب المسالک وارد عنان باز نگرفتند و افاغنه در ان صحرا محصور افتاده هراسان کس از ان جماعه ببدے آب و هوا و قلت اسباب غذا بصحراے عدم شتافتند دیگر افواج وزیر تمام قلمرو کل افاغنه را لگدکوب حوادث و پاے مال سمند اقبال گردانیده دقیقه از نهب و غارت فرو نگذاشتند و میر غلام نبی متخلص بمحب بلگرامی در جنگ مذکور بشاعره موزونان آخرت رفت چون این جنگ امتداد یافته بود و مرهٹه ها و سنے برسات در ملک افاغنه کرد و وزیر در جلدوے این جانفشانے مرهٹه را از سرحد کول و جلیسر و مئو و فرخ آباد و قنوج تا کوڑه جهان آباد عنایت نمود آخر الامر افاغنه مضطر گشته در نهایت مراتب عجز و انکسار مرهٹه وغیره را وسائط و وسائل گردانیده هر قسم که رضاے وزیر بود پذیرفته نفوس خود را از هلاکت باز خریدند فرخ آباد و غیره محالات شانزده لکه روپیه با احمد خان وغیره اخوان و اولاد بنگش مرحمت شد و دیگر محالات اخلاف علی محمد خان بطور مالگزاری سپرد آنها شد و بعض محالات بنگش ضبط سرکار وزیر و برخے تفویض مرهٹه گردید چون نواب وزیر را از ین مهم فراغتے میسر آمد در سواد صوبه اوده پرتو ورود افگنده تا به بنارس بنابر بعضے وجوه نزول اجلال نمود و در قطع این مراحل پرتهے پت زمیندار پرتابگڈه را که دم اخلاص با افاغنه زده بود و بعد ظفر یافتن وزیر بملازمتش آمد علی بیگ خان نسقچی حسب الامر وزیر از هم گذرانیده

ذکر نهضت نمودن امیر الامرا بهادر ذو الفقار جنگ بطرف صوبهٔ اجمیر و سوانحیکه درین سفر بآن سفینه خود سر رویداد

صوبه اجمیر که اول بوزیر الممالک صفدر جنگ عنایت شده بود با اله آباد بنابر قرب جوار صوبه اوده تبدیل یافته اله آباد بوزیر و اکبرآباد
و اجمیر بامیر الامرا ذو الفقار جنگ مرحمت گردیده در سنه احدی و ستین و مائة بعد الالف اول سال جلوس احمد شاه راجه
بخت سنگه راتهور که فی الواقع در عهد خویش از جمیع راجهای راجپوتیه ممتاز به جرأت و دانش در امثال و اقران خود بی نظیر
و انباز بود اراده انتزاع ملک موروثی آبائی خود که عبارت از جوده پور و میرته است از دست راجه رام سنگه پسر ابهی سنگه
برادرزاده خود بحضور پادشاه آمده ذو الفقار جنگ را ترغیب رفتن بصوبه اجمیر برای غرض خود و در ضمن آن اظهار بند و بست
آنجا نموده خود بناگور که دار الملک او بود راهی شده بود ذو الفقار جنگ بامید رفاقت و اعانت او در اواخر سنه یک هزار
و یک صد و شصت و دو هجری با چهارده پانزده هزار سوار و سرداران نامدار مثل علی رستم خان برادرزاده میر مشرف
مشهور و حکیم خان خویشگی معروف و فتح علی خان پسر ثابت خان حاکم مشهور کول که آخر خطاب ثابت جنگی یافته بود و محمد شجاع خان
و سید عبد العلی خان بهادر خالوی فقیر که بعد برآمدن از قلمرو مهابت جنگ چنانچه خامهٔ وقائع نگار در دفتر دوم اشعاری
بآن نمود چون بشاهجهان آباد رسید ذو الفقار جنگ بآرزوی تمام رفیق خود گردانیده رسالهٔ سه چار صد سوار داده بود و دیگر
اسباب ریاست مثل افراس و فیلان وغیره همه از دولت رفاقت مهابت جنگ مهیا داشت و میر علی اصغر کبهی که ذکر
او در ضمن احوال مهابت جنگ گذشت و مبارز خان وغیرهم برآمده ایام عاشورای محرم را در قصبه پالوهی گذرانید و شروع
سال شصت و سوم از مائه دوازدهم هجرت از انجا کوچیده در موضع نیم رانه که در علاقه جات و راجه سورج مل قلعچه مختصری
از گل در انجا ساخته معدودی از ملازمان خود را متعین آنجای داشت منزل نمود فوج مقدمه افواج امیر الامرا بقلعه مذکوره
رسیده مردم راجه سورج مل را بدر کردند و امیر الامرای ابله بهمین قدر خوشنود گردیده شادیانه نواخت و داخل خیام
گردیده در ان منزل مقام نمود چون صبح اراده نارنول بنابر تهیه رفتن اجمیر بود بار و بنه روانه قصبه مذکوره گشت بعد سواری
امیر الامرا که فکر صحیح و رای درست نداشت فسخ اراده اجمیر و تهیه بند و بست صوبه اکبرآباد و کاوش با راجه سورج مل جات
در خاطرش برنزده رسوخ یافت و همانجا سر سواری علی رستم خان را که سردار دو هزار سوار و هراول بود و فتح علی خان خلف
ثابت خان را که با هفت صد سوار رفیق و همعنان علی رستم خان در هراولی بود و حکیم خان را که با دو هزار سوار رفیق و صاحب
میمنه و مبارز خان را که با همین قدر مردم صاحب میسره و سید عبد العلی خان بهادر شجاع جنگ و میر علی اصغر کبهی را که
مخاطب بممتاز جنگ و چنداول مقرر بودند طلبیده بزم استشاره آراست هر چند همه سرداران باتفاق عرض داشتند که
کاوش با جات مناسب نیست با بخت سنگه چنانچه وعده بود دوازدهم روانه شده عنقریب می رسد باتفاق اول از بند و بست
اجمیر انفراغ باید نمود فوج هم تا آن وقت تجربه های جنگ حاصل کرده دلیر خواهد شد بعد از ان باتفاق بخت سنگه و دیگر راجه ها
آنجا بند و بست اکبرآباد و تنبیه سورج مل جات باحسن وجوه توان نمود آن جاهل خود رای هرگز نه پذیرفت و ابرام تمام در
کاوش با جات نمود و شتر سواران را فرستاده بار و بنه خود را بازپس طلبید سرداران هم ناچار حسب الامر بار و بنه خود را
طلب داشته نصف روز برآمده چون بار و بنه مردم رسید از اراده نارنول انصراف نموده بسرای سوبها چند منزل کرد
شب در انجا آسوده صبح فتح علی خان را با مردم اردو و عمله کارخانها بنابر آوردن گهی و سنادجات افواج آراسته
خود را فرستاده خود هم در عقبش بحرکت آمد بعض افواج جات بعد نصف النهار از دور گرد و غبار خود نمود فتح علی خان چون بمعامله
دو سه کرده بود به ذو الفقار جنگ اطلاع داد که کمی تیار و مردم دانه و کاه بار نموده داعیه معاودت دارند لیکن

بعض افواج راجه سورج مل نمود اگرچه سردار دیگر بکمک من معین شود تا مردم محفوظ بلشکر برسند علی رستم خان که مقدمة الجیش و سردار عمده بود باین کار متعین شد تا آنجا برسد چند ساعت از روز باقی ماند حکیم خان خویشگی که بحسن سلیقه مشهور و از معروفان و سردار عمده و اندک مرغب بکاویدن با جاٹ بود بنا بر پاس آبروی خود بی آنکه مامور شود نیز رفت هفت صد سوار اولوس او همان زمان از قصور رسیده با او ملحق گردیده بودند القصه تا رسیدن این مردم دو ساعت روز باقی ماند حکیم خان پیغام بعلی رستم خان فرستاد که شام شد باید برگشت او گفت فتح علی خان از من پیشتر استاده اول او را باید گردانید هر دو باتفاق نزد او رفته فهمانیدند او از غرور و حماقت گفت صاحب بروند من هم می آیم هر چند گفتند سودی نکرد چون روز کمتر ماند باز به ذو الفقار جنگ پیغام فرستادند که فوج جاٹ روبرو استاده اگر برگردیم احتمال خطر است انسب آنکه همین جا خیمه زنیم و آنجناب هم همین وقت مع لشکر بما ملحق شوند امیر الامرا خود مرد خفیف العقل خودسر بود قبول نکرد تاکید معاودت نمود در روز کمتر از ساعت بود که برگشتند مردم که از دیر رنج تشنگی و گرسنگی کشیده منتظر بودند و جنگ نادیدگان این فوج زیاده از تجربه کاران بمجرد انصراف از میدان اکثری برهمه گر سبقت جسته پیش قدمی آغاز نهادند و توپخانه را پیش انداختند که مبادا در تاریکی شب عقب مانده بغارت رود افواج جاٹ بی انتظامی اینها دیده بر کمر اینها زد دسته بعد دسته چنانچه جاٹ تربیت کرده بود اسپها را عنان داده و متصل رسیده زیر شلاک آتش بارِ بندوق می گرفت فیل علی رستم خان اضطراب آغاز کرد حکیم خان باهتمام بسیار خان مرقوم را بر فیل خود کشید بمجرد برخاستن فیل گولی بحکیم خان رسیده بصحرای عدم رسانید در شلاک دیگر علی رستم خان نیز مجروح گردید و شکست بر فوج امیر الامرا افتاده اکثری مقتول و برخی مجروح و مضطرب بلشکرگاه رسیدند و اضطرابی عجیبی لاحق امیر الامرا و لشکریان گردید و قراولان جاٹ گرد لشکر شورش بسیار نموده امیر الامرا را نوعی در بوتهٔ اضطرار افگندند که داعیهٔ بدر رفتن از لشکر نمود میر علی اصغر کبهی و دیگر رفقا پایداری نموده بوعید و تهدید نگذاشتند که ذو الفقار جنگ از جای خود تواند جنبید چون جاٹ را برای حفظ خود از بدنامی کشتن و بستن امیر الامرا منظور نبود دو سه روز شور رسشی داشته بوساطت فتح علی خان که با او معرفت داشت پیغام مصالحه نمود امیر الامرا مغتنم شمرده قبول نمود راجه سورج مل پسر خود جواهر مل را بملازمت امیر الامرا فرستاد و شروط چند درمیان آورده مصالحه کرد از آن جمله بود که درخت پیپل نبرند و اهانت معابد او نکنند و امیر الامرا صلحی بکمال اهانت قبول فرمود سورج مل وعده کرد که اگر از نارنول پیشتر نروند و بمشوره او کار کنند پانزده لکه روپیه معامله اجمیر از راج پوتیه فیصل کنانیده رسانیدن مبلغ مذکور ذمه او باشد با این مواعید از حرکات سفیهانه خود و پشیمانی کشیده از حدود اکبرآباد و ملک جاٹ انصراف و بطرف نارنول نهضت واقع شد راجه سورجمل دو سه کروه از لشکر ذو الفقار جنگ دور فرود می آمد و وکلا آمد و رفت داشتند تا آنکه متصل بنارنول رسیدند در آنجا راجه بخت سنگه آمد ذو الفقار جنگ استقبالش نموده آورد راجه مذکور امیر الامرا را بر اطاعت جاٹ ملامتها کرده بنا بر غرض خود دلالت بر رفتن اجمیر نموده ذو الفقار جنگ نصیحت او پذیرفته اطاعت رای راجه بخت سنگه فرمود جاٹ بادراک ارادهٔ اجمیر ترک رفاقت امیر الامرا گفته بجای خود برگشت امیر الامرا باتفاق راجه بخت سنگه روانه اجمیر گردید چون متصل باجمیر رسید حسب الاشعار راجه بیت کرده ایلغار کرده داخل گوکل گهاٹ که نهایت نزدیک بشهر اجمیر است گردید و از آن طرف راجه رام سنگه پسر راجه ابهی سنگه معروف به بهوکل سنگه باتفاق راجه ایسری سنگه پسر راجه دهیراج جی سنگه سوائی با لشکر گران و توپخانه فراوان که اغلب کمتر از سی هزار سوار نبود از جودهپور جنبیده بمقابل امیر الامرا راهی گردید ذو الفقار جنگ نیز چند روز در اجمیر آسوده باتفاق راجه بخت سنگه در حرکت آمد

منزل اول بر بهیکرشه و ثانی قلعچه شیره سنگه و از ان جا بمیرتهه و از میرتهه تا بموضع پیپار دو سه بار تلاقی عسکرین اتفاق افتاد چون
باراده جنگ اول از طرفین پا در رکاب گذاشته سوار در سیر گشتند بخت سنگه امیر الامرا را آگاه ساخت که از پی سر من بطرفی دیگر میل
نباید فرمود چه طرفی که روی فوج سرکار ست راجه رام سنگه توپخانه بافراط چیده ذوالفقار جنگ که غیره سر نا سخن شنو بوده است
جواب پوچ که مردان بطرفی که رو کنند نمی گردانند گفته همان طرف راندند و راجه بخت سنگه علیحده از فوج ذوالفقار جنگ صدمهٔ توپخانه
چیده را بر کنار گذاشته راهی شد افواج راجپوتیه که پشت سر توپخانه استاده بود خموشی گزیده بتامل و وقار استاده بود چون فاصله
درمیان کمتر ماند یکبار شلک توپخانه بر فوج ذوالفقار جنگ سر داده آتش باری بی پایان نمودند و جمع کثیری از لشکریان نادان
امیر الامرای سبکسر بر بستر خاک و خون غلطیدند بعد تسکین رستخیز میدان ازین طرف نیز شلکی حسب المقدور بعمل آمد شنیده شد که وقت
نصف النهار چون توپها نهایت گرم شدند و نائره حرب افسردگی پذیرفت در نواح راجپوتانه خصوص در ان میدان که قلت آب
بمرتبهٔ اتم و اکمل ست رفقای امیر الامرا بنابر بی آبی مضطرب گشته در تفحص آب اکثری تا نزدیک لشکر رام سنگه رسیدند
راجپوتیه اثر عطش از سیمای آنها دریافته از چاهها بدست ملازمان خود آب کشانیده اسپ و سوار را سیراب گردانیدند و گفتند
اسحال برگردید که میان ما و شما جنگ ست حکایت احوال ذوالفقار جنگ و آب دادن راجپوتیه بدشمنان نهایت صحت دارد
چه سید اسمعیل علی خان بهادر خلف عبد العلی خان برادر خالوزاد فقیر دران سفر رفیق و شریک آن لشکر بود فقیر از زبان او استماع
نموده بسلک تحریر کشید این صفت راجپوتان از عجائب اوصاف و محامد اخلاق ست او تعالی جمیع اصناف امم عالم را صفات
حمیده و اخلاق پسندیده کرامت فرماید بجوده و احسانه از پیپار جودهپور فاصلگی دارد شاید زیاده از بیست و سی کروه و بیش
از دو سه منزل نخواهد بود از همانجا ذوالفقار جنگ بنابر تعب سفر و حرج جنگ و لشکر بستوه آمده چون برسات هم نزدیک
رسیده بود قاصد مصالحه و معاودت بطرف اجمیر و دار الخلافه گردید هر چند بخت سنگه گفت که بند و بست این صوبه از اعاظم
امور و مغلوب ساختن راجه های اینجا که رؤسای دیرینهٔ هند و عمدهٔ این ولایت اند نشان اقبال و بلند آوازگی در عالم ست
و ثمرات شایسته دارد چه اینها هرگاه مطیع و منقاد شوند قوت بسیار و نهایت اقتدار برای امیر الامرا خواهد بود و بند و بست صوبهٔ
اکبرآباد و گوشمال سورج مل جات بسهولت و آسانی میسر می تواند شد مفید نیفتاد و راجه بخت سنگه در عرصهٔ این جنگها با آنکه پسر
هولکر ملهار نیز باعانت رام سنگه و ابیسری سنگه آمده بود ترددات نمایان در آوردن رسد و کمک نموده جوهر دانائی و دلیری
خود ظاهر ساخت چون امیر الامرا بنای مصالحه گذاشت بخت سنگه کناره گرفت و مرهته نیز از رام سنگه و ابیسری سنگه رخصت شده
رفت امیر الامرا را سه لک روپیه بدست آمده باقی معامله باقساط نقد و جنس آنچه انفصال یافته بود موعود شد که اینقدر فلان جا
و اینقدر در ان مکان خواهد رسید و امیر الامرا ذوالفقار جنگ از پیپار معاودت نموده باجمیر آمد اصل سبب عجلت در معاودت
آن بود که خبر شکست وزیر الممالک صفدر جنگ شنیده از سفاهت قاصدان شد که بشاه جهان آباد رسیده بمرتبهٔ وزارت ترقی
نماید و مرتبهٔ عقل و اقتدار خود نفهمید تا از انجا به دهلی برسد وزیر بشهر مذکور رسیده سامان و اسباب ریاست و حروب زیاده تر از
اول مهیا گردانیده بکار خود پرداخته و براعدا ظفر یافته بود و خالوی فقیر تلون و ناقباحت فهمیهای امیر الامرا دیده از نوکری
و رفاقتش قبل از ارادهٔ معاودت او مستعفی گشت اما چون درین سفر زیر بار اخراجات غیر ضروری بامید ترقی شده بود و بضرورت
افیال و بعضی اسباب تجمل خود را فروخته بغرض خواهان سپاه وغیره داد و خود پیشتر روانهٔ شاه جهان آباد گردید و در آنجا رسیده
رفتن وزیر به جنگ احمد خان بنگش بعد قتل راجه نول رای شنید دو سه روز در شهر شاهجهان آباد استاده متعاقب وزیر راهی

گردید و در قصبهٔ کول لشکر گریخته وزیر را دیده خبر شکست او شنیدند چون وزیر هم رسید همانجا ملازمت او حاصل نموده همراه او بشاه جهان آباد آمد و مشوره طلب داشتن مرهته و راجه بخت سنگه باعانت او داد چنانچه گذشت و یکسال و چندماه امیر الامرا درین سفر گذرانیده اوائل سنه یکهزار و یکصد و شصت و چار هجری داخل دار الخلافه شاه جهان آباد گردید و بسبب قلت زر و کثرت فوج که فراهم آورده کاری از پیش نبرد و بدبون سپاه گشته اکثر اوقات در تقاضای آنها گرفتار و غلبهٔ ازمنه در شور و غوغای ملازمان گذرانیده و از راه سفاهت امید اعانت زری از پادشاه داشت چون عمل نیامد از کم حوصلگی سخنان سبک در حق پادشاه و جاوید خان بخانهٔ خود نشسته گفتن آغاز نهاد و باین قدر هم راضی نگشته روزی در کمال آشفتگی ارادهٔ دربار نمود و بر اسپ سوار گشته و نیزه در دست گرفته داخل در دولت سرای شاهی گردید داعیه آن داشت که بحضور پادشاه شکوه های پوچ بتندگوئی نماید نواب بهادر جاوید خان که دران عصر ناظر دولت سرای شاهی و مدار المهام سلطنت بود وقوف یافته منع نمود که در حضور نیاید امیر الامرا از کورنش ممنوع گشته آشفته تر شد و هرچه در دل گذشت بر زبان آورده منفعل بخانهٔ خود برگشت متعاقب چوکی پادشاه برای ضبط اموالش رسید و از اوج جاه و اقبال بحضیض ادبار و وبال گرفتار گردید و خدمت امیر الامرائی برای غازی الدین خان فیروز جنگ خلف کلان آصف جاه که در حضور و به نیابت پدر برین کار مامور بود مقرر گشته خلعت یافت ذو الفقار جنگ معزول و منزوی گشت

ذکر بعضی از سوانح دکهن که درین سال تا اواخر سال شصت و چار از مائهٔ دوازدهم هجرت روی داد و مجمل احوال ناصر جنگ خلف دوم آصف جاه و حروبی که او را دران نواح اتفاق افتاد

ناصر جنگ نظام الدوله بهادر خلف دوم آصف جاه جوان صاحب جرأت و هوشیار صاحب فطنت بود و استعداد شعر و شاعری هم بقدر داشت با وجود جوانی و دولت خالی از محامد و اوصاف نبود در نیابت پدر و بعد انتقالش که باصالت در دکهن تمکن یافت مرهته را اکثر بضرب دست خود مغلوب داشت چنانچه انشاء الله تعالی در ذکر غنیم باجمال اشعاری بآن خواهد شد و رعب او در دلهای رؤسای مرهته نوعی مادام الحیات او مستولی بود که بالاتر از آن متصور نیست و تا او زنده بود مرهته پا از حد خود بیرون نگذاشت در سنه شصت و دو از مائهٔ دوازدهم حسب الطلب احمد شاه تا نربدا رسیده باز بنابر منع پادشاه و فتنهٔ مظفر جنگ عود نموده با هفتاد هزار سوار جرار و یک لک پیاده بعزم تنبیه مظفر جنگ لوای عزیمت برافراشت

مجمل احوال مظفر جنگ و جنگ او با ناصر جنگ و اول ظفر بر مظفر جنگ یافتن و آخر بخدع رفقای نمک بحرام خود بعالم آخرت شتافتن

مظفر جنگ نام اصلی او هدایت محی الدین خان است و نسب او بده واسطه بسعد الله خان وزیر اعظم شاه جهان میرسد و دخترزادهٔ آصف جاه نظام الملک است در عهد آصف جاه بصوبه داری بیجاپور می پرداخت در عهد نظام الدوله ناصر جنگ خالوی خود در زمانیکه حسب الطلب احمد شاه قاصد دهلی گشته تا به نربدا رسیده بود مسلک بغی و خودسری پیمود حسین دوست خان عرف چندا از رؤسای نواحت ارکات باو پیوست و بگرفتن ارکات تحریص نمود مظفر جنگ رو بارکات آورد و دران جا فوج عظیمی از فرانسیس پهلچری بوساطت چندا همراه گرفته بر سر انور الدین خان شهامت جنگ گوپاموی که از وقت آصف جاه ناظم ارکات بود رفته تا نزدهم شعبان سنه اثنی وستین و مائه بعد الالف معرکهٔ کارزار گرم نمود انور الدین خان پای ثبات در میدان افشرده ساغر مردآزمائی مرگ چشید ناصر جنگ باستماع این خبر بتنبیه مظفر جنگ با فوج دریا موج و اسباب موفور از اورنگ آباد

تا بندر پهلچری که پانصد کروه جریب است بر جناح استعجال رسیده بست و ششم ربیع الآخر سنه ثلث وستین ومائة بعد الالف معرکه قتال آراست نسائم الطاف الهی بر پرچم اعلام ناصر جنگی وزیدو مظفر جنگ زنده دستگیر گردید ناصر جنگ موسم برشکال در ارکاٹ گذرانید افاغنه کرناٹک همت خان وغیره که درین سیاق ملازم سرکار ناصر جنگ بودند حقوق نمک خوارگی و تربیت فراموش کرده بطمع ملک و مال خیال دغا باولی نعمت خود در دل مرتسخ ساخته با ناصر جنگ نرد خدع ومکر باختند و با فرانسیسیان پهلچری ساخته هفتدهم محرم بحساب نجوم و شانزدهم بحساب رویت سال هزار و صد و شصت و چهارم هجری شب خون آوردند همت خان که در قالب اخلاص قاصد استیصال او بود نزدیک آمده بندوق بدست خود بطرف ناصر جنگ سر داده آن میر دلیر را بصحرای عدم راهی ساخت و انقلاب غریبی رو یداد بعضی از مخلصان ملازم توفیق یافته جسد او را تا بروضه شاه برهان الدین غریب رسانیده قریب قبر پدرش آصف جاه مدفون ساختند میر غلام علی آزاد تخلص بلگرامی که نهایت اخلاص واتحاد با او داشت تاریخ رحلت او چنین یافته ابیات نواب عدل گستر عالی جناب رفت + فرصت نداد تیغ حوادث شتاب رفت + در هفدهم ز ماه محرم شهید شد + تاریخ گفت نوحه گری آفتاب رفت +

جلوس نمودن مظفر جنگ بر مسند ایالت دکهن و بعد دو ماه بانتقام الهی درگذشتن قاتلان ناصر جنگ ازین جهان پر آشوب وفتن

چون روزنامچه زندگانی ناصر جنگ دست فلک درنوشت مظفر جنگ که مقید همراه بود بر ریاست دکهن اعلام رفعت برافراشت و باتفاق افاغنه نمک بحرام و فرانسیسیان از پهلچری عازم حیدرآباد گشت منتقم بی مانند اسباب انتقام نظام الدوله ناصر جنگ مهیا و آماده گردانید و در دل مظفر جنگ و افاغنه مواد نفاق بانشتند و بهم رسیده روزی که گل زمین لکریپلی مضرب خیام شد ناخوشی های باطن بظاهر بروفکرد مظفر جنگ باعتضاد فرانسیسیان قاصد پیکار همت خان کرناٹکی وغیره اشرار گشته بعد دو ماه کامل از قتل ناصر جنگ هفدهم ربیع الاول سال مذکور باراده جنگ سوار گردید همت خان نیز با انبوه بسیار مستعد و تیار گشته بمقابله شتافت کارکنان قضا و قدر قتله ناصر جنگ را بیک قلم سفاک هلاک غلطانیده همت خان و اعوان او مع مظفر جنگ در میدان کشته افتادند مظفر جنگ اول کسی ست که توسل بصمار راجسته برامثال و اقران خود تغلب خواست و در ایام چندروزه تسلط خود راماداس را که برهمن سیاه فام سیکاکول و در ذیل اذنای متصدیان نظام الدوله ناصر جنگ داخل بود چون در قتل ناصر جنگ جد و جهد بسیار بعمل آورده کمر خود در رفاقت مظفر جنگ محکم بست براجه رگهناتهه داس مخاطب ساخت مظفر جنگ طالب علمی داشت ابا خود دستائی بسیار میکرد و ملازمان هرچند در تصدیق او مبالغه ها می نمودند او هنوز تسلی نمی شد در ایام ریاست دو روزه اش بالاجی راو با فوجی از پونه برسر اورنگ آباد رفت و رکن الدوله ناظم آنجا پانزده لک روپیه داده آفت او را دفع ساخت

ذکر جلوس نمودن سید محمد خان بهادر صلابت جنگ بر وساده ایالت ممالک دکهن بتقدیر خداوند ذوالمنن

چون مظفر جنگ بانتقام خون ناصر جنگ در پی او شتافت و همت خان وغیره افاغنه که دشمنان دوده آصفجاهی شده بودند نیز آواره صحرای عدم شدند بعد این سانحه راجه رگهناتهه داس خود بخود وکیل مطلق گشته فرانسیسیان را که مظفر جنگ معین خود ساخته بود مستمال نموده سید محمد خان صلابت جنگ خلف سوم آصف جاه را بریاست قبول نمود و خود مع جماعه فرانسیسیان ملازم

باز گشته قاصد اورنگ آباد شد و سید محمد خان ایام برشکال در انجا گذرانیده یازدهم ذی الحجه سنه یکهزار و یک صد و شصت و چار هجری بقصد تنبیه بالاجی راو از اورنگ آباد برآمده و احمد نگر را جولانگاه عساکر ساخته از انجا متوجه پونه گردید بالاجی راو با پنجاه هزار سوار بمقابله پیش آمد سید محمد خان جنگ کنان بالاجی را قریب پونه رسانید و آبادیهای مرهته را که بر سر راه واقع بود سوخته با خاک برابر کرد درین محاربه فرانسیسیان باتشباری توپخانه خود دود از نهاد مرهته برآورد خصوص شب چهاردهم محرم شروع سال شصت و پنجم از مائة دوازدهم که تمام ماه منخسف شده بود و افواج مرهته اکثر مع سرداران مشغول پرستش خاص آنوقت بودند شبخون زد و جمع کثیری از جماعه مرهته با تشکده توپخانه سوخته رهگرای سرای آخرت گردانید بالاجی که در پرستش خسوف بود برهنه سر و پا بر بادیان برهنه پشت سوار شده فرمهاز ان معرکه وسیله نجات و حیات خود ساخت و ادوات و آلات پرستش که از طلا و نقره بود بغنیمت ملیین و اهل اسلام وغیره درآمد اما بسبب نفاق خانه برانداز انجام این همه تردد و تلاش مصالحه برابر بود که با صلابت جنگ بها در بعمل آمد صلابت جنگ بعد انفصال متوجه حیدر آباد شد مردم سپاه در میدان بهالکی سیزدهم جمادی الاخری سال مذکور راجه رگهناتهه داس را کشتند صلابت جنگ بحیدر آباد شتافت و حسب الطلب او رکن الدوله و صمصام الدوله باتفاق از اورنگ آباد بحیدر آباد رسیدند و کالت مطلق برکن الدوله تفویض یافت ناگاه خبر رسید که امیر الامرا فیروز جنگ خلعت صوبه داری دکهن یافته می آید رکن الدوله از وکالت پهلوتهی کرده بمکر و حیله نزد جانوجی بنا لکر آمد مقصد آنکه امیر الامرا باتفاق هولکر می آمد بوساطت جانوجی و هم بوساطت بالاجی که با او از عهد آصف جاه ربطی داشت با امیر الامرا سر رشته موافقتی بدست آرد زمانیکه رکن الدوله از حیدر آباد روانه شد صمصام الدوله همانجا ماند و بصوبه داری حیدر آباد از طرف صلابت جنگ امتیاز و اختصاص یافت چون امیر الامرا در اورنگ آباد انتقال نمود هولکر ملهار که سند ملک خاندیس و سنگمنیر و جالنه از امیر الامرا فیروز جنگ گرفته عمل خود نموده بود و با صلابت جنگ که باراده مقابله برادر خود فیروز جنگ برآمده بود پیچیده سند ممالک مذکور را از صلابت جنگ هم حاصل نمود بعد از ان رکن الدوله از کربله آمده بصلابت جنگ پیوست و بر وکالت مطلق قائم شد و صمصام الدوله را معطل ساخته باورنگ آباد فرستاد چون ایام برشکال نزدیک رسید رکن الدوله و صلابت جنگ باورنگ آباد آمدند

ذکر بعض سوانح در حضور لسال لهاسے مذکور

در ماه محرم یا صفر سنه یکهزار و یک صد و شصت و چار هجری راجه ایسری سنگه پسر راجه جی سنگه سوائی فوت شد و شهرتی دارد که کسے زهرش داد و رانا راجه اودیپور هم درین ایام درگذشت و هم درین سال هفدهم محرم که نام جنگ در شبخون از فرانسیسیان بدست افاغنه ملازم نمک بحرام خود چنانچه مذکور شد کشته گشت و اواخر صفر سال مذکور این خبر بحضور رسید و غازی الدین خان فیروز جنگ برادر کلان نامرجنگ ماتمش گرفت روز جمعه غره ربیع الاول سال مذکور از حضور بعنایت خلعت ماتمی تسلی یافت چون از صحبت حضور نفور بود و مستدعی نظامت دکهن بجاے نامرجنگ شد امراے حضور بدرخواست پیشکش در تعویق می افگندند آخر روز چهارشنبه ششم ربیع الاول سال مذکور بعطای خلعت صوبه داری دکهن تبقریبی که مذکور میشود سرافرازی یافت

ذکر ورود صفدر جنگ در سنه خمس و ستین و مائة بعد الالف بحضور حسب الطلب پادشاه و ارکان سلطنت و سرفرازی یافتن خان فیروز جنگ بصوبه داری دکهن بدون پیشکش باقتضای قسمت

احمد شاه ابدالی در سنه خمس و ستین و مائة بعد الالف مرتبهٔ چارم قصد هندوستان نموده بلاهور آمد معین الملک سد راه او گردیده تا چار ماه جنگید و چند بار
مصاف داده محاربات سخت نمود و ابدالی را مجال غلبه بر او نبود و فی الحقیقه داد دلاوری باداده آخر بسبب نفاق خانه برانداز آدینه بیگ خان
راجه کوڑامل دیوان که مخصوص اتقی جانفشان بود نقد جان درباخت و معین الملک بناچاری مغلوب گشت تفصیلش آنکه چون جنگ امتداد یافت
آدینه بیگ خان حیله برانگیخته در قالب دوستی دشمنی آغاز نهاد و بمعین الملک صلاح داد که الحال از لشکر بیرون باید شد کوڑامل عرض نمود که یکدو روز
همین جا پای داری شود ابدالی تنگ آمده خود بخود میگریزد از سماجت آدینه بیگ خان و جرأت جوانی که معین الملک داشت عزم برآمدن
از لشکر تصمیم داده اند که پیشتر برآنچه مذکور شد ای خشت پزی که جای مرتفع و توپهای معین الملک بر او قائم بود خالی گشته مردم ابدالی مع شتران
زنبورک برآنجا قائم شدند و باشعار آدینه بیگ خان ابدالیان بطرف معین الملک ازدحام نموده زد و خورد در آن وقت آدینه بیگ خان بمعین الملک
صلاح داد که کوڑامل را کمک باید طلبید چون کس بطلب او رفت او گفته فرستاد که دیروز عرض بنده پذیرا نشد الحال اگر من از اینجا بخدمت روانه شوم
لشکر میگریزد و فوراً شکست رو میدهد چون عرصه بر معین الملک تنگ بود و آدینه بیگ خان عمداً تساهل در جنگ و ترغیب بر طلبیدن
کوڑامل می نمود او ناچار باز بتاکید طلبید کوڑامل بالضرورت سرداران لشکر خود را نصیحت بپایداری و ثبات قدم نموده فیل خود را بطرف معین الملک
راند فاصله درمیان بقدر یک کروه بود همین که چند قدم راه رفت دید که روی سرداران برگشت و شکست بر لشکر افتاد ناچار بازگشت
و چقلشهای دلاورانه نموده ابدالیان را گریزانیده در تعاقب آنها میرفت که گولهٔ بندوق بسرش رسیده جان بجان آفرین تسلیم نمود
چون کوڑامل دیوان مدار الدوله و معتمد علیه بود از کشته شدنش تمام لشکر مغلوب گردید و معین الملک ناچار بشهر برگشته منعم عبدالله را
باپیغام مصالحه فرستاد احمد ابدالی جهان خان را باستقبال فرستاده معین الملک را بکمال عزت طلبداشت معین الملک ناچار بملازمت
احمد شاه درانی ابدالی رفت احمد شاه او را مورد بسی مراحم گردانید و از طرف خود نیابت لاهور داده عطف عنان بسمت کابل و قندهار که مرکز
دولتش قرار یافته بود نمود و صوبه های ملتان و لاهور از قلمرو سلاطین بابریه منتزع گردیده در ممالک محروسه ابدالی محسوب و منسلک گشت
درهمان آوان که ابدالی در لاهور با معین الملک می جنگید قلندر خان را بطریق سفارت نزد احمد شاه بشاهجهان آباد فرستاد احمد شاه
و امرای حضور را آمد آمد شاه درانی متزلزل ساخت احمد شاه و امرای حضور وزیر الممالک صفدر جنگ را بابرام و الحاح تمام علی التواتر نوشتند
که هولکر ملهار وغیره افواج را باخود متفق ساخته بعنانی برق و باد خود را بحضور رسانیده بدفع شاه درانی باید پرداخت وزیر الممالک هولکر
ملهار را بوعدهٔ زر خطیر همراه گرفته در ماه رجب سال مذکور خود را بشاهجهان آباد رسانید جاوید خان ناظر که مخاطب بنواب بهادر و مدار المهام
سلطنت گشته بود و دیگر امرای نفاق پیشه کوته اندیشه قبل از رسیدن صفدر جنگ با شاه درانی صلح کرده و هرچه او خواست پذیرفته و
عهد و پیمان درمیان آورده قلندر خان ایلچی را مرخص نمودند وزیر الممالک صفدر جنگ ازین هم پیچیده بنهایت آزرده گشت و گفته
فرستاد که من هولکر را بامیا و استدعای شما بوعدهٔ ایصال زر بسیار همراه آورده حالا تقاضای هولکر را چه چاره کنم و از فرط بی دماغی داخل شهر
نشده بیرون شهر لب دریای جمن مخیم ساخت درین ضمن چنانچه نگارش یافت خان فیروز جنگ را بعد کشته شدن ناصر جنگ در پهلچری عهده
صوبه داری دکن و برآمدن از حضور مرتسم خاطر گشته مستدعی اسناد و خلعت خدمات آنجا شد امرای حضور بدون پیشکش راضی نمیشدند و
او بی دادن چیزی میخواست درینوقت قابو یافته بپادشاه و ارکان حضور التماس نمود که اگر صوبه داری دکن بدون پیشکش بمن عنایت
شود هولکر را بنوعی که دانم از تقاضا باز می دارم که زر موعود از شما نخواهد پادشاه و امرای حضور بصد جان راضی شده صوبه داری
دکن بخان فیروز جنگ تفویض نمودند او پسر خود را نائب امیر الامرای در حضور گذاشته و هولکر را همراه خود گرفته سوم
رجب سال مذکور عازم مقصد شد ❊

ذکر داخل شدن وزیر الممالک در شاه جهان آباد و جاوید خان را کشتن از راه عناد و شروع هنگامه ها و فساد

وزیر الممالک بعد رفتن فیروز جنگ و هولکر بدکهن غرهٔ ماه مبارک رمضان سال مذکور داخل شاهجهان آباد از خود رائی جاوید خان و اقتدار او در مهام سلطنت و صلحی که با ابدالی نموده لاهور و ملتان را باو واگذاشتند و بعین عظیمی در شان سلطنت رو بدا دنهایت آزرده خاطر و از اتفاق جاوید خان با او و هم بائی مادر پادشاه و اخلال اینها در امور جهانداری سے لکد رسے گذرانید و پادشاه با مر مادر خود و ترغیب جاوید خان امان خان قوال خالوی خود را که از اجلاف بود هفت هزاری کرده خطاب معتقد الدوله بهادر و اسباب امارت و حویلی عمدة الملک مرحوم بخشیده بعرصه آورده او در زمرهٔ امرا منسلک گشته همچشمی با عظمای امرا بهم رسانید اگرچه بعد عروج با اکثر مردم نیکی و احسانها نموده و خالی از بعض خوبیها نبود لیکن وزیر الممالک ازین کار که موجب فضیحت پادشاه و خفت امرا بود دلتنگ تر گردیده قاصد دفع جاوید خان گشت و در ماه شوال خواجه سرای مذکور را که از غرور سر بفلک کشیده بود به بهانهٔ ضیافت در خانهٔ خود طلب داشته بکشت علی بیگ خان قاقشال که شتاب جنگ خطاب داشت بزخم کار داو را از هم گذرانید و این امر موجب دغدغهٔ خاطر احمد شاه گشته با انتظام الدوله وغیره در باطن متفق گردیده فکر برهم زدن اوضاع وزیر الممالک پیش نهاد خاطر ساخت +

ذکر وصول خان فیروز جنگ باورنگ آباد و درگذشتن از جهان بموت فجاة بتقدیر خالق جهاد

خان فیروز جنگ بعد طی مسافت مع هولکر ملهار بیستم ذی قعده سال مذکور داخل اورنگ آباد شد و سید محمد خان بهادر صلابت جنگ که در حیدرآباد بود بقصد مقابله و مدافعه برادر قطع مسافت پیش گرفت هولکر مرهٹه قابو یافته از خان فیروز جنگ ملک خاندیس تمام و کمال و جالنه از توابع اورنگ آباد وغیره استدعا نمود فیروز جنگ چون تازه وارد و ناواقف بود و امر عظیم مقابله با صلابت جنگ و تسلط بر صوبه های دکهن در پیش داشت سند ملکهای مذکور بمهر خود حوالهٔ هولکر ملهار نمود و ملک عظیم مذکور مفت در دست مرهٹه افتاد چون مقدر چنین بود که ریاست دکهن بصلابت جنگ بحال باشد فیروز جنگ بعد هفت ده روز از داخل شدن اورنگ آباد بمرگ مفاجات هفتم ذی الحجة سال مذکور سرای غرور را پدرود نمود رفقای او که بتوقعات بسیار سبیل رفاقت پیموده بودند ملول و مایوس تابوت او را همراه گرفته بشاهجهان آباد رسیدند و لاشش را بخاک سپردند +

ذکر تفویض شدن منصب عظیم امیر الامرائی بخلف فیروز جنگ که او هم بخطاب موروثی مخاطب گشته عالمی را تلف ساخت

پسر خان فیروز جنگ که نام اصلی او شهاب الدین است و بخطاب موروثی مخاطب گشته عماد الملک غازی الدین خان بهادر فیروز جنگ لقب یافته بخانهٔ وزیر الممالک صفدر جنگ رفته نشست و یتیم نالی را بحضور او زنش بجائی رسانید که صفدر جنگ بر سر ترحم آمده امیر الامرائی از پادشاه باو دهانید لیکن آن حق ناشناس بی سپاس با وجود طالب علمی و خوشنویسی و زبان دانی لغات مختلفه و شاعری و شجاعت نوعی از نسناس بود کفران نعمت صفدر جنگ و حقوق عنایت و تربیتش را فراموش نموده در مقام عذر و حیله در آمد و باطناً با خال خود انتظام الدوله پسر اعتماد الدوله وزیر و پادشاه و مادرش ساخته باتفاق قاصد بر انداختن بنیاد

دولت صفدر جنگ گردید +

ذکر شروع منازعات احمد شاه با وزیر الممالک صفدر جنگ و انجامیدن بمحاربات و انجام یافتن آبروی سلطنت سلسله بابریه

احمد شاه باغوای مادر خود و انتظام الدوله و عماد الملک بوزیر الممالک صفدر جنگ پیغام داد که توپخانه و غسل خانه وا گذارند و وزارت چنانچه باید بتقدیم رسانند صفدر جنگ نفاق پادشاه با خود دریافته ترک آمد و رفت دربار نمود احمد شاه چاپلوسیها نموده دلجوئی آغاز نهاد یکبار خود هم آمد و عذرها خواست چون از سر صدق و اخلاص نبود فائده بران مترتب نشد و ماهها در جواب و سوال گذشته سال شصت و ششم از مائة دوازدهم کدورت های ظاهر شروع گردید چون شش ماه ازین سال هم منقضی گشت انواع حوادث و فتن ظهور و بروز یافت +

ذکر دغا نمودن احمد شاه با صفدر جنگ و برآوردن نائب او را که بداروغگی توپخانه مامور بود به بهانه و هیجان یافتن فساد ما میان شاه و وزیر باقتضای تقدیر

صفدر جنگ همیشه در اندیشه بود که چه کند جنگیدن با پادشاه مناسب نمید ید و لقای خود با وجود اعدا اندیده بر جان خود هم می ترسید اما حق آنست که جرأت و دانشی که برای چنین ریاست باید نداشت و چنان سرداران که بکارهای بزرگ بردارند و از عهدهٔ تمشیت آن برآیند نیز بنابر نقصان فراست و کیاستی که داشت بهم نرسانیده و الا فقط عماد الملک که طفلی بیش نبود و انتظام الدوله که جبن و بد دلی فراوان داشت اگر وزیر یکی از جماعه داران عمده خود را در ابتدای منازعت می فرمود که بر دو را بسته بیارند آسان بود و اینها مجال نداشتند که تمرد توانند نمود اما تقدیر چشم و گوش وزیر را کور و کر ساخت تا آنکه پادشاه بمشورهٔ خواجه سرایان و دو امیر مذکور شبی بعد انقضای ثلثی از ان شقهٔ برای وزیر بخط خود نگاشته نائب توپخانه را که از طرف وزیر بند و بست قلعه باختیار او بود طلب داشت و از حضور خود رقعهٔ مذکوره بدست او سپرده تاکید نمود که پیش وزیر ببرد و زبانی همچنین و چنان بگوید آن البته یکبار عذری خواست پادشاه مبالغه و ابرام نمود که امر ضروریست لازم که شما رفته ابلاغ پیغام نمائید آن قباحت نافهم رقعه گرفته از قلعه برآمد پادشاه بمردم خود فرمود که درهای قلعه را بسته نگذارند او یا دیگری از سرداران و ملازمان وزیر در قلعه بیاید و مردم وزیر را که در قلعه اند طوعاً و کرهاً اخراج نماید حسب الامر بعمل آمد صبح توپهای بروج قلعه را پر کرده رو بروی حویلی داراشکوه که وزیر در اینجا بود و قلعه بران مکان اشراف داشت گذاشته استعداد محاربه نمودند وزیر ناگزیر بعد جواب و سوال زنانه نقل نمود و به حویلی که خود ساخته و از قلعه بعدی داشت منزل نمود و چندروز متامل بوده آخر جنگ با پادشاه موجب بدنامی و شهرهٔ نمک حرامی دانسته رخصت صوبه های خود خواست احمد شاه نپذیرفت صفدر جنگ بی رخصت او از شاهجهان آباد برآمده بفاصلهٔ دو کروهی از شهر معسکر ساخت و داعیهٔ آن داشت که بی جنگ و جدال و اشتعال نائرهٔ قتال بر صوبه های خود برود و الحق این رای کمال اصابت داشت فتنه جویان شهر و لشکر خیالهای دور از کار رخاطر نشان او ساخته قاصد جدال و قتالش کردند +

ذکر آراستن صفدر جنگ مهولی اشاهزاده مجهول و شروع محاربات و حدوث حوادث و آفات

صفدر جنگ مرد مجہولے را کہ کسش نمی شناخت شاہزادہ قرار دادہ بسلطنت برداشت و عیال خود را در جوار قلاع مستحکمہ سورجمل جاٹ
فرستادہ سورجمل را برفاقت خود خواست او بعد تیاری رسیدہ شریک و معین صفدر جنگ گردید و احمد شاہ وزارت را بعزل صفدر جنگ
بانتظام الدولہ پسر قمر الدین خان وزیر بخشید و عماد الملک خود چنانچہ امیر الامرا بود اما بنا بر جرأت و فطنتے کہ داشت متعہد جنگ وزیر گردید
افواج را از اطراف و جوانب طلبداشتہ فراہم آورد و از ان جملہ بود نجیب خان روہیلہ کہ جماعہ دارسے دلیر صاحب جرأت و
شعور بود و آخر بمدارج علیا ترقے نمودہ بمرتبۂ امیر الامرائے رسید و چنتا گوجر و بلوچان و غیرہ زمینداران اطراف و سادات بارہہ
و غیرہ اماکن و میواتیان صاحب الوس و غیرہم و خواجہ سرایان وزیر و امرا و منصب داران و عمدہ زادہای قدیم مثل محمد صادق خان
خلف سیف اللہ خان مرحوم صوبہ دار ٹھٹھہ و والد مرحوم کہ بنا بر ناخوشی صفدر جنگ و کینہ عبد المجید خان کشمیرے باسباب چند
بہانہ باقیات محالات خالصہ کہ ذمہ والد برے آوردند مقید بود و درین وقت باقیات معاف و مورد مہربانی سلطانے بوساطت
حافظ بختاور خان محلے گردید و ہر یکے از نام آوران بامید سود و بہبود خود بار فقائیکہ داشت و دیگران راہم متوقع ساختہ و از
خانہ خود خبر گیرے آنہا نمودہ سرگرم رفاقت پادشاہ و امیر الامرا شد و آشوب قیامت در حوالی دار الخلافہ برپا گردید و از
شروع ماہ رجب سنہ یک ہزار و یک صد و شصت و شش ہجرے آغاز محاربات گشتہ تا شش ماہ امتداد یافت رفقاسے
صفدر جنگ کہ اکثرے صاحب شوکت و جویای نام و ننگ بودند جبار تہاسے نمودند خصوص راج اندر گرگسائین کہ در الہ آباد
رفیق بقاء اللہ خان و علے قلے خان گردیدہ اعانت وزیر بوجہ ہمت خود ساختہ بود پروانہ وار خود را بر توپخانہ پادشاہے میزد
و با معدودے متصل بعملۂ توپ و کارکنان توپخانہ رسیدہ مردم راسے کشت و می انداخت بحدیکہ مردم را گمان شدہ بود کہ او
سحرے یا عملے دارد و توپ و بندوق براو کارگر نمے شود تا آنکہ آخر کار بضرب گولی بندوق مرد و گمان باطل مردم مضمحل گشت
ذو الفقار جنگ امیر الامراسے معزول نیز بنا بر ناخوشے کہ از پادشاہ داشت و غلبۂ وزیر مردم را بحد الیقین بود بوزیر پیغام آمدن خود
فرستادہ فوجے را برائے بودن خود بطرف پنجہ حضرت شاہ مردان خواست و خود بہانہ زیارت آنجا رفتہ ہمراہ فوج وزیر داخل
معسکر و شامل او گشت و غازی الدین خان منادی کرد کہ ہر سوارسے کہ ملازم صفدر جنگ و اسپ او داغ سین داشتہ
باشد برای نوکرے آید صد روپیہ مساعدہ و شصت روپیہ مشاہرہ یابد باین سبب بیوفایان و نمک حرامان اکثرے از
لشکر وزیر برخاستہ بعماد الملک ملحق و برسائیسین داغ ہزاران سوار ملازم سرکار پادشاہی شدند و نیز صورت بلواسے
عام باتفاق کشامرہ و پنجابیان خواستہ علم محمدے برپا کردند و ندا در داد کہ صفدر جنگ رافضے است جنگ با او کہ بر خلیفۂ زمان
خروج نمودہ جہاد است و ہزاران نفر از عوام زیر علم جمع گردیدہ شور و ہنگامہ دم چار یار گرم داشتند و ہر کرا ایرانی و ملازم خیرخواہ
صفدر جنگ می پنداشتند در کوچہ و بازار شاہ جہان آباد کشتند و غارت میکردند بلکہ بعضے راسے کشتند خانہ محمد اسحق خان مرحوم
و برادرانش میرزا علے خان و سالار جنگ و خانۂ اسمعیل بیگ خان کہ از سرداران عمدہ صفدر جنگ و خانۂ او مملو از نقود
و اموال و اسباب و یراق بود و شاید اثاث البیت او بکرورہا سے رسید و دیگر ہر کہ علاقہ و ادسے توسلے بصفدر جنگ داشت
خانہ او خوان یغما گردید بنا برین حرکات از ان طرف سورج مل جاٹ شہر کہنہ شاہجہان آباد را کہ دہلی عبارت از و و برآباد و
شاہجہان آباد بلکہ اندک زیاد بود غارت کردہ جان و مال و ناموس عالمے بباد فنا داد و مردم بسیاری در خانۂ شاہ باسط خلف
شاہ محمد جعفر مرحوم بگمان آنکہ وزیر در خدمت ایشان اخلاص و حسن ارادتے دارد در ان ہنگامہ جمع شدند آن خانہ ہم از
دست برد جاہلان حکم قاعاً صفصفاً بہم رسانید و گذشت انچہ گذشت حوادث مذکورہ را بیانی نیست اعاذنا اللہ تعالی و جمیع المومنین

عن ذلک الآفات آخر بعد انقضای شش ماه هر دو گروه لستوه آمده خواهان مصالحه شدند امرای حضور و احمد شاه عاجز گشته پیغام مصالحه دادند صفدر جنگ هم که از کثرت اخراجات تنگ آمده بود و طرف شدن با پادشاه در نظرش مناسب نمی نمود بصلح راضی شد و بوساطت انتظام الدوله پسر قمر الدین خان بقرار بحالی هر دو صوبه اوده و الله آباد صلح انعقاد یافت و صفدر جنگ در ماه محرم سنه یکهزار و یک صد و شصت و هفت هجری طبل رحیل کوفته بصوبه های خود رفت +

ذکر برآمدن عماد الملک بمهم جاٹ و رفیق ساختن مرهٹه را با خود و اختلافیکه درمیان او و پادشاه رو یداد و انتقال معین الملک ازین جهان بی بنیاد و سبکی سلطنت و خفت کشیدن ناموس بادشاهی بتقدیر خالق العباد

عماد الملک در زمان حرد بے که با صفدر جنگ سے نمود هولکر ملهار مرهٹه را از صوبهٔ مالوه وجی آپا را از ناگور باعانت خود طلب بیدا با پیش از ورود اینها با صفدر جنگ مصالحه درمیان آمده او بصوبه های خود رفته بود عماد الملک که از جاٹ بنا بر رفاقت او با صفدر جنگ دل پری داشت و اقتدار خود میخواست باتفاق هر دو سردار مذکور بعد ورود آنها بر سر سورج مل جاٹ رفت سورج مل صرفه در جنگ میدان ندیده بقلاع مستحکمه خود که ڈیگ و کمهیر و بهرت پور است تحصن جست عماد الملک مع افواج مرهٹه بمحاصره پرداخت چون تسخیر قلاع از بهم رسانیدن توپهای بزرگ حصار افگن گزیری نیست عماد الملک عرضداشت مشتمل بر استدعای اخراج توپ مصحوب عاقبت محمود خان کشمیری که مدار المهام سرکار او و عجب بلای فتنه پردازے بود بدرگاه احمد شاه فرستاد انتظام الدوله وزیر که خالش بود و حالش نیکو میدانست که بعد تسلط دو دازدو دمانهای آشنا و بیگانه خواهد برآورد و پادشاه را از فرستادن توپها مانع آمد عاقبت محمود خان اکثری از منصبداران پادشاهی و مردم توپخانه را با مید و بیم و تخویف و ترغیب با خود متفق ساخته خواست که انتظام الدوله را از میان بردارد روزی برای انیکار قرار داده بر سر خانه انتظام الدوله رفت و هنگامه گیر و دار گرم ساخت چون کاری از پیش نبرد همان روز روی گریز بجانب قصبهٔ داسنه نهاد و از در قطاع الطریق درآمده بتاخت و تاراج محالات خالصهٔ شاهی و جاگیرات منصبداران که در قرب و جوار دار الخلافه بود غبار فتنه برانگیخت درین ضمن سورجمل جاٹ بوسیلهٔ مخلصان عرائض باحمد شاه و انتظام الدوله نگاشته هر دو را فهمانید که عماد الملک هرگاه باتفاق مرهٹه اقتدار یافت بنیاد سلطنت و وزارت را از بیخ و بن خواهد برانداخت اصلح آنکه پادشاه و انتظام الدوله بسیر و شکار بر بند و لیست محالات خالصه مع افواج و اسباب بیرون خرامیده در نواح سکندره مضرب خیام فرمایند و صفدر جنگ را اگر خواهند استمال نموده نیز طلبدارند تا فتنهٔ عماد الملک و مرهٹه فرو نشیند این صلاح که فی الحقیقت موجب فلاح انتظام الدوله و پادشاه بود مقبول افتاد و پادشاه مع کل بیگمات و انتظام الدوله وزیر و صمصام الدوله و دیگر منصبداران ملازم و عمله توپ خانه و سگباشیان برآمده چار گروه پیشتر از سکندره مضرب خیام ساخت اما طلبداشتن صفدر جنگ ملائم طبع او و هم بایے ی تا در پادشاه و انتظام الدوله که بعد جاوید خان با او سرے پیدا کرده بود نیفتاده درین خصوص اهمال ورزیدند عماد الملک باین مشوره پے برده عاقبت محمود خان را از خورجه جریدهٔ بملازمت پادشاه فرستاد تا رفته او را و لشکر پادشاه را بترساند آن عاقبت نامحمود حسب الاشعار آقای وقت شام رسیده ملازمت پادشاه نمود و تقریباً ظاهر کرد که چند هزار سوار مرهٹه پنهان بطرفے شتافته معلوم نیست که از کجا سر برآرد و همانوقت رخصت شده بخورجه برگشت پادشاه غفلت شعار و وزیر جبان ناکرده کار باوجود اشعار او تدبیر حراست لشکر و ناموس و پایداری خود هیچ نکرده سرشار بادهٔ غفلت بفراغت بودنگیه های خود آسودند

هولکر ملهار چون غباری از طرف انتظام الدوله و پادشاه بنابر ندادن توپها با وجود گشته شدن پسرش کهنڈسے رائو در جنگ
جاٹ داشت خواست که الحال که اینها بر آمده اند رفته رفته رسد غله و کاه لشکر بند و عرصه بر اینها تنگ نموده توپها و دیگر هم آنچه بدست
آید باید گرفت و چنان منظور داشت که بے شراکت دیگران این کار سا گر سے نشاند عماد الملک و جی آپا را هم خبر نکرده شبگیر نمود
و از گذر متهرا عبور دریای جمنا نموده شبیکه عاقبت محمود خان ملازمت کرده بخورجه برگشت هولکر قریب بلشکر رسیده اول شب
چندبان سر داد گمان شد که عاقبت محمود در قرب جوار مانده آتش افروز هنگامه است و این امر را سهل شمرده استعداد
تدارک نکردند آخر شب متحقق شد که هولکر آمده دست و پا گم کردند که نه مجال استعداد جنگ است و نه فرصت فرار از نامردی
و ناکرده کاری احمد شاه مع مادر خود و صمصام الدوله میر آتش خلف امیر الامرا صمصام الدوله خاندوران و انتظام الدوله بے آنکه
نامردان برفقای دیگر و روسائے لشکر خبرے هم کنند بر عماریهاے محفوف نشسته مسلک فرار پیمودند و ناموس و احمال و اثقال را
چنانچه بود گذاشته راه دار الخلافه گرفتند بعد و برے که خبر گریختن اینها منتشر گشت اعلے و ادنے حیران و مضطر گردیده هرکسی
بحال خود در ماند کسیکه اندک اسبابے داشت متعاقب آنها رو براه نهاد و اندک راهے بریده تا بقصبهٔ سکندره
رسیده بودند که صبح دمید افواج هولکر بے منازعے و مانعے رسیده تمام لشکر و اثاث البیت سلطنت را غارت کرده هرکرا
هرکجا یافتند تاراج واقعے نموده و عاسے از یراق و لباس و پیاده از مرکوبات گردانیده در صحرا سر دادند ملکه زمانیه دختر
فرخ سیر زوجهٔ محمد شاه و دیگر پردگیان حرم سرایے پادشاهے محروس هولکر گردیدند اگرچه هولکر احترام بسیار نمود و از اسباب
و زیور و جواهر که بیش زنهاے مذکور مستور بود تعرض نکرد لیکن در یکه مطاف اصناف عالم و محل جبهه سائے سروران اعظم
بود لگد کوب ارذل و ادانے دکهن گردید و چشم زخم عظیمے بناموس تیموریه رسید بفعل الله ما یشاء و یحکم ما یرید +

ترک محاصره نمودن عماد الملک قلعجات جاٹ را و شتافتن بشاهجهان آباد برای حصول مطالب و حاجات خود و مقید نمودن احمد شاه را مع مادر و جلوس فرمودن عزیز الدین پسر معز الدین بر سریر سلطنت

عماد الملک که این خبر شنید ترک محاصره نموده بدار الخلافه شتافت جی آپا بعد برخاسته رفتن هر دو سردار خود را تنها عهده بر اندیده نیاز قول
رفت و سورجمل خود بخود از مضائق محاصره بر آمد عماد الملک باعانت هولکر ملهار صمصام الدوله میر آتش و تلنگباشیان توپخانه
و نمکحرامان دیگر را با خود متفق ساخته بتغیر انتظام الدوله وزارت را خود گرفت و صمصام الدوله را امیر الامرائے داده سید زنگیه وزارت
گرفت صبح خلعت پوشید و وقت استوا احمد شاه را با مادرش دهم شعبان روز یکشنبه سنه یکهزار و یکصد و شصت و هفت
مقید نمود و عزیز الدین خلف معز الدین جهاندار شاه را بر تخت فرمانده‌ی جاے داد و بعالمگیر ثانی ملقب ساخت بعد یک هفته
چشم احمد شاه و چشم مادرش را که جمیع فتنه‌ها از و زائیده بود میل کشید +

ذکر انتقال نمودن صفدر جنگ ازین جهان تاریک و تنگ و جلوس فرمودن شجاع الدوله پسر او بر مسند پدر بید رنگ

صفدر جنگ بصوبهٔ خود رسیده بر مهدی گهاٹ اقامت نمود و مکانے براے خود آراسته باصلاح حال سپاه و اسباب
پرداخت در تهیهٔ افزایش استعداد و مواد اقتدار خود مشغول بود که ناگهان دانهٔ بر پاے او بروز نموده آهسته آهسته اشتداد

یافت و منجر بماده سرطانی گردید هر چند اطبا و جراحان باصلاح آن کوشیدند سودی نبخشیده در سال مذکور هفتدهم ذی الحجه بگرای عالم بقا گردید و نعش او را بمزار نجف حضرت شاه مردان که در دهلی است نقل نموده مدفون ساختند شجاع الدوله پسرش بجای پدر متمکن گشت روزی چند اسمعیل بیگ خان که سردار عمدهٔ سرکار صفدر جنگ و مدار علیه خانه اش بود راتق و فاتق مهمات ماند و جمیع رفقای پدر از امرا و امرازادگان و رساله داران بدستور بحال و برقرار ماندند بعد چندی اسمعیل خان هم در گذشت و تمکین خان خواجه سرای خانهٔ او نائب مناب گشت و ذو الفقار جنگ هم در صوبهٔ اوده برحمت ایزدی پیوست و شجاع الدوله هر چند جوان لاابالی بود اما بنابر شجاعتی که داشت بنظم و نسق صوبهٔ خود و تادیب و گوشمال متمردان چنانچه بایدی پرداخت و در عیاشی غیر از شرب خمر منهمک بود و بصحبت نسوان و مباشرت با آنها رغبت بسیار داشت اغلب اوقات بلهو و لعب میگذرانید لیکن حیای چشم و عفو و اغماض از جرائم ملازمان و ترحم بحال ایشان در مزاجش غالب بود سه چار سال بجاه و اقبال گذرانیده بود که در سنه سبعین و مائة بعد الالف شاه ابدالی بفتنه انگیزی عماد الملک وارد شاهجهان آباد گردید و عماد الملک با او در ساخته باراده بر انداختن بنیاد دولت شجاع الدوله باتفاق افواج درانی و دیگر افاغنه بنگش وغیره که دشمن دیرینهٔ شجاع الدوله و پدرش بوده اند باراده مقابله و مقاتله با او در رسید و شجاع الدوله پایداری نموده از پیش برد چنانچه ذکرش عنقریب آید ÷

ذکر مجملی از احوال لاهور و انتقال معین الملک از دار غرور

معین الملک خلف قمر الدین خان وزیر در ماه محرم شروع سنه شصت و هفتم از مائة دوازدهم بطریق سیر و تفرج سوار اسپ از شهر بیرون شتافت در عین اسپ دوانی علی اختلاف الاقوال قولنج یا عارضهٔ دیگر بهم رسید و باضطراب فرود آمده رهگرای آن سرا گردید از معتمدی که منجمله رفقای روشناس و بکار و خدمات حضور مامور بود مسموع شد که از لشکر خود بلشکر یکی از ملازمان عمده که باندک فاصله بود رفته همانجا روزانه طعام خورد چون اکول بود و جوان قوی الاشتها و انواع اطعمه بوفور مهیا داشت در غذا اکثاری نموده عصر قاصد لشکر خود گشت و در راه اسپ دوانید حالت خود را متغیر دریافته عنان گرفت و باضطرار فرود آمد بر زمین بی فرش خوابید بعد لحظه قی کرد همه خون بود و فوراً هلاک شد احمد شاه ابدالی درانی صوبه داری لاهور بنام میر مومن پسر معین الملک فرستاد و بنابر صغر سن اختیار مهمات ملکی بمادرش تعلق گرفت از عهد معین الملک که فوج بسیار و مصارف دیگر هم بافراط داشت حاصل صوبجات باخراجات او وفا نمی کرد بنابران تعدی بر رعایا رائج شده بود و آنها عاجز شده پناهی و گریزگاهی نداشتند و در فرقه سکهان اعانت همدیگر لازم بلکه جزو مسلک و مشرب آنهاست بنابرین هر جا تعدی میرفت اهل آن خانه سوها در سر گذاشته نعره اکال اکال بلند بلند و اظهار اختیار مسلک گورو گوبند میکردند سکهان دیگر در حمایتش می کوشیدند بنا بر علی هذا این مسلک که فی الجمله از سابق هم رواجی داشت رائج تر گشته کثرتی در فرقهٔ مذکوره بهم رسید درین جزو زمان که زن معین الملک مرجع معاملات گردید چون عورات از حلیهٔ عقل عاری میباشند بی انتظامی افزود و اهالی کارگزار هر یکی کارها را بطرف خود کشیده سرامر را بآن زن بطوری علیحده می فهمانید ازین ممر خرابی رعایا افزوده فرقهٔ مذکوره روز بروز کثرت پیدا کرد و مفسدان نفرت و زجرت بهم رسانیدند و اراذل و لواج و خواجه سرایان و غلامان مدار علیه گردیدند درین عرصه میر مومن پسر معین الملک هم

درگذشت و بجای او خواجه موسی احرار داماد معین الملک قائم شد بهکاری خان رستم جنگ که مدار المهام کل از عهد معین الملک بود خواست که الحال بطریق اول بهمچنان باشد زن معین الملک مرکوز خاطرش دریافته رستم جنگ را در محل طلبید و کنیزان را فرمود تا او را زیر چوب کشیده بجانش کشتند بعد چندی خواجه عبد الله خان پسر سیف الدوله عبد الصمد خان با عانت و تدابیر خفیه آدینه بیگ خان تسلط یافت و بیگم معین الملک را قید کرده نیابت صوبه بنام خود از شاه ابدالی طلبید و امان خان برادر جهان خان از طرف ابدالی بلاهور رسیده دست تعدی دراز و مردم بسیاری را تاراج نمود چندی روز چون برین نمط گذشت خواجه عبد الله خان از هنگامهٔ تنخواه سپاه نتوانست پای اقامت افشرد بناچاری گریخت و آبروی ریاست برخاک ریخت باز حکومت صوبه بر بیگم قرار یافت بعد از ان خواجه میرزا خان که از عمدهٔ جماعهٔ داران معین الملک بود بیگم را مقید کرد و آخر بجا لجه انجامید +

ذکر فتنه انگیزی عماد الملک در لاهور و برافراشتن رایات غرور و خفت کشیدن از دست سپاه رساله سین داغ بحکم خداوند غیور و برگشته آمدن بدار الخلافه و باز برآمدن بداعیهٔ مذکور و کشیده طلبیدن زن معین الملک را بزور و شور

عماد الملک را بعد چندی انتظام محالات خالصه شریفه و انتزاع صوبهٔ لاهور و ملتان از دست گماشتگان شاه درانی و تادیب سرداران رساله سین داغ که در زمان جنگ وزیر الممالک صفدر جنگ و جاٹ بنا بر اغراض خود پاس خاطر آنها نموده اقتدار شان از حد گذرانیده و جمیع محالات خالصه وغیره قرب و جوار شاهجهان آباد را در جاگیر تنخواه آنها داده بود منظور گشته مع عالمگیر ثانی پادشاه دست نشان خود برآمده در باولی معسکر آراست و والد مرحوم را فوجداری محالات سرهند و تهانیسر و پانی پت وغیره داده تا پانی پت نهضت نمود چون معامله این معاملات به معرفت کشن چند انفصال یافته واسطهٔ جواب و سوال او بود راجه ناگرمل برادر حسد برده خواست که خللی درین معامله افگند سرداران سین داغ را که از رفتن محالات جاگیر از دست عمله عماد الملک داغ داغ بودند طلبیده اشته فهمانید که سید هدایت علی خان که حاکم محالات جاگیر شما شده صاحب مقدور است از نواب وزیر عماد الملک عوض کرده دو لک روپیه بطلبید که به خرج شما بدهد اگر او داد بهتر و الا من متعهدی بهم رسانیده میدهم که دو لک روپیه بشما برساند و معامله را تعهد نماید سرداران مذکور که نهایت مغرور بوده اند و به در رفتن جاگیر ادنی پسندیدند غنیمت شمرده و باهم اتفاق کرده صبح وکلای خود را بحضور وزیر فرستاده استدعای مبلغ مذکور نمودند والد مرحوم که احوال بدین منوال دید در گذشتن از ان خدمات بحال خود اصلح شمرده استعفای کار مذکور بوساطت کشن چند نوشته داد و خود هم بدربار وزیر حاضر گشت و زیر دو ساعت نشسته بود با نجیب خان و ناگرمل و سیف الدین محمد خان و دیگر مقربان صحبت داشته خواست که بخلوت رود درین ضمن وکلای سرداران سین داغ باشاره و تعلیم ناگرمل که پنهان اغوا نموده بود از وزیر در خواست زر خطیر در مشاهره خود نمودند وزیر جواب داد که چه مضایقه موجودات بدهید و زر تنخواه خود بگیرید آنها بگمان آنکه از عمله کرا یارا است که در موجودات با ما معارضه تواند نمود قبول کرده معروض داشتند که کسی را حکم شود تا موجودات ما ببیند عماد الملک فرمود که نجیب خان شما موجودات اینها به بینید او قبول نموده از همانجا پسر خود ضابطه خان را گفته فرستاد که خیمه در میدان استاده نموده موجودات اینها به بینید وکلا فهمیدند که راه چاره و خیانت مسدود گشت چه نجیب خان صاحب اولوس و سردار چندین هزار کس است اینها نخواهد ترسید و خیانتها ظاهر خواهد گشت بوکلان خود خبر دادند آنها چارهٔ کار در بلوا دیده بی باکانه خود را باین کار اشاره کردند و عماد الملک برخواسته بخلوت رفته سه چهار کس مقربان را با خود برادران جمله نجیب خان و راجه ناگرمل و کشن چند بودند ناگرمل چون فتنه برانگیخته خود را امیدا نست رخصت شده برآمد

متعاقب او نجیب خان هم رفت والد مرحوم انتظار برآمدن کشن چند برای انفصال جواب سوال استعفای خود می کشید ناگاه بیست سی کس سواران از فرقهٔ سیین داغ بر در سراپردهٔ آمده فریاد و شکایت سرداران خود بشور و غوغای بسیار و اظهار فلاکت و احتیاج بنابر عدم وصول تنخواه آغاز نهادند بعد آن چند کس دیگر رسیده شریک آنها گردیدند سرکار احوال آنها نوشته مصحوب هرکاره بسرا پای حضور وزیر فرستاد او بجای لیک نشسته بود برآمده ارادهٔ رفتن بیرون سراپرده نمود والد مرحوم معروض داشت که بیرون رفتن خود بدولت صلاح نیست گفت صلاح است که من رفته آنها را ساکت گردانم و شور و غوغا فرونشانم والد مرحوم خاموش ماند و او روانه شد والد بضرورت همراه رفت وزیر بیرون سراپرده استاده آنها را فهمانیدن شروع کرد درین عرصه دمبدم مردم سیین داغ افزوده گشته قریب دو صد کس جمع شدند عماد الملک را در میدان گرفته گفتگوی بیباکانه آغاز نمودند والد آنها را گفت که این عزیز شاهزادهٔ شما است پاس او داشته عرض حاجت نمائید تا کام شما برآید چون این اجتماع ممهد بود نصیحت والد نشنیدند و هجوم آورده وزیر را کشیدند تکمهٔ جواهر کسی ربوده برد و لباس بدن هم پاره گردید دستار نیز از سرش افتاد و او را از راه کوچه های پانی پت پیاده پاکشان کشان بعسکر خود بردند افواج وزیر متحیر شده نمیدانست که چه کند چون حیات و چند روز دیگر اقبال او باقی بود سرداران سیین داغ عذرخواهی و استعفای تقصیرات پیش آورده عرض و التماس لبس پوشاک نمودند و دستار بسته دیگر که ملازمان از عقب رسانیده بودند بحضور آوردند وزیر شروع بفحش نموده گفت که قرم ساقان دنگ چرا می کنید اگر مرا کشتن است زده بکشید و الا نه کشته می شوید و اگر کشتن نیست این بیهنادی چیست درین ضمن پیغام پادشاه رسید که اگر عماد الملک را مقید چنانچه هست حواله نمائید تنخواه شما با مراعات دیگر ذمه ماست و کسی تیر که این پیغام گفت عماد الملک که اکثر زبان خصوص ترکی خوب می فهمید در غضب شده گفت که آنچه کردنست زود بکنید آنها عجز و التماس عقیدت نموده فیل سواری طلبیده سوارش کردند و یکی از آنها که حسن خان دکهنی نام داشت و نخواهی هودج نشسته مگس پران در یک دست و در دست دیگر آفتابه کوچکی گرفته و خدمت گزاری کرده بخانه اش آورد به مجرد در رود آمدن وزیر حسن خان از طرف دم فیل پائین آمده در رفت و وزیر آمده بر مسند نشست مردم برای کورنش هجوم آوردند و انتظار حسن خان کشیده پرسید که کجاست گفتند سوار شده رفت گفت فیل سواری باز آرند آوردند همانوقت سوار شده فرمان داد که هرجا سواران سیین داغ را بیابند بکشند و خیام آنها را غارت کنند روهیله های نجیب الدوله و دیگر ملازمان هجوم آورده در یک ساعت اثری از معسکر آنها نگذاشتند و تمام شب مردم مشغول تاخت و تاراج آنها بودند کسیکه در رفت جان بسلامت برد باقی همه بمعرض تلف در آمده مفقود الاثر شدند و وزیر از پادشاه دلگیر گشته معاودت بشهر نمود و مدتی لیسیر مانده اصلاح افواج و اسباب نمود و پادشاه را بمتعمدان خود سپرده شاهزادهٔ عالی گهر را که اکنون پادشاه است همراه خود گرفته بارادهٔ بندوبست لاهور برآمد +

ذکر برآمدن عماد الملک مرتبهٔ دیگر بعزم لاهور و آوردن دختر معین الملک و زنش را بتدبیر و زور

عماد الملک که تیزروی و فتنه انگیزی در طینت او مخمر بود بارادهٔ تحریک مواد فساد با جمیع عمله و ارکان و سپاه فراوان و شاهزادهٔ عالی گهر برآمده سیرکنان و شکار افگنان بمرور ایام راهها بریده آدینه بیگ خان را با خود موافق ساخت چون وفاق او تحقق یافت و عماد الملک بلودهیانه رسید بمشورهٔ آدینه بیگ خان فوجی را بسرکردگی سید جمیل الدین خان فرستاده

و خطے بزن خالوے خود معین الملک نگاشته دخترش را که منسوب باو بود طلب داشت زن معین الملک دختر خود را با اسباب جهیز یکه لائق بود طوعاً و کرهاً فرستاده مطمئن خاطر گشت عماد الملک سرداران ملازم خود را مع فوج همراه خاله خود باستقبال فرستاده باحترام تمام در خیمه ها تیکه همراه او مع ملازمان و خواجه سرایان سرکارش آمده استاده شده بود فرود آورده جای داد و او در انجا منزل نموده با خاله شوهر که عمه اش بود ملاقات کرد بعد ازان بدون اشتهار عباد الله خان کشمیری وغیره سرداران معتمد و برادر اینی سید جمیل الدین خان را هم باتفاق بعضے از سرداران و افواج آدینه بیگ خان برای آوردن مادر زن خود بالمغار فرستاد چون فاصله چهل پنجاه کروه بود افواج مذکور صبح روانه گردیده و ایک روز و شب راه بریده اول صبح روز دیگر بلاهور رسید و زن معین الملک را که بیخبر در خانه خود خوابیده بود خواجه سرایان را در حرم سرا فرستاده از خواب غفلت بیدار و مقید ساختند و از عمارات او برآورده در خیمه جای دادند بعد یک روز اسپان را آرام داده روانه بود هیانه گشتند عماد الملک بعد ورود مادر زن عذر خواهی او بسیار نموده استعفای تقصیرات خود کرد و صوبه داری لاهور در بدل پیشکش سے لکه روپیه بآدینه بیگ خان مقرر فرموده بدار الخلافه معاودت نمود لیکن زن معین الملک نهایت آزرده خاطر گشته در راه و بعد ورود بلشکر و نیز بشاهجهان آباد عماد الملک و ملازمانش را مورد فحش و دشنام داشت و بآهنگ بلند میگفت که این حرکت با من موجب خرابی عالم و ویرانی شاهجهان آباد و تاراج و هتک ناموس عظماے سلطنت و تمام مملکت است بعد شش هفت ماه احمد شاه درانی را رسیده دانید و خواهید دید که دو دانه و دمانهاے قدیم و جدید و شقی و سعید بر خواهد آمد و فی الحقیقة چنان شد که مے گفت •

ذکر ورود احمد شاه ابدالی از قندهار بشاهجهان آباد و نواح اکبرآباد و تاراج بے نهایت در دار الخلافة و قتل عام متهرا و دیگر حوادث عظیمه که رو یداد

احمد شاه ابدالی را استماع خبر جسارت و گستاخی عماد الملک با زن معین الملک شاق و دشوار آمده بیقرار ساخت و باشتاب خود را بلاهور رسانید آدینه بیگ خان تاب مقاومت نیاورده بصحرای هانسی و حصار که بے آب محض و جای دشوار گذار است گریخته پناه برد و عماد الملک بر جان خود ترسیده خود را پیش مادر زن شفیع آورده بیگم معین الملک را بر خود مهربان ساخت و شاه درانی بر جناح استعجال بیست کروهی دهلی رسیده چادر زد عماد الملک چاره بجز التجا ندیده بقدم استقبال شتافته ملازمان شاه نمود اول معاتب بعد ازان بسفارش زن معین الملک و سازش با شاه ولی خان وزیر ابدالی از سیاست مصئون و وزارت هم بقرار پیشکش برا و مسلم ماند شاه ابدالی هفتم جمادی الاولی روز جمعه در سنه سبعین و مائة بعد الالف از قندهار بهندوستان رسیده داخل قلعه شاهجهان آباد گردید و با عالمگیر ثانی ملاقات نموده دست بتاراج اموال و ناموس سکنه شهر دراز کرده دقیقه از نهب و غارت مهمل نگذاشت اهل غیرت خود را بسم و سلاح هلاک کردند دگذشت انچه گذشت قریب یک ماه در شهر ماند و خانه قمر الدین خان وزیر را پاک رفت و کم کسے از اعیان و غیر آن محفوظ و مصئون ماند و شادی و صلت تیمور شاه پسر خود با دختر اعز الدین برادر حقیقے عالمگیر ثانی نموده بانجام رسانید بعد انصرام شادی مذکور و تاراج شهر معمور به تنبیه سورجمل جات علم عزیمت برافراشت و جهان خان سردار لشکر خود را بتسخیر قلاع سورجمل جات متعین کرده خود هم از عقب او برآمد این مرتبه پنجم است که شاه ابدالی وارد هندوستان گردید عماد الملک همراه جهان خان ترددات نمایان نموده مورد التفات و آفرین شاه گشت چون درخواست زر پیشکش بعمل آمد عماد الملک از شاه التماس کرد که یکے از شاهزادهای تیموری و فوجی از درانیان همراه من

شود تا از انتر بید که عبارت از ملک ما بین دو آبهٔ گنگا و جمنا است زر خطیری بمعرض وصول در آورده عاید سرکار سازم ابدالی و شاهزاده یکی هدایت بخش بن عالمگیر ثانی دوم میرزا بابر داماد عالمگیر پسر اعزالدین را از شاهجهان آباد طلبیده برفاقت او معین نمود و از سرداران خود جان بازخان را همراه عماد الملک داد +

آمدن عماد الملک بر سر شجاع الدوله پسر صفدر جنگ و سانحه که فیما بین این هر دو روی داد

قبل ازین اشعاری باجمال شد که عماد الملک عناد قوی با صفدر جنگ داشت و خرابی خاندانش میخواست درین سال توسل باذیال دولت قاهرهٔ شاه ابدالی جسته بهانهٔ تحصیل زر پیشکش او از ابدالی اعانت خواست و او جان بازخان را با فوجی از درانیان ابدالی ممد او داده مرخص فرموده هر دو شاهزاده را نیز همراه داد عماد الملک باتفاق شاهزادگان و فوج ابدالی مع جان بازخان اول در کمال بی سرانجامی عبور جمنا نموده بفرخ آباد احمد خان بنگش استقبال کرده خیمه و خرگاه و افراس و افیال وغیره اسباب پیشکش شاهزاده با عماد الملک نموده افاغنهٔ اطراف و بعضی از افواج خود را باعانت همراه داد و عماد الملک بهیأت مجموعی عبور گنگا نموده رو بصوبهٔ اوده آورد شجاع الدوله باستعداد حرب و کرب در کمال استقلال از لکهنؤ بر آمده در میدان ساندی پالی که سرحد صوبهٔ اوست رسیده مستعد پیکار گردید دو بار جنگ سهلی با قراولان طرفین واقع شد آخر بوساطت سعد الله خان خلف علی محمد خان روهیله که با شجاع الدوله دوستی داشت بر پنج لک روپیه قدری نقد و باقی وعده صلح انفصال یافت و سعد الله خان درین امر غمخواری بسیار و حقوق دوستی برای شجاع الدوله بظهور رسانید و عماد الملک نتوانست که کاری از پیش برد و هفتم شوال سال سبعین و مائة بعد الالف مع شاهزاده و جان بازخان کوچیده و عبور گنگا نموده به فرخ آباد رفت و منتظر پایان احوال ابدالی نشست و شاه ابدالی بلم گده را که از قلاع متعلقهٔ جاٹ و از شاهجهان آباد به فاصلهٔ پانزده کروه واقع بود بضرب قنباره ها در عرصهٔ سه روز مفتوح ساخت و حارسان قلعه همگی را بقتل رسانید و از آنجا باراده قتل متهرا که از معابد مشهورهٔ هنود است شتافته جهان خان را مقدمة الجیش گردانید و جهان خان در متهرا در آمده دقیقه از قتل عام و سوختن و تاراج نمودن و اسیر فرمودن عیال و اطفال سکنهٔ آنجا را باقی نگذاشت مردم ملک جاٹ از بیداد اینها بقلاع حصینه گریختند احمد شاه ابدالی باکبر آباد آمد میرزا سیف الله بیگ قلعه دار قدیم پادشاهی سر از اطاعت پیچیده بضرب توپها نگذاشت که کسی پیرامون قلعه تواند گردید شاه دراسفند جهان خان را بتسخیر قلاع جاٹ مامور فرمود سردار مذکور در قلعه کشائی سرگرم بود که ناگهان وبائی در لشکر ابدالیان افتاد خلق بی حساب هلاک گشت و مجال اقامتش نماند بفرمان قهرمان تقدیر شاه ابدالی ناگزیر دست از تسخیر قلاع ملک جاٹ برداشته قاصد ولایت خود گشت چون برابر شاهجهان آباد رسید عالمگیر ثانی با نجیب الدوله بر سر تالاب مقصود آباد آمده ادراک حضور شاه و از عماد الملک نهایت شکوه ها نمود احمد شاه نجیب الدوله را امیر الامرای هندوستان گردانیده سفارش حمایت عالمگیر ثانی لبایند

ذکر کتخدائی احمد شاه ابدالی با دختر محمد شاه پادشاه هندوستان و بردن صاحبهٔ محل مادر آن دختر و ملکهٔ زمانیه را همراه باقتضای گردش آسمان

مخفی نماند که بعد حبس احمد شاه خلف محمد شاه و جلوس عالمگیر ثانی بر سریر سلطنت و اقتدار یافتن عماد الملک خبیث طینت روزگار غدار با ملکهٔ زمانی دختر فرخ سیر زوجهٔ محمد شاه و صاحبهٔ محل زوجهٔ ثانیهٔ او که خاله زاد ملکهٔ زمانی و محمد شاه را از بطن تاهین

صاحبهٔ محل دختری بهمرسیده محبوب ترین خلق پیش او بود نهایت ناسازگار افتاده اوقات بکدورت می گذرانیدند و صدمهٔ غارت مرهٹه و نمک بحرامی عماد الملک دیده بودن خود در هندوستان و تحت فرمان عماد الملک و عالمگیر ثانی خواستند چون معاودت شاه ابدالی بر تنها تحقق گردید پیغام رفاقت خود و داعیهٔ ازدواج دختر محمد شاه با ابدالی فرستادند احمد شاه درانی این کار را سرمایهٔ افتخار و بقای بلندنامی خود در روزگار دانسته قبول نمود و همانجا اقامت نموده دختر مذکور را العقد ازدواج خود کشید و کارسازی سفر ملکه زمانی و صاحبه محل مع احمال و اثقال آنها نموده همراه خود گرفت و عازم لاهور گشت بعد رود پسر خود تیمور شاه را به سپهسالاری جهان خان والی لاهور و ملتان و ٹھٹھه گذرانید در دار السلطنة لاهور نشانیده از راه کابل بقندهار شتافت

مجملی از احوال و سوانح دکهن که در همین ایام روی داد تبعدیرات خداوندامر کن

موشیربوسی از وقت مظفر جنگ ملازم دودمان آصف جاه گردیده نهایت اقتدار بهمرسانید و سیکاکول و راجبندری و دیگر محالات را بجاگیر خود گرفته مدار علیهٔ کل معاملات و بخطاب عمدة الملک سیف الدوله مخاطب گشته حکم محکم او بود شخصی از علمای دکهن مخاطب بحیدر جنگ صاحب اختیار سرکار عمدة الملک مذکور گردیده رتق و فتق مهمات سرشش صوبه دکهن گشت جماعهٔ انگلیشیه را هم هوس تسخیر بلاد هند در دل بهمرسیده با محمد علیخان خلف نور الدین خان گوپاموی ساخته بعض صوبه ارکات را متصرف شدند موشیربوسی بارکن الدوله بدشد و چاردهم صفر سنه سبع و ستین و مائة بعد الالف از وکالت مطلق معزول کنانید منصب مذکور بصمصام الدوله شاه نواز خان اورنگ آبادی دهانید صمصام الدوله چهار سال بسرانجام این منصب پرداخته بحسن تدابیر مرهٹه را بجا چنان نگهداشت که اصلا شورشی نتوانست نمود میر نظام علی و میر محمد شریف برادران صلابت جنگ که تا این مدت معطل همراه برادر بسر می بردند صمصام الدوله مذکور در سنه یکهزار و یک صد و شصت و نه هجری نظام علی را که الحال فرمانروای ملک دکهن است صوبه داری برار و محمد شریف را صوبه داری بیجاپور از صلابت جنگ امیر الممالک دهانید میر نظام علی آخر آصف جاه ثانی مخاطب شد و محمد شریف اول بشجاع الملک و آخر برهان الملک مخاطب گردید هر دو بصوبه های خود رفتند و ششم ذی قعده سنه سبعین و مائة بعد الالف وکالت مطلق از عزل صمصام الدوله به برهان الملک که از صوبهٔ بیجاپور بحضور صلابت جنگ آمده بود مقرر گشت و در همین ایام آصف جاه ثانی با فواج شایسته از برار باورنگ آباد آمده برادر خود برهان الملک را معطل گردانیده زمام مهام ریاست ملک داری بدست خود آورد و چون برهان الملک ملقب بوکیل مطلق شده بود لقبش را گردانیده نام ولی عهد برای مقرر گردید و همین سال بالاجی راو بارادهٔ پرخاش در سواد اورنگ آباد وارد گردید آصفجاه ثانی امیر الممالک صلابت جنگ را که بمنزلهٔ آقا بود بجراست اورنگ آباد گذاشته خود مع برادر دیگر برهان الملک با بالاجی راو جنگ کنان تا سند کهیر که قریب سی کروه از اورنگ آباد است قطع مراحل نمود آخر کار بمصالحه انجامید و جاگیر سی و هفت لکهه روپیه از صوبجات دکهن تسلیم بالاجی راو شد و آصف جاه ثانی از انجا برگشته باورنگ آباد آمد موشیربوسی مع اتباع او از اختیار و اقتدار آصف جاه ثانی مکدر بوده در صدد شکست آصف جاه ثانی و در حقیقة درانداختن بنای دولت دودمان نظام الملک آصف جاه در آمده دید که با وجود اقتدار آصف جاه ثانی نقش تسلط من درست نمیتواند نشست ابراهیم خان کاردی را که از رفقای معتمد آصف جاه بود و سایر افواج او را بوساطت حیدر جنگ مدار المهام خانه خود بانواع حیله سازی جدا ساخته در ذیل ملازمان خود داخل کرد و هشت لکهه روپیه نقد تنخواه سپاه از نزد خود داده آصف جاه را بی بال و پر ساخت بعد از ان صمصام الدوله را نیز مقید کرد و خاطر از هر دو جانب جمع نموده خواست که آصف جاه را به بهانهٔ صوبه داری حیدر آباد آن طرف فرستاده در قلعهٔ گلکنڈه مقید نگهدارد و میدان برای جولان خود خالی سازد آصفجاه برین معنی منتقل گشته

بمشورهٔ معتمدان خود قتل حیدر جنگ مدار المهام موسی بوسی را با خود جزم نمود سوم ماه مبارک رمضان قریب باستوا سنه احدی
و سبعین و مائة بعد الالف حیدر جنگ در خیمهٔ آصف جاه برای جواب و سوال مذکور آمد چون داعیهٔ قتل او تصمیم یافته بود حضار که باین
کار مامور بودند حیدر جنگ را گرفته ذبح کردند و آصفجاه بعد کشتن او تنها بر اسپی سوار گشته بر آمد و بنجوی بدر رفت که تمام توپخانهٔ
فرنگ چون فوج تصویر معطل و متحیر ماند فی الحقیقة جرأتی نمود که ناسخ کارنامهٔ رستم و اسفندیار گشت از مذبوح شدن حیدر جنگ
عمدة الملک موسی بوسی و دیگر وجوه لشکر بهوش از سر باختند درین آشوب قابو طلبان صمصام الدوله پسر خرد او میر عبد الحی خان و
یمین الدوله را برگزای ملک بقا ساختند بعد این رستخیز امیر الممالک صلابت جنگ و برادرش برهان الملک و موسی بوسی
بحیدر آباد شتافتند و آصف جاه ثانی حیدر جنگ را کشته راه برهان پور گرفت ابراهیم خان کاردی که طوعاً و کرهاً آشنای آصفجاه
بود اگر دیده بود با آصف جاه پیوست و باتفاق سیزدهم ماه و سال مذکور برهان پور را بفر نزول خود افتخار بخشید و ماله ازان شهر مثل
محمد انور خان برهان پوری و غیره را مصادره نمود و این محمد انور خان همان است که باتفاق سنگرام جی لهار واسطهٔ صلح امیر الامرا
حسین علی خان مرحوم با مرهته بقرار اعطای چوتهه شده بود درین وقت از غم مصادره و شدت محصلان هفتم ذی قعده
سال مذکور زندگانی را وداع کرده در جوار شاه عیسی جند الله مدفون گردید آصف جاه بعد فراهم آوردن زر و لشکر از برهان پور
بصوبهٔ برار رفت و در قصبهٔ باسم که از قصبات عظیم برار است چهاونی نمود و بعد چهاونی با جانوجی پسر رگهوجی بهوسله
که اسد از صوبه برار محاربات درمیان آورده آخر مصالحه نمود و بعد مصالحه عازم حضور امیر الممالک صلابت جنگ که در حیدر آباد
بود گردید و فیمابین هر سه برادر انواع اشکال منازعات رو داد و آخر الامر امیر الممالک و آصفجاه ثانی باهم یکی شدند و برهان الملک
بصوبهٔ خود که بیجاپور بود شتافت هجدهم ربیع الاول سنه ثلث و سبعین و مائة بعد الالف قلعهٔ احمد نگر که پایهٔ تخت سلاطین نظام
شاهیه است و در عهد اکبر پادشاه شاهزاده دانیال بسپه سالاری عبد الرحیم خان خانان مسخر نموده ازان باز در حراست قلعه داران
سلاطین تیموریه بابریه بود سداسیو بهاو و برادر عم زادهٔ بالاجی را با قلعه دار سازش کرده بدست آورد و این شهر و قلعه آباد
کردهٔ احمد نظام شاه است که در سنه تسع مائة طرح انداخته بنام خود موسوم ساخت و در دو سال شهری بکمال خوبی آباد
شد و بعد اندک فرصت حصاری از سنگ و گل تعمیر نمود و درون آن عمارات دلکش و قصور منقش برای سکونت خود مرتب
ساخت و بعد اخلاف او قلعه را بتوارث قابض بودند و در اوائل سنه تسع و الف در تصرف سلاطین بابریه در آمد و در سنه ثلث
و سبعین و مائة بعد الالف بدست مرهته افتاد چون فرانسیسیان را منازعتی با انگلیشیان درین سال شروع گشته بفکر کار خود
افتاده دست از رفاقت و اعانت صلابت جنگ برداشت بر کتره دولت خود که پهول چری است شتافتند شوکت صلابت جنگ
رو بانحطاط گذاشت و اعادی را امیدواری جولان بهم رسید بهاو مذکور هوس بیهوده در دماغ خود جای داده اراده برانداختن
بنیاد اولاد نظام الملک آصف جاه از ممالک دکهن نمود و ابراهیم خان کاردی را نوکر خود کرد و این ابراهیم خان یکی از اراذل
بود و چون نوکری فرانسیسیان نموده در انها تربیت یافت جنگ توپ و تفنگ بقواعد آنها سر نمود سامان حرب و توپخانه
شایسته بهم رسانیده اول در سلک ملازمان آصف جاه ثانی در آمد و آخر ازو جدا شده بمرهته پیوسته همراه بهاو سداشیو
از پونا بر آمده بیست و دوم جمادی الاولی سال مذکور در سواد اودگیر مقابل امیر الممالک صلابت جنگ و آصفجاه ثانی رسید
درین مقابله فوج مرهته شصت هزار سوار و فوج هر دو برادر مرقوم پسران نظام الملک هفت هزار سوار بود اینها بنا بر
قلت فوج خواستند که از سواد اودگیر بدر بروند که بعض افواج شان در انجا بود آمده آن فوج را همراه خود گرفته بمقابله روند چون

از همیشه جنگ مرهته بطور چپاوسے و هنر اینها تنگ و تا زولستن ابواب وصول غلات ما یحتاج دیگر بود قابو یافته مے ریختند و براق کوته مثل نیزه و سیف مے جنگیدند و افواج هندوستانیان و در خود حصار توپخانه نموده بدافعه مے پرداختند این بار بعلت رفاقت ابراهیم خان کاردے آتشباری توپ خانه هم علاوهٔ کار دانے آنها گردید توپهاے سبک تیز رفتار همراه عساکر آنها مے رفت و همه وقت در حرکت و سکون و قرب و بُعد علے التواتر سرگرم کار خود بود و چون فوج صلابت جنگ و برادرش بعنا بطهٔ هند باجتماع راه مے برید و گلگر توپهاے مذکور متواتر در ازدحام مردم مے افتاد ازین جهت گلهٔ هاى طرف مرهته کمتر رایگان میرفت و فوج مرهته چون همیشه متفرق میرود گلهٔ توپ این طرف اتفاقے بآنها میرسید و در اوقات یورش که سرداران و لشکریان اولاد نظام الملک آصفجاه مے نمودند شلک بندوق هم بضابطهٔ فرنگ بر روے آنها عمل مے آمد از جهات مذکوره خستگے بسیار بلشکر صلابت جنگ و آصفجاه ثانے راه یافته عالمے بباد فنا رفت بست و ششم جمادے الاولے سال مذکور بهادران لشکر صلابت جنگ و آصف جاهے از فوج خود برآمده برابراهیم خان و دیگر افواج مرهته ریختند و بشمشیر جلادت بسیاری از مخالفان را برخاک هلاک غلطانیده یازده علم از جماعهٔ ابراهیم خان کشیده آوردند و بهمین روش ثبات ورزیده جنگ کنان تا بقلعه اوسه کروهے دهاور رسیدند بهاؤ دید که اگر صلابت جنگ و آصف جاه به دهاور رسد و فوج آنجا باینها ملحق شود عهده برآمدن متعذر است پانزدهم جمادے الاخرے سال مرقوم قریب چهل هزار سوار مرهته بهیئت مجموعے بر چنداول فوج صلابت جنگ ریخت چون فوج چنداول دو سه هزار کس بیش نبوده بعد کشش و کوشش بسیار چنداول بتاراج رفته چشم زخم عظیمے باعوان و افواج صلابت جنگ رسید و هر دو برادر ناگزیر گردیده بسامان مقاومت برچیدند و بنا چارے صلح که مادهٔ انواع مفاسد بود انعقاد یافت و مرهته بنام جاگیر ملک شصت لک روپیه براے خود گرفت ازان جمله جمیع محالات خجسته بنیاد اورنگ آباد سوائے شهر و پرگنه حویلے و هرسول و ستاره و تتمه از صوبهٔ بدر و بیجاپور و قلعهٔ دولت آباد و قلعهٔ آسیر و قلعهٔ بیجاپور که هر یک پاے تخت سلاطین عالیمقدار بود و جاگیرات خاصهٔ سرکار آنها و دیگر امرا و منصبداران بسیار در تنخواه مرهته رفته بحکم تقدیر اکثرے محروم از قوت و جاگیر شدند و بغیر از صوبهٔ حیدر آباد و بعضے از صوبهٔ برار و بیجاپور و قلیلے از بدر در دست اولاد نظام الملک آصف جاه نماند آنهم بشراکت غالبانه چهارم حصه که ضابطهٔ مستمرهٔ مرهته است و هر جا اول همین ریشه را دوانیده و بهمین بهانه تسلط بر ممالک بهم رسانیده هر چند و هن عظیم بخاندان آصف جاه راه یافت اما خواهش بهاؤ هم صورت نگرفت که اولاد آصف جاه بالمره از ملکدارے دیار دکهن محروم و ممنوع نشدند +

ذکر مجملے از احوال قلعهٔ دولت آباد و قلعهٔ بیجاپور و آسیر و بناے آنها

رام دیو راجه دولت آباد در سنه اربع و تسعین و ستمائه مقهور سلطان علاء الدین خلجے گردیده به پیشکش زرهای بے شمار و امتعهٔ نفیسه بسیار خود را از سیاستش باز خریده و در سنه ست و سبع مائه در عهد سلطنت خلجے مذکور از دست ملک نائب کافور که بمهم دکهن و دولت آباد مامور شده بود نیز مغلوب گشته اطاعت نموده همراه نائب مذکور در سنه سبع و سبع مائه بخدمت سلطان علاء الدین در دهلے رسیده بعطای چتر سفید و خطاب سامی رایانے سرافراز گشته بدولت آباد که در ان زمان دیوگر نام داشت رسیده قدم از جادهٔ فرمان برے بیرون نگذاشت در سنه عشر و سبع مائه باز ملک نائب بتسخیر بعض ممالک دکهن که در آنطرف شد رام دیو مرده و پسرش قائم مقام او شده بود پسر با اخلاص پدر ندیده فوجے را بنا بر احتیاط در حبالهٔ

بعد ظفر بر دیار کرناتک بهند رسید و شکایت پسر رام دیو با سلطان علاء الدین نموده استیذان استیصال او و انضمام مملکتش با ممالک
محروسهٔ سلطانی نمود چون ماذون شد در سنه احدی عشر و سبع مائة بدیوگر رسیده پسر رام دیو را گرفته بقتل رسانید و قلعه را
بتصرف خود در آورد ازان باز قلعه مذکوره در دست سلاطین هند بعد ازان در دست پادشاهان دکن بود در عهد شاهجهان بادشاه
یکی از امرای او مهابت خان نام نوزدهم ذی الحجه سنه یکهزار و چهل و دو هجری قلعه را از طبقهٔ نظام شاهیه انتزاع نمود از زمان مذکور
حارسان سلاطین بابریه یکی بعد دیگری بحراست این قلعه می پرداختند در عهد راجه ها قلعهٔ دیوگر حصار در بند و خندق و چنان
استحکام نداشت سلاطین اسلام حصار متعدد ساختند و سلطان محمد بن تغلق شاه دولت آباد نام کرد و قلعهٔ سنگ سا تراشیده
خندق عمیقی ساخت و عمارات عالیه طرح کرده خواست که دار الملک خود گرداند و دهلی را ویران کرده سکنهٔ آنجا را بدولت آباد
آورده آباد ساخت آخر هیولای ارادهٔ او صورت نگرفت مصرع ع آنهم نشد میسر و سودای خام شد + تخمیناً بعد چهار صد و
شصت سال قلعه مذکور بدست مرهته افتاد و قلعه بیجاپور از ابنیهٔ یوسف عادل شاه است که مبداء سلسلهٔ عادل شاهیه بود اول
از گل ساخت بعد ازان در اواخر مائة والف از گچ و سنگ درست کرد و بعد او ورثه اش قابض بودند اورنگ زیب
عالمگیر پادشاه اوائل ذیقعده سنه سبع و تسعین والف این قلعه را از سکندر عادل شاه خاتم طبقهٔ مذکوره انتزاع نمود
و بعد دو صد و هفتاد سال و کسری بدست مرهته رفت اما سید نجف علی خان قلعه دار آسیر باوجود احکام و تاکیدات صلابت جنگ
از دادن قلعه سرباز زده تا یک سال کامل با مرهته جنگید چون فقدان ذخیره مضطر ساخت دوازدهم ربیع الآخر سنه یکهزار و
یکصد و هفتاد و چار قلعه را بصلح تسلیم مرهته نمود قلعهٔ آسیر از ابنیهٔ آسا اهیر است از کثرت استعمال سه حرف میانه ساقط گردیده
و تخفیف یافته آسیر ماند آسا نام او ست و اهیر بزبان هندی گاو چران را میگویند او از زمینداران عمده خاندیس و آبا و اجداد
او قریب هفتصد سال دران کوه رفعت شکوه توطن داشتند و برای حفظ مواشی و غیر اموال حصاری از سنگ و گل ساخته
روزگاری گذرانیدند چون نوبت بآسا رسید و نسبت بآبای خود در اموال و اقبال متصاعد گردید چار دیوار خام قدیم را شکسته
حصاری از سنگ و گچ در کمال متانت بنا نمود و قلعه بنام او شهرت گرفت نصیر خان فاروقی والی برهان پور که در سنه احدی و
ثمان مائة باسلطنت رسید قلعه را از آسا اهیر بمکر و تزویر انتزاع نمود باین صورت که پیغام کرد که راجه بگلانه وانتور جمعیت بسیار
فراهم آورده با من در مقام مخالفت اند میخواهم اهل و عیال مرا در قلعهٔ خود جای دهی تا فارغ البال بدفع دشمن پردازم او قبول
نموده اذن داد روز اول چند محفه عورات در قلعه فرستاده تعلیم کرد که اگر زنان آسا بملاقات آیند مراتب تواضع و تملق چنانچه باید بعمل
آرند حسب الامر معمول شد روز دیگر دو صد کس از مردان شجاع بروش روز اول در محفها فرستاد چون بقلعه در آمدند آسا برای
مبارکباد منزل مع فرزندان و خواص خود بی خبر از مکر و دغا می آمد ازین سو دلیران فاروقی متوجه خانه اش بودند در راه
دو چار شده آسا مع کل اولاد و اتباع بقتل رسید باقی اهل قلعه امان خواسته بر آمدند نصیر خان این خبر شنیده از جای که بود
براد بر جناح استعجال خود را باسیر رسانیده ترمیم قلعهٔ مذکوره نموده و در دست اولاد او بود تا آنکه اکبر پادشاه در سنه تسع و الف از
دست بهادر پسر راجه علی خان انتزاع نمود و قلعه داران سلاطین بابریه حراستش می نمودند از عهد نصیر خان
مذکور بعد چهار صد و شصت سال و کسری قلعهٔ مذکور بدست مرهته درآمد و هم درین سال اربع و سبعین و مائة بعد الالف
جماعهٔ انگلشیه قلعه بندر پهلچری را محاصره نموده از دست فرانسیسیه انتزاع نمودند و عمارات آنجا را یک قلم از بیخ برکنده قاعاً
صفصفاً گردانیدند و سیکاکول و راج بندری و دیگر محالات که در جاگیر فرانسیس رفته بود و بقیاس کسی نمی آمد که از دست

آنها خواهد برآمد خود بخود مستخلص گردید

ذکر بقیهٔ احوال عماد الملک و عالمگیر ثانی و انهدام مبانی عمر و دولت پادشاه مذکور بنا دلی و معاملاتیکه با عماد الملک و نجیب الدوله روی داد بتقدیرات آسمانی

مجملی از احوال نجیب خان که افغان روهیله و مردی فطن بود قبل ازین مذکور شد که در هنگامهٔ حروب صفدر جنگ حسب الطلب عماد الملک بشاهجهان آباد رسیده باعتبار لیاقت و استعداد ذاتی که داشت مورد الطاف عماد الملک گردیده باوج اقتدار رسید و آخر بنابر مناسبت افغانی و هوشیاری و کاردانی باعانت شاه درانی امیر الامرای هندوستان و با عماد الملک طرف گردید عماد الملک که منتظر انصراف احمد شاه بطرف ولایت در فرخ آباد بود بعد استماع خبر نهضت او بقید احمد بنگش رسلی الرغم نجیب الدوله امیر الامرا گردانیده عازم شاهجهان آباد گشت و رگهناتهه راو برادر راجیانی بالاجی راو و هولکر ملهار را بمبالغه از دکهن طلبیده باتفاق آنها شاهجهان آباد را محاصره نمود و عالمگیر ثانی مع نجیب الدوله محصور گشته چهل و پنج روز جنگ توپ و رهکله درمیان ماند آخر هولکر ملهار رشوت سنگینی از نجیب الدوله گرفته بنای صلح گذاشت و نجیب الدوله را با آبرو و اموال و اثقال از قلعه برآورده متصل خیمهٔ خود جای داد و بملک متعلقهٔ او آن طرف جمنا که عبارت از سهارن پور بوریا و چاندپور ندینا و تمام قصبات بارهه باشد رخصت نمود و عماد الملک و احمد بنگش که امیر الامرا مقرر شده بود باتفاق غنیم راتق و فاتق مهمات سلطنت گشتند +

ذکر اسباب برآمدن شاهزادهٔ عالی گهر از حضور پدر و گردیدن دیار بحسب قضا و قدر

چون عالمگیر ثانی و نجیب الدوله از عماد الملک مطمئن نبودند شاهزادهٔ عالی گهر را که خلف اکبر پادشاه مذکور و خطاب ولیعهد داشت بعد برگشتن شاه ابدالی بقندهار قبل از ورود عماد الملک بشاهجهان آباد محالات جهجر و بانسی و چرخی دادری وغیرها در جاگیر داده مرخص کردند و گفتند که در ظاهر برای بندوبست محالات مذکوره مرخص میکنیم و مقصد آنکه چون شما شاهزاده و وارث ملکید تا جائیکه توانید عمل خود نمائید و فوج سنگین و رفقای شایسته بهم رسانید هرگاه عماد الملک مع هردو شاهزاده که شاه ابدالی باو سپرده بداعیهٔ فاسد عازم دهلی گردد خود را برای تنبیه او بروقت نزد ما برسانید شاهزاده عالی گهر در ماه رجب سنه سبعین و مائة بعد الالف عازم محالات مذکوره گردید زینت محل زن پادشاه عالمگیر ثانی که شاهزاده را در حجر پرورش خود بعد فوت مادرش گرفته نهایت شفقت بحال او داشت با پادشاه گفته و والد مرحوم را حسب الاشعار پادشاه بر در حرم سرا طلبیده دست شاهزادهٔ عالی گهر را بدست والد مرحوم سپرد و سفارش حراست و تربیتش بسیار نمود عالی گهر در باغ تال کٹوره منزل فرموده باجتماع سپاه پرداخت و اکثر شجاعان شهر را ملازم نموده رو بمقصد نهاد از انجمله میر جعفر هندوستان را با چندکس از اقربا و آشنا در نهایت شجاعت و وقار اعظم علیخان خلف سیف الدین علی خان مقتول مظلوم برادرزادهٔ امیر الامرا حسین علیخان مرحوم بود و موافق بزرگان خود در رفاقت شاهزاده جانفشانی نمود چنانچه انشاء الله تعالی ذکرش آید چون عماد الملک باعانت مرهٹه غالب آمده پادشاه را بقابوی خود آورد و نجیب الدوله را از حضور بیرون کرد پادشاه را طوعاً و کرهاً باحضار شاهزاده دلالت نمود و ناچار شده شقه های طلب نوشته متواتر

فرستاد و سیف الدین محمد خان کشمیری برادر عاقبت محمود خان را عماد الملک با ده هزار سوار فرستاد که شاهزاده را بوعده و وعید و تخویف و تهدید بنوعیکه داند و تواند بیارد شاهزاده ناچار گشته عازم حضور پدر شد اتفاقاً از جملهٔ سردارانیکه همراه هولکر ملهار باعانت عماد الملک آمده بودند بعد برآوردن نجیب الدوله از حضور چنانچه مذکور شد دیگران همراه هولکر بدکهن رفتند و عماد الملک مسلط گشت یکی ازان جمله انتهل راؤ نام در نواح محالات صوبهٔ شاه جهان آباد بجائی اقامت داشت در راه بشاهزاده رسیده مانع رفتن بحضور و متعهد رفاقت گشته و دلالت بتسخیر محالات اطراف نمود و شاهزاده مغتنم شمرده همراهی او گزیده عبور جمنا کرد و چند محال را مسخر ساخت عماد الملک انتهل راؤ را تطمیع نموده از شاهزاده منحرف گردانید او شاهزاده را دلالت بمراجعت نموده پهلو از رفاقتش تهی کرد شاهزاده ناچار بدار الخلافه برگشت هرچند عماد الملک خواست که داخل قلعه شود قبول نکرده در حویلی علی مردان خان نزول فرمود چون هر یکی از رفقای شاهزاده بخانه های خود اقامت گزید و معدودی از همراهان با او ماندند عماد الملک پیغام فرستاد که جایداد تنخواه برای ملازمان سرکار در حضور نیست یا انها را برطرف باید فرمود یا به محالات جاگیر باید فرستاد تا هم بندوبست سرکار بر هم نخورد و هم اینها تنخواه خود ماه بماه می یافته باشند شاهزاده بناچاری بعضی از معتمدان را در شهر گذاشته باقی افواج را بمحالات مذکوره فرستاد بعد پانزده شانزده روز شاهزاده را غافل ساخته و شهرت سواری برای زیارت مزار شاه نظام الدین داده افواج را بر در خانهٔ خود جمع نمود و ناگهان ده دوازده هزار سوار را فرمود که حویلی علی مردان خان را محصور نموده شاهزاده را مقید سازند چون فوج از چار سو هجوم آورده دیوارها شکست و بر بامها برآمده برق اندازی آغاز نهاد جمعی از رفقای شاهزاده برخاک هلاک غلطیدند میر جعفر و علی اعظم خان مستعد گشته شاهزاده را که او هم کمر بسته تیار نشسته بود التماس نمودند که یکبار خود را بر اعدا باید زد اگر مقدر است ازین مهلکه بیرون میشویم یا آبرو و سر در گردن چندی از مخالفان شکسته بسیر لاله زار شهادت می رویم شاهزاده قبول نموده سوار شد و دیوار طرف دریا شکسته ازان طرف برآمد و با جمعیت بسیار کم بر سر مخالفان ریخته و اکثری را برخاک هلاک افگنده راه دریا گرفت فی الحقیقة جراتی بظهور رسانیدند که سام نریمان اگر میدید انگشت حیرت بدندان میگزید شاهزاده هم بر سه چهار ده کس را کشت هرگاه مخالفان هجوم می آوردند و بیست کس چون شیر غرین بر مخالفان بدآئین دویده می گریزانیدند چون دشمنان دور میرفتند باز راه می سپردند بهمین صورت قطع مسافت نموده خود را تا بلشکر انتهل راؤ مرهته که برتلیه مجنون معسکر داشت رسانیدند و انتهل را احوال بدین منوال دیده باستقبال شتافت و چون شاهزاده را دلالت باستر ضای وزیر نموده بود نهایت ندامت و انفعال کشیده عذر خواهی بسیار کرد و خیمه های علیحده برای شاهزاده و رفقای مجروح و غیر مجروح استاده کرده باکرام و احترام جایداد و هر یکی را بمشاهدهٔ جوان مردیهای شان ستود هنگام برآمدن در عین راه جائی هجوم مخالفان بسیار شد و نوبت بجائی رسید که شاهزاده بگیر آید یا کشته گردد دران عرصه که مدحض اقدام رستم و سام بود سید عالیشان علی اعظم خان باقتضای شجاعت موروثی از خاندان نبوت و ولایت و پاس نام و نشان اجداد صاحب شهامت پادشاه زاده را گفت که تو وسیلهٔ روزی عالمی خواهی بود بیرون روسن دشمنان را اینقدر توقیف میتوانم نمود که تراراه بدر شدن میسر آید در حداثت سن بآئین دلاوران کهن مثل سد سکندر ایستاد و پای ثبات و قرار افشرده داد مقاتله بنوعی داد که چشم فلک بحیرت در او می نگریست و بعد افتادن آن نوجوان برخاک میدان چرخ پیر زار زار براو گریست القصه انتهل راؤ برای رفع بدنامی خود و خوف بازخواست سرداران عمدهٔ دکهن که چرا مخالف رای وزیر عمل آورد و شاهزاده را

زیاده حمایت و اعانت مناسب ندیده بفرخ آباد فیر فرخ آباد بنگش ساخته زمیندار آنجا موسی خان بلوچ خلف کامگار خان قریب سه لک
روپیه پیشکش گذرانید احمد راو مرخص شده بجای خود برگشت وشاهزاده ازراه گنجپوره نزد نجیب الدوله بسهارنپور رفت
نجیب الدوله هشت ماه شاهزاده را نزد خود نگهداشت ولازمهٔ مهمانداری بمقدور خود مهمل نگذاشت چون دران ایام انقلاب
عظیم در بنگاله روی داده میر محمد جعفر خان باعانت جماعهٔ انگلیشیه تسلط یافته بود شاهزاده را دلالت بتسخیر بنگاله ملک صورت
بخوف کینه کوشی عماد الملک از سر خود وا کرد وحسب المیسور زاد راهی گذرانیده مرخص نمود شاهزاده والد مرحوم منیر الدوله را
برای فراهم آوردن بعض افواج و سرانجام برخی از ضروریات دیگر درمیران پور گذاشته خود از راه مرادآباد وبریلی عازم صوبهٔ اوده
شد درعرض راه سعد الله خان خلف علی محمد روهیله ضیافت ها درخور استعداد بعمل آورد چون بقصبهٔ موهان هفت کروهی لکهنؤ
رسید سیوم جمادی الاولی سنه یکهزار ویکصد وهفتاد ویک هجری شجاع الدوله خلف وزیر الممالک صفدر جنگ ناظم صوبهٔ مذکور
استقبال نموده شرف کورنش دریافت یکصد ویک اشرفی نذر گذرانیده بعد ازان یک لکه روپیه نقد ودو زنجیر فیل مع عماری
سایه بان دار ونالکی وهفت راس اسپ ویک خوانچه جواهر وامتعه واسلحه وخیام وظروف وده ارابه بارکشی پیشکش
ساخت شاهزاده دوساعت باشجاع الدوله خلوت داشته دستار خاص مع سرپیچ وپالکی سواری خاص که ازخس بود
مرحمت کرده رخصت نمود وخود عازم اله آباد گشته بعد طی مسافت بامحمد قلیخان یکجا گشته چنانچه درسوانح بنگاله نگاشته
قلم وقائع رقم شد عازم عظیم آباد گردید وماجرای آنجا دران اوراق مفصل کرده آمد +

ذکر منازعاتیکه فیما بین نجیب الدوله ومرهته وبوساطت نجیب الدوله باشجاع الدوله ومرهته بنابر فتنه انگیزی عماد الملک رو داد

چون صفدر جنگ مرهته را بنابر شکست افاغنه باخود متفق گردانیده بیخ دولت احمد بنگش برکند ازان زمان مرهته درملک انتر بید
ریشه دوانیده برکل آن ممالک قابض گشته بود وهمیشه از عدم تصرف درصوبهٔ اوده وملک افاغنه دست تاسف بدندان میگزید
درینولا که عماد الملک را بانجیب الدوله کینه های محکم بهمرسیده قاصد شکست او وترتیب احمد بنگش گردید وعلی الرغم شاه ابدالی
امیر الامرائی بعزل نجیب الدوله باحمد بنگش داده داعیهٔ آن داشت که عدو چندان بدنام نشود ودبدست سطوت مرهته پایمال حوادث
گرداند واگر تواند ازبیخ وبن براندازد وباشجاع الدوله هم کذلک بنازم قدرت کاملهٔ الهی را که افاغنه هم اگرچه باشجاع الدوله
باعتبار ستیزه های پدرش کینه های دیرینه داشتند امابنابر عداوت عماد الملک بانجیب خان واتفاق او با احمد بنگش نجیب الدوله
وکل اولاد واتباع علی محمد خان روهیله رجوع بشجاع الدوله نمود واز زمرهٔ مخلصانش شدند مضمون مشهور مصرع
عدو شود سبب خیر گر خدا خواهد + ظاهر گردیده دراحیان سوانح وفتن معین وباورهم می بودند چنانچه دتاسینهیه عم جنکوجی
درمحرم سنه احدی وسبعین ومائة بعد الالف از دکهن بهند درآمد وباتفاق برادرزادهٔ خود خواست که تمام هندوستان را مسخر
کند سال مذکور دربند وبست ممالک مسخره قدیمه گذرانیده شروع سال هفتاد ودوم ازمائه دوازدهم واعیه انتزاع ملک روهیله
وشجاع الدوله را تصمیم داد وخواست که مبدا از دریای گنگ پایاب گذشته اول درملک روهیله درآید بعد ازان صوبهٔ اوده راهم
مسخر سازد عماد الملک نیز محرک مرهته ومهیج این فساد گردید بنابراین اول عبور جمنا نموده برسر نجیب الدوله رفت نجیب الدوله تاب جنگ میدان نیاورده
وبسکرتال برلب دریای گنگ که دران بیدار آگبینه دشوار گذار مشهوره است سنگربسته مستعد محاربه نشست وچهار ماه برشکال
علی الاتصال صدای توپ وتفنگ وبان ولمعان شمشیر وسنان جواب رعد وبرق میداد نجیب الدوله وسعد الله خان وحافظ رحمت

و دوندی خان باتفاق شجاع الدوله را از احوال خود و محصور بودن نجیب الدوله در سکرتال اطلاع داده معروض داشتند که مرہٹہ برسر اثر بید رسیده داعیۀ تسخیر این دیار مصمم دارد انتظار انقضای برشکال است ہمین که طغیان گنگا انحطاط پذیرفته و آب رو بکمی نهاد عبور گنگ نموده مملکت ما را متصرف می شود هرگاه برین دیار دست یافت دست طمع بملک شما هم دراز می کند علاج واقعه پیش از وقوع باید نمود و بر جناح استعجال باید رسید شجاع الدوله قباحت ورود مرہٹہ درین دیار افاغنه و اغماض از جنگ آنها و مفرت اہمال در امداد نجیب الدوله فهمیده در عین موسم برسات با وصف کثرت باران و شدت گل ولای در ماه شوال سنه هفتاد و دوم از مائه دوازدهم هجرت از لکهنؤ برآمد و بشاه آباد رسیده چند ماه توقف فرمود چه از طغیان گنگا وصول بسکرتال نجیب الدوله در ایامی جنگید متعذر بود بمجرد انحطاط آب بهادر تاتیکی از سرداران خود گوبند پنڈت نام را با جمعیت بیست هزار سوار و پیاده متعین نمود که از دریای گنگا گذشته در ملک روہیله غبار هنگامه و فساد برانگیزد گوبند پنڈت از گهاکر داره که مابین کوه است دریای گنگ را پایاب گذشته چاندپور نگینه و دیگر پرگنه های آن طرف تا سواد امروهه هزار و سه صد قریه را آتش داد و تهیۀ تاخت آوردن بر سر سعد الله خان و حافظ رحمت و دوندی خان که اراده کمک نجیب الدوله داشتند نمود افاغنه مذکور تاب مقاومت در خود ندیده از میدان بجنگل دامن کوه کمائون پناه بردند شجاع الدوله بمجرد اصغای خبر مذکور اوائل ربیع الاول سال هفتاد و سوم از مائه دوازدهم هجری بسرعت برق و باد خود را بچاندپور متصل سکرتال که نجیب الدوله در آنجا محصور بود رسانید گوبند پنڈت عبور گنگا نموده از تگ و تاز و غارت تاراج دهات و مسدود نمودن طرق وصول غلات نجیب الدوله را با سائر محصوران بحالت نزع رسانده بود و از گریختن افاغنه در جنگلستان کمائون نجیب الدوله را امید رستگاری از گرفتاری محاصره نمانده دست از زندگی شسته بود شجاع الدوله برنگ تائید آسمانی نزدیک به نجیب الدوله رسیده روزیکه از چاندپور کوچید در اثنای راه فوج مرہٹہ از دور سیاهی نمود شجاع الدوله پنج کروه راه رفته در سواد موضع هلاوه که از توابع چاندپور است فرود آمد در آنجا شنید که خروج مرہٹہ بر بعض اہالی اردو که در راه می آمدند و بر مردم گی دست اندازی نمود همانوقت انوپ گرگسائین و امراؤ گر گسائین را که از سرداران رکاب بوده اند به تنبیه مرہٹہ بطرفی متعین نمود و میرزا نجف خان را با پنجهزار سوار و میر باقر تمیمی را با چهار هزار سوار متعلی برپاگاه که عبارت از معسکر و فرودگاه مرہٹہ است فرستاده فرمان داد که این بی باکان را بسزا رسانند سرداران مذکور حسب الامر شتافته با مرہٹہ هر جا که دوچار شدند آویخته و بر سر شان ریخته چیره دستیها نمودند از انجمله انوپ گرگسائین جماعۀ کثیری را کشته قریب صد کس زنده اسیر آورد و غنائم فراوان و اسپان سواری نیز بدستش آمد گوبند پنڈت شکست فاحش یافته از گذریکه عبور گنگا نموده بود افتان و خیزان گریخت و مردم و اسپهای بسیار از مرہٹہ در آب گنگ طعمۀ نهنگ فنا شدند صبح شجاع الدوله طبل فیروزی نواخته سوار شد و افاغنه هم که در جنگل دامن کوه کمائون خزیده بودند باستماع غلبۀ شجاع الدوله و فرار نمودن مرہٹہ بآن طرف گنگا دلیر گردیده خود را بشجاع الدوله ملحق ساختند و باتفاق شجاع الدوله تا بسکرتال رفته نجیب الدوله را از ان ضغطه برآوردند اما با وجود غلبه و شکست دادن بمرہٹہ بنابر اندیشه اقتدار سرداران دکهن با دتا و جنکو طرح صلح انداختند چون خبر اراده شاه درانی بطرف هندوستان شهرت داشت دتا سیندهیه و جنکو صلح را مناسب شمرده تدبیر انسداد طرق ابدالی و بند و بست سمت لاهور اصلح امور شمردند دتا قول و قرار بعمل آورده بطرف لاهور قاصد گردید شجاع الدوله برگشته بهفتم جمادی الاولی سنه یکهزار و یک صد و هفتاد و سه وارد بلگرام و نهم داخل لکهنؤ گردید +

ذکر ماجرای شاهجهان آباد و مقتول شدن عالمگیر ثانی که بسبب تحکم اسی عماد الملک روی داد

ہمدرین ضمن که دتاں سیندهیه وجنکو نجیب الدوله را در سکرتال حسب الاشعار عماد الملک محصور داشت عماد الملک راهم باعانت خود طلبیدن آن بہ نہاد که باعالمگیر ثانی صفا نداشت وسے دانست که پادشاه مذکور با احمد شاه ابدالی مراسلات دارد ودر باطن خیر طلب نجیب الدوله وبدخواه آن نمک حرام است ونیز خیال خود انتظام الدوله را مثل عالمگیر ثانی بدخواه خود مے پنداشت وگمان میکرد که غلبه نجیب الدوله بر دتا میخواهد اول خالو سے خود خان خانان انتظام الدوله را که مقید داشت به تیغ جفا در گذرانند ولبعد از سه روز مهدے علے خان کشمیرے را تلقین نموده پیش پادشاه فرستاد او آمده بخدع ودغا وکذب وافترا ظاهر ساخت که درویشے صاحب حال وارد شهر گشته در کوٹله فیروز شاه منزل گزیده قابل زیارت است آن ابله مجبور به تلبیس ابلیس مذکور مغرور گشته جریده بملاقات درویش مجعول قاصد گردید چون بجای معهود رسید بر در حجره که قاتلانش را نشانیده بودند توقف کرد سیف در دست داشت کشمیرے مذکور سیف را از دست او گرفته پرده را برداشت چون اندرون رفت پرده را انگنده در را از بیرون بزنجیر بند نمود میرزا بابر خلف اعز الدین داماد پادشاه برین حال آگاه گشته شمشیر کشید وسے یکے را مجروح ساخت مردم عماد الملک هجوم آورده اسیرش نمودند وشمشیر از دست او گرفته بر پالکی محفوف نشانیده بحبس خانهٔ سلاطین رسانیدند سه چار او زبک خونخوار که در حجره با نتظار ورود پادشاه نشسته بودند بیچاره را بے یراق در حجره تنها یافته بر جستند وزخمهاے کار دے در پے زده از پالیش در آورده لاشش را بطرف دریا بر ریگ جمنا افگندند ولچه ها لباسش را از بر کنده عریان ساختند شاید ستر عورتین مانده بود بعد ششش پهر بعض کسان حسب الامر کشمیری مذکور لاشش را برداشته در مقبره همایون پادشاه اجداد سلاطین بابریه مدفون ساختند وهمان روز محی السنه بن کام بخش بن اورنگ زیب را بر تخت سلطنت نشانیده بشاهجهان ملقب ساخت وکشمیرے مذکور را بجراست او گذاشته خود باعانت ورفاقت دتا که با نجیب الدوله در ستیز وآویز بود شتافت چون معامله نجیب الدوله بصلح انجامید وآمد آمد احمد شاه ابدالے قرع الواب مسامع جهانیان گردید دتا بطرف لاهور باعانت حکام دست نشان خود راهے گشت وعماد الملک برجان خود ترسیده نزدیک راجه سورجمل جاٹ بنابر ادراک انفصال قضیهٔ متنازعه مرہٹه وابدالی وانتظار مشاهدهٔ پایان این مشاجره که تا کجا مے انجامد رفته نشست وپناه بقلاع مستحکم او برد +

ذکر احوال تیمور شاه پسر احمد شاه ابدالی که پدرش او را مع جهان خان در لاهور نشانیده رفت ولشکر کشیدن مرہٹه بر سر او بتحریک عماد الملک وغرور اقتدار خود وگریختن تیمور شاه وجهان خان بکابل وتسلط مرہٹه در لاهور وملتان ومهیا شدن اسباب ورود ابدالے باز در هندوستان واستیصال افواج عظیمهٔ دکهن بتقدیر خالق زمین وآسمان

چون احمد شاه ابدالی بعد غارت دہلے وقتل متهرا در سنه یک هزار ویک صد وهفتاد هجری چنانچه سابقاً مذکور شد پسر خود تیمور شاه را مع جهان خان در لاهور گذاشته بقندهار رکابل شتافت جهان خان آدینه بیگ خان را که در الکهی جنگل خزیده بود بنابر آنکه شناسای احوال آن ملک وضوابط عملداری آنجا است استماله بسیار نموده بارسال سند وخلعت حکومت دوآبه بطین خاطر گردانیده خان مرقوم این عنایت را فوز عظیم دانسته بضبط وربط آنجا پرداخت جهان خان وتیمور شاه بعد چندمدت آدینه بیگ خان را نزد خود طلبید او بنابر عدم اطمینان که داشت پهلو تهی کرده خود را بکوهستان کشید جهان خان مراد خان نامے را بحکومت دوآبه نصب کرد ودلبند خان وسرفراز خان را بکمک او تعین نمود آدینه بیگ خان سکهان را که از عهد معین الملک کثرتے پیدا

کرده بود مرد آدینه بیگ خان آنها را ترغیب بیکد اغوا نموده بر سر مراد خان فرستاد و فوجی از ملازمان خود هم همراه شان داد بعد صف آرائی ملبند خان کشته شد و مراد خان و سرفراز خان تاب نیاورده خود را بجهان خان رسانیدند قوم سکه تمام پرگنات دوآبه خصوص جالندهر را باشارهٔ آدینه بیگ خان بشدت تاراج نمودند درین اثنا رگهناته راؤ و شمشیر بهادر برادر و برادر بالاجی راؤ مع هولکر ملهار و دیگر سرداران دکهن در جوار شاهجهان آباد رسیده انتظار سانحه می کشیدند آدینه بیگ خان نوشته های متواتر فرستاده بطرف لاهور بمدد خود طلبید سرداران دکهن که چشم براه چنین تقریبات می باشند رو بلاهور آورده اول با عبد الصمد خان که از طرف درانیان بحکومت سهرند مامور بود جنگیده دستگیرش ساختند و از انجا جلو ریز بلاهور شتافته قراولان مرهته با افواج جهان خان آویختند جهان خان بنابر قلت فوج خود و کثرت مرهته ستیز و آویز با اینها صلاح ندیده مع تیمور شاه باضطرار تمام در شعبان سنه یکهزار و یکصد و هفتاد و یک هجری راه کابل گرفت و اسباب و سرانجام فراهم آورده چند ساله را بجا گذاشته در رفت و غنیمت موفور بدست مرهته افتاد و تیمور شاه مع جهان خان تا دریای اٹک عنان بازنکشید و از دریای مذکور گذشته خود را بامانی رسانید افواج مرهته تا آب جهلم تعاقب نموده برگشت و عمل غنیم تا ملتان و دیرهٔ غازیخان و اطراف آن تا آب چنهاب بین شد مرهته قرب موسم برشکال دیدهٔ صوبهٔ لاهور با آدینه بیگ خان بقرار پیشکش هفتاد و پنج لک روپیه سالیانه سپرده بشاهجهان آباد برگشت رگهناته راؤ شمشیر بهادر چندی روز مانده عازم دکهن شد و جنکو را برای تسخیر ملک راجهای اجمیر معین نموده در اطراف دهلی گذاشت بحسب تقدیر در ماه محرم شروع سال هفتاد و دوم از مائة دوازدهم آدینه بیگ خان فوت شد جنکو فوجداری سهرند بصدیق بیگ خان که از رفقای آدینه بیگ خان بود و دوآبه را بزن آدینه بیگ خان تفویض نموده سابا نامی مرهته را صوبه داری لاهور داده رخصت کرد سابا بلاهور رسیده تا دریای اٹک مسخر ساخت نجیب الدوله و جمیع افاغنه و راجهای هندوستان از دست مرهته و عماد الملک بجان آمده و زوال عمر و دولت خود از دست برد مرهته رای العین مشاهده نموده التماس استدعا بخدمت احمد شاه ابدالی نگاشته خواهان ورود او در حدود هندوستان شدند احمد شاه جسارت و گستاخی های مرهته با تیمور شاه و جهان خان دیده الحاح افاغنه و راجهای هند بآرزوی ورود خود دریافته و بدذاتی و نمک بحرامی عماد الملک با عالمگیر و خان خانان شنیده اعلام ظفر انجام از قندهار بتنبیه و تادیب مرهته بطرف هندوستان برافراشت ٭

ذکر ورود ابدالی بلاهور و شاهجهان آباد بار ششم و حروبی که با مرهته بار دیگر داد

احمد شاه ابدالی شروع سال هفتاد و سوم از مائة دوازدهم از آب اٹک گذشت و جنگ سهلی از قراولان ابدالی و افواج سابا رو داد فوج مرهته تاب جنگ ابدالیان نیاورده بلاهور گریخت سابا بر قرب موکب شاه ابدالی آگهی یافته مع افواج خود رخت ادبار بجانب دهلی کشید صدیق بیگ خان و زن آدینه بیگ خان هم مسلک فرار پیموده بگوشه ها خزیدند احمد شاه ابدالی در ماه صفر سال مذکور بکوهستان جمو در آمده از راجه آن جا پیشکشی لائق گرفت بعد از ان روی توجه بشاه جهان آباد آورد این آمدن ابدالی مرتبهٔ ششم است که وارد هندوستان شد دران ایام فیمابین دتا و شجاع الدوله و نجیب الدوله مصالحه در میان آمده هنوز صورت آشتی انصرام نیافته بود که خبر توجه اعلام شاه ابدالی از لاهور بدهلی انتشار یافته بگوش دتا رسید دتا صلح را ناتمام گذاشته با فوج خود که دران وقت هشتاد هزار سوار جرار با او بود بمقابله احمد شاه ابدالی روان گردیده عماد الملک که عالمگیر و خان خانان انتظام الدوله خالوی خود را کشته بکمک دتا رفته بود از خوف غضب درانی پهلوتهی کرده پناه بسورج مل جاٹ برد و او سلوک شایسته با عماد الملک بعمل آورده در قلاع خود جای داد چون احمد شاه از لاهور

این طرف خرامید دید که بسبب آمد و رفت افواج مرهٹه دانه و علف دواب درین راه کم است عبور دریای جمن نموده در انتربید درآمد
انتربید عبارت از ملک مابین دریای گنگا و جمنا ست چون هر دو دریا از کوه کمانون که شمالی هند است برآمده مبدای
انتربید دامن کوه کمانون است و منتهای آن الهٰ آباد که مجمع هر دو دریاست چون شاه بانتربید رسید سعد الله خان و نجیب الدوله
و احمد خان بنگش و حافظ رحمت خان و دوندی خان که ملک اینها در مبدای انتربید واقع شده خود را بشاه رسانیده بشرف ملازمت
اندوختند شاه خود از راه انتربید خرامید و فوج قراولی را فرمود که براه متعارف مقابل و نارهٔ میر شوند تا چون بدالی سهرند
رسید با فشون قراولی شاه مقابله واقع شد درانیان بزور ترک و تازی مرهٹه را از جا بر داشته عقب تر راندند دتا جنگ
کنان بجانب شاهجهان آباد رجع القهقری نموده بمیدان بادلی که در سواد شاه جهان آباد است رسید احمد شاه ابدالی
درانی باز عبور جمنا نموده بفوج قراولی خود پیوست و بجنگ دتا فرمان داد ابدالیان اطراف دتا را فرو گرفتند و جنگی عظیم درپیوست
دتا از فتح و ظفر مایوس گشته برادر زاده خود جنکو را با جمعی قلیل گریزانید تا بدکهن رسیده ماجرا را بعظمای قوم ظاهر کند و خود آخر کار با سائر
فوج از اسپان فرود آمده پا در ستیزه قائم کرد ابدالیان بحملات پی در پی و برق اندازی جزائر دمار از روزگار افواج مرهٹه
مع سردار بر آوردند دتا با جمیع همراهیان علف تیغ بیدریغ گردید این واقعه در ماه جمادی الاخری سال هفتاد و سوم
از مائهٔ دوازدهم بوقوع رسید میر غلام علی آزاد تخلص بلگرامی تاریخ این جنگ چنین یافته قطعه کرد سلطان جعفر درانی + قتل
دتا به تیغ دشمن کاه + گفت تاریخ این ظفر آزاد + نصرت پادشاه عالی جاه + احمد شاه ابدالی بعد مقتول شدن دتا بتعاقب جنکو پرداخت
و سیمان روز بعد فتح پانزده کروه راه پاشنه کوب رفته متصل بسرای الله وردی فرود آمد و تا نارنول عنان بازنکشید درین اثنا خبر
هولکر ملهار که در سکندره قریب جنگیر اقامت داشت رسید او بعد استماع قتل دتا خود را بسرعت تمام نزد سورجمل جاٹ رسانیده
استدعا کرد که باتفاق همدیگر با ابدالی باید جنگید سورجمل جواب داد که با فوج ولایت تاب جنگ میدان ندارم هرگاه ابدالی بملک
من در آید در قلعه نشسته هرچه از دست بر آید خواهم کرد درین آوان افاغنه خزانه و رسد غله برای لشکر ابدالی از محالات خود می بردند
هولکر ملهار بران قافله دوید افاغنه خبرش را شنیده بمقتضای دور اندیشی خزانه و اجناس غله هر قدر توانستند آن طرف گنگا بردند
تتمه را هولکر رسیده تاراج نمود شاه ابدالی این خبر شنیده شاه پسند خان و شاه قلندر خان ابدالی را با جمعیت پانزده هزار سوار
بتنبیه هولکر تعیین نمود نامبرده ها از نارنول بشاه جهان آباد که هفتاد کروه راه است چپاولی کرده در یک شب و روز خود را رسانیدند
و روزانه در دهلی آرام کرده نصف شب جمنا را عبور کردند و وقت صبح صادق بسکندره رسیده بر سر هولکر ملهار ریختند هولکر
مضطرب الاحوال با سه صد کس بر اسپان برهنه پشت سوار شده گریخت باقی سرداران و لشکریان همه قتیل و اسیر گردیده احمال و
اثقال همه بتاراج ابدالیان در آمد شاه ابدالی هم متعاقب فوج خود از نارنول بشاهجهان آباد آمده چون موسم برشکال قریب
رسیده بود و اطراف شاهجهان آباد از تک و تاز افواج مرهٹه ویرانی داشت بطرف شرقی دهلی در نواح سکندره بیست کروهی
شاهجهان آباد در انتربید که اکثر بلاد افاغنه آنجا بود چهاونی مقرر فرمود و نجیب الدوله را فرستاد که رفته شجاع الدوله را بر موافقت او
راضی ساخته از صوبهٔ اوده بحضورش بیارد نجیب الدوله از راه اٹاوه بقنوج آمد و شجاع الدوله برای ملاقات او بر گذر مهدی پور
مضافات ملانوه رسیده بعد استحکام عهود و مواثیق با نجیب الدوله ملاقات نموده میرزا امانی خلف خود را نائب صوبه و راجه
بنی بهادر را مدار المهام حل و عقد امور ملکداری مقرر گردانیده در اواخر ذی قعده سال هفتاد و سوم از مائهٔ دوازدهم با جمعیت
ده هزار سوار مع نجیب الدوله روانه شد و چهارم ذی الحجه سال مذکور اشرف الوزرا شاه ولی خان وزیر احمد شاه ابدالی باستقبال

شجاع الدوله

شجاع الدوله شتافته بحضور شاه رسانید احمد شاه نهایت عنایت و مهربانی نموده شجاع الدوله را با پسر خود تیمور شاه معانقه کنانید
شجاع الدوله استدعای نواختن نوبت خود در لشکر شاهی نمود اول احمد شاه گفته بود که خلاف ضابطه است او جواب داد که
نوبت من بخشیدهٔ پادشاه هنداست بخشیدهٔ شما نیست و من نوکر شما هم نیستم شاه قبول نموده ماذون ساخت بعد اتمام توپ
شاهی در نقارهٔ خانه شجاع الدوله نوبتش را می زدند و خبر قتل دتا و مستاصل شدن فوج او و فوج هولکر بدکهن رسید سداشیو
راو عرف بهاؤ و برادر عم زادهٔ بالاجی راو با سرداران نامی و سپاه کار آزموده جنگ جو و فوج سنگین و توپخانه مؤدب بآداب فرنگ بسرکردگی
ابراهیم خان کاردی و سرداری بسواس راو پسر بالاجی راو تهیهٔ تدارک و انتقام کشتے از ابدالی و برانداختن بنیاد
سلاطین بابریه و نشانیدن بسواس راو بر تخت سلطنت رهگرای هندوستان گردید +

ذکر ورود سداشیو راؤ معروف به بهاؤ مع بسواس راؤ بداعیهٔ عظیم و مستاصل گردیدن کل افواج دکهن و ظفر یافتن ابدالی بتقدیر قادر حکیم قدیم

چون سداشیو راو بهاؤ با کرّ و فرّ بسیار وارد جوار اکبرآباد گردید راجه سورجمل جاٹ بوساطت هولکر ملهار بملاقات بهاؤ آمد
بهاؤ بنفس خود یک کروه استقبال نموده سورجمل را دید و عماد الملک هم در حوالی متهرا آمده به بهاؤ پیوست بهاؤ بصلاح چنین دید که
بالفعل طغیانی آب مانع عبور جمنا و مقابله با شاه ابدالی است شاهجهان آباد را بدست باید آورد باین اراده بیشتر نهضت نموده روز شنبه
سال هفتاد و سوم از مائه دوازدهم هجری یک ساعت نجومی از روز مذکور بر آمده داخل شاهجهان آباد شد و متصل حویلی سعد الله خان فرود
استاد یعقوب علیخان بهمن زئی برادر شاه ولی خان وزیر احمد شاه ابدالی که از طرف شاه درانی قلعه دار شاهجهان آباد با جمعیت
بسیار قلیل بود بمدافعه استاد فوج مرهته یورش آورده بر اسد برج و دروازهٔ خضری هجوم نمود و فوجی بطرف دهلی دروازه
نیز شورش انگیخت از قلعه چند نفر معدود دنغلیه ابدالی برق اندازی میکردند فوج جنکو زیر جهروکه دیوان خاص متصل فصیل قلعه ایستاد
از طرف متقابلش گاهی آواز بندوق بگوش مردم میرسید و از سلیم گڈه یک توپ سر می دادند که گوله اش هوائی میرفت
دران فرصت هولکر ملهار و جنکو برادرزاده دتا که گریخته بدکهن رفته بود بر دروازه خضری استاده سعی وافر در شکستن دروازه
کردند چون دروازه تخته های برنجی و میخهای آهنین و نهایت استحکام داشت در عرصهٔ چهار گهڑی هم کاری از
پیش نرفت درین اثنا قریب پانصد کس از مردم شبیل راو و عقب شان ملازمان هولکر و جنکو از جانب اسد برج بالای فصیل قلعه
بر آمدند و تا محلهای سلطانی دست بردی کرده آنچه بدست شان می آمد از بالای قلعه پایین می انداختند و بکشادن
ابواب قلعه نمی پرداختند چون در قلعه هم چندان فوجی نبود کسی متوجه حراست آن طرف نمیشد بعد خبردار شدن ده بیست مغل و
ابدالی بندوقها در دست گرفته از طرف سلیم گڈه آمده ده دوازده نفر مرهته را بضرب بندوق و شمشیر بخاک هلاک غلطانیدند
مرهته ها در زمان حواس باخته از بالای فصیل قلعه خود را بر زمین انگندند و دست و پای خود شکسته قلعه بدست آمده را از
دست دادند و سرداران مرهته در حویلی سعد الله خان که قریب قلعه است جمع شده گرد قلعه مورچال قائم کردند و عماد الملک
و سورجمل که بنابر اوقات پرستی راه رفاقت بهاؤ پیموده بودند درین قلعه ستانی بی التفاتی نموده تماشائی بودند مرهته در
محاصرهٔ قلعه اهتمام تمام نمود و ابراهیم خان کاردی که بهاؤ او را از دکهن همراه آورده بود آتش خانه فرنگ همراه داشت سه چهار
توپ در ریگستان زیر قلعه آورده بر بنگله اسد برج و برج مثمن و محلهای پادشاهی گوله هایش چون تگرگ فرو ریخت و عمارات

دیوان خاص و رنگ محل و موتی محل و شاه برج شکست عظیم راه یافت اما به حصانت و رصانت قلعه ضررے نرسید معرکهٔ جنگ بدستور
گرم و هر روز زد و خوردی از بندوق می شد یعقوب علیخان مذکور که قلعه دار بود چون ذخیرهٔ قلعه مفقود و وصول کمک از شاه درانی متعذر دید
بمرهته پیغام داد که بشرط ناموس و مال قلعه را تسلیم شما میکنم بهاؤ صلح و تسخیر قلعه غنیمت شمرده قبول نمود و بعد استحکام عهود و مواثیق از
قلعه برآمده در حویلی علی مردان خان فرود آمد و برکشتیها نشسته عبور جمنا نمود و باحمد شاه ابدالی پیوست و نوزدهم ذی الحجه سال مذکور
مذکور قلعه بدست بهاؤ افتاد و حرم سرای شاهی و جمیع کارخانجات سلطنت باختیار مرهته رفت ذلک تقدیر العزیز العلیم بهاؤ قلعه داری
شاهجهان آباد بناروشنکر برهمن تفویض نموده جمعی را بحراست قلعه همراه او کرد برهمنی از تلامذه میر غلام علی آزاد تخلص بلگرامی
نقل می کرد که مرا از طرف بهاؤ بسفارت نزد شجاع الدوله رفتم سودی نکرد و مصالحه میسر نیامد شجاع الدوله انچه نفس الامر بود بامن گفت
که از مدتی براهمهٔ دکهن بر هندوستان مسلط شده اند الحال این بلا بر سر ایشان از وفور حرص و طمع و بدعهدی و بدقولی آمده
که روا دار آبرو و رفاه و آسایش احدی از خلق خدا نیستند و همه را برای خود و اقوام خود می خواهند مردم از دست شان بجان
آمده برای پاس ناموس و آبروی خود و رفاه عالمی شاه ابدالی را بمنت از ولایت طلبداشته و صدمات او را نسبت
بایذای مرهته برای خود سهل انگاشته اند الحال صلح امکان ندارد سورجمل جات هم اوضاع و نیات این جماعه را دیده
دریافت که انجام کار اینها مقرون بخیر نخواهد بود بی رخصت از شاهجهان آباد برخاسته ببلمگده که یکی از قلاع او ست رفت
و دیانت و ننگ چیزی پیش بهاؤ بمرتبه بود که سقف دیوان خاص بادشاهی را که از نقرهٔ مینا کار بود کنده سکوک ساخت و طلا آلات
و نقره آلات مزار اقدام نبوی و مقبرهٔ نظام الدین معروف باولیا و مرقد محمد شاه مثل عود سوز و شمع دان و قنادیل وغیره طلبیده
سکوک نمود القصه چون بهاؤ از قلت علف و دانه دواب بتنگ آمد و اخر ایام برشکال باراده اندوختن زر و زور و بال تاراج
اموال رعایا و برایا که بدائع و ودائع الهی اند بر گردن خود داعیهٔ حرکت از شاه جهان آباد تصمیم داده بیست و نهم صفر سال هفتاد
و چهارم از مائه دوازدهم شاهجهان ثانی السنه را از نام سلطنت معزول نموده مقید کرد و میرزا جوان بخت خلف شاه عالم عالی گوهر را
که پدرش در نواح بنگاله و عظیم آباد در ستیز و آویز بود برآورده در شاهجهان آباد بر تخت نشانید و وزارت غائبانه بشجاع الدوله
مقرر کرد غرض آنکه شاه ابدالی با شجاع الدوله بدگمان گردد و سنگ تفرقه در اجتماع ایشان افتد و ناروشنکر را در قلعه شاهجهان آباد
بدستور گذاشته خود با تمامی فوج بطرف کنجپوره که عبد الصمد خان ابدالی و قطب خان روهیله و نجابت خان زمینداران سرزمین اقامت
داشتند و رسد غله وغیره از ان طرف دریای جمنا بلشکر شاه میرسانیدند نهضت نمود و این عبد الصمد خان همان است که در فوجداری
سهرند بدست مرهته افتاده آخر خلاصی یافته بود هفتم ربیع الاول سال مذکور بهاؤ در ان جا رسیده قلعهٔ کنجپوره را محاصره نمود
چون گرفتن قلعجات با توپخانه فرنگی کار سهلی است باندک اهتمام ابراهیم خان کاردی قلعه مفتوح و عبد الصمد خان و قطب خان
مقتول گشتند و دست بتاراج کنجپوره دراز کرده دقیقه از نهب و غارت فرو نگذاشت شاه درانی باستماع این خبر چهرهٔ غضب
برافروخت دیگران انتقام بجولان آورده باآنکه هنوز دریای جمنا پایاب نشده بود باتفاق افواج ظفر امواج هفدهم ربیع الاول سال
مذکور از گذر باک پت قریب شاهجهان آباد بدلالت شجاع الدوله اسپها را بدریا زده بعضی پایاب بعضی بشنا گذشتند و باروبنه هم همین
صورت عبور نمود بهاؤ باستماع این خبر از دلیری و بی باکی افواج ابدالی متحیر گشته از کنجپوره که قاصد سهرند بود بناچاری مسافتی که طی
نموده بود در دو کوچ معاودت نموده بپانی پت آمد و درین وقت چهل هزار سوار جرار جنگ دیده آزموده کار همراه خود داشت
و هولکر ملهار و شمشیر بهادر بالاجی راؤ و بسواس راو پسر بالاجی راؤ که رئیس کل بود هر یکی با جمعیت همراهی

بود علاوهٔ فوج بهاؤ هر یکی را دود نخوت در دماغ پیچیده و شعلهٔ غرور شان سر بفلک کشیده و ابراهیم خان کاردی با دوازده هزار
بندوق چقماقی و توپهای بضابطهٔ فرنگ نیز همراه بهاؤ ملازم سرکارش بود با وجود این همه از دحام مرهٹه خود را مرد میدان ابدالیان
ندیده ناچار خلاف ضابطهٔ خود در سواد شمالی پانی پت حصاری از توپ خانه که آنرا سد آتشین توان گفت دور لشکر خود کشید
و خندقی عمیق پیش توپ خانه حفر نموده از خاک خندق مذکور حصار دیگر آراستند بعد سه روز از ورود اینها موکب منصور ابدالی با
همراهیانش بیست و یکم ماه مذکور مقابل سنگر مرهٹه رسیده فرود آمد و جنگ قراولی بتوپ و رهکله و بان و بندوق و تیر و نیزه و شمشیر
شروع گردیده هر روز جمعی ره نورد بادیهٔ فنا میگردیدند ابدالیان در اطراف سنگر دایره و سائر گشته طرق وصول اجناس غله از هر طرف
مسدود ساخته نمی گذاشتند که دانه در سنگر تواند رسید مگر طرف لاهور که پشت لشکر مرهٹه بود و از ان سمت الا جات که از جملهٔ مرزبانان
معروف نواح سهرند است غله می فرستاد درانیان بران هم قابو یافته می ریختند چون احمد شاه ابدالی دید که با وصف تنگی
قافیهٔ مرهٹه از زنجیره بندی توپ خانه بر نمی آید لاجرم بیست و هشتم ربیع الآخر سال مذکور یورشش بر زنجیرهٔ توپخانه مقرر کرده
سواری فرمود جهان خان و شاه پسند خان و نجیب الدوله بمقدمة الجیش و عقب اینها شجاع الدوله و احمد خان بنگش و حافظ رحمت
و دوندی خان و فیض الله خان پسر علی محمد روهیله و بر پشت اینها احمد شاه ابدالی مع شاه ولی خان وزیر که اشرف الوزرا
لقب داشت و از ان طرف مرهٹه نیز مستعد شده بفاصلهٔ یک بان پرتاب از سنگر بر آمده ایستاد بعد کوشش و کشش بسیار که
از اول ظهر شروع جنگ شده بود چون ساعتی از روز باقی ماند روهیله های پیاده همراهیان نجیب الدوله قریب ده هزار
کس بعد برق اندازی و بان افگنی بسنگر در آمده بکوته یراق با خصم در آویختند بلونت راو خسر پورهٔ بهاؤ که قوت بازوی او بود
بزخم گولی از اسپ بر زمین غلطیده رهگرای ملک فنا گردید همین روز جنگ اختتام می یافت پردهٔ ظلمت شب مانع امتیاز
بیگانه و آشنا گردیده و مفارقت فریقین گشت و روهیله ها چیره دستی خود ظاهر کرده از سنگر بر آمدند و بلشکر خود رسیده آرمیدند
درین اثنا خبر رسید که گوبند پنڈت مکاسد از ضلع اٹاوه با جمعیت ده هزار سوار و خزانهٔ بسیار و رسد غله آن طرف دریای
جمنا بشاهدره نواحی شاهجهان آباد رسیده اراده دارد که مرهٹه وغیره را که متعلقهٔ نجیب الدوله است تاراج نماید و براه انترببید
بالا رفته از گذر گنج پوره عبور کرده شامل افواج بهاؤ وغیره گردد شاه ابدالی عطائی خان درانی و پسر عبد الصمد خان را که در
گنج پوره کشته شد با جمعیت پنجهزار سوار به تنبیه گوبند پنڈت تعین فرمود مشار الیهما از گذر آگره و باک پت عبور کرده بایلغار در
شاهدره رسیده نایب نارو شنکر قلعه دار را که در آنجا بود مع همراهیانش بقتل رسانیدند و بر اثرش بغازی الدین نگر که شش کروه
از شاهجهان آباد است شتافته مردم مرهٹه را که در آنجا بودند قتل نموده بجلال آباد که فرودگاه گوبند پنڈت و همان روز در آنجا
وارد شده بود رسیده بر سرش ریختند و او را با همراهیانش علف شمشیر بی زینهار ساختند و غنائم بسیار از نقد و جنس و دواب
بدست آورده سر گوبند پنڈت بریدند این گوبند پنڈت همانست که در محاصرهٔ شکرتال عبور گنگا کرده آتش فتنه بر افروخته و از
رعب ضرب دست شجاع الدوله گریخته بدتّیا ملحق شد و این واقعه بیست و نهم جمادی الاولی سال مذکور بوقوع پیوست .

ذکر جنگ اخیر که افواج دکهن مع بهاؤ و بسواس راؤ وغیره سرداران مستاصل گشته بیخ و بنیاد عمر و دولت مرهٹه برکنده گشت و تا مدتی اثر جماعهٔ مذکوره در هندوستان نمایان نبود و در تمام قلمرو هندوستان یک نفر مرهٹه نمی نمود

چون ایام محاصره و محاربه امتداد یافت و کثرت نجاسات و قاذورات معسکر مرهٹه را مال مال تعفن ساخت و بلای قحط و غلای

بنوعی بالا گرفت که ضعفای لشکر بگرسنگی مردن آغاز نهادند و مضمون لا یستطیعون حیلة ولا یهتدون سبیلا ظاهر گشت محصوران تنگ آمده باتفاق قرار دادند که آخر از گرسنگی سپاه و دواب هلاک میشود بهتر آنکه یکبار بهیأت مجموعی خود را بر مخالف زنیم تا آنچه در نصیب است حاصل آید و بتاریخ ششم جمادی الاخری روز چهارشنبه سنه هفتاد و چهارم از مائة دوازدهم فوجها ترتیب داده و ابراهیم خان را مع توپ خانه فرنگی پیش رو گذاشته از سنگر بر آمده رو بلشکر ابدالی آوردند سرداران هندو روسای به آنقدر فرصت دادند که افواج مرهته هر سر گویان از سنگر و بمیدان بیرون آمدند چون مفاصلهٔ در مقابله کمتر ماند ابراهیم خان تگرگ باری گوله توپ بانصد گذرانید و بهاؤ مغلیه ملازم خود را حکم پیش رفتن داد آنها اسپان را عنان داده مقابل عساکر ابدالی آمدند بعد ازان شجاع الدوله و نجیب الدوله و دیگر روسای لشکر تکیه بر عون و صون خداوند قهار مقتدر جلت عظمته نموده دست بشمشیرهای خون آشام برده بر مخالفان حمله آوردند و پیش قدمان لشکر ابدالی و شجاع الدوله و نجیب الدوله اول قراولان مرهته را از شیلک جزائر آتش بار گرفتند چون روسای آنها مثل اقبال مرهته برگشت طلوع نیز با اثر آنها تاختند اکثری درین حمله مقتول گشته بقیة السیف گریزان خود را در هجوم مردم بنه که باصطلاح هند بهیر ش خوانند انداختند اهل بهیر بمشاهدهٔ صورت حیرت افزای بی قرار گشته رو بفرار نهادند بهاؤ و لبسواس راو و جمیع سرداران شکست فوج قراولی و اضطرار اهالی بهیر دیده با جمعیت سی هزار کس بر ابدالیان و شجاع الدوله و نجیب الدوله و غیرهم حمله آورده سیفها کشیده و نیزه ها برگوش اسپها بنده بهیأت مجموعی خود را برفوج ابدالی انداختند و غلغله هر هر گوش عساکر را کر ساختند ازین طرف جمیع افواج بحر امواج خصوص شجاع الدوله و نجیب الدوله و قشون شاه ابدالی داد مردی و مردانگی داده با اعدا در آویختند و خون همدگر را بر خاک میدان ریختند و تا یک ساعت زمین و آسمان در چشم نظارگیان تیره و تار و غبار عرصهٔ کارزار ابر خون بار بود بعد ازان که زمان مذکور سپری گشت خلق بیشمار از لشکر مرهته ره نورد خراب آباد عدم گشته از سرداران اول لبسواس راو و لپسر بالاجی راو که شهزادهٔ آنها بود در عین شباب بزخم تفنگ آهنگ صحرای عدم نمود و برادر و سپه سالار سداشیو راو عرف بهاؤ برادر عمزاد بالاجی راو بمصداق آیه صدق پیرایهٔ فباؤا بالغضب من الله کشور هستی را وداع فرمود و جنکو و غیره سرداران بیش از حد حصر علف تیغ بیدریغ گردیده راه بیدای ناپیدای فنا در نوردیدند و ابراهیم خان گاردی اسیر گشته ساعتی سرمایهٔ انبساط لاهیان میدان بود و پس از زلالی آب شمشیر از سر ش گذشت و در بحر ممات غوطه در گشت زمین معرکه لاله زاری بود از خون کشتگان و عرصهٔ کارزار خوابگاه از خود گذشتگان تا هر کجا نظر کار میکرد لاشها افتاده و سر در قدم همدگر نهاده بیست و دو هزار غلام و کنیز دکهنی نژاد که اکثری از اولاد و احفاد سرداران متوسطان بود در لشکریان ابدالی تقسیم یافت و غنائمی که در احاطهٔ انحصار نگنجد از جواهر و نقود و اجناس دیگر و توپخانه و پنجاه هزار اسپ و دو لکه گاو و چندین هزار شتر و پانصد فیل کوه پیکر بدست عساکر منصوره افتاد چون شاه ابدالی این فتح بعد قتل و قتال نموده میر غلام علی آزاد تخلص بلگرامی تاریخ آنرا چنین فرموده قطعه شاه بهاؤ را پس از دنیا گذشت + کرد در انجام و در آغاز فتح + صور نای خامه تاریخش نواخت + شاه در انسی نموده باز فتح + بقیة السیف که آوارهٔ دشت ناکامی شدند رعایای هند از تاجوان مرکوز که طبعی مردم اینجا است و هم بنا بر دل بری که از مرهته داشتند بر کسی ابقا نکردند و در قتل و اسیر و غارت دقیقه مهمل نگذاشتند شمشیر بهادر برادر علاتی بالاجی راو پسر باجی راو که از بطن کنچنی بود و بدست یاری خارتگران راه در عین گریز رقص بسمل نمود و از سرداران نام آور غنیم احدی جان بسلامت نبرد مگر دو سه کس ازان جمله بود بد هولکر ملهار و بیل مهاجی سیندهیا که بهزار خرابی خود را بمالوه رسانید و ازانجا به پونه آمد بعد وقوع این شکست فاحش بالاجی هم بغصهٔ مرگ گشته پس از پنج ماه

و سیزده روز نوزدهم ذی قعده سال مذکور بپسر و برادر خود ملحق گشت و چندروز پیش از تلف شدن بهاؤ با فوج پیرو مرشد انبها باسدیو
نامی ملقب به وجهت که در اورنگ آباد سکونت داشت بمقر اصلے خود شتافت و مریدان و معتقدان خود را راهنمای ملک
فنا گردید بالاجے چندماه قبل از فوت خود رسوم حقداران دهات مثل مقدم و پتواری و بخاروگاذر و حجام و حداد و غیرهم ضبط نموده
بمستاجران داد و مبالغ خطیرے ازین وجه داخل خزانه حرص او شد آخر مبارک نیامد هنوز این بدعت در تمام پرگنه هاے
عمل او جاری نشده بود که ایزد تعالے شانه دست او را بحقوق غربا کوتاه ساخت بیت ای زبردست زیردست آزار
گرم تا کے بماند این بازار + قال الله تعالی وسیعلم الذین ظلموا ای منقلب ینقلبون و شاه ابدالی بعد حصول این فتح از ناوردگاه
که میدان پانی پت بود خرامیده در سواد دهلے منزل گزیده و چندروز توقف نموده سلطنت هند برای شاه عالم و وزارت بنام
شجاع الدوله و امیرالامرائے بنام نجیب الدوله مقرر فرموده و بهره و سفارش همدیگر نموده نجیب الدوله را مامور بودن شاه جهان آباد
و نگهداشتن میرزا جوان بخت به نیابت شاه عالم و طلبیداشتن او از بنگاله نموده و شجاع الدوله را نیز سفارش شاه عالم نموده امر بامعاودت
و طلب دستنشش فرموده و خلاع فاخره مع اسپ و یراق خاصه بخشیده بصوبه او که اوده و اله آباد بود مرخص کرد و خود هم شانزدهم شعبان
سال مذکور از باغ شاله مار دهلے بقصد قندهار بگران همت زیر ران کشیده و کلکه مراجعت قندهار نمود تاریخ این معاودت یافته اند و بلاهی
رسیده نواب خود در اینجا گذاشته بیشتر گردید +

ذکر معاودت شجاع الدوله بر صوبه هاے خود و آمدن باستقبال و استدعای پادشاه بصوبه هاے مذکور و بعض سوانح که باتفاق پادشاه از شجاع الدوله بظهور رسید

شجاع الدوله در ماه مبارک رمضان سال مذکور بصوبه اوده مراجعت نموده قطع منازل بسفر نمود یکے از رفقاے او که سید
صالح صادق القول از مردم دهات داورزمین سید نجف علی نام دارد بافقیر نقل نمود که هنگام رفتن برفاقت و اعانت
ابدالی در جوار و نواح سکندره دو سه ماه قبل از ورود ما افواج مرهته که دران نواح گرم تک و تاز بود با جماعتی غیر معلوم
جنگید لاشهای بسیار دران میدان افتاده بود اکثرے را سباع صحرا خورده و جسدهای بوسیده افتاده بودند دران جمله لاشها
لاش جوانی تخمیناً سے ساله ساله کم و بیش بالباس پاکیزه که دگلهٔ سفید در برش بود افتاده بروتهاے بزرگ و ریش
تراشیده داشت و مطلق آسیبے بلاش و لباسش نرسیده بود ملا عباس مازندرانی و سه چار کس دیگر باتفاق لاش مذکور
دیده متعجب شدیم بعد از نه ماه که برفاقت شاه ابدالے گذرانیده قرین فتح و ظفر بر بهاؤ و غیره مراجعت نمودیم اتفاقاً
گذر ما باز بر همان میدان افتاد و از جمیع لاشها غیر از استخوان بوسیده نشانے باقی نبود مگر همان لاش تا آنوقت هم همان
قسم مع لباس بر تنش مسلم حتے موے بروتهایش هم نریخته بود ملا عباس و ما چند کس این احوال دیده حیرت کردیم و ملا عباس
گفت که این عزیز بے شبهه از شهداست و همانجا توقف نموده چون معسکر هم نزدیک شده بود کسے را فرستاده بیلداران را طلبیده
قبرے براے او حفر نمودیم بعضے کفنها همراه داشتند خواستند برآورده دهند ملا عباس منع نموده گفت که این شهید است
او را کفنے نمی باید لباسش کفن اوست و نماز خوانده باهمان لباس در خاکش سپردیم بیت کس نداند که ندران بحر
عمیق سنگ ریزه قرب دارد یا عقیق + القصه شجاع الدوله در ماه مبارک مذکور بصوبه خود رسید بلا توقف از لکهنو برآمده
در عرض هیئت روز بسید پور متصل بنارس رسیده چنانچه در دفتر دوم در ضمن سوانح بنگاله و عظیم آباد گذشت شاه عالم

از عظیم آباد برآمده بسرای سید راجے رسید شانزدهم ذی القعده شجاع الدوله بملازمت پادشاه ناصیهٔ ارادت نورانی نموده
پادشاه را همراه خود برده کوچ بکوچ تا به جوسے رسیده بر دریاے گنگا از کشتیها پل بسته پنجم ذی الحجه سال مذکور عبور نموده
الهٔ آباد را مرکز اعلام گردانید بیستم ذی الحجه در جاجو رسیده چهاونی نموده و گماشته های مرهٹه را که دران جوار بودند بدر نموده
از انتر بید یک قلم عمل آنها برداشت و عمال پادشاهے منصوب گردیدند و بعد انقضای موسم برشکال ربیع الآخر سنه هزار
وصد و هفتاد و پنجم اعلام اقبال بطرف کالپی برافراشت و بر صوبه های خود راجه بینی بهادر را نائب گذاشت و شاه عالم پادشاه
را همراه گرفته عبور دریای جمن نموده و کالپی را از گماشتگان مرهٹه انتزاع فرموده و از انجا بجهانسے خرامید قلعه دار مرهٹه چند روز
جنگیده آخر تاب نیاورد و پنجم رجب سنه یکهزار و یک صد و هفتاد و پنجم قلعهٔ مذکوره مفتوح گردید تا آنوقت شجاع الدوله کاروزارت
سے کرد اما خلعت نیافته بود بیست و یکم ماه مذکور بعنایت خلعت هفت پارچه مع چارقب و مالهٔ مروارید و قلمدان مرصع سرفراز گشت
و بیست و چهارم ماه مذکور میرزا امانی پسر شجاع الدوله بعطای خدمت داروغگی دیوان خاص اختصاص یافت ٭

ذکر برخے از سوانح دکهن که همدرین ایام روے داد بخواهش خداوند ذوالمنن

چون بتاریخ نوزدهم ذی قعده سال هفتاد و چهارم از مائه دوازدهم بالاجے راو از دنیا گذشته به برادر و پسر اکبر خود ملحق گشت
و ریاست به پسر کهتر او مادهو راو که صغیر السن بود و برادر اعیانے او رگهناتهه راو عاید شد در سنه هفتاد و پنجم از مائه دوازدهم هجرت
آصف جاه ثانی نظام علی خان با فوج ظفر موج مع امیر الممالک صلابت جنگ سید محمد خان از قلعه بیدر که دران جا چهاونی شده بود
بنا بر بعضے جهات غیر معلومه اول متوجه اورنگ آباد شد و رگهناتهه راو و مادهو راو نیز با فوج سنگین از پونه حرکت کرده در میدان
شاه گڈه فریقین نزدیک هم رسیدند تا اورنگ آباد سے الجمله زد و خوردی واقع شد آصف جاه ثانی بنه و اثقال زائد را در اورنگ آباد
گذاشته بیست سوم ربیع الآخر سال مذکور بقصد پونه از انجا نهضت نمود و مرهٹه با زده زده تا هفت کروهے پونه رسانید
در اثنای راه تونکه را که شهریست برلب دریای گنگ دکهن مشتمل بر بت و خانه معتبری و مرهٹه در دولت خود عمارات عالیه در انجا
طرح انداخته بسوخت و بت آنجا را شکسته عمارات را با زمین برابر کرد و قریب بود که پونه هم باین حالت رسد ناگاه ناصر الملک
میر مغل خان پسر ششمین نظام الملک آصف جاه بنا بر غباریکه با برادر داشت و راجه رام چندر که عمده سردار لشکر آصف جاهے
بود بنا بر مجانست ملت و دلالت هتک حرمت بت و بتخانه با مرهٹه ساخته شب بیست و هفتم جمادی الاولے سال مذکور
برخاسته بمرهٹه پیوستند و کاری که تبالیست بعمل آوردند بعد وقوع این سانحه مرهٹه پلهٔ آصف جاه و امیر الممالک را
سبک پنداشته روز دیگر از چارسو یورش آوردند و توپها مقابل آورده بازار گوله اندازی و مردآزمائے گرم ساختند نکوخواهان
و جان نثاران آصف جاهے از توپخانهٔ خود برآمده بجنگ گونه یراق پرداختند و به نیروے شمشیر آبدار صاعقه کردار
خس و خاشاک وجود اعادے را بآب و آتش داده اکثرے از ان جماعه را بر خاک هلاک افگندند چون از معتمدان مادهو راو
و رگهناتهه راو جماعت کثیرے بباد فنا رفتند مرهٹه تاب نیاورده خود را از میدان بکنار کشید و دید که افواج
آصف جاهے اینقدر مسافت طے کرده تا هفت کروهے پونه رسید و هر چند مدافعه و مزاحمت نمودیم سود سے
نبخشید که پونه هم معرض آتش بے زینهارے شود و سکنه پونه هم پیش رگهناتهه راو آمده فریاد بر آوردند که سے خواهے
خانمان ما را بر دست مسلمانان بباد دهے ناچار رگهناتهه راو و مادهو راو معتبران را فرستاده پیغام صلح

کردند و ملک بیست و هفت لک روپیه از صوبهٔ خجسته بنیاد و صوبهٔ بیدر بدل صلح بآصف جاه ثانی تسلیم نمودند این مصالحه ششم
جمادی الثانیه سال مذکور الصدر واقع شد و سال گذشته در همین تاریخ شاه ابدالی بر بهاؤ ظفر یافت و آصف جاه از انجا
کوچیده جانب پنج سنجاره محالات راجه رام چند رخرامید و در پاداش حرکت نحوی که از او بوقوع آمد ملک او را پامال سم
عساکر منصوره گردانید و شروع موسم برشکال چهاردهم ذی الحجه سنه هفتاد و پنجم از مائه دوازدهم باراده جهادنی با امیر الممالک
داخل قلعهٔ بیدر شد و همان روز امیر الممالک را در قلعهٔ مذکوره مقید کرد و امیر الممالک صلابت جنگ یکسال و سه ماه و شش روز
در قید گذرانیده بستیم ربیع الاول روز پنجشنبه سال هفتاد و هفتم از مائه دوازدهم از زندان بدن خلاصی یافت و بوسعت آباد
آخرت شتافته در جوار مزار شیخ محمد ملتانی جا یافت و آصف جاه ثانی که در قلعهٔ بیدر منزل داشت فرمان شاه عالم عالی گهر را
که بنام او مشتمل بر تفویض صوبه داری دکهن از تغیر امیر الممالک صلابت جنگ صادر شده بود استقبال نموده بضابطهٔ
معروفه گرفت و راجه پرتاپونت را که برهمنی حجر بیدی ساکن سنگمیر است مختار و مدار علیه معاملات گردانیده کارهای ملکی
باختیار او واگذاشت در گهناته راؤ و مادهو راؤ بعد مصالحهٔ مذکوره در پونه چاؤنی نموده برشکال را سر گذرانیدند در آن
ضمن بسال هفتاد و ششم از مائه دوازدهم فیما بین عم و برادرزاده مخالفتی روی داد کارگزاران مادهو راؤ خواستند
که قابو یافته رگهناته را مقید سازند رگهناته راؤ یکشنبه سوم ماه صفر سال مذکور با اندک مردم جریده از پونه برآمده
راه ناسک گرفت محمد مراد خان بهادر اورنگ آبادی که از نوکران عمدهٔ آصف جاه ثانی و باستمالت مرهته مامور بود
در اورنگ آباد اقامت داشت خبر سرزده برآمدن رگهناته راؤ شنیده چهاردهم صفر مذکور با جمعیتی از اورنگ آباد
دویده در نواح ناسک با رگهناته برخورد رگهناته که کمال سراسیمگی داشت آمدن محمد مراد خان مغتنم شمرده با عزاز تمام پیش
آمده ملاقات نمود روسای مرهته از رفاقت محمد مراد خان گمان کردند که آصف جاه جانب رگهناته دارد ازین جهت
اکثری با او گرویده در رفاقت مادهو راؤ خلف بالاجی راؤ تهاون ورزیدند و جمعیت شایسته با رگهناته فراهم
آمد و از راه اورنگ آباد باحمد نگر شتافت مادهو راؤ هم با افواج خود از پونه برآمده بر دوازده کروهی احمدنگر
بیست و پنجم ربیع الآخر سال مذکور برادرزاده و عم باهم جنگیده و مادهو راؤ شکست یافت و از میدان برگشته روز دیگر
عذرخواه پیش عم خود رگهناته آمد آصف جاه هم بمدد رگهناته برآمده نزدیک نیاوردگاه رسیده بود که در ینجا تمنا زع اختتام پذیرفت
چون موکب آصفجاهی بموضع بندر کانور رسید رگهناته همانجا باستقبال آصف جاه شتافته ملاقات نمود و با همدگر رسوم
متعارفه و ضیافتها بعمل آمد رگهناته راؤ ملک پنجاه لک روپیه و قلعهٔ دولت آباد در جلدوی این عنایت بآصف جاه گذرانید
و اسناد درست نموده بوکلای آصف جاهی حواله نمود چون این عمر شگرف بحسن تردد محمد مراد خان بهادر بکرسی نشست
راجه پرتاپونت دیوان مدار علیه آصف جاه از راه عناد و حماقت نتوانست دید پیش از آن که عمل و دخل گماشتگان آصف جاهی
در ملک و قلعهٔ دولت آباد شود صلح را برهم زده آصف جاه را بران داشت که رگهناته را معطل باید کرد بنابرین جانوجی
پسر رگهوجی بهوسله مکاسدار صوبه برار را بتطمیع آنکه ترا بجای رگهناته قائم میکنیم طلبیده ملازم رکاب آصف جاه ساخت
و ناصر الملک پسر ششم نظام الملک آصف جاه که رفته رفیق مرهته گشته بود عدم التفات آنها بحال خود دیده کبیده
خاطر گشته برخاسته آمد و بار دیگر باصف جاه پیوست و رایات آصف جاهی با فوج سنگین متوجه تادیب رگهناته
شد رگهناته طاقت مقابله در خود ندیده آوارگی و تاراج ملک که اصل شیوهٔ مرهته است اختیار کرد و با سی هزار سوار

برسر اورنگ آباد آمده در سواد غربی شهر معسکر ساخت وزرے وافر از شهریان درخواست مؤتمن الملک ناظم اورنگ آباد با وجود
قلت سپاه وسامان حرب در کمال حزم وهوشیاری باستحکام بروج وبارهٔ حصار شهر پرداخته هر طرف وهر قطعه حصار بهمت خان بهادر
کوتوال شهر برادر اعیانی محمد مراد خان مذکور ودیگر متصدیان واعیان شهر تقسیم نموده بانتظار کمک آصف جاه ثانی بامرهٹه
به لطائف الحیل گذرانیدن آغاز نهاد رگهناته راو این معنی را دریافته تسخیر حصار درخاطر تصمیم داد وبیستم شعبان اول صبح سال
هفتاد وهفتم از مائه دوازدهم همراهیانش بر آبادی خارج شهر پناه ریخته دست تاراج دراز کردند ورگهناته راو با فوج خاصه خود شمالی
شهر استاده وبیش قدمان رفقای او نزد بانها بپاے دیوار قلعه استوار ساخته وفیلان کوه پیکر متصل دیوار آورده چندکس بر دیوار
برآمدند وتخته هاے درها را بر دیوار گذاشته آلت عروج بر بروج نمودند وخواستند که تخته دروازه دیوار کلان با نع ارک شکسته
اندرون درآیند همت خان ومیرزا محمد باقر خان وعموم تماشائیان جنگ جو وسکنه با آبرو بضرب تیر وتفنگ وکفش وسنگ بمرتبه
تلاش ها نمودند که خام طبعان بسیار در پای دیوار راه آخرت سرا گرفتند ودر اطراف هم مردم بسیار از لشکریان رگهناته راو جریح
وقتیل گشتند درهمین گرمی معرکه تیرے وگوے تفنگے بفیلبان رگهناته راو رسید وهمین تیر فاسوق دار وگیر گردید رگهناته راو
دست حیرت بدندان ندامت خائیده از یورش برگشت وخبر قرب وصول موکب آصف جاهی شنیده رخت ادبار بطرف
بگلانه کشید وبیست وششم ماه مذکور آصف جاه وارد اورنگ آباد شد مرهٹه چون ارادهٔ داشت که در ملک برار آمده غبار تاراج
وفتنه برانگیزد آصف جاه غرهٔ ماه رمضان بمنازل طولانی قریب بالاپور رسیده سد راه گشت ومرهٹه از انجا برگشته از نزدیکی
اورنگ آباد گذشته جانب حیدر آباد شتافت آصف جاه هم عطف عنان نموده تا دریای گنگ دکهن سبیل تعاقب پیمود ودرانجا
صلاح چنین درایها برین قرار یافت که تخریب دیار مرهٹه بر تعاقب او انجح است آصف جاه تعاقب را گذاشته متوجه پونه
گردید وبعد برآمدن از کتل احمد نگر سرداران رامع سپاه بهر نواح مقرر ومعین نمود که بتاراج مواطن ومساکن مرهٹه پردازند و
خود بده کروهے پونه رسیده معسکر ساخت سکان پونه قبل ازین گریخته بقلاع وامکنه صعب المسالک رفته بودند لشکریان آصفی
یکقلم عمارات پونه را سوخته با خاک برابر کردند ودر نهب وتخریب اطراف پونه وممالک محروسهٔ مرهٹه دقیقهٔ فرو نگذاشتند ناظم قدرت
ایزدی را در عهد بالاجی وبهاؤ از دکهن تا لاهور کسے را مجال نبود که پرکاه اینها را در دست مزاحمت تواند رسانید ودرهمین چند
اموال وامتعهٔ سکان پونه که دار الملک آنها بود دیغمای غارت گران درآمده عماراتیکه بصرف لکوک تیار شده بود محل وقود آتش
نهب وغارت گشت میر اولاد محمد زکا برادر زادهٔ میر غلام علی آزاد تخلص بلگرامی را تاریخی درین خصوص بخاطر گذشته ثبت افتاد
رباعی آصف جاه دوم سلیمان اعلام + آبادی قوم برهمن سوخت تمام + تاریخ شنو ز شعلهٔ طبع زکا + آتش زد پونه را سپاه
اسلام + رگهناته راو بحیدر آباد رفت غره ذی قعده سال مذکور کوشش زیاده از حد در تسخیر حصار آنجا نمود اما از حسن اهتمام شجاع الدوله
بهادر دل خان اورنگ آبادی ناظم حیدر آباد که جمعیتی مناسب نگهداشته بندوبست قلعه داری بآئین شایسته نموده بود وهم ساکنان
قدم جرأت فشرده بضرب توپ وتفنگ صدمات حملات مرهٹه را رد نموده نگذاشتند که پای عزیمت پیشتر توانند گذاشت وبسیاری
از جماعهٔ مذکوره را طعمهٔ کام خون آشام توپهای اژدردم ساخت وبضرب تفنگهای افعی عمل نیز اکثر اجل گرفتگان را مقطوع الامل
گردانید رگهناته راو از انجا هم خائب وخاسر برگشت بعد ازین سانحهٔ احوال سوانح دکهن وآصف جاه ثانی بتفصیل معلوم این خاکسار
نشده تا نگاشته آید اگر بنحوے مسموع ومحقق شود انشاء الله تعالی مرقوم خواهد شد اینقدر باجمال متحقق است که الی الآن که
شروع سال نود وپنجم از مائهٔ دوازدهم است آصف جاه ثانی نظام علیخان بفرمان روائے اکثر ممالک محروسهٔ موروثهٔ دکهن

مشغول و موافق معمول فرا اندبهی میکند و شاید در حرو بی که اکنون جماعهٔ انگلشیه را با حیدر نایک و مرهٹه در صوبه ارکات و نواح پونه و احمد آباد گجرات اتباعش و بکارست او هم معین و نصیر حیدر نایک و مرهٹه هااست والله تعالی اعلم +

ذکر ورود احمد شاه ابدالی نوبت هفتم بملک هندوستان و قتل جماعهٔ بسیاری از سکهان و بدست آوردن سورجمل جاٹ قلعه اکبرآباد و تصرف نمودن خزائن و دفائن که از سلاطین بابریه دران قلعه ازمدتها ذخیره بود

سورجمل جاٹ بعد معاودت شاه ابدالی بکابل و قندهار اعتنائی بوجود نجیب الدوله نکرده و سلطنت شاه عالم بن عالمگیر ثانی را که بسفارش شاه ابدالی بادشاه شده در نواح عظیم آباد بود و پسرش میرزا جوان بخت را نجیب الدوله بوسیلهٔ عهدی برگزیده باخود در شاهجهان آباد داشت سست انگاشته با قلعه دار اکبرآباد راه سازش باز کرد و به تطمیع زر نقد در ماه ذیقعده سال هفتاد و چهارم از مائهٔ دوازدهم هجری باوجود مشاهدهٔ چنان فتح عظیم که شاه ابدالی درهمان سال نموده مرهٹه ها را باوجود چنان شوکت نیست و نابود گردانید اندیشه ننموده قلعه مذکوره را گرفت و جمیع اسباب پادشاهی که دران قلعه بود متصرف گردید و قوم سکهه که احوال آن جماعه در بیان سوانح عهد فرخ سیر مفصل شد و از زمان معین الملک بنابر بیخبری او و تعدی عمله اش کل رعایای لاهور همان مسلک اختیار نموده ازدحام عظیمی دران فرقه بهم رسیده مسالک مسالک خودسری عرصه را خالی و شاه ابدالی را دور دیده علم بغی و تمرد برافراشته نائب احمد شاه ابدالی را که در لاهور بود کشتند و جسا نامی را از قوم خود بپادشاهی برداشته سکه بنام او زدند و اطراف صوبهٔ لاهور را متصرف گشته جمیع خلق خدا لاسیما مسلمانان را بتیمار رسانیدند احمد شاه ابدالی باستماع این خبر باز عازم لاهور گردید و این نهضت او بطرف هند مرتبهٔ هفتم است که در سال هفتاد و پنجم از مائهٔ دوازدهم اتفاق افتاد چون بلدهٔ لاهور محل نزول افواج و عساکرش گردیده فرقهٔ سکهان باستماع خبر آمد آمد او گریخته در ضلع رو هی که طرق دشوار گذار دارد اجتماع و ازدحام نمودند محال مذکور در نواح سهرند و عمل آلا جاٹ مرزبان آنجاست قریب دو لک سوار و پیاده چون در انجا فراهم آمد احمد شاه ابدالی اصغای این خبر نموده ایلغار فرمود و لود کرده راه درعرض دو روز طی کرده یازدهم رجب سنه یکهزار و یکصد و هفتاد و پنج هجری بعصر وقت جماعهٔ مذکوره رسیده بغتةً بر آنها ریخت و دود از نهاد شان برآورده قریب بیست هزار کس را طعمهٔ شمشیر خون آشام ساخت و متاعیکه کمیت آنرا غیر علام الغیوب احدی نمیداند بغنیمت برد بعد از ان اطراف و جوانبش تاخته بقتل و تاراج آن نواح پرداخت چون از ان امر مطمئن خاطر گشت هفتم شعبان سال مذکور قرین فتح و فیروزی داخل لاهور گردیده رحل اقامت افگند و بانتظام اضلاع آنجا کوشیده نورالدین خان ابدالی را که از نبی اعمام شاه ولی خان وزیر او بود بر سر سکهه جیون صوبه دار کشمیر متعین نمود +

مجمل احوال سکهه جیون کشمیری و تمرد او با شاه ابدالی و ظفر یافتن نورالدین خان هندوی نیم مسلمان

سکهه جیون از قوم کهتری متوطن کابل در ابتدا متصدی اشرف الوزرا شاه ولی خان وزیر احمد شاه ابدالی بود یکبار او را احمد شاه برای طلب زر محالات تنخواه کابل نزد معین الملک بسفارت فرستاد و در سال شصت و هفتم از مائهٔ دوازدهم عبدالله خان ایشک آغاسی را که از کابل بتسخیر کشمیر روانه نموده سکهه جیون مذکور را نیز همراه او کرد و صوبه مذکور را از دست صوبه داری که از طرف عالمگیر ثانی بود انتزاع نموده خواجه کیچک را با فوجی از افاغنه نائب گذاشت و سکهه جیون را دیوانی انجا مقرر نموده خود برگشت بعد چندی سکهه جیون سردار افاغنه را بکشت و خواجه کیچک را اول مقید کرده بعد از ان از کشمیر اخراج نمود و از عماد الملک

صوبه داری آنجا بمهر عالمگیر ثانی بنام خود طلبید و خطبه و سکه بنام عالمگیر کرد و تمام صوبه را مع خالصهٔ جاگیر ضبط نموده مالک و متصرف
گشت زیبا روی و نیکو خوی بود و در عقائد قریب الاسلام مزار بزرگان کشمیر و باغهای آنجا را مرمت نمود و هر روز بعد فراغ از دیوان
دو صد کس از مسلمانان را روبروی خود الوان اطعمه میخورانید و هر ماهی در دوازدهم و یازدهم طعام پخته بر مردم تقسیم میفرمود و با واردین
اگر درویش و اگر غیر آن می بود در خور حال هر کس رعایتی میکرد و در هر هفته یکروز مشاعره قرار داده شعرای کشمیر را احضار می نمود و در
آخر مجلس طعام میفرمود و پنج کس از شعرای مستعد را ده کس موزون طبعان کمکی مقرر نموده مامور فرموده بود که تاریخ کشمیر از ابتدای
آبادی تا زمان او تحریر نمایند نام هر پنج کس مفصل میشود محمد توفیق تخلص و نام اصلی او بزبان کشمیری لاله جواست در عهد خود در کشمیر
نظیر نداشت این مطلع از دست مطلع تیرت از سینهٔ من دل زده آید بیرون + همچو آنکس که ز ماتم کده آید بیرون + دوم محمد علیخان
متین تخلص مؤلف تذکره حیاة الشعرا مشار الیه پسر حسام الدینخان ایرانی است ساکن کشمیر و در زمرهٔ منصبداران بادشاهی
انتظام داشت سوم میرزا قلندر برادر خرد متین تخلص او گاهی قلندر و گاهی قنبر بود گویند صاحب لکه بیت بود چهارم محمد علی
ملقب به پنبه نام یک کس دیگر را درین وقت متذکر نبوده ام القصه احمد شاه ابدالی انور الدین خان مذکور را با فوجی از جلو
ابدالیان و قزلباش و ایلات خراسان جمعی را از راجه جمو بدلالت راه و اعانت خواسته بتسخیر کشمیر تعین نمود مخفی نماند که راجه جمو
هنگام ورود لشکرکشان در جاهای دور دست صعب المسالک رفته می نشست و بفرستادن مبلغی پیشکش خود را از صدمات
و آفات آنها محفوظ میداشت چون ورود بکشمیر بدون رهبری و دلالت کشمیریان از ممتنعات است و سکه جیون راه عبور
و مرور افواج باتفاق کشامره مسدود نمود احمد شاه را تدارک او ضرور شده بود بنابرین استعانت درین خصوص براجهٔ جمو برده
بوساطت شاه ولی خان وزیر او را طلب داشت راجه که اندیشهای بسیار ازچنین کسان مینمود راضی بآمدن نبود شاه ولیخان
در اطمینان او مبالغه را از حد بدر برده پسر خود را پیش او فرستاد که تا معاودت راجه مذکور بطور ضمان نزد مردان او باشد چون باین
صورت اطمینان خاطرش میسر آمد حاضر گشته جمعی را بهره نمائی افواج ابدالی بطور بدرقه تعین نمود تا بدریای چنهار که بابین کوهستان راه کشمیر
میگذرد و نهایت عمق دارد و عبور اسپ و اشتر ازان راه متعذر است از درختهای طولانی پل بسته انور الدینخان را مع فوج بگذرانند بعد این خدمت
از ابدالی رخصت یافته بجای خود شتافت و انور الدینخان ازراه مذکور دریا را عبور نموده بحدود کشمیر در آمد سکه جیون بر مضائق گذرهای صعب المسالک
مردم را بمدافعه و مزاحمه نشانیده بود انور الدینخان بجر و کرب بسیار غالب آمده کشامره را از شعاب جبال برداشت و اکثری را آوارهٔ صحرای عدم
ساخت و خود متعاقب گریختگان تاخته بشهر کشمیر رسید سکه جیون با جمعی که همراه بود صف آرا گردید بقدر طاقت دست و پا زده مغلوب گشت همراهیان
گریختند و او با بعضی از خواص و جمیع اهل و عیال اسیر آمد احمد شاه ابدالی بعد استماع خبر فتح انور الدین خان را بنیابت کشمیر مامور نمود و در سنه
هفتاد و هفتم از مائه دوازدهم عزم معاودت بقندهار تصمیم داد و از لاهور طبل رحیل کوفته عطف عنان بکابل نمود این آخر آمدن احمد شاه
ابدالی بهندوستان است بسبب عدم بندوبست خراسان که بخاطر خواهش میسر نگشت فرصت بندوبست لاهور و استیصال جماعهٔ
سکهان نیافت و صوبه لاهور و ملتان و ٹھٹهه از دست گماشتگان او بدر رفته سکهان را تسلط و اقتدار در ان دیار علی ما ینبغی
علیه میسر آمد گاه گاهی او و پسرش افواج بطرف ملتان فرستاده تاخت و تاراجی بعمل می آوردند اما در لاهور و ملتان عمل ابدالی
و انتظام آن هر دو صوبه کما ینبغی الی الآن که سال نود و پنجم از مائه دوازدهم است نشده و سکهان نهایت اقتدار و کثرت بهم رسانیده
هر ضلعی از اضلاع صوبه های مذکور را یکی از روسای جماعهٔ مسطوره در کمال جاه و غرور در دست خود دارد و با رعایا نهایت حسن
سلوک نموده ملک را آبادان کرده اند لیکن بلده لاهور از درجهٔ شهرت افتاده رونقی که داشت ندارد و اعیان و اشراف آن دیار

بکمال عسرت و خرابی گرفتار گشته اکثری جلای وطن و غربت در زیده آواره گردیدند و برخی بمصائب و محن در ساخته در خرابه های خود افتاده اند درینولا که اواسط سال نود و پنجم هجری از مائه دوازدهم است افواج میرزا نجف خان ذوالفقار الدوله امیر الامرا در ان نواح تا قرب جوار بلدهٔ لاهور رسیده و جنگهای متعدد جنگیده غلبهٔ خود بر جماعهٔ مذکوره بظهور رسانیده بعد ازین تا چه شود +

ذکر احوال جماعهٔ مرهٹه و اصل آنها و اسباب اقتدار یافتن جماعهٔ مذکوره بر سبیل اجمال

از باستان نامها هویداست که در سوالف زمان فرمانروایان هند بر مردم دکهن غالب بوده و افواج را فرستاده انکار و سر اندیپ مسخر نموده زیر و زبری ساختند مگر از اوائل عهد محمد شاه بادشاه بسبب نفاق امرای سبک عقل و غیرت قوم مرهٹه در ممالک هند راه یافته اکثر بلاد و صوبجات هندوستان را مسخر نموده خلق خدا از دست آنها انواع ایذا و اضرار یافت الا بعضی از صوبجات مثل اوده بسبب حیلولت گنگا و مدافعهٔ برهان الملک و اخلاف او و بنگاله و عظیم آباد بجرأت و پایداریهای مهابت جنگ و صوبجات لاهور و ملتان و ٹهٹه وغیره بنابر بُعد بعید از مراکز دولت دکهنیان در قبضه و تصرف آنها نرفت اگرچه صدمات افواج آن جماعه باینجاها هم رسید اما چنانچه بایدجاهای مذکوره مسخر آنها نگردید چون ذکر این جماعه بتقریبات چند درین صفحات گذشت ذکر اصل و اتباع این جماعه بنابر رفع نگرانی مستخبران آثار ضرر ندارد مخفی نماند که مهاراشٹ عبارت از دیوگیر و اطراف آن است و ساکنان آن جاها را مرهٹه گویند و زبان مهاراشٹی مخصوص این ملک است و ریاست این قوم در جماعهٔ بهوسله بوده از چند سال بر اولاد باجی راؤ قرار یافت چنانچه ذکرش آید نسب بهوسله براجه های اودیپور میپیوندد و راجهٔ اودیپور معظم راجهای راجپوتانه است الحال هم که اقتداری مثل راٹهور و کچهواهه وغیره ندارد احترام او همه ایشان را قرارش می نمایند و از راجه ها هر که نو بر مسند راج می نشیند راجهٔ اودیپور برای او قشقه می فرستد و او آن قشقه را افتخار خود دانسته بر پیشانی می کشد و لقب راجهٔ اودیپور رانا است و نسب رانا شهرت دارد که بنوشیروان عادل میرسد و بعضی از مورخان آورده اند که چون سعد وقاص ایران را فتح نمود اولاد نوشیروان آواره گشته یکی از آنها بهند افتاده بمرتبهٔ راجگی رسید و اولاد او خود را رانا خواندند اما آنچه محققین ارباب سیر گفته اند از ان معلوم میشود که این سخن اصلی ندارد و باعث شهرت انتساب رانا به نوشیروان آنست که پرتاب چند دعوی راجگی و امارت کرده قوت یافت و اولاد سام دیو را برانداخته خود بر هند مستولی شد و خراجی را که از قدیم راجهای هند بملوک عجم می فرستادند بازگرفت و تزک توسل نمود انوشیروان عادل لشکر بهند فرستاد که او را بسته بدرگاه برند پرتاب چند عاجز شده از خواب غرور بیدار شد و بسالار لشکر التجا برده زمین بوسید و از کرده استغفار کرد و هرچه بضاعت و اموال داشت با دختر خود نزد کسری فرستاده بزاری و مسکنت امان طلبید انوشیروان او را بخشیده امارت داد و بعد از و اولادش خود را رانا خواندند و بمرور ایام راجگان اطراف و اکناف آنها را فرو گرفته جز اندک زمینی از مملکت در تصرف اولاد پرتاب چند نماند لیکن دیگران ایشان را همیشه تعظیم و تکریم میکردند و از متوسلان کسروی می شمردند چون پرتاب چند دختر خود را بخدمت انوشیروان فرستاده بود اولادش خود را از خویشان و اقربای نوشیروان خواندند الا بغیر از فرستادن پرتاب چند دختر خود را اصلا مناسبت ایشان را با انوشیروان نیست و دخترش اگرچه داخل پرستاران حرم سرای کسروی شده اما مواصلتی چنانکه سیر معتبره بران گواه است بعمل نیامده و بغیر از یک فرزند که هرمز است و والدهٔ او یکی از بنات اکابر عجم دیگر فرزندی از صلب انوشیروان نبوده القصه یکی از اولاد رانا که از بطن دختر بخاری بود چون هنود چنین فرزند را که از غیر کفو و بدون عقد ابتدائیهٔ آنها باشد از جملهٔ اولاد

نمی شمارند بسبب بی اعتباری خودرا در اخوان واقوام از او دست پور برآمده بکشور دکهن افتاد و در طرف کرناټک سکونت ورزید
واز جهت عمدگی نسب با عمده های دکهن خویشی بهم رسانید اولاد او دو فرع شدند یکی آنتولیه دوم بهوسله از قوم بهوسله ساهوجی
اول در سلک ملازمان برهان نظام شاه انتظام داشت ثانیاً با ابراهیم عادل شاه پیوسته نوکری او برگزید ابراهیم عادل شاه در اواخر
عهد خود پرگنه پونه وغیره در جاگیر ساهوجی مقرر کرده بخشید ساهوجی در آنجا برسم زمینداران طرح توطن انداخت وچندی بخاشیه
نوکری صاحبقران ثانی شاه جهان نیز بر دوش قدمت گرفته خود در یساق سگذرانید ولیسرش سیوا در جاگیر قیام داشت چون
ابراهیم عادل شاه را عارضهٔ مرض الموت تا دو سال امتداد کشید اختلالات بسیار در مملکت او پدیدار آمد واکثر سپاه کوکن
برخاسته به بیجاپور آمد وآن ولایت وقلاعش از لشکری که حراست آنجا کماینبغی تواند نمود خالی ماند درین اوقات سیوا که رب النوع
قوم بهوسله ست ومعجونی بود از هوشیاری وحیله سازی وشجاعت جمعیتی فراهم آورده شیوهٔ تمرد آغاز کرد وفراوان قلاع
را که از حراست پیشگان واسباب قلعه داری تهی بود متصرف گشت درین اثنا روزگار ابراهیم عادل شاه بسر آمد ولیسرش علی عادل شاه
بجای پدر جلوس نمود چون او بنابر ابتدای سلطنت وصغر سن استقلال بهم نرسانیده بود فتور بسیار در مملکت او روی نمود وسیوا
روز بروز قوت گرفته بر تمامی قلاع کوکن استیلا یافت وحصون تازه بنفس خود احداث نموده قریب چهل قلعه سابق ولاحق پر از
سامان قلعه داری بهم رسانید وباستظهار قلاع وجنگلهای صعب المسالک بجمعیت خاطر وفراغ بال سر از اطاعت علی عادل شاه
پیچیده علانیه جادهٔ مخالفتش در نوردید وافضل خان را که رکن عظیم سلطنت علی عادل شاه بود بدغا کشت وفوج او را یغما نمود ورستم خان را
که او هم از عمده های آن دولت بود شکست فاحش داد وبعد ازان خاطر بالکلیه از دغدغهٔ عادل شاهیان پرداخته شروع بهنگامه
سازی وتاخت وتاراج اطراف ونواح کوکن نمود چون مملکت کوکن متصل بدریای شور است بعضی بنادر را نیز متصرف گشت و
قطاع الطریقی دریا را ضمیمه راهزنی صحرا گردانید وبعضی اوقات که قابوی یافت بر برخی از مواضع متعلقهٔ هند یعنی ممالک
محروسه اورنگ زیب عالمگیر هم دست جرأت دراز و پامال تگ وتاز می نمود چون این خبر بمسامع اورنگ زیب رسید با امیر الامرا
شایسته خان صوبه دار دکهن فرمان داد که بدفع سیوا پردازد ومهاراجه جسونت راتهور نیز باتفاق امیر الامرا برین مهم مامور شد
امیر الامرا ومهاراجه جسونت جد وجهد وافر در تادیب سیوا وتخریب ملک او نمود سیوا با بعضی از اصدقای بی نام ونشان که از
اقربای او در زمرهٔ ملازمان امیر الامرا منسلک بودند رجوع نموده آنها را تحریک بخدعه ودغا فرموده تمک بحرامان مذکور ربهانه
شادی یکی از اولاد خود شبی از دحام نموده در سال هفتاد وسوم از مائة یازدهم برادر دی امیر الامرا شبخون زدند ابوالفتح خان
پسرش درین معرکه شهید وامیر الامرا ازین غفلت مورد عتاب پادشاهی ومعزول از خدمت مذکور گردید وصوبه داری دکهن
بشاهزاده محمد معظم تفویض یافت چون مهم دکهن از مهاراجه جسونت دلخواه پادشاه بکفایت نرسید اورنگ زیب عالمگیر او را بحضور
طلبیده بجای او راجه جی سنگه را تعین فرمود جی سنگه سیوا را گوشمال لائق داده قافیه او را تنگ ساخت سیوا چارهٔ غیر از اطاعت
ندید ونزد راجه جی سنگه بدون سلاح آمده با او ملاقات کرد وبیست وسه قلعه وملک ده لک هون پیشکش سرکار پادشاهی نمود وبموجب
التماس راجه جی سنگه فرمان پادشاهی مشتمل عفو جرائم بنام او صادر شد وسنبها پسرش بمنصب پنجهزاری سرفراز یافت وسیوا
مع پسر خود سنبها داعیهٔ تقبیل عتبهٔ خلافت نموده بیستم ذیقعده سنه یکهزار وهفتاد وشش در اکبرآباد دولت زمین بوس اندوخت
ومورد عنایت خسروانه گردید اما بمقتضای دهقانیت وعدم ادراک صحبت سلاطین عنایت پادشاهی درباره خود زیاده بر ترتیب
توقع داشت بگوشه رفته بارام سنگه پسر راجه جی سنگه اظهار رنجش نمود حکم شد که من بعد از دولت حضور مهجور باشد ومحافظان

بپاسداری او مقرر شدند اما سنبها پسرش که بی تقصیر بود از مجرا ممنوع نشد در مرکوز خاطر پادشاه آن بود که بعد چندی سیوا را
از تعلیم خانه ادب برآورده و بشمول مواطفت گردانیده رخصت انصراف ارزانی دارد سیوا این معنی را در نیافته بعد سه ماه و نه روز
بیست و هفتم صفر وضع خود تغیر داده با سنبها راه فرار گرفت و بدکهن رسیده هنگامه آرای فساد گردید و صوبه داران دکهن به تنبیه
تادیب او میپرداختند تا آنکه بیست و چهارم ربیع الآخر سنه یکهزار و نود و یک غبار هستی او فرو نشست سنبها پسرش همان
هنگامه خیره سری بر پا داشت آخر عالمگیر خود بنفس نفیس متوجه دکهن شد و بیست و سوم ربیع الاول سنه یکهزار و نود و سه اورنگ آباد
خجسته بنیاد را مرکز نزول خود ساخت و تا آخر عمر بیست و پنج سال کامل در گوشمال مرهٹه صرف نمود اما از تهاون بعض امرای رکاب که برای
اغراض خود انفصال هنگامه مرهٹه نمیخواستند استیصال جماعهٔ مرهٹه صورت نگرفت سنبها را دو پسر بوجود آمدند رام راجه و ساهو جی
بعد رحلت عالمگیر مرهٹه ریشه شرکت در ملک پادشاهی دوانیده رفته رفته دست تصرف بممالک خارج دکهن رسانید تفصیل این اجمال
آنکه اواخر عهد عالمگیر قرار یافته بود که با مرهٹه صلح درمیان آید باین طور که از محصول سکلے سنے صد نه روپیه بصیغهٔ دیس مکهی حصهٔ مرهٹه
مقرر باشد و آنها مطیع فرمان پادشاهی بوده تجاوز از حکم نه نمایند و احسن خان میر ملنگ را با اسناد دیس مکهی نزد
مرهٹه فرستاد که عهد و پیمان محکم ساخته سرداران مرهٹه را بملازمت پادشاه بحضور آرد آخر رای پادشاه برگشت و میر ملنگ
را که هنوز اسناد حواله غنیم نکرده بود باز طلبید و در عهد شاه عالم بهادر شاه سر صد ده روپیه دیس مکهی از حصهٔ رعایا بغنیم مقرر شد
و سند پادشاهی حواله مرهٹه گردید بهادر شاه بعد فتح کام بخش در سنه یکهزار و یکصد و بیست و یک هجری از دکهن لوای معاودت
بهندوستان برافراشت و صوبه داری دکهن با میر الامرا ذو الفقار خان مرحمت شد امیر الامرا داود خان پنی را به نیابت در دکهن گذاشت
داود خان با مرهٹه اتفاق نموده مقرر داشت که آنچه از ملک وصول شود سه حصهٔ از سرکار پادشاهی و حصهٔ چهارم از مرهٹه
باشد سوای دهم حصهٔ دیس مکهی که سابق از رعایا مقرر شده سندش را مرهٹه از شاه عالم بهادر شاه در دست داشت این
تقسیم نیز جاری و ساری گشت اما سند چوتهه مرهٹه نیافته بود چون امیر الامرا حسین علیخان بهادر را با پادشاه ناچاقی روی داد
و فرخ سیر باغوای خانه براندازان بسرداران دکهن خصوص ساهو راجه بن سنبها در باب مخالفت امیر الامرا متواتر می نوشت
و در حضور با قطب الملک عبد الله خان هر روز پرخاش تازه برمی انگیخت و قطب الملک متواتر امیر الامرا را بآمدن دهلی تاکید
می نوشت امیر الامرا علاج از دشمن خانه بیگانه ساخته در سال یک هزار و یکصد و بیست و نه با راجه ساهو بوساطت محمد انور خان
برهانپوری و سنکراجی ملهار صلح کرد و بشرط عدم تاخت و تاراج ملک و عدم قطع طریق و نگاه داشتن پانزده هزار سوار در رکاب ناظم
دکهن اسناد چوتهه در سر صد ده روپیه دیس مکهی شش صوبه دکهن بمهر خود با تنخواه کوکن وغیره که راج قدیمش نامند حواله نمود و بالاجی
بن بشن ناتهه از برامهه کوکنی وکیل ساهو راجه مقرر شد و در هر پرگنه دو عامل از جانب مرهٹه منصوب شدند یکی مکاسدار که چهارم حصهٔ
وصول کند دیگری نائب دیس مکهی بعد انعقاد این صلح ملک دکهن که بعلت نزاع غنیم خراب بود اگرچه رو بآبادی گذاشت اما ضبط پادشاهی
برخاست و این تربیع نحوست تثلیث بهم رسانده خرابیها ازو زائیده و امیر الامرا بعد مصالحه در سال هزار و صد و سی هجری عالم علیخان
برادرزادهٔ خود را در دکهن نائب گذاشته با فوج سنگین قریب سی چهل هزار سوار ملازم سرکار و فوج مرهٹه بسرداری بالاجی بشن ناتهه
عازم دار الخلافه شد و بعد عزل فرخ سیر و اجلاس رفیع الدرجات در سال سی و یکم از مائهٔ دوازدهم پایهٔ سنکراجی ملهار بلند
ساخته و صاحب اختیار دکهن گردانید و او را باتفاق بالاجی بشن ناتهه نزد عالم علیخان فرستاد و این هر دو بدکهن آمده تسلط تمام
بنوعی بهم رسانیدند که از عالم علی خان نامی بیش نبود بعد عالم علیخان و انقضای عمر و دولت سادات بارهه بالاجی بشن ناتهه

نیز درگذشت و پسر او باجی راؤ قائم مقام پدر و مدار المهام سرکار ساهو راجه گردید در سال سی و هفتم از مائة دوازدهم که محمد شاه بادشاه
صوبه داری مالوه بگردهر بهادر ناگر داد و او آمده دخیل گردید در سال سی و نهم از مائة دوازدهم هولکر ملهار از قوم شبان که منجمله سرداران
رفقای باجی راؤ بود از دکهن بمالوه رفته با گردهر بهادر جنگید چون گردهر بهادر و یکی از اولادش که بجای او نشسته حراست شهر
اوجین مے نمود در جنگ ملهار کشته شد صوبه مالوه لگدکوب تاخت و تاراج مرهټه بود سال چهل و سوم از مائة دوازدهم محمد خان بنگش
صوبه دار مالوه گردیده باوجین رسید اما بسبب غنیم که همیشه بتاخت و تاراج اوجین و اطراف می پرداخت نقش بنگش درست نشست
و سال چهل و پنجم صوبه داری مذکور براجه جے سنگه صاحب رصد مقرر گشت او بنابر جنسیت کیش بشرائ نهیش در تقویت و تربیت
باجی راؤ کوشیدن گرفت و گجرات که بعد تغیر سربلند خان براجه ابهے سنگه راتهور مقرر شده بود مرهټه بتحریک حامد خان در صوبه
مذکور همراه یافته شورشے انگیخت باجی راؤ ضعف سلطنت و خفت عقل ارکان حضور دریافته و اسباب اقتدار خود بعد تسلط
بر هر دو صوبه مهیا دیده قدم جرأت پیش گذاشت مظفر خان برادر صمصام الدوله بمهم او مامور شده بملک مالوه در آمد تا سرونج
رسیده طالب نبرد مرهټه گردید باجے راؤ ترک مقابله اصلح دیده بدکهن برگشت و مظفر خان جنگ ناکرده مظفر و منصور بدار الخلافه
عطف عنان نمود در سال چهل و هفتم از مائة دوازدهم باز باجی راؤ اراده هندوستان نمود. اعتماد الدوله قمر الدین خان وزیر و امیر الامرا
صمصام الدوله خان دوران به تنبیه او مامور شدند و هر دو گروه بتفاوت سے چهل کروه بطرف مالوه خرامید باجے راؤ
هم دو فوج کرده فوجے را بسرداری پیلاجے جادو بمقابله وزیر فرستاد و فوجے را بسرکردگے هولکر ملهار بمقابله امیر الامرا تعیین
نمود پیلاجی با وزیر سه چار بار جنگیده هر بار مغلوب شد امیر الامرا علی الرغم وزیر طرح صلح انداخت و مصالحه نموده باتفاق وزیر
بدار الخلافه برگشت و در سال چهل و هشتم از مائة دوازدهم امیر الامرا باستدعای جے سنگه سوائی پادشاه را راضی ساخته
صوبه داری گجرات و مالوه بباجی راؤ دهانید و سال چهل و نهم باجے راؤ با فوج عظیم از دکهن بمالوه رسیده راتق و فاتق صوبه
مذکوره گردید و بعد دلجمعی از ان مکان بسر راجه بهدادر رفته و موضع اتهر دار الاقامة راجه مذکور را محصور نموده مفتوح ساخت راجه
خود را بالکل صعب المسالک کشید و باجی راؤ ابتدا تاراج ملک بهدادر خواست کرد بانتربید که عبارت از ملک مابین گنگا و جمنا است
در آید پیلاجے جادو را مقرر کرد که از دریای جمن گذشته با برهان الملک که دران وقت از صوبه خود حرکت کرده نزدیک اکبرآباد
رسیده بود در آویزد پیلاجے جمنا عبور نموده با برهان الملک مقابل شد برهان الملک غالب آمده جمع کثیرے را مقتول
و مجروح ساخت پیلاجے باضطراب گریخته از آب جمن گذشت و بهزار خرابے خود را پیش باجے راؤ رسانید اما فوج
او اکثر دران آب بکام نهنگ اجل رفتند و قریب یک هزار و پانصد کس باسیرے در آمدند برهان الملک هر کدام را یک یک
چادر و دو دو روپیه داده مرخص کرد باجی راؤ خفت عظیم کشیده رو بشاه جهان آباد آورد افواج پادشاہے انچه در حضور بود
بیرون شهر بر آمده بمحافظت شاه جهان آباد و دهلی پرداخت و باجے راو اطراف شهر را تاخته شورشے در جوارش داشت تا آنکه
اعتماد الدوله و صمصام الدوله و برهان الملک و غضنفر جنگ بنگش که بمدافعه او مامور گشته سے چهل کروه دورتر از شهر بودند در رسیدند
باجی راؤ صرفه در جنگ ندیده از راه اکبرآباد بمالوه برگشت و این سوانح در دفتر دوم مفصل شده چون آصف جاه در سال
پنجاهم از مائة دوازدهم بحضور آمد و صوبه داری مالوه به تغیر باجی راؤ مفوض شد آصف جاه عازم مالوه گردید باجے راؤ
هم از دکهن باستقبال او شتافته در سواد بوپال آویزشها روی داد و درین ضمن خبر آمد آمد نادرشاه عائق تنبیه باجی راؤ
گشت و آصف جاه بحضور آمد دران زمان که آصف جاه در سواد بوپال با باجی راؤ در ستیز و آویز بود رگهوجے بهوسله مکاسدار صوبه برار

که از نبیرهای اعمام ساهو راجه بود شجاعت خان الٰه آبادی را که از جانب آصف جاه نایب نظامت صوبهٔ برار بود در ماه رمضان سال مذکور
جنگیده بکشت و چون وهن عظیم از ورود نادرشاه بسلطنت هندوستان رسید چنانچه ذکرش در دفتر دوم گذشت باجی راؤ جاگیرات
منصب داران دکهن را که از طرف پادشاه و آصف جاه داشتند ضبط نمود و بعد از آن که نادرشاه عطف عنان بایران نمود نظام الدوله
ناصر جنگ خلف آصف جاه که ذکرش ارقام یافت سفیری نزد باجی راؤ فرستاده پیغامهای وعید فرستاد باجی راؤ
دست از قرق و ضبط جاگیرات برداشته در سال پنجاه و دوم از مائهٔ دوازدهم پنجاه هزار سوار جرار فراهم نموده قاصد آن شد که
ناصر جنگ را از میان بردارد و باین ارادهٔ فاسده باورنگ آباد رسیده در سواد جنوبی بلدهٔ مذکوره نزول نمود ناصر جنگ با ده هزار
سوار که در شهر همراه داشت برآمده قاصد تاراج پونه گردید و باجی راؤ را زده در پایان گنگ دکهن را عبور نمود از بیست و هفتم
شوال تا قریب عید الضحیٰ غبار هیجا تا کرهٔ اثیر هیجان داشت چون ناصر جنگ با وجود قلت فوج بسیار غلبه نمود باجی راؤ صرفه خود
در صلح دید و طالب ملاقات ناصر جنگ گردیده بحضورش آمد ناصر جنگ سرکار کرگون و سرکار هندیه بجاگیرش داده نوازش فرمود
باجی راؤ بعد مصالحه به مالوه رفت و کنار نربدا رسیده دوازدهم صفر سال پنجاه و سوم از مائهٔ دوازدهم درگذشت و پسرش
بالاجی راؤ بجای او قیام نمود و در همین سال آصف جاه از حضور مرخص گشته سلخ شعبان داخل برهان پور گردید و بالاجی که از دکهن
بمالوه می رفت در برهان پور شرف کورنش آصف جاه ادراک نموده به مالوه مرخص شد و بعد معاودت آصفجاه بدکهن تا رحلت
او که هشت سال بود غنیم چند مرتبه شوخی کرد و تنبیه یافته بصلح انجامید و در عهد ناصر جنگ با ساهو راجه قواعد صلح تاسیس یافت
تا کشته شدن ناصر جنگ که دو و نیم سال و کسری بود صلح مذکور بحال و برقرار ماند بعد کشته شدن ناصر جنگ و فوت ساهو راجه
که در سال شصت و سوم از مائهٔ دوازدهم اتفاق افتاد کار بالاجی اعتلا پذیرفت و سداشیو راؤ عرف بهاؤ برادر عم زادهٔ بالاجی که
سخت مدبر محنت کش بود مدار المهام شد تا حین حیات ساهو راجه برهمنان کوکن از دودمان بهوسله صاحبی بریمی داشتند بعد
مردن ساهو بالاجی راؤ خلیع العذار گشته کسی را از قوم بهوسله بجای ساهو راجه بر مسند راج ننشانید و زمام مهام ملکی و مالی را
بانفراد در قبضهٔ اقتدار خود آورد و سرداران قدیم مرهته را منقاد بلکه معطل گردانید و تسلط و سطوتیکه براهمهٔ کوکن را بعد فوت ساهو راجه
و ناصر جنگ در هندوستان و دکهن میسر آمد در صفحات سابقه نگارش یافت مجملی از مناقب فرقهٔ مرهته عموماً و براهمهٔ کوکن خصوصاً
آنچه میر غلام علی آزاد بلگرامی که عمر خود در دکهن گذرانیده مرجع انواع خلائق بود و از حقائق دکهن من و عن آگاهی دارد در تذکره
خود آن قدر که ایراد نموده بنابر اطلاع و انشراح طالبان اخبار نگاشتهٔ خامهٔ وقایع نگاری شود مخفی نماند که فرقتین مذکورتین
پیشه وارند که هر جا دستی یابند وجوه معاش جمیع خلق خدا اند که ده بطرف خود می کشند و زمینداری و مقدمی و عمل پتواری
کسی هم باقدیمین نگذاشته اساس وارثان کارهای مذکوره را از بیخ برکنده بنیاد دخل و تصرف خود قایم می کنند و میخواهند
مالک تمام روی زمین شوند رزاق مطلق تعالی شانه که روزی رسان هندو و مسلمان است برات رزق اصناف خلائق
بر همین زمین نوشته تمام این مملکت بر یک قوم چه طور مسلم تواند ماند لطافت طبع و لطافت ذائقهٔ فرقهٔ مذکوره بحدی
که بالاجی راؤ با آن اقتدار که سلطنت هند و دکهن بدست آورده بود نان باجره می خورد و نان گندم خوشش نداشت
بادنجان خام و انبهٔ خام و کرسنهٔ سبز خام برغبت تمام خورده بعضی از آنها را نان خورش می ساخت حال عوام آن طائفه
برین قیاس باید نمود چون اصل پیشهٔ براهمه گدائی است و در کیش هندوان مقرر شده که صدقات را براهمه باید داد طبایع
آن قوم نسلاً بعد نسل بدریوزه گری معتاد شده و طامع و این الغرضی لازم ماهیت برهمنی گردیده بنابر آن باوجود

حصول مرتبهٔ سلطنت و امارت شیوهٔ گدائی از طینت آنها بدر نمی رود و هر محتاجی که بحکام و متصدیان برهمهٔ مذکور رجوع کند نظر آنها همین که برای ما چه آورده و هرچه بر سر دور برای او باید کشید و گرفته برآمد کار او را حواله بعالم بالا میکنند نعم ما قیل بیت بدست خلق عالم کاسهٔ دریوزه می بینیم ۰ گدا چون پادشه گردد گدا سازد جهانی را ۰ و بسبب عدم ملائمت طبع و حسن خلق که اصلا اگر در طبیعت آنها نگردیده همانا آنست که مدار غذای آنها خواه غنی باشد و خواه فقیر بر دال تور است و بااین دال عملی از روغن که آنرا در هندی گهی گویند نمیکنند و از خارج نیز روغن بکار نمی برند که بیوستش راه اصلاح نماید و احیانا اگر کسی بخورد اقل قلیل بمرتبه ایست که گویا نخورده و مرچ سرخ و حلتیت و زیره چوبه هم در ماکولات شان بسیار استعمال میشود و مرچ سرخ سوای آنچه در پختن داخل نموده اند هنگام خوردن با طعام نیز بافراط میخورند لهذا نطفهٔ اینها پشت بر پشت از ماکولات مذکوره متکون میشود و همین جهت امراض آنها اغلب اوقات صفراوی یا بنا بر احتراق مواد شده سوداوی است و اطبای هند موافق قاعدهٔ خود که معالجه بمثل میکنند ادویهٔ حاره بخورد شان میدهند لهذا مزاج آنها حار یابس واقع حق علیم است و کفی به شهیدا که اینهمه امور مطابق واقع بقلم آمده تعصب و تصنع اصلا دخل ندارد و از مختصات غنیم است که در دفاتر داشاد خود سنین هجری بزبان عربی و خط مرهتی مینویسند انتهی کلامه ۰

ذکر تتمهٔ احوال شاه عالم پادشاه و شجاع الدوله وزیر و نجیب الدوله امیر الامراء مجملا سوا آنچه در اله آباد و اوده و شاهجهان آباد در وی داد

شجاع الدوله مع پادشاه در صوبه اله آباد بعد فتح قلعهٔ چنار سنه و انتزاع آنجا از دست گماشتگان مرهته در فکر بند و بست بندیل کهند اشتغال داشت تا آنکه در سال هفتاد و هفتم از مائه دوازدهم هجری میر محمد قاسم خان عالی جاه از فرقهٔ انگلیشیه شکست یافته توسل باذیال دولت وزیر و پادشاه جست و در صوبه اله آباد رسیده با شجاع الدوله ملاقات نمود چون شجاع الدوله داعیهٔ بند و بست بندیل کهند داشت عالی جاه خود بطرف بندیل کهند رفته بوساطت میرزا نجف خان که از عالی جاه در سفر شکست از کرمناسه رخصت شده رفاقت راجه بوندیله برگزیده بود معامله را انفصال داد و شجاع الدوله مع پادشاه بعد و عالیجاه ارادهٔ ممالک شرقیه نموده بجنگ انگلیشیان آمد و آخر مغلوب گشته مصالحه نمود و صوبهٔ اوده بشجاع الدوله و اله آباد بپادشاه اختصاص یافت چنانچه ذکرش در دفتر دوم مفصل گشت بعد ازین مصالحه شجاع الدوله بانتظام صوبه خود و پادشاه برتق و فتق صوبه اله آباد اشتغال ورزید یکی از سرداران انگلش واسطهٔ جواب و سوال فیما بین جماعهٔ خود و شجاع الدوله در حضورش می ماند و مورد انواع عواطف می شد و فوج انگلیشیه مع سردار عمده مثل جرنل و کرنل پیش پادشاه حاضر و در امور مرجوعه معین و یاورش می بود میرزا نجف خان چنانچه در صفحات دفتر دوم ارتسام یافت رفاقت انگلیشیان هنگام جنگهای که با شجاع الدوله در ملک اوده نمودند اختیار کرده بود و بنا بر سعی هزامور و عنایت انگلیشیه گردیده لک روپیه سالیانه برای او مقرر شد و در معامله بنگاله که انگلیشیان مالگزاری بیست و چار لک روپیه برای پادشاه قبول نموده بودند مجرا گرفته بخان مرقوم می رسانیدند و او در رفاقت پادشاه بوده بعد زمانی بسیر حکومت کوره یافت و بفوجداری و انتظام آنجا اشتغال داشت و منیر الدوله بنام خدمت خانسامانی سرکار پادشاه مدار المهام خانه او و سرکرده رفقایش نبوی شد که مرجع جمیع ملازمان شاهی و مختار حل و عقد امور و بجای و برطرفی کل نوکران سرکار سلطانی و واسطه جواب و سوال پادشاه با انگلیشیان بود در اسفار سفارت کلکته گاهی که ابتدا دمی یافت سبب معنی

از متعلقان ملازم پادشاه مثل حسام الدین خان و راجه رام ناته و میاں رسلے خان مغلے بنا بر مناسبت طبیعت که با پادشاه داشتند برصدر مے آمدند خصوص حسام الدین خان که زنکه هاے نوخاسته را برقص و خوانندگے تربیت کرده بخدمت پادشاه مے فرستاد و وسیلهٔ تقرب و اخذ وجه خود و آنها را مقرر کرده بود اختصاص بسیار و انتفاع وافر حاصل مے نمود معتمد السلطنة مے گردید و اسے برز مانیکه عمده ارکان سلطنت و مرجع اعیان مملکت چنین چیزهای ناچیز باشند شجاع الدوله میرزا سعادت علے پسر خود را به نیابت وزارت و بعض ملازمان را به نیابت میر آتشے و خدمات دیگر در حضور پادشاه گذاشته گاہے بضرورت خود هم حاضر مے شد

ذکر احوال نجیب الدوله بر سبیل اجمال

نجیب الدوله بنام منصب امیر الامرائے در شاه جهان آباد مسلط بوده میرزا جوان بخت پسر کلان شاه عالم را که نام وے عهدے براو بود جانشین پدر بش در دار الخلافه گردانیده رتق و فتق مهمات انجا مے نمود در میان افاغنه روهیله خاے از آدمیت و شعور نبود و فے الجمله لیاقت سرورے و سپهدارے باهم جمع داشت و علم شجاعت نیز برے افراشت سورجمل جاٹ که چشم و چراغ دودمان و در زمرهٔ راجه هاے قوم جاٹ از ابتدا تا این زمان بهوشیارے و اقتدار و سلیقهٔ اسپهیدے وصف آرائے و مملکت ستانے و کاردانے بجل و مرتبهٔ او کسے نرسیده و دران فرقهٔ مثل او پیدا نگردیده چهار قلعه مستحکم بمتانت و رصانت تیار کرد که تسخیر آن مقتدران هند را متعذر مے نمود و فے الحقیقت همچنان بود و ذخائر و اسباب چنان آماده داشت که سالها حاجت بخارج نبود اگر تفصیل متانت و استحکام و اسباب آن کرده آید سخن بطول انجامد ملخص آنکه دران زمان غیر از قلاع معروفهٔ هند هیچ قلعه به تشیید قلعه هاے او و معمورے اسبابش نشان نداده اند دوازده هزار اسپ خاصه در اصطبل و سوارانش ملازم داشت و آنها را برق اندازے بر اسپ و کبهاسے سپاهگرے چنان آموخت که مافوقش در هند متصور نبود و بممارست و مشق هر روزه چنان مؤدب و ماهر گردانید که در حروب افواج هند را مقابله با فوج او و غالب آمدن بر آنها از جملهٔ ممتنعات بود و گمان نمے رفت که کسے از عظماے این مملکت بر سورجمل غالب آمده او را در جنگ خواهد کشت مکرر مرهٹه با او آویخت و افواج ابداے هم در مملکتش در آمد باستقلال و فطانت درون قلعه هاے خود نشسته پایدار میماند و محفوظ ماند و در جنگهاے افاغنه که با صفدرجنگ اتفاق افتاد جیار تنها نموده بر افواج افغان غالب آمد و مثل صفدرجنگ وزیر مقتدر را استمداد از و نمود و او اعانت فرمود چون زمیندارے و ملک محروسهٔ او نهایت اتصال بشاه جهان آباد داشت و همیشه همت به تسخیر زمیندارے و ملک دیگران مے گماشت نجیب الدوله را با او کنج و کاوه بر دو از هدگر خبردار و در فکر غلبه بر یکدیگر مے گذرانیدند بلکه نجیب الدوله از و اندیشها داشته در دل حسابی برسنے داشت و فے الحقیقه در اعاظم هند که معاصرین او بوده اند کسے را لیاقت و استعداد آن نبود که جنگ او را متعهد تواند گشت چنانچه از حروبے که او را با ذوالفقار جنگ و با عماد الملک بعد مصالحه با صفدرجنگ روی داد و مشاجراتے که با مرهٹه و افواج ابدالی اتفاق افتاد و حسن جلادت و تردداتی که بتقریب اعانت و نصرتهاے صفدرجنگ در حروب افاغنه بنگش وغیره بعمل آورد ظاهر و آشکار است لیکن چون پیمانهٔ عمرش لبریز گردیده و اجل موعود به پایان رسید در جنگ سهلے با آنهمه استعداد و حزم و احتیاط رهگراے بیداے ناپیداے عدم گشت؛

ذکر مقتول شدن راجه سورجمل جاٹ بدست سید محمد خان برادرزاده بهادر خان بلوچ در میدان مابین شاهجهان آباد و فرخ نگر

جمعے کثیر از فرقهٔ بلوچان در فرخ نگر از سالها زمان حکومت داشتند در عهد محمد شاه مغفرت پناه یکے از آن جماعه کامگار خان نام بر همنونی بخت بیدار اقتدار بهم رسانیده اغلب اوقات فوجدارے کرده گاه گاه حکومت پانی پت و حصار وغیره باختیار او بود محال حصار را که مملو از سرکشان و متمردان بود و عمل کمتر کسے در آنجا درست مے نشست مسخر و مصفا نموده مورد مهر بانی ارکان حضور و گویا مشتهر بکار آن جا مامور مے بود بهادر خان که یکے از ملازمان او بود در زمان حیاتش عروجے نموده فوجدارے سهارنپور بوریه یافت و در جنگ صفدر جنگ با احمد شاه عماد الملک او را بمدد خود طلبیده صحبتش با عماد الملک در گرفت و بمرتبهٔ امارت مترقی گشته هفت هزارے و صاحب ماهی و مراتب گردید بعد عماد الملک با نجیب الدوله هم ساخته اوقات مے گذرانید و بدوازده کروهی شاه جهان آباد قلعه و آبادے بنام خود طرح انداخته محل اقامت خود و اتباع گردانید آن مکان به بهادر گڈه مشهور و معروف گشت چون کامگار خان مرد میان اولاد و اتباع او منازعات روے داد سورجمل جاٹ قابو یافته بلوچان را مقهور و مخذول ساخته در واڑے و فرخ نگر را مسخر نموده قابض و متصرف گشت در عهد نجیب الدوله خواست که بهادر گڈه را هم بقبض و تصرف خود آورد و بهادر خان از نجیب الدوله استعانت نموده سخنان غیرت افزا درین خصوص به نجیب الدوله بسیار گفت چون از نجیب الدوله اعانتے قبل بنا ء سورجمل جاٹ از اغماض نجیب الدوله در اعانت بلوچان استیلاے خوف خود بر نجیب الدوله در یافته درخواست فوجدارے کروه کر و روغیره از نجیب الدوله نمود نجیب الدوله یعقوب علے خان نامی که برادر وزیر ابدالی و بعض اوقات ناظم شاهجهان آباد مے بود نزد سورجمل جاٹ فرستاده خواست بلطف و مدارا مصالحه نماید و فتنه را بیدار نسازد یعقوب علی خان باتفاق راجه دلیر سنگ کهترے نزد سورجمل رفته سخنان آشتے مذکور ساختند و یعقوب علے خان جوڑهٔ چهینٹ ملتان برنگ زرد و گل زر نیخ برنگ سبز براں بطور هدیه بسورجمل گذرانید او پسند نموده همان وقت فرمود که براے او جامهٔ دوخته آرند و پنیا مهانا تمام ماند یعقوب علی خان برخاست اما گفت که شما که صاحب جلدے و جهالت نباید فرمودنیده فردا باز خواهد آمد سورجمل از فرط غرور در جواب داد که اگر پیغام مصالحه منظور باشد هرگز نباید آمد یعقوب علے خان مع کرم الله خدمتگار که نجیب الدوله او را معتمد دانسته همراه فرستاده بود برگشته آمد یعقوب علے خان احوال باهستگے نوعے که هیچ فساد نباشد گفتن آغاز نهاد کرم الله عرض کرد که اصل آنست اگر غیرت باشد چاره غیر از جنگ نیست نجیب الدوله متنبه گشته گفت انشاء الله تعالے با این کافر جهادے کنم و پسران خود افضل خان و سلطان خان و ضابطه خان را گفت که فردا تیار شده از راج گهاٹ عبور دریاے جمنا نمائید و دیگر رؤساے افواج خود مثل سعادت خان آفریدے و صادق محمد خان و مان خان و محمد خان بنگش وغیرهم را تاکید نمود که فردا عبور جمنا نموده با این کافر مغرور باید جنگید و صبح تا فوج عبور نمود سورجمل جاٹ هم افواج خود را عبور دریاے مذکور نموده بر دریاچهٔ هنیدن مورچال جنگ بست نجیب الدوله گنج شاهدره را بر پشت گذاشته مهیاے جنگ شد و افضل خان را مقدمة الجیش گردانید چون جنگ شروع شد سورجمل بمقابله دیرینه خود ده هزار سوار تربیت کرده خود را که اسپان شان از سرکار او بود همراه برده در جاے متناسب استاده ساخت و خود براے اندیشه آنکه از کدام طرف آنها را بر سر نجیب الدوله گمارد با معدودے از مقربان که از آن جمله کلیم الله خان پسر یکے خان میر منشی هم بود آمده مابین فوج هراول و نجیب الدوله استاده همان وقت افضل خان هراول نجیب الدوله از دست ...ارام وغیره سرداران سورجمل جاٹ که هراول بودند شکست خورده رو بفرار نهاد چون فراریان از پیش روے سورجمل مے گذشتند کلیم الله خان هم

میرزا سیف الله عرض نمودند که ٹھاکر صاحب درینجا با معدودے از رفقا استادن مناسب نیست التفاتے نکرد بعد ساعتے مکرر عرض نمودند باز جوابے نداده فرمود که اسپ خاصۀ سوارے دیگر بیارند چون آوردند سوار شده استاد سید محمد خان بلوچ معروف بسید و با چهل پنجاه سوار از فوج هراول نجیب الدوله گریزان شده بطرف نجیب الدوله میرفت شخصے از همراهیان او سورجمل را شناخته گفت خانمن صاحب کجاے روید ٹھاکر سورجمل تنها در میدان استاده است چنین وقت باز بدست نخواهد آمد سید و مع رفقا بر سورجمل تاخت یکے از همراهیان او شمشیرے بر سورجمل زد و دست راست او که دران زخم ناسور هم بود مقطوع گشته در میدان افتاد و دیگران هجوم آورده او را مع میرزا سیف الله در راجه امر سنگه از تیغ گذرانیده دست مقطوع او را نشان برداشته نزد نجیب الدوله آوردند و دیگر همراهیان سورجمل گریخته بلشکرش پیوستند اگرچه بر نجیب الدوله تا دو روز کشته شدن سورجمل متحقق نشد اما همراهیان او معلوم نموده بجاهاے خود باستقلال برگشتند و جنگ موقوف شد چون یعقوب علے خان روز دوم بملاقات نجیب الدوله آمد دست ناسور دار او را مع آستین جامهٔ چهینٹ دادهٔ خود شناخت و کشته شدن او تحقق یافت همیشه رویهٔ او در جنگها چنین بود که نهایت احتیاط در حراست خود و افواج نموده خود را از مهالک دور میداشت و مبالغه در غلبه خود بتدابیرے نمود این بار که ارادهٔ ازلی بازالهٔ او متعلق شده بود سررشتهٔ حزم و خودداری از کف داده بیباک دران مقام هولناک استاد و حزم و پاس دار نیا سودے نداد و فتح خلاف قیاس نجیب الدوله را میسر آمد ۞

ذکر متمکن شدن جواهر ل پسر سورجمل جاٹ بجاے پدر و بزودی درگذشتن ازین سرای دودر

جواهر ل که اکبر دار شد اولاد سورجمل بود قائم مقام پدر گشته نشست می غرور گردیده درین مستے عنان داری و حفظ مراتب مقدار مقدورش نماند پا از جادهٔ هوشیارے و مرتبه دانی و قدر وقت شناسے که مسلک پدرش بود بیرون گذاشته بوساطت وکلای کاردان مرهٹه را طلبیده با خود رفیق گردانید و محاصرهٔ قلعهٔ شاهجهان آباد نمود و نجیب الدوله چهل و پنجاه روز جنگیده آخر بوساطت راجه دلیر سنگه با ملهار راو مرهٹه ساخته بمصالحه انفصال داد و با نجیب الدوله و جواهر ل در میدان خضر آباد ملاقات شده آتش فتنه فرو نشست بعد ازان سمرو فرنگے را که رفیق نمک بحرام عالی جاه ساخته و پرداخته او بود و با شجاع الدوله ساخته آقای خود را بدست شجاع الدوله سپرده خانمان او را برباد داد و آخر با شجاع الدوله هم نرد دغا باخت مع هزاران بندوق چقماقے و توپ و اسباب حروب که مملوک عالے جاه بود بدر رفته خود سرے گردید رفیق خود گردانید و خود را صاحب فوج و خزاین دیده از تنک ظرفے قاصد جنگ با اعتقاد مهاراجهٔ دهیراج راجه جے سنگه سوائے شد و افواج بے شمار با خود فراهم آورده بر سر جے نگر رفت و در سزاے جسارت بیجا زیاده رو میا با وجود توپخانه فرنگے که با سمرو بود و فوج ماهر تیار آراسته پدرش همراه داشت شکست فاحش از راجپوتان خورده خائب و خاسر برگشت و در زمان اقتدار و حیات مستعجله خود مردم بسیارے را از رفقا و اتباع پدر بکشت و صدا نام چودهاران را بر جمیع سرداران خود مسلط ساخته همه را از خود ناخوش داشت چون مردم از دست او بجان آمده بودند یکے را براے کشتن او برانگیختند و بعد اندک زمانے از جانشینی پدر بدر غاکشته شد بعد از داؤ رتن سنگه یکے از برادرانش عجله اولاد سورجمل بجاے او متمکن گردید چون غنین بود آرزوے و رای رجولیت داشت براے یا اتیتیے بهانه و واحاضر آمده بدروغ گوئے زرے از او خورد هنگام کشف راز رستگارے خود در قتلش دید بهانهٔ تیارے و داخلوت نموده رتن سنگه را در تنهائے بدغا کشته خواست که بدر رود در بدر رفتن گشته گردید بعد از و برادر او نول سنگه بر مسند راج نشست و در قلعهٔ دیگر رنجیت برادر چهارم با عانت بعض زوجات سورج مل هنسیا نام که خزاین وافرے را متصرف بود

ملک ملک خود سرے بمود و عدم انتظام در راج و اختلاف در آرا پدید آمده دفر و ستے که سورجمل داشت و نام نشان او و صیت اقتدارش رو با نحطاط نهاد و نجیب الدوله با سامان اقتدار خروج نموده چند روز فرمان روای شاهجهان آباد گشت هر چند در قوم روهیله است که اخس قوم افاغنه اند باز هم سعادت کیش و خیر اندیش خلق بود اما همراهیانش که اکثرے بلکه همه بار و هیله و افغان بوده اند از خباثت طینت که لازمهٔ ماهیت افغانیست مگر بندرت در فردے از افراد آنها حسن نیت و پاکے طینت اگر باشد باشد خلق خدا را که سکنهٔ شاهجهان آباد و اکثر امرازادگان و نجبا بوده اند اذیتے رسانیدند که فوق تصور نتوان نمود و هر نوع ستم و تعدے بلکه اختراعات دران کرده بر مردم آنجا بعمل آوردند و گذشت انچه گذشت تا آنکه نجیب الدوله هم بعد اندک فاصله از کشته شدن سورجمل بیمار شده هوای شاهجهان آباد را بامزاج خود ناساز یافته بطرف نجیب گذه وغیره رفته سکونت در زید و مدتے ممتد بیمار بود آخر الامر باجل طبیعی سلک ناگزیر مرگ پیمود و پسر کلانش ضابطه خان بجاے پدر بر وساده امارت جلوس نمود مانند پدر از اکثر صفات حمیده بهره ور است مدتے یسیر که در شاهجهان آباد و نواح آن حکم رانی کرد خلق آنجا را از خود خوشنود داشت و همت بر تنبیه و تادیب روهیله بازیاده از پدر مے گماشت و رانداز ان برادران را باهمه که جنگا یندند آخر بر برادران غالب آمده دل جوئی آنها نمود و هر یکی را جائی داده خوشنود میداشت تا بفتنهٔ مرهٹه مبتلا گردید و ذکرش آید ⁂

ذکر رفتن شاه عالم پادشاه از اله آباد بشاه جهان آباد و بعض سوانحیکه دران جا روے داد

شاه عالم پادشاه که از سستے عقل و پستے فطرت همیشه محکوم یکے از ملازمان و تحت فرمان او مے باشد در اله اباد تابع راے منیر الدوله و فرمان بردار سرداران انگلیشیه گردید اگرچه این تبعیت و فرمان برے از سفاهت و سستے راے خودش بود اما آخرها دلتنگ گردید و چون آرزومند نزول در قلعهٔ شاهجهان آباد خود و را در پیرایهٔ شاهے بمردم آنجا نمودن مے بود بعد بردن نجیب الدوله اراده رفتن آن طرف تصمیم داده در فکر بهم رسانیدن اعوان و انصار که دران دیار بقوت و نصرت آنها لتواند نشست افتاد و طالبهٔ رفاه و اقتدار از باقے ماندگان مرحوم ولاے پیشه که در شاهجهان آباد از تسلط افاغنه و عدم مداخلت خود در سرکار آنها دلتنگ و آرزومند و رد و چنین پادشاه ابله بوده اند در ترغیب و تحسین این اراده کوشیده مرهٹه را لائق اینکار شمردند و سیف الدین محمد خان برادر عاقبت محمود خان کشمیرے بسفارت روساے دکهن و دلالت و رهنمائی مرهٹه بر فاقت و اعانت پادشاه و استحکام عهود و مواثیق درین خصوص مستعد گردیده بمقصد شتافت و بعد چندے عرائض آنها متضمن قبول مسئولات که اعظم متمنیات شان بود خاطر خواه پادشاه آورد شاه عالم در نهضت بے تاب گشته اظهار اراده خود نمود منیر الدوله و انگلیشیان و شجاع الدوله اشد ممانعت درین خصوص بعمل آورده قبائح این حرکت را بوجوه گشته ظاهر کردند پادشاه مطلقاً قبول ننموده جزم و رسوخ خود درین عزم باکمال مبالغه ظاهر ساخت و هرگز راضے باقامت اله آباد نشد انگلیشیان ناچار گشته رخصت دادند منیر الدوله رفتن با پادشاه مناسب ندانسته توسل باذیال دولت انگلیشیه جست و از طرف انگلیشیه متعهد معاملهٔ صوبهٔ اله آباد و کوره گردید چه جاگیرات لکهه روپیه از سرکار انگلیشیان بنام او مقرر گشته پرگنه بهیم پور شاه جهان پور و چند لکهه دام در پرگنه اردل مضافات صوبهٔ بهار در تنخواه یافته بحمایت آنها زندگے مے نمود بعد یک سال ازین معامله یا دو سال که نواب گورنر جنرل عماد الدوله مسٹر هشٹنگ بهادر جلادت جنگ براے ملاقات شجاع الدوله بنارس رفت و در آنجا همه کس جمع آمدند منیر الدوله هم آمده بملاقات گورنر بهادر بهره اندوز گشت و شجاع الدوله معاملهٔ اله آباد و کوره را از گورنر بذمهٔ خود گرفت منیر الدوله معزول گشته زرهاے تعهد دام دام بیباق رسانید و در همان آوان بیمار شده رهگراے عقبے گردید نعش او را در عظیم آباد

آورده متصل بحویلی ساخته اسد الله خان که زر خرید منیر الدوله و بحصهٔ کریم قلی خان پسرش آمده در مقبره که برای خود ساخته بود مدفون گردید اللهم اغفر له وارحمه میرزا نجف خان همراه پادشاه برگزید شجاع الدوله چند منزل مشایعت نموده در فسخ عزیمت پادشاه ساعی بود لیکن فائده نکرد و درین ضمن احمد خان بنگش برادر قائم خان حاکم فرخ آباد که نهایت نیابت اختیار نموده مصارف لابدیات اکثر امرا و امیرزادگان شاه جهان آباد را متعهد گشته مشاهره و سالیانهای مناسب میرسانید و نیز ضعفا پروری بآئین شایسته می نمود داعی حق را لبیک اجابت گفته از جهان بی بقا درگذشت پادشاه در عین سفر باستماع این خبر نزدیک فرخ آباد رسیده دندان طمع باموال او بر سم دیرینه ضبطی اموال ملازمان معروف مقتدر که از شیم ذمیمهٔ سلاطین بابریه است تیز نموده بر در حصار فرخ آباد بمقامات نمود آخر وجهی معتد به از مظفر جنگ پسر احمد خان بوساطت شجاع الدوله گرفته بشاه جهان آباد رفت و شجاع الدوله مظفر جنگ را بشمول عواطف فرموده پسر خود را برسم تعزیه در خانه اش فرستاده و نزد خود طلب داشته مهربانیهای حد مبذول احوالش نموده و بصوبهٔ خود مراجعت نموده بکارهای مرجوعه پرداخت و احمد خان بنگش را بشمول عواطف فرموده از جمله متوسلان ساخت؛

ذکر ورود شاه عالم پادشاه بدار الخلافه شاهجهان آباد و آمدن جان تازه بکالبد مرهته و سر بر داشتن او بفساد

چون شاه عالم مرهته را باعانت خود خواست بعضی از سرداران که بقیة السیف فوج ابدالی در ملک دکهن و مالوه با نیجا نیز مشغول کارسازی بودند بامید تحصیل اقتدار و عزت و جاه به بهانه توسل پادشاه در تهیهٔ اسباب حروب و ملک گیری کوشیده قاصد نهضت بطرف شاه جهان آباد گردیدند ضابطه خان خلف نجیب الدوله بنابر خوف کینه دیرینه که فیمابین مرهته و پدرش بود مداخلت خود در شاه جهان آباد و دراز خرم و احتیاط دیده بطرف سهارنپور بوڑیه و نجیب گڈه وغیره که تعلقه حاصل کردهٔ پدرش از مدتها بود اقامت نموده در استحکام مبانی حراست خود کوشیدن گرفت و مرهته در نواح شاه جهان آباد رسیده شاهزاده جوان بخت پسر شاه عالم را بطوریکه در قلعه بنام حاکم بود مسلم داشته حکومت اطراف اختیار نمود و با ضابطه خان کاویده در ملک علاقه او دست اندازی شروع نمود و پادشاه بدار الخلافه رسیده در قلعه که دولت خانهٔ پادشاهی است نزول نمود و عبد الاحد خان پسر عبد المجید خان کشمیری که مردی مزور و مفتن و باهر یکی در زمانش ساخته بعزت و جاهی گذرانید در عهد نجیب الدوله ضابطه خان پسرش نیز نهایت عزیز بود باستقبال پادشاه آمده مورد الطاف گشت و صحبت او با پادشاه در گرفت سیف الدین محمد خان که واسطهٔ جواب و سوال مرهته بود بنابر تقرب عبد الاحد خان بکام خود نرسیده محروم ماند هم درین نزدیکی ایام عبد الاحد خان بخطاب مجد الدوله خان زمان فرزند خان بهادر بهرام جنگ یافته مدار المهام خانهٔ پادشاه گردید و پادشاه داخل حرم سرای سلطانی گشته در لهو و لعب و حرکات لغو و نامناسب انهماک ورزید و میرزا نجف خان بمقتضای شجاعت رفقای صاحب جرأت بهم رسانیده عازم عروج بمدارج علیا گشت و در اندوختن اسباب اقتدار و فراهم آوردن یاران جان نثار اشتغال نمود مرهته که حسب الطلب پادشاه از خرابی و ویرانی ملک ضابطه خان برگشته بشاه جهان آباد میآمد قریب رسیده در خواست مطالب زیاده از حد و تکلیف مالایطاق آغاز نهاد پادشاه در بحر تفکر افتاده استعانت بمیرزا نجف خان برد و او از فرط شجاعت و دلالت بتادیب و گوشمال جماعهٔ بدسگال نموده بسر انجام این مهم مامور گشت و از شهر بیرون شتافته معسکر آراست بعد تقارب فئتین باوجود قلت فوج بستیز و آویز پرداخته هر بار در کارزار غالب میآمد؛

ذکر درانداز ی امرای نفاق پیشه فیمابین نجف خان بهادر و مرهٹه باعوجاج مزاج و خیانت اندیشه

سنافقان حضور مثل عبدالاحد خان و حسام الدین خان و بهادر علے خان محلی ناظر چون از سطوت میرزا نجف خان بهادر بنابر شجاعتش و جبن و بددلے خود ایمن نبودند و ظاهر است که نامرد با مردے نسازد در فکر استیصال نجف خان بهادر افتاده قاصد مصالحه با مرهٹه گردیدند خصوص حسام الدین خان هیز که زیاده تر از همه مقرب پادشاه و مستکره و متنفر از وجود میرزا نجف خان بهادر بود پادشاه را برین خرافت آورده بے اطلاع خان بهادر مرقوم در کمال اخفا مصالحه را استحکام داد و مرهٹه هم چون میدانست که هرچه هست میرزا نجف خان است هرگاه او در میان نباشد تسلط بر پادشاه و ارکان جبان او بآسانے میسرے تواند شد بهرچه مرضے پادشاه و رائے ارکان نامرد نادان بود بنابر مصلحت وقت تن درداد و قبول نمود عمله حضور که بطرف برج و باره حصار شهر مستعد مدافعه بودند حسب الامر بیک ناگاه در ها کشاده مرهٹه را اندرون شهر راه دادند و مرهٹه داخل شاه جهان آباد و دولت ادراک شرف حضور پادشاه نموده در شهر دائر و سائر شدند نجف خان بهادر با صفاے این خبر متحیر گشته خود هم داخل شهر و در خانۀ خود نازل شد پادشاه که محکوم و مطیع حسام الدین خان بود زر یکه در مصالحه با مرهٹه قرار یافته بود حسب المشوره حسام الدین خان بمیرزا نجف خان تنخواه کرد و مرهٹه را فرمود که از خان مرقوم بگیرد حسام الدین خان که نهایت کینه با نجف خان بمقتضاے خباثت طینت خود داشت و هم بشامت ولالت خبیث دیگر که عبارت از عبدالاحد خان باشد خواست که بدست مرهٹه قطع بنیاد نهال عمر و اقبال نجف خان بعمل آید و سخنان عداوت افزا با مرهٹه در باره آن والا تبار شجاعت شعار گفته اظهار کرد که مایۀ فساد و غوغاے عناد میان شما و پادشاه نجف خان بوده و تا زنده است خواهد بود و مرهٹه بترغیب و تطمیع پادشاه و دراندازان منافق پیغامهاے وعید و تهدید بخان مرقوم فرستاده زرهاے تنخواه درخواست نمود آن بهادر دلیر ایثار جان بر حفظ آبرو و اختیار نموده جوابهاے مردانه فرستاد و تن بذلت و خوارے نداد چندے روز آمد و رفت سفرا در میان ماند و میرزا نجف خان با معدودے از همراهیان موافق که زیاده از سه چهار صد کس با او نمانده بودند مستعد جان بازے نشست و عجز و زبونے را در دل خود راه نداد چون سردار مرهٹه دید که میرزا نجف خان شجاع بے نظیر و براے حفظ آبروے خود در جان باختن دلیر است تحصیل زر یکه بگفته غرض گویان از و گمان بود امکان ندارد اگر کاوشے زیاده بعمل آید کار بمقاتله ی انجامد و تا هزاران کشته نشوند بر او دست نمی توان یافت و دانست که آزردن چنین کسے از اهلیت دور و اگر چشم زخمے باو رسد حیف است بنابرین پیغام ملاقات با کمال احترام داد و بعهد و مواثیق خاطرش را مطمئن ساخت میرزا نجف خان بهادر خود را مع رفقای دلاور بسلاح و یراق آراسته بهیئت مجموعے بلشکر مرهٹه رفت تکوجے سردار مجبر و اطلاع تا بیرون سراپرده هاے خود عرصۀ بعیدے استقبال نموده نجف خان بهادر را دید و بعد معانقه باحترام تمام آورده بر مسند خود نشانید و مراسم عذر خواهے بتقدیم رسانیده افیال و افراس و خوانهای ملبوسات نفیسه و جواهر گران بها پیشکش نموده خوشنود برگردانید

تتمۀ احوال سراسر اختلال میر قاسم خان معروف بعالی جاه و انتقال او از دنیا با حال تباه

میر محمد قاسم خان در ملک افاغنه معروف بروهیله رسیده در سایۀ عواطف آنها آرمید و زمانے چند در آنجا گذرانید اما از اوضاع زشت خود که بد گمانے با خلق خدا و اراده ایذاے هر یکے از رفقا داشت در آن فلاکت هم باز نیامده بر همان اعمال خود

معزول بود چنانچہ میرزا شمس الدین ہم درگرفتارے او برحمت خدا رفت وصندل علی خان ناظر حرم سرای خود را کہ شرط نمکخوارگی وحلال نمکی بتقدیم رسانیدہ باآنکہ بعد سانحہ اسیرے او بہ بیت اللہ رفتہ بود وبرگشتہ در ہنگام اقامت او بہ کوہ باز بجد تمش رسید بگمان آنکہ اگر مانے نداشت چرا از مکہ برگشتہ آمد رنجانید وتا بود ہمین حال داشت چنانچہ غلامان وملازمان قدیم او ہمہ بناچارے ترک یاری او نمودہ برخاستہ رفتند وخود از اتہ چنیدے ملک افاغنہ برخاستہ پیش رانا سے گوید رفت واز انجا بملک راجپوتیہ انتقال نمود واز انجا در جوار مابین اکبرآباد وشاہجہان آباد آمدہ اقامت گزید وبعد چندے درکمال فلاکت وپریشانی رہ نورد ملک عقبے گردید

ذکر لشکرکشیدن مرہٹہ بر ضابطہ خان خلف نجیب الدولہ افغان واختلال پذیرفتن اوضاع او محض قدرت نمائی خداوند زمین وآسمان

چون صحبت میان نجف خان ومرہٹہ درگرفت ونفاق وشقاق بوفاق واتفاق گرائید رائے پادشاہ ونجف خان بہادر ومرہٹہ برمہم ضابطہ خان وانتزاع ممالک از دست افغانان قرار گرفتہ باتفاق ہمدیگر عزم مذکور جزم نمودہ نہضت کردند ضابطہ خان باپادشاہ ومرہٹہ در جنگ میدان صرفہ ندیدہ سکرتال وقلعہ غوث گڈھ برائے اقامت خود مع افواج مہیا راست وبرادران خود را آن طرف گنگا در محالات چاندپور ونہٹور وغیرہ پرگنجات مع بعضے افواج بنابر ارسال رسد گذاشتہ ناموس وعیال خود وپدر را نیز در قلاع آن طرف گنگا نگہداشت ودر سکرتال مستعد مدافعہ نشست مرہٹہ ومیرزا نجف خان پادشاہ را بدو منزلے شاہجہان آباد گذاشتہ خود پیشتر خرامیدند وبمحاصرہ سکرتال پرداختہ زمانے ممتد در جنگ گذرانیدند چون عرصہ بر ضابطہ خان در قلعہ تنگ گردید وخبر یافت کہ گنگا بر اکثر معابر پایاب گشتہ قابل عبور افواج است بسرداران اقوام خود مثل حافظ رحمت واولادش واولاد دوندے خان وفیض اللہ خان پسر علے محمد خان ودیگران نوشتہ تاکید نمود کہ تا حال مرہٹہ بر پایاب گنگا اطلاع ندارد اگر قبل از آگہی او رسیدہ باستحفاظ معابر کوشند ممکن است کہ ما ہم محفوظ مانیم وشما را ہم صدمہ از دست اینہا نرسد واگر در رسیدن درنگے نمودہ آید ومرہٹہ را پایاب گنگا معلوم شد ملک آن طرف گنگا محفوظ نتواند ماند وہرگاہ کار من تمام شود برشما ہم البتہ خواہند نمود پایان کار دیدہ زود باید رسید سرداران مرقوم سخن ضابطہ خان را درست دیدہ ہر یکے مع فوج از جائے خود جنبیدہ باعانت وحراست ضابطہ خان در رسید ضابطہ خان زیر قلعہ سکرتال پل کشتیہا البتہ راہ آمد وشد آن طرف گنگا ووصول کاہ واجناس ماکولات گذاشتہ بود واز راہ پل مذکور عبور نمودہ با سرداران کہ رسیدہ بودند ملاقات نمود باہمدیگر مشورہ نمودہ سرداران افواج خود را باندک فاصلہ ہا بر معابر گنگا از محاذے سکرتال سر بالا تا لبت وسے کروہ کہ ملک خودش بود برائے حراست ومزاحمت عبور مرہٹہ نشانیدند وافواج سرداران باعانت آمدہ راہ طرف مابین سکرتال ہمان قسم جابجا بر معابر نشانید مرہٹہ از مشاہدہ این حال قیاس پایاب گنگا کردہ در تفحص افتاد وبعد جست وجو معلوم نمود کہ اکثر جاہا پایاب است وباسانے از این معابر توان گذشت دو سہ روزے بدر تغافل زدہ روزے مع میرزا نجف خان سوار شد وراہ سر بالا گرفتہ از مقابل چند معابر گذشت چون مستحفظان معابر عقب ماندہ را خاطر جمع شد کہ بالا ترے رود بغفلت کار فرا گشتہ ہر یکے بکارے اشتغال نمود واکثرے بعبا کردیگر برائے ملاقات احباب واختلاط اصحاب رفتہ جاہائے خود را خالے گذاشت ومعدودے در محافظت بودند مرہٹہ مع میرزا نجف خان بیگ ناگہان عطف عنان نمودہ از محاذات معابرے کہ گذشتہ بود بر یکے از انہا عنان ریز رسیدہ بدریا راند میرزا نجف خان بہادر ہراول آنہا بود چون بمقابلہ معبرے

رسیده اراده برآمدن از آب نمود افاغنهٔ آنجا را فرصت حاضر آمدن و تیاری نشد ناچار سردار همان فوج که مرهٹه مقابل او عبور
دریا میکرد از لشکر برآمده با معدودی از مستعدان جان نثار بر بلندی استاده دو سه تلی دیگر از سرداران که قریب از ان معبر بودند
با عذیدی از همراهان باعانت او رسیدند میرزا نجف خان متصل بکنار رسیده هنوز در آب بود که سرداران مذکور مع افاغنهٔ همراهی
بمدافعه پیش آمدند و تفنگ و بانها سر دادند میرزا نجف خان که زنبورکهای چند پیش روی خود داشت عملهٔ آنها را فرمود که همانجا
در دریا استاده شلک نمایند در اول شلک هر سه سردار افاغنه که بمدافعه آمده بودند بکار آمدند چون روهیله عجب قومی شدید الحرص
قوی الطمع می باشند بمجرد کشته شدن سرداران مذکور در غارت لشکر و تاراج اسباب همه گرا افتاده مال یکدیگر را در بودند و برخی را
مجروح و مقتول ساختند و اسباب بدست آورده را غنیمت شمرده راه فرار پیش گرفتند میرزا نجف خان و مرهٹه برهمین قدر اکتفا نموده
بمعسکر خود برگشتند. الا خبر کشته شدن دو سه سردار و عبور لشکر مرهٹه از دریای گنگا شهرت یافته بسیاری از افاغنهٔ ضابطه خان که متفرق
بر معابر بودند رسید چون چند بار ضرب دست مرهٹه که باعانت صفدر جنگ همراهش بود خورده بودند ترسیده همه را خود بخود راه فرار
اختیار آمد و بدون پیش آمدن جنگ و استعمال سیف و سنان گریزان گشته دست بتاراج همه گرکشا ونداین خبر بلشکر تال رسیده
فوجی که ضابطه خان همراه خود بحراست قلعه داشته بود احوال او هم بهمین صورت شد و خانهٔ ضابطه خان را از شرم حضور و خوف قلیلی
از مخلصان که مانده بودند مسلم گذاشته مال یکدیگر را بغارت بردند و قلعه را خالی گذاشته گریختند ضابطه خان حیران و مضطرب گشته
فتح خان را که برادر او آمده آن طرف دریا محاذی شکرتال معسکر داشت باضطراب طلبید او چون بقلعه در آمد احوال بدین منوال
دیده صلاح داد که الحال خود دو سه ساعت از روز مانده فردا همانجا در لشکر من شما هم بیائید و باتفاق یکبار در میدان با مرهٹه جنگید ه
بعد ازان آنچه صلاح و مقدر خود لود (؟) بعمل خواهد آمد ضابطه خان پسندید و فتح خان بجای خود برگشت و در خیمه خود آمد برای مشوره
با مقربان و سرداران خود نشست لشکریانش بشکست و فرار لشکر ضابطه خان آگهی یافته همین عمل اختیار نمودند مخلصانش
اطلاع یافته فتح خان را آگهی دادند و در ساعتی واحد از فوج او هم نشانی نماند پسر خود را گفت که برادر تو با چند سوار بملاقات
ضابطه خان رفته است او را باید آورد و او با معدودی از خیمه برآمده و سوار اسپ گشته تا سر پل رسیده بود که او را هم غارت
نمودند و او با جامهٔ چاک و بی دستار برگشته آمد فتح خان هم با معدودی از ملازمان ناچار باضطرار راه فرار گرفت در مین گریز
بموضعی رسیده دست آسوده یکی از روهیله‌ها را بابقای درنج و شر امتناع عتی روی داد و روهیله برآشفته بطرف پشت خانهٔ
بقال رفته خانه اش را آتش داد بمجرد شعله کشیدن آتش در تمام شارع هیچ وهی نماند که از آتش گرفتن و سوختن عمارات
و غارت وغیره آفات محفوظ مانده باشد شخصی معتمد که همراه فتح خان بود نقل میکرد که وقت آخر شب ده هزار سوار و پیاده
افغان مزرع بیدانجیری دیده گمان نیزهای مرهٹه نموده لرزان و خاموش استاده بود تا آنکه جواسیس رفته خبر آوردند
که درختان بیدانجیر است آن زمان حواس ده هزار سوار بحال آمده هر یکی براه افتاد خلاصه میرزا نجف خان و مرهٹه
در ملک ضابطه خان در آمده دود از نهاد رعایا و سکنهٔ آنجا و از برادران و عیال و ناموس نجیب الدوله و ضابطه خان
برآورد و ضابطه خان گریخته پناه بشجاع الدوله برد و شجاع الدوله واسطهٔ مصالحهٔ میان مرهٹه و حافظ رحمت وغیره افاغنه گردید
و همدرین ضمن سرداران مرهٹه را با همدگر منازعه روی داده حکم طلب برخی ازان روسا از دکهن بتاکید رسید مرهٹه
مصالحه بواسطهٔ شجاع الدوله مغتنم شمرده داعیهٔ انصراف بطرف دکهن مصمم نمود و عطف عنان فرموده بطرف شاهجهان آباد

معاودت کرد ؛

ذکر برگشتن مرهٹه بملک دکهن و شروع عروج نمودن میرزا نجف خان بحکم خداوند امرکن-

بعد ازان که میرزا نجف خان سالماً و غانماً همراه مرهٹه بکمال کرّ و فر بطرف دار الخلافه شاه جهان آباد برگشت و مرهٹه معاودت بدکهن
مصمم نموده خان مرقوم را بپادشاه سپرده سفارش بسیار در بارهٔ او نموده و از طرف خود هم بکارهای مرجوع این نواح مامور فرموده
خود رخت سفر بجانب دکهن کشید میرزا نجف خان باستظهار مرهٹه تقویت یافته قاصد حصول اسباب اقتدار شده و صلاح دران دید
که با پادشاه شناخته در دیاری که سفر پادشاه چندان بناشد علم تسخیر برافرازد بنابران علیحده از پادشاه استدعا کرده چکله های
قرب جوار دار الخلافه و توابع صوبه اکبرآباد که عمال پادشاهی را مجال مداخلت در انها از تسلط اتباع جاٹ نبود در خواست
نموده حاصل کرد و فوجی لائق بدادن یومیه بقدر معاش از مفلسان قلاش و دیگر ارباب تلاش بامید ارتقا بمدارج علیا بهم رسانیده
بمحالات مذکوره قاصد گردید چون بحدود جاٹ رسید پسر سورجمل که دران اوان راجه آن دیار و قائم مقام سورجمل بوده دم اقتدار
میزد و فوجی گران مع سمرو که شش هفت هزار برق انداز معروف به تلنگه با تفنگهای چقماقی و پانزده شانزده ضرب
توپ لائق جنگ میدان همراهش بود بمدافعهٔ نجف خان بهادر فرستاد در جوار کول و جالیسر بطرف شارع شاهی اکبرآباد
مقابله روی داد چون فوج میرزا نجف خان بهادر تازه رفیق ناآزموده بود اکثری کوتاهی کردند و بعضی جان بازی نموده
مجروح و مقتول افتادند و بر سواران جاٹ نیز شکستی افتاد و پس پا شدند اما سمرو از آتشباری شلک توپ و بندوق [illegible]
اجتماع باصحاب نجف خان بهادر نمی داد و میرزا نجف خان را هم در بازوی چپ زخم گولهٔ تفنگ رسیده خون جاری
گشت خان بهادر مرقوم در پناه چاه پخته که دران میدان بود نشسته زخم خود را بست و با معدودی از سواران و فیل نشان
که متصل بآن مکان استاده بود مجتمع گشته تن بمردن داد و یکبار نظر باعانت و صیانت ایزدی نموده اسپها را عنان داده بر صفوف
سمرو حمله آور دهشت داد از بهیمان اقبال یاوری نمود و سمرو را مع اتباع دل از دست رفته پای ثبات بر جا
نماید بی اختیار راه فرار اختیار نموده باکمال اضطرار در رفت و فتح و ظفر نصیب اولیای دولت نجف خانی گشت
همین که روی سمرو از میدان گردید همراهیان نجف خان بهادر که از دور تماشائی بودند علی الفور رسیده فوج منصور را کثرتی
پدیدار شد و دلها قوی گشته در تعاقب گریختگان تکامشی بعمل آمد زمرهٔ از منهزمان فوج جاٹ درین تگ و تاز طعمهٔ شمشیر بهادران
دلیر گردید و از پی رفتگان عرصهٔ بعیدی باقدام جلادت پیموده سالماً و غانماً معاودت نمودند میرزا نجف خان بعد این فتح نمایان
صوبه داری اکبرآباد از حضور درخواست پادشاه را فائده از اکبرآباد متصور نبود و قلعهٔ آنجا هم در دست جاٹان بود و نفاق پیشگان
حضور مثل حسام الدین خان و عبد الاحد خان و غیرهما که دوری نجف خان را بدل خواهان بوده اند سندش را بلا عذر
و تامل نوشته فرستادند چون چشم نجف خان مرقوم از خواب باز و دیدن صبح دولتش را آغاز بود انتظام آنجا بخوبی میسر آمد
و قلعه اکبرآباد نیز طوعاً و کرهاً مسخر گشت میرزا نجف خان صلاح حال و مآل خود در اکثار سپاه و احضار سرداران رزم خواه دیده دست
از اندوختن زر و مال بالمره برداشت و هرچه حاصل می شد بطور مردم جماعه داری پیشه برفقا داده خود هم بقدر حاجت آنچه ضرور
بود ازان جمله زر با برمیداشت و با رفقای خود راه مساوات می پیمود و بهمین صورت مردم کار و فوج بسیار جمع نموده بعد ازان
بمحاصره قلعه ڈیگ که از قلاع مشهور جاٹ و در رصانت و متانت شهره آفاق بود پرداخت و مدت این محاصره امتداد
یافته بعد یک سال و دو ماه قلعه مذکوره مفتوح و مسخر و میرزا نجف خان را سرمایهٔ عروج و اقتدار میسر گشت و از حضور

پادشاه منصب امیر الامرائی بانتقال نجیب الدوله و عزل ضابطه خان مع خطاب ذوالفقار الدوله امیر الامرا بهادر غالب جنگ
یافته بمرتبهٔ عالی رسید و پسر سورجمل که دران قلعه بجای پدر بر مسند راج فرمان روا بود در قلعهٔ دیگر رفته با نجف خان بهادر ابواب مصالحه و معامله
گشاده امان خواه گردید نجف خان بطور مناسب که تسلط خود هم باشد و اولاد سورجمل و اتباع آنها نیز ناچار گشته بعجز و اضطرار جویای
مفاسد و بیکار نباشند انفصال داده بنای آشتی گذاشت و آهسته آهسته اسباب حروب و ریاست لائق شان امارت فراهم آورده
در سلک امرای ذوالاقتدار و مقتدران نامدار انتظام یافت

ذکر در آویختن شجاع الدوله با حافظ رحمت و اولاد علی محمد و دوندی خان و استیصال خاندان روهیله افغان

شجاع الدوله با سرداران انگلیشیه رابطهٔ اتحاد و عهد و پیمان اعانت و امداد در هنگام محاربات که هر گرا با اعادی روی دهد
مستحکم داشت غلبهٔ میرزا نجف خان بر ضابطه خان و افاغنه اتباع نجیب الدوله و جات وغیره تماشا کرده چون با افاغنه کینه های
دیرینه داشت حقوق اخلاصهایی که از سعد الله خان پسر علی محمد و عنایت خان پسر حافظ رحمت که مخاطب بحافظ الملک بهادر بود
بالمره فراموش نموده داعیهٔ استیصال خاندان و نام و نشان جمیع افاغنه جزم نموده از اعماد الدوله گورنر هشتنگ بهادر جلادت جنگ
استمزاج و تعیین وجهی معتد به در جلدوی اعانت برای کمپنی فرموده اذن مکاوحه با افاغنه درخواست گورنر بهادر هر چند
از طرف کمپنی مامور بود که افواج انگلیشیه را از حدود ممالک منحصرهٔ خود و ملک شجاع الدوله که عبارت از کرم ناسه و حدود صوبه اوده
و اله آباد است بی ضرورت برای جنگ و انتزاع ممالک دیگران بیرون نفرستد و ملک تازه برای خود یا شجاع الدوله
که با کمپنی حلیف بود از دست دیگران انتزاع نماید همین قدر حکم از کونسل ولایت داشت که اگر کسی بر ملک شجاع الدوله بعزم
استخلاص آید افواج انگلیشیه فرستاده مدد نماید و اگر کسی در ملک بنگاله و عظیم آباد باراده مذکوره در آید شجاع الدوله اعانت
و امداد انگلیشیان فرماید و مصلحت در این عنان داری قناعت آنکه افاغنه بالوس خود گویا سد راه و بلاگردان و فدیه و قربان
این ممالک اند هر کسی قاصد این دیار شود ناچار است که اول با اینها در آویزد و آنها نیز ناچار بنا بر خود داری و حراست محروسه
خویش مدافعهٔ او نمایند اما نظر به بعضی فوائد گورنر راضی گشته شجاع الدوله را بجنگ افاغنه باذن و افواج انگلیشیه را باعانت مامور
نمود شجاع الدوله بحافظ رحمت وغیره بنا بر اتمام حجت اول پیغام نمود که من در هنگام اضطرار واسطهٔ مصالحه با مرهٹه و شما گردیده مبلغی خطیر از
طرف خود باو رسانیدم و شما را از دست برد و تاراج و حوادث ترکتاز آنها رهانیدم و مدت معهود که ایصال زر دران قدر مدت موعود بود
منقضی گردید هنوز زر معین بمن نرسیده الحال باید آن زر بلا اهمال ادا سازید و الا مهیای حرب باشید حافظ رحمت که مرد هوشیار
و دور اندیش بود فتح الله خان وغیره اولاد دوندی خان ولد علی محمد روهیله و دیگر رؤسا و رئیس زادگان افاغنه
را یکجا نموده پیغام داد که شجاع الدوله باعتماد اسباب حرب و افواجیکه خود بضابطهٔ فرنگ آراسته و امداد و اعانتی که از انگلیشیان
خواسته مهیا دارد داعیهٔ جنگ و انتزاع ممالک ما نموده از عهدهٔ آتش باری افواج و اعوان او بر آمدن از جملهٔ
متعذرات است بهتر آنکه این بلا را بدادن زری که موعود و در این دعوی حق بجانب اوست از سر خود بگردانید و الا
هرگز از عهده بر نخواهید آمد شجاع الدوله در باطن استمالهٔ اولاد دوندی خان نموده آنها را فریب داد و گفته فرستاد که من
با شما و ملک شما که آن طرف گنگاست کاری ندارم شما بخاطر جمع باشید اما اگر اعانت حافظ رحمت خواهید نمود در آتش
او شما هم خواهید سوخت ابلهان مذکور به طمع زر و غرور از شعور دور افتاده در دادن زری که حافظ رحمت از طرف آنها و دیگران

متعهد گشته بود اهمال نموده دلالت بجنگ نمودند و دیگر جوانان نوخاستهٔ آن جماعه نیز بحماقت و غرور شجاعت در دادن زرهای موعوده عذر عدم قدرت پیش آورده ترغیب بجنگ و امیدوار اعانت و رفاقت سے ساختند حافظ رحمت هرچند فهمایند که هرگز از عهدهٔ جنگ فرنگ بر نیاید ه آبروی مردی در میدان ریخته خواهید گردید و آتشبار سے افواج فرنگ دود از دودمان خواهد برآورد و چون ظلمهای سے بی پایان از فرقهٔ افغان بر مقیم و مسافر و اصناف بندگان خداوند منتقم قاهر گذشته هنگام انتقام آن رسیده بود عقلها برگشته موعظت حافظ رحمت در یکے از آن مستحقان غضب الهی در نگرفت و کار بمقابله و مقاتله انجامید شجاع الدوله با افواج قاهره خود و جنرل پارکر که سالار لشکر انگلیشیه بود مع توپهای بسیار و اسباب بی شمار در ملک آنها رفته تاخت و تاراج شروع نمود حافظ رحمت هرچند تاکید و مبالغات در طلب اولاد دوندے خان و دیگر سرداران نمود بمواعید کاذبه استمال نموده از بعضے جاها اندک فوج و از بعض دیگر فقط وعدهٔ آمدن عنقریب میرسید تا آنکه شجاع الدوله بنهایت متصل رسید و حافظ رحمت لا علاج گشته چاره غیر از مقابله ندید با جمعیت خود و اتباع و بعض ... که کمتر از پنجاه و شصت هزار کس نبود آمده نهرے خشک که عمق بسیار و خم و پیچ بی شمار و بر کنارهای سے صحرا اشجار خاردار داشت پیش رو گذاشته عقب آن توپخانه که بسیر داشت باسلوک چیده مستعد محاربه نشست از یک طرف پلٹنهای شجاع الدوله بسرکردگی سرداران خود که اکثرے خواجه سرایان ولادو معتمد سرکارش بوده اند و از طرف دیگر پلٹنهای انگلیشیه بسرکردگی کپتانان و میجران هوشیار بهادر کارزار دیده از اطراف صفوف افاغنه غیر راه مقابل راه با هم رسانیده از دریاچه حائل گذشته شروع بشلک توپها بآئین و ضوابط فرنگ نمودند چون چابک دستے اینها درین کار بمرتبه بی زنهار است که غیر از حفاظت الهی چاره ندارد و روی رفتن مقدور فوج نامنتظم بی نسق هند نیست بلی فوج ولایت که تابع فرمان سالار جنگ و گریز او بر حکم سرداران می باشد و هرگاه اندک انحراف و اضطراب بطور خود نماید از سیاست و نسق اسپهدان محفوظ نمی ماند از عهدهٔ مقابلهٔ این فوج و تاختن بر آنها بر میتوانند آمد افاغنه بی دست و پا گردیده یکسان بی شمار از همراهیان حافظ رحمت رو بفرار نهاده رهگرای بیدای بی عار سے شدند لیکن حافظ رحمت با معدودے از رفقای جان نثار سر رشتهٔ صبر و قرار از دست نداده در آن میدان مردآرا به کمال دلاوری پایداری نمود تا آن که گلهٔ توپ بر سینهٔ او رسید هرچند با مرآمرگن فیکون از سینه اش بیرون نرفت اما از صدمهٔ آن جان او از صحبت بدن مفارقت جست باقی ماندگان را بعد قتل حافظ رحمت دل از دست رفته پای ثبات برقرار نماند و ناچار راه فرار اختیار آمده بگریختگان سابق لاحق شدند شجاع الدوله خبر ظفر یافتن افواج خود شنیده از فیل سوار سے فرود آمده جبههٔ شکرگزار سے در حضرت بار سے بخاک عجز و استکانت سود و هنوز سر بسجده بود که میر حافظ رحمت بریده آوردند از کسانیکه او را دیده بودند شناسانید چون متحقق شد که ثانیه باز سر بسجده گذاشت و چون سر برداشت سالار جنگ برادر زن او خواست که بدستمال خاک از چهرهٔ او بافشاند منع نموده فرمود که این خاک زیب سیمای من است الحمد لله که امروز انتقام گستاخیهای سے بی پایان ازین جماعهٔ سفاک بی باک که با پدر من و دیگر مومنین و مترددین نموده بودند بکام دل کشیده آمد در آن وقت ضابطه خان هم با هزار نفر از جملهٔ ملازمان در آن عرصه همراه شجاع الدوله بود و بعد کشته شدن حافظ رحمت که مشیت الٰهی بانتقام اعمال آن جماعه رفته بود و ادبار بی پایان عائد احوال جماعهٔ افغان گردیده هراس بی قیاس بر دل صغیر و کبیر آن جماعه مستولے شد و تفرقهٔ تمام در جمعیت و ازدحام آنها راه یافت شجاع الدوله افواج خود را در اطراف و اضلاع محروسهٔ افاغنه تعین نموده بانتظام بر همه آن ملک و احضار سرداران آن جماعت بشرط اطاعت و قهر و قتل متمردان فرمان داد چار و ناچار فتح الله خان و غیره اخلاف دوندے خان و محبت خان و غیره اولاد حافظ رحمت و فیض الله خان پسر علی محمد خان معروف بروهیله کر

ذکر او بتقریبات مختلفه در دفتر دوم ثبت افتاده طوعاً و کرهاً از دامن کوهستان کماؤن بعد از آنکه از بدی آب و هوای
آنجا بجان آمده بودند داعیهٔ حضور شجاع الدوله نموده باریاب خدمتش شدند فیض الله خان باعتبار سرداری ندارد که پسر علی محمد خان
است و پدرش در زمان خود آقای حافظ رحمت و دوندی خان وغیرهم بود و جمعی را با خود متفق ساخته در دامن کوهستان
مذکور بقصد فتنه انگیزی مکث نمود آخر بوساطت رؤسای انگلیشیه عهد و پیمانی برای خود درست گرفته حاضر شد و بعضی از انتهای
ممالک افاغنه که قریب به پانزده لکه روپیه حاصل داشت از شجاع الدوله بوساطت رؤسای مذبور گرفته در آنجا فارغ البال
بکام و آرام با جماعتی از افاغنه نشسته است الآن بجمعیت و احتشام می‌گذراند دیگر بیچارگان محروم از معاش بلکه بنا بر تحقیق زر و
اموال زمانی ممتد مقید و در کمال رنج و عنا گذرانیدند فقیر اکثری از اولاد حافظ رحمت و دوندی خان را در لکهنؤ بعد مردن شجاع الدوله
در زمان شروع امارت پسرش آصف الدوله که ذکرش عنقریب انشاء الله تعالی آید دیده و احوال آنها بمشاهده و استماع از
معتمدین ادراک نموده افضل و اشرف جماعهٔ مذکوره محبت خان پسر حافظ رحمت برادر صغیر عنایت خان که با شجاع الدوله
مخلص و در جنگ عظیم آباد که با انگلیشیه روی داد رفیق و معین شجاع الدوله بود مشاهده گشت بحسب صورت و سیرت لیاقت
سروری و دولتمندی داشت لیکن درین از مان که واژونی فلک سفله نواز بمرتبهٔ کمال رسیده برای او وجهی
که نهایت دون مرتبهٔ او بود مقرر داشتند و فیض الله خان پسر علی محمد خان را ملکی که حاصل او کم از بیست لکه روپیه
نخواهد بود عنایت نمودند حال آنکه او در زمان اقوام خود زیاده بر ملک پنج لک روپیه در ید تصرف نداشت ناقدردانی و سفله
پروری این روزگار زیاده بر آن است که برین محل تحریر تواند کرد از جمله دون نوازیها شمرده آید قطعهٔ فلک دون
نواز یک جهتست و آن سگی هم بفرق سر دارد ٭ هر خری را که دم گرفت بهشت بری نداند که دم خر دارد ٭ می برد
تا فراز گاه خویش ٭ چون خرش دید دست بر دارد ٭ بر زمینش زند که خورد شود ٭ خر دیگر بجاش بر دارد ٭ و الی الله المشتکی
القصه بعد این فتح گورنر هستنگ بهادر از ارباب کونسل شهر لندن که دار السلطنهٔ انگلیشیه است مدتی معاتب ماند که چرا
بشجاع الدوله درین جنگ مماشات نموده اذن داد و افواج باعانت فرستاد و گورنر توجیهات موجهه از حسن بیان خود نگاشته
برأت ذمه حاصل نمود و مورد عنایات بیش از بیش گردید

ذکر انقسام یافتن ممالک جماعهٔ افغان مابین شجاع الدوله و میرزا نجف خان

میرزا نجف خان بهادر درهمان آوان از مرتبهٔ تبعیت و کهتری برآمده با شجاع الدوله رتبهٔ همسری بهم رسانیده بود و شجاع الدوله
که سابق از کینه یاد داشت بضرورت با او بنای دوستی و رفع عناد گذاشته دم از اتحاد میزد بلکه می‌گویند یکی از
بنات خود را نامزد او نموده در تالیف قلب نجف خان بهادر نهایت اهتمام می‌فرمود لیکن نجف خان بهادر بمقتضای جوانمردی
و فتوت در مراسم ظاهری خود را کهتر شمرده پاس ادای آداب شجاع الدوله بروئیهٔ قدیمه می‌نمود درین اوقات که بخت
افاغنه برگشت و مملکت مقبوضهٔ آنها از دست شان منتزع گشت برخی از آن ملک بابت نجیب الدوله از دست ضابطه خان
و غیره اولاد او در ید تصرف نجف خان باعانت و شراکت مرهته بیشتر در آمده بعضی از آن این طرف گنگا ملحق بملک
علی محمد خان و ضابطه رحمت وغیره بسمت شمالی گنگا بود مثل چاندپور نگینه پتهرگده وغیره و اکثر ملک او

نیا

بطرف جنوبی و مغربی گنگا بود مثل بارهه و سهارن پور لو ریه و امثال ذلک و آنچه در دست حافظ رحمت و اولاد علی محمد روهیله و افاغنه دوندی خان بود و درین ولا بتصرف شجاع الدوله در آمد آن هم همین قسم که نصفش طرف شرقی و شمالی گنگا متصل بحدود صوبهٔ اوده مثل شاه جهان پور و بریلی و انوله و پیلی بهیت و تلهر و بن گڈه و بداؤن و غیره و نصفش میان دو آبهٔ گنگا و جمنا مثل سنبهل و مرادآباد و امروهه و بعض مثل کانس گنج و دریا گنج و دلیا گنج که از مملکت سابق بنگش بود و در عهد صفدر جنگ از دست احمد خان بنگش منتزع گشته بنیابت صفدر جنگ در قبضهٔ تصرف مرهته رفته بود و دیگر ملک مقبوضهٔ مرهته که بعد قتل و استیصال جماعهٔ مذکوره که از دست احمد شاه ابدالی در نواح پانی پت روی داد و مرهته مفقود الاثر و الطاقه شد این ملک را حافظ رحمت و احمد بنگش و اولاد دوندی خان و نجیب الدوله حسب الامر ابدالی باهم قسمت نموده هر یکی جایی را در دست خود داشت ذوالفقار الدوله میرزا نجف خان بهادر غالب جنگ برای انفصال تقسیم مملکت مرقومه عازم خدمت شجاع الدوله گردید چون بحضور رسید مداخل ممالک مذکوره را فهمیده از عمایهٔ ملک نجیب الدوله آنچه این طرف گنگا مثل چاندپور و نگینه و تهر گڈه و غیره بود شجاع الدوله داده قدری از ملک بنگش و حافظ رحمت و دوندی خان که اتصال بصوبهٔ اکبرآباد و شاه جهان آباد داشت خود گرفت و حدود قلمرو هر دو منقح و محقق گشته ضابطه خان را نجف خان بهادر از شجاع الدوله رخصت دهانیده و مشمول عواطف گردانیده همراه خود گرفت بنای وداد و اتحاد و عهود و مواثیق از طرفین استحکام یافت بعد از آن نجف خان مرخص گشته بملک اکبرآباد ورود و در بلاد خود آمد و شجاع الدوله بنظم و نسق ممالک روهیله اشتغال ورزید درین ضمن اسباب انتقال شجاع الدوله از دار غرور بفرمان خداوندی مانند مهیا گشته دملی در بندران که خیارکش گویند بهم رسید و بعد چند روز منفجر گشت چون مرضی است مشهور و بیم هلاکت دران احدی را مظنون نمی شود پروای ازان نکرده بطوریکه معروف است جراحان ملازم از هندیان و ارامنه و بعضی فرنگیان که از مدتها ملازم سرکار پادشاهی و معتقد علیه بوده اند مداوای نمودند تا آنکه آهسته آهسته افزود و شجاع الدوله و همنشینان او را تشویشی عارض گشت عجب آنکه این جراحت چنین اشتهار یافت که شجاع الدوله با دختر حافظ رحمت داعیهٔ خلوت نموده او را پیش خود خوانده او از فرط غیرت و شدت جهالت که در طبایع نسوان خاصهٔ زنهای افغان می باشد چاقوی مخفی با خود برده هنگام کشف عورت و را انجا زده مجروح ساخت و آن چاقو را بزهر آب داده بود و لهذا رو به بهی نیاورد با آنکه این سخن مطلقاً اصلی نداشت و محض غلط بود اما بمرتبه شهرت یافت که الی الآن بعض کسان همین می دانند و علت مرضش می شناسند القصه شجاع الدوله مضطرب احوال اراده معاودت بخانه خود در فیض آباد که مرکز دولت او و بنا نهادهٔ جد مادری او برهان الملک است و اتمام و اکمالش او نموده فرمود و لبواری پالکی آیینهٔ راهی گردید و میرزا سعادت علی خلف دوم خود را به نیابت درانجا گذاشته سیدی بشیر حبشی را که عمدهٔ ارکان دولتش بود بامانت و اتالیقی او معین نمود و خود باحوال مذکور بفیض آباد رسید

ذکر انتقال نمودن شجاع الدوله با دل پر از حسرت و تمکن یافتن آصف الدوله معروف بمیرزا امانی بسریر دولت و سیادت

بیماری شجاع الدوله یوماً فیوماً اشتداد پذیرفته منجر بمادهٔ سرطانی گشت و چند انکه اطبای حاذق انگلیشیه و ملازمان قدیم و جدید درش در تدابیر و اصلاح مزاج و معالجهٔ مرض کوشیدند سودی نداد و هر چند موت بمقتضای آیهٔ کریمهٔ لا یستاخرون ساعة

ولا یستقدمون از اجل موعود تقدیم و تاخیرے تواند نمود اما چون ایزد تعالے حدوث ہر امرے را در دنیا برسیے از اسباب
گذاشته بعضے ازان جلے و برخے خفے مے باشند از جملہ اسباب خفیہ ہم گاہے بعضے در نظر ہوشیاران متبصر جلوہ گر
مے گردد در خصوص مرگ شجاع الدولہ آنچہ برفقیر متحقق گشتہ بسبب جوان میرے او و در گذشتن از دنیا با دل پُر از حسرت
بعد ازان کہ اسباب اقتدار بسیار بہم رسانیدہ آرزومند اکثر مقاصد ارجمند بود بعضے از اعمال قبیحہ او ست سرکار عمدہ داشت
و صفات حمیدہ ہم در ذات او مجتمع و خلق کثیرے از دولت او منتفع بود لیکن دو سہ کار در کمال زشتے ازو سر زدہ و ایزد
تعالے در انتقام ہمان عملہا او را با دل پر از حسرت در عین جوانے و زمان برخوردن از دولت و کامرانے محروم و مایوس ساختہ
بدار آخرت با ہزاران افسوس رہگذا گردانید یکے خود بد عہدے با میر قاسم خان ہر چند ہر چہ بر سر او گذشت او ہم مستحق
آن بود لیکن شجاع الدولہ را نمے بایست با کسیکہ پناہ باو بردہ بر فقاے او را ق کلام الہے عہود را با ضمان ایزد قادر
توانا و حضرت سید انبیا و عترت طاہرۂ آن سرور و حضرت عباس بن علی بن ابی طالب علیہم السلام مرقوم و بمہر خود
مختوم نمودہ خاطرش را در حفظ جان و مال و آبرو مطمئن گردانید و پیش خود طلبیدہ دغاے ظاہر فاشے نماید و بعد
گرفتن زرہاے او رفقاے نمک بحرامش را با خود متفق ساختہ او را مع عیال مقید گرداند و جمیع اموال او را از جواہر
و اشرفے و انواع اجناس ضبط نمودہ بر کاہے براے او نگذارد و امیر مقتدرے را باگداے محتاج برابر گرداند دوم
گمان بد در حق وظیفہ خواران ممالک محروسۂ خود کہ شاید در حساب و شمار از لکوک مضاعف خواہند بود بردہ یک قلم
ہمہ را از وجوہ معاش آنہا محروم و لومیہ و اراضے و دیہات آنہارا ضبط نمود و خلق کثیرے ازان جملہ در خانہا از غیرت و ناچار
بستہ بفاقہ ہاے متواے مردند و برخے بگداے مبتلا گشتہ اوقات حیات را بفقر و ناکامے بسر بردند ممکن است کہ دہ
بیست کس از مشائخ مراے مرتکب بعضے امور ناشایستہ کہ موجب سوء ظن با فرقۂ مذکورہ تواند شد بودہ باشند اگر
تنبیہ آن جماعہ منظور داشت بایستے کہ تخصیص و تحقیق درین خصوص بعمل مے آورد و اداے خود آن بود کہ درچنین مواقع
کمال اغماض مے فرمود چہ سلاطین و حکام ظل اللہ اند چنانچہ او تعالے شانہ روزے را بہ نیک و بد میرساند اینہا ہم بخلق
الہے کارفرما گشتہ روزے کسے را مقطوع نکنند سعدے ولیکن خداوند بالا و پست بعصیان در رزق برکس نبست
سوم پاس عرض و ناموس مردم خصوص اتباع خود کمتر میداشت و در ساختن جاہاے خاطر خواہ خود در شکستن بیوت
رعایا و ملازمان از ایذا و اضرار غربا پرواے نمے نمود و چندین بار مردم باین سبب نہایت ایذا یافتہ خانہاے بسیار کسان
مع اموال شان برباد و تاراج بیلداران و ارباب عمارت سرکار شجاع الدولہ رفت و تظلم و استغاثۂ فرق مذکورہ
را غیر از خدا دیگرے شنوا نبود و بہر صورت چون کار از مداوا گذشت و امید حیات منقطع گشت تودیع از زن و مادر و احباب نمود
روز پنجشنبہ بتاریخ بیست و دوم ذے قعدہ سال ہشتاد و ہشتم از مائۂ دوازدہم ہجرت ازین عاریت سرا انتقال
فرمودہ علم در کشور بقا زد و بطور تواتر از صداقت شعاران معتبر مسموع شد کہ روز عزاے او در فیض آباد نمونہ محشر رو دادہ
احدے نبود کہ جزع و فزع نکردہ باشد محبت خان خلف حافظ رحمت کہ خونبہاے او شرح نمیتوان داد پیش فقیر نقل میکرد
کہ با آنکہ من بربادِ دادۂ او بودم و ہر چہ از دست او بر ما رفتہ ظاہر است با این حال غم انتقال او مرا نحوے متاثر ساخت
کہ خود را بازے نتوانستم و سیلاب اشک از چشم ہاے من جارے بودے گویند چنانچہ یوم العاشورا در بعضے مجالس
گاہے اتفاق مے شود کہ کسے بے رقت بنظر نمے آید ہمین صورت در تمام محوطۂ حصار فیض آباد بود و گمان نمے رود

که هیچ کسے بے گریه و زارے بوده باشد سالی قبل ازین بر پشت یا شانهٔ او دانهٔ [illegible] رسید چون پدر و جد او برهان الملک بمرض سرطان مرده بودند اندیشهٔ مرض مذکور کرده مبلغ پنج لک روپیه نذر کرد و بعد شفا یافتن ایفاے عهد نموده مبلغ مذکور با ماکن مقدسه فرستاد اما چون اجلش بهمین مرض موروثی مقدر بود آخر بهمین علت مبتلا گشته درگذشت بعد تغسیل و تکفین جنازهٔ اش بطوریکه در مملکت هندوستان رواج دارد جمیع تجملات سوارے او را حاضر ساخته برآوردند میرزا علی خان و سالار جنگ خلفین محمد اسحق خان مرحوم که برادران زنش بوده اند با جمیع ارکان دولت و نمک پرورده هاے او مع عموم ملازمان و رعایا مشایعت جنازه نموده راه مے پیمودند هنوز تا باغ گلاب که براے مدفنش مقرر شد جنازه اش نرسیده بود که پسر سعادتمند او میرزا امانی را که بآصف الدوله مشهور است تمناے جانشینی پدر اضطراب وا فزا رسیده اندیشها فرو گرفت که مبادا بعضے ارکان دولت دیگرے را از اولاد پدرش بر مسند فرمان رواے جلوس میسر آید بنا برین مروت و حیا را بر طاق نسیان گذاشته متوسلان خود را تاکید نمود که رفته هر دو خالوهاے او میرزا علی خان و سالار جنگ را بتقید تمام از مشایعت جنازه برگردانیده بحضورش آرند

ذکر جلوس نمودن میرزا امانی آصف الدوله بر مسند جانشینی پدر و بر باد دادن مواد استعداد ریاست و کامرانی و در هم شکستن دسته هاے فوج و بر هم نمودن جمیع انتظامات عهد شجاع الدوله و عروج یافتن میر مرتضی طباطبا برادر زادهٔ مصطفی خان بمرتبهٔ نیابت کل و بعضی از سفاهت های آن بزرگ دودمان

چون محرمان آصف الدوله میرزا امانی بطلب میرزا علی خان و سالار جنگ رسیدند اول این هر دو برادر عذر شرمساری در حضور عالمیان خواسته انصراف از اثناے راه مناسب ندیدند بار دیگر بمبالغهٔ تمام طلب داشت و فرمود که خواهے نخواهے باید آمد هر دو برادر مذکور مجبور برگشتند دیگران احوال بدینمنوال دیده مرضی خلف جانشین را فهمیده بامید پیش آمد خود پے طلب برگشتند و آصف الدوله بنا بر مشورهٔ گذاشته بعد تنقیح و تصمیم کرنل گلیس و یلی و دیگر از رؤساے انگلیشیه را که در خدمت شجاع الدوله حاضر بودند طلبید و گفت که درنگ مناسب نیست و مشیت ایزدی جارے شده الحال مرا بر مسند جانشینی پدر باید نشانید سرداران مرقوم عجلت را مناسب ندانسته تسلیم او نموده امر تبانی فرمودند و مبالغه را از حد بدر برده و عدهٔ اداے مبلغی خطیر در صورت پذیر فتن امرش نمود آنها دیدند که پسر کلان شجاع الدوله ازین همسر همین است و حسب الارث استحقاق جانشینی پدر دارد از ما چه مے رود بلکه فائده عائد حال مے شود دستار بر سر او بسته اعیان و ارکان خانه اش را احضار فرمودند نقارچیان و اسباب نوبت خانه نیز حسب الطلب او از اثناے مشایعت جنازه شجاع الدوله بنقاره خانه رسید و اعیان و اشراف ملازمان نیز حاضر آمدند و خلعت سعادتمند که گویا آرزومند این روز بود و لشاد ملنے تمام بر مسند ایالت جلوس نمود و هنوز مردم بے نام و نشان که با جنازهٔ پدرش مانده بودند انفراغ از دفن جسد او نیافته بودند که صداے نقارهٔ شادیانهٔ از در میرزا امانی بلند گردید او بر مسند فرمان رواے متمکن گشته میر مرتضی خان برادر زادهٔ مصطفی خان را که میر سامان خانهٔ او در عهد صاحبزادگیش بود خلعت نیابت کل داده هفت هزارے صاحب نوبت ساخت و ماهی و مراتب نیز بخشیده بخطاب مختار الدوله سرفراز گردانید رفقاے پدرش مثل ایرج خان و سید بشیر و غیرهما از متوقعات خویش مایوس گردیده هر یکے بفکر خود افتاد ایرج خان بهانهٔ حصول اسناد از حضور رشید

مباینے و فاق و اتحاد با نجف خان بهادر رخصت گرفته روانه شاه جهان آباد شد و بدر رفتن خود غنیمت شمرد و بعد سه ماه آصف الدوله
مع کل افواج از فیض آباد بعلت عدم موافقت با مادر و جدهٔ خود بطرف لکهنؤ شتافت بعد بیرون رفتن از شهر مادر خود را پیغام داد
زر ہاے خزانهٔ پدر فرستاد چراکه شجاع الدوله خزانه را بنا بر مشاهدهٔ وفا داشیا از زن خود که در هنگام انعقاد معالحه با انگلیشیان دیده
همه بدست او سپرده بود انواع کلمات ناخوش بالپسر و مادر در میان آمده آخر بدادن زر معتدبه بشرط فارخطے قبول نمود و آصف الدوله
ظاهرا مبلغ پنجاه لکه روپیه از مادر خود گرفته فارخطے اخذ اموال پدر نوشته داد چون میرزا امانی چند نفر از تلنگه را بتقریب اختصاص
داده در خدمت خود میداشت و آنها همه وقت حاضر و چون سایهٔ در پے اوے بودند الحال که باختیار خود و مطلق العنان گردید
هر یکے ازان پیاده ہاے هندورا خطابها و مناصب و خدمات متعدده در ساله چندین صد سوار و پالکے ہاے جهالر دار داده
اقتدار بسیار و کمال تقرب بخشید و یکے ازانها را حکومت بیسواڑه داد و اماخود را گو یا بدنام گردانید و یکے از کهاران پالکے خود را
نیز در زمرهٔ همان مردم منسلک گردانیده راجه مهرا خطاب داد و جمیع مقربانش غیر از لواج و اوانے نیستند بعد چندے به لکهنؤ رسیده
در انجا متوقف گردید و پس ازز ماننے بطرف اٹاوه که منتهاے حدود ملک اوده و انتر بید است رفته در خیام و معسکر مکث بسیار
نمود و در انجا برادر خود میرزا سعادت علے را مع سیدے بشیر حبشے طلبداشت چون حاضر آمدند اول سیدے بشیر را مورد عواطف
گردانیده غافل ساخت بعد صباحے چند کرمردم متعینه او را هم مائل بطرف خود ساخته بود چندے از جماعهٔ داران را مخفے اشاره
نمود که سیدے بشیر را گرفته بیارند سیدے بشیر ساعتے قبل ازان و عام مردم براین ماجراے آگهی یافته با بعض مخلصانش متحیر بود
که چه کند نوبتهٔ مردم مامور رسیدند میر بهادر علے سیدے از نجباے بارهه دیرینه رفیق حبشے مرقوم و مستغرق دریاے احسان
بیکران او بود بسیدے بشیر گفت که من تا زنده ام این مردم را بجو و مشغول مے دارم و تو هر قسم توانے خود را ازین مهلکه بیرون کن
و بعض دیگر را که اعتمادے بر آنها بود سفارش سیدے نمود که دریا ازینجا قلیل فاصله دارد و بزودے تا بمعبرش رسیده بشیر را که ما و
شما نمک پرورده او ایم بجد و نجف خان که آن طرف دریاست باید رسانید و اسپ سوارے خود که تیار داشت بشیر را بر او سوار کرده
چند کس را همراهش داد و گفت تا پاے وارے بگریز درین عرصهٔ قاصدان رسیدند و بر خیمهٔ بشیر شورشے برپا گشت و او درین
آشوب بدر رفته راه مقصد گرفت میر بهادر علے استقبال مخالفان نموده در صحن خیمهٔ بشیر با کمال دلاورے سد راه آنها گردید
و داد مردے و مردانگے داده تا دم آخر کوشید و تا نصف ساعت نگذاشت که کسے داخل خیمهٔ خاص بشیر گشته بر احوال او اطلاع یابد
درین عرصهٔ او نصف راه رفته قریب بساحل مراد رسید و بجبر دور و دعبور دریا نموده از حدود آصف الدوله سالما بیرون رفت و در انجا
میر بهادر علے شربت شهادت نوشیده بشیر گلزار خیابان خرامید بعد ازان جویندگان بشیر چندانکه جستند اثرے ازان آهوے سیاه رم
خورده نیافتند سپس آصف الدوله میرزا سعادت علے را از علاقهٔ اختیار کار ملک روهیله که پدر براے او مقرر کرده بود باز داشته
صورت سنگه را که او هم از عهد پدر بدیوانے سرکار ممتاز بود بران کار مقرر ساخت و اقتدار مختار الدوله در نیابت بجاے رسید که
از آصف الدوله نامے بیش نماند برادر کلان خود را که سید محمد خان نام داشت خطاب اقتدار الدوله بهادر دهانیده نائب صوبهٔ اوده
گردانید و برادر دوسے را که معزز خان بود خطاب معزالدوله بهادر دهانیده بنیابت صوبه آله آباد بخشید و هر یکے از اقربا و اصدقاے
خود را بمراتب زیاده از لیاقت رسانیده جمیع ملازمان قدیم و جدید سرکار شجاع الدوله و آصف الدوله را هم بنیابت در عیب تسلط
متوسل خود گردانید و برادران و بنے اعمام خصوصا هر دو برادر حقیقے او اسباب امارت مهیا داشتند و کسے را مجال نماند که باو
دم مخالفت تواند زد *

ذکر معین شدن مستر مڈلٹن از کونسل کلکتہ برای حاضر بودن در حضور آصف الدولہ بطور زمان پدرش شجاع الدولہ و معزول شدن در اندک زمان و معین شدن مستر جان برشتو بجای او بسعی و خواہش جرنل کلاورن و ظہور اکثر حوادث و فتن دران دیار بمشیت خالق لیل و نہار

بعد رحلت شجاع الدولہ و مدفون شدن او در گلاب باغ فیض آباد گورنر ہسٹنگ بہادر مستر مڈلٹن را برای حاضر و ناظر بودن برای صلاح و اعمال آصف الدولہ بضابطہ عہد پدرش مقرر کردہ فرستاد زمانے بسیر برورد و مستر مڈلٹن گذشتہ بود کہ جرنل کلاورن و کرنل منسن و مستر فرانسیس از طرف کمپنی و پادشاہ انگلیشیہ برای استکشاف احوال گورنر ہسٹنگ بہادر در جلادت جنگ حسب الامر ارباب کونسل لندن دار السلطنۃ انگلنڈ ولایت فرقہ انگلیشیان در رسیدند و بتقریبات چند کہ ذکرش در دفتر دوم مفصل شد در ابتدا بر گورنر غالب آمدہ عملہ انگلیشیہ ہر جا کہ بود بر وفق تجویز و خواہش اصحاب ثلثہ مذکورہ علی الرغم گورنر عماد الدولہ مستر ہسٹنگ بہادر معزول گشتہ عملہ دست نشان گورنر مرقوم معزول شدند درہمان ایام مستر مڈلٹن ہم بعلت دست نشانی گورنر معزول شدہ بجای او بخواہش اصحاب ثلثہ مرقومہ و حمایت جرنل کلاورن مستر جان برشتو متعین شد چون جوان ہوشیاری بود آصف الدولہ را مع عملہ بر روی کار آوردہ او را آسان دانستہ دست تصرف بدانائی وابلہ فریبی دراز کردہ و در جمیع کارہای ممالک محروسہ شجاع الدولہ مرجع حل و عقد امور و مختار کارہای سرکار آصف الدولہ گشت مختار الدولہ نایب مختار معتمد آصف الدولہ و جمیع عملہ و اتباع او سفہای بے خرد بودہ اند چنانچہ بعد چندی کہ فقیر ہم وارد آن دیار بتقریبے شد و ذکرش انشاء اللہ تعالی آیدہمہ را برای العین مشاہدہ نمود و مردمی بنظر آمدند کہ او صاف آنہا بیانی نیست در نوع انسانے بدتر از آنہا ہم آنہا خواہند بود بے شائبہ تکلف بہائی چند بودہ اند بصورت انسان گویا در شان آنہاست انہم کالانعام بل ہم اضل سبیلا القصہ مستر جان برشتو مختار الدولہ را ببعضے کلمات خوش آیند کہ امید حمایت در مخاوت عظیمہ ازان استشمام توان نمود گفتہ بر ین صرافت آورد کہ ملک بنارس وغیرہ علاقہ راجہ بلونت سنگہ کہ بیست و پنج لکہ روپیہ مالگذاری و قریب ہفتاد لکہ روپیہ مداخل داشت بہ کمپنی بدہند آن احمق ابلہ بہمان قدر سخنان بے فروغ خوشنود و مغرور گشتہ آصف الدولہ را کہ کارے با ملک داری اش نیست زبانے مستر جان برشتو سخنان ہم و امید گفتہ باشد رضا راضی ساخت و بلا تامل اسناد عطای آن ملک بہ کمپنی نوشتہ داد گورنر ہسٹنگ بہادر اگرچہ ازین مر کہ ملکے مثل بنارس ضمیمہ ممالک مسخرہ کمپنی گردید نہایت خوشنود گشت اما ازین جہت کہ خود تا بنارس برای ملاقات شجاع الدولہ آمد و ملک بلونت ظاہرا بانواع تدبیرات از شجاع الدولہ درخواست و شجاع الدولہ معاذیر دلپذیر آوردہ بنارس وغیرہ ملک بلونت را نداد و جان برشتو کہ بارتبہ گورنر حکم قطرہ از دریا دارد باین سہولت و آسانی ملک مذکور را گرفتہ ضمیمہ ملک کمپنی گردانید و بحضور سرداران انگلیشیہ اینجا و ارباب کونسل ولایت نام عظیمے بہم رسانید اندک مکدر شد و چندان خوشش نیامد و مختار الدولہ نادان با وجود چنین تواضع نمایان برای استقلال و حمایت خود ہیچ گونہ عہد و پیمان از ارباب کونسل کلکتہ نگرفت اگر میخواست در چنین رعایت عظیمہ بنای کارہای خود را از حضور کمپنی و ارباب کونسل ولایت انگلیشیہ استحکام میداد و کسی را مجال آن نمی شد کہ بطرف او نگاہ تندے نماید تا بہ کشتن چہ رسد و اگر احیانا کشتہ مے شد در انتقام و مکافات قتل او قیامتے بر پا مے شد بلکہ ریاست آن ملک از اولاد شجاع الدولہ منتقل گشتہ باولاد مختار الدولہ مے رسید لیکن چون دوائر فلکی مقتضی استیصال اہالے این دیار است ہر کہ ابلہ تر و دوم است رب النوع اینہا مے شود و ہا کسانیکہ بتجربہ کاران روزگار و نہایت دانا و ہوشیار ند معاملات روے دادہ ہر کارے کہ نباید مے کنند و آنچہ باید بفراغ ازان دور تر میروند القصہ بنارس با توابع و لواحقش از ممالک محروسہ شجاع الدولہ منتزع گردیدہ ضمیمہ بنگالہ

عظیم آباد گردید و در معاملات مالی و ملکی صوبهٔ اوده و اله آباد و چهپرگڑه و کوڑه و اٹاوه و غیره ملک روهیله نیز سبب رضا و اطلاع مستر جان برشتو هیچ امری امضا نمییافت و آصف الدوله که برای فارغ بالی و آسایش خود ببانگ بلند علی رؤس الاشهاد گفتن آغاز نهاد که مستر جان برشتو برادر من و مالک و مختار کارهاست هرچه بفرماید همه با اطاعت نمایند و از افواج آراستهٔ پدر و سرداران بر همه آورده او آزرده و نامطمئن بوده ادای تنخواه آنها در جنب اخراجات بیهوده خود عبث و بی فائده می شمرد لهذا در باطن قاصد استیصال آنها که فی الحقیقة خود را بی پر و بال ساختن بود گشته درین داعیه کوشیدن گرفت

ذکر جنگانیدن آصف الدوله مختار الدوله را با نجیب پلٹن و مستاصل شدن فوج مذکور بتقدیر امر کن

شجاع الدوله مغفور چار پنج هزار کس نجبای مفلس شاه جهان آباد و اطراف و جوانب را جمع نموده سی نفر پانزده روپیه مواجب مقرر کرده و سید احمد نامی را بر ریاست آنها معین نموده در تربیت آنها بضابطهٔ پلٹنهای انگلیشیه اهتمام فرموده هرچند بندوقهای ایشان فتیله دار بود اما در شلک چابکی و چالاکی برابر چقماقی داشت بلکه چست تر از ان چه درین جماعه نجبا بوده اند و پاس خاطر و مراعات اینها زیاده از دیگران می شد آصف الدوله که از رفقای پدر بیزار و در فکر برانداختن آنها و بی پر و بال ساختن خود بود آنها را که بطرف کالپی متعین بوده اند طلبید چون رسیدند در تراز لشکر خود امر باقامت نمود و فرمود که توپها را داخل توپ خانه نمایند آنها بعضی از ان اضراب داخل توپ خانه نموده یک ضرب یا دو تا نزد خود واداشتند برای فرستادن آن هر دو ضرب و بندوقها هم حکم نمود آنها دانستند که ارادهٔ نداون طلب و استخفاف و بی آبروئی و تفرقهٔ این جماعه منظور دارد جواب دادند که هرگاه چنین حکمی شود وجه مشاهرهٔ ما که در سرکار است عنایت شود تا بندوق و توپها داخل کارخانه و خالصا مالی کرده آید بر آشفته بمختار الدوله فرمان داد که اینها سرتابی می نمایند بتادیب و گوشمال شان باید پرداخت او عذر خواست که ملازمان سرکار اند و حق بجانب دارند وجه ماهه خود می خواهند دیگر غرضی نیست گفت اگر شما بر سر شان نمی روید ناچار من میروم او دید که هرگاه خود قاصد شود من استنکاف نمایم در عالم نوکری نامناسب و موجب کمال آزردگی و برهمی فیمابین خواهد بود بضرورت اطاعت فرمان نموده با فوج ملازم خود و متعینهٔ سرکار سوار شده بمقابله شتافت آنها ناچار با آنکه میر احمد مرده و سرداری نداشتند باز هم صفوف آراسته جنگیدند و کار بجائی رسیده بود که اگر اندک اعانتی از جائی بآنها رسد مختار الدوله را از پیش رو بردارند لیکن چون ازدحام بطرف مختار الدوله بسیار بود و سامان بی پایان همراه داشت بهزور و خوبر و لائق و مقتول و مجروح شدن یاران موافق که جماعهٔ کثیری از طرفین رهگرای بیدای عدم گشتند شرذمهٔ قلیلی چون مجروح و مایوس از ظفر باقی ماندند آن زمان هر یکی راه فرار پیش گرفته بطرفی خزیدند خلقی بسیار از طرفین که همه ملازم آصف الدوله و زور بازوش بودند تالف و تباه گردید و آن ابله شادمان و خوشنود گشت اکثری از ملازمان خصوص بعض خواجه سرایان که شجاع الدوله به تتبع افواج انگلیشیه آنها را جرنیل قرار داده همراه هر یکی شش هفت پلٹن و چندین ضرب توپ و اسباب و سامان آن مقرر و معین نموده بود و با صاحبزاده بلند اقبال سپرده خیالاتی چند در دل خودی تراشیدند از ان جمله بسنت خان خواجه سرای که بسیار معتمد علیه شجاع الدوله و فی الحقیقة خاصی از جراستی بنود با مختار الدوله دعوی همچشمی داشته سر با طاعت او فرو نمی آورد لهذا اکثر تا پایتهای ما هم گرو وی داده بوسائل و وسائط تصفیه یافت درین ضمن یکنوبت که در تنها افزوده و از حد آمیزش تجاوز نمود و آصف الدوله نیز در باطن از مختار الدوله بسبب اقتدار و خود رائی او و اتفاق با مستر جان برشتو آزرده گشته در فکر برانداختن

ادی بود بسنت خواجه سرای مذکور که بکرنلے مشهور بود بر داعیهٔ آصف الدوله پی برده خواست که بطوری قابو یافته کار مختار الدوله را باتمام رساند نفی الجمله رضای آصف الدوله درین خصوص حاصل نموده باطناً با میرزا سعادت علی هم سازشی کرد که هرگاه من مختار الدوله را تمام کنم شما سعادت علی الفور با چندکسی که دار ید سوار شده حاضر آیید من او را کشته حضور آصف الدوله خواهم رفت و رهمان گرمے کار او هم باتمام رسانیده شمارا بر وسادهٔ ایالت خواهم نشانیده

ذکر انجام یافتن ایام عمر و دولت مختار الدوله و بسنت خواجه سرا از پے هم و بدر رفتن میرزا سعادت علی در حدود نجف خان صحیح و سالم

چون مشوره هاے مرقوم الصدر تصمیم یافت بسنت خواجه سرا ے از سر نو بحیله و تزویر بناے آشتے با گذاشته وعود و مواثیق کاذبه که دران در بار رواج دارد درمیان آورده دعوت مختار الدوله نمود معهود آنکه از اول روز تشریف آورده هر دو وقت طعام بخانه اش خورده اوقات تمام روز و شب بلهو لعب بها بجا بگذراند و آخر شب بدولت خانه خود معاودت نماید چون مرگ او رسیده اوقات حیاتش منقضی گشته بود قبول نمود و روز موعود که پایان زندگانیش بود بدربار آمده و از آصف الدوله رخصت گرفته قاصد خانه بسنت گردید بسنت تا آن زمان بعض مخلصان خود را که از ان جمله هر دو خواهرزاده میر قدرة الله برادران عم زاد میر ابو پسران میر باقر بودند یکے میر علے و دیگرے لطف علے تمام داشت برارادهٔ خود آگهی داده بقتل مختار الدوله برانگیخت چون مختار الدوله بکرّ و فرّ آمد و رت بدر خانهٔ بسنت رسید بسنت تا سر دروازه استقبال نموده بکمال تواضع و فروتنی از سواری فرود آورده بجائیکه براے او مسندے گسترده بودند آورده نشانید چون موسم تابستان بود در لشکر اکثر ارباب استطاعت در مساکن خود زمین را کنده ته خانها ساخته بودند بسنت هم ته خانهٔ بتکلف در جاے خود آراسته گویا براے همین کار مهیا داشت چون آفتاب بلند شد مختار الدوله را تکلیف نمود که در ته خانه باید نشست او باقتضاے قضا پذیرفته در آنجا رفت بسنت بعرض رسانید که رخت و بار از بر کنده بآرام و بے تکلف بنشینید و زنکه مرغوب اش را هم حاضر ساخته اقداح افراح بگردش در آورد و بعضے از اقربا مختار الدوله بحضور رفقیے گفت که در شراب سم قتال آمیخته داده بودند اگرچه کشتند باز هم مختار الدولے مرد خلاصه چون قریب نصف روز گذشت مختار الدوله بعضے از مصاحبان را هم رخصت کرده بتهیه خواب آخرت مستعد گردید چون از همراهانش کسے نماند و خدمتگاران هم جا بجا آرام گرفتند میر مراد علے و برادرش با دو سه کس دیگر نبقته بے خبر در ته خانه در آمده بزیر تیغ بے دریغ پیکرش را ریزه ریزه کردند و بعضے از خدم او که حاضر بودند از خوف جان گریختند خبر بخیمه اش بر دو بسنت خواجه سرا فوج خود را مع توپها تیار کرده با دو سه کمپنی تیار و مستعد حضور آصف الدوله آمد مستحفظان ابواب کمپنی بارا باندک فاصله از خیمه آصف الدوله توقیف فرموده او را تنها گذاشتند که بحضور رود او هم درمیں سکر مسلح و با یراق شمشیر کشیده آمده آداب مبارکباد تقدیم رسانید که دشمن و بے نعمت را حسب الارشا تیم آصف الدوله بر جان خود ترسیده گفت شمشیر کشیده چرا آمدے مگر اراده من دارے گفت چه مجال که داعیهٔ نمک حرامے داشته باشم گفت شمشیر دور کن آن اجل گرفته شمشیر را دور انداخت چون بے شمشیر ماند آصف الدوله بمردم حاضر اشاره نمود تا بکشند حسب الامر او هم همان نفس سر در پے مختار الدوله گذاشت عمو یا خالوے او که بمیر زاے کلان شهرت داشت و اکثر در حضور آصف الدوله مے بود بعد کشته شدن بسنت در رسید او را مقتول دیده متحیر گشته براے حفظ آبروے خود تیغ کشیده گفت اگر کسے متعرض من نباشد مرا هم باکسے تعرضے نیست آصف الدوله

بعد خود ترسیده گفت بیرون رود کسی را با تو کاری نیست او به بانگ بلند گفت که اگر او برود کسی با او متعرض نشود او هم مغتنم شمرده در رفت چون جرأتی داشت کسی هم با او نپاویخت میرزا سعادت علی بجبر داشتهار کشته شدن مختار الدوله خود را بسلاح و یراق آراسته بر اسپ خود سوار گشته تا بخیمه گسائیان که سالاران عمده لشکر بوده اند رسیده تمام شدن بسنت خواجه سرا شنید چون باین هیأت بر آمده بدنام و انگشت نما شده بود دست پاچه گردید که چه کند نه مقدور تاختن بر میرزا امانی آصف الدوله داشت نه یارای ماندن ناچار از گسائین استمداد نمود که اگر رفاقت کنی برادر را بر داشته کار از پیش می بریم و ترا در ملازمان در جه اعلی خواهد بود گسائین جرأت نیافت چون میرزا سعادت علی از نصرت گسائیان مایوس گردید اسپ جلد گامی درخواست او مادیان سواری خود را که بسی چپل کرده رفتن مقاذو نهایت سبک رفتار جلد گام بود تیار کرده فرستاد و میرزا سعادت علی بر او سوار شده با تفضل حسین خان که اتالیق و مربی و معلمش بود و معدودی از رفقا در رفت و بدون مزاحمت سالماً از حدود ممالک آصف الدوله گذشته در حدود میرزا نجف خان رسید ذو الفقار الدوله نجف خان بهادر شنیده بقدم نیازمندی استقبال نموده ملاقات فرمود و باحترام و عزت آورده در خانه خود جای داد و محالات چند برای معاش او مقرر کرده چند هزار سوار و پیاده بر فاقت او ملازم گردانید اما در آمد و رفت و ملاقاتها نهایت پاس ادب مرعی داشته آمدن میرزا سعادت علی را بخانه خود کمتر می خواست اکثر خود در رفته در نهایت فروتنی و تواضع سلوک می نمود و اگر احیاناً میرزا سری مرقوم بخانه اش می رفت تا سر دروازه استقبال نموده آورده بر مسند خود می نشاند و خود با دب فروتر می نشست ؛

ذکر مقهور گشتن محبوب علی خان خواجه سرا که از طرف شجاع الدوله حاکم کوڑه و اٹاوه بود بدست کپتانان انگلیشی حسب الامر آصف الدوله مهجور از عقل و شعور

سرواران عهد شجاع الدوله بملاحظهٔ این حرکات و اوضاع خاطر پریشان و هر یک بدگمان گشته چارهٔ خود جستن آغاز نهادند اما چون در هندوستان الحال نوکری نمانده و سردار مقتدری هم چنانکه صاحب عزم و جرأت و سپاهی دوست عالی همت باشد در قطری از اقطار پیدا نیست ناچار بمماشات می گذرانیدند از آن جمله محبوب علی خان خواجه سرای که اندک مایهٔ جرأت و غیرت دارد بمشاهده اطوار صاحب زادهٔ خود حیران بود که چه کند اما فوج و اسباب شایسته همراه داشت مع سوار و پیاده های برق انداز چهار تا جمعیت ده دوازده هزار کس با او بود در طرف کوڑه و اٹاوه که بحدود ممالک مرهٹه اتصال دارد حسب الامر شجاع الدوله بکرّ و فر امارت در کمال سطوت و اقتدار می گذرانید آصف الدوله را استیصال افواج همراهی او هم در خاطر گذشته داعیهٔ آن نمود که او بطرفی بدر رفتن نیافته مضمحل گردد و با معدودی در حضور آمده حاضر باشد او نیز باین ارادهٔ پی برده می خواست که اگر آصف الدوله ارادهٔ خود اظهار کند آن زمان بناچاری ننگ نمک حرامی بر خود گوارا نموده بذو الفقار الدوله نجف خان بهادر ملحق گردد آصف الدوله با مسٹر جان برسٹو مشورهٔ امر مذکور نموده فوجی از ارباب انگلیشیه بسرواری کپتانی چند باین کار معین نموده مخفی از اغیار روانه نمود و سبب برکندن افواج ملازم خود از بیخ و بن آنکه چون آسایش دوست و روز و شب محشور با مصاحبان خود بود و از سرامری که غیر بازی طفلانه مثل پتنگ پرانی و مرغ جنگانی و چوپڑ و امثال ذلک باشد نهایت نفور و بیزار است نمی خواهد که ساعتی بلکه آنی رجوع بکارهای ریاست و سرداری نماید و نگهداری سپهی چاره ندارد و لغیر از اشتغال با مور عظیمه و فکر بلیغ و مصاحبت بعلهٔ دار کان کارگزار هوشیار و استماع جواب و سئوال آشنا

و ملاقات و صحبت با هر یکے از ملازمان و تسلیۂ و دلجوئے آنها آصف الدوله با آنکه احمال انواع مکاره و آلام بنا بر ریاست است اما تحمل امور مذکوره برا و اگرچه آسانے هم باشد بنهایت دشوار و از جمله متعذرات بلکه محالات است و انگلیشیان را مے دانند که وجود مثل من سردار بے آزار مغتنم دانسته راضے باین او اضرار من هرگز نخواهند بود و بهتر آنکه زمام ملک دارے بدست آنها سپرده فارغ البال بسر برم و اصحاب انگلیشیه که بنهایت فطن و هوشیار از فی الحقیقت وجود چنین کسے را لطیفۂ غیبے و نعمت غیر مترقبه شمرده و بنحوے ناخوشش نخواسته او را مع اصحاب او مطلق العنان داشته اند و کارے با او و اتباع عزیز او ندارند بلکه آنقدر که او و مصاحبان مرغوب او را باید مهیا داشته راضے و خوشنود ش مے دارند و دیگر کل معاملات مالے و ملکے و انتظامش مع افواج و آراستن اسباب حروب در قبضۂ اختیار خود داشته در پرده نام از مالک ملک و فوج و خزاین و جمیع کارخانجات و اسباب و آلات حروب خود اند حسن اتفاق آنکه طرفین همدگر را مغتنم مے شمارند اما خانۂ شجاع الدوله که یادگار امرای عظام و درین ایام قائم مقام سلاطین هند و خانه امید ملوک مردم و عمدۂ و عمدہ زادهاے این مملکت وسیع بود مسکن و ماواے بعض اراذل و لوباج که مصاحبت آصف الدوله دارند مانده اثرے از آن بزرگواران بلکه اقربا و خویشان شجاع الدوله و صفدر جنگ و برهان الملک پیدا نیست جائیکه بیست سے هزار سوار جرار و پنجاه شصت هزار پیاده برق انداز چابک و ست و هزاران عمده هاے با نام و نشان بوده اند و تجار و صناعان هر پیشه در کمال رفاه بے وسواس و اندیشه بسر مے بردند لشکر او همسرے با سواد اعظم شاه جهان آباد معمورے آن داشت الحال مثل ده ویران و مفلوکے چند خسته و حیران و پریشان افتاده اند و معدودیکه رفاه و جاه دارند پیاده هاے یکسر بے چند اند که در غیر این زمان نوکرے دو سه روپیه سرمایۂ فخر و اعتبار شان بود یا فیلبانان و اقرباے آنها و کهاران و انفار فاعتبروا یا اولے الابصار القصه کپتانان مذکور با سه چار پلٹن بهانۂ رفتن طرف دیگر مثل مسافران که از آن راه گذرند متصل بعسکر محبوب علے خان رسیده قاصد ملاقات با او شدند او نیز مضائقه نکرده ملاقات نمود با همدگر دیده و بازدید عمل آورده معلوم نیست بچه تقریب بناے ورود یا بودے گذاشته آمد چون محبوب علے خان داخل دار الحکومة خود گشت و فوج و توپخانه را بیرون شهر در معسکر گذاشت بعد سه چار روز کپتانان فوج خود را آخر شب در کمال اخفا آراسته توپها را بالضابطۂ جنگ درست داشته از جائیکه لشکر داشتند کوچیده اول صبح صادق بر سر معسکر محبوب علے خان رسیدند مردم آنجا که خبر از جائے و کارے نداشتند کسے براے تقضاے حاجت رفته و کسی در خواب غفلت خفته مگر معدودے از تلنگه هاے سنترے که عبارت از پاسبانان بیدار و تیار اند بجاے خود ایستاده بودند بالضابطه که دارند استفسار و مزاحمت نمودند افواج انگلیشیه اطاعت نکرده متصل به بلۂ شلک رسیده ایستاد و بعض از سرداران در میان معسکر آمده گفت که ما بطرفے مے رویم از میان لشکر که راه آنجا غیر ازین نیست خواهیم گذشت مردم لشکر ممانعت نمودند اینها نشنیده بیرخاش پیش آمدند مردم لشکر محبوب علے خان که تیار نبودند بمجرد یک شلک جماعۂ بسیار مجروح و باقی ماندگان مشوش گشته راه گریز پیش گرفتند و توپ و بندوق و اسباب آن بضبط سرکار در آمده و اسباب سپاهیان بغارت تلنگه هاے لشکر رفت محبوب علے خان این ماجرا شنیده بکار خود در ماند چون عند الملاقاة عهد و پیمانے شده بود بعذر ورت از کپتانان مذکور رخصت گرفته مع اسباب خود بخدمت آصف الدوله رسید او که همین صورت مے خواست بعد رسیدن مشمول عواطف نموده وجہے براے او معین داشت و لطافت علے خان خواجه سراے که او هم باصطلاح کیدان بلکه مالک یک برگید بود که عبارت از چار پنج پلٹن است و دو سه پلٹن همراه داشت بمشاهدۂ این حالات تا صدر رستگارے خود گشته راهے براے بدر شدن مے جست چون همیشه معهود بود که فوجے از سرکار شجاع الدوله در حضور پادشاه باشد و شخصے بماے این کار تجویز مے شد

او همین را غنیمت شمرده کارساز بها بر دم داده تعینات آنجا گرفت و بحضور بادشاه رفته با میرزا نجف خان ذو الفقار الدوله و دیگر اعیان آنجا ساخته الی الآن که اواسط نود و پنج هجرے از مائة دوازدهم است بسر بردن در آنجا مغتنم مے داند و همدران ایام برادران مختار الدوله که در کمال اقتدار بودند بسبب هیچ کارگیها مصدر امرے نگردیده مقید شدند و اموال و اسباب آنها مع اموال مختار الدوله بضبط سرکار در آمد و برادران او مع بعض ملازمان و اقاربش بانواع شدائد مبتلا بوده آخر الامر رستگارے یافتند و برادے پسر مختار الدوله و دختر او و زنش که از نبے اعمام او بود جاگیر یک لک روپیه سالیانه تقرر یافت هنوز سید محمد خان و سید معز خان اسیر دام بلا بودند که فقیر بحسب تقدیر وارد لکهنو گردید و دران ایام آصف الدوله مع کل اتباع و مستر جان برشتو وغیره اصحاب انگلیشیه همه در آنجا اقامت داشتند غیر از نواب بیگم زن وزیر الممالک صفدر جنگ جنت برهان الملک مادر شجاع الدوله و بهو بیگم زن شجاع الدوله و دختر موتمن الدوله محمد اسحق خان بهادر کلان که بنا بر عدم موافقت با پسر و نبیره و الفت و انس فیض آباد و بیوت آنجا که ساخته و آراسته شجاع الدوله اند از آن مکان نجنبیده در مساکن خود اقامت داشتند ❊

ذکر ورود مسودۀ این اوراق در بلدۀ لکهنو و فیض آباد بحسب اتفاق ❊

مخفے نماند که تولد فقیر و مسکن آبا و اجداد پدرے و مادرے دار الخلافه شاه جهان آباد است اجداد پدرے این بے مقدار از سادات بنے حسن از اولاد ابراهیم ملقب بطباطبا رالله و این ابراهیم از اجلۀ سادات کرام رضوان الله علیهم عنت طاهره است یکے از اجداد فقیر بعد انتقال از مدینه طیبه در مشهد مقدس رضوے علے مشرفه السلام سکنے اختیار نمود و از آن باز متوطن آنجا بوده اند یکی هم از آن مکان ملایک آشیان وارد هندوستان گردیده در دهلے و بعد در شاه جهان آباد توطن ورزیده و اجداد مادرے فقیر سادات موسوے اولاد امام زادۀ عالے مقدار سید احمد بن موسے بن جعفر علیهما السلام مشهور بحضرات شاه چراغ و متوطن دار الملک شیراز اند مزار فائض الانوارش در شیراز نهایت معروف و مطاف و حاجت رواے اصناف خلائق است و کرامت بسیار و خرق عادت بے شمار از آن آستان ملایک پاسبان بکرات و مرات پیرایۀ ظهور یافته و مے یابد چنانچه نور باران آن رواق بین الافاق از نهایت اشتهار از اتقا و اظهار بے نیاز است جد مادرے فقیر سید زین العابدین عم زادۀ مهابت جنگ بود و بعد انتقال آن مرحوم والدۀ او یعنے جدۀ مادر فقیر عمه مهابت جنگ حسب الوصیة مرحوم مرقوم عجلت در کتخدائے والدۀ فقیر نموده از این کار انفراغ خاطر حاصل نمود چون سید مرحوم مذکور پس از کشته شدن اعظم شاه ترک نوکرے نموده مادام الحیوة متنزوے بود و بعد کتخدائے والده تا هفت سال دیگر بهر صورت گذشت درین ضمن تولد فقیر در سال چهلم از مائة دوازدهم هجرے در بلدۀ شاه جهان آباد روے داد و پس از دو سال دیگر برادر دوے فقیر سید علے نقی نیز پا بعرصۀ هستے نهاد و فقیر در سال پنجم از عمر سبک خرام و برادر مرقوم سه ساله بود که عبرت زور آور و جدۀ والده جمیع اولاد و پسر خود را مع هر دو داماد همراه گرفته و خانه ملکے را فروخته از شاه آباد بر آمد و خود را در مرشد آباد بنگاله که مهابت جنگ برفاقت شجاع الدوله ناظم صوبۀ مذکوره بها آنجا اقامت داشت رسانید و اولاد و پسر خود را بدست برادرزادۀ خود مهابت جنگ سپرد و بعد چند روز مهابت جنگ بیاورے اقبال نظامت صوبۀ عظیم آباد یافت و والد مرحوم برفاقت او در بلدۀ مذکوره رسیده توطن گزید از آن زمان اسے الآن که سال نود و پنجم از مائة دوازدهم هجرت است درین مکان ایزد تعالے بکام و آرام و بعزت و احتشام نگهداشته بیوت مملوکه و محلات مملوک و التمغا بقدر قسمت که در ظاهر بسبب غفران پناه مهابت جنگ میسر آمده در قبضۀ تصرف و اوقات در گذرا است

در سنهٔ هشتاد و هشتم از مائهٔ دوازدهم هجرے نبوی فقیر بسبب ضمان معاملهٔ زمین دارے کہ مرہون احسان بندہ از سالہا بود و از دام امید خدع و تلبیسات نداشتم خسارهٔ بمبلغ پنجاه و شصت هزار روپیه کشیده اسباب خانه و زیور و ظروف همه را فروخته و سے و یکهزار روپیه سودے از مهاجنین قرض گرفته از عهدهٔ ضمان برآمد و از دست تقاضائیان خصوص عمله نظامت کہ بے موجب بعض مظنه آزرده خاطر گشته در مقام معاودات بودند رہائے یافت و حاصل التمغا کہ وجه معاش منحصر بر همان بود در جایداد ادائے قرض تقرر یافته حوالهٔ مهاجن شد و راہے برائے معاش و تحصیل وجوه آن هر چند اقل قلیل باشد از هیچ سو در نظر نبود تا آنکه بعد ماہے عالی قدر سراسر احسان امیر الدوله جرنل گاڈرڈ بہادر فتح جنگ کہ در زمرهٔ انگلیشیان بلکه در نوادر انسان درین جزو زمان مثل او برائے فقیر در حقیقت برائے جمیع آشنایان بلکه کل هندیان دیگرے معلوم و مشهود نیست بقلعه دارے چناڈه کہ از قلاع متینهٔ مشهورهٔ متصل بنارس بر لب دریائے گنگا واقع است از کلکته مامور گشته بعظیم آباد رسید چون با فقیر از سابق رابطهٔ معرفت و آشنائے داشت بملاقاتش رفتم احوال فقیر دیده و شنیده نهایت تاسف نمود و فرمود کہ چون درینجا الحال کارے ندارید همراه من بیائید آنچه میسر شود باتفاق خواهیم خورد و بنده تکلیف آن شفیق از الطاف خفیهٔ ایزدے شمرده همراهیش گزیده در روزے چند بعد رفتن او راهی گشته بقصبهٔ چناڈه رسید مداخل آنجا بقدر مصارف ضروریه اش هم نبود اما فقیر را در کارهائے مالیے آنجا مختار ساخته نهایت رافت و عنایت مبذول حال بنده داشت تبازگے خانه کہ لیاقت اقامت فقیر مع اهل و عیال داشته باشد از سرکار خود آراسته داد و بجرهٔ سوارے خاص خود کہ بمثابهٔ خانهٔ وسیع خشکے بود بعظیم آباد فرستاده و زاد و لائقے داده عیال مرا طلبید و سه صد روپیه نقد در هر ماہے بنام اطفال مقرر فرمود و شموع کافورے وغیره ما یحتاج را بنجا نسامان خود فرمان داد کہ آنچه مراد در کار باشد بلا پرسش رسانیده باشد با این حال کمال احترام در ملاقات و دلجوئے همه اوقات نموده فقیر را خوشنودے داشت چون میدانست کہ مداخل قلعه دارے بمصارفش وفا نمے کند و شنید کہ افواج آصف الدوله کہ بداب انگلیشے موّدب است سردارے از عهدهٔ تربیت و خبرگیرے آن و آراستن اسباب حرب کہ مناسب فوج مذکور باشد بر آید ندارد و چنین قرار یافته کہ کرنلے از فرقهٔ انگلیشیان بمرضے آصف الدوله برین کار معین شود جرنل مذکور را کہ دران وقت کرنل بود بخاطر گذشت کہ اگر این کار بنام او مقرر شود مناسب است و خالے از فائدهٔ طرفین نخواهد بود لیکن چون با مسٹر جان پرشٹو آشنا نبود و خود اظهار خواهش این کار لائق نمے دانست با فقیر درین خصوص استشاره نمود فقیر گفت کہ خط سپارش فقیر بنام انگلیشے کہ او با شما آشنا باشد نوشته باید داد تا بند و بتقریب تحصیل کارهائے خود در انجا رود و بوساطت انگلیش مکتوب الیه با مسٹر پرشٹو ملاقات نموده تقریب این امر باحسن وجوه بدون اظهار درخواست شما نماید باشد کہ حسب خواهش سلسلے میسر آید پسندیده فقیر را مرخص نمود فقیر اهل و عیال و اکثر رفقا را همانجا گذاشته با معدودے از همراهان از قصبهٔ چناڈه کوچیده عازم فیض آباد و لکهنؤ گردید چون بلدهٔ جونپور در راه واقع است عبور فقیر به بلدهٔ مذکور و اتفاق افتاد صیت فضائل و بزرگوارے برگزیده حضرت باری السید السرے البرے عمالیس بالحرے مولانا محمد العسکرے روح الله روحه از مدتها سامعه افروز این بے بضاعت سعادت اندوز بود و در قصبهٔ چناڈه تلمیذ سدید آن سید سعید مولوے ظفر علے آیدهٔ الله تعالے بلطفه الخفی و الجلی بتقریبے وارد و فقیر در خدمت او مستفید بود محامد آن بزرگ والا دودمان از زبان او به بسط بیان شنیده آرزومند ملاقات آن صاحب مقامات و سعادات گردیده بخدمتش رسیده و دو ساعت کامل بشرف حضور او مشرف گردید و حسن بیانش را کہ مجملے از تفصیل فضائل او بود بگوش خود شنیده بمراتب زیاده تر از آنچه سے شنیده بچشم خود دید چون ذکرش درین کتاب بطریق تبرک و استیعاب عمده فقره چند از احوال

آن خجسته خصال بزبان قلم داده بعد ازین شرح احوال این سفر سعادت اثر خواهد نمود ؛

ذکر مجملے از اوصاف عنوان صحیفہ حق گزینے دیباچہ کتاب راستے وراست بینے مجموعۂ فضل ودانشورے مولانا محمد عسکرے روح اللہ روحہ واوصل الینا فتوحہ ؛ ؛

از سادات کرام واعیان ذوے الاحترام شہر جونپور است **نظم** بود آن سید ستوده خصال ؛ راسخ العلم متقن المقال ؛ کرده از علم خویش اخذ کتاب ؛ نہ علے العکس ان ذوی الباب ؛ منتقش راز دار علم وحکم ؛ وراشارات او شفا مدغم ؛ طلعت او مطالعۂ انوار ؛ منجلے زو غوامض اسرار ؛ درجامعیت انواع علوم واصناف فنون وحید اعصار ودر حسن بیان وطلاقت لسان فرید ادوار مدة العمر بافاده وافاضۂ علوم اشتغال داشت وبہ قلیلے از وجہ معاش قناعت ورزیده ہمت بر زیاده طلبی نگماشت وہر چند کہ تحصیل اکثرے از کتب متداولہ بطوریکہ معمول ومتعارف بین الناس است نکرده اما بذکار طبیعت وصفاے قریحت وشدت غیرت عدم فہم مطالب باستعداد اوراک معنے نفظیہ ومواد ے ہیات ترکیبیہ مطالعۂ کتب نموده در جمیع فنون معقول ومنقول وفروع واصول بہ تجربے تمام وقوتے مالا کلام بہم رسانید مفصلات ومشکلات ہر فن را بہ نحوے بر صفحۂ تقریر مے نگاشت کہ تشکیک ہیچ مشکک را دران مدخلیتے نے گذاشت طلبہ علوم وارباب استعداد از ہر دیار دور ونزدیک بخدمتش رسیده استفاده میکردند حافظ نگارمن کہ بمکتب نرفت وخط نہ نوشت ؛ بغمزه مسئلہ آموز صد مدرس شد ؛ از علوم رسمے ورگذشتہ مقلد وار پابند عادات ورسوم نبود شیوه اش تجرد منشے وپیشہ اش خود شکنے بود ونہ خود فروشے حافظ غلام ہمت آنم کہ زیر چرخ کبود ؛ زہر چہ رنگ تعلق پذیرد آزاد است ؛ اشتغالش تدریس کہ بہترین اشتغال ظاہریہ وخوشترین وسیلہ ستر احوال باطنیہ است حبت اطاعت امر مرشدش بود وبس شیخ بہائے حدیث علم رسمے در خرابات ؛ برائے ورفع چشم بد سپنداست ؛ طور آن یگانہ با اطوار فضلاے این زمانہ نا بابود لا حد ر ل من از ہمہ خوبان تراگرفتار است ؛ خراب طور توام ورنہ حسن بسیار است ؛ اظہار فضلت را از جملہ رذیلت مے انگاشت وہر حسنۂ راکہ باعث عجب ونخوت گردد بدتر از سیۂ مے پنداشت عرفے حسن عبادات را برقع نسیان زدن ؛ زشتے اعمال را لوح وقلم داشتن ؛ با فضول نا آشنا واز سمعت دریا لبے میراگا ہے بزبانش عیب کسے با منقصتے چہ صراحة وچہ تعریضاً وکنایۃً نرفتہ اگر کسے در حضورش باین قسم سخن آغاز کردے از سعت خلقے کہ داشت صریحاً منع نکردے بل بنوعیکہ براو گران بیاید سے بہ شیئے دیگر پیوستے خاقانے خوش خلق چو مشک چینے از حلم ؛ پر مغز چو جوز ہندے از علم ؛ روزے حکایتے کہ نمونۂ از حسن تقریر اوست مے فرمود کہ مرا با شیخ صدر جہان عرف میان انگنون کہ از اعاظم مدرسین وفضلاے وقت خودش بود ودر فن معقولات ومناظره دستے تمام داشت اما بنا بر ابتلا بہ بلیۂ تقلید در قید تعصب بوده راه بطالت مے پیمود اخلاصے بود وایشان را نیز نظر شفقت برمن زیاده از اندازه روزے در خانۂ ایشان نشستہ بودم وکتاب فواتح میر حسین میبذے علیہ الرحمہ در دست داشتم چون تشیع من خاطر نشان شان بود مرا مخاطب ساختہ گفتند کہ بیائید ما وشما مناظره کنیم تا معلوم شود کہ مذہب سنے حق است یا مذہب شیعہ از انجا کہ ایشان در علم وفضل وہم در سن وسال از من فزودن تر بودند بکمال ادب عرض داشتم کہ مرا چہ یارا کہ با شما مقابلہ نمایم واز راه مناظره پیش آیم باز ہمان سخن آغاز کردند بدستور عذر خواستم باز ہمان نوع گفتند ومبالغۂ وابرام از حد بردند لا علاج شده گفتم ہر چند امثال مارا با امثال شما مناظره کردن سوء ادب است

لیکن بنا بر اطاعت امر تا چار می‌پرسم که اثبات حقیقت احد الفریقین از آیات کلام الٰہی و احادیث حضرت رسالت پناہی
کہ اول اجمال ذو وجوہ است و ثانی احتمال وضع و اختراع و تاویل دارد خالی از صعوبتی نیست و مدار تسنن و تشیع برین است
کہ افضل الناس بعد نبی ابوبکر بن ابی قحافہ یا علی بن ابی طالب علیہ السلام و افضل را لابد ست از مایہ الفضل اولا سخن در مایہ
الفضل کنیم یا قطع النظر از آیات الٰہیہ و احادیث نبویہ تا افضلیت ہر کہ افضل باشد آشکار و پیدا گردد و پس سوال می‌کنم کہ در عالم
بسیار چیزہا است از صفات و عادات و صناعات مختلفۃ النسبتہ در خست و شرافت کدام یکی از ینہا مایہ الفضل و الشرف تواند
بود و از تامل اندک در جواب گفتند کہ صفت علم اشرف و اعلی و افضل و ابہی است گفتم در واقع چنان است کہ صفت علم افضل و
بہترین صفات است و کسی انکار آن نتواند کرد اما علوم ہم مختلف است و بحسب معلومات و موضوعات متفاوت در خست
و شرافت کدام علم بہترین علوم تواند شد تامل وافی کردہ گفتند کہ معرفۃ اللہ و علم بصفات اللہ گفتم کہ از علی بن ابی طالب چندین
خطب و رسائل و اقوال در معرفت و توحید و صفات باری جل شانہ کہ اکثری از انہا بنظر شریف رسیدہ باشد منقول است
و از ابوبکر بن ابی قحافہ ہم اگر چیزی درین باب منقول باشد ارشاد شود تا بینہما موازنہ کردہ آید ہمین کہ این سخن شنیدند
سر بجیب تفکر فرو بردند و بعد از دیری قہقہہ کنان سر برداشتہ و دست بر زانو زدہ خواندند العجز عن درک الادراک این قول ابوبکر
بن ابی قحافہ است و متاسف شدہ گفتند حیف کہ تا این مدت درین جہالت و ضلالت ماندیم و از حقیقت کار آگاہ نگشتیم
الحمد للہ کہ بدولت صحبت شما ہدایت یافتیم واللہ ہو الہادی یکدو معما کہ از نتائج طبع آن سید والا مقام است بطریق تبرک ثبت افتاد
باسم علی تا در قل کفی شتافتہ ام ؛ از علی جز علی نیافتہ ام ؛ باسم کامل جگر سوز و گوید جفا نیست ؛ سر مو در دل یارم
وفا نیست ؛ باسم شہاب خان گل شبنم زدہ شرمندہ از ان گل چہرہ است ؛ شہ خوبان عرقش آب بروی مہر است ؛ عمر
شریفش از ہفتاد متجاوز بود و در سنہ یکہزار و یکصد و نود ہجری بعالم جاودانی رحلت فرمود بر واللہ مضجعہ تاریخ وفات اوست
حشرہ اللہ مع آبائہ الکرام علیہم الصلوۃ والسلام

رجوع بذکر سفر سعادت اثر کہ بوسیلۂ آن ازین سید عالیشان سعادت اندوز ملاقات ظاہر گردید

بندہ در لکھنؤ رسیدہ و با مسٹر برسٹو ملاقات کردہ بنوعی کہ مناسب دید مذکور خوبی کرنل وریادل نمودہ لیاقت این کار
در ذات ستودہ آبانش براو جای کرونی دانم او با آصف الدولہ ظاہر کردہ بکونسل کلکتہ نویسانید یا بسبب و تجویز دیگری
از صاحبان کار مذکور بکرنل مرقوم معین شد چون تجویز این کار بنام او در کونسل پذیرائی و حکم بکرنل گاڈرڈ اصدار یافت مسٹر
جان برسٹو فقیر را برین خبر آگہی داد فقیر خوشنود شد و بزودی از لکھنؤ معاودت نمودہ پیش از ورود خود خطی متضمن این خبر
بکرنل نوشتہ فرستادہ اما او را قبل از ورود خط احقر حکم کونسل رسیدہ آگہی دست داد بمقتضای شفقتی کہ بر احوال فقیر داشت
منشی ملازم خود را با ہر کارہ و بجرہ سواری و کشتیہا بنابر کل اسباب برای آوردن عیال بندہ در چہاپڈہ گذاشتہ و تاکید بسیار بتہا نمودہ
خود از راہ خشکی بر ڈاک روانہ لکھنؤ گردید و خطی متضمن این احوال و اخبار کوچ خود نوشتہ مصحوب ملازمی چالاک برای
خاکسار فرستاد تا در راہ ہر جا برخورد بدہد فقیر قریب بجونپور خط و خبر یافتہ عیال را ہمراہ گرفتہ باز بلکھنؤ برگشت و قریب بدہ ماہ در آنجا
بود درین عرصۂ چاردہ ماہ کہ عبارت از یک سال و دو ماہ ہست و بندہ دران مدت با آن عزیز قدر شناس جواد دران بلاد بود

رعایت مبلغ ده هزار روپیه نقد با فقیر نموده کمال تواضع و فروتنی در ملاقات وتسلیه ودلجوئی فقیر می نمود در دادار مفارقت بنده نبود لیکن نقش او در آنجا درست نه نشست مستر مدلتن که بعد مستر پرشتو بکار آنجا مقرر گشت و کرنل مذکور امید اتفاق واتحاد از و بسیار داشت بحسب اتفاق کرنل را توقعی که از مستر مدلتن بود بعمل نیامده صحبت فیما بین همدیگر بنهایت ناچاق شد بنده در ابتدا پایان احوال صحبت این هر دو در یافته باجبار مرخص گشته بعظیم آباد آمد

ذکر معاودت ایرج خان از نواح شاه جهان آباد و تفویض نیابت آصف الدوله باو و فی الجمله انتظام یافتن خانهٔ آصف الدوله و پدرود نمودن ایرج خان جهان فانی را در اندک زمان و بعد صحه آمدن حیدر بیگ خان کابلی و حسن رضا خان و معزول شدن مستر جان پرشتو و آمدن مستر مدلتن بجای او

فقیر اول که بلکهنو رسید معلوم شد که قبل از ورود این اقل الانام بعد مقتول شدن مختار الدوله چون کسی لائق نیابت در آن قدر مردم بی حد و حصر در نظر نبود بضرورت رجوع بایرج خان که ذکر بدر رفتن او بعد انتقال شجاع الدوله بهانه جواب وسوال حضور مرقوم شد لازم افتاد و آصف الدوله رقائم استمالت و دلاسا متضمن طلب بنام او بتاکید بسیار نگاشت چون او را بر عهد و قول صاحب زادهٔ اعتمادی نبود از مستر جان پرشتو که در آن اوان مدار علیه ملک وزیر بود استدعای خط طلب متضمن عهود و پیمان حفظ آبرو و جان و دیگر اموری که خاطر نشان داشت نموده نوشت که تا عنایت نامهٔ سامی نرسد بنده آمدن نمی تواند چون نوشتهٔ مستر جان پرشتو حسب المطلب او رسید قاصد لکهنو گردیده بعد ورود بمنصب نیابت و اختیار در جمیع معاملات سرافراز و بعنایت خلعت فاخره و فیل و پالکی جهالردار و نوبت و دیگر مراتب امارت ممتاز گشت بنابر آنکه با اتباع و اقارب مختار الدوله سر گرانی و فکر تدارک بر همی و ابتری اوقات ریاست و حکم رانی او داشت سید محمد خان و سید معز خان هر دو برادر مختار الدوله و بعضی معتمدان اینها را مورد عتاب ساخته مدتی ممتد مقید نگهداشت و انواع تعذیب و تعزیرات بر آنها نموده هر چه توانست از دست شان کشیده گرفت فقیر هم بپاس سیادت و از آنکه خاندان مختار الدوله شعبهٔ از سادات طباطبا و نسبی اعمام این کمترین خلق خدا بود کوششی برای آنها نمود اما چندان سودی نبود و بعد تحمل آلام و مشاهدهٔ انتقام ایام دولت هر کس رهائی یافت و لکه روپیه سالیانه برای پسر مختار الدوله مقرر گشته و امهای جاگیر بقدر محاصلش یافت و هر دو برادر آن مقتول گاه گاه باریاب کورنش آصف الدوله می شدند و اکثر در خلوت و انزوا میگذرانیدند محمد علی خان همشیره زاده مصطفی خان که عمه زاده مختار الدوله و در زمان اقتدارش عروجی داشت با فقیر از عظیم آباد که هنگام دولت عالی جاه وارد بلدهٔ مذکوره گشته تا عهد مهاراجه شتاب رای عامل و متعهد پرگنه سانده و پلیا بود بنهایت آشنائی داشت درین وقت که فقیر برفاقت جرنل گاودر دوار در آنجا شد در دوستی و اختلاط کشاده آمد و رفت بسیار می نمود و دست و پای میزد که بجای و مرتبه برسد از و نائت و بی شعوری برادران مختار الدوله و خواجه سرای مختار خانهٔ پسرش و اصل باقتضای تقدیر فائدهٔ بر آن مترتب نشد فقیر را ملاقات آصف الدوله و آمد و رفت مکرر بدولت خانهٔ او و ادراک صحبت در خلوت و غیر خلوت میسر آمده در ظاهر از شعور بی بهره نبود و مطابق مضمون شعر مثنوی حضرت مولوی رحمه الله تعالی می نمود مثنوی چشم باز و گوش باز و این ذکا ❊ خیره ام از چشم بندی خدا ❊ بنهایت بصحبت اراذل و لواج مائل و اگر احیاناً در آن زمرهٔ نجیبی هم بود در پا چه منشی از اخس اراذل هم نازل و غیر از لهو و لعب و عیش و طرب بکار دیگر رغبتی ندارد و ارتکاب عملی که مردم او را آبان متهم می نمایند در او ضاعش اثری از آن عمل ظاهر نیست بلکه پر بیگانه مینماید

گاهی به برق اندازی و تیر اندازی می ترغیب همان اردلیهای مقرب برای استرضای خاطر آنها رغبتی می نماید و هر روز از صبح تا نصف روز
از باغی بباغ دیگر یا از صحرائی بصحرائی یا تماشای فیلخانه و بعد هر دو سه روز فیل جنگانیدن و غیر ازین اعمال یا امثال ذلک الاعمال
هیچ کار اشتغال ندارد و در زمان حیات و اقتدار مختار الدوله سالار جنگ دختری را از بنات خود با پسرش بامید پیش آمد منسوب
نموده بود و بعد کشته شدنش انکار آن نسبت نموده داشت آصف الدوله مبالغه بسیار درین کار نموده سالار جنگ را باین امر راضی ساخت
و خود متصدی این شادی گشته بخوبی انجام داد و باین عمل هم نهایت رغبت دارد و در خانه متوسلان او هر جا شادی شود طرف یکی را
گرفته و بطرف ثانی از عمله و اتباع کسی را که اهلش دانسته مقرر نموده بشعف بسیار امر مذکور را بانصرام می رساند یکبار در زمان ورود
و فقیر هم بخانه قاسم خان فوجدار فیل خانه حاضر شده مهتمم شادی خانه او بود ؛

ذکر امام بخش غلام بچه بد انجام و اقتدار آن سفلۀ ابتر باقتضای دور فلک دون پرور

یکی از غلام بچه های کسی امام بخش نام که نهایت شلتاق و بد آغاز و انجام بود در زمان صاحبزادگی آصف الدوله و حیات
پدرش از آقای خود گریخته تا با صف الدوله رسید و نهایت مقرب گردید شجاع الدوله بر شرور او آگهی یافته مدتها مقید و مسلسل داشت
و بعد مدت بشفاعت اغر فقا از زندان برآورده اخراج نمود او مخفی در نواح پرگنه ٹانڈه می بود و خبر اقامت خود با صف الدوله
می نمود بمجرد انتقال شجاع الدوله آصف الدوله پروانه طلب او بتاکید فرستاده او را طلبید و درین اوقات که فقیر وارد گشته از زمان
مرون مختار الدوله و نسبت علیخان خواجه سرای جرنل جمیع تلنگه های ملازم سرکارش که چهل هزار نفر پیاده و چهار و پنج هزار
طرق سوار بوده اند گردانیده با قتداری میداشت که محسود جمیع سرداران و عمده ها بود فقیر او را که دیده و گفت و گوی او بگوش
خود شنیده خدای می داند که نهایت پاجی و در صورت و سیرت زشت ترین مردم بود لیاقت خدمتگاری که ده روپیه در ماهه باید داشت
بشرطیکه از مفاسدی که در او مجتمع بود معرا باشد مصرع گران بود اگر راست پرسی هیچ ؛ و فی الحقیقة لائق دکانداری اخس تنگ
فروشان لشکر اراذل حسن رضا خان نائب بآن درجه و مراتب از او می ترسید عجب آنکه بعد چندروز از برآمدن فقیر دل آصف الدوله
از مصاحبت او سیر آمده در نهایت ذلت و خواری از ملک خود بدر نمود و را مخفی نمود که کسی او را جای یا برای سواری چارپائی
نه دهد جمیع اسباب او را ضبط نموده برهنه پا و سر از خانه و ملک خود بدر ساخت باز خبری از و مسموع نگشت و در دادن زر تنخواه
احوال آصف الدوله آنکه از ملازمان غیر اردلیها هر که وجه مشاهره خود خواهد با او دشمن و در سلک و ما هم بر کسانیکه دست یابد یک
بست بعض کسان قبل از ورود فقیر احتجاج و بلوای برای وجه تنخواه خود نموده در زیرها گرفته بوده اند از آن جمله چند کس هنگامیکه
فقیر در لکهنؤ بود بدستش افتادند چندروز مقید داشته همه را بدم توپ پرانید فقیر سبب سیاست آنها آنچه مرقوم شد از مردم همانجا
شنید والعلم عند الله الحمید المجید بعد چندروز از ورود فقیر گسائین هم که سردار عمده آن سرکار بود قابو یافته مع اسباب و سامان
بدر رفت و بلشکر نجف خان بهادر پیوست و همین قسم اکثری از اقربای برهان الملک و صفدر جنگ نیز در رفته پناه
بدولتخانه نجف خان بهادر بردند ؛

ذکر انتقال ایرج خان ازین جهان و بعرصه آمدن حسن رضا خان و حیدر بیگ خان ؛

روزی چند که عبارت از دو سه ماه باشد ایرج خان کارگزار و مرجع صغار و کبار دربار آصف الدوله و مملکت محروسه
بوده اندک انتظامی داده بود و از جان برشته جواب و سؤال داشت که صاحب معامله ملکی و مالی کار نداشت زر گیر

بابت قرض خود بذمهٔ آصف الدوله دعوی دارند اقساط آن مقرر کرده از مال نقد بگیرند و دست تصرف از ملک کوتاه کرده برد به عهد شجاع الدوله
مغفور موافق عهد و پیمانیکه میان کمپنی و آن مرحوم بود بعمل آرند و اگر قبول نموده جواب و سوالی منظور باشد بنده با صاحب
در کونسل گفتگو خواهد نمود و مستر جان برشتو از طلب داشتن او ندامت کشیده چاره می جست تا چه کند درین عرصه ماده سوء القنیه
و ضعف و برودت کبد که از پیشتر داشت اشتداد کرده منجر باستسقا شد و اندک زمانی که یکماه و چند روز باشد بآن مبتلا بوده جهان
بی بقا را پدرود نمود و فکر بهم رسانیدن شخصی لائق نیابت در دل آصف الدوله و مستر جان برشتو مرتسخ گشته در تفحص آن افتادند
چون حسن رضا خان از عهد شجاع الدوله داروغگی باورچی خانه و اندک تقربی داشت و درین عهد هم تقرب بیش از بیش بهم رسانیده
از حاضرباشان خلوت و جلوت و واسطهٔ جواب و سوال مستر جان برشتو بود تجویز نیابت برای او در خاطر ها گذشت اما ازین جهت
که عاری محض و آرام طلب و عشرت خواه و از تو اُر و جواب و سوال مردم که لازمه سرداری و ملکداری است نهایت متنفر و از اکثر
امور تا مرتبهٔ آقای خود آصف الدوله است او خود هم استعفا ازین امر می نمود و دیگران هم حیران بودند که از نیابت چیزیکه منظور
است او متصدی آن امر نتواند شد این بیچاره را برای چه تصدیعی میدهند خدا میداند که بچه سبب رای مستر برشتو
بران قرار یافت که نائب دیگر کاردان و معامله شناس برای این نائب بهم رسانیده نیابت کل خواه مخواه باین عزیز باید تفویض
کرد اسمعیل بیگ نامی مغل ولایت زاکه از عیاران روزگار و نهایت دنیادار و از آله آباد که دران وقت پادشاه و افواج انگلیشیه درانجا
اقامت داشت بکار ڈاک و داروغگی هرکاره ها و جواسیس و طلبیدن اخبار شاه جهان آباد وغیره جاها از سرکار انگلیشیه مامور بود
چون با حیدر بیگ خان کابلی سازش و طمع نفعی از و داشت و او هم با غلامی سبز برای او می کاشت با مستر جان برشتو از وقت
بیماری ایرج خان تقریب نیابت برای خان کابلی مرقوم می نمود مخفی نماند که این حیدر بیگ و میرزا نور بیگ هر دو برادر
کابلی زادهٔ عامل پیشه و در عهد شجاع الدوله مستاجر اکثر پرگنه های صوبه او بوده اند اما در عمل نهایت سخت گیر و با دوستان هم آشنا
بغرض محض در عهد شجاع الدوله بنابر باقی مالگذاری مدتها مقید و در کمال مشقت از محصلان شدید بوده اند برادر کلانش خود در زندان
دار و گیر مرد و جان بسختی مالگزاری سپرد حیدر بیگ خان بسببی و حمایت برخی از مقربان رستگاری یافت و زنده بود تا آنکه
بمدد بخت و اقبال بنیابت ملک دو کرور روپیه که فی الحقیقة اصالت است عروج نمود القصه هرچند حسن رضا خان استنکاف
داشت اما برهبری قسمت و فیض عنایت مستر جان برشتو نیابت آصف الدوله بنام او مقرر و حیدر بیگ مذکور به نیابت حسن رضا خان
معین گشته هر دو بعنایت خلاع فاخره و جواهر و اسپ و فیل بتفاوت قدر مراتب امتیاز یافته حیدر بیگ خان بکارهای مرجوعه پرداخت
و حسن رضا خان که جاگیر لک روپیه در ماهه یافت عیش و عشرت و کمال خلوت مغتنم شناخت و این بیت حضرت خواجه رحمه الله حافظ
برخیز ساقیا قدحی پر شراب کن ٭ دور فلک درنگ ندارد شتاب کن ٭ مطابق حال خود شمرده بظاهر معنی اش عامل و از آمد و رفت
دربار که پیشتر داشت عاطل گشت راست گفته اند بیت هرچه نصیب است بهم میرسد ٭ گر نستانی به ستم میرسد ٭
هرگاه تخفیف در فوج و ملازمان نموده کفایتی ظاهر کرد و انقلابی در عمال رو داده خانهای بعضی خراب و بعضی دیگر را آب و
تابی میسر گردید چون نقش تدبیر مستر برشتو درست نشست در کلکته نقش وجود جرنل کلاورن را دست روزگار از صفحهٔ هستی
پاک نشست و طرف گورنر هستنگ بهادر قوی گشته مستر جان برشتو معزول و بجای او مستر مڈلٹن معین شد باستماع
این خبر جان برشتو عازم کلکته شد جرنل گاڈرڈ باعتبار دوستی مستر مڈلٹن بسی شادمان و بنده را نیز امیدوار میداشت
و دران وقت در فرخ آباد اقامت داشت که مستر مڈلٹن بلکهنو رسیده جهت وجوه بنده نمود و با انگلیشیه که ملنے مستر

پرسشے و کرانے آنجا بود گفت کہ فلانے کجا است گورنر بہادر خطے باو نوشتہ مصحوب من فرستادہ و سپارش او کردہ دادہ چون بندہ مرا زبان انگلیش مذکور معلوم شد قبل از ورود جرنل مرقوم با او ملاقات نمودم خط گورنر را بفقیر دادہ در خلوت امر بخواندن نمود خواندہ مضمونش را ظاہر کردم التفات بسیار نمود و گفت ہمیشہ آمدہ در خلوت انچہ گفتنی باشد میگفتہ باشید چند روزے بدین منوال گذشت ہمان انگلیش کرانے دید کہ مرجع کارہا ہرگاہ ایشان شدند من معطل خواہم شد با حیدر بیگ خان ساختہ مسٹر مڈلٹن را فہمانید کہ ایشان را در کارہا دخیل ساختن صلاح نیست مسٹر مڈلٹن ہم ملالے از طرف من در دل راہ دادہ روے ورق یکبارہ بگردانید و کمال بی التفاتے با بندہ آغاز نہاد و بندہ فہمید کہ الحال سودی در بودن اینجا نیست و تا چند بار روش ہمت جرنل گاڈرڈ سراسر مروت بادید بود و مصاحبت بسیار از جرنل مرخص گشتہ بعظیم آباد آمدم بعد چند ماہ صحبت جرنل گاڈرڈ ہم با مسٹر مڈلٹن نہایت ناچاق گشتہ از کاریکہ داشت مستعفے شد و بعظیم آباد آمدہ بکلکتہ رفت فقیر را ہم از راہ شفقت بجرگہ سوارے از خاصہ خود دادہ ہمراہ بردو در انجا چند روز امیدوار براہ کار بودیم کہ جرنل گاڈرڈ بمہم دکن چنانچہ در دفتر دوم نگارش یافت مامور گشت و بندہ ہم برگشتہ بعظیم آباد رسید و احوال ملک شجاع الدولہ الی الآن کماکان حسن رضا خان بدستور در نہایت آرام و حیدر بیگ خان بانفصال معاملہ و مرام اشتغال دارد و مسٹر مڈلٹن بسبب مسٹر بارول کہ از اصحاب کمیٹ بود و اکنون یک سال است کہ بولایت رفتہ چند ماہ تغییر بود بمجرد رفتن بارول صاحب بولایت باز مسٹر مڈلٹن و مسٹر جانسن باتفاق مدار المہام لکہنؤ شدہ سررشتہ کل معاملات بدست اصحاب انگلیشیہ است

ذکر مجملے از بقیۂ احوال نجف خان بہادر و پادشاه الی الآن کہ آخر ماه شعبان سال ہزار و یک صد و نود و پنج ہجرے است

نجف خان بعد تسلط در اکبرآباد و بدست آوردن قلعۂ ڈیگہ روز بروز در افزایش سپاہ و اسباب عزت و جاہ کوشیدہ فوج بسیار کہ تعداد آن محمول بر مبالغہ شود بہم رسانید و نجف قلے خان و افراسیاب خان چیلہ ہاے خود را صاحب رسالۂ عمدہ کہ قریب دہ دوازدہ ہزار سوار و ہمین قدر پیادہ باشد گردانید و فی الحقیقہ لیاقت این مرتبہ در سپہداری و خصم افگنی بنا بر حرکت فطرے وارند خصوص نجف قلیخان کہ بین الاقران بصفت شجاعت موصوف و از اکثر رفقاے عمدۂ ذوالفقار الدولہ ممتاز است و بارہا در معارک سپاہیگرے گوے سبقت از ہمکس ربودہ با نجف خان بہادر راہ مشاورے پیمودہ و محمد بیگ خان ہمدانے ثانے نجف خان بہادر در جمیع امور و در نجابت و شرافت نسب بر اکثر رفقاے او خصوص بر ہر دو چیلہ مذکور تفوق دارد و دیگر سرداران دیرینۂ آزمودہ کار و اکثرے از سرداران سرکار شجاع الدولہ مثل ہر دو گسائین با جمعیت ہفت ہشت ہزار سوار و مرتضے خان پسر مصطفے خان بہادر ببر جنگ کہ ملازم سرکار شجاع الملک مہابت جنگ بہادر بود با پنج ہزار سوار و اکثرے از اقرباے صفدر جنگ مثل اولاد میرزا یوسف وغیرہ کہ از ناقدر دانیہاے آصف الدولہ تہاون در پرورش و قدر خود دیدہ رنجیدہ و برخاستہ رفتہ اند ہمہ را بقدر لیاقت ہریکے ریاست افواج دادہ ملکے را مد جائداد انہا مفوض ساختہ بقدر حاجت از ممالک سنجرۂ خاص خود ہم نگہداشتہ و ملک بسیارے از توابع راج مہاراجہ سجے سنگہ و ہیراج سوائے تسخیر خود در آوردہ بارہا از راجپوتیہ کچھواہہ وغیرہ محاربات نمودہ بر آنہا غالب آمد و الحال اعادے دولت خود را کہ در اطراف و اکناف صوبہ اکبرآباد و شاہجہان آباد اقامت داشتہ اند مغلوب ساخت عبد الاحد خان کشمیرے و دیگر ارکان حضور کہ اکثرے بلکہ ہمہ نامرجبان و پادشاه با چنین کسان راضے و تابع راے ایشان است بر اقتدار نجف خان بہادر حسد برده ضابطہ خان را کہ صاحب الوس جماعۂ روہیلہ و افغان است و بعد قتل حافظ

رحمت کر افاغنه مستاصل گشته ملجائے و پناہے غیر از ضابطه خان نداشتند جم غفیرے پیش او جمع بوده اند و دلالت بسر تابے و تمرد با امیر الامرا ذوالفقار الدوله نجف خان بهادر نمودند آن ابله تنک ظرف باقتضاے طبع افغانے باشارات نهانے عبدالاحد خان و امثال آن با وجود احسانهاے بے پایان امیر الامرا نجف خان بهادر حقوق پرورش و مراعات او بر طاق نسیان گذاشته باغے گردید و نجف خان بهادر کمر همت بتادیب او بسته گوشمال او را اهم اعمال شمرد چون تقارب فئتین روے داد از طرفین داد دلاوری داده حق کشش و کوشش بتقدیم رسانیدند عاقبة الامر نسیم عنایت و اعانت الٰهی بعد استیصال منال عمر جماعهٔ کثیرے از افاغنه و قلیلے ازین طرف بر پرچم علم نجف جانے وزید و فتح و ظفر نصیب اولیاے دولت امیر الامرا ذوالفقار الدوله گردید ضابطه خان با بقیة السیف که هنوز هم زیاده از سه هزار کس بوده اند بطرف غوث گڈھ گریخته بقلعهٔ مذکوره پناه برد و از آنجا باسکهان اطراف و جوانب و رؤساے ایشان رجوع نموده عهود و پیمان بنوعے مستحکم ساخت که برگشتن او از اسلام و در آمدن (م) بزمرهٔ سکهان اشتهار یافت و نجف خان امیر الامرا بهادر بعد اندک زمانے در پے او شتافته قلعه را محصور ساخت و افاغنه پائین قلعه مورچالها درست کرده بکمتر فاصله از قلعه معسکر ساختند و زمانے ممتد قریب بیک ماه روزے چند کما بیش در میدان بر آمده جنگها نمایان مے کردند و هر بار بعد مغلوبے برگشته داخل مورچال خودے شدند ضابطه خان لا علاج امان خواسته و رؤساے لشکر ذوالفقار الدوله بهادر را ضامنان خود گرفته بملاقات آمد و جواب و سوال مصالحه چون خواطر خواه نه دید رخصت انصراف خواست نجف خان ذوالفقار الدوله بلا عذر و تامل مرخص نمود و او بجاے خود آمده با جماعتے از قوم خود که داشت و فوج سکهان که باعانت طلبیده بود استشاره نمود و راے ضابطه خان باتفاق راے آنها بر مردن و جان فشانے و دست بر داشتن از زندگانی که با عار بسیار باشد قرار گرفت و روزے بهیأت مجموعے دل از جان کنده بکرّ و فرّ بسیار مع توپخانه و بان وغیره اسباب که میسور بود سوار شده خواهان کارزار شدند ذوالفقار الدوله امیر الامرا بهادر نیز صفوف افواج آراسته کمر جلادت محکم بست و بمقابله او شتافته بر رفقا سبقت بیگرفت از طرفین جرأتها بکار رفت و پیکارے روے داد که در ان نواح بعد جنگ ابداے که با مرهٹه در میدان پانی پت اتفاق افتاده چنین جنگے نشان نمے دهند الوف مردان در خاک میدان بے سر و جان افتادند و داد مردے و مردانگے دادند نجف خان بهادر نیز چون عامهٔ سپاه کینه خواه بدست و بازوے خود گوی سرهای مبارزان از میدان ربود و از اول صبح تا عصر مع رفقا در همین کار بود چون روز قریب الاختتام و صبح عمر و اقبال افاغنه و سکهان بشام رسید سکهان بملجا و ماوای خود و ضابطه خان با اتباع بهمان قلعه که ملاذے غیر از ان نداشت گریخته شب گذرانید و صبح با کمال عجز و بیچارگے استعفای جرائم نموده التجا آورد نجف خان بهادر از راه جوانمردی عذر او را پذیرفته و عفو تقصیرات فرموده حکم آمدن نمود ضابطه خان بضابطهٔ مقصران عذر خواه آمده مورد عفو و عواطف گشت و زمانے ممتد با معدودے از خدمهٔ ضرورے در خدمت گذرانید بعد از ان وصلت خواهر خود با امیر الامرا و یکے از بنات خود را نامزد نجف قلیخان که بمنزله پسر نیک اختر و متبناے اوست مقرر نمود و باین وسیله بفوجداری سهارن پور بوریه باز سرافرازے یافت؛

ذکر بیرون رفتن عبدالاحد خان بطرف لاهور از فرط غرور و تشور و تقویت تقرب حضور علی الرغم امیر الامرا ذوالفقار الدوله بهادر منصور و گریختن از ان طرفها بمحض جبن و بدوے مغلوب و مقهور

عبدالاحد خان که در حضور دائر و سائر و مرجع کارهای پادشاه تا مرد خاطر ادشاه عالم را بسیار عزیز و همیشه در برهمی مواد امیر الامرا

ذوالفقارالدوله بهادر در جدوکد بوده چون مار بخود می‌پیچید بعد ظفر یافتن امیرالامرا بر ضابطه خان دید که شخصی که از عمدهٔ نجف خان
بهادر بر آید غیر از ضابطه خان در نظر نبود داد خود با این همه اولوس افغانی و اعانت بعضی از سکهان مغلوب و مقهور شد چاره منحصر
در آن دانست که شاهزاده را با خود گرفته بطرف سرهند رود و افواج را ملازم نموده سکهان آن طرفها را مقهور خود گرداند و بعد مقهوری
آنها را متوسل دامن دولت خود و مستمال ساخته دم مساوات با ذوالفقارالدوله بهادر زند و چون این اراده در دل او رسوخ یافت
با پادشاه ظاهر ساخته شاهزاده جوان بخت یا اکبر شاه را همراه گرفته خیمه بیرون زد و صلای عام برای ازدحام مردم در داد و صاحب
تلاشان نوکری که درین جزو زمان فراوانند باندک عرصه لشکر عظیمی فراهم آمد و چون تقرب او با پادشاه در اطراف و صیت اشتهار
داشت سرداران بعضی اضلاع و فرق و بعض نام آوران فرقهٔ سپاه نیز حاضر آمده ملازم شدند و هر روز در کثرت افزود حسب الطلب
پادشاه زمرهٔ از فوج ذوالفقارالدوله هم برفاقت شاهزاده رسیده باعث ازدیاد عساکر گردید چون عبدالاحد خان پر و بال خود
فی الجمله آراسته پیشتر نهضت نمود و بهوس تقلید ذوالفقارالدوله چند فراسخ از سرهند هم گذشته جواب و سوال معاملهٔ با یکی
از سرداران سکهه و اظهار رعب و سطوت نمودن آغاز نهاد و ندانست لرا قمه تیغ چوبین به تیغ فولادی نتواند نمود
همزادی تا آنکه او قدر جلادت خان کشمیری مذکور شناخت و از معامله گذشته استعداد مقاتله نمود و چون مقابله روی داد
با آنکه هیچ آسیبی بفوج نرسیده مردم مستعد جانبازی بوده اند عبدالاحد خان که نامرد فطری و جبان خلقی است آتش شمشیر
از دور دیده اطفای نائرهٔ آن بریختن آبروی خود در میدان دید و عبث عبث بی هیچ مع شاهزاده رو گردان گردید و چنان گریخت
که پی سر خود برگشته هم ندید فوج نجف خان بتقویت سردار محفوظ و سالم برگشت و از دیگران هر کسی که جرات و جمعیت داشت
زان مهلکه سلامت بر آمد و مردم دیگر ناحق آوارهٔ دشت غربت و مبتلای انواع محنت و کربت گشته از لباس و سلاح و اسپ
و یراق عاری و با هزاران خستگی و خواری بجائیکه میسر و مقدر بود رسیدند و برخی بناکامی و ناچاری کشته و زخمی گردیدند میرزا
نجف خان که از مدتها تحمل ایذا و اضرار اوی نمود و طاقت تحمل او بنهایت رسیده بود فلاح خود و صلاح عالمی در انزوا و عدم اختیار
او دید قابو یافته از پادشاه استیذان عزل او از مراتبی که داشت و مقید نمودنش فرمود پادشاه که عجب جانا نه بلکه محض دیوانه
است طوعاً و کرهاً اطاعت رای امیرالامرا نمود ذوالفقارالدوله بهادر معتمدان فرمان بردار را پیشتر فرستاده عبدالاحد خان را مقید و
کارخانهٔ او را ضبط نمود و از اسباب کتب خانه و دواخانه اش که فی الواقع از نفائس اشیا بود خود گرفته دیگر اموال و اسباب که بلکوک
می‌ارزید بخزانهٔ پادشاه رسانید و سرداران بهادر خود در آن نواح فرستاده فی الجمله اصلاح مفاسد سکهان و آنها را منقاد گردانید
بصورت غلبهٔ خود بر آن جماعه که از لکوک در حساب و شمار افزونند ظاهر کرد و اوای یوماً فیوماً باحکام و اقبال و جاه و جلال در اکبرآباد
و شاه جهان آباد حکمرانی می‌کند اصحاب انگلیشیه را هم وجود و اقتدار او در هندوستان اندکی در دل و دوربینی خلد
و بعد مقید نمودن عبدالاحد خان جرنل کوت انگلیشی مستر مسک نام را بسفارت نزد امیرالامرا ذوالفقارالدوله نجف خان بهادر
فرستاده پیغامهای وعید و تهدید از انواع تعلّلات و تقاضاها ادا نموده بود او هم بطور مناسب جوابهای مسکت فرستاد
و حروب دکهن که ارباب انگلیشیه را روی داد مانع مکاوحات با نجف خان بهادر گشت ذا الاحه عجیب که تا حال باد
قیل و قال بلند گشته کار بحرکت عساکر و جنود می‌کشید باید دید بعد ازین مشیت ایزدی در حمایت کیست
کدام فرقه ملا اقبال یاور و اوتعالی کرامعین و ناصر است رفیع خان ماذل به بنیم تا مهر و کین قضا
نواز ذکر اخوار ساز ذکرا ؛

ذکر نهضت نمودن گورنر بهادر از کلکته بطرف مغرب بنا بر اغراض غیر معلوم ٭ ٭

مجملے از احوال دکهن که با خبار معتمدان گوش زد فقیر گردید در آخر دفتر دوم بسلک تحریر کشید در ینولا که آخر ماه شعبان بلکه شب غرهٔ ماه مبارک رمضان سنه یکهزار و یک صد و نود و پنج هجریست چنین شنیده شد که جرنل گاڈرڈ بهادر بعد فتح قلعهٔ بسے که از عمدهٔ قلاع متینه معروفهٔ مرهٹه است افواج را آراسته بقصد تسخیر پونا که دار الملک رؤسائے جماعهٔ مرهٹه و مرکز دولت آنها است جنبید سرداران مرهٹه چار و ناچار با قتدار یکه میسر بود بجنبید منزے پونا که اتصال بدریائے شور داشت استقبال جرنل نموده هنگامهٔ ستیز و آویز گرم نمودند و بعد جنگهائے متواتر که چند روز متوالے بعمل آمده بود و زرے از طرفین کوشش بسیار داپچه بالقوه فریقین بود بعرصهٔ اظهار رسید بعد کشته شدن مردم بے شمار شکست بر لشکر جرنل گاڈرڈ افتاد جرنل مذکور از هوشیارے و سلیقهٔ سپهدارے مع بقیة السیف که بها زیاده بر دو هزار کس نبوده اند بر لب دریائے شور بدون اسباب و توپ خانه رسیده خود را بر جهازات کشید و به منباسئے که جزیره ایست معروف و در انجا انگلیشیه قلعهٔ متینے بنا کرده مسکن و ماوائے خود ساخته اند رفته منتظر صلاح وقت فرصت است و بعضے میگویند در بندر سورت که آن هم در عمل انگلیشیان است رفته والعلم عند الله تعالے و نیز مسموع شده که افواج انگلیشیه که بسرکردگی کرنل کمک بود و او هم نهایت شجاع و صاحب تدبیر هوشیار است بصوبهٔ گوالیار رفته بود و قلعهٔ گوالیار قبل از ورود او مفتوح گشته مستحفظان انگلیشیه دران نشسته بودند و قلاع دیگر را که کرنل کمک نیز مسخر نموده بود فوج عظیمے از مرهٹه هائے دکهن دران صوبه وارد آمده طرق وصول اجناس ماکولات وغیره مایحتاج لشکر انگلیشیه مسدود گردانیده بعد بات جنگهائے متوالے و مقتول و مجروح ساختن مردم فوج و گهے مستحفظان قلعهٔ گوالیار وغیره قلاع مسخره و افواج تابع کرنل کمک را بنوعے عاجز و مضطر گردانید که کرنل کمک هم پایداری دران دیار متعذر و دشوار دانسته ناچار قلعهٔ گوالیار را به رانا زمیندار گوهد که بعلت موافقت و رهبرے او دران صوبه قدم گذاشته بودند تفویض نموده و از قلاع دیگر هم بضرورت دست بر داشته و خالے گذاشته بطرف اٹاوه برگشت و چهاونی تمام فوج در همان اٹاوهٔ مقرر گردید و حیدر نایک نیز میگویند اے الآن در صوبه ارکاٹ بکمال اقتدار و استقلال کامروا و کارگزار و جرنل کوٹ که رئیس کل افواج انگلیشیه و منجملهٔ اصحاب خمسه کیٹ است و بمدافعهٔ نایک مذکور در صوبهٔ مسطور حسب الامر گورنر جرنل رفته بود بدستور در قلعه مندراج اقامت گزیده بطوریکه صلاح وقت سے داند در میدانها بر آمده ستیز و آویزے نماید و گورنر جرنل بهادر میگویند که احوال افواج مرسلهٔ خود بدین منوال دیده انتظام ممالک بنگاله و عظیم آباد و اوده و اله آباد وغیر آن که در ید تصرف او ست اهم و واجب شمرده صلاح دران دید که با میرزا نجف خان بهادر و پادشاه و دیگر کسیکه لیاقت داشته باشد بارسال سفرا و مکاتیب آمیزش و وداد و اتحادے بهم رسانیده با خود گرویده سازد و از مالداران نالائق که در مصارف بے فائده زرهائے خطیر رائیگان خرج مے نمایند مبلغے گران برائے مصارف لابدیه حروب و کروب که درین ایام در پیش دارد به تدابیر مناسبه بدست آرد تا مبادا افواج دکهن غلبهٔ خود در وطن خویشتن دیده باعث فتنهٔ و فساد درین بلاد شود و میرزا نجف خان که از سوال و جوابهای سابق اندیشه مند از طرف این جماعه است با دکینیان نگردد و شاید مطالب دیگر داشته باشد چه بر ضمائر این جماعه خصوص گورنر جرنل بهادر که نهایت مدبر و سینهٔ او صندوق راز ها و سرائر است و امکان ندارد که ادنے سخنے از ان جمله اسرار بر لب اظهار بر آید اطلاع یافتن از متعذر است بنا بر مقدمات مذکوره در ماه رجب سال یکهزار و یکصد و نود و پنج هجرے از دار الملک خود کلکته کوچ نموده و اکثر اصحاب رائے و تمیز مثل مسٹر انڈرسن و دیگران از جماعهٔ فرقهٔ خود برفاقت چیده سے ابراهیم خان بهادر را نیز از زمرهٔ هندیان که او صاف حمیده و شیم

پسندیدهٔ او با قتضاے موقع و مقام در ذیل صفحات اواخر فرد دوم ثبت افتاده و از مدتے بمقتضاے نا قدر دانی مقتدران عصر
در مرشدآباد بخانهٔ خود منزوے بود بکمال عنایت و جوهر شناسے همراهے خود برگزید و باکمال شان و تجمل و سامان شایسته که قریب
بسه چار صد کشتے همراه داشت اوائل ماه مبارک شعبان در عظیم آباد رسیده عازم پیشتر گردید و بست و سوم ماه مذکور بنارس رسیده خبرات
که زیاده توقف در انجا نکرده پیشتر تا لکهنو خواهد خرامید و آنچه مرکوز و منظور دارد در انجا بظهور خواهد انجامید قبل از ان که گورنر بهادر
از کلکته نهضت نماید حکمی از ولایتش در باب برهم زدن با جماعهٔ ولندیسیه و ضبط نمودن قلاع و امکنهٔ اینها رسید و حسب الامر در اواسط
یا اواخر ماه رجب سال مذکور در بخش بندر هوگلے آبادے ولندیسیه که نام آن مکان چچڑه است و سردار بزرگ جماعهٔ مذکوره در ملک
[illegible] را با چند ضرب توپ که البته کمتر از سے چهل عدد نخواهند بود با قلیل جمعیتی از قوم خود سے باشد بی جنگ و جدل مسخر گشته بضبط فرقهٔ
انگلیشیه مع مال و اسباب در آمد و در دیگر جاها از هر دو صوبهٔ بنگاله و عظیم آباد یکی یا دو سه کس هر جا هر قدر لائق دانند از ان قوم بکار کمپنے خود
می نشیند و در وسط شهر عظیم آباد نیز خانه در کمال وسعت و صفا با اندک متانت و چند ضرب توپ دارند چون حکم گورنر بمسطر نگسول صاحب
کلان عظیم آباد و میجر هاڈسے صاحب فوج متعینهٔ شهر مذکور برای تسخیر امکنهٔ ولندیسیه رسید چند روز قبل از ورود گورنر بهادر مکان عظیم آباد
هم با جمیع امکنهٔ دیگر بطور چچڑه بے آنکه کار بجدال و قتال رسد مسخر گردید سبب آسانی در تسخیر این اماکن آنکه انگلیشیان از اوائل این قسم
روز ها را در نظر داشته چون غلبه و اقتدار و تسلط درین دیار دارند فرق دیگر را اندر امثال خود باین حال نگذاشته اند که اگر در بارهٔ ایشان امری
منظور شود حاجت بمکاوحه و مقاتله واسعه باشد

ذکر سبب کشا دیافتن باب منازعهٔ فیما بین انگلیشیان و ولندیسیان و مجملی از احوال ارض جدید که به امریکا و نیگی دنیا مشهور است و احوال مردم آن مکان

سبب منازعهٔ فیما بین این هر دو گروه آنکه از مدت پنج و شش سال قبل ازین پادشاه انگلیشیه را بصلاح کمپنی که هیچ کار ابی مشوره
سکناے آن دیار نیست منازعتے با مردم امریکا که عبارت از ارض جدید است روے داد و احوالش مفصل کرده آید و کمپنے
عبارت از اشخاص مال دار و مقتدر سکناے انجاست از مردم صاحب استعداد و مال دار مقتدر مذکور هرسے چهل کس یا کم
و زیاد که باهم متفق گشته اراده بتجارت قطرے از اقطار اقالیم سبعه نمایند کمپنے اند و این قسم مردم دو سه صد کس خواهند بود که
علاقهٔ تجارت هر طرفے از اطراف دارند و بمنزلهٔ رئیس قوم اند پادشاه آنجا اراده هر امرے که کند اول استشاره با امرای خود می نماید
اگر آن امر پسند راے امرا آمد امرا با کونسل ملک استشاره میکنند و کونسل ملک عبارت از مردم مذکور آن جماعه اند که از هر بلدهٔ و قصبهٔ
ولایت انگلند از سکناے بلاد و قصبات یک دو کس هوشیار متدین منصف را بوکالت خود برگزیده معتمد اخراجات آنها گردیده
بشهر لندن که دار السلطنهٔ ولایت مذکور است فرستاده اند تا هر امرے که پادشاه را روے نماید در ان باب هر چه اینها بر اے
اشخاص بلاد مناسب و صلاح دیده اختیار نمایند مختار همه آن مردم است و اگر آنها نه پذیرند کسے از انجماعه نخواهد پذیرفت استشاره
ے کنند اگر آنها هم سود و بهبود تمام مملکت و اهاے آنجا در ان کار دیده پسندیدند اذن امضاے آن امر داده شریک و معین
پادشاه و امرا در ان کار مے شوند و آن کار بر ذمهٔ تمام رعایاے قلم رو آن سلطنت و ممالک محروسهٔ پادشاه آن فرقه افتاده
امضاے یابد و اگر نپسندند آنها نیامده و دران فسادے برائے عامهٔ خلائق و آن مملکت دیدند از قبول آن امر سر باز می زنند و پادشاه
و امرا درین صورت مجال آن نیست که خلاف مرضے و راے آنها حکمے توانند نمود و مردم امریکا که ارض جدیدش هم مے نامند

ینگے دنیا بیاے مثناۃ تحتانیه مفتوح و نون ساکن خفی و کاف مکسور فارسے بیاے تحتانی مثناۃ تحتانی زده یعنی دنیاے نو
نیز گویند از قوم انگلش واولاد فرقۂ مذکوره اند علماے هیأت این جماعه تحقیق و تدقیق درین علم بسیار نموده تفاوت هاے
بسیار از ادراک حکماے سلف برآورده اند انسان جمله این کرے گویند احاطه کرۂ مائے ارض را بطور تعریف حکماے سابق نیست
بلکه مثل کمربند کرۂ ارضے را محیط است وارض چنانچه این طرف برآمده محل سکونت عالمی گشته باقالیم سبعه انقسام یافته است همین قسم
طرف مقابلش نیز برآمده موقع سکنای عالمی است وباین طور است که کف پاهاے اشخاص هر دو طرف اگر زمین درمیان نباشد بهدگر
ملصق گردد و سر با طرف آسمان ملخص آنکه به اندک سیلے هر دو طرف زمین مقابل بهدگر واقع است و وسعتش اگرچه الی الآن تحقیق
نموده نشد اما تخمیناً این قدر است که هر دو طرف را بجمعه پنج حصه تصور باید کرد از انجمله سه حصه این طرف که اقالیم سبعۂ مشهوره دارد و
دو حصۂ آن طرف اندک بیشتر خواهد بود و سردسیر وگرمسیر دارد اما تمام احوال آن قطعه خوب دیده و بنظر تحقیق سنجیده نشده است
چوبهاے متنوعه وادویۂ مختلفه از انجا تحصیل کرده آورده اند وصنادیق وغیره ساخته‌اے گویند که معادن طلا ونقره باکثار دارد و قریب
بچهار صد سال است که جهازے تباه شده در انجا رسید ساے که جهاز پرتکیس که به پرتکال شهرت دارد وسبب خبر در تباهے دار و
هند گردید وانجا را دیده سکنے اختیار نموده مدتها بوده اقتدار بسیارے بهمرسانید تاآنکه در زمان شاه جهان پادشاه از بلاد هند اخراج
یافت واولاد آنها در هوگلے و مندراج مانده سیاه رنگ و سبزه و بعضے بندرت سفید پوست مے شوند و پیشه وری مے نمایند
درین ایام اکثرے به نویسندگی در سرکارات انگلیشیان نوکر مے شوند اما انگلیشیه آنها را عزتے ندارد مثل سائر الناس هندی دانند
لیکن در ولایت خود اے یومنا هذا پادشاه وفوج واقتدار دارند چون جهاز تباهے آنجا را دیده بسلامت برگشت بعض هوشیاران
آن جهاز را اندک بلدیت براه آن زمین بهمرسید شخصے از آن مردم باعانت زنے از سلاطین آن فرقه دو سه جهازات تیار کرده و
هوشیاران دیگر را همراه گرفته در انجا رسید و مکنت بسیار در انجا نموده و محض بلیغی بعمل آورده چندکسے از سکنۂ آنجا بهمرسانید
وبا آنها آمیزش واختلاط نموده فی الجمله بایما واشارات بعضے امور فهمیده واندک بزبان آنها آشنا گشته وآنها را بحسن سلوک از خود
خوشنود گردانیده و چند میل در اطراف ساحل مذکور باتفاق آنها گردیده واحوال قطبین وارتفاع وانحطاط و بعد و قرب درجات از اطراف
آن دریافته اندک نقشۂ آنجا و راه عبور و مرور نوشته با خود یاد داشته و ضبط نموده معاودت کرد و سال دیگر با چند جهاز پر از اسباب جنگ
وا قامت رفته با مردمے از روسا اقامت گزیدند و آهسته آهسته فرق دیگر هم خبر یافته در اطراف آن رسیده رحل اقامت
افگندند بعد امتداد زمان مردم آنجا را چون حیوان چارپا دیده انگلیشیان را اراده توطن در انجا بهمرسید و طرح امارت در آن زمین
انداخته معمورۂ عظیم ساختند و بود و باش خود و توالد و تناسل و تربیت اطفال در همان مکان مقرر نموده مکتب و معابد و بالجمله برای
هر امر بطور ولایت عمارات عظیمه بکمال متانت ساخته انصراف بولایت انگلند که موطن دیرینۂ آنها بود موقوف نمودند اما در اطاعت
پادشاه خود بوده مطیع و منقاد امرا وارکان دولتش که سکنۂ دار السلطنة لندن اند مے بودند و بضابطۂ ولایت انگلند خراجے
که معین بود مے رسانیدند تا آنکه کثرت در اولاد و بهمرسیده عدد مردم آنجا در حساب از لکوک تجاوز نمود و قریب شش هفت
سال است که پادشاه انگلند بصلاح ارباب حل وعقد ممالک خود بر آنها تحمیل وجهے معتد به زیاده از وجوه مقرره نمود و بر آنها گران
آمده سر از اطاعت باز زدند پادشاه بسرداران که از طرف او حکومت آنجا داشته تحصیل وجوه معینه مذکوره مے نمودند نوشت که آنها
را وعید و تهدید نمایند سرداران مذکور حسب الامر بر آنها سخت تنگ گرفتند آنها ناچار شده باهمدگر مشوره نموده حکام منصوب پادشاهی
را گرفته سر از بدن شان برداشتند و علم بغے و تمرد برافراشتند پادشاه فوجے لائق مع اسباب موافق تادیب آنها فرستاد

چون در ضوابط و قواعد یکسان و در همه امور با انگلیشیه همسان و اولاد شان بودند و اسباب حرب و کرب از توپ و بندوق آنچه
می باید مهیا داشتند بمنازعت برخاستند جنگ عظیمی روی داده فوج پادشاهی مغلوب و مستاصل گشت پادشاه بار دیگر
افواج وافر با نهایت کرّ و فرّ و اسباب افزون از حد و عد فرستاد آنها هم با آنچه بالقوه آنها بود خود را آراسته مددی هم از فرانسیس
در آلات و ادوات حرب درخواستند فرانسیسیه که عداوت دیرینهٔ چندین صد ساله با انگلیشیه دارند موافقت آنها را با خود فوز عظیم
و نصرت جسیم دانسته چون ایام صلح با ایشان بود و بظاهر اعانت نمی توانستند مخفی هرگونه امداد و اعانت که ممکن بود بعمل می آوردند
انگلیشیه برین دغا وقوف یافته با فرانسیسیه هم دو سه سال است که در آویختند اما مردم مذکور سکنهٔ ارض جدید باز کشش و کوشش
بسیار نموده بر افواج پادشاهی غالب آمدند و وهن عظیم بنا بر استیصال سی چهل هزار کس و صرف زری خطیر که میگویند قریب بیست
کرور روپیه درین کار بمصرف در آمده با دلیای دولت پادشاه انگلند رسید و معرکهٔ کارزار با قوم خودش که مردم ارض جدیده
یعنی امریکا و با فرانسیسیه گرم گردید اسپانیول که او نیز فرقهٔ ازین جماعه و برای خود پادشاهی علیحده دارند و اکثر با سلطان روم
و دیگر اقویا و سلاطین قرب و جوار در محاربات گذرانیده هرگز نمی آرامند اعانت فرانسیسیه نموده بجنگ انگلیشیه برخاستند
و لندیسیه هم که تسلط انگلیشیان برخود و در ممالک هند نمی خواهند اما از فرط سلامت روی که شیوهٔ آنها است تا مقدور در منازعت
با احدی نمی کشایند و اعلان و اظهار عناد را نمی پسندند در باطن با هر سه کس بنا بر سبب مذکور و هم بنا بر نفع خود در تجارت
که در وقت غرض اسباب حروب را بقیمت اعلی میخرند اعانت بفروختن اسباب و رسانیدن گوله و باروت و توپ و بندوق وغیره
شروع کرده اهتمام بسیار درین کار می نمودند انگلیشیه برین تدبیر و تزویر ولندیسیه پی برده با آنها هم کاویدند باید دید که مشیت
قادر قدیر در اختلاف و مشاجرات اینهمه فرق مختلفه مقدره چیست یفعل الله ما یشاء و یحکم ما یرید الحمد لله علی آلائه والشکر علی افضاله
و نعمائه که دفتر سوم نیز بدستیاری اقلام این اقل الانام کسوت انجام و پیرایهٔ اختتام بخشید و آغاز این اجزا و اوراق
را که جاودان ماناد بنوعیکه مامول بود بانجام رسانید در ارتسام وقائع و اخبار مراعات صدق و راستی بمقدوریکه میسر بود
بعمل آمد و تقصیری دران نرفت والحمد لله که بیامن توفیق ایزدی پریشانی این صفحات هم صورت انتظام و جمعیت گرفت
امید که ایزد تعالی شانه پذیرای پرتو انظار برگزیدگان دهور و اعصار داشته سواد مداد این نقوش را سرمهٔ چشم بصیرت
اولی الابصار فرماید و روانی معانی و مضامین فقرات مجموعهٔ جنت آیین را چون ماء معین بمذاق دل ارباب دل گوارا
فرموده چشم بینش برگزیده‌های آفرینش را بآب بیارش از خواب غفلت مستی دولت شست و شو نماید چون قبلهٔ همت و جبهٔ
نیت ایقاظ و تنبیه سیه مستان از خود رفته دولت و غنودگان بی خبر و خفتهٔ غفلت است این سیه نامهٔ خطاکار در ترتیب
این کتاب را وسیلهٔ آمرزش و رحمت رب الارباب می داند و در جای واثق دارد که حضرت ارحم الراحمین بمودای سبقت
رحمتی علی غضبی و بها صدق القائلین ظن بندهٔ کمترین را مبدل بیقین گرداند انه جواد کریم رؤف رحیم تمّه بمنّیاه الداثرة الفاقرة
افقر فقرا باب الله الغنی غلام حسین بن هدایت علی خان بن السید علیم الله بن السید فیض الله الطباطبائی الحسنی عفا الله
عنهم بفضله السنی و بحق سید الانبیاء والمرسلین محمد خاتم النبیین و عترته المعصومین الطیبین الطاهرین علیه و علیهم السلام والصلوة الی
یوم الدین یوم الثلثاء لسبع خلون من شهر رمضان المبارک المنتظم فی سلک شهور سنه خمس و تسعین من المائة الثانیة عشرة
من الهجرة المقدسة النبویة علی صاحبها السلام والتحیة

تاریخ عہدنامجات — سوا قرارنامجات و معاہدے سند متعلقہ ریاستہائے ہندوستان مولفہ سر چارلس ایچیسن صاحب بہادر مترجمہ پنڈت کنھیا لال صاحب نہایت [illegible] حالات جلد مین حسب تفصیل

(۱) عہدنامجات وغیرہ متعلقہ حصہ شرقی بنگال مع آسام و برھما۔

(۲) عہدنامجات وغیرہ متعلقہ ممالک [illegible] تا پنجاب مع نیپال۔

(۳) عہدنامجات وغیرہ متوسط ہند۔

(۴) عہدنامجات وغیرہ متعلقہ ریاستہائے [illegible] وغیرہ۔

(۵) عہدنامجات وغیرہ متعلقہ [illegible] مع [illegible] سیلون۔

(۶) جلد ششم عہدنامجات وغیرہ متعلقہ پریسیڈنسی بمبئی

(۷) جلد ہفتم عہدنامجات وغیرہ متعلقہ [illegible] [illegible] افغانستان [illegible]

تاریخ بغاوت ہند [illegible] تاریخ غدر [illegible] پنڈت کنھیا لال۔

تواریخ راجگان اودھ مع تصاویر [illegible]

سوانح عمری لارڈ لارنس مرحوم سابق وائسرائے گورنر جنرل ہند مع پولیٹیکل کارروائیاں سکھوں کی لڑائی ایام غدر مین پنجاب کی حفاظت مرتبہ مسٹر [illegible] صاحب بہادر حسب ایماے جناب اے جی لارنس صاحب [illegible] کمشنر الہ آباد [illegible] نے اسکا ترجمہ شائع کیا۔

تاریخ گلشن پنجاب مع نقشہ جات از پنڈت دیبی پرشاد۔

اعمالنامہ روس یعنی اردو ترجمہ تاریخ روسیہ مصنفہ ڈاکٹر [illegible] سیکرٹری وائس پرائیوٹ سکریٹری حضور لارڈ ڈفرن صاحب بہادر جسمین روس کی سوشل حالت اور تاریخی پولٹیکل تغیرات اور تبدیلات روسیون کا علم و فضل و انکا طرز تمدن و نظم و نسق ملکی رعایا اور گورنمنٹ کے باہمی تعلقات جنگ کریمیا آزادی غلامان [illegible] و جنگ روم و روس پیٹر اعظم و ملکہ کیتھرائن کے امور رفاہ وغیرہ مفصل درج ہین باجازت مصنف ممدوح زیر ہدایت عالی جناب سر الفرڈ لائل صاحب بہادر لفٹنٹ گورنر سابق [illegible] ترجمہ [illegible] ہوا

تاریخ نادر راجستان [illegible] پولٹیکل ایجنٹ [illegible] [illegible] ترجمہ ہو کر طبع ہوئی

[illegible] [illegible] مولوی نذیر احمد صاحب۔

تواریخ سلاطین اودھ و قیصر التواریخ دو جلد مین کامل مع تصاویر شاہان و [illegible] سلطنت اودھ مولفہ سید کمال الدین حیدر ترجمہ منتخب التواریخ ترجمہ مولوی احتشام الدین صاحب مرادآبادی

وقائع راجپوتانہ مع نقشہ جات مرتبہ بابو جوالا سہاے [illegible] راج [illegible]

مفصل حالات و عجائب و اقعات تمام راجپوتانہ کامل تین جلد مین نہایت عمدہ۔

تاریخ جدولیہ حضرت آدم علیہ السلام سے تا اینندم جملہ انبیا و ائمہ و صحابہ و تمام سلاطین منتخب از تواریخ بطور جدول مولفہ منشی خادم حسین اکبرآبادی۔

سیر پنجاب — تاریخ پنجاب مولفہ راے کالی راے۔

تاریخ راج پرستی — کا بزنامہائے رانائے اودیپور راجپوتانہ جسکو حکم [illegible] صاحب بہادر پنڈت [illegible] نے ترجمہ کیا۔

مخزن پنجاب — مفصل تاریخ پنجاب پانچ حصہ مین پنجابی از مفتی غلام سرور۔

سوانح عمری راجہ شیو پرشاد صاحب [illegible] بنارسی مصنف آئینہ تاریخ نما۔

تاریخ عالم حصہ اول مصنفہ [illegible]

سیر المتقدمین حصہ اول۔

ایضاً حصہ دوم۔

آثار الصنادید مع تصاویر و حالات رئیسان و نامورانِ [illegible] و نقشجات عمارات اندرونی و بیرونی دہلی [illegible] جناب سید احمد خان بہادر سی ایس آئی۔

کارنامہ سکندری — تاریخ سکندر [illegible] منشی گوکل پرشاد۔

ارژنگ چین سفرنامہ نواب حاجی محمد علیخان بہادر [illegible] جنگ

احسن القصص — حالات [illegible] ریاست [illegible] وغیرہ

حالات کارٹکر صاحب بہادر مولفہ
راجہ شیو پرشاد ستارہ ہند -
منظہر آدم - ترجمہ تاریخ مولانا آزاد تذکرہ
علماے ہندوستان -
وقائع نگار انگلستان - کتاب کاپر صاحب
کا ترجمہ -
تسہیل التواریخ - جسمین مشرح حالات
عہد سلطنت اہل ہنود و اہل اسلام و سرکار
انگلشیہ بطور سوال و جواب منشی سید علی بہادر
رضوی بلگرامی نے نہایت عمدگی سے
رقم کیے ہین -
جام جہان نما خرد - ترجمہ چھوٹا جغرافیہ
ہستاملک از بابو شیو پرشاد -
کارنامہ نو آئین - یعنے تقویم امو حسین
از منشی دیبی پرشاد -
واقعات عجیبہ و غریبہ معروف بہ [illegible]
تاریخ پورٹ بلیر انڈمن مسمے بتاریخ عجیب
یادگار ہندی مصنفہ راے بہادر کنھیا لال -
جغرافیہ جونپور مع تاریخ حصہ اول و دوم
از مولوی ذو الفقار علی -
موجز التواریخ خلاصہ آئینہ تاریخ نما حصہ
دوم از منشی دیبی پرشاد صاحب -
انیس السیاحین - حصہ اول جسمین
شکل زمین کے شکل و مقدار و حرکات
و قدرتی تقسیم و بیان بر اعظم ایشیا شامل
ملک ہندوستان و چین و ایشیائی روس
و کابل و ایران و عرب وروم مع مفصل
حالات باشندگان وغیرہ درج ہین -
ایضاً - حصہ دوم - یورپ کا بیان تفصیل
ذکور و ایشیا -
ایضاً - حصہ سوم - بیان افریقہ و امریکہ مع
ضمیمہ فہرست رقبہ و آبادی و دار السلطنت
ہر ملک -
مخزن حکمت - تاریخ شاہان و حکما
از مفتی غلام سرور لاہوری -
واقعات ہند - تاریخ ہندوستان
مولفہ مولوی کریم الدین -

اخلاق و تصوف اردو

جامع الاخلاق - ترجمہ اخلاق جلالی
تہذیب النفوس - از سید فخر الدین حسین
باب دانش - مولفہ مولوی محمد کریم بخش -
اوقات عزیزی - از سید غلام حیدر خان -
ترجمہ عوارف المعارف - کامل دو جلد
مین مترجمہ مولانا ابو الحسن فرید آبادی -
خزینۂ دانش - ہوشمندی کی تعلیم
از مولوی محمد کریم بخش -
بستان تہذیب - جامع اخلاق و ادب
مرتبہ نواب حاجی محمد عمر علیخان بہادر
فیروز جنگ - مطبوعہ نظامی -
بحر الحقیقت - اصلاح نفس مین -
آبحیات - اخلاق و موعظت مین مصنفہ
منشی کامتا پرشاد -
کیمیاے حکمت - حصہ اول - بیان
شرائف علم و ادب -
نجات المومنین - ذکر کرامات حضرت
شاہ نجات اللہ -
تہذیب الاخلاق - مولفہ مولوی نجم الحق
پیراہن یوسفی - منظوم ترجمہ مثنوی مولانا
کا نظم شعر بشعر او حاشیہ پر اردو مین حل
مع فوائد تصوف کامل دو جلد مین
بتفصیل ذیل
(جلد اول) ترجمہ دفتر اول و دوم و سوم -
(جلد دوم) ترجمہ دفتر ۴ و ۵ و ۶ -
بوستان معرفت شرح اردو مثنوی
مولوی روم - دفتر اول مولفہ حضرت
مولوی عبد المجید خان مولف ریاض التہنیۃ
شرح اردو سکندر نامہ جدید الطبع -
ایضاً دفتر دوم -
ایضاً دفتر سوم -
ایضاً دفتر چہارم -
ایضاً دفتر پنجم
ایضاً دفتر ششم -
اخلاق رضی - مصنفہ قاضی محمد رضی -
شجرۂ معرفت محشی منتخبات مثنوی
مولانا روم مترجمہ سید غلام حیدر صاحب
تحفۂ سروری - نظم آداب عبادت
جملہ اعضا از مفتی غلام سرور -
کنز الاسرار - ترجمہ اردو نظم مثنوی
شاہ بو علی قلندر قدس سرہ بوزن مثنوی
از مولوی سید غلام حیدر خان -
چشمۂ فیض - نظم ترجمہ اردو جلد تا منطق
عطار کلام عارف کامل حضرت فرید الدین
قدس سرہ از مولوی عبد الصمد [illegible]
مذاق العارفین - ترجمہ [illegible]
عربی ہر چہار جلد کا